BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
9 C
17

Digitized by Google

INSTITVTIONES
IVRIS CANONICI
QVIBVS IVS PONTIFICIVM SINGVLARI METHODO

Libris Quatuor comprehenditur,

AB IOAN. PAVLO LANCELOTTO PERVSINO
Conſcriptæ, & in Aula Romana mandato Pij V. Pont. Max.
ab Illuſtribus viris olim recognitæ.

His acceſſerunt Interpretationes, quas Gloſſas vocant, quibus loca omnia, vnde contextus deſumptus eſt, Indicantur; pleraque declarantur; nonnulla per Sacroſanctum Concilium Trident. hodie immutata adnotantur.

Nouiſſimè acceſſerunt Caſuum, vt appellant, poſitiones, Adnotationeſque nonnullæ quæ ad huius iuris ſcientiam expeditiorem ſtudioſis præbent aditum.
Io. Baptiſta Bartolino Peruſino I. C. Auctore.

Necnon adnotationes paucæ, quibus nonnulla ad ſenſum Theologorum exactius explicãtur Antonio Timotheo Peruſino Sacræ Theologiæ profeſſore Auctore.

Item Commentariolum, quo conſcripti operis, & ratio, & hiſtoria quædam continetur.

Acceſſit etiam ipſius Lancelotti opuſculum, De Comparatione vtriuſque Iuris.

V E N E T I I S, MDCXIII.

Apud Petrum Mariam Bertanum.

IO. FRANCISCVS CARDINALIS DE GAMBARA:

Io: Paulo Lancelotto. I. C. S. D.

DE *Inſtitutionibus ad ius* **Canonicum** *à te conſcriptis, quas nuper ad me miſiſti, eſt quidem quòd tibi gratias agam, ſunt enim huiuſmodi, vt eas ego loco magni à te muneris habere debeam. Sed omnino nimis diuturna libri huius expectatione nos torſiſti, agitur enim annus ſextuſdecimus quo ego Peruſiæ te præceptore prima Iuris ciuilis initia vrgebam, & tu tum iam opus huiuſmodi ſub incude habebas, idque propediem editurus videbaris, vnde quod tam diu illud continueris, erit fortaſſe qui te accuſet. Quid dicam? quòd ne nunc quidem, illis editis fiduciam tuam liberaſti? Etenim Commentarijs, quòd præteritis annis edidiſti, libro ſecundo aſſeris à te quadam in contexendis Inſtitutionibus conſultò fuiſſe prætermiſſa, quòd ea notulis neſcio quibus explicaueris, ac quaſi cum fœnore reddideris, & tamen notulas nullas, quas viderim, editis à te nuper Inſtitutionibus adſcripſiſti.*

ſiſti. Quod licet ego, cui tam iampridem perſpectum eſt iudicium, non niſi optimo conſilio factum rear, cum tamen & tu id ſponte tua promiſeris, & ea ſit hodie (vt omnium optime noſti) conditio ſcriptorum Canonicæ, ac Ciuilis prudentiæ, vt in his quæ ſcripta ſunt, fides adhibeatur nemini, qui non eadem veterum auctoritate confirmet, eas à te quàm primum id uulgari neceſſarium duco, nõ modo vt ea quæ ſunt à te prætermiſſa, nobis reponas, & te promiſſis exoluas, verum etiam vt eorum ipſorum quæ ſcriptis mandaſti, fidem nobis ex veterum teſtimonio facias. Non poſſum pro ſumma mea in te beneuolentia quid ſentiam liberè non præſcribere, tu quidquid id eſt, æqui bonique conſule, Vale. Romæ Nonis Septembris. M. D. L X I I I.

ILLVSTRISS. ATQ. AMPLIS.

S. R. E. CARDINALI IO. FRANCISCO DE GAMBARA.

Franciſcus Mancinus. S. P. D.

SI quid vtilitatis ſtudioſis hominib. ſecunda hæc inſtitutionũ iuris Canonici cum ſuis notulis editio afferet (afferet autem doctorum omnium ſententia non modicum) id omne tibi vir ampliſſime nec non Illuſt. atq; doctiſſimis Cardinalib. Io. Bapt. Cicadæ, & Franciſco Alciato acceptum ferre debemus: licet. n. auctor multi annis cõmentario ſuo notulas illas nobis eſſet pollicitus, ita tñ poſtea de illis non edendis animum obfirmauerat, ut de ea illum ſententia poſſe aliquando deduci interdum plane deſperarem, erant autem multa quæ (vt ego ex eo ſæpius audiui) à primo illo ſuo propoſito eum retraxiſſe affirmaret. Primum quidem quod nuſquam videtur auditum, vt eiuſdem operis idem eſſet auctor & interpres, ſe autem cum de notulis adſcribendis cogitaſſet, non exiſtimaſſe fore, vt is liber, quem & ipſe mandato & nomine Pontificio abſoluiſſet, & ſummi etiam viri cogitaſſent ac probaſſent, priuato nomine in publicum exire deberet, quod ſi Pontifex ſuo nomine, vt non ſolum cenſorum, ſed etiam aliorum plurium teſtimonio ac iudicio facere debuit, edidiſſet, tunc non futurum incongruum vt non quaſi ab auctore ipſo, ſed alio quopiam operi notulæ adſcriberẽtur. Huc accedere quod illas rudes eſſe affirmaret, atque inchoatas potius quam abſolutas, vt autem perpoliret eadem ratione animum nunquam inducere potuiſſe, demum magno ſe quotidianarum concertationum tædio eſſe affectum, ſibique imperaſſe, vt quo ad per ſe fieri poterit, anſam poſt hac nouis moleſtijs non tribuat, ſeque id nulla ratione conſecuturum ſperare, quam ſi ab nouorum ſcriptorũ editione prorſus abſtineat, ſed magnus flagitantium numerus, tuaq. potiſſimum atq; illuſtriſſimorũ Cicadæ & Alciati auctoritate perfectum eſt, non vt ille ederet, neq; .n. à ſua ſnĩa dimoueri potuit, ſed vt libri mihi & Roberto fratri

poteſtatem faceret, quidquid de eo ſtatueremus ad animum non reuocaturus, itaque nos tam veſtro, quàm aliorum grauiſſimorũ virorum iudicio atque auctoritati inhærẽtes, & plurimorum flagitationibus impulſu, ſecundam editionem adornauimus, notulaſque ipſas ſingulis verbis aptauimus, quibus quidem ex doctorum reſponſis, interpretationibus, ac tractatibus multa addere fuiſſet nobis his temporibus multo facillimum: ſed ſcribendi genus ſuapte natura cõciſum reſpuere omnino id videbatur, ſimul ẽt ne quid auctorem ipſum offenderemus, verẽdum nobis fuit à quo vix ſumma veſtra auctoritate impetratum fuit, vt edi rurſus per nos liber pateretur, in quo quidem ut ego exiſtimo, nullam ſtudioſi iacturam fecerunt, in hac enim iuris tam canonici quam ciuilis facultate conſcripti libri, alij alios fines habent. quidam enim vt artem ipſam doceãt, quidam vt quæſtiones ipſas finiant ac terminent: & licet qui docet aliquid terminet, & qui terminat & decidit, aliquid ẽt interim doceat, fuit tamen auctorib. ipſis in conſcribendis libris finis alius alio principalior: nam interpretationibus, & enarrationibus ad libros veterum Iuriſconſultorum docendi propoſitum eſt principalius, licet multa interim terminentur & in reſponſis, & quos vocant tractatibus, decidendi vnus propemodum eſt finis, licet interim multa etiam doceantur hinc fit vt illorum diuerſa admodum ſit ſcribendi ratio. nã in docendo ratiocinandi modus magis neceſſarius eſt quam auctoritatum enumeratio, quippe quod artis fundamenta ſunt aperienda & fontes atq; origo rerum demonſtranda: at in reſponſis redden dis diſſerendi quidem ratio non abijcienda, ſed vbi de quæſtione conuentum eſt, ac facti ſpecie, magis pugnandum eſt auctoritatibus, cum id demum verum habeatur, quod eſt à pleriſq; receptum. Vnde eum hic Inſtitutionum liber ſit ad docendum potiſſimum cõſcriptus, non mirum ſi multiplicium, in eo allegationũ copia non fuit affectanda. Huc accedit, quod id quod noſtra opera notulis accedere potuiſſet, facile vnuſquiſque ſuo marte conſequi poterit, cum enim notulis ipſis principales materiarũ ſedes & loca cõtineantur, ſi quis earum notularum ductu ea adierit ex magno interpretum tam antiquorum quã modernorum numero, vnde copioſius haurire, & ſitim explere poſſit, facile inueniet: itaq; poſt habita qualibet addendi cura ſolum dedimus operã, vt

ea

ea quæ nuperrime per ſacroſanctum Conciliū Tridentinum immutata ſunt, notulis ipſis adiungeremus: nam vt contextui illa ipſa inſererentur impetrari ab auctore non potuit, quod diceret velle ſequi ſe Iuſtiniani exemplum,qui licet poſt editas à ſe inſtitutiones iuris ciuilis, multa nouellis ſuis conſtitutionibus innouaſſet, non propterea aliquid dictis inſtitutionibus adiecit, vel immutauit; ſed lectoribus ea perquirenda reliquit. Vnum enim fuiſſe ei in illa ſcriptione propoſitum,ſcilicet non ut omnia complecteretur;ſed vt breui libello iuris Canonici rudimenta cōcluderet, & ius illud adhuc diſperſum quaſi in artem redigeret, id autem ſatis præſtari poſſe etiam ſi conſtitutiones Tridentini vel etiam aliorum Conciliorum decreta non cōtineat, ſatiſque eſſe, ne quem forte ius nouum circa pauciſſima lateat,ſi de ea re notulis ipſis admoneatur, nec propterea totum opus ſibi fuit retexendum: placuit etiam Commētarium,quem abhinc ſex annis in lucem ipſe idem edidit,adiungere,tum quod magnum operi claritatem addit,explicat enim luculentiſſimè auctoris intentionem, quod non modicum auctoribus intelligendis exiſtimatur conducere, tum etiam ut quorundam non ſatis iuſtæ cupiditati occurratur,qui frigidis quibuſdam aſſertionibus,ne dicam commentitijs teſtimonijs operis huius intentionem Lancelotto noſtro prę ripere conantur, apparet enim in eo meridie clarius quàm diu (quod tute omnium optime noſti) primam inſtitutionibus manum admouerit,& quàm multis illarum copiam fecerit, demum quàm facile omnibus fuerit inde exemplum ſumere, nomen autem tuum operi præfigendum ideo duximus, tum quod ea re nō modicum operi ſplendorem acceſſurum exiſtimauimus,tum vero etiam,vt quemadmodum tua potiſſimum opera factum eſt,& ampliter locupletatus liber in lucem prodit, ita & tibi quiſquis ex eo vtilitatem aliquem ſentiet,id omne acceptum ferat. Vale Peruſia.Nonis Aprilis. M. D. LXVII.

Digitized by Google

CLARISSIMO VIRO D. IO. PAVLO LANCELOTTO,

IVRECONSVLTO PERVSINO FAVTORI, & amico tanquam fratri cariſſimo.

CLARISSIME domine, fautor & amice tanquam frater Cariſs. Libros Inſtitutionum Iuris Canonici à M. tua auctoritate & mandato Summi Pontificis antea conſcriptos (cuius etiam nomine prodijſſe oportuerat) nunc de manu M. tuæ ſumma animi lætitia (vt cæteri boni & docti omnes) accepi, ac ſtatim à capite ad calcem vſque percurri, & vt antea ab illuſtribus viris, ſuo merito, laudati, & recogniti, ita per me ſane (etſi iudicio parum valeo) tales reperi, ut plene ſentiam, hominum memoria pro illius iuris fama, ſolidaque habenda cognitione parem librum in lucem minimè prodijſſe. Liber iſte, M. tuam & Deo, & Eccleſiæ, & huic ætati poſteriſque omnibus gratam faciet, & numquam intermoritura gloria donabit. Non dubito quin eandem M. tua, (vt etiam dudum ceperat) hunc primum fætum qui tam auide ab omnib. eſt acceptus, auctiorem locupletioremque reddat. Quod dum ſedulo conatur, meminiſſe forte ab re non erit, ſi M. tua ſingulis titulis, aut paragraphis fontes ex quibus pręcipuè deſumpti ſunt, pauciſſimis annotare non grauatur: id enim & doctiſſimos quoſq. optima ſane ratione deſiderare animad-

uerto,

uerto, tum quod hic liber maiorum cum auctoritate Pontificum loquatur, lectoreſque omnes publico imperio confirmet, res iſta dum reliqua elaborantur, haud vſque adeo multum attulerit incommodi, publica tamen commoda, ſtudioſorum omnium maxime cauſa. Quidquid factu optimum fuerit M. tua pro ſumma ſua in omnibus recte dijudicandis prudentia facile ſtatuet. Deſideriis Cornelii Matii etſi iuſtiſsimis ſatiſfacere non vndequaq. tam facile erat, præſertim quod ipſe ſuique maiores mercatoribus, à quibus æs ſumendum fuerat plane eſſent incogniti, & pene eo res deuenerat, vt ſua opinione fruſtratus, vacuus rediret, ni ego interceſsione M tuæ fretus, fidem meam, immo me ipſum tanquam principalem debitorem interpoſuiſſem. Monebit itaque M. tua, ut ille beneficii præſtiti memor, quanto citius fidem datam per ſuos liberari curet, alioquin ſane ſtatutis diebus elapſis per me quod acceptum eſt, ſine ulla ſpe exceptionis remunerādum erit. Vale uir clariſsime Iureconſultorum unicum decus, datum Vrbe die prima menſis Nouembris, anno reparatæ Salutis. M. D. LXIII.

M. Tuæ deditiß. amantiſſimuſque, tanquam frater, Gaſpar Gropperus Rotæ Romanæ auditor.

FRAN-

FRANCISC. MVCANTIVS

Io. Paulo Lancelotto. S. D.

OPTAVI iampridem Lãcelotte doctiſſime literarum ad te aliquid dare, cum vt tuas viciſſim elicerem iucunditatis, leporis, doctrinæque plenas, atque intermiſſam diu inter nos ſcribendi conſuetudinem aliquãdo reuocarem, tum etiam certè ut deſiderium meum in his tibi exponerem quod mihi iam ab eo tẽpore, quo Peruſiæ morabar tuarum inſtitutionum argumento inieciſti, nuperque demum edito tuo Commentario quaſi earundem idea quadam ac ſpecie auxiſti aut refricaſti potius. Sed nec integrum nobis fuit cum ab Vrbe complures menſes varijs negotijs diſtenti abfuerimus ad iſtud ſcribendi officium vnquam reuerti, nec ſatis vrgẽs ratio videbatur eſſe, vt tantum tibi negotij meo priuato commodo exhiberem. Nunc vero cum iam dudum in patriam reuerſus expeditior aliquanto ſim, & ad cauſam quamplures adiunxerim qui partim ſua ſponte, ac fama ducti, partim commentariolo tuo deguſtato allecti, partim etiam oratione noſtra aliorumque amicorũ tuorum excitati, mirum in modum opus ipſum, cuius tu nobis imaginem repræſentaſti, expectant quaſi conceptam ſitim vberiore fonte ſedaturi, ſtatui non amplius expectandum, quin continuo te meis ſcriptis appellarem, atque adeo omnium ſtudioſorum nomine flagitarem, ne tu nos longa expectatione ſuſpenſos diutius torquere velles. Non id ago nunc mi Lancelotte, vt velim vllis apud te argumentis oſtendere Inſtitutiones tuas Pontificij Iuris digniſſimas eſſe nouitate ſua, ſplendore, pondere, quæ in apertum proferantur: nam neque hoc ad me attinet, & tibi perſuaſum eſſe ſcio, aut ſi pro tua modeſtia minus velles tuo iudicio eſſe contentus, non deeſſe tibi ampliſſimorum virorum teſtimonia, quæ acre tuum ingeniũ in huius editionis operis (garriant inuidi quantumlibet) poſteritati commendare queant, nec ſanè dubito te egregium iſtum tuum librum in lucem tandem emiſſurum eſſe, quem pluribus abhinc annis publicè priuatimque pollicitus ſis: multa deinde lue multaq; litura ad vnguem caſtigaueris, poſtremo etiam tuo cõmentario quaſi chirographo fidẽ tuam arctius obſtrinxeris, quib. ex cauſis vt maxime velis ab inſtituto tamen diſcedere nõ poſſis. Verum illuc mea ſpectarunt littera, vt currentem te magis incitarens cum intellexiſſes omnib. his, quæ enumerauimus incredibilem bonorum omnium expectationem adiunctam eſſe. Quod ſi tu maleuolorum aculeos fortaſſe times, ut de ne hoc tibi maiorem inuidiam excitet, quod cum nullo fere negotio tantam expectationem explere poſſis, idem tamen cunctando tot deſideria hominum ſuperbe aſpernari videaris. Atque ſcio obtrectatorum calumnias nihil morari, quãdoquidem tibi in cauſam ingredienti facile fuerit conijcere non defuturos huiuſmodi garrientium cœtus, quorum quidem ineptias tantum abeſt, vt de laude tua quidquam detrahere poſſe credant, vt ex his gloriam potius tuam augeri, illuſtrioremque reddi exiſtimẽ, quod & tu pulcherrimis exemplis in eo libello demonſtraſti. Sin vero ea retardandi forte eſt cauſa, quod librum tuum ſummi Pontificis auctoritate impreſſum iri cupias, non negauerim ſi res quidem ita eſt in promptu, vt breui conficiendi negotij ſpem habeas, aliquid etiam operæ te eo ponere, quod & tibi perhonorificum, & rei de qua agitur valde conſentaneum fore videatur. Cæterum ſi longius interuallũ temporis interponendum ſit, aut dubius etiam euentus ſpectetur, quoniam tu in ea re ſatis iam ſuperque temporis laboriſque impendiſti, haud tandem magnopere laboran-

dum

Digitized by Google

dum eſſe cēſuerim publico ne is liber an priuato nomine diuulgetur, ſatis enim per ſe ille & dignitatis, & auctoritatis adferet, nec minus gratus Pontificijs Iuris ſtudioſis omnibus futurus eſt quam ſi ampliſſime Principis diplomate fulciretur, quippe non tam ſpecioſam inſcriptionem ſpectantibus illis, quam quid inde utilitatis ac cō modi percepturi ſint. Hac te Lancelotte facile poſſunt ad laudem tuam ſtudioſorū commodo coniunctam vel multum impellere quem tamen ſatis iam tua ſponte incitatum eſſe non dubito, quare nihil eſt quod in te hortando multum laborem; volui tamen leuiter hac perſtrinxiſſe, vt me cum gloria decoriſque tui, tum vero vtilitatis publica ſtudioſum ac percupidum eſſe ſcires. Tu ſi ad me ſcripſeris quid de hac re ſentias, aut quouſque opus perduxeris, rem facies gratiſſimam. Vale Romæ Idibus May anno Sal. M D L X I.

Deſideratur reſponſio in qua excuſat auctor ſe, quod ſerius reſpondeat, tum familiariter conqueritur quod licet mandato Pontificis ſuas Inſtitutiones nomine Pontificio feliciter, erudiſſimorum virorum iudicio abſoluerit, non ſolum negotium nō confecerit, ſed maximos etiam labores, & maximos ſumptus ſuſtinuerit, dum diutiſſime Romæ difficillimis temporibus proprijs negotijs poſt habitis omnibus, vna ea cauſa detinetur, principibus ipſis ad incommoda ſua inclementiſſime conniuentibus, quibus diuinitus dicit contingere, vt in rebus ſibi tam glorioſis tam alte indormiant, ne ſcilicet, tantā ipſi laudem immerentes aſſequātur; narrat item poſt mortē Pauli IV. Pium IV. inſtante illuſtriſſimo Cardinali Cicada mandaſſe doctiſſimo & ampliſſimo viro Franciſco Alciato vt opus rurſus percurreret, relaturo an huiuſmodi ſit quod Pontificio nomine edi conueniat, ſe tamen licet non vnis ab eo litteris compertum habeat Alciatum optime ſentire de inſtitutionibus ſuis, Pontificique rem ſuaſurum, certo tamen ſcire Pontificem id minime curaturum, quippe qui iam pridem mores aulicos cognitos habeat, atque ideo ſe relationis huius exitum non expectaturum, ſed primo quoque tempore opus ipſum priuato nomine editurum prout fecit, vel ipſo Alciato feſtinatam editionem non probante.

Digitized by Google

IO. PAVLO LANCELOTTO
CLARISSIMO IVRISCONSVLTO.
Iacobus Menochius. S D.

CVM hactenus vel publico docendi munere, vel de inte reſpon
dendo valde impeditus eſſem, non licuit ad te litteras dare,
quibus ſignificarem nihil mihi vel gratius vel incundius po-
tuiſſe contingere, quam de re aliqua in re bene mereri: nunc
tamen aliquantulum otij nactus, me his litteris expurgare vo
lui, ne de mea egregia erga te voluntate aliquando ſuſpicareris, ac vt etiã
intelligeres gratiſſimam mihi fuiſſe oblatam illam à te occaſionem vt vna
tecum de grauiſſima illa cauſa reſponderem, quod eo libentius feci, non
quod res ipſa id poſtularet, cum tu iam tuo doctiſſimo reſponſo omnem
plane dubitationem ſuſtuleris, ſed ne ignores meam qualemcumq. operã
tua, tuorumque cauſa promptam ac paratam ſemper eſſe. Nam tibi hoc
eſt viro clariſſimo, atque inter conſultiſſimos, eloquentiſſimo, placere qui
poſſunt, ſe plane fęlices exiſtimant: ea enim eſt apud nos, & apud exteros
omnes percelebris nominis tui fama, tot eruditiſſimis ſcriptis, compara-
ra, auctaque, vt omnes te admirentur, & ſummis laudibus proſequantur,
tum maxime quod primus iuris Pontificij inſtitutiones tam ſtudioſis ne-
ceſſarias veluti Tribunianus alter orationis copia, & ſplendore illuſtra-
tas ediderıs. Qnibus ſi (ut futurum ſpero) aliquando Pont. Max. acceſſe-
rit auctoritas, te vel nouum Tribunianum habebimus, vel vt Iuris Ponti-
ficij nouum auctorem obſeruabimus. Interim etiam atque etiam plurimũ
referre exiſtimes velim, me à Lancelotto eruditiſſimo Iuriſconſulto dili-
gi, cuius conſuetudine viri omnes docti delectari ſolent. Ego vero ſtudio
ac ſingulari quodam obſeruantiæ genere te perpetuo colere nunquam
deſinam. Vale ex vrbe Patauio Idibus Maij. MDLXXXI.

IO. PAVLO LANCELOTTO
Iuriſc. Peruſ. Critonius Mellonus. S. P. D.

INſtitutiones tuas non percurri ſolum, verum etiam accuratiſſi-
me per legi. Scint tu bone Lancelotte, quid nunc ego de eis ſen-
tiam? At inquis, quid tu ſentias non eſt à me magnopere curan-
dum, quando per cuncta Gymnaſia, ac cunctas regiones mi-
ris ac propemodum diuinis laudibus à viris doctiſſimis extol-
luntur. Sed, vt ita ſit, eſt adhuc ulterius quod ego præter cæteros de te ac

tuis

tuis inſtitutionibus ſentiam, ecquid tandem eſt (inquis) quod præter cæteros omnes tu nunc ſentire poſſis? Dicam & vtinam mentiar, nẽpe id quod poetarum Principes, de quibuſdam à ſe compoſitis verſiculis ſenſiſſe, vel verius quæſtus eſſe legitur, dum dixit.

Sic uos non uobis mellificatis apes.

At vrges quid iſtud (inquis) eſt tãdem? uis ſcire quid? Ego mellifluas tuas eſse Inſtitutiones, atq omnibus numeris abſolutas, cunctiſque laudib. digniſſimas, vt eruditiſſimus quiſque prædicat, ſemper exiſtimaui: ſed futurum arbitror tantam tui laudem quantum vix quiſquam viuens meo iudicio aſſecutus fuit, non fore diuturnam. Quid iſtud eſt? inquis, eloquar, venturum aliquando arbitror Romanum aliquem Pontificem, qui gloriæ cupidine magis titilletur quam fecerint hactenus hi a quibus de eis conſcribendis mandatum accepiſti, vel qui eis ſucceſſerunt, eumque cauſaturum indignum eſſe, vt iuris Canonici elementa de ſcriptis priuatorum dominium hauriantur tum quod inſtitutionibus quæ circunferuntur, non pauca deeſſe, quæ neceſſario ſint adiungenda, & propterea curaſse ſe, vt vndique abſolutè Inſtitutiones huiuſmodi quaſi recudantur, & nomine Põtificio edantur, inde quibuſdam immutatis, additis, vel demptis, vt nouum quoddam opus videri poſſit ſuo nomine editurum, vetiturumque ne deinceps aliç iuris Canonici Inſtitutiones à quoquam legantur, ſicque dũ Rom. aliquis pontifex gloriam aucupatur, laus, & memoria Lancelotti ſuis Inſtitutionibus remanentibus abolebitur. Vnde cum alij qui temporibus fælicioribus propria ſponte aliquid ad iuuandos homines elucubrarunt ſæpe a Principibus largè ſoleant donari; tu, qui mandato ipſo Pontificis tam luculenter ſcripſiſti, non ſolum aliarum rerum, ſed nec laudis quidem præmium vllum feres. Vnum forte poteſt nõ deſperari, nempe quod veluti Iuſtinianus in proœmio ſuarum Inſtitutionum eas ex Caij Iuriſconſulti Inſtitutionibus deſumpſiſſe ſe confitetur, ſic ille quiſquis Pontifex, ſi natura ſit paulo humanior, tui nominis non renuet mentionem facere, cũ præſertim nullo pacto nunc poſſit occultari quod eas Inſtitutiones tu iuſſu Pontificum, & Curia Romana probante aliquando conſcripſeris: ſed quantulum tandem iſtud eſt, quod tantis à te exant latis laboribus, & incommodis acceptis tribuetur? Et ita ego futurum arbitror, & hac mea epiſtola apud te & omnes teſtatum eſſe uolo, atque ita eſt aliquid, quod ego præter cæteros de tuo laudatiſſimo libro ſentiam, Vale.

PIO

PIO PONT. MAX.

IO. PAVLVS LANCELOTTVS.

Iureconſultus Peruſinus. S.

PONtificij iuris Inſtitutiones proximis annis ſuperiorum Pontificum iuſſu & nos conſcripſimus & ſummi viri caſtigarunt, quæ quidem optandum ſane erat, ut ijs in lucem prodirent auctoribus, quorum mandato & ſcriptæ & reco gnitæ fuiſſent, vel ea ſaltem ratione quod auctores ipſi munera nobis gratiora ac pretioſiora facere conſueuerint, & ſæpe non tam quid, quàm à quibus accipiant homines ſoleant perpendere. Sed quando id vel ratio temporum, vel alia quæcunque cauſa fieri non ſinit; illud certe nulla ratione committi debet, ut iuris ſcilicet Pontificij Inſtitutiones ſub alterius quàm ipſius Pontificis nomine appareant, à quo Pontificia iura emanant. velut enim ab Oceano deducta flumina in ipſum tandem refluunt, ita hoc, quicquid eſt operis, quod totum de Romanorum Pontificum conſtitutionibus deriuatum eſt, ad ipſum Romanum Pontificem quaſi ad fontem propriũ redibit. Ad te autem eo iuſtius, quod magnis aliis animi dotibus, quibus ad Pontificatum tibi aditum paraſti, exactiſſimam adiunxiſti iuris huius cognitionẽ. vnde perbelle nunc accidit, vt quæ facultas optimum te meliorem reddidit, & ad moderandam difficillimis temporibus Chriſtianam rempub. inſtructiorem, eam nunc tu contra cum Canonum conditor euaſeris, beneficium repẽdens meliorem ſis redditurus. Cuius rei non dubia iam apparent indicia, cum ad reſtituendos antiquos Chriſtianorum mores atque hæreſes extirpãdas, ſanctiſſimas quotidie conſtitutiones edere non deſiſtas, quę dubio procul Chriſtiano gregi non minus futuræ ſunt ſalubres ijs ipſis, quæ iuris Pontificij, quod nunc tenemus, libros implẽt. Ad illas autem inſtitutiones hæ noſtræ gradum forte rudioribus facere poterunt. Accipies igitur eas placido ac benigno animo, nam ſi ita cõtingere ſenſerimus, ad alia promptiores reddemur, & alacriores. Deus Opt. Max. te nobis diu incolumem, fœlicemque ſeruet.

RVBRI-

RVBRICAE INSTITVTIONVM Iuris Canonici Primi Libri.

DE iure canonico ti.1.8.
De iure diuino, cõſuetudine, & conſtitutionibus, tit.2. 9
De eccleſiaſticis cõſtitutionibus, tit.3. 12
De iure perſonarum, tit.4. 16
De epiſcopis, & ſummo Pontifice, tit.5. 21
De electione, tit.6. 25
Qui eligere eligiue poſſint, tit.7
De poſtulatione, tit.8. 40
De confirmatione 42
De conſecratione 49
De receptione, & auctoritate pallij 52
De vita & honeſtate prælatorum. 54
De officio Archidiaconi 60
De officio Archipresbyteri 61
De officio vicarii. 62
De coadiutore 65
De corepiſcop. vſu ſublato 66
De translatione 68
De renunciatione. 72
De depoſitione ſeu degradatione 79
De ſacerdotibus in inferiore gradu conſtitutis 81
De ijs qui sũt in ſacris cõſtituti 84
De iis qui ſunt in minoribus ordinibus conſtituti 87
Communia tam maiorum, quam minorum ordinum 89
Qui promoueri non poſſint 95
De prębẽdis & aliis beneficiis 106
De collationibus 118
De inſtitutionib. & iure patr. 130
De clericis non reſidentibus 141
De regularibus ac monachis 144

RVBRICÆ INSTITVTIONVM Libri Secundi.

DE rerum diuiſione 157
De ſacramentis 158
De baptiſmo & eius effectu [161]
De ſacramento chriſmatis [170]
De pœnitentijs & remisſionibus. [173]
De Euchariſtia [180]
De extrema vnctione [184]
De ſacramento ordinis [186]
De ſacramento matrimonii [187]
De ſponſalibus [189]
De nuptiis 161
Quæ matrimonium impedire poſſunt 166
De triplici cognatione 173
De clandeſtina deſpõſatione 179
Qui matrimonium accuſare poſſũt, uel cõtra illud teſtificari 181
De diuortiis 182
De rebus ſacris, ſanctis, & religioſis 194
De conſtruendis, conſecrandis, & reparandis eccleſiis, & altaribus 199
De vnionibus eccleſiarum 201
De immunitate eccleſiarum, & ſubiectione 204
De cenſibus exactionibus, & procu-

cu-

curationibus 211
De capellis monachorum 215
De religioſis domibus 216
De ſepulturis 218
De canonica portione 242
De decimis 229
De rebus eccleſiæ alienandis, vel non 235
De peculio clericorum, relictis, & ſucceſſionibus eorum 241

RVBRICÆ INSTITVTIONVM Libri Tertij.

De iudicijs, & illorum diuiſione 247
De procuratoribus 260
De pactis, & tranſactionibus 271
De arbitris 274
De in ius vocando 278
De dolo, & contumacia, & in poſſeſſionem miſſione 283
De libelli cōceptione, & oblatione 289
De exceptionibus, & replicationibus 291
De mutuis petitionibus 303
De reſtitutione ſpoliatorum 307
De litis conteſtatione 315
De iuramento calumniæ 320
Vt lite pēdēte nil innouetur 323
De probationibus 325
De ſententiis & re iudicata 350
De executione rei iudicatæ 358
De appellationibus 382
De reſtitutione in integrum 377

RVBRICÆ INSTITVTIONVM Libri Quarti.

De accuſationibus, denunciationibus, & inquiſitionibus tit. 1. 441
De duplici purgatione. tit. 11. 445
De ſimonia, tit. 3 447
De hæreticis, ſchiſmaticis, & apoſtatis, tit. 4. 454
De ſortilegis, maledicis, & ſacrilegis, tit. 5. 461
De furtis, tit. 6. 464
De vſuris, tit. 7. 466
De adulteriis, & aliis coniunctionibus illicitis, tit. 8. 412
De crimine falſi. tit. 9. 415
De homicidio, tit. 10. 416
De iniuriis, & damno dato, ti. 11. 417
De eccleſiaſticis cenſuris, tit. 12. 421
De ſententia excommunicationis, tit. 13 422
De eccleſiaſtico interdicto, ti. 14. 442
De ſuſpenſione, tit. 15. 446

FINIS.

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI LIBER PRIMVS.

a IO. PAVLVS. In huius operis principio quædam ſunt prænotanda, videlicet q̃ ſit auctoris intẽtio, quæ materia, q̃ utilitas, cui parti philoſophiæ ſupponatur, quis modus agendi, & quis libri titulus. Intentio auctoris fuit ſcribere pro tyronibus librum ad faciliorẽ introductionẽ ad iuris Canonici cognitionẽ & ad ſimilitudinẽ Iuris Ciuilis. Putabat id cõuenire, vt ſcriberetur noĩe pontificio, vt claret proœmio & i j li. Cõmẽtarij, vbi de hoc latiſſime dicit.

Auctoris intentio.

IO. PAVLVS a LANCELOTTVS I.C. PERVSINVS,[b] IVRIS Pontificij candidatis.[c] S.[d]

Materia.

Materia ſunt omnes libri iuris Canonici hacte nus recepti, vnde hæ Inſtitutiones fuerunt deſumptæ & res in dictis libris contentæ.

Vtilitas.

Vtilitas eſt, quia his inſtitutionibus lectis & intellectis, facilius peruenit ad cognitionem iuris canonici, & ſic peruenitur ad ſcientiam diſcernendi inter æquum & iniquum, & reddendi vnicuique quod ſuum eſt. 12. q. 2. c. cum deuotiſſimam, & inſtit. de iuſt. & iure, §. iuris.

Cui parti philoſophię liber ſupponit.

Supponitur Ethicæ, id eſt, morali ſcientiæ, ſicut & alij libri iuris; vnde inquit Imperator hominũ mores tendimus corrigere, l. 1. C. de ſecun. nupt. & infra de vi. & hon. præla. per totum.

Modus agendi.

Modus agendi eſt tali proœmio propoſito ac p̃fixo diuidit auctor opus ſuũ in quatuor partes ſiue libros in prima parte poſtquam poſuit originẽ, & ex quib. cõſtat ius Canonicũ, tractat de perſonis, & eorũ officijs & beneficijs. In ſecũda tractat de rebus, tam ſpiritualibus quam tẽporalibus. In tertia de iudicijs ciuilibus. In quarta de iudicijs criminalibus, & de cẽſuris eccleſiaſticis, quas quis incurrit ob cõmiſſa crimina. & ſic terminat opus ſuũ diuidẽs illud in quatuor partes, unde verſus.

Perſonas nos, prima docet pars, reſq. ſecũda.
Tertia dat iudices, crimina quarta promit.

Quaternarius numerus.

Eſt autẽ quaternarius numerus ſm pithagoricos, inſignis & nobilis. Hinc copula coniugalis eſt reſtricta vſq. ad quartũ gradũ: hinc quatuor elementa quatuor ſunt in corpore humores, quatuor cæli plagæ, quatuor anni tẽpora, quatuor vẽti Cardinales, & ſubſtãtia eſt quadripartita, cũ alia ſit corporalis tñ alia vegetatiua, alia ſenſitiua, alia intellectiua, & nomẽ Dei tetragrãmaton. i. quatuor litterarũ, & ex quaternario oritur Decas, nã vnũ. duo tria, & quatuor producũt decẽ: q̃ decas eſt omium rerũ generaliſſima de qua p. Tiraq. de pœn. § 1. gl. 4. ſuper verbo per decẽ annos, & per H. dige. ſect. antiq. li. 12. c. 9.

Decas.

Inſtitutiones.

Titul.[9] eſt & operis inſcriptio, inſtitutiones iuris Canonici, quia ſcilicet his iuuenes ad perdiſcẽdum Ius Canonicum inſtituuntur & ordinantur. Sunt enim inſtitutiones, præceptiones ac elementa quædam, ſiue diſciplinę cuiuslibet elementa, alias autem verbum inſtituo varie ſumitur, ut not. inf. de inſt. in rub.

b Peruſinus. ideſt, de peruſia, quę eſt antiquiſſima & inter primarias Ethruriæ ciuitates, peperitque ſemper viros belli ca laude, & vtriuſque iuris ſcientia inſignes, alijſque innumeris dotibus eſt conſpicua. Ideo autem ſic expones quia non ſequitur neceſſario. Appellatur Peruſinus ergo eſt de peruſia, ſola enim nominis ſimilitudo non eſt ſtatis ad confirmandum cuiuſque originem. leg. fin. §. penult. ff. ad municip. de quo late per Legiſtas in rub. ff. ſolut. matrim. qui ex ho. inferunt ad multas quæſtiones. Et hinc ideo adiecit auctor ad deſignandam ſuæ familiæ & agnationis diuerſitatem ab ijs, quæ eiuſdem nominis Lancelottorum reperiuntur Romę Mædiolani, Florentiæ reſpecti & forſan etiam alibi.

Peruſia.

c Candidatis. ideſt nouitijs ſcholaribus. Et ſic not. quod, hic liber non eſt ſcriptus doctoribus prout liber Gregorianæ cõpilationis, & liber Sexti, & Clementinarum. Sic & Iuſtinianus inſtitutiones ſuas cupidæ legum iuuentuti nuncupauit non autem iure conſultis conſummatis. Appellat autem candidatos huiuſmodi nouitios, ſumpta translatione ab his qui ad magiſtratum aliquem apud Romanos adſpirabant, qui per comitia induti toga candida, ſuffragatores rogando, & obſecrando incedebant.

Candidati.

d Salutem. Solet autem dubitari apud Rhetores, an ſalutatio ſit pars epiſtolæ, ut non an proœ. Sexti libri argum. quod non Clemen. ſi ſummus, §. s. de ſen. exc. Putat autem plato, ſcribens ad Dionyſiũ, dum ad amicos ſcribimus, in inſcriptione epiſtolæ non gaudere, ſed bene agere ponẽdum eſſe, ſed certe qui ſalutem precatur, bene agere precatur. Sed quid operatur ſalutatio? Reſp. ſi ſimus in priuato, operatur remiſſionem iniuriæ. Bald. in l. 1. ff. de lib. & poſthu. c. omnis. 24. q. 2. Sic contra, non ſalutãs prius ſalutare ſolitus inimicus præſumitur, no. in c. cum Adrianus, diſt. 71. & per Abb. in ca. an hoc s. de appell. & tamen c. cum ſuper de offic. de leg. & in c. repellantur, de accuſat. Salutatio autem Papæ dicitur remittere peccata uenialia, ſecundũ Abb. in proœ. Decre. in ult. not. vbi de hoc late habetur. Conuenit autem ſalutandi officium tam maioris erga minorem, quam p. ri erga parem. l. Publ. §. Titius. l. Quintus Mutius, ff. de poſt. l. Domitius, ff. de teſta. quin etiam inferior erga ſuperiorem, excepto principe, qui ab inferiorib. non ſalutatur, exceptis paucis, quibus id ut priuilegium conceditur, de quibus in l. 2. de prox. ſacr. lib. 12. & in l. 1. C. de ſilent. cod. lib.

Salutatio an pars epiſtolæ.

Bene agere.

Salutatio quid operetur. Salutare ſolitus non ſalutãs p̃ſumit inimicus.

Salutatio Papæ.

Regulariter princeps ab inferioribus nõ ſalutatur.

A PROOE.

P R O OE M I V M.

Ponit ſimilitudines, quæ ſunt inter libros Iuris Ciuilis & Iuris Canonici, h. d. in ſumma.

Libros [a] iuris Pontificii [b] diligenter [c] intuentib. facile [d] apparebit eos ad quandam imitationem illorum qui in iure Ciuili extant, fuiſſe conſcriptos, atque digeſt. Nam ut illi Romani Imperatoris, [e] ſic hi Rom. Pōtificis auctoritate [f] potiſſimū [g] nitūtur. ac velut illi Romanorū Imperatorū conſtitutionib. [h] Senatus aliorumq. magiſtratuum placitis [i] & iurecōſultorū reſponſis [k] cōſtant, ſic in hos Pontificū itidē Romanorū ſanctiones [l], actorum conciliorum decreta, [m] & ſanctiſſimorū virorum haud diſſimili ordine congeſtæ ſententia [n] conſpiciuntur. Quæ omnia tam pari poſtmodum ſtudio poſteritas amplexa eſt, & tam eodem ſtylo [o] interpretata, ut inter bonas artes nullæ proſus ſint,

P R O OE M I V M.

Diuiſio prœmij. a Libros Hoc prœmiū diuiditur in tres partes principales, in prima ponit probabilis quædā admiratio auctoris ſuper eo, quod nullæ antea extarent Iuris Canonici inſtōnes, excuſanturq ueteres Romani Pōtifices φ illas non cōſcripſerint, uel cōſcribi curauerint, in ſcd'a ponit initiu & progre ua huius incho ti, & pfectio pens, in tertia librū ipſū iuris ſtudioſis offert Secunda incipit ibi. Sed hæc not. Tertia ibi: Accipite igitur Rurſus prima pars ſubdiuiditur in tres, in prima ponitur magna ſimilitudo librorū iuris Ciuilis & iuris Canonici Inſecunda admiratio auctoris, in tertia, excuſatio Romanorum Pontificū: ſecunda ibi: Non parua tertia ibi: Sed veteribus.

Qui ſint libri Iuris Canonici extrauagantes. b Iuris Pontificij Sed quinā ſunt hi libri? Reſpon. compilatio Gregoriana demandata Raymundo. Item liber ſexti compilatus a Bonifacio Octauo, opera Richardi Malūbri. Item liber Clementinarum. Sed an Extrauagātes? De his quæ ſunt in corpore iuris inſertæ, nō eſt dubitandū quia & hæ librū cōſtituunt, cæteræ uero quāuis in dubiatæ & publicatæ, licet ius faciant, ideo ſnīæ contra illas latæ ſint nullæ ipſo iure, ſm Butr. in c. 1 & c. cum inter. de re. iudic. & per Bal in l. 2. C. qn prouo. nō eſt nec, & late per Pauin. in prælud Extrauag. non poſſunt tamen dici de libris Iuris Canonici, ſ. cum vagentur extra nec ſint certo volumine concluſæ: idem & multo magis dicendum eſt de regulis Cācellariæ, cum illæ nec ſint incorporatæ, nec perpetuæ, prout eſſe debet natura legis. Sed quare iſtæ Extrauagantes appellantur bullæ? Reſpond. Forte quia ſunt breuiſſimæ uitæ ſicut bullæ, quæ fiunt in aquis, vnde & dicimus, homo bulla eſt, hoc eſt breui viuens tempore, cum Pontifices Romani facile eas ſoleant renouare, immutare, & de medio tollere. liber autem Decreti videtur iam diu cæteris libris iuris canonici aggregatus & adiunctus, licet de eius auctoritate varia tradantur per doct. varijs locis, præcipue in cap a de conſtit.

Regulæ Cancellariæ Bullæ cur ſic appellātur.

c Diligenter, Exponitur hoc verbum, ſecundum ſubiectam materiam, ſecundum Corſet. in ſuo ſingulari, ſuper verbo diligenter & iſte Intuitus refertur non magis ad corporalem uiſum, quā ad oculum intellectus, & ſubtilem modum inueſtigādi.

d Quam graui. & c. licet. de crim. fal.

Diligentia inducit facilitatem. e Facile. Argu. quod diligentia inducit facilitatē, quod no. pro ſcholaribus, qui conqueruntur de difficultate ſcientiarum.

f Imperatoris In quem populus Romanus omnē ſuam poteſtatem tranſtulit. l. 1. ff de conſtit princip. l. 2. §. nouiſſime, ff de orig iur. § ſed quod principi. inſtitu. de iu. nat. gen & ciu le. 1 §. cum enim antiqua C de iu. ver. enucl hodie tamē poteſtās Imperatoris non eſt a populo Romano ſed ab eccleſia, ut traditur cōmuniter I c. nouit de iud & in c. licet de fo. compe. & not. inf. de iud. §. 1 in verſi. reguntur.

Poteſtas Imperatoria ab eccleſia.

f Auctoritate. Id eſt, iuriſdictione & poteſtate; alias autē auctoritas eſt opinio qua quis imitatione, vel imitari digna reputatur alias ſimplex aliquid aſſerentis testimonium.

g Potiſſimū Id eſt potiſſimum quia licet quædā ſint in libris iuris Pōtificij quę paruā auctoritatē habent, vt puta quædam dicta ſacræ paginæ, vt in c. 1. a & 3. de præſumpt cum multis alijs, itē quædam dicta ſanctorum, vt in c. a. de pari. & ca. 1. de donat & alijs pluribus, plurima tamen conſtanti, quæ a Romanis Pontificibus profecta reſponſa, & conſtituta fuerunt, inter quæ & ſtatuta in concilijs ſunt reponenda, nec enim ea habent auctoritatem, niſi quatenus a Papa reperiuntur approbata, ſa. infra de eccl conſtit. per totum.

h Conſtitutionibus. De hoc verbo dic. ut no. infra de iu. diu. cōſue. & cōſtit §. pe. alias §. conſtitutio.

i Placitis Ideſt, ordinationibus, alias placita litigia, ſiue iudicia dicuntur c. placita 15. q 4 cap. 1. de fer cap. 1. de immu. eccl. e. a. de cle pug. in duel. Itē placitum dicitur pactum, ſiue conuentio, cap. 1. de aur l. ex placito, C de re. permu.

Placita.

K Reſponſis, §. conſtat, & §. reſponſa inſtit de iu. nat gent. & ciuil.

l Sanctiones. Large ſumas hic verbum ſanctiones pro qualibet ordinatione vel decretali epiſtola; proprie tamen ſanctio dicitur quæ pœnam irrogat. l. ſanctio. ff de pen §. ſanctæ, inſt. de re. diu. & de hoc not. in proœ ſeorſum & per Anch in c. ſtatutum, in prin. de reſcr. in 6.

Sanctiones.

m Decreta. Quæ ſpecialiori nomine canones nūcupantur decreti enim verbum latiſſime patet, ut per doct in rub de conſt. & in l. nec quidquā §. vbi decretum, ff. de offi proconſ.

n Sententiæ. Quæ leguntur potiſſimum in libro Gratiani, quem decretum appellamus.

o Stylo ordine, & modo ſcribendi, alias ſtylus eſt ſtatēr conſuetudinis, ut per doct. in l. de quibus

ff. de

ff.de legib.& c.ex litteris,de conſt.
a Hinc. Id eſt ſtante in cæteris, tam magna inter vtrunque ius ſimilitudine.
b Certos libros Quj ſunt quatuor.
c Elemēta. Prima principia, ſicut enim prima principia rerum corporaliū ſublunariū: ſ. ignis, aer, aqua, & terra vocantur elemēta, & ex his omnia componūtur, & in hæc omnia reſoluuntur, ſic prima principia ſcientiarū elementa vocamus, §. pe. in authen. vt præp. nomen Imperatoris.

ces ad ius diuinū, & auctoritates S. paginæ, nā alia fundamēta iſtius iuris ſunt in libris S. paginæ, & in iure diuino, vt infra de iu. diui. cōſne & cōſt.
K Defectu Quaſi dicat Quemadmodum ſculpere & effingere volens ſtatuā non poteſt id facere, Ioā. Bapt.

que tanta ſimilitudine ſeſe inuicem contingant.

Mirum eſt quod non fuerint hactenus compoſitæ inſtitutiones Iuris Canonici h.d.

Non parua hinc [a] nos interdum cœpit admiratio, quanam ratione contigerit, vt veluti Imperatorio noīe Cæſarei Iuris in certos libros [b] redacta ſunt elementa [c], non ita ēt ad vſum ſtudioſæ iuuentutis ad Ius Canonicū ab ipſis Pontificib. cōpoſitæ Inſtitutiones reperiantur, cū id, ſi vt quidē nunc eſt, contemplemur, ædificij cuiuſdā referat ſpeciē ianuis, atq; oī propemodū [d] aditu carentis, & vna hac tātū diſſimilitudine à iure ciuili ſeiūgatur. Accedit, ꝙ cū nemo [e] ſit mortalium, qui glorię cupidine [f] nō tāgatur, hoc nō ſine magna ſua laude [g] facturi videbanť.

Excuſat ueteres, & recentiores Pontifices à nō confectione inſtitutionum, h.d.

Sed veteribus [h] quidē facilè id ignoſci poterit, in iacēdis, & ſtruēdis huius Iuris fundamētis [i] videlicet occupatis, & quaſi materiæ defectu [k] impeditis: At recentiorib. eius facultatis tractatib. ad iuſtū corpus [l] excreſcentib. Inſtitutiones inde elicere, & quaſi de rudi marmore [m] ſtatuæ cuiuſdā effigiem ducere non difficile fuiſſet, & quæ noſtrorū eſt fœlicitas tēporum, non modo in ea re illuſtrium virorum [n] opera vti, verum etiam per ſe id præſtare nonnulli [o] potuiſſent.

Excuſat ueteres à nō confectione inſtitōnum, h.d

Sed & horū quidam uitæ breuitate [p], quidā multiplicium hæreſum, bellorumq; tam ciuilium [q], quā externorum [r] procellis facile excuſari poſſunt. Quis.n. in ſacri Apoſtolatus faſtigio [s] vniuerſæ eccleſiæ præſidēs, atque orbem ipſum principū [t] diſcordiis fluctuantem, bellorumq; incendijs æſtuantem circumſpiciēs, ad otium litterarium [u] variè

Elemēta.

d Propemodū. Philoſophorū tēperamentū, quia ꝓ auditu ad ius Canonicū antiq rus vtebanť ſūma Goffr, vel Hoſt. ſed hę ex plurib cauſis non multum adiuuāt ſcholariū in Iure canonico nouorū ſtudia, vt late ediſſerit idem auctor in ſuo cōmētario lib. 3. ante fi. verſi. ſed neque Hoſt.
e Nemo. Etiā illi ipſi, qui de cōtemnenda gloria libr. ſcripſerunt, qđ patet, qa ſui libri nomē ſuum præſcripſerunt, vt teſtatur Cice.
f Cupidine. Iuxta illud, ſola animū mentemq; perlutis gloria, & eſt gloria frequēs de aliqua re famoſa cū laude, ſecūdū Tulliū in Rhetoricis, vel clara cum laude notitia. An autem appetitus gloriæ inanis ſit peccatum mortale habetur per S. Tho ſecunda ſecundæ, qō. cxxxij. artic. 1.

Gloria.

g Laude Quæ eſt virtutis præmium.

niſi habeat marmor, vel aliā materiā, in qua poſſit ſtatuā effingere, ſic veteres Romani Pōt. nō potuerūt ex li. iur Ca. q nulli extabāt, elicere īſtitutiones.
l Corpus. Qđ hodie apparet conſtitutū & cōflatū cōpilatione Gregoriana, libr. Sexti, Clem extrauagantib. & lib Decreti, vt no. ſup. in prin.
m Rudi marmore Cōparat libros Iuris Canonici rudi marmori, quia non continēt methodum. nam Ro. Pontif. fuit in eis componendis propoſitum principaliter, nō vt docerēt vel inſtituerēt diſcere uolentes, ſed vt cauſas terminarent, & legales ferēt, ꝙ proſequitur idē auctor in ſuo commentario, vbi latè uidendum.
n Virorū. Qualis fuit And. Alciatus & ei⁹ adoptiu⁹ filius, & ampliſſim⁹ Card. F. ā c. Alciat.
o Nōnulli. Vt forte Iulius III. Pius IV. & Greg. XIII. qui omnes fuerūt I.C. eximij.
p Breuitate, vt fuit Pius III. & Marcel. II. & Vrbanus VII. qui menſem in Pontificatu nō compleuerunt.
q Ciuilium Ideſt Chriſtianorū īter ſe ut infra de iure diuino, verſ eſtigitur. Fideles.n ſūt inter ſe conciues Chriſtianæ Reip,

h Veterib. Vt ſunt Inn. III. Alex. III. Clemens II. Honor. III Greg. IX. Bonifacius VIII. Clemēs V. & alij plures, quorum hodie nomina leguntur in libris Iuris Canonici.
i Fundamentis Referas hoc potiſſimū ad iura poſitiua, & ad declarationes factas per Rom. Pontifi-

r Externorū. Puta Turcarum, & Barbarorum infidelium,
s Faſtigio. Ideſt, dignitatem atque honorum culmine, iuxta not ꝑ Arch. in c. ordinationes, diſt. 59.
t Principum. Qui veniant appellatione principū, no in cle 1. de baptiſ. & eius effectu.
u Otium litterariū. Quod animi tranquillitatem

expoſcit, iuxta illud.

Otium. *Carmina ſeceſſũ ſcribẽtis, & otia quærunt.*

Et Cicer in Rhetoricis: Negotijs fam illarib. impeditis vix ſatis otiũ ſtudijs ſuppeditare poſſumus: Opponit, & otiũ bello, Cic. in Ver. Cũ bello fugitiuorum tota Italia arderet, Norbanus ĩ ſummo otio fuit. Et appellaĩ hmõi otium litterarũ, otium ignobile p Virgiliũ, in fine libri quarti Georgicorum, ibi.

Me dulcis alebat Parthenope ſtudijs florentẽ ignobilis otij

Quod eſt fortè verũ de ſtudio Poeticæ artis, nõ aũt Iuris Põtificij. Alias aũt otiũ inſuperabile eſt & dãnoſũ vnde Seneca: otiũ inquit, ſine litteris mors eſt, & via hominis, ſepultura. Et idem: Non eſt viri timere ſudorẽ, & generoſus labor nutrit.

agitatum annum facile poſſit appellare.

Ponit de mandato Pontificis accepto, & fœliciter conſummato, h.d.

Sed hoc nos [a] parum aliquando perpendiſſe videri poſſumus nã cum in aula Romana difficillimis tẽporib. [b] degeremus, de inſtitutionibus iuris Canonici Põtificio noĩe conſcribendis, Iuſtiniani Imperatoris exemplo, ipſi Romano Pontifici ſuggeſſimus, & quamuis minus fortè opportunè, de his ĩñ conſcribendis ab eodẽ mandatũ accepimus [c] & quãtum in nobis fuit, ẽt expleuimus. Si quidẽ intermiſſo superiorib. annis prælegãdi ac patrocinãdi munere, impenſæ operam dedimus, vt per nos hmõi inſtitutiones cõponerentur, quæ, vt pontificio nomine exirent, non indignè iudicarentur, quod quidẽ ex ſententia nobis ceſſiſſe, ita locupletiſſimũ ſummorum virorum probauit teſtimoniũ, [d] vt illæ iamiam de manu Pontificis in manus veſtras vinturæ credantur.

a Sed hoc not. Hic incipit ſcd'a principalis pars huius proœmij, quę ſubdiuidit in quinq; alias particulas: In prima recẽſet initiũ, & progreſſũ cõpoſitarũ à ſe Põtificio noĩe inſtitutionũ: In ſcd'a, q̃ incipit ibi Sed vſq; adeo indicat, cur huius modi inſtitutionib. non fuerit ſuprema manus impoſita. i. nõ exierint noĩe Põtificio. In tertia, q̃ incipit ibi. Ergo ſi cur excuſat ſe à temeritate, q̃ librũ Pontificio noĩe ſcribere fuerit adortus. In quarta quę incipit ibi. Sed hæc oĩa. cõſolatur ſeipsũ, q̃ multos labores, vigilias, & obtractiones quaſi fruſtra ſubierit: in quinta, & vltima, quæ incipit ibi. Accipite igitur, quas inſtitutiones ſtudioſis iuris Pontificij, quaſi de manu in manus exhibet.

b Tpib. Hoc ideo dicit, quia circa illa tpe exarſit bellũ inter Ro. Pontificem Paulũ IV in minorib. Io Petrũ Caraffam nuncupatũ, & regẽ Neapolitanũ, qui erat Philippus de Auſtria, filius Caroli V. Imperatoris, cui pr ipſe Carolus regnũ illud viuẽs reſſerat qd bellũ multa incõmoda sũt conſecuta.

c Accepimus. De quo late dicit auctos in ſuo Commentario lib primo

d Teſtimonium. Quod deſcripte ſummo Pontifici fecerunt, & eſt huiuſmodi.

Beatiſſimè pater, cum S.V nobis iniunxerit vt inſtitutiones Iuris Canonici iuſſu ac nomine S.V. cõpoſitas uideremus et excuteremus. Primum uniuerſum opus ſinguli perlegimus, inde certis diebus in unum locũ ſimul ſæpius cõuenientes, rebuſq; inuicem communicatis, ea, quæ, vel immutãda, vel addẽda, vel reſecanda uiſa fuerũt, pro tenuitate iudicij noſtri immutauimus, addidimus, et reſecauimus Auctoremq; ipſum, qui nobis non contẽnendo ingenio et eruditione præditus uiſus fuit, exactiſſima operis abſoluẽdo diligẽtiã adhibuiſſe multis argumẽtis cõperimus librũ itaque iudicamus eũ neceſſarium, tũ ẽt bene ordinatũ, ac digeſtũ, cũ uniuerſa prope quæ Põtificij iuris libris ſparſa cõſpiciũtur certa via & ratione, cõpẽdioſaq; breuitate complectatur. Et verè niſi nos fallit opinio, ab omnib. cõmẽdãdum erit propoſitũ, ac inſtitutũ S.V. quaſi ſibi diuinitus inſpiratum. Cũ non minus gratum futurũ ſit hoc opus iuris Pontificij ſtudioſis, quam ſint inſtitutiones Iuſtiniani nomine cõpoſitæ, iura ciuilia profiteri volentib. exiſtimauimus tamen, neque omnino quantũ fieri poteſt anſa detur, & occaſio nouis altercationib. quas interdum nimis anxiè diligẽtes moroſa curioſitate excitare conſueuerũt, forte non abs re eſſe ſi nonnulla inſerantur Proœmio quod ipſi operi. B V præfigẽdum duxerit, de quib. cum primum commode fieri poterit, ut ſuo nos dignetur alloquio, pluribus diſſeruimus, omnia tamen ſapientiſſimo iudicio B.V relinquẽtes. cui quanto maiores poſſumus gratias agimus quod nos qui tanti nos non facimus, dignos putauerit quib. tam arduum negotium cõmitteret. In quo ſi quid deſecimus id totum noſtræ imbecillitati adſcribere dignetur, non quod omni diligentia & ſtudio nam ad exequenda mandata S V. ſæpè paratiſſimi. vt debemus, non fuerimus, quam Deus Opt. Max diu nobis incolumem fœlicemq; eſſe ſupereſſe uelit.

B.V. humiliſſ. ſerui Fabius Acorãb Rotę Decanus, Iul. Orad Rota Aud. Ant. Muſſa.

Sunt

Ponit quinque vel ſex cauſas, quibus factum eſt vt liber non exierit nomine Pontificis, h.d.

Sed vſq. adeo [a] poſtmodū, cū Romæ ob eam vnā rē diu fuiſſemus,. ſupremæ manus impoſitio differebatur, vtq grauiſſimis, ac multiplicib. vndiq ad ſedē Apoſtolicā confluentib. negocijs [b] admodum ſenē Pontificē, & natura ipſa, ut aiebant, ualde cūctatorem, [d] diſtentū fuiſſe, ignorauerit, magnā il lo tempore in cura rerū harū incuriā fuiſſe facile ſuſpicari potuerit. Itaq diutius ſuſtinere nō valētes, in patriā cōceſſimus Pōtifex paulo mox in fata. [e] Sed hæc Cōmentatiolo [f] ſufficiat nos aliqn̄ fuiſſe complexos.

Nō poteſt temerarius dici qui obtemperat principi, & cuius acta approbantur à magnis viris.

[g] Ergo ſi &cui forte audētiores viſi fuimus, qui tantam rem aggredi, tam imbecilli auſi fuerimus, maximis auctoribus, atq. a Deo mandāre ipſo Pontifice, hanc temeritatis culpā redimere poſſumus, vel certe id non impune tulimus, qui ob eam rem magnos labores, & impenſas, atque inuidorum obtrectationes, [h] neſcio an dicam, fruſtra am ſuſtinuimus, vtinam non amplius ſubituri

Latus in ore proprio.

Sunt, & aliorum magnorum in eadē ſnſam uirorum teſtimonia, de quibus libro 2. commentarij late habetur, quamuis autem dici conſueuerit, laudem in ore proprio ſordere vbi tamen laudes ſunt notoriç, de eis meminiſſe non eſt uituperabile. Io. de Pla in l.s. C. de pro ſeſſ qui l vrb. Conſtant libr. 12. vnde illud.

Sū pius Aeneas fama ſuper æthera notus.

a Vſq. adeo Hoc paragrapho breuiſſime inſinuat auctor cauſas, quibus factum eſt, vt liber non exierit Pontificio nomine, quç ſunt quinque, vel ēt ſex, remittens ſe cōmentario ſuper ea re a ſe compoſito.

b Negotijs Primū impedimentum multitudo negotiorum.

c Senem. Secundū impedimentū magnū Pontificis ipſius ſenium.

d Cunctatorem. Tertium impedimentum ex tarditate naturæ ipſius pontificis.

e In fata Quia ſtatim fere p̄t diſceſſū auctoris ab urbe, Pontifex cuius cā fuerat hic liber ſcriptus mortuus eſt qui p̄t pro ſexta cā numerari, cum ēt, ſi poſtea aliæ quinq; ceſſauiſſent, non propterea magia ad finem potuiſſet res perduci.

f Commentariolo Scilicet libro primo dicti commentarij ubi habetur plena hiſtoria.

Ergo ſignū cōtinuatiuū.

g Ergo. Continuatiuum ſignum non autem illatiuum hoc loco, ſicut & in l. ſi ergo, ff. de ſer ruſt. præd & l ergo, ff. de fideicom libert. & ibi not. aliquando eſt inceptiuum, conueniens indignationi, ut in illo Auguſti carmine:

Ergo ne ſupremis potuit uox improba uerbis,
Tam dirum mandare nefas? ergo ibit in
ignes, &c.

Regulariter tamen eſt illatiuum.

De inuidia late.

h Inuidorum obtrectationes. De quibus late commentarium lib primo, & libro tertio. Et quia morbus iſte inuidiæ eſt quotidianus, & male cognitus & pernicioſiſſimus, uideamus qd̄ ſit inuidia, quō differat ab odio, quis ſit eius effectus, vel natura, quomodo extinguatur, vel ſaltem minuatur

Inuidia quid.

Igitur inuidia nihil aliud eſt quam dolor ex proximi bono proueniens, ſecundum Baſilium. Vel inuidia eſt triſtitia de bonis alienis. ſecundum S. Tho. Hæc autem licet adeo ſimilis ſit odio, ut eius ſoror & germana videatur, in pluribus tamen differt, & nunc exceditur, & nunc excedit odium: exceditur, quia odium non ſolum dirigitur erga homines, verum etiā erga animalia ratione carentia. Vnde odimus ſerpentes, mures, & aſij alia. Inuidia vero dūtaxat hominis eſt, & in homines dirigitur. ſecundū Plutarchum Itē bruta ſe inuicem oderunt, ut Aquilæ & Dracones inter ſe, itē Leo Gallum, Elephas Aprum dicitur odiſſe. Exceditur autē quia & iuſte & iniuſte aliquē odiſſe poſſumus: iuſte autē inuidere nemo poteſt Ex hoc manat & alia dria, quod odiſſe aliquem ſæpe hoſes fatentur, at inuidere ſe omnes negant, & ad inuidiam tegendam mille excuſationea adferunt, inuidiā in odiū verbis vertētes Vnde in hac animi ægritudine hoc accidit Inuidis moleſtiſſimū quod inuidi dolorem ſuum nemini deregere poſſunt. Vnde ſicut rubigo ferrum, ita inuidia animum hoīs cōſumit. Item odium naſcitur ex opinione quam habemus quod is quē odimus malus ſit uel in vniuerſum, vel quantum ad nos attinet. Inuidet autem ei potiſſimum qui ad virtutum recto tramite fertur, v. l ad honores uel diuitias, inuidus. n aliena cōmoda ſuam facit calamitatem. Quo circa generoſe dicitur ingemuiſſe Themiſtocles, adhuc adoleſcens, q nullum adhuc haberet inuidū, quaſi nihil ſplendidum adhuc egiſſet, unde & pulchre auctor huius ipſius operis in ſua nun upatoria libelli. De comparatione iuris Pontifici & Cæſarei.

Inuidia differt ab odio.

Nemo iuſte inuidet.

Tum, ait, is ego ſum qui illorū ſcriptis ſoleam admodū inuidere, qui plurimos habent inuidos, inuidiaque ipſa illis uehementer inuideo, a qua in hominib. ſenectutem, ita in ſcriptorib inuidiā optatiſſimum malum appellare conſueui nam etſi ea per ſe praua eſt ac deteſtanda eſt tamen teſtis uirtutis.

Hęc ille. inuidia igitur eos maxime tangit & inſectatur, qui boni ſunt quique ad virtutē glotiamq; graſſantur. Extinguitur autem inuidia magna

fælicitate tam eius, cui inuidetur, quem ſolemus dicere hoc caſu inuidum ſuperaſſe, quam inuidẽtes. Nec.n.fælix & cui nihil deeſt, poteſt facile alijs inuidere, at inimicorum magna potentia odiũ non extinguit, quod Alexandri Magni interitus declarauit. Extrema quoque calamitas inuidiam extinguit nec enĩ miſeris quis inuidet. Vnde creduntur inuidi homines libenter aliorum commiſereri. Odium autem calamitas nõ tollit: nam inimicos vel ad extremam calamitatem redactos oderũt homines. Interdum tamen ex illis cauſis, quibus odium ceſſat, creſcit inuidia, nã ſi quos malos putaueramus, bonos eſſe cõperiamus, aut a quibus iniuria affecti fuerimus, beneficio fuerimus placati, odium diſſoluitur inuidia uero non ceſſat, nam bonis inuidetur, tanquã virtutem, quæ bonitas eſt, conſecutis. Quod ſi beneficia accipiat inuidus, multo magis inuidet, tum ob munificam uoluntatem dantis, tum ob potentiam pluſque doloris accipit, ob poteſtatem benefacientis, quam ob collatum in ſe beneficium ſentiat voluptatis, & beneficio iſto inſenſior redditur. Declarant hoc uerba Baſilij magni de Saluatore noſtro.

Profecto inquit contra Saluatorem eo iudæorũ inſania progreſſa eſt: At quamobrẽ illi inuiderunt? nẽpe ob miracula eius, quæ miracula erant indigentium ſalus. Nutriebantur eſurientes & nutrientem proſequebantur, reſurgebant mortui & viuificanti inuidebãt, expellebantur Dæmones *& expulſori inſidiabantur, mundabantur leproſi, claudi ambulabant, audiebant ſurdi et cæci uidebant: at beneficus ipſe fugabatur tandemque eũ qui uitam mortalibus gratificatus fuit, neci tradiderunt redemptorem hominum verberantes & iudicem orbis peragentes reum*

Hæc Baſilius, ſed & auctor noſter, lib. 1. ſui commentarij.

Habet, inquit, inuidia inter uitia cętera illud præcipuũ, ac quodãmodo peculiare, quod adeo turpis eſt, ut nulla rõne ſe intueri & agnoſcere uelit, ideoque liuori ſuo magnifica ſẽper verba, atq. illuſtres ſermones prętexit. Vnde quiſ e iracundiam intemperãtem et ad uoluptates procliuem confiteatur facile inuẽtas, at quod ſe quis inuidum eſſe ac liuidum concedat, nec tormẽtis quidẽ extorqueat: quinimmo cum maxime uirus euomunt, ſe ueritatis eſſe amatores inuidi prædicant, atque ea de cauſa nec amicis quidẽ parcere ſolere Tanta eſt enim virtutum uitiorum quo uicinia, ut maledicus pro libero: ſe quis interdum vẽdicare ualeat. Ea autem ineſt uis peſtilẽtis huic morbo, quod ſi quem gratia, uel auctoritate pollentem occupet præclaras quaſque res euertit ac deſtruit, ſin uero, quod ſæpius accidit humiliores arripiat, habet illud boni, quod quaſi in propria uiſcera uerſo gladio maximum malum inuidis ipſis afferre conſueuit.

Qui alios iuuat, patienter incõmoda ferre debet.

Sed hæc oĩa[a] æquiſſimo feremus animo, ſi, quod vehemẽter ſemper optauimus, noſtra hæc eiuſmodi ſit ſcriptio,[b] q̃ ſtudijs ueſtris cõmoda uideri poſſit, quod ſane his tẽporib. futurum non deſperamus, quibus ut nonnullos forte ſacroſancti Pontificii iuris ignoratione in errores aliquos atq. hæreſes facilius prolabi potuiſſe, ita nũc expeditiore quadã eius tractatione non tã facile iuuenũ hoc iure imbutos aĩos aberraturos, ueriſimiliter[c] exiſtimare debemus. Vnde quãuis non iiſdem, quib. inchoatus fuit auſpiciis,[d] liber hic noſter in lucem prodeat, in cõi ſaltem periculo[e] non fuiſſe nos otioſos, ſed quoquomodo tuliſſe opem iuuabit.

Diuerſitas dantis non inducit diuerſitatem rei datæ. h.d.

Accipite[f] igitur priuati quidẽ hoĩs Põtificio tñ mandato, ad ius Canonicũ, & ſcriptas, & caſtigatas inſtitutiones. Cumq. eis ni

Cui ſententiæ conſonat illud Flacci.

Inuidia Siculi non inuenere Tyranni Maius tormentum.

Facit & illud.

Inuidus inuidia conſumitur intus et extra.

Inuidiæ autem domum & formam pulchre deſcribit Ouid. lib. 2. Metamor

a Omnia Id eſt, labores, impenſas, iacturam temporis, & inuidiam.

b Scriptio. Id eſt, inſtitutiones ſint huiuſmodi.

c Veriſimiliter. Quia contraria contrarijs curantur, ſecundum medicos.

d Auſpicis. Quia fuit inchoatus, quaſi a Pontifice Romano, ſcriptus ad ſimilitudinem ciuilium inſtitutionum.

e Periculo. Hæreſis enim morbus vagatur, quaſi peſtis, & flamma, vnde, Cum tua res agitur paries cum proximis ardet.

f Accipite. In fine huius procemij tribus rationibus, & vna comparatione nititur auctor demonſtrare, quod nõ multum intereſt, quod huiuſmodi inſtitutiones non fuerint nomine pontificio in lucem editæ. Primo, quia fuerunt ſcriptæ mandato Pontificis. Secundo, quod eiuſdem Pontificis

man-

mandato fuerunt caſtigatæ. Tertio, quod in eis nihil eſt quod non conſentiat canonibus, vnde concludit, quod quemadmodum fercula non accipiunt ſaporem ex vaſis quibus exhibentur, ita quod parum intereſt, de cuius manu ſtudioſi accipiunt librũ hunc inſtitutionũ, dum tamen idem ſit ſapor.

Sic & l. 2. C. in leg. 1. ff. de iuſtit. & iur. Verum, & inquit, niſi fallor, & cæt. argument. quod teſtis, aliquid deponens certo modo factum, licet adijciat illam clauſulam. NISI FALLOR, quod nihilominus probat Paulus de Caſtro, in dicta lege prima. Niſi fallo.

hil ſit cõprehẽſum, quod ni fallimur [a], ſatis Can. penitus nõ conſentiat, ita exiſtimate, ſi de Pontificis manu eas accipiſſeris, fuiſſe id perinde futurum ac ſi uobis vaſis aureis ac lõge ſplendidiſſimis menſis, fuiſſent fercula ſubminiſtrata nunc, cũ de manu noſtra [b], ac ſi fictilibus illa quidẽ, atque exoticis [c], in ſapore tamen nullam fore differentiam [d].

a Fallimur. Certè ſciebat auctor ſe non falli, cum omnia ex ipſis libris Iuris Canonici deſumpſerit vtitur tamẽ hoc verbo ad ſeruandum modeſtiam.

b Noſtra. Ideſt, priuati hominis.

c Exoticis. Id eſt uilibus.

d Differentiam. Vnde non curamus de modo, dũ modo habeamus effectum, leg. cum ſeruus, ff. de verborum obligationibus.

Digitized by Google

DE IVRE CANONICO[a]. TIT. I.

Iuris Canonici.
- Definitio.
  - Nominis.
  - Rei.
- Diuiſio.
  - Lex diuina.
  - Conſuetudo.
  - Conſtitutio.

Diuiditur in tres partes: In prima ponit unde dicatur ius canonicum: In ſecunda quid ſit: In tertia ex quibus conſtet. Partes patent, h.d.

IVri Canonico [b] daturum operam [c] noſſe oportet [d], unde talis denominatio deſcendat, & quid illud ſit, quod tali denominatione continetur. Et quale *ius* generale [e] eſt nomẽ: *Canonicũ* vero dr̃ à verbo Grȩco *κανων*, qđ latinè idẽ ſignificat ꝙ regula [f] vnde ius Canonicũ ius regulare [g] nõ malè dixeris, quã denominationẽ excepit, quod ex regulis priſcorum patrum [h] ad rectam viuendi normam inſtitutis deductum fuit.

Quid ſit ius Canonicum. h.d.

Eſt igitur [i] Ius Canonicum, quod ci-

a DE IVRE CANONICO. ID eſt, cur ſic appelletur, quid ſit, & ex quibus cõſtet ius canonicum. Et ſic not. quod dictio De, applicatur non ſolum ad quæſtionem quid rei, ſed etiam ad q. quod nominis, & deſignat cauſas non ſolum eſſendi: ſed etiam fiendi, fac. c. cum cauſam, de elect. l. ſed, & reprobari, vbi no. ff. de excuſ. tut. l. 1. §. nunc videamus, & §. emancipatus, ff. de cog. iung. cũ emã li. 11. de multiplici ſignificatione huius monoſyllabæ, per Pau, in tract de offi. & pot. capituli ſede vacant in primo prælud.

b Canonico Expone tripliciter. Primo dicẽdo cũ abſurdũ ſit ignoratis principijs ad cætera tranſire, arg. l. 1. ff. de orig. iur. Alb. in l. 1. ff. de ori. iu. Secundo docendo, nam vndique doctus indoctũ docere dẽt Auth. de ſanctiſſi. epi §. 1. & §. infra, de elect. & c. miſeram, d. 61. & cap. 1. cum ſeq. diſ. 48. Tertio pertractando, puta allegando, & iudicando; cum turpe ſit patritio uito, & ca. l. 2. §. poſt hes, vbi etiam not. & in § ſeruus, ff. de orig. iur.

c Operam. Nã nõ ſolũ diſcendo, ſed etiam docẽdo allegando, & iudicãdo, vt ſup. in proxima notula.

d Oportet. Id eſt, decet, ſic in l. 1. ff. de iuſt. & iur. & l. cum oportet, in prin. C. de bon. quæ lib. & leg. 2. §. oportet enim, C de ca. & poſth. reuer. & ſic importat conuenientiam regulariter autem importat neceſſitatem, vt videtur not. in c. 1. de reſc. in 6. fac. l. 1. ff. ſi cer. pet. & l. 1. ff de acq poſſ. de quo vide per Abb. in c. 2. de libel. obla.

e Generale. Generalitas autem colligitur dupliciter. Primo quia dictio ius, non magis adaptatur ad ius canonicum, quam ad ius naturale, ius gentium & ius ciuile, inſt. de iu. nat. gen. & ciu per tot Secũdo, quod præter artẽ boni, & æqui, & alia ſignificat, vt in l. ius pluribus, ff de iuſt. & iur & concor. c oẽs, cum ſeq diſt. 1 vnde ſumitur. ANTO TIM. præter id quod dicitur hic, & ab auctore in textu de iure, vide quid ſit Ius apud S. Th 2. 2. q. 57 ar. 1. & quantum ad quid nominis, & quãtum ad quid rei, propriè enim. Ius dicit autem, quia cognoſcitur quid ſit iuſtum. Vide ibi in rñſione ad primũ.

f Regula, c. canon, & c. regula, diſt.

g Regulare. Et triplici rõne forſan appellatur hoc nomine, & quia continet ſpiritualem viuendi normam, vt hic, & c. bene, d. 1. c. multos, d. 54. vnde etiã dicti ſunt regulares, vt per Hoſt in ſum, de reg. §. 2. & per Arch. in ca. regula, d. 3. & quia eſt cõe omnibus fidelibus, c. 1 d 58. vbi regula dicitur ius cõe, & quia per compendium quoddam rerum vniuerſarum amplectitur determinationẽ, arg not. per Archi. in d. c reg.

h Patrum. Ideo patrũ dixit, & nõ Põtificũ, vt ſub uno verbo comprehẽderet nõ ſolũ ſtatuta Rom. Pontif. ſed ẽt Concilia, & dicta ſanctorũ, ex quib. omnib. conſtat ius canonicũ vt infr. per eccleſi. conſt. per tot.

i Eſt igitur. Pro intellectu iſtius deſcriptionis, ſiue definitionis, ſciendũ eſt, quod homo conſiderari poteſt quadrupliciter videlicet in ſuo genere, vt animalia, ĩ ſua ſpecie, id eſt, vt homo, vt ſubditus Romano Imperio, & vt ſubiectus Eccleſiæ Romanæ. Si conſideretur, primo modo vtitur iure naturale. inſtitu. de iur. natu. gent. & ciu. in prin Si ſecundo, vtitur iure gentium, §. 1. eod. titul quod interdum appellatur naturale, §. ſingulorum, inſtituitur, diui cap. ius naturale, vbi de hoc prolixè not. diſt. 1. Si tertio, vtitur iure ciuili Romanorum, l 1. C. de ſum. Trinita vbi traditur. Si quarto, vtitur iure canonico. Poteſt conſiderari & quinto modo, ſ. ut ciuis Peruſinus, Bononienſis &c. & tunc utitur ſtatutis Peruſinis, Bononienſibus, & cuiuſcunque loci, vnde originẽ ducit, §. 1. inſtitu. de iure natu. & ciui. ANTO. TIMO. Nota in hac definitione iuris canonici quatuor cauſas, Materialem, Formalem, Efficientem, & Finalem, conſtituentes perfectam definitionem rei. Materialis eſt homo operarius, ut habetur in glo. in uerbo actiones, ſeu actiones Chriſtiani hominis. Formalis eſt regularis, ſeu directio illarum ſm uoluntatem Dei, Efficiens remota eſt Deus; proxima Summus Pontifex Dei Vicarius Finalis, proxima pais Eccleſiæ militantis; remota beatitudo æterna, ad quam dirigit. Vel dic, ut per Abb. in ſuo proœ. num. 18. in fine. Vltra datam diuiſionem in gl hicque ſumitur ratione ſubiecti, in quo ius repetitur nota, & aliam diuiſionem in naturale, & poſitiuum datam à S. Tho. 2. 2. q. 57. art. 1. & Alex. de Ales par. 3. q. 27. memb. art. 1.

Ciuium,

uium[a] actiones[b] ad finem æternæ beatitudinis[c] dirigit.

Quibus conſtet ius Canonicum h.d.

Cōſtat vero in primis idi' diuinę legis' prę ceptis, conſuetudine, & cōſtitutionib. quæ ſingula, qualia ſint, diligētius diſpiciamus.

DE IVRE DIVINO,[d] CONSVEtudine, & conſtitutionibus.

T IT. II.

Partes iur. Canonici.
- Ius diuinum
  - Quid
  - Quotuplex
    - Morale.
    - Myſticum.
- Conſuetudo
  - Origo
  - Quid
  - Effectus
    - Bonus vſus
    - Malus abuſus.
- Conſtitutio.
  - Quid
  - Quotuplex
    - Eccleſiaſtica.
    - Ciuilis ſeu Sæcularis.
  - Effectus

a Ciuium. Id eſt. Chriſtianorum, vel fideliū, nec enim regulariter infideles Papæ, aut iuri canonico ſubiiciuntur, cum de his, quæ extra nos ſunt nihil ad nos, c. multi, 2. quæ. 3 faciunt, not. in cap. de infidelib. de conſangu. et affi. c gaudemus, de diuor. & per Abba. in c. 1. de cōſt. Hēt tū aliquibus caſibus papa iuriſdictionem ēt ſuper infidelibus, vt p Dom in d. c. multi, & per Inno. Io And. & alios, in c. quo ſuper his, de voto, notat ēt 27. q. 1. c. ſepe, & per Abb. in c. 1. & ca. fi. de cōſt. & in c. nouit, de iudic. & per Arch. in cap. ſi quis ſuadente, 17. qu. 4. Sed an hæc appellatio Ciuiū includit ēt Imperatorē, & non vī, cū nō ligentur legibus l. Princeps ff. de li. l. ex imperfecto ff. de leg. 3. Tn dic, quod in cōcernentib. animā ēt Imperator iuri Can. & Papę ſubiicitur ca. oēs, de maio. & obed. & d 96. c. duo, ſūt & c. Imperator, & traditur in c. 2. de cōſt ca. nouit & in ca. cler. de iudi. & in c. per venerabilē. qui fil. ſint leg. Qui aūt veniant appellatione ciuiū, vel ciuitatis, hr̄ in c. Rodulphus primo de reſcri.

Papa qn̄ habet iuriſdictionē ſuper infidelib.

Imperator qn̄ ſubijcit iuri canonico

Ciuis appellatio.

b Actiones. Subiectum igitur huius ſcīētiæ, vel artis, vel facultatis eſt homo operatiuus docet n. qualiter homo bene viuendo, & operando poſſit in æternum beatificari. quod cum non poſſit fieri niſi adminiculāte Theologia, ſequitur ꝙ hæc facultas non ſubiicitur ſimpliciter Ethicæ, ſed etiam Methaphyſicæ. Vnde pro maiori parte tractatus huius ſcientiæ dirigit nos in Deum vel remouet ea, quæ nos auertunt a Deo, vt patet in uolumine Decreti. & in multis iuri ius totius corporis maxime in c. fi. de præſcr. in c. cum contingat de iureiur. c 2. de pact. in 6. cap. licet. de iureiur. capit. primo, in fin. de ſumma Trini. Eſt ergo hæc ſcientia quoddam mixtum, partem capiens ex Theologia, in quantum ſcilicet tendit in finem æternæ beatitudinis. & ſpiritualia ex parte ſpeculāt partē a iure ciuili, in quātum tractat de temporibus ſine quibus ſpiritualia diu eſſe non poſſunt 1. q. 3. cap ſi quis obiecerit. Habet igitur eſſe ius canonicum ad ius ciuile vt anima ac corpus, cum non ſit mere practica, vt ius ciuile, ſed partim etiā ſpeculatiua, vt apparet ex volumine Decreti, & ꝺ hoc per Sūmiſtas in ſua præludiis. per Abb. in inſcriptione proœm. Decret. alium per eundē in ca. 1. in 6 not. de iuramento calum. & in cap. fin. ne cle. vel mon. per Ioann. Andr. in reg poſſeſſ. in Mercuriał. & per Abb. in c. qualiter, & quando ij. de accuſationibus.

Ius Canonicum eſt mixtū ex theologia & iure ciuili.

c Aeternæ beatitudinis. Ex hoc patet differentia inter finem iuris ciuilis, et finem Iuris Canonici quia licet vtrumque ius intendat inducere homines ad bonū cōe differūt tn̄ in modo inducēdi. Nā ius ciuile intēdit hominem inducere in bonum cōe, ſecundū quod cōgruit humanæ ſocietati. ciuiliter ac tpaliter uiuenti: ſm̄ quem modū ad ſuum finē promoueri poteſt per legalē iuſtitiā & ciuilē amicitiā ius vero canonicū intēdit dirigere hominē ad bonū cōe ſm̄ quod congruit humanę ſocietati, nō ſolū ciuiliter, ſed etiā Chriſtiane viuēti & vitā aliā ęternā expectāti. Et hūc finē non poſſunt hoīes cōſequi per ſolā legalē iuſtitiā & ciuilē amicitiā ſed alterius requiritur cæleſtis amicitia, ſine qua non pōt homo in Deū tēdere, ſicut ergo potiſſima virtus, ad q̄ conatur ius ciuile, eſt legalis iuſtitia, & ciuilis amicitia, ita potiſſima virtus, ad quā coronatur ius Canonicū, eſt ipſa cæleſtis amicitia quam charitatē appellamus, & de hoc ſuſe p Abb in locis in præcedenti notitia allegatis, & licet ſint aliquæ ll. & de iur. ciu. quæ ad hoc vīt tendere, tamen plurima ab hoc ſcopo deuiant.

Finis iuris ciuilis qūo diſcrepet a fine iuris Canonici.

DE IVRE DIVINO CONSVEtudine, & conſtitutionibus.

d De Iure diuino. Intellige de iure diuino ſtricte ſūpto, hoc eſt, de eaq̄ īmediate diſcēdit a lege veteri, & Euāgelio, alias aūt large ēt ius canonicū appellatur ius diuinū vt p Abb. in ca. nimis, de iure iur. ꝓprie aūt ſtatuta Papę & Cōciliorū dicūtur humana c. nō dēt, de cōſang. & affin. & late per Ab. in ca. licet ex qua lā, de teſti. ſup ter Quod aūt ius canonicum cōſtet iure diuino probat in ca. qualiter 2. de accu. & no. per Ab in c. 1. de tranſla. epiſco.

AN. TIM. De iure diuino. Ius diuinū ſm̄ ſuitōnē formalē. i. ſecundū ꝙ promulgatur, definitur a S. Tho. ſecunda ſecundę. q 57. ar. 3. ad. 8. Ius diuinū inquiens, eſt quod diuinitus promulgatur diuiditur etiam in duas partes, in naturale ſcilicet & poſitiuum, quod legem æternam appellat Alex. de Ales. par. 3 q. 16. memb. 3. art. 1.

Lege

Ius diuinũ limitatur & diſtinguitur.

IVs diuinum eſt, quod in lege[a] continet[b], & Euangelio, atque immutabile[c] ſemper ꝑmanet. Sunt [d] .n. legis & Euangelii præcepta, aut moralia, [e] aut myſtica. [f] Moralia pręcepta nulllam omnino mutabilitatẽ recipere poſſunt, [g] Myſtica vero, etſi quantũ ad ſuperficiem mutata videantur, ſecundũ moralem tamen intelligentiam nullam mutationem recepiſſe comperiuntur.

Conſuetudo vnde duxerit originem. h. d.

Ius cõſuetudinis[h] poſt naturalẽ legẽ ſumpſit exordium,[i] ex quo homines in vnũ cõuenientes cęperunt ſimul [k] habitare, quod ex tempore factum creditur. quo Cain ciuitatem ædificaſſe legitur.[l]

Quid ſit conſuetudo, & quã vim habeat, h. d.

Eſt ãt cõſuetudo ius[m] quoddã morib. iſtitutum[n], q̃d pro lege ſuſcipitur, in iis .n. reb. ĩ q̃b. nihil certi diuina ſtatuit ſcriptura, mos populi Dei, & inſtituta maiorũ ꝓ lege tenẽ

a Lege. Scilicet Moſayca, de qua in dubio eſt intelligendum per antonomaſiam, arg §. quoties, de iur. nat. gent. & ciui.

b Continetur. Immo illud videtur ius naturale vt ca. 1. di. 1. Reſpon. ibi exponitur ius naturale, id eſt ius diuinum. vt no 1 d. c. 1. vel alias non ola quę ſunt in lege, & euãgelio ſunt ius naturale, ſed illa particula, quaqs quę iubeẽ alis facere ꝙ ſibi vult fieri & prohibet alii inferre, ꝙ ſibi non vult fieri.

c Immutabile. poteſt tamen diuinũ ius limitari & diſtingui a'ęgepoſitiua ſi probabilis rõ ſuadet, licet nõ in totũ mutari vt late hr̃ p glo. Ab. & alios. 1 c. fi. de cõſue Itẽ acõ ſuetudine, Inn. Id c. fi. Ab in ca. q̃m defer. in pri. & in c cũ. eſſes, de teſt.

d Sunt enim. Rationẽ reddit, cur ſit Imutabile ius diuinum diligenter partes enumerando. ſed contra videtur, quod partes non ſint diligenter enumeratæ. cum ſint in lege etiam præcepta iudicialia, vt Deut 6 Hæc ſunt ceremoniæ, præcepta ac iudicia Reſpond ꝙ. Iudicialia, ſunt acceſſoria ad moralia, vel pertinent ad moralia, vel ſecundum Turrecrem. pertinent ad Myſtica, vt per eum, in c. non eſt peccatum, §. his itaque & ſumitur, quod hic dicitur ex d. c. non eſt peccatum, § his itaque diſt. 6 per quod remouetur contrarium de ca. 1. §. ſed cum diſt. 9. ANT. TIM. Quo modo præcepta iudicialia, & cæremonialia legis Moyſis non amplius obligent poſt aduentum Chriſti, per quem fuerunt euacuata, & cur moralia ſemper obligant vide apud S Tho ſecunda ſecundæ. q. 104, artic. 4. & q. 100. ar 4. & Doctores in 4. ſen. diſt. 38. Et ratio eſt, quia iſta ſunt ſecundũ rectę rationis dictamen, quæ in homine nõ poteſt extingui, nec mutari, cui eſt eſſentiale.

Morale.

e Moralia. Sic dicta, quia mores informant. ANT. TIMO Differentiam inter legem veterem Moyſi, & Euangelium. lege apud Magiſt. ſenten. lib. 3. diſt 40. vlt & ibi B Bonauent. arti. 2. qu. 1 & alios Doctores ibidem, & Alẽ. de Ales, in 3. par. ſuæ Summæ q. 28.

Myſticũ.

f Myſtica. Id eſt arcana vel figurata, & quæ aliud præter id, quod videtur continent vel aliud ſignificant, quam quod littera ſonat. Et horũ alia ſunt ſacramentalia, alia cæremonialia. De ſacramentalibus ratio reddi poteſt, quare ad litteram ſic fuerint præcepta, puta, de circumciſione, obſeruatione Sabbathi, vt eſt de bapt. c. maiores, & tranſlato de conſti. de cæremonialibus non. Itẽ vt de co Non arabis in boue. & aſino. 16. q. 7. ca. in nona. Item. Non feres veſtẽ lana & lino contextã, non feres agrum diuerſo ſemine. Obſeruatio aũt Sabbathi, partim eſt moralis, partim cæremonialis vt per Turrecer. in cap. non eſt. §. his itaq; diſt. 6. vbi poſt alios tentat reddere ẽt ſupradictorum rõnem

Obſeruatio Sabbathi.

g Poſſunt. Nota ꝑcepta moralia eẽ immutabilia. Vñ aduerſus illa maxime ſi ſint negatiua, Papa non diſpenſat, cũ obligẽt & ſemp. & ad ſemp. §. his ita d. 6 & per Arch de pœnit. d 6. & per Ab. in ca litteras, de reſt. ſpol poſt gl. fac. 25. q 1. cap. ſunt multi.

h Conſuetudinis. Intrãſitiue ponit vt ſeq. §. ſibi. Eſt. aũt cõſuetudo ſic inſt. de reb. corp. & incorporalib. vbi not. in verbo ius ipſum.

i Exordiũ. Fa. ca. non eſt. in fi. d. 6.

k Simul. Pluralitas enim hominum diſgregata non poteſt cõſuetudinem inducere.

Cain.

l Legitur. Scilicet Gen. 4. nã vt dicit Ioſephus, & refert Turrecre. in c. non eſt, in fi. diſt. 6. Cain. congregans opes ex rapinis, ſuos ad latrocinia inuitabat, & timẽs quos ipſe lædebat, ſuos vrbe collegit Fuit tñ hoc ius extinctũ aquarũ diluuio, ob hominũ prauitatẽ, reparatũ. vel immutatum credit̃ tpe Nembroth. vt in d. ca. non eſt. Sed quõ in mundi primordio potuit Cain colligere hominũ multitudinem? Reſp ſecũdum Aug. quod. homines diutiſſime viuebant vt per Turrecre. vbi ſup.

Iuris appellatio continet conſuetudinem.

m Ius. Appellatione iuris igitur conſuetudo quoque continetur. Vnde ſi papa mandat cauſam terminari. ſm ius, poterit delegatus eam terminare ſm conſuetudinẽ. ſecũdum Ab. in. c. cum nobis, de elec. licet Inn. And. cõtra de hoc in rubr. eara de conſue. & in c. Quintauallis, de iureiu. arg. contra, in c. cum veniſſent, de eo qui mit. in poſ. vide ibidẽ per Abba. in 2. not. ANT. TIM. Definitur a Gratiano cõſuetudo eſt Iſidoro lib 9. Etymolog. c. 3. vt ſit, ius non ſcriptũ aſſiduis actibus conſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cum deficit lex, habetur in c. conſuetudo, diſt 1.

n Inſtitutũ. Dr ergo, ꝙ plures ciues non ſufficiãt ad hoc, vt aliqd dicat̃ cõſuetudo, niſi inſtitutũ ſit ꝙ illud pro conſuetudine ſeruet̃, nã põt eſſe q̃d ex gratia, vel tolerãtia hoc ſæpius permiſſum ſit vt extra de verb ſig. c. Abbates. & 10. q 3. c. q̃a cognouim?. Vñ licet ſæpius q̃d factũ ſit niſi eo animo factũ ſit, vt in poſterũ fiat, iteratio vſum nõ Iducit. ff, de itin. actuque priua. l. 1. §. Iulianus recte ait, & l. fi. Patet id & alia, rõne, q licet plurib vicibus

tibus quid certo modo iudicatũ ſit; non ideo ita in poſterũ iudicandũ eſt,l.nemo,Co.de ſent.& in terl.om.iudi.ſed ſm conſuetudinẽ bene iudicatur c.cum veniſſent,de eo, qui mit. in poſſ.& diſt.12. cap.illa.& diſt.32.cap. placuit, alias autem varie definitur conſuetudo: vt per Abb. & alios, in rubr.de conſuetudi. & per Legiſtas,in l.de quibus,ff. de legib.

Deum,qñ eſſet contra ius naturæ, puta ex ignorãtia craſſa.32.q 7.c.flagitia.Quod conſuetudo non poteſt mutare legẽ diuinam,nec naturalẽ S. Tho. prima ſecundæ,q.97.artic.1.ad 2.poteſt tamen eã limitare,diſtinguere,declarare, augere, & huiuſmodi alia facere, vt per Abb.& Docto.in c.fi.de conſuet.

da ſunt,& ſicut præuaricatores diuinarum legum ita contemptores Eccleſiaſticarum conſuetudinum ſunt coercendi.[a]

Praua conſuetudo non ligat.h.d.

Hæc tamẽ de ea cõſuetudine intelligere nos oportet,quæ neq; diuino iuri,neq; canonicis cõtradicit inſtitutis: ſi quid ãt cõtra fidem catholicã vſurpare dignoſcit̃,nõ tã cõſuetudo,quã vetuſtas erroris eſt appellãda[b]

Quid ſit conſtitutio.h.d.

Conſtitutio[c] eſt lex ſcripta.[d]

Quotuplex ſit conſtitutio: & ciuiles cõſtitutiones,quæ non ſunt contra Euãgelium & canones ſũt honorandæ, licet ipſis eccleſia nõ ligetur.h.d.

Conſtitutionum autem aliæ ciuiles,aliæ Eccleſiaſticæ.Ciuiles ſunt, quas princeps,[e] aut magiſtratus, aut populi ſibi metipſis ſanciunt, quæ quidem ſi Euangelicis, atque Canonicis decretis non ſint contrariæ,ſunt omni reuerentia dignæ,[f] atque eis

a Coercendi.Nota ergo, quod æque punitur trãſgreſſor conſuetudinis,ac trãſgreſſor legis,c. in his, d.11.c pe.vbi not. Abb. de conſuetudine. Vnde ſicut canonicis non licet obuiare legib. ſine licentia Papæ ſic nec conſuetudini,fa.cap. catholica,& ca. eccleſiaſticarum.d.11.De communi tñ conſenſu poſſent venire contra conſuetudinem, etiã iuratam, ſi cauſa ſubeſſet, licet contrariũ in ſtatutis,15 q.5.c.auctoritatem,& not.in d.c.in his. Et facit quod hic dicitur contra ieiunantes die dominico,de quo per Archi. in ca. vltimam,76 diſt.& dicebat Hoſt.cap.bone, de poſtul. præl. & refert ibi Abb. quod tantum eſt dicere, Non conſueui,quantũ,Non debet, vel. Non poteſt,fac.ca.1.apud Iulianum §.ſi ibi Deſtrahi non ſoleant.ff.de leg. 1. Nec mirum quia conſuetudo de licito facit illicitum,ca. cum olim,de cler.coniug c.ſuper eo,de cog.ſpi. But in c.de eo, de tẽp. ordi. Sed an conſuetudinem Rom. Eccl teneantur aliæ eccleſiæ ſeruare? Reſpond.non,niſi quo ad articulos fidei,vel niſi expreſſe mandet, vt per Ab. in c.2 de ferijs,in prin.& in fi & c. pen.de obſer. ieiun.& in c.fi.de regulis iuris.

Tãtũ eſt dicere non conſueuit quantum nõ debet.

b Appellanda. Et propterea non ligat,c.mala, & c.conſuetudo,diſt.8 etiam ſi ſit iuramento firmata,cap. quanto de iure iuran.Vnde collige, quod id,quod ſui natura eſt illicitum, conſuetudine nõ ſit licitum.no.in d.cap.mala videtur tamen quod excuſet a pena temporali, & ſic aliquid operatur vt not.in c cum venerabilis,de conſue.& in capi. deniq.diſtin.4. & in capitu. 2. de temp ord. & aliquid per Abb. in c.fi. de conſt. & alium effectum ponit.in c. cum cauſam de elect num.3. & qualis debeat eſſe conſuetudo,no in cap.fruſtra,diſt.8.& in c.qui contempta,& in c.fi de conſuet.& cap.in quod ſuper,de conſang. & affi.& in l.de quibus, ff.de l.l.l.cum ſexcen.ſ.mil locis.ANTO. TIMO. Ecce conſuetudo praua excuſat a pæna huius mũdi & temporali,non a gehennali,gloſ.in ca. denique,in ver.conſuetudine,diſt.4. quando eius prauitas per ius non eſt declarata,non autem quo ad

Conſuetudo facit licitũ de illicito.

c Conſtitutio. Dupliciter ſumitũ terminus,cõſtitutio,ſtricte & proprie, & large & improprie. Primo modo cõprehendit ſolũ quod princeps ſtatuit, vel q eſt loco principe ca. conſt tutio d.2. & ita ſumitur hic Secundo modo pro omni iure ſcripto ẽt minorũ poteſtatum, ita ſumitur in rubrica extra, de conſt. iuncto. cum omnes,&c. eum M eodem tit tul &; traditur ordinarie in dicta rubrica,& de materia,10.

Conſtitutio dupliciter ſumitur.

diſt. per totum.

d Scripta Vñ ergo, quod ſcriptura ſit de eſſentia, vel forma conſtitutionis, quod quidem multi tenent,vt latiſſime traditur in rub de conſtit.ſed ſi teneas contra,q́ ſcriptura non requiratur, dic q́ hic loquitur ſm frequentiorem contingentiam, que habet quod conſtitutionis ſcribantur & probentur per exhibitionem ſcripturæ.Sic ſeruitius definitur conſtitutio iuri ſgentium.§.ſeruitus,inſtitu. de iu.perſonarum,cum tamen & iure ciuili ſerui fiant.§.pen.eo.tit. Vel ſecundum alios, dic, quod eſt ſcriptura de forma accidentali ipſius cõſtitutionis,vide in dicta rub.de conſtit.

Scriptura an de forma legis.

e Princeps,c.conſtitutio,diſt.2.

f Digne. De hoc.10.diſt.per totum. An autẽ ſint ſeruandæ,in foro conſcientiæ,poteſt colligi ex his quæ per Abb in proœ Decr. de per omnes,in c. j. de conſt. ANTO. TIMO. Conſtitutiones,& leges ſunt obſeruandæ, quando non ſunt contra euangelium,& decreta diuina. Præterea, quando non ſint contra ius natura Vnde neque Imperator neque Papa poſſunt auferre bona a iuſte poſſidentibus,in Clemen.paſtoralis,de ſent.& reiudi. oblig. autẽ conſtitutiones,& leges,ſi iuſtæ ſint in foro conſcientię,S.Tho.prima ſecundæ,q 96.arti. 4. ſi autem iniuſtæ, non niſi ratione ſcandali. Non autem ſemper lex & conſtitutio obliga. ad mortale.vide S Tho.ſecunda ſecundę q 26. art.9. Referunt enim Doctores octo modos, quibus poſſumus cognoſcere, an lex obliget ad mortale, cum ad hoc,vt lex obliget,multa requirantur, & notant præcipue quattuor. Primo, quod ſit iuſta. Secundo,quod promulgata,tertio, quod ſit

elapſum

eccleſia ſæpe contra [a] hæreticos contra tyrannos, & quoſcunque prauos, utitur, alioquin nullius ſunt momenti.

Ciuilis conſtitutio non ligat, quamuis eccleſiæ fauorabilis, h.d.

Quod vſq. adeo obtinet, ut ẽt, ſi quid in eis ſtatutũ fuerit, quod Eccleſiarũ reſpiciat cõmodũ [b] nullius firmitatis exiſtat, niſi ab eccleſia fuerit cõprobatũ. Sed nos [c] ad eccleſiaſticas cõſtõnes ſtylũ uertamus, earũ originẽ ſpecies, & auctoritatẽ breuiter referentes.

DE ECCLESIATICIS CONSTItutionibus. Tit. III.

Conſtitutio eccleſiaſtica continet.

- Cõcilia
  - Vniuerſalia
    - Quæ
    - Origo
  - Prouĩcialia
    - Forma
  - Epiſcopalia
    - Quæ
    - Forma
- Decreta Pontificum.
  - Quæ
  - Efficacia
    - Via
    - Quæ
    - Qua congregentur.
- Sanctorum dicta.
  - Vt p ſe sũt habẽt ſcientiam.
    - Vt à Sanctis.
      - Sciẽtiam
      - Firmitatẽ
  - Vt canonibus inſerta.
    - Vt à Põtificibus.
      - Poteſtatem.

Canone, quibus conſtent, & quotuplicia ſint concilia, quæ concilia vniuerſalia, h.d.

Canonum [d] quidam alij ſunt ſtatuta Conciliorum, alii decreta põtificum, aut dicta ſanctorum, conciliorum uero alia ſunt uniuerſalia [e] alia prouincialia, alia uero Epiſcopalia.

Vniuerſalia concilia quæ ſint, h.d.

Vniuerſalia ſunt, quæ Sancti patres [f] ex vniuerſo orbe in unum conuenieẽtes iuxta fidem Euangelicam, & Apoſtolicam condunt.

Initium vniuerſalium Conciliorum celebrandorum poſt Apoſtolos cœpit temporibus Conſtantin.

Quorum celebrandorum initium ſanctiſ

elapſum tempus, poſt quod incipit obligare, q eſt duorum menſium quoad conſtitutionem generalem, & Doc. in c. nouetis, de ſent. exc. quarto, qđ ſit per inferiores acceptata, c. in iſtis, § leges, d. 3.

a Contra hæreticos. Not ergo, quod utor pro me quo non vtor contra, diſt. 27 c. ſi qđ ueri. 2. q. 7. c. ſi hæreticus, contra tamen 19. diſt. ca. ſi Romanorum, & 4. qõ. 3. §. item. In criminali, verſic. ſi quibus teſtibus, & 3 q 8. cap. cuius in agendo. Solu. Hoc regulare contrariũ procedit odio hæreticorum vel aliorum malorũ. Sic no. in d. cap. ſi Romanorum.

ANT TIM. Ea de cauſa uim legis obtinet conſuetudo, eam abolet, & interpretatur, q a quod ſæpe fit, videtur ex deliberato iudicio rationis hominum pronenire, Sãctus Tho. prima ſecundæ, quæſtio 97 art 1. & per Abba in dicto cap fin. de conſtit.

Super numerarius eligit.

Beneficiati nõ eligunt.

b Commodum. Quomodo hoc procedat ſolet late not. in cap cum eccleſia ſanctæ Mariæ, extra, de conſtitut. & in ca. cum nobis, de præſcript & in ca. primo, de nou. oper. nunc. & per Abb. in cap. ſi diligenti, de foro compet.

c Sed nos. Quaſi dicat, non eſt noſtri inſtituti agere de cõſtitutionibus ciuilibus.

Canonum quidam. CASVS non figuratur: Not. tamen diſt. eſſe verã illa ratione quia cõſtitutio aut eſt facta ab Eccleſia, & hinc datur una ſpecies, aut capite eius & hinc datur altera ſpecies aut ab aliquo priuato, & poſtea approbata, & tunc habetur tertia ſpecies.

Suffraganei eligũt ex conſuetudine.

DE ECCLESIASTICIS CONST.

d Canonum. Not ergo, quod conſtitutio Eccleſiaſtica poteſt appellari Canon. quandoque appellatur decretum, quandoque decretalis epiſtola quandoque dogma, quandoque ſanctio, quãdoque mandatum, quandoque interdictum, de quibus p Ab I rub. proœ. Decretaliũ. Canõ tñ proprie ſumitur pro cõſtitutione cõciliari. Nota d. 3 in ſumma, & per Ab. & alios in c. 1. de conſt.

e Vniuerſalia ſũt. Hæc œcumenica conſueuerũt appellari & ſumitur qđ hic dicitur ex c. canones, diſt 15. Sed hæc non vr bona lectio. ca regula §. porro. d 3. Vbi tñ dr de vniuerſalib. & prouĩcialibus, non autem de epiſcopalib. Sol ſupplẽduseſt ille tex. per d 18, in princ. vbi dr etiam de epiſcopalib. Immo vñt eſſe quatuor ſpecies ſm Inno. in c. graue, de præben. cum vltra ſupradicta tria ſit ẽt concilium religioſorum, ſed dic qđ illud rectius & frequentius conſueuit Capitulum appellari, cap in ſingulis de ſtatu mon.

ANT. TIM Græce œcumenica recte hæc ab auctore deſcribunt uniuerſalia concilia adde quod ita cõueniunt. Patres in unum in conciliis uniuerſalibus ut conuocentur a ſũmo Pont. & ſolius eius auctoritate cõgregentur, alias eſſet ſynagoga Satanæ ut di 27 per tot. & S. Th. 2. 2 q. 1. ar 10.

f Patres. Sed qui ſunt iſti patres? Reſpon ſm Abb. in cap nimis, de præb in fi. quod non reperitur ſpecifice deciſum, qui debeant concilio uniuerſali intereſſe, nec in tex. nec in gloſſ.

Apoſto-

a Apoſtolos. De quo concilio Apoſtolorum habetur in Actis Apoſtolicis c. 15. & ne gl ca. 1. diſt. 19. ANT. TIM. Celebratum eſt hoc primum concilium Hieroſolymis ſub Petro Apoſtolo, & Pilmo Pontifice, anno Domini 70. De canonib. aũt Apoſtolicis varie tradiderũt ſcriptores Eccleſiaſticiq. dam in totũ reiecerunt tamquã apocriphos, alij admiſerũt ſexaginta vt Zephirinus Papa ſcribens epis p Siciliam conſtitutis, alij quinquaginta tãtũ, vt Leo Nonus, contra epiſtolam Nicæti Abbatis, ſexta autẽ ſynodus recepit, & approbauit 85. c. e. quos l. in tom. 1. concil. 10 prin.

b Libere. Pater ergo, ꝙ in celebrando concilio nõ requiritur cõſenſ a Imperatoris, vel alterius ſæcularis pricipis id n dr libere fieri poſſe, in quo alterius conſenſus non exigitur, c. cũ ceſſante. vbi Abb. de app. & in ca. de multa. de præb. & in ea nono to. de pæni. & rem. & 10. c. fi. de poſtula. prælat. no in c. licet epiſcopus, de præb. in 6. & in Cle. dudum de ſepul. Vnde non inuenitur, ꝙ Cõſtãtinus vel alij Impetatores, actis conciliorũ ſubſcripſerint, vt recenſet Cardinalis Aracœli in tract. de œconomico concilio, cap. 13. ANTO. TIM. Vide Hiſtoriam Eccl. Ruffini li. 10. De ptãte congregandi concilium pene quem ſit, dictum eſt ſup. in gl. in ver. vniuerſalis, De auctoritate vero Papæ & concilij Doctores & Theologi lõgas faciunt diſputationes, v de ſi vis, eos late diſſerentes de hac materia in ſuis tractatibus Marſilium de Padua de poteſtate Eccl. Joannẽ de Pariſiis Joã. de Turrecremata Iacobum Almainum Nicolaum de Zuſa, Durandum in tractatu de Origine iuris & nouiſſ. per Thom. de Vio Card. Caietanum, & Ambroſium Catharinum & Frãc. de Victoria in ſuis relectionibus de Poteſtate eccleſ. & duabus de poteſtate concilij.

Conciliũ rite & legitime celebratũ, quod non poſſit errare in ſpectantib. ad fidẽ & mores, ſicut nec eccleſia, perſeueranter vltra Canoniſtas docet S. Tho. Quodl. b 9. artic. 16 Eccleſia n. cuiuſdo ctrina eſt in concilijs, eſt nob. s infallibilis regula S. Tho. 2. 2 q. 5 art. 4. Vide Caiet. 2. 2 q. 1 arti. 1 ad 3. dubium in alijs vero quibuſdam poſſe concilium errare non eſt inconueniens aſſerere, ſicut de facto errauit circa matrimonium interraptum, & raptam & Ioia D. Hiero. præualuit 36 q. 2. capi. tua. Ita ẽt & Pontifex, vt priuata perſona Vide Caiet. in S. Tho. ſecunda ſecundæ, q. 1 artic. 5 non tamen vt Pontifex in fide iudicando & definiendo.

e Facultatem. Verbum hoc ſonat factum non ius ſemper enim hæc iuris poteſtas fuit penes ſedem Apoſtolicam, licet aliquando fuerit impedita, & de facto fuerit penes alios, fac diſtinctio n. 17 in princ.

ſimos Apoſtolos[a] tẽporibus Conſtantini magni cæpit. ipſe enim primus cum feruente perſecutione docendarum plebium cõmoditas minime daretur, Chriſtianis, vt libere [b]congregarentur, facultatem[c] præſtitit.

Auctoritas celebrandorum cõciliorum eſt apud ſedem Apoſtolicam. h. d.

Legitima vero cõciliorum vniuerſaliũ aggregãdorũ poteſtas, & auctoritas eſt penes Sedem Apoſtolicã, quæ ſi Romanus Pontifex intereſſe impediatur,[d] unum, uel plures ſpeciales[e] ad hoc legatos conſtituere ſolet.

Quattuor ſunt principalia cõcilia Nicænũ Cõſtantinopolitanum, Epheſinum, Calcedonenſe.

Inter cætera aũt cõcillia quattnor ſunt, quę totã principialiter Chiſtianã fidẽ cõplectũtur quaſi quatuor Euãgelia, Nicænũ[f] ſ. Conſtantinopolitanum,[g] Epheſinũ,[h] & Calce-

d Impediaẽ. Imo & ſi nullo extrĩſeco impedimento ſte Rom. Po. detinea tur, ſunt in ipſoq dã iuſtæ nõ ĩter. uenιẽdi cauſę Prima ne ĩterdũ Roma. Põt. exercere cẽſuras eccleſiaſticas, violẽtia ĩferatur ſicut legiĩ de Papa Felice, & de Fabiano legato papæ Leonis. Secunda vt Roma. Pont enim eſt cõfirmare acta cõciliorum, plena in cõfirmãdo gaudere debeat libertate nec aliter cõfir met aliqd. p impreſſionẽ. licet hoc nõ ſit eredendũ. Tertia ob imminẽtes & quotidie occurẽtes catholicę eccleſiæ neceſſitates, pariter & ciuitati Romanę, vt deducit Clem. Card. in tract. de œcumenico conc. c. 10.

Cauſę ob quas iure Rom. Pont. accedit ad concilium.

e Speciales. Bene ſpeciales, & ad hoc ſpecialiter deſtinatos, quia generalis legatus non poteſt vniuerſale concilium indicere vel celebrare, quia ea quæ ſpecialiter Rom. Pont. conceduntur, mandata generale iuriſdictione non transferuntur, cap. translationem. & c. offi. de offi. leg. & nota, in c. regula, §. porro diſt. 3.

f Nicænum. Quod fuit 318 patrum ſub Conſtantino Auguſto imperat. in quo fuit condemnata blaſphemia Arrij de in æqualitate ſanctiſſimæ Trinitatis, vt in c. canones, §. harum diſtio 15. & 24. q. concilium fuit trecentorum patrum diſtin. 10. q. 1. c. hanc. Sed dic, quod minor numerus non excludit maiorem, l. cum fuit, ff. de io lit. iuran. ANT. Tim Primum concilium inter quattuor celebratum, anno a Chriſto Nato, 325. ſub Silueſtro Pontific. Max qui fuit 32 a Petro, imperante Conſtãtino Magno, de quo in Hiſtoria eccleſiaſtica Ruffini, lib. 10. c. 1.

g Conſtantinopolitanum. Scilicet primum plura enim Conſtantinopoli fuerunt celebrata concilia, & hoc fuit 50 patrum conuocatum ſub Theodoſio ſeniore, in quo fuit cõdemnatus Macedonius negans Spiritum ſanctum Deum, c. canones. §. ſecunda diſtinct. 15 ANTO. TIMO Celebratũ anno Domini. 381. ſub Damaſo Pontifice Romano, & Cyrillo Hieroſolymitano imperantibus Gratiano. & Theodoſio Hiſt. eccleſ. libr. 11. capit. 10.

h Epheſinum. Scilicet primum, nam plura apud

Ephe-

donenſe,[a] in quibus[b] velut in quadrato lapide ſanctæ fidei ſtructura conſurgit.

Inter diſcordantia concilia præponitur ſententia, eius quod eſt maioris auctoritatis. h.d.

Alia vero concilia quæ ductu Sancti Spiritus congregata, & celebrata fuerint, proximũ ab iſtis ſibi locũ vẽdicant.[c] Quod ſi quãdo interea diſcors ſententia inueniatur, illius ſententia magis eſt tenenda cuius antiquior, & maior eſt auctoritas[d].

Prouincialia concilia quæ ſint h.d.

Prouincialia[e] Concilia ſunt, quæ ꝓpter eccleſiaſticas cauſas,[f] & alias canonũ obſeruationes per ſingulas prouincias, cõuocãte Metropolitano[g] Epiſcopo omnes prouinciales Epiſcopos, & cathedralium Eccleſiarum Capitula,[h] celebrari placuit.

Quam vim habent concilia prouincialia. h.d.

Hæc aũt neq; definiendi,[i] neque generaliter[k] cõſtituendi vim aliquam habent, ſed tãtũ curandi, vt id ſeruetur, quod alias ſtatutũ eſt. & qđ generaliter, ſeu ſpecialiter obſeruari ꝓceptũ eſt. Licet interdũ & q̃ ab his recte

Epheſios fuerunt celebrata concilia, quædam reprobata, vt 16. diſt. capitu. quoniam, & in hoc fuit damnatus Neſtorius, duas perſonas in Chriſto aſſerẽs, vt c. canones, §. tertia diſt. 16. ANT. TIMO. Celebratum anno Dñi 424. ſub Cæleſtino I. a Petro 44. Pontifice. imperante vero Theodoſio, de quo vide in tomo conc. primo.

Cornelio Primo, Romę ſub Cypriano Epiſcopo Carthaginenſe anno Domini circiter 255. de quo in actibus conc. tom. 5. Euſebius hiſto. eccle. lib. 7. c. 2. de conciliis Prouincialib. vide Silue. in ver. concilium, in fi.

a Calcedonenſe, Quod fuit ſexcentorum triginta patrum, in quo fuit damnatus Eutyches & ſequaces ꝑniciose circa naturã Chriſtienãtes. c. canones, q̃ quarta, diſt. 15. ANT. TIMO. Actum anno Dñi 442 tẽporibus Leonis I & Martiano Auguſto imperante.

b In quibus. Sũt ẽt, qui inter principalia deputent ſcđm & tertiũ Cõſtantinopolitanũ cõciliũ, & ſiũ Nicęnũ, vt ꝑ Clem. Cardi. & Aręcęli in trac. ſuo de æc. conc. c. 7.

c Vendicant. Vt cap. canones, §. hę ſunt. diſt. 15.

d Auctoritas Immo videtur, quod illa ſententia ſit potius ſequenda, quæ maiorem continet pietatem, vt 9. diſt. ca. ſana. Licet enim canon Apoſtolorum potior ſit quia antiquior eſt aliis canonibus, præiudicatur, tamen ei per poſteriores: vt 82. diſtin. capit. presbyter. Idem patet in canone Hieronymi vt 26. diſtinct. cap. deinde & c acutius. Item præiudicat qñq; ille canon qui non eſt potior vt 25. quæſt 1. c, contra ſtatuta, qđ ergo dicitur hic, intellige, cum ambæ cõſtitutiones ſunt particulares & locales. 19 diſtinctio. capit. in canonicis Sed ſi ambæ ſũt generales ſemper poſterior præiudicat. vt extra de cogn. cap. 1 & l. nõ eſt nouum, ff. de legib. Sed quo modo præfertur vnus canon alteri, cum omnes ſint promulgati inſtinctu Spiritus ſancti? 16. q. 3. cap. nemo & 25 quęſt 1. cap. violatores Reſpond. vt no in capit. domino, § Item Ioannes, diſt 50. & de hoc per Turrecrem. in lib. 3. ſummæ de eccleſia. cap. 63. & per Clem. Card. Aręcæ. de æcumen. concilio c. 24.

e Prouincialia Et hæc prouincialia concilia traxerunt originem a concilio, quod celebrauit beatus paulus in Mileto, congregatis maioribus natu prouinciæ Epheſinæ: ut in actis Apoſtolic. c. 20. hæc hodie renouãda præcipit, Trid. conc. ſeſſ. 24. c. 21. in decretis reformationum.

ANT. TIM. Primum prouinciale concilium poſt Apoſtolos fuit Carthaginenſe primum, ſedente

f Cauſas. Non tamẽ quaslibet, nã ſi agendũ ſit de puniendo Metropolitano ipſo, non põt hoc ꝑ cõciliũ prouinciale decerni, vt per Abb. in c. graue nimis, de præb. & digni. q. a ipſe eſt caput eius concilij, vnde nõ mirũ, ſi ibi nõ ponitur. arg. l. pen. ff. de arbit. poſſet bene ſuſpẽdere eꝑm & alios prælatos ꝓuinciales, vt per Abb. in d. c. graue.

g Metropolitano. Sed an, conuocante legato. Sed. Apoſt poſſit hoc ꝓuinciale conciliũ celebrari? rñ. Ioã. ꝙ nõ vt not. ĩ c. regula, §. porro, diſt. 3. Reſeruata enim pontifici Romano, regulari termã data iuriſd ctione non transferuntur capitu niſi & c. quod translationem. de offic. legat. & l. 1. ff. de offic eius cui mandat. & hoc tenuit etiam Hugo. Contrarium Archi. & Turrecrem. in d. § porro. & Abb. d. cap. qđ translationem. nec enim id eſt de reſeruatis pontific. Roma. vt hic & diſt. 92. c. ſi quis epiſcopus, ſi ergo poteſt Metropolitanus, multo magis Legatus de latere, qui in prouincia maiorem habet poteſtatem, quam Metropolitanus c ſi Abbatem de elect. in 6 & hoc communiter tenetur.

h Capitula Hæc autem capitula admittuntur, nõ ad decidendum, ſed aſſidendum & tractandum: & ſic habent ſolum votum conſultiuum, non deciſiuum ſecundum Abb in cap. ſi. de his quæ fi. a præla ſi. conſen. cap.

i Definiendi. Concord capitu 1 diſt. 18. nec etiã puniendi ipſum Archiepiſcopum Abb in c. graue nimis. de præbend.

K Generaliter. Bene generaliter, quia vult quod quilibet populus, & quęlibet Eccleſia ſibi poſſit ſtatuere aliquod ius, vt in cap. ius ciuile. diſtinct. 1 & cap quæ contra diſtinct. 8. & c. catholica, diſtinct. 11. & de conſ. diſtinctio. 3. cap 1. & in cap. conqueſtus, de fer. & in l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iur. ſic archiepiſcopus & ab eo conuocatũ concilium poteſt prouinciales canones condere. generales autem aut de maioribus negotiis non poteſt, vt hic & not diſt. 18. in princip. vnde ſumitur.

Suſci-

ſtatuta ſũt, ẽt catholica eccleſia ſuſcipiat.[a]

Quæ ſint epiſcopalia concilia. h.d.

Epiſcopalia[b] Cõcilia ſũt, quæ Eps in ſua diœceſi ſingulis annis cõuocat, dũ iter ſuos Abb. presbyteros, & clericos cognoſcit.

Qui ligentur epiſcopalibus concilijs h.d.

In iis, ſi q̃d ab epõ[c] ſtatutũ fuerit, nec ſub diti extra diœceſim[d] cõſtituti, neq. ignorã-tes,[e] niſi ſit ignorantia ſupina,[f] ligantur.

Epiſcopus tenetur ſtatuta ſua notificare, h.d.

Quamobrem paſtoralis officii cura poſtulat, vt q̃ in illis cõſtituta fuerint, Epiſcopus ſuis plebibus nota facere non omittat.[g]

Decreta Pontificum Romanorum, & qui pollent Decretis conciliorum.

Decreta[h] quoq. Pontificum Romanorum canonibus conciliorum pari poteſtate exæquantur. Nam[i] ſi id demum hodie probatur quod ſedes apoſtolica probauit, & q̃d illa repulit, reiicitur, multo magis quæ ipſa pro catholica fide, pro ſacris dogmatibus diuerſo tẽpore ſcripſit, debent ab omnibus reuerenter[k] recipi.

Scripta ſanctorum non inſerta Iuri communi, ſecundum poſt decreta Pontificũ Romanorũ locum obtinent h.d.

Alia[l] ſane eſt cã eorum, quæ ſancti viri, vel ſacræ paginę interpretes reliquerũt, nã quę in ſacris canonib. interſerta[m] cõperiuntur, partẽ cũ eis obtinẽt firmitatẽ, cætera vero poſt ſcita pontificum auctoritatẽ tenẽt. Nã licet diuinarum ſcripturarũ ĩterpretes ſciẽtia Pontificibus interdum[n] præcellãt, quia tamen ſtatuendi poteſtate deſtituuntur, in ſcripturis quidem exponendis, illis quãdo-

a Suſcipiat. Vt in c. 1. de conſtit. & in c. 1. de elec. & in c. nec Epiſcopi, de temp. ord. & in c. 1. de æta. & quali in c. 1 de fil. presbyter. & in c. 1 de ſeruis non ordi cum duob. ſeq. & in c. 1. de obli. ad ratio cin. red. & alibi ſæpiſſime.

b Ep̃alia. Hoc mẽbrũ non ponitur in c. regula §. porro. diſt. 3. ſed ſatis bene ex plurib. canonib. elicitur, ut 12. q 2 ca. placuit & 18. q 2. ca Abb. & diſ. 8. c. qñ, vbi ẽt no. & in c. ſicut olim, de accuſ. de his p Cõc. Trid. ſeſſ. 24. ca. 2. in decre. reform. ca. Ab epiſcopo Not. epiſcopum poſſe facere ſtatuta, & concor. c. æ. & ca. fide cõſt. in 6. vnde ſumitur Sicut & legatus in ꝓuincia ſua. c. ſi de of. le. & ſunt talia ſtatuta perpetua, etiã poſt obitũ, vel receſſũ vt no. ĩ d. c. ſi. declara tñ hoc ſecũdũ Ab in c. cõquestus, de feriis, ꝙ ꝓcedat inſpectantibus ad iuriſdictionem epiſcopi, vt ſunt punitiones maleficiorũ, ſed in his, in quibus vertiẽ intereſſe aliorum nõ delinquentium, vt puta inducere nouã feriam in honorem ſancti a ſe canonizati, non poſſet ſine conſenſu populi, vel ſaltem præſentia poſt Inno. Ioan. Andr. & Fed. de Senis, & Archid. tenet Abbas in d. c. cõqueſtus contradictorũ, vbi non eſſet rationabilis; vt quia nollet populus ſanctum venerari ex ſua terra oriundum, non officeret, licet Ant. diſtincte teneret epiſcopum id poſſe.

d Diœceſim. Nam extra territorium impune nõ paretur dicenti, c. ſi. de conſtit. in 6. l. fin. de iuriſd. om. in c. propter, diſt. 18.

e Ignorantes. Concor. ca. ſi. de conſt. in 6. An autem, & quando ligentur ignorantes noua cõſtitutione, ſolet reputari difficilius materia, & prolixior, q̃ vt poſſit breuibus notulis explicari, ide p Gloſ. Anto. Abb. & alios in cap. cognoſcentes, de conſtit. & per Doct in d. c. ſi.

f Supina. Quæ eſt ſi quis dicat ſe ignorare q̃d eſt notũ oĩb. cap 1. de pc ſtu. p̃ ęla c Apoſt de cler ex. com. miniſt. l. late. ff. de verb. ſig & per Anton de But in c. 1. de epiſcopo, qui ren. epiſcopatui.

g Omittat. Fac. c. ſi. diſt. 18.

h Decreta. Fac. diſtin. 20 in prin. & diſt. 20. per tot.

i Nam ſi. Bonũ eſt arg. abſurdũ. n. eſſet aliquem alteri opitulari, & non ſibi, fac. l. nuper ĩ ſi. C de natu liber hoc tamen arg. a maiori nõ ſemp ꝓcedit, vt appare in materia diſpẽſationum, vel in odioſis: vt p Ab ĩ c. ad aures, de reſc.

k Reuerẽter. Quaſi firmata voce ipſius Petri, c ſic oẽs diſt. 19. hoc. tamẽ intelligit Gratianus, ſi nihil cõtineã t cõtrarium decretis antiquorũ patrum, vel præceptis euãngelicis, in c. ita dñs, §. hoc aũt, ſed ꝙ hic dr̃ d decretis antiquorũ patrum põt habere dubitationẽ, per c. domino, §. item Ioannes, lege hic autem neutrũ fuit opponendũ propter illa verba Pro fide catholica pro ſacris dogmatibus.

l Alia. De hoc diſ 20. per tot.

m Interſerta. Vt in ca. 2. 3. & 5. de conſt. & alibi frequenter in compilatione Gregoriana. tunc enim cẽſetur emanare a Põtifice, cũ noſtra faciamus, quibus, auctoritatem noſtram impertimur. l. j. §. ſed neque, C. de iu. enuc.

n Interdũ Non ponitur hoc verbum & temperamentum 20. diu in prin. vnde ſumitur ſed; fuit omnimo ponendum, tum, quia quidã Pontifices fuerunt interpretandis ſcripturis eminentes, ut diuus Gregorius, tum etiam, quia vbicumque interpretatin eſſet neceſſaria, vt q a concerneret materiam ſacramentorum vel articulorum fidei potius credẽdũ eſt Pontifici, quamuis non ita ſancto quam alicui, qui eſſet maiori ſanctitate prædi-

tus,

cla 15. a 21

corum, laici, qui & populares[a] dici poſſunt, tunc quib. licet tēporalia poſſidere, vxorem ducere, cauſas agere, inter uirū & uirū iudicare. Clerici ſunt, qui diuinis officiis mancipati ſunt, & quos ab omni ſtrepitu ceſſare conuenit.[b] Videamus igitur de iis, qui diuinis officijs ſunt adſcripti. Nam ſi cognouerimus. quæ iſtæ perſonæ ſunt, ſimul etiam & qui laici ſint intelligemus.[c]

Oēs clerici diſtribuuntur in tres claſſes, h. d.

Horum[d] aūt quidā ſunt in ſacerdotio,[e] quidam in ſacris,[f] quidam nec in ſacerdotio, nec in ſacris.[g] Rurſus eorum, qui in ſacerdotio conſtituti ſunt, quidā ſunt in altiore gradu uel ordine[h] poſiti, quidā vero in inferiore.[i] Videamus igitur primum de his ſacerdotibus qui ī altiore gradu poſiti sūt, proxime de his qui in inferiore, ac ſubinde de his, qui tantum in ſacris ordinib. conſtituti ſunt uiſuri, & demū de his, qui nec in ſacerdotio, nec in ſacris reperiuntur.

a Populares. Argu. quod populi appellatione non continetur clerici. capit. ſi ſententia, de ſentent. excom. in 6 & in c. quod ſicut, in ſi de elect. & capit. fin. de fer. & in cap. ex parte, 1. de priuil. & in pluribus iur. in quibus populus & clerus ponuntur tanquam diuerſa & hoc ī materia ſtricte, & odio ſatis poteſt admitti. & ſic limitat §. plebiſcitum inſt de iur. natu. gen. & ciuili, vbi appellatione populi et Patritij veniūt, ſm abbas in c. 1. de uit. & honeſt. cler. Procedit enim. Id ī his, quæ ſunt eiuſdem profeſſionis. Sed de hoc dicendum eſt ut pleniſſime hř I ca. eccleſia ſanctæ Mariæ de conſtit. Sed an Imperator & Rex ueniant appellatione laicorū? Et non videtur cum iungantur c. vnic. de ſacr. vnct. Tu dic contra, ut per abb. in ca tua, 1. de decim & in c. dudū, eod 11. Vnde autem dicantur laici, itē unde clerici, l. habes 12. q. 1. c. duo, & in ca. cum ſecundum, de præbend.

ANT. TIM. Laici, id eſt, populares apo tu laós, quod eſt populus in multis autem differunt laici & clerici, nam ſicut diſtinctæ ſunt perſonæ ita diſtincta obtinent officia, multa enim conferunt clericis, quæ laicis non conueniunt, ut diſputare de fide, quæ ſi faciant excommunicantur, cap. quicumque, §. inhibemus, de hæret. lib 6 Verum pro huius rei reſolutione vide quæ ſimiliter determinat Caiet. in S Thom. 2. 2. quæſt. 10 arti. 7. Si enim ſit laicus doctus utique poteſt diſputare. Licet n. contra verba legis faceret, contra intentionem tamen legis manifeſtum eſt. quod non faceret, vnde incurreret excommunicationem Ita etiam prædicare, c. ſicut in uno corpore, de hæret. & leg. nemo, C. de Summa Trinit. & fid. cathol. Recte hic ab auctore deſcribuntur clerici. Dicuntur autem clerici apò tu clyros, ſora Latinè, quia ſunt de ſorte domini. Vide S Hieronym. epiſt ad Nepotianum, tom. 1. & Magiſter in quarto ſententiar diſ. 24 quibus multa competunt ex officio multa etiam eis prohibentur a ſacris canonibus, laicis conceſſa, vt nutrire comam, & Barba. in c. ſi quis, cap clericis de vit. & honeſta cle. prohibentur & eis duo colores, rubeus, & uiridis, in c. clerici eod. tenentur portare conſuram habitum clericalem de ſuper, nec nimis longam, nec nimis breuem, & multa alia quæ non eſt facile, enumerare, vide multa apud Bar. Faranſium ſeu Armi. in ver. clerici, §. 10. & toto tit. de vita & honeſt. cler.

b Conuenit. Vnde licet & clericis pleraque ſint licita quæ permittuntur laicis, puta temporalia poſſidere, cauſſas agere, & inter virum & virum iudicare, magis tamen conuenit ab omni ſtrepitu ceſſare, ne talibus curis auocentur a diuinis. 13. q. 1. cap. duo, vbi archid & 11 q. 1 ſe quidem, & cap qualis diſt. 25 & ca. diuerſis, de cler coniug.

c Intelligimus. Nā cognito vno de contraijs, &c. inſtitu de tutel. in prin. & de his qui ſunt ſui, vel alie. iu. in prin. &c. traditur in rub. ff de acq vel amit poſ.

d Horum. Hæc diſtinctio totum ſerme librum, hunc primū complectitur.

e In ſacerdotio. Vt epiſcopi & presbyteri.

f In ſacris. Vt diaconus, & ſubdiaconus.

g Nec in ſacris. Vt conſtituti in minorib. ordinibus. Sed imo videtur, quod quilibet ordo ſit ſacerd. & ob id etiam conſtituti in tantum in minoribus ordinibus poſſint dici conſtituti in ſacris, vt 1 q 1 § quælibet, & 28. q 1 c. nullus, & per Arch. 6. q. 2. in c. infames. Sol. quod large tales dicuntur conſtituti in ſacris, ſecus ſtricte accipiendo, vt per Ab c. clerici, ne clerici, vel monachi. faciunt quæ no. 32. di. in ſumma.

h Vel ordine. Vt ſunt epiſco, ut in tit. ſeq. in prin Nec fuit contentus auctor verbo, gradu ſed adiecit de ordine, inhærendo traditionibus Canoniſtarum, potius quam Theologorum qui tenent epiſcopatum non eſſe nouum vel diuerſum a presbytero, ut per Magiſt. ſent. lib. 1 diſt 4 & per Ab poſt ant. quos, in c. poſt tranſlationē, ante ſi de renunc. & per Archid Flor in ſ a ſum in ti. de ordine, ver. de epiſcopatu, & Canoniſtæ tenent, epiſcopatum eſſe ordinem de per ſe, & characterem imprimere, vt traditur per Innoc. Abb & alios, in ca quanto, de conſue & in cap pen. de conſe eccl. vel glta. Poſſea de hoc concordando dicere, ut per Cardin. Aræcæl. in lib. de ſacram., c. 54. & per Doct. in proœ. ſexti.

ANTO. TIMO Pro opinione Theologorum vide quæ recte concludunt S. Thomas in quarto ſent. diſt 24. & in 3 par. in quæſt addit. quæſt 40. art. 4. & 5. S. Bonauent. diſtinct. 21 quæſt. 3. & Durand q 6.

i In inferiore. Vt ſunt presbyteri.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DE EPISCOPIS ET SVMMO Pontifice. [a]

TIT. V.

- *Epiſcop.*
  - Epiſcoporum ordo triplex,
    - Patriarcha: Qui; Nomen; Auctoritas
    - Archiepĩ: Qui; Auctoritas
    - Epiſcopi: Qui; Nomen; Auctoritas
  - Summus Pontifex. (Poteſtas ſumma.

Epiſcoporum ordo eſt tripartitus, h.d.

IN altiori gradu conſtituti ſunt Epiſcopi. Eſt autem Epiſcoporum ordo [b] tripartitus, [c] alij enim ſunt Patriarchæ, ſiue Primates. Alij Archiepiſcopi. Alij ſimpliciter Epiſcopi.

Patriarchæ primũ poſt Papam locum tenent.

Patriarchæ ſunt, qui primum poſt Romanum Pontificem [d] tenent locum, quales Cõſtantinopolitanus, Alexandrinus, Hieroſolymitanus, Antiochenus.

Patriarchæ unde dicti, & quæ ſit illorum auctoritas. h.d.

Appellãtur aũt patriarchæ, quia ſũmo hoc

DE EPISC. ET SVMMO PONTIF.

Supra, § fi. in fi. tit. prox. propoſuit autor ſe velle prius tractare de ſacerdotib. altioris gradus, ideo proponitur modo iſte titu. in quo ſacerdotes iſti

Ioã. Bapt. explicãtur. Diuiditur autem in duas partes princip. in prima declarantur, Epĩ: in ſecunda ſum. Pontifex ſecunda, ibi, ſicut aut: prima adhuc diuiditur in tres partes, in prima hĩ Epõrum diuiſio, in ſecũda diuiſionis declaratio in tertia ſoluĩ dubium, ſecunda ibi, patriarchæ, tertia ibi, quod autẽ.

DE EPISCOpis & Summo Pontifice. a

POntifice. Sed cur ſeparatim inſcribit, & meminit de ſũmo Potifice cũ Roman⁹ Põtifex ſit etiã ipſe Epĩs, & appellet ſe epm ut apparet ex proœmio tã Gregorianarũ, q̃ ſexti Rñ ad ſimilitudinẽ verborũ dñi cũ dixit Dicite diſcipulis eius & Petro, cũ .n. cæteros præcellat, ut §. fin. inf eo. c. diſt. 22. & 22. per totum, fuit dignus ſpeciali nota, argu. l. item apud Labeonem, §. ait prætor, ff. de iniur. Similis eſt inſcrip. C. de ſer. & aqua.

Ioã. Bapt. In altiori gradu CASVS non figuratur, ſed notãm. diſt. quia prælati quib. regitur orbis Chriſtianus conſiderantur aut reſpectu totius orbis, & ſic datur ſum. Pont aut reſpectu maioris partis, & hĩc Patriarchæ, aut minoris partis, & hinc archiepĩs, aut ratione partis minimæ. & hinc epiſcopus.

b Ordo. Id eſt, numerus, claſſis, qualitas, vel conditio, nec. n. hic intelligendum eſt de ſacramento.

c Tripartitus. Immo quadripartitus, ut per Magiſtrum ſent. lib. 4. d. 24 in fi. & c. cleros §. ordo, d. 21. quæ ſunt contra Sol. ſm quoſdam, q ſtrictè ibi accipit Patriarchas pro illis tantum quatuor de quibus fit mentio, cum tã etiã cæteri Primates rectè dicantur Patriarchæ, vt diſt 99. in princi. & cap 1. vbi dicitur, quod Primates, & Patriarchæ, diuerſorum ſunt nominum, ſed eiuſdem officij, & vnam formam tenent, licet diuerſa ſint nomina fac. c. vrbes, d. 80. & c exigit & ca. fælicis, de pœn. arg. contra in l. ſi idem, C. de eod.

Patriarchæ. Hæc pars ſubdiuiditur in tres particul. in prima explicantur patriarchæ, in ſecunda archiepiſcopi, in tertia Epiſcopi. Secunda ibi, archiepiſcopi; tertia ibi, ſimpliciter aũt quoad primam partem. CASVS ita figuratur. Quidam Patriarcha non tantum uolebat primum locum poſt ſummũ Pontif. verum etiam appellationes, audire ab Epiſcopis, & Archiepiſcopis factas, ac crucem ante ſe ferri per omnes eius prouincias, unde fuit quæſitum, quid iuris. Cardinales enim ſe opponebant per ca. bonæ memoriæ, de poſtul. prælat. el 1. & archiepi, per l. Imperatores, ff de appel. Sol. tamen ut hic dicitur per id quod ex cã diſt prælatorum ſupra fuit adnota. Non obſtant obiecta, quia præd ca. bonæ memoriæ, quo ad hanc materiam diuerſimode a Doct interpretatur cum inter eos ſit quæſtio de illa præcedentia. Lex autem illa limitatur de iure canonum Not. inde argumẽtum Cardi. eſſe inferioris poteſtatis ipſo Patriarcha. No ſecundo de iure canonũ appellationem dari ad ſuperiorem prætermiſſo medio. & ad hoc adde infra, §. ad hoc igitur.

d Tenent locum Vnde ſecundum quoſdam, quãdo ſunt coram Papa, uel in conſiſtorio publico Patriarchæ hic nominati, præcedent Cardinales, ita vt poſt Papã ſedeat patriarcha Conſtantinopolitanus, & ſic deinceps de alijs, ut per abb. in cap. antiqua, de priui. Sed forte hoc hodie Curia Romana non admitteret, præſertim in Cardinali Hoſt. qui ſm ipſum Hoſt. debet immediate ſequi Papam ex priuilegio Eccleſiæ Hoſtienſis, quia coronat Papã, & vngit Imperatorem. De hoc per Mod. in Rubr. de maior. & obed.

ANT. TIM. Vide Mag. in 4. ſent. diſt. 24. de iſtis quatuor Patriarchis ſeu primatibus qui repræſentant quatuor Euangeliſtas, habetur in c. ſcriptum, de e. e Et appellantur ſanctiſſimi. Vide quæ de his ſcribit Io. de Montolonio in promptuario iuris in verbo Patriarcha De quorum poteſtate vide per Aluarotum & Præpoſitum, in tit. Epiſcopum, vel Abbatem, collat. 6. & late per Arch. Flo. in 3. par ti. 20. c. 4. Alij autem præter quatuor non ſunt propria Patriarchæ, ſed Primates, vt Graden. Cantuarien Aquilegien. vt Aluarot Præpoſitus, & Card. in loco citato. Hos refert Bart. Caſſan. Catal. gloſſ. mun. par. 4. conſi 9.

a Prin-

more funguntur, quaſi patrū principes [a] vnde ob dignitatis excellentiam, & crucē [b] ijs deferre, & ab Epiſcopis, & Archiepiſcopis appellationes [c] recipere iure permittitur.

Archiepiſcopi ſunt præſules Epiſcoporum unius prouinciæ, h.d.

Archiepiſcopi ſunt unius prouinciæ Epōrum [d] Principes, & Præſules. Prouinciæ [e] ſiquidem longo ante aduentum Chriſti tempore maxima ex parte diuiſæ [f] erant, quæ diuiſio poſtmodum ab Apoſtolis, & eorū ſucceſſoribus renouata eſt. Itaque vbi ducū primates erant, ſæculi noſtros Patriarchas, uel primates leges Eccleſiaſticæ poni iuſſerunt. In ciuitatibus autem Metropolitanis, quæ minores iudices habebant, illi hodie præſunt, qui Metropolitanorum, aut Archiepiſcoporum nomine deſignantur.

Quæ ſit Archiepiſcoporum auctoritas, h.d.

Ad hos igit inter ſuos ſuffraganeos [h] co-

a Principes Sic in c cleros, § ordo. diſt. 21.
Delatio Crucis. b Crucem. Sed per hoc non videt bene iſt orū excellentia deſignari, cū & Archiepī aū ſe crucē deferant, c 8. vt lit pend ēt 10 locis exemplis. Cle At chiepīs, de priui. Reſp. ꝙ Patriarchæ licet uexillum dificæ crucis quocunque locorū deferre, prætetquam in præſentia Papę aut eius Legati, vt in cap. antiqua, de priu. Et Archiepō ſolum licet in ſua prouincia, non in aliena, niſi muniretur priuilegio, conſuetudine, uel præſcriptione, vel niſi eſſet inſignia non denotātia ſuperioritatem in loco, ſed dignitatem inſigniti, ut poſt Hoſt tradit Ab in d. c. 1. vt lit. pend nihil innou.
c Appellationes. Ideo dicit appellationes: quia ſicut Archiepīs regulariter nō habet iuriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorū, niſi per deuolutionem & appellationem, c. pa ſt. de of ord. c Roma. § 1 de ap in 6. & per tot. c. Sic Patriarcha non habet iuriſdictionē in ſubditos, & ſuffraganeos Archiepiſcoporū ſibi ſubiectorū, vt p Ab in c. antiqua, de priu. & p eūdē in ca. duo ſimul, de off or. Et intellige, ꝙ ab Archiepīs appellatur ad Patriarchas, non quibuslibet, ſed ab exiſtentib in prouincijs deputatis ipſi Patriarchæ. Nā ſicut multæ diœceſes ſunt ſub cura Archiepī, ita & taliter quod archiepīs eſt Metropolitanus & ſuperior omnium Epiſcoporum ſuę prouinciæ: ita multæ prouinciæ ſunt ſub cura vnius patriarchæ, ita quod Patriarcha eſt iudex ordinarius omnium archiepiſcoporum, qui ſunt in ſuo Patriarchatu, vt per Abb in locis ſup alleg ſed ſi eſt ordinarius nō oportet, quod cauſæ archiepiſcoporum cognoſcantur à Patriarcha, media appellatione, quod hic videtur inferri Reſpō intellige, quod hic dicitur de appellatione ab archiepiſcopis habere locum in epiſcopis, qui ſi grauentur à Metropolitanis, & ſic loquitur de Archiepiſcopis tanquam de iudicibus, à quibus, non tanquam de patre.
Ioā Bapt Archiepiſcopi. C A S V S. Quidam Epiſcopi prouinciæ Romandiolæ nolebant in ſuperiorem recognoſcere archiepiſcopum illius prouinciæ, & cum archiepiſcopus de hoc conqueſtus fuiſſet, fuit propterea quæſitum quid iuris. Epiſcopi enim dicebant ſe repræsētare ipſos apoſtolos quorum caput, & princeps erat ſolus Petrus, propterea non videbantur ad id ligati. Solut. vt hic habetur, tum ob id quod in text legitur, tum etiam ob maiorem vtilitatem fidelium Non obſtat obiectio, quia apoſtoli ſecundum Theologos, diuerſi-

modè ab Epiſcopis repræſentantur, Not. ſimilitudinem dari inter primates ſæculi, & primates eccleſiæ, & ideo argumentum ab vno ad alium videtur validum. No ſecundum Epiſcopos reſpectu propriæ diœceſis dici Epiſcopos, vt in § ſequente. dicitur, ſed reſpectu Archiepiſcopi vocati ſuffraganeos.
d Epiſcoporū Sed quot epōs ſuffraganeos habere debet quis vt iure appellari poſſit Archiepiſcopus? Rū. decem, vel vndecim, 6. q 3. c. ſcitote. & per Ab in c. ſicut olim, de accu Et hoc ideo qa cum Archiepiſcopus ſit ordinatius ſuorum ſuffraganeorum, illorū cā nō pōt tractari, niſi coram paucioribus Epiſcopis, ꝙ duodecim, ut 15. q. 7 ſi quis tumidus, & ita nota in d. ca. ſcitote Sed ſi hæc ratio procederet, vtique deberet Archiepiſcopus præ eſſe trexdecim saltē Epiſcopis: quod non reperitur iure cautum Obſeruantia n. habet, vt archiepīs appellet̄ ēt ijs, qui longè pauciores habet ſuffraganeos, q̄ decē cui eſt ſtādū, arg. l. cum de interpretatione, ff. de ll. nec in c. ſcitote, aliquid dicitur præceptiuè.
e Prouinciæ. Non tamen diœceſes erant diſtinctæ, vt no. in ca. 1 d 99 licet aliter notetur, in c nec numerus, 10 q 3. ſumitur ex d c 1. multis refectis.
f Diuiſæ erant. Vnde quædam erant proconſulares, aliæ prætoriæ, aliæ præſidiales. Proconſulares ad curam ſenatus, prætoriæ ad curam populi, præſidiales ad curam principis ſpectabant, ut per Ale. in lib de magiſtratibus, ciuilibuſque, & milit. off. & per eundem, in l. ſpecioſas. ff de ver. ſig.
g Succeſſorib Id eſt, Clemente, & alijs, vt in c. prouinciæ, d 99 argu ꝙ fieri non debuerit, c 1. diſt 80.
h Suffraganeos Eſt ergo archiepiſcopus ordinarius ſuorum ſuffraganeorum, vt hic, & in ca antiqua, de priuil & cap. paſtor de offic. ord & in cap ſuffraganeis, de elect. ſed hoc non eſt perpetuum. Si enim agatur ad depoſitionem, nō poteſt archiepiſcopus cognoſcere, immo nec Concilium prouinciale, niſi vt no per Abb. in cap. non poteſt, de re iud. Spectat enim depoſitio ad Papam, vt habetur in ca. ſi quis epiſcopis, de accuſ & in d ca paſtoralis Excō care autē. & interd cere ſuos ſuffraganeos nō ſolū poterit archiepiſcopus, verum ēt eius vicarius, ꝙ præſenti, in fin. de offic ord in 6 & per Abb. in cap. poſtulatio, in fin de cler. excommun In perſonas autem, vel res exiſtentes in diœceſi non habet archiepiſcopus iuriſdictionem, vt per Ab in c. ſane de fo. compet. in ca conquerente, de reſtitu ſpol. Niſi vel

gnoſcere pertinet, à quibus tñ ſi durius illi habiti & accepti fuerint, ad primates, aut ſedem Apoſtolicam appellare [a] poterunt.

Epiſcopi ſunt qui præſunt maioribus populis, et latinè ſpeculatores appellari poſſunt, h. d.

Simpliciter aũt epi ſunt, qui maioribus [b] populis, & frequentiorib. ciuitatib. præſunt ij ſpeculatores Latinè dici poſsũt. epiſcopus enim quaſi ſpeculator [c], in eccleſia prępoſitus eſt. Mores enim & vitam populorum infra ſe poſitorum ſpeculatur & perſpicit.

Quanta ſit epiſcoporum auctoritas, h. d.

Horum autem non modica in eccleſia eſt auctoritas [d], nam præter ligandi ſoluendique poteſtatem [e], & viſitandi diligentiam [f], ſoli ſacrum Chriſma conficiunt [g], ſoli Dei altaria, & eccleſias conſecrant, & pollutas repurgant, clericos ordinant, ſuſpenduut, & deponunt, ad hos pertinet excommunicatio, purgationis indictio diſpenſatio, ſolemnis pœnitentiæ impoſitio [h].

eſſet legatus prouinciæ, vel eſſemus in notorijs criminibus, vel caſus concerneret totam prouinciam, vel in caſibus, in quibus ſuffraganeus eſſet negligens, vt per Abb in capit ex frequentibus, de inſtitu. Vel eſſet caſus iure expreſſus, vt per eundem, in capi ſi ut venire, de exceſſi. prælat. & in ca ex parte, de conceſſi. præbe. ut cum viſitat prouinciam, quo caſu & audit confeſſiones, & abſoluit, ut per Abb in ca. cum ex officij, de præſcri, & in capit noſtro, de pœni & remiſ. & in cap paſtoralis. Poteſt tamen archiepiſcopus eligi in iudicem à ſubditis ſuffraganei, licet ſuffraganeus ignoret. Ab. in c. ſignificaſti, de for compet.

ANTO. TIMO. Suffraganei dicuntur, i. auxiliares, ſuffagari. n. eſt auxiliari, de quibus loquitur. c. ſuffraganeis, de electio. adde quod archiepiſcopus poteſt celebrare Conciliũ, irrequiſito primate, & in multiplicibus caſibus archiepiſcopus in ſubditos Epiſcopos ordinariam habet iuriſdictionem, vt in c. paſtoralis, de off ordi. & Sylu. ponit duodecim, vide ibi.

a Appellare, diſt 99. in prin.

Ioã Bap. Simpliciter autem. CASVS. Quidam Epiſcopus Ciuitatis Vercellen volebat ſpeculari vitam, & mores illius populi, eidemque diuina adminiſtrare, atque poteſtatem tam Ordinis quam iuriſdictionis tanquam caput exercere, & cum Sacerdotes ſe oppoſuiſſent per tex in c. olim, diſt in 95 fuit propterea dubitatum & quæſitum quid iuris ? Solut. fuit data prout hic legimus, quia ſalus animæ ipſorum fidelium id ſummopere requirebat. Non ob. obiectio, cum ille text. non ſit omnino clarus ob interpretationem variam, quam doct. ibid. faciunt. Not. Epiſcopos non eſſe conſtituendus in quolib. loco, ne auctoritas eorum vileſcat, cap 1 de priuileg. & exceſſ. priuileg Not a poteſtatem Epiſcoporum eſſe Ordinis, & iuriſdictionis. text. & doct. in c. aqua, de conſecrat Eccleſ.

Ciuitatũ ordines tres.

b Maioribus. Tres. n. ſunt ciuitatũ ordines minores, maiores, & maximi. vt no. in l. ſi duas, §. Grammatici, ff de excuſat. tut. vbi etiam Nicol de Neapoli. Sed forte illa Legiſtarum diſtributio non quadraret in caſu noſtro, cum multæ ſint ciuitates, quas illi minores appellant, quæ tamen habent Epiſcopum. Vnde ſecundum nos appellantur maiores populi, vel ciuitates vt hic & in ca. prouinciæ, diſtinct. 98. & diſtin. 80. per tot. & præcipuè in c. illud.

c Speculator. Cap. cleros. diſtin. 21. vel ſuperintendens, vt 8. qõ. 1. capit. qui epiſcopum. Vnde Cicero ad Atticum loquens de bel. ciui. Pompeius voluit me epiſcopum eſſe Campaniæ, id eſt, ſpeculatorẽ, & ſuper intendentem. Sic qui præeſt pani & cęteris venalibus epiſcopus di, ut in l. munerum, §. iren. arche. ff. de mun & hon. Vnde ſecundum aliquos etiã bidelli appellati poſſunt Epiſcopi, vt per Alcia. in parer. lib. 7. c. 22.

ANTO TIMO. Vnde Magiſ. in 4. diſt. 24. ex quo ſpeculator, & ſuper intendens, ita tenetur ſuper grege ſuo vigilare, vt omnis exponere debeat, & uitã etiam pro ſui gregis ſalute ſub præcepto ? Bonus Paſtor animam ſuam ponit pro ouibus, ita S. Th 2. 2. q. 185. art. 7 ad q. 1. intellige quando opus eſſet, & neceſſitas hoc requireret.

d Auctoritas. De qua in capitu. epiſcopum, 10. quæſtion. 1 per tot & in cap. conquerente, de offic. ordi. & in c. epiſcopus, de offi. ord in 6. & in c. ſi iubet, cum multis ſequentib. 16. quæſtion. 6. & habetur infra titul. de immunita. eccleſia. cum titul ſequen. Et de latiſſima poteſtate Epiſcopali ſatis dictum eſt per Firmianum in tracta. de epiſcopis, in 2. par. 4 lib.

ANTON. TIMOT. Vltra hanc auctoritatem, & poteſtatem vniuerſalem, habet & epiſcopus quædam alia, quæ iura Epiſcopalia appellantur, de quibus in cap conquerente, de offic ordin & ab Archidiacon. Florent. tertia parte, titu. 9 cap 5. Vide Abbatem in cap. accedentibus, de exceſſ. præla. numero 8. vbi ponitur differentia inter poteſtatem Epiſcopalem, ordinem, & iuriſdictionem. De Epiſcopali poteſtate vide Iaco. Naclantum in ſuo tractat & Thomam Campegium de reſidentia Epiſcoporum: An autem & quæ Epiſcopi poſſunt committere agenda non Epiſcopo, vide per Abbat. in dicto capitulo accedentibus, de exceſſ. prælat

e Poteſtatem. Cap. cum Epiſcop. de pęniten. & remiſſ in 6.

f Diligentiam. Cap cum apoſtolus, de cenſ. & exact. per tot.

g Conficiunt. Et chriſmant. capitul. quando, de conſue.

h Impoſitio. Cap. accedentib. de exc. pręlat. vbi de materia.

Quod

Quod inferiori conceditur, multo magis conceditur & ſuperiori. b.d.

Quod autem diximus, prædicta ſolos Epiſcopos efficere poſſe, non eum habet intellectum quaſi Archiepiſcopi, & Primates non eandem habeant poteſtatem. Sed quod presbyteris & cæteris inferioribus illa non conceduntur. Ridiculum [a] enim eſſet cogitare epiſcopis illa quidem permitti, Archiepiſcopis, & Primatibus, qui epiſcopis præſunt, eadem denegari.

Papa eſt ordinarius omnium ordinariorum, & Eccleſia Romana omnes eccleſiæ ſubſunt.

Sicut [b] autem Petrus Apoſtolus primus fuit Apoſtolorum, ita, & Eccleſia ſuo nomine conſecrata, Domino inſtituēte prima eſt & caput cæterarū. Et qui illi præeſt, cæteros epiſcopos antecellit. Vnde ad eam tanquam ad Matrem, atque apicem omnes maiores eccleſiæ, & epiſcopi recurrunt, a qua quaſi a quodam capite, dona velut in corpus omne diffunduntur. Ipſa autem tanquam omnium magiſtra, [c] celſiore ſe de reſidentia à quoquam iudicari non poterit.

Ioã. Bapt. Quod autem] CASVS. ſupra, §. proximo retulit auctor multa, quæ ſunt ordinis ac iuriſdictionis, dixitque iſſa competere Epiſcopis, unde quæſitum fuit, an conueniat etiam Archiepiſcopis & Patriarchis. argumento enim text. in capitulo ex parte, el ſecundo, de offi. deleg. negatiue erat reſpōdendum. Solut tamen hic aliter habetur. & ratio eſt, ut puto quia oēs iſti prælati ſunt vnius & eiuſdem ordinis. unde nō obſtat obiectio, cum ille text. loquatur de iudice delegato & iſti p̄lati ſunt Ordinarij. Not. argumentum quomodo ſit intelligenda illa regul. quæ competit inferioribus, competunt ſuperioribus, ultra id quod habetur gl. in uerſiculo ridiculum, ſ.d a contrario, iſta regula limit

a Ridiculum Nota argumentum à maiori ad minus, nec enim quod licet minori, non debet maiori licere & cui licet qđ eſt plus, non debet licere, quod eſt minus, le non debet, ff. de regul. iur. & in ca. cui licet, cod titu in 6. faciunt not. in cap. cum in cunctis, de electio. quod agrumen. tunc procedit, quādo minus continetur ſub maiori, Hoſtienſ. & alij in capitu. per uenerabilem, qui fil. ſint legiti. alias forte ſecus, quemadmodum & alijs quibuſdam caſibus, ut in l. ſi pupillorum, §. ſi prætor. ff de rebus eorum, & in cap. cui de non ſacerdotali, & in cap cum in illis, § cum. autem de præben. in cap. & § ſunt autem, § ſi quis, de collatio. & nota Ioā. Andr. in capitu. quæ a iure, de regulis iuris, in 6. & not in capitu. fina. de translat. prælator. in uerſic. ad partem, concor. capitu. aliud diſtinctione. 95. & ibi per gloſſ. Et fac. ad quæſt de fugiente, uel obuiante corpori Chriſti an ſit tutus ueluti ſi confugiſſet ad eccleſiam, de qua in cap. ferte, de celebrat. Miſſar. ubi per Ioannem Andream, & Panorm.

Ioã. Bapt. Sic autem. CASVS. Cum Pontifex Romano. dicatur caput in uniuerſa Eccleſia Dei, ita quod Eccleſia Romana ſit mater, & magiſtra omnium aliarum Eccleſiarum, nonnulli ut fuit Patriarcha quidam Conſtantinopolit. ſe oppoſuerunt illa ratione moti, quia ille debet dici caput qui uere eſt ſponſus ob uinculum quod contrahitur inter Eccleſiam, & eius paſtorem, iuxta capituium fin. de translatio. 1. at Chriſtus eſt verus ſponſus Eccleſiæ, capitulo debitum, de bigamis, vnde merito ſolu. ut hic dicitur per rationes in text aſſignatas licet multæ aliæ addantur a Theolog. Ad obiecta autem dico Pontificem iſtū eſſe caput tanquā Vicarium Chriſti, ita enim nominatur, in d capit. fin. & ideo non obſtat obiectio inde deſūpta Not. Romanam Eccleſiam eſſe caput, matrem & magiſtram, uide copioſe Ioa de Turrecre. libro 1. de eccl. per plura capitul Nota. 1. Romanum Pontificem eſſe ſucceſſorem Beati Petri dicto capitulo final. de translatio. cum ſimilibus.

b Sicut.] Et §. hic pertinet ad ſecundam partem Rubricæ, de qua auctor ideo expedit ſe paucis, tanquam de re clara, licet hæretici garriani, & ſumitur ex c. ita dominus diſt 19 & ex cap. quamuis, diſtinct. 22 & per tot. & capitu omnes, infinitis locis. Et ſi quis uelit latius uidere, uideat latiſſime per Compilatorém Conciliorum in 1. tomo & per Reginaldum Polum Britannum tam in ſuo tractat de Concilio, quam in 1 & 2. lib. operis, quod conſcripſit contra Henricum Regem Britanniæ, cum is in fide ab eccleſia Rom. apoſtataſſet.

ANTON. TIMOT. De auctoritate Papæ & Eccleſiæ Romanæ multi ſcripſerunt noſtris temporibus, in quibus quia ad eam euertendam multa machinati ſunt hæretici, ideo & ad eam defendendam multæ adhibitæ ſunt defenſiones. Vitia antiquos vide in opuſcul. Cardin. Caietan. tomo primo, de auctoritate & inſtitutione Summi Pontifi. Auguſtinum Triumphum de Ancona, Tho. Campegij opus eiuſd. arg. Iacob. Nuclanum, Pet. de Palu. & alios, quos citauit ſup late etiam Arch. Flo. par. ſecunda, tit. 22 cap. primo, 2 1. 3 4 5. & 6. uide etiam de primatu Petri S. Thom. in tract. 1. contra errores Græco. & Turre. rem. in cap. nullus, 9. diſt.

c Magiſtra] Ita ut errare non poſſit, quod qualites

liter procedat, dic ut per Abb. in c. maiores, de Baptiſ.

ANT. TIM. Hoc idem docet S. Thō. 2.2. q. 1. & ibi Caieta. ad 3 dub.

a Obruentur, c. quamuis, diſt. 21.

eligendi & ipſi: hic tamen ſpecialiter tractatur de formis eligendi ob commodiorē intelligentiam. Sic alias legāt. & fidei, tractatus ſic diuiditur in tres & plures titulos, ut no. in rub. ff. de leg. 1. ſic tractatus ff. de inſt. & uerbor. obliga. protenditur ad multos ſequentes titulos, facit l. Caius. §. fin. ff. de leg. 2.

Quinimmo velut tēpore Noë omnes extra arcam poſiti diluuij vaſtitate conſumpti, ſunt ſic extra Petri naviculam conſtituti, æternæ damnationis fluctibus obruentur. a

b DE ELECTIONE.

TIT. VI.

- Promotio Epiſcoporū fit.
  - Electione.
    - Quid.
    - Modus eligendi.
      - Per præſentes.
      - Per abſentes.
        - Per procuratorem.
        - Per literas non.
    - Species electionis.
      - Quid
      - Inſpiratio
      - Scrutiniū
        - Quid
        - Modus
      - Compromiſſum.
        - Forma
        - Tempus
    - Electores tit. 7.
  - Poſtulatione ti. 8

Duobus modis creantur epiſcopi, h. d.

PRomouentur autem, tam Epiſcopi, quā Prælati cæteri, c aut per electionem, aut per poſtulationem.

Quid ſit electio, h. d.

Cæterū, vt prius d de electione dicamus, electio e nihil aliud eſt quam hōis alicuius

DE ELECTIONE.

POſt cognitionem ſacerdotum exiſtentium in altiori gradu, erat conueniens pertractare de promotione eorundem, & ideo eam docet ab iſto tit. uſque ad tit. de ui. ta & honeſta. prælat. tali methodo, quod primo tractat de actu quo promotio iſta inuitatur q. eſt electio, & poſtulatio & cum electio ſit remedium ordinarium, iuxta gl. ſuper prin. ti. inf. de poſtulat. in ver. petitio, ideo primo ag. t de electi. iuxta, l. in communes ff. de minoribus, quæ cum conſideretur, vt colligitur in glo. præſentis rubri. ratione formæ, & ratione perſonarum, autor primo uoluit explicare formā eius, propterea propoſuit præſentem titu. qui diuiditur in 4. partes, in prima habetur quot modis fiat promotio, in ſecūda quid ſit Electio, in tertia, q d obſeruari debeat ante actum eligendi: in quarta, qualia in forma electionis: ſecunda ibi, cæterum, tertia ibi, nam, quarta, ibi celebrata.

DE ELECTIONE. b

DE electione. Quamuis electio ſit nomen verbale, & propterea duplicē habeat ſignificationē actiuam. ſ. & paſſiuam, ut enim in l. 2. ff. de duo re. & per Abb. in Rubrica ead. & propterea tantum uideatur eſſe dicere De electione, quantum. De his, qui poſſunt eligere, & De his qui poſſunt eligi, itē De formis

c Promouentur. CASVS non figuratur. Not. tamen cauſam diſt. quia promotio iſta aut inuitituri uri, ut dicebam in continuatione rubr. & hinc datur electio, aut gratia, & hinc poſtul.

c Cæteri. Habētes tamē generalem iuriſdictionem in eccleſiis collegiatis ut no. proxime in ver. uiduata.

d Prius. Sed cum prius de electione cū tam in Gregoriana quam in Bonifaciana cōpilatione prius dicatur de poſtulatione, quā de electione? reſpō. electio eſt ordinariū remedium, poſtulatio extraordinarium, cum innitatur gratia, ut not. per Hoſt. in rubr. de poſtu. prela. unde dicendum prius fuit de ordinario remedio, & poſt de extraordinario arg. l. in cauſæ, ff. de min. & l. 1 prouinciali ff. de no. opē. nunciatio.

e Electio. Hanc definitionem, ſiue deſcriptionem approbant cōmuniter canoniſtæ, ut per Abb. in rub. de poſtu. prael. & Pet. de Bay. in ſuo directorio electionum, in c. 1. primæ partis & non uidetur abhorrere Hoſt. in ſumma eod. licet addat quædam non neceſſaria verba, de cuius declaratione, unde ſupradictos in citatis locis.

ANT. TIM. Aliter definitur. Electio eſt alicuius perſonæ idoneæ ad dignitatē, uel fraternitatē, ſiue ſocietatem ſeruata forma canonice facta uocatio. Hoſt. eod. & hoc modo electio ſumitur ſtricte, quamuis eligere ad multa ſe habeat, ut not. Goff. in ſumma eod. tit. §. 1. in princ. vnde tria requiruntur ad electionem, auctoritas, numerus.

Nota

ad dignitatem, vel fraternam ſocietatem, canonicè [a] facta vocatio.

Habentes ius eligendi ſunt ad uitam citandi, alias electio non ualet. h.d.

Nam cum viduatæ [b] prouidendum eſt eccleſiæ, debent cuncti [c] qui eligendi Ius [d] habent, legitimè citari, [e] vt electioni interſint. Quod ſi vel in vnius perſona fuerit id omiſſum, [f] irritam [g] reddat electionem talis omiſſio. Sæpe etenim reſcriptum eſt, magis hac in re vnius obeſſe contemptum,

Nota & zelus, ita de iure. Verum de facto ſolet dici quod per quatuor portas ſolent intrare uiri Eccleſiaſtici, quæ indicantur his uerſibus. Quatuor eccleſias portis intratis ad omnes, Cæſaris & Simonis, ſanguinis, atq; Dei, Prima patet magnis, ſed nūmis altera, charis tertia, ſed paucis, quarta patere ſolet.

a Canonicè. Hoc uerbum demonſtrat, non uideri neceſſaria illa verba poſita per Hoſtienſ. ſ. perſonę idoneæ, & ſeruata forma.

Nam cum. CASVS poſſet in hac parte in communi figurari. ideo not. quidam Eccleſiaſtici viri volētes uideri in hac materia prudentes dicebant, non oportere ipſos Electores ſpecialiter ad eligendum vocari, quia cum notoriè conſtet prælatum uniuerſam carnem eſſe ingreſſum, cum fuiſſet perſona publica, quilibet præſumitur diligens pro ſalute illius Eccleſiæ, cum eius prouiſio ad illos ut præſupponitur pertineat, aliter enim præſumerentur mali ob negligentiam contra capitu. final. de præſumptionibus, nec etiam putabant procuratorem ad hunc actum conſtitui poſſe, cum inde electio, vel impediri, vel retardari poſſet, & præſertim ſi conſtitueretur eo modo quo in præſenti, text. legimus, ſed ſi tales ſolemnitates fuiſſent ſeruandæ quales hic habentur, iudicabant etiam in electione ſummi Pontificis eas opus eſſe ſeruari, cum quia non videtur maior ratio in uno quam in altero caſu, tum etiam quia ſi maior adeſſet ratio, in Pontifice maius videtur reperiri periculum. Sol. vt hic habetur, quia ſolemnitates inducuntur, vt etiam canonicè celebretur actus, aliquid autem alicui promittitur ne priuetur iure ſuo, vel prohibetur ne inde oriatur aliquid mali, vt contingeret in caſu propoſito. Non obſtant obiecta per rationes adductas, ſiquidem ſi diligenter omnia ſint conſiderata, apparebit ipſa non concludere. Not. primo omiſſionem citationis cauſare actum nullum, cap. quod ſicut. in fin. princip. eod. tit. Not ſecundo, caſum in quo procurator conſtitui non poteſt, niſi ob legitimum impedimentum. Not. 3. quædam obſeruari in inferioribus, quæ in ſuperioribus actibus non obſeruantur, argumento etiam text. in capitu. 4. de ſententia excommunic. in 6. Not. 4. procuratorem poſſe conſtitui etiam in ſpiritualibus, ca. fin. de iudi. in 6.

b Viduatæ. Videtur ergo hic titulus principaliter pertinere ad electionem Epiſcoporum, non autem ad electionem ad beneficia quælibet, cum illis caſibus non dicatur eccleſia uiduata, & patet hoc in progreſſu huius tractatus, & præcipuè in paragrapho celebratur, vbi dicitur de triplici forma eligendi, quæ ſecundum Abbatem, & communiter Doctores, in capitulo, quia propter, eod. habet locum ſolum in electionibus Epiſcoporum, & aliorum Prælatorum qui habent generalem iuriſdictionem in eccleſijs, quidquid dixerit. Hoc fieri tamen nō potuit, quin multa eti ā ſunt, quæ pertinent ad quaſcun que electiones, vt & ex deſcriptione apparet ī verbo illo fraternam ſocietatem.

c Cuncti. Intellige, ſi poterunt ſine periculo: alias ſi periculū uel in mora, uel in uocando fuerit, poterunt præſentes, etiam quibuſdam non uocatis, procedere ad electionem, c. cum inter vniuerſas, & capi. quod ſicut, eo. in uerbo uocatos, argumento, cap. ſacro, de ſenten. excommunica. Et an quomodo, & quando abſentes citandi ſint, per Abb. in cap. coram, & ibi cap. ſequen. ubi de abſente cauſa ſtudiorum ead. ratio eſt, quia quod debeant omnes citari non eſt de forma ſubſtantiali, ſed de iuſtitia, Abb. in cap. Eccleſia, & in cap. quia propter, eod.

d Ius habent. Licet hæc uerba prima facie, videantur concludere, ius proprietatis, & non poſſeſſionis, vt nota in capitu. cum Eccleſia, de cauſ. poſſeſſio. & proprieta. nihilominus hic dicuntur habere ius eligendi, qui ſunt in quaſi poſſeſſione eligendi. Ius enim vocis dandæ magis ſequitur poſſeſſionem, quam proprietatem, capitu. querelam, eodem ubi Abbas, & in capitu. in Geneſi, eodem titulo, & latius in capitu. bonæ, 2. de poſtulat. prælatorum, in ſeptimo notab. fac. capitu. conſolationibus, de iure patron. & infra, de iuſtit. & iur. patro. §. interdum. Sed quid ſi aliqui tantum poſtulaſſent, an videatur ipſis acquiſita poſſeſſ. eligendi? Reſpondeo, ut per Abbatem in capitulo cum Eccleſia, in fin. de cau. poſſeſſ. & propriet.

e Citari. Ita ut citatio poſſit probari, cum citatio tanquam in facto conſiſtens non præſumatur, nota. in capitu. quod ſicut, in uerbo uocatos, eod.

f Omiſſum. Quid ſi fuit vocatus non vocandus, non tamen fuit expectatus, an iſte neglectus noceat? Reſpondeo non. ut no. in c. cum inter vniuerſas eod.

g Irritam. In effectu, non ipſo iure, quia uenit irritanda per ſententiam, cum de contemptu non poſſit opponere niſi is, qui contemptus fuit, Abbas in capitulo in Geneſi; eodem, & in capitul. quod ſicut & in capitulo quia propter, & in capitulo bonæ, 2. eodem titulo & per Abb. in capit. cum eccleſia Sutrina, de cauſ. poſſ. & propriet.

Quam multorum contradictionem.[a]

Non citatus poteſt electionem ratificare. hoc dicit.

Plane ſi is, qui citatus non fuerit ratam,[b] adueniens habere velit electionem, confirmanda[c] erit electio.

Abſens poteſt uni de capitulo uotum ſuum demandare. h. d.

Sed & ſi quis caſu aliquo ad electionem accedere, fuerit impeditus, votum ſuum vni,[d] vel pluribus[e] de capitulo[f] demandare minimè prohibendus erit.

Procurator ad eligendum non poteſt unum procuratorio, alium proprio nomine eligere, niſi habeat mādatum de eligenda certa perſona. h. d.

Et ſi tantum vni votum ſuum quis demādauerit, & is vnum ſuo, alium mandantis nomine in ſcrutinio nominandum duxerit, nihil[g] agit, niſi de[h] certa eligenda perſona mandatum acceperit, quo caſu in illam mandantis, in aliam ſuo nomine iure conſentire poterit.[k]

Duobus procuratoribus ad eligendum da-

a Contradictionem. Concor. l. ſi in tres, ff. de arbi. & l. ſi duo ex tribus, ff. de re iudic. Contra fac. l. qui poteſt, ff. de re iud. Dic, vt no. in dd. ll.

b Ratam, ſed quomodo habeo ratum non meo nomine geſtum? contra regulam ratum, de regul. iur. in 6. Reſpondeo ſecundum Abbatem in capi. quod ſicut, eo quod impropriè dicetur hæc ratihabitio, vel ratificatio, nec enim ita retrotrahitur, vt mandato comparetur, & ex ea aliqua actio mihi naſcatur, quod eſt in uera ratihabitione, ſed hæc tantum operatur quoad commodum contempti, vel non citati, vt non poſſint impugnare factum per alios, quo reſpectu poſſum ratificare, & non meo nomine geſtum, & de hoc per Bald. in leg. 1. quæſtio. 19. C. qui admit.

c Confirmanda. Sed contra, in ca. auditis, eo & ca. il. Iud. de iur. patr. & l. quod ab initio, ff. de re iudi. Solu. aut electio tenuit, quia fuit facta præſentibus duabus partibus Collegij, & à maiori parte, & tunc poteſt haberi rata per contemptos, ut hic, & in capitulo, quod ſicut, eodem & per conſenſum iſtorum non proprie dicitur ualidari electio, ſed ſolum defenditur à iure retractationis. Aut electio à principio fuit nulla; puta, quia facta à minori parte capituli, & tunc non poteſt conualidari per conſenſus particulares ſuperuenientes, & ita procedit contrarium, ut ibidem plene per Abbatem, & per eundem, in capitulo quod ſicut, eod. Vide per Alber. in dicta l. quod initio. Sed quod tempus citatus habet veniendi ad electionem? Reſpond. tres menſes, capit. ne pro defectu. eod. Capitulum tamen poteſt hunc terminum reſtringere, & breuiorem præfigere. vt in capi. eccleſia, eo. vbi Abb. An autem hoc poſſit inuita minori parte habetur in ca. cum nobis. eo.

d Vni. Vt in c. quia propter eod. ANT. TIMO. Vt poſſit autem procuratorem conſtituere, ſi fuerit abſens ſine eius culpa, debet uocari, Inno. in ca. 2. de no. ope. nunc.

e Pluribus. capitulo ſi quis iuſto. eodem libro ſexto.

f De capitulo. Bene de capitulo, quia extraneo inuitis canonicis demandare non poteſt, capitu. ſi quis iuſto, §. fin. eod. in 6. & §. ſed cum abſens, infra eodem, ſed bene poteſt uolentibus, etiam quod non habeat iuſtā impedimenti cauſam, ut nota in capitul. ſcriptum, & in capit. quia propter, eo. & d. cap. ſi quis iuſto.

g Nihil agit. Satis uidebatur dicendum, quod aliquid ageretur, cum talis procurator poſſit dirigere vota in diuerſos quidem, ſed vtrūque idoneum quod olim, in ca. quia propter, eod. videtur voluiſſe ſuſtinere Goffre. & Hoſtienſ. ſed reprobatum fuit, in capit. ſi quis iuſto. §. porro, eodē in 6. unde hic ſumitur, idque ea ratione, quia qua conſcientia, tenetur meliorem eligere nomine ſuo, eadem tenetur ad idem nomine domini ſui ad hoc 46. diſt. ſicut non ſuo, item uidentur, inepta, contra, cap. 2. eo. in 6. vnde neutrum ualet, & eſt ſimile quod dicimus in delegato qui ſubdelegationem recipit à ſocio, cap. ſuper quæſtionum, §. ſi uero, de offic. deleg.

h De certa, capitulo ſi quis iuſto, §. porro, de electio. in ſexto. An autem procurator conſtitutus ad elegendum poſſit alium ſubſtituere. Item an poſſit compromittere, dic vt not. in d. §. porro.

i In illam. Bene in illam, quia in aliam conſentire non poſſet, contra formam mandati, l. diligenter, ff. manda. & in capitulo, cum de non ſacerdotali, de præbend. in 6. capit. cum dilecta, de reſ. ſp.

K Poterit. Argumen. quod habens ſpeciale mandatum, id poteſt, quod alias non poſſet, facit c. 1. & ca. fin. de procura. in 6. Et facit ad quæſtionem. An delegatus ab alio, quam a principe, habens ſpeciale mandatum ſubdelegandi, ſubdelegare poſſit. De quo habetur per Doctores, ca. 1. & cum, de offi. deleg. in 6.

a Plui-

a Pluribus. Etiam quam duobus, ca. ſi quis iuſto, eod. ubi no. in 6.
b Occupantis. De hoc in cap. non iniuſte, de procuratoribus.
c Duntaxat. Vnde iſto electo, alter omne ius amittit, ſimile in capitul. penult. de reſcript. in 6. niſi tamen in inſtrumento diceretur. Meliorē eſſe non debere conditionem occupantis, & quod unus fini re poſſet quod alter incepiſſet, cap. ſi duo, de procur. in 6. & no. in cap. ſi quis iuſto, d. ele ctio. in 6
d Maior pars. Sic capitu. fina. de reſcript in 6. c. cum inter canonicos, eod. diſt. 56. capi. Apoſtolica, l. qđ maior, ff. ad munici p.
e Elegerit. Sed an habeat locum variatio? Reſpondeo negatiue ſecundum Ioannē Andr. in capitu. ſi quis iuſto, eodem in 6.
f Nequeant. Vel quia nolint eligere, vel quia pari numero diſcordant Et nota. qđ prius recurrendum eſt ad electionem, quam ad ordinem ſcripturæ, quia per electionem credi bile eſt eligi magis idoneum, ſed in inſtrumentis præponuntur, vel poſtponuntur ali qui arbitrio notariorum, facit ca. ſi duo, de procurat. in 6.

vota in diuerſos, & ſic res exitum non haberet, ut §. infra prox.
i Admittendus erit. Et procedetur per ſocios, nulla alia citatione, uel, requiſitione præuia. Sed contra uidetur. c. ſi duo, de procur. in 6. Sol. ibi loquitur de procuratore dato ad iudicia in cauſis electionum, poſtulationum, uel prouiſionum, hic de procuratore dato ad negotia, ſ. ad ipſam electionem faciēdam. Ibi de iure iam nato, hic de naſcituro, quod eſt minus fauorabile. Et dicebat Ioā. Monac. ſi nō aſſumatur, vnus ex duobus qui proſequatur electionem iam factam, hic imminet periculum, ſed ſi unus de collegio non admittatur ad electionem faciēdā nullum imminet periculum, ut per Ioan. Andr. in c. ſi quis iuſto, de electio. in 6.
K Procurator. Nullus enim inuitus cogitur procurationem ſuſcipere, l. e. inuitus. C. de procur §. mandatum, inſt. de mandat.
l In ipſa electione patet ergo hoc, quod neque in litera aperta poſſit mitti ſchedula in cluſa aperiēda in ſcrutinio, cōtinēs nomen eius, in quem mittens cō ſentit ut per Ioā. Monac. & clarius per Io. And in ca. ſi quis iuſto, § fin. eo. in 6. Ioā. Bapt.

tis in ſolidum non poſſunt ambo eligere, ſed erit melior conditio occupantis. h. d.

Quod ſi pluribus [a] in ſolidum uices ſuas quis commiſerit, non quidem omnes reddere uotum poterunt, quia uota dirigere poſſent in diuerſos, ſicque res non haberet exitum, ſed erit occupantis [b] melior conditio.

Si inter plures procuratores non appareat de prioritate in occupando præponitur electus à capitulo, uel primo nominatus in procuratorio. h. d.

Et ſi ita concurrant, ut inter eos prior nō appareat, is admittetur duntaxat, [c] quē uel capitulum, vel pars maior [d] elegerit, [e] vel ſi concordare nequeant, [f] is, qui primus in inſtrumento, [g] vel litteris procurationis nominatus fuerit.

Non poſſunt plures deputari ad eligendum in ſolidum, h. d.

Si autem plures non in ſolidum conſtituti fuerint, eadem ratione, [h] nullus eorum admittendus erit [i] ſibique mandans imputet, qui ſic eos imprudenter conſtituerit.

Non poteſt uotum in electione reddi per litteras.

Sed cum abſens, reclamante capitulo extraneum cōſtituere nequeat, uideamus, An ſi nullus de Collegio uelit eſſe procurator, [k] ſaltem per litteras uotum ſuum reddere valeat. Et ſane cum nō ante electionem, ſed in ipſa electione [l] ſecrete, & ſigillatim duntaxat ſingulorum uota ſint exprimenda, [m] per litteras reddi non poterunt.

g In inſtrumento. Concor. c. mandato, de præb. in 6. cap. ſi rector, diſt. 43. Et vtrobique ſunt concord. & per Abb. in cap. nimis, de ex. eſ. præla. & in ca. ſed Apoſtolica, de reſc. & in cap. cum dilecta eod. tit. de reſc. fac. l. cum pater, §. pen. ſi. de leg. 2. Quid ſi primus nō apparet, puta quia ſunt inſtrumenta? Reſp. mutuo ſe impedient ut no. in c. ſi quis iuſto, eod. in 6. l. quoties, ff. de vſufruct. & imputet ſibi qui ſic eos conſtituit, ut infra, §. prox.
h Eadem ratione. Quia ſcilicet dirigere poſſent

m Exprimenda. No. ergo, quod non ſola publicatio inſpicitur, ſed etiam expreſſio. Sed contra ca. ſi quis iuſto. §. porro. de elect. in 6. & ſup. eod §. quod ſi pluribus vbi exprimit uotum ante ſcrutinium, dando, ſ. procuratori mandatum de certa perſona eligenda. Sol. falſum eſt, quod tunc exprimat uotum ſed mandatum dat de uoto exprimēdo. Sicut aliud eſt inueſtire, aliud mandare de inueſtiendo, cap. ex ore, de his, quę fiunt a maio. par. cap. Vnde ſi procurator, quia mādatum hē: de certa pſona eligēda nō eli-

Superius dicta nō habent locū in electione Papa, in qua multa ſunt ſpecialia. h. d.

Sed hæc quidem in aliorū Epiſcoporū, non in Romani pontificis electione locum obtinēt. In huius enim nec ulla neceſſaria eſt citatio, nec aliis quis abſens uotū ſuū demandare permittitur. Alia quoq. in eo ſpecialiter[a] cōſtituta ſunt; quæ ex Decretaliū libris decentius eſt, quam hic accipere.

Electio celebratur tribus modis, & quomodo per inſpirationem.

Celebratur autē electio tribus[b] modis, per inſpirationem, per ſcrutinium,[c] & per compromiſſum. Per inſpirationem,[d] ut cū electores, nullo præcedente tractatu,[e] quaſi[f] diuini Spiritus īpulſu ſimul omnes[g] in

eligit, ſed ille fuit electus a quibuſdam aliis, uox illius mandantis non augebit numerum; ut ſi electus ſit a nouem, poſſit dicere ſe habere decem vota computando uotum procuratoris, qui habet mandatum de eo eligendo. Aliud ergo eſt dicere conſenſio in talem: aliud do mandatum de conſentiendo uel eligendo talem, quia hoc poſterius nō eſt votū, & ideo ante ſcrutinium fieri poteſt. Sic in matrimonio carnali, aliud eſt contrahere; aliud eſt dare mandatum de contrahendo; contrahentem.n. non poteſt pœnitere, ſecus mādantem ſuo nomine contrahi, c. fin. de procuratori. in 6. vt per Ioan. An. in capit. ſi quis iuſto, §. fin. eo. in 6.

a Specialiter conſtituta. Quæ ſint hæc, uide per Abbatem, & Doctor. in c. a. licet, eod. & in cap. vbi periculum, eodem in 6. & per Anton. de Roſel in tract. de poteſtate Papæ & Imperatoris, §. ſecundum vnum.

Ioã. Bap. Celebratur. §. Diuiditur hæc pars in duas particulas, in prima habetur quot modis fiat electio in ſecunda modi iſti explicantur. ſecunda ibi, per inſpirationem, quoad primum CASVS non figuratur. Sed nota, quod electio fit aut uirtute diuina, & dicitur inſpiratio, aut modo humano, & ſic aut per ipſoſmet electores, & hinc ſcrut inū, aut per conſtitutos ab eis, & ſic datur per compromiſſum.

b Tribus modis. Olim etiam plurib quia tamen ob multa pericula ſublata fuerut, c. quia propter eo. in prin.

c Per ſcrutinium ANTO. TIMOT. ſcrutinium dicitur multis modis, de quibus uide glo in uer. ſcrutiniis cap in electionis, de electio. li 6. & ibi per Hoſtien. qui enumerat treſdecim modos. de ordine vero ſcrutinii, uide multa diſtinctio. 23. & 24 per totum.

Ioã. Bap. Per inſpirationem. §. Hæc pars. habet tres particulas, in prima explicatur inſpiratio, in ſecunda ſcrutinium. in tertia compromiſſum, ſecunda ibi, per ſcrutinium. tertia ibi, per cōpromiſſum, quo ad primum CASVS. Canonici cuiuſdam Eccleſiæ volebant Epiſcopum eligere per uiam inſpirationis, putabant tamen neceſſario eſſe ſeruandam aliquam formam, ad idque mouebantur illa ratione, quia quælibet negocia certam formam habere conuenit a lege, iuxta cap 2. & ſi de

conſilii Solu. ut hic habetur, quia Qui ſpiritu Dei aguntur, non ſunt ſub lege. capitul. duæ, 19. quæſtio. 2. obiectio autem non tenet, tum ob rationem aſſignatam, tum etiam quoniam forma poteſt dari aliquando ad cognoſcendum aliquid & ſic ſine dubio data fuit. No. prio caſu, qui non regulatur a lege humana niſi declaratiue. Nota ſecūdū argumentum, legem humanā poſſe declarare legem diuinā, & ea quæ ſunt iuris diuini, ut etiam adnot. Abb. in capit. fin. nu. 3. de conſuetu.

d Per inſpirationem. Rarus eſt hodie hic eligendi modus.

e Tractatu. Eſt autem tractatus diſcuſſio quædā, uel indagatio, circa rē in futurū diſponendā, ut per Abbatē in c. a. tua, de his, quæ fiūt a prælat. ſi con ca & diſſerit a conſenſu. vnde ſtatutū puniens tractatū facietes, includet etiam q. nō perfecerunt delictum, & quod hic dicitur, intellige de tractatu ſpeciali, puta pro Petro vel Ioanne, generalis aūt tractatus præcedere poſſet, ut ſi un⁹ diceret. Rogemus Deum pro prælato, Io. An. & Abb. in c quia propter. verſi. niſi eo

f Quaſi. Sed cur dicit quaſi? Reſpon. ueritatem denotat, ut in c parochianos, de deci. l 1. ff. de tranſ. iuxta illud Io ca 1. Gloriam quaſi unigeniti, uel ſm Hoſt. tacite hic includuntur duæ formæ electionis per inſpirationem. Vna quæ vere fit per inſpirationem, & auctore Deo, vt nulla indigeat confirmatione, vt fuit electio Nicolai, Ambroſij, & Seuerini de quibus, diſt 61. §. his omnibus. Alia quæ ut per quaſi inſpirationem, vt quando non conſtat quod auctore Deo ſit facta, ſed hoc ex eo præſumitur, quia nullo præcedente tractatu electores in aliquem conſentiunt, & ſequitur hoc Abb. in c. quia propter, uer niſi, & Oldr. conſil 155. Sed ſecundum alios tunc per inſpirationē dicitur electio fieri, cum præcedente tractatu, vel nominatione alicuius, canonici, ſeparatim in illum conſentiunt, quo caſu debet fieri compromiſſum in aliquos, qui uice omnium eligant, ſic Spe. eo. tit. §. ſi & §. ſi autem, & per Firm. in tract. de epiſcopis, in prima par. in c. qualiter eligātur epiſcopi. Quaſi veritatē deſignare.

g Oēs. Vnius ergo contradictio, uel non conſenſus ſufficit ad hoc ut non poſſit dici electio celebrata per inſpirationem, Abb. in c. quia propter uerſicul. niſi, eod. Ioann. Andr. in additio. ad ſpecul.

in vnū repente conſentiunt, & ſimul [a] vnum nominant.

Electio facta ad clamorem populi eſt nulla. h.d.

Quod [b] ſi forte laici [c] prece [d] vel pretio corrupti [e] aliquē concordibus clamoribus [f] petant, is nō tam per inſpirationem, quam per nefariam [g] conſpirationem nominatus, omni penitus electionis fructu merito carere debet.

Quomodo dicatur celebrari electio per ſcrutinium & qui ſint ſcrutatores. h.d.

[i] Per ſcrutinium fieri dicitur electio, cum preſentibus omnibus [h], qui debēt [i], volūt [k] & poſſunt [l] comode intereſſe, tres de colle

vul. de elect. §. fin. & tenet Firmanus in tracta. de epiſcopis, in prima par. cap. qualiter eligatur Epiſcopus, quæſtio 5. Neomirum, cum vno diſcrepante, nec concorditer quidem facta dici poſſit electio. Abb. in capit. non poteſt, de re iudic. & in cap. in cauſis. eod. & not in capit. cum parentes §. ad hoc eodem in 6 licet quandoque aliter, Doctor in ca. cum olim, in fine de re iudicat. Sed ſic videntur hi qui eligunt per inſpirationē, magis grauari, quam eligentes per ſcrutinium, in quo ſufficit maior pars vt in capitul quia propter, eod & infra §. proximus. Reſpond. vt per Abb. in d. capitul. quia propter, verſic. niſi ca.

a Simul.] Bene ſimul, quia ſi diſiunctim electio tamquam ſingularis non tenet, vt not. in capitu. in Geneſi eod.

b Quod ſi forte.] Ponit tria, ob quæ impugnatur electio, primo quod facta a laicis, ſecundo quod a corruptis, tertio quod ad clamorem populi, vt colligitur virtualiter ex hac littera.

c Laici] Qui nullum habent ius in eligendo, ca. meſſana, eod & §. laicis. infra titu. 2. & ſumitur ex cap. 2. eod.

d Prece] Preces enim inducunt ſimoniam, c. ordinationes, & cap. ſunt nonnulli. 1 queſt. 1. Et interdum poſſunt iuſtum metū inducere, vnde tunc eſſet electio nulla, iuxta tradita in c. licet & in capitu. bone, eo. licet regulariter contra, etiam ſi ſint principis preces. Abb. in capit. cum inter R. ſeniorem, eod Et ex aliqua ſaltem reuerentia cogunt electos deſeruire deſiderijs eorum, ad quarū preces fuit quis promotus, quod non expedit. cap. illud. 8. q 2 fac. 16. q. 1. cap. viſis & per Abb. in c. ſacroſancta, eod

e Corrupti. Not igitur vnum, quod eſt mirabile, ſecundum Abb in ca. eo vnde ſumitur quod licet quilibet in ſingulari præſumatur bonus. ca pitu. fin. de preſu npt. & in l marito. ff. pro ſoc tamen in populo non eſt. ſi presumptio etiam reſpectu ſingulorum, & ſic quod dicitur hic. Corrupti, poteſt intelligi, etiam præſumptione tantum, nedum certitudinaliter, quod no.

f Clamoribus.] Et ſic not. quod non eſt aliquid faciendum ad clamorem populi, docendus eſt n. non ſequendus populus. cap. docens diſt. 62 & ca. mittimus diſt 61. l decurionum, C. de pen. & not. in d. capit. miramur, & in c. 2. eod. niſi forte alias orietur ſcandalum, per ea, quæ Abb in c. 1. verſic. ſed aduerte eo.

g Nefariam conſpirationem]. Ideo dicit, nefariam, quia quamuis nomen conſpiratio, videatur ſonare in malam partem, tamen quandoq; etiam eſt licita, & ſumitur in bonam partem, vt per Inno. Abb. & alios, in c. cum I. & A de re iudic. per Abb. in c. petitio, de iureiur. Ioā. Bapt

Per ſcrutinium CASVS. Quidam canonici Eccleſiæ viduatæ in vnum conuocati ſimpliciter dederūt votum ſuum pro electione Epiſcopi, & cum per eos non ſint prius electi ſcrutatores, nec etiam ſit obſeruatum vt electio fiat a maiori, & ſaniori parte capit. propterea, fuit quæſitu quid iuris, id. n. videbatur ſatis, cum per talem formam Electores obſeruent, & eligant qui nā ſit magis idoneus, & iſte eſt finis ſcrutinij quia non eſt curandum de modo quando habetur effectus: his accedit quod quilib. de capitulo præſumatur bonus ac prudens propter examē in eius promotione factū, vnde merito. &c. Sol. tamen vt hic legimus, quia ſolemnitas eſt ſeruando tum vt ordinate ac canonice electio fiat, tum & ad euitādas fraudes, & ideo obiectiones ſicut apparet, aliquid non concludunt No primo in ſcrutinio diligenter eſſe vota examināda, vt electio fiat de meliori, & ideo datur certa forma, Not. 2. de iure communi capituli facta tunc dicuntur auth. qū ſunt a maiori & ſaniori parte canonice approbata, c. 1. de ijs quæ fi. a ma. par. Cap & ibid doct. limit. ratione conſuetudinis vel conſtitutionis.

h Oībus] Scilicet a quibus dēt electio celebrari.

i Debent.] excludit illos, qui de iure non debent intereſſe electioni, licet ſint de collegio, vel Canonici Eccleſiæ, vt ſunt excommunicati, ſuſpenſi impuberes, & non cōſtituti in ſacris, c. cum dilectus de conſue. & not. in cap. illa, eod c ex eod. in Cle. hi qui de ætat. & quali. cap. is qui de ſententia ex commu. § 1 & infra tit prox per totum. Ioā. Bapt.

K Volunt] Ex hoc not duo Primum, ꝙ non debet quis compelli, vt interſit electioni, ſi nolit intereſſe niſi ... en, vt quis interſit eccleſię, quo caſu compellit. poterit Abb in cap tu quia propter, eo. & fac quę not. in c. 1. de his quæ fi. a ma. par. capituli. Secundum, quod volentes intereſſe, non debent cōputari in numero duarum partiū, fac. quod not. in c. quod circa, de elect & Ab. in d. c quia propter. Et ſic ſaltē in electionis materia limitantur l nulli & l. plane, ff quod cuiuſque, vni no. & tractatur plene per Abb in c. cum nobis, & in c. in cauſis, eod.

l Poſſunt] Hę autem poſſibilitas, & commoditas refertur ad commoditatem, & vtilitatem Eccleſię, vt not. ſupra eod. in verſi. cuncti, de quo vide etiam per Abb. in c. coram, & in ca cauſis, eod.

gio[a] fide digni aſſumuntur, qui ſecrete,[b] & ſingulatim vota cunctorum[c] diligenter exquirunt, & demum in ſcripturam[d] redacta publicant,[e] quo facto, collatione[f] habita, is demum cenſetur electus, in quem, vel omnes vel maior[g] & ſanior pars Capituli ſtatim[h] conſenſerint.

Pars minor eligentium ad infringendam maioris partis electionem poteſt opponere de propria auctoritate, ac zelo, & de meritis electi. h.d.

Quod ſi eligentium[i] vota ita ſe diuiſerint, vt hinc quidem electorum pars numeroſior conſiſtat, inde minor, ſed quæ non minus ex auctoritate eligentium, quam ex

a De collegio. Sed nonne per hoc videtur dari occaſio diſcordiæ, & diuturnæ vacationi, contra c. ne pro defectu eod. & cap. cupientes. eo. in 6 eo. cap. poſtquam, diſt. 50. cum facilius poſſint electores concordare in eum, qui eligendus ſit in prælatum quā in iſtos tres, arg. cap. innotuit, de arbitr. & leg. item ſi vnus, § ſi in duos. ff de arb. Sol. in iſtis ſcrutatoribus cum nec eligant prælatum, nec eligantur, nō magna requiritur inquiſitio & diſcuſſio, quilibet etiam de capitulo poterit hoc facere, dum tamen nō appareat id gnus, vel non ſit nimis ſenibilis, ſecundum Abbatem in capitulo quia propter, eod. Sed ego dum anno. M. D. L. V. ſede vacante eſſem in conclaui pro eligendo futuro Pontifice, vidi ſeruari, quod ſcrutatores fiebant tres primi Cardinales trium ordinū: ſcilicet primus epiſcopus, primus presbyter & primus diaconus, & quod hic dicit de collegio, idem forte ſi non ſint de collegio, ſecundū Vinc. & Tancre magis communiter tamen contra, vt in c. quia propter.

b Secrete. Quia alias, ſi publice, & palam forte timerent aliquem nominare, libera enim debet eſſe voluntas in eligendo, 7. quæſtio. 2. capitul. dilectiſſimi, capitu bonæ, 1 eodem per hoc etiam obuiatur fraudi quorundam, de qua in capitu. conſiderauimus, & in capit. quia propter, eod, Sic & teſtes ſecreto debent deponere, vt liberius dicant veritatem, alias non valet depoſitio, cap. venerabili, de teſt. l. nullum, C. de teſt. ca inquiſitionis, §. 3. de accuſ. De hoc tamen vide per Abb. in ca quia propter, eod.

c Cunctorum. Sed quis ſcrutabitur vota ſcrutatorum? Reſpond. ſecundum Ioann. Andre. duo ex ipſis ſcrutabuntur tertium a principio, ne ſit in eorum poteſtate electio, ſi in fine dent votum. Alij dicunt quod dandus erit quartus cum tabellione, qui ſcrutabitur illos tres, prima melior, ſecundum Abb. in c. quia propter, eod.

Scriptura de ſubſtātia ſcrutinij.

d In ſcripturam. Not. caſum in quo ſcriptura eſt de ſubſtantia actus, plures alij not. in capitu. 1 de cenſibus in 6. Sed a quo huiuſmodi vota redigentur in ſcripturam? Reſpond. per ipſos ſcrutatores, vel tabellionem, nec enim propter verbum, ſecreto perſonæ neceſſariæ cenſentur excluſæ. Sed an hic tabellio debeat eſſe clericus & ſcriptura publica? Reſpond. negatiue vt per Abb. in cap. quia propter, eo.

e Publicant. Quo facto variare nequeunt electores, c. publicato, eod. ſcilicet ſecuta electione non ſecuta autem electione in Summi Pontifi electione ſolent Cardinales ſtatim publicatis votis alteri, cui votum a principio non dederint accedere, & ſi vſque ad ſufficientem numerum acceſſerint, cenſetur, quis electus, & ita admittitur variatio per acceſſus, quod facit expeditiorem, & celeriorem electionem.

f Collatione habita. Scilicet numeri ad numerū, zeli ad zelum, & de hoc pleniſſime in cap. eccleſia, 2. eod. Quando tamen etiam electio fit a duabus partibus ceſſat huiuſmodi collatio, c. ſi quando, eod. in 6. & infra eod. §. hoc tamen.

g Maior, & ſanior. Et pro id eſt, ſecundum Hoſt. in c. ſcriptura, eo. quaſi ſecundum eum ſanior pars reputetur ea, quæ eſt numeroſior. Sed hæc expoſitio nimis impropriat litteram, ideo dic maior reſpectu numeri, ſanior reſpectu zeli & meriti, & cum de natura copulæ ſit diuerſa copulari, c. querelam, de ſimon. not. in rubr. ff. de iur. & facti igno. non ſufficiet ſanioritas, niſi etiam concurrat maioritas numeri: de quo tamen plene in c. Eccleſia, 2. & in ca. coram, eo. Et nota hic ſua, quæ ſunt de ſubſtantiali forma electionis ſcilicet numerus & qualitas eligentium, collatio & publicatio ſcrutinij. vt in c. in Gene. eo. vbi per Abb. in 4. no. & in c. quia propter eo. tit.

h Statim. Id eſt, nullo actu contrario intermedio poſt vota quæſita: arg. l. hæredes palam in fin. ff. de teſt. & facit, cum poſt petitam, eod. & capitu. Præterea, de teſt. cogn. Et de dictione. ſtatim, & ſi in libris, dicas, quod vbi ius determinat de ſignificatione ipſarum, ſecunda eſt iuris diſpoſitio vt in l. promiſſor, ff de conſt. pecu. & in cap ſi in qualibet, 20. quæſt. 2 & capitu. puella, eadem quæſtio. in l. cum ſpecialis, C. de iudic. & in l. fin C. de erro. aduo. in quibus iuribus determinatur horum verborum ſignificatio. Alias verificantur in modico tempore arbitrio iudicis, ſecundum Abba. in capitu. quia propter, eod. ad quem alij multa congerunt.

i Eligentium. Ex hoc ſecundum Abb in cap. Eccleſia. 2. eod. inſeruit ad vnum, ad quod communiter non aduertitur, ſcilicet, quod in diſponendis per capitulum non debent voces dari per lupinos vel fabas, quia tunc non poteſt apparere ſanior pars, ſed ſolum maior reſpectu numeri, & ſcilicet plurium non debet ſolum numerari perſona, ſed pōderari ſententia. N. h. l. eſt enim ſi inæquali, quā vbi impar eſt prudentia, ſit par ius. Et dicit Cicero multi homines, & pauci homines, multi nomine, pauci re. fac. diſt. 40. cap multi. vnde debet eſſe differentia in auctoritate votorum, vt ma-

Statim.

gis

meritis electia ſanior appareat ad infringẽdam partis numeroſioris electionem, facultas erit minori, & de auctoritate[b] ipſorum eligentium, & de meritis eorum, qui electi fuerint, opponere.[c]

Contra electionem factam a duobus partibus non poteſt opponi, niſi de nullitate voti alicuius earum dictarum partium.

Hoc aũt tunc obtinet, cũ non magnus,[d] in altera parte contigerit exceſſus, Cęterũ ſi qñ duab. electionibus celebratis, pars altera eligẽtiũ alia duplo maior[e] numero deprehendatur, cõtra hmõi electores ad extenuationẽ meriti, vel auctoritatis ipſorum[f] paucioribus, vel electo ab eis opponẽdi facultas non erit. Quamquã, ſi quid opponere voluerit, quod votum illius cui, opponitur, nullum[g] ipſo iure redderet, id eis minime cenſetur interdictum.

Scrutatores vnde dicantur. h. d.

Vocãť aũt[h] viri tres đ collegio sũpti ſcrutatores, eoq; ſingulorũ vota diligẽter ſcrutẽť[i]

gis ponderet vox prudentis, quam inſipientis, vt hic. Ampliat hoc Bar. in l. Pompon. ff. de re iud vt procedat ẽt in vniuerſitate, & Collegio ſæculariũ quod in practica nõ ſeruatur, vt apparet in collegiis. Doctorum, de quo per Fel. in capitulo cum omnes, de conſt.

Cõcordi-ter. a Elect. Ex hoc nota, quod cum zelus eligentiũ cõſiſtat in animo, nõ poteſt aliter ꝓbari quam per coiecturas, c. 1. de renũ. & l. dolũ. C. đ dolo. eſt igiť bona coniectura ad probãdum zelum quæ ducitur ex meritis electi; namq; eligunt meliorem præſumuntur etiã meliori zelo ducti, vt per Abb. in c. eccleſia. 2. eo

b De auctoritate &c.] Sed quib. colligitur, vel conſtat hęc auctoritas Reſpondeo ſecundum Abb. in c. dudum, & in c. eccleſia, 2. eo. & in c. 2. de his, quę fi. a maio. par. capitu. Dignitas, vt ſi canonicus habet annexam dignitatem præbendæ. Aetate & tẽpore receptionis, Generis quoque nobilitas conciliat maiorem auctoritatem, ſicut & litteratura argumen. c. de multa, de præb. & no in cap. lex diſt. 2. & quod no. Abb. in ca. conſtitutus, de app. Et per hoc apparet quod male dicebat quidam ignobilis, effectus tamen ad Cardinalatum aduerſus quendam Cardinalem magnæ nobilitatis, Tu non es Cardinalior me, quia Cardinales nobiles ſunt quodammodo Cardinaliores aliis per ſupra allegata. Hoc tamen intellige habere locum in clericis ſæcularib ſecus autem in religioſis apud quos non attenditur nobilitas vt habetur in capitul. fin de ſtat. reg & in c. ſcripſit, 27 q 3. & in c. piis, 20. quæſtio. 3. & per Spec. de ſtat monac. §. 1. verſic. 11. & per Ab. in c. dudum, eo.

Abiurare

c Opponere) Oportet igitur, quod de iſta ſanioritate opponatur, alias in dubio præſumitur pro numero, arg. capi prudentiam. de offi deleg. & in quibus. diſt. 20. dubium, 1. Abb. in capitu. Eccleſia, 1. eod hæc tamen præſumptio admittit probationem in contrarium, vt in d c. Eccleſia, & hic. Circa quod cũ quæritur quæ electio præualeat, An facta ſi maiori parte reſpectu numeri, An a minori & ſaniori, ſecundum Ioann. And. & Abb. in cap. eccleſia, eod. 2. diſtingue ſic. Aut numerus in multum excedit, & tunc numerus præfertur auctoritati, merito, ac zelo. c. ſi quando, eod. in 6 & §. ſi quando, aut numerum non multum excedit, & tunc auctoritas, & meritum alterius partis non in multum excedit, debet præferri numerus: quia de modico exceſſu non eſt curandum, arg c. & ſi quæſtiones, de ſimo. & l. ſcio, ff. de reſt in integ. quod fundatur magis æquitate, quam iure, vt per Abb. ĩ d. c. eccleſia. Aut auctoritas & meritum in multum excedunt, numerus autem in modico & tũc electio maioris partis nõ debet confirmari, vt no. ĩ d. c. eccleſia. Sed nec electio facta a ſaniori tãtum confirmãda erit, ſecũdum cõmunem op. vt per Abb. in d. c. eccleſia.

d Non magnus. Not. hic, & in c. ſi quando, eo. in 6. de ſumitur, qui dicatur magnus, vel nõ magnus exceſſus.

e Duplo maior.] Not. requiritur, ꝙ exceſſus ſit duplo maior, ſed ꝙ ſint duæ partes de tribus, fac. no. in ca. ſcriptum, eo.

f Ipſorum.] Scilicet eligentium, videtur ergo ꝙ contra electum bene aliquid opponi poſſit, quod ad extenuationem pertineat. arg. capi. nonne, de præſumpt. & l. cum prætor. ff. de iudic. Sed non eſt verum ſecundum Gulielm per litteram, quæ dicit meriti quod ꝓprie reſpicit electum, ita n. in capitulo. ſi quando, eod in 6.

g Nullum ipſo iure.) Ideo dicit, ipſo iure, quia largo modo nullum dici poteſt, etiã quod annullari poteſt licet mero iure teneat. Abb in cap cæterum. de reſcrip. per l. ſi dari ſtipuler. ff. de verbo. oblig. immo & verbum, ipſo iure, interdum intelligitur, mediante exceptione, § propterea, Inſt. de excep. & no. ex hoc §. Et ex cap. ſi quando, eo, vnde ſumitur, quod ſi per legem, vel ſtatutũ diſponitur, quod non poſſit opponi aliqua exceptio, non intelligitur excluſa exceptio nullitatis, de quo per Domi. in d. c. ſi quando, & per Bar. in l 1 §. 1. ff. quod vt aut clam. & in l. 4. § cõdẽnatum. ff. de re iud. & no. in Cle 1. de ſequæſtr poſ & fru. — Qũ poſſit quia Eps appellari.

h Viri tres.) Vinc. & Tanc. tenent, hunc ternariũ numerum non eſſe de ſubſtantia, dummodo tot ſint, quod fraus fieri non poſſit, communiter tamen tenetur contra, quod magis conuenit literæ, c quia propter, eod.

i Scrutentur.) Et ita nomen eſt rei conſequens, vt § eſt & aliud. Inſti de donat.

Per cõpromiſſum. CASVS cũ Canonici viduatæ Eccleſiæ ob diſcordiam inter eos ortã non potuiſſent

Quomodo per compromiſſum celebretur electio, & quod arbitri non ſeruantes formam compromiſſi nulliter eligunt. h.d.

Per compromiſſum[a] celebratur electio, cū plures[b] idonei[c] viri eliguntur,[d] in quos omniū[e] vice eligendi[f] certo modo[g] facultas, & poteſt transfunditur. Qui arbitri cō promiſſi fines diligenter cuſtodire debent, ſcituri, ſi quid non ſecundum demandatā formam egerint, nullum habiturum eſſe iuris effectum.[h]

Poteſtas arbitrorum non expirat re non integra etiam non ſecuta electione. h.d.

Quod ſi itra terminos cōſtituerint ꝙ ab eis geſtū fuerit, vſq. adeo ratū habēdū erit, vt ēt nō ſecuta electione,[i] re tñ nō itegra,[k]

tuiſſent aliquem eligere per ſcrutinium conuenerunt in hoc, vt hanc electionem cōpromitterent, idq; volebant facere certis conditionibus, vnde fuit dubitatum, an & quō poſſent, cum n. in electione ſit faciendū examen illius eligendi, argumento c. 1 de ſcrutinio poſſet propterea, inde oriri diſcordia ſicut in ſcrutinio, & conditiones 1 electionibus teneiuntur, c. 2. eo. titu. in 6. ſed ſi cōpromiſiſſent, non videbatur cōueniens eos compromiſſam poteſtatem poſſe reuocare, argu. l. ſicut, C. de actio & obl. ſolut tñ vt hic dr quia ob bonū pacis & vtilitatē eccleſiæ hoc fuit cōceſsū, ad primā autem obiectionem rñdetur negando inde poſſe oriri talem diſcordiā & hoc propter formā in compromiſſo traditam, iſta vero deciſio de conditione verificatur in reddendo votum, non autem in faciendo aliquod mandatum ad eligendum cum iſta duo maxime inter ſe diſtent, argumento capit. ſi quis iuſto, eod. in 6. nec etiam obſtat d. l. ſicut, quia argumentum de contractu ad compromiſſum non tenet No inde argumentum etiam ſpiritualia poſſe compromitti, & compromittentes poſſint ita compromittere prout eis ꝓ vtilitate Eccleſiæ melius v debitur, iuxta ca. cum dilectus, eo.

a Per compromiſſum.] Iſta forma fuit inuenta pro faciliori via, vt euitetur magna difficultas ſcrutinii, in cuius practica, etiam perfecti viri ſolent deficere.

b Plures.] Sed an in vnum poſſit fieri compromiſſum? Reſpon. ſic, capit cauſam, extra eod. nec enim hæc pluralitas eſt de forma, immo melius res expediri poteſt per vnum, quā ꝑ plures, id eſt, duos, quia tunc res fere eſt ſine exitu, l item ſi vnus, ff. ſi. na de arbit. & capitulo innotuit, eodem titulo, & de hoc vide tu capitulo ſi compromiſſarius, eodem.

c Idonei]. Sed in quo conſiſtere debet hæc idoneitas? Reſpon vt quia non ſint laici, c. contingit, de arb & quod ſint religioſi, id eſt, bonæ conditionis non n. neceſſe eſt, quod ſint religioſi id eſt, ꝓfeſſi aliquā regulam approbatam, vt per Abb in c. quia propter, eo.

d Eliguntur.] Non ſolum ab ipſo capitulo, immediate. verum etiam a tertiis perſonis mandato & vice capituli, capitulo in cauſis, vbi Abb eodem Ex quo infertur, quod compromiſſarij poſſunt eſſe a principio incerti, certificandi tamen per ipſos, quibus eſt data a capitulo poteſtas eos eligendi.

e Omnium.] No ergo, quod ad impediendum huiuſmodi compromiſſum ſufficit vnius ſolius contradictio, vt no in ca quia propter, in c. ſcriptū eod & ita tenetur communiter, cum nemo inuitus priuari debeat iure ſuo, l inuitum, & l. in vendentis, C. de contrah emp. licet quædam contra. d. capi quia propter & idem putat ibi Abbas in aliis negotijs eccleſiæ expediendis. Quia cum compromiſſum ſit res voluntaria. l. ſi dictum. ff. de euict. oportet, quod omnes conſentiant, vt dicitur in capitulo omnes, de conſt. & per Ioann. Andr in rubr. de reg. iur. in 6. in Merc. Dicebat tamen Hoſt. ꝙ ſi ſint tres tantum in Collegio, vno inuito, duo poſſunt compromittere, ſuadēte neceſſitate, capitulo quanto, de cōſue. cum propter paucitatem Collegiatorum non poſſit ſeruari forma ſcrutinij, quod & æquū eſt, & per Doctores cōmuniter approbatur, ſed de hoc multum dubitat Ab. in dicto c quia propter, vbi videndum. Poſſet tamen maior pars capituli inuita minori, admittere aliquos ad conſulendum, ſecundum Cōpoſt. & Ab. in d c. ſcriptum, ratione de qua ibi per eos.

f Eligendi. Bene eligendi, quia ſi iam elegerunt, dubitetur tamen de validitate, ac viribus electionis, non poſſunt canonici de. & ſuper dicta validitate electionis facere compromiſſum in præiudicium electi, etiam ſi ab aliquo opponatur de nullitate, ſemel enim functi ſunt officio ſuo, Abbas, & Doc in c. cum inter canonicos, per illum textum eodem.

g Certo modo Vt puta, quod teneantur ſcrutari ſecrete vota omnium, & illum eligere, in quem conſenſerit maior pars capituli & ſanior, capitulo cum dilectus, eod. & cap cum expediat, eod in ſexto, & ſic compromiſſi forma & ſcrutinii iungi poſſunt quod putatur vtilius vt nota in dicto capitulo cum expediat Non tamen poſſunt compromittentes tollere ſubſtantialia capituli, quia propter, vt notat Abb licet poſſint ſimpliciter cōꝓmittere ꝓmittendu in prælatum illum recipere, quem arbitri elegerunt, capitulo cauſam, ext eodem.

h Effectum. Cap cum dilectus, eodem capit. cum olim, de arbit. ca. dilecta, de reſcrip. c. diligenter. ff. mandati.

i Electione, c. in cauſis, eo. vnde ſumitur.

K Non integra. Sed quando dicitur res non integra? Reſpon ſecundum Inn. & Abb. in c. in cauſis. eod cum attinguntur ſubſtantialia ipſius negotii puta cum inceperunt arbitri tractare de perſona eligenda, ſecus ſi ſolummodo ſint expleta aliqua pertinentia ad ſolemnitatem actus, vt

quis

ga celebrauerunt miſſam ſpiritus Sancti, vel quid ſimile, licet glo. in Clemen. fin. de procurat. dicat rē eſſe integram, cum non fuerunt facta Præparamenta, ſed in iudiciis dicitur res integra ãn lit. non cōt.
a Non poſſit Videtur ergo, quod re integra hæc ptās reuocari poſſit argu l. t. ff de off. eius cui mand. eſt iuriſd. & quod Goff. Vin. & Hoſt. admittunt inſtar mandati, §. recte inſti. mandat. Alii contra argume. l. ſicut, C de actio. & obligat. ut diffuſe not in ca. in cauſis eodem Cōmunis reſolutio habetq; ſi vniuerſitas dedit hanc poteſtatem compromiſſariis gratia ipſorū compromiſſariorum, quod etiam re integra reuocari non poſſit, quia tunc eſt, quædam ceſſio iuris, ſiue donatio, vnde non poteſt reuocari, C. de donatio l. ſiue. C. de tranſact. l quamuis. C. de reuoc dona C. ſi donationem. 21. q 2. capit non enim, c. ſuper quæſtionib. §. porro, de offic. de leg. capit. quod ſemel, de reg. iur in 6 32 quæſt 5. c. hortendus, & 8 q. 2. dilectiſſimi Et quod hic, & in cap. in cauſis, dicitur, re non integra, intellige maxime. Aut hæc poteſtas non fuit data fauore perſonarum, ſed eccleſiæ, forte vt facilius expediatur, electio ita quod compromiſſarii fuerunt deputati nudi miniſtri, & executores, & tunc procedet argum. a contrario ſenſu, & reuocari talis poteſtas poterit, ſecundum Ioa. And & Abb. in d. cap. de cauſis, & Inn. in c. conſtitutus. de conceſſ. præb, & fac. §. illud quoque, infr. de collat. in dubio autem reuocari poſſet cum gratia non præſumatur, nec donatio, C. fin de transla præla. l. cum de indebito. ff de prob. & nota in leg cum quidam ff. ſi cer. pet. Qualis autem eſſe debeat talis reuocatio & an ſufficiat tacita, ponit Abbates in d. capitulo de cauſis. Et ex h c §. & ſuperiure colligeno tabilem differentiam n m ad contrahendum ſpiritnale coniugium, ſufficit dare mandatum in genere, vt hic, & in dict. capitulo. de cauſis. & capitu. quia propter, eodem ſecus in carnali, quia oportet quod detur mandatum in certa perſona l. generaliter ff. de ritu. nup. & no. in ca fi de procu libro ſexto.

Res integra,

Inter mādatum ad cōtrahendū carnale & ſpirituale cōiugiū q̄ differētia

ff. de teſtament & ſupra de eccleſiaſt conſtitu §. fina. Solu. non ſemper ſeruatur ille ordo, ut appare t inſtitu. de teſtamen. ordina & inſtitu. quibus non eſt permiſ. cond. teſtamen ut diſputatur late per Modern. legiſt. in d. rubr. Inſtitu. de teſtamen. ord.

demandata ſibi poteſtas reuocari nō poſſit. [a]Oſtendimus, quib. modis electio celebretur, conſequens [b]nunc eſt, vt videamus, & qui poſſint eligere, & in quos cadere poſſit electio.

QVI ELIGERE, eligiue poſſint.

TIT. VII.

In electione
- Qui eligere.
  - Debent.
    - Canonici (Regulariter.
    - Alii
      - Ex conſuetu.
      - Præſcriptio.
      - Pacto.
      - Priuilegio.
  - Non poſſit
    - Pupilli
    - Non ordinati
    - Excommunicati
    - Suſpenſi
    - Interdicti
    - Heretici
    - Laici
- Qui eligitur.
  - Debet eſſe maior 30.
  - Nō pt
    - Minor 30.
    - Excommunicatus
    - Suſpenſus
    - Non in ſacris
    - Schiſmaticus
    - Neophita

QVI ELIGERE eligiue poſſunt.

Ioa. Bapt.

Cum electio cōſideretur vt diximus in ſuperiori rubri. ratione formæ & ratione perſonarum, ſequitur vt poſt cognitionē formæ videamus de perſonis, ideo proponitur nunc titulus iſte, qui diuiditur in 2. partes, in prima adnot. qui poſſunt eligere, in ſecunda qui poſſint eligi, ſecunda ibi, oportet autem Ius igitur) Hæc pars adhuc ſubdiuiditur in 3 par. in prima habetur quo iure competat poteſtas eligendi, in ſecunda adnot. qui valeant eligere, ſecūda ibi, ſed neque quoad primū. CASVS Canonici viduatæ Eccleſiæ volebant ita per ſeipſos Epiſcopum eligere, & alios diuerſo iure id prætendentes reiiciebant, vnde fuit quæſitum quid iuris, pro Canonicis enim faciebat, c. nouit, de iis quæ fiunt a prælato ſiquidem cum Canonici, & Epiſcopus conſtituant vnum corpus vt ibi legimus, non videbatur rationi conueniēs alios quoque admittere Solut. tamen vt hic dicitur, quia diuerſimode poteſt aliquid alicui acquiri, quo acquiſitio ſine facto proprio non debet priuari, iuxta lege id quod noſtrum ff. de regul. iur non obſtat obiectio quia aliud eſt conſidare corpus ipſum, & aliud modum tale corpus conſtruendi. No. cauſam diſtinctio iſtorum iurū, quæ competunt aut de iure, aut de facto, ius autē eſt priuatum, & hinc priuilegiū, aut eſt commune, & ſic ſcriptum, aut non ſcriptum, factum autē eſt, de conſenſu partium expreſſo, & dicitur pactum aut tacitum, & dicitur præſcriptio.

Ioā. Bapt.

b Conſequen. Immo prius dicendum fuit de perſonis tam eligentium, quam electorum & poſtea de formis electionis, ege ſi quætamus,

QVI

QVI ELIGERE ELIGIVE POSSINT.

Quibus ius eligendi, h.d.

IVs igitur Prælatum eligendi ad Canonicos[a] hodie,[b] & ad uiduatæ Eccleſiæ pertinet collegium[c] Sed & ſi qui conſuetudine,[d] vel præſcriptionne, pacto,[e] vel priuilegio[f] fuerunt muniti, ab electione minime ſunt excludendi.

Impuberes, & non conſtituti in ſacris non poſſunt eligere, h.d.

Se nec, in pupillari ętate[g] cõſtituti, neq. ii,

a Canonicos, vt in c. in Geneſi, ea eccleſia 2. capi. Cumana, c. cum in veteri, & c. congregato, & c. bonæ, 2. cap. & idẽ ſi in veritate forte non ſit canonicus, ſit tamẽ in quaſi poſſeſſione canonicatus pacifica, vt in d. capit. in Geneſi. c. querelam, & ca. cum olim, de cau. poſ. & proprie. & in capit. conſultationibus, de iure patro & no. ſupra titulo proxim. §. proximo. etiam ſi ſuccũbat in cauſa ſibi mota ſuper canonicatũ, vel iure eligendi Bald. in l. 2. Cod. de ſer. & aqua. & ſ. de inſti. §. interdũ. Sed cõtra hoc videtur c. Cumana. contra eo de quo dic ut in d. ca. in Gen. & in d. c. Cumana Et quod dicit hic canonicos, intellige etiam de ſupernumerariis, ſecundum Inno. in c. cum M. Ferrarienſis, de conſtit. & Firman. in trac. de epiſcopis. lib. 1. in tertia parte ſecus. tamẽ eſt In beneficiatis, etiam ſi ſine eccleſia perpetuo beneficiati, quia ſolum canonici faciunt collegium, c. nouit, de his quæ fi. a prælat & nota Doct. in c. 2 de inſti & per Abb. in c. 1. eo. & no. in c. dilecta. de exceſſ. prælat.

Super nu meraria eligit.

Beneficia ti nõ eli gunt.

ANT. TIM. Sunt collaterales Epiſcopi, vnde licet hoc ratione canonicatus non ſit dignitas, tamen in magno honore pronunciatur in choro, & in proceſſione præcedunt Abbatem quamuis Abbas ſit dignior, ſecundum Fel. in cap paſtoralis, de offi. dele.

b Hodie Ideo dicit hodie, quia aliter erat olim, capitulo. 1. diſtinc. 22. & habetur diſtinctio. 6c 61. 63. & 69 ſparſim. per tot & 1 quæſtion 6. per tot. & 8 quæſtio. 1. & 1. quæſtio. 3. per tot & not. in ca. quamquam de electio. in 6 Et intellige, quod hic dicitur inſpecta diſpoſitione iuris communis, nam noſtris temporibus, & multis etiam retro annis Pontif. Roma. ad tollendas magnas diſcordias, quę oriri ſolent in electionibus conſueuerunt ſibi reſeruare prouiſiones omnium eccleſiarum Patriarchalium, Archiepiſcopalium, & Epiſcopalium vt apparet in ſecunda regula Cancellariæ Apoſt. quę ab omnibus pontificibus confirmatur & renouatur. Vnde fit, vt hæc materia electionis parum noſtris temporibus practicetur, maxime In Italia, propter regulam ſupradictam.

c Collegium. Vnde ſi vacet ſedes Metropolitana, electio non pertinet ad ſuffraganeos, ſed ad ipſa canonicos, concor ca. bonæ, 2 de poſtu. prælat. vbi not Ab. conſuetudo tamen, quod vna cum canonicis etiam ſuffraganei eligant, valet, d. capi. bonæ & hic.

Suffraga nei eligũt ex conſue tudine.

d Conſuetudine vel præſcriptione. Ita vt conſuetudo ſit diuerſus modus acquirendi ius eligendi a præſcriptione, vt firmat Firm in ſuo trac de eius 1. lib in 3. par Vel potes exponere de cõſuetudine præſcripta, cum ſimplex conſuetudo nõ pręſcripta non tribuat ius eligendi, vt traditur per gl Ann. & alios, in c. humana eod. Eſt aũt generale, quod 40. ann. ſpacio iura ſpiritualia & eis annexa pſcribuntur. vt hr̃ in cap de quarta, de preſcri. requiritur tamen quod ſaltem aliqua, dictarum electionum per dictũ tempus facta rum fuerit confirmata, vt ius eligẽdi tribuatur, Inn. in cap cum veniſſent, de reſt. in integ. Bald. in capi. ſi uaſallus, quid ſi inſtituta in vſi. feud. & in lẽ. 2. C. de ſer. & aqua. habetur per Firm. in dict. tracta. eo. loco Et de hac materia in capi cum eccl. de cau. poſ & in c. querelam, eod & in capit. bonæ, de poſtulat. præla. & in c. ea noſcitur. de his quæ fi. a maiori par. cap. & c. cum eccleſiis, de præben. in 6.

e Pacto, etiam c. ſcriptum, eo. Poſſunt ergo electores extraneis iura eligendi communicare, nec mirum, cum poſſint etiam totam poteſtatem in compromiſſarios transferre, ca. cauſam, & in ca. in cauſis & in ca. quia propter, eo. & §. per compromiſſum, ſupra tit proxi Sed hoc vel uno diſcrepante impediri poteſt. ſ. vt extraneus habeat vocem in eligendo. Compoſt & Ab. in d. c. ſcriptum. Sic & compromiſſum, vno contradicente, impeditur Dicit tamen. Compoſt, quod maior pars poſſet extraneum admittere ad conſulendum, licet non ad eligendum, arg. c. a. obeuntibus, diſt. 13. & per Abb. in d. c ſcriptum.

f Priuilegio. Cap. cum dilectus, de conſuet. & ex priuilegio etiam laicus poſſe intereſſe electioni, vt per Abbat. in capitul quiſquis, colum. ſecunda verſicul. Tertio & vltimo quæritur, licet non ex conſuetudine, cap Meſſana eod & per Abbatem vbi ſupra

Sed neque. Hæc pars continet plures particul. in quibus habẽtur diuerſæ cauſæ repellendi aliquem ab electione actiua. CASVS tamen in communi ita adno Quidam volebant eligere vigore alicuius iuris, ſupra in princ. huius titu adnot. non obſtante ætate, vel defectu ordinis, vel excommunicatione, vel ſuſpenſione, vel interdicto ſeu delicto, vel vita laicali vnde fuit dubitatum an poſſent, cum enim iſti, prætendat tale ius, non debent eo priuari ante legitimam condemnationẽ. c. 1. de accuſa. Solu. vt in hac parte legimus, quia ſtante aliquo impedimento iſti nullum ius habent eligendi & ideo ceſſat obiectio Nota omnia iſta eligendi impedimenta poſſe reduci ad impedimentum naturæ legis ac morum. iuxta c. 1. ca. 13 q 7 vnde per oppoſitum. No. 2. perſonã ad aliquod officium idoneam conſiderari reſpectu naturæ vel legis ſeu morum.

g Aetate. Concord. capitu. ex eo, eod in 6. nec diſtinguimus hic vtrum malitia ſuppleat ętatẽ ſicut nec in finienda tutela, l. indecorũ, Co. quãdo tut.

tut. uel curato. & inſtit. quibus modis tutel. finit. in prin. licet ſecus in matrimonio, cap. puberes, de ſpon imp. ſed ſolum attendetur in maſculo nume rus 14 ann. in fœminis 12. vt in d. capitul. ex eod. & cap. indemnitatibus; eodem titulo & libro. Et quæ requiratur, ætas ad canonicatum, & alia benefi cia late per Abbatem & alios in capitulo ſuper in or dinata, de præbē. & aliquid per eundem in capitul. ex parte, verſ. nam ui de, de reſti. ſpoliatio.

communicatio, dices ut infra de ſent. exc. in prin. f Non ſunt Capilia, eo. cap. ſi celebret de cler. excom minu. ſolum enim minor excludit a perceptione ſacramentorum, non autem a communione fidelium.

qui ſacris ordinib. non ſunt decorati, [a] ſūt admittendi. Abſurdum [b] enim eſſet, ſi ad tā ti ponderis rei explicandas, ii, quorū nullū eſt animi iudiciū, [c] & ad ſacra tractanda ii, qui nondum illa attigerunt, [d] aſſumerētur.

Excommunicatus minore excommunicatione eligit, ſecus maiore, h.d.

Illud quæſitum eſt. An excommunicati ad eligendum admitti poſſint. Et ſane ſi minoris [e] excommunicationis uinculo tantū fuerint innodati, ab electione arcendi nō [f] ſunt, anathemate autem percuſſi, ab omni penitus eligendi facultate repelluntur. [g]

Suſpenſus a Canone eligit, ſecus ab homine.

In ſuſpenſo quoque nō abſimilis obtinet diſtinctio. Si. n. quis per ſolā Canonis diſpo ſitionem ſuſpenſus ſit, electioni intereſſe minime prohibetur. Si uero per iudicis ſententiā anathematizato ſimilis habebitur. [h]

Eligere a ſuperiore prohibiti, abſentes, hæretici, non poſſunt eligere, h.d.

His quoq. & illi annumerari debēt, quib.

ætas quæ idonea ad Canonicatum.

ANT. TIMO. Hoc idem docet S. Thomas ſecunda ſecundæ, qō. 1. artic & ibi Caiet. ad tertium argument.

a Decorati. Huic iuris ordinationi p coelectores derogari non poteſt. ut in Clement ut hi, de ętate, & qualita Et quod dicitur hic de pupillari ætate, uidetur ſecundum ius nouum eſſe ſuperfluum; cum ſatis uideatur eſſe, ſi dicatur de conſtituto in ſacris ordinibus, quæ minori 18. annis non conceduntur. Clemē. ſin. de æta. & qualit. Niſi dicamus procedere in electione fienda per Moniales de Abbatiſſa, in quas non cadunt ſacri ordines, & hæc habilitas in eligendo ſufficit, quod ſubſit tempore inſtantis electionis, non autem va cationis eccleſiæ, ut plene no. in d. Clem. ut hi qui. alias ſi.

Habilitas tpe in ſta tutis electionis.

g Repelluntur. Et merito, cū diuulſus ſit a corpore Chriſti myſtico, ut inf. de ſent. excommun. in principio. Sed quid ſi maior pars fuerit excommunicata, an alia, & minor pars eligere poterit ſine ea? Item quid ſi unus eſt excōicatus, & eligit cum aliis, an tota electio uitiabitur? Reſpond ut no. e. q 1. ca. fin. & per Abb. in cap. illa. eod. Quid ſi vnus ex compromiſſariis eſſet, excōmunicatus, an vitietur tota electio? Reſp. diſtinguendū eſt vtrum excommunicato ſit manifeſta, an occulta. Item vtrum remaneat maior pars in nō excommunicatis an contra, ut per Abbatem in capitulo, in cauſis, in ſi de elec. Item an ſemel criminōſus, vel alias inhabilis, præſumatur adhuc durate in eadem, in eodem crimine, & inhabilitate? Reſpondeo ut per abbatem, & alios in capitulo, cum inter, eodem.

b Abſurdum. A quo vitando bonum eſt arg. l. nā abſurdum, ff de bon. liber.

c Iudicium. Vt l 1. C. de falſ. mone. lege cum prætor, § non autem, ff de iudi. leg ſecunda, §. puberes, ff de iu immuni l. ſi. C. de mili. teſtam, leg ſpurii, §. minores, ff de decur. 3. qō 7 §. tria. & capitul. ex parte, de corp. vit capitulo cum uirum, & capitul. cum ſimus, de regul. Eadem & maior ratio eſt in furioſo, qui nec carnale matrimonium poteſt contrahere, capitulo dilectus de ſponſalibus, & trigeſima ſecunda quæſtione ſeptima, capitul. neque furioſus, nec religionem vouere, cap. ſicut primi, de regular.

d Attigerunt. Argumentum, ꝙ nemo dat quod non habet, lege traditio, ff. de acquirendo rerum dominio, & l. ii vniuerſæ, C de leg. & §. fin. infr. de confirmation.

e Minoris. Quæ ſit autem minor uel maior ex-

ANT. TIM. Excommunicatio enim dicit ſeparationem a communione Eccleſiæ Vide S. Thom. in 4. ſent. diſt. 18

h Habebitur. Et ſic no. ꝙ mitius agitur cum lege quam cum homine, l Celſus, ff. de arbit Quod quō, procedat, habetur per Barto in leg amplius, ff. rem rat. hab. & per Mode. Canon. in capit. paſtoralis, §. cum autem, de offi deleg, per Bald in capi. ſicut, de cohab. mul. & cle. & per Sal. in l. 3. qō. 3 C. ex quib. cau. infam. irro & per abba in ca. dilectus, de præben. & concor. dictum inter R. Seniorem eo & ca. cū bonæ. de æta. & qual &c. poſtulaſti, de cler. excommu. min. Et talis ſuſpenſus nō ſolum non poteſt eligi, ſed nec etiam poſtulari, capit 1. de poſtul. prælat. Et pro diſtōne huius ſ[illegible] quæ ponit. Pitman. in ſuo tractatu de Epiſcopis lib 1. verſicu. 59. Sed cum actus eligendi non ſit ordinis, quemadmodum excommunicate & iudicate, ſed potius iuriſdictionis, vt dicitur in capitulo, tranſmiſſam, eodem, videtur quod electio facta a ſu-

C ſpenſo

a ſuperiore, ne eligant[a] interdictum eſt. Idē abſentes, qui tamē ſi legitimis cauſis ad electionem accedere impeditos eſſe ſe docuerint, alijs de capitulo votum ſuum dimandare, ſecundum ea, quæ proxime,[b] expoſuimus, minime ſunt prohibendi. Hæreticis[c] autem, vel nō catholicis, indiſtincte ius eligendi adimitur.

Ob non ſeruatam formam, & ob negligētiam eligentium electio deuoluitur ad proximum ſuperiorem. h. d.

Interdum tamen accidit, ut ij, quibus ab initio ius eligendi competit, eo iure poſtmo ſum priuentur,[d] ut puta ſi qui aliter,[e] quam per præſcriptas[f] formas eligere tentauerint. Item qui per tempus[g] conſtitutionibus diffinitum, in eligendo negligentes[h] fuerint quo caſu ad proximum ſuperiorē[i] eligendi poteſtas deuoluitur.

Electio facta de indigno, ius eligendi trāsfert ad Romanum Pontificem. h. a.

Alia ſane cauſa eorum eſt, qui ſcienter[k] indignum eligunt, aut poſtulant: Nam licet & ij eligendi iure priuentur,[l] id tamen nō ad primatē, aut Archiepiſcopum, ſed immediate ad ſummum Pontificē deuoluitur.[m]

ſpenſo vel ſuſpenſis valere debeat; cum ſuſpenſio ſolum ea adimat quæ ſunt ordinis? Reſpon. ut late not. per glo. & Doct. in cap. dilectus, de conſuetudine

a Ne eligant Sc licet ſine ſua licentia, quam petete, ſi ſint in mora tempus a canone ſtatutum curri c. fin eo. Quia poſſe dī, q poteſt facere vt poſſit l qui poteſt. ff de re iud.

Poſſe qui dicitur.

b Proxime. Vt ſu. tit proximo. § 1 vide etiam. not. & in capi quia propter, § nali eo tit

c Hæreticis Fac capitulum aperte, & capitulum miramur. 24 q 1 & capitu. fina 9 quæſtio 1

d Priuentur. Per ſententiā, non ipſo iure, ut not. in capitulo, quia propter, verſ niſi eod. Sed opponitur, d. cap. cūm cunctis, eod. Solut ſecundum Abb quod ille textus loquitur cum peccatur eligendo, hic cum peccatur contra formam traditam in eligendo, ſupponitur tamen de idoneo, vnde maius eſt peccatum in materia, quam in forma, quod fac. contra not. 12. queſtio. 2. ſumma, & in cap. ſine exceptione.

Maior defectus in materia, quam in forma.

e Aliter Quid ſi alio loco fuerit facta electio, quā in conſueto? quidam, quod non valet legitima ceſſante cauſa, ut no. 10 c 10 nomine domini, diſt. 23. Tu dic contra, licet eligentes in loco non conſueto male faciant, ut per Abb. in c. cum in terra eod. vel diſtingue ut per eundem, in cap quod ſicut, §. 1 eodem.

f Præſcriptas formas. Scilicet in §. celebratur ſup. tit t. in c quia propter, § ſi eo. Sed quid ſi publicato ſcrutinio ſuperueniat defectus in forma; puta, quia non fuit facta collatio vel communis electio? Reſpondeo vt per Abbatem in cap publicato, eo. ante ſi.

Mutatio loci non nocet.

g Tempus Scilicet trimeſtre in eccleſijs epiſcopalibus, & regularibus, vt in cap ne pro defectu, eo. in quorum vacatione cum maius uertatur periculū, breuius ad prouidendum tps ſtatuitur quam in alijs, in quib ſtatuitur tps ſex menſium, cap 2 de conceſ præb fac c. vbi periculū eod in 6. & vr id obtinere etiam ſm iura antiqua: ut diſt. 50. poſtquam, & ca. obuentibus, diſtin. 63. Et differt ſuperior caſus ab hoc, quia in ſuperiore requiritur ſententia, ut dictum fuit ſuper ver. priuentur, ſed hic ipſo iure inducitur deuolutio, fac. cap. licet, & cap. fina. de ſup. negligen prælato. & capit. quamquam, eod. in 6. & electio facta poſt talē deuolutionē eſt ipſo iure nulla. Arg tū cōtra, in §. ia tū. inf. de collat.

h Negligentes. Aliud ſi legitime impediti, c. ne pro defectu, ec. & diſt. 28 ca. Siracuſanæ, & diſt 61 cap. bene nouit, & c. quia diuerſitatem, de conceſ præbē. nec eo. ca fuerit neceſſaria aliqua proteſtatio. ut not in d. ca. ne pro defectu. & puniūtur & priuantur ſolum pro illa uice, d. cap. ne pro defectu

i Superiorem. Olim tamen ad Papam, cap. dilectus, de conceſ. præbē. Et hic, ad quem facta eſt deuolutio debet pariter intra tres menſes eligere, d. c. ne pro defectu, eo.

K Scientes. Scilicet omnes ſiue ſimul & ſemel, ſiue ſeparatim, ut not. in ca. quamquam, eo in 6. Si aūt ſolum aliqui, tunc deuoluitur poteſtas ipſo iure, vel per ſniam, cum peccant in forma, c quia p p, e. Sed pone pars eligentium peccauit eligendo ſcienter indignum: remanſit ergo ius eligendi in alijs. Illi non eliguntur intra debitum tempus ad quem fiet deuolutio ad Archiepiſcopum, an ad papā? Reſp. ad Archiepiſcopum, ut reſoluitur in c. cum Victorienſis eo & 10 c quamquam, eod in 6.

ANT TIM An vero indignum eligere dicatur qui non eligit digniorem, vide per S Tho. 2. 2. quæſt. 185 ar. 3 & per Caie ibi, & in ſumma in verb. electio Eligens vero quem credit eſſe in peccato mortali peccat: nam talis non poteſt uti prælatura S. Tho 2. 2 diſt. q 185. ar. 3 Fel. c quamuis, de off deleg. Ratio eſt, quia Chriſtus requirebat in Petro charitatem quando ei commiſit gregem, dicens. Petro amas me, &c

l Priuentur Ex ipſo iure, c. quamquam, eod. in 6.

m Deuoluitur Sed quæ eſt ratio differentiæ inter caſum & caſum? Reſpond. velut dicit lex, quod ſi quis fuerit negligens, in petenda bonorum poſſeſſione intra centum dies locum facit ſuccedentib.

Laici non poſſunt eligere, h.d.

Laicis quoq. etiam ſi principes [a] ſint, nullo neque conſuetudinis, [b] neque præſcriptionis, neq conuentionis iure, ad electionem [c] adſpirare [d] permittitur, patroni tamẽ circa iam factam electionem non indecenter [e] poſtulatur ad ſenſus.

Qualem epiſcopum eſſe oportet, h.d.

Oportet [f] aũt, eum, qui in Epiſcopum eligendus ſit, cũ ars ſit artium [g] regimen aïarũ, ætate maturũ eſſe, natalib illæſum, [h] corpore integrũ, fama candidum, litteris inſtructũ, religioſum, prudentẽ, temperatũ, caſtum, hoſpitalem, manſuetũ, irreprehẽſibilẽ, ſecundũ ea, quæ latius infra dicturi ſumus. Si.n. ad ſæculares honores ſine ſuffragatione meritorum indignũ eſt peruenire, & notari ambitus ſolent, quos probitatis documenta [i] non adiuuant, quã diligens, ac prudens habẽda eſt diſpenſatio diuinorũ munerum, & Eccleſiaſticarum dignitatum.

Minor triginta annis, non poteſt eligi, hoc dicit in ſumma.

Igitur is, quis ad Epalem dignitatẽ promouendus eſt, annos natus eſſe dẽt non minus

in gradu, l. s §. decretali, & §. quod dicimus, ff de ſucceſſ. edict. Si autem ob crimen uel indignitatẽ, hæreditas applicatur fiſco non ſequentib in gradu, ff. de his quib. vt indig. l. Claudius, & l. mulierem. C. eo. titu. l. hæreditas. Sic curia & Papa hoc caſu ſuccedunt, non ſuperior, ſm Io. Andr. In capit. quamquam, eodẽ in 6. Et quod dr, hic de electo indigno, ſolũ obtinet in Eccleſiis cathedralibus, ut dict. capit quamquam, vbi in fin. not ſed ſuperior §. etiã in regularibus, ca. ne pro defectu, eo.

a Principes. Immo ſi princeps eligẽdo vel inueſtiẽdo ſe intromittat, excõicationem incurrit 16 q 7. ca. ſi quis deinceps, cũ ſeq. Et taliter electus debet deponi, cad q c ſi quis epa, cum ſeq. licet aliquando dicta poteſtas Imperatori fuerit conceſſa, cap Hadrianus, d. 63. ſed fuit reuocata, d. § verum. Vt amplius quod hic dicitur, ut procedat etiam ſi electionem talem cõfirmauerit ſuperior eccleſiaſtica, nam neque tunc ſubſiſtit, habetur per Abb & alios in c. quiſquis, eod. Idem amplia ſi laici eſſent admiſſi ad coeligendũ cum clericis, ſecus ſi ad coadiuuandum electionẽ, Doctor. in c. Meſſana, eod.

b Conſuetudinis, c. Meſſana, & c. ſacroſancta, eo & vtrobique not. ẽt ſi eſſet tanti tpis cuius initij memoria extaret, Ab in d. c Meſſana. Poſſet tñ induci conſuetudine quod mors Epiſcopi nunciet Principi, & ab eo petatur licẽtia eligendi, alias electio non ualeat. Abb. poſt Inn. c quod ſicut, § s. eo, Item ut poſt factam electionem requiratur cõſenſus principis, ne late per Abb. In c cum terra, c.

c Ad electionem Bene tamen poſſunt interuenire ad coadiuuandum electionem, ut dicitur in c. Meſſana & in c. quia propter, eo & in ca principibus, d. 63 Item poſſunt interuenire ex permiſſione Papæ, ut no. in c nobis. de iu. pat.

d Adſpirare. Etiam tanquam compromiſſarij, ut per Abb in c cauſam quæ, eo.

e Indicerentur. Cap nobis de iu. pat.

Oportet. Hæc pars continet plura requiſita pertinentia ad ipſum eligendum, vnde CASVS ita figuratur. Quidam ornatus moribus, litteris, ætate, natiuitate, prudentia, aliiſque uirtutibus debebat in Epiſcopum à legitimis Electoribus eligi, cæterum ne electio euaderet vana, fuit quæſitum, an omnia iſta ornamenta eſſent ſemper neceſſaria, ſi quidem ne electio differatur videbatur ſatis obſeruare eligẽdum eſſe idoneum ſufficienter, non aũt eminenter, iuxta not. In cap. cum in cunctis, de electio. Solu tamen ut hic dicitur, quia cura paſtoralis eſt maximæ utilitatis & conſiderationis, obiectio aũt tenet quãdo non ſep ſit magis idoneus ſecus alter e. Conſtitutis, de appellat ſi. enim iuta iuribus concordatur, cap. cum expediat de elect. in 6. No longe maiorẽ perſ. ctionem deſideran in eligendo quam in eligentes comparando, hãc partem huius tit. cum ſuperiori.

f Oportet. Quod ſequitur vſq ad ſi pertinet ad ſecundam partem Rubricæ, & ponuntur in hoc §. quaſi per iudicem omnes qualitates de quibus late diſputatur in diſt. 37. & pluribus ſeqq & in cap. cum in cunctis, eod.

ANTO TIMO. Enumerat oẽs qualitates quas debet habere Epiſcopus, quæ continentur fere his verſib. anni triginta ſacer ordo, pura uoluntas, & morum grauitas, ſapientia, ſponſa parentis, concurrens fama, decus hæc dant pontificatum, ut in c. cum in cunctis, de elect. uide Goff de temp. ord.

g Artiũ Ex eo quod animę ſunt pretioſiores alijs, reb. 1 1. q. 1 c. præcipimus, & 24. q 3. ſi habes, & ca. cum infirmitas, de pœn. & rem. Vide quod no. Ab. in c. cum ſit. de æta & qual ord in fi.

ANT. TIM. Ita ultra alios Car Laico I ſua ſum. in uer beneficiũ quod omnes Canoniſtæ & Theologi uno o e affirmant.

h Illæſum Suffi. ii tamen quod ſit legitimatus a Papa. Abb in capitu. cum Victonenſis, eodem.

i Documenta. Fac. cap miramur, in fin. diſtinct. 61. & not. ex hoc, quod mala uita probat quem, ambitioſe perueniſſe ad dignitatem. Sic contra, merita alicuius excuſant ab ambitione, 1. q. 1. cap

[illegible]uſdam, facit quod ſcribit Lamprid. in vita Alexād.: Qui ſiq[uem] item perfectum, vel rationalem ordinare vellet, nomen prius ipſius publicè proponebat, vt ſi quis quid haberet criminis proferret, exemplo Chriſtianorum, qui idem obſeruabant in ordinandis ſacerdotibus.

Lamprid.

d Suſpenſionis. Habetur in c. cum dilectus, de conſuet. in c. cum inter R. ſeniorem, in cap. cum bonæ, de æta. & qualit. c. poſtulaſti, de cler. excom. mi. Et hoc verum, ſiue quis ſuſpenſus ſit à beneficio. c. per inquiſitionem, vbi in ſin. no. ſiue ab officio, vt dicitur, in d. capit. cum dilectus. Et idem eſt de eo, qui non ſeruauit interdictum, c. ad hoc, de poſtu. præl. ca. fin. de ex. præla. & per Firma. in ſuo tracta. de epiſcopis, li. 2. in prin.

triginta [a]. Nam ea ætate Dominum [b] & baptizatum eſſe, & concionatum fuiſſe legimus. Alioqui ſi quis minor fuerit, eligi non poterit.

Excommunicatus, ſuſpenſus non conſtitutus in ſacris, & ſchiſmaticus nō poteſt eligi. h. d.

Idem iuris eſt in ijs, qui aut excommunicationis [c], aut ſuſpenſionis [d] vinculo ſunt innodati. Nec ij, qui in ſacris ordinibus non ſunt conſtituti, ſaltem ſubdiaconatu [e], neque ſchiſmatici [f] eligi debent.

Eligentes indignum, per triennium eligi non poſſunt, h. d.

Illi quoque qui ſcienter indignū eligunt, nō ſolum eligendi poteſtate priuandi ſunt, verum etiam per triennium, vt ab aliis eligi poſſint, ſe ipſos inhabiles reddunt [g].

Neophyti non poſſunt eligi, h. d.

Neophyti [h] quoque in Epiſcopos ordinari prohibeantur. Indecens eſt enim, & valde præpoſterum, eum fieri magiſtrum, qui nōdum didicit eſſe diſcipulus [i]. Appellantur [k] autem Neophyti, qui propoſitum ſacræ religionis nouiter aſſumpſerunt.

a Triginta. ſ. completis, vt habetur in c. cum in cunctis, eo. argu. contra, ff. de mu. & hon. l. in rempublicam, ſed dic aliud in ſæcularib. dignitatib. aliud in ſpiritualibus, vel ſpeciale hoc eſt in Epō, in alijs autem inferioribus dignitatibus ſufficit legitimum annum attigiſſe. d. ca. cum in cunctis, §. inferiora. Quādo autem annus cœptus habeatur pro cōpleto, vel nō. Can. in d. cap. cum in cunctis, & in ca. licet, eo. & in c. 1. de ætat. & qualit. & in clem. 1. de ætat. & qualita. & per Legiſt. in l. qua æta. ff. de teſta. & in l. cui legatur, ff. de leg. 1.

ANTO. TIM. Appellatur enim pater Eccleſiæ 95. d. c. eſto.

b Dominum. Quidam, vt Io. Chryſo. tenent, quod dominus non compleuerat 30. ann. ſed tamen inchoauerat, vt in c. preſbyter, diſt. 78.

c Excommunicationis. Tam maioris, quam minoris, vt no. in cap. illa, eo. licet in dubio maior eueniat, vt habetur in c. pen. de ſent. exc. & infectio. titu. §. ſed quæri. maior ergo requiritur habilitas, vt quis eligi, quam vt poſſit eligere, vt ſup. eod. §. ex his, & de hoc per Firm. in tractat. de Epiſcopus, in princ. lib. 2. num. 4. & adde quod excommunicatio impedit promotionem, etiam quoad ſæculares dignitates, vt per Abb. in c. venerabilem, eo.

Excōicatus impedit pmotionem ad ſæculares dignitates.

e Subdiaconatu. Vnica eſt dictio, concor. ca. à multis, de æta. & qualit. Inno. & cæteri in c. cum olim, de re iud. & in ca. dudum & ca. cum in cunctis, eo. arg. cōtra. di. 60. c. 2. & c. 3. Solu. vt ibi no.

f Schiſmatici. De hoc inſtit. 2. §. de illo.

g Reddunt, vt c. per inquiſitionem, eo. nec mirum, cū per hoc tempus ſuſpēdatur à beneficijs, & dignitatibus, c. cū in cunctis, eod. Dic, vt ibi, & in d. cap. per inquiſitionem.

h Neophyti. De hoc habes, diſ. 48. per tot. & d. 61. per totum, facit l. non eſt facile, ff. de cuſtod. reorum.

ANTO. TIMO. Eadem ratione, imò à fortiori multo minus, qui non eſt baptizatus, non poteſt eſſe Epiſcopus, ita Alex. de Ales, part. 4. q. 8. memb. 8. artic. 1. & omnes alij habetur determinatum ab Apoſtolis, in can. Apoſt. cano. 79 ita etiam qui non eſt ſacerdos, S. Bon. in 4. ſent. d. 25.

i Diſcipulus, Cap. 1. diſt. 48 & ca. miramur, diſt. in pr. An autem Iudæus factus Chriſtianus ſit capax beneficiorum, per Abb. in capit. cum te, de reſcrip.

Iudæus factus Chriſtian⁹, an capax ſit beneficio.

K Appellantur. Cap. fi. d. 48.

DE

DE POSTVLATIONE.[a]

TIT. VIII.

Poſtulatio. { Quid. / Qui poſſint.

Quid ſit poſtulatio, hd.

POſtulatio[b] eſt eius, qui eligi non poteſt in Prælatum concors Capituli facta petitio.[c]

Qui non animi uel corporis uitio, ſed alias non poteſt eligi, poteſt poſtulari.

Sciendum eſt enim quoſdã eſſe, qui quãuis eligi non poſſint, poſtulari tñ minime ꝓhibentur. Quæ res ita vr̃ commode definiri vt quicunq.[d] nõ animi, uel corporis vitio[e]

DE POSTVLATIONE. Continuatur hæc rub. cum ſuperioribus, prout docet hic glo uel dicas iuxta adnot.ſup in titu.de elect. poſtq iam enim auctor hactenus explicauit actum ordinarium quo promotio prælati initiatur, ſequitur uidere de actu extraordinario eiuſdem promotionis, qui dr̃ poſtulatio: idō eam hic docet. Diuiditur autem tit. iſte in 2. par in prima habetur quid ſit poſtulatio, in ſecunda, qui debeant poſtulari ſecunda ibi, ſciendum.

DE POSTVlatione. a

DE poſtulatione. Cum quidam qui non poſſint eligi, poſtulari tamen poſſint, ut inf. per tot. merito hunc tractatũ ſuperiori connectit.

Ioã.Bapt. Poſtulatio. CASVS nõ figuratur.

Not poſtulationi ſubſtantiam reſpicere perſonas ineligibiles, & ideo per oppoſitum, Eligibiles non debent poſtulari cap.4.eod.in 6. & ibi not.

b Poſtulatio. Aliter deſcribit gl.in c.vni.eod in 6. ſed illa non eſt vniuerſaliter conuertibilis cũ ſuo diffinito negatiue & affirmatiue, vnde tanquam diffinitio non bona fuit omiſſa: arg.not.in rubr de Summa Trin & fid.cath & inſt.de oblig.in princ. & not abb.in rub eo qui ponit aliam: aliam ponit Hoſtienſis in Summa eod cum quibus hæc in ſenſu concordat.

ANTO TIMO. Eſt & alia definitio tradita a Goffred. Eſt, inquit, gratiæ petitio, ut cum ex gratia petitur aliquem ineligibilem licenter eligi. Poſtulatio duplex eſt ſolennis, quæ eſt alicuius inhabilis aliter quam propter crimen a ſuperiore ad beneficium vocatio, & admiſſionis petitio, eſt glo in c.vnic.eodem, in 6. Et hæc habet uim electionis, ſi fuerit confirmata. Alia non ſolennis eſt petitio facta ſuperiori, ut tollat obſtaculum eligendi, & ad beneficium acceptandi.

c Petitio. Cum in definitione electionis dicatur vocatio, hic petitio, colligitur differentia inter electionem & poſtulationẽ: quia illa iuri innititur: hæc gratiæ. vnde qui eligunt, conſentiunt in electum tanquam in ſponſum & per electionem initiatur vinculum ſpiritualis matrimonij capit.cum inter canonicos, de elect & cap.fi. de transla.præl. i & infra de corrept vſu ſub §. fi. Qui autem poſtulant non conſentiunt in poſtulatum ut in ſponſũ, nec poſtulatione ꝓprie & ſtricte accipiẽdo initiatur aliquod matrimonium, ſed poſtulantes ouota in ſuperiorem dirigunt, ut ille de gratia debeat admittere poſtulatum, ut no. per abb. in rubr.eod. per Inn.in c.1 eo.& no.in c.vnic eod in 6. inde fit, ut poſtulantes quidem poſſint a poſtulatione recedere, antequam Papæ præſentent, ſecus in electorib⁹, vt no.in ca. bonæ, 2.eod.& in cap in cauſis, de electi.& hoc communiter tenetur, ſecũdum Abb.in d.capit.in cauſis, quamuis alias adeo ſimiles putentur, ut & nomine electionis contineatur poſtulatio, etiam in materia pœnali, ut poſt antiquos tradit Abb.in d.c. in cauſis.

Sciendum. CASVS, ita in cõi figuratur. Cum hominum quidam habeant uitium animi, quidam uitiũ corporis, quidam denique aliunde aliquem trahant defectum Electores nihilominus volebant indifferenter ſimpliciter aliquẽ poſtulare, ea ratione moti, quia putabãt omnes ineligibiles eſſe poſtulabiles iuxta definitionem poſtulationis ſupra aſſignatã, & in poſtulan. illud ſolum ſatis eſſe obſeruare, an videlicet ſit pro Eccleſia vtilis & idoneus, iuxta c. conſtitutus de appel. Solut. tamen vt hic legimus, quia in poſtulãdo requiritur integritas vitę & morum, ac virtutũ & ſic ceſſant obiectiones, cum nõ oĩs ineligibilis ſit poſtulabil. & poſtulabil dẽt habere præd qualitates. Not.hom num quidam ſunt eligibil. quidã poſtulabil. & quidã neutro modo ſe habent, licet aliqñ de eis dubitetur iuxta, cap 1. eod in 6. Not.a poſtulationem aliam eſſe propriã, & aliam impropriam abb in c.1.eo nu.34.

Ioa.Bapt.

d Quicunque. Hæc regula uirtualiter uidetur cõplecti oẽs regulas, quas ponit Abb.in c fi. eod. reputatum tamen fuit arduum ab antiquitate tradere hanc materiam via methodica: ut apparet ex nota in d c.fin.

ANTO.TIMO Videtur, quod poſtulari & non eligi poſſint ſexuplices perſonæ, Primo Archiepiſcopus ad alium Archiepiſcopatum. ca bonæ, 2.de poſtul præl. Secundo Ep̃s ad alium Epiſcopatum, vel Archiepiſcopatum, c & ſi unanimiter eo Tertio, laicus ad dignitatem diſt.61. Epiſcopus. Quarto clericus in minoribus ordinib. conſtitutus. cap. præterea, de ætate & quali Quinto illegitime natus, c innotuit, de elect Sexto qui non eſt in ætate legitima conſtitutus, c cum in cunctis.

e Vitio. Adde uel libertatis defectu, ne ſit contra capitul.primo, & capitul 2. & per tot. de ſer. non ordi.

ordi.& inſtit.qui promo.non poſſ.in priuc. & §.1. Vel poteſt dici, quod i ſeruis ſit defectus ẽt animi & corporis: cum pro mortuis reputentur, ut leg ſer nitutem, & l quod attinet, ff. de re iu Et inſtrumẽta loquentia ſeruos appellat Ariſt. ſicuti equos & alia inanimata facta ad vſum humanum appellat ſeruos mutos. qđ forte non bene dicitur de iure canonum, argum. ca. 1. de coniu. ſer. Sed ad hoc contra de bigamo, qui licet nullum patiatur animi vel corporis defectum, tamen poſtulari nõ poteſt ſecundum Hoſti. in Summa, & capi 2. de biga. non ord. Reſpondeo ſic s patitur defectum in animo, cum vitetur ob ſuſpitionem incontinentiæ. Vel forte verius eſt illum poſtulari poſſe, cum Papa cum tali diſpenſare valeat, ut per Bald. in capit. at ſi clerici, de iudic. de quo per Firma. in tract. de epiſcopis, in princ. 2. lib queſtio. 25

Bigamus an poſtuletur.

ſed ob alterius defectum qualitatis eligi impediuntur, ijdem tamen poſtulari poſſint [a]

Minor 30. ann. & ſpurius poſſunt poſtulari, hoc dicit.

Ex hoc apparet, eum, qui vigeſimum annum [b] nondum compleuit, item in minoribus [c] ordinibus conſtitutum aut laicum, itẽ natalibus læſum, licet eligi non poſſint, poſtulari tamen poſſe.[d]

Epiſcopus et electus debent poſtulari, non eligi, h d.

Epiſcopus [e] quoque cum propriæ ſit alligatus [f] Eccleſiæ, ad aliam tranſitum facere non poteſt, ea propter, non eligendus, ſed poſtulandus erit.

Abbates & alij inferiores in Epiſcopos poſſunt eligi, h.d.

Non idem iuris eſt in Abbatibus [g] & cæteris Prælatis, infra Epiſcopalem dignitatẽ conſtitutis, iſti . n. licet propriæ Eccleſiæ videantur [h] alligati, nihilominus eligi poſſunt, proprium tamen non deſerant monaſterium, niſi licentia legitima impetrata.[i]

a Poſſint. Sed an poſtulantes adſtringantur ad ſeruandas formas cap. quia propter, de elect & non uidetur cum ibi fiat ſolum mentio de electione, l. non aliter, ff de lega. 3. Quod ſatis admitti poteſt in poſtulatione non ſolemni, ſecus in ſolemni, quod declaratur, ut per Abb in d. c quia propter, & in c. 1. de poſtu præla. & tenet Innoc. in c. in cauſis, de elect Nec obſt. quod c. quia propter ſolum utatur uerbo electionis, non poſtulationis, quia iura antiqua promiſcue aliis uocabulis utebantur, ut diſt 61 §. his omnibus, & diſt. 63. c. litteras, licet ſtricte ſumendo ſit magna differentia ut per Domi & Peruſ. in ca 1. §. ſed ſi, de elec. in 6 poſt gl.

b Annum. Cum hic eligi non poſſit, cap. cum nobis. & c. cum in cunctis, de elec. & c. ſi et, eod titu. in 6. Et quantum vicinus eſſe debeat trigeſimo, vt poſſit quis poſtulari, per abb in c ſi eo. in ſecunda & tertia regula, & ibi etiam alii Doct. Et iſte numerus annorum habet locum quidem in Eño, ſed non in alijs omnib dignitatibus eccleſiaſticis, vt per abb in c. ſuper inordinata de præb.

Clericus alienæ diœceſis poſtulandus.

c In minoribus ordinibus. De hoc in c dudum, & in c cum in cunctis, de electio. Sed an alienæ diœceſis clericus eligi poterit? Reſpondeo ſic, tamẽ & poſtulandus erit poſtulatione non ſolenni, vt per Abb. in ca. fin. eod. in ſecunda regula poſt Hoſt. in Summa, ver quis poſtulandus.

d Poſſes Sed dubitari poterit, quod ſi is quis eligendus erat poſtulatus fuerit? Reſpond. nihil eſt actũ, cum electores debeant prouidere eccleſiæ meliori modo quam poſſint. De quo per Abba. in rubr 10. & idem in capitul. fin. eod. poſt glo. & habetur in capit. vnic. eodem in 6.

e Epiſcopus. Intellige etiam de non conſecrato, cap inter corporalia de trãsla. præla. licet alias epiſcopus non dicatur qui non eſt cõſecratus. Abb. in c. 1. de translat præla. & in capit. iam litteris de reſtitu. & in capit tua nuper de his, quæ fi. a præla. & in cap. eam te, de reſcri. dum tamen non conſecratus ſit cõfirmatus, nam tantum poſt cõfirmationem dicitur q̃ ſ alligatus eccleſiæ, vt per Abb in cap. inter corporalia. in fin & infra de corepiſcoporum vſu ſubla § 1. De eo tamen fuit aliquando dubitatũ ut per Abb. in cap. fi. eod. Simpliciter ergo electus poterit eligi, cum non ſit eccleſiæ alligatus, ſed poſſit priori electioni renunciare, c. ſi electio, de elect. in 6 & Doct in c. inter corporalia Sed an Cardinales poſſint eligi, uel potius debebant poſtulari? Reſpondeo ut habetur per abb. & alios, in c bonæ, in c. ſi eo. & in c. eccleſia 2 de elect.

f Alligatus Epiſcopus ergo, qui renunciauit epiſcopatum, cum non ſit alligatus, poterit eligi, & hoc uerius ſecundum abb in c fin. eod.

g Abbatibus C ſi abbatem de elect in 6. cap cum inter, & dudum, de elect c ſi religioſus & cap quorundam, de elect in 6 & c. cum venerabilis, vbi abba. de conſuetud & late idem abb. in c ſi eod. in ſecunda regula

h Videantur. Verbum hoc notat, improprietatem, quia prope matrimonium contrahitur ſolum inter epiſcopum & eccleſiam, inferiores uero ab epiſcopo dicuntur contrahere quaſi matrimonium. No in c quia propter, de electio. & per abb. in c. fi. eod. Debent tamen hi poſtulari poſtulatione non ſolemni, vt infra ſequitur, & habetur, in c. 1. & c fi. eodem.

i Impetrata. Quod ſi ſuperior nolit talem licentiam concedere an poterit aliquo remedio compelli? Reſpondeo affirmatiue ob bonum publicũ. c p. quod Dei, in fi. de ſtatu monac.

DE CONFIRMATIONE.

Continuatur hæc rub cum ſuperioribus tali ordine. Hactenus viſum eſt de actib. quibus promotio prælatorum initiatur, ſequitur videre de actu quo perficitur, q. cum ſit confirmatio, ideo de ea autor in hoc tit. pertractat, qui diuiditur in tres partes in prima habetur quid obſeruari debeat ante confirmationem: in ſecunda qualiter ſit faciẽda, in tertia quid ipſa conferat, ſecunda ibi is autem, tertia ibi, igitur.

Nunc uidendũ eſt. Hæc pars diuiditur in tres partes. in prima habetur q. d ſeruari debeat reſpectu electionis factę, in ſecunda quid reſpectu confirmationis, in tertia adnotatur, an poteſtas aliqua inde acquiratur: ſecũda ibi. quamdiu, quoad primum CASVS. Cum quidã fuiſſet electus in prælatum certæ Eccleſiæ, & electionis adhuc non cõſenſiſſet ob eius abſentiã & ignorantiã, fuit dubitatum, an ſibi eſſet id denunciandum, & intra certum tempus conſenſum poſtulandum, per c. ne pro defectu, de elect. negatiuè videbatur reſpondendũ Solu. tamen eſt tenenda quæ hic dicitur. quia in re graui non tantum ſcientia, ſed etiam maturũ conſilium requiritur: non obſtat obiectio, quia tex. ille intelligitur quoad actum eligendi Not per actum celebratum fauore abſentis acquiri ei aliquod ius, confirmatur per c. ſi tibi, de præb. in 6. contra l. abſenti, ff. de don. Not 2 ad id nos teneri quod commodè poſſumus, l. nepos, ff. de ver. ſign.

DE CONFIRMATIONE *electionis.*

TIT. IX.

Ad confirmationem requiritur ex parte.

- Confirmandi.
  - Conſenſus confirmandi.
  - Confirmandi literæ.
- Confirmantis.
  - Examinare electum.
  - Dignum confirmare.
  - Digniorem præferre.

Electus debet intra menſem conſentire electioni alioqui alius poterit eligi, h. d.

NVnc videndum eſt de confirmatione [a]. Sciendum eſt itaque in primis Gregoriana conſtitutione [b] in Lugdunenſi concilio cautum fuiſſe, vt electores quam primum [c] commodè [d] poſſunt, operam dent, vt electi conſenſum habeant, quem ſi infra menſem [e] ſine cauſa legibus cognita [f], electus accommodare diſtulerit, iure, ſi qđ ei fuerat ex tali electione quęſitũ, ſtatim carere [g] debere: electo-

DE CONFIRMATIONE ELECTIONIS.

a DE confirmatione. Per quam initiatum electione ſpirituali matrimonium ratificatur, c. inter corporalia, de transla. prælat. & infra de coriepiſc. vſu fub.

ANT. TIM. Eſt autem confirmatio iuris prius habiti corroboratio colligitur capit. inter dilectos, de fid. inſtru. Fit autem his verbis. Confirmamus te ſicut ritè poſſides, vel ſicut ſine prauitate facta eſt electio, vel ſicut prouide facta eſt.

b Conſtitutione. In c. quam ſit, de elect. in 6.

c Quã primum. Hoc autem tempus relinquatur arbitrio iudicis. & boni viri, cum iure non reperiat expreſſe determinatum. l. 1. ff de iur. deli. c. de cauſis, de offi dele. & magis intellectu quam certa elocutione exprimi poteſt, cap Apoſtolicæ, de donat facit. l. mora, ff. de vſu. & l. quo enim, §. 1. ff rem ratam habe

d Commodè, Capit. quia propter, de e. ect. 17. q 3. ca. facit. l nepos Proculo, ff. de uerb ſign. vbi de vi iſtius verbi.

e Menſem. Computandum à die præſentationis, & notitiæ huius electionis, & in c. cupientes, §. cæterũ, de ele. in 6. & not. in c quam ſit, eodem ti & li. ubi & not. quot dierum eſſe debeat talis menſis, dic vt ibi.

f Cognita. Per hoc patet, q. impedito tẽpus non currit, facit capit. quia diuerſitatem de conceſ. præben. & agere impedito non currit præſcriptio.

g Carere. Fortè dicit carere, & non priuari, quia ipſo iure priuatur, & non requiritur ſnĩa priuationis, vt de hoc verbo not. Abb. in c nihil, in gloſſ. in ver. poteſtas, de elect. licet ad tollendum dubium poſſet ferri ſnĩa, vt no. in c. quam ſit, & in cap. cum miſſa, de elect. in 6 facit extrauagans Benedicti, de elect. ſi religioſus Et hoc bene procedit, cum quis ſine cuiuſquam licentia poteſt conſentire, ſecus ſi non poteſt, dic, vt no. in d cap quam ſit. Et no. hic, quod electus non ſolum poteſt petere cõfirmationem ſuæ electionis, & illam defendere ſine vitio ambitionis, vt per Abb. in ca exhibita, de iudi. ſed etiam aliquo pacto compellitur, vt hic & d. ca quã ſit, imo peccat electus non acceptans dignitatem ſi non reperitur alius idoneus, Abb. in ca. uenerabilem, de electio. ubi allegat multa iura, concord.

reſque ad aliam [a] electionem liberè poſſe uolare.

Electus poſt conſenſum electionis præſtitum, vel notitiam habitam, debet intra menſem ad ſedem Apoſtolicam iter arripere, & quanto citius poterit confirmationem obtinere, h.d.

Eadem conſtitutione cauetur, electum infra tres menſes poſt conſenſum electioni præſtitum, ſi nullum iuſtum impedimentum [b] obſiſtat, confirmationem à ſuperiore prælato petere [c] debere, alioqui, trimeſtri ſpatio elapſo, electionem eſſe penitus [d] irritandam.

Summatus eſt in paragrapho præcedenti, h.d.

Sed cum interdum eueniat, vt aliquorum locorum [e] vicinitas minus exigat aliquorũ diſtantia prolixius tempus expoſcat, conſultiſſimè Nicolaus III. ſanxit [f] vt electi [g] quorum electionum confirmationes, ad Sedis Apoſtolicæ examẽ deducit immediata ſubiectio [h] vel appellatio [i] interiecta deuoluit infra mẽſẽ poſt conſenſum, vel habitam de ipſorum electione notitiam [k], ad Sedem ip

a Aliam electionem. Idem & ſi non fuerint elapſi tres menſes, ſi electio non fuit præſentata electio, quia eligentes iure proprio poſſunt recedere ante præſentationem: cum regulariter abſenti non quæratur ius, ſecundum Bart. in l. abſenti, ff. de donat. Abb. in ca. ex conqueſtione, de reſtit. ſpol. An autem, & quando procedi poſſit ad nouam electionẽ prima non caſſata aliquid per Ab. in c conſtitutus, de app.

Ioã. Bapt. Ead. CASVS. Coelectus electione approbata debeat confirmationem petere, quærebatur quid per eum ſit agendum, per præcedentem enim §. nil aliud videbatur neceſſarium, cũ illud tẽpus ibi aſſignatũ videatur ſatis ad confirmationẽ petendã. Sol. tamen vt hic dicitur, quia debet ſe p̃parare ad iter habẽdum & illud tp̃s erat ad conſentiendũ, & ideo obiectio non tenet. Not. dilationem maiorem, uel minorem eſſe conceden. ſecundum qualitatem præparationis requiſitæ, & ideo iſte §. in hoc diuerſus à §. ſuperiori.

b Impedimentum. Puta infirmitate, uiarum diſcrimine ſuperioris impedimento, ut in cap. quam ſit, de electio. in 6. Vel longa diſtantia ut immediatè ſequitur, & in c. cupientes, eodem titu. & lib. frequenti Curiæ mutatione vel ſimili, l. 2. ff. ſi quis cauti, & c ſignante de pign. cap. cum parati, de appellat. Et hoc tempus eſt quodam modo vtile, quia non ceſſantibus non officit. l. cc ntia matoris, C. de inoffic teſtam. cap. ſi autem, & capit. plerunque, de reſcrip.

c Petere. Sufficit autem petere, etiam ſi non obtineat ad pœnam hanc vitandam, ex quo per eum non ſtat. Idem ſi electores perant, ſecundum

Amicus petere p̃t confirmationem. Guil. Bernar. & Ioã. Monac. cap. cum tuiter canonicos, & capit. cum dilectus, de elect. & cap. dudum, eod. Idem ſi petat per procuratorem, cap. cum dilecta, de reſcrip. Sed & amicus ſine mandato, poterit confirmationem petere, & tenebit ſi ſubſequatur ratihabitio intra legitimum tempus, de quo not. plene in ca. quam ſit, tit. de elect. in 6 ſed in caſu ſuo ſeruanda ſemper erit diſpoſitio, cap. cupientes, de elect. in 6.

ANTO. TIMO. Is autem prelatus eſt Pontifex, vel legatus de latere, ita in c. ſi Abbatẽ, de ele. in 6.

d Penitus. Id eſt ipſo iure ſecundum quoſdam tem. Alij dicunt electum priuandum ſententia. Dic vt plene habetur in c. quam ſit, de elect. in 6. in fi. Sed quid ſit electus tranſacto tali ſpatio temporis confirmationem petat & obtineat? Dic non conualeſcit quo à principio fuit nullum: nec poteſt retinere epiſcopatum & peccat retinendo fructus, quos non facit ſuos, niſi cõfirmatio fuiſſet facta ſcienter per illũ, qui aliàs ſuo iure conferre potuiſſet, ſecundũ Guil. & fa. quod no. de æta & qualit. cap. cum bonæ, & ca. quam ſit, de elect. in 6. Et quæ dicuntur hic de cõfirmatione, non habent locum in electione facta p̃ inſpirationem. Nam quæ ſpiritu Dei aguntur, non ſubſunt legi, c. niſi, de renunci. ſed in dubio melius erit confirmare, cũ aliquando ſecundum Apoſtolum Satanas ſe transfiguret in Angelum lucis, facit cap. tutius, de pœni. d. 2. & ca. ſepe, diſt. 12. ca. excommunicatus, uel ſ quia uero, de hæred. 1. q. 1. c. teneamus, ea. 1. de reli. & vene ſan. & cap. licet, de reg. & tranſ. ad relig.

e Locorum. Sed non uĩ ꝙ locorũ differentia debeat inducere differentiam deciſionis, l. ſuperuacuam, C. de temp. in integ. reſt. & l. cum interdum, inſt. Reſp. vt no. in c. cupiẽtes, de ele. in 6 poſt prim.

f Sanxit. Cap. cupientes, de elect. in 6.

g Electi. Idem in Poſtulatis, vt ſequitur, licet ſecus ſit in electo in magiſtrum hoſpitalis, uel templi, vt no. in d. ca. cupientes, poſt princ. in ver. electi bene tamen procedit hoc in electis ad regulares Eccleſ. vt ibi dicitur.

h Immediata ſubiectio. Et hoc caſu ſecundum quoſdam ſuth it autẽ legatum de latere, qui epiſcopatum & Archiepiſcoporum exemptorum electores confirmare poteſt, c. ſi Abbatem, de elect. in 6. & intr. de collat. §. auctoritate, licet al. j contra, ut no. in c. cupientes, eo. t. in 6.

i Appellatio. Quæ non ſit fruſtratoria, talis enim non deuoluit negotium ad Papam. c. quãuis, de elect. in 6. & hic non habet locum quod hic dicitur, & in c. cupientes, de elect. in 6. de quo dic vt in cle. cauſã, de electio. Et hoc caſu non ſufficere adire legatum ſecundum Gioſſatorca antiqua, niſi forte partes concordarent, appellationi renunciando, c. conſtitutus, de app. c. ſtuduiſti, & c. licet, de off. deleg.

k Notitiam. Certam & indubitatam, puta, quia cum — Notitia quæ dr̃.

ſam Apoſtolicam iter arripiant,[a] & quanto citius commode[b] poterunt cū omnib. iuribus,[c] corā Sede Apoſtolica pſonaliter comparere nitātur, ſuarū electionū confirmationem petituri: aliaque[d] inſuper adiecit, quibus Eccleſiarum periculoſis vacationibus[e] ac malignantium[f] ſubterfugiis, electorūq. modis facile occurritur, quæ non ſolum in electionibus, verum etiam in poſtulationibus[g] obtinere voluit.

Non confirmatus non poteſt res Eccleſiæ adminiſtrare. h.d.

Quādiū aūt quis cōfirmatus nō eſt, rerū eccleſiaſticarū adminiſtrator eſſe nō pōt.[g] Qd

eum eſſe canonicus, ibi præſens fuit, vel homines fide digni referant pro certo ita eſſe, arg. capi. 1. de poſtu & cap. illud, de cle. exc. mi. uel de eo litteras accepit authenticas Non.n. cuilibet referenti credera tenetur, ad hoc quo not in c. cum olim, de do lo & cont Sed qd ſi iſte ſcit quidem ſe electū, ſed neſcit appellatom? Reſp vt no. in ca. cupientes, de elec. in 6. item adde, q non ſtatim poſt certū nuntiū currit tempus, ſed dēt dari tēpus ad deliberādum, ab ſurdū.n. eſſet hoc caſu non habere inducias ad deliberandum; & de hoc no. in cap. cupientes, eod. in 6. vnde ſumitur.

a Arripiant. Sed nonne rogatus debet recedere, inuitatus fugere, & ſola debet illum neceſſitas excuſare? l. ſi quemquā, C. de epi. & cler. quomodo ergo iter arripiet, & ſe ingeret, niſi inuitetur & rogetur? Reſp. & qui electus eſt videtur inuitatus & rogatus, & auctoritate conſtitutionis hoc facere poterit, argu. l. Gracchus C. de adult. alias enim loquens pararetur, qđ eſſe non debet, 27. q. 1. ca de viduis, & c. litteras, de reſt. ſpol.

b Commode. Hæc autem commoditas definietur arbitrio iudicis: vt pleniſſime not. in c. cupientes, de elect. in 6.

c Iuribus id eſt, rationibus conſiſtentibus circa factum, quia Papa omnia iura habet in pectore.

d Aliaq; e, quæ habētur in c. cupientes, §. quod ſi per viginti, vſque ad ſi de elect. in 6.

e Periculoſis vacationibus. Immo etiam ſi vacationes non ſint periculoſæ, habet locum q dicitur in d. c. venientes, de elect. in 6. vnde ſumitur, puta ſi ſit qui in tēporalibus & ſpiritualibus miniſtret c. obitū & ca Catinenſis d. 60. Nec enim cauſa periculi ceſſante, ceſſat diſpoſitio, d capi. cupientes, l. 2. §. ſextam ff de poſtula 32 quæſt 7. capit. tantum, Quia finalis cauſa conſtitutionis, vt Eccleſiæ celerius expediantur, facit capit ſi poſtquam. §. 1 de electio in 6. Et vide quod traditur de hoc in capi. poſt tranſlationem. ext. de renun. iano. & 61 d. §. his omnibus, alias cap. neophytus. Et intellige quod hic dicitur quacunque vacatione ſiue per mortem, ſiue per ceſſionem, ſiue per depoſitionem, ſiue alio quocunque modo, cum eadem ſit ratio, nec alterum exprimatur, c. ſuſceptum, de reſcriptis, in 6.

f Mitigantium. Et per hoc tollitur contrarium de capit. nullus, 4. q. 4. vbi quod licitum eſt ſubterfugere, quia intelligendum eſt, opponendo ueras & legitimas exceptiones, non autem malitioſas & falſas, vt in ca. cupientes de elect. in 6. & hic Conſueuit tamen dici quod qui habet ius in principali, cauillationes & malitias aduerſarij

poteſt per alias expellere, ſicut clauus clauo cruditur. nec videtur fraudem facere, qui fraudē excludit. l. cum pater. §. Titio ff. de leg. 2. & ſic pōt procedere d. c. nullus, fac. 23. q. 1. c. dominus noſter, & c dilectus, de ſimo Non tā per utentem falſo inſtro, licet vti alio falſo inſtrumēto vt per Mod. Can. in c. olim, in pri. de reſ & per Legiſt in l. ea eſt natura, ff. de reg. iu.

g Poſtulationib. c. cupiente, §. de oiq de elec. in 6.

Quamdiu CASVS Quidam cū fuiſſet electus tū vel fortaſſe ēt cōfirmatus, ſed ſine litteris confirmationis uolebat bona eccleſiæ adminiſtrare, ad idque peragendum mouebatur illa potiſſ. ratione, quod ſi non potuiſſet, electione, nullum ius ſibi fuiſſet acquiſitū quod videtur inconueniēs, cum electione initietur promotio. Cæterum ſolu. aliter hic habetur quia confirmatio ſine litteris quoad effectum nil operatur, cum non conſtet, & electio ſine confirmatione eſt vt ſponſalia in matrimonio carnali, quæ diſſolui poſſunt. Hoſtienſ. in ſum tit. de ſponſ. §. & qualiter diſſoluantur, & ideo non tenet obiectio. Vnde not ius per electionem acquiſitum eſſe imperfectum, & ideo dixi aſſimilari ſponſalibus, argumento not in c. fin de tranſlat Nota ius aliquid faciendi nihil valere quoad effectum, niſi appareat & probetur, iuxta cap. 1 de elect in extrauag. communib.

h Non poteſt. Quia ſi electi ante confirmationem adminiſtrarent, non curarent de confirmatione, ne ſe periculo caſſationis ſubmitterent. Item confirmatio nihil operatur, ſi adminiſtrationem ſine confirmatione haberent electi Item ſi electionem ex legitima cauſa ceſſari contingeret, non ita de facili electi poſſent remoueri, fac. c. qualiter c. noſti & cap. cum in cunctis, de elect. & in capit. auaritiæ eodem titu in 6. Sed quid ſi a confirmatione fuit appellatum? numquid ſi appellatione pendente adminiſtrabit, incurret pœnam? Fuit hoc diſputatum alias ut nota. in d cap. auaritiæ, & concluſum, quod incurrat, fac. c. oblatæ, in fina. de appe. & l. reus, §. reum, contra quem, ff de mun. & honor. hoc tamen niſi appellatio eſſet talis, quæ non teneret, & ſic procedit cap. conſtitutus, 2. de appel.

ANTO. TIMO. Fallit tamen quando confirmatio eſſet petenda a Papa, & electus eſſet valde remotus, c. a. nihil, de elect. Sed quid ſi talis prælatus dicta de cauſa licite adminiſtrans tēpore confirmationis reperitur fuit minus idoneus & ſi repellitur, nunquid ea quæ medio tempore fecit ſint caſſanda? Reſpond quod non, fuit enim in quieta adminiſtratione, & quaſi poſſeſſione prælationis

Non facit fraudē q fraudē excludit.

Ioā. Bap.

Digitized by Google

ſationis de licentia Papæ, & pro prælato habitus eſt. Vnde omnia, quæ fecit medio tempore, rata ſunt arg.c.ex litteris,de iu.patr.& cap.infamis.6. vtrum, 3.q 7 & l.ſi per procuratorem,in fin.ff.de procur.& l.2 C.de teſt.

i Litteras.Not.caſum, in quo requiritur probatio in ſcriptis.Similes notantur in cap.Romana,§. poſtquam, de cenſ.Vnde quamuis alias iniuria fiat ei, cuius dicto credi deberet, ſi ab eo exigeretur ſcriptura,cap.legebatur, & ibi no.Panormitanus, ſecus tamen eſſet hoc caſu, & alias ſimilib⁹,requirentibus a iure ſcripturã. Sed an litteræ credentiæ probent aliquem aſſumptã ad aliqđ officiũ? Reſp.negatiue: vt per Bart in l.Lucius,ff.de fideiuſ. & per Abb.in ca. coram,de off.deleg.

ſi negotiis[a] eccleſiæ, ad quam vocatus, eſt ſe temere ingreſſerit[b] omni iure, quod ei p electionem quæſitum fuerit, ſtatim priuandus erit,[c] nullo neque Oeconomatus,[d] nec procurationis[e] prætextu excuſandus.[f]

Electo non eſt obediendum, niſi litteris confirmationis oſtenſis.h d.

Petet[g] igitur is, qui confirmatus eſt, ab Apoſtolica Sede[h] litteras[i] confirmationis ſuę tenorem continentes, illiſque oſtendet[k] ad quos ea res pertinet alioqui nulli eũ abſq; dictarum litterarũ oſtẽſione recipere tenebũtur. Quod & in promotione apud dictã Sedem facta & in conſecrationis,[l] vel benedictionis[m] munere, locum ſibi vendicat.

Confirmatio non cõceditur, niſi cum cauſæ cognitione, h.d.

Is autem, ad quem confirmatio perti-

a Negotijs. Tam ſpiritualibus, vt ea, cõmunicare, abſoluere, interdicere, pænitentiã iniungere, & ſimilia, vt ea accedentibus, de exceſſib. prælatorum, quam temporalibus, vt recipere cenſus, & debita, habere curã colligẽdorũ fructuum & ſimil c. auaritiæ, de electio.in 6.

b Ingeſſerit. Per ſe, vel per alium; pro parte vel in totum, in iudicio vel extra.vt ca.auaritiæ. de elec. in 6.

c Erit. An autem hæc priuatio fiat ipſo iure, vel per ſniam, dic vt plene in c.auaritiæ, de elect in 6.

d Oeconomatus. Oeconomus eſt, cui res eccleſiaſtica gubernanda mandatur, l.iubemus.in prin.C.de ſacroſ.eccl.

e Procurationis. Subaudi vel alio quæſito colore, vt in ca auaritiæ, de elect.in 6.puta vicaria, cõmenda, & no.de hoc in c.qualiter de elect. Sumebantur enim huiuſmodi fraudes ex decretali, inc. cum nobis olim, in §.de elect.

f Excuſandus. Sed an excuſaretur cõſuetudine, ita vt conſuetudo adminiſtrandi ante cõfirmationẽ teneat? Et ꝙ non teneat in collegio vel dignitate eccleſiaſtica, firmat. Abbas in cap. poſtquam.& in c.qualiter, de elect. ſecus aũt in officio vel dignitate profana, vt in Rectore ſtudij quia licet & electio facta per collegium ſæculare debeat confirmari, vt not.in l.procuratorẽ, C.de.inr.om iud.& in Rectore ſcholarũ, Bal in Auth habita.Co.ne fil.pro patre, nihilominus valeret conſuetudo in contrariũ, & ita dicit ſeruari cõiter in ſtudijs Italiæ. Item Abb.in c.nihil, de elect.ponit plures caſus, in quib.vel de iure vel conſuetudine.defertur ex ſola electione adminiſtratio ſine confirmatione Et in dignitate Eccleſiaſtica non reprobat indiſtincte hanc conſuetudinẽ, ſed diſtinguit, vt per eum in d,c.nihil.

g Petet. Contexts hic ſumptus eſt ab extra. Bonifacii viij de elect incipit Iniunctæ.

h Sede. Sed an quod hic dicitur, habebit locum in inferioribus a Papa confirmantibus? Videtur ꝙ ſic, c.in cauſis, de re iud. Sed contrarium videtur verius, cum ſimus in materia pœnali, & contra ius commune, vt plenius no in extrauag. Boniſ.de electione, incip iniunctæ.

k Oſtẽdere. Scilicet in prin.officij id eſt, dum accedet ad prelaturã, neq; enim indeſinenter cogetur litteras oſtendere, ſimile no.in c. ſi iudex, de ſentẽ. excom.in 6.& ſatis planum eſt ex hac litera.

l Cõſecrationis. Sed pone, cõſecratus litteras papales habere nõ potuit propter obitum Papæ, num quid tenebitur multo tempore in Curia remanere? Reſpo.non damnatur enim temeritas eorum quiſe ingerũt adminiſtrationi, ſed neceſſitas non excluditur. Et vbi non eſt culpa, non pæna debet infligi, ca ſine culpa, de reg.iu 6. Vnde temeraria præſumptio hic reprobata ad alium caſum nõ debet extendi, nec prohibitio generalis excludit caſum alias licitum, cap. ſuper quibuſdam, ext.de verb.ſig Item ſtatuta & priuilegia cum trahuntur ad ea quæ ſunt reuocanda, ca §.de ſent excom.in 6.d §.60.§ verum, ca.ſuggeſtum, de deci.l.ex facto.ff de vulg.& pup.& pulchre per Abb in c.nihil.de electio.

m Benedictionis. Hoc verbum ad Abbates pertinet verbum conſecrationis pertinet ad Epiſcopos, no.in clem.2 de ſta.regul.& in capitu.quod ſicut, & in c vni.de fac vnct.& no.per Abb.in c. nihil, de elect.

Is autem in tota hac parte. CASVS ita figurari poteſt. Cum quidem Electus acceſſiſſet ad legitimum ſuperiorem pro confirmatione conſequenda. volebat totũ electionis proceſſum cognoſci, & examinari, illa ratione motus, quia cum ipſe merã i electione ſit examinatus, vti præſupponit, non conuenit vt iterum examinetur argumento c.ſemel, de reg.iu.in 6.ſuperior autem indifferenter volebat Potius electum admittere, quam poſtulatum.quia poſtulatio habet locũ in defectum electionis, argumento l.in cauſæ, ff.de minorib. nec etiam habentes intereſſe ſiue certi ſiue incerti, ſint, citare intẽdebat ne confirmatio differatur

in

in damnum Eccleſiæ, & ſi electus fortaſſe fuiſſet ſchiſmaticus, diſpenſatine cum eo procedebat, in defuit dubitatum quid iuris. Sol. vt hic legimus, quia cum ſuperior non deſt temere aliquid agere, ſequitur vt ad cognitionē talis obſeruet quod hic habetur, & propterea obiectiones nō tenent, ſi quidem aliud eſt examinare proceſſū electionis & aliud qualitates perſonarum. regulariter aūt Electio eſt præferenda, limitatiue vero aliquando ſecus cōtingit ob merita perſonarum vere vel præſumptiue conſiderata. Nota primo argu. geſta per aliquem inferiorem poſſe per ſuperiorem retractari ad quem ſpectat illa cognoſcere, & ap. pbare, qđ facit & p appellationib de qbus ēt Ab. & alii in rub. de app. 1. No. 2. limitatio ad regulam, qꝫ remedia ordinaria primo ſint obſeruanda, cum aliquā do poſtulatio præferatur iuxta rationem hic per gloſſam adnota in ver duplo.

in c. nihil. de elect.

d Impendat. Hodie hæc confirmatio non eſt neceſſaria Papa com ſibi ſeruat poteſtatem ſuperomnibus dignitatibus, ſolet tamen de gratia electos confirmare, vt per Abb. in c. nihil de elec.

net, [a]diligenter [b]examinare debet, & electionis proceſſum, & perſonā electi. Eſt. n. hoc generale, vt ad eū pertineat examinatio, [c]ad quē manus impoſitio ſpectat, Etcū omnia rite concurrunt, tunc munus ei cōfirmationis impēdat. [d]Quod ſi ſecus factū fuerit, non ſolū deiiciendus erit indigne motus. verū etiā indigne pmouēs puniēdus. [e]Nihil eſt. n. quod Eccleſiæ Dei magis officiat, [f]quam ſi indigni ad regimen [g] aſſumantur animarum.

Vbi maius periculū, ibi plenius cōſulēdū, h.d.

Quod cum in cūctis [h]ſacris ordinibus [i] ſibi locū vēdicet, in Epiſcopo tamē multo fortius, [k]qui ad curā aliorū poſitus in ſeipſo [l]debet oſtēdere, quomodo cęteros in domo Dei oporteat conuerſari.

Inter duos electos præponendus dignior, h.d.

Quod ſi forte eligentiū vota in duas ſe diuiſerint partes, [m]is confirmatoris iudicio alteri præferēdus erit, qui maioribus iuuatur ſtudiis, & meritis.

e Puniēdus. Quomodo autem puniantur illicite promouentes, & promoti, late nota in cap. nihil ſuper verbo ſuſpendatur, de elect. Parit tamen nulla, & inualida confirmatio nonnullos effectus. de quib. vide per abb. & alios, in cap. cum ſuper, de cau. poſſ. & propriet.

f Officiat. Quia qꝫ fit a prælatis fac letrahitur in exemplum, cap. magnæ, de vot.

g Regimen no qꝫ prælati dicuntur regere animas, vnde alias dicuntur reges, 12. q 1. capit. duo ſunt, hac ratione omnes habentes curam animarum poſſunt appellari prælati, cap. nihil, vbi Abbas, de electi. non. tamen ſtricte, vt not. Infra de vit. & hone. prælati. in Rub.

h In cunctis, ca. cum in cunctis, de elect & infra, de vit. & hon. prælat. in prio

a Pertinet. Id eſt eius immediate ſuperior, qui confirmandus eſt, qui non ſolum per ſe, ſed etiam per delegatum poterit hanc confirmationem explicare, vt habetur in capitulo nihil. de elect.

b Diligenter. Adhibito etiam conſilio Capituli, licet conſenſus eius nō ſit neceſſarius, Abbas in c. qua fronte, de app.

ANT. TIMO. Tenetur enim examinare perſonam elect maxime in ſcientia, honeſtate vitæ, & ætate, quia ſi indignum confirmat, vel illegitime, peccat mortaliter, tenent Summiſtæ Bar. Putan. ſiu Armil. in verb. confirmatio, capitulo nihil, de elect.

c Examinatio. Non ergo quod is debet examinare, qui confirmat, & talis examinatio debet ex officio fieri, etiam ſi nihil obiicitur contra electū, capitulo cum nobis, & capitulo venerabilem. de elect & capitulo quod eſt cito. diſt 77. & c. cum ex iniuncto, de hær quia confirmatoris intereſt, ne puniatur. ſi promoueret indignum. immo hodie cōfirmatio facta ſine cauſæ cognitione eſt ipſo iure nulla, de quo dic vt habetur, in capitulo ſi. de ele. in ſexto, vbi etiam habes, an idem ſit in admiſſione poſtulationis, vel collatione beneficii, & vide p Ab.

i Sacris ordinibus. Potes hic large intelligere etiā de conſtitutis in minoribus ordinib. q & ipſi poſſunt appellari ſacri, vt not 32. diſt. in ſumma, licet per excellentiam ſolum ſubdiaconatus, & ſuperiores appellentur ſacri, vt per Abbas in cap. 1 de elec. coniu.

K Fortius. Arg. a minori. de quo dicit, no. in cap. cum in cunctis, de elect.

l In ſeipſo. Facit capit. magnæ, de voto, & 1. quæſt. 1. capit. viliſſimus, & 1 quæſtio. 7. cap. conuenientibus, & in auth. de ſanctiſſimis epiſcopis, §. deinceps.

ANT. TIM. Vnde tenetur ſub præcepto charitatis, vt diximus alias propriam vitam exponere pro ſalute animarum S Thom 2. 2. q 26. arti. 5. tenetur enim reddere rationem pro animabus ſibi commiſſis, ſi male cuſtodiuerit oues ſuas, c. pen. de reg. iur.

m Meritis. Concord capit. quoniam. de iot patron capit. ſi forte 63. diſtinctio & de hoc habes in cap. cum eccleſia veſtra, de elect & in c. 2. de offi. cuſtod.

Admi-

Si vnus ſit poſtulatus, alius electus præponitur electus æqui idoneus, niſi poſtulãtiũ ſit duplo maior numerus. Quid tamen, ſi ignoranter indignũ poſtulauerint, nec electio valet, ſed ſi ſcienter, electio tenet, h.d.

Etſi vacante Eccleſia, ſciſſo in duas partes capitulo, alius quidem electus, fuerit poſtulatus, quæri poteſt electio ne cõfirmãda, an vero poſtulatio ſit admittenda? [a] in qua ſpecie, ſi tam poſtulatus, quã electus ſint idonei reſponſum eſt: [b] Si poſtulãtiũ numerus ſit eligentiũ duplo maior, [c] vtique poſtulationẽ eſſe admittendam, ſin id minus, electionẽ confirmandam. [d] Sed ſi poſtulantes indignũ [e] neſcii poſtulauerunt, nec poſtulatio, nec electio rata habẽda erit, ſi ſciẽtes, & prudẽtes, erit electio cõfirmãda.

Virt⁹ vniuerſitatis in duab. partibus de trib⁹.

In confirmatione facienda citandi ſunt, quorũ intereſſe poteſt, h.d.

Illud [f] etiã cõfirmantem obſeruare oportet, ne dũ nimia in cõfirmando celeritate [g] vtitur contra doctrinam Apoſtoli [h] propriũ affectũ iuri [i] & æquitati præponat. Itaque ſi coelectus aliquis, vel cõtradictor apparet, ante confirmationẽ nominatim [k] vocandus eſt, alioqui ſi nemo apparet, in ſo ribus eccleſiæ, in qua electio facta eſt, generaliter [l] educendum erit, vt ſi qui ſint, qui cõfirmationi futuræ velint oppone re [m] ad cõtradicẽdũ, iaſſignato perẽptorio [n]

Celeritas inimica conſilio

a Admittenda Nota hic differentiam inter poſtulationem, & electionem: quia poſtulatio non dicitur confirmari, ſed admitti, & hæc admiſſio habet vim electionis, & confirmationis, ſed electio dicitur confirmari, vt hic, & c. ſcriptum, de elect. vbi de ratione diuerſitatis dr̃ p Ab. & Doctor & vide quod no. i. ſ. de corrp͂o rum vſu ſubla. §. 1. rito præfertur ipſa electio, maxime quod ſic citius conſulitur, & prouidetur eccleſiæ, Abbas in capit, ſcriptum, de elect.

b Reſponſum eſt. in c. ſcriptum, de elect.

c Duplo maior, id eſt facta a duabus partib. capituli, vt ſi ex triginta canonicis viginti poſtulãt, & decem eligũt, habetur in ſimili, in d c. licet, de elec. & in ca. indemnitatib. eod. ti in 6. & per tot. And. in cap. ſi qñ, eo. titu. & libro Et ratio huius caſus eſt ſecundum Docto. in cap ſcriptũ de elect. quia potẽtia capitularis, ſeu vniuerſitatis conſiſtit in duabus partibus vnum in tertia parte non eſt aliqua virtus capitularis, l. nulli. & l. plane ff. quod cuiuſque vni. nota vnde, licet poſtulatio ſit via extra ordinaria, & electio ordinaria ex quo tamẽ virtus capitularis, ſequitur illam viã extra ordinariam, illa eſt præferenda in capitulo cupientes. §. pen. de elect. & vide quæ not. in ſexto.

d Confirmandã. Etiã ſi non ſit facta a maior parte Sed contra de his, quæ habentur in ca. eccleſia. 8. & c. coram, de elect. vbi dicitur, q͂d debet concurrere ad electionem maior pars capituli. Sol. quod hoc ſpeciale eſt, quando electio concurrit cum poſtulatione. Et ſpecialitatis ratio poteſt eſſe; quia non datis duabus partibus poſtulantium non eſt reperire potentiam capitularem: ſed aliquid de virtute capitulari reperitur nunc in parte eligentium, cum habeat aliquos de duabus partibus, & habito reſpectu, quod eligentes prouident per uiam ordinariam, & meliori modo, quo poteſt, ſcilicet, conſentiendo tanquam in ſponſum, aliis perſiſtentibus in via extraordinaria, merito præfertur ipſa electio, maxime quod ſic citius conſulitur, & prouidetur eccleſiæ, Abbas in capit, ſcriptum, de elect.

e Indignum De materia, in capit. ſcriptum, de elect.

f Illud. Cap. illud diſti. 23. & cap. fi. de elect. in 6.

g Celeritate. Not. hic reprobari celeritatem. Eſt enim inimica conſilio, vt dicit Salomon, & eſt quod hic dr̃ generale in omnib. perſonis promouẽdis, 8 q 1. capitu dilectiſſimi, & hoc tam ob reuerentiã ſacramenti recipiẽdi, capitulo iudæi, de conſ. diſtinct. 4. quam etiã ob multas alias rationes, de quibus prolixe nota in capitulo fi. de elect. in 6. & facit cõtra iudices ſẽtentias accelerantes, contra ca. iudicãtem, 30 quæſ. 5. & tradita in l. prolata, C. de ſen. Interdum tamen commendatur & deſideratur & plurib. de cauſis, de quib. nota. in d. capitulo fi ſuper verb. celeritate.

h Apoſtoli. Scilicet ad Timo. cap 5. & 24 dict § 1. & d. 78. cap quid eſt cito & de elect. cap. cum nob. 5, & ca. fi. eod. tit. in 6.

i Iuri. Quod facere non debet cap. ſi quis epiſcopus, in fi. d 7

K Nominatim. Simile in cap. ſtatuimus de ſententia excom.

l Generaliter. Et publice, quia talia edicta in publico proponi debent, c. j de poſtul. & faciunt quę no. in Cle cauſam de elec. in 6. verum, in quarta glo. Et hoc eſt contra illos, qui adhuc fraudem faciunt coſtitutioni, faciendo hanc vocationem fieri coram certis amicis.

m Opponere. Et poterit opponi, non ſolum per uiam accuſationis, ſed etiam per viam exceptionis, vt per Abb in c. cum dilecti de dol. & conti & in c. accedens, de accuſatio.

n Peremptorio. Sed nunquid poſt hunc terminum ueniens audietur, Super hoc dic, vt habetur & not.

no,in cap cum in vna,extr,qui. ma. accuſ. poſſ.& per Io. And.in addi.ad Spec. in lit. de cita.§.viſo, in primo offi. ium tamen iudicis non conquieſcit vt no. eſt ſupra,& in cap cum nobis olim,de electio. Et cum dicit hic peremptorio,ſubaudi,& cō petenti.

quia circa,de bigam.& in 1.ſi.de temp.ord.

g Confirmari. Nota ergo caſum,in quo electio nulla,tanquam facta de intelligibili diſpenſatiue admittitur & confirmatur per ſuperiorem: concor ca.quia diligentia,vnde ſumitur,regulariter contra c.innotuit,de elect.

termino,præſentes eſſe debeāt. Quæ omnia locum habent, ſiue cōcorditer[a] electio fuerit celebrata,ſiue non.

Opponentes electioni,ſi deficiant in probationibus ſunt puniendi.h.d.

Sciant tamen ii, qui contra electionem opponēdū duxerint ſe,ſi probationibus deſtituti fuerint,ab omni pænitentiæ[b] præſidio excluſos,legitimis eſſe ſubiiciendos.

Poteſt diſpenſari cum electo ſchiſmatico, ſi nullum ordinem a ſchiſmaticis ſuſceperit h.d.

De illo dubitari contigit,an eius,qui abiurato[d] ſchiſmate,ad vnitatem Eccleſiæ rediit, confirmanda ſit electio: & reſponſum eſt. Si a ſchiſmaticis nullū ſuſceperit[e] ordinem,& eius electio canonice celebrata deprehēdat,poſſe illā diſpēſatiue[f] cōfirmari.[g]

Confirmatione contrahitur coniugium ſpirituale,h.d.

Igitur confirmatione ſecuta, inter electum,& perſonas eligentium,hoc eſt eccleſiam, ſpirituale coniugium contrahitur[h] Qua propter confirmatus liberam ſuper illis ſtatuendi nanciſcitur facultatem[i].

Cōcorditer.

a Cōcorditer, Id eſt, nemine diſcrepāte,vt no.in c.cupientes, in verbo concordē.de elec. in 6.& per Ab. in capit.in cauſis,de ele.& in c.nō poteſt,de re iu. Quo tamen caſu videbatur dicendū,nō eē neceſſariā hāc vocationē cū omnibus concordantibus non videatur facile,vt comparear accuſator.

b Pænitētiæ. Nec enim in alterius detrimentum propoſitū mutari licet.cap mutare,de re iu. in 6. cū ſuis concord. ad idem c. publicato,de electio. Et quod ſemel placuit, non pōt amplius diſplicere, vbi verſatur alterius intereſſe,capit quod ſemel,de reg.iur. in 6 niſi in caſibus, in quib. iura pænitentiam & variationem admittūt,vt ibi not. Sed quid ſi promouēdus conſenſit,qd opponens renunciet obiectis, vel qualitati obiecti, Reſpō. ut not. in c.ab eo.de elect. in 6.

c Pænis. Quæ ſint autem pænæ huiuſmodi dic in c.1.§.ſi.& c.ſi forte,& c.ab eo.& c.cupientes, de elect. in 6.

Abiurare

d Abiurato. Abiurare eſt cum iuramento renunciare. No.ergo quod ſchiſmatici tenentur abiurare,velut hæretici, alias non ſunt ab Eccleſia recipiendi,c.quia diligentia,de elect in 6.

e Suſceperit. Idem ſi ſuſceperit, ſed ignoranter, quia cum ordinaretur,neſciret damnatum ordinatorem,capitulo primo,de ſchiſma 9.quæſt.1.ca.ordinationes,facit 1.quæſt.2. cap ſi quis a ſimoniacis.

f Diſpenſatiue. Sed a quo obtineri debebit diſpenſatio? Reſpondeo a Papa tantum,ſecundum Abb.in capitu quia diligentia,de election. Immo non videtur neceſſaria diſpenſatio,capit. furtum. diſt.50.Sol.quod ibi dicitur habet locum quo ad Deum,ſecundum Hoſtien. ſecus eſt quo ad homines,vt hic,& c.quia diligentia,de ele.1.& in cap.

Igitur cōfirmatione) CASVS. Quidā electus,& confirmatus ad certā Eccleſiā volebat in ea ſingula poteſtatis iura exercere,illa rōne motus,qđ confirmatio tribuat ius non ad eccleſiam, ſed in eccleſia, & ideo erat plenum cum concedatur ex certa ſcientia, Abb.in c.1.de cōfirma. Solu tñ vt hic dr, quia poteſtas Ordinis depēdet a conſecratione,vt i f. p tot. tit.ſeq. & propterea non tenet obiectio, vt de ſe patet,No.1.arg iuxta canoniſtarum ſitam conſecrationē aliquid reale conferre Epiſcopo,& cōfirmatur per capitulū primū de ord. ab Epiſcopo qui renuncia.No 2.Epiſcopum habere poteſtatem Ordinis diſtinctam a poteſtate iuriſdictionis,de quibus eſt aqua.de conſecratione Eccleſi vel altar. & vna confertur per confirmationem,altera vero per cōſecrationem.

Ioā.Bap.

Q ſi poſſit quis Eps appellari.

h Contrahitur.Cap.inter corporalia,de transla. vbi de materia late per Butri. Abba. & reliquos, Non tamē propterea poteſt appellari Epiſcopus ante conſecrationē,cum nō ſit conſummatū coniugium ſpirituale,vt per Abb.in c. eam re. de reſcrip.& in cap de multa,de præben.Argu.tamen contra,in c.1 de translat.prælat.Solu.vt per Abbas ibi.Sed an poſſit ſaltem appellari prælatus? Reſpondeo affirmatiue,cum habeat officium cū iuriſdictione, vt hic,& hoc facit prælatum:Abb. in d.c.de multa & hoc tenet Abb.in ca.tam literis de teſtibus.

i Facultatem.Sed nonne requiritur inſtallatio? cap.vt noſtrum de offic.Archid Reſpondeo,id ita de [illegible] um ſi ſit conſuetudo,vt per Abb in capit. cum ſuper de cau poſ.& propr & per eundem in c.tiā ſiniſſam,de ele c.alias & ante inſtallationē confirmatus adminiſtrat.Ad quid ergo inſtallatio?

Confirmatus & nondum conſecratus, euercet ſolum quæ ſunt iuriſdictionis, non quæ ſunt ordinis. Et nemo dat quod non habet. h.d.

Hoc autem ſic intelligi oportet, vt corũ quidem quæ iuriſdictionis ſunt, vt puta cor[a]rigendi, conferendi, confirmandi, & iis ſimilium libera confirmato permiſſa ſit tractatio.[b] Ea vero, quæ non iuriſdictionis, ſed ordinis ſunt, veluti[c] clericorum ordinationes, benedictiones virginum, depoſitiones, eccleſiarum & altarium conſecrationes, ante propriam conſecrationem peragere prohibetur. Neque.n. ratio ſuadere videtur, vt quis in alios id conferre poſſit, quo eundem indigere[d] dignoſcitur. Quod ſi conſecratus ſit, non ſolum quæ iuriſdictionis, verum etiam quæ ordinis ſunt, exequi poterit.

DE CONSECRATIONE. TIT. X.

Conſecrationis. { Tempus. / Perſonæ concurrentis. / Modus. }

DEbet igitur is, qui canonice[e] electus, confirmatus, & examinatus[f] eſt nouiſſime conſecrari. Quod quidem ne eccleſia paſtoris quaſi[g] deſtituta ſolatio, aliq

---

inſtallatio? Reſpondeo ſecundum Abb in d. c. cum ſuper, vt acquirat poſſeſſionem Eccleſiæ, quam nõ acquirit ea eo ſolum quod agit pro iuribus Eccleſiæ. Item propter ſolennitatem quandam, ne uideatur propria auctoritate intrare poſſeſſionem. Item intellige quod hic dicitur, ſi aliusoon ſitio poſſeſſione, vt per Abba. in d. c. cum ſuper.

a Corrigendi. Sed an poſſit etiam deponere? Reſpõdeo vt per Abbas in capitulo tranſmiſsã, de elect. & facit ad hunc text. ca. ſicut, §. præterea, de elec.

b Tractatio. Sed an poſſit indulgentias cõcedere? Reſpondeo affirmatiue, vt per Abbas in capitulo ſuffraganeis, de electio Poterit etiam ſi ſit Archiepiſcopus confirmare ſuffraganeos, ſecundum Butr. & Abbas in capitulo primo de tranſlat. prælat.

c Veluti. Nota hic quæ dicantur eſſe ordinis, alia etiam enumerantur per Abbas in capitulo veniens, de præf.

d Indigere. Et ſic nota, quod nemo dat, quod non habet, fac. l. traditi ff. de acquir. poſſe l. ſi vniuerſæ, Co. de lege Sed quid ſi non erat verus prælatus, an ab eo geſta debeant haberi rata? Reſpondeo, vt per Abb & alios in c. dudum de elect. & per Legiſtas in leg. Barbarius ff. de offic. prętoris.

DE CONSECRATIONE.

Poſt explicationem illorum actuum quib promotio iſta prælatorum initiatur ac perficitur, ſequitur videre de vltimo actu quo conſummatur, qui cum ſit ipſa conſecratio, iuxta no. in ca ſi. de trans la. Epiſc. propterea de ea in pręſenti tit. per tractat qui diuiditur in tres partes, in prima habetur intra quantum tempus ſit facienda conſecratio, in ſecunda, per quot, & quos fieri debeat, in tertia quomodo ſit facienda, ſecunda, ibi ordinationis, tertia ibi congregatis.

DEBET igitur.) CASVS Quidam fuit electus & confirmatus ad regimen certæ eccleſiæ, & cũ deberet quoque conſecrari, fuit quæſitum intra quantum tempus id eſſet faciendum, ſtatim enim videbatur, primo reſpondendo habeat cũ tos in eccleſia §. fin. ſupra titulo proximo & ibi diximus Solo tamen vt hic dicitur, quia impoſitio manus dicebat Apoſtol. non eſt cito imponenda: obiectio autem non tenet, quia illud intelligitur ſecundum ſtatuta canonum Not etiam in reb ſacris dilationem locum habere, vt canonicè conſecratur, c. a di. 75.

e CAnonicè] Quia ſi cõſecraretur non canonice electus, & conſecrans & conſecratus eſſent deponendi, capitulo nullus, diſtinct. 62. concor. ibi alleg.

f Examinatus Secundum ea, quæ habes in capit qui Epiſcopus. diſt. 23. Et ſcrutiniũ, ſiue examẽ hoc, quod fit in conſecrãdo, nunquã eſt omittendum etiam circa notata, d. ca. qui Epiſcopus, vbi nota ſecus eſt de ſcrutinio electionis, quod poteſt omittit in perſonis notis, diſtin. 47 c. de Petro. & dict. 94 c valde.

g Quaſi Hæc dictio diminuit parum de ſigno, cui additur, nec enim Eccleſia cuius Epiſcopus adhuc conſecratus non eſt, poteſt abſolute dici viduata, cum confirmatus exerceat in Eccleſia ea, quæ ſunt iuriſdictionis, vt ſupra titulo proximo §. fina & per Abbas in capitulo inter corporalia, de translatio. Aliquando tamen eſt veritatis expreſſiua, vt in lege. t. ff de tranſactione & in Euangelio Gloriam quaſi vnigeniti. Sed regulariter contra, vt hic, & per Abb. in capitulo dudum, 1. de elect. & in capitulo ſignificauerunt, de Ind. & in capi. parochianos, de decim & in cap. fina §. in aliis, vt titulo non conteſtat. Sed cum non conſecratus non exerceat quæ ſunt ordinis, nec poſſit epiſcopus appellari capitulo tua, de his, quæ ſiunt a prælat. ſine conſil. capitu. & not in Clem. 2. de baptiſm per Ab. in ſubt. & capitu. primo, de tranſlat prælat. & ſupra tit.

Inſtallatio ad quid induenta.

Cõfirmatus dat indulgẽtiã.

Scrutinium quã poſſit omitti.

Ioã. Bapt.

tit. 1. §. fi. ideo ſaltem large videtur eccleſia vidua-ta, & ſine viro. fac. c. quoniam, diſt. 100.

a Tres menſes. Vt c quoniam, diſt. 100 & ca. quo-nia, diſt. 75. & c. de Siracuſanæ, diſt. 28.

b Impedimentum Veluti ſi ſit cauſarum ab inex-cuſabili neceſſitate vt in c. quoniam diſt. 75.

Ordinationi.) Hæc pars diuiditur in 2. particul. in prima habetur qui, & quot debeant conſecrare, in ſecunda quid iuris ſi ſint impediti. ſecunda ibi, quod ſit quo ad primum CASVS Archiepiſcopus q. dam volebat ipſe ſolus conſecrare Epiſcopum quendam eius ſuffraganeum putabat autem id ſibi licere, tum quia ipſe debet confirmare, ca pitulo primo. de translat, tum etiã ad ſimilitudinem Ordinationis alicuius ſacerdotis, capitul presbyter. diſtinctio. 23. Sol. vt hic dicitur, & ob rationem in text. aſſignatam, non obſtant obiecta ob diuerſam actuum, ac perſonarum qualitatem. Not Epiſcopos certam, & propriam habere conſecrationis ſeu Ordinationis formã diſtinctio. 75. per tot Nota, 2. nomen ſignificare aliquando officium in perſonis in dignitate conſtitutis, quod intellige de nomine dignitatis § qđ autem. diſt 68.

patiatur incommodũ, intra tres[a] mẽſes poſt electionem, niſi legitimũ ſubſit impedimẽtum[b] expediri debet. Alioqui ſi Matropolitanus, aut ii, ad quod eas res pertinet, negligentes fuerint. Eccleſiaſticis condemnationibus ſubiiciendi erunt.

Conſecrationi intereſſe debent ad minus tres Epiſcopi, alioqui non valet h. d.

Ordinationi autem intereſſe debet nõ ſolum Metropolitanus,[c] verum etiam cõprouinciales[d] Epiſcopi, qui numerũ conficiũt trium[e] Nã & B. Iacobus, qui Iuſtus appellatus eſt, a Petro; Ioãne, & altero Iacobo Apoſtolis ordinatus eſt,[f] Succeſſorib. ſuis, ſ. formam dantibus vt nõ minus, quoq. trib. Epiſcopis ordinetur. Quod ſi ab vno, vel duobus Epiſcopis ordinatio expedita fuerit, taliter ordinatis, vt Epiſcopi nominẽtur a Sãctis partib. inter dicitur. Ergo ſi nomẽ[h] nõ habent, officium qualiter habebunt?

Suffraganei a Metropolitano uocati debent cõparere, vel ſe excuſare. h. d.

Euocãdi ſunt igitur a Metropolitano ſuffraganei, qui ſi omnes cõcurrant, bene eſt, ſi aliqui conuenire non poſſunt, ſui preſentiam[h] per epiſtolam facere debent.

Archiepiſcopus impeditus, conſecrationem ſui ſuffraganei alteri committere poteſt, h. d.

Quod ſi Metropolitanus, vel infirmitate,

c Metropolitanus Immo in caſu non ſufficiet interuentus Metropolitani, puta ſi ſit confirmatus a Papa, quia tunc non poterit conſecrari per inferiorem ſine licentia Papæ, argum. cap. meminimus vbi Ab no. c. in diſtribuendis, de temp. & ord. & c. antepen. vbi no de elect. in 6. niſi tamen aliud haberet conſuetudo.

d Comprouinciales Cap. Epiſcopi, cap. prouinciales, & per tot. diſt. 63.

e Trium) Computato Metropolitano, vt not. in c. epiſcopis, diſt. 64.

ANT. TIMO. De hoc eſt diſpoſitum in Canonibus apoſtolorum capitu 1. ita Epiſcopus a duobus, aut tribus epiſcopis ordinetur Tom. 1. Concil. expreſſe mandat Damaſus Papa, capi. cor epiſcopi. §. quod autem, diſt 68. quod ſi pauciores eſſent nihil agerent ſecundum gl. in cap nec Epiſcopi, de tẽpo. ordi. Petrus tñ de ſtatu. in lib. de poteſtate Papæ dicit ternarium numerum non eſſe de ſubſtantia conſecrationis. Vnde & Gregorius in Anglia nouiter conuerſa legitur ſuper hoc diſpenſaſſe.

f Ordinatus eſt.) Sed nonne, omnes Apoſtoli erant Epiſcopi? Videt qđ ſic, quia Petro fuit datus Pontificatus, & alii quoque fuerunt pari poteſtate prædíti, ca. in nouo, diſt. 21. Itẽ Epĩ ſucceſſerunt in locũ Apoſtolorum vt c. quorum, 68. ergo Apoſtoli fuerunt epĩ Et de Iuda legit, & Epatum eius accipiat alter, qũo ergo Iacob. de nouo fuit ordinatus Epiſcopus? Reſp. vt no. in ca. ſi diſt. 66. — Omnes Apoſtoli Epi. præſentia.

g Nomen.) Facit diſt. 68. §. quautem. Vnde & verſus. Si re priueris nec nomen hre mereris. Fa. l ſtatutis, C. de ſen ex breui. re. le. a nullo, Co. de feriis 32 q. 4. c. dicat in fi & diſt. 66. ca. fratrem, & 16. q. 1. ca ſi cupis.

h Præſentiã.) Nota, quod per epiſtolam dicitur quis exhibere præſentiam ſuam, concord. capitul. non debet, diſtinct. 65. quod tamen non ualeret ad contrahendam ſtipulationem, vt in le, 1. ff. de verborum oblig. ſed bene vt procurator exoneretur a ſatiſdatione, l. ſi procuratorem ff. de procur argum. contra, de pænit. diſtin. 1. capit quem pæniter & Inſti. de autho. tuto §. 1. & le pupillus, § obligari ff. de autho. tuto. Per nuntium quoque, ſiue per procuratorem dicitur quis exhibere præſentiam ſuam. not. Docto. in capit. cum parati. de appel per capit. Epiſcopus, diſt. 18 fac. cap. pen. de iura. calum. Vide

cie quæ not.in Cle dudum, de ſepult.in verb.præſentari & in c.ea noſcitur.de his quæ fi.a præla.Facit hoc ad ſtatuta & alias diſpoſitiones requirentes præſentiam alicuius.

reſidet,l.ſicut,§.fin.ff.pro cuiuſq.vniuer.not.immò potius eſt arg.in contrariũ,cum iſta ſplus non poſſit,quod vniuerſitas potuit, pro quo ar.in l.ſi grege,ff.de le.1 & §.ſi grex,inſt.de leg Et fac ad quæ. An ſi oẽs electores delinquant in eligendo præter vnum,in illo reſideat ius, eligendi.De quo vide quod nota cap.fin.diſt.65. & in ca per inquiſitionem,de elec.

vel alia iuſta cauſa,[a] ita præpediat, vt ſuorũ ſuffraganeorum aliquem conſecrare nõ valeat,alicui coepiſcoporũ vices ſuas [b] demandare[b] poterit,a quo conſecrãdus munus cõſecrationis recipere tenebitur.[c]

Deficientibus Epiſcopis comprouincialibus,ad uocandi ſunt Epiſcopi vicinæ prouinciæ.

Illud quæſitũ eſt.Si in prouincia, in qua olim plures Epiſcopi fuerint, vnum tantũ remanere cõtigerit,quid fieri debeat, cũ & ſolus ordinare non poſſit, & nullos, quos conuocet,habeat prouinciales? De hoc in Sardicenſi Concilio ſtatutum legitur, vt ſuperſtes Epiſcopus[d] conuocet[e] Epiſcopos vicinæ prouinciæ,& cum eis comprouinciales ſibimet epiſcopos[f] ordinet.[g]

Quomodo ſit explicanda conſecratio, h.d.

Cõgregatis igi. hora Dñicæ lucis tertia[h]

Ioã. Bap. Quod ſi) CASVS Archiepiſcopus ſciens proptio iure ad ſe pertinere Conſecrationem ſuorum ſuffraganeorum: ob impedimentũ volebat eam alteri demandare & in defectũ ſuffraganeorum volebat Epos vicinæ prouinciæ vocare ad conſecrãdum quẽdam ſuũ ſoffraganeũ, vñ.q̃ſitum fuit quid iuris,per cap.aqua de conſ.cr. negatiue erat reſpondẽ.Sol. tamen vt hic legimus.quia cum iſta delegatio, & vocatio fiat de Epiſcopis, eſt legitima,cum ſint eiuſ. ordinis, & differunt inter ſe tantum rõne diœceſis quam quiſque hẽt aſſignatam,& ideo non obſtat obiectio Not. 1 actum conſecrandi poſſe de legari iis q̃ ſunt eiuſd.Ordinis d.ca. aqua,& ibi Doc.Not.2.Epiſcopos conuenire inter ſe in ijs quę ſunt Ordinis.§.pen.ſupra de Epiſcopis.

a Iuſta cauſa) Videtur ergo,ꝙ niſi ſit aliquod iuſtum impedimentum,ex ſola voluntate & arbitrio non poſſit Archiepiſcopus committere hanc conſecrationem. Contra tamen tenet Hoſt.in c.quod ſedem,de offic ord. vnde hic ſumitur:& eius opi.cõmuniter tenetur,vt per Abb.d.loco,& quod hic,& in d.c.quod ſedem,dicitur de impedimento,habet locum de honeſtate.

b Demandare.) No.ergo:ꝙ Archiepiſcopus demãdat ea quæ ſunt ordinis, & ſic committit ea, quæ ſunt meri imperij: cum exerceatur in conſecrando iuriſdictio ex officio nobis ad publicam vtilitatem;vt hr̃ in c ꝙ ſedem,de offic.ord, & in capit.ex qua,de conſec.eccleſ vel alt & in cap ſuffraganeis, de elect.quod intelligetur infra de conſecr. & repar.Eccleſ.vel alta.§.confici.

c Tenebitur.) Vt cap paſtoralis,de off.ord.tenetur etiam intra duos menſes viſitare Archiepũm,niſi ſit impeditus, quo caſu debet etiam impedimentum ſignificare per literas, c.ſi quis in Metro politana, diſt.65.& no.in capitu quod ſedem.de offic.ordi. Sed, an quemadmodum conſecrandus ſuffraganeus tenetur recipere munus conſecrationis ab eo, cui hoc eſt demandatum? ita & offic conſecrandi is,cui eſt actus conſecrandi demandatus?Reſpo q̃d ſi eſt ſuffraganeus hoc onus detractare non poteſt: ſecus ſi ſit non ſubditus,vt p Abb in d.c.ꝙ ſedem.

d Superſtes epiſcopus) Arg ꝙ vniuerſitas in uno

c Conuocet.) Sed nũquid tenebunt iſti conuenire ad conuocationem iſtius Reſp. tenentur:quia niſi venirẽt,peccarẽt, argu. 11 q 3 ĩ c. ſicut.n. & ca. Præcipimus, diſt.90. & debens tunc cogi. ab ipſo prælato, vel Papa Quidã dñt, ꝙ etiã ab iſto compelli pñt auctoritate d. c.ſi.d 65.& ſic quãdoque par.in parẽ habet imperium: fac.2.q 6. cap. placuit.c.6.q.4 ca.2.

f Epiſcopos. Sed quis dabit his expenſas? R. Eccleſia quæ vacat, argu 4. q.3.ca.ventutis. & 10.q 3.c.cauendum.& 12.q.2.c.charitatem. Quod ſi ſit tenuis,tũc comedẽt de ſuo,ca.cũ ab omni,de vi.& hon.cler.

g Ordinet.) Quod ſi ſupereſtes hoc facere negligat Tunc prouidendum erit iuxtà tenorem ca ſi d.61.

Congregatis) CASVS. Archiepĩ. & Epĩ.Conſecrando quendã Epũm volebant iſtã iuris ſolennitatem obſeruare,quæ hic hr̃,vnde fuit dubitatum an poſſent,negatiue.n.videbatur reſpondendum,quia cum ptãs ordinis immediata ſit a Chriſto,qui omnia ſacramenta inſtituit, vt de fide habemus, non debet aliquid addi.Sol.vt hic dr̃,qua ratione congruentiæ erat omnino neceſſarium,vnde nõ obſtat obiectio.propter iſtam congruentiam,cuius gratia Eccleſia & circa ſacramenta poteſt aliquid ſtatuere. clem 1 da baptiſm.cum ſi Not.argumentum quod fidelitatis iuramentum ſit præſtandum ab omni eo,qui ad aliquod officium promoueatur.c.ego.N. de iureiur.

h Tertia) Multiplex eſt rõ de hora tertia, qa tunc dẽt miſſã publice celebrari, de conſe diſt 1.c.nocte ſine qua nec eccleſia pt conſecrari;c.oẽs,de conſe. diſt 1.Item quia ſpiritus Sanctus in igneis linguis hora tertia dr̃ deſcendiſſe ſuper Apoſtolos, ca.nocte in quorũ locum ſuccedunt Epĩ.c.in nouo,diſt. 21.Item qa illa hora Dñs eſt crucifixus,vt ibidem dr̃, & illa hora Apoſtoli conſecrauerunt Paulum & Barnabam:vt not in cap,ordinatione, 1 diſt.75. An autem hora. Vel miſſæ celebratio ſit de ſubſtãtia conſecrationis,vel collationis ordinum,not in d.c.ordinationes, & in capit.quod ſicut,§ 1.de ele, Ioã Bao.

S.iu-

a Scrutinio. Vt c. quod epiſcopus, diſt. 24 & c. ordinationes, diſt. 75.
b Codice. n. Sed an hæc libri ſupra caput tentio ſit de ſubſtantia actus? Reſp. communiter tenetur quod non, ut no. in c. Epiſcopus, diſt. 23.

primum. CASVS non figuratur. Not tamen palloſ ſignificare plenitudinem Pontificalis officij ſub illa ratione, quod ſine eo poteſtas ordinis exerceri nequeat, & ſic in c. niſi, & c. ad honorem, eo. inter ſe conciliant.

& Scrutinio [a] cum precibus celebrato, duo ſupra capus ordinãdi, Euangelij codicem [b] tenentes [c] manus imponant, & vno ſuper eodem benedictionem fundente. cæteri, qui adſunt manibus ſuis caput eius tangant, atque illud vna cum manibus, ſacro chriſmate deliniant. [d] Quo demum peracto Eccleſiæ Romanæ atque eius Pontificibus fidelitas [e] ſecundum formam Gregoriani reſcripti [f] iuranda erit.

DE RECEPTIONE ET AVctoritate pallei.

TIT. XI.

Palleum. { Quo tempore recipiatur. / Quomodo impediatur.

Pallei receptio non eſt differenda, & quid ſit palleum.

HOc amplius [g] Metropolitanum [h] proſpicere oportet, vt pallei petitionem, [i] & receptionem non differat. [k] Cum ſibi ſine palleo epiſcoporum conſecrationem [l] minime permiſſam ſcire debeat. Eſt autem palleum Metropolitanorum [m] inſigne ornamentum [n]

c Tenentes. ſed q̃ritur. An quilibet hoꝝ ordinet Epiſcopum? poteſt dici, quod nullus hoꝝ ordinat ſed quilibet conſecrat. Conſecrare enim eſt cum alio ſacrare, 24. q. 1 c. pudenda, ſicut plures ferunt trabem, ita quod nul[9] per ſe l. ita vulneratus, §. 1. ff. ad l. Aqui. arg. contra in l. vulgaris, ff de fur.
d Deliniant. Vt in c. vni. de ſacra vnctio.
e Fidelitas. Sed an fidelitas, & homagium ſint idem? Reſponde non, & differunt, prout ponitur per Ab. in ca. ex diligenti. de ſimo.
f Reſcripti. Ca. ego de iureiu. c. ſignificaſti, de elec. & de forma, qua inferiores iurant epiſcopõ per Abb in ca. tua nos, de iureiu.

DE RECEPTIONE & auctoritate Pallei.

Ioã. Bapt. Cum Archiepiſcopus ſit maior Epiſcopo, c. 1. diſt. 21. & habetur ſup. de Epiſcopis, §. archiepiſcopi: ideo maior quoque ſolẽnitas requiritur in eius perſona & propterea poſt in præce. proponitur iſte qui diuiditur in 2. par. in prima explicatur materia propoſita, in ſecunda adnot. continuatio, ſecũda, ibi hęc de creandis.

g Hoc ampli, &c. Quaſi dicat nedũ conſecrandus eſt Metropolitanus, verum hoc amplius, &c.
h Metropolitanũ. Metropolitanum) ideo dicit & non archiepiſcopum: quia ante pallei receptionem nõ debet appellari archiepiſcopus Ab. ĩ c. ſuffraganeis, in 3. no. de elec. & in c. niſi eo. Sed Ab. bene põt appellari abb. ante benedictionẽ, abb. in ca. inter 2. de re iud.
i Petitionem. Sed a quo petet? Reſp. a Patriarchis vel a Summo Põtifice, ſm diſt. Ab & Bu. in Rub. eo.
K Differat Vltra tres menſes deputatos, ẽt conſecrationi, c qm̃, d. 100. & per abb. in c. ad honorem, eod.
l Cõſecrationem. Multa ſunt prætera, quæ nõ poteſt Metropolitanus ſine palleo exercere, ut conuocare Concilium, conficere chriſma, & alia, & in ca. quod ſicut, § ſuper eo in fin. de elec. Poterit tamen Metropolitanus talem conſecrationẽ demandare, ut ſup. titul. proxim. §. quod ſi Metropolitanus.

ANT. TIMO. Nota quid dicit abbas in rub. eo. quod nomen iſtud palleum, debet ſcribi per, e, non per i, & ponit differentiam inter hæc duo nomina, nam pallium, inquit, eſt honeſtatis, palleum eſt dignitatis.

Ioã. Bapt. HO. amplius. Hæc pars diuiditur in 3. partic. in prima habetur quid ſit palleum, in ſecunda quomodo ſit concedendũ in tertia qñ ſit vtendum; ſecunda ibi, cuius, tertia ibi, ſed eo, quoad

m Metropolitanorum. Sed cur non dicit generaliter epiſcoporum, cum epiſcopi utantur palleo, capitu:cum in iuuentute, de præſumptio. & ponant etiam de epiſcopis? Hoſt. in ſum eodem, & abb. in rubr. Reſpond. de iur com. epiſcopis palleum non competit, ſed ex priuilegio tantum, ut per abb. in rub. eod.
n Ornamentum. De cuius forma per abb. & alios in rub eod.

ANTO. TIMO. Forma autem pallei ut deſcribitur ex Ioann. Andr. eſt, quædam albi, ſeu pallidi coloris, rotunda, ſeu circularis, ſeu quæ clauditur

quod de corpore [a] Beati Petri ſumitur, paſtoralis officii plenitudinem [b] deſignans.

Volens aliquid palleando obijcere, debet iurare de calumnia, & intra duos menſes obiecta probare, alioquin tenetur ad pœnam talionis, h.d.

Cuius receptio, ut citius explicetur, nouiſſime [c] conſtitutũ eſt, ne per cuiuſuis criminis obiectionem forte palleando faciendam differri poſſit, niſi obijcientes corporali iuramento præſtito firment ſe, nec agere quidquam callide, ac de obiectis promptã fidem, hoc eſt intra bimeſtris temporis ſpatium [d] afferant, ad talionis vel extraordinariam pœnã ſe præſidis obligantes arbitrio, ſi obiecta minime probauerint. Quod ſi contradictores iſta facere renuerint, eorũ obiectionib. nequaquam obſtantibus, ad ipſius traditionem pallei procedendum erit.

Metropolitanus ſolum in ſua prouincia et certis diebus palleo vtitur & palleum perſonam ſequitur, & ideo commodari non poteſt. h. d.

Sed eo nec ſemper, nec vbique Metropolitanus vti poterit, id enim ſoli Romano Pontifici [e] dum miſſarum celebrat ſolennia permittitur, verum in ſua tantum prouincia, [f] ac certis dumtaxat diebus: [g] Et cum perſonam [h] palleum non tranſeat, nec alteri commodari [i] poterit, & cum eo quiſque ſepeliendus [k] erit.

Pleraque dicta creatione Epiſcoporum habent locum etiam in alijs Prælatis, h.d.

Hęc de creãdis Epiſcopis dixiſſe ſufficiat, nunc de illorum vita, [l] ac qualis eorũ dẽat eſſe conuerſatio, pleraque & de cæteris ſacerdotibus intellecturi paucis expediamus.

admodum circuli, vel collaris, ex parte poſteriori licet colori ita extẽdatur circa collum ſeu palleum circa brachia, quòd habet quatuor cruces nigras, quarum prima eſt ante pectus, ſecunda ſuper brachio ſiniſtro, tertia retro, quarta ſuper brachio dextro, & ſignificat mortificationem vitiorum, quæ debet eſſe in prælato, ſeu quatuor affectiones, vide latius per Abba. ibi.

a Corpore. Id eſt de altari, vbi eſt ſitum corpus Beati Petri, c. ſignificaſti, ubi no de elec.

b Plenitudinem. Vt dr̃. & no in ca. niſi, & in c ad honorem, eo.

ANT. TIMO. Forma traditionis pallei ea eſt: Tradimus tibi palleum, ut eo intra Eccleſiam tuam vtaris, ca 1 de aut. pal.

Cuius. CASVS. Quidam Archiepiſcopus cum eſſet etiam conſecratus, petebat palleum, & nolebat aliter examinari, nec alicui exceptioni reſpondere, illa motus ratione, quod cum in quolibet actu ſuæ promotionis ſit iudicatus idoneus, ſuperfluum modo videbatur, ipſum ad aliud examen teneri Sol. vt hic hr̃, quia nullus actus, & pręſertim hmõi dẽt temere celebrari, & ideo nec ẽt. Obiectio concludit aliquid Vnde no aliquando examen eſſe ĩ aliquo actu neceſſarium non ſimplicite, ſed accidentaliter, nempe ſi quis aliquid in contrarium velit opponere, argumento toto tit. de exceptio. in utroque iure.

c a Nouiſſime. Vt in extrauag. Ioan. 22. de auth & vſu pallei, quæ incipit, ma lit. ?s.

d Spatium. Nota ꝙ id, quod fit intra duos menſes, videtur fieri incontinenti.

e Sed eod. CASVS. Quidam archiepiſcopus volebat uti palleo indifferenter quouis loco ac tempore, immo etiam alijs commodare, idque putabat licitum perc. pen eo. in uerſ vbique, & argumento poteſtatis delegandi, quæ ſunt Ordinis, cap aqua, de conſecra. Solut ut hic dicitur, quia palleum detur ratione loci, & perſonæ, per locum intellige prouinciam & poteſtatem delegandi declara iuxta not. in d. ca. aqua, & iõ non obſtant obiecta, ut appatet. nota priuilegium alicui conceſſum cõtemplatione, quoque alterius ñ poſſe exerceri in præiudicium illius, argum. ca. ſi diligenti, de foro compe.

e Romano. Pontifici, cap. ad honorem, eod.

f Prouincia, ca. ex tuarum, eod. niſi aliter ex priuilegio ſit tibi conceſſum, licet conſuetudo etiam generalis id non poſſet inducere, habetur in d. c. ex tuarum.

g Diebus, ca. pen. & c fi. eo.

h Perſonam. Cap. ad hoc, eod.

i Commodari. Intellige pro vtendo, non pro videndo, puta ut ſartor poſſit videre, vt aliud faciat ſecundum Ioann. And. & Abbat. in ca. ad hoc, eo.

K Sepeliendus. Sed quid ſi Archi-Epiſcopus fuit tranſlatus ad aliũ Archiepiſcopatũ, cum tunc nouum palleum habere debeat, ut habetur in capitu. bonæ, 2 de poſtn. prælat. quid fiet tempore mortis? Quidam quod primum debet remanere apud primam Eccleſiam ut not. in d. capitu. bonæ. Alij quod debet cum ambobus ſepeliri, & tenetur communiter, ut per Doctor. in capit. ad hoc, eodem.

l Vita. Eſt hic ordo naturalis. Primo. n. fuit dictũ, qualiter naſcũtur vel producũtur in eſſe Secũdo, quales ſint uel eſſe debeant iam in eſſe deducti.

Tertio

Tertio qualiter eſſe deſinant, vt inf. de transl. cum tit. ſequ. & facit §. fin. inf de cor. epiſcoporum uſu ſublato.

DE VITA, ET HONESTATE Prælatorum.

Continuat. Hęc materia p §. ſi ſupra titu. proximo, vel dicas ſecundo quod poſtquã autor explicauit ingreſſum prælatorum ad dignitatẽ Eccleſ. opus erat tractare de eorundem progreſſu, propterea, proponitur nũc iſte tit. qui diuiditur, in duas partes, in prima habetur in cõmuni qualis debeat eſſe vita prælati, in ſecunda particulares quæ-dã ad not. eius virtutes: ſecunda ibi ab improborum. — *Ioã. Bapt.*

DE VITA [a], *ET HONESTATE* [b] *Prælatorum* [c].

TIT. XII.

Prælati mores.
- Sine crimine.
- Non cõuerſãs cum malis:
- Corrigẽs ſeuerè cũ leuitate.
- Non tolerans malos.
- Orationi vacans.
- Hoſpitalis.
- Sobrius
- Non lucri cupidus.
- Pudicus.
- Habitu decenti.
- Oĩ genere virtutum ornatus.

Qui præcellit dignitate, debet & innocentia præcellere, h d.

Debet [d] igitur epiſcopus eſſe ſine crimine [e], & cũctum populum cui præeſt conuerſatione, & innocentia præcellere. Qualis.n. erit ædificatio diſcipuli, ſi ſe magiſtro intelligat eſſe præſtantiorem [f]. Nam epiſco-

Vita tripliciter conſideratur. a Vita. Tripliciter cõſiderari poteſt uita, alia enim eſt vita naturæ, alia diſciplinę, alia gratiæ. Naturæ uita eſt animæ & corporis coniũctio, & ſecundum hunc modum intelligitur, quod dicitur à philoſopho, quod uiuere viuentibus eſt eſſe, & hæc perdurat mediante cibo, & potu, l. de his, ff. de tranſact. Inde fit, vt quęſunt ad vitam neceſſaria, interdum contineantur verbo vitæ, vt cum teſtator reliquit dilectæ perſonæ vitam in domo ſua, de quo in l. verbo victus, ff. de verb ſign. Et de hac intelligitur illud quod præſumitur durare vſque ad centum annos, l an vſusfruct ff. quib mod. vſusfruct amit. in l ſi vſusfruct municipibus, ff. de vſufruct. leg & in l. fin. C. de ſacroſan. eccleſ. l. præponebatur, ff de iudic. Vitæ diſciplina, eſt modus & ordo quidam, ſecundum quem quis uiuere debet, & ſecundum hoc dicimus, aliam eſſe vitam clericorum, aliam laicorum, 12 quæſtion. 1. cap. duo, & hominem eſſe vitæ irreprehenſibilis. Aliam vitam actiuam. Aliã contemplatiuam, c. niſi, de renunc. ca. licet, de reg. Vita gratiæ dicitur cum quis moritur vitijs, & viuit Deo per opera bona. Hinc illud. Qui credit in me, vitam habet. Et hanc perfectè non poſſumus habere in hoc ſæculo, capit maiores, de baptiſmo. Sed de qua intelligitur in titu noſtro? Reſpond. de uita diſciplinæ.

b Honeſtate. Intellige de honeſtate motum, non de modo diuitiarum, uel quantitate facultatum, vt aliqui intelligunt rubricam, de vita, & honeſtate clericorum, & mal.

c Prælatorum. Prælati verbum accipitur largè, & ſtrictè, largè comprehendit etiam ſimplicem curatum, c. tua, de cleric. ægro. ſtrictè ſolum eum, qui habet contentioſam iuriſdictionẽ Abb in capit 1. de iudic. in c. de multa, de præbend. in cap. requiſiſti, de teſtamen. in c. nihil, de elect. in ca. cum ab eccleſiarum, de officia. ordin. in c fin. de pœnit. & remiſ & in d. c. tua Et an coadiutor poſſit appellari prælatus. Ab. in c. de rectoribus de clem. ægro. vel debil. — *Ioã. Bapt.*

d Debet igitur. CASVS. Quidã Epiſcopus in eius regimine, ac vita diuerſis peccatis erat notatus, & ideo erat reprehenſibil. unde fuit quæſitum, quid iuris, cum enim contra naturam pœnæ ſit hominem ſine peccato viuere, c. unum orarium, diſtinct. 25. videbatur propterea in dignitate ſuſtinendus. Solu. tamen vt hic legimus per rationem in text. aſſignatam. Non obſtat obiectio, quia aliud crimen, in d. capit. habetur, & in capit. 1. diſt. 84. Not. primo tenere argumentum à ſuperioribus prælatis ad inferiores, quando militat eadem ratio: Not 2. ſuperiores debẽt ſubditos docere, & non ab eis doceri. iuxta c. ult & pen. diſt. 36 No. 3 Pręcipuum docendi modum eſſe innocentiam & bonitatem uitæ, c nemo, diſt. 81.

d. Debet. Neceſſitatem importat hoc uerbum, ut & alias, ut per Abb. in c. intelleximus. de iud. aliqñ decentiã, c. 1 deſpon. impu. ubi Abb uide per eum Abb. in c. 1. de do & conf & in c. ſi uir, de adult.

e Sine crimine Bene dicit, ſine crimine, & non ſine peccato, nam crimen eſt peccatum grauius, diſ. 81 in prin. & c. apoſtolus. Alias ſi epiſcopus deberet eſſe ſine peccato, nullus poſſet in epiſcopum ordinari, d. ca. Apoſtolus, fac. de pœn. diſt 2. cap. ſi enim, & de pœn epiſt. 3. c. pen.

ANT. TIM. Iuxta doctrinam D. Pau. 1. ad Tim. 3. irreprehenſibilem exponit ibi Haymo, id eſt ſine crimine, & capitali peccato.

f Præſtantiorem Sic cap. quis dubitet, diſtin 96. & cap. qualiter, 8. q. 1. & capit. ſtatuimus, & cap. quid

prodeſt, d. 61. Magiſtri. n. moribus, & ſciētia, & facundia debent alios præcedere, l. magiſtros. C. de profeſ. & magiſt. lib. 10. Et erit talis magiſter cuius comparatione diſcipuli paleæ dicantur, 15. diſt. ca. cũ ſ. Vñ quidam diſcipuli in hoc decepti nimis feſtinant ad cathedrã, & dũ delectãtur à loco gloriæ, fiũt alijs auctores ruinæ, vt 48. diſ. c. qm̃. Cũ magiſter faciat cathedram, non cathedra magiſtrum, c. ſi d. 5[?].

Magiſtri quales.

Diſcipuli nimium feſtinant.

ANT. TIM. Hic S. Greg. in Epiſtola ad Hermanum Epm̃ Metēſ. Quia dubitet ſacerdotes Chriſti Regũ, & Principũ, oĩumq; fidelium patres, & magiſtros cenſeri. Vos. n. inqt Chriſtus Matt 5. eſtis, ſal terræ, & ibidē Vos eſtis lux mundi. Et in Paſtorali. 2, c. 1. Tantũ debet actionem ſubditorum actio cõſcendere rectoris quantum diſtare ſolet à grege uita paſtoris.

a Mo tib. ſuis. Vt c. nemo, d. 81. vnde bene ad Hono.

Tunc obſeruantior æqui.
Fit populus, nec ferre uetat, cũ viderit ipſum.
Auctorē parere ſibi. Componitur orbis,
Reges ad exemplũ, nec ſit inflectere ſenſus.
Humanos præcepta ualent, ut uita Regentis.

Statum aũt, cui conditores non parēt, præſumitur iniquum, vt per Abbatem, in c omnes de cõſti.

ANT. TIM. Vide B. Auguſt. de falſa, & vera pœnit. c. 20. Iudicans. n. alios. qui eſt iudicandus condemnat ſeipſum, c. qui vult confiteri, de pœn. diſt. 6. Qui enim inquit Iſid. lib. offic alium de peccatis arguit, ipſe à peccato debet eſſe alienus, vide Rab. lib. 3. de iuſti. cler. c. 1.

b Meliores. Ideſt clericos eſſe deteriores, quam ſint laici, ſufficit enim clerico, ſi eſt bonus, ita not. in c. qualis, 8. q. 1. in fi.

c Illicita Concor cap omnium, diſt. 32. & prælati malè viuendo dicuntur eccleſiam polluere. quod quõ procedat. vide per Abb. in ca. ueritatis, de dol. & contumac. Item mala uita prælati inducit præſumptionem contra totam eccleſiam, quæ illum tolerat Abb. in c. per inquiſitionem, de elect.

ANT. TIM. Vide quæ rectè admonet Cõcilium Auernenſe, loquens Epiſcopis. & presbyteris, circa conſuetudines & conuerſationes, c. 2.

Ab improborum. Hæc pars diuiditur in duas partes: in prima habetur qualiter prælatus procedere debeat in delictis puniendis, in ſecũda quibus præcipuè uirtutibus debeat eſſe ornatus ſecunda ibi, in primis autem, quoad primum. CASVS ita figuratur. Quidã Epi in corrigēdis, & puniendis delinquentib. oppoſito modo procedebant, ſi quidē vnus eorum ſcd̃m iuſtitiam tm̃ procedebat per text. in c. 1 diſt. 4. alter vero delicta tolerabat per dictum ſacræ ſcripturæ, ꝙ Deus nõ vult mortem peccatoris. Fuit quæſitum quid iuris Solu ut hic dicitur, quia prælatus non tm̃ iudex, ſed etiã paſtor dicit eſſe, iuxta tex. in § 1. infra cõia tam maiorũ qua rõnc conſiderata, nec etiã obiecta vidēt obſtare. No. delicta nõ eſſe tolerãda, nec etiã rigoroſè puniẽda. ca. diſciplina, diſt. 45 hic intelligimus cur in pœnis benigna eſt interpretatio facienda iuxta ca. in pœnis, de reg. iur. in 6. l. pen. ff de pœn.

Ioã. Bapt.

pus inſtruere, & admonere omnes debet. Nemo autem rectè monitoris perſonam ſuſcipit, niſi qui moribus [a] ſuis aliorum errata condemnat. Quod non ſolum de Epiſcopo, ſed etiam de omnibus, qui domini Dei deſeruiunt, intelligi oportet. Quia vehementer Eccleſiam Dei deſtruit meliores [b] laicos eſſe, quam clericos, quæque in alijs membris Eccleſiæ vacant à culpa, ſæpe in ſacerdotibus habentur illicita [c].

Epiſcopus cauere debet ab improborum commercio, & in corrigēdo non minus charitatem quam poteſtatem exercere debet; h. d.

Ab improborum quoque commercijs abſtinebit. Malorum enim conſortia bonos corrumpunt [d]. Habebit igitur ſecum honeſti teſtimonij clericos, qui poſſint irreprehenſibiles inueniri, & ſi quando illos, ſiue etiam laicos inter ſe diſſidere contigerit, ad pacem magis, quam ad iudicium compellat, inque illis corrigendis plus agat beneuolentia, quam ſeueritas, plus charitas, quam poteſtas, neque dominari magis, quam conſulere ſubditis cupiat [e], ne quod prouiſum eſt ad concordiam [f], tendat ad diſſidium [g].

Prælatus in corrigendo debet miſcere ſeueritatem leuitati, h d.

Cũ leuitate tamen ſeueritas miſcenda eſt,

d Corrumpunt. 28. q. 1. ca. ſæpe. Vnde præſumitur contra prælatum, detinentem inhoneſtos familiares, vt per Abb in c null 1, de accuſ.

Præſumitur contra tenētē familiã inhoneſtã.

ANT. TIM Conſonat illud Eccl. 3. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & Prouerb. 13. & Pſ. 7. Cum ſancto Sanctus eris, vide D Ambr. lib. 1. offic. cap. 43. tom. 1 vnde illud: Morbida facta pecus totum corrumpit ouile.

e Cupiat. Càp. licet, diſt. 45.

ANT. TIM. Iuxta præceptum Apoſtoli ad Gal. 6. Inſtruite in ſpiritu leuitatis, lege B. Aug de fi. & ope c. 3. tom. 1.

f Concordiam. Scilicet, vt unus præſit alijs, ne ſchiſma fiat ut cap. legimus, diſt. 93. & cap. ad hoc diſt 99. & infra, de ſacerdot. in infer. grad. conſt. §. presbyt.

g Diſſidium. Quod eſſe non debet, argum. l. quod fauore,

Nam miſericordæ multum demitur, ſi ſeueritate omnino ſit deſtituta, ideoque Rectoribus ineſſe debet iuſte conſulens miſericordia, & pie ſæuiens diſciplina, ut nec in diſciplinæ [a] rigore benignitatem manſuetudinis, nec rurſus in mãſuetudine diſtrictionem deſerant diſciplinæ; quodque ſeuerius caſtigare neceſſe eſt, [b] non ſæuientis [c] plectatur animo, ſed medentis. [d]

Tralatus non debet tolerare peruerſos. h.d.

Præterea cauendum eſt, ne peruerſa agẽtes [e] conueniendo toleret. Culpã. n. faciẽtis [f] habet, qui, quod poteſt, negligit emendare, & error, cui non reſiſtitur, approbatur.

Epiſcopus orationi, & prædicationi debet inſiſtere, h.d.

In primis aũt orationi, & pdicationi inſiſtat. Nã præconis [h] officiũ ſuſcipit quiſquis ad ſacerdotium [i] accedit. hinc eſt, ꝙ ſuper

fauor, C de ll. Simile eſt de eccl. ædifi. cap. 2. & extra, de appel c. reprehenſibilis.

a Diſciplinæ. Nota quod æquitas, & manſuetudo miniſcẽda ſunt rigori, & quod iudex ſequi dẽt quandam mediocritatem, quam poetæ appellant auream, fac. ca ex parte, ext. de cẽſi. & l. ſi ſeruus, ff. de pigno. actio. & l. nec ſupina, ff. de iur. & fact. ign. & l. continuus, §. cũ ita, ff. de verb. obl. & ca. 1. de offi. cuſto. arg contra in l. Neſennius, ff. de neg. geſtis, & in l. placuit. C de iud. & in ca. ſi de tranſactio.

ANTO. TIM. Lege B. Greg. Home. 9. ſuper Ezec. tom 2. & D. Roſ. de vita cõtempl. c. 20 & c. diſciplina, d 45.

b Neceſſe eſt. Vt puta cum multis graſſantib. exemplo opus eſt, l. aut facta, in fin. ff. de pœn.

c Sæuientis. Quia hoc ꝓpterea agitur, ut hominum vita corrigatur, c. importuna, de pœn. d. 1. & ca. quia diuinitatis, 20. diſt. & 24. q. 3. c. cum ſancti.

ANTO. TIMO. Hoc pl[illegible] Conc. Trid. ſeſſ. 13. ca. 1. de refor. iuxta præceptũ Apoſtoli, 2. ad Tim. 4. Argue, obſecra, increpa cum omni patientia & doctrina.

d Medentis Cap. prodeſt, 23. quæſt. 5. fac. auth. de manda. princ. §. non permittas, c. odio, diſt. 86.

e Agentes. Et perſeuerantes peruerſa agere, alioqui propter vnicum delictum non debet quis ſæuire in uirtuoſum, nec deſiſtere ab amando illum c. niſi, ubi Ab. de offi leg fac. l. 3. de. epiſc. audi. & l. quamuis, ff. de in ius uocan.

f Facientis Cap inferiorum, & c. facientis, diſtin. 86 Et intellige hoc poſt monitionem, vt 27. quæſtio. 1. capitulo ſi cuſtos; Nam alias eſſet eadem pœna negligentiæ & cooperationis, quod eſſe nõ debet, capitulo nunquid, 1. quæſt. 1. cum leuius ſit delinquere in omittendo, quam in committendo. Et facit hoc adque vtrum incurrat excommunicationem is, qui poteſt iuuare clericum, ne verberetur & hoc facere omittit. De quo not in capitulo quanto de ſententia excommunicationis Generaliter autem vtrum faciens & conſentiens pari pœna puniantur, traditur late per Abbatem, & D. ꝑtr. in capitulo 1. de officio delegat. Vide etiam quæ not. in capitulo, quia alios, de hæretic. Seu an minor pars vniuerſitatis tacens puniri poſſit ex facto maioris partis? Reſpondeo, ut per Abbatem, in capitulo gratum, de poſtulatione prælat.

Faciẽs & cõſentiẽs

g Reſiſtitur. Silicet. cum poſſit reſiſtere ex officio ſecundum quoſdam arg. in. cap. ita plane 23. q. 4. cap. tam ſacerdotes. Et facit hoc, quod non ſolum mihi liceat ſocium mecum in via defendere ab iniuria illata, ſed quod teneat, cum alioqui non ſim caritut[9] ſcrupulo ſocietatis occultæ, de quo per Abb. & alios, in c cum non ab homine, de iudic. & concord. ca. error diſt. 83.

Teneo defendere ſociũ in vita.

In primis aũt, CASVS in hac parte ita figuratur. Quidam Eps cum eſſet iuris conſ. orationi & prædicationi non dabat operam, & indicãs bona Eccleſ. non ſufficere ſibi ſecundum cõgruentiam ſui ſtatus hoſpitalitatẽ ñ exercebat: imo negocijs ſæcularibus ſe immiſcebat & cũ uarios miniſtros haberet, nec ſobrietatẽ, nec pudicitiã, nec habitus decorẽ obſeruabat, dicebat. n. ultra rationes aſſignatas ad omnia iſta non teneri, quia prouiſio fuit facta perſonæ de eccleſia, & non econtra, & ideo fuit de hoc dubitatum, Solu vt in hac parte legimus, quia ut diximus ſupra in prin. huius tit proprium eſt prælati docere omnia virtutum genera quod facto, & verbo contingit, vt ibi adnot. vnde hac ratione ſuadente, non obſtant obiecta. Not. inde argumentum ſtatum prælatorum non tantum eſſe perfectionis, ſed maximæ perfectionis, & ideo eſt dignior.

Io. Bapt.

h Præconis. Fac. cap. baptiſmus, de conſe. diſt. 4. & cap ſi rectos. diſt. 43.

ANTO. TIMO. Hinc Epiſcopus, vel presbyter angelus appellatur, qui uitam æternam prædicando annunciat, Auguſtinus ſuper Apoc. tom. 9. iuxta præceptum domini Iſaiæ 58 clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam & ſecundo ad Timot 4. Prædica verbum, & cap. Et enim hoc proprium Epiſcoporum munus, vide Apoſtol. 1. ad Corint. 4. Non miſit me Dominus baptizare, ſed euangelizare, & Ioann. 21 vide Concil. Solet. Canon. 2. Conſtantinopolitanũ. 6. canon. 19. & Trid. Seſſ. 5. cap. 2. & ſeſſ. 8. quæ eſt 24 cap. 4. de reform. Quomodo autem hoc præclariſſimum munus exercendum ſit lege apud Concil. Colonien. de diſſeminatione verb. lib. 4. ca 15. 8 & 18. Copioſe qui cupit hanc rem conſulat Rub. lib. 3. de inſtitu. cleric. c. 17. & D. Gregor. in paſtor. & Home. 2 ſuper Ezech. tom. 2.

i Ad ſacerdotium. Hoc non eſt diſtincte verum

paſtores [a] primos in linguarum ſpecie Spiritus ſanctus inſedit. Populum itaque prædicando doceat, ſed illa doceat, quæ a Deo ipſe didicerit, non quæ illa caro uel humanus ſenſus [b] ſuaſerit. Ea propter ſacris libris iugiter inſiſtere illum oportet, nec enim ſufficit Prælatis bona conuerſatio, niſi addatur ſcientia doctrinæ. [c]

Epiſcopus hoſpitalis eſſe debet & liberalis: hoc dicit.

Sed nec vtramque [d] ſibi ſufficere credat: nam largam quoq; manum habere debet, & neceſſitatem [e] patientibus [f] ſubuenire, alienam inopiam ſuam credens.

Epiſcopus non debet abuti rebus ſuis. h. d.

Res ſuas inter hiſtriones, [g] venatores [h] aut aucupes minime diſpẽſet: pauperes po

niſi habitu: nam actu nemo etiam ſacerdos habet officium prædi. audi, niſi qui habet curam uel populum, puta epiſcopus, ut hic, & rector parochialis eccleſiæ. Prædicatio enim eſt officium curæ, ut no. in Clem. 1. de reg. facit tex. in clemen. dudum de ſepult. vbi Cardi. & per Abb. in ca. inter cetera, de offic. ord. Fratres autem mendicantes poteſtatẽ prædicandi habẽt ex priuilegio Papæ, alias ſi ipſi, vel q. dñr prædicatores prędicarẽt ſine licentia Papæ, vel diœceſani, inciderẽt in excõicationẽ, c. excõi amus, §. quia nonnulli, de hęre. Nec. n. debet quis in alieno, prædicare, niſi inuitatus, vel licentia obtẽta Car. in d. cle. dudum. Sed an Archiep. dẽat petere huiuſmodi licentiã in diœceſib ſuffraganeorũ Reſp. debet, ſecundum Card in d. Cle. dudũ, §. ab olim niſi forte cum viſitat, arg. c. 1. de cenſi. in 6. & 1c. q. 1. cap. placuit, & cap. Epiſcopũ. Ergo quod hic dicit ſacerdotium, probat quod laicis non licet exercere officium prædicandi, & facit ca ſicut. de hæretic. niſi forte eſſet vir ſanctæ & vitæ & doctrinæ, cui hoc ab habente poteſtatem cõmitteretur, ſecundum quoſdam, in d. c. inter cætera. Item & multo magis dicimus de mulieribus, quamuis religioſis, ca. mulier, d. 23. Abbatiſſis tamen licere hoc in ſecreto inter ſuas moniales, ſecundum Car. in cle. 1. de relig. dom. Et de materia in cap. quod Dei timorem, de ſtat. monac. ca. cum ex iniuſto, de hæret. & in c. quam ſit, de iud. & in locis ſupra alleg.

Prædicatio & officiũ curæ.

Non dẽt quis prædicare in alieno ſine licẽtia.

Laicis nõ licet prædicare.

a Paſtores primos i. Apoſtolos, c. ſi rector, d. 33.

b Senſus. Cap. fin. diſt. 36.

ANTO. TIM. Iuxta illud Ezech. 3. Audias verbum ex ore, & annunciabis eis, inquit dominus.

c Doctrinæ. qui eccleſiaſticis, d. 36. fac. c. ſicut, & c. ſi iuſta, diſt. 38.

ANT. TIM. Quibus pręcepit dominus Ioſue. 1. Non recedat volumen legis huius ab ore tuo, Et expreſſe Leu. 10. ad quod admonet D. Hier. ad Ruſti. monac. habetur c. ſi clericatus, 16. q. 1.

d Vtramque. Scilicet bonam conuerſationem & doctrinam concord. c. fratrem, diſt. 86.

e Neceſſitatem. Fac. hoc verbum ad ea quæ ponit S. Thom. in 2. 2. q. 32. artic. 5. & per Ab. in ca. ſi vero, verſ. ſed ſi volumus de iureiur. & per Card. in c. non ſatis, diſt. 86. & per Fel. in c. 1. diſt. in cap. 1. de offic. ord. vbi quærentes an eleemoſyna ſit de præcepto, dicunt duo eſſe conſideranda. Vnum ex parte dantis; ſcilicet vt eroget quod ei ſuper eſt; ſupereſſe autem dicitur non ſolum reſpectu dantis, ſed etiam eorum, quorum cura ſibi incumbit. prius enim tenetur quis ſuis ſubuenire, poſtea alijs: Aliud ex parte recipientis, videlicet, ꝙ is ſit in neceſſitate poſitus, tanta, ꝙ aliter ſibi non poſſit prouidere, ut hic, & tunc eleemoſyna dicitur eſſe de præcepto, alias eſt de conſilio.

ANT. TIM. Iuxta illud Chriſti Luc. 12. Quis putas eſt fidelis ſeruus & prudens, quẽ cõſtituit dñs ſuper familiam ſuã, ut det illis cibũ in tẽpe opportuno, unde D. Hiero. ad Nep. Gloria Epiſcopi eſt pauperũ inopiæ prouidere, ignominia ſacerdotis eſt proprijs ſtudere diuitijs. Et D. Amb. de off. Aurũ, inquit hẽt Eccleſia, non ut ſeruet, ſed ut eroget, & ſubueniat ĩ neceſſitatibus, habetur 12. q. 3. cap. aurũ, idem pulchre monet D. Poſp. lib. 2. de vita contempl. c. 1. & Conc. Aurel. can. 8 & demũ Iodocus Clitoueus lib. de vit. & mor. cler. c. 25. exẽplo D. Nicolai & Martini hoc idem pluribus confirmat.

f Patientibus. Vt viduis, pupillis, & omnibus oppreſſis, diſt. 77. per totum. Magis tamen religioſis ſuccurret, quam laicis, vt 16. qõ. 1. & magis cõiunctis quã extraneis, ut in ca. 1. de cohab. mul. & cle. vbi no. Et natis ex damnato coitu; vt per Ab. in d. c. 1. ſuper gl. pen., vbi tenet hoc in filijs ſacerdotis, natis poſt ſuſceptum ſacerdotium.

g Hiſtriõnes. Quod vitium eſt immane, c. donare diſt. 86. Sunt enim hiſtriones infames, l. ff. de his, qui no. infam. & 4. q. 1. c. 1. Nec promoueri ad ordines pñt, c. maritum, 53. diſt. Prohibentur a corpore Chriſti, de conſecr. diſt. 2. pro dilectione.

Hiſtriones.

ANT. TIMO. Sunt enim iſti ſcenici indigni qui à clericis conſpiciantur, ut per Concil. Laodicen. can. 54.

h Venatores. capit. Epiſcopum, & cap. omnibus, diſt. 44. c. qui venatoribus, cũ pluribus ſeq. Et not. ſecundum gl. in d. c. qui venatoribus, quod triplex eſt venatio, oppreſſiua, arenaria, & ſaltuoſa. Oppreſſiua, de qua diſt. 6. in fi. eſt penitus interdicta. Arenaria eſt, cum quis in arena pugnat cum dentata beſtia, & ad hoc locat operas ſuas, & qui hãc exercet non ſolum ipſe mortaliter peccat, verum & qui eum aſpicit, & qui eam exercet infamis eſt, niſi faciat gratia virium experiendarum, l. 1. §. itẽ ſenatuſconſult. ff. de poſtul. Saltuoſa, eſt quæ fit in ſiluis, & ſaltibus hæc ſui natura licita eſt, l. 1. C. de vena. ferarum, lib. 11. Ex tempore tamẽ fit illicita, vt in quadrageſima, & diebus ieiuniorũ, vt, c. amputatis diſt. 86. niſi tamen eo tempore ſubeſſet neceſſitas, arg. 23. q. 3. c. ſi nulla. Item & perſona, q. a clerico non eſt licita, toto titulo, de cler. venat. &

Venatio triplex.

cap. ſi

rius in hoſpitio recipiat, & facilius exēplo [a] ſuo ad hoſpitalitatem attrahat.

Prælatus debet ſobrius eſſe, prudens, et peritus, non ſolum periti à litterarum, verum etiam negotiorum. h d.

Sobrius ſit, non vinolētus. [b] Nō ſit percuſſor, [c] & ad vindictā facilis, [d] imò in oī genere rerū agēdarum prudentiam ſecum hēat. Si.n.mancū, aut debilē ſancta cō: ingere nequaquam lex diuina permittit, quāto [e] magis doni cęleſtis diſpēſatores eſſe non cōuenit (id quod eſt deterius) mēte debilitatos?

Epiſcopus non debet ſæcularibus negotijs ſe implicare. h.d.

Sicut āt epm nullo errore cōuenit inuolui: ita nulla dēt cupiditate [f] corripi, & propterea lucri cupidus eſſe prohibetur, & alicui etiam honeſto [g] negotio, vt ſibi victum, &

ca.ſi nulla, 23.q.8. etiam ſi ſit pauper, ſm quoſdā, vt c.quorundam, d.33. & not.in d.cap.qui venatoribus. Laico licita eſt ob neceſſitatem non ob voluptatem, puta pro pellibus, aut carnibus, & hoc de ea, quæ fit cum clamore. Ponere autē laqueum, vel rete ſine ſtrepitu, & clamore, & canib. licet ēt clericis, cum monacho liceat texere linū pro capiēdis piſcibus, vt c. nūquam de conſec.diſ.5 & de hoc in clem. 1. §.porro, de ſta.monach.

ANT.TIM No. ad illud quod dr in gl.venatio laico licita eſt ob neceſſitatē non ob voluptatē, quod venatio ſecundū ſe, & ex ſui natura non eſt peccatū, quia eſt vſus naturalis domini pſtiti homini ſuper animalia, cū omnia animalia ſint homini naturaliter ſubiecta, id quod tribus rationibus probat S.Tho.1.par. q.96.art.1.vide apud eum. Per accidens aūt poteſt eſſe peccatum multipliciter vide Caietan & Summiſtas in verbo Venatio. Vnde dictum gloſæ poſſet habere locum in eo ſenſu, ſi venatio eſſet ob voluptatem ſimpliciterque non fuerit regulata à rōne. Nam omnis actio, quæ non eſt propter honeſtum finem, mala, & vana poteſt appellari, & ideo non caret saltem veniali, ex defectu ordinati finis. Quod ſi diceretur venationem licitam tñ ob neceſſitatem, falſum eſt, cum ex ſuo genere ſit licita vt dictum eſt, vide quæ not. circa hanc materiam Ab in c.1 de cler.ven.vbi multas ponit diſt.& concluſ.circa hanc materiam.

a Exemplo ſuo. Nam, vt inquit Claudia. Componitur orbis Regis ad exemplū, ſic 47.d.c.in princ.

ANT.TIM Hier.in epiſtol.ad Heliod. Domus, inquit, Epi eſt conuerſatio quaſi in Speculo poſita, magiſtra publicæ diſciplinæ, & quidquid fecerit, id ſibi omnes faciendum putant. Lege D Grego.lib.10.mora. Et Leo. in Ser.de ieiu Validiora, inquit ſunt exempla, quam verba, & plenius operatione docetur, quam voce

Bibens vinum ſine aqua.

Ebrietas.

b Vinolentus Vi 35.diſt.in princ. & ca.à crapula, de vi & hon præ lat. Sed an peccet mortaliter, quia vinum bibit ſine aqua? Reſp. vt per Abb.in cap.crapula, de vi & honeſt cleri. Quid de ebrietate, an ſit peccatum mortale? Reſpon.non, cum dicatur peccatum minutum, diſt 25 §.1. alias ea demum, vel c.vinum, paulo ante ſib.vet quæ aūt, niſi tñ ſit frequens, nullum eſt.n. peccatū adeo veniale, quod dum placet non fiat mortale, d.capit.vinum, §.criminis, arg.u.l.3 C de epiſ.audi. & l vni C.de ſuper exact lib 10.vbi Barto & ita Abb in d.c.à crapula, & in capitu 2.de reliqu. & vener. ſanct Sed an ſacerdos ob ebrietatem veniat priuandus benefi-

cio? Reſp. Non ſola, c.ſi conſtiterit, vbi Abb de acu Quid ſi celebret non præmiſſa digeſtione? Reſp vtique priuari poterit, vt hr in d c ſi conſtiterit, licet indigeſtus celebrans corpus domini cōnficiat, vt per Abb. & alios, in d.c.ſi conſtiterit.

ANT.TIM. Dubitat hic glo.an ebrietas ſit peccatū mortale. & vr īnde re quod nō. ſi ſit frequens, nota tñ quod hoc dictum glo.non eſt ſimpliciter intelligēdū. Nam de ebrietate loquūtur doctores dupliciter, ſeu ponunt duplicem ebrietatem. Alia.n. eſt præcognita, & volita, & hæc eſt pctm mortale, & quia culpabilis eſt nō excuſat à peccatis ſequentib. eam. Alia autem eſt nō intenta, quæ tātū dicit̃ ebrietas materialiter, & non pctm mortale, ſed veniale, cū non careat aliquali culpa, de qua loquitur glo. hic, vide S. Thom 2.2.q 150 ar.1.vide etiam multa quæ tradit notantes Alex.de Ales, part 2.q.142.memb. 12 per totū, & præcipue.arg.2. vbi quando ebrietas mortale ſit, declarat & auctor ipſe in ca. inebriauerant, 15.q.1. Mala quæ ab ebrietate proueniunt, l apud D.Aug ad fact virg:

e Percuſſor. Ideſt, pronus & frequens in percutiē do, nec.n.q ſemel, aut raro percuteret, poſſet appellari percuſſor, ſicut nec abigens, q ſemel abigit, l. 1. ff de abigi. Nec erro qui frequēter ſine cā nō vagat, l quis ſit fugitiuus, § erroe, ff. de ædil edi. Nec Plagiatius, qui ſemel alienos ſeruos ſurripuit, l. abducta, cū ibi no. C.de fur. Nec mercator, qui vnum tñ exercet negotium, l 1.§ 1 ff.de trib. argu contra in l.athletas, § calumniator, ff.de hi qui no. infam. Dic, vt per Bar.ſup.interptione, & 1 rub. Digeſtorum & quod hic dr intellige de eo qui vellet proprijs manibus percutere, quod licet, vt cap.86.§ vel percuſſor, niſi vt ibi no. & de materia in diſt.45.in gl.in Sum & per totam diſtinctionem. Percuſſor

d Facil. s Nam tales prohibentur ordinari, vt inf. qui promou non poſſ.§.idem ſtatuendum.

e Quāto magis. Sicut.n.anima præponitur corpori, d 48.c ſedulo, & fin.C.de ſacroſan.eccl ſic vitia aīæ ſunt deteſtabiliora vitijs corporis, c. vlq; adeo, d.33. Et cum epiſ opus iudex ſit, non ſolum animarum, vt 10.q.c quæcumque verum etiam corporum, oportet illum æquè ſpirituali, & temporali ſcientia ornari, vt d 39 in prin & hoc eſt quod hic dicitur in omni genere agendarum.

f Cupiditate, c.virum, diſt.47 & per tot

ANT.TIM Eccl 10 Auaro nihil eſt ſceleſtius, vnde Chrs Luc.12. Cauete ab omni auaritia, radix enim omnium malorum eſt cupiditas 1.Tim 6.

g Honeſto. Puta aduocando, niſi in caſibus ex-

neceſſaria quærat, operam dare: Nam & Dominus negotiatores de templo verberatos expulit,[a] & Apoſtolo teſte; Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſecularibus.[b]

Pudicitiæ ſtudioſus eſſe debet Epiſcopus. h. d.

Pudicus [c] quoque debet eſſe, & moribus, & verbis pudorem præſeferre. Ea propter Maguntino [d] Concilio ſtatutum legitur, vt nullus ſacerdos fœminas de quibus ſuſpitio poteſt eſſe, retineat, ſed neque matrem, aut amitam, aut ſororē [e] retinebit, quia in illis, inſtigante Diabolo, ſcelus perpetratum reperitur, aut in pediſſequis earum. Itaque domeſticarum [f] quoque perſonarum immoderatam familiaritatem vitabit.

Qualis quis ſit interius debet per exteriorem demonſtrare. h. d.

Oportet item Epiſcopum, ceteroſque Eccleſiaſticis officijs mancipatos, per decentiā habitus extrinſeci, morum intrinſecā honeſtatem indicare, & ideo ſi præterquā ex cauſa vrgenti [h] indumentis, præter ordinis ac officij decorem [i] preſertim publicè, luxurientur, illorum impudētia varijs modis, [k] non minus recentioribus, [l] quam antiquis [m] Pōtificum decretis coercetur.

Quid diſplicet, non exorat. h. d.

In ſummo cum pro populo Epiſcopi ſuffragatores ad Deum parentur, neceſſe eſt, vt omni genere virtutum eius gratiam habere nitantur, quia cum is, qui diſplicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur.[m]

---

ceptis, vt hr̄ in c. 1. & in c. fi. de poſtul. & not inf. de priuil. & poſtulandi. Vel exercendo tabellionatū, vt nadu i... ſicut ne cle vel mon. Vel artem phyſicā, vt per Ab. & alios in c. ſnīam ne cle. vel mon. Vel chirurgicā in d. c. ſnīam. Sed excipit nōnullas declarationes, vñ vidēda ſunt, q̃ ponit Abb. in ca. ſnī, de cle, vel mon. & 14. q. 4. in gl. ſummæ, & no. in c. clericus qlibet, d. 91. Et plura ī hac materia congerunt p̄ Doc. poſt Ab. in c. 1. ne cler. vel mon. Et an monachi, uel alias religioſi tenentur proprijs manibus laborare? late per S. Thomā 2. 2. q. 187. ar. 3.

a Expulit, c. conſequens & c. eijcies, diſt. 88.

b Secularib. extr. de cler. vel mona. per tot.

c Pudicus. Vt diſ. 43. per totum.

ANT. TIM. Te ipſum caſtū cuſtodi dicebat Apoſt. Lege D. Ambr. de Abel, & Cain. Vñ rectè venerabilis Beda dicebat Sacerdotibus, vt ſemper altari aſiſtant, ſēper caſtitas obſeruanda pręcipit.

d Maguntino. Cōcilio, vt in ca. 1. de cohab. mul. & cle. ſa. d. a. c. interdixit & ca. omnibus, diſtin. 81.

ANT. TIM. Iuxta dictū ſup. Eccl. 7. Inueni amariorē morte mulierē, q̃ laqueus eſt venatorum, & ſagena cor eius, vincula ſunt manus eius. Qui placet Deo, effugiet eam, qui autem peccator eſt, capietur ab ea. Hoc idem Sincius PP. ca. fœminas, d. 81. Idem monet D. Hier. ad Nepo. to. 1. idem D. Cyp. li. de ſing. cle. vide pulchre apud D. Aug. ſer. 37. ad fratres in eremo.

e Aut ſororē. Intellige, ſi iſtæ perſonæ enumeratę, aut ipſi clerici ſint ſuſpecti, quia forte sūt iuuenes vt hr̄ diffuse inf. c. j de cohab. mul. & cle. Maxime vt vitetur iuriu correctio. c. cum expediat, de ele. in 6. Sed cōtra de auth. Nulla C de epiſ. & cle. Sol. illi legi non eſt hodie ſtandum, cū can. in c. interdixit d. 32 contrarium innuat, & ita Abb. in d. ca. 1.

ANT. TIM. Idque exemplo D. Aug. vt refert D. Greg. in Reg. & habetur in ca. legitur, diſt. 81. Idē Greg. in c. oportet dicta diſt.

f Domeſticarum. Sic d. 34. in prin.

g Intrinſecam. Vnde illud Intima per mores cognoſcimus exteriores, fac. Cle. a de vi. & hon cler.

h Vrgēti. Puta ī peregrinatione, maximè ſi tranſeundū ſit per terras infidelium. vel hæreticorū, quib. ſunt inuiſi clerici catholici, vel ob alium iuſtū metū, cap. 1. de eo, q̄ met. cau. pe. de vi. & hon cler. cle quoniā, eo. tit.

i Decorē. Argu. q̄ monachus creatus ep̄s, vel Cardinalis, poſſit, & dēat mutare habitum monachalem. Sed contrarium ſeruat curia Rom. & contrariū no. in c. monachus, 11. q. 1. & per Ab. in c. clerici eo, niſi ſcandalum gn̄retur, q a dicto caſu deberet ſe cōformare hab. tui eorū īter quos viuit, vt p Ab in c. Deus eo tit. q ita intelligit no. in d. cap de mō. Sed qualis erit hic habitus? Reſpō vt in Cle. quoniā eo. & per Doct. in d. c. clerici.

ANT. TIM. Veſtitū decentrā pręſcribit D. Hier. ad Nepotia. to. 1. & 1 epiſt. Nep. ad Hel. in cōc. Car. 4. can. 45. & hr̄ 41 d. c. clericus, nouiſ. p cōc. Tri. ſeſ. 14. ca. 6. & conc. Colon. c. 16. de vita Cleri. is.

K Modis. Fac. in audientia, de ſenten. exc. & c. ſi iudex, eo. in 6. & q̄ hic dicit, de habitu, intellige etiam de clerica. ſiue corona, quam qui non defert, cum ſit clericus, mortaliter peccat, Abb. in c. ſi quis ex clericis, de vi. & honeſt. cler.

l Recentiorib. Cle. quoniam, de vi. & honeſt. cler.

m Antiquis. Vt 41. d. per tot. & c. pen. eo.

n Prouocatur. Sic d. 49. in prin. & ca. in grauib. 3. q. 7. Et eſt, arg. q̄ malorū ſacerdotū preces noceant, vel ſaltē nō ita facile ea audiant, licet ita cōficiāt mali ſicut boni, 1 q. 1. c. ipſi ſacerdotes, & inf. de ſacra ſ. pe & ex officij ptāte prophetēt, & mali, 1. q. 1. c. dictū, & c. prophetauit. Et not. q̄ hic dicitur pro legatis mittēdis, quia hi diſtinādi aūt, qui sūt ea ac-

ei accepti, ad quem mittuntur, & de his omnibus vide Abb. in sub. eo.

ANT. TIM. Vide ad hoc propoſitum D. Proſperi luctuoſam deſcriptionem ſacerdotis carnaliter viuentis. lib. 1. de vit. contempl. c. 22.

Ea propter. CASVS Quidã archidiaconi in differentes uolebant omnes iuriſdictionis cauſas cognoſcere, ac iure medio finire & terminare, ad id que faciendum mouebãtur per c. 3 eo. in illis verbis, in omnibus & omnem curam. Vnde fuit propterea quæſitum ꝗd iuris. Sol. fuit data prout hic legim⁹, quia cũ epũs ſit ſuperior, cõuenit vt quædã ſint ſibi reſeruata, arg. c. ꝙ ſedẽ de offic. leg. nõ obſtat obiectio q̃a illa verba, in oĩb & c. intelliguntur in oĩb. præter grauiora. Not. cũ grauiora ſint ſuperiori reſeruata, ut dixi ſupra iõ in dubio nõ intelliguntur ẽt a iure demãdata, arg. c. 5 de offi. vica. in 6. No. a viſitare eſſe actũ iuriſdictionis exterioris, & ideo ẽt non ſacerdoti cõpetit.

DE OFFICIO Archidiaconi.

Q̃m Epĩ exercent aliq̃n officiũ ſuũ, p alios, ideo poſt declarationẽ vitæ & muneris ipſorũ, Icipit modo autor demonſtrare qualiter q̃dã cũ Epõ gerãt curã paſtoralẽ, & cum Archidia. in iuriſd. proprio iure primũ teneat locũ, ut dicit hic tex. in prin. & Abbas in c. 1 eo. propterea ꝓponitur nũc tĩ. iſte qui diuiditur medio iudicio in 2. par. in prima habetur cã huius tractat⁹, in 2. explicatur. Officium iſtius archidiaco. 2. ibi, ea ꝓpter.

QVoniam CASVS hic nõ occurrit, ad not. eſt tamen inde animaduertendũ, quod Epiſcopo de iure eod. dantur quidã adiutores, qui propterea uicarij iuris dicuntur, iuxta no. in cap. 1. eod. No. 2. argum. officiales non eſſe multiplicãdos niſi cum cauſa.

DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

TIT. XIII.

Archidiaconi. { Dignitas. / Officium.

Archidiaconus eſt a iure conſtitutus uicarius, & quaſi oculus epiſcopi.

QVoniam vero grauis & lata eſt paſtoralis officij cura, recte conſtitutũ eſt, ut aliqui in eccleſia ſint qui vna cum Epiſcopo onus ferant, & ſui prælati valeant ſubleuare ſolicitudinem. Talis eſt Archidiaconus, qui maior poſt Epiſcopũ, & eius Vicarius [a] reperitur, cuius vigilantia & ſolertia vſque adeo in domo Dei excubare debet, vt oculus [b] Epiſcopi non immerito meruerit appellari.

Archidiaconus cognoſcit inter clericos. h. d.

Ea propter debet is audire iurgia ſingulorum, & quæ corrigenda [c] & emendanda viderit, corrigere, & emendare.

Archidiaconus ardua ad Epiſcopum deferre debet. h. d.

Quod ſi qua fuerint ita ardua, [d] quæ per eum commode non poſſunt terminari, ad Epiſcopum ſuum deferet. Deſpiciet quoq; vt Primicerius, Sacriſta, & Cuſtos iniuncti

c Corrigẽda Sed an poſſit corrigere excõicando? Reſp. ut ꝑ Doct. in ca. Archidiaconus, extra eod. & ſm aliquos corrĩget uerbis monitorijs, vel ẽt præceptorijs, ſed pœnã non imponet, per ea quæ no. Ab. in ca. ad hæc, in 4. p. eo Inn. tñ & Hoſtienſ. admittunt quod poſſit modicã pœnam imponere, & ad modicum tẽpus ſuſpẽdere: quod ſi verũ eſt, nota vnam differentiam inter vicarium iuris & uicarium hominis, qui non uendicat ſibi talem correctionem, cap. licet, & cap. fin. de off. vica. in 6. & per Abb. in cap. 1. ext eod.

a Vicarius. fac. c. 1. e. ad hæc. & e. vt noſtrum, c. licet tamen Archidiaconi epiſcopi ſint vicarij, ponuntur nihilominus in certa dignitate, & ideo non poſſunt ad nutum remoueri, nec ipſorum officium poteſt epiſcopus exercere, ſecundum Abb. in cap. 1 eod. Ideo autem dicuntur vicarij epiſcopi, quia omnia, quæ exercent, ad epiſcopos pertinent. Sed quæritur, quæ ſit iſta, Reſp ut per Abb. in c. officium, in 2. q. & in c. fi. in 1. oppo. eod. tit.

ANTO. TIMO. Dicitur Archidiaconus quaſi princeps miniſterij, omnia enim quæ ad miniſterium pertinent ipſe debet; ſicut cereum, & vrceũ acolythus S. Thom. in 4. ſenten. diſtinctio. 25. capit. 1. ad 4.

b Oculus, c. diaconi, 1. & 2. d. 93. c. ad hæc, ext. eo.

d Ardua. Sed quæ dicuntur ardua Reſpond. depoſitio clericorum, ut not. in capitu. ſuffraganeis, de elect. etiam ſi ſint in minoribus, vt 5. quæſtio. 7. capitu. epiſcopus. Item ſuſpenſio perpetua, vel diuturna, vt in capitu. 1. de exceſſ. prælat. Eccleſiarum vitio. capitu. ſicut unire, de exceſſ. prælato. Alienatio rei Eccleſiaſticæ. & generaliter omnia, quæ non poſſunt expediri per epiſcopum ſine capitulo, vt in capitu. nouit. & cap. quanto, de his, quæ fi. a prælat. & per Abb. in capitu. ad hæc, eod.

Exe-

ſolicitudinem diligenter exequantur.[a]

Archidiaconus de licentia Epiſcopi uiſitare & excommunicare poteſt. h. d.

Sed & tertio quoque anno,[b] ſi Epiſcopus non poterit, vniuerſam parochiam [c] circumire debet, & cuncta, quæ ordinatione, vel emendatione indigere viderit, ſecundũ Canonicas ſanctiones corriget, & ſi Epiſcopi auctoritas acceſſerit, excommunicationis etiam ſententiam feret.

DE OFFICIO ARCHIPRESbyteri.[d]

TIT. XIII.

Archipresbyteri. { Officium. / Species. { Vrbanus. / Ruralis. / Depoſitio. }

Archipresbyter eſt Vicarius Epiſcopi circa diuina & Archipresbyterorum duæ ſunt ſpecies. hoc dicit.

NOn abſimiles [e] Archidiaconis, Archipreſbyteri habentur: nam, & ij Prælati ſui, circa ſpiritualia curam ſubleuant. Horum autem duplex eſt ſpecies, [f] alij enim vrbani ſunt, alij autem exteri.

Archipresbyteri vrbani quod ſit officium. h. d.

Vrbani, ſunt qui præſulis ſui abſẽtis circa

a Exequantur, in c. perlectis, diſt. 25.

ANTO. TIMO. Habet etiam interdum, & alia officia, vt Archid Bononienſis priuilegium conferendi gradum doctoratus, ex priuilegio Honorij III gloſſ. in cle. 2. in ver. ſuſpenſum, de magi à quo legitur fuiſſe Doctoratũ Bartolum in eius priuilegio in vita Bar.

b Anno: Si nulla neceſſitas ſubſit, ſed ſi res exigat, viſitabit etiam frequentius, vt hr̃ in c. mãdamus, & in ca. 1. per Abb. eod.

c Parochiam. Id eſt dioeceſim; ſic ca. 1. eo. Nec enim dignitas Archidiaconalis ſui natura habet diſtinctam parochiam, vel curam animarũ, ſed hanc curam habet vice Ep̃i, licet in quibuſdã locis habeat etiam diſtinctam parochiam, ſed id eſt, ex accidenti & loci conſuetudine, in qua plurimi fundatur iuriſdictio Archidiaconi, vt p Abb. in c. 1 de exceſſ. p̃lat. & in c. licet, de pœn. & in ca. cum in cunctis, §. inferiora, de elect.

ANT TIM. Licet, vt dictum eſt. Archidiaconus de iure multa poſſit: Offm̃ tamen eius eccleſiæ ſuę cõſuetudo præſcribit, ſecundum Inn. in c. 1. de offi. Archi & c. cũ olim. de conſuetu. Vnde in aliquibus eccl. videtur eſſe maior dignitas Archipresbyteri, vt in noſtra Peruſina.

& per hoc et p̃cedere debeat, vt in c. ſtatuimus, ext. de maio. & obed. & c. 1. d. ti. cur prius dixit de Archidiacono, poſtea de Archipresbytero. Reſp. Archidiaconus licet inferior ſit in ordine, in dignitate tñ & adminiſtratione eſt maior, p p curam fori contentioſi, quam exercet, cum Archipresbyter ſolũ exerceat curã fori pęnitẽtialis, vt i̅ ſ. eo. in prin & not. in c. officium. ext. eo. ita no. Card. in Clem 1. de præb. in 1. q 7. & Archi. & Gem. in ca. perlectis, 25. diſt glo. & Abb. in ca. 1. eo. in his tamen potiſſimum ſunt cõſuetudines eccleſiarum obſeruandæ, ut per Hoſtiẽ. quem & Abbas refert.

Non abſimiles. CASVS. qdã Ep̃s volebat cõſtituere archipresbyter. s. tam in Vrbe, quã extra, vt curam haberent, eiuſq; vicẽ gererẽt in ſpiritualib vnde dubitatũ fuit an poſſet, cũ enim dioeceſis ſit diſtincta in parochias, ca. 1. 13 q. 1. per tot. ti. de paro. nõ videbatur hoc neceſſarium, cæterum. Sol. vt hic legimus, quia ep̃s, & vbiq; non eſt præſens, & aliquando eſt impeditus, parochi quoq; ex tali p̃motione euadunt diligẽtiores, & ideo is obſeruatis, ceſſat vt puto etiam obiectio. Not. primo, ad Archipresbyterum pertinere curam animarum, c. 2. & ibi glo. eo. No. 2. ipſum eſſe executorem eorum, quæ ordinata ſunt ab Epiſcopo, quibus contrauenire minimè debet, c. ſi eo. & propterea conuenienter in vrbe, & extra de iure fuit inſtitutus.

DE OFFICIO ARCHIpresbyteri.

Ioã. Bapt. Quoniam Archipresbyter eſt ſimilis archidiacono, vt dicit hic tex. in prin. & declarat glo. ibi in ver. non abſimiles, propterea poſt titu. præcedentem proponitur iſte, qui diuiditur in 2. partes: in prima enim habetur quot, & qui ſint archipresb. in 2 adnot qualiter dignitat. Eccle. habent certum ordinem annexum, ſecunda ibi, admonendi.

Archidiaconꝰ, cur Archipresbyte ũ p̃cedat.

d DE officio Archipresbyteri. Sed cum Archipresbyter ſit ordine maior Archidiacono,

e Non abſimiles. Similitudo aũt eſt in hoc, quod vterque eſt Ep̃i iuris Vicarius, ille in his, quæ concernunt iuriſdictionem, & forum contentioſum, eſt ſup ti prox. & c. ad hæc, de off. Arch. in his, quæ concernunt ordinem & forum pęnitentiarium, vt infra per tot. & c. officium, ext eo.

ANT. TIM. Vnde ſi quis ex eius negligentia ſine confeſſione moriatur, reus erit animæ illius, c. ſi presbyter. 26 q 6.

f Species. Iſta diuiſio aſſumitur ex c. officiũ, ext. eod.

co, vbi agitur de Archipresbyteris Vrbanis, & ex c. ſi vbi tractatur de foraneis.

a Officium. Scilicet ſolemne.

b Celebrando. Scilicet miſſam ſolemnem, quæ dr in feſtiuitatibus ſolemnibus, quib. debet Eps, niſi ex cā impendiri interesse in cathedrali eccleſia de conſe. di 2. c. Epiſcopus, & c. teporis qualitas, 12 q 1. not. Abb. poſt Hoſt. in c. 1. in fin. extr. eo.

c Benedicendo. Scilicet in matutinis, quando legi debēt lectiones, vt not. in c. offi. ciū, ext eod.

d Titulos. Titulus appellatur eccleſia, ut ca. 2 diſ. 70. & c. Eps, diſt. 80. Sumitur titulus, & aliis uariis modis, ut no in c. ſi. ext. eo. vnde ſumit hęc littera.

e Ve epiſcopus, dictio, uti, n denotat hic omnimodā ſimilitudinē, qa aliter præeſt Eps, aliter Archipresbyteri.

f Matrici. Id eſt cathedrali & baptiſmali, licet interdū baptiſmalis eccleſia ſumat pro ea, quę habet ſub ſe capellā, ut de eccle ę ſi fica. ca. & a vide quę no in Clem. a de ſent. excomm. in verſ. matricē. Et dr matrix, quia ſicut mater carnalis generat per cōceptionē, ſic iſta regenerat p baptiſmū, uel forte, quia aliæ eccleſiæ ita ſe habent ad hanc, ut filię ad matrem, & de hoc uide not in Clem. 3. de baptiſ.

g Audere. Sed quæ corrigenda uiderit Epo renūciate, ca. ſi. eo. niſi ſint minora, quæ & ipſi Archipresbyteri determinare poſſunt, cum habeant ordinariam iuriſdictionem, ut cum ab eccleſia, de offi. ordi. & c. ex literis, de conſan. & affini.

ciat, quæ ſunt iuriſdictionis, argumento, c. quamuis, de verb. ſig. Sol. ut hic dr, quia poteſtas Ordinis eſt unita cū poteſtate iuriſdictionis, iuxta no. per Caie. in ſuis opuſcu. tom. 2. trac. 7 q. 2. & ideo obiectio nō tenet, quia nō de qualibet iuriſdict. hæc ſol. intelligitur, ſed de illa, quę reſpicit exercitiū curæ animarum, vnde not. arg. ad cognoſcēdā unionē inter poteſtatē Ordinis, & prælationis, & poſſet cōfirmari, argu. c. ſtatutū, de reſcr. in 6. Not. 2. non dari præpoſituram Eccl. ſine ordine aliquo, c. 1. de ætat. & ibi Docto.

diuina in vrbe vicem ſuſtinent, aut præſentis curam minuunt, officium [a] inchoando, celebrando, [b] & benedicendo, [c] & cunctis prouidendo, quæ ſacerdotum miniſterio perfici debent.

Quæ ſit poteſtas foraneorum Archipresbyterorum, h. d.

Exteri qui ſunt circa ſingulas plebes conſtituti non ſolū vulgi ſolicitudinem gerūt, verum etiam presbyterorum, qui p minores titulos [d] habitant, uitam iugi circūſpectione cuſtodire debent, qui licet ſuis præſint plebib. [e] epiſcopus Matrici [f] præeſt eccleſiæ, nihil tamē contra ſui pręſulis ordinare decretum audere [g] debent.

Obtinentes aliquam præpoſituram, debēt etiā habere eius præpoſitiuæ ordinem. h. d.

Admonendi ſunt autem ii, qui præpoſituræ [h] alicuius adminiſtrationē canonice uolunt obtinere, ut non ſolum nomen, [i] verū etiam ordinem habere ſtudeant. Vnde niſi, q archidiaconatū tenēt, diaconi, aut qui Archipresbyteratū, presbyteri infra annū fiāt [k] amittent honorem, etiā ſi, iuſta cauſa prohibente presbyteri, aut diaconi eſſe non potuerint. [l]

h Præpoſituræ. Præpoſitura eſt nomē generale, cōtinēs quālibet prælaturam, cap. quamuis & verb. ſignif. licet quandoque dignitas ſit de per ſe, ca 1, de ęta. & qua.

Præpoſitura.

i Nomen. Cum nomina debeant rebus eſſe conſequentia, §. ſed & conuiuia, inſ. de immu. eccl.

K Fiant. Capi. 2. de æta. & qual.

l Potuerunt. Sed nō videtur, quod caſu promoueri īpeditus debeat priuari dignitatē vt capitulo 3 de cleri ægrot. Solu. intellige, quando culpa ſua ad talem caſum deuenit, cap. 1. de cleric. ægrotan. contrarium quando, præter culpā. Debuit enim abſtinere ab eo ad quod ſciebat ſe inhabilem.

Matrix Eccleſia.

DE OFFICIO VICARII. [m]

TIT. XV.

Vicarij { Officium. / Perſona, / Ad quem apellandum. }

Ioā. Bapt.

Admonendi. CASVS. Cum in eccleſia Dei neceſſario reperiantur diuerſi prælati, fuit propterea quęſitum an debeat eſſe promoti ad aliquem ordinem, & cum ordines, & præcipue ſacri ſint ordinati ad corpus Chriſti & non uidebatur propterea abſolute neceſſarium, cum prælatura ſcipſa

DE OFFICIO VICARII.

Ioā. Bapt.

Continuatur iſte ti. pro gl rub diuiditur antē in 3. partes, in 1 habetur quale ſit uicarii officiū, in 2 quis poſſit eſſe, in 3. qualiter ab eo appelletur, 2. ubi debet, 3. ubi, inter vicarium.

m DE officio Vicarii. Dixi de uicariis a iure conſtitutum, nunc de conſtitutis ab homine. vel ſupra de his qui deſeruiunt eccleſiæ nomine

Vicariorū plures ſpecies

nomine proprio,nunc de his,qui alieno . Sic not. In rub ext eo.Sunt autem uicariorū duæ ſpecies, perpetui,& temporales,ut In c.extirpandæ,§.qui uero,de presb.ubi Abbas tam in lectura,quam in repetitione,ubi addit & tertiam ſpeciem uicariorum: eorum ſcilicet,qui per ſedem Apoſtolicam ad certam prouinciā regendam deputantur,vec. penult.eod & 16 queſtio. 1. adiicimus,propter tamē hęc uox pręđicatur de vicario perpetuo,ut per Abb.in c. Gregor.perpetuus, de aunſtr.

ANTO TIMO. Vicarius eſt qui alterius uices gerit, ſiue in officio contentioſo,ſiue non extra eod.per tot. Species autem uicariorū aliqui ponūt quatuor. Quidam perpetui ad parochiales eccleſias conſtituti ,in c.perpetuus,de ſi. inſtitum.Quidam temporales ad aliquoa actua conſtituti, ca. peruenit, de appellat.Quidā ſpeciales non ad curam,ſed ad certum articulum locum , vel actum conſtituti,ca. ſua, de offic.uica.Quidam generales , q nec perpetuo, nec ad curam, nec ad certum actum, vt uicarii in curiis Epiſcoporum , glo. in Clemen.. quæ in eccle. de offi.uic.

Epiſcopꝰ an teneat cōſtituere uicarium.

b Non poteſt. Videtur igitur,quod ſi dum eſt præſens,poteſt omnia epiſcopalia munera obire,qđ non teneatur conſtituere uicarium. Cuius tamen contrarium uidetur ſentire Abbas, in capitu.quoniam , de offi. ordin. iuribus & rationib. per eum allegatis,cuius opinio huic litteræ non eſt contraria, cum ipſe præſupponat Epiſcopum nunquam omnibus eccleſiæ negotus eſſe parem. De quo tamen dubitari poteſt,maxime ſi diæceſis ſit modica, & Epiſcopus uir expertus , & habeat Archidiaconum , & Archipresbyterum.

c Generalem. Ergo quo ad ſingula non tantum ualet genus,quātūm ſpecies, de hoc diſtin a 3.cap. quamquam, & de offic. ordin.capitu. ſi ſacerdos, & fac. capitul.licet eodem lib.6.

d Spicialiter. ſufficit autem ſecundum Hoſti. quod unu iſtorum ſpecialiter exprimatur,ſecuta clauſula generali, uidelicet. Et omnia alia, quæ nos poſſumus , etiam ſi mandatum exigerent ſpeciale , ut not.in c.licet eo in 6.

Vicarius Epiſcopi non poteſt inquirere , punire,priuare beneficÿs,vel eadē conferre, niſi hæc ſpecialiter ſibi committantur.h.d.

PEr uicarium quoque, cum Epiſcopus p ſe ipsū deſeruire, & reſidere,rationabili[a] cauſa ꝓhibetur, aut præſens, omnib. cōmode par eſſe non poteſt.[b] Epiſcopalis repræſētat auctoritas.In quo tamen illud aduertendum eſt,quod licet per generalem[c] officii commiſſionem Vicario factā,cauſarum cognitio transferatur,poteſtas tamen inquirendi , corrigendi aut puniēdi aliquorū exceſſus , ſeu aliquos a ſuis beneficiis,uel adminiſtrationibus amouēdi, uel beneficia cōferēdi, niſi ſpecialiter[d] conceſſa ſit,non transfertur .

Habens curam animarum in diuerſis eccleſiis uel laicus non poteſt conſtitui uicarius.

Debet autē epiſcopus circūſpectus eſſe , ne laicū[e] vicariū ſibi conſtituat. Indecorū[f] eſt

Per uicariū.CASVS. Quidā Mutinenſ.cū eſſet ſimpliciter factus Vicarius Epi. uolebat ꝓpterea in omnibus poteſtatem ſibi datam exercere,ut Epi.ad idque peragendum illa mouebatur ratione , quia utriuſque idem Tribunal cenſetur, ca. a. de conſuetud.in 6.Sol.tamen ut hic dicitur , ſiquidem quædam negotia requirunt ſpecialē mandatum, c qui ad agendum , de procura. in 6. text. autē in contrariū adductus,intelligitur quoad ius reddendum,ſecus aliter. Not.generalem commiſſionem comprehendere tantum leuiora , & non grauiora,c.2 eod. in 6. Not.a.argumentum quod prohibita nunquam præſumuntur permiſſa niſi expreſſe probentur.

a Rationabili. Sed quæ ſunt cauſa rationabiles per uicarium deſeruiendi. Reſpond ut per Hoſt. in ſumma huius tit. §.& in quibus caſibus. & ordinarie per Doct.in cap.extirpandæ , §. quia uero. de præb.

Ioā.Bap.

Debet autem . CASVS . Quidam laici petebant a ſuo Epo ſe cōſtitui in Epatū uicarios eius,atq. putabant eorum petitionem eſſe iuſtam,illa ratione , quia laicus in iure canonico. doctoratur ut conſuetudo paſſim docet , unde idem uidebatur dicendum de uicariatu iſto Solut. tamen ut hic habetur,per rationem in tex. aſſigna tam,conſuetudo uero in contrarium adducta meo iudicio inducit priuilegium,& ideo non obſtat. Not. in officijs exercendis eſſe ſumme ... congruentiam perſonarum obſeruanda, iuxta no in ca.a. de e.eſt. & ſupra in §. final de offic ar.hipresbyteri.

e Laicum.16.p.7.c.in noua.

ANTON.TIMOT. Me us enim ſecularis, uel clericus vxoratus non poteſt eſſe uicarius, ſecundum Panormitan.in capitulo.a. de lerico coniugato.

f Indecorum,Sic c.in noua,16.q 7 & cap.decenter,diſt 89.

a Prę eſ-

enim, laicum hom nem viros Eccleſiaſticos iudicare, nec in vno eodẽque officio debet d ſpar eſſe profeſſio.[a] Quod etiam lege diuina prohibetur, dicente Moyſe: Non arabis in boue, & aſino.

Perpetuam habens vicariam, tenetur accipere ordinem presbyteratus. h.d.

Inde & Gonoriana conſtitutione[b] cautetur, vt epiſcopus eum qui perpetuam uicariã [c]obtinet per ſubtractationem[d] ꝓuẽtuũ, vel ipſius vicariæ ablationem compellat, v[t] ſe in presbyterum promoueri faciat.

A vicario appellatur ad archiepiſcopum, ab archidiacono ad Epiſcopum, h.d.

Inter vicarium[e] autem, & Archidiaconũ illud intereſt, quod a vicario, non ad Epiſcopũ, [f]ſed ad Archiepiſcopũ, ab Archidiacono, vero niſi aliud Eccleſiarũ inducat conſuetudo[g] ad ipſum, cui immediate ſubiacet Epiſcopum, erit appellandum.[h]

a Profeſſio, 12. q. 2. cognonimus. Sed contra capit. Deus qui, ext. de vit. & hon cier. & de eo quod no. Io. And. in Clem. & ſi principalis, de reſcr. & pẽt Atch. in c. in noua, 16 q 7. & de hoc per Doct in c. Ioannes, de ſtatu monach. Sol. vt per Abb. in cap. cum cauſam. in fi. de elect

b Conſuetudine. Trãſitum facit ad vicariũ indiuinis, ſed bona occaſione, maxime cũ de ambabus ſpecieb. tractetur ext eod. ti. ſ. tam de vicario iuriſdictionis, quam de vicario in diuinis.

c Vicariã. Sed quis eſt perpetuus vicarius? Reſp q canonice a perſona eccleſiæ, & auctoritate epi eſt inſtitutus, & certã debet percipere portionem, c ad hęc, ext. eo. de præb. c. extirpandæ, § quia uero. Et not qui hẽt aliud beneficium curatum non põt adſpirare ad vicariam, c. 1. ext. eod. ſed nec ad duas vicarias, vt c. fi. exter. eo. vbi. not.

ANT TIM. Qñ autẽ & quoties ſit appellãdum, vide C. de appel auth. hodie autẽ & l. vlt. C. qño & qñ iud. l. ab eo, ff. de app. rec. l 1. §. fi. ext. de appel.

d Subtractionem. Sic etiam compelluntur alij clerici, quando neceſſitas, vel vtilitas exigit, vt ordinentur, facit c quæris, de ætat & quali.

Inter vicarium. CASVS. Cum lata eſſet ſnĩa a quodam Epiſcopi vicario contra Monaſterium S. Petri, volebat Sindicus, appellare ad Epiſcopum cum ad proximũ ſuperiorem eſſet appellatio facienda, l Imperatores, ff. de appellatio. Sol. tamẽ vt hic dr, quia eſt idem tribunal, c. 2. de conſuet. in 6. & ſic ceſſat obiectio quæ adhuc nõ obſtat, quia illa lex nõ habet locũ de iure can. iuxta no in c. antiqua de priui. No. in materia appellationis iudicẽ a quo, & ad quẽ debere eſſe realiter diſtinctos. iuxta d. c. 2 ita quod vnus ſit ſuperior, alter vero inferior in eodem ordine: Not. 2. hunc vicarium eſſe alterius naturæ a iudice delegato, q a appell. non eo. modo ab vtraq; eſt faciẽda vt doct. animaduertunt, in d c. 2. vbi eſt glo. not.

e Vicarium, ſcilicet generalem, vt c Romana, in prin. de appel. in 6. qui eſt ordinarius, vt ibi nota. Secus ſi quis delegatus eſſet ab epiſcopo ad cauſam ſpecialem, quia tunc ad ipſum epiſcopum appellari deberet, cap. ſuper quæſtionum, de off. del. & c. dilecti, de appel. vbi nota. & poteſt eſſe ratio, quod a vicario generali non appellatur ad epiſcopum, quia appellatio eſt de minori iudice ad maiorem prouocatio, vt no. in c. 2. de conſt in ſexto & hẽtur inf de app poſt princ. Sed cum epiſcopi, & ſui officialis idem ſit auditorium, ſequeretur, ꝙ ſi a vicario ad epiſcopum appellaretur idem eſſet iudex a quo cũ iudice ad quem, q eſſe non det, d. c. 2 & c. Rom. Sed vr contra, c. a collatione, de app. in 6 vbi ab epiſcopo ad eũdẽ epiſcopum appellatur. Solu. vt no. in d. c. 2.

f Ad epiſcopum. Sed licet ad epiſcopum non poſſit appellari, tamẽ ſi vicarius recuſetur tã quam ſuſpectus ſuſpicionis cauſa coram epiſcopo eſt probanda, c. ſi contra vnum. in fi de offi. del. Nec n. verum eſt per omnia ꝙ appellatio & recuſatio paria ſint per omnia, vt dicitur in c. ſuper eo. 2 de appel. & in c. 2. de conſu. in 6.

g Cõſuetudo. Quę dat iuriſdictionẽ, c. cum contingat, de for. compe. & c. Rom eo. ti. in 6. & c. Rom. de off. ord. Idem dicemus, de priuilegio, cum iſta ſint paria. 9 q. 3. c. conqueſtus & c. duo. §. debet, de offi. ord. & cap. nouit, verſ. non enim, de iud. vbi de hoc dicitur. Et quod hic dicitur de conſuetudine, refert ſolum ad appellationẽ interponendam a ſententia Archidiaconi, ſcilicet qđ de conſuetudine poſſit induci, quod appelletur ad archiepiſcopum, non aũt quod conſuetudo poſſit inducere, quod appellatur a Vicario ad Epiſcopum, ꝙ licet quidam antiqui tenuerint, tñ eſt falſum, vt no. in c. 2. de conſuet. in 6. & in cap. Romana, de appe. in 6.

h Appellandum. Niſi quis appellare velit ad Papã, ad quẽ omiſſo etiam medio appellatur. 2. q 6 c. ad Romanam. & c. quiſquis. & idem in legato. vt in c. 1. de offic leg. vbi hoc. & 2. q 6. c. 3. licet ſecus ſit in Imperatore de iure ciuili, l. Imperatorum, ff. de app.

DE COADIVTORE.

INter alios qui adiuuant Epiſcopum in ſua cura paſtorali connumeratur etiã iſte coadiutor, ideo poſt declarationem vicariorum ſupradicta conſequenter ponitur, tit. iſte, qui diuiditur, in 2. partes, in primo habetur qualiter Coadiutor ſit dãdus Epiſcopis, in ſecunda qualiter ſit dandus Epiſcop. inferioribus, ſecunda, nec ſolum.

DE

DE COADIVTORE.

ACcidit etiam CASVS in vtraque par.eo. modo figuratur. Quidam beneficiatus ſiue ſit prælatus, ſiue ſit eo inferior, cum eſſet ſenio vel alia corporis valetudine impeditus, ita vt nō poſſet ſuæ eccleſiæ ſeruire, petebat propterea ſibi dari coadiutorem quamuis autem id potuiſſet ei denegari, tum ob copiam tot official. vt conſtat in ſuperiorib. titul ſi ille fuiſſet Ep̄s, tum etiam per cap tua nos, de cler. ægrotans Sol. tamen vt hic legimus quia ſi ſecus eſſet poſſet contingere qđ non inueniatur q ſeruiat eccl cap. 1. eo. copia autē off. vbi oportet non eſt deneganda, & ideo primo obiectio non tenet, ca. vero tua nos intelligitur in caſu ſpirituali, & non regulari, & ſic non ob Not. 1. afflictū eſſe aliquando ſubleuandum, dum modo tamen canonice ſubleuef, aliter enim eſſet retardare homines ab officio adiuuandi alios, vt dicit tex. in d. capitu 1. Not. 2. hanc diuiſionem ob eius rationem eſſe ampliandam in quolibet bene merito officiali, quod faciat ad quæſt. de doctore volente legere per ſubſtitutum, de qua Abb. in ca. 1. de Sum. Trin. num. 2.

DE COADIVTORE.
TIT. XVI.

Coadiutor. { Quare detur. / Qualis. / Quibus.

Ex cauſa datur Epiſcopo coadiutor, cuius datio ad ſedem Apoſtolicam ſpectat. h.d.

ACcidit etiam interdū, vt Paſtor ſenio[a] aut corporis valetudine[b] īpeditus, aut ſanæ mētis cōſilio [c]dſtitutus, ſup ſuū gregē excubias ducere non poſſit, eo ꝓpter vir ꝓuidus,[d] & honeſtus illi in coadiutorē[e] adiūgēdus eſt, per quē tā Epiſcopo,[f] quā populo viriliter cōſulat. Cuius datio, cū de cauſis maioribus[g] eſſe cōſtet, ad Sedē Apoſtolicā[h] nulla obſtāte cōſuetudine[i] referēda eſt.

Coadiutor qualiter dādus remotis partibus. h.d.

Quod tamen ſic intelligi oportet, ſi nō ī remotis partibus explicāda ſit. Cæterum ſi procul ab Apoſtolica Sede Ep̄s impeditus deget, tunc ſecūdū Bonifacianæ cōſtitutio

a Senio. No quod ſenectus æquiparatur infirmitati, imo, vt inquit Teren Senectus ipſa morbus eſt, & fa hoc ad ſtatutum loquens de infirmis, & de infirmitate, de quo per Abb in cap. magnæ, de vo. & vot. redemp. & in c. quamuis, de ſent. excō.

b Valetitudine. Scilicet incurabili, ſm̄ pleroſq; vt per Ab. in c ex parte, de cler. ægrot. & no in c. vnic. eo. titu. in verbo. perpetuo Sed idem forte ſi morbus curari non poſſet, niſi per longa tempora, per rationem d. c. vnic. Et adde, quod morbis adminiſtrare impediens reddit quenſ ineligibilem, vt per Ab. in c. cum inter canonicos, de elect.

ANT. TIMO. Vt de leproſis conſtituit Lucius III ca. de rectoribus. & Clemens III. cap. tua nos, de cler. ægrot. & de deformato, & mutilato, in cap. præsbyterorum, eo.

c Conſilio Idem ſi ſit prodigus, & de dilapidatione ſuſpectus, vt per Ab in cap. venerabilis, de off. delega.

d Prouidus. Et qui ad gerendum officium, in quo datur coadiutor non ſit inhabilis, vt per Doct. in c. ſi de cler. ægrot vel debilit.

e Coadiutorem. Adde, quod ſi res exigat non ſolū vnus in coadiutorem, ſed etiā duo dari poſſunt. in capitu. vnic de cle ægro in 6 Plures autem duobus non poſſent dari, cum n debeant ꝓcurari, de ſumptibus Eccleſiæ, in qua ſunt coadiutores, Eccleſia nimis oneraretur, vt no. in d. c. vnic.

ANT. TIM. No. quod propter infirmitatem ſuperuenientem nō priuatur Prælatus, quia Eccleſiaſtica beneficia nō ſunt temporalia, c. præcepta, diſt 56. vide gl. in ver. coadiutorem, ca. ex parte de cler.

f Ep̄o. Sed quid ſi ſolum ſit electus & cōfirmatus, nō autē conſecratus: an dēat ex toto remoueri, vel potius coadiutor dari? Reſp. vt p Abb in ca. ex parte, de cle. ægro. vel debil.

g Maioribus nota dationem coadiutorū dici de cauſis maioribus quæ ſunt reſeruatæ Sedi Apoſtolicæ, vt & ſediū mutationes & Ep̄orū translationes, c. 1. vbi Abb. de transla & in capi. quod translationem, de offi. l. c. quamuis, de elec. in 6. c. vt debitat, in ſi de app & per Io. An. in ca. querelam, de elec. & per Doc. & in c quod ſedē, de off. ord & hoc ītellige ſi dādus ſit coadiutor Ep̄o, ſecus ſi inferioribus, vt in c. de rectoribus, ibi Ab de cle. ægro. & c. ſi. eo. tit.

h Apoſtolicam. Ergo nec ad Archiepiſcopū, q a in ſua prouincia id tantum poteſt, quod ſibi iure repentur conceſſum, c. conqueſtus, 9. quæſt. 3. c Romana, de ſup negl. præl. in 6 nec ad Patriarcam, nec ad Legatum, quia in generali legatione talia non tranſeunt, c. quod translationem de off. leg. Sed contra videtur in c ex parte, in ſi de cle. ægro. Sol. illud fuit de ſpeciali auctoritate & mādato domini Papæ, vt plenius no. in c. vn. de cl. ægr in 6 Itē arg contra, ca hi qui, de præb in 6. & in f. de col. §. autoritatem. Et fac. ad hoc c. eccleſiæ, de ſup neg. in 6.

i Conſuetudine, Not ꝙ contra Rom. Eccleſiam non currit præſcriptio in his, quæ ſibi in ſignum ſpecialis priuilegij reſeruauit, ſicut nec cōtra priuilegium prælationis, c. cum nobis, de præſcr.

a Te-

nis tenorem [a] prouidendum erit.

Etiam inferioribus ab Epiſcopis dandus eſt coadiutor, & vtriſque de facultatibus Eccleſiæ erit ſubueniendum, h.d.

Nec ſolum Epiſcopis dandus erit coadiutor; ſed etiam, ſi res exigat, inferioribus. Vnde ſi uel eccleſiæ Rectorem [b] vel Archidiaconum [c] ita morbo aliquo contigerit impediri, vt eccleſiaſticis miniſtris vel nullo pacto, [d] vel non niſi cum ſcandalo [e] intereſſe poſſint, eis quoq. coadiutor adhibēdus erit, & ita res temperanda, vt vtriq; iuxta facultates eccleſiæ vitæ neceſſaria [f] miniſtrentur.

DE COREPISCOPORVM VSV ſublato.

TIT. XVII.

Corepiſcoporum vſus ſublatus eſt, h.d.

ERant olim & corepiſcopi, quibus circa plurima cum Epiſcopis miniſteriorum communis erat diſpenſatio, [g] quorum tamen inſtitutio tam in Romana Sede, quam in aliis totius orbis, eccleſijs, tanquam improba, & ſuper uacanea eſt penitus interdicta. [h]

a Tenorem. Vt in c. vnic. de cler. de ægrot. in 6. ob difficultatem enim admittitur quod alias nō admitteretur, ut per abb. in capit. ſignificaſti, de foro compet.

b Rectorem. Vt c.a. 3. & 4. de cler. ægr. vel debi.

c Archidiaconū, Vt c. ſi de cle. ægr. vel debil.

d Nullo pacto. Quo caſu quidam tenebant hunc penitus remouēdū, ſed cōiter tenetur, quod licet remoueatur ab adminiſtratione: non tamen a iure prælatutæ, ut late traditur in c. tua, de cl. ægr. vel deb.

e Scandalo. Puta quod ſit leproſus, c. de rectoribus. de cler. ægr. uel debili. Nec. n. aliquid eſt faciendum cū ſcandalo, c. presbyterum, & c. tua, de cler. ægr. uel debil. c. nihil ubi latetra ditur, de præſ r. q procedit ſi ſine peccato mortali id poteſt omitti, c. cum ex iniūcto, d nou. ope nunc. Pōt aūt ſcandalum hoc naſci, quia ſit exoſus populo, forte ob delictū ſibi imputatū, quo caſu poterit, ex toto remoueri, c. niſi, de renun. & §. p p, inf. eo. ti. ſed hoc caſu remouendo prouidendū eſt de cābio, ſecundum Inn. in d. c. niſi. & Ab. in d. c. va.

Nil agendum cum ſcandalo.

f Neceſſaria. Ita ut poſſit ſine penuria viuere, licet forte non commode. Differunt enim hæc inter ſe, ut not. per abb. in c. t. de inſt. Sed quid ſi reditus eccleſiæ ſunt adeo tenues, ut non poſſint ſufficere Prælato & Coadiutori io dato? Reſpō. ut late traditur in c. de rectoribus, de cler. ægrot. vel debilit. Item dato, quod iſti reditus ſufficiant, & ſuperſint ēt quis habere debet diſpoſitionē redit. nunc. Prælatus nè an Coadiutor. Reſp. ſecundum abba. in d. c. de rectoribus. Aut infirmitas impedit admiſtrationem in temporalibus & ſpiritualibus & tunc coadiutor habebit adminiſtrationem in vtriſque fac. ca. tua de cler. ægrot. vel debilit & c. r. de cler. non reſid. & c. præuenit, de appel. Aut infirmitas reddit ſolum impotentem in ſpiritualibus, & tunc d. c. contra, d. c. de rectoribus.

DE COREPISCOPORVM vſu ſublato.

Ioa. Bapt.

Inter multos officiales Epī vnus antiquitus reperiebatur, qui cum fuiſſet contra ratione inſtitutus, fuit propterea poſtea ſublatus, vnde poſt tit. præcedentem proponitur iſte qui diuiditur in 2. p. in prima habetur quid iuris de iſto corepiſcopo; in ſecunda facit Epilogum omnium ſupradictorum: ſecunda ibi, uidimus.

ERāt olim. CASVS. Quidā petebāt aū. Pontif. ſibi concedi hanc corepī poteſtatem, ad hoc aūt petēdum mouebatur illa rōne, quia cū ea ab antiquis patrib. fuiſſet inſtituta, videbatur ēt hodie cōcedenda, iuxta l. ſed & ea. ff. de legib. Sol. tamen ut hic dr, quia diuerſitas temporum diuerſa quoque & admittūt & reijciūt official arg. c. non debet, de conſang. eum ſimil. & ideo nō tenet obiectio. Not. circa Officiales conſiderari nō ſolum neceſſitatē, ſed etiam decentiam & ideo ſæpe variantur.

g Diſpenſatio. Vt quia ipſi & conferebant ordines, licet nō omnes prædicabant, & conficiebāt domini corpus ut c. quamuis vbi no. diſt. 6a & obtinebant quoddam medium inter Epiſcopos & presbyteros, ab vtriuſque tamen differebant. Abba. Epiſcopis, quia corepiſcopia erat interdicta presbyterorum diaconorum, & uirginum, & eccleſiarum con ecratio. Item erectio altarium, & alia, de quibus, d. diſtinct. 68. §. inter epiſcopos, & capitul. quamuis. A presbyteris, quia conferebant minores ordines, & ſecundum Gratianum etiam commendatitias & pacificas litteras dabant, quod non faciunt preſbyteri, dicto §. inter epiſcopos, eod. capitul. quamuis.

ANTO. TIMO. Quæ pertinent ad corepiſcoporum officium & poteſtatem lege in Conc. Ancyrano, can 13. & Conc. Antiocheno, can. 10. qui damnati deinde ſunt a Damaſo, Leone, & Conc Neoceſarienſi, & demum a Ioan.

h Interdicta. Etiam ſi forte ab Apoſtolis vel generalibus Concilits emanaſſet talis inſtitutio, vt no. in c. corepiſcopi, diſt. 68. quod præbet argu. q a quocunque auctore ſit inſtitutum, & quantumcunque diu fuerit obtentum, ſi non ſubeſt cauſa, vel ſi oneroſum eſt, eſt extirpandū, ut oīa diſt. 12. & de conſec. diſt 1. c. placuit, & 10. d. 1. c. hanc & diſt 63.

Non attēditur auctor.

Matrimonium ſpirituale diſſoluitur translatione, renunciatione, depoſitione. h.d.

Vidimus hucuſque de ſpiritualis fædere coniugii, quod inter Epiſcopum, & Eccleſiam cōtrahitur, quod electione, vel poſtulatione initiari,[a] confirmatione ratificari, conſecratione intelligitur conſūmari,[b] Itē de moribus[c] & vicariis[d] & coauditoribus[e] Epiſcoporum: tractemus nunc, quibus modis Epiſcopus ab Eccleſia remouetur, & ſi quomodo tale coniugium præter mortem[f] diſſoluitur. Contingit autem id tribus modis, Tranſlatione, Renūciatione, & Depoſitione, ſeu Degradatione, & de q̄bus ſingulis videamus, ac primū de Tranſlatione,

diſt. 63. §. verum & c. peruenit de cenſib.

a Initiari. Hoc verbum ſumitur proprie, & improprie eodem tēpore. Nam reſpectu electionis vere & proprie initiatur ſpirituale coniugiū quia per eam acquiritur ius electo, vt no. in ca. quanto, diſt. 64. Nā electores conſentiūt tā quam in ſpōſum Eccleſiæ, fac. c. cū īter canonicos de electio. & ca. ſi de trāſlat prælat. & per Abb. in c. ſcriptum, de elect. & ideo electio dicitur cōfirmari. Quo vero ad poſtulationē ſtatim proprie. q a per eum vere nō initiatur ſpirituale matrimonium qm̄ cū nihil aliud ſit quā quædā precum porrectio ad principē, vt de poſtulato prouideat vt habetur in Rubri. & ca. 1. de poſtulat. prælat, & ſupra de poſtuala in prin & ſi gratiæ innitatur, nullum ius producit oſſibus poſtulari infixū. Vnde non mirum, ſi p̄ eam proprie nō dicitur ſpirituale matrimonium initiari; vt tradit Abb. in d. ca. ſcriptum. Sed cum & per poſtulationem deueniatur ad admſſionē, per quam tale coniugium poſtmodum initiatur & celebratur non mirum, ſi & poſtularione dicitur huiuſmodi coniugium initiari, cum quidquid eſt cauſa cauſæ, ſit etiam cauſa cauſati, l. & ſi amicis ff. de adult.

b Conſummati, Cap. 2. & ca. licet, de tranſl. Epiſcop.

c Moribus vt ſupra, de vi. & honeſt. prælat.

d Vicarijs. Tam iuris quam hominis, vt ſupra de offi. Archi. cum duobus tit. ſeqq.

e Coadiutorib. Vt ſupra de coadiut & dicit in plurali numero: quia etiam Archidiaconus, Archipresbyter & Vicarius ſunt adiutores, vt ſupra de offi. Archid. & de off. Archipresb. & de offi. Vicar. omnibus, in princ. Vel forte ob cor epiſcopos, licet illi ſint ſublati.

f Præter mortem. Intellige incluſiue, ſcilicet q̄d & morte huiuſmodi coniugium diſſoluatur, nedū tranſlatione, & renunciatione. Ea enim ſecundum quoſdam eſt natura huius dictionis, vt ſi ponatur iuxta propoſitionē affirmatiuam, includat vt hic Si iuxta negatiuam, tunc excludit, vel excipit, vt per Dyn. in ca peccatum de re iud. in 6. Sed Dyn. ſequitur, de dictione, niſi, vnde eius doctrina litteræ noſtræ non quadrat, nec eſt etiam in ſe vera; nec Dyn. id explicite dicit, Vnde dic ex mente Abb. in capitu dudum, 2 de elect. quod ſi dictio, præter, cum ſuo adiuncto adhæret orationi quæ comprehendit adiunctum dictioni iſti præter ſtat excluſiue. Exemplum. Lego tibi libros meos præter Decretum, nam ſi decretum nō excluderetur præmiſſa oratione, fruſtra poneret. Cum adiūctū dictioni præter includeretur in oratione p̄miſſæ & verba debent intelligi, vt operētur, l. ſi quando C. de inoff. teſt. ca. ſi Papa, de priuil. in 6. Si autem adiicitur orationi, quæ non comprehendit adiunctum, ſtat incluſiue. Exēplum. Lego tibi animalia mea, preter Decretum, nam ſi hæc dictio tunc non includat, fruſtra fuiſſet appoſita, cum animalium appellatione nō veniat Decretum. Sic in caſu noſtro diſſoluitur tale coniugium ſpirituale p̄ tranſlationem, renunciationem, & depoſitionem præter mortem, id eſt vltra q̄d diſſoluitur per mortem, & ſic includit. Vel dic, quod in hac littera poteſt etiā excludere, ut ſit ſenſus Dicamus quibus modis ſoluat iſtud cōiugiū præter mortē, de quo modo mortis non intendimus dicere tamquam de notorio, & ſic excludit Et de natura huius dictionis, per Abb. non ſolum in dicto capi. dudum ſed etiā in c. litteras, de præſump per Archie. in c. Ebron 13. qu. 2. per Ioann de Ligna. in clem. 2. de pæn. & per Paul. in clem. 1. de Summa Trin. & fide catho. & per Bart. in l. 1. ff de pignor actio & in l. nam quod liquid, §. final. ff de pæn. leg. Nicol. de Neap in l. ſi tutor, §. ſi tutor, ff. de iure & rat diſtrahen. & commun in leg. actione, C de tranſ. & in aliis multis locis, & an in dubio ſtet incluſiue vel excluſiue per Abb in dicto cap. dudum. Adde tamen quod reſpectu characteris impreſſi huiuſmodi matrimonium, nec morte diſſoluitur, cum preduret etiam poſt mortem impreſſum in anima vt dicit Abb. in capi inter corporalia, de tranſlat. Epiſcopi, ſed hic reſpectus in tractatu noſtro non eſt in conſideratione, ſed ſolū habetur reſpectus adminiſtrationis temporalium & ſpiritualium, alioqui nec per tranſlationem, nec renunciationē ſolueretur tale coniugium, cum character remaneat, immo nec per degradationem. Per eam enim character ſemel impreſſus minime aboletur, vt Not in capitulo ſecundo, in fin de pœnis in ſexto cuius tamen contrarium dicitur hic, & in dicto capit. inter corporalia, vnde hæc littera ſumitur.

ANTON. TIMOT. Quod hic dicit gloſſ. de mente Panorm ex matrimonio Epiſcopi cum Eccleſia quod morte non diſſoluatur ob characteris impreſſionem, ſequitur, in hac parte opinionem Canoniſtarum, qui dicunt etiam Epiſcoporum eſſe ordinem, & idcirco inprimere characterem, & de cuius ſubſtantia eſt, quod ſit diſtinctum perpetuum, & indelebile. Verum Theologi tenent contrarium, nimirū quod epiſcopatus vltra ſacerdotiū non addat ordinē & gradū nouū pro-

propter altaris miniſterium, & ſacrificium, quod eſt Euchariſtia, quod eſt Sacramentum Sacramẽtorum, ut inquit D. Diony. de Eccleſiaſtica Hier. c.5. Vide de hac quæſtione. S. Thom. in parte. 3. in addit. qõ. 37. art. 2. & per D. Bonau. in 4. ſent. d. 24. par. 2. ar. 2. qõ 3. Durandũ & alios ibidem

neceſſitas eccleſiæ aliter ſuadeat. No obligationẽ contractã inter Eccl. & beneficiariũ, quæ matrimoniũ ſpirituale dr, nõ poſſe diſſolui niſi cã legitima & cognita ſuadente, c. ſi. de tra. & c. niſi, de renunc.

a Mutationes ut c. mutationes. 6. q. 1.

DE TRANSLATIONE.

TIT. XVIII.

Matrimoniũ inter Epiſcopũ & Eccleſiam.
- Cõtrahitur
  - Initiatur. — Electione. Poſtulatione.
  - Ratificatur. — Cõfirmatione.
  - Cõſummatur. — Cõſecratione.
- Cõſeruatur
  - Epi moribus. — Ab homine.
  - Vicario. — A iure.
  - Coadiutore. — Arch. Archiẽp.
- Diſſoluitur
  - Depoſitione. — A quo fit.
  - Tranſlatione. — Permutatio.
  - Renũciatione. — Inſtituta.
  - Morte.
  - Ob vtilitatem. — Ob neceſſitatem.

Tranſlatio inducta eſt ex utilitate, & ex neceſſitate. h. d.

TRanſlationes, quæ & mutationes nuncupari poſſunt, inſtitutæ ſunt utilitatis & neceſſitatis gratia: [b] Vtilitatis, cum Epiſcopus ab ea ciuitate, cui præpoſitus eſt, in aliã transfertur, in qua magis proficere poſſe veriſimiliter exiſtimatur. Sic olim Princeps [d] Apoſtolorum de Antiochena ciuitate ſe Romam tranſtulit, ut ſcilicet ibidem copioſius proficere poſſet.

Neceſſitate ceſſante tranſlatio irritatur. h. d.

Neceſſitate vero nonnunquam Epiſcopalium ſedium mutatione fieri ſolent, hoſtiũ vrgente metu. [e] Sed hoc caſu, ſi ciuitatem, de qua effugerit Epiſcopus, ab hoſtibus liberari, & ad priorẽ ſtatum cõtigerit reuocari [f]

DE TRANSLAtione.

Ioã. Bapt. Quãuis hæc materia cõtinuetur, per §. ſi. ſupra tit. proximo aliter: tamen continuãda eſt meo iudicio hoc mõ videlicet vita eccleſ prælatorũ cõſideratur tripliciter, nẽpe rõne ingreſſus, progreſſus, & egreſſus. & cũ hacten⁹ dictũ ſit de ingreſſu & progreſſu, ſequit nunc uidere de egreſſu. qui cũ de iure primo cõtingat per tranſlationem, preter cõ mortem ob poteſtatem ſuperioris p pea proponitur nũc ti. iſte qui diuiditur in 2. partes, in quarũ prima hr quid iuris de trãslatione: in 2. quid iuris de beneficiorum permutatione. ſecunda ibi, non abſimilis.

TRãslationes. Hæc para adhuc ſubdiuiditur in duas partes in prima habetur qua de cauſa concedatur tranſlatio, in ſecunda à quo fieri debeat, ſecunda, bi ſciendum eſt. quoad primum, caſus ita figuratur, quidam prælatus uolebat tranſire de ſua propria eccleſia ad aliam fortaſſe ſibi magis utilem; vnde fuit quæſitum an liceat, negatiue enim uidebatur reſpondendum, tum propter obligationem perſonaliter ſeruiendi eccleſiæ iuxta cap. relatum, de clerie. non reſiden. tum ob uinculum matrimonij ſr de contractum, iuxta. c. fin. eod. de tranſlatio. Solu. tamẽ ut hic legimus: quia ob maiorem utilitatem uel neceſſitatem receden dum eſt aliquando ab eo quod diu bonum iudicatum fuit, l. prima, ff. de conſt. tut & hinc cognoſcimus obiectiones quoque non concludere, [c] quidem tam præd. obligatio quam matrimonium ita intelliguntur niſi uidelicet utilitas uel

ANTO. TIM. Eſt autẽ trãslatio de ſede in ſedẽ facta cõmutat. Vel aliter eſt ab una Eccleſia ad aliam Eccleſiã regulariter facta mutatio b Gratia. Vt c. mutationes, 7. q. 1. & copioſe tractatur, in c. uniuerſorum de rerum permu.

AN. TIM. Aliſ. ver in uniuerſitates adferũt trãſlationis ſeu trãſitus cãs. Prima eſt leuitas, ſeda cupiditas, tertia humilitas Gol. I ſum. c Xps. Vel alius prælatus: nã & alij trãsferri poſſunt. Cardinalis, ut I c. dilectus, 1. de pb. Archiẽps. c bonæ a de poſt. pl & c. ſcriptũ. de ele. Abbas in c. uenerabilis, de cõſ. & c. cũ in ueteri de ele. Prępoſit⁹, c. dudũ c. de ele. & quicũque beneficiatus, c. admonet. de renũ & demũ quicunque poſtulari pt ſm Hoſ. in Sũ. eo. & I Sũ. de poſtu. præla. §. quis ſit poſtulandus. d Princeps. 7 q. 1. c. mutationes, & ſic no quod utilitas, maxime ſi ſit magna, & præparatur neceſſitati, adeo ut ea inſtante ſi ſuperioris copia haberi non poſſit, poſſit quis uenire contra proprium iuramentum ſm Inno quẽ ſequitur Abb. I c. venerabilẽ, de elect. licet hoc non placeat Hoſt. prout no per eu in c. cum omnes, de cõſt. & per ea, quæ ponit Abb in c. tua de Ec. ædifi. in vlt. no.

Ioã. Bapt.

ANT. TIMO Affertur exemplum etiã de Euſebio & Felice, ut ibi, in c. mutationes, 7. q. 1.

e Metu. 7. q. 1. c. temporis.

f Reuocari. Arg. quod reſtituta re in priſtinũ ſtatum omnia iura reſtituuntur, c. quia diligentia, de ele. & 16. q. 3. ca. prima. Si qui peruenit ad mel orem fortunã, tenet ad priſtinã obligationem. 27. q. 7. c. ab Infirmis, l. 2. C. qui bo. ce poſſ. & l. ſi locus. ff quemad. ſer. ami. Et quod ceſſante cauſa & cap.

ad eam expulſus reuertetur.[a]

Epiſcopos transferre ad ſolum Romanum Pontificem pertinet.

Sciendum[b] eſt autem Epiſcoporũ tranſlationes, non etiam inferiorũ[c] ad ſolũ Apoſtolicæ ſedis Antiſtitem certiſſima ratione[d] pertinere, neq. ſup his matrimonijs[e] quidquam præter eius aſſenſum immutari debere aut poſſe, Quod obtinet non ſolũ ſi Epiſcopus eſt conſecratus, verũ etiam ſi tantum canonice fuit electus, & confirmatus.[f] Cũ vt ſupra diximus, poſt electionem & confirmationem inter perſonas eligentium, & electi coniugium ſit ſpirituale contractum.[g]

Qui propria auctoritate ſe ad aliam eccleſiam contulerit, & habita carebit, & ambita, h. d.

Ea propter quicunq. auaritia[h] ducti, aut ambitione[i] impulſi, Eccleſiæ ſuæ mediocritate deſpecta, ad maiorẽ[k] ſeſe plebẽ propria

Conſtitutio cui alias.

Præſumitur cõtra inſtãtes.

a Reuertetur. Ergo non obſtante mutatione remanet Epiſcopus primæ Eccl. & ſic eſt Epiſcopus duarum Eccleſiarum, contra illud 21. quæſt. 1 ca. relatio. Quod quidam admittunt exemplo matrimonij carnalis, ubi quis poteſt eſſe maritus duarum fœminarum, altera religionẽ ingrediẽte ut no. 7. q. 1 c. paſtoralis Sec contra vi. nã ille locus definit eſſe Eccleſia, per captiuitatem, ut l. cũ loca ff. de relig & ſumpt. Sed non eſt ita, quia ſacramenta eccleſiæ uera dicimus eſſe apud hoſtes, ut 1. q. 1. qđ quidam. Et ꝙ dicit lex, ꝙ deſinit eſſe ſacerdos, intellige, quia uiduatus eſt ſacris miniſterijs. Sed pone contra, ꝙ Ep̃a eſt captus & non ciuitas, an tunc conſtitui alius? Reſ ut no. in d. c. paſtoralis.

Sciendum eſt. CASVS. Cũ quidã Ep̃s eſſet trãſferẽdus de ſuo Epiſcopatu ad Epiſcopatum ſuæ patriæ ob utilitatem maximã quæ inde ſperabatur, fuit dubitatum cuius ſuperioris auctoritate hæc translatio eſſet facienda, ſiquidẽ primo uidebatur eam ſpectare ad Archiepiſcopũ cum eius ſit proprium electum in Epiſcopum ſuffraganeum & confirmare, ac etiam conſecrare, ca. nihil, de elect. §. 1. ſupra de conſecrat. cum ſit Sol tamen ut hic habetur, quia cum uinculum cõtractum inter Eccleſiam & Epiſcopum ſit proprie matrimoniũ Spirituale, non poteſt diſſolui niſi ꝑ ſummum Pontificem. c. 1. & ſi. eo & ob hanc rationem non obſtat obiectio in contrarium facta: Nõ argumentum, quodlibet vinculum inter perſonas vel veras, uel fictas, non poſſe propria auctoritate diſſolui, quia repugnat rationi aliquem iudicare proprium factum eſſe legitimum.

b Sciendum. Not. vnum ex caſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruatis. De alijs uide not. in c. quod tranſlationem, de offi leg. & quæ traduntur in c. quod ſequitur, de offic. ord. & concord. cum hoc cap. 2. de tranſ & ſi. quod transla. ſumitur ex c. 1. eo.

c Inferiorum. Simile eſt in coadiutoribus: nam Epiſcopis dat ſolus Rom. Pont. regulariter, inferioribus uero etiam alij, puta Patriarcha, Metropolitanus, & ſimiles, ut ſupra, de coadiutore. in princ. ubi no. & per Abb in c. de rectoribus, & in c. fi. de cle. ægro, uel debil.

d Certiſſima ratione. Sed quæ eſt hæc ratio tam certa? Reſpon. quia cum fortius ſit ſpirituale uinculum, quam carnale, ſi Deus reſeruauit ſibi ius diſſoluendi carnale matrimonium per illam auctoritatem Quos Deus coniunxit &c. multo magis cenſetur reſeruaſſe diſſolutionem ſpiritualis. Et quod facit Papa, qui eſt Vicarius Dei, uidetur Deus ipſe facere, vt late proſequitur tex. in cap. 2. de translat. unde ſumitur.

ANT. TIM. Nõ valet argũ, nec militat hęc rõ in matrimonijs carnalibus, determinante hæc aliter eccleſia Romana ut nouiſſime per Conc. Trid. ſeſſ. 24. in princ. & canone 7.

e His matrimonijs. Scilicet ſpiritualibus, cũ nec in carnalibus liceat. c. a. eo.

f Cõfirmatus. Intellige copulatiue, quia ſecus eſt in electo tãtum, c. 2. eodem à contrario ſenſu, ut cõmuniter tenetur, licet Hoſt. cõtra.

g Contractum. Nota ergo, quod conſecratio quo ad ſubſtãtiã uinculi ſpiritualis nihil addit: nam illud non dicitur de ſubſtantia alicuius rei, quo remoto, illa remanet. Ideo dignitas Epiſcopalis ſeu conſecratio non eſt de ſubſtantia matrimonij ſpiritualis, q̃a ſine illo matrimonio poteſt eſſe dignitas Epiſcopalis, ut patet in Epiſcopo, qui renunciauit Epiſcopatui & non ordini, & ſic in Epiſcopo nulla tenenti. Similiter poteſt eſſe matrimonium ſpirituale ſine dignitate Epiſcopali, ut patet in electo confirmato, & conſecrato, ut hic, & in capit 2. eod. conſecratio tamen conſummat ſpirituale matrimonium, c. fi. eod. & ſupra, de corp. uitiat. ſubl §. fi. Et licet quo ad uinculum nihil addit, tamen quo ad alia, ſcilicet quo ad poteſtatẽ exercendi ea, quæ ſunt ordinis Epiſcopalis, ut ſupra de confirmat §. fin. & habetur in c. tranſmiſſã, de elect. Vnde no. ta, quod ubi remanet eadem cauſa & ſubſtantia, ibi accidens adueniens, diſpoſitio non uariatur, ut per Abbatem & alios, in ca. 2. eodem.

h Auaritia. Cõcor. c. quanto, ext. eo.

i Ambitione. Concor. §. ambitione, 7. quæſtio. 1, & habes hic quatuor cauſas, ex quibus fit tranſlatio. Neceſſitas & Vtilitas, de quibus ſupra in princip Item Auaritia & Ambitio, ut hic. Eſt & cauſa leuitatis & humilitatis, de quibus ibi. Et quæ differentia ſit inter tranſlationem factam ex una cauſa, uel ex alia. Vide prolixe not. infra, d. §. ambitionis.

K Maiorem. Sed nunquid ad minorem? Text. videtur a contrario ſenſu huius literæ. Sed con-

authoritate tranſtulerint, a cathedra repelli debent aliena, & carere [a] propria: vt nec illis præſideāt, quos per ſuperbiam ſpreuerunt nec illis [b] quos ob auaritiam vel ambitum concupierunt. Sicut [c] enim vir non debet adulterare vxorem ſuam, ita nec Epiſcopus temere Eccleſiam, ad quā electus fuit relinquere, vt alteri ſeſe coniungat, etiam ſi a populo fuerit attractus.[d]

Quod cōſtitutum eſt in eccleſiis Epiſcopalibus, trahitur etiam ad eccleſias inferiores, h.d.

Nō abſimilis [e] Iuris ratio obtinet in preſbyteris, & cæteris infra Epiſcopalē dignitatē conſtitutis. Nā ſi vel qualibet cauſa [f] propria quis auctoritate cū altero ſuum beneficiū [g] permutare voluerit, vterq; proprij be-

trarium videtur verius, c.1.eo.vbi quod non licet deſcendere, vel minorari. Quod ſi Archiepiſcopus de licentia Papæ ceſſit archiepiſcopatui, an interiecto tempore poterit ſibi prouidet de Epiſcopatu poſt modum vacante? Quidam, quod non, cum non liceat deſcendere, d capitu.1.& in c.legitimus, in fi.diſ.93. & ne detur materia auaritiæ, vt ſi quis tenuem Archiepiſcopatū reſignet, vt pinguem obtineat Epiſcopatū, Ioann.Andre.Hoſtien.Butr.& Abbas contra. Ad contraria reſpon. vt per eos in dicto c.1.

An liceat deſcendere ad minorē eccleſiam.

Carere.

a Carere. Sed an trāsferens ſe ſine licentia, erit priuat⁹ ipſo iure, vel potius priuari debeat per ſententiā. Et vr̄ quod ipſo iure, cum verbū carere, intelligatur ipſo iure, vt per Abb. in cap.nihil. de elec.in Glo.in verſic. poteſtatis, Contrarium videtur verius, ſcilicet, quod requiratur ſententia, ſecundum Io. And. & Abb.in ca. quanto, eodem. Et ideo ante ſententiam remanet Epiſcopus prioris Eccleſiæ. & eius clerici illi obedire tenentur, facit quod habetur 9.q.4. cap. nonne.

b Nec illis Quod hic dicitur obtinet, quando & dimiſit primam ſine licentia, & ſine licentia tranſiuit ad aliam, nam alias priuandus eſſet ſolum illa, in qua licentiam non obtinuit ne plus extendatur pæna, quam delictum argu.eorum, quæ habentur in c quæſiuit, de his quæ ſi a maio.par.capit & hoc ſequitur Abb.in c quanto, eod. ante fi. Annexa.

c Sicut.Cap ſicut.7.q 1.vnde ſumitur.

d Attractus Argum. quod neceſſitas & violentia non excuſat a culpa.

ANT.TIM. Ad illud quod notatur in gloſſ de neceſſitate, & violentia, adde tu diſtinguendo quod violentia eſt neceſſitas, ſed coactio dr̄ eſſe duplex, altera, quæ dicitur ſimpliciter & abſoluta, atque hæc excuſat a culpa, cum tollat voluntarium, quod eſt de ratione peccatij. Sine voluntate enim non committitur peccatum actuale, iuxta regulam traditam a D.Auguſt.1.retractationum. Peccatum adeo voluntarium eſt, vt ſi non ſit voluntarium non ſit peccatum, & cano.1.5 quæſtio 1. Alia autem eſt violentia non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, vt eſt metus, qui non cauſat ſimpliciter inuoluntarium, ſed ſecundum quid tantum, quia non eſt ſine voluntate. Vnde dicunt doctores. quod metus excuſat non a toto, ſed a tanto. Et de hac violentia & neceſſitate loquitur hæc notula. Vide de hoc S.Thom.1.2 q.5. art.5. & 6. huiuſmodi autem violentia poteſt inferri voluntati in actib imperanti, non elicitis, vt per S Thom.loco citato, & Scotum 1.ſent.d.2.qu. 4.& D.Bonauen in 2.d.25.art. 1.q.4. Dicit enim quod liberum Arbitriū cir a actū interiorem poteſt beneinduci, & impediri, ſed cōpelli nullo modo. Vide de hoc diffuſe p Iac. Almanum in lib.Moral.c.2.

Non abſimilis CASVS. in hac parte ita figuratur. Quidam clericus beneficiatus volens permutare beneficium ſuum cū alio clerico beneficiato, renūciauit ipſum in manibus ipſius Epi, ita tn̄ vt Eps non poſſet ipſum alicui alteri, quam permutare volenti conferre, vel ſibi reſtituere, etiā ſi haberet reſcriptū a Pōtifice de conferendo aliquod beneficium, vnde quæſitum fuit, quid iuris, per c.ſi quis obiecerit, 1 q 3.vna cum cap.ſi de pat negatiuè videbatur reſpondendum, & ſi permittendum eſſet ſuperioribus non conuenit manus ligare, argumento c.inferior, diſt 21. Solu tamen vt in hac parte diuiditur. qu a illa permutatio non indifferenter dicitur permiſſa, ſed cauſa ſuadente iuxta princ.huius titu vnde tali ratione conſiderata videntur ceſſare obiectiones, cū illa cauſa conſideretur principaliter reſpectu eccleſiæ & ſecundario reſpectu perſonæ, quibus ſuperior de iure non poteſt præiudicare. Not permutationem beneficiorum ceſſare, vbi ceſſat cauſa eius arg.ca.cum ceſſante, de app. No. beneficium cauſa permutationis vacans dicitur affectum, vt non poſſit ſub quouis prætextu alteri conferri, c.1. de rer permut in 6.

e Abſimilis Cap.ſi vero, 7.q 1.ca inter cætera, & c de maiorib. de præb & c.cum olim, & c.cum vniuerſorum, & c.quæſitum, extra de re permu.

f Cauſa Et ſic no quod honeſtas cauſæ, qua quis mouetur ad aliquid faciendum, non excuſat quē a pæna, ſi neglexit auctoritatem ſuperioris, & ordinem iuris.

g Beneficium Etiam ſimplex Abb.in ca.quæſitū, in primo no.de rer permut.

ANT.TIMO Licet huiuſmodi permutationes auctoritate ſuperioris interueniente regulariter ſint licitæ, ſecundum Abb.in ca.ad quæſtiones, de re perm. vide tamen quod multipliciter circa eas cōtingere pōt peccatū apud Summiſtas, Silue, & alios. in ver.Beneficiū, & permutatio. Et lege de hac materia Fede.de Sen.& Arch. Flor.in 3.part. tit.15.

neficij iacturam [a] faciet, Beneficiorum.n.& præbẽdarum permutationes generales fieri prohibentur, præſertim, pactione [b] præmiſſa, quæ circa ſpiritualia, [c] vel ſpiritualib annexa, [d] ſemper labem ſimonię continet: licet poſſit Epiſcopus [e] de vno loco ad aliqm aliquos transferre, vt qui vni loco minus ſunt vtiles, alibi ſe valeant vtilius exercere.

Si permutatio beneficiorum cõpleta eſt ex vna parte, & per alterã ſtat quo minus impleatur, reſtituitur pars ad ſuum beneficium. h.d.

Subuentum [g] tamẽ eſt, ei qui de permutatione cum alio habito tractatu [h] præbendã ſuam cum reſignaſſet, ab alio, qui cũ permutationis tractatum habuit, & qui poſtea ſuã reſignare recuſat, deceptus eſt. cum.n. deceptis, [i] & nõ decipientibus iura ſubueniant, licet is, qui renunciauerit, a ſe beneficiũ abdicaſſe videatur: tributa tamẽ eſt ſimplicitati [k] venia; conſtitutumque, vt ad reſignatũ beneficium reuerti poſſit. [l]

Collatio de beneficijs cauſa permutationis vacantibus facta alijs quam permutantibus, non tenet, h.dicit.

Et generaliter, ne conceſſione iuris vtentibus [m] præſertim circa ſpiritualia: illuda

titul. 1. ſ. circa fi. eſt autem permutatio ſecundum Coff. vnius rei pro alia vicaria præſtatio, vel vicaria præſtatione mutatio.

a Iacturam. Cap. olim, de rer. permu.

b Pactione. Sed quæritur, an ſaltem ipſi beneficiati poſſunt habere tractatũ de permutatione facienda? Et nõ videtur, arg. l. oratio, ff. de ſponſ. & not. per Ab. in c. in cauſis, de elec. & no. ſup. eod. tit §. quod ſi intra terminos. Tu dic vt per Ab. poſt antiquos, in ca. quæſitũ, de rer. permut. & facit §. ſequens.

c Spiritualia. quia in ſpiritualib. vel ſpiritualib. annexis, nulla pactio, vel conuentio interuenire poteſt, 1. q. a. c. quampio, & extra de pac. c. cum pridem.

Differentia inter matrimonium carnale, & ſpirituale.

d Annexa. Vt eſt ius patronatus, c. quanto, de iud. & ca. ſignificaſti, de præb. ſic, vt ibi.

e Epiſcopus. No. caſum reſeruatũ Epõ. ſ. interponẽdi auctoritatẽ permutationi beneficiorum, vt not. in ca. quæſitum, eod. tit. Cal. conſ. 7. de rer. permutat. Ro. dec. ſio 411. in nouis. Idẽ etiam intelligas de inferiori, & habente ius epiſcopale, in benefi. ijs permutandis, is enim exercet omnia iura Epãlia, quæ ſunt iuriſdictionis, vt in c. 1. de rebus Eccl. non alie. Inn in c. 2 de tranſ. Abb. in ca. ſignificaſti, de fo comp. & in c. quæſitũ de re permut. Sed quid ſi collatio beneficiorum permutandorum pertineat ad alium quam Epm? Reſp. Permutabit Epiſcopus cum conſenſu illorum, ſecundum Io. An. Quid ſi nolit conſentire? Reſp. vt per Abb in d. ca. quæſitum. An autem Capitulũ ſede vacante poſſit auctoritatem permutationi præſtare, vide quod no in Cle. 1. de rer. perm.

f Vtiles. No. ergo quod etiam ex vtilitate fit permutatio, vt ſupra, in prin. Sed nunquid ſit permiſſa ex ſola expedientia perſonarum, puta. quia Rector vnius beneficij non poteſt multum ibi proficere, quia forte pes illius loci non eſt ſibi ſanus. Reſp. poterit fieri permutatio, vt Doct. in ca. quæſitum eo. & facit optime quod no. in ca. cum vniuerſorum, in gl. 1. de rer permu.

g Subuentum. Cap. cum diuerſorum, de rerum permut.

h Tractatu. No. quod partes poſſunt habere tractatum de permutatione facienda, de quo dictũ eſt ſupra §. proximo.

i Deceptis. Cap. litteris, de reſcrip. l. 3. §. verba, ff. ad Velle. & C. eod. titul. l. ſi fine, l. pen. §. ſi quis, ff. de u. & fac. igno. & C. ſi min. ſe maio. dix. l. ſi is ca. inter dilectos, extra de donat.

K Simplicitati. No. parcendũ ſimplicitati, fac. c. ſu per litteris, & Ant. de inſtru. cauſ. & fid. §. hęc autem ſola. ff. ſi quis in ius vocat. non ier. l. e. a. & ff. de eden. l. 1. §. fi. & ff. de iuriſdic. om. iudic. § doli, & di. 76. c. tanta nequitia, & de tranſla. ca. inter corporalia, & ca. cum vniuerſorum, de rer. permut. Sed cum ſimplicitas, de qua hic. ſit dolo cõtraria, & ſic etiã commendanda, vt per Ab. in c. ex ſtudijs in prin. de præſũpt. & in ca. dilecti filij. de in. cur hic & in d. c. cum vniuerſorum dicatur veniam dandam, cũ venia delictũ videatur præſupponere? Reſp. Veniã dari hoc caſu, id eſt, iuris rigor remitti qui rigor ſuadebat hunc amittere beneficium ſuum, c. quæſitum, & ca. cum olim, de re. permu. nec verbum venia, ſemper arguit culpam. ſicut & alias ſubmittens ſe gratiæ, vel miſericordiæ non vr̃ delictum fateri, vt in ca. veniens. & ibi Inn. Hoſt. & Butr. de renuncia. Sed imo vr̃, ꝙ nullus rigor remittatur cum re non ſecuta, ob quam facta eſt renunc. non debeat valere renunciatio. l. rebus, C de rer. perm. Dic quod non poterat per ſe renuncians rem retractare, ca. quod in dubijs, de renunc. & no. in d. ca. cum vniuerſorum, & ſic continet gratiam. Item quamuis ſimpliciter tendat ad bonum finem, non tñ debet eſſe ſine ratione, c. Deus, vbi Ab. de vi & hon. cler. & ſi ſit ſine ratione reprobatur. Ab. in ca. paſtoralis, de iudi & ſi ſit nimia, dicitur fatuitas. Abb. in c. cum dilectus, quod met. cauſa: An autem excuſet ſimplicitas a ſurreptione in beneficialibus dic, vt per Ab in c. ſuper litteris, d. reſ. 1. Io. Bap.

l Poſſit. Amoto quolibet illicito detentore, c. cũ vniuerſorum, de re permu. ca. propoſuit, de conce. præben.

m Vtentib. Dic igitur per hanc litterã non habere Io-

tur [a] ſi qua beneficia [b] ex cauſa [c] permutationis aliquibus reſignata, alijs quam ipſis permutare volentibus conferantur, [d] nullius firmitatis erit ipſa collatio. [e]

Non obſtantibus expectationib. beneficiorum permutatio fieri poteſt. h.d.

Quinimo ſi in diæceſi [f] aliqua quidam forte auctoritate Apoſtolica [g] beneficia ꝓxime [h] vacatura expectent. Illi tamen qui ſecundum formam iuris [i] ſua beneficia [k] in eadem diæceſi ad ordinarij collationē [l] ſpectantia, libere, ac ſine fraude [m] in manibus Epiſcopi reſignauerint, non niſi ex cauſa permutationis reſignaturi, ab huiuſmodi expectantibus circa faciendam permutationem minime impedientur.

DE RENVNCIATIONE.

TIT. XXVI.

Renūciatio
- Quid.
- Cauſæ.
  - Legitimæ.
  - Illegitimæ.
- Perſonę.
  - Prælati inferiores.
  - Papa.

Quid ſit Renunciatio, & quibus ex cauſis poſſit renunciare, h.d.

PER renunciationem quoque quis ab

re locum, quod hic dī, vbi in fraudem expectantium fieret permutatio, cum tunc permutantes uolentes non tam utantur conceſſione iuris, quam ſus ipſum fraudent. cap. uni. de rei permut. c. fi. de renunc. in 6. & not. in Clem. uni. de re. permutat: vnde ſumitur.

a Illudatur. Clem. vn. de re. permut. c. bonæ, de poſtu. præl. ca. cum olim de re iud. c. 1. de alte. iud. mut. cauſa cap. ſuggeſtum, de appel. ca. dilectus, de præb. Clemen. un. de renunc. l. ſi prætor. ff. de re iudi. c. nonnullis, de Iudæis.

b Beneficia. Includuntur etiā hoſpitalia, & loca ſimilia, quæ permutari poſſunt his caſibus, quibus in beneficiis cōceduntur: quæ habentur in Cle. quia cōtingit. §. ut autem de religioſ. domibus.

c Ex cauſa. Sed quō cōſtabit ꝙ ex cauſa permutationis renūciet quis? Reſp. ſi renunciās exprimat, vel ſatis eſt quod conſtet de hoc coniecturis, ut not. in Cle. vni. de re. permut.

d Conferātur. Per illos, in quorum manibus fiebat reſignatio, uel per alios collatores.

e Collatio. Idem dicas de oī electione, poſtulatione & præſentatione, quæ fieret de alio ad aliud beneficiū renunciatum, cum eadem ſit ratio, ut nota. in Clement. uni. de re. permutatio. Nec ob. capit. cum in illis, de præbend. in 6. quia loquitur in impetrationibus beneficiorū, quæ ſunt odioſæ.

f Diæceſi. Non excludit, immo includit ciuitatē, ad idem, cap. ſanctorum. diſt. 93. & capit. cum nullus, de temp. ord. in 6. & cap. cum epiſcopus, de off. ord. & includetur etiā eccleſia cathedralis, ca. cum clerici, de verbo. ſignifi. facit. l. cui pacto, ff. ex port. Sed contra ca. Rodulphus de reſcript. Sol. ibi in reſcriptis ad l. res, quæ ſunt odioſa. Item contra cap. quamuis, cap. de præben. Sol. ibi propter ambitionem, & not. in c. uni. de re. permut. in 6. unde ſumitur.

g Apoſtolica. Idem, & multo fortius ſi expectat auctoritatem reſeruationis legatorum uel receptionis capituli, ut no. in cap. uni. de re. permut. in 6.

h Proxima. Idem, & multo fortius ſi expectarent quam ſtuderēt acceptandā, nā plus efficitur pręBenda per iſtā gratiam, quam per illam, ut not in c. ſi ſoli. ad fi. de conceſſ. præbenda.

i Iuris. Vt ea quæſitum, de re. permut. & §. non abſimilis, ſupra eod.

k Beneficia. Large hic intellige, ut minora, & maiora beneficia & dignitates, & præbendas etiam comprehendat, 1 q. 3. c. ſi quis dator, & de conce. præb. & de uerb. ſign. c. tua. & c. 1. de reg. iu. in 6. ubi not.

l Collationem. Quid ſi nō ſpectat ad collationē, ſed ad confirmationē tm̄? Item quid ſi pertinent ad collationem ordinarij & alterius, uel ſūt illa in diuerſis diœceſibus? Reſpo ut no. in ca. un. de re. permut. in 6. Ioā. Bapt.

m Fraude. Exemplum, in c. 2. de renunc. in 6.

DE RENVNciatione.

Cum autor ſup. ti. proximo, §. non abſimilis uſque ad fi. ti. locutus ſit de permutatione beneficiorū, in qua renunciatio quoq; requiritur ideo proponit nunc poteſtatem tit. qui diuiditur in 6. partes. in prima habetur quid ſit renunciatio: in ſecunda quas ob cauſas ſit promiſſa, in tertia an qui renūciauit & monaſterium eſt ingreſſus poſſet redire ad prælaturā, in quarta cui ſit facienda, in quinta an poſſet fieri per procuratorē, in ſexta an qui obtinuit licentiam renunciandi, poſſet ad id cōgi. Secunda ibi, ea uere, tertia ibi, accidit autem, quarta ibi abbas quoque, quinta ibi, poteſt autem, ſexta ibi, aliud iuris. Ioā. Bapt.

PER renunciationem, CASVS, hic non figuratur; No. tñ tria eſſe eſſentialiter neceſſaria ad renūciationē, primū, vt reſpiciat ius nōdū plene acquiſitū; ſcdm, ut ſit iuris ꝓpriū. tertiū, ut ſit ſpontanea,

a Proprij. Alieno enim renunciare non poſſum: cum res inter alios acta, &c. c. pen. de ſen. & re iudi. c. dilecto, in fin. de præb.

ANT TIM. alij renunciationem ita addendo definiunt. Renunciatio eſt rei uel iuris ſpontanea refutatio, &c.

gularitatis. Quandoque propter defectum ſubditorum, quibus non poteſt proficere. Comprehenduntur autem hæ ſex cauſæ hic verſibus. Debilis, ignorans, male conſcius, irregularis. Quem mala plebs odit, dans ſcandala cedere poteſt.

Eccleſia ſua remouetur. Eſt autē Renunciatio iuris proprij [a] ſpontanea [b] refutatio. Ea vero, propter quæ Epiſcopus poteſt cedendi licentiam poſtulare, hæc ferme habentur. [c] Conſcientia criminis, Debilitas corporis, defectus ſcientiæ, Malitia plebis, Graue ſcandalum, & Irregularitas perſonæ.

Quale debeat eſſe crimen, ob quod renunciari poſſit. hoc dicit.

Propter conſcientiam criminis cedendi poteſt licentia poſtulari [d] non cuiuslibet, [e] ſed duntaxat illius, propter quod ipſius officij executio poſt peractam pœnitētiam impeditur. [f]

Quæ debilitas corporis renunciandi cauſam præbeat. hoc dicit.

Non abſimilis iuris ratio in debilitate [g] corporis obtinet: nam non quælibet, ſed ſolum illa legitimam renunciandi præſtat cauſam, per quam quis ad exequendum officium paſtorale redditur impotēs: cum interdum non plus ſenilis debilitas aliquem cedere, quā maturitas, [h] quæ in ſenibus eſſe ſolet, quē in ſuo ſuadeat officio

b Spontanea. Quia ſi eſſet coacta nō obſtaret repetere volenti, ca. ſuper hoc, eo. & c. 2 de eo quod met. cauſa. Et declara hāc ſiue definitionem, ſiue deſcriptionē, ut per Hoſt. in Summa, eod. in dubio autem non præſumitur ſpōtanea, ut per Abb. in ca. ſuper hoc, eod. nu. 12. & num. 30. Ea uero CASVS. In tota hac parte ita figurari poteſt. Quidam prælatus uolebat ſimpliciter ſuo beneficio renūciare nulla cā ad id ſuadente, illa motus ratione, quod vnuſquiſque poteſt renunciare iuri ſuo, l. pe. C. de pactis. Sol. tamen ut in hac parte habetur: quia inter Eccleſiam, & talē prælatum contracta eſt mutua obligatio, quę regulariter re præſertim nō integra diſſolui nequit, argumento l. ab emptione, ff. de pact. ſi tamen, diſſoluatur cum cauſa legitima diſſolui debet, quia de re obiectio nō tenet ut de ſe patet, ſi quidem in caſu noſtro conſideratur & intereſſe eccleſiæ. Not. ex hoc tex. a contrario ſenſu renunciationem ſine cauſa factam, de iure non tenere, cap. niſi in fi. eod. No. ſecundo cauſam legitimam renunciandi diſumendam eſſe a qualitatibus requiſitis ad promotionem, ſi quidem ſi quis aliqua prædict. qualitatum careat, dicitur habere cauſam legitimam renunciandi, & hinc cognoſcimus cauſas iſtas in hac parte, & in d. c. niſi cauſas eſſe iuſtas & legitimas.

Icā. Bap.

c Habentur. Vt diffuſe habetur in c. niſi, eod.

ANTON. TIMO. Cauſas has enumerat poſt Inno. extra de renunc. S. Tho. 2. 2. quæſt. 185. arti. 4. ponit enim has eaſdem cauſas hoc ordine. Poteſt enim renunciare, cum contingit Epiſcopum impedire procurare ſalutem ſubditorum, quod fit multipliciter, nam quandoque ob defectum proprium. Vel conſcientiæ, ſi ſit homicida, uel ſimoniacus. Vel corporis, ſi ſenex ſi infirmus. Scientię quæ non ſufficiat ad curam regiminis, uel irre-

d Poſtulari. Colligo ergo q̄ p crimine quātumuis graui, non poteſt Ep̄s renunciare ſine licentia Papæ, etiam ſi talis ſit, qui titulū non habet, ut ſimoniacus & intruſus. Quidā tamen contra, cū tales fures ſint & inuaſores, 1. q6. 1. cap. ordinationes & ideo quāto plus rem tenent, tanto magis peccant, & fur ſemper eſt in mora, vt ff. d cōd. furt. l. ſi pro fure, dic ut no. in c. niſi, eod. poſt princ.

e Cuiuslibet. Alioquin pauci, uel nulli non tenerentur cedere; eſt enim pene contra naturam, q̄ quis ſit ſine peccato 25. d. §. nunc autem, & d. 72. c. Apoſtolus in fi. & ca. pen. de præb. & facit & illud Apoſtoli: Subiecit Deus omnia ſub peccato: & illud nemo ſine crimine uiuit.

ANTO. TIM. intellige quod dicit gl. de peccato veniali: in ſtatu naturæ corruptę, ſecus fuiſſet in ſtatu naturæ integræ, ut per S. Tho. 2. 1. q. 109. arti. 8. & Dur. ar. 3. diſt. 2. in 2 ſent. & ibi omnes Doctores.

f Impeditur. Vt ſimonia. 1. q. 1. cap. erga ſimoniacos, & c. tanta, de ſimo. Homicidium c. fi. de temp. ord. & cap. minor. diſt. 50. & cap. inquiſitionis, de accuſ. vbi de utroque crimine. Item ſecundum quoſdam, omne peccatum, quod ipſo iure irrogat infamiam. 3. quæſt. 7. ca. infame, §. porro & de hoc plenius not. in capit. niſi eodem, poſt princip. In alijs vero criminibus, de quibus poteſt pœnitere, remanendo in officij adminiſtratione, non tenetur quis petere ceſſionem, ut hic & d. cap. niſi, & d. c. fin.

g Debilitate. Siue proueniat ex morbo accidentali: ſiue ex ſenectute, cap. niſi, §. alia. eod. Nam & ſenectus morbus eſt, vt not. ſupra de coadiu. in princ. Qui autem dicantur ſenes, uel ualetudinarij, uide per Abba. & alios, in capit. fin. vt lit. non conteſt.

h Maturitas. Vnde dicimus ſemper venerandum ſene.

permanere.[a]

Magnus defectus ſcientiæ tribuit legitimam cauſam renunciandi. h.d.

Propter defectum quoq; ſcientiæ plerunque [b] poteſt quis petere ceſſionẽ, quia cum illa circa ſpiritualium [c] adminiſtrationẽ ſit potiſſimum neceſſaria, & circa curam tẽporalium [d] opportuna, Preſul, qui in utriſque commiſſam ſibi debet Eccleſiã repetere[i], ſalubriter & renunciat, ſi quomodo ipſam regere debeat, ignoret. Quamquã autem deſideranda ſit eminens ſcientia, in Paſtore; in eo tamen mediocris tolerari [e] poteſt, quia imperfectum ſcientiæ poteſt ſupplere perfectio charitatis [f]

Malitiam plebis iuſtam tribuit renunciandi cauſam. h.d.

Propter malitiã [g] quoque plebis [h] cogitur interdum prælatus ab ipſius regimine declinare,[i] ueluti quando plebs tam duræ ceruicis exiſtit, vt apud ipſam amplius proficere non poſſit. [k] Item pro graui ſcandalo [l] vitando, cum aliter ſedari non poteſt, licet Epiſcopo petere ceſſionem, ne plus temporalem honorem, quam æternam videatur affectare ſalutem.[m]

Ob irregularitatem poteſt renunciari. h.d.

Item ob irregularitatem, puta ſi ſit bigamus. Quod ſi forte de legitimo matrimonio non ſit natus. licet huiuſmodi irregularitatem ſubiicere non poterit [n], ſi

ſenecentem. l. ſemper, ff. de iu. immu.

a Permanere. Quia debilitas corporis feruore ſpiritus, inſtauratur, per quem ad ſublimiora conſcenditur. c. literas, & c. niſi §. 1. eo.

b Plerumque. Niſi eſſet talis ſcientia, quam cito addiſcere poſſet. Tenetur enim, & epiſcopus addiſcere cum poteſt, ca. ſi diſt. 38. Vnde & Iuriſconſultus Et ſi unũ, inquit pedem in fouea haberem, nõ pigeret me quotidie aliquid addiſcere, l. apud Iulianũ, ff. de fideicom. liber. & Auguſtinus ab anniculo ſe doceri paratum profitetur. 14. q. 3. ca. ſi. habes, & no. in c. niſi, ver. pro defectu eod.

c Spiritualium, c. niſi. §. pro defectu eo. & diſt. 30. per totum.

d Temporalium, diſt. 86. c. fratrem noſtrũ & c. Petrus diſt. 39. & 36 d. §. Et merito neceſſaria eſt ſciẽtia ſpiritualium & temporalium, quia in his alios docere debet, epiſcopus, ideoque aliorum doctrina indigere non debet, 1. q. 7. capitu conoenientibus: & authentico de Sanctiſ. Epiſcop. §. damnamus.

e Tolerari. Capit. cum nobis, de electione, ca. uenerabilis, de præb. c. niſi, uerſi. pro defectu, eo.

ANT. TIM. Nota hic, quod Prælatus ſi non habet competentem litteraturam, remoueri poteſt. c. quamuis, de ætat. & qual. ordin. & bonum eſſet ſic facere, vt inquit quidam doctor. Nam cunctorum malorum ignorantia mater eſt, ſcientia autẽ cum duplex ſit. ſufficiens & eminens, non requiritur quod eminentem habeat, ſed ſuffi cientem.

f Charitatis. Capit. niſi, §. pro defectu, eod. Et ſic nota, quod defectus aliquis poteſt aliqua alia virtute ſuppleri, & inſtaurari.

g Malitiam. Hoc feciſſe leguntur etiam Apoſtoli, qui Iudæis incredulis, & duræ ceruicis dixerũt, Ecce conuertimur ad gentes, quia uerbi Dei non indignos feciſtis, ut legitur in Actis Apoſtolicis, in ca. 3 & tranſũptiue in, ca. niſi. §. propter malitiã.

h Plebis 7. q. 1. §. hoc tunc ſecundum, & capit. fin. & c. niſi. §. propter malitiam eo.

i Declinare. Prouidentiam notat hoc uerbum, & non metum, prout uerbum iugere.

K Non poſſit. Quamdiu aũt eſt aliqua ſpes profectus, non poteſt prælatus renunciare, & præbet hoc arg. quod propter ſcholariũ maliciã debet doctor ceſſare à docendo ſecundum Io. An. & Butr. in c. niſi, §. propter malitiam eod.

ANT. TIM. Eſt aurea ſententia D. Greg. in 2. Dialog. lege eam ibi. Aequanimiter portãdi ſunt mali, &c.

l Scandalo. Eſt tamen diſtinguendum, ut diſtinguit Grego. ſuper Ezochielem. Hom. 7. Vtrum ſcandalum ſine peccato uitare poſſemus. Nam in quantum poſſumus ſine peccato ſcandala uitare debemus, alioqui utilius ſcandalum naſci permittitur, quam ut ueritas relinquatur. capi. qui ſcandalizauerit, de re iu. Veritas. n. bonæ uitæ, vel iuſtitiæ nunquam deſerenda eſt: ueritas diſciplinæ nonnũquam, puta, quando multitudo peccantium eſt in cauſa, non tamen uolunt defendere malum quod faciunt. argu. c. commeſſationes, diſt. 44. ubi de hoc, & diſt. 50. c. ut conſtitueretur, & cap. latores, de cle. exc. mini. Si vero volunt defendere malum, quod faciunt, & illud excuſare quaſi ex auctoritate, hic multitudini parcendum non propter ſcandalum, c. 1, in fi. de pœn. diſt. 8. & no. de hoc in c. niſi. §. pro grauí. eo. & c. ſane, de temp. ordin & in c. cum quiſquis, 22 q. 44. & q. 4. S. Thom. 2. 2. q 43. ar 1. & alibi.

ANTO. TIM Scandalum ſecundum D. Hiero. Matt. 15. Græcum uerbum eſt, Latinè offenſio dicitur, uel ruina Eſt autem dictum, uel factum minus rectè, præbẽs occaſionẽ ruinæ. Et quia peccatũ cõtra charitatẽ eſt, qua prælatus tenetur cõplecti ſubditos, & pp id debet renunciare Scandalũ duplex eſt, actiuum, & paſſiuum, Multa de ſcandalo lege apud S Th. in propria q 2. 2 q. 43.

m Salutẽ Quod non præſumitur, l. fin. C. l. Iul. rep.

n Non potuerit: id eſt, non debuerit dotare tem-

Poſſe qui dicantur.

pore ſui examinis, & ſic eſt arg. quod illud dici mur poſſe quod de iure poſſumus. 12.q.2.c.faciat, &c.ſciſcitatus, de reſcr facit l.conditiones, & l ſi filiusfam. ff.de cond.inſt. Nam debuit id ſaltem in ſecreto confiteri,c.innotuit,de elect.

Eſt autem otium,ſecundum Doctores triplex, deſtitutorium,& eſt maiorum hominum: eſtituto-rium,quando quis ceſſauit a labore,ut iterum accedat ad opus. retributorium quod datur emeritis,& ſenibus.

tamẽ & culpa [a] latet,[b] & cauſa, [c] cũ eo,qui ſuũ laudabiliter impleuit officium,iniũcta ſibi competenti pœnitẽtia poterit nõ minus utiliter,quam miſericorditer diſpenſari.

Gratia laboris fugiendi nõ poteſt renunciari. hoc dicit.

Ceterum ob alias cauſas renunciationẽ affectantes audiendi non ſunt,dũ forte aliqui laboris anguſtias declinantes ad otiũ [d] aduerſus glorioſi Pontificis [e] exemplũ aſpirare contendant.

Epiſcopus,qui ſemel ad uitam monachalẽ trãſtuit,non poteſt rurſus ad Epiſcopalem dignitatẽ reuerti.h.d.

Accidit autem interdũ, vt Epiſcopus humilitatis, & pænitentię cauſa ab Eccleſia ſua remoueatur. Quod tũc contingit,cum q̃s Apoſtolica cõceſsione ab Epiſcopali ſede ad Monachalem deſcendit ſubiectionẽ. Quo caſu alius in locum eius ſubrogari poterit:ille vero reſurgere, Conſtantinopolitano Cõcilio [f] vacãte,nequaquã ualebit.[g]

Impeditus adminiſtrare Epiſcopatum, & propterea factus monachus,ceſſante impedimẽto,poteſt reuerti ad Epiſcopalem dignitatem,h.d.

a Culpa. In culpa erit, ſi non manifeſtauit impedimentum tempore ſuæ promotionis, unde imponi ſibi debet pænitentia,cum diſpenſatur. ut ſtatim ſequitur, tamen ſi culpa talis & cauſa,id eſt ipſa irregularitas occulta eſt diſpenſatur cum ipſo propter utilitatem ipſius Eccleſiæ.

b Latet Argu. pro opin. illorum,qui dicũt,quod peccata latentia faciunt homines irregulares,ca.ſacerdos,& c.ſacerdotes,a contratio ſenſu, & ca. de his, uero, argu. contra,in ca.Chriſtiana 32.q.5.Sol. in foro ſæculari non habent vindictam. ſed in foro animę ſic.

c Et cauſa.Si ipſa irregularitas occulta eſt, diſpenſatur cum irregulari propter utilitatem ipſius eccleſiæ.

d Otium. Quod & per ſe dãnoſum eſt, cũ otium & uoluptas ſint arma antiqui hoſtis ad animas captiuandas,c.niſi,§. uerũ. eq. inde naſcitur laſciuia, & turpis amor. Vnde illud.

Otia ſi tollas periere Cupidinis arcus.

Otiũ pernitioſũ.

& illud.

Quæritur Ægiſtus,quare ſit factus adulter.

In promptu cauſa eſt,deſidioſus erat.

Et tunc longe damnoſius, quando amore otij ab opere bono, ac laudabili diuertimus,& diſcedimus, quod nullo pacto eſt concedendum, vt hic,& d.§.uerum,& 16 q.1. cap.uos autem. Vnde not.Seneca:Nõ eſt viri timere ſudorem, & Generoſum labor nutrit. Et Hieronym. ad monachũ. Semper facito aliquid boni operis, ut te Diabolus inueniat occupatum,c.nunquam, de conſecr. diſt.n.5

ANTO. TIMO.Secundum Grego.eſt quod caret intentione piæ utilitatis, aut iuſtæ neceſſitatis & quia ſecundum charitatem non vr̃ eſſe, idcirco non præbet cauſam legitimam renunciandi.

e Põtificis. Id eſt, Martini, qui cum cępiſſet repente viribus corporis deſtitui, dixit ad Deum; Domine ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem. fiat uolũtas tua, un.ca.niſi, ver.porro,eo.

Accidit autem CASVS in hac parte ita figurat. Quidam prælatus cauſa a iure a ſuperiori approbata ſuæ Eccleſiæ renũciauit,& poſtea ingreſſus fuit religionem, poſt aliquod tempus deſiderabat redire ad illam met Eccleſiam, uel ad aliam ſimilem promoueri ob regul. ceſſante cauſa, &c. c. cum ceſſante, de app. vnde fuit propterea de hoc dubitatũ. Iſte enim ob huiuſmodi ingreſſum dicitur mortuus mundo, iuxta no in l. Deo Ç. de epiſc. cler. Solu. tamen vt in hac parte legim9. quia cum religioſus poſſit eſſe Epiſcopus, § ſi & ibi glo,not.ſupra de poſtulatio, non ſolum ſol. demonſtratur uera, verum etiam obiectio ceſſat,cum ſtatus Epiſcopalis ſit altioris Ordinis, quam ſit ſtatus religioſorum.No.Sum. Pontifi.eſt poſſe interpretari etiã deciſiue concil. vniuerſalia, iuxta no.in c.propoſuit,de conceſſ.præb.

f Concilio.7.q 1.§ item cum aliquis,& c.nequaquam,& extra eo.c.translatione.n.

g Valebit.Monachus tamen, qui nunquam fuit eps,bene poteſt eſſe epiſcopus,ut 16.q. 1. c.vos autem. & 8 q 1. in ſcripturis, & 18.q.1.cap.1.unico. Item ſi plebanus quidam poſtea fit monachus, poteſt poſtea fieri plebanus, vt 6.quo 1. c.ſi quos a clericatu. Dicunt autem quidam, ꝙ ubi quis dimittit epiſcopatum, vbi proficere potuit, præſumitur hoc facere propter conſcientiam criminis, ſed vt no.in c.hoc nequaquã,7.q.1.hoc non eſt verum, quia ſæpe ingreditur quis monaſterium ꝑ p merita augenda,27 q.2.c. ſunt qui dicunt. Intellige ergo quod hic,& d.ca.hoc nequaquã dicitur de

eo,

eo,qui conuictus eſt de crimine, & ob id detrahitur in monaſterium.c.poſt tranſlationem.eo. Vel intellige de eo, qui humilitatis cauſa tranſiuit,& de licentia Papæ,qui licet per ſe non poſſit redire ad epiſcopatum,poterit de licentia Papæ.Sed nunquid talis poterit eſſe Abbas?Reſp. Sic,cum poſſit eſſe & plebanus,p ea, quæ no.in d.c.hoc nequaquam.

vel intra breue tempus hoc agat, ratihabitio tibi præiudicaret,quamuis tacita,c. ſicut,de ſimon. & no.in d.c.poſt tranſlationem,ver.rurſus.

h Nequeat.Etiam diſpenſatiue,cum erga ſimoniacos nulla miſericordia ſit adhibenda.1.q.1.ca.erga ſimoniacos, & 7.q.1.c.præſentiũ, & ca.ſuper,eo.de elect.& cap.nobis fuit, de ſimonia. Sed immo cõtra videtur, q poſſit cũ ſimoniacis diſpenſari,ut 1.q.5.quicũque,& cap.præſentium,& c.de ſimoniacé, de ſimon.& c.ſi alicuius,de electio. Sol. vt prolixe not.in ca.poſt trãslationem, verſi.rurſus,de renun.

i Oportet. Hæc interpretatio tenenda eſt excluſis opinionib.not.in cap. hoc nequaquam, 7.q.1.

Cæterum [a] ſpeciales quidam caſus inueniũtur,in quibus,prædicto Concilio nõ obſtãte, is, qui vitam monachalem elegit, rurſum licitè poteſt ad Epiſcopatum aſſumi. Si enim quis perſecutionis rabie ſæuiens, vel præpeditus aduerſa valetudine corporis,cũ proficere [b] nequeat in regimine paſtorali, de ſuperioris auctoritate ad monaſticam vitam deſcendat, perſecutionis vel ægritudinis impedimento ceſſante, [c] ad Epiſcopalem poteſt reſurgere dignitatem.

Similium iudicium.h.d.

Idem iuris eſt [d] ſi quis propter doctrinæ defectum locum regiminis deferens auctoritate apoſtolica ad totum ſe contulerit monachale. Nam ſi per exercitium lectionis ſcientiæ reperit margaritam, proculdubio dẽnuo vocatus ad cathedram paſtoralem redire poterit.[e]

Aſſecutus Epiſcopatum ſimoniace, ſed ignoranter, ſi fiat poſtea regularis, licet ad primum reuerti non poſſit, alium tamen Epiſcopatum conſequi poteſt.

Rurſus ſi quis inſcius cupiditate parentum,[f] fuerit Epiſcopatum adeptus, & hoc comperto de licentia ſuperioris illum dimittens, [g] obſeruantiam elegerit regularem, etſi ad eccleſiam eandem redire nequeat, [h] ad aliam tamen promoueri poterit. Conſtantinopolitani Concilij conſtitutione non obſtante, quam tunc obtinere oportet, [i] cum pœnitentiæ cauſa, quam epiſcopatum retinens peragere non valebat, vitam elegerit monachalem.

Ad eum fieri debet renunciatio, ad quem ſpectat confirmatio.

a Cęterum,c.poſt tranſlationem, §.cæterum,eo.

Proficere ſufficere.

b Proficere.Differunt autẽ iſta proficere, & ſufficere, multa enim proficiunt,quæ non ſufficiunt, vt per Doctor.in ca.1.de poſtu.præla.

c Ceſſante.Arg. q ceſſãte cauſa ceſſat effectus.1.q.7.cap. quod pro remedio, & 1.q.1.c.pro neceſſitate, & c.cũ ceſſante,de appell. de quo dic, vt not. plenius in ca.poſt tranſlationem,eodem & paſſim per Doct.

d Iuris eſt,ca.poſt trãslationem, ver. item ſi quis, eod. vnde ſumitur.

Electus quo tpe habere debeat ſciẽtiam.

e Poterit.Argu. q ſufficit,electum habere ſcientiam cõuenientẽ tẽpore, quo electio ſuperiori confirmanda præſentatur, facit ca.qualiter, de electio. Sed contrariũ placet Abb. in d.c. qualiter; quia ſi electus patitur defectum in ſciẽtia, electio eſt nulla, vt in c.cum in cunctis, de elect. vnde non poteſt conualeſcere ex idoneitate ſuperuenienti c.ſi eo tempore, de reſcr.in 6. Nec obſtat hic text. propter illa verba: Denuo vocatus. Non ob.d.c.qualiter, ibi. Poſtquam, &c. quia illa uerba ad ſequentia referri debent,non ad præcedentia.

f Parentum. Data pecunia, vel promiſſa,1.q.5.c. quicunque,& c.præſentium.

g Dimittens. Statim atque de ſimonia reſciuit, licentia obtenta à Papa,ut hic dicit,& in cap. poſt tranſlationem, de renunciat. alias niſi uel ſtatim

Abbas quoque. CASVS. Quidam beneficiatus cupiens renunciare beneficium cuidã ſuo amico, & dubitans de ſuperioris voluntate, uoluit propterea renunciationem facere ſine ſuperioris auctoritate, vnde fuit dubitatum an poſſit,& cum unicuique liceat iuri ſuo adhibitum renunciare,l.penult. C.de pact. reſponſio videbatur clara, ſed ſi auctoritas iſta fuiſſet neceſſaria Pontifex non poſſet renunciare, cum non habeat ſuperiorem, §.fina. ſupra de Epiſcopis. Sal.c.tamen, ut hic legimus, quia ob intereſſe Eccleſiæ. Superioris eſt videre an talis renunciatio ſit admittenda: non obſtat obiectio ob rationem aſſignatam de intereſſe Eccleſiæ, in ſummo Pontifice autem ſuperior conſideratur quo ad hunc actum renunciationis interpretatiuè, licet non verè. Not. mutuam obligationem inter clericum beneficiatum, & eius Eccleſiam contractam diſſolui per conſenſum eiuſdem cleric. & eius ſuperioris. Not. quod ſuperior aliquando repentinus re-

Io. Bapt.

re, & aliquando interpretatiue, vt accidit in Cardinalibus reſpectu Pontificis volentis renunciare pontificatui.

a Poterit. Capit. fin. eo. ratio, quia ad eum fieri debet, & c. vt immediatè ſequitur, & 8. quæſt. 2. cap. Abbas.

perioris, ibi eſt ſuperior, ſed in Romano Pontifice propter impoſſibilitatem hoc non ſeruatur, fac. c. idem nitatibus. 6. penul. de elect in 6. & capit. licet, in fin extr. eod. titu. Idem inferiores prælati à ſuis Prælatis confirmantur, & inſtituuntur. Vnde etiam non eſt mirum, ſi ſine ipſorũ licentia renunciare non poſſũt. Sed Papa à nullo confirmatur. Vnde ſicut ſine ſuperiore inſtituitur, ita ſine ſuperiore renunciat. adde no. in ca. 1. de re iud.

Abbas quoq; qui Romanæ immediatè ſubditus eſt eccleſiæ, niſi licentia à Romano Pontifice legitimè impetrata, ſui regiminis oneri renunciare minimè poterit. [a] Quod ſi Epiſcopo ſubiectus ſit, cum eiuſdẽ [b] permiſſione locum ſuũ licito iure poterit relinquere. Et hoc generale [c] eſt in præbendis, & cęteris minoribus beneficijs, vt apud eum fieri debeat renunciatio, ad quẽ pertinere dignoſcitur confirmatio, [d] ex quo apparere poteſt, quod reſignatio facta laico, nullam [e] iuris obtinet firmitatem. [f]

Papa poteſt renunciari Papatui. h. d.

De Romano Pontifice quæſitũ eſt; An quia nullũ habet ſuperiorem, in cuius manibus renũciare poſſit, [g] Põtificatui ex cauſa cedere ualeat, & ſuper hoc Cœleſtinus Quintus hæſitationis cuiuslibet volẽs occaſionẽ amputare, ſtatuit, & decreuit, Romanum Pontificem poſſe liberè reſignare.

Per procuratorem renunciari poteſt, & quatenus valeat renunciatio facta à procuratore reuocata. h. d.

Poteſt autem quis; nõ ſolum per ſemetipſum reſignare: verum etiam per procuratorem, [h] qui ſi ad cedendum, Pontificali, aut alij cuilibet dignitati, vel benefi

b Eiuſdem. Concord. capi. Abba. a. 18. q. 2. cap. admonet, eo. 16. q. ul. ca. ſi & d. 1. c. 1. & c. 2. & 10. q. 2. duæ,

c Generale. Hanc regulã ponit Hoſt. in Summ. eod. col. ult. in ſi & ad illã probandam multa & multa allegat, quæ tamen etiam ſi quibuſdam caſibus fallere deprehenderetur, non propterea minus bona regula eſſet, arg. no. in l. 2. de re iudic.

d Confirmatio. Niſi eſſemus in ſimplici electo, & non confirmato, qui ſi iuri ſuo renunciare uelit, põt reſignare in manibus eligentium: vt per Abb. in c. cum veniſſent, de reſti. in integ.

e Nullam. Quia ſcilicet eſt ipſo iure nulla.

f Firmitatem. Eſt hoc verum, quantum ad Eccleſias, & quantum ad ſuperiorem, quoniã Eccleſia, vel ſuperior poteſt ſic renunciantem repetere ſi uolunt. 7. q. 1. cap. non oportet, & 33. q. 5. capit. mulier. Sed renuncians non poteſt eccleſiam repetere, & ita quoad renunciantem uidetur tenere talis renunciatio, in tantum ut Abb. in capit. quod in dubijs eod. dicat, hunc ipſo iure priuatum, ita ut non egeat niſi ſpoliatione. Ergo renuncians repetere non poteſt: quia etſi renunciatio inutilis in ſe ſit, habere tamen uidetur in ſe tacitum pactum, ſicut acceptilatio inutilis. l. ſi unus, § penult ff. de pactis, l. ſi acceptilatum. ff. de acceptilat. Quidam tamen dicunt, quod re integra poteſt renunciantem pœnitere, dic ut per Abb. in dicto capi. quod in dubijs.

g Poſſit. Non ſolum hæc erat dubitandi ratio, vt capit. admonet, eod. ſed etiam aliæ plures, quæ ponuntur per glo. & Doctor in cap. 1 eod in 6 Et ad hanc, quæ hic ponitur, reſpondetur, quod verum eſt, quod renunciatio fieri debet in manibus ſu-

ANT. TIMO. Quod Papa poſſit libere reſignare, præſertim ſi ſe inſufficientem ad regimen uniuerſalis eccleſiæ repetit, habetur per Bonifaciũ determinatum in c. 1 de renũc. in 6. vt per Archiep. Floren 3. par. titu. 23. quamquã pauci reperiantur, qui hoc faciant.

Poteſt autem. CASVS. Quidam, clericus beneficiatus conſtituit procuratorem ad renunciandum, & poſtea pœnitentia ductus mandatum reuocauit antequam tamen hæc reuocatio procuratori fuiſſet annunciata, fuit facta renunciatio, vnde quærebatur quid iuris, argu. ca. ſi de procu. in 6. negatiue erat reſpondendum. Sol, tamen vt hic habetur, quia regulariter conſtituens procuratorem præſumitur ſtare in eadem uoluntate, niſi aliter appareat, non obſtat obiectio, ſiquidem text. ille continet caſum ſpecialem fauore matrimonij. Nota geſta per procuratorem reuocatum, & non denunciatum tenere, & in ſpiritualibus, clem. 1. eod. Not. a. in ſpiritualibus poſſe conſtitui procuratorem, cap. 2. de procur. in 6.

h Procuratorem. Nec intereſt an unus conſtituatur an plures in ſolidum, uel coniunctim; clericus uel laicus, ca. p. 1. de procura. in 6. tutius tamen erit clericum conſtituere, vt nota in ca. accedens, de procurator

i Ad cedendum. Quid dicetur in procuratore, dato ſolum ad petendam licentiam cedendi? Reſp. vt no. in clem. vni. eo. ſumitur.

ANT. TIM. Fuit hoc factum à Grego. XII. Angelo

gelo Coratio, qui ad hoc conſtituit procuratorem Carolum de Malateſtis. & hic per procuratorem renunciauit Papatui in Conc. Conſtant. ſeſſ. 14. lege B. p. Platinam in uita Gregorij

cio ſponte [a] ac libere [b] conſtitutus fuerit, ſi poſtmodum ignorans [c] reuocatus [d] fuerit, tenebit [e] ceſſio per eum facta antequam ad ipſius procuratoris, uel illius, in cuius manib. [f] ceſſio fuerat facienda [g] notitiam, reuocatio huiuſmodi fuerit deducta, [h] niſi fortè per ipſos [i] aut alios [k] dolo malo factum fuerit, quo minus ad eos, uel eorum alterum ante ceſſionem reuocatio perueniret.

Qui impetrauit cedendi licentiam compellitur renunciare, h. d.

Aliud iuris eſt ſi qui cedendi licentia cum inſtantia [l] poſtulata, ardue ea obtenta, leuitate forte cedere prætermittant, eos enim ad cedendum compellendos [m] eſſe, generali Concilio [n] ſtatuitur.

a Sponte: ſecus ergo ſi per iuſtum metum.

b. Libere. Poteſt hoc reſpicere libertatem conſtituentis, & ſic ea. accedens. de proc. & libertatem conſtituti, ſ. pure non in diem uel ſub cõditione. Sed & de hoc caſu idem uidetur dicendũ, ſi tamen ante ceſſionẽ & notitiam renũciationis, dies uel cõditio eueniſſet, cum ex nũc cenſeatur pura. ff. qui l. poſ. pig. hab. l. potior, 2. reſp & fac. ca. ſi pro te, & quod ibi no. de reſcr. in 6.

Differentia inter matrimoniũ carnale, & ſpirituale.

c Ignorans; Satis eſt ergo, quod reuocatio peruenerit ad procuratorẽ quia talis procurator cenſetur conſtitutus ad negotium; unde ſufficit quod reuocatio ad ipſum peruenerit l. ſi mandaſſem. ff. mand. c. ex parte, de reſcr. & not. in clem. unic. unde ſumitur.

d Reuocatus fuerit, Quomodolibet, ut declaratur in clem. uni. eod.

e Tenebit. No. hic duo, primo differentiam inter matrimonium ſpirituale, & carnale, quia in tractatu ſpiritualis geſtum a procuratore reuocato non tamen certiorato ualet, ut hic, & clem. unic. eod. ſecus in carnali. Nam ſi procurator non certioratus de reuocatione contrahat, nihil agitur, c. ſi. de procur. in 6. non ſic tamen infra de procurat. ratio ponitur in doct. iurib. Secundo no. caſum in quo tenet quod geſtum eſt per Procuratorem reuocatum, non tamen certioratum. Ratio eſt: quia uarietas & illuſio in ſpiritualibus, & eccleſiaſticis perſonis maximè eſt uitanda, ut in d. clem. Sed an idem ſic etiam in alijs caſibus? Argu. quod non in l. ſi pater. ff. de manumiſ. uind. pro & contra in l. ſi pœnituit, de diuor. Dic ut no in d. clem. unic.

f Manibus Scilicet Papæ, ſi fuit dignitas Epiſcopalis, cap. 2. & 3. de transla. & infra eo. ti. §. 2. Si inferior in manibus confirmatoris, vel collatoris, etiam ſi ſit Epiſcopo inferior, de hoc in cap. admonet. & c. quod in dubijs, eod. & 7. q. 1. capit. Epiſcopus.

g Facienda. Si perſona, in cuius manibus facienda erat ceſſio, erat expreſſa in mandato, illi facienda erat notificatio, ſi uero mandatum erat generale, puta ad cedendum in eius manibus, qui recipere poſſet, non videtur iuuare notificatio, niſi facta ſit illi, qui recipit. imputet enim ſibi qui omnibus debuit intimare, uel ſaltem procuratori.

h Deducta. Et de hoc per ipſum fiat fides ſimile in clemen. conſtitutionem, §. penult. de elec.

i Per ipſos. Scilicet ſuperiorẽ, uel procuratorem.

K Alios. Reſolue plurale in ſingulare, ut c. ut priuilegia, de priu. fac. ff. ui bonorum rapt. l. prætor ait, §. homines.

Io. Bapt.

Aliud iuris. CASVS. Quidam clericus beneficiatus adhuc non renunciauit, ſed obtinuit licentiam renunciandi, poſtea penitentia ductus nolebat amplius renunciare, nec putabat ſe poſſe ad id cog. cum renunciatio ſit ſpontanea refutatio ut habetur ſupra in prin. huius titul. Sol. ut hic dicitur, quia aliter contemneretur auctoritas ſuperioris, quod eſſet maxime inconueniens. Obiectio non tenet; quia illa licentia habetur pro Renunciatione ipſa quoad effectum Not. argumen. idem eſſe promittere aliquid, v. g. uendere uel donare, & ipſummet uendere, ut etiam Ciuiliſt. ad not. uarijs in locis.

Præſumitur contra inſtantes.

l Cum inſtantia. Ex eo quod aliqui cum inſtantia perſeuerando petunt, magis contra eos præſumitur, c. diuortium, de pen. diſt. 1. & l. ſi mulier, C. ad Velle. fac. c. quidam, eo.

m Compellendos. Nota caſum, quo quis cogitur renunciare obtenta, ſ. cedendi licẽtia, & hoc ideo, ne Papa illudatur, uel ex rationibus, quæ ponuntur in cap. quidam, eodem, unde præſumitur. Sic & cum Papæ præſentatur poſtulatio, ab ea poſtmodum recedi non poteſt, cap. 1. bonæ, de poſtula. præla.

Conſtitutio cui aſcribenda Papæ an Concil.

n Concilio. Cap. quidam, eod. arg. quod licet Papa ſit in Concilio, nihilominus conſtitutio poteſt attribui Concilio. Nam d. c. quidam, reprehenditur concilium ab Innoc. 3. in generali Concilio, licet hic tantum habeatur de Concilio. De hoc id eſt, quando conſtitutio debeat edi & attribui Papæ uel Concil. per Abbat. in c. 1. de ſponſa. & per Moder. in c. 1. de iud.

DE DEPOSITIONE ſeu degradatione.

Io. Bapt. Cum vltimus modus quo Ep̄s ab Eccleſia re-mouetur,ſit depoſitio, §.fin.ſupra de conepiſcop. vſu ſubla. in fina. ideo poſt ti.præce dentē proponitur iſte,qui diuiditur in 5.par. in prima habetur quid ſit degradatio: in ſecunda,quotuplex ſit,ī tertia, qualis ſit circa eam Ep̄i poteſtas: in quarta qualiter degradatus tradatur curiæ ſæcu.in quinta, an degradatus poſſet puniri vlteriori pena.ſecūda ibi, eſt aūt, tertia ibi,ꝙ autem,quarta ibi, clericus, quinta ibi,qđ ſi.

DE DEPOSITIONE, ſeu degradatione. [a]

TIT. XX.

Degradatio.
- Quid.
- A quo.
  - Propter quid.
  - Quotuplex.
- Quomodo.

Spirituale coniugium diſſoluitur per degradationem.h.d.

PEr degradationem quoq;[b] cōiugium Eccleſiæ, & Epiſcopi diſſoluitur. Nihil.n.eſt aliud degradare, quā de gradu deijcere,ꝙ inſtitutum eſt ad ſimilitudinē exauctorationis eius,qui militiæ deſeruit armatæ,[c] cui tam militaris ordo, quam etiam inſignia ob defectum detrahuntur.

Duplex eſt degradatio,verbalis,& actualis,h.d.

Eſt autem degradatio duplex,[d] verbalis ſcilicet,& actualis. Verbalis degradatio eſt,cum ab eo,qui auctoritatem[e] habet aſſiſtente certo Epiſcoporū numero,[f] depoſi-

a SEn degradatione. Licet depoſitio & degradatio videant idē,quod ſatis denotat iſta alternatiua,Seu,quæ ponit diuerſitatē nominis,non rei: tñ ſecundū proprietatem eſt differentia. Nam degradatio proprie dr̄ reſpectu ordinū, depoſitio vero reſpectu honorū & dignitatum.Itē depoſitio proprie eſt verbalis,quæ non eximit clericum à poteſtate iudicis eccleſiaſtici: degradatio autem eſt actualis, quæ eximit clericum à manibus iudicis eccleſiaſtici, Spec.in tit.de accu.§ 2.verſi.vel dici poteſt,& ver. deponitur, & ver.degradatus, & per Abb.in c.audientiam, ext.de crim.fal.& in cap.at ſi clerici, §. 1.de iud.& per Firma.in tract. de epiſcopis,lib 4. in octaua parte, in princ. ſæpe tamen promiſcue vtimur his vocibus, vt per Abb.in d.c.ad audientiam.

Degradatio reſpū ordinū, depoſitio reſpectu honorū.

Degradare.

Io. Bapt. ANT.TIM. Eſt autem degradare deponere de ordine,ſeu vt in glo ſupra.Ponunt autē Doctores ea n dr̄iam inter degradare,& deponere. Nam depoſitio eſt verbalis inquit gl. 1. & fit ſimplici verbo.degradare autem eſt cum ſolennitate.

PEr degradationem. CASVS hic nō figuratur. No.tñ degradationē imponi ob delictū cōmiſſum,licet in hoc lib.non conſideretur,vt pœna,ſed ſolū vt modus, quo prælatura finitur. No. 2. quod tenet argumentum a militia temporali ad eccleſiaſticam.

b Quoque. Q.d.nedum per tranſlationem, & renunciationem, de quibus dixit ſupra in duob. titulis proximis.

a Armatæ,l.a §.1.de his qui no.in fam.l.3.§. pœnā, ff.de re mil.§.fin.auth. vt petiti apud proprios epiſcopos.

Io. Bapt. Eſt autem. CASVS hic non figuratur. Not.tamen diſt.eſſe veram ſiquidem degradatio aut ſit certa ſolennitate obſeruata, & hinc datur vna ſpecies, aut ſimpliciter, & ſic datur altera.

d Duplex. Concor.c.2.de pæ.l.6.

e Auctoritatē habet. Sed quis hēt hanc auctoritatē? Reſpo.olim habebat Metropolitanus cum numero epiſcoporum adſiſtente,c.ſi quis Epiſcopus criminaliter.6 q.4. hodie vero iſti poſſunt cognoſcere vſque ad concluſionem duntaxat,& definitio reſeruatur Papæ, cap.accuſatus,c.quamuis,& c.multum,ſup.eo. 3.q.6 Not.Inn.in c.quod ſicut,de elect.Arch.in d.c.ſi quis Epiſcopus,& de hoc per Abba. in ca. non poteſt, de re iud.& c.2.de accuſ. & in c.excommunicamus. de hæret. Circa hāc tamē materiā extat hodie reformatio Conc. Trid ſeſſ.3 ca.4.in decretis reformationum 3 vbi hanc auctoritatem dato Vicario Epiſcopi cum aſſiſtentia Abbatum, vel aliorum conſtitutorum in eccleſiaſtica dignitate.

f Numero. Ad minus duodenum vltra Metropolitanum,ſi agatur de degradando Ep̄o, vt no 3.q. 8.in ſumma, & per Inn.in c.graue, de præb. & vt probari,15.q 7.c fœlix. In presbytero degradando requiruntur ſex ad minus,d.c.fœlix, & c.ſi autem, ea. cauſa & q. In diacono, vel ſubdiacono requiruntur tres,vt per Abb.in c.non poteſt,de ſen.& re iud & in c.2.de cler. excom. mini. & not.in c.2.de pœnis,in 6. De ijs autem qui ſunt in minoribus ordinibus conſtituti, dic vt ſtatim requiritur.Hodie tamen ſacerdotes,diaconi, & ſubdiaconi, poſſunt degradari, etiam ſine interuentu numeri Epiſcoporum,vt per Conc. Trid.ſeſſ.13.c.3. in decretis reformat.

Sen-

Io. Bapt.

tionis fertur à ſententia,[a] Actualis vero, ſiue ſolẽnis eſt, cum non ſolum fertur ſententia: verum etiam ab eo, qui degradandus eſt, veſtes, & ſingula inſignia ſui ordinis gradatim auferuntur. Cuius ordo ac ſeries latiſſimè Bonifaciana conſtitutione[a] demonſtratur.

Proprius ſolum Epiſcopus poteſt deponere conſtitutos in minoribus ordinibus, ſecus in maioribus. h.d.

Quod autem dictum eſt, Epiſcoporum numero adſiſtẽre, ſic intelligi oportet, ſi de Epiſcopo,[c] aut illo degradando agatur, qui ſit in maiorib. ordinib. conſtitutus. Cæterum ſi de ijs agatur, qui minorib.[d] tantũ inſigniti ſint, proprij epiſcopi ſententia abſque vllorum epiſcoporum interuentu[e] ſatis erit.

In degradatione ſacerdotum, ob cauſam hæreſis, poteſt procedere ſolus Epiſcopus delinquẽtium cum ſuis minoribus prælatis. h.d.

Quinimo interdum etiã ſi presbyter, vel in ſacris conſtitutus degradãdus fuerit, plurium epiſcoporum interuentus neceſſarius non erit. Nã tales ſi pro hæreſi[f] ſæculari curiæ tradendi, vel perpetuo immutãdi[g] ſint, quia Epiſcoporum numerus facile[h] conuenire non poteſt, ſolus[i] epiſcopus, conuocatis Abbatibus, & aliis Prælatis utriſque ſuæ diœceſis pietate ac bonis artibus inſtructis, degradare poterit.

Degradatus traditur curiæ ſæculari, & pro eo debet Eccleſia intercedere.

Clericus igitur ob graue[k] flagitium de-

Io. Bapt.

a Sententia. De forma huius ſententiæ vide per Firm. in tracta. de Epiſcopis, li. 4. in tertia parte, in ptin. poſt Spec. & alios.

b Conſtitutione. Cap. 2. de pœn. in 6.

Quid autem. CASVS. Quidam Epiſcopus in puniẽdis ſuis ſubditis pœna degradationis indifferẽter nullo alio ſuæ diœceſis uocato volebat procedere, ſiquidem in ea videbatur plenitudinem poteſtatis habere ſicut hẽt Pontifex in orbe Chriſtiano, argu l. quæ de tota, ff. de rei ven. Sol. tamen, vt hic legitur, quia in grauiorib. cautius eſt agendũ; Obiectio aũt nõ tenet quia illa. l. verificatur in ijs q̃ ſunt eiuſdem naturę & rationis vt ſunt illa quæ pñt uendicari No. hic argumentum, ſpiritualia difficilius diſſolui, iuxta ca. inter corporalia de tranſlat. No. 2 qđ in negotiis eo maior requiritur diligentia, quo ſunt grauiora, cap. vbi periculum, de electio. in 6.

c Epiſcopo Intellige de Epiſcopo conſecrato; nam confirmatus tantum non põt procedere ſu℗ degradatione, ut ℗ Abba. & Doct. in c. at ſi clerici, in princ. de iud.

d Minoribus Sed an degradatus ab ordine maiori cenſeatur ẽt degradatus ab ordine in minori puta degradatus ab ordine Pontificali cenſeatur degradatus à ſacerdotali? Reſpond. negatiuè, ut per Abba. in capit. ueritatis, de dol. & contu.

e Interuentu. Ca. 1 de pęni. in 6. requiritur tamen interuentu Capituli, ca. qualiter, 2. de accuſ. & ca. 1. de exce. prælator. & 15. q. 7. ca. Epiſcopus. Niſi de conſuetudine ſine capitulo hoc facere poſſet, c. 3. de conſue. in 6. de hoc per Doct. in cap. 1. ſuper vlt. gl. de hæret. in 6.

f Pro hæreſi, an alijs igitur criminibus, ſi imminet facienda degradatio, ſeruarentur iuxta ordina-

ria, quia hoc eſt in crimine hæreſis ſpecialiter conſtitutum, ca. 1. de hæret. in 6. vnde ſumitur, & c. in fidei. eo. tit. & lib.

g Immutandi. Capitu. excommunicamus. 2. de hæret.

h Facile. Bene eſt poſſibile, licet, difficile, lex enim nõ debet eſſe de impoſſibili, c. erit, d. 4. Et hoc hodie nõ eſt amplius ſpeciale in crimine hæreſis, ſed militat in quocunque delicto, vt per Concil. Trid. ſeſſ. 13. c. 4. in decretis reformationum.

i Solus epiſcopus. Dic, ut not. in c. 1. de hære. in 6. immo ſolus vicarius ſecundum Concil. Trid. ſeſſi 13. c. 4.

Clericus. CASVS ita figuratur. Quidam clericus ob delictũ erat degradandus, vnde fuit quæſitum an Eccleſia poſſet ipſũ poſt degradationẽ factam tradere Curiæ ſæculari, & argumento, ca. inter alia, de immunit. Eccl. negatiuè videbatur reſpondẽdum. Sol. tamẽ vt hic dicitur, quia cum iſte ẽt Rempu. uidetur grauiter iniuriaſſe ad petitionem fiſci, ante quidem erat tradendus præd. Curiæ, nec obſtat obiectio, quia nõ propter quãlibet cauſam, & in quolibet caſu immunitas eccl. eſt concedenda, ut ibidẽ haberetur, hĩc accedit quod Eccleſia erat pro eo. Not argumen. Eccleſiam nolle mortem peccatoris, cum alter non oraret pro eo, & ideo vult ut uiuat, ca. nouimus, de uerb ſignif. No. ſecundo, unicum delictum puniri poſſe in diuerſo foro, iuxta no. in cap. de his, de accuſ.

k Graue flagitium, puta hæreſim, vel falſum, ca. nouimus, de uerb. ſig. unde ſumitur per quẽ text. improbari põt ſententia dicentium ſpeciale eſſe in tribus caſib. vt quis tradatur curiæ ſæculari, ſed in alijs requiri incorrigibilitatem, ut not. in ca. ad abolendam, de hæred. & per Abb. in ca. at ſi clerici,

ſi ver.ad tertium,& in ca.cum non ab homine, de iud.& no.in d.c.nouimus,in uer.traditur.

a Traditur: No.contra eos,qui dicunt non debere fieri traditionem realem,ne uideatur eccleſia conſentire effuſioni ſanguinis, de quo per Doctor. in c.nouimus,de verbor.ſign.

d Abſcindemus,i. maiore excommunicatione feriendus, & hoc ſiue depoſitio fuerit iuſta,ſiue iniuſta,ut no.in c.1.de cler.exc.min arg. tamen contra.2 q.5.c.qua de cauſa; ſed ibi diſpenſatum fuit, ſac.diſtin.6.c.a.Salonitanæ. Et intellige hoc, quod hic dicitur præuia monitione, alioqui non incurrit excommunicationem, vt per Abb. in c.1.de cler.exc.min. Officiũ autẽ dicere non ſolum nõ uetatur,uerum etiã grauiter peccat non dicendo. Item ſi celebret ẽt contra monitionem, tamen conficit corpus dominicum. Abb. in d.c.2.

tus, cum ab Eccleſiaſtico foro fuerit proiectus ſæculari curiæ traditur [a] puniẽdus: Vnde celebranda erit talis degradatio,ſæculari præſente poteſtate, & cum perfecta fuerit, pronunciandum, vt ſæcularis Iudex degradatum, tanquam clericali priuilegio exutum in forum ſuum recipiat puniẽdum. Pro quo tamen eccleſia debet intercedere, [b] vt citra mortis periculum in eum ſententia moderetur, & ſi impetrauerit, & degradatus pœnæ ſuperſtes fuerit, ab adminiſtratione ſui ordinis debet abſtinere.

Degradatus miſcens ſe ſacris excommunicatur. h.d.

Quod ſi cingulo militiæ cæleſtis exauctoratus auſu temerario ſibi dudum [c] commiſſum audebit in poſterum attrectare miniſterium, etiam ab Eccleſia ex canone Apoſtolorum erit abſcindendum. [d]

DE SACERDOTIBVS IN INferiori gradu conſtitutus.

TIT. XXI.

- *Miniſtri Eccleſiæ Dei.*
  - Sacerdotes
    - Summi.
      - Pontifex.
    - Maiores.
      - Patriarcha.
      - Archiepiſcopus.
      - Epiſcopus.
    - Inferiores.
    - In Sac.ord.
      - Presbyteri.
      - Diaconi.
      - Subdiaconi.
  - Miniſtri.
    - In min.ord.
      - Acolitus.
      - Exorciſta.
      - Lector.
      - Oſtiarius.

b Intercedere. Verè,& nõ ficte, precib.& non per excõicationem, & fac.17.q 4.c.recũ, & gl.præſenti. C. de his, qui ad eccle confug. Sed ad quid iſta interceſſio, cum ipſamet eccleſia poſſit eũ mitiori pœna punire. Reſpond. ut per Abb in ca.nouimus, de uerbor. ſignifi.

Quod ſi CASVS. Quidam Epiſcopus volebat vlterius punire degradatum cum illo ſe immiſcuiſſet ſe in exercitio. Ordinum, quibus erat priuatus, vnde fuit de hoc dubitatum, uidebatur enim Epiſcopum id facere non poſſe,quia factum ob ſalutem proximi non meretur pœnam: & afflicto non eſt addenda afflictio,capit. penult. de cler.ægrotan. Solut. tamen vt hic habetur, ne tale delictum maneat impunitum. Non obſtant obiecta,quia præſumitur id mala intentione fuiſſe factum, cap. primo, de præſumpt. & noua afflictio datur ob nouam culpam: Not. argum. pœnam eſſe reiterandam, uel augendam quemadmodum reiteratur, vel augetur culpa.

c Dudum. Hæc dictio ponit qualitatem de præterito, & remouet de præſenti, licet quandoque prout etiam de præſenti,vt per Abb.in c.1.de cler.excom. min. unde ſumitur.

ANT. TIM. Et ratio eſt, quia iſte per degradationẽ non amiſit characterem ſacerdotij, qui eſt indelebilis qualitas in anima impreſſa,ut per S. Thom.in 3.par.q.33.ar.8.

DE SACERdotibus in inferiori gradu conſtitutis.

Quoniã auctor a ti. de Epiſcopis, & Sum. Pont. uſque ad præſentem locutus eſt de Sacerdotib. altioris gradus, ſequitur nunc uidere dicit hic tex.in prin.de ſacerdotibus inferioribus, & ideo proponitur iſte ti. qui diuiditur in 4. partes in 1. habetur continuatio; in 2. quot, & qui ſint iſti ſacerdotes in 3. vnde dicãtur presbyteri; in 4. qualis ſit eorum poteſtas, 2. ibi, & non.3.ibi presbyteri.4.ibi.epiſcopi nũc deſcẽdamus. Caſus non figuratur. Not. tamen ex iſto prin. quod non ſolum in prin.lib. poteſt fieri Continuatio materiæ ad materiam,ſed etiam in partibus eius,§.fi. inſt. de vſu & habitu. Ioã.Bapt.

Sacerdotes inferioris gradus ſunt presbyteri, nec ſufficit aliquid obiter tractatum eſſe. h. d.

NVnc deſcendamus [a] ad ſacerdotes in inferiore gradu conſtitutos, ſubſequenter poſtea de ijs dicturi, qui licet ſacerdotes non ſint, [b] in ſacris tamen conſtituti reperiuntur, ac demum de his, qui circa humiliora in domo Dei neceſſarium miniſterium exhibent, qui in minoribus ordinibus dicuntur conſtituti; de quibus omnibus ſi quid ſuperius locuti fuimus, obiter [c] potius quam ex profeſſo locuti fuimus. Inferiores ſacerdotes ſunt presbyteri.

Sacerdotum in duas claſſes diuiſio ſumpſit originem tam a teſtamento ueteri, quam nouo, h. d.

Et non inelegāter [e] ſacerdotes [f] in duos ordines diſtributi eſſe uidentur. Hæc. n. diſcretio tam in ueteri teſtamento a Deo p Moyſem [g] ſumpſit exordium, qui ex præceptis Domini Aaron in ſummum Pontificē, filios vero eius inunxit in minores ſacerdotes, quā etiā in nouo ab ipſo Chriſto, [h] qui duodecim Apoſtolos tanquam maiores ſacerdotes, ſeptuaginta [i] duos quaſi in minores inſtituit, Petrum uero quaſi ſummum ſacerdotē elegit, dum ei præ omnibus, & pro omnibus claues regni cœlorum tribuit. [k]

Presbyteri & Epiſcopi olim erant ijdem. ſed in remed. ſchiſmatis de presbyteris unus electus eſt, qui Epiſcopus dicitur. h. d.

Presbyterum autē, & Epiſcopū ſunt qui eundē olim extitiſſe affirmēt, [l] & aliud æta

a Deſcendamus. Appoſitè utitur hoc verbo, cum ſimus in metaphora graduū, & ſcalarum, & de Superioribus ad inferiora ſit deſcenſus.

b Non ſint. Scilicet propriè, abuſiue tamen & ipſi dicuntur ſacerdotes, c. ſi quiſpiā, diſt. 81. & capit. ſi quiſquam, de cohabi. mul. & cler. & inf. tit. 1. §. fi.

c Obiter. Arg. q quæ aguntur incidenter non debent eſſe in conſideratione, fac. l. j. ff. de auct. tut.

Epi. & pſbyteri differunt ordine.

d Presbyteri. Licet autem Epiſcopi, & presbyteri æque ſint ſacerdotes, & in ſacerdotio cōueniant: ordine tamen differunt, ſecundum Canoniſtas, licet Theologi teneāt cōtrariū, quod ordine nō differāt, ut no. ſup. de ma. perſ. in uerbo ordine, intantū qd degradatus ab ordine Epiſcopali non cenſetur degradatus a ſacerdotali, uel presbyterali, ut per Abb. in c. ueniens, de dol. & cōt. & no. ſup. tit. prox. §. qd autem in uerſ. in minorib.

ANT. TIMO. Pro opin. Theologorum, quod differunt dignitate, & officio, non ordine uide eorū rationes & conſiderationes in 4. ſenten. d. 24 D. Bonauen in 2. par. ar. 3. q. 3. & Dur. q. 6. et S. Tho. in qq. addi. quæſt. 40. ar. 5. quamquā canoniſtis uideatur quodammodo fauere Concil. Trid. 23. c. 4.

Io. Bapt.

Et non. CASVS. In hac parte commode non figuratur, cum autor referat presbyt. diuiſionem quam ſupra ti. de iure perſo. §. 1. poſuit, unde not. iſtam diuiſionem eſſe uere, qui natura docet ordinem dari, ubi multitudo adeſt. No. ſecundo cauſam qua conſtituitur ſuperior diuerſam poſſe aſſignari, iuxta id qd hic legimus, & in ca. olim, d. 95.

e Inelegancer. Sic inſtit. de iur. nat. gent. & ciui. §. & non inelegancer.

f Sacerdotes Not. ex hac littera, quod appellatione ſacerdotū ueniunt etiā Epiſcopi, facit. c. olim. diſtin. 86. & c. clerico, diſt. 21. & inf. § prox. & not. in c. nō poteſt, de re iudic. In materia tamē pœnali, uel odioſa, appellatione ſacerdotū, non uenirent epi, quia habent alium ordinē, ſ. Epalē. Vide per Abb. in rub. de uita, & ho. cle. & in d. c. nō pt, & in c. quia periculoſū, & p Inn. in c. ſedes, de reſcr. fact. no. p Abb. in c. 2. de pecu. cl. i prin.

ANT. TIMO. Sacerdotes autē ideo uocātur q a ſacrum dant, & quemadmodum, reges a regendo, ita ſacerdotes a ſacrificando dictos uolunt, quia conſecrant, & ſacrificāt Vel ſacerdos, id eſt, ſacer dux. Antiſtes āt appellatur, quia anteſtat, uide Magiſt. in 4. d. 24. & c. cle ricos diſt. 21.

g Per Moyſem. Et ſic non Moyſes, ſed Deus, con cor. d. 21. in prin. unde ſumitur, & fac. c. eſto, §. quod autem, di. 95.

h Chriſto. Et ſic utroque tempore a Deo, & nō dicit a Deo per Chriſtum quia Chriſtus, qui inſtituit. Deus eſt, non ſic Moyſes.

i Septuaginta duos, ca. in nouo, in d. 21. & c. quamuis, diſt. 68.

K Tribuit. Fac. §. fin. ſup. de Epiſcopis, & Summ. Pontific. & not. hic, quod ualet argumentum de clericis ueteris teſtamenti ad clericos hodiernos, quo intelligendum eſt, ubi eadem eſt ratio, alias ſecus, ut diſtinct. 0. 81 quaſi per totum, & in ca. translato, & ibi not. de conſtitu. & capitu. nouum. ubi Abb. no de decim.

l Affirment Diſt. 93. cap. legimus, & c. olim. diſt. 95. &.

tis illud dignitatis fuiſſe nomẽ. Sed cũ multi in ſingulis eccleſiis presbyteri conſtarẽt, ideo ſi eſſent in remediũ ſchiſmatis factũ eſſe, ut per illos unus eligeretur, qui cæteris eſſet præponendus. Electum autẽ Epiſcopi retinuiſſe nomẽ, eligentes presbyterũ. quorum erga Epiſcopos uſq; adeo creuit honor, ut illis tanquã prælatis cęperint obedire.[a] Nec iam pro ſacerdotibus habeãtur[b] qui nullius Epiſcopi diſciplina, & prouidentia gubernantur.

Presbyter appellatur potius a prudentia, quã ab annos. h. d.

Presbyteri[c] uero nomen quamquã a ſenectute ſic ſumptum, magis tamen ſapiẽtia[d] iudicat maturitatem, quam corporis canitiem.[e]

Quæſit presbyterorum poteſtas, & auctoritas. h. d.

Epiſcopi[f] igitur ac pſbyteri nõ penitus eſt abſimilis circa ſacra miniſteriorũ diſpẽſatio. Illorũ[g] enim quæ gerere poteſt Eps, quædam presbyter ſuo iure, quædã illius pmiſſione exequitur, quędam uero nullo pacto poteſt attingere. Proprio iure presbyter. Dominici corporis, ac ſanguinis conſecrationẽ,[h] & Epiſcopo præsẽte celebrat: in ſitis baptizat,[i] ſãctificato oleo inũgit, benedicit,[k] & de occultis peccatis pęnitẽtes, uel i

95. & c. quiſquis, & c. porro, di. 83. Sed uidetur, ꝙ hæc litera contrarietur proxime præcedenti cum ibi dicatur, ꝙ differentia fuit ab initio, & ab origine ſacerdotij; hic ꝙ a principio ijdem erãt presbyteri. & Epi. Sol. ut no. in d. ca. legimus, in uer. poſtea. uel hic loquitur referendo opinionẽ Hieron. quã tñ nec approbat, nec improbat.

ANTO TIMO. De hæc opinione. quod olim idem fuerit presbyter, & Eps. quia perperam tribuitur S. Hieron. per d. c. legimus, di. 93. & c. olim, di. 95. cuius loci explanationẽ vide apud S. Th. 2. 2. q. 184. arti. 6 ad 2. & infra in additionib glo. in §. fi. in uerbo reſeruatur. tu uero nota hic in contex. circa auctoris circunſpectionẽ, qui alia vertens, hoc in loco hãc opinionẽ, quæ S. Hiero. cõiter tribuitur male admodum ſonare, Ita leuiter eam pertractat, ut uideatur potius legentem admonere, quã aliquo mõ eam approbare.

a Obedire. Ca. 2. diſt. 95.

b Habeantur. Et dicuntur tales Acephali, i. ſine capite, ut cap. nulla, & c. qui ſuis d 63. & 18. q. 2. c. Abbatibus. qui tamen ex priuilegio Papæ non ſubſunt, non ſunt Acephali, quia Papa Epiſcopus eſt eorum arg. ext. de priu. quaſi per totum. Tales ergo ſicut excommunicatos debet quilibet excludere ab eccleſia, c. 2. de paroc. & alleg. paroc & not in d. ca. nulla. Et facit hæc littera pro prælatis, quod etiam eremitæ ſubſint Epiſcopo, in cuius territorio ſunt, 16. q. 1. c. qui uere, & no. in d. c. nulla. Eremitæ cui ſubſunt.

Io. Bapt. Presbyteri CASVS non figuratur. No. tamen hanc presbyteri etymologiam eſſe aſſignatã ab eo quod eſſe deb[illegible], arg. pen. ff. de iuſt. & iu.

c Presbyteri. Concor cap. quiſquis, & c. porro, diſtin. 84.

ANT. TIM. Presbyter enim græce, ſenior latine interpretatur, non modo propter ætatem, & decrepitam ſenectutem, ſed propter honeſtem, & dignitatem quam acceperunt, inquit Magiſter di. 24. Alij autem presbyter quaſi præbens iter.

d Sapientiæ, 35. q. 6. c. 2. ſic ac diſt. c. de quibus.

e Canitiẽ. Vnde quãuis noningentis, & amplius annis ab Adam uſq; ad Abraham uixiſſe hoies legamus, nullus, alius appellatus eſt presbyter, niſi Abrahã qui multo paucioribus uixit annis, quã ſui anteceſſores. Nec. ob. ꝙ legatur de Melchiſedech, qui fuit Abrahæ contemporaneus, cap. porro, alias fin. & ibi nota di. 84.

Io. Bapt. Epiſcopis ig itur. CASVS. Quidam Sacerdos uolebat exercere indifferẽter poteſtatẽ Ordinis, ac poteſtatem iuriſdĩonis, illa rõne motus, quod cũ eſſet ſibi data poteſtas circa id, qđ eſt plus, uĩ quoq; conceſſa circa id quod eſt minus c. cui licet, de reg. iuris l 6. nihil enim maius reperiri poteſt quam conſecrare corpus Chriſti & ideo fuit ſſi tum quid iuris. Solu. ut hic leg mus, quia ſi ſecus eſſet diſtinctio de Sacerdotib. ad no. ſit pr eo. §. & nõ redderetur fruſtratoria & uana quod eſſet incõueniẽs, obiectio aũt in cõtrarium adducta intelligitur in iis, quæ ſunt eiuſd ordinis & naturæ, ſecus in aliis Not. Sacerdotes inferiores partim hẽre quid proprium, & partim quid cõe cum Epis. Not. qualiter illa quæ ſunt ptãtis ordinis, poſſent delegari, ꝙ contingit non dando ptãtem, ſed licentiam, & intelligitur in perſona eiuſdem ordinis, de qua re cop oſe docent Doc. in c. quanto. de conſuet. & c. aqua. de conſec. cum ſimi.

f igitur. Q. d. non mirũ ſi eſt ſimilis diſpenſatio vel ptãs epõrum & pſbyterorũ, cũ ſint fere idem.

g Illorum enim, & c. Not. hic quaſi duo extrema cum ſuo medio.

h Conſecrationem. Vt c. legimus, di. 93. & c. ecce. diſt. 95.

i Baptizat. c. 2 & c. 2. de offi. Archipresb. ubi probantur plura, quæ hic ponuntur.

K Benedicit. Nõ tñ benedictione ſolenni. Et pręveri-

extremis agentes ad gratiam reconciliationis admittendi poteſtatem habet.

Presbyter epiſcopo permittente chriſmat, & valet, h.d.

Epiſcopo permittente, aut vltima cogente neceſſitate, & baptizatos ſacro linire chriſmate, & virgines Deo dicare presbyteris conceditur.

Quæ ſint epiſcopis reſeruata, h.d.

Eccleſias vero erigere, cōſecrare, recōciliare, ſacrū chriſma conficere, clericos ordinare, excōmunicare, pœnitentes publice [a] reconciliare, ſolis epiſcopis [b] reſeruatur.

DE IIS QVI IN SACRIS, *ſunt conſtituti.*

TIT. XXII.

In ſacris ſunt
- Subdiaconus
  - Inſtitutio.
  - Officium.
  - Aetas.
- Diaconus.
  - Officium.
  - Aetas.
- Sacerdos.
  - Officium.
  - Aetas.

In ſacris conſtituti ſunt diaconi, & ſubdiaconi, & diaconi debent Epiſcopum cuſtodire, ſacerdotibus celebrantibus adſiſtere, nouum teſtamentum prædicare, h.d.

verificatione, ac declaratione omnium, quæ hic ponuntur, & cumulantur, uide in d 91 c. 1 ea. ecce & c. presbyteros. diſt 95 capit. miniſtrare, 26. qō 6. & not. in cap & 3. de offi. archipresby. & per Hoſt. in Summa de offic. archipresb. ver. 5. & cap. peruenit, diſt. 95. & per Fii ma. in tract. de Epiſ lib. 3. in t. pat. nu. 14.

a Publice, cap. miniſtrare, 25. q 6.

b Solis Epiſcopis. Diuerſimode tamen hæc Epiſcopis reſeruantur. Nam poteſtas exercitandi ita reſeruatur Epiſcopis, ut poſſit et tranſferri in non Epiſcopos, et meros laicos, ſi Papa tribuat hanc poteſtatem: vt per Ab. & alios in c eccleſia S. Mariæ, & in cap. a de iud. & in capi. fin. de cler. ægrot. mini. Alia vero, quæ hic dicuntur reſeruata, non poſſunt per non Epiſcopos exerceri, capit. aqua. de conſecra. eccleſ. vel alt. & per Doct. in locis ſupra allegat. & in cap. quanto, de conſuetud fac. ca. quamuis, diſtinct. 88.

c Reſeruatur. Nota ergo ex hac litera coniuncta cum §. presbyterum ſupra eod. quod ritus Apoſtolorum circa ſacramenta habent impedire characteris impreſſionem: nam ſi ſimplex presbyter ordines conferret nihil conferret vt capit. quanto, de conſuetud. vbi etiam Abba. not. cum tamen poſt mortem Chriſti idem eſſet presbyter, & Epiſcopus, & promiſcue presbyteri conferre omnia ſacramenta: ut c. olim, diſtinct 95. & capitu legimus, diſtinct 93 ſed diſcretio fuit inuenta ad ſchiſmata ſedanda & tollenda.

ANTO. TIMO Nota circa illud, quod refert hic gloſſ ex ſententia Abb. n d c. quanto de conſuet. quod etiam retulit infra in lib 2. de ſacr. criſma §. 2 in verbo reputabitur ex eodem Abbate ibidem, cuius dictum eſt quod ritus Apoſtolorum habent impedire characteris impreſſionem: nam ſuppoſito illo, quod olim iidem eſſent Epiſcopi, & presbyteri, vt dictū fuit ſupra: quod cum abſtulerint decide Apoſtoli ad remouendum ſchiſma, factum eſt hoc ex ritu, quod Apoſtoli impedirerunt, quo minus presbyteri in poſterū poſſent imprimere characterem alios ordinando, qui error fluxit ex verbis D Hiero. male intellectis, in c. olim, d. 95. Ex quibus verbis, colligunt nonnulli, tēpore Apoſtolorū idem fuiſſe Epōs, & presbyteros, quod intelligendum eſt ſecundum S. Tho. id fuiſſe verum quo ad nomen: nō quo ad rē, ex quo in primitiua illa eccleſia promiſcue Apoſtoli appellarent presbyteros Epiſcopos; & Epiſcopos presbyteros, non quod inter eos non fuerit ſemper realis differentia, ita docet S. Tho. 2. 2. q 184. arti. 6. ad pri. vnde dicere Epm non differre a presbytero, inter hæretica dogmata numerat S. Augu. in lib. de hæreſibus.

DE IIS QVI ſunt in ſacris conſtituti.

Poſt tractatum de ſacerdotibus ſequitur uidere de eorūdē miniſtris, & qui conſtituti in ſacris immediate eis ſeruiunt idō proponitur nunc ti. iſte iux §. 1 ſup. de iure per & ſup. tit. prox. in princ. qui diuiditur in tres partes: in prima habetur qui ſint iſti in ſacris conſtituti, & qualeſit eorum officium: in ſecunda, cuius ætatis debeāt eſſe: in tertia, quid intelligere debeamus per hoc nomen ſacerdotis, ſecunda ibi, ſicut autem, tertia ibi diximus autem.

d IN ſacris, ſcilicet ordinibus Sed nonne omnes ordines eccleſiaſtici dicuntur ſacri ut not. diſt. 32. in ſumma, & per Abbat in c. tuis de præb Dic qd per excellentiam a ſubdiaconatu incluſiue ſupra dicuntur ſacri quia magis participant de ſacramēto corporis Chriſti ut per Abb. in cap. ſi quis clericorum, de cler. coniug & præcludunt viam pœnitentiæ. ut infra lit. prox. §. fin capitu. cum ex eo de elect. in 6.

Sicut autem presbyteri,[a] ita etiam vtriuſque debent obedientiam, diaconi,[b] ad quos Epiſcopum prædicantem ab inſidijs cuſtodire pertinet, ne aut ipſe quoquomodo lædatur, aut diuina verba per detta ctores polluantur.[c] Sacerdotib. quoque celebrantibus in omnib. aſſiſtent.[d] & Euangelium ad populum prædicabunt.

Diaconi præſentibus, epiſcopo, vel presbytero nec baptizant, nec Eucharistiam erogant, niſi ex neceſſitate, h. d.

Sed nec baptizare præſēte[e] Epiſcopo, aut presbytero, nec Dominici corporis Euchariſtiā populo erogare auderō debent, niſi prædictis omnibus longius fortaſſe conſtitutis, neceſſitas[f] ad id extrema eos compellat.

Primitiua Eccleſia non habuit ſubdiacones, et apud antiquos ſubdiaconatus non reponebatur inter ſacros ordines, ſed poſtea & is ordo inter ſacros captus haberi, h. d.

Subdiaconos licet & eccleſia primitiua legatur habuiſſe;[g] talis tñ ordo apud antiquos

Sicut autem. Hæc pars diuiditur in 2. partes. In prima demonſtratur qui ſint Diaconi, in ſecūda qui ſint ſubdiaconi ſecunda ibi, ſubdiaconus: quoad primum Caſus ita figuratur. Cum Epiſcopi & Sacerdotes debeant habere certos miniſtros, inter quos vnus reperitur qui dicitur Diaconus, fuit q̄ſitum an officium eius ſit obediētiæ ſacerdotibus, Epiſcō pum prędicantem defendere, euangelium populo prædicare, ac ſacramēta Bapt. & Euchariſt. fidelibus erogare neceſſitate ſuadēte, quamuis ante uidebat̄ rñdendum iuſſu Epiſcopi & ſacerdotis ipſum ad ſeruitium teneri, cum eius ſit miniſter. Sol. tñ eſt tenēda, quā hic legimus, ſiquidem ſi eius officium eſſet ita indifferens, poſſet in celebratione & adminiſtratione diuinorum oriri confuſio, & propterea, uidetur ceſſare etiā obiectio. Not. primo diaconum tenere primū locum poſt ſacerdotē, & ideo eius officium eſt altius & dignius officio aliorum miniſtrorum. No. aliud eſſe ſacramenta conficere & aliud adminiſtrare, & ideo adminiſtratio aliquando ex cauſa conceditur ijs qui ſunt inferioris Ordinis.

a Presbyteri, Vt ſup. titul proxi §. presbyterum ad quem ſtylus oration. a uidetur continuari.

b Diaconi, Cap. a ſubdiacono, diſt. 93. facit ca ſtatuimus, de ma. & obed. Hoc enim ſuadet iuſtitia vt maior ſeruiat minori, 3. q̄ō vlt. eſt ordo niſi tamen minor adminiſtratione maior ſit, diſt. 95. c. 1. vel niſi ſedeat locum ſuperioris, diſt. 6. c. ſi. Et hi in vna quaque ciuitate debent eſſe ſeptem, c. diaconi, 2 & 3. di. 93. & legitur in Act. Apoſt. c. 6. Et hoc ſi facultates eccleſiæ ſufficiunt: alias ſufficiūt duo: ut 7. q. 1 cap illud.

ANT. TIMO. Diaconus Grece, miniſter dicitur Latine; quia eſt ſacerdotis immediatus miniſter: eſt autem miniſter non alicuius ſacramenti; ſed aliquorum ſacramentalium; ſicut exorciſmi & expulſionis immundorum a diuinis. S. Thom. 4 ſent. diſt. 5. ar. 1.

c Polluantur c. diaconi, a diſt. 93.

d Aſſiſtent, diſtinct. 25. capitu. perlectis, §. ad diaconum.

ANT. TIMO. Vnde ad diaconum non pertinet quaſi ex officio proprio tradere ſacramentum Baptiſmi, ſed in collatione huius ſacramenti, & aliorū aſſiſtere, & miniſtrare maioribus. S. Thom. par. 3. q. 67. art. 1.

e Præſente. Vt diſt. 93. c. diacones, & c. præſente.

f Neceſſitas. Not. q̄ ubi neceſſitas exigit & presbyter eſt abſens, diaconus etiā iure ſuo baptizat, c. diaconus, & c. præſente d. 93. & Euchariſtiam erogate ſi p̄ceſſerit conſectatio presbyteri: ſed præſente presbytero in eccleſia non poteſt, et ſi ſubſit neceſſitas niſi presbyter iuſſerit, ut not. in c. diaconus, & ca. peruenit, di. 93.

ANT. TIMO. Facit hæc vel ex neceſſitate, vel iuſſu Epi., non eſt n. hoc eius officium ſed proprie diaconus eſt diſpenſator ſanguinis Xp̄i in calice, ſecundū Archid. Flor. & S. Th. in 4. ſent. diſt. 13 q. 1 art. vlt.

Subdiaconus. CASVS Cum inter conſtitutos in ſacris reperiatur quoque ſubdiaconus, & propterea de eo hic tractet, ut etiam nomen denotat, fuit quæſitum an iſte conuenienter connumeretur inter conſtitutos in ſacris, an poſſet eligi in Epiſcopum, & an debeat præparare vaſa, & alia neceſſaria ad actum conſecrandi, & primo videbatur de iure reſpondendum non eſſe de primo dubitandum, cum ſit ordinatus ad ſacramen. ord. nec poſſe in Epiſcopum aligi argumento cap. licet canon. de elect. in 6 intra annum enim non poſſet ordinari ad ordinem Epiſcopalem, neceſſaria autem ad conſecrationem præparare, videtur ſuperfluum, cum detur diaconus. Solu. tamen hic [illegible] habetur, & ratio eſt, quia antiquitus de primo capite dubitabatur. de ſecundo videtur ſatis ipſum eſſe in ſacris, cum etiam iſte proprie dicatur perſona Eccl. de tertio denique congruentius id iudicabatur, unde ceſſant obiecta, quia iſtud eſſe in ſacris habe. quid ſpeciale, ut Theologi docent. tex. in d. can. licet limitatus in hoc caſu, ut citius fiat iſta promotio, tertium denique remanet ſolutum ob præd. congruentiam. Not primo ſubdiaconum eſſe perſonam in ſacris conſtitutam ex eo quod poſtea declaratum eſt. Not. a ſubdiaconum & ſecundum vocem, & ſecundum veritatem eſſe diacono ſubiectum, & ideo debet ſacerdotibus ſeruire mediante diacono.

g Habuiſſe, Cap. Epīs. d. 35. & d. 25. c. 1. & c. fin.

ANT.

ANT. TIMOT. Hodie in eccleſia Dei eſt ordin. & miniſtrat ſacerdoti, ſed medietate, id eſt medio diacono. Eſt autem hic ordo ſubdiaconatus primus ex ſacris, qui nuda manu poteſt tangere ſacra vaſa, ſecundum Pet. de Palu.

Sicut autem CASVS. Cum miniſtri Eccleſiæ ideo ad Ordines promouentur, vt adminiſtrent diuina, fuit propterea quæſitum in qua ætate debeant eſſe conſtituti. & ſicut ætas 14. annorum in iudicio ſpirituali ſufficiens iudicata fuit, c. ſi de iudi in 6. & ita hoc idem in præſenti videbatur dicendum. Solu. tamen vt hic habemus, & nouiſſimè in Conc. Trid. à glo. adnota. quis melius in hoc adeſt periculum. Non obſtat obiectio ob diuerſam naturã caſuum No. ætatem diuerſam ad Ord. nea requiri de iure humano, non autem ex natura Ordinis, & ideo fuit ab eod iure uariata. Ioã. Bapt

inter ſacros non annumerabitur: paulatim tamen poſt aliquot temporum curricula cęptus eſt & ſubdiaconatus inter ſacros ordines reponi, eiſque ad ſimilitudinem tã presbyterorum, quam diaconorum continentia fuit impetrata [a].

Subdiaconus poteſt eligi in epiſcopum, b.

Cumque à multis, an in epiſcopum ſubdiaconus eligi valeret, hæſitaretur; nouiſſimè poſt Vrbanum Innocentii proceſſit conſtitutio [b], quæ vt is quoque in epiſcopum liberè eligi valeat; declarauit ac ſtatuit.

Circa quæ verſetur officium ſubdiaconi, b. d.

Diaconum igitur ſubdiaconus ſubſequitur [c], ad quem calicem, & patenam ad altare deferri pertinet [d], & Leuitis tradere, eiſque miniſtrare. Vrceolum quoque, & aquã, manile, & manutergium tenere, epiſcopo, presbyteris, & Leuitis pro lauandis ante altare manibus aquam præbere.

Subdiaconus poteſt quis ordinari in decimo octauo anno diaconus in vigeſimo, presbyter in vigeſimo quinto.

Sicut autem ſubdiacono minus creditur, [e] quam diacono, & diacono minus quam presbytero committitur, ita ad ſubdiaconatum minor ætas [f], quam diaconatum, & ad diaconatum minor quam ad presbyteratum ſuffragatur. Poterit igitur hodie quis, niſi aliud canonicum obſiſtat impedimentum, decimo octauo natus anno ad primum ſacrum ordinem [g], vigeſimo ad ſecundum, ad presbyteratum vigeſimo quinto promoueri.

a Impetrata. Vt diſt. 28. c. decreuimus, & c. nullum, & c. 1. de cle. coniug. & ca. à multis de æta. & quali. & ordinamur, de ſeruis non ordi. Sed quomodo eccleſia imperauit continentiam, cum illa voti ſit, non præcepti, vt 32. q. 1. c. integritas Reſp. eccleſia neminẽ cogit continere, ſed in ordine, quem dat, poteſt imponere legem, quã vult, ſicut quilibet alius in traditione rer. ſuæ, l. in traditionib. ff. de pacto. Ex quo ab honoratur, dignum eſt, vt oneretur. 6. q. 1. c. de lapſis, & notan. q̃ nullũ interdum tñ cũ ſubdiaconis diſpenſatur, c. presbyterum, d. 28. c. ſane, de cl. coniu. ANT. TIM. Tenentur in trib. ordinib. maioribus conſtituti ad caſtitatem, S. Thomas in 4. ſent. diſt. 24. vt mundi ſint qui ſacra tractant. Vide rõnes, cur clericos eccleſia ad cõtinentiam obligauerit apud S. Th. in 4. ſent. diſt. 37. ar. 1. queſ. 3. Vnde B. Dyon. de eccleſ. Hierar. capit. 3. inquit. Deputantur enim ad ſacra tractanda, quædam mundos tangere nefas eſt, & diſtinctio. 32. c. 1.

e Creditur. Committitur, leg. quod vulgo, ff. ad Macedon. & ſtatim ſequitur in hac littera.

f Aetas. Quia ab ætate arguit maturitas iudicij. Sed quid ſi impubes, & iudicio carens ordinetur ad ordinem ſacrũ an ſuſcipiat characterem. Reſpon. ſuſcepit, nec. n. quod ſuſcepturus ordines ſacros debeat hãc annos diſcretionis eſt ſubſtantia ordinis, ſed de neceſſitate præcepti. Vnde licet in tali collat. ne peccetur, tenet tamen collatio, de hoc vide in capit. vel non eſt, de tẽpo ord.

g Decimo octauo. Et ſufficit, qđ ſit inchoatus, ut no. in cl. ſi. de æta. & qualit vnde ſumitur. Sed hodie hæc materia eſt tota per Con. Tridẽ reformata. Nec. n. ad ſubdiaconatũ quis ordinari poteſt ante 22. ad diaconatũ ante 23. ad presbyteratum ante vigeſimum quintum, et ſi quis ſit regularis, ut per d. Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 12. quidquid dicatur in c. 1. & in c. peruenit, d. 77. & in ca. 1. c. 3. & c. ſi. diſt. 78. & in c. de his, diſt. 28. Sed quæ eſt

b Conſtitutio. Quæ eſt in capit. multis, de ætat. & qualitat.

c Subſequitur. Inde & ſubdiaconus dicitur.

d. Pertinet. Sic cap. perlectis, §. ad ſubdiaconum, diſt. 25.

ANT. TIMO. Ità S. Thom. in 3. par. in qq. addi. q. 87. art. 3.

Propriè ſacerdotes appellantur; qui Euchariſtiam conficiunt; impropriè etiam diaconus, & ſubdiaconus. h.d.

Diximus autem diaconum, & ſubdiaconum non eſſe ſacerdotes, proprietatem ſermonis attendentes. Propriè enim ſacerdos is eſt appellandus, cui ſacrificium corporis, & ſanguinis Dominici in altari conficere permittitur. Cæterum & ipſi interdum ſacerdotes appellantur [a] ſed per abuſionem. Vidimus hactenus de ijs, qui in maioribus ſunt ordinibus conſtituti: nunc videamus de ijs, qui in Eccleſia Dei minoribus ſunt ordinibus inſigniti.

DE HIS QVI SVNT IN minoribus ordinibus conſtituti.

TIT. XXIII.

Ordines minores.
- Acolytus.
- Exorciſta.
- Lector.
- Oſtiarius.

Minores ordines ſunt Acolytatus, exorciſtatus, lectoratus, & oſtiariatus, h.d.

SVnt igitur [b] in eccleſia alii minores ordines q. ſine ſacramẽtali unctione ſola Epi-

eſt ætas minorum ordinum? Reſp. maior infantia, c. de his, diſt. 28. & c. nullus, de temp. ordi. in 6.

ANTO TIMO Nota circa annorum numerum regulam generalem traditam à gloſſ. in clem. generalem. de ætat. & qualit. ordin. quod ſi annus ſignificatur in ablatiuo, vt dicẽdo anno vigeſimoquinto quis poteſt eſſe ſacerdos requirit ſolũ inceptionẽ. Si vero ſignificat in genitiuo, ut qui ſit complementũ, ita dicit Io. de Ligna in d. cle. Bart. vero in l. ſi cui. de lega. 1. dicit, quod ſi proferatur in ablatiuo ſine præpoſitione, ſufficit in eo eſſe, ſi uero ſine, requiritur q; ſit completum, ſic in verſic. ætas, q. 2. §. 1.

Ioa. Bapt. Diximus CASVS. Omnes Clerici in ſacris cõſtituti uolebant appellari ſacerdotes illa ratione moti, quia ſunt in ſacris & verſantur circa res ſacras, vt cõſtat per § 1 2. & 3. hoc ti. noſtro. Solut. tñ vt hic dñ, arg. §. ſed quoties, inſt. de iure naturali, & ſic inde ceſſat quoq; obiectio. Not. pro intelligentia conſtitutionũ, quę aliquñ promulgantur circa clericos ſimpliciter, & ideo dubitatur de earũ intelligentia. No. 2. inde argumentũ, quod nomina propriè ſignificãt id quod eſt dignius, d. §. quoties

a Appellantur. Vt diſt. 83. ca. ſi quiſquam, & cap. ſi quiſquam, de cohab. mul. & cler. & not. de hoc, ſupra, vt prox. in prin.

DE HIS QVI SVNT IN MINORIBVS ordinibus conſtituti.

Ioa. Bapt. Poſt declarationem ſacerdotum & exiſtentium in ſacris, requirebatur uidere de conſtitutis in minoribus, § 1. in fine, ſupra de iur. perſon. ideo poſt præceden. tit. proponitur modo iſte, qui diuiditur in 3. parte: in prima habetur qui ſint iſti in minoribus conſtituti: in ſecunda quæ ſit differentia inter conſtitutos in maioribus, & conſtitutos in minoribus, in tertia quomodo tit. ſequentes debeant cõtinuari cum præcedentibus, ſecunda ibi, horum autem: tertia ibi, hucuſque.

Sunt igitur CASVS in tota hac parte ita figurari poteſt. Quidam volebant ordinari ad Ordines ſacros vnde fuit dubitatum, an opus ſibi eſſet prius ordinari ad aliquos Ordines inferiores, hoc .n. non uidebatur neceſſarium, quia qui cõſequitur aliquid, cõſequitur et omne quod ad id eſt neceſſarium arg. c. 1. de offic. de legat. confirmatur ea rõne, quod ſi alij inferiores Ordines eſſent dandi, ſequeretur, poteſtatem Diaconi & ſubdiaconi eſſe diminutam, ſi tales Ordines eſſent neceſſarij: quod non vr eſſe concedendum Sol. vt hic legimus, quia quo aliquid eſt sãctũ, eo ſanctius eſt tractandum, non obſtat obiectio, nec eius confirmatio, cum nõ congruentia id poſtulet, & requirat: Non tot Ordines requiri, quia conſiderãtur primo rõne ordinandorum, & ſic vel reſpectu diſpoſitionis; & hinc datur prima tonſura, vel reſpectu collationis, & hinc Epatus, vel conſiderantur rõne fidelium uolẽtium accedere ad corpus Christi, & ſic cum fideles primo debeant in Eccleſia admitti, datur Oſtiarius, ſecundo cum admiſſi debeant doceri, datur inde lectoratus, tertio cum aliquando ſpiritu immundo uexantur datur exorciſtatus: conſideratur tertio ratione præd. l. Corporis, & ſic cum primo debeat in clara luce conſecrari, datur Acolytatus: ſecundo celebratio fieri nequit niſi præparata materia, ideo inde habemus ſubdiaconatum: tertio cum conſecratio fiat alio etiam adhibito miniſtro propterea datur ſacerdotium, & diaconatus.

b SVnt igitur, Concor. cap. & ſi illa, § fi. 1. q. 7. & inde ſumitur.

ſcopi benedictione, cum quadam vaſorum, vel indumentorum diſtributione præſtantur: vt ſunt Acolytus, Exorciſta, Lector, Oſtiarius. Acolytus [a] eſt is, ad quem præparatio luminum ſpectat, & qui cereum, à quo nomen quoque ducit, [b] deferre debet; quique ſuggeſta pro Euchariſtia ſubdiaconis præparat. Exorciſta is eſt qui exorciſmos memoriter retinere debet; manuſque ſupra energumenos, & cathecumenos & in exorcizando [c] imponere. Lector autem is appellatur, cum lectiones [d] debet pronunciare: & ea, quæ Prophetæ vaticinati ſunt, populis [e] prædicare. Ad Oſtiarium pertinet claues Eccleſię, vt claudat, & aperiat templum Dei, & omnia, quæ ſunt iuris extraque cuſtodiat, fideles recipiat, excommunicatos, & fideles [f] prouido iudicio repellat.

Pſalmiſtatus eſt minor ordo, & poteſt conferri a ſolo presbytero, h.d.

Eſt & Pſalmiſta, id eſt, Cantor, qui abſque ſcientia Epiſcopi presbytero ſolum iubente, & officium ſuſcipit cantandi, [g] qui & ipſe licet apud antiquos, dubitatum fuerit inter minores ordines cœptus eſt annumerari. [h]

Conſtituti in maioribus ordinibus nullo pacto matrimonium contrahere poſſunt ſed conſtituti in minoribus poſſunt, ſed ſi contrahant, priuantur beneficiis & dignitatibus Eccleſiaſticis, h.d.

Horum autem, & ſacrorum valde diſpar eſt conditio: ſiquidem e[ſ]t illis ita continentia imperata, vt nunquam ad matrimo-

a Acolytus, &c. Vt cap. perlectis, diſt. 35. & capi a ſubdiacono, di. 93 & acolyto ſubeſt exorciſta, &c. ut d. c. a ſubdiacono.

ANT. TIMO. Latine dicitur ceroferarius a deportandis cereis quô legendum eſt Euangelium, cuius officium eſt præparare ipſa luminaria, & portare, ut dictum eſt; & eſt ſupremus ordo inter quatuor minores, uide per Mag. lib. 4. diſ. 24. & ibi per S. Tho. q. 2. & c. Acolytus diſt. 23.

b Ducit Vnde & ceroferarius Latino nomine appellat.

ANTO. TIM. Exorciſta ita Græce, Latine uero dr adiurans, uel increpans, cuius officium eſt inuocare, nomen dñi ſuper cathecumenos, & ſuper eos qui habent ſpũm immũdum. De quo, & quomodo fuerit ſignificatus in lege veteri, & exercitatus a Chriſto in noua lege, vide p Mag. in 4. ſenten. diſt. 24 & c. Exorciſta d. 23.

ANTO. TIM. Lector dicitur a legendo, verum qđ ſit eius officium, lege apud Mag. loco ſæpius citato l. 4. & c. perlectis, diſ. 25 & ca lector. d. 23 lege Vgonem de S. Victo lib. 2. de ſacr. c. 6

c Exorcizando. Hoc verbum hic deſignat ordinem apud iuriſtas appellatur verbum impoſtorum: ut l. 1. ff. de varijs & ex tra ord. cogn. Sed forte cum iuriſcõſultus eſſet paganus ſic loquebatur quaſi illudens alienæ religioni.

d Lectiones. Legendas in matutinis.

e Prædicare. Ideſt, legere, ne ſit contra, 16. q. 1. adiimus.

ANTO TIMO. Oſtiarius quis ſit, & quod officium eius lege apud, eundem Magiſt. & capitul. Oſtiarius, diſt. 23.

f Infideles. Sed contra cap. Epiſcopus nullum, de conſecra. diſt. 1. Reſpon. quidam quod ille canon, vel eſt correctus, uel abijt in deſuetudinem vel dic ut not. in d. cap. Epiſcopus nullum. Et quo modo & quibus cerimonijs hi ordines cõferantur, habetur d. 23 per totum.

ANTO. TIM. Quia Pſalmiſtatus ſit minor ordo: & quod poſſit conferri a ſolo presbytero, quod colligitur in ſumma io, loquitur hic ad mentẽ canoniſtarum ſecundum Ab. in d. ca. cum contingat de æta. & qualit. qui primum dicit pſalmiſtarum eſſe ordinem ex mente gloſſæ ibi; ſecundum quod poſſit conferri a presbytero, quam concluſionem ponit ibi Abbas de mente Ray. Hug. & Goffr. id dicentium, & gloſ. in d. ca. cum contingat quæ vere hoc non dicit, neque textus ibi; Sed loquitur tantum de Abba. cuius opinionem Theologos ſequatur, puto nõ eſſe veram, vide D. Bon. in 4. ſentẽ. diſt. 24. arti. 2. q. 2. & alios Doctores ibidem

g Cantandi. Et in hoc differt a lectore, cuius officium non eſt cãtare, vt ſupra in princ. vbi no. eſt enim inter hæc differentia ut per Abbat. in ca. quante de pœn. Et facit hoc ad ſtatuta, & contra eos qui tenentur cantare officium, non enim ſatisfaciunt legẽdo ſimpliciter, & quod quibus permittitur legere, non permittitur cantare.

h Annumerari. Vt capit. Pſalmiſta, diſt. 23 & hic ordo Pſalmiſtatus videtur confundere cum prima tonſura ut per Hoſt in Sũma de ord. ab Epiſcopo q̃ ii tenuit Epiſcopat. & Abbatem in capitu cum

Pſalmiſtatus & prima tonſura æquiparantur.

nium aſpirare valeant[a] his[b] autem, ſi ad ſuperiores ordines, pueri noluerint, matrimonium contrahere minime interdicitur:[c] ſed eo caſu non ſolum ad ſacros ordines, & Eccleſiaſticas dignitates, & adminiſtrationes[d] admittendi non ſunt: ſed etiam beneficijs, quæcumq; forte habuerint, priuandi erũt, nam nec ea ſine prauo exemplo poſſunt, & graui ſcandalo retinere; & tales bona Eccleſiaſtica dilapidare ſolent.

Ponit continuationem ad ſequentia, h.d.

Hucuſque ſingulariter tam de maiorib. ordinib. quam de minoribus, breuiter tractatum fuit: exponamus nunc aliqua, quæ tam maiorum ordinum, quam minorum ſunt communia.

COMMVNIA TAM MAIORVM, quam minorum ordinum.

TIT. XXIIII.

Officium ordi.
- Minorum in maiores
  - Reuerentia.
  - Obedientia.
- Maiorum in minores
  - Diligant.
  - Proſint.
- Epiſcopi in ordinãdos
  - Inſtructio.
  - Scrutinium.
  - Modus
    - Quot pe.
    - Quis.
    - A quo.

Minores debent maioribus exhibere reuerentiam, h.d.

IN primis admonendi ſunt ij, qui minori ſub ordine conſtituti ſunt & officio, vt

contingat, de æta. & quali. & ut hic innuitur ualde fuit dubitatum, an eſſet reponendus inter ordines. & cõis eſt ſententia, quod ſit ordo, quod quomodo procedat, uide per Ioan Lupum in tract. de liber. Eccle. in 5. qõ. & per Nic. Plot. in tract. de Sacram. in c. 1. 6. partis, nume. 3. & per Doct. in d. ca. cum contingat.

Horum autem. CASVS Multi ſummopere cupiebant ordinari ad Ordines tã minores q̃ maiores, & cum iam promoti eſſent, fuit dubitatum an indifferenter teneantur ad continentiã, & cũ Matrimonium ſit Sacramentum ut eſt de fide, & a Cõcil. Trid. clare hodie decisum ſeſ. 7. videbatur inconueniens eos priuari hoc Sacramẽto, cum ad euitandũ quoque peccatum ſit inſtitutũ, Solutũ ut hic hr̃, quia quo magis quis vult vniri Deo, eo magis debet eſſe perfectus, non obſtat obiectio, quia Docto docent Sacramẽtum Matrimonij & vouere continentiam eſſe voluntatis. Nõ clericorũ quoſdã eſſe magis quoſdam uero minus Deo mancipatos & iõ quibuſdã p̃mittit, ut ualeant redire ad uitã ſæcularem, quibuſdã uero denegat.

a Valeant. Cap. 1. de cler. coniug. cũ multis, eod ti. niſi Papa diſpenſaret per ea quæ ponit Abb. in capit. cum olim extr. eod. tit. vbi ponit qđ non ſolum Papa poteſt ſingulariter diſpẽſare: ſed poteſt vniuerſalem legem facere, quod ſacerdotes poſſint ducere uxorem, quod etiam deberet facere ratione, de qua per eum ibi: quam tamen nõ puto neceſſariam, nec ueram.

ANT. TIMO. Et in c. 1. diſt. 32.

b His. Scilicet conſtitutis in minoribus ordinibus.

c Interdicitur, Extr. de cle. coniug. per totum.

d Adminiſtrationes. Vnde nec Vicarius Epiſcopi poterit eſſe talis, cum nõ poſſit habere adminiſtrationem eccleſiaſticam, quod tenent Doct. tam in ca. 2. de cler. coniug. q̃ in c. 1. eod. tit. in 6. niſi in tp̃ali iuriſdictione: ut per Ab. & alios, in c. 2. de iudic. ubi quod quãuis cũ his Papa diſpenſaret, qđ poſſent retinere beneficia, eis tñ cã criminalis clericorum non põt committi. Sed an & & in eo ſint diſſimiles quod non teneãtur dicere officium? Reſpõ. vt traditur per Abb. in c. 1. de cele. miſ.

COMMVNIA tam maiorum quam minorũ ord.

Vidimus hactenus de omnib. Ordinibus, ſequitur nunc videre quod cõe hẽant iuxta, §. ſi ſup ti. prox. & cum iſta cõmunia reperiãtur primo ex parte ipſorum Ordinũ, ideo ponitur hic præſens tit. qui diuiditur ĩ 2. partes, in 1. hr̃ reſpectus prædic. Ordinum adinuicem, in 2. Solennitas ordinandi, 2. ibi itẽ ſub grauis.

IN primis. CASVS Cum in quadam eccleſia eſſent clerici cuiuslibet Ordinis, orta fuit inter eos diſcordia, ſiquidẽ maiores petebant à minoribus obedientiam iuxta c. à ſubdiacono diſt. 93. & minores eam denegabãs præter actum executionis Ordinis, quia incluſio vnius, videtur excluſio alterius, capitul. nonne,

de

ijs, qui aut ordine præcellunt, aut officio reuerentiam, & obedientiam [a] exhibeant; nec per temeritatem alter alterius partes ſibi vendicet [b].

Maiores debent minoribus charitatem, h.d.

Maiores quoque meminerint ſe maiores eſſe, non dominos, & ob id inferioribus nõ tanquã ſubditis dominentur; ſed quaſi clericos honorẽt [c], & diligant, & tales ſint qui non ſolum præſint, verum etiam proſint [d].

Ordinatores debent inſtruere ordinandos in diuinis, h.d.

Item ſub grauis vltionis comminatione ex ordinatione generalis concilij [e] debent Epĩ [f] promouendos in ſacerdotes per ſeipſos, vel alios [g] idoneos viros ſup diuinis officijs, eccleſiaſticisq; ſacramentis diligenter

de præſumpt & Ideo quæſitum fuit quid iuris? So lu. vt hic dr̃, quia res omnes eo ſunt perfectæ quæ ſunt ordinatæ, rõnes aũt adductæ ſi rectè fuerunt conſideratæ, nedum non obſtant, ſed potius deciſionem confirmant Not argum. maioritatem, minoritatem, & obedientiam reperiri in ijs, quę ſunt ordinata.

a Obedientiam, c. à Subdiacono, d. 93. & per tot Solet iũ diſtingui, vtrũ aliquid Prælatus p̃cipiat ſententiando, an extraiudicialiter.

De his quæ pertinent ad officiũ, ac de his, q̃ nõ p̃tinent ad ſuum officium, ut late per Ant de Bat in ca. ad aures, de tẽ. or.

ANTO TIM. Hinc obedientia ab Odõ. Came. fic. Virtus qua legitimè ſuperiorũ præcepta exequatur, & eſt pars iuſtitiæ. Tenẽtur aũt inferiores obedire ſuis ſuperiorib regulariter quoad actus exteriores: nõ aũt quoad actus interiores intellectum, & voluntatem, quæ ſoli Deo ſubijciuntur, arg. text l. cogitationis. ff. de pœ. Vide multa de hac virtute apud S. Tho. 2. 2. q. 104. art. 5. In quibus autem non tenentur obedire, vt per eũdem S. Tho. in quodl. 1 art. 15. & quodl. 10 ar 10. & in 4 par. 21. q. 3. ar. 1 & Arch Flo. 3. p. tit. 16. c. 1. §. 6. & Nau. in Man c. 23. nu 38.

b Videlicet Vt c. 1. de ſepul. Et quõ dicat quis trãſgredi terminos quos poſuerunt par. no. in d. cap. 1.

c Honorent. Vt d. 95. cap. eſto, vbi recenſetur illud Craſſi: Non erit mihi conſul, cui ego non ſim ſenator. Pone igitur quod Epiſcopus aliter ſe habeat contra clericum, quam debeat, nunquid clericus ſuo iure poterit obedientiam negare? Et uidetur arg. c. cum beatus, diſt 45. & d. c. eſto, §. 1. & 22. q. 5. ca. de forma, & fides non eſt ſeruanda non ſeruanti, cap. peruenit, 2. de iureiur. & fruſtra petit debitum, qui quod debet non impendit 28 q. 1. cap ſi infidelis, cum multis concor. poſitis in d. cap eſto, in verbo eſto. Conſultius tamen erit clerico, ſi per ſuperiorem agat, argu 11 q. 3. ſi Epiſcopus, & 9. q 3. ca. nunc vero. Et tolerandus eſt Prælatus vſque ad ſententiam. vt 8 q. 4. c. nonne.

ANT. TIMO Vnde meminerint Prælati ſe inferiores ſuos politicam potius retinere poteſtatem, quam deſpoticum dominium, quos iuſſit Apoſtol. imperare cum omni manſuetudine, 2. ad Timo. 4.

d Proſint. Agnominatio, vt & illa: Non eſt hic orator, ſed arator, & illa Cicer. Quis non potius hæc ficta credat, quam facta.

Item ſub grauis. Hæc pars ſubdiuiditur in 2. partes: in prima habetur, quæ ſolemnitas in ordinatione ſit ſeruanda, in 2. a quo Ordines ſint cõferendi 2. ibi, illud, quoad primum, hæc pars iterum diuiditur in 4. partes in prima habetur ſcrutinium præcedere Ordinationem: in 2 Ordines eſſe conferendos tempore debito: in tertia Ordinationem eſſe faciendã gradatim: in 4 dolum tamẽ Ordinatione, quã in executione eſſe euitãdũ: ſecunda ibi, igitur tertia ibi ſed nec, quarta ibi, q̃ ſi furtiuè, quoad primũ caſus ita figuratur. Quidã Abbas cupiebat ordinari & promoueri ad certam Abbatiã diœceſis Peruſinæ, & timens admitti, nolebat examinari, ſed rogauit quẽdam Card. vt vellet ſibi fauorem p̃ſtare ad id conſequendum, vñ fuit quæſitum quid iuris, cum. n. Religioſi ſint in ſtatu perfectionis, vt Theologi docent, vtrumque caput uidebatur ei concedendum. Sol tamen prout hic legimus, quia nec ordines, nec beneficia ſunt ſine cognitione cõferenda, ne temere in re tam graui procedatur, non obſt. obiectio, quia ſtatus ille eſt reſpectu charitatis, non autem ratione qualitatum, quæ ad id requiruntur Not Ordinandos eſſe inſtituendos, & examinandos. Not. 2. Examen principaliter demonſtrare an promouendus ad Ordines, vel beneficium ſit idoneus. Ioã Bapt.

e Concilij. Vt in c. cum ſit, de æta & qualit.

f Epiſcopi. Imò videtur quod hoc ſit munus Archidiaconorum, cap ad hæc, de offic. Arch in Solu. Examinationem bene facit Archidiaconus, vt in contrario, ſed inſtructionem facit ſolus Epiſcopus. Vnde dicit Innocen quod non excuſatur Epiſcopus ab hac inſtructione, licet Archidiaconus examinauerit. Vel fortè poſſet dici, quod hic loquitur quando in eccleſia non eſt Archidiacon. vt per Abb in cap. cum ſit, de æta & qualit. vbi & alia de hoc Vel forte non repugnat hoc, quia Archidiaconus facit vt Epiſcopi Vicarius, vt ſupra, de offic. Archid. in prin.

ANT. TIMO No. quod Epiſcopus promouens, indignum peccat mortaliter & ignorans indignus dicitur, ita S. Thom. in 4 ſenten. diſt. 24. q. 1. art. vlt. quilibet enim tenetur ſcire ea, quæ ad officium ſuum pertinent.

g Alij. Scilicet clericos ſuos, & de latere ſuo miſſos, 24 d. c. quando.

tus, cum ab Eccleſiaſtico foro fuerit proiectus ſæculari curiæ traditur [a] puniēdus. Vnde celebranda erit talis degradatio, ſæculari præſente poteſtate, & cum perfecta fuerit, pronunciandum, vt ſæcularis Iudex degradatum, tanquam clericali priuilegio exutum in forum ſuum recipiat puniēdum. Pro quo tamen eccleſia debet intercedere, [b] vt citra mortis periculum in eum ſententia moderetur, & ſi impetrauerit, & degradatus pœnæ ſuperſtes fuerit, ab adminiſtratione ſui ordinis debet abſtinere.

Degradatus miſcens ſe ſacris excommunicatur. h.d.

Quod ſi cingulo militiæ cæleſtis exactoratus auſu temerario ſibi dudum [c] commiſſum audebit in poſterum attrectare miniſterium, etiam ab Eccleſia ex canone Apoſtolorum erit abſcindendum.[d]

DE SACERDOTIBVS IN INferiori gradu conſtitutis.

TIT. XXI.

Miniſtri Eccleſiæ Dei.
- Sacerdotes
  - Summi.
    - Pontifex.
  - Maiores.
    - Patriarcha.
    - Archiepiſcopus.
    - Epiſcopus.
  - Inferiores. In Sac. ord.
    - Presbyteri.
    - Diaconi.
    - Subdiaconi.
- Miniſtri.
  - Inmin. ord.
    - Acolitus.
    - Exorciſta.
    - Lector.
    - Oſtiarius.

ri vet. ad tertium, & in ca. cum non ab homine, de iud. & no. in d. c. nouimus, in uer. traditur.

a Traditur. No. contra eos, qui dicunt non debere fieri traditionem realem, ne uideatur eccleſia conſentire effuſioni ſanguinis, de quo per Doctor. in c. nouimus, de verbor. ſign.

b Intercedere. Verè, & nō ficte, precib. & non per excōcationem, & fac. 17. q. 4. c. regū, & gl. præſenti. C. de his, qui ad eccle confug. Sed ad quid iſta intercesſio, cum ipſamet eccleſia poſſit eū mitiori pœna punire. Reſpond. ut per Abb. in ca. nouimus. de uerbor. ſignifi.

Quod ſi CASVS. Quidam Epiſcopus volebat vlterius punire degradatum cum ille immiſcuiſſet ſe in exercitio. Ordinum, quibus erat priuatus, vnde fuit de hoc dubitatum, uidebatur enim Epiſcopum id facere non poſſe, quia factum ob ſalutem proximi non meretur pœnam: & afflicto non eſt addenda afflictio, capit. penult. de cler. ægrotan. Solut. tamen vt hic habetur, ne tale delictum maneat impunitum. Non obſtant obiecta, quia præſumitur id mala intentione fuiſſe factum, cap. primo, de præſumpt. & noua afflictio datur ob nouam culpam: Not. argum. pœnam eſſe reiterandam, uel augendam quemadmodum reiteratur, vel augetur culpa.

c Dudum. Hæc dictio ponit qualitatem de præterito, & remouet de præſenti, licet quandoque prout etiam de præſenti, vt per Abb. in c. 1. de cler. excom. min. unde ſumitur.

d Abſcindemus, i. maiore excommunicatione feriendus, & hoc ſiue depoſitio fuerit iuſta, ſiue iniuſta, ut no. in c. 1. de cler. exc. min arg. tamen contra. 2. q. 5. c. qua de cauſa; ſed ibi diſpenſatum fuit, fac. diſtin. 6. c. a. Salonitanæ. Et intellige hoc, quod hic dicitur præuia monitione, alioqui non incurrit excommunicationem, vt per Abb. in c. 1. de cler. exc. min. Officiū autē dicere non ſolum nō uetatur, uerum etiā grauiter peccat non dicendo. Item ſi celebret ēt contra monitionem, tamen conficit corpus dominicum. Abb. in d. c. a.

ANT. TIM. Et ratio eſt, quia iſte per degradationē non amiſit characterem ſacerdotij, qui eſt indelebilis qualitas in anima impreſſa, ut per S. Thom. in 3. par. q. 33. ar. 8.

DE SACERDOTIBUS in inferiori gradu conſtitutis.

Quoniā auctor a ti. de Epiſcopis, & Sum. Pont. uſque ad præſentem locutus eſt de Sacerdotib. altioris gradus, ſequitur nunc uidere dicit hic tex. in prin. de ſacerdotibus inferioribus, & ideo proponitur iſte ti. qui diuiditur in 4. partes in 1. habetur continuatio; in 2. quot, & qui ſint iſti ſacerdotes in 3. vnde dicātur presbyteri; in 4. qualis ſit eorum poteſtas, a. ibi, & non. 3. ibi presbyteri. 4. ibi. epiſcopi nūc deſcēdamus. Caſus non figuratur. Not. tamen ex iſto prin. quod non ſolum in prin. lib. poteſt fieri Continuatio materiæ ad materiam, ſed etiam in partibus eius, §. fi. inſt. de vſu & habitu. Ioā. Bapt.

DE

a Deſcendamus. Appoſitè utitur hoc verbo, cum ſimus in metaphora graduū, & ſcalarum, & de Superioribus ad inferiora ſit deſcenſus.

b Non ſint. Scilicet propriè, abuſiue tamen & ipſi dicuntur ſacerdotes, c ſiquiſpiā, diſt. 81. & capit ſi quiſquam, de cohabi mul. & cler. & inf tit. 1. §. fi.

c Obiter. Arg. q̄ quæ aguntur incidenter non debent eſſe in conſideratione, fac l. j. ff. de auct. tut.

d Presbyteri. Licet autem Epiſcopi, & presbyteri æque ſint ſacerdotes, & in ſacerdotio conueniant: ordine tamen differunt, ſecundum Canoniſtas, licet Theologi teneāt cōtrariū, quod ordine nō differāt, ut no. ſup de iur. perſ. in uerbo ordine, intantū q̄d degradatus ab ordine Epiſcopali non cenſetur degradatus a ſacerdotali, uel presbyterali, ut per Abb. in c. ueritatis, de dol. & cōt. & no. ſup. tit. prox §. q̄d autem in uerſicu. minorib.

Epī. & pſbyteri differunt ordine.

ANT. TIMO. Pro opin. Theologorum, quod differunt dignitate, & officio, non ex ordine unde eorū rationes & conſiderationes in 4. ſenten. d. 24 D. Bonauen in 2. par. ar. 3. q 3. & Dur q 6. et S. Tho. in qq. addi. quæſt. 40. ar. 5. quamquā canoniſtis uideatur quodammodo fauere Concil. Trid. 23 c. 4.

Ioā. Bapt.

e Ineleganter. Sic inſtit. de iur. nat gent. & ciui. §. & non ineleganter.

f Sacerdotes Not. ex hac littera, quod appellatione ſacerdotū ueniunt etiā Epiſcopi, fac. it. c. olim. diſtin. 86. & c. clerico, diſt. 21. & inf. § prox. & not. in c. nō poteſt, de re iudic. In materia tamē pœnali, uel odioſa, appellatione ſacerdotū, non uenirent epi, quia habent alium ordinē, ſ. Epālē. Vide per Abb. in rub. de ui. ta, & ho. cle. & in d. c. nō p̄t, & in c. quia periculoſū & p Inn. in c ſedes, de reſcr. fact. no. p Abb. in c. 2. de pecu. cl. i prin.

ANT. TIMO. Sacerdotes autē ideo uocātur q̄a ſacrum dant, & quemadmodum, reges a regendo, ita ſacerdotes a ſacrificando dictos uolunt, quia conſecrant, & ſacrificāt Vel ſacerdos, id eſt, ſacer dux. Antiſtes ſi appellatur, quia ante ſtat, uide Magiſt. in 4. d 24. & c. clericos d. di. 21.

g Per Moyſem. Et ſic non Moyſes, ſed Deus, con cor. d. 21. in prin. unde ſumitur, & fac. c. eſto, §. quod autem, di. 95.

h Chriſto. Et ſic utroque tempore a Deo, & nō dicit a Deo per Chriſtum quia Chriſtus, qui inſtituit. Deus eſt, non ſic Moyſes.

i Septuaginta duos, ca. in nouo, in d. 21. & c. quamuis, diſt. 68.

k Tribuit. Fac.

Sacerdotes inferioris gradus ſunt presbyteri, nec ſufficit aliquid obiter tractatum eſſe. h. d.

NVnc deſcendamus [a] ad ſacerdotes in inferiore gradu conſtitutos, ſubſequenter poſtea de ijs dicturi, qui licet ſacerdotes non ſint, [b] in ſacris tamen conſtituti reperiuntur, ac demum de his, qui circa humiliora in domo Dei neceſſarium miniſterium exhibent, qui in minoribus ordinibus dicuntur conſtituti; de quibus omnibus ſi quid ſuperius locuti fuimus, obiter [c] potius quam ex profeſſo locuti fuimus. Inferiores ſacerdotes ſunt presbyteri.

Sacerdotum in duas claſſes diuiſio ſumpſit originem tam a teſtamento ueteri, quam nouo, h. d.

Et non inelegāter [e] ſacerdotes [f] in duos ordines diſtributi eſſe uidentur. Hæc. n. diſcretio tam in ueteri teſtamento a Deo p Moyſem [g] ſumpſit exordium, qui ex præceptis Domini Aaron in ſummum Pontificē, filios vero eius inunxit in minores ſacerdotes, quā etiā in nouo ab ipſo Chriſto, [h] qui duodecim Apoſtolos tanquam maiores ſacerdotes, ſeptuaginta [i] duos quaſi in minores inſtituit. Petrum uero quaſi ſummum ſacerdotē elegit, dum ei præ omnibus, & pro omnibus claues regni cœlorum tribuit. [k]

Presbyteri & Epiſcopi olim erant ijdem. ſed in remed. ſchiſmatis de presbyteris unus electus eſt, qui Epiſcopus dicitur. h. d.

Presbyterum autē, & Epiſcopū ſunt qui eundē olim extitiſſe affirmēt, [l] & aliud æta

Et non. CASVS. In hac parte commode non figuratur, cum autor referat presbyt. diuiſionem quam ſupra ti de iure perſo §. 1 poſuit: unde not. iſtam diuiſionem eſſe uere, qui natura docet ordinem dari, ubi multitudo adeſt. No ſecundo cauſam qua conſtituitur ſuperior diuerſam poſſe aſſignari, iuxta id q̄d hic legimus, & in ca. olim, d. 95.

§. fin. ſup. de Epiſcopis, & Summ. Pontific. & not. hic, quod ualet argumentum de clericis ueteris teſtamenti ad clericos hodiernos, quo intelligendum eſt ubi eadem eſt ratio, alias ſecus, ut diſtinct. 81 quaſi per totum, & in ca. translato, & ibi not de conſtitu. & capitu. nouum ubi Abb. no de decim.

l Affirment Diſt. 93. cap. legimus, & c olim. diſt. 95. &

tis illud dignitatis fuiſſe nomē. Sed cū multi in ſingulis eccleſiis presbyteri conſtitueren- ti eſſent in remediū ſchiſmatis factū eſſe, ut per illos unus eligeretur, qui cæteris eſſet præponendus. Electum autē Epiſcopi retinuiſſe nomē, eligentes presbyterū. quorum erga Epiſcopos uſq. adeo creuit honor, ut illis tanquā prælatis cęperint obedire.[a] Nec iam ꝓ ſacerdotibus habeātur [b] qui nullius Epiſcopi diſciplina, & prouidentia gubernantur.

Presbyter appellatur potius a prudentia, quā ab annos. h.d.

Presbyteri [c] uero nomen quamquā a ſenectute ſic ſumptum, magis tamen ſapiētia [d] iudicat maturitatem, quam corporis canitiem.[e]

Quæſit presbyterorum poteſtas, & auctoritas. h.d.

Epiſcopi [f] igitur ac ꝑsbyteri nō penitus eſt abſimilis circa ſacra miniſteriorū diſpēſatio. Illorū [g] enim quæ gerere poteſt Eps, quædam presbyter ſuo iure, quædā illius ꝑmiſſione exequitur, quędam uero nullo pacto poteſt attingere. Proprio iure presbyter. Dominici corporis, ac ſanguinis conſecrationē, [h] & Epiſcopo præſēte celebrat: in ſitu s baptizat, [i] ſāctificato oleo inūgit, benedicit, [k] & d e occultis peccatis pęnitētes, uel i

95. & c. quiſquis, &c. porro, di. 83. Sed uidetur, ꝙ hæc litera contrarietur proximæ præcedenti cum ibi dicatur, ꝙ differentia fuit ab initio, & ab origine ſacerdotiſ; hic ꝙ a principio iidem erāt presbyteri. & Epi. Sol. ut no. in d. ca. legimus, in uer. poſtea. uel hic loquitur referendo opinionē Hieron. quā tñ nec approbat, nec improbat.

ANTO TIMO. De hæc opinione. quod olim idem fuerit presbyter, & Eps. quia perperam tribuitur S. Hieron. per d. c. legimus, di. 93. & c. olim, di. 95. cuius loci explanationē vide apud S. Th. 2. 2. q. 184. arti. 6 ad 2. & infra in additionib glo in §. fi. in uerbo referatur. tu uero nota hic in contex circa auctoris circunſpectionē, qui alia uertens, hoc in loco hāc opinionē, quæ S. Hiero. cōiter tribuitur male admodum ſonare, Ita leuiter eam pertractat, ut uideatur potius legentem admonere, quā aliquo mō eam approbare.

a Obedire. Ca. 1. diſt. 95.

b Habeantur. Et dicuntur tales Acephali, i. ſine capite, ut cap nulla, & c. qui ſuis d 63. & 18. q. 2. c. Abbatibus, qui tamen ex priuilegio Pape non ſubſunt, non ſunt Acephali, quia Papa Epiſcopus eſt eorum arg. ext. de priu. quaſi per totum. Tales ergo ſi. ut excommunicatos debet quilibet excludere ab eccleſia, c. 2 de paroc. & a. I. en. paroc & not in d. ca. nulla. Et facit hæc littera pro prælatis, quod etiam eremitæ ſubſint Epiſcopo, in cuius territorio ſunt, 16. q. 1. c. qui uere, & no. in d. c. nulla. Eremitæ cui ſubſunt.

Presbyteri CASVS non figuratur. No. tamen hanc presbyteri etymologiam eſſe aſſignatā ab eo quod eſſe debet, arg. pen. ff. de iuſt. & iu. Io. Bapt.

c Presbyteri. Concor cap. quiſquis, & c. porro, diſtin. 84.

ANT. TIM Presbyter enim græce, ſenior latine interpretatur, non modo propter ætatem, & decrepitam ſenectutem, ſed propter honorem, &

dignitatem quam acceperant, inquit Magiſter d. 14. Alij autem presbyter quaſi præbens iter.

d Sapientiæ, 35. q. 6 c. 2. ſic ac diſt. c. de quibus.

e Canitiē. Vnde quāuis nongentis, & amplius annis ab Adam uſq; ad Abraham uixiſſe homines legamus, nullus, alius appellatus eſt presbyter, niſi Abrahā qui multo paucioribus uixit annis, quā ſui antecesſores. Nec obſtat ꝙ legatur de Melchiſedech, qui fuit Abrahæ contemporaneus, cap porro, alias fi. & ibi nota di. 84.

Epiſcopis igitur. Io. Bapt. CASVS. Quidam Sacerdos uolebat exercere indifferēter poteſtatē Ordinis, ac poteſtatem Iuriſdōnis, illa rōne motus, quod cū eſſet ſibi data poteſtas circa id, qđ eſt plus, vř quoq; conceſſa circa id quod eſt minus eiui licet, de reg. iuris l 6. nihil enim maius reperiri poteſt quam conſecrare corpus Chriſti & ideo fuit q̄ſitum quid iuris. Solu. ut hic legimus, quia ſi ſecus eſſet diſtinctio de Sacerdotib. ad nō. ſupr eo. § & nō redderetur fruſtratoria & uana quod eſſet inconueniēs, obiectio aūt in cōtrarium adducta intelligitur in iis, quæ ſunt eiuſd ordinis & naturæ, ſecus in aliis Not. Sacerdotes inferiores partim hr̄e quid proprium, & partim quid cōe cum Epis. Not. qualiter illa quæ ſunt ꝑtātis ordinis, poſſent delegari, ꝙ contingit non dando ꝑtātem, ſed licentiam, & tunc ig tur in perſona eiuſdem ordinis, de qua e cap oſe dōcent Doc in c. quanto de conſuet. & c. aqua, de conſe. cum ſimi.

f igitur. Q 1. non mirū ſi eſt ſimilis diſpenſatio vel ꝑtās epōrum & ꝑsbyterorū, cū ſint ſere idem.

g Illorum enim, & c. Not hic quaſi duo extrema cum ſuo medio.

h Conſecrationem Vt c. legimus, di. 93. & c. eccle. diſt 95.

i Baptizat. c. 3 & c. 9. de offi. Archipresb. ubi probantur plura, quæ hic ponuntur.

K Benedicit. Nō tñ bened. ctione ſolenni, Et ſic reli-

teſtificatione,ac declaratione omnium,quæ hic po nuntur,& cumulantur,uide in d 91 c.1.ea. ecce & c.presbyteros.diſt 95 capit.miniſtrare,26.qõ 6. & not.in cap.& 3.de offi.archipresby. & per Hoſt.in Summa de offic.archipresb.ver.5.& cap. peruenit, diſt.95. & per Fit ma.in tract.de E piſ lib.3. in 1.pat. nu.14.

teri,vt dictũ fuit ſupra:quod cum abſtulerint.dein de Apoſtoli ad remouendum ſchiſma, factum eſt hoc ex ritu,quod Apoſtoli impediuerunt, quo minus presbyteri in poſterũ poſſent imprimere characterem alios ordinando,qui error fluxit ex verbis D Hiero.male intellectis,in c. olim,d.95. Ex quibus verbis, colligunt nonnulli,tẽpore Apoſtolorũ idem fuiſſe Epõs, & presbyteros,quod intelligendum eſt ſecundum S.Tho. id fuiſſe verum quo ad nomen:nõ quo ad rẽ, ex quo in primitiua illa eccleſia promiſcue Apoſtoli appellarent presbyteros Epiſcopos; & Epiſcopos presbyteros, non quod inter eos non fuerit ſemper realis differentia, ita docet S.Tho.2.2. q.184. arti.6.ad pri.vnde dicere Epm non differre a presbytero, inter hæretica dogmata numerat S.Augu.in lib. de hæreſibus.

a Publice,cap.miniſtrare,25.q 6.

b Solis Epiſcopis. Diuerſimode tamen hæc Epiſcopis reſeruantur. Nam poteſtas exercendi [?] ita reſeruatur Epiſcopis, ut poſſit et transferri,in non Epiſcopos,et meros laicos,ſi Papa tribuat hanc poteſtatem: vt per Ab. & alios in c eccleſia S. Mariæ,& in cap.2 de iud.& in capi. fin. de cler.ægrot. mini. Alia vero, quæ hic dicuntur reſeruata, non poſſunt per non Epiſcopos exerceri,capit. aqua. de conſecra. eccleſ. vel alt. & per Doct. in locis ſupra allegat. & in cap. quanto, de conſuetud. fac. ca. quamuis,diſtinct. 88.

c Reſeruatur. Nota ergo ex hac litera coniuncta cum §. presbyterum ſupra eod. quod ritus Apoſtolorum circa ſacramenta habent impedire characteris impreſſionem: nam ſi ſimplex presbyter ordines conferret nihil conferret vt capit.quanto, de conſuetud.vbi etiam Abba.not. cum tamen poſt mortem Chriſti idem eſſet presbyter, & Epiſcopus, & promiſcue presbyteri conferre omnia ſacramenta: ut c.olim, diſtinct 95.& capitu. legimus, diſtinct 93 ſed diſcretio fuit inuenta ad ſchiſmata ſedanda, & tollenda.

extremis agentes ad gratiam reconciliationis admittendi poteſtatem habet.

Presbyter epiſcopo permittente chriſmat, & valet,h.d.

Epiſcopo permittente,aut vltima cogente neceſſitate, & baptizatos ſacro linire chriſmate, & virgines Deo dicare presbyteris conceditur.

Quæ ſint epiſcopis reſeruata,h.d.

Eccleſias vero erigere, cõſecrare,recõciliare,ſacrũ chriſma conficere,clericos ordinare,excõmunicare,pęnitentes publice [a] reconciliare,ſolis epiſcopis [b] reſeruatur.

DE IIS QVI IN SACRIS, *ſunt conſtituti.*

TIT. XXII.

In ſacris ſunt
- Subdiaconus
  - Inſtitutio.
  - Officium.
  - Aetas.
- Diaconus.
  - Officium.
  - Aetas.
- Sacerdos.
  - Officium.
  - Aetas.

In ſacris conſtituti ſunt diaconi, & ſubdiaconi, & diaconi debent Epiſcopum cuſtodire, ſacerdotibus celebrantibus adſiſtere, nouum teſtamentum prædicare, h.d.

DE IIS QVI ſunt in ſacris conſtituti.

Poſt tractatum de ſacerdotibus ſequitur uidere de eorũdẽ miniſtris; & qm̃ conſtituti in ſacris immediate eis ſeruiunt iõ proponitur nunc ti. iſte iux. §.1 ſup. de iure per & ſup. tit.prox.in princ. qui diuiditur in tres partes: in prima habetur qui ſint iſti in ſacris conſtituti,& qualiſ ſit eorum officium;in ſecunda, cuius ætatis debẽt eſſe: in tertia,quid intelligere debeamus per hoc nomen ſacerdotis,ſecunda ibi,ſicut autem,tertia ibi diximus autem.

d IN ſacris, ſcilicet ordinibus Sed nonne omnes ordines eccleſiaſtici dicuntur ſacri? ut no. diſt.32. in ſumma,& per Abbat in c.tuis de præb Dic qđ per excellentiam a ſubdiaconatu incluſiue ſupra dicuntur ſacri quia magis participant de ſacramẽto corporis Chriſti,ut per Abb.in cap.ſi quis clericorum, de cler. coniug & præcludunt viam pœnitentiæ, ut infra lit.prox.§.fin.capitu.cum ex eo de elect.in 6.

ANTO. TIMO. Nota circa illud,qđ refert hic gloſſ ex ſententia Abb. n d c. quanto de conſuet. quod etiam retulit infra in lib 2.de ſacr. criſma §. 2 in verbo reputabitur ex eodem Abbate ibidem, cuius dictum eſt quod ritus Apoſtolorum habent impedire characteris impreſſionem:nam ſuppoſito illo,quod olim ijdem eſſent Epiſcopi,& presby

Sicut autem presbyteri:[a] ita etiam vtriuſque debent obedientiam, diaconi,[b] ad quos Epiſcopum prædicantem ab inſidijs cuſtodire pertinet, ne aut ipſe quoquomodo lædatur, aut diuina verba per detractores polluantur:[c] Sacerdotib. quoque celebrantibus in omnib. aſſiſtent.[d] & Euangelium ad populum prædicabunt.

Diaconi præſentibus, epiſcopo, vel presbytero nec baptizant, nec Euchariſtiam erogant, niſi ex neceſſitate, h. d.

Sed nec baptizare præſēte[e] Epiſcopo, aut presbytero, nec Dominici corporis Euchariſtiā populo erogare audere debent, niſi prædictis omnibus longius fortaſſe conſtitutis, neceſſitas[f] ad id extrema eos compellat.

Primitiua Eccleſia non habuit ſubdiaconos, et apud antiquos ſubdiaconatus non reponebatur inter ſacros ordines, ſed poſtea & is ordo inter ſacros captus haberi, h. d.

Subdiaconos licet & eccleſia primitiua legatur habuiſſe;[g] talis tñ ordo apud antiquos

Sicut autem. Hæc pars diuiditur in 2. partes. In prima demonſtratur qui ſint Diaconi, in ſecūda qui ſint ſubdiaconi ſecunda ibi, ſubdiaconus: quoad primum Caſus ita figuratur. Cum Epiſcopi & Sacerdotes debeant habere certos miniſtros, inter quos vnus reperitur qui dicitur Diaconus, fuit quæſitum an officium eius ſit obedire ſacerdotibus, Epiſcopum prædicantem defendere, euangelium populo prædicare, ac ſacramēta Bapt. & Euchariſt. fidelibus erogare neceſſitate ſuadēte, quamuis ante uidebatur mādendum iuſſu Epiſcopi & ſacerdotis ipſum ad ſententium teneri, cum eius ſit miniſter. Sol. tñ eſt tenēda, quā hic legimus, ſiquidem ſi eius officium eſſet ita indifferens, poſſet in celebratione & adminiſtratione diuinorum oriri confuſio, & propterea, videtur ceſſare etiā obiectio. Not. primo diaconum tenere primū locum poſt ſacerdotē, & ideo eius officium eſt altius & dignius officio aliorum miniſtrorum. No. aliud eſſe ſacramenta conficere & aliud adminiſtrare, & ideo adminiſtratio aliquando ex cauſa conceditur ijs qui ſunt inferioris Ordinis.

a Presbyteri, Vt ſup. titul proxi. §. presbyterum ad quem ſtylus orationis uidetur continuari.

b Diaconi, Cap. a ſubdiacono, diſt. 93. facit ex ſtatuimus, de ma. & obed. Hoc enim ſuadet iuſtitia vt maior ſeruiat minori, 33 qd vlt eſt ordo niſi tamen minor adminiſtratione maior ſit, diſt. 95. c. 1. vel niſi teneat locum ſuperioris, diſt. 61. c. ſi. Et hi in vna quaque ciuitate debent eſſe ſeptem, c. diaconi, a & 3. di. 93. & legitur in Act. Apoſt. c. 6. Et hoc ſi facultates eccleſiæ ſufficiunt: alias ſufficiūt duo: ut 7. q. 1. cap. illud.

ANT. TIMO. Diaconus Græce, miniſter dicitur Latine; quia eſt ſacerdotis immediatus miniſter: eſt autem miniſter non alicuius ſacramenti; ſed aliquorum ſacramentalium, ſicut exorciſmi & expulſionis immundorum a diuinis. S. Thom. 4 ſent. diſt. 5. ar. 1.

c Polluantur c. diaconi, a diſt. 93.

d Aſſiſtent, diſtin. ct. 25. capitu. perlectis, §. ad diaconum.

ANT. TIMO. Vnde ad diaconum non pertinet quaſi ex officio proprio tradere ſacramentum Baptiſmi, ſed in collatione huius ſacramenti, & aliorū aſſiſtere, & miniſtrare maioribus. S. Thom. par. 3 q. 67 art. 1.

e Præſente. Vt diſt. 93. c. diacones. & c. præſente.

f Neceſſitas. Not. q ubi neceſſitas exigit & preſbyter eſt abſens, diaconus etiā iure ſuo baptizat, c. diaconus, & c. præſente. d. 93. & Euchariſtiam erogare ſi præſſerit conſecratio presbyteri: ſed præſente presbytero in eccleſia non poteſt, et ſi ſubſit neceſſitas, niſi presbyter iuſſerit, ut not. in c. diaconus, & ca. peruenit, dl 93.

ANT. TIMO. Facit hæc vel ex neceſſitate, vel iuſſu Epi, non eſt n. hoc eius officium ſed proprie diaconus eſt diſpenſator ſanguinis Xpi in calice, ſecundū Archid. Flor. & S. Th. in 4. ſent. diſt. 13. q. 1 art. vlt.

Subdiaconus. CASVS. Cum inter conſtitutos in ſacris reperiatur quoque ſubdiaconus, & propterea de eo hic tractet, ut etiam nomen denotat, fuit quæſitum an iſte conuenienter connumeretur inter conſtitutos in ſacris, an poſſet eli gi in Epiſcopum, & an debeat præparare vaſa, & alia neceſſaria ad actum conſecrandi, & primo videbatur de iure reſpondendum non eſſe de primo dubitandum, cum ſit ordinatus ad ſacramen ord. nec poſſe in Epiſcopum aligi argumento cap. licet canon. de elect. in 6 intra annum enim non poſſet ordinari ad ordinem Epiſcopalem, neceſſaria autem ad conſecrationem præparare, videtur ſuperfluum, cum detur diaconus. Solu. tamen hic . . . habetur, & ratio eſt, quia antiquitus de primo capite dubitabatur. de ſecundo videtur ſatis ipſum eſſe in ſacris, cum etiam iſte proprie dicatur perſona Eccl. de tertio denique congruentius id iudicabatur, unde ceſſant obiecta, quia iſtud eſſe in ſacris habe. quid ſpeciale, ut Theologi docent tex. in d. can. licet limitatur in hoc caſu, ut citius fiat iſta promotio, tertium denique remanet ſolutum ob præd. congruentiam, Not. primo ſubdiaconi eſſe perſonam in ſacris conſtitutam ex eo quod poſtea declaratum eſt Not. ſubdiaconum & ſecundum vocem, & ſecundum veritatem eſſe diacono ſubiectum, & ideo debet ſacerdotibus ſeruire mediante diacono.

g Habuiſſe, Cap. Epi. d. 35. & d. 25. c. 1. & c. fin.

ANT.

ANT. TIMOT. Hodie in eccleſia Dei eſt ordo, & miniſtrat ſacerdoti, ſed medietate, ideſt medio diacono. Eſt autem hic ordo ſubdiaconatus primus ex ſacris, qui nuda manu poteſt tangere ſacra vaſa, ſecundum Pet. de Palu.

Sicut autem CASVS. Cum miniſtri Eccleſiæ ideo ad Ordines promouentur, vt adminiſtrent diuina, fuit propterea quæſitum in qua ætate debeant eſſe conſtituti, & ſicut ætas 14. annorum in iudicio ſpirituali ſufficiens iudicata fuit, c. fi. de iudi. in 6. & ita hoc idem in præſenti videbatur dicendum. Solu. tamen vt hic habemus, & nouiſſimè in Conc. Trid. à glo. adnota. quia maius in hoc adeſt periculum. Non obſtat obiectio ob diuerſam naturā caſuum. No. ætatem diuerſam ad Ordines requiri de iure humano, non autem ex natura Ordinis, & ideo fuit ab eod. iure uariata. Ioſ.Bapt

inter ſacros non annumerabitur: paulatim tamen poſt aliquot temporum curricula cęptus eſt & ſubdiaconatus inter ſacros ordines reponi, eiſque ad ſimilitudinem tā presbyterorum, quam diaconorum continentia fuit impetrata [a].

Subdiaconus poteſt eligi in epiſcopum, h.

Cumque à multis, an in epiſcopum ſubdiaconus eligi valeret, hæſitaretur, nouiſſimè poſt Vrbanum Innocentii proceſſit conſtitutio [b], quæ vt is quoque in epiſcopum liberè eligi valeat, declarauit ac ſtatuit.

Circa quæ uerſetur officium ſubdiaconi, h. d.

Diaconum igitur ſubdiaconus ſubſequitur [c], ad quem calicem, & patenam ad altare deferre pertinet [d], & Leuitis tradere, eiſque miniſtrare. Vrceolum quoque, & aquā, mantile, & manutergium tenere, epiſcopo, presbyteris, & Leuitis pro lauandis ante altare manibus aquam præbere.

Subdiaconus poteſt quis ordinari in decimo octauo anno diaconus in uigeſimo, presbyter in vigeſimo quinto.

Sicut autem ſubdiacono minus creditur, [e] quam diacono, & diacono minus quam presbytero committitur, ita ad ſubdiaconatum minor ætas [f], quam diaconatum, & ad diaconatum minor quam ad presbyteratum ſuffragatur. Poterit igitur hodie quis, niſi aliud canonicum obſiſtat impedimentum, decimo octauo natus anno ad primum ſacrum ordinem, [g] vigeſimo ad ſecundum, ad presbyteratum vigeſimo quinto promoueri.

a Impetrata. Vt diſt. 28. c. decreuimus, & c. nullum, & c. 2. de cle. coniug. & ca. à multis de æta. & quali. & c. miramur, de ſeruis non ordi. Sed quomodo eccleſia imperauit continentiam, cum illa voti ſit, non præcepti, vt 32. q. 1. c. integritas. Reſp. eccleſia neminē cogit continere, ſed in ordine, quem dat, poteſt imponere legem, quā vult, ſicut quilibet alius in traditione rer. ſuar. l. in traditionib. ff. de pacto. Ex quo enim honoratur, dignum eſt, vt oneretur, 6. quæſ. 6. de lapſis, & not. in d. c. nullū. Interdum tñ c. ſi ſubdiaconis diſpenſatur, c. preſbyterum, d. 28. c. ſane, de cl. coniu.

ANT. TIM. Tenentur in trib. ordinib. maioribus conſtituti ad caſtitatem, S. Thomas in 4. ſent. diſt. 24. vt mundi ſint qui ſacra tractant. Vide rōnes, cur clericos eccleſia ad cōtinentiam obligauerit apud S. Th. in 4. ſent. diſt. 37. ar. 1. quæſ. 3. Vnde B. Dyon. de eccleſ. Hierar. capit. 2. inquit. Deputantur enim ad ſacra tractanda, quædam mundos tangere nefas eſt, & diſtinctio. 32. c. 1.

e Creditur. Committitur, leg. quod vulgo, ff. ad Macedon. & ſtatim ſequitur in hac littera.

f Aetas. Quia ab ætate arguit maturitas iudicij. Sed quid ſi impubes, & iudicio carens ordinetur ad ordinem ſacrū an ſuſcipiat characterem. Reſpon. ſuſcipit, nec. n. quod ſuſcepturus ordines ſacros debeat hr̄e annos diſcretionis eſt ſubſtantia ordinis, ſed de neceſſitate præcepti. Vnde licet in tali collatione peccetur, tenet tamen collatio, de hoc vide in capit. vel non eſt, de tēpo. ord.

g Decimo octauo. Et ſufficit, qđ ſit inchoatus, ut no. in cl. fi. de æta. & qualit. vnde ſumitur. Sed hodie hæc materia eſt tota per Con. Tridē. reformata. Nec. n. ad ſubdiaconatū quis ordinari poteſt ante 22. ad diaconatū ante 25. ad presbyteratum ante uigeſimum quintum, & ſi quis ſit regularis, ut per d. Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 12. quidquid dicatur in c. 1. & in c. peruenit, d. 77. & in ca. 2. c. 3. & c. fi. diſt. 78. & in c. de his, diſt. 28. Sed quæ

b Conſtitutio. Quæ eſt in capit. multis, de ætat. & qualitat.

c Subſequitur. Inde & ſubdiaconus dicitur.

d Pertinet. Sic cap. perlectis, §. ad ſubdiaconum, diſt. 25.

ANT. TIMO. Ità S. Thom. in 3. par. in qq. addi. q. 87. art. 3.

eſt ætas minorum ordinum? Reſp. maior infantia, c. de his, diſt. 28. & c. nullus, de temp. ordi. in 6.

ANTO TIMO Nota circa annorum numerum regulam generalem traditam à gloſſ. in clem. generalem. de ætat. & qualit. ordin. quod ſi annus ſignificatur in ablatiuo, vt dicẽdo anno vigeſimoquinto quis poteſt eſſe ſacerdos requirit ſolũ inceptionẽ. Si vero ſignificat in genitiuo, tũ qui ſit complemẽtũ, ita dicit Io. de Ligna in d. cle. Bart. vero in l. ſi cui. de lega. 2. dicit, quod ſi proferatur in ablatiuo ſine præpoſitione, ſufficit in eo eſſe, ſi uero ſine, requiritur q́ ſit complẽtum, ſic in vt ſic. ætas, q. 2. §. 1.

Ioã. Bapt. Diximus CASVS Omnes Clerici in ſacris cõſtituti uolebant appellari ſacerdotes illa ratione moti, quia ſunt in ſacris & verſantur circa res ſacras, vt cõſtat per § 1. 2. & 3. hoc ti. noſtro. Solutiõ vt hic dr, arg. §. ſed quoties, inſt. de iu re naturali, & ſic inde ceſſat quoq; obiectio. Not. pro intelligentia conſtitutionũ, quę aliq̃ promulgantur circa clericos ſimpliciter, & ideo dubitatur de earũ intelligentia. No. 3. inde argumentũ, quod nomina propriè ſignificãt id quod eſt dignius, d. §. quoties

conſtitutos in maioribus, & conſtitutos in minoribus, in tertia quomodo tit. ſequentes debeant cõtinuari cum præcedentibus, ſecunda ibi, horum autem tertia ibi, huc uſque.

Sunt igitur CASVS in tota hac parte ita figurari poteſt. Quidam volebant ordinari ad Ordines ſacros vnde fuit dubitatum, an opus ſibi eſſet prius ordinari ad aliquos Ordines inferiores, hoc .n. non uidebatur neceſſarium, quia qui cõſequitur aliquid, cõſequitur & omne quod ad id eſt neceſſarium arg. c. 1. de offic. de legat. confirmatur ea rõne, quod ſi alij inferiores Ordines eſſent dandi, ſequeretur, poteſtatem Diaconi & ſubdiaconi eſſe diminutam, ſi tales Ordines eſſent neceſſarij, quod non vf eſſe concedendum Sol. vt hic legimus, quia quo aliquid eſt ſãctũ, eo ſanctius eſt tractandum, non obſtat obiectio, nec eius confirmatio, cum nõ congruentia id poſtulet, & requirat. Non tot Ordines requiri, quia conſiderãtur primo rõne ordinandorum, & ſic vel reſpectu diſpoſitionis, & hinc datur prima tonſura, vel reſpectu collationis, & hinc Epatus, vel conſiderantur rõne fidelium uolẽtium accedere ad corpus Chriſti, & ſic cum fideles primo debeant in Eccleſia admitti, datur Oſtiarius, ſecundo cum admiſſi debeant doceri, datur inde lectoratus, tertio cum aliquando ſpiritu immundo uexantur datur exorciſtatus: conſideratur tertio ratione præd. l. Corporis, & ſic cum primo debeat in clara luce conſecrari, datur Acolytatus: ſecundo celebratio fieri nequit niſi præparata materia, ideo inde habemus ſubdiaconatum: tertio cum conſecratio fiat alio etiam adhibito miniſtro propterea datur ſacerdotium, & diaconatus.

Propriè ſacerdotes appellantur, qui Euchariſtiam conficiunt; impropriè etiam diaconus, & ſubdiaconus, h. d.

Diximus autem diaconum, & ſubdiaconum non eſſe ſacerdotes, proprietatem ſermonis attendentes. Propriè enim ſacerdos is eſt appellandus, cui ſacrificium corporis, & ſanguinis Dominici in altari conficere permittitur. Cæterum & ipſi interdum ſacerdotes appellantur [a] ſed per abuſionem. Vidimus hactenus de ijs, qui in maioribus ſunt ordinibus conſtituti: nunc videamus de ijs, qui in Eccleſia Dei minoribus ſunt ordinibus inſigniti.

DE HIS QVI SVNT IN minoribus ordinibus conſtituti.

TIT. XXIII.

Ordines minores.
- Acolytus.
- Exorciſta.
- Lector.
- Oſtiarius.

Minores ordines ſunt Acolytatus, exorciſtatus, lectoratus, & oſtiariatus, h. d.

SVnt igitur [b] in eccleſia alii minores ordines q̃ ſine ſacramẽtali unctione ſola Epi-

a Appellantur. Vt diſt. 83. ca. ſi quiſquam, & cap. ſi quiſquam, de cohab. mul. & cler & nnt. de hoc, ſupra, vt prox. in prin.

b Svnt igitur. Concor. cap. & ſi illa, § ſi. 1. q. 7. & inde ſumitur.

DE HIS QVI SVNT IN MINORIBVS ordinibus conſtituti.

Ioã. Bapt. Poſt declarationem ſacerdotum & exiſtentium in ſacris, requirebatur uidere de conſtitutis in minoribus, § 1. in fine, ſupra de iur. perſon. ideo poſt præceden. tit. proponitur modo iſte, qui diuiditur in 3. partes: in prima habetur qui ſint iſti in minoribus conſtituti: in ſecunda quæ ſit differentia inter

Aco-

ſcopi benedictione, cum quadam vaſorum, vel indumentorum diſtributione præſtantur: vt ſunt Acolytus, Exorciſta, Lector, Oſtiarius. Acolytus [a] eſt is, ad quem præparatio luminum ſpectat, & qui cereum, à quo nomen quoque ducit, [b] deferre debet; quique ſuggeſta pro Euchariſtia ſubdiaconis præparat. Exorciſta is eſt qui exorciſmos memoriter retinere debet; manuſque ſupra energumenos, & cathecumenos & in exorcizando [c] imponere. Lector autem is appellatur, cum lectiones [d] debet pronunciare: & ea, quæ Prophetæ vaticinati ſunt, populis prædicare. [e] Ad Oſtiarium pertinet claues Eccleſię, vt claudat, & aperiat templum Dei, & omnia, quæ ſunt iuris extra que cuſtodiat, fideles recipiat, excommunicatos, & fideles [f] prouido iudicio repellat.

Pſalmiſtatus eſt minor ordo, & poteſt conferri a ſolo presbytero, h.d.

Eſt & Pſalmiſta, ideſt, Cantor, qui abſque ſcientia Epiſcopi presbytero ſolum iubente, & officium ſuſcipit cantandi, [g] qui & ipſe licet apud antiquos, dubitatum fuerit inter minores ordines cœptus eſt annumerari. [h]

Conſtituti in maioribus ordinibus nullo pacto matrimonium contrahere poſſunt ſed conſtituti in minoribus poſſunt, ſed ſi contrahant, priuantur beneficiis & dignitatibus Eccleſiaſticis, h.d.

Horum autem, & ſacrorum valde diſpar eſt conditio: ſiquidem eſt illis ita continentia imperata, vt nũquam ad matrimo-

a Acolytus, &c. Vt cap. perlectis, diſt. 35. & capi a ſubdiacono, di. 93 & acolyto ſubeſt exorciſta, &c. ut d.c. ſubdiacono.

ANT. TIMO. Latine dicitur ceroferarius a deportandis cereis qñ legendum eſt Euangelium, cuius officium eſt præparare ipſa luminaria, & portare, ut dictum eſt, & eſt ſupremus ordo inter quatuor minores, uide per Mag. lib. 4. diſ 24. & ibi per S. Tho. q. 2. & c. Acolytus diſt. 23.

b Ducit. Vnde & ceroferarius Latino nōie appellat.

ANTO. TIM. Exorciſta ita Græce, Latine uero dr adiurans, uel increpans, cuius officium eſt inuocare nomen dñi ſuper cathecumenos, & ſuper eos qui habent ſpũm inmũdum. De quo, & quomodo fuerit ſignificatus in lege veteri, & exercitatus a Chriſto in noua lege, vide p Mag. in 4. ſentent. diſt. 24 & c. Exorciſta d. 23.

ANTO. TIM. Lector dicitur a legendo, verum qd ſit eius officiũ, lege apud Mag. loco ſæpius citato 1 4. & c. perlectis, diſ 25. & ca lector. d. 23 lege Vgonem de S. Victo. lib. 2 o. de ſacr. c. 6

c Exorcizando. Hoc verbum hic deſignat ord. nem apud iuriſtas appellatur verbum impoſtorum: ut l. 1. ff. de varij & extra ord cogn. Sed forte cum Iuriſcõſultus eſſet paganus ſic loquebatur quaſi illudens alienæ religioni.

d Lectiones. Legendas in matutinis.

e Prædicare. Ideſt, legere, ne ſit contra, 16. q 1. adimus.

ANTO TIMO. Oſtiarius quis ſit, & quod officium eius lege apud, eundem Magiſt. & capitul. Oſtiarius, diſt. 23.

f Infideles. Sed contra cap. Epiſcopus nullum, de conſecra. diſt. 1. Reſpon. quidam q̃ iſte canon, vel eſt correctus, uel abijt in deſuetudinem vel dic ut not. in d. cap. Epiſcopus nullum. Et quo modo & quibus cerimonijs hi ordines cõferantur, habetur d. 23 per totum.

ANTO. TIM. Quod Pſalmiſtatus ſit minor ordo: & q poſſit conferri a ſolo presbytero, quod colligitur in ſummario, loquitur hic ad mẽtẽ canoniſtarum ſecundum Ab. in d. ca. cum contingat de æta. & quali. qui primum dicit pſalmiſtarum eſſe ordinem ex mente gloſſæ ibi ſecundum quod poſſit conferri a presbyteris, quam concluſionem ponit ibi Abbas de mente Ray. Hug. & Goffr id dicentium, & gloſ. in d. ca. cum contingat quæ vere hoc non dicit, neque textus ibi; Sed loquitur tantum de Abba. cuius opinionem Theologos ſequatur, puto nõ eſſe veram, vide D. Bon. in 4. ſentẽ. diſt. 24. arti. 2. q 2. & alios Doctores ibidem.

g Cantandi. Et in hoc differt a lectore, cuius officium non eſt cãtare, vt ſupra in princ. vbi no. eſt enim inter hæc differentia ut per Abbat. in ca. q inte de pẽn. Et facit hoc ad ſtatuta, & contra eos qui tenentur cantare officium, non tñ ſatisfaciunt legẽdo ſimpliciter, & quod quibus permittitur legere, non permittitur cantare.

h Annumerari. Vt capit. Pſalmiſta, diſt. 23 & hic ordo Pſalmiſtatus videtur confundere cum prima tonſura: ut per Hoſt in Sũma de ord. ab Epiſcopo q ii tenuit Epiſcopat. & Abbatem in capitu cum contingat,

Pſalmiſtatus & prima tonſurę æquipa rantur.

ijs, qui aut ordine præcellunt, aut officio reuerentiam, & obedientiam [a] exhibeant; nec per temeritatem alter alterius partes ſibi vendicet [b].

Maiores debent minoribus charitatem, h.d.

Maiores quoque meminerint ſe maiores eſſe, non dominos, & ob id inferioribus nõ tanquã ſubditis dominentur; ſed quaſi clericos honorẽt [c], & diligant, & tales ſint qui non ſolum præſint, verum etiam proſint [d].

Ordinatores debent inſtruere ordinandos in diuinis, h.d.

Item ſub grauis vltionis comminatione ex ordinatione generalis concilij [e] debent Epĩ [f] promouendos in ſacerdotes per ſeipſos, vel alios [g] idoneos viros ſup diuinis officijs, eccleſiaſticisq; ſacramentis diligenter

de præſumpt & ideo quæſitum fuit quid iuris? So lu. vt hic dr̃, quia res omnes eo ſunt perfectæ quæ ſunt ordinatæ, rõnes aũt adductæ ſi rectè fuerunt conſideratæ, nedum non obſtant, ſed potius deciſionem confirmant Not. argum. maioritatem, minoritatem, & obedientiam reperiri in ijs, quę ſunt ordinata.

a Obedientiam, c. à Subdiacono, d. 93. & per tot. Solet tñ diſtingui, vtrũ aliquid Prælatus pcipiat ſententiando, an extraiudicialiter.

De his quæ pertinent ad officiũ, 20. de his, q̃ nõ ptinent ad ſuum officium, ut late per Ant. de But in ca. ad aures, de tẽ. or.

ANTO TIM. Hinc obedientia ab Odõ. Camẽ. ſic. Virtus qua legitimè ſuperiorũ præcepta exequũtur, & eſt pars iuſtitiæ. Tenẽtur aũt inferiores obedire ſuis ſuperiorib. regulariter quoad actus exteriores: nõ aũt quoad actus interiores intellectum, & voluntatem, quæ ſoli Deo ſubijciuntur, arg. text l. cogitationis, ff. de pœ. Vide multa de hac virtute apud S. Tho. 2.2. q 104. art. 5. In quibus autem non tenentur obedire, vt per eũdem S. Tho. in quodl. 1. art. 15. & quodl. 10 ar 10. & in 4 par. 21. q. 3. ar. 1 & Arch Flo. 3. p. tit. 16. c. 1. §. 6. & Nau. in Man c. 23. nu. 38.

b Videlicet. Vt c. 1. de ſepul. Et qũo dicaĩ quis trãſgredi terminos quos poſuerunt par. no. in d. cap. 1.

c Honorent. Vt d. 95. cap. eſto, vbi recenſetur illud Craſſi: Non erit mihi conſul, cui ego non ſim ſenator. Pone igitur quod Epiſcopus aliter ſe habeat contra clericum, quam debeat, nunquid clericus ſuo iure poterit obedientiam negare? Et uidetur arg. c. cum beatus, diſt. 45. & d. c. eſto, §. 1. & 22. q. 5. ca. de forma, & fides non eſt ſeruanda non ſeruanti, cap. peruenit, 2. de iureiur. & fruſtra petit debitum, qui quod debet non impendit 28 q. 1. cap ſi infidelis, cum multis concor. poſitis in d. cap. eſto, in verbo eſto. Conſultius tamen erit clerico, ſi per ſuperiorem agat, argu 11 q. 3. ſi Epiſcopus, & 9. q 3. ca. nunc vero. Et tolerandus eſt Prælatus vſque ad ſententiam. vt 8 q. 4. c. nonne.

ANT. TIMO Vnde meminerint Prælati ſe inferiores ſuos politicam potius retinere poteſtatem, quam deſpoticum dominium, quos iuſſit Apoſtol. imperare cum omni manſuetudine, 2. ad Timo. 4.

d Proſint. Agnominatio, vt & illa: Non eſt hic orator, ſed arator, & illa Cicer. Quis non potius hęc ficta credat, quam facta.

Item ſub grauis. Hæc pars ſubdiuiditur in 2. partes; in prima habetur, quæ ſolemnitas in ordinatione ſit ſeruanda. in 2. a quo Ordines ſint cõferendi. 2. ibi, illud, quoad primum, hæc pars iterum diuiditur in 4. partic in prima habetur ſcrutinium præcedere Ordinationem: in 2 Ordines eſſe conferendos tempore debito: in tertia Ordinationem eſſe faciendã gradatim: in 4 dolum tamẽ Ordinatione, quã in executione eſſe euitãdũ: ſecunda ibi, igitur tertia ibi ſed nec, quarta ibi, q̃ ſi furtiuè, quoad primũ caſus ita figuratur. Quidã Abbas cupiebat ordinari & promoueri ad certam Abbatiã diœceſis Peruſinæ, & timens admitti, nolebat examinari, ſed rogauit quẽdam Card. vt vellet ſibi fauorem pſtare ad id conſequendum, vñ fuit quæſitum quid iuris, cum. n Religioſi ſint in ſtatu perfectionis, vt Theologi docent, vtrumque caput uidebatur ei concedendum. Sol tamen prout hic legimus, quia nec ordines, nec beneficia ſunt ſine cognitione cõferenda, ne temere in re tam graui procedatur, non obſt. obiectio, quia ſtatus ille eſt reſpectu charitatis, non autem ratione qualitatum, quæ ad id requiruntur Not Ordinandos eſſe inſtituendos, & examinandos. Not. 2. Examen principaliter demonſtrare an promouendus ad Ordines, vel beneficium ſit idoneus. Ioã. Bapt

e Concilij. Vt in c. cum ſit, de æta. & qualit.

f Epiſcopi. Imò videtur quod hoc ſit munus Archidiaconorum, cap ad hæc, de offic. Arch. in Solu. Examinationem bene facit Archidiaconus, vt in contrario, ſed inſtructionem facit ſolus Epiſcopus. Vnde dicit Innocen quod non excuſatur Epiſcopus ab hac inſtructione, licet Archidiaconus examinauerit. Vel fortè poſſet dici, quod hic loquitur quando in eccleſia non eſt Archidiacon. vt per Abb in cap. cum ſit, de æta. & qualit. vbi & alia de hoc. Vel forte non repugnat hoc; quia Archidiaconus facit vt Epiſcopi Vicarius, vt ſupra, de offic. Archid. in prin.

ANT. TIMO No. quod Epiſcopus promouens, indignum peccat mortaliter, & ignorans indignus dicitur, ita S. Thom. in 4 ſenten. diſt. 24. q. 1. art. vlt. quilibet enim tenetur ſcire ea, quæ ad officium ſuum pertinent.

g Alij. Scilicet clericos ſuos, & de latere ſuo miſſos, 24 d. c. quando.

uient, vt indignum, & minus idoneum, aut non examinatum [a] ad ſacros [b] gradus ſuſcipiendos Epiſcopo præſentēt. Quod ſi aliter fecerint, & qui indigne acceſſerit, ab altari remouebitur, [c] & qui donū ſancti Spiritus vendere conati ſunt, coram Deo iam condē nati [d] eccleſiaſtica dignitate carebunt.

Quæ tempora in ordinationibus ſeruari debeant. h. d.

Igitur[e] per tres continuos [f] dies diligēter examinentur: & demum ſabbato qui probati ſunt, Epiſcopo præſententur. Qui tñ ſecūdum diuerſitatem ordinum, temporis quoque ſeruabit diuerſitatē: non. n. oēs ordines quibuslibet temporib. conferri poſſunt, nā Dominicis & alijs feſtiuis dieb. [g] vnum, aut duos ad minores licebit promouere: ſed ad ſubdiaconatum, niſi in quatuor temporib. & vna & altera ſtatuta die. [h] nulli Epiſcoporum, præterquam Romano Pontifici, [i] licet aliquos ordinare: nec alicuius loci contraria eſt admittenda conſuetudo. [k]

Ponat pœnam ordinantis, & ordinati extra tempora. h. d.

Quod ſi forte ſecus factū fuerit, ordinās quidem poteſtate priuādus eſt ordinādi: & ordinatus, cū characterē [m] minime debere

ius examinandi illum arg. ca. accepimus de æta. & qual. ne ordinatus in opprobrium clericalis ordinis mendicet, c. ad ſupplicationem, de renun. & ca. diaconi, diſt. 93. & not in d. c. ad hæc.

a Non examinatum. Sed an ſi non examinatus idoneus ſit in omnibus hēt adhuc locum qđ hic dī? Et nō videtur, q cū culpa ſit tantum in ordinante: nec alieno uitio deat quis prægrauari, l. ſancimus, C. de pœn. & arg. in ca. cum ſecūdum, & pb. ſed in contrarium facit hęc littera hic, & ca qñ. di. 24 & non propter ſuum vitium ſed ordinantis, ut 70 d. ca. 1. & 16 q. 7. ca. decernimus. Item cū non intrauerit per oſtium, debet mori, ſicut Remus l. fin ff de re. diuiſ. & not. in c ſi. dicta di 24.

b Sacros. Idem ſi ad minores ordines, c. fin d. 24. uel appellat hic ſacros omnes ordines, & ita non eſt neceſſaria extenſio, fac. not. di. 35. in ſum. & ſup. de his qui ſunt in ſacris, &c. in Rubr.

c Remouebitur. Si quis tamen in minori crimine exiſtens ordinari ſe permiſerit, non deponetur ſed pœnitentia ei imponetur, ut d. 68. c. 1. & diſt. 82. c pſbyter, & extra de renun. ca niſi, § propter criminis conſcientiam.

d Condemnati. Sunt ergo tales ipſo iure ſuſpenſi, vel q. r. cap ſequuntur & concord. cap quando, & c ſi diſt. 24.

Igitur CASVS Orta fuit leuis cōtrouerſia inter Archipresbyterum Mediolanenſem. & quendam Peruſinum, ſiquidem archipresbyter volebat Peruſinum ordinari extra quatuor tempora diceb. t. n. id non eſſe a iure alienum, cum tempus nil h. b. at commune cum Ordine peruſinus, autem, id denegabat, ſed cum nolet ſecum ſ. hoc diſputare, remiſit ad ſe diſpoſitionem iuris, unde quæſitum fuit quid agendum eſſet. Solu fuit data prout hic legimus, quia tempus eſt circumſtantia ſine qua actio non dicitur undique moralis c. a. ſ. diſt. 59 & ideo nec etiam tenet obiectiō no. argu. quam actionē faciendam eſſe tempore conuenienti, & ſtatuto, alioquin non eſt regulariter virtuoſa, capital. non

ſatis, diſtinct. 86.

e Igitur. Fac. c. quando, ante ſi. d 24.

f Continuos. Licet hoc verbū ſignificet, ut nō dēt aliqđ interuallū: vt in c. cæterū, de reſc. tñ qđ hic dī non eſt ita Hebraice intelligendū: arg l q dicimus, ff. de ſolut. & c. qua propter. de elec. Poterit ergo interuenire probabile interuallum cum id nec in ſtipulatione negēt, leg. continuus, in pri. de uer. obl. intellige ergo continuationem eſſe debere de die in diem; ſ. ut nulla de tribus diebus non examinetur: non continuatione momenti ad momētū, ut dicimus ī vſucapione.

g Feſtiuis diebus. Sed an omnibus feſtiuis dieb poſſint minores ordines conferri? Rñ. vt per Abb in d c. de eo, extra de tēpo. or. in ſi.

h Die. Scilicet in ſabbato Sācto, & ſabbato ante dominicā de Paſſio. e de eo. de tēp. or.

i Romano Pontifici. Not. ergo, quod tempus non eſt de ſubſtātia ordinis: quia temporis determinatio circa ordines eſt inducta de iure poſitiuo ideo non aſtringit Roman. Pontificem. Ita Abb. in c. de eo, de temp. ordi.

K Conſuetudo. Indulgeretur tamen, quando conſuetudo eſſet antiqua, & multi eſſent ordinati extra tempora: vt in c. a. de temp. ord. ub not.

l Ordinandi. Cap. 2. de temp. ord.

m Characterem. Ca. pen. de temp. ord. & ſic not q aliquid factum tenet, licet id fieri non deberet. Simile eſt, quod puer non eſt ordinandus ad ſacros ordines; ſi tamen ordinetur, character imprimitur, c. vel non eſt compos. de temp. ord. & no. in c. vlt. de cle. per ſal. prom & per Abb. in c. pro illorum de præb. ſic non debet quis a Iudæo, uel pagano baptizari, baptizatus tamen non eſt baptizandus, c. 2. de ſum. Trin & fide Cath. & de conſec. d. 4. ca. a quodam & c. Romanus.

ANTO TIMO Illud quæritur an ordinatus ab Epiſcopo hæretico ſuſcipiat in ordinatione characterem: & an hæreticus Epiſcopus poſſit conferre ſacros ordines de qua quæſtione vide per Magiſt. in quarta ſent. diſt. 25. & per Doct. ibi: Concludit

enim quod ſic,ſi formam ſeruat & habet intentio nem faciendi quod facit Eccleſia, confert quantũ ad veritatem ſacramenti:ſecus autem in quantum ad vtilitatem,D. Bonau.ibi,ar.1.q.2.& Duran. q.1. num.6.

e Repetito.Sed quid ſi nullum quis minorẽ ordinem habuit,& promoueatur ad ſacerdotium,nũquid recipit ordinem? Quidam ꝙ non,arg.c.ſicut, d.40.Alij contra,in omnib.ſacris,præterquam Epiſcopali:ſed alij nec epiſcopalem ordinem vñt excipere,cum is etiam ſine presbyterali poſſit conferri, vt per Abb in cap ex litteris, de exceſ. prælat.dic.ut not. in c.vni.de cleri. per ſal.prom.& in d.c.ex litteris.

a Pœnitentia.Scilicet,arbitraria; cũ non ſit a iure determinata.leg 1 §. ait pretor,ff.de in. delib.

receipiſſe, pœnitẽtia [a] tantũ præuia,in ſuſcepis ordinibus miniſtrare ſuſtinendus erit.

Nec vno,nec duobus diebus continuato ieiunio duo ſacri ordines conferri poſſunt,h.d.

Sed nec uno die,nec duob. continuato [b] ieiunio ad duos quis poteſt ſacros ordines promoueri,arbitrarie ordinanti ſuſpenſionis imminente pœna. [c]

Minores ordines omnes ſimul conferri poſſunt,h d.

Diuersũ ſtatuitur de minoribus,qui omnes,[d] vel unica die conferre poſſunt.

Cum promoto per ſaltum poteſt prætermiſſo ordine repetito diſpenſari,h.d.

Per ſaltum vero ſi promotus fuerit quis, ſolemniter, ordine prætermiſſo repetito , [e] ex miſericordia miniſtrare permittendus erit. [f]

Promotus ad ſacros ordines furtiue , contra prohibitionem prelati , non poteſt fieri ſacerdos , niſi prius fuerit monaſterium ingreſſus, ſecus ſi non contra prohibitionem , quia tunc po-

Sed nec CASVS, quidam deſiderio moti ut beneficiũ eccleſi cito conſequi ualeant, omnes ordines ſimul recipere uolebãt: quidam uero alij vt citius ad finem intentũ perueniãt per ſaltũ ad eoſdẽ accedebant, ad id que mouebantur quia Ordines sũt diſtincti,& habẽt characterẽ diſtinctum,vt cõiter Canoniſtæ docent,licet varijs in locis, qua de re fuit quæſitum quid iuris , Sol. ut hic legitur, & ratio eſt , quia congruentia ipſorũ id requirit, unde hac rõne ſi idẽ te,ne etiam obiectio aliquid concludit.Not.ordines in executione quam in collatione eſſe diſtinctos , & ordinatos. No.2 tempus ipſorum ordinum eſſe de iure poſitum,& ſi inordinate conferantur nou reiterantur, c 1.de ord per ſalt.

ANT. TIMO. Refert hic opinionem Abb. qui in d.ca.ex litteris,ſequutus alios canoniſtas exiſtimat, ꝙ epiſcopatus ſit ordo,dicit qđ officiũ Pontificale nõ põt exercere ſine presbyterali, ſed qđ põt bene Pontificalis ordo hñi ſine presbyterali : Vnde ſm opinionẽ Io.And. hẽbit in habitu , non in actu,& ratio eſt ex gl.in c. ſolicitudo, di.22. quia laicus, recipit ordinẽ ſacerdotis,& epiſcopatus, quia character imprimitur ſi conferatur in forma eccleſię,ab eo qui poteſtatem habet.Contrarium tenet glo in cap.2.de cl.per ſal. prom quod ſi quis ordinatur in epiſcopum pretermiſſo diaconatu,uel ſubdiaconatu, epiſcopus eſt, dum tñ fuerit ſacerdos, ita etiam paſſim omnes Theologi,D Bonau in 4.ſent.d.24 ar.3. quod impoſſibile eſt aliquem promoueri, in epiſcopum ſacerdotio omiſſo,idem D Tho.par.3.in addit.q 40. ar.5.dicens, quod nullus poteſt recipere epiſcopalem poteſtatem,niſi prius habet ſacerdotalem, nã epiſcopus ab ordine ſacerdotali dependet ita Gugli Pariſien eps in lib.de ſacramentis, capit.7. cui difficultati poſſemus rñdere,quod ita Abbas intelligit, quod ordo epiſcopalis poteſt conferri non ſacerdoti,id eſt, poteſt eligi qui non ſit ſacerdos, licet non ille,qui non ſit in ſacris ordinibus conſtitutus, id eſt, in ſubdiaconatu ſaltem : ut ſupra de elect.§.igitur, non autem quod poſſit conſecrari, & officium exercere.

b Continuato ieiunio . Quia continuatio iſta facit de duobus,unum,& illa coniungit,16.q 3.§.poteſt,ve .hine de præſcriptionibus,& 7 q.1.ca illud & c.nihil;Sic cum b.ſſextus occurrit duo dies pro uno computantur,ut inf de ver.ſign c quæſiuit,& ff.de min.l denique,§ minorem Sed argum cõtra, l cum hæres,§ Stichus,ff. de ſtatu lib. Item contra c.cum a patribus,diſt.75. Sol.ibi in ordinante diuerſos,hic in ordinante eoſdem.

ANT TIMO Ita per Conc.Trid.ſeſ.25.cap 11. de refor.

c Pœna.Concor.c.literas,de temp.ord.No.qđ diſpoſitio pęnalis,loquens de uero extenditur ad fictum q3 uerum eſt,ꝗñ in utriſque militat eadem ratio,ut traditur per Cano.in cap cum dilectus, & in c ad audientia,de elect & per Io.An.in c.ſi.de conuer. per Legiſtas, in l.omnes populi,ff de iuſt.& iure.& in l.ſi is qui pro emptore,ff. de vſu

d Omnes Habetur in ca.de eo de temp.ord & in c.pen.& c.ſi de eo qui furt ord.ſuſc. & utrobique no Ho. tamen obtineb t.niſi in contrarium extaret conſuetudo , illa enim ea quæ de ſe ſunt licita red.l t illicita.c cum olim,de cleri coniug.&c.ſuper eo de cogn ſpiritu.

f Erit.Cap uni.de cle per ſal.promo.& c.ſolicitudo,diſt.52.& hoc caſu ſolus Epiſcopus diſpenſare poteſt ſuo iure,ut no.in d c.unico.

Quod ſi furtiue. CASVS . Quidam non ſanctitate,ſed malitia moti,volebant ordinari decipiendo epiſcopum, & aſſerēdo ſe eſſe baptizatos putabant autem id eſſe ſibi licitum,ar.l.1.§. fi.de dolo, & quia ſacramenta ſunt inter ſe diſtincta.Solu.tñ ut hic legimus,quia Sacramenta ſunt ſancte ac rite recipienda, & Baptiſmus eſt fundamentum omnium

nium aliorum, vt de fide habemus, & ideo Obiectiones non tenent. Not. argumentum quod furtũ etiam in te verè ſpirituali committitur. Not. 2. Baptiſmum eſſe neceſſarium ad Ordinẽ recipiẽdum de neceſſitate Sacramenti, cum ſint eo. Ordo non conferatur, c. ſi. de cler. non bapt.

falſo, ſicut ſimulãs ſe habere dignitatem, & non habens, l. eos, ff de falſ. & per Abb. in cap. 1 de eod. qui fuit ord. ſuſc. Sed contra hoc, quod hic dicitur. Facit, quod fieri videmus quotidie, videlicet quod ſimplex clericus dicit epiſtolam, & non eſt ſubdiaconus. Solu. ſecundum Hoſti. quod hoc quod hic dicitur, habet locum, quando in ſolẽni apparatu nõ ſubdiaconus dicit Epiſtolam, uel non diaconus Euangelium, vel non presbyter miſſam, ſecus ſi non in ſolẽni apparatu, fac c. vt quiſquis, ext. de vit. & honeſta cl.

teſt Epiſcopus pro arbitrio diſpenſare, h. d.

Quod ſi furtiuè [a], ad ſacros ordines quis irrepſerit, diſpiciendum erit, an prælati ſub anathemate præceſſerit interminatio, tunc enim nulla ratione ad ſacerdotalem poterit [b] ordinem promoueri, niſi regulari habitu ſuſcepto, laudabilem aliquamdiu duxerit vitam quo caſu ſecum miſericorditer diſpenſari poterit, alio qui nulla præcedente inhibitione, condigna ſatisfactione impoſita, pro ſuo arbitrio cum nullo poterit Epiſcopus [c] diſpenſare.

Non ordinatus miſcens ſe diuinis, nunquam poterit ordinari, h. d.

Quod ſi is qui nullum adhuc penitus attigit ordinem, diuinum aliquod officium [d] exercuerit, & ab eccleſia erit abijciendus [e], & nunquam ordinandus [f].

Qui nondum baptiʒatus ordinatus eſt, debet baptiʒari, & rurſus ordinari, h. d.

De eo qui non baptizatus ordines ſuſceperit, valde dubitatum eſt [g] de quo poſt multam tandem diſcuſſionem obtentum & conſtitutum fuit, vt baptizetur, atque iterum [h] ordinetur, & merito. Cum enim baptiſmus omnium ſacramentorum ianua ſit & fundamentum, ſuperædificari [i] non potuit, vbi fundamentum [k] defuit.

Sacros ordines tantum Epiſcopus confert, minores interdum & alii, & Epiſcopus qui loco, nõ dignitati renunciauit, ſacros ordines conferre poteſt, ſecus ſi etiam dignitati, quia tunc ſolum minores confert, h. d.

a Furtiuè. Furtiuè promouetur, qui citra conſciẽtiam ſui Epiſcopi & ſine examinatione promouetur, 63. diſt cap. extra conſcientiã, & c. quando, diſ. 14. & c. fin. & per tot. de eo qui fuit ord. ſuſc.

b Poterit. Ingreſſus ergo monaſterij non tollit irregularitatẽ licet facilitatẽ diſpenſandi pbeat: de quo in c. 2. de apoſt. & fac. ca. ſi de eo qui fuit ord. ſuſcep.

c Epiſcopus: No. caſum in quo Epiſcopus ſuo iure diſpẽſare poteſt, de quo dic, vt per Ab. in cap. 1 de eo qui fur. o. d. ſuſc. Item intellige hoc, niſi Romanus Põtifex manum appoſuiſſet ſecundum ea quæ ponit Ab. in c. poſtulatio. extra de cler. excomm. min. nu 10.

d Officium Niſi ex neceſſitate forte baptizaret, qđ eſt licitum cuilibet 30 q. 1. ad limina, & diſt 93. cap. diacones, etiã hæreticus. c. à quodã de conſe. diſtin. 4. dummõ in forma Eccleſiæ, 24 q. 1. c. ſi quem, & de sũ. Trin. & fi. cathol. c. 1. §. ſacramentum, fac ca ſi quis per ignorantiam, 1 q. 1. & infra de ſacramen. §. pen & § fi.

ANTO TIMO. Ex quo in ſacramento ordinis datur poteſtas ad aliquid ſpirituale, ut habetur in Concil. Florent. ſequitur quod ille qui non habet ordinem, non habeat officium, ac poteſtatem exercendi diuina.

e Abijciendus: Verbum hoc deſignat tria, ſecundum Hoſt. videlicet excommunicationem, priuationem benefic j. & depoſitionem, vt per Abb. in c. 1. de cler ex... [illegible]

Simulans dignitatẽ tenetur de falſo.

f Ordinandus. Adde quod tenebitur etiam de

g Dubitatum eſt. Vt in c. fin. de presbytero, non bap.

h Iterum ordinetur. Ex hoc apparet, quod nullum ordinem recepit. & quod dicitur iterum, ad factum refertur, fac. ca. 1. de presbytero nõ baptizato, nam ſi primo ordinem ſuſcepiſſet non ordinaretur iterum, 1. q j c. quod quidã.

i Superædificari. 1. q 1. c. cũ Paulus.

K Fundamẽtum. Vt d. ſtin 31 §. verum. Sed quid ſi iſte nollet de nouo ordinari Rñd. remanet laicus, licet non deberet matrimoniũ contrahere matrimonium eſſet ualidum, vt per Ab. in ca. 1 de presb non bapt.

ANT TIM ita etiam Magiſt. in 4 ſen diſt. 2.

Illud CASVS, Quidam Epiſcopus de facto renunciau t Epiſcopatui, hac tamen renunciatione non obſtante, volebat nihilominus Ordines conferre. ea ratione motus, quia cum facta infecta ſed fi nequeant. l. in bello, §. factæ, ff de cap. & poſthu. reueiſ. putabat ea adhuc retinere poteſtatem. Solu. cũ diſ. vt hic dr quia ſine poteſtate non poſſunt ordines conferre, licet autẽ dictum illius ſ. ſit uerum tñ per conſtitutum factum poteſt quis aliquo iure priuari, & ideo non tenet obiectio, non inde argu. quod Ordo Epalis imprimat characterem, in Epõ remaneat aliquid poſt renunciationem de Epatu factã. No. 2. po- Ioã. Bapt.

Illud poſtremo omittendum non eſt, quod inter minores, & ſacros ordines illa eſt differentia, quia maiores ab Epiſcopis, minores vero etiam ab alijs [a] quandocunque conferuntur. Vnde de eo quæſitum eſt, qui Epiſcopatui renunciaſſet, an, & quales ordines conferre poſſet. In qua ſpecie obtinuit diſtinctio, vt ſi quidem locum tantum quis renunciaſſet, eos quos ante renunciationem poterat, rogatus conferre poſſit [b]. Quod ſi non ſolum loco, verum etiam dignitati renunciauit, minores tantum quis ab eo recipere, & in illis deſeruire, & ad maiores ſi reperiatur idoneus poterit promoueri.

Ab eo qui renunciauit loco & ordini Epiſcopali, ſacri ordines non ſunt recipiendi, h.d.

Sanè ſi ab eodem ſacros ordines ſcienter quis receperit: quia indignum ſe fecit, officij non habebit executionem [c], vbi autem non ſcienter (niſi craſſa [d] & ſupina fuerit ignorantia [e]) diſcretus Pontifex diſpenſare [f] poterit.

QVI PROMOVERI NON poſſunt.

TIT. XXV.

Non poſſunt promoueri
- Ex ſubiectione.
- Ex delicto patrato.
- Suſpicione futura.
- Corporis læſione.

Ponit quatuor caſus, ſiue reſpectus, ob quos prohibentur omnes ordinari, h.d.

QVoniam vero præcaueri [g] debet, quod vel infirmari, vel vituperari poteſt: ſciendum eſt, quoſdam eſſe, qui non ſunt ad Eccleſiaſticos ordines admittendi, qd

a. poteſtatem aliquid faciẽdi dari aliqñ habitu tñ, aliqñ etiam actu, ca 1. de Ordin. ab Epiſcopo renunc.
a Alijs. Vt Abbatibus, ut c. quoniã, d. 69. & c cum cõtingat, de ætate, & qualit.
b Poſſit. Sed quõ id poterit, cum careat obiectis & ſubiectis? Reſpõ ad inuitationẽ, & requiſitionẽ alterius.
c Executionem. Characterem aũt imprimit quod ſatis innuit hæc litera. Et ſim hoc à parte probatur, ꝙ Epãtus eſt ordo, & imprimit characterem, alias ut quid poſitiuum in totum tolleret renũciatione, not. Abb. per illũ text. in c. uni. de ordin. ab Epõ, qui renũ. Epãtui. Et de hoc notaui, ſup. de iu. perſo. Eſt ergo ſuſpenſus, quia ſuſpenſus recipit ordines, 1 q. 1. c. ſtatuimus, & reſignatio nõ abſtulit ſibi ordinem; ſed executionem.
d Craſſa. Vt qñ quid publicè notum eſt, latè, ff. de verb. ſig. Si tñ clericus aliquamdiu fuiſſet extra prouinciã adhuc poſſet dici, ꝙ non eſſet ſua ignorantia craſſa, licet fuiſſet res publica in loco, not arg. l optimam, C. de contrah. & com ſtip. & ca ex tenore, de reſt & c. cũ in tua, qu mat. acc. poſſ.
e Ignorãtia. Sim. de cle. exc min c. pen & c. 1 & fi. de ordi ab Ep ſcopo qui renũ Epatui.
f Diſpenſare. Immo nõ uſ neceſſaria diſpenſatio, cũ probabilis facti ignorantia ex toto quem excuſet, l. error, & l ignorãtia, ff de iu. & fac. igñ. Rñ licet probabilis ſit ignorantia, eſt nihilominus neceſſaria diſpenſatio; quia ſi talis ordinatus, non haberet executionẽ ſui officij, cũ alijs conferre non potuit, 1. q 1. c. ſtatuimus, & 1 q 7. cap. Darbertũ & l. traditio, ff de acq re. do. & pro non dato dẽt haberi, qd ab illo datur, qui de iure dare non põt, ut de iur. pat. ca. quod autem, in fin. alij aliter, vt no. in c. 1. de or. ab epiſc. qui re. ep.

Epãtus eſt ordo.

QVI PROMOueri non poſſunt.

Cum inter cõis ipſorum Ordinũ quædam ſ. do loco reperiantur ex parte Ordinandorũ, ideo poſt præced. titu. ſequitur iſte, qui diuiditur in duas partes: in prima hr. quas ob cauſas, quis in cõi ſit remouẽdus ab Ordine, in ſecũda cauſæ iſtæ explicãtur ſecũda ibi, cõne ſubiectionis.

QVoniam vero CASVS hic nõ ſignatur. Not: tamen cauſam iſtius diſtinc. quia tale impedimentum aut oritur ex eo extrinſeco, & hinc datur ſubiectio; aut ab animo, & ſic aut ob commiſſum delictum, aut ob contractam ſuſpicionem de delicto, aut à corpore, & vocatur vitium corporis.

g Præcaueri dẽt. Nota futura eſſe præ-

Ioã. Bapt.

fierit cõtingit quattuor ex cauſis[a] Aut enim qs promoueri impeditur ratione ſubiectionis, aut ratione delicti iã patrati, aut ſuſpicione futuri lapſus aut ob corporis læſionẽ.

Seruus, & libertus non poſſunt ordinari. h. d.

Ratione ſubiectionis promoueri impediũtur ſerui,[b] eos enim. niſi a dominis libertatẽ conſequuti fuerint, nullo debet ordine Epiſcopus inſignire[c] liber enim eſſe debet, qui diuinæ aggregandus eſt militiæ.[d] Quapropter nõ ſolum ſerui, ſed nec qui retento obſequio[e] manumiſſi sũt, cum adhuc ſeruitutẽ quandam ſeruire videantur, ſunt ad clericatus ordinem promouendi, quod ſi cõtra factũ fuerit, tam ordinãtis, quam eius, qui ſacro præcinctus eſt cingulo, canonicis pœnis[f] coercenda eſt audacia.

Ordinatus ſciente domino fit ingenuus. h. d.

Si tamẽ ſeruus ſciente[g] domino fuerit ordinatus, ex hoc liber erit, & ingenuus.[h]

Manumiſſus ab Eccleſia vt eidẽ ſeruiat in diuinis,[i] non poteſt ſe transferre ad aliam Eccleſiã: ſecus ſi ſimpliciter fuerit manumiſſus. h. d.

Quod ſi quis Eccleſiæ ſeruili cõdõne obnoxius ſi eadẽ manumittat, vt inſignitus ordine clericali ĩ ea ꝑpetuo ſeruiat.[i] in diuinis liber factus, & ordinatus ad aliã trãsferri nõ

præcauends, 34. di. capi in nomine domini, & diſt. 64. c. cum Hadria. & 1 quæ. 7. c. conuenientib. circa prin. & no. in c. 1. de ſer. non ord vnde ſumitur.

a Cauſis, Not. verbum cauſæ, & verbum rationis, promiſcue ſumi. Cic. in epi. fam lib. 1 3. ad Catonẽ: Cum autem ad Cybiſtra, ꝑp rationẽ belli quinque dies eſſem moratus. ſa. Leas obligationes, ff de ca. diminuit. Quidã tamẽ inter hæc differentiaa ponunt, vt per. Io. Mona. in cap ſi, de ſui calum.

Rõne ſubiectionis, hęc pars ſubdiuiditur in 4. pa. in 1. habetur declaratio 1. impedimenti, in 1. declaratur ſecundum, in 3. explicatur tertium, in 4 demonſtratur quartũ. 2 ibi, patrati. 2. ibi. ſed & ſi, 4. ibi canenda ſunt. quoad pri. ſi põt caſus ita cõi its figurari.

Quidam non habẽs litteras dimiſſorias propri Epi vel fortaſſe erat ſeruus, ſeu libertinus, ſeu monach⁹, cupiebat nihilominus ordinari, vnde q̃ſitum fuit quid iuris, & cum ſecundum Apoſt relatũ in ca 1. de coniug. ſerui in Chriſto, neque ſeruus neque liber reperiatur, ꝓptereaque ſui ſubiectio non videbatur poſſe impedire: Solu. vt in hac parte legimus ſi quidem Sacramentum Ordinis nemini eſt conferendum cum alterius damno vel iniuria, non obſtat obiectio, quia intelligitur reſpectu ſalutis æternæ. & vt cui tari poſſet peccatum Not inde quanta, & qualis ſit libertas clericorũ quod nulli laico, um eo ſint ſuperiores debeant eſſe ſubiecti not a. caſum in quo quis poteſt ordinari adiecta conditione, c. nullus. C eo. de ſeru. non ord.

b Serui intellige de Chriſtianis, nam de aliis nulla eſt dubitatio, cum careant baptiſmate, vt ſup ti tu. proxi. §. de Lo De iure n, etiam fideles iuſto bello capti capientium fiunt ſerui, vt per Inn in c ſicut, de iureiu. licet conſuetudo ſeruet contrarium, vt per Abb in capi 1 de conuer. infidel fac. titu. de coniu. ſeru. per totum.

ANT. TIM. Ita habetur in canonib. Apoſtolorũ determinatum, ca. 81 & in concil. Tolet 9. can. 11. Lege D. Bona. in 4. ſent. d 25 a1. 2. q. 4.

c Inſignire. Sed videtur ꝙ non ſit curandum de origine, vel nobilitate, c venerabilis. de præb. & ca. ad decorẽ. de inſt. Sol. de origine alia non ſeruili nõ curatur. ſed de ſeruili bene curatur vt hic, & cap 1. de ſerui. non ord. & c conſuluit, eo. ti. & c. 2. de fil. presbyt. Simile eſt, ꝙ de nobilitate ſanguinis non curatᵣ, ſed bene de nobilitate cõuerſationis c. cũ deputati, de iud. & de elect. pere. per tot. ut p Abb in d c. 1.

ANT. TIM Fit aũt, vt non ordinetur ſeruus ob vtilitatẽ, & dignitatem clericalis ordinis, ita Leo Papa in c. admittuntur, d 54.

d Militiæ. Sic e c. nullus. d. 54. fac. illud Euãg. Nõ Põt duob dñis ſeruire

e Obſequio. Vt c. quicumque, d. 54. Sed contra, c. nullus, ext. de ſer. nõ ord. Sol. operas ſpirituales põt dñs in ſeruo ad ordinãdum manumiſſo retinere, vt ibi, ſed nõ tpales, vt hic, dum tñ dictas ſpirituales operas retineat incontinẽti poſt manumiſſionẽ, vt per Ab. in d c nullus.

f Pœnis. Vt in c. re bus & c ex antiquis, & c. ſi ſeruus, & p tot di 54.

g Sciente. Argu de taciturnitate. quod præiudicet tac. ca. 2. de his, quæ fi a. Præla & 25 di c. diaconus vbi nn & di 28 c diaconi.

ANT TIM Et infra annũ a ſcientia dñi ſui põt reuocari, ſecundum Raym. & poſtquam reuocatus fuerit, non poteſt amplius dominus inij cere manus in eum ſine excõ catione, ſecundum Inn.

h Ingenuus. Sed quo erit ingenuus? ingenuus Et qui liber naſcit, inſt. de inge. in pri expone ingenuus plene liber. a ieo vt dñs nullum ſibi obſequium dẽn. Poſſit ꝑtendere, ut no. Abb in c. 1 ext. de ſer. nõ ord Quid ſi ingenuus factus operas pactas detractet pſtare? Rñ ut in c. nullus, de ſer non or.

i Seruiat. Sed immo non videtur poſſe tradi libertas

bertas ſub conditione, vt quis eccleſiæ ſeruiat, vel ordinem ſuſcipiat, nec temporali poteſt pro ſpirituali tradi, 1. q. 2. ca. quam pio, & ca. 1 de ſeru. non ordinan. & c. fi. de pac. Quidam quod hic eſt modus, non cond tio. qd̄ ſatis deſignat dictio, Vt, ad no. p Bar. in l. qui bus diebus, §. Ter milius, ff. de cond. & demon. Vel aliter ſpiritualis res eſt libertas, & ideo poteſt venire ī cōmutationem cum alio ſpirituali. Vel aliter, qd̄ hic ponitur, potius ſonat in monitionē quā in modū, vel cōditionē c. ſignificaſti, de e'ect. vel d c vt no. per gl. & Ab in c. eo libentius vbi ponuntur & aliæ ſolutiones.

Libertas ret ſpiritualis.

poterit: ſed ſi abſoluere[a] manumiſſus fuerit, ad aliam tranſeundi non erit licentia deneganda.

Monachi non ordinantur, niſi de licentia Abbatis. h. d.

Monachi quoque, niſi de ſui fuerint Abbatis[b] voluntate præpoſiti, ad Eccleſiaſtica non ſunt officia promouendi.

Licentia conceſſa a ſuperiore religioſo, vt poſſit conſentire prouiſioni de ſe factæ, non valet. h. d.

Strictius[c] adhuc agitur cū religioſis nō ſolum circa ordines, ſed etiam circa electionē vel prouiſionem[d] quamlibet: ſi cui. n. a ſuperiore ſuo licentia concedatur, vt electioni, vel prouiſioni, ſi quam[e] de ipſo fieri contigerit, ſuum accommodare poſſit conſenſum,[f] quia ambitionis[g] vitio viam parat, talis licētia nullius[h] firmitatis[i] exiſtet.

Non poteſt quis ab extraneo Epiſcopo ordinari, niſi de licentia ſui ordinarii, quam concedere poterit: etiam Vicarius, & capitulum, ſi ſedes vacet, vel qui adminiſtrat. h d.

Pari ratione cōſtitutū eſt, ne qs alienæ[k] diæceſis virū præter proprii ſuperioris,[l] licē

Abſolute

a Abſolute Ideſt, abſque nullo pacto, vt eccleſiæ ſeruiat, Vel abſolute, ideſt, ſimpliciter vt ſeruiat Eccleſiæ non addēdo, quod perpetuo ſeruire, debeat.

b Abbatis Et non ſolum Abbatis, ſed etiam monachorum requirenda videtur voluntas, 19. q 3 capitu. ſtatuimus: Hæc enim eſt quædam alienatio. vñ non pōt fieri ſine conſenſu omnium, 1. q. 2 cap. fine, fac. ca. 1. & quod ibi no. & c 2. diſt. 1. 57. & 16. q. 1 c. ſi quis monach s, & c. cum pro vtilitate. Poterit autem talis monachus ordinari non ſolum a prælato, in cuius diæceſi conſtitutum eſt monaſterium, verum ēt eius diæceſis, in qua natus eſt ſecundum Abb. in c. poſtulaſti, de for compet.

ANTO. TIM. Vide Panor in c. quod Dei. de ſta tu. mon. nam licet non poſſit ſine licentia ſui Abbatis promoueri, poteſt tamen ad hoc Abb. ſi noluerit compelli ob bonum publicum, ſecundum Doct. vt dicit Abb ibi nu. 12.

c Strictius. Id eſt, ſtricte, vel ſtrictius quam regulariter cum cæteris, præſertim ſæcularib. clericis.

Prouiſio.

d Prouiſionem Latum verbum, & comprehendere poteſt nominationem: & poſtulationē, præſentationem, & collationem, & fac. quod no. de elec. in 6. c. ſi compromiſſarius, § idem.

e Si quam Licet hoc videatur reprobare licētiā generalem, & merito, quia forſan eligeretur ad locum, cui non expediret illum præfici, & forſan prælatus licentiam ſpecialem daturus non eſſe ad illum, tamen idem videtur dicendum de ſpeciale, vel ſi exprimatur locus, puta quod cōſentire poſſit ſi eligatur ad talem prælaturā, forte vacantem, cum ibi ſit eadem ambitionis ratio. vt no. in clem. fi. de elec. vnde ſumitur.

f Conſenſum. poteſt tamen & debet ex poſt facto intra tempus, iudicis arbitrio moderando quęrere prælati ſui licentiā, vt electioni poſſit ſuum cōſenſum accōmodare, alias amittet ius ſibi ex huiuſmodi electione quęſitū, vt ī extrau. Bene. 11. ſub tit. de elec. quę incipit, ſi religioſus

g Ambitionis. Quę ſepe religioſorum oculos excęcat: vt c. quorūdam, de elec. in 6.

h Nullius Per hoc dicendū eſt, quod ēt electioni prius factæ ipſo religioſo ignorante conſentire nō poſſet, quaſi ſuper certo danda ſit talis licentia, fac. c. 1. de conceſ. præb. in 6. ī verb. ſubiunctū. in fi. & no. in cle. fi. de elec.

i Firmitatis. Si ergo ex tali licentia conſentiret, conſenſus non valeret, & priuatus eſſet omni iure ſibi ex electione quæſito, c ſi religioſus, 1. reſpo. de ele. in 6. Videtur tamen quod talis licentia data clerico ſeculari de conſentiēdo, & tranſeundo valeret, quia quo ad ſolū conſenſum non eſt neceſſaria. Propter vim. n. profeſſionis magis notatur ambitio in profeſſo, & licet actiua poteſtas eligēdi non detur ad beneficium non vacans, c. conſtitutus de conc. præb paſſiua bene datur, c. ſi de ſil. presby. c. 1 & c 2 in 6 & no. in ele. fi. de ele.

Ad beneficium nō vacās nōndatur actiua poteſtas ſed paſſiua.

k Alienæ Quid ſi proprium quidā clericum ordīnare velit, vel iudicare, ſed tamē in aliena diæceſi? Reſpon. non poterit id facere, niſi de conſenſu diœceſani, & clericorum ipſorum, vt per Abb. in c. ex tuarum, & in c. quia nos, de aut. & vſu pal.

ANTO. TIM. Ita habetur in can. Apoſto. 36. & Antiochen Conc. can. 22. nullū Epiſcopū. 9. qu. 2.

l Superioris. Superior aūt hoc caſu dicitur Epiſcopus, vt in c. cū nullus, de tem. or. in 6. excipitur tñ ab hac generalitate caſus, qui ponitur in d. ca. cum nullus §. ſi Datur tamen cautela ad recipiendum ordines ab Epiſcopo nō ſuo ſine proprii Epiſcopi licentia, videlicet, ut qs bñficiū obtineat, prius ab alio Epō, tunc. n. cū rōne beneficii incipiat eſſe ſubditus cōferētis, poterit ab eodē ordinari, de quo late per Ab in c. cū iā dudū. de pbe.

Remo-

tiam ordinare audeat quam tamen Epiſcopo in remotis agente, dare poterit ipſius in ſpiritualib. vicarius generalis vel ſede vacāte, capitulū. ſeu is ad quē tunc temporis adminiſtratio ſpiritualiū noſcitur pertinere.

Itali epiſcopi non debent ordinare Vltramontanum, niſi de licentia Papæ, vel ſui ordinarij, h.d.

Et hoc quidē non ſolum obtinere Italis ordinari flagitantibus, verū etiam exteris. Etenim illos nullus Italicus [c] Eps ordinare debet, niſi uel a ſummo Pōtifice ſpecialem habeat licentiam, vel ab Epiſcopo, de cuius diœceſi traxerit originem ordinandus, vel in cuius diœceſi beneficiatus exiſtit, p eius patentes literas [e] cauſam rationabilem cōtinentes, quare ipſum nolit, uel nequeat ordinare, & ij qui contrauenerint cenſuris canonicis coercentur, prout latius ex Clemētis IIII. conſtitutione [f] appatet.

Homicida voluntarius non poteſt promoueri, & promotus eſt deponendus, h.d.

Patrati delicti rōne quis ordinari prohibetur: vt cū homicidiū, aut aliud capitale [g] crimen facto, [h] aut præcepto, [i] aut cōſilio [k] perpetrauerit: & p ſurreptionē promotus, deijciendus erit, dicente Dño. [l] Si quis p in-

a Remotis. Erit autem arbitrium Iudicis quis locus dicatur remotus, ut not. & poſt multorum opi. terminatur in d.c. nullus de temp. ord. in 6.
b Capitulum. Quod ſede vacante ſuccedit. & adminiſtrat c. pen. & ca. fin. de ſupp. neg prælat. in 6. Hanc tamen licentiam nō dabit hodie capitulum, vel alius ſede vacante adminiſtrator, niſi poſt lapſum anni a die obitus ip ſius Epi, niſi in caſu, ita diſponente Conc. Tridē. ſub Paulo III. ſeſſ. 7. c. 10. Et intra annū contra tenorem dicti Concilij ordinati, ſi ſint in minorib. nullo clericali beneficio gaudent, In maiorib. vero ab executione ordinum ad beneplacitum futuri prælati ſunt ipſo iure ſuſpenſi.
c Ad quem. Puta viſitator c. qm. di. 61. & c. fi. d̄ ſuppl. negl præl. in 6. & c. i ſ cui, de præb.
d Italicus. Epiſcopus Vel alius qui habeat poteſtatem conferendi ordines, vt ſunt Abbates, iux. no. in cap. cum contingat, de ætat. & qual. & diſ. 69 c. quoniam vidēmus, & habetur in c. Abba in fi. de priu. itē interdum & presbyteri habent talem facultatem, ut no. in ca. 1. de temp. ord. in 6. unde ſumitur Sed quid econtra, ſi Epiſcopus Vltramontanus ordinare velit Italicum? Reſpō ut no in d cap. ſ. item quid ſi Italicus Epiſcopus laicum Vltramontanum ordinet in clericum? Reſp. vt not. in eod c. 1.
d Litteras. Nota duo. Primo caſum, in quo ſcriptura requiritur, de quo habes ext. de proba. c. 3. & no. in c. 1. de cenſ. in 6. Secundo quod non ſufficit licētia niſi exprimatur cauſa, ſimile, c. cum medicinalis, de ſent. excom in 6.
e Conſtitutione. Vt in c. 1. de tempo. ord. in 6. ubi habetur ꝙ circa ordinatos contra illam decretalē diſpenſari non poteſt, niſi per Papam, uel de ſpeciali licentia Papæ: Adde tu, ꝙ nouiſſime etiam ſi licentia ſui ordinarij nō poterunt ordinari ab alio, quam ab Epiſcopo, qui reſideat, aut ab eo, qui pro eo Pontificalia exercet, & diligenti prævio examine, ut in Conci. Trid ſub Pau II. in 7 ſeſ c. 11.
Patrati delicti. CASUS in tota hac parte ita figuratus. Quidam diuerſa delicta commiſerunt, & omnis quidem grauia, ſed quædam cōſenſu, quædam conſilio, quædam data opera, quædam caſu, & quædā neceſſitate, ſed pœnitentia poſtea ducti, correxerunt ſe, & uita honeſta ui ebāt, quare cum cuperent ordinari. ad Ord. ſacrum. fuit dubitatū an ſint irregulares, ut propterea nequeant ordinari, cum .n. per pœnitentiam deleatur culpa, & pœna vr̄ deleri, l. ex hoc edicto, §. fi. ff. de alie. iud. cum macula præſupponat culpam, & iō uideb. id eis eſſe concedendum cæterum Solu. eſt tenenda quę hic hr̄, quia iſti ob delictum cōtraxerunt talem maculam, vt inde reputētur viri criminoſi, vel excellentia, & dignitas ordinis id requirit, licet aliàs non eſſent aliqua pœna digni, & ſic ceſſat obiectio lex .n. illa intelligitur de intereſſe particulari, quod propter pœnitentiam dr̄ ceſſaſſe, & ideo non obſtat. Not. primo in delictis æquiparari actionem & conſenſū, vnde dicimus agētes & conſentientes pari pœna puniri, c. 1 & ibi Doc. de off dele. No. 2. non poſſe aliquē regulariter puniri niſi ille ſit in aliqua culpa, iux. cap. 1. & ca cum voluntate de ſent. excom Not 3. diuerſa delicta in nonnullis effectibus æquiparari inter ſe.
g Capitale crimen. Vt ſi chartam falſet, aut falsū teſtimonium dicat, c ſi Epiſcopus, d. 50. & c. in memoriam, d 9. & 5 q 7 c. presbyteri.
h Facto. Vt miles.
i Præcepto. Vt iudex.
k Conſilio Vt aſſeſſor, & ita ex conſilio punitur aliquis, contra illud. l a in fi & l. denique, ff man da. Idem intelligo, & multo magis de præcepto, vel de conſilio, quod quis dediſſet tanquam priuatus, per not. in leg. 1. C de ſer. fug. de accuſ autem di., vt infra eo. § idem. Et de clericis, ut per Abba in cap accuſaſti, de accuſ De auxiliante minor, vel. nulla eſt dubitatio, per ea quæ traduntur in cap. 1. de offi. deleg. & per Abb. in cap. primo, de poſtul. prælat.
l Dominio. Vt in Exodo capit. 21. & in capitul 1. de homicid. & de hac materia uide latiſſime per Spec.

Specula. in tit. de diſpẽſationibus. §. iuſta. num. 39.

a Per induſtriam. No. quod verbum induſtria, ſumitur quandoque in malam partem;: & expone p induſtriã, ideſt, ex propoſito Sic dolus aliquando in bonã partem, puta ſi ſit dolus contra hoſtes l. 1. ff. de dolo ma.

cto, vel ex defectu corporis, vel ex defectu ſacramẽti, d. d. in c. niſi eum de renunciat. Quod autẽ incurritur per homicidium etiã ſi ſit ſine peccato, vide S Tho. 2 2 q. 67. ar 7 ad 3.

g Occaſione. Occaſio quandoque ſumitur in malam partem. ſ. pro excuſatione inuola, c. ſolita, de ma. & obed quandoq; in bonã, vt in c. 1. vt ec. leſ. benefi. ſi dum. conſe. vbi Ab. hoc eſt pro cauſa impulſiua, de quo per Doc in d. c. ſolitæ, & p p Mod. Inbt. C. qui admitti ad bonor poſſ.

duſtriam,[a] aut per inſidias hominẽ occideris, ab altari meo euelles[b] eum.

Homicida neceſſarius non eſt irregularis, hoc dicit.

De eo itaque homicida intelligendũ eſt, qui voluntate committit homicidiũ[c] cæterũ ſi qui neceſſitate maxima[d] arctari effugere[e] nullo pacto valentes homicidiũ admiſerint, nullam ex hoc irregularitatem incurrunt.[f]

Fortuitum homicidium, commiſſum dũ dabatur opera rei illicitæ, impedit quem promoueri, hoc dicit.

Quod ſi neque voluntariũ fuerit neque neceſſarium, ſed fortuitum, diſtinguendũ eſt, nũ is cuius occaſione[g] perpetratũ fuerit illicitæ rei daret operã, an licitæ? Si illicitæ rei dans operã, vt puta vetito ludo[h] incumbẽs, caſu homicidiũ perpetrauerit, vel bello etiã contra infideles[i] ſeſe immiſcens volens[k] Chriſtiani nominis hoſtem interfecerit, nec ad ſacros ordines promouendus eſt, & ꝓmotus nõ ſolũ ad ſuperiores[l] aſcendere prohibẽdus eſt, verũ etiam in ſuo miniſtrare plane ex diſpẽſatione[m] in inferiore miniſtrare ſuſtinendus erit.

b Euelles. Licet iſta verba multiplicem habeant intellectum, vt per Abb. in c. 1. de homi omnes tamen aliquo pacto ad hanc materiã adaptari poſſunt.

c Homicidium. Quod & tunc dicetur admiſſum cũ quis dat obortioni cauſã, c. ſicut, 2. vbi Ab. de homic. & inf. de homic. §. pen.

d Maxima. Quo caſu etiam ſi eſſet in actu celebrandi liceret clerico ſeipſum defendere, & aggreſſorem interficere, & ad celebrãdum redire, ſi non poſſit ſecaliter defendere, ſecundum Ioann. de Lign quem ſequitur Abb in c. 2 de vit. & honeſt. cleric. & not. quod dẽt eſſe maxima hæc neceſſitas, vt excuſet Concor ca de his, & §. quod vero d. 50 & clem vni in fi de homic.

ANTO. TIMO. Qñ quis incurrat reatum homicidii & propter id fiat irregularis, & quãdo euitet, notatæ regulas, quæ colligũtur ex S. Th a. 2. qu. 63. art 2. Prima dãs operam rei licitæ, & adhibẽs diligentiã, quã debet, & nõ excedens: & nõ hẽns voluntatẽ occidẽdi, vel mutilãdi, vnde tunc fit irregularis. Secũda dãs operã rei licitæ, & not. adhibens diligentiam, quã debet, & exiſtens in culpa, etiã leui non autem leuiſſima incurrit. Tertia dans operã rei illicitæ quantamcunque adhibeat diligentiam ſi homicidium committat, ſemper irregularitatem incurrit.

e Effugere. Tenetur enim potius fugere, quam ſeipſum defendere, vt per Abb & alios, in cap. ſuſcepimus, de hom. Sed quomodo probabitur hæc ineuitabilis neceſſitas? Reſpondeo in foro cõtentioſo non crederetur occidenti, ſed per circunſtantias occurrentes eſſe hoc iudicandum, in foro autem pænitentiatio crederetur hoc aſſerenti. capitulo ſignificaſti, 2 de hom capi tua, de ſponſa not in ele. ni. de homic. Quomodo autem fiat defenſio tutelæ inculpatæ, habetur per Abb. in c olim, de reſtitu. ſpoliato.

f Incurrunt. Vt clem. vnic. de homi. Sed contra d. 50. § quod vero. & cap de his Vb. talis homicida purgatur per pænitentiam, Solu illud de iure antiquo, hoc nouo, vel illa pænitentia iniungitur ad cautelam. Vel ibi de clerico homicida, hic de laico Prima videtur verior, vt no in d cle.

ANT. TIM Eſt autem irregularitas ſecundum Spec nota, ſeu impedimentum canonicum, ex facto, ſeu de facto proueniens, quo quis ad eccleſiaſticos ordines promoueri, & iam promotus in eis miniſtrare prohibetur. arg ca. fin de tem. ordi. incurritur vero trib modis in genere, vel ex deli-

h Ludo Argu. pro & contra An clericis ſit licitũ ludere. fac. ad hoc c. contingebat, c. de cætero, & c. dil. ctas. & c. exhibita, de homic.

i Contra infideles Quod patuer eſt illicitum clericis, de quibus eſt intelligendum quod hic dicitur, capit pe. vbi Doct de hom. & per Ab. & alios in c quod in dubiis de pæni & in ca. ſententiam, ne cleri. vel mona. h vbi quid ſi hortatus eſt alios ad bellum, quid ſi præparauit arma? quid ſi fiat capitaneus Et ratione pericul etiam chirurgia dicetur res illicita cum clericus non debeat illã exercere, c tua, vbi Abb. ta s. in prin. quam in §. 1 de homicid.

K Volens Secus ſi coactus vt ſup. eo. §. prox. & cl. 1. de hom & per Ab in c. quod in dubiis, de pæni.

l Ad ſuperiores C. latori, de hom. contra Solue, vt not in c. continebatur. eod. tit.

m Ex diſpenſatione. Sed vtrum circa hoc ordinarius diſpenſet iure ſuo. Reſpondeo circa ſacros ordines non Sed tamquã Papæ cõmiſſarius, qui poteſt promouere ad maiores ordines diſpenſatus,

et in c. contrinebatur, de homic. ſed circa minores ordines ordinarius diſpenſat proprio iure Ita no. in d. c. contrinebatur. & c. ad audientiā, & per Ab. in c. presbyt. eo. tit.

tero, de homi. arg. contra. ff. ſi quadr. paup. fec. dica. l. ſi Sol vt no. in ca presbyter. de hom Quid ſi percuſſus conualuit, & poſtea recidiuauit? Reſpon. ad hūc idem ut no. in d. c. presbyterum.

d Præceptoris lege, præceptoria, ff ad leg. Aquil.

Sed & ſi CASVS, in hac quoque parte ita pōt in cōi figurari. Quidā fideles deſiderabant ad Ordines promoueri, licet aūt nullū commiſiſſent delictū, tamen iſtorum vnus erat baptizatus in ægritudine, alius erat illegitime natus alius bigamus, & alius habuit alias concubinam, & poſtea correctus ẽ, vnde fuit quæſitum an ob iſtas qualitates & cauſæ ſint ordine priuandi, & cū præſuppunatur nō eſſe viros criminoſos non debebant ordine aliquo priuari, quia ex ſanctitate vitæ pñtis, præſumitur bonitas in futurum, argum. c. pen. de præſump. Sol. tamen vt in hac parte legitur, quia ſuſpitio habetur aliquā do a modo uiuendi, & aliquando a natura actus, & ꝓpterea inde cognoſcimus veritatem deciſionis, & obiectionem aliquid non concludere No ſuſpitionem delicti operari, aliquando eundem effectum, qui oritur a delicto No. a. ſuſpitionem a diuerſis cauſis, & aliquando etiā bonis propter circumſtantiam aliquam oriri.

Si dans operā rei licitæ ex negligentia homicidium commiſit, irregularitatem incurrit. h.d.

Sed & ſi licitæ rei opera dabat, nec tamē debitam quis operi ſuo adhibuit diligētiā[a] ex quo homicidiū ſequutū eſt, ab omni miniſterio altaris excludēdus erit. quod in eo reſponſum eſt, qui puerū intuitu diſciplinæ ita percuſſit, vt ex percuſſione expirauerit,[b] vel ex ea in aliam[c] infirmitatem incidit, eſt quia compertū fuit expiraſſe. Præceptoris[d] enim nimia ſęuitia culpæ adſignatur.

Mero caſu committens homicidium nō incurrit irregularitatem. h.d.

Diuerſum ſtatuitur, ſi nulla culpa ſubdit, vt eo accidit,[e] quo campanas pulſante vt ſigno dato cōueniret[f] populus ad diuina, tintinabulum cadens ita ſubiectum puerū percuſſit, vt ex vulnere deceſſerit; nam cum is culpæ penitus expers fuerit, nullā incurriſſe noſcitur irregularitatem,[g] etiam ſi de homicidio veniā poſtulauerit.[h] Bonarū enim mentiū[i] eſt ibi etiam culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt.

Infantes furioſi dormiētes ex commiſſo homicidio non incurrunt irregularitatem. h.d.

Idē conſtitutū eſt de infantib.[k] furioſis,[l]

e Accidit. ca dilectus, ca. Ioan. c. tua §. ſi ext. de humi.

f Conueniret. Secus forte ſi impotune ꝑ laſciuiam pulſaret, nec enim pulſari dēt, niſi ꝑ certis negotiis, & ad certos actus, de quib. per Ab in c. 2. de off. cuſt. an ſi. Idē forte ſi habuit campanam quis, cū ſibi nō liceret; cāpana n. ſignum eſt loci publici, vel ſacrati licet & in oratoriis priuatis hēri poſſit campanella, vt ꝑ Abb. in ca. parentib. de priu. & per Bar. in l. 2. C. de dec. li. 10.

g Irregularitatē. Abſit. n. ꝙ ea, quæ ꝓꝑ bonum facimus nobis imputētur, ſi præter voluntatem noſtram aliā cui quidquam mali contingat, 23 ca., 5. c. de occidentis.

h Poſtulauerit. C. venerab. de elect. Cōtra. Sol. ibi iudicialiter, hic extra iudiciū ſtīr Hoſti. & Ab. in c. exhibita. de homi. vñ ſumitur. Vel hic poſtulata fuit venia ad cautelā, vñ culpa nō arguit, c. ſolet. de ſnīa exc. in 6. Ab poſt. In. ſ. 1. c. cū dilectus, de or. cog. & per Do. in c. ueniens de ten Alli dñt, ꝙ in cap. venenb. non probatur id ad quod allegatur, vt per Abb. in d. c. exhibita.

a Diligentiam. Ergo ſi medicus laicus, qui velit nunc clericari adhibuit ægrotantib. debitam diligentiam. licet ad manus ſuas aliqui mortui ſint, non propterea efficitur irregularis. De quo per Ab. in c. ſententiam. ne cle. vel mona. & in c. ad autes, de ætat. & qualit.

b Expirauerit. Et ita exceſſit fines diſciplinæ, vñ culpa fuit l. præceptoris, ff ad le. Aquil leuis enim tm̄ caſtigatio permiſſa eſt docenti, l. ſed & ſi §. fi. cū l. ſeq ff. eo. tit. 23. qu. 5. ca. 1. circa fi. & de ſent. ex com. c. cum voluntate, arg contra, capit ſi quis non iratus, 25. qu. 1. Sed, ibi quantum ad gratiam innocens eſt non quantum ad legem promotionis de not. in c. presbyt. de homic. vnde ſumitur ca. Aliā. Argu. quod ita puniendus, eſt qui cauſam cauſæ præſtat, ſicut & qui proximam cauſam, cap. de cætero, de homi.

i Mentium, c. ad eius in fi. d. 5, & 22 q 2 c. cum humilitatis.

K Infantib Ideſt minoribus ſeptēnio, l. infanti. C. de iu. deli. c. vni, de deſp. imp. li. 6. Nam quicquid illa ætas videt, ignorat, l. 1. C de fal. mo. niſi ſit doli capax, ꝙ vix pōt accidere. Abb. in ca. 1. de delict. puerorū. Inde eſt, ꝙ ex taliū ſponſalib. non contrahitur publica honeſtas, c. literatas, de deſpo. impu.

l Furioſus. Furioſus. n. ſiue continuo furore laboret ſiue per interualla quandiu furit, pati pōt iniuriā, ſed non facere, vt ff. de inin. l. illud, canonizata 15. qu. 1. c. illud. Et ꝙ per eū fit, hētur perinde ac ſi caſu aliquo accidiſſet ſine facto perſonæ, vt ff de admin. tu. l. ſi vnde ſi damnum dat, non tenetur Aquilia: ſed eſt perinde ac ſi quadrupes fecitſſet,

vel

vel regula cecidiſſet, vt ff. ad l. Aquil. leg. ſed & ſi quæcumque §. 2. & ibi dr. idem de infante Et alibi dicitur, quod infans, vel furioſus ſi hominem occiderit lege Cornelia non tenetur, cum alterum innocentia conſilii, alterum fati infælicitas excuſet. Satis ergo ſuo furore punitur, l. pe. in fin. ff. de parri. Et l. diu⁹, 1. ff. de offi. præſi & afflicto non eſt addenda afflictio, 7. q. 1. ca. cum percuſſio, & c. pe de cle. ægr. & l. tam dementis. C. de Epi. audi. Sicut ergo furioſus non teſtatur, l. furioſũ, C qui teſta. fac poſ capit. ff. de ſucceſs. ab inteſta. Nec religionẽ profitetur, 17. q. 1. cap. Gõdiſaluus, & de regulari. capitu. ſicut tenor. Nec matrimonium cõtrahit. ca. dilectus, & ſponſalit. Nec baptizat, 1. q. 1. §. ecce qñ Nec baptiſmum recipit, niſi in caſu, cap. maiores, de baptiſm. Ita nec occidendo irregularitatẽ contrahit, vt hic, & Clem 1. de homicid. fac. 3 quæſtio. 19. capit. iudicis, & not. in dicta. Clement. 1.

ad pœnam ſanguinis, vt not. in capit. 2. de homic. in 6.

d Sic conqueri Scilicet proteſtantes expreſſe, vt in hoc §. in prima notula.

e Daretur. Quod eſſe non debet, leg. conuenire, ff. de pact do fac. 23. q 5 c. unum ſolum.

& de dormientibus,[a] qui ſi hominem mutilent, vel occidant, nullam ex hoc irregularitatem contrahunt.

Clerici facientes querelam de ſuis malefactoribus non fiunt irregulares, etiam ſi iudex mortẽ illis inferat. h. d.

Idem & de clericis, qui de iniuriis ſibi illatis apud iudicem conquerũtur, proteſtãtes[b] qđ ad vindictam, ſeu ſanguinis pœnam non intendũt. Nã ſi iudex, iuſtitia exigẽte,[c] mortem deliquentib. inferat, accuſatorib. imputari nõ debet, alioqui ſi propter huiuſmodi metũ, q̃a ſcilicet Iudex ad pænam ſanguinis poſſet procedere, ſic conqueri[d] non auderet, daretur[e] pleriſq. materia trucidãdi eos, & ipſorum bona paſſim inuadendi,

Publice pænitentes non poſſunt promoueri. h. d.

Pænitentes[f] quoq. tam ad ſacros ordines q̃ etiam infimos promoueri non debent. qđ vtique non de omni pænitente intelligendũ eſt, ſed de eo tantũ qui publice, ac ſolenniter[g] penituit, quæ penitentia ſemel[h] tantum in Eccleſia conceditur.

Publice pænitens poteſt ex neceſſitate fieri oſtiarius, uel lector. h. d.

Placuit tamẽ Tolerano Concilio, ſi neceſſitas, aut vſus[i] exegerit inter oſtiarios, vel lectores hmõi pænitentes poſſe collocari.[k]

Qui exercuerunt officia ſæcularia ſi honeſti ſũt poſt reddita ratiocinia poſſunt ordinari, h. d.

Iis illis ſimiles ſunt, qui negotijs,[l] officijs ſæcularibus[m] ſeruiunt. quorũ tamen vita ſi poſt depoſita onera,[n] & reddita ratiocinia de

a. Dormientibus. Sunt enim quidã qui dormientes agunt, vt recenſet Bar de quodam in ciuitate Piſarum, in l. vt vim ff. de iuſt. & iure fac. ca. maiores, §. verum, de baptiſmo, & cl. 1. de homici. & le 1. §. furioſus, ff. de acq. poſſ.

b Proteſtantes. Nota. quod requiritur, quod expreſſe proteſtetur, nec ſuffi it tacita proteſtatio, ad idem c nullus, & c. indennitatib. de elect. in 6. Et caute faciet clericus, ſi de hac proteſtati ne faciet fieri publicum inſtrumentum, fac. ca. ex diligenti, in fi. de ſimo. et quod not. in ca cum in iure, de offi. delegat. & cap. 2. de homicid. in 6. vnde ſumitur. An autem, & quomodo poſſit clericus poſtulare in cauſa criminali. vide per Abb. in cap. 1 de poſtul.

c Exigente. Vt eſt caſus in ca. poſtulaſti, de homicidio. Item ſi contra iuſtitiam iudex proceſſiſſet

f Pænitentes. Cõcor. c. ex pænitentibus, & cap. canones cum pluribus ſimil. d. l. & diſtin 55. ca. ex pænitentibus, cum tribus ſeq. & ca. 1 extra. de big. Vtrum autem excommunicatus poſſit ordinari, per Abba. in cap. cum illorum de ſente. excõm. vbi & an religionem ingredi.

g Solenniter. Vt in capitulo ſiquis poſt. §. 1. & capit. placuit, ante fi. diſtin. 50.

h Semel Cap vit autem, vbi Ab. de ſecu. nup.

i Vſus. Id eſt, vtilitas, neceſſitas, enim, & vtilitas inducũt diſpenſationem 1. q. 7. ca. tali. et ſup. de trãſlat. in princip. vel vſus, id eſt conſuetudo, ſic argumẽ. quod attendit̃ circa ordinandos, vt no. diſt 11. capit. nos conſuetudinem.

Circa ordinãdus attẽditur conſuetudo.

K collocari. Cap. placuit. 1. d. ſt. 50.

l Negotijs. Secus ſi det operam artificio, quod licet clerico. Differt enim artificium a negotiatione, vt ponit Anto. de Butri. & Ab. in c. fi. in fi. in quadam additione, de vit. & hon cleri.

Artificiũ Negociatio.

ANTON. TIMOT. Negociatio dicitur quando res empta, non mutata materia, alteri venditur, Artificium vero quando quis emit materiam aliquam, & per artificium, reducit in aliam formam.

m Sæcularibus. Quales ſunt procuratores, actores executores tutores pupillorum, de quibus plene Abb. & Doc. in capi. 1 de obligat. ad ratioci. redd.

n Poſt depoſita onera. Item ſi ante, ſi parati

ſint

prehenſa fuerit inculpata, omnibus poſsũt muneribus honeſtari.

Vſurarius non poteſt ordinari ; & ordinatus eſt deponendus, h.d.

Quod ſi quis vſuras, [a] dum negotiaretur exercuiſſe compertus fuerit, non ſolũ ordinandus non eſt, verũ etiam ordinatus deponendus. Mens enim auida, nec abſtinere nouit vetitis, nec gaudere conceſſis.

Simoniaci, ſeditioſi, & iniuriarum ultores ordinari non poſſunt. h.d.

Idem ſtatuendũ eſt de eo, qui quaſi dona Dei empturus pecuniam ad imitationẽ Simonis obtulerit, [b] idẽ & de ſeditioſis, & his, qui propriarũ iniuriarum pertinaces, [c] fuerint vltores.

Fur occultus poteſt poſt reſtitutionem, & pœnitentiam ad ſacros ordines promoueri. h.d.

De fure [d] an ad ſacros ordines promoueri poſſit, quæri poteſt, & ſi quidem ſponte [e] furtum confeſſus damnum [f] paſſo ſatisfecerit, [g] & pœnitentiam peregerit, ſi alioqui idoneus fuerit, nec ſuper furto manifeſta reſperſus infamia, [h] ad ſacros ordines procul dubio promoueri poterit.

Baptizatus in ægritudine non debet ordinari regulariter. h.d.

hoc dare Idoneos fideiuſſores pro adminiſtratione ſecundum Vin. Hoſt & Abba in c.1. de obl. ad ratiocin. reſp per l. reſcripto, § debitores, ff de mun. & ho & per l quiſquis, e nerſis, C. de Epiſco. & cleri. per quæ iura dicit Hoſt. obligatum ex cauſa mutui vel ſimili ab ordinando non repelli. Sed quid ſi debitor ex diſſimili cã puta, ex adminiſtratione vniuerſali fuerit promotus. Reſp quod non patietur per hoc ſed bona eius dabuntur creditoribus in ſolutum quæ ſi nõ ſufficiãt tenebitur Eps de ſuo, quia abſtulit ordinato occaſionem negotiãdi, & lucrandi, vt plene not in d c. 1.

a Vſuras. c. 1. c. de Petro, & c. ſi quis, diſt 47.

ANT. TIMO. Eſt enim peccatũ capitale contra iuſtitiam, & charitatem r ſpeciẽ proximũ, de quo peccato, vide multa apud S. Th 2. 2. q. 78 per tot. & ſum miſtas in verbo vſura, & infra li. 4. tit 6. de vſu & Alex de Ales. par. 1. q 59 memb. 4. art. 1. 1 3 & 4.

b Obtulerit, c. pſl. maritum, in fi. di. 33.

ANTO. TIMO. Quid ſit ſimonia, vide inf. li. 4. titu. de ſimonia, & S Tho. 2. 2. q. 100. arti. 1. & Alex. de Ales, par. 2. q 162. per totum.

c Pertinaces. Nota quod hoc verbum nõ ponitur in c ſeditionarios, diſtin. 46 vnde ſumitur, ſed eſt omnino neceſſarium, vel laltem valde opportunum ex duobus. Primo, quia ſi quis aliquando vltus fuerit iniuriam, & Pænituerit, non eſt repellendus ab ordinario. Vnde pertinax dicitur qui vult perſiſtere in ſuo errore & non vult ſe corrigere, c. qualiter, id eſt, vbi Abbas in pri. de accuſ. Secundo dantur caſus, in quibus quis poteſt iniuriam vlciſci ſine peccato, vt no. in ca & qui emendat. diſt 45. & in c. ſi quis erga, 2. q. 7. quibus caſibus nõ poterit appellari pertinax, cum id faciat lege permittente.

ANT. TIMO. Is autem dicitur pertinax, qui in propria ſententia perſeuerat plus quam oportet, ſecundum Iſid. lib. 6. etymol. Eſt autem peccatum mortale, vel veniale ratione ſubiectæ materiæ circa quã verſatur, id eſt, pro eius grauitate, vel leuitate, Vide S Tho. 2. 2. q. 138. artic. 2. Appellat autem Ariſt. in 7. Ethic. c 10. pertinaces iſchirognomones, id eſt fortis ſententiæ, & idiognomones, i. propriæ ſententiæ.

d De fure Nota in hoc §. quinque quæ requiruntur ad hoc, vt fur. promoueri poſſit Primũ, quod ſponte confiteatur. Secundum, quod ſatisfaciat damnum paſſo. Tertium, quod egerit pænitentiã. Quartum quod ſit aliàs idoneus. Quintum vt non ſit infamia adſperſus. Item no. per Abb. in c. ſi. de fur. Quæ male ſeruata fuerunt in famulo quidem meo fure qui me ſpoliauit pecunia, & nũc eſt cleric⁹ ditior me.

e Sponte. Mitius ergo agitur cum eo qui eſt ſponte confeſſus, quã eſt conuicto, ca. presbyterũ, diſti. 50 & 21. q 2 cap non dicatis. Quod intelligi ge niſi cõfiteatur timore futurarum probationũ. Tunc enim non videtur ſponte cõfeſſus, l. nouiſſime, ff quod fal tuto. autor. & per Abb. in cap. de hoc, de ſimo. & in ca. at ſi clerici. de iudi. Argu. contra quod non ſit parcendum, ſi delictum ſit ex malitia perpetratum, non ex lapſu & ſimplicitate, ex his quæ ponit Abbas in capitulo inter corporalia, de tranſlatio.

f Damnum paſſo. Intellige ergo quod hic dicitur de eo qui rem alienam ſurripuiſſet, non de eo qui ſurripuiſſet rem propriam ab alio poſſeſſam, hic enim quamquam male faciat, & pænitere debeat, ad reſtitutionem tamen non tenetur, cum nemini damnum inferat retinendo ſuum. vt per Abb poſt Inn. & Ioan. Andr. in capitulo olim, de reſt ſpol. in fi.

g. Satisfecerit. Aliter n. pænitere non poteſt dummodo ſatisfacere poſſit, 14. q. 6. c. 1 & de homicid. c. ſicut. § eos, & de vſur c. cumtu.

h Infamia. Scilicet facti, quæ grauat opi. l 2. ff. de obſeq. lib. praſt & a promotione repellit. c tãtis, d 81. & c. laici, d. 33. & c. omnipotens, de accuſ.

Aa

Sed etſi nullum quis delictum perpetraſ ſe deprehendatur, quod illum a ſacris exclu dere valeat miniſteriis, adhuc tamen ſi vel de fide eius, vel continentia ſuſpicio ſit, pro mouendus non erit. Vt ecce, ſi quis in ægri tudine[a] cōſtitutus baptizatus fuerit: quia fi des eius non ex voluntate,[b] ſed ex neceſſita te[c] videt eſſe, presbyter ordinari nō dbet. Ni ſi forte poſtea[d] ipſius ſtudiū & fides emicue rit, aut hominum caritas[e] hoc exegerit.

Rebaptizati non ſunt promouendi. h. d.

Scienter autem rebaptizatis,[f] vt ad cleri catus gradum promoueātur, permittendū non erit.

Filii presbyterorum non poſſunt ordinari, niſi fiāt regulares, vel monachi, uel niſi ſint nati ex le gitimo matrimonio, vel ſint valde morati. h. d.

Presbyterorum[g] quoque filii[h] a ſacris mi niſterijs arcendi ſunt: niſi, aut monachi fiāt vel cōgregatione canonica[i] regulariter viuē tes religioſe[k] probati fuerint conuerſari.

Legitimi, & ualde morati filii presbyterorum poſſunt promoueri. h. d.

Sed hoc de iis intelligere nos oportet, ad quos adulterio natos paterna flagitia here ditaria ſucceſſione deſcendunt. Vnde ſi vel ex legitimo nati ſunt matrimonio,[l] vel mo rum honeſtas eos commendabiles fecerit, exemplis, & auctoritatibus nonſolum ſacer dotes fieri poſſunt[m] ſed etiam ſummi ſacer dotes.[n]

Bigamus & qui vxorem duxit viduam, eiectā meretricem, ordinari non poſſunt. h. d.

Item repellendi ſunt bigamus,[o] & qui vi duam, vel eiectā meretricem, vel ancillā vxo

a In ægritudine. Hoc intellige de adultis, nam pueri etiam ab hæreticis baptizati promouentur, 1.q.4 c. placuit.

b Ex voluntate. Scilicet libera, ne ſit contra capit. maiores, §. ſi de baptiſ. & eius effect. & de hoc di. 67. per totum.

c Ex neceſſitate ſ. præſumptiuè; qa præſumitur non vere pænitēs, qui eſt mortis cā pęnitens, & ſic præſumitur peccata ei non eſſe dimiſſa, & ſic in deteriorē partem, cap. aliter. 30. q 5. Si tn̄ ſtati moreretur præſumeret eccleſia ei peccata eſſe dimiſſa, c. nullus, de pæ, diſ. 7. Et ſic not. ꝙ eccleſia circa idem factum habet contrarias p̄ſumptiones, ſed diuerſo reſpectu. fac. c. prolatum, de conſ. diſt. 3. Sed cum hæc irregularitas proueniat a peccato, & cum baptiſmus tollat peccatum, quare nō tollit in hoc talem irregularitatē. R. ñ. vt no. in ca. ſi quis, d 57.

d Poſtea. Per ſequens. n. factum eluditur præſumptio pręcedēs, ſic c. tunc valere, de conſec. di 4. & 34. q. 1. cum per belli cam fac. cap. 1. diſ. 57. vnde ſumitur, & l. diuus ff. de reſti in inte.

e Caritas. Arg. ꝙ propter hominum caritatem aliqua conceduntur, quæ alias non concederentur, vt in capit. preſſis, di 55. & c. 1. diſt. 57. & 1. q 2. c. tali.

f Rebaptizatis. Concord. c. confirmandum, de conſe. diſ. 4. c. quibus. Erunt tamen ſemper in habitu clericali, c. dictum, de conſe. di. 3. & no. & in d. cap. confirmandum.

g Presbyterorum De hoc de fil. presby. per totum & d 56 per tot. & quod hic dicitur amplia etiam in diaconis & ſubdiaconis, & cum in his eadem ſit ratio quæ in presbyteris, ſ. odium paternum, & quia timentur in eis exempla paterni criminis, 6. q. 1. c. ſi quis cum, & 15. q vlt. ca. cum multæ, & diſt 24 c quando.

h Filii. Sed nunquid & nepotes? & idem vī, l. liberorum, ff de verb. ſign. & l. filium, ff. ad Senatuſcōſul. Maced. Tu dic cōtra cum odia ſint reſtringēda. c. odia, decr. iure in 6. facit, ff. de rit nupt. l. lege. Iulia, §. 1.

i Canonica. Diſt. 56. c. 2. & c. 1. & c. ad abolendam de filiis presbyterorum. Et hoc quia religionis ingreſſus irregularitatē tollit Quidam tamen contrarium aſſerunt, tenentes quod talis ingreſſus nihil aliud operatur, niſi qđ cum talibus facilius diſpēſatur, vt no. plene, diſ. 66 ī prin.

Ingreſſus religionis antollat irregularitatem.

k Religioſe. Bene dicit, religioſe: q̄a locus non ſanctificat hominem c. nō loca. di. 40. & cōuerſari in monaſteriis ſępe ſunt deteriores aliis. c. quamlibet. di. 47.

Locus nō sāctificat hominē.

l Matrimonio. Hētur in c adhęc de fil presby.

m Fieri poſſunt. Non tamen propterea deſeruire in eccl. paterna c. ad extirpandas, đ fil. presby. & c. inter cæteras, vbi Ab. & alii de reſ.

n Summi ſacerdotes c. Oſius d. 56.

o Bigamus. Extra de big. non ordi. per totum, & 33. diſt. per totam & alias multis in locis. Eſt aūt duplex ratio, ob quam bigami prohibētur ordinari, vt per Abb. in rub. de bigam. non ordin.

ANT. TIMOT. Bigamia ita definit Pet. de Pal. in 4. ſentent. diſtinct. 27. quæſt. 4. articu primo, eſt defectus ex ſecundis nuptis proueniens. Et S. Thom. in 4. diſtinct. 27 quæſt. 3. articulo 1. dicit, quod bigamus ſit irregularis, quia ſignificatio ſacramenti non manet integra. Vnde Apoſtol. ad

Timi.

Tim.3. Vnius uxoris uir, & ad Tit.1. vide Alex. de Ales, par. 4 q. 24. memb. 5. ar. 3. §. 4.

Electa. a Vidua Sic, c. uidua, diſt. 34. aliquando, & quę nũquam uirum habuit. l. malum, § vidua, ff. de verb. ſign. Aliquando, quæ habet maritum inutilem, ut not. in l. fi. C. ad l. Flau. de plagiar. Ex cõi tamen loquendi uſu vidua dr̃, cuius maritus eſt mortuus, & ita ſumeretur in ſtatutis, ut per Abba. in ca. ne pro defectu, de elect. & in ca. ex tenore, & in c. ſane, in fi. de foro compet. & per Doct. in c. ſignificationibus, de off. deleg. vel ſi diuertit. l. mulierc, ff. de dona. inter uirum & uxorem.

trices ſunt appellatæ, facit 32. q. 4. cap. meretrices, ſed vt hic de bono opere lagidari. Eſt enim opus charitatis meretricem ducere & peccatorum operatur remiſſionem, ut c. inter opera, de ſpon. vnde non debuit ob opus bonum fieri irregularis Sol. ꝙ hoc operatur ex cellentia ſacramẽti ordinis, quod appellatur dignitatis, 1 q. 1. c. remiſſionem, §. ſed notandum, & inf. de ſectam. §. fi.

rum duxerit. Vidua [a] eſt cuius cognitæ maritus mortuus eſt. Vnde is, qui ab alio quidem ductam, ſed minime cognitam [b] duxit vxorem, propter hoc impediri non debet, quin poſſit ad ſacerdotium promoueri, cũ neuter carnem ſuam diuiſerit in plures.[c]

Eiecta olim maritus, & meretricis non poteſt ordinari, h.d.

Eiecta eſt, quæ, viuente marito eijcitur meretrix,[d] quæ multorum [e] libidini patet, & cuius turpitudo publicè venalis eſt. [f] Quod non de iis intelligendum eſt, qui tales adhuc vxores retinent, nam in iis alia [g] ratio eſt: quia ſcilicet coniugati nõ poſſunt in ſacris eſſe conſtituti: ſed de iis, quorum vxores defunctæ ſunt.

Bigamus eſt, qui duas duxit vxores, h.d.

Eſt autem bigamus, qui duas habuit vxores ſiue baptizatus [h] ambas, ſiue etiam antè baptiſmum [i] alteram.

Qui ſecundas nuptias, uel cum vidua de facto contraxerit, reputatur bigamus, h.d.

Si quis tamen laicus primam duxerit, [k] in ſacris conſtitutus alteram, an ſit inter bigamos reputandus hæſitatũ eſt. Ex facto [l] autem reſponſum eſt, hunc quidem nec bigamũ eſſe, nec maritum viduæ, [m] quia tamen quantũ in ipſo [n] fuit, ſecundas nuptias contraxit, & viduam duxit, tanquam [o] de bigamo fore conſtituendum.

Fornicatus cum pluribus concubinis, non incurrit irregularitatem bigamiæ, h.d.

Aliud iuris de concubinis, quas ſi plures quis habuerit, irregularitatem biga-

b Cognitã. Forte, quia maritus ante mortuus eſt, ꝗ̃ illam duceret uel religionem ingreſſus eſt, & c. ex publico, de conuerſ. coniug. vel forte frigiditate eſt ſeparatum matrimonium, concor. c. debitum, in fin. de bigam. non ordi. & d. 34. c. uidua.

c In plures. Qui ergo duceret a ſe prius corruptam non reputaret bigamus, cum eo caſu non poſſit dici diuiſiſſe carnẽ ſuã in plures, & ita tenet abba. in c. debitum, ante fi. de biga. non ordinan. & in ca. 2. de conuer. coniug.

d Meretrix. Sic c. vidua, d. 34.

Meretrix multi qui dicuntur. e Multorum. Sed quinam multi dicentur, in hac materia? Quidam ꝙ duo, §. fin. inſti. de iure perſonarum, alij quod quadraginta, capitulatores, de cler. excommunic. uel interd. miniſtran. Alij quod longe plures, argum. capitul. diſciplina, diſtin. 45. Tu dic quod id relinquetur arbit. iudicis, cum lege non ſit determinatum, leg. 1. ff. de iur. delib.

f Venalis eſt. Nam ſi nõ quæſtus gratia ſui copiã faceret, ſed amoris, vel libidinis, non eſſet propriè meretrix, cum non mercas, a quo actu meretrices ſunt appellatæ...

g Alia ratio. Simile eſt quod hr̃ in §. affinitatis, inſt. de nupt. & cõcor. c. 3 de big. nõ ord.

h Baptizatus. Di. 32. q. vlt. c. fi.

i Ante baptiſmũ. Mirum tñ in propoſito uideri poteſt, quod ſi quis ante baptiſmũ homicidiũ commiſerit, ſi ſequatur baptiſmus, non remanet irregularis poſt homicidium baptizatus, abba. in c. presby. de hom. Sed dic quod bigamia contrahitur poſt baptiſmum, homicidiũ ante.

k Duxerit. Et cognouerit, abba. & Doct. in c. fi. de biga. non ord.

l Ex facto. Vt in c. nuper, & c. fi. de biga. non ord.

m Viduæ. Scilicet ſi ponamus illum viduam duxiſſe.

n In ipſo fuit. Nõ ergo quod in delicto affectus punitur & habetur ꝓ facto, l. ſi quis ſeruo, C. de furt. le. diuur, ff ad l. Corn. de ſica. c. fi. d. 49. c. 3 de ſpon impub. in 6. l. ſi quis pudicam raperet, C. de epiſc. & cler.

o Tanquam. Similitudinarium eſt non ueritatis expreſſiuum. Nota ergo paria eſſe, eſſe talem, & haberi pro tali, de quo per Bart. in l. ſi maritus, §. 1. ff. ad leg. Iul. de adult. & per abb. & alios, ad eum in c. nuper, in fi. ext. de big. non ord.

p Conſtituendum. Idem eſſet, ſi ex alio impedimento non tenuiſſet matrimonium, ꝑ affinitatẽ forte, uel conſanguinitatẽ, ut tenent Doctores com.

com in c.nuper. & c.ſi. de big.non ordin. Et nota q pœna committitur ex actu nullo, vt hic & per Abb.in c.cum Apoſtolica,de ſponſ.ſacit e. per venerabilem.qui fil ſint legi.& per Fel.in c.ex tenore,de reſcrip.Sed contra videtur,lacera,capi. ſane, extra de cleric. cō iug.Sol.vt per Ab. in d.c.nuper, poſt glo.

negandū,cæteri.Sol.prout hic ſit.puta hoc ſacramentum eſt dignitatis.iuxta hōt.in § notandum. 1.q.1.& iō maxima perfectio & corporis deſideratur in promouēdis. Ad obiectionē aūt dicimus eā non obſtare, cum aliud ſit conſiderare legē in cōi,& aliud in ſpecie, ſiquidē in ſpecie ius aliqd dat forma et ieb § ſi. ſup de ee.l. conſti not hæc impedimenta poſſe reddi ad deformitatem & impotentiā iuxt tot. tit.de corpo. vit. Not 2. non eſſe licitum ſe abſcindere ob regnum Dei cōſequendū, c. ſi quis abſciderit.diſ.55.

…mæ non incurrit,[a] ſed cum eo tanquā ſimpliciter[b] fornicatus ſit,quo ad executionē ſacerdotalis officii diſpenſare poterit.[c]

Corpore vitiatus ordinari non poteſt, h.d.

Cauenda ſunt autem iis,qui Eccleſiaſticis mancipandi ſunt officiis non ſolum animi, verum etiā corporis vitia.[d] Vnde aliqui parte corporis læſi ad ſacerdotium aſcendere non valent.

Modica læſio non impedit ordinandum, h.d.

Hoc tamen tunc obtinet cum euidens, notabilis eſt læſio.Cæterum ſi modica ſit, vt puta quia exiguā partē[e] elidit, [f]vel vnguē pollices amiſerint, ita vt ſine ſcādalo poſſint celebrare, a ſacerdotio repellendi non erunt.[g]

Abſciſſi ex neceſſitate, promoueri poſſunt, ſecus ſi ex voluntate, h.d.

Idē iuris eſt de eo,cui vel vi,vel cunabulis,vel de medicorū conſilio,metu imminētis periculi virilia[h] fuerit amputata,Qd ſi volētes,[i] & carnali vitio repugnare forte[k] cupiētes ſe ipſos abſciderit,q̄a ſui homicidæ ſūt,ad clerū peruenire nō poſſūt. Corpore.n.vitiati,nō caſu,ſed ꝓpria voluntate…

a Non incurrit. Imo contra,c.nuper,ext de big.nō ord. Sol. ibi loquitur quando vtraque ſolēniter fuit ducta & ſic peccatum fuit in ſacramento. hic, & in c.pen. de big.non ord.in eo qui non contraxit ſub ſpecie matrimonii. Et dic no. vnum mirabile,q plus vf habere luxuria, quā caſtitas,cōtra tex. in auth.de reſt.& ea quæ part.&c. de ſūne vide quæ ponuntur in c.vt debitum,de bigā. non ordi. Et nota q clericus concubinarius poſſet abſoluere concubinam propriam de peccato fornicationis cum ſe ipſo licet honeſtius faceret ſi alteri cōmitteret, vt per Hug. & Anton.de Butr.in eiſ.de tud. ab Epō qui renū. Epiſcopatui.

b Simpliciter. Sed quæ eſt in propoſito ſimplex fornicatio,& cur ita appellatur.Re. ipſo ſimplicem fornicationem admittere dicūtur laici,& conſtituti in minoribus ordinibus Et dr̄ ſimplex quia per eam non violatur votum,vel cōiugium ſpirituale,in diacono vero,& ſubdiacono eſt duplex,imo in presbytero eſt triplex, ſecundū Abb. poſt Hoſt in c.quo circa,extra de bigam.non ordin.

c Diſpenſari Non ſolum ab Apoſtolico, verum etiam ab eius legato,ad quem dirigitur decretalis c.quia circa,extrā de biga non ord. imo & ab inferioribus,vt no ibi per Abbatem.

d Cauenda ſunt. CASVS.in iſta parte ita figuratur. Quidā habebant diuerſos corporis defectus, vel in manu,vel in facie,vel in alia corporis parte,animo aūt cum eſſent perfecti,ita quod etiam ſuſpicione carerent,volebant ordinari. vnde fuit dubitatū an poſſent.& cum leges & can. ſint promulgati ad medendū animæ & non corpori iuxta diſt.4.in prin.& c.1.nō videbatur id eis eſſe de-

d Vitio No.quod verbū vitiū,refertur ad animum & ad corpus.ſt.de ſi. § ſed ſciendū, cū ſeq & l.ob quæ vitia,ff.de ædil. edi. Corporis autē vitiati,deſignificationem adeſſe quadrupliciter, videlicet ex defectu,ex deformitate,ex inhabilitate,ex diminutione,ex augmento,vt per Abb. in c.fin. de cor po.vitiat.

e Exiguā partē. fac.ca. 1.& fin.de corpo.vitiat & l 1. verſic.proinde.ff. de ædil.edict.

f. Digit. Qui a eū nō habeat officiū in corpore per ſe diſtinctū.non dēt membrum appellari,vel pro membro haberi.cap. ſinguli.diſt 89 & per Abb in c.1 qui cler. vel voueut & in c.clericis,ne cler.vel monach. & in cap. cum filiorum,de ſent excom & in ca. ego.de iur. iur & per Legiſt.in l.2.ff.de publ.ind.& in l.nō ſunt liberi.ff de ſtat.hom.& in auth.ſed nouo iure,C.de ſer.fug

g Non erunt Sed quis declarabit,an ſit ſcandaluſi,vel non ex vulnere manus,vel alia corporis debilitatione Reſpondeo ſecundum Inn.Ioann. And. & Abb.in c.ſi de corp. vit. quod declarauit Epiſcopus.

h Virilia. Capit.ex parte 1.& 2. extra de corpor. vitiat

i Volentes Vt c.ſi quis abſciderit, cum pluribus ſeqq.diſt 55.

K Forte. Affirmatiue,et dubitatiue poteſt hic ſumi verbum hoc Forte,de quo late per Doc.in c. accedens,vt lit.non conteſt.

l Homicidæ. Nō q̄a homicidæ vere ſint facti,ſed

propter

propter homicidii periculum, quod ſectionem, ſeu qui ppterea dicūtur homicidæ, ſicut & qui in ſanctem exponit; homicida dicitur, di. 17. cap. ſi Argu. quod non eſt conſiderandum quid euenit, ſed quid euenire poſſit, vt 22. quæſt. 1. cap. in nouo, & di. 22.

g Tale quid. Refert ad ſupradicta omnia corporis vitia.

b Non amittet. Licet res deuenerit ad eum caſum a quo incipere non poteſt, de quo in l. pluribus ff. & ſi placeat, ff. de verb. obl. & in ca. 2. de electio. & g r. amittet tamē executionem ordinis ob deformitatem, & ſcandalum vt in ca. 2. & ca. 3. de cler. ægrot. vel debili.

ſunt intelligendi, & ſicut in illis veniam caſus impetrat;[a] ita vindictam in iis voluntas poſtulat.[b]

Oculo priuatus indiſtincte promoueri non poteſt licet retineat ordines, ſi poſtea talis priuatio contingat. h. d.

Hæc autem diſtinctio[c] non in omnib. mēbris[d] ſibi locum vendicat. Cui enim oculū[e] abſtulit caſus, licet voluntas deſit, ſacerdotium tamen conſequi non[f] poteſt. Cæterum ſi ſacerdotali in ordine cōſtituto, tale quid[g] acciderit, quod olim integer acceperit, nō amittet.[h]

Olim furioſus vel aliter vexatus, nō poterat ordinari. Clerici, qui aliquādo fuerūt dæmoniaci, non poſſūt ad vlteriores ordines promoueri. h. d.

Is quoque, qui in furorem aliquando verſus inſaniuit,[i] aut quolibet modo vexationis incurſibus effertur, aut qd prope furorem[k] accidit, in ſcæna[l] luſerit, vel afflictione diabolica vexetus fuerit, ordinari non poterim. Clerici etiam, qui in adoleſcentia adæmonib. cognoſcūtur obſeſſi, ad ſuperiorem gradum aſcendere non poſſunt.

DE PRAEBENDIS, ET *aliis[n] beneficiis.*

TIT. XXVI.

Præbenda.
- Quid.
- Cur inſtituta.
- Modi conceſſionum.
  - Per collationē,
  - Per inſtitutionē.

Caſus nō excuſat in amotione terminorum.

ca denique & 23. qu. 5. c. regentes; & ff. de his qui deiec. l. ſi vero, § penul. & C. de vſuſr. leg. ſi ambiguitatem, & not in c. ſi quis abſciderit, d. 55. arg. tamen cōtra 23. q. 5. c. de occidendis. vide text. in c. ſi 15. q. 1.

a Impetrat. Sic & ſimplicitatem & ignorantiæ venia tribuitur; de conſec. di. 2. c. 1. & ca. cum vniuerſorū, de ter. permut. Caſus tamen non excuſat in amotione terminorum l. 1. ff. de term. moto. & not. in c. quipartem di. 55. vnde ſumitur.

b Poſtulet cap. qui partem, di. 55.

c Diſtinctio. Inter caſum, vel infortunium, & ſpōtaneam voluntatem.

d Membris. Quid autem veniat mēbri appellatione, no. ſup. proxi. §. in verb. digiti

e Oculum. Vtra ſi. diſt. 55. ſi quis tñ oculum amitteret non propterea excuſaretur a tutela, vt C. de excuſat. l. frater tuus.

f Non poteſt. Et licet conſueuerit Curia diſpenſare, præſertim qn quis amiſit dextrū oculum, & ſic nō oculum Canonis, vel Euangelii, nō propterea tñ minus recte dicitur non poſſe talis adſacerdotium promoueri.

i Inſaniuit. Cap. maritum, d. 33. in fin. hic tamen promotus non deponitur. 7. q. 1. c. quāuis, & not. in d. c. maritum, & ſupr. eo. §. proxime antecedenti, & 15. q. 1. c. ſi

K Prope furorem. Not. furioſos, & ſcænicos æquiparari, fac. c. maritū di. 33. cum ſeq.

l In ſcæna luſerit. Quid aūt ſit ſcæna vide per Abb. in c. ad honorem, de aut. & vſu pal.

m Clerici. Fac. c. clerici, di. 33. vnde ſumitur.

ANT. TIM. Qūo autem poſſit deprehendi, an quis ſit dæmoniacus, hr in c. 2. 7. q. 2. in tex. et in glo.

DE PRAEB ET alijs beneficijs.

Ioa. Bapt.

Continuat iſte tit prout legimus in princ. ei[9], vel qi eas aliter hactenus autor explicauit de clericiſatione Ordinis, hic tractat de eis rōne beneficii, et primo ſ cōi voluit hāc materiam explicare, quia ord. doctrinæ id requirebat, vt diximus ſup. in rubr. de iure canonico ideo propoſuit præſentē tit q di uiderit In 2. par. princ in t hr continuatio, ut & propoſitæ materiæ explicatio, a rbo præbenda.

Non dicimus poſſe quod poſſumus uia extraordinaria

Præbēda an beneficium.

ti. Cum non dicatur illud poſſe fieri, quod pt ſolum fieri per remediū extraordinariū, id n. dicimus poſſe facere quod de iure poſſumus, 22 q. 2. c. fa l. homo, & l. filius. de cond. inſtit. & tradit per Abb. in c. paſtoralis, in fin. de eā pe ſet propter

n Aliis. Nota uerbum quia includit quod præbendæ ſunt beneficia quod & verum eſt, per ea quæ Ro Rom. deciſ. 8. alias 2.47 in not. Quod

Quod habens, ſed an ſimplex cononia, vt per Ro. Ro. dec. 16. alias deciſ. 445. in fac. not. per Abb. & alios, in ca. tua, de verb. ſignific. & cap. poſtulaſti, de reſcrip.

quæ ſui natura iunguntur, non deant diſiũctis ſtrictatibus cõprehendi, arg. l. cũ actũ. ff. de neg. geſt. Præbẽda. Hæc pars ſubdiuiditur in 4. par. in prima habetur quid ſit præbẽda, in ſcd̃a cui conferatur, in tertia a quo cõferatur, in quarta quõ conferatur, ſecunda ibi cum enim, tertia ibi, & ideo. quarta ibi, cõcedunt. quo ad primum caſus non figuratur, ſed ex hac definitione nota principalem intentionem auctoris illam eſſe, videlicet, explicare prebẽdas ꝓprie dictas, ſecundo reliqua quoq. beneficia.

Connexa & dependentia ſunt ſimul tractãda hoc dicit.

POſt hæc[a] videamus de præbendis & illarũ conceſſione, quo pars Iuris extra propoſitam quidem materiam fortaſſe videri poterit. Loquimur[b] enim in præſenti de iure perſonarum[c] Sed cum ſupra de dignitatibus[d] Eccleſiaſticis, quib. præbẽdæ videntur[e] annexæ[f] locuti fuerimus, nõ ſine cauſa[g] ſequenti loco poteſt hæc iuris materia tractari.

Præbenda quid ſit. h. d.

Præbenda[h] nihil eſt aliud quam ius[i] percipiendi prouentus eccleſiaſticos, tamquã vni[k] de collegio competẽs, & ex canonica[l] procedens.

Qui in altari laborat, de altari debet & vigere, hoc dicit.

Cum enim, vt lex diuina[m] præcipit, qui altari ſeruit, de altari debeat & viuere,[n] dignum eſt, vt qui diuinis adſcribuntur obſequijs, Eccleſiæ ſuſtententur ſtipen

POſt hæc CASVS non figuratur. No. tamen quãdo aliquis auctor tranſit de vna materia ad aliam, conuenit eas ad inuicem continuare. No ſecũdo tractatus rerum, quæ inter ſe ſunt annexæ debet eſſe continus, & vnitus.

a Poſt hæc. Scilicet quæ diximus ſupra ti. de iure ꝑſonarum vſque huc & ſumpta eſt imitatio ab inſtitutionibus ciuilibus in tit. de le. in prin.

b Loquimur. Id eſt, locuti fuimus & ſic tẽpꝰ pro tẽpore ſumit, ut C. de his, qui not. in fa. l. ſi poſſidẽdũ, & ibi not. Vel loquimus, i. loqui dẽremus, ſi materiã ꝑcedentẽ proſequeret, ſic in au. th. de cõſã & vte. fac. §. ſi igitur col. 6. vel loquimur. i. ſumus in tract.

h Præbenda. De iſta reſcriptione, vide per Hoſt. in ſum. eo & per oẽs in c. cum M. Ferratienſis, de cõſti. & per Arch. in c. ſi iuſta. de reſc. in 9. & per Arch. in Rub de conc. præben.

i Quam ius. Nota ergo, ꝙ prębenda eſt nomẽ iuris: vt in c. cũ M. Ferratienſis. de conſti. & in c. dilecto de pręb Sed conſueuit quæri, an ſit ius ſpirituale. Et reſp. ꝙ quãdo eſt connexa canonicatui, videtur ius ſpirituale, ſecus quando non eſt connexa, cũ ẽt laicus poſſit habere præbendã, de quo late in locis ſupra all.

c De iure perſonarum. Nota ergo quod virtus illius rubricæ de iure perſonarum extenditur vſq; ad hunc titulum immo vſque ad finem libri, cum ibi vltimo t[illegible] de reg. monach. qui ſunt in numero perſonarum eccleſiaſticarum.

d De dignitatibus. Quid autem ſit dignitas, & quomodo diſter a perſonatu, vide per Hoſtienſ. in ſum eo. § quid ſit dignitas, & per Abb in c. de multa, ext eo.

ANTO. TIMO. Dignitas Eccleſiaſtica dicit ad miniſtrationem rerum Eccleſiaſtiaarum cum iuriſdictione etiam in modicis cauſis, ſecundũ Pet. de Anch. in cle. ſi dignitatem, de præb. An autẽ dignitas appetere, vel quærere liceat, in quibus eſt honor, & adminiſtratio, vide S. Th. 2. 2. q 131.

e Videntur Forte ideo poſitum eſt verbum vidẽtur, quia poteſt fieri, vt quis ſit perfectus canonicus ſine præbenda, vt late habetur per Abb. & alios, in c. cum M. Ferrarienſis, de cõſti ideo poſuit notatum improprietatis.

f Annexa Et in cap relatum, & c. dilectus, eod. & in ca. cum, ſuper, de conceſ. præb & per Hoſtienſ. in ſum, eo. in prin. Et quomodo ſe habeat iſta connexio, vide per Abb. in c. minoribus, & in c. dilecto, ext eo.

g Siue cauſa. Immo ſatis bona occaſione, cum ea

K Tamquam vni. Per iſta verba excluduntur præbendæ, quæ poſſunt aſſignari puris laicis, quibus no. cõpetũt tãquã perſonis de collegio nec deſcẽdũt ex canonica, vt not in c. cũ. vt Ferra. de conſ.

l Ex canonica Sicut deſcẽdit actio ex obligatione, l. licet, §. ea obligatio ff de proc. habetur in c. cũ M. Ferra. de conſt & in c. maioribus, eo.

Cum enim CASVS. Quidam clerici inſtanter petebant præbendas ab Epiſcopis propriis, ea ratione quia ſeruiebãt altari. Epiſcopi vero id denegabant, quia bonæ Eccleſiarum ſunt bonæ pauperũ, e clericus c. paſto. 1 q. 2. cum vulg. vnde fuit quæſitum quid iuris. Sol vt hic habetur Per rationem in tex aſſignatam, quando autem dicitur bona Eccleſiæ eſſe pauperum, intelligitur ſecundum portionem, & non totum, vt Doct. declarant, licet in hoc ſit maxima controuerſia Not. mercenariũ dignũ eſſe mercede ſua. & ideo clerici pñt viuere de bonis Eccleſiæ, c. quicunque 12. q 2. Io. Bapt.

m Lex diuina. Concor. c. ex his, 13. q. 1. & cap. Eccleſiaſticis, 1 q 2. et c. cum ſecundum, & c. extirpãdæ & c. relatum. eo.

n Viuere. Sed non luxuriari, facit diſtinct. 44. in prin.

dijs,[a] Et ideo inſtitutũ olim [b] fuerat, vt ordinationes eorũ, qui ſine certo titulo ordinati eſſent, in iniuriã ordinantiũ inanes [c] eſſent. Paulatim tñ benignius agi cæptum eſt; conſtitutũ [d] eſt enim, ut ſi Epiſcopus aliquẽ ſine certo titulo, vnde vitæ neceſſaria, [e] percipiat, ordinauerit; tãdiu ipſe, aut eius ſucceſſor, [f] ordinato neceſſaria ſubminiſtret, donec & in aliqua eccleſia conueniẽtia clericalis militiæ [g] ſtipendia [h] adſignentur.

Mandatum ſuſcipiens de ordinibus conferendis certis perſonis, non tenetur eiſdem prouidere de beneficio, ſed mandans: ſecus ſi ſit mandatum generale, h.d.

Quod ſi epiſcopus mandato; [i] alterius in aliena diœceſi ordines [k] celebret, diſtinguendum eſt, an de certis [l] perſonis mandatum ſuſceperit, an generale, & expreſſo nomine. Primo enim caſu mandans, [m] ſecũ-

prin. & not. per Abb. in c. cum ſecundum, extra eo. facit 1 2. q. 3. c. 1 & 2.

ANT. TIM. Vnde male diſpenſare prouentus eccleſiaſticos eſt peccatum mortale. Non enim eſt dominus clericus prouentuum eccleſiaſticorum; ſed diſpenſator ſecundum Theologos, quos in pauperes Chriſti diſpẽſare tenetur, ſi vltra neceſſitatem ſuam ſuperſunt: ui de S. Thom. 2. 2. q. 185. artic. 7. & ib. Caiet. Licet quo ad eã portionẽ, q̃ clerico ſm diſtributionem a ſacris Canonibus, factã tangit, in qua nęre eſt domin⁹ poſſit diſponere, ac de bonis proprijs, vide Archiep. Flo. in par. 2. ti. 2. c. 1. §. fin.

a Stipendijs No. ergo q̃ præbenda ſiue beneficiũ eſt clerico quædam merces ſibi debita ratione oneris, ex quo videtur poſſe inferri, q̃ clericus pauper licite locat operas ſuas ſpirituales, nec cõmittit ſimoniam, ex quo non intendit uendere diuina, ſed viuere. Ita Abb. in c. cum ſecundum, eod.

& Et ideo. CASVS Cum quidam Epiſcopi conferrent Ordines proprio iure, quidem uero iure alieno, fuit propterea quæſitum an poſſent, & in iſta collatione tenerentur etiam conferre beneficia, & primo videbatur dicendum iure alieno id non eſſe licitum quia quæ ſunt ordinis nequeunt delegari cum a nuda voluntate nõ dependeant ut docet glo. magna ſuper cap. aqua de conſecra. & collatio Ordinis nihil habet commune cum collatione beneficij ob diuerſam cauſarum naturam, unde merito, &c. Sol. tñ ut hic dicitur quia in collatione Ordinis conſideratur iuriſdictio propterea nec ẽt obiectio tenet, beneficium uero & ordo habent de iure vnionem ad conſeruandam dignitatem Ordinis, iuxta not. per Doct. in capi. cum ſecundum, eod. & ideo etiam ſecunda ceſſat obiectio unde not. in primis vnionem inter ordinem & beneficium, ita quodqui habet vnum debeat habere reliquum iuxta cap. cum ſecundum, & cap. dilecto, de præb. Not. 2. Epiſcopum punitri ſi ord. net aliquem ſine t. 1. d. c. cum ſecundum. Not. 3. argumentum, bona eccle. principaliter eſſe inſtituta ad cõmodum clericorum.

b Olim. Ca. neminem, & cap. ſanctorum d. 70 & c. cum ſecundum, extra eo. & nouiſſime per Concil. Trid. ſeſſ. 23 ca. 16. in decretis refor. & ſeſſ. 21. c. 2 in re. ſe ref. orm.

ANT. TIMO. Quia ſine ſubſtantia rerum non poteſt Eccleſiæ deſeruiri, capit. ſi quis obiecerit, 1. quæſt. 3.

c Inanes. Niſi promoti fuiſſent ad titulum patrimonij, c. tuis, & c. Epiſcopus. eod. & inf. eo. vel niſi & dic inanes quantum ad executionem.

d Conſtitutum. Cap. 2. cap. Epiſcopus, c. cum ſecundum, eo.

e Neceſſaria. Secundum facultates Eccle. & clerici dignitatem; ut no. in c. Epiſcopus eod.

f Succeſſor. Sed quare conuenitur hic ſucceſſor ex delicto defuncti; cũ regulariter crimina morte extinguantur, diſ. 23 c. quorũdam, & C. ſi re uel accuſa. mor. fue. l. 2. & L. vnic. C. ne ex delic. defun. Itẽ nunquid ſi iſte ordinator hẽt heredes reſpectu patrimonij ſui, an prius ſint cõpellẽdi hæredes q̃ ſucceſſor in dignitate? Reſ. ut late per Abb. in c. cum ſecundum, extr. eod.

g Militiæ. Argu. quod clericalis ordo eſt dignitas cum ſit militia: ut in c. eo libentius, ubi Anton. de Butr. de ſerui. non ord.

h Stipendia. Sicut ergo miles ſæculi habet ſtipendium a domino temporali; ſic miles Dei habere debet ab Eccleſia. Vnde infertur quod clericus debet gaudere priuilegio militari intellige de priuilegijs congruentibus ipſis clericis, ſcilicet ubi in eis eadem eſt ratio, vel maior; Abb. in c. cum ſecundum eod. & not. in l. miles. ff. de re iud.

i Mandato. Alias enim id ſine pœna facere non poſſet, vt c. 1. de tẽpo. ord. in 6. Concord. c. ſi Epiſcopus, eod. in 6. Differt autem mandatum a præcepto, ut per Abb. in c. eam te. de reſc.

K Ordines. Intellige de ſacris, quia in ordinatis ad minores non habet locum quod hic dicitur, ut not. in c. ſi epiſcopus, eo. in 6.

l Certis. Et expreſſis: quia ſi commiſiſſet ei ordinare clericos talis uil. x. uel loci, adhuc non eſſent perſonæ certæ, vnde haberet locum quod hic dicitur, & in cap. epiſcopus, eod. in 6. Vnde aliud eſt certum, aliud certum & expreſſum, facit c. a nc. capitaodæ. de conceſ. præb. & quod not. in d. c. ſi epiſcopus.

m Mandans. Qui eſt in culpa cum præuidere deberet an ordinatus haberet titulum, cap. 1. ſi epiſcopus, §. ſi uero e. de tit. lib. 6.

ANT. TIMO. Differentia eſt inter mandatum, & præceptum: Per mandatum enim intelligimus literas monitorias, quæ non important neceſſita-

G tem,

do mandatum ſuſcipiens [a] inopi ordinato vitæ tenebitur neceſſaria miniſtrare.

Ordinandi licentiam dans tenetur prouidere ordinato, non ordinans, h. d.

Eis autem, quibus a diœceſano datur licentia, ut a quo voluerint [b] Epō, ad ſacros ordines promoueri poſſint, ad præmiſſa nō qui ordinat, ſed qui licentiā tradunt, [c] obligantur: [d] niſi tamen ordinatus paterna hęreditate [e] vitæ poſſit habere ſubſidium. [f]

Præbendæ conceduntur per collationem, et per inſtitutionem & ſingulis rebus ſingula ſunt imponenda nomina, h. d.

Conceduntur autem præbendæ, vel beneficia duobus modis [g] per collationem, & per inſtitutionē. Collatio eſt libera quædā præbendæ conceſſio. [h] Inſtitutio eſt præbēdalis iuris ad p̄ſentationē patroni facta trāslatio quæ licet & ipſa collatio poſſit appellari [i] cōmodius tamen eſt in pręſenti ſingulas cauſas ſingulis appellationibus [k] diſtingui.

tem: per præceptum litteras præceptorias, quæ neceſſitatem'vt per Abb. ibi.

a Suſcipiens. Immo videbatur ꝙ puniri deberet mandār & imputare ſibi debeat, qꝛ tale elegit, & per alium fecit. Vnde idem eſſe deberet, ac ſi per ſeipſum elegiſſet, ca. qui per aliū, de reg iu. Sed hæc ue rā ubi mādauit de certo, facit tex. de elect. c. ſi compromiſſarius, §. 1. & l. ſi procurator in prin. ff. de cond. in deb. ubi ulgore generalis mandati non poteſt indebitum ſolui.

b Voluerint. Dū tamen ſit catholicus. ca. ueniens, de præſ.

c Tradunt. Cū illam dare non debeat in titulū non habenti, ca. ſi Epiſcopus, eo. in 6.

d Obligant. Quid ſi clericus ad ſacros ordines ſine titulo promotus promiſit epiſcopo ſuper hoc non inquietare eum: nūquid tali renūciatione non obſtāte agere poterit? Reſpon. ut not. in c. ſi Epiſcopus, eod. in 6. Videtur tamen hodie tota hęc materia immutata p Concil. Trid. per quod ſtatutum eſt neminem ad ſacros ordines poſſe promoueri, niſi legitime conſtet eundem ſufficiens beneficium Eccleſiaſticum poſſidere; vt apparet ſeſſ. 21. in decretis reformationis, c. 2.

e Hæreditate. Sed numquid quando quis habet ſufficiens patrimonium, ſit neceſſe quod expreſſe ordinetur ad titulum patrimonij? Quidā qꝫ nō. ut not. in c. ſi Epiſcopus, eo. in 6. Ioan. Goff. Inno. contra. & horum opinio videtur nouiſſime per Con. Trid. probata ſeſſ. 21. in decretis reformationis, c. 3. Sed nunquid ſi ordinato ad titulum patrimonio gratioſe beneficium confertur, poſſit licite conſeruare fructus patrimoniales pro ſuis hæredibus, & uiuere de reditib. beneficij? Reſp. poteſt: dum tamen honeſte uiuat, de hoc late per Abb. in quadam ſua diſputatione incip. Titius & in cap. Epiſcopus, eod.

ANTO. TIMO. Hinc colligitur, quod clericus poteſt habere de ſuo proprio; cum non habeat annexum votum paupertatis, ut religioſi, & regulares, vide S. Thom. 2. 2. quæſt. 185 ar. 6.

f Subſidium. Idem ſi dicas ſi habeat penſionem Eccleſiaſticam, ſed nec tale patrimonium, nec huiuſmodi penſio poterit extingui, vel alienari ſine licentia Epī, donec tales beneficiū Eccleſiaſticum non ſint adepti: vt per Concil. Trid. ſeſſ. 21. in decretis reform. c. 2. Et taliter ordinati gaudebūt priuilegio clericali nō ſolum in perſona: uerum & in rebus, 12. q. 2. c. Eccleſiarū ſeruos, & 16 q. 1. c. ſunt, qui de foro Eccleſiæ facti ſunt; licet nō habeant Eccleſiā: vt habetur, in cap. Epiſcopus, in fin. extr. eo.

Conceduntur. CASVS non figuratur. Sed not. cauſam diuiſionis cōferre enim beneficia inferiora, aut pertinet ad plenā poteſtatem legitimi Superioris, & hinc datur primus modus, aut non, & inde oritur ſecundus.

g Modis. Immo tribus, c. cum in illis, §. cum autem, eo. in 6. Sol. p̄ſentatio, & inſtitutio conficiunt vnum modum; cum vna poſſit ſtare ſine altera, quod ſatis apparet ex deſcriptione inſtitutionis, quæ ſtatim ſequitur, nec pręſentatio patroni aliquod ius ſpirituale trāſfert ſed eſt initium quoddam, ſeu quædam ſeruitus, c. quod autem, de iur. pat. ius enim ſpirituale tranſfertur per ſolam inſtitutionem. De quo per Abb. in cap. 2. in fi. de conceſ. præb. Sed adhuc contra; quia eſt modus electionis: ut ext. de ele. c. 1. & per tot. Reſpond. hic non tractat de electionis: quia de his ſatis dixerat ſupra de elect. cum titulis ſeqq. Quo modo autem differant electio, præſentatio, inſtitutio, collatio, & inueſtitura, dic ut per Abb. in c. auctoritate, de inſtitutio & inſ. titol. 1. §. ſunt autem, & §. diſſimiles, & per Io. de Sel. in tract. de benefic. in 1. par. q. 14.

h Præbendæ conceſſio. Intellige vel alterius beneficij.

i Appellari. Sed minus proprie.

K Appellationibus, id eſt, proprijs nominibus, & fac. § alio inſti. quib. mo. teſt. infirmen. & l. Labeo, §. 5. ff. de ſuppel. leg.

DE

DE COLLATIONIBVS.

Cum beneficia inferiora conferantur per collationem & inſtitutionem, §. fin ſup tit. prox & collatio videatur præcedere cum dependeat tantum à voluntate Prælati, vt in eo. §. dicitur, propterea poſt tit. præc. proponitur iſte, qui diuiditur in 3. par. in prima habetur à quibus beneficia conferantur: in ſecunda qualis ſit iſtorū conferentium poteſtas: in tertia an cum diminutione conferri ualeant: ſecunda ibi ordinarius: tertia ibi, & poſtremo.

a ANT. TIM. Collatio à conferendo dicta ſeu ferēdo in aliū & eſt in præſenti ſignificatione cū is qui habet poteſtatē cōferēdi præbendam, & beneficium in alium Nā & ſumitur alio modo pro ea quā faciunt ſcholares diſputando, & diſceptādo, vt in au th. etſi contra, C. de ſid inſt. Aliaq; fit comedendo, & bibendo. Tertia quæ fit coadæquādo, & cōparando.

ANT. TIM. Cōferuntur. CASVS non figuratur. Nota tamen citatam diſtin. quod cura eccleſiarū, aut ſpectat ad ſupremum caput ad ipſum ordinarium, aut ad priuilegiatū participantem de vtroque. Ioā. Bapt.

b Ordinario. Dicitur autem Ordinarius is eſſe, qui ſuo iure, vel principis beneficio vniuerſaliter iuriſdictionē exercere poteſt vbi habet. Sunt autem duplices, quidam habēt adminiſtrationē; vt epiſcopi habent & Epiſcopatus, quos actu regunt. Alij qui non habent adminiſtrationem; ſed tantum facultatem iudicandi, vt ſunt Epiſcopi renunciantes loco Epiſcopali, non dignitati, retinentes honorem ſine adminiſtratione, cap. 1. de ord. ab eo qui renū. Epiſco Item Epiſ cuius epiſcopatus omnino deſtructus eſſet, q eſſet epiſcopus nullius tamen Epiſcopatus, vulgo Nullatenenſis Gof. in ſū. de in integ. reſt.

Ordinarius Hęc pars ſubdiuiditur in 3 par. in prima explicatur poteſtas ordinarij; in ſecunda ptās legati de latere: in tertia pot ſtas ſedis Apoſt ſecūda ibi, ex legationis: tertia ibi, per reſcriptum; prima pars adhuc ſubdiuiditur in 3 partic. in prima adnota q ſit Ordinarius; in ſecū da declaratur præd. ptās, ſecunda ibi, quam conferendi, in prima. CASVS non figuratur. Not. tamen ius ſcriptū, & non ſcriptum æquiparari in conſtituendo Ordinarium iudicem, argumento, no. per Abb. in rubr. de conſuet. Ioā. Bapt.

c Cōſuetudo Quę dat iuriſdictionē. l. more maiorum, ff. de iuriſdi. omn. in d cap. cum dilectus, de conſuet. c. cum Eccleſia, & c. ſcriptum, de electio. etiam priuatæ perſonę cum contingat, vbi Abbas, & cæteri, de for. compet.

d Aut iuris. Sed quare eſt præpoſita in ordine litteræ conſuetudo auctoritati iuris? Reſpond forte, quia cōſuetudo in prouiſione beneficiorū præfertur iuri communi, cap. fin.

DE COLLATIONIBVS [a].

TIT. XXVII.

Collatio
- Ad quos ſpectet.
  - Ordinatium.
    - Epiſcopum.
      - Quomodo fiat.
      - Quo tempore.
    - Capitulum.
  - Legatū
    - Qui.
      - Nati.
      - Miſſi.
      - De latere.
    - Quas Eccleſias.
  - Pōtificē
    - Motu proprio.
    - Ad petitionem partis per reſcriptum.
      - Purè.
      - Iudicē.
      - Sub conditione.
- Differ. collationis.
  - Epiſcopi.
  - Legati.
  - Pontificis.
    - Vacantes.
    - Vacaturas.
      - Sibi reſeruare.
      - Alteri tradere.

Ex tribus capitibus conferuntur præbendæ, hoc dicit.

Conferuntur autem præbendæ, vel beneficia aut ab ordinario [b], aut ex mandato legati ſedis Apoſtolicæ, aut Pontificis reſcripto.

Quis ſit ordinarius collator.

Ordinarius collator is eſt, quem aut conſuetudo [c] approbauit, aut iuris [d] deſignauit

de inſt. c. ex noſcitur, de his, quæ fi à præl. & c. Abbate ſanc. de verb. ſignif. & c. cum Eccle. vbi etiam Abb. de elect.

a Epiſcopus. Cap. omnes baſilicæ, cum ibi allega. 16 quæſt. 7.

b Poterit. Capit. vn. ne le.va al qu. intro. vnde ſumitur.

auctoritas, vt Epiſcopus, Capitulum.

Si Epiſcopus & capitulum habent poteſtatem conferendi coniunctim, non poteſt vnus, ſine altero, niſi in vno ſubſit impedimentum, conferre, hoc dicit.

Quam conferendi poteſtatem epiſcopus [a], & capitulum interdum habent communiter, interdum diſiunctim, ſi communiter alter ſine altero illam exercere non poterit [b] niſi vel mortis [c], vel ſuſpenſionis, [d] vel maioris [e] excommunicationis [f] impedimentum in altero adeſſe contigerit [g].

Impedimentum non operatur, niſi coniunctim cum negligentia, h. c. dicit.

Cum vero ad ſolum epiſcopum cum conſilio ſui capituli, vel aſſenſu præbendarum ſpe erat collatio, eo defuncto, vel ſuſpenſo, niſi epiſcopus in petenda relaxatione ſuſpenſionis [k] ſit in mora [l], capitulum ſe non poteſt intromittere [m].

Quando periculum eſt in mora, non eſt collatio differend. s. h. d.

Vbi vero collatio aliquem cum conſilio

i Quam conferendi. Hæc pars adhuc ſubdiuidit in duas partic. in prima di. quid iuris de collatione pertinente ad plures: in ſecũda quid iuris de negligentia collatoris: ſecunda, ibi ea ratione quoad primũ CASVS ita figuratur. In quadã diœceſi orta fuit controuerſia circa poteſtatẽ conferẽdi beneficia inter Epiſcopum Capitulũ, & quoſdã alios. quidã n. dicebant beneficia eſſe conferenda ad ſimilitudinem electionis, argu. c. nouit, de ijs, quæ fiunt à præla. Quidam dicebant oppoſit. argumento, capit. ſi quis iuſto de ele. in 6. & capitu. 13. q. 1 eſtio. 1. vnde in hoc difficultate fuit quæſitum quid iuris. Solu. fuit data prout hic legimus, cauſa autem illa aſſignatur, quia cum poteſtas illa originaliter veniat à ſummo Pontifice, diuerſimodè conceſſa fuit, & hoc ſecundum qualitatem CASVS id poſtulantis, & propterea obiectiones abſq; alio ſoluuntur cum quælibet in ſuo caſu locum habeat. Not. 1. quod illa, quæ ſunt iuriſdic. poſſunt pertinere modo ad vnum, modo ad plures, clem. 1. §. de heret. No. 2. aliquid ad aliquem pertinere aliquando ſimpliciter, aliquando cũ conſilio, vel cum conſenſu alterius, c. 3. & 4. de ijs, quæ fiunt à præla & ibi Doct.

c Mortis. Idem ſi quocunque alio modo vacet ſedes, vt renunciatione, & depoſitione, vel alio quouis modo, vt 7 q. 1. ecce in quibus, & 23. quæſt. 4 in prin.

d Suſpenſionis. Pone quod fuerit peccatum, in ca. graue, de præb. Et an Epiſcopus ſuſpenſus conferat, latè Hoſt. in ſum. de elect. §. quia poſſit eligere, verſic. item iure impedit, vt per Do. in c. tanta, de exceſſ. & præla. & in c. cum bona, de eta. & qua. & in c. ſi celebret, de cler. excom. mini. & in ca. inter, de elect.

e Maiora aliud ſi minoris, vt ſupra, qui eli. eligiue poſſunt, §. 2 & ca. ſi celebret, de cler. excomm. munic. mini.

f Excommunicationis. Sed quomodo poterit hoc eſſe, cum collegium & capitulum non poſſit excommunicare, cap. Romana, § in vniuerſitatem, de ſenten. excomm. in 6. Reſpon. Intellige ſi ſingulariter oẽs de capitulo ſint excõmunicati, ut dicitur in c. vnic. in prin. ne ſede vac. in 6.

g Contigerit. Quo caſu vnus ſine altero conferet & intellige hoc ẽs ſi Epiſcopus intereſſe cẽret, ut prælatus. fac. c. uni. ne ſede vac. in 6. & vide per Abba. in c. ex parte, de conſtitu.

h Cum conſilio. Eſt autem magna differentia vtrum conſilium interuenire dẽat, an conſenſus, vt habetur in c. cum olim, de arb. & in cap. cum in veteri, de elect. & in ca. venerabili, de offic. deleg. & in c. quando, & ca. ca. noſcitur, de h. a, quæ n. à præl. fi. ō c. & in ca. ne p. defectu. de ele. & in omnibus dictis locis Abb. t not. quod ſi is cuius auctoritas requir. i in actũ explicando conſilium accommodet, cenſetur etiam præſtitiſſe auctoritatem, Abb. in c. dilecti, de arbit.

t Aſſenſu maioris partis Cap. 2 de his quę fiunt à maio. par. cap. & no. in ca. 2. ne ſede vac. in 6. §. 1. & hoc videtur de iure communi in præbendis cathedralis Eccleſiæ ſecundum Compoſtel. in cap. cum Eccl. Vulterana, de eccl.

K Suſpenſionis. Si cõtingat illum eſſe ſuſpẽſum.

l In mora. Sed quando dicetus eſſe in mora. Reſpon. cum quam cito potuit relaxationem non petijt, l. a. §. confeſtim, ff. ad Tertul. Non tamen anxia, vel calumnioſa facienda eſt interpretatio, vt. ff. de donatio inter virum, & vxorem, l. ſi id quod, §. ſi quis ſecundum, & l. pen. ff. ad exhib. ca. ex his, de priuileg. Arbitrabitur ergo iudex, l. 1 ff. de iur. delibe. Si autem malitioſè impediatur petere, ſubuenietur ei: cum non ſit in mora, cap. poſtulaſtis, de conceſſ. præb. niſi hoc ipſe procuraſſet, l. 1. §. fin. ff. ſi quis caution.

m Intromittere. Si ergo fuerit in mora Epiſcopus, poterit capitulum ſe intromittere. Sed quæritur, an ſtatim canonicaa poſſit conferre, an debeat expectare ſex menſes poſt moram, iuxta cap. quia diuerſitatem, de conceſſ. præb. Reſp. vt no. in vnic. ne ſed. vac. nihil innou. in 6.

Diſſe-

Epiſcopi pertinet, ſi quid humanitus contigerit, non erit ob hoc vacantis beneficij collatio differenda. [a] Idem iuris eſt Epiſcopo adeo in remotis [b] agente, vt breui non poſſit illius haberi præſentia: quia petendi, vel expectandi mora vacanti beneficio poſſet imminere periculum. [c]

Si eccleſia ſteterit vacans per ſex menſes, beneficium deuoluitur, h.d.

Eadem ratione [d], vbi ad ſolum Epiſcopũ ſpectat [e] collatio, ſi per ſex menſes conferre diſtulerit, ad capitulum [f] deuoluitur. Ex contrario ſi ad ſolum capitulum pertinuerit, & infra præſcriptum terminum hoc non fecerit, [g] Epiſcopus cum religioſorum [h] virorum conſilio exequentur: quod ſi omnes forte neglexerint, Metropolitanus [i] abſque contradictione diſponet. [k]

Regularibus prælatis non conferentibus infra ſex menſes, fit deuolutio ad ordinarium.

Idẽ ſtatuitur in regularib. prælatis, ſi.n. quæuis beneficia ad illorũ diſpoſitionem [l]

a Differenda. Cum ab eo non poſſit tunc peti conſiliũ, ut in c.1.§ fi.ne ſe.vac.aliq.innou.in 6.arg. ea; gratioſe, de reſcr in 6. & de pœnit. diſtinct.1.§.hoc idem, verſi. idem a mortuo. Contrar um tamen eſſet, ſi collatio pertineret ad aliquem cum conſenſu Epiſcopi, vt no. in d.§.fi.

b Remotis. Hæc autẽ diſtantia erit relinquenda iudicis arbitrio ex ratione, quæ ſtatim ſequitur. An autẽ, & quando abſentes ſint ad actum vocãdi, per Doct. in ca cum omnes, de conſt. & in cap. 1. de his, quæ fiu. a ma par Cap & in c.2. de teſtib. in 6.

c Periculum. Simile capi ſi is qui, de off deleg. in 6 Sed contra; quia non ſeruata forma, actus valere nõ debet, le. paru, ff de arbit. cum dilecta, de reſcri. cum materia; Reſp. periculum imminens immutat quod alias eſſet ſeruandum, ſic cap. 2. de teſt in 6 & habetur per Legiſtas, in l. 1. ff. de of eius cui, &c, & in l. 1 ff de dã, infec & per Can. in c. 1. de conſt.

Eadẽ rõne; in tota hac parte CASVS ita in communi figurari poteſt: Illi qui tenebantur beneficia cõferre, fuerunt aliquando negligentes in collatione facienda, unde quærebatur quid tunc agendum eſſet, iſti enim dicebant ſe non fuiſſe negligentes, argumen l igitur, § 1 ff. de liber cauſa & quatenus eſſent puniendi, deberent puniri per ſententiam, & non ipſo iure, argumeñt l. reſpiciendum, ff. de pœn. Solu ut hic habetur, quia utilitas eccleſiarum id requirebat & hinc intelligimus etiam obiectiones aliqu d non concludere, cum ob utilitatem Eccleſiarum aliquando a iuris regula ſit recedẽdum, argum. cap. 1. de conſue No inde argumentum delinquentem eſſe puniendum in eo quod deliquit, cap ſi de immun Eccleſ Not. 2, tempus non currere ignorantibus quod deſeruit ad multa, gl. hic in verbo notitia Not. 3. caſum. In quo factum a principe nullum poſſit ratum haberi Doct in ca. quod ſicut, de elect.

d Ratione. Scilicet quia periculoſa eſt diuturna Eccleſiarum uacatio, ut ſ. quam ſit, & c. cupientes, de elect in 6.

e Spectat. Intellige iure proprio, non autem ſi ſpectet ratione deuolutionis: puta deuoluto iure conferendi ob negligentiam, uel delictum inferioris collatoris, quia hoc caſu etiam negligente Epõ, non fit deuolutio ad capitulum; ſed ad proximum ſuperiorem. Ratio diuerſitatis; quia in his deuolutis non eſt tanta communio inter capitulum & Epiſcopũ, quanta in ſpectantibus iure proprio, ut no ta Abb in ca. 2. de conceſ præb. poſt antiquos.

f Ad capitulum. No. caſum in quo inferior ſupplet negligentiam ſuperioris. Aliũ habes 9. quæſt. 3. cap. cum ſi us, & hoc eſt propter magnã cõionem, quæ eſt inter Epiſcopum, & capitulum, cap. requiſiſti, de teſt. & per Abb in c. 2. de conceſ. præbẽ.

g Non fecerit. Sed quid ſi fecerit poſt lapſum tẽpus ſex menſium, an tenebit collatio, & electio, quidã q; ſic, Cõtrarium eſt verum, ut s. a. licet & c. fin. de ſup. negli. præl. niſi de patiẽtia toleraretur, ca. litteras, de conceſ. præb Quia pro nõ dato hr. quod ab illo datur, qui non poteſt de iure donare, ca quod autẽ in fin de iur patr. arg contra, ff ſi q s cau. i. & ſi poſt tres, & leg Celſus, ff. de arbit & ita no. in c. 2 extra de conceſ præb

h Religioſorum. Capi ne pro defecto, de elect & c. obeuntibus. diſt. 67. Et intellige religioſos largo modo, & non pro his tantum qui uouerũt tria uota, ut habetur in locis ſupra allega. & per Abb. in c. dilecta, de maio. & obed.

i Metropolitanus. Intellige hoc ſi Epiſcopus non ſit exemptus, alias deuolutio fit ad Papam non ad Metropolitanũ; quia non ſuperior nõ poteſt ſupplere negligentiam alterius cap licet, de ſupp neg. præl. Nec ob. q, capitulum ſupplet negligentiam prælat., licet non ſit ſuperius: quia illud ratione magnæ communionis, ut dictum fuit ſupra hoc eodem §. in uerbo, ad capitulum.

K Diſponet. Etiam dando poſſeſſionem, c. ex parte Abb in pr de conceſ præb.

ANTO. TIMO Vide de ordine eorum, ad quos ſpectat collatio, per Abb in ca. 2 de conceſ præb.

l Diſpoſitionem: Id eſt, collationem uel proviſionem: quia ſi ad ſolam præſentationem, vel electionem ipſorum ſpectarent, tunc ad confirmantem vel inſtituentem, deuolueretur poteſtas, ſiue ſit

ſpectantia intra cōſtitutum [a] tempus cōferre negligant, locorum [b] diæceſanei in non exemptis [c] propria: in exemptis uero Apoſtolica [d] auctoritate eorundem negligentiam iuxta præſcriptum in Viennenſi Concilio [e] modum ſupplebunt.

Tempus deuolutionis currit ſolum non impeditis, & a die notitiæ, h. d.

Tempus autem ſex menſium nec currit legitime impeditis, [f] & a die notitiæ, [g] non a tempore vacationis erit computandum.

Deuolutio non habet locum in Eccleſia non numerata, vel quando dignitas eſt ſuppreſſa, h. d.

Hæc autem ita demum obtinent, ſi in Eccleſia erat diſtinctio præbendarū, & certus canonicorū numerus. Cæterum ſi neque diſtinctæ præbendæ, nec certus ſit Canonicorū numerus, Lateranēſi Concilio de beneficijs ultra ſex menſes uacantibus locus non erit. [i] Idem ēt obtinet, ſi per capitulum vacans dignitas legitimè fuerit ſublata. [k]

Sede uacante capitulum non fungitur uice Epiſcopi in conferendo: & ceſſante cauſſa, ceſſat & effectus, h. d.

Licet autē ob negligentiam Epiſcopi conferēdi poteſtas ad capitulum deuoluatur; [l] ſede tamen vacāte in collationib. præbēdarum Epiſcopi vice nō fungitur, [m] cū eo caſu

diœceſanus, ſiue alius.
a Conſtitutum. In c. 1. de conceſ. præbendæ.
b Locorum non perſonarum Si ergo prælatus alterius diœceſis habet prinratum, quem conferre negligit in diœceſi peruſina, Epiſcopus Peruſinus, q nunc eſt, excellentiſſimus Doctor & preceptor meus Ro. Rom. Auditor Iulius Oradinus ſupplebit, licet forte collator ſit Bononienſis.
c In nō exemptis. Olim ſecus e. ſicut de ſupp neg. prael. & e. cū ſingula, de præp in 6.
d Apoſtolica. fac. ca. irrefragabili, de offic. ord. & ca. ad abolendam, de hæret. & c. vn. de cle. ęgrot in 6. & eod. lib. de ſtat. mon e. vn & cle. attendētes, de ſta. mon. & clem quia contingit, de reli domi. forte cōferre poterit ēt legatus, per ea quæ dicit Abb. in ca. venerabilis, de præb.
e Viennenſi Concilio. Clem. vnic. de ſupp neg præl.
f Impeditis Impedimēto tā iuris quam facti. Quia pręſcriptio c. 2. de conceſ. præben eſt inducta contra negligentes, vt dr̄ in c. quia diuerſitatē eod. ut ſicut extrema, ca. vigilanti, de præſc. & 16 quęſt. 3. §. poteſt Et ſic iſtud tempus ſemeſtre eſt utile certo reſpectu; ſed alio reſpectu eſt continuum Currit enim & diebus feriatis, ut not. Abb in cap. 2 de conceſ. præb. & hoc niſi quis ſit negligens in remouendo impedimento; ut not in d. c. quia diuerſitatem ac c quoniam, dist 100 & l qui poteſt, ff. de re iu & l nō omnes, §. qui captum, ff de re mil.
g Notitiæ. Sic capit licet, de ſup neg. prælat. & hr̄ in c. nulli. & c quia diuerſitatē. de cōc. præb fac, l annus in fi ff. caluni & c biduum 2 q 6 & l. cū ſex mēſes, ff de ædil edict Sed ān præſumatur hęc ſcientia; puta vacat in diœceſi ſuffraganeí beneficiū an præſumatur Metropolitanus habere notitiam? dic ut per Abb. in c. ex parte, de conceſ præb. & in c. ſicut, de accuſat.
h Computandum. Idem in executore Papæ, ut no. in c. ſi de beneficio, de pb. & Cald. conſ. 33. de pb. Sed an quod hic dicitur de collatione militet etiam in inſtitutione? Reſpon. non: vt per Abb. in cap. 1 de conceſ. præb. & in cap. paſtoralis, de iu. patron. Quid ſi patronus per ſex menſes non præſentauerit; nunc quid his, qui habēt libere conferre, dabitur integrū ſemeſtre? Reſpō. vt per Abb. in c quia diuerſitatem, de conceſ præb.
i Non erit. Capit. ex parte, de cōceſ. præben qu a tunc nō dicitur præbēda uacare. Vnde nō mirū, ſi nō habet locum Concilium Lateranenſe quod loquitur de præbēdis, & beneficijs vacantibus. Et ſic nota in Eccleſijs regulariū, vbi numerus non eſt ſtatutus, nō dari vacationē Item dictū Cōciliū nō habet locum in dignitate Epiſcopali & eccleſia collegiata regulari Datur enim breuius tempus ob maius periculū, c. ne pro defectu, de elect. conſueuit ao. in c. 2. de conceſ. præb. Sed nunquid impetrans in tali nō numerata Eccleſia, ut ſibi prouideatur de canonicatu & præbenda, ſi uacat vel q̄ primum vacauerit, uel ſe in tali Eccleſia facultas obtulerit, recipietur per has literas? Reſpond. ut not. in cap. fin. de conceſ. præb. in 6. in ver. diſtinctio.
K Sublata Cap cum acceſſiſſent, de conſt.
l Deuoluatur. Competit enim Epiſcopo hoc lus communi iure, vnde transfertur in capitulum, ſede vac ſecus ſi competeret iure conſuetudinario, vel ſpeciali; ut no in c ſcriptum de elect & in cap. at ſi clerici, § 1 de iudi. & in c. verum de foro compet. per Doct
m Fungitur. Immo videtur contra cap his quæ, & c. cū ol m, de ma & obe Sol ibi ſumus in auctoritate confirmandi & inſtituendi; quæ eſt iuriſdictionis neceſſariæ; hic ſumus in poteſtate libere conferendi, qd' totū eſt gratioſum, ita Ab in c. illa, ne ſede vac. licet alij aliter, ut ibidē no. & in con-

traris

nullius ſuperioris poſſit argui negligentia.[a]

Circa collationem factam poſt deuolutionem diſpenſari poteſt

Is quoque qui nimium ceſſando conferendi ius amiſerit, ſi poſt ius collationis deuolutum nihilominus viris idoneis[b] de beneficio prouidere voluerit, quamquam ob temporis lapſum collatio mero iure non teneat, ex diſpenſatione tamen & benignitate tolerari[c] poterit.

Legati miſſi uel nati, uigore ſua legationis non conferunt, niſi ſibi ſpecialiter conceda ur: ſecus eſt in legatis de latere, qui conferunt, & ſine mandato ſpeciali, et iam inuito patrono Eccleſiaſtico, hoc dicit.

Ex legationis quoque munere conferendi competit facultas: quod tamen non indiſtinctè obtinet, nam ſiue miſſi fuerint, ſiue ſuarum prætextu Eccleſiarum[d], aliqui legationis ſibi vendicant auctoritatem, ex ipſa legatione nullam habent conferendi poteſtatem niſi alicui ſpecialiter indultum fuerit. His autem, quos Romani Pontificis latus, & comitatus illuſtrat[e] legatione[f] fungentibus ſine ſpeciali conceſſione, etiā Eccleſiaſtico patrono inuito[g] conferendi facultas competit. Sicut enim honoris prerogatiua[h] lætantur, ſic eos auctoritate fungi congruit ampliori[i].

Legatus de latere non confert cathedrales eccleſias, nec regulares, nec dignitates poſt Pontificalem maiores, nec poteſt eodem tempore in eadem Eccleſia plures reformationes facere, hoc dicit.

Sed tamen nec cathedrales, nec regulares

tarijs, fac. inf. titu 1 §. diſſimiles. Et limita quod hic di itur tribus modis. vt per Abb. in d ca. illa. vbi ponitur regula, quod capitulum non fungitur vice Epiſcopi, niſi in caſibus a iure expreſſis.

a Negligentia. Ad quem igitur erit recurrendum vt prouideatur vacanti eccleſiæ? Reſp. ſecundū Hoſt. ad Papā. & de hoc plene Ab in c illa, ne ſed. vac. n.ā capitulū, vel archiepiſcopus non ſuccedit, niſi in caſu negligentiæ, vel qñ Epiſcopus delinquit conferēdo indigno, cap 2 de conceſs. præb. c. cū in cunctis, de ele. Et de materia Pa. in trac. de poteſtate, ca ſede vacant.

b Idoneis. Nam alias non haberet locū quod hic dicitur, c. litteras, de ſup. neg prælat

c Tolerari. Nota ergo, ꝙ multa per patientiā tolerantur, quæ ſi in iudicium uenirēt, corruerent, c. cū iam dudum, de præb. c. litteras, de ſup. neg præl vnde ſumitur. Et ſic nota quod ſola patientia dat ius talibus inſtitutis nō inſtitutio perperam facta, ſic l. obſeruare ff. de offic proconſ. in fin. & a. q. 1. c. in primis, fac. no per Abb. in ca. ſuper his, de conſang. & affinit. Et hoc intelligitur de patientia papæ non inferiorum, vt per Ab. in d ca. litteras. Inferiores enim poſſunt quidem de nouo conferre, ſed non ratificare.

Ex legationis. Hæc pars ſubdiuiditur, in tres partib in prima explicatur quis ſit iſte legatus: in ſecunda qualis ſit eius poteſtas: in tertia adnota. vnum commune. Ordinario, & tali legato: ſecunda ibi, ſed tamen tertia ibi, illud autem, quo ad primum CASVS non figuratur No. tamen cauſam diſtinct. Legatus enim aut eſt ordinatus ad certum negotium, & dicitur miſſus, & propterea ei hæc poteſtas non conuenit, aut oritur cum dignitate princ. & iſte dicitur, natus: aut eſt temporalis, ſed conſtitutus ad regimen alicu us Prouinciæ de latere Pontificis, & dicitur legatus de latere, atque huic conuenit hæc poteſtas conferendi beneficia.

d Eccleſiarum. Nota tres eſſe ſpecies legatorum: Natos, Miſſos, & de latere. Nati q. ſimul atque promoti ſunt ad aliquam Eccleſiam, ij ſo iure ſūt legati Papæ in ſua prouincia, vt Cantuarien ca 3 de offic. lega. ubi declarat Abb. Ebora. en. c. 1. de appell Miſſi ſunt q cū nō ſint Cardinales, mittūtur ad aliquam prouinciā, vt ſunt qui dicuntur Nūcij Sedis Apoſtolicæ. De latere uero ſecūdum communem opinione dicūtur Legati Cardinales Papa n & Cardinales faciūt vnum corpus, cuius caput eſt Papa. Vnde S Bern. ad Eugeniu Non dico te lanuin dolentem latere. De his per Abb. in c. excommunicatis, de offic. leg & Butrium in cap. dilectus, de fil presby. & in c. 2. de off legā. in 6. ubi habetur de ſingulorū poteſtate.

ANT. TIMO. Eſt autē Legatus, vt habetur in d. c. 1 & c legatus, cui prouincia regenda, ac gubernāda committitur, qui proconſulibus quōdā in Rom. Republ. æquiparantur.

e Illuſtrat. Sic l. quiſbue, C. ad l. Iul. maieſt.

f Legatione Scilicet Eccleſię Roman. Vbi ergo eſt legatus de latere in prouincia, vel alius habens ſpeciale mandatum, poſſunt tres concurrere in collatione beneficij Papa. ſ. Legatus, & Ordinarius Vnde poſſet hic eſſe locus, c. a ſedę, de præb. & 3 item ſi à ſede, § eo.

g Inuito. Ca dilectus, de off leg. & inf. ti. ſe inf. 1.

h Prerogatiua. Concord. c. f. n. § 1. de off. leg. in 6. & c. ne aliqui, de priu. eodem. libro.

i Amplioti. An autem legatus de latere confer-

re poſſit beneficia per Concilium Lateranenſe ad Papam deuoluta, variæ fuit opiniones, vt no. in c. 1. de off leg. in 6.

Sed tamen. CASVS ita figuratur. Cum legatus ille de latere eſſet in prouincia maior. Ordinario iuxta cap. paſtoralis, §. 1. de offic ordin. propterea ob eius prærogatiuã volebat in ea non ſolum omnia beneficia conferre, ſed etiam reſeruationes collationũ ſimpliciter facere, & eius reſcripto ſurreptionem nõ poſſe opponi, ꝙ aliquãdo non maior ordinario, ſed æqualis ei fuiſſet vñ fuit quæſitum quid iuris. Solut. hic legimus, quia licet ſit maior, tñ illa maioritas dẽt intra certos termi nos regulari, & ſic ceſſat omnis difficultas, no. in de argumen. priuilegia eſſe reſtringenda ne ius tertij nimis lędatur. Not. 2 priuilegia dignitati cõceſſa extingui cũ dignitate ipſa, ſicut priuilegia perſonalia cũ perſona ca. priuilegium perſonale, de re iu. in ſi.

ſemper impeditur legatus facere plures reſeruationes, c. præſenti, de off. leg. in 6.

g Finitur. Quod poteſt eſſe multis modis: puta, quia fuit legatus ad tempus, nam finito tempore, finita eſt legatio, c. de cauſis, de offic. deleg. Item quia fuerit reuocatur, l. iudicium ſoluitur, ff. de iudic. Item quia egreſſus ſit legationẽ animo non redeũdi: ſecus ſi egreſſus ſit vnam prouinciã cum eſſet legatus ĩ pluribus. Ex quo n. non eſt egreſſus legationẽ, adhuc eius iuriſdictio non expirat, cap. nouit, de offi. leg. in 6. Legatus enim in qualibet parte legationis exiſtẽs, legationẽ exequitur, ſicut Epiſcopus in qualibet parte diœceſis, c. cum Epiſcopus, de off. ord. in 6 & inf. de iud §. eſi & alia. Item ſi ſit perſonalis, finitur morte legati, c. legatos, de off. le. ſecus ſi realis. No. in cap. præſenti, eo. tit. & libro.

h Executores dati. Sed cũ iuriſdictio delegati à legato perpetuetur percitationẽ, uel alium iudicialem actum, cur notificatio, inhibitio, & decretum non perpetuant iuriſdictionem executoris? Reſpondeo reſeruationes beneficiorum ſunt odioſæ, ex duobus; & quia per eas durat via ad uacatura, & quia præiudicant ordinariæ poteſtati, igitur ſunt reſtringendæ. Aliud in Papa: quia poteſtas executorum ab illo datorum ſupergratia facta, & re integra: & ſuper facienda re non integra, bene durat poſt illius mortem, quia Papa poteſt ius ad vacatura dare, ſed non ſic legatus capitu ſi ſupergratia, de offic. delega. in 6 & capit. ſi cui, de prebend. eodem libro. Bene ergo poteſt legatus donec durat in officio ſuo, impedire ordinarium in conferendo, ſed non finito officio, vt hic capitu. præſenti, unde ſumitur, & vbi notatur de officio legati, in ſexto.

aut collegiatas eccleſias, nec eccleſiarum cathedralium dignitates, ad quas per electionem promoti, primum [b] poſt Epiſcopũ obtinent locum, veluti archidiaconum [c] ſuæ diſpenſationi, aut prouiſioni reſeruare poſſunt [d]. Nec plures beneficium reſeruationis eodem tempore in eadem cathedrali [e], vel collegiata eccleſia, vel ad eiuſdem [f] collationem pertinentium faciet:

Reſeruationes legatorum expirant finita legatione, h.d.

Illæ quoque quas iure fecerint, dummodo ad beneficiorum iam vacantium collationem non ſit proceſſum, eo ipſo quod illorum finitur [g] legatio, penitus euaneſcent: nec executores [h] dati amplius ea conferre poterunt.

Taciturnitas habiti beneficij inualidat prouiſionem legati non ordinati, h.d.

Sed nec aliter beneficium obtinenti ab Apoſtolicæ Sedis Legato [i] facta collatio ualebit, quam ſi de eo, quod tunc prouiſus obtinet mẽtio facta ſit ſpecialis [k], licet id in

a Eccleſias. Ideſt principales dignitates in Eccleſ.js, puta Epiſcopatum, Plebaniam, Abbatiam. Prioratum: vt not. in cap. deliberatione, de off. leg. in 6.

b Primum. Not. Duo debere concurrere, vt Legato ligentur manus circa has dignitates. Primo, ꝙ debeant concedi per electionem. Secundo, quod obtineant primum locum poſt Epiſcopum.

c Archidiaconum. Loquitur inſpecta diſpoſitione iuris communis ſecundum quam poſt Epiſcopum primum locum obtinet Archidiaconus, vt habetur ſupra de offic. Archidiaco. & capit. ſedes, de reſcrip. alias tamen eſt inſpicienda conſuetudo Eccleſiæ, vt bene not. in ca. deliberatione, de offic. leg. in 6.

d Poſſunt. Quantumuis plenariam obtineant legationem, c. deliberatione, de off leg.

e Eadem cathedrali. Siue ſpectant ad collationem vnius, ſiue diuerſorum, ex quo enim ſunt in eadem Eccleſia, pendente vna reſeruatione, non fiet alia, vt no. in ca. præſenti, de offic leg. in 6. vnde ſumitur.

f Eiuſdem. Ergo ſiue ſit identitas in Eccleſia licet ſit diuerſitas in collatoribus, ſiue ſit identitas in collatore, licet ſit diuerſitas in Eccleſijs,

i Legato. Scilicet de latere, quia alias legationis iure quis conferre non poteſt, vt ſupra eod. §. ex legationis, & c. 1 de offic legat. in antiq. & ca. eod. tit. in 6.

K Specialis. Etiam ſi legatus conferat motu proprio, idque litteris expreſſerit ſecundum aliquos. Alij tamen contra, vt no. in c. ſi. de offi. leg. in 6. & Clem ſi. de offic. ord. Et nota ex hac littera,

quod

quod non ſufficit generalis expreſſio. An autẽ de qualitate iure beneficij, quod habet impetrans ſit facienda mentio not in Clem. 1. de præb.

a Aliorum. Nota ꝙ legatus eſt iudex ordinarius quod implicat iſta dictio aliorum, fa. not in leg. ſi

generalis, vel conſanguineus fuerat inſtitutus de beneficio: ſed ſi ſpecialis procurator inueſtitus fuerit, ſtatim debet dici ſuum, de quo dic ut not. in capit u. accedens, extra de præb. & in c. ſi tibi eod tit. in 6.

aliorum [a] ordinariorum collationibus minime requiratur. [b]

Licet ante acceptionem beneficii quis nullum habeat in eo ius, tamẽ collator de eo alteri primo non conſentiente, prouidere non poteſt. h.d.

Illud autem tam in ordinario, quam etiã in legato ſtatutum eſt, quod ſi cui [c] beneficium contulerint, licet is, donec collationẽ ratam [d] non habuerit, nullum ius in eo acquiſierit in perſona tamẽ alterius, [e] primo non conſentiente, de beneficio non libero ab ipſis facta prouiſio non ſubſiſtet. [f]

Prouiſo poteſt præfigi terminus ad acceptandum quo lapſo, poteſt beneficium alteri conferri, prouiſus tamen re integra poteſt ſemper acceptare. h.d.

Plane notificata collatione, & ad conſentiendum termino [g] competenti præſtito, ſi primus non conſenſerit, eo lapſo [h] beneficium libere, cui uiderint expedire conferre poterunt. Antequam tamen ipſum alii contulerint, non obſtante lapſu termini, ſuum primus collationi poterit accommodare conſenſum. [i]

Per reſcriptum Apoſtolicum præbenda confertur pure, in diem, & ſub conditione: & pura collatio eſt, cum alicui ſimpliciter de beneficio prouidetur, h.d.

fugitiui, C. de ſeruis fugi. de quo dic ut in proxima ſequenti notula.

b Requiratur. Quę eſt ratio diuerſitatis huius iuris, diuerſi legatorũ ad alios ordinarios. Reſpõ. licet legati de latere per poteſtatem in iure expreſſam & alij legati ex ſpeciali cõmiſſione, quandoque beneficia conferãt: faciunt hoc apoſtolica auctoritate, nec ſunt collatores ordinarij: imo propter factũ ipſorum fit præiudiciũ illis, ad quos collatio pertinet ergo collatio ut extraordinaria ſuperinducta, & collatoribus ordinarijs p̃iudicãs, eſt reſtringenda, ordinariorum uero collatio, ut naturalis & fauorabilis, ampliãda, fac cap ad hoc, de reſcr. & ca ſi de re iudi. ca. odia, de reg. iur. in 6. & no. in cle. ſi de off ordi. et eſt ſimilis differentia in c ſtatutum de reſcr in 6 Vel dic; quod ordinarius præſumitur facere magis ex certa ſcientia, cum ſit ordinarius & perpetuus, & præſumatur cognoſcere oues ſuas quæ ratio non militat in legato.

Illud autem. CASVS. Fuit collatum beneficium cui iam clerico abſenti uel a legato de latere, vel ab ipſo Ordinario, qui collator poſtea pœnitentia ductus, volebat hanc collationem reuocare ea ratione motus quia abſenti non acquiritur ius l. abſenti, ff. de don Solut tamen aliter hic habetur vel quia fortaſſe non eſt ea ratio in rebus ſæcularibus atque Eccleſiaſticis ob intereſſe eccleſiarum, uel quia de iure Can quod magis accedit ad æquitatẽ, eſt tenendum, & ſic ceſſat tota obiectio, Nota caſum in quo abſenti acquiritur ius; contra diſpoſitionem iuris Ciuil

c Si cui abſenti forte, vel ſi præſenti dicenti tamen ſe velle deliberare ut no. in cap. ſi tibi, de præben in 6. vnde ſ…itur

d Ratam Acceptando, uel conſentiendo uel ratũ habendo: ſi negotiorũ geſtor, vel procurator

e Alterius. aliqui tamen dixerũt, ꝙ ſi iſte alius prius acciperet poſſeſſionẽ, uel pri⁹ cõſentiret, ꝙ in eius perſona teneret collatio, argum l. quoties C. de rei uend. alii uero cõ. ut plene no. in ca. ſi tibi abſenti, de præb in 6

f Non ſubſiſtere. Sed nunquid alteri poterit collatio fieri, ſaltem ſub cõditione; ſi primus non acceptauerit? Reſp Negatiue, capitu 2. de ele. in 6. fac c. 2 de conceſ. præb. & cap. paſtoralis, de reſcr. Item nunquid poterit de beneficio aliter diſponere, quam conferendo puta uniendo, vel locũ religioſum faciendo? Reſpond. non niſi ſicut poſſet poſt acceptationẽ, cum ſit eadem re, capitu ad audientiam, 2. de Eccl. ædific. & not in c. ſi tibi, de præbend. in 6.

g Termino competenti. Sed nonne ſtatutus eſt terminus a iure, ſcilicet unius menſis, c quam ſit, de elect in 6 quem non uidetur Epiſcopus poſſe breuiare, c. ind Itu n cum ſuis conſor. de re iud in 6. Reſp illa loquitur in electione, hic de his, quæ conferantur, fac c. cum in illis, §. 1. de præb in 6

h Eo lapſo Quaſi tunc diſſenſiſſe videatur, ſic ca. ab eo. de appel. in 6.

i Conſenſum. Sed quid, ſi prius expreſſe diſſenſerit, an ruſſus mutato propoſito poſſit conſentire. Reſpon. poterit manente conferente in eadem voluntate ut no in c. ſi tibi, In ſi, de præb. in 6. fac. no. in ca licet, de procur & in leg. mancipiorum, ff. de optim. leg.

Per reſcriptum. Hæc pars ſummopere notabilis ſubdiuiditur in quatuor partes; in prima habetur quomodo reſcripta concedantur: in ſecunda ſuper quibus beneficijs, in tertia qualis ſit ordo ipſorum conferentium: in quarta quomodo interpretentur: ſecunda, ibi ſed ſiue, tertia ibi, item ſi a ſede, quarta ibi,

Per reſcriptum [a] Apoſtolicum mandatur fieri collatio, aut pure, aut adiecto die, aut ſub conditione [b]. Pure, vt cum mandatur ſimpliciter, vt alicui de beneficio, aut præbenda prouideatur.

Collatio Apoſtolici in diem facta accedente decreto irritante, ligat manus ordinarii, h.d.

Dies adijcitur collationi, vt cũ præbenda cõfertur, quamquis intra [c] mẽſem, aut alio tempore a vacationis notitia [d] duxerit acceptandam, [e] quo caſu cum temporis appoſitio fauorem afferat [f] impetranti, ſi decretũ irritans fuerit appoſitum, [g] collatio per ordinarium alteri facta intra præfixum tẽpus, nullius obtinebit roboris firmitatem. Decreti enim appoſitio, [h] reſeruatio, [i] executoris inhibitio, [k] & lis mota [l] beneficium affectum reddunt.

Publice notum, præſumitur notum et iam priuatis, h.d.

Interpretamur autem quem prædictæ vacationis habere notitiam, ex quo ipſa vacatio in loco [m] vel Eccleſia [n] huiuſmodi beneficij publice nota erit. Imputet enim ſibi, ſi hoc caſu, quo de ipſius commodo agitur, id quod pe. ſe, vel per alium [o] ſcire potuerit, [p] ignorauerit.

Collatio conditionalis, & concurrente decreto non impletis conditionibus, non ligat manus ordinarij, h.d.

Sub conditione mãdatur fieri collatio, vt

ſibi, ſunt autem: quo ad primum adhuc ſubdiuiditur in 2. part. in prima enim habetur qualitas reſcripti ex parte formæ, in ſecunda ex parte concedentis ſecunda ibi, ſed multum quoad primum. CASVS ita figuratur. Cum ſumm. Pontifex faceret reſcripta ad beneficia aliquando pure, aliquãdo tẽpore adiecto, & aliqñ ſub conditione, fuit propterea dubitatũ, an poſſet, licet enim ſit caput in Eccleſia Dei legibus ſolutus, dẽt tamen uiuere ſecundum leges, ut lõge meli⁹ docẽt Theologi q̃ Iuriſtæ. Sol. tñ ut hic hr̃, quia nec iuri, nec rationi repugnat: cum aliud ſit conſiderare reſcriptum, & aliud collationem p̃ reſcriptum No. Reſcriptum æquiparari cũ cõtractib⁹ qui ſimiliter celebrantur pure, die adiecto, vel ſub cõditione, § omnis ſtipulatio, inſt de verbo oblig. Not. 2. qualitatẽ reſcripti aliquando tollere poteſtatẽ Ordinarij, aliquando reddere eam qualificatam.

Ioã. Bapt.

a Reſcriptũ. Quid ſit reſcriptum per Abba. & alios in Rub. de reſcrip.

ANT. TIMO. Eſt autẽ illud q̃d ab Apoſtolica ſede, i Papa, ſeu Prĩcipe reſcribiĩ ad conſultationẽ. relationẽ, ſeu ĩtimationẽ alterius, vel alicui indulgẽdo, quod poteſt ſumi, generaliter & large, vel ſtricte vide latius ibi.

b Sub conditione. Nota ꝙ hæc triplex diſtinctio, quæ ponitur hic, non fit ſupra in alijs collatoribus quia ſolus Papa poteſt beneficia, & prę'aturas ſub conditione, & ad tempus, ſicut vult conferre: vt 7. q. 1 c paſtoralis, & ca. veniens, ext. de filijs presb & no. in c ſi gratioſe, de reſcri in 6 gl. in verbo a Romano, fac. cle 2. de conceſs præb.

c Intra menſem. Vt eſt de ſtylo curiæ. Sed quæri conſueuit, an talis expectans poſſit acceptare etiã poſt menſem beneficium adhuc vacans. De quo dicitur latiſſime not. in clem. uni. de conceſ. præb. in gloſ. in verſ. infra menſem, ante medium uſque a finem.

d Notitia. Et poterit talis obtinere, nõ ſolũ beneficium quod vocabit poſt reſcriptũ: ſed etiã illud ꝙ tp̃e reſcripti deprehenditur vacans, et ſi in reſeruatione diceretur.

Ioã. Bapt.

Quod vacabit. Nã & illud vacabit, quod uacãs reperiĩ, fac. le. verbũ oportebit, ff. de verb. ſignif. & no. in cle. vni de conceſſ. præb. & p̃ Felin. in ca conſtitutus, de reſcri.

e Acceptandam. Acceptare aũt intelligitur, & petẽdo ſibi conferri, cl. vni. de conceſ p̃b. verſic quin etiam.

f Afferat. Sic ĩ cle. vbi, de conceſſ. præb. & in c ſi Papa, de priuil. in 6.

g Appoſitum. Secus ſi nõ ſit appoſitũ, c. ſi ſoli, d̃ cõceſ. p̃b in 6. & qñ eſt appoſitũ decretũ, etiam ante præſentationẽ litterarum eſt affectũ beneficium, ut no. in d c. ſi ſoli.

h Appoſitio. Ca. tibi qui. de reſcrip. in 6.

i Reſeruatio. De conceſ. p̃bẽ p̃ tot.

K Inhibitio e. tibi qui, de reſc. in 6

l Lis mota, ca. 1. & c 2. ut lit. pend. in 6 Sunt & alij modi, quib. beneficia afficiuntur: puta ſi cõmẽdata fuerĩt. Rom. conſi. 310 ſi quis fuerit ĩ canonicũ receptus, c. ſi poſtquã, de præb. in 6. cum cõcord.

m Loco, quid ſi locus ubi ſita eſt Eccleſia, caret habitationibus, Reſpõ ponderanda eſſet notitia loci viciniotis, arg. c. vbi periculum, §. porro de ele. in 6. & clem. quamuis, de for. comp. nota in clem. uni. de conceſ. præb in ſi.

n Vel Eccleſia. Not. alternatiuam, quia ſatis eſt ꝙ vacatio ſit nota in Eccleſia, licet in loco uel oppido ſit occulta.

o Per alium. Vbi ergo nec per ſe, nec per alium ſcire potuit vacationem, non vr̃, habere locum quod hic dicitur, cum ceſſet ratio legis; & ita not. in cle. uni de conceſ. præb. ſuper verb. nota erit.

p Potuerit imputatur ergo illi, qui ſcire potuit inqui-

cum alicui ſi per executoris inquiſitionem a repertus fuerit uitæ laudabilis, b vel ſi conſenſus acceſſerit Capituli, c vel alia adiecta conditione, de beneficio prouide ri committitur, & eo caſu etiam, appoſito irritante decreto, non impletis d adhuc conditionibus, uacans beneficium per ordinarium, e aut per executorem f ad prouidendum de tali beneficio datum, libere conferri poterit.

Obſtat taciturnitas obtenti beneficii, etiam modicin ſi prouiſio ſit facta motu proprio, hoc dicit.

Sed multũ intereſt motune g proprio, an ad alterius petitionẽ de beneficio, prouideri mandetur, h Si enim proprio motu, longe pinguius erit mandatum, nam etiam de beneficiis i quæ impetrans obtinet, nulla habita mentione, erit huiuſmodi prouiſio ualida, k qualiacumque fuerint beneficia, & in numero quantocumque, l quæ habe-

inquirendo, fac. l. in bonorum, ff. de bon. poſſ. & l. pupillus, ff. de pitu ered. cum ſimi.

a Inquiſitionem. Et iſta eſt prouiſio, quæ dicitur in forma pauperum, in qua fit examinatio, quomodo prouidendi legant, cantent, conſtruant, hæc autem erit quædam inquiſitio, quæ fiet ſine ſolemnitate iudiciali, & propterea non requiretur, q̃ præcedat infamia aliqua, iuxta cap. qualiter, & quando, de accu. nec teſtes exiguntur iurati: nec erit inquiſitio ſuper certo crimine, ſed solũ de ætate, legitimitate, de moribus, ſcientia, & ſimilibus, erit in ſumma informatio, Abb. in c. 1. in fin. de poſtul. prælat. vbi etiam alij, & in ca. poſt quam, de elect.

b Laudabilis. S. d. videtur quod hæc clauſula nõ inducat conditionem, cum tacitè inſit, quilibet enim præſumitur idoneus, c. ſi de prælati l. 3. ff. de leg. 1. Sol. hic quãdo eſt appoſitum decretum irritans, in d. ca. fin. erat reſcriptum ſine decreto. Vel ibi dicitur, quod is pro quo ſcribitur, non debet probare; non autem quod collator, vel executor non debeat inquirere, & ſic conditionem implere. Vel dic, quod intrinſeca idoneitas præſumitur, vt in dict. cap. fin. vbi Abb. non autem extrinſeca. Idem tenet Abb. in cap. poſtquam de elect. & vide latè per Anto. de Bu. in cap. 1. de ſtatu. in ord. fac.

c Capituli. Dicetur autem conſentire capitulum ſi maior pars conſenſerit, ca. 1. de his quæ fitã mai. par. cap. e. duob. de reſcr. in 6.

d Non impletis. Secus ergo impletis.

e Per ordinarium. Vt capitu. 1. de conceſſ. præbend.

f Per executorem. Non mirum, quia ſi iſtud decretum non impletis conditionibus non afficit poteſtatem ordinarij, minus afficiet poteſtatem alterius executoris, qui maior eſt ordinario, ca. ſane 1. de offic. deleg.

Sed multum. CASVS, in hac parte ita figuratur. Cum reſcripta ipſius Summi Pontific. ita reperiantur conceſſa, vt quædam ſint facta ad petitionem alicuius, quædam vero motu proprio, vnde fuit de duobus dubitatum, videlicet quid iuris de iſta diuiſione, & quid iuris de iſtorum re-

ſcriptorum interpretatione; ad utrumque dubium videbatur de iure reſpondendum, iuxta text. in ca. cum delicta, de reſcript. accedit quoque text. in ca. quamuis, de præben. in 6. Sol. tamen, vt hic dicitur, quia Pontifex non ligatur ſuis conſtitution. cap. propoſuit, de conceſſ. præbend. Ideo ſecũdum diuerſam formam reſcripti, diuerſa quoque debet eſſe intelligentia: unde prima obiectio non obſtat, quia in utroque reſcripto attenditur, motu reſcribẽtis, quæ dicitur eſſe diuerſa ob diuerſum modũ reſcribendi: ne etiã ſecunda cum intelligatur text. ille de reſcripto conceſſo ad petitionẽ alterius. No. primo, argu. quod ſuſpitio fraudis eſt in cauſa, ut reſcripta modo largè, & modo ſtrictè intelligantur, cum aliquando ceſſet, & aliquando ſecus; No. ſecũdo, non præſumi illa quæ extrinſecus ad aliquem actum requirũtur, iuxta adnota. in l. ſciendũ, ff. de uer. ob. No. 3 cautè, q̃ in omnib. beneficijs à principe conced. n. bonum eſſet apponere clauſulam motu proprio.

g Motune proprio. Quo caſu verba etiam ſolum enunciatiua Pontificis diſponunt, vt per Abb. in c. dudum, de pciu.

h Mandetur per Apoſtolicum non eius legato, an habeat locum quod hic dicitur, ſunt opin. not. in c. fin. de offic. deleg. in 6. clemen. ſi Romanus. de præben.

i De beneficijs. Largè hic ſumitur hoc uerbum, c. de re iu. in 6.

k Valida, ideſt, non ſurreptitia, aliam enim inhabilitatem eius, pro quo ſcribitur, non tollit motus proprius, vbi aliud non addatur, etiam ſi talia inhabilitas ex tali pluralitate procedat, vt, quia ſine diſpenſatione habebat pluralitatem dignitatum, vel curatorum contra extrauag. execrabilis. Satis eſt ergo illi clauſulæ, quod certum habet effectum, nec alium operabitur præter intentionem ſcribentis, c. de 1. de præbend. No. in c. cum adeo, de reſcript.

l Quantocunque. Ratio enim motus proprij excludens ſurreptionem prouiſionis ita adaptatur curatia, vt ſimplicibus, ita multis, vt uni. Pro hoc tamen non cenſetur in retentione diſpenſatum. ca.

bat [a] impetrans, cum ſibi prouiſio facta fuerit. Quod ſi ad petitionem gratia huiuſmodi facta ſit, quantumcumque modicum [b] beneficium ſcienter [c] taceatur, veluti ſurreptitia non valebit.

Collatio facta motu proprio pluribus beneficiis in eadem Eccleſia ſimul uacantibus, intelligitur facta de pinguiori. ſi beneficia ſint æqualia ad eũ ſpectet electio, cui gratia eſt conceſſa, h. d.

Item, ſi pluribus in aliqua Eccleſia vacantibus [d] dignitatibus, vel præbendis, Rom. Pontifex de hac vacatione incertus [e], dignitatem, vel præbendam [f], ſi qua nulli debita in ipſa vacat Eccleſia, cuiquam motu proprio conferat; fiet interpretatio pleniſſima, & ad illam dignitatem, ſeu præbendam erit habenda relatio, quæ inter illas maioris [g] cenſeatur eſſe valoris: quod ſi forſan æquales ſint, ad eam quam is, cui confertur infra decem dies poſt habitam de dicta vacatione notitiam [h], duxerit eligendam.

Collatio facta ad petitionem alterius ad minus beneficium reſtringitur, ſi ſint æqualia, eligit collator, hoc dicit.

Si vero ad petitionem alterius [i], gratia huiuſmodi facta fuerit, ad illam erit habenda relatio, quæ minoris [k], valoris exiſtit, & ſi ſit æqualitas ad eam, quam is ad quam ipſarũ ſpectat collatio, infra dictum [l] tempus elegerit [m], poſtquam ſibi huiuſmodi gratia erit nota.

Gratia quando dicatur fieri motu proprio, hoc dicit.

Motu autem proprio, tunc ſolum gratia fieri cenſetur, cum hoc expreſſe [n] cautum fuerit.

non poteſt, in ſi. de præben. in 6.

a Habebat. Re vel ſpe, element. gratiæ, de reſcript.

b Modicum. Nota caſum, in quo modicum eſt in conſideratione, contra l. ſcio, ff. de reſtitutio. in integrum, & ca. in noſtra, extra de reſcr. idem etiam ſi tacitum fuerit de penſione, capi. ad audientiam, de reſcript.

c Scienter, Secus ſi ignoranter, vt in terminis, capit. ſi gratia, de reſcri. in 6. facit, ca. ſi motu, de præbend. in 6. vnde ſumitur, & capitu. ſi proponentes, de reſcript.

d Vacantibus. Idem dicendum eſſet quando ſcriberetur de prima vacatura, & duę ſimul vacarent: ita quod neutra primo ex identitate rationis, vt not. in ca. ſi pluribus, de præb. in 6 vnde ſumitur.

e Incertus. Dato tamen quod Papa eſſet certus, niſi tamen declaraſſet, ſtaretur huic definitioni.

f Vel præbendam. Non ſunt verba litterarum, ſed eſt hæc alternatiua legis, ſ. cap. ſi pluribus, de præb. in 6. vt quia mandauit de dignitate prouideri, & plures dignitates vacant, vel mandauit de præbenda, & plures præbendæ uacant.

g Maioris. Licet maioritas conſiſtat in multis, ca. ſuper eo. de teſtib. ſecundo, & no. in capitu. ſede, de reſcript. hic tamen inſpicitur maioritas valoris, clerici enim hanc maioritatem magis attendunt, cap. quia nonnulli, de cleri. non reſiden. cap. auaritiæ, de præb. & c. auaritiæ, de elect. in 6.

h Notitiam, Non ergo currit ignoranti hoc tempus, & ſic in decend. ò dato ad appellandum, capit. concertationis, de appella in 6. facit in ca. quia diuerſitatem extra, de conceſſ. præbend.

i Alterius. Scilicet ipſius, cui fit gratiã, vel etiam alterius, vt cap. ſi motu proprio, de præben. in 6

K Minoris, cap. in obſcuris, de reiu. in 6. l. ſemper, ff. eod. titul capit. ex parte, de cenſibus l. nummis, ff. de lega. 2.

l Dictum tempus. Scilicet decem dierum.

m Elegerit. Nota quod ſeruatur optio ſolũ, quando eſt æqualitas. vnde in primo quando eſt inæqualitas non poſſet conferri minor, nec in ſecundo caſu maior. perinde enim eſt ac ſi primo caſu Papa expreſſiſſet de maiori, ſecundo vero de minori. Sicut ergo ſi expreſſiſſet, mutari non poſſet. vt capitu. cui de non ſacerdotali, de præb. in 6 ita nec hẽtur pro expreſſo, vt not. in cap. ſi pluribus, de præb. in 6

n Expreſſe, Cap. cum aliquibus, de reſcr. in 6. in ca. 2. ad fin. de præb. & hoc locum habet etiã ſi probaretur alias quod Papa motu proprio collationẽ fecit, qui enim ſcire poſſumus, quod Papa forte ante annum rogatus fuerit pro illo beneficio? Sic etiam cõtra, ſi Papa exprimit, ꝙ facit gratiam motu proprio, ſi aduerſarius velit, pba-

M3

re, quod immo ad alterias petitionem nõn audietur, ut no. in c. ſi motu, in ſi de præb. in 6.

Sed ſiue CASVS. in hac parte ita figuratur, Cum quidam obtinuiſſent reſcriptum a Summo Pontifice, non ſolùm ad beneficia uacatura, ſed etiam ad plures eccleſias, & propterea certa atque plura beneficia ab executoribus petebant fuit quæſitum quid iuris, ne daretur occaſio captandæ mortis, & ne Eccleſia priuaretur reſidentia ſui clerici, negatiue in utroque c. videbatur reſpondẽdum. Solu tamen eſt tenenda prout hic legimus, ſiquidem cum Pontifex habeat plenitudinẽ poteſtatis, c. ad honorem, de autho. & uſu pſal. conuenit rationi, vt gaudeat maiori poteſtate in conferendis beneficijs, non obſtat prima rõ, quia verificatur ĩ certo beneficio rõne perſonæ ſingularis, c. ne captandæ, de conc. præb. in 6. nec ẽt ſecunda, cum liceat aliquando cauſa tamen legitima ſuadẽte recedere a iure communi, iuxta § niſi rigor 2. q. 7. Nota primo beneficia diuerſa ratione conſiderata modo poſſunt, & modo nõ poſſunt cõferri, & hoc cõtingit ob diuerſam ptãtem conferentis No. 2 quod in beneficijs tria conſiderantur, videlicet quando ſunt vacantia, & quando ſunt vacatura, & reſeruationes, & hinc intelligimus ipſos Collatores eſſe inæqualis poteſtatis, & duo ultima ca. non poſſe verificari reſpectu certæ perſonæ iuxta c. ne capitandæ, ſup. cita. Not. tertio, pluralitatem beneficiorum eſſe de iure prohibitam, & diſpenſatiuè permiſſam, iuxta c. de multa, de præb.

Solus Papa tribuit ius in beneficiis vacaturis, hoc dicit.

Sed ſiue motu proprio, ſiue ad alterius petitionem per reſcriptum Apoſtolicũ fiat prouiſio, cæteris longe præſtat. Nam cum ex Lateranenſi Concilio, miniſteria, & beneficia Eccleſiæ tribui, aut promitti non debeant, ante quam vacent [a] Rom. Pontifex etiam in ipſis ius poteſt tribuere vacaturis.[b]

Ponit gradus quibuſdam circa poteſtatem conferendi inter ordinarium, legatum, & ſummum Pontificem, h.d.

Eſt ergo inter Ordinarium, [c] Legatum, ac Summum Pontificem circa collationis poteſtatem quaſi per gradus [d] aſcenſus quidam. Nam ad Epiſcopum omnium [e] quidẽ baſilicarum, quæ in eius territorio poſitæ ſunt collatio, regulariter [f] pertinet, vacaturam tamen præbendam ſuæ diſpoſitioni reſeruare non poteſt [g] & longe minus in eadem alicui ius tribuire. Legatus autem non modo vacantes intra ſuæ legationis terminos eccleſias conferre, verum etiam vacaturas, iuxta ea, quæ ſupra [h] diximus, reſeruare poterit, licet eidem in vacaturis alicui ius tribuendi nulla ſit facultas. At Apoſtolicus & vbique vacantes donare, & vacaturas ſuæ prouiſioni reſeruare, & in vacaturis ius tribuere poteſt, cum in ipſo plenitudo reſideat poteſtatis.[k]

a Antequam vacent Cap 2. c. relatum. ca ex tenore, de conceſs. præb. & per totum, ut euitetur uotom captandæ mortis, facit l ſi C de pac. Sed contra d. c. relatum de præb. Sol. illud ibi operatur receptio in canonicum: vt clarius not in d. ca. relatũ vbi ſignatum eſt contrarium, & not in d. cap 2. de conceſſio. præb.

b Vacaturis. Capit. 2. de præben. in 6. non tamen legatus de latere poteſt hoc caſu facere, quod ipſe Papa, capitul. dilectus, filius, extra. de præbend. & dicitur in §. ſequen.

c Inter ordinarium [Id eſt, Epiſcopum. Sũt enim etiam alij ordinarij, vt ſunt minores collatores, & ij quos conſuetudo facit vt ſup. eo. in princip. vbi no. hic autem intellige de Epiſcopo, vt demonſtrant ſequentia.

d Gradus. Sumpta a ſcalis ſimilitudine, prout dicimus de gradibus affinitatis.

e Omnium, 15. q. 7. cap. omnes baſilicæ.

f Regulariter. Aliquando enim non ad Epiſcopum, ut in capitul. cum olim, ubi hoc Abbas de cau. poſſeſ. & propriet. Et de hac materia, ad quem ſcilicet iure cõmuni pertinet collatio dignitatum, & beneficiorum habetur per Abb & alios late, in c. cum Eccleſia Vulterana, de elec. not. etiam in capitu quemquam, de electio. in 6. & per Ioann. Andr. in regul. quod alicui. de regul. iur. in 6. in mercurialibus, præſertim in ſolutione quæſtionis:

e Non poteſt. Habetur in capitul. 2. de conceſſio. præben.

h Supra In §. ex legationis, & ſequent. ſupra eodem.

i Ius tribuere. Cap. 2. de præben. in 6 quod tamen hodie videtur immutatum per Conc. Triden. ſeſſ. 24. c. 10.

K Poteſtatis. Vt traditur in capitu ſignificaſti, de electio. & in capitul. propoſuit, de conceſſio præbend.

ANT. TIM. Quæ ſumma eſt, licet non extendatur eo, ut poſſit Papa ſine rationabili capitu auferre rem meam a me, & alteri dare ſecundũ placitum

citum ſitum, ſecundum Abb. in cap. 1. de uoto, & Inn. in c. inquiſitioni, de ſen. & re iud.

Si clericus, cum mandatur prouideri de beneficio vacaturo, negligat petere præbendam, non poterit poſtea aliam petere, niſi fuerit in canonicum receptus, h.d.

Quo tamen caſu ſummus Pontifex de vacatura præbenda alicui prouideri mandat, ſi is, in cuius gratiam mandatū obtentum eſt, præbendam quādo vacat, negligēter[a] omiſerit,[b] non poterit poſtmodum prętextu dicti mandati, niſi in canonicū fuerit receptus,[c] aliam in ipſa Eccleſia vacaturam petere.[d]

Habens expectatiuam poteſt acceptare beneficiū uacaturum primum, vel ſecundum, vel alterius, certum tamen acceptare non poteſt. h.d.

Poterit tamē is, cui certis ſuper hoc executorib.[e] deputatis ab Apoſtolica Sede huiuſmodi gratia conceſſa fuerit, nō ſolū primum in genere[f] vacaturum beneficiū, vel præbēdam, verū etiam ſi rationabilis[g] cauſa ſubſit, ſecūdū & vlterius acceptare: certum tamen & expreſſum, priuſquā vacet acceptare nō poterit, ne captandæ alterius mortis occaſio ex benignitate gratiarū Sedis Apoſtolicæ tribuat:[h] quod ſi de certo acceptato ſecuta fuerit, nullam obtinebit roboris firmitatem, vt Bonifacianæ conſtitutionis[i] tenore latius continetur.

Reſcripto Apoſtolico diſpēſatur ſuper pluralitate beneficiorū maxime circa litteratas perſonas. h.d.

Inde[k] etiā licet beneficiatæ[l] perſonæ de alio beneficio, niſi primo illo qđ obtinet oio dimittat, prouideri nō poſſit,[m] niſi aut Cardinales,[n] ſint, aut regū[o] filii, per tale ia

a Negligenter. Quia deſidioſus erat, execrabatur, ſi autem infirmitate laborabat magna, uel alienatus erat mente, vel alia iuſta cauſa impeditus, ita vt non poſſet dici negligens præbēdam nō perderet, facit c. commiſſa, de elect. in 6. & c. ſi. de elect. in antiq. cap. quia diuerſitatem, de conceſ. præb. Erit autem iudicis arbitrio ſtatuendū nunquid poſſit dici negligens, c. cupientes, de electi. in 6. & eo. in ca. ſi clericus, de præb. in 6.

ANTO. TIMO. Eſt autem negligentia eius quod fieri debet & pōt omiſſio, uide Ioa. And. in c. cupientes, §. quod ſuper. ext. de electio. vbi ponit differētiam inter negligere & contemnere.

b Omittit. Adde & illa eſt alteri collata, nam ſi neglexi debitam petere, adhuc tamen illa non eſt alteri collata, adhuc eā dē petere potero ca. ſi tibi abſenti, in 6. de præb in 6. & not. in c. ſi clericus de præb in 6.

c Receptus. Quia tunc habet locum quod dicitur in c. ſi clericus vet. verſum, uſque ad fi. de præb in 6.

d Petere. Quia gratia papæ eſt extincta, & cum ea executoris poteſtas, ſic econuerſo ca. ſi clericus, de præb in 6. & de off. delega. ca. ſi ſuper gratia, & c. acceſſorium, cum ſuis concor. de regu. iuris in 6 & merito extincta eſt talis poteſtas, Cū enim ſibi forma tradita fuerit per reſcriptum ſuper uno beneficio tantum proximo uacaturo, illo omiſſo nihil ſupereſt reſcripto. capitulo. ex par. 2. de offi. deleg. & not. in cap. ſi clericus, de præben. in 6.

e Executoribus deputatis. Siue ad prouidendum, ſiue ad compellendum dati fuerint, non eſt hoc curandum, licet alias diſtinguatur in c. executor, de conceſſ. præb. in 6. & de natura horum executorum, per Abb in c. de præſump.

f In genere. Et ſic licet in genere quod non licet in ſpecie. interdū eſt econuerſo, de quo dic vt c. ſi ſacerdos, de offi. ord. & 23. di. ca. quamquam.

g Rationabilis cauſa. Sed quę erit cauſa rationabilis? forte, quia primo debebat alteri, vel dubitabatur, an deberetur, & hoc ponunt. In no. Hoſti. & Arch. Io. And. ut nota. in c. ne captandæ de conceſ. præb. in 6.

h Tribuatur. Contra concilium Lateranenſe, ut in ca. 2. de conceſ. præb. & in c. deteſtanda & c. ne captandæ, de conceſ. præb. in 6.

i Conſtitutionis. Ca. ne captandæ, de conceſ. præb. in 6. unde ſumitur.

K Inde. i. eadem ratione, quia. ſ. prouiſio facta per reſcriptum ſedis Apoſtolicæ præfert cęteris, vt ſup. eo. §. ſed ſiue.

l Beneficiatę. Quę tamen habeat beneficiū ſufficiens, alias ſecus, unde not in ca. is, cui, in prin. de præb. in 6.

m Non poſſit. Ca. de multa, extr. de præb. cap. is cui, de præb. in 6 extrau. execrabilis, eo. ti.

n Cardinales ſint. Quia Cardinales in ſeruiendo vniuerſali Eccleſię ſingularium eccleſiarum commoditatibus ſe exhibent, vt dicitur in extraua. execrabilis, & c. cum dilectus, de cleric. non reſi. Item, quia ſunt, uel tenentur eſſe ſublimiores cæteris in uirtutibus, & bonis moribus, miramur, diſt. 92. & in auth. de defenſ. ciui §. nos igitur, & not. in d. extrau execrabilis.

o Regum. Scilicet catholicorum, ut no. in extrauag. execrabilis, de præbend. Et hoc ob generis claritatem,

men reſcriptum [a] maxime [b] circa littera-tas[c] perſonas ſuper hac pluralitate diſpenſari poterit.

Maior prærogatiua præfertur. h.d.

Item ſi a Sede Apoſtolica, aut legato, [d] & ab ordinario eodem die idem benefi-ciū cōferatur, & quæ fuerit primo facta collatio, nō appareat, nemine poſſidente [e] eis erit cæteris præferendus, cuius confe rens ampliore gaudet prærogatiua. [f]

Vbi de prioritate beneficij pluribus collati non conſtat, primo poſſeſſor. h.d.

Hac ratione [g] & ii, qui in aliqua Eccle-ſia ī canonicos sūt recepti, debēt in pben darū aſſecutione cœteris ſiue legatorū, ſiue aliorū quorūcumque auctoritate an-tea [h] fuerint admiſſi, anteferri.

Quis dicatur receptus auctoritate Apoſtolica, h.d.

Auctoritate [i] autē Apoſtolica receptus, & is itelligit, q legati, vel alterius mādato, [k]

claritatem, cuius quomodo ſit habenda ratio dici-tur, & not. in d. extrauag. execrabilis.

a Reſcriptum. A contrario ſenſu videtur hic in ferri, q̄ episcopi nō diſpēſant circa pluralitatem, q̄ multi tenēt: vt late no. in c. de multa, extra de preb. circa fi. Quidam tamē contra cū quib ſi teneas. Reſponde ad hāc litteram, q̄ arg. a cōtrario ſenſu no. eſt ſumendū vbi reſultat prauus in tellectus, vel iuriū correctio, vt no. in l. conuenticula, C. de Ep. & Cl. in l. 1. ff. de offi. eius. Vel expone quod facili⁹ diſpenſāt per ſcriptum Apoſtolicum, quā per alios collatores, & ita p̄ſtat aliis, vt dicit ſup. eo. §. ſed ſiue. Vel poſſet quod hic dicitur reſtringi ad curata ſecundum opi. eorum qui volunt Epiſcopos poſſe diſpēſare tm̄ ſuper ſimplicib. Vel dic quod Epiſcopus, diſpēſat circa pluralitatem ex neceſſitate, ſed per reſcriptum apoſtoli cum etiam ſi non ſubſit neceſſitas, quod multi te nent in d. c. de multa.

b Maxime. Implicat etiam non litteratas, quod quotidie & frequentius fit, cum literati non indi geant tali diſpenſatione, cum vel vnum interdū non aſſequantur, & coguntur ſæpe mendicare, vt dicit extrauag. execrabilis, de præbendis.

c Litteratas. Quibus eccleſia Dei per maxime no ſcitur indigere, vt circundata muro inexpugnabi li pugnatorum, & bellatorum, &c. c. ſuper ſpec. §. fi. de magiſt. facit c. niſi. §. pro defectu, de renunc. & c. inter cætera, de offi. ord. & c. de multa, & §. fi. de præb. & no. in extrau. execrabilis, de præb.

Item ſi a ſede. CASVS. cum orta eſſet contro-uerſia inter quoſdam Beneficiatos. ſub prætextu quod vnus dicebat ſe primo obtinuiſſe beneficiū ab Epiſcopo, & ideo volebat præferri, cum prior in tempore potior ſit in iure, c. qui prior, de regul. iur. in 6. alter vero id negabat, & volebat præferri ea ratione, quod beneficium ſibi erat collatum a Superiori poteſtate, argumento c. inferior,]diſtin. 21. de alio vero dubitabatur an eſſet beneficiatus auctoritate apoſto. & in dubio præſumptio faue-bat ipſi Ordinario, aliter præſumeretur delinque re quia præſumeretur negligēs in cōferendo qđ eſſet inconueniens, arg. c. fi. de præſ. Sol. tū prout hic legimus, quia in obſcuris maior præſumptio aliqñ, |& aliqñ maior prærogatiua attendi debet vnde hac ratione ſuadente obiecta, quoque vūt

ſoluta, & ideo notandum eſt primo poſſeſſionem cauſare præſumptionem legitimæ collationis vel inſtitutionis, arg. l. fi. C. de rei vend. Not. 1. illum eſſe ſemper præferendum, qui aliquid obtinuit a Superiori ei, cui aliquid ſimile collatum eſſet ab inferiori, quod facit pro præcedētia Doctorum, quia diuerſi poteſtatē doctorandi habentibus gradum Doctoratus acceperūnt. No. 3. regulā interpretandi reſcripta, qua Pontifex in dubio intendit ſe conformare cum iure cōi, iuxta c. mandatum, de reſcri.

d Legato. Scilicet de latere. per ea quæ not. ſupr. §. ex legationis.

e Poſſidente. Alias enim poſſeſſor præfertur, capitu. ſi a ſede, de præb. in 6. vnde ſumitur. Magnum ergo eſt commodū poſſeſſionis, leg. res alienas, C. de rei vend. inſtitu. de interdictis, § retinendæ, c. in pari. de regul. iuris in 6. niſi iſti qui poſſidet fuiſſet prouiſum per Cōceſſum, & non poſſidenti eadē die per Fiat. Caſſad. in reg. Cancel. dec 11 Rebuf. In prax. beneficiaria in ſecunda parte ſignaturæ, nu. 11. & 12. Idem ſi vterque poſſideret, nec appa ret quis primo, c. duobus, 2. reſp. de reſcr.

f Prærogatiua. Fac. c. per tuas, de ma & obe & c. ſi a ſede de præb. in 6 Sed quid ſi duob. confert ab eodem ſub eadem data, nec apparet cuius ſup plicatio fuerit a Papa ſignata Reſp. conſulendus eſt Papa ipſe, & ſecundum eius reſponſum proce dendum ſecundum Ioan Andr. in d. c. a ſede, ſeq tur Ab. in c. ſane, de offi. deleg. in prin.

g Ratione. Scilicet quod is habet maius priuile gium, cui facta eſt collatio a digniori.

h Antea. Sed contra c. qui prior, de regu. iur. in 6. Sol. Illud procedit in his, quorū par eſt cauſa. ca. quoties vtriuſque, de reg. iur. in 6. & no. in d. cap. qui prior: ſecus ſi diſpar ſit cauſa vt hic. Vnde di cit lex priuilegia conſiderari non tā ex tempore, quam ex cauſa, l. priuilegia, ff. de reg. iu fac. l. fin. C. qui pot. in pign. habe. & l. interdum, ff. in qui. cau. pign. vel hypoth. ta. contrah.

i Auctoritate. Concor. c. hi qui, in fi. de præb. in 6. vnde ſumitur.

K Mandato. Id eſt, litteras reſeruationis. Legatus enim uacaturam præbendam non confert, c. dilectus filius, ext. de præbe. ſed bene reſeruat ſuę collationi, et ſuper ea conferenda, cum uacabit, dat executores, c. 3, et c. 4. de offic. delega. in 6. et

cap. ſi

Sicut autẽ Apoſtolici mandati [a] fines diligenter cuſtodiendi, ideoq; non debent ad caſus alios, quàm expreſſos extẽdi. Vndecũ iniungitur, vt alicui de præbẽda certi valoris prouideatur, in præbenda minoris valoris, [b] etiam impetrante volente, [c] mandatum impleri non poterit.

Mandatum faciens mentionem de collatione, non poteſt trahi ad præſentationem, vel inſtitutionem. h.d.

Idẽ obſeruari oportet, ſicui de beneficio, quod ad alicuius collationẽ ſpectat, prouideri mandatur. hoc enim caſu, de eo qđ ad eiuſdem præſentationem, vel inſtitutionẽ pertinet, prouideri minime poterit, nec etiã econuerſo [d].

Caſus reſignationis non includitur, nec verificatur in caſu mortis. h.d.

Eodem ſpectat, ſi quis ab Apoſtolica ſede [e] mandatum ſuſcipiat, vt ab aliquo beneficii reſignatione recepta, idem beneficium alteri [f] cõferat. Si enim is, qui reſignaturus erat, rebus eximatur humanis [g] mãdato locus nõ erit, cum nõ [h] per reſignationem vacauerit, ſed per mortem.

Caſus futuræ vacationis non includitur, nec verificatur in caſu nouæ creationis. h.d.

Idem obtinet ſi literæ [i] Apoſtolicæ ſuper conferendo [k] beneficio proxime vacaturo fuerint impetratæ. Nam, ad aliud, quod

de alia: modo de executione, & aliquando de qualitate exequendi, qua de re propter hanc Reſcriptorum diuerſitatem impoſſibile uidemr obſeruare fines mandati, quia ad id faciendũ, opus erat cognoſcere voluntatem reſcribentis, c. mandatum in fi de reſcr. & iõ quæſitũ fuit quid iuris, quamuis autem ſecũdum ius cõe tantum uidebantur intelligenda, cum Pontifex intẽtionẽ habeat ſe conformare cũ diſpoſitione eius, §. illud etiam, ſup. eod. Sol. tamen ut hic legimus, quia voluntas reſcribẽtis eſt præcipua regula in reſcr. quæ tamen eſt ſequenda ſecũdum quod apparet explicata vnde ceſſat ni fallor etiam omnis difficultas, cum diuerſa forma reſcripti oſtendat diuerſam reſcribentis volũtatem. Nota primo, quod regula in reſcriptis eſt vt fines mandati cuſtodiantur, etſi videantur mõ ampliandi, & aliquãdo limitandi, ſi tamen voluntas Reſcribentis quæ aliquando eſt tacita, & aliquãdo expreſſe conſideretur, ſecus videtur tenendum Nota quod intelligentia Reſcriptorum põdet ſumi a contemplatione circunſtãtiarũ uidelicet quis, quid, cui, cur, quãdo, vbi, quõ. No 3. quod reſcripta cõtinent quædam expreſſe, & quædam tacite, & hinc reddũtur difficillima, difficultas autem tollitur a regulis hic ſu[illegible] ad no.

a Apoſtolici mandati. Vt enim cæterorũ mandatorum, vt l diligenter, ff. mãdati. & hoc probatur multis infra ſubiectis exemplis, facit c. cum dilect. de reſcr.

b Minoris valoris. Et c. eti de non ſacerdotali, de præb in 6. Et ſic quod eſt inductũ in fauorem diſtentri in odium retorqueri, contra l. quod fauore, C. de legib. & hoc propter naturam mandati.

c Volente. Nota caſum in quo videtur quis non poſſe ſuo fauori renunciare, cõtra l. ſi quis in conſcribendo, C. de Epiſcopa. aud. & l. ſi quis in conſcribendo, C. de pact.

d Econuerſo. Capit. cum in illis, §. cum autem, de præben. in 6 vnde ſumitur. Nam ut ibi dr̃, magna eſt inter collationem & inſtitutionem differentia. Hinc eſt, q capitulum uacante ſede non confert beneficia, quæ ſpectant ad collationem Epiſcopi c. 2 ne ſede uaca. & c. vul. eo tit. in 6 & inf de inſt §. diſſimiles, & tñ ſede vacãte inſtituit inſtituẽdos c. 1 de inſt. ĩ 6 & c cũ olim. de maio & obed. Idẽ videmus ĩ generali Vicari, c ex frequentib. de inſti. & c. ſi de offi Vic. in 6. & no. ĩ di. §. cum autem.

e Apoſtolica ſede Idẽ ſi ab alio, q hoc mãdare poſſet, puta Legato, q ad hoc haberet ſpeciale mãdatũ alias legatus hoc non poteſt vt cape §. prohibem⁹ de offi. leg ĩ 6. & no. in c ſuſceptũ de reſ eo. li. vnde ſumitur.

f Alteri Expreſſo vel nõ expreſſo non curatur; licet interdum ſit differentia, c. is cui, de offi. deleg. in 6. & c. is cui, de præb. eod. lib.

g Humanis. Arg. contra c ſi de le. 1. reſp. de offi del. ĩ 6 Sol. de ppria ſignificatione vocabuli abeſſe dicitur, q nõ eſt in rebus humanis, l. mulieris §. fin. ff. de verb. ſig Non ſic in propria ſignificatione dicitur is renunciaſſe, qui mortuus eſt, cum renunciatio ſit voluntaria, mors coacta, & neceſſaria, ideo ſecus, & ſtrictiſſima ſit interpretatio in reſc ad benefi ia c. quamuis, de præb. in 9. facit l commodiſſime, ff de lib. & poſtu. & no. in c. ſuſceptum, de reſc. in 6.

h Cum non, &c. Ratio: ſecus eſt ſi apparet aliud eſſe de intentione mandantis. c ſuſceptum, de reſcrip in 6.

i Literæ Apoſtolicæ, Idem multo magis in literis conſtitutionis legati, vt notatum fuit ſupra.

k Conferendo. Siue certæ perſonæ, ſiue incertæ Idem ſi contuliſſet fructus beneficiorum primi anni, quæ uacare cõtigerit in diœceſi, vel prouincia,

Digitized by Google

quod poſt illorum impetrationem[a] fuerit creatum,[b] non extenditur.[c]

Appellatione beneficii non venit penſio hoc dicit.

Et ſi qs litteras ſuper obtinendis beneficiis, vſque ad certam ſummam[d] impetrauerit, eidē non in penſione,[e] ſed in beneficiis Eccleſiaſticis erit prouidēdum, niſi de pēſione in litteris mentio habeatur.

Diſpoſitio regulariter reſtringitur ad tempus præſens, & mentio potentiæ intelligitur de præſenti hoc dicit.

Eodē etiā ſpectat, quod ſi de conferēdo alicui beneficio ad Epiſcopi[f] collationē ſpectāte reſcribitur,[g] illud ei cōferri nō poterit, cuius collatio ex negligētia[h] ipſius Epi[i] ad eiuſdem Capitulū deuoluta fuit,[k] quāquam ex contrario de eo, cuius ad Epiſcopum ex Capituli, vel alterius cuiuſcun-

cia, cum in his eadem ſit ratio, vt not. in cle. litteris de reſcrip.

a Impetrationem. Ideſt. poſt datam litterarum, c. ſi eo tempore, de reſcr. in 6 & clem. litteras, vbi eo. de reſcrip. & procedit hoc etiam ſi paulo poſt fuerit beneficium creatum. Inſpicimus ergo an extaret beneficium tēpore datæ, ſicut inſpicimus ætatē impetrantis tēpore impetrationis, ca. ſi eo tempore, de reſcri. in 6. habetur in cap dilectus, 2 de præben. & in c eam te, de reſcrip.

b Creatum. Creatur noua dignitas cap. cum olim. de conſuet. & nouū beneficium clem. litteras de reſcrip. noua eccleſia conſtituitur cā ad audientiam, de eccle. ędi. ſi no apręhenda conſtituitur, c. dilecto, & c. uacante, de præb.

e Non extenditur mandatū. Sed quid dicē dū de beneficio olim creato, ſed tēpore datæ ſuppreſſo, nunc autem renouato? Pro & contra quæ nota in ca quamuis, de reſcr in 6. & magis eſt ut extendatur, arg no. in cap. cum acceſſiſſent. in fin. & no. per Hoſt & Ioa. And. in c ſignificauit, ante fin de reſcr. & clem litteras, unde hæc littera ſumitur de creato loquitur non de renouato, fac. quæ ponunt Legiſtæ ſuper rub. de noui oper. nūc. Sed quid ſi dubitatur, an data præcedat creationem beneficii, vel contra puta, quia eadem die factum eſt vtrumque, nec apparet de prioritate, an obtinebit impetrans? Reſp. ſic, vt late no d. cle. litteras non obſtantibus quibuſdam in contrarium facientibus, quæ ibi confutantur.

b Vſq; ad certam ſummam. Aliud ſi Papa ſcribatur prouideatur impetranti vſque ad talem ſummam Aliud ſi ſcribat, ut prouideatur de præbenda tanti ualoris vel ſummæ Primo. n caſu poteſt prouideri de minori, ſed non de maiore, quia mandati forma ſeruanda eſt, ca cum de non ſacerdotali de præb in 6. & cum dictio uſque, ponitur in litteris intelligendum eſt, quod ueniat æſcenſiue, quaſi ſcribendo Papa, quod prouideatur vſque ad centū libras, velit quod prouideatur vſque ad ſummam centum & non ultra fac c. 2. de arbi. in 6 cum ſuis concord & formaliter. no in c quamuis, de præb. in 6. unde ſumitur.

c In penſione, Videtur enim Papa mandaſſe ei prouideri, de eo quod prouidens per ſe non poteſt retinere, ut ſunt beneficia & per quæ quis intitulatur, & obligatur eccleſiæ, & tenetur ad cōtinuam reſidentiam, c. fin. de cler non reſid per penſionem

autem quis nun intitulatur, nec ad reſidentiam tenetur. 16. q. 1. c. poſſeſſiones & q. 6. c. illud, cum illa etiam laico concedi poſſit, ut probatur ibi, & licet in conferendo ſit liberalitas, non tamē eſt in ipſa collatione, ſed in eo quod magis iſti, quā illi confertur, quod dic ut 10 ca. relatū, de præb & in cap. fin de reſtitu & licet in fauorem impetrantis dictū uideatur de beneficio, huic tō fauori non poteſt renunciare propter intētionem Papæ, & propter formam mandati, quę diligenter eſt ſeruanda, ut ſup. eodē. §. ſunt autem.

ANTO. TIMO. Penſio. Idem uidetur intelligi quoad cenſus gl in uerbo penſiones, cleme. 2. de ſup. neg. prælat. uide quæ ibi allegat. c. auaritiæ, de præbendis, & c. prohibemus, de cenſib.

f Ad Epiſcopi. Quorūcunque ſiue ſint exempti. ſiue non exempti ſiue etiam ſint Epiſcopis ſuperiores, clem. ſi de beneficio, ubi etiam no. de præ. & dignit.

g Reſcribatur. Siue executori ſiue Epiſcopo, idē enim eſt in utroque caſus, ſaluo quod ſi reſcribatur Epiſcopo, ſi beneficium eſt deuolutū ad Papā diſtinguitur, an per litteras excitetur officiū an conſtituatur delegatus, c. licet, & c. pe de offi. ord. & c cum aliquid de reſcr. in 6. & not. in cle. cum de beneficio, de præb.

h Ex negligentia. Idem ſi ex delicto, licet ſint opiniones an hoc caſu deuoluatur ad Cap. vt per Doc. in c. cū in cunctis, in ſi de electio, Vbi vero ex commiſſione epiſcopi Capit. vel alius habere conferre hoc nō impediret executorē, c ſi. de pręben. in 6. alias facile poſſet Epiſcopus eludere impetrātē. ut no. in cle. cū de beneficio, de præb.

i Epiſcopi Sed nunquid negligentia ipſius executoris, quando ſcilicet, eo ſciente ultra ſex menſes uacauit beneficium quod cōferre poterat obeſt ei Reſp. vt no in cle. ſi de beneficio, de præb. in verb. Epiſcopi.

K Fuit Intellige tempore prouiſionis ſuæ nō datæ & ſic poteſtas huius executoris uariatur ſecūdum tempora Simile in cle vnica. de conceſ. præbē. quam diu enim beneficiū eſt in collatione, Epiſcopus cōfert illud, illo ad alium deuoluto nō confert illud, ita eſt & de beneficio ad inferiores ſpectante, quod ipſe nō cōfert donec ad Epiſcopū deuoluatur Ratio: quia cum Epiſcopū Papa grauare voluerit, cōfert executor quandiu eſt in manibus Epiſcopi licet n. ex deuolutione, pro-

prium

Digitized by Google

que[a] ſiue ad ſedem Apoſtolicam[b] ex ipſius Epiſcopi,[c] vel aliorũ in hoc idem ſucceden tium[d] negligentia collatio fuerit deuoluta hoc caſu prouideri poterit.

Mandatum Apoſtolicum reſtrictionem recipit ex perſona prouiſi. h. d.

Interdũ tamen licet mandatum generale ſit, ex perſona impetrãtis recipit reſtrictionem. Vt ſi cui de præbenda proxime vacatura ſimpliciter[e] prouideri mãdat̃ nã ſi talis nõdũ[f] in ea ætate[g] exiſtat, vt ad ſacerdotium promoueri poſſit, ſacerdoralis ſibi p̃benda conferri non poterit.

Ex loco ſumitur reſcripti interpretatio.

Ex loci quoque expreſſione reſcripti ſumitur declaratio, & ideo quamquam ſub nomine Eccleſiarum ciuitatis, etiam Eccleſia[h] cathedralis comprehendatur, cum tamen aliçui de beneficio mãdatur in aliqua Eccleſiarũ ciuitatis diœceſis prouideri, ad cathedralẽ Eccleſiam mãdatũ huiuſmodi non extẽdit.[i] ſecus eſt ſi in aliqua Eccleſiarũ prouinciæ[k] prouideri mandatur, tunc enim & Metropolitana,[l] & cæteræ cathedrales Eccleſiæ, tali mandato includuntur.

pſum tamen eſt pro ea vice, & ipſe nunc ex collatione grauatur, quando eſt in manibus alterius non confert executor, quia papa illum grauare noluit, vt no. in cle. ſi de beneficio, de præb.

a Cuiuſcumque. Hoc dicit, quia per quotcumque gradus ſiue proximos, ſiue mediatos ad epiſcopum deuenerit, executor confert, quamdiu eſt in manib. epiſcopi, cle. ſi de beneficio, de præbẽ. & ibi Io. An.

b Ad ſedem Apoſtolicam. Nota ergo ꝙ beneficium deuolutum ad papã ſemper cõfert executor, ex quo primus collator eſt de eis, qui per litteras grauabantur, ſecus tamẽ eſt in beneficiis ſpectantib. ad collationẽ papæ, quia vacarunt in curia vt in c. a. de præb. in 6. Tunc. n. Papa confert iure proprio nõ deuoluto. Nam Papa dando executorẽ ad prouidendum auferebat collatori poteſtatem, c. ſi capitulo, de conceſ. præbend. in 6 Ex quo ergo collatio de illo deuoluta eſt ad papam, confert executor, vt hic, & cle. ſi de beneficio de præbẽ. Et licet alias in beneficiis fiat ſtricta interpretatio, ca. quamuis de præb. in 6 hic tamen fit larga contra concedẽtem, c. cum dilectus, de conſuet. & no' in d. cle. ſi de beneficio.

c Epiſcopi. Primi ſcilicet collatoris. Si enim de Archidiacono, vel capitulo ad Epiſcopum, & demum per ipſius negligentiam gradatim ad Papã perueniatur, non confert executor, cui de collatione Epiſcopi ſcribebatur, & ita not in cle. ſi de beneficio. de præb.

d Succedentium. Et ſic habemus primo tempus Epiſcopi. Secundo tempus medium aliorum accientium gradum inter ipſum & Papam. Tertio tempus Papale. Primo & vltimo tẽpore confert executor, medio vero non. Et ſemper intelligas, quod tempus acceptionis elapſum non impediat executorem, cle vni. de conceſ. præb.

e Simpliciter Secus ſi in litteris diceretur: Non obſtantibus aliquibus, per quæ effectus gratiæ noſtræ valeat impediri, vel differri, vt no. in c. ei cui, de præb. in 6. vnde ſumitur.

f Nondum. Ergo non inſpicimus tempus datæ, ſed tempus vacationis, vt ſi tempore vacationis ſit idoneę ætatis, ſequentem expectet, etiam ſacerdotalem in tempore ſecundæ vacationis ſit idoneæ ætatis. Sed immo contra d. ca. ſi eo tempore, de reſcr. in 6. Sol. vt not. in c. ei cui, de præb. in 6.

g Aetate Scilicet in vigeſimo quinto anno, cle generalem. de ætate. & qualit. & in f. de ſa ret in ſer. gra. conſtitutis. §. pen. Sed quid dicemus ſi ill ſit ſacerdos ordinatus, licet non ſit in legitima ętate an poterit cõferri ſacerdotalis p̃bẽda. Reſp. vt no. in c ei cui, de præbend in 6 Videẽt not. in ca. licet ca. non, de elect. in 6.

h Eccleſia Cathedralis. Ca. palliũ, d. c & ca. 1. de au. & vſu pall. vbi de hoc, & per Hoſti. in c. requiſiſti. de teſt ad hoc c. cum tibi, de verb. ſign. immo interdũ ſola cathedralis cõprehenditur; vt c. cum clerici, de verbo. ſigni. ꝙ tamẽ eſt ſpeciale, ibi ob periculum, quod poteſt imminere ex periurio, vt ibi no & in ca quamuis, de præbe. in 6. vnde hoc ſumitur Item ſit differẽtia in hac materia, vtrum ſimus in litteris gratiæ, ne iuſtitiæ vt per But. in cap accepimus, de ætat. & qualit & late de hoc habetur, in cap. Rodulphus, 2 de reſcr.

i Non extenditur. Simile in c. quia periculoſum, de ſent. excom. in 6 Sed num hoc caſu prouideri poterit in capellania, vel manſionaria cathedralis eccleſiæ? Quidam quod ſic, alii contra, vt no. in c. quamuis, de præb in 6.

K Prouinciæ. c. pro illorum de præb.

l Metropolitana. Immo videbatur contrarium per ea quæ ſupra hoc eodem § dicuntur. Quæ eſt ergo diuerſitatis ratio. Textus in capit cum qui de præbend. in 6. reddit hanc rationem, videlicet, quod papa videtur hoc caſu velle facere vberiorẽ gratiam, quam caſu ſuperiore, quæ ratio in Metropolitana eccleſia non concludit Vnde expeditius eſt dicere, quod lex ita poſita eſt, l. proſpexit, ff qui & a quibus, cap. cum in cauſis, de re iudic.

Ordo ſcripturæ declarat mandatum. h. d.

Ex ordine quoque ſcripturæ reſcripti in terpretatio ſumitur, veluti cum Ioanni de beneficio ad collationem[a] ſuam, vel Pauli pertinente, vt alicui prouideat mandatur. Nam ſi plura ſimul[b] beneficia vacare contigerit ad vtriuſque collationem ſeparatim ſpectantia, tunc ordo ſcripturæ[c] ſeruandus eſt, & de illo beneficio prouidendum erit, quod ad Ioannem[d] noſcitur pertinere.

Cum mandatur prouideri de beneficio ſpectāte ad prouiſionem plurium, intelligitur coniunctim, hoc dicit.

Si vero[e] de beneficio ad aliquorū collationem, vel præſentationem ſpectante, nō adiecto[f] cōmuniter, vel diuiſim, prouiſio iniungitur facienda in beneficio, quod ad collationem, vel præſentationem alterius tantum[g] pertinet, adimpleri non poterit.

Ex inſertione cauſæ elicitur interpretatio reſcripti. h. d.

Item inſertio cauſæ declarat reſcriptū, ſicut accidit, cū clerico nullum beneficiū obtinenti ob paupertatē[h] per Epiſcopum de beneficio prouideri mandatur. Nā ſi antequam ei prouiſum ſit, beneficiū fuerit aſſecutus, ceſſante cauſa[i] mandati, prouidere ſibi Epiſcopus in poſterum non tenetur.

Ex ſimplici mandato de prouidendo non poteſt prouideri obtinenti aliud beneficium, niſi fuerit id expreſſum quo caſu ſolum vnicum & non ſuratum beneficiū obtinenti prouideri poterit, h. d.

Nam & is, cui conceditur, vt idoneo[k]

a Ad collationem. Ergo non ad præſentationem c. cum in illis, §. cum autem, de præb. in 6.
b Simul. Pone mortuus vel promotus eſt clericus qui habebat illa duo beneficia, vel duo clerici ſimul mortui ſunt, puta, facto naufragio, vel promoti, vel renuntiauerunt, nec poteſt apparere quis prius fac. capitul. duob. de reſcr. in 6.
c Scripturæ. Simile ca. ſi quis iuſto, §. 1. de elect. in 6. & c. ſi rector. d. 43 in fi. & ff. de vſufruc. l. quoties, & ſup. de elec. §. quid ſi pluribus, faciūt no. in c. in alternatiuis, de re. iud. in 6. & ff. de leg. 2. l. cum pater. § fi. & l. hæredes, §. fin. ff. ad Trebe. & quod no. in c. cū dilecta, de reſcr. arg. cōtra in l. 2. §. ſi prius, ff. de vul. & pupil.
d Ad Ioānem. i. ad collationem. Ioannis, alias ſi non ſimul vacent de primo vacante prouidendū erit, vt no. in ca. mandato, de præb in 6. vnde ſumitur.
e Si vero, ca. cū in illis, §. ſi de præb. l 6. vnde ſumitur,
f Non adiecto. Ex quo .n. Papa non addit, alterum im grauare nō intendit, not. in ca. cum in illis, §. fi. de p̄b. & hoc intellige ſecūdum determinationem quā habes in c ſi de p̄b. in 6.
g Alterius tantū. Sed quid ſi ſpectaret quidem ad omnes, ſed non ſucceſſiue, iuxta ea, quæ no. in c. ad audientiam de eccl. ædi. puta ſi Papa mandet prouideri de beneficio ſpectante ad præſentationem Plebani & Abbatis, ſed Plebanus, præſentat Abbati, & Abbas præſentat Epiſcopo, poterit ne de huiuſmodi beneficio prouideri. Reſp. affirmatiuè. Sufficit enim quod ad eos ſimul ſpectat præſentatio, ita quod non ad alterum tantum, capitulo cum illis, §. fina. vbi Peruſin. ſecus tamen eſſet ſi Plebanus & Abbas inter ſe pepigiſſent alternatim præſentare, iuxta clem. 2. de iure patron. & §. ſed vt facilius, inf. tit. prox. & Papa ſcriberet, vt prouideatur de beneficio ad vtriuſq. præſentationem ſpectante, quia tunc ſecundum aliquos, in d. § fi. non procederet quod hic dicitur, at ſi de beneficio ſpectante ad collationem vnius prouiſio fuiſſet iniuncta, impleri non poſſet in beneficio cuius collatio ad eū ſimul cum alio pertineret, d. §. fi.
h Ob paupertatē. Non eſt otioſum hoc verbū, loquitur .n. hic de litteris in forma pauperum., alias appellātur litteræ in forma ſecūdum quæ dicuntur litteræ iuſtitiæ, vel quaſi, c. cum ſecundum, de præb. Sed ſi de gratia ſpeciali prouiſum ſit alicui, & poſtea ante vacationē adipiſcatur aliud beneficium, non expiraret gratia ita no. in c ſi pauper, de præb in 6. vnd ſumitur. Et nota quod clericus pauper faciens pro beneficio non poteſt notari de ambitione, niſi poſtularet dignitatem aliq. vt per Abbā in c. ſi per inquiſitionē de elect.
i Ceſſāte cā. Quæ erat quod clericus nullum habebat beneficiū, concor. c. cum ceſſante, de appell. cum ſimil. lib. Sed nunquid idem ſit, ſi paupere clerico prouiſū ſit de Vicaria? Aū aut Vicaria eſt p̄petua, vt c. extitpā d. x. de præb. & tūc idem, c. poſtulaſt. & de reſi. Aut tēporalis pone in terminis cap. cum ex eo. in fi. de elec. in 6 & c. beneficium de re. iud. in 6. & c. peruenit, 2. de appel. c. ſi de voto, extrauag. execrabilis, & tunc non expirabit mandatum. Quia beneficiatus non eſt, cum beneficia ſint perpetua, ita no. in ca ſi pauper, de præb. in 6. & facit ad hanc litteram, ca. ſi Ep̄s, de præb. in 6. Et quod ius beneficiatum non beneficiat, c. quia in tantum de præb. ele. gratiæ, de reſcr.
K Idoneo. Idē eſt ſi hoc verbum non apponat, c. cau-

Litteræ in forma pauperū.
Litteræ in forma cum ſecūdum litteræ iuſtitiæ.

tumque. de cle. c. cum adeo, de reſer. c. ſi. de pſum.
a Beneficium. Scilicet ſufficiens c. is, cui, de præben. in 6. vnde ſumitur Aliud. n. ſi non eſſet ſufficiens, vt ibidem no. fac. ca. quia in tantum, extra de præbe. & quod no. ſup. §. prox.

maior idoneitas exigitur in beneficiis curatis, quã in aliis, capitulo cum in illis, in princ. de præb. in 6. Hinc eſt, quod cum patientib. defectum in ætate diſpenſant Epi in dignitatib non curatis, ſecus in curatis, cap. vn. de æta. & qua. ordi. in 6. & eſt ſimile de fil presbyterorum, cap 1. Sed quid ſi mandetur alicui ſimpliciter prouideri de beneficio, nunquid poterit executor prouidere de tali beneficio, quod requirat ſacrum ordinẽ. Et per hanc litteram videtur, quod non, ſed dic contra c. ei cui, & cap. ſi pro clericis, de præb. in 6 & nota. in d. c. cũ in illis.

poſſit in ſua, vel aliena Eccleſia ꝓuidere beneficium,[a] aliud obtinenti prouidere non poteſt, niſi vel primo ille beneficium ꝙ obtinet, omnino dimittat,[b] vel in conceſſione huiuſmodi ſit expreſſum, quod etiã beneficiatæ valeat prouideri perſonæ, quo caſu vnicũ[c] duntaxat beneficium, atque illud non curatũ obtinenti prouideri poterit.

Pluralis locutio reſtringitur ad duo. h. d.

Sed ſi conceſſum fuerit vt prouidere illi valeat, & qui alia beneficia noſcitur obtinere, huiuſmodi pluralitas debet ſolum ad duo beneficia non curata[d] reſtringi.

Mandatum ſimplex de prouidendo non extẽditur ad beneficium curatum, h. d.

Ex natura quoq., & beneficii qualitate Apoſtolicũ reſcriptũ reſtrictionẽ recipit, nã ſi de quibuſcunq. beneficiis prouideri mandatũ fuerit, de animarum cura mentio ne[e] non habita de iis prouidendũ nõ erit,[f] quib. huiuſmodi cura noſcitur imminere.

Mandatum quamuis generale non extenditur ad electiuum. h d.

Illis quoque pro quib. ſcribitur, vt de pſonalibus, & dignitatib.[g] ad collationẽ, prouiſionem, præſentationem, vel diſpoſitionẽ pertinentibus quorumcũque ꝓuideat, de ijs prouideri non poterit, ad quos per electionem[h] præficiendi aſſumuntur.[i]

Gratia alicui conceſſa, vt prouideri poſſit perſonis idoneis in certa Eccleſia, perſonis non expreſſis, non expirat re integra per obitum concedentis, ſecus ſi perſonæ eſſent expreſſa, h. d.

Illud quoque omittendũ nõ eſt. Quod ſi cut nulla facta perſonarũ expreſſione ſi ſit gratioſe cõceſſa facultas, vt auctoritate Apoſtolica, aliquib. pſonis idoneis ĩ certa Eccleſia prouidere poſſit, vel beneficia quorũ collatio eſt ad ſedẽ Apoſtolicã, legitimè deuoluta[l] cõferre; huiuſmodi cõceſſio, etiã re ĩtegra p obitũ cõcedẽtis nõ expirat:[m] ſecus ſi ſup prouiſione certæ perſonę faciẽda

b Dimittat. Si ergo dimittat ſibi prouideri poterit. Sed contra videtur c. ſi motu ver. ſecus, de præb. in 6 Sol. ibi a principio impetrauit ille, cui prouidetur, quo caſu non ſufficit beneficium primum dimittere, ſi tempore impetrationis tacuit: hic is cui prouidetur, non fuit is, ad cuius petitionem gratia facta fuit. & ideo cum nulla in eo poſſit notari ſubreptio, ſufficit quod poſtea dimittat; & dixit Ioan. Monac. quod per hoc reſcriptum nihil habetur actualiter, ſed potentialiter, & ideo ſatis eſt, quod ſit habilis perſona, quando potentia reditur ad actum.
c Vnicum. Nota ſtrictam interpretionem ad idem c. cum illis, de præben. in 6.
d Non curata. Si igitur vtrumque, vel alterum ſit curatum, tali nõ poterit prouideri, fa. capi. plurali, de teſtiu. in 6 & l. vbi numerus, de teſtib.
e Mentione non habita. Etiã ſi in litteris prouideri mandetur, quod animarum cura, ſi qua beneficio immineret non negligatur, nc. in ca. cum in illis, in prin. de præbend. in 6. vnde ſumitur, quod dic' vt habetur in clem. ſi dignitatem. l. reſpon.
f Non erit; Quia

g Et dignitatib. Etiã ſi curã hẽant aĩarum, ca. cum in illis, §. 1. de præb.
h Per electionẽ. Electio igitur nõ cõtinetur ſub verbo prouiſiõis, vel diſpoſitionis, ſimile in c. deliberatiõne r. rñ. de offi. del in 6 fac. quod no in c ſi. de ele. in 6. & c. cũ in illis, §. 1 & §. 2. de prębe. in 6.
i Aſſumũtur. Etiã ſi inhibeatur i litteris ne electores eligãt, cl ſi dignitatem, de præben.
K Expreſſione. No. quod perſonarũ expreſſio multum operatur, fac. c. ſi cui. & ca. ſi Epiſcopus. de præb. in 6 & c. is cui, de offi. deleg. eo. lib
l Legitime deuoluta. Scilicet ſm ſtatuta Lateranẽſis, vel generalis Cõcilii, c. 2. de cõceſ. præb. capit. pro defectu, de elec. & talia beneficia legati de latere cõferre poſſunt. c. venerabilis, de præben. de no. in c. 1. de offi. dele. in fin.
m Non expirat. Quia cum ſpetialẽ gratiam

eidem ſit data poteſtas non ob ſuam, [a] ſed eius cui prouidetur gratiã vel fauorẽ. Illa. n. expirat oĩno ſi cõcedẽs re integra moriat.

Mãdatarius, cuius induſtria perſona inſtituẽda electa nõ fuit põt vices ſuas alteri mandare.

Illud etiam [c] intereſt, Vtrũ cui ab Apoſtolica ſede prouiſio [d] de beneficio in certa Eccleſia, diœceſi, vel prouincia [e] certæ perſonæ faciẽda committatur, an de certa Eccleſia incertæ tamen perſonæ. Primo. n. caſu liciteq̃s vices ſuas alteri committere poterit, ſecũdo vero cũ inſtituenda perſona mãdatarii electa videatur induſtria, prouiſionẽ ſibi commiſſam alteri demandare nõ poterit [f] niſi forma commiſſionis habeat, vt per ſe, vel per alium [g] hoc expedire valeat.

Beneficia Eccleſiaſtica debent ſine diminutione conferri. h. d.

Poſtremo illud ſciendũ eſt tã Turonẽſi [h] Concilio cautũ eſſe. ne præbẽdæ aliquã ſectionẽ patiantur [i] quã ex Lateranenſi, [k] ne quis conferens beneficiũ Eccleſiaſticũ partẽ prouentuũ ſuis vſibus [l] retinere audeat; cũ ſine vlla debeant diminutione cõferri,

gram decet eſſe mẽſurã. c. ſi cui, de præb. in 6. c. a. decet, de reg. iur. eo. lib. Sed quid ſi fuerit generaliter conceſſa poteſtas diſpenſandi cum filiis ſacerdotum, ſi is cui talis poteſtas conceſſa eſt diſpenſauerit quoad vnum, an ſi moriatur concedens, talis poteſtas expiret morte cõcedẽtis. An verò per diſpẽſationem quo ad vnum ſit perpetua. Reſp. ut per Bu. & alios, in cap ex tua, ante fi. de fil. presbyt. Et in materia notã vnã regulam, quã ponit Ab. in c ſi depræb. Quod vbi act⁹ validitas dependet a voluntate alterius non reuocatur per ipſius mortẽ, præſumitur enim quod durare in voluntate, in qua decedit c. maiores, de bap.

a Ob ſuam Quando ergo gratia eſt eius cui ſcribitur non expirat, ſecus quã alteri⁹, puta pro quo ſcribit, vt hic.

b Moriatur. Vel renunciet, ca. 1. de renuncia. in 6. ſed contra, c. a ſi ſuper gratia, de of dele. in 6 & c. ſi poſto lica, de præben. in 6. Reſpõ. vt no. in c. ſi cui. in fi. eo. ti. & lib.

c Illud etiam. Sumitur ex c. 18 cui, de offi. deleg.

d Prouiſio. Etiam ſi committatur ei quod inquirat de illius vita, & conuerſatione, ele iudices, de offi dele. no. in c. 18 cui, de offi. dele. in 6

e Prouincia Ergo non requiritur, quod beneficiũ ſit certum, ſed ſufficit quod ſit, certa perſona, vt habeat locum ſubdelegatio, quod hoc caſu non habet locum, c. ſi de offi. deleg

f Non poterit Et ſic intelligatur, c ſi & fin eodẽ. ff. de le. is enim cuius induſtria eſt electa ſubdeleg. fac l. Inter artifices, de ſolu & late in d c ſi

g Per aliũ Ergo quod de iure epiſcopi non põt, poteſt ex poteſtate cõmiſſionis, c. 18 cui, & c fin §. vices, de offi. dele in 6. Et faciunt hæc ad quæſtionem, an delegatus ab alio, quam a principe habens ſpeciale mandatum ſubdelegandi ſubdelegare poſſit Et quidã quod ſic, vt Ioa And. in d. cap. 18 cui, quia ſicut iſti non habẽt a lege quod ſubdelegare poſſint, tamen ſi ad hoc hẽrent ſpecialẽ mãdatum hoc poſſent: Sic dicendũ videtur, quod licet delegatus ab alio quam a principe non habeat hoc a lege, & ſic loquũtur contraria, tamen ſi hẽt hoc ab hoĩe ſubdelegare poterit, fac. ca 1 2. reſp. de procu. in 6 & c. ſi eo. tit. & c. pen. § porro, de elect.

in 6 & c. 1 de off. leg. in 6. & c. a. & c. 3. de off. leg. in 6 & c qui per alium, & c. poteſt quis, de re. iu. in 6. ſtandum erit igitur regulæ, cum contrarium non reperiatur. Nam & lex dicit, non referre an ipſe ordo decurionum elegerit, an is, cui ordo negotium dedit. ff. q cuiuſq; vni, not. l. item eorum, §. ſide curiones. facit capitulo cum aliquibus, de reſcript. in 6 & de pb. c. hiq. 1 reſp. & inſtit. de Attil. tutor. §. ſed quod veteri

h Turonenſi. Cõcilio, 1 Cap. maiorbus, de præb.

Poſtremo. CASVS Quidam Epiſcopi volebant beneficia conferre cũ aliqua diminutione argum. cap. niſi, de præben. & qm tota diœceſis, eſt eis commiſſa. fuit quæſitũ quid iuris, cum argumẽta addẽda faueant eorum voluntati affirmatiue videbatur reſpondendũ, Solu. tamen, vt hic habetur, ratio eſt quia non eſt recedendum ab illo iure, quod diu iuſtum eſſe iudicatum niſi maxima ratio aliter ſuadeat iuxta l 2. ſi de conſtit. & cum ratione ſuadente liceat aliquando recedere a lege, vt ibid. ad not. Ideo obiectio non tenent Not. primo collationem poſſe connumerari inter illos actus legitimos, qui non reſpiciunt conditionẽ. Not. ſecundo, argumentum, penſionem regulariter non approbari a iure. & ideo videtur nulla de iure ſi ſine cauſa facta fuerit.

i Patiantur. Sine iuſta cauſſa, ex iuſta enim cauſa poteſt præbenda diuidi in duas, cum vacãt, ſi facultates ſufficiant, c vacante, de præb. fac. capitu cum cauſam, & c. ſignificatum, eod tit. & c. ad audientiam, De Eccleſ ædifi Et ſic erunt duo iura. Sed duo ad vnã præbendam eligi non poſſunt, ſed vnam medietatẽ habeat & alter alteram vel quod vnus expectet quouſque alia vacabit, immo caſſanda eſt talis electio, c. tua & c. dilecto, de præb. & ita formaliter no. in c. maiorib. de præb. & ibi declaratur, & diſputatur, per Abb. & Doc. c. facit, cap. vni, vt Eccl. bene ſine dimi confe

K Lateranenſi. Cap. prohibemus, de cenſi. & capi. vni, vt Eccl bene ſine. dimi confe.

l Suis vſibus Niſi ſint de mẽſa ele. quia regulariter, § 2 de ſup negl præl. vel n ſi ſit aliquis laudabilis vſus, Abb in c. 1. vt Eccl. bene ſine dimi. cõfe.

DE

DE INSTITVTIONIBVS,[a] & iure patronatus.

TIT. XXVII.

Ius patronatus.
- Cõſtituitur.
  - Fũdatione.
  - Dotatione.
- Acquiritur,
  - Donatione.
  - Succeſſione
- Tollitur.
  - Ceſſione.
  - Deſtructione Eccleſiæ.
  - Conſtitutione Collegii.
  - Delicto.

Quando dicatur prouideri per inſtitutio nem. hoc dicit.

ACcidit autem interdum, vt prælati[b] liberam de vacantibus beneficiis diſponendi facultatem non habeant. quod tunc euenit, cum ea vacare contigerit, in quibus aliquis ius obtinet patronatus: tũc enim ſtricte ſũpto vocabulo non conferre, ſed inſtituere[c] dicentur eos, quib. præſentante patrono, prouidendum erit.

Quid ſit ius patronatus, h.d.

Eſt igitur[d] ius patronatus poteſtas præſẽtandi inſtituendum ad beneficium vacans,

DE INSTITVTIONIBVS & iure patronatus.

Cum ſup. ti. prox dictum ſit de collatione proprio iure ſequebatur videre de inſt. iuxta §. fin. ſupra, de præb. Ideo proponit modo ti. iſte, qui diuiditur in 3. partes, in 1. habetur, quid ſit ius patronatus, in 2 quomodo acquiratur, & quale ſit, in 4. quomodo finiatur, 2 ibi, conſtituitur autem, 3. ibi, tollitur.

a De inſtitutionibus late patet hoc verbum Adaptatur enim hoc verbum inſtituo, ad contractus, l. 1 ff. ſi cer pet. Ad obligationes, l. ex hoc iure ff de iuſti & iur. Ad actiones, l. 1. ff. de interro. actio. Ad vltimas volũtates, §. ante heredis inſtitu. de leg & in ſummã omnis ordinatio poteſt appellari inſtitutio, vnde etiam hic liber eſt liber inſtitutionum. Sed in hac materia beneficiali alia eſt inſtitutio iuris tranſlatiua, vt hæc de qua in titul præſenti. Alia iuris iam trãſlati executiua, vt ea, quę fit per Archi. vt c. ad hęc, & ca. vt noſtrum, de offic. Archi eſt & inſtitutio auctorizabilis quæ & ipſa videtur executiua iuris, ut c. uni. de capel. monachor. Sumitur aũt continuatio ex §. fi de præb.

ANTO. TIM. Poſtquam plures nominia iſtius, inſtituere, ſignificationes aliatæ ſunt in gloſſ. dicamus, quid ſit Eſt igitur inſtitutio ſecundum canones, Eccleſiæ, ſeu eccleſiaſtici beneficij collatio, quaſi ius habentem ad beneficium, per præſentationem in tus, vel in beneficium ſtatuens. Eſt ſecũdum Goffred inſtitutio proprie eſt perſonarum, prælatorum, & clericorum, collatio uero beneficiorum, & præbendarum.

ACciditautẽ, CASVS, hic non figuratur. Not. tamẽ quod cõferre beneficia ad præſentationẽ alicuius patroni diminuit poteſtatẽ ordinariam. Nota patronum non ſemper ſignificare defenſorẽ No. iuncto §. ſuo de præb ſignificatũ termini inſtõnis cõtra doctrinam quorũd Doct in ca. auctoritate de inſti.

b Prælati. Qui veniant appellatione prælatorum, no. ſup. de vita & honeſt. præl.

c Sed inſtituere. Supra de præb. §. fin.

d Eſt igitur. Iſta definitio ſumpta eſt ex mẽte Hoſ. in ſumma huius tit qui tamen addit vnum verbũ ſimplex, dum dicit ad beneficium ſimplex & vacãs. Et ſi per verbum ſimplex Hoſ. vellet ſolũ excludere Eccleſias collegiatas, bene ſentiret: quia in illas non capit ius patronatus, ita vt patronus poſſit præſentare, vt habetur communiter in c. cum in terra, ext. de elect. & in c. nobis, eod Sed cũ ſint quædam beneficia non ſimplicia, in quibus vere cadit ius patronatus, vt declarat Paul. de Citadi. in tract. de iure patron. in 3. parte ſub Rubric. ex quibus cauſis acquiratur ius patronatus, conſultius fuit illud verbum non apponere, & ita placuit cuidam Auditori Rotæ Romanæ expreſſis, quem conſului ſuper illo verbo. Aliter tamen

tamen definit Abb. poſt Io. And. in Rubr. ext. eod. ſed ea definitio videtur nimium prolixa.

ANTO. TIM. Aliter definiuit Goffr. eſt auctoritas, ſiue poteſtas prouenienſ ex beneficiis ante conſecrationem Eccleſiæ collatis, uerum melius vt auctor in text.

bet ſolum, & argum. ad fundādā eccleſiā, ut not. in c. piæ 16. q. 7 & per Abb. in c. ad audientiā primo, de Eccl. ædifi. Item dotatione, id eſt, cum quis dotatæ Eccleſiæ facultates auget, ut habetur ind. c. ad audientiam, & lata locis ſuis per eos qui in hac materia cōſcerūt vberiores tractatus.

Quot modis conſtituatur ius patronatus, hoc dicit.

Conſtituitur autem tale Ius varii modis veluti eccleſiæ ædificatione,[a] dotatione[b], & ſimilibus.

Aedificans rite, vel dotans acquirit ius patronatus: & eum ſequi commoda, quem ſequuntur incommoda h. d.

Aedificatione acquiritur Ius patronatus, cum quis Eccleſiam de cōſenſu diæceſani Iuris ordine ſeruato[d] cōſtruxit. Dotatione acquiritur, vt cū is, qui non fundauit, Eccleſiæ pro dote certa bona aſſignauit.[e] Sicut enim in carnali matrimonio ad onera[f] ſuſtinēda dos adſignari debet: ita enim concedenda ſunt Eccleſiæ quæ ad luminaria[g] & ad cuſtodiā, & ad ſtipendia cuſtodū,[h] & ad cętera ſacræ domui neceſſaria ſufficiant. Inſtitutū eſt igitur, vt quaſi cuiuſdam loco remuneratio

Cōſtituitur autē. Hæc pars diuiditur in 2 pa. in 1. habetur quō hoc ius acquiratur, & quale ſit in ſecunda qualiter inſtitutio cōueniat cū collatione, ſecunda ibi, ſunt āt, prima pars iterū ſub diuiditur in 2 pa. in prima demonſtrat qualis ſit acquiſitio iſtius iuris qñ conſtituit, in ſecunda qualis ſit ead. acquiſitio poſtquam eſt conſtitutum, ſecunda ibi, ſucceſſione, prima iterū ſubdiuiditur in 4 pa. in prima adno. qualiter hoc ius cōſtituatur, in ſecunda quid iuris ſit de pręſentatione, & inſtitutione poſtquā eſt conſtitutum, in tertia an legatus de latere in eo habeat aliquod ius, in quarta an patronus debeat, Eccleſiā defendere in qua tale ius eſt conſtitutū, ſecunda ibi, inſtitutum, tertia ibi, legs ius quarta ibi, licebit; quoad primum Caſus, Cum quidam fideles deuotione moti concurrerēt ad Eccleſias cōſtituendas, & in eis ius patronatus habendū, quidam id faciebant eas fundando, quidam ædificando, & quidam dotando, vnde fuit quæſitū an iſtis modis hoc ius conſtituat. Et negatiue videbat reſpondendum: quia cum eccleſia conſtitui nō poſſet, nisi de aſſenſu diæceſani, & nobis eo vī propterea ex priuilegio hoc ius cō-edi, & ſic tales modos non oportere attendi. Sol tamē vt hic dr, ſi quidē hoc ius conceditur in remunerationē beneficii collati, qd; modis præ originaliter confertur, & ſic etiā ceſſat ob ectio, unde not. beneficia beneficiis eſſe compenſanda. No. ſecundo, eccleſiam, propter dotem æquiparari cum Matrimonio ad onera ſuſtinēda. Nos. tertio cauſam propter quam datur dos tam in matrimonio, quam in Eccleſia facis. l. pro oneribus, C. de iur. dot.

a Aedificatione. Cap. nobis, ext. eo. ca. Frigentius c. piæ mentis, & cap. monaſterium, 16. qu. 7. & hoc procedit etiam ſi fundans ſibi tale ius expreſſe nō reſeruauerit, ca. ſignificauit. Vbi Abbas, in 1 nota. de reſt.

ANT. TIM. Ex c. filiis, 16 q. 7 vnde illud patronum faciunt dos, ædificatio, cenſos. gl. in cap. piæ, 16. q. 7.

b Dotatione. Cap. nemo, de conſ. diſt. 1. ca. filiis, 16. q. 7.

c Similibus. Puta fundatione, id eſt, dū quis præ-

d Seruato. Quis ſit iſte iuris ordo dicetur inf. de cōſtr. & cōſ. Ecc. vel alt & c. nemo. de conſecratio. diſtin. 1.

e Aſſignauit. Vt de conſec. diſt. 1. ca. nemo, & c. ad audientiam, primo, de Eccl. ędifi.

f Onera. l. pro oneribus, C. de iu. dot.

ANTO. TIM. Si uero det, & aſſignet certa bona, ſed non nomen dotis, nō habebit huiuſmodi ius patronatus, nec dicetur patronus, ſed benefactor, c. quāturn, eo.

g Ad luminaria Authen. vt nullus fabricet oratorium, doctu §. 1. collat. 5.

h Cuſtodum. Id eſt, ſacerdotum. fac. c. de monachis, ext. de præbendis, & erunt ad minus duo clerici, cap. præpoſuit, de filiis presbyter, cap. illud, 7 q. 1.

Inſtitutum CASVS. Cum eccleſiæ iuris patronatus duæ eſſent vacantes in vna clericus patronus intra ſex menſes volebat præſentare in altera vero laicus intra quatuor plures præſentauit, unde Epſ in prima præſentatione volebat admittere, ne Eccleſiæ diu eſſent uacantes, argumento, c. qdam ſit, de el. ēt. in 6 in ſecunda vero dicebat ſe poſſe illum inſtituere, qui ſibi magis placeret, c. cum autem, eod. unde fuit quæſitum quid iuris: Sol. vt hic legimus, quia clericus debet diligenter animaduertere, quis ſit præſentandus, laicus uero cū cognitionem de rebus eccleſiæ non habeat, & propterea poſſet in præſentatione uariare, primo præſentatus afficeretur aliqua iniuria, ſi ſtatim reiiceretur, cū in dubio præſumatur idoneus, ea. ſi. de præſom. & hinc intelligimus Epm non habere optionem inſtituendi, niſi quando æquales præſentati apparent idonei, & ſic intelligitur text. in cōtrariu adduct. non obſtat ca. q̄uis de elect. quia habet locum in electionis confirmatione, in qua maius eſt periculum, & ideo cautius erat agendū. Nota deciſiones ſuper eadem materia faciendas debere eſſe diuerſas ob diuerſas perſonarum qualitates, c. per 1 diſt. 4. Nota ſecundo, neminem ad aliquod officium legitime propoſitum eſſe temere reiiciendum, ſed prius examinandum, cum in dubio præſumatur idoneus, d. c. ſi.

Remu-

nis [a] ad præſentationem patronorũ in fundatis, vel dotatis Eccleſijs ſacerdotes inſtituantur, nullo profeſſionis,[b] vel ſexus habito diſcrimine.

Eccleſiaſticus patronus habet ad præſentandũ menſes ſex; laicus quatuor. Eccleſiaſticus non poteſt variare: laicus poteſt, h.d.

Sunt tamen [c] inter Eccleſiaſticos, & laicos patronos, pleræq. differentiæ. Nam eccleſiaſtico ad præſentandum ſex menſiũ [d] conceditur ſpatium. Laico quadrimeſtre [e] tempus datur. Et videtur optima ratione [f] inductum vt longius præfigatur tempus eccleſiaſticis; quippe quibus ſemel factà præſentatione amplius variare minime licet, [g] quod in laicis diuerſum ſtatuitur. [h]

Epiſcopus qui inſtituit ſecundo loco præſentatũ in pœnam tenetur prouidere, etiam primo præſentato, h d.

Sed ſi laicus, cui plures pſentãdi tributa eſt facultas, primo Ioãnẽ inſtituẽdũ offerat, ſecundo loco;[i] Paulũ vtrumq. idoneũ.[k] Ordinarius autem ſecũdo loco præſentatũ inſtituat, videamus an primus appellare valeat?[l] Et ſtatutũ eſt de ſecundo factam inſtitutionem infringi non poſſe [m]: Epiſcopũ tamen qui primo loco præſentatũ dolo [n] recuſauit admittere, recuſato, vt in cõpetenti beneficio prouideat cõpellẽdum, [o]: vt in eo punia

a Remunerationis. Ad quam tenemur, l. ſed etſi lege, § conſuluit, ff. de petit. hære.

b Profeſſionis. Scilicet vtrum ſit laicus, uel clericus, vel alias religioſus facit c. ſi de inſt.

c Tñ. Quaſi dicat, licet non ſit habenda differentia inter laicos, & perſonas eccleſiaſticas quoad ius patronatus obtinendum, ſunt tñ inter eos pleræq; differentiæ.

d Sex menſium. Cap vni eo in 6.

e Quadrimeſtre: Cap vbi, eo. in 6.

f Ratione Quia ſcilicet qui in vno grauatur, in altero releuatur, l cũ qui, ff. de iureiur & ita vñt dicere Doct. i cap. vni eo. in 6 & in cle. plures. eo d. & uide quod not. in cap cum uos, de offi ord

g Licet. Ca cũ autem, ca. paſtoralis, eod, & ſi ſm Inn. præſentatio factà patrono Eccleſiaſtico habet vim electionis, in qua non admittitur variatio, ca. publicato, de elect vt per Abb in d. ca. cũ autẽ, & no. in cle. 2 eo. tit Et eſt rõ, quia clerici patroni pinguiusius habent quam laici, arg. 19 q. 2 c ſi qs Epatum; Vel hoc; quia clerici variare non debent, iõ hoc in pœnam eorum ſtatutũ eſt; vt no. in d c. cũ autũ, p gl Hoſt. & Abb.

h Statuitur. Qui poſſunt variare, non recedendo a primo præſentato, ſed accumulando: vt habetur in c. cum autem, eo. ea quod autem, eo. Et intellige hic patronũ Eccleſiaſticum, cui competit præſentatio iure Eccleſiæ, ſecus ſi iure patrimonij, ẽt quod ſit clericus: quia tunc idem per omnia in eo quod in laico arg c. cum dilectus, eo. & no. Abb in d. ca. cum autem, & non etiam in cle. 2. eo tit & in cap. cum dilectus, ext. eod.

i Secundo loco. Etiam poſt appellationem interpoſitam a primo præſentato; nam & tunc quoque poteſt laicus variare. Abb in c. paſtoralis, eod. vnde ſumitur.

K Idoneum. Sed quid aget prælatus, ſi timet, q non idoneus ſibi præſentatus fuerit, forte ad preces aliquorum? Reſp ut per Abb. in ca. conſtitutis, in prin. de appell. 2. Sed nunquid peccet patronus, qui idoneum præſentat, poterat tamen magis idoneum præſentare? Reſp eſt no. per Ab poſt alios, in d. c. conſtitutis de appel.

l Appellare valeat. Licet expreſſe ad hoc hic non reſpondeatur, tamen implicite ſatis bene habetur quid operetur hec appellatio fac. ca. paſtoralis eo: Datur ultra appellationem etiam aliud remedium, vt ſcilicet, præſentatus primo loco adeat ſuperiorem, debentis inſtituere per uiam querelæ, & petet compelli recuſantem inſtituere per hoc quod legitur, & nota. in capitu. ex parte Haſtenſis, & in cap. cum Bertoldus, de re iudic. & per Abb in d. c. paſtoralis.

m Non poſſe. Secus tamen eſſet in patrono eccleſiaſtico, ſecundum Abb. in cap paſtoralis. eo Sed quid ſi habens inſtituere, non inſtituit intra ſex menſes, an fiet deuolutio ad ſuperiorem ſicut dicimus in collatione? Reſpõ non. Tempus enim ad inſtituendum eſt arbitrarium, Abbas in d c. paſtoralis

n Dolo. Sed quis probabit, quod Epiſcopus malitioſe, & doloſe nõ inſtituerit? Gloſſ. & doctor. in capitulo paſtoralis, eodem. varie diſtinguunt. dic ut ibi, & nota ex hoc, §. quod licet alias contradictio ſine iuſta cauſa habeatur pro conſenſu, vt not Archidia. in capitul. primo, de conſtitutio in ſexto, & Abb. in capitulo quoniam, in fin. de vita & honeſtat clericorum tamen hoc non habet locum quando contradictio non ſtetit in puris terminis contradictionis; ſed procedit hoc vbi non requiritur non ſolum conſenſus, ſed actus perficiens conſenſum, ut in fine huius § in quo non ſufficeret Epiſcopi conſenſus, ſed alterius requiritur inſtitutio.

o Compellendum, ſed ſi eſſemus in electo, qui peteret a ſuperiore confirmationem poſſet eundẽ præciſe compellere ad confirmandum. Electus

enim innititur pleno iure, & petendo confirmatio nem in nihilo petit gratiam. Vnde dicit Io. And. in c. poſtulationem, de poſtul. prælator. quod canonice electus, ſi confidat de idoneitate perſonæ ſuæ, poteſt ſuperbe accedere ante ſuperiorem, etiam capucio, uel bireto non elenato, & cominari quod niſi confirmetur, habebit recurſum ad ſuperiorē: & hoc intellige in ſuperiore citra Papā. Præſentatus vero conſequit ius, ſed non adeo plenum; cū patronus variare poſſit, cū tamen de iure patronat. vnde debet cum humilitate petere inſtitutionem, unde petit gratiā expeditionis, id eſt, ut expediatur cito ne alius interim p patronum præſentetur, vnde debet leuare capucium & ſe curuare. Poſtulatus vero dēt etiā genua flectere, ut per D. ẜ. in d. c. poſtulationē.

a In quo. Cap. quāto, & c. tranſlationem, de trāſlatio. e. ſi de immun. eccle. 17 q. 4. c. frater & coepiſcopus.

pingutus eſt ius patronatus Eccleſiaſticum, quam ſeculare.

Ioā. Bapt. Licebit CASVS Quidam patroni laici uolebāt in omnibus defendere Eccleſiam ſui iuris patronatus contra inſtitutum, quia hoc putabant proprium ipſorum patronorum. Et ideo quæſitum fuit quid iuris? Sol. ut hic dicitur; ſiquidem defenſio licet ſit de iure permiſſa, hoc tamē intelligitur ſm qualitatē ſubiectæ materię, quę eſt defendenda & ideo obiectio ceſſat. No. ex hoc tex. patronum in hoc caſu dici & eſſe proprie defenſorē cum eius officio & opera conſeruetur Eccl. ius ſuum.

e Licebit tamen. Quamquā ſibi de tēporalibus rebus ratio exhiberi nō debeat: & ſic dictio, tñ, recte aduerſabitur, & not. differētiam in iure, & in facto, & de eius natura habetur in l. ſi quis ex argentarijs, § ſi initiū. ff. de eden. & per Bar. & Do. in l. 1. ff. ſi quis ius dicen. non obtem.

tur, in quo [a] eum deliquiſſe conſtat.

Legatus de latere poteſt derogare iuri patronatus Eccleſiaſticorum, non laicorum. Et Eccleſiaſtico patrono redditur ratio prouentuum patronatæ Eccleſiæ, ſecus laico, h. d.

Legatus etiam beneficium in præiudiciū Eccleſiaſtici patroni, vt ſupra tetigimus [b], conferre poteſt cum in laicis diuerſum accidat [c]. Item Eccleſiaſtico patrono de temporalib. rebus ratio debet exhiberi, [d] quod in laico minime obtinet.

Patronus laicus poteſt deferre ad ſuperiores clericos qui delapidant bona Eccleſiæ, cuius eſt patronus, h. d.

Licebit tamen [e] patrono laico, [f] ſi ſacerdotem ex collatis in Eccleſiam reb. frudare cognouerit, aut honeſta illū cōuentione cōpeſcere, aut epiſcopo vel cōpetēti iudici corrigēda denūciare, quòd ſi talia agere tēret, & Epiſcopus, Metropolitano eius hęc inſinuabit, ſin autem, & Metropolitanus talia gerat, Principis [g] hæc auribus (ſi aliter Eccle-

Ioā. Bapt. Legatus. CASVS. Quidam legatus de latere uolebat conferre beneficia iuris patronatus, quemadmodum beneficia libera, ad idque faciendum mouebatur illa ratione, quia eſt maior Ordinario. cap. paſtoralis, de offic. ord. ꝙ non eſſet, ſi id non poſſet, vnde fuit quæſitum quid iuris? Solu. ut hic dr, quia licet ratio iſta teneat reſpectu clericorum, reſpectu tamen laicorum ſecus, ne retardentur a beneficiorum collatione. No. ius patronatus laicorū eſſe maioris efficaciæ iure patronatus clericorum non reſpectu ſecus allo.

b Tetigimus. In §. ex legatione. ſupra de præb.

c Accidat. Vt probatur in cap. cum dilectus, & per ea quæ ibi habentur. Sed quid in Papa? Dic, quod poteſt conferre etiam Eccleſiaſtico patrono inuito: vt not. per Abb. in d. ca. cum dilectus poſt not. in clem. litteras, de præb. Sed Papa non ſolet hoc facere, quin ſaltem mentionē faciat: & aliter collatio tamq. iam ſurreptitia non valeret. faciunt quæ not. Abb. in c. 3. in 2. no. de iure patro. & in c. aliud eod. tit. in fi.

Ius patronatus eccleſiaſticum pinguius ſæculari. d Exhiberi. Vt in cap. in Lateranenſis, de præb. & cap. ex litteris, extr. eod. & habetur in cap. cum & plantare, extr. de priuil. Et quomodo ſit reddenda iſta ratio, videt tamen per Inn. & alios in d. c. cum & plantare, quam per Abb. in dict. cap. ex litteris. Et no. ex hoc, quod hic dicitur, quod quo ad quid

f Patrono laico. Cap. conſtitutum, 16 q. 1. ca. filijs 16 q. 7. immo quilibet de plebe poterit ſacerdotē dilapidantem accuſare arg. c. plebs. d. 63. & cap. ex parte Adę, de teſtibus. Cum de rebus Eccleſiaſticis dentur actiones populares. Sed dic quod in concreto ſemper erit patronus, & eius deſcendentes præponendi arg. l. ſi. § fin. cum l. ſeq. ff. de adult. & leg. 1. ff. de lib. cauſa. Et idem poterit patronus facere in Eccleſia conuentuali. arg. c. Ratina & c. nobis, & c. lectis. d. 63. Sed in hoc eſt differentia, quia in eccleſia conuētuali patronus nō præſentat. nec eligit, c. nobis, extra eo. nec eſt contra 18. q. 2. c. Abbatem, quia ibi intelligitur electio poſſeſſoris, id eſt, requiſitio, quia facta electione ſequitur cōſenſus, c. cum in terra, de elect. **De rebus eccleſiaſticis dātur populares actiones.**

g Principis. Etiam ſæcularis, puta Regis, cum ſacerdos per Eccleſiaſticum iudicem compelli non poteſt: vt 21 q. 1. petimus, & diſt. 17. cap. nec licuit. Vel etiam cum iudex Eccleſiaſticus deeſt, uel aliàs eſt deſes. cap. ex tranſmiſſa, de fo. comp. & in c. filijs, 16. q. 7. Vnde ſumitur hæc littera habetur Verbum Regis non autem Principis, ſed non inconuenienter fuit illud verbum immutatum. & repoſitum verbū Principis. Primo, quia Principis Verbū eſt latius reſpectu ſæcularium, & includit non ſolum Regem, ſed Imperatorem, Duces, Marchiones, & Barones, ut not. in cle. uni. de bapti. ſ. qui nō

ſunt

ſiæ conſuli non poſſit [a] intimare non diffe ret.

Ius patronatus tranſmitti poteſt ad quoſcunque hæredes, h.d.

Succeſſione quoque ius patronatus acquiratur [b], quod quidem procedit, ſiue ſui, ſiue extranei [c], ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato ſint hæredes [d].

Plures ſuccedentes vni, habent vocem unius, nec hæres patronum inſtitutum mutare poteſt, hoc dicit.

Plures tamen ab vno [e] ex patronis Eccleſiæ relicti hæredes, vocem duntaxat vnius habebunt in præſentatione Rectoris [f], nec iam inſtitutos mutare poterunt [g].

Si patroni in præſentatione non ſint concordes, attenditur maior, & melior, h.d.

Et ſi fortè in plures partes patronorum ſe vota in præſentando diuiſerint [h] ille præficiendus eſt Eccleſiæ, qui maioribus [i] iuuatur meritis, & plurium approbatur conſenſu.

Si eccleſia ob patronorum diſcordiam detrimentum patiatur, poteſt Epiſcopus interdicere diuinis, h.d.

ſunt excludēdi ab hac diſpoſitione, maximè ſi nō recognoſcant ſuperiorem. Secundo, quia includitur etiam Papa, qui interdū appellatur Princeps, e corpora, de conſecra d. c. not. in d. cle. uni. de quo ſi intelligas, non ſunt neceſſariæ ſupradictæ ſubau ditiones, & ſuppletiones.

a Non poſſit. Hæc parēthesis nō eſt in c. filijs, 16 q. 7. ſed ſi verbū Principis, referatur ad ſeculares, eſt omnino valde opportuna, & quaſi neceſſaria, per ea quæ in ſupra proxima notula.

Bal. Bapt. Succeſſione. Hęc pars diuiditur in 5. par. in prima agitur de acquiſitione iſtius iuris per ſucceſſionem; in ſecunda de acquiſitione eiuſdē per donationē; in 3. de eadē acquiſitione per emptionem; in quarta ſd. not quod iuris de occupatione præſentationis, & iuſ. legit. in quinta demonſtratur qs patronus debeat præſentare & quē a. ibi monitione, tertia ibi, ſed ſi quis; quarta ibi quē ad modū; quinta ibi, interdum. Quoad primū caſus ita ſiguratur. Cum quidam eccleſiarum patroni reliquiſſent ius patronatus pluribus, & huiuſmodi ſucceſſores non conuenirent inter ſe in præſentando, fuit propterea dubitatum, quid de iure eſſet circa hoc agendum argumento, ca. ſi quis iuſto, de elect. in 6. videbatur ſucceſſionem eſſe nullam, ſi patroni inter ſe non conuenirent, vel alias ſucceſſio non eſſet omnino clara. Solu tamen vt hic legimus, quia vel conuentione, vel pœna, vel alio ſimili modo poſſunt remoueri inconuenientia, quæ inde orientur. & propterea etiam oppoſitio in contrarium facta, non videtur obſtare. Not primo, quod ius eſt indiuiſibile, ſicut ius eligendi, vt ex d. cap. ſi quis iuſto, colligitur. Not ſecundo, argumentum quod cum cauſa vnus poteſt puniri, pro alio iuxta ca. ſine culpa, de regul. iur. in 6. Not tertio, argumentum lite durante prouidendum eſſe ne res litigioſa reddatur deterior, iuxta tot tit. de eo qui mittitus in poſſeſ. cauſa rei ſeruandæ.

b Acquiritur. Can. t. c. 3, extr. eo. cle. de plures eo. bene dicit acquiritur, non conſtituitur, vt dixerat in principio.

ANT. TIMO. Et ideo filius qui repudiauit hæreditatem paternam, non erit patronus in huiuſmodi bonis, ſecundum Fel. col. 3.

c Extranei. Sed contra videtur, leg. 1 §. ſub conditione, C. de lat. liber. tol. & l. filij, ff. de iur. patron. Sol. facilius tranſmittitur ius patronatus Eccleſiæ quam libertorū, quaſi habeat plus realitatis, quā ius patronatus libertorū, quod videt habere plus perſonalitatis, cū hinc inde verſetur reſpectus pſonæ, & hinc ius patronatus eccleſiæ tranſfertur cū vniuerſitate rerum. Iīc donati pōt, vt inc cū ſpeculum, & ea illud. eo quod non acc dit in iure patronatus perſonarum, licet pater poſſit uni ex liberis libertum aſſignare, leg. 1. & per tot ff de liber aſſign & pro hac opi. videtur tex. in cl. plures, eo vbi ius patronatus transfertur in hęredes, nec diſtinguit in quos, merito & de hoc per Abb. in cl. 1 & in d. cap. cum ſæculū de iure pa tro. Vbi poſt antiquos inquit, quod ſi filia dotata non ſuccedit patri quę renunciauit hæreditati, non ſuccedat in iure patronatus vna cum maſculis. Item quod ius patronatus regulatur ab hæreditate, etiā inter filios. Vnde ſi in loco prout in Anglia eſſet conſuetudo quod ſolum primogenitus, & non alij ſuccederet in hæreditate, idem eſſet in iure pat.

d Sint hæredes. Et in quocunque numero, clem. plures, eo. Sed an alio titulo quam hæreditario poterit hoc ius patronatus relinqui, puta legari. Et reſpon. eſt affirmatiuè, cum etiam donati poſſit, vnde & legati, cum legatum donatio ſit. inſt. de leg. poſt prin. ita Io. An. Ab. & alij in ca. cum ſæculum.

e Ab vno. Secus ergo ſi plures à pluribus, vel vnus à pluribus, vt no. in cle. ſi. eod.

f Rectoris. Et clerici, cum eadem ſit ratio, licet quidam contra, vt nota. in c. poſtulaſti, ext eo. & in cle. plures, eod tit.

g Poterunt. Nec mirum, cum, nec hi, quib ſuccedītur à prima præſentatione reſilire poſſint, quod eſt multo minus, vt no. ſu. § ſunt tamen & con. c. eod.

h Diuiſerint. An autē requiratur ꝙ patroni tempore præſentationis ſimul conueniant, an vero quiſque poſſit præſentare per Ab. in c. quoniā, eo. in ſi.

i Maioribus. Ca. ſi forte diſt. 63. & cap. quoniam, eod.

Quod ſi ita ſimultates inter eos [a] ortæ fuerint, vt ſacerdos ſuo ibi officio canonicè fungi non poſſit, ſi aliter prouideri non poterit, procipere debet Epiſcopus, vt ibi miſſarum ſolemnia [b] non celebrentur, donec patroni ad concordiam redeant, quod ſi intra quatuor menſes factum non fuerit, tunc ordinet [c] Antiſtes Eccleſiam ſicut melius eam ſecũdum Deum iudicauerit ordinandam [d].

Epiſcopus poteſt ex cauſa Eccleſiam patronatam ſecundum certam formam commendare, hoc dicit.

Quod neceſſarium, aut expediens eſſe duxerit, poterit etiam interim Eccleſiam alicui commendare [e], ita tamen, vt ſi parochialis ſit eccleſia [f], nemini commendetur, qui non ſit in ſacerdotio [g] conſtitutus, nec huiuſmodi commenda vltra ſemeſtris [h] temporis ſpacium vires ſuas porriget, nec in vnius perſona, niſi vnica [i] fieri poterit.

Epiſcopus in eccleſia iuris patronatus laicorum ex cauſa poteſt ponere Oeconomos qui colligant fructus erogandos in vtilitatem laicorum, h.d.

Erit etiã Epõ [k] facultas in eccleſiis in quibus eccleſiaſtica [l] perſona præſentationẽ nõ habet: ſi vel minus [m] idonei præſentẽtur, vel alia de cauſa [n] aliquos in eis inſtituere non valeat, Oeconomos [o] ponere. qui fructus percipere debeant in eccleſiarum vtilitatẽ erogandos, aut his, qui quandoq; inſtituentur

eo. An autem requiratur, quod maioris ſint meriti, & plures eum præſentent copulatiuè, dic vt habetur in c. Eccleſia veſtra, de elect. & in c. 1. de offi. cuſt. & in c. 1. de his, quæ fi. à ma. parte, ca. Et nunquid ſaluent conſcientiã qui eligũt, vel præſentãt idoneum cum poſſint præſentare magis idoneũ, not. in c. licet, 8. q. 5. & ponit Ab in c. conſtitutus, de appel. & no. remiſſiuè, ſup. eo. §. ſed ſi laicus.

a Inter eos. Quid ſi nõ inter eos, ſed inter Epiſcopum, & patronus Reſp. ponendus eſt oeconomus in Eccleſia donec ſopita fuerit cõtentio, c. cum vos, de offic. ordi & per Ab in c. 5. ext. eo.

b Solemnia. Sic, e conſiderandum & c ſi plures, c. 16 q 6 ubi diffusè, de materia notatur.

c Ordinet. De virtute, & efficacia huius verbi, vide per An. de Bu. i c. ſi Archiepiſcopus, de temp ord. & latius per Abb. in c. ſuper eo, ſuper gl. 2. de off. deleg.

d Ordinandã. Ca. quoniã, eo. & patronis non præſentantibus poſt quatuor menſes, liberum ius inſtituendi, & prouidendi deuoluetur ad Epiſcopum, ſecus tamen eſt in materia electionis, ut late diſputat Pan. in d. ca. quoniam, poſt antiquos.

e Commendare. Idẽ eſt quod deponere, l. cõmendare, ff de verb obli. & l. Laicus, ff. de poſt. & 21. q. 2. c. ne quis arbitretur, & c. 1. de depoſ. Quandoque commendare, eſt laudare, l. ſi vero, §. cum quidam, ff dep. l. ſciendum, ff. de ædil. edic. & l. ea quæ, ff de contrah. empt. Sed hic commendare eſt Eccleſiam alicui cuſtodiendam committere, vt no. in c nemo de elect in 6. vbi de materia per gl. & Doct lariſſimè, & vide per Abb. in c. bonæ, de appel.

f Parochialis Eccleſia. Habes hic vnum ſpeciale parochialis Eccleſiæ, concor. c. nemo, de elect in 6. de aliis, in c. licet, de ele. in 6. & c ſi Apoſtolicæ, de præb. in 6. & ca exſtirpandæ, §. qui vero, de præb. in antiq. & ele, vni. de offi. Vica.

g In ſacerdotio. Vt poſſit interim ipſi eccleſiæ in ſacerdotali ordine deſeruire. Et not. quod parochialis Eccleſia poteſt intitulata dari etiam non presbytero, c. licet, & in c. cum ex eo, de elect. in 6. & ca. a. de inſtitu eo lib. commendari autem non, quod fuit inductum per cap. nemo, de electin. in 6. vnde ſumitur, & ibi no.

h Semeſtris temporis. Sed nũquid finitis ſex menſib. poteſt ordinarius eã, iterum eidem, vel aliter commẽdare? Reſp. vt not. in c. nemo, de electio. in 6.

i Vnica. Ergo duas commendatas habere non licet ſicut nec duas intitulatas: ſed quod quis poſſit habere vnam commendatam, & aliam intitulatam nõ prohibetur, vt 21 q 5. c. qui plores.

k Epiſcopo. Ad quem regulariter ſpectat collatio vnde ad eundem ſpectabit vacantis Eccleſiæ cuſtodia, vt per Ab. in c. ad aures, de exce. prela. & in c cũ veniſſẽt de inſti. & in c. bonæ de appella. no. etiam in cap cum nos. de off ord.

l Eccleſiaſtica perſona Hoc ideo dicit, quia pſona eccleſiaſtica facilius cogitur, puta per ſuſpenſionem, vel ſubtractionem beneficij, conſuluit, d. 74 & no in c. cũ nos, de offic. ord.

m Minus idonei. Sic patet quod patronus laicus, licet præſentet indignum, non eſt priuatus, nec priuandus poteſtate præſentandi, ſecus in collegio, vel perſona Eccleſiaſtica, cap. cum in cunctis, de elect & not. in cap. cum vos, de offic. ord.

ANT. TIM. Bene verum eſt, quod præſentãs indignum mortaliter peccat, quia infideliter agit in officio ſibi commiſſo, vt dicunt cõiter D Sumiſtæ.

n De cauſa. Puta ſcandalum magnum. argu. c. 5. & c. a. ſed pro modico ſcandalo non dimittet Epiſcopus Eccleſiam ordinare. c quoniam. de iure patro. & no. in c. cum vos, de off ord.

o Oeconomos. Patronus enim ſe de reb. Eccleſiæ intromittere non debet, niſi quoad defenſionem, 16. q. 7. ca. decernimus, & c. filius, ſed is cuſtodiet, q

habet

habet Eccleſiæ inſtitutionem, ut hoc §. in 1. notula. Conſtituetur autem hic œconomus ad conſeruandum, non ad agendum, ca. qm̃ diſt. 85. licet qñque etiam ad agendum, ca. Imperatorum, de iuramen calum. c. dilectus, de cap. mon.

cum patrono, ca. ex inſinuatione, eodem quamquã tunc non eſt proprie donatio, ſed potius proprij iuris relaxatio, cum quilibet patronus habeat ius in ſolidum, vt per Abb. in d. ca. ex inſinuatione, ſecus ſi laicus non ſit compatronus, c. illud, & cap. cum laici, ext. eod.

fideliter reſeruandos.[a]

Patroni poſſunt conuenire de præſentando alternis uicibus & plures ſimul poſſunt præſentari vt de ipſis Epiſcopus elegat inſtituendum, h.d.

Sed vt facilius prouideatur Eccleſijs,[b] non inconueniens uiſum fuit patronos[c] ipſos inter ſe poſſe libere[d] conuenire de Rectore ab eis alternis vicibus[e] præſentando, quibus etiam ex eadem cauſa permittitur, vt plures ad vacantem eccleſiam præſentare valeant, ita vt vnus ex eis eligi poſſit per Epiſcopum[f] & admitti.

Ius patronatus donari poteſt, ſed ob donationẽ non præiudicatur iuribus Epiſcopalibus. h. d.

Donatione[g] quoque ius patronatus acquiritur. Vt cum ius quod quis in eccleſijs habet in aliquem liberaliter confert, quę ſi fiat eccleſiæ, aut loco religioſo;[h] quamuis abſque aſſenſu epiſcopi facta fuerit, efficax eſt cenſenda, ſed per eam epiſcopalibus iuribus in aliquo non derogatur.

Ius patronatus non poteſt vendi, niſi cum vniuerſitate, h. d.

Sed ſi quis dato pretio huiuſmodi ſibi ius comparare auſus fuerit, talis contractus irritus erit & inanis[i] niſi tale ius cũ vniuerſitate[k] rerum temporalium transferretur.

a Reſeruandos. Ca. hęc huius placiti, & c. charitatẽ 12. q. 2. & d. 75. ca. quoniam quidam & 10. q. 2. c. ſi quis Eps, niſi ſint talia, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, l. lex quæ tutores, C. de admi. tut. & ff. de pet. hę re. l. diuus, & 10. q. 1. cap. ſi quis Eps.

b Eccleſijs. Quarũ diſpendioſa eſt vacatio cap. quam ſit, de elect. in 6.

c Patronus oẽs. Facit quod not in capi. quia propter, ver. vel ſaltem, de elect.

d. Libere. Id eſt ſine ſuperioris auctoritate. Item libere, id eſt, etiam ſi nõ uacet eccleſia, ut not. in cle. plures, eo. vnde ſumitur. Eadem rõne uidetur, q̃ patroni plurium Eccleſiarum poſſint inter ſe diuidere, ſcilicet vnus ſit patronus in una, alius in alia arg. eñ cõtra in l. quædã, ff. fam. erciſc. & in l. quædam, ff. de alim. leg. et not. in d. cle. plures.

Ioã. Bapt. Sed ſi quis CASVS. Quidam patronus volebat vẽdere ſuum ius patronatus quomodocumque poſſet ea ratione motus, quia ſi de eo, habetur dñium ut præſupponitur ob naturã domin. j, vñ ppea id ei eſſe licitum, iuxta le. in re mãdata, C. man. d. et. Sol. tñ ut hic hr, quia hoc ius ſi de ſe cõſideretur, non recipit æſtimationem. Non obſtat obiect. quia illa pr̃as limitatur p p qualitatem ſubiectæ materiæ, ut contingit in caſu iſto. Not. inde argumẽtum, illud quod directè non poteſt alienari, indirecte ſæpe eſſe alienabile, & hoc contingit quia dr̃ mutare naturam.

i Inanis. Ca. quia clerici, eod. adeo q̃ emptor pptereа de facto, & ſine iudiciali pceſſu ſpoliari cũ in actibus notorie iniuſtis poſſit iudex extra iudicialiter procedere fac. ca. qm̃, de fil. presb. & no. per Abb. in d. c. quia clerici.

e Vicibus. Facit c. ſi de præb. in 6.

f Epiſcopum. Vel alium habentem ius inſtituendi, cum eadem ſit ratio.

Ioã. Bapt. Donatione. CASVS. Quidam Eccleſiæ patronus donauit ſuum ius patronatus cuidam Canonico eius amico, & cum Epiſcopus ſe oppoſuiſſet, fuit dubitatum, an donatio teneret, cum enim Eccleſia tale ius concedendo, videatur reſpicere qualitatem perſonæ propterea non videbatur ipſam fore admittendam, argumento c. ſi de locat. Sol. tamen vt hic legimus, quia in hac parte Eccleſiæ nullum fit præiudicium, & ideo et obiectio non tenet. No. quod licet quilibet poſſit ius ſuum donare, donatio tamen eſt ita intelligenda ut dicatur facta ſine læſione iuris alterius.

g Donatione. Cap. ex inſinuatione, eo. ca. vni. eod. in ſexto.

h Religioſo. Idem ſi eidem, uel alteri Eccleſiæ, cap. vni. eod. in 6. vnde ſumitur, idem ſi laico, ſed

K Cum vniuerſitate. Cap. ex litteris, c. cum ſeculum, ext. eo. facit l. 1. ff. de fundo dot. & in l. modicis, de contrah. empt. & l. quædam, ff. de acqui. rer. domi. Ius ergo patronatus poteſt eſſe acceſſorium rebus temporalibus, & ſic magis dignum poteſt accedere minus digno, & de hoc per Abb. in d. ca. ex litteris, ante finem. Minus dignum trahit in acceſſionẽ magis dignum.

Quemadmodum. CASVS. Ob controuerſiã ortam inter Epm̃ & patronos Eccleſiarũ circa præſentationem ac inſtitutionem, cum unus mitteret falcem in ius alterius, fuit dubitatum an id liceat & arg. ti de ſup. neg. l. p. el. affirmatiue erat reſpondendũ. Sol. tñ ut hic legimus quia ſi ſecus eſſet, daretur occaſio priuandi alterũ iure ſuo ſine culpa & ã. Non obſtat obiectio, ſiquidem pr̃as ſupplẽdi negligentiam, non conceditur inter Prælatum, & patronũ. Not. de iure canonico, inuadere ius alterius eſſe tale crimen, ut poſſit puniri et excõicatione.

Epiſcopus non poteſt ſpernere patroni præſentationem. Patronus non poteſt quem propria auctoritate inſtituere ſub pœna excommunicationis, h.d.

Quemadmodum aũt ad præſentationẽ [a] patroni, debet Eṗs clericos inſtituere, [b] & quod ſpretis fundatorib. de vacãti Eccleſia diſpoſuerit, erit irritũ, ita etiã patronus auctoritatẽ Epiſcopi negligere non dẽt. Quod ſi laici [c] auſu temerario propria auctoritate ad inſtitutionem proceſſerint, tam ipſi anathemate [d] feriendi, quam etiam perperam inſtituti clerici communione ſunt priuãdi, [e] qui ſi ẽt adhuc perſtiterint, & a miniſterio eccleſiaſtico & ordine deponendi erunt.

Patroni putatiui præſentatio tenet, h.d.

Interdum accidit, ut eius qui patronus non eſt, [f] præſentatio tamen rata ſit habenda. Vt cum ordinarius ad eius præſentationem clericum inſtituit, qui & iuris patronatus erat poſſeſſor, [g] & patronus credebat, [h] nam ſi poſtea ius patronatus alius in iudicio euicerit, inſtitutus non debet propter hoc ab eccleſia remoueri. [i]

Nemo poteſt ſeipſum præſentare. h.d.

Licet aũt patronus alius præſentet, ſeipſũ [k]

a Ad præſentationem patroni. Cap. illud, in fi. eo. ti decernimus 16 q. 7 Sed contra de ſupp. neglig. prælа Sol. illud propter negligentiam patroni ob quam poteſtas deoluitur ad eum, ad quem inſtitutio pertinet, etiam ſi non ſit Epiſcopus. Not. in clem. de ſuppl negli præla. Abba. in c. illud, eo. An ſcit ſit idem ſi indignum præſentauerit Not. ſup. eo. §. erit, & in cap cum vas. de offi ord.

b Inſtituere An & reſtituere depoſitum? Et idem videtur, cum hæc habeatur ꝑ noua receptione, & uidetur hoc ſentire Butrio in cap ex tranſmiſſa in fin. de renunc. Vide not in ca quamuis, de reſcr. in 6.

c Laici. Quid ſi ſit clericus patronus nõ laicus? Reſpon idẽ, ut in c. 1. 16. qõ. 5. & tenet Abb. in c. præterea 2. eod.

d Anathemate. Ca. præterea, 1. eo.

e Priuandi Et ita non eſt ipſo iure ſuſpenſus qui recipit eccleſiam a laico, ut plenius not. in c præterea, eod.

Interdum accidit CASVS. Quidam tantum poſſeſſionẽ habebat iſtius iuris patronatus, & nihilominus nõ ſolum uolebat præſentare, ſed etiam uolebat beneficiũ ſibi conferri fuit quęſitum an poſſet & ne uerus patronus priuaretur iure ſuo in primo capit negatiue videbatur reſpondendum, in ſecundo vero cum nemo poſſet melius cognoſci quam a ſeipſo affirmatiua dabatur reſponſio. Cæterum ſolut eſt ſequenda quæ hic habetur. quia cum verus Patronus nõ poſſit ſe aperte cognoſci, oportet ut putatiuus pro vero in dubio habeatur, & cũ affectio propria decipiat ſæpe hominem, propterea non conuenit ſeipſum præſentare quibus conſideratis nec etiam obiectiones aliquid obſtant. Nota primo poſſeſſorem alicuius rei, eſſe dominum putatiuum, iuxta l fin. C. de rei vendica. No. ſecundo eſſe maxime inconueniens aliquem ſeipſum idoneum iudicare ad aliquod officium exercendum. No tertio unam & eandem rem eſſe non poſſe cauſam, & ſubſtantiam ut etiam Philoſophi docent.

f Non eſt. Et hoc eſt quod faciebat dubitandi rationem, cum ius præſentandi pertineat ad patronũ, c decernimus & c filijs, 17 qõ. 7. & hic per tot. Sed cum præſentare fructus ſit iuris patronatus velut fructus rei materialis pertinet ad poſſeſſorem bonæ fidei, & non ad dominum, §. ſi quis a non domino, Inſt. de re. diui. & not in c. graui, de reſt. ſpol. ita & iſte fructus iuris præſentandi, vt latius per Abb. in c. conſultationibus, eo. vnde ſumitur.

g Poſſeſſor Et bonæ fidei, ſecus ſi malæ; quia tunc inſtitutus eſt remouendus vt tradunt omnes in c. conſultationibus, eo. quia uelut poſſeſſor malæ fidei non facit fructus ſuos. Sic nec qui eſt in quaſi poſſeſſione præſentandi mala fide Quando autem quis dicatur eſſe ĩ bona, vel mala fide, dic vt per Doctu. in d. ca. cõſultationib⁹, Cal. cõſ 13. hoc ti. Oldr. conſ 1. Rot. Rom in deci. 278.

h Credebatur. Sola ergo credulitas ſine poſſeſſione non ſufficit. & ſic debet limitari quod habetur in: Barbatiua, ſi l. et quod com error facitur. fac c querelam de elect. & can. cum olim de cauſa poſſeſ. & propriet.

i Remoueri Quia quod legitime factum eſt, non debet irritari, licet ad eum caſum deuenerit, a quo incipere non poteſt. 11 l 55 c præcepta. le 1. 2 §. caſu n. ff de poſtul. & 30 quæſt. 7. ca. neque c. fatioſas, facit le. ſanctimus, C. de admi. tut. & l Gracchus, C. de adulte.

K Seipſum. Sed nunquid ſaltem filium? Et non videtur cum cenſeatur una perſona cum patre. 35. q. 3 §. hac auctoritate, & l fin C. de imp. pub & alijs ſubſt. communiter contra, ut per Abb. in ca. ex ore de his quæ fi a maio. par Cap & in ca. ſi de inſt & in capitu. conſuluit. eod. per gloſſ & Innocent. in c. quia clerici, eod Et facit quod ſuffragium patris proficit filio, leg. illud, ff. quod quiſque iu Nec obſ. quod pater & filius videatur eadem perſona nam hoc eſt iuxta fictione, non vere. Sed uidetur adhuc contra, quia quidquid quærit filius, quærit patri.

tamen, quamquam clericus [a] ſit, præſentare [b] non poteſt, quantumuis idoneus ſit, & quibuſcunque ſtudijs iuuetur, & meritis. Cum nullis Eccleſiaſticis ſeſe officijs vltro immiſcere debeat.

Nemo ſibi beneficium confert, veluti, nemo ſe præſentat, h.d.

Sunt autem inſtitutiones collationibus in quibuſdam ſimiles, in quibuſdam vero, diſſimiles. Similes ſunt, quia quemadmodum is, qui ſeipſum præſentat inſtituendus non [e] eſt, ita etiam is, ad quem pertinet collatio, ſeipſum non poteſt inſtituere [f], cum inter dantem, & accipientem [g] diſtinctio debeat eſſe perſonalis.

Vacaturi beneficij nec collatio, nec præſentationis permiſſio tenet, h.d.

Item quemadmodũ vacaturæ præbendæ non tenet regulariter [h] collatio, ita etiam promiſſiones [i] de non vacantibus beneficijs

§.1 Inſtitu.per quas perſon.nob.acquir.cum ſimilib.Reſp.non quærit patri in ſpiritualibus.in quibus non curatur de patria poteſtate,c ſi annuni,de iud.in 6.

ANTO.TIMOT. Poteſt tamen præſentari vnus de patronis ſi huiuſmodi præſentatio facienda eſt à pluribus, ſi præſentabitur, à maiori parte, nam præſentatur quaſi à collegio Ab in ca quoniam,co.tit.

a Clericus. Quia ex vi iuris patronatus ſolum cõſequitur præſentationẽ, licet ſit clericus ipſe patronus, c. ſi eod.

b Præſentare. Nõ ſolum ob rationẽ quæ ſequitur, uerum etiam, quia differentia debet eſſe inter præſentatum, & præſentãtem, baptizatum & baptizantẽ, dãtem & recipientẽ c.ſi.de inſtit.c.debitũ,de bapti.l.2. ff.de ſtipu.ſeruor. plures tamen patroni poſſunt vnũ ex ipſis præſentare, arg cap cum in iure,de offic. deleg. Sic & decuriones poſſunt dare tutorem vnum ex ſeipſis, leg. vbi abſunt, ff. de tutor. & cur da. ab his. Et electores eligunt prælatum ex ſeipſis, capit ne pro defectu, & cap. quia propter, de electio. & ita not. c conſuluit, ext. eod.

c Immiſcere. Immo hoc ipſo tanquam ambitioſus debet repelli. 8 quæſt cap in ſcripturis, & 1.q. 6.c.ſicut, l.quanquam, C.de Epiſ.& cler.l.quæ omnia, de proc ſac.l.contra temp C. de re milit lib.1. & c.uitamus, diſ.61 Sed contra videtur quod dicitur, in c.cum in iure, de elect. Reſpond. ille non elegit quia fuit primo ab alijs electus, & poſtea ipſe conſenſit.

d Debeat. Et ſi aliter faciat, perderet ius conferendi, vel præſentandi, per ea quæ not Abb. in cap. ad aures, de exceſſ.præl in ſi Si tamen Epiſ. opus motu proprio conferat beneficium patronatum, valebit collatio Item poteſt patronus ſupplicare Epiſcopo, quod ſibi beneficium conferatur, forte propter indigentiam, vt per Abb. in ca. per noſtras, eo. vnde ſumitur.

Sunt autem. Hæc pars ſubdiuiditur in 2. partes, in prima habetur inter collationem & inſtitutionem ſimilitudo: in ſecunda inter eaſd. diſſimilitudo: ſecunda ibi, diſſimiles ſunt, quoad prima CASVS commode non figuratur. Sed loco eius eſt ad notan. quod inter quoſdam ſcholares Canoniſtas orta fuit q. circa naturam Collationis, & inſtitutionis, quidam enim dicebant nullam penitus dari ſimilitudinem inter eas, quia de natura collationis eſt, vt ſit libera conceſſio, & de natura inſtitutionis, vt dependeat à præſentatione, §. fi. ſupra de præben. Quidam vero tenebant oppoſitum reſpectu beneficij cõferendi, & eius cui veniret conferẽdũ, ſi quidẽ & natura beneficij, & actus cõferẽdi id ſuadebant poſſent euitari in cõuenientia quæ aliter inde orirentur quia de re fuit q̃ſitum quid iuris. Solut. vt hic legimus, quia cum repetuntur ſub vno genere, oportet, vt ſapiant naturam eius, & ſic habent in hoc ſimilitudinem, qua ratione ſuadente et obiectio alterius opinionis non tenet. Not. ex hac parte. arg. quod ſimilitudo datur inter ea, quæ ſaltẽ aliquo reſpectu ſunt eiuſdem naturę quod regulariter à rationis identitate cognoſcitur, ca.4. & ibi gloſſ. in uerſi. ſimilitudine de confirmation.

e Non eſt. Vt ſup. eod. §. prox.

f Inſtituere. Alias iure inſtituendi priuabitur, vt per Abb in c ad aures, de exceſ prælat. fac c. fin. de inſtit. Poterit tamen conferre filio, vel alijs conſanguineis idoneis, vt no. ſup in præcedenti §. Caueat tamen hic conferens, ne carnali moueatur affectu, c. de præb. & ſup. de confirm. § illud.

g Accipientem. Concor. 24.q 1 cap. didicimus & l.1.ff. de aut. tutor Nec poteſt quis uicem plurium perſonarum ſuſtinere. 16 q 1.c presbyteros, le. nemo, C. de aſſeſ c. ſingula. d. 89. & l. etſi plures, ff. de pac. Arg contra. ff. de adop. ſi conſul. c. cum inter canonicos, de elect. Sed ſi ordinarius collator conferat alij poteſtatem conferendi, nunquid poſſit ab illo beneficium recipere, vt ſic nõ videatur ſibi ipſi conferre. Reſp. Diſtinguendũ eſt, an collator transferat omnimodam poteſtatem in aliũ & tunc poteſt ab illo beneficium recipere, cum ille conferat iure proprio, aut tranſtulit tanquam in aliũ commiſſarium, tunc ſecus, quia repræſentat perſonam collatoris. Nec facit contra, quod Papa dat poteſtatem ſuo confeſſori, & nihilominus poteſt ab illo ligari, & abſolui. vt habetur in c. ex parte, i. & in c. ſane, 2 de off deleg & c. nemo, q. 2. qui a reſpondelur. vt per Ab. in c ſi. de inſt.

h Regulariter. Vt c.2. & c. conſtitutus, de conceſſ. præb. Papa tamen tribuere poteſt ius, etiam in vacaturis, c.2. de præb in 6. & ſup. tit. prox. §. eſt ergo, & propterea dicit regulariter.

i Promiſſiones, Concor. c. nulla, ca. relatum, cap. ex

tenore,cap.conſtitutus,& cap.fin.de conceſſ.præb. nam quæ ratio militat in collatione, ſcilicet vt vitetur totum captandæ mortis,c.a. de conceſ.pręb. militat etiam in præſẽtatione. Poſſet tamen patronus fortè abſuturus dare vni poteſtatem præſentãdi in genere licet Ep̃s ius conferendi ſoli vicario generali poſſit cõmittere, ut per Ab.in c. conſtitutus,de cõceſ. p̃b. De ratione diuerſitatis dic,ut p eũdem in c fi.eo.tit.

Ioã.Bapt. Diſſimiles sũt, CASVS. Capitulum certæ Eccleſiæ Cathedral.ſede vacante uolebat præsẽtatos inſtituere.idè intendebat facere Vicarius ep̃i vigore generalis mandati, ne antè debitum an præſentati eſſent in ſacris, & quod patronus dẽat cõſeruari ius percipiendi uitæ neceſſaria,vnde fuit dubitatũ an id eſſet de iure permittendũ, ſiquidem ſicut eccleſia non põt conſtitui ſine conſenſu Diœceſani §. ædificatione,ſup eo.ita quoque uidetur dicendum aliquem in ea non poſſe inſtitui, nec aliquid fieri,ſine eiuſdem uolũtate Solo tamen eſt tenenda, p̃nã hic legimus, quia cum inſtitutio dependeat à pręſentatione,nequit p̃ pea, in ea obſeruari illud,ꝙ in collatione, requiritur:patronis

aũt à principio fuit illud ius conceſſum.ideo non debent poſtea eo priuari.quibus obſeruatis.et an obiectio videtur ceſſare. Not inſtitutionem habete quædam ſpecialia propter qualitatem præſentationis,ſine qua inſtitutio eſt nulla,§.inſtitutum, & §.quemadmodum,ſup.eod.Not 2 una cum glo. in uerſic ad inopiam, quod ſubuenire pauperi eſt de præcepto generali, & aliquando eſt de obligatione ſpeciali,vt contingit in Eccleſia reſpectu patroni pauperis.

a Epiſcopi.Solius,c.vnic.ne ſed.vacan.

b Poſſit.Cap.illa ext.ne ſed.vac.

c Idonei.Hoc intelligitur etiam ſi non fuiſſet appoſitum,vt l.ut gradatim,ff.de mu.& hon. ca.cauſam quę,de ele.Arg.eſt ergo quod poterit examinari inſtituendus,de quo uide per Abb.in c.in Lateranenſi,de præb poſt prin.

Eccleſiarum, in quibus quis ius obtinet patronatus nullo iure ſubſiſtunt.

Capitulum ſede vacante poteſt inſtituere præſentatos,h.d.

Diſſimiles ſunt, quia etſi capitulum ſede vacante,beneficia,quæ ad collationem Epiſcopi [a] pertinent conferre non poſſit [b],præſentatos tamen à patronis poteſt, ſi idonei [c] ſint,admittere,& inſtituere.

Vicarius licet non conferat ſine ſpeciali commiſſione: tamen inſtituit,h.d.

Idem obtinet in Vicario, quia licet ſine ſpeciali conceſſione [d] conferre non poſſit, præſentatos tamen inſtituere [e] minimè prohibetur.

In Rectorem parochialis Eccleſiæ poteſt præſentari etiam non in ſacris conſtitutus,licet ſecus in libera collatione,h.d.

Sunt etiã in eo diſſimiles, quod in rectorẽ parochialis eccleſiæ,& non in ſacris conſtitutus præſentari poteſt, dũmodo alias ſit idoneus,& infra tempus à iure conſtitutum ad ordines,quos ipſius Eccleſiæ cura requirit,promoueri valeat. Collatio autem fieri non poteſt, niſi in perſona eius, qui ſaltem ſit in ſubdiaconatu [g] conſtitutus.

Potentia actui proxima habetur pro actu ex diſpenſatione,h.d.

Cum his tamen,qui in minoribus ſunt ordinibus conſtituti,ſi tales ſint,qui intra breue tempus [h] poſſint in presbyteros ordinari,diſpenſari [i] poterit.

Patronis defertur circa honorem, & uita neceſſaria ſubminiſtranda,h.d.

d Conceſſione, c. ſi.de offi.uic.in 6.

e Inſtituere. Ca. ex frequentib. de inſtit. Ratio differentiæ eſt,q̃a collatio eſt quædam donatio, ideo ĩ uicarium non trãſit per rationem,quę ponitur in c. ſi.de off.Vicar.in 6. inſtitutio uero eſt quędam collatio non libera,vt ſupra de pręb.6.ti.ſic.c.decernimus. 16 q 7. & c.nobis, eo. Et in quibus capitulũ Epiſcopo ſuccedat,ſede vacante, habetur in c.cum olim, & in ca.his quæ de maior & ob. & in c.cũ uos, de off.del.per Ab. & per eundẽ,in c. veniẽ, de fo.cõp.& eſt de ea re tracta. Franc.de Pauinis.

f Conſtitutus.Et ſic apparet, quod c.præterea,de ęta. & qual quantum ad inſtitutionem eſt correctum, vt not.in ca.ſi de inſtit.in 6 & in ca.1. de conſtit.in 6..n ver.1 ct.

g In ſubdiaconatu. Nec mirum cum & in Epiſcopum poſſit ſubdiaconus eligi.ca. a.nobis.de ęta.& qualit.& ſup.de elect.c.igitur.

h Breue tempus. Arg q̃ nõ intereſt quod fit in præſenti, an breui tempore poſt; cenſentur.n. ineſſe quæ fiunt incontinenti, l.lecta, ff. ſi certum petat. Et habetur pro accincto proximè accingendus.l penult.ff de milit.teſtament. qualiter interpretabimur hanc breuitatem temporis,vide quæ traduntur in cap.præterea de ætat.& qualit.

i Diſpenſari. Per Epiſcopum,nam ex quo ius permittit diſpenſari,nec Papa ius diſpenſandi ſibi reſeruauit, dicetur id etiam inferioribus conceſſum ſecundum Io.Andr.in c.licet canon. de elect.in 6. & ſequitur Abb.in d.c.præterea.

Defer-

Defertur [a] autem patronis non ſolum circa præſentationem: verum etiam circa honorem proceſſionis, [b] & circa neceſſarium vitæ ſubſidium Nam ſi aut ipſi, aut aliorum filij ad inopiam [c] redacti fuerint, illis erit modeſte [d] ab eccleſia ſuccurrendum.

Ius patronatus tollitur ceſſione collegio, conſtitutione, Eccleſiæ deſtructione, h d.

Tollitur ius patronatus ceſſione, vt puta cum quis id Eccleſiæ, in qua ius habet huiuſmodi, cōferendum duxerit. [f] Item ſi quis Eccleſiā ſine ſui reſeruatione [g] iuris collegiatā [h] fieri patiatur, [i] eo amplius cōſtat, ſi ædes ſacræ incendio conſumptæ fuerint, vel etiā terræ motu, vel vitio ſuo corruerit, extigui

a Defertur. Nut ex hoc § tria, quæ conſequitur patronus ex iure patronatus. Primum, quod præſentat Secundum honor proceſſionis. Tertium quod conſequitur alimenta, ſi deuenist ad inopiam. Adde & quartum, quod ponitur ſup. eo. §. habebit. ſ. ius defendendi. Ita enim ſibi eccleſiæ ſuæ incumbit defenſio, vt poſſit presbyterū denunciare ſi ſit delapidator uel alias inhoneſtus, ut habetur 16 q. 7 c filiis, & per Abb. in cap. nob s, eo.

ANTO. TIM. Plures habet utilitates patronus ab eccleſia, unde illud Patrono debetur bonorū munus, vt litaſque, præſentet, præſit, defendat, alatur ægens. Sunt & patrono ab eccleſia certa quędam onera: nā tenetur eā defendere ab omnibus oppreſſionibus, vt 16. q 7. c filijs.

b Proceſſionis. Sed qualis eſt hic honor proceſſionis? Reſp. quidam intelligunt, quod cum patronus uadit ad eccleſiam, debet prælatus cum clericis ſibi obuiam procedere, quod intellige ſi patronatus ſit magnus, & cui hoc conueniat, puta Rex, vel magnus Princeps, & hoc ſeruatur Venetijs in eccleſia S Marci, in qua Dux habet ius patronatus Vel aliter quia patrono debetur honor præ cæteris laicis in ſeſſionibus, vel actibus ſimilib. Vel dic, ut per Ab in c. nobis, eo. vnde ſumitur.

c Ad inopiam. Sed quale eſt iſtud priuilegium patroni pauperis, cum eccleſia tenetur ſubuenire pauperibus indiſtincte, 16 q 1 c quoniam, & 12 q 2. c. aurum? Reſp. largius ſubueniſſet patrono, quā alijs, cap. cum in officijs de teſt. & not in capit quicunque, 16. q 7. item paoperes non habent actionem contra eccleſiam, vt no. in c. ſicut hi, d 47 & c exigunt, 1 q 7. & per But. in c. 2 de empt. & uend. ſed ſi patronus habet actionem per capit. quicunque, & cap. nobis, eod.

d Modeſte Habita rōne qualitatis perſonę ipſius patroni, argu. l. ius alimentorum, ff vbi pupil educa. d. b. & magis ei quia quandoque fuit diues, quā ei qui nunquam ut c. non eugantur, d 41.

e Succurrendum. Intellige quando patronus in ſummam egeſtatem deductus eſt, vt accidit Peruſij in nobili ciue de familia Guidalutorum, cui ad extremam inopiam redacto ſubuentum fuit a Magnifica ſapientia noua, in qua habebat præſentationem quorundam ſcolarū, & quæ fundata fuit a quodam Epiſcopo illius familiæ Item intellige quando familiæ ſupereſt, ut no. in c. quicunque 16. q 7 & c nobis, eod.

Ioā. Bapt. Tollitur CASVS, ita figuratur. Cum orta eſſet controuerſia inter Epiſcopum certæ diœceſis, & quoſdam eccleſiæ patronos, Epiſcopus enim dicebat ius patronatus eſſe extinctum ceſſione tam tacita quam expreſſa, uel loci conſumptione, & deſtructione, ſeu alicuius delicti grauitate, aliter. n. Eccleſia grauaretur, quia ius ei altero ex ijs modis acquiſitum teneret, quod eſſet inconueniens, argu. capit 1 de conſue. Patronus autem dicebat oppoſitū, per ca de. cr, de regu iur. in 6 Solut. tamen eſt ſequenda, quam hic legimus, & rō eſt quia ius patronatus in hac parte eſt ſimile ſeruitati uſusfructus, unde non obſtat e. 1 decer, quia uerſatur regulariter & ex parte ſui, ſecus cauſa aliqua legitima concurrente, & ſuadēte. Not. primo argu. quod extincto fundamento, extinguitur quoque ædificiū de ſuper factum, ut eſt cenſus, Emphyteoſis, & ſim. Nut. cauſam extinctionis illius iuris reduci ad voluntatem, culpā & rē ipsā.

f Duxerit. Quo caſu eccleſia remanebit libera, vt habetur in ca 1 eod. in 6. Et idem eſſet ſi patronus venderet ius patronatus ipſimet Eccleſiæ, quia adhuc remaneret libera non ratione contractus qui improbatur a iure, ſed quia patronus ob delictum ſuum venit ſpoliandus, vnde conſequenter eccleſia remanet libera, vt per Abb. in c quia clerici, eod in fi.

ANTO. TIM. Ea per quæ iſtud ius patronatus tollitur, vel tranſit in aliam perſonam, quæ his verſibus quibuſdam afferuntur.

Iura patronatus tranſire facit nouus hæres.

Res permutatur, nouatio, venditioque adduntur.

Etiam alij modi, prout in textu Verum ſi publicentur omnia bona alicuius propter crimen, etiam læſæ maleſtatis per ſæculatem iudicem, filius non priuatur iure patronatus, quod pater habebat: nā illud a Papa habet Arch. in c filijs. 16. q 7 intellige quando lis eſt cū aliqua uniuerſitate ſæculari.

g Reſeruatione Iur. s. Ergo ſi reſeruabit ſibi ius, poterit pręſentare in eccleſia collegiata, vel colligere, quod ſ t s vī poſſe fieri, cap. nobis, eod. Sed contra c. ſacroſancta. & ca Mediolan. de elect. Solut ibi.

h Collegiatam. Quod quando accidat, dic ut per Abb in c. nobis eod.

i Patiatur Bene patiatur quia alias eo inuito non poteſt eccleſia patronata fieri collegiata ut concluditur in c. nobis, eod. & in capit cum accessiſſet, de conſtit.

a Neceſſe eſt: Quia ſublata ſubſtantia neceſſe eſt accidens interi e, far. l. ſi ſeruus, §. 1. ff de act. empt. & inſtit. de vſufru. § fi. Forte idem ſi eccleſia detineretur ab infidelibus, arg. l. cum loco, ff. de relig. & ſump fune.

b Pœnas: Quæ po nuntur, in cap. in quibuſdam §. fi. de pœn.

c Amiſſionem. Et ſic ius patronatus deuolueretur ad eccleſiam, cui facta eſt iniuria, 17. q. 4 cap ſi quis de in. eps, & cap quiſ quis, & habetur in ca in quibuſdam, & in ca ad aures, de pœn

d Confiſcanda. Vt ca. excommunicamus. 1. & 2 de hæret. in antiq & ca. cum ſecundum de hæret. in 6.

e Vniuerſitate cũ q 13, & aliàs ius patronatus tranſit, cap ex litteris, eo. & ſup eo. §. donatione.

ius patronatus neceſſe a eſt.

Patronatus delinquendo amittit ius patronatus, h.d.

Sed ſi patronus auſu nefando Rectorem, vel clericum ipſius Eccleſiæ per ſe. vel per alios occidere, vel mutilare auſus fuerit, tã alias pœnas b quam iuris patronatus amiſſio nem c ſuſtinere debet. Idem iuris eſt, ſi patronus efficiatur hæreticus, cum enim bona hæreticorum vniuerſa ſint cõfiſcanda, d merito cum iſta uniuerſitate e etiam ius patronatus interibit.

DE CLERICIS NON reſidentibus.

TIT. XXIX.

Clerici non reſidentes.
- Qui puniẽdi.
  - Qui deſerunt ſine cauſa.
  - Qui nolunt.
- Qui excuſandi.
  - Papæ deſeruientes.
  - Negotijs eccleſiæ.
  - Ob ſtudia.

Si conferatur beneficium non idoneo ad reſidendum, & patronus priuandus eſt beneficio, & collator conferendi poteſtate, h.d.

DEbent autem hi, quibus eccleſiaſtica miniſteria ſunt committenda, tales deligi, qui & reſidere in Eccleſia, & curam demandati ſibi officij per ſe ipſos f valeant exercere, quod ſi aliter actum fuerit, & qui receptus fuerit, quod

DE CLERICIS non reſidentibus.

Per proximos præced. tit præſupponitur Clericos eſſe beneficiatos, unde cũ propterea teneãtur Eccleſiæ ſeruire, ideo poſt titul. præcedentes præponitur modo iſte, qui diuiditur in 3. par. in prima habetur qualiter Clerici teneantur ad reſidentiam, in ſecunda qualiter excuſentur, in tertia fit Epilogus ſupradictorum: ſecũda ibi, iuſte, tertia ibi, hæc.

1. eo quoad uiderent inconueniens, Sol. tamen ut legimus, quia beneficia, & Sacramentum Ordinis eis annexum ſunt ad hunc finem a principio regulariter Inſtituta & ordinata, ut Clerici ad diuerſa ſeruitia pro ſalute fidelium teneantur & ideo et obiectiones videtur ceſſare, cum ipſa ſint ca ſæ partiales, & limitatiue locum habeãt. Not. beneficia eccleſ. de iure communi requirere reſidentiam, licet de iure ſpeciali aliter aliquando poſtea contingat. Not. a. quod in promotione clericorum ad beneficia eligitur induſtria perſonæ, & ideo promouentur magis idonei, c. conſtitutis, de appell.

f Per ſeipſos. 21. quæſt. 1. & diſtin. 70. ca ſanctorum, & diſt. 71 ca. clericos, & diſt 91. cap. Eleuterius, & cap. 3. eo. Quandoque tamen poteſt quis deſeruire per uicarium, ut cum parochialis eccleſia annexa eſt dignitati, vel præbendæ. Item ſi rationabilis conſuetudo aliud induxerit, ut per Abb. poſt antiquos, in dicto capit. 3.

ANT. TIMO. Reſidentia enim reſpicit perſonam: nam reſidere in eccleſia eſt in ea ſeruire beneficio, & cius curã habere perſonaliter, Goff. ca. quia nonnulli, de cler. non reſi. Et nõ reſidere dicitur, ſi perſonaliter non perſiſtit, & beneficio non inſeruit ſecũdum gloſſ. An vero ſit de iure diuino, diſputatum fuit in Trident. Conc. Vide quæ ſcribit de hoc Tho. Campegius in opuſculo de reſidentia Epiſcoporum, & quando teneatur reſidere, & in quo caſu non, uide S. Thom. in 2. 2. quæſt. 185. art 4. & Caiet. in art 4. ubi ſuſtinuit eam ſententiam, quod eſſet de iure diuino reſidentia.

DEbẽt autem. CASVS. Quidam clerici beneficiati nolebant in ſuis beneficijs reſidere, & cum ab eo loci ad id eligerentur excuſabãt ſe ea rõne, q beneficia ſunt eis conceſſa, ne cogerẽtur mendicare, iux. no. in c. cũ ſecundum, de præb. ac et grauarentur multiplici onere, cũ tenerẽtur ad horas Canonicas, c. 1. de celeb. miſſa. clem.

Prima-

contra ſacros canones acceperit, amittet, & qui dederit, largiẽdi poteſtate priuabitur [a].

Qui ſine cauſa non reſidet, poſt monitionem priuandus erit, & quæ ſint iuſtæ cauſæ non reſidendi, h. d.

Si tamen ab initio idonei ad reſidendum reputati, poſtea Eccleſias [b] vel præbẽdas ſibi cõceſſas, ſiue iuſta & neceſſaria [c] cauſa d ſerant, ſi moniti [d], & congruo tẽpore [e] expectati [f] non redierint, eis priuari [g] poterunt.

Quæ ſint iuſtæ non reſidendi cauſæ, h. d.

Iuſtæ nõ reſidẽdi cauſæ ſũt, veluti ſi quis aut Romano Põtifici [h] aut proprio Epiſcopo

a Priuabitur. Non ipſo iure, ſed per ſententiam, ob verbum priuabitur, quod futuri temporis eſt, ſecundum aliquos, in cap. Rodulphus de reſcri & per Alexan. in l. imperator. ff de iure fiſci. Sed imo contra, ꝙ ipſo iure, cap. cum in cunctis, de electio. Sol. illud capitulũ procedit ſolum in dignitatib. ſib. poſitis & quãdo fuit facta collatio patiẽti defectum in ætate, in moribus in ſciẽtia, & in naturalibus, in alijs vero nõ habet locũ illa pęna, quæ imponitur ipſo iure. Quod autem hic dicitur, hẽt locũ in cõferẽte beneficium ei, qui non valet per ſe in beneficio reſidere, alias tamẽ eſt ſufficiens, vt no Ab. in c. ext eod. in fi.

ANT. TIMO. Ita ex geſtis, cap. nonnulli, & cap. relatum, & demum pro titulo, de cler. non reſid. & c. peruenit, 2 de app.

b Eccleſias. Sed videtur ſpecies ſimoniæ, quod reſidere in eccleſia, vel non reſidere, eſt cauſa conſequendi fructus, vel non cõſequendi. Rñ. quod hoc fit lege permittente, ca. cum ſecundum, de præb. & ſup. de præb. § 1. vel dic, quod non debet quis reſidere ad conſequẽdos fructus principaliter, ſed gratia inſeruiendi diuinis in conſequentiam tamen conſequitur fructus, alias ſi canonicus principaliter accederet ad eccleſiam propter lucrum, eſſet ſimonia ſaltem mentalis. No. in c. vni. d. cler. non reſid in 6. & per Abb. in c. ex parte 2. de offi. delegat.

c Neceſſaria. Sed & ſi ſubſit huiuſmodi neceſſaria cauſa, debet nihilominus peti licentia ab Epiſcopo, c. relatũ, eo. & de conſuetu. diſt. 5. c. nõ oportet, & no. in c. inter quatuor, ext eo. propter neceſſitatem tamen ſubito occurrentem poſſet quis ſe abſentare ſine licentia prælati, habetur in d. c. relatum. & in c. inter quatuor. Idem ſecũdum aliquos ſi conſuetudo eſſet, quod non requiratur licentia. Epiſcopus autem non dabit licentiam, niſi ex cauſa, & non niſi relinquat uicarium, is qui vult abeſſe, vt per Abb. in c. ſi eo. & in c. licet, de præu. & in c. quoniam §. 1. vt lit non conteſt.

d Monit. Et iſta monitio ſufficit, quod ſit per uiã ſimplicis requiſitionis, nec requiratur ſolemnis citatio, ſed ſufficit, quod ſit extraiudicialis. Abb. in c. peruenit, 2. de app. & in c. ex tua, ext. eod & in cap. qualiter, eo. titu. & an requirantur plures, vel ſufficiat vna. per Abb. in c. cum cauſam, de offi. deleg.

ANT TIMO. Vide quã perpulchrè diſpoſuerit hanc materiam reſidentiæ Concil. Trident ſeſſ. 6. c. 1 & 2. de reformatione, late etiam Nauar. in Manua. c. 25. num. 121. Curatis enim præcepto diuino mandatur ſuas oues curare & agnoſcere, Ioan. 21. vide Conc. Triden ſeſſ. 21. cap. de reformat in bulla Pij Quarti de reſidentia prælatorum, &c. incipiente, in ſuprema militãtis Eccleſiæ, &c. vitra canones antiquos.

e Congruo tempore. Quod erit arbitrio Epiſcopi computandum, qui conſiderabit circumſtãtias debitas viarum & diſtantiæ, cap. cum ſit Romana, de appel. & in cap. cupientes, poſt princ. de elect. in 6.

f Expectati. Puta per menſẽ poſt receptionem litterarum ea. qualiter, vbi no ext. eo.

g Priuari poterũt. Vt c. inter quatuor eo & habetur in c. ex parte eodem. Et hoc intellige, niſi monitus legitimam habeat excuſationem ſuperuenientem, ob quã venire non potuerit, vt quia erat infirmus 7 q 1 c. præſentium, uel ob capitales inimicitias, c. bonæ, 3. de ele. vel ex alia cauſa ſimili, vt in c. inter, & cap ſi eo in eo in quibus caſibus, ſi procederetur contra ipſum non præiudicaretur ei, arg. cap. in nomine domini, ext. de teſt & eſt valde not quod impedimentũ ſuperueniens ei qui dedit operam rei illicitæ, non ſit ei imputandũ, cõtra l. 2. ff. ſi quis caut ſed ſm Abb. in d. c. inter quatuor, poteſt dici quod imputabatur iſti abſẽtia, vt puniatur alia pęna, quã priuationis.

ANTO. TIM. Nota quod vltra pęnas quæ irrogantur in foro contentioſo, clerici non reſidentes, in beneficijs ſuis & in eis officia ſua non implentes, ſed voluptatibus vacantes, peccant mortaliter, & nihil iuris habent in fructibus rerũ eccleſiaſticarum, & ſi dicto fructus recipiunt, reſtituere tenentur ſecundum Arch. Flor. 3 p. titu 2. c. 1. Nam reditus eccleſiarum ſunt ſtipendia ſeruientium, d cap. quia nonnulli, de cler. non reſid. vide Concil Trid. in dd. locis, ſeſ. 6 & 23. & Mart. Nau. loco cit.

Iuſtę CASVS. Cum clerici teneantur ad reſidentiam, vt ſupra eſt demõſtratum, fuit propterea dubitatum inter ſcholares, an aliquo caſu poſſent ab ea excuſari, & ratio dubitandi eſt, quia obligatio acquiſita non poteſt tolli ſicut res eccleſiæ nõ poſſunt alienari, argum. c. nulli, de reb eccleſ non alienan. Sol tamen vt hic habetur, quia a iure aliquãdo debemus recedere, §. niſi rigor 1. q 7. & hinc ceſſat quoque obiectio, nota tex. hoc tex. ad argumentum quod etiam iura quibus alicui eſt aliquid acquiſitum, poſſunt cum cauſa aliquando limitari, quia mens legiſlatoris eſt ſemper ſequenda, l. ſiue ll. contra legem. ff. de legib — Ioã. Bapt.

h Romano Pontifici. Cap. dilectus, eo. & per Ab. in c. olim, ff de ver. ſign. Seruientes enim Papæ, videntur ſeruire vniuerſali eccleſiæ. Sed quid dicemus de eo qui eſt in ſeruitio legati de latere. Doc. videntur ſentire, quod ſit idem quoad ſuam prouinciam, vide per Abb. in d. c. cum dilectus, vbi & quid in ſeruientibus Archiepiſcopis

ANT. TIMO. Cauſas obiter enumerat Concil. Trid. ſeſſ. 24. ca. 1. his verbis. Nam cum Chriſtiana

Epiſcopo [a] obſequiū exhibeat [b]. Item ſi iura, & negotia eccleſiæ ſuę fideliter proſequatur [c], aut ſiue ſtudiorum cauſa [d] abeſſe poſſit, eſt alicui ſpecialiter [e] indultum, & ſi quæ ſint aliæ ſimiles [f].

Ad memoriam iuuandam conducit repetitio. hoc dicit.

Hæc de præbendis & dignitatibus, atque illarū prouiſionibus [g] dixiſſe nos ſufficiat. Verum quia in hoc tractatu diffuſè immorati ſumus, vt ſequentia præcedētibus melius contexamus [h], quædam in memoriam [i] reducemus.

Epilogus totius libri.

Perſonarum ergo quidā laici ſunt, quidā clerici. Rurſus clericorum, quidā ſunt in ſacerdotio conſtituti, quidā in ſacris, licet nō in ſacerdotio, quidā nec in ſacris, nec in ſacerdotio. Eorum rurſus qui in ſacerdotio ſunt, quidam ſunt in celſiore gradu, vt Epiſcopi, quidam in inferiore, vt presbyteri. In ſacris vero dicuntur conſtituti diaconi, & ſubdiaconi. Qui vero nec in ſacerdotio, nec in ſacris reperiuntur, ij ſunt, qui ſunt in minoribus ordinibus conſtituti.

charitas, vrgens neceſſitas, debita obedientia, ac euidens eccleſiæ, vel reipu. vtilitas aliquos nonnunquam abeſſe poſtulent, & exigant &c.

a Propiio Epiſcopo. Cap. de cætero, idem in prælatis inferioribus, vt per Abb in d.c. de cætero, quotidianas tamen diſtributiones non habebit; nō dant. n. nō reſidentib. aut his, qui habentur pro reſidentibus, ſed inter eſſētibus, tātum diuinis, vt in d.c. de cætero, & in c. olim. de ver ſi. per Ab.

b Exhibeat. Nota ergo quod epiſcopus licitè utitur ſeruitio aliquorū ſuorum canonicorum ēt ſubtrahendo eos ab officio diuino quotidiano, & illi reputantur præſentes, & de nu. no. in ca. ad audiētiā eodem. Sed nō debent eſſe plures, quam duo licet quidam dicant hoc eſſe arbitrarium.

c Proſequatur. Ca ex parte, 2. eo. Sed nunqd is qui abeſt iterus negotiis eccleſiæ percipiet quotidianas diſtributiones? Et non videtur, cap. cū non deceat, de electio. in 6. & not. ſub hoc eo, §. in verbo proprio Epō in contrariū tamē, fac. c. 1 eo. in 6. Dic, ut ibi.

d Cauſa. Vera non palliata, vt exiſtentes in ſtudio, ſed non intrantes ſcholas, & non attendentes non gauderent hoc beneficio, Abb in capit primo, ante finem. de iud. per text. in l 2 ſi quis, C. de domeſt. & proſec. li 12. idem Bald in l procem fforū, & per Card in procem. clem. & Archid in cap. de quibuſ. 5 diſt.; 1 Idem ſi inhoneſtè uiuerēt. Ab & ſupradicti per l. agentes alias incipit, per id tempus, C de curi & ſtationar. li 12. Immo forte ſi talis abſens ſtudiorum cauſa reuertatur ignarus, poterit beneficio priuari, ſecundum Bar in ca quamuis, le a ta & quali. Sed de quibus ſtudijs intelligēda eſt hæc littera. Et vide de ſtudijs Theologiæ, c. ſi. de magiſt. & c licet de præb. Sed an & de ſtudio iuris ſcientiæ. Et idem videtur, c. cum ex eo. de elect. in 6. vide per Abba. in cap tuæ, eod & in capitulo cum ex eo. eodem titulo, & per eundem conſ. 89 & per Card. in cle ſane, §. ſane, in 6 quęſtio de ſtatu monach. Et hic perciperet etiam quotidianas diſtributiones, ſi in eccleſia nulli alij ſunt prouentus præterquam quotidianæ diſtributiones, v. no. in d. cap. licet, de præ & per Guil de mente Land. in cap vnic. de cle. non reſid. in 6 Felin. in conſilio 18. Rebuff. in tract. de prinс ſchola. in prin 3 2. n. 12.

ANTO. TIM. Quod autem tempus eſt conſtitutum, in quo conceſſum eſt clericis, vt ſint abſentes à ſua eccleſia, & non reſidere propter ſtudium? Reſpon. quinquenniū habetur in ca. ſi de magiſ. vide Conc. Trid. ſeſ 5. cri de reform.

e Specialiter indultum. Licet hic dicat licētiā hanc ſpecialiter indulgeri, non tamē debet prælatus petēti illam denegare, vt per Doct. in ca. relatum eod. & c. licet de præb. Sed immo contra, c. ſi. de magiſt. vbi ipſo iure ſine aliqua licentia, uidetur competere hæc facultas. Solu. vt per Ab in d.c licet.

f Similes. Vt puta ſi detinetur quis aliqua corporali infirmitate, ca ad audientiā eo. & c. vni eo in 6. Idem ſi teneretur metu tranſiti exiſtentis in loco. Abb in c. tanta. de exc. prel.

ANT. TIMO. ſūt & aliæ cauſæ, puta, mortales inimicitiæ & alia iuſta impedimenta, vt habetur in c relatū & c. interquatuor de cl. nō reſi.

g Prouiſionibus. Not. Non dicit collationibus, vel inſtitutionib. ſed prouiſionibus datū enim eſt hoc verbū aptū comprehendere non ſolū ſupradicta, verum & electionem, poſtulationē, & nominationem & præſentationem. No. in cle. ſi. de cle. & Domi. conſ 15 reuerendæ. & in ſumma oēm modum per quem eccleſiæ prouidetur, Dom & Peruſin in c. cum in illis, 5. 1. de præb in 6. & per Fel. in ca. in noſtra, & in c eam te, de reſc. fa. no. per Bald. in l. Barbar. de off. pt. col. pen. immo hoc verbum prouidēs, notat prouidentiam, nō ſolū eccleſiæ impetratæ, ſed et am impetrantis, Bal. in c. fin de præſū.

h Contexamus Atq, quod rubricæ ſunt cōtinuandæ, l. 1. C de ſta ho & quod continuatio ſiue ſubordinatio pōt fieri ēt à remotis, l. 1. ff. ſi tab. teſ. nul. extrah. & no. in rub. C. qui adm. & tradatur i rubr. de l 1. Dum tamen inter ſe materiæ non ſint multum diuerſæ, l. 2. §. 4. C. de iur. ver. enū qd certè non eſt hic, ut ſup de præb. in princ. & fa inſti. de l. in prin. & in l. ſi. inſt per quas perſonas nob. acq.

i In memoriam. Qm̄ velut euagatio impedit, ita intellectus ordo artificioſè confirmat, ut not in proœ. inſt. iu. §. igitur, alioqui labilis eſt, in l. pergere, ff de acqu. poſſ. & in §. ſi quid autem in tantum, C. de iur. enuch.

In

& laicatu. Clericatus enim non eſt de ſubſtantia regularitatis, vel Monachatus, ſed ſolum tria vota, de quibus habetur in cap. cum ad monaſterium de ſtat. monac. Immò canones antiqui, uel non admittebant, uel ægre admittebant monachos ad clericatum, ca. nemo 16. q. 1 & per tot. rem, de ſtat. monac. & in c. fugitiuos inf. eod. Alii uero licet aliqua promittant, non dicuntur proprie monachi, vel regulares, vel regulam habere, ſed potius certum uiuendi modum licet modus iſte ſit ab Apoſtolica ſede comprobatus, & de hoc nota. in clem. 1 de relig. dom. & in cle. cum ex eod. de ſent. excom. & per Abba. in rubr. eodem Vbi infert, an, & quando diſpoſitio loquens de regularib. comprehendat fratres de tertio Ordine, Ieſuatos, & mulieres Mantellatas, & ſimiles.

b Pauca. Reſpectu eorum, quæ traduntur in compilationibus Gratiani, Gregorii, Bonifacii, Clementis, & aliorum, vel etiam ſiloquium: interdum appellatur breuitas, vt not in l. fi. C. de uſu. & habit.

Tam clerici, quam laici poſſunt monachari. hoc dicit.

Ceterum quoniam adhuc quidam in eccleſia ſunt, qui non minus in laicatu, [a] quàm in clericatu conſtituti domino deſeruiunt, vt ſunt regulares ac monachi, reſtat, vt de his pauca ſubijciamus. [b]

DE REGVLARIBVS, & Monachis. TIT. XXX.

Monachi fiunt.	Paterna deuotione.	Quomodo fiat. / Quãdo obligetur.
	Propria deuotione	Expreſſe. (Regulariter. / Ex cã.) / Tacite.
	Voti emiſſione.	Simplicis. / Solennis.

DE REGVLA-ribus, & monachis. Cũ perſona Eccleſia alia dicatur Clericus, & alia regularis, & Monachus, & hactenus auctor locutus ſit de clericis, ſequebatur uidere de Regularibus, iõ poſtea procedit. propo⁊ ni modo titu. iſte, qui diuiditur in 3. partes: in prima habetur intentio auctoris, in ſecunda explicatio materiæ propoſitæ, in tertia an liceat inuenire nouam Religionẽ ſecunda ibi, monachi, tertia ibi nouiſſime.

ANT. TIMO. Regulares ſecundum Goff. ſunt qui ad uiuẽdum regulariter, id eſt, ſub aliqua certa regula, & ordine ſe adſtringunt, ut monachi, fratres, canonici regulares, &c.

Regulariter ualet argumentum a regulari ad monachum, & contra, h. d.

Voniam vero ſiue de regularib. agendũ ſit, ſiue de monachis, eadẽ fere [d] iura ſeruãtur, ne verbo [a] ſiat euagatio, [c] dirigamus ſermonem in perſonas monachorũ.

Q Voniam vero. CASVS, hic non figuratur. Nota tamen inde argumentum quod omnes Regulares Religioſi in eſſentialibus conueniunt: differunt autem ſecundum maiorem, & minorem perfectionem.

d Ferè Quia non per omnia eadem ſeruãtur iura, cum regulares regulæ interueniat laxiores, & poſſint patochialibus eccleſiis præponi, cap. quod Dei timorẽ, de ſta. monac. & c. fugitiuos, inf. eod. & c. 2. de poſtulat.

DE REGVLA-ribus, & monachis.

c DE regularibus, & monachis. Cũ copula ponatur inter diuerſa, dubitari poteſt qui ſint monachi, & qui ſint regulares, & quidẽ regulares dicunt omnes qui regulam, & tria ſubſtantialia vota cuiuslibet religionis approbatæ profitentur, uidelicet paupertatem, caſtitatem, & obedientiam, vt in c. cum ad monaſterium de ſtat. reg. & in hoc monachi cum regularibus conueniunt. Vnde hoc reſpectu aliquando monachorum appellatione omnes regulares continentur. Ar. h. in c. 2 in prin. de poſtul. per illum tex. ibi, & per tex. in cap. 1. & c. monachi, 16. q. 1. Sed diſſident eo quod quo ad cetera votis exceptis, regulares ſunt cuiuſdam laxioris regulæ, vt habetur in cap. quod Dei timo-

ANT. TIM. Videtur quod regularis ſe habeat tanquam genus & monachus tanquam ſpecies. Vnde omnes monachi ſunt regulares, nõ autem econtra omnes regulares monachi.

c Euagatio. Simile & Inſtit. quod cum eo, qui in aliena poteſtate. Et eſt arg. contra legentes & conuenientes, qui utuntur multiloquio, fac. l. 26. contra illum. C. de in integrum reſt. & quod habetur in l. ambitioſam, & in refutatoriis, C. de app. & auth de referend. poſt princ. & in authen. de tabul. poſt medium, & cap. tales, diſt. 23. licet pro iſtis faciat l. antiquitas,

dem etiam [a] intellecturi, & de regularibus cæteris. Nam ſi quid in iis [b] proprie ſeruetur, ſeparatim oſtendemus,[c]

Ex triplici capite quis ſit monachus, & impubes a patre traditus monaſterio, poſt annum pubertatis, poteſt redire ad ſeculum, ſi uelit, hoc dicit.

Monachi[d] fiũt aut ex paterna deuotione aut propria profeſſione, aut ex voti emiſſione Ex paterna[e] deuotione monachus quis efficitur, cum pater filios impuberes monaſterio offert. [f] Quo caſu ſi impuberes ſacrã tõſurã, vel velamina ſuſceperint, quinto decimo[h] ætatis anno moneri debẽt & inquiri

ſiquitas, & quod ibi no. C. de vſu & habitu. & §. fi. ſupra titulo proximo.

a Idem etiam. Nam ſimilium eadem eſt diſciplina, vt hic & inſtitut. quod cum eo, qui in alie. in princ. & ff. de in rem verſ. le. 3. §. prouide, & §. quoties.

a In iis. Scilicet regularibus.

c Oſtendimus Q. ſ. facit infra eo. §. fugitiuos.

Monachi fiunt. Hæc pars ſubdiuiditur in 2. partic. in prima habetur quomodo monachi fiant, in ſecunda quomodo uiuere debeãt poſtquã ſunt facti ſecunda ibi. is igitur. prima pars iterũ ſubdiuiditur, in 3. partieu in prima modi iſti referuntur, in ſecunda iidem modi explicantur ſecunda ibi, ex paterna, quoad primum C A S V S non figuratur Not. tamen cauſam diſt quia homo reſpectu Religionis, aut eſt in poteſtate patris, & hinc dat vnus modus, aut eſt ſui iuris, & ſic aut, fecit uotum Religionis, & hinc datur alius modus, aut fecit uotum, & hinc datur tertius modus.

d Monachi, & c. Sumitur ex cap. monachum, 20 q. 1. & fac. capitu. cum uirum, ext. eodem, habetur per Doct. in c. 1. eodem.

Ant. TIM. Ideſt ſolitarii Latine, eſt enim Græcum uerbum a monos, quod Latine ſonat unus, uel ſolus, 16 quæſt. 1. ca. ſi cupis, & cap. placuit, ibidem Ducit etymologiam monachus a monos Græce. Latine eſt vnus. Differunt autem a cõuerſis, & oblatis, vt per Abb. in capitulo non eſt de regula, & tranſ ad rel. Nam conuerſi ſunt, qui offerunt ſe, & ſua mutando habitum, & profitendo, laici tamen ſunt quia non promouentur ad ordines, oblati vero ſunt qui ſe, & ſua offerunt monaſterio habitu non mutato, uide glo. c. ut lex. 27. quæſt. 1. Monachi autem uidentur proprie eſſe, qui habitum mutant, profitentur, & ad ordines promouentur, 16. q. 1. per multa cap.

Ex paterna. Hæc pars ſubdiuiditur in 3 partes in prima explicatur modus ingrediendi religionem ob paternam deuotionem: in ſecunda declaratur qualis ſit profeſſio ingredientis proprie dicta: in tertia demonſtratur qualiter uotum cogat aliquẽ ingredi Religionem, ſecunda ibi, propria profeſſione, tertia ibi, is quoque, quoad primum C A S V S ita figuratur. Quidam paterfam. habens filios intuitu ſanctitatis uoluit eos offerre monaſterio & Religioni D. Benedicti, unde fuit quæſitum an poſſet, & primo negatiue reſpondebatur per dictum Euangelium. Si uis ad uitam ingredi, Si uis dicit text. quod verbum denotat liberam & propriam uoluntatem, Sol. tamen vt hic legimus, & ratio deciſionis eſt quia homo in eius impubertate, non habet uſum rationis, niſi maxime diminutum, ſecus in ſuperioribus ætatibus. Non obſtat obiectio quæ tenet de filio puberi. Not. primo paternam poteſtatem extendi etiam ad ſalutem animę, quę tamen in hac parte limita, quãdo filius habet legitimum uſum rationis, Nota. ſecundo ſetuſte, Deo eſſe actum a principio liberę voluntatis, ſecus poſtea argumento obligationis ciuilis ad l. ſicut. C. de ac. & obli. Propria profeſſione. Hæc pars iterum ſubdiuiditur in tres partic. in prima ponit diſtinct de profeſſione, in ſecunda eam declarat, in tertia ſoluit dubium circa clericos. ſecunda ibi, expreſſe, tertia ibi, & ſi corigerit, quoad primũ CASVS non figuratur Not. tamen diſt. eſſe ueram, quia voluntas declaratur, aut factis, aut uerbis.

e Ex paterna, &c. a. Dictio. Ex quę hic ter inculcatur, non ſemper vni formiter, aut proprie ſumitur nã cum proprie remotam cauſam ſignificet, ut in l. 1. §. ex incendio ff. de incen. rui. & nauf ubi Bar. & proprie propinquam, ut in l. non dubium. C. de legi. & in l. 1. C. ſi ſer extero. ve. & per Ab. in c. qualiter, de elec. & per Bar. in l. prætor, §. 1. ff. de bo. aut. iud. poſſid. hic & improprie ſumitur, & proprie. improprie, quoad paternam deuotionem, vel uotum quoad monachationem debent ſe potius inchoatiue quam perfectiue, quo vero ad profeſſionem vel ſolemne uotum ſumitur proprie, & cauſam deſignat proximam, cum iſta faciant quem monachum uere, & irreuocabiliter, ut inf. eo. per tot. Alio tamen loquendi modo utitur text. in c. monachum, 20. q 1 unde ſumitur.

A N T. T I M. Vnde parentes filiorum curam habere tenentur, nam habent rationem principis in filios, & e conuerſo etiam filii parentum, quib. in neceſſitate exiſtentibus, ita ut ſine ipſis uiuere nequeant, tenentur non intrare religionem, ſed manere apud eos, ut eis ſubueniat ratione, & pietate ſuadente, S. Tho 2. 2. q 189. ar. 7.

f Offert Sed an id poſſit matre inuita, vel mater inuito patre, Quidã quod præfertur uoluntas contradicentis. l Sabinus, ff cõ. diui. cap in re cõi. de reg. iu. in 6 Alii quod voluntas patris, arg de patri. põt in prin. inſt. Prima cõior Nec enim in ſpiritualibus patria poteſtas eſt magnopere in conſideratione, ſecundũ Inn. & alios. in ca. 2 eo. cũ Deus ſine diſtinctione præceperit honorari patrem, & matrem faciunt not in c. 20. q. 2 Sed an ſola mater patre non contradicente. Reſp. comm. quod ſic, & pro hac fauor religionis. l. ſunt perſonæ, ff de rel & ſum. fu. Sed an pater qui hẽt filium in pſtate patris ſui, & ſic ui poſſit offerre auo inuito, cõm quod poſſit, vt in d. c. 2. vide quæ no Ab in c. officii, de elec.

g Quintodecimo. Hodie decimoſeptimo, cum

tum per Concilium Tridentinum nemo profiteri poſſit ante 16 annum, & antea facta profeſſio nullum pariat effectum, vt in ſeſ. 32 ſub tit. de regul. & monial. c. 16. vnde tolluntur not. in c. illud, 22 q. 1 & in ca 1. de cler. per ſal promo. per Abb.

cap 2 eo. arg. cap 2. 20 q. 2.

ANT. TIM. Quia pueri, & puellæ ante pubertatis annos naturaliter ſunt in poteſtate patris, quo ad diſpoſitionem vitæ. ita S. Thom. 2 2. d. qu. 189 ar. 5 habetur c. 1. 20 q 2. & c. oportet.

verum in ipſo habitu permanere cupiant, ſi permanſuros ſe profeſſi fuerint,[a] vel profeſſionem a ſe prius factam ratam habuerint,[b] vlterius pœnitendi locũ non habebũt. Si vero ad ſæcularem habitũ reuerti maluerint, redeundi licentia concedenda erit: quia ſatis inutile eſt, vt coacta[c] ſeruitia Domino præſtentur. Qua etiam ratione conſtitutũ eſt, ne quis inuitus[d] ordinari debeat.

Si impubes præter parentum voluntatem monaſterium fuerit ingreſſus, poſſunt parentes intra annum reclamare: ſecus ſi ſit pubes. h. d.

Quod ſi impubes præter parentũ voluntatem tonſuram accepit monachalem, parentes[e] id factum irritare[f] valent. Sed ſi intra annum ad proprium Epiſcopum, vel alium cõpetentem iudicem non reclamauerint, reuocare amplius non poterunt,[g] Si vero in grãdiori ætate[h] adoleſcentes ſeruire Deo elegerint, non eſt poteſtas parẽtibus prohibẽdi.[i]

... profeſſio eſt duplex, tacita, & expreſſa, & poteſt fieri etiam ante annum, h. d.

Propria profeſſione monachus efficitur

Sed numqoid aliquis petere poteſt reſtitutionem in integrum? argum. quod ſic, ca. ad noſtram, eod. Tu dic contra. Nec enim deceptus eſt, qui Chriſto ſe coniunxit, & in talib. cenſetur quis maior, vt & in matrimonio, ca. ex parte, de reſti. ſpol.

ANT. TIM. An pueri ſint recipiẽdi ad religionem vide S. Thom. d. q. 89. artic. 5. qui late hoc diſputat.

a Profeſſi fuerint. Expreſſe, vel tacite, vt inf. eod. §. per propriam, & in c. cum virum, eo.

b Habuerint. Ca. ſignificatum, de regular.

c Coacta. Arg. quod quia ad bonum cogi non debet, hilarem enim datorẽ, Amat Deus. Sed ſi filius oblatus põt exire, quid operatur oblatio? quod ante pubertatem non poterit exire ſine conſenſu parentum, quod poſſet niſi interueniſſet huiuſmodi oblatio, vt no. in c. 2. & ca. ſignificauit, eodem.

d Inuitus. Cap. vbi di. 74. & per tot.

ANT. TIM. Vnde quia non debet cogi ad intrandam religionem, neque a patre, neque ab alijs, benè licet inducere, ſuauiter tamen, non autem violenter, aut ſimoniace, aut mendacijs aliquibus, vt per Tho 2. 2 q. 189. ar 9. Vide quæ vltra canones antiquos diſpoſuit Concil. Triden. in hac materia ſeſſ. 25. ca 17 & 18 tit. de regularibus & monialibus.

e Parentes Sed an & tutores Fed tenet tutorem poſſet quidem reuocare pupillum a monaſterio, ſed non offerre Innoc contra, cum contrariorum ſit eadem diſciplina, vide per Abb. in c. 2. eo. & facit quod legitur, 10. q 2. c. 2.

f Irritare. Nota ergo, quod impubes inuitis parẽtibus monaſterium ingredi, nec per ingreſſum factum ante eam ætatem, deſinit eſſe in patria poteſtate, ſecus poſtea, 20. q 2. cap 1. & cap. 2 Sed quid erit contra, ſi parentes velint offerre impuberem inuitum? Innoc. quod non valeat oblatio, & quod quandocunque poterit impubes exire, ſequitur Abb. in

g Non poterunt Niſi ita longe abſit monaſterium vt intra annale tẽpus non poſſint uenire, tunc. n. maius ſpatiũ habebit, arg. 17. q. 2. ca. ſi quis incognitus, & no. i. c. 2. 20 q. 2. l. Sed a quo tempore currat annus? ſi eſt tẽpus quid erit continuus, ita quod cedat ignorãti. Re. vt not. in d. c. 2.

h Aetate. Id eſt adoleſcẽtia, quæ ibi exprimit.

i Prohibẽdi. Soluitur enim patrĩa ingreſſum patria poteſtas, vt no. in ca. 1. 20 q. 2. & l. 1. ſi ex cauſa § Papinianus, ff minor. & per Ab. poſt alios, in c. 2. eo. mortuus enim quo ad mũdũ fingitur, 16. q. 1 c placuit idem eſſet ſi pater intraret monaſteriũ, nam incõtinẽti ſoluitur patria poteſtas; quia et ipſe ter tranſeat in poteſtatem Abbatis, non poteſt alium habere in poteſtate, l. ſi arrogator. ff. de adopt. no. in auth ingreſſi, & in auth. ſi quia mulier, C. de ſacroſ. eccl. facit, c. cum ſumus, eod.

Expreſſe. Hæc pars iterum ſubdiuiditur in 3. partic. in prima declaratur profeſſio expreſſa, In 2. profeſſio tacita, in 3. demonſtratur differentia inter eas, ſecunda ibi, tacite, tertia ibi, verum autem, Quoad primum. C A S V S, ita figuratur. Quidam Scholares ingreſſi ſunt Religionem D. Franciſci, ſed in profeſſione emittenda non eundem modum obſeruarunt, ſiquidem profeſſionem fecit vnus expreſſa a principio, alius intra annum, & alius poſt annum, qua de re fuit quæſitum, quid iuris, & primo nulla diſtinc. videbatur attendenda, ſed ſatis erat voluntatem ingredientis obſeruare, cum profeſſio ſimpliciter monachum faciat, §. 2. ſupra eod. Solu. tamen vt hic habetur, quia aliquando neceſſarium eſt periculum facere de ingrediente, & hoc, erit ſecundum qualitatem caſus com. Non obſtat obiectio, quia profeſſio in illo. § accipitur large. & improprie, hic vero proprie Not. neminem eſſe regulariter recipiendum ad religionem, niſi prius de eo factã ſit

ali-

aliquod periculum. Not. ſecundum argumentum neminem eſſe ad aliquod officium promouendũ niſi de eo prius aliquod periculum fiet No. 3. Religiones differre inter ſe etiam in tempore vt appellant probationis.

& per Abb. in ca. Apoſtolicam, extra eo. vel dic ſecundo quod prohibitio de qua in contrario eſt concernat ſolum fauorem prohibiti, habet vim exhortationis tantum & cum concernat fauorem prohibiti, non mirum ſi poteſt per eundẽ renunciari fac. 2. diſt. 4. hæc & ſi legib. l. ſi quis in conſcribendo, Co de pa. Vel aliter dic. qđ vbi prohibitio ſi ſimpliciter fauore prohibiti non impeditur obligatio quæ quæritur Deo principaliter, ſed tantum obligatio quæ quæritur homini. quia idubio nõ videtur de hoc lex cogitaſſe fac. c. debitores, de iureiur. Aliter etiam ſol. Ioan. Andr. vt habetur in d. c. ad Apoſtolicã diſtingue, tamen hanc materiam, vt habetur in d. c. 2. c. 3. eod in 6.

quis, aut expreſſe, aut tacite. Expreſſe, vt ſi quis poſt anrũ[a] probationis habitum ſuſcipiens monachalem, regulis monaſterii obſtringi ſe velle profitetur.[b]

Profiteri poteſt quis etiam ante annum ab ingreſſu. h. d.

Si ante tempus[c] probationis regulariter præfinitum, is qui conuerti deſiderat, habitũ recipit & profeſſionem emittit, Abbate[d] per ſe, vel per alium profeſſionem recipiente, regulari obſeruantia obligatur[e] & vere monachus eſt cenſendus.

Ex cauſa poſt annum poteſt profeſſio differri, vt ſi ingreſſus monaſterium ſit incognitus. Et ſeruus triennio in monaſterio commoratus per monachationem ſit liber. h. d.

Quemadmodum autẽ diſcretus Abbas ex cauſa[f] ante probationis tempus[g] profeſſionem recipere poteſt, ita ex cauſa interdũ proferre.[h] Vnde ſi quis incognitus monaſteriũ ingredi voluerit, ante triẽniũ[i] monachalis habi

a Poſt annum. Poſt tamen ætatẽ legitimam, cõcor. c. ad Apoſtolicam eod. & cap. Gonſaldus. 17. quęſtio 2. quandoque ſtatuitur biennium, 19. quęſt. 2. ca. monaſterius, quandoque triennium vt infra eod. §. proximo, & cum iura varia ſint circa tẽporũ conſtitutionem, videtur id eſſe arbitrarium, quod ſatis per Docto. admittitur, in d. c. ad Apoſtolicã licet quidam inter ratũ & caſũ diſtinguant, regulariter tamen, ſeruatur ſpatiũ anni. Sed an dicatur annũ compleuiſſe, qui poſt quã ſtetit in monaſterio per ſex menſes exiuit, & interuallo interpoſito ſtetit per alios ſex menſes, & ſic poſſit ad profeſſionẽ recipi? & videtur poſſe arg. l. fin. § quſ ſæpius, ff. de abig. in contrarium fa. l. interdum. § quoties. ff de publ. & hoc tenet Ab. in d. c. ad Apoſtolicam, licet quidam primum teneant.

b Profitetur. Per quæ autem verba poſſit profeſſio fieri, & quæ ſint de illius ſubſtantia, habetur per Doct. in c. porrectum, eod.

ANT. TIM. Profeſſio expreſſa ſecundum Doc. quinque de neceſſitate requirit Primo quod profitens compleuerit 14 annum maſculus, fæmina, 12 c. puella 20 q 2. cap. 2. de regu lib 6 hoc veteres canones: vide tẽpus prorogatum vſque ad 16. per Cõcil. Trid. licet in ſingulis requiratur 18. c. quam in illis, de reg. Secundo, quod profeſſio fiat ei, qui poteſt religioni incorporare, vel de eius licentia. Tertio quod fiat religioni approbatæ. c. a. vnic. de vo & not. red in 6 Quarto quod prælatus requirat conſilium capituli. Quinto quod fiat de trib. votis vide quæ per Conc. Trid. de profeſſione ordinata ſunt ſeſſ. 25 c. 15. 16.

c Ante tempus. Sed contra, quia profeſſio facta ante annum non tenet. ca. Gonſaldus, 17. quæſt. 2. iuncto cap. vides, diſt. 20 & c quæ contra iur. de re iu. in 6 & l. non dubium, C. de legib. Item contra de cap. 2. & cap. 3. eod. in 6. Solu. hic licet prohibitio non habet perpetuam prohibitionem a cauſam, ideo actus in contra iuris geſtus non annullatur, no. in d. c. vides, & in c. tua. de ſponſ. duor.,

videtur innuere hæc littera. Plures contra quod imo de neceſſitate tenentur requirere conſilium capituli, alias receptio non valeat, vt habetur in c. nouit, ext. de his quæ fi. a præl. tale tamen conſiliũ non tenetur ſequi, vide per Abb in c. porrectum. eod. & quod no. in c. ſi eo in 6.

d Abbate. Sed nunquid ſolus Abbas ſine capitulo poteſt recipere quẽ in monachum, & videtur poſſe, c. ad Apoſtolicã eo. &

e Obligatur. Cap. nõ ſolum, & c. conſtitutione, eo. in 6. quæ ſunt contra Sol. licet in monaſterio mendicantium ante annum profeſſus non obligetur, in ſpecie eorum religioni, obligatur tamen in genere ad religionem quam elegerit & hoc ſpeciale eſt in mendicantibus, de quibus non loquitur hic

f Ex cauſa. Iuſta & rationabili, non autem ſi inhiet ad patrimonium monachandi, nam hoc caſu licet ipſa profeſſio valeat, reſpectu tamen finis malè fa- cerent, & ob id bona monaſterio non applicarentur. c. conſtitutus, 20 q 3. Ab. in c. præter, de offi. dele. & in c. in præſentia, de prob. & in c. cum dilectus, de his quæ vi, met. ca.

g Tempus. Scilicet ordinarium vnius anni, cum alioqui ſit arbitrarium vt not. ſupra. eod. §. proximo, & in cap. Gonſaldus, 18. quæſt. 2. & innuit hæc littera.

h Proferre. Id eſt, protelare, & in longius ducere, quia contrarium eadem eſt diſciplina.

i Ante triennium. Sed cum iſte deprehenſus ſeruus furtum fecerit ſui corporis, quomodo rẽ fur-

tiuam

ſtuam vitæ apſit triennio, tum nec ſpatio longi temporis poſſit ſeruus fugitiuus præſcribi, vt l. 2. C. de ſeru. fug. Reſpon. operatur hoc, fauore eccleſiæ. Poſſet tamen dici, quoad eccleſiā debet recompenſare damnum domino, 14 q. 6. c. comperimus, ſimile eſt in c. q. 17. q. 4.

f Euadet. Not. ergo hic, q in habent. b. ſymbolum facilis eſt tranſitus, nam hic ſeruus, ſi fiat de laico monachus, licet domino illum intra annum recipere, vt hic, & c. ſi ſeruus, diſtin. 54. Sed ſi fiat primo clericus, & poſtmodum monachus, etiam domino inuito, forte hoc operatur characteris impreſſio, non tamen vt a ſeruitute, ſiue a contracto, vel delicto ante ingreſſum perpetrato liberetur, vt per Abb. in capit. de eo qui fur.

tus[a] concedendus non erit, ne ſi forte, poſt annū ſtatim profiteatur, poſtea ſeruus, aut alias inhabilis[b] ad monaſterium deprehēdatur.[c] Quod ſi ſeruus[d] per trienniū[e] in monaſterio commoratus, poſtea monachus effectus fuerit, ex hoc liber etiam efficietur.

Ordinatus ignorāte domino ſi fiat monachus fit liber, aliās dominus poteſt intra annum recipere ſeruum, h. d.

Quinimo ſi prius ignorāte domino adſacra miniſteria ordinatus monachus, fieri elegerit, iugum ſeruitutis euadet,[f] alias intra vnius anni ſpatiū domino & ſeruilē fortunam probare,[g] & ſeruum ſuum recipere licebit.

Prędicatores minores, & medicantes poſſunt profiteri ante lapſum anni, & recipientes ad profeſſionem puniuntur. h. d.

Quod tamen de facultate recipiēdi ante annū profeſſionis dicitur, nō eſt perpetuū, Prædicatores enim, & Minores,[h] aliquemē dicantium[i] ordines ante annū[k] probationis elapſum, quenquam ad ſui ordinis profeſſionem, vel ſæculi renunciationem faciendam, recipere nō poſſunt, quod ſi forte cōtra fecerint, & is qui ſic receptus fuerit eorundem ordini minime alligabitur, & receptores a receptione ad profeſſionem quorumlibet ſuſpenſi, tam excōmunicationi, quam aliis pœnis,[l] quæ huiuſmodi regularibus pro culpis infligi ſolent,[m] grauioribus ſubiiciendi erunt.

a Habitus. Videtur ergo quod tempore probationis debeat eſſe in habitu priore, & proprio, non monachali, capitu. legem, diſtinc. 41. cap. multos, diſtin. 54. & ca. ſuper eo, ext. qui cleri. vel noue. Probabilius tamen videtur, quod debeat eſſe in habitu monachi, cum non aliter poſſit experiri aſperitatem ordinis & quod hic dicitur concedendus non erit intellige cum effectu, ita vt not. in c. ſi. 17. q. 1.

b Inhabilis. Puta oneratus ære alieno. de quo dic vtilite per Anto. de Butr. in capit. 1. de obligat. ad ratio. redden.

ANT. TIM. Plura ſunt quæ reddunt aliquem inhabilem & prohibentne poſſit fieri monachus, vel religioſus. Primo ſi non ſit debitæ ætatis c. ad noſtrā, de regu. Secundo. ſi ſit ſeruus, vt habetur hic. Tertio, ſi ſit obnoxius debitis. Quarto ſi ſit indignitate Epiſcopali ſine licentia Papæ. Quinto, ſi conſummauerit matrimonium uel Poſt ſponſalia rem cum vxore habuerit. Sexto, ſi coacte & non uoluntarie, c. 1. de reg. ui. de Summiſtas in uerb. relig.

g Probare. Puta probando, quod illum cæpit in bello licito, nam & fideles ita capti ſerui fiunt, vt per Abba. in ca. 1. de conuer. infid. licet, conſuetudo non uideatur hoc ſeruare, vel alio modo legitimo & fac. capitu. ſi ſeruus, diſt. 54. annus autem iſte incipit domino currere a die ſcientiæ, non autem ordinationis ipſius ſerui, ut no. in d. c. ſi ſeruus.

h Et Minores. Capit. 2. & cap. 3. eod. in 6.

i Mendicantium. Cap. eod. in 6.

k Ante annum. Sed an poſt annū præſumatur profeſſio, niſi probetur? Reſpo. negatiue, cum ſit facti, & ita Abb. in capi. nuper, de teſtibus.

l Aliis pænis. No. quod quis multiplici pæna punitur. Ratio, quia altera per ſe non ſufficiebat, not. in ca. atſi clerici, in fin. ext. de iud.

c Deprehendatur. Caueri ergo debet, quod infirmari, uel uituperari poteſt, ſupra qui promo. nō poſſ. in prin.

d Quod ſi ſeruus. Sumitur ex c. ſi ſeruus, 2. uerſ. debent enim diſt. 54.

e Per triennium. At ad clericatum extra clauſtrū annus ſufficeret ut not. in c. ſeruus, 2. verſi. debent enim, diſt. 54. Diuerſitatis ratio eſt, quia clerici ſunt in publico, monachi latent.

m Solent. Inſpecta ipſa cōſuetudine, & ordinationibus, quæ ſunt ſecundum regulam.

Tacite. CASVS. Quidam accepit habitum religioſorum Sancti Franciſci, ipſumque ultra annum retinuit, ſed numquam expreſſe declarauit voluntatem ſuam perſeuerandi in Religione. vnde quæſitum fuit an propterea teneatur ad regulam eius & cum non conſtet de voluntate ſua, negatiue erat reſpondendum. Solutio tamen eſt tenenda quā hic legimus, ſiquidem idem eſt voluntatem declarare factis, & verbis, & non obſtat obiectio

quæ

qui voluntas eius qualitate facti fuit declarata: Not. taciti & expreſſi eãdem eſſe virtutem in iis quæ reſpiciunt ſalutem animæ; No. vitam hominis debere eſſe talem, qualis habitus. §. pen ſup. de vit. & hon. eſt prælat.

f Vnde. Id eſt, hac ratione dilationis habitus, de qua dixerat immediate.
g Concilio. Vt in c. clerici, ext. eo.
h Fingiunt. Ex cauſa non honeſta, puta iocoſe, vel cauſa explendæ libidinis, No. per glo. & Abba. in cap. ex tuarum de pr. u. & ſ ac 37. q. 1 c. vidua, & ca. ex litteris, de ſponſal. Vel intellige de his, qui deferunt habitum extra monaſterium ſecundum Hoſt. & Inn. quos ſequitur Io. And. in cle. eos, eo. & ponit Abb. in cap. porrectum, eod. Vel loquitur de his, qui proteſtantur, quod per dilationẽ habitus non intendunt profiteri, ut per Abb. in ca. ut hi qui, eod. Vel intellige de his, qui ingrediuntur monaſterium, vbi nõ ſeruatur regula antiqua, ut ibidem per eundem, & de hoc late per Arch. & alios, in c. quid interrogaſti d. 27.

Delatio habitus tacitum oſtendit profeſſionẽ, & utriuſque debet ſe conformare cum habitu quẽ gerit. h. d.

Tacite profitetur quis cum idoneis cõiecturis,[a] apparet, qd perpetuo vult domino in religione[b] ſeruire, & vitam ducere monachalem, vt puta habitum poſt annum[c] retinendo, vbi is nouitiis, & profeſſis, cõmunis & indiſtinctus,[d] eſt, vel profeſſorum[e] habitũ ſuſcipiẽdo, vbi is diſtinctus habetur. Vnde[f] & Toletano Concilio[g] inductum eſt, ut clerici qui ſe fingũt[h] habitu, & nomine monachos, & non ſunt, corrigantur, & veri monachi[i] fiant.

Ponit differentiam inter expreſſam, & tacitam profeſſionem. h. d.

Vtrũ autẽ quis expreſſe profeſſus fuerit, an tacite, interdum multũ[k] intereſt. Expreſſa enim profeſſio, etiam ſeculari habitu nõ

a Coniecturis. Quales ſunt, quæ hic ponuntur ſtatim, vel quia ipſemet fuit confeſſus, vel confitetur nũc quod uoluit relinquere ſæculum ſecundum Inno. & Hoſt. in cap. ſtatuimus, eod. vel quia dimiſit beneficiũ, quod habebat nõ proteſtando, quod non intendit per hoc dimittere ſeculum, vel de bonis propriis diſponendo, ut no. in c. cõſuluiſti, & c. ſtatuimus, in antiquis, & in ca. non ſolum, eo. in 7. Habitus ergo ẽt nouitiorum cum propoſito mutandi vitam obligat quem religioni, ſaltem in genere, vt non poſſit ad ſæculum amplius redire. Sed an talis vſque adeo ſit verus monachus, vt matrimonium poſtea contractum non teneat? Reſp. vt late no. per Abb. in d. c. conſulti, & per eundem in c. conſuluit, qui cler. vel uouent.
b In religione. Scilicet approbata, c. vni, de voto in 6. & cle. 1. eo. Secus ergo, ſi extra religionem, quantocumque tempore portauerit talem habitum, vt in capitulo vt clerici, eodem, & in clem. eos, vbi not.
c Poſt annum. Scilicet completum, licet non expreſſent, vt no. in cle. eos, eo. Debet ergo is, qui non vult obligari talem habitum intra annum deponere, quod intellige de pubere, & de eo qui ſponte recipit, vel ſaltem portauit ut ibid. nota. Item intellige, niſi deferens contrarium fuerit proteſtatus vt per Abb. poſt antiquos. In c. vt cler. eo.
d Indiſtinctus. Etiam ſi eſſet aliqua diſtinctio latens ut quis licet non ſit differentia in colore, & ſeſſura, differentia tamen eſt, quia habitus profeſſorum benedicitur, non autem nouitiorum. Vel quia habitus profeſſorum datur ante altare, nouitiorum in alio loco. Vel quia habitus profeſſorum datur per Abba. nouitiorum per alium. Et hanc materiã intellige, vt habetur per Abb. in ca. ex parte, eo. & in cle. eos, eo. vbi copioſe ſcribitur.
e Profeſſorum. Hoc caſu ſecundum Abb. in ca. ad noſtram eo. in ſi debent, quatuor concurrere, ſci. licet diuerſitas habitus, ſcientia, libera uoluntas, & triduiperſeuerantia, quibus currentibus obligatur quis religioni in genere, non in ſpecie. Idem tenet Abb. in c. ſuper eo.

i Veri monachi. Supple, vel veri clerici, vt in cap. ut clerici, eo vnde ſumitur. Datur enim optio. vtrum velint, eſſe clerici, vel monachi, ſimi. in capit. cum cauſam, de elec. & arg. 16. q. 1. cap. nemo poteſt, arg. contra 27. qu. 1. cap. cui dum, & ca. quid interrogaſti, diſt. 27. Sol. ut not. in d. capit. ut clerici, & not. hic, & in capit. tuarum. de priu. vbi glo. & Abba quod ubi conſtat de animo deferentis habitum, ſ. quod non intendit profiteri, talis delatio, quantumuis diuturna, non inducit profeſſionem. Secus tamen ſi quis monialium habitu indutus in monaſterio monialium profiteretur, quia ſecundum Io. And. quem etiam ſequitur Abb. in d. ca. tuar. in, valet talis profeſſio licet is compellatur intrare monaſterium monachorum.

Vtrum autem CASVS. Dubitatum fuit inter ſcholares an inter profeſſionem tacitam, & expreſſam ſit aliqua differentia, & primo negatiue videbatur reſpondendum, quia per vtramque religioſus dicitur voto Religionis obligatus. Sol. tamen vt hic legimus, ſi quidem uotum, ita obligat ſicut fuit modus viuendi, & idem effectus eſt diuerſus, & obiectio non tenet. Not. quod cauſa obligationis aliquando conſideratur ſimpliciter & aliquando cum aliqua qualitate adiecta, & hinc eſt quod effectus poſtea reperitur diuerſus, arg. §. per reſcriptum. ſup. de collat.
K Interdum multum, interdum etiam nihil quo ad quædam, vt ecce profeſſio, tacita inducta per lapſum anni non habet triduum ad pœnitendũ, prout nec expreſſa, licet aliud ſit in tacita quæ per aſſumptio-

mutato, [a] illi religioni præciſe [b] obligat, quam quis profeſſus fuerit, Tacite vero facta infra probationis annum, per habitus, qui profitentibus tantum datur ſuſceptione, non illi ſpecialiter, cuius eſt ſuſceptus habitus, ſed generaliter religioni recipientem obligat, dum tamen legitimæ ſit ætatis ac ſciens, & prudens [c] triduo [d] in eius habitus delatione perſeueret.

Beneficium non uacat per religionis ingreſſum ante profeſſionem, niſi de conſenſu ingreſſi hoc dicit.

Et ſi contigerit, eum qui religionē ingreditur, beneficiū retinere, inter pbationis [e] annum, non erit alicui conferendū, [f] ſed interim per aliū aſſignata ſibi congrua de prouētibus portione, [g] beneficio [h] inſeruiendū erit, ſi tamen ingreſſi ad id accedit aſſēſus, [i] aut quod mutare voluerit liquido appareat, aut legitimā profeſſionem [k] emiſerit, beneficium alteri libere conferri poterit.

ſumptionē habitus intra annū inducitur, vt not. in c. 3. eo. in 6. Vnde ſumitur. Item quo ad diſſolutionem poſtea contracti matrimonij nihil inter expreſſam & tacitam intereſt, quia ſemper dirimit. Ioan. And. in d. c. 3. Abbas in ea cum virum, eo. in antiq.

a Non mutato. Ca. ſicut eo. in antiq. c. 3. eo. in 6. habitus enim nonfacit monachū, ſed profeſſio regulæ, c. porrectum. de regulari.

b Præciſe. Ideſt, abſolute, & neceſſario, & ſine diſtinctione, vt no. in c. contra Chriſtianos, de hære. in 6. & per Abb. in cap. ex parte. de reſcri. & l. miles, §. pen. ff. de re iudic. & l. ſed & hæ. §. pen. ff. de proc. & de hoc verbo traditur per Legiſtas in l. omnes populi, ff. de iuſt. & iure. & in l. ſtipulatus ſum dā mum, ff. de verb. ob. per Bald. in auth. hodie, de iud. & ī l. 2. C. de execu. re. iud.

c Sciens. & prudens. ſecus ſi forte laboret furore, c. ſicut eo. vel inuitus deferat c. gū virum. eod. & 20 q. 3 ea præſens.

d Triduo. Similis dilatio temporis in l. fin. C. de erro. aduoc.

Ioā. Bapt. Et ſi contigerit. CASVS. Quidam Canonicus Mediolanenſis meus amicus deuotione motus, ingreſſus fuit religionem Capucinorum, & cum haberet præbendam, fuit dubitatum an tale beneficium ſit factum vacans, cum Regulares ſint incapaces huiuſmodi beneficiorum ſæcularium, cap. 2. & ibi Doct. de ſtatu mona. Sol. tamen vt hic legimus, quia poteſt de Religione exire, & vitam clericalem ducere, non obſtat obiectio ſi quidem ipſa tenet de Regulari profeſſō. Not. inde argu. quod beneficia non dicuntur vacantia propter contracta ſponſalia, ſed ſolum propter contractum matrimonium, quia ſponſalia diſſoluuntur, §. diſſoluūtur, inf. de ſponſ.

e Probationis annum. Sumitur ex c. beneficium, eo. de .. in 6. & per hanc litteram dici poſſet, quod ſi minor 14 annis religionem ingrediatur beneficiū ſuum ante finem anni 15. ſtante Concilio Tridentino ſeſſ. 25 ſub titulo de reg. capitulo 16 conferri non poterit, vt not. per Ioan. Andr. in d. capitulo beneficium.

f Conferendum. Imo contra c. ex tranſmiſſa: de renunc. vbi tenuit collatio facta intra annum pro-

batione. Sol. vt no. in c. beneficium, eo. in 6. Et idē erit ſi ingreſſus non habeat quidem ius in re, ſed ad rem tantum: quia eadem ratione tale ius non creditur perire, vt ibidem ab eodem no. Sed nunquid cōtra conſtituto in probatione potest beneficiū conferri. Et non puto, cū hic ſit ſtatu dubius, leg. qui ſtatu, ff. de re milit. & l. qui de libertate, ff. de liber. cau. & quia per hoc induci poſſet ad religionem dimittendā, quod eſſe non debet. 12. quæſt. 2. capitul. bonæ rei, & capitulo quorundam, de elect. & capit. cum ex plantare, de priuil. quod intellige de beneficio, quod per regulares poſſideri non poſſet, ad Epiſcopatum autem in ſæculari vel regulari Eccleſia eligi poſſet, cap. nullus, de elect. in 6. & §. propterea, infra eod. Sed nunquid talis vocandus erit ad electionem Epiſcopi, ſede vacante, ſi ſit in monaſterio vicino? Reſpondeo, vt prolixe nota in dict. capitulo beneficium.

g Portione. Sed quid fiet de reliqua portione? Reſpondeo ſecundum aliquos, reſeruabitur conſtituto in probatione: licet actualiter dari non debeat, nam ſic non bene probaretur. Alii quod in vtilitatem Eccl. expendetur. Alii aliter, vt no. in c. beneficium, eo. in 6.

h Beneficio. Etiam ſi ſit curatum.

i Aſſenſus. Et in his terminis eſt forte intelligendum, c. ex tranſmiſſa, de renun.

K Profeſſionem non ſolum expreſſam, ſed etiā tacitam, c. beneficium, eo. in 6.

Ir quoque. CASVS. Quidam fecit votum ingrediendi religionem Ieſuitarum, poſtea pænitentia ductus cogitabat de promotione ad dignitatem Eccle. ſæcularem, & ſi eam non obtinuiſſet de ingreſſu alterius religionis, vnde fuit quæſitum quid iuris, & primo videbatur dicendum, talem debere gaudere in hoc plena libertate, quia coacta ſeruitia Deo nō ſunt grata, §. ... in fi. ſupra eodem. Solu. tamen vt hic habetur: quia votum a principio eſt volūtatis, ſed ipſum obſeruare eſt neceſſitatis, qua ratione ſuadente nec etiam obiectio tenet. Not. minus perfectum contineri, in magis perfecto, quando ſūt eiuſdem ordinis. Not. 2. votum conſiderari aliquādo

do ſimpliciter & aliquando certa ſolemnitate adhibita, & hinc dantur de eo duæ ſpecies.

d Compos mentis. Licet ſit corporis impotens, infirmitas enim quantumuis grauis nullitatem actus non inducit, niſi mentis exilium inducat,

hic, & c. qui poſt eo. in 6. Sicut & diuerſum eſt vẽdere a promiſſione de vendendo.

e Laxiorem. Quia de arctiori nõ dubitatur, quia etiam ꝙ eſſet profeſſus, poſſet ad ſtrictiorem trãſire, c. licet eo. Voluntas enim, & propoſitum non

Qui vitam regularem vouit, monaſterium ingredi debet, non obſtante quod fuerit prælaturam conſecutus. h. d.

Is quoque, qui votum de ingreſſu religionis compos mentis [a] emiſit [b] vt monachus fiat cogendus erit. Vſque adeo enim Deo voti ligat emiſſio, vt etiam ſi quis poſt votũ prælaturã fuerit conſecutus, Domino tamen promiſſa reddere ſit compellendus.

Per votum ſolenne derogatur ſimplici. hoc dicit.

Illud quæri poteſt. Si quis poſt votum de certa religione intranda [d] emiſſum aliam religionem etiam laxiorem [e] ingrediatur, & in eadem profiteatur, ibidem ne poſſit voto non obſtante priore licite remanere? [f] in qua ſpecie cum per ſecundum ſolenne votum priori ſimplici derogari potuerit, reſponſum eſt poſſe monachum in ea religione, in qua profeſſus eſt, remanere, eidem tamen pro voto non completo, pœnitentiam [g] imponendam.

Votum ſimplex, & ſolenne, quid. h. d.

Eſt autem [h] in propoſito votum ſimplex, quod non eſt aliqua profeſſione munitum. ſolenne vero eſt, quod quis per profeſſionem tacitam, vel expreſſam comprobauit.

c. ex tra[n]ſmiſſa, vbi Anto. & Abba de renunc. c. fac. c. Goſaldus, 22 q. 2. ſed furioſus etiam ſi bñficiat⁹ ſanę m. ẽtis non præſumit, c. ſicut, vbi Abba. eo. iac. not. per legiſtas, in l. furioſũ, C. qui teſt. fa. poſ.

b E[m]iſit. Vel furore liberatur ratam profeſſionẽ habuit, vt c. ſicut, eod. ſed an ſufficiat tacita ratihabitio? reſp. vt no. per Abb. in d. c. ſicut, in fine.

ANT. TIMO. Eſt autem votum ſecundum S. Thomam deliberata & ſpontanea promiſſio Deo facta de his, quæ ſunt Dei, 2. 2. q. 68. arti. 1. vide Magiſt. in 4. ſent. diſt. 38. & ibi Doc.

c. Compellendus. Quia debet prælaturam dimittere, & monaſteriũ ingredi, licet poſtea canonice electus Epiſcopatum recipere poſſit, ca. per tuas, de vot & vo. red. & ex hoc nota differentiam inter matrimõniũ carnale, & ſpirituale, nam carnale tollit votum prius emiſſum matrimonio non conſonum, c. 1. de voto & voti red in 6. ſecus in ſpirituali, vt hic, & in d. c. per tuas, nam inter Epiſcopum, & Eccle. contrahitur matrimonium ſpirituale, c. 2. de tranſ. & ſu. de correp. vſu. ſub §. 1. & tamen per hoc matrimonium non eſt ſublatum votum religionis, præcedens, & ſic carnale videtur fortius. Sed cõtra videtur c. qui poſt eod. in 6. & inf. eo. § prox. Sol. vt ibi in ver. remanere. An autem quod dicitur habeat locum in alijs dignitatibus diuerſis ab Epiſcopatu, vide per Ab. in d. c. per tuas.

d. Intranda Not. verbum quia aliud eſt religionem profiteri, quod poteſt fieri etiam habitu non mutato, c. ſicut, & c. porrectum, eo. in antiq & ca. conſtitutionẽ, eo. in 6. quia habitus. & c. aliud vouere de intrando, vel profitendo, & tunc loquitur

infringit, qui cõmutat in melius c. peruenit, de iureiu. ca ſcripturæ de vot. & vot. redemp. & ſic non eſſet locus tũc pœnitentiæ imponẽdæ, de qua hic ſecundum Arch. vt not. in c. qui poſt eo. in 6.

ANT. TIMO. An quis poſſit votum factum commutarẽ in melius ſine prælati auctoritate, eſt quæſtio apud Theologos, de qua vide p S. Thom. 2. 2 quæſt 88. arti. 12. quo in loco fuſe Caiet. examinat hãc q̃onem. Nota ꝓpterea ſecũdũ ſẽtentiam S. Tho. ꝙ põt etiã regularis accedere ad laxiorẽ regulã ſi melius obſeruet 2 2. q. 186. art. 8.

f Ramanere. Sed contra ſup. eod. §. proxi. & cap. Per tuas, de voto, & voti redemp. vbi cõiugiũ ſpirituale ꝙ non uidetur minus eſſe efficax, ꝓfeſſione, nõ ꝑiudicat ſimplici voto de religione intranda; imo debet quis prælaturam deponere, vt votum impleat. Sol. in cõtrariis promotus habebat conſcientiam erroneam, ꝗ deponere non poterat, vñ erat quẽda. fac. quod no. in c. p tuas, de ſimo. vel ſol. per Abb. in c. per tuas, eod.

g Pœnitentiam. Quæ tanto debet eſſe durior quanto fuit votum manifeſtius cap. vn. de vot. & vot redem. in 6. capit. 1 de pæ. & remiſ. & nota 22. quæſt. 5. capit. nemo, & diſtinct. 82. cap clericus ſolus, & diſtin. 19. Anaſtaſius, & c. de homine, de celebr. miſs.

h Eſt autem. Cap. vni, de vot. in 6. vnde ſumitur.

Is igitur Hæc pars ſubdiuitur in 2. partes in prima habetur qualis debeat eſſe vita monachorum, in ſecunda qualiter ſuperiores, inter eoſd. ſint eligendi ſecunda ibi, vt autem. Quoad primum CASVS. ita figuratur. Quidam Religioſi hmmediati nu-

Semel[a] factus monachus, cogitur remanere in monaſterio, h.d.

Is igitur, qui legitima in ætate conſtitutus, habitum induit ſponte [b] religioſum, propoſitum vltro ſuſceptum deſerere non poterit, ſed proprio Abbati [c] obediens in caſtitate in proprio deget monaſterio.

Monachus non poteſt aliquid proprium habere, nec contra hoc poteſt Papa diſpenſare.

Sed nec aliquid proprium [d] poſſidere debet: & ſi quid habet, totum incontinenti reſignabit. Nam abdicatio proprietatis, adeo eſt annexa regulæ monachali, ut cõtra eam [e] nec ſummus Pontifex, poſſit licentiam indulgere. Et ſi proprietas apud quemquam inuenta fuerit in morte [f] is eſt Chriſtiana ſepultura priuandus, [g] & ſepultus ex

nuncupati nolebant pœnitentia ducti in monaſterio Superiori obedire, & uitam Regularem ducere, ſed bona poſſidere, ad aliam Religionem cogitaban transire, de proprio monaſterio exire, ac etiam nonnulli ad vitam clericalem uolebant promoueri, vñ fuit quæſitum quid iuris, in quibus omnibus uidebatur de iure eis licentiam eſſe concedẽdam, qui omnia illa quę ſunt perfectionis ſunt quoque liberæ volũtatis, iuxta dictum Euangelicũ. Si uis perfectus eſſe, &c. ſi quis dicit tex. quib. accidit c.4. fin. 12. quæſt.1. Sol. tamẽ prout in hac parte habetur quia iſti Religioſi a pri. ad talem uiuendi Regulã ſeipſos obligauerunt, qua ratione ſuadente aperte etiã conſtat obiectionem non tenere, ſi quidem ipſa locum habet in princ. ſecus autem poſtquam facta eſt obligatio de tali viuendi regula. Nota vitam Regularem educi ad hoc cap. ut monachus in Religione nõ ſolũ tria uota Religionis obſeruet, ſed etiam in ea perſeueret, & de tranſit. ad aliam uitã regulariter non cogitet. Not. 2. Religiones differre inter ſe ſecundum magis & minus perfectum & hinc eſt licitum eſſe aliquando tranſire de vna ad aliam c. licet, eod. & ibi Doct. Not. inter fideles dari tria hominum genera uidelicet, Laicorum, Clericorum, & Religioſorum, quib. poteſt addi quartum nempe illorum qui a Doctoribus dicũtur gerere certum viuẽdi modum, vt ſunt confratres alicuius ſpiritualis Confraternitatis, de quibus per Doct. in c.2. de for compe.

a Semel. Imo contra, quia adhuc hẽt triduum ad deliberandum poſt talis habitus ſuſceptionem ca. ad noſtram, eo. Solut. hic in eo, qui prius nouit ingreſſum religionis, & poſtea habitũ ſuſceperit, ibi in eo, qui exortus eſt a ſuſceptione habitus, & cũ dubitari poſſit, quo id animo fecerit, ideo datur triduum ſecundum Abb. in contrario. vel in contrario fuerat quis illectus, & erat vicinus pueritiæ, & nõ fuerat ĩ probatione, ut no. in c. ꝑ huius, 20 q.3.

ANT. TIM. Vnde adeo verum eſt hoc ſecundum S. Tho. quod poſt perfecte abſolutam profeſſionem non poteſt amplius uotum deſerere, quod neque ipſe Papa poteſt facere, quod ille, qui eſt profeſſus religionem, nõ ſit amplius religioſus: ita tenet S. Tho. contra aliquos iuriſtas aliter tenentes, ut inquit ibi 2.2.q.88 ar.11. per decretalem ad monaſteriũ, de ſta. mon quod intelligendum eſt ſtãte monachatu non poteſt Papa diſpenſare, ut declarat Caieta. ibi Sotus uero aliter ſentit, de iu & iu. lib. 7.q.1.ar.2.

b Sponte. Secus ſi coacte, ca.1. & quæ ibi Doct. & c. ad noſtram, eo. & 20. quæſt.1. ſicut, & q.3. per tot. dũmodo talis ſit coactio quæ cadat in conſtãtem uirũ, ca. cũ dilectus, qd met. cau. Sed & cõditionalis coactio impedit, c. prolatũ quod met. cauſ. niſi quis ex timore propter maleficiũ intraret religionẽ ut no. in c.1. d. qõ. 3. Sed contra uidetur, quia coacta voluntas volũtas eſt, c. merito, 15.q.1. l. ſi mulier, ff. quod met. cauſ. Reſpondeo ĩ hac materia dẽt eſſe ſpõtanea fac. no. in c. Abbates, quod met. cau. arg. contra in cap. maiores, §. itẽ quæritur, de bapt.

c Abbatis. Sine cuius licẽtia, nec literas quidẽ audebit a quoquã recipere ut per Ab. in c. cũ I. & A. de re iudic. & aliter faciens, vel delinquens, punietur ſolo Abbatis arbitrio ſine conſenſu capituli: Abb. in c. reprehenſibilis, de app. ſed latius per eundem, in c. Ioan. eo.

d Propriũ. De facto, & tanquã propriũ, ſed quãdo dicetur monachus propriũ hẽre Reſp. ſm Io And. & Abb. in c. cum ad monaſterium, de ſta. mon quñ non habet adminiſtrationem, & aliquid tenet illud cælando Abbati Vnde ſi hẽt adminiſtrationẽ vel eſt ĩ ſtudio cũ licẽtia ſuperioris, licite aliquid detinet, nec ob id dicitur habere propriũ ſi paratus ſit illud dimittere ad nutum ſuperioris. Facit, quia idem videmus in ſeruo, qui non dicitur habere aliquid proprium licet habeat peculium, l. quam Tuberonis, ff de pecul & per Abb. in c. Ioan eo.

ANTO. TIM. Diuitiæ uero in communi retẽtæ non ſunt contra profeſſionem paupertatis religionis ſeu monachalis, ſed propriæ, vnde habere aliquid proprium in communi, non derogat perfectioni religionis. S Th. 2.2.q.88.

e Contra eã Etiam ſi ſibi fuerit aliquid relictum quia non debet illud capere ſine licentia ſuperioris, cum tale relictum acquiratur monaſterio, ſecũdum Ab. in cap. cum ad monaſterium, eo. & latius in c.2. de ſta. mon. & de hoc vide Conci. Trid. ſeſſ. 25. in tit. de regularibus, c.2. & 3.

f Summus Pontifex. Aliqui dicunt, quod pontifex põt prius facere de monacho nõ monachũ, & eidẽ poſtea permittere, vt poſſit habere proprium.

g Priuandus. Niſi in puncto mortis oſtenderit contritionem, arg. c. a nobis, de ſent. excom.

Exhu-

humandus,[a] prout etiã B.Gregorius ſe feciſſe narrat.

Poteſt monachus tranſire ſolum in arctiorẽ religionem, h.d.

Sed nec temere[b] monachus de monaſterio in monaſteriũ [c] migrare permittendus eſt, niſi monaſteriũ ad quod trãſitũ facere cupit diſtrictius [d] exiſtat. Quo caſu nullo obſtãte priuilegio[e] prælatus monacho ſine difficultate debet indulgere, [f] ne videatur propoſitũ impediri diuinitus [g] inſpiratum.

Statur iudicio abbatis, quæ religio ſit arctior, hoc dicit.

Quod ſi forte probabiliter dubitat, vtrũ quis velit ad ordinem arctiorem trãſire, an ad laxiorẽ ex charitate, an ex temeritate, ſuperioris eſt iudicium requirendum, ne forte angelus Sathanæ in lucis [i] Angelũ ſe trãsformet.

Mendicantes ſolum in ordinem Carthuſienſẽ migrare poſſunt. h.d.

Mendicantibus vero approbatis, [k] q præ textu arctioris ducendæ vitæ ad monaſterium confugiunt, etiam ſi auctoritate Apoſtolica fuerint muniti, Clemens[l] quintus ſacro approbante Concilio interdixit, ne vocem aut locum in capitulo talis monaſterii habuerint, neue ad prioratus, adminiſtrationes, aut quæcunque officia aſſu-

a Exhumandus. Si poſſit fieri ſine ſcandalo, c. ſuper de ſtat. monach.

b Tenere Not. duo quæ requiruntur ad hoc, vt quis poſſit tranſire in aliam religionẽ. Primo, vt abſit temeritas, & leuitas. Secundo, ꝙ religio, in quam vult tranſire ſit ſtrictior, & fac. c Io &c ſuper eo. & c ſane, & c. licet eo. & 20 q 4. per totum.

c In monaſteriũ. Sed contra videtur, quod tranſire de vno monaſterio in aliud, non eſt apoſtatare c. ex parte de tẽp. ord. nec debet iſte trãſitus prohiberi, cum tam in primo quam in ſecundo tria ſubſtãtialia religionis obſeruẽtur. Sol. imo large eſt apoſtata. vt no. per Abb. in c. Io. ante fin. eo & licet hic in ſubſtãtialib. non ſit præuaricator, eſt tamen quoad obedientiam, quã dẽt prælato, ca. ſicut, de iureiu. Sed cui ex duob. monaſteriis applicabũtur bona iſtius tranſeuntis de vno in aliud, maxime ſi licite tranſeat? Reſp. vt per Ab. in c. quod a te, de cle. coniu. & in c. ne religioſi, de regu. & in c. cum olim, a de priu.

ANT. TIM. Quando aũt ſit licitum trãſire de vna religione in aliam dicit S. Th. & enumerat tres cauſas. Primo, zelo perfectionis religionis. Secundo, propter declinationẽ religionis a debita perfectione. Tertio propter infirmitatem, vel debilitatem, ita 2. 2. q 88 ar. 8 in primo caſu dẽt petere licentiã pp humilitatẽ, in ſcdo requiritur ſuperioris iudicium, in tertio eſt neceſſaria diſpenſatio, verũ quia hodie data ſunt multa priuilegia regularib. iõ non eſt facile ſine licẽtia papæ trãſire de religione in religionem, & non incidere in excõicationẽ p Bullã Matt. V. q̃ici pit viã ambitioſæ, & Six II incipiẽte Regimini.

d Diſtrictius. Quid dicemus de eo qui intrauit religionẽ vbi non ſeruabatur regula antiquitus inſt demum monaſteriũ reformatur, nunquid id qui fuit ingreſſus diſſolutionis tẽpore poſſit cõpelli ad obſeruantiam regulæ reformatæ? Reſp. vt per Abb. in ca. ſuper, eo. tit. item ſciendũ, quod per licitum tranſitum ad ſecundũ monaſterium tranſiẽs eſt penitus a primo ſeparatus, & intra probationis tempus, & antea quam profiteatur in ſecundo monaſterio, Abb in capitulo ex tranſmiſſa, de renunc. fac. no. per eundem in c. Abbate. de ver. ſing. Et forte non poterit amplius ad priorem religionem reuerti. De quo dic, ut p But. in c. intelleximus de ætate, & qualit

e Priuilegio Cõ. cor. ca. licet eo. Et ſic not. quod vbi priuilegiũ poſſet diuinæ inſpirationi præiudicare, de tum, aut nihil operatur.

f Indulgere. Etſi nõ indulgeatur ſi nihilominus poterit monachus exequi propoſitũ ſuũ fac. no. per Ab in c. admonet, de renun. vbi ampliat quod hic dicitur in clerico ſæculari volente tranſire ad regularem vitam. Sed quid ſi talem licentiam non petit, an per Abbatem reuocari poſſit; quidã ꝙ ſic. vt not in c. Itel leximus, de ætat. & qual. & in c. mã damus, 19 q. 3. Alii contra c. ſane, eo. Dic vt per Ab. in c. licite, eo.

g Diuinitus. Facit illud, quod monachus electus in Papã poſſit inuito Abbate acceptare, eum talis electio credi dẽat inſpirata diuinitus. de quo in c. quam ſit, 18. q. 3.

h Superioris. Non intelligas de Abbate, qui immediatus ſuperior eſt monachi, quia non debet eſſe iudex quodammodo in cauſa propria, ſed de eo ad quem religioſus appellaret, ſi grauaretur a ſuperiore immediato, vt per Abb. in c. licet, eod. ſimil. 11 quæſt. 1. cap. peruenit, & cap. nullus de iure patron. authen. de ſanct. Epiſcopis, § ſi a clero, col 9.

i Lucis. Capit. nec mirum, 26 quæſt 5. & 29. quæſtio. 1. §. 1.

K Approbatis Quales ſunt Prædicatores, Minores Eremitæ S. Auguſtini, Carmelitæ de quibus in c. vni. §. ſane, de reli. dom. in 6 vbi habetur, qui ſint mendicantes. & no. in cle. 1 eod in gl. in verbo quoslibet.

l Clemens, cle. 1. eodem.

Ma-

imi poſſent. Sed nouiſſime Martinus[a] Quartus omnino uetuit, Mendicantes ad aliquē monaſticum ordinē, excepto ordine Chartuſienſiū, ſine ſpecialis ſedis Apoſtolicæ cōceſſione tranſire, tam recipientib. quē receptis, ipſo facto, excommunicationis pænā incurſuris.

Abbates debent perquirere fugitiuos: & monachi non poſſunt praeſſe Eccleſiis parochialibus, licet ſecus ſi in regularibus. h.d.

Fugitiuos[b] vero debēt Abbates ſollicite p quirere,[c] & vt ad monaſterium, & frugē melioris vitę reuertant, opportunis remediis[d] prouidere, nec ordinarios[e], q eorū ſuppleāt negligentiam, expectare.

Summa totius § praecedentis, h.d.

Singuli quoque monachi per villas, & oppida non debent diſcurrere, nec per quaſcū que[f] parochiales Eccleſias diſponi. Quod in regularibus cum regulæ inſeruiant laxiori, ſpecialiter cautum non inuenitur, ideoque illis cū minori difficultate parochialib. Eccleſiis præeſſe permittitur.[g]

Quomodo, & qualis ſit eligendus in Abbatem, h.d.

Vt autem inuiolabiter monaſtica diſciplina cuſtodiatur, de congregatione monachorum[h] Abbates eligendus eſt, quem ordo vitæ, & meritum magis popoſcerit ordi

a Martinus. Vt in extrauagantibus communibus, in extrauag. quæ incipit, uiam ambitioſæ cupiditatis.

b Fugitiuos. Sed quis dicetur fugitiuos Reſpon. ſecundum Ioan. And. & Abb. in ca. fin. eod. ille qui moratur extra monaſterium, & celat ſe Abbati, facit capit quis ſit fugitiuus, ff. de ædil. edicto. Et eo ipſo, quod religioſus recedit de monaſterio, & non eſt ſub obedientia prælati, eſt apoſtata Inno. in capitulo fin. de renunc. Abb. in cap. fi. eo. Nouitius tamen, ſi ſine licentia ſuperioris recedat de monaſterio non poteſt fugitiuus appellari, vt per Abb in c. ſtatuimus, eod.

c Perquirere. Et vagabundum recipere, ne animæ incurrat detrimentū Sed contra. 27. q. 2. cap. ſi quas monachorum & capit. ſi quis rapuerit. Solut. illud ibi priora monaſteria redarguuntur de diſſolutione, ita no. inc. Ioan. eod.

d Remediis, Puta excommunicando, & faciendo excōicatum denunciari ab Eccleſiarum prælatis, vt per Abb in ca. fin. eod. & circa hanc materiam plura remedia opportuna inuenit & introduxit nouiſſime Conc. Trid. in ſeſſ. 25. ſub tit. de regularibus, c. 4. & 5. & c. 11 & 13.

e Ordinario Cap quanto, de offi. ord. & per Conci. Trid ſeſſ. 25. in ti. de regula, c. 14. Sed an monachus poſſit de licentia Ab. perpetuo extra clauſtrū morari? Reſp vt per Ab. poſt antiquos, c. ex reſcripto, de iureiur.

f Quaſcunque. Iſtam generalitatem declara & intellige vt late habetur per glo. Abba. & alios, in ca. 2. & in c. quod Dei timorem. de ſtat. monc vnde ſumitur, & vide per Ant. de Butr in capitu ſicut, de ſupr. negl. præl. Et videtur notabilis hæc determinatio, cum liceat monachum de monaſterio detrahere gratia dicendo, imo, (quod longe minus eſt) vt ſit Epiſcopi cubicularius, Abb. in c. clerici, 2. de vita & hon. cle.

g Permittitur. Vt late habetur in c. q Dei timorē, ſta. mo. & aliquid p. Ab in c. cū. ad noſtrā, de elec.

Vt autem. CASVS. Monachi Auguſtiniani contendebant inter ſe de ſuperioribus eligēdis, ſiquidem dicebant quidem, non eſſe ſuperiores eligendos, cum quilibet ſponte talem ſibi eligit viuendi Regulam, quidam vero alii volebant eos forte eſſe conſtituendos quia omnes æqualiter, ad eandem regulam tenentur, & propterea vnus non videbatur magis idoneus quam alius, qua de requiſitum fuit quid iuris. Solut. vt hic habet, ſi quidem fruſtra darentur regulæ niſi conſtituerentur aliqui quorum vigilantia eſſent exequendæ, vt dicebat Iureconſultus in le. 2. ff. de org. iur. ad hoc autem prudenter conſequendum non quilibet uidetur idoneu iuxta doctri. Apoſto. dicentis. Oportet Epiſcopum eſſe irreprehenſibilem, & cæ. & c. conſtitutis. de appellat. Non obſtant obiecta, quia etſi aliquid pmittat in obſeruando tamē ſæpe eſt tranſgreſſor, qui ad obſeruantiam diſcrete & prudenter debet cogi. & idō non quilibet indifferenter eſt idoneus. Not. neminem ad aliquod Regimen eſſe promouēdum niſi peritus, & prudens exiſtat circa pertinentia ad tale officium, cum turpe ſit ignorare ius, in quo quis verſatur l. 2. ff. de orig. iur. Nota. 2. quod ſuperior, & ſubditi debent eſſe vnius, & eiuſd profeſſionis Not. 2. argumento ſummopere utile fore in quolibet regimine conſtituere uiſitatores, quorum opera ac etiam timore, iuſtitia longe melius cuſtoditur.

h Monachorum. Clericus ergo ſæcularis non eligetur in Abbatem, capi cum ad noſtram de elect & in ca. cum magiſtrum, eodem titu. imo non ſolum debet eſſe profeſſus, verum etiam expreſſe profeſſus, vt poſſit in Abbatem eligi, d. capitul. cum in magiſtrum, vbi Abb & nota. ſupra eod §. vtrum, & infr. §. Proxi. Imo dēt eſſe de eadem congregatione, cap. Abbate, 2. 18. q. 2. & per tot. Niſi forte in tali congregatione non reperiatur idoneus, quia tūc

ſumetur

nari vt vni[a] tantum præſit monaſterio, qui cautus[b] ſit in regimine, humilis, & diſcretus & cui monachi cum omni obedientia, & deuotione ſubiaceant.

Non profeſſus non poteſt eligi in Abbatem, ſed bene in Epiſcopum, h.d.

Et propterea cum in magiſtrum[c] aſſumi non debeat, qui formam diſcipuli non aſſũpſit, nec ſit præficiẽdus,[d] qui ſubeſſe nõ nouit. Religioſus, qui regularẽ ordinem ante nõ fuerit expreſſe[e] profeſſus, in Abbatẽ, vel ad aliam regularium prælaturam[f] eligi[g] nõ poterit, quamquam ad Epiſcopalem[h] dignitatem talis in ſæcularibus, vel regularib. Eccleſiis eligi minime prohibeatur.

Viſitatores creandi, & quid agere debeant hoc dicit.

Viſitatores quoque in capitu. creãdi ſunt ſecundum formam generalis Concilii,[i] q. viſitationis officiũ exequãtur[k] & omnia quæ Viennenſi Concilio[l] cõſtituta ſunt, fideliter obſeruari faciant, & de ſtatu monaſteriorũ & obſeruantiis regularibus diligẽter inqui

ſumetur de alio, ca. quam ſit, 18. q. 2. vbi not. & cap. officii, de electi. vel niſi monachi huic ſuori, ſ. de ſuo gremio eligendi Abbatem, renunciarent, vt per Abb. in d. c. officii, argu. no. in capit. cum inter canonicos, de elec. Electus tamen in Abbatem in alieno monaſterio nõ hẽbit amplius uocem in primo monaſterio, etiã ſi & conſenſu capituli ſibi hoc reſeruauerit, ut per Abba. in c. conſtitutus, de elect.

ANT. TIM. Dẽt autem Abba. annũ ſaltem 25. in cæpiſſe. Doct. in clem. generalem, de ætate, & qual. ordi. & eſſe presb. c. 1. eo.

a Vni tantum. Cõcord. 20. q. 4. ca. fin. & 21. q. 2. c. unum, Sed cõtra uidetur c. 1. de priu. in 6. & ca. cum ſingula de præb. eo. lib. Solu. hic loquitur in monaſteriis ſeparatis, & in contraria loquitur in cõnexis, & vnitis, vt per Ab. in c. fin. de reli. domi. fac. not. in ca. conſtitutus, de elect. Vel dic, q non poteſt præeſſe duobus monaſteriis, quod non negatur in contrariis ſimul. ca. de multa. de præb. & in cap. cum noſtris, & ca. litteras ſup. de cõceſ. præb.

b Cautus. Fac. ca. ſi quis, & c. Abbates, 18. q. 2.

ANT. TIM. Habent magnam auctoritatem in monachos ſuos, quos poteſt abſoluere ab omnibus peccatis, & cenſuris, niſi ſpecialiter alteri de iure reſeruatis ſecundum Inno. in c. nuper, de ſen. ex com. & S. Tho. in 4. ſen. d. 18. q. 3. ar. 1. & Arch. Flor. par. 3. tit. 25. ca. 77.

c In magiſtrum. Ca. cum in magiſtrum, de electio. & c. ordinatos, d. 59. & c. miſerum, di. 61. & 16. q. 1. c. ſi clericatus.

d Præficiendus. Simil. capit. indecorum, de ætat. & qualit. & l. ſi. C. de legi. tut. & l. ſic euenret, ff. de adul. & l. filium habeo, ff. ad Macedo. & 2. q. 1. cap. eſtote.

e Expreſſe. Cap. nullus, & cap. indemnitatibus, de elect. in 6. Vnde cautela eſt, vt huiuſmodi profeſſio fiat in ſcriptis, vt electionis obſiſtentibus ſcriptura obuiet, ut 27. q. 1. c. omnes fœminæ, & 1. q. 7. c. ſaluberrimum, & no. in d. c. nullius.

f Prælaturam. Puta prioratum, Guardianatum, vel Magiſtratum, ſecundũ diuerſa nomina talium prælaturarum, qui religioſis præſunt, c. fundamenta, & c. quorundã, & c. nullius, & no. de elec. in 6.

g Eligi. Poſſet tamen iſte non expreſſe profeſſus poſtulari ſecundum Ioa. And. & Ab. in c. 2. de reſt. quia ius nouum, c. nullius, de elect. in 6. loquens de electione, cum ſit pœnale, non extẽditur ad poſtulationẽ. Item poterit hic eligere, ſi ſit ſaltem tacite profeſſus, not. in d. c. nullius.

h Regularib. Quaſi dicat interdum cathedralis Eccleſia ſæcularis eſt. Ideſt, ſecularium canonicorum, interdum regularis, & vtroque caſu tacite profeſſus, in epiſcopũ eligi poterit. Sed quæ ratio quod in cathedrali regulari eligitur nõ profeſſus in aliis nõ? Reſp. ſecũdum Laurẽ. Tãc. Goff. comp. ob excellentiam Epiſcopalis dignitatis, vt epiſcopus ẽt ſecularis immediate præſit monachis, vt not. in ca. nullius, de ele. in 6. vnde ſumitur i Concilii Ca. pe. ext. de ſtat. mon. & ad hoc vide quæ ſtatuit Cõc. Trid. in ſeſſ. 25. c. 20. ſub ti. de regu

k Exequantur. Sed quæri poteſt. An hi uiſitatores habent iuriſdictionem ordinariam, an vero delegatam. Quidam, vt Inno. & Goff. quod ordinariam, cum habeant a lege, iuxta no. in c. cum ab Eccleſiarum, de offi. dele. & in l. more maiorum, ff. de iuriſ. om. iud. & inf. de iud. ſ. eſt & alia. Alii qđ delegatam cum in ca. pen. de ſtat. mona. vnde hic ſ. ſumitur, dicat Ro. Pontif. Vice noſtra ſtudeant viſitare. Et hoc tenet Hoſt. quod & verius uidetur cum talia verba delegatam iuriſdictionem deſignent, vt no. in c. 1. de cler. ægrot. in 6. & cap. cum aliquibus de reſcr. eo. lib. & hanc videtur firmare Abb. in d. c. pen. in viſitatoribus, licet ſecus dicat in præſidentibus.

l Viennenſi Concilio. Quod habetur in Cl. 1. de ſtat. monach.

ANTO. TIM. Viſitatores, qui habent ordinariam iuriſdictionem ſunt Epiſcopus, Archiepiſcopus, Archidiaconus, Decanus, Abbas, & Prælati religionũ, & Legati Sedis Apoſtol. & cardo aũt, quem

rant:[a] & tã in ſpiritualibur, quam in temporalib. corrigant: & reforment quæ viderint corrigenda, & omnia ſecundum Honorianæ conſtitutionis[b] tenorem proſequantur.

Non debet quis inuenire vel fundare nouam religionem, h.d.

Nouiſſime[c] ſciendum eſt generali Concilio ſemel, atque iterum[d] cautum eſſe, ne q̃s in poſterum nouam religionem[e] inueniat.[f] Sed quod quicunque ad religionem cõuerti voluerit, vnam de probatis aſſumat.[g]

Fundans nouam domum religioſam debet aſſumere regulam de approbatis, h.d.

Similiter ẽt de is, qui religioſam domum de nouo fundare voluerint, cautũ eſt, vt regulã, & institutionẽ de probatis aſſumant.[h]

quem debet tenere viſitando, eſt is, qui præſcribitur in c. Romana, de cenſ lib. 6. Scilicet primo proponant verbum Dei; deinde inquirant de uita & conuerſatione miniſtrantium in Eccleſia, & de alijs quæ ſpectant ad officium. Religioſi vero ſua ſequuntur inſtituta, & conſuetudines.

a Inquirant. An aũt per hanc poteſtatem quæ reperitur data viſitatoribus, derogetur iuri Epi, vide qđ not. in c. penult. de ſtat. mon.

b Conſtitutionis Quã habemus in capitu. fin. de ſtat. mon.

Nouiſſime. CASVS Quidam fideles deuotione moti uolebant fundare nouã Religionẽ, cum antiquæ ſibi nõ placerent: fuit quæſitũ quid iuris, & cum nos habeamus cultũ Dei eſſe potius augendum cap. pen. de conſt. affirmatiue erat reſpondendum Solu tamen aliter hic facta fuit, quia ad ſedem tantum Apoſtol. ſpectat cognoſcere an expediat Eccleſiæ inuenire & conſtituere nouam Religionem, vnde hac ratione conſiderata ceſſat quoque obiectio in contrarium adducta: No grauiora non ampliãda vel minuenda niſi cum conſenſu, & cognitione legitimi Superioris Not ſecundo, nouos viuendi modos regulariter eſſe damnatos, ni temere recedatur ab eo quod diu bonum iudicatum fuit, l. ſecunda, ff. de conſti. princ.

c Nouiſſime. Vt ca. fi. de relig. dom. in antiquis.

d Iterum Vt cap. 1 de relig. dom. in 6. Adde & tertio, vt extrauag. Ioannes, 21. quæ incip ſancta Romana.

e Nouam religionem. Sed contra l. 1. ff de coll. illici Solu illud de iure ciuili: hoc de iure canonico cui in hoc ſtate debemus. Et intellige quod hic dicitur non habere locum, ſi quis inueniat nouum viuendi modum nõ facta profeſſione, ut ſunt Fratres S. Franciſ de tertio ordine, qui appellantur Fratres de pœnitentia, quia tales non dicunt inducere nouam religionem, nec ſunt proprie & ſtricte religioſi: No. in cle. 1 de relig. dom. Abb in ca. cauſam quæ de iudicio ubi & alij, Fel. in c. Eccleſia S. Mariæ de conſt. in prin.

f Inueniat. Sed quid ſi inuenerit quæ. quæ pœna erit contra inuentorem ſtatuenda? Reſp. primo nõ eſt tutus in foro poli, & apud Deum. Nam in errorum barathrum facile ruit qui conceptus proprios patrum definitionibus anteponit, cap. ne nimia, de conſtit. Et apud homines forte ipſo facto incurrit excommunicationis ſententiam, per extraua. Ioã. 22. quæ incipit, ſancta Romana. Dico forte q̃a illa extraua. vſ loqui in caſu ſpeciali, unde poſſet aliquis dicere, quod tanq̃ pœnalis & odioſa ſit reſtringenda: generaliter tamẽ illam intelligit Abb. in c. fi. de relig. dom.

g Aſſumat. Sed quid ſi aſſumat quis religionẽ de nõ approbatis, & profeſſionem mittat an ſit huiuſmodi profeſſione ligatus? Et non vĩ ſui Hoſt in cap. is qui monaſterium. Tu de hoc uide quæ dicuntur per Doct. in c. quod verum, de uot. in 6

ANT. TIM. Regulæ approbatæ religionũ ſunt quatuor: Baſilij Benedicti, Auguſ & Franciſci: ſub quib. omnes religioſi militant, exceptis Cartuſienſibus, qui ſuas ordinationes pro regula habent An autem non tantum vna ſit religio an plures dicantur eſſe religiones, & variæ, leg. S. Tho 2 2. q 188 art. 1.

h Aſſumant. Sed nunquid Epš poſſit diſpenſare contra id, quod dicitur & in iurib. concor. Reſp. negatiue; cum epiſcopus non diſpenſet contra generale concilium, c. cum dilecti, de elect. imo forte talis Epiſcopus incurreret ſententiam excommunicationis per extrau. Ioã 22 quæ incipit ſancta Romana Eccl. Simile eſt quod nemini citra Papam licet ſanctum canonizare, capit. 1. & 2 de rel. & uene. & ſanct. & ſunt hæc contra eos qui cogitata ſua ſanctorum patrum conſtitutionibus anteponunt Sũt enim magiſtri eorum, quia veritatis diſcipuli eſſe noluerunt, c. quod autem iniquius, 24 q vlt.

ANT. TIM. Nota quod non ſolum prohibetur noua religio, ut d. cap. ne nimia, de relig do. Sed ẽt nouus ordo, ut in c religionũ, in 6. eo. tit & nouæ religionis habitus. Vide Cate in S. Thom loco cit. 2.2. q. 188 art ubi quid dicendum ſit de noua inſtitutione Tertianorum diſputat, & determinat.

FINIS LIBRI PRIMI.

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI.

LIBER SECVNDVS.

DE RERVM[a] DIVISIONE, atque earum administratione.

TIT. I.

Res eccleſiaſticæ ſunt aut ſpirituales, aut temporales, h.d.

SVperiore libro [b] de iure perſonarum [c] expoſuimus, modo videamus [d] de rebus Eccleſiaſticis illarumque tractatione. Summa rerum eccleſiaſticarum diuiſio [e] in duos articulos deducitur. Nam aut ſpirituales ſunt aut temporales. Spirituales ſunt [f] quæ ſpiritui deſeruiunt, atque animæ cauſa ſunt inſtitutæ, ut ſacramenta Eccleſiæ, altaris, & his ſimilia. Temporales ſunt, quæ non tam ſpiritus quam corporis [g] gratia pro Eccleſiaſticis miniſterijs, ſacrorumque miniſtrorum vſu ſunt comparatæ, vt ſunt prædia,

DE RERVM DIVISIONE, atque illarum adminiſtratione.

Continuatur hæc materia de reb. per rex. præſentis titu in princ. ſed not. quia ſe u du, ordinem d ſtrinæ conueniebat eam explicare primo in vniuerſali, iuxta n t ſup in rub. de iure p. propterea tit. iſte a princ. proponitur. qui in tres diuiditur partes, in 1 cum d no. ut dixi continuatio: in 2 ipſarum rerum diuiſio. in 3. quo ordine res iſtæ ſunt explicandæ proponitur, 2. ibi ſumma, 3. ibi. videamus.

a Rerum. Accipe verbum hoc largiſſime, ut comprehendat res temporales, & ſpirituales. corporales, & incorporales iuxta ea, quæ habentur in leg. res. ff. de verb. ſign. & in l. 2. ff ſi ce. t. pera & not. Abb. in c. 1 de reg. iur & not. in c. 1. de rebus eccleſ. non alienan. in 6 & paſſim.

S V[periori] libro. CASVS. H[ic] non figuratur not. tamen continuationem fieri ad remota, ut factum quoque fuit ab [I]mper. in princ. p. tituI. Inſt. de rer. diui. not. q non de rebus ſimpliciter in hoc lib. tractatur, ſed de rebus Eccl.

b Superiore libro. Imitatio princip[ij] libri ſecundi inſtitutionum iuris ciuilis, & eſt argum. q[uo]d etiam in principijs librorum facienda eſt continuatio

c De iure perſonarum Scilicet a titulo de iure perſ[o]narum vſque huc, licet in terſerti ſint al[i]q[u]i tituli, q[ui] licet principaliter non tractent de perſonis, habent tamen materiam annexam, & dependentem, vt eſt ille de præbendis cum aliquibus ſequentib. ut in d. tit. in princ. fac. l. cum de Lanionis, §. aſinam. ff de fide inſt. l. quæ religioſis, ff de rei uend. l. arbor, ff com diui. c. ſuper eod. de paroch. & per Abb in c. quando, in princ de iud.

d Videamus. Sicut promiſſimus ſupra de eccl con ſtitu. §. fi.

Summa Rerũ. CASVS hic non figuratur, not. tñ cauſam diuiſionis quia homo conſtat ex anima & hinc dantur res ſpirituales, cõſtat etiam ex corpore & hinc habentur res tẽporales, ſpiritualibus enim anima, temporalibus vero corpus conſeruatur.

e Diuiſio. Hæc diuiſio ſumpta fuit ex his, quæ ponũt Abb. & Doct. in c. cõſuluit, de ſimo. & in ca p. quando, de iudic. faciunt quæ ponit Ioã. de Sel. in tra. de beneficio p. 1. q. 11 7. numero 76. & numero 34. [...] Gram. mat. in tractat. de permu. beneficiorum, in pr. [...] nu. 75 & Rochus de Curte, in tract. de iure patr. in verbo ius. numero 2.

f Spirituales ſunt. Nota tamen quod li. et plures, & plures ſunt res ſpirituales: diuerſi mode tamen ſpirituales. Quædam enim ſecundum eſſentiam ut d[...] Deu[s], [...] 1. ubi not. 1 quæſt. prima. Item ſanct[...] 1 q. 1 [...]. Quædam propter ſtatum, ut e[...] rel[i]gio[...]. Quædam quæ dependent a poteſt. te ſpi[ri]tuali. Quædam ratione offi[ci]j. Quædam quia anneXa ſpiritualibus. De quibus omnibus per Abb in capitu conſuluit, de ſim ubi ponit, q[ui] s[u]nt effectus, an vno uel alio modo res ſit ſpiritualis

g Quam corporis. in conſequentiam tamen bene comparantur gratia ſpiritus, cum Spiritual[ia] a fine temporalibus ſubſiſtere non poſſint, 1 quæſt 3 capitu. ſi quis obiecerit & infra de reb. Eccleſ. non alien. in prin. Et propterea non dixit ſimpliciter huiuſ-

modi

modi res comparatus cauſa corporis & non ſpiritus, ſed non iam,&c. q d quod & ſpiritui deſeruiunt, licet principaliter & immediate corpori

a Domus. Intellige de domibus profanis, quæ tamen ſunt in dominio eccleſiæ, & forte alicui locatæ, non autem religioſis, quæ magis ſunt de membro ſpiritualium rerũ.

b Decimales. Fructus dicit non ius decimandi, quia illud ſpirituale eſt vt infra, de decim. in principio, ca. ad hæc, ext de decim. fac. no. per Abbat, in c. I. de iuramẽ. caſuum.

c Rurſus. Subdiuiſio.

d Virtutes, t. q. I. cap s.

e Conſiſtunt. Vt eſt ius eligẽdi, ius patronatus, ſecundum quoſdã, præbenda quatenus conſideratur tam quam ius, & alia ſimilia, de quibus ſparſim fuit dicẽduo tam ſupra, quam infra ſecundum opportunitatem materiæ, ut proxime immediate dicitur.

f Sacramenta. Immo contra, quod ſacramenta non ſunt corporalia: vt cap inter corporalia, de transla. Sol. accipe ibi corporalia, ideſt temporalia, & profana. Vel aliter ſacramentũ id eſt, gratia quæ cõfertur per ſuſceptionem ſacramẽ totũ eſt incorporalis, & ſic tollitur contrariũ. Sed adhuc cõtra, quia ſacramentum pœnitentiæ non poteſt dici corporale, cum nihil ibi ſit quod tangi poſſit. Reſp. licet in tali ſacramento nihil ſit quod tangi poſſit, tamẽ poteſt & debet ſenſu corporeo p rcipi, & explicari per enunciationem verborum, quæ faciunt ut hoc quoque ſacramentum poſſit dici corporale, ut per B. Tho. de Aqui in ſuis opuſ. in tract. da ſacramentis. fac. illud quære de rerum natura lib. I.

Nec voces cernere poſſumus.

Nec tamen omnia corporea conſtare neceſſe eſt Natura.

domus [a] & fructus decimales.[b]

Res ſpirituales ſunt aut incorporales, aut corporales, & corporales diuiduntur in Sacramenta, in res ſacras, ſanctas, & religioſas, h.d.

Rurſus[c] ſpiritualium quędam ſunt: Incorporales, quædam vero corporales. incorporales ſunt, quæ neque tangi, neque ſenſu corporeo percipi poſſunt, quales ſunt uirtutes,[d] & dona Dei, aut quę in iure conſiſtũ:[e] Corporales ſunt, quæ tangi, & humanis ſenſib. percipi poſſunt. Harum autem quædam ſunt Sacramenta:[f] quædam ſacræ[g] ſunt & ſanctæ, quædam religioſæ.[h]

Subordinat ſequentia ad præcedentia, h.d.

Videamus igitur nunc de ſpiritualibus, & quidem incorporales, cũ de his tã ſupra opportunis locis loquuti fuerimus. quam etiã infra ſuo tempore dicturi ſimus, ſpecialem tractatum nimine exigunt.[k] Itaque tractemus iã de corporalibus, ac primũ de ſacramentis, de ſacris, ſanctis, & religioſis conſequẽter ẽt loquuturi: ac demum de reb. temporalibus, atq. illarum adminiſtratione.

DE SACRAMENTIS.
TIT. II.

Quid ſit ſacramentum, h.d.

Sacramentum,[l] eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma,[m] ita quod eius ſimilitudinem gerens, & cauſa exiſtat.[n]

g Sacra. Ita quod non ſacramenta, nam & ſacramenta ſunt ſa. ſa.

h Religioſæ De quibus iof. de reb. ſacra. ſanct. & relig ut tit ſeq

i De ſpiritualibus. Tanquam dignioribus, fac ſ. al am Inſtitut. de bon. poſ l I. & l. 2. ff. de alb ſeu.

K Exigunt Argu. contra, le. ſi ſeruus ſeruum, ſ. inquit lex ff ad le. Aquil. & fac. l vnctio legum. ff de pœn. & l doli, ff de verbo. obli.

DE SACRAMENTIS

Cõtinuatio huius materiæ habeẽ in ſ h. ſup ti prox. ſed ſed in ordinem doctrinę, & ad imitationẽ theolo in pñti titu. tractatur de ſacramentis in cõi diuid tur aũt tit iſte in 2. par. in prima explicatur materia propoſita in 2. proponitur quid infra in declarandum, 2. ibi, his circa.

Sacramentum, hæc pars ſubdiuiditur in 3. partes ĩ prima habeẽ quid ſit ſacramentũ, in 2. quotuplex ſit, in 3 quæ ſint eius cauſæ 2. ibi, ſacramentorũ. 3. ibi cõſtat, quoad primum caſus nõ figuratur, no. tamen quod per corporalia recipimus ſpiritualia.

l Sacramentum eſt: Multæ danur ſacramenti definitiones, vt videre eſt p Hoſt. I ſumma ſuper ti. de ſacram. literam d. ſ. I. Sed quæ hic ponitur vr̃ eſſe receptior, ut per Nic. Flo. in trac. de ſacramentis in p̃ludijs, vbi uidẽdum pro declaratione. Item videndus eſt Beatus Anto. in ſua ſumma, in 3. par. in tit. 24 c. 12 & fac. c. ſacrificium. & q̃ ibi not per Doct. de conſec. d 2.

m Viſibilis forma. Ideſt ſenſibilis, ponit tamen de viſu. quia excellentior omni ſenſu.

n Exiſtat. Hæc poſtrema verba non ponuntur in canone ſacrificiorum, de conſec. diſt. 4. Sunt enim oppoſita ad deſignandam differentiam inter ſacramenta legis ueteris, quæ ſignificabant, quidem gratiam, ſed non conferebant, & ſacramenta nouæ legis

Sacramentorum quædam neceſſaria ſunt, quædam voluntaria, h.d.

Sacramentorum ſumma [a] diuiſio] hæc eſt, quod aut ſunt neceſſaria, aut voluntaria. Neceſſaria ſunt quæ ſine interitu ſalutis æternæ prætermitti [b], & contemni non poſſunt, vt ſunt Baptiſmus, Confirmatio, Pœnitentia, Euchariſtia, extrema Vnctio, quæ omnia ad particularem cuiuſque profectum ſunt principaliter [c] inſtituta. Voluntaria ſunt quæ ſine ſalutis diſpendio pro cuiuſque arbitrio recipi poſſunt, & refutari: qualia ſunt Ordo Sacer, & Matrimonium & ad hæc totius Eccleſiæ [d] profectum, & ſubſidium principaliter pertinent.

Neceſſariorum Sacramentorum quædam deſeruiunt ad ingreſſum Eccleſiæ, quædam ad progreſſum in Eccleſia, quædam ad egreſſum ab Eccleſia, hoc dicit.

Et rurſus [e] neceſſariorum quædam ad ingreſſum Eccleſiæ ſunt comparata, vt baptiſmus [f] quædam ad progreſſum in Eccleſia, vt Confirmatio [g], Pœnitentia [h], Euchariſtia; [i] quædam ad egreſſum ab eccleſia vt extrema Vnctio [k].

Secunda diſtinctio ſacramentorum, quod quædam characterem imprimunt, quæ iterari non poſſunt: quædam non imprimunt, quæ iterationem admittunt, h.d.

Rurſus [l] ſacramentorum quædam characterem [m] imprimunt; quædã vero non. Quæ characterem imprimunt, iterari non poſſunt; vt baptiſmus [n] confirmatio, [o] ordo

gis, quæ & ſignificant, & conferunt, vt habetur in locis congeſtis in ſuperiori notula, & nouiſſimè per Concil. Trid. in 7 ſeſſ. ſub tit. de ſacramentis in genere, in cano. 2. & 6. & 7.

Sacramentorum. Cum auctor diuidẽdo procedat, ꝑpterea CASVS hic nõ figuratur. No. tamen cauſam diuiſionũ: ſi quidem ratione finis datᷓ meo iudicio prima diuiſio; ratione qualitatis indigẽtiæ vitæ humanæ datur ſecũdã; ratione deniq; reiterationis datᷓ tertia: hinc not. ꝙ ſi adhuc alijs reſpectib ſacramenta conſiderarentᷓ, alijs quoq; modis diuiderẽtur Not. q. res ob diuerſum reſpectũ diuerſam habere naturam. Hæc diuiſio ponitur in capitul. Veniens. per gloſſ. & Doct. de tranſact. Alij tamen aliter diuidunt, ſcilicet quod ſacramentorum, quædam ſũt neceſſitatis, quædã dignitatis, & dignitatis ſacramenta appellant Ordines, vt no. in d. loco, & per Hoſtien. in ſum. de ſacra. non iterand.

b Prætermitti, vel contẽni. Ideſt, prætermitti ex contẽptu, nam ſecus ſi ex neceſſitate, vt inf. tit. 1. §. ſed quã quam, & c. debitũ de bapt. & c. baptiſmus, de conſec. d. 4. & c. ſi de preſ. nõ baptiz. Et vide de neceſſitate ſacramentorum. Concil. Trident. ſeſſ. 7. in tit. de ſacramentis in genere, cap. 4. & ſub titu. de bapt. c. 5.

c Principaliter. Bene principaliter; quia in conſequentiam tendunt ad profectum totius etiam Eccleſiæ. Argu. auth. ut iud. ſine quoquo ſuff. poſt prin.

d Totius Eccleſiæ. Et propterea magis accuratè danda, vt 1 q 1. §. ecce, & c. præter, in ſi diſtin. 32. & magiſtraliter traditur hæc materia in Conc. Trid. ſeſſio. 7. & multis alijs locis, in quibus antiquæ, & modernæ hæreſes ſanctiſsimè damnãtur. Item traditur cõpendioſè hæc materia per Eug. Quartum in vnione Græcorum verſiculo quinto eccleſiaſti-

torum ſacramentorum veritatem.

e Et rurſus Subdiſtingui neceſſaria, & quæ principaliter tendunt ad cuiuſq; particularẽ profectũ

f Baptiſmus. Diſt 32. c. præter hoc, §. porro.

g Confirmatio. De conſec. d. 5. cap Spiritu Sancto;

h Pnĩa. Quę & adte datũ eſt comparata 26. q. 7 ca. his qui & de pœ. d. 3. c. 2. §. 2.

i Euchariſtia Quę propterea, & viaticum dicitur. 26 q. 6. c. qui recedunt. & c. de his

K Vnctio, 26 q. 7. c. ab infirmis.

l Rurſus. Hæc eſt ſecunda principalis diuiſio, quę cõplectitur oĩa ſeptẽ ſacramenta.

m Characterẽ imprimunt. Ideſt, ſignũ quoddã à cæteris diſtinctę aĩæ indelebiliter infigũt, ita exponitur in vnione Græcorũ, & Armen. ver. 5. Eccleſiaſticorum, & per Conc. Trid. ſeſ. 7 in ti. de ſacramentis in gñre, c. 9 & ſeſſ 23. c 4.

n Baptiſmus. 1. q. 1. c. ſacramenta, & c. manus.

o Confirmatio. 1. q 1. c. manus. Et licet tã in baptiſmate & cõfirmatione character æquè ĩprimatur: hoc tñ accidit diuerſimodè Nã per baptiſmum participat quis ſpiritualia & diſponitur anima ad facilius ſuſcipiendum gratiam Dei. Sed in ſacramento confirmationis efficitur fortior: & infunditur gratia contra diaboli inſidias. Ita Abb poſt S. Tho. in c. quanto, de conſuet. & in rub. de bapt. poſt Inn.

ANT. TIM. Dictũ Abbatis relatum hic à gl. qđ per baptiſmũ participat quis ſpiritualia, & diſponitur anima ad facilius ſuſcipiendum gratiã Dei, licet quoad vltimã particulã ſi ſimpliciter, & sm̃ proprietatẽ verborũ intelligatur, ſit falſum, quia per baptiſmũ non ſolũ aĩa diſponiť ad ſuſcipiẽdã gratiã, ſed realiter ſuſcipit, niſi ponat obicẽ, ut eſt cõmuniſsima ſententia omnium Theologorum. Et fides catholica tenet in Conc. Tri. ſeſſ. 7. cap. Si vero, per diſponitur, interpretamur efficaciter præparatur ad habendã gratiam, quam ſuſcipit in dicto

ſacer. [a] Cætera vero, quæ characterem nullum imprimunt, iterari minime prohibentur,[b] ut Euchariſtia,[c] vnctio,[d] pœnitentia[e] matrimonium.[f]

Sacramenta conſtat elemento & verbo. h.d.

Conſtant [g] autem ſacramenta elemēto & verbo.[h] Elementū hic accipimus quidquid[i] ſub viſibili natura, inuiſibilem gratiā deſignat & cōtinet. Verba ſunt quæ formæ uiſibilis efficaciam exprimunt[k] ergo[l] accedēte verbo ad elementum ſacramentum fiet.[m]

Non Eccleſia, ſed Chriſtus inſtituit ſacramenta, quæ tamen dicuntur Eccleſiæ, quia illa per ea ſanctificatur, & illa miniſtrat, h.d.

Illud quoq ſcire nos oportet, quod nō Ec

Qo ſacramento cum eodemmet tempore, & diſponit & conferat gratiam quod recipit, id quod poſtea declarat per aliud verbum quod addit in materia: nam ſic etiam loquuntur Doctores Alex. de Ales, 1.p.q 11 memb.2 & S.Tho. in 4.d.1. qō.4. & 5. de bapt. vbi inquit quod, character eſt qualitas, quæ habilitat, ſeu diſponit animam ad ſuſcipiendam gratiam Dei, ex quo iudicauit ſe non accipere uerbum, diſponitur, in propria & ſtrictiori ſignificatione, ſed in latiori. Vel dicamus fortaſſe, non male ꝙ diſponitur ad gratiam id eſt, ad plenitudinem gratiæ, quam deinde recepturus eſt in ſacramento confirmationis, de quo ſacramento mox loquitur in eadem glo. in ſequentib. verbis.

a Ordo ſacer Ca. de homine & c de his, & cap dictum de conſ. d 5. & per Hoſt. in ſum. de ſacram non iterand. & quæ ſint iterand.

b Prohibentur: Quemadmodum tota die videmus iterari, & facit verius.

Fons, ordo chriſma non; cætera ſunt iterāda.

c Euchariſtia. De conſe. diſt. 2. ca. quotidie, & c. ſi non frequentius.

d Vnctio, Per ea, quæ allegat Hoſt. in ſumma de ſacramen. non iteran. §. & quæ ſint. Et not. ꝙ licet hoc ſacramentum ſupra dicatur neceſſitatis, hoc verum eſt reſpectu contemptus, alias ſecus ut per Ab. in c. quanto, de conſec.

e Pœnitentia. Sed contra c. in capite, cū ſeq. d. 50. & c. quamuis, de pœn. d 3. Sol. hic loquitur de pœnitentia priuata & non ſolenni, quæ nō modo iterari poteſt, verum ēt debet ca omnis, ext. de pœn. & remiſ contraria de ſolēni, quæ non debet iterari, Facit ſupra qui promo. non poſ §. pœnitens.

f Matrimonium; Capit. aperiant, 32 q. 1. & de ſecun. nupt. per tot.

Conſtant autem; CASVS ita figuratur; Cum videamus eccleſiam multa diſpoſuiſſe circa ſacramenta, ut nouiſſime habetur in Conc. Tric. plur. b. in locis, propterea fuit quæſitum, an ſint iuris humani; præterea ſi ſacramentum eſt forma ut in princ. huius tit non videtur poſſe habere formam rurſus ſi poſſunt adminiſtrari etiam a malis miniſtris, inde uidetur dicendum ipſos eſſe tanquam inſtrumentum inanimatum Sol. tamen ut hic legimus, cā autem ſolut ſatis illa vř. quod Ieſus Chriſtus Dn̄s noſter ita ordinauit, & ſic ceſſant obie. Not. in ſacramentis reperiri diuerſa ob diuerſum reſpectum, & hinc eſt quod in eorum adminiſtratione quadā requiruntur de neceſſitate ſacramenti; quędam de neceſſitate pcepti, ut recte Theologi animaduertunt, D. Tho. p. 3 ſuæ ſum q 64. ar. 2.

g Conſtant, Fac. 1 q. 1 c. detrahe.

h Et verbo: Vnde ſi aliquis proferat verba, & non immergat, non baptizat, quia nec ſola verba, nec ſolū elementum ſacramentum faciunt, cap. detrahe, 1 q. 1. Vnde falſa eſt Gādulphi opi. dicentis ſolū elementū conſtituere ſacramentum, arg. c ſacrificium, de conſec. d. 2. & ꝙ a in bibens illā aquā dicatur bibere ſacramentum ſicut de mure dicimus, c. qui bene non cuſtodiunt, de conſecra diſ 2. Nam ut quidam dicunt, aqua baptiſmatis in eodē inſtāti incipit ac deſinit eſſe ſacramentum; ſcilicet in ultima prolatione ipſius formæ; Ego te baptizo, & c. ut no. in c. 1. de conſec. d 4 & in d. c. detrahe, arg. l. quod autem, § fin ff. de don inter vi. & vx. l. debitrix. ff. ad Velleia.

ANTO. TIMO. Not illud quod dř in glo quod aqua baptiſmatis in eodem inſtanti incipit, & deſinit eſſe ſacramentum, id eſt materia ſacramenti ex mente quorundam in gl. in c 1. de conſe d. 4 de verb ſacramentum, vbi determinans, quod aqua tā tum in baptiſmate non eſt ſacramentum niſi adſint verba, quæ accedunt elemento tanquam forma, dicit quod aqua incipit & deſinit ſimul in ꝓlatione ultimæ ſyllabæ, quæ tunc ſignat completum eſſe ſacramentum, non autem ipſa aqua, aut ante, aut poſt, remanet ſacramentum, ſed res ſacra. Opus enim eſt, ut in ſacramento concurrant ſimul materia & forma, elementum, & verba ſecundum omnes Doctores. Iſta autem ſimultas intelligitur ſecundum Scotum modo humano, quia Euangeliſtæ loquuti ſunt hominibus.

i Quidquid; Vnde in hac materia appellatione elementi continetur non ſolum aqua, ſed etiam panis, vinum, oleum, & ſic de ſingulis.

k Exprimunt; Non ergo omnia verba, quæ in cōfectione ſacramentorum proferuntur, dicuntur conſtituere ſacramentum, ſed ea quæ ſunt formalia de quibus intelligit puta; Ego te baptizo, in nomine, &c Hoc eſt enim corpus, &c Sed per alias orationes, quæ primo fundantur ſuper aqua uel pane, & vino, non conſtituitur ſacramentum ut not. in c detrahe, 1 q 1.

l Ergo Reaſſumptiue ſtat non illatiue.

m Fiet. Sed quæritur, ſi in littore maris baptizetur quis, an tota aqua conſecretur, an non? Et vř quod illa ſolum quæ baptizandum tangit, argum. leg. 2. §. Celſus, ff. de relig. Vel poteſt dici, ꝙ & illa

qua iſtam tangit, arg.l.qui relig.ff.de rei uendit.

ANTO.TIMO Quoad hanc quæſtionem recte ſoluit primo modo; nam ſolum illa aqua creditur eſſe materia ſacramenti baptiſmi.in actu ipſo quę tangit, & abluit corpus baptizati, ideo ea ſola dicitur conſecrata.

ceſſe, & c.in grauibus, 3 q 7. Et quia ad exemplum bonæ actionis inſtituuntur, quia Epiſcopus, 5.q. 3.& 1.q 1.c.ſi qui Epiſcopi talem.

K Poterunt.1 q.1.cap.ſignificaſtis.& ca multi,&c. dedit,& traditur per Abb.& alios, in ca.veſtra,de cohab. mulie. & cleric. Quantum tñ ad receptionē ſacrorum ab hæreticis; diſtinguendum eſt, nū ſcienter quis recipiat quo caſu non confertur gratia, an ignoranter, quo caſu confertur, ut p Inn & Abb.in ca. fraternitatis,de hęre. Et hoc qđ hic dr reformatur nouiſſime per Concil.Trid ſeſſ. 7. in titul.de ſacram.in genere,c 12.& eadem ſeſſ.in tit. de baptiſ.c.4. & ſeſſ. 14.ſub rub. de miniſtro huius ſacramen. & abſolutione, c.6.

cleſia: ſed ipſo Domino [a] inſtituente ſacramentis vtimur: ſed tamen ideo Eccleſiæ ſacramenta nuncupamus: tum quod per ea ſāctificata, & cæleſti ſponſo matrimonii [b] fœdere coniuncta ſit; tum quòd illorū diſpenſatio [c] eius credita ſit miniſterio.

Etiam malus miniſter, et hæreticus poteſt miniſtrare ſacramenta, h d.

Ergo qui baptizat, [d] qui abſoluit, [e] & in ſingulis ſacramentis diuinitus operatur Dominus [f] eſt: miniſtri vero Eccleſiæ in conficiendis ſacris myſteriis, vel diſpēſandis, præter nudum miniſterium nihil ſibi vendicare valent, [g] cum non propriam, ſed eius, qui ſacramenta inſtituit, perſonam referant: [h] nec vlla ex ipſis ſanctificādi virtus emanet. Vnde quamquā eos inculpatos eſſe deceat, [i] ñ ſi mali ſint, vel a catholica cōione ſeiuncti, nihilominus & conficere ſacramenta, & diſpenſare poterunt: [k] velut [l] .n. per lapideos canales ad areolas aqua trāsfunditur: & Solis radii per loca fœtidiſſima tranſeuntes nulla contactus maculatione contaminantur, [m] ſic multo magis ſacramenta nulla miniſtri fœditate commaculantur.

Spiritualis poteſtas exerceri ſine fide poteſt, ſed non ſine intentione eccleſiæ, h.d.

Hoc tamē ſic intelligi oportet, ſi tales miniſtri intentionē Eccleſiæ concordem [n] habeant. Cæterū ſi aliud agere intendāt; puta ſacris illudere myſteriis, vel aliud, q eccleſiæ non conſentiat, nihil agitur. [o] Sine fide [p] enim ſpiritualis poteſtas exerceri quidē poteſt, ſine Eccleſiæ intentione non poteſt.

a Domino inſtituente. Vt & in Conc Trid ſeſſ 7. in tit.de ſacramētis ī genere, in c.j. vnde eccleſia numero ſacramentorū nec addere nec detrahere poteſt.

b Matrimonij fœdere: Vnde ſicut vxorē ſocietas uitæ rerum mariti quodā modo dominā facit le. 1 ff. re.am.ſi. & eccleſia, q̄ eſt quædam ſpiritualis uxor, poteſt dici dña ſacramentorum.

c Diſpenſatio Ratione ergo diſpenſationis dñr ſacramenta eccleſiæ. Sic & ius Papyrianum fuit appellatum ratione cōpilationis, licet Papyrius nihil de ſuo adiecerit: vt not.l.2. poſt prin. ff.de orig. iu. fac. q no.in l.2.C in quibus cauſ. coloni. conſi. &c. libert.

d Qui baptizat: Per uirtutem, non per miniſterium, c.aliud, de conſecra.d.4.

e Qui abſoluit. Per virtutem, cap. aliud, de conſecr. diſt.4.1.q 1.ca.interia ari.

f Dominus eſt 2 Cap.panis. de cōſec d 2.& cap baptiſmus, de conſe. d.4 & ca.verbum, de pęn d 1. & per Abb.in c.extitpandæ, 6.qui uero, de præb.in repet.

g Valent Nam neque qui plantat aliquid eſt, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat, 1.q.1.cap. multi.

h Referant: Cap.baptiſmus, de conſe.diſt.4.

i Decet.cum lumen ſint mundi, capi ſacerdotes, diſt.93.& aliorum patres ac magiſtri, c quis dubiter, diſt.96 & quia neceſſe eſt, ut mūda ſit manus, quæ aliorum ſordes diluere curat, 1.quæſt.1.c.ne-

l Veluti, 1.q 1 ca. intra, cum pluribus ſeq.& c.ſecundum, di.19.& 1.q. 1. hanc regulam, in ſi.fac.15. q. vlt. c.ſi. & ca.nihil, in ſi d.83.

m Contaminantur. Immo contra d.49.c. ſacerdotes & 1.q.1.c.ſic populus, cum ſimi. Sol. nō polluitur ſacramentum fœditate miniſtri, niſi opinione vulgi, vel niſi quantū eſt in ipſo miniſtro, ut p Ab.ī c.veſtra, de cohabi. mulie. & cler. vel in ipſo ſuſcipiente: ut 1.q.1. c.multi, ſ ſinceergo: malorū tñ miniſtrorum orōnes potius nocēt quā proſunt, ut p Ab. in rub.de ui & honeſt.cler.fac.c ſi in ſi d.83

n Concordē; Vnde cōmendatur factum Alex.Epi Alexandriæ, de quo 1.q 1.c.Spūs Sanctus, & ca.ſic aūt, cum plurib.ſeq & quod hæc concors intentio requiratur, determinat nouiſſime Conc. Trident. ſeſſ. 7.in tit. de ſacramentis in genere, cap.1.& anathematizat tenentes contrarium.

o Agitur: Fac.c quod autem ait. 22.q 2.

p Sine fide, 1.quæſtio. 1. quod autem, cum mul-

ſis ſeq & alijs ſæpe per tot d q.
a Generaliter. Et bene, cum generalium cognitio debeat præcedere cognitionem particularium, §. his itaque, inſt de iuſt.& iur.
b Fundamentum. Cap. veniens, extra de presbyter. non baptizat.

nomine genitoris, & geniti, & procedẽtis ab vtroque, non ſit baptiſmus. Idem ſi dicatur In nomine Ieſu Chriſti; Vel in nomine Trinitatis V de late per Card. Alex. in ſuis inſtit. Theologicis. li. 2. cap. 12. & per Plo. in tract. de ſacramentis in 2. par. cap. 2.

quo fundamento deficiẽte ſuperædificari nõ poteſt, 1. q. 1. ca. cum Paulus. c. ſi. de presby. non baptiz.

DE BAPTISMO, & eius effectu.

Cõtinuatur titulus iſte per § ſi ſupra tit. proximo. Diuiditur autem in 6. partes; in prima habetur quid ſit baptiſmus; in ſecunda qualis ſit eius effectus; in tertia quis poſſit baptizare; in quarta qs debeat baptizari; in quinta, an hoc ſacramẽ. poſſit reiterari; in ſexta qd extrinſecus ſit in eo obſeruandum; ſecunda ibi, non tamen, tertia ibi, baptizandi, quarta ibi, non tamen quia, quinta ibi, quod ſi quis, ſexta ibi, poſtremo.

Baptiſmus CASVS hic non figuratur: ſed ont. quod anima abluitur ad ſimilitudinem corporis. Not. a. baptiſmum ſucceſſiſſe circumciſioni.

Cognitio ſpecierum debet ſubſequi cognitionem generis, h.d.

His circa ſacramenta generaliter [a] cognitis, exordiamur nunc de ſingulis etiam ſpecialiter dicere, & quia baptiſmus fundamẽtum [b] eſt, & ianua cæterorum, merito ab eo principium ſumamus.

DE BAPTISMO, ET eius effectu.

TIT. III.

Baptiſmus operatur animæ ablutionem, & in locum circumciſionis eſt inſtitutus, h.d.

BAptiſmus [c] eſt ablutio [d] corporis exterior, quæ adhibita certa verborũ forma [e], interiorem animæ ablutionem [f] deſignat & operat [g] veluti, n. circumciſio [h] in populo Dei, in fidei, iuſtitieq; ſignaculum inſtituta, ad ſignificationem [i] purgationis originalis, veteriſque peccati paruulis valebat: ſic & baptiſmus ad hominis innouationẽ, valere cœpit.

Licet in baptiſmo plena contingat peccato-

f Ablutionẽ Ineſt ergo in baptiſmate duplex ablutio exterior corporis, interior animæ, quæ fit per Spiritum ſanctum Nã aqua & uerba nil prodeſſent, niſi ſpiritua ſãctus baptizaret interius, ca. per aquam, de conſecta. diſt 4 Vnde & duplex paternitas & filiatio reperitur in baptiſmo. Vna exterior, in qua baptizans eſt pater alia interior in qua Spiritus ſanctus eſt pr & ideo oẽs Chriſtiani dicuntur filii Dei, & inter ſe ſũt fratres ſpirituales; q a habent eundem patrem ſpiritualẽ in iſta ſecunda natiuitate. Fac quod no. in c. ad mẽſam 12. qõn 3 & ponit Ab in c. debitum, ta vlt no. eo.

g Operatur. Ad hoc vide Cõc. Tri. ſeſ 6. in titu. de ſacramen. in genere cap. 2. & cap. 6. & cap. 8.

h Circumciſio. Simi. in c. ex quo, de conſecr. d. 4. facit c. maiores, extra, eod.

c BAptiſmus. Ita paucis immutatis uerbis definit Hoſt. in ſumm. eo. in prin. & Nico. Plo. in tractatu de ſacramentis, in prima parte, ca. 1. Dantur & aliæ plures deffinitiones, vt per Cardi. Alex. in lib. inſtit. Theologicarum, lib. 2. cap. 12. Et quinque ſunt de ſubſtantia baptiſmi; Baptizantis intentio ſiue generalis ſiue ſpecialis. Baptizandi fides, ſi ſit adultus, alias baptizari poterit in fide parentum. Et eccleſiæ expreſſio vocalis formæ à Chriſto inſtitutæ. Ablutio per elementum. Et quod ablutio & verborum prolatio ſint actus contemporanei, quæ latè proſequitur Nicol Plo. loco ſupra citato.

d Ablutio. Et ſic operatio tranſiens. Vnde baptiſmus, non eſt aqua, quia tunc eſſet res permanens.

e Forma quæ ſunt iſta. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Quæ in tantum ſũt in forma, vt ſi dicatur. Ego te baptizo in

i Ad ſignificationem Alij ad ſanctificationem, vt c ex quo de conſecr d. 4. prima verior.

Non tamen. CASVS cum homo per eius conceptionem, & poſtea per proprias eius operationes in uarias incidiſſet calamitates, & imperfectiones. fuit propterea quæſitũ, an per baptiſmum poſſet ab eis liberari, & cum per ipſum dicatur renaſci ut omnia c õiter admittunt, videbatur propterea inde recuperare antiquã eius perfectionẽ, cæterum. Sol. aliter vt hic legimus. quia baptiſmus eſt inſtitutus in remedium animæ quæ Deo debat reconciliari, vnde non obſtat obiectio, ſi quidem per hãc regenerationem anima reſtituitur ſolũ in gratiam Dei, & remanet ei fomes concupiſcentiæ ad exercendas virtutes, vt Theolo. docent. Not. 2. in Chriſtiano poſt baptiſmum ſuſceptum remanere aliquid de antiquo homine, cum illa reuocatio operetur circa ſpualia Not & baptiſmum dici fundamentum quia per ipſum homo renouatur.

rum remiſſio, non tamen contingit plena nouitas. hoc dicit.

Non tamen [a] ex quo quiſque baptizatus, ſtatim etiam in eo omnis vetus infirmitas [b] abſumitur: ſed renouatio ad remiſſionem peccatorum incipit & ad intelligentiam, & operationem ſpiritualium: cætera vero ſunt in ſpe, donec recompleantur: quod erit in reſurrectionis tempore. Quamuis ergo in baptiſmate plena [c] fiat peccatorum remiſſio, non propterea plena nouitas [d], & mutatio contingit.

Cura baptizandi ad ſolos ſacerdotes ſpectat, ſed ex cauſa neceſſitatis quilibet poteſt baptizare, hoc dicit.

Baptizandi autem cura ad ſolos ſacerdotes [e] pertinet, eiuſque miniſterium, nec ipſis diaconibus explere permittitur abſque Epiſcopo, vel presbytero [f], niſi his procul abſentibus vltima languoris cogat neceſſitas [g], quo caſu, & laicis fidelibus, atque ipſis mulieribus baptizare permittitur [h].

Presbyter negligens in baptizando quomodo puniendus, h.d.

Presbyter vero, cuius negligentia cõmiſſum eſt, vt quis ſine baptiſmate ex humanis

a Non tamen. Pro intelligentia iſtius litteræ, vide Concil. Trid. in 5. ſeſſ. in 1. decreto de peccato originali in fin. & per totum illud decretum, & fac. c. non ex quo, de conſecr. diſt. 4. vnde ſumitur.

Ioã Bapt. b Vetus infirmitas. Ideſt, originale peccatum, qđ contrahitur in ipſa infuſione animæ: quia tunc tres vires principales animæ debilitantur, de quo in cap. quæris, de conſec. diſt. 4. & in c. non ex quo, diſt. 4. remiſſiuè.

ANTO. TIM. Quod dicitur hic in textu, quod per baptiſmũ omnis vetus infirmitas non ſtatim abſumit, ſi per veterẽ infirmitatẽ peccatum originale interpretemur ſumẽdo peccatum originale pro culpa, quæ in infuſione aĩæ cõtrahitur, ſic ſimpliciter nõ eſt intelligẽdum. Eſſet n. hæretica poſitio contra Cõci. Trid. determinationẽ ſeſ. 5. cap. 5. Nã baptiſmus illud q̃ propriã & verã rõnem peccati hẽt, totũ tollit, per quod ſacrm. incorporamur paſſioni. & morti Chriſti, ita D. Hieronymus ad Oceanũ, & D. Chryſoſtomus in Ioann. Hom. 24. late Origenes, Homil. 5. ſuper Io. Sed id ita intelligendum, quod remanet peccatum ideſt, infirmitas contracta per peccatum, & fomes, vt inquit D. Auguſ. lib. 1. & in alijs locis cum qua remanent cæteræ pęnalitates. Vide rationes apud S. Th. 3 p. q. 69. art. 1. & 2 & D. Bon. in 4. ſen diſt. 4 p. 1 ar. 1. q. 2

c Plena. Quo ad reatum mortis æternæ, & omnem pœnam originalis peccati, vide per Abb. in ca. 1. §. vna vero. de ſum. Tri. & fide catho.

ANT. TIM. Dicitur hic in glo. quod baptiſmus tollit omnem pęnam originalis peccati. Pro cuius rei intelligentia nota quod dicit D. Bonauen. in 4. ſenten diſt 4 par. 1. art. 1. q. 2. Nam diſtinguendum eſt de pœnis, cum quædam ſint æternales, quędam temporales. Temporales rurſus quædam imponũtur, quædam aſſumuntur, quædam contrahuntur. Baptiſmus igitur abſoluit ab omni pœna peccati originalis, & æternali, & temporali, ſatisfactione aſſumpta, ſeu impoſita, ſed non ab omni contracta vt à fame, ſiti, infirmitate, fomite, & ſimilibus, vide rationem apud eum.

d Nouitas. Nam relinquitur originale peccatum ad pugnandum dum ſumus in via, ſed debilitatũ & ſuperatum, & ad mortem æternam, non imputabile, c. per baptiſmum, de conſecr. diſt. 4.

ANT. TIM. Quod dicitur in gloſſ. relinqui peccatũ originale ad pugnãdum, intellige fomitem, qui eſt pœnalitas relicta nobis ad exercitiũ, & ad pugnãdum, vt glorioſius coronari mereamur. Vide S. Bonauent. & S. Tho. locis citatis. Ioã. Bapt.

Baptizãdi aũt. CASVS. Videmus baptiſmum cõferri modo à ſacerdotib. modo à viris maximè improbis & infidelibus, modo etiã à ſemetipſo, vnde dubitatũ fuit de eius miniſtro: cum enim diuinitus in eo operetur dominus, §. ergo q baptizat ſup. titu. proximo nõ oportebat aſſignari certũ miniſtrũ, eoque minus quo datur baptiſmus flaminis, §. qđ quidem, infra eo. Sol. tamen aliter, hic facta fuit tñ ratione cõgruẽtiæ, tũ quia in regeneratione eſt imitãda generatio naturalis, & ideo argumenta in cõtrarium adducta non obſtant. Not. primo, ẽt congruentiam eſſe fundamentum iuris, & ideo quædam dicuntur legitima vigore congruentiæ. Not. 2. baptiſmum ab hæreticis collatum & aliquando omnino tenere. No. 3. ob diuerſum baptiſmum dictum Euangelij: niſi qui renatus fuerit, eſſe ita intelligendum, vt verificetur aliquando actu, & aliquando intentione.

e Sacerdotes. Cap. conſtat de conſec. diſ. 4. vnde ſumitur, & nouiſſimè per Conc. Tri. ſeſſ. 7. in titu. de ſacramentis in genere, c. 10 Sed contra, c. ſanctum, de conſec. d. 4. Rñ ibi in caſu neceſſitatis, vt hic ẽt ſtatim dicitur, fac. c. in neceſſitate, d. diſt. 4.

f Presbytero. Ideſt, licentia presbyteri. Sed contrà cap. diacones, & cap. diaconi, diſt. 93. Reſp. vt ibidem not.

g Neceſſitas, quæ legem non habet, fac. de conſecratio. diſtinctio. 4. capitu. ſanctum, & capitulo in neceſſitate.

h Permittitur. Capitu. diacones, diſtinction. 93. Sed quid ſi diaconus, vel etiam laicus baptizat non inſtante neceſſitate? Reſpõ. valet baptiſmus. ſed

excesſerit, deponendus erit.[a]

Baptizati ab hæreticis, ſchiſmaticis, paganis vel alias facinoroſis, non ſunt denuo rebaptizan di, h.d.

Sed & ſi qui ab hæreticis,[b] ſiue ſchiſmaticis, vel etiam a paganis,[c] aut alias facinoroſis baptizati fuerint, quaſi baptizati nõ fuerint, iterum baptizari [d] non debent. Antiqua [e] tamen patrum induxit inſtitutio, vt qui ab his in Trinitatis nomine baptizati fuerint, cum ad ſanctam Eccleſiam redierint, aut unctione chriſmatis, [f] aut impoſitione manus, [g] aut ſola profeſſione [h] fidei ad ſinum matris eccleſiæ reuocentur.

Nemo ſeipſum baptizare poteſt, h.d.

Sed quamquam [i] baptiſmus, ab hæreticis, ſchiſmaticis, vel paganis ſuſceptus valeat: ipſum tamen ſe baptizare nemo poterit. ſicut enim carnali generatione[k] ſua proles ex uiro, & fœmina naſcitur, alius eſt qui carnaliter gignit, alius, qui gignitur: ſic in ſacramentali generatione, qua ſoboles ex aqua, & ſpiritu ſancto reducitur, alius debet eſſe, qui ſpiritualiter generet, alius qui generetur.[l]

Fides ſacramenti ſupplet ſacramentum fidei. h c dicit.

Vñ de Iudęo q̃ i mortis[m] articulo cõſtitutus

ſed vt vſurpatores alieni muneris puniendi erunt vt per Ab in c. quanto, de conſuet.

a Deponendus erit 1.q 5 c neq. & capi. ſi quis per ignorantiam, & de conſe.d.4 c quicunque.

b Hæreticis. Concor.c. Eue, c.a quodam, cap. Romanus, cap. hi qui ca de Arrianis, de conſecra.d.4 cum plurimis ſimi. & nouiſſime idẽ firmatur per Conci. Trid ſeſſ.7. ſub ti. & rubr. de baptiſ. cap.3.

c A paganis Sed contra ca. quos paganis de conſe d. 4. Solu. ibi non in forma eccleſię fuerat traditus baptiſmus. Item contra d 62 c nulla rõ, & 1.q.1.c.1. & l. tradi tiõ. ff. de acq rer do mi. & de conſ. d 4. ca quõ. Quõ ergo paganus baptiſmum tradere dr̃, quẽ nõ hẽt? Reſp. fit hoc auctoritate legis; ſic & creditor 1 caſu dñiũ rei ſibi obligatæ I aliũ transfert qd' tñ non habet, inſti tu. quibus alie. lic. uel non. §.1. Item hoc caſuale, cõtra riũ regulare, 1.q. 7. ca Daibertum, & not. in c. Roman⁹, de conſe.d.4. Paganus tamen leuare non poſſet, ut declaratur in Conc. Maguntin.

d Iterum baptizari. Capitul. rebaptizari, de conſec. diſt. 4 & nouiſſime per Concil. Trid. ſeſſ 7. de baptiſmo, c 11.

e Antiqua tamen. Vt in ca. ab antiqua, de conſecr. diſt 4. c. hi qui, 1. q 1. A qua antiquitate non eſt recedendum, niſi euidens error oſtendatur, fac. c. vnique, diſt. 19. & per Abb. & poſt gl. in capit. quanto, de transl.

f Chriſmatis. Cap. ab antiqua, de conſec. diſt. 4. & c. hi qui q 1.

g Impoſitione manus. Reconciliatio ſic fiet. Imponetur eis man⁹ ab Epõ. & dicetur: Accipite Spiritũ S. Sicut in Actib Apoſt. factum eſſe legitur baptizatis a Ioanne, cum ipſi dicerent Apoſt. Neque ſi Spiritus S. ſit audiuimus. Manus eis Apoſtoli imponebant dicentes: Accipite Spiritumſanctum: & ſi non erant chriſmati chriſmabantur, ut no in c. ot hi, de quib de conſe diſt 4.

ANTO. TIMO Modus hic reconciliationis deſumptus eſt ad verbum ex glo. in uerb. impoſitione, d. c. hi de quibus, de conſe. diſt. 4.

g Sola profeſſione. Si manus erat eis impoſita & aliàs ſuppleretur, 1 q 1 ca ecce, & tunc dicitur ficta profeſſio, cum interrogantur, ut ſciamus, an ipſi recte credant.

l Sed quamquam, &c. Ratio eſt dubitandi ad deciſionem ſeq

K Carnali generatione. Not. ergo ꝙ ſpũalis generatio limitari debet naturalem in quãtum poteſt: ſicut etiam legitima. Et ex hoc Abb in c debitum, eod. tenet, ꝙ nemo poſſit aliũ baptizare vel de ſacro fonte leuare, ſi idem nõ põt eſſe ſuus pater carnalis etſi pręcedat baptizandum I plena pubertate. Simile in § minorum, Inſt de adoptio. An baranus tñ putat ſuffi. etſi 14 annis baptizans præcedat baptizãdũ. Idẽ forte in leuãte ſm Ab. cuius tamen interuentus non vr̃ de ſubſtantia baptiſmi, ſm eundem, in d c. debitum.

l Qui generet Concor c. p tuas, alias per noſtias, de iu. patr & §. interdũ, ſup. eod. ti. & c fin. de inſ & l. a. ff. de ſtip. ſer. Et nemo dẽr ontra ſemetipſo, ca dicimus, 24. q 1. arg. contra in l ſi conſ ff de ado.

m Mortis art Et ſic not. ꝙ ubi aliqua requiruntur ad ſubſtantiã, & pro forma actus, niſi formalia illa, & ſubſtantialia interueniant; non tenet actus, et ſi ex neceſſitate ſobſtantialis, & formalis ſolẽnitas obſeruari non poſſit: neceſſitas ergo non facit deſinere ſolẽnitatem ſubſtantialem. Sed contra c. ſanctũ, & ca. 10 neceſſitate, de conſ d. 4 & ſup. eod. §. baptizãdi, Sol. ſacerdotium in miniſtro non eſt de ſubſtantia baptiſmi, ſicut & alia q̃dã de quib. in § pe inſ Sed adhuc contra. inſ de pœn. 6. ꝙ ãt, & §. ſeq vbi qualitas in miniſtro ſacramenti pœnitentiæ ſed de ſubſtantia tali ſa it & per Con il. Triden ſeſſ 14 c.6 vbi ag tu de miniſtro talis ſacramenti Sol aliud in ſacramento baptiſmi, aliud in ſacramento pœnitentiæ Sed adhuc cõtra: quia vbicunque obligatio dirigitur in Deum, defectus formæ non uitiat actum, not in cap ſacro, de ſentent. ex omm & per Abb in c porrectum, ante fi. de regul ſolat. illud apud eccleſiam triumphantem, hic militantem, quod ſatis innuit hæc littera.

Digitized by Google

a Immergendo. Quid ſi aliquis immergat ſeipſum, alio tamen dicen e: Ego te ba tizo, &c. nunquid ſatisfiat formæ? Reſp. negatiue, niſi n. ipſe q uerba illa profert, immergat, non poteſt vere dicere, ego te baptizo, &c. ſecundũ Ab. in c. debitũ, eo.

licam, de presb. non bapt.

l Sanguinis. Ca. martyrij, &c. baptiſmi uicem, cum ſimul de conſec diſt. 4.

m Continetur. Cap. verus, de conſec. diſt 4.

n Aliud, Cap. aliud, de conſe. diſt 4.

tutus in aquã ſeipſum immergendo [a] dixerat: Ego me baptizo in nomine Patris, & filij & Spiritusſancti, reſponſum [b] eſt, denuo [c] ab alio illum baptizandũ [d] eſſe, vt oſtendatur, quod alius eſt qui baptizatur, alius qui baptizat; quamuis ſi talis continuo deceſſiſſet, protinus ad patriam euolaſſet, [e] nõ propter fidei ſacramentum, ſed propter ſacramenti fidem.

Baptiſmus alius fluminis, alius flaminis, alius ſanguinis, h. d.

Quod quidẽ & de illo recte creditur, qui v[...] ſtoliter non baptizatus martyr [f] [...] ſacramentum Baptiſmus enim inuiſibiliter miniſtratur, quem non contemptus religionis ſed terminus neceſſitatis [g] excludit. Vnde & teſtimonia quibuſdam [h] reperitur, baptiſmum alium eſſe fluminis, [i] alium flaminis, [k] alium vero ſanguinis. [l] Cum baptiſmi virtus, & efficacia non tam ablutione corporis quam fide cordis cõtineatur, [m] & aliud ſit per miniſterium baptizare quod ſacerdos exequitur, aliud per poteſtatem, quam Dominus non vſque adeo ſacramentis adiunxit vt ſine illis eorundem gratiam tribuere non poſſit. [o]

Paruul. baptizantur in fide parentum, & Eccleſiæ, & non debet minor eſſe virtus baptiſmi, quam circumciſionis, h. d.

b Reſponſum eſt. Vt in c. debitum, eod.

c Denuo. Non tñ illico; ſed debet aliquo tẽpore differri, vt appareat an habeat reſtitutionẽ & diſcretio, quia eſt baptiſmus ſaltem per quadraginta dies ut in cap. ne quod abſit d diſt 4. licet nulli hoc nõ ſeruet. Vñ ſeſtinanter baptizati, qui ſicut ea ote promittunt deuotionem, ſæpe a ſ erroris nomine [...] pe A [...] a de [...] & com [...] quod cecid [...] ſ[...] & in uacuum exaruit et in Euangelio.

Baptiſm⁹ Flaminis Flaminis Sãguinis.

d Baptizandum. Primo tamẽ reſtituere debet ex toto per viſuratiam prauitatẽ, & illicite, cum iuxta vbi nota, de conſ diſt 4. Alij uero licite q̃ ſita nõ tenetur relinquere, ſicut multi ſimplices credunt pro hoc c. ſicut Iudæi, de Iud. ſe [...] Abb in c. d [...]tum, eod.

e Euolaſſet Cap. de b [...]tum, eo. & de pœnit d [...] fin. ver nullus expectet, c Apoſtolicam, & ca fin. de presby non bap. 2.

f Martyrij Cap. baptiſmi u[...]em ea cathecumenũ, cap. non dubito, de conſe diſt 4.

g Neceſſitatis, Cap. [...] de presby non baptiz & ca [...] nus, de conſec diſt 4. facit illud August in [...] 103 Coronat Deus intus uoluntatem cum non inuenit facultatem: affectum enim Deus pẽſat, non effectum.

h [...] q[...] dum Vt per Auguſt. lib 4 de baptiſmo contra donatiſtas, cap 2 & p [...] H[...] ſt in Sum eo. ver. quot ſint eius, & iam ab omnibus hoc dictum [...]

i F[...] nis I [...] quæ cum verbo 2 q 3 c. detra. k [...] eo.

k Flaminis. Id eſt, Spiritus Sancti, capitul. Apoſto

o Non poſſit. Ex hoc reuincitur praua quædã opin. q̃ temporibus Bernardi inualuerat, neminem, ſ. ſine actuali baptiſmo ſaluari poſſe, cuius errorem idem confutauit epiſto la 77. ad Hugonẽ ſcribẽs, & de hoc etiam uide Magiſtrum Sententiarum, lib. 4 diſt 4. Nõ tõ CASVS in tota hac parte ita figuratur, homines indigentes baptiſmo indiuerſo ſtatu reperiuntur nã quidã ſunt pueri, quidã adulti, & iſtorum quidã dementes, quidam dormientes, quidã quaſi coacti de quibuſdam dubitatur, & alii ſimil. vñ quæſitũ fuit, an oẽs indifferenter debeant baptizari, & quã uis affirmatiue reſponderi poſſit ea rõne, quia ijs, q̃ ſunt commodi & utilitatis quilibet in dubio dr̃ conſentire, iux vulga. regul. a doct. adno in l. cum quid ff ſi cert pet ac ẽt quĩa Deus vult omnes homines ſaluos fieri, tamen Solut. eſt tenenda iuxta id, quod in hac parte habetur, quia ad hoc ſacramentum decipiendum ſatis eſt, vt rec piens non opponat obicem. Non obſtant autem argumẽta, quia obex in recipientibus aliquando reperitur & aliquando ſ[...] eius atque fides requiſita modo actu, & aliquando habitu eſt neceſſaria, vnde nota primo ad hoc ſacramentum recipiendum non neceſſariam uoluntatem actualem, cum aliquando ſufficiat habitualis, ut dixi. Nota ſecundo voluntatem ſecundum quid coactam eſſe nihilominus uoluntatem. Nota tertio ſuſceptionem baptiſmi obligare ſuſcipientem ad obſeruandum, quæ ſunt religionis chriſtianæ. Nota quarto non dicitur aliquid eſſe factum ſi de eo probabiliter dubitetur, quia quoad Eccleſiam quæ de occultis nõ iudicat, ſicut, cum ſeq. de ſimo. idem eſt non eſſe, & non apparere.

Non

Non tamen [a], quia fide cordis baptiſmatis virtus continetur, ideo minus paruulos, [b] qui credere ob ætatem non poſſunt, vnda ſalutaris abluit, cum & ij non per vſum, ſed habitum [c] fidei quem ſuſcipiunt baptiſmate, credere non malè credantur, & in fide parentum & Eccleſiæ, alio profitente, baptizati ob fidei [d] ſacramentum rectè fideles [e] dici poſſunt, & cum circumciſio [f] tam adultis, quam paruulis ex præcepto Domini conferatur, ne baptiſmus qui ſucceſſit in locum ipſius & generalior tamen exiſtit, cum tam viri, quam fœminæ [g] baptizantur, minor ſ videatur effectus, tam adultis, quam paruulis eſt conferendus [h].

Tam mater, quam filius in ipſo articulo parturiendi, poſſunt ſeparatim baptizari, nec ob id creditur baptiſmus iteratus, h.d.

Is quoque, cuius mater, vel prægnans, vel in ipſa hora, qua parturit mortis vrgente periculo [i], baptiſmatis gratiā receperit, baptizari poterit [k], nec propterea bis baptizatus reputabitur. Cum vtiq; ad maternū corpus cum eſſet in vtero pertineret [l], nec ibi regeneratio reperiri poſſit, vbi generatio non præceſſerit, nec in hoc infanti, qui naſcitur, aliq̃d mater participat, cū vniuſcuiuſq; propria voluntas [m] confeſſione ſit attendenda.

Muti, ſurdi, & ægrotantes baptizari poſſunt, hoc dicit.

Muti quoque & ſurdi, item ægrotantes [n],

a Non tamen. Ratio eſt dubitandi eius quod hic continetur. Et de hoc vide oouſſimè per Concil. Trid in 5. ſeſſ. in decreto de peccato originali, qđ eſt primom, ver. ſi quis hoc Adæ.

b Paruolos Concord. cap. maiores, eod. cap. paruuli, cum plùribus ſequent. & c quæris, diſt 4.

c Habitum. Ideſt aptitudioem, & ſic illa verba, qui nō crediderit, &c. referuntur ad aptitudioem, ſicut etiā cum dicimus, matrimoniū eſt maris, & fœminæ cooiunctio iodiuiduam vitæ conſuetudinem retinēs, 27 q. 2. §. 1 inſtitutio de patria poteſta. io princip. Nam verbum retinens intelligendum eſt quoad aptitudinem. ſic etiam conſueuit dici de iuſtitia, quateous eſt in creatura, l. iuſtitiæ, ff. de iuſt. & iure.

ANTO. TIM.

Valde impropriè videtur hoc in loco explicare, gloſ. habitum, ideſt, aptitudioem, neq; eoim ſolum aptitudioem, ideſt, potentiam habet ad agendum, qui habet habitum infuſum, ſed habet virtutē ipſam realiter, licet pro tunc oon exeat in actum. Quod ſi per aptitudinem intelligas facultatem producendi ad actum ex habitu, recta erit interpretatio, licet aliqualiter dura. Qui enim habet fidem in habitu, licet ſemper non operetur actus fidei, plus tamen habet quam aptitudinem ad credendum, & ad fidem.

d Ob fidei. Baptiſmus ſacramentum fidei dicitur, quia in fide Chriſti conſecratur. & in fide eccleſiæ cooferatur, vel quia in nomine Triuitatis confeatur, quam offerentes, & oblati tenētur credere & confiteri, vel etiam alia ratione prout no. in c. nihil, de conſec. diſt 4.

e Fideles. Sic in cap paruuli fideles, de conſec. diſtin. 4.

f Circumciſio. Argum. à maiori, & concord. cap. maiores, eodem.

g Fœminæ, quæ licet non circumciderentur, offerebantur tamen vigeſimo octauo die in templū & ibi nomen impooebatur, baptiſmus igitur generalior.

h Conferendus. Sed an cum adoleuerint paruuli, & noliut baptiſmū ratō habere, ſint eorum arbitrio relinquendi, uel cohendi ad chriſtianam o.tam. Et quidam hoc ſunt auſi affirmare, quorū tamen opinio damnata & anathematizata fuit per Concil. Trid. in 7 ſeſſio. ſub titul de baptiſmo, cap. 14.

i Periculo. Concord cap baptizari, de conſecra. diſtin 5

K Poterit. Licet contra teneret Iulianus hæreticus. Sed contra, quia ſi mater minuitur, & partus cēſetur mantmiſſus, l. oſt. de 10 gen. §. 2. Itē partus eſt pars viſcerum matris l. 1 ff. de vent. inſpi. Scin. vt nota in cap. ſi ad matris, de conſecr. diſtin. 4.

l Pertineret. Facit c. ſi ad matris, cum ſequent. de conſec. diſtinct. 4. & l. 1. ff. de vent. inſpic.

m Propria uoluntas. Intellige propriā vere ſi baptizatus adultus, & iotelligens, alias dicetur propria iuris & diuinæ legis interpretatione, ſi baptizādus ſit paruulus, vel non intelligens alio profitente, vt in f. eo. § prox. & c. paruuli, cum ſeq de conſecr. diſtin 4.

n Aegrotantes. Nota quod infantes, muti, ſurdi, ægrotantes, æquiparantur, quos ſatis conuenieus eſt ignorantes quodam modo, & per alios liberari, eum, & ignorantes. & per alios fuctior obligari, vt de conſecrat. diſtinctio 4. cap quæris, facit quod & pro ignorante fideiubere poſſum, vt l. ſi fideiubere, ff. de fideiu & ignoranti etiam actio acquiritur, l ſi à furioſe, ff. ſi cer pet. & concord. cum hoc, c. paruuli, & c ægrotantes, de conſecrat. diſt. 4.

qui pro ſe reſpondere non poſſunt: alijs pro ſe profitentibus rectè baptizari poterunt.

Dormiens & amens ſi ante ſomnum & amentiam habuerunt propoſitum baptizandi, baptizari poſſunt, h.d.

De dormientibus, & amentibus quæſitum eſt, & planè ſi prius quam dormirent, aut amentiam incurrerent, non baptizandi propoſitum haberent, quia in eis eadem perdurare [a] voluntas intelligatur, ſi ſic immerſi fuerint, characterem ſacramenti non ſuſcipiunt [b]: ſecus autem ſi prius cathecumini extitiſſent, & baptizandi propoſitum habuiſſent, tales enim in neceſſitatis articulo baptizare conſueuit eccleſia. Tunc ergo characterem ſacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non inuenit ſubſiſtentem [c].

Inuitus baptizatus characterem ſuſcipit, & cogendus eſt ad obſeruationem fidei: ſecus ſi penitus ſit coactus, h.d.

Sed & ſi quis non ſponte, dum tamen nõ omnino coactus [d] baptiſmatis ſuſceperit ſacramentũ, Chriſtianitatis characterẽ ſuſcipit, vt puta cũ quis terrorib. atq; ſupplicijs ad vndam ſalutarem trahitur, & ob id tanquã [e] cõditionaliter [f] volens, licet abſolutè non velit, eſt ad fidei Chriſtianæ cogendus obſeruantiam [g]. Ille vero, qui nunquam cõſentit, ſed penitus cõtradicit, nec rẽ, nec characterẽ [h] ſacramenti ſuſcipit. Plus [i] eſt enim

a Perdurare. Simile de ſentent. excommunic. capitu. à nobis, nam ſemper perdurare præſumitur voluntas, niſi probetur mutata, vt capit. perlatum, de his, quæ vi, metuſue cau. fi. & l. eum qui, ff. de probat. & l. Lucius, ff. de leg. 3. in fin. Sed quid ſi quis ab infantia fuit amens numquid prodeſt ei ſi baptizatur? Argumentum quod ſic, ff. de legat. 2. l. cum pater. §. fundo ga [illegible] perinde habetur, ac ſi tunc ſit infans, quis nullo peccato grauatur niſi originali, 3. quæſ. 9. capitul. indicas, & not. in c. maiores, §. ſi eod.

b Non ſuſcipiũt. Sed quid ſi excitati a ſomno iſtum habeant? Reſpon. non prodeſt, quia nihil recipit, & ideo non eſt quod ratum habeat. ſed iterum erit baptizandus, ut not. in cap. maiores, in fi. eadem.

c Obſiſtentem. Si [illegible] de conſec. diſtin. 4. capit. quæris à me, & ff. ad Macedonianum, l. [illegible] filius, & ff. de acquirenda hæredit. leg. ſecunda, §. ſi is.

d Omnino coactus. Vt puta ſi ligatis pedibus, ac manibus baptizaretur, facit quid teſtamento, §. fin. ff. de teſtam.

e Tanquam. Veritatem denotat hæc dictio, non ſimilitudinẽ, ſic in cap. ex parte, vbi Abb. not. de ſponſali. Vnde ſi dicatur, Titius ab omnibus vitetur tanquam excommunicatus, dicetur verè excommunicatus, argumentum not. per Abbatem in capitu finali, ne cler. uel monach. in princip. Natura tamen ſui ſimilitudinem denotat.

f Conditionaliter volens. Et ſic coacta uoluntas, voluntas eſt, vt c. l. mulier, § [illegible] ff. quod met. cau. & 15. q. 1 c. merito quæritur. Idem eſt in ſacramento [illegible] non [illegible] quæſt. 4. capitu. inter cæteros; & [illegible] de ſponſalibus. Videtur tamen impedire matrimonium ſpirituale, capitul. perlatum, de his quæ vi, metuſue cauſ. ſed ibi fuit iuſtus metus mortis, qui cadere in conſtantem virum, ſed datis terminis paribus idem eſſet in vtraque. Item hæc coactio conditionalis, non impedit ſacramentum ordinis, diſt. 74. cap. vbi iſta, & nota in cap. maiores, §. fin. eod. Sed nunquid ille, qui conditionali coactione recipit ordinẽ, tenebitur cõtinere? Reſpond. vt nota in dict. §. fin.

g Obſeruantiam. Vt cap. de Iudeis, diſtinct. 45. & ca. maiores, § fin. eo. multo magis igitur ſponte baptizatus eſt, capitulo quidam, de apoſtatis.

h Characterem. Sed quare amens, vel dormiens, vel abſolutè coactus baptiſmi ſacramẽtũ non recipit, cũ in baptiſmo non requiratur intentio baptizati, ſed baptizãtis 1. q. 1. c. ſicut ficti, & de conſecr. diſt. 4. ca. ſolet. Hæc quæſtio ſoluitur per literã ſuperioris, § & per § fin. c. a maiores, eo. Quia amens, & dormiẽs qui ante cathecumeni fuerunt, recipiunt bene ſacramentum, qui vero ſẽper inuiti fuerunt & cõtradixerũt, non recipiunt, quia adhuc præſumuntur inuiti & nemo inuitus ad fidẽ cõpellitur. Ne. ob dicta. ſicut & cap. ſolet, quia ficto ore exprimunt, licet corde diſſentiant. ideo ſacramentum recipiunt, quia eccleſia dare intendit, ſed tale ſacramentum non [illegible] ad remiſſionem peccatorum, niſi cum fictio receſſerit, c. tunc valet, de conſec. diſt. 4. & per Abb. c. ſi eo. [illegible] dicta procedunt in foro poli.

i Plus eſt enim. S [illegible] ſicut, de ſimon. & c. Petrus, de homicid. & quæſt. 4. capit. 1. quis præſulatus [illegible] allegatus in capitu. maiores, § fin. de baptiſm.

Con-

expreſſe contradicere,[a] quam minime conſentire.

Is de quo non eſt præſumptio, quod ſit baptizatus debet ſine metu iterationis baptiZari. h.d.

Illud in dubium venire non debet,[b] quoties nulla extãt indicia[c] inter propinquos, & familiares, quibus aliquos baptizatos eſſe doceri poſſit, eoſdem baptizari minime prohibẽdos eſſe. Quod.n. factum eſſe neſcitur, nulla ratio ſinit, vt iteratum[d] videatur: nec temeritas interuenit præſumptionis, vbi eſt diligentia pietatis.

Suſpicio uehemens pro ueritate habetur. h.d.

De eo tamen, qui Chriſtianis parentib. natus, inter Chriſtianos eſt fideliter cõuerſatus, tã violenter præſumitur, quod baptizatus fuerit, vt hæc præſumptio pro veritate ſit habenda, donec euidentiſſimis argumentis contrarium probatum[e] fuerit.

Iterum ſcienter baptiZatus debet ſeueriſſimè puniri: ignoranter uero bis baptizatus nõ poteſt ordinari niſi ex neceſſitate. h.d.

Quod ſi quis ſciens & prudẽs iterum baptizari ſuſtinuerit; arctiſſimæ pænitẽtiæ[f] ſubiiciendus erit: quod ſi ignoranter, nulla quidem imponenda erit pænitentia: ſed in-

a Contradicere. Argumen. quod ad fidem, nullus debeat compelli inuitus: ſed ſicut libera voluntate periit, ita libero arbitrio conuertatur: vt cap. de Iudæis, & ca. qui ſincera, diſtin 45. & 23. qu. 5. c. ad fidem. Arg. contra, 23. q. 6. c. 1. ubi habetur quod Paulus coactus venit ad fidem. Sed illud diuino iudicio fuit factum, cuius facta ad conſequentiam trahi non debẽt. Vel dic, ut no. in c. maiores. §. fin. eodem.

b Non debet. Vt in capit. paruulos, cum quattuor ſeq. de conſecr. diſt 4. ca. fi. de presb. non bapt.

c Indicia. Bene dicit indicia: quia nõ requiritur plena ꝓbatio immo ſufficeret vnus teſtis, ueluti in conſecratione eccleſiæ; ſecus tamen in ordine, cap. Atros, diſt. 90. de ratione diuerſi ſatis dicitur prima qu. 1. §. ecce. Sed ꝙ ſi probet quis ſe ordinatum, & contra eum excipiatur illum non fuiſſe baptizatum, nũquid tunc crederetur vnius teſtimonio quo ad baptiſmũ? quidam quod nõ, vbi fieret alteri præiudiciũ. Vnde non ſufficeret vnicus teſtis ad probãdũ baptiſmum, ſi ſub ea conditione eſſet relictum legatum, ſi eſſet baptizatus, quia heredi præiudicium fieret, ut not in c. placuit de conſecratio. diſt. 4. Cum autem ſufficit unus teſtis, is debet eſſe Chriſtianus, non Iudæus, vel Paganus nota in capitulo. cum itaque, de conſecrat. diſtin. 4.

d Iteratum videatur Concor. capit. cum itaque, & cap ſi nulla, & c. fi. de presby. non baptiz. ubi infert Abbas, quod qui non recordatur, utrum dixerit aliquam horam puta tertiam, vel ſextam. tenetur iterare Item ſi non apparet quod eccleſia fuerit conſecrata, quod debet conſecrari. Et generaliter ubi actus ex neceſſitate debet explicari, ſi de eo ambigitur. debet iterari, licet proprie non poſſit dici iteratus & facit ratio quæ immediate ſequitur. Qua autem forma ſit baptiſmus conferẽdus ſi probabiliter dubitetur, an quis ſit baptizatus, vide tex. & quæ ibi Doc. in 2. eo.

e Probatum fuerit Nota primum, quod violenta præſumptio transfert onus probandi in aduerſarium, fac. ca. vt noſtrum, vt ec. leſ. bene. Item quod violenta præſumptio admittit probationẽ in contrarium, 35. q. 3. c. extraordinarii. & 27 q 1. c. nec aliqua, capit. propoſuiſti, & c. cauſam matrimonii, de prob. & per gl. in c. ferrum, diſt. 40. & p Abb. in ca. is qui, de ſpon Debet tamen probatio talis eſſe euidẽtiſſima, ut hic & c. fin. de presbyter. non baptiza. & ca. qui veriſimile, de præſump. & l. non eſt veriſimile, ff. quod met. cauſ.

Quod ſi quia. CASVS. Præſupponitur quoſdam eſſe baptizatos, ſed poſtea iſtorum quidam uolebant rebaptizari, quidã vero de facto fuerũt rebaptizati, unde quæſitum fuit quid iuris, quamuis aũt rebaptizatio videatur permittẽda ad ſimilitudinem aliquorũ ſacramentorum, quæ poſſunt reiterari, & præſertim ob maiorem deuotionem, & ut ille nequeat excuſari ab obligatione fidei Sol. tamen aliter hic facta fuit, tũ ob characterem iã impreſſum, tũm etiã quoniam cum baptiſmus ſit ianua ingrediendi religionem, qui per eam eſt ingreſſus, amplius non oportet ingredi, ſi quidem per peccatum exeat habet remedium pænitentiæ reingrediendi. Non obſtant obiecta, primo ob diſſimilitudinem inter hoc ſacramentum & alia, ſecundo quia in receptione iſtius ſacramenti, ſatis eſt habere deuotionem congruam, & in neceſſariis ad ſalutem nulla admittitur excuſatio iuxta not. per doct. in c. 1. de conſt. cum vulg. quæ in caſu noſtro non erat neceſſaria cum ſufficienter ſemel per baptiſmum conferatur Not. primo reiterationem alicuius actus non eſſe faciendam, quando inde ſequeretur aliquod inconueniens No. ſecundo, aliquem puniri aliquando ob culpam, & aliquando ob cauſam iuxta c. ſine culpa, de reg. iur. in 6. Nota tertio non tantum voluntatem, ſed etiam ſcientiam requiri ad hoc, ut aliquis dicatur eſſe in culpa alicuius mali.

f Pænitentię Quam habes in capitu, qui bis ignoranter, de conſecr diſtinct. 4. & uide de non rebaptizandis paruulis, Conc Trid. ſeſſ. 7. in tit de baptiſ. c. 13.

Non

ſi magna cogat neceſſitas, ordinari non po terit.[a]

Iterantes baptiſmum ſunt deponendi ab officio & beneficio. h. d.

Illi quoque qui auſu temerario in homi ne iam baptizato cęleſte lauacrum iterare auſi fuerint, excommunicationis mucrone pcrcuſſi ab omni officio, & beneficio Eccle ſiaſtico deponentur.[b]

Multa fiunt in baptiſmo, quæ non ſunt de eius ſubſtantia. h. d.

Poſtremo ſciẽdum eſt, quod licet verbo tantum, & elemẽto baptiſmatis ſubſtantia contineatur & forma;[c] multa tamen a ſanctis patrib.[d] ad eius decorem fuerunt ſolẽniter conſtituta, ut immerſionis numerus, exorciſmi,[e] clericorum exſufflationes,[f] ſalis[g] benedicti exhibitio, ſaliuæ cõtactus,[h] inunctio:[i] que ſi ex neglectu prætermiſſa fuerint, omiſſio culpæ reos arguet.

Baptiſmus non debet conferri in priuatis domibus, niſi ex neceſſitate, uel ob magnam nobilitatem h. d.

Illud etiam nouiſſime Viennenſi Concilio[k] conſtitutũ eſt, ne quis in priuatis domibus,[l] ſed dumtaxat ĩ Eccleſiis ĩ quib. ſũt ad hoc fõtes ſpecialiter deputati,[m] aliquos au deat baptizare, niſi Regũ,[n] vel prĩcipiũ[o] libe

a Non pꝰterit. Erit ergo in poteſtate cuiuſq. mihi, ordines auferre, quia poterit me dormientem rebaptizare, quod uĩ durum: Ideo quidem dicebant quod hic intelligitur de ignorantia iuris, quæ non excuſat: Tu intellige prout littera iacet, et indiſtincte, & hic eſt vnus caſus, in quo alicui ſit ſine ſua culpa præiudiciũ; arg. 1. q. 5. cap. 1. ſa. l. proſpexit, ff qui & a quibus; Sed contra 1 q 4. capit. placuit, uide Abb. in cap. ex litterarũ, de apoſtã.

Scire in præiit.

b Deponentur C. fi. eod & per Abb. in ca. ex tuarum. de apoſt.

Poſtremo. CASVS. Quidam uolebant baptiſmum conferre nulla iuris ſolennitate obſeruata: ea præſertim ratione, quia ſecundum Theologos, cum ſacramenta ſint a Chriſto inſtituta, non poteſt Eccleſia aliquid addere, vel detrahere, accedit ad id tex. in capitu. cum interior. de maiori. & obedient. Oppoſitum tamen hic legimus, & hæc ſolut. probatur; quia Sancta ſanctè, & pie ſunt adminiſtranda, & ideo Eccleſia, circa Sacramentorũ adminiſtrationem multa ſtatuit, ratione congruentię, eſſentialia enim utique non poteſt Eccleſia ſtatuere, cum ſtatuta ſint a Chriſt, & ſic intelliguntur Theologi: & tex. in argumento adducto: hodie autem habemus etiam Concil. Trid. ſeſſ. 7 de ſacrame. ubi legimus ſi quis dixerit ſeptem ſacramenta nouæ legis, & ea non inſtituta a Chriſto anathema ſit, vnde dicas non inſtituta rõne eſſentiæ, eccleſia autem ratione congruentiæ multa circa illorũ adminiſtrationem addit, ut in eod concil. habetur. Not primo poteſtatem Eccleſiæ eſſe circa Sacramenta in ſtatuendo quæ circa illorum adminiſtrationem conueniunt ſecundum congruentiam, Not. 2. conſtitutiones obligare ad culpam etiam quando ob neglectum non obſeruantur, Not. 3. vltra intrinſecam ſolennitatem in ſacramentis inſtitutam a Chriſto, requiri etiam ſolemnitatem extrinſecam inſtitutam ab Eccleſia.

c Forma. Cap. 1. & c. pen eo. & 1 q. 1. capitulo detrahe. Et cum de ſubſtantia baptiſmi ſit elementũ, ſequitur quod non poſſet quis baptizari in aqua roſata; cum non ſit elementũ, licet poſſet in aqua aliq antulum tranſformata, ut in lixiuio, uel brodio, aqua lutoſa, ut per Abba in d. capit. pe.

d Patribus. Etiam a tempore Apoſtolorum, vt per Dionyſ. de eccleſ. Hierarc. & traditur nouiſſime per duos reuerendiſſimos Cardinales ſecundum Vualdenſem, in tractatu de ſacramen. capitul. 37 & Aræceli, in tract. itidem de ſacra c. 13.

e Exorciſmi, Cap. ſiue, cap. ante, ca. ſicut, de conſecr. diſtin 4.

f Exſufflationes, Capi ſiue, de conſ. diſt 4.

g Salis. Capitu. ex in cap. ſal. cæleſtis. de conſecra, diſtinctio. 4.

h Contractus Capit. poſtea de conſecr diſt. 4.

i Inunctio. Ca. 1. §. quia uero, de ſacram. vnctio, ca. deinde, de conſec. diſtin. 4. Sunt etiam & alia, puta cereus & patrinus, quæ cũ cõſtituent numerum octonarium & his verſibus concluduntur

Sal oleum chriſma cereus chriſmate ſaliua.
Flatus, virtutem baptiſmatis iſta figurant.
Hęc cũ patreris non mutant ſed tamẽ ornãt.

K Concilio. Cle. 1. eod unde ſumitur.

l Domib. Conc. auth. ut pri. do. ſacr. my. non ſi.

m Deputati. De maio & obe c his. quæ, c. 2 de capel. monã. & tales Eccleſiæ dñtur baptiſmales, c. 1. de not ope. nunc. Et quia renaſcimur, per baptiſmum dicuntur matrices, c. ex tranſmiſſa de pſcr. & cle. 1. de ſent. exc. & no in cle. 1. eo.

n Regum ſimile c. fin. de offi. deleg & ca. ne aliqui de priuil.

o Principium. Non autem tyrannorum. Et intellige

lige hic de principe, qui habeat notabilem potẽtiam: & ꝙ ſit quaſi comparandus regiæ poteſtati argu l. 1. ff de re. dub. licet principis appellatio multipliciter ſumatur, vt no. in cle vni. eo.

a Neceſſitas No. quod neceſſitas, & nobilitas æquiparantur, alibi nobilitas & litteratura, c. de multa, & prab. extrauag. execrabilis, eo tit.

b Periculo Forte pueri baptizandi exiſtenti in mortis articulo, ut ca. pen eo. vel deferẽtium qui ſint obſeſſi. Sed quid ſi deferens puerum ad baptiſmum remotum videns in eo ſignum futuræ mortis, nec habẽs ſecum aquam, proiiciat puerũ in puteum dicẽdo, Ego te baptizo, &c. nũquid puer ſit baptizatus, & ita poſſit ſepeliri in ſacro? Reſp. vt habetur per Ab. ĩ c. pe. eo. At ſi baptizet in domo priuati exceptis caſib. permiſſis puniri poterit contrafaciẽs pœna arbitraria, vt no. ĩ cl. vni. eo.

& Idem in collatione vnitur iuxta modum, qui in tex. legitur.

c Neceſſarium. Quia victuris in hoc mundo inter inuiſibiles hoſtes, & pericula gradiendum eſt. & in baptiſmo regeneramur ad vitã: poſt baptiſmũ confirmamur ad pugnã. ca. 2. de conſec. di. 5.

d Non debeat. fac c. 1. & c de his, de conſec. d. 5.

ri baptizãdi fuerit: vel talis neceſſitas[a] emerſerit, propter quam ad Eccleſiam abſque periculo[b] acceſſus haberi nequeat.

DE SACRAMENTO Chriſmatis.

TIT. IV.

Fideles poſt receptum baptiſmum debent chriſmari. h. d.

QVamuis autem continuo tranſituris regenerationis ſufficiat beneficium, victuris tamen, etiam confirmationis auxilium eſt neceſſarium.[c] Ita. n. coniuncta ſunt hæc duo ſacramenta; vt vnum ab altero, niſi morte præueniente ſeparari non debeat.[d]

Chriſmatis ſacramentum operatur augmentum gratiæ, h. d.

Igitur omnes fideles[e] poſt baptiſmũ[f] paracletum per manus impoſitionem, accipere debent, vt perfecte chriſtiani inueniantur. Spiritus ſanctus. n. qui ſuper aquas baptiſmi ſalutifero deſcendit[g] lapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam[h] in confirmatione robur, & augmentum præſtat ad gloriam.

Soli epiſcopi chriſmant. h. d.

Igitur omnes fideles CASVS. Quidã ob gratiã per baptiſmũ ſuſceptam putabant hoc ſacra. gratiã non conferre, ſi quidem cum eam habeat, vt præſupponitur, non videtur alio ſacramento ad ipſam conſequendam Sol tamen vt hic legimus, quia ob pugnam habendam erat neceſſarium etiam tale augmẽtũ, & obiectio in contrarium facta non obſtat, ſicuti apparet. No. 1. ſacramentum hoc conferre gratiam & augumentũ ad illam Not. ſecundo gratiam augeri, ſicuti augetur charitas. Not. tertio, hoc ſacramentum conferre perfectionis Chriſtianæ augmentum.

e Omnes fideles. Scilicet adulti, uel ſaltem alicuius capacitatis, vt inf. eo. §. prox. ar l. ut gradatim, ff. de mum. & hon. & l. 1. cum ibi no. C. de ſac. eccl. nam infantibus, vel paruulis ſufficit ſolus baptiſmus, c. quætis, de conſec. di. 4. & no. in ca. 1. de conſecr. diſt 5.

DE SACRAMENTO Chriſmatis.

Cõtinuatur hæc materia per gl. 1. ti. eius, vel dicas ſecundo quod iuxta ordinem ſacramentorum poſt baptiſmum ſequitur confirmatio, vt hic habetur in prin. vnde merito poſt tit. pced. proponitur iſte, qui diuiditur in quinque partes, in prima habetur vnio inter, & præcedens ſacramentũ: in ſecunda adnotatur effectus, in tertia miniſter, in quarta quomodo ſit conferendum, in quinta quid habeat commune cum ſacramento pced ſecunda ibi igitur, tertia ibi, vnde quarta ibi, accedent quinta ibi, illud commune.

QVamuis autem. CASVS. Quidam ſcholares volentes docti apparere, dubitauerunt, an Sacramenta baptiſmi, & cõfirmationis haberent inter ſe aliquam vnionem, putabant enim eam non dari, quia aliter non viderentur duo ſacramenta, ſed potius vnum. Solu. tamen vt hic legimus, quia vnum poſt aliud eſt conferendum, & hinc ceſſat obiectio, No hoc ſacramentũ, eſſe neceſſarium virtutis ob pugnam, vt docet glo. ubi.

f Poſt baptiſmum Sic olim hoſtia prius lauabatur in littore, & poſtea offerebatur in holocauſtũ, vt no. in c. 1 de conſec. di. 5.

g Deſcendit Conferendo aquis vim generatiuam c. nunquam, de conſec. diſt. 4. & cap. 2. de conſecr. diſt. 5.

g Innocentiam. Ad quam denotandã baptizatis ſtatim datur veſtis candida, c. accepiſti, & ca. venit, de conſe. di 4. & no. in c. 2. de conſec. di 5.

Vnde. CASVS Quidam ſacerdotes inferiores volebant hoc ſacramentum conferre ea ratione moti, quia licet eis, quod eſt plus, nempe baptizare & conſecrare per reg plus, de reg. iur in 6 Sol tamen vt hic dicitur. quia Epiſcopi cum ſint ſuperiores, debent habere aliquid plus quam inferiores

nores ſacerdotes, obiectio autem nõ tenet, ſi quidem iſta duo ſacramēta ſine reſpectu ſunt magis neceſſaria. No. epiſcopis eſſe reſeruata quæ reſpiciunt perfectionis plenitudinē, iuxta no. per doc. in c. quanto de conſue. cum ſimil.

cto ſunt adminiſtrāda, vel quia maior diſpoſitio requiritur ad perfectionem. vnde his conſideratis obiectio nil videtur cõcludere. No. 1. in ſacramentis adminiſtrandis tam actiue, quam paſſiue deſiderari etiam aliquam accidentalem diſpoſitionem. Not. 2. cauſa ſuadente licitum eſſe recedere aliquādo a can. ll. diſpoſitione ca. ius.

Vnde cum cæteras vnctiones ſimplex ſacerdos[a] vel presbyter valeat exhibere: hanc non niſi ſummus ſacerdos, hoc eſt Epiſcopus conferre debet, alioqui nulla excuſante conſuetudine[b] chriſmatio irrita habebitur, & vacua: nec inter Eccleſiaſtica ſacramenta reputabitur,[c] cum manum[d] impoſuiſſe præter Apoſtolos, quorum hodie vicem ſuſtinēt Epiſcopi, nulli alii legantur.

Ieiunis, & a ieiunio debet dari chriſma, niſi neceſſitas aliud cogat. h.d.

Accedent igitur qui legitimæ ſunt[e] ætatis ad confirmationem ieiuni, vt a ieiunis Epiſcopis ſacro chriſmate in fronte[f] deliniti p manus impoſitionem paracletum[g] recipiāt. Plane infirmis & morte periclitantib.[h] vel qualibet cauſa impeditis, nulla de ieiunio habita ratione manus imponi poterit.

In baptiſmo, confirmatione, & cathechiſmo debent patrini interuenire.

Illud commune eſt tam his qui baptizādi ſunt, quam etiam illis, qui cõfirmationis munus recipere debēt, vt aliquem in patri-

a Simplex ſacerdos, Etiam epiſcopo delegante, ſed bene delegante Papa, vt late per Docto. in ca quanto, de conſu. & p Archiepiſcopũ Floren. in 3. pat. ſummæ tit. 14. in §. de miniſtro, fac c. pſbyteris, cum ſeq. de conſec di.4.

b Conſuetudine. Ca. quanto, de cõſuet. nam præſcriptio quantumuis longiſſima requirit capacitatem in pſcribente, vt per Io. And in c.2. de præbē. & ſic limita c.1. de reſer. in 6. & l.1. §. ductus aquæ, ff. de aqua quot. & æſt. Secus eſt in competentibus ratione iuriſdictionis, vel dignitatis epiſcopalis, non autem ordinis, vt in d.cap. quanto, & in cap. accedentibus, de exceſ. præla. & in c. cum contingat. de for. compet.

e Legitimæ ſunt ætatis. Sed quæ erit ætas legitima? Quidam dicũt de 14. annis, quo tempore etiam ad minores ordines promoueri poſſunt, ca.2. diſt.77. Aliĩ dũt 25 arg. l.2. ff. da min. & no. in c. vt ieiun. de conſe. di.5. Neutra tamē ſeruari videtur in practica, cum etiam trimi, & quatrimi deferantur ad epiſcopos chriſmantes quod forte non bene fit.

f Ieiunis epiſcopis. Qđ ieiuniũ, & in aliorum ſacramentorum exhibitione ſeruandum eſt. 22 q.2.c. honeſtum, & de conſer. diſt 2. c. liquido quod tamē male videtur ſeruari, fac. capit. ut ieiuni. c. ut epiſcopi. de conſecr. d.ſt 5.

c Reputabitur Et merito, cum nullum characterem imprimat. Et ſic no. quod ordinatio & ritus Apoſtolorum circa ſacramenta habent impedire characteris impreſſionem, ut per Abb. in cap. quanto, de conſue. Sed quid ſi Romanus Pontifex prohibeat epiſcopos conferre tale ſacramentum, an valeat collatio facta poſt prohibitionem? Reſp. ut per Abb. in d.c. quanto.

d Cum manum. Ratio, ab antiqua patrum ordinatione. Eſt & alia ratio, quæ ponitur per Abba. in c. quanto, de conſuet. quia perfectio actus communiter reſeruatur ſuperiori. Vnde cum hoc ſacramentum ſit confirmatio & perfectio baptiſmi, ut hic, congruum fuit illud reſeruari ſuperioribus, fac. c. nihil, cum ibi traditis, de elect. & quod huius ſacramenti exhibitio eſt epiſcopis reſeruata, uide nouiſſime per Concil. Trid. ſeſſ. 23. circa prin. c.4.

Accedent. C A S V S. fuit dubitatum in hoc ſacramentum ieiunis, & a ieiunis, ſit conferēdum, illud enim videbatur ſatis, vt in gratia recipiatur, & conferatur, cum tribuat gratiæ augmentũ, vt habetur ſup. eo. §.1. Sol. tamen hic aliter legitur, vel ob rationem communē, quia ſancta ſancto ſunt adminiſtrāda

g In fronte Quo in loco non licet presbyteris, capitulo presbyteris, de conſecr. diſt 4 cum ſeq. & de ſignificatione locorum, & virium, quib. quis inungitur, vide in cap. nouiſſime, de conſecratione diſt.4.

h Periclitantibus. Vitanda enim mora eſt vbi periculum timetur, c. baptizati, de conſecra. diſt.5. ca. ne quod abſit, de conſect di 4. cap. de Syracuſanæ, d.ſt.28. Arg contra l. ſi debitori, ff. de iudi. & l. quod dicimus, ff. de ſolu. Sol. illud in contractibus, hic in periculo animæ, vt no. in d. cap. baptizari.

Illud cõmune, In hac parte duo docentur cõia ſecundum ibi, commune ēt, quoad primum caſus ita ad no. Quidam volebat baptizari uel chriſmari, nullo adhibito, vt vocant patrino ea præſertim ratione, quia nemo poteſt ſaluari per operam & diligentiam alterius, ſed per ſemetipſum tantum, cum virtus & vitium ſuos tantum tenēt auctores, l. ſancimus. C de pen. Solu tñ aliter hic legimus, quia patrinus conſulendo, admonendo, & quid ſimile faciendo ſummopere poteſt adiuuare: hic intelligimus qualiter ad obiectionem

Item ſi reſpondendum ſi quidem per operam alterius ſummopere quis adiuuatur ad ſalutem: Vnde not. diligentiam & curam Eccleſiæ erga ſalutem fidelium. Not. 1. partes, & patrinos teneri tali obligatione, vt doceant ſuos filios, quæ ſunt fidei.

de ſubſtantia, vt not. ſup. tit. proxi. § poſtremo. Sed fuerunt inſtituti ratione de qua in §. proxi. vbi no & fac. di. 47. §. neceſſe.

f Parentes. Cap. ſi uir. de ſpi cogna. poſſunt tamen ex neceſſitate, ut in c. ad limina. 30. q 1 & no. Ab. in d c. ſi vir.

num[a] habeant, qui eoſdē in religione Chriſtiana, & fide dominica inſtituat, & pro eis apud Deum quaſi fideiuſſor [b] exiſtat, quod & in catechiſmo[c] obſeruandum erit.

Patrini nō debēnt eſſe plures, uel non baptiZati, vel confirmati. h. d.

2 Admonendi tamen ſumus, quod nec plures [d] quemquā in baptiſmo, aut in confirmatione ſuſcipere debent: ſed vnus tantum ſiue vir, ſiue mulier, nec quemquam quiſpiā tenere, vel leuare poterit, qui ipſe baptizatus[e] non ſit, vel confirmatus.

Parentes non poſſunt eſſe patrini propriorū filiorum, nec Abbates, uel monachi alienorū, h. d.

Parentes[f] quoque proprios filios, vel abbates, [g] vel monachi[h] alienos de ſacro fonte ſuſcipere, aut in confirmatione tenere non debent.

Nec baptiſmus, nec chriſma poſſunt iterari, & vtrūq. conferri poteſt tēpore interdicti h. d.

Commune etiam illud eſt vtriuſque, qd & neutrum, vt paulo ante diximus, iterari[i] poteſt, quippe quod ambo characterem Imprimunt, [k] & quod interdicti tēpore ob imminens ex dilatione periculum vtrumq. cōferri, & pro vtroque chriſma confici poterit vt infra ſuo loco[l] latius exponemus.

a In patrinum. C. In catechiſmo. cum plurib ſeq de conſecr d. 4. & de cogni ſpir. per totum. Sed iſti patrini nō ſunt de ſubſtantia, vt no ſup. ti. prox. §. poſtremo.

b Fideiuſſor. De conſec. di. 3 capitulo uos ante & hæc eſt cauſa quare in catechiſmo, & confirmatione, quod qui non eſt Chriſtianus nō offerat puerum, cum enim noſtram fidem quis non tenet, qualiter docebit, & qualiter erit obſes pro puero? quæ ratio ceſſat i baptizante.

c In catechiſmo. Ca. in catechiſmo de conſecr. di. 4. & c. peruenit, 30. q. 1.

d Nec plures. Cā. non plures. de conſec. diſt. 4. Sed contra, capi quod aut, 30. qū. 4. Sol. maritus, & vxor pro vno reputantur, cum ſit una caro, iuxta illud. & erūt duo in carne vna, pro qua ſol. fac. 1. ca. ſi quis ex vno, di. 4. Vel dicaliter vt no. in d ca quod aūt. Sed an vnus poſſit eſſe patrinus in baptiſmo, & idem in confirmatione? Reſpo. tantum ex neceſſitate, c. in catechiſmo, de conſec. di. 4. qua ceſſante ſinguli p ſingula ſunt habendi, ita enim latius ſe extendit charitas. Sed an act[illegible]s valeat ſi idem ſæpius interueniat. Reſp. affirmatiue, quemadmodum & ſi plures patrini eidem actui interueniant cum omnib. contrahitur cognatio, ut in c. fin de ſpi. cog. in 6. & per Abba in c. contracto. eo tit. quod tamen hodie videtur correctum per Concil Trid. quod ita arctauit hanc materiam, vt vnus tantum poſſit interuenire in patrinum, & ſi plures interueniant, non contrahitur ſpiritualis cognatio, vt in ſeſſ 24 in decretis de reformatione matrimonii c. 2.

e Baptizatus non ſit. Si tamen aliter fiat, non impeditur propterea baptiſmus, cum talis in caſu baptizare poſſit, & patrinorum adhibitio non ſit

g Abbates, Capit. non licet. de conſecr. di. 4.

h Monachi. 16. q. 1 ca. placuit, & 18. qu 2. c. peruenit Idem forte in aliis regularibus ut ſup. de reg. in prin Sed contra cap. doctos, 16 q. 1. & c. omnes 30. qu. 1 Sol. ut no. in ca. non licet, de conſec. d. 4.

Commune etiā. CASVS. Quidam dubitauerunt an hoc ſacramentum poſſet reiterari vel potius debeat reiteratio prohiberi ſicut in baptiſmo? putabant enim talem reiterationem eſſe admittendam ad maius robur habendum pro uictoria in pugna conſequenda; Sol. tamen vt hic legitur, quia licet iſta duo ſacramenta quo ad neceſſitatem ſimpliciter conſideratam, conueniant, tamen cum ad ſalutem debeat quis primo admitti, de inde pro ea pugnam habere propterea ſufficiēter, prædicta ſacramenta ſemel conferuntur. Non obſ. obiectio, quia ſicut pugna eſt continua, ita illud robur ex parte ſacramenti ſemper eſt præſens. No argum. quod ob idētitatem rationis quę ſunt diuerſæ naturæ eod. iure cenſentur.

i Iterari. Cap non licet & c. rebaptizare, & cap dictum, & c. de homine, de conſec. di. 4. Sed contra, 1. q. 1. c. manus. Sol ibi agitur de manus impoſitione conſecratoria, non confirmatoria, vt ibi nota. Si tamen fuerit iterata confirmatio, mitior pæna imponitur, quam ſi fuerit iteratus baptiſmus, de quo vide per Archiep Flor. in ſua ſumma ſub tit. noſtro verſi. effectus autem.

K Imprimunt. Vt de ſacramen. §. 1.

l Suo loco. Vt infra de eccleſ. interdicto, §. penu. & fi.

DE

DE POENITENTIIS ET *remiſſionibus.*

TIT. V.

Quid ſit pænitentia. h. d.

POenitentia[a] eſt ſacramentũ, quod contritione, confeſſione, & ſatisfactione concurrentibus peccatorum operatur remiſſionem.

Pænitentia inſtituta ad finem, ad quem bapti ſmus, & confirmatio: vel pænitentia habet ſe ad baptiſmum, vt ſcapha ad nauem. h. d.

Multiplex[b] enim Dei miſericordia, ita la pſib. humanis ſubuenit, vt nõ ſolũ per baptiſmi, & confirmationis gratiã, ſed etiã per pęnitentiæ medicinam ſpes æternę vitæ reparari velit. Vnde qui dona regenerationis violauerit, proprio ſe iudicio[c] condemnantes, per ſacramentum pænitentiæ ad crimini remiſſionem, quaſi ex naufragio[d] arrepta tabula[e] ad portum peruenient.

Tres ſunt ſpecies pænitentiæ, & pænitentia ſolennis iterari non poteſt, & pænitentes ad ſacres ordines reddit inhabiles. h. d.

DE POENIT. ET REMIS.

Etſi homo habeat augmentum gratiæ ad pugnã per ſacram confirmationis, §. 1 ſup. tiiu. 1. quoniam tamen ſæpe incidit in peccata, & amittit gratiam, ad cuius recuperationem cum inſtituta ſit pænitentia, propterea poſt ti. præcedẽtem proponitur iſte, qui diuiditur in 2. partes. in 1. habetur quid ſit pænitentia, & cui ſi inſtituta, in 2. quot ſint eius ſpecies. In tertio ex quibus conſtat, in quarta ſoluuntur quædam dubia circa eam orta. ſecunda ibi, ſunt autem tertia ibi, conſtat: quarta ibi, medicos.

POenitentia eſt CASVS in hac parte ita poteſt ſignar: quidã rector volens inducere ſuos ſcolares ad recipiendũ hoc ſacramẽ multas rationes adducebat, quidam tamen ſe oppoſuerunt tacite dicentes ipſum non eſſe neceſſarium, cum eorum iudicio ad victoriam conſequẽdam in pugna de peccato etiam commiſſo ſit ſatis; habere de ſacramen confirmation §. ſi ſup. tit. 1. unde fuit quæſitum quid iuris, So ut hic legimus quia hoc ſacramentum eſt datum ad reſurgendum ſi homo eſſe lapſus propter peccatum, cum per ſe ipſum reſurgere nequeat, illud uero in obiectione adductum cum ſit ad pugnandum ob cauſæ diuerſitatem non concludit. Inde no. primo pænitentiam præſuppoſito peccato actuali eſſe ita neceſſariam ſicut & baptiſmum. Not 2, pænitentiam eſſe ſecundam naufragii tabulam, quia eſt inſtituta cõtra peccatum actuale.

a PAenitentia Multę ponuntur pænitentiæ definitione, ſeu deſcriptiones, nã pręter hanc alia ponitur in capit. ecce. §. ſi de pæn. diſt. 1. alia in cap. pænitentia. de pænit. diſt. 3 Plures ponit Hoſt. in Sum eo. aliam Magiſter Sententiarum, li. 2. diſt. 13 de quib. per Archiep Flor in ſua ſumma, eode. tit. et per Nico Plo in ſuo tractatu, de ſacram. in princip. quartæ partis, ſed & hæc ſatis rem ipſam demonſtrat licet forte regulis logicorum ea amuſim non reſpondeat.

b Multiplex Ideſt multipliciter ſubueniens, facit c. multiplex, de pæni. diſt. 1.

c Iudicio. Ideſt, proprio motu, vl c non poteſt. ca. ecce. c. porro, & ca. facilius, de pænit. diſti. 1. non quod pænitentes ipſimet iniungant pænitẽtiam quis ſi ita intelligatur, fruſtra claues eſſent datæ ſacerdotibus; vt de pæn. diſt inſt. ſecũda, §. alii & ca. agite.

d Naufragio Scilicet peccatorum.

e Tabula. Duæ sũt tabulæ Prima eſt baptiſmus, vbi purgatur uetus homo & nouus induitur, ut in capitulo deinde. di. 27. Secunda eſt pænitentia, qua lapſi poſt baptiſmum per pænitentiam reſurgimus c. ſecunda, vbi etiam no. de pæn. diſt. 1. Alii quod prima tabula eſt nauis; ſecunda eſt ſchapa, qua naufragij periculum euitatur.

CASVS. in tot. hac parte ita figurari poteſt. Quidã ad pęnitentiam venientes modo priuatim modo publice, & modo ſolenniter admittebantur, quod non uidebatur conuenienter factũ, quia cum gratia reſtituatur tñ a Deo, ppterea tñ coram eo videbatur ſatis pænitere, accedit etiam quod Eccleſia non iudicat de occultis. ca. ſicut. de ſimo. & ideo per actus exteriores non oportet vt gratia reſtituatur Sol. hic aliter facta fuit, & ratio eſt, quia cum pænitentia reſpiciat pctm. § 1. ſupra, eo ſequitur quod ſicut peccatum aliquando eſt occultum aliquando publicum tantum, & aliquando non tantum publicum, ſed etiam maxime graue, ita pænitẽtia debet eſſe eiuſdem qualitatis, arg. c 1. eo. licet autem gratia, reſtituatur tantum a Deo, quoniam tamen peccator reconciliari debet aliquando Deo tantum, & aliquando Eccleſiæ quoque, cui cum reconciliari debeat ſecundum qualitatem delicti propterea diuerſa introducta fuit ſpecies pænitentiæ & ideo ceſſant obiectiones. In contrarium factæ Vnde no. cauſam diſtinctionis de pænitentia. quæ eſt ut dixi peccati peccatori ſue reconciliationis diuerſa qualitas, quæ ppterea diuerſũ quoque pro-

producit effectum Not. 2. argumentum eccleſiam non cognoſcere occulta, ut etiam dicit tex. in ca. ſi cut, cum ſeq de ſimon.

a Tres ſpecies. De quibus per Abb. in cap. 1. ep. & per Nic. Plo. in tract. de ſacram c. 2. in 4. par. & per Arch Floren. in titu. de pęn. verſ. de partibus, & per Hoſt. in Summa, eod. verſ. his præliba tis.

26 q. 6. c. ſi. Aut eſt graue, ſed non generat ſcandalum, & tunc aut eſt occultum, & tunc non imponetur pœnitentia neque ſolemnis, neque publica ſiue delinquens ſit clericus, ſiue ſit laicus d. c. in ca pite, & per Abb. in ca. 1. de pœnit. & remiſ. Aut eſt publicum, ſed nō ſcandaloſum, & tunc imponenda erit penitentia publica, ſed non ſolennis, d. c. fin. iuncto d. c. 1. & ita firmat Ab. in c. quæſitum de pœni. & remiſ. Et uide de hoc per Conc. Tridē. ſeſ. 24. in decretis reformationis, c. 8.

Sunt autē pœnitentiæ tres [a] ſpecies. Quædam enim eſt ſolennis quædam publica, quædam priuata. Solennis eſt, quam propter maiora, [b] ſcelera Epiſcopus [c] in capite ieiunij ſeruata certa rerum ſerie [d] delinquentibus ſolet imponere quæ quidem ne Eccleſiæ uileſcat, [e] auctoritas, iterari non debet. Et tales pœnitentes ad ſacros ordines, vt ſupra expoſuimus, [f] inhabiles reddit, quippe [g] q̄ nec aliter poteſt ſacerdotibus imponi, quàm ſi prius cæleſtis militiæ cingulo exuti [h] fuerint.

Publica delicta, publica pœnitentia lui debent, h. d.

Publica pænitentia eſt, quæ publice nulla ſeruata iuris ſolennitate [i] peragenda iniungitur: qualis eſt peregrinatio, certi habitus delatio & his ſimilis. Cum. n. manifeſta peccata non ſunt [k] occulta correctione purganda, recte conſtitutum eſt, vt qui publice peccando proximo [l] ſuo ſcandalum præbuerint, publicam etiam pœnitentiam a proprijs ſibi ſacerdotibus impoſitam peragentes, emendationis exemplum præbeant. [m]

Solennis, & publica pœnitentia non conuertuntur, h. d.

Apparet itaque ex his, quod licet omnis ſolennis pęnitentia publica ſit, non tamen omnis publica eſt ſolennis. [n]

Vnuſquiſque ſemel in anno debet confiteri, & Euchariſtiam ſumere, niſi de conſilio ſacerdotis abſtineat, h. d.

Priuata, aut ſecreta pœnitentia eſt, quæ in occulto Deo fit, & ſacerdoti. [o] Statutum eſt enim generali Concilio [p] vt omnis fidelis, quam primum ſapere [q] cæperit, om

b Maiora ſcelera. Et vulgata. Quæ autem ſint hęc, hſ in c. at ſi clerici; §. 2. de iudi.

c Epiſcopus. Non autem inferiores.

d Serie. De qua in capit. in capite diſt. 50.

e Vileſcat. Cum frequentia, & iteratio cōtemptum pariant, l. obſeruādum, ff. de off. præſid.

f Expoſuimus, §. pœnitentes, ſupra qui promou. non poſſ.

g Quippe quæ Bona rō, nam ſi fabricatum deſtruit, multo fortius impedit fabricādum arg. l. patre furioſo, ff. de his, q ſūt ſui, vel alie. iu.

h Exuti. Ca. cōfirmandum. diſt. 50. & 1 c. ſacerdos, de pæn. d. 6.

i Solennitate. De qua habetur in c. in capite, d. 50.

k Non ſint. Vt c. plurimos. d. 72. ca. ſi illud. di. 45. fac. 2. q. 1. c. ſi peccauerit & l. nihil ff de re iu. & per Ab. in cap. 1. eod.

l Proximo ſup. Scilicet homini Chriſtiano, qui ꝓprie uidetur dici poſſe proximus. Sed & de īfideli erit hoc intelligendum, ſi peccatum, quod ſcandalum induxit, conſiſtat in præuaricatione legis naturalis, per ea quæ not. Ab. & Doct. in c. nouit, de iudic. in 3. not.

m Præbeant. Dic ergo, quod aut delictum eſt graue, & ſcandalizans totam urbem, & tunc illa co imponitur, pœnitentia ſolennis, quæ & publica eſt, ut ſtatim dicitur capit. in capite, diſtinct. 50. &

n Solennis. Cum in ſimplici publica non ſeruentur, quæ ponuntur in c. in capite. diſ. 50. Et de hac uide q̄ citantur, ſupra in proxim. §. in 1. notul.

o Sacerdoti. Tanquā. Deo, vel Dei miniſtro.

p Concilio. Cap. omnis, eo.

q Sapere. Sunt autem annorum diſcretionis tres gradus, ſecūdū Hoſt. & Abb. in cap. omnis, eod. Primus cum quis eſt doli capax & hic ſufficit, ad confeſſionem, & ſolet, hoc contingere in ſeptennio uel poſt c. 1. & ca. 2. de delict. puer. & l. 1. Co. ſi aduer. delict. l. 3. C. ſi mi. ſe mai. dixe. Fac. cap. cos, de conſe. diſ. 4. & l. 1. C. de fal. mo. & c. litteras, & quod ibi no. de deſpon. impu. Secundus gradus eſt pubertas, & hic requiritur ad matrimoniū & religionis ingreſſum c. de deſpon. impub. c. 1. de reg. iur. in 6. Tertius eſt exacta adoleſcentia, ut l. 1. ff. de minor. & hic ſeruatur quo ad bonorum adminiſtrationem. Obſeruantia tamē videtur habere, quod quo ad confeſſionem ſeruetur primus gradus, quo ad Euchariſtiam ſecundus, & hoc forte non eſt malum, ſecundum Abb. in d. ca. omnis propter reuerentiam tanti ſacramenti.

Omnis

nia[a] ſua[b] peccata proprio ſacerdoti[c] confiteatur, & iniunctam ſibi pænitentiã propriis viribus[d] adimplere ſtudeat, ſuſcipiens reuerenter ad minus[e] ſingulis annis in paſchate[f] Euchariſtię ſacramentum, niſi forte de ſacerdotis[g] conſilio ex cauſa duxerit abſtinẽdum alioqui, & viuens ab ingreſſu Eccleſię arcebitur,[h] & moriens Chriſtiana carebit ſepultura.[i]

Pænitentia conſtat contritione, confeſſione, & ſatisfactione. h.d.

Conſtat[k] igitur pœnitentiæ ſacramẽtum tribus partibus, contritione cordis, cõfeſſione oris, & operis ſatisfactione. Contritio[l] nihil aliud eſt, quã dolor pro peccatis voluntarie aſſumptus cum propoſito confitendi, & ſatisfaciendi. Confeſſio[m] vt Aug. placet, eſt per quã morbus latens ſpe veniæ aperitur: vel confeſſio eſt canonica[n] peccatorũ coram proprio ſacerdote facta declaratio.

a Omnia. Bene omnia, quia confeſſio non dẽt fieri per partes, confitendo vni ſacerdoti partẽ peccatorũ, alteri aliam partem: ſed omnia vni ſunt cõfitenda, alias confeſſio parũ prodeſſet ut per Ab. in c. omnis, eo in ptin imo debet nõ ſolum vni omnia cõfiteri: ſed etiam eodẽ cõtextu ſi recordetur vt per Ab in c. ex parte de offi. ordinarii.

b Sua. Non autem aliena. Et facit cõtra mulieres impudicas, reuelãtes etiam participes, & hoc verum, niſi propriũ peccatũ non poſſet bene detegi abſque participib. Vt puta, ſi concubuit cũ matre, ſorore. Nã hæ circunſtãtiæ cum aggrauent peccatum ſunt manifeſtanda, fac. de pæ. diſt. n. 5. in pri. & per Doc. in c. omnia, eod.

c Proprio ſacerdoti. Sed quis eſt proprius ſacerdos? Reſp. presbyter parochialis, epiſcopus, eius vicarius generalis Legatus prouinciæ, & ipſius pænitentiarius: Archypresbyter, vt per Abb. in c. omnia, eod. & no. in c. 2. eo in 6. & in c. 2. de offic. leg. in 6.

d Propriis viribus. Cap pænitentia, de pæn di. 3. & c. omnis eo. Poſſet tamen pater adimplere per filium cum cenſeantur vna perſona 35. q. 3. §. hac auctoritate, & no. in d. c. pęnitentia, & per Tiraqu. in l. ſi vnquam, in præfat. nu. 15. C. de reuoc. dona. quod forte & in extraneis poſſet admitti vt gente neceſſitate.

e Ad minus. Melius tamen eſſet ſæpius, quod olim fiebat, vt infra tit. prox in prin & in capi & ſi frequentius. de conſec. d. 2. & quod hic dr, habet locum in laicis, de religioſis dic ut in clem. ne in agro §. ſane de ſtatu reg.

f In Paſchate. Facit contra eos, qui ſuſcipiunt ſacramentũ in dies Iouis ſancti de quo narrat Abb. in c. o[mn]is eod vidiſſe ſe inter valentes Theologos magnam quæſtionem, & ſe fuiſſe ſuper hoc conſultum, qui reſpondit, vt ibi per eum.

g Sacerdotis. Scilicet proprii, ſecundum Ab quod multi male aduertunt, c. omnis, eodem vnde ſumitur.

h Arcebitur. Nota caſum, in quo non excommunicatus arcetur ab ingreſſu Eccleſiæ. & non otioſe dicit, arcebitur, quod verbum denotat uiolentiã: quia & brachium ſæculare ad talen arcendũ inuocari poterit, c. 1. de offi. ord & 23 q 5 c. adminiſtratores.

i Sepultura. Hoc eſt contra regulam illam. Cui communicamus viuo, cõmunicamus & mortuo, Fal. Etiam in alio caſu, 23. q. 5. c. placuit, & ca. monachi, de ſtatu monac. & c. 1. de torneamentis, & cap. quia in omnibus, de vſur. & capi. ſuper eo de rapt.

Conſtat igitur. Hæc pars diuiditur in duas particulas, in prima recẽſentur partes iſtius ſacramenti, in ſecunda explicãtur ſecunda ibi, contritio, quoad primũ caſus non figuratur, nota, tamen cãm diſtinctionis ſi quidem hoc ſacramentum conſideratur ex parte pænitentis tãtũ, & hinc datur contritio, aut in habitudine ad ſacerdotem, & ſic talis reſpectus vel incipit a pænitente & tẽdit in ſacerdotem & hinc oritur confeſſio aut ecõtra à ſacerdote in pænitentẽ, & inde datur ſatisfactio.

k Conſtat. Fac de pœnit diſtin. 3. c. perfecta, & de pænit. diſtin. c. 5. alii & §. ex his.

Contritio. Hæc pars ſubdiuiditur in tres particulas, in prima deſcribitur contritio in ſecunda explicatur confeſſio: in tertia declaratur ſatisfactio, ſecunda ibi, confeſſio, tertia ibi ſed nec contritio, quoad primum caſus non figuratur, no. tamẽ quod ſicut peccatum committitur voluntate ita eius culpa tollitur oppoſitum voluntate, licet quoque requiratur ob gratiam, quæ inde eſt conferenda.

l Contritio. De hoc late per Archiepiſcopũ Florentinum in ſumma in tit. de contritione Plo. in tractatu de ſacram in 4 par. cap a. Hoſt in ſumma, eod. §. quot & quibus in verſ. prima igitur, quibus locis habetur, quid contritio ab attritione differat.

Confeſſio. Hæc pars diuiditur in duas particulas: in prima definitur confeſſio, in ſecunda ea explicatur, ſecunda ibi, quod autem, quoad primum caſus non figuratur, nu. tamen arg. q. remedia tam ſpiritualia, quam corporalia nequeunt defectibus noſtris applicari, niſi prius ipſi cognoſcantur. No. 2 arg. quo confeſſio fori poli differt a confeſſione fori ſoli.

m Confeſſio. De his deſcriptionibus per Plo. in tractatu de ſacramentis in 4. parte c. 3 & per Archiepiſcopum Florentinum in ſumma in titu. de confeſſ.

n Canonica. Sed an ſit canonica, ſi quis velit per nun-

Tribus caſibus poteſt quis confiteri non proprio ſacerdoti ſi obtineat licentia ad eodem, vel ob Epiſcopo, vel confiteatur fratribus habentibus generalem poteſtatem audiendi confeſſiones. h.d.

Quod autē dicitur, Corā proprio ſacerdote, ita demum obtinet, ſi nulla legitima[a] cauſa ſubſit eius declinandi iudiciū. Cæterum ſi quis, vel proprii ſacerdotis imperitiam [b] vereatur, vel alias eius vitā, & mores ſuſpectos habeat, & propterea alieno ſacerdoti[c] cōfiteri voluerit, licentiam prius poſtulet, & obtineat[d] a proprio. cū aliter illum alienus, quacunque ſuffragante conſuetudine,[e] nō poſſit abſoluere vel legare.[f]

Confeſſus habētibus generalem autoritatem audiēdi cōfeſſiones conſequitur abſolutionem h.d.

Si quis tamen regularibus generalē audiēdi cōfeſſiones poteſtatem habentibus:[g] & locorum ordinariis præſentatis, & ab iiſdē approbatis cōfeſſus fuerit, Pariſiēſis Doctoris[h] reiecta ſententia, nō magis eadem peccata tenebitur iterū confiteri, quam ſi ea proprio ſacerdoti iuxta generalis concilii diſpoſitionē confeſſus fuiſſet.

Epiſcopus poteſt ſuo ſubdito concedere licentiam eligendi confeſſorem. h.d.

Epiſcopus[i] quoque ſubdito ſuo, vt quem

nuncium vel epiſtolam confiteri, & videtur 30. q. 5 c qualis. Tu dic contra c. quem Pœnitet, de pænit. diſt. 5 Et hic eſt vnus de caſibus in quo oō poteſt quis p aliom qđ pōt per ſeipſum fac. l. inter artifices ff. de ſol. Nec obſt. cōtrarium, quia non dicitur ibi, quod in ſcriptis confeſſio recipiať: ſed ꝙ accepta ī ſcripturā religanť, ne mandētur obliuioni.

Ioā. Bapt. Quod aūt. CASVS. in tota hac parte ita figorať. quidā pænitentes non certo, & proprio ſacerdoti, ſed cui magis placebat, volebant peccata ſua confiteri & lō de epi poteſtate non curabāt & aliqñ ēt laicis confitebanť: ſacerdotes āt confeſſione audita, ipſam reuelabant, & a quolibet caſu indifferenter abſoluere volebant, vnde quæſitum fuit quid iuris, ſiquidē in fauorem pænitentiū, & ſacerdotis facit ſūmopere poteſtas ordinis. q̃ recipiunt ſacerdotes ī eorū promotione ad ſacerdotium a Deo Solū tamen eſt tenenda quā in hac parte legimus, & rō eſt, quia in adminiſtratione iſtius ſacramenti pnīæ requiritur, tam poteſtas ordinis, q̃ iuriſdictionis, iuxta no. in cap. omnis eod Docet Caiet in 1. tom. opuſc. tract. 7. & hinc cognoſcimus obiectionem ceſſare, cum in collatione ordinis prædicti nō ſemp vtraq; poteſt a a confeſſor No. forum pænitētiæ ſimile eſſe cum foro exteriori. quia ſicut in vno datur iudex proprius, ita & in alio; & ideo ſæpe tenet argumētum ab vno ad aliud.

a Legitima cauſa. Puta ſi plebanus ſit hereticus ſollicitator ad malum, pronus ad reuelandum. De quibus cau per Plou. io trac. de ſacra. in quarta parte, cap 10.

b Imperitiam. Quo caſu ſecundum quoſdā pœnitens, nō teneť petere licentiā a proprio ſacerdote, cum ſ habeat à iure, vt no. in c. ſi de pœn. diſ. 6 Sed id vř expreſſe contra c. omnis, §. pars autem, eo. & contra hanc litteram, quæ inde ſumitur.

c Alieno ſacerdoti. Executionem ſcilicet habeo et ob ea, quæ no. in c. omnis eo. alias non pōt habere locū prorogatio, vt ibi per Abb niſi p proprius ſacerdos alii committeret ꝙ aud retinere n. oon requiritur, quid libeat executione n, fac, not. per Ab. in c. ſi. de offi. ord.

d Obtineat Quod ſi ille malitioſe recuſet? Videē quod poſſit ire ad aliū c. licet, de regul. vel ibit ad ſuperiorē, ſi poteſt, vt illum compellat. vel ſuperior ipſe dabit licētiā. arg. ca. nullus, de iure pat & no. in c. omnis, eo.

e Conſuetūdine, c. ſi epiſcopus. eo. in 6 Eſſet n. hæc conſuetudo eccleſiis oneroſa, vnde non valet, ca. a de cōſue. & ex ea infringereť neruos eccleſiaſticæ diſciplinæ, c. cū venerabilis, de cōſuet. eſſet ēt hoc cōtra obediētiam principis pſcribere, c. mer... & in c. tū non liceat, de præſcri. Et hoc forte etiā procederet in Imperatore, q ſubeſt ſuo parocho, vt p Abb in c. nouit, de iudic. & in regib. vt per Abb. in c oēs, de maio. & obed. Quid de monialibus? Reſpondeo, vt p Ab. in ca. 2. de capel. monac.

f Ligare. Cap. qđ autem, ſupra eod. & 9 q 2. c. 1. & 2. & de paroc. c. nullus Et ideo dixit, ligare. quia cuicūque volo poſſum confiteri peccata mea, petendo ſalubre conſiliom animæ. Sed ille non poteſt ligare vel abſoluere, vt in c. ſi epiſcopus, eo. in 6. Sed an ſacerdos non proprius teneať credere & qui dicet ſe licentiam habuiſſe a proprio? Reſpondeo affirmatiue. arg. no. in c. ſi. de pænit. d. 6. not. in clem. 1. de princ. in glo. quarta. Nec. n. præſumendum eſt, mentiri eum, qui ſtatim vult cōfiteri.

g Habentibus. De qua poteſtate apparet. in cle. 2. verſ. ſtatuimus, de ſepul. vel apparebit ex propriis priuilegiis.

h Doctoris. Id eſt, Ioannis de Poliaco, cuius ſententiæ reprobatio tanq̃ hæreticæ hř in extrauag. commu. in tit de hæreticis incip. Vas electionis. Quidam tamen dicunt, quod non ſufficit priuilegium, niſi etiam concurrat licentia proprii ſacerdotis, quod tamen communiter non tenetur ſecundum Abb. in c. omnis, eod.

i Epiſcopus quoque Non ſolum parochialis ſacerdos, vt habetur in cap. ſi epiſcopus, eod. in 6. & ibi

ibi tenditur.& in clem.religioſis,de priu. ſuſcipere debeat ignominioſam ſucceſſionem, ca. ſacerdos,de pæni. di.6. Sol.illud iure veteri, hoc nouo,vt not.in c.omnis co.licetq̃uidã dicant vtramque pænam imponendam,quod non videtur verum, arg. l.1 §C de fur. de L vbi repugnantia, ff de re iud.

uis idoneum ſibi deligat cõfeſſorem facultatẽ concedere poterit. Cum non minoris[a] eſſe debeat efficaciæ ab Epiſcopo obtenta licentia,quam a parochiali ſacerdote.

Neceſſitas facit affectum reputari pro effectu. hoc dicit.

Sed & ſi pęnitendi vrgeat neceſſitas,[b] nec deſiderandi locus,aut tempus proprium ſacerdotem offerat,& ſi is cui quis confitetur ſoluendi nullam poteſtatem habeat, tanta tamẽ eſt vis cõfeſſionis,vt dignus fiat venia ex deſiderio ſacerdotis,q proximo ſuo criminis turpitudinem confiteri nõ refugit. Votum[c] enim pro opere reputatur, cum operis perficiendi facultas deeſt.

In perpetuum eſt in monaſterium detrudẽdus qui reuelat confeſſionem,h.d.

Sed ſiue proprius ſacerdos, ſiue alius pęnitẽtiã audiat,cauebit omnino,ne aut verbo,aut alio quouis [d] modo cõfitentẽ ꝓdat. Quoniam qui peccatũ in pænitentiali iudicio ſibi detectũ reuelare auſus fuerit, non ſolum a ſacerdotali officio deponẽdus erit, verũ ẽt ad agendam perpetuã pænitentiam in arctum monaſterium detrudendus.[e]

Sacerdos non debet quem abſoluere,de caſibus reſeruatis Papæ,uel Epiſcopo.h.d.

Illud etiam animaduertere ſacerdotem oportet,ne quẽ,ſ.ab his criminibus abſoluẽdo liberare tentet,quorũ abſolutio, apoſtolico aut proprio ordinario eſt reſeruata[f] vt puta ſi pænitens clericũ enormiter læſerit[g] Eccleſiã combuſſerit,vel fregerit,[h] falſũ[i] commiſerit, Cardinalem,[k] vel Epiſcopũ[l] inſecutus fuerit,cũ moniali rem habuerit, & in aliis caſibus.[m]

in generali conceſſione non veniunt ea quæ qs non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus,h.d.

De eo tamen q̃ſitum[n] eſt, ſi E p̃s ſubdito ſuo conceſſerit, vt ſibi poſſit idoneũ[o] eligere confeſſorẽ,an tũc ille, quẽ is elegerit ĩ ca

a Minoris Immo maiores: cũ enim parochus ſubſit.
b Neceſſitas Con cor.ca cum pænitet,verſi.tanta, de pæn.diſt 1. & ca. qui vult, de pęni. diſt.6 c ſanctum, de conſe.diſt.4 facit no.in ca ſi Epiſcopus,in fi. eo.in 6.& in c. paſtoralis,de offi. ordi.§. 1. vbi Abb.& idẽ in ca.1.de his qui fil occi.& in capi. Deus,eo.& io c.2. de furtis, vbi de magna vi contritionis, & nouiſſime per Conci.Triden ſeſſ 14.capitu.4.
c Votum enim. Sic in ca. quis aliquando,verſi. votum enim,de pænit.di 1.
d Quouis modo. Sed quid ſi ſacerdos indigeat prudentiori conſilio? Reſpoo. debet illud requirere ſine expreſſione perſonę,ca. omnis,eod. Quid ſi Epiſcopus excõmunicat omnes huius criminis conſcios, ac confeſſor debeat reuelare? Reſp. vt not.in cap. ſacratos,de pæn.diſt 6. Et eſt differentia, utrum quis quid ſciat in pænitentia, an in confeſſione. Nam ſi quis ſciat in pænitentia extra confeſſionem adductus in teſtem debet reuelare,ſecus ſit in confeſſione ſciat, quia poteſt libere iurare ſe neſcire, vt per Abb in ca. ſacerdos, de of.ordin. de pluribus ſimilibus qq.vide per Abb.in c.omnis.eo.
e Detrudendus. Immo videtur,ꝙ

f Reſeruata. Nemo.n. debet ſuos terminos trãſgredi,ca. 1 cum concordantiis ibi alleg.de ſepul.& de huiuſmodi reſeruationibus idẽ nouiſſime per Con. Triden ſeſſ.14.capit.7.
g Læſerit. Vt ca. ſi quis ſuadente diabolo,17 q 4.c. ſi quis in clericos, de ſent excomm. excipiuntur tamen multi caſus, vt ibi not & infra de ſen excommu. per tot.
h Fregerit. Quo caſu poſtquam delinquens fuit denunciatus,non poteſt ab alio abſolui quam a Papa, ante poteſt ẽt ab Epõ, nab. in c. conqueſti, & in c.tua,de ſent. exc.
i Falſum. Habetur in c.dura,§. ſi. de falſ.
C Cardinalem. Cap fæl cis,de pæni. in 6
l Epiſcopum Ca. ſi quis, de pænit. in 6.
m Caſibus. De quibus not in c.ſi Epiſcopus,eod.in 6. & per Nic. Plo. Intract de ſacram. in 4.par. cap.5. & c.6
n Quæſitum.Ca. ſi epiſcopus,eo in 6.vnde ſumitur.
o Idoneum Qui ſciat ſoluere & ligare, c. quem pænitet,de.pęn.diſt. 1.v.ſi.

g.verſ.quare,& c.qui vult,de pæn.diſt.6.& ca.ſanctum eſt,in prin de conſ.diſt. .c.omn a,eo.

a In generali.Cap ſi de offi vica. in 6 cap in generali,de re iu,in 6 in c.frater. 16,qu.1 l ſi.C quæ res pign.c bl poſ vide per Fal.in.ca ſi.de offic.ordi.Et

detari & terminare,& ſi in canone certa ſit. vt per Abb.in c a.de emp.& vend & in c.Deus,eo& ca. menſuram,de pæni diſt.1.non debet tamen de facili recedere,ut per Abb in d.ca a.Sed hic dicitur, utrum intelligatur de interiori,an exteriori pænitentia Reſpond.vt

ſibus qui iidẽ Epiſcopo ſpecialiter reſeruã tur abſoluendi habeat facultatem: & cũ in generali[a] conceſſionem illa minime veniat quæ nõ eſſet euis veriſimiliter in ſpecie cõceſſurus, reſpponſum eſt, electũ hunc huiuſmodi non habere poteſtatem.

p Contritio, & confeſſio ſine ſatisfactione parũ roficiunt. h.d.

Sed nec contritio[b] multum[c] ꝓficiet, nec cõfeſſio, niſi ambab. adiuncta fuerit ſatisfactio, quæ nihil aliud[d] eſt, quam quædã iniuriæ illatæ cõpenſatio. Nullus[e] enim delictorum accepit veniã, niſi (nulla neſſitate fuerit impeditus) qualẽcunq. et ſi longe minorem, quam debet pænam ſoluerit.[f] Nec ſufficit mores in melius commuttare, & a præteritis malis recedere, niſi etiã de his, quæ facta ſunt, Deo ſatisficat per contriti cordis ſacrificium, corperantibus elemoſynis[g] orationibus, et ieiuniis.[h]

Medici, qui ægros ad pænitentiam non inducunt ſunt ab Eccleſiæ ingreſſu arcendi. h.d.

Medicos etiam admonere oportet, vt cũ eos ad infirmos vocari cõtigerit ipſoante oĩa[i] moueã., & inducãt[k] vt medicos vocent

de his caſibus Epiſcopo reſeruatis an poſſit vicarios aliquid decernere, uide per concilium Triden. in ſeſſ. 24. c.5.

Sed nec. CASVS Quidam germani eũ haberent de peccatis contritionẽ, & ſacerdoti fuiſſent canonice confeſſi, nolebant tamen ſatisfacere prout a ſacerdote erat eis impoſitum ſi quidem dicebant ipſi. ſi peccata gratis ſunt remiſſa, nulla alia requiritur ſatisfactio, ſi vero nõ gratis, ergo de rigore iuſtitiæ debebant remitti, vnde fuit quæſitum quid iuris. Sol vt hic legimus quia cum peccatores peccent etiã cõtra iuſtitiam debent quoq huic uirtuti ſatisfacere ca nullus, de pæn. diſt. 1. vnde quamuis peccata remittãtur gratis, tamen etiam iuſtitiæ eſt ſatis faciendum licet non reddatur æquale debitum, vnde cum obiectio videatur inde ceſſare, non requiritur alia ſol Nota arg quod commiſſa contra iuſtitiã, non remmittũtur niſi accedente ſatisfactione, ꝓp quã licet ſemper reddatur debitũ cui debetur, non tamen ſemper æquale, ſed aliquãdo inæquale.

b Contritio Incipit nunc dicere de tertia parte pænitentiæ, ſcilicet di ſatisfactione.

c Multum cum nihil credatur actum, cum aliquid ſupereſt agendum. l ſi.C. ad Sylla

d Nihil aliud eſt Deſcriptio ex mente S.Tho ſuper 4 diſt 15.q 1.a qui addit & hæc verba, Secũdũ iuſtitiæ æqualitatẽ vel quantitatem, Aliam ponit P t de Palu aliam Anſe.de q uib per Archiepiſ Flor. in tit. de ſatiſfacione, & per Ni. Plo. in trac de ſacra. in parte c.7 Aliter etiam definitur in c ſatisfactio, de pæn d.3 et quæratur § quod autem d.d.

e Nullos enim. Capitu. nullus, de pæni. diſt 1 vnde ſumitur, & hoc intelige quantum ad eccleſiam

f Pænã ſoluerit. Quã pænam poteſt ſacerdos mo-

tentia Reſpond. vt not. in cap. tu multus, de pæni. diſt. 1.

g Eleemoſynis: Ad quæ etiam citra pænitentiã aliquã vel ſatisfactionem tenemur pauperibus, & infantes multi licet paupe res non habeant aliquam actionem cõtra diuites ad vi ctualia cõicanda, poſſint tamen implorare officiũ iudicis, ut eos cõpellãt, e ſicut, vbi etiã no. diſ 47. & pAb. ĩ c. i de emp. & uend

h Ieiuniis. Ca nõ ſufficit. de pæ. d. 1. unde ſumitor.

Medicos In hac parte tria ſoluuntur dubia, ſm ibi ſi quia tertium ibi, nec infirmia, quo ad primum. CASVS. Quidã medicus non curauit ægrotũ prius mederi medicina ſpũali, unde fuit dubitatũ an poſſet p pen ab ingreſſu Eccleſiæ arceri, & quamuis negatiue uidebatur reſpondendũ, quia ob culpã alterius nemo debet grauari, cum tantũ ſuos teneat auctores, l ſancimus, C. de pænis. Solutio tamen hic aliter habetur, quoniã Eccleſia nihil voluit omittere pro ſalute fidelium, & ſic etiã medicos voluit ad id obligare, quod nouella conſtitutione Pii Quinti eſt innouatum, & paſſim receptum, & propterea ceſſat obiectio. Nota primo homines indoci ad ſalutem aliquando indirecte. Nota ſecundo, argum quod infideles non poſſunt eſſe medici fidelium.

Ante omnia nimirũ cũ anima ſit corpore longe pretioſior. 1 a q. 1. c. pręcipimus, & 24. q 3. cap. ſi habes, & l. ſancimus. C de ſacr. Eccl. ideo prius conſulendum animæ quam corpori. arg. c. ubi periculũ, de ele in 6. & di. 42. c. quieſcamus, & c ſi 7. qu 7. & l. 2. §. 2. de Carb. edi Item quod dicit ante omnia, exponit Hoſt Antequã curam corporis medicus aggrediatur, aut de ſalario paciſcatur quod non improbat. Abb. In c. cum infirmitas, eo unde ſumitur.

K Inducant. Intellige hæc verba cum effectu Nec

enim

enim ſufficit medicum leuiter mouere, niſi & cum effectu ægrotum inducat ad uocandum ſacerdotẽ, vt traditur in c.cum firmitas.eo.

a Animarum.i.ſacerdotes.Sicut enim homo conſtat anima & corpore, ita habet medicum animæ, & corporis.

6 c.is qui.

ANT. TIM. Quod dicitur hic,& in ſummario de promptum eſt ex d.c.is qui.26.q 6.in quo videtur eſſe quædam duriora. Vide quod ibi diſponitur per Conc.Trid.ſeſſ 14. de pæn.c.9.

rum[a] Vt poſtquam fuerit ægrotanti de ſpirituali ſalute prouiſum,ad corporalis medicinæ remedium ſalubrius[b] procedatur. Si quis autem medicorum ſecus fecerit ab ecclesiæ ingreſſu arcebitur,[c] donec pro tranſgreſſione huiuſmodi ſatisfecerit.[d]

Qui habuit propoſitum confitendi poteſt abſolui, ſi ſaeuitia morbi non poſſet confiteri h.d.

Si quis autem infirmitate conſtitutus pænitẽtiam petierit,& dum ad eum inuitatus ſacerdos properat,morbo oppreſſus obmutuerit,vel in phreneſim conuerſus fuerit & pænitentiam[e] moriturus, & permanus impoſitionem reconciliationem[f] accipere poterit.

Deputatis vltimo ſupplicio ſacramentũ pænitentia,& Euchariſtię non negatur. h.d.

Nec infirmis ſolũ ſed etiã vltore gladio morituris in hac parte iura[g] ſubueniunt,cũ vltimo damnatis ſupplicio pænitẽtię ſacramentũ,ſi petant,[h] non ſolũ negari non debeat,verum etiã ſint cenſura[i] eccleſiaſtica ab ordinariis locorum coercendi,qui cumque aduerſarentur,quo minus id conſequãtur:quod ipſum & de Euchariſtia quoq. intelligendum erit.Cũ quibuſcunq. pænitentia non negetur,viaticũ quoque quod vere

b Salubrius Cum infirmitas corporis nonnunquam ex peccato procedat, ca.cum infirmitas eo.Obuenit etiam infirmitas corporis,& ex aliis,quinque cauſis, ut per Abb d.loco.

c Arcebitur. Per ſolm, non ipſo iure, habetur in cap. in pænis, de re. iu. in 6 in ca.quiſquis de elect.le.in criminali, C.de iur. om. iud. Sed cum nullo modo ſeruetur quod hic dicitur, quæritũ an hæc diſpoſitio, vel eius effectus ſit ipſo iure ſublatus.Reſpo. negatur ſm Hoſt. cũ conſuetudo iuri non pr̃iudicet niſi ſit rõnabilis, ut ſupra de iu.na con ſuet.& conſt.§.ſed hæc de ea,cum ibi not.eſt tamen hoc conſtitutione Pii V. innouatum & paſſim receptum.

d Satisfecerit. Ad arbitrium iudicis cum pæna certa nõ ſtatuatur capitulo de cauſis, de offic. deleg l.1. in fin ff. de iu.delib.Vbicũque enim pæna non ſtatuitur, ad arbitrium iudici ponitur. No.in c.ſane. de celebr.miſſa.

f Reconciliationem. Quæ fit priuate & per ſimplicem ſacerdotem, ne ſit contr, c.qui recedunt, 26.qu.6. Sic Turrec. Arch. & Bellam. in ca.is qui.d cauſa, & qu. vnde ſumitur,quibuſdam tamen omiſſis.

Nec infirmis. CASVS Quidam incarcere detentus debebat vltimo ſupplicio puniti, quod quidem cum ſibi eſſet denunciatum, petebat ſibi adminiſtrari ſacramenta pænitentiæ & Euchariſtię in ſalutem animæ ſuæ, & cum ſacerdos id denegaſſet ea ratione quia ob timorem mortis poſſet probabiliter dubitari de eius conſcientia,ac etiam argumento gloſſ.ſuper §.1 an uerb. grauiter ægrotantibus infra de extrem. vnction.fuit propterea quæſitum quid iuris,Sol.ut hic legimus quia remedia præcipua ſalutis æternæ nemini canonice diſpoſito ſunt denegãda, cum expreſſa uoluntas tollat præſumptionem,quæ poterat eſſe in contrariũ, & in ſacramentis conferendis non militet ea ratio & ideo etiam obiectio uidetur ceſſare, unde not. quod eccleſia tanquam pia mater omnibus fidelibus in quouis ſtatu conſtitutis pie noluit ſubuenire vt vitam æternam acquirant. No.2.morituris ex Decreto iudicis miniſtranda eſſe ſacramenta pœnitentiæ,& Euchariſtiæ.

Si quis antẽ CASVS Sæpe homines incurrunt in talem ſtatum,vt nequeant amplius cõfeſſionem inchoatam perficere, unde dubitatum fuit, an iſti poſſint poſtea a peccatis abſolui,ratio dubitationis fuit,quia iudex nequit iudicare niſi cauſa cognita,c.1 de offi.ordi. Sol tamen ut hic legimus, ſi quidem conſtat de voluntate eius quæ ob impotẽtiam confitendi,pro completa reputatur, vnde argu.non tenet,quia cognitio habitualis cum cauſæ ſit fauorabilis videtur in tali caſu ſufficiens.Not. primo arg,confeſſionem uirtualem æquiparari cũ actuali.No.ſecundo Eccleſiam declarare actus humanos in meliorem partem ob ſalutem fidelium iuxta c.2.de reg iur.

e Pænitentiam,ad eſt, abſolutionem, ſic 26.quæ.

g Iura.Vt in clementin.1.eode capitulo ſecundo de fuit 13.queſtio.2.cap.antepen & ca.quod in te eod.

h Si petant.No.verbum, & ſa capitulum ſignificaſti in h.& quod ibi not.ext de eo,qui duxit in ma. quam pol per adult

i Cenſura.Capit.quærenti,de verbo.ſigni.& infra de Eccle.cenſu.

Intellige

a Intelligatur. Non tamen de proprietate verborum: Nam uiaticum non intelligitur proprie appellatio ne pœnitentiæ, imo ſunt duo ſacramenta ſeparata, quod ſatis apparet ex diuerſitate titulorũ, & ita no. Abb. in c quod in te, eo.

b Conceſſum. Idẽ & multo magis de ſepultura Eccleſiaſtica capit ante penult. 13 qõ. ultima, & no. per Doctor in capitul. ex parte, 2. de ſepult. & in clem. 1 eod. Licet ſuſpenſus non debeat deponi ſine licentia iudicis, quam tamẽ facile concedet, ſ. 1 2. & 3 ff de cada. punit. Secus tamen in his, qui ſeipſos cõſodiut, vel occiduntur a iudice, ſed impœnitentes moriuntur, ca. placuit, 23, q 5.

c Maximum. Non ſunt ergo omnia ſacramenta inter ſe paria, ut quidam ariolantur, quod anathematizat Tridentina ſynodus in 6 ſeſſ. capi. 6 ſub tit. de ſacramentis in genere. Euchariſtiæ igitur ſacramentum eſt cæteris maius ratione ſanctitatis & contenti; quia cõtinet uerum corpus Saluatoris, 1. q. 1 c. multi. At baptiſmus eſt maior ratione efficaciæ, c. nullus, de pœni diſt. 7. Matrimonium ratione ſignificationis, cap. tu. debitum, de bigamis, ca. acutius; d. 26. licet quidam hunc modum nõ admittant. Chriſma ratione conferentis, cap. de his, cum ſeq. de conſecrat diſt. 5. & ſupra, de ſacr. chriſmatis, §. ordoratione ſtatus, in quo conſtituit, Vnde verſus.

Maior in eſſe
Eſt baptiſmus, corpus in eſſe.
Coniugũ ſigno maius; ſed chriſma miniſtro.

pœnitentibus, exhibetur, intelligatur [a] eſſe conceſſum. [b]

DE EVCHARISTIA TIT. VI.

Maximum eſt Euchariſtia ſacramentum.

EST autem inter cætera Euchariſtiæ ſacramẽtum maximum, [c] & oblationes omnes longe antecedit. Vnde ſicut præſtantius eſt cęteris, ita etiam diligentius excoli [d] debet.

Quilibet ſemel ſaltem in anno communicari debet. h d.

Et quidem circa prima fidei cunabula frequentiſſima [e] erat apud fideles ſanctiſſimi viatici ſuſceptio: ſed cum poſtea paulatim tepeſcente charitate rarius homines cõicarent, conſtitutum fuit, ut niſi quis maioribus fortaſſe criminibus impediretur, [f] trib ſaltem uicibus [g] in anno cõicare deberet, donec refrigeſcente penitus religionis ardore, eo tandem ventũ eſt, ut ſemel. [h]

DE EVCHARIſtia.

Cum fideles debeant accipere ſacramentu Euchariſtiæ poſt ſuſceptam pniam, cap. omnis, d pœnit. propterea poſt ti. de penit ſuo iure ſequitur iſte de Euchar. qui diuiditur in quinque par. in prima habetur quando à fidelibus ſit ſuſcipiendum, in ſecunda qñ. & quoties a ſacerdotibus ſit conſecrandum: in tertia a quo ſit adminiſtrandum in 4 quibus ſit denegandum: in quinta, ex quib conſtet, & quid contineat: ſecunda ibi, inualuit: tertia ibi, ſed nec ab omnibus: quarta ibi, item quamuis quinta ibi, conſtet.

Ioã. Bapt. EST autem. CASVS. Quidã fideles adhibitum uolebant communicari cum communio iſta ſit cibus ſpiritualis: quidam vero nullo modo, cum enim ſuſcepiſſent ſacrament pænitentiæ dicebant ſe indigere S Euchariſtia cum per penitentiam gratiam ſint conſecuti, vt ſup titulo proximo vidimus, & præcipue in princ vnde fuit quæſitum quid iuris? Sol. ut legimus quia hoc ſacrm. eſt utile animæ ut cibus corpori, ideo dicitur cib ſpiritualis. & cum ſancte digne ac deuote ſit ſuſcipiendũ, propterea obiectiones non videntur aliquid concludere. Not. 1 fideles in primitiua Eccleſia maiorem habuiſſe perfectionem, quam habeant hodie. Not. 2. licet fideles hodie ob diminutionem charitatis maiori indigeant auxilio, ne tamen ſacramenta contemnantur, ſequenda eſt prouiſio Eccleſiæ.

Charitas tamẽ cum non ſit in ſacrificijs, nihilominus, plus confert Not. in c. nihil, de conſe diſt. 2.

Ioã Bapt. ANT TIMOT. Quod adnotatur in fine de charitate deſumptum eſt ex d c nihil, de conſecr. d. 2. iuncta gloſſ. Et uerum eſt ſi ita intelligatur, quod ſacramentum illi, qui non eſt in charitate, & non eſt diſpoſitus ad recipiendam g atiam, non confert. Sed charitas & gratia, quæ eſt res ſacramenti, ſine ſacramenti ſuſceptione utitque. Nam quis ſacramento uti male poteſt. bonum male accipiendo? Ita in capitu ſi, ut Iudas, de conſecrat. diſt. 2.

d Excoli. Argu. quod honor proportione meritorum eſt exhibendus.

e Frequentiſſima. Vt c quotidie cum ſeq de conſecr diſt 2.

f Impediretur. Vel niſi ratione pœnitentiæ iniunctæ in illis diebus a communione ceſſaſſet, 32. qõ. 2. c admonere, & not in ca. & ſi non frequentius, de conſec. diſt. 2.

g Vicibus. Scil cet in Paſcha, in Pentecoſte, & in Natali Domini, ut in c & ſi non frequentius & c. omnis, de conſec. diſt 2,

h Semel ſaltem. Scilicet in Paſcha, cap. omnis, de pœn. & remiſſ & ſup. tit. 1. §. priuata, & dicit ſeltẽ, quia melius eſt ſæpius.

ſaltem ſingulis annis vnuſquiſque celeſtis menſæ debeat eſſe particeps.

Quotidie ſacerdotes hodie pro populo ſacrificare debent, ſed ſemel tantum non pluries, niſi ex magna cauſa, uel in Natiuitate Domini, h.d.

Inualuit [a] tamen, vt Deo quotidie ſacerdotes pro populo hanc oblationẽ facerent. Qm̃.n. quotidie labi mur: [b] ideo etiam Chriſtus quotidie myſtice pro nobis immolatur, [c] in quo tamen illud cauendum eſt, ne ſacerdos quacunque præfulgeat dignitate, amplius quã ſemel in die celebret, niſi aut aliter faciendũ Domini Natiuitas [d] ſuadeat, aut vrgens cogat neceſſitas. [e] Satis enim fælix [f] eſt, qui ſemel [g] digne celebrat.

Presbyter tantum debet exhibere Euchariſtiã non inferior, niſi ſubſit neceſſitas, h.d.

Sed ne ab omnibus, nec paſſim omnibus tantũ ſacramentũ exhiberi debet, nã ueluti

Inualuit tñ CASVS Quidam ſacerdotes uolebant non tñ ſingulis diebus, ſed etiam ſæpius in die celebrare, & conſecrare, ea præſertim ratione quia quo plus implorarent diuinum auxilium eo videtur melius, cum conuerſatio fidelium in cęlis eſſe debeat; Sol. tñ ut hic hī ſiquidem quælibet humana actio eo eſt melior, quo eſt facta, & regulata à meliori, & magis rationabili regula; & propterea quam obiectiones non vãt aliquid concludere, quia actus conſecrandi & celebrandi debebat aliqua regula regulari No. 1. Ec leſiã ſingulis dieb. Deũ rogare pro ſalute populi. No 2. ſolũ cã legitima ſuadẽte recedendã eſſe a lege, qđ facit ad materiã diſpẽſationis.

a Inualuit. Qui vſus multum commendatur nouiſſime per Cõc. Trid. ſeſſ 22. c. 2.

b Labimur. Saltẽ venialiter ca fin. de pœn. d. 1. & ca de quotidianis, de pœn d 2. Immo pluries in die, iuxta illud. Septies in die, &c.

c Immolatur, ideſt, Chriſti immolatio facta pro nobis in ſacramento corporis, & ſanguinis eius repræſentatur: facit c. iteratur, de conſec diſt.

ANT. TIMO. Verba hæc deſumpta ſunt ex gl. in verbo immolatur, in d c iteratur, quæ ita de iterari poſſunt Licet n in ſacroſanctæ euchariſtiæ ſacramento ſit corpus D N Ieſu Chriſti uere, & realiter, & non ſolum repræſentatiue. & tanquam ſignum ut hæretici male, & impie blaſphemãtes aſſerunt, quatenus ſacra euchariſtia ſacramentũ eſt, & ſignum poteſt dici, quod ſignificat, & repræſentat, & ſic ſpecies illæ panis, & uini repræſentant corpus Chriſti, quod eſt ita realiter, & myſtice ac incruẽtè quotidie immolatur pro peccatis noſtris in ſacrificio miſſæ. Doct in 4. ſent.

d Natiuitas. Cap te referente, de celeb. miſſa

e Neceſſitas. Sed quæro exemplum neceſſitatis? Rñdeo, ut ſi parochianus infirmos uellet cõmunicare, nec eſſet reſeruata euchariſtia in prima miſſa. Item qñ in eccleſia conſueuerunt duæ miſſæ celebrari, & presbyter qui debebat alteram celebrare, deficit, facit ca. cum creatura de celebr. miſſ. Item ſi ſuperueniret Epiſcopus, aut alia magna perſona, quam non deceret diem pertranſire ſine miſſa, arg. c 1. de celeb miſſa Item in caſu ca ſufficit, de conſecr. diſt. 2. & no. per gl & Doct in capit. conſuluiſti, de celebrat. miſſar. Sed aduerte, in omnibus caſibus, in quibus licet celebrari pluſquã ſemel intellige ſi prius non recipit vinum purificationis, etiam in die Natiuitatis Domini pro hoc quod no in dicto cap ſufficit & per Abb in d cap. conſuluiſti, & in cap ex parte, de celeb miſſ. Et in hoc dicit Hoſtiẽ. etiã ſe uidiſſe magnos uiros. Falſa enim eſt illa opi quod quidqđ ſanguini Chriſti commiſcetur, ſanguis ſit no. in d c. ſufficit, & in d. ca. ex parte

f Fælix Cap. ſufficit, de conſecr. d. 2 c. te referente, de celeb. miſſ.

g Qui ſemel. Et ideo Auguſ quotidie celebrare nec laudat, nec uituperat. ca. quotidie, de conſect. d. 2. Vnde ob difficultatem huius frequentationis ſtatutum arctans ſacerdotem ad quotidie celebrandum, non ualet. Quod eſt notandum pro Inſtitutionibus beneficiorum, de quo p Abb in cap. ſignificatum, de præben. in c conſuluiſti, de celeb miſ.

ANTO TIMO. Quoad verba D. Aug. lege ea in d. c. quotidie, & hunc articulum examinatum à S. Theo par. 3 q. 80 ar 10. Nã circa vſum huius ſacramenti duo poſſint conſiderari, unum ex parte ſacramenti, cuius uſus eſt ſemper laudabilis & ſemper proficuus. Aliud ex parte ſumẽtis in quo requiritur magna reuerentia, & deuotio quæ non ſemꝑ inuenitur in hominibus Vnde defectus ſemper eſt ex parte hominum: Quod ſi quis inquit ſe ad hoc quotidie paratum inueniat, laudabile eſt qđ quotidie ſumat. Vide D Bon 4 ſen. d. ſ. 12. parte 3. art 2. qõ. 2. & Alex. par. 4 q 11 memb. 2 artic. 4. §. 1. Alterum ꝙ infert gl. eſt quod ſtatutum arctans ſacerdotem ad quotidie celebrandum non ualet eſt opinio Abb. in dicto cap. conſuluiſti, de celebrat. miſſ Cuius ratio eſt, quia difficile eſt, quod quis ſit quolibet die ita diſpoſitus, ut nuſquam ualeat celebrare, & nititur diſpoſitioni tex. in dicto capitu. ſignificatum, de præb uti de illo, cui præbenda data eſt in eccleſia cum hac conditione, ut quotidie celebraret, ad interrogationem reſpondit Pontifex Alexand. ut quanto frequentius poteſt, ſalua honeſtate, & debita deuotione, miſſarum ſolennia celebret.

Sed nec ab omnibus CASVS Quidam fideles ſciebant ſuum parochialem ſacerdotem eſſe non tantum peccatorem, ſed etiam criminali macula infectum, & propterea nolebant ab eo communicari

…dicari, ſed vel ab alijs ſacerdotibus, vel eorum ordine à diacono, quia dubitabant de virtute ſacerdotis ob inhoneſtam vitam ſacerdotis. vnde fuit quæſitum quid iuris? Sol. vt hic legimus: quia cui eſt conceſſa poteſtas antecedentis, dicitur etiā conceſſa poteſtas neceſſarij cōſequentis: nec obſtat obiectio, quia gratia Dei nō poteſt aliquo modo decolorari ob delicta miniſtri, ca. ſi iuſtus, 1. q. 1. Not. primo ꝙ officium ſacerdotis, circa hoc ſacrament. conſiſtit & in conſeruādo, & in adminiſtrando. No. 2 bonitatē in ſacerdote requiri de neceſſitate p̄cepti, vt præcipuè adnot. in d. c. ſi iuſtus. No. 3 q̄d irregularitas non cauſatur à quolib. crimine indifferēter, licet inde oriatur ſuſpenſio, qui à contrario ſuſpenſio etiam quoad alios cauſata irregularitatē poſtea producit, iuxta ca. 2. de ſent. excom. in 6.

ſolus [a] ſacerdos illud conficit, ita etiam nemo præter eum exhibere poterit. Quod ſi presbyter aliter quam per ſemetipſum infirmum, vel alium communicet ex Rhemenſis Concilij diſpoſitione, ſui gradus periculo ſubiacebit [b].

Neceſſitas non habet legem, h.d.

Permiſit tamen Laodicenſe Concilium [c] ſi neceſſitas vrgeret, vt diaconus, præſente presbytero, Euchariſtiam iuſſus erogare poſſet.

Sacerdos conſtitutus in peccato mortali, quo ad ſeipſum eſt ſuſpenſus, non quo ad alios, h.d.

Immo & ſacerdotes ſi qua criminali macula ſeſe infectos eſſe ſentiant, ab huiuſmodi exhibitione abſtinere debent [d]. Quāquā ſi peccato mortali, vel minori excommunicatione illigatus celebret, & ſacramenta cōferat, licet grauiter peccet [e], nullam tamen irregularitatis [f] notam incurrit, & ſacramenta ab eo collata virtutis effectu non carent [g] cum non à collatione, ſed à participatione, quæ in ſola perceptione conſiſtit, videatur eſſe remotus [h].

Scænicis, & hiſtrionibus non eſt danda Euchariſtia, cæteris autem, maximè infirmis, ſemper debet eſſe parata, h.d.

Item [i] quamuis regulariter nullus etiam ſi quem ſacerdoti [k] peccatorem, & impœnitentem eſſe liqueat [l], ab altari ſit arcendus,

a Solus ſacerdos. Contra eos, qui mentiūtur omnes Chriſtianos in ſacramentis miniſtrādis habere parem poteſtatem, quos anathematizat Concil. Trid. in 7. ſeſſ. ca 10 in titu. de ſacram. in genere.

b Subiacebit Ca. peruenit, de conſecr. d. 2

c Concilium. Ca. præſente, d. 93. Et nota quod quando presbyter eſt præſens, non ſufficit neceſſitas, ſed requiritur etiam iuſſus, ca. diaconus, diſt. 93. ſed presbytero abſente ſufficit ſola neceſſitas. Et erit exemplum de iſta neceſſitate ſi tot ſint, qui velint communicare, vt non poſſit presbyter omnibus ſufficere, & idem intelligas de baptiſmo, vt no in d. c. diaconus.

d Debent. Quia quo ad ſe ipſos ſunt ſuſpenſi, c. ſi. vbi etiam no de cohab mul & cler.

e Peccet. Et ob id puniendus ſit ad ſui prælati arbitrium, vt no. in c. fin. de cler. excom. vel depoſito mini.

f Irregularitatis. Ca. ſi. de cler. excom. mini.

g Non carent. Quia à quocumque etiam criminoſo ſunt recipienda, 13. quæſt. 5. cap fin dum tamen toleretur, & d cap. conſulendum. fac. ſup. de latr. §. pen. vbi no. & c. ſi. de cler. excommu. mini. vnde ſumitur.

h Remotus. Dummodo non in contemptū eccleſiaſticæ diſciplinæ. &c. vt in c fin. de cler. excō. mini. Et de hac materia ſanctè, & copioſè ſtatuit Concil. Trid. ſeſſ 22. in prin.

Item quamuis. CASVS. Quidam ſcænici, & ſimiles publici peccatores volebant ſumere hoc Sacramentum Euchariſ. ad idq; mouebantur, quia Eccleſia non claudit gremium redeuntibus, ac ēt videbatur Eccleſiam tolerare publicas meretrices, & cum à ſacerdotib. id denegaret, fuit ꝑpea quæſitū quid iuris? Sol. vt hic habetur, quia cū venia non concedatur niſi correcto, ca. peccati, de reg. iur. in 6. in caſu noſtro ob perſeuerantiam peccati non conſtat de correctione, & idō nec obiectio videtur obſtare, quia Eccleſia aliter iudicat hoīes quoad forum poli, & aliter, quoad forum fori. No. 2 Eccleſiam quadā mala tolerare, ſed non quoad forum animæ. Not. ſecundo Eccleſiam prouidere, ne quis decedat ſine hoc ſacramento.

i Idem quāuis. Dixit qui poſſent exhibere, nunc quibus poſſit.

k Sacerdoti. Secus ſi notoriè eſſet impœnitens, 23. q. 5. c. placuit, & no. in c. pro dilectione, de conſecr. d 2.

l Liqueat. Intellige hoc quando ille quem ſacerdos ſcit eſſe impœnitentem, poſceret Euchariſtiam in manifeſto, nec enim ſacerdos negando debet peccatorem prodere. Nam & Dñs noſter Iudam impœnitentem communicauit, cap. ſicut Iudas, de conſecr. diſt. 2. & 1 q. 1 c. Chriſtus. Sed ſi impœnitens in occulto peteret ſacramētum, ſacerdos cōſcius

ſcius denegare debet, ſecundum Tho in 4. ſent d. 9. q. 5. & de hoc vide plene per Archiep. Florent. in ſumm. in tit de ſingulis ſacramentis, verſic. quibus ſit danda, & per Nic Plou. in 3. p c. 4.

No. 2. excellentiam huius ſacramenti, & propter quantum excedat alia.

d Conſtat Cap. cum Marthæ, ver. diſtinguendum eſt, de celebr. miſſ. & vide de hoc, & quæ ſequuntur per Conc. Trid ſeſſ 13. c. 2. & ſeq

ſcænicis tamen, atque hiſtrionibus [a], cæteriſque perſonis huiuſmodi quãdiu tã deteſtandas artes exercuerint, ſacra communio deneganda eſt. Nec. n Euangelicæ diſciplinæ congruit, vt pudor, & honor Eccleſiæ tã turpi, & infami [b] contagione fœdetur. In cæteris proſpiciet presbyter [c], vt ſi quis infirmatus fuerit, ita Euchariſtiam paratam habeat, vt nemo ſine communione moriatur.

Sacramentum Euchariſtia conſtat uiſibili forma, veritate corporis, & ſpirituali virtute Et in calice poni debet vinum aqua mixtum, h. d.

Conſtat [d] autem Euchariſtiæ ſacrãm viſibili forma, veritate corporis, & virtute ſpirituali. Forma viſibilis eſt panis [e], & vinũ; vinum vero. hoc loco intelligimus aqua permixtum [f], nec enim in calice Dñi, aut vinum ſolum, aut aqua ſola offerri debet, cum vtrumq; [g] ex latere illius profluiſſe legatur.

Tenit conſuetudinem Eccleſia, h. d.

Illud etiam rationabilis conſuetudo [h] generalis habet Eccleſiæ, vt plus in eo vini, quam aquæ ſit ponendum.

In ſacramento altaris panis, & uinum fiunt vera caro, & ſanguis Domini, h d.

Veritas eſt carnis & ſãguinis [i]. Sicut en'm ante conſecrationem, panis eſt & vinum, quod natura formauit, ita etiam poſt conſecrationem vera Chriſti caro, & ſanguis, quem benedictio conſecrauit.

Virtus ſacramenti eſt charitas, & vnitas, hoc dicit.

a Hiſtrionibus. Intellige de his qui turpib. & illicitis verbis ludunt ſecus ſi honeſtis licet iocoſis, quos audire nõ eſt peccatũ mortale: vt no. in c. donare, diſtinc. 86. Imò. talibus poteſt dari aliquid pro mercede, ſecundum S. Thom. 2. 2. quæſt.

b Infami. Tales enim ſunt infames, l. 2. §. ait prætor, ff. de his qui no infam. facit ea. pro dilectione de conſecr. diſt 2. vnde ſumitur.

c Presbyter. Cap. presbyter de conſecr. diſt. Et de hoc nouiſſimè per Cõcil. Trid. ſeſſ. 13 c. 6. Sanguinem tamẽ ſacerdotes ſeruare non præcipiuntur, quia opus eſſet nimia cautela in obſeruando, ergo ne. fundatur ad cautelam non ſeruatur, vt not. in cap. presbytero.

Conſtat autem. In tota iu hac parte. CASVS. itatigurari poteſt. Quidã ſacerdos non habens vinũ nec panem volebat in alia materia conſecrare, qui quidem putabat eſſe licitum, quia uirtus Dei non eſt certis rebus alligata, ca. debitum, de baptiſm. unde fuit quæſitum quid iuris Sol. vt hic legitur, certa autem deciſionis rõ aſſignari commodè nequit, cum ſacramenta nouæ legis ſint inſtituta à Chriſto, & ideo ſtandum eſt inſtitutioni præſcriptæ quoad omnes, propter quam inſtitutionem, nec etiam obiectio videtur aliquid concludere, cum præcipuè in huiuſmodi materia ad conſtitution. Eccleſ. & ad Eccleſiam ſit recurrendum ſi aliquod dubiũ exiſtetur No. primo, hominem uniri cũ Deo per corporalia, & inde cognoſcimus quanta ſit bonitas diuina, erga hominem:

e Panis, & vini Vt cap. 1. & in cap. in ſacramento de cõſec. d 2 & per tot. & c. cum Marthæ. de celeb miſſ.

f Aqua permixtum. Cap. 1. & c. 2. & c. in ſacramento, de conſe. diſ 2. & per totum Sed quid ſi ſacerdos per obliuionem omiſit aquã uel econtra omiſit vinum, & poſuit aquam, an conficiatur ſacramentum prolatis verbis canonicis. R ſid. vt no per Abbat. poſt alios, in c cum Marthæ in fin. de celebrat. miſſ. Et uide prolixè de hoc in ca. cum omne, & in ca. in calice, & per tot. de conſecr. diſtin 2.

g Vtrumque Immò male, quia uinum nõ exiuit de corpore domini, ſed ſanguis, & aqua. Tu expone vtruſque ſacrificium, vel ſignificatum, ſic cap. 1. de conſecra diſtinct. 2. ubi etiam ſic exponitur, & latius.

h Conſuetudo. Not quod etiam in ſacramento attenditur eccleſiæ conſuetudo ut late not. in cap. perniciosus, de celeb. miſſ. Multa enim obſeruantur ab eccleſia generali, de quibus non reperitur aliqua ſcriptura: credẽdum tamen eſt, quod ab ipſo Chriſto, vel Apoſtolis, uel alijs ſanctis & antiquis patribus illa obſeruantia emanauerit, facit c. cu. Marthæ, de celeb Miſſ. & c. eccleſiarum, diſt. 12, & ſup. de iur. nat. conſuet & conſtit. §. conſuetudo.

i Sanguinis Cap in quibus, cap. panis, c. ante, cap. nos autem, & per plura alia capitula, de conſecrat. diſt. 2. & uide nouiſſimè per Conc. Triden. in ſeſſ. 13. c. 1. & c. 4.

a Vnitatis. Cap. quia paſſus, ca. hoc ſacramentum, c. corpus, cum pluribus ſeq. de conſec. d. 2. cap. cum Marthæ, de celeb. miſſ.
b Sacramentum. id eſt, ſacræ rei ſignum, c. ſacrificium, de conſec. diſt. 2.
c Secundũ. Ideſt, veritas corporis & ſanguinis dñici, quæ deſignat vnitatem in Chriſto, c. hoc eſt, & c. dupliciter, de conſecr. diſt. 2.
d Tertium. Ideſt vnitas & charitas.
e Sed primũ. Scilicet forma panis & vini eſt ſacrm geminæ rei, ideſt, corporis Chriſti, & unitatis, & ita eſt figurans tantũ.
f Secũdu. Ideſt, corpus Chriſti eſt ſacramẽtum, ſ. vnitatis: & eſt res ſacramenti, ſ. ſpecierum panis, & uini, & ita eſt ſignans & ſignatum.
g Tertium. Scilicet unitas, & res ſiue ſignatũ gemini ſacri, ideſt duorum ſacrorum præcedentium, ideſt, corporis Chriſti, quod eſt ſacramentũ vnitatis, & ſpecierũ panis & uini q̃ ſunt ſacrm corporis Chriſti. Et ita iſtud tertium eſt tñ ſignatum per illa duo ſacramenta ſpeciei panis, & uini, & corporis Chriſti. Primũ uerũ eſt tñ ſacramentũ ſignans. Scd'm eſt ſignãs, & ſignatum. Tertiũ eſt ſignatum tñ.

ſungantur primis, & econtra.
h Ad ingreſſum. Vt eſt baptiſmus
i Ad progreſſum. Vt eſt confirmatio, pœnitentia, eucharistia.
K Propter egreſſum. Vt eſt extrema vnctio. Sed cũ vnicũ ſit ſa. ſm cõſtitutum ad egreſſum, cur de eo plurali numero loquitur? contra l. vbi numerus. ff de teſt. Forte reſpectu multiplicis unctionis, quæ fit in varijs locis. Sic alias licet ordinis ſacramentum ſit unũ: tñ de eo loquimur numero multitudinis: quia plures ſunt ordines; vt legitur & not. 1 q. 1. c. remiſſionẽ. §. ſed notandum. Et hoc vr̃ de mente Flo. Arch. hoc eo. tit. in prin. dum dicit, q̃ licet, ſit vnicũ ſacramentũ: tñ ſunt plures unctiones, vel forte poſuit numerũ ꝓ numero ꝓp antecedẽtẽ pluralẽ locutionem. Vel q̃ iterari poſſit, ut hr̃ in c. pſbyteros. diſ. 50. & ſu. de ſacr. §. rurſus. Vr̃ quod ad eã adaptari poſſit: pluralis locutio.

Sciendum eſt. CASVS Quidã fideles nolebãt hoc ſacrm aliter accipere quia putabãt iſtũ non eſſe neceſſarium cum recepiſſent alia præcedentia pie, ac canonice & p̃cipue ob ſa. ſm Eucharisti in quo adeſt Chriſtus, ut de fide habemus: quidam uero alij ſingulis fere dieb. ipſum recipere cupiebãt, cum in ſacris literis habemus q̃ neſcimus diem, neq; horã, unde dubitatum fuit quid de iure ſit tenendum. Solutio hic habetur, quia gratia poteſt augeri, ut ſupra uidimus, & qñ fidelis reperitur conſtitutus ob ægritudinẽ in probabili mortis periculo maiori indiget auxilio, & ideo prima obiectio non obſtat nec etiam ſecunda, quia Chriſtus operatur ſm̃ ordinem a ſe datum, licet tali ordini non ſit allegatus. Not 1. ſecundum qualitatem indigentiæ humanæ ditũ eſt remedium. Not. 2. remedia diuerſa homini data directe non habere locum poſt mortem eius.

Virtus eſt charitatis, & vnitatis [a] nam veluti ex multis granis vnus eſt panis, & ex multis racemis vnum vinum, & ita nos per hoc charitatis ſacramentum Chriſto incorporati euadimus.

Ponit quomodo, & quando tria, quibus conſtat ſacramentum altaris, ſint ſacramenta. h. d.

His igitur repertis apparet primũ quidem ſacramentum [b] eſſe non rem: ſecundum [c] & rem eſſe ſimul & ſacramentum: tertiũ [d] vero rem eſſe, ſed non ſacramentum.

Ponit relationem rei & ſacramenti, h. d.

Sed primum [e] quidem ſacramentum eſt geminæ rei; ſecundum [f] eſt ſacramentum vnius, & alterius rei; tertium [g] vero res eſt gemini ſacramenti.

DE EXTREMA VNCTIONE.

TIT. VII.

Ponit continuationem, h. d.

HActenus locuti fuimus de his ſacramentis, quæ ad ingreſſum [h] & ad progreſſum [i] in eccleſia cõparata ſunt, conſequens nunc eſt, vt videamus, quæ propter egreſſum [k] ab eccleſia ſunt conſtituta.

Extrema unctio exhibetur his, de quorũ morte dubitatur, h. d.

DE EXTREMA VNCTIONE.

Continuatur tit. iſte prout legimus in pri. eius vel dicas ſecundo, cum hoc ſacr. ſit ultimum inter ſacramenta neceſſaria, propterea ultimo loco, & ſic in hoc tit explicatur: Diuiditur autem 3. par. in prima continuatur hæc materia, in ſecunda ead. explicatur: in 3. proponitur de quo in ſeque ſit tractandum: ſecunda ibi, ſciendum eſt: tertia ibi: poſtquam.

HActenus. CASVS non figuratur. Not. tamen quod rectus ordo docendi eſt, ut ultima conjungantur primis, & econtra.

Sciendũ eſt igitur, grauiter ægrotantib.[a] & de quorũ morte probabiliter timeri poteſt, certas corporis partes [b] ſanctificato [c] oleo a presbyteris [d] ex inſtitutione [e] diuina inungi, debere: Quę quidem inunctio nõ minus [f] interius animæ, quam exterius corporis ſanitatem operatur.[g]

Duæ ſunt ſpecies vnctionis, exterior & interior h.d

Sunt enim vnctionis duæ ſpecies [h]. Exterior quæ materialis, & viſibilis, & interior quæ ſpiritualis eſt & inuiſibilis. Exteriore viſibiliter inungitur corpus, interiore inuiſibiliter cor inungitur.[i]

Nomen debet eſſe conſequens rei. h.d.

Hæc quòd in extremitate vitæ conſtitutis exhiberi conſueuit, merito extremæ vnctionis nomen [k] eſt ſortita.

Magis dignam trahit ad ſe minus dignum.

Sanctificatum autem oleum hoc loco accipimus, non modo quòd ipſum tantum conſecratum eſt: ſed etiam quod eſt conſecrato admixtum.[l]

Tranſitum facit ad ſacramenta voluntaria.

a Grauiter ægrotantibus. Et propterea appellatur extrema vnctio: quia confertur conſtitutis in extremitate vitæ vt ſtatim ſubditur. Sed nunquid conferri poterit hoc ſacramentum propinquis morti ex alia cauſa, quam ex infirmitate naturali: puta ſuſpendendis, vulneratis? Reſp. non ſm Scotum in 4. d 23. Niſi tñ quis vulneratus in longam infirmitatem incidiſſet. De quo per Nic. Plo. i ſuo tract. de ſacr. in 5. parte, cap. 1 vb. & alia Item vi. p. per Arch Flo. hoc eo. tit. verſi. quib. debeat dari. Et quod dicit, ægrotantib. adde & pœnitentibus, c. l. ud. d 93.

b Partes. Ii eſt locis, & organis quinque ſenſuum: ſ. in oculis propter viſum: in aurib. propter auditum: in naribus propter olfactũ: in ore ꝓpter guſtum: in manibus propter tactũ. Inunguntur tñ a quibuſdam renes uel ſcapulæ ob vim appetitiuã, & pedes ob vi motiuã. Sed hæc poſtrema non ſunt de neceſſitate, unde in eis ſeruabitur conſuetudo eccleſiæ: vt p Arch Flo. in ſum. eod tit. verſ. in quibus partibus. Quid ſi aliqui mutilati ſint in illis organis? Reſp. debet fieri inunctio partib. magis propinquis ad organa amiſſa. Sed quid ſit quædam mẽbra nunq̃ habuit? Puta quod ſit cæcus natus. Videtur quod omitti poſſit inunctio in illo loco, quia per viſum nunquam deliquit. Vel ſecundum Archid. poteſt dici quod cum peccatum eſſentialiter ſit in uoluntate non in ſenſu, cæcus natus dicitur per uiſum cæcus natus non ſecundum operationem imperatam, ſed elicitam, quia forte concupiuit videre inordinate. & de hoc ſacramento uide per Concil. Trid. ſeſſ. 14 per tot in 2. par.

c Sanctificato oleo. Scilicet oliuarum, non autem nucum, vel lauri, vt late per Arch. Flor. in ſum hoc eod. tit. verſ. materia. Sed quid ſi quis non habeat oleum, & inungit chriſmate, an teneat inunctio? Reſp. ut no. in c. presbyteros, d 93.

d Presbyteris. An idem licebit Epiſcopis? Et non vr, arg. l. cum prætor, ff de iud. Tu dic contra, cap il lud, d. 93 & quod hic dicit, presbyteris, fit expreſſio gratia maioris frequentiæ, quo caſu non procedit, argum. l. cum prætor, auth. caſſa, & irrita, C. de ſacroſan. eccleſ. ca. 1 vbi Abb. ale iniur. Item licet hic plurali numero loquatur; tamen in caſu neceſſitatis vnus ſufficiet, cap. quæſiuit, vbi not. Abb. de verb. ſignifi.

e Inſtitutione diuina. Bene diuina inſtitutione. Nemo enim poteſt inſtituere ſacramenta, niſi Dominus Ieſus Chriſtus, vt ſup. de ſacram. §. illud, q eſt contra eos qui dixerunt, quòd Iacobus Apoſtolus inſtituit hoc ſacramentum, cum in cap. 5 ſuæ epiſtolę dicit: infirmatur quis in vobis, &c. cũ nullus Apoſtolus poterit inſtituere ſacrm; ſed bene publicare inſtitutũ, quod in hoc ſacro patet; cum & ante epiſtolam Iacobi uideatur de eo cõſtare; ut Marci 6. ubi dr qd' ungebant Apoſtoli infirmos, & ſanabantur, ut late traditur tam per Nic. Plo in ſuo tract. de ſacr. in præfatione quintæ partis, quã per Arch. Flo. in ſum. eiuſdem tituli in princip. & de hoc uide nouiſſime per Conc. Tri. ſeſſ. 15 c. 1. 3. & 4.

f Non minus immo principalius: cũ enim duo ſint huius vnctionis effectus, ſanitas animæ, & ſanitas corporis. Prima eſt principalis. Secunda acceſſoria. Et inde eſt quod ex hoc ſacramẽto non ſemper ſequitur corporis ſanitas; quia illa non conceditur niſi quatenus cõferat ſpirituali ſanitati: ut Nic de Plo. in ſuo tract. ſacr. c. 5 quintę partis, & per Arch Flo. in ſum eo. tit. verſ effectus, vbi late, & aliquid per Abb in c 1 de ſacr unctio.

g Operatur. Nam quemadmodum ob peccatum citius præſumitur quis mori, c. qua fronte ubi no. ext. de appel. ca. cum infirmitas, ext. de pœn. & remiſ. Sic ob perceptionem ſacramentorum in quibus dimittuntur peccata credendum eſt, quod recuperes ſanitatem, cum contrariorum eadem ſit diſciplina.

h Duæ ſpecies. Ca. 1. in prin. de ſacr unct. in prin.

i Cor inungitur. Locum ponit pro locato; quia pro corde animam intelligit, quæ ſedem habet in corde. Vel forte ideo facit cordis mentionem, quia non fructificat unctio in anima, niſi ex corde, & voluntate procedat, facit illud Euangelij, nõ quod intrat, &c. ex corde autem procedunt &c.

K Nomen. Quod rei debet eſſe conſequens.

l Admixtum. Quia ſacrum tanquam dignius trahit ad ſe non ſacrum, cap. quod in dubijs, de conſ. eccleſ. vel altar. & 14. q 2. ca. non æſtimemus, fac. l.

quæ

Poſtquam hucuſq; de ijs ſacramẽtis, quæ quoquo [a] modo neceſſitatis ſunt, tractatum habuimus: reliquum nunc eſt, de iis loquamur, quæ dignitatis [b] ſunt, & voluntatis. [c]

DE SACRAMENTO ORDINIS.

TIT. VIII.

Quid ſit ordo, hoc dicit.

VOluntatis ſacramenta ſunt (vt paulo ante expoſuimus) ordo ſacer, & matrimonium. Eſt autem ordo [e] nihil aliud, quam ſignaculũ [f] quoddam Eccleſiæ, per quod ſpiritualis poteſtas [g] traditur ordinato: de cuius ſpeciebus, differentiis & gradibus, ſatis videtur ſuperiore libro [h] dictum eſſe. Vnde ſolum nunc reſtat, vt ad matrimonii materiam orationem vertamus.

quæ religioſis, ff de rei vend l. ſi alieni, ff. de ſolut. argu contra in c ex litteris, de iur patr. Et quod hic dicitur de electorum commixtione non habet locum ſi vinum commiſcatur ſanguini dominico, quia vinum admixtum non tranſit in ſanguinem. De ratione differentiæ per Abb. in d. cap quod in dubijs, & fac. not in c. presbyt. d. 93. & in c. cum Marthæ, de celeb. miſſ.

a Quoquomodo. Hoc iõ dicit, quia nõ ſunt neceſſitatis, neceſſitate præciſa, adeo quod nullo caſu ſaluari quis poſſit ſine illis; ſed quia ſunt neceſſaria quando nõ poteſt quis illa conſequi, nec poteſt quis illa omittere ſpernendo, & de induſtria & voluntate, & fac. c. debitum, de baptiſ. ca Apoſtolicam, de presbyt. non bapti & c ſæpe uicem, & c. catechumenum, de conſec. d. 6 & ſup. de bapt §. ſed quã quam, & capit qui vult de pœnit. diſt 6. & de pœn diſt. 2. ca. quis aliquando, verſi. notum pro opere, & ſup. de pœnit. §. ſed etſi.

b Dignitatis. Referas ad ordinem ſolum qui appellatur ſacramentum dignitatis, quod non niſi dignis dignè, & à dignis conferri debeat, c. remiſſionem, §. ſed notandum, 1. q. 1. cap. ſi quis Epiſcopus, §. ecce.

c Voluntatis. Referas ad utrumque, ſ. tam ad matrimonium quam ad ordinem.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

Continuatio, quæ habetur ſup. titu prox. §. fin. demonſtrat quod auctor modo incipit tractare de ſacram voluntarijs, ſed quoniã ſacramentum ordinis eſt dignius ratione poteſtatis, ideo proponitur nunc tit. iſte, in quo ipſum explicatur, diuiditur autem tit iſte in 3 par. in 1. adnot. quæ ſint ſacramenta voluntatis: in ſecunda deſcribitur ordo: in tertia, proponitur de quo in ſequen. ſit tractandum, ſecunda ibi, eſt autem tertia ibi, vnde & cum in toto iſto tit caſus figurari non poſſet, propterea ſolum eſt adno. primo, quod cum iſta duo ſacramenta ſunt volũtatis, ideo ad ea nemo directè cogi poteſt dico directè, ob id ꝙ legimus in c. 1. de æta. & qualit ordi cum ſimil Not. ſecundo, quod ex definitione iſta poſſet dubitari, an prima tonſura etiã ſecundum canoniſt. ſit ordo, qui ſi accipitur largè, dubium uidetur ſolutum, quia primo tonſuratus videtur al. quod officium habere, iuxta cap. pſalmiſta, diſt. 23.

d Paulo ante. Supra de ſacram titu. generali, §. 1. fac. c. venien. & quod ibi no de tranſactio.

e Eſt autem ordo. Iſtam definitionem poſuit Magiſter Sententiarum in diſtin. 24. quæ communiter recipitur, vt per Archiepiſco Flor. in ſumm. hoc eo. tit. in princ & per Nic. Plo in tract. de ſacramen. in 6. par. c. 1.

f Signaculum, quoddam. Declara ſecundum Pet. de Pal. quem ſequitur Archiepiſcopus Florent in ſumm. eo. titulo, quia in collatione cuiuslibet ordinis adhibetur aliquod ſignum uiſibile, per quod vnus ordo ab alio diſtinguitur; puta clauis, liber, calix & ſimilia. Et de hoc ſacramẽto variè ſtatuitur nouiſſimè per Concil. Trid ſeſſ 23.

g Spiritualis poteſtas. Per hoc verbum deſignatur differẽtia, quæ eſt inter characterem baptiſmi, qui eſt in potentia paſſiua, & characterem ordinis, qui eſt potentia actiua. Cum enim potentia ſit nomen commune, ad actiuam & paſſiuam potentiam, poteſtas importat actiuam tantum. Archiepiſ. Flor. in ſumma, eo. in prin. Item per hoc verbum demonſtratur quod prima tonſura non eſt ordo cum per eam nulla tõſurato conferatur poteſtas, ſed ſolum capacitas ad ordines Et ſecundum Petr de Pal. eſt quædam diſpoſitio congruitatis ad ordines, ſed neceſſitatis reſpectu beneficij, & iuriſdictionis eccleſiaſticæ, quæ non cadunt in laicum, ut late per Archiepiſc. dicto loco. Nec ob ea cum contingat, ext de ætate & qualitate quia ibi ordo accipitur large, prout dicimus de regularibus, quod ſunt ordinis Sancti Franciſ. i. vel Sancti Dominici, i. adſcriti in capitulum illorum Monaſteriorum. Si tonſuratus tantum deputatur inter clericos ſolum ad chorum ſine ſpeciali officio.

h Superiore libro. An titulo de iure perſonarum vſque ad titulum de præbendis excluſiuè, latiſſime per Archiepiſcopum in ſumma, eod. tit. cap. 1. & per Nicol. Plo. in ſuo tractatu de ſacramentis in ſexta parte.

DE SACRAMENTO matrimonij.

Alterum voluntatis ſacramentum eſt matrimonium, ideo de eo eſt vidẽdũ iuxta, §. 1. in fin. ſupra tit. prox. cæterum cum tractare de matrimonio contingat dupliciter primo in cõi, ſecũdo in ſpecie, & primus modus ſecũdum ordinem doctrinæ debeat præcedere. ideo proponitur hic tit. iſte: qui diuidit in 4. part. in 1 habetur deſinitio matrimonii. in 2. eiuſd. excellentiæ, in 3. adnot. eius bona, in 4. demõſtratur ex quib. conſtet 2. ibi, & meriti 3. ibi conſequuntur. 4. ibi, initiatur.

DE SACRAMENTO. matrimonij.

TIT. IX.

Quid ſit matrimonium. h. d.

MAtrimoniũ [a] eſt viri, & mulieris [b] coniunctio [c], indiuiduam [d] vitæ [e] conſuetudinem [f] continens, cum diuini [g], & humani iuris communicatione.

Matrimonium præcedit alia ſacramenta, ratione loci, in quo inſtitutum eſt, temporis, latitudinis, & myſterii, h. d.

Et merito inter alia ſacramẽta matrimoniũ quoque adnumerari meruit [h], cũ cæte-

MAtrimoniũ. CASVS non figuratur. Not. tñ quod cum reguletur tam à lege diuina, quam humana, ſoluuntur inde multæ quæſt. ſed per legem humanam intellige Eccleſiaſt. iuxta tex. & ibi communiter Doct. in c. 1. eo. tex.

a Matrimoniũ eſt Concor d. 27. q. 2. in princ. c. illud, de præſum. l. 1. ff de rit. nup & inſt de pat pot. in prin. l. aduerſus, C. de cri. expi. hær. l. 1. ff re. amo.

b Viri & mulieris. Quia in pari ſexu non poteſt eſſe matrimonium, licet legatur de Nerone ſceleratiſſimo Imperatore, qui duxit in vxorem, vel matrimonio ſibi coniunxit Sporum quendam adoleſcentem, forma conſpicuum. Quod nec naturali iure fieri potuit, nec ciuili, inſt. de iu. nat. gent. & ciu. in princ. l cum vir, C. de adul. auth. vt non luxurientur hom. contra nat. Et ideo non fuerunt ab initio creati duo homines, uel duæ mulieres, ſed primum homo, ſecundo fœmina 33. q 5. c. mulierem. § fin. Et dicit viri & mulieris, non virorum, & mulierum, nam eandem ſemper mulierum, & virorum pluralitatem lex ciuilis, & canonica deteſtatur, ca gaudemus, § quia vero, de diuo. licet in veteri teſtamento de Patriarchis aliter legatur, quod factum fuit diuina diſpenſatione, & myſterio. De ratione diſpenſationis, vide per Archiepiſcopum Flor. in 3 par. Summæ, tit. 14. c 9 §. ſciendum; & Mod in tract de ſponſal. in prin

c Coniunctio. Scilicet animorum, cap cum initiatur, & ca. matrimonium, 27. q. 2. l. nuptias. ff de regu. iu. Sed cum hic tractetur de matrimonio, quatenus eſt perfectum, nihil impedit verbum coniũctio referri ad coniunctionem corporum, & animorum, arg. not in l. 2. ff. de off. procon. & facit l. ... clauſula ff de verb. ſign.

d Indiuiduam. Scilicet quantum ad propoſitum, vt not inſtit. de pat. pote in prin facit l. 1. ff de iure do Nam quantum ad exitum diuiditur interdum matrimoniũ de iure ciuili, vt appareat in l conſẽſu, C. de repud. Idem & de iure canonico quo ad totum, vt in c. tuæ, de procu & in c. vt lit. nõ cont. Item quantum ad fœdus, c. ex publico. de conuer. coniu. vbi de hoc, fac c gaudemus, de diuor.

e Vitæ. Matrimonium igitur morte ſoluitur, vt §, deinceps, auth. de nup. Vnde & ſi quis miraculoſè reſurgeret, non rediret ad vxorem maximè alteri copulatam, vt no in c. 2. 32. q. 7.

f Cõſuetudinem. Cuius indiuiduæ conſuetudinis ratione non poterit vnus ſine alterius conſenſu orationi vacare, uel continentiam uouere, vt 27 qu. 1. §. cum ergo Sed ſi ex conſenſu vouerent, & fracto voto commiſcerentur, filius ex tali coitu ſpurio naſceretur, vt not in c. miniſtri. diſt. 81.

g Diuini. Fac. l. 2. ff. de ritu nup. & l. quis ne, C. de Iudæ. vbi coniuges debent eſſe eiuſdem religionis, & no. 27. q. 2 In prin.

Et merito. CASVS. Cum tota eſſet controuerſia inter quoſd. ſcholares de excellentia matrimonij, & aliorum ſacram. præter tamen Euchar. dicebant. n. quidam matrimo. eſſe inferioris conditionis quam ſit quodlib aliud, quia vxorati dant operam rebus carnalibus in quibus maxima imperfectio reperitur ſm apoſtol. explicantem concupiſcentiã carnis, vnde quæſitũ fuit quid iuris? Solut. vt hic legimus, quia non eſt dubium matrimonium diuerſo reſpectu eſſe dignius, & minus dignum alijs, quælibet. n. res diuerſa tunc conſiderata diuerſam ſm philoſophos & theolog. dr habere naturam: nec obſtat obiectio, nec D. Paul. eſt modo prædictam intelligentiam quantum fa. it ad inſtitutum noſtrum, quia perſonæ vxoratæ non contraxerunt matrim. vt darent operam reb. carnalibus, ſed vt haberent remedium contra concupiſcentiã carnalem, quæ eſt peccatum, c. nam concupiſcentiã de conſe. Not 1. nobilitatem. & excellentiam aliquando oriri etiam à cauſa extrinſeca. Not. 2. matrim. eſſe ſacrm. rei ſacræ ſignum, quia deſignat, & demonſtrat vnionem in tex. explicatam.

h Meruit. Contra opi. hæreticorum, qui negãt cõiugium eſſe ſacramentum, cõtra quos nouiſſim. eſt Concil. Triden. ſeſſ 1. c. 1 & ſeſſ. 24 in prin. & c. 1. & ſparſim per tot ſed quæritur an hoc ſacramẽtũ conferat gratiam? Quidam quod non, qđ in eo pecunia interueniat. de quo diſt 75. § 1. & c. 1. & cap. qđ à patrib. & ca ſeq & 1. q. 1. cap. multo, & 35 q. 5. ca. aliter. Vt quod ẽt inter fideles, quib. gratia non imprimitur, coniugium contrahatur, ut inf § 1 & c quando, de diuor. & ita not. 1 q 1. c. quicquid, & in c. veniens, ext. de presb. non bapt. in cap. penult. qui matrimo. accuſ. poſ & 32. q. 2. c. honoramur. Tu dic contra per ea, quæ not. Abb. in c. 1. §. ſcire de ſacram.

tum. poſt Theologos, & nouiſſimè per d. Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 1. Nam matrimoniū fuit inſtitutū in ſtatu gratiæ, vt per S. Thom. in 4. diſt. 26. ar. 4. & ar 8 Nec ob interuētus pecuniæ, quia id toleratur ob onera mrīmonii, c. ſalubriter, & ca. quia fruſtra. de vſur. Et ob id potius reſpicit car nalitatē, quam ſpi ritualitatē, licet ſi pecunia reciperet pro benedictione, eſſet ſimonia, c. cū eccleſiæ, de ſimo. & qđ ibi not. nec dos eſt de eſſe ma trimonii. Infideles vero contrahētes matrimonium nō recipiunt gratiam non quod id pro ueniat ex defectu ſacramenti, ſed ob eorum incapacita tem, ac ſi in pecca to exiſtens Eucha riſtiā recipiat, vel fictus, aut cōditio naliter coactus re cipiat baptiſmū. Vide de hac mate ria per S. Thom. 4. ſent. diſt. 26. q. 1. ar 3. & poſt eum per Abb in d. c. 1. de ſacra unctio.

ANTO. TIM. Not. circa ea quæ dicūtur in hac gl. & primo circa dictum illud, quod matrimonium fuit inſtitutum in ſtatu gratiæ contra communem Doct. opinionem ſequentem Magiſtrum in 4. ſen. d. ſ. 26. in prin Cū alia ſacramenta, inquit, poſt peccatum: & propter peccatum exordium ſumpſerint, matrimonij ſacramentum etiam ante peccatum legitur inſtitutum à Domino, &c. Pro cuius dicti declaratione notandum, quod matrimonii conſideratio, uariatur ſecūdum diuerſos ſtatus hominum. Nam ſi conſideretur quatenus ordinatur ad procreationem, fuit inſtitutum ante peccatum, ſi autem quoad remedium, ꝙ præbet contra vulnus peccati, fuit eius inſtitutio poſt peccatum tempore legis naturę, ſecundum determinationem plenam in lege Moyſis. Secūdum quod repræſentat myſterium coniunctionis Chriſti & eccleſiæ, inſtitutionem habuit in noua lege. Quantum ad alias utilitates, quæ ex matrimonio conſequuntur hēt à iure ciuili, & ſm̄ eam ſignificationem illius coniunctionis, cum ſit ſa- ſm̄ nouę legis inſtitutionem habuit à Chriſto, Mat. 19 quo loco illud commendauit, vide S. Th. p. 3. in addi q. 42. ar. 20. alii vt S Bon quod inſtitutum fuit in officium naturæ ante lapſum in remedium poſt lapſum. Vide per eum 4 ſent. d. 26. ar. 1 q. 1. & 2.

Secundo ad id quod dr̄ quod interuentus pecuniæ, & dos toleratur ob onera matrimonij Not. quod cum dos non ſit aliquid de eſſentia, & ratione mr̄imonij faciendi, ſed extraneū quid, quod præſtatur ob onera matrimonij, ideirco bene dicit gloſs. quod ſimonia non committitur in datione dotis. Et bene dicit, quod permittitur interuenire in contracto matrimonij tanquam quid extraneū ſacramento, non quid de ſe dos non ſit licita, ſed quod ſi reſpiceret matrimonium, ut ſacramenti pretiū, tunc non eſſet licita in hoc reſpectu & ſape. et naturā ſimoniæ.

Tertio illud, qđ dicitur, quod infideles contrahentes matrimonium non recipiunt gratiam, quam alias conferret, ſi eſſent fideles, id uero dictum eſt, quia illud quod aliu ſit è matrimonium dicitur, & defectu in fidelitatis non eſt verè ſacramentū, ſi perſonæ contrahentes fuiſſent fideles, vtique fuiſſet vere ſacramentum, & cōtuliſſet gratiam, vnde id dicitur contigiſſe ex incapacitate ꝑſonarum, in quib. defecit fides, quo minus fuerit uerè ſacramentū, & cōtulerit gratiam.

ris [a], loci [b], temporis [c], amplitudinis [d], & myſterii [e], ratione etiā præcellat. Si quidem ab orbis primordio in Paradiſo à Deo ipſo inſtitutum eſt, vt eſſet omnibus ēt infidelibus commune, quod in aliis minimè contingit:

Quod myſterium contineat matrimonium, hoc dicit.

His [f] illud quoque accedit, quod animorum conſenſus, & corporum commixtio, quæ in matrimonio intercedunt, primum quidem charitatem ſignificat, quæ conſiſtit in ſpiritu inter Deum & iuſtam animā, vel Eccleſiam. Alterum vero ſacroſanctum coniugium deſignat, quod inter Chriſtum, & Eccleſiam per incarnationis [g] myſterium eſt contractum.

Bona matrimonii ſunt ſacramentum, fides, proles, & fornicationis remedium, h. d.

Conſequuntur: & inde præter ſacramētū

a Cæteris. Scilicet ſacramentis.

b Loci Quia ordinatum in paradiſo, vt ſtatim dicit, & e ſt 32. q. 2. §. his ita.

c Temporis. Et cum ſit cæteris antiquius, hac et ā ratione proponendum, argum. n. t. in l. vinum, ff. ſi cert. petat

d Amplitudinis. Quia conſiſtit etiam inter infideles, c. gaudemus, de diuor.

e Miſterij. De quo ſubiit incontinenti. & not. in c. debitum, de big. & per Ab. in c. 1. de ſac. vnct.

f His. Scilicet ꝙ matrimonium præcellat cætera ſacramenta ratione loci temporis, & latitudinis. Et ponit nunc triplex ſacramentum, quod per matrimoniū carnali copula conſummatum deſignatur, de quo per Abb. in c. debitum, de big. & not. in c. acutius, diſt 26. & per Archiepiſc. in ſum. in 3. p. c. 10 verſ. ſcilicet.

g Incarnationis. Et reſpectu iſtius ſignificationis, & finis habet matrimonium inſeparabilem, vt per Archiepiſcopum Floren in ſumm in 3 par. tit 14. c 10. ver. 1. & ſine hoc primo bono nunquā eſt inter fideles matrimonium, licet ſine his, quæ ſequuntur, fide ſcilicet, & pro ſe poſſit eſſe, ut per Hoſt. in ſumm. de matrimo. § & quare contrahitur verſ in ſacramento, & concor. c. omne itaque, 27 q. 2. & 32. q. 2. §. h s ita.

Conſequuntur. C A S V S. Cum homines matrimonium contrahentes diuerſum finem habeant

& alia bona, vt puta fides[a] & proles,[b] & qđ humana infirmitas in ruinam turpitudinis ꝓna honeſtate excepta cõiugii minime lædit.[c] Quodq; ab initio inſtitutũ præceptũ que fuit ſanis ad officiũ, vt natura multipli caretur, idẽ vt eadem ſubleuaretur: poſtea fuit ægrotis indultum ad remedium.

Matrimonium initiatur, ratificatur, cõſummatur ſponſione, conſenſu, copula. h.d.

Initiatur aũt matrimoniũ ſponſione, cõſenſu ratificatur, & copula conſummatř De quibus ſingulis diſtinctius diſpiciamus.

DE SPONSALIBVS.

TIT. X

Quid ſint ſponſalia & vnde dicantur. h.d.

SPõſalia[d] ſunt futurarũ nuptiarũ mẽtio repromiſſio, & dicta ſunt a ſpondendo, quod per ea ſibi inuicem ſe futuros coniuges uiri & mulieres ſpondent.[e]

Sponſalia contrahuntur re, verbis, litteris, & conſenſu. h.d.

Contrahũtur[f] autem ſpõſalia variis mo-

fuit propterea dubitatum, an bona matrimonij tot ſint quot in præſentis ex adnot. hic accedit tex. in c. 4. ex frigi & mal. Solut tamẽ eſt ſequenda q̃ hic legimus, & rõ eſt, quia matrimonium conſiderař 4. modis, uidelicet ut cõtractus, vt officium, vt remediũ, & ſacramẽtũ, hinc cognoſcimus 4. eſſe eius bona, quę sũt fides, proles, euitare peccatũ carnis, & ſignificare unionẽ, ſup. in § prox. ad no. Non obſtat obiectio, q̃a dicit Nau I relectio. de finib. huma actuũ finis alius eſt hoĩs & alius rei. primo mõ eſt multiplex, ſecus ſecundo reſpectu.

a Fides Hoc bonũ habet matrimoniũ a natura ſpẽi, quo reſpectu habet ꝓ fine ſcđ⁹ humanæ ſocietatis fidẽ & amicitiam, & cõtcatione in opetibus ciuil. b.

b proles Et hoc hẽt natura ſpẽs, quo reſpu hẽt pro fine procreationẽ ꝓlis, & educationẽ, inſt. de iu nat. gẽt & ciui. i prin.

c Læditur Ho iñ nõ obſtante ſa cer dos, diaconus magis puniret ſi matrimoniũ contrahat, licet de facto, q̃ã ſit fornicetur c. presbiteros, diſt. 28. & no. in §. his ita, 30 q 2.

d Sponſalia ſunt CASVS hic non figuratur. no. tñ mẽ quod obligatio de re futura contracta tenet. d Sponſalia Concor. l. 1. & 2. ff. eo. & cap noſtrates, 30 q. 5. Sed an ſine ſponſalibus poſſint eſſe nuptiæ? Et non videtur, cum res non poſſint eſſe ſine ſuo principio, argu. le 1 ff. de orig. iu. Tu dic contra, vt not in d. l 1 ff. eo nec enim ſponſalia ſunt matrimonii neceſſariũ & ſubſtãtiale principium.

e Spondent. Scilicet forma ſtipulationis ſm veterẽ morem, vt in l. 2. ff. co.

Ioã. Bapt. Cõtrahunř. Hęc pars poſſet ſubdiuidi in alias part. ſed breuitatis gratia caſus inea commode, & Icõi ita poteſt figurari q. dã cõtrahebãt ſpõſalia modis olim diuerſis uidelicet aliqñ uerbis, & aliqñ literis, aliqñ re & aliquãdo cõſenſu, vnde ob hãc diuerſitatem dubitatum fuit qđ iuris ſiquidem tãta varietas vř occaſionẽ date dubitãdi de volũtate cõtrahentium, accidit quoq & id, qđ cõſenſus cum in qualibet obligatione ſit neceſſarius, ſuperflue videtur conſtituere modum contrahendi diſtinctum ab alijs, cæterum. So. eſt ſequenda prout hic legimus, quia cum ſpõſalis ſunt cõtractus ad ſimilitudinem illorum obligationũ cõtrahãť quæ a contractu originẽ habent, §. fi inſt de obli. & cum non dubitetur de uoluntate cõtrahentiũ vt præſupponitur, ideo ceſſat prima obiectio, nec etiam tenet ſecunda quia licet conſenſus, in qualib. obligatione ſemper ſit neceſſarius, diuerſimode tamen adhibetur No 1 hominem diuerſis modis obligari ad futurum matrimonium No 2. argumentum volũtate hominis diuerſis ſignis poſſe explicari No. 3. argumentum, quod intelligẽtia alicuius rei dubiæ hẽtur a cognitione circumſtantiarum eius.

f Contrahuntur. Sequens diuiſio licet explicite non reperiatur in textu aliquo, vel etiam per aliquem doctorem, viſa tamen eſt commodiſſima ad pertractandam magiſtraliter totã materiam, & procuidubio eſt de mente iuriſ, ut apparet ex ſequentibus, & videř eam ſenſiſſe & quaſi poſuiſſe, Ab poſt Hoſt. in ca. 2. de ſpon. duorum ſimile. Inſti. de obli. §. fi.

Ioã. Bap. Initiatur. CASVS non figuratur. Nota tamen cã diſtinctionis, matrimonium n aut eſt futurum & hinc dantur ſponſalia, aut eſt preſens, & ſic conſideratũ dupliciter eſt. videlicet vel reſpectu perfectionis intrinſecæ, & ſic datur conſenſus de præſenti, vel reſpectu perfectionis extrinſecæ, & hinc ſequitur copula.

DE SPONSALIBVS.

Ioã. Bapt. Quoniam matrim. initiatur ſponſalibus, § fi ſupra tit prox. Ideo conuenienti ordine proponitur hic tit iſte, qui diuiditur in 6 partes, in prima habetur quid ſint ſponſalia, in ſecunda quia iuris ſolennitate contrahantur, in tertia an tantum pure & ſimpliciter habeant contrahi, in quarta a quibus contrahantur, In quinta qualia ſint poſtquam ſunt cõtracta in ſexta an & quomodo diſſoluantur, ſecũda ibi, contrahũtur, tertia ibi rurſus, quarta ibi, non tamen, quinta ibi, initiantur, ſexta ibi diſſoluuntur.

Nudam,

dis vt putare, verbis, litteris, & conſenſu. Re contrahitur per nudam ſubarrationẽ,[a] vel annuli immiſſionem.[b]

Qualiter contrahatur matrimonium verbis, hoc dicit.

Verbis,[c] vt ſi inter virum & mulierem promiſſio ſuper futuro matrimonio interceſſerit, veluti altero alteri vice mutua dicente: Ego te accipiam in meum[d] maritũ, & ego te in meam uxorem, ſiue in hunc ſenſum verba ſimilia[e] protulerint.

Literis qualiter contrahatur matrimonium. hoc dicit.

Litteris, vt cum abſentes inter ſe de futuris nuptijs per epiſtolã[f] paciſcuntur, quod ipſum & per nuncium,[g] vel procuratorem fieri poterit.

Procurator ad contrahendum matrimonium non poteſt ſubſtituere, niſi hoc habeat in mandatis, h.d.

Procurator tamen ad hoc ſpecialiter[h] cõſtitutus ob magnum, quod ex facto tam arduo poſſet periculum[i] imminere, alium ſubſtituere non poterit, niſi hoc ei ſpecialiter commiſſum[k] fuerit.

Si duo impuberes quorum malitia non ſupplet ætatem, & qui pubertati non ſint proximi, vel etiam alter tãtum ſit impubes, per verba de præſenti matrimonium contraxerint, talis contractus reſoluitur in ſponſalia de futuro, h.d.

Conſenſu contrahũtur ſpõſalia, vt cũ pubes, & impubes, vel duo impuberes, nõ pxi mi[l] pubertati, & in quibus ætatem pruden-

a Nudam ſubarrationem. Scilicet a conſenſu de præſenti, quia tunc eſſet matrimonium. Subarratio enim regulatur ſecundum verba præcedentia ut per Ab. & Doc in c. ſi. de deſponſ. impub. Et ibi dem per eundem definitur, quod eſt deſponſatio mutuo conſenſu interueniente facta p immiſſionẽ annuli, & dicit de mutuo cõſenſu nõ exprimendo, an ſit cõſenſus ſup mrĩmonio de præſẽti vel de futuro, quia etiã per ſubarratio nem interdum matrimoniũ cõtrahitur, ut ibidem per Doc. ille autem intendit definire ſubarrationem, tam qñ per ea cõtrahitur matrimonium quã cũ contrahuntur ſponſalia, ut apparet ibi per eũ in ſua diſtinctione, ĩ ſi c. Et in dubio ex ſubarratione matrimonium præſumitur, arg. 30. q. 5. c. noſtrates, & c. fæmine, & d. 27. cap. quod interrogaſti. & not. in d. c. ſi. & in c. ſi quis uxorẽ cum c ſeq 27. q. 1. Et licet Ab. in ſua deſcriptione faciat ſolũ mentionẽ de immiſſione annuli, tñ qñq ẽt aliarũ rerum uel inſignium datione fit talis ſubarratio, vnde modo ſyllaba (vel) in littera poſita, vr̃ poſita inter genus, & ſpeciẽ, vt & in rub. C. de ſer. & aqua. & de hoc vide per Hoſt in ſum. eod. §. quot ſint ſpecie. & no in c. tenor, de re iu. & in c. fœmina, 30 q. & c. ſi inter, eo.

b Immiſſionem. Quæ facienda eſt in quarto digito, in quo dicitur eſſe vna vſq. ad cor pertingens, iõ in ſignum mutuæ dilectionis eidem immittitur annulus. Sed hæc annuli immiſſio eſt actus promiſcuus, & ex ſe non deſignat contractum aliquem, ſed regulatur ſecundum præcedentia, ſicut dicimus in arrhis, Inſt. de contrah emp in prin. & qd operatur hæc annuli immiſſio, vide late per Abb. & Doct. in c ſi deſponſ impub.

c Verbis. Concor c. ſi inter, eo. vnde ſumitur & c. is qui fidem, eo. tit & c. 1 de ſponſ duorum.

d In meum. Argu. quod in contractu matrimonij prius debet a fæmina loqui, & interrogari. Et hoc forte bona ratione, cum. n. illa ſit variabilis, cautiꝰ eſt prius perſcrutari conſenſum eius, ne vir primo conſentiens remaneat cum dedecore, ea poſtmodum conſentire nolente, arg. contra in ca ſi inter, eo. & in c licet de ſpon duorum.

e Similia No. ergo quod in cõtractu matrimonij nõ eſt ſtatuta certa forma verborum, de quo no. per Ab in ca. ſi inter eo.

f Epiſtolam. De hoc vide late per Hoſt. in ſum. eo. §. qualiter contrahatur.

g Nũcium. Hic vr̃ quintus modus, licet non explicetur in principi diſtinctionis. forte quia cõprehẽditur ſub mõ verborum, vel litterarũ, arg. nota in l. 1. ff quod met. cau Et hic modus vr̃ ſeruatus, in beatiſſima Virgine q̃ internũtio Gabriele facta eſt ſponſa altiſſimi. Sed quid ſi illum, qui nũtiũ miſit, ante pœniteat q̃ puella conſentiat, ſed ipſa & illa poſt talem pœnitẽtiã forte ignorans de mutata uoluntate uiri cõſentiat? Rñ. ut p Hoſ. in ſum. eo. § qualiter verſ. quid ſi pæniteat.

h Specialiter. Nec .n. aliter facta conſtitutio valet, quo ad hoc ẽt ſi ſit mãdatũ generale cũ quibuſdã expreſſis clauſula ſubſecuta iuxta c. quid ad agendum, de proc. in 6. & no. in c. ſi. eo. tit. & lib. vnde ſumitur.

i Periculũ. Vnde vbi periculum maius ibi agendum cautius, §. vbi periculum, de ele in 6.

K Commiſſum. Cap. ſi. de proc. in 6. cum concor. ibi alleg.

l Non proximi. Intellige, quod hæc duo copulatiue debeant interuenire, nec enim ſola proximitas ætatis ſufficit ad contrahendum inter impuberes matrimonium, ſed requiritur, ꝙ ſint habiles ad ſe commiſcendum carnaliter, cap. de illis. ubi not. eo. niſi tu incipias a ſecundo. Sed quomodo deprehendi poterit hæc coeundi poteſtas, quę ætatẽ ſuppleat? Quidam Tanc. ſi inter impuberes copula

interceſſeri t; alii quod colligetur ex corporis aſpectu, & aliis ſignis extrinſecis, Dic vt not. per abb. in c. de illis, eo. & per Doc. in c. s. §. de deſponſ. im pub. in 6.

uel ſe cõiuges nominabant, & amplexabant ut cõiuges, ut no. in c. 1. §. 1. de deſp. imp. in 6. vñ ſumitur.

f Voluiſſe. Quia nemo præſumitur eligere uiam per q̃ iudicis ſua ſubuertãtur le. 3. de mili teſta. & tradit in c. Quintaualiis, de iureiu. & in c. cũ ordinã, de reſcr. & l. a. pientata, d teſt. & in c. cũ ex officiis da reſcr.

a Prudentia Ideſt, vigor quidam naturalis & eũdi potentia, quę interdum malitia appellatur, c. de illis, ubi Ab. & ca. ſi. eo & arg in e non in ſolo, 32. q 1. Et notãdum eſt, q in terdum eidem rei conueniũt contraria nomina ſic & altum p fundum dicimus profudũ altum. Sic Grãmatici obeſum, tã p macro, quam pro pingui vſurpãt sic Legiſtæ creditum pro debito, l. cum in corp⁹, ff de acq. re. do. vẽditionẽ pro empt l ex uẽditione C. de pa. l. veteres, ff. de act. empt.

tia[a] nõ ſupplet,[b] matrimoniũ per uerba cõtrahũt de præſenti, Licet. n. verba in pręſẽs matrimonium[c] ſonent: iuris tamẽ interpretatione in ſponſalia de futuro reſoluũtur.[d]

Quod non ualet ut ago, valet, ut ualere põt. h.d.

Quo caſu dicta ſpõſalia, licet contrahẽtes matrimonium celebrare intenderent, cõtugiũ, quod ab initio, ætate impediente, vt matrimonium non tenuit, per aduentũ pubertatis minime cõualeſcit, niſi per carniscopulam ſubſequutam, vel aliũ modum[e] contrahentes cum eiuſdem perſeuerantia voluntatis ad pubertatis tempora perueniſſe euidẽter conſtiterit.

Per matrimonii contractum inter impuberes naſcitur publica honeſtatis iuſtitia. h.d.

Per dictũ tamen contractum, qui ualuit vt potuit, non ſicuti agebatur, publicæ honeſtatis iuſtitia cenſetur inducta.

In re denominãda potius effectum attendimus, quam modum, h.d.

Et ideo hoc caſu cõſenſu contracta ſponſalia dicimus, quia ſi verbo ſpectes, nõ ſponſalia, ſed ipſum matrimonium contractũ videri poterit. Cenſuerunt autem iura eos, q cum non poſſent coniugium de facto cõtraxerunt, voluiſſe[f] etiam in caſu, quo poſſent contrahere, ideoque ſaltem vt ſponſalia ualere conuentionem.

Sponſalia contrahuntur tripliciter, pure, in diẽ, & ſub conditione, & qui contraxerunt ſpõſalia pure, compellendi ſunt etiam matrimoniũ cõtrahere, & conſanguine contrahentium nõ debent cum ipſis contrahentibus contrahere. h.d.

Rurſus[g] contrahuntur ſponſalia aut pure

b Supplet. Not. ergo qd ĩ matrimoniis malitia ſupplet ætatem, ſic ẽt in delictis doli capacitas ſupplet ętatẽ, c. pueris, de delict puerorũ, §. in sũ. inſt. de obl. q̃ ex delicto naſcũ. le. ſed & ſi quæcũ q; §. 1 ff ad l. Aq l. 3. C ſi miſe. ma. di xer. l. a. C. d his, q. vẽ ęta imp. e mona. h⁹ nouiti⁹, d. 77. & doli capacitas fecit impuberẽ obligari ex iuramẽto, hĩ ĩ c ex litteris 32. & ĩ auth ſacra, pubeiũ. C. ſi aduc vẽd Nõ tñ ſupplet ætatẽ quo ad igreſſũ religionis vt p ĩn ĩ c. de illis, eo. & ĩ c. poſtulaſti, d reg. nec quoad facultatem condendi teſtamentum, ut habetur in l. ætate, ff. de teſt. fac l ſi C de teſt mil.

Rurſus cõtrahũt. Hęc ſimiliter pars in plures, par. poſſet diuidi, iuxta ĩſtitutu tamẽ mihi propoſitum ea ſus in cõi ita ĩ ea figurari põt. Volẽtes quidã ſpõſalia cõtrahere, nolebãt id facere purè & ſimpliciter, ſed potius ſub cõditione vel tpe adiecto, & q̃uis primo uidebãt id eſſe eis denegãdũ, qa ſpõſalia iſta tali mõ cõtracta vel impedirent libertatem mr̃imonii ob taci tam dilationẽ uel abſolute cõditionẽ aliquã nõ recipiunt cum per ea matrim. initietur arg. c z. de elect ĩ 6 actus. n. ultimã conditionẽ nõ admittũt, c. actus de reg. iur eo lib. Solu. tñ eſt tenẽds q̃ hic dr̃ qa cũ ſpõſalia ſint tm̃ contractus & nõ ſacr̃m, licet ind ma trimoniũ poſtea oriatẽ p pea debẽt regulari vt cæteri cõtractus ĩ qbus id legimus eſſe p̃miſſu §. omnis in ſt. tu de verb obli ga Nõ nbſtã: obiecta tũ ob rationẽ decidẽdi adductã, tũ q a uolũtatẽ id faciunt, & c. add. in caſu noſtro limitari debeat, quia non eodẽ modo electio operatur. No. qualiter in matrimonio, conditiones repeti nõ poſſunt licet ſit ſacramentũ. Not. a libertatem matrimonii aliquando limitare uoluntatã temporis dilationem Not 3. conditiones reperiri ita diuerſas, vt aliquando vitient & aliquando uitientur, iuxta no. etiam per Doc in ca ſi. de condit n appoſit.

c In præſens matrimonium. Quod nb ætatem valere non poteſt unde videbatur q nec in uim ſpõſaliorum, c. cum ſuper de of del l. quæſitum, ff eo. l. multum intereſt C ſi quis alteri uel ſibi.

d Reſoluuntur. No ergo ſi q non valet, ut ago, valet ut valere põt, c a nobis, de deſp impub.

e Alium modũ. Pupa qui ta ſimul cohabitauerunt

g Rurſus. Secunda diſtinctio ſponſaliorum, fac. cap. 2.

aut adiecta die, aut ſub cõditione, Pure, aut cũ vir & mulier ſe inuicẽ futuros cõiuges pollicent. Et hoc caſu nullus cõſanguineorũ[b] aliquo pacto alterum ex contrahentib. matrimonio ſibi copulare poterit: [c] immo qui contraxerunt, vt ſe inuicem recipiant, & mutua coniugali affectione pertractent, moneri: niſi rationabilis cauſa obſiſter, Eccleſiaſtica cenſura compelli[d] poterunt.

Si per contrahentes ſponſalia in diem, non ſtetit quominus matrimonium contraheret intra terminum,[e] cum alia poſtmodum matrimonium contrahere poterit. h.d.

Dies adiicitur ſponſalibus, cum qs intra certum tpis ſpacium aliquam ſe ducturũ in vxorẽ conuenit: in qua ſpecie ſi per eũ non ſteterit quo minus intra præfixũ terminũ e cum eadem matrimoniũ contraheret, libere ad nuptias alterius tranſire poterit.

Sponſalia contracta ſub conditione euaneſcũt, conditione deficiẽte, niſi ab ea receſſũ fuerit, h.d.

Sub cõditione[f] celebrant ſpõſalia, cũ qs, ſi q̃d fiet, vel cõtigerit, nuptias ſe cõtractu rũ pollicet, veluti ſi dictũ fuerit. Ego te in vxorẽ accipiã, ſi cẽtũ mihi dederis[g] aut ſi pa-

a.§.c.ſponſalia.c.ex litteris,c.requiſiuit,eo.

a Pure. Immo contra: quia non videtur q̃d ſponſalia pure contrahi poſſint, cap. quemadmodum, de iureiu. & §.unius, in fi. eo. Reſp. contractus dr̃ omnino purus, & ſine omni conditione ex quo nõ fuit certa conditio expreſſa: conditio ergo ſub intellecta non facit actum condõnalem l cõditiones q̃ ext in ſecus, ff de cond. & dem. c ſignificaſti, & quod ibi no. de elect. per Ab in ca. 2. eo. & diffuſe per Legiſtas in l. 3 ff de le. 2.

b Nullus conſanguineorũ. Reſtringe hanc generalitatem ſecundũ iura cõia & antiqua ad terminos c. nõ debet de cõſangu. & affi. ne ſequatur quartum abſurdũ de quo per Doc. in c. ſponſam, eo Immo nouiſſime hęc generalitas eſt reſtringenda ad primum gradum, vt p Conc. Trid ſeſ. 24. c 3. in decretis reformationis matrimonii, ubi diſponitur, q̃ impedimẽtum iuſtitiæ publicę honeſtatis nõ excedat primum gradum.

c Potent. Si ſit in quarto gradu iuxta ca nõ debet, nel in primo ſecundũ Conc. Trid. in loco alleg. in proxima ſuperiori notula Et ſi de facto contrahat non tenebit, cũ publica honeſtatis iuſtitia contrahendum matrimonium impediat, ut per Abb. in c. ſpõſam, in fi. eo & c. 1. 4. 1. eod in 6.

d Compelli. Quidam intelligunt cum ſponſalia. ſunt iurata; alias ſecus, cum c. 1. ca ex litteris, & c. requiſiuit, cum alus in compulſione ſemper videatur ponderare iuramentum & fideiinterpoſitionem: ſed contrarium videtur teneri communiter cum hæc compulſio fiat ratione peccati vitandi quod committitur etiam ſi iuramentum nõ interueniat, cum Deus non faciat differentiam inter ſimplicem loquelam; vel pactum & iuramentum c. 1 c 2. & c 3. de pactis, e iuramenti. 22 quæ 5. licet magis peccet veniens contra iuramẽtum ca pe de iureiu Vide per Abb in ca 2. & in ca. ex litteris 2 eo. & in cap. ad aures, ext quod met cauſ. Immo in tantum non eſt licitum reſilire a ſponſalibus, vt etiam ſi cum alia poſteriore interuenerit iuramẽtum, debeat eũ prima contrahere, Inn. & Abb. in c. ſicut. & ca requiſiuit, eo. & no. hic q̃d compellitur quis ad factum, quia nõ poteſt ſolui intereſſe, ſpiritualia enim æſtimationem non admittunt.

e Terminum. Ergo ſi pure fuiſſent ſponſalia contracta tẽporis lapſu non finiretur ar. l. Imperator, ff de poſtul. l. obligationum, §. placet ff. de actio & obli. Sed contra fac. ca. cum dilecti, de dolo, & contu. & l. Celſus, §. s ff. de ar bi. Sed hic aliud vr̃ propter periculum fornicationis, Vel aliter quandoq; terminus opponitur obligationibus ad ſollicitãdum implementũ & tunc lapſus termini non liberat, & ſic loquitur d. l. Celſus Quandoq; ad limitãdam vel finiendam obligationem, & tunc ſi per pmiſſorẽ nõ ſtet, lapſus termini liberat ab obligatione. Sed quare cenſebitur terminus adiectus ad lĩmitandam obligationem potius q̃ ad ſolicitandũ implementum adiectus? Reſpo. ut per Abb. & cæteros, in c. ſicut, & in ca. de illis, eod, ille caſus vr̃ dubius, & nota ſecundum eundẽ, quod ſi a principio ſponſalia fuiſſent pure contracta, ſi poſtea ſponſus & ſponſa de certa die matrimonij contrahẽdi conuenerint poſt lapſum dicti termini nõ eſſet obligatio diſſoluta. Sed adhuc contra, l. 2. C eo & l. ſæpe, ff eo. Sol. vt in d c de illis.

f Sub conditione Et in hoc matrimonium carnale differt a ſpirituali; quia illud non poteſt contrahi ſub conditione, vt habetur in c. de elec. in 6 & debet ſtatim conditio apponi, non ex interuallo, quia tunc reiicitur. no in c. de illis, de cond. appo. Et nota, quod omnis conditio a iure non reprobata poteſt apponi in matrimoniu: vt habetur in c ſuper, de cond appo.

g Dederis Dummodo iſta datio non ſit adiecta in modum per c. capitulo. Gemma cod. l Titia ff de verb. obl. l ſi C de ſponſ. l s. C. de Innul ſtip ſed contra de l ſi ita ſtipulatus fuero. § ſi tibi nupſero ff. de verbo obl. Sol. vt per Ab in capitu de illis, de cond appoſ.

Conſen-

ter meus conſenſerit [a]. Quibus conditionibus deficientibus, ad matrimonium quis cõpelli non poterit [b], niſi conſenſus de præſenti, aut carnalis ſit inter eos commixtio [c] ſubſequuta: cum his caſibus à conditionibus receſſum [d] videatur.

Turpes conditiones adiectæ ſponſalibus, vel matrimonio non vitiant, ſed vitiantur, h.d.

Hoc tamen de his conditionibus intelligere nos oportet, quæ honeſtæ [e] ſunt, & canonicis inſtitutis non contrariæ, nam ſi turpes ſint, aut impoſſibiles [f], ob fauorem matrimonii debent pro non adiectis [g] cenſeri.

Conditiones, quæ ſunt contra ſubſtantiam matrimonii, vitiant matrimonium, h.d.

Si tamen non ſolum turpes ſint, ſed etiam contra ſubſtantiam, vel naturam coniugij, puta [h] ſi alter dicat alteri. Tecũ contraho, ſi

a Conſenſerit. Et ſic nota, quod matrimonium conſenti poteſt in alterius arbitrium. & non ſolum parentis, vt hic, verum etiam extranei, ca. ſuper eo. & c. per tuas, de cond appo & ex hoc habes vnam differentiam inter actum matrimonij contrahendi & teſtamẽtum conficiendi, quod in alterius poteſtatẽ cõſenti põt, l. captatorias, & l. illa inſtitutio, ff. de hæ inſt de quo in c cum tibi, ext. de teſta. ratio differentiæ eſſe poteſt, q matrimonium eſt de iure diuino vñ ſolus conſẽſus ſufficit qualitercũ què habeatur. Sed teſtamentũ depẽdet ex gratia, quia confertur effectus eius in id tpa, quo teſtator nõ eſt futurus dominus, ſcilicet mortẽ, vnde ſatis eſt, quod ipſi ſoli permittatur libera diſponẽdi facultas, ut no. in d. l. illa inſtitutio, & per Abb. in d. c. ſuper eo.

b Poterit. Adeo quod etiam copula ſequẽs nihil operabitur, vt nota Ab in ca ſuper eo. de cond. apposi.

c Commixtio. Operatur ergo copula duo: nam & purificat ſponſalia, & eodem momento ea trãſfundit in matrimonium, no. Glo. & Abb in cap. de illis, de cond. app. Item not. hic duos caſus, in quibus conditio appoſita in ſponſalibus tollit. ſ. quando interuenit conſenſus, & quando copula.

d Receſſum. Huic litteræ multa ob. Et quod non eſt præſumendum quem recedere à iure ſuo, ca. ſuper hoc, de renunc. Et quod præcedens conſenſus præſumatur durare, ca maiores, de bapt. Et quod ſi pendente conditione res tradatur, & poſtea non exiſtat conditio, res tradita repetitur, ff. de condit. indeb. l. ſub condit. & l quod ſi, ff. de peti. & com. fel vend. Et quod conditionalis conſenſus nullus eſt ante conditionis euentum, l. cedere diem, ff de ver ſign. Et quod qui primo ex ultimo contradicit medio tempore non conſentit, diſt. 28. c. quia non ſunt culpæ &c cum Marthæ, ver Si tunc igitur in cœlum, de cele. miſſ. & 1. q 1 c Iudices. Si ergo nullus præceſſit coitus, ſolus conſenſus ſuper coitu matrimonium non facit, ca ſi de deſponſ. duorum l. nuptas, ff de reg. iur. Solu hæc omnia, quod fauore matrimonij inducta eſt præſumptio contra ſuperiores regulas, ca. is qui eo. ca. illis, de cond appo. quia per carnalem copulam ipſo facto uidetur conſenſum exprimere de præſenti & a conditione recedere, fac. l. ſed Celſus, §. fin ff de contrah. empt. & not. in cap. per tuas. de app. Quid ſi ante coitum proteſtetur ſe nolle propter hoc recedere à conditione? Reſp neq; hoc prodeſt, c. cum. M de conſti. c. ſolicitudinem. de appe. Quid ſi contrahatur matrimonium ſub conditione, quæ eſt omnino exitura? Item, quid ſi primo contraho cum vna ſub conditione deinde cum alterâ purè? Reſp. de his, & ſimilib qq. vt habetur in d. c. per tuas.

e Honeſtæ ſunt. Not. ex hac littera duas regulas. Primã quod cõditio inhoneſta, vel impoſſibilis quę non eſt contra ſubſtantiam matrimonij fauore matrimonij habet pro non adiecta, vnde vitiatur, & non vitiat, licet regulariter in cæteris contractibus vitiet, & nõ vitietur, §. impoſſibilis, inſt de inut, ſti pu. Secundã, quod ola conditio appoſita contra ſubſtãtiã coniugij vitiat matrimonium, & non vitiatur, & multo magis aliũ contractum non ita fauorabilẽ. Ratio eſt, qa remota ſubſtantia alicuius actus, remouẽ, & ipſe actus ca. tua. eo. & ad cognoſcẽdã ſubſtãtiã alicuius actus, debemus ſemper inſpicere vtrũ talis actus ſine illo poſſit conſiſtere. Bar in l. prolatam, C. de ſenten. & interlo. om iudi. & per Ab. in c ſi de cond. ap. Sed contra vſ. l. cum precario, ff. de preca. vbi pactum contra ſubſtantiam precarij vitiatur. Sol. illud procedit, quia pactum ibi apponitur in vim modi, non cond. Bar. in auth ingreſſi, C. de ſacro Eccleſ. Immo in l. vbi ita donatur, ff. de donat cau. mor. forte, quia modus actus non ſuſpendit, ſecus conditio, l. cum ab eo. ff de contrah. empt. Sed an conſuetudo poſſit tollere ſubſtantialia actus, quod puta fiat electio ad voluntatẽ certæ perſonæ? Rñ. negatiuẽ, ca cum in terra de elect. vbi Abba, not & fac. not in c. a de conſae. in 6. vbi conſuetudo non poteſt induci quod à Vicario appelletur ad Epm.

f Impoſſibiles. Impoſſibilitas autem quotuplex ſit, & quando diſpoſitionem vitiet, vide per Ab. in c. ſi. de pact.

g Pro non adiectis. Facit l. generaliter, ff de ver. oblig.

h Puta. Per exempla trium hic ſubiectarum conditionum extinguuntur tria bona matrimonij, ſ. proles, fides, ſacramentum, de quibus ſupra titu. prox. in fin. Sed & alia reperiri poſſunt ſimilia, puta, ſi contrahatur cum aliqua ſub conditione,

qu od

generationem prolis euitaueris: [a] uel donec aliam honore vel facultatibus digniorē inueniam, [b] aut ſi pro quæſtu, adulterandam[c] te tradideris; matrimonialis contractus quantumcunque ſit fauorabilis, omni carebit effectu.[d]

Minores ſeptennio non poſſunt ſponſalia contrahere, & contracta lapſu temporis non conualeſcunt, niſi noua uoluntas acceſſerit. h. d.

Non tamen omnibus, cuiuſcunque ſint ætatis, licet ſponſalia contrahere, nam inter minores,[e] ſeptēnio celebrata nullius roboris efficaciā ſortiūtur, ideoque ſi infantes,[f] vel vnus maior ſeptēnio, alter minor ſpōſalia cōtraxerint, ipſi vel parētes[g] pro eis, niſi per cohabitationē[h] eorū mutuā, ſiue alias verbo,[i] uel facto[k] eoſdem in eadem voluntate factos maiores perdurare liquido appareat, ſponſalia huiuſmodi, quæ ab initio nulla erant, per lapſum dicti temporis

quod ſi committat adulteriū, liceat ei a matrimonio recedere, & aliam ducere. Nam licet hæc uideatur conditio reſolutiua, idem tamen operatur quod ſuſpenſiua, ut per Abb. in c ſi de cond ap. po & hoc eſt mulierib. prædicandum, ne ob ſimplicitatē decipiātur ſecūdum Hoſ. Et intellige hanc materiā qn̄ vterque conſentit cōditioni cōtra ſubſtātiam, ſi autem alter uel contradixit, uel etiam tacuit, tenet matrimoniū, ſi fuit proceſſum ad cōſummationē, vt ibidē Ab poſt alios. Itē ex hoc intellige, id. qđ hæc, de quibus hic, ut impediāt matrimoniū debent deduci in pactū expreſſum ſecus ſi ſit propoſitū in mente retentū, ut per Abb in cap. commiſſum. eo. Ex hoc infertur, ꝙ inter beatiſſimam Virginem & Ioſeph fuit uerū matrimoniū, licet omnino beata Virgo in copulā non cōſenſerit in hoc tamē multa opinantur, de quo uide quæ habentur, 27. q 2. §. cum ergo, & c. beata, & per Abbas in d. capitulo commiſſum.

a Euitaueris, Hæc conditio eſt contra bonum prolis.

b Inueniam. Hæc conditio eſt contra ſacramentum quod eſſe debet indiuiduum.

c Adulterandam Et hoc eſt contra bonum fidei.

d Effectu. Quod ſi quis ingrediatur religionem, & profiteatur ſub hac uerborū forma Profiteor talem religionem, ita quod poſſim proprium habere & matrimonio uti, an teneat monachatus & ingreſſus? Reſp. ut late habetur per Ab. & alios, in c. ſi. de cond. appo.

Non tamen omnibus. CASVS Cum ſpōſalia indifferenter, & a quolib. cuiuſuis ætatis contraherentur, fuit propterea dubitatum, an tenerent, ante pubertatem n. uidebātur nulla: argumento. §. 1. inſtit de autori. tuto accedit etiam quod cum ſint quædam diſpoſitio de matrimonium vt conſtat § ſi. ſupra ti ꝓximo, oportet vt præſupponat diſpoſitionem naturalē, quæ in tali ætate ob defectum natura & intellectus non reperiatur. Sol. tn̄ vt hic legim⁹, quia cum facillime diſſoluantur § diſſoluuntur, in eod non debent regulari vt reliqui contractus, qua decidendi ratione ſuadente intelligimus quoq; vt puto quod obiectiones non tenēt. No. limitation ad communem regulā qua cauetur, quod impuberes non obligātur ſi de

facto per ipſos tantum aliquid contrahatur; nota ſecundo, circa matrimoniū ſimpliciter conſideratum, reperiri duas ætates.

e Minores ſeptennio Ideſt, infantes, ut not. in procœmio Sexti. Qui vero ſunt maiores vſque ad pubertatem dicū- tur pueri vt in d. proœmio: & per Ab. in ca. veniens. de uoto & uo. re. & concor. cū hoc capitulū litteras, capitulū acceſſit capitulum ad diſſoluendum, & capitulum duo pueri, de deſponſ. impu. & 30. q. 2. per totum & ca 1 de deſpon. impu in 6. Septennium autem dēt eſſe completū, nec ſufficeret eſſe ceptū, ut in iuribus ſup. allegatis. Sed dubitatur, an hæc ætas ex prudētia præueniri poſſit, ut accidit in matrimonio. Quidā quod ſic, vt no in c. ſpōſam, & c. iuuenis, eo & p S. Tho. 4. ſen. diſt 26 art. 4. Sed certe in contrarium eſt cōm. opi. vt per Abb. in d. c iuuenis. & in d. c. Gemms. Cum ætas præueniri non poſſit, cum illa requiratur reſpectu diſcretionis. l. ætate, vbi no. de teſta. & late per Ab. in d. c. iuuenis.

f Infantis ideſt, minores ſeptennio, l. ſi infanti, C. de iu. deli. quæ ætas quidquid uiderit ignorat, l. 1. C. de fal. mo. Et no quod licet quo ad pubertatem ſit in ſexu differentia in nume. annorum, c plures, de deſpon. imp. & infra titu. 1. §. ſed qui ſint, tamen ſecus eſt quo ad infantiā, quia vterque tam maſculus, quam fœmina debet eſſe ſeptennio minor, vt hic, & c. litteras, & c acceſſit. de deſpon. impub. Simile in ætate legitima, quæ in vtroq. incipit poſt. 25. ann. in l 1 ff de min. l. 1. C. ſi mi. ſe ma. dixe. inſtit de curat. in prin.

g Parentes Concor. capitulum, ſi 3 q 2. & c. 1. in prin. de deſponſ. impub in 6.

h Cohabitationem. De hoc no. late in cap. fin. 30. q. 2.

i Verbo. Non ſolum ratificādo expreſſe, ſed etiā ſi poſt ſeptēnium ad inuicem ſe ſponſos uocent, vt no. in c. 1 de deſp. impub. in 6.

K Facto. Vt quia poſt ſeptennium ſimul iacent, & oſculantur ſe inuicē, vel quia ſponſus uenit ad domum ſponſæ, vel mittit iocalia tanquam ſponſæ, vel quid ſimile, vt in cap. 1. de deſp. impub in 6. & per Abb in c. litteras, eo. ti. Et ſic nota. quod non refert uerbo fiat, vel facto c dilecti. & c. vtnoſtrum, de appel. concor. cap. ex parte, de reſti. ſpol.

Con-

minime conualeſcũt [a] & ideo cum ſint nulla ratione defectus conſenſus, publicæ honeſtatis iuſtitiam [b] non inducunt.

Nixus copula in ſeptennem inducit publicæ honeſtatis iuſtitiam, h. d.

Si tamen cum ea, quam nondum ſeptennem domum quis traduxerit, copulæ nixus interceſſerit, aliud [c] ſtatuendum erit.

Qui contraxerunt ſponſalia, debẽt compelli ad matrimonium, niſi aliquid triſte timeatur, h. d.

Initiatum igitur ſponſalib. matrimoniũ fide conſenſus ratificari debet. Quod ſi qui de contrahendo matrimonio fidem ſibi dederunt, ſe inuicem admittere [e] omnino voluerint inſtar eorum, qui ſocietatem [f] interpoſitione fidei [g] contrahunt, poſtea eandẽ ſibi remittunt, diſſolutio tolerari [h] poterit, cum coactio [i] difficiles ſoleat exitus frequẽter habere.

Non ſunt audiendi impuberes uolentes diſſoluere ſponſalia, ſed expectandum tempus pubertatis, h. d.

De illis q̃ infra annos apto matrimonio ſpõſalia cõtrahũt, quæri poterit: & ſane ſiue vterque, ſiue alter reclamet, & anteq̃ ad annos matrimonijs aptos puenerint, ſeparari

a Conualeſcunt Ca. nõ firmatur, vbi late per Ioã. And de reg. iur. in 6 l. qoid ab initio, ff de re iur.
b Iuſtitiam. Hoc impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis, nec ex cõſanguinitate cauſatur, nec affinitate, quia ante carnis commiſſionem non eſt orta affinitas: ſed ex conſenſu præſtito in legitimis ſpõſalib⁹: & fuit hoc impedimentũ ab eccleſia inductum propter honeſtatẽ duntaxat, quia qñque graues inimicitiæ oriebãtor inter cõſanguineos cũ uni deſponſatã alius conſanguineorum quærebat in vxorem ducere. Et appellauit eccleſia hoc impedimentũ publicam honeſtatem, quia non poterat dari congruentius nomen, cum nõ poſſet attribui alicui ex cognationibus de quibus infra de tripl cogna Iſtud ergo impedimentũ eſt de p ſe ex ſola honeſtate ab eccleſia inductũ, & impedit matrimonium inter coniũctos uſq ad quartũ gradũ, ca. ſpõſã co. & c. 1 de ſpon. l 6. hodie per Cõcil. Trid ſeſſ 24. c. 3. incipit iuſtitia, non excedit primum declarat Abba. l c. leiunis, eo.
c Aliud. Quia induceretur publicæ honeſtatis iuſtitia ob nixum, licet ætas forte in altera non ſit legitima ad ſponſalia. ca iuuenis ubi Ab. eod. Hoſt in ſum eo. §. qui effectus, verſ effectus etiam, & in uer quis potiſt contrahere.

Initiatum ig tur. Hæ pars etſi plures contineat partes, in communi tñ caſus ita pot in ea figurari. Præſupponuntur contracta ſponſalia uel a ſponſis in diuerſa ætate conſtitutis. vel ab eorum parẽtib & cum contrahentes poſt factum non conueniant, q̃ſitũ fuit quid iuris. ob naturã, n iſtius contractos quod facillime poſſet reſ. indi, §. diſſoluuntur. inſ. eo dubium videbatur ſolutum ſi percontrahẽtes ſint contracta, ſi uero per parẽtes, videbatur rñdẽdum iuxta prin. tit inſt de nup. Sol. tñ ut hic hr, quia in dubio regulariter oĩs promiſſio eſt de iure exequenda. iuat. no tn c. 1. de pac. Non obſtant obiecta, quia quoad contrahẽtes repugnat iuri & rõni, vt temere recedant: quoad parentes uero ius ciuile hodie iotelligi debet, iuxta not. in ca. 1. de ſponſ. impuber. Not. 1. argumentum quod ſpiritualia facilius contrahuntur quàm diſſoluãtur. Not. 2. malos euentus ſemper eſſe euitandos & præcipue ubi maius eſt periculum. facit. c. ubi periculum, de elect. in 6. Not. 3. præcipuam coactionem eſſe ã iure regulariter reprobatã. fac. ca maiores, de baptiſm.
d Debet. Concor. c. 2. & cap requiſiuit. eo. Sed contra. in l. 1. C. eod Quidam quod illa lex eſt abrogata: ut no ta. 27. q. 2. de ſponſal b. Alij & Cyn. ibi, quod cõtrariũ procedit qñ renunciatum eſt ſponſalibus, ut quod hic dicitur quãdo nõ eſt renunciatum tractat Abb. in ca. requiſiuit, eod.
e Noluerint. Abſolute reſtiterint.
f Societatem No. argumen de ſocietate ad matrimonium, fac l. verum §. fin. & l. actione. § diximus, ff pro ſoc.
g Fidei. Siue per iuramentum, quia æquipollent, cap. peruenit, de fide inſ & 22. q. 5. c. iuramentum.
h Tolerari. Not. verbum quod deſignat quandam diſpoſitionem, & eſt quædam permiſſio comparatiua, fac. c. veniens, qui cle. vel vo. Multa enim tolerantur, ne deteriua contingat, c. com iam dudum, de præb. alias mero iure deberent compelli, vt hr in c. ex litteris eodem. Tunc re tamen dicebat in capit 1. eodem vnde ſumitur. hanc litteram continere ius cõe, vt ibidem not. Prima uerior. Ex quo not caſum, in quo eccleſia non compellit quẽ ad pœnitentiam, ſed patitur aliquem ſtare in peccato, ut euitetur maius malũ futurum. Et uidetur ex hoc notanter probari, quod tolerandum eſt minus malum certum, vt vitetur maius malum ueriſimiliter futurum, licet poſſet illud non contingere, nut per Abb in c. requiſiuit, eod.
i Coactio Not. ergo ex hoc, quod matrimonium debet eſſe liberum non ſolum in principio contractus ſponſaliorum, ſed etiam ex poſt facto in contractu matrimonij. Ex quo infert Abbas in capitu. requiſiuit, eod. quod ſi quis ſponte contraxiſſet ſponſalia de futuro, & compellatur metu ad contrahendum matrimonium per verba de præsẽti, ꝙ

tale

Digitized by Google

tale matrimonium non tenet. Plura tamen vrgent contra, de quibus in d. c. requiſiuit.

a Audiēdi. Propter facilitatem ætatis Et eſt arg. ꝙ impubes de eo, quod facit ante pubertatem, reclamare non valet, argu. di. 28. c. de his, & 20. q. 1. illud, & ff. de ne. ge. l. Pomponius.

postulent, nō ſunt audiēdi:[a] ſi vero alteruter iſtorū ad pubertatis annos peruenerit, infra eoſdem annos altero exiſtente, cū ſponſalia contraherētur,[b] ſi is qui minoris eſt ætatis, ad pubertatis annos perueniens reclamauerit, nec in alterū cōſentire voluerit, iudicio[c] Eccleſię ſeparari poterunt.

Mulier viri potens contrahens cum impubere, non poteſt reſilire: ſed impubes factus pubes, h. d.

Mulier quoque q̄ nubiles annos attingens ei, q̄ nondū matrimonio erat aptus, nupſit,[d] cum in eo ſemel[e] conſenſerit, amplius diſſentire nō poterit: niſi ipſe, cui nupſit, poſtquam ad legitimam ætatē peruenerit, in eam ſuum negauerit præſtare conſenſum.

Contrahens ſponſalia cum impubere coactè nō tenetur expectare impuberem h. d.

Hæc tamen de his dicta intelliguntur, quę ſponte cū minoribus ſponſalia cōtraxerint. Si qua enim non tam ſponte ſua,[f] quā a parētibus coacta cum impubere cōtraxerit, & domum traducta fuerit, licet aliquādo ibi inuita permanſerit, ſi puerū vſque ad annum decimumquartū minime expectandū duxerit, ei alium ſibi virum accipiendi libera cōcedēda facultas erit.

Sponſalia contracta a parentibus non tenent, niſi filii aſſentiant. h. d.

Nō abſimile eſt, quod de ſpōſalibus, quę parentes pro illis puberibus[g] frequenter cōtrahūt, ſtatuitur: nam ſi quidem ipſi filii expreſſe cōſenſerint; vel tacite; vt ſi præſentes fuerint, nec cōtradixerint,[h] obligantur: & ex eis oritur publicæ honeſtatis iuſtitia.

Ratificatio tam tacita quam expreſſa æquiparatur conſenſui præcedenti. h. d.

Idem etiā obtinet ſi filii tēpore ſpōſaliorū abſentes, & ēt ignorātes eadem ſpōſalia poſt ſcientes, & prudentes ratificarunt[i] tacite,[k]

b Contraherent: Declara vt ī c. de illis, 1. d̄ deſp. impu unde ſumit.

c Iudicio eccleſię. Sic c. d̄ illis, & c. a nobis, de deſpō. impu. & ſic oportet ꝙ ſpōſalia diſſoluantur iudicio eccleſiæ tātū: niſi forte vinculū ſuperueniat. puta matrimoniū cū alia, vel votū ſolēne, tunc. n. ipſo iure ſoluta ſūt arg c. ſi inter eo. & c. 1. de ſponſ. duorū.

d Nupſit i. ſponſalia contraxit: quia matrimoniū cōtrahere n̄ poterat. ſic ca de illis, & cū c. ſeq d̄ deſpon. impub.

e Semel. Argum. quod ſemel pbaui, nō poſſū amplius reprobare, 3. q. 4. c. offeratur, & 8 q. 2. dilectiſſimi, & 20 q. 3 c. eos q. & 32 q. 5. c. horrēdus & d. 4. c. ī iſtis. Itē ar. ꝙ cōtractus claudicat. Quod licet aliqñ cōtingat tñ nō accidit in matrimonio, quod non poteſt conſtare, niſi ex duob cōſēſibus c. tua, eo. Et qđ hic dicitur & in c. de illis, vnde ſum. ē de deſp. impu. non accidit ratione, vel ex natura matrimonii? ſed ratione promiſſionis, vnde ſi contraheret cum alia, teneret etiamſi iuramentum interueniſſet, c. ſi inter ea. eod & no. plenius in d. c. de illis.

f Non tam ſponte ſua Electiue ſtat verbum non comparatiue, id eſt, non ſua ſponte, ſed coacta a parentibus. Et ſic nota ꝙ etiam minæ parentum inducunt iuſtum metum, maxime in muliere. Habenda tñ eſſe ratio qualitatis parentum & minarum: De hoc hr̄ in c. ex litteris, de deſp. impu. & in c. accedens, de conuerſ. coniugat. & in ca ſi. qui cler. vel uou per In. in ca. cauſam matrimonii. de offic. dele per Pe. in c. 1. §. ſi de deſp. impube in 6. per Legiſtas, ī l. 1 §. quæ onerādę. ff. quarū rer. actio non det, & ī l. q̄ dotis, ff. ſol. matrim. & ī l. Tātra, ff. de uerbor. obl.

g Puberibus. Quid ſi impuberibus? Vr̄ quod omnino ſequi debeāt volūtatem paternā, vt in c. 1. de deſpōſa impuber. Immo dic, ꝙ in effectu iuris nō eſt differentia, vt per Abbatem in d. ca. 1. & quatenus ibi dicitur, impuberē omnino implere debere volūtatē paternā intelligitur ex debito honeſtatis, non neceſſitatis.

h Contradixerint. Ergo q tacet hoc caſu cōſētit, c. q tacet d̄ re. iu. quia agitur de re naturaliter appetibili.

i Ratificarūt. Ex hoc notat, ꝙ licet ad cōtrahēdū matrimoniū req ratur ſpecialiſſimum mādatum tamē geſtum ſine vllo mandato poteſt ratificari, & valet. Et ſic no. generaliter ꝙ ſubſequēs ratihabitio ſpecialiſſimo mādato ęquipollet, vt hic, & c. 1. §. fin. de deſpōſ. impu in. 6. vbi Petruſ. & in c. cum quis, de ſenten excommu.

K Tacite interuentū alicuius actus, ſola enim taciturnitas non ſufficeret, Petruſ. in c. 1. §. fi. de deſpon. impu. in 6.

Obli-

vel expreſſe, alias ex ſponſalib. contractis a parentib. pro filiis, nec ipſi obligantur, [a] nec publicæ honeſtatis iuſtitia inde exoritur. [b]

Sponſalia diſſoluuntur ipſo iure, quando non habetur ratio uoluntatis contrahentium. h. d.

Diſſoluuntur [c] ſponſalia, aut ipſo iure, aut facto hominis. Ipſo iure tunc dicuntur ſponſalia diſſolui, vt cum nulla habita rõne voluntatis, & conſenſus partium, ex certa ſuperuoniente cauſa diſtrahuntur, vt ex cõtractu matrimonii, ſacrorum ordinum ſuſceptione, religionis ingreſſu, cognationis interuentu.

Matrimonium per verba de præſenti contractu tollit ſponſalia præcedentia, & iuramento firmata ſed matrimonium contractum per verba de præſẽti non irritatur, etiam ſequuta copula. h. d.

Si igitur eam, quæ tibi diſponſata fuerat, p verba ſibi iunxerit de præſenti, etiam ſi inter te, & ipſam ſponſalia iuramento firmata extitiſſent, dum tamen copula [d] nõ interuenerit: nihilominus per ſecundũ matrimonium, ẽt te inuito, tolluntur, licet fidem frãgentib. ſalutaris ſit iniungenda pænitentia: quãquã ſi prius per verba cõtraxiſſes de præſenti, ita firmũ maneret matrimonium, vt p ſcdm ẽt ſecuta copula tolli non poſſit. [e] Nec. n. vt pactionis fidem [f] interdũ frangi iura ſuſtinent, ita ẽt fidem conſenſus [g] aboleri permittunt.

Obligãtur. No. filios non eſſe in poteſtate parẽtum quo ad matrimonium, c. ſi de iud. in 6. ſecus de iure ciu. l. ſicut proponis, C. de nupt. & Inſt. eo. tit. & l. Paulus, de ſtatu hom. Sed in hac materia ſtamus iuri canon. eo. vt no. in §. 6 gradu, inſt. de grad & c. pen. de ſecun. nu. Sed cõſueuit q̃ri an pater teneat dotare filiã q̃ nupſit? In hac q. multipliciter diſtinguit, vt p Ab. ĩ c. 1. d̃ deſ. impu. & Peru. in c. 1. §. fi. eo. ti. in 6.

b Exorit. Licet hæc littera loquatur d̃ ſpõſalib. cõtractis p parẽtes: idẽ tñ eſt ſi p eliũ quẽlibet, vt ĩ c. 1. §. fi. de deſp. imp.

Diſſoluuntur. Hęc pars in duas eſt ſubdiuidẽda: ĩ prima d̃ mõſtratur qualiter ſpõſalia diſſoluãt ipſo iure, in 2. qualiter facto hoĩs. ſecũda ibi facto hominis. quoad primũ breuitatis gratia caſus ĩ ea ita põt ĩ cõi figurari. Quidã cũ ſpõſalia cõtraxiſſẽt, Poſt poſtea du cti diuerſimode ſtatũ mutauerũt vel cũ alia pſona matrimoniũ cõtrahẽdo, vel ordinẽ ſacrũ ſuſcipiẽdo, vel religionẽ aliq̃ ĩgrediẽdo, condõnem per conſenſum, vel aliq̃ qualitatem mutando, vñ fuit dubitatũ, an ſponſalia ſint ipſo iure ſoluta, ob dictũ. n. prophe. relatũ a gl. ſuper c. 3. de pact. negatiue rñdebant, q̃ poſſent confirmari per l. ſicut, C. de acti. & obl. Sol tñ eſt ſequenda prout hic legimus, quia cum ſponſalia ſint diſpõ quædã ad matrimonium, vt ſupra ſuo loco eſt deductum, ſequitur vnde, q̃ qñ talis diſpõ non eſt amplius congrua ob mutationem mõ prædic. factam. conſequẽter inutilis reddatur: nec ob obiectio, quia ſemper eſt ſeruanda qñ legitime, & canō obſeruari poteſt, arg. c. ſciſcitatus, de reſcr. Nota primo, legitime contracta niſi cauſa legitima aliter ſuadeat, ſemper ſunt ſeruẽda. No. ſecundo, q̃ maior uirtus aliqñ tollit, & aliquando perficit minorem, facit c. 3. de iureiur. No. tertio, limitatio. adi. contractus, ſup citat.

c Diſſoluuntur. De h. d. vſque ad finem ti. Et vide de hac materia per Hoſt in Summa, eo. §. qualiter diſſoluantur. & cauſæ ex quib. ſponſalia diſſoluuntur comprehenduntur his verſibus.

Crimẽ, diſſenſus fuga tp̃s & ordo; ſecũda.
Morbus, & affinis uox publica cumque reclamas.
Quodlibet iſtorum ſponſalia ſoluit eorũ.

Alii ponũt verſus, q. ſequũtur.

Lepra ſuperueniẽs, furor, ordo, ſanguis, & abſens.
Lxſaq; uirginitas mẽbris dãnũ minor ętas.
In hęreſim lapſus, fideiq remiſſio prorſus.
Spõſos diſſociãt & uota futura retractant.

Quorũ verſuũ declaratio apparet tã ex his quæ ſequunt & p̃cedũt, quã ex his, quæ no. Hoſ d. loco.

d Copula. Cuius virtus eſt, vt faciat trãſire ſponſalia p verba de futuro cõtracta ĩ ſpõſalia cõtracta p verba de p̃ſẽti, vt ſup. eo. §. ſub b conditione, vbi no. & ĩ c. is q. eo. Niſi tñ ſpõſa d̃ futuro fuiſſet vi p̃cisſa, vel metu cognita, arg. no per In. & p Ab in c. I ſuper, qui ma. accuſare poſ. & eund. Ab & alios, in c. conſultationi. eo. & conco. cum hac littera, c. ſicut. & c. ſi inter, & c. is, qui. eo. & c. 1. & c. fi. de ſpõſa. duorum. cum pluribus ibi adductis.

e Non poſſit. An aũt hoc hẽat locum in foro poli, vide per Abb. in c. a. is qui eo. & an Papa poſſit approbare conſuetudinem contra id, qd̃ hic dicitur, vide per eundem in c. fi. de ſponſ. duorum.

f Pactionis fidem. i. ſponſalia de futuro facta per pactum. Omnis n. pactio quantumuis ſimplex, fides poteſt appellari, hinc veniens contra promiſſionem dr̃ venire contra fidem, l. 1. ff. de pac. l. 1. ff. de conſt. pec. Et promiſſio appellatur fides religionis inſtar, quia ſicut in religione credimus, q̃ non videmus, ita in promiſſione credo te facturũ quod promiſiſti, licet nõ videam. Vnde Tullius; fides a fiẽdo dicitur, i. quod fieri debeat quod eſt promiſſum. Vel ſecundum Ab. in c. 1. de fideiuſſ. a duorum firmitate.

g Fidem conſenſus, Ideſt, matrimonium contractum per verba de præſenti.

a Spon-

Per ſuſcepſionem ſacrorũ ordinum, & ingreſſum monaſterii diſſoluuntur ſponſalia. h.d.

Itẽ ex cõtrario. Si qs ſacris ordinib. fuerit inſignitus, aut religionem fuerit ingreſſus, pari ratione ſoluuntur ſponſalia [a] Conſultus [b] tamen egerit. q. certã mulierẽ ſe ducturum in vxorem forte iureiurãdo firmauerit, ſi antea contrahendo iuſiurandum ſeruauerit; poſteaque nulla ſubſequẽte carnali copula religionem [c] aggrediatur.

Affinitas ſuperueniens dirimit ſponſalia de futuro. h.d.

Item [d] ſi inter ſponſum, & ſponſam affinitas ſuperueniat, vt puta ſi ſponſus propinquam ſponſæ cognouiſſet: aut manifeſtũ [e] ſit; aut de hoc ſit publice diffamatus: [f] aut ſpiritualis inter hoc cognatio [g] intercesserit diſſoluentur inter eos ſponſalia, nec ad matrimonium perueniri poterit. [h]

Ponit quomodo facto hominis ſponſalia diſſoluantur. h.d.

Facto hominis [i] diſſoluuntur ſponſalia, vel contrario vtriuſque contrahentis cõſenſu, vel cum legitima emergẽte cauſſa diſſolutio alterius tãtum volũtati permittitur, veluti ex fornicatione, abſentia, mẽbrorũ amiſſione, incurabilis morbi interuentu.

a Sponſalia. Hoc verbum diuerſimode terminatur. Nam in quantũ reſpicit religionis ingreſſum poteſt intelligi non ſolum de ſponſalib. de futuro, ſed etiam de præſenti: vt habetur in cap. ex publico. de conuer. coniug. Et ita poteſt procedere quod dicitur de Mathæo in c. ſcripſit. § ecce 27. qu. 2 & fac. cap. commiſſum eod. Sed in quantum reſpicit ſacrorũ ordinũ ſuſceptionẽ, intelligit ſolũ de ſponſalia de futuro, vt no. in c. 1. de no. & vot. red. in 6. & ex trauag. Ioa. quę incipit. Altercationis antiquæ, & hř in c. ex parte, 2 de conuer. cõiug. Diuerſitatem inducit religionis fauor, & quia religioſi, & profeſſi ſunt mortui mundo, 16. q. 1. cap placuit, & late no in d. c. 1 & alia eſt cã monachi alia clerici 16. q. 1. ca. alia. Facit pro diuerſitate: quia ſi aliter diceremus nõ eſſet æqualitas inter mares, & fœminas, quia viri duplici remedio pollent matrimonium impedire & ſponſalia diſſoluere, ſcilicet per ingreſſum religionis, & ſuſceptionem ordinum, fœminæ ſolo religionis ingreſſu: cum ſacrorum ordinum non ſint capaces.

b Conſultior Capit. commiſſum eo. Et pondera hoc verbum quod importat cõſilium. Vnde quod hic dř non eſt poſitũ in neceſſitate, & conſilium eo tendit, ne is qui ſponſalia contraxit, notetur periurio vulgi opinione, unde ſine peccato potuiſſet religionem intrare, & non contrahere, alii tamen aliter, ut late in d. c. commiſſum

c Religionem Scilicet approbatam, & in qua promittantur tria vota Nec enim ſufficeret, ſi fieret de tertio ordine: vel ſi mulier eſſet, ſi fieret mantellata, vt per Abba. in capitulo ex parte, de conuer. coniu.

d Item ſi. Concor. cum hoc cap. 2 de conſangui. & affin. & cap. ueniens, primo & ſecundo, & capit. ex litteris, de eo, qui cog. conſan. vxo. capit. præterea, eodem.

e Manifeſtum ſit. Quidam exponunt ita quod notorium quaſi nõ ſufficiat impedimentum, manifeſtum, vt no. in ca. 2 de conſangui. & affin. Sed male, ut ibidem per Abba. Nam cum manifeſtum impius ſe habeat quam fama, ut no. in c. veſtra. de cohab. mul. & cler. & fama per ſe ſufficit, ut hic, & d. c. 2 Ergo multo magis manifeſtum.

f Diffamatus No. quod ſola fama probat impedimentũ matrimonii: & licet hic habetur ſolum de fama circa affinitatem, idem tamẽ dicendum eſt de quolibet alio impedimento, cũ ſit eadem rõ c. cũ dilecta, de confirm. vti. uel inut. Ratio eſt; quia agitur de modico præiudicio, cũ ſit de futuro matrimonio. vel id ob periculum animæ, ut late per Abb. in cap. 2. de conſangui. & affinit.

g Cognatio. cap. l. ueniens, de ſpirit. cognat.

h Poterit In tantum, q ille qui allegat hoc impedimẽtum affinitatis non poſſit repelli, quaſi allegãs propriam turpitudinem, cum illa regula non militet hoc caſu ob periculum animę, ca. præterea, 2. eod. & per Ab. in ca. 2. de conſang. & affi.

Facto hominis. CASVS in tota hac parte ita figurari dẽt Quidam cũ ſponſalia cõtraxiſſent uolebant ab iis recedere, diuerſas cauſas aſſignabant uidelicet aliqñ conſenſum alterius partis, aliquando fornicationem tam carnalẽ, quam ſpiritualem aliquando remotam partis abſentiam & aliquando aliquem grauem morbum, & cum facto patris aliquid iſtorum contingat, quæſitum fuit quid iuris, argum. enim, cap. fin. de homic. in 6. negatiue reſpondebatur. Solu. tamen, vt hic legimus: & ratio meo iudicio eſt, ne matrimonium malum habeat exitum, qua ratione ſuadente etiã obiectio uidetur ceſſare, vt de ſe patet. No. 2. argumentum, contractus non eſſe obſeruandos ſi perſonę vel res perueniant ad talem conditionem, vt de iure ſit melius contractum reſcindere, quia lex aliquando permittit quod a princ. prohibet. No. ſecundo quod lex debet aliquando accommodari conditioni humanæ, licet eam regulariter regulare debeat, capit. regula. ubi Docto. diſtinctione 4.

i Facto hominis. Sed non ne in ſuperioribus caſibus facto hominis diſſoluuntur ſponſalia? vt cũ quis aliam ducit per verba de præſenti, vel religionem ingreditur, vel ordines ſuſcipit? Videtur

Carnalis, & ſpiritualis fornicatio æquiparantur, h.d.

Idem [a] erit ſi ſponſus vel ſponſa idolatrando, vel hæreſim ſequendo, in ſpiritualem fornicationem inciderit.[b]

Si ſponſi, contrahentes ſe ad remotas regiones conferunt ſponſæ poſſunt ſe ad aliorum nuptias cōferre recepta ſi peierauerint pœnitentia, h.d.

Sed & ſi qui p̄ſt. to iuramento promittant aliquas ſe mulieres ducturos, poſteaq. illis nō cognitis, procul [c] recedentes ad alias partes ſe trāsferāt, liberū [d] erit mulierib. ad alia migrare [e] nota, recepta tñ de periurio [f], ſi forte iuramentū præſtiterint, pnīa, ſi per eas ſteterit [g] quominus fuerit matrimoniū conſummarū.

Lepra, vel ſimilis morbus ſponſalia dirimit, licet non dirimat matrimonium, h d.

Itē ſi ſponſus [h], aut ſponſa leproſus fiat, vel leproſa paraliticus, vel paralitica, aut naſum, vel oculos amittat, aut q̄d ſibi turpius euenit, ad cōſummandā maritalē copulam compelli nō debent [i]: licet tam cōtractū matrimoniū [k] ſupueniēs lepra, vel alius morb. nō dirimat. [l]

DE NVPTIIS. TIT. XI.

Ponit ſubordinationem præſentis tituli ad præcedentia, & ſequentia, h.d.

EXpoſuimus hactenus quid eſſet matrimonium, qua ve rōne inter ſacramenta reponatur, admonentes illud initiari ſpōſalibus conſenſu ratificari, & copula conſummari. [m] Sed cum proxime de ſponſalibus, tanquam [n] de principio tractatū habuerimus reliquū nunc eſt, vt de conſenſu & copula, qui

a Idem erit. Tranſit de fornicatione carnali ad ſpiritualem.

b Inciderit. Vt cap. non ſolum, & capit iam nunc 28 qō. 1. & hoc intellige de ſimplicibus ſponſalibus: vt & per Io. And. in tracta. de ſpouſ. ante fin. Quid autem ī ipſo matrimonio, hr̄ in ca. quanto, de diuor. & dicet infra de diuor. §. multum autem.

c Procul. Sed qñ videtur procul receſſiſſe? Reſp ſtabitur conſuetudini & communi reputationi: vt not. per gl. Goff. Ab & alios, in c. nihil de elect.

d Liberū Immo tenētur expectare per tres mēſes, le. 2 C de repud. Et quidā hoc admittunt, alijq; illud ſm leges: ſecus ſecundum canones; vt no. in c. de illis, eod. vnde ſumit. Et ex hoc q̄d dicit, liberum collige quod nō tenetur alicui⁹ expectare li. etiam: alias nō eſſet liberum: ut not. Abb. in dicto loco, & ī ſponſa de futuro non de præſenti, c. in præſentia. & c. dominus noſter de ſecūdis nupt.

e Migrare. Et ſic non tenentur ſequi ſponſos uagabundos, l. 2. C. de repud. Sed quid de vxore? Reſp. Aut ſciebat maritum vagabundum tēpore contractus, & tenetur ſequi. 13. q 2. c vna quæque vbi de hoc not. Aut ignorabat, uel ex poſt facto eſt factus vagabundus, & non tenetur ſequi. Abb in ca de illis eod. Bar in l Mæuia, §. ſi ff de ann lega. Doc. in l. ſi cum dotem, § maritus, ff. ſol matr Si tamen mutaret domicilium, et ſine cauſa, tenetur eum ſequi de hoc no in c 1. de coniug. leproſo.

f De periurio. Nota quod periurium non impedit contractum matrimonij, ex quo generaliter infertur, quod actus ſpiritualis geſtus non eſt nullus ipſo iure, licet de periurio ſit iniungenda pœnitentia, facit cap ſicut & cap de illis. eo. hoc tamen videtur contra Innoc. in capit. dilecto de præben. vide per Ioan. And. in ca. quod ſemel, de reg. iur. in 6. in Mercuriali.

g Steterit. Sed per eas ſtetit quare dat eccleſia licētiam contrahendi? Reſp. ne deterius contingat ob periculum fornicationis. Simile in ca. veniens qui cle. vel vou. Sed ſi certum eſſet per eas non ſtetiſſe, nō imputaret eis periuriū, c. ſicut. eod. In dubio tñ ad cautelā eſſet imponēda pnīa, c. de illis, eo.

h Si ſponſus. Cōcor. c. fi. de coniu. leproſ & c. quemadmodum, de iu.

i Non dēnt. Arg. q̄ ea quæ de nouo emergunt, nouo indigēt auxilio l. de ętate. § ex eā, ff. de interroga. act l ſi mulier in iure. ff. ad velle ia. l. 1. ff. de uēt. inſpic c. inſinuante de offi. del.

K Contractū matrimonium. Etiā q̄ non ſit ſecuta copula, ca. quemadmodum, de iureiur. licet contrariū videatur inueniri in ca. fi. de coniug. lepro. Sed tñ deo, ut ibi p Ab.

l Dirimat Parcētū nō leproſo, ut non debeat inde ſinētēr ad lectū compelli, ſed ſufficit ſi leproſ⁹ ſuo debito non fraudetur: ut no in c. 1. de coniug. leproſ. & 32 q 2 c. ſi uxorem Et ſiſ. regula in q̄ nulla infirmitas quātūcunque grau. s p̄ſtat facultatē matrimonij diſſoluendi. etiam quo ad torum & mutuam ſeruitutem fac. c. 2. & per tot de coniu lepro & c. hi qui & cap hi uero, 32. q 7 Hectic⁹ tñ, vel alia ægritudine detētus, nō tenetur uxori reddere debitū, cū nō poſſit niſi cū periculo uitæ Nā ordinata charitas incipit a ſeipſo, c. niſi de auctor & vſu pal c. non ſatis. diſt. 70.

DE NVPTIIS.

m COnſummari. Vt ſup. de ſacr. matri. per tot.

n Tamquam. Veritatem hic denotat, ſicut & verbum, quaſi. in l. 1. ff. de tranſactio.

bus ſubſtantia [a], & perfectio [b] matrimonii contineť, differamus. Quid impediat nuptias contrahi, vel contractas dirimat cum cæteris, quæ tractatũi adiacent, recenſentes.

Nuptiæ conſenſu partium contrahuntur, nec ſufficit conſenſus parentum, h.d.

Nuptias igitur ſiue matrimoniũ ĩter ſe cõ trahũt, viri puberes & mulieres viripotẽtes, ſimulatq. in ſe inuicẽ cõſenſerunt.[c] Vbi [d] .n. nõ eſt vtriuſq. conſenſus, non põt eſſe matrimoniũ: ideoq. ſi ex altera parte pater puellæ tantũ conſenſerit, ex altera, qui ſe cupit maritũ fieri, nihil agitur [e], quamquam honeſte[f] faciãt filij, ſi paternę voluñtati minime reluctenť.

Pubertas æſtimatur non tam annis quam corporis habitu, & minores quatuordecim annis nõ poſſunt contrahere matrimonium, h.d.

Sed qui ſint puberes, videamus, & quidam ex annis tm̃ pubertatẽ iudicandam aſſerunt, eũ eſſe puberẽ rati, qui quatuordecim annos impleuerit: & viripotẽtem, q̃ duodecim, quãuis tardiſſime pubeſcãt.[g] Præualuit tñ opinio exiſtimantiũ ex habitu corporis pubertatem debere cẽſeri, atq. eos, qui generare poſſint, ẽt ſi minores annis ſint, in ꝓpoſito puberes reputari [h]. Itaque ſi malitia ætatem ſuppleat, etiam minores [i] ea ætate coniungi poſſunt.

Pro bono pacis impuberes contrahunt matrimonium, h.d.

Idem ſi forte vrgentiſſima neceſſitas interueniat: vtpote, quòd pro bono pacis [k] talium coniunctio ſit toleranda.

Vt pax ſeruetur, moderamen iuris habetur.

Quantum ad Eccleſiam, etiam verba ſunt neceſſaria ad contrahendum matrimonium, ac muti, et ſurdi ſignis nuptias poſſunt contrahere, h.d.

Licet aũt ꝑ ſolũ legitimum viri, & mulieris conſenſum matrimoniũ contrahatur: attamẽ quantum ad Eccleſiã verba præſentẽ conſenſum exprimentia ſunt neceſſaria [l] ſi contra

Nubens ſine licentia patris an dotanda & an poſſit exhæredari.

a Subſtantia. Referas ad conſenſum.

b Perfectio. Referas ad copulam.

c Conſenſerunt. Exprimendo ipſum conſenſum verbis, vt infra, eod. §. licet, & no. de hoc in cap. ſufficit. cum ſeq. 27. q. 2.

d Vbi, &c. Concor. c. 2. 30. q. 2. & c. 1. de ſponſ. impub.

e Nihil agitur. Secus eſt in ſponſalib. c. 1. de deſponſa. impub. & in c. 1. eo. in 6.

f Honeſte. Hoc ꝙ de iure canonico eſt honeſtatis, ob paternã reuerentiã, de iure ciuili erat neceſſitatis, vt inſtitut. de nupt. in prin. l. 2. C. eo. ti. Sed an ſi filia nubat ſine cõſenſu patris ita dicatur ingratitudinis ĩcurrere vitia, ut ex hoc poſſit a patre exhęredari, & an teneať pater illã dotare. De hoc per Ab. ĩ c. 3. de deſpon. impub. ꝑ Bar. & cæteros. ĩ l. 2. §. ꝙ ſi in patris. ff. ſolut. matr. Ar. h. in ca. de raptorib. 26. q. 1. I. ã Andr. Ant. Ino. & cæteri in c. accedẽs, de procur. Quod ſatis admitti põt, ſi & primo & ĩ digno nupſerit; alioqui cõſtitutio de honeſtate loquẽs vt facit hæc littera, regulariter cõtra faciẽtes nõ ligat, Ab. in c. 1. de vita, & hone. cle.

g Pubeſcant. Ca. puberes, de deſp. impuber. 20. q. 1. c. illud, ca. ad noſtram, de regular.

h Reputari. Dum tamen adeo ſint capaces, ꝙ matrimonij vires agnoſcant, cũ matrimonij ſubſtantia in conſenſu conſiſtat, vt ſ. p. eo. in princip. & §. 1. & c. cum locum de ſponſ. & per Ab. in c. de illis, 2. de deſpon. impub. Vñ forte puer ille 6 ann. qui (vt refert Gregor. in dialogo, & gloſ. 20. quæſt. 1. in ſumma, & Abb. in capitu. puberes, de deſpon. impub.) reddidit nutricem prægnantem, ſi non fuiſſet capax matrimonij non potuiſſet contrahere, ſicut nec furioſus, l. patre, ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur.

i Minores. Quid ſi apparens maiorem 13. non poſſe generare? & contrahat, nunquid matrimonium teneat? quidam ꝙ non; quia non eſt pubes, vt hic & c. puberes vbi late no. de deſpõſa. impuber. Contrariũ tenetur cõiter, ex quo .n. eſt ætatis legitimæ ad matrimoniũ, nec apparet de ĩpedimẽto perpetuo, tenet matrimoniũ, c. laudabilẽ, de fri. & ma. Dẽt igitur expectari vſq. ad plenã pubertatẽ id eſt, vſq. ad 18. an. illa .n. eſt plena pubertas. le. item Mela. ff. d. alimẽ. & cib. lega. §. arrogator inſt. de adoptio. Quod ſi nõ generaret, tũc poſſet inſtari ꝓ diſſolutione, cũ præſumať impedimẽtum perpetuũ, & hęc opi. eſt æquior, licet præcedẽs ſit forte verior.

K Pacis. Not. ꝙ pro bono pacis admittendũ eſt ꝙ alias prohiberetur, cõc. rd. c. 2. de deſpõ. impub. & 3. q. 6. cap. hæc quippe, & 29. d. ꝑ totũ. vnde verſus.

l Neceſſaria. Quo ad probationẽ: vt no. 27. q. 2. c. ſufficit & quo ad eccleſiã, vt hic ſubditur; non autem ad ſubſtantificandum actum, vt apparet hic in fin. dum loquitur de muto: Ergo ſi aliter appareat de conſenſu, non curamus de modo, dum habeamus effectum facit capitul. cum apud, eod. ubi dicitur quod ſufficit conſenſus illud enim dicitur ſufficere, quo poſito, nihil aliud requiritur ad ſubſtantiam: not. in

cap.

bentes loqui poterunt.

Muti, & ſurdi ſignis nuptias contrahere poſſunt h.d.

Muti vero, & ſurdi, qui loqui nō poſsūt, & exaudire, ſi cōtrahere velint, quod verbis oſtēdere nequiuerint, ſignis declarauerint, proculdubio legitimas nuptias contrahēt. [a]

Ponit quaſdam uerborum conceptiones aptas ad matrimonium contrahendum, h.d.

Verba autem ad hoc apta ſunt, v.g. *Ego te in meam uxorem accipio: & Ego te accipio in meum maritum: vel promitto quod te ab hoc tempore pro coniuge tenebo* [b] *& tibi ſicut uxori mea fidem ſeruabo:* & contra: *promitto me te pro marito habituram, & tibi tanquam viro proprio fidem ſeruaturam*: vel ſimilia conſenſum de præſenti exprimentia.

Verba prolata in contrahendo matrim. ſunt accipienda ſecundum communem intelligentiā, h.d.

Inde quærit, ſi alter cōiugū ita loquutus fuerit vt ꝙ propoſitū eſt, altera pars nō intellexiſſe ſe affirmet, q̄d agēdū ſit, ſi tali prætextu [c] cauſæ diſſidij [d] quærant? In qua ſpecie, ſi matrim̄ contracturi, iudicio, & ætate [e] ſint idonei, ſi alter q̄d alter propoſuit non intellexerit [f], ſtatutum eſt ad cōem [g] verbi intelligentiā [h] eſſe recurrendum: cogēdiq; erūt ambo verba prolata in eū ſenſum accipere, quē ſolēt rectè intelligētib. [i] generare

cap. ſtatutum, de reſcrip. in 6. Item matrimonium eſt de iure diuino, cap. 1. de vot. in 6. quo iure non eſt diſtinctio inter mutum, & valentem loqui, merito, &c. Et quod non ſint neceſſaria verba neceſſitate præciſa, tenet Hoſtien. & Abb. in cap. tuæ, de ſponſ. cōtra Imol. & idem Abb. in c. eccleſia veſtra, de elec. ubi ēt ponit, quinā ſint actus, de quorū ſubſtantia ſunt uerba.

a Contrahet. Sed quid dicemus, de eo qui eſt mutus, & ſurdus, & cęcus ſimul? & uidetur poſſe contrahere, cum poſſit mulierē carnaliter cognoſcere? Itē quia habet naturalē rationem. In contrarium tamen facit, quod nunquā vidit, vel audiuit matrimon. contrahi. Cum igitř ignoret, non uidetur poſſe conſentire. Reſpondeo ſi poteſt aliquo pacto cōſentire, quod diſcretus iudex forte ex aliquibus geſtis & ſignis poterit colligere, poterit contrahere, alias ſecus: in dubio tamen conſulendus erit ſuperior, vt per Abba. poſt Hoſtienſ. in cap. cum apud, eodem.

Mutus ſurdus, & cæcus ſimul an contrahant.

b Tenebo. Immo videtur dicēdum quod hæc & ſimilia uerba non ſint idonea ad matrimonium, cum reſpiciant tempus futuru, & hoc videntur firmare Bart. Laud & Magiſter ſententiarum in 4. diſtinctio. 27 ut per Archid. 10. quæſt. 5. §. ſi quis diuinus poſt glo. & per Abb. in ca. ex parte, eod. Contra tenetur communiter. Pro cuius rei intelligentia ſciendum eſt, quod ſi verba fuerint temporis denotant principium actus, quod in dubio ſolum ſponſalia contrahuntur de futuro, vt ſi dicam. Promitto quod te ducam in vxorem. Sed ſi verba futura reſpiciunt matrimonij executionem, vt ſi dicam. Promitto quod te habebo pro legitima coniuge, vel vxore, tunc hæc uerba important matrimonium; nec enim aliqua pro legitima vxore teneri, & haberi poteſt, niſi pręcedat matrimonium. Abb in ca. iurauit. de probat. Sed quid ſi ſic dictum fuerit Non habebo aliam vxorē niſi te, numquid per hæc verba ſic concepta ſit cū muliere contractum matrimonium? Reſp. vt per Abb. in d. c. ex parte Quid ſi dicatur. Placet mihi te habere vxorem, vel Volo, te habere in vxorem, vide per Abb. in c. ex litteris, eod.

c Prætextu. Quia dicat ſe non intellexiſſe uerba prolata à parte, fac. c. ex litteris, eod.

d Diſſidij. Ideſt matrimonij non contrahendi.

e Aetate. Ideſt, 14. annorū in maſculo, in muliere 12. vt ſup. eod §. 1. & c. continebatur & c. atteſtationes, de ſpōſ. impuber. niſi malitia ſuppleat ætatem, c. de illis, & c. ſi. de deſponſ. impuber. & d. §. 1. ſupra eo. & nota quod duo requiruntur ad validitatem matrimonij, ſciētia, & ętas.

Scientia, & ętas ad cōtrahendum requiruntur.

f Non intellexerit. Ideſt nō intellexiſſe ſe dicat, ſiue cōtrahatur matrimonium inter eos, qui erant eiuſdem linguæ, ſiue per interpretem: & cum & per interpretem matrimoniū poſſet contrahi, vt no. in c. ex litteris, eo.

Per interpretē contrahitur.

g Communem. Nota ergo, quod verba ſimpliciter prolata, debent intelligi non ſecundum opin ſingularium, ſed communem, ad quod fac not. per Barto. in l. labeo, ff de ſupelle. l. & per Ab. in capitu ex litteris, eo. Item argu. quod iudex in deciſionibus cauſarum debeat ſequi communes doctrinas, & fac. pro hoc quod hic dicitur, capit intelligentia, de uerbo ſignificat. & lex non aliter, ff. de legat. 3. & capit. retulerunt de conſecrat. diſtinct. 4. & l. proſpexit, ff. qui & à quibus, quia non ex opinione ſingulorum, ſed ex communi vſu nomina ſunt intelligenda. d. l. Labeo, & l. ſi quis in fundi vocabulo, ff. de legat. 1. & cap. ad audientiam, de decim. l. cum quidam, C. verbor. ſignificat. cap. in calce, de conſecrat. diſtinctio. 4.

h Intelligentiam. Aliud tamen ſtatuitur ſi ambiguitas incidat in iudicijs, aliud ſi in contractibus, vt late not. in d. c. ex litteris. & in l. quoties in ſtipulationibus, ff de verb oblig.

i Intelligentibus. Et ſecundum Abbatem facit hoc contra, eos, qui poſt perfectum contractum dicunt ſe non percepiſſe vim verborum per notarium prolatorum, habent enim verba vim ſecundū iuris diſpoſitionem, nec excuſat cōtrahentes iuris

Serui poſſunt etiam inuitis dominis contrahere matrimonium, dum tamen dominos non fraudent debitis obſequijs, h.d.

Illud quoq; exploratı iuris eſt quod matrimonia inter ſe contrahunt, non ſolum liberi homines, verum ēt ſerui [a]. Sicut. n. neque liber, neq; ſeruus eſt ab alijs Sacramentis [b] Eccleſiæ remouendus, [c] ita nec inter ſeruos [d] matrimonia prohiberi debēt. Ideoque quamquam contradicētibus dominis, & inuitis contracta fuerint, nulla rōne propterea ſunt diſſoluenda [e] Serui tamen, qui contraxerint, proprios dños debitis, & conſuetis obſequijs [f] minimè fraudari debent.

Si unus coniugū comperiatur poſt contractum matrimonīū ſeruilis conditionis pōt diſſolui matrim, niſi poſt talē cognitionē fuerit renouatus cōſēſus uel ſequuta copula. Et liberi ſunt ex libero uētre nati, niſi aliud īducat lex, eius regionis. h d.

Si quis tamen, vel ſi qua inſciens eum, vel eam ſumpſerit in coniugem, quam, vel quem poſtea ſeruilis compertum ſit eſſe cōditionis [g], nec poſt [h] diem veræ cognitionis [i] habitæ, ſe inuicem cognouerint, aut aliter facto [k] inuicem in ſe non conſenſerint, ita ſeparari poterunt, vt vtrique libera cum alijs contrahendi facultas non denegetur [l]

ignorantia. Poteſt etiam intelligi quod hic dicitur, quādo alter propoſuit verba ſophiſtica, puta: Promitto te tenere pro mea coniuge donec tertia cooperiet oculos meos. Nec enim ſufficit, ad diſſoluendum matrimoniū quo ad tertiā ſuis oculis ſuperponat: nā illa v[er]ba à rectè intelligentibus accipiūtur pro morte naturali, niſi adeo appareret de dolo pro ſtentis, quod ſit clarum de diſſenſu; vt per Alex. conſi 152 volum. 5. fac. quod dicit Innoc. in cap veniens, de iureiur. vbi ait, quod in foro poli iuramentum recipit interpretationem ſecundum intentionem iurantis: ſecus in foro fori. fac. c. tua nos, eod. & quod ponit Ab. in capitu. ex litteris, eod. ante finem.

a Serui. Et in hoc ius canonicū diſſidet à iure ciuili, quo iure ſerui nō contrahunt matrimonia, ſed contuberna. Inſt. de nu. in prin. No. igitur qd ſerui iure canonico approbantur, vt hic, & in c. 1 & per tot. de cōiug. ſer. Et hoc ꝓcedit non ſolū in perſonis infidelium, ſed etiam Chriſtianorum, nam ſi fidelis in iuſto bello ab alio fideli capiatur mero iure capientis ſeruus efficitur, licet conſuetudo generalis Chriſtianorum hoc non videatur ſeruare, vt per Ab. in c. 6 de conuerſ. infid. Immo quādoque per ſolam iuris Canonici diſpoſitionē inducitur ſeruitus vt in c. ita quorundam, de Iud.

b Alijs Sacramētis. Scilicet quæ recipientis cauſa conferuntur: nō aūt ſi cōferuntur gratia aliorū, vt eſt ordo, quia tali ſacramēto ſerui remouent. vt ſupra qui prom nō poſſ. & no. in c. 1 de coniug ſeru.

c Remouendus. §. hinc nobis, in auth. de monach.

d Inter ſeruos. Nec ēt inter liberum, & ancillam, ſi contrahere voluerint ſcientes, vt 29 q. 2. c. ſi quis ingenuus. & c. 2 de coniug ſeru. & inf. §. ſeq.

e Diſſoluenda fac. l. poſſeſſionem, C. commun. vtri. iudic. Partus tamen penes dominum ancillæ remanebit. l. & ſeruorum, ff de ſtat. hom. licet quidā contra, vt per Abb. in ca. 1. de coniug ſeruo. Sed prima receptior.

f Obſequijs. Etiam ſi uxor debitum peteret. & concurreret eum domino iubente, quia ob eū parendum eſt domino ſecundum glo. idem. Alij tamen contra, dic vt per Abb. ca 2. de coniug. ſeruo.

g Cōditionis. Et ſic matrimonium nullum fuit, ſi erat ancilla, quam credebat liberam, vt 29. q. 2 per tot. & inf. tit. prox. in prin.

h Nec poſt. Nihil enim refert ſi ante: nam copula carnalis non firmat matrimonium, nec imputandū eſt ei qui non detexit ſtatum & conditionem perſonæ ſuæ fac. l. 2. C ſi ſer. vel lib. a l de... ent. aſp. vbi punitur quis ingerendo ſe actui, quē exercere non poteſt, non detegendo qualitatē perſonæ ſuæ. Vide de hoc quod no. in c. 1. ... de reſcrip.

i Veræ cognitionis. Non enim cuilibet referenti credere tenetur, arg. 33 quæſt. 4. cap. quam magnum, & l. 3 ff quod fal. tuto. auctor. & titubans, pro ignorante reputabitur l. ſi C. de cond. in deb. l. 3. § is, qui, ff de lib. hom. exhib. c. dominus de ſecundis nuptijs. Vnde ſi quis habet conſcientiam ſeruitutis ex diſcreta & probabili cā tunc ſibi præiudicat copula carnalis ſubſequens, ſecus ſi ex leui & indiſcreta, arg. c. inquiſitioni, de ſent. excom. & no. in c. 2 de coniug. ſeru. An autem viro ſtatus quæſtionem mouente poſſit mulier pēdente lite debitum exigere, plene no. in d. c. 2.

K Facto. Per quod cognoſci poterit coniugalis affectus, vt not. ſup. tit. pr... non tamen ... immo videtur q̄ uerba ſint neceſſaria, c. tua eod. & ſup. eo §. licet. Sol. ut ibi no. & vt no. in c. ſi de coniug. ſeru. Item nota quod matrimonium ab initio nullum tractu temporis confirmatur, fac. c. ap. litteras, & c. accedit, de deſp. impu. & c. 1. de coniug. ſeruo. Sed contra facit l. obligationum § fere ff de act. & obli. Sol. non eſt ſolum tempus quod validet matrim. ſed cōſēſus expreſſus, vel tacitus, vt hic apparet. Sed pone qd aliquis contraxit cū ancilla ignorante, & dñs poſtea illā manumittat viro ignorante, nūquid eſt matrimonium? Reſp. nō quia adhuc cōm. tacē ex priori conſenſu, qui fuit nullus, arg. l. quamuis. C. ad Velleia. & l. ſi mulier ... & l. 3. §. ſcio de minor. & no. ... de coniug ſeru.

l Non denegetur. Et dotē ancillæ quod putatiue marito pro dote dederit, erit reſtituendum vt in c. 2. in fi. de coniug. ſeru.

Li-

Liberi qui ſint, h.d.

Liberi autem ſunt, qui ſunt ex libero ventre [a] nati, niſi quis patris conditionem ſecũdum leges [b] & conſuetudinem prouinciæ ſequatur. Multo magis [c] matrimonium inualidatur, cum quis in perſona [d] errauerit: vt puta ſi exiſtimans ſe cum Gemma contrahere, cum Berta contrahat.

Si alter cõtrahentium vtitur verbis dubiis animo decipiendi mulierem, & eam poſtmodum carnaliter cognoſcit, iudicatur pro matrimonio in foro iudiciali, ſecus in pœnitentiali, h.d.

De eo quęſitũ eſt, qui cũ non aliter mulierẽ, vt ſibi carnaliter cõmiſceretur, pducere poſſet [e], q̃ ſi eandẽ deſpõſet, propriũ mẽtitus nomẽ, illã p hæc verba deſponſauit: *Ioãnes de ſpõſat*, an quia vir illo noĩe non vocaret, nec vllũ nubẽdi haberet propoſitũ, ſed copulam tm̃ carnalem exequendi, inter prædictos matrimoniũ ſit celebratũ, cũ tamen mulier in virũ conſenſerit. Et reſponſum eſt non debere ex iſto facto coniugiũ iudicari [f]; cum in eo nec ſubſtantia coniugalis cõtractus, nec forma [g] contrahendi coniugiũ inueniri valeat: qm̃, ex altera parte ſolum modo dolus adfuit, conſenſus omnino defuit, ſine quo cætera fœdus coniugale perficere nequeunt.

In dubio pro matrimonio præſumitur, h.d.

Sed donec expreſſe nõ appareat, q is qui mulierẽ deſpõſauit ĩ ppria perſona, ſub noĩe tamen alieno [h], quo vocari tũc ſe finxit, diſ-

a Libero ventrẽ, ca. i. de nat. ex lib. vent. fal. tamen hoc pluribus caſibus fut no. per gl. & Doc. ĩd. c. i. b Leges. Scilicet, municipales, vel prouinciales, cũ aliter ſit de iu. com. l. patrum, C. de rei vend. & leg. ſeruorum, ff. de ſtat. hom. & inſtit. de iure perſon. poſt princ. & c. n. de na. ex lib. ven. & c. ſi. de ſer. non ordin. Et ſic nota, q valet ſtatutum vel conſuetudo, q quia ſequatur cõtradictionẽ patris. Sed q̃ eſt iuris cõis tñ q partus ſequat vẽtrẽ ? Rñdeo ſm B. l. in l. n. C. de ſeruis fugitiu. quia mater poteſt prodeſſe filiis tribus tempo. n. b. d. l. & ſeruorũ §. ingenuũ, ff. ff. de ſta. ho. & in ſti. de iur. perſon. §. ſerui.
c Magis. Quia maior eſt error in ſubſtantia, quam in qualitate.
d In perſona. Eſt autem perſona rationalis creaturæ indiuidua eſſẽtia ut no. 29. q. 1. poſt prin.
e Perducere poſſet. Not. igitur ex hac litera q licet duæ ſint principales cauſę ob quas inſtitutũ eſt matrimonium: ſ. cauſa ſobolis pcreãdę, & euitãdę incontinentiæ, ut no 25. q. 1. in ſumma, tenet tñ matrimonium ẽt ſi quis alia de cauſa inducatur ad contrahendum, puta ob dotem, parẽtelam, pulchritudinem mulieris, & libidinem cõ. cord. c. tua nos. ubi Abb. eod.
f Iudicari. Immo vr̃ hoc iudicandum matrimonium, cum plus valeat quod agitur, q̃ quod ſimulate cõcipitur, C. plus valere qd̃ agitur, q̃ quod &c. Itẽ ſimulatio, ſiue dolus matrimonium ſpirituale non impedit ca. quod interrogaſti. d. 26. Sol quod in prima parte littera loquitur in foro pœnitentiario, contraria procedunt in foro iudiciali, in quo loquitur poſtrema pars hu⁹ §. ul no. in c. tua nos, eo. vnde ſumitur, in verſi qualiter, & latius Ab. in prima oppo. licet alij aliter, vt ibi per eum. Sed pone quod proteſtatur coram pluribus, quod omnia quæ faciet vel dicet non faciet animo cõtrahẽdi matrimonium, & poſtea in publico dicit Conſentio in te, nũquid hic eſt matrimonium? Reſp. affirmatiue, cum recurrendum ſit ad cõem verbi intelligentiam ſup eo §. inde quęritur, & cap. ex literis, eod. & quia potuit quis a priore uoluntate recedere, & videtur receſſiſſe per id quod publice facit, nec creditur ei affirmant adhuc ſe eſſe in priori volũtate ob dolum ſuũ, cum ſit cõtra doloſum facienda interpretatio. Alij, ut Hoſtiẽ & Ab. in c. tua, eo. diſtinguũt, q ſi fuit idonea cã proteſtãdi: & puta iuſtus met⁹, pdeſt proteſtatio: nec p cõtrariũ factum ab ea vr̃ receſſũ, c. i. q me: cã & ĩ ca. Lotharius. 3. q. 2. Hoc tñ uerũ niſi ſequat copula q tũc indiſtĩcte vr̃ receſſum a proteſtatione. Sed ſi nõ fuerat iuſta cã proteſtandi, p cedit prima opinio: Nã ſi contractus procedit ex conſenſu duorũ nõ ualet proteſtatio facta ab vno ĩ præiudicium alterius, niſi ille conſentiat no. in cap. Cumana & ca. in Geneſi de elect. & in l. nõ ſolũ, §. morte, ff. de nou. ope nunc. & per Abb. in d. c. tua.
g Forma. Nota quod ad eſſe matrimonij duo ſũt neceſſaria: ſcilicet ſubſtantia & forma, ſicut ad eſſe hoĩs: Pro ſubſtãtia eſt conſenſus pro forma verba apta ad exprimendum cõſenſum: ut in c. ſi inter eo. & ca. licet prætur, de ſponſ. duorum: & quia in caſu noſtro vtrumque defuit, nullum fuit matrimonium. Idem eſſet ſi alterum defuiſſet, cap. cum apud, eodem capit. tuæ, eod. & cap. quod ſedem, de frig. & malefic. Quamuis autem matrimonium duo exigat, res tamen eſt ſimplex indiuidua 27. quæſt. 2. §. 1. & in matrimonio præſumpto ipſum factum habetur pro ſubſtantia, & per ipſum factum præſumitur conſenſus, cap. is, qui eod.
h Alieno. Nota ergo, quod non vitiatur contractus, ſi contrahens loquitur in tertia perſona, intelligendo de tertia perſonã de ſe ipſo. fac. cap. quod autem & cap. dudum, de iur. patro. Itẽ quod contrahens in propria perſona efficaciter obligatur, licet dolo mutauerit ſibi nomen. Nomina enim in-

uenta ſunt ſignificandorum hominum gratia,l.ad recognoſcendos,Co.l.de ingen & manumiſ.& § ſi quis,inſt de leg Sed ex quo conſtat de corpore, nō curamus de nomine,d.§.ſi quis, & habetur late in c.tua cod.vnde ſumitur.

c Prudentes. Secus forte ſi per errorem,eum tunc actus non procedat ex charitate:hoc tamen verbū non ponitur in c. inter opera de ſpon.vnde ſumitur,niſi implicite.

d Publicas. Quas quidem nulla neceſſitas excuſat, le.palam,ff de ri. nup.& 32.q 5.c.ita ne,& nota qđ meretriciū. quāmuis publicū non excludit mulieres ab hoc ſacramento matrimonij: nam hoc eſt prohibitoriū certiorum perſonarū, vnde quilibet poteſt contrahere,qui expreſſe nō prohibetur, c.cū apud. de ſpōſ. Imò inuētum eſt in remedium fornicationis,& humanæ fragilitatis ut legitur,& not. ſup.de ſac. mat.

a Præſumendū. Pae.c 1.de deſpo. impub.

ſēſit, interim erit ꝓ matrimonio pſumēdū.[a]

QVAE MATRIMONIVM IMPEdire poſſint. Tit. XII.

Error perſonæ & conditionis impedit matrimonium non autem qualitatis, & fortunæ, h.d.

ERgo non oīs error[b] matrimoniū impedit.Nā ſi quis corruptā in vxorē accipit, quam virginē arbitratur;vel qui accipiat meretricem,quam putat eſſe caſtam,vterq. quidem errat,neutro, tamen caſu ob errorē matrimonium infringitur.

Ei,qui ſcienter ducit in uxorem publicam meretricem peccata remittuntur,h d.

Quin potius qui ſcientes, & prudentes[c], mulieres publicas[d] de lupanari extraxerint, & in vxores duxerint,quod agent, in remiſſionem proficiet,[e] peccatorum. Cum inter opera charitatis non minimum ſit errantem ab erroris ſemita reuocare.[f]

Qualis ſit error perſonæ , conditionis , fortunæ & qualitatis.h.d.

So ū igit[g] pſonæ , & cōdōnis error obſtat mrīmonio:qualitatis vero, & fortunæ nō obſtat.Eſt āt error pſonæ,cū is,qui eſt Ioannes, Paulus putatur.Cōdōnis,cū is,q ſeruus eſt,liber cred.t. Fortunæ,vt cū is qui pauper eſt

QVAE MAtrimonium impedire poſſint.

b ERrot Pro huius materiæ intelligentia,dic, quod quadruplex eſt error, Conditionis, ut infra eo. §.a.& cap propoſuit.de cōiug ſer. Perſonæ , ut ſup. tit prox §. multo magis. Fortunæ, vt d § a. Qualitatis , vt in hoc prī. Duo vltimi errores nō impediūt, vt hic vt in princ. & §.1. & 29 q 1. in princ Secūdus impedit d.§ mul tomagis,& c.tua, eod Primus autē error. ſ conditionis, aut eſt error in libero, vt quia liber credit cum libera contrahere,& contraxit cū ſerua & in dubio tenet matrimonium,& hoc fauore libertatis,ut ſup.ti. prox §. illud q eque,cum § ſeq & 29 q 2 per tot Aut econtra ſeruus credebat ſ contrahere cum ſerua, & cōtraxit cum libera. Et hoc caſu ſunt opin Quidam enim dixerunt,ꝙ non eſt matrimonium; quia error eſt in diſpari conditione , aſſerentes idem eſſe vbicunque contingit conſimilis error; ſecus dicūt ſi ſit error in pari conditione,puta quia ſeruus credebat contrahere cum libera , & contraxit cū ancilla:ex quo ambo ſunt ſerui, error non habet impedire ita not 29 qō 2 in ſum Communis tamen doctrina habet.ꝙ tātum fauore libertatis impediatur matrimonium; & ſic vbi contrahentis coditio deterioratur ſe us ſi meliotatur, vel conſeruatur ī æqualitate & hoc plus placet Abb in c a.d.e coniug ſeru.Quia ex quo conſenſum eſt in perſonam iſti errores extrinſeci non debent impedire hoc ſacramentum,& in dubio eſt pro matrimonio iudicandū:vt in c.licet ex quadam, de teſtib. Sed quid in adſcriptitio?Reſpon cōmun terminatur.ꝙ talis error non impedit matrimonium : quia adſcriptitius eſt perſona libera & inuito domino poteſt ſtare in poſſeſſione; vel iubemus,& Auth. adſcriptitios,C.de Epi.& cler.& tenet Abb.in d. capi.a.

e Proficiet Scilicet quoad remiſſione peccatorū ſecundum Ab. c. īter opera,de ſpō. Sed an hoc intelligēdum ſit de remiſſione omniū peccatorum; quidam quod ſic, cū ſit hic indefinita locutio quæ vniuerſali æquipollet c.ut circa.de elec. l 6 & hæc eſt materia fauorabilis, & extendenda cap.odia de re iud.in 6.Alij contra quia cum Papa indulget remiſſionem omniū peccatorum ſolet apponere plenam ut pleniſſimam , quod hic non ponitur,ut no. Ioan And in c. ad liberandum de Iudæ & no.in clem.a.de pœn. & remiſſ & pro hac fac.littera hic in verb proficiat.ſecundum Abb in d c.inter opera.

ANT TIMO. Quod dicitur hic de remiſſione peccatorum eius qui duxerit meretricem in uxorē.eſt tex in d c.inter opera,de ſponſ.vbi Pontifex inquit:et huic in remiſſionem proficiat peccatorum,ubi no Abb quod opera charitatis proficiunt in remiſſionem peccatorum Intelligitur autem id reſpectu pœnæ,quo ad opera exteriora,non reſpectu culpæ . nam ea culpa remittitur ex contritione . Cætera quæ quæruntur in glo. deſumpta ſunt ex Abb.qui dubitat & non reſoluit, uide ibi.

f Reuocare. Eſt enim hoc unum ex tribus generibus eleemoſynæ.c.tria ſunt genera,diſt.45.Hoc tamen eumen meretricij ſub diſſimulatione pertranſit eccleſia.

g Igitur De hoc dic vt not.ſup.eo in ptinc.Sed an in caſibus, in quib error non inualidat matrimonium,ſi minor contrahat, poſſit petere reſtitutionem

nem in integrum,ſi fuerit ſeductus? Reſp.negatiue.Et de hoc per Abb.in c.ex parte,de teſt. ſpol.

a Alij plures.De quibus inf.eo.late.

b Supra.Vt ſup.de ſponſ.§.ſub condit.& ca ſupra eo.de cond.app & per not.& c.de illis, de ſpon.

no. in c.nemo.32.q.4.& c clericus ſolus,diſt 81.& c.de homine,de celeb miſſ.

i Coniugali ſocietate.Circa hanc materiam dicas ꝙ ſi Chriſtianus, vel Chriſtiana miſcuerit ſecum Hebræo,vel Hebræa, ſi quidem in figura matrimonij.& ignoranter,

diues exiſtimatur,vel contra.Qualitatis,cũ is reputatur bonus,qui tamen eſt malus.

Defectus conditionis uitiat matrimonium. h.d.

Sunt & alij plures [a] modi quib.matrimonia impediuntur, vt puta conditio appoſita,& non impleta, ſecundum ea, quæ ſupra [b] diximus de ſponſalibus.

Sacer ordo,et uotũ ſolẽne impediunt matrimoniũ contrahendum,et contractum dirimũt.h.d.

Itẽ voti ſolẽnis [c] emiſſio, & ſacri ordinis ſuſceptio [d], tã matrimoniũ impedit contrahendum,quam poſtea contractum dirimit.

Simplex uotum non impedit matrimonium contractum,h.d.

Secus vero ſtatuitur in voto ſimplici,quãquam enim contrahendum impediat, non tamen contractum diſſoluit.

Habitus religionis non impedit matrimonium contractum,h.d.

Sic & religionis habitus ſine profeſſione ſuſceptus [f] ne contrahantur impedit,ſed iã contractas nuptias nequaquam tollit [g].

Nubenti poſt uotum ſimplex imponenda eſt pœnitentia,h.d.

Huic tamen, qui nubendo votũ ſimplex fecit irritum, quanto illud manifeſtius [h] emiſerit, tanto propter plurium ſcandalum, erit durior imponenda pœnitentia.

Chriſtiani non debent nubere infidelibus, & ſi nubant ſunt excommunicati,h.d.

Cultus quoque diſparitas matrimoniũ, & contrahendũ impedit,& contractum interdum dirimit.Si quis.n. Iudeæ coniugali [i] ſocietate iungi voluerit, ſiue Chriſtiana Iudæo, vel alias infidelis Chriſtiano carnali conſortio miſceatur,quicumque eorum id commiſiſſe deprehenditur à Chriſtiano cœtu, & eccleſiæ communione protinus ſegregandus erit.

c Solemnis.Dr ãt votum ſolẽne, in ꝓpoſito,qđ eſt ſuſceptione ſacra ordinis,vel ꝓfeſſione tacita, vel expꝛeſſa munitũ,ca.vni. devot.in 6.& ſup. de reg.c.illud quæri,de concor. cum hac c.meminim⁹, cum ſequ. ext qui cler. vel vouen.

d Suſceptio. Ex hoc æquparatione ſuſceptionis ſacrorũ ordinum & ingreſsus in religionẽ q dã tenebant, ꝙ per ſuſceptionẽ ſacri ordinis ſolueꝛentur ſponſalia cõtracta per verba de pꝛſenti,velut & per monachationẽ,c.ex publico đ conuerſ. coiu. ſed cõtrariũ eſt uerũ vt no ĩ c.1.de vot. ĩ 6.& ſup. de ſpõ. §.itẽ ex contrario.

e Simplici. Quia fortius matrimonii vinculũ ſuperueniens tollit primũ debilius.ſ.uotum ſimplex,c.1.de voto,in 6 Licet ante matrimonium cõtractũ ſit quis cõpellẽdus votũ implere, vt c.ex part. de cenſib.c porrectum, de reg c rurſus,q cle.vel nou.

f Suſceptus.Ab eo qui incorporandi religioni ptãtẽ nõ hẽt,c cõſuluit,vbi Ab.qui cle.vel vo.

g Tollit.Arg cap. quemadm. de iureiu & l. patre, ff. de his,qui sũt ſui, vel ali.iu Sed contra,c.ſu p eo.de reg: & c.vidua,qui cle.vel vo.Quidã ꝙ hic & in c.cõſuluit, qui cle. uel vo.loquitur de habitu probationis, in contrariis de habitu profeſſionis.Tu dic aliter.ut per Ab.in d.c conſuluit.

h Manifeſtius.Sic c.1.de vot. & vot redemp.in 6. vnde ſumitur.Not.ergo,ꝙ ex manifeſtatione grauius fit peccatum ad hoc ſup. de pœn.§.1.& §.2.&

tunc nulla eos manerct pena.cũ darent operã rei licitæ,& ignorãtia facti legitimã pꝛſtet illis excuſationẽ, vt per Ab.& alios, in c.nonnulla, de Iudæ.Ita tñ ꝙ qñ habuerint notitiã de tali impedimẽto ſtatĩ ſe ſeparẽt: alias ſecus, l. qui contra,vbi late tradit,C.de inceſ.nupt Aut ſcienter,& tunc pœna eſt diſſolutio matrimonij & excõicatio, ut hic 28 q.1.c.caue, cum ſeq.& in d.c. nõnullis,& in foro pęnitẽtiali pœna ſeptẽ annorũ pęnitentiæ,c.hoc ipſum,34 q.2 Hebręus vero quo puniatur,ſunt opi vtdi cẽt ſtatim. Si uero ſe cognouerunt in actu fornicationis & ſcienter, quidã dñt, Hebræũ morte mulctãdũ, 2 q. 7.c.nos, ſi incõpetenter,§.ſed ne tandiu,ver.Nathan.& §.his ita, uer multa n. & 23 q 5.ca. reos,§.Nathã & tenet quidã in c. in nonnullis. Quidã mitius ſentiũt :G Old.Pet de Peru. & Rom.ſ.ꝙ ſit pœna, vel pecuniaria vel tpalis iudicis arbit & refert.Oldr conſt.333.ꝙ in caſu iſto vidit Hebræo amputari virilia. Tertii ueri⁹ quod hñda eſt diligens cõſideratio ſingularũ qualitatũ, ſi mulier ſit honeſta,& nobilis, an meretricula, & uilis,an Iudæus ſemel coierit, an ſæpius, an iuuenis ſit, an maior natu, num unã cognouerit an plures,& pro uarietate caſuum uariè ſtatuẽdũ, ut per Pau. Chir. in tract de pęnis inf coitus illi,q.12.Et ꝙ dĩ de Hebræis idẽ erit de Turcis,Moris,Saracenus, & ſimil.ut in hac literã.

Si unus infidelium coniugum conuertatur ad fidem & alter nolit ſibi cohabitare, uel non ſine mortali peccato, ſoluitur coniugium, & conuerſus cum alia contrahere poterit, & proles communis conuerſo aſſignabitur. h.d.

Item ſi alter [a] infidelium coniugum ad fidem catholicam conuertatur: & alter, qui in infidelitate remāſit, vel nullo pacto, vel non ſine blaſphemia [b] diuini nominis, vel vt catholicū ad mortale peccatū protrahat ei cohabitare voluerit, conuerſus quaſi [c] priore matrimonio diſſoluto licitè ad ſecūda vota conuolare poterit [d], & communis proles ipſi conuerſo aſſignabitur [e].

Si alter infidelium coniugū conuertatur, & antequā alij legitimè coniunctus fuerit alius quoq; conuertatur, debent ſe inuicem recipere. h.d.

Quod ſi conuerſum ad fidē, & uxor conuerſa ſequatur, antequam propter cauſas prædictas [f] legitimam maritus ducat vxorem, eam ſuſcipere compelletur [g].

Inter conuerſos ratum eſt matrimonium non obſtante repudio conſuetudinario, h.d.

Nec quidq̄ conuerſo proderit, q; iā ſecūdū ritum ſuum eandē repudiauerit [h], cū repudiū ipſum veritas Euāgelica repudiauerit.

a Si alter. Not. hic cauſam, in quo conſtat matrimonijū inter fidelē, & infidelem, ſcilicet ſi infidelis cohabitare vellet cum fideli, ſine peccato, hoc ideo quia matrimonium ab initio tenuit arg. l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui, vel ali. iu. c. quemadmocū, de iureiu. alias nō teneret, vt ſup. eo. §. prox.

b Blaſphemia. Puta aſtringēdo cōiugē ad aliquē Iudaicū ritū, vel Paganicū, vel idololatriā, & in hac materia habes hos verſus.

Deſere ſpernētē, uel blaſphemare uolentē.
Vel te credentem ſcelus ad mortale trahentem.
Nam ſūt abſque mora ſic uincula rupta priora.

c Quaſi. Forte propterea adiecta eſt nota improprietatis, quia nō poteſt omnino dici diſſolutū matrimoniū licet poſſit infidelem pœnitere, vt ſtatim ſubdit.

d Poterit. Ca. quāto, & c. gaudem⁹, de diuor. Ex hoc hēs caſū quotidianū in Iudæis, q veniūt ad fidē vxorib. remanētib. in Iudaiſmo poſſūt. n. cū alijs mulierib. de nouo contrahere ex cauſis hic poſitis, ſed cōtra vr. Nā inter fideles matrim eſt verum, d. ca. q̄to, & ſupra de ſacramento matri. §. 1. Vnde vr quod non poſſint ſeparari ob defectū baptiſmi. Nam Chriſtus interrogatus à Iudæis, qui non habebant baptiſmum, reſpondit: Quod Deus coniunxit homo non ſeparet, capit. de infidelibus, de conſan. & affi. Item matrim fuit inſtitutum lōge ante baptiſmum, ſ. in ſtatu innocentiæ in Paradiſo, & ibi recepit indiſſolubilitatem ſuam, cum fuit factum Et erunt duo in carne vna, vt habetur in ca. 1. de voto, in 6. & in ca. fraternitatis, 35 q. 10 Sol. Sec̄dm Abb. in d. c. quanto, qd adeo conſideratur baptiſmus pro indiſſolubilitate quia vbi nō eſt fides Chriſtiana, matrimonium non hēt ſuam ſignificationem: matrim. n. conſummatum denotat vnionem, & conformitatē quæ eſt inter Deū, & Eccleſiam per aſſumptionem carnis humanæ, vt in c. debitum de biga. & ſupra de Sacram. matr. §. 1. Vnde ſicut figuratum eſt indiſſolubile, quia carnem, quam Deus aſſumpſit, nunquam dimiſit, ita & matri. Illud figurans debet eſſe indiſſolubile, ſicut figuratum, facit quod not in cap. quia propter, 27. q. 2. Matrimonium aūt inter infideles non habet hoc ſignificatum, quia negāt carnis aſſumptionem, & ſic matrimonium inter eos non eſt ita firmum, quia ceſſat ratio indiſſolubilitatis.

e Aſſignabitur. Scilicet poſt triennium. Nam ante indiſtincte remanet apud matrē, ſiue conuerſa ſit ſiue non. c. ſi. de cōuerſ. infidel.

f Cauſas prædictas. Scilicet, vel quia infidelis nolit cohabitare cū marito, vel id nolit facere, ſine creatoris contumelia, vt ſupra § prox.

g Compelletur. C. gaudemus, de diuor. Vr ergo q̄ cōtumelia creatoris non ſoluat matrimoniū ipſo iure nec. n. ſi fuiſſet ſolutū prius conuerſus cōpelleretur poſtea conuerſam recipere. Io. dicit. q̄ licet ea uolēte viro cohabitare matrimoniū ſit ipſo iure ſolutū, reſtituitur tamen quaſi iure poſtliminij, argu. c. cū per bellicā, 34. q. 2. Si ut hæretico reuerſo reſtituunt alia bona, auth. de Neſtorianis. C. de hęr. & licet nō ſit matrimonium inter eos, tñ eā recipere cōpelletur ex conſequentia prioris matrimonij in fauorem fidei. Alij dicunt quod matrimon. ipſo iure non ſoluitur, ſed ſoluitur ius matrimonij, i. ius debitum exigendi, pro qua op. vr c. quanto de diuor. ibi. Contumelia creatoris ſoluit ius matrimonij. Verè autem tunc matrimo. ſoluitur, cum contrahit cum ſecunda, & nō ante, quia ſi eſſet ex toto ſolutum, non cōpelleretur eā recipere. Itē ſi ex toto eſſet matrimo. ſolutū, ſuperfluum eſſet meminiſſe de quauis fornicatione pcedēte, de qua hic, & in d. c. gaudemus, i. ſi. & c. quēadmodum de iur. Sed nunquid conuerſus poſſet intrare religionē ea inuita antea q̄ cum alia cōtrahat. Rñ. affirmatiuè, niſi iudicio eccleſiæ ſeparati fuerit, c. ſi 1 ſi. de cōu. cōiu. & i d. c. gaudeam⁹.

h Repudiauerit. N. ergo q̄d lex diuina ēt infideles comprehendit, vnde infert Ab. in c. gaudemus, de diuor. quod tales infideles delinquentes contra legem diuinam poſſunt puniri, ſecus ſi delinquerent contra legem canonicam diſponentem ſuper ſpiritualib. fac. not. per Inno. in c. ſuper his, de not.

ANT. TIM. Nota dictū hoc ex Ab. in d. c. gaudemus, quod tamen verum eſt de præceptis moralibus, quę quoniam ex naturali iure proficiſcuntur, quod inſitum eſt in animis omnium hominum à

natura

natura, omnes ligant. Vnde quod continetur in lege, & Euangelio dr ius naturale, c. 1. di. 1 cætera vero iudicialia. & cærimonialia non comprehendunt eos qui ſunt extra eccleſiam. Quid. n. ad nos de his qui foris ſunt iudicebat Apoſtolus.

c Nulli vmquam Vnde etiam lex plura coniugia prohibet Iudæis, l. nemo Iudæorum C. de Iudęis & l. 2. C. de inceſt. nupt.

b Reuelatione Vt legitur de Iacob, & de aliis antiquis Patriarchis, vt in c. gaudemus. de diuor.

Exceptio fornicationis, non impedit matrimonium inter conuerſos, h.d.

Sed nec fornicationẽ dimiſſor dimiſſę poterit obiicere, propterea qđ alii poſt repudiũ nupſerit[a], niſi aliàs fornicata fuerit.[b]

Si paganus prius plures vxores habeat, poſt fidẽ ſuſceptam adhærebit primæ. h.d.

Quia vero pagani in plures ſimul fęminas affectũ coniugalem diuidũt, verũ poſt conuerſionem omnes, vel quam omnibus conuerſus retinere valeat, non immerito dubitari poterit. Et cũ nulli vmquã[c] licuerit plures habere ſimul vxores, niſi cui diuina fuerit reuelatione[d] conceſſũ; nec cuiquam vxore etiam ob fornicationẽ dimiſſa, aliam liceat ſuperinducere, euidẽter apparet, pluralitatem in vtroque ſexu (cũ inter coniuges ſeruanda ſit æqualitas[e]) circa matrimonium reprobandam, & de plurib. primam tantum retinendam.[f]

Matrimonium non ſoluitur altero coniugum fidelium in hæreſim lapſo h.d.

Alia ſane cauſa eſt eorum cõiugum, quorum alter vel in hæreſim labitur, vel ad infideliũ tranſit errorem, neque enim hoc caſu, q relinquitur, ad ſecundas nuptias diſcedere poterit. Nam etſi[g] matrimoniũ verũ inter infideles ſit, non tamen eſt ratũ[h] inter fideles autẽ, & verum, & ratum exiſtit, quia ſacramẽtum fidei quod ſemel eſt admiſſũ, numquam amittitur,[i] ſed ratum efficit cõiugii ſacramentum, vt ipſum in coniugib. ipſo durante perduret.

Per dationem inſtantiæ ſoluitur argumentum h.d.

Nec refert qđ a qbuſdã forsã obiici poſſet, q fidelis relictus, nõ debeat iure ſuo ſi

a Nupſerit. Quia intelligit legitime cõtraxiſſe, quæ auctoritate legis cõtraxit. 23. q 4. cap. qui peccat fac. ca. fraternitatis, de frig & malef. & l. Gracchus. C. de adul. & l. iuſte, ff. de acq. poſſ. Sed contra facit, quia iuris diuini ignorantia neminẽ, excuſat c quia, ea d. 38. ſed iure diuino nõ eſt licitũ repudium Ergo repudiata alteri nubendo cõmittit adulterium? Reſpo. repudium erat approbatũ lege antiqua, qua lege nẽ(?)tea excuſantur ab adulterio, quod non cõmittitur ſine dolo, ut 34. qu. 2. c. in lectum, & l. pen. de adult. & ita ſol Abb. in c. gaudemus, de diuor.

b Fuerit. Sed cum oẽ peccatum, & ſequela peccati in baptiſmo deleatur 26 di. c. deinde, & 32 q. 1. c. q aũt & dona baptiſmi ſit ſine omni luctue. 2. & c. ſine pæn. de conſec. di 4 quali ter reuertẽti ad fidem poterit fornicatio añ baptiſmũ commiſſa obiici? Dicas q in baptiſmo tollitur omne crimen, & peccatum quo ad Deũ, ſed quatenus peccatum reſpiceret intereſſe tertii, vel reip. non tollitur, & ſic marito ius excipiendi ſaluum remanet. Simile eſt in ſacramento pænitentiæ, per quam tollitur crimen fornicationis quo ad Deum, et tamen poſt quamcumque pænitentiam poteſt maritus illam accuſare 13. q 2. cap admonere. Nec eam etiam poſt pænitentiam recipere compellitur. ut c. gaudemus de diuor. An autem & qñ per baptiſmum tollatur irregularitas ante contracta, uide per Abb. in d. c. gaudemus.

Matrimonium nõ dẽt claudicare.

e Aequalitas. No. qđ matrimonium non dẽt claudicare, vt hic, et in ca. quanto de diuort. Quñque tamẽ claudicat quoad debitum reddendum, c quædam. de conuerſ. coniug. Vel quo ad obligationẽ expectandi alterum c de illis, de deſp. impu. & ſup. de ſpon. §. de illis.

f Retinendã. Hoc expreſſe nõ dr in c gaudemus, de diuor unde ſumitur: Sed non poteſt aliter hæc materia intelligi, vt apparet ex his, quæ ibi dñt omnes Doct. Sed quid dicemus ſi fidelis dicat pluribus mulieribus: Duco uos in uxores, & illę pariter reſpõdeãt Et nos te in maritum, q̃ iſtarum erit uxor. Reſp. nulla etiam ſi una earum ſit apta matrimonio quia iſte uir non habuit præciſe animum obligandi ſe uni, vt per Abb. in d c gaudemus.

g Nam etſi. Occurrit tacitæ obiectioni: nam potuiſſet dici quod quãdo vnus ex duob. infidelibus ad fidem conuertitur, ſi remanens in infidelitate nolit cohabitare eum cõuerſo, uel non ſine cõtumelia creatoris permittitur conuerſo aliam ducere Idem uidebatur altero delabente in hæreſim, quod remanens catholicus poſſet aliam ducere. huic obiectioni reſpondetur, ut hic habes.

h Non tamen eſt ratum Quia poteſt diſſolui, ut hic, & c quanto, & ca gaudemus de diuor. & 27 q 2. c. item illud.

i Amittitur, 22. q 7. c. 1. & c 2. & 1 quæ 1 cap quod quidam.

ne culpa[a] priuari cũ idem multis caſib.[b] cõtingat, vt ſi alter coniugum inſidiatur.[c] Ex hoc quoque quorũdã malitiæ occuritur, q odio coniugũ ſimularent,[d] poſtmodum nubentibus coniugibus ab ipſa reſilirent.

Ceſſante cauſa ceſſat effectus. h.d.

Quinimo qui in fide permanſerit, ad eũ qui ab hæreſi, vel infidelitate ad eccleſiã reuertitur, vel inuitus redire cogendus erit[e]; niſi ad religionem[f] tranſire maluerit.

Coniugiorum aliud eſt legitimum, & non ratum aliud legitimum, & ratum: aliud ratum & non legitimum h.d.

Ex his appatet coniugiũ aliud eſſe legitimum & non ratũ, aliud legitimum, & ratũ: quoddam vero, quod ratum quidem eſt, ſed non legitimum. Legitimum, & nõ ratũ cõiugium eſt, quod legali inſtitutione, vel prouinciæ morib. cõtrahit, hoc inter infideles ratum nõ eſt, quia[g] diſſolui poteſt dato libello repudii, lege fori, & nõ lege poli, q̃ non ſequũtur. Inter fideles vero ſemper ratum eſt coniugiũ, cũ coniugia ſemel inter eos contracta[i], numq̃ ſolui poſſint. Horũ vero quædam ſunt etiam legitima, veluti cũ ſeruatis nuptialibus ritib., vxor ſponſo traditur[k], illorum vero coniugia, q contẽptis legitimis ſolennitatibus ſolo affectu, aliq̃ ſibi deligũt in coniugem, non legitima, ſed rata tantũ modo eſſe credũtur. Quamquã[l] enim, ſpretis ritibus Eccleſiæ, matrimoniũ contrahi non debeat: non tamen ob id ſolum ſacramentum coniugii diſſolui debet.

Idem operatur comprobatio, quod legitima inſtitutio. h.d.

Quin potius ſi talẽ matrimoniũ fuerit ab eccleſia poſtmodũ cõprobatũ, filii generati, & legitimi iudicãdi erũt, & hæredes: aliqua

a Sine culpa. Licet nemo ſine culpa ſuo iure regulariter priuari debeat, c. quanto, de diuor. 16. q. ſi cap. iouentum, & diſt. 50. ca. ſatis peruerſum, & de eo qui cogn. conſang. uxo. ſuæ c. diſcretionem, & cap. fi. & capit. a conſtit. Quãque tamen ex cauſa priuatur & ſine culpa, e quoniam, §. a ut lit. non conteſt. & ca. antiqua. de priuil. & di. 22. c. renouantes.

b Caſibus. Fac. 14 q. 6. comperimus, & di. 54. c. frequẽs, & 34 q. c. ſi cuius, & 16. q. 7. ca. decernimus & di. 70. c. neminem & 18 q. 2. ca. definimus, & c. tua de cle. ægro.

c Inſidiatur 32. q. 7. c. illi.

d Simulanter. Hæc eſt cã quare priuatur quis iure ſuo ſine culpa ſimile 3. q. 1. cap. dixit dñs.

e Cogendus erit. Sed contra 10 ca. gaudemus, de diu. ubi ſeparatam ob fornicationem nõ cogitur quis recipere, licet emendatã. Sol. illud in carnali fornicatione, hic ſumus in ſpũali. Sed quæ eſt diuerſitatis ratio? Reſp. in ſpirituali fornicatione ſola anima polluitur, in carnali anima, & corpus, & uir magis ſcandalizatur de eo quod fit in corpore, quã ex eo quod fit in aĩa, & ita cã maioris ſcãdali illati uiro fit. vt poſt carnalem fornicationem & emendatã recipere nõ cõpellatur: quæ rõ nõ militat in ſimplici ſpũli. Ita no. in ca. fin. de cõuer. coniug. vel dic ut no. inf. de diuor. 6. multũ aũt.

f Ad religionem. Vt ca. fi. de cõuerſ. coniugat. quæri ſolet, ſi uxor ſeparata ob fornicationẽ a uiro commiſſam, poſtea & ipſa adulteriũ committat, numquid marito reuerſo poſſit intrare religionem? Et non vi, cum paria delicta mutua cõpenſatione tollantur, l. viro, ff. ſol. mat. Tu dic, ut per Ab. in d. ca. fi. Et quod dr̃ de religionis ingreſſu altero coniugum inuito faciendo in caſu ſpiritualis fornicationis intellege cum interuenit ſeparatio facta iudicio eccleſiæ, ut habetur in d. c. fi. vel licet non proceſſerit talis ſeparatio, res tamen non eſt integra. Et amplius qphic dr̃, vt habeat locum & in fornicatione carnali, ut ſ. innocens poſſit peccante inuito religionem intrare, fac. 27. q. 2. c. Agathoſa & c. veniẽs. de conuerſ. coniugato & per Abba. in d. c. fi.

g Ex his apparet. Recte hoc infert ex ſuperiorib. & ſumit ex c. ſi. 28 q. 1.

h Quia, &c. Iſta rõ a quibuſdam non probatur, vt not. 28. q. 2. c. ſi. poſſet forte alia ratio adduci, ſ. quia ſi alter fiat Chriſtianus, & infidelis nolit cohabitare diſſoluetur matrimoniũ, vt ſup. eo. §. item ſi alter, & in c. quanto & c. gaudemus, de diuor.

i Cõtracta. Et cõſummata.

K Traditur. 30. q. 5 c. aliter.

l Quamq̃ enim, &c. De tota iſta materia uide per gl. Abb. & cæteros in c. quod nobis, qui ſint legi. & c. a. & per totum de matrimonio contract. contra. inter dict. eccleſ. & in capit. non oportet, 34. quæſtion quarta, & capitulo penul. de ſer. & nouiſſime per Concilium Tridẽtinum ſeſſio 24 in decretis reformationis, quod forte ex parte corrigit quod hic dicitur, ſcilicet reſpectu matrimonii clandeſtini.

Peni-

a Pænitentia.Cap.1.de matrimo. cont. contra in terd.eccleſ.
b Coactio.Eſt autem coactio iam uiolenta corporali,uel captura , metus uero eſt præter aliquam violentiam,& captionem.

cum uitiū,de reg de hoc per Conc.Tri.ſeſſ.24.c 9.
i Prohibet Interuenicns, ſcilicet tempore contracti matrimonii,32 q 7.c.neque furioſus,ſimile,in c.ſicut,de reg
K Dirimit.Cap.neque,32.q.7. fac.l qui fuere.ff. de ſtat homi.l.patre,ff de his, qui ſunt ſui uel alien. iu.Sed pone,quod mulier contraxit cum furioſ ,& eo reuerſo ad ſanam mentem perduret in eodem conſenſu nūquid erit matrimonium ? Reſpondeo valde de hoc per Doctorē traditur in capitulo dilectus, eodē.

nō illis erit īponēda pænitētia,[a] q cō ēptis eccleſiæ pceptionib.matrimoniūcōtraxerūt

Iuſtus me.us niſi purgatus fuerit,impedit matrimonium.h d.

Coactio[b]quoq; & iuſtus uiolētiæ metus[c] matrimonium impediunt,[d] Cum.n.cōsēſu coniugum cōtrahatur,plena debet[e]ille ſecuritate[f]gaudere,cuius eſt aīus īdagandus, ne metu īpulſus dicat ſibi placere, qđ odit.

Copula metum purgat.h.d.

Plane quæ inuita probat ſe ſponſalia contraxiſſe,ſi cōperiatur poſtmodum ſponte[g] cognita,ad matrimonii diſſolutionem proclamare & metum cauſari non poterit.[h]

Furor impedit matrimonium contrahendū, ſed non dirimit contractum.

Furor quoq.quia conſensū īpedit,nuptias cōtrahi ꝓhibet[i]:cōtractas āt non dirimit.[k]

Frigiditas & coeundi impotentia matrimonium impediunt.h.d.

Idē frigiditas:& coeundi impotentia[l] legitimum matrimoniis impedimentū adferunt.Sicut.n.[m]puer,qui debitū reddere nō poteſt,nō eſt aptus cōiugio:ſic q itasū[n]naturaⁿīpotētes,vt nec ope medicorū[o]ſine mortis periculo iuuari poſſint , apti ad contrahenda matrimonia minime putantur . Ea igitur quæ adeo eſt arcta,ut mulier fieri, & alteri carnaliter commiſceri non poſſit, niſi per inciſionē , ad matrimonium contra

c Metus iuſtus.i. tē metus dr̄ q poteſt cadere inconſtantē viū.fac.l.ſi quis ab alio ff. de re iud.& le.metū. ff quod met.cā & quod no.in ca. de muliere,de ſponſ. uel inconſtantem mulierem cum ob ſexus imbecilitatem minor metus in muliere ſuſſiciat ad impedimētum, quam in uiro.arg.ca indignamur.32.q 6.& ca. ſicut dignum, de homici.& per Ab. in c.cauſam.de offic.deleg.
d Impediunt. Et quidem Ipſo iure, vt in capit cum locum de ſponſ.Sed contra vr quia regulariter metus actum ipſo iure nō infringit;ſed operatur duntaxat exceptionis ff.de eo quod met cauſ per totū & hoc quidam admittunt ut Card. Cōmuniter tn̄ cōtra de iōne uide per Abb.in d cap. cum locum.Et nota,quod ſi ambigatur de metus interuentu,mag s credi tur duobus teſtib. deponentibus de metu, quam mille deponentib. de ſpontanea uoluntate; vt per Abb in ca 1.de his quæ ui,met cauſ.
e Debet.Neceſſitate importat,non honeſtatem & hoc eſt regulare,vbi materia eſt indifferens.no.in clem.attendentes,de ſta.regul.& per Ab.poſt glo. in . ſi vir de adulter.quandoque ſolam honeſtatē, c 1.vbi no de deſpon.impub.
f Securitate.Et ſic in materia matrimonii uoluntas coacta non habetur,pro uoluntate, c.de muliere Vbi Abb no de ſponſal.
g Sponte.Aliud ſi inuita e conſultationi vbi per Abb.& in ca inſuper.qui ma.accuſ.poſ.& per aliquos,in c.pen.de probatio.
h Poterit Ex quo enim carnalis copulæ conſenſu,omnia uiolentia ſublata intelligitur :& matrimonium tenet,capit.illis. de ſponſ.impub & cap. 2.de eo qui duxit uxor quam per adult.pol.& ita ratihabitio ualidat quod non valebat a princi.ca.

l Impotentia. argumet. quod licet allegare impotentiam ſine expreſſione generis ipſius impotentię vt not. per Abbat. in capitulo quod ſedem ,de frigid. & malefi.unde ſumitur.
m Sicut enim. & c. Nota quod idē operatur impotentia corporalis non ad tempus, quod perpetua in perpetuum,fac.capitu a nobis.& cap.puberes de deſpon. impube. & de ſpōſa. §. qui ſint puberes.
n Natura. Sed an ſenes, q calore naturali ſunt deſtituti,poſſint matrimonium contrahere ? Reſpon.affirmatiue, leg ſancimus , C. de nupt cap. nuptiarum.27.q 1.Et ſenibus matrimonium dicitur eſſe legis obſequiū, & humanitatis ſolatium 31 q 1.cap.apperiant,& c quid ſi dormierit.Et ſenex quandoque habet habitum reducibilem ad exercitium , ſicut dicimus de ſpadone habente unum teſticulum.le ſi ſerua §.ſpadonem. ff.de iur.dot & per Abba in capitulo quod,ſedem, de frig.& malefi ubi habetur, & de eo , qui habet virgam erectam , ſed non poteſt ſemen emittere , quod contrahere non poteſt,iuxta no.in capitu.hi qui,32 q 7.
o Nec ope medicorum. Ita ut tale adiumentum non ſit ſine mortis periculo, cap. fraternitatis. de frig.& malefi & not.in ca.ex litteris, eod titul & ſtatim ſubd.tur in hac littera. Modicam autē uexationem, & moleſtiam,debent cōiuges ſuſtinere , vt matrimonium ſortiatur effectum ut habetur in dictis locis.

Iudi-

hendum non debet iudicari.[a]

Leproſi poſſunt matrimoniū contrahere, h. d.

Alia eſt cauſa leproſorum, nam ſi mulierē inuenerit, quæ ſibi uelit nubere, uel mulier leproſa uirum, liberum erit illis coniugali uinculo [b] colligari.

Publicæ honeſtatis iuſtitia impedit matrimonium contrahendum, & cōtractum dirimit. h. d.

Publicæ quoque honeſtatis iuſtitia, tam matrimoniū contrahendū impedit, quā contractū irritat [c] eſt āt publicę honeſtatis iuſtitia q̄ ex legitimis ſpōſalib. [d] orit̃ mulieris, q̄ illi cōiūcta [e]. Eſt, cū qua nūc uir matrimoniū cōtrahere deſiderat: ut ecce: Cū Berta ſpōſalia contraxi, uolo nunc cū Gēma, quæ Bertæ cognationis uinculo eſt coniūcta matrimoniū cōtrahere, publica honeſtate impedior. Inhoneſtū. n. ac turpiſſimi uiſum eſt exempli, ut ei quis nubere ualeat, cuius coniūctā ſpōſaliā frangēdo deceperit, ne in eādē eius nubendo cōiūctæ, quaſi iniuriam cumulet.

Spōſalia pura, et certa ex cōſēſu ualida licet alias nulla, inducunt publicæ honeſtatis iuſtitiā quam ſequentia ſponſalia dirimunt non præterita, h. d.

Vſque adeo aūt ex puris, [f] & certis [g] ſpōſalib. impedimētū iuſtitiæ publicæ honeſtatis exorit̃, vt ēt ſi illa conſanguinitatis [h] affinitatis [i], frigiditatis [k], religionis, [l] aut alia [m] quauis rōne nulla ſint, dum iñ non ſint nulla ex defectu conſenſus [n], nihilominus, & impediri, & dirimere ſequētia ſpōſalia, vel matrimonia dignoſcant̃, licet pręcedētia diſſoluere nō ualeāt. Quare, qui ſponſalia purè

a Iudicari. De hoc in ca. fraternitatis, eo. in fin. de frig. & malefi.

b Vinculo. Vt ca. 2. & per tot. de coniug. leproſ. Et ſic nota, quod infirmitas quantumcunque grauis non impedit matrimonium cō trahendum, immo & in artic. mortis poteſt quis contrahere matrimonium, ideo quod filij etiam ante geniti legitimantur vt not. in c. tanta, qui fil. ſint legi. & per Io. And. in ca. culpa, de reg. iur. in 6. Et fac. pro hoc, q̄ edictū de matrimonio prohibitorium eſt certarum perſonarum, c. cum ap. de ſponſalibus.

c Irritat. Huius autem publicę honeſtatis, iuſtitiæ plures ſunt ſpecies, vt not. in cap. non debet, de con ſang. & affin.

d Sponſalibus. De futuro, & multo magis de preſēti. Et ſic nota, quod tam de ſponſalib. de futuro, quā ex matrimo. de præſenti oritur publica honeſtas inter ſponſam, ſeu maritatam, & conſanguineos ſpōſi, ſeu mariti. Superueniente vero inter eos carnis copula oritur aliud uinculū. ſ. affinitatis. Vnde oēs conſanguinei uiri ſunt affines uxores, & econtra, c. ſuper his de conſangu. & affin. & durant hæc vincula etiā poſt mortem alterius, c. fraternitatis. 35. q. 10. & c. 2 de ſponſ. in 6. Oritur ergo quandoque publica honeſtas ſine affinitate quandoque affinitas cum iuſtitia publicę honeſtatis, quandoque affinitas ſine honeſtate publica, vt ſi quis extra ſponſalia, ſeu matrimoniū cognoſcat mulierem, nam inter eum, & conſanguineos mulieris oritur affinitas, & econtra, cap. diſcretionem de ſponſa, & de eo qui cogn. conſang. vxor. ſuæ per tot. nec oritur hoc caſu publica honeſtas. Et fac. hæc quæſtio, ad illam, an ſufficiat diſpenſatione facere mentionem de affinitate tantum an etiā debeat & de publica honeſtate de qua per Abb in c. non debet de conſangu. & affin.

e Coniuncta. Non tamen quocunque gradu vſque in infinitum, ſed vſque ad quartum, cap. non debet. de conſangui & affini & per Abb in ca. ſponſam, de ſponſal. hodie tamen Concil Trid ſeſſ. 24. cap. 3. in reformationib. matrimonialib. valde reſtringit huius impedimenti efficaciam noluit enim excedere primum gradum quod puto rariſſimè factum.

f Puris. Conditionalia enim nō inducunt publicę honeſtatis iuſtitiam vt in c. 1. in fi. de ſponſ. in 6.

g Certis. Vt ſi promiſit ducere Bertam filiā Titij incerta vero ſunt quando promiſit ducere vnā ex filiabus Titij fac. c. ex litteris. 1. de ſponſ.

h Conſanguinitatis Scilicet intra quartum gradum de iure Decretalium, c. non debet de conſanguin & affin. uel uſque ad primum ſecūdum Concil. Trid. ſeſſ. 24 in decretis reformationis matrimonij. ca 3. per quod uidetur quaſi in totum tolli, & contrarium quod ponitur, in hoc §. cum diſponat, q̄d quacunque ratione ſponſalia nulla ſint, nullam inducant publicæ honeſtatis iuſtitiam.

i Affinitatis Scilicet præcedentis in primo genere, & uſque ad quartum gradum iure Decretalium, c. non debet, de conſang. & affini. facit, c. diſcretionem, de eo qui cogn. concor cap. vxo. ſuæ ſecus nouiſſimè per Conc. Trid. in loco allegato in ſuperiori notula.

K Frigiditatis Vt de frig. & malef. per tot.

l Religionis. Scilicet præcedentis & approbatæ, vt no. in c. 1 de ſponſal in 6. in prin.

m Alia Puta ex cognatione ſpirituali. & legali.

n Ex defectu conſenſus. Puta quia contracta ab infante, vel furioſo, ca. dilectus. de ſponſa. & ſuper eo. c. litteras, & c. accessit. de ſponſa impub ſed nouiſſimè per Conc. Trid. non eſt diſtinctio, quæ ex capite nullitatis procedat.

Idem

ac determinare cum aliqua muliere contraxit; & poſtmodum cum ſecunda prioris cõſanguinea idem fecit, [a] ex priorum ſponſaliorum vigore, ad matrimonium contrahẽdum cum prima remanet obligatus. [b]

Filii nati ex matrimonio, cui obſiſtit publicæ honeſtatis iuſtitia, non ſuccedunt patri ſcienter contrahenti, h.d.

Filij quoq. nati ex matrimonio, qđ publicæ honeſtatis iuſtitia impediente cõtractũ fuit, cũ nec eccleſiæ permiſſionem, [c] nec patris allegaré poſſint ignorãtiã [d], ad ſucceſſionẽ bonorũ paternorũ minime admittẽtur.

DE TRIPLICI COGNATIONE. Tit. XIII.

Cognatio eſt triplex ſpiritualis, legalis, & naturalis, & ſpiritualis cognatio impedit matrimonium contrahendũ, & contractum dirimit. h.d.

MVlto magis [e] cognatio matrimonio interdum eſt impedimento. Eſt autem cognatio triplex, ſpiritualis, legalis, & naturalis. Spiritualis [f] cognatio eſt attinentia quædam proueniens ex Sacramenti [g] collatione, vel ad ſacramentum detentione.

Quas perſonas impediat matrimonium contrahere ſpiritualis cognatio. h.d.

Non ſolũ igitur inter baptizantẽ, & illũ qui eũ ex baptiſmo ſuſcepit [h], item inter ba

a Idem fecit. Quia contraxit per verba de futuro ſed ſi contraxit cum prima per verba de futuro poſtea cum ſecunda primæ cõſanguinea, eodem modo in gradu prohibito contraxit, & ſecundam cognouit, nec primam habere poterit ob affinitatem ſuperuenientem, quæ ſoluit ſponſalia de futuro c. veniens primo de co qui cogno. conſan. uxo. ſuæ. & c. ex litteris, eod. tit. ſecundam habere non poteſt: quia publicæ honeſtatis iuſtitia impedit, ut hic & c. 1. de ſponſ. in 6. & ibi no.

b Obligatus. Secus ſi cum alia non ipſius conſanguinea cõtraheret per verba de præſenti c. ſi inter. de ſponſa. Et ex hoc quod hic dicitur, nota, ꝙ licet ſuperueniens affinitas diſſoluat ſponſalia de futuro, tamen iuſtitia publicæ honeſtatis ipſa non diſſoluit, & merito, Secunda enim ſponſalia tolluntur per publicæ honeſtatis iuſtitiam expri mis inductam, nõ ergo ex ſecundis poteſt eſſe honeſtas, quę tollat primam, ſimile, cap ſi quis. d 57.

c Permiſſionem. i. diſpẽſationem. poteſt n. Papa diſpenſare ſuper impedimento publicę honeſtatis. Nã illud impedimentum non eſt a iure diuino, ſed humano, circa quod Papa poteſt diſpẽſare, ca. propoſuit, de conceſ. præb. & diſpenſando Papa ſuper matrimonio, in conſequentiam diſpenſat ſuper legitimitate filiorum, et reſpectu hæreditatum, & ſucceſſionum, de quo in cap peruenet, & in c. referente qui fil. ſint legit. & i c quia circa, de conſan. & affin d, 35 q 8 ca. 1. Et ex hoc, quod hic dicitur ampliatur diſpoſitio c. ſponſan de ſponſal.

d Ignorantiam. Not ꝙ ignorantia prodeſt, & interdum validat actum. l. & liberi. & l. liberi, ff de contrah. empt. conc. 1. c. 2. & c. referente, & cap. ex tenore qui fil. ſint legit. Sed an quælibet ignorantia excuſet? Et certe ignorantia facti probabilis excuſabit, fortius ignorantia iuris, & facti. Quid autem de ignorantia iuris tantum? Reſpond. ut not. per Abbatem in d. cap. referente. Hodie tamẽ paterna ignorantia non excuſat filios ob omiſſam ſolennitatem, cap. cum inhibitio, de clandeſt.

Et hæc impedimenta matrimonij quæ colligũtur, tam ex ſupradictis, quam ex his quæ hẽntur infra, & ſparſim per alia loca, concluduntur his uerſib.

Error, conditio, uotum, cognatio crimen.
Cultus diſparitas uis. ordo ligamẽ. honeſtas.
Si ſis affinis, uel ſi coire nequibis.
Hæc ſocianda uetant connubia iuncta retractant.

Quorum verſuũ declaratio, & ſenſus patet ex his, q̃ ſupra, & infra dicuntur, & perioſe declarantur per Ioan. And. in ſumma quarti libri Decretalium.

DE TRIPLICI cognatione.

e Multo magis. Bene multo magis, cum cognationis vinculum fortius ſit, quam iuſtitia publicæ honeſtatis.

f Spiritualis. Hãc definitionem, ſiue deſcriptionem ponit gl. in c. 1. de cogn. ſpir. in 6 Abb. in rub. eod. eãdem ponit, ſed latioribus verbis ut ibi per eum, & ſua deſcriptio eſt quædam declaratio, ſiue paraphraſis eius quæ hic ponitur.

g Sacramenti. Non cuiuslibet, ſed baptiſmi tñ, & chriſmatis ut infra dicitur quod ideo eſt ſecundũ Abbatem in rub. eo. quia hæc ſpiritualis cognatio imitatur naturalem in quantum poteſt. Vnde ſicut cognatio naturalis oritur per natiuitatem carnis, ſi. ſpiritualis per natiuitatem, quæ conſiſtit in ſpiritu, & in ſacramento baptiſmi dicitur quis renaſci, ideſt iterum naſci: quia iam quis natus eſt ſemel carnaliter. Vnde illud Euangel. j Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt intrare regnum Dei; ex confirmatione autem oritur hæc cognatio, quatenus habet connexitatem cum baptiſmo

h Suſcepit. Nota quod patrinus dicitur baptizatum ſuſcipere, de ſacro fonte, alibi quod eum tenẽt c. contracto, de cogn. ſpir. & alibi quod teneat. c. veniens, eod. tit. quandoque quod proprijs manibus

Spiritualis cognatio.

Ignorantia prodeſt

An ꝑ procuratorē contrahatur ſpūalis cognatio.

An per vniuerſitatē ſpūalis cognatio contrahatur.

ptizatū [a] & ſuſcipientis filios, & vxorem [b] ante ſuſceptionem, a ſuſcipiente carnaliter cognitam, [c] verū ēt inter ſuſcipientem [d] parenteſq. baptizati cognatio ſpiritualis contrahitur, quæ & contrahendum matrimonium impedit, & dirimit poſtea contractū.

Dicta de ſuſcipiente habent locum in baptizante, h.d.

Et quæ de ſuſcipiente dicta ſunt, eadem etiam de baptizante ſunt intelligenda.

Excepto baptiſmate, & confirmatione, nō oritur ex ſacramentis cognatio impeditiua matrimonii, h.d.

Eiſdē modis [e] ex confirmatione ſpūalis cognatio cōtrahitur, matrimonia ſimiliter īpediēs cōtrahenda, & poſtea cōtracta dirimens. Et ex datione vero aliorum ſacramētorum [f] cognatio ſpūalis nequaquā oritur, quæ matrimonium impediat, vel diſſoluat.

Cognatio ſpiritualis per Catechiſmum contracta impedit matrimonium contrahēdum, ſed non dirimit contractum, h.d.

Per Catechiſmum [g] an ſpiritualis cognatio contrahatur, dubitatum eſt, & conſtitutum eſt contrahi quidem illam, ſed non tantum: licet enim ea contrahendum matrimonium impediatur, poſt eam tamen contractum minime diſſoluetur. [h]

Spiritualis cognatio non dirimit matrimonium antea contractum, h.d.

Diximus autē hmōi cognationem matrimonia cōtracta dirimere non ſimpliciter, [i]

nibus ſuſtinet, vel tenet. 30.q.1.c.de his, & c.ad limina. Quæ loquendi formulæ cum denotent actū proprium & perſonalem fac. pro ea opi. quod non poſſit hæc cognatio contrahi per procuratorem, quam multi tenuerunt, ut per Abb. & alios in c. veniens, eodem. & per Legiſtas in le. Gallus, §. forſitan. ff. de lib. & poſth. Cōſuetudo tamē præcipue in magnis uiris contrarium approbauit, vt Peruſin. in capi. vni de cogna. ſpir. in 6. Abb. ante factum putat negatiuam tenendā, poſt factum affirmatiuam. Sed nunquid per vniuerſitatem poſſit hæc cognatio contrahi? Et non putat Federi. de Sen. cū uniuerſitas non ſit baptizata, cap. baptiſmate de conſecr. d.4. ca. Romana. §. vniuerſitatem, & ca. ſi ſententia, de ſent. excom. in 6. Abb. contrarium tenet ſi per ſyndicū contrahat: quia deſpō. concepta in vniuerſitatem reſoluitur ut concernat perſonas ſingulares de vniuerſitate, ſi actus non cadit in vniuerſitatem, ne res effectu careat, d.c. ſi ſentētia. facit quod not. in d. §. in vniuerſitatem, & ca. nouerit, & ca. graue, de ſent. excom. prima videtur receptior in d. §. forſitan Hodie cum uno tantum patrino poteſt hæc cognatio contrahi, ita diſponente Concil. Trid. ſeſſ. 24. in decretis reformationum matrimonij ca. 2.

a Baptizatum. De perſonis quas innectit hæc ſpiritualis cognatio, dic ut nouiſſime per Conc. Triden. ſeſſ. 23. in decretis reformationum matrimonij. ca. 2. & contrahitur, videlicet inter patrinum, ac baptizatum, & illius patrem, ac matrem; nec nō inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, ac matrem, & non inter alios. Vnde ſublatæ ſunt multæ; diſputationes inter filios patrinorum, & alias perſonas, de quibus per doct. in capit. Martinus, eod

b Vxorem. Idem videtur, & de concubina, c. contracto, de ſpir. cogn. comm. contra, ut habetur in c.1. & ca Martinus, eo. Nec enim conuenit, ut ſpiritualis cognatio extendatur ad coitum illicitum. vt ergo, & coniunx ſibi cōicant actiones ſpirituales 30.q 4. ſi quis unus, & d c. Martinus. Licet non paſſiones, vnde ſi filius alterius tātum leuetur de ſacro fonte, leuans alteri, cuius filius non eſt, compater non eſt, d.c. 1. & d. c. Martinus.

c Cognitā. Secus, ſi poſt fiat uxor, vel etiam ſi prius erat uxor ſed non cognita: quia per unionem carnis ſequentem, non pōt tranſire in vnionē ſpiritus præcedentem. 30 q. 3. c. poſt vxoris, & latius ꝑ Abb. in c. Martin. eo. poſt gl. ibi.

d Suſcipientem Supple. & uxorem, eius prius carnaliter cognitam, vt hic, & c. Martin. c. 30. q. 4. ca. ſi unus.

e Eiſdem modis, i. inter eaſdē perſonas, ut no. ſup. proxi. in princ. & in c. 1 § 1. de cogn. ſpirit. in 6. Ex quibus elicitur, ꝙ compaternitas ſpiritualis pertinet ad paternitatem, & filiationem, & fraternitatem ſm̄ iura Decretalium, auos vero, vel nepotes ſpirituales non habemus, ut no. in d. c.1. §. 1. immo hodie ſecundum Cōcil. Tridē nec fratres habemus ſpirituales, ut in locis ſupra annot.

f Sacramentū. De rōne no. in prin in verbo ſacramenti.

g Per Catechiſmum. Catechiſmus eſt illa inſtructio, quæ fit ante baptiſmum. Nam catechizare dicitur eſſe idem, quod inſtruere, & habet locum maxime in adultis, & capacibus, de conſec. d 4. c. ante vigeſimum, hodie fit ante fores eccleſiæ, & in infantibus anteqtam baptizarentur, ut per Abb. in rubr. de cogn. ſpir.

h Diſſoluetur. Vt in c. contracto, de cogn. ſpir. & c.2 eo. tit. in 6.

i Simpliciter. i. non pure, & ſine aliqua diſtinctione, cum enim cum diſtinctione, uel aliquo addito quid affirmatur, non dr̄ ſimpliciter affirmari, ut ꝑ Anto. de But. in cap. 1 de ſeru. in ord. & de hoc uerbo uide Imo. & Doct. in l. 1. §. ſi quis ſimpliciter, & per Bar. & Legiſtas in l. 1. in princ. ff de uulg. & pup. & in alijs ſexcentis locis.

Igno-

ſed poſtea cõtracta: nā ſi vir, vel mulier ex ignorātia,[a] vel dolo propriũ filiũ[b] de ſacro fonte ſuſceperit: propter hoc ſeparari non debēt, nec alter alteri debitũ ſubtrahere,[c] niſi ad continētiā ſeruandā poſſint induci; quia ſi ex ignorantia[d] id factũ eſt, eos ignorantia excuſare videtur: ſi ex malitia, eis proprius dolus patrocinari[e] non debet. Quinimo pro tali auſu matrimõ in ſua firmitate durante, pænitentia[f] imponenda erit.

Filij per quorum neutrum ventum eſt ad cõpaternitatẽ copulari poſſunt, niſi mos regionis aliud inducat. h.d.

De filiis[g] quoque per quorũ neutrũ ad compaternitatem uẽtũ eſt, an copulari poſſint, quæſitum eſt. Et ſane niſi cõſuetudo[h] eccleſiæ, vbi de contrahendis nuptiis agitur, vel aliarum[i] vicinarũ aliter ſe habeat, tali coniugio minime obſiſtendum[k] erit.

Licet plures non debeant eſſe patrini, ſi plures tamẽ fuerint, cum omnibus ſpirituali cognatio contrahitur. h.d.

De eo quoque[l] admonendi ſumus, ꝙ licet nõ plures quam vnus[m] vir, vel vna mulier[n] ad ſuſcipiendũ de ſacro fonte infante accedere debeant, ſi tamen plures acceſſerint, ſpũalis cognatio ęque quo ad oẽs īde cõtrahit,[o] tã mrimonia cõtrahẽda īpediẽs q̃ ẽt poſtea cõtracta diſſoluẽs. Circa quod

a Ignorantia. Not. igitur, quod quo ad compaternitatem requiritur animus, & certa ſcientia. Argu. quod ſi quis credens tenere filium unius, tenẽt filiũ alterius, non efficitur pater ſpiritualis baptizari ſaltem ad dirimendũ matrimoniũ poſtea contractatum. De quo uide per Abba. in c. 2. & in ca ueniens. de ſpiri. cognat.

b Proprium filiũ. Nota hic, quod parentes non debent proprios filios de ſacro fonte leuare. Alius enim eſſe debet pater ſpiritualis, alius carnalis, inſtante neceſſitate licite baptizant proprios filios. 30. q. 1. cap. ad limina, nec oritur inter eos aliquod impedimẽtũ. Abb. in c. 2. de cog. ſpir.

c Subtrahere. Sed nunquid poſſit exigere? Rñ. ut late no. in c 2. de cogi. ſpir.

d Ex ignorantia. Scilicet probabili: alias non excuſaretur a peccato ca. 1. in fin. de eo qui rem epiſcopa. & c. Apoſtolicæ. de cleri. excommuni. ca. 1. de cog. ſpir.

e Patrocinari. ca. 1. de eo qui duxit in matr. & c. audiuimus de colluſ. & 30. qu. 1. c. dictum. & c ſedes, de reſcr. c. 2. de cog. ſpiri.

f Pænitẽtia. Facit c. contracto, de cog. ſpi. & no. hic, q̃ pænitentiā imponitur ob ſolā delinquẽdi affectionem, licet intentio non habuerit effectũ, fac. c. ſi cui, & c. ſi propterea, de pæni diſtin. 1. l. ſi quis non dicam rapere, C. de epiſco. & cler.

g De filiis. Eſt hodie huiuſmodi dubitatio ſuperflua: cum inter filios indiſtincte huiuſmodi cognatio non contrahatur, vt per Conci. Trid. Seſſ. 24. in decretis reformationum matrimonii ca. 1. habetur tamen de hoc in c. ſuper eo, de cog. ſpir. & in ca. ex litteris, & utrobique per Ab. in d. tit.

h Conſuetudo. Conſuetudo ergo perſonas alioqui legitimas ad contrahendum reddit illegitimas. cap. 1. & ca. ſuper eo. de cogn. ſpiri. c. cum olim de cler. coniug. & intelligo de tali conſuetudine quæ non obſeruata ſcandalum generaret: vt dicitur in dd. locis & facit, quia cum ex prohibitione talis matrimonii nullum reſultet peccatum, ergo ſi ſcandalum eſt, quod huiuſmodi perſonæ coniungantur, propter ſcandalum ſunt prohibendi. Et vt rationabilis iſta conſuetudo ex quadam affinitate contracta, ex compaternitate unius filiorum: ut ẽt aliis cõiungi non poſſit, uel ex nouiſſima diſpoſitione Conc. Tride. eo affinitate contracta ca. parentibus atq. d. c. 1. & 30. q. 3. cap. poſt ſuſceptum, Vnde forte ſimili modo poſſet dici, ſi ĩ aliquo loco eſſe magnum ſcandalum, ſi quis cõtraheret in quinto gradu, nõ n. deberet cõtrahi, non obſtāte eo ꝙ diſponitur, in c non debet de conſang. & affi. Quia ob ſcādalum multa alioqui permiſſa omittuntur, vt no. in d. cap. ſuper c. quod multum commendat. ibi Abb.

i Vel aliarũ; Not. ergo q̃ conſuetudo unius loci poteſt extẽdi ad alia loca. q̃ qñ. & quo modo ꝓcedat. late per Anton. de But. in capi. ſi. de offic. Archid.

K Obſiſtendum. erit. Si ergo cõſuetudo obſiſtat aliud dicendum erit, vt ſupra proxim. not. quod quidem quo ad matrimonium contrahendum nõ habet magnũ dubium. Sed an matrimonium contractum contra conſuetudinẽ teneat, & non uidetur, ca. ſi de cõſue. Tu dic, ut latiſſime ꝑ Ab. in c. ſuꝑ eo. de cog ſpir.

l De eo quoque, & cæ. Quod hic dicitur eſt hodie correctum per Concil. Triden. Seſſ. 24 in decretis reformationum matrimonii, cap. 2. vbi ſtatuitur, quod huiuſmodi cognatio non contrahitur, niſi quoad vnum, & ad ſummum vnam.

m Vnus. Ca non plures, de conſecr. diſt. 4. Sed an unus poſſit eſſe patrinus in Catechiſmo, baptiſmo, & confirmatione? Reſp. poteſt, ſi neceſſitas vrgeat, ut no. in c fin. de cogna. ſpir. Sed conſuetudo Romana hoc non recipit.

n Mulier. Ex hoc nota unam differentiam inter cognationem ſpiritualem, & legalẽ, quia ſpiritualem poteſt fæmina contrahere, ut hic, & c. fin de cogn. ſpir. & per Conc. Triden. in loco allegato in ſupra ſcriptis notulis; legalem autem non poteſt fæminę, Inſti. de adopt. De ratione diuerſitatis, vide per Abb in c. ueniens, de ſpirit. cogn.

o Contrahitur. Scilicet cum omnibus iure Decretalium. quia multa impediuntur & c. quemadmodũ de iureiu. l. patre. ff. de his qui ſunt ſui, vel ali. iur

Item

idem[a] ſtatuitur,& de confirmatione.

Legalis cognatio modo affert temporale impedimentũ matrimonii, modo perpetuum.h.d.

Legali cognatio.

Legalis[b] cognatio eſt proximitas p adoptionem proueniẽs:[c] eius autem duæ ſunt ſpecies. Vna quæ temporalem impediendi matrimonii cauſam cõtinet. Alia, quæ perpetuam. Temporalem cauſam impedimenti continet ea, quæ inter te & eã, quæ tibi adoptionẽ ſoror eſſe cæperit, ĩtercedit. Nã per adoptionem quæſita fraternitas, eo vſque nuptias impedit, donec[d] manet.

Quæ adoptio continuat perpetuam prohibitionis cauſam, h.d.

Perpetuam prohibitionis cã continet, vt puta quæ inter adoptantem, & adoptatũ vxoremque adoptati, & inter adoptatũ, vxoremquem adoptantis[e] intercedit. Nã & per emancipationem diſſoluta adoptione matrimonium impeditur.

Naturalis cognatio. Conſanguinitas.

Quid ſit naturalis cognatio, quid conſanguinitas, h.d.

Naturalis[f] cognatio eſt, quæ medio cõſanguinitatis, vel affinitatis cõtracta reperitur. Eſt autẽ cõſanguinitas[g] attinentia pſonarum ex eo proueniens, qđ vna deſcendit ab altera. Vel ambo ab eadem. Vel cõſãguinitas eſt vinculum perſonarũ ab eadem ſtipite deſcendentiũ carnali ꝓpagatione contractum. Et diciturconſanguinitas, quaſi ſãguinis, vnitas, quia, ſ. conſanguinei de cõmuni ſanguine deſcendunt.

Affinitas.

Quid ſit affinitas.h.d.

Affinitas[h] eſt quædã perſonatũ proximitas ex coitu prouenies ex eo dicta;[i] quaſi duorũ ſit ad vnum finem vnitas. Cũ.n. duæ cognationes diuerſæ per aliquorũ copulã coniungũtur, alter ad alteris cognationis quaſi quoſdam fines accedere videtur.

Affinitas, & conſanguinitas contrahitus etiam ex damnato coitu.h.d.

Nec intererit quo ad cõſãguinitatẽ, vel affinitatẽ cõtrahẽdã, ex iuſtis nuptiis aliq, an ea danato coitu[k] iuicẽ copulari fuerit.

a Idem. Scilicet ut plures in confirmatione teneare non debeant tamen ſi teneant omnes ſint compatres. & compatrini iure Decretalium.

b Legalis Hic eſt ſcđa pars principalis huius ti.

c Proueniẽs. Hæc definitio, ſiue deſcriptio eſt Hoſti. in tit. de lega. cogna. Sed in rub. eiuſdem tituli dicit, ꝙ eſt quædam propinquitas a lege inducta p quã efficitur qs filius vel nepos, vel deinceps, ſeu frater, vel affinis, qui nõ eſt naturã imitãs allegat l adoptio. ff. de adop. Et no. ſecundum eũdem ibi, ꝙ lex ciuilis ex qua emanauit hæc cognatio, qñque inducit impedimentum habile ad uetandũ & dirimendum matrimonium. Sed tñ uerius, id non procedit in virtute diſpõnis iuris ciuilis, ſed ex approbatione legis canonicæ expreſſe. Vnde licet ius ciuile ꝓhibeat matrimonium inter tutores, & pupillã, rectorem prouinciæ & ſubditam, nihilominus ĩter iſtos coniugiũ teneret, cum lex canonica ſpecifice has diſpoſitiones nõ apꝓbet. fa. no. 30. q. 3. c. 1. & per Abb. & alios, in d. rub.

d Donec manet. Sic ca. vnic. de leg. cogn. & c. per adoptionem, & ca. ita diligere. 30 q. 3. & l per adoptionem ff. de rit nu. ceſſãte ergo cã ceſſat effectus. c. poſt trãslationẽ de renun. Sed numquid adoptiui poſſint inter ſe contrahere? Quidã quod ſic, ut no. in d. ca. unic. Item numquid diſſoluatur matrimoniũ ob impedimentum legalis cognationis? Quidam quod non, cum ſit impedimentum temporale, ut hic. Alii contra, ꝙ uidetur uerius, vt per Abb. in d. ca vbi Et intellige hæc omnia de adoptione ſolenniter facta, & in forma, vt per Abb. in d. c. uni.

e Vxoremq. adoptantis. Ex eo quod hic inculcat de vxore, vſ innui, ꝙ ſacerdotes non poſſint adoptare. arg. no. per Iac. Butr. in l. mancipia, C de ſeru. fug. pro quo uĩ § illud. inſ. de adopti. Cõiter contra, vt per Abb. in ca. vnic. de lega. cogna. & traditur in l. ſi quis poſthu. ff. de lib. & poſth. fac. l. ſi pr. ff. de adopt. Sacerdos an poſſit adoptare.

f Naturalis. Tertia pars principali t. ti.

g Cõſanguinitas De hac definitione vide quæ no. 35. q. 5 per. gl. in arbore affinitatis, & per Hoſt. in ſumm de conſang. & affin.

h Affinitas. Hanc deſcriptionẽ ponit Hoſt. in ſum de affinit. Sed addit hæc verba, omni carẽs parentela. Et dicit ſimpliciter ex coitu, non ex matrimonio, vel nuptiis: q a hic ponitur deſcriptio non modo legitimę affinitatis uerum et illegitimæ, & verbum coitus eſt aptum comprehendere utrãq. ſpeciẽ affinitatis, licet q. dã dicerent ex iniuſto coitu non contrahi affinitatẽ, ſed publicæ honeſtatis iuſtitiã, vt p Hoſti loco ſup. citat.

i Ex eo d. l nõ. facile. §. affines. ff. de grad affi & p. Ab. in c. ꝙ ſu p de conſang & affin.

K Ex damnato coitu, Cap. 1. & cã. diſcretionem, de eo qui cogno. conſang. uxor. ſuæ, etiam ſi ignoranter fuerit talis coitus habitus, d. c. 1. Eſt tamen nouiſſime

Hodie matrimonia vſque ad quartum gradum incluſiue ſunt prohibita, h.d.

Conſtitutũ igitur erat olim,[a] vt quicũque, vel ſeptimo cõſãguinitatis, ſiue affinitatis gradu ſeſe inuicẽ contingerẽt, legitimas nuptias cõtrahere non poſſent: quod ipſũ non ſolũ in primo, verũ ẽt ĩ ſecũdo, & tertio affinitatis genere [b] ſibi locũ vendicabat: nec ſoboles ex ſecũdo mr̃imonio ſuſcepta, cognitioni præmortui viri copulari poterat. Sed cũ hmõi prohibitiones difficultatẽ frequenter inducerẽt, & aliqñ periculũ parerent animarum, euidenti vtilitate ſuadente, huiuſmodi conſtitutiones abrogatæ fuerunt; ſancitumque, vt prohibitio copulæ coniugalis quartũ [c] cõſanguinitatis gradũ primi dũtaxat generis nõ excedat.

De facto contracta matrimonia temporis curſu non validantur, h.d.

Vir igitur, qui a ſtipite quarto gradu, & mulier quæ alio latere diſtat quinto, licite coniungi poterant: Alias ſi propriore gradu ſeſe inuicem contingant, temere contractum matrimonium adeo erit irritum, quod nullo poterit annorum numero [d] defendi.

Infideles intra quartum gradum coniuncti ſi conuertantur, non ſunt ſeparandi, & eorum proles eſt legitima.

Si tamẽ infideles, qui ſm̃ veteris, vel ꝓpriæ legis inſtituta, circa gradus cõſanguinitatis,

... hoc affinitatis ex illicito coitu prouenientis impedimentum contractum, nec .n. excedit ſm gradum: vt per Concil. Trid. ſeſſ. 24. in decretis ſuper reformationibus matrimonij, c. 4.

a Olim. Vt c. 1. & c. nullum, & per totum, 35 q. 2.

b Genere. Vt melius intelligatur hæc littera, videndum eſt quod ſit primum genus affinitatis, quod ſecundum, quod tertiũ. De quibus ſecundum Ioan. And. in c. non debet, de conſan. & affin. dic ſic, & ſume hanc regulã: Perſona addita perſonæ per carnis copulam mutat genus attinẽtiæ & non gradũ v. g. Ego & frater meus ſumus conſanguinei in primo gradu conſanguinitatis, frater meus ducit vxorẽ, illa eſt perſona addita perſonæ per carnis copulam, illa mutat genus atinẽtiæ .i. alio genere attinentiæ attinet mihi quã frater meus? quia ille eſt mihi conſanguineus, & illa eſt affinis, ſed nõ mutat gradũ, quia ſicut frater eſt mihi conſanguineus ĩ primo gradu, & ſic illa mediante fratre meo eſt mihi affinis in primo gradu primæ affinitatis. Ergo ſi vis hẽre primũ genꝰ affinitatis, adde per carnis copulam alicui de tua conſanguinitate aliq̃ perſonam, & illa perſona eſt affinis omnibus conſanguineis viri ſui in primo gñe affinitatis, & ſolum hoc genus hodie prohibitionem hẽt, ut hic & c. non dẽt, de conſan. & affin. Vnde mortuo viro illius mulieris, illa non poteſt hẽre aliquẽ de conſanguineis uiri ſui. Ergo patet ꝙ oẽs cõſanguinei & conſanguineæ vxoris meę ſunt mihi affines primo gñe affinitatis, & econtra. Si vis hẽre, ſecundũ genus affinitatis, adde perſonam per carnis copulam primo generi hoc modo. Vxor fratris mei eſt mihi in primo genere affin. mortuo fratre meo, adde illi alium virum & ille erit mihi affinis in ſecũdo genere affini. & ille ſecundũ antiqua iura mortua illa non poterat accipere aliquam de conſanguinitate, prioris mariti vſq ad quartum gradum. Et de iſto ſecundo genere habes 35. q. 4. ca. de propinquis. Sed hodie non prohibetur, vt hic dicitur, & in d. c. non debet. Si uis habere tertium genus, adde perſonam perſonæ, per carnis copulam ſecundo generi, & ſic habebis tertium genus. Verbi gratia. Seius fuit maritus relictæ fratris tui, mortua illa relicta, maritus eius, qui eſt tibi in ſecũdo genere accepit aliam, illa eſt tibi ĩ tertio genere, & illa olim mortuo viro ſuo nõ poterat copulari alicui de conſanguinitate tua cũ illa eſſet tibi, & conſanguineis fratris tui in tertio genere vſque ad ſm̃ gradum. De hoc gñe hẽs. 35. q. 3. ca. porro. Et primũ genus contrahitur tm̃ ex vna parte: ſecũdum, & tertium genus quãdoque ex vna parte, vt ĩ p̃dictis exẽplis; quãdoq; ex vtraque parte, vt in vxorib. duorum fratrũ, quæ ſunt inter ſe in ſecundo genere ex vtraque parte appoſito, altero fratre mortuo ſi illa copulaĩ alteri, illa erit in tertio gñe vxore alterius fratris. Primũ genꝰ dr̃, quia primo emanat de conſang. vel quia vna perſona mediante contrahitur. Secũdum dr̃, quia ſecundo loco emanat poſt primum, vel quia duabus perſonis mediantib. contrahitur. Tertium, quia in tertio loco, vel quia tribus perſonis mediantibus emanat.

c Quartum. Vt c. non debet & c. ſi. de conſang. & affin. Videtur ergo ꝙ adſcendentes poſt quartum gradum, poſſint contrahere cum deſcendentibus & econtra, quod admittit Goff. ob generalitatem d. c. non debet. Tene contrarium cu Io. And. Hoſt. & Abb. d. loco, & de hoc eſt tex. in l. nuptiæ, ff. de rit. nupt. vbi no. ꝙ ſi Adã hodie viueret, non reperiret vxorem: quæ lex cum non reperiatur correcta ſpecialiter, non debemus per generalem iuris Canonici diſpoſitionem dicere contrarium: argu. ca. de deſpon. impuber. hoc tamen propter breuem hominum vitam vix poſſet in facto contingere.

d Numero. Et ita nulla præſcriptio currit contra matrimoniũ quẽadmodum nec contra votum. c. ꝙ Deo. 33. q. 5 & c. ſicut nobis. de reg. imno diuturnitas temporis auget peccatum. c. quanto, & ca. ſi. de conſuetu. & cap. non ſatis, & c. ſequenti. de ſim.

M No-

vel affinitatis a canonib. notatos,[a] cõiuncti ſũt dño inſpirãte conuerſi fuerint, mrimoniũ ante cõtrectũ non erit poſt baptiſmi lauacrũ irritandũ. Cũ per ſacramentum baptiſmi non ſoluantur coniugia, ſed crimina dimittãtur.[b] Vnde & proles inde nata legitima[c] cẽſebitur.

Propinquitas viri reputatur uxoris, & propinquitas uxoris reputatur viri, h. d.

Admonendi ẽt ſumus perinde virũ a cõſanguineis & propinquis vxoris abſtinere debere, & vxorẽ a propinquis viri, atq. a proprijs.[d] Huius ãt rei manifeſta[e] ratio illa eſt, quia ſi ſecundũ diuinam ſnĩam: Ego & vxor mea vna caro ſumus, profecto mihi & illi, mea ſuaque cognatio vna propinquitas efficiuntur. Quocirca ego & ſoror meæ vxoris in vno, & primo gradu erimus: filius vero eius in ſecundo gradu erit a me: nepos tertio, & ſic deinceps.

Vxor cuiuſque eius gradus eſt reputanda, cuius eſt maritus, h. d.

Vxorem vero propinqui cuiuſcunque gradus ſit, ita me oportet attendere; quemadmodum eiuſdem gradus fæmina propriæ propinquitatis exiſtat: quod nimirum, & vxor mea de propinquitate mea, in cũctis cognationis gradibus conuenit obſeruare.

Coniuncti uxoris non impediuntur matrimonium contrahere cum coniunctis uiri, h. d.

Quamquam aũt omnes conſanguinei viri, vxoris ſint affines; inter conſanguineos tamẽ vxoris, & viri nulla intelligitur eſſe affinitas contracta, propter quam inter eos matrimoniũ debeat impediri.[f] Pater igitur, & filius cũ matre, & filia, item duo cognati cum duabus cognatis licite contrahere poterunt.

Qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ, non poteſt debitum petere, licet reddere teneatur, & uxoris ſuperſtes carebit ſpe coniugii. h. d.

Si quis autem[g] contracto matrimonio, cõſanguineã vxoris ſuæ cognouerit,[h] vt puta ſi vitricus priuignam, vel maritus ſororem propriæ vxoris adulterauerit, matrimoniũ quidem antea contractũ non dirimitur: ſed qui ſe ita cõtra leges alteri commiſcuit,[i] a coniu-

a Notatos. Vt 35. q. 1. ca. contradicimus; cum alijs & q 5. c. ad ſedem, & c. non debet, & c fin. de conſangui. & affinit. Et nota, quod circa ſacramenta & ſpiritualia animam concernentia Iudæi non aſtringuntur lege canonica, vnde licite contrahunt matrimonia in caſibus humana tantum lege prohibitis. facit ca. gaudemus, de diuort. & late per Doct. in c. Iudæi. 2 de Iudæis.

b Dimittuntur. 11. d c deinde, & ca. gaudemus, de diuort ẽt quo ad pœnã, ita quod ſi baptizatus ſtatim moreretur, non ſentiret aliquam pęnã Purgatorij ſecũdum Aug. in ca fin. de pœn diſ. 7. & per Ab. in d. c. gaudemus.

c Legitima. Ca. ſi qui fil. ſint leg.

d Proprijs. Vt c. 1. de cõſan. & aff. & 35. q. 2. ca. æqualiter, cumſeq.

d Manifeſta ratio. Vt 35. q. 5. ca. porro, c. debitum, de bigamis.

f Impediri. Vt ca. quod ſuper de conſang. & affin. & quemadmodũ non oritur affinitas inter conſanguineos viri & cõſanguineos vxoris ita nec inter maritum, & uxorẽ, ſũt n. ipſi affinitatis cauſa & vna caro: ideo que vir cõmunicat cõſãguineos ſuos uxori & vxor cõicat uiro ſuo. Et facit hoc ad q̃ſt. an ſi ſtatutum faciat mentionem de affinibus cõprehendat virũ & vxorẽ, de quo p Doct. in l. non iõ. C. de her. inſt. & in l. affinitatis. C. commu. de ſucc. & in l. 1. Cod vnde vir. & uxor.

g Si quis aũt. Viſum eſt hucuſque qualiter ſpiritualis, & legalis cognatio impediat matrimoniũ. Item etiam carnalis, & qualiter impediat affinitas legitima, nunc qualiter illegitima, quæ in ſumma hoc tantum poteſt, quod dirimit ſponſalia de futuro vſq. ad quartum gradum iure Decretalium, vſq. ad ſecũdum per Concil. Trid. ſeſſ. 24. in decretis reformationũ matrimonij, ca. 4. non autẽ de præſenti. Item priuat facultate amplius mrimoniũ contrahendi, & poteſtate debitũ exigendi; vt hic apparet, & per totum titulum de eo, qui cogn. conſangui. vxo. ſuæ.

h Cognouerit. Scilicet ſcienter. capit 1 de eo qui cogno. conſangui. Ignorantia tamen non impedit quin oriatur affinitas vt in ca. diſcretionem eo. tit. Sed operatur quod ignorans non priuaretur iure exigendi debitum nec inhabilitaretur ad cõtrahendum ſi ſuperuiueret uxori, ut per Abbatẽ in d. c. 1.

i Commiſcuit: Nota verbũ, quia aliud eſſet ſi ſe non commiſcuiſſet, ſed tãtum cognouiſſet mulierẽ circa fæmora, & naturalia non intrãdo clauſtra pudoris: quia tũc non oriretur affinitas, licet emiſſio ſeminis interueniſſet, facit ca. diuinæ conſtitutionis. 27 q. 2 & c. extraordinaria pollutio cum ibi not 35. q. 3. Immo Innocentius tenet requiri emiſſionem ſeminis viri ſq. & cõmiſtionem intra clau-

ge nunquam debitum petere poterit [a], nec cũ aliqua legitimas vnquam nuptias cõtrahere,[b] licet propriæ vxori ſuperuixerit.

Vxor cuius conſanguinea à proprio uiro cognita eſt, monenda eſt, non cogenda ad cõtinẽtiã, h.d.

Vxor quoque cuius conſanguinea à prodrio marito fuerit cognita, diligẽter eſt cõmouenda, vt à commixtione viri abſtineat, & incontinentia maneat, donec vir viã vniuerſæ carnis ingreſſus fuerit.

Non debet quis alieno delicto prægrauari. h.d.

Quod ſi fortè monitionib. parere recuſãs talis fuerit vt de lapſu ipſius probabiliter timeri poſſit, vir eius & poterit & dẽbit debitũ ſibi ſoluere [c] cõiugale, cum affinitas poſt matrim̃ iniquè contracta, illi nocere nõ debeat [d], quæ iniquitas particeps non exiſtit.

Subſequens affinitas non dirimit matrimonium, ſed præcedens legitimè probat, h. h.

Ergo præcedens affinitas non ſubſequens dirimit [e] matrimonium. Sed nec id quidem indiſtinctè obtinet: nam etſi vtriuſque cõiugum conſtet aſſertione [f], acclamante ẽt vicinia, quod coniugatus ante contractũ matrimonium vxoris ſuæ conſanguineam cognouerit, propterea cõiuges ſeparari nõ debẽt, nec.n. talis confeſſio mométum hr̃e debet; [g] cũ alioqui facile fieri poſſit, vt quicũq; inter ſe contra matrim̃ velint colludere ad cõfeſſionẽ inceſtus facilè proſiliãt, ſi ſuæ aſſertioni Eccleſiæ iudicium neceſſariũ credant.

Rumor autem viciniæ non eſt adeo iudicandus validus [h], vt niſi fide dignæ probationes accedant, poſſit ritè contractum matrimonium irritare.

DE CLANDESTINA [i] DESPONſatione. Tit. XIIII.

Prohibentur matrimonia contrahi clandeſtinè: ne poſtea oporteat illa diſſoluere, h.d.

NEc ñ poſt ſecutã copulam, & ſuſceptam prolẽ detectis quibuſdam impedimẽtis

clauſtra pudoris, nec vnius tantum ſufficere. Communiter tamen tenetur ſuffi.ere vnius, vt per Ab in c fraternitati, de eo qu: cogn conſan. vxo. ſuæ.

a Petere poterit. Sed nunquid hoc erit verum, ſi alter coniugum dederit cauſã huic illicito coitu, & ſi ægrotus mãdet vxori, vt patiaẽ ſe cognoſci à medico ſuo conſanguineo, vel carceratus mandet, vt ſe patiatur cognoſci à iudice? R̃n̄. vt not. in c. diſcretionem de eo qui cogn. cõſang vxor ſuæ.

b Contrahere. Poterit tñ cũ hoc Papa diſpẽſare, cum hoc ſit impedimẽtum iuris poſitiui, c. propoſuit, de conceſ. præb. Immo interdum, & Ep̃s, ut no. per Ab. in c.1 & c.2. de eo qui cog. conſang. vxo ſuæ.

c Soluere. Sed nõ exigere, c.1. & c. fi. de eo, qui cogno. conſang. vxo. ſuæ, c. inquiſitioni, de ſen. excom.

d Nõ dẽat. No. ꝙ affinitas ſuperueniens inter uirũ, & vxorẽ priuat ſolũ culpabilẽ iure exigendi debitũ.

e Dirimit. Quia nõ ſolum vxor, & maritus efficiũtur vna caro per copulã, ſed ẽt fornicarius, & fornicaria c. de illo, de eo qui cogn. conſan vxo. ſuæ, vbi Ab & clarus, 32. qu. 4. per totum.

f Aſſertione No. ergo, ꝙ ad confeſſionem cõiugum non debet fieri ſeparatio: quia matrimonium habet dependentiã non ab hoĩe, ſed ab ipſo Deo recipit indiſſolubilitatem, 33. q. 2. quos De⁹, & 35. q 10 c. 1.

g Habere dẽt. Immo vr̃, ꝙ debeat; cũ confeſſus habebatur pro iudicato, l. 1. fi. & C. de confeſ. Sed dic, ꝙ in caſu iſto nõ ſtatur cõfeſſioni, contra matrimoniũ propter rationẽ, quæ hic ſubijcitur, & quia non poteſt quis pro ſe teſtificari, vt 14. quæſt 3 §. 1. & ff. de interrog. act. l. de ætate, §. 1. & in caſu noſtro conſiderata ratione text. quilibet diceretur teſtificari, vel confiteri pro ſe, & non contra, cum vterque appetat diſſolutionem, & ſic iure communi nõ prodeſt ei talis cõfeſſio. De hoc tamen late Abb. & reliquos in cap 1. & in ca. ſuper eo. de eo qui cogn. conſan. vxor. ſuæ, & ca. per tuas qui fil. ſint legit.

h Validus. Imò contra ca illud, & c. 3. loco de præſũptio. Sol. ibi de cõtrahẽdo matrimonio, hic de contracto, facit capit. ſuper eo de conſan. & affin. Vel ibi fama, hic rumor, qu minor eſt quã fama, ut per Doc. in cap qualiter, & quando de accuſ. & in ca. ſuper eo. de eo qui cog. conſanguin. vxo. ſuæ, & per Archi 33. quæſt. 5. capitu. ſi duo Legiſtæ, in l. de minore, §. plurimum, ff. de q & in l. 3. §. eiſdem, ff. de teſtib & in l. fi. ff de her. inſtit. Alcia. in Parergis li. 1. c. 6.

DE CLANDEſtina deſponſatione.

i DE clandeſtina. Clandeſtinũ dr̃ trib modis. Primo, cũ non habentur teſtes, iuxta tenorem ca. 2. eo. Secundo, cũ non ſit cum ſolẽnitate c aliter, 30. q. 5. Tertio, quod ſit contra tenorẽ, c. fi. eo. vnde ſumitur hic tit qui nouiſſimè per Concil Tri. corrigitur, ſeſſ. 24. in decretis reformationum matrimonii cap. 1.

non ſine graui ſcandalo contracta matrimonia retractari [a] oporteat, neve ſi alter coniugũ, qui clam contraxerint, coniugium negauerit legitimis probationibus deficiẽtibus, indicis ſentẽtia tirẽ fuerit abſolutus, vterq; alijs nubẽdo reatũ incurrat [b] adulterii, conſultiſſimè conſtitutũ eſt, vt nullus fidelium occultè nuptias [c] contrahat. Sed cum matrimonia contrahenda fuerint, per presbyterũ proponãtur [d] publicè competenti termino præfinito, intra quẽ qui voluerit [e], & valuerit legitimũ impedimentũ opponat, & vt ipſe, quoq; presbyter p ſe inueſtiget, vtrũ aliqd futuro matrim. obſiſtat impedimentum.

Suſpenditur contractus matrimonii, donec extat præſumptio quod non poſſit contrahi, h. d.

Cuius ſi apparuerit probabilis [f] cõiectura cõtractus expreſſe interdicetur, donec quid fieri debeat, manifeſtis cõſtiterit documẽtis.

Nati ex clandeſtinis, & interdictis matrimoniis, non ſunt legitimi, licet nati ex matrimonio contracto in faciem Eccleſiæ, ante ſententiam diuortii ſint legitimi, niſi vterque coniugum nouerit impedimentum, h. d.

Quicunque vero huiuſmõdi clandeſtina, [g] & interdicta [h] cõiugia inire auſus fuerit, ét ignoranter, proles ex huiuſmodi coniũctione ſuſcepta prorſus illegitima cenſebit, nec de parentum ignorantia vllum eſt habitura ſubſidium: cum ſic contrahentes, vel nõ expertes ſcientiæ, vel ſaltẽ affectatores [i] ignorantiæ videãtur: licet alioqui ſi ignorãtes in faciem Eccleſiæ contraxerint ante latam ſententiam diuortij nati, & legitimi habeantur [k], & in bona paterna hæreditario iure ſuccedant. Idem iuris [l] erit, ſiue in conſpectu quidem Eccleſiæ contraxerint, ſed impedimentum ambo [m] nouerint.

Sacerdos contemnẽs conſtitutiones Eccleſiæ punitur pro qualitate culpæ, & clandeſtina matrimonia ſi publicentur, recipit Eccleſia, h. d.

Sane ſi parochialis ſacerdos ta-

a Retractari. Facit ſupra qui promo. non poſſ. in prin cum ibi allegatis.

b Incurrat. Vt c fin. 30 q 5. Et eſſet adulterium ſi quia cum alia contraheret, quia hmõi matrimoniũ valet coram Deo, & militante eccleſia in re Decretalium, quanquã peccent clandeſtinè contrahentes, c. aliter 30 q. 5 vbi no Hoc tñ eſt nouiſſimè immutatũ in Conc. Trid. ſeſſ. 24. in decretis reformationũ matrimonii, ca. 1. vbi ſtatuitur, matrimonia contracta ſine ſolẽnitatibus poſitis hic, & in c. fi. eo. vnde ſumit, & in d. c. 1. ſeſſ 24. eſſe irrita, & inania. Sed loquẽdo de iure Decretaliũ ſimile eſt in clandeſtina collatione quæ quãquã non careat ſuſpicione, tenet tñ ſi de ea quoquomõ fides fieri poteſt, c. vni. vt eccl. benef. &c. Licet ſecus ſit in electione, q̃ facta clam non valet, vt traditur in c. quia p p de elect. & in c. fi. eo. tit. in 6. & per Ab. in c 1. eo.

c Nuptias. Et ſic loquitur de matrimonio. Sed nunquid qđ hic dr̃ habeat locum etiam in ſponſal. b de futuro? Cõiter tenẽt hẽre locũ propter idẽtitatem rõnis. fac. l. oratio. ff. de ſpon. Vide Ab. in c. fi. eo. no. q contrahentes clãdeſtina ſponſalia peccant, & iudex põt illa interdicere.

d Proponantur. Sed cum in multis locis quod hic dr̃, non ſeruetur, quæri poteſt, nunquid ex hoc matrimoniũ dicatur clandeſtinum? Et per Abb. in c. fin. eo. poſt alios antiquos determinatur, non eſſe matrimonium clandeſtinum, dummodo illud ſit contractum corã ſidelium collectione, quæ eccleſia appellari poteſt, c. eccle. de conſecr. diſt. 1. quod forte hodie non procederet ſtante Conci Triden. quod expreſſe irritat huiuſmodi matrimonia.

e Voluerit. Cum ergo quilibet admittatur, quaſi publicum crimen ſit, immo quilibet tenetur ſaltem denunciare, c tua, de cog. ſpo. & ca. cũ in tua, de ſponſ. Sed quid ſi vnus agit contra hmõi matrimoniũ, & ſuccubuit, an alius dẽat audiri p̃ponẽs idẽ impedimẽtũ? Quidã q non, quia actio popularis conſumit vno agente, l. eũ qui. §. in popularib. ff de iureiũ. Tu dic melius, vt no. p Ab. i. c ſi eo.

f Probabilis. No. ergo q probabilis cã impedit matrimoniũ contrahendũ, facit c. p̃ter, de ſponſ. & c. cum in tua, & c. ſuper eo. de conſan. & affi.

g Clandeſtina, ſ. non præmiſſa denunciatione.

h Interdicta. Poſt probabile cãm allegatã nec finitã.

i Affectatores ignorãtiæ. Quia p̃ſumitur male agere, qui clãdeſtinè contrahẽdo fugit lucem. Et facit, quia paria sũt ſcire impedimentũ, & ſcire poſſe i. l. a. lia. ff. ad Maced.

k Legitimi. Habeantur, c. cum inter, vbi etiam not. qui fil. ſint legit. Immo, & ſi vnus tantũ ignorat, ca. ex tenore, eo. tit.

l Idem iuris, ſ. q proles erit illegitima.

m Ambo. Et ideo nõ prod eſt opi. in eccleſia, ſi ambo parentes ſciãt impedimentũ quia filij ſint illegitimi. Sed quid ſi vnus ſcit, & alter neſciat? Dñt Bart. & Laur. q quantum ad ſciẽtem ſunt illegitimi, quantum ad ignorantem legitimi, arg. C. de inceſt. nup. l. q. cõtra. Tu dic, q ſunt abſolute

iure legitimi,vt in cap.ex tenore, qui fil. ſint legit. Monſtrum autem eſſet ſi quis eſſet partim legitimus, & partim illegitimus, ſicut ſi aliquis eſſet partim ſeruus,& partim liber.leg ſi duobus, ff. de ſtatu homi.& ita not.in cap. eod. ingenuis.Sed nunquid ſaltem admittuntur ad denunciandum? Videtur quod ſictum iuramentum ei non obſtaret, e quemadmodum,de iureiu.& in c.tua,de cogn.ſpir Dicas quod non eſt admittendus,cum ſit ſuſpectus,ut in c ſi eo & ſuſpectæ perſonę remoueātur a denunciatione, ſicut ab accuſatione,ca.cū dilectus filius.infr de accu & c.cū intuat de ſimon. E cui vna uia aliquid prohibetur,& ca.cum quid.de reg. in 6 & ca tuæ.de procura cū conc. ibi allegat & ita no.in d.ca.ſi

les [a] coniunctiones prohibere cōtēpſerit,per triēniū ab officio ſuſpēdēdus erit, grauius ēt puniēdus,ſi culpæ qualitas poſtulauerit, [b] verū(vt ſupra indicauimus) ſi cōtrahētes clādeſtina matrimonia publicare voluerint,niſi alia cā [c] impediat,ab eccleſia recipiēda ſunt tanq̄ a principio [d] in eccleſiæ cōſpectu contracta.

QVI MATRIMONIVM ACCVSARE poſſint,vel contra illud teſtificari. [e] *Tit xv.*

Non admittitur ad accuſandum matrimoniū, qui tempore denunciationis ſiluit, niſi iuret de calumnia; & quod poſt denunciationem nouit, quæ obiecturus eſt: & negligentia auctoris mei non intelligitur eſſe mea,h.d.

NOn in q̄cunque, aut indiſtincte oēs ad matrimoniū impugnandū admittendi erunt. Nam ſi quis tpe [f] factæ à ſacerdote denūciationis in ipſa diæceſi conſtitutus, nihil contra matrimonium dixerit, eidē mox coniunctos impetere minime concedendū [g], erit niſi proprio firmauerit iuramento [h], quod eaq̄ obiecturus eſt, poſtea didicerit, quodque ad accuſandum,dolo non proſiliat,quo caſu etiamſi, quod obiecturus eſt,ab illis didiciſſet,qui denunciationis tpe ſiluerūt claudi non dēt ei accuſandi aditus [i], quoniam etſi ab impetitione hmōi, culpa ex tali ſilentio contracta, auctores excludat, iſte tamen qui culpa caret amoueri non debet.

Ex cauſa etiam poſt denunciationem poteſt quis matrimonium accuſare,h.d.

Idē iuris [k] erit,ſi tempore denunciationis

a Tales. Scilicet poſt allegatū impedimentum.

b Poſtulauerit,c. ſi ſ.ſi.eo.unde ſumitur.

c Cauſa Puta cōſāguinitas, 32.q.3.horrēd⁹, & 35.q.2 c.contradicim⁹ uel affinitas, uel aliud,c ſuper eo de eo q cog.cōſa.vx.ſuę facit,c.2 eo unde ſumitur.

d A pricipio.arg. quod id, quod à principio non valebat, tractu tēpis conualeſcit, c q ſicut,ſ ſi aūt de elec arg cōtra. de elect.c. dudū ſ. vbi de hoc no & c.ſciētes de cenſi. Sed ī caſu noſtro iure Decretalium matrimoniū,ēt a pricipio ualebat quo ad Deū licet nō q ꝛo ad eccleſiam ſed ſolū cū primū declaratr, ſic de frig & maleſi ca fraternitatis,i ſi.& ff ſi ſer. vēdicet l.ſi.ſicut, ſ ſed ſi quæ ratur, & ff. de a.q rer. dom.l adeo,ſ. cū quis in ff. Hodie āt pōt hēre dubitationē q hic dr, per ea, quæ ſtatuit Con.Trid.in ſeſſ.24.in Decretis reformationū matrimon j.ca.1.

QVI MATRIMONIVM ACCVSARE poſſint,vel contra illud teſtificari.

e TEſtificari. Quoniam denunciationibus. de quib in titulo præcedenti, interdum comparent qui matrimoniū accuſant,& teſtes qui contra matrimonium teſtificantur,ideo poſt titulum præcedentem congrue ponitur hic tit.

f Tempore. Et ita qui intra tempus conſtitutum non proponit ius ſuum,poſtea repellitur,& ab accuſatione,& a teſtimonio,arg.a ſi de clandeſt.deſponſ & ca p.licet,de probat & l.diffamari, C. de ingenuis.

g Concedendum erit Nam exiſtēs in diæceſi,præſumitur hrē notitiā eorum, quæ pūlā ſunt in ciuitate, fac c qd' dicitis, d.15 & 12 q 2 c. qui & d.uni, & diſt 83 ca. propoſuiſti. Et nota q ualet citatio generalis p edicta, qñ neſcitur quis ſpāliter ſit citandus,l.2 cū aut q̄ ſequitur.C ſi minor ab hre ſi alij. Quod facit p cōſuetudine ſcholarium, uolentiū a ſtudio diſcedere,qui faciunt fieri edicta, & pala mota ī ſtudijs donquiu de per Ab. in c ſi eo.

h Iuramento Sic de teſt.ca præſentium, & c.paſtoralis de except.& c fin eod. Ex quo nota, qu d plus ualet iuramentū unius quam præſumptio iuris quia per illius iuramentu eliditur præſumptio iuris,35 q.3 c.extraordinarii,& nc.in d c.ſi.

i Aditus. Hic habes quod aliquis admittitur ad accuſandum,cuius auctor repellitur; ſecus eſt in teſtib.c.licet de teſtib.cap fraternitatis,de h er. Sed quæ eſt ratio diuerſitatis? Reſp. ad dictum accuſatoris nulla ſit condemnatio, niſi adſint legitimi teſtis; ſed ad dictum teſtes quis condemnatur, & ideo debent eſſe tales auctores, ut ipſorum dicta ſufficiant ad hoc,ut illi admittantur, quia habent cauſam ab eis,arg.l uitia,C de a.q. poſſ

K Idem iuris. Nota tres caſus in quibus præſumitur ignorantia eorum, quæ fiunt in ciuitate.

vel extra diæceſim cõmorabatur [a], vel alias denũciatio ad eius notitiã peruenire non potuit: vt puta non nimiæ infirmitatis feruore [b] laborans mẽtis non erat cõpos, vel in annis tam teneris [c] conſtitutus erat, vt ad talium rerum perceptionem, eius ætas ſufficere nõ valeret, ſiue alia legitima cã [d] fuerit impeditus.

Ad accuſandum matrimonium nõ ex cauſa delicti ſoli coniuges admittuntur.

Sed nec omnes ad accuſationem, teſtimoniumve dicendũ admitti debent; nam ſi de tali [e] impedimento agendũ ſit, quòd neque coniugũ in ſe delictum contineat, nec ob id matrimoniũ diſſolui cuiuſquam interſit, præterquam ipſorũ coniugum, vt puta ſi erratũ in conditionem ſtatus [f] fuerit; vel ſi mulier ita ſit arcta, vt cognoſci non poſſit; vel vir ita frigidus, vt coire nequeat, ſoli ipſi coniuges admittentur.

Ad accuſandum matrimoniũ ex cauſa delicti, oẽs admittuntur, ſed potiſſimum coniunctiores.

Quod ſi delictum contineat; vt quia aliqui gradu vetito, vel contraxiſſe, vel contrahere velle dicantur, tunc quilibet quidem [g] ad accuſandum recipitur, ſed omnũ maximè parentes [h], & ſi inde, ſint proximiores, id eſt, ſoror, frater patruus, auũculus, amita, matertera, eorumque deſcendentes.

Antiquiores præponuntur, & honeſtiores in teſtificando, h.d.

Quod ſi progenies tota defecerit, ab antiquiorib. & honeſtioribus, quib. eadẽ propinquitas nota veriſimiliter eſſe debeat accuſatio [k] teſtimoniumve [l] recipi poterit.

Ex præſumptione ſcientia acquiritur fides, h.d.

Ideo aũt oĩum maximè parẽtes, & coniunctiores admittuntur, quoniam vnuſquiſque ſuam genealogiam [m], cum teſtibus, & chartis tum vero ex recitatione maiorũ ſcire laborat

a Commorabatur. Facit quod ſtatutorum pœna non comprehendat abſentes.

b Feruore 15 q. 1. ca. ille & 17. q. 1. c. Gonſaldus, & c. ſicut tenor de reg.

c Tam teneris. Sed quæ erit talis ætas? Quidam vt Innocẽ. quod qñ quis eſt doli capax Ab. quod iudicantis id relinquẽdum eſt arbitrio, quid iſcernet ætatem & diſcretionem pueri, an ſufficiat ad comprehendendum hoc factum.

d Cã. Vt, ſi pe denunciationis factæ erat excommunicatus, & ſic non poterit matrimonium contrahendum denunciare ſecũdum vtrumque Abb facit ca. quia diuerſitatẽ de conceſſ. præb.

e Nam ſi de tali. Diſtinctio, quæ hic ponit an impedimentum matrimonij concernat delictum vel non, verificatur ex his, quæ poſt Innoc. not. Abb. ſup. eod. & Hoſt. in ſum. Quis admittatur ad accuſationem matrimonij, vbi videndum.

f Status. Vt puta: quia credebat aliter coniugum liberũ, cũ nõ eſſet ſeruus, & fac. ſup. de ſponſ. §. illud. & §. ſi quis ſtr. & iu. q̃ matri. imped. poſſ. in prin.

g Quilibet quidem. Vt ſup. ti. 1. in princ. vbi not. in verbo voluerit

h Parentes 35 q. 6 c. videtur & c. vi d. t. eo. Et ex hac littera no. regulã, quod i cauſa matrimoniali ſunt idonei teſtes & parentes, & cæteri coniuncti, ſi agatur de cõiungendo, vel ſeparando matrimonio ratione de qua hic. Videndi tñ ſunt de hoc Doct. in d. c. videtur vbi Abb. in fi. dicit, q in hac materia non poteſt dari certa regula.

i Antiquioribus. Nota teſtes ſeniores præferri iunioribus, de quo in l. vnum, ff. ſi cert. petat. fac. l. ſi chorus, ff. de leg. 3. & per Ab. in c. quoties, de teſt.

K Accuſatio impropriè ſecundum quoſdam, arg. l. parentibus, ff. de inoffi. teſtam. vbi accuſare ponitur pro agere. Matrimonialis enim cauſa nec criminalis eſt nec ciuilis, ſed mixta, ca. tuæ, de procur. & no. 35. q. 6. c. cõſanguineos, vnde ſumitur & per Ab. in e. a. vt lite pendente.

l Teſtimoniumve. Ex hac littera, & ex cap. conſanguineos, 35. q. 6. vnde ſumitur, videtur ſumi poſſe argument. quod idem poſſit eſſe teſtis & accuſator in cauſa matrimoniali, quod quidã admittunt, dicentes eſſe hoc ſpeciale in cã matrimonij, in qua aũt etiam alia ſpecialia, cum non iuretur de calumnia, c. litteras, de iuramen. calum. admittuntur cõſanguinei, ut hic: nõ ſeruatur ordo iudiciarius per omnia, c. ad hoc De⁹. ut lit non conteſta. valet teſtimonium de auditu. 35. q. 6. c. de parentela inducuntur teſtes poſt publicationẽ ca. ſeries, & ca. licet de teſt. & not. in d. c. cõſanguineos, & hoc tenuit Inno. & Ioan. And. Sed Specul. quem refert Abb. in rubr. eo. dicit ſe nõ poſſe cõcipere quod accuſator, qui tenetur ſaltem ad expenſas ſi ſuccubuit, ſit idoneus teſtis, ſed ipſe Ab. in d. rub. & in c. curauit de p bat ſaluat Innoc. duobus caſibus. Primo qñ officialis publicus denunciauit vel accuſauit ca. præterea, de teſtib. cog. Secundo qñ quis ductus conſcientia denunciauit impedimentum iudici, & iudex ipſe ex officio inquirit, quod no.

m Genealogiam, cap. videtur, eo. & c. videtur, 35. quæſt. 9.

q.6.& ex hac præſumptione infert Abb. in d c.videtur, quod allegans ignorantiam conſanguinitatis non eſt de facili audiendus.

a Sciunt. Scilicet ipſam conſanguinitatem. Nam de conſenſu ita bene poſſet teſtificari extraneus, ſicut ſuus, ut not. in c.uidetur,eo.

h Nullo modo Licet verbum hoc ſit valde præciſum, debet tamen intelligi cum temperamento. Nam Doct. in ca.ſuper eo,de teſti. vnde hic ſumitur, dicunt, hanc rem multum pendere ab arbitrio iudicis, vt per Abb. in d .c.inſuper eo. ſuper gloſ. r.

Nulli igitur decernimus admitti debent, quam qui melius ſciunt [a].

Speciale eſt in cauſa matrimonij, quod pater admittitur in cauſa filii & econtrario, h d.

Quod aũt legitur, [b] pater non recipiatur in cauſa filii, nec filius in cauſa patris, in criminalibus ſibi locum vendicat, in matrimonio vero coniungendo [c], & impediendo, ex ipſius coniugij prærogatiua, & quia fauorabilis res eſt, congruè admittuntur.

Teſtimonium parentum non admittitur vbi inter coniungendos eſt diſparitas, h.d.

Vbi tñ alter coniugum diuitijs, [d] honore [e], nobilitate [f], & potẽtia [g] ſuperior eſſet, teſtimonium illius, qui parens eſſet inferioris, adeo ſuſpectum redditur, vt illud nullo modo [h] ſit admittendum. Cum parentes filiorum [i] incrementum & honorem affectare procuľdubio comperiantur.

Quot, & quales debeant eſſe teſtes ſuper conſanguinitate, h.d.

Quoties ergo aliqui propter cognationẽ propinquitatis [k] ſeparari petũtur, duobus [l] vel tribus eiuſdẽ conſanguinitatis teſtibus adhibitis, vel totidẽ ſenioribus & melioribus eiuſdem loci id debet legitimè cõprobari.

Qualiter teſtes ſuper conſanguinitate iurare debeant, h.d.

Teſtium autem examinatio in hac cauſa duplicis [m] interuẽtu iuramenti fieri debet. Vt iurent ſcilicet, & ſe non priuato odio, [n] neque amicitia, nec alicuius proprij cõmo-

b Legitur, l. teſtis idoneus, ff. de teſt. & 4.q.3.§ item teſtis idoneus, fac.c. videtur, eo.

c Coniungendo. Ex hoc uſ, ꝙ ad probãdum matrimonium eſſe contractum, admittantur parentes, & ad hoc plurib. allegãtur, ca. ſuper eo de teſti. vnde hic ſumitur. Contra tñ no in cap. videtur, eo. vbi Bern. intelligit illũ tex quãdo ageretur de cõſanguinitate. Hoſti. tamen & Abb. & magis commu. tenẽt, quod ſuper omni articulo, & indiſtinctè poſſint eſſe teſtes cũ moderamine tamen, ꝙ ſtatim hic ſequitur, & de quo per Doct. in d...videtur & in d.c. inſuper, eo. & p Anton. de But. in c. ſi de fil. presb.

Diuitiæ exaltant hominẽ.

d Diuitiis. No. & diuitiæ exaltant hominem, quæſitæ tamen bonis artib. fac. cap. in hoc ſcripſimus, di. 30. & c. habebant. 12. q.1. & not. in cap. clericus eadem cã & q. ſi tñ affluat & non eſt cor apponendum eis, ſm Salomonem. Et an requirantur ad eſſentiam nobilitatis? argu. hic quod non, cum ponantur tanquam diuerſa, dic tamen, vt per Bar. in l.1.C.de dignit. lib. 12.

Doctoratus pōt dici dignitas. C. Nobilitas.

e Honore. puta ꝙ ſit doctor. Nã doctoratus eſt honor, & pōt dici dignitas, Barto in l. C de iud. & in l.1.C.de no. cõp. & per Ab in c.quanto, de magiſt.

f Nobilitate. Nobilitas ergo etiam ſecundũ canones eſſe debet in conſideratione, fac. ca. de multa: & c.pen de præb. & c. quæ contra pacem. & quod ibi no. 28 queſ. 1. Eſt tñ nobilitas multiplex, ut per Bartol. in l.1 C. de dign. lib 12. & contra nobilitatem generis pro nobilitate virtutum, vide text. in c. nunquam, d 56. & in c. quoniam uetus. 24.q.1.

g Potentia. Puta amicorum copia, vt c. conſtitutus 2. & quod ibi not. de appel. facit c. officii, de elect.

i Filiorũ. Et propter magnã cõiõnem uiri, & uxoris, id ꝙ eſt vnius, cenſetur quodam modo eſſe alter iᵒ, facit l fi. C. de incolis, li 10. l. fœmina, ff. de ſenat. c. licet, §. mulier, de ſepul in 6 Et quod hic dicitur de matrimonio, habet multo magis locum in ſponſalibus, ſ. quod circa ea idoneum ſit parentum teſtimoniũ, vt per Abb. in ca. ſuper eo. de teſtib. Sed an ſuper matrimonio ſpirituali? Reſp. ut no. per Ab. in c. ſuper eo.

K Propinquitatis. Accipe in tranſitiuè, i. propter cognationẽ, quæ eſt propinquitas, 35. q 3.c.1 & c.2.

l Duobus Not. ꝙ ẽt in actibus, qui ſunt grauiſſimi p̃iudicij, duo teſtes faciunt plenam fidem, & probationem. Separatio n. matrimonii eſt res grauiſſima, cap. licet ex quadam, in fi. de teſti. cap. debitũ de bigamis. Idem etiã numerus ſufficit contra Papam, ut not. in c. præſul. 2.q 4. quod reputat ualde no. Abb. in cap. quoties, & c. ſuper eo, de teſti. & in rep. ca. cũ eſſet, de teſt. Nec ſecũdum eundem intererit, utrum iſti duo teſtes ſint mares, aut fœminæ, nam d c. ſuper eo. videtur probare de fœminis, immo quod plus eſt, ſufficit quod deponant de auditu. debent tamen eſſe rogati, no. 20.q.1.c. paſtoralis.

m Duplicis. Ideſt, in tali iuramento duo articuli continentur.

n Priuato odio. Ergo non omne odium repellit, ſed priuatum tantum; nam publicum, puta ſi quis aliquem proſequeretur odio tanquam peccatorem, hoc non eleuaret dictum teſtificantis, ſecundum Ab. in c. quoties, de teſti. facit c. odia, diſ. 85. & 24. q 4. c. duo iſta nomina, & idem dic. poteſt de amicitia, ut late per Abb. in d.c. quoties.

di intuitu, ad hoc iurandum inductos, & ſicut ipſi dicunt, rei veritatem à maioribus, accepiſſe, & ſe credere,[a] ita eſſe.

Probatio matrimonialis impedimenti non poteſt reprobari. h.d.

Præſtitis aũt iuramentis, & impedimento matrimonii legitimè probato, ſi quis cõtra præcedentẽ probationem, partib. publicatã quaſi matrimonium impediri iure non valeat probare velit, audiendus non erit[b], ſed priori ſtandum erit probationi.

DE DIVORTIIS.[c] Tit. XVI.

Diuortium eſt diſſolutio matrimonij, & ſeparatio tori poteſt appellari diuortium. h.d.

Diuortium eſt diſſolutio matrimonij, quæ utroque viuente[d] coniuge contingit[e]. Sed & ſimplicem tori ſeparationem diuortium non male[f] appellamus.

Matrimoniũ regulariter diſſolui non põt. h.d.

Sciendum eſt igitur, legitimè contractum matrimonium diſſolui non poſſe: quippe Deo coniuncti, ab homine ſeparari nec debent, nec ualent[g].

Matrimonium ſoluitur per religionis ingreſſum non ſecuta copula. h.d.

Si tñ alter coniugum, qui per verba contraxit de pręſenti copula non ſecuta[h], ſeſe ad obſeruantiã regularem uoluerit aſtringere poterit id, altero etiã inconſulto, efficere; & ei, qui in ſæculo remanere voluerit, alteri ſe iungere permittendum erit.

a Credere. Nota caſum, in quo valet teſtimonium de credulitate, facit c. licet, de teſtib. & c. litteris, de præſumpt. De quo an, & quando, & qũo procedat latiſſimè per Ab. in c. quoties, de teſtib.

b Audiendus non erit, cap. iurauit, de proba. vnde ſumitur. Sed contra vſ ca. ſeries, de teſtib. Docto. tamen in d. capit. iurauit quam in contrario multum pro ſolutione laborant, & varias conciliationes afferũt. Ea vero v ſ eſſe præcipua, q contrarium loquatur, qñ impedimentum eſt probatum ad ſeparandum matrimoniũ iam contractum: tunc enim in fauorem matrimonii, etiam poſt publicationem, admittuntur teſtes ad probãdum contrarium ob maximum periculum, quod eſt in ſeparando matrimonio legitimè contracto, cap. licet ex quadam, in fin. ff. de teſtib. hic uero & in capi. iurauit, loquitur probato impedimento circa ſponſalia de futuro quo caſu nullum ſubeſt periculum ſi non contrahant ideo debet ſeruari regula ordinaria de non examinando poſt publicationem. Sed hæc non omnino placet Hoſt. & Abb. qui in d. c. iurauit, deducit, eandem interdum eſſe in ſponſalibus rationem quæ eſt in matrimonio, vnde inquit, quod vbicunque in cauſa matrimoniali, ſiue agatur occaſione ſpõſalium, ſiue matrimonij, ſñia tranſit in rem iudicatam, ibi obſtabit publicatio atteſtationũ Si vero talis ſñia non tranſit in rem iudicatam, tunc nec publicatio atteſtationum impediet nouas prohibitiones; Sed quando eſt, quod ſententia in cauſa matrimoniali tranſit in rem iudicatam? Reſpon. vbicunque vitium ſententiæ eſt per partes, contra quas fertur remiſſibile: vbicunque vero tale vitium non eſt per partes remiſſibile, tunc non tranſit: id autem accidit, vbicunque ueritate non manifeſta imminet peccatum. Hoc igitur caſu nunquam afficit publicatio, nec habebit locum quod hic dicitur, & in d. cap. iurauit vbi Abb. clare exemplificat omnia ſupradicta. In caſibus tamen, in quibus non obſtabit huiuſmodi publicatio examini faciendo ſuper iiſdem, uel directo contrarij, non dẽt iudex admittere nouas probationes, niſi cũ aliqua cauſa cognitione. Ad euitandã igitur teſtium ſubornationẽ examinabit, quare prius nõ produxit teſtes quos intendit nũc producere & quales ſint, & ſi viderit legitimam cauſam, admittet, & nõ alias, & ita ẽt accidit in d. ca. ſeries, vbi ſub erat legitima cauſa producendi de nouo, & ita Ab. in d. c. iurauit.

c DE DIVORTIIS. De diuortijs, quæ ex accuſatione matrimoniorum deueniunt ad diuortia, & repudia, congrue poſt titulum præcedentem & in calce huius tractatus ponitur de diuortiis, & ſic de materia quæ concernit nouiſſima matrimonii, excepta morte.

d Viuẽte. Quia ſi per mortem diſſoluatur matrimonium, non eſt diuortiũ. Et differt diuortium à repudio, quod hoc reſpectu matrimonij iã contracti, illud reſpectu ſpõſaliũ, ff. de verb. ſign. l. inter ſtuprum, § diuortium, ſed tamen ſæpe his vocabulis promiſcuè vtimur, vt not 32 q. 7. c. 1.

e Contingit. Vt perpetuo duret, cap. diuortium, de pœni. diſt. 1.

f Non malè. Vt 32. q. 7 capit. interueniente, & per Abb. in rubr. eo. Et ſeparatio tori alia eſt perpetua alia temporalis: vt not in d. c. interueniente.

g Nec valenti. Cap. quos Deus 33. q. 2. & l. eius, & l. nihil. ff. de reg. iur.

h Non ſecuta. Nã ſi copula ſecuta fuiſſet, ẽt de cõſenſu vxoris non poſſet ingredi, ca. ex parte prima, de conuer. cõiug. De quo tñ dic, vt in c. cum ſit, & in c. ad Apoſtolicã, & c. vxoratus, eo. ti. de cõuer. cõiu.

Falſa cauſa non uitiat ingreſſum religionis.

Nec uitiari poterit religionis ingreſſus, ſe falſa [a] ad id cauſa inductum, puta quod coniugẽ lepra percuſſam crediderit, & ob id eius abominatus complexus fuerit, cum & ſine [b] cauſa, id ipſum facere potuerit.

Dicenti ſe velle ingredi religionem eſt certum tempus præfigendum, intra quod vel ingrediatur, vel ad uxorem redeat, h.d.

Ei autem; qui ſe ad religionem tranſire velle dictitat, certum eſt præfigendum tempus, [c] intra quod [d] legitime caueat, [e] quod aut ad religionem ſe transferet, [f] vel redibit ad coniugem.

Reddit rationem, cur nõ ſecuta copula per religionis ingreſſum matrimoniũ diſſoluatur, h.d.

Neq; mirum [g] videri debet, quod poſt legitimum de præſenti præſtitũ conſenſum, carnis non ſecuta commiſtione, alter cõiugũ, etiam altero inuito, ad vitam regularẽ tranſitum faceret, quia cum nõdum vna caro [h] effecti ſint ſatis ꝓbabiliter, vno ad Deũ trãſeũte, alter in ſæculo remanere [i] poterit.

Per ſacri ordinis ſuſceptionem non diſſoluitur matrimonium, etiam non conſummatum, h.d.

Diuerſũ [k] ſtatuitur ſi q̃s poſt habito cano

a Falſa, &c. Sic dicimus falſam cauſam non uitiare legatum, l. 2. C. de fal. cauſa adi. & l. falſa, ff de condit & demon. Facit quod mendaciũ ſe obligãtis obligationẽ non impedit. c. veniens, de cõuerſ. coniug. l. 2 & l. ſi rem alienam, ff de pig ac. Item non vici t diſpenſationem. ca. quia circa, & ibi Abbas de conſangui. & aſſinit. & facit pro hac littera, l. vnica, in princi. C de rei vxor. actione. Sed contra, ca. ex parte Aſtenſis, de conceſ. præb. Nam vt cumque quis poteſt agere actũ vno iure, ſi explicet alio iure incõpetenti, non valet actus, cum in pẽdentib. a voluntate magis conſideretur opinio, quam ueritas, d. c. ex parte. Reſp. quidam quod falſa cauſa non vitiat in ſpiritualibus, ſicut nec dolus. Sed hæc non eſt bona, cum ſit contra, d. c. ex parte. Vnde al. ĩ melius & falſa cã non fuit expreſſa, ſed ſi mente retenta, facit l. ſi repetẽdi, C. de condit. ob cauſa. Vel dic tertio quod hic, & in d. c. ex parte, d. cõuer. coniug. Vnde ſumitur, cauſa f. l. ſa erat potius impulſiua, quam finalis, finalis .n. credi debet, ut quis ſeruiat Deo, ideoque ingrediatur religionem, ceſſante igitur cauſa impulſiua nõ ceſſat uotum & diſpoſitio. facit l. 1. §. ſexum. de poſtul. & §. affinitatis, inſt de nupt. & quæ no. Inn. in c. in præſentia, de renuncia.

b Cũ & ſine. F. c. l. unica, in princ. C. de rei ux. act.

c Tempus. Quod a iure taxatur duorum menſiũ c. ex publico, unde ſumitur, de conuer. coniug. Sed dicas quod illud remittendum eſt arbitrio iudicis vt ibidem late per gl. & Ab. licet iudex a dicto termino non debeat temere & ſine cauſa recedere.

d Intra quod. Videtur ergo, quod lapſo tempore nõ poſſit is, cui eſt præfixum tẽpus, amplius intrare religionem. Sed contrarium eſt verius, quia ſemper licebit ingredi ante ſecutam copulam; ut not. in c. ex publico, de conuer. coniug. & iſte terminus datur non ſolum ad ingrediendum monaſterium ſed ẽt ad profitendum, ut ibidem per Ab. alias nõ eſſet ſufficienter proui ſum ſponſo, u[?] non poſſit ad ſecundas nuptias trãſire niſi altero profitente.

e Caueat. Datis pignoribus, & fideiuſſoribus, ſic enim intelligitur legitima cautio l. mandato, §. ſi. ff. mand. Vel hoc quoque iudicis arbitrio relinquetur, adeo ꝙ ſi quis non poſſet præſtare aliam quam iuratoriam cautiooem, deberet iudex eſſe contentus, c. per tuas, de don. inter vir. & vxo. auth. generaliter, C. de epiſc. & cleri. Abb. in ca. ex publico, de conuerſ. coniug. facit c. quanquam, d. 25.

f Transferet. An autem ſit audiendus alter coniugũ ſi dicat ſe velle ſeruare religionẽ ſed remanere in propria domo, habetur, in d. c. ex publico, de conuerſ. coniug. & caſu quo tranſeat, fiet hinc inde reſtitutio acceptorum, d. ca. ex publico.

g Neque mirum. c. s. unde ſumitur, de conuer. coniug.

h Vna caro. Nota vnum effectum ſecutæ copulæ, quia ſcilicet præcludit facultatem monaſterium ingrediendi. Alios plures effectus põnit Abb. in capit. a. de conuerſ. coniug. Sed quid ſi hæc copula fuit violẽta, puta ſponſus violenter cognouit ſponſam, an poſſit ingredi monaſteriũ inuito ſponſo, & quidam, ut Barth. Brix. hoc tenuerũt, ne delinquens ſit melioris conditionis, quam ſapiens, arg. c. cum qui de præb. in 6. Itẽ quæ inuita fuit cognita, non videtur communicaſſe corpus ſuum. 32. q. 5. §. 1. cum e. ſeq. Alij contra. Vide per Ioã. An. in cap. ea quæ contra, de reg. iur. in 6. in Mercu. per Bal. & Moder. in c. pen. de probat. & per Abb. remiſſiue in d. c. a.

i Remanere. Et cum alia contrahere, capitulo ex publico, de conuerſ. inſi. Et dicunt quidam quod nihilominus remanet vinculum prioris matrimonij, ſed prorſus ineffi cax propter ingreſſum. Alij quod penitus ſoluitur per matrimoniũ & hoc eſt receptius vt plene not. in c. a. de conuerſ. coniug.

K Diuerſum, &c. Sumitur hic §. ex extrauag. Ioan. xxii quæ incipit. Antiquo vbi copioſe ſcribitur per Gloſſatores ſuper ratione diuerſitatis. Licet aũt matrimonium non ſoluatur per ſuſceptionem ſacrorum ordinum, tamen matrimonium nõ impedit, quominus character imprimatur, ſed ſolum ordinis executio, ut in d. extrauag. Antiquæ. & ſic eſt caſus in quo ſacerdos, etiam apud Latinos põt habere vxorem, quod procederet ẽt ſi matrimonium eſſet conſummatum, quia nihilominus imprimeretur character. fac. not. per Inno & Abba. in cap. placet, de conuerſ. coniug. & in cap. a. eod. tit.

Diximus

nico religionis ingreſſu, poſt aliq̃ per verba de pręſenti deſponſatam, ſacros ordines ſuſceperit: quamquam enim votũ per ſacri ſuſceptionẽ ordinis firmatũ, ad impediẽdũ matrimoniũ futurum, ac dirimendum poſtea contractũ, habeatur efficax, ad diſſoluẽdũ tamen prius contractum etiam non cõſummatũ, inualidũ cenſetur. Ideoq; talium ordinũ non obſtãte ſuſceptione, ſi ad profitendam probatam religionem induci nõ valeat, & ſponſa eius inſtiterit contractum matrimonium conſummare, per cenſuram Eccleſiaſticam compellendus erit.

Cultus diſparitas, & creatoris cõtumelia, ſũt iuſta cauſa dirimendi: & quod facit Papa, Deus cenſetur facere. h.d.

Sed & ſi inter infideles matrimonio contracto ſequuta copula fuerit, ſi alter, q̃ i in fidelitate permãſerit, velit a fideli diſiũgi, aut non niſi cum contumelia creatoris, cũ altero cõmorari, licebit Chriſtiano nõ modo matrimoniũ diſſoluere, ſed ẽt (vt ſupra diximus[a]) alteri ſe matrimonio iũgere. Quibus caſib. [b]cũ auctoritate, ſedis Apoſtolicę, et Romani Põtificis, [c]matrimoniũ diſtrahatur, non iam humana, ſed potius diuina poteſtate coniugium diſſolutum intelligitur.

Ob coeundi impotentiam, diſſoluitur matrimonium, h.d.

Itẽ ſi qs ignorãs[d] virginẽ in vxorẽ duxerit, q̃ adeo arcta ſit, vt mulier fieri[e] nõ poſſit vel ſimile vitiũ a natura [f]cõtraxerit, vt ope medicorũ[g] nõ poſſit adiuuari: Aut mulier vitũ acceperit, q̃ adeo frigidæ ſit naturæ, vt ei dẽ carnaliter commiſceri non poſſit; poterũt innicẽ ſeparari,[h] & q̃ matrimonio aptus erit ad ſecũdas nuptias liberè trãſitũ facere

Putatiua impotentia coeundi non diſſoluit cõiugium, h.d.

Si quis tamẽ coeundi impotentiam cauſatus poſt ſeparationem aliã acceperit, aut ea, quã arcta putabat, aliquem inuenerit, quæ ibi ſeras reſeraret, vtroq; caſu poſt pactã pænitentiã, ad priora coniugia redire[i]

a diximus §. pen. de ſponſal. §. ſi tñ. ſup. de tripl. cogn. §. itẽ ſi alter, ſupra quæ matrim. imped. poſſ.

b Quibus caſibus. Reſpondet tacitæ obiectioni quæ poterat fieri d. c. quos Deus. 33. q. 2.

c Pontificis. Et ſic not. quod dr̃ fieri auctoritate Dei, quod fit auctoritate papæ, q̃ eſt verum ſi iuſta cauſa faciat 24 q. 1. c. quodcumque, & q. 3. c. ſi quis nõ recto indicio, & facit ca. inter corporalia. de translat. Sed cũ diuerſum ſit de eo, qui cum ſit Chriſtianus labitur in hæreſim, uel in alium errorem gentilitatis: quia tunc non diſſoluitur matrimonium, nec poteſt remanens in fide alteri nubere, cap. quanto, & ca. gaudemus, eo. & §. inter ſi alter ſupra, quæ matrim. imped. poſſ. quæritur an Papa, & eccleſia poſſit hodie, conſtituere, ut altero fidelium in hæreſim labente, poſſit fidelis ad alia uota tranſire? Hoſt. quod ſic, exemplo infidelium, inter quos etiam eſt verum matrimoniũ, ea de infidelibus. de conſang. & affinit. eodem modo videtur quod poſſit ſtatuere inter fideles; Nam ratificatio matrimonii, quæ eſt inter fideles, cauſatur ex ſacramento baptiſmi, dicto cap. quanto, ergo poteſt eccleſia aliter ſtatuere? Sed de hoc ualde dubitat Abbas, in capit. ex parte ſecundo, de conuerſi. coniug. & uide ibi per eum

d Ignorans. Videtur ergo innuere hæc litera, quod impedimentum dirimens matrimonium debeat ſubeſſe tempore contracti matrimonii. Sed ſi tale impedimentum accideret poſt contractum matrimonium, licet nondũ cõſummatum, non tribueret facultatem dirimendi: putat tñ Abb. in c. ex literis, de frig. & malefi. quod eſſet cã legitima, ob quã Papa poſſet illud ſeparare, ſi multum timeãt de incõtinẽtia ſani.

e Mulier fieri. i. cognoſci: nam virgo prędicatur de fœmina non cognita, mulier de cognita, licet interdũ virginis appellatione intelligamus de ea, quæ nõ eſt nupta, licet ſit impudica, inſtitu. de publi. iud. §. itẽ lex Iulia, iuncta gl. in verbo uidua & Poeta.

Ah virgo infælix quæ te dementia cepit.

f A natura Idem ſi ab accidẽti, dũm modo matrimoniũ præcedat c. conſultationi, & c. ex literis, vbi no. per gl. et Doct. de frigid. et malefic.

g Ope medicorũ. De hoc dic vt ſupra quæ mat imped. gl. §. item frigiditas, & in ca. ex literis. de frig. & malefic.

h Separari. Et poteſt ſeparationem petere etiam is, a quo impedimentum prouenit, ut per Doc in c. 1. de frig. & malefi. Sed intra, quantũ tempors ſeparat ſi peti poterit? Reſpon. ut no. per Abb. in c. 1 & ca. laudabile. de frigid. & malefi

i Redite. Capitu. fraternitatis, de frigid. et malefic. & intellige hoc aliquando eſſę primo cognoſcibilis. Nam ſi primus eſſet adeo mentuloſus, & in ſtru-

compellendi[a] erunt.

Quamquis duxit uel retinuit ſciens copula non idoneam, habebit ut ſororem, ſi non poteſt habere velut vxorem. h.d.

Plane ſi ſcienter quis cum ea, quæ maribus impotens eſt cõmiſceri, matrimonium cõtraxerit, vel alterius cõperta poſtmodum impotẽtia, ſimul morari conſenſerit, his caſib. Eccleſia[b] iudicare conſueuit, ut quas viri tãquã vxores hẽre non poſſunt, habeãt ut ſorores.[c]

Ob fornicationem carnalem, uel ſpiritualem nõ ſoluitur matrimonium, ſed ſit ſeparatio tori, h.d.

Sæpius[d] tamen accidit, vt matrimonii remanente ſacramento, tori tantum[e] fiat ſeparatio,[f] ut puta ſi alter coniugum carnaliter[g], vel ſpiritualiter fornicatus fuerit, quibus caſibus matrimonium minime aboletur, ſed ſibi ſunt inuicem coniuges,[h] etiam ſeparati.

Pendente iudicio ſuper adulterio, non habet locum ſeparatio, tori. h.d.

Sed & ſeparatio, non inſtituta ſtatim de crimine accuſatione, faciẽda erit ſed ꝓbata pacta. Interim.n. pendẽte iudicio, cõiugum alteruter, iure, ꝙ hẽt ĩ altero priuari nõpoterit.

Facta ſeparatio thori ob fornicationem carnalẽ poſt emendationem non compelluntur coniuges ſe, reſumere. ſecus ſi ob ſpiritualem, niſi alteruter velit monaſterium ingredi. h.d.

inſtrumentum genitale haberet ita groſſum, quod nunquam poſſet deflorare mulierem ſine periculo mortis, ſecundus ob ſuam gracilitatem poſſet eam cognoſcere, tunc non eſſet reſtituenda primo, licet per frequentem uſum cum ſecundo habitum ſit apta redditu primo, Ita utrumque Ab. in c. fraternitatis. de frig. & maleſic.

a Compellẽdi erunt. Quia cognita ab uno pſumitur cognoſcibilis ab alio, ſecundũ Docto in c. fraternitatis, de fri. & maleſic.

b Eccleſia Ergo & nos ſic iudicare debemus, vt c. in cauſis de re iudi. de quo d. c. ut habetur in c. conſultationi, de fri. & maleſi. Vnde ſumitur.

c Vt ſorores. Id eſt, ſecum caſte viuent uelut cũ ſororibus. Nam ſicut ueri coniuges poſſunt promittere continẽtiam ſimul morando 34 q. 5. ca. quod Deo. Ita & iſti morari ſimul poterunt in cõtinentia. fac. t capitulo omnino, 31 diſtin. ubi coniuges, cũ q̃bus Apoſtoli non exercebant carnale cõmercium, appellãtur ſorores. Et not. ꝙ cũ huiuſmodi impotẽtib. non poteſt conſiſtere verum matrimonium. Nam deſinunt cauſæ inſtitutionis matrimonii, nam nec ob ſpem ſobolis, nec ut uitetur fornicatio, poteſt tale matrimonium prodeſſe. Vnde ſi is, qui contraxit cum impotente, cum alia poſt contrahat, tenet matrimonium cum ſecunda. Simile in eo qui contraxit cum minore, cam licet ſit obligatus ad expectandum, capitulo de illis de ſponſ. tamen ſi cum alia contrahat, tenet matrimonium, teneretur tamen primæ tribuere alimenta, & alia neceſſaria, ut per Ab in c. conſultationi, de frig. & maleſi. facit c. laudabilem, eo. ti. & c. 2. eo.

d Sæpius. Cum dupliciter ſumatur diuortium, vt ſupra eo in prin. Huc uſque dixit de diuort. iuxta primam acceptionem, id eſt, quatenus eſt ſeparatio matrimonii; nunc iuxta ſecundam, id eſt, quatenus eſt tori ſeparatio, & concord. cum hoc capitulo c. ex litteris. eo. & c. interueniente, 32. q. 6. & q̃ ibi no.

e Tori tantum. Contra eos, qui dicebant inno-

centem non eſſe ſolutũ ab obligatione reddendi debitum; ut no. Abb. in c. 2. eo.

f Separatio. Quæ interdum eſt perpetua, interdũ temporalis, ut no. in c. interueniente, 32. q. 7.

g Carnaliter. Sed an ob uitiũ Sodomiticum poſſit fieri talis ſeparatio? Reſp. utilatẽ per In. & Ab. in c. 1. & in c. maritus de adult. & not. in c. omnes. 32. q. 7.

h Coiuges. Quia uinculum coniugii ſemel contractum, & habitũ numquã amittit uiuentibus cõiugibus 32 q. ca. 2. & c. 3. Sicut nec baptiſmũ, nec ordo 1. q. 1. ca. quod quidam verſi. cũ videamus. & facit hoc ad quæſ. an Lazarus, & alii reſuſcitati recuperẽt uxores & liberos, d̃ quo p Ab in c. fraternitatis de frig. & maleſi. & in locis ibi p eũ, & alios allegati.

i Separari. Not. tamen, quod ſlata ſententia alter coniugum q eſt innocẽs non poſſet continere, deberet matrimonium redintegrari ſecundum plurium opi. ut not. 32. quæſt. 7. capi. Apoſtolus. & p Abba. & alios, in cap. ex litteris. eod. licet quidam contra.

K Peracta. Id eſt finita per condemnationem rei. Mod. in l. tranſact. ff. de uerb. ſig. Et ſic nota, quod non ſufficeret probatio. ſententia non lata quod tenet Ala. Ioan. And & Ab in c a. ut lit. pet. unde ſumitur. Ant. de Butr. & Sicul. tenent, quod & poſt concluſionem in cauſa cum tunc inducatur notorium quod ſnīæ æquiparatur, facit c. cum olim, de verb. ſig. fac no. in c. ſignificauerunt, de teſt. & per Inn. in c. paſtoralis, de cauſſ. poſſ. & prop. & no. in c. cum dilectus, de fid. inſtr. dic ut in d. c. a.

l Non poterit. Sed contra c. tenor, de re iu. & cap. veniens. de reg. ubi lite pendente interdicitur, carnale commercium. Sol. in contrariis contractum fuit matrimoniũ lite pendẽte. Et ſic poſſeſſio non erat iure approbata, hic lis reperit coniuges in quieta poſſeſſione. ita per Abb. in c. 2. lit. pend. Item cõtra d. c. libertas, de reſt. ſpol. & in c. inquiſitioni, de ſent. exc. Sol. hic in iudice in cõtrarius in parte, ut per Abb. in d. c. a.

Intereſſ.

Multum autem intereſt[a] vtrū ob carnalem, an vero ob ſpiritualem fornicationē tori ſit facta ſeparatio. Primo n. caſu maritus adulterā uxorē, et emendatā, niſi[b] & ipſe ſimili fornicatione pollutus fuerit, recipere non compellitur[c], ſed fornicatrix in clauſtris cū religioſis mulierib. ad perpetuam agendā pænitētiā erit collocāda. Secundo uerò, ſi fornicatus ſpiritualiter ab infidelitate reuertiť, cogetur[d] q̄ in fide remāſit, illū reſumere,[e] niſi & ipſa ad religionē tranſitū facere uoluerit, qđ ēt nolēte uiro[f] ad fidē reuerſo, exequi libere poterit.

Regulariter uxor, & vir non poſſunt diſiungi, vt alter ſumat ſacros ordines, aut miniſterium ingrediatur, fallit hoc in caſibus præcedentibus, & ſequentibus.

His exceptis[g] caſib. altera coniugū, altera in ſæculo remanēte, nec ad ſacros[h] ordines, nec ad regularē ſuſcipiēdus eſt obſeruātiā, niſi forte remanēs eius ſit ætatis, ut ſine ſuſpicione incōtinētiæ[i] ualeat in ſæculo remanere. aut ipſam cōtinētiā uouere uoluerit, Alioquiquā quam de uxoris licentia[k] monaſterium quis ingreſſus fuerit, & profeſſionem fecerit[l], nō uxor ad continentiam cogi, ſed uir ad uxoris torum euocari poterit, niſi poſt coniugis ingreſſum fornicata[m] fuerit, aut ſe inuicē conti

a Intereſt. Habes hic unam differentiā inter ſpiritualem, & carnalem fornicationem, de aliis uide per Ant de But. in c. ſi. de conuerſ. coniug. fac. c. ꝓpoſito. & quod ibi no.

Delicta cōiugum compenſatione tollūtur.

b Niſi. Paria enim delicta mutua cōpenſatione tolluntur. 32. q. 6. c. nihil ca. pen. & c ſi ubi late tradiť đ adul. l. uiro. ff. ſolut. ma tri. cū allegatis ī c. ſignific. eo. Et amplia hoc etiā ſi delicta eſſent differentis qualitatis puta ꝙ adulterium uxoris eſſet notoriū, & Viri eſſet occultū Ab. ind ca ſignificaſti, Hoc tamē non ꝓcedit quo ad vindictā publicā, ut p Abbas ī c. s. de iiur. & per eundē in c. cū olim. in fin. de reſtit. ſpol.

c Non compellitur, etiam ſi ei occaſione adulteriū cōmittendi, maritus dediſſet c. ex literis. eod. Nec enim ꝑtextu paupertatis, vel alterius incōmodi turpiter agere debuit leg. palā. §. non eſt. ff. de ritu nupt. Immo potius đbuit omnia mala pati 23. quæſ. 5. c. ita ne niſi maritus fuiſſet & cauſa immediata, puta, quia duxerit eam ad committendum adulteriū, & præceperit, ut per Ab. in c. ſignificaſti eo. & per eundem in c. diſcretionem, de eo qui cogn. conſā. ux. ſuæ. Et ſic amplia ſupradicta alio modo, ut ꝓcedat etiam ſi t adulterium eſſet commiſſum in ſigura matrimonii, c. conſtitutus, de conuerſ. cōiug.

d Cogetur. An autem ſedes Apoſtolica poſſit hoc immutare, dando licentiam quod is, qui remanſit in fide, poſſit ad alia uota conuolare per Abb. & alios, in c. ex parte. 2. de conuerſ. coniug.

e Reſumere. Cap. quanto, & c. gaudemus eo. Sed quæ eſt diuerſitatis ratio inter carnalem, & ſpiritualem fornicationem? Reſpon. ut not ſupra quę matri impe. poſſ. §. nec refert. Vel dic, ꝙ ſpiritualis fornicatio per regreſſum ad gremium eccleſiæ penitus aboletur, ſed fornicatio carnalis nullo pacto poteſt aboleri ſemel commiſſa l. 1. C. de rap. virg. & 30 q 5. c. ſi Paulus. l in bello, §. factæ, ff. de c. & poſtli. reuer.

f Nolente uiro cap. ſi. de conuer. coniug.

g His exceptis Huius. §. materia ſolet reputari valde intricata, pro cuius elucidatione, uide late per Abb. in c. 2. de conuerſ. coniug. & per eundem in c. tua nos. 2. de iureiu.

h Ad ſacros Sed nunquid ad minores? Et uidetur arg. l. cum prætor. ff de iud. & diſt. 25. cap. qualis. Contrarium uidetur verius cum coniugati ꝓmoueri non debeāt c diuerſis fallaciis, de clericis cōiug. & promoti ſunt priuandi beneficiis ut ca. 1. eo. u fac ca ſi de tempo. ordi. ubi ponitur pęna ordināns coniugatū, Sed quid ſi inuita, uel ignorante uxore fuit promotus ad ſacros ordines, nūqđ illa defuncta cōtinere teneať Goffr quod nō Hoſt. Ioann. Andr. Abbas & magis cōmuniter, cōtrarium tantū, quod ſi iterum nuberet, non teneret matrimoniū, argu. contra, in ca. placet de conuer. cōiuga. & in §. ſeq. Solut ut per Ab. in dicto capitul. placet.

i Incontinentiæ. Sed quid ſi nō ſit ſuſpecta de incōtinētia, ſed ā aliis maiis moribus. Puta ꝙ ſiet incātatrix, malefica, aut uſurar a, nūquid hoc caſu maritus poſſit ingredi religionem, uxore uouente continentiam. Ioann. Andr. negat, licet fateatur tenere ingreſſum, ſi contra fiat, ut ꝑ Abb. in capitu. ad Apoſtolicam, de conuerſ. coniugat.

k Licentia. Et ſic nota, quod non ſufficit ſola licentia, niſi concurrat & uotum continentiæ. cap. 1 & cap. cum ſis, & cap. ad apoſtolicam, de conuerſ. coniugat. Sed contra uidetur capitu. Agathoſa. 27. q 2. Sol Secundum Innocent. quod id quod hic dicitur, fallit in caſu illius Canonis, ſcilicet quando uxor commiſit adulterium, tunc enim cum maritus ſolutus ſit a ſeruitute uxoris, quæ non poteſt debitum exigere, libere poteſt ingredi religionem, ſequitur Abb. in dicto capitu. cum ſis.

l Profeſſionem fecerit capitul. accedens, de conuerſ. coniug. An autem iſte, qui non ſeruatis ſeruandis profeſſus eſt, poſſit egredi propria auctoritate, uide per Doctor in d. ca. accedens. & in capi. quidam. eo ti.

m Fornicata ca. ueniens de conuerſione coniugatorum.

nentiam promittendo abſoluerint.[a]

Qui inuita uxore ingreſſus eſt monaſterium & ab eadem uxore ad eam redire fuerit coactus, ea mortua non cogitur rurſus in monaſterium reuerti. ſed non poterit amplius uxorem ducere h.d.

Quæſitũ tamẽ eſt, ſi quis vxore iuita monaſteriũ intrauerit, & repetitus ad eã redire coactus[b] fuerit, an eadẽ mortua cogẽdus ſit ad monaſteriũ reuerti, an vero aliã poſſit in vxorẽ ducere. Et in hac ſpecie rñſum eſt uotũ q dẽ ñ tenuiſſe, & ppea ad monaſteriũ redire minime illũ teneri[c]. Sed cũ ingrediẽdo monaſteriũ, debitũ ſe nõ exacturũ pmiſiſſe uideat, vlterius vxorẽ ducere ñ poterit[d]. Cũ id vouere ĩ ſua poſitũ volũtate[e] fuerit.

Ingreſſus monaſterium uxore non cõtradicente, illa mortua non poteſt exire. h.d.

Quod ſi quis[f] ſciente vxore, nec contradicente[g] vitam profeſſus fuerit monachalem, vxorem poſtmodũ defuncta, nec habitum, quem ſemel aſſumpſit, abiicere, nec aliquã ſibi matrimonio copulare poterit. Matrimoniũ quoque temere cõtractũ dirimẽdũ[h] erit.

Profeſſio facta conſentiente vxore, idem operetur quod ingreſſus. h.d.

Quod in eo qui conſentiente[i] vxore profeſſus fuerit multo magis obtinebit, quãquã monaſterium nunquam ingreſſus fuerit.

Quæ credẽs uirũ eſſe mortuum religionẽ eſt ingreſſa a uiro educta, ſi uir moriatur, non cogitur reuerti ad monaſterium, licet id ſibi expediat. h.d

Quid ſtatuemus[K] leea, quæ credens maritũ mor-

a Abſoluerint. Capit dudum. de conuerſ. coniug. quo caſu ſi ſe redintegrauerint maxime propria auctoritate, proles nata eſt illegitima, ut no. in ca. miniſtri diſt 81. & per Innoc. in c. dudum, de conuerſ. coniug & per Abb in c tua nos, a de iureiu.

b Coactus. Nota quod quoad quid uxor habet in poteſtate maritum, cum habeat maiorem poteſtatem corporis mariti, quã ipſemet. c. non dẽt. de conſang. & affinit & ſic uxor non eſt ſimpliciter in poteſtate uiri. ad hoc leg. ſi uxorem, C. de cõd. infert ubi not. Plus tamen obligat uxor marito, quam contra cum reſpectu ſeruitiorum ſic quaſi famula mariti. 31. q 5. c. hæc imago, & c. mulierem & per Abb. & alios, in c 3. de conuerſ. coniug.

c Teneri. Scilicet taliter ut poſſit ab eccleſia compelli ſecũdum quoſdã, peccat tamen ipſe ſi nõ perficit quod uouit, ex quo impedimentum ceſſauit, argu 17. qu. 1. capit nos nouimus. Sed Abbas contra, quod immo nullo modo peccat, quia tale uotum reſpectu ingreſſus monaſterii fuit nullũ, cum tunc non haberet conſenſum habilem ad ſe obligandum, & uenire contra factum proprium, licet quando tale factum non tenuit ex defectu poteſtatis ut per Abb in c noſtri de elect. Vnde requiritur conſenſus de nouo, fac. quod in ſimili not. in c propoſuit, de coniug ſeruo. Et eſt hoc quod hic habetur mirabile. ſm Abb in c. 3 de conuerſ. coniug. Scilicet quod ubi uotum impeditur aliquo facto intrinſeco, uotum non obligat ad implendum etiam ceſſante impedimento. Et ſic ho: ad q Verum filiusf. teneatur exequi votum poſtquã fuit patria poteſtate liberatus ſi eſt tale, q non potuit ſine conſenſu patris emitti. de quo vide in c ſcripturæ de voto. Item nota ex hac littera, q etiã in materia voti valet illa regula. Si quod ago non valet vt ago, valeat vt valere poteſt.

d Non poteſt. Sed quid ſi duxerit, an tenebit matrimonium? Quidam, ut Ant. dicunt, tutius eſſe tenere, quod matrimonium non ualeat, quia licet hoc uotum uideatur ſimplex, tamen quantum ad continentiã ſeruandam cũ fuerit determinatum ad certã religionẽ approbatã, uidetur ſolennizatũ. Sed hoc nõ placet Abb. in c. 3 de conu. coniug quia ca. uni de uoto. in 6 requirit, quod uotum ſolennizetur per profeſſionẽ tacitam, uel expreſſam, & ſic q iſte uouens ſit effectus religioſus, quod non eſt i caſu noſtro, cum paria ſint non profiteri, vel inualide profiteri, argume. capitu. 2. de tranſlat. prælat. unde tenet ualere matrimonium quod ſacta admitti poteſt maxime cum declaratione gloſſæ ibi, ſ. quod ipſe debitum ab vxore non poſſit exigere, licet cogatur reddere, argumẽ. c. litteras, de reſti. ſpol. & c. inquiſitioni de ſent exc.

e Voluntate. Vnde non poterit cõtra factum proprium a ſe dependente amplius uenire. argu. not per Abb. in ca. noſtri, de elect. c. quod ſemel. de regu. iu. in 6. cum ibi congeſtis.

f Quod ſi quis. Hic uerſiculus ſumptus eſt ex c. conſuluit. de conuerſ. coniug. ſecundum communem intellectum vt declarat adiectio quorundam verborum.

g Sciente, nec contradicente. Ita communiter intelligitur tex. in c. conſuluit, de conu. coni. licet dentur & duo alii intellectus quo uidentur prorſus diuinatiui.

h Dirimendum. Cap. 5 & cap ex parte 1. de conuerſ coniug.

i Conſentiente. Et conſequenter etiã continentiam uouente, ſi fuit certiorata de iuris communis diſpoſitione, ſecundum Abb. in c. 2. de conu. coniug & no. in c ex parte 1 vbi Abb co. ti.

K Quid ſtatuemus. Dixit ſupra de altero coniugum conſentiente, item de inuitos item de ſciente, & diſſimulante, nunc de errante. fac. c. placet de conuerſ coniug.

Conſul-

tuum, habitum religionis aſſumpſit, an ſi eo reuerſa, de monaſterio educta fuerit, poſt obitum uiri ſit ad regularem obſeruātiam compellenda? Et quidem huic conſultius[a] ad ſalutem fuerit, ſi ad monaſterium redeat: ſed ſi ab hoc perduci non poterit, cogenda non erit.[b]

Etiam altero coniugum inuito poteſt quis vouere peregrinationem, h.d.

Licet autem[c] alter coniugum altero inuito religionis uotum non poſſit aſſumere, viri tamen, etiam præter uxorum[d] aſſenſū, peregrinationis ad terram ſanctam propoſitū vouere, & implere[e] liberè ualent.

Vxor non plene certificata de morte uiri, cōtrahere non poteſt, quamuis continere nequeat, h.d. in ſumma.

Et quamuis illi diutiſſime in peregrinatione cōmorentur, uel etiā ab hoſtib. capti[f] nuncientur, donec certum nuncium[g] de uirorū morte vxores non receperint, ad aliorū cōiugiū conuolare non poterunt,[h] quāuis vt certiorarentur magnam adhibuerint diligentiam,[i] & eius ætatis ſint, & fragilitatis, vt continere nequeant.[k]

Agenti petitorio ad coniugem obſtat conſanguinitatis exceptio ſecus ſi poſſeſſorio: quia antequā de exceptione cognoſcatur, plenaria reſtitutio eſt facienda, niſi conuentus excipiens iuret de malitia, & probationes habeat in promptu, quo caſu fiet reſtitutio quo ad alia, non quo ad copulā. h.d.

a Conſultius. Ca. placet, de conuer. coniug. & no. t a. quod lex conſulit, vt no. in l. legis. ff. de legib.

b Non erit. Quia uotum emiſſum tpe inhabili non obligat tpe habili, quia paria ſunt nullum, & minus efficax c. 2. de transl. p l. & tangitur ſup. §. pxi. in notula ſuper uerbo teneri.

c Licet aūt. Cum hæc littera ſumpta fuerit de c. ex multa, §. in tātā, de voto, & vot. redēp. & vt ibi no. continet ſpecialiſſimū caſū in quo uir poteſt emittere votū prēter licentiam uxoris. contra c. quod Deo. 32. q. 5. & 27. q. 2. ca. ſi tu abſtines. Et forte poſſet teneri, q hodie non ſit uerum qđ hic dr, quia tēpore quo fuit promulgata decretalis illa ex multa, Terra ſancta erat in ptāte Chriſtianorum, licet multū obſideretur ab infidelibus. Vnde ad ſubſidiū ferendum in illa magna neceſſitate inducit ſummus Pōtifex, ut uiri poſſent vouere peregrinationem ad Terrā ſanctam pter uxorum licentiā, ut apertiſſime colligitur ex d. §. in tanta quoq; neceſſitate, & per totā illam decretalem. Vnde ille. §. dēt capere interpretationem a pcedentib. & conſequentibus, l. ſi ſeruus plurium, & l qui filiab. ff. de le. 1. & a præfatio. nib l. fi. ff. de hær. inſti. Quæ ratio ceſſat hodie, cum Terra ſancta abſolute ſit in manibus infidelium; nec eo uadant Chriſtiani gratia alicuius ſubſidii ferendi, ſed ſolum ex deuotione. Vnde ceſſante cā, & rōne, &c. c. cum ceſſante de app. Sed hac rōne non obſtante, quod ēt hodie habet locum quod hic dicitur, & in dic. §. in tanta, & ita declarat conſuetudo quæ eſt certa legum interpres, l. ſi de interpretatione cum ſeq. ff. de legib. & forte ſupra dicta ratio non fuit finalis. ſed impulſiua, quæ non facit ceſſare effectum, l. 1. § ſextum, ff. de poſtul.

d Præter vxorem. Sed an monachi præter conſenſum Abb. Dic ut tradi. in c. ſi de uo. & uot. redē.

e Et implere. Non tamen uxores tenentur uiros ſuos ſequi. Abb. in d. c. ex multa, de uoto. & in c. de illis, de ſponſ.

f Capti. No. q de iure canonico per captiuitatem non ſoluit matrimonium, licet aliud ſit de iu. ciu. concor. c. in pſentia, de ſpon. vnde ſumitur, & capitulum dñs de ſecun. nup. l. non ſicut, ff. de capti. aliud in ſponſ. c. de illis, de ſponſal.

g Certum nuncium. Vr ergo quod per vnum teſtē probari poſſit mors, qđ ſatis admitti pōt qñ non agitur de magno pīudicio, alioqui qūo ſit mors probada, dicitur per Bar. in l. ſi quidem, C. ſol. matr. & in l. 2. §. ſi dubitetur. ff. quemadmo. teſt. ape. & per Abb. in c. in pſentia, de ſponſa. &c. qm frequenter, §. 1. in fin. ut lit. non conteſt. Circa qđ licet multa, & varia per Doct. dicātur in uariis locis Ab. tamen in d. c. in præſentia, putat arbitrio iudicis remittendum, quando dicatur mors probata.

h Non poterunt. Si tamen nō bene certioratus, vel certiorata contraxerit matrimonium, non debet ppea illico ſecundam dimittere, uel ſecundum, ſed dēt debitum reddere, non aūt exigere, ut per Ab. in c. dñs, de ſecun. nup. quod intellige ubi uteriſimiliter dubitatur de morte prioris.

i Diligentiam. Nota ergo, q non præſumit quis mortuus etiam ſi ſit magna adhibita diligentia ignoretur ubi ſit, & ita amplia quod habetur in l. ſi. de ſacroſ. eccle. Sed an in adhibenda hac diligentia, ſeruandus ſit tenor auth. hodie, C. de repu. Reſp. ut habetur per Abb. & alios, in ca. in præſentia, de ſponſ.

k Continere nequeant. Nota, quod prius tolerandum eſt periculum quod lædatur matrimonium non in figura matrimonii, quam ſub ſpecie matrimonii, fac. quod habetur in cap. nuper, de biga. & ſupra qui promo non poſſ. §. aliud, ubi grauius peccant clerici qui fornicantur in figura matrimonii, quam qui non ſub tali figura fornicantur.

Ergo

Ergo[a] niſi legitima ſubſit exceptio, cõiu gib. temere diſiũcti, alteri alterius repetẽdi ſuper integrum ius manet[b] Erit aũt legitima exceptio, cũ aliquis cõſanguinitatis[c] gradus obiicitur, quo q dẽ caſu, licet ſit petitorio iudicio actũ ſi antea de ipſa exceptione[d] cognoſci debeat, ſi tamẽ poſſeſſorio quis experiatur, antequã de conſanguinitate diſcutiat, plenaria erit facienda reſtitutio[e] niſi is q cõuenitur, & de malitia iuret[f] & ſup exceptione prõptas ꝓbationes[g] offerat. Quo caſu excepta carnali cõmixtione tãtũ quo ad reliqua reſtitutio[h] faciẽda erit.

Si mulier reſtituẽda timeat ſæuitiam viri, debet ab eo præſtari cautio, & ſi ea non præſtetur ſufficiens, dum cauſa plene cognoſcitur, vxor eſt deponenda in loco honeſto, & tuto. h.d.

Prçſtãda tamẽ erit idonea cautio[i], ꝗ nullã reſtitutç[k] violẽtiã[l] vir inferet: Qđ ſi tãta ſit viri ſæuitia, aut odio tã capitali[m] vxorẽ ꝓſequať, vt trepidãti mulieri[n] ſufficiẽs[o] ſecuritas ꝓuideri neqat, vſq; ad cãæ deciſionẽ alicui ꝓbæ, honeſtæ mulieri ſtudioſius

a Ergo. Inceptiuè, & reaſſumptiuè.

b Ius manet. Sed numquid iſtud erit verũ etiam ſi vir a ſe repulerit vxorem. Et non uidetur, cum ſeipſum hoc caſu ſpoliarit: argu. 27. q. 2. c. Agathoſa. & hoc tenuit magiſter Abbatis Antiqui. Communiter contra Necobeſt quod expellens animo amittẽdi poſſeſſionem perdit eam, etiam ſi habeat animum recuperandi. l. ſi quis ui. §. differẽtia, ff. de acquirend poſſeſſio. quia ſecundũ Hoſtien. ꝛ hoc eſt priuilegiata poſſeſſio de qua agimus. Vel ſecundum Bu. tt. hoc caſu poſſeſ. eſt coniuncta proprietati non abdicabili nuda uolunrate. Sapit ergo hęc poſſeſſio naturam proprietatis, vt non perdatur, ſalte irreuocabiliter: vt per Abba. in c. litteras de reſt. ſpol.

c Conſanguinitatis. Quod ꝓcedit etiam ſi a principio opponens ſciuiſſet conſanguinitatem, qua licet allegat turpitudinẽ ſuam, excuſatur tamen, & admittitur ad hanc allegationem ratione peccati vitandi, & declinandi periculum animæ, c. latot, de re iud. ca. conſanguinei, & c. tenor, & c. præterea de ſpon & per e. b. in c. litteras, de reſtit. ſpol.

d Exceptione Tamquam peremptoria, ut habetur in c. 1. de ordi. cogni.

e Reſtitutio, capitul. ex conq; quæſtione de reſtitut. ſpol.

f Iuret, hoc eſt vot. quod licet in cauſa matrimonii, & aliis cauſis ſpiritualibus de calumnia, ſiue malitia non iuretur iuratur tamen de calumnia ſuper exceptionibus poſtea emergentibus, ſi tamen per eas alterius ius aliquo pacto impugnetur. c. cum dilecti, de elect. ca. ſi qui ma. accuſ. poſſ. cap. præſentium. de teſti. le. qui bona §. ſi quis ſtipulatus, ff de da. infect. De quo dic, ut per gloſſ & Abb. & Doct. in cap. litteras de reſtit. ſpolia. vnde ſumitur.

g Promptas probationes, Id eſt, intra breue tempus; nec enim mora modici temporis excluditur, c. exhibita de iud. l. quod dicimus, & lectum. ff. de ſol. l. ſi debitori ff. de iud. Nec requiritur quod quis habeat probationes, quaſi in ſinu: vt per Abb. in c. litteras, de reſti. ſpol.

h Reſtitutio, Nota ergo, ſoluitur reſtituendum non obſtante, quod reus offerat probationes incontinenti ſuper iure ſuo; & licet hic non fiat reſtitutio ad copulam, hoc fit gratia peccatum uitandi quo reſpectu, & alia ſpecialia admittuntur. Sed contra de leg. 3. §. ibid ff. de exhib. Sol. ibi in poſſeſſorio adipiſcendæ, hic recuperandę, de hoc tamẽ latiſſime per Legiſtas, in l. naturaliter. §. nihil commune, ff. de acquirend. poſſeſ.

i Idonea cautio. Scilicet mediantibus pignoribus, & fideiuſſoribus leg. ſi mandato. §. fin. ff. mand. leg ergo, §. adiici ff. de fideiuſſoribus lege ſi mandato. §. fin. ff. mandat: l ergo, §. adiici. ff. de fideicomm. libert. Nuda vero cautio, & ſimplex erit interuentu ſtipulationis leg. ſancimus, vbi de hoc traditur. Codi. de verbo. ſignific. Ad hoc quod not. in capit. gr'a fronte, de appel & in c. 1. de ſeq. poſ. & fruc. & quod nota. in cap. de benedictio 33. q. 1. fac. capi. literas in fi. & c. ex tãſmiſſa. de reſtit. ſpol.

K Reſtitutæ. Etiam quod reſtituta propria culpa receſſerit a uiro ſuo; puta q a cõmiſit adulteriũ: quia adhuc non eſt reſtituenda ſine idonea cautione: ut per Abb. in c. litteras. & in c. ex tranſmiſſa. de reſt. ſpol. Hæc. n. cautio præſtatur ex noua cauſa, hoc eſt ob ſæuitiam, quæ timetur fac. c. de benedictio. cum ibi no. 33 q. 1.

l Violentiam. No. hoc uerbum, quia cautione nõ obſtante poterit maritus uxorem leuiter caſtigare, ſicut & prius poterat, iuxta ea, quæ habentur in c. quem admodum, de iureiur. Quia tunc non diceretur inferre uiolentiam, cum id iure permittẽte faciat? arg. 33 q. 2. c placuit & 22. q 4. capitu qui peccat. & l. Gracchus, C. de adult.

m Capitali, Vt quia oderit ad mortem, quam forte aliquando fuit comminatus, de quo in ca. cum oporteat. de accuſ in c. bonæ 2. de elec. per Bald in c veniens. de iureiu. per Ab. in c. accedens, vt lite. non conteſt. per Legiſtas, in le. 3. ff. de teſtib. & in l. 3. §. ſi ff de alimen. leg. in l. licet. ff. de arbitris.

n Mulieri. Quid dicemus per contrarium ſi maritus vxorem timeat, an uxor cauebit, item q id ſi maritus timeat uxorem inſidiantem uitæ ſuæ, an poſſit illam dimittere? Reſpond. affirmatiue, ut per Abb in c. 1 eo.

o Sufficiens. Cautio. n. ſaluiconductus eſt ſatis fragilis c. accedens, ubi Ab. ut lit. non cont & c. literas de reſtitu ſpol. & ſatiſdatio non mutat animũ maleuolũ. inſtit de ſuſpect. tuto §. nouiſſime.

Com-

cuſtodiēda cōmittitur[a] in loco, vbi vir vel eius coniuncti mulieri nullam poſſint iniuriam inferre.

Ob ſolam traductionē mulieris ad domū, nullū ius oritur īpeditmū ſequētis matrimony h.d.

Et hæc q̄dē obtinent, ſecuto inter viros, & mulieres matrimonio[b]: cæterū ſi nullius præcedentib. ſponſalibus, vel legitimo cōſenſu, mulier, ad viri domū iam traducta, poſtea abſcedens alii forte nubere voluerit nulla facienda erit reſtitutio[c].

Qui viuēte vxore ēt ab eo ſeparata quoad torū ſecunda cōſciā duxit uxorē, ēt 1. mortua ſeparabitur 2. ſed cum alia cōtrahere poterit. h.d.

Fornicationis[d] quoq̄ repetenti obſtat exceptio, toriq̄ ob eā cā ſequuta ſeparatione ſeparata viuēte, aliā[e] vſq; adeo ſuperinducere q̄s prohibet, vt ſi de facto duxerit, exeaq̄ filios ſuſceperit, ēt mortua adultera eandē retinere non poſſit, q̄d ipſum & priore vxore minime cognita ſibi locū vēdicat[f], licet aliam ducere minime prohibeatur.[g]

Si mulier matrimonium contraxerit cū eo, quē ignorabat cōiugatum, uxore prima mortua erit in eius poteſtate uirum retinere. h.d.

Hoc tamē de ea ītelligi oportet, q̄ q̄s nō ignarā aliā viuere, & forte[h] aliq̄d ī mortē alterius machinatā, ī vxorē duxit: nā ſi qua prçcedētis matrimonii penitus īſcia alicui nupſerit, priore mortua, niſi mulier diuortiū petat, ad petitionē viri[i] nō ſūt ſeparādi[k]. Nec. n. ſuſtinēdū eſt, vt vir q̄ ſciēter in legē cōmiſit, de ꝓprio dolo cōmodū reportet[l].

Cum ea, quam quis vxore uiuente cognouit, non ſub ſpecie matrimonij d functa vxore poteſt quis cōtrahere: ſi neuter ipſorum machinatus eſt in mortē prædefunctæ vxoris. h.d.

Cū ea[m] autē, quā quis vxore viuente nō

a Commitetur Nota caſum in quo libera perſona quodammodo ſequeſtratur & hoc obſæuitiam: immo uxor iniuſte a viro uerberata debet aufugere & petere ſe ali extra domum Bal. in l. 1. C. de legib. & aliqui in ca. ex tranſmiſſa de reſtitu. ſpol.

pedit matrimoniū cōtrahi, mortua uxore multo magis ſi de præſenti non contraxiſſet, ſed ſolū fidē dediſſet: ut in c. ſi eo ti. Aut cōtractui matrimonii fuit admixtū adulteriū, & tunc ſi contractum fuit cū ignorante pōt inter eos eſſe matrimonium poſt mortem cōiugis. ca. 1. eo. ti. & ſ. ſequ. Quod intelligе ſi ſuperinducta ignorauit toto tēpore ante mortem primæ vxoris. Si autem certiorata de uita primæ vxoris permiſit ſe cognoſci ab illo uiro, nō poteſt amplius habere eum in maritum c. ſi eo ti.

b Matrimonio Et per copulam conſummato, vt not. in c. ex trāſmiſſa de reſti. ſpol.

c Reſtitutio. Quia petens reſtitutionem debet probare poſſeſſionem. capitulo conſultationibus de iur. patron. capitu. olim. 3. de reſtitut. ſpol. Nec iſtat adiuctio operatur aliquam poſſeſſionem, cap. ex parte. vbi late de reſtit. ſpol. Immo etiam ſi liganeris liberum hominem adhuc nō poſſides, l. cum hæredes ff. de acquir. poſſeſ.

d Fornicationis. Ca. ex tuarum, de eo qui dux. in matri. quam per adu. pol. Sed an contra repetentem poſſit opponi exceptio excōicationis. Reſpo. vt per Abb in ca. inter alias ante fi. de ſent excom.

e Aliam Quæ ſit conſcia q̄ uir aliā habebat vxorem: alias non noceret ductæ, c. 1. & c. veniens de eo qui dux. in matr quā per adul. pol. & ſ. ſeq.

f Vendicat Vt in capit. 2. de eo qui dux. in uxor. quam per adulter pollu.

g Prohibeatur. De hoc concludendo dicas ſecundum Abbat in capit 1. de eo, qui duxit in matr quam per adul. pollu. Aut, ſolummodo præceſſit adulterium, & non impedit matrimonium ſequens, unde alio non interueniente quis poteſt ducere in uxorem, quam polluit per adulterium cap. ſignificaſti, eo. tit & 31. q. 1. cap ſi uiu nte. Aut quis contraxit cum muliere ſuperſtite propria vxore, nec ad ulteriora fuit proceſſum, & ſolus contractus matrimonii non im-

h Forte. Immo hoc requiritur ſine dubio, quando in matrimonio nō fuit mixtū adulterium; ſecundū Io. An. a quo non abhorret Ab. in ca. 1. de eo qui dux. & c. fac. c. veniens, & c. ſignificaſti & c. ſuper hoc. eo. ti. & ſ. ſeq

i Viri. Sed bene ad petitionem vxoris, capi 1. de eo qui duxit & c. & ſimile in cap. 2. de adul. Arg. q̄d cōtractus, pro parte tenet, & pro parte non fac: ca. de illis. de deſpon. impub. cum multis alleg. in d. c. 1. licet alias vir, & vxor ad imparia iudicari nō debeant. c. tua no. de ſpon. ſed hoc facit culpa uiri, ut hic dicitur.

K Separandi. Si vxor de nouo conſentiat, nec n. primus ille cōſenſus ſufficiet ct. capi veniens ubi nota de eo qui dūx in vxo. & c. Sufficit tamē quod iſte conſenſus ſit tacitus, immo non ſolum non ſunt ſeparādi, immo filii de tali matrimonio legitimi ſunt cenſendi ca. ex tenore. & c. cum inter, qui fil ſint legiti propter bonam fidem uxori.

l Reportet. Simile in le. itaque fullo, ff. de furt. & c. 1 de eo qui duxit in vxorem quam, & c.

m Cum eā. Concord. c. ſignificaſti. cap. ſuper eo. de eo qui duxit in vxor.

Machi-

prætextu matrimonij cognouit, ſi nihil in pniciẽdo olim viuentis vxoris vir, aut mulier cognita, machinati [a] fuerint, nec fidẽ de contrahendo ſibi inuicem dederint, [b] contractæ poſtea nuptiæ, legitimæ reputandæ erunt.

Præcedens coniugium culpa non vitiat matrimonium. h. d.

Sed etſi fidẽ quidem ſibi inuicẽ dederint vel et de facto contraxerint, ſi nec ante, nec poſt legitima coniuge ſuperſtite, carnalis intercesſit copula, [c] quamuis vterque grauiter deliquerit, & propterea etiam ſit imponẽda pœnitentia, matrimonium tamen contractũ poſt vxoris obitum, minime diſſoluetur.

Bonum aliquod ſubſecutum præcedens delictum & eius pœnam non abluit, h. d.

Vſq; adeo aũt machinatio in alterius coniugũ obitũ adhibita inter ſuperſtites machinatores matrimonij ſpẽ excludit, vt ſi infidelis cũ Chriſtiana cõicato cõſilio [d] eiuſdẽ maritum de medio ſuſtulerit, licet poſtea p ſtudiũ ſuperſtitis vxoris ad fidẽ Chriſtianã trãſlatus fuerit, non tñ propterea magis cũ ea nuptias legitimas contrahere, aut cõtractas retinere poterit. Nec. n. huiõi lucro, etiam deteſtandũ damnũ Eccleſiæ [f] reſarciri poteſt.

Animi propoſitum diſtinguit maleficia, h. d.

Diuerſa rõ eſt eorũ, qui ad fidẽ cõuerſi, illorũ ſibi matrimonio iunxerũt vxores, quos in bello certamine [g] occiderũt eorũq. qui cõuerſas duxerũt, quarũ infideles maritos ſimili modo interfecerunt, nam cum tales virorum defunctorum interitum ſpecialiter non quæſiuerint, [h] & matrimonium inter huiuſmodi perſonas licite poteſt contrahi, & ſic coniuncti diuortium poſtulare nequeunt.

a Machinati. Sed an ſola machinatio ſine effectu ſufficiat? Et hoc quidam admittunt, cũ lex de machinatione tantũ loquatur, l. proſpexit, ff. qui & a quibus. Tu dic contra, cum verba ſint intelligenda cum effectu cap ſi quis viuente. 31. q. 1. fac. l. 1. ff. quod quique iu. c. relatum, & c. cũ non re. rap. fin. de ſponſ. facit ſecundum Abb. ratio. Nã hoc eſt impedimentum iuris poſitiui, unde nõ debet ita taxari, vt reſtringatur facultas contrahendi matrimonium contra diſpoſitionem iuris diuini, arg. c. licet ex quadam de teſti. Sed quid ſi interuenit effectus mortis ſine machinatione cum propoſito contrahendi cum coniuge ſuperſtite nunquid poterit cũ ſuperſtite coniuge contrahi per eum, q interfecit? Reſp. affirmatiue, capi. laudabile, de conuer. infid. Immo ſecũdũ Abb. in c. ſuper eo, de eo q duxit quam, &c. & in c. 1. de conuerſ. infidelium etiã ſi aliquis aliquẽ eo propoſito interfecerit, ut uxorẽ ducat, idem erit dicendum: quia machinatio vniꝰ tantum ſine adulterio non ſufficit ad impediẽdum, not. in §. fornicationis, ſupra eod. quanquam in. aliter ſentiat. Et facit contra eum, qđ legitur de Dauide. & Berſabe, ut no. in c. olim 2 de off. deleg. vbi Dauid machinatus fuit in mortem Vriæ. & tamen habuit uxorem eius in coniugem. Sed forte hoc ex permiſſione diuina, & in figura arg. c. gaudemus, eo.

b Dederint. Quæ tamen datio non valet, quia inducit uotum captandæ mortis. Simile de promiſſione beneficij vacaturi, & ſic de matrimonio ſpirituali, c. 2. de conceſ. præbend.

c Copula. Et ſic no. quod non ſecuto effectu, affectus non punitur, fac. capitu. fina. de ſponſ. & quod no. ſup. in verſ. machinati. & in c. a ſi. de eo qui duxit quam, &c. Vnde ſumitur.

d Communicato conſilio. Secus non communicato: quia vnius tantum machinatio non ſufficit, ut ſup. pro. in notula ſuper verbo machinati.

e Lucro. Nota ergo, quod non debet quis delictũ committere propter bonum ſpirituale, quod inde ſequitur facit. c. quod ait, & q[ue] ibi not. d. 14. & c. non magno. ne cleri. uel monac. & 33 q. 1. c. a ſi dicat & 1 q. 1 c. nõ eſt putãda, & c. a. ſuper eo, de uſu. & 22. 2 nequis arbitretur.

f Eccleſia. Nota magnam poteſtatem, quam habet eccleſia, poteſt. n. ratione delicti inducere nouũ impedimentum habile ad impediendum, & dirimendum matrimonium, poſtea cõtractum. Simile in capi. fin. de eo qui duxit in matrimo. &c.

g Certamine. Puta dum certãt pro patria, & ſic dant operam rei licitæ nam vſque adeo pro patria pugnare licet, ut patet in filium, filius in patrem inſurgere debeat leg. minime, ff de relig. & ſump fu. & maritus in uxorem 2. q. 1 ca. uxor. in fi. quod faci. ad qõ. an filius poſſit occidere patrẽ bannitum, ſtante ſtatuto de bannitis impune offendẽdis? De qua per Ab in c. 1. de conuer. infid. ppſt Bar. in d. l. minime, & in L a queſtione, ff de ed dim.

h Quæſiuerint. Nam ad hoc vt matrimonium impediatur, duo requiruntur copulatiue ſcilicet affectus cum opere ſubſecuto fa. it l. a. in fin. ff. de condit. & d mon. Sed quid ſi ratum habuerit eos interfect. ? Idẽ videtur, quia in maleficijs ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur, l. 1 §. red & ſi cum quis. ff de vi. & vi arma. Communiter contra. Nam edictum de matrimonio eſt prohibito-

Punitur affectus, licet non ſequatur effectus.

Sed etſi machinationem adhibitam in necē coniugis effectus conſequutus non fuerit, [a] ſi inſidiator alteri ſuperuixerit, ſpe coniugij perpetuo deſtitutus, ad ſecundas nuptias nunquā aſpirare poterit, [b] ſicut & in ijs accidit, qui inceſtum admiſerunt [c], ſacerdotem interfecerunt, [d] & alijs pluribus [e] caſibus. [e]

Secundæ nuptiæ abſque timore infamiæ intra annum luctus poſſunt celebrari. h.d.

Illud quoq. admonendi ſumus, quib. caſib. ſecūdarū nuptiarū permiſſa eſt celebratio, minime verēdū eſſe nupturis, ne ſi intra annū luctus ad ſecūda vota trāſeant, aliqua notētur infamia. Cum .n. ſm̄ Apoſtolū [g] mulier viro mortuo, ſit ab eius lege ſoluta, eiſdē ſnīa, & auctoritate, omnis legalis infamia cenſetur abolita [h], cum in his præſertim ſæculares leges non dedigentur ſacros canones imitari, [i]

Ad bigamiam tranſiens nō debet benedici. h.d.

Vir tn̄ & mulier ad bigamiā [k] trāſiēs, nō dēt a p̄sbytero benedici, quia cū ſemel benedicti [l] fuerint, hmōi bn̄dictio iterari [m] nō dēt.

DE REBVS SACRIS, ſanctis, & religioſis. Tit. XVI.

Titulus ſequens ſolum ſubordinat ſequentia ad præcedentia, h.d.

SAcramētorū breuiter explicato tractatu, illiuſq. ſectione, ac natura cognitis, tranſeamus iā [n] ad res ſacras, & ſanctas, quales [o]

hibitorium, cap. cum apud, de ſponſ. & ratihabitio non retrotrahit niſi concurrent hab. extremo a quo, & ad quod habilibus, quod non eſt hic, vt declarat. Abb. in c. de conuerſi infideli.

a Non fuerit. Punitur ergo affectus, licet effectus non fuerit ſecutus: quia licet nō perfecerit quis ſufficit perueniſſe ad actum propinquum; nec per eū ſtetiſſe, quin delictum perfecerit, de quo plene per Doc. in c. 1. de eo, qui mit. ī poſ. & in c. 1. de præſumpt.

b Poterit. cap. 1. eod.

c Admiſerunt. capi. 1 & per tot. de eo qui cog. nō ſangui. Qui tn̄ ſi contrahant, valet matrimoniū, vt habetur, in c. trāſmiſſæ. d. tit.

d Interfecerunt, c. 1. de pœn.

e Pluribus. De quib. habes not. ī c. 2 de pœn. An autem inter hos ſint pœnitentes, no. in cap. hoc ipſum. 33 q. 1.

f Infamia. Quam ei lex ciuilis infligit, qui intra annum luctus nubit, l. conſenſu, §. ſi vero, Co. de repud. l. liberorum, §. 1. ff. de his qui not. infam. & per Abb. in eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſt.

g Apoſtolū Not. quod dicta Apoſtoli ſunt præferenda legibus ciuilibus, etiam in deciſionibus cauſarum, quod ſatis procedit in ſpiritualibus, faciunt not. per Doct. in c. eccleſiæ S. Mariæ de conſt.

h Abolita. Etiā in foro ciuili, ex quo per eccleſiā, & ex licentia Apoſtoli remiſſa eſt: arg. c. per uenerabilem. & 2 q. 3. §. hinc colligitur, & ampliabat qd̄ hic dr̄ Io. And. dicens extendi ad oēs leges ciuiles, quæ ex aliqua cauſa prohibent matrimonium, & propter ea correctum eſſe hodie quod diſponitur, C. de interdict. matr. inter pupil. & tut. e. us. & c. ſi rector prouinciæ, &c. quod eſt cōiter receptū. Sed cum lege ciuili præter infamiam multę aliæ pœnæ infligantur tranſeuntib. ad ſecundas nuptias, vt apparet ex l. 1. & ex l. 2. & in l. fœminæ, & in l. hac edict. ll. & l. fi. & auth. iiſdem pœnis, C. de ſec. nup. & in auth. de reſt. & ea quæ parit, & in auth. de nuptijs, §. quia vero hactenus, & in l. omnem, C. ad Tertull. quæri poteſt, vtrū omnes hodie ſint ſublatæ per c. pen. & fi. de ſecun. nupt. vnde hic ſumitur. Abb. in d. c. fi. tenet affirmatiuam, quod quidam admiſerunt, qn̄ ex ſecundis nuptijs oritur incertitudo prolis. Sed Bar. in l. 1. C. de ſecun. nupt. & in l. liberorum, ff. de his qui not. infa. diſtinguit inter pœnas, q̄ ſunt impoſitæ in odiū ſecūdi matrimonij, ſeu propter nubētis feſtinationē & eas, quæ ſunt inductæ fauore filiorum, & primas, quidē dicit ſublatas, ſecūdas autē non, & hæc receptior.

i Imitari c. 1. de ope. nou. nunc. c. fi. de ſecun. nupt. cū ibi no. Si contra in cauſa eccleſiaſtica poſſumus vti legib. ſæcularibus, vt habetur ī ca. 2. de nou. ope. nunc.

K Ad bigamiam. Not. q̄ non ſolū vir, ſed etiam mulier dicitur trāſire ad bigamiam.

l Benedicti. Sed quō benedictus eſſe poſſit eſſe, quod alter tantum fuerit benedictus? Reſ. quia coniux alias benedictus in primo matrimonio cōtraxit ſuā benedictionē ſecundo coniugi, arg. cap. q̄ in dubijs, de conſec. eccl. vel altar. Sed hæc non videtur bona ratio, cum maritus cōtrahet uxori ſolas actiones ſpirituales non paſſiones, vt not. in ca. 1. de cogna. ſpir. in 6. & in ea Martinus, eod. tit. in antiq. vnde poteſt dici, q̄ hęc pluralitas reſoluitur in ſingularitates, arg. not. in l. hæredes mei, §. cum ita, ff. ad Treb. & l. falſa, §. ſi ff. de cond. & demon.

m Iterari. Qua autem ratione prohibeatur iterari no. in c. ſi vir de ſecun. nup. & hoc intellige, niſi ſit cōſuetudo in cōtrariū, & Papa tolleret, licet cōtra ſit, quod no. in c. leges, d. 4. ſed illud non procedit ſacramentalibus ſecundum Ab. in d. c. ſi uit.

DE REBVS SACRIS, SANCTIS, &c.

n Trāſeamus iam. Iuxta ordinem promiſſum in principio libri

o Quales. Nota quæ res dicantur ſacræ & ſanctæ. Vt ſunt

ſunt eccleſiæ, altaria, ſanctarum in his cōditæ reliquię, vaſa, veſtes, & ſimilia ad diuinū cultum principaliter cōparata, paulo mox, & de religioſis dicturi, vt ſūt [a] religioſę domus, Xenodochia cimiteria, & ſepulturæ.

De conſtruendis, conſecrandis, & reparandis eccleſiis, & altaribus. Tit. XVIII.

Non licet celebrare, niſi in templis cōſecratis, niſi ex priuilegio, vel ex cauſa neceſſitatis, h.d.

ECcleſiam hoc loco accipimus nō tam Chriſtianorum multitudinem fideliumq; congregationem, quam manu factum ipſum templum Dei [b], & orationis domum, ab eo ꝙ continet ſumpta denominatione [c]. Sicut ergo [d] non alij, quam ſacrati Deo ſacerdotes ſacra miniſtrare debent, ſic non in alijs, quam in domino conſecratis locis, cum ſuis altarib. vaſis, veſtib. & reliquis ad diuinum cultum exp'endū vtenſilibus, itidem conſecratis, ſacrificia offerre licet. Niſi quis ſuper hoc ſpeciali ſit priuilegio munitus, vel ſumma coegerit neceſſitas, vtpote, quia combuſta ſit eccleſia, quo caſu donec illa reſtauretur, in capellis [f] cū ſacrata tabula celebrari poterit.

Cōſtitutis in itinere, licet celebrare ſub dio, et celebrans in priuatis domib. eſt deponendus. h.d.

In itinere quoq; conſtitutis eccleſia non reperta ſub dio [g] ſiue interiorijs, ſi tabula altaris, cęteraque ſacra miniſteria adfuerint, miſſarum ſolēnia celebrari permittendum erit, alioqui ſi quis in oratorijs infra priuatas domos cōſtitutis ſine cōſēſu epī ſacrare auſus fuerit, deponēdus erit. [h]

Ponit cauſas ædificandi nouam eccleſiam, h.d.

Conſtruuntur autem eccleſiæ, vel ob incrementum populi, vel ob commoditatem plebium, vel certæ vniuerſitatis intuitu, aut in paſtoralis dignitatis priuilegium.

Epſ excreſcentibus fidelib. pōt nouā eccleſiam conſtituere, h.d.

Ob incrementum populi tunc noua conſtituēda eſt eccleſia, cum certis in regionibus adeo multitudo [i] fidelium excreuerit, vt illorū cura vnica ſit impar eccleſia.

Ob incrementum populi diuidi poſſunt eccleſię, h.d.

Sicut.n.ea ratione vnus Epatus in duos, Antiſtis accedēte voluntate, diuidi poteſt, ſic ēt Epiſcopus de baptiſmalibus parochialibus eccleſijs rectorum accedente conſenſu facere poteſt, quod cum factū fuerit, illa pars populi, quæ nouis eccleſiis ſupponitᷓ à iure prioris eccleſiæ abſoluet. [k]

a Vt ſunt. No quę dicantur res religioſæ.

De conſtruendis conſecrādis, & reparandis eccleſiis, vel altaribus.

b TEmplū Dei. Eſt igit eccleſiæ nomen æquiuocum. Nunc dicitur congregatio malignātium. Vnde pſal In eccleſiam malignantium non introibo. Nūc fidelium collectio vt hic, & in c. eccleſia, de cō ſec. d. 1. Nunc corpus Chriſti, 1. q. 1. in eccleſia, & 27. q. 2. c. ſed illud Itē prælatura ipſius eccleſiæ cap. quoniam ne præla. vices ſuas Item obuenti nes eccleſiaſticæ, vt e. ſi ubi de hoc no eo. titu. Item mutorū amblius, c. de fabrica, & c. eccl. per conſecr. d. 1.

c Denominatione. Fac. l. ius pluribus, in fi. de iuſti. & iur. l voluit, §. quod ait, ff. de inter actio.

d Sicut ergo 1. q. 1.

e Licet c. tabernaculum, & c miſſarum de conſecr. d. 1. Contra ca. eccleſię, de immun. eccle. vbi celebratur ēt in eccleſia non conſecrata Sol. ibi erat de proximo conſecranda? hic de locis, in quibus nulla ſpes cōſecrationis, facit l. pen. ff. de milit. teſt & l. ligni, ff. de leg. 3. Vel pōt celebrari in baſilica de licētia epi, & non aliter, c. nullus. c. vnicuique. c. cleric. de conſec. d. 1. ſecūdū Ab. in d. c. eccleſię.

f In capellis. i. in oratoriis, nō conſecratis, ut not. in ca concedimus, de conſe. d. 1. in quib. ſine permiſſione epī celebrare non licet, c. vnicuique, & ca. miſſarum, d. 1. Et hęc nomina oratorium, baſilica, & eccleſia, interdum ſunt æquiuoca vt per Ab. in c. ſi de eccle. ædifi. Sed quid opus eſt hac ceſſione? hoc tempore, d. c concedimus, vnde hic ſumitur, capellæ non erant conſecratæ, vt ibi nota.

g Subdiuidi, ſub aperto aere, vt no. in c. concedimus, de conſe. diſt. 1.

h Erit. c. Clericus, de conſect diſt 1.

i Multitudo. 16. q. 1. ca. præcipimus, & c nulli, d 90. Et hoc de conſenſu epī, ſi regio, in qua multitudo fideliū creſcit ſpectat ad aliquem epm, vt in c. multis, 16. q. 1 & no. in d. c. præcipimus, & ca. qm̄ Ioannes, de decī.

K Abſoluetur 16. q. 1. c. pręcipimus, fac. l 1. C. de Metrop. Pery. lib. 11.

In

Plures baptiſmales Eccleſiæ nō debent fieri ſub vna terminatione, & terminationis cōtrouerſia dirimenda eſt iudicio plebium uel ſorte, h. d.

Plures tamē baptiſmales Eccleſias in vna terminatione [a] facere non poterit. Quod ſi de terminatione duarum matricum Eccleſiarum contentio fuerit, plebes [b] vtrarūque diſcernent [c], quod ſi non conuenerint, Dei iudicio [d] controuerſia diſcernetur.

Non eſt periurus Epiſcopus fabricans eccleſiã, licet iurauerit non alienare eccleſiaſt ca, h. d.

Neque quidquam Epiſcopo obſtiterit, quo de rebus Eccleſiæ non alienandis iurauerit, [e] nam, & tali non obſtante iuramento, [f] populo indigenti [g] ſuper baſilicarum inſtitutione ſalubriter prouidere poterit, & debebit. [h]

Ob commoditatem plebium noua Eccleſia ædificari poteſt quæ tamen matrici honorem exhibere debet, h. d.

Plebium commoditas tunc nouam ædificari reſuadet Eccleſiam, cum parochianorum pars adeo diſtat à veteri, vt certis temporibus non ſine magna difficultate, [i] & periculo illam adire, & ibi cougruis temporibus diuinis intereſſe, & ſacramenta percipere poſſint, quo quidem caſu, maximè [k] ſi miniſtro commodè pro ſuſtentatione ſua prouideri poſſit noua quidem erit Èccleſia conſtruenda, ſed à filiali matrici [l] Eccleſiæ, pro facultate loci con-

a In vna terminatione. i. intra eoſdem limites, puta quod iuxta eoſdem terminos ſint, duæ eccleſiæ baptiſmales, in quibus promiſcuè populus baptizari poſſit, fac. 13. q. 2. Vnus enim tantum debet eſſe princeps. 7. q. 1. c. in apib. & c. qm̄, de offi. ordi. arg. contra in l. vni. C. de Metropo. Bery. ubi in eadē puincia ſunt duæ Metropoles ciuitates. Sed dic aut dignitas additur rei, & procedit cōtrarium, aut perſonæ, & procedit, ꝙ hic dr̄. Sed hæc nō vr̄ bona ſolutio cū hic prohibeatur addi dignitas, uel qualitas ēt rei. Vnde poſſes dicere, ꝙ ſicut Imperator ī eadem prouincia facit duas Metropoles, ſic Papa poteſt duas baptiſmales eccleſias facere ſub una terminatione, alias aūt, & nemo pōt facere plures Metropolitanas ciuitates in eadē prouincia. nec plures baptiſmales eccleſias in eadem terminatione.

b Plebes. Quas melius informatę, fac. vt qui max. accuſ. poſ & §. 1. eo. tit. & c. veniens de teſt. in fi. & l. conſenſu. C. de repud.

c Diſcernent. Vel arbitrium, vel per amicabilem compoſitionem, ſuperioris tamē auctoritas eſt neceſſaria c. de cætero, & c. ſtatuimus, de tranſac. & c. per tuas de arbi. alias laicus non poſſet eſſe iudex in ſpiritualibus, & c. decernimus, cum c. ſeq. de iudi. & eſt hic, & in c. plures, 16. q. 1. Vnde ſumitur, arg. ꝙ ſpiritualis cauſa laico poteſt committi, d. 23. §. uerū.

d Iudicio. Ideſt, ſortibus, quibus Dei uoluntas oſtenditur, 25. q. 1. & c. ſors, facit, l. fin. C. com. de legat. & l. ſi quæ cautiones & l. hæredes, §. ſi incerto, ff. famil. erciſ. & §. ſed cum ambo, ff. de iudi. & per Abb. in c. ſi de ſortil. & per Moder. in cap. capitulum, de reſcript.

e Iurauerit De cultus iuri forma ꝑ Ab. in c. 1. eo.

f Iuramento. Quod eſt reſtringendum ad alienationem illicitam, non autem trahendum ad neceſſariam, vt per Doct. in cap. fin. eod. & in cap. ut ſuper, de reb. eccleſ. non alienan. & in cap. extirpandæ, §. quia uero, de præb. Idem eſſet dicendum in alienatione. quæ fieret ad utilitatem eccleſiæ, nam neceſſitas, & vtilitas in hoc æquiparantur, 12 q. 11. ca. ſine exceptione, facit qqod in ſimili not Innoc. & alij in cap. cum omnes, de conſt. Reſtringitur ergo iuramentum ad limites iuris, vt late per Abb. in d. c. ſi. Sed an idē ſit de iurō, ꝙ pręſtatur hodie à prælatis de non alienando Roma. Pont inconſulto? Quidā ꝙ ſic. Commu. cōtra pro quibus eſt illa rō, qđ recipiens tale iuramentum vr̄ ſibi reſeruare conſiliū, vt patet ex forma, & vi verborū Sed aſtrictus ad petendum conſilium ſuper aliqua re, non pōt ēt licite de illa ſe diſponere, cōſilio non petito, c. cum in veteri, de elec. & c. cū olim, de arbi & in c. nouit, de his quę fi. à prælat. & no. in c. ſi pro debilitate, de off. delega. Sed prædicta uera, niſi neceſſitas immineret, uel eſſet modica res ut ꝑ Abb. in d. c. ſi. & in c. olim, de reſt. ſpo. & dicet. infra de reb. eccl. non alien. in §. terrulas.

g Indigenti. Ex qua cauſa indigentiæ poterit conſtitui eccle. etiam in præiudicium alterius facit. c. 3. & c. eo. & 16 q. 7. c. præcipimus, & q. 7. ca. eccle.

h Debebit, Etiam conſtituta dote ſecundum vnū intellectum, c. ſi. eodem, vt ibi per utrumque Abb.

i Difficultate. Difficultas ergo aliquid interdum inducit, ꝙ regulariter prohibetur, fac. c. ad audientiam, inf. eod & diſt. 63. c. cum longe, & d. 93. cap. iſta, cum alleg in d. c. ad audientiam.

K Maximè Hoc ideo dicit, quia ſi immineret periculum animarum, etiam quod à ueteri eccleſia non poſſent miniſtro neceſſaria ſubminiſtrari, nihilominus deberet noua eccleſia conſtrui, ſecundum Hoſt. & dicetur inf. §. quacumque.

l Matrici. Cathedrali, vt per Abb. in cap. ſi. de offic. Archipresbyt. uel baptiſmali, ca. ex tranſmiſſa, vbi not. de reuun. Vel intellige de eccleſia, à qua nouè ſubminiſtrantur neceſſaria? nam hoc uerbum ſumitur ſecundum ſubiectam materiam, vt not. Ab. in c. venerabili, de uerb. ſig.

No-

perens honor [a] exhibendus erit.

Vniuerſitatis intuitu poteſt noua eccleſia ædificari ut puta pro leproſis, h.d.

Vniuerſitatis intuitu noua eccleſia ædificari permittitur, veluti cũ plures [b] ſimul leproſi ſub cõi vita congregati fuerint. Iis.n. quod eccleſia cũ cæmiterio [c], & quod proprio gaudere valeant priuilegio, permittendum erit.

Beneficium non debet torqueri ad iniuriam dantis, h.d.

Cauebunt tamen hi, vt iniurioſi veterib. [d] eccleſijs de iure parochiali nequaquam exiſtant. Nec enim quod eis ob pietatem indulgetur ad aliorum [e] iniuriam flecti conuenit.

Epiſcopo cõceditur pro ſepultura propria eccleſiã ædificare, aut nouum monaſterium cõſtruere. h.d.

Epiſcopo quoque in ſua [f] parochia [g] nouam eccleſiam ædificare permittitur [h], ſed multũ intererit eccleſiam monaſticis informandam regulis conſtruat: an vero ex alia cauſa, & forte pro proprijs erigere velit ſepulturis [i]. Cum primo caſu eandem ex rebus eccleſiæ [k] cui præſidet vſque ad quinquageſimam tantum [l] partem dotare debeat: ſecũdo vero non amplius, quam centeſimam cõferre [m] licebit, ea quoq; adhibita cautela, vt

a Honor. Sed in quo conſiſtet huius honoris exhibitio? Quidam in eo, quod antiquior eccleſia efficitur patrona, & clericum inſtituendum præſentabit io noua, quod ſatis admitti poſſet ſi ſolum in quo ædificata eſt noua eccleſia, eſſet to dñio veteris, licet laicus ædificet proprijs ſumptibus, quia tunc ambo erunt patroni, & ambo præſentabunt ut not. c. ad audientiam eod. & in c. piæ mẽtis 16 q. 7. Secus ſi nihil cõferret, licet noua eccleſia ſit intra ſuos limites. Idẽ putandum, ſi rector conſtruxit capellam vel eccleſiam in ſolo quidẽ alieno, ſed de reditib. eccleſiæ quia ius patronatus adquiritur eccleſiæ non ſibi. & cõſãguineis. Sed non vĩ ꝙ iſte intellectus poſſit accommodari huic literæ ꝑ p illa verba: Pro facultate loci. Ideo expone ꝙ dẽat aliquid ꝑſtari annuatim ĩ ſignũ ſubiectiõis arg. ca ois ai, de ceoſib. moderandum arbitrio epĩ, vel aliter: vt per Ab. in d.c. ad audientiam.

b Plures. Puta decem. 10 q. 3. c. vnio. Vel ẽt plures, dummodo velint eccleſiam dotare; arg. c. nemo de conſe. diſt. 1 & in 12, eo. §. quacumque. Immo vnus leproſus permitteretur, ſi vellet dotare, ſecundum Abb. in c. eod. Sed tunc non diceretur conſtructa eccleſia gratia uniuerſitatis, arg. hic quod tales leproſi faciunt collegium licitum, de quo per Abb in d. cap. 2.

c Cæmiterio arg. quod tales leproſi non debeant cum alijs ſepeliri: quia alias iſta conceſſio non haberet cauſam rationabilem habetur c. ſacris, de ſepult.

d Veteribus. Veteres enim eccleſiæ propter nouas lædi non debent 16 qõ. 1. c. quicumque, modicum tamen damnum reſpectu decimarum ex rationabili cauſa ſuſtinere debet: arg. §. prox. ſupra eo. & c. ad audientiam, infra eod.

e Aliorum. Priuilegium enim eſt ſtricte intelligendum quatenus concernit præiudicium tertij, etiam quod ſit conceſſum cauſa pietatis quod no. fac. 12 qõ. 2. primum, l. nam hac natura. ff. de cond. dict. inde. l. oecauus, C. de emancip li. & l. 2 §. ſi quis a principe, ff. ne quid in loco public. cum alleg. in c. 2. eod.

f In ſua. Secus ergo ſi quis vellet uti hoc priuilegio, extra ſuã diœceſim. Sed quid ſi vellet magnificare eccleſiam in ſua quidem diœceſi conſtitutã ſed exemptam? Reſp. ſm Ant quod permittitur, licet enim non ſit de diœceſi: eſt tñ in diœceſi. c. pe. de off. ord. ſequitur Ab in 3. pe de dot.

g Parochia. Id eſt diæceſi ut in c. p. pen. de dona. vbi Abb. & in c. pen. de rapt.

h Permittit. Sed an hęc permiſſio dẽat intelligi accedente cõſenſu capituli? Et non vĩ hoc neceſſariũ ſeſſi it. n. hoc a iure ſemel conceſſum fuiſſe; arg. l. 1. C. de theſau li. 10. & le. quæ ſub conditione § fi. ff. de cond. inſtit. Et de hoc plene habetur in c. pen. de do. & 12 q. 2. c. bonæ, & in c. paſtoralis. de his q̃ fi. a prę̃l. Ab locis magis cõiter concluditur, ꝙ a principio Epiſcopus nõ põt de nouo cõſtruere monaſteriũ, nec eccleſiã ſecularẽ iã cõſtructam monaſticis regulis informare, ſine conſenſu capituli, & ita procedit 12 qõ 2. cap. ſi Epũs. Sed poſtquam hæc acta ſunt ſine conſenſu capituli. poteſt ſolus hanc donatiõe facere, quando tamen eſt neceſſaria d. c. pen quod declarat hunc §.

i Sepulturis. Põt n. Epũs ſepeliri ẽt extra cathedralem eccleſiam; vt per Abb. in c. pen de donat. Et eſt hic arg. ꝙ impenſa funeralis Epĩ. eſt facienda ſumptibus eccleſiæ, & non de proprio patrimonio, de quo vide per Abb in c. vt præteritæ de elect.

K Rebus eccleſiæ. Vel etiam de rebus mẽſæ ſuę, vt in c. pen. declarat Abb. de donat.

l Quinquageſimam tñ. Sed de quib. rebus datur iſta quinquageſima? Hugo in c. bonæ 12 q. 2. quod de fructibus annuis; Sed cõiter tenetur ꝙ etiã de proprietatibus poſſit dari, immo ſm Ab in c. pen. de donat. hoc eſt cathedrali eccleſiæ expeditius. Sed an aliquod ius retinebit eccleſia cathedralis in iſta quinquageſima vel centeſima? Reſp. ſecundum Goff. directum dñium quod tamen ſecundũ Ioan. And. & Ab. non videtur in re probari.

m Conferre. Scilicet donatione inter viuos. non autem teſtamento ſecundum Archid. in cap. quia Ioannes, 12. q. 5. & Abb. in c. pe. de don. vbi diffuſe de ratione differentiæ.

vnam tantummodo ex his duabus remunerationem eligat.[a]

Quæ ſeruari debent in conſtruenda eccleſia, vel conſecranda, & quod eccleſia indotata conſecrari non debeat, h.d.

Quacunq. tamen ex cã noua exſtruẽda ſit eccleſia, obſeruandũ eſt in primis, vt ciuitatis eps, ſine cuiusaſſenſu id inchoari nõ dẽt,[b] ad locum veniat, in quo crucem[c] ipſe figet, & publice atrium deſignabit, nec illam ante patietur ædificari, aut munus impendet cõſecrationis, quam dotẽ[d] baſilicæ, & obſequiũ ipſius per donationem chartula confirmatã accipiat, quæ ad luminaria, & ad cuſtodiam, & cuſtodum ſtipendia, ſufficere valeat.[e]

Conſtruenti nouam eccleſiam, poteſt nouũ opus nunciari, h.d.

Sed ſi quis dũ noua cõſtruitur eccleſia, aut proprium ius imminui, aut ſibi quoquo modo noceri exiſtimet, noui operis nunciatione[f] conſulere ſibi poterit, poſt quam ſi legitima nõ ſit impetrata remiſſio,[g] quidquid ædificatum fuerit, ſiue illud iure, ſiue iniuria[h] & omnino ædificantiũ impenſis deſtruendũ erit,[i] negotiumq; ipſum, ſecũdum legum, & canonum[k] ſtatuta terminabitur.

Qui præter Epiſcopi conſenſum eccleſiam conſtruit, facit iacturam iuris patronatus, h.d.

Diuersũ ſtatuetur in ea quæ præter Epi cõſenſum cõſtructa fuerit: hæc enim ſi nemini nocet, deſtruenda quidẽ nõ erit[l], ſed ob ſuperioris neglectũ[m] excluſo iure patronatus cũ dotib ſuis[n] Epãlibus iuribus[o] applicabitur.

Eccleſia debet quanto poteſt citius conſecrari.

Baſilica igitur legitime exſtructa non ante ſacris eſt deputanda myſterijs, quam munus conſecrationis acceperit,[p] quod

a Eligat, Vt cap. bonæ, in fi. 12. q. 2.

b Non debet. Facit cap. paſtoralis, de priuil. Si tñ nollet cõſentire, poſſet recurri ad ſuperiorem, arg. c. nullus, de iur. patro. & per Abb cap. 2 eo. in fi. & fac. 1. q. 2. c. placuit, de conſec. diſt. 1. ca. nemo 16. q. vlt. c. piæ. & c. Frigentius c. cum ſicut, de conſer eccle. vel altar. Aut. ut determin. ſit cler. num c. Crucem. Auth. de mona. § illud, & orationes Eps dicet, auth. de eccle. tit. §. ſi quis autẽ uoluerit.

d Dotẽ. Vt ſupra de iur. patro poſt princ. Sed quid ſi dotis conſtitutio fuit omiſſa i fundatione? Rñ dẽt conſtitui in conſecratione. Sed q d ſi, & ĩ cõſecratione fuit omiſſa dotis cõſtitutio? Reſp quidam ꝙ cogẽdus eſt qui cõſecrauit. ſed ſcdm Ab. in c. cũ ſicut, de conſecr. eccle. vel alt. eſt prius ex quaſi cõtractu cõueniendus, & cogendus is, qui cõſecrari fecit, & obligatio tranſibit in hæredes, ut ibi not.

e Valeat. Niſi ex neceſſitate conſtruerẽt, quo caſu poſſet conſtrui ſine dote: ut not. ſupra eo. § plebiũ & hoc caſu inſtitueret in ea ſacerdos, q ſibi uictũ manib. & induſtria, et eleemoſynis q̃reret: arg. c. clericus uictũ, diſt. 91. & tenet Abb. in ca. ad audientiam. 1. eo.

f Nunciatione, c. 1. & 2. de nou ope. nunc.

g Remiſſio. Vel niſi notorium ſit de non iure nunciantis, ut per Ab. in c. 1. de nou. oper nunc. & hæc remiſſio quandoque fit expreſſe quandoque tacite puta morte nunciantis: vt ff. de nou. oper. nunc. l. non ſolum, § ſciendum. Sed quid ſi denunciator non vult remittere nunciationem? Reſp. ut not. in c. 2. de nou. oper. nunc.

h Iniuria, leg. 2. & l. prætor. §. ait prætor. ff. de nou. ope nunc. & c. 1. ubi not. de nou. oper. nunc. Et eſt ſimile in excommunicatione, quæ ſemper tenet, ſiue iuſta ſit, ſiue iniuſta, 11. c. 1. q. 3.

i Deſtruendum erit. Sed immo contra: nam attẽtata poſt appellationem extraiudicialem non veniunt irritanda, niſi ſint cõtua ipſam appellationẽ, & niſi prius iuſtificetur appellatio c. cũ nobis, & ꝙ ibi not de ele. & in ca. bonæ, de appell. in 6. Ergo cũ nunciatio ſit hmõi, deberet expectari ſi finis denũciationis añ q̃ deueniri deberet ad deſtructionẽ. So. Ab. ĩ c. 1. de nou. oper nunc. Quod ſpeciale eſt hic ĩ hac nunciatione ob rixas euitandas, & q a tractat de modico p̃iudicio: nã intra tres menſes nunciãs ꝓbare dẽt d̃ iure ſuo. l. j. C. de nou. oper. nunc & ob neglectũ iudicis, q̃ rõnes nõ militãt in appellatione extraiudiciali.

k Legum, & canonũ. Nota duo ex hac litera. Primum, ꝙ in cã eccleſiaſtica poſſumus leges ſæculares allegare: & ꝙ põt vtriuſq iuris diſpoſitio allegari. De ho late hr in c. 1. de no. ope. nunc. & in ca. cũ eccleſia S. Mariæ de conſt.

l Nõ erit. Et hoc ꝓbat Ab. multis iurib. in c. 1. in fi. de nou. ope. nun. quidquid ibi dicat gl. & vr text. in c. cum olim. 2. de priuil.

m Neglectũ. Accipe actiue, i. quia neglexit, & fac. c. cum olim. 2. vbi Abb. de priu.

n Dotibus ſuis. Quas non poterunt ædificatores retrocedere, & ad ipſorum utilitatem conuertere ſecundum Ab. in c. cum olim, de priu.

o Iuribus. Nõ ut Eps diſponat ad utilitatem propriam, ſed ſicut de alijs eccleſijs: quia habebit ipſe collationem, & alia iura Epãlia. 10. q. 1. c. regenda.

p Acceperit. Niſi tñ Epiſcopus permiſerit, ca. miſſarum, de conſecr. diſt. 1. ne ſit contra id quod habetur infra, de immu. eccle. §. ſed & conuiuia in fi.

Citius

ne qua diuino cultui afferatur mora, quanto poterit citius [a] conficiendum erit.

Eccleſia conſecranda eſt ab Epo. qui prius baptizauit incolas regionis, ubi conſtructa eſt. h.d.

Et ſi dubitetur, à quo dedicanda ſit, illud exquiri oportebit, cuius ciuitatis epiſcopus antequam fundaretur incolas baptizauerit [b] & ad cuius conſignationem ſub annua deuotione concurrerint [c], atque is etiam ad conſecrationem vocandus erit.

Eccleſia ſemel conſecrata non debet amplius conſecrari. h.d.

Eccleſiæ autem, vel altari ſemel Deo conſecratis, non debet iterum conſecratio adhiberi, quia velut infans à ſacerdote ritè baptizatus nõ debet iterũ baptizari [d], ita nec locus ſemel Deo dicatus, iterum cõſecrari.

Non dicitur iteratum quod ſemel factum ignoratur, h.d.

Plane ſi de eccleſiarum, vel altarium conſecratione dubitetur, nec de ea, aut ſcriptura [e] appareat, aut teſtes [f] exiſtãt, ſine vlla dubitatione erunt cõſecranda. Nec talis trepidatio iterationem facit, quia iteratum dici nõ põt, quod ſemel eſſe factum ignoratur. [g]

Eccleſia polluta debet reconciliari. h.d.

Sed ſi eccleſia [h], aut ab igne exuſta [i], aut fuſione ſanguinis [k]

a Citius. c. ſi de conſect. eccle. uel alta.

b Baptizauerit. Quod officium pertinet ad Epm alio non apparente, fac. c. 2. de relig. dom. Et nota, quod per exercitium vnius iuris, ſeu articuli comprehenſi ſub vniuerſo, infertur ad poſſeſſionem iuris vniuerſalis. Sed contra videtur. ca. auditis, & c. olim in pręſcr. Vbi exercena certa iura Epiſcopalia ſolum præſcribit in illis, quæ exercuit, fac. nec per Bald. in l. 1. §. ſi quis. ff de itine. actuque priua. fac. cum contingat, de decim. & capit. cum conſuetudinis, cum ibi not. de conſuet. Solu. ex mente Inn. & Abba. ꝙ hoc ꝙ dr̃ hic, procedit, vbi per ius cõmune non fundatͣ intentio alterius: quia tunc per poſſeſſionẽ unius articuli probatͣ poſſeſſio uniuerſalis? quia non apparebat quod hic loc⁹ eſſet alterius. Sed ſi alius aduerſarius hẽret fundatã intentionem in iure cõi, quia eſſet clarum, quod eſſet poſſeſſum ab alio ius aliqđ in ſua diœceſi, tunc procedunt contraria, & ad hoc vide Inn. in ca. cum dilectus, de capel. monach.

c Concurreret. Id eſt chriſmati fuerint. Et ſic nota quod Epiſcopus quolibet anno debet tenere chriſma. vt per Abb. in c. 1. de relig. domi. Sed an iſta duo copulatiuè requiruntur ad hoc, vt id quod hic dicitur, habeat locum an ſufficiat alterum? Reſpon. alterum ſufficit, ſecundum Inn. & Abb in d. c. 1. licet quidam contra. Quid ſi nullus Epiſcoporum exercuit aliquam iuriſdictionem? Reſpond. ſuperior ipſorum litem dirimeret, & cui voluerit id ius concedere poterit. vel etiam pro ſe retinere ſecũdum Hoſt. & Ab. in d. c. 1. arã. c. q̃m de decim.

d Baptizari, diſt. 68. c. ſicut. & 32. quæſtio. 7. capit. quemadmodum, & de conſecrat. diſt. 1. cap. eccleſijs.

e Scriptura. Argu. quod id, quod ſcriptura, vel teſtib. probari non poteſt pro infecto haberi debet. l. ſi maior. C. com. diuid.

f Teſtes. Sed an ſufficiat vnus teſtis? Reſpon. ſic, velut, & in baptiſmo ca. paruulus de conſecr. diſtin. 4. Niſi eſſet vnus in contradictorio, vt not. in capit. ſolemnitates, de conſec. diſt. 1. etiam, ꝙ eſſet teſtes de audien. Item ſufficeret liber eccleſiæ. Vel lapis inciſus, 24. q. 2. c. ſane 2. vbi not. & not. in d. cap ſolemnitates, & per Abb. in c. propoſuiſti, de conſecrat. eccl. uel alta.

g Ignoratur. Sic ca. ſolemnitates, de conſecra. d. 1. vnde ſumitur, & in c. 2. de Bapt. argu. contra clericum, qui non recordatur, verũ dixerit aliquam horam, quod debeat illã dicere de nouo in dubio, fac. l. in lege, ff de contrah. emp.

h Sed ſi &c. Not. in hoc §. caſus, in quibus eccleſia debet reconſecrari, vel reconciliari. & de materia in cap. eccleſiæ, de conſecr. diſtin. 1. & not. in ca. propoſuiſti, de conſecr. eccleſ. vel alta. Et in hoc differt res inanimata, ab aĩata quę nunquam reconſecratur, ut per Abb. in c. 2. eo vbi de ratione diuerſitatis.

i Exuſta. Pro maiori parte, alias ſecus, vt not. in cap. eccleſiis, de conſecra. diſtin. 1. quod intellige, ut p Ab. in ca. propoſuiſti, de conſecr. eccleſ. vel altar.

K Sanguinis. Humani, & iniurioſi, fac. cap. tuarum in princ. de priuileg. Vnde ſi ibi ſãguis humanus caſu effundatur, puta, quod quis minorationem faciat, vel ſi occidatur carnis, eccleſia nõ eſt reconcilianda, vt nota in c. vni. de conſe. eccle. vel altar in 6. & per Ab. in c. propoſuiſti, eo. tit. Sed quid ſi vulneratus extra eccleſiam in eccleſiam fugiens ſanguinem ibi ſpargat? Reſp. non eſt reconcilianda, vt not. in d. c. 1. ſecus econtra. Quid ſi homo occidatur in tecto, puta ſagitta, ſecundum Hugo. non eſt facienda reconciliatio; quia id uidetur factum extra eccleſiam. Eadem ratione, ſi in cella, vel ſpelunca fuerit facta effuſio. Sed quid ſi ſanctus ibi occidatur? Videtur eccleſia ſanctificata nõ polluta. Dic quod eſt reconcilianda, licet non lauanda, ut not. in d. c. 1. Quod ſi fuerit commiſſum homicidium ſine ſanguinis emiſſione, puta quia fuit quis ſuſpenſus? Reſp. adhuc debet reconciliari, vt c. propoſuiſti de conſecr. eccle. vel alta. & not. in c. 1. eo. in 6. vbi de hoc late. Item intellige, ſi homicidium fuit violentum; ſecus ſi caſuale. Abb. in d. c. propoſuiſti. Et intellige, quod hic dicitur non habere locum in modica ſãguinis effuſione, quod ſuadet verbum effuſio, ſecundum Abb. in dicto c. propoſuiſti.

N 4 Semi-

ſeminis [a], vel excōicati humatione [b] polluta fuerit, ẽt ſi ſemel antea conſecrata appareat: nihilominus diligẽtiſſimè expurgata iterato cōſecranda [d], vel reconciliāda [e] erit.

Propter detrimentũ altaris ipſum altare, non eccleſia eſt iterum conſecranda, h.d.

De eo dubitari [f] contigit, ſi altare motũ [g] fuerit, aut lapis ſuperpoſitus, qui ſigillum [h] continet confractus [i], aut diminutus, an eccleſia debeat iterum conſecrari. Et reſpōſum eſt, ob id eccleſiæ non eſſe conſecrationem iterandam: ſed ipſum ſolum altare denuo conſecrandum [k].

Quibuſcũq; dieb. pōt eccleſia conſecrari ſed ſolũ ab Ep̄o quia ea quæ ſunt iuriſdictionis, poſſũt demãdari inferiorib. ſecus quæ ſunt ordinis, h.d.

Conſici aũt poterit eccleſiarũ, altariumq; conſecratio quibuſcunq; dieb. [l] tam dominicis, quam priuatis, ſed non à quocunque, licet. n. aqua per Ep̄m benedicta per alium Epiſcopum, qui aquæ benedictionem non impenderit, eccleſia reconciliari poſſit: idẽ tamen per ſacerdotes ſimplices fieri non poterit, quia ea quidem quæ iuriſdictionis [m] ſunt, etiam inferioribus Epiſcopus demãdare poteſt: ſed quæ ordinis [n] ſunt, inferioris gradus clericis committere nō poteſt. [o]

Non debet cōſecrari eccleſia, vbi ſepulta ſunt corpora infideliũ, niſi ſeruata forma iuris. h. d.

Illud etiā animaduertere conſecrantem oportebit, ne baſilicam, in qua infideliũ ſepulta sũt cadauera, sāctificet [p]. Sed ſi conſe-

a Seminis. Humani, non canum. Et quidam hoc intellig nt, de ſemine fornicario: ſecus ſi vir cognoſceret vxorem, quod tamen à pluribus non probatur, vt no. in c. 1. de conſec. eccl vel alta in 6.

b Humatione, cap. conſuluiſti, de conſecr. eccl. vel alta. vbi Abb addit alium caſum, videlicet ſi eccleſia fuiſſet cōſecrata ab eo, qui eſſet notorie excommunicatus.

c Polluta. Immo eccleſia nō poteſt pollui, c. veſtra, de cohabitat. mul & cleric. Solu. verum eſt, ꝙ eccleſia non pōt peccare, non poteſt ẽt pollui à peccatis hominũ, ſed iſta reconciliatio fit ad terrorem vt homines īde intelligant, quod ex facto atroci etiam ſancta polluantur ita vt inducantur ad cogitandum quantum ſit elaborandum pro expiatione proprij peccati. Vnde infertur per Doct. ꝙ vbi iſta fierent occultè nō eſt opus reconciliatione, fac. no. in d. vnico eo. in 6. vbi etiam an polluto cœmiterio ſit polluta eccleſia, & contra.

d Conſecranda. Referas ad caſum totalis exuſtionis vel ꝓ maxima parte, vel deſtructionis, nā his tribus caſibus Eccleſia reconſecrat. Abb. in c. propoſuiſti.

e Reconcilianda. Differunt autem hæc, reconſecrare, & conciliare, licet interdum confundantur, vt not. in c. ſi motum de conſecr. diſt 1. & hoc verbum referas ad omnes alios caſus, exceptis tribus de quibus in notula proxima ſuperiori.

f Dubitari, c. 1. c. quod in dubiis, c. ligneis, eo.

g Motum. Ita quod formam primam amiſerit, vt not. in c. ſi motum, de conſecr. diſt. 1.

h Sigillum. Quod ſit lapis iſte per Ab. in c. 1. eod.

i Cōfractus. Enormiter: ſecus ſi fuerit paſſus modicam rupturam, vt per Abb. in c. ligneis, eo

K Conſecrandum. Imo ẽt eccleſia tota, ea ſi motum, de conſecr. d. 1. Reſp. ibi, verbum cōſecraretur exponendum eſt, i. reconcilietur. Sed hæc expoſitio non tollit ex toto contrarium. Vnde potes dicere quod hodie non ſtamus illi textui per c. 1. eo. quod videtur illum corrigere, vel dic, vt in d. c. 2. & de hoc vide per Abb. in cap. propoſuiſti, eod. vbi plene proſequitur omnes caſus.

l Quibuſcunque diebus, C. 2. eo immo irregulariter contra. 21. q. 2. c. deuotis, & c. 1 de temp. ordi. & ſupra comm tam ma. cō. quam minor §. igitur. Reſp. hic ſumus in conſecratione rei inanimatæ, quæ eſt minus digna, in contrariis in conſecratione rei animatæ, quæ eſt magis digna, & magis ſirma, vt per Abb in d. c. 2.

m Iuriſdictionis. Puta iudicare, cognoſcere, inſtituere, cōferre, excommunicare, ea. tranſmiſſam, ubi nota de elect. & in cap. pen. eod fac quod not in c. peruenit, diſt 95.

n Ordinis. Puta clericus ordinare, virgines conſecrare, chriſma cōficere, & huiuſmodi, quæ miniſterium conſecrationis deſiderāt. Vnde fac. regulam generalem quod ea, quæ ſunt alicuius ordinis nō poſſunt delegari non habenti illum ordinem, vnde Papa non poſſet dare poteſtatẽ nō ſacerdoti conficiẽdi corpus Chriſti no. in c. peruenit d 95. & per Ab. in ca. n. de cle. ægro. & in c. pen. eo. Sed an archiepiſcopus, qui nondum eſt conſecratus, ſed ſolum confirmatus, poſſit ſuffraganeorum conſecrationẽ alteri demandare, & non videtur, cum id per ſe nō poſſet, ſi vellet facere, dic per Abb. & Doc. in c. ſuffraganeis, de electio.

o Non poteſt. Ratio diuerſitatis not in cap. pen. eod.

p Sanctificet cap placuit, cum pluribus ſequen. de conſecrat. diſtinct. 1. huius conſtitutionis ratio eſt quia infideles, viui ab eccleſia repelluntur, 21. diſtinct capitu. cleros, & diſtinct. 25. capit. perlectis, ergo & mortui, quia quibus viuentibus Eccleſia non communicat, mortuis communicare non poteſt 24. quæſtio 2. capitu. primo. Sed quid dicemus de muliere prægnante mortua? quidam quod ſepelietur in Eccleſia: quia fœtus eſt pars

yentris

ventris,l.1.§.1. ff. de uent. inſp. Conſueuit tamen aperiri,& fœtus extrahi,& ſeorſum ſepeliri, fac.c. ſacris,de ſepul. & not.in c.eccl 1.de conſe.d.1.

a Euulſis. Auctoritate principis, vel Epi tantum, l.oſſa,ff de relig.fa.de conſec d.1.corpora.

portio,modo tertia appellatur, vt hic, & d.ca.priſcis,modo quarta,vt 12 q.2.c uobis, & ca.Vulteranæ,& c.quatuor,& c.cognouimus.Sed hodie prælati,neque tertiã,neque quartam ſoluunt, nec forte aliã portionem de cõſuetudine, quæ cõſuetudo valet ſm Inno. in c ſi.de his,quæ fi. à ma. par. c. & ſm Abb in c.1 eo Vbi ẽt dicit ꝙ ſi aliter prouideri nõ põt, tenẽtur parochiani ex quo ibi percipiunt diuina, arg.c.ſi Epiſcopus, de off.ord.in 6.

crationi apta videbitur, euulſis [a] inde corporibus,& raſis [b] parietibus, & tignis,conſecrari poterit.

Feſta dedicationũ eccleſiarũ dẽnt celebrari. h.d.

Solemnitates quoque dedicationũ ipſarũ eccleſiarum per ſingulos annos erunt celebrandæ [c],ipſo Domino exemplũ dante,qui dum ad feſtũ dedicationis templi celebrandũ, cum reliquis populis acceſſit, omnibus idem faciendi formam tribuit.[d]

Reparatio eccleſiæ pertinet ad poſſeſſorẽ beneficii. & epiſcopus dẽt de ſuo tertio cõtribuere. h.d.

Hæc de ædificãdis,& conſecrandis eccleſiis vel altarib.delibaſſe ſufficiat:nã ſi reparandæ ſint,vel emendãdæ, id oneris procul dubio ad eum, qui eccleſiaſticũ poſſidet beneficiũ [e],pertinebit [f]. Sed & epiſcopus tertiam partem [g] ſibi obtingentem impendere debebit. Nunc de eccleſiarum vnionibus paucis diſpiciamus.

DE VNIONIBVS ECCLESIARVM. TIT. XIX.

Quid ſit vnio? hoc dicit.

VNio [h] nihil aliud eſt, quam duarum pluriumue eccleſiarum facta connexio,dicta ab vniendo ex eo,ꝙ plures eccleſiæ in vnum coniungantur.

Vnio aut eſt perpetua, aut temporalis, h.d.

Vnionũ aũt duæ ſunt ſpẽs,aut.n.perpetuæ sũt,aut tẽporales. Perpetuæ sũt,quæ fiũt,vt ſine præfinitione tẽporis perdurẽ. Tẽporales ſunt, quæ ad certũ tp̃s, puta ad alicuius

b Raſis.i.dealbatis.Nã mutata forma, mutatur ſubſtantia rei,l.Iulia.§.ſed etſi quis, ff. ad exhib.

c Celebrandæ,c. ſolẽnitates,de cõſec.d.1.ſ.I ipſis eccleſiis dedicatis, ꝙ ſeruatur in hac ciuitate noſtra Peruſiua, in qua die quíndecima Mẽſis Iulii celebratur dedicatio eccleſiæ cathedralis Hieroſolymitanæ quæ & cuius capitulum occupata Hieruſalẽ ab infidelib. fuit tranſlatum in noſtrã ciuitatem in eccleſiã S. Lucæ.ut extant publica monumenta in dicta eccleſia,& meminit Bart. in l. 1.ff. ad munici. Et cũ hæc ſcriberẽ erat feſtum dictæ dedicationis.

d Tribuit. Nam eius operatio noſtra eſt inſtructio 1.q.1.cap. Deus.

e Beneficium. Et ſic non ſolum rector parochialis eccleſiæ,de quo in c. de his,eo.& 16. q. 1. c. ſi monach. Sed ẽt minores beneficiati in ipſa eccleſia. fa.c.1 vbi Abb. eo. & c.ſi de his quæ fin. a ma. par.c. & intellige deductis reditib. pro neceſſitatibus beneficiati,d.c de his.

f Pertinebit. Niſi conſuetudo aliter diſponeret ut puta: quia tũc ſfunderet onus.fabricæ in populũ, vt eſt Mediolani ar c.ad Apoſtolicam,de ſimo. Vel niſi aliqua diſpoſitio ſpecialis, & localis aliter ordinaret,prout uidemus hodiẽ in multis locis,imò communiter eccleſiæ habent prouentus diſtinctos pro fabrica,ut per Abb.in c 1 eo. Et no. quod ſi quis de proprio patrimonio,& non de fructibus benefic j reficeret eccleſiam poſſet repetere, & teſtari de erogatis.Abb. in c. cum pro cauſa de proc.

g Tertiam partem.10 q 5. c.priſcis,cũ ſeq & hæc

DE VNIONIbus eccleſiarum.

VNio. In iure, vel apud Docto. antiquos non repetitur definitio, ſeu deſcriptio vnionis. Primus omnium Cacialupus eam deſcripſit in ſuo tractatu de vnionib. ſed ſua deſcriptio lõgior eſt quam §. quod Callimachus,ualde inconuenit. Aliã ponũt Moderni Galli in praxi bñficiaria ſub tit. de unionibus,quæ cum nõ multum diſtet ab ea, quæ hic ponitur, eſt.n. hæc breuior aliquanto,& ſimplicior,inde mutuari poteris quæ ad huius declarationẽ ſunt neceſſaria,& communiter hæc uerificatur ꝙ Iuriſtis videtur ſufficẽre, §. ſeruitus inſt. de ſtat homi. & tenent Doc. in rub. de iud in antiq.

i Duæ ſunt ſpecies.Hæc diuiſio licet explicite nõ ponatur in iure proculdubio tamen eſt ex mente iurium, ut apparet ex cap. 1. ne ſede uacan. aliq. Inno.ibi.Ne plus fauiſſe perſonæ,quam eccleſiæ, & in ca.quoniam Abb.de off delega.& de tali diuiſione uide per Petrum de Peruſ. in ſuo tract de unionibus,& per Rebuff in ſua praxi in tract de unionib.eccleſiarũ,& Pariſ conſi 5 uol 4.Et quomodo cognoſcatur, an unio ſit perpetua, uel temporalis, & qualis in dubio eſſe præſumatur, uide per Petrum in d.loco,fac.no. per Abb.in c.cum inter,de elect.

Vita a

a Vitam Imo vnlo ad vitam vĩ perpetua.leg.2.ff. pro ſocio. Solu.verum hoc reſpectu perſonæ, non actus,qui geritur,& quo ad quid, non ſimpliciter, vnite de exceſ.prę̨la. & inter alia eſt, quod hic dř quod ad ſolum Papam ſpectat vnire, vel diuidere Ep̃atus,fac.16.q.1.præcipimus.& cap.temporis.

vitam[a] inſtituuntur.

Cauſæ uniẽdi,ſunt neceſſitas,& vtilitas.h d.

Velut ergo ex cauſa vna Eccleſia,vel Epiſcopatus in plures diuidi permittitur [b], ſic ẽt reb. ſuadentibus plures Eccleſiæ in vnã coniungi poſſunt,[c]Cauſæ[d] vero vnionũ sũt, aut vrgens neceſſitas, aut euidens vtilitas. Neceſſitatis,veluti cum duæ Eccleſiæ adeo ſunt pauperes,vt impoſſibile ſit earũ, prouentus ad victum duorũ ſacerdotũ ſufficere [e];aut ſi altera hoſtium immanitate deſolata ſit. Vtilitas, vt cũ locorũ opportunitas id expoſcit, vel temporis qualitas[f]: puta quia in loco nunc Chriſtianorũ dicatur imminutus numerus,aut quia ob fructuũ tenuitatem nõ perinde idonei ſacerdotes ad beneficiũ procurandũ inueniantur[g]. His igitur caſib. ne quid detrimenti diuinus cultus,& animarũ cura patiatur,debent plura beneficia,vel Eccleſię in unum coniungi.

Sicut vnire Epiſcopatus pertinet ad Romanũ Pontificem,ſic minores Eccleſias ad Epiſcopũ,cui ſubſunt,inferiores uero non poſſunt vnire. h d.

Non tamen omnib. paſſim quibuſcunq; Eccleſias vniendi poteſtas indiſtincte permittit̃,ſed certis dũtaxat ſeruatis regulis. Et quidẽ ſicut unire Ep̃s,atque poteſtati alieni ſubiicere ad ſummũ [h]Pontificem pertinere noſcuntur:ſic ad Epiſcopũ ſpectat Eccleſiarũ ſuæ diæceſis vnio atque ſubiectio. Ab Epiſcopis itaque inferiores[i] vniendi poteſtate minime ſibi vendicare poterũt. Ideo que ſi Prior vel Abbas monaſteriũ ſubiecerit, vel vnierit, Epiſcopi conſenſu minime requiſito, qđ inconſulto præſul fecerit, non ſubſiſtet,nec ſubiectionem,vel vnionẽ Metropolitani[k] conſenſus,vel cõfirmatio ſubſtinebit,cũ is in diæceſi ſui ſuffraganei abſque ipſius aſſenſu non debeat aliquid cõtra conſtitutiones canonicas attentare [l].

Epiſcopus vnire poteſt Eccleſiam alteri vel de defenſoribus. h d.

Vic. adeo aũt Ep̃o in propria diæceſi facultas vniendi cõpetit,vt ſi per eundem cõ

fac not per Abba. In c.continebatur de his, quæ ſi.a p̃lat ſine cõſenſ.capituli.

b Permittitur,c. ad audientiã. 2 de Eccl.ædif & ſup. eo. tit.§ plebium, & 16 q.1.c multis & c.præcipimus

c Poſſunt Cũ cõtrariorum ſit eadem diſciplina,ut ſup. de iur. perſo. & ibi no.

d Cauſæ, concor. cap expoſuiſti,de pręb c.2. de relig. domib & 16.q.1. & temporis,& 25. q.ult.cap.fi.& per Hoſt in ſumm.de relig domi. verſi. cui ſubeſt. & iſta duo frequenter diſpenſationẽ inducunt, vt 1 q 7.cap. tali.& 10 qu.3.ca. vnio.de ætate, & quali.c.eam te, & no in d.c.expoſuiſti.

e Sufficere.c.expoſuiſti, de præben. & c.2.ne ſede uacãte & ſuper hoc vide proiſionem nouiſſime :actam per Concilũ Tridentin. ſeſſ 24 ca. 13.

f Qualitas, capi & quantitas, & c poſt quam,16 q 1.

g Inueniantur, fac.10 q.3 ca. vnio & cle.1.§.ad hæc de ſta.monach.& quando dicatur eccleſia pauper, vide not.in c clerie. 21.qu.2.fac.not.in auth.præterea, C. vnde uir,& ux.

h Ad ſummum Pont.Nota, quod multa ſedes Apoſtoli a ita ſibi reſeruauit. vt ab aliis impune præſumi non poſſint ut plene habetur in capitulo, ſicut

i Inferioris.c.ſicut vnire, de exceſ p̃l. niſi tamen inferiores ius vniendi præſcripſiſſet,hoc .n.cum ſit iuriſdictionis,& præſcriptibile, ad not.in cle. ne in agro, §. ad hęc, de ſtat.monac. & clem.2. de reb.ecclẽ.non ali. Idem ſi iſte inferior hẽret poteſtatem in loco quaſi Epiſcopalem

k Metropolitani. Sed an legatus de latere poſſit vnire? Solu.licet magna ſit dubitatio, cõiter tamen tenetur,quod poſſit.vt per Abb.in c.ſicut vnire, de exce.prælat.& in ca.fin.de confir vtil. vel inutil. vbi Moderni deducũt eſſe commun opin.& tradunt Cacialupus, & Petrus de Peruſin.in ſuis tractatibus.

l Attentare. Arg. q Archiepiſcopus non eſt iudex ordinarius totius prouinciæ ſolum eſt enim ſuffraganeorum, non autem ſubditorum, capi.paſtoralis, de offic. ordi. niſi in caſibus ibi no. fac. 9 q.3 c.1.& cap.2. et cap archiepiſcopus, cum ſeq et c. Romana de offic. ordi.et no.in cap. ſicut unire, de exceſ. prælat. Item habes hic, quod Epiſcopi in ſuis diœceſib poſſunt vnire eccleſias ſibi ſubiectas,quod eſt & per Concilium Tridentinũ confirmatum, vt in ſeſſio 21 cap.5. Eſt tamen differentia in eo: quia Papa poteſt vnire ſine

Digitized by Google

ſine cauſa,& ſine conſenſu capituli,vel cuiuſcunque,ſecus Epiſcopi, fac. c. paſtoralis,de donat. & cle.fi.de re.eccl.non alie. Item Papa unit ad tempus.Abb in c cum inter R.de elect.

in gl.4 de conſue.& in c. fi.de transla. in gl. pen. Sed contra vr c.paſtoralis,in prin de offic. deleg. & l quæ de tota.ff.de rei uend Sol.ut no.in d. cle. fi poſt Hoſt.in gl.ſuper uerbo defenſor.

ſentiēt capitulo[a], Eccleſia Eccleſiæ dignitati,uel præbēdæ uniatur, aut religioſo loco donetur,ex eo qđ Rector ipſius ad hoc uocatus[b], vel ſi vacabat[c] defenſor[d] ei ſup hoc datus nō extitit,nequaquā īpugnari ualeat.

Epiſcopus non poteſt Eccleſiam vnire propriæ menſæ,h.d.

Aliud tamen obtinet, ſi quis Eccleſiā mēſæ[e] ſuæ, vel capitulo uniendā duxerit:id .n. etſi capituli cōſenſus acceſſerit,& loci conſuetudo ſuffragetur, irritum penitus erit,cū unientium utilitas[f] probabilem nō rectæ factæ vnionis ſuſpicionem ingerat.

In unione faciēda requiritur cōſenſus non ſolū capituli,ſed etiam eorum qui lædi poſſent.h.d.

Nec ſolum capituli vnientis Epiſcopi in unione conſenſus exigitur, ſe etiam illorum,qui ex vnione lædi poſſent[g]. Vnde ſi aut collegiata,aut patronata, aut alicuius ſuffraganei Eccleſia ſit vnienda collegii patroni & ſuffraganei aſſenſum interuenire oportebit.

Quis ſit unionis effectus.h.d.

Secuta vero unione canonica, ſtatim is, cuius eccleſia alia per unionem eſt applicata,eandē in unitam nanciſcitur poteſtatē, & ius qđ in eā olim habebat,cui ab initio præfuit,ſtatimque vnitæ Eccleſiæ eadē priuilegia competūt, quæ principali Eccleſiæ competere comperiuntur.[h]

Per unionem non preiudicatur iuris Epiſcopalibus h.d.

Sed quæri poterit, ſi per Apoſtolicū Ecclaſia in certa diæceſi conſtituta,puta in Peruſina,Eccleſiæ alterius diæceſis, veluti Tiphernatis unita fuerit,an Eccleſia punionē altericōnexa, p hoc a iuriſdictione præſulis Peruſini cenſeatur exēpta,& Tiphernati ſubiecta? Et reſponſum eſt a iuriſdictione prioris Epi unitā Eccleſiā non eximi, cum Rō.Pontifex in huiuſmodi unionib. ſingulis epiſcopis iura ſua īuiolata ſeruari uelit.[i]

a Conſentire capitulo. Quod non requiritur in vnione facienda a Papa,ut eſt no. in § px ī fi. Et hoc caſu nō ſufficeret conſilium petere; ſed exigit conſenſus ſpecific⁹,ut no. in cle fi de reb.eccl.non alie,qdqd Hoſ dixerit.adeo, vt non reputetur pſ. riptibile q prelatus in caſu licito alienet ſine cō ſenſu capituli, ut nota in d.cle.fi.

b Vocatus.Ratio quia non uocatus non pudicatur,c. conſultationibus de donat.& no.in cle.ſi de reb. eccl. non alien.& de rectore loquitur,nō de prelato cui eccleſia ſubeſſet.

c Vacabat.Sed cōtra uř,c.1. ne ſede uac. Sol. illud in Epālib.ſedib. hic in inferiorib vel illud ibi ſtatuit Papa,ne argueretr de ſubita mutatione,ut no.in cle.fi. de reb. eccl non alien. Alias ēt motuo altero Epō vnitur Epātus,ult. 16 q 1.c.& tpis.

d Defenſor.videbatur contrariū, quia ſi res eccleſiȩ vacantis ex cā dignitati donētur, oportet defenſorē dari,ca.dudum de reb eccl.non alie. in 6.Eſt ergo hoc de caſib. in quib. minus prohibet, ubi maius permittitur. Poteſt enim eccleſia uacans dari ſine defenſore, ut hic, & clemen. fin. de reb. eccle.non alien Sed poſſeſſio, uel res eccleſiaſtica non, vt in d. c. dudum. Simile in cap. nemo deincepr, de elect.in 6.& quod not. in capit. cum dilectus,

e Menſæ ſuæ.Nec.n.debet Epš poſſe auctoritate in facto proprio, ſicut nec æconomus 10 q 2.c. hic vlus,in fi.nec tut. l.1 & l. pupillus, ff de auctor tuto. nec prælatus,c.fi. de inſtit. Sed quæ bona dicentur de menſa Epiſcopi, uel capituli? Reſpō quæ ipſorum proprio & libero uſui deſeruiunt, vt per Abb.in c.ut ſuper de reb. eccl. non alien.

f Vtilitas. Nota quod utilitas noſtra inducit præſumptionem contra nos.

g Lædi poſſent. Qui ſint iſti ultra eos, qui hic enumerantur,vide latiſſime per Cacialupum. in ſuo tractatu de unionib. in 5.art. facit cap. rationis,& c.monaſterium,16.qu. 1.

h Comperiuntur Tractatur hic de effectu unionis, & qa contingit illam fieri uariis modis,ut per Ab. in ca ne ſede uac. aliquid innouetur. Id quod hic generaliter dicitur, uarias etiam declarationes recipit, & quia breuiter tractari non poteſt,ſed multas chartas exigeret non eſt hic ponendum. Vide per Abba.in c. 2. de reli. dom.& per Cacia lup in ſuo trac.in 8.ar.& per But in c.eam te,de ætat. & qual.

i Velit capi. cum olim, de conſuet. ca. ex tuarum,de auct.& uſu.pal.c.licet de offic.ord.l. 2. §.ſi quis a principe,ff.ne quid in loco pub quia ſi unicuique

Epi-

Vnio diſſoluitur temporis lapſu, & cauſſa ceſſatione, & ab his qui habent ius uniendi.

Diſſoluetur aũt vnio, ſi tpalis ſit tẽporis lapſu [a]: quod ſi ſit perpetua, ceſſantib. [b] eiſdẽ cauſis, ex quib. facta fuerit, ab ijs itidem diſſolui poterit, quorũ conſenſu, & auctoritate olim fuerit inſtituta: nihil eſt ẽt tam rõni conſonũ, quam vt is deſtruendi hẽat poteſtatẽ, cui conſtruẽdi facultas cõceditur.[c]

Licet vacans eccleſia poſſit uniri, unio tamen eccleſiarum vacantium diſſolui non poteſt. h. d.

Illud inter inſtituendam, & diſſoluendã vnionem intereſt, quod licet ẽt vacans eccleſia alteri poſſit vniri[d], ſi tamen eccleſias per vnionem connexas vacare contigerit, vnio interim vacantium eccleſiarum diſſolui minime poterit.[e]

DE IMMVNITATE[f] *eccleſiarum & ſubiectione. Tit. xx.*

Immunitas in hoc titulo large aſſumitur, & quid ſit immunitas, h. d.

Immunitas eſt à muneribus [g], indulta exemptio [h]. Sed hoc loco immunitatẽ large accipimus pro quolibet eccleſiarum fauore, indulgentia, rigoris remiſſione & priuilegio.

Triplex eſt ſpecies immunitatis eccleſiarum, localis perſonalis, & realis & quod immunitas localis eſt, per quam profana in eccleſiis, & non conſecratis, uel oratorijs exerceri prohibentur

Eſt aũt eccleſiarũ immunitas triplex[i] localis, pſonalis, & realis. Localis ĩmunitas eſt, q̃ ſacris ipſis domibus, aut aliquib. ſacrarũ

Epiſcoporum ſua iuriſdictio non ſeruaretur, eccleſiaſticus ordo conturbaretur, 11. qõ 1. peruenit. & cap. inter dilectos, de dona. Sed quæritur an eccleſ. vnita collectanda ſit in diœceſi ubi ſita eſt, an in diœceſi eccleſiæ, cui eſt unita. Reſp. ut per Doct. in cap. 1. de immu. eccleſ. in 6. Item ſi immineat alienatio rei eccleſiæ vnitæ, quis Epiſcoporum auctorizabitur ĩ alienatione? Reſpo. ut per Inn. in cap. paſtoralis, de priuileg. & per Archid. in capi. In venditionibus 18. q. 4. & per Bart in l. j C. de ſum. Trinita. & fid. catholica. Verum autem patronua principalis eccleſiæ efficiatur patronus vnitæ? habetur per Speculatorem in ti. de iur. patro. in fin. & per Abbat. in c. a. de religio. domibus. unde ſumitur. Sed omnes hæ, & ſimiles difficultates ceſſabunt in poſterum in unionib. faciendis, ſi quidem Cõci. Trid. seſſ. 14 in decretis reformat. onũ, ca. 9 ſtatuit, quod eccl. ſia uni[9] diœceſis eccleſiæ alterius diœceſis vniri non poſſit licet non tollat præcedentes iis actas uniones.

a Temporis lapſu. Vnde ſi fuerit facta ad uitam alicuius diſſoluetur illo mortuo.

b Ceſſantib. Facit clem. ne in agro, §. ſed hę, de ſta. mon. Vnde bello ceſſante in frequentia populi, ob quam fuit facta unio, ceſſabit etiam ipſa unio, capitul 1. de relig. domi. c fin de parochia c 1 de verb. ſign. in 6. facit l 1. in prin. C de cad. tol. & 25 q 6 ſi c. vltimo uer. ſed obijcitur. Idem quando vnio reſultaret in præiudiciũ eccleſiæ, & tunc arg. c 2 ne ſe. de vac. Sed an iſtis cauſis ceſſantibus vnio diſſoluatur ipſo iure. Quidã quod ſic, ut Archid in capitul. unico. 10. qõ. 3. Alij contra, quod immo ſolum præſtat iuſtam cauſam diſſolutionis ut per Zenzel in clem. ſin. de rebus eccl. non alien quod magis placet Et de hac materia plura per Caccialup. qui tractat de unio articulo nono, & per Modernos Gallos, in ſua prax iudiciaria in cap. de vnionis reuocatione, poſt Petrum de Peruſio in ſuo tract.

c Conceditur, l. is poteſt, ff de acquir. hæredit & l nihil tam naturale, ff. de re. iu. Petere autẽ diſſolutionem is poterit impedire, id eſt, is cuius intereſt, ut ſupra, §. nec ſolum, & c 1. ne ſe de uoc.

d Vniri. Vt ſup eo. § in em. & cl. ſi de reb eccl non alie.

e Poterit. Hoc intellige iuxta c. l. ne ſed. vac. cũ his, quę ibi traduntur, & no. quod non ſemper eadem eſt doctrina contrariorum.

DE IMMVNITATE Eccleſiarum & ſubiectione.

f DE immunitate, & c. Dictum eſt ſupra de pluribus pertinentibus ad eccl. & cum ipſas contingat in pluribus priuilegiari, & immunes reddi, mento uidendum erit etiam de immunitate ipſarum.

g A muneri b. Multiplicem habet ſignificationem verbum munus, l. munus, & l. inter donum, ff. de ver. ſig. & inter alia q̃ que capitur p officio, quandoque pro onere, & ita capitur hic, ut per Abb. in rub eo. Vnde eccleſis dicitur habere immunitatem, ſcilicet a muneribus & officijs ſæcularibus.

h Exemptio. Dicitur n immunitas quaſi emunitas, ideſt, extra munis. vel munera, ut Hoſt. in ſum. eo. ver. & unde dicatur.

i Triplex. Licet hæc diuiſio explicite non reperiatur in iure neq clare ponatur ẽt per Doctores cõmode tamen totam materiam complectitur. Sed quomodo vna ſpecies ab alia ſecernetur Reſp. õ inſpicienda erunt verba, argu l. a. §. totties, ff de dam. infect. ſed tamen ſecundum Bart in ca quanto, de translat. magis erit attendenda natura materiæ, quam verborum, ait quod not. idem in c. i eod. tit. & Bart. in l. pen. ff de ſeru. & leg. & quod no. in c. cum veniſſent, de iuſt.

Oratio-

ædium intuitu cōcedit. Cū.n.eccleſia,ſcđm Euagelicā veritatē, domus eſſe debeat orōnis.[a] merito a ꝓfanis vſib. eſſe cōuenit alienā

Proceſſus facti, & ſententia late in eccleſiis, vel cemiteriis ſunt nulli. h.d.

Seculares[b] igit iudices cauſas, ꝓcipue ubi đ ſāguinis agitur effuſione,& đ pæna corporali tractat, ī eccleſiis, uel earū cæmiteris agere ſub anathematis īterminatione ꝓhibētur. Abſurdum eſt.n.ibi iudiciū ſanguinis exerceri, vbi eſt tutela[c] conſtituta refugii.

Summatus eſt in præcedenti. h.d.

Proceſſus[d] quoq; quos ibi legitima cōtempta ꝓhibitione,& ſpreta ultione diuina faciendos duxerint, ac ſpecialiter prolatæ ſententiæ, omni firmitatis robore carebunt.

Concilia publica, nundina, & negotia ſecularia, non debent tractari in eccleſiis. h.d.

Publicæ quoq. quarūlibet ſocietatum, & vniuerſitatū conciones concilia[e], nūdinarū aliorumq. ſæcularium tractationes negotiorū [f] confabulationes, & profana colloquia [g] ab his penitus amoueri debent.

Conuiuia non debēt fieri in eccleſiis, niſi ex neceſſitate, & quod dicitur de eccleſiis, intelligitur etiam de non conſecratis, & oratoriis. h.d.

Sed & cōuiuia & hoſpicia licet illa deſpicere non oporteat[h], in ſacris tamen domibus celebrari, vel exerceri a laicis non poterunt,[i] nec etiam a clericis niſi forte tranſeuntes ob hoſpitiorum neceſſitatem illic

a Orationis. Facit c.cum eccleſia. eod. & d.42.ca. per ſimoniam,& quod ibi no.& c.decet §. nullus. eod.in 6.

b Seculares. Secus ergo quo ad iudicem eccleſiaſticum, ipſe enim licite iudicium exercet in eccleſia c. præceptum 2.q.2. & cap.quia frōte vbi traditur, de app. immo. & gl.& Ab. in c. eccleſia eo tenent iudiciū eccleſiaſticū de honeſtate exercēdum in eccleſia & nō alibi, ut propter loci reuerentiā caueāt hoīes a periuriis, & mendaciis, licet poſſit & in aliis locis, puta in palatio epiſcopali, dicto capitu. qua fronte. Sed quid, ſi uni patri uellēt utrique eſt eccleſiæ ingreſſus interdictus. Quidā quod nihilominus poſſunt intra ſe, quia interdictum non extenditur ad hunc caſum. Alii, quod iudicium debet exerceri extra eccleſiam. Sed hæc non placet Abb. quia non uidetur conueniēs, quod ob delictum partium debeat mutari loc⁹ iudicii. Tene ergo quod actor dēt facere ſe abſolui. alias non debet audiri. ſecus in reo qui venit neceſſitatus arg.c.intelleximus, de iud.

c Tutela facit hoc pro conſuetudine ruſticorū, qui tempore hoſtilitatis habent refugium ad eccleſias cum bonis ſuis & ibi fortificantur. Facit optimē argum de perſonis ad locum, c.2 eo. Item quod hic habetur, facit ad quæſt. an eccleſiæ debeant incaſtellari? Quod ad alicuius offenſionem fieri nō poteſt, 10 q. 1.c.factorum, in fin. ſecus ad defenſionem Chriſtianorum, & bonorum uirorum, vt per Abb.in c. eccleſi. eo. Et facit quod legitur in Ioſepho de bello Iudaico, vbi legitur q᷑ templum Hieroſolymitanum erat minutiſſimū.

d Proceſſus. Quid de contractibus initis, & celebratis in eccleſia? Dic, quod licet fieri non debeant, facti tamen tenet: nam cum hic ſimus in pænalibus, non erit facienda extenſio, ut not. in cap.1.in 6. Ex quo nota, quod diſpoſitio odioſa conceptu ſuper quaſi contractu, non extenditur ad purum,& ſimplicem cōtractum, ſecundū Abb. in cap. qua fronte, de appel nam in iudicio quaſi contrahimus l. 3. de pecul. Idem dic econtra. vt per Abb. in c. cum eccleſia eod. poſt Bar. in l. more, ff. de aequi. hære. fac. not. in l. apud Iulia. ff. ex quibus cauſa in poſs eat. Sed iſta oīa ꝓcedūt quotieſcumq. contractus, & actus explicarētur per viā uolūtariæ iuriſdictionis, quia tunc bene ualent, licet fieri non debeant niſi cōcernāt pietatē puta quia ſit dandus tutor, ſit contrahendū matrimonium, nec ob cap. decre. eo. in 6. quia loquit̄ in ſtrepitu iudiciorum, ꝓut & in hac littera, & tenet Bart. in le. actus C. đ feriis. Sed ſi explicarēt per uiā contētioſæ iuriſdictionis, non ualeret, ēt ſi concerneret pietatem, debet.n. iudex ꝓcedere in tribunali ſuo, non ī eccleſia aliter lex annullat indiſtincte quoſcumq; actus, ut per Ab. in d.c. cum eccleſia, ſi tamen proceſſus fieret in domo eccleſiæ, ualeret, ſecundum Abbas in capitulo primo eo. ubi late de materia.

e Concilia. Not. contra cōſuetudinem populorum Italiæ, qui faciunt parlamenta in eccleſiis.

f Negotium. Nam dominus negotiatores eiecit de templo, & menſas numulariorum euertit 1. quæſt. 1. capit. ex multis, & diſtinct. 88. capitulo eiiciens.

g Colloquia. Vnde male uidentur facere cuculati qui publicant cōcluſiones de rebus profanis & eas in propriis eccleſiis diſputāt, & facit decretum Concilii Tride. de obſeruandis, & euitandis in celebratio miſſæ ſeſſ. 22.

h Non oporteat. Diſti. 42. per totam.

i Non potuerunt. Cap. 1. eod. cap. nulli cum ſeq. diſtinct. 42. Niſi quis reſeruaſſet ſibi hoſpitium annuum in eccleſia aliqua pro recognitione ſuorum beneficiorum. Idem in patrono, iuxta ea, quę poſt Innoc. & Ioann. Andr. tradit Abbas in d. capitu. 3.

Refician-

reſiciant [a], quod & in oratorijs [b] obſeruari conuenit, vt nomini opera iugiter impenſa concordet [c] & ne vbi peccatorum eſt venia poſtulāda, ibi peccādi occaſio [d]. Idē ſtatuit, & de eccleſia [e], in qua diuina myſteria celebrantur [f], licet adhuc conſecrata non fuerit [g], quia cū obſequijs diuina ſit dedicata, nullius temerarijs auſib. eſt profananda [h].

Qui inuitum abſtrahit a ſacris locis, excommunicatur, & quaſi ſacrilegus punitur. h.d.

Sacrorū locorū intuitu illis conceditur immunitas, qui ab ipſam eccleſiam confugiunt [i]: nam ſi eos, qui ad ſtatuam Principis ſe proripiunt, ab omni violentia leges ſæculares [k] vindicant, quanto magis conuenit ad templū Domini cōfugientes loci ſancti reuerentia, & auctoritate defendi. Quicūque igitur inde hominē [l] reluctantē reclamantemq. violenter abſtraxerit [m], tam alijs pęnis pro ſacrilegio, quod admiſit, quā eccleſiaſticæ ſubiacebit excommunicationi.

Nō pōt quis inuitus abſtrahi a domo epiſcopi, vel ab eccleſia circuitu, intra triginta paſſus.

Nec ab atriis tantū eccleſiæ quemquam inuitū abſtrahere non licebit, verum etiam nec a domo Epiſcopi, & ab eccleſiæ circuitu intra triginta paſſus [n] ad oſtiū, quòd ſpacium eccleſiæ reuerentia defendi ſacri. Canones voluerunt [o].

Liber homo non debet ab eccleſia uiolenter abſtrahi, niſi impetrata vita, & membrorum incolumitate, h.d.

Hæc tn̄ ſecuritas nō oīb. æque, & indiſtīcte ſolet īdulgeri, ſed ſtatus hr̄ rō. & cāu q̄b. q̄s fugiendū ad eccleſiā duxerit. Si liber igitur

a Reficiantur. Diſt. 42. cap nulli & ſic poſſunt clerici cauſa neceſſitatis comedere in tabernis, d. 42. cap. clerici, & capit clerici, de vit. & honeſt cleric. Sed vtrum ad prandium inuitatus, & non perductus agere poſſit, & qua actione contra inuitantē? Et ſi viator acceptauerit, & propterea itinerari illo die intermiſerit, videtur dari poſſe actionem de dolo ad intereſſe, ſecundum Ioan. Andr. licet aliàs ex nuda promiſſione non agatur. vide per Ab. ĩ rub prooem. Decret verſi. ſecundo quęritur de cauſa efficienti, & per Docto. in c. fin. de renunc. facit leg. ſed hæc actio. ff. ſi quis cautio.

b In oratorijs. Cap. pe ea ſi d. 42.

c Concordet. Id eſt, vt nomen ſit rei cobſequens.

d Occaſio. Facit cap immunitatem eo. & c. 2. eod. in 6. qualiter, & quando, de accuſat. & aut. vtili. ma. & auiæ, §. quia uero ita, & l. meminerint, C. vnde vi.

e De eccleſia Nota qđ appellatione eccleſiæ: venit etiam non conſecrata. c. fin de cō ſecr. eccle. vel alta. & not. in cap. 2. de rel. domi.

f Celebrantur. Vnde ſi in baſilica nondum eſſent celebrata diuina nō gauderet priuilegijs immunitatis: vt not in capit. eccleſiæ, eod. per litteram ibi. quæ eſt ēr hic, in qua, &c. Communiter contra per rationem, quæ ibi, & hic redditur, quæ dictum ampliat. l. cum pater. §. dulciſſimis. ff de leg. 2 & verbum celebrantur, exponitur celebrari poſſunt facit l. Iulianus, ff & Cod. ad Mac. Ab late in c. eccleſiæ, eod.

g Non fuerit. Sed quomodo celebratur in ea ſi non eſt conſecrata? Reſp. vt no ſup. de conſtituen. conſecr & rep. eccl. in prin.

h Profananda. Domino. n. conſecratum non debet redire ad humanos vſus, c. mancipia, de rerum pernut.

i Confugiunt. Diſt. 87. cap. eos, 17. quæſt. 4. capit. reum.

K Seculares leges. Vt C. de his qui ad ſtat. cōfug. per tot. & §. fin de his qui ſunt, ſui vel ali. iu.

l Hominem. Sed an hoc locum habeat & in Iudæo? quidam admittunt. ſi modo abſque ſimulatione aſſerat ſe velle fieri Chriſtianum, per l. 1. C. de his, q ad eccl. confug. qđ tamen non admittit gl in d. l. 1. etiā ſi eſſet ſimulatio, & reſpondet ad l. 1. quatenus ponderat ſimulationem. Pro quo facit qđ dici ſolet de auth. caſſa. & irrita. Co. de ſacroſan eccleſ. quatenꝰ meminit de Italia, & quod not Abb. in cap. ſi. de iniur. poſt prin. quam ſecundam opin. ſequitur Ab. in capit. inter alia eo. ea potiſſimum, ratione quod illa præſumptio ſimulationis de qua in d l. 1. eſt præſumptio iuris & de iure, nec admittit ꝓbationem in contrarium, iuxta not. in ca ferrum. diſt. 50. faci. no. in cap. vni. de obli. ad ratiocin reddend. & in ca is qui fidem de ſponſ.

m Abſtraxerit. Concor 18. q̄. 4. capit. definiuit, & capi. frater, & cap. ſicut, & cap. conſtituimus, & capit ſi quis contumax. & per tot & de materia plene per Abb. in capi. inter alia, eod.

n Triginta paſſus, 17. quæſtio. ſeptima, capitul. quiſquis inueatus.

o Voluerunt. Sed quis interim prouidebit de expenſis his qui ſeminibus eccleſiæ, & priuilegijs tuentur. Reſpondeo, eccleſia l. præſenti, in fi. C. de his qui ad eccl. confugiunt, & cuſtos carceris prouidet captiuis, l. ut iudices, C. de epiſ aud Sed an eccleſia poſtea ſumptus recuperabit? videtur quod ſic, niſi confugiēs ſit pauper, quia tunc eccleſia, etiā non confugientem teneretur alere 12. q. 2. c aurum habet eccleſia.

Quantum-

a Quantumuis. Hanc generalitatem intellige, vt intra.4.ſeq.

b Puniendi erunt. Sed quęnam erit iſta legitima punitio? quadã, ꝙ pecuniatia, vel omnis alia præter, eã q̃ eſt corporis afflictiua; puta, torturã exiliũ

tñ a Theologis non recipitur. fac. cap. illud de cle. excom. miniſtr. &c quando quis de conſe. diſt. 4. & facilitas veniç incentiuum tribuit peccandi. 24. q. 1. cap eſt. iniuſta. in cap. vt clericorum de vita & honeſtat cleric.

quis ſit, quantũuis [a] grauia perpetrauerit, nõ eſt violenter ab eccleſia extrahẽdus, nec inde ad mortem damnari debet, ſed eccleſiarũ rectores vitam, & membra debent fugientibus obtinere, aliis etiã pœnis de eo, quod inique egerint puniendi erunt [b].

Publici latrones, & qui in ſacris locis immunitatis ſpe ducti delinquunt, priuilegijs ſacrorum locorum non gaudent. h.d.

Hoc ãt de publicis latronibus [c], vel nocturnis agrorum populatorib. [d], viarumq; obſeſſorib. intelligi non oportet. Hi. n. ſm̃ canonicas ſanctiones nulla impunitate pſtita, & violenter, et aggreſionis adhibitis inſidijs ab eccleſia extrahi poterunt [e].

In eo in quo quis deliquit puniri debet. h.d.

Idẽ & de his ſtatuẽdũ erit, qui impunitatẽ ſuorũ exceſſuum obtinere ſperãtes [f], homicidia, & mutilationes membrorum [g] in ipſis eccleſijs [h], vel ipſarum cæmiterijs committere nõ verentur, quæ niſi per eccleſiã crederẽt ſe defendi nullo pacto cõmiſſuri [i] fuerãt tales. n. cũ in eo, in quo qs delinquit [k], puniri debeat & fruſtra [l] legis innocet auxiliũ, qui in ipſam legem cõmittit immunitatis priuilegio, quo ſe fecerunt indignos, [m] minime gaudebunt.

ꝙ ſenuit gloſſ. in c. interalia, eod. & videtur communiter ſequi Doctor. dicentes, qd̃ cum iſto numquam poſtea poterit criminaliter agi, vel accuſatio inſtitui, etiam proceſſu temporis. Sed hoc non placet? Abbas in dict. capitul. inter alia defendenti etiam criminaliter proced. poſſe circumſcripta pœna corporis afflictiua, vbi ponit, & de modo, & ordine executionis.

c Latronibus. Quales ſunt Piratæ, vel hi, qui publice ſtãt in vijs, vel habentes caſtrum, vel arcem qui ſpoliant tranſeuntes, & aufugiũt ad loca munita.

d Populatoribus. Ideſt, qui fructus & vineas de nocte vaſtant. vt no. in l. 1. C. quando lic. vni cuique ſine iudi. ſe vtendi. Vel ſecundum Inno qui ſegetes. deſtruunt. dũ in illis ſe. & rapta de nocte abſcundunt.

e Poterunt. Immo videtur, ꝙ non ſolum qui hic enumerantũr non debeant gaudere hoc priuilegio, verum. n. etiam adulteri. raptores virginum, homicid 6. quod ſi delinquentes, Auth de mand. prin. Quidã quod aliud iure ciuili, aliud iure canonico, & ſic ſecundum hos corrigitur d. Aut. Ancha. dicit non recedendum a dicta aut Pro cuius opi. eſt quod quoties conſtitutio loquitur in materia iuris communis. & aliquos caſus excipit, nõ per hoc firmat regulam in non enumeratis contra ius commune antiquum immo in caſibus exceptus ſuppletur a iure communi, ca. ad audientiã de cle. non reſid. cum ibi not. & faciunt, q̃ notantur per Legiſtas, in l. ſerui ff. de vſucap fac. c. quoniam frequenter. in prin. & ibi not. vt lic. non conteſt. Non recedas a prima opi. quam late defendit Ab. in c. inter alia. eo. vbi & quare hi caſus magis, quam alij fuerunt excepti.

f Sperantes. Spe enim veniæ peccantes fortius delinquunt, quam alij. Vnde dicit ſcriptura. Maledictus homo. qui peccat in ſpe. Vnde vulnerũt alii qui hoc eſſe peccatum in ſpiritum ſanctum, quod

g Membrorum. Nũquid quod hic dicitur locũ habeat etiã in alijs delictis minorib⁹ his, quæ hic enumerantũ? Et vĩ ꝙ non, cũ & ĩ his rationes hic allegatæ militen Et in contrariũ fac. q a ſumus hic ĩ odioſis, ſcilicet ĩ adimendo beneficio ordinario iuris communis, Dic vt per Ab. in c. ſi eod.

h Eccleſiis. Amplia hoc tribus modis. Primo, ꝙ ſit idẽ in delinquẽte extra eccleſiã; ſed in loco pp̃e eccleſiã animo cõfugiẽdi ad eccleſiã alias non cõmiſſurus: vt ꝑ Hoſtien. ĩ ſum. eo §. in quantũ verſi ſi vero maleficiũ commiſerit & ꝑ Domi. in ca. decet. eod in 6. Secundo in eo, qui vi abſtrahit ex ſtentẽ in loco immuni. & extra offendi, vt per Ab. eo. c. ſi in ſi. tertio ſi exiſtens in loco immuni, percutiat exiſtentem extra. puta ſagitta. vel miſſilibus, vel lapidibus, vt ꝑ Ab. in d. c ſi. vbi & quid in mandante.

i Commiſſuri. Quid ſi non commiſit eo animo ut defenderetur immunitate loci? Reſpond. idem erit ſecundum Hoſtien & Abba in cap. ſi. eod. Et quia contra delinquentem eſt præſumptio iuris, & de iure, & quia rationes, quæ ponuntur hic; & in dicto cap. fin. militant etiam iſto caſu: & licet vna ceſſaret videlicet propoſitum delinquentis, tamen non ceſſant aliæ, fac. §. affinitatis. Inſtitui. de nupt. & cap quia fruſtra, de vſuris & capit. cum olim, de offic. deleg. Facit, quia qui fuerunt ſtulti in culpa, fient ſapientes in pœna. diſtinct. 38. capitulea.

K Deliquit. Fac. c. litteras. de temp. ord. & c. paſtoralis. de iur patron.

l Fruſtra. cap quia fruſtra. de vſu & de ſenten. excom. ca. in audientia. l. auxilium ff. de minor.

m Indignos. Fac. 17. q. 4. c. frater. & c ex epiſcopus. & ſeq. ca. gratum de poſtul. prela. & habetur plene in c. cum acceſſiſſent de conſtitu. etiam in ca cum illorum de ſent. excom.

ſuramen-

Dñs præſtito iuramẽto de impunitate, poteſt ſeruũ, ſuum, ẽt inuitum, ab eccleſia abducere. h. d.

Qđ ſi ſeruus ſit q̃ ad eccleſiã confugerit, poſtq̃ de impunitate dñs clericis iuramentũ[a] pſteterit, ad ſeruitiũ dñi ſui redire cõpelletur[b]: alio q̃ ſi redire nolit, a dominio occupari[c] poterit: famuli enim, q̃ dños metuũt ſi ad eccleſię ſepta cõfugerint, ĩtercesſionẽ dẽnt q̃rere, non latebras: nec quenq̃ religionis reuerẽtia ꝓprio iure fraudari cõuenit.

Clerici, & monachi deſeruientes eccleſia ſunt exempti a muneribus perſonalibus. h. d.

Perſonalis immunitas eſt q̃ pſonis eccleſiaſticis indulgetur. Cũ. n. in clericorũ miniſterio cõſtituti, nõniſi altari, & ſacrificiis deſeruire debeãt[d], rectiſſime cõſtitutũ eſt, vt Deo dicati ab oĩb pſonalib. muneribus reddãtur immunes. Perſonalia autẽ munera sũt q̃ cũ corporis labore, & animi ſolicitudine, ac vigilãtia principaliter ſuſtinen[e]. Generaliter igit̃ Epiſcopi, & pſbyteri, diaconi, ſubdiaconi, monachi,[f] immunitate omnis tutelę[g], & curę ipſo iure[h] gaudebũt.

Miſerabilium perſonarũ tutelam debent clerici ſuſcipere. h. d.

Viduarũ autẽ, & orphanorũ curã ſuſcipere nõ ſolum nõ prohibentur clerici[i], ſed

a Iuramentum: intellige, quando non eſt tanta ſæuitia domini, quin ſuo ſacramento poſſit credi vt not. in c. de benedictio. 32. q. 1. fac. cap. literas, & ca. ex tranſmiſſa. de reſti. ſpol. & ſup. de diuort. § præſtanda.

b Compelletur. cap. fine eo e meſuentes & cap. id conſtituimus 17. quæ. 4. Quid dicemus de eo qui de carcere fuit dimiſſus, vt iret ad miſſam cum iuramento de redeundo, & fuit ad eccleſiã, & non vult redire, an teneatur redire, vel Poſſit extrahi. inuitus de eccleſia? Reſpon ſi iniuſte detinebatur, vel a nõ habente poteſtatem, non tenet̃ redire, clem paſtoralis. de re iudi. in verbo per violentiam quod intelligit Abba. in d. capitulo fin. quando ſub eſt timor mortis. ſecus ſi iuſte: Peccat enim tunc fugiendi de carcere Bart. in l. relegati. ff. de pænis. debet tamen ſibi ido hec caueri: quod nõ patietur mortem vel membri mutilationem, etiam ꝙ iurauerit redire, quod no.

c Occupari. Auctoritate propria, arg. contra in l. 3. C. de his, qui ad eccleſ. confug. & extat, ff. quod met. cauſa & c. definiunt, in fi 17 q 4

d Debeant F c. ne cle vel monach. per tot.

e Munera ſunt. Hæc ſunt verba text. in l. 1. §. perſonalia ff. de mun. & honor. Aliter tamen deſcribũtur munera perſonalia in l. fi. ff eod. tit. videlicet perſonalia munera ſunt, quæ animi prouiſione, & corporalis laboris intentione ſine aliquo gerentis detrimento pertractantur, exempla ponuntur in d. l 1. & l. fin. Et horum perſonalium eſt triplex ſpecies, quædam habent honorem annexum: quædam vtilitatem, ſed non honorem, quæ dicuntur ſordida, quãquam nec honorem, nec vtilitatẽ de quibus plene per Abb. in c. non minus uerſi. veniam s. nunc eo.

f Monachi. Et cum ſecundum cõme. opi perſonæ hic enumeratæ poſſint eſſe tutores legitimi ſi velint licet non cogantur ut dicetur proxime de monacho. ſunt qui hoc non admittant. ut Archi. in capit peruenit, diſtin 71. & Bal in l generaliter C. de Epiſc. & cler. tum, qua mortuus eſt mundo tum quia, ſi male gereret, non eſſet cautum pupillo. Idẽ dicit glo. de Epõ. in d. l. generaliter. & tangit glo in cap fi. d. 86. per. § Deo amabiles. auth. de ſan. Epi. licet ſubdat, ꝙ illa aut. ſit hodie correcta.

g Omnis tutelæ. Scilicet datiuę, teſtamentariæ, & legitimę. 10. quæ. 1 cap. generaliter, & cap. fi diſtinct. 78 Sed contra capitu. fin. diſtin. 76. Sed commu. quod tales perſonę poſſunt legitimam tutelam ſuſcipere, ſed nõ coguntur & ita not. in d ca. fin & in capi. generaliter. 16 qu. 1, & p Abb. in ca. ex parte. 3. de ſepul. Sed hæc com. Solu. habet duplicem difficultatem Prima eſt, q a videntur poſſe cogi. ad legitimam per d fin. ibi? Ad tutelas, & curationes in' ex: vſabiles attrahunt. ponderando vltima duo verba, ex contrario d. opin. vř contra generalitatem d. cap generaliter. iuncta l. iam hoc iure. ff. de vulg & pupil cum ibi traditis l Forte intra, que dicunt, qđ tales perſonæ poſſunt aut debent tutelam ſuſcipere, intelligi debent large, & impropriæ pro quadam protectione, nõ procura, & tutela ſpecifica, & ornata minorũ, non pupillorum, ad hoc ponderari poteſt c. a. diſt. 78. quatenus meminit viduarum, in quas non cadit tutela. & cura proprie, & vnum determinab le, & ca. q̃ ſequitur immediate, & quod licet clerici aduocare prohibeantur tamen pro uiduis, & orphanis non ſolum nõ prohibentur ſed debent, & gratis vt per Ab. in c. 1. ne cle. vel. monach & § ponu. laudi, vbi etiam no. inf de procurat

h Ipſo iure Adde q̃ non eſt neceſſarium, ꝙ ad ſe excuſandum compareant. ſecundum Bald. in l. generaliter C de Ep ſ & cler. in oppoſitione. Et ſi q s daret clericum t itorem in ſuo teſtamento in curreret pœnam c. fi. diſt. 86 quia non poſſet pro eius anima fieri aliqua oblatio, vel oratio, quod eſt valde ſeuerum & notabile

i Clerici Scilicet in ſacris conſtituti nam conſtituti in minoribus poſſunt eſſe tutores. & curatores, etiam teſtamentariis, etiam quod nõ ſubſit cauſa aliqua ſpecialis pietatis, Sed quis dabit tales in minoribus conſtitutos tutores? Non Epi-

ſcopus,

etiam iubentur, cum ipſis cupiditatis[a] negotia non pietatis interdicantur.

Ad murorum cuſtodiam etiam clerici tenentur tempore neceſſitatis, h.d.

Excipitur etiam ab his muneribus[b] murorum cuſtodia[c], a qua ſi magna immineat neceſſitas, neminem excuſari conſtitutum eſt, vt cunctis vigilantibus melius valeat ciuitas cuſtodiri.

Perſonæ eccleſiaſticæ non poſſunt a ſæcularibus poteſtatibus collectari, h.d.

Realis immunitas[d] eſt per quã res eccleſiaſticæ cenſu, vel collectis poteſtatũ ſæculariũ liberæ redduntur. Siquidẽ tam profanis legibus[e] quam ſacris canonib. ſub excommunicationis[f], & interdicti[g] pœna conſtitutum eſt, ne quis eorũ, qui iuriſdictionem temporalẽ obtinent, poſſit tributa collectas, ſeu quaſcũque[h] exactiones, ſub quouis titulo, vel colore imponere eccleſijs, vel perſonis eccleſiaſticis, pro domibus, prædijs, vel quibuſcunque poſſeſſionib legitimè adquiſitis, etiam ſi ipſæ eccleſiæ, vel perſonæ, vel res ſint intra illorũ territorium conſtitutæ.

Ob magnam neceſſitatem, vel utilitatem conſulto pontifice poſſunt clerici ſine tamen coactione laicis ſubuenire, h.d.

Si tãta tñ ſit in republica neceſſitas aut vtilitas[i], vt epiſcopus cũ clero ſuo laicorũ non ſuppetentib. facultatibus, communes[k] vtilitates per ſubſidia eccleſiaſtica ſubleuãdo ducant, Romano prius conſulto Pontifice, omni penitus ceſſante coactione, poterunt aliquid in commune conferre, & laici humiliter, ac deuote cum gratiarum actione ſuſcipere.

ſcopus, quia pupillus non eſt ſibi ſubiectus, le. neque, ff. de tut. & cura da. ab his. Non poteſt, quia clericus futurum tutor non eſt ſibi ſubiectus. Non vterque, quia cum ſint iuriſdictionibus ſeparatis & ſingularibus, iungi nõ poſſunt, l. 1. C. qui num. intell. Vide per Bald. in l. generaliter, C. de epi. & cler.

a Cupiditatis. Concord. cap. 1. diſt. 88. & cap. fi. diſtinct. 86 intelligitur autẽ ſemper id fieri cauſa cupiditatis, niſi neceſſitas probetur arg. 12. q. 1. ca. 1. & no. in cap. 2. diſt. 88. quod no. etiam quod hic dicitur de viduis intellige đ minoribus: aut intellige de tutela & cura improprie, vt in prox. §. fuit notatum.

b Muneribus. Scilicet perſonalibus.

c Murorum cuſtodia. Quilibet enim tenetur patriam defendere facit capit. omni timore, & capi ſi nulla 23 qõ 8. & propter hoc excuſatur pater occidens filium, & contra. l. minime vbi traditur, ff. de religioſis, & ſumpti fune. Sed contra eſt cap. reprehenſibile, 23. q 8. Solut quod hic dicitur, & in cap. eod unde hæc litera ſumitur, procedit tẽpore magnæ neceſſitatis, ut hic exprimitur contrarium regulariter, facit lex nullus, C. de curſ publ lib. 12 & c pe. de homic.

d Immunitas. Verificantur quæ in hoc §. dicuntur ex cap. in quailibet, & ex capit ſecundum, 22. q. 8. & cap. non minus, & cap. aduerſus, eod & capit. clericis, & c. quamquam. eo in 6. & clem. vnic. eod. in quibus iuribus diffuſiſſime Pontifices d ... ſunt hanc materiam, & nouiſſime uel cõfirmauit uel adduxit Concilium Trident. ſeſſ. 25 capit 20. & trahitur hęc immunitas etiam ad bona patrimonialia clericorum. ſecundum multos habetur de hoc in capit. ſi diligenti, de præſcript. & in capitu. eccleſia ſanctæ Marię, de conſtitu. aliquid in cap. ſi clericus, de foro comp.

e Legibus. Lege ſancimus, Cod. de ſacroſanct. eccleſ.

f Excommunicationis. Scilicet contra particulares, & ſingulares perſonas, hoc tamen præcedente monitione, iuxta ea, quæ tradit Ab. in c. non minus, eo.

g Interdicti. Cõtra vniuerſitates, quę excommunicati nõ poſſunt, capi Romana, §. in vniuerſitatem de ſent. excommu. in 6. & cap. quamquam. de cenſ. in 6.

h Quotcunque. Iſtam generalitatem reſtringe. & intellige, ut non comprehẽdat onera perpetua & annexa; vt quia forte onus faciẽdi, uel ſoluendĩ certum quid, & niſi forte prædiũ eſſet feudale: nã ratione feudi eccleſia ſubijcitur laico, cap Solitæ, cum ibi not de maio. & obediẽ. ut per Abb in ca. 1. de cenſi in fin. & in cap. fin. de vita & hone. cle. & nota in cap. at tributum 23 queſtio. 8. & de materia late per Abbat. in capit non minus, eod.

i Vtilitas. Nota neceſſitatem & utilitatem æquiparari, conc. cap. non minus. & c. aduerſus, eod.

K Communes. Ideſt; alicuius vniuerſitatis, etiam laicorum tantũ ſecundum quoſdam Abb. tamen in cap aduerſus, eod. vnde ſumitur verbum communes, intelligit, laicorum ſcilicet, & clericorum, & ſentit non procedere quod hic dicitur, quãdo veneretur utilitas vel neceſſitas laicorum tantum prima benignior, & forte etiam uerior, cum dicat laicos debere ſuſcipere cum gratiarum actione quaſi beneficium ſolum laicorum, & cum exceptio debeat eſſe de regula, regula negatiua loquitur de laicis tantum, vt in cap. aduerſus.

O Quemad-

Eccleſiæ epiſcopo omnimodam ſubiectionem debet h. d.

Quemadmodum[a] aũt ſacroſanctis domib. ſecũdarũ poteſtatũ intuitu omnimoda debetur immunitas locorum ratione quam perſonarũ, & rerũ, ſic eiſdem rationib. ab illis proprio epiſcopo omnimoda ſubiectio debetur. Nã quãtũ ad ipſa loca pertinet vt paulo ante diximus[b] nemo eccleſiam in diœceſi ædificare poterit, aut conſecrare præter ſui præſulis conſcientiam. Quo ad perſonas eccleſiaſticas ipſi debetur canonica obedientia[c] ſubiectio,[d] reuerentia[e] ad eundem ſpectat inſtitutio,[f] deſtitutio[g] correctio[h], reformatio[i] cauſarũ omnium ad forum eccleſiaſticum de iure ſpectantium iuriſdictio[k], eccleſiaſticarum cẽſurarũ[l] promulgatio, ſacramentorũ exhibitio[m]. Si res eccleſiaſticas ſpectes, ipſi cenſus debetur ipſi cathedraticum[n], ſiue ſynodaticum, ipſi prouocatio[o] annua, in mortoorũ[p], & decimarum quarta.

Ad epiſcopum quædam pertinent iure ordinationis, quædam lege iuriſdictionis, quædam lege diœceſani, h. d.

Sed hæc oĩs paſtoralis poteſtas in tria principalia mẽbra cõtrahitur, quædam enim ad epiſcopũ ſpectant iure ordinis vt clericorum ordinatio, virginũ benedictio, altariũ, & eccleſiæ cõſecratio, quæ iam lege iuriſdictionis corrigẽ[illegible], & cõferẽdi excõicandi, & inſtituẽdi poteſtas, quædam lege diœceſana[q] vt ius eſt cap. 1. 10. quæſt. 4.

a Quemadmodum. Hucuſque poſuit pertinentia ad primam partem rubricæ, quæ ſequuntur pertinent ad ſecundam partem, & ſic ad ſubiectionem.

b Diximus Supra de conſtituend conſ. & repar. eccleſ. per totum

c Obedientia ca. quanquam, d. 23. & ad hanc nõ ſolũ tenentur clerici, ſed & laici, quantumcumq potentes in his quæ cõcernũt aĩam, ut cap. omnes principes. de maio. & obed.

d Subiectio Qui eccleſiæ recognoſcunt epiſcopum in dominum fac. capit. grauem, de except. prælato. non tamen debent ei ſeruire tanquam principi ſeculari, ſed tamquam filij ſuo patri, c. cum Apoſtolus, de cenſi. & c. eſto ſubiectus. cũ ibi not. diſt. 95.

e Reuerentia In ſtar eius quæ debetur patrono a libertis, l. ſi cum ibi not. ff. de obſeq. a lib. pa. pſt.

f Inſtitutio 16. quæſt. 7. cap. omnes, & cap. ſi quis princeps, & capi. decernimus, & c. piæ mentis. & de hæret. cap. ex iniunctõ ſi n. Et de qua inſtitutio ie hæc littera intelligi debeat, habetur per Abbat. in ca. conquerente, de offi. ord. vide ſum. tur & de hoc uerbo no ſup in rub. inſt.

g Deſtitutio Id eſt. poteſtas priuandi clericum beneficio, nam ſi aliud habeat conſuetudo, ad epiſcopum pertinet deſtitutio omnium [illegible] ecet alius habeat ius [illegible] de capellis monachorum & 16 quæſt. 2. [illegible] viſis, & quod ibi nota.

h Correctio Qui corrigit ſubditorum exceſſus & ea quæ deniant. cap. irrefragabili, & cap. licet, de off. ord.

i Reformatio Cap. irrefragabili, & cap. licet de off. ordin. Et ſunt hæc diuerſa, corrigere, & reformare adeo quod data alicui poteſtate reformandi non venit poteſtas corrigendi, ut per Abb. in d. c. irrefragabili & ca. conquerente, de off. ord.

k Iuriſdictio. Facit c. cum ab eccleſiarum. cum ibi nota de offi. ord. & cap. conquerente, eo. tit.

l Cenſurarum. Quæ ſint iſtæ cenſuræ eccleſiaſticæ, dic, vt infra de eccleſ. cenſ. per tot. & cap. quærenti. de verb ſign.

m Sacramentorum exhibitio. Poteſt hoc verbum dupliciter intelligi. Primo de ſacramentis, quæ ſunt ordinis epiſcopalis, ut ordinis collationem tenentur ordines recipere a proprio epiſcopo, nõ alieno, 9. q. 2. per totũ, & c. nullus, de parroch. Itẽ virginũ benedictio. c. veniens. de præſcr. Secundo poteſt intelligi de omnibus ſacramentis, nam quilibet de diœceſi debet pro ſacramentis recurrere ad proprium epiſcopũ, vel parochum. Epiſcopus enim concurrit cum quolibet presbytero parochiali. vnde omnes eccleſiæ diœceſis cenſentur ſub vna eccleſia, c. capit. penult. & ibi no. de peniten. & remiſſ.

n Cathedraticũ. Cathedraticum, ſiue ſynodaticũ eſt penſio duorum ſolidorum aureorum uel argentorum, ſecundum loci conſuetudinem, quæ datur epiſcopo a qualibet eccleſia ut declarat Abb. in ca. conquerente, de offi. ord. & eſt cap. 1. 10. quæſt. 4.

o Procuratio. De qua dicetur in tit. ſeq.

p Mortuariorum Id eſt, de his quæ relinquuntur eccleſijs occaſione funerum, ſecundum Ab. in cap. conquerente, vel dicunt per gl. in d. c. conquerente. Et de hac, & quartadecimarũ dicitur in titulo de canonica portione, & de omnibus ſuperior. b. iuribus habetur late in cap. conquerente de off. ord.

q Diœceſana iſta nomina, & diuiſio non reperitur explicate in aliquo textu, ſed ad faciliorem enarrationem ex mente & intentione iurium fuit a Doctoribus inuenta, & uſu recepta, & videtur velde commoda, & de ea vide late per Abb. in cap. dilectus, de off. ordin. ex quo etiam poteris mutuari quidquid ratione dicatur pertinere ad epiſcopum tam lege iuriſdictionis, quam lege diœceſana, quã iure ordinis.

cenſus, & cathedraticam exigendi, decimam percipiendi, ius hoſpicij indicēdi, & his ſimilia. Sed cum tam de locali, quam de perſonali ſubiectione, deque his, quæ ad epiſcopos tā iure ordinis, quam lege iuriſdictionis pertinent, ſupra locis congruis loquuti fuerimus, tranſeamus nunc ad eam ſubiectionem, quæ cognoſcitur ex ſolutione cenſus, & rerū, quæ lege diœceſana ad ordinarium pertinent.

DE CENSIBVS, EXACTIONIBVS, & procurationibus. Tit. XXI.

Cenſus generaliter ſumptus continet oēm perſonam, ſpecialiter vero tantum cathedraticum, h.d.

CEnſus appellatio generalis eſt, ſumiturque pro oī penſione, quæ prælatis de eccleſiaſticis prouētibus ſingulis annis in ſignū ſubiectionis, vel alterius iuris [a] penditur. Speciali tamen nomine [b] cenſus, qui epiſcopo ab eccleſiis in argumentum ſubiectionis tribuitur cathedraticum [c] appellatur, eo quod ob honorem cathedræ præſoluatur.

Quibus temporibus, & quibus cauſis poſſit cenſus conſtitui in eccleſiis. h.d.

Conſtituitur [d] aūt cenſus, aut fundationis tempore, aut conſecrationis, aut donationis, aut tempore immunitatis indultæ.

Fundationis & conſecrationis cauſa poteſt imponi cenſus, h.d.

Fundationis aut conſecrationis tpe cenſus imponitur, quia velut præter ordinarij cōſenſum nec fundari, nec dedicari [e] pōt eccleſia: ita eodem tempore certum cēſum epiſcopus in ſubiectionis ſignum conſtituere [f] poterit.

Epiſcopus eccleſiis & pijs locis conceſſis, uel exēptis poteſt cenſum imponere. h.d.

Sed nec illud inſolitū, [g] aut nouum haberi debet, vt cum epiſcopus eccleſias pijs locis tiē conceſſerint [h], aut exemptas fecerint [i], aliquid ſibi in eis penſiones nomine reſeruent.

Sedes Apoſtolica ab eccleſiis ſub protectione receptis cenſum recipit. h.d.

Sedes quoq; Apoſtolica cū libertatis priuilegium, vel ēt quibuſdā eccleſiis protectionis indulget præſidiū, cenſum gratis oblatū ſuſcipit, & in literis Apoſt. ad futurorum Pontificū memoria [k] quantitas cenſus exprimitur.

Patrono fundati poteſt cenſus conſtitui. h.d.

Sed & patrono [l] fūdationis tpe poterit eps [m]

DE CENSIBVS exactionibus, & procurationib.

VEl alterius iuris. Not ergo ex hac littera, qđ cenſus præſtatio, & receptio non denotat de neceſſitate ſubiectionem, ca. quanto, & ibi not. Abb. eo. & in cap quoniam, & c. recepimus, de priuileg. & per Pel. in cap. ad audientiam, de reſcr. poſt Ab. in ca in cauſa, de eau. poſ & prop. vbi plura alleg.
b Nomine. Non eſt nouum in iure, vt unum, & idem nomen deſeruiat generi, & ſpeciei, vt in adoptione, l. 1. ff de adoptio in iuriſdictione, vt in l. imperium, ff de iuri ſd omn. iudi. iuncta rubrica, eiuſdem tituli cū ibi traditis, & quidam idem dicūt de teſtamento, vt ordinariè traditur in rubr. de legat. 1.
c Cathedraticū. De quo in capit. 1. 10. quæſt 1 & in ca. conquerente, de offi ord & ſupr… ti proxim. §. penult. & per Hoſt. in ſum. eo. §. ex quibus, uerſi. cathedraticum autem Vide Euſeb. eccleſiaſt. hiſtoriæ libr. 7 capit. 14. & 16. & Tripar. libr. 5. ca. 39.
d Conſtituit r. Nota quatuor tempora cenſus conſtituendi, & de his vide late per Hoſtienſ in ſum. eo. §. ſi quis cenſus.
e Nec dubitari. Vt ſupra de conſtructa eccleſ. §. quamcumque, tamen ibi no.
f Conſtituere. Habet, de hoc 18. q. 2. cap. Eleutherius
g Inſolitum. Nota præſumēdum pro his, quæ diu agitata ſunt in eccleſia Dei, patiente & tolerante ſuperiore, fac. l. ſi C. conſt. princ. & l minime, Co. de legibus, & ca. conſtitutus, de relig. domi vnde ſumi.
h Conceſſerint. Vt in c. conſtitu. de relig. domib.
i Fecerint. Quod pot ſt: ſed non qu… ad omnia, vt per Abb. in ca. cum venerabilis, eo. & dicetur infra eo. §. & in tantum.
K Memoriam. Nō ad obligationē, cum dicatur gratis offerri, fac. l. contrahitur, ff. de pig. act.
l Patrono. C. præterea, de iur. patr.
m Epiſcopus. Nota, qꝫ epiſcopi auctoritate eſt facienda hæc reſeruatio, propria. n. auctoritate patronus non poteſt aliquod ſeruitiū vel temporale ſibi reſeruare in eccleſia. fac. c. cū dilectus, de cōiu & per Inno in cap. qm̄, ne præl. uices ſuas. Et per hoc infert Ab. in cap. præterea, de iur. patron qꝫ ſi quis mandauit in teſtamēto eccleſiā conſtrui & reſeruauerit aliquam annuā pēſionem filijs ſoluendam quod niſi epiſcopus illā reſeruet per ſtatutum ſuū filij non poteſūt

O 2 pet

exigere, licet teſtator ita diſpoſuerit, fac. not in ca it. ſignificatum, de præb. & illa reſeruatio debet fieri ante conſecrationem, non poſtea, vt not. in d. cap. præterea, argumen. l. perfecta, C. de dona. quæ ſub mo.

etiam extra, vt per Doc. in d c. cum clerici, licet ſi aliter not.

g Epiſcopus. Concord. cap. ſcientes, capit. prohibemus, cap. ſignificauit, capit. grauis, & capit. cum venerabilis, eod. & cap. conſtitutos, de religio. domi. capitu ut noſtrum, vt eccleſ. benefi. ſine dim. confer.

moderatos [a] ſumptus conſtituere.

Simplices ſacerdotes nõ poſſunt proprias eccleſias facere cenſuales, & qui de facto id fecerit, ab eccleſia pſa remouebitur, h. d.

Simplices[b] aũt ſacerdotes, vel clerici nõ poſſũt eccleſias quibus præſunt, propria auctoritate, præſertim [c] poſt eorũ deceſsũ, cenſuales efficere, Ideoq; qui ab eiſdẽ quadã colluſione penſionem annuã de eccleſiis receperint, illis defunctis ſuper pẽſionis receptione audiẽdi non erunt [d], ſi Rom. Pont. aut alterius, qui de iure id facere potuerit, [e] auctoritatem ſuper hoc nõ interueniſſe cõſtiterit. Quin potius ſi qui per illuſionẽ [f] talia facere comperti fuerint, ab ipſis eccleſiis remouendi erunt.

Epiſcopus non poteſt nouum cenſum imponere, vel veterem augere, præter cathedraticum, h. d.

Sed nec epiſcopus [g] ipſe, aut quilibet [h] alius eccleſiis nouos cenſus imponere, aut veterem augere [k], aut partem prouẽtuum [l] ſuis vſibus vendicare poterit, idq; adeo obtinet, vt etiam iuramentum [m] de nouo cẽſu perſoluendo quis ſuſceperit, non propterea ſoluere, ſed abſolui ab illicito iureiurãdo debeat.

Ex eo quod quis facit ex debito officij, non debet præmium conſequi, h. d.

Nec quidquã profuerit, quod ẽps, vel q̃libet de nouo illas de manib. laicorum eripuerint: [n] nã nec eo caſu pręter cathedraticũ, & quæ cæteris imponuntur, aliquid exigi poterit. [o]

a Moderatos. Quando, ſ. aliquid plus contulit eccleſię, quam ſit dos neceſſaria Abb. in cap. 1. eo. & in capi. præterea, de iur. patrona. Neceſſaria autem illa dos dicetur, ſine qua eccleſia in ſtatu debito & conueniẽti ſuſtentari non poteſt, argum. cã. 2. tit. de inſtit. & not. In ca. cum ſicut, de conſecrat. eccl. vel alt. alioqui ſi. epiſcopus quando eccleſia nihil haberet ultra neceſſaria, nõ valeret reſeruatio, & ẽpi auctoritas nihil ſuffragaretur, vt p Ab. in c. 1. eo. arg. c. vides. d. 10. Immo ſi reſeruatio eſſet legitimè facta à principio inciperet, aũt ex p ſt facto eſſe immoderata, poterit, & debebit reduci ad moderationẽ: vt per Ab. in d. c. pręterea. fac. ca. 1 de conſu.

b Simplices. Id eſt, qui non hẽnt aliq̃ prælaturam cuius prætextu id poſſint facere.

h Quilibet Puta Abbas. facit clementi quia regulares, §. 1. d̃ ſupplenda negligentia prælatorum.

i Nouos cenſus. Sed quem dicemus nouum cenſum? Reſpondeo qui non eſt impoſitus in fundatione ipſius eccleſię 18. q. 2. cap Eleutherius, vel q nõ eſt præſtitus tanto tempore, quod ad legitimam præſcript. ſufficiat, ut not. in ca. ſignificauit, eodem.

K Augere. Etiam quod augerentur poſſeſſiones, quod intellige in cenſu: ſecus in procuratione, ca. quanto. eod. Procuratio autẽ non dicitũ propriè cenſus: ſed pẽſio, quę videtur poſſe augeri ex cauſa iuſta, etiã ſine epiſcopi auctoritate, capitul. præterea eodem & nota in capit. prohibemus. vbi Abba. nota rationem diuerſitatis eodem.

c Præſertim. Implicat q̃ nec ẽt in uita. Alij, exponunt pro tãtum, aſſerentes quod quis põt ſe obligare ad ſoluendum cenſum in uita ſua. Sed hoc procedit ita demũ, ſi perſonaliter ſe ad ſoluẽdum cenſum obliget, non ſi eccleſiã quia obligando eccleſiam dicetur alienare quod non poteſt fieri, niſi ſeruata iuris ſolemnitate, r. q. c. ſine exceptione.

d Non erunt. Quia illa penſionis conſtitutio ſucceſſores non ligat.

e Potuerit Argu quod auctoritate prælati poteſt imponi nouus caſus, de quo infra. §. prox. & c. prohibemus, eod.

f Per colluſionem. Nota verbum, quia illud ſi non per colluſionem, quia tunc non militat pœna hic poſita, ſed arbitraria. Abba. in capitu. cum clerici, & in capitu grauis, eod. verbum autem, colluſio. hic late ſumitur, non ſolum pro colluſione, quam contingeret fieri in iudicio, ſed

l Prouentuum. Facit capitulum vt noſtrum, in fine vt eccleſ. benefi. ſine dimi. & clem. quia regulares, §. primo, de ſupplenda negligentia prælatorum.

m Iuramentum. De hoc habes in capitu. ſignificauit, & in capit. grauis, eodem. Et idem dicas de fide uſſore præſtito, ut habetur in dicto capitu. grauius. Et facit, quia potius periurium, quam iuramentum meretur, hoc appellari, c. ſicut noſtris, de iureiu.

n Eripuerit. Puta, quia de facto à laicis detinebãtur, & vſurpabant iſtas eccleſias, vel quia laicus epiſcopo remiſit ius patronatus, vel forte conſenſus debebatur patrono laico, à quo liberauit eccleſiam ſuo ingenio.

o Poterit. Videri tamen poterat contrarium prima facie, cum quando quis liberat vel eximit eccleſiam

Ex cauſa & non in propriam utilitatem poteſt epiſcopus nouum cenſum conſtituere, vel augere veterem accedente conſenſu capituli. h. d.

Quod aūt diximus [a] epm, nec nouū poſſe cenſū imponere, nec augere veterē, ita itelligi oportet, ſi in propriā [b] velit vtilitatē cōuertere. Cæterū ſi nō in ſuā, ſed ī alterius ſibi ſubiectæ Eccleſiæ cōmodū, ex iuſta cā, [c] nouū cēſum conſtituere, vel veterē augere, vel ēt minuere [d] velit. Capituli accedente conſenſu, [e] id ſibi minime interdicitur. [f]

Prouincia, & Eccleſia de nouo conuerſa in perſoluendis cenſibus ſeruabunt conſuetudinem prouinciæ vicinæ, h. d.

Sed quis erit modus obſequiorū Metropolitano exhibendorū, ſi qua de nouo conuerſa prouincia, ad alicuius eccleſiæ iuriſdictionē acceſſerit? [g] & ex facto reſponſum eſt, id obſeruari debere, quod in vicinis prouincijs [h] obſeruari reperitur. [i]

Epiſcopis viſitantib. debetur procuratio. h. d.

Vlterius prælatis diæceſim viſitantibus, etiam procuratio debetur. Eſt autem procuratio neceſſariorum ſumptuum exhibitio. Nam cum Apoſtolico teſtimonio [k] ſuffragante congruum ſit, vt a quibus ſpiritualia recipimus, eiſdem etiam temporalia noſtra communicemus. [l] Rectiſſime conſtitutum [m] eſt, vt cum prælati diæceſim peragrando, [n] diuina nobis

cleſiam poſſit nouum cenſum imponere, c. conſtitutus, de relig. domib & ſup. §. 1. & idem quando fundantur de nouo, quod & hic vſ interuenire, cū capiens eccleſiam de manib laici videatur eam de nouo adducere in libertatē, & quaſi fundare. Sed cōtrariū hic deciditur, & in cap eccleſijs, vnde ſumitur, eo quia Eps tenebatur ad hoc faciendum a neceſſitate, quo caſu facienti aliquid laudabile ex proprio tamen officio non debetur aliquod præmium. Vnde præmium promiſſum capienti banitum non debetur Bariſello & familiæ, q ad hoc faciendum tenentur ex officio. fac. l. cōgruit, ff de off præſi. & in cap. 1. de offic. ord.

a Diximus. Pro declaratione, & verificatione huius, §. ſunt videnda quæ ponit Hoſtien. in ſumma, eodem, §. quis imponere poteſt.

b Propriam, capi. prohibemus, & ibi Ab. in 1. not. in eo.

c Ex iuſta cauſa. Collige hic quæ ſint neceſſaria in impoſitione noui cenſus. Primo auctoritas epiſcopi. Secundo cauſa iuſta. Tertio conſenſus capituli. argu. c paſtoralis, & ca. tua, de his, quæ fi. a præla ſine conſen. cap. Quarto conſenſus eccleſiæ cui imponitur cenſus, ſi eſt collegiata; arg c. 1. de reb. eccle. non alien. & ca 1 de reperm. Abb. tamen in ca. ſignificauit, eod. tenet qd ſi cauſa impoſitionis eſſet vrgens, & eccleſia collegiata nollet conſentire poſſet Epiſcopus hoc facere cum conſenſu capituli: arg clem ſi. de reb. eccle. non alien. & c. 1 eo. tit in 6

d Minuere. Vt in ca. auaritiæ, cum ibi tradit, s, de præbend.

e Conſenſu. Fac. ca. paſtoralis, & c tua, de his, quæ fi. a præla ſine conſen. cap. & ca. pen. de cond.

f Interdicitur. Hoc intellige, quando detracta penſione eccleſia cui cenſus imponitur, poteſt congrue viuere; alias non debemus diſcooperire vnū altare, vt aliud cooperiatur, c. cum cauſam, & c. extirpandæ, cum ibi no de præbend. fac. c. penult de donat.

g Acceſſerit? Siue nunc primum, ſiue quod occupata ab infidelibus fuit a noſtris recuperata & ſic quodam modo poſtliminio rediſt ſecundum Hoſtien. quod Abb. putat, not in quadam additione, ſuper cap. ſuper eo, eod.

h Prouincijs, c. ſuper eo, cum concord. ibi allegat. Sed cōtra, c. illa, & c. illud, diſt 13. & c. vtinam, d. 76. & c. de trina. de cōſecr diſt. 4. Sol. ibi apparebat de propria conſuetudine loci: quæ præfertur conſuetudini aliorum locorum, hic quando nulla conſuetudo apparebat de hoc late per Ioan Andr & But. in rubri. de cōſue.

i Repetitur. Hoc tamen non procedit quando conſuetudo vicini loci eſſet nimium onerosa: quia negligentia vnius loci non debet nocere alteri non negligenti, ſecundum Innoc. in ca. fin. de off ord et ſequitur Ab in ca. ſuper eo, eod Item non procedit in ſacramentis eccleſiæ, uel articulis fidei, nam in his debet locis ad fidem veniens tenere quod tenet eccleſia. Roma. ca. abolendæ, de hæc cum his, quę alleg. Abb in d. ca ſuper eod.

K Teſtimonio. 1. Cor. 1. e 9 fr it, e. cum ſecundum, de præbend c. inter cætera, de off. ord. c. ſi Epiſcopus, de off ord. in 6. cap. cum voluntate, de ſent excom.

l Communionem. Cum non ſit ferendus qui lucrum amplectitur, & onus recuſat l. vnic. §. pro ſecundo, C de ca. tol. leg ſecundum naturam, ff. de reg. iud. cap qui ſentit, eo. tit. in 6 & 10 clem. 1. ubi no eodem.

m Conſtitutum eſt, cap cum Apoſtolus, & c. cū venerabilia, per totum, eo tit. in 6 & clementinis.

n Peragrando. Sed quid ſi eccleſia adeo ſit vicina vt nulla neceſſaria ſit peragratio, an exigetur procuratio? Et nō videtur, cum ceſſet ratio laboris. & ita quidam tenuerunt, vt not. in cap. cum ſit, de ſimo. Cōmuniter contra per c venerabili eod. Nec enim procuratio ſolius laboris intuitu exhibetur, ſed etiam in ſignum ſuperioritatis, & vt facilius prælati ad viſitandum inducantur, vt per Abb. in d. c. cum ſit.

a Exhibeantur Id eſt alantur, l. periculi, in fine ff. de nautico fœno, & c. cum Apoſtolus, eod. Et hæc alluſio eſt quædam, ſiue geminatio. ſicut ſupra eo. ſed nec Epiſcopus.

b Remiſerit. Quod tñ facere non poterit, niſi faciat ex cauſa, cum ſine cā, & conſenſu capituli nō poſſit Eps alienare iura eccleſiæ ſuæ, ca. paſtoralis, de don. & 12 q 2 c. fine except. & ca. fin. cum ibi no. 12. q. 3.

ſimi temporis, d. c. cum inſtantia poſſet tamen contra procurationem proficere priuilegium Apoſtolicum. Et ſic præſcriptio, & priuilegium Apoſtolicū non procedant a pari. Vnde præſcriptio nō reddit laicum capacem iuris ſpiritualis. ſed, priuilegium Apoſtolicum, ſic Abb in d. cap. cum inſtantia, poſt Io. And. in capit. 2. de præb. in 6. in nouella. argu. contra inf. ti. prox.

exhibent, illi etiam a nobis exhibeantur.[a]

Epiſcopus remittens eccleſiæ ſeruitia, non cenſetur remittere procurationem, ſed illam dare detrectantes poteſt excommunicare, & procurationi non præſcribitur, h. d.

Et adeo viſitationi annexa eſt procuratio, vt ſi eps alicui eccleſiæ omnia ſeruitia remiſerit,[b] eidem viſitanti nihilominus moderata debeatur procuratio,[c] quā ſi viſitati exhibere negauerint, ſi quā in contumaces rite tulerit ſniam,[d] erit inuiolabiliter obſeruanda.[e] Cum nec vllam aduerſus procurationem, quæ ratione viſitationis[f] competit, præſcriptionem[g] currere dignoſcatur.

Qui viſitare poſſint, & quod Archiepiſcopus poteſt viſitare prouinciam, etiam quod ſuffraganei non ſint negligentes, h. d.

Viſitandi vero ſolicitudo nō modo incūbit epis,[h] verum et Archiepiſcopis, Patriarchis, Sedis Apoſtolicæ Legatis,[i] Nuncijs, Archidiaconis, & Diaconis, qui quidē, ne non tam diuina, quam propria[k] quæſiſſe videri poſſint, caute proſpicient, vt ea, quæ

c Procuratio. In generali n. remiſſione non veniūt ea, quæ in ſpeciali non remittuntur, ſicut in obligatione generali l. obligatione. ff. de pig. & huius naturæ ſunt etiam alia, quæ non veniunt in remiſſione generali; l. cathedratici cum, ca. paſtoralis, de don. quod nec ſpecialiter poteſt remitti, ſecundum commu. opi. vt habetur, in cap. cum venerabilis, eo. licet Arch. contra, in cap 1 de præben in 6. Item nō poteſt remittere charitatiuum ſubſidium, cap. cum Apoſtolus, eo. nec inſtitutionem auctorizabilem quo ad curam populi. arg. c. cū ſatis, de offi. Archid. c. 2. de capel. monach. in 6 Item quo ad ea, quæ ſunt ordinis Epiſcopalis; non. n. poteſt Epiſcopus eximere ſubditum, vt non teneatur ab eo recipere quæ ſunt ordinis Epiſcopalis. Dicas tamen ſecundum Io. An. quod licet Epiſcopus nō poſſit a ſe in totum eximere eccleſiam, tamen per modum cuiuſdam perpetuæ vicariæ poteſt concedere inferiori prælato etiam recipienti nomine ſuæ dignitatis omnia pdicta iura, tribus exceptis ſcilicet cathedratico, reuerentia. & charitatiuo ſubſidio, ut per Abb. in d. c. cum venerabilis. Per hanc tamen perpetui vicarij conſtitutionem ex toto iura hæc non abdicantur ab epiſcopo, quia ſaltem illo negligente poterit Epiſcopus exercere arg. c. irrefragabili, § exceſſus, de offic. ord.

d Sententiam Sed an viſitator habeat etiam poteſtatē priuandi beneficijs? Reſp. vt per Abb. in c. dilectus filius, de reſcrip.

e Obſeruandæ. Cap cum nuper eod.

f Viſitationis. Ideo dicit uiſitationis quia in procuratione quæ cōpetit rōne inſtitutionis, ſiue conſuetudinis, bene currit præſcriptio, arg. 18. q. 2. cap Eleutherius, & c. ſeruitium. & not. in c. venerabili, eod. Habetur in c. cum ex offic j de præſcript.

g Præſcriptionem Ca venerabili, & c. cum inſtantia, eo. & c. cum ſex officij, de praſcr. etiam longiſſimi temporis

h Epiſcopis Nota quæ ſint perſonæ quæ viſitare poſſunt ſubditos, fac. c. cum Apoſtolus, & c. procuratione eo. & in cap. 1. eod. ſeq. eo. in 6. Et quod dicit de Archidiaconis, & Decanis, hēt reſpectum ad conſuetudinē quorundam locorum, in quibus Archidiaconi viſitāt, aut iure proprio, aut vic. Epiſcopi. Et poteſt in hac materia formari regula, quod omnis prælatus habens iuriſdictionem poteſt viſitare, per hoc cap. in ſingulis, de ſta. monach. fac. quod habetur per Feder. conſil. 145. & conſ. 111. & per Cald. conſ. 10 & per Dido. conſ. 204 & per Abb conſ 26 Sed quid ſi plures ex iſtis concurrant in viſitando? an vnus impediat alium? Reſp. vt per Abb poſt gl. in c. ſi ut, de accu.

i Legatis. In c. cum apoſtolus eod. unde hæc littera vr ſumi, fit mentio non de legatis, ſed de Cardinalibus, qd in effectu in idē vr recidere, cū Cardinales tantum credantur eſſe de latere legati, vt not. ſupra de collat. §. ex legationis de quib. vr hic intelligere, & eſt tex. in cap. procurationis eo. Sed unum fac dub um: quia in d. cap cum Apoſtolus, habendo reſpectum ad numerum euectionū, videtur facere non ſolum Archiepiſcopos, ſed etiā ſimplices Epiſcopos maiores Cardinalibus, qui, ſi ſint Apoſtolicæ ſedis legati, deberent eſſe multo ſuperiores, & maiore honore digni, immo etiam ſi ſint ſimplices Cardinales ſine ulla legatione, quo caſu non ſatis percip. poteſt, quo iure poſſint uiſitare, niſi forte uiſitent proprium titulum. An autē Epiſcopus ſit maior, uel minor Cardinali nō Epiſcopo diſputat ſ. let, & not. in capitu quamquam 1. q. 8. & per Hoſt. in c. eccleſia 2. de elect. & remiſſiue per Abb. in d. c. cum Apoſtolus.

K Quam propria. Argu. contra concionatores, & alias religioſas perſonas, quæ recipiunt munera, qui tametſi indigeant, poſſunt non modo recipere, ſed etiam ultro petere. fac. §. ulterius, cum concord. ibi allegat. ſupra eod.

Gent-

a Generali, c. 1. eo in 6.
b Lateranenſi, c. cum Apoſtolus, eo.
c Innocentiana, c. 1. eo. in 6.
d Non poſſunt, c. fi. eo. in 6.
e Poterunt. Poterunt etiam, dum uiſitant audire confeſſiones ſubditorum ſuis ſuffraganeis, abſoluere, & pœnitentias iniungere nõ obſtante quauis conſuetudine, vt in cap. fin. eod. in 6.

niſeſta, & quod ſit rationabilis, fac. c. cum Apoſt. §. 1. eod. Et de iſto ſubſidio charitatiuo habes amplum tractatum per Barth. Bellẽzinum ad quem erit recurrendum in caſibus, & quæſtionibus emergentibus.

tã generali,[a] quam Lateranenſi[b] cõcilio continentur, & quæ Innocentiana[c] cõſtitutione, atque aliis canonibus ſalubriter cõſtituta cõperiuntur, inuiolabiliter obſeruent.

Archiepiſcopus uiſitat diœceſim ſuffraganeorũ, etiam non negligentium. h.d.

Quod autẽ diximus Archiepiſcopis uiſitare licere prouinciam, ac procurationes a locis recipere vſitatis, tũc etiã ſibi locum vẽdicat, cũ eius ſuffraganei argui negligentiæ nomine nõ poſſunt.[d] Nec enim ꝓpterea minus ſuam libere viſitare prouinciam poterunt.[e]

Ob oratorium non eſt exigenda procuratio, & ob vrgentem neceſſitatem poteſt Epiſcopus exigere charitatiuum ſubſidium. h.d.

Poſtremo admonẽdi ſumus propter priuatũ[f] oratoriũ,[g] in quo quis interdum celebrat, procurationes, quæ viſitationis ratione debẽtur, a quoquam exigi, vel extorqueri[h] nõ poſſe, ſed nec aliis exactionibus ſubditos ſuos epiſcopi grauare debent, niſi quãdoque eiſdẽ multæ ſuperueniãt neceſſitates, quibus caſibus ſi manifeſta, ac probabilis[i] cauſa extiterit, cum charitate moderatum ab eis poſtulare ſubſidium ſuſtinendi[k] erunt.

De Capellis monachorum.[l] Tit. XXII.

Omnes Eccleſiæ poſitæ in diœceſi ſubſunt Epiſcopo, h.d.

VSque adeo autem omnes baſilicæ[m] per diuerſa loca conſtructæ, in epiſcopi, in cuius territorio poſitæ ſunt, poteſtate cõſiſtunt, ut ſi Eccleſia, ubi monachi habitant,[n] populi curã habeãt, cum per monachũ plebs

f Priuatum. ca. fi. eo. & dicit priuatum, quia poteſt eſſe & Oratoriũ publicum, puta ſi ſit cõſtructum auctoritate Pontificis, quo caſu non eſſet priuatum, ut per Ab in d. capi. fi. nec poſſet transferri ad uſus ꝓfanos, & priuatos.
g Oratorium. ſed qualiter cognoſcitur oratorium ab eccleſia? Reſ eccleſia eſt illa, q̃ principaliter deputatur ad celebrãdũ, & orandum, ac etiam conſecrat per epm, & ſibi pro miniſtris dos conſtituitur, & diuino cultu capitulo nemo. de conſecr. di. 1. ubi per Arch & ſup. a de conſtru. eccleſ. §. quacunq oratorium ut non cõſecratur, non conſtituitur ſibi dos nec principaliter fit, ut ibi celebretur. ſed ut oretur. unde ſine licẽtia Epĩ non poteſt in oratorijs celebrari, ut in c. unicuique, cum ſequ. de cõſe. d. 1. Nec pñt habere campanam publicam. c. parentibus. & ibi Doct. de priuil. de quibus com. opi eſt, quod non gaudeant priuileg eccle. vide per Dec. conſi. 148.
h Extorqueri. poteſt tamen Epiſcopus accedere ad uidendum, an illud priuatum oratorium honeſte tractetur. & an ſit rite conſtructum, & poteſt facere illud demoliri, ſecundum Innoc. & Abb. in c. fin. eo.
i Probabilis. Nota duo requiſita ad cauſam charitatiui ſubſidii inducendam, ſcilicet quod ſit ma

K Suſtinẽdi. Loquitur de epiſ. ſed idem, & multo magis habebit locum in papa, vt p Hoſ in ſumma, eo. §. ex quibus cauſis, ver. & breuiter. & per Bellen. in d. ſuo tiac. in prin.

DE CAPELLIS MONAC.

l MOnachorũ Adtitulum de ſubiectione eccleſiarũ ſubiecit præcedentem de cẽſibus, qui pertinet ad ſubiectionẽ, ſed q[uia] & monachorum capellæ ſũt ſubiectæ, merito poſt præcedẽtes ponit etiã iſtũ titulum.
m Omnes baſilicæ, c. omnes. 96. q. 7. & d. 61. c. obitum, & 10. q. 1. c. 3. & 10 q. 7 c. eps & 11 q 1. ca. monaſteria, & c. cũ venerabilis, & c. cum dilectus, de relig. domib. Niſi tñ ex ſpeciali priuilegio ſint exemptæ, c. cũ. & plantare, de priuil. & de hoc uide per Hoſtie. in ſumm. eo. §. quid iuris habeant.
n Habitant. Secus, ſi monachi ibi non cohabitarent. c. quod Dei timorem, de ſtat. regula. Sed quæ eſt ratio, quod proprio monaſterio plebem habenti, non poteſt præponi, cum magis proprio monaſterio obligetur, quam eccleſiæ alienæ, & habeat nedum ſocium, ſed ſocios & concurrat fauor eccleſiæ? Vnde u[idetur] detur magis idoneus ad explicandam curam imminentem proprio monaſterio, quam eccleſiæ foris ſitæ. Hæc eſt maxima difficultas, & Abbas in capitulo primo eodem. vnde ſumitur pro ſolutione multum laborat, demum videtur

reſidere, vt id quod hic dicitur, & in d. ca. 1. habeat locum quoties eſſet copia clericorum ſæcularium, alias in neceſſitate non procederet, ſed ratio non procedit, cum ſemper fuerit copia clericorum, ca. legimus, diſt. 93.

regi non debeat, Capellanus ad conſiliū [a] monachorum ab Epiſcopo ſit inſtituēdus: ita vt conſuetudine,[b] aut quouis ſtatuto cōtrario non obſtante ex ſolius Epiſcopi arbitrio, tam ordinatio eius, quam depoſitio,[c] & vitæ pendeat conuerſatio.

Monaſteria iure cōmuni ſubſunt Epiſcopo, h.d.

Nec id mirum videri debet, cum monaſteria ipſa, & monachorum diſciplina, ſi nec priuilegio, nec legitima præſcriptione doceãtur exēpta,[d] ad eum pertineant epiſcopum, in cuius ſunt territorio conſtituta.[e]

DE RELIGIOSIS DOMIBVS. TIT. XXII.

Xenodochia Orphanotrophia, & loca ſimilia Epiſcopo ſubſunt, qui prouidere debet, ne illorum res diſſipentur. h.d.

XEnodochia [f] quoq; Orphanotrophia, [g] Bethotrophia, [h] Noſocomia, [i] Gerōtocomia [k] aliaque ſimilia [l] loca, ad Epiſcoporum in quorum ſunt diœceſi ſolicitudinem pertinent, [m] per eoſdemque ad eas vtilitates, quibus conſtituta ſunt ordinanda, ac dirigenda erunt, nec poſtquam huiuſmodi loca ad hoſpitalitatis vſum, & pauperum prouiſionem Pontificis ordinatione deputata fuerint, ad profanos vſus conuerti non poterunt. [n] Cum ea [o], quæ ad certum vſum largitione fidelium ſunt

a Ad conſilium. Quod tamen epſ nō tenetur ſequi, nam hoc eſt generale, q quoties qs tenetur quid facere de conſilio alterius, tenetur quidem conſilium requirere non ſequi vt in c. dilecti, de arbitris, & c. cum in ueteri, de elect. nec ideo minus ab eius arbitrio actus pendere vr̄, de quo per Legiſtas in l. ſi cōuenerit, ff. de re iud.

b Conſuetudine. Hoc verbū reſpicit inferiora, ſ. qđ non valet conſuetudo, qđ alius ab Epō ordinet, vel deſtituat, & eſt ſūptum, de c. 1. eo in 6. non aūt reſpicit dictum ſuperius, videlicet, qđ non valeat cōſuetudo q monachus poſſit in eccleſia, & monaſterio, ī quo inhabitat, curam habere, nam contrarium videmus ſeruari de conſuetudine, quæ eſt valida, ſecundū Ab. in c. 1. eod. in antiquis, poſt Io. And. Lau. & Io de Lig. per tex. à contrario ſenſu in ci. ne in agro. §. cæterū, de ſtat. regul quidquid, ibi ſentiat gl.

c Depoſitio. Monachi enim ſi iſte delinqueret non poſſunt remouere, ſed debet remoueri per Epiſcopum ordine iudiciario immo plures Epiſcopi ſunt neceſſarii ad veram depoſitionem, 15. q. 7. c. fœlix, & cap. ſi quis tumidus, ll. et hodie ſecus per Concil. Trid.

d Exempta, c. cum uenerabilis, cum ca ſeq. & cap. conſtitutus, de relig. dom. c. auditis, de præſcr.

e Conſtituta, c. monaſteria, 18. q. 2.

DE RELIGIOSIS Domibus.

f XEnodochia. Loca in quibus pauperes peregrini recipiuntur.

g Orphanotrophia. Vbi orphani, ideſt, parentibus priuati nutriuntur.

h Bethotrophia Vbi aluntur infantes pauperum

i Noſocomia Vbi ægroti curantur.

k Gerontocomia. Vbi ſenes aluntur, & ſunt iſta, ſecundum Hoſt. in ſumma eo. religioſa non conſecrata, & de horum omnium vocabulorū ſignificatione habes Hoſt. di. loco, & no. in c. in qualibet, 24. q. 8. & in l. oīa. C de epiſc. & cler. & vulgo omnia iſta hoſpitalia appellantur.

l Similia. Puta leproſarium, uel eleemoſynariū cle. 2. eo. eſt tamen dubium, an leproſorum collegium ſit religioſum, vt apparet ex not. in d. cle. 2. §. 1.

m Pertinēt Si ſint cōſtructa auctoritate epī, & ſic religioſa vt in c. quia monaſterium, eo. Sed ſi ſint ædificata ſine epī auctoritate, epiſcopus nō debet ſe de his impedire iure decretalium Abb. in ca. de Xenodochiis, eo. ſed patronus ad libitū diſponet ſecundum Inn & alios, in c. inter dilectos, de don. ſed hodie per Concil. Trid. ſeſſ. 22. capi. 8. videtur hoc immutatū. Si tamen patronus eſſe mortuus, tunc proculdubio ad curam Epiſcopi pertinet, quod pia uoluntas defuncti mandetur executioni, vt in auth. de eccle. titulis, §. ſi quis autem pro redemptione, facit c. hæc & quod ibi not eo.

n Poterunt, c. nulli licet, 12. & ca. mancipia, de rer. permut. c. ligna & ca. veſtimenta, de conſec. diſt. 1. & 19. q. 3. c. quæ ſemel, & ff. de relig. & ſump. fun. l. ſi quis ſepulchrum, Arg. contra, ca. ex antiquis, & ca. frequens diſtin. 54. Sol. ut not. in d. capit. ad hæc, eod.

o Cum ea, &c. q. d. ſi deputata ad certum vſum pium, ſacrum, aut religioſum, non poſſunt transferri ad alium vſum eiuſdem qualitatis & naturæ ſine licentia ſedis Apoſtolicæ, licet ſit facilis tranſitus in habentibus ſymbolum, quanto minus ad vſum penitus profanum.

Ad

deſtinata, ad aliũ [a] ſalua ſedis Apoſtolicæ [b] auctoritate conuerti non ualeant.

Ordinarÿ loca pia, & religioſa poſſunt reformare auctoritate Apoſtolica ſi opus ſit reformatione, hoc dicit.

Quinimo ſi taliũ locorũ Rectores exempti ſint, ſi tamen illorũ cura poſtpoſita, bona & iura ipſorũ ab vſurpatorũ manib. vendicare [c] negligant, aut quoquo modo res illorũ collabi ſinãt, poterũt ordinarii auctoritate Apoſtolica [d] ſibi pręſtita, loca ipſa ſalubriter reformare, & occupata, alienata, deperdita, vt in ſtatũ priſtinũ redigant, ꝓcurare cõtradictores, quoſcũq. per cenſurã Eccleſiaſticã, & aliis iuris remedijs [e] compeſcere, licet nullũ per hæc exemptionib., ſeu priuilegiis, quo ad alia, [f] pręiudiciũ generari debeat.

Xenodachia, & loca ſimilia non poſſunt in beneficium conferri. niſi certis caſibus. h. d.

Eodem cauet cõcilio, [g] vt nullus ex hmõi locis ſęcularib. clericis in beneficiũ [h] conferatur ẽt ſi ꝑ conſuetudine id fuerit alias obſeuatũ, niſi illorũ fũdatione aliter conſtitutum fuerit ſiue electionem [i] ſit de Rectore hmõi locis prouidendũ. Sed qđ eorũ gubernatio viris prouidis, ab boni teſtimonii cõmittatur, quos bona prædicta in alios vſus cõuertere, præſũptio veriſimilis nõ exiſtat.

Adminiſtratores hoſpitalium æquiparantur tutoribus. h. d.

Vt autem hi demandatæ ſibi curę diligẽtius inſiſtant, inſtar tutorũ [k] & curatorũ debent iuramentũ præſtare, [l] ac de bonis inuẽtaria cõficere, & ordinariis, ſeu aliis, quib. loca hmõi ſubsũt, vel deputandis ab eis, ſingulis annis [m] de adminiſtratione ſua rationem reddere qđ ſi ſecus a quoq; fuerit attẽtatũ, [n] prouiſio, ſeu ordinatio minime valebit.

Supra dicta non habent locum in hoſpitalibus militarium ordinum, aut religioſorum. h. d.

Prædicta vero ad hoſpitalia militia-

a Ad alium. Etiam pium, fac. 22 q. 2. c. is autem, & d 41. c. licet 2. & c. inter corporalia, de transl. & ca. ad noſtram, vbi not. & c. ſuggeſtum, de app. arg. cõtra, c. quamuis, de pœn in 6.

b Sedis Apoſtolicæ. Not. caſum reſeruatum ſedi Apoſtolicæ de quibus omnib. in ca. quod trãslationẽ de off. leg. Hodie tamen per Conc. Trid. hæc ptãs vñ cõtecata ẽt ordinariis ut ſeſſ. 22 in decretis reformationum, c. 6. quod eſt factum ipſis tanquam ſedis Apoſtol. legatis.

c Vendicare. Etiã in iudicio, & coram iudice eccleſiaſtico, ꝗ poſsãt ea. cum ſit, de for. compet.

d Apoſtolica. Cõcor. cle. 2. eo. c. irrefragabili, de off. ordi & ca. ad abolendum, de hære. & ca. vni de cleri. furio. in 6. cum allegatis in cle. 1. de ſupplen. negligen. prælato. Et uide quæ in hac materia ſtatuuntur per Conc. Tri in decretis reformationũ, ſeſſ 7. capit. 15. & ſeſſ. 22 c. 6. & cap. 8. & capit. 4. & capit. 8.

e Remedijs. Etiã inuocãdo brachiũ ſæculare ſi expedierit, c. 2. ca. quoniam, de off ord.

f Alia. Sic clem. 2. de ſtatu. mona

g Cõcilio. Vt cle. 2. §. 1. eode. & pro pleniſſima cognitione eius quod hic dicitur, uidendus eſt Pet. de Peruſ. in tractat. de canonica Epãli & parochiali, §. a principaliter.

h Beneficiũ. Fac. cle. per literas, de præb.

i Electionẽ. A ſuperiore confirmãdam.

k Tutorũ inſtãdo utilia facere, & ꝑtermittere. Inuentarium faciendo, & adminiſtrationis ſuę rationem tpe debito reddere, & reſidua reddere promittendo, & cætera, de quibus in l. de creationib C. de epiſc. audi & in l. fi. C. de curat. furi. & per. Spec. in tit. de tutoribus, vt not in cle. 2 §. 1. eo.

l Pręſtare. Sed an & ſatiſdare & teneantur inſtar tutorum? Reſpo. negatiue, cũm denẽ ex inquiſitione, ſa. le. orphanotrophos in princ. C. de epiſc. & cler. & ita no in cle. 2. §. 1. eode. niſi tamen hi ſuſpecti eſsẽt, propter uxorem, & filios, vt in cap. de Siracuſanę. di. 28 ſed tali ſuſpecto committi non deberet, uiditamẽ ſeruari, quod huiuſmodi perſonæ ſatiſdent.

m Singulis annis. Per huius temporis deſignationẽ uidetur quod etiam non petitã adminiſtrationis rationem teneantur reddere de quo not. in cleme. 2. eodem. Sed contra. leg orphanotrophos, C. de Epiſcopis, & cleric. & in authen. de eccleſ. titulis, §. penul. Solu. Aut quæris, an teneantur reddere rationem paupe ibus ipſis & orphanis. & non teneantur, & ita procedunt contraria. Aut de ratione reddenda Epiſcopo, vel aliis ſuperioribus, & procedit quod hic dicitur, & in §. œconomos, authent. de ſanctiſſ. Epiſcopo. Alii quod contraria corrigũtur, ſed prima uerior, vt not in cle. 2. §. 1. eo.

n Attentatum. Reſpicit etiam præcedentẽ §. nedum iſtum.

Mili-

a Militariū. Vt S. Io. Hieroſolymitani, & S. Mariæ Calaſtrenſium, & Cruciferorum, & ſimilium vt in cle. 1. §. præmiſſa eod.
b Habentia. Sic cle. 2. §. fi. eod. vnde ſumitur.
c Prædicta Concor. 24. q. c. 1. pudenda, & de elec. ca. nihil eſt, in fi. & in cle. 1. de priuile. in fi.

les ſepeliuntur in locis ſacris. Prima, quod defunctorū corpora minus vexantur ſpiritibus immundis. Vnde in ſepulturis dicitur eſſe requies mortuorum. 12. q. 2. claurū. Secunda, quia ſunt muniti patrocinio illius ſancti, cui dicata eſt Eccleſia, 13. quæſt. 2. ca. non æſtimemus, in fin. Tertia vt fideles viuētes frequentius mortuorū recordentur, ut in c. cum grauia, 13. q. 2.

riū[a] ordinariū, vel aliorū religioſorū minime extēdūtur. hi. n. ſuorū ordinū inſtitutiones, & cōſuetudines obſeruare cogēdi erūt.

Hoſpitalibus circa ſacramentorum exhibitionem ſeruanda eſt antiqua conſuetudo h.d.

Sed & ſi quæ ſint hoſpitalia, altaria, & cœmiteriū ab antiquo habētia [b], & presbyteros celebrantes, & ſacramēta Eccleſiaſtica pauperib. miniſtrantes, quo ad exercenda, & miniſtranda ſpiritualia prædicta [c] antiquā conſuetudinem Viennenſe Concilium obſeruari uoluit.

DE SEPVLTVRIS [d]. Tit. XXIV.

Cur in eccleſiis & locis ſacris ſepultura cōſtituātur. h.d.

TRactemus nunc de ſepulturis, quæ quidē p fideles non niſi in ſacris & religioſis locis, ideo cōſtituūtur[e], & quod minus ibi ſpiritib. vexētur immundis, & quod ſāctorū illorū cōmēdātur patrociniis, quorū nomini Eccleſia, in qua corpora conquieſcunt, eſt conſecrata.

Probandum eſt quod dat occaſionem benefaciēdi. h.d.

Accedit quod defunctorū proximi ad ſacra loca veniētes, ſepulturāq. cōſpicientes ſuorū recordantur, & pro eis pias preces fundūt. Vnde mortuorum ſepultura, & cæmiteria apud illas Eccleſias, & monaſteria[f] ex antiquo diſpoſita eſſe cōperiūtur, in quib. religioſorū cōuentus ſunt cōſtituti, ubi orationes, & miſſarum ſolēnia, tā pro uiuis, quam pro defunctis frequentius[g] celebrantur.

Vnuſquiſque habet liberā facultatē ſepulturā eligēdi, & ſi quis nō eligat in parochiali Eccleſia aut maiorum ſepulchris eſt ſepeliendus h.d.

Regulariter[h] igitur i parochiali Eccleſia, aut ibi quis ſepeliēdus, erit, vbi maiorū[i] ſuorū ſepulchra cōſtituta reperiūtur, nulli tamen

DE SEPVLturis. d

DE ſepulturis. Dictū eſt ſup. ā ſecūdo. Sed quia ſepulturæ fiunt in locis religioſis, & faciunt etiā locum religioſum, toto tit. ſſ. de reli. & ſūp. fune. merito ſequitur & de ſepulturis, & est uidere, quod autē ſepultura faciat locum religioſum forte non procedit, iſto iure, ad not. in ca. pen. eo. & in cap. eccleſiaſ. 13. q. 7. Sumitur aūt ſepultura pluribus modis. ut hr̄ i d. c. pe. In propoſito tā noſtro ſepultura eſt locus cōcauus in eccleſiaſtic. & ca. vt per Abba. in rub. eo. Sed quærit utrum cum luctu & plāctu ſint mortui ſepeliendi? Reſpond. non, ſed cum pſalmis & pſallentium vocibus c. qui diuina, & c. quam, præpoſterum 13. quæ. 2. Ex officio tamen charitatis, vel cauſa pietatis, & humanitatis lilachrymæ, fundātur, nō eſt iure reprobatū. Nā de pleriſq. ſāctis legitur, quod lachrymas ſuderunt in exequiis charorum amicorum, dummodo non multum fugeatur, ut in ca. qui diuina, & in c. ubicumq. 14. q. 3. & de hoc per Abb. in rub. eo.

f Monaſteria. Sed quomodo apud monaſteria cum illa non habeant cœmiterium niſi pro ſuis, 16. qu. 1. capit. 1. Reſpondeo, ſecundum Abba. in cap. fraternitatem eod. quod hoc intelligendum eſt de his monaſteriis, que habent populum, vel habēt cæmiterium ex priuilegio, ut ſunt hodie omnes regulares. Quis autem dare poſſit tale priuilegium habes per Doc. in capitulo certificari, eod.

g Frequentius. Ca. fraternitatem ubi Abba. eod. & in clem. 2. §. huiuſmodi. eode. & 13. quæſti. 2. cum grauia.

h Regulariter. De hoc latiſſime per Petrum de Vbald. in trac. de canonico paroch. §. uenio ad nonum.

i Maiorum ſae. 13. q. 1. 2. capi. placuit, & cap. 1 eod. & cap. is qui & c. licet, eod. in 6. Sed quid dicemus, ſi auus & proauus & alii ab antiquo fuerunt ſepulti, in aliqua Eccleſia, pater uero elegit ſepulturam in alia, filius decedens an ne ſepeliendus in ſepultura patris, an aliorum maiorum. Reſpon. videtur quod æque commode poſſit in utraque Eccleſia ſepeliri, de quo no. in c. is qui, eod. in 6.

e Conſtituuntur. Nota tres rationes, ob quas fide

Propriam.

a Propriam. Quo ad poſſeſſionem, nō quo ad dominium, nemo n eſt ſepulturæ dominus, ut per Abb. poſt gl in c quanto, de iudiciis.
b Contemptus. 13. q. 2 c. contemptus.
c Impugnari. Cap. a. §. fi. eo. in 6. unde ſumitur.

tem, l. 4. ff. de adi. leg. alias in loco ſuorum maiorum ſepeliri deberet, niſi ipſa ſibi eligeret ſepulturam. Sed quid ſi uxor præcedebat electa ſepultura? utrum maritus poſtea moriēs, ſepultura non electa, debeat ſepeliri cum eadem? Reſpondeo, ut per Ab in d. c. uxore.

ꝓpterea ꝓpriā,[a] ſi cōtēptus[b] abſit, negatur eligere ſepulturā, ꝙ uſq. adeo obtinet, ut antiqua dimiſſa, nouā poſſit quis, etiā in loco minus religioſo, ſibi diligere, nec ꝓpterea poterit hodie electio talis impugnari,[c] licet antiqua iura ſup hoc diuerſa eſſe uideātur.

Vxor non tenetur ſequi, ſepulturam uiri ſi uelit, aliam eligere, h. d.

Nec ulla ſup hoc inter uirū, & mulierē facienda eſt diſtinctio,[d] quaſi[e] uxor capitis ſui ſequi iudiciū, & ſepulturā ſit cōpellenda ſed utriq. æqualis[f] erit deligendi facultas, cum huiuſmodi electio ad eū ſtatum[g] pertineat. quo mulier a lege uiri ſoluitur.

Si uxor ſepulturam nō eligat, tenetur ſequi ſepulturam ultimi uiri, ſi plures habuerit. h. d.

Si tamē ipſa ſibi ſepulturam nō eligat, & plures forte uiros habuerit, cū uiro ultimo,[h] cuius domicilium retinet tumulanda erit.

Filius familias licet non poſſit aliquid relinquere pro anima, ſi careat caſtrenſi peculio, uel quaſi, tamē poteſt ſibi eligere ſepulturam, niſi ſit impubes, quo caſu poterit ſepelire illum ubi uoluerit, niſi ſit cōſuetudo in contrarium h. d.

De filio familias,[i] an ſibi ſepulturam eligere ualeat, dubitari poterit, & multū intereſt, an eis ætas intra pubertatis annos,[k] contineat' an uero pubertatē exceſſerit, Primo. n. caſu ſepulturā eligere nō poterit,[l] pmittēdū tamē erit patri, ſi id loci cōſuetudo[m] patiatur ubicūq; uoluerit[n] illū ſepelire. Qđ ſi cōſuetudo nō habeat, cū ſuis maioribus uel in parochiali Eccleſia tumulādus erit. Secūdo uero caſu cū pubertatē attigit, libere abſq; patris aſſenſu ſibi ſepulturā eligere poterit,[o]

d Diſtinctio. Immo iudicandi ſūt ad paria, capitulo gaudemus de diuort.
e Quaſi dubitandi ratio.
f Aequalis. Argu. contra. 13. q. 2. c. unaquæque, & 33. q. 2 ca quos Deus Solu. illud intelligitur ſecūdum illud, uel illud locum habet cum mulier eligit ſibi ſepulturam, ſecus ſi nō eligat, arg. le. mulieres Co. de digni libr 12 & ff. ad munici. l. r. aſſeſſ & l fin & no. in ca de uxore eo uñ ſumitur.
g Soluitur. Et ſic, nota, quod paria ſunt aliquid diſponi tēpore habili, uel tempore inhabili, dummodo effectus conferatur ad tempus habile Sic contra ueluti non licet diſponere tempore inhabili ita nec tempore habili, ſi effectus diſpoſitionis conferatur in tempus inhabile. facit l quod ſponſæ C de dona in ter uir, & uxor, & le. in tempus, ff. de hæred inſti. Quod limita. ut not infra eo d §. impuberi.

i De filiofamilias. Quid dicemus de paterfamilias impubere, an cum auctoritate tutoris poſſit eligere ſepulturam? Reſpondeo, non, nec. n. tutoris auctoritas poteſt ea perficere, quæ porriguntur poſt mortem pupilli. quo tempore tutela expirauit. Ita Petr. de Peru. in tractatu de canonica Parochiali, capitulo 21. Et nota uerbum, filio familias, quia ſi eſſet naturalis tātū. qui non poteſt dici filius familias non poſſet ſe pater intromittere, ut per Petr. in dicto loco.
K Annos Videlicet 14. in maſculo 12. in fœmina.
l Non poterit. Sicut nec teſtari.
m Conſuetudo, Nota, quod conſuetudo dat ius eligendi ſepulturam, ſicut etiam dat iuriſdictionem, & ius eligendi prælatum, ut capitulo. um contingat. de for. compet. capitulo cum eccleſia, de cauſſ. poſſeſſi & propietatis. Spoteſt conſuetudo dare hoc ius non ſolum patri, uerum etiam matri, & amicis: ut per Frā. in c. licet. eo. 6.
n Voluerit. Quid ſi impuberi uiuēti pater elegit ſepulturā permittente conſuetudine, & filius recedat factus pubes Reſpondeo non tenetur ſequi iudicium patris, cum res deuenerit ad caſum a quo non potuit incipere. Ita Petrus de Peru. in tracta. de canonica Epiſcopali. c 21.
o Eligere poterit. Quia electio refertur ad id tēpus, quo ſolutus eſt a patria poteſtate. facit cap. de uxore, eod. & ſupra. eo. §. proximo.

h Viro ultimo. Sed pone, quod uxor prius decedat quā maritus, an debeat ſepeliri in ſepulchro maiorū mariti, an uero maiorū patris ſui? Hæc quæſtio eſt dubia & egeret declaratione, ſecundū Abbas in c de uxore eod. ubi tamen eſſet conſuetudo ſtaremus conſuetudini, ſi non extaret, tunc ſi appareret de uoluntate uiri uiuentis, quod uellet in aliquo loco ſepeliri, puta, quia præparaſſet, uel aliter declaraſſet intentionem, ſuā, tunc ſecundum eum ſepelienda eſſet in loco deputato a marito. Sed contra hoc facit quia ambulatoria eſt uolūtas hominis uſque ad mor-

Peculium.

quamquã pro aĩa, ſua præter patris aſſens[u] aliquid iudicare non poſſit, niſi caſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe peculium[a] habuerit.

Religioſi non poſſunt ſibi ſepulturam eligere.

Impuberi ſimiles religioſi habẽtur hi .n. cũ propriæ volũtatis libertatẽ non habeãt, eligere ſibi ſepulturã nequeunt[b] ſed apud propria monaſteria tumulandi ſunt, niſi adeo forte ſint remoti, quod ad ea cum moriuntur, commode[c] exportari nequeant.[d]

Non poteſt quis etiam iureiurando a ſeipſo abdicare liberam eligendæ ſepulturæ poteſtatem.

Alias autẽ ſepulturæ vſq. adeo libera eſſe debet electio, vt Bonifaciana cõſtitutione[e] cautum ſit, ne quid ad vouẽdum, iurandũ, vel alias promittendũ[f] aliquos inducãt[g], vt apud eorum Eccleſias ſepulturam[h] eligant, vel iam electam, vlterius non immutent, & ſecus factum omnino infringit.[i]

Mortuus ruri qui ſepulturam non elegit ſi ſine periculo poſſit exportari, uel in parochiali Eccleſia uel in maiorũ ſepultura debet ſepeliri. h. d.

Illud tamen in dubium venire poteſt, ſi quendam animi, vel agricolendi cauſa ruſticatur, ruri inopinato forſitã interitũ, nec electa ſepultura contingat occũbere, an in Eccleſia ruri conſtituta[k] an potius in alia ſepeliri debeat, & reſponſum eſt ſi abſq. periculo[l] defunctus inde valeat exportari nõ in Eccleſia ruri poſita, ſed in ſua parochiali, vel in qua maiorum ipſius ab antiquo ſepultura extitit, ſepeliendum forem.[m]

a Peculium. Et quid mirum ꝙ de his bonis poſſit pro anima diſponere, quæ cunctis rebus eſt fauorabilior, ſi libere poteſt de his teſtari ad quamcumque cauſam, & in vtilitatem, cuiuſcumque, l. ſi. C qui teſt. fa. poſ. & inſt. quib. non eſt permiſ. fa. teſta. in prin.

lo ad aures, quod met. cauſa, & in cap peruenit, de arbitris. Vnde veniens contra ſimplicem fidei præſtationem nulla neceſſitate compulſus, poteſt beneficio priuari, cap. querelam, de iureiur. & per Peruſ. poſt alios, in cap. 1. eo. in 6. Et ex eo quod dicitur hic de iuramẽto not. quod Papa ex cauſa fac. interdum quod iuramentum non liget fac. capit 2. de rebus eccleſ. non alie. in 6 & ca. vbi periculum, §. pen. de elect. eod. lib. Nec hoc mirum quia etiam ſi quis ſponte iuret non mutare ſepulturam poteſt illam nihilominus mutare ſecundum opi. quorundam, de quo plene per Peruſ. in capi. 1. eod. in 6.

b Nequeunt. Immo videtur, quod iſti religioſi poſſint eligere cum iſta electio conferat effectum ſuum in tempus habile, ſcilicet quo ipſi ſunt ſoluti a lege ſuperioris argu. ca. de uxore eo. & ſupra eod. § nec vlla. & per hanc rationem Hoſt. olim tenuit quod religioſi poſſent eligere, vt habetur in cap. nimis primo, de exceſ. prælat. Sed cõtra reperitur determinatũ in c. ſi. eo. in 6. Nec obſtat ratio Hoſtiẽ. quia non procedit quãdo ius probet aliquid nõ ſolum attento effectu, ſed etiam attento initio. le. minor ff. de ſet. exportandis. & no. Abb. in d. c. de vxore, & Peruſ. in c. ſi eo. in 6. Imol. in le. Gallus, ff de lib. & poſth. Sed contra eſt cap. nimis, el primo, de exceſſ. prælat. & in capi. ut priuilegia. de priuil. Sol. illa iura non loquuntur de veris religioſis: ut not. in d cap ſi. eo. in 6. An autem hæc diſpoſitio comprehendat Abbatem uide per Abb in in d c. de uxore.

c Commode not. ratione incommoditatis id permitti quod alias non permitteretur, ſic capitulum is qui. eo in 6. & 12. q. 2. terulas

d Nequeant. Quo caſu ſecundum opin. plurium poterit monachus eligere ſepulturam, & ita ſuſtinetur opi. Hoſt de quo per Abb in c. nimis, el primo de exceſſ. prælat. & in c. ut priuilegia. de priuilegijs, licet multi contra. Alias autem ſi non eligant ſepeliuntur in eccleſia parochiali loci, in quo decedunt.

e Conſtitutione, c. 1 eod in 6.

f Promittendum. Nec enim Deus inter iſta facit differentiam, 22. qu. eſt. 5. capitu. iuramenti, & not. in cap. debitores, de iureiur. & per Doct. in capitu-

g Inducant. Si quis tamen eſſet inductus ad eligẽdum ſepulturam in certo loco, non voto iuramento, vel promiſſione ſimplici non haberet locum quod hic dicitur, ſecundum Ioan. Andr. & Ioan. de Ligna. Peruſinum. in cap. primo eod. in 6. argum l. prima, & per tot. Co. ſi quis alt. teſtari. prohib.

h Sepulturam. Cum enim ſimus in ſpiritualibus pactio interuenire non debet. 1. quæſtio. ſecunda, capi. quam pio, & capi. pactiones, de pact. hoc intellige inter ſepeliendos & ſepelituros, ſecus inter duas eccleſias, capitulo primo, de pact. in ſexto, & infra, de pact. §. primo.

i Infringet, cap 1. eod. in 6. vbi prolixe ponuntur pœnæ contrafacientium.

K Ruri conſtituta. Quod uidebatur, quia ibi deceſſerat.

l Abſque periculo. Simile cap. fin. eod in 6. & ſupra. eodem § impuberi. ergo periculum immutat ius commune fuit capitul. ſi duo §. ſane, de procurat. in 6. & de eccleſ. ædific. cap ad audientiam.

m Sepeliendum fore. Si quis igitur habeat in loco domicilium & ſe ex cauſa limitata ad tempus in alium locum transferat, non cenſetur illuc transferre

ſeſſe domicilium, & parochiam conſtituere. Quod inducitur ad ſcholares, vt in dubio non cenſentur tranſtuliſſe domicilium ad locum ſtudij, de quo plene nos in c. quod clericis. & in cap. ex parte de for. cōpet. de quib. vbi debeātur ſepeliri ꝑ Ab. I c. 1. eo. Item ex hoc infertur, quod eccleſia loci in quo decedunt, non debet habere parochialem, ex quo nō habent ibi domicilium, & per conſequens nec parochiā, prout requiritur, vt per Doct. in ca. 1. & c. 2. eod. in 6. & per Hoſt. in c. in noſtra, eod. in antiq.

Quibus nō communicamus viuis nec mortuis communicamus, h. d.

Non tamen oēs [a] qui fato functi fuerint; eccleſiaſticæ tradendi sūt ſepulturæ, quib. enim non communicamus viuis, nec defunctis cōicare debemus [b]. Vnde carebūt eccleſiaſtica ſepultura, qui prius erant ab eccleſiaſtica vnitate præciſi [c]. Igitur nec paganus [d] nec iudæus, nec hæreticus, nec qui vſuras exercuit [e], nec qui ſibi mortē conſciuerunt [f], aut qui perſonis eccleſiaſticis violentas manus iniecerūt [g], nec homicidæ, nec incendiarij, aut eccleſiarum violatores nec inceſtuoſi, nec blaſphemi [h], nec vllus qui pro manifeſtis [i] cōdemnatus eſt exceſſibus, eccleſiaſticæ ſepulturæ tradi poterit.

Tumulari contra canones ſunt exhumandi ſi illorum corpora poſſint diſcerni a corporibus fidelium, h. d.

Et ſi contigerit aliquando horū corpora in cæmiterio eccleſiaſtico tumulari, ſi ab aliorū corporib. diſcerni poterūr, exhumari [k] debent, & ab eccleſiaſtica ſepultura procul iactari [l]. Quid ſi diſcerni non poterūt, cū excommunicatorū [m] oſſib. corpora fideliū extumulanda nō erūt [n]. Cū licet nō obſit iuſtis ſepultura nulla, vel vilis, celebris tñ, vel ſpecioſa non proſit improbis [o].

a Omnes. Habes hic qui ſint qui in ſacro ſepeliri non poſſint. de hoc vide & Hoſt. I ſumma, eo §. quib. interdicat. & per Petrū de Peruſio, in tractatu de canonica epāli, cap vlt.

b Debemus. Sic in c. ſacris, vnde ſumitur eod. & 24. qō. 1. cap. 2. niſi tamen viuentes reconciliationem petiirint, nec ꝑ eos ſteterit quo min9 eccleſiæ reconciliati fuerint, quia tunc etiam poſt mortem ſunt abſoluendi, 16. qō. 7. qui recedunt, ea a nobis, de ſen excō. & per Abb. in ca. litteras, de reſt. ſpol. Not. ergo ex hac regula, ꝙ & cū defunctis poteſt eſſe cōio. vt lauando mortuū veſtiendo, ſepeliendo, aſſociando ad ſepulturam. & ſic cōicans incidit in minorem excōicationē. vt ſi cum viuo communicaſſet. & ſic excōicatio afficit non ſolum animam, ſed etiam corpus Ab in c. ad hæc de priuileg & in d. c. ſacris, vbi & illud firmat, leproſos non poſſe cum alijs in cæmeterio ſepeliri, contra opi. Hoſt. ꝙ licet poſſit admitti rationibus ibi per eum redditis, ſi tamen quis contrarium faceret, non crederem illum incurrere pœnas, dicto cap ſacris, clem. eod & § ſeq. & hoc caſu ante factum, tenerem opin. Ab. poſt factum vero, opin Hoſt.

c Præciſi. Not regulam, quod præciſi dicuntur ex communicati ſuſpenſi, & interdicti. ſic c. a. is cui, de ſent. excō in 6 c. ſi eos, eo. Et not. quod eorum, qui hic nominantur, quidam ſunt excommunicati ipſo iure, quidam veniunt excōicandi per ſententiam iudicis, de quibus dicere non eſt hic locus, not. aliquid in c. fi. eod. & plenius in ca. tua nos, de ſent. excom.

d Paganus, cap. eccl & cap. ſeq de conſec d. 4.

e Exercuit. cap quia in omnibus, de vſuris.

f Conſciuerunt. 23. q 5. c placuit, & cap. ex parte, eodem

g Iniecerunt, cap. fin. eo. vbi & de inceſtis, & de eccleſiarum violatoribus, & de homicidis

h Blaſphemi. cap. ſtatuimus, de maledi.

i Pro manifeſtis, c. fi. eod.

K Exhumari Qꝫ poterit facere epā ſua auctoritate, et in locis exemptis, ut per Abb. in cap. ſacris, in fi. eo. alias effodientes ſepulturas incurrunt ſacrilegium, ut per Abb. in cap. ad hæc, de author. & vſu pa. & ſpolians cadauer, vel aliter ei iniuriam inferens vltra alias pœnas facit iacturam legitimæ, ſi ſit perſona cui legitima debeatur, & omnium ſibi a defuncto relictorū. Roman. conſ. 185. & per Ant. Franc. in dicto cap. ad hæc.

l Procul. In tanta diſtantia quod voces clericorum cātantium non poſſint inde exaudiri, argumen. capitul. quod in te, de Pœnitent. & remiſſio. & per Abb. in capitu ſacris eodem.

m Excommunicatorum. Intellige etiam de excommunicatis minori excommunicatione, vt habetur in cle. 1. eo & per Inn. in c. ſacris, eod. & communi doct.

n Non erunt. Not. quod ratione dubietatis aliquid admittitur, quod aliàs non admitteretur, 1 t. q 3 c nolite & 23 q 1 c ſi æſtimemus, & ad adim. leg. l. 3 § ſi duobus. Idem contingit ratione connexitatibus. 14 q 5 c. denique, & diſt. 81 c. cū omnib. & ff. de ſolu l. ſi alieni, & ff. de minor. l. etiam. Idē ratione difficilis ſeparationis. ff de negot. geſtis, l. cum eum actum, & ff. de adm. tuto. l. tutorem qui tutelam. Idē ratione difficilis probationis, l. duo ſunt Titij ff de teſta tutel. Arg. contra de pœnit. d. 5. & ff ad leg. Aquil. l. ita vulneratus. & l. cum ex pluribus, ff. de manu teſtam & not in c ſacris, eodem.

o Improbis Si ergo non poteſt puniri malus quin etiam bonus puniatur potius eſt tolerandus malus, quam bonus puniendus, l. abſentem, ff de pen.

& 23.

Qui contemptis clauibus non humandos locis ſacris humauerit, excommunicationem incurrit a qua non eſt abſoluendus antequam arbitrio epiſcopi ſatisfecerit. h.d.

Si quis aũt contẽptis eccleſiæ clauib. huiuſmodi pſonas, aut ĩterdicti tẽpore[a] quoſlibet ĩ eccleſiis vel cemiteriis ſepeliri auſus fuerit[b], ipſo facto[c], excõmunicationis ſẽtẽtiã incurret, a qua, niſi prius ad arbitriũ diœceſani epiſcopi eis q̃b.[d] iiuria irrogata fuerit ſatisfactionẽ cõpetẽtẽ exhibuerit, abſolui nõ poterit, nec vllũ circa præmiſſa cõtra faciẽtibus priuilegium ſuffragabitur.

Reconciliati, licet alioqui eccleſiaſtica ſepultura non eſſent tradendi poſt reconciliationem tradi poterunt. h.d.

Sed hæc de illis intelligenda ſunt, qui impænitentes deceſſerint, nec in articulo, ſaltem mortis eccleſiæ[e] reconciliati fuerint. Nam ſi, dum forſitã in extremis agerent legitime[f] abſoluti fuerint cæmiterium his & alia[g] eccleſ. ſuffragia denegari nõ debẽt hæredes tñ[h] & propiuqui ad quos ipſorũ bona puenerint.[i] pro eiſdẽ ſatiſfaciat, ſi caſus exigat eccleſiaſtica ſũt cẽſura cõpellẽdi.[k]

Cadauera punitorum pænitentium ſunt tradẽda ſepulturæ eccleſiaſticæ. h.d.

Ex his apparet, eorũ cadauera, q poſt cõfeſſionẽ Deo peractã, pſceleribus ſuis ĩ patibulis ſuſpẽduntur, ad eccleſiã eſſe deferenda & oblationes pro eis offerẽdas. Cũ enim pro

& 23.q.4.capitu.quam magnum. Et fac. hoc ad q. de fratribus habentibus damnum communem pro indiuiſo, ꝙ propter, partem innocentis pars, delinquentis deſtrui non debeat. Sed contra facit capi. ſed contrario, de pæni. diſt.2. vbi ob delictum Sodomitarum fuerunt combuſtę quædam vicinæ ciuitates. De hoc uide quo ibidem no. & per Bart. in l. Atheius, ff. de aqua pluuia arc. & per doctor. in leg. & ſi ſeuerior. Co. de his qui not infam. & per Abb & alios, in capitulo ſacris. eodem & quod hic & in d cap. ſacris, dr̃ quod improbis ſpecioſa ſepultura nõ pdeſt tñ Abb. ibi dic ꝙ ĩmo nocet facit c. q̃b. tñ ſeq 13.q.2.

a Tempore Quo tempore interdicta eccleſiaſtica ſepultura, c. quod in te, de pænit & rem. & c. ſi priuilegia, de priuile.

b Auſus fuerit. Scilicet ſciẽter, vt in Cle.1. de ſepu. cũ ibi alleg. Sed an quod hic dicitur, militet in portantibus ad ſepulturam non tamen ſepelientib. an in concomitantibus eos, in fodientib. fabricantibus vel ſepulchrum aperientibus, an in prælatis, ſacerdotib. & miniſtris. qui id nõ prohibet, ſed patiuntur an in his qui portãt cereos, crucẽ, & ſimilia? Reſpõdeo hæc dubia potius principis declarationẽ expoſcunt, quam interpretant. ſ opinionem uide gl. in Cle. 1. eod.

c Ipſo facto. No. caſum, in quo quis ipſo facto excommunicatus, alii not. in Cl. 1. de ſent. exc.

d Eis quibus. Sed qui erunt hi? Reſpon. ut no. in Cle 1. eod.

e In articulo ſaltẽ mortis Quo tpe abſolui poterit per ſacerdotem a vinculo excommunicationis etiam in caſibus papæ reſeruatis. Ab. & alii, in ca. ſi. eod.

f Legitime Secundum formam c. ex tenore. & c. cum deſideres, de ſent excommu.

g Et alia Arg ꝙ cui cõceditur unum ſacramentũ vel negatur, & alia intelliguntur negata vel cõceſſa, fac. cap. ad eius, diſt. 5. & cap. illud diſt. 95.

& 33.q.2.c. fin. ſed contra de tornea. c.1. & de exẽptor. c. ſuper eo. ubi licet cõcedantur pænitẽtiæ ſacrm̃ & euchariſtiæ, eccleſiaſtica tñ ſepultura denegat ſed illud fit ad terrorẽ aliorũ, ut no. in c. fi. eo.

h Hæredes tamen. Not limitationẽ ad c. ex parte 1. de uerb. ſignifi. vbi excõicat⁹ pro manifeſta offenſa non dẽt abſolui niſi prius ſatisfaciat: nam hoc nõ hẽt locum, ſi quis ſit in extremis, ut hic, & c. fi eo. Idẽ putat Abb. ſi ſatiſfactio longũ exigat tractatũ. c quõnis, de appell. vbi plene p Ab. fac. c. qui recedũt 22 q. 7. Item no. ex hoc §. vnam dr̃ã inter ius canonicũ, & ius ciuile quia de iure canonico hæres indiſtincte tenetur pro delicto defuncti, ſecus de iure ciuili, quod tñ quo procedat latiſſime per Ab. in d. c. fi.

i Bona peruenerint. Vr̃ ergo quod hoc ſatis faciendi onus ſit non tãquã hæredis, q. bonorũ, fac. c. fi. vñ ſumitur. ꝙ forte poterit procedere qñ bona q̃ deuenerint ad man⁹ hæredis non ſufficerent.

K Cõpellẽdi. Sed licet ſi deceſſit pęnitẽs: alias ſi impęnitens, eccleſia ſe non impedit ſuper iſte ſatisfactione & defuncti exoneratione, ut per Abb in c. a nobis, 2. de ſẽt. excom. in ultimo not. Et nota hic caſum generalem, in quo eccleſia exercet iuriſdictionem in laicos, uidelicet compellẽdo, hæredes ad ſatisfaciendũ p defuncto. ut p Ab. in d. c. a nobis & ic fi. eo.

l Poſt confeſſionem. Et euchariſtiam ſumptam. quaſi petam non eſt deneganda, cle. 1. de pænit. & remi. Sed quæri conſueuit quare liberetur ille qui fugit ad eccleſiam, & non ille, qui recipit corpus Chriſti, cum tamen euchariſtia multũ pręſtet eccleſiæ. Reſpond. quia corpus Chriſti cibus eſt animæ non corporis, ergo animã liberat non corpus. Vel dic quod cum ſit priuilegiũ eccleſiæ ad cõſeq etiam trahi non debet, ut. 13.q.1. ſicut. Vel dic, ꝙ etiam corpus Chriſti aliquando liberat puta inductus ab patibulum fiat obuius ſacerdoti deferenti ſacramentum, ſecundum quoſdam.

Qualiter hæres tenetur de delicto defuncti remiſſiue.

Super ſatiſfactione impænitentis eccleſiaſt non impedit.

Quod dicit de cõceſſione unius ſacramenti & de cæteris eſt intelligẽdum.

Corpus Chriſti an liberet eum qui ducit ad patibu lã.

a B. s id

a Bis id ipſum. Immo uidetur contra, quia delictum punitū in foro pænitentiali punitur in contentioſo,& contra vt per Abb.in ca.ſi eo. Item punitur per iudicem eccleſiaſticum punitur per ſæcularem doct. in cap.1.& in cap. at ſi clerici, de iud. & in cap tuę procur.& per Abb.in capit. cum incunctis § fin. de elect. Sol. quod hic bis puniretur in eodem foro, ſcilicet pænitentiali;& eccleſiaſtico. Vel ſol. ex hic quæ ponuntur per Do.in cap. cum ſit. de for. compe & in alijs locis ſupra allegatis.

pctis ſuis pœnā xtremā ſoluerint,& digne penituerint, non iudicat Deus bis ipſum [a]

Deprehēſis ſcelere et vulnerati, ſi confeſſi ex uulnerib. mortui fuerint, itē improuiſo caſu oppreſſi non priuantur eccleſiaſtica ſepultura. h. d.

Quin etiā ſi dū in ſcelere cōprehendūtur vulnerati fuerint, ſacerdoti poſtmodū cōfeſſi ex vulnerib. acceptis deceſſerint, cōio eis minime denegabitur quāquā, ſi dū ſeipſos defendūt interdicti fuerūt, aliud [c] ſit ſtatuēdū. Is āt quem caſus improuiſus [d] opprimit, ſi nihil aliud obſiſtat, ab eccleſiaſtica ſepultura non arcebitur.

Pro ſepultura non poſſunt clerici aliquid exigere, nec in conſuetudo cōtrarium ualet, poſſunt tamen ſponte oblatum recipere. h d.

Illud ēt atq; [e] etiam ad monendi ſumus ſacris canonib. penitus interdici, neq; terram pro ſepulchro, [f] vendere, aut pro hoib. ſepeliendis quoquomodo munera exigere audeat, niſi forte ſepeliendus eccleſiæ, in cuius atrio ſepelitur aliquid uiuens tradi iuſſerit, [g] aut poſt mortē ipſius parētes, proximi, vel hæredes pro hominib. vel eleemoſyna aliquid vltro dare voluerint, quo caſu ſpōte oblatæ, licet recipi, poterit peti vero aliq̄d exigi eſt omnino uetitū ne aut uenalis dicatˀ eccleſia, aut clerici hominū morte interim gaudere videantˀ, ſi ex illorū cadauerib. ſtudeant habere cōpēdiū, [h] nec ob tētu cuiuſquā cōſuetudinis, [i] niſi pia, & laudabilis [k] fuerit, reatū q̄s excuſare poterit.

b Denegabitur, cap. fores.cum.ca. ſeq.13.q.2.

c Aliud Fac.cap. ex parte.2.eod. & 24 q.5.ca.de uccidendis.

d Improuiſus. Not. quod decedens ſine confeſſione exteriori in extremo uitæ, facta debet ſepelire in cœmiterio eccleſiæ, ex quo confeſſionem nō contempſit: ſed eſt morte præuentus, nec eſt præſumendum quod deceſſerit in peccato mortali, cum quilibet præſumatur bonus. niſi tamen per annum, cōfeſſionem contempſiſſent, iuxta formam c.omnis, de pæn & rem & ſic not quod quis ſepeliendus eſt in cœmeterio ſine aliquo ſacramēto quod putat notandum Ab.in capit.ex parte eo.

Non pſumit quis Accedere in peccato mortali.

Cœmiterij ſepultura ſacramēta non requirit.

e Etiam atque etiam Et ſæpe ac ſepius, & utitur hac verborū inculcatione, quia diſtrictiſſime, ac læpiſſime q̄ hic dicitur a iure prohibetur, vt apparet 14.q.1.c quæſta, cum plurib. ſeq. in c. abolendæ.eo. c. non ſatis & c. ad Apoſtolicam. de ſim. & alibi ſæpe. licet iam multæ prohibitiones ob auiditatem ſacerdotum male ſeruentur.

f Terram pro ſepulchro Intellige ſecundum glo. & doct in cap abolendæ.eo. de terra & loco iā religioſo, & cœmiteriato, qui cum ſaltem large accipiendo ſit ſacer, non eſt mirum, ſi pro eo non poteſt aliquid accipi, cæterum ſi ſit locus mere, purus & priuatus? tunc procul dubio poterit vendi etiam quod ibi fiat cæmiterium, vel eccleſia, 12. quæſt. 2. capit. ſuum nemo enim de ſuo beneficium facere cogitur, 10. quæſtion. 2. capitu præcario, eſt & alius caſus, quando locus eſt religioſus inſpecto ſolo iure ciuili illatione cadaueris, de quo late per doctores, in capitulo abolendæ. eodem.

Terra pro ſepultura quādo vēdi poſſit.

g Iuſſerit. capit. abolendæ eodem ſed quæritur, an forte intuitu huius præſtationis uel ex ſimili cauſa poſſit quis habere ſepulturam in eccleſia, hoc eſt aliquod ius in perſona ſua, ſuorumque hæredum radicatum. Reſpondeo, reſpectu proprietatis non eſt dubium, quod non cum locus ſit ſacer, uel religioſus qui non eſt in commercio, Abbas in capitulo quanto, de iudic. ſed bene ſecundū quoſdam habet ius ſepeliendi. adeo ut nemo poſſit ibi eo inuito ſepeliri, niſi in cauſa neceſſitatis, ſecundum Vincen. Sed melior uidetur opinio, quod laicus inuito epiſcopo non poſſit aliquid iuris adquirere, & poteſt epiſcopus cōcedere, quod unus ſepeliatur in ſepulchro alterius. ut per Archi. in capitulo præcipiendum 13. quæſtio. 2. & ſi aliter videatur ſe habere conſuetudo. hoc eſt potius ex quadam tolerantia, vt per Abb. in cap. 1.& ca. abolendæ, eodem.

h Compendium. Sic. 13. quæſtionæ. 2. capitulo. quæſta.

i Conſuetudinis Facit cap. abolendæ, eod.& ca. quando & c. dilectus.& ca. ad Apoſtolicam.& ca. non ſatis de ſimo.& de uſibus huius conſuetudinis latiſſime per Abb. in d. cap. ad Apoſtolicam.& in c. ſuam, de ſimo.

K Niſi pia & laudabilis. Quo caſu laici ab epiſcopo compelli poterunt illam ſeruare, vt habetur in c. abolendæ. eo & in c. ad Apoſtolicam, de ſim. & ſic nota alium caſum in hac materia, in quo epiſcopus habet iuriſdictionē in laico, ultra caſum. §. ſed hæc de illis. ſup eo. Sed quomodo pōt hoc procedere, cum ex his, quæ ſunt mere facultatis vel ex datione annua gratis facta, non inducatur

aliqua

aliqua conſuetudo, vel præſcriptio not.& legitur in l.2.C.de ſerui, & aqua.& per Bart.in l.cum de in rem verſ. ff.de vſuris.Ioan.And.in cap.Ioannes.de cler.coniug.Innoc in capit.bonæ 2.de poſtul.prælat.& late per Abb.in capi.ſuam de ſimo. epiſcopali, ca.2.& in eod.tractatu cum tractat de parochiali,cap.5. incipit, venio ad quintum. conſuetudo tamen poteſt illam augere.I n cap.certificari.de ſepult.

c Relictis. Hoc verbum reſpicit ea, quæ dantur per viam ultimæ voluntatis, l.1.in fi. ff. de tab. exhi. qui tex mihi hoc nunquam probauit,cum ibi ſiat vis in tempore præterito nō in qualitate & natura verbi: vnde forte non eſt vera commu. opin. de iſto verbo, per leg. hoc ſermone, ff ſi liber.ingen eſſe dicatur.

d Obuenientibus etiam alia via, quam vltimę voluntatis,ca.de his, de ſepult. & inf. & §.1.

e Prælatis. Accipe hoc verbum large ut comprehendat etiam rectorem & curatum parochialis eccleſiæ, iuxta ea quæ ponit Abbas in c. de multa.de preb. & in ca.requiſiſti. de teſtam & in ca. 1.de iud.

f Defunctus. Et ex hoc not.ſecundum vtrumque Abb.in ca 1.de ſepult.quod uita laicorum eſt clericis paſſio,ſed mors eſt

Hoc putatur fortiſſimum contrarium & trib⁹ modis reſpondet Ab. in d capit.ſuam, & demum uidetur in hoc reſidere, ꝙ contrarium nō procedat fauore eccl ſiæ. Sed cuius erit iudiciũ an hęc conſuetudo ſit laudabilis? Reſpōdeo,'epiſcopi,Ab. in d. capitulo. eſt Apoſtolicam ubi rationem etiam aſſignat.& in tantũ ſeruanda erit hæc laudabilis conſuetudo,ut non poſſit per contrarium ſtatutum laicorũ tolli.vt per Abba. in d capitulo abolendæ,poſt Bar in l. priuilegia.C. de ſacroſ eccl ex quo infertur quod Senenſes nō poſſunt per ſtatutum tollere quonimus fiat oblato fieri ſolita in aſſumptione Beatæ Mariæ.

DE CANONICA PORtione[a]. *Tit. XXV.*

Quid ſit canonica portio, & quod eſt duplex, parochialis,& epiſcopalis h.d.

Canonica portio,[b] eſt quę de relictis,[c] & prouentib.eccleſiis obuenientib.[d] detrahit̄,& prælatis[e] debet̄.Eſt autem duplex parochialis,& epiſcopalis, parochialis eſt, quæ parochiali eccleſiæ, vel ipſius curato, & rectori debetur.

Canonica portio parochialis eſt,quæ debetur curato de relictis factis eccleſiæ,in qua quis poſt habita propria eccleſia elegit ſepeliri. h.d.

Sciēdũ eſt.n.ſi qs in alia eccleſia, quã ĩ ea in qua diuina audit officia, & eccleſiaſtica ſacra percipit,ſepulturam ſibi elegerit,ꝙ q̄bus caſibus fieri poſſit ꝓxime expoſuim.ne parochialiũ eccleſiarũ rectores quib.cura ĩcũbit animarũ debitis fraudēt̃ur ſubſidiis, conſtitutũ eſſe, vt curatus de his reb.,quas defũctus[f] ꝓ aīa ſua in vltima diſpoſitione reliquit eccleſiæ in qua ſepeliri elegit quartā[g] partē percipiat,[h] aut aliā q̄ legitima conſuetudo præfixerit.

DE CANONIca portione.

De his quæ quis uiuēs, & ſanus cōtulit alicui eccleſiæ curato nō debetur canonia portio ſecus ſi infirmus, & eadem infirmitate decedens. h.d.

Sed etſi nihil q̄dē teſtamēto qs reliquerit

Portione Dictum eſt ſupra de ſepulturis, quæ regulariter,& de iure communi debēt fieri in parochialibus eccleſiis, ſed cũ contingat ſępe laicos poſt habita parochiali eccleſia in alia ſibi ſepulturam eligere, quo caſu parochialis detrahit quartam de relictis eccleſiæ in qua quis eligit ſepeliri,merito poſt dictum de ſepulturis uenit dicendum de portione canonica, quæ detrah.tur occaſione ſepulturæ, & quia canonica parochialis eſt in multis ſimilis epiſcopali,ideo in eodem titulo tractat de vtraque,

b Portio,Sed quota eſt hæc portio? videtur quod ſit dimidia,vt 10.q.2.capit.antiquos,& cap 2 de ſepult Immo uidetur tertia portio,vt in ca de his.& capit decernimus 13 q.2.& 16 q.1.capit.conſtitutus,& d.capi.2 Immo videtur quarta,21.quæſt.2, cap. Vulneratus & capit conquerente.de offi.ordi & cap.cum ſuper,de ſupel & hoc magis communiter.tenetur,ut per Abb.in cap.requiſiſti de teſtament. & per do.Peruſ.in tractatu de canonica conſolatio quia dum laici uiuunt debens eis ſacramenta exhibere,prædicare,orare,& alia diuina facere,uñ de is ſcribitur, peccata populi mei comedent.id eſt,orando delebunt, capit quę pænitet & de pen diſt & 1 qu.ca.dictum.& e ipſi ſacerdotes mors vero dicitur ſolatium in ſpectu perception s temporalium.

f Quartam capit cum ſuper.de ſepultur.& not. ſup eo.in princi.

g percipiat. Sed quid ſi quis in vna eccleſia audit diuina,in alia vero accipit ſacramenta, & iure dice hoc facit, puta habet quis domum in confinio duarum parochiarum,vel habet duas domos cōtinguas,quas vtraq inhabitat ſed vna eſt unius parochiæ,alia alterius,quæ nam habebit canonicam Reſpond.diuidenda erit,vt not.in capitu.1.de ſepult.in 6 & per Abb eod.tit capi 1.in antiq.fac. no.per Innocen & per Ioan.And in cap ſuper eo. de parochia & not.etiam in capi.de his de ſepult. fac inf eo.§.dub.tari.

h Conſuetudo. Vt in capit.certificari,de ſepultur.

vbide

vbi de hoc Petrus de Vbald. qui fuit ante Abb. in ſuo tract de canonica parochiali, c. 5. incipit venio ad quintum vltra conſuetudine addit de præſcriptione tanquam a conſuetudinẽ diuerſa, & eius dicta poſſent intelligi iuxta tradita per Abb. in d. c. certificari.

peliatur, & aliquid eidẽ relinquatur? Reſp. adhuc parochialis habebit canonicam ſm cap. alle 6 in ſi quem ſequitur Peruſ. in ca. a. de ſepul. in 6. vnde ſumitur. Aliud. n. eſt ius parochiale, aliud ius funerandi, vt patet in d. c. a. ſecundũ inductionẽ Peruſ. & tenet ibidẽ expreſſe glo. per c. 1. de ſepult eod. li.

in ægritudine cõſtitutus [a] cum bonis ſuis ad loca religioſa ſe trãſtulerit, [b] eccleſiæ parochiali canonica portio debetur, ſi modo ille de eadem ægritudine deceſſerit. Quod ſi ſanus ad ea loca ſe trãſtulerit, de his, q̃ locis ipſis cõtulit, cogi nõ poterit [c] aliquid eccleſiæ a qua diſceſſit, impartiri, quia liberũ eſt eis tunc bona ſua non ſolum religioſis, ſed etiam quibuslibet [d] priuatis conferre. [e]

Canonica portio ſoluitur eccleſiæ in qua quis diuina percipit, h. d.

Dubitari tñ põt, ſi cuius maiores antiquitus ĩ aliqua eccleſia ſepeliri cõſueuerãt, ea dimiſſa [f] alibi ſepulturã elegerit, nũ dimiſſe canonica portio debeatur, an parochiali & ſtatutũ eſt illi perſoluendã, ĩ qua quis audire diuina, uel ſacramẽta recipere dẽt.

Canonica portio habentis duplex domicilium diuidenda, h. d.

Quod ſi is, qui duo habet domicilia [g] ſeque in vtroq. collocat [h], æqualiter in loco tertio ſepulchrũ eligat [i], domiciliorũ eccleſiæ inter ſe canonicã portionem diuidẽt. [k]

Ponit de quibus reb. parochialis non detrahat.

Sunt [l] tamen quædam relicta [m], quib. canonica portio detrahi nõ debet, ut puta ſi quid pro fabrica, pro luminariis, pro anniuerſario, pro equis vel armis [n] cõtra infideles exercendis, vel alias ad perpetuũ cultũ diuinũ, vel particulari perſonæ legatur de quib. oĩbus niſi ea machinatione, facta fuerint, vt parochialis eccleſia fraudetur, huiuſmodi portio detrahenda non erit.

Minores & Prædicatores indiſtincte de oĩb. obuẽtionib. parochialẽ portionẽ ſoluere tenẽtur.

Sed iſtud [o] quidem ita demum obtinet,

a Conſtitutus, nota quem ingredi poſſe religionem, dũ eſt in ægritudine, quia talis ingreſſus, vel uotum de ingrediẽdo pẽdet a ſanitate mentis, non corporis, ſa. cap porrectum, de teſt. & c. de his de ſepul.

b Trãſtulerit, hoc verbũ in ca. de his de ſepul. vnde ſumitur intelligitur duob. modis, primo, ut hæc trãſlatio ĩportet monachationẽ, & tunc iõ dari dẽbit canonica, quia p ꝓfeſſionẽ & monachationẽ cenſetur mortuꝰ, ut per Ab. in c. 2 & c. de his, de ſep. Inn. vero intelligit ſolum, qñ qs ingreditur monaſterium ut viuat cũ monachis citra tñ ꝓfeſſionẽ prima melior, cũ verbũ, tranſtulerit deſignet plenam translationem, arg. a c. ſi quis tranſlatus.

c Nõ poterit. Not. ergo, quod de relictis, vel traditis alicui eccleſiæ in vita, dẽtur canonica portio, ꝙ intellige non ſolum de parochiali, ſed ẽt de epiſcopali, ſm Abb. in c. 1. de his, de ſepult. dic tñ ut per eundem, in ca. requiſiſti, de teſta.

d Quibuslibet. Honeſtis tamen, & non hæreticis diſt. 86. c donare, & l. ei qui C. de Apoſtat. & ca. ſi quis epiſcopus cum c. ſeq. de hæret.

e Conferre Põt etiã bona ſua conſumere, niſi tñ faceret in fraudem filiorũ, quia tunc reuocaretur alienatio vſque ad portionem filijs debitã, ut per Doct. in c. Raynuldus, & in c. Raynaldus, de teſta. & per Abb in c. de his, de ſepul. & eſt hic arg. quod quis poteſt in uita, quod non poteſt in morte.

f Ea dimiſſa. Quid ſi non dimiſerit, ſed in ea ſe-

g Domicilia. Quꝰ eſſe põt. cap. dilectus 2. de reſcript. no. in ca. ex parte, & in ca ſi. de foro cõp fac. le. aſsũpt. ff ad munici poſſet etiã quis eſſe ſine domicilio ſi nauiget, uel uagetur nondũ conſtitutũ hẽns, quo ſe colloret, leg. Labeo, & l. eius, ff. ad munic.

h Collocat. Secus ergo ſi in uno tantum domicilio, habitet, quia hic requiritur actualis habitatio ſm Dñic. & peruſ. in c. a de ſep. in 6.

i Eligat. Idem ſi nõ eligat ſed tamen in ea ueniat ſepeliendus, puta q̃a in ea eſt ſepulchrũ maiorũ ſuorũ ſm Io. An. l ca. in noſtra. de ſep. ſequit Peruſ in ca. a. eo. tit. in 6. Sed qualiter erit faciẽda diuiſio, ſi in altera earũ ſepeliri eleger it? reſp. vt p eundem in d. ca. a.

k Diuident. Facit hoc ad q̃õnem de pluribus ſimul capituim intercuntibus ꝓpoſito unico p̃mio, q̃ꝰ debeant inter ſe diuidere, de q̃o Bar. in leg. hoc articulo, ff. de hær. inſti.

l Sunt tamen, &c. De hac materia ultra ea, quæ dicuntur per Doct. in c. requiſiſti, & in c. officij, & in c. ſi. de teſt. uidẽdus eſt Petrus de Peruſio in ſuo tractatu de canonica epiſcopali in 1. parte, c. 7. & in 2. par. ca. 4. uerb. uenio ad quartum.

m Quædam relicta. Regulariter ergo de quibuſcunq. exceptio regulam firmat, ſm ant. q.ꝰ liquide, §. ſi ff de pe. & l 32. q 7 c. ſi dñs, cap. 1. de conſu. lep.

n Vel arm. s, c. in noſtra, de ſepul.

o Sed iſtud. De hac materia latiſſime per Petrũ de

 Peruſ.

ſi neq. in Minorũ, neque Prædicatorũ quis eccleſijs ſepulturã ſibi elegerit, hoc.n.caſu dictorũ ordinum fratres oĩb. obuentionibus, tam funeralibus,[b] quã quibuſcunque, & qũocunq.[b] relictis diſtincte, vel indiſtincte, ad quoſcunq. certos, vel determinatos vſus, & de quib. canonica portio dari, ſiue exigi non conſueuit, vel de iure [c] non dẽt, nec non de datis,[d] vel qualitercunq.[e] donatis in morte, ſeu mortis articulo in infirmitate donantis, vel dantis, de qua deceſſerit[f] qũocunque directe, vel indirecte,[g] quartã partem parochialib. ſacerdotibus, & eccleſiarum rectoribus largiri [g] tenentur.[i]

Canonica epiſcopalis eſt, quam detrahit epiſcopus de relictis pro anima, quam teſtator prohibere non poteſt, & vbi eadem ratio, eadem debet eſſe iuris diſpoſitio, h.d.

Canonica portio epãlis eſt, q̃ de relictis alicui eccleſiæ ꝓ aĩa ab epõ deducitur: Nã veluti parochialis, eccleſia pro labore, & cura, q̃ geſſit, aĩarum, certã portionẽ detrahit de relictis alteri eccleſiæ, in qua quis ſepulturã elegerit, ſic ẽt [k] licebit ipſi epõ, niſi quadragenaria obſtet præſcriptio,[l] curæ paſtoralis intuitu, quã diœceſi ſuperintendens ſuſcipit de relictis, & pro anima [m] cuiuslibet eccleſiæ[n] oblatis canonicam ſumere portionẽ,[o] ẽt ſi teſtator expreſſerit quod non epiſcopo velit eſſe relictũ, ſed tantum[p] eccleſiæ, cum priuata teſtatoris diſpoſitio

Petri in ſuo tract. de canonica epiſcopali, & parochiali in ſecunda parte, c quoniam autem, & ca ve ſiu ad quintũ. vbi late explicat materiam clem. 2. § huiuſmodi, de ſepult.

a Funeralibus Funeralia ſunt, quæ funeris occaſione erogantur, vt candelæ, q̃ dantur ad manus, vt nota in clem. 2. §. hmõi. alias verũ.

b Quomodocunque. Ex iſta tam inculcata generaliter vr̃ dicendum, ꝙ etiã de relictis pro dicendis miſſis ſit facienda iſta detractio, vt not. in d. cle 2. § verum de ſepult

c De iure. Vt ſup. §. prox. & ca. fi de teſta. & ſic patet, ꝙ hic ſumus in correctorijs, merito non eſt hoc extendendum, q̃ ad fratres Minores, & prædicatores, iuxta no. in c. quæ iure de re iur l 6. & not. in cle. 2. §. verum. de ſepult. Abb tñ in d. c. fin. dicit, quod hoc hodie eſt prorogatũ ad fratres S Auguſtini, & Carmelitinos

d Datis. Etiam ſi teſtator legatum ſoluat in vita; quia videtur illud ſoluere ut legatum, ut no in cle. 2. §. verum. in verbo, datis, de ſepult.

e Qualitercunq; Quid ſi nil. relinquitur: ſed frater datur executor ad certam ſummam diſtribuendã arbitrio ſuo, vel ſibi quid legatur diſtribuendo ſũmam, & quod ipſe executor, vel legatario diſtribuit in eodẽ: Dic quod adhuc deberur hæc quarta ob hanc verborum generalitatem: & quia tunc accipitur a tali executore, vel delegatorio, vt a miniſtro, l. ſi quis Titio, ff. de leg. 2. l. duos, ff ſi cui pluſ quam per leg Falcid. Idem eſt ſi decedens mandet alicui executori vt aliquid det vel promittat, ſicut & fideicommiſſum tacitum non capaci obmiſſum ſubiacet Falc fac. l. 2. §. ſi quis, & § quando ff de iu fiſci, ff de his quib. vt indig l. in fraudem, & l. 3. C. ad l. falc. & not in cle. 2. § verum, de ſepult.

f Deceſſerit. Etiã & ꝙ petierit habitum in morte, immo ẽt ꝙ fuerit profeſſus, vt hr̃ in ca deſhis, de, ſep & no. ſup. eo. § ſed & ſi nihil, ĩ ver. tráſtulerit.

g Indirecte. Puta quod detur mandando quod detur non facta de hoc mentione in teſtamento.

L Largiri. Videtur ergo, ꝙ iſtã quartã debeat curatus accipere de manu illorum fratrum non heredum, ſed dic ꝙ curati hanc quartam vendicare poſſunt, & inhibere hæredibus vel per fideicõmiſſi grauatis; ne illam ſoluant fratribus præcipue cum illos ſuſpectos habere poſſunt, ꝙ ſi ſibi eandẽ non ſoluant, ad hæc l. hæres, in fi ff ad Trebel. & in l ſinca, ff. ad leg Falci.

i Tenetur. Hoc fuit inductum in re. cõpẽſatione dãnorum, quæ ſuſtinent eccleſiæ parochiales ꝓpter priuilegia conceſſa dictis fratribus ut in cle 2 §. verum, de ſepult & per Abb. in c. fi. in fin. de teſta.

K Sic etiam. Nam ſimilitudo cauſæ effectus ſimilitudinem arguere debet, & videtur valere arg. de canonica parochiali ad epiſcopalem, & contra, c. fi de teſt.

l Præſcriptio. Et habetur in cap. de quarta, de præſcript.

m Pro anima. Quod præſumitur eo ipſo, quod relictum eſt eccleſiæ, ut per Abb in c. requiſiſti, de teſta. & per Legiſtas in l. ciuibus, ff de reb. dub.

m Eccleſiæ. Quid ſi pauperibus? Reſpond. diſtinguendum eſt, verum relictum ſit pauperibus certi loci an ſimpliciter pauperibus, ut per Abb in cap. dudum, de conuerſ coniug. Quid ſi eccleſia, cui relinquitur ſit exempta? Quid ſi ſit relictum alicui hoſpitali? Quid ſi iſtis fraternitatibus laicorum, dic ut per Abb. & alios in capitul. officij, 10 a. de teſtam.

o Portionem. Dignus eſt enim operarius mercede ſua, c. 1 de ſepult.

p Tantum eccleſiæ. Sed quæ eſt ratio diuerſitatis quod quando eccleſiæ tantum relinquitur nihilominus epiſcopus habet ſuam canonicam, ut hic. Sed quando relinquitur epiſcopo tantum, eccleſia nihil habet, ut in §. ſeq. & in cap. requiſiſti, de teſt. Cum tamen epiſcopus ſit in eccleſia, & eccleſia in

epiſcopo.

generalē canonis cōſtōnē imutare nequeat.[a]

Eccleſiæ debetur canonica portio de relictis epiſcopo, quam tamen poteſt teſtator prohibere. h. d.

Item ex contrario, quemadmodum epõ ſua portio cōpetit, ſi quid eccleſiæ reliquatur, ita ſi quid epõ relictū fuerit, eccleſia de illo canonicā petere portionē poterit,[b] ſed hoc caſu ſi teſtator exprimat ꝙ uelit illud epi tantū eſſe, nō eccleſię teſtatoris erit ſeruāda diſpoſitio.[c]

Si quid ſimpliciter epiſcopo à coniuncto fuerit relictum, in dubio non debetur eccleſiæ canonica portio, ſecus ſi ab extraneo h. d.

Sed in hac ſpecie multum intererit, qua legādi formula teſtator vſus fuerit. Nā ſi ſimpliciter dixerit: Rē talē relinquo, diſtinguēdum eſt, epi propinquus leget, an extraneus. Primo. n. caſu cū nō eccleſiæ relictū præſumatur intuitu, niſi fortè id probetur,[d] ſed perſonæ, derelicto in vita epi eccleſia petere nihil poterit. Contraria obtinet præſumptio & diſpoſitio, ſi ab extraneo quid epõ relictum fuerit.

Si quid coniunctim legetur epiſcopo, & eccleſiæ, ſit inter ipſos diuiſio, etiam ſi teſtator hoc reliquerit epiſcopo, illud eccleſiæ niſi ſtare velint teſtatoris voluntati quod ad fauorem ultimæ uoluntatis conceditur, h. d.

Quod ſi coniunctim dictum fuerit: Relinquo rē epõ & eccleſiæ, de ea inter ipſos canonica[e] diuiſio facienda erit. Si vero iſtud epõ, & illud eccleſiæ relinquatur, relicta inter epiſcopū, & cathedralem eccleſiā ad canonicā diuiſionem ſunt redigenda, niſi ambo teſtatoris velint eſſe diſpoſitionem[f] cōtenti, quapp vltimæ voluntatis fauorē conſeruare eſt ſatis condecens,[g] vbi neq; fraus interuenit, nec alteruter nimium[h] debita portione frauditur.

Cum eccleſiis inferioribus epiſcopus non diuidit ſibi relictum, ſed bene detrahit quartam, de relictis dictis eccleſiis, h. d.

Secus autē eſt, ſi qd leget epõ & capellis, vel monaſteriis, aut aliis piis locis, nā hoc caſu q; ep

epiſcopo, vt ſcire debes. 7. q. 1. Reſp. qn relinquitur eccleſiæ, quamuis apponatur taxatiua tm̄, nihilominus epũs non excludit, quia continetur in teſtato, q. a ipſe eſt caput eccleſiæ, c. nouit, de his quæ fi. à præl. ſi. conſt. c. impoſſibile eſt ergo ꝙ ita legari poſſit eccleſiæ, ꝙ non epiſcopo qui eſt pars, & potiſſima, eccleſiæ. argu. l. cum in diuerſis, ff. de r. ligio. & ſumpt. funer. At cum relinquitur tm̄ epõ, quia intuitu perſonæ non dignitatis intelligitur non magis eccleſiæ portio aliqua debebitur, quam ſi cuilibet priuato fuiſſet aliquid relictum, & ita videtur notari in d. cap requiſiſti, vbi et à aliter reſpondetur. Sed tex. ibi videtur dicere hoc eſſe iuris poſitiui, vt & hæc littera innuit ibi: Cum priuata teſtatoris diſpoſitio.

a Nequeat 11 q. 1 cap. Pontifices, l. nemo. ff. de leg. 2. cap. requiſiſti, de teſtam.

b Poterit Hoc de facto hodie non ſeruatur, ſm̄ Abb. in c. requiſiſti, de teſta. quia epi oīa fere iura capitulorum præſcripſerunt.

c Diſpoſitio. Aliud eſt i caſu cōtrario, cū relinq̄tur eccleſiæ tm̄, quo caſu epũs hēt quartā nō obſtāte taxatiua, vt ſu. §. prox ubi de ratione diuerſitatis fac. ca. requiſiſti. de teſ. vnde ſum.

d Probetur. Admittitur ergo probatio in cōtrariū & ſic non eſt præſumptio iuris, & de iure Tolletur autē hæc præſumptio, puta, ſi probetur magna dilectio relinquentis ergo epm̄, 12. q. 2. Item ex qualitate rei, ut ſi donauit epõ falconē, uel canem venaticum, quib. ille delectabatur. Sic econtra, quādo propinquus relinqueret epõ, licet hoc caſu præſumatur reliquiſſe intuitu perſonæ non eccleſiæ, ca. requiſiſti, de teſt. & c. 1. 12. q. 2. & eo caſu ni eccleſiæ adquiratur, l. item veniunt, § item non ſolum ff. de petit. hær. e. Aliud tamen diceremus quando præſumptio eſſet in contrarium, puta quod propinquus legaret epiſcopo calicē, aut ornamentum eccleſiæ, quia una præſumptio tollit aliam, ſi ſit vehementior, e literas, de præſumpt. l. diuus, de reſtit. in integr. Et not. quod in hac materia non eſt in conſideratione, vtrum quis relinquendo, vtus fuerit nomine proprio vel dignitatis, nam videmus in capit. requiſiſti, & hic quod ſi epiſcopo relinquitur ſub nomine dignitatis, adhuc epiſcopo adquiritur, & non eccleſiæ de ratione per Abb. in d. capitul. requiſiſti, fac not. in capitulo ſecundo, de teſtament in 6. & in leg. cum quid, ff. ſi cer. petat.

e Canonica. Id eſt æqualis, capit. requiſiſti, de teſta

f Diſpoſitione. Fauore vltimæ voluntatis 13 q. 2 c. fin. & l. cum reſpondit, ff. pro ſocio.

g Condecens. Sed non neceſſarium: decet enim quis ut modico, pro nō ōtendat l. ſi merces, § uis maiori. ff. de loca & l. quintus, ff. mand.

h Nimium. Secus ſi in modico fundaretur cum non ſit curandum de modicis. l ſcio. ff. de reſtitutio in integ.

legatur eius præcipuum eſt, cũ eccleſia cathedrali, & de illis, quæ alijs locis legãtur, portionem canon. nihilominus obtinebit. [a] Et hæc iõ tã variè, quia non tanta [b] inter monaſteria aut capellas eſt cõio, quãta [c] inter eccleſiã cathedralem & epiſcopũ, qui cathedrali ſpũali copulatus eſt coniugio, vñ & quæ acquirit epiſcopus, non illi, ſed iſti tantum adquirit. [d]

Si teſtator aliquid ẽpo, aliquid eccleſiis reliquit, & iuſſit ẽpm eſſe cõtentũ ſuo relicto, poſt habita detractione quarta, ſeruanda eſt teſtatoris uoluntas. h.d.

Hoc autem tunc obtinere oportet, ſi ſimpliciter, [e] epiſcopo legatũ factum fuerit, cæterũ ſi eam adiecerit cõditionem [f] teſtator, vt ẽps ſuo ſit legato contentus, & ipſe legatũ agnouit, quia per hoc alijs renunciaſſe videtur, de cæteris portionem [g] exigere non poterit.

Dolus & fraus patrocinari non debet, h.d.

Sed ſi conſtiterit, quod eadem adiecta cõditione in fraudem modicũ conſtituit mortuariũ, vt epiſcopus portione debita fraudetur in cæteris, quia dolus, cuiquam patrocinari nõ debet, poterit is etiam ex alijs relictis exigere portionem à canone conſtitutã, ſaluis tamen indulgentijs quæ à Roman. Pontifice quibuſdam regularibus ſunt conceſsæ.

Relictũ ei, qui põt proprium poſſidere, nõ habenti prælationẽ, uel adminiſtrationẽ a quocũq; præſumitur relictũ intuitu propriæ perſonæ, nõ eccleſiæ. h.d.

Illud ẽt generaliter obſeruandum eſt, circa eum, qui propriũ poſſidere poteſt, prælationẽ, vel adminiſtrationem eccleſiæ non habẽtem, [i] quod ſi ei aliquid relinquatur ſpecialiter, non ſolum à propinquo, verum etiam

a Obtinebit. Numquid aũt idem ſit in canonica parochiali, hoc eſt quod presbyter parochialis poſſit capere relictum ſibi à teſtatore factum, & petere canonicã portionem de relictis factis eccleſiis, in quib. relinquẽs eligit ſepulturã? Ardua eſt, quæſtio, & de ea late Imola, in cle. 1. dudum, de ſepul. & Abb in c. officii, de teſta. qui demum reſidet, in negatiua.

b Non tãta. Probatur ergò hic & in c. requiſiſti, de teſta. quod inter epiſcopum & eccleſias inferiores eſt communio, licet minor, quã ſit cum cathedrali. Inde infertur ꝙ d. inferiores eccleſiæ nõ poſſũt facere ſtatutum, ſine cõſenſu ẽpi, c. cũ conſuetudinis, de conſu. quẽ text. licet loquatur in cathedralibus, hoc tñ extẽdũt ẽt ad inferiores, ut per Ab. in d. c. requiſiſti, qđ tamẽ intellige de ſtatutis concernentib. ſtatũ eccleſię, de quo plene per Inno. in d. c. cum conſuetudinis, & not in c. conſtitutionẽ, de verb. ſignifi in 6. idem infertur, ꝙ non poſſunt dictæ eccleſiæ inferiores locare bona eccleſiæ ad lõgum tempus ſine conſenſu ẽpi, ſecus ad modicũ tempus, fac. cap. querelã, & quod ibi not. in c. prælatis, de his quæ vic. ſuas, & cle. 1. de reb. eccle. non alienand. Item ob hanc communionem infertur, quod tales eccleſiæ non poſſunt ardua negotia explicare ſine conſenſu epiſcopo, arg. c. cauſam, de iud. & 17. qu. 4. cap. in venditionibus, & per Abb in dicto capit. requiſiſti.

c Quanta, Arg quod non dicitur de gremio eccleſiæ qui eligitur de minorib. eccleſijs, licet ſit eiuſdem ciuitatis.

d Adquirit. 18. q. 1. c. 1.

e Simpliciter. Sed contra hunc & præcedentem §. opponitur de l. ſi eum dotem. §. ſi pater, ff. ſolut. matr. vbi relinquens creditori videtur relinquere animo cõpenſandi: ergo cum hæc portio debeatur ẽpo iuris diſpoſitione, legans licet ſimpliciter, vr̃ legare in recompenſationẽ eius, ꝙ illi debet, arg. l. & magis, ff. de ſolu. Quidam ſoluentes diſtinguũt inter debitorẽ neceſſarium, & uoluntarium, vt per Bart in d. § ſi pater. Sed tu dic, ſecundũ Abb. in c. officij, de teſta. ꝙ teſtator in caſu noſtro nõ eſt debitor ẽpi, nec neceſſarius nec uoluntarius, q̃a portio datr̃ ẽpo nõ a teſtatore, ſed ab eccleſiis, quib. factum eſt relictũ. c. requiſiſti, de teſta. Vnde ſi teſtator aliquid ſimpliciter relinquit non poterit dici, ꝙ reliquerit animo compẽſandi cũ debito, cũ ipſe nõ ſit debitor ẽpi oportet ergo quod exprimat ſi vult cõpenſationẽ fieri. ſ. qđ vult ẽpm cõtẽtũ eſſe illa portione, & relicto ut in d. c. officij, ut hic dr̃.

f Conditionem. Immo ur̃ potius modus, q̃ conditio illa obiectio, quod ſit contentus, & c iuxta nota in c verum, de cond. appo. & in rubr. de d on. quæ ſub mod. & in l. quib. dieb. §. Termilius, ff. de condi. & demo.

g Portionem, ſ. exigendo ſupplementum, ut not. in c. officii, à teſta arg l. ſi quando, § generaliter, & l. ſi omnimodo C. de inoffi. teſt. & l. ſi arrogator, §. ſed an impuberi, ff. de adopt.

h Indulgentijs, c. fi de teſta. c. fi. de ſepul.

i Nõ habentẽ. Exemplũ erit in canonicis. Canonici n. nec prælationẽ habent, nec adminiſtrationẽ in eccleſia, vnde relinquendo canonico, in dubio nõ vr̃ teſtator habuiſſe reſpectũ ad eccleſiam, nec. n. eſt veriſimile, ꝙ reliquiſſet intuitu eccleſiæ ei, qui nõ habet adminiſtrationẽ eccleſiæ niſi aliquo modo appareat contrarium, quo caſu non curat de prælatione, vel adminiſtratione, vt in ca. requiſiſti, §. fi. de teſta. Qui autem in hac materia veniãt prælatorum appellati ne, no. inf. eo in princ.

a Intelli-

a Intelligitur, ſiue habeat beneficium eccleſiaſticum, ſiue non.
b In vita. Secus poſt mortem ſi inteſtatus decedat arg. ea cum dilectus de ſucceſſio. ab inteſta. ita tamen quod non habeat propinquos 12. q. vlt. cap. fi. & in auth. de eccleſiaſti. titu § ſi quis autem. cum allegatis in cap. requiſiſti, de teſtamen in fi.

m Ad parochiales eccleſias, q. d. cum non ſolum canonicæ portionis, ſed etiam decimarum perceptio pertineat ad parochiales eccleſias, merito iſta cum coniungendus eſt tractatus.

ab extraneo, non intuitu eccleſiæ, ſed perſonæ eſſe relictum intelligitur,[a] niſi probatio in contrarium appareret, & idcirco de illo nec epiſcopus, nec eccleſia poteſt in vita[b] eius ſibi aliquid vendicare.

Epiſcopalis, et parochialis pari paſſu ambulāt.

Itē de quib. relictis parochialis portio nō detrahit, nec epiſcopalis detrahenda erit.[c]

DE DECIMIS. Tit. XXVI.

Ponit ſubordinationem tituli ad præcedentia, & ſequentia, h. d.

Explicito tractatu rerum, quæ ſpūaliꞇate quadam[d] continentur & cenſentur,[e] ſupereſt nunc, ut de reb. eccleſiaſticis quidem, ſed temporalibus illarūque adminiſtratione dicamus. Sed cum decimæ mediam quandam inter ſpirituales res, & tēporales naturā obtineant quippe[f] quod ipſum decimandi ius ſpirituale ſit[g]; fructus[h] vero ipſi decimarum temporales & profani, merito de his quaſi in cōfinio[i] quodam tractatus habēdus erit, & tam præcedentib. quā ſubſequentib. annectendus. Quod eo etiam cōgruentius poſſe fieri vr. ꝙ & proxime de ijs, quæ ſacerdotib. & eccleſijs[k] parochialib. debentur, & ſimilem naturā habere videntur[l], loquuti fuimus, & ipſarum quoq. decimarum ad parochiales eccleſias[m] iure cōi ſpectat perceptio.[n]

Quid ſit decima h. d.

Decima[o] eſt quota[p] bonorum mobiliū portio, Deo tam diuina[q] quam humana[r] conſtitutione debita.

Decimarū aliæ perſonales, aliæ prædiales, h. d.

Decimarū duæ sūt ſpecies,[ſ] pſonales, & p̄

c Erit, iſta æquiparatio probatur in c. fin. de teſtam. ibi, ut ea epūs ſeu parochialis eccleſia. & quæ ſint ea res, habetur in d. c. fin. & ſub eod. §. ſubt tamen quædam.

DE DECIMIS.

d Quadam. ꝓpterea dicit, quadā, quod verbum vr̄ importare in proprietatē; quia reuera multę ſunt res, de quibus ſupra tractatum fuit quæ quidem quātum ad ſui eſſentiam non ſunt ſpirituales, ſed ſolū certis reſpectibus, puta religioſæ domus ſepulturæ, & ſi qua ſunt ſimilia: mere vero ſpiritualia, de quibus ſupra tractatum fuit, ſolum videntur eſſe ſacramenta, & illorum efficacia, & conſecrationes.
e Cenſentur. Numerantur, reputātur, ſunt in honore ſim. inſt. de iur. nat. gent. & ciuil.
f Quippe quod. Declarat, cur naturam mediam teneant decimæ.
g Spiritualc ſit. Concor. c. a. de iur. cal. vbi Abb. c. cum olī ., de præſcrip. c. ſi de re permut. & intelligē de illo iure decimam reſpectu. Dei & eccleſijs eiuſdē l. ſigoū vniuerſil adū j c. toa. e. & §. 1 inf. e.
h Fructus vero. c. noſtra, de loca. cap. ut ſuper. de reb. eccl. n. nal. e. & per Abb. in ca. 1. de iud. cal.
i Cōfinio. Sl. l. a. § quod cœleſti. C. de iu. ver. enu.
k Eccleſijs parochialibus. Vt eſt canonica parochial s, de qua dictum eſt ſup. tit. prox.
l Habere videntur. Quia & ipſum ius percipiēdi

n Perceptio, c. cum in tua, c. cum ſint. & cap. contingat. eodem.
o Decima eſt. Hoſti. in ſum. eo aliter definit, videlicet. Decima eſt omnium bonorū mobilium licite quæſitorum pars decima Deo data, conſtitutione diuinē debita, & I idē recidit cum ea quę hic ponitur, licet ſit aliqua diuerſitas in verbis.
p Quota. Not. exprimit iſtā quotā ut facit Hoſt. Vel quia ipsū nomen decimæ ſatis id per ſe oſtēdit. nec idem verbum dēt ſæpius in definitione inculcari. Vel quia cum hodie conſuetudo attēdatur in cognoſcendo quotā iſtā c. ad Apoſtolicæ. & ca. in aliquibus eod. non potuit id exprimi, cum conſuetudo ſit varia & quid facti.
q Diuina. Vt c. 6. q. 1. c. 1. & cap. parochianos, & in c. aliquibus & capi. tua nobis, eo licet autem deci[illegible]æ diuina conſtitutione debeantur, pō tamen ſup. eis fieri compoſitio vt minus, vel certo modo ſoluantur: ſed hoc non oſi cum auctoritate epiſcopi, vt per Abb & alios. in c. a. de tranſa.
r Humana. Cōtra c. parochianos. eo Rū originaliter ab hōie non ſunt inſtitutæ ſed ſunt approbatę. Sed vr̄ incōueniens, ꝙ approbatio exeat a minore: niſi dicat ſunt approbatæ. i. acceptatæ. Vel humana conſtitutio hēt ſe circa decimas, declarando & interpretādo ius diuinū. Vel dic, qđ hoc verbū, hūana, reſpicit pſonales decimas q̄ vō iudi[illegible] iure poſitiuo, vt p D. in c. cā. d. pſc. & i[illegible] oe tetius eo.
ſ Species. Habes de his in c. ad Apoſto. l. æ, eod. & in c. fi. de paro. h. & alie. paroch.

 a Per-

diales. Perſonales[a] ſunt, quæ ex ijs prouenti bus deducuntur, qui ex propria cuique ſolertia & induſtria obueniunt, vt puta de negotiatione, artificio, & militia. Prædiales[b] ſunt, quæ ex fructibus prædiorum ſoluuntur, vt de vino, tritico & his ſimilib.[c] quas in ſignum vniuerſalis ſibi retenti dominij[d] reddi Deus præcipere voluit.

Perſonales decimæ debentur eccleſiæ, in qua quis ſacramenta percipit, prædiales uero eccleſiæ in cuius finibus ſunt conſtituta prædia, niſi aliud inducat conſuetudo, h. d.

Inter perſonales autem, & prædiales decimas hoc intereſt, quod perſonales illi ſolū parochiæ debentur, in qua quis eccleſiaſtica ſacramenta[e] recipit, tametſi lucrū alibi[f] contigerit. Prædiales vero ſi ex prædijs in aliena parochia conſtitutis fructus collecti fuerint, ei debentur eccleſiæ regulariter, in cuius territorio prædia ſunt conſtituta,[g] quamquam ſi conſuetudo aliud introduxerit, ſeruanda[h] erit.

Perſonales decimæ, quæ ſoluuntur ex reb. uenditis & paratis pecunia decimata ſoluuntur deductis impenſis: ſecus uero prædiales, & fructus nō niſi cū onere decimarū alienari poſſunt, h. d.

Itē ſi perſonales, quæ de reb. adquiſitis, vel factis ex pecunia decimata,[i] ſi vēdātur, ſoluendæ ſint, vt puta ſi vēdatur domus,[k] ager, vinea, molēdinū, grex, aut merces, quilibet expēſæ prius quas quis ī reb. parādis fecerit, deduci debent,[l] & de reſiduo, quaſi

a Perſonales ſunt. De his habes in cap. paſtoralis, & 19 q. 1 c. decimæ.

b Prædiales ſunt. De his habes in c. in aliquib. & c. ad Apoſtolicæ eo. & in c. ſi de paroch & alie. paroch. Et nota, quod & reges debent illas decimas, vt per Abb. in cap. omnes, de maior. & obed.

c Similibus. Decimæ animalium, perſonalib. an prædialib. annumerari debeant quæritur? Et videntur prædialib. annumerandæ cum ſemper paſcantur in prædijs, & hoc tenet gl. in ca. ad Apoſtolicæ, eo. Hoſt. ē in ſumma eo. § q ſint eius ſpēs. puta mixtas eſſe, quia partim capiunt a prædijs, l. paſcuis, cap. commiſſum. eo. l. pecoris paſcendi. ff. de ſerui ruſt. prædior. partim a perſonis ob curam & cuſtodiam quæ ſi deficiat, diſperduntur aīalia. ex hoc dubitabile vr eſſe q. n. no. in d. c. ad Apoſtolicæ, l. q vbi cōtinue paſcuntur animalia ibi ex his decimæ ſolui dēnt, arg. commiſſum, eo. & d. l. pecoris. & le. 2. C. de vec. ſig. cum ſecundum hoc nulla cuſtodiæ rō hēatur & perſonalitatis.

d Dominij. ca. tua eo. & §. inf. eo.

e Sacramenta recipit. Addo & diuina audit, ſecundū Ab. in c. ad Apoſtolicæ, eod. quia hoc duplici reſpectu ſoluuntur perſonales decimę fac. c. 2. de ſepul. in 6. & habetur ſi d. paroch.

f Al[i]b. c. ad Apoſtolicæ, eo. quem ita intelligit ibi Abb. & Inn. in c. 2.

g Conſt[itu]ta. c. de paroch. & alie. paroch. & in ca. ad Apoſtolicæ eo. & vtrobique not.

h S[eruanda] erit. Con[cord]. c. ad Apoſtolicæ. & c. in aliquib. & c. cum ſit hominis, eo. & in c. ſi de paroch. maxime ſi ſit conſuetudo præſcripta, ut not. in loc. ſupra allegatis, cum alias non deroget iuri commun[i] c. cum dilectus de conſue. & intellige q valeat iſta cōſuetudo reſpectu ipſarū, valeret enim conſuetudo una eccleſiæ adimens, & alteri nō [ad]erens: quia non magni eſt[i]s quæ eccleſia decimas habeat. Sed quoad retētionem laicorum conſuetudo non valeret, vt per Ab. & alios, in c. in c. in aliquib. in c. ad Apoſtolicæ.

i Decimata. Quod ſi empta res eſſet de pecunia non decimata? v. g. aduocatus de ſuo patrocinio lucratus eſt decem, de quibus poſtea emit domum, quā deinde vendēdo vendēt ſolui decima de toto pretio: quia pecunia ex qua domus fuit empta, non fuit decimata, ſi autem de pecunia añ emptionē ſoluiſſet decimam, & de nouo emerit domum, q̄ poſtea uendidit p viginti, ſoluit decimā de lucro tm̄ & ſic de vndecim. Si aūt quis ſibi retinet rem, q̄ emit de pecunia nō decimata, eccleſia habebit decimā partem illius domus: quia pro decima parte fuit empta de pecunia eccleſiæ, & ſic nota, q res efficitur eccleſiæ, non ſolum qñ tota emitur ex pecunia eccleſiæ, vt in ca. 2. de pecul. cler. verū et qñ ſolum pro parte emitur de pecunia eccleſiæ. Et idem dici poteſt in pecunia multis, vel minoris. Sunt enim in hoc iſtæ perſonæ priuilegiatę l. ſi vt proponis. C. de rei vend. leg. C. arb. tut. & no. in c. inquirendum. de pecul. cle. & eſt quotidianum in practica, ſecundum Abb. in d. c. paſtoralis.

K Domus, ager. Not. q negotiatio poteſt conſiſtere etiam in bona immobilia, an autē illa negotiatio ſit licita, cum emitur res integra, & integra venditur pro maiori pretio? vide in c. eijciens. d. 48.

l Deduci debent. Sed quæ ēſt ratio, q expenſæ deducuntur de mercimonijs, & non de fructibus & redditibus aliarū rerum? Rñ in negotiatione operatur manus hominis: ſed in alijs præcipue operantur manus Dei, arg. c. naſci. diſt. 56. & c. non eſt, & c. cum non ſit eo. aliam rōnem ponit g'o. in cap. paſtoralis, in ver. deducuntur in fi. quæ vr innuere q hæ decimæ non ſunt perſonales, quod nō vr verū, cum ſoluantur ex negotiatione, capit. in aliquibus eo. niſi forte gloſſ. habuit alium intellectum. Vel dic de ratione, ut per Abb. in capit. paſtoralis, eod.

a Quaſi de lucro. Ex hoc videtur ꝙ de omni eo, quod peruenit ad aliquem gratuito titulo decima ſit ſoluenda, & ſic hæres, legatarius, & donatarius de hæreditate, legato, & donato, ſoluent decimam. quod intellige de hærede extraneo, vt late not. in c. paſtoralis. eod. fructus refertur ad partem quotam, non deducuntur expenſæ, & ita eſt in ſolutione decimæ. & ita procedit d. ca. tua: ſecus ſi agatur de omnibus fructibus reſtituendis, & hanc tenet Abb. in d. c. paſtoralis, reprobando Bar. in d. l. fructus

de lucro [a] decimæ præſtabuntur.

De prædialib. decimis impẽſæ nõ deducuntur & fructus nõ niſi cũ onere decimarũ alienãtur. h. d.

Expenſæ vero etiam ſeminis, [b] quæ fiunt pro percipiendis fructibus ex illis, de quibus fructus perueniunt, etiam ſi decimatæ fuerint, non deducũtur: quoniam ſalua decima, fructus efficiuntur eorum, cui expenſas ipſas faciũt, ſed nec fructus ipſi, niſi cũ onere [c] decimarum, alienari poterunt.

Non deduci debent impenſæ factæ pro inſtaurandis rebus de quibus ſoluẽdæ ſunt decimæ, tam perſonales, quam reales. h. d.

Illud commune tamen eſt tã perſonalib. quã prædialibus, ꝙ expenſæ, quæ factæ fuerint pro reſtaurando, detrimẽto rerum, ex quib. decimę perſoluuntur, vt ſi pars aliqua moriatur armenti, vinea fiat deterior, merces deperiat, portio de prouẽtib. decimãdis minimè deduci debet, [d] cuius rei illa eſt rõ, quod penes dñm res inſtaurare remanẽt.

Cenſus & tributa de fructibus quibus decimæ ſoluendæ ſunt, non debent deduci, h. d.

Sed cẽſus, nec tributa de fructib. de quib. decimæ ſoluendæ fuerint, primitus deduci poterunt, [e] cum n. inſignis vniuerſalis dñii quaſi quodã ſpãli titulo decimas ſibi dñs reſeruauerit, cõſequẽs eſt, ut in prorogatiuã [f] dicti gñralis dñij decimarũ ſolutio cenſuũ & tributorũ præcedat exactionẽ, vel ſaltem hi, ad quos cenſus, vel tributa peruenerint, quoniã res cũ ſuo trãſit onere, decimas ſoluere per cẽſurã eccleſiaſticã compelliantur.

De omnib. prouentib. decimæ ſolui debent, h. d.

Eadẽ ratione conſtitutũ [g] eſt, vt nõ ſolum de vino, & grano, fructib. arborũ, & hortorũ decimæ perſolui dẽant, ſed ẽt de pecoribus, [h] de venationib. [i] negotiationibus, de ipſa ẽt militia, [k] & deniq; de omnib. bonis, & prouentibus omnibus, [l] ita vt qui de his eas cũ integritate ſoluere neglexerit, eccle-

Ruſtici tenẽtur ponere ſeminẽ de ſuo, nec educunt antequam partiuntur.

b Seminis. Not. contra ruſticos, qui fundos excolendos cõducunt pro certa quota: quia tenentur ponere ſemen de ſuo, nec poſſunt deducere antequam partiantur cum domino, niſi ſit conuentum in contrarium. vt per Innocent. & Abb. in cap. tua 2. eod. fac cap. cum homines, eod.

c Cum onere. Regulariter enim res tranſit cum ſuo onere 16 quæſt. 1. cap. ſi quis laicus, ca. cum non ſit, & ca. paſtoralis, eod. ead. ex litteris, de pign. l. alienatio, ff. de contr. empt.

l. fructus, ff. ſo. mat.

d Debet. Sed contra l. fructus, ff. Solu. matrimon. vbi fructus intelliguntur deductis expẽſis. Quidam, quod hoc ſpeciale in decimis: ſed hoc nõ placet Abb. per capit. tua, eod. Innocen. dicebat, quod l. fructus, & omnia iura, quæ dicunt, fructum eſſe quod ſupereſt deductis expenſis, intelliguntur ex interpretatione ciuili, non naturali: quia naturaliter quidquid percipimus ex re in fructu eſt & reditu: & ita accipimus in ſolutione decimæ, & hoc notandum eſt pro contrahentibus, inter quos ſi fiat mentio fructuum intelligetur expenſis non deductis: quia contrahentes, & ruſtici capiunt verb. naturaliter, l. librorum, §. quod tñ Caſſius, ff de leg. 3 & p Ab. in c. paſtoralis, eod. Hoſtien. dicebat aliter, quod verbum,

Fructus vnde intelligantur deductis expenſis.

e Poterunt. c. cum non ſit, eod. vade ſumitur.

f Prærogatiuam. Quando ergo concurrunt duæ cauſæ, quarum altera eſt potentior, illa præponenda eſt minus potenti: nam decima ſoluitur in ſignum vniuerſalis dominij, tributum ſpecialis: cum autem cauſa ſolutionis decimarum ſit potentior, merito pręponitur ſolutioni tributorum. Ita not. Abba. in capitu. cum non ſit eod

Cã potentior pręponenda.

g Cõſtitutum eſt c. peruenit, c. nuntios, capitul tua, 2. cap. ex parte, ca. non eſt, & cap. ex tranſmiſſa, eod. & 16 quæſt. 1. c. omnes.

h Pecoribus De his dicit not ſupra eo. §. decimarum, & per Doct. in c. ad Apoſtolicæ, eo.

i Venationibus. An autem iſta decima venationis, & auſpicij ſit prædialis, vel perſonalis? Abb & alij in c. non eſt eod.

K Militia. Iuſta tamen: nã ſi quis ſtipendium acciperet in bello iniuſto, cum illicitè recipiat, eccleſia non debet recipere decimas talium, de quo habes in ca. ex tranſmiſſa, eod. Rex, quoque de eo, q iuſtè ad quireret in militia, ſoluet decimam. Abb. in c. omnes, de maio & obe.

l Omnibus. Licitè tamen quæſitis, vt habetur in c. ex tranſmiſſa, eod. concor. 16. q. 1. c. decimæ, & q. 7. c. quocunque, & c. omnes.

ſiaſtica diſtrictione percelli [a] debeant.

Omnes tenentur ſoluere decimas, tam Chriſtiani, quam Iudei, h.d.

Illud ẽt nullam recipit dubitationem ad ſolutionem eorum quemlibet [b] teneri, niſi quis ſpeciali priuilegio ab ipſarum præſtatione doceatur exemptus. [c] Vnde non ſolũ Chriſtiani, ſed etiam Iudæi tenebuntur.

Iudæi tantum prædiales decimas tenentur ſoluere Chriſtiani & prædiales et perſonales. h.d.

Inter eos tñ illa eſt dña, ꝙ fideles ad perſonales, & pdiales preſtandas indiſtinctè tenenť, iudæi vero ad prædiales tãtũ, [d] quas ſi recuſent ſoluere, ad ipſas poſſeſſiones renũciandas [e] cõpellendi erunt, ne forte hac occaſione eccleſiæ ſuo iure fraudari valeant.

Monachi, regulares, & clerici communiter uiuentes ſoluunt prædiales, h.d.

De monachis & regularib. ſeu clericis cõiter viuentibus [f] videamus, & ſane nulla ſinit ratio, vt his de laborib. [g] ac nutrimentis proprijs decimæ extorqueantur, ad prædiales tamen, etiam de noualibus, de quib. antea decimæ ſoluebantur, [h] tenebuntur.

Nouale quid ſit. h.d.

Eſt aũt nouale [i] ager nũc primum præciſus & nuper ad culturã redactus, de quo qđ aliquãdo cultus fuerit, memoria nõ extat.

Decimas ſoluere tenẽtur monachi, et alij cõiter uiuẽtes ẽt de prædiis de nouo adquiſitis, et proprijs manib. excultis, niſi obſtet aliqđ priuilegiũ. h.d.

Sed & ſi iiſdẽ poſſeſſiones pia fideliũ deuotione collatæ fuerint, aut ꝓ monaſteriis de nouo fundãdis [k] cõparatæ, vel quoquo mõ recẽter adquiſitæ, ẽt ſi eas proprijs manib. aut sũptib. excolant, nihilominus decimas perſoluẽt eccleſiis, quibus ratione talium prædiorũ antea ſoluebanť, niſi ſũp hoc ſpe-

a Percelli. Et etiam eccleſiaſtica ſepultura priuari, qui decimas non reſtituit, c. prohibemus, eod. & no. in c. non eſt, eo. vnde ſumitur.

b Quemlibet Etiã reges, ut per Ab. in c. oẽs, de maio. & obed. nulla obſtante tpis præſcr. c. cã, quæ de præſcr. clerici vero vt dr̃ in c. nouum, eo. fac. cap. nobis, vnde ſumitur.

c Exemptus. Sed cũ decimæ tributum ſint egẽtium animatum, & eas in ſignum vniuerſalis dñii ſibi Deus retinuerit, 16. q. 1. cap decimæ, & ca. tua nobis, eo. & q̃ dẽntur diuina cõſtit. § 1 ſup. eo. & c. tua, eo quõ põt papa cõcedere priuilegium de non ſoluẽdis decimis contra preceptum diuinæ legis, contra quã diſpenſare non põt: immo, vſque ad animã, & ſanguinem debes defendere, 15. q. 1. c. ſunt quidem, & d. 5. in princ. & d. 9. cap quæ contra. So. Papa non dat alicui priuilegiũ de non dandis decimis, ſed concedit alicui adminiſtrationẽ decimarum, vt inde ſuſcipiat ſuſtentationẽ, & reſiduũ conuertat in vſus pauperum, & tali modo cõcedat monachis, & poſſet etiã laicis cedere. Vel dic, ꝙ Papa cõtra ius naturale diſpẽſare põt remittendo decimas alicui ſpẽ͂liter, non tñ poſſet facere cõſtitutionem, quæ oĩno tolleret illud præceptum: quia ius naturæ immutabile permanet, diſt 5. in prin. Verum eſt vniuerſaliter, ſed non in indiuiduis, vt not. in c. à nobis, vnde ſumitur.

d Tantũ, c. de terris ubi traditur, eod. Intellige de alijs infidelib. Dicunt tñ cõiter Dnct. quod quãuis hi non teneantur ſoluere has decimas, aſtringunť tamẽ ad ſatisfactionẽ eius, quod eccleſia fuiſſet ꝑceptura ab alio Chriſtiano, qui inhabitaſſet eius parochiæ, c. quanto, de vſu. & no. in ca. tua eo. vt bene põderauit Ab. in d. c. de terris. Immo ſuppoſito, ꝙ perſonales decimæ ſint de iure diuino, quod tñ nõ tenetur, defendit Ab. ẽt iudeos ad eas eſſe obligatus, vt ibi per eũ late. Et no. ex hac littera, quod tute cõi poſſunt infideles inter Chřianos hẽ. e bona immobil. a, de quo pulchrè p Ia no in c. ꝙ ſup eo, de voto, ſed nouiſſimorũ põtificum conſtitutionibus non poſſunt.

e Renunciandas. No. ergo, qđ obligatus rõne oneris põt ſe exonerare rẽ oneratã relinquẽdo, vt p Ab in c de terris, eod. & ob hãc realitatem tollunť cõtraria quæ poſſent fieri Et ꝙ iudęi nõ ꝑcipiunt ſacra vñ nõ arctãdi ad decimas. Et qđ q̃ extra nos nihil ad nos c. gaudemus, de diuort. Et quod eccleſia à facinoroſis, & vſuarijs nõ recipit eleemoſinas, vt habeť in c. plerię; de immu eccl & Inn. de ſen exc. §. mercatores, vbi no.

f Cõiter uiuẽtib. Habent ergo clerici conuer. viuentes priuilegiũ qđ non haberẽt ſeparati, & ſinguli habent ẽt in abſolutione Petenda aliud priuilegium cõe cũ monachis, c quũ in fin. de vi. & ho. cl. & c 1. qui cl. vel nou. & not. 16. q. 1. c. decimos vñ ſumitur, concor. c. commiſſum, & c. pen. eod. & c. cũ ſtis, §. 1. 16. q. 1.

g Labor. b. De quibus qui viuũt dñr pauperes, Ab. in c. quod ſuper. per illu text. de voto, & per Legiſtas in l. ſi conſtante in prin. ff. ſolut. mat.

h Decimæ ſoluebantur. Alias monachi eſſet immunes, c. commiſſum, & c. pe. eo. fac. c. 1. & c. quod per nouale, de verb ſig & in c. ſi de priu.

i Nouale. Aliqñ ſumiť ꝓ quolibet agro. vnde Poeta, Impius hæc tam culta nouali miles habebit? aliàs ager nñ primũ proſciſſus ea 1. de verb ſig.

k Fundandis. Concor. c. pen, eo. unde ſumitur.

vbi

ciali iure,[a] vel priuilegio muniti eſſe ꝓbet.

Priuilegiũ tollitur re præiudicata & præſcriptione, h.d.

Sed nec ſemper eis priuilegiũ ſuffragabitur: nã ſi res iudicata obſiſtit,[b] vel priuilegio muniti decimas ꝑ quadraginta[c] annorũ ſpatium ſoluerint, cũ liberũ ſit vnicuiq; iuri proprio renunciare,[d] præſtatione tãti tẽporis[e] ꝓprio priuilegio detrahere uoluiſſe præſumũtur, & ea propter ad decimarũ pręſtationem compelli poterunt.

Priuilegia ſunt interpretanda, vt nemini indebitè damnum inferant h.d.

Item ſi poſt initã inter aliquos[f] ſuper decimis cõuentionẽ,[g] certi tenoris priuilegia obtẽta fuerint, niſi cõuẽtioni per ea derogetur[h] expreſſe, illis nõ obſtãtib. erit inuiolabiliter obſeruanda.[i] Ita enim huiuſmodi priuilegia ſunt accipienda, vt nemini læſionẽ, præcipue enormem, inferre debeant.[k]

Ordinari. cognoſcit de priuilegiis exẽptorũ, h.d.

Vnde ſi ꝑ hmõi conceſſiones parochiales eccleſias adeo grauari cõtingat, ut rectores de redditib. earũ cõgrue ſuſtẽtari, & epiſcopo debita perſoluere nõ poſſint, per locorum ordinarios,[l] ita prouidendum erit, ut

vbi Abb. dicit eſſe tex. fere apertũ, ꝙ etiã de ꝑdijs dotalibus eccleſiæ debet ſolui decima illis eccleſijs quibus prius ſoluebantur, fac. ꝓ hoc ꝙ no. in. 1. de cenſib. & no. per Abb in c. nouum genus, eo.

a Speciali iure. Concor. c. 1. §. cæterum, & §. fi. eod. in 6. fa. cle. 1. eo.

b Obſiſtit. Et ſic valet ſnĩa lata contra priuilegium principis, etiam ſi priuilegium fuerit in iudicio exhibitum. c. ſuborta. vbi ſcribentes. de re iudic. licet de illius iuribus nõ fuerit diſputatum præſumitur. n. iudex ex cã rationabili reieciſſe, vt per Ab. in d. c. ſuborta.

c Quadraginta annorum. Cap. accedentibus: de priuil. immo etiam triginta. capi. fi. de terra. eod. titu ſed dic ſecundum Ab. in d. ca. accidentibus. qđ ille text. corrigitur, licet quidam hoc non admittant. ca. cum expediat. de ele. in 6. poteſt etiam dicere, quod licet hic dicatur de quadraginta, fac. quod in maiori ſumma minor in eſt, non ſufficit ergo vna cõtrafactio vel cõtrouentio, vt priuilegium etiam conceſſum ad non faciendum tollatur. De quo tamen dic, vt plene per Cano. in c. tum acceſſiſſent, de conſt & per Legiſt in l. fi. ff. de conſt pr in. & intelligunt Ioan. An. & Hoſt. hoc procedere, quando ſolutio eſt facta ſponte, non per igorantiã, quod non placet Ab. & miratur ꝙ doctores ſequant hoc dictum, quod putant falſam, per c. vigilanti. cum ibi not. per eũ. de præſcr. & per l. fi. in fi de præſcr. longi tempor.

d Renunciare. Intellige quando non tangitur ius ſuperioris vel tertij. Vñ priuilegio exemptionis non Poteſt priuilegiatus expreſſe renunciare ſine licentia Papæ, c. cum tempore, de arbit. & per Abb. in c. de terra. de priuil tacendo tamen & patiendo præſcriptionem currere, præiudicat eccleſiæ: is tamen quicũ poſſet impedire paſſus eſt contra eccleſiã, præſcriptionem currere, poteſt per clericum cõueniri ad ſatisfactionem de omni dãno. Ita not. in c. peruenit, 18. q. 3. fac. quia prælatus tenetur de ſuo, ſicut tutor, ſi quid eccleſiæ potuit adquirere, & neglexit. ca. monemus 12. q. 1. quidquid. C. arb. tutel. fac. l. non ignorum. C. de admi. tuto. ſequitur abb. in d. c. de terra.

e Tanti temporis. Sicut ergo contra ius commune non currit præſcriptio, niſi 40. anno, c. fi. de con

ſuet. ita nec contra priuilegia indulta eccleſię, cap. accidentibus, de priuil Nec etiam contra alia bona competentia eccleſijs, in c. de quarta, de præſcr. auth. quas actiones, C. de ſacroſanct. eccl.

f Inter aliquos. Scilicet clericos, c. ex multiplici eo vbi Abb.

g Cõuentionem. Not ergo, ꝙ licet ſolutio decimarũ ſit de iure diuino, ſuper eis tamen poteſt pactum & tranſactio fieri, maxime cũ ſuperioris auctoritate. ca. ſtatuimus vbi Ab. de tranſact. immo & citra ſuperioris auctoritatem, ſi non excedat vitã componentium, capitu veniens, de tranſact. capitulo ex multiplici. eo. & hoc in clericis, quid autem ſit in laicis, not. in capi. 2. de tranſact & in ca. cum homines. eod.

h Derogetur. Poteſt ergo Papa derogare pacto, & conuentioni priuatorum capit. ex multiplici. eodem Sed contra ex conuentione oritur obligatio, quæ eſt de iure naturali l. hoc iure, ff. de iuſt. & iure. ergo non poteſt tolli, etiam per principem. clem. paſtoralis, de re iudi. & per Inn. in c. quę in eccleſiarum de conſt. Sol. aut cõuentio fit inter perſonas eccleſiaſticas ſuper iuribus eccleſiarum, & tunc Papa poteſt tali conuentioni derogare; quia ſuper talibus habet plenitudinem poteſtatis & ſua poteſtas in omnibus intelligit excepta cap. veniens. de iureiur. no. in c. cõſtitutus, de reſcr fac. cle. dudum §. nos. de ſepul. Aut conuentio fit ſuper iure priuato, & tunc procedunt contraria. abb in d. cap. ex multiplici, & per Inno. in c. Inquiſitioni, de ſent. excom.

i Obſeruãda. Quia priuilegium numquam refertur ad ſpecialem prouiſionem, vel diſpoſitionem niſi de ea ſit mẽtio expreſſe, c. veniens, de præſcr. & c. ex multiplici. eod.

K Inferre debeãt De quo dicit vt in c. de monachis de præb. & 21. quæſt 1. cap. 1. & fac. cap. 1. §. vbi autem. eod. in 6. vnde ſumitur. Et de pluribus caſibus in quibus non obſtante priuilegio debent ſolui decimæ, vide per Hoſtien. in ſumma eo. §. è quibus.

l Ordinarios. No. caſum in quo epiſcopus cognoſcit ſuper rebus exemptorum, alios vide notatos in cle. 1. de ſentent. excom.

a Aliaque

eiſdem rectorib. tantũ relinquatur, quod & competentẽ ſuſtentationẽ habere, aliaque[a] onera debita ſupportare valeant.

Priuilegiati ſuper decimis tenentur illa ſoluere de prædiis conductis, & priuilegiatus ſup laborib. propriis, ſoluet decimas ſup prædiis locatis, h.d.

Sup decimis quoq; nõ ſoluẽdis priuilegiati ſi aliena prędia cõduxerint, priuilegio minime obſtãte de cõductis prędiis[b] ſolitas decimas parochis ſuis ĩtegras pſoluẽt.[c] Idemq; erit locatis prędiis, ſi priuilegiatus ſuper laborib. quos ppriis, vel manibus, vel ſumptib. excoleret terras ſuas aliis locauerit.[d]

Laici & etiã Imperator non poſſint concedere priuilegium ſuper decimis nõ ſoluendis. h.d.

Generaliter autem niſi huiuſmodi immunitatũ priuilegia ab Apoſtolica poteſtate obtẽta fuerint, nullam habebũt efficaciã[e] ideoq; etiam Imperialis cõceſſio quãtũcunque cõcepta generaliter, cũ nulla ſit laicis[f] de ſpiritualib. diſponendi facultas,[g] a ſolutione decimarũ neminẽ poterit eximere, immo ſacrilegii crimen incurrit[h] qui de manu laicorum rem eccleſiaſticam recipiet.

Laicus etiã de manu clericorũ nõ põt decimas recipere ſub pęna excõicationis, & priuationis ſepulturæ, & clericus concedens deponetur, h d.

Ex contrario[i] quoq; laicus[k] etiã clericali poteſtate[l] decimas recipere, & in aliũ velut hæreditario iure tranſmittere non poterit, & ſi ſecus actum fuerit, & qui conceſſerit, a ſtatu ſuo deiicietur,[m] & qui receperit, & eccleſiæ non reddiderit, viuens[n] quidem excommunicationis vinculo innodabitur, & mortuus eccleſiaſtica ſepultura carebit,[o]

a Aliaque onera. Puta procurationes legatorum & nunciorũ ſedis Apoſtolicæ, collectarũ, & ſimiliũ ad idem, c. i. de præb. in 6 fac. c. ſicut, de ſup. neg. præl. & cap. de monachis, & cap. auaritiæ, de præb.

b Prædij Sed contra diſt. 86. c. peruenit, & ca. 1. c. 2. & cap. 3. ne cler. vel mon. Sed u. religioſi poſſunt cõducere prædia, quando propria non ſufficiunt. vt hic, & in cap. dilectio, eo. alias ſecus vt in contrarijs.

c Perſoluent. cap. dilecti eod. Nam priuilegiũ ſpecialiter conceſſum non eſt ita accipiendũ vt alteri infligat enorme damnum; immo tali caſu priuilegium non ſolum redigitur ad modificationem: ſed tollitur etiam in totum, cap. ſuggeſtum eo. vbi latè traditur, & in ca. licet eo. tit.

d Locauerit. Nota quod in hac materia priuilegij qui per alium facit, videtur facere per ſe ipſum. Quid autem in delectis plene per Abb. in ca. mulieres, de ſen. excom. & in cap. ſi quis ſuadente diabolo, 17 quæſt. 4. & in capit. licet eo.

e Efficaciã. Concor. c. tua, 1. ea dudum, & ca. prohibentes, eo & cap. cum & plantare, de priuileg. & c. 1. de reb. eccleſiæ nõ alienandis.

f Laicis. Nota quod Imperator & Rex etiam poſt incoronationem & vnctionẽ ſunt meri laici, nec ullum eccleſiaſticum ordinem recipiunt. & non ſolum non dant immunitatem: ſed etiam ipſi debent decimas ſoluere Abbas, in capitulo omnes, de maior. & obedien.

g Facultas. Capit. ſecundo, de reb. eccle. non alienand.

h Incurrit. Capitu. dudum, eodem, non excuſatur iſte quo de manu laici eccleſiaſticas res & decimas accipit, ex eo, quod habeat titu. vllum, quia pro non dato habetur quod ab alio datur, qui de iure dare non poteſt. c. quod autem, de iur. patro. c. Daibertum, 1. quæſt. 7. & per Abb. in dicto c. dudum.

i Ex contrario. Ideo ex contrario: quia in ſuperiori, § dictum erat de laicis dantibus decimas, vel priuilegia ſuper decimis non ſoluendis: nunc de laicis accipientibus.

K Laicus. Intellige de laicis in ſæculo remanentibus, vt in c. quamuis, eodem ex quo ſm Abb. ibi poteſt inferri nõ exiſtẽtibus in ſæculo, veluti conuerſis, & religioſis pt eccleſia, vel decima vel oblatio cõferri, & ſi laicus eſt conuerſus eſt capax iuris ſpiritualis, facit quod notat, in c. ex eo de electio. in 6 & quod not. per Doct. in cap. 2. de inſtit. Si tamen hi habeant eccleſias, non debent regere per ſe ipſos, ſed per clericos. iuxt. not. in capitu. 2. de ætat. & qual. remanentibus autem in ſæculo in tãtum hic dicitur vt non poſſit epiſcopus domino domus in qua eſt pictura alicuius ſancti, cõcedere, vt de oblationibus ſancto actis diſponat ad libitum, ſecundũ Doct. in d. c. quamuis.

l A clericali poteſtate Excepto Papa, qui ſolus poteſt laicũ reddere capacẽ iuris ſpiritualis, c. 2. & quod ibi no. de iud. & d. 30 § verum vbi not. & hf per aliquos in c. eccleſia S. Mariæ de conſt.

m Deijcietur. Id eſt, ſuſpenditur, ſecũdũ aliquos. Alij dicunt intelligendum eſſe de depoſitione, & excommunicatione, vt p. gl. Ab. & alios, in c. quamuis, eo. vnde ſumitur.

n Viuens. Cap. ad hæc, eo.

o Sepultura. Cap. prohibemus, eo. ſic & vſurarijs, c. quia in omnibus, de vſu.

a Proueu-

Reditus decimarum locari poſſunt, dummodo locatio non ſapiat alienationem, h.d.

Si quis iñ cũ eccleſiæ conditionẽ meliorẽ facere poſſit, decimarũ ſuarũ prouẽtus [a] alicui locare velit, dummodo hmõi locatio ad feudum [b], vel alienationem non videatur extendi id facere minime impedietur.

Epiſcopo debetur a rectoribus quarta decimarum quas exigunt, niſi præſcripta fuerit, h.d.

Poſtremo ſciẽdũ eſt, ꝙ veluti parochialib. eccleſijs, ſm̃ ea, quæ proxime expoſuimus [c] decimæ debentur, ita & decimarum ipſarũ quarta [d] ẽpo à rectoribus eccleſiarum, ni legitima obiter præſcriptio [e] perſoluẽda erit.

De rebus eccleſiæ alienandis, vel non.

Tit. xxvij.

Regulariter epiſcopus non poteſt aliquid agere ſine conſenſu, vel conſilio capituli, h. d.

TRactemus nunc [f] de reb. temporalibus eccleſiarum, illarumq. adminiſtratione & alienatione, ſine quib. ſpiritualium dignitas haud facile cõſiſtere poteſt [g]. Et quidem illud in primis firmare nos oportet, nihil epiſcopũ regulariter [h] ſine conſenſu ſui Capituli, vel conſilio [i] poſſe ſuper his ſtatuere. Cũ velut caput ad mẽbra, ita ſeſe prælatus habeat ad capitulum, in eo aũt totius videtur eſſe conſenſus Capituli, cui & maior & ſanior [l] fratrum acceſſerit ſententia.

Alienatio rei eccleſiaſticæ facta ſine vtilitate eccleſiæ & clericorum conſenſu non valet, h. d.

Ex his conſequens eſt, vt rerum eccleſiaſticarum abſque clericorum [m] ſubſcriptio-

a Prouentus c. 2. de loca. & bene dicit prouentus, quia ius ipſum percipiendi non trãſfertur in laicos, vt per Ab. in c. 2. de iu. cal. & in c. cum olim, de præb. & ſup eo. in prin. & in c. Meſſana, de ele & c. peruenit, de gibi. gl. in c. cum vos, de his q̃ fi a præl ſine cõ. c. q̃ dicebat, ꝙ in omnib. negotijs eccleſiæ eſt neceſſarius conſenſus capituli, q̃d eſt contra c. quanto, & c. nouit eo. ti. & illã reprehẽdit Ab. in c. cum nos. eo ti. in quo & elegãter conſiderat drĩam inter iuſſum, auctoritatem, cõſilium, & conſenſum, dic ut per eũ ibi.

b Ad feudum De hoc diff. ſe not. in c. quamuis, eo per glo. i q̃ ibi Abb. dicit ab oib. approba ĩ. & p eundẽ ĩ c. ad hæc, eo & per Fel. in c. quæ in eccleſiarum, verſi. v. quinta declaratio, de conſt.

b Expoſuimus, ſupra eo. § inter perſonales.

d Quarta. Capit. conqueſtente, vbi traditur de off. ordi. & ſupra, de iure eccl. § pe licet quidam contra, & male, ut per Ab. in c. cum contingat, eo. ubi late diſputat ad quem iure cõmuni pertineãt decimæ.

e Præſcriptio. Ca. de quarta, de præſcript.

DE REBVS eccl. alienan. vel non.

TRactem[9] nũc. vidimus hucuſque de reb. eccleſiaſticis mere ſpiritualib vt ſunt ſacramenta. Item de rebus eccleſiaſticis, quæ quodã reſpectu ſunt ſpirituales; quodam alio reſpectu ſunt temporales ut eſt canonica portio, vt ſunt decimæ, vt ſub tit. prox. in prin. reſtat videre de reb eccleſiaſt. in mere temporalibus.

g Conſiſtere poteſt 1. q 3. c ſi quis obiecerit, & di. 93. c legimus

h Regulariter Ideo regulariter, quia quædam põt ẽps explicare abſque conſilio capituli, ut ſunt minuta negotia, ut per Ab in c. nouit. de his quæ fi. a præl. ſin con. Cap fac. no pes Inn ine ſi de maio. & obed. fac. c. edoceri de relcr. Item exiſtente ratio nabili cauſa etiam ardua. poterit ſine conſenſu capituli explicare, puta ſi vellet procedere contra aliquem conſanguineum & valde amicũ collegij. Item in notorijs non requiritur conſilium capituli & multo minus conſenſus. Ab in d. c. nouit.

i Vel conſilio. Per hanc alternatiuam reijcitur opi.

K Ad capitulum. Sunt ergo ẽps & capitulum vnum corpus fictum & repræſentatum in ſingulis de corpore ex quo, ſecundum Abb in c nouis de his q̃ fin a præla ſin. con. c. H diſpoſitio concepta per verba, Si quis & per verba, Si qua fecerit, & cap. cõprehendas etiã vniuerſitatem cũ ſit quoddam corpus fictum, ut hic & d. c. nouit quod procederet in fauorabilibus, non autem in odioſis vt ibi per Ab.

l Sanior. Quod tñ præſumitur ſi conſtet de maioritate, de quo in capit. eccleſia, 2. de el. & Sed ſi minor pars vel etiam vn[9] tantum afferret aliquod motiuũ rationabile, & probaret, poſſet impedire ordinationẽ vniuerſalitatis facit. Nicæna, di. 3 1. & leg t. § ſed neque. Cod de iur. ver enuc. & per Abbat. in cap s. de his quæ fia. a ma. pia c.

m Clericorum. Sed de quib. clericis eſt hoc intelligendum? Reſp. ſecundum Abb & Doct in ca. s. de his quæ fiant a præl. ſin. cõſen. cap tuli. Si agit de alienatione rei eccleſiæ cathedralis, intelligas de clericis qui ſũt de capitulo dictæ eccleſiæ, ad hoc cap. 1 de reb. eccl. non alienan. in 6. Et intellige de præſentibus, abſentes. n. non ſunt vocandi neceſſario. 10. q. 2. c. hoc ius, & Abb in d. c s. Si agitur de alienatione rerum inferioris eccleſiæ, magna varietas eſt opinionum. Quidam. n dicit, quod ſuffi cit clericorum conſenſus dictæ inferioris eccleſiæ quidam quod exigatur conſilium canonicorum cathedralis eccleſiæ alij aliter, vt habetur in d c s. Sed quid ſi ẽps non habet capitulum, quia propter bella eccleſia eſt deſtructa. Reſponde. loco canonicorum

nonicorum adhibebit alios clericos honeſtos.argu.c.ſi forte,diſt.64 fac.c.nullus res 17 q.5. fac.l. vbi abſunt,ff.de tut.& curat.dat.ab his.
a Subſcriptione.Not.vnum ex caſibus, qui indigent ſubſcriptione nec.n.neceſſaria eſt niſi in caſib. a iure expreſſis, regulariter n. conſenſus ſufficit l paſt C. de paſt. niſi in caſib. not. in c.1. de cēſibus, in 6. Immo hoc qđ hic de ſubſcript.dr.hodie ī plurib.locis non ſeruatur, ſecundum Ab.in c.1. de his, quæ fi.a præl.ſine cō.c. quamquam multi teneant cōſuetudinē p quā tollitur ſolennitas req̄ſita in alienatione rei eccleſiaſticæ non teneri, de quo in c.nulli. eo.
b Vtilitate.Sed an ſufficiet utiliter alienationis negotium eſſe cœptum, licet effectus ſecutus non fuerit & uſ ſufficere. le ſed an vltro.ff.de neg.geſ. contrarium vr verius, quia cum eccleſia comparetur pupillo,non ſufficit negotium vtiliter eſſe ceptum,niſi eccleſia ſit facta locupletior. l. ſi pupilli,ff.de neg geſt.eo.tamen ipſo,quod non eſt damnificata, reputatur facta locupletior. l.in pupillo, ff de ſol.& nota,in c.ſiue 12 q 2.

præſenti.de off ordin.in 6. patet quia procurator numquam donat.l.procurator tutorum ff. de procurat.p.ælatus vero aliquando donare poteſt ſecundum ea,quæ habentur in c.3. de donat. & in. §.licet,cū ſeq.ſu iſ.tit.px.& §.excipiunt inſt.eo.

ne[a]. & eccleſiæ utilitate[b] & Romano ī cōſulto[c] Pontifice,ab epiſcopo facta donatio,uel alienatio, uel ſuppoſitio[d] non teneat[e], niſi eā poſt modū ratā habeant[f]. Prælatus.n.eccleſiaſticarum rerū procurator[g] eſt,non dominus,& conditionem eccleſiæ meliorē facere poteſt,deteriorē[h] non poteſt.[i] Quod ſi ſecus factū fuerit,nec quod geſtum[k] eſt,uires ullas ſortietur[l], & canonum temeratores tā ſæcularium, quā eccleſiaſticarum legū pœnis ſubiacebunt.

Alienationis verbo quid contineatur, h.d.

Alienationis[m] autē verbū continet hoc loco uēditionē,permutationē,hypothecā,donationē,cōductionē[n],emphyteuſim,&oēm cōuentionē,p quam dominiū transfertur.

Eccleſiam ſuam non poteſt quis grauare pro alienis debitis, h.d.

Sed nec[o] cōmiſsā ſibi eccleſiā alienis grauare dbitis[p],aut litterar[q] alicui,uel ſigillar cōcedre[r],q̄b.eccel.poſſit obligari,aliq̄s audre

h Deteriorem. ſic ca 1 de in int. reſ & ca. a.de donat.
i Non pōt.In faciēdo, niſi modice.c.11.& c. 3. de don.vbi no. ſecus in omittendo 16. q.3.ca. placuit, & de materia per Ab. in c.1. de dolo.& contum.
K Geſtū.Et inde ſecurū.c.a.eo.l 6.
l Sortietur.Ca 2. eo.in 6.& c ſi quā presbyterorum & ca ad noſtram. eo in antiq.cap 2. de rer.perm.& in extrau. Pauli II. incip ambitioſæ.
m Alienationis. Accipiūt aūt largiſſime ī hac materia verbū alienationis.fac. cap. nulli.eo ubi late re tradit, & extra. Pau.2.inci ambitioſæ. & p Ab.in c.1.de his,q̄ fi.a pl̄ ſine cō. Cap.
n Conductionem.l.ad lōgum tpua.c nulli.eod l. 1.ff.de ſuperfic & cle 1. eo.alii habent conditionem,de cuius litteræ intellectu late per Ab. And. Sicul & Moder.Bononienſes.in d c.nulli.
o Sed nec,&c.Dixit de alienatione rerū,nunc de obligatione.Et dr eccleſia alieni commiſſa ēi ſi cui ſit cōmendata,uel in adminiſtrationē conceſſa, & oib.caſib. habebit locum quod hic dr & in c.2.de ſolut. Sed quid ſi intruſus ſe quis in eccleſiam?Reſpo idem cum non debeat eſſe melioris cōditionis,quam ſit ille,qui canonice eccleſiam obtinuit,ut in c.eum qui de præb.in 6.
p Debitis Quæ dicantur aliena debita, uide per Inn.in ca.paſtoralis,de præb.& quod ibi etiā per alios not.poteſt tn prælatos obligare pro ſua utilitatione,quia hæc ſunt eccleſiæ debita,ut per Ab. in c.1 & in c.2 de ſolut.ubi de intellectu d.c.1 & de 3.& huius litteræ,quæ inde ſumitur.
q Litteras Per quas concedit prælati,ut quis poſſit ſumere mutuo nomine ſuo,& eccleſiæ.An autem & quando prælatorum litteræ faciant fidem latè in c quoniam contra,de prob.
r ſigilla comedere.Niſi forſan honeſtæ perſonæ, cui poſſet prælatus committere Abb.in c.ſcripta, de fid.inſtru. & eſt hic arg. quod ſigillum probat procurationem,de quo per Ab.in c.2.de ſol et in c. 1 de ſyndico , & quæ detrahant fidei ſigilli per An & alios,in c.inter dilectos,ubi de materia plene,de fi.inſtru.

Præſumitur eccleſia facta locupletior.

c In conſulto fac.c.2.eo in 6 & extrau.Pauli.II. Veneti,quæ incipit,ambitioſæ.
d Suppoſitio.Cap.2 eo.in ſexto.
e Non teneat Etiā ſi omnes clerici cōſentiunt,c. ſine,12 q.2.vbi not & l iubemus, C. de ſacroſ eccleſ.Sed ſi alienatio fiat ſeruata forma in caſu non conceſſo,tenet alienatio, licet eccleſia tamquam læſa reſtituatur, per ea, quæ not in c ad noſtram. eo.alienatio uā a rectore aliquo perperam facta ualet in vita ſua,& in ſui præiudicium. Ab. in capi. veniens de tranſact.ubi hoc dictum declarat.
f Ratā habeant.c cūm nos,de his.quæ fi a prælato ſine con.e.qđ quidam,ut Inn.tenebant hoc procedere in alienatione tēporali tantū, ſecus in perpetua:ſed tu dic id habere locum ēt in perpetua, ſi ratificatio concernit fauorē eccleſię, & ſic contractus hoc caſu claudicabit ut per Ab in c.1 eo.titu.
g Procurator 12 q 1 ca ſi & q.2 c ſine.& cap 2 de dona.& dr procurator prælatus ex eo,quod debet procurare vtilitatem eccleſiæ, nā pprie non eſt procurator,ſecundum Abba in d.cap. 2. prælatus enim habet dignitatē,& poteſt latius & liberius diſponere de reb ecclc.quam procurator fac.no. in c.ſi 5.q.3.& 12 q.1.c duo ſunt genera. & in ca.

Procurator eccleſiæ prælatus quo dicatur.

Tenebi-

dēt, alioqui nec eccleſia ad taliū debitorū ſolutionem tenebitur [a] & qui id auſus fuerit a ſpecialium & temporaliū adminiſtratione ſuſpenſus erit. [b]

Ponit caſus, in quib. clericus obligare poteſt eccleſiam ſuam, h. d.

Debita tamen a prædeceſſore [c] ſuo pro eccleſiæ neceſſitate [d] contracta, ſoluere ꝓculdubio tenebitur. Idem ſi clericus de mādato [e] fideiuſſerit, aut ſi non de mandato, in rem tamen eccleſiæ mutuum verterit. [f]

Poteſt prælatus rem non magni valoris in aliquem benemeritum transferre, h. d.

Excipiūtur tñ nonnulli caſus. in quib. donandi, permutādi, locandi libertatē, feudū, & emphyteuſim dandi, aut aliter alienādi iure licentia cōceditur. Nam ſi quid prælatus [g] nō magni valoris [h] alicui. forte ob benemerita, [i] donauerit, præſertim [k] ſuadente cōſuetudine, [l] iure ſuſtinebitur [m] donatio.

Licet prælato concedere alicui terram gratia fabricandæ eccleſiæ, h. d.

Multo magis idē erit ſtatuendū, ſi quid forte ſoli ad eccleſiæ fabricā erigendā conceſſum fuerit, quo caſu tantū donare licet, quātū eccleſiæ parietes cōcludere poſſūt. [n]

Prouentus eccleſiaſtici poſſunt uendi ad modicum tempus, & adprecariam concedi, quæ renouanda erit de quinquennio in quinquenniū, h. d.

Idem iuris erit & de redituum fructuum

a Tenebitur. Niſi quatenus in eius utilitatem erit uerſum capi. quod quibuſdam de fideiuſſ. concor. c. 2. de ſol. & 10 q. 2. c. ea enim. uerſ. creditor, quod tñ non præſumitur, niſi probetur. Abb. in ca. ſuper hoc. de renunc.

b Suſpenſus erit. Ipſo iure, cum uerbum ſuſpenſus, ſit verbum præteriti uel præſentis tp̄is fac. not in regu. in pœnis, de reg. iur. in 6. & no. in ca. 2. de ſolu. & no. pœnā committi ex actu nullo. ſimi. in c. nuper de big.

c A prædeceſſore. Eſt enim quaſi hęres ipſius. 24. q. 8. c. cōuenior. & 12. q. 2. ca. ſi. unde iſte ſucceſſor, & hęres comparātur. Nam ut hæres ſuccedit in uniuerſum ius ita & ſucceſſor in beneficio ſuccedit in uniuerſum ius eccleſiæ, & ſic eccleſia dicitur habere quid uniuerſum de quo not. in ca. cum ad ſedē de reſti. ſpol. Item quo ad ſuſtinendum onera contracta per prædeceſſores, ut hic. Differunt tamen in quibuſdam. Nam hæredis ius cauſatur a defuncto, ſucceſſor uero in beneficio non a defuncto ius habet, ſed a ſuperiore. Itē hæres tenetur ſoluere omnia defuncti, qualitercūque contracta, vt no. in c. 1. de teſtam. ſucceſſor in beneficio ſolum contracta pro neceſſitate eccleſię ut hic, & c. 2. de ſolu.

Hæres & ſucceſſor ī beneficio in quibus compatē-tur.

d Pro eccleſiæ neceſſitate. Aliàs. n. nō teneretur, c. quod quibuſdam, de don. c. 2. vbi not. de ſolut. Sed an hoc caſu debeat probare creditor pecuniam in vtilitatē eccleſiæ verſam? Inno. quod ſic. Hoſtien. Abb & communis contra, ſufficit enim ſecundum eos probare neceſſitatem obligationis, ca. 1. de ſolu. & ita limitabitur quod not. idem Abb. in c. ſuper. de renunc. vide per Abb. in ca. pe. de fideiuſſ.

e De mandato. Scilicet prælati & capituli, c. pen. de fideiuſſ.

f Veteris cap. pen de fideiuſſ. & intellige hoc qñ utile eſt eccleſiæ illam verſionem eſſe factam, ita ꝙ veriſimiliter eccleſia de ſuo expendiſſe, niſi eſſet facta illa verſio, l. fundo. ff. de rei vend. aliàs eccleſia teneretur ſolum illud refundere in quo eſt meliorata: non autem quantum eſſet expenſum, quod intellige, quando particularis, qui contraxit, nullā habebat adminiſtrationem, uel peculium, ut latiſſime per Abb. in d. c. pen.

g Prælatus. Intellige nō ſolū de prælato ſæculari, uerū ēt de regulari in regulari enim loquitur cap. cæterum, de don. uñ hic ſumitur, de ſæculari probatur in capit. fin. de pecul. cler.

h Valoris. Scilicet mobiles & nō pręcioſas, aliàs non procederet qđ hic dr̄ nec ēt conſuetudo, ut per Abb. ī c. cæterū de dona.

i Ob benemerita. c. ſi. de pec cler. ad ditdictionē, forte, quia idē eſſet dicēdū ſi donaſſet ob aliā rationabilem cauſam, fa. c. relatū. 2. & qđ ibi no. de teſta. Abb. in c. cæterum, de don.

K Præſertim. Ideo additur dictio pręſertim, quia non eſt ſemper neceſſaria conſuetudo ſi quid. n. vellet donare de reditibus eccleſię, quos facit ſuos, poteſt prælatus ēt ſine conſenſu capituli, & ſine aliqua conſuetudine, pro hoc quod not. in c. præſenti. de offi. ordin. in 6. Idem eſſet de alia re minima ſed ſi non eſſet minima, nō poſſet aliquid donare conſuetudine, niſi cum cauſa probabili, ut eſt notatum ſup.

l Conſuetudine. Iuri non contraria, diſt. 7. cap. ſit ſancta, & de re iud. c cum cauſa.

m Suſtinebitur. Sed contra: quia nil dat. qui nihil habet, l. ſi vniuerſæ, C. de leg. 1. q. 8. ca. Daibertum, cū alleg. in c cæterū, de dona. & eſt c. 2. eo. ti. & 12. q. 1. c. ſi priuatū. Rñd. hoc ītelligitur de erogatione in pauperes; ſed hoc licet ſit in ſe verū, huic tñ litteræ nō cōuenit, nec c. cæterū, quia hoc caſu nō eſt neceſſaria cōſuetudo, & alia de quibus hic, quia ad eleemoſynam tenetur eccleſia de rebus ſuis. 16. q. ca. qñ 12. q. 2 aurum Vñ intellige etiam de donatione facta non pauperi, quæ erit valida concurrēte conſuetudine etiam quod res non ſit minima, dummodo non magna. facit ſimile de tutore, qui quamquam non ſit proprietarius, ratione tamen liberæ adminiſtrationis aliqua donare poteſt, leg. cum plures, ff. de admi. tut: fac. l. filius. ff. de dona. & c. bonis. in ti. de elect. & cap. is cui. eo. tit in 6.

n Poſſunt. 17. q. 4. ca. in venditionibus. & c. quæſt.

Fru-

q̃[a] vẽditionib ad tp̃s[b] modicũ faciẽdis & p precariis[c], quæ q̃nq de eccleſiarũ poſſeſſionib. fieri ſolẽt, quæ ne tẽporis lõgingtate iuris eccleſiaſtici pereat memoria[d] de quiquẽnio, in quinquennium renouandæ erunt.

Precarium ſoluitur ad bene placitum concedẽtis ſecus precaria, niſi ſit irrationabilis h.d.

Diſtat autem a precarium a precaria, q̃a precarium tandiu conceditur quo ad is q concesſit, patitur[f], præcariæ uero non ſunt pro uoluntate concedentium reuocandæ[g], niſi ſint irrationabiles, quo caſu poterit ſucceſſor[h] a prædeceſſore conceſſam precaria reſcindere, & reuocare.

Ruina. prædia inculta, & ſilue extirpata, poſſũt ſub annuo cenſu concedi in emphyteuſim, & ſi per biennium in ſolutione cenſus ceſſatum fuerit, poteſt empyteuta expelli. h.d.

Ruinæ[i] quoqne quas eccleſia reficere nõ ualeat, & inculta prædia aut extirpatæ ſiluæ in emphyteuſim ſub annuo cẽſu his cõcedi poterunt a quibus vel ſuo, uel parentum ſuorum labore cõſtiterit, extirpatas niſi forte poſſint aliis ad maior[n] eccleſiæ utilitatem, cum eodẽ onere conferri. Qui tñ ſi p biennium[k] in ſolutione canonis ceſſauerint, niſi celeri ſatiſfactione[l] poſtmodũ ſibi cõſulere ſtuduerint, iure expelli poterũt

Dies interpellat pro homine. h.d.

Nec quidquã eis proderit, quod, ut canonẽ ſoluerẽt ſibi nũciatum non fuit, cũ hoc caſu p̃fixus dies pro domino interpellet[n].

Terulas incommodas, & minus utiles, poteſt prçlatus alienare. h.d.

Terrulas quoq. aut uineolas exiguas[o], & eccleſiæ minus utiles[p], aut longe poſitas, uel dom[q] ...

a Fructuum quæ. Differentia eſt inter fructus & reditus, quidquid eſt in fructu; eſt in reditu, ſed non contra vt not. in c. generali. in ſi de elect in 6. & fac. Cle. 1. in ſi. eo: vnde ſumitur. Ab. in c. 1. & de preca. nec differentiam ſingulari, & pluralis numeri.

Fructus differt a reditu.

b Ad tempus modicum. Sed quod dicẽ modicum tp̃s? Rñ. relinquendum erit, iudicis arbitrio l. 1. in ſi ff. de iu. deli. l. 1 §. 1. ff. de ef. frac. cap. de cauſis de offi deleg. cap. inquiſitionis. de accu. & no. in l. 1. §. quod ait. ff. de ſuperfi. iudex aũt arbitrabitur ſecũdum ſubiectã materiam & not. de hoc ĩ c l. j eo. in fi.

Tempus modicũ.

c Precariis Contractus iſte precariæ, vel præcariũ eſt iuri ciuili incognitus; & de eius naturas uide Ab ĩ ca. I. de p̃ca.

Contractus precarie iure ciuili incognit⁹

d Memoria fac. 12. q. capi longingtate. & ca. ſæpẽ.

e In quinquenniũ. Non eſt de ſubſtãtia contractus huius quod fiat de quinquennio, in quinquenniũ, ut per Ab. in ca. 1. de precar.

f Patitur. Nec pactum factum in contratũ valet. l. cũ p̃cario. ff. de p̃car. Itẽ extinguitur morte eiuscui precariũ fuit conceſsũ, & ſic in hæredẽ nõ transfert non tamen concedẽtis morte finitur, nã ubi actus validitas dependet ab alicuius voluntate, non extinguitur ipſius morte quia præſumit decedere in eadẽ voluntate c. maiores, ext. de bapti. concor c. ſi de prec. vbi Ab. latiſſime de eius natura diſſerit. Et quomodo a commodato differat, quæ materia cum ſit mere iuris ciuilis nõ eſt hic ponenda. Finitur etiã Precarium cum res eſt alienata, & nouus adquiſitor vult reuocare. d. c. ſi. & fac. 10. q 2 c. precariæ. cum duobus ſeq.

g Reuocandæ Hoſt. in hac materia ponit hos verſus Riæ, p̃cariũ, tria ſunt, quib. capitur unũ Riæ ſunt ſolitæ poſt ſingula luſtra renaſci Ria fit ad mortẽ, nec circa vult reuocari. Rium finitur tunc q̃ñ vult ſuus actor, Tertiũ tñ verſum nõ opprobat

verſus.

h Succeſſor Etiã ex officio, c. q̃m. §. ſunt & alij. vt lit. nõ conte. vbi Ab. & abſq. timore pœnæ appoſitæ reſciſſioni a p̃deceſſore c. 2. de preca fac. 35. q. 9 cap. quod quis.

i Ruinæ. 10. q 2. ca ea q̃. §. ſi quas vero. fac. c. ad aures eo. vñ ſumit, & fac. c. cum dilecti. cum ibi no. de emp. & vend.

K Biennium c. ſi de loca. 10. q. 2. c. hoc iur. 6. q 1ẽ. in Priuato vero trienium requiritur, l. 2. C. de iure emphy

l Cæteri ſatisfactione. Poteſt ergo emphyteuta purgare morã offerendo, canonẽ poſt biennium c. pen & ca ſi. de loca. quantum autẽ tp̃is dandum ſit ad purgandã hãc moram, ſunt opiniones: & dr̃ latiſſime in d. ca ſi.

m Expelli. Sed iudicis ne auctoritate, an p̃priat dic, vt latiſſime ĩ c. ſi de loca.

n Interpellet. Non eſt ergo requirẽdus emphyteuta q̃a tempus ſtatuium ipſum admouet, l. magnam. C. de cõt. & com. ſtip & l. 2. C. de in emphy. ꝙ tamen non militat in foro pænitentiali, & quo ad, peccatum inducendum, ut p. Ab. in c ſi de præſcr. vbi ꝙ in foro pænitẽtiali dies non interpellat pro homine.

o Exiguas. Forte appellat exiguas nõ ualẽte vltra 20. ſolidos ut 12. q 3. c. ſi quos, & no. in c. terrulas e. cau. & q. unde ſumit, & ĩ c. anterio: ũ 2 q 6. Sed contra d. l. pen ff. de reb. corũ, & l. cum hi. § in annos. ff. de tranſac. & 17. q 4. c qui cum Sol. in contrariis erant res utiles, nec urgebat neceſſitas. hic quando ſtimulat neceſſitas, & res ſunt inutiles.

p Minus utiles. i. nõ utiles. uel parũ utiles: Facit q̃a nullũ & minus utile æq parant, c. 2 d̃ traſl. p̃e hoc tũ nõ ſemper c ſi. p̃ponẽte, & ibi Ab. de reſ.

Nullum & minus utile æquiparantur.

q Domus Fac. 12. b. 2. c. ſine. & c. non liceat.

a Habebit.

quæ eccleſiæ plus cõmodi, quam vtilitatis afferũt, ſi neceſſitas fuerit, diſtrahẽdi ptãtẽ epiſcopus habebit[a]

Eps pōt diſtrahere ſeruos fugitiuos eccleſiæ,

Simili ratione fugitiuos ſeruos, & qui de fuga reuocati retineri nõ poſſunt, ſi voluerint,[b] aut illi ex alio meruerint, epiſcopis diſtrahendi poteſtas erit[c]

Feudum a uaſallo attentatum, & difficilis recuperationis poteſt epiſcopus alteri ſub conditione recuperandi concedere. h.d.

Sed & in feudũ certis caſib. & iureiurãdo de nõ alienãdo[d] minime obſtãte res eccleſiaſticas cõcedere poterit, veluti ſi feudũ p vaſallũ alienatũ[e] fuerit, & per epm id facile recuperari non ualeat, poterit.n. per epm illud alicui concedi,[f] qui & ipſum recuperet, & in feudum ab eccleſia recognoſcat.

Feudũ deuolutum pōt per epm alteri cõcedi h.d.

Quinimmo etiã, ſi talis neceſſitas nõ immineat, nihilominus alienãtis filium[h] vel conſanguineũ, vel eiuſdem feudi conſortẽ poterit epiſcopus inueſtire:[i] Idẽ erit ſi per obitum[k] vaſalli feudũ ad eccleſiam remeauerit, nam & eo caſu inueſtire prælatus aliũ libere poterit, ſi eccleſię viderit expedire.

Qui aliquid cõtulerunt, uel adquiſiuerũt eccleſiis, poſſunt pro modo collati, uel adquiſiti manumittere dũ tamẽ manumiſſus cũ poſteritate, & peculio remaneat in patrocinio eccleſiæ, h.d.

Illud ẽt, Toletano cõcilio[l] definitũ reperitur, ꝙ ſi ſacerdotes aliqd eccleſiæ ſuæ relinquũt, vel nihil habẽtes aliqua p̄dia, vel ſamilias eccleſiis ſuis adquirũt,[m] liceat eiſdẽ ali

a Habebit Sed nunquid debeat interuenire conſenſus capituli? & non videtur, 12.q.2.c. tertulas. In cõtrariũ quod interuenire debeat vr̃ probare text. in c. vt ſuper, §. 1. eo. Sol de neceſſitate non debet ſed de honeſtate. Vel expreſſus non debet neceſſario interuenire, ſed bene tacitus, vel dic vt not. in d.§.1.

b Si voluerint epiſcopi,

c Poteſtas erit. ca. tertulia. & ca. fugitiuos. 12. q. 2. nõ tamen dũ ſunt in fuga. l. in fuga. C. de plagi. forte, quia tunc ſunt in quadam libertatis ſpecie, l. quis ſit fugitiuus, §. idem recte, ff. de ædil. edi. niſi forte ſub conditione ſi apprehendatur, vt no. in d. capit. fugitiuos. Hoſt. tamen putat poſſe teneri quod ſeruus eccleſiæ quamquam in fuga vendi poſſit. id que fauore eccleſiæ, quod tamẽ nõ Placet Abb. in cap. iuſtũ, de re. permu

d Nõ alienando. Pontifice. §. in conſulto, vt in c. a. de feu. vnde ſumitur, & not. ꝙ hoc iuramentum refert ſolum ad res, quæ ſunt de menſa eccleſiæ, ideſt ad eas res quarum dñium directum & vtile eſt penes eccleſiã non añt ad bona, in q b. habet tantum directũ; quia iſta ſi reuertantur ad eccleſiã pōt p̄latus alicui rurſus concedere non obſtante tali iuramento, vt per Abb. in d. c. a. & fac. no. per eundẽ, in c. vt ſuper eo.

e Alienatũ. Quod regulariter nõ licet, maxime ſi ſit temporale, tñ Hoſt. pōt bene in dotem dari ad vita ipſius feudatarijs, c. nuper, de dona inter vis. & vxo. & habetur per Doct in ca. a. de feudis.

f Cõcedi. Not caſum, in quo licet iura cedere potẽtioribus. cõtra tit C. ne li. potẽt ꝙ eſt fauore eccleſiæ & odio eorũ, qui vſurpant res eccleſiaſticas. Sed an idẽ ſit in re eccleſiaſtica occupata & quæ non poſſit facile recuperari per epm, vt ſ. poſſit dari recuperatori, & recuperaturo in feudu. maxime ſtante tali iuramẽto? Reſp. ſiñ. Io. An. & Ab. ꝙ nõ, ne ſ. via fraudibus aperiat, vt p eos, in ca. a. de feu.

g Alienãtis Collige ex eo, quod hic dr̃, quod alienans feudũ in caſu non p̄miſſo ipſo facto cadit a iure ſuo, nec alia ſententia requiritur, quod probatur tã hic, ꝙ in d. c. a. de feud. dũ permittitur epo feudum alteri concedere ſine noua priuatione.

h Filiũ. No. quod licet delictum patris priuet filium feudo, tamen illũ nõ inhabilitat ad feudum, de quo late per Abb. in c. 2. de feudis.

i Inueſtire. Quod non videbatur quaſi delictum Patris noceret filio, & p̄pinquo, vel quaſi, ſufficeret quod ſi filius veniret iure ſucceſſionis vt not. plenius in ca. 2 de feu. fac. c. per tuas, de dom.

k Per obitum, intellige quãdo feudum fuit perſonale, uel quando fuit conceſſum vaſallo, & filiis, & moritur ſine filiis maſculis: nam fœmina, niſi ſit expreſſe dictum de ea, non ſuccedit, c. 1. de ſucceſ. feu. coll. 10.

l Concilio. Capi. conſenſus, eo. habet ergo conciliũ iuriſdictionem & non ſolus Papa. Nam ſi non haberet non poſſet definite vel ſtatuere, l. fina. ff. de iuriſd. omn iud. cap. 2. de conſtitut. in 6. An autem conſtitutio facta in concilio debeat edi ſub nomino Papæ, an uero ſub nomine concilij? vide per Abbatem in cap. 1. de ſpon.

m Adquirunt. Quidam intelligunt de acquiſitis intuitu eccleſię, vt Inno Hoſtien. vero & alij quidam intelligunt de acquiſitis intuitu perſonę, & ex propria perſona, Pro quibus videtur facere littera hic, & in ca. conſenſus, eod. vnde ſumitur ibi Iuxta collatæ modum rei, ſecundum quem modum non poterunt iſti clerici libertatem dare, ſi adquiſiuerunt primo, ſed intuitu eccleſiæ. Opinio tamẽ Inno videtur magis communis. pro qua facit, 12. q. 2. cap. epiſcopus qui mancipium. cum expediat iura iuribus. & capi. cum expediat, de elec. in 6.

a Mam-

a Manumittere. Etiã non bene meritos: bene meritos. n. poſſet manumitere, ẽt ꝙ nil eccleſiæ contuliſſet, c. ſi quos, de ſeruis. 12. q. 4, & ſup. eo. §. excipiuntur & in vtroque caſu requiritur ſuperioris auctoritas, vt not. per Abb. in c. conſenſus, eo. & in ca. tua. de his q̃ fi. a præla. ſine cōſen cap.

nō requiratur eccleſiæ vtilitas, ſed ꝙ ſufficiat, quod ſit in dãno, & ꝙ dr̄ de cauſa probabili. intelligendū eſt de cã, ex qua monetur princeps ad Permutãdum; puta, quia eccleſia prope palatiũ principis habet p̄dium, & princeps vult ampliare ædificiũ. Immo plus dñt Doct. ꝙ ſi p[illegible] nollet conſentire poſſet compelli p ſuperiorem ſuum.

quos iuxta collatæ modum rei de familia eiuſdem eccleſiæ manumittere,[a] ita ut manumiſſi cũ peculio, & poſteritate[b] ſua ſubeccleſiæ remaneat patrocinio.

Lucri, & damni eadem diſciplina, h. d.

Quod ſi qui nihil de proprio eccleſiæ cõtulerunt, ex eodem concilio epiſcopus ſucceſſor[c] ad eccleſiæ[d] ius reuocare poterit. Impium eſt. n. vt qui lucrũ de reb. ſuis eccleſiæ non contulit, damnum inferre valeat.

Princeps poteſt rem ſuam æqualem, uel maiorem cum eccleſiaſtica permutare, & ſerui eccleſiaſtici, ſi frugi ſint, preterquam ad libertatem commutari non poſſunt. h. d.

Sed & princeps,[e] ſi cauſa p̄babilis[f] id poſcerit, cũ re eccleſiaſtica & immobili rẽ ſuã maiorẽ, vel æqualẽ permutare poterit, pragmatica ſup hoc præcedẽte forma,[g] eccleſiaſtica m̃ mãcipia, quæ frugi fuerit,[h] præterq̃ ad libertatẽ cõmutari non poterunt.[i]

Epiſcopus poteſt permutare terras duarum eccleſiarum ſue diœceſis, illarum accedente conſenſu, & de temporalibus ad ſpiritualia non poteſt fieri permutatio. h. d.

Epiſcopus quoque[k] duarum ſuæ diœceſis eccleſiarum terras inuicem, ambarũ partium accedente conſenſu,[l] permutare poterit, & ſi alterius partis prædium ualore præponderet, ad æqualitatem inducẽdam ab altera parte pecuniam[m] refũdi iubebit

b Poſteritate. Sed cōtra l. antepe. C. de oper. liber. Sol. quidam quod iſta poſteritas fuit manumiſſa ſimul cũ parentib. Sed hæc diuinat. immo eſt contra ca. liberti. 12 quæſt. 2 Vnde alij quod ſpeciale in eccleſia, vt proles liberti ſit ſemper eccleſiæ obnoxia, hanc non probat glo. in d. capi. liberti: ſpecialitas enim eſt cauenda, not. in l. filium. C. fami. erci. Tertij dicunt, quod filij nati poſt manumiſſionem ſunt ingenui; ſunt tamen obnoxij eccleſiæ, quo ad quaſdam operas, quę conſiſtunt in honore exhibendo; puta aſſurgendo, ſalutando, vt not. 12. q. 2. ca. de libertis vel dicas quarto, ꝙ hæc lex pōt dici in ipſa manumiſſion velut & in traditione rei pōt pactũ apponi. l in tradẽdis. ff. de pact.

g Forma. Hæc eſt quædam annotatio, vel ſignificatio quã facit princeps ſuper tali permutatione cum cauſæ cognitione, & hæc forma nō ita requiritur ad ſubſtantiandam p̄mutationem, qui ad excuſationem eccleſiæ, ſi diceretur quod res eccleſiaſtica diſtrahi nō debet.

h Frugi fuerint. Secus ſi fugitiua, c. mancipia, de re. permu. & not. qđ eccleſia pōt habere ſeruos, etiam Chriſtianos. fac. §. ꝙ ſi quis ſup. q. promo. non poſſ.

i Non poterunt. Quod enim ſemel Dedicatum eſt, ad humanos vſus transferri nō pōt c. mancipia cũ ca. ſeq. de re permut.

K Epĩs quoque. Fac. c. 1. eod & ca. ad quæſtiones. de re permu. & 10. q. 11. c. hoc ius. §. ſed & permut.

c Succeſſor Cap 2. de precar. & ſup. eo. c. diſtat & 25. q 6. quod quis

d Ad eccleſiæ ius. Not ꝙ licet alienatio non tenuerit, & ſic dominium ab eccleſia non fuerit ablatũ, nihilominus dr̄ reuocari res ad ius eccleſiæ. Quod facit ad q̃ō ſi Papa committat delegato, ꝙ ea quæ repererit alienata de bonis talis eccleſiæ debeat ab proprietatem dictæ eccleſiæ reuocare, quod talis delegatus habebit iuriſdictionem ſuper rebus inuaſis, & de quibus poſſeſſio tantum tranſiuit ad alios, de quo vide per Abb. & alios, in c. epiſcopi. eo & per Fel. in rubr de reſcr.

e Princeps. Intellige de Imperatore, qui cum muniret eccleſiã multis priuilegijs, non fuit magnũ ſibi hoc quod hic dr̄ rependi, alias hæc vox princeps varie ſumitur, vt not in cle 1. de baptiſmo.

f Probabilis. Quidã intelligunt, qđ in hac p̄mutatione verſari dẽt vtilitas eccleſiæ, & qđ alias non dẽt ſicut vt no. in c. 1. de re. p̄mu. Sed cō. cōtra, qđ

l Conſenſu. Not. ergo, ꝙ licet ep̃s in eccleſiis ſibi ſubiectis omnimodam habeat poteſtatem. 10. q. 1. per tot & ſup. de immu. eccleſ §. pen. tamen non poteſt ſieri prohibitio & ſine cauſa rem earũ alienare: ex cauſa tamen poſſet, vt not. in cap. 1. vbi Abb. eo. Sed e contra poſſunt eccleſiæ res ſuas ad inuicem permutare ſine ſuperioris licentia, & ſic eſt arg quod canonici non poſſunt inuicem permutare domus ſibi aſſignatas, de quo in ca. quæſitum de rer. permut.

m Pecuniã Sed an hoc caſu remanebit permutatio hic, contractus, an uero tranſeant in emptionẽ ob pecuniã numeratã? In hac q̃ōne varij varia tradiderunt; vt tamen primo contrahẽtium animus inſpiciendus, l. ſemper in ſtipulationibus ff. de re iu. & ita Io. And. & Abb. in c. ad q̃ōnes, de rer. permut. & Bar. In l. Ariſt. ff. de dona. ſi autẽ non appare, eſt recurtendum ad coniecturas: ſi n maius ſit pretiũ, quam res data vna cũ precio, vel pecunia

præ-

De tẽporalibus ad ſpiritualia permutatio non procedit, h.d.

De tẽporalibus autem ad ſpiritualia permutatio conſiſtere non poteſt.[a]

Res eccleſiaſtica poteſt propter præſcriptionem legitimam ab eccleſia abduci, & detrahi, h.d.

Preterea & ſi quis per tẽpora ſacris Canonib.[b] definita rem eccleſiaſticã iuſto titulo, & bona fidei ita poſſederit, vt nullo tempore rei conſcientiam habeat alienæ[c], completa pſcriptione, res poſſeſſa à iurib. eccleſiæ dubio procul intelligetur eſſe vocata.

Decimæ, et oblationes præſcribi non poſſunt.

Prouentus[d] tamen primitiarum & decimationum[e] præſcriptione tolli non poterunt, ẽt ſi à Romano Pontifice laicus quilibet ſuper his reſcriptum impetrauerit.

DE PECVLIO[f] CLERICORVM[g] *relictis, & ſucceſſionibus eorum.* *Tit. XXVIII.*

Eccleſiaſticæ res reputantur etiam illæ quas ſacerdos adquiſiuit, cum tempore ſuæ promotionis nihil haberet, h.d.

ERgo[h] res eccleſiaſtica ab eccleſiæ iuribus abdicare non licet[i]. Eccleſiaſticas autem res intelligimus non modo, quas eccleſiæ rationibus ſacerdos comperit adſcriptas, ſed etiã

præſumitur emptio, cõtrariũ ſi pecunia ſit modica &, res magna, at l. cum quæritur, ff. de ſtat hom. & de hoc latiſſime Titaq in tract. de vtroque retract. in 1. par §. 30. in gl. 1 ſuper verbo. permutationis.

a Non poteſt, c ad q. & c. exhibita. de re. præcm. ſed ſpiritualia ſpiritua lib. pñt bene permutari, traditur in d. c. ad q.

b Canonib. Cap. ad aures. c. vigilãti, c. cum nobis, ca. ſi diligenti. de pręſcr. & per tot.

c Alienæ, ca fi. de præſc. vbi ordinariæ per omnes, & not hic quæ requirantur ad legitimã præſcriptionem.

d Prouentus. Sumit ex c. placuit, §. ſic etiam. 18 q. 3.

e Decimationum. Imò vr̃ ꝙ laicus decimas poſſit pſcribere, nam ius hẽt pcipiẽdi eas, ex quo ei cõcedun tur ab epõ, puta ĩ feudum vel beneficium ad tẽpus. ad not. in ca. q̃uis, de deci. Ad hoc g dam quod laicus nullum ius habet in decimis, nec habere põt. 1. q. 3. ca. peruenit, & §. ex contrario ſupr. in tit. proxim. & ſm iſtos plana eſt res & nullum eſt contrarium Alij dñt cum ſic conceduntur laicis ab epõ, laici habent ius poſſidendi, ſed illud ius nõ eſt ſpirituale, nec rõne illius iuris poſſet præſcribere, qa alieno noĩe, poſſidet ſi vero vellet interuertere poſſeſſionẽ iã inciperet eſſe malæ fidei, ca ſi diligẽti. de præſcr. & ita nõ poſſet eas præſcribere. Sed nõne ius ſpirituale percipiendi decimas habẽt lepro ſi qui ſunt laici, c. 1. de eccl. ædifi. dic ꝙ non: ſed tantum à teſtatione ſunt liberi, vt no. in d. §. ſi etiam

DE PECVLIO CLERICORVM. relictis, & ſucceſſionibus eorum.

Cum tit. iſte ſit ultimus in hoc l. propterea non videtur indigere continuatione, cæterum pro meliori cognitione eſt animaduertum quod cum autor ſupra locutus ſit in genere de rebus Eccleſ. temporalib. ſequitũr nunc de eiſdem in ſpecie pertractare, vel dicas ſecundo, ſup. tit. proxi. autor locutus fuit de rebus temporalibus Eccleſiarum, in præſenti uero loquitur de reb. temporal. clericorũ vnde ſiue vna, ſiue altera attendatur continuatio cõgrue ponitur hic tit. iſte, q diuiditur in quatuor par. in 1. loquitur de rebus, quas clerici acquirunt per contractũ, in ſecunda de rebus, quas acquitũt per vltimam voluntatem, in tertia demõſtratur an clerici poſſent teſtari de rebus Eccleſiaſt. in quarta tractatur de ſucceſſione ab inteſtato clericorum, ſecunda, ibi, ſed & ſi, tertia ibi generaliter quarta ibi, ut ſi deceſſerint.

ERgo res CASVS. Quidam clerici beneficiati ſæpe emebant diuerſa bona, cum ĩſtrumenta continuo celebraſſent nomine proprio, fuerũt apud Epm accuſati, vñ fuit dubitatum, an huiuſmodi contractus teneant, & quatenus aliquid intereſſe Eccleſię poſſet cõſiderari, res videtur clara g l. res, quæ. ff. de iure dotium, Solũ tũ ut hic habetur, qa inde tollitur omnis difficultas, quę in facto circa hãc materiam poſſet oriri. Non obſtat l. adducta, quia cũ ſibi contrarietur, l. ex pecunia. C. eo. nõ eſt admodum clara eius intelligentia not. arg. ꝙ ſoluens pecuniam pſumitur ſoluere ęre ſuo: Not ſecundo, ꝙ bona ab aliquo acquiſita cuius in dubio præſumantur ex qualitate perſonæ acquirentis præſumptiue cognoſcitur.

f De peculio Li. et peculium ſui natura ſupponat habentem in aliena poteſtate l fi. C. de bon. quælib & ff. de pecu. per tot & Inſt. quod cum eo qui in ali poteſtate, & ſit quadruplex, ut l. fi. C. de inof. teſt. & per Ab. in rub eo Sic tamen ſumitur pro patrimonio ipſo clericorum: & dicitur a periculo quaſi parua pecunia quia clerici, vt plurimum nõ habent empta patrimonia.

g Clericorum. Hic accipe ſtricte & proprie ut nõ comprehendat monachos, ſed ſolum ſæculares ut per Ab in c. 1. de inſt quorũ eſt hẽre hoc peculiũ.

h Ergo. Ex hoc principio patet continuatio ad pcedentia & eſt inceptiuũ verbum, vel coniunctiuum vel illatiuum.

i Non licet. 1. c. q. 2. per tot. & ſup. tit. prox. per tot.

etiam eas[a] quas is emerit cum tempore ſuæ promotionis nihil [b] haberet.

De emptis ex pecunia eccleſiæ debet inſtrumentum confici nomine eccleſiæ, h.d.

Cum igitur & hæc tanquã de bonis eccleſia [c] quæſita eiuſdem eſſe intelligantur[d], ne qñ ius eccleſiaſticum imminuatur, curabit ſacerdos, vt de his, quæ ſuperemit, & ad ipſius eccleſię nomen [e] ſcripturam conficiat, & eccleſiæ relinquat, alioqui ab eius ordinatione diſcedat. Qui verò præterea proprij, vel alieni nominis fraudẽ facere voluerit, ſacrilegij [f] nomen incurrit.

Relictum ſacerdoti pro anima, cenſetur relictum eccleſiæ: ſecus eſt ſi quid ei ſit relictum ſub onere fideicommiſſi, h.d.

Sed & ſi non emerit, ſed pro aĩa quiſpiã intuitu eccleſię ſacerdoti reliquerit, adhuc idem ſtatuendũ [g] erit. Congruit.n. vt quemadmodũ ſacerdos hẽt ꝓ eccleſiæ dimiſſum eſt, ita & eccleſia id habeat quod relinquetur ſacerdoti. Si quid tñ per fideicõmiſſum aut ſacerdoti, aut ęccleſiæ relictũ fuerit alteri poſtmodũ profuturũ, id inter eccleſiaſticas facultates computandum non erit.[h]

Bona quæſita ſacerdotibus intuitu eccleſiæ, debent remanere apud eccleſiam, nec de his poteſt quis teſtari, h.d.

Generaliter igitur bona quælibet ob eccleſiam [i] adquiſita ſacerdotibus, ſiue mobilia, ſiue immobilia poſt illorũ obitum debent apud eandem remanere, nec ſuper his vllum de iure teſtamentum fieri poterit.

Quid veniat nomine eccleſiæ, h.d.

Nomine [k] aũt eccleſiæ, vbi clericorũ eſt collegiũ, non epiſcopus [l], vel morientis clerici ſucceſſor, ſed congregatio cõis intelligitur, quæ rerum illarũ curã, & canonicam debet habere diſtributionem. Vbi autem

a Sed ẽt eas c.s.eod. unde ſumit & 14.q.3. ꝑ tot.

b Nihil paupertas ergo nõ obeſt, quo minus quis promoueri poſſit. Ita no. 12.q.3.c.1. & per Ab.ca.1. eo licet aliud ſit in tutore, Inſt. de exc. tu. in fi.

c Bonis eccleſiæ. Nõ tñ hæc eſt præſumptio iuris & de iure, ut non admittat probationem in contrariũ. Nam poterit per hæredem clerici probari, quod licet non habuerit patrimonium lucratus tñ fuit ex aliquo licet artificio, & ex induſtria quo caſu nõ acquiritur eccleſiæ, cap. quia nos, de teſta. & per Abb in c. 1. & latius I c. 3. Simile eſt in uxore, quæ licet præſumatur in dubio quæſiuiſſe ex bonis mariti. l. Quintus, ff. de dona. inter uir. & uxo. leg. etiam C. eo. tit. iſta tñ præſumptio recipit probationem in contrarium, ut per Abb in d. ca. 1. & per Neuiz in Sil. nuptiali, lib 4. & per Alci. de præſumptio. regul. 3. Aim. conſi. 51. li. 1.

d Intelligantur. Sed contra, C. de arbit tute. l. ſi defunctus Reſpond. aliud in tutore & curatore, qui eſt tẽporalis, & licet negociatur, aliud in clerico, qui non ſe immiſcet negotijs ſecularibus, nec clericus vel monac. per 1. t. & eſt perpetuus, & hẽt liberã adminiſtrationẽ nam ſic delictum præſumeres contra l merito, ff. pro ſoc. & l Quintus, ff de donat. int. & uir & uxo.

e Nomen c.2. eod. Sed quid ſi cõficit ſcripturã ſub noĩe ꝓprio uel alieno? Rñ adhuc res efficitur ipſius eccleſię. & hoc ſpeciale eſt in ea, ut res empta ex pecunia ſua licet ſub nomine alieno, fiat eccleſiæ nam regulariter contra, l. ſi ex eod. C. de rei ven. l. & ſi de iat. C. de do. int. uir. & ux. l. ſi. partu[?], C. cõ. u. tit. iudi. dr̃ in c. inquirendum eod. Dicit tñ Hoſt. non reperi textũ expreſſum ꝓ hac exceptione ſed ſm Ab. eſt tex. in c. s eo. & in c. 1. de teſt. fac. ſi. l. 3. C. de arb. iure. & C de reiuen. l. ſi ut ꝓponis.

f Sacrilegij c inquirendum eo. & ibi de hoc eod.

Sed & ſi CASVS. quidam clericus beneficiatus diuerſos habebat amicos, qui dẽ re ſæpe ſibi aliquid relinquebatur, vt pro animæ ſalute deberet celebrare. ſed cũ ipſe hmõi legata alienaret vel aliter de eis diſponeret fuit quæſitum, an poſſet, ipſe.n dicebat hoc ſibi eſſe licitum cũ legatum nõ eccleſiæ ſed ſibi fuiſſet factum. Solu. tñ ut hic dr̃, quia intuitu Eccleſiæ hmõi legata fuerunt facta, quod cognoſcitur quia dñt facta intuitu ſalutis æternæ, qui reſpectus qñ ceſſant legatũ eſſet tñ clerico de quiſitum & ſi obiectio nõ tenet. Not. ꝙ licet in vltimis voluntatib mens teſtatoris ſit ſequẽda, id tñ aliqñ expreſſe, & aliquando uirtualiter & ſic per coniecturas cognoſcitur.

g Statuendũ erit. De hoc ſup. de cano port. § ſed in hac ſpecie, & habetur in ca. requiſiſti de teſt. & ac. 3. q 3. c. Pontifices.

h Non. Poterit tñ detrahi Trebellianica ut Inſtitu de fideic hære. §. ſed quia, niſi forte eccleſia uellet imitari principem, qui licet poſſit detrahere hmõi quartas, conſueuit tamen donare, l 3 §. ad munic ff. de ad leg. Falc. no in l. & de leg C eod. ti.

i Ob eccleſiam Sic in c. relatum, 1. de teſt.

k Nomine autẽ. Not unam ſignificationem iſtius verbi, eccleſiæ, de alijs not. in c. querelam, ne prælati ſuas, fac. in de conſti. eccl. & quæ ibi no. in pri.

l Non epiſcopus. Qui tamen eſt in eccleſia et eccleſia in epiſcopo, 7. q. 1. c. ſcire debet.

a Di-

in locum defuncti vnus tantū ſuſtinendus erit, in ea bona, velut & alia diſpenſabit. [a]

Clerici poſſunt maxime accedente iuſta cauſa de bonis eccleſiaſticis facere eleemoſynam, h.d.

Licet autem clerici, nec de mobilib. ipſi teſtamentū conficere poſſint, cōſuetudinis tamen eſt non improbatæ, vt de his pauperibus, & religioſis locis, & his qui viuenti ſeruierint, [b] ſiue ſint conſanguinei ſiue extranei, aliqua [c] iuxta ſeruit' meritum conferantur, non teſtamenti [d] ratione ſed eleemoſynæ dumtaxat intuitu.

Poteſt quis tantum legare de bonis eccleſiaſticis, quantum contulerit eccleſiæ, h.d.

Item ſi tātundem de proprijs iuris facultate contulerit eccleſiæ, quantū de eccleſiaſticis bonis legauerit, legatū ſuſtinebitur. [e]

Clerico ingenuo deficientibus ſucceſſoribus ab inteſtato ſuccedit in totum eccleſia, h.d.

De his vero, quæ aut paternæ ſucceſſionis, vel cognationis intuitu, [f] ſeu conſanguineorū, vel amicorum munere reſpectu non habito ad eccleſiam [g] ad clericos peruenerunt, [h] libere [i] teſtari poterunt. Quid iuris ſit de quæſitis p clericū ex artificio.

Clerici poſſunt teſtari de his, quæ adquiſiuerunt non intuitu eccleſiæ, h.d.

Quod ſi deceſſerint inteſtati, nec aliqui fuerint inuenti, qui iure cognationis ipſis ſuccedere valeant, ſi ingenuis gaudeant natalibus [k] in integrum tunc eccleſia ſuccedet, [l] nec cuiquam ex rebus eorum

a Diſpenſabit. Sed quæ diuerſitatis rō inter hunc caſum & ſuperiorē. Rñ. ſecundu n Ab. in c. relatū, 2. de teſt. quia primo caſu canonico datur præbenda ex bonis cōib. capituli principaliter, vt unde ſumat neceſſaria, non autem vt ſit adminiſtrator eccleſiæ. Ideo ſi aliqua remanent ultra præbendam, debēt cedere capitulo, cuius ſunt bona præbendarum. Nam ſatis eſt, q́ ſucceſſor hēat corpus p̄bendæ, quia datur ſibi ut unde viuat, & capitulū adminiſtrabit bona adquiſita, ſicut alia bona communia. Sed in alio beneficiato per ſe extra congregationē datur beneficium tanquam adminiſtratori ipſius eccleſiæ: Vnde quemadmodum eſt adminiſtrator aliorum bonorum eccleſiæ, ita & hæc quæſita intuitu eccleſiæ adminiſtrabit, quæ ratio ſatis hic innuitur in illis verbis, velut & alia, &c.

b Seruierint. Ad erogandum pauperib. & pijs locis ſufficit ſola charitas, in alijs requiritur quod præceſſerit ſeruitium, e relat. in 2. ubi Abb. & c. ad hæc, de teſta. & non eſt mirum quód ſit hic remuneratio de rebus eccleſiæ, quia ſeruitium impenſum prælato cenſetur eccleſiæ impenſum, fac. ca. per tuas, & quód ibi per Abb. de donatio.

c Aliqua. Hoc verbum denotat moderationem adeo quod nō poſſet omnia mobilia ep̄s erogare, Ab. & doct in c. relatum 2. & c. ad hæc, de teſt.

d Non teſtamenti. No q́ quãque aliquid conceditur inter viuos, quod non licet in ultima voluntate, & ſic poteſt quis facere per ſe, quod non poteſt relinquere alteri faciendum, fac. cap quia Ioan. 12. q. 5 & no. in c. Apoſtolicæ, de dona. & ſup. de conſtru. eccle. §. epiſcopo quoque. Ratio differentiæ eſt, quia teſtamentum confirmatur & confertur in tempus, in quo non eſt futurus prælatus, ideo non poteſt de aliquo diſponere, de facultatibus eccleſiæ, argumen. l. cum qui, ff. de iuriſd. omn. iudic. ſed ſi vult diſponere dum viuit, non prohibetur, quia eſt adminiſtrator eccleſiæ, licet ergo vna via quid non liceat, licet tamen alia, contra capit cum quid, de reg. iur. in 6. ſed illud eſt quando quid prohibetur ratione effectus, non modi, vt per Abb. in ca. ad hæc, de teſt.

e Suſtinebitur, 12. q. 2. ſi quis, qualibet, & qō. 5. ſi epiſcopus.

f Intuitu. Not. q́ clerici, tam ſeculares, quam religioſi retinent iura ſanguinis, & ideo ſuccedunt. l. Deo nobis, C. de epiſc. & cler. & 16. quæſt 1. capit. vno hæc tamen eſt differentia inter religioſos quod ſæculares ſibi adquirunt capit. quia nos, vbi Abb de teſta. religioſi monſterio omnes in d. c. quia nos.

g Ad eccleſiam. Quis tunc aliud eſſet, ca. requiſiſti, de teſt c 5 de ſucceſ. ab inteſt. & §. ſed in hac ſpecie, ſupra de canon. port.

h Peruenerūt. Idē ſi ex aliquo condecenti artificio clericus lucraretur, puta quis aſſumpſiſſet lecturam, cap qu a nos, de teſta. vbi Abb. & alij, hic. not. in cap. 1. de celebrat. miſſ. Sed quid erit ſi clericus lucratus fuit ex illicita aduocatione, vel etiā ex ludo? Reſpond. vt per Abb. in cap. relatum, 2. in fin. de teſtam.

i Liberè. Etiam ſi ſit filiusfam. quia nihilominus de aduentitijs teſtabitur, q́ intellige, vt per Ab & alios in c. quis nos, de teſt

K Natalibus. Aliud ſi non ſint ingenui, ut in §. ſeq.

l Succedet. Concor. 12 q. 5 c. fi. & q. 3. cap quicunque, & cap 2. de ſucceſ ab inteſt. & in §. ſi quis epiſcopus, auth. de eccl titu quod ſi quis habuit plura beneficia vr quod hæreditas ſiue patrimoniū decedētis clerici debeat diuidi, ſed tu dic, quod ſuccedit eccleſia in qua vltimo loco clericus inſeruiuit, ut per Doct. in cap 5. de ſucceſſ. ab inteſt. quod ſi tempore mortis habebat duo beneficia, tunc forte facienda eſt diuiſio. Quod ſi clericus nullam

Q 3 habet

aliquid præſumere [a] licebit.

Bona ſerui promoti ad ſacros ordines ab inteſtato decedentis diuiditur in quatuor partes. vt hic.

Si uero ſeruus [b] ad ſacros ordines promotus libertatem nactus fuerit, idemq. poſtea deceſſerit inteſtatus, nihil olim dominus de bonis eius vẽdicare poterit. Sed eius peculiũ in quatuor partes diuidetur? quarũ vna epiſcopo, altera eccleſiæ, tertia pauperib. aſſignabitur, quarta parẽtibus, & ſi nõ ſint capaces [c] parentes, epiſcopus [d] eam recipiet, & in vſum eccleſiæ diligenter diſtribuet.

habet eccleſiam, nec ſucceſſorem ab inteſtato? Reſpõ ſecundum Ab. in d. c. 1. bona deuenient ad epiſcopum. Et ipſe diſponet ſecundum Deum, vide per eundem in c. a. de pœn. in ca. 2. in præſentia, de prob. Facit auth. omnes peregrini. C. com. de ſucceſ. Et quod dicitur de eccleſia intellige large ut cõprehendat omne beneficium, ĕt ſiue cura, facit cap. relatum 2. de teſt. tenet Abb. in dict. cap. 1.

a Præſumere. Ante ſumere, a ſũmo dictum, q. d. expilare, ſurripere.

b Seruus. Fac. c. 2. de ſuc. ab inte.

c Capaces. Puta hæretici, 24. q. 2. c. ſane, & ca. ſi quis epiſcopus.

d Epiſcopus. Et ſic nota, ꝙ illud quod venit applicandum fiſco de bonis clericorum, non applicatur fiſco Papæ, ſed Epiſcopo loci, ut diligenter diſtribuat ad vſum eccleſiæ, ut hic. Item nota aliud, quod Abb. in cap. ſecundo, de ſucceſſione ab inteſtat putat mirabile, quod in d. cap. ſecundo, vnde hęc litera ſumitur, uidetur probari, qđ ſi uni ex hæredibus auferatur ſua portio tanquam ab indigno, non applicatur fiſco ſæculari, licet hæres ſit ſæcularis, ſed potius fiſco eccleſiæ, habito reſpectu ad qualitatem relinquentis: quia fuit clericus.

Finis Secundi Libri.

IN.

Digitized by Google

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI.

LIBER TERTIVS.

DE IVDICIIS, ILLORVM diuiſione.

Ioã. Bapt. Continuatur hæc materia cum ſuperioribus & ſeq per tex. in princ. vna cum glo. huius propoſiti tituli qui meo iudicio diuidi debet in tres partes, in quarum prima ad not. ut dixi continuatio: in ſecunda deſcribitur iudiciũ in tertia quo tuplex ipſum ſit demonſtratur: ſecũda ibi poteſt autem: tertia ibi ſũma diuiſio.

prout ſtrictè accipiuntur, & inſanas ſcribentium diſputationes ſufficit tamen vt ſuſtineatur & verificetur prout in pluribus, & tanquã deſcripto, ponitur hic, quod apparet ex illo ver deſcribi.

c Cauſa uero, & cap forus, de verb. ſign.

R Eſtat. CASVS non figuratur No. tamen cõtinuationem aliquãdo neceſſario eſſe faciendam de materia ad materiam, facit text. inſtit. de rer. diuiſ in princ.

a R Eſtat Quaſi dicat, explicito tractatu perſonarum in primo libro. Item rerum in ſecundo iuxta partitionem factã ſup de iu nat. conſue. & conſti. §. fi. reſtat tractare ſolum de iudicijs de quibus quoniam materia eſt ampla, & admodum diffuſa tractat duobus libris, vno cõplectatur iudicia ciuilia, quã eſt hic tertius, alio criminalia, qui eſt vltimus. Et licet hic terminus iudicium, uaria ſignificet, ut per Doct in rub. eo tamen hic ſumitur pro ſuſtantia cauſa diſcuttẽde & partibus eius, l. properandum, C. eod. c. totus, de verb ſign 4. q. c. 1.

Poteſt autem. CASVS, non figuratur, ſed no. quod iudicium ut doct. ad not. in rub. eo. cum ſit terminus plura habens ſignificata: nihilominus poteſt deſcribi, licet primo non ad not. ſecundum quod ſignificatum accipiatur.

b Iudicium eſt variæ traduntur iudicij definitiones in rubr eodem, hæc tamen non videtur in ſenſu, differre, ab alijs præſertim ab ea, quæ traditur ibi per Abb. & licet forte aliquæ poſſint fieri oppoſitiones ſi velimus attẽdere naturam definitionũ

DE IVDICIIS, ET ILLORVM diuiſione. Tit. I.

Quid ſit iudicium, & quid cauſa, h. d.

REſtat,[a] vt uideamus de iudicijs, poteſt autem iudicium ita deſcribi: iudiciũ[b] eſt diſcuſſio cauſæ, quæ rite ſit in foro corã iudice. Cauſa vero[c] eſt origo negotij, & materia iudicij.

Quæ ſint iudicia ſæcularia, & quæ eccleſiaſtica, h. d.

Sũma diuiſio iudiciorum hæc eſt, quod aut ſunt ſæcularia, aut eccleſiaſtica. Iudicia ſæcularia ſunt, quæ coram iudice laico inter perſonas ſæculares exercentur. Eccleſiaſtica uero ſunt, quæ coram iudice eccleſiaſtico inter perſonas[d] eccleſiaſticas agitantur. Duo enim ſunt,[e] quibus prĩcipaliter orbis regitur[f] auctoritas ſacra

Suma. Hæc pars ſubdiuiditur in 3. par ſicuti tres in ea explicantur iudicij diuiſiones, in quarum prima habetur diuiſio iudicij deſumpta a materia, et a poteſtate, in ſecunda declaratur alia eiuſdem diuiſio deſumpta a qualitate iudicis in tertia demonſtratur alia eiuſdem diuiſio deſumpta ab ordine procedendi: ſecunda ibi, eſt & alia; tertia ibi rurſus iudiciorum, quoad primum adhuc puto ipſa diuidendam eſſe in duas particulas, in prima habetur iſta prima iudicij diuiſio, in ſecũda eiuſdem diuiſionis declaratio. ſecunda ibi, laicus ergo: quoad primum Nota tamen quod

CASVS aliter non figuratur. Nota tamen quod humanum genus non tantum legibus ſed etiã & poteſtate regitur. facit cap duo diſtinct 96. N. 2. ſecundo argumentum quod ius ciuile & ius canon. originaliter & affectiue depẽdent à poteſtate Cęſarea, ac Pontificia.

d Eccleſiaſticas perſonas Vt inf. eo. §. parti tatione & in tantum ei ei ſunt ab eccleſiaſtico iudice iudicandi, ut nec Papa ſubijcere poſſit clericos poteſtati ſæculari Inn & Ab. in c. 2 de maior. & obe. niſi ex cauſa. Abb. in c. propoſuit de conceſ pta ben.

e Duo enim ſunt. Con. or. d. 96 & auth quomede opor. & capit. pulchre per Archi. in rub decreti col. 1.

f Regitur Et unum non dependet ab altero, & ſic poteſtas Imperatoris veri nõ vid tur pendere a Papa, ſed immediate a Deo. & ita nota, cap. duo, & c. ſi Imperator. diſt. 96. de quo tñ dicit per eximiũ doctorẽ, & pceptorẽ meũ dñm. Reſtaturũ Caſtal-

Pontificum, & Imperialis, ac Regia poteſtas. Vnde ſicut ciuiliũ legũ non niſi ciuilis eſſe debet executor, ita etiam eccleſiaſticarũ, eccleſiaſticus iudex eſt adminiſtrator.[a]

Laicus a laico coram ſæculari iudice conueniri debet, niſi cauſa ſit ſpiritualis, vel ſimilis, & litteræ impetratæ ad iudicem eccleſiaſticum, non tenent, h.d.

Laicus ergo à laico coram iudice ſæculari, non autem eccleſiaſtico conueniendus erit, quod vſque adeo obtinet, vt etiam ſi alteruter litigantium ab Apoſtolica ſede litteras ad eccleſiaſticũ iudicẽ impetrauit, irritę ſint & inanes [b] ſi tamen cauſa huiuſmodi, quæ ad eccleſiaſticum forum pertineat, qualis eſt matrimonij,[c] vſurarum, [d] periurij.[e] & ſimiles, [f] licet inter laicos diſceptatio ſit iudex eccleſiaſticus adeundus erit.

Spiritualis iudex ex cauſa iudicat inter laicos. hoc dicit.

Idem iuris eſt, ſi uel à ſæculari iudice iuſtitia impetrari non poteſt, [g] vel conſuetu-

dum in tractatu de Imperator, q̃ō. 4. qui teſtatur cõem hodie eſſe ſententiam, quòd Imperator & imperium eſt ab eccleſia. & latius per eundem in eo. tractatu, q 1. fac. g no. Ab in c. licet, de for compet.

a Adminiſtrator. 11. q. 1. cap. ſicut, & per tot. & ca. nouit eod. & hoc regulariter. Sunt tñ caſus, in quib⁹ iudex clericus cognoſcit inter laicos, & econtra, ut diffuſe per Stephanũ Auferiũ Tholoſanũ in tractatu de ptãte ſęcularium ſuper eccleſijs, & per eundẽ in trac. de poteſtate eccleſiæ ſup laicis, & p Bernardũ Laurentij, quadã recollecta caſuum, in quibus iudex ſæcularis poteſt in perſonas eccleſiaſticas manus immittere in tomo 5 tractatuũ & per Doc. in c a. de iud vbi qñ laicus poſſit eſſe aſſeſſor iudicis eccleſiaſtici, & in c. licet, & in c. ex tenore, de foro cõp. & in c eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſti. & dicetur inf. eo. in diſcurſu varijs in locis.

Laicus ergo. Licet hæc pars ĩ plures poſſet diuidi particulas, CASVS tñ ita in cõi figurari commode poteſt, cum ſæpæ diuerſæ oriãtur inter homines fideles controuerſiæ, adeo quod aliquando oriantur inter laicos & laicos, aliquando inter clerico, & clericos, aliquando inter laicos & clericos, & aliqñ inter tales fideles, vt dubium ſit an ſint laici, vel clerici propterea dubitatũ fuit de competentia ſi iudicis, enim nos volumus cõſiderare duplicem poteſtatem ſupra ad nor in §. 1. ver. duo enim, res uidetur clara quod inter laicos dẽt eſſe laicus inter clericos, clericus, & in dubio ſit locus præuentioni, iuxta no in cap pen. de foro comp confirmatur præuentio iſta arg c. 1. § cuius in agendo 3. q 8. Sol. tamen prout in hac parte legimus, & ratio eſt quia ad cognoſcendam hanc iudicis competentiam meliorem regula non habemus niſi conſiderare quis gerat perſonam rei côuenti qualis ſit res quæ in iudicium eſt proponenda, tunc in claris ceſſat omne dubium. at in dubio conuenientius eſſet deuenire ad poteſtatem ſuperiorem, quæ in caſu noſtro eſt Eccleſiaſtici c ſolitæ de maior & obed. vnde cum ſolum ad obiect oĩ præuentionis ſit reſpondendum, ſiue controuerſia eſt dicendum, ipſam locum habere quando vterq. iudex eſſet competens, ſecus aliter, atque hoc eodẽ modo dicendum eſt ad reconuentionem, tamẽ

vt ibi docent doct. in cap. 1. de mutuis petition. & Matan. in ſuo Specul. Not. primo iudicis incompetentiam aliquãdo eſſe omnino notariam, & aliquando dubiam, & tunc ad ſuperiorem eſſet deueniendum. Not. ſecundo, quod iudicis competẽtia cognoſcitur aliqñ a reo conuento aliquando a qualitate negotij.

b Et inanes Sed quæritur an ſint irritæ & inanes ipſo iure? Quidam ꝙ tales litteræ ſũt ĩ ſuſpẽſo, & quod euẽtus declarabit an ſint nullæ ſcilicet ſi appareat iudicẽ laicũ eſſe, vel nõ eſſe negligentẽ: vt no. in c licet & in c. ex tenore, de foro compe. & tenuerũt multi antiqui Ab. in d. c. licet. diſtinguit, an literę ſint impetratæ a perſonis miſerabilibus: an vero nõ miſerabilibus vt ſecundo quidẽ caſu irritæ ſunt ipſo iure, primo vero nõ iõ ãt diuerſitatis eſt ſecũdum eum (reiectis rationibus Ioan. de Ligna. & Anto. de Butrio.) q̃a in perſonas miſerabiles ſeu delinquentes cõtra eas habet Papa iuriſdictionẽ magis latã, quã in alias non miſerabiles; quia miſerabiles ſunt ſub eius protectione, vt hic, & capi. ſignificantibus de offi delegat. vnde committendo videtur exercere officium protectionis, quaſi comminetur ſæculari quod ſi non procedet, ipſe per ſuum delegatum procedet, ſicut in ſimili dat conſeruatorem ante iniuriam illatam, cap. 1 de off. deleg. in 6 ſed alios laicos non ſic habet in protectione, ideo nullo modo committiãt negligentię tempus. l obſeruare, §. nec pro eo ff. ſic off. proconſ & cap. quod clericis, de foro comp.

c Matrimonij Cap cauſam matrimonij. de offi de leg. & ca ex litteris, de conſang & affi.

d Vſurarum. Cap quoniam, de vſur & per tot.

e Periurij. Cap fin. de foro comp. in 6. poteſt tñ de iuramento eſſe cognitio iudicis ſæcularis: puta ſi agatur de obſeruantia iuramenti, non de validitate Abb in c cum ſit de for. comp. ſicut & ſi agatur mero poſſeſſorio, licet cauſa in petitorio ſit ſpiritualis, iuxta doctrinam Abb in c. literas, verſ. vnde multum prob. biliter, de reſt. ſpoli.

f Et ſimiles. De quibus habetur latiſſime in cap. ll. et de foro comp ſæc ca. tuam, de iud cogni.

g Non poteſt. Puta, quia uacat imperium, ca. licet, de for. comp. vel ex negligentia iudicis ſæcularis,

vt in

do [a] loci vel miſerabilitas [b] perſonarũ eccleſiaſticum iudicem compellendum ſubdeat.

Clerici habent priuilegium, ne coram iudice laico conueniri ualeant, non poteſt ullo pacto renunciari. h.d.

Pari ratione [c] tam Mileuitanenſi, [d] quam Carthaginenſi [e] concilio conſtitutum eſt, ne clerici clericos, relicto ſuo pontifice ad publica [f] iudicia ſub pœna depoſitionis, [g] & amiſſionis, [h] propriorum iurium pertrahant, [i] cui beneficio, cum non ſit perſonale: ſed collegio [k] eccleſiaſtico indultum pactionibus priuatorum, aut iuramento illicito derogari non poteſt [l].

Qualiter clerici in iudicem non ſuum conſentire poſſint. h.d.

In iudicem tamen non ſuum, ſi is perſona ſit eccleſiaſtica, & epiſcopi diœceſani cõſenſus acceſſerit, clerici cõſentire poterũt.

Actor ſequi debet forum rei, h.d.

Quod ſi inter clericum & laicum contentio ſit, vt cognoſcamus, vtrum eccleſiaſticus, an ſęcularis iudex cauſam dirimere debeat, diſpiciendum erit, quis rei conuenti partes ſuſtineat. Nam ſi clericus apud eccleſiaſticum forum; ſi laicus apud ſæcularem erit agitanda cauſa. Cum generale, ſit vt actor forum rei ſequatur [m].

vt in d.c.licet,& c.ex tenore,de for.comp.

a Conſuetudo loci. Cap.ſi duobus,de appe.& c.ſi clericus.de for.comp.

b Miſerabilitas. Cap ex tenore,de for.compet.& ca.ſuper,de verb.ſigni.& cap.ſignificationibus,de offic. delega. & quæ ſint hæ,& quando poſſint immediatè iudicẽ eccleſiaſticũ adire, p Abb. in ca.licet, de foro compet.

c Ratione. Quæ ſcilicet ponitur in §.1.ſup.eod.

d Mileuitanenſi. 11.q 1.c.nolite, & ca. ſi diligenti, de for.compet.

e Carthaginenſi. 11 q 1.c. placuit, c. ſi diligenti, de for. comp.

f Publica. Secularia, vt per Doct. in cap. ſi diligenti, de for comp.

g Depoſitionis. Hoc quando traxit in criminali cauſa ſecundum quoſdam.

h Amiſſionis. In cauſa ciuili ſecundum quoſdam. Abb. tamen in ca. ſi diligẽti, §.fin de for.comp. in vlti. not. aliter declarat. dic, vt per eũ. Dubiratur tamen an ipſo iure incurratur hæc pœna, an per ſentẽtiam, & communiter tenetur, quod p ſententiã, ut traditur in d. c. ſi diligẽti. Quid tamen ſi laicus trahat clericum ad forum ſæculare? Reſpond. perdet cauſam, auth. ſtatuimus, C de epiſc. & cleri. quod priuilegium. Specu. trahebat etiam ad clericum coniugatum, de quo tamen dicas, ut in capit. vni. de cleri. coniug in 6. Sed numquid clerici, qui conſentiunt in iudicem eccleſiaſticum non ſuum incurrant pœnam, de qua hic Reſpon. vt plene habetur in c.ſignificaſti. de for.cõp. Sed an poſſit clericus de conſenſu Epiſcopi conſentire in iudicem laicum? Reſpond. non ex ratione quæ ſtatim ſubditur in hac littera, ita not. dicto capitu ſignificaſti. Argum. contra cap. 2. de for.comp. Solut. vt ibi per Abb.

i Pertrahant. Sed quando intelligitur quis pertrahere, vt ſit totus pœnis, de quib. hic, & videtur quã primum quis clericum in iudiciũ uocauit. 11. q. 1. ca. in olita, vnde ſumitur hæc littera, & l. in criminali, C. de iuriſ.omn.iud. Alij quod ſolum poſt litis conteſtationem, l. quamuis, ff. de in ius vocand. l. ſi conuenerit, ff de iuris omn.iud.& argu. 11. q. 1. c placuit, & l. Papin. §. meminiſſe, ff de inoffic. teſt. l. alia. C. de his, qui, vt indig. l. ſi cum exceptione, §. hæc actio, & §. ſatis, ff quod met. cauſa & hæc placet Barto. & Abb. per l. qui cum mino §. accuſaſſe, ff. de bon. lib. & per l in ſeruitutem, §. perijſſe, ff. eo. titu. & hæc videtur cõmu. opin. quando ſumus, in diſpoſitiõe legis, aliud ſi ĩ diſpoſitione hominis, de hoc plene p Bart in l. amplius, ff. rem rat. hab. & quod dicitur licere deſiſtere vſque ad ſententiam, intellige ſecundum Abba. in cap ſi diligenti, de foro compet. ſiue illa ſit definitiua, ſiue habeat vim definitiuæ, vbi & de quadruplici mõ practicandi, quod hic dicitur. Sed an vetẽtur clericis cõpromittere præter conſcientiam epiſcopi? Reſpon. nõ ſuper reb. ꝓprijs. An autem idẽ ſit ſuper rebus eccleſiæ? dic vt not. in capit. contingit de tranſa. & in c. 2. in c. cum tempore, de arbi.

k Collegio. Et tñ maior pars collegii poteſt renũtiare fauori introducto ad honorem totius collegij. Abb. in c. cũ inter canonicos, de ele. ver. ex hoc nota quod maior pars, &c.

l Non põt l ius publicum, ff. de pact. ca. ſi diligenti, de fo.cõp. vbi latiſſime, an & qũo hæc poſitio ꝓcedat. Sunt & aliæ rõnes ꝙ clericus coram iudice laico cõueniri non poſſit, de qb. in d c ſi diligenti.

m Sequatur. Cap. experientia cum ſeq. 11. q 1 cap cum ſit, & c. ſi clericus, de for comp l. in criminali, C. de iu. om iudi. hoc tñ non procedit plurib. caſibus no. in c. licet & in c. ex tenore, de for.comp. de quib. aliquid ſup. §. prox. Item non procedit ſi agatur de exceptione, l. ſi contendat. ff. de fideiu. c. 1. de iureiu, de quo diffuſe per Ab. in c. ſi quis contra clericũ tã in lectura, quam in rep. de for.comp. Itẽ non procedit hoc ſi conſuetudo aliter diſponat, valet enim conſuetudo, quod laicus conueniatur coram iudice eccleſiaſtico per clericum, etiam ſi non agatur de re eccleſiaſtica, uel patrimoniali ipſius

Iudex laicus nõ poteſt condẽnare clericus. h d.

Cauendũ erit igitur laico iudici, ne quoquomodo clericum [a] condemnet, [b] quod ſi fecerit ab eccleſia, cui iniuriam [c] irrogaſſe noſcitur, tamdiu ſequeſtrandus [d] erit, quouſque reatum ſuum cognoſcens emendet.

Si delinquens captus prætenditur clericus, vtrum ita ſit, debet cognoſcere iudex clericus vocato iudice ſæculari. h. d.

Dubitari [e] etiam contingit, ſi iudex laicus delinquentem captum detineat, & is ſe clericum aſſerens ad curiam eccleſiaſticam remitti poſtulet, vel illum curia ipſa eccleſiaſtica tanquam clericum repetat, [f] ſi iudex laicus illum eſſe clericum inficiatur, & propterea minimè remittendũ contendat, quis ſit huius dubitationis legitimus futurus iudex? & cum de re eccleſiaſtica, & ſpirituali [g] ſit controuerſia, ad iudicem eccleſiaſticũ huiuſmodi cognitio pertinebit. Iudex tamẽ ſæcularis, vel alius cuius interſit, [h] dum res huiuſmodi cognoſcitur, vocandus erit.

Delinquens captus habitus pro clerico, ſtatim debet reſtitui iudici eccleſiaſtico. h d.

Sed ſi notorium [i] fuerit, vel fama publica extiterit, reum captum talem eſſe clericum, qui huiuſmodi priuilegio gaudere debeat [k] aut ipſe pro clerico communiter habeatur [l], ſtatim ante vllã de clericatu cognitionẽ [m] eccleſiæ curię reſtituendus erit.

ſi ipſius clerici, d. c. ſi clericus, ubi non fac. c. nouit, eod. & 2. q. 5. c. ſi quis presbyter.

a Clericum. Ca. 2. ca. ſignificaſti, & cap. peni. de for. comp. & intellige non ſolũ de eo, qui eſt in ſacris conſtitutus: ſed etiam in minoribus ordinibus, d. c. 2 & c. cũ non ab hoĩe Sed an idem ſit in clericis cõiugatis; dic vt no. in c. vni. de cle. cõiu. in 6. & qñ non ſit. Idem videtur hodie per Cõci. Tri. ſtatutum reſpectũ certarum qualitatũ, vt ſeſ. 23. c. 6. in decre. reform. Sed quid dicemus de eremitis? & idem videtur quod de clericis, cum ſubſint epiſcopo in cuius ſunt territorio vt not. in c. nullã, diſt. 93. in c. quæ verè. 16 q. 1. & hoc videtur ꝓbare Inno. & Archid. Cõtra Laurent. & Io. de Lign. Nam à iuriſdictione ſæculari duplex act⁹ eximit, ordinũ receptio, & cõuerſi ad aliquam probatã religionẽ. c. fin. de relig. dõ c. nõ dubiũ de ſent. excõ. 26. q. 4. c. ſi qs ſuadente, quorũ neutrũ in ſimplicibus eremitis cõcurrit & hoc videt iure verus. licet primũ forte videri poſſit æquius, de quo p Abb in d. cap. ubi quid de rectorib. hoſpitalium & Ieſuatis.

b Condẽnet. Sed contra 3. q. c. cuius in agẽdo, & c. at ſi clerici eod. materia Reſp. hoc non procedit cã reconuentionis, de quo late in d. c. at ſi clerici. Idem dicendum in cauſa feudali. c. verum, de fo. compe. de quo dic, vt per Ab. in c. certum eo. tit. & habetur in c. cum non ab homine, eod.

c Iniuriam. 2. q. 7. accuſatio in fi. & dices de hoc, vt per Ab. in c. cum veniſſent. eod.

d Sequeſtrandus, i. excommunicandus, 23. q. 3. c. ſi certo, & ex hoc quod loquitur per verba futuri tẽporis, collige ꝙ talis iudex nõ eſt excommunicatus ipſo iure: ſed venit excommunicandus per ſententiam ut communiter per Doct. in c. 2. de fo. cõp.

e Dubitari, Cap. ſi iudex, de ſent. exc. in 6. unde ſumitur.

f Repetat. Sic ciuitas repetit ſuum ciuem, l. 1. §. 2. de rei venu. & l. de iure, ff. ad muni. Sic & petit ciui ſuo iuſtitiam fieri, & violenter ablata reſtitui 23. q. 2. c. dominus. Sic & pater petit filium, §. quid ſi impubes. ſup. de reg. & ca. fin. de conuer. in fi. Sic miles armatæ militiæ ꝑ magiſtrũ militiũ in ciuilib. & criminalibus iudicatur, l. magiſteriæ, C. de iur. om. iud. Vñ & ſic clerici coram ſuo iudi. c. at ſi clerici. eod.

g Spirituali. De qua regulariter, nec principaliter, nec incidenter debet ſe iudex laicus intromittere c. tuã, de ord. cogn. & ca. per venerabile, & qui fil. ſint legiti. cum ſimil.

h Interſit. Puta, aduerſarius, qui illũ detineri fecit, & pro aliquo pręſo maleficio vult puniri facere. ſi autẽ nõ eſt aduerſari⁹, puta qa iudex procedit ex officio, tũc citabit ſæcularis iudex, concor. cap venerabilib. §. 2. & cã ſi iudex, de ſent. excõ in 6. vbi no. & fac. pro hac littera ca. iter quatuor, de maior. & obed. & l. emptor fundi, C. de euict. & l de unoquoq; ff. de re iud.

i Notorium. Facti. ſ. quod nulla poſſit tergiuerſatione celari c. ca. veſtro; de cohab. cle. & mulier. qa notoriè cognoſcitur pro clerico, vt archipreſb vel his ſimiles; vel ſi eſt notorium iuris, ad idem c. cum olim, de verb. ſign. & no. in c. ſi iudex, de ſent exc. in 6.

k Debeat. Hoc ideo dicit: quia ſi eſſet clericus bullo. vel golliardus & artem illam per annum exercuiſſet, vel tertio monitus non deſtitiſſet, vel eſſet clericus vxoratus nõ incedẽs in habitu, vel eſſet bigamus, vel degradatus, non remittetur. Ita not. in c. ſi iudex, de ſent exc. in 6.

l Habeatur. Sic ff. ad Maced. l. 3. & ff de off. prętor.

l Barbarius, & de iur. patr. c. conſulationibus, & §. interdum. ſup. eod. tit.

m Cognitione. Determinat, qđ dixerat de fama, vel cõi reputatione, quib. caſibus adhuc eſt neceſ-

ſaria

ſaria cognitio ſuper veritate, ſed ſi eſt notoriũ nõ eſt neceſſaria aliqua cognitio, ad not. in c. veſtra, de coh. mul & cle & no. in c ſi iudex, de ſen excom.

a Publicè. i. corã populo, alias & qđ fit corã duobus, vel trib. dr̃ publicè fieri. Ab. in c. 2. de pur. can.

clesiaſtico, vel vt laicus à laico puniri debeat, & eſt ſimile. l. ſi C. de ord. cogn. & 3. q. 11. in fine.

f Proceſſus. Ergo non ſolum iudicare prohibetur, ſed etiam procedere, fac. ca. ut inquiſitionis, §. pen. de hære. in 6. & c. ſi iudex, de ſent. exco. in 6. vnde ſumitur

Talis quis præſumitur in quali habitu reperitur aliquamdiu conuerſatus & captus, h. d.

Idem dicendum erit, ſi ante deprehenſionem pro clerico publicè [a] ſe gerens, tonſuram & clericales veſtes deferens deprehenſus fuerit donec enim contrarium conſtiterit, talis qualem eum demonſtrat habitus, præſumendus [b] erit.

Ex actu momẽtaneo non tollitur præſumptio orta ex actu habente tractum temporis. h. d.

Aliud obſeruandũ, anteq̃ deprehenderetur, publicè ſe pro laico gerebat, & quaſi laicus cõiter habebatur, nam quamquam deprehenſionis tempore in habitu clericali [c] repertus fuerit, ob præſumptionem, quæ aduerſus captum ex præcedenti laicalis habitus delatione orta eſt, non antea reſtituendus erit, quam de clericali titulo fidem fecerit: [d] interim [e] tamen quiuis proceſſus [f] iudicis penitus conquieſcet.

Secunda iudiciorum diuiſio, quod quædam ſũt ordinaria, & quædam extraordinaria, h. d.

Eſt & alia diuiſio [g] iudiciorũ, nã eccleſiaſticorũ q̃dã ſunt ordinaria, quædã vero extraordinaria [h] ſiue delegata iudiciũ ordinariũ

b Præſumendus. In quo ſtatu enim quis reperitur, in eo pro præſenti iudicandus, licet de alio ſtatu poſſit inquiri. ff. de iniur. l. cum apud, §. ſi q̃s, & multis ſimilib. hoc probatur in c. ſi iudex. de ſentẽ. exc. in 6. de materia, uide per Abb. in c. ex parte 3. & in c. contingit, de ſent. excom.

c Clericali. Et ſic ultima poſſeſſio nil releuat, ut remiſſio fiat. Arg. contra l. illud, ff. peric. & cõ rei vendi. Sol. quod vehemẽtior reſultat p̃ſumptio ex anterioridiutuna laicalis habitus delatione, quam ex iſto vltimo ſtatu, ut innuitur in hac littera. Item mõ Io. Monac. plura faciebãt contra deprehenſum, & ſolus habitus pro deprehenſo, unde non mirũ ſi plura uincunt vnum argumen. authen. itaque, C. commu. de ſucceſſio. & ita not. in cap. ſi iudex de ſenten. excommu. in 6.

Eſt. Et alia. Hec pars eſt ſubdiuidẽda in 5. par. in quarum prima habetur qualis ſit iſta ſecunda iudicii diuiſione in ſecũda quis poſſit delegare, & cum in tertia ſi delegatio fiat pluribus, quomodo ſit facienda, in quarta qualiter iſta iuriſdictio delegata ſit exercẽda, in 5. qualiter finiatur, ſecunda ibi, poſſunt autem tertia ibi, item mandari poteſt, quarta ibi, ſed ſine vni, quinta ibi, ſoluitur autem. Quoad primum. CASVS non figuratur. Nota tamen cauſam diſtinctionis, iſte enim q̃ iudicatus aut iudicat iure proprio, aut iure alieno, primo reſpectu datur iudicium ordinarium ſecundo vero iudicium delegatum.

d Fecerit. Coram iudice eccleſiaſtico, ſecundum Archid. Io. Monac. & Io. And. in c. ſi iudex, de ſent. excommu. in 6. & ſic continentia cauſæ diuiditur contra capit. 1. de ſequeſt. quod eſt ideo quia natura cauſæ requirit alium iudicem, c. ſuam de ordin. cong. cã lator. qui fil. ſint legit. Sed detentus in ſæculari curia, quomodo litigabit coram iudice eccleſiaſtico? Dic relaxabitur fortè datis fideiuſſoribus, nec enim per hoc remittetur, cap. ſi clericos, de ſent. excomm. in 6. vel litigabit per procuratorem. Natura enim facti hoc habet, quod interdum per alium quis proſequitur cauſam, cap. mulieres, de iudi. in 6. & capitu. vni. de ſtat. regu. in l. diuus, ff. de cuſto. reo. Sed quomodo faciet hanc fidem? Reſpond. per publicum inſtrumentum ſuæ ordinationis, 2. q. 1. cap. legum. Per teſtes etiam poterit hoc probare capit. ſuæ, de cleric. peregr. fac. not. per Ioan. And. in cap. non licet, de reg. iur. in 6. & in d. c. ſi iudex.

e Interim. Ideſt, pendente probatione titulo clericali, eſt enim hoc præiudiciale, de quo primitus debet cognoſci, vt ſciatur, an vt clericus ab ec-

Hinc puto inferendum, quod omnia, quæ ſunt iuriſdictionis poſſunt ſecundum eorum naturam delegari, ſed ratione congruentiæ ſecus eſt dicendum.

g Diuiſio. Subdiuiſio, quia hic diuiduntur iudicia eccleſiaſtica, licet hæc ſubdiuiſio conueniat etiam ſæcularibus iudicijs, de illis tamen tractare non attendit.

h Extraordinaria. Appellat delegata iudicia extraordinaria, ſic & in capitu. quoniam contra, de probatio. quod factum eſt, ad tollendum quandam amphibologiam, nam ordinaria interdum alio ſenſu ſumuntur, ut infra eodem, §. fin. ſcilicet pro his, in quibus proceditur inquiſitio iuris ordine, ſecundum quam ſignificationem etiam iudicium delegatum poteſt dici ordinarium, quando non procedit ſummariè, appellatur ergo iudex delegatus, & iudicium delegationis extraordinarium, quia exercetur à iudice non ordinario, vnde fuit electa hæc vox, quia melius opponitur ordinario, nec ſatis ſonare videbatur, ſi fuiſſet dictum iudicium delegatum, fac. dict. capit. quoniam contra & tertia quæſtione tertia, §. ſpatium, verſicul. ei autem.

qđ corā iudicib. ordinariis exercetur. Ordinarius[a] iudex eſt, q ſuo iure vel ſuperioris beneficio vniuerſalem iuriſdictionē exerce re poteſt, vt epiſcopus, archiepiſcopus, legatus, & ſimiles. Conſtituitur[b] autē a lege, vel principe,[c] conſuetudine, vel vniuerſitate.

Epiſcopus poteſt ius dicere in quolibet loco ſuę iuriſdictionis. h. d.

Igitur cū epiſcopus[d] in tota[e] ſua diœceſi iuriſdictionem ordinariam noſcatur habere, poterit in quolibet loco ſuæ diœceſis nō exēpto, per ſe, vel per alium pro tribunali ſedere & ea, quæ ad ipſius ſpectant officiū libere exercere, & cum opus fuerit, auxiliū publicum implorare.[f]

Quid ſit iudicium extraordinarium, & quid iudex delegatus. h. d.

Extraordinarium[g] ſiue delegatū iudiciū eſt, qđ corā iudice delegato exercetur. iudex delegatus,[h] eſt is, cui ab eo, qui demandare poteſt, cauſa committitur.

Non ſolum Princeps ſed etiam alij ordinarii poſſunt delegare, licet delegatus a Principe ſit magis priuelegiatus. h. d.

Poſſunt autē iuriſdictionem mādare nō ſolum princeps, verum etiā alii ordinarii[i]

a Ordinarius, &c. In iſtam deſcriptionem cōſentiunt Hoſtien, in ſumma, de offi. ord. §. 1. & Speculat eod. tit. in prin & communiter Legiſtæ. in leg. more maiorum. ff. de iuriſd. om. iudi. ſunt tamen, immutata duo verba, primum uerbum ſuperiorum nam Hoſtien. & Specul. de locis, & Bal. in dicta l. more, vtuntur. verbo, Principis. Sed commodius uiſū fuit verbum ſuperioris quia licet Principis appellatio late pateat, ut in cle. 1. de baptiſm in dubio tamē uidetur repræſentare principem ſupremum, & tamen alii ſunt qui licet non ſint ſupremi, nihilominus cōſtituunt ordinarium, ut patet in epiſcopo, qui conſtituit uicariū, qui ſecūdum commu. opi eſt ordinarius, & non habet iuriſdictionem a principe, ſed bene a ſuperiore: alias quoque facit epiſcopus, ordinarium in conſequentiam, ut declarat Hoſtien. de offic. del. §. quis delegare, in ſum. verſicul. item ſciendum Aliud, immutatum uerbum eſt quod hic dicit vniuerſalem cum tamen Hoſtien. Specu., Bald. & alij dicant uniuerſaliter: in quo tamen non videtur magna vis.

b Conſtituitur. Pro declaratione & verificatione huius verſiculi, videndus eſt Hoſtien. in ſumma, de offi ord. §. quis poſſit conſtituere, & per Specul eod. titu. § 1. & communiter. per Canoniſtas in cap. duo. eod. tit. & per Legiſtas. in l. more. ff. de iuriſd omn iudi.

c Vel Principe. Cum autem poſſit Princeps, & delegatum & ordinarium conſtituere, quomodo cognoſcemus utrum voluerit ordinarium conſtituere, vel delegatum? Reſpon. vt not. per Ab. in c. relatum. de offi. deleg. & per Legiſtas, in l. quia ff. de iuriſd. omn. iud.

d Epiſcopus. Idem intellige de legato circa ſuā legationem, c. nouit de offi. leg. Idē de archiepiſcopo circa propriam diœceſim. c. vt litigantes, de offi. ordi. in 6. ſed non quod ad prouinciā d. c. ut litigantes, & 9. q. 1. c. 1. ca. 2, & c. 3.

e In tota. Ita, quod nullus in tota ſua diœceſi ſub. eo iuriſdictionem habeat, in parte autem bene quod dic vt no. 15. diſtinct. c. prælectis, & fac. quod not. Hoſt. de offi. archipresby. capit. vlt. An autem inferiores prælati præferantur epiſcopis in cognoſcendis cauſis ſubditorum, & quam iuriſdictionem habeant late per Abb in cap. cum. contingat. de for. competen. & nouiſſime in fauorē ordinariorum multa conſtituit concilium Tride. ut patet in 6. Seſſio. in decretis refor. c. 3. & Seſſio. 24. c. 11. & c. 20.

f Implorare. Nota ergo ex hoc verbo qđ epūs nō poteſt habere officiales armatos, niſi haberet iuriſdictionem temporalem, vt p Abb. in c. cum non ab homine. de iud. & in c. ſignificaſti de offi. dele. & de eo, & toto qđ hic dicitur, plene habetur in ca. 1. de officio ord. in antiqu. & in ca. 1. eodem tit in 6.

g Extraordinarium Fac. ca quoniam contra, de probat. & 3 qu. 3. §. ſpatium, verſicu. ei autem, & per Felyn. in rubrica de offic. delegati, nu. 3.

h Delegatus Hæc deſcriptio videtur cōmuniter approbari ex his quę tradūt Legiſtæ in rubr ff de offi. eius, & Canoniſtæ in rub. de offi. deleg. poſt Hoſt in ſumma licet ſit aliqua verborum diuerſitas, & hæc videatur ſimplicior, quod cōuenit inſtituto operi.

Poſſunt autem CASVS. Cum iuriſdictio nō ſolum in principe tanquam in capite reperiatur, ſed etiam diuerſis perſonis inferioribus atque modo diuerſo comprobat, indifferenter omnes volebant eam alteri et dignitate non ornato delegare, qua de re fuit de hoc dubitatum, quoniam in in promotione ad dignitatem, vel officium, videtur electa induſtria perſonæ c. cum inſtitutis, de appella. facit l. inter artifices ff. de ſolutione negatiue reſpōdebatur. Sol. tamen vt in hac parte legimus, quia ob bonum publicū non ſolum expedit, ſed oportet aliquando iudicem aliquem delegare. Non obſtat obiectio, quia in nonnullis iudicibus aliquādo verificatur, & aliquando limitatur, & ſic ſecundum qualitatem caſus contingentis locum habent Not. primo, quod perſonæ inter ſe differentes ob identitatem tamen rōnis aliquando ad inuicem æquiparantur. No. 2 quod licet delegatus gerat uicem delegantis, & nihil proprij habeat, non quilibet tamen conſtitui poteſt.

i Alij ordinarij. Princeps ergo eſt ordinarius

cum

Is tamen cui à Principe [a] mandatur, cæteris longe præſtat. Nã & alteri ex cauſa [b] ſubdelegare, niſi illius electa fuerit induſtria, [c] renitentemque contra ipſum ordinarium procedere poteſt, [d] quæ in cæteris delegatis non obtinent.

Delegatus à principe regulariter non poteſt quem citare ut compareat perſonaliter, h.d.

Non tamen in ciuili iudicio [e] alterutri parti, ut coram ſe perſonaliter compareat iubere poterit, [f] niſi uel mandatum ad hoc ſpeciale [g] receperit, vel niſi pro ueritate dicenda, [h] vel pro iuramento calumniæ [i] exhibendo, vel alia iuris neceſſitas partes corã eo exigat ſpecialiter præſentari.

Delegatus a Papa non ſubdelegat, niſi perſonis hic enumeratis, h.d.

Sed nec omnibus promiſcue vices ſuas demandare poterit, ſed illis duntaxat, quibus auctoritate litterarum ſedis Apoſtolicæ, [k] vel legatorum [l] eius-

ſum dictio, alij ſit earundem qualitatum repetitiua, no. in l. ſi fugiti C. de ſer. fugi. immo & ordinarius ordinarium. 11. q. 3. c. per principalem, & not. in c. fælicis, §. ſi de pœn. in 6.

a Principe. Intellige hic principem quemlibet nõ recognoſcentẽ ſuperiorem, ſaltem in temporalib. vt per Abb. in cap. paſtoralis, de offi. & pot. iudi. deleg.

b Ex cauſa. Vt ergo, quod ſine cauſa delegatus a Principe ſubdelegare non poſſit. Sed cõtra uidetur eſſe, q a hoc hẽt ſimpliciter a lege, ut ſubdelegare poſſit, c. fin. de off. deleg. & le. uni. C. qui pro ſua iuriſd. Reſpon. ad hoc diſtinguendo ex mente Inno. & Ab. quod aut delegatus a principe vult delegare ex cauſa, & non eſt dubium, c. ſi pro debilitate, de offi. deleg. aut nulla iuſta cauſa ſubeſt & tunc aut non facit in fraudem alicuius, ſed nõ vult ſe implicare litigij: & põt ſubdelegare ac compellere ſubdelegatum ad acceptandam ſubdelegationem, ca. paſtoralis, de offi. deleg. aut malitioſe vult ſubdelegare, & in fraudem alicuius, & tunc licet valeat ſubdelegatio, tamen non poteſt compellere renitentem, d. c. paſtoralis, ſecundum intellectum Abb. in dubio tamen non præſumitur in fraudem ſubdelegare, niſi ſaltem probetur ex coniecturis, vt not. in d. c. paſtoralis.

c Induſtria. Quo caſu non permittitur ſubdelegato, c. ſi de offi. deleg. l. inter artifices. ff. de ſolut. quo modo autem hoc cognoſcatur, per Fel. in dicto ca. final.

d Poteſt, cap. ſignificaſti, cap. in literis cap. quærentis & cap. ſane, de offi. deleg. & in his locis late traditur.

e Ciuili iudicio. Secus extra iudicium, vt in notula ſeq. Item ſecus in cauſa criminali: capitul. 2 de iud. in 6. niſi de crimine ageretur ciuiliter cap. tuę, de procur. cap. ſuper his, de accuſ. Si autem de crimine criminale iudicium intentaretur, non interuenit procurator niſi in caſibus not. 2. q. 6. capit. ſi quando, & de accuſ. c. veniens. Sed quid ſi procurator in cauſa criminali admittatur, an quæ facta ſunt cum eo valeat? Reſpon. ut no. in capit. 1. vnde ſumitur.

f Potuerit. Cum hic loquatur in delegato principis, à contrario ſenſu, videtur ſecus in ordinario. 25 diſt. c. qualis. c. cum Apoſtolica. de his, quæ ſi a prælat. & dic idem in ordinario. ut no. in ca. 1. eod. in 6. vnde ſumitur, licet ordinarius extra iudiciũ multis caſibus poſſit ſubditos perſonaliter corãm ſe conuocare, ut ſi eget illorum conſilio, vel perſonali auxilio, & in alijs caſibus, in d. ca. 1. annotatis. Sed videbatur quod delegatus Papæ quo ad cauſã ſibi delegatam, idem poſſet quod Papa, cum ſubſtitutus, & c. l. fi. cum §. qui iniuriarum, ff. ſi quis caut. iuncto capi. cum dilecti, de dolo & contu. cũ ibi not. & c. ſi de maior. & obedien. & c. fin. de dilat. Sed hoc obtinet tantum in Papa, non in delegato eius, ut no in d. ca. 1. Poteſt autem delegat. quod papa, hoc uerſũ quod illa ſine quib. non poteſt cauſa expediri c. 1 & cap. præterea, de offi. dele. & ita ſoluit Inno. & Archid. cum autem liberũ ſit cuilibet per ſe, uel per procuratorem reſpondere, leg. præſenti, §. cum autẽ, C. de his, qui ad eccle. confug. le. 1. ff. de procu. cap. fin. de iuramẽ calum. in 6. b[e]neficium iuris nemini fuit auferendum diſt. 8 cap. de his, c. indultum, de reg. iur. in 6. In cauſis uero collegij, vel vniuerſitatis de neceſſitate debet ſyndicus interuenire c. in pertractandis de iur. calum. & no. in c dilectus. 2 de ſim.

g Speciale. Quia tunc ſicut Papa poteſt & ipſe ſimiliter, c. pen. cum ibi not. de procur. & no. in cap. de iud.

h Dicenda. Scilicet ad præſtandum iuramentum de veritate, quod ſolum olim præſtabatur in ſpiritualibus, hodie ſecus, capitu. 1 de iur. calum. in 6. Et in eo differt a iuramento calumniæ, quia per illud reſpondetur de eo quod credunt & exiſtimant reſpondentes, leg. 2. § ſin autem, C. de iur. calum. per iſtud de veritate reſpondetur, prout litera ſonat. cap. dudum 2. de elect. & no. in ca. 1. eod. in 6.

i Calumniæ. Quod principales perſonæ præſtare debent, C. de iuram. cal. auth. principales, & de iur. calum. c. in pertractandis, niſi procurator ad id habeat ſpeciale mandatum, c. fin. de iur. cal. in 6. quo caſu delegatus principalem ad iurandum compellere non poterit, cum hoc caſu nulla ſit iuris neceſſitas, de qua h. c. & in c. 1. eo. in 6. niſi forte principalis iuſtior ſit, quam procurator, & natura cauſæ hoc requirat, vel ſcit melius veritatem, l. fin. C. procu. & fac. c. ſi quem de procur. in 6.

K Sed Apoſtolicæ. Vt capit. ſtatutum, de reſcript. in 6.

l Legatorum. Vt cap. ſtatutum, §. in nullo, de reſcript. in 6.

Digni-

dem cauſæ cōmittuntur, hoc eſt non niſi dignitate [a] præditis, aut pſonatū obtinētib.[b] vel eccleſiarum cathedralium canonicis.

Poteſt una cauſa etiam pluribus delegari, & ſi in reſcripto non fuerit adiecta clauſula. Quod ſi nō omnes, non ualebit proceſſus, niſi ſimul procedant, hoc dicit.

Item mandari poteſt iuriſdictio, tam uni, quā pluribus,[d] certis tamen.[e] Sed ſi plurib. mādata ſit nō adiecto eo: Quod ſi omnes intereſſe nequiuerint, uel noluerint, reliqui exequātur, niſi ſimul omnes cōiunctim proceſſerint, quidquid aliqui fecerint, non habebit efficaciam.[f]

Qui per alium facit, per ſeipſum facere uidetur, hoc dicit.

Plane ſi is, qui intereſſe non poteſt, vel cō iudici[g] ſuo, uel aliis uices ſuas commiſerit, perinde res accipienda eſt, atque ſi omnes ſimul procedant.

Clauſula, quid ſi omnes, impedit ſubdelegationem. h. d.

Aliud iuris eſt ſi illud [h] adiectum ſit. Nam nec impeditorum collegarū ſubdele-

d Dignitate. Sumitur autem dignitas multis modis, ut traditur in ca. de multa, de præb. & per antiques in c 3. de cle. non reſid. & in c. denique diſt. Sed quomodo ergo poterunt cauſæ committi natis annos uiginti c. cum uigeſimum. de offi. dele. & le quidam conſulebant, ff. de re iudi. cum tamē in dignitate uel perſonatum conſtitutus natus eſſe debeat annos. 25. c. cūin cunctis. §. inferiora. de elec. ſolu. obiectio nō procedit in canonicis in quib. non requiritur tāta ætas, habetur in capi. ex eo. de elect. in 6. Item diſpenſatiue pōt minor 25 habere dignitatem uel perſonatum, c. uni. de æta. & qual in 6.

b Obtinentibus. Idem de officialibus epiſcoporum principalibus, & foraneis, & de prioribus religioſis conuentualibus & Clauſtralibus cle. & ſi principalis. de reſcrip. ſecus eſt de monacho, niſi detur ex certa ſcientia Papæ. Abb. in d. cap. per inquiſitionē, de elect. & in ca. cauſam. eod. & niſi in caſu qui ponitur in ſequenti notula.

c Canonicis. Idem ſi quis ſit monachus in eccleſia cathedrali; quia vbi repetitur qualitas in monachis, quæ requiritur in clericis, cenſentur habiles, ut in cle. & principalis. de reſcrip. Sed hi cenſentur canonici eccleſiæ cathedralis, ut no. in c. I. 63. diſt. & ita Abb. conſuluit, vt ipſe refert. in c. cū olim, de priui. Idem tenet in c. cauſam quæ. eo. licet Archid. in c. ſtatutum, de reſcrip. aliter ſentiat alias igitur habentibus perpetuum officium in eccleſia cathedrali non poterit cā per ſedem Apoſtolicam delegari d. c. ſtatutum, & ibi etiam no. licet alias extra iudicium ſimplex religioſus poſſit eſſe cōmiſſarius Papæ c. cū in veteri, de ele. & ibi Ab. in. 2. no. immo de poteſtatis plenitudine poſſet, ēt mero laico cōmittere cauſam ēt ſpirituale, & concedere excōicandi poteſtatē Ab in c. Meſſana. de elect. & in c. ſi. de cle. ægro. & no. diſt. 32. §. verū, & in c. bene quidē di. 66. Hi aūt canonici cathedraliū licet poſſint eſſe delegati apoſtolici, conſeruatores tamen eſſe nō poſſunt. c. ſi. de offi. dele. in 6. Sed quid ſi tpe datæ quis eſſet canonicus, & non tpe præſentationis vel conuerſo? Rñ. initium attenderetur, & ſic tēmpus datæ, ut not. in dicto c. ſtatutū. ſuper verbo canonicis, in ſi. Circa hoc autem nouam & bonam facit prouiſionē. Conc. Trid. ſeſ. 25 in decretis reform. c. 10. incip. quoniā ob malitioſam.

Item mandari poteſt. CASVS. Quidam poteſtatem habentes delegabant eam modo uni, & modo pluribus, & ſic aliqñ ſimpliciter, & aliquādo diuerſis clauſulis adiectis ad libitū eorum, unde ob hāc delegādi diuerſitatē fuit dubitatū qd iuris ſit tenendū. videbatur enim a iure alienum ita delegare, quia inde dare occaſio prorogādi lites. cū ſępe ꝓpterea dubitari poſſet de poteſtate delegati quod eſſet cōtra l. ꝓperādū, in princ. C. de iudi. Sol. tamē ꝓut hic legimus, qa mādatū delegationis ita uariari debet ſicut poſtulat Caius, & occaſio cōtingēs, hinc cognoſcim⁹ ēt obiectionē nō tenere, q a ꝓrogatio inutilis ī d. l. dānatur. Nota primo, ꝙ ob hanc delegandi diuerſitatem difficile eſt cognoſceret qualis ſi poteſtas delegati, & ideo ad formam mandati regulariter recurrendum prout melius colligit ex ſeq partic. huius partis. Not. 2. ꝙ arg. aſtius notat hoc idem contingere in procuratore, propterea in hoc tenet arg. ab vno mandato ad aliud. Not. 3. quod cum iura in hoc, & doctrinæ non ſint omnino conformes, inde habetur modus conciliandi.

d Pluribus. c. ſciſcitatus, de reſc. c. cauſam, & c. cū cauſa, & c. quamuis. de offi. deleg.

e Certis tñ c. ad hæc, de reſc. vbi Doc. ſic nec ꝓcurator īcert⁹ cōſtitui l. 2. ď ꝓc. nec tutor, ff. de teſt. tut. l. 1. tutor ī cert⁹, nec arbiter c. ī notuit, ď arbit.

f Efficaciam. Non ſolum quo ad ſñiam definitiuā, ſed ēt quo ad interlocutorias. c. cām de offi deleg quod loquitur indiſtincte de ſententia, & quod hic dicitur, limitatur per Innoc. Abb. & alios duobus vel tribus modis, in d. ca. cauſam, vbi vidēdū.

g Coniudici. Et ſic diuerſa auctoritate in eodem iudicio poterit quis ꝓcedere. ſ. & tanquā delegatus, & tanquā ſubdelegatus. Sed an tunc ea rōne poterit ferre duas ſñias? Rñ. non, arg. capit. pen de ele. in 6. & ita Abb. & alii in c. quāuis, de offi del.

h Illud. ſ. clauſula, quid ſi omnes.

Ad-

gatos admittere[a] cogendi erunt, & q̃d pars illorum fecerit, ratum habendum erit.

Clauſula, quid ſi omnes, operatur ſolum in caſu impotentiæ, vel voluntatis. h. d.

Hoc tamen ita demum obtinebit, ſi reliquis procedere volentibus, quoſdã vel intereſſe non poſſe, vel omnino nolle legitime conſtiterit: alio qui procedẽtes nihil[b] agẽt.

Si unus ex plurib. delegatis negotiũ inchoauerit, alÿ nõ poſſunt ſe intromittere, niſi ex cauſa. h. d.

Porro uno[c] illorũ commiſſum negotium inchoãte[d], alii ulterius ſe intromittere non poterunt[e], niſi aut infirmitate, vel alia iuſta cauſa illum, qui cauſam tractare incæperit contigerit inpediri, aut idem nollet, uel dolo malo in eo procedere recuſaret[f].

Iuriſdictio perpetuata per vnum, intelligitur perpetuata quo ad omnes. h. d.

Iuriſdictione vero p̃ vnum uiuo mãdatore perpetuata, quo ad omnes[g] cõdelegatos iudices perpetuata intelligitur.

Delegatus debet diligenter ſeruare fines mandati. h. d.

Sed ſiue uni ſiue plurib., ſiue a Principe, ſiue ab alio mãdata fuerit iuriſdictio, mãdati forma diligẽter cuſtodienda erit, nec aliquid cõtra quã ſibi mandatũ fuerit, delegatus tentare[h] audebit.

Cum quid committitur, cenſentur omnia commiſſa, per quæ peruenitur ad illud. h. d.

Plane[i] iuriſdictionẽ impediẽtes[k], vel ĩ iudiciũ venire detractãtes, delegatus a pricipe

a Admittere. c. comm. & ibi traditur per Doc. de offic. dele.

b Nihil agent. De hoc late in c. prudẽtia, in prin. §. 1. de offi. dele. & in c. ſciſcitatus, de reſ.

c Vno illorum. Idem de duobus, vel de omnib. qui ſimul inchoauerunt quo ad qd ſ. quod ſi oẽs incæperunt omnes ſinl anti, niſi ex cauſã vt ſequitur, & ita no. in ca. cum plures, de offi. dele. ĩ 6.

d Inchoãte. Qualitercumque, etiã ſi his non ſit cõteſtata coram eo. c. gratum. c. licet ea. quamuis de offic. del. & c. ſi a ſubdelegato, eo. tit. in 6. Aliud in procuratore, qui dicitur occupaſſe per litis conteſtationem, vt ſit melior eius conditio, c. ſi duo, de procur. in 6.

e Nõ poterũt. Sic in plurib. procuratoribus datis in ſolidum. l. pluribus. ff. de proc. l. creditor. §. duobus ff. mãd. & c. nõ iniuſte de procu. in antiq. & in c. ſi duo. eo. tit. in 6. alias ſequi poſſet perplexitas. ſi quilibet p ſe procedere vellet quia forte eodem tẽpore ad diuerſa loca citarent, cap. ſin. de reſcr. unus excõmunicaret al ter abſolueret, c. ſi contingat. de reſ. ut plenus not. in c. cum plures. de offic. dele. in 6.

f Recuſaret. Tunc ergo poterit ali⁹, vel alii procedere nõ ſic in procuratoribus datis inſolidũ, quia vno occupante, & poſtea impedito, alii non poſſunt procedere, niſi dictum fuiſſet in conſtitutione, quod non fieret melior conditio occupantis. cap. ſi duo, de procu. in 6. Et quod hic dicitur de delegato impedito collegam procedere poſſe, intelligendum eſt niſi ille, qui inchoauit ſubdelegatum daret arg. d. c. ſi duo, de proc. in 6. ut not. in c. ſi plures, de off. deleg. in 6. Sed an ſi ceſſat impedimẽtũ in eo qui inchoauit, poſſit cãm reſumere.

g Quo ad omnes. Concor. c. cum plures, de offi. deleg. in 6. vnde ſumitur. Reſp. non, ut no. in d. c. cum plures.

Sed ſiue vni. CASVS. Cum ſingula facta quæ ſub iuriſdictione delegata continentur ſingulari ſcriptura comprehendi nequeant, hinc eſt, quod quidã delegati extendebant poteſtatẽ ſibi demãdatã ultra litteralẽ intelligẽtiã, quidã vero ipſã intra litteram continebant vnde vir propterea de hoc dubitatũ ſi n. permittit. extẽſio, falſa rediretur regula ut fines mãdati diligenter cuſtodiantur, quæ habetur l. I. diligẽter. ff. mandati, cũ vulg. ſi vero ſecundum eſſet, faciendũ, falſa redderet deciſio in ca. I. de offi. dele. cũ ſimili cæterũ. Sol. ut hic legimus, q̃ licet mẽs delegãtis ſit conſiderãda & ſequenda, tamen cũ aliquando expreſſe & aliqñ virtualiter ipſa in mandato contineatur, propterea & ſolutio, eſt vera, & obiectio nõ obſtat, cũ vtraq pars eius aliqñ. verificet. nõ. primo, q̃ poteſtas delegati a volũtate delegãtis in mãdato cõcẽta regulat. No. 2. q̃ voluntas delegantia vel alterius conſtituentis cognoſcit uel ab ipſa et ſcriptura, uel a natura rei in mandato contentæ, quia declarare aliquid cõtingit aliquando expreſſe & aliquãdo uirtualiter.

h Tẽtare audebit. C õcor. c. eueuerabili, de off. del. & cum dilectis de reſc. l. ſi procurator, C. de proc. l. diligenter. ff. mand.

i Plane limitari dictum generale præcedens.

k Impedientes. Extenditur ergo iuriſdictio ad alios, de quibus non h̃r mentio in reſcripto fa. ca. 1. de off. deleg. ubi de hoc late h̃r, ſi excommunicatio extendatur interdum ad illos, in quos lata nõ fuit

fuit, ca. nuper, de ſen. excom. & c. ſi concubinę, eo. ti & rō ponitur in fine huius litteræ. & concor. c. præterea, c. ſignificaſti, c. prudentiā, in fin. ca ſuſpicionis 1. reſp de off. dele & ca. tā, litteris. de teſtib.

ecclesiastica diſtinctione,[a] etiam ſi litteræ commiſſionis id non contineant, coercere poterit, vel pro delicti & cauſæ qualitate ſecundum arbitrium[b] ſuum, ſi certa pœna canonibus non exprimatur, mulctare, quia ex eo, quod alicui cauſa cōmittitur, ſuper omnibus,[c] quæ ad cauſam ipſam ſpectare noſcū tur plenam[d] recipit poteſtatem.

Rationabilis exceptiones admittet delegatus, niſi uerba reſcripti ſonent in contrarium. h. d.

Rationabiles[e] quoque & honeſtas exceptiones, & a iuris æquitate[f] non abhorrentes, licet id expreſsè mandato non comprehenditur, admittet niſi quod nullæ debeant exceptiones admitti, niſi in litteris expreſſum fuerit.[g]

Delegatus habet iuriſdictionē etiam in eum, in quem fuit facta alienatio poſt impetratum reſcriptum licet reſcripto de eo non faciat mentionem. h. d.

Sed & ſi litteras aduerſus Titium ab Apoſtolico impetraueris, & is ut mādatum, eludat antequam litteræ ad iudicem datū perueniāt, vel etiam poſtea, antequam citetur de poſſeſſione, de qua cōtrouerſia vertitur, commutationem fecerit, eum qui in poſſeſſionem ſeſe ingeſſerit[h] poterit delegatus cogere, vt coram ſe iuris pareat æquitati, nec quod reſcriptum contra Titium impetratū fuerit, opponi poterit, generaliter enim omnis venditio ceſſio,[i] & alienatio iudicii mutādi cauſa facta,[k] vtroque iure prohibetur.[l] Alias delegata iuriſdictio ad perſonas reſcripto non compreſſenſas etiam ipſis volentibus prorogare non poteſt.

Mandatum Apoſtoli cum ex cauſa poteſt

a Diſtrictione. Sed ſi eſſet lata ultra comprehēſa in reſcripto eſſet ipſo iure nulla, vt in capi. cum olim alias ſi. de præb. Sed quid ſi eſt lata ultra intentionem delegantis, an ſit ipſo iure nulla? Reſpon valet ſecundum Cardi. Anto. & Abb in d. cap. fin. vbi uidendum.

b Arbitrium. Qualitate delicti, cauſæ, & perſonæ inſpecta, ca. ſicut dignum, de homi. & c. ca de cauſis, & 1. de off dele. vnde ſumitur.

c Super omnibus Vnde non ſolum ſuper acceſſorio uerum etiam ſup acceſſorio acceſſorii, c. prudentiam, § ſi uero, de offic. del & ibi Abb. no. concor c. 1. & cap. præterea, de offic. deleg ubi etiam reſpondetur ad contraria.

d Plenam. Arg. q delegatus iudex pōt compellere litigātes ad ſoluendum ſalaria aduocatis in cauſa ſibi delegata, quod tū non tenetur cōſter niſi qū ipſe in ſubſidiū dediſſet aduocatum nō inuenienti ſecundū Imol. Poſt Pe. de petul. in c. cum ab omni col fin. uer. an autem iudex, iudi.

e Rōnabiles. Ar. q magis procedēdum eſt ſecundum iuris ordinem, quam ſecundū formam reſcr. Sed contra c. cum dilectis. de reſ. So lu. ut no. in c. ex par. 2. de off del. unde ſumitur. Itē arg. quod ſi compromiſi in aliquem promittens omnino ſtante mandatu ſuo, intelligē cum eſt de rationabili & honeſto, c. ueniens, & c. Quintauallis, de iureiu. & l. ſi libertus. ff de ope. liber.

f Aequitate. A iure, ſ. informata Abb in c. ex parte, de off. del. & Legiſtæ in l. placuit, C. de iud.

g Fuerit. Adde ſecundum quoſdā, & conſtet talē fuiſſe intentionem papæ, q uoluerit quamcunq. exceptionē remouere, alias non obſtante generali remotione admitti poterunt rōnabiles exceptiones, arg. cap. audita. de reſt. ſpo. & l. oblig ff. de pig. q quō procedat late per Do in c. ex par 2. de off. del.

h Ingeſſerit. No. ergo q in odiū notorium eludere reſcriptum per alienationē rei i aliū factā, extendit reſcriptū ad pſonā in eo non expreſſā & cōtra ſingularem ſucceſſorē, q eſt contra regulā ut c. P. G. de off. del. & contra ea, q habentur in ca. quia, vbi late Abba. eo.

i Ceſſi. C. a alie. iud. mut. cā fact.

K Facta. Et nō ſolū requiritur dolus ex parte alienātis vt hēat locum q hic dr, ſed etiā ex parte eius, i quē fuit alienatio facta, q ſuadet hęc littera verb. ingeſſerit & 2. c. 1. de ali iu. mu. cau. fact vñ ſumitur. vbi etiam hoc verbū Ab. pōderat, & l hoc ius canonicū cōtinet prouiſionē nō cogitatā a iure ciuili quia lex ciuilis nō pmittit eū, in quē facta ſit alienatio conueniri ut le. 1 C. eod ſed coram ſuo iudice, Sed de iure canonico, ēt corā delegato, ēt q reſcriptū de eo ſi facit mentionem, ſic fit prorogatio de perſona ad pſonā, contra reg. ca. P. & G. de off. del. uide p Ab. in ca quia, eo.

l Prohibetur. Vt ff & C. de alie. iur. mut. cā fac & ex eo. titu. per totū. Quorū titulorū remedium ut hēat locū, tria dēnt concurrere. primū, ut alienatio ſit facta & mutandi iudicii futuri, & non eius quod iā eſt, l. hoc edicto, ff de alie. iu. mut. cau. fac. qa ſi fiat alienatio rei litigioſæ, cōmittitur edictū de litigioſis, l. fi. C de litig. & c. eccleſia S. Mariæ, ut lit pen. Itē quod dolo fiat, ut dictū eſt in ſuperiori notula. Item quod mea uolentis agere, inter

ſit

executio mandari, etiam in alio loco ab expreſſo mandato, h. d.

Simili rõne ſtatutum eſt, vt ſi is, per quẽ ab Apoſtolica [a] ſede certo loco inquiſitio, vel quid [b] aliud expediri mandatur, ob illius potentiam, vel malitiam contra quem inquiri, vel procedi mandatur, vel fautorũ eius loco ſecure mandatũ executioni mandari nequeat, ad id exequendum locum ſecurum [c] & idoneũ [d] eligere valeat, ne quis ſcilicet ex proprio dolo, vel fraude commodum reportet. [e] Quinimo idẽ faciet ſi alia probabilis cauſa [f] ſub ſit, propter quam in loco decreto perfici cõmode [g] nequeat qđ mandatur, ne tali prætextu impediri cõtingat mandatum Apoſtolicum vel differri. [h]

Delegatio ſoluitur reuocatione iuriſdictionis integra, h. d.

Soluitur aũt delegatio multis modis, puta reuocatione, morte, impotẽtia delegati, executione ſnĩæ, ꝓpria pronũciatione, tpis lapſu. Reuocatione, cũ is, qui mãdauit iuriſdictionẽ, antequã is, cui mãdata fuerit, ea vti

ſit rem fuiſſe alienatam, l. 1. 2. & 3. & l. non ſolum, §. hæc act o. ff. de alien. iudic. mut. cau. fac. ex his infertur, quòd ſi quis alienaret, uel ex neceſſitate vel eſſet paratus ſubire iudicium ac ſi poſſideret, non datur actio ex illo titulo; qu. aceſſat dolus alienãtis, vel inter ſe agere nolentis, l. non ſolum, §. ſi quis, ff. eod. ti & l. quia etiam. Sed nonne contra poſſeſſorem compet. titu. rei. vendicati. quomodo ergo cõpetit actio in factum ex illo edicto, quæ eſt extraordinaria, cum remedium ordinarium ceſſare faciat extraordinarium, l. in cauſæ, ff. de mi nor. Reſp. l. in cauſæ procedit reſpectu eiuſdem perſonæ. ſed reſpectu diuerſarũ remediũ ordinariũ bene poteſt concurrere cũ extraordinatio, vt not Abb in c. eod. tit & no. in l. vnic. C. eode titul. de alie. &c.

a Ab Apoſtolica ſede. Quid ſi ab inferiori ordinatio ſiat tales commiſſio? ſatis idem debet videri. cum ſit eadem ratio. leg a Titio, ff de verb. oblig. ca. inter corporalia de transla. communiter contra in c ſtatuimus, de offi. dele. in 6. vnde ſumitur, ut hoc verbum aliquid operetur ad hoc cap. ad audientiam, de deci e ſi Papa de priuil nec eadem eſt ratio quia non ſic de facili à delegato Papæ per vniuerſum orbem recurritur ad Papam ſicut ad ordinarium de prouincia, vel diœceſi ſua poteſt recurri Hinc quoque delegatus Papæ recuſatur coram arbitris quod difficile ſit ad Papam recurrere, delegatus ordinarij non item capit ſi contra vnum, de offi del. in 6. ſi igitur delegatus ordinarij in loco exequi nõ poteſt, inſinuet ordinario, qui ſuper hoc prouideat, vel expreſſe committendo eiſdem quod extra locum ſtatutum id poſſit vel alio modo.

b Vel quid aliud. Puta pronunciatio, monitio. denunciatio, vel his ſimilia.

c Securum. Locus ergo non ſolum debet eſſe ſecurus part. b. cap. ex parte. 2. de appel. ſed & iudici & inquiſitori ut c. ſtatuimus de offi deleg.

d Idoneum. Quia id non in taberna, vel in loco in honeſto expediri debet, quamuis tuto.

e Reportet. Contra, l. itaque, ff. de furt.

f Cauſa. Etiam ſine dolo, & culpa eius contra quẽ id imminet expediendum, vt no. in c. ſtatuimus, de offi del eg. in 6.

g Commode 22. q 2. cap. faciat, l Nepos Proculo, ff. de verb. ſignifi.

h Differri. Prouidere igitur debet, non ſolum ne impediatur in totum, ſed etiam ne nimium differatur, concor. ca. ſi ſuper gratia, & cap. ſtatuimus de offi. deleg. in 6.

Soluitur autẽ. Hæc pars tot habet particu. quot ſunt modi, quibus diſſoluitur iſta delegatio; cæterum cum in communi. e. ſus in ea cõmode figurari poſſet ꝓpterea eſt animaduertendum, quod cum inter, exceptiones frequẽs ſit in hoc iudicio delegato exceptio iudicis, hinc eſt qđ contra ipſum opponitur aliquando reuocatio eius, aliquando mors delegati, vel delegantis, aliquando impotentia alterius, aliquãdo executio ſententiæ, aliquãdo propria delegati pronunciatio, aliquando temporis lapſus, & aliquando recuſatio, eiuſdem & aliquando eiuſdẽ ſuſpenſio cum ſimil. vnde fuit quæſitum an modis iſtis finiatur hæc delegata iuriſdictio. vt inde cognoſcamus an huiuſmodi exceptiones teneant, ſiquidem inconueniens videtur tot modos admittere, tum quia lites prorogantur tali habita occaſione, ut de ſe patet. tum etiam quoniam mandatum poſt factum non eſt voluntatis, leg. prima, & ſecunda, ff. manda fac t leg. prima, §. quod iuſſu Solut. tamen ut hic habetur, quia modi iſti uel oriuntur a natura mandati, vel a qualitate cauſæ delegantis, & delegati, hinc nota, vnde ſit deſumenda ſufficientia iſtorum modorum, obiectio, autem non videtur obſtare quia quæ oriuntur ex natura rerum, vel cauſarum, non dicuntur proprie cauſare litium immortalitatem a iure damnatam, contractus vero mandati non ſemper neceſſitatem importat, ut in dicta, leg ſecunda, ad no te. Nota primo vnam differentiam inter iuriſdictionem ordinariam & delegatam. quia vna eſt terminabilis de ſui natura, ſecus altera. Nota ſecundo, argumentum, quod idem ſimilibus modis diſſoluitur mandatum, compromiſſi & procuræ, cum dependeant ab eodem fonte. primo, a voluntate, & a natura rerum Nota tertio, quod plures modi aliquid diſſoluendi cauſant facilius eſſe diſſoluere, quam contrahere. & hinc limitatio. regular. contrariorum eadem eſt diſciplina, & capitul. primo, de regulis iuris, extra.

a Vlti

cœperit[a], mãdatũ reuocat.[b] Cũ eo caſu iuriſdictio in eum efficaciter trãſiſſe cẽſeatur[c].

Morte tam delegantium quam delegatorum ſoluitur delegatio, & ſi unus ex pluribus delegatis moriatur, adhuc ſoluitur, delegato niſi aliud expreſſum ſit in reſcripto, uel ſub nomine dignitatis facta ſit delegatio. h. d.

Morte[d] extinguitur delegatio tam eius qui mandauit, ſi re integra[e] deceſſerit, quã etiã eorũ, qui delegationẽ ſuſceperunt. quod quidẽ adeo obtinet, vt ſi pluribus iudicib. datis vnus reb. eximatur humanis, delegatio etiã quoad ſuperſtites expiret. n. ſi aliud delegatione cõprehenſum fuerit, aut ſub dignitatis[f] nomine non proprio facta fuerit.

Mors & abſẽtia æquiparãtur re nõ integra. h. d.

Quæſitũ eſt, ſi ab Apoſtolica ſede datus iudex quoties eũ abeſſe[g] contigerit, uices tibi ſuas cõmiſerit, an ſi is rebus eximatur humanis commiſſum, tibi negotiũ libere valeas diffinire, & cum tunc quoque cenſeatur abeſſe, reſcriptum eſt ſi illo viuente iuriſdictione uti cæperis[h], poſſe te non ſecus ac ſi is viueret, & abeſſet in negotio procedere. Idẽ iuris eſt ſi tibi vices ſub ea forma committat, donec eas reuocandas[i] duxerit.

Delegatio perimitur impedimento delegatis, tã iuris, quam facta. h. d.

Sed & ſi delegatus mortuus q dẽ nõ fuerit, ita tñ impediatur, ut omnino delegationis negotio ĩtereſſe nõ poſſit, extinguitur[k] delegatio impedimẽtũ autẽ intelligitur, tã iuris, quã

a Vti cæperit. Qualitercunq. c. quamuis s. de offic. deleg in 6. ubi i no. & fac. c. licet unum. cod titu in antiq. adeo qd per ſolã reſcripti præſumptionem dr perpetuata iuriſdictio, & ſic et per actum ante citationẽ contra tñ tenuit Archi. in d. c. quis; quẽ multi uidẽtur ſequi, ut p Peruſin. in d. ca. quis, & inferunt, qd per electionem notarii nõ dicatur iudex uſus iuriſdictione prima æquior, ſecunda de iure uerior. ſcdm Peruſi. in d. c. quis. ubi late & per Ab. in c. relatum, de offic. deleg.

b Reuocat. Non ſolum expreſſe, ſed et tacite, puta, ſi delegans ad partis petitionẽ citet, ut a ſuo modo pcedat, ſcdm Archid. & Ioann. And in cap quamuis, de offic. dele. in 6. & per Doct. in cap. intimaſti, de appella. & hoc quando in totum cõmiſiſſet, uices ſua, alias etiam re non integra poſſet reuocare. le iudicium ſoluitur, ff. de iudic & per Peru. in ca. iudex. & in cap. quis, de off. dele. in 6. Videtur etiam neceſſe qd iud eii delegato intimetur reuocatio, ad hoc ut pceſſus coram eo factos non teneat ut per Peruſin. in d. capit. quamuis. poſt. Bal. in l. mandatum. col. 8 C. mand. & aduerte qd d. ca. quamuis. loquitur in ſubdelegato a delegato principis hic vniuerſaliter etiam in delegato, vnde uel intellige hanc literam ſecundum illud tex. cum non videatur ratio diuerſitatis, intellige et in delegato ab ordinario, & ſic uniuerſ liter.

c Cenſeatur. c. is qui de procu in 6. §. hæc autem inf. eo. tit. quæ ſunt Sol illud in procuratore hic in iudice delegato, vel ſubdelegato. Quæ autem ſit diuerſitatis ratio. no. in d. c. is qui, & dicitur in d. ca. hæc autem.

d Morte. c. relatũ & c. ſi delegatus, de offic. dele. & intellige quod hic dr. qñ et cui ſit mandatum datur noua poteſtas ad actum, ita qd in exercitio actus gerit uicẽ mandatoris, ſecus in pcepto qd fit habẽti alias poteſtatẽ nã cum non det noua poteſtas, ſed potius excitetur antiqua c licet. & c. pen. de offi ord. ceſſa ratio ſupradicta extiguendi mandatum, unde recipiens pceptum tenet illud implere nõ obſtante morte præcipientis. Bar. & Legiſtæ in le. & ga. ff. de iure om. iu. Cant. in d. c. relatum.

e Re integra. i. poſtquam deuentum eſt ad citationem c. gratum. de offi. del. & c. fi. de offi. legat. & hanc interpretationem, veram late deducit Ab. in ca relatum de offic. dele.

f Dignitatis. Quia tunc mortuo eo qui eſt in dignitate conſtitutus. iuriſdictio tranſit in ſucceſſorem, etiam re integra cap. qm. de of. deleg. Quid ſi is, cui ſub nomine dignitatis facta eſt cõmiſſio tranſeat ad aliã dignitatem? an poſſit cognoſcere? de hac & pluribus ſimil. b. quæſtionibus dic vt per Ab. & alios, in d capi. qm, & Peruſin. in cap quamuis offi. deleg. in 6.

g Abeſſe c. ſi delegatus, de offici. dele. in 6 arg. contra le. abſentum, ff de verb. ſig ubi captus ab hoſtib. & ciuiliter mortuus, non dr abeſſe. So. q hæc vox varie ſumitur, & ſecundum ſubiectam materiam, ut per Accurſ. & Alciat. in d. l abſentem.

h Vti cæperis. Qualitercumque, etiam citra litis conteſtationem. capitu. relatum, & cap tulo. 1. licet, de offic. delega vbi Docto & not. ſupra eod. §. proxi.

i Reuocandas. Reuocare eſt iuriſdictionis. l. iudicium ſoluitur. ff. eo. retinendo ergo reuocandi poteſtatem aliquid de iuriſdictione retinuit, ut not. in c. ſi delegatus, de offi. dele. in 6.

K Extinguitur. cap. ſuſcitatus, & ibi late Do. de ſeſe

facti,Iuris,ut ſi infamis[a] factus,aut alio legitimo impedimẽto[b] detẽtus fuerit:Facti, ut ſi ineuitabili neceſſitatis articulo. puta infirmitate,prępediatur.

Iuriſdictio delegati a principe expirat per executionem ſententiæ. h.d.

Idẽ iuris eſt ſi dlegatus a principe[c] per ſe, uel p[d] aliũ ſententiam executioni mãdauit[e] uel mãdari præcepit. Tũc enim eius iuriſdictio ceſſat,q̃a ſemel eſt officio ſuo functus[f].

Si iudex delegatus pronunciat ſic iudicem in competentẽm,expirat iuriſdictio.h.d.

Itẽ ſi iudex delegatus iter loquẽdo[g] ꝓnũciauerit ſe ſuper aliqua cã ꝓcedere nõ dbere uſq.adeo iuriſdictionẽ amittit,ut etiã ex litigatorũ[h] cõsẽſu illã reaſſumere nõ poſſit.

Si in reſcripto tempus apponatur, tranſacto termino,expirat iuriſdictio.h.d.

Sed & cũ cã intra certũ terminũ decidẽda cõmittiť,termino trãſacto,mãdatũ expirat[k],niſi tẽpus cõmuni partiũ cõsẽſu[l] prorogatũ fuerit, Terminus autem tunc incipit currere cũ iudices literas recepiſſe cõtigerit.[m]

Poteſt quis conueniri uigore litterum poſteriorum,etiam non facientium mentionem anteriorum quas aduerſarius impetrauit, ſed per annũ non fuit uſus.h.d.

Nõ abſimili[n] ratione cõſtitutũ eſt ut ſi q̃s Apoſtolicas litteras impetrans infra an-

laſe,ut in cap faciat,homo.22.q 2.Agatuſa.27. q. ex natura,e puberes,& e.a nobis.deſp. 2. pub. ex officio,c.1.in fi. de conſan.& affi. & c. cum inferior, de ma. & ob ex merito ut.3. q.7. tria ex diuina uoluntatem,de pœnit.d.2.§. charitas. Vnde uerſus.Poſſe.quidem reb. dãt ius natura poteſtas. Officiũ,meritum, demum diuinauoluntas., & de eo ꝙ df. vide in d.§. tria.& l.cum prætor ff eo & p Specul.in tit. de delegato. §. excipitur a Infamis cã. ſciſcitatus, de reſcr. c ꝑterea,de teſta. cogen.e.infamiã-te,& c.uno, & ꝙ ibi no.de offi del. & an hoc procedat ſi impedimẽtum pronunciatim medio & an iudex ipſe poſſit allegare ſe infamẽ Abb.& doct. in d.cap.ſciſcitatus. b Impedimento. Vt quia fuerit excommunicatus, uel ſuſpectus uel ſit factus ſeruus, vel etiam ſit iudex illitteratus, nec habeat conſuetudinem cauſatuil peritus, n. debet eſſe index, nec ex aliis debet quærere quid eũ loqui oporteat auth de iudicib. in prin.& c.ex litteris,de cõſan.& affin.Si tamen illiteratus habeat conſuetudinem iudicãdi,poteſt ei cauſa committi l.certi iuris C. eo. arg.l.parabolani.C.de epi.& cle & not in cap. ſciſcitatus, de reſer. & no.hoc pro commiſſionib. q̃ fiunt aliquãdo a ſede Apoſtolica quibuſdã prę latis,q non habẽt nec practicam nec theoricam, quia contra tales poſſet excipi,quod non poſſunt eſſe iudices, quid ſi ceſſaret impedimentũ, puta quia infamis eſt reſtitutus excõmunicatus eſt abſolutus?R̃ñ.ut per Abb.& alios,in d c.ſciſcitatus.

c A principe. Quia delegati ab aliis nõ exequũtur e.paſtoralis,de offi.deleg § poſſunt, ſupra.eo.

d Per alium Etiam ꝙ nõ ſit ordinarius iudex,ut ꝑ Ab.in e.in litteris.& in c.ſignific. de offi. deleg.

e Mandauit. Et effectum habuit mandatũ. Nam ſi mandauit & non eſt peritum, ipſemet poſtea exequetur,c ſign.de offi del uerba n ſunt intelligenda cum effectu,l.s.§.hæc uerba. ff quod quiſque iur & ita no.in c in litteris,de offi deleg. Dic plene per Ab.& alios in locis ſupra alleg.

f Functus per ſniam,ergo.ſolũ nõ hĩ index officio ſuo functus,c.in litteris.de offic del. Sed contra vř eſſe l.iudex poſt quam & l ea q̃rebař.ff de re iud. Sol quod ibi dicitur obtinet reſpectu cognitionis.

g Interloquẽdo.Snia ergo.p q̃ quis pronũciat ſe non iudicẽ,eſt Interlocutoria, hẽt tñ uim diffinitiuæ quia prorſus extinguit iuriſdictionem pronũciãtis. adeo ꝙ talem interlocutoriam amplius reuocare non põt, & ſic limitatur l. ꝙ iuſſit ff. de re. iur. c. cũ ceſſante de ſap quæ tñ procedũt in ordinario,etiam,quod ſe pronunciaret in cõpetentem põt tñ ſuã pronunciã reuocare.l.ſi præſes C. quõ,& qñ iud.ubi Bal. nos hic ſumus in delegato vide d̃ hoc per Abb.in c.ſignificaſti. & Fel. in capitu.ex parte de off.deleg.

h Litigatorum Qui conſenſus litigatorum iudicem non facit,eũ, qui nulli præeſt iudicio.l. priuatorum C.de iur.om.iud. fac.ſup. eo. §.pari ratione & capit.ſi diligenti, de for. com & l. ius publicum. vbi late. Bart ff.de pact.

i Terminum .ſ Sed quid ſi terminus ſit ita breuis ut non poſſit expediri cauſa,niſi arctatis iudiciis,& dilationib an poterunt arctari inuitis partibus? Tũ ut per Inn in cap.ſuper eo.de appe & per Abb. in capitu. de cauſis.de offi.deleg.ubi diſtinguitur.

K Expirat.cap de cauſis de offi. deleg. & per Legiſtas in l properandum C de iud.

l Conſenſu. Quando terminus appoſitus eſt fauore partium.alias, ſecus ut per Inn in c. de cauſis,de off.dele & per Bar.in l.ſi quis ex conſenſu. C.de epiſc.aud.& in l.r.de iur.om iud.

m Contigerit.c.ſuper eo & ibi Doct de appe. & hoc intellige qñ terminus eſt ſtatutus ꝑ numerũ dierũ,ſeu mẽſiũ,uel annorũ,ſecus ſi ad certũ diẽ, uel terminum,puta, uſq.ad feſtum Paſchæ. Nam tũc ſe ꝑ terminus currit,quia poſt illum terminũ expirat iuriſdictio,& incipit currere abſque alia ꝓſentatione.ut & Ab.in c.de cauſis,de off.dele.

n Nõ abſimili.Sed nec per oĩa ſimili. quis in caſu ſuperiori.§.ſolus lapſus temporis facit iuriſdictio-

nū[a] poſtquam iudicum copiā habuerit, do lo uel negligentia[b] eis vti diſtulerit, auctoritate poſteriorū litterarū, quas poſtea forsā eius aduerſarius impetrauerit, cōueniri ualeat, licet in poſterioribus nulla mentio[c] de prioribus habeatur.

Recuſatione extinguitur delegatio, cū iudex da tus ſuſpectus poſtulatur, & pronunciatur, h.d.

Recuſatione[d] quoq. extinguitur delegatio qđ eo caſu accidit, quo iudex datus altero[e] litigatorū petente, ob probabilē aliquā ſuſpicionis cauſam, ab iudicio remouendus ꝓnūciatur, utputa ſi iudex datus dicatur do minus[f] litigantium, aut conſanguineus, aut aduocatus[g] aut cū altero immodicam con traxiſſe familiaritatem,[h] aut ab eodē in alia cauſa partē appellaſſe,[i] nondum iudicē ad legitimā ætatem[k] perueniſſe.

Qualiter cognoſcatur & expediatur cauſa ſu ſpicionis, h.d.

Recuſationis antē cauſa uarie cognoſcit nā ſi cōtra vnū ex duobus[l] ab Apoſtolica ſe

ctionē expitare, ſed in caſu huius. §. nō ſolū requirit anni lapſus, ſed dolus, vel negligentia nō ꝓſen tantis, & ſecundus impetrans ꝓſenter ſuas: aliàs nō data impetratione ſecūdi, valet primū reſcriptū ꝑpetuo. l. falſo. C. de diuer. reſcr. Et ex hoc ſim Ab. in c. plerunq; de reſcr. vnā hæc littera ſumit habena notabilē dif ferentiā inter reſcriptū, & priuilegium, nam reſcriptum nō tollitur ꝑ nō vſum, licet ſit datum ad aliq d faciendum, ſed priuilegium tolli tur ſpacio decem annorum, ſi fuit datū ad aliquid faciendum, & pri uilegiatus infra illud tempus non fuit uſus, l. vnic. ff. de mundi, plenè tradit in c. cū acceſſiſſent. de eo ſtitu.

a Infra annum Sed quādo incipet currere iſte annus? glo. in c. plerumque de reſcr. ponit quattuor opiniones, ſed illa vr̄ verior & receptior, quod ad hoc vt currere incipiat, duo reqtuntur. primum, qđ habuerit copiā iudicis, & qđ ipſe ex parte ſua vere nō fuerit impeditus, vt per Ab in d. c. plerūque, non tñ ſuffi. ceret ꝓbare impe dimentum niſi prob. ē, diligentia tp̄e impedimēti & ꝙ impedimentū fuit cā immediata quare nō egit, quod ſatis probabitur per proteſtationem, & hoc voluit In. in c. ex tuā miſſa, de reſcr. Bar. in l. de pupillo § ſi quis ipſis ꝑtori ff. de no op. nunc. Sic non ſufficit ad obtinendū quotidianas diſtributio nes, probare quod canonicus de præſenti eſt infir mus, niſi appareat ꝙ infirmitas fuit cā nō intereſ ſendi diuinis, vt quia tp̄e ſanitatis reſidebat, ſec' ſi ꝑ prius non ſolebat intereſſe diuinis, ut Inno. in c. audientiā, de cle. nō reſi. & in c. 1. de cle. ægr.

b Vel negligētia. Sed qs ꝓbabit hāc negligētiā? Rñ. tranſcurſus anni, nec alia interpellatio erit fa cienda, ca. potuit. de loca. niſi ille vellet oſtendere contrarium, ſicut dī de anno appellationis, c. cū ſit Romana, de app. An autem & quando quod hic dī practicari poſſit, not. in c. plerumque. de reſcri.

c Nulla mentio. not. arg. op. ſm̄ Ab. in c. plerūque de reſcr. ꝙ litteræ ſurreptitiæ ad lites non ſunt ip ſo iure nullæ, de quo per Fel. in c. ad audientiam. 1. de reſ. poſt Ab. in d. c. plerumqu. ante fin.

d Recuſatione. Materia recuſationis iudicum la tiſſime patet, & habetur de ea in c. cauſam, & ca. inſinuante. & c. ſuſpicionis. de offi. deleg. & in c. cum ſpeciali. de app. & in c. ſi contra. & in c. ſi index de off. dele. in 8. per Legiſtas. in l. apertiſſimi. C de. iud. & in l. prætor. ff. de in r. om. iud. & Hoſt. in ſum. de ea facit duos titulos. vnū ſub. tit. de off. deleg. vbi tractat de remotione iudicis delegati & alium ſub. tit. de appel. vbi tractat de remot. iudic. or din.

e Altero. Et ſic etiam actor dicit ſuſpectū iudicē. ca ſtatutum §. 1. de reſcri. in 6 & ibi not. in verbo. recuſet, & late per Doct. in locis allegatis in ſuperio ri notula.

f Dominus Intellige impropriè de domino alicuius familiæ etiam large accipiendo verbum. familia, puta ſi quis dicatur de familia ali cuius ep̄i, Cardinalis, vel alterius ſecularis perſonę? nam ſi intelligimus de vero do mino, vtique famuli non poſſent litigare. l. ſeruitutem. & l. fin. ff. de reg. iur. & l. his. nulla, & l. vix certis. ff eo Et am plia hoc, ꝙ non ſolū dominus ſed etiam omnes de eadem familia Doct. in c. inſinuante. de off. deleg. quia ſunt ſocij, cum ſæpe conueniant in vnū. vt dicimus de canonicis per Abb. in c. cum Canonicus, de off. deleg & fac. quod idem not in c. 2. de off. iudi.

g Auocatus. Cap. poſtremo de appe. ſecus eſt ſi is fuit impetratus iudex qui erat deſtinatus aduo catus alterius partis; niſi impetratio fuiſſet facta in fraudem, vt per Ab. in c. dilecto. de teſtib.

h Familiaritatem, cap inſinuante. de off. del. Vnde nec doctor poterit eſſe iudex in cauſa ſui ſcho laris ſine recuſatione, Ab. poſt Spec. in ca cum R. Canonicus. de off deleg. quod intellige in cauſa quæ ſit cum alio non ſcholari. vel non ſuo ſchola ri; alias inter ſuos æqualitas affectionis operaretur, ut nō poſſet remoueri. l. pen. §. 1. ff de rit nup. & ſic nota, quòd ex modica cauſa iudex tāquam ſuſpectus reuocari poteſt. vt per Abb. in d. c. cum R. Canonicus.

i Appellaſſe. cap. ad hæc 2. cap. propoſuit. de appell.

K Aetatem. c. cum vigeſimum. de offi. deleg. & l. quidam conſulebant, ff de re. iud.

l Ex duobus. Idem ſi ex pluribus, ſi ſit eadem

fatio,

de delegatis ſuſpicionis cauſa ꝓponatur, ſi qdē illa clauſula appoſita ſit: Quod ſi ambo intereſſe non poſſunt, alter ī cauſa ꝓcedat, corā nō recuſato cōiudice expediēda[a] erit, vbi uero nō eſt dicta clauſula in reſcripto, debet ſuper hoc ad arbitros recurſus haberi,[b] prout Gregoriana conſtitutione[c] latius continetur. Cum aut. delegatus epiſcopi[d] recuſatur, recuſationis cauſa coram epiſcopo probanda erit, licet coram ipſo qui recuſatur,[e] ſit alleganda.

Iudicium ſummarium eſt, in quo ſubtilis ordinis iudicarij obſeruatione prætermiſſa proceditur. Ordinarium & ſolenne eſt, in quo ſeries iudicaria tela obſeruatur, h.d.

Rurſus iudiciorum tertia diuiſio hæc eſt ꝙ quædam ſunt ſummaria, quædam ordinaria & ſolēnia. Sūmaria ſunt in quibus ſubtili,[f] & ſolēni ordinis iudiciarii obſeruatione prætermiſſa ꝓceditur. Vt ſunt cauſæ electionum prouiſionū, matrimonii, vſurarū, & ſimiles,[g] in quibus nec ſolennis libelli porrectio, nec litis cōteſtatio eſt neceſſaria, ſed ſimpliciter de plano,[h] ſine ſtrepitu, ac figura iudiciali proceditur. Itaq. de his iudex etiam tempore feriarum, ob hominum neceſſitates[i] indultarum congnoſcet, & litē, dilationes amputando, exceptiones, & appellationes dilatorias, & fruſtratorias re

ratio. & concor. cap. ſi contra, de officio delegati in ſexto.

a Expedienda erit. Sed nunquid medio tempore pendente probatione coram collega poterit ipſe collegandum cognoſcit de cauſa ſuſpicionis etiam in principali procedere? Quidam quod ſic, tu dic contra, de offic. deleg. in 6.

b Haberi. Ex quo enim ſimpliciter dat ſunt, vnus ſine altero procedere non poteſt, capitul. cauſam. & capitu. vno de offic. del. ſupra. eod. item mandati. Impedito ergo vno; ita quod non poſſit committere, allj procedere nequeunt, ſecundum Ioann. And. in cap. ſi contra. de offic. dele. in 6.

c Conſtitutione. c. ſuſpicionis. de. offi. del.

d Epiſcopi. Idem in ſubdelegato de legati ipſius Papæ habetur in capitulo ſuper quæſtionem § quem vero de offic. deleg. ſi autem epiſcopus ipſe recuſaretur, elegerentur arbitri; capitulo cum ſpeciali de appe. Sed cur non & tunc aditur ſuperior? Reſpon. quia iuriſdictio ordinaria eſt fauorabilior. Item non iſta de facile poteſt haberi ſuperior ordinarius, ſicut nec ſic de facili poteſt adiri Papa, & ideo ſi recuſatur delegatus ipſius igitur ad arbitros voluerunt enim iura quantum poſſent prouidere partium incommodis, & expenſis. ſecundum Ioann. Andr. in capitulo ſi contra, de offic. deleg.

e Recuſatur. c. 2. ſecundo requiris, & ibi no. in c. ſi contra de offi. del in. 6.

Ioã. Bapt. Rurſus iudiciorum. CASVS. Cum iudex Eccleſiaſtic. in cauſis cognoſcendis, & decidendis aliquando certa ſolennitate obſeruata procedebat, & aliquando nullum iuris ordinem obſeruabat propterea dubitatū fuit an tales modi eſſent ſeu iure admittēdi. ſiquidem ſi ſolennitas fuit inducta ad inueniendum, & cognoſcendam ueritatem controuerſiæ in iudicio propoſitæ, i. quaſlib. cauſam, ob ſeruari debet ob identitatem rationis l. à Titio ff. de ver. obli. cum ſimul. Sol tamen vt hic habetur. quia ſolemnitas eſt inducta ad euitandam etiam fraudem vnde maius eſt periculum in vna cauſa quam in alias natura etiam cauſarum cum diuerſa reperiatur, diuerſum quoque modum procedendi poſtulat, & ideo etiam obiectio inde videtur ceſſare: Not. primo, quod modus procedēdi in cauſis cognoſcendis debet eſſe talis qualis eſt natura ipſius cauſæ. Not. ſecundo cauſam iſtius diuiſionis quæ eſt meo iudicio natura cauſarum, & ſuſpicio fraudis.

f Subtili. Not. ſubtilitatem, quādoque reprobari, maxime in cauſis eccleſiaſticis, vt hic, & cle. diſpendioſam. de iud. cap. literas. de iur. cal. capit 1. de dol. & cont. ca. ſæpe. de reſtitut. ſpo. fac le ſi fideiuſſor. § quædam ff. manda. quandoque tamen approbatur vt per Abb in cap. capellanus, de ferijs. circa, quod diſtingue, vt per Abb. in ca. di lecti. de iu.

g Similes. Puta, ſuper beneficiis ſuper decimis, & alijs, quæ enumerantur in cle. diſpendioſam, de iud. quæ ſolum procedit in enumerari, ibi, ſecundum Docto. ut per Caſſan deciſi. 1. de iud. pro quo fac. not. per Bar. in l. qui liberis. § hæc uerba, ponderando uerbum ſubſcriptis, ff. de uulg et pupil. poſt gl. in d. cle. in uerbo. ſubſcriptis.

h Simpliciter de plano. De virtute horum verborum nota in clem. ſæpe. de uerborum ſignific. & per Bartol. in extrauagan. ad reprimendum. ubi late de ſingulis omnibus verbis huiuſmodi.

i Neceſſitates. Secus in honorem Dei, & in hoc differunt hæ cauſæ ſummariæ, quia in his procedit iudex etiam inuitis partibus. ſecus in aliis, quibus accedere debet partium conſenſus, ad hoc ut derogetur feriis, c. ſi. de feriis. habetur in cle. ſæpe. de verb. ſign.

Con-

a Conſtitutionibus.Clem.diſpēdioſam ,de iud. ele.ſæpe de verb.ſignifi

b Ordines Et propterea forte appellatur ordinatium.

ſepe ; & vtique inchoandū a generalioribus §.in igitur inſti.de iuſt.& iur & ſupra.de ſacra.§.ſi & l. 1.ff.ſi cer.pet.

pellendo,quam poterit faciet breuiorem, prout hæc duabus Clementis luculentiſſimis conſtitutionib.[a] latius continentur.

Iudicium ordinarium quid ſit,h.d.

Iudicium ordinarium & ſolenne eſt , in quo exquiſito & ſolenni iuris ordine [b] ſeruato proceditur,vt puta libellum porrigendo,litem conteſtando,& alia faciendo , de quibus infra latius uiſuri ſumus.

DE PROCVRATORIBVS Tit. II.

Iudicia exercemus per noſmetipſos, & per procuratores,vel ſyndicos , & quot ſint procuratorum ſpecies,h.d.

EXpoſitis generibus iudiciorum, conſequens nunc eſt ut uideamus per quas perſonas [c] illa exerceri poſſint. Exercemus igitur iudicia non ſolum per noſmetipſos,verū per,Procurator eſt , qui aliena negotia mādato domini,[d] vel quaſi domini [e] adminiſtrant.Syndicus[f] eſt vniuerſitatis defenſor & procurator.

Procuratorum duæ ſpecies.h.d.

Porro procuratorum duæ ſunt ſpecies , alii enim dantur ad iudicia, alii ad negotia extra iudicium explicanda.

Procurator conſtitui poteſt pater familias , & filius familias,& ad negotia poteſt procurator cōſtitui qui natus eſt annos xvij.ad iudicē ſolum, natus xxv. h.d.

DE PROCVRATORIBVS.

Cōtinuatur tit. iſte ,ꝑut legimus in princ.eius , vel dicas ſecundo.Hactenus uiſum eſt de perſona iudicis, reliquum erat, videre de litigantibus , qui cum regulariter ſoleant litigare per procuratorem ideo poſt titu. præcedent. proponitur iſte , qui diuiditur in 7.partes,in prima adnotatur cōtinuatio in ſecunda habetur quid, & quotuplex ſit procurator , inter na quis conſtitui valeat procurator in quarta an vnus, vel plures,in quinta qualis ſit procūratoris auctoritas. in 6 quis nequeat eſſe procurator.in 7.quomodo procuratio iſta finiatur , ſecunda ibi exercemus,tertia,ibi.poteſt autem quarta ibi, & tam vnus , quinta ibi , ſed ſi ne vnus , ſexta ibi ſed nec omnes,ſeptima ibi,tam diu autem.

EXpoſitis . CASVS nō figuratur , Nota tamen, quod licet in primo lib.oratio habeatur de perſonis, nihilominus ob diuerſum reſpectum etiam alibi de eiſdem pertractari poteſt,& debent , vt contingit in hoc titu.hæc enim perſona procuratoris in præſenti eſt pars iudicij. vt ex tex.colligitur.

c Perſonas.Immo prius de pſonis debuit dici.l. quidā referunt ff de iure co.c.l.ſi q tamus,ff.de teſta.& not.in l.2.C.de edi. edi. Hodria. tollen. Sol ille ord nō ſemper ſeruat,vt apparet Inſt.de teſtō iuncto tit.quib.nō eſt permiſ.ſac.teſtam.& alias

Exercemus CASVS.non figuratur, ſed Not. primo argumentum , quod cum per procuratores litigare liceat , iō quod per eos facimus per noſmetipſos facere dicimur Not. ſecūdo, quod ꝓcurare eſt quædam ſpecies defenſionis. hinc cognoſcemus cauſam cur vniuique ſit permiſſum procuratorem conſtituere , §.quin.etiam.in fin.in l.eo.

d Mandato domini.1.eod.& leg. 1.eodem.alias ſine dato diceretur negotiorum geſtor, vt ff.de nego. geſt. per tot. & not. in rub.

e Vel quaſi domini.Vt eſt prælatus & adminiſtrator alicuius eccleſiæ, & ſimiles, & de his vide per Hoſt. in fina.prin. & traditur communiter in l.1.ff. eo.

f Syndicus.l prima § 1 & per tot. ff.quod cuiu.vni. nom.& in ca.1.de ſynd.& licet conſtitutus fuerit ad vnam tantum cauſam nihilominus dicitur ſyndicus , ſm̄ comm.opin.licet quidam contra,vt per Ab.in d. c.1 de ſyn. Et differentij inter procuratorem,ſyndicum. œconomū , & auctorem, not. in.ca.ſi quis 2.q 7. & in ca.petito eo. & not.in § fi.inſti.de cura.Et que ſit differentia inter hos circa iuīm calumniæ habetur per Abbas in capitu quia,eo.in capitulo.peractandis de iur.calu.& in capitu.ſi vt lit.non conteſt.

Poſt autem . Hæc pars licet poſſet ſubdiuidi, qm̄ tn̄ in ea caſus commode configurari nō valet propterea eſt adnotandum, cum hominū quidā ſint patres famil. quidam vero filij famil quidam

poteſt autem de iudicio,[a] non ſolum pater familias, verum etiam filiusfamilias,[b] nullo intercedente patris conſenſu[c] fieri procurator, ſi legitimam ætatem compleuerit. Licet enim quis poſt 17. annum,[d] procurator ad negotia licite conſtituatur, ad iudicia tamen niſi maior 25. annis fuerit, conſtitui non poterit.[e]

Natus annos 14. poteſt eſſe in iudicio ſuper cauſis ſpiritualibus per ſe, & per procuratorem non obſtante patria poteſtate, h.d.

Aliud tñ iuris eſt in principali, nam ſi is ad quartum decimũ[f] ætatis annũ peruenerit, in cauſis beneficialibus, & alijs ſpiritualib.[g] necnon ab eiſdem dependentibus,[h] ad agendum, defendendumq. per ſe, vel ꝓcuratorem perinde admittendus[i] erit. atque ſi vigeſimum[k] quintum ætatis annum natus eſſet nec vlla patriæ poteſtatis, vel voluntatis erit habenda ratio, quamquã alias regulariter[l] filiusfamilias,[m] ſine patris aſſenſu, in iudicio eſſe non poſſit.

Quomodo ſit agendum, ſi minor quatuordecim annis in cauſis ſpiritualib. in iudicio eſſe velit, h.d.

Qđ ſi quartũdecimũ annũ nactus nõ fuerit in hmõi cauſis, nec agere, nec defendere per ſe poterit[n], ſed vel per epm̃, vel eiuſ dẽ[o] officialẽ, ad has lites[p] curator ſibi dãdus

dam maioris, quidam minoris, fuit propterea quæſitum, an omnes indifferenter poſſint pro ſe, & pro alijs procurare, ſi nos dicimus procurare eſſe quoddam defendere, §. exercemus, quod ſi quartũ, hoc eo. tit. nullus & in nullo caſu eſt excludẽdus, ſi vero conſideramus qualitatẽ perſonæ tantum maiores ob perfectionem intellectus veniunt admittendi, inſtit. de curat. in ptin. Sol. ut hic legimus, qa ſicut negotia ſunt diuerſa: ita quoq; diuerſã admittunt, vel repellũt perſonã litigãtium, ad obiectionem vero puto rñdẽdũ iuxta rationẽ deciſionis ſupra adnota. quidẽ qualitas iudicij & negocij, nec oẽs admittit nec tñ minores reijcit, not primo diuerſitatem inter iudiciũ ſpũale, & reliqua iudicia. Not. 2. quòd maior vel minor ætas cõſideratur reſpectu negotij ꝙ adminiſtrari debet. Not. tertio argu. ꝙ iudex pt̃ aliquẽ cogere ad ſuſcipiendum patrocinũ alicuius qui non habeat legitimum defenſorẽ.

a Ad iudicia. Accipit primũ membrum diuiſionis.

b Filiusfamilias l. filiusfam. §. ipſe quoque, ff. eodem, & c. inde eod.

c Patris conſenſu. Quod non uidebatur, quia qui per ſe non admittitur, non videbatur pro alio admittendus cum interdum quis pro ſe admittatur & non pro alio, l. 1. §. 2. ff. de poſtul. c. 3. q. 7. § tria, & habetur, de hoc in l. fin. §. 1. C. de bo. quæ lib. Sed fuit filius ad procuratorem admiſſus: quia ob eam rem nihil deperit patri, ut no. in c. qui generaliter, §. 1. de proc in 6.

d Ad 17. annum, §. iuſtæ, inſt quib. ex cau. ma. non licet, ſic l. 1. § pueritia, ff. de poſtul. & c qui generaliter, §. ſi eo in 6 3. q. 7. § uerum.

e Non poterit. Sed quare maior ætas requiritur in procuratore, quem in aduocato & quam in teſte? Reſpon. quia procurator tenetur obligatione mandati. Item contra, cum feratur ſententia, quod non eſt in aduocato, & in teſte. no. in c qui generaliter, §. ſi. eo. in 6. l. 1 §. initium, ff. de poſtu in l. exigendi C. eod. per Specu. in tit. de aduocato, §. 1. verſ item quod eſt minor.

f Ad quartum decimum: In mare, in muliere duodecimum, c. indemnitatibus. 1. reſpõ de elect in 6. c. continebatur, de ſpon. impub. & ſic intellige decret. ex parte, de reſtit. ſpol. & not. in c. ſi de iud in 6. vnde ſumitur.

g Spiritualib. Puta matrimonio, & ſimilibus.

h Dependentibus vt dote, quæ depẽdet a matrimonio cap. 2. de dote poſt diuor. reſti.

i Admittẽdus erit. Cap. ſi de iu. in 6.

K Vigeſimũquintum. Et propterea etiã ſine curatore.

l Regulariter, ideo regulariter qa aliqñ nõ ſolum agit ſine patris conſenſu verum ẽt contra ipſum patrem, l. lis nulla, ff de iu. item cũ impetrat ueniam ętatis, l. 2. C. de his qui ue. ęta impe. & in momentanea poſſeſſione l ſi C. qui leg. perſo. Item cũ agit de toto uiolato, leg lex Iulia. & l iter liberas, §. pe. ff. de adu. Item in interdicto de libero homo. exhib. l. 3. 5. ſi mulier Item ſecũdum canones uidetur, quod indiſtincte conqueratur filius de patre, ꝗ ap, non eſt, de ſponſ. & 2. q. 7. ca. quæritur, ubi de hoc & 24. q. 4. c. ſi eccleſiæ Item in caſu l. ſi longæuo, ff. pe. iud. & de materia late per Spec in titu. de actore, §. 1. uerſ. item, quod eſt filius & per omnes in l. ſi. C. de bon. quæ lib.

m Filiusfamilias. Etiam maior, l. cum oportet, & l. cum non ſolum, C. de bon. quæ lib.

n Per ſe poterit. Cap. ſi §. ſi uero, de iud. in 6.

o Eiuſdem. Non. n. ſufficit, immo nec requiritur patris auctoritas, nec. n de patrimonialibus tractamus in quib. id locum habet, C. de bon quæ lib. i. non oportet, & l. cum non ſolum imo nec Imperatoris uel alterius ſæcularis iudicis auctoritas ſufficeret cũ ſit cauſa ſpiritualis & eccleſiaſtica. d 96. c bene quidem & c. at ſi clerici, de iudi. & de arb. c. contingit arg ff. ad Trebell. l. ille a quo. §. ſi. cum l. ſequent.

p L. ies. Ad hoc, ff. de cur. bon. dand. per totum

& C. de curat. furi. l. fi. in prin. & dicit ad has. quia de temporalibus & non dependentibus à ſpiritualibus ſe intromittere non debet niſi forte ratione perſonæ. puta, ſi clericus eſſet: vt not. in c. fi de iudi. in 6. vnde ſumitur.

ſti per quas perſ. Idem in teſte, l. 1. ff. de teſti. Idem in matrimonio, c. cum apud, de ſponſa.

Etiam vnus. CASVS. Cum quidam ad victoriã in iudicio conſequendam voluiſſet plures procuratores conſtituere, dubitauit an ſibi id expediat, ſi quidem pluralitas perſonarum uidetur negociorum expeditionem impedir, cum plures perſonæ difficile ſimul conueniant. Sol. tñ prout habetur in preſẽti tex. quia facilius res conſeruatur, uel recuperatur a plurib. quam ab uno: non obſtant obiectia. quia ipſa locũ hẽret quantum ad actum in unũ conueniẽdi, ſecus vero quoadmodũ rem procurando. Not primo, qđ mãdatum procuratorium non hẽt certam formam ob diuerſam, & liberam uoluntatem conſtituẽtis. Not. ſecundo ꝙ clauſula, in ſolidum, in inſtris aliquando non præſumitur, nec intelligitur, niſi expreſſe dicatur, de qua re uide gl. a. ſuper § ſi plures inſtit. de fideiuſſ. No. tertio, qđ i pari cã melior eſt cõditio occupantis, hinc not. unam intelligentiam ad regul. quod ius ciuile ſit ſcriptum vigilantib le. pupillus, in fi. ff. quę in frau. cred.

erit, uel ſi maior infante [a] fuerit, cum auctoritate alterius eorundem [b] procuratorẽ conſtituere poterit.

Delegatus ſedis Apoſtolicæ in cauſis, quæ agitantur coram ſe pro minori quatuordecim annorum, poteſt eidem curatorem donare, uel auctoritatem conſtituendi procuratorem, h. d.

Quin etiã Apoſtolicę ſedis delegatus, & ab eodẽ [c] ſubdelegatus ad eas dumtaxat cauſas, quæ coram ipſis vẽtilandæ [d] fuerint, vel curatorem dare vel procuratoris cõſtituẽdi auctoritatem præſtare poterunt.

Edictum de procuratoribus eſt prohibitiuum certarum perſonarum, h. d.

Conſtitui autem poterit non ſolum clericus verum etiã laicus. [e] Regulariter enim omnis qui non prohibetur ad procuratoris officium idoneus habetur. [f]

Si duo dati ſint procuratores in ſolidum: occupantis erit melior conditio, niſi in mandato ſit cõprehẽſum contrarium, quo caſu ſolum altero nõ ualente, uel nolente proſequi, poterit inchoatum negotium ſuſcipere, niſi is, qui non proſequitur, alium ſubſtituerit. ſi non ſint dati in ſolidum, vnus ſine alio procedere non poterit, h. d.

Et tam unus, quam plures poſſunt in una cauſa conſtitui procuratores. Si tamẽ duo ſimul [g] nõ adiecto quod in ſolidũ ſint procuratores, cõſtituantur, unus ſine altero nõ admittetur [h]. ſecus ſi ſint in ſolidũ cõſtituti,

a Maior infante. id eſt. ſeptennio, c. litteras, & ea acceſſit. de deſp. impu. minor. n. ætas qdqd videt, ignorat l 1. in fi C. de fal. mone. Sed dices q̃ cauſam ſpiritualem tractare poteſt minor ĩfante matrimoniũ. n. vel ſpõſalia, cõtrahere non poteſt vt dictis iuribus: beneficiũ eccleſiaſticũ habere non poteſt; vt not. in c. ſuper inordinata. de pręb. Qualis ergo erit hęc cauſa? Reſpõſ forte diſpenſatione Papæ adeptꝰ eſt benefic. de quo agit, vel defendit, vel forte repetit, vel ab eo repetuntur vſuræ, q̃ cauſa ſaltẽ large dicitur ſpiritualis, vt ꝑ Ioa. And. in cle. diſpend. oſam. de iudi. & i ca de vſu in 6. Vel dicitur natus de illegitimo matrimonio. capi. tuam de or cogni.

b Eorundẽ. Epiſcopi ſ. ſcilicet vel officialis.

c Ab eodem Non dicit deligatus ordinarij quaſi ordinariꝰ hoc delegare nõ poſſit, ad hoc l. nec quid quam. §. vbi decretum. ff. de off. proc. fac. no. in c. pe de teſt in integ. c. licet, de off vic in 6. & in c. fi. de iu. in 6. vnde ſumitur,

d Ventilanda. Delegata n. cauſa & omnia delegata videntur ſine quibus cauſa & c. ca præterea, de offi. deleg §. ſed ſine, ſupra, tit. prox. Ad cauſam autẽ pertinet ꝙ perſona legitima ſit in cauſa. C. qui. da tut. & cura. ſ in uniuerſis, ergo poſſunt per quod peruenitur ad illud l. legatum. ff eo

e Laicus. Etiam purus, & qui nullum penitus habeat ordinem, nec ſit eccleſiaſtica perſona, 11. q. 1. c. duo, & c. 1. eo in 6. & per Spec. in ti de procuratore; ver. Item ꝙ eſt laicus. Sed contra, ca. 2. de iud. Sol. ibi, nomine proprio, hic procuratorio, dic ut habetur plene in d. c. 1.

f Habetur, l. motus, §. 1. vbi de hoc, ff. eodem & in

g Simul Secus ſi in diuerſis temporibus, quia conſtituendo ſin, uidetur primum reuocare, l. ſi quis tamen, §. ſi ff eo. c. non iniuſte, eo. etiam ſi ſecundus nolit ſuſcipere mandatum, argu. §. poſteriore, inſti. quib. mo teſt. infir. & not in ea ſi duo. eodem in 6. niſi quis exprimat ſe nolle primum reuocare fa. le. ſi quis plurib. ff de l. 1. & c. ſi quem. eo. in 6. limita tamen hoc duob. modis, vt per Petru in c. ſi quem, §. eo. in 6.

h Non admittetur. Quia hi duo conſentur pro vno, capitul penu. §. 1 de electio. in 6. aliud in executionibus. vltimarum voluntatum, cap. fi. de teſt. & in cauſis ſpiritualibus, capitu. ſi duo, § ſi eo in 6. & in tutoribus. l. decreto. ff. de admini. tuto. & in his eſt hoc de benignitate receptum, no. in d. cap. ſi duo.

Con-

a Conſtitutionem. Quia tum demum videtur agi. l. amplius, ff. r m rat. hab. facit, ca relatum, de offic. deleg. Interdũ is dr̃ occupare, qui prius ad ſoĩam deuenerit, l. ſi vero, ff. de pec. l. ſi quis a multis de noxal. & no. in c. ſi duo. eo. in 6. vnde ſumitur. Not. primo, mandatum aliquando extendi, & aliquando reſtringi, quod facit ad intelligentiam regul ſupra poſitæ, §. quin etiam, in fi. eo. Not ſecundo, grauiora in dubio non dicuntur demandata, quæ autem ſint iſta in tex. ad no.

tunc enim illius melior erit conditio, qui per litis conteſtationem [a] negotiũ primus occupauerit. [b] Et dominus litis factus alterum excludet, niſi cõſtitutus dixerit, quod occupantis [c] conditio melior eſſe non deberet. Tunc enim ſi eum qui occupauit, aut legitime impediri contingat, aut proſequi forte nolit, poterit alter negotium ab alio inchoatum [d] ſuſcipere ac perficere, dum tamen ab alio alius [e] non fuerit ſubſtitutus.

Procurator cõſtitutus etiam ad ea quæ ſpeciale mandatum exigunt, non poteſt explicare ea, quæ exigunt mandatum ſpeciale, niſi in procuratorio ſit facta expreſſio aliquorum articulorum ſpeciale mandatum exigentium, quo caſu etiam non expreſſos articulos poterit exequi procurator, h. d.

Sed ſiue vnus ſit procurator, ſiue plures, fines mandati diligẽter [f] cuſtodiendi erũt, vſque adeo, vt ſi generaliter qui ad omnia, etiam ſpeciale [g] mandatum exigentia conſtitutus procurator fuerit, ex ui generalitatis hmõi ad aliquem articulũ, in quo mandatum ſpeciale exigitur, admitti non [h] debeat, niſi clauſulam generalem quorũdam articulorum ſpeciale mandatum exigentium ſubſequatur expreſſio, puta tranſactionis, & iuriſiurandum deferendi. Tunc enim & non expreſſos [i] caſus mandatum complectetur. [k]

Mandatum non complectitur maiora, quam ſint in procuratorio expreſſa, h. d.

Crimina tamen, vel defectus in perſonã electi [l] ſiue eius cuius fauore vel facienda, vel iam facta eſt ꝓuiſio, nec huiuſmodi ge-

b Occupauerit. In bona ſignificatione. Sic 7. q. 1. ca. factus eſt Corneli⁹, alias in mala c. generali, de elect. l 6.

c Occupantis. Et nihilominus tunc contra volũtatem dñi melior fiet cõditio occupantis, cũ alius nõ admittatur niſi eo qui occupauit impedito, vel agere deſiſtente, quia conſtituens in totum ſtatũ iuris immutare nõ poteſt, c. requiſiſti, & cap tua, de teſt. l. e. nemo, ff de leg. 1. ſi ergo nõ valet in totũ, ut agat, ſ partẽ qũo valere poteſt, fac. c. 1. §. 1. de deſpon. impu. & not in c. ſi duo. eo. in 6.

d Inchoatum. Simile in ca. cum in plures, de off dele. in 6.

e Alius Qui cum vices potiores gerat, aliũ excludet, c. ſi duo, in fi. in 6. cum concord. ibi allegatis.

Sed ſiue vnus. Hæc pars cõtinet, reg. cum aliquib. limitation. vis in ea caſus ita in cõi figurari dẽt. Quidã fuit cõſtitutus procurator ad poſſeſſionem beneficij cõſequendam & ad oẽs quaſcũque alias cauſas, qua de re volebat in qualibet cã indifferenter, & coram quolibet iudice litigare ac ẽt & alios procuratores ſubſtituere, ad hoc autem mouebatur, quia voluntas conſtituentis quæ attẽdi debet iuxta l. diligenter, ff. mãdati. videt̃ id conceſſiſſe, alioquin poteſtas procuratoris nõ dependeret á uolũtate cõſtituentis: ſed aliunde, quod videtur inconueniens. Solut. tamen prout hic legimus, quia in quibuſdam cauſis uoluntas conſtituentis non præſumitur, in quibuſdam vero natura ipſarum id non permittit quia ratione ſuadente, etiam obiectio videtur ceſſare;

f Diligenter. l. diligenter, ff. manda. & §. ſed ſiue, ſup. ti. prox. c. cũ dilecta, de reſcr. c. venerabili, de offi. dele.

g Speciale mandatum. Quæ ſint iſta, per Spe. in ti. de procur. num. 4. & per Doct. in ca. qui ad agendum, eo. in 6 & inſti. de his per quos agere poſſumus.

h Non debeat. Vt de non valet tantum genus quoad ſpeciem, quantum ſpecies ipſa, fac. c. 2. de appel & l. Põponius, & qđ ibi no ff co. in princ. & c. ſi ſacerdos, de offi ord.

i Non expreſſos. Non tamen omnes quia matrimonium nec tunc cõtrahere poterit, ca. ſi. eo. in 6. nec contra electum vel ꝓuiſum crimini, vel defectus opponere ca. non poteſt, eodem not in cap. qui ad agendum, eo. in 6. & § ctiminalia, infra eod.

k Complectetur. Fac. ad hoc, quod not per Legi. in l. ſed & ſi. §. quæſitum, ff ſi qu. s cautio dum dicunt, quod renunciatio caſus fortuiti non valet quando eſt generalis & nullus caſus exprimitur, ſecus ſi aliqui exprimuntur; vt etiam not. in ca. qui ad agendum eod. in 6.

l Electi. Vel eligendi, expone contra certam perſonam, ca p. qui contra certam, de elect. in 6. fac. ad hoc uerbum, facienda, & idẽ dic de poſtulato, c. 1. de elect. in 6. & ex hoc quod ſolum meminit de perſona elect. ſequitur quod in perſonas eligentium, uel prouidentium, iudicum teſtium, & his ſimilium poſset opponere; nam tales etiam ex ꝓbatione non puniuntur, c. 2. de ord. cogn. ut not. in clem. non poteſt, eo. unde ſumitur.

neralitatis vel expreſſionis [a] obentu, oppo nendi facultas cõpetit, niſi ſuper hoc aliud in mandatis [b] habebat. Nam huiuſmodi generale mandatum grauiora [c] vel maiora [d] quam in ipſo procuratorio ſint expreſſa, non complectitur.

Procuratori ad negotia liberum eſt quandocunque ſubſtituere, procuratori uero ad iudicia ſubſtituitur ſolum in caſibus hic expreſſis, h.d.

Sed & illud non eſt omittendum, quod licet procuratori ad negotia [e] liberum ſit alium qũandocunque conſtituere. [f] Iudiciario tamen minime id concedi, niſi aut lis fuerit conteſtata, [g] vel in rem [h] ſuam datus ſit, vel a domino ſuſtituendi fuerit conceſſa poteſtas, [i] quo caſu ẽt non expreſſam perſonam poterit in procuratorem eligere.

Regulariter in cauſis criminalibus non poteſt interuenire procurator, h.d.

Non tamen in omni iudicio procurator interuenire poteſt. In criminalib. enim cauſis neque accuſator, nec accuſatus niſi per ſeipſos impetere, [k] vel defendere [l] permittuntur, [m] niſi vel ab illuſtri propulſanda ſit iniuria, [n] aut rei cõtumacia ſit excuſanda, [o] vel contra accuſatorem ſit excipiendum, [p] aut de leui crimine [q] tractetur, aut ſi de graui agendum ſit, ciuiliter [r] agatur.

Clerici & monachi non poſſunt eſſe procuratores, h.d.

a Expreſſionis. De qua ſupra, §. prox.

b In mandatis. Quia ſ habeat mandatũ opponendi crimina & defectus cõtra electum, vel prouiſũ nec eſt neceſſe, ꝙ crimina, uel defectus ſpecificent in procuratorio, & in hoc differt procurator ſolum excipiẽs uel opponens ab appellãte ille, n. habere dẽt crimina & circunſtantias ſpecificatas in procuratorio, cap. procurator de elect. in 6 & no. in cle. non poteſt, eo.

c Grauiora. Concor. ca. ſedes, de reſcrip. vbi per antiquos & modernos materia latiſſime tractatur.

d Maiora. Cõcor. l. ſi ff. de vin. tri. & ole l. & l. Plautius, ff. de aur. & argẽ. lega. & d. ca. c. nos conſuetudinem & c. ſcriptum de electio. Sed cũ anima ſit corpore pretioſior, c. cum infirmitas, ꝗ pen. & remiſ. ergo expreſſa iuramenta, quæ ligant animã ad pœnam æternã grauiora videntur, quam iſti obiectus, q̃ ligant corpus ad pœnam temporalem. Solu. anima conſtituentis nõ ligat ad periurium per procuratorẽ, niſi conſtituens ſit in culpa vt no. in clem. non poteſt, eod. & dic ut habetur in c. ſi. de iureiur. in 6.

e Ad negotia. Idẽ ſi datũ ſit ad vnũ negotium, l. 3. ff de neg. geſt. & l. 1. ff. eod. ſac. l. 2. §. quod ait, ff. de ui bonor. rapt.

f Conſtituere. Cap. 1 § ſi eod. in 6. hoc tamen non procederet in caſu, c. ſi. eo in 6. & no. in d. § ſi Sed quæ eſt ratio huius differentiæ inter iudiciarium & extraiudicialem procuratorem? Reſp ſecũdum Bar. in l pen. § acceſſi in ff de diuer. & tempor. præſcript. quia in iudiciario uidetur electa induſtria perſonæ, arg l inter art. ſi eſt, § de ſolut. ſecus in extraiudiciali. Alij aliam rationem afferunt. vide per Petrũ poſt Bal & alios, in d. §. ſi.

g Conteſtata. ſ ab ipſo procuratore, qui vult ſubſtituere. Aliud enim videtur eſſe ſi poſt litem à domino conteſtatam fuiſſet quis datus procurator, quia tunc non poſſet ſubſtituere, c. 1. §. pe. ubi not. eo. in 6 conc. l. nulla, & l. neque & l pen. C. eo & l. in cauſæ, ff. eo. & quod ibi dicitur intellige uerũ, cum ſimpliciter fuit datus procurator, vel non expreſſe prohibitus; ut not. in d. c. 1. aliàs pen.

h In rem ſuam. Puta, quia mihi nomine donationis ſint actiones ceſſæ & datus ſim procurator ad eas intentandas, l. illam, C. de donat & poteſt dari procurator in rẽ ſuam, etiam ex parte rei, de quo dic ut not in le. Plautius, ff. eod.

i Poteſtas. Tunc enim videtur ſubſtitutus, vel datus ad hoc l. itẽ eorũ, § decuriones, ff ꝙ cuiuſq. in vniuerſ. nom. & habet locum hoc, etiã ſi in conceſſione huius poteſtatis non ſit expreſſa certa perſona, ca. 1 § 1. eod. in 6. Argu. contra in l. item ſi vnus, §. ſi in duo, ff. de arb. & ca. innotuit eod tit. Sol. vt not. in d. c. 1. §. 1.

k Impetere. Accuſator.

l Defendere. Accuſatus.

m Permittuntur. Ca veniens, de accuſat. ca. tuæ, eo. §. q. 3. ca. in criminalib. & 1 q 6. cap. ſi quando, & l pen. § ſi. ff. de publ iud. & 9. q 9. c. abſens.

n Iniuria, 3. q 9. §. niſi, & le. fin. C. de iniur.

o Excuſanda, leg. pe. §. fina ff. de publ. iud & cap veniens, de accuſatio & aa quæſtio. 5. capi reos, & cap. cum dilecti, de dolo & contum.

p Excipiendum. Habetur in c. ueniens, & in ca de his, de accuſ.

q Leui crimine, ff de accuſa. l. leuia. Idem ſi non excedant pœnam religionis, quia forte tunc videtur leuia, l. 1. ff. an per alium cauſa appella. & pro intellectu huius materiæ dic, quod delictorum quædam ſunt leuia, quædam grauia, quædam grauiora, quædam grauiſſima, & quæ ſint iſta, uel iſta, declarat magiſtraliter, ut per Abb. in cap tuæ, de pœn.

r Ciuiliter. Cap. tuæ, eod ſuper his, de accuſ. & habentur in hoc § quinque caſus, in quibus cum agatur de crimine tñ admittitur procurator, ad numerantur tamen & alij, ut crimen ſuſpecti tutoris, ie. non ſolũ, §. ſi ff. eo. itẽ cum agitur de ingratitudine, l. ſed hæ perſonæ, §. 1. ff. eo. de quibus & de alijs dic

Sed nec omnes ad procurationis officiū temere admitti debent. Ideoque Epiſcopus, & vniuerſi ſacerdotes cum ad ſolam Dei laudem piorumque operum actiones ſint conſtituti [a] ab huiuſmodi miniſterio excludendi [b] erunt.

Monachi non poſſunt eſſe procuratores, niſi propria eccleſia, vrgente neceſſitate, & ſuperioris iuſſu, h.d.

Idem quoque obtinet in monachis, [c] nā & illos, cum ſolitariam uitam degere profiteantur a forenſi ſtrepitu, ac litigijs ſummo ueri conuenit [d]. Plane monaſterij exigente imperio [e] ad procurationis officium accedere minime prohibentur [f].

Clerici regulariter coram ſæcularibus iudicibus poſtulare non poſſunt, h d.

Poſtulandi quoq. officium clericis, [g] qui ſtipendijs ſuſtētantur Eccleſiaſticis [h] coram

ſie ut per Specul. in titu. de procuratore, & late per Doct. in c. veniens de accuſ. & in ca. ſi quando. 5. q. 3. & in l. pen. § ſi ff. de pub. iud.

Sed nec omnes. CASVS in hac parte ita in cōfiguratur cum procurator regulariter cōſtitui ſoleat aliquis idoneus amicus, propterea quidā intendebāt cōſtituere procuratores tam clericos, q̄ monachos tam excōicatos, q̄ alios oēs duos amicos, putantes id ſibi eſſe licitum, argu. c. ſi. de poſtulā. ſi. n. licet procurate pro coniunctis, prout in d. c. habetur, etiam pro amicis videtur id eſſe permiſſum, excōicatio vero ſi impediret agere, tollet ius partis. quod eſſet contra rationē, Sol. tñ vt hic habetur quia dicit Apoſtol. quod clerici & monachi non dēnt immiſcere ſe reb. ſæcularib9, & excōicatio excludit hoīem a communione Non obſtant obiecta quia quoad primū non eſt par ratio inter cōiunctos, & amicos, ſed quatenos eſſet, verificaretur in caſu neceſſitatis ut tex. docet. excommunicatio autem non tollit, ſed ſolum ſuſpendit ius partis No. primo, quod ratione profeſſionis. vel conditionis perſonæ non vnicuique quodlib officium eſt imponendum. Not. ſecundo, quod excommunicatio tollit ea quę ſunt iuris naturæ.

a Conſtituti. Vt 5. q. 3. c quia epiſcopus alias fin.

b Excludendi. Vt in §. Deo autem amabiles, authen. de ſanct. Epiſt imo nec tanquam principales poſſunt, vel debent interuenire 5. q. 3. ca quis epiſcopus, & per Hoſt in ſum eo. §. quis dare, & §. ſunt autem quædam & hoc duplici ratione: primo, per ea, quæ hic ponitur, & in l. omnes, C. de epiſco. & cler. Secundo, quia cauſæ & lites materiam criminibus creant. l properandum, in princip. C. de iud. fac. cap. vni. de ſynd. & 2 q. 7. c. ſicut fac. etiam quo exercentes lites nomine alieno videntur quodam modo eſſe infames not 10 § h Inſti. t. de except & an indiſtincte clerici repellantur ab officio procurandi. per Ab. in c. ſed nec & in c. ſi. ut, ne cler. vel mona. & in cap per venerabilem. qui fil ſint leg. & in c. cum eſſent de ſim & in c 1. de fideiuſſ.

c Monachis Concor c 1. de ſynd. & 16. q. 1. ca. qui vere, & c monachi

d Conuenit. Et iden conſtituendum eſt alicui ſalarium, vt exercet negotia monaſterij, expedit enim mod. cu incommodo magnam redimere ye-

rationem, c. 1. de ſyndi. cap. qui vero, 16 quæſt. 1.

e Imperio. 16 q 1. cap monachi. & ſic non ſufficit vtilitas eccleſiæ, licet enim aliquid bonū & utile ſit, non tamen eſt agendum niſi eo modo quo fieri debet, 22 q 3. c. quid ergo, & 22 q 5. cap. quatuor & c. nō oportet. de cōſ d. 5. & l. 3. §. in bello, ff de re mil. & not. in d. c. monachi. Et de hoc, an. l. monachus poſſit eſſe in iudicio ſine licētia Abbatis, in c. dilecta, de reſcr & in cap. olim. & in capi ex parte, de accuſ.

f Prohibētur Sed cōtra d. c 1 de ſynd dic. vbi monaſteriū potius cogitur pro monacho, conſtituere ſalarium q̄ monachos occupare Sol. q ibi dr̄, habet locū de honeſtatē, non de neceſſitate. Quid n. ſi monaſterium ob paupertatem non habet, vn̄ ſalarium commode ſoluere poſſit, & ita tenet cōiter in d. capi. 1. Sed an ſine mandato pōt pro eccleſia interuenire, & vr̄, quod nō. arg. le exigendi, C. eo ſicut miles procurator causā ſui muneris debet reddere, qui alias non pōt eſſe procurator, ut ff. eo. l. filiusf Tu dic. contra cum monachus non poſſit cauere de rato, q a rōne forte, nec ſynd. eius fiat arg. no. in d. cap 1, nec ēt poteſt præſtare cautionem de iudicato ſoluendo, vt not in c. monachi 16. q 1. gestum tamen utiliter ab eo poſſet eccleſia ratum habere, ſecus forte in clerico ſæculari, ut no. in cap. 1. eo & fac. c. Nicolao de appell.

g Clericis. Sed cum multiplex ſit ordo clericorū, vt ſup de iu per 5 tot. de quib. clericis intelligit̄ q hic dr̄. Rn̄ de omnib ſed ſecundum diſtinctiones quæ ponuntur pe Doct. 10 c. 1. & in c. ſi. de poſtul.

h Eccleſiaſticis. Quid ſi non habet beneficium eccleſiaſticum. & tñ eſt in ſacerdotio, uel ſacris conſtitutus, an poſſit poſtulare, vt inde viuat quidā p nō, quia pōt hic agere cōtra epm, vt ſibi prouideat de beneficio §. 1 ſup. de pb. ut not in c. 3. de poſtul. Cōtra tenet Hoſt. & Ab nā ſi clericus p p indigentiam licite exercet opus rurale, c. 1 de cel. miſſ. & ſi. c. te emit materiā, ut in formā traducat arg eorum quæ no. in c. canonū 12 q 4 multo decentius poterit poſtulare, cū hoc ſit dignius munus, l aduocati, C. de aduo diuer iud Nec quidquā obeſt. q poſſit agere contra epm, quia forte nū poſſet obtinere, vel p p impotentiam vel indigentiā epi, vel ob aliā cauſam. Idem dicerēmus in eo, qui non hēret ſufficientia ſtipēdia, arguendo de toto ad partē.

ſeculari iudice in ſæcularib. negotijs [a] interdicitur, [b] niſi propriam cauſam, vel eccleſiæ [c] ſuæ proſequuti fuerit, uel niſi vrgẽte neceſſitate pro coniunctis, [d] aut miſerabilibus perſonis [e] poſtulare velint.[f]

Excõmunicati nec proprio nomine, nec alieno poſſunt eſſe in iudicio niſi ad defenſionem, h.d.

Hi vero, qui excommunicationis vinculo innodati ſunt, non ſolum procuratorio nomine iudicio intereſſe non poſſunt [g], verum etiam nec proprio. Actore tamen impugnante, excommunicato reo, legitimæ defenſionis copia[h] non eſt adimenda.

Procurator vniuerſitatis in qua ſunt excommunicati, non poteſt a iudicio repelli, niſi tribus caſibus, h d.

Sed belle dubitari cõtigit, an vniuerſitatis alicuius procurator, ex eo repelli dẽat, quod maiores [i], & iurati [k], per quos eadem vniuerſitas regitur, tẽpore [l] quo iniunctum fuit procurationis officium, erant excõicationis ſn ĩa innodati [m], quaſi [n] & ille repelli debeat, cuius non recipiuntur auctores? Et reſponſum eſt, huiuſmodi procuratorẽ

a In ſæcularibus negocijs. Secus igitur in eccleſiaſticis, & dicitur negotium eccleſiaſticum rõne perſonæ, vt quia perſona eccleſiaſtica ſequendo forum rei litigat coram ſæculari. Item ratione delicti, ut quia pro ſacrilegio eccleſiæ vult conuenire laicũ coram iudice ſęculari. ca. cum ſit, de foro comp. Itẽ ratione rei, de qua agitur ut quia res eſt eccleſiæ, ut per Abb. & Ho. in c. 1 de poſtul.

b Interdicitur. Quid ſi exerceãt, an amittãt beneficium, vel officiũ? Reſ. negatiue, c. 1. & c. fi de poſt imo nec ſi exerceãt tabellionatum, q eſt uilior, vt p Ab. in ca. ſicut, ne cle. mona.

c Vel eccleſiæ ſuę. No. ergo cũ hac litera, ꝙ cauſa eccleſiæ non dr̃ ꝓprie cauſa rectoris, & hinc eſt quod in cauſa eccleſię ſuæ poteſt quis eſſe iudex, 2. q 7. c ſi quis erga, & de hoc late in c. cum veniſſent de iud.

d Pro coniunctis. Sed nec pro cõiunctis ꝑſonis ſemper ꝓcurare vel poſtulare poterunt, ut ſi ſimus ĩ caſu ĩ quo ſpeciale mandatũ requiratur, vt no in ca. ex parte decani, de reſcript. Item ſi id fieret contra uoluntatem abſentis. Itẽ in c. conſtitutis, eo. & l. Pomponius, in ſi. ff eo Sed an quod hic dicitur poſſit intelligi de coniunctione ſpirituali: vt quia vnus canonicus poſſit procurare, aduocare, literas impetrare pro ſuo canonico, aut compater pro compatre? Rñ vt fuſe de hoc traditur, in c. cõſulti, d. eo. in c. 2. & fin. de poſtu. & in c. nonnulli, de reſcr. & per Arch. & alios, in c. ſtatutum §. cum aũt de reſcr. in 6. Sed an naturales tãtum, vel alias ſpurij poſſint in hac materia appellari coniunct? Re p. ut no per Ab. & alios, in c. nonnulli. §. ſunt et alij, de reſct. vbi late habetur.

e Perſonis. Quæ ſint miſerabiles habitu & actu, ut non ſolum ſint miſerabiles ſed etiam pro ſe ipſis nõ poſſunt poſtulare ut ſunt viduę, orphani, & diuites, qui non reperirent aduocatum, vt per Ab in c. 1. de poſtu. & in c poſtulantibus, de offi. dele.

f Velint. Quibus caſibus poſſunt ſed tamen debent hoc gratis facere, ut dicit Hoſt. ſequitur Ab. in c. 1. ne cle uel mona. cum permittatur hoc eis ex pietate Sed tu de hoc dic, ut latius per Ab in ca. 1. in fi. de poſtul. vbi habes etiã, an in criminalibus poſſit pro parte rei, & ad defendendum interuenire ſine metu irregularitatis.

g Non poſſunt Cap. intelleximus, de iud. ubi late traditur, c. excommunicamus, § credentes, de hær.

h Copia. Cap. inter priorem. & ca. venerabilem, de excep. ubi traditur ordinarie. Sed quid dicemus de infami, an poſſit eſſe procurator, æconomus, uel ſyndicus? Reſpõ vt late traditur p Ab. in ca. Imperatorũ, de iura. calu. in fi.

i Maiores Præſidẽtes, rectores, ſeu poteſtates.

k Iurati. Conſiliarij præſidẽtes, vel priores, qui ſic appellantur a iuro, ꝙ præſtant de officio fideliter exercendo, non tamen eſt de ſubſtantia vniuerſitatis, ut habeat rectorem, & poteſt eſſe uniuerſitas ſine aliquo capite, ſm. Inn. in c. cum nõ ignotes de præb. & ſeqtur Ab. in c fi. de procu. vnde ſumitur.

Dat vniuerſitas ſine capute uel rectore.

l Tẽpore quo &c. No. ꝙ dẽat ponderari habilitas agẽtium tp̃e actus geſti, Vnde ſi tẽpore quo conſtituitur quis procurator, eſt excõicatus, nõ reconualeſcit talis cõſtitutio, ſi talis deſinat eſſe excommunicatus, facit c. poſt ceſſionem, de probat. & Hoſt. & Abb. in c. ſi. eo.

habilitas tẽpore actus geſti.

m Innodati Sed quæritur, an excommunicatus ratione officij remaneat etiam depoſito officio excõmunicatus, ita vt excommunicatio tranſeat in ſucceſſorem, & videtur non remanere, ſed excommunicationem in ſucceſſorem tranſire, velut & officium tranſit cap. quoniam Abbas, de offic. deleg. & § morte, ſupra tit. proxi. Contrarium eſt uerum. c. aduerſus, de immun. eccl. vbi quod remanet adhuc excom. olim officialis, ut ibi etiam. Ab. not & fac. c. Romana, §. caueat. de ſent excom. lib. 6 tranſiret tamen tũc in ſucceſſorem ſi nollet de delicto cõmiſſo per prædeceſſorẽ ſatisfacere Nec ob ca. quoniam Abbas quia ille tex. habet locum quando diſpoſitio concepta ſub nomine dignitatis eſt dignitati ac perſonæ æquè proportionabilis, ꝙ declara ut per Abb. in d. cap. aduerſus, ver. ſed contra hoc & contra tex.

Excõicatio an trãſeat ĩ ſucceſſorem officij.

n Quaſi, & c. Hæc ratio dubitandi, pro qua cap. licet, de teſti & ca. cum non liceat de præſcri. vbi ꝙ membra a capite ordinantur: ſed decidendi ratio eſt, quia actus geritur nomine vniuerſitatis, ius vero vniuerſitatis reſidet penes habiles, etiã ſi eſſet

vnus

vnus ſolus, vt not. in c. gratum, de poſtul. prælat. & l. ſicut, ff. quod cuiuſque vni. nom. inhabiles vero non ſunt de vniuerſitate, ideo actus geſtus ſub nomine vniuerſitatis non debet corruere ob intereſſentiã inhabilium: nã habiles videntur actum geſſiſſe omni meliori modo, ar. l. 3. ff. de mil. te. Nõ obſt. ad ducta pro ratione dubitandi: quia quãdo actus exercetur ab vniuerſitate, pſidẽtes iter ſunt vt ſinguli de vniuerſitate, & actus ſpectat ad vniuerſitatẽ principaliter, qđ intellige qñ ius vniuerſitatis nõ eſt trãslatũ ppetuo in pſidẽtem nec eſt principaliter penes præſidentem iure proprio, ſed iure vniuerſitatis, nam tunc ſecus, vt per Ab in c. aduerſus, verſi primo igitur, de immunit. eccl. Quid ſi actus explicatur à pluribus ut a ſingulis, & non nomine collegij? Dic ꝙ ſi inter eos ſeſſet aliquis inhabilis, nõ valet actus, ex quo habilis & inhabilis exercent actum indiuiduum & inſeparabilem, caſus in ca. cum ſuper de offi. deleg. & l. Pedius, alias pri[illegible], de arbitr. Ceſſat enim hoc caſu ratio quæ nullitat in vniuerſitate.

non repellendum[a], niſi vel illi ipſi excõicari in litteris procurationis eſſent expreſſi,[b] vel alias eorũ auctoritate[c] procurationis inſtitutio facta fuiſſet, aut ipſa uniuerſitas excõmunicationis conſcia[d] ſimul cum eis eundem procuratorem conſtituiſſet.[e]

Procurator reuocari poteſt expreſſe et tacite, puta ſi dominus per ſe incipiat cauſam tractare, hoc dicit.

Tandiu aũt durat quis procurator q̃diu is, qui eũ cõſtituit, reuocet, ſiue expreſſe ſignificauerit ...

a Non repellendum. Hæc regula pro qua c. fi. eod. c. nobis vbi not. Ab d[illegible].

b Expreſſis. Sed qualiter erit intelligenda hæc expreſſio, Reſp. ut late per Abb. in c. fi. eo, verſ. Venio ad ſecundam, & eſt prima regulæ limitatio, pro qua fa. l. nonnunquam, ff. de condi. & de[illegible] & ff. de reg. iur. l. expreſſa.

c Eorum auctoritate. Puta, quia dicebatur in procuratione, talis Communitas fecit Titium procuratorem ſuum ad tale negotium. & maiores ac iurati interpoſuerunt auctoritatem ſuã, & eſt ſecunda limitatio ad regulam, cuius ea ratio eſt: qa vbicunque interuenit auctoritas, ſi illa non eſt legitime præſtita, corruit actus, quia auctoritas dat robur actui. § tutor inſt. de auct. tut. & in l. obligari. §. tutor. ff. de auct. tut. & 22. q. 2. ca. ſi qua de rebus. Sed auctoritas præſtita ab excommunicato non valet, ut in c. ad probandum, de re iud. merito: & cap. Sed contra opponitur vniuerſitas cum ſit domina ſuorum iuriũ, l. in tm ff. de re. diuiſi. conſtituit ſyndicũ ſine auctoritate ſuperioris, ca. in cauſis eo. l. 1. ff. quod cuiuſque vniu. no. ſi ergo non erat neceſſaria hæc auctoritas ſuperiorũ, actus debebat ſubſiſtere arg. l. vni. in princ. C. de rei vxor. act. Sol. ſecundum Inn. & Ab. in c. fi. eod. ꝙ ex quo iſti de vniuerſitate voluerũt ſyndicũ cõſtituere auctoritate iſtorũ maiorũ, & curatorũ, videntur nõ uoluiſſe aliter actũ explicare, q̃ niſi illorũ accedẽte auctoritate, Ideoq; actus nõ dẽt valere, ex quo iſti erant excõicati. in actu igitur I quo de iur. nõ requiritur auctoritas, ſi fuerit poſtulata, & ĩterpoſita a nõ habẽte poteſtatẽ interponẽdi, nõ valet actus. Sed cõtra l. c. bonæ. 2. de ele. Sol. hic deficit uoluntas conſtituentium ſine illa auctoritate, ſecus in contrario, & ex hoc not. intellectum l. 1. C. de rei vxor. act.

d Conſcia. Tertia limitatio, pro qua fac capit. ſcripturã eſt, in fi. de elect. & hoc intellige de habilitate propter excõicationem, & omnia alia quam conſtituentes remittere, & purgare non poſſent, ſecus ſi de facto eſſet talis q poſſet purgari & remitti p habiles quia tũc admittẽdo videntur eos habilitare, c. cũ Vintonienſis de electio.

e Conſtituiſſet: Quid ſi ſimus ext. hos tres caſ⁹, ſi obijciatur ab aduerſarijs vniuerſitatis ꝙ maiores conſtituẽtium, & iurati ſunt excõmunicati: & ſint parati hoc excipiẽdo probare, poterit nihilominus vigore impetratarum literarum agere? Reſp. affirmatiue, ſi agatur nomine vniuerſitatis, non excõicatorum ut not. in cap. fin. eod. in fi. Quid ſi im[illegible] e a[illegible] ipſe eſt excommunicatus Reſp. ut plenè habetur in d. c. fi.

Tandiu autem. Licet hæc pars poſſet diuidi in plures parti quoniam tamen in ea caſus ualet commode in communi ad no. propterea eſt adnimaduertendum, quod cum exceptio procuratoris ſit frequens, & ſæpe in iudicio opponatur, hinc eſt ꝙ quidam dicebant procuratorem non eſſe audiendum cum ſit reuocatus tacite, vel expreſſe, quidam vero opponebant mandatum fuiſſe refutatum, nec vnquam poſt refutationem acceptatum, quidam denique dicebant, idem mandatum morte eſſe finitum & ideo omnia geſta inde facta eſſe nulla, vnde fuit dubitatum de huiuſmodi exceptionibus. ſi quidem mandatum cum ſit contract s quidam tot. ti. ff. mand. et, non videtur poſſe reuocari, l. ſicut, C. de act. & obliga. Sed ſi poſſet non debet iterum poſſe acceptari, per reg. quod ſemel, de reg. iur. in 6 & cum talis procurator ſi mortuus fuerit, per hæredem repræſentetur auth. de iuram. à defun præſt. t, nec etiam morte extingui Sol tamen prout in tota hac parte habetur, quia huiuſmodi mandata regulariter fiunt in gratiam conſtituentis, & in eis induſtria perſonæ eligitur, quæ libertatem habet acceptare, vel refutare mandatum, cum ſolum in certis caſibus poſſet ad id cogi, ut ſupra ſuo loco adnot. Non obſtant obiecta. ſi quidem ad primum reſpondetur per prima rationem adductam, propter quam. d. l. ſicut, aliquando recipit limit. ad ſe, vnde uero puto d. regul. quod ſemel eſſe intelligendam, vbi poſſet conſiderari damnum alterius ſecus aliter, ad tertium denique ob induſtriam perſonæ debet limitari Not. primo, ꝙ quæ pendent à voluntate vnius tantum, & in eiſe, & in conſeruari ab illa regulatur, quod facit pro teſtamentis Nota ſecundo, quod in dubio præſumitur, quod homo perſiſtat in illa voluntate in qua fuit à principio, niſi aliter appareat, & ideo geſta per procuratorem reuocatum & non denunciatum,

ue etiam tacite, vnde ſi tu [a] Titium ſimpliciter [b] procuratorem conſtitueris, iſque in iudicio procuratorio nomine eſſe cęperit, deinde tu ſiue ante litem conteſtatam, ſiue poſt [c], ad cām ipſam veniens non ut ipſis aſſiſtas [d], ſed ut cauſam eādem tractes, tractā do cauſam Titium procuratorem reuocare cenſeris. [e] Niſi quod non animo reuocādi facias, vel expreſſe profeſſus [f] fueris, vel ex aliquibus appareat coniecturis [g].

Actus præcedens ſubſequentem limitat & interpretatur, h.d.

Sed ſi eūdem Titium ſub ea forma. Quoties te abeſſe [h] contigerit, procuratorem conſtitueris, & poſtmodum per teipſum cauſam tractes, non propterea tamen procuratorem reuocare videris. Quinimo Titius quandocunque [i] abeſſe te contigerit, procuratoris aſſumet officium [k].

Procurator qui ſubſtituit, non poteſt ſubſtitutum reuocare, niſi & reuocandi habeat pot[...]tem, h.d.

Hæc autem de reuocatione domini ſunt intelligenda. Nā ſi à procuratore tuo alius procurator legitime [l] ſubſtituatur, poſt mādatum ſuſceptum, etiam ſi eo ſubſtitutus vſus non fuerit, ab [m] illo reuocari, niſi etiā poteſtas reuocandi fuerit eidem conceſſa, non poteſt.

Qui ſubſtituit in vna cauſa, non prohibetur ſe intromittere in alia, h.d.

Sed ſi cū ad plures, vel ad oēs cās Titium gnaliter pcuratorē cōſtituiſſes, is ī una, vel in altera ſubſtituerit, ī reliquis pcuratoris

---

tum, regulariter tenent. Not. tertio quod in voluntate habemus, explicamus aliquando tacite, & ſignis & aliquando expreſſe, & verbis. Not. quarto argumentum quod obligatio alicui abſenti facta non tenet niſi ab eo fuerit tacite, vel expreſſe ratificata, aliter non tenet.

a Vnde ſi tu. Proſequitur ſolūmodo mēbrū tacitæ reuocationis quia de expreſſa nō videbaē difficultas.

b Simpliciter. Nō addendo ſcilicet quoties me abeſſe contigeri, vel aliā ſimilem conditionem, vel modum, vt infra § proxi. & in cap. ſi quem, eo. in 6.

c Siue poſt. Cōtra c.3. eo. in 6. Sol. illud quādo procurator nō cōtradicit, hic quādo contradicitur per procuratorem, vt latius not. in capit. ſi quem eo. in 6.

d Aſſiſtas. Qd' poteris etiā procuratore tuo inuito, c. 2. eodem in 6. in fin. & l. Paulus, ff. eo. & leg. ſi ſuſpecta, de inoffi. teſtamen.

e Cenſeris. Cap. ſi quē eod. in 6. tam ſi dominus incipiat cām tractare in prima inſtātia. quam ſi in ſecunda ſecundū Peruſ. poſt Roma. in d c. ſi quem, idem in procuratore ſubſtituente alium procuratorem

f Profeſſus fueris. Not. ergo ſecundū Peruſ. ī d. c. ſi quē, ꝙ etiam proteſtatio contraria facto iuuat proteſtantem, quando factum eſt contrarium proteſtationi præſumptiue tantum, non vere & expreſſe, cum hic poſſit reuocare procuratorem id exprimendo & not. quod proteſtatio ſaluat quod ſine ea perderetur.

g Coniecturis. Quæ coniecturæ ponuntur in cap. quem in fi. eod in 6.

h Abeſſe contigerit. Poteſt ergo procurator conſtitui ad actus iudiciales incertos, & ſub hac eadē forma poteſt delegatus Papæ dare ſubdelegatum, capitul. ſi delegatus, de offic. delegat. & utroque caſu ſi moritur cōſtituens re integra, mandatū expi-

rat: aliter tamen dicitur res non integra in ſubdelegato quā in procuratore. Item aliter in procuratore ad iudicia, quam ad negotia, not. in l mandatum, C mand. & in c. ſi quem. in princ. eo. in 6.

i Quandocunque. Sed quid ſi ſit cōſtitutus procurator ſimpliciter puta dominus volēs peregrinari, fecit pcuratorē ad negotia, poſtea rediens nihil dixit, ſed iuit in aliā peregrinationem, an duret primū mandatū? Ioan. And. refert fuiſſe hoc diſputatum, & terminatū, ꝙ finita prima peregrinatione, tacite cēſeī reuocatū primum mandatū, Alij tā diſtingūt, an peregrinatio ſit cauſa impulſiua, an fin. mādati, dic ut per Peruſi. in c. ſi quē, eo. in 6.

K Officium. l. pen. C. de curat. furi l. qui mutuā, §. non ideo, ff mā. & not. ꝙ procurator dr̄ habere officium. Qd' facit ad ſtatutū diſponēs ſuper habentib. officiū puta, ꝙ quilibet de lucro officij teneatur ſoluere gabellam de quo per Doct. in rub ff. de off. eius, & ī c. trāſmiſſa, de decim.

l Legitimæ. Vt q. hēat poteſtatem ſubſtituēdi, c. is q. eo. in 6. aliàs non poſſet, niſi in caſibus, c. 1. eod. in 6. Sed an ꝙ hic dicitur habeat locum etiā in alijs duob. caſibus, d. cap. 1 in quibus etiam legitime ſubſtituit, puta, ſi procurator ſit factus dominus per litis conteſtationem. Vel quia ſit datus in rem ſuam; Reſpondeo non, cum in illis habeat poteſtatem a lege non ab homine. præterea in dicto cap. is qui. vnde hæc litera ſumitur, fit mentio ſolum de uno caſu, ergo & ea nonne, de præſumpt. & cū prætor, ff. de iudi. ergo quod hic dicitur in duobus caſibus d. cap. limitatur, etiam alijs tribus, vel quatuor modis, ut per Peruſ. in d. c. is qui [...] m Ab illo. Subſtituente, ſecus autem a domino, ſecundum tamen ea, quæ traduntur in cap. quamuis, eod. in 6.

officium exercere minime prohibetur.[a]

Acta cum procuratore reuocato, donec ignoratur reuocatio tenent. h. d.

Ad hęc etiam admonendi ſumus quod ſi ignorante iudice, uel aduerſario poſt conteſtatam[b] litem mãdatum reuocatum fuerit, ratum[c] eſſe debet iudicium, in quo quis Poſt ignoratam reuocationem quaſi procurator verſatus fuerit.

Matrimonium contractum per procuratorẽ reuocatum, non tenet, licet reuocatio non uenerit ad notitiam partium h. d.

Nõ ſic tamẽ in matrimonio ſtatuitur, nã ſi procurator ad cõtrahẽdũ, ſpecialiter[d] cõſtitutus, antequam contrahat, a domino reuocatus[e] fuerit contractũ poſt modum matrimoniũ licet tam procurator, quam ea, cũ qua cõtraxit, reuocationẽ huiuſmodi penitus ignorauerint[f] nullius momenti penitus exiſtet,[g] cũ illius[h] conſenſus defecerit, ſine quo firmitatem habere non potuit.[i]

Acta iudicij poſt reuocationem procuratoris non ignoratam, non tenet, h. d.

Quod ſi ſcientibus iudice & parte mãdatũ reuocatũ fuit, & nihilominus eſt in iudicio proceſſum per procuratorẽ reuocatũ, tã alia acta, quã ipſa ſententia nullum afferet domino pręiudiciũ[k]. Cum falſi procuratoris[l] exceptio[m] non ſolum ante ſententiã, verum etiam poſtea poſſit obiici, qua probata, iudicium prorſus nullum redditur[n].

a Prohibetur. Sic & delegatus ab alio, quam a Principe ad vniuerſitatem cauſarum: nam delegat, in aliis iuriſdictionem retinet. l. cũ. prętor. §. 1. ff. de iudic.

b Poſt conteſtatam litem. Sic c. mandato. eo videtur ergo ꝙ ſi ante litem conteſtatam fuiſſet facta hæc procuratoris reuocatio quod non ſit neceſſario qđ veniat ad notitiã iudicis & partis. contrarium tamen cõmuniter tenetur in d. c. mandato, & ꝙ ibi et hic dicitur poſt litis conteſtationẽ, ſub audiendum eſt maxime nam idem ante nemo. in d. ca. mandato.

c Ratum ca. mandato. eo.

d Specialiter. nec ad eũ aliter eſſet idoneus procurator ca. fin. in 6. eo. etiam ſi haberet mandatum gñale cum quibuſdam expreſſis clauſula ſubſecuta, iuxta capi. qui ad agendũ eod. in 6 clauſula enim illa generalis, quæ ſequitur ſpecialiter expreſſa, ſimilia quidem includit, ſed non longe maiora eſſe non poteſt; eo. et ſupr. eod. §. criminal. Sed nũ ſufficit ſpeciale mandatum ad contrahendũ, vel requiritur ſpeciale de certa et expreſſa perſona? et uidetur ꝙ non requiratur expreſſio perſonę arg ca. 1. in 2 reſp. eo. in 6. Sed dic cõtra l. generali. ff de ritu nupt ſic. c. innotuit de arbit et quæ not. 29 quæſt 1. in ſumma. & per Abb. in cap. cauſis. verſi. ex illo textu, de elec.

e Reuocatus. Vel vetitus, ne contraheret, Quid ſi iurauerit dominus, non reuocare, vel pænitere? Rñdeo. Idem licet periurus ſit, & de eo debeat ſibi pænitentia imponi, ſicut, & cap inter deſponſ de fuit. n cõſenſus, ut not. in c. fi. eo. in 6. Vnde ſecũdũ Io. And. caute agitur, ſi poſt contractum procuratoris fiat ratificatio conſtituentis.

f Ignorauerint Speciale hoc, cum alias reuocatio procuratoris ad negotia ad ipſum procuratorem venire debeat, vt habetur in c. ex parte decani. de reſcrip. Ratio ſpecialitatis continetur in proxima ſuperiori notula, et hic in hac littera. & in fi. eo. in 6. vnde ſumitur

g Exiſtet. Argu. contra. l. ſi pæniteat. ff. de diuort. ibi, niſi is qui recipit, etc. Sol. in contrahendo requiritur utriuſque conſenſus: ſecus in diuertẽdo, ut in contrario, et l. conſenſu. C. de repud reuocatum eſt ergo mandatum, licet mandatarius hoc ignoret, quamquã agat. ne ſine culpa ſua damnũ aſſiciat l. ſi vero non remunerandi, & l. ſi mandaſſem ff. mand.

h Illius. idest conſtituentis.

i Non potuit. ca. 1. & capi 2. & per tot. 27. q. 2. & cap. eũ locũ. deſpo. & ca. 1. de deſp. ĩpub.

K Præiudiciũ. ca. in noſtra. eod. & quia hæc materia diffuſius per Doc. tractatur, quam ut breuib notulis poſſit cõprehendi, uidẽda ſunt quę ponuntur in c. ex parte decani, de reſc. & ca ex inſinuatione. & in c. mandato eod. & in ca. 2. eo. in 6. et per Bar. & Legiſ. in l. uni. C. de ſatiſ & Hoſtien. in ſum. eod. §. & qualiter mandatum, & aliis in locis.

l Falſi procuratoris. Quis autem dicatur falſus procurator habetur in c. ex parte decani. de reſc.

m Exceptio. Triplex eſt exceptio procuratoria. Prima quem eſſe non poſſe procuratorem, puta quod ſit miles, vel ſimili modo inhabilis. Secunda, ꝙ quia non habeat mandatum. Tertia ꝙ q̃ habuerit, ſed ſit reuocatum quod eſt peius, c. ex parte decani de reſcr. prima pót opponi ſolũ ante litẽ conteſtam. c. filius famil. §. veterani, ff. eo. & le. ita demum, C. eo. & not in c. in noſtra. eod aliæ duæ etiam poſt ſententiam, ut ibidem habetur, vbi Abb. ponit rationem diuerſitatis.

n Nullũ reddit. Nec eſt hoc ſpeciale hoc caſu, ſed idem obtinet in omni exceptione, per quam pro-

probatur retro nihil actum eſſe, vt puta ſi lata ſit ſententia a iudice non ſuo. 11.q.1.ca.1.& cap.pen. l.ſi C.ſi a non compe.iudi.cap.ad probandum de re iu.ſic ca exceptionem.de except & not.in ca.in noſtris,eod.

Refutatio mandati non impedit refutantem acceptare, ſi mandans perduret in uoluntate mandandi h.d.

Non idē iuris ſtatuetur in eo, qui abſens procurator [a] conſtitutus preſentatū ſibi mādatū ſuſcipere nolle dixerit. Is.n.refutatione huiuſmodi nequaquā [b] obſtāte, quādiu [c] conſtituens in eadē voluntate perſtiterit, ad libitum [d] mandatum acceptare poterit.

Receptio inſtrumenti, & cautio domini operātur, quibus, procurator nō poſſit renunciare mādato, ſed teneatur defendere, h.d.

At literis [e], vel inſtrumento, quibus te aliquis in cauſis ſuis procuratorē cōſtituēs procurator debito mō [f] cauit [g], ſimpliciter nulla facta proteſtatione [h], ate ſciēter [i] receptis [k], nō potes poſtea recuſare illius defenſionē, imo cogi [l]

a Procurator. Tā ad iudicia, quam ad negotia, nec n. in ca licet,eo.in 6. vnde ſumitur, diſtinguitur, & eſt vtrobique eadem ratio,ut ibi.no.

b Nequaquam obſtante, Et ſic nota ſpeciale cōtra regulam quod ſemel placuit. de re. iur. in 6.

c Quandiu. Si ergo mutaſſet voluntatem. vel cauſam agendo, vel alium procuratorem dādo, vel id verbis exprimēdo, ſecus eſt, vt no in cap.ſi duo, in princ.cum duobus ſequ.eod. in 6.

d Ad libitum. Argum. contra ff. de ſucceſ.edic.l.1.§ qua ſemel, vbi ſi ille, qui eſt primi gradus dixerit ſe nolle acceptare, vel ſuccedere, ſtatim ius deuoluitur ad eum, qui eſt ſecundi gradus. Solut. ibi erat ad quem ex renunciatione ius deuoluebatur, hic ad nullum alium quam ad procuratorem conſtituentem. Vnde ſatis dici poteſt quod de quadam perſeuerantia voluntatis & æquitate, ille vel non deſinit eſſe procurator, vel deſinit vt tenet Io.Mon iure permittēte reaſſumere poteſt, & forte ita ſtatutum fuit, ne contingat ob procuratoris defectum negotia protelari. Sed per hanc literam e quamdiu, & ea quæ ſumitur ex ca.licet eod.in 6 ſi principalis diceret. Conſtituo talem, qui ſi tenuerit, talem conſtituo, non haberet locum quod hic dicitur, & in c.licet ord.in 6. et eſt hic arg.quod ſi electus præſentata, tibi electione intra tempus, de quo in ca.quam ſit de ele. in 6.electoribus adhuc in eadem voluntate manentibus, & lapſo tempore poterit conſentire, nec id mirum, cum a principio renuentes quaſi inuiti trahantur. 8.quæſtion.1.cap qui epiſcopatum,& cap. in ſcripturis. Idem in delegato,& multo fortius cum ipſius officium ſit neceſſarium, ca ſciſcitatus de reſcrip.l.Legatus, ff de offic.præſi l. legatus l. pen.§ qui autem, ff.de excuſ.mun.not.in dicto,ca. licet.

e Literis. Per quas etiam conſtituitur procurator l.1.ff.eo.& c.ſopitæ,de cenſib & eſt caſus quo literæ & ſigillum priuati facit fidem.habetur de hoc in l.ſi procuratorem.ff eod.

f Debito modo. Secus ſi vitioſe cautum eſt l quo tres.ff qui ſat cog.fac quæ traduntur in c ſi.de diſ.

g Cauit Scilicet de iudicato ſoluendo, loquitur, enim hic de procuratore rei, vt deſignatur per verbum defenſionem, ad idem ff.eo.l. filius § fin.& not.in c.ri.§ vnde ſumitur.

h Proteſtatione Poteſt intelligi, & de generali & ſpeciali, de prima, puta, quia proteſtatur, quod recipiendo inſtrumentum procuratorium, vel literas, non intendit ſe obligare, ſed uelle deliberare, fac.de reſti.ſpol.c.olī 1.deſcda, vt qa de certa clauſula incluſa in procuratorio proteſtatur quod illam, vel illius mandatum ſuſcipere non intendit,& ſic proteſtatio iuuat, qa nec primo: nec ſecūdo caſu eſt contraria facto. Bene n.ſe cōpatiūtur inſtrumentum recipere & deliberare vel le. Item recipere & acceptare mandatum in quibuſdā, & in aliis nō: vbi vero proteſtatio,& factū ſe nō compatiuntur, proteſtatio nō iuuat habetur in ca.cum M.de conſt.

i Scienter. Secus, ſi ignoraret, quid contineretur in inſtrumento vel literis, nec.n.ignorans vel errans conſentit diſt.38. c.quamuis, c.ſi.de beneficio, de præb.in 6.l.ſi per errorem, ff de iuriſ.omn.iud.ſicut nec cōtemnēs, ca. Apoſtolicæ, de excep c.ſi vero aliquis, ca a.de conſti in 6 Requiritur etiam quod ſponte receperit, quia officium eſt voluntarium.l.inuitus.C eod.& not.in cle.eod.

K Receptis. Etiā ſi prius recuſaſſet & re integra pœnituit & recipit, ca licet, eo.in 6.& ſupra eod.§. non idē & niſi hoc caſu interueniſſet actus receptionis literarum, tacens fuiſſet habitus pro contradicente, quod bene declarat. Ab poſt alios in c. non iniuſte ſuper glo.1.eo. poſt hanc aūt receptionem competit huic exercitiū officij, ſicut & de iudice dicitur c.ſuper eo.1.ext.de appell. fac.c.ſi quis eod in 6.& 4.q 5.c.vni, & quod no.de cle excommuni.c.pen.

i Cogi. Preciſe, licet enim regulariter procurator nō rogatur præciſe dominum defendere & ſi ſatiſdedit de iudicato ſoluendo, & de domino defendendo l.mutus § fina ff.eo.cum l.ſeq ſed ſatis eſt ſtipulationem committi ff.eo l.non cogendū, & eum teneri domino ad intereſſe, inſt.mand.§. mandatum In caſibus tamen cogitur, ſcilicet cum dominus ſatiſdedit pro procuratore præſente, & non cōtradicente, ff.eo.l.filius § fin.& hoc ne fallat fidē domino & aduerſario, & idem ſi pro abſente, & poſtea procurator expreſſe, vel tacite eaū hēt pōtatē, l.ſi defunctos, 1.reſpon.ff eo.vt in clan eo & hic eſt & alius caſus, ſcilicet, quando agit cogitur.n.defendere, alias denegatur actio.l.mutus § fin. Alius caſus eſt in actione periura: vt cogatur ſaltē litē conteſtari.ff.eo.l.ſed ēt & d.§.fin. Et per hoc ſoluitur quod obiici poſſet, procura-

torum

torem etiam poſt ſuſceptum mandatũ re integra pænitere prius quam interſit aduerſarii,§.manda tum,inſtit.mand.quia illud verum in procurato re,pro quo conſtituens non cauit ſecus in illo pro quo cauit & ita loquitur hic,& in clem.1.eo.vnde ſumitur Sed hoc intellige, niſi iuſta cã procuratorem excuſaret.d. §.ſi cum l. ſeq. nã in caſibus in dictis iuribus enumeratis,& dominus eũ reuocaret. ẽt poſt litem conteſtatam ca. 2. eo. in 6.

DE PACTIS ET tranſactionibus.

Continuat g tit.iſte,prout legimus in text. in prin.diuiditur autem in tres partes,in prima habetur ut dixi cõtinuatio,in ſecũda pacti explicatio,in tertia tranſactionis declaratio, ſecunda ibi, & quidem,tertia ibi tranſactiones quoque.

poteris illũ defendere in omnib.[a] cauſis, & negotiis, ad quæ prędicta inſtrumẽta,ſeu litteræ ſe extendunt, cũ per hoc[b] ad omnia tuum præſtitiſſe uidearis aſſenſum.[c]

Morte conſtituentis expirat mandatũ, interdum etiam re non integra.h.d.

Morte[d] quoque cõſtituẽtis definit quis eſſe procurator, quod interdũ obtinet, etiã re non integra. Nam ſi prælatus, vel rector beneficio ſuo, vel eccleſiæ[e] procuratorem conſtituat, & tu uiuente illo litem conteſtatus fueris, aut negotiũ aliter attigeris, poſt mortem tamen illius, etiam quo ad cœpta, procurator eſſe definis.[f]

DE PACTIS ET tranſactionibus.[g]

TIT. III.

Metu iudiciorũ interdũ deuenitur ad pacta, ad tranſactiones, & ad compromiſſa.h.d.

CONſequens[h] nunc eſt, vt uideamus de ſerie, & actis ipſorum iudiciorum.

a In omnibus Tacita ergo acceptatio uniuerſalis eſt ad omnia, ẽt futura ſi ſint incluſa ꝙ eſſe poteſt,ut in c.iniuſte,eo.tit.

b Per hoc.i. per receptionem litterarum & procuratorii.

c Aſſenſum.Cle.1 eo vbi de hoc habetur.

d Morte, l. inter cauſas, in prin.ff. mand & de hoc p Hoſt.in ſum.eo.§. qualiter mandatũ finiatur.Sed nunquid qñ procurator per mortem cõſtituentis definit eſſe procurator ſit neceſſarium,quod iudex & aduerſarius certioretur?quemadmodum in terminis,§.ad hæc ẽt,ſup.eo.alias valeat iudiciũ?Reſp Barto. in l.ſi procuratorem,ff eo.vñ concludere, ꝙ hæc certioratio non ſit neceſſaria,& quod iudiciũ etiam ſine ea erit nullum,& placet ẽt Abb in ca. mandato,eo.per l.pe.ff.quæ ſen.ſine app.re.quod militat ſingulariter in caſu.l.ſi defunctus,ff eo.

e Eccleſia. Secus ſi pro cauſa ſua propria & priuata, quia tunc mandatum finiretur morte re integra,ſecus non integra,l.ſi defunctus,ff eod l.inter cauſas,ff.mand.§.item ſi adhuc.Inſt.mand.&con cor.cle ſi.eo.unde ſumitur.

f Definis.Contrarium uidebatur dicendũ ſecundum Inn.quia cum eccleſia non moriatur,12.q.2. c.liberti,ca ſi gratioſe,de reſcr.in 6 & procurator ſit datus ab eo qui poteſt,ſ.a prælato, ẽt ſine conſen.cap.c.edoceri,de reſcri.nihil uidebatur eſſe ꝙ eum prohiberet agere cauſam ſibi cõmiſſam,ẽt ſi res eſſet integra,ut no.in cle.fin.eo Sed contrariũ fuit deciſum,cum ſede uacante nihil debeat innouari,c.1.& c.fi. ne ſede uacan. qui loquitur etiam lite conteſtata.Immo Hoſt.mirabatur de hoc fuiſſe dubitatum,ut refertur in d.clem.fi.dic ut ibi,& per Docto.præcipue per Archid.in c. ſi duo in 6.

CONſequens. CASVS..nõ figuratur,ſed nolitis euentũ ſæpe eſſe incertum,& ideo partes ueniũt ad concordiã.No.ſecundo, quod quæ ſunt diuerſi generis, ob idẽtitatẽ.n.rationis ſapiunt eãdem naturam.

DE PACTIS ET tranſactionibus g.

ET tranſactionibus.Copula hic ponĩt inter genus & ſpeciẽ. Pactũ.n. nomen eſt generale,comprehendens in ſe omnem conuentionem, & generaliter ſũptũ definitur,ut in l.1.ff. eo.& in cap.pactum de verb.ſig. Vnde omnis contractus poteſt generaliter contineri nomine pacti, ſed ubi pactum aſſumit ſibi ſpecificum nomẽ,non denominatur a ſuo genere,ſed a ſpecie,tanquam a digniori,l.iuriſgentium,ff eod Vbi vero conuentio non poteſt habere nomen ſpecificum,cum plura ſint negotia,quam uocabula,l.natura.ff de præſcript verb.ſtat in nomine ſui generis. & eſt quandoque nudum, quandoque ueſtitum, de quo traduntur exempla per Doct.in l.iuriſgentium,§.igitur nuda ff.eo.& in rubr ff. de uerbor.obl. & in capitulo primo eodem Tranſactio eſt ſpecies pacti & definitur,ut l.1 ff de tranſac. quæ declarat̃, ut per Abb.in rub eodem Immo etiam arbitria,ſiue compromiſſa quandoque dicuntur pacta, ſiue tranſactiones,ut habetur in c. Quintauallis,de iureiur & in auth.ſi uero contigerit,C.de iud.Vnde autem dicatur pactum,uel tranſactio,per Abb.in rub.eod.

h Conſequens.Quaſi dicat,uiſo per quos exercẽtur iudicia, uidendum eſt de actis ipſorum iudiciorum, & ſic ſeruatur in parte quod dicitur in l.ſi quæramus,ff.de teſt. quidquid not.ſupra titu. Prox.in prin.

Sed

Sed[a] quia interdum accidunt, ut iudiciorum metu litigaturi ad pacta & tranſactiones ueniant aut ad arbitros declinent, ideo prius paucis de his diſpiciamus.

Pacta ſunt obſeruanda. h. d.

Et quidem pacta inter quoſcunque quacunque de re[b] inita, regulariter ſuam habere dēt firmitatem,[c] neque enim quiſquā, vt diuinū monet oraculum[d] ea, quæ de labiis ſuis procedunt[e], irrita facere debet.

Per pacta poteſt derogari indultis Apoſtolicis, hoc dicit.

Quod quidem uſq. adeo obtinet. ut Apoſtolicis etiam indultis pactum deroget[f]. In de cum monaſterio[g] ab Apoſtolica ſede libera[h] ſepultura conceſſa eſſet, pactumque eſſet cum rectore[i] parochialis eccleſiæ, ne parochiani ipſius ad ſepulturam reciperentur. Reſponſum eſt in dicto monaſterio ſepeliri eligentes obſtante conuentione[k], voti ſui fieri non poſſe compotes.

Pactū per quod filia dotata renunciat hæreditati paterna, iuramento uallatum tenet. h. d.

Eodē ēt ſpectat, ꝙ pactū a filia dūnuptui tra

a Sed quia continuatio.

Et quidem CASVS. Cū parte a timore iudicii ſæpe ad inuicem ueniant ad pacta. ita tñ ut aliquando derogent indultis Apoſtolicis, aliquādo vero ſpecialiter derogant legibus humanis, & propterea iuramento cōfirmēr. vnde quæſitum fuit q d iuris & quis pactū in ſuo gñe ſit ſeruādum per dictū proph quæ procedunt de ore meo non faciā irrita, tamen ſi a lege fuerit reprobatū nec etiam iuramentū inſuper adhibitū debet tenere, q a materia nō uidetur licita iuxta ca. 3. 22. q. 2. & per le. nemo. ff. de le 3. cæterū Sol. ut hic legimus, quia ordinatio ſeruandi pacta cū ſit affirmatiua non obligat ꝓ ſemꝑ ſi. n. pactū eſſet a iure naturali dānatū, tūc nec etiam iuramentum inſuper adhibitū teneret: ſecus vero ſi a lege dānaretur, per iuramentum .n. quod ſuperius eſt tale pactū omnino teneret, & valeret. Non obſtant obiecta q a ad primum reſpōdetur per ratione decidēdi. ad d. uero l. nemo puto, dicēdum, ipſam eſſe intelligēdum de lege, quæ ſpecialiter prouidet, ſecus aliter Not. primo, quod pacta derogant priuilegii, iuramentum uero iuri humano, not. ſecūnde, pacta illicita eſſe talia vel vigore iuris naturalia, uel uirtute iuris humani

b Quecunque de re. Iſta generalitas uarie reſtringitur, vt no. in c. I eo & tot eo. §. pe. fac. le ut gradatim. ff de mu & bo

c Firmitatem. Non tamen promittens poteſt cogi de eo quod promiſit facere ſcripturam, capitul. legabatur, & ibi not Abbas de maioiita & obedient. Sed an tantam firmitatem habebunt, ut ex eis ēt actio oriatur, & de iure ciu li expeditum eſt quod non l. iuriſgentium §. igitur nuda ff eo titulo exceptis caſibus, not. in l. legitima ff eod titulo. de quibus per l. eiſtas, in rubr. ff de verbo oblig. Canoniſtæ tamen in cap. 1. eo & in c. a quæ in eccleſiarum, de conſtit. contrarium tenet, ſ. quod pactum nudum actionem pariat: licet quidam dicant ius canonicum non diſtare a ciuili, ut Salic. in l lege. C. de pact Ang. in. 4. in perſonam. inſti. de actio. & quidam alii in rub. ff. de verb. obliga.

d Ora. ulum. Pſalmus, in quo dicitur, quæ procedunt ex labiis meis, non faciam irrita.

e Procedunt. Ex hæc gnālitate inferunt quidam ꝙ quid ſit de iure ciuili, de iure canonico ēt ex ſimplici pollicitatione quæ eſt ſolius offerētis ꝓmiſſio oritur naturalis obligatio, īmo & actio, ꝑ qua opin. fac. c. iuramenti. 22. q 5. & licet communi opi ſit icōtrariū, contra eū tñ egregie pugnat eximius doctor & præceptor meus Guil Pon. Pet. in rub. ff de verb ob. vbi videndum.

f Deroget. Quod intellige, nō ſolū de pacto quod ſubſequit priuilegiū, e cū olim de præſer ſed etiam, de pacto antecedēti, ſi I indulto de pacto ñ fiat mentio, c. ex multiplici de deci. c. le dudū, de ſedul & no ī c. I. eo in 6. vñ ſumiē idē ſi ſimus in dubio. Peru ī d. c. I.

g Monaſterio. Idē de alia eccleſia ſæculari, vel parochiali, ut ꝑ Peruſ. in c. I. eodē in 6. poſt Inn.

h Libera Hinc dubitatio, ex quo .n eccleſia habet poteſtatem liberam ſepeliendi uidebatur qd̄ oēs poſſent ſepeliri, qd̄ nō eſt uerum nā nec ea poſſet, ſepelire quib. eſt ſepultura interdicta, de quibus in c. ex parte, de ſepul & ſupr. eo. ti. 6. non tñ oēs. Sicut & ille qui habet liberā adminiſtrationē, non hēt poteſtatem donandi. c. I de offi vic. in 6. fac. l. ſi qñ C. de in offi. teſta operatur tamen liberæ ſepulturæ ius in eccleſiis habentib. talem poteſtatē & priuilegium competat ius ſepeliendi, vbi alias non haberet, ut pe. Peruſ. in c. I. eo. in 6.

i Cum rectore. Quod pactum erit perpetuū, nec expirabit rect. re mortuo, ut pe. Peru. in c. I eo in 6 poſt alios

K Conuētione. Poſſunt ergo religioſi renūciare proprio priuilegio. fac. c. ſi de terr, & c. accedentib. de priu ſecus ſi concerneret fauorē papæ, iuxta no in c. cum tempore de arbi.

l Compotes. Sed contra, quia pactum inter eccleſias

Digitized by Google

ditur,[a] cũ parte[b] factum, dote contenta, ad bona paterna nullũ habeat regreſſum iuramento[c] vallatũ ſit licet lege[d] ciuili improbetur, ſeruari[e] debet, cum tale pactũ nõ vergat in æternæ ſalutis diſpendium.[f]

Pactum quod tendit ad periculum animæ non ligat. h.d.

Quod ſi ſeruatum in animæ tẽdat detrimẽtũ, quia forte ſit pactũ de re turpi, ueluti ꝙ poſt mortẽ Titii clerici, Seius in beneficio ſuccedat;[g] vel aliter đ iure, uel đ facto ſit, impoſſibile,[h] nullam inducet obligationem.[i]

Tranſactiones ſeruari debent, & partium iuribus derogant, h.d.

Tranſactiones quoque ſimilẽ iuris firmitatem obtinẽt[k] vſq. adeo, ut iuribus omnibus, quæ partibus, aut obtentu præſcriptionis aut priuilegii ſeu quocunque modo ſuffragari poterunt, vires adimant[l].

Tranſactiones iuri contraria non tenent. h.d.

Sed & hoc đ illis trãſactionib ĩtelligere nos oportet, q̃ nõ ſũt iuri cõtrariæ. Alioq ſi aut

ecclefias non debet nocere alijs nõ paciſcentibus c.ueniens.de tranſact l.ſi una.§.ante omnia. ff. de pact Sol.ſecundum Peru.in c.1.eo.in 6.quod recipere ad ſepulturam eſt in poteſtate eccleſiæ recipientis, ſi non ſit eccleſia parochialis, in qua procederet contrariũ, quia ipſa nõ poſſet præiudicare, parochianis ſuis, ſed aliæ eccleſiæ bene poſſunt præiudicare, cum non teneantur quemquam inuite recipere. immo uere non diceretur eligentibus præiudicare, cum nullum habeant ius in eis inuitis.

a Traditur. Idem ſi iã tradita eſſet uel ſi eſſet renũciatũ anteq̃ tradderet quia reſpectus iuramẽti militat omni tẽpore ut per Ioã An. & Peruſ. i c. 2. eo. in 6. vñ ſumiẽ Et hæc materia uẽtilatẽ quotidie inter cõſulẽtes. Sed q d ſi renũciet adhibito iuramẽto ea, q̃ eſt ingreſſura monaſterium? dic ꝙ non ualet, niſi fiat de licẽtia epiſcopi uel eius uicarij ĩtra duos menſes ꝓximos ante profeſſionẽ ut ꝑ Cõciliũ. Tridẽt. Seſ. 25. ſub rubr. de regularibus. & mon. c 16.

b Cum patre. Idem ſi cum fratre, uel aliis conſanguineis propter identitatem rationis, ut late ꝑ Doct. in c.2 eo in 6.

c Iuramento. Non extorto ui uel dolo. c.2. eo. in 6. vbi late, quando dicatur uis uel dolus interueniſſe. Et no. quod ratione, iuramenti papa ſtatuit etiam inter laicos, de quo in c. ſi de fo. comp in 6. & in § laicus. ſup. de iud.

d Lege ciuili. l. pactum quod dotali. C. de pac. & l. pactum quod dotali. C. de colla.

e Seruari Facit authen. ſacramenta puberum. C ſi aduer. uend. & capit. cum contingat. de iureiuran. in antiq & c. licet. eo. tit in 6. & c.2 eo. tit. & ſim & poſſunt iudices ſæculares compelli per cenſuram eccleſiaſticam ad ſeruandum hoc ius canonicum, ut not. in d.c.2.

f Diſpendium. Quo caſu non eſſet ſeruandum, 22. quæſtio. 6. per totũ, & not ex hoc verbo, quod non ſolum non eſt ſeruandum iuramentum, quãdo uergit in interitum animæ, ſed etiam quando uergit in damnum etiam modicum. Vnde iurans facere illud, quod eſt peccatum ueniale, non obligatur tali iuramento, ut per Archid. Ioan. And. Peruſ in c. eo. in 6.

g Succedat. Fac. c. accepimus, & ca. ſi eo. hoc enim nemo poteſt facere ſine auctoritate Papæ ſed cũ actoritate Papæ bene poterit hoc fieri, c. petiſti, 7. q. 1. & per Abb. in d. cap. accepimus. Sed an Papa poſſit ĩ uita ſibi eligere ſucceſſorẽ? Reſpon. negatiuè, ſecũdũ cõm. opin. ut per Ab. in d. c. accepimus, & per Fel. in c. 1. de conſu. Ratio, q̃a hæc electio porrigeretur ad tempus in quo q̃s nõ eſt futurus Papa, merito. l. ꝙ ſponſæ. C. de don. prop. nupt. capit. uxore. & quod ibi Abb. de ſepul.

h Impoſſibile. No. impoſſibilitatem iuris, & impoſſibilitatem facti æq̃ parari. fac. l. filius ff. de cõd. ĩſtitit & l nepos. ff. de uerb. ſign. & capi faciat homo, 22 q. 2.

i Obligationem. Fac. no. in ca. 1 & c. fin. eo. ubi Abb. reducit totã materiã ad quatuor regulas, dic, ut per eum fac. c. generaliter. ff. de uerbo. oblig. & l. ſi. remunerandi § res turpis, ff. mandati.

• Tranſactiones. CASVS Quidam litigantes inter ſe ſuper beneficio, tandem iudicii tædio affecti uenerunt ad tranſactionem, unde fuit dubitatum, & quæſitum, an talis tranſactio teneat, argumento enim eorum, quæ dicta ſunt de pactis, q. uidetur de indubitabili, eoque magis quo lites de republi tolluntur. Sol: tamen iuxta id quod in præſenti tex. legimus, quoniam ſecundum qualitatem rei ſupra qua litigatur tranſactio eſt iudicanda ualida, & ſic etiam obiectio uidetur ceſſare, ſi recte fuerit conſiderata. Not tranſactionem ſuper re illa eſſe iure admittendam, quæ eſt in poteſtate noſtra.

K Obtinent. Intellige quando altera pars tranſactionem impleret, alias tranſigens poſſet uti iure ſuo. l. cum proponas. C. de tranſact.

l Adimantur. Concor. c. 1 de trãſa. ergo licet poſtea reperiantur inſtrumenta, non tamẽ lis inſtaurabitur. l ſub prætextu. C. de tranſact. c. inter monaſterium, de re iud. cum c. ſeq. Circa hoc tamen conſueuit diſtingui, utrum peritio ſuper qua tranſigitur ſit ſpecialis, uel generalis, addũt aliqui uel

in

in definita, vt per Legiſtas in d. l. ſub. prætextu, & per cano. in d. c. 1.

a Sacra e conſtitutum c. ſuper eo. & c. præterea. eod. poſſunt tamen litigantes inter ſe gratia & amicabiliter cõponere. traditur, in d. c. ſuper eod. vbi p Ab. ꝙ aliud eſt trãſactio aliud amicabilis cõpoſitio de quo peteſi dem in c. ſi quando de aſſi. dele & per eundem in ca. 1. de collu. deteg. b Matrimonii. Fac. c. ſi. de tranſact quos. n. Deus cõiunxit, hõ non ſeparet, 33. q. 2 ca. quos Deus c. inter corporalia, de trãsla. poſſet ergo fieri trãſactio & cõpoſitio ẽt ſup ma trimonio, quando nõ tẽderet ad diſſolutionem, quia ceſſat tũc ratio ꝓhibitiua, & ita tenetur communiter in d c. ſi.

ferenter de quo libet genere perſonarum ipſi poſſe eligere, ideſt iudicem, ſeruum, monachũ, virum criminoſum, laicum etiã, ſuper re ſpirituali fœminã, & ſimilia, ſi quidẽ a fine debet cognoſci an in iure aliquid liceat, iuxta doctrin. Nauar. li. de; finibus huma. actuũ illa. n. quorum finis bonus eſt, bona erunt, ut ipſe dicit, at finis cõꝓmiſſi eſt bon⁹. ſupr. ti. ꝓx in prin. merito vĩ dicendum, indifferẽter eſſe admittendũs quia veritas aquocunq. dicatur, ſẽꝑ eſt veritas. Sol. tũ prout in hac parte legimus q̃ arbiter ob ſimilitudinẽ q̃ habet cũ iudice, debet eſſe ſicut iudex, cui ætas, cõditio, ſexus, & ꝓbitas ꝑcipue conuenire dẽnt, ut iura docẽt. Nõ obſtat obiectio, ſi quidẽ ad hoc ut aliquid liceat, non ſolum finis, ſed etiam aliẽ debitæ circunſtãtiæ requiruntur. argu. c. nõ ſatis, diſ. 86. No. argũ. q̃d ſi arbiter non pt eſſe qualib. perſona indifferenter, multo magis hoc idem vĩ dicendũ de iudice cum habeat poteſtatem a lege. Not. ſcđo aliquẽ prohiberi ne aliquid faciat uel aliqđ munus ſuſcipiat natura, lege, & ſuſpiciõe

ſup re ſacra,[a] & litigioſa, aut ĩ cauſa matrimonii[b] ĩterpoſitæ ſint, nullũ robur obtinẽt.

DE ARBITRIS, Tit. IV.

Qui ſint proprie arbitri, h. d.

ARbitri dicuntur proprie, qui nullam poteſtatem[c] habentes, conſenſu litigãtium in iudices eligũtur, in quos compromittitur, vt eorum ſententiæ ſtetur.

Tam in iudicem ordinarium, quam delegatũ poteſt compromitti. h. d.

Sed & ſi qui legitimam in partes poteſtatẽ habeant, ab eiſdem tamen in arbitros eligi[d] poterunt. Quod non ſolum de eis intelligendum eſt, qui ordinariam exercent iuriſdictionem, verum etiam de his, qui delegatam[e] tantum obtinent.

ponit perſonas, in quas non poteſt compromitti. hoc dicit.

Sed neque ſerui,[f] nec, qui ſeruis ſimiles sũt monachi[g] & regulares, arbitrium in ſe recipere poſsũt. Ad hos enim quies, oratio, & manuum labor, nõ autẽ cauſarum ſpectat cognitio.[h] Hæretici quoque, apoſtatæ, ſchiſmatici in fideles, & excõmunicationis uinculo ob delictũ propriũ innodati, arbitrorũ in ſe officium aſsumere non poterũt[i].

DE ARBITRIS.

Ioã. Bapt. Continuatur tit. iſte iuxta id quod habetur ſupra tit. proximo in prin. diuiditur autẽ in quinq. part. a, in quarũ prima habetur quid ſint arbitri, in ſecunda qui poſſint eſſe arbitri in tertia q poſſint compromittere, ĩ quarta ſup qua re fiat cõpromiſſum, in quinta qũo finiatur ſecũda ibi, ſed & ſi, tertia ibi, ſicut autẽ, quarta ibi pleræque, quinta ibi, finiunt autem.

Ioã. Bapt. ARbitri dicuntur CASVS. non figuratur, ſed not. quod arbitri ſunt tanquam iudices cum habeant authoritatem tantum a compromittẽtib. licet aliquando ſecus contingat vigore ſtatutorum.

c Nullam poteſtatem. Scilicet a lege. fac. capitulo a iudicibus. 2 q. 7. vnum ſumitur, reiecta tamen illa diſtinctione arbitrorum ordinariorum & arbitrariorum; quæ nec eſt neceſſaria, nec recepta, ut ibi per gloſſam, & Doc. Sed contra infra. eo. §. ꝓx. ubi & a lege habent poteſtatem. Sol quia nec tũc habent aliquam poteſtatem a lege, tanquam arbitri ſed tanquam iudices.

Ioã. Bapt. Sed & ſi. CASVS. Quidam litigantes uolentes ſuam controuerſiã compromittere non conueniebãt in eligendis arbitris, taliter. n. putabat indif-

d Elegi. Forte cum poteſtate & facultate ꝙ procedant. ut arbitri, uel arbitratores, & ut iudices prout ſibi uidebitur. iuxta ea, quæ tradũtur latiſſime per Io Bapt. Peruſ in tractatu de arbitris. libro 1.

e Delegatam c. cum olim. & c innotuit. eo. c niſi de præb. c. litteras, de præſumpt.

f Serui. l. Pædius, §. 1. ff. eo. Liber tamen poſtea factus poſſet pronunciare ex nouo cõſenſu partium l. ſed & ſi ſeruum. in prin. ff. eo.

g Monachi c. monachi. & c. de ꝑſentium. 16. q 1.

h Cognitio. c. de præſentium 16. q. 1.

i Poterunt. Nota, q̃d de excõicato apoſtata, & alius, de quibus hic, non ſunt de omnibus in terminis & expreſſe ſupra loquentia ſed ex mente iutiã fere indubitata cõiter opinamur nõ poſſe hos arbitros fieri, ut apparet ex his, quæ diſerte & elegãter tradit Peruſ. in tractatu de arbitris li. 4. c. 6. & c. 9.

In laicum de re ſpirituali non poteſt cõpromitti, niſi ſit clerico adiũctus, uel in eum ſit compromiſſum auctoritate Apoſtolica. h.d.

Sed nec in eum, cuius licet ex delicto aliquo nõ ſit læſa exiſtimatio, laicus tamẽ eſt, de re ſpirituali cõpromiſſũ fieri poteſt.[a] Si tamẽ is, aut clerico ſit adiũctus, aut Apoſtolica auctoritate compromiſſum ſuſceperit, arbitri partes exeq minime ꝓhibebitur.[b]

In fœminas nõ poteſt compromitti, niſi id permittat regionis conſuetudo, & ordinis, h.d.

Fæminæ quoque, licet illæ sũmæ opiniõnis exiſtãt, ab omni iudiciali[c] examine uſq. adeo ſunt ſeparandæ,[d] ut ex illarum ſententiis nulla pæna aduerſus illius cõtemptores nullaque pacti exceptio oriatur, niſi regionis probata cõſuetudo[e] talium munerum participes illas redderet.

Qui non prohibetur poteſt eſſe arbiter. h.d.

Cæteri vero, quos neque ſacrorum canonũ, nec ſæcularium legũ ſtatuta specialiter arcent, omnes ad tractanda arbitria admittendi[f] erunt.

Reperiuntur quidam, qui non poſſunt compromittere, h.d.

Sicuti autẽ ij, quos ſupra recenſuimus arbitria exercere ꝓhibẽtur, ita etiam illorũ quidam compromittere nõ permittuntur qui tam ex libris Pontificis, quam Cæſarei

a9. Indigeret forte hoc Pontificali deciſione.

a Fieri põt. c. cum contingit. eo. ſicut nec iudicare poteſt. C. de iudi. nec ẽt põt eſſe delegatus niſi iuſſu Papæ, habetur in d. ca. 2. Sed nec per viam reconuentionis poteſt cognoſcere ſuper ſpiritualibus, habetur in ca. 2. de mut. peti. immo nec vt arbitrator, & amicabilis compoſitor, ſecundum Ab. in d. ca. cũ contingit. vbi, an poſſit cognoſcere de cauſa vſurarũ.

b Prohibebitur. c. per tuas eod. No. ergo duos caſus, in quibus poteſt laicus cognoſcere de re ſpirituali, & amplia primũ caſũ ut procedat ẽt ꝙ plures ſint laici, ꝙ clerici, d. ca. ꝑ tuas vbi Ab. fac. c. ꝙ in dubijs, de cõſecr. eccle. vel alta & c. ſacris, de ſep. tradit per recẽtiores in c. 2. de iu. & in le. imperiũ. ff. d̃ iuriſd. om. iu. Sed cõtra videt quod per miniſteriũ clericorũ laicus actuũ ſpiritualiũ capax fieri non poſſit, ca. Meſſana & cap. ſacroſãcta. d̃ ele. & ꝑ Io. An. in d. ca. ꝑ tuas, & in c. nobis, de iure patr. Sol. arbitrium de re ſpirituali non eſt actus ſpiritualis, vt ꝑ Ab. in c. contingit & c. ꝑ tuas, eo. & eius laicus non eſt vere incapax, ſed prohibetur ſolũ ratione honeſtatis: honeſtas autẽ ſatis ſeruatur ex mixtura clericl. Sed adhuc contra d. l. Prædius ff. eod. Sol. ſeruus eſt mere incapax vnde nõ ſit capax ex mixtura habili: ſed in terminis noſtris laicus non eſt incapax ſed ſolum ratione honeſtatis eſt prohibitus ſuper tali re arbitrari, Ab. in d. c. per tuas.

e Iudi. tali. Cum igitur arbitris ſint redacta ad inſtar iudiciorum. l. 1 ff co. merito nec arbitrium poterant ſuſcipere. fac. l. fi. C. eod. ſecus ergo eſſet ſi fieret compromiſſum in muliere, tanquam in cõem amicũ & amicabilem compoſitricẽ, poſſet. n. tale cõpromiſſum mulier acceptare: quia coram procuratore non eſt iudicium, ſed extraudicialiter proceditur, vt in c. Quintauallis, de iureiur. & c. dilecti, acõtrario ſenſu eodem vnde ſumitur.

d Separandæ. ca. dilecti, eod. ca mulierem. 33. qu. 5. per Legiſtas in l. 1 ff de legib. & in l. fœminæ ff. de re iud. & in l. 2 C. de muli. & in quo lo. mu. ſex.

congre. & c. lib. 10. Sed nunquid ſaltẽ cũ iuramento poſſit compromitti? Rñd. dicitur per Abb. poſt Specul. in d. c. dilecti vbi etiam, reddit rationem.

e Conſuetudo. Conſuetudo ergo poteſt dare iuriſdictionem mulieri. Ex quo infertur, qđ mulier prohibet iudicare non ratione incapacitatis; q̃a tunc cõſuetudo nõ poſſet eas habilitare; arg. c. quãto. de ſo ro compet & cap. cauſam, de pſcri. ſed ratione honeſtatis, facit no. in c. ſciſcitatus, de reſcr. Sed tũc cõtra cõſuetudo nõ debet valere contra honeſtatẽ, c. cũ decorẽ, & ca. cum ab omni, de vit. & hon. cler. Reſpon. id admittitur in mulieribus ſolum præcellẽtibus habentibus dignitatem, ſicut videmus de Abbatiſſa, quæ ratione dignitatis, habet iuriſdictionẽ ca. dilecta, de exc. præl. Et ꝙ hic dicit de cõſuetudine, intelligende mulieribus pręcellentibus & nuptis principibus viris, ita quod principatus pertiocat ad virum; nam ſi mulier haberet principatum ꝓprio iure, tunc non indigeret conſuetudine: ſed eſſet iure communi munita, ut per Abbat. poſt Inno in cap. dilecti eod.

Cõſuetudo poteſt dare iuriſdictionẽ mulieri.

f Admittendi erunt. Eſt ergo edictum de arbitris prohibitorum certarum perſonarum: Vnde omnes admittuntur, qui non ſunt expreſſe prohibiti, vt hic fac. l. 3 §. tam et ſi. & l. Prædius, cum l. ſequen ff. eod leg 1 ff de teſta. le cum prætor. ff. de iudi. capitul. inter corporalia. de tranſlatio, Prælat.

Sicut CASVS nõ figuratur, ſed not. quod in libr. introductorio non omnia, & ſingula ſunt explicanda, ſed illa quæ uidentur magis vtilia. Io. Bap.

g Illorum quidam. Vt eſt ſeruus l. non diſtinguemus § ſeruus. ff. eodem. le. 3 §. ſi ſeruus. ff de pecu. facit. l. ſeruus, C. de iudi. Item monachi & etiam alij clerici, 16. quæſt ca. monachi & cap. de præſentium quod tamen intellige ſecũdum ea, quę latiſſime traduntur per Abb. in capit. per tuas, eod. Item excommunicati, ſecundum Io. An & Spec. ſa. cap. dilecti, de exc. Item hæretici, & pro pleniſſima in forma-

informatione perſonarũ, quæ cõpromittere nõ poſſunt, videndũ eſt Peruſ. in ſuo luculẽto tractatu de arbitris, in 2. lib per tot.

Pleræque etiam cauſæ. CASVS. Quidam Peruſini deſiderio euitandi lites compromiſerunt oẽs & quaſcunq. cauſas ciuil. criminal. eccleſiaſti. & cuiuſcunque alterius generis. vnde fuit queſitũ quid iuris, ſi n. volumus conſiderare finem compromiſſi qui eſt ſupra, titul. prox in prin affirmatiue eſt reſpondendum: confirmatur per reg legiſta. rũ quod una cauſa reſpiciẽs plura determinabilia debeat æqualiter ipſa determinare. Sol. tñ. ut hic habetur q. illa quæ ſub cõpromiſſo continent, dẽnt eſſe in noſtra poteſtate, arg. c. fi. diligenter de foro comp. qđ in nõnullis cauſis nõ contingit, non obſtat obiectio, ſi quidem ad eã reſpondetur per id qđ dixi ſupra in §. ſed & ſi li. eo ad confirmationẽ uero dico, quod non eſt eadem cauſa in omnib vt conſtat in tex. Not. primo quod quædã cauſæ quæ in iudicio examinantur. licet pertineant ad nos, non tamẽ ſunt in poteſtate noſtra. No. ſecundo, quod ob hac cauſarum diuerſitatem videtur neceſſarium in iudicio examinare in primis, quæ cauſa ſit compromittibilis, quod facit pro intelligentia ſtatutorum loquentium de cõpromiſſis.

iuris commodius cognoſci poterunt.

Ponit cauſas, ſuper quibus non poteſt compromitti, & quod ſuper matrimonio ſpirituali poteſt compromitti, ſecus ſuper carnali, h. d.

Pleręque etiam cauſę arbitrorũ notionẽ effugiunt, nam liberales,[a] matrimoniorũ,[b] filiationum,[c] monachationũ,[d] conuerſionũ in integrum reſtitutionũ,[e] item criminales[f] & quę maiores iudices exigũt, per arbitros cognoſci non poſſunt.

Super matrimonio ſpirituali poteſt compromitti, non ſuper carnali, h. d.

Quod autem diximus de matrimoniis cõpromitti non poſſe, de carnalibus intelligẽdũ eſt, nam quod de ſpirituali matrimonio compromitti poſſit, ſecundũ ea quæ ſupra diximus[g] nulla eſt dubitatio.

Arbiter ſuper pluribus, ſi ſuper uno tãtũ pronunciet, non expirat compromiſſum: niſi habuerit a partibus facultatem ita pronunciandi. h. d.

Finiuntur[h] aũt arbitria pluribus modis, puta, ſententiæ prolatione, & temporis lapſu. Sententię prolatione finiuntur arbitria, cum de omnibus, de quib. compromiſſum fuerit arbiter pronunciauit. Nam ſi de quibuſdã tantum ſententiam tulerit, niſi talẽ pronunciandi poteſtatem a partibus habuerit, compromiſſum non expirat[i].

Finiuntur autem CASVS. Facto vt præſupponitur cõpromiſſo, fuit quæſitum, an finiatur modis diuerſis ſicut iudiciũ delegatum, præcipue uero ſententia, tẽporis lapſu, morte. & ſimul & cum depẽdeat a libero compromittentiũ contractu, uidebatur rñdendum qđ tantum per ſententiam debebat finiri, cum iſta fuerit compromittentium intentio. Sol tamen ut hic legimus, quia compromiſſum in hoc aſſimilatur delegationi, & procuræ & ſic non tenet obiectio, imo propter hanc ſimilitudinem tenet argumentum ab uno ad aliud vt alibi dixi, & adno. Not formam mandari compromittendi eſſe diuerſam ad arbitrium iſtorum compromittentium, & ideo in hoc nequit certa regula aſſignari.

a Liberales, le. nõ diſtinguemus. § de liberali, eod. l. 2. C. de pedaneis iud capitu. penul eo ſecundum vnam lecturam, & hoc intellige principaliter, nam ſi coram arbitro compomitteretur de aliqua cauſa compromittibili, ſi incidenter eſſet neceſſe cognoſcere ſupra libertate, poſſet tunc cognoſcere, vt no. in d. § de liberali, pro quo l. cumproponas, ſecundum unam lect. C de reb. cred. facit ſecũdum quoſdam l. quoties, C. de iud. & le. 2. C. de ordin. cogni.

b Matrimoniorum. cap. cauſa, in fi. de reſ. in integ. tamen ſecundum aliquos poſſet arbiter cognoſcere de tali cauſa incidenter, & de materia huius §. latiſſime per Peruſ. in tract. de arbitris. libr. 2. per totum.

c Filiationũ. Fac. le. abdicatio. C. de patr. poteſt.

d Monachationũ. per Dect. in l non diſtinguemus, §. de liberali. ff. eo. &, p Peruſi. in ſuo tractatu de arbi. lib 1 c. 3.

e Reſtitutionum. l. fi. C. vbi & apud quem, ca. cauſa, in prin. de reſt. in integ poterit tamen ſecundũ quoſdã, & de hoc incidenter cognoſcere, Ab in d. c. cauſa, in princ. verſic. ſecundo nota.

f Criminales. cap. cauſa. in fin. de reſtit in integ. l. non diſtinguemus, §. Iulianus, ff. eodem.

g Supra diximus §. per compromiſſum, de cle. & cap. quia propter eo. tit.

h Finiuntur De materia huius § latiſſime per Peruſ. in tract. de arbit. li 1. per tot

i Non expirat Ideoque ſententiam ſuper una tm̃ cauſa latã mutare poterit, l. quid tamen, ff. eo. Sed

an

Terminus lapſu compromiſſum expirat, h.d.

Lapſu temporis expirat arbitrium, cum terminus compromiſſo comprehenſus re infecta labitur [a].

Morte tam arbitrorum, quam compromitten tium expirat compromiſſum: niſi ſpecialiter ſit dictum de hæredibus compromittentium, h.d.

Mortis quoque interuentu compromiſſa irritantur, tam arbitrorum [b], quam etiã litigatorum [c]. Compromiſſum [d] enim in cõpromittentis hæredes non extenditur, [e] niſi de his quoque ſpecialiter caueatur [f]. Sũt & alij modi quibus compromiſſa finiuntur, quos tamen ut ad cæptum iudiciarij ordinis propoſitum feſtinemus, ex alijs iuris libris cognoſcendos relinquimus [g].

An idem ſit de iudice ordinario, qui de pluribus ſimul quæſtionibus fuerit aditus? Reſp. nõ, quia licet arbiter fines cõpromiſſi excedere non dẽat. l. non diſtinguemus, §. ſi cum l. ſeq. ff. eod iudicium tñ redditur inuitum, l. inter ſtipulantem, §. Stichũ, ff. de verb. obli. & ideo in quibuſdã lata ſnīa tenet, licet de alijs nihil dicat, l. fi. . ut, §. fi. ff. de nego. geſt. & not. in d. l. quid tamen.

a Labitur. poſſent tamẽ partes terminum ꝓrogare, licet arbiter non cogatur ĩ ſe compromiſſum aſſumere, quando per eum non ſtetit, quo minus pronunciaret in primo termino, l. ſi cum dies, ff. eo.

b Arbitrorum. Et ſi fuerit in plures arbitrio. compromiſſum etiã morte unius tantum. expirat cõpromiſſum, c. uno delegatorum, vbi etiam no. de off. deleg & in iudicibus delegatis accidit, niſi expreſſe cautũ fuiſſet, quòd non deberet expirare. quid autem ſit in iudicibus ordinarijs & alijs officialibus, habetur per Docto. in capit. prudentiam, de offic. deleg. Et quod dicitur de morte, extende etiam ad diuturnam abſentiam, quia diu abſente arbitro vel expirat compromiſſum, vel certe illo non obſtante poteſt pars recurrere ad iudicem ordinarium Abb in ca. præſentata verſ. no. ibi per duodecim, & per eundem in c. fi. eo.

c Litigatorum. Etiam alterius tñ, capit. ex parte, eo. Sed nunquid erit idem ſi moriatur prælatus, qui compromiſit ſuper rebus eccleſiæ ſuæ, vt expiret compromiſſum morte prælati? Reſp. diſtinguẽdo, vt per Ab in c. fi. eo.

d Compromiſſum. Sed an quod dicitur hic de ipſo compromiſſo obtineat etiam in actis geſtis coram arbitrio, ſ. vt eorum virtus expiret una cum compromiſſo? Reſpondeo, quædam ſunt acta litis, ut citatio, litis conteſtatio, ſatiſdatio, & ſimilia, & iſta, pereunt una compromiſſo, ſicut quando perit inſtantia iudicia. ut plene per Inn Ab. & cæteros, in c. cauſã quæ de teſti Quædam ſunt acta cauſæ, puta atteſtationes, partium confeſſiones, & ſimilia concernentia meriti cauſæ, & iſta non expirant, ẽt qđ expiret cõpromiſſum nõ ſolũ morte verum ẽt alio quocunq modo, l pe. C. eo. vbi Doc Canoniſtæ in cap eo. De teſtib tamen diſtingue, ut habetur in c. præſentia, de teſtib & in l. ſi D eo ti. idem intelligas de effectibus compromiſſi productis de præterito nam non extinguũtur. Vnde ſi fuerit coram arbitris interrupta pſcriptio ꝑ conteſtationẽ litis vel alio modo legitimo, non expirat ille effectus expirante cõpromiſſo, ut per Bald. in d. c. cauſam, & per Abb. in d. c. fi. eod.

e Non extenditur. Etiam ſi ante mortẽ eſſet concluſum in cauſa, & dies præfixus ad ſententiam ferendam, c. ex parte, & ibi Abb. eodem, quamquam ſi eſſet ſententia lata, executio tranſit in hæredes. l. quis, & l. diẽ ꝓferre, § fin. ff. eo. & habetur in d. c. ex parte, & in ca fin. eod. & ſic hoc caſu ſententia, & cõ concluſum in cauſa non æquiparantur, licet aliqñ contra, ut ꝑ Legiſtas, in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acq poſſeſ l. emptore, ff. de actio. empt. Et not. hic caſũ ĩ quo obligatio contracta cum defuncto nõ trãſit ad hæredẽ, regulariter cõtra, licet de hærede nõ fuerit facta mentio in contractu. l. veterib C. de contra. & cõ. ſtipu. de alijs ſimilib caſibus, not. in l. iuris gentium, §. pactorum, & in l. qui in futurum, §. 1. ff. de pact & generaliter, qñ pactum factum cum defuncto cohæret perſonæ defuncti non transfertur obligatio in hæredem. Legiſtæ in l. eadem, ff. de verb obliga. & in l. ſi deceſſerit, ff. qui ſatiſd cogan. in l. poſtulante, ff. ad Trebel Et facit ad quæſtionem an ſi conuenerit ut quis poſſit perſonaliter capi ſi non implẽuerit ex parte ſua, poſſit etiam illo mortuo hæres capi? Et ad ſtatutum diſponens debitorem poſſe perſonaliter capi. de quo remiſſiue per Ab. in cap. fi eod. Sed quæ eſt ratio quod compromiſſum nõ tranſit in hæredes? Reſp. ſecundum Abb. in d. ca. fi. quia arbitri plerumque eliguntur ratione confidẽtiæ, & amicitiæ, qua forte nõ erit ita cum hærede meo ut mecum, merito ſi moriar non debet cogi hæres meus ſtare compromiſſo, in quo ceſſat illa ratio confidentiæ. Aliam rationem reddebat H. ſt. ut per Abb. in d. c. fi.

f Caueatur. Sed pone, quod ſit cautum. intelligetur ne de uno tantum hærede, an etiam de pluribus? Et videtur quod de uno tantum leg antiquitas, C. de vſufr. l. boues, § hoc ſermone, ff. de verbo. ſignifi. Spec. Abb. & com muniter contra, l. ĩn annalibus, C. de lega. l. ſi C. de hæred inſtit. facit leg. qui per ſucceſſionem, ff de re iur Non obſtat l. antiquitas, quia illud ſpeciale, ne fruſtra ſemper apud proprietarium ſit ipſa proprietas. Item nunquid quod hic dicitur habet locum in arbitratoribus & amicabilibus compoſitoribus. Spec quod non: contra Abbas in capitulo fin. eodem. & hæc magis placet.

g Relinquimus. De his pleniſſime per Peruſinum in ſuo tractatu de arbitris, libro decimotertio, per totum.

DE IN IVS VOCANDO. Tit. V.

Iudex debet habere notarium, uel duos uiros idoneos qui ſcribant acta iudicii, h.d.

ERgo ſi partes neque pactionibus, neq. tranſactionibus, neq. compromiſſis concordes reddi poterunt, ad iudicẽ deueniendum erit. Illud autem in primis proſpicere iudicem oportebit, ne ſcilicet debitæ ſolennitates in iudicio prætermittantur. [a] Adhibebitque publicam perſonã, aut duos [b] viros idoneos, qui vniuerſa acta iudicij conſcribant, ut Innocentiana[c] conſtitutione, in generali concilio edita, latius continetur.

Initium iudiciorum citatio, ſine qua omnes actus regulariter ſunt nulli, h.d.

Omnium [d] autem iudiciorum inſtituendorum principium, & fundamentum ſunt citationes, ſine quibus omnia, quæ aduerſus abſentes in omni negotio, aut loco agũtur, viribus carent [e]. Nam neque natura-

DE IN IVS VOCANDO.

Ioã. Bapt. Continuatur hæc materia prout legimus in prin. huius tit vel dicas aliter, prætermittendũ eſt partes non potuiſſe venire ad aliquam concordiã per aliquem modum ex ſupra relatis, & explicatis cũ coactæ fuerunt venire ad iudiciũ & quoniã principiũ iudicij eſt ipſa citatio, & cum hoc ti. noſtro ideo proponitor hic titulus iſte, qui diuiditur in quatuor partes in quarum p ima adno. continuatio in ſecunda qualiter acta iudicij ſint in ſcriptis redigẽda, in tertia demonſtrat qualiter citatio eſt principium iudicij, in quarta hẽntur caſus diuerſi non comparẽdi. ſecunda ibi, illud autem: tertia ibi, omniom autem: quarta ibi, ſit tñ.

Ioã. Bapt. ERgo ſi partes. CASVS non figuratus not. tamen quod ad iudicium eſt deueniẽdum quando aliter partes ad concordiam venire nequeunt, unde not argum. primo eſſe tentã odum remedia ad pacem conducentia.

Ioã. Bapt. Illud autem. CASVS. Quidam Epiſcopus dicebat ius, partes ſolum audiẽdo, non curando ut ſingula acta ſcriberentur, q̃ra de re fuit quæſitum, an expediret ſingula iudicij acta ſcribere, ſi enim finis iudicij eſt attendendus, non videbatur hmõi ſcriptura neceſſaria. ſi quidem poſtquam vnicuiq; q̃ ſuum eſt per iudicium eſt redditu , non vr̃ opus aliud addere. Sol. tñ ut hic habetur, quia oportet aliquando demonſtrare ſententiam eſſe legitime latam, exactitatis q̃ ſine prouiſione præſentis partis fieri non poteſt. vnde cum prouiſio iſta ſit ordinata, ad alium finem, ideo obiectio non tenet. Not primo, ſcripturam eſſe neceſſariam in quolibet actu, qui fieri debet in iudicio. No ſecundo. q̃d notarius ſapit naturam duorum teſtium.

a Prætermittantur, c cauſam de iudic. c. quoniam contra, de probat.

b Duos viros. Videtur ergo, quod tabellio æquiualeat duobus ex quo loco eius adhibentur duo idonei, alias videtur quod æquiualeat tribus, 16 quæſtio. 3. §. poteſt. verſic, is autem, & ſic uidetur, quod plus credatur ſcripturæ tabellionis, quã ſcripturæ Epiſcopi, vel alterius iudicis, niſi habeat teſtium ſubſcriptionem capitulo eũ a nobis. de teſtib. hoc ideo, quia tabellio cum iuratus ſit, credẽdũ eſt inſtrumento ſuo, capitulo ad audiẽtiã, de p̃ſcriptionibus, capitulo illud, de præſumption Sic conſuetudo regionis interdũ habet, q̃ credatur inſtr̃o principis, ut in capitulo, cum dilectus de fide inſtrumentorum. Licet autẽ circa indicia credatur ſcripturę tabellionis circa contractus, tamen ei non creditur, niſi habeat teſtium ſubſcriptionẽ, §. ſancimus, authen de hær. & fal. tutius tñ eſt quod & in iudicijs adhibeantur ſi adhiberi poſſunt, vt no. in cap. quoniam contra de proba. vnde ſumitur.

c Innocentiana, c. quoniam contra de probatioo.

Omninm autẽ CASVS. Quidem iudex Mediol. in differẽtier ius reddebat parte nõ citata, idq. putabat ſibi licitum, quia dicebat ſatis eſſe cauſam ſibi cõſtare tanquã iudici, & propterea oil aliud requiri. arg. cap euidentia, de accuſat. eum ſimil. Sol. tamen, ut hic habetur quia ſi ſecus eſſet. ſæpe contingeret al quem inde ſenſuum condemnari, quod repugnat iuri, & rationi. Non obſtat obiectio, quia non eſt ſatis, ut aliquid ſit notum iudici, niſi ſit notum legitime & canonice, & ſic intelligi debet d. cap. euidentia. No. primo, quod nemo poteſt in iudicio iudicari, niſi prius fuerit legitime citatus No ſecundo, quod cum citatio ſit ordinata ad defenſionem faciendam, ideo in quolibet indifferenter requiritur, facit, l. in ciuile, ff. de legib.

d Omnium &c. Sic Inſt. de pœn. tem. liti. §. fi.

e Viribus carent. Facit l. de vnoquoque, ff. de re iud. clem. paſtoralis eo. ti. c. inter quatuor, vbi no de malo. & obe. c. caueant & c. omnia, 3. q 9. In tantũ, vt ſententia lata in fauorem abſentis non citati non teneat, ut no in l. ea quæ, C. quomodo. & quã iudex, Abb. in capit quoniam contra, de prob. licet videatur contra l. quod fauore, C. de l. & l. nulla ratio., ff. de legib. Non mirum cum ſit de iure diuino, ut apparet in princ. libri Gene. In quo habetur quod Deus noluit Adam condemnare de nobedientia, priuſquam illum citaſſet. Idõ ei nec per Papam

pam derogari põt:& de hoc per Legiſtas præcipuè recentiores, in l. nec quicquã, §. vb decretum, ff de offi procon. Centũ tñ & quindecim caſus, in quib nõ eſt neceſſaria citatio colligit Ant Nicell in opere quod inſcribitur, concordat gl. q 52. in primo tomo tractatuum.

ſi dubitaretur, prætoris. n. eſt æſtimare, an ſua ſit iuriſdictio, l. 2. ſed & ſi dubitet, & l fi. quis aliena, cum ib no ff. de iu. l. contuma. & ibi ẽt no. ff de re iud & faciunt tradita per Canoniſtas in c. cum ordinem, de reſcr. & in c. cum parati, de appell.

lis,[a] neq; ciuilis ratio quemquam indefenſum iudicari permittit. Quicunque igitur cum altero iudicio contendere, uoluerit, ante oĩa curare debet aduerſarium ita moneri, vt ſeſe corã iudice exhibere teneaẽ.[b]

Ex quatuor capitibus eluſoria redditur citatio, & citatus a non ſuo iudice non tenetur comparere, h. d.

Fit tamen interdũ plurib. modis, ut quis vocationi de ſe factæ parere non compellatur, vtputa[c] ex perſonæ qualitate, loci conditione, temporis ratione. & forma citationis. Perſonæ qualitas inefficacem reddit citationem, tam ius dicentis quam etiam in ius uocati. Nam ſi iſte in ius uocet quem tibi iudicem non eſſe competentem manifeſtum[d] ſit, dubio procul ad comparendum vocatio talis te minime coarctabit[e].

Qui legitime citatus mutauit iudicem, nõ propterea poteſt declinare iudicem, cum ſit prauentus, h. d.

Si tamen contigerit, eum, qui legitime[f] citatus fuerit, alterius poſtmodum fieri iuriſdictionis, quaſi præuentus[g] ius reuocandi forum non habebit.

Citatus ad inſtantiam ſpoliatoris nõ tenetur comparere, h. d.

Idem iuris[h] eſt, ſi iudex quidem tuus ſit

a Naturalis. Immo nõ naturalis vr̃ permittere ſñnĩa lata ſit iuſta: quia dum modo finẽ habeamus, nõ curamus de modo. Sol. hoc verũ, qñ mod⁹ nõ eſt de ſubſtantia, alias qñ eſt de ſubſtãtia, non ſufficit hr̃e ſolum effectũ Ab ĩ c. vniuerſitatis, verſ ĩ gl. pe de sẽt exc fac. c. eccleſia, de conſti. & ut lit. nõ cõt. per tot.

b Teneatur Quod tũc erit cũ citatio habebit ſua req ſita, de quib. inf. eo. in progreſſu.

Fit tñ Hęc pars tot partic. habet, quot ſunt cauſæ q bus quis excuſatur ut ad iudiciũ cõpareat: in cõi tamen CASVS ita cõmode figurari poteſt. Quidã fuit ad iudiciũ citatus, qui aliter nõ cõparuit, & cũ iudex voluiſſet ipſum condemnare, fuit quæſitũ. an poſset excuſari allegando citationẽ nõ fuiſſe legitimè factã vel rõne perſonæ, vel ratione loci, vel ratione temporis, vel ratione formæ citationis, cum in ea requiſita non contineantur, vel alia ſimili cauſa, & cum contumacia ſit punibilis, vt Docto. adnotan cap. 1 de iudic ideo cum ſimpliciter non comparuiſſet, videbatur puniendus. Cæterum Sol. vt in hac parte legimus, quia citatio cum debeat eſſe legitima, tunc erit talis quando ſecundum debitas & adnota. circunſtantias fuerit facta. Non obſtat obiectio. quia de legitima contumacia intelligitur, vt Docto. ibi præſupponunt. Not. primo competentiam iudicis ſimpliciter, vel reſpectu alicuius actus aliunde nõ cognoſci, niſi ex qualitate iuriſdict. perſonarum in iudicio interuenientium, loci, temporis, formæ, & aliarum circunſtantiarum, hinc habemus varium modum excipiendi. Not. 2. quod cauſa, propter quam citatio eſt nulla, aliquando eſt perpetua, & aliquando temporalis.

Vtputa. Nota quatuor capita ex quibus oritur inualiditas citationis.

d Manifeſtum ſit. Hoc ideo dicit, quia aliud eſſet

e Coarctabit. Et hoc procedit nõ ſolum in ordinarijs ſed põt procedere ẽt in delegatis, puta ſi ſit commiſſa cauſa plurib. ſine clauſula illa, ꝙ ſi nõ omnes, & pars tm̃ eorũ citetur, vt in c. prudent. ã, in prin & ibi not. cũ c. ſeq dec ff. deleg. fac. c ex literis eo. tit. & c. ſi duobus, de appell. & habeẽ apud Spe. in ti. de citatione, colu 2. verſ Itẽ ꝙ eſt eiuſdẽs Sed quid ſi iudex q citauit, mortuus eſt, & alius in locum demortui ſubſtitut⁹, vtrũ citatus teneaẽ cõparere abſq noua citatione? Vel cõtra. quid ſi aliquis citatus eſt ſub noĩe dignitatis, & mortuus eſt, & aliu ſubſtitutus? an citatio coarctabit ſubſtitutũ? Reſp. vt per Ab. in ca. licet in fi. de acc.

f Legitime. Vt, quia commiſſa ad petitionẽ partis, vt ĩ c propoſuiſti, vbi Ab. đ for. cõp. ſi iudex procedere ad vtilitatem priuatam, alias eſſet nulla. & per conſequens non perpetuaret iuriſdictionem, c. cũ plures, vbi not. de offi del. in 6. nec ẽt præuẽtionẽ induceret Io And. & Ab in d. c. propoſuiſti, vbi, an talis citatio debeat eſſe per tria edicta, an per vnicam citationem peremptoriam.

g Præuentus. d. l. ſi quis poſtea, ff. de iudic. l. cum quædam, ff. de iuriſd. omn iudic patet ergo quod per ſolam citationem perpetuatur iuriſdictio, tam ordinarij, quam delegati, ut capit. propoſuiſti. de foro compet unde ſumitur, & cap. gratum. & cap. licet, de offi. deleg. & capitul. fin. de offi. leg. fac. cap. ut debetur. de appel & capitul capitulum ſanctæ Crucis, de reſcript ut citatio præualet impetrationi litterarum, quia ergo conuenitur coram iudice competenti. cogitur uſque ad finem perſiſtere etiam ſi mutauerit forum: quia præuentus fuit.

Citatio impetratione literarum præualet.

h Idem iuris. Supra dixit de nullitate, quæ obuenit ex perſona iudicis, nunc de ea, quæ ex perſona rei competit.

ex eo tamen te mandet uocari, vt in iudicio cum ſpoliatore tuo ſtare compellaris; nec enim antea comparere cogeris, quam ad omnia canonice reſtitutus [a] fueris.

Ex qualitate loci citatio non arctat ad comparendum, h. d.

Locus quoq. ad quem vocatus fueris, tūc inualidā reddit citationē, cū aut incertus [b] eſt, aut citantis non ſubeſt iuriſdictioni [c]. Idem ēt dici poterit, ſi citandus extra iudicis territorium [d] moram trahere comperiatur. Tunc. n. ius dicenti impune non paretur [e]. Quemadmodum & ſi locus citationi deſignatus peſtilens [f] ſit, aut alias pro citato male tutus [g].

Diebus feriatis in honorem Dei, etiam ex conſenſu partium, non poteſt procedi. Et anguſtia tēporis ad comparendum dati, vitiat citationis. hoc dicit.

Sed etſi iudex iuſſerit adeſſe, aut inter anguſta nimis tempora, [h] aut quæ veneranda ſint diuini cultus gratia, [i] nulla uires habebit talis iuſſio. Quā iis. n. nō prorogare, ſed expedire deceat qōnes [k]: vſq. adeo iñ die-

h. Reſtitutus fueris Cap. 2. & c. prius 3. q. 2. Spec. in ti. de citatione, §. & ponitur hic unum tantum exēplum de ſpoliato, ſed plura uideri poſſunt in le. 2. & l. 3. eo. in quibus citatio non ualet ex qualitate perſonæ, quæ citatur.

b Incertus eſt. Tūc. n. vī perinde ac ſi nullus locus conſtitutus fuiſſet le. de ętate, §. nihil, ff. de interro. actio. & nimia generalitas reprobatur ca. ex literis, de dolo & contu. Sed hæc citatio ad locum incertum non eſt ipſo iure nulla, ſi nō eſt oīmoda incertitudo, puta, ꝙ citatus fuerit quis ad villam, & ſint plura loca eiuſdē noīs, ut in c. fin. de reſcr. quia debet citatus, co. n. parere in locum in quo conſueuit cōparerē, l. ſi locus, ff. de iud. l. ſi cum dices. §. ſi arbiter, ff. de arbit. & habetur in d. c. fi. de reſcr.

c Iuriſdictioni, l. fi. ff. de iur. omni. iūd. & c. cū ēps, de offi. ordin. in 6. & hoc adaptari pōt. etiam ad delegatum c. ſtatutum, §. In nullo, de reſcr. in 6. & in tantum hoc procedit ſecūdum quoſdam, vt citatio nec ex partium conſenſu poſſit conualeſcere, ut no. in dict. §. In nullo, & de hoc per Spec. in tit. de cita. §. s. verſi item quod iudex & ibi etiā per Io. An. in apoſtil. Quod tamen hic dicitur, non habet locum in terminis cle. 2. de foro compet.

d Iudicis territorium. Poterit uideri forte temere hic iſtud poſitum, cum ſi de uerbali citatione intelligendum ſit, quemadmodum uidetur intelligēdum, ita uidetur dubium ut non defuerint aliqui Legiſtarum, vt Aug. de Peru & etiā alij, qui dixerint hoc egere deciſione Cæſarea, ut per Ia. in l. fi. ff. de iur. om. iud. ſed hoc forte uerum fuerit apud Legiſtas certe, apud Canoniſtas vī clarum per cle. paſtoralis de re iud. & quando etiam apud eos id non eſſet clarum quod hic dicitur, ſic eſt intelligendum iux no. per Spec. in tit. de citat. §. r. verſ. ſeptimus. & per Bar. & alios, in d. l. fi. vt puta, quando diuerſi iudices non ſubſunt uni domino, ſed ſunt omnino ſeparati, de quo nemo uidetur dubitare.

e Non paretur. Ratio l. fi. de iuriſd. omn. iu.

f Peſtilens. Vt no. in c. communis. d. 23. in uer. morari. & in cle. quam ſiu de app. & per Spec. in titu. de citatio, §. 2. ver. itē excipitur. Sed quid ſi in loco peſt is redderetur, an citatus excuſaretur, ſi non eſt parer ei? Reſpon. vt per Bar. in l. de ætate, qua ⁊ legit. In l. recuſare. §. ſi quis alio. ff ad Trebell. & latius per Ab. in c. cum dilecti. verſ. ex hoc dicto d. auth. quod ſi ius. & fac. no. per eundem Abb. in c. propter ſterilitatem, verſ. ſed dubium eſt.

g Male tutus Facit c. de cætero, de ſent excom. ca veniens, de accuſ. & utrobique Ab. nec diſtinguemus ex qua cā ortæ fuerit Inimicitiæ, & an culpa non comparentis, Abb. in d. c. de cætero. fac. nec. per eundem In c. 5. in 2. notab. de iudi. fa. cle. 5 de re iudi. & le ſententia, C. de iur. om. Iud. Idē ēt eſſet, ſi loc⁹ ſit inhoneſtus, ut per Spec. in tit. de cit. §. 1. ver. item ꝙ ſi citatus.

h Tempora. 5 q. 2. c. 1. & cap. primares & per tot.

i Diuinis cultus gratia. Hoc procedit qñ fuit facta citatio vt cōpareat tali die, quæ eſt feriata in honorem Dei, ſecus ſi fuiſſet dictum, comparcat uſq. ad talem diē quia licet illa dies eſſet feriata à comparerer ante diē feriatam, & hoc dicit eſſe veriſſimum Ab. in c. fi. de fer. licet antiqui multis modis diſtinguerent, ut ibi per eum in 1 q. Quod autem ſit ecōtra ſi ſit facta citatio die feriata, ad diē non feriatam dic ut per eundem in d. c. fi. q. 2.

K Quæſt. Cap. fi. & c. venerabilis, de dolo & cōtumacia li. eo. l. properandum, C. de iud. Sed quid dicemus de actibus extraiudicialibus, & iuriſdictionis voluntariæ? Reſpon. poſſunt etiam diebus feriatis in honorem Dei explicari, quantum ad hoc ut teneant: ſed talem actum celebrantes peccāt, niſi certis caſibus, ut in notulis ſeq. Et vidi in doctoratu illuſtriſſimi Flauij Vrſini olim ſcholaris, & Dñi mei, & poſtea Auditoris Cameræ Apoſtolicæ meritiſſimi & tūc Cardinalis ampliſſimi in collegio Peruſino, nō modicam alternationem; quia dict⁹ Dominus cupiebat præſentari in die feriata in honorem Dei, hoc eſt in die S. Angel de menſe Septēbris, & aliqui doctores multum reclamauerunt dicentes, hoc non debere fieri, quod eſſet peccatum cum eſſet actus, in quo iudex debet pro tribunali ſedere, tamen obtentum fuit quod fieret, forte, quia magis cupimus hominibus placere, quam Deo & eodem anno 1556 fuit Doctoratus illuſtriſſimus

Do. Vn-

Do. Andreas Matthæus de Aquauiua, ad præſens meritiſſimus eps de Venafro, qui licet fuerit præſentatus die non feri ta, ſed iuridica fuit tamen doctoratus in feſto S. Aug. nec forte fuit in decens in feſto doctoris fieri quem doctorem, de hoc late per Ab in c. fin de fer. & in tit. de citat. §. 1.

quia duxit uxorem, l. ſed & ſi per prætorem. §. feriæ, ff quibus ex cau. maior, cum enim non ſint inductæ fauore partium, merito non poteſt eis per partes renũciari, facit l. omnes dies. in fi & l. a nul lo, C. de ferijs, & ita per doct. in c fi. de ferijs.

bus iudiciorum [a] ſtrepitus debet conquieſcere, ut niſi uel neceſſitas [b] cogat, uel pietas, ſuadeat, conſentientibus etiam partib. proceſſus habitus non teneat.

Feryſ indultis hominum cauſa, renunciari poteſt, h.d.

Aliud tamen obtinet, ſi ob hominum neceſſitates [d] feriæ indultæ fuerint, tunc .n. acta cuncta tenent, ſi de partiũm proceſſerint voluntate. [e]

Delegatus debet in citatione inſerere tenorem ſuæ commiſſionis, & deſignare auditorium, ſecus eſt in ordinario, h.d.

Iam vero multum intereſt, delegatus ne citet, an ordinarius. Ille enim cum, aliena vtatur iuriſdictione, longe remotos, [f] non niſi litteris commiſſionis ſuæ tenorem cõtinentibus [g], & intra certa ſpatia, [h] quem vocare poterit. Et cum proprium non habeat auditorium, certum huiuſmodi litteris locum, ubi ſe citatus exhibere ualeat, deſignare illum oportebit. Cum in ordinario nulla ſubſit huiuſmodi neceſſitas. [i]

Ponit quid agendum ſit delegato, ſi iuriſdictio eius expiret in peremptorio, h.d.

Item in delegato [k] quæri põt, ſi peremptoriè partes eas citauerit, & earum altera, die data, ſeſe abſentat cõtumaciter, an ſaltẽ circa vltimã diei partẽ ſit in negotio procedẽdũ, & vtrũ ſi duxerit expectandũ, ſit iterũ citandus [l] contumax? Et in ſpecie multum intereſt, duret iuriſdictio poſt peremptorio

a Iudiciorum. Sed an idem ſit in cõpromiſſis, q in iudicijs? Reſp. idem ſm Ab. in c. fin de fer. & hoc intellige i uero arbitro, ſecus eſt in arbitratore & amicabili compoſitore, c. 1. de ferijs Spec. in tit de arb § fin. verſ. in forma Io. And. & Abb. in c. fi de fer.

b Neceſſitas, puta quia ſit ea tpe penuria. Plura exẽpla dãtur in l. 1. & 2 & le. 3 ff. de fer. fac. l. 1 ff. de dam. infec.

c Pietas Puta, quia ſit cã miſerabiliũ perſonarum, nec .n. in operib. miſericordiæ eſt habẽda dierum diſtinctio, arg. ca. ultimã diſt. 76 & ca. nunquam, di. 5. & alijs calib. per Abb. & Doc. in ca. fi. de ferijs, qui concludũ tur uerſibus.

Hæc faciũt cauſas feſtis tractare diebus
Pax, ſcelus admiſſũ, manumiſſio, res peritura,
Terminus expirãs mora, teſtis abeſſe ualenſis,
Cumque poteſtatis patriæ ius filius exit.

De quorum uerſuum declaratione, Abb. & alij in d. c fi.

f Longe remotos. De quo per Abb. capit. præterea, de dilat.

g Continentibus. Ad hoc, ut reus poſſit inſtrui, & deliberare, quid dẽat in termino rũdere, habetur late in ca. præterea, de dilat, & per Spec. in tit de citatio. § ſequitur ver. vtrum aũt citatus, ubi allegat multa concordantia.

h Spatia, i. intra duas dietas, c. non nulli, & c. dilect⁹, a de reſc. c. ex parte, de for. compet. c olim, de except. cum concord. Et hic nihil fuit expreſſum de duab. dietis quia iſta materia de duab. dietis, habet multa capita, & multas diſtinctiones, de quib plene per Spec. in tit. de cit. §. 1.

i Neceſſitas. Habes ergo quomodo differant citationes ordinarij, & delegati Sed de hoc d. ca plenius, immo pleniſſime, vt Spec. in ti. de citat. § cum de citatione, & alibi in d. tit

K In delegato Nõ autem in ordinario, cuius iuriſdictio tempore non expirat, & ſic commode annectitor ſuperiori §. in quo ponitur alia differentia inter delegatum & ordinarium. concor. ca. conſuluit, de offi. deleg. un de ſumitur.

d Neceſſitates. Vt meſſium, vindemiarum. Sed quid dicemus ſi ſimus in loco, ubi non recolligitur vinum, vel granum? Item quid ſi recolligitur quidem, ſed quæſtio vertitur inter milites, vel clericos, an tunc poſſit procedi? Reſpon ut no. in cali per Abb & alios, de ferija.

e Voluntate Idem etiam dicas de ferija repentinis, puta, ſi ſint indictæ ob res proſpere geſtas Vel propter natiuitatem filij ipſius principis. Vel

l Citandus Videbatur, quod peremptorium eſſet circumductum & ſublatum vt iterum eſſet citandus, ut l. poſt peremptorium. ff. de iud. Sed nunquid parte non comparente, circumducatur edictũ ipſo iure? Reſpon. non, vt per Ab in c conſuluit de offic. deleg ſuper glo. Quod ergo remedium habet para comparens contra abſentem? Reſpon. duplex. Primum quidem vt faciat circumduci terminum, & ab illa citatione abſolui: nec enim debet propria

auctoritate recedere. Secundum eſt, vt faciat ſe abſolui ab inſtantia iudicij. Eſt autem inter hæc duo remedia differentia non modica, ut proſequitur Abb. in d. c. conſuluit. verſ. nunquid, aut parte non comparente.

rere de mane, quia electio ſolet fieri illa hora propter miſſam Spiritus ſancti, ut no. in c. cum nobis de elect. citatus ergo ad certam diem, dēt comparere hora qua iudex non ſolum poteſt, ſed ſolet indicare, fac. l. quod ſi nolit, §. quia aſſidua, ff. de ædi. edic. fac. l qui ſe miſſe, ff. de viu. & c. ex litteris, de cōſti. & l. penul ff. de iuſt. & iure.

rium terminum, an expiret. Primo enim caſu, in diem alteram æquitate [a] ſuadente iudex expectare poterit, nec propterea perēptorio elapſo pars contumax citanda erit, niſi gratiam [b] eidem fecerit benignitas iudicantis. Poſteriore vero, ne fruſtra iudicia lis inſtantia [c] euaneſcat, ſi pars cum id nouerit, ſeſe iudici, non præſentauerit hora [d], qua congrue procedi poſſit, ad exequēdū, propter quod [e] eis legitime terminum [f] peremptorium aſſignauerit, ad executionem libere procedere poterit.

Iudex in peremptorio non debet terminum nimium coarctare, h. d.

Diſcretus tamen iudex in aſſignatione peremptorij [g], non debet iuriſdictionem ſuā, niſi neceſſitas vrgeat, adeo coarctare [h].

Citatus poteſt ex legitimo impedimento non comparere, quo tamen ceſſante, debet ſe iudici præſentare, h. d.

Adhuc tametſi omnia ſolēniter peracta fuerint, nec vocatus accedat ad iudicem, quibuſdā caſib. excuſandus erit, vtputa ſi facto aduerſarij impeditus [i], aut ad maius tribunal [k] vocatus, vel vinculis [l], aut infirmitate [m] detentus, aut alijs ſimilibus [n] cauſis implicatus non acceſſerit. Debet tamen ceſſante impedimento, quanto potuerit ci

a Aequitate. Ergo æquū & honeſtū eſt differentia diē alterum nec. n. ſtatim atque non cōparuit poteſt dici contumax, quia poteſt habere iuſtā cām abſentiæ, & ſic reuocabitur ſententia, ca. cum Berthold. de re iudi. nec ꝑtorfeſtinare debet ad decernē dum, vt iubeat poſſidere. vt l. ſi finita, §. ſi forte, ff de damn. infect. non tamen eſt neceſſarium, ſi nolit in diem alterum expectare.

b Gratiam. Ecce quāta poteſtas detur iudici circa iudicia, ut poſſit parcere contumaci in præiudicium alterius l. 1. C quō. & quando iudex l. ſi cum dies. §. ſi quis ex litigatoribus. ff. de arb. Non enim quidquid iudicis poteſtati permittitur. iuris ēt neceſſitati ſubijcitur, leg. nunquid. ff. de iudi. & eſt contra id 3 q 9. c. fin. Item licet iudex poſſit parcere inferendo ſententiam termino conſtituto, nō tamen poteſt ei parcere in expenſis, & ſumptibus, alioqui ipſe de ſuo reſtituet expenſas, l ſancimus, C. de iud. Sed uidetur quod de iure mero teneatur expectare vſque in ſequentem diem, l qui hoc anno. ff. de ver. obl. Vel ſaltem, ꝙ ſuprema hora diei poſſit iudicare, 2 q 6. c. biduum, dic ut no. in c. conſuluit, de offi deleg per Abb & alios.

c Inſtantia Id eſt poteſtas.

d Hora. Nota hic & ex c. conſuluit, de offic. deleg. quod citatus pro certa die, hora tamen non determinata, debet comparere hora, qua congrue poſſit iudex incipere & finire actum incumbentem, nam ſecundum qualitatem actus, tacite videtur hora diei præfixa. Vnde dixit Innoc & ſecutus eſt Abb in d. c. conſuluit quod canonicus citatus ad electionem faciendam certa die, debet compa-

e Propter quod i. id propter quod.

f Terminum perēptorium. Sine cuius aſſignatione non valeret ſnīa, l. 1 § item cum ex edicto, ff. quæ ſen. ſi. appel. re cin. niſi ipſemet iudex partes in ſua præſentia conſtitutas moneret, hæc. n. monitio uim hēt trinæ citationis.

g Peremptorij. l. e. nunquam, ff. de iudi. cap tam ex litteris, de reſtit. in integr.

h Coarctare, c. cōſtituit, de off dele. c. reprehenſibilis, de appel. 2. q 6. ca. appe. ore, l. non tātū, ff. de excuſ tut.

i Impeditus Exēplum hēs in ca. ex litteris, de in integr. reſt facit ca. paſtoralis, §. 1. de off. dele. ſi tamen citatus tarde arripuit iter, nō excuſatur ob impedimētum poſt tarditatem contingens, l. 1. ff. ſi quis cau. in fin. facit no. per Inno. in cap P. & G de offic deleg. De iudice, qui nimium ſe arctabit in petendo conſilio, & notata per Abbatem in cap. cum in ueteri, verſic. ſi, ultim not. de elect.

K Tribunal. l contra pupillum, §. 1. ff. ſi quis caut. & per Eeguſtas in l. 2. §. 1 ff. eod ti. Niſi procuraſſet ſe citari per maiorem iudicem, c. paſtoralis, circa fi. de offi. deleg. & per Spec. in tit. de citat. §. 1. verſic. item quod vocatus fuit.

l Vinculis Facit l. ſuccurritur, ff ex quib. cau. maio l. 2. § ſi cum ll. ſeq. ff ſi quis caut.

m Infirmitate. C. ſi epiſcopus, d. 18. cum ibi not c. querelam. de procur

n Similibus. Puta, quod iuſſus fuerit eſſe in legatione a Rege, capit. ſi epiſcopus diſtinct. 18 c. cum parati, de appellat. & de his ſimilibus caſibus per Spec.

ſpecula.in titu.de citatione,§.1.& per Abbatem in ſua practica,capit.17.verſ.& multis, & per Fel. & alios,in c.cum olim de re iudic.calores tamen immoderati non excuſant,ca. cum dilecti, de dol. & contuma.

tius iudici ſui copiam facere.[a]

DE DOLO ET CONTVMACIA, ET *in poſſeſſionem miſſione.*

TIT. VI.

Quis dicatur contumax, & quid ſit contumacia, hoc dicit.

ERgo iuridicè [b] vocatus nulla legitima [c] cauſa impeditus [d], ſi ſe iudici præſentare neglexerit [e], aduerſario [f] accuſante [g], contumaciæ crimen [h] incurrit. Eſt [i] enim contumacia erga iudicē,vel prælatum cōmiſſa in obediētia.[k]

Contumacia variè punitur. h.d.

Hoc autē variè [l] iuribus coercetur,nunc enim litis damno [m], nunc mulcta [n] nunc

a Facere,cap cum dilecti,de dolo, & contu. Debet etiā mittere ad iudicē ad faciēdam fidē de impedimento, vt per Ab.& alios, in ca querelam,de procura. Et hæc excuſationis miſſio multum operatur, & maximè quod ſētētia lata à iudice per excuſatorē certificato non tenet Abb & alij, in dicto loco.

DE DOLO, ET contum. &c.

Continuatur,tit. iſte prout ex principius apertè colligitur,ſi quidem cum citatus ſæpe,nō intendat, nec velit comparere,& propterea incidat in cōtumaciam. hinc eſt quod poſt titu. præced. proponitur iſte, qui diuiditur in tres partes, in quarum prima habetur quid iuris in cōmuni de dolo, & contum in ſecunda tractatur de miſſione in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ:in tertia demonſtratur an contumax poſſit puniri multiplici pœna: ſecunda ibi, illud quoque, tertia ibi, quod autem.

ERgo iuridicè CASVS non figuratur, cū definiendo. & theoricam dando procedat.No tamen quod ide contumacia eſt crimen. & conſequenter poteſt puniri,quia nos de iure naturæ, & diuino tenemur obedire ſuperioribus legitimè conſtitutis, dicente Apoſtolo,obedite ſuperioribus veſtris,&c.ſi.ut aūt cōtumacia in ſpecie non eſt vna tm̄:ita etiā non vna tm̄ pęna debet puniri, hoc tamen intellige de contumacia deluſa,ſecus aliter.

b Iuridicè. Ideſt, ſecundum ea, quæ ſupra dicta ſunt titulo proximo

c Legitima cauſa. De quibus ſupra titu.prox.§ ſit tamen cum ſeq.

d Impeditus Poterit aūt de legitimo impedimento conſtare nō ſolum per legitimas, ac ord narias probationes:ſed etiam per ſolum iuramentum impediti,c.ex litteris,de teſti.in integ. quod forte nō procederet,de iure ciuili,vt per Ab.ibi.verſic. licet plenè non probetur, & fortè ſolū in cauſis fauorabilibus,vt in d.c.ex litteris.

e Neglexerit Aut etiam poſtquam venerit,illicentiatus receſſerit. Abb.in c conſtitutis, in princi. de princ.& in cap.prout,eod.& in ſua pract.capit. 18. Quis dicatur contumax,poſt Speculat.in titu.contumacia,in prin. Abb.in c.conſuluit,de offi. deleg. verſi.& ideo.

f Aduerſario. Not. ꝙ collitigans ciuiliter dicitur aduerſarius, & ſic ex facto à iure non improbato quandoque oritur inimicitia, nec inſpicitur iuſtè quis litiget an iniuſtè, vt p Ab.in ca.1.de iud.& ꝑ c.1.de pl' peti.& in c.propoſuiſti, de for.com. & ſac.no.in c.cum ſup.de of. del.Pu. ioti ꝙ minor ſit appellatio aduerſarij, q inimici, & ꝙ licet eis qui eſt inimicus ſit aduerſarius, qui tñ eſt aduerſarius, non ſēper eſt inimic⁹.

g Accuſante. Hec ideo,quia ſi aduerſarius non accuſaret, qs non poſſet dici contumax, l. properādū, §. & ſi qdē C.de iud.vbi Bal.l. cōſentaneo, & ibi Bart. C.quo, & qñ iudic. immo non veniente actore in ultimo peremptorio circumducitur citatio,adeo vt neceſſe ſit reum ex integro citari,l.& poſt edictum,ff de iudi. Legiſt in l.fi.§. ſed ſi ſtipulator, ff. de eo per quem fact erit. Sed contra videtur quod not. Abb.in c.1.ver. no iudicē poſſe,de iudi.ibi ait,ꝙ iudex pōt mulctare contumacem,etiam parte non petente.Solut.contumax quis non eſt parte non accuſante, ſed per accuſationem partis redditur cōtumax,& iudex mulctat etiam parte non petente contumacem mulctari, quod tamen fieri non poteſt incontinenti. Sed in ipſa mulcta imponenda debet contumax de nouo citari. Ab in c.veniens,de accu ſac.c.cum contumacia,de hær. in 6.

h Crimen.Nota,quod contumacia eſt crimen,& quidem interdum capitale l.omne § contumacia, ff.de re mili.& eſt peccatum mortale, Abb.in cap. verſ nota contumaciam,de iudi.

i Eſt enim &c Hanc definitionem ſiue deſcriptionem ponit Hoſt.in ſum.eo. ſequitur Ab in ſua pra cti.c.quis ſit contumax.

K Inobedientiæ.Contumax in uno articulo citādus eſt ad alios,niſi à principe fuiſſet citatus ad totā cauſam.Ab in c.additis,de proc.ſi iſta inobediētia nō egreditur actū, in quo quis fuit inobediēs.

l Variè. Adeo vt poſſit colonis interdici,ne domi nis de fructibus reſpondeant ,vel ne colant agros contumacis Ab in c grauem,de ſen.excom

m Litis damno.l.contumacia,ff de re iudic. Item nec poterit litis in qua eſt contumax,pendentiam allegare,ut per Ab.in c.ex tenore,de reſcr.in fi.verſic nunquid autem conuentus,&c.

n Mulcta,l.1.ff ſi quis iuriſd. non obtemp.l.1.ff.ſi quis in ius uoc.non ierit. Sed hæ duæ pœnæ non habent locū, niſi in uero contumace, non autē in ficto,

ficto. Doctores commu. in d. l. 1. §. fin. & in leg. 4. §. prætor. ff. de dam. infect. Quis autem ſit verus contumax, vel fictus, Legiſtæ in fin. ff. de reſtitut. in integ. & in l. properandum, §. ſin autem, reus, Cod. de iud.

ſicut idem delictum poteſt augeri, & grauius reddi, ità quoque pœna & augmẽtum debet recipere, & grauior imponi. No. tertio, caſum in quo acquitur poſſeſſio, & quomodo ipſa acquiratur, not. vltimo, duo honeſti viri quo ad hunc caſum æquiparantur ſuperiori,

a Refectione l. ſancimus, ubi traditur, C. de iud.

b Sequeſtratione. c. 2. eo.

c Innodatione, c. quoniam frequenter, §. fin. ut li. non conteſt ca. 1 eo. in 9. c. cõſtitutus vbi no de ſent. excom. in 6. & iudex, ſi viderit hanc pœnã, magis tenere debet illã imponere, pars tamen non poſſet hoc petere quia cum excõicatio proferatur loco mulctæ, nulla actio ad hoc competit parti. Bar. in l. 3. ff. ſi quis in ius vocã. non ierit & per Ab. in ca. 1. de iudi. & in c. prout, eo. in fi. Vbi etiam hoc limita, vno modo, hodie tñ non eſt deueniendum ad hanc pœnam excommunicationis, niſi cum non poteſt aduerſus reos realis, vel perſonalis executio fieri, ut per Conc. Trid. ſeſſ. 25. in decretis reformat. c. 3.

refectione [a], & rei ſequeſtratione [b], vel eccleſiaſticæ ſententiæ innodatione [c] ob contumaciam ſuam conuentus afficitur.

Actor mittitur in poſſeſſionem rerum rei contumacis, & poſt annum efficitur verus poſſeſſor reſeruata quæſtione ſuper proprietate, h. d.

Illud quoq. videtur ordinariũ, ut contumace aduerſario exiſtente, in poſſeſſionem earum rerũ, de quib. quæſtio vertitur, vel quæ alias ſunt in patrimonio rei, pro modo debiti, ſi perſonalis [d] inſtituatur actio, cuſtodiæ cauſa [e] inducaris [f], vt tædio [g] affectus reus, veniat aliquando reſponſurus. Quod ſi adhuc per annum in ſua contumacia perſeuerauerit, iudice decernente, verus poſſeſſor [h] efficieris, ſuper proprietate duntaxat, aduerſæ parti defenſione reſeruata [i].

Fructus ne dilapidentur, tunc ſequeſtrandi.

Sed ſi miſſus in poſſeſſionẽ fructus dilapidet, ſequeſtrandi erunt [k]: & quod diſtra-

quod facit pro appellare uolentib. qui cõpiam ſuperioris non habẽt, ut alibi dicemus.

d Si perſonalis. Quò caſu prius incipiendũ eſt a poſſeſſione mobiliũ, demum ſi nõ ſint res mobiles, uenitur ad immobilia ut late per Legiſtas, in leg. à diuo Pio, ff. de re iudic. & per Canoniſtas in c. quoniam frequenter, §. fin. vt lit. non cont.

e Cuſtodiæ cauſa. Vnde hæc miſſio non eſt valde p̃iudicialis. vnde non mirum, ſi ſit etiam contra abſentem reip. cauſa, l. ignotare. Co. de reſt. in integr. niſi tamen abſẽns acceſſiſſet ad ſedem Apoſtolicam, cap. meminimus, de appell. & ibi Abb verſi. ex his poteſt reſponderi.

f Inducaris c. fi. de eo qui mit. in poſ. cap. qñ frequenter, § fi ut lit. non conteſt Hæc tñ inductio in poſſeſſionem põt facile impediri, nã ſi uel amicus aliquis rei cõpareat pro abſente audiendus erit ut per Ab. i d. §. fi. Sed an huiuſmodi amici ſint citandi ante q̃ fiat huiuſmodi miſſio. R ñ. Legiſtæ multi tenent hoc non eſſe neceſſariũ. neq. cõtrariũ alicubi probari contrariũ tñ no. in c. cauſam, de do. & cõtu. & tenet hoc Ab in c. conſultationib. de offic. del. in verſ. tertio, no. quod amici per illum tex.

g Tædio Tædium aut conſiſtet in hoc, quia actor miſſus in poſſeſſionẽ expellet reũ de poſſeſſione, percipiet fructus, & conſeruabit eos, c. 2. & c. 3. de ſeq. poſſ. & fruct. an perſonali uero actione tædiũ erit quia cũ cultura ſpect. ad contumacẽ. miſſus erit cum eo. In agro ne ille contumat fructus, l. is cui § qui legatorum, ff. ut in poſ. l. ſi finita, §. ſi quis autem, ff. de dam. infect & not. in ca quoniam frequenter, § fi ut lit non cont & in c. contingit. eod.

h Verus poſſeſſor, c. qñ frequenter, § fi. ut lit non cont. an autem incommutabiliter, dic ut ibi not.

i Reſeruata, c. quoniam frequenter, §. fi. vt lit. non conteſt

K Sequeſtrandi erunt Hoc intellige, ſi ante annũ miſſus in poſſeſſionẽ diſtrahet, ut in c. dilectus de ſequeſt. poſſ. & fruct. & no ex hoc, q̃ miſſio i poſſeſſionẽ nõ reuocat, licet miſſ⁹ perperã ſe gerat circa cõſeruãdos fruct⁹, ſed fit ſequeſtratio. Sed quid ſi non

Illud quoque. Hæc pars diuiditur in duas partes in quarũ prima habetur qualis ſit iſta in poſſeſſionem miſſio, in ſecunda quando locum non habeat demonſtratur, ſecunda ibi, ſed iſta quidem, quoad primum CASVS ita poteſt in communi figurari. Duo fuerunt citati ad iudicium occaſione quorundam bonorum, & cum noluiſſent comparere, iudex ob talem commiſſam contumaciam uolebat alterum poſſeſſione præd. bonorum priuare, alterum vero excõicare. fuit dubitatum an poſſet, primũ. n. pena non dẽt eſſe grauior delicto, l. reſpiciendum, ff. de pœnis c. ſicut, de homic. d. negatiue reſpondebatur, confirmatur, quia ſi delictum eſt eiuſd. generis, non debet diuerſa pœna puniri Sol. tamen ut in hac parte legimus, tum per rationem in tex. aſſignatam, tũc etiam quia nec in poſſeſſionẽ miſſio, nec excõicatio ſimpliciter imponuntur ſed donec & quouſque nolunt obedire, qua ratione ſuadente, prima obiectio n. l. uidetur concludere, ad confirmationem autem puto dicendum, vel contumaciam non fuiſſe omnino eiuſd. generis, vel ſi erat talis, tali pœna debebat puniri quæ magis timebatur, §. ſi. hoc eod. Not. primo, quod mittere aliquem in poſſeſſionem habet latitudinem quia ad diuerſum finem ordinatur, & iõ aliqñ eſt perfecta & aliqñ imperfecta; Not. ſecundo, quod

ſi non dilapidet adhuc, ſed ſit ſuſpectus de dilapidatione, an erit facienda ſequeſtratio; Reſpon. non, ſed erit ab eo, qui miſſus eſt in poſſeſſionem danda cautio de fructib. debito tempore reſtituendis, no in c. ſuſ. Itata de teſtit in integ. & p Ab. in dic. c. dilectus.

etiam expenſas reficeret, arg. in c. uenerabilibus §. idem, & §. ſecus. de ſen excom in 6. & per Abb. in d. c. cum veniſſent. et fac. hoc ad limitandum, cap. quoniam, § in aliis, ut lit. non. conteſt. Item dicas etiam ſi non cauit, per eum tamē nō ſtetit, ut ſtatim ſequitur.

ctum in priſtinum ſtatum reuocandum [a].

Si ob potentiā aduerſary contumacis non poſſit actor poſſeſſionē ingredi, vel illā amiſerit, nehilominus efficitur uerus poſſeſſor elaſpo anno. h.d.

Si tamen [b] propter rei potentiā, ſiue dolū contingerit, ut intra annū rem cuſtodiēdā nanciſci non poſſis, vel etiam acquiſitam amitras, ne contumax melioris [c], quam obediens cōditionis exiſtat, de canonica æquitate ſācitū eſt, vt hoc etiā caſu uerus elapſo anno, poſſeſſor, actor [d] conſtituatur [e].

Si reus contumax dederit cautionem de ſtando iuri, nec mulctandus eſt quod aduerſarium nō fuerit paſſus eſſe in poſſeſſione, & miſſionem paſſus reſtiuetur. h.d.

Hoc tamen obtinet, cum reus nullā cautionem præſtitit, nam ſi de ſtādo iuri cauerit [f] nec mulctandus, quod in poſſeſſione actorem eſſe paſſus non fuerit, & miſſionem paſſus illico reſtituendus [g] erit.

Actor anno lapſo non reputatur poſſeſſor ſi per eū ſteterit, quo minus intrauerit poſſeſſionē. h.d.

Idem iuris eſt, ſi annus lapſus eſſe proponatur, per reūm tamen non ſteterit [h], quominus ante terminum, & poſſeſſionem receperit & cautionem dederit.

Excommunicatus a delegato Principis, etiam delegato mortuo, non poteſt ab ordinario abſolui uel alio præterquam in mortis articulo, uel de mandato Papæ; h.d.

Quæri contingit, ſi delegatus [i] qui reum propter contumaciam manifeſtam excommunicationis [k] uinculo innodauit, vel petitorem cauſa rei ſeruādæ in poſſeſſionem induxit, rebus eximatur humanis, an eidē in-

a Reuocandum. Not quod ille, qui mittitur in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ, ſiue reali actione agatur, ſiue perſonali, infra annū nō facit fructus ſuos, ſed cuſtodire eos dēt ut ſi intra annū reus recuperare uelit poſſeſſionē, ei fructus reſtituant: expenſæ tñ neceſſariæ pro fructib. percipiēdis factę primo dēnt deduci. l. fundus, in prin. ff. fam. erci. anno aūt elapſo lucrantur omnes fruct⁹. ut no in ca. contingit eod. & hoc in reali.

b Si tamen. Nota caſum, in quo quis ſine aliqua apprehenſione oā ciſcit poſſeſſioōē, cōcor. c. contingit. eo. vnde ſumitur, de aliis habes per Legiſtas, in l. t. ff. de a. q. poſ. Itē nota remediū vnum contra eum, qui non admittit aliū in poſſeſſionem de aliis plurib. habes in c. tuæ, vt lite. nō conteſ.

c Melioris. Facit ca. contingit, eo & le. 3. §. 1 ff de don. inter ui & vxo. le. Seruius, ff q̄d ui aut clam. le. non ſ. lū. ff. de noxa. l. itaque fullo ff de fur. cap ad hæc, de poſtul. 16 qu. 1. c. l.

d Actor. Siue agat reali, ſiue perſonali: de quo tamen dic ut late in c. contingit eod.

e Conſtituatur, Sed an ipſo iure uel ſequiratur ſētentia? Reſp. ut in c contingit. eod.

f Cauerit. Allegando ſe non eſſe contumacem, & habetur de hoc in c cum ueniſſent, de eo qui mit. in poſ. & hoc quando dubitatur de contumacia: alias ſi contumacia ſit manifeſta, non audiret, niſi

g Reſtituendus erit. Niſi miſſus in poſſeſſionem ſit neceſſario & cauſa reipub. abſens, quia tunc non eſt reſtituenda poſſeſſio, cap. dilecto de verb. ſig. & not. in c. 1. de eo, qui mit. in poſ. & c.

h Non ſteterit. Paria ergo ſunt, aliquid per me fieri aut p me non ſtare, quo min⁹ fiat. fac. cap. imputari. de re iu. l. 6. & ca. quia diuerſitatem, di cōceſſ. preb. cap. plerumq. de reſc. c. quoniā, in prin. ut lit. non cont. c. ex inſinuatione, & ca. ex tenore, de ap. 2. qu. 7. c. anteriorum. §. adhoc. Vrcini ergo, qui fecerunt q̄tum potuerunt, ut malefactorē caperēt. ſi nō ceperint nō tenent ēt ſtāte ſtatuto, Bar. in l. ne quid. ff d̄ incē. rui. & nau. Ab in ca. 1. de eo, qui mit. in poſ. Arg. tñ contra in. ca. 1. de eo, qui mitt. in poſſe. rei ſer. cā. Sol. ibi volūtas ſtetit in puris terminis uolūtatis, hic quādo voluit cauere, & obtulit cautionē, ſꝫ defuit qui reciperet. & ſic hēs vnā limitationem ad id q̄ hic dr̄, & ad d. c. 1. Idē ēt eſſet vbi plures conueniri poſſunt, & vnus tñ eſſet contumax, quia non eſt facienda miſſio niſi oēs uocētur. l. Aemilius. ff. de mino. & arg. in l. hoc autem ff. qui. ex cau. in poſ. ea. & per Ab. in ea. eum deputari, vet. & ſubiicit unum notabile de iudiciis.

i Delegatus. ſ. a principe, ut patet ex ſeq. & concor. c. paſtoralis § preterea, de offic. ord. vnde ſumitur.

K Excommunicationis, Habet ergo talis delegatus, quo ad cauſam ſibi commiſſam, ea quæ ſunt

meti

meri & mixti imperii de quo dic vt per Doct. in c. quod ſedes de offic. ordi.

c Et reſponſum eſt. Vt cap. paſtoralis. §. præterea de offi ordi.

b Maior. Cap. ſane de offic. del. c. paſtoralis. §. præterea, de offic ord.

e Nō poteſt. No. hic & ex ca paſtoralis. § preterea de off. ord regulam, quod ab excōicatione, ab homine lata, ille dumtaxat poteſt abſoluere qui excōicauit vel ſucceſſor, vel ſuperior eius, licet excommunicatio nō ſit ſpecifice excōicatori reſeruata: ſecus eſt in excōicatione lata p conſtitutionē, legem q̄libet epiſcopus vel ſtatutum: quia ſuperior excōmunicati abſoluere poteſt, ſi abſolutio non eſt reſeruata ſtatuenti, fac. capl. nuper, de ſent. excommunicationis, no. Abb. in d. § præterea.

d Articulo. Quo caſu de quolibet gñe excōicationis & a quolibet eccleſiaſtico pōt abſolui argu 17 q. 4. cap. ſi quis ſuadente & ca quod de his, de ſent exco & c. ſanctū eſt baptiſma, de conſe diſt.

4\. Sed nunquid transfiet te volēs. vel obſeſſus, vel præliūm campeſtre ingreſſ̄ rus abſolui poſſit quaſi conſtitutus in mortis articulo? Rñ vt no in c paſtolaris. §. præterea, de off or.

e Succeſſerit. Ca quoniam Abbas de offi dele. ca. aduerſus de immu eccl. facit l mortuo iudice, & l. proponebatur ff. de iud. & l quædam, §. nihil intereſt ff de edend.

f Verus, &c. Soſui ergo anni lapſus videtur quem facere verum poſſeſſorem, nec requiritur ſcd̄m decretum, c. qd̄ frequenter. In aliis, vt lite conteſtata. arg contra, in cap 1. de eo, qui mitt. in poſſeſſ. cauſa rei ſeruan de hoc. no in c. paſtoralis, §. præterea, de offi. ord.

g Publicis l. vt perfectius C de annali except. 16 q 3. § poteſt ſanctimus, C. de epiſcop. audient & capitulo ſi de appell. & licet vtatur numero plurali, ſufficit tamē vnus tabellarius cum teſtibus vt per Abba. & Doct in c. paſtoralis § præterea, de offic. ord. in fi. verſ quæ autem dicantur, & verſ. no ſro. ulti mum.

ri patere volenti & idoneam cautionē offerenti ordinarius abſolutionis beneficiū impertiti, & poſſeſſionē reſtituere valeat. Et reſpōſum[c] eſt, quod cū delegatus quoad hoc ſit Ordinario maior[b], excommunicatus ab eo, non poteſt[e] per alium præterquam in mortis articulo[d], ſine mandato ſummi Pontificis abſolutionis gratiā obtinere vel poſſeſſionē recuperare, niſi alius ei i onere ſucceſſerit[e], & honore.

Paſſus miſſionem, ſi mortuo delegato præſtet infra annum cautionem de parendo iuri, etiam poſt annum recuperabit poſſeſſionem. h.d.

Sed ne miſſus in poſſeſſionem verus[f] efficiatur poſt annum poſſeſſor, miſſionē paſſus coram ordinario, vel, ſi eius copiam habere nequiuerit, coram publicis[g], & honeſtis uiris, ut quaſi præſcriptionem interrūpat annalem[h], offerre, ac præſtare poterit[i] de parēdo iuri cautionē[k], vt ſic etiam poſt annum per Apoſtolicā ſedem poſſeſſionē recuperare mereatur.

In cauſis beneficialibus non habet locum miſſio in poſſeſſionem h.d.

Sed iſta quidē tunc procedent cū de pro

h Annalem. Sed vſque ad quod tempus poterit, poſtea petere rem ſibi reſtitui, ſiue recipere poſſeſſionem? Quidam conſtituunt differentiam inter ius canonicum, & leges, vt ſecundum illud vſque ad ſpatium quadraginta annorum, ſecundum has triginta. Abba. in capit paſtoralis, §. preterea, de off. ordi tenet, quod uſque ad decem cum poſtea ſit completa præſcriptio, dic vt ibi.

i Poterit Cap. paſtoralis, § preterea de offic. ord. vnde no. quod lex conſulit ſimile in l in qui deſtinauit ff. de rei ven. & in l. fin. ff de prætor. ſtip. Et nota quod dicit offerre ac preſtare: quia oblatio ſola non ſufficit niſi factum ſequatur, ca. primo de eo, qui mittit in poſſ. cauſa rei ſeru. Sicut nec et ſufficit offerre pecuniam ad interrūpēdū curſum vſurarium, niſi deponatur in æde ſacra. l. acceptam. C. de vſur.

k Cautionē. Sed cum cautionis verbū includat ſtipulationem l. ſancimus C. de verbo. obli. quis ſtipulabitur? Reſp ſecundū antiquos in ca. paſtoralis. §. preterea, de of or ordinarius cauſæ, vnde ſi cauſa eſt temporalis, Iudex ſæcularis, ſi eccleſiaſtica. Iudex eccleſiaſticus. Alii quod quilibet ordinarius, ut per Spec. in tit de primo & ſecundo decreto §. iā de effectu verſi. & nota quod præmiſſa cum verſ. ſeq ex quo diſto nota ſecundum Abb. & alios, in d. §. præterea. quod ordinarius, oteſt ſtipulari ei, qui non eſt ſibi ſubditus, eſt n. publica perſona, & ſtipulationis actus eſt voluntarius, de quo per Ant. Abb & aliis, in c. dudū, de conuerſ. coniug. & idem in proæ decret. & per Imola. in ca. ſi de ſepul.

Sed iſta quidem. CASVS in hac parte ſic figuratur. Orta fuit cōtrouerſia inter quoſdam clericos ſuper beneficio Eccleſiaſt. Inter laicos vero ſuper materia ſæculari, ſed cū in prima cauſa fuiſſet contumax reus conuentus in altera uero ipſe actorem de ueniebat propterea reum cōtumacem puniri per pœnam miſſionis in poſſeſſionem, per ea quæ ſupplent ſtatuta de hac miſſione, ipſum uero actorem impunitum relinquebat ob libertatē, quam ipſe videtur

Ioā. Bapt.

ſanis[a] rebus erit diſceptatio, nã qui ſup dignitate, perſonatu, uel beneficio[b] eccleſiaſtico[c] obtinẽdis[d] cũ aliquo litigat in poſſeſſionem mittendus non erit, ne[e] per hoc ad ea ingreſſus uitioſus pateat.

In beneficialibus contra contumacem proceditur, etiam lite non conteſtata, h. d.

Licebit tamẽ iudici hoc caſu, etiã lite nõ cõteſtata[f] diligẽter examinato[g] negotio, ipſum fine debito[h] terminare, contumaciam abſentis diuina replente præſentia[i].

Contra reũ contumacẽ ſi de cauſa liqueat poteſt ferri ſentẽtia, etiã in cauſa profana lite cõteſtata contra actorẽ vero etiam lite non conteſtata, h. d.

Quod interdũ etiã in profanis obtinebit[k], ut puta ſi conteſtata lite reus cõtumax fuerit & de cauſa liqueat[l], vel actor ipſe cõtumaciæ crimen incurrat, quo caſu etiã lite non[m] conteſtata, inſtante reo, iudex & teſtes recipere & ſententiam ferre debebit.

Si actor non venerit in termino, ad quem reũ citari fecerit, debet reo reficere expenſas, & cauere de in poſterum comparendo, alias non admittitur ad citationem. h. d.

Idem quoque actor, ſi ad termi-

videtur habere in litigãdo. C. vt nemo inuit. agere cog. Et ideo quærebatur quid iuris. Sol. ut in hac parte ſtatuitur, quia in pœnis imponẽdis non tm̃ delictũ, ſed etiam perſona & materia delicti ſunt conſideranda l. aut facta ff. de pœnis. c. ſicut, de homi. i princ. nõ obſtant obiecta, quia ad primũ dico, ꝙ non eſt par ratio ĩ qualibet materia ſuper qua orta eſt lis ut de ſe patet, ad ſm̃ vero facilis eſt ſolutio, quia illa regula eſt ĩtelligẽda ſine præiudicio ipſius reicõuenti: No. primo ꝙ iura debent uariare ſecundũ uarietatẽ rerũ quib. ſunt promulganda, No. caſum in quo licitũ eſt iudici & alteri parti litiganti ad ulteriora in iudicio procedere & lite nõ conteſtata, de quare dicemus in c. tit. de litis conteſtat.

a Profanis rebus Imo & ĩ eccleſiaſticis rebus habet locum hęc miſſio ſi agatur de eccleſia vel rebus eccleſiæ, non tãquã de beneficio, ſed tãquã de proprietate, c. 1. velit. non cont. c. dilecto, de uerb. ſign. & c. 1. de eo qui mit. in poſ. in 6. vñ ſumitur, q tex. reſtringitur ad cauſas beneficiales, unde quod hic & ibi dicitur, non procedet in iure patronatus, ut per Peruſ. ibi Et ꝙ exprimatur de rebus ꝓfanis, fit gratia frequentioris contingentiæ. auth. caſſa, & irrita C de ſacroſan. eccleſ. & cap. 1. cum ibi no. per Ab. de iniu.

b Beneficio. Quantumuis modico, ſecundum Hoſt. ad hoc c. maioribus, de præb & c pen de uerbo. ſign & no. in c. 1 de eo qui mit. in poſſ. in 6.

c Eccleſiaſtico Secus in præbenda, uel beneficio tpali, ꝙ poſſit ſine canonica Iſtitutione obtineri.

d Obtinendis. Idem in obtentis, ut habetur in c. 1. de eo, qui mit. in poſ. in 6.

e Ne per hoc & c Hac eadem ratione agens recuperandæ, non eſt reſtituendus niſi primo probata colorata poſſeſſione ex titulo, ut per Archid. & Peru in c. 1 de eo qui mit. in poſ. in 6. habetur plene in c. ad decimas, de reſt ſpo. in 6. & in literis. eo. tit in antiq.

Non conteſtata. Et hoc uidetur tradi pro regula, ꝙ vbi de remedio in poſſeſſionẽ miſſionis nõ eſt prouiſum contra contumacem abſentẽ, poſſet procedi ad ſentẽtiam diffinitiuam lite nõ cõteſtata ut per Bar in auth. qui ſemel C. quomodo & quando iudex. Peruſ. [illegible] de eo. qui mit. in poſſeſ. in 6.

g Examinato negotio Not ꝙ ubi deueniri poteſt ad ſentẽtiã, lite nõ conteſtata iudex poteſt ſupplere d̃ facto ꝓ abſẽte adducẽdo ꝓbationes no. Bar. in l. qui ſemel, C. quõ, & qñ iudex, & in l. ampliorem, C. de appel. Regulariter contra, quia iudex nõ ſupplet in his quæ ſũt facti l. 1. C ut quæ deſunt. Doc. in c. ad noſtram, 2. de iureiu & no in c. bonæ, primo. de poſtulat prælat. in beneficialib. autẽ ubi uertitur periculũ aĩæ, iudex ſemper ex officio ſupplere dẽt, c. cũ nobis olim, de elect. Peru. 1 c. 1. de eo q mit. in poſ. in 6.

h Fine debito. ve in c. prout, eo.

i Præſentia, c quoniam frequenter, §. 1. ut lit. non cont. c. 2. eo. in 6. c. 1. de eo qui mi. in poſ in 6. l. properandum § cum autem, C. de iud.

k Obtinet, ſcilicet quod põt per iudicẽ deueniri ad definitiuã ſententiã reo contumace, & hoc eſt unũ ex remediis quæ dantur contra reũ contumacem. fa. c. prout eo. De aliis uide not. d. c. prout. & per Bart. in l. eõ ſeni ineum. C quomodo, & quando iudex.

l Liqueat. Vel liquere poſſit, vt per Abb. in capit. prout eod. Sed videtur quod ſemper liqueat Aut enim actor probauit, & liquet pro eo, aut nõ probauit, & liquet contra eum cum actore non probante & c. c. ſi. de iureiu. Sed reſp contra ñ habet locum quando actor habuit omnes dilationes ad probandum, ita quod fecit quicquid potuit, & demum reperitur non probaſſe, ſecus ubi ob contumaciam partis aduerſæ non recepit omnes dilationes iuridicas, quia forte multa potuiſſet ꝓbare ſi reus fuiſſet præſens, ut per Ab in d. c. ꝓut, & in c. cauſam eo.

m Lite non conteſtata. cap. cauſam eod ſecundum communem & uerum intellectũ nota ergo differentiam inter reum contumacem, & actorẽ,

per

nũ [a] ad quẽ aduerſariũ citari fecerit, ueni re cõtẽpſerit, ueniẽti [b] reo in expenſis pro pter [c] hoc factis legitime [d] cõdemnabitur: ad aliam citationẽ minime admittendus, niſi de fideliter [e] in poſterum cõparendo, idoneam cautionem [f] dederit.

Iudex debet eſſe contentus una pœna ex pluribus, quæ aduerſus cõtumacẽ competunt, & excreſcente cõtumacia põt etiã ad alias procedere. h.d.

Quod autem diximus, iuribus uarie contumaciam coerceri, non eſt ita accipiendũ quaſi omnes ſimul pœnas ius dicens infligere cõtumaci debeat, ſed quod uariarũ pœnarũ ſibi datur optio, [g] unde alterutra, q̃ magis timeri [h] debeat, iudex a principio cõtentus erit, ad aliam [i] nihilominus proceſſurus, ſi hoc meruerit proteruitas contumacis.

DE LIBELLI CONCEPTIONE, [k] *& oblatione.*

TIT. VII.

Actor reo comparente debet clarum iudici libellum offerre. Et quid ſit libellus. h.d.

per quã magis fauemus reo, quo inſtante põt ferri ſententia, etiã lite nõ conteſtata, actore cõtumace, ſecus contra. Rationes plures redduntur in d. c. cauſam, per gl. & Doct. quæ tñ omnes videntur tẽdere ad hoc, q̃ hoc accidat, quia maior eſt cõtumacia actoris q̃ rei, vnde ſeuerius etiam cũ eo agit. Et licet de iure ciuili actori contumaci dentur quædã dilationes, tñ id nõ videtur neceſſario ſeruandũ de iure canonico ſecundum Ab. in d. c. cauſam.

a Terminũ. Siue peremptorie ſiue nõ, ſiue in principio cauſæ, ſiue in progreſſu cũ lex loquatur generaliter, l. de optio. ff. de pubet. & ita no. i c. 1. eo. in 6. unde ſumitur.

b Veniẽti. Ergo non venienti non condẽnabitur, ſed contumacia cum contumacia compenſabitur, l. ſi duo. ff. de dolo l. ſi ambo. ff. de compẽſ. & erit circũducta citatio. l. & poſt edictũ, ff de iud. q̃ tñ ĩtellige de ſpeciali, ſecus ĩ generali ad totam cauſam quia licet quoad terminũ, a quo neuter comparuit ſit circũducta citatio, nõ tamen quo ad alios actus, & totam cauſam, vt per Perul. in d. c. 1. eo. in 6. poſt Rotam.

c Propter hæc. Idem ratione contumaciæ c. 1. de exc. p. in d. c. finem, & c. cum dilecti. eo. alias autẽ etiam ad expenſas factas in aduocatis & procuratoribus reficiendas quis tenetur, ea. in noſtra. vbi Inno. de iureiu. & in l. non ignorat. C. de fruct. & lit. expenſ. cum tamen quis condemnatur ob contumaciam ſecus eſt, c. 1. eo. in 6. vbi P ruſ.

d Legitime. Quod dicitur no 2 q. 1. in primis, & in c. finem eod. vtrum an in condemnatione expenſarum requiratur alia citatio, de quo etiam per Bar. in l. 3. §. ſi ad diem, ff. de rem. & l. 1. ff. ſi quis iuſdi. non obtem.

e Fideliter. Præſumitur, autem malitioſè quis abeſſe, niſi probetur legitimum impedimentum. ca. cum Bertoldus. & c. quecrelam, de re iud.

f Idoneam cautionem. Ex eo quod dicit idoneã, intellige, quod pignora, vel fideiuſſiones dẽtur. l. ſi mandato §. fi. ff mãdati. licet alias uerbo cautionis intelligamus ſimplicem promiſſionẽ. l. ſancimus, C. de uerb. ſignifi. ſi quis tamen hoc dare non poteſt, det iuratoriam, vel quam poteſt, ut traditur in c. 1. eod. in 6.

Quod autẽ. CASVS. Quidam iudex Mediolã. potius affectione quam iure motus, volebat contumaces pluribus ſimul pœnis punire, qa dicebat ipſe ob talem pœnarum impoſitionem facilius litigantes reddunt obediẽtes, & lites citius terminãtur, q̃ eſt iuxta intentionem legislatorũ, vnde fuit quæſitũ q̃d iuris. Sol vt hic habet, qa in impoſitione pœnæ iuſtitia diſtributiua ſemper ante oculos eſt habẽda: nõ obſtat obiectio, ſi quidẽ nõ debet malum permitti, ut inde veniat bonũ, malũ eſt. n. aliquẽ tot pœnis punire, cũ ſit contra iuſtitiã. No. q̃ licet pœna poſſit & debeat augeri iuxta augmẽtum delicti, non tñ põt ĩtegraliter multiplicari ob vnum & idem delictum.

g Optio. Hoc intellige iuxta ea, q̃ no. ĩ c crapula, de vit. & hon. cler. & in c. fraternitatis d. 33. & p Abb. in c. inter cætera, de reſcri. & p Legiſtas, in. l. quicunque C. de ſer. fugi. & uidetur hoc intelligendũ, qñ ad hæc remedia vel pœnas cõtumaciæ nulla parti competit actio, alias videt̃ ſecus, vt per Ab in c. prout. eo col. pen. & in fi.

h Timeri. Illa. n. eſt potius infligenda. 24. q. 5. c. prodeſt. Arg. contra, c. ſane, & c. paſtoralis, 3. reſp. de off del. Sol. ut ibi hodie datur modus pcedẽdi per Conc. Tri. ſeſ 25. in decreto reformationum, c. 3.

i Aliã. Vſq; id tertiã uicẽ per contumaciam eiuſdẽ actus, l. fi. C. de no. nu. & per Ab. ĩ c. 1. de pœn.

DE LIBEL. CONCEPTIONE ET OBL.

Poſtquam vidimus in præcedenti qualiter reus legitime citatus debeat coram iudice comparere, ſequitur nunc uidere ad quid teneatur actor in principio iudicii, ideo proponitur nunc tit. iſte, qui diuiditur in 6. partes, in quarũ prima habet, quid iuris de libello iſto in communi, in ſecunda, quæ ſint eius ſpecies, in tertia quid continere debeat, in quarta, an ſemper ſolemnitas ſit ſeruanda, in quinta, quale ſit officium iudicis circa ipſam in ſexta, adnot continuatio cum ſeq tit. ſecunda ibi, por ta, tertia, ibi exprimit, quarta ibi ſunt tamen, quinta ibi, in his, ſexta ibi, ſed no.

K Conceptione. Non male fuit in hac rub. adiecta hæc dictio, licet non ponatur in decretalibus, quia in hoc tit. non tractatur ſimpliciter de oblatione libelli, ſed etiã qua forma debeat concipi.

Contihua autẽ ſic. Supra uiſum fuit de contumacia: ſed quia non ſemper contingit reum, uel actorem eſſe contumacem, ideo uidendum quid agendum comparente reo & ſic contumace.

Ioã. Bapt.

IN primis CASVS. Quidam iudices penitus & omnino negligebant huiuſmodi libellos, q̃a dicebant eorum officium eſſe iura partium litigantium audire, & poſtea inter eas iudicare, iux. c. forus, de uer. ſign. unde fuit quæſitum q̃d iuris ſolu. ut hic habetur & per rõnes ĩ tex. aſſignatas confirmatur, quia aliter fruſtra eſſet ordinatum quod in §. fi. ſup. de iud. & in cle. ſæpe, de verb. ſig. legimus. Nõ ob. obiectio; quia libellus iſte nõ ſolum reſpicit iudicem, ſed etiam reũ, ut in tex. legimus. No. primo ad libellũ duo eſſẽtialiter eſſe neceſſaria, uidelicet ſcripturã, & claritatem. Not. ſecũdo caſũ, ĩ quo ſcriptura eſſẽtialiter requiritur.

a Iudici. Et a iudice poſtea offeret reo. & hæc eſt bona præctica ſm̃ Abb. in c. 1. eodẽ, ibi & aliæ plures practicæ ponuntur, q̃d hoc ꝑ Legi. ĩ auth. offeratur. C. de litis conte.

diui. c. licet Hely. de ſimo. c. cum dilectus. de ord. cog.

e Nihil enim, &c. Variæ quidem dantur definitiones libelli, ut per Ab. in rub eo. & per Hoſt. in sũ. eo. & per ſpec. in tit. de libel. concep. tamen hæc uiſa eſt cęteris commodior, & eam ponit Ab. in ſua praxi in c. 38. proqua allegat L. ampliorẽ, §. 2. C. de app. & declaratur per eũdem in dicta rub.

f Breuis ſcriptura, Libellus ergo dãdus eſt in ſcriptis. 3. quæſt. 3. c. offeratur. & aut offeratur, C. de lit. cõte. & c 2 eo. & ꝑ Ab. in rub. & c. 1. eo. Hoc tñ nõ procedit in cauſis uilioribus, ĩ quib. nulla ſcriptura requiriť. ut ſupra alleg. locis.

h Clarã sed ſi breuis quomodo clara, iuxta illud Horatii Breuis eſſe laboro, obſcurus fio Sol. illud procedit in breuitate nimia.

IN primis igitur reo ĩ aſſignato termino comparẽte iudici[a] libellũ actor offeret, & illũ ita clarũ[b] & planũ, ut ex eius inſpectione deliberare[c] reus ualeat, utrũ cedere uelit, an cõtẽdere, atque ut ſi contendendũ ſit, diſpicere valeat iudex quemadmodũ a ſe concipienda ſit ſententia.[d] Nihil[e] enim aliud eſt libellus, quam breuis[f] ſcriptura clarã[g] actoris intentionem continens, & cõtra aduerſarium neceſſario concludens.

Libellorum alii ſunt accuſatorii, alii conuentionales. h. d.

Porro libellorũ duæ sũt ſpecies,[h] alii enim sũt accuſatorii, alii cònuẽtionales, Accuſatorii sũt, q̃bus quis aliquos apud iudicẽ alicuius criminis reos defert,[i] de quibus quidẽ ĩ præsẽti nobis nõ eſt inſtitutus ſermo, infra ſuo loco[k] & ordine dicetur. Conuentionales sũt quibus ĩ ciuilibus diſceptationibus vtimur, dũ rẽ noſtram[l] aut quam nobis deberi[m] putamus, in iudicio petimus.

Porro. CASVS. Ioã Bapt. non figuratur ſed nota causã diuiſionis, quia ſcilicet oĩs cõtrouerſia eſt ciuilis, uel criminalis, uel aliter dicas. ꝙ una ſpecies oriť a iuſtitia, cõmutatiua, altera uero a iuſtitia diſtributiua.

Quæ debeat continere libellus, & quod ineptus, vel obſcurus libellus non obligat ad reſpondendum, & quod iudex illum poteſt lacerare. h. d.

b Clarum. Cauendum ergo erit a nimia generalitate, c. 2. eo. Item cauendum quod non ſit alternatiuus, l. prætor edixit. §. quod autem, ff. de iureiur. Nec conditionalis. §. ex cõditionali. inſtit. de verb. obli. Item quod non habeat verbũ prægnãs duplex c. fi. de reſcr. l. ſi is qui ducenta. ff. de reb. dub. Et generaliter quod nõ ponatur aliquid unde obſcuritas oriatur, no. in c. conſtitutus. de in integ. reſtit. per Inn. & Ab. in c. 1. eo.

c Deliberare. Fac l. 1. ff. de eden. nec enim incontinenti compellitur reſpondere, maxime ſi tale eſt factum quod indiget natura deliberatione. fac. c. propoſuiſti d. 83. & per Ab. in c. 1. eo. & habetur infra eo. §. fi.

d Sententia Quæ debet eſſe conformis libello. l. fin. C de fideicom. liber. & traditur late per Legiſt. in l. unum. ff. ſi cer. pet. l. ut fundus, ff. com.

h Duæ ſunt ſpecies. Ita diuidit gl. & Doct. in c. 1. eo. & Specul. de libellorum concept. in c. quot sũt ſpecies libellorum.

i Reos defert. De his habes in l. libellorum, ff. de accuſ. vbi latiſſimè per Bart. & 2. q. 1. c. legum, & q. 8. c. libellorum.

K Suo loco. Infra. de accuſ. poſt prin.

l Noſtram. Ratione dominii, uel quaſi, uel ratione alicuius alterius iuris, ut deſignet libellum ſuper omnibus realibus actionibus, & ſic uerbum noſtrum ſtat hic large, nec ſignificat ſolũ dominium ſed omne aliud ius, cuius occaſione quis poteſt agere. fac. not in l. 2. C. in quibus cau. colo. cenſi. dom. in accuſ. poſſ. lib. 12. in & l. 2. in princ. ff de orig. iur. in uerb. Papinianum.

m Deberi c. fi. eo. & deſignat per hæc verba, libellum in perſonalibus actionibus.

Expti-

neceſſaria porrectio ,pbe[a] iudex fecerit , ſi principales perſonas , [b] vel in ſubſidiũ etiã aduocatos[c] factum ipſum proponere iuſſerit,& ſine tela iudiciaria controuerſiam terminare[d] tentauerit.

Oblato libello debent reo dari dilationes ad excipiendum. h.d.

Oblato tamen ſecundum iuris ordinẽ libello,certe reo conuento indulgendæ ſunt induciæ, [f] quibus deliberet cedendum ſibi ſit,an contendendum,acceptãdus,an recuſandus,iudex,denique ut proponat,ſi quas habet exceptiones. Quæ propterea comparat ſunt , ut ij aduerſus quos inſtituuntur actiones,defendantur. [g]

Diuerſarum rerum commiſtio parit obſcuritatem. h.d.

Harum uero quædã ante litis cõteſtationem opponenda erunt , quædam vero etiã poſt conteſtatã litem:Sed niſi qui inter has alieni tractatus medii fuerint interiecti, huiuſmodi ſectio obſcuritatem[h] pariat. Videamus nũc generaliter de exceptionibus.

De exceptionibus, & replicationibus. Tit. viii.

Quid ſit exceptio , & quod duplex eis ſpecies, dilatoria, & peremptoria. Et quod dilatoriarum quadam reſpiciunt iudicem, quadam actorem , quadam reum, quadam cauſam, h.d.

maſſet,& per iudicẽ reo obtuliſſet, quæſitum fuit, an iudex teneatur ad aliquid aliud : negatiue añt reſpondebatur , quia cum partes nõ uenerint ad concordiã præſupponitur ipſa velle litigare,vt ſupra de in ius uoc.in princ. & ideo nil aliud uidebatur neceſſarium quam ad ulteriora procedere. Solu tñ ut hic legimus , tñ ꝑ rõnes adductas in tex.tñ ẽt cũ iudex ſit bonus uir cõuenit illa ãt cõſulere, quę partib. expediunt, nec tenet obiectio quia ſemper in iudicio põt eſſe locus pœnitentiæ. Not.primo arg. ꝙ medici,& iuriſcõſulti non debẽt ex improuiſo ad q ſibi ꝓpoſitas rñdere , ſed matura habita deliberatione; Not. ſecundo, inducias eſſe ſemper concedẽdas qñ ob difficultatẽ rei propoſitæ locus eſt conſultationi , q̃a velox tñſum ſæpe ſequitur pænitẽtia.

a Probe fecerit . Quod hic dicitur ſumitur ex c paſtoralis.de iu.nõ tamen ſcd̃m intellectum,quẽ ibi cõmuniter uidenĩ tradere Doc Sed ſcd̃m intellectum & opin. Ab.i practica.cap. 36. ꝙ eſt ſub iſta inſcriptione. Qd̃ reus petat libellu offerri ꝑ actorẽ q ualde poſt Spe.cõmendat pract. eam faciendi , quod hic dicitur , gratia litium finiendarum,vel minuendarum,& breuiandarum.

b Principicipales perſonas Not.qd̃ ea, quæ cõſiſtũt in facto,dẽnt non per aduocatos,uel procuratores proponi, ſed per principales perſonas.fac.not.per gl.& Doct in l.2 de iura.calu.ex quo infertur per Abba.in cap paſtoralis,de iudi.unde hæc litera ſumitur,quod cum litis conteſtatio fiat per ꝓpoſitionem negotii, petitionem & reſponſionem ad illam,l.vnica.C.de lit.conteſt per ipſas principales partes , nõ aũt per procuratores & aduocatos fieri debet,quod tamen limita ut ibi per eum,& per ea. quæ habentur infra de lit.conteſt § de illo.

c Etiam aduocatos. Vel procuratores , ut no in c. paſtoralis.de iudi.& ꝑ Ab in ſua pract.c.36.ſub rubr. quod reus petat libellum offerri per actorem,& erit hoc, cum principales ſunt indiſcreti,& nimiæ ſimplicitatis,quod intellige,vt per Ab in d. c.paſtoralis.

d Terminare. Et iſta terminatio non fiet per ſententiam diffinitiuã , caſu quo ſine tela iudicaria liqueat iudici de negotio:ſed faciet iudex p̃ceptum parti confeſſæ , ut iſtis faciat intra certũ tp̃s , ſecus ſi pręceſſiſſet libellus, & ſecuta eſſet cõfeſſio.quia tunc debet ferri ſententia, ut not.per glo. & alios , ĩ c.dudũ. 2 de ele.refert , & cõmendat Ab. in ſua pract. in loco in præcedenti notula allegato.

f Induciæ . Scilicet uiginti dierũ aut offeratur.C de lit.conteſt.uidetur tñ in hoc ſtandum conſuetudini ipſi⁹ Curiæ, ſm̃ Bar.in d.auth. & ĩ auth. qui ſemel. C. qũo & qñ iudex.& in l.2.ff de re iudic. Erit ergo hoc arbitrio iudicis. Ab. in ca.cum in veteri.verſ.quinto.not. de ele. Quandoque etiam nullo modo dãtur tales induciæ, puta ſi citatorijs literis libellũ contioẽtib. (vt quibuſdam locis & caſibus practicatur) potuerit reus inſtrui, & ex eis deliberare , ut per Legi in d.auth.offeratur,& per Canoniſtas , in ca. 2.& c.litteras . de dilat.

g Defendantur. Vt inſti.de exce in prin.

h Obſcuritatem. Quaſi dicat tractatum illarum exceptionum, quæ proponuntur poſt litem conteſtã tam, debeat procedere tractatus ipſius litis conteſtationis,ſed quia facere diuiſionem , & tractare prius de his quæ proponuntur poſt litem cõteſtatam,et poſtea de litis conteſtatione , & poſtea de exceptionibus, q̃ proponũtur ante litẽ conteſtatã pareret obſcuritatem , merito eius uitandæ gratia tractemus ſemel de omnib.exceptionib. Eſt autẽ huiuſmodi ſituatio arbitraria, ut per Ab.in rub.de excep. poſt Ioan.And.

DE EXCEPTIONIBVS,ET replicationibus.

Continuatur titul.Iſte per § fin.ſupra tituſo . prox.

EXceptio eſt actionis vel intẽtionis excluſio.[a] Exceptionũ ſumma diuiſio in duo genera[b] deducitur, aut enim sũt dilatoriç, aut peremptoriæ, Dilatoriç ſunt, quæ rem[c] & iudicium[d] differunt. Harũ quędam iudicis perſonam reſpiciunt, quędam agentis, quædam rei conuenti, quædam uero actionis, & cauſæ qualitatem.

Exceptio incompetẽtiæ & ſuſpicionis ſunt declinatoriæ, h.d.

Perſonã iudicis reſpiciũt, uel quæ illius ĩcompetẽtiam[e] arguunt, uel quæ de ipſo ſuſpicionem ingerunt, ſecũdum ea, quæ ſupra[f] ſuo loco latius expoſuimus. Et hæ declinatoriæ quoque poterunt appellari.

Procuratoris exceptiones ſpectant perſonam actoris, h.d.

Actoris partem illæ ſpectant, quæ illũ nõ

prox. in fina. vel dicas aliter, qđ poſt tit. præceden. ideo proponitur iſte, quia reus cõuentus debet libello ſibi oblato vel cõſentire, vel aliqua exceptione ipſum reijcere: diuiditur aũt tot. iſte contex. in 2. par quem admodum duo proponuntur: in prima tractatur de exceptionibus: in ſecunda de replicationibus ſecunda ibi, dãtur aduerſus quoad primũ ſub diuiditur in duas partes, in prima ad no. quid, & quotuplex ſit exceptio, in ſecũda q̃lib. ſpecies eius explicatur; ſecũda ibi, dilatoriæ ſunt.

licẽt participent de alterius natura, ut dicimũs de petitione hæreditatis, quæ proculdubio eſt realis ꝙ ad ſui eſſent iã, & ſubſtãtiã, licet participet de pſonalitate; l hæreditatis. C de peti. hæred. vel ſi habent ſubſtantiam ſeparatã nõ poſſunt dici mixtę, ex natura dilatoriariũ, & perẽptoriarum, vel ſi conſtant ex ſubſtantia vtraque venium ſub enumeratione ſimplicium, fac §. 1. de act. vbi nõ fit mẽtio đ mixtis in prima ſectione, & merito ſi.n. ſunt anomalę, merito & mõ quodam anomalo debuit de his tractari. Ioã Bapt.

Dilatoriæ. Hæc pars diuiditur ĩ 4. partes ĩ quarũ prima tractatur de exceptiõe dilatoria: in ſecunda de perẽptoria. in tertia de exceptione mixta in quarta habetur conſiliũ circa eas, & ad no earũ natura: ſecunda ibi, peremptoriæ; tertia ibi, ſunt ẽt; quarta ibi cauebit autem. prima pars adhuc ſubdiuiditur in quatuor partes: in prima habetur unde d. exceptiones deſumantur, in ſecunda, qñ opponatur, in tertia inferĩ q̃dã gñalis reg in quarta explicat quid iuris de excep. excõicationis, ſecunda ibi, hæ vero: tertia ibi, re ducunĩ: quarta ibi, hic anumeranda, quoad primũ caſum, litigantes quidã conſilio quorũdã aduocatorũ opponebant diuerſas exceptiones deſumptas modo a perſona iudicis, vel alterius partis, modo a qualitate cauſæ vel actionis, & mõ ab aliqua alia circũſtantia vñ fuit q̃ſitum, an id de iure liceat & cũ inde in logũ protrahanĩ non videbaĩ id pmittedũ: confirmatur: qa inde aperiĩ uia cõmittendi in lege ut de ſe patet. Sol tñ ut hic cauetur, qa ſi ſecus eſſet, ex diuerſo capite iudiciũ poſſet reddi illegitimum, cum bonum conſtet ex tota cauſa, l. 1. ff. de orig iu. qua rõne ſuadere nec obiectio aliquid cõcludit, qa ex bono non deducĩ malũ, niſi eo male vtatur homo: Not primo a contrario ſenſũ qđ ſi huiuſmodi exceptiones nõ opponerentur, actus tenere Not ſecundo arg perfectionẽ alicuius aliqñ cognoſci non poſſe niſi beneficio exceptionis

EXceptio, eſt CASVS non figuratur, ſed no. cauſã diſ. eſſe, quia excludere actorem contingit aliquando ſimpliciter & aliquãdo ad tempus, hinc eſt quod oĩs exceptio ad unam ex d. ſpecieb. commode reduci poteſt.

a Excluſio. Declara hanc deſcriptionem ſequẽdo Ab. in rubri cod. vt exceptio dicatur actionis excluſio, cum in veritate competit actio, & eam per exceptionem excludi oportet, ut cum promitto tibi vel metu compulſus vel dolo, nã ex ſtipulatione mero iure ciuili oritur actio ſed aduerſus eam excipitur de dolo vel metu, vt in prin. inſt de excep. dr ẽt exceptio excluſio intẽntionis, qñ actio. in veritate non competit actori agit tamẽ de facto, vt ſi petas a me dec. ẽ, ego excipio me ſoluiſſe, nam ſi hoc uerum eſt, nulla tibi cõpetit actio. cũ ſolutione eius ꝙ debetur tollatur oĩs obligatio, inſti. quib mod. toll. obl. in princip. erit ergo tũc exceptio excluſio non actionis, quæ nulla eſt, ſed intẽtionis, q̃ ſolũ eſt facti hoc caſũ non iuris vide de h d ꝙ habetur in l. 2 ff. eo. & aliquid per Bart in l. iulianus. ff de cond. indeb. & per Ion. in ca. cum dilecti. & in ca. dudum. 2. de elect. ibi appellat exceptionem intentionis, quando excipitur contra eum qui non petit, ut refertur per Ab in rub eo.

b In duo genera In hanc primam ſectionem oẽs conueniunt ut apparet ex no. per gl. & Doct in ca. exceptionem. eo & per. Hoſt in ſum. eo §. quæ ſit exceptionũ diuiſio, & per Spec. eod. tit § 1 & paſſim p Doct. Verũ eſt ꝙ prædicti ultra iſta duo mẽbra addunt tertiũ. dicẽtes alias ẽt eſſe quas appellant mixta vel anomalas de quib etiam hic dr vt inf. eo §. ſunt & quædam. & §. ſunt & aliæ. Sed nõ placuit ſtatim hic in iſta prima ſectione huius generis meminiſſe, tñ ob exẽplum inſtit. iuris ciuilis § appellatur. eod. tit tum etiam quia aliæ quas uel mixtas, uel anomalas appellant, ſunt vel dilatoriæ, vel peremptoriæ, quantum ad ſui eſſentiam

c Rẽ. ut ſi ſit factũ pactũ de non petendo infra certũ tẽpus, qa hæ non ſolũ differũt iudicium oppoſitę ſed et rem, ut in § appellantur. Inſt eod & per Ab in ca exceptionem uerſ. ſecundæ dilatoriæ eo.

d Iudicium. Vt ſunt illæ, quæ ſpeciali nomine appellantur declinatoriæ, de quibus ſtatim hic dicit quæ licet iudicium differant, tamen non differunt rem principaliter

e Incõpetẽtia c ſi diligenti, & p to tit de for. cõp.

f Supra. Vt ſupra dę iudi. §. recuſatione. cum ſ. q. c.

legitimam in iudicio ſtandi perſonam habere demonſtrant, quales ſunt procuratoriæ, ut puta, ſi quis per monachum, aut regularem, aut clericum agere [a] velit. Item ſi quis vt tutor, vel curator, vel procurator, vel ſyndicus compareat, & illum tutorem, vel curatorem, vel procuratorem, vel ſyndicum eſſe negetur [b], vel ſua non intereſſe [c], vel audiri non [d] debere proteſtetur, & ſi quæ ſunt ſimiles.

Quæ ſint exceptiones deſcendentes ex perſona rei, h.d.

Ex perſona rei deducũtur, veluti ſi quis ab eo qui alienam litem defendit, de iudicato ſoluendo cautionem poſtulet, [e] aut ſi ab actore ſe ſpoliatum [f] eſſe reus conuẽtus coram iudice queratur, & propterea reſtitutionis beneficium imploret, vel ſi actorẽ ex legitima cauſa domum reuocet. [g]

Quæ ſint exceptiones deſcendentes ex cauſa, hoc dicit.

Actionẽ & cãm reſpiciunt, vt cum proponitur de ineptitudine, aut incertitudine libelli [h], aut de litis pendentia [i], aut cũ nondum diem ſolutionis [k], veniſſe prætẽditur.

Declinatoriæ exceptiones proponi debent ante omnem exceptionem, alioqui amplius opponi nõ poterunt, h.d.

Hæc vero regulariter [l] oẽs ante litis conteſtationem proponi dẽnt. Sed quas declinatorias appellauimus non modo ante litem conteſtatam verum etiam ante oẽm [m] dilatoriã exceptionẽ opponere reum oportebit, alioqui ſi aliam [n] primo propoſuerit, cum per hoc iuriſdictionẽ eius, coram quo propoſuit, conſenſiſſe videatur, eiuſdẽ iuriſdictionem ſero declinare conabitur.

Dilatoriæ exceptiones non declinatoriæ regulariter proponuntur ante litem conteſtatam, h.d.

ſeq. atm ſpeciali, de appel. c. ſuſpicionis, de off. del.
a Agere velit, c. 1 de ſynd. c. qui vere, 16 quæſ. 1. & ſupra de procurat. §. ſed nec omnes, & per Hoſt. in ſum. eod. tit. § quia dare, verſi. ſunt autem, & §. quis dari, verſi. item monachi. & fac. §. pen. inſt. eo. fac. eo. fac. C. qui leg. perſ hab. ſtandi in iud. per tot. & l fi. §. neceſſitate, C. de bo. quæ lib. & ibi per Doct.
b Eſſe negetur. Vt p Bar. in l. 3. §. defendi, ff ex quibus cau in poſſ. eat. & hæc quæ prouenit ex defectu mandati, poteſt opponi etiã poſt latã ſententiam, ut inf. eo. §. ergo in initio, Ab in c. in noſtra, ver. item nota. de proc.
c Non intereſſe, Quæ pariter eſt dilatoria, vt not. per gl. & Ab. in cap. ex parte, de teſtib. & per Abb in c. 1. de acc. per Bar. in leg. poſth. § ſi quis de his, ff de inoffic. teſtam.
d Audiri non debere Vt per Ab. in ca. quia fruſtra, de vſur. in fi.
e Cautionẽ poſtulet. Vt l. e qui proprio § q aliũ, ff de proc. l. exigẽdi, C. eo. tit. de procur.
f Spoliatum eſſe. cap. cum dilectus, vbi latiſſime per Ab. & Doct. de ordi. cogn.
g Reuocet. Vt c. fi. de fo. com. & l. e. 2. ff. de iud.
h Libelli. Hæc autẽ licet ſit dilatoria, poterit tamen interdum opponi etiam poſt ſententiam, videlicet cũ talis eſt ineptudo libelli, quæ nõ cõcludit ius agendi nec ſuper eo ſñia formari põt, vel firmari, ut per Abb i ca. cum dilecti. de emp. & vend.
i De litis pẽdẽtia, vt p Bal. in l. perẽ

ptorias. in fin. C. ſent. reſci nõ poſſe. & in l. ſenatus, C. qui accuſ. nõ poſſunt, Fel. in ca. exceptionẽ, eod.
k Diem ſolutionis. Vt in l. 1. in fi. ff qñ dies vſufr. ced. hoc tñ qñq. opponitur ad proceſſum, qñque ad merita cauſæ, itaq. ſm modum proponendi variandũ erit & tps, ut p Ab. & alios i c. exceptionẽ, eod.
Hæ uero CASVS. Quidam litigãtes deſiderio victoriæ moti, i qualib. parte iudicij uolebãt ſu. adno. exceptiones pponere putabant autẽ ſibi eſſe licitũ, quia ipſarũ bñficio ſingula iudicij geſta nõ ſolũ legitime fiunt ſed ẽt apparent aliter vero ſec⁹ contingeret. Cæterũ. Sol. ut hic canet. q a natura iſtarũ exceptionũ id uidetur requirere, nec tenet obiectio, ſi quidem tunc aliqd' factũ dr legitimum, qñ ſuo loco & tpe eſt geſtũ No 1 actiones non eſſe legitimas niſi loco & tpe debito fuerĩt factæ Not. 2. q eſt tacite uel expræſſe ſemel approbatum, non poteſt poſtea reprobari.
l Regulariter. Hoc ideo dicit quia qñ que ẽt poſt litem conteſtatã proponũtur, ut patet ex ſuperiorib. notulis & hr latiſſime p Canoniſtas, in c. exceptionẽ, inſ. eo § prox uide ali quid per Legiſtas in l naturaliter, §. nihil cõe, ff de acqui. poſſeſſ. ſuper combin. Bar.
m Oẽm 3. qu. 6. §. exceptio. c. paſtoralis eo. c. ĩter monaſteriũ, de re iu. l. apertiſſimi, & l. cum ſpãlis, C. de iud. l. ſi C. eo l. except. C. de probat. & ibi habetur, & in c. quoniam contra, de probat.
n Si aliam, Puta dicen-

Ergo in initio litis declinatoriæ opponi debent & probari. Cæteræ poſt oblatum libellum ante litem conteſtatam intra terminum a iudice [b] aſſignatum, quandoque opponi, & probari [c] poterunt.

Ponit aliquos caſus, quibus, & poſt litem conteſtatam dilatoria opponi poſſunt, h. d.

Sed & lite conteſtata quandoque eas opponere licebit, veluti ſi qua nuper [d] reo cōpetens exorta fuerit, vel is, qui eam opponere voluerit ſe poſtmodum [e] ad eius notitiam perueniſſe iureiurando [f] fidem faciat, vel eſſet huiuſmodi, quæ retractum proceſſum nullum [g] redderet, ut eſt ea, quæ vel mandati, vel iuriſdictionis defectum arguit.

Et ex loco, & ex tempore, & ex alijs fontibus ducuntur exceptiones, h. d.

Ducūtur autem huiuſmodi exceptiones non ſolum ex ſuprapoſitis cauſis: ſed etiā, ex loco [h], ex tempore [i], & ex alijs pluribus [k] vt tam Pontificij, quam Cæſarei iuris libris facile eſt legentibus cognoſcere [l].

Exceptio excommunicationis licet ſit dilatoria, tamen poteſt opponi, & ante, & poſt litem conteſtatam, h. d.

His annumeranda eſt etiam excommunicationis exceptio, quæ licet & ipſa dila

dicendo ꝙ aduerſarius eius qui excipit, eſt excommunicatus, & ſuper hoc ſententia feratur, & ſic approbatur perſona iudicis, vnde ipſum poſtea reprobare excipiens non poterit, 4 q. 3. §. item ſi quis teſtibus. & 3 q. 8. ca. cuius in agendo, fac. l. ſed et ſi ſuſceperit ff de iudi. & habes late, ī ca. inter monaſterium, de re iud.

a Ergo bene ergo q̄a hoc ex ſupradictis īfertur, & no. ī hac materia quatuor tēpora ante litis ingreſſum & tūc regulariter ꝓponuntur declinatoriæ & peremptoriæ litis finitæ, ut infra eo. §. harum, poſt litis ingreſſū ante cōteſtationē, & tūc proponūtur regulariter dilatoriæ illæ, quæ non concernunt perſonā iudicis. Tertiū poſt litem cōteſtatam ante ſnīam, & tūc regulariter proponūtur perēptoriæ. Quartum poſt ſnīam, & tūc proponi poſſūt q̄dam dilatoriæ, puta, quæ retro actū proceſſum nullū redderēt, ut hic in fi. & quædā perēptoriæ ut p Spec. eo tit. noſtro, d. §. nu. 14. & per Bal. in l. 1. C. de iur. & fac. ign.

b A iudice. Nota iudicem ex cauſa poſſe abbreuiare terminum a iure ſtatutum. nam ad proponendas dilatorias, ius præfigit terminum litis conteſtationis, cap. inter monaſterium, de re iud. & l. fi. C eod. & tamen iudex poteſt abbreuiare, vt hic, & ca. paſtoralis, eod. vnde ſumitur, & hoc tenet Bar. in l. 2. ff. de re iu.

c Probari. Imò dilatoria ſolutionis probabitur poſtquam actor fundauerit intentionem ſuam in exceptione, C de probat. & 4. qō. 6 §. exceptionē n habetur in c. exceptionem, eo.

d Nuper. Nihil eſt enim. ꝙ imputetur reo ꝙ non propoſuerit ante litem conteſtatam, fac. c. inſinuāte, vbi Doct. de offi. dele & ca. paſtoralis, eo arg. ſi in 1. de ætate §. ex cauſa, ff de inter. actio. & in l. 1. in prin. ff. de vent. inſpic. cap. cæterum, de iu. cal. & d. 50. c. vt cōſtitueretur fac l. 2 C de cōſor. eiuſdē lu.

e Poſtmodum. Id eſt, poſt terminum, intra quem omnes exceptiones dilatoriæ proponi debent, ꝓ ſic c præſentium de teſtib late habetur in ca. paſtoralis, vbi ing t. Ab. ꝙ nō poſſet ꝓponi hæc dilatoria ſi diceretur orta poſt concluſionem in cauſa.

f Iureiurando. Nota caſum, in quo iuramentum eſt legitima probatio. Vtrum autem hoc habeat locum in peremptorijs: varie loquuntur Doc, vt habetur in c. paſtoralis, eo. & per Spec. in d. §. eod.

g Nullum redderet. Habetur late ī c. 1 noſtra. de proc. Hoſt in ſum. eo. §. hæc de dilatorijs, verſ. ſed certe. Idē ſi partes fuiſſent proteſtatæ, velle ſe aliquando huiuſmodi exceptiones opponere, c. paſtoralis, eo. vide late p Fel n. in c exceptionē, eo. per Legiſt. in l. ita demū curat. & in l. licet. C. de proc.

Dicuntur. CASVS. hic non figuratur, no. tamē ex iſto §. iuncto §. 1. ſup. eo. quod omnis exceptio deſumitur aliquādo à cauſa intrinſeca eorū quæ in iudicio neceſſario requiruntur, aliquando vero à cauſa extrinſeca.

h Ex loco. Vt quia dicatur nō tutor. cle. paſtoralis, de re iur. & ſup de in ius uo. §. locus, vbi not. vel quia alio loco ſit q. ſoluendum, capit. vni. de plus per.

i Ex tempore. Vt ſup. de in ius uoc. §. ſed & ſi te.

k Pluribus. Vt puta ratione reſcripti, ut per Spec. eo. ti. noſtro. §. 1 verſic. dilatoriarum autē, & ſunt plures exceptiones, quam actiones, ut per eundem eo. tit. § uiſo ante fi. verſ. poſtremo non.

l Cognoſcere. Sic inſt. eod § hæc exempli.

His annumeranda CASVS in tota hac parte ita poteſt in communi figurari. Quidam oppoſuerūt exceptionē ab excōicatione deſumptam, idque faciebant in qualib. parte iudicij, nulla iuris forma ſeruata non declarando excommunicationem. atque modo contra unam, modo vero cōtra alteram partem litigantium unde fuit quæſitum quid iuris, ſi enim excōicatus pōt eſſe ī iudicio cauſa defenſionis, § hi vero ſupra de procurat. excep. iſta ex hoc cap. eſſet nulla, ſi uero cauſa agendi prohiberetur, ius eius tolleretur uel diminueretur, quod eſſet cōtra iuſtitiam, at ſi id eſſet admittendum, deberet opponi iuxta. § hi uero. ſupra eo tit noſtro. Sol tā vt in hac parte definitur, q̄a ni aliter eſſet, ius excōmunicationis redderetur fruſtra, Nō obſtat ob-

ſtro,

ſtio, quia ius alterius, nec tollitur, nec propriè diminuitur, ſed ſolum differtur, ad text. autem in d. §. hæ vero, dico ipſum verificari regulariter, vt in caſu noſtro limitatur ob naturam excommunicationis. No primo, exceptionem excommunicationis eſſe ſpecialem & ideo regulę quę dãtur de exceptionib. in cõi, in iſta ſæpe debẽt limitari. No. ſecũdo exceptiones aliquãdo oriri etiam à iure ſpeciali, & iõ à iure communi non debent regulari.

exceptionem eo. adducit bonum text. in c. plerumque 2 q 7.

f Legitimis. Quæ autem ſint expenſæ legitimę, dic, vt per Abb. & alios in ca. exceptione eod. Sed nunquid iudex teneatur condemnare in expenſis, etiam ſi non fuerit peritũ. Item ſi non condemnauerit, an pars poſſit appellari. Vide p Abb. in c. ſignificauerunt, verſ. ſed circa prædicta cap.

toria [a] ſit, à cæteris tamen diſſimilem naturam ſortita eſſe deprehenditur: nec enim poſt oblatum tantum libellum ante conteſtatã litem velut cęteræ, ſed in qualibet parte litis opponi poterit [b], perẽptorio termino ad proponendum exceptionis declinatorias, & dilatorias, præfixo minimè [c] obſtãte. Quod eſt in hac exceptione ſpeciali obſeruandum, ne quiſquam in periculũ [d] animæ ſuæ excommunicato communicare cõpellatur, quod ſi eã reus omiſerit, vt actor [e] ſumptibus & laboribus fatigetur, in expenſis legitimis [f] condemnandus erit.

In opponenda exceptione excommunicationis, ſeruanda eſt certa forma. h.d.

Sed cum per malitiam [g] hæc exceptio in iudicijs opponeretur, frequentius Innocentiana conſtitutione [h] conſultiſſimè cautum eſt, vt certa in ea proponenda forma ſeruari debeat, vti ex ipſius conſtitutionis tenore facile apparere poteſt.

Exceptio excommunicationis poteſt actori opponi in prima tantum inſtantia, non in ſecundo. Idem de cæteris dilatorijs. h.d.

Hæc tamen in prima tantum inſtantia ſibi locum vendicant, quod ſi ſuccumbens actor appellauerit prætextu excommunicationis oppoſitæ, à proſequutione appellationis minimè excludendus [i] erit, quod & in cæteris dilatoriis multo magis locum obtinet [k].

Reus excommunicatus licet reconuenire non poſſit admittitur tamen ad proponendas ſuas legitimas defenſiones. h.d.

Reus autem [l] nullo obſtante excõmunicationis vinculo, velut rectè cõuenitur, ita

a Dilatoria ſit. Quoad ſui ſubſtãtiã, & regulariter opponitũ tñ qñque in vim peremptoriæ puta ad pimẽdã electionem p p excõicationem eligentiũ, vel electi, quo caſu non haberet locum quod hic dr̃, & in cap. 1. eo in 6. & ibi etiã no. in cle. 2. eo.

b Opponi poterit capi. exceptionem eod. ca. 1. eod. in 6. cle. 1. eod.

c Minimè obſtante. No. q terminus p̃fixus ſimpliciter ad aliquid faciendum, ſeu præponẽdũ ad id, ex cuius omiſſione ĩminet animæ periculum viam non præcludit. Et hæc ratio, ob quam, in cauſa matrimoniali ſententia abrogatiua matrimonij non tranſit in rem iudicatam c. lator, & c. conſangu. de re iu. vbi ẽt not. de quo plene p Ab. in c. iurauit de probat. & aliquid in c. exceptionem. eod.

d Periculum aĩæ. No. quod ẽt in iudicio nõ ſine periculo cõicatur, de quo dic, vt no. c. intelleximus, de iudi. Vt ex hac ratione aliter dicendum eſt de ſuſpenſo, quam de excõicato, de quo late per Abb. in c. Apoſtolicę, eo.

e Vt actor. Requiritur ergo, quod reus malitiosè diſtulerit opponere, alias nõ procederet quod hic dicitur. Vnde ſi deſtiterit opponere ex cauſa rationabili, puta, quia non habebat in promptu probationes ceſſaret hæc condemnatio, pro quo allegat Hoſt. l. argentarius, §. pen. ff. de eden. Ab. vero in c.

g Malitiam. Quæ ſemper creſcit, 12. q. 1. c. omnis ætat. & 20 qõ. 3. prodiuus, & §. mitiores auchen. de nupt.

h Conſtitutione. Vt in c. 1. eo in 6.

i Excludẽdus erit. Sed contra, ca. per tuas, de ſenten. excom. Sol. cõtrariũ procedit, qñ quis appellat à ſẽtẽtia excommunicationis, quam dicit iniuſtam, hic loquitur, cũ appellatur ab alio grauamine & de excõmunicatione nihil ipſe dixit, nec confitendo eã iniuſtã, neq; nullam, ſed aduerſarius opponit de excommunicatione ad finẽ iſtũ repellẽdi qđ nõ debet admitti, cũ iſte ſe defendat. Ita ſolu. Ab. in c. ſignificauerunt, & in ca. fi. eo. Sed quid dicemus, ſi q s ſit excõmunicatus, ob illam eandem cauſam, ob quã appellauit? Reſp. adhuc habet locũ, quod hic dicitur, nec pcedit c. per tuas, vt per Abb. in d. c fi.

K Locũ obtinet, vt habetur in l. ita demum, C. de procura. aliquid etiam per Abb in c. paſtoralis, eod. & cap. eorum de reſtitutione in integr.

l Reus autem. Intellige hoc de reo neceſſario, non autẽ de uoluntario, ſecũdũ ea quæ diffusè no. per Abb & alios, in cap. cum inter eo. Vbi ponit quod in tñ neceſſitas, vel preiudicium imminens aditũ prębet ad eſſendum iudicio, vt ob hanc cauſam admittatur quis etiam tamquã actor, vt puta, ſi reus eſſet fugitiuus, ſi res eſſet tpe peritura, cum enim

quis ſtimulatur ad agendum ex imminenti periculo, poteſt dici hæc actio defenſio quædam quod tamen penitus non firmat.

a Legitimas defenſiones. cap. cum inter, eod. c. intelleximus de iud. vbi ordinariè.

Obiectio autem non videtur concludere, quia ſi legitimæ, & modo legitimo fuerint propoſitę, nō tenet augmentum, ſecus aliter. Not. primo, unde huiuſmodi exceptiones deſumantur, & ideo ſicut iſta ſunt diuerſa, ita etiam diuerſæ erunt naturæ. Not. ſecundo, quod ſemel legitimè terminatum fuit, abſonum videtur iterū examinari, quia reiteratio inutilia nunquam eſt admittenda: No. tertio, quaſ. exceptiones, licet peremptorias reddi omnino nullas, niſi debito iudicij loco fuerint propoſitæ.

b Abſurdum. Nota arg. ab abſurdo ſimile in c. ex ore, de priuil. & c. quēadmodum de iure. iu. c. cum inter, eo. l. nam abſurdum ff. de bo. libe.

c Cōdemnaretur. Quod eſt abſurdū arg. l. abſentem, ff. de pœn. Sed an reus excommunicatus poſſit petere à iudice ſententiā ſ. ti pro ſe, & videt: cum enim permittatur ei eſſe in iudicio, videtur etiā permitti, ut faciat omnes actus, quos poteſt facere tanquam reus in iudicio. Cōtrarium tenetur cōiter, ut per Doct. in c. cum inter. eo. in c. intelleximus, de iud.

d Permittitur. Vt cap. cum inter eo. & §. fi. infra de mutuis, per. An. autē poſſit excōmunicatus compenſare no. in d. c. cum inter, in fi. de iu. § fi.

e Separat. Hoc eſt de maiori, quæ appellatur anathema, vt infra de ſenten. excom. in prin & ca. ſi quē, eo. tit. & huius deciſionis ratio eſt in promptu, qa ſcilicet minor excommunicatio non ſeparat à cōmunione fidelium, ſed tantum à participatione ſacramentorum, vt not. in locis ſupra alleg. Vnde nō mirum, ſi poteſt eſſe in iudicio excommunicatus minori, cum non uereetur communicare cæteris fidelibus, fac. ca. Engeltrudam. 3. q 4. & habetur per Specu in §. viſo, verſ. & minor.

f Demonſtrant. c. 1. eo. in 6.

ad legitimas [a] defenſiones ſemper admittitur. Satis enim abſurdum [b] eſſet, ſi actore impugnante defenſionis copia reo denegaretur. Quia ſic multoties condemnaretur [c] abſoluendus. Reconuentionis tamen poteſtas eidem minimè permittitur.

Superius dicta de excommunicatione, intelliguntur de maiori. h. d.

Cæterum, quæ ſupra de excōicatione diximus, non de quacunq; excōicatione ſunt intelligenda, ſe de ea tantum, quæ à perceptione ſacramentorum, & à fidelium communione ſeparat, [e] vt etiam ipſa Innocētianæ conſtitutionis verba demonſtrant. [f]

Peremptoriæ exceptiones ſunt, quæ ius actoris perimunt, & ſemper agentibus obſtant. h. d.

Peremptoriæ [g] ſeu eliſoriæ [h] exceptiones ſunt, quæ in totum ius agentis perimunt [i] & ſemper [k] agentibus obſtant, qualis eſt doli mali, metus, pacti conuenti, [l] ſolutionis, iuriſiurandi, præſcriptionis, tranſactionis, & rei iudicatæ, & ſi quid contra leges [m] factum eſſe dicatur.

g Peremptoriæ Simile in §. appellatur, eod.

h Eliſoriæ. Vt intelligimus, quid ſibi vult iſta duplex appellatio ſciendū eſt, quod Abb. in ſua practi. c. 16. vbi tractat de peremptorijs exceptionibus facit differentiam inter peremptorias, & eliſorias, & peremptorias putat eas appellari oportere, q funditus, uel in totū (vt hic dr) perimūt & tollūt obligationē ciuilē, & naturalē, ut exceptio ſolutionis, & acceptilationis, & ius potius putat dicendas, defenſiones, quam exceptiones, quia nō ſunt actionū excluſiones. Aliæ vero vt pacti cōuenti, doli, metus, quæ non perimūt, ſed elidunt, putat melius appellari eliſorias, quam peremptorias. Et licet hæc differentia denominationis non ſit ſeruata in §. appellantur, inſti. eo. tamen, quia non eſt contraria imò adiuuatur rationibus non fuit viſum ab re, hanc differentiam quaſi digito oſtendere, quæ uidetur etiam de mente Spec vt per Ab. ibi, & facit ad hoc quæ dicit Ab. in rubr. eo. & not. ſupra eo. in princ. & per eundem Ab c. exceptionē. verſ. circa peremptorias, & quod no. gl. 2. in c. 1. de lit. conteſt. in 6. vbi etiam Doct.

Peremptoriæ. Licet hæc pars poſſet ſubdiuidi, qīn tñ in e. poteſt in communi caſus vt puto figurari, propterea eſt animaduertendum, quod quidā volentes videri iuriſperiti proponebant in iudicio nullo temporis, vel iudicij ordine ſeruato, & ideo petebant à iudice vt iudicare vellet iudicium fuiſſe, & eſſe nullum, & parti tale ius agendi minimè competere, quia quæ contra fiunt, debent declarari nulla, l. non dubium. C. de legib. vnde quæſitum fuit, quæ, quot. & quando ſint exceptiones iſtę proponendæ. Solu. vt in hac parte cauetur, quia ſicut ſunt diuerſæ, ita etiam diuerſam habent naturam, & tempore ſibi proprio ſuum producūt effectum

i Perimunt. Vt ſolutionis, acceptilationis.

k Semper. Id eſt, ſine præfinitione temporis, vt, ff. de doli except. l. pure, §. fi.

l Pacti conuenti ſcilicet de amplius non petendo, quæ tanquā peremptoria non impedit litis conteſtationem, vt per Bart. in l. ſi tibi, §. pactus, ne peteret, ff de pact. Sed exceptio pacti de non agendo impediat ne lit. cōteſtat. Rñ. Do. variè ſentiunt de quo poſt alios, vide Peru. in c. 1. de lit. conteſt. in 6.

m Contra leges, Verbi gratia, contra legem Iuliam

ſun.

Exceptiones peremptoriæ litis finitæ ſunt, quæ impediunt litis ingreſſum, h.d.

Harum quædam dicuntur peremptoriæ litis finitæ: quædam ſimpliciter peremptoriæ. Peremptoriæ litis finitæ ſunt quæ litis impediunt ingreſſum [a] & aduerſus agētem omni tempore opponi poſſunt, qualis eſt exceptio tranſactionis [b] iuriſiurandi, [c] & rei iudicatæ, [d] quæ uel ipſo limine iudicij proponi poterunt. Cum.n.ſuper negotijs, tranſactione, a iureiurando & ſnĩa deciſis, alias lis inchoata terminata fuerit, ualde abſonū [e] fuit, ſuper eiſdem nouū aſſumi debere iudiciū, & quaſi in infinitum forenſia iurgia protrahere. Inde quoq. litis finitæ exceptiones appellãtur, quo ut aliquis eſſet finis litium, inſtitutæ fuerũt. Idẽ iuris eſt, in alijs ẽt perẽptorijs exceptionibus, quæ vulgo manifeſtæ ſint, & notoriæ [f] habeantur.

Exceptiones peremptoriæ proponuntur poſt litem conteſtatam ante ſententiam, h d.

Cæteræ uero litis conteſtationẽ minime impediunt [g] atq. ante ſententiam erunt regulariter [h] proponendæ quas quidem ſi dolo malo ſuo tempore in prima inſtãtia reus proponere diſtulerit, etiã in cauſa appellationis opponẽdi ſibi facultas denegabitur. [i]

Præiudiciales exceptiones ſunt, quæ alteri cauſæ præiudicium afferunt, puta, exceptio conſanguinitatis cauſæ reſtitutionis uiri, exceptio naalium, petitionis hæreditatis, h.d.

...undi dotalis. Inſt. quib. alien. li. vel not. l. 3. & ibi not ff. eod.

a Ingreſſum. ſ. ſi ante litem conteſtatam opponãtur, & in vim declinatoriarum, ſed oppoſitæ poſt litem conteſtatam. cenſentur oppoſitæ ad menſa cauſę Bal. & Doc. in l. poſtquã liti. C. de pac. & l. exceptionem. C. de ꝓbat. Legiſtæ cõivet, in l. nã poſtea, ff de iureiu. & in l. eleganter, §. ſi q̃s poſt tranſactionẽ, ff de cond. inde & l. fin ff pro ſoc. Et pleraſq; differentias, quæ reſultãt, vtrum tales exceptiones opponãtur tanq̃ declinatoriæ. vel tanquã peremptoriæ, per Peruſ. in c. 1. de lit. cõte. in 6. poſt gl. & alios. Si autem non apparet, vtrũ ſint oppoſitæ tanq̃ perẽptoriæ vel tanquam declinatoriæ, ĩ dubio quales ſint reputãdę, per eundem ibidem. Debet tamẽ eſſe caut⁹ is q oppponit exceptionẽ litis finitæ tanq̃ declaratoriã, vt offerat ſe paratũ incõtinẽti probare, alias ſi aduerſari⁹ negaret dictas exceptiones eſſe ueras, tũc nõ impediret litis cõteſtatio, ſed deberet reſeruari poſt litis cõteſtationem, vt traditur in l. nam poſtea. §. 1. ff de iureiur. & late Peru. in d c. 1.

b Tranſactionis. Ca. 2. & ibi Ab de tranſact. & no. in cap fi. eod in 6.

c Iuriſiurandi. Siue ſit pactum iuratum de non petendo ſiue de nõ agendo, ſiue ſimplex iuramentum de non petendo, omni caſu exceptio ex iuramento deſcendens impedit litis conteſtationem & ad reſcriptum, & ad proceſſum opponi poteſt, vt ſic periurium vitetur, vt tenent communiter Doct. quos refert Peru. in ca 1 de lit. conteſt in 6. reiecta diſt. Io And. & fac. l 2 ff de iureiu. & l. non erit §. dato. ff de iureiur c. et ſi Chriſtus, eo. tit & c. veniens, de accuſ. de hoc per Spec. in § dicto, eod. tit noſtro nu 45.

d Rei iudicatæ. Ab. eo. [illegible] cui fuit ius iudicandi l. ...

4. § condemnatũ, ff de re iud l. non putauit. §. non quæuis. ff de bon poſſ cõtra tab. alias nõ tenuiſſet ſnĩa. c. at ſi clerici, de iur. Vnde ſnĩa lata ab excõicato, & ſchiſmatico, nõ pareret hanc exceptionẽ, per no. in c. 1. de litis conte. in 6. idẽ ſit iudicatum nõ ſeruato iuris or. 2. q. 6 §. de ſin tiuu. Idẽ ſi ſimus in cã cuius natura repugnet huic exceptioni, ut eſt cã matrimonialis in caſibus. c. lator. de re iud. Et ꝓcedit q hic dĩ, tã in cã ciuili, q̃ criminali. c. de his de ac. Per. in d. c. 1.

e Viſũ fuit. l. cũ. & factis C. de trãſ.

f Notoriæ. Fa no. p Ab i. c. 1 de no. oper nũc. verſ fac. q no ĩ ſimili, poſt no in l poſt rẽ iudicatã ff de tranſ. & l c. j de lit cõt ĩ 6 & p eundẽ Ab. in c. exceptione n. n 16 eod. & in c. 1. de ord. cog. vbi reaſſumit totã materiam fac. c. qm̃. de fil. preſb. & Per. in d. c 1. poun regulã. q perẽptoriæ dẽnt opponi poſt litẽ cõteſtatã, cui acõmodat quadraginta tres limit.

g Impediũt. Ergo p talẽ exceptionẽ nõ fit litis cõteſtatio, alias nõ requireret, an impediret uel nõ, c. a. 2. de lit. cõ. c ĩ 6 & quẽ ad modũ hę perẽptoriæ nõ impediunt litis cõteſtationẽ ita ẽt [illegible] nõ facerent reſcriptũ ad lites [illegible] quo minus ſaltẽ ꝓcedatur ſm c ex par. de lit. cõt Peru ĩ c. 1. eo. ti. in 6. Niſi eſſent litis finitæ, uel niſi eſſent in reſcriptis gratioſis ad bñficia: ſecus ĩ reſcriptis ad bñficia iuſt. [illegible] ſtamus iuri cõi ut latius per Peru in d c. 1 ĩ 1. col.

h Regulariter. ideo dixit regulariter, quia dantur multi caſus, in quibus tales exceptiones etiã poſt ſnĩam opponi poſſunt. ut exceptio litis [illegible] uenerabilis. eo. per Abb. in c. [illegible] & plures caſus poſuit. Accurſ. in § appellantur [illegible] & per Spec. §. d. nu. 14. & h[illegible] eo tit & per Bal. poſt Accur. in l 1 C de iu & fact igno

i Denegabit. Secus ſi nõ dolo ꝓponere diſtuleris.

Sunt etiam quædã exceptiones, quæ præiudiciales appellari poſſunt, [a] ex eo quod alteri cognitioni præiudicium afferunt, vtpote, ſi qua mulier Titium in virũ petat [b], qui ad mulieris intentionem [c] elidendam conſanguinitatis obijciat exceptionẽ, qua probata, cum quæſtio principalis perimatur, de ipſa eſt cognoſcendum ante, quam ad definitionis [d] articulum procedatur. Idẽ ſi petenti hæreditatem natalium obiecta ſit exceptio. Cum enim ſucceſſionis cauſa à cauſa natalium dependeat, poſteriore quoque loco cognoſcenda [e] erit.

Spoliatus opponens de ſpolio in modum exceptionis, non cogitur reſpondere antequam ſit reſtitutus, h. d.

Sed & ſi quæſtio ſpolij in modum exceptionis [f], petentibus obiecta fuerit, probationes ſuper ſpolio primitus erunt audiendæ. Eoque legitime probato, reus non cogetur reſpondere poſitionibus, donec integre reſtitutus [g] fuerit.

quis potuerunt opponi l. per hanc. C. de temp. app. c. cum Ioan de fide inſtru. & hoc quod differens doloſe opponere in prima inſtantia, non poterit poſt in ſecunda opponere. vt audacius forte oppoſitum hic, cum non ſit de hoc in promptu text aliquis, niſi c. exceptionem. co arguendo a ſpecial. Sed hoc & æquiſſimum vr, & tenet Ioã. And. & Hoſt. in cap. Inter monaſterium. de re iud. & Ab. in c. 1. eod. & idem Ab. & Ant. de Butr. in d. c. exceptionem, numero 17. & videtur commun. opin. Canoniſtarum.

Sunt etiã Hæc pars diuiditur in 2 partes: in quarum prima habetur, quid iuris de exceptione iudiciali, & ſpolij in ſecunda vero de exceptione cõtra teſtes ita ſtatui ſecũda ibi, sũt & aliæ, quoad primum caſus ita in hac parte poteſt in communi figurari. Cum litigantes ſoleant diuerſas in iudicio proponere exceptiones ad aduerſariũ repellẽdum, hinc eſt quod fuit dubitatũ de nonnullis, ut ſi quis peteret hæreditatẽ, & opponatur ſibi exceptio de legitima natiuitate, vel de ſpolio facto, cuius vigore ſit prius reſtitutio facienda, uel alia ſimil. ſecundum qualitatẽ caſus contingentis, & cum vnum iudicium diſtinguatur ab alio, iuxta tradita per Docto. de diſt. iudicij loquentes, negatiue reſpondebatur, alioquin requiritur iudicia eſſe adinuicem permiſta, quod videtur inconueniens ſecundum tradit. diſtin. de iudicijs vt dixi & ſi exceptio eſſet ſpolij tantum, eod. pacto uidetur eſſe reſpondendum, quia dolo petit quia ſtatim reſtitutus eſt. capit. dolo facit. de reg. iur. in 6. Cæterum Sol. prout in hac parte cauetur, quia aliquando inde tolluntur lites quod expedit reipub. & ideo præiudiciales exceptiones merito quidem dicuntur, aliquando uero in pœnam ipſius ſpoliatoris id factum fuit. Non obſtãt obiecta, ad primam obiectionem dico, indicia eſſe adinuicem diſtincta, quoniam tantum vnum dependet ab altero, propterea non tenet obiectio, & vera remanet deciſio: ad ſecundã autem dico, dict. regul. verificari quando conſtat de dolo, ſecus in dubio, vel ob delictum ſpolij etiam limitari iux. ca. capit. 5. in fin. de reſtit. ſpol. Not. primo quod aliquando iudicia habent adinuicem ordinem & dependentiam, quæ niſi obſeruatur, adminiſtratur ut iniuſtitia. Not. ſecundo, medium conſe-

quendi quod ſuum eſt eſſe actionem, & exceptionem aliquando, ſed actio directe, exceptio uero indirecte operatur, ſed reductiuè eſt tantum actio.

a Appellari poſſunt. Et ſic eas appellat Abb. in ſua pract. ca. 61. quod inſcribitur de exceptionibus peremptorijs, facit § præiudicialis in ſi de actio. & not. per Ab. in ca. 3. de ord. cogni.

b Petat. Et ſic libera perſona vẽdicari poteſt adiecta tamẽ cauſa, ut quia filius meus eſt maritus meus eſt. ſic. l. 1. ff. de rei vẽd. & not. in ca. ex parte. de reſt. ſpol. vbi Io. Ioc. & ali. & no. per Ab. in c. 1. de ord. cogn. vnde hic ſumitur, & no. verbũ petat, quod deſignat quod ad quod dr hic, habet locum, cũ agitur petitorio, ſecus enim eſſet, ſi mulier ageret poſſeſſorio, quia tunc non admitteretur exceptio cõſanguinitatis, ſeu alia concernẽs defectum proprietatis, c. ex cõquæſtione. de reſt. ſpol. & per Abb. in d. c. 1.

c Intentionem elidendã. Quæ primus eſt fundata, vnde reus condemnandus veniret niſi ſe defenderet debet enim iudex iudicare ſecundum merita cauſæ, quæ pandũtur aſſertione partium. l. ſi C. ſi per uim, vel alio modo. Vnde ut appareat, vtrum reus ſit abſoluendus vel non, debet diſcuti ſua exceptio, & hæc eſt decidẽdi ratio hoc caſu ſecundum Ab. in c. 1. de ordi cogn.

d Definitionis. Scilicet cauſæ principalis & matrimonij, ſuper qua ſufficit vt pronuncietur, de quo tamen late per Ab. in c. 1. de ord. cogn.

e Cognoſcenda erit. Cap. 3. de ord. cogn. & ibi per gl. & Doct. fac. ca. lator qui fi. ſint legi. & 3. q. 11. §. ſi de hæreditate & §. ſi crimen. & l. 2. C. de ordini. cogn. & l. quam C. de adult. & l. præſes. C. de plagi.

f Exceptionis. Et iſta exceptio ſpolij eſt dilatoria Ab. in c. cum dilectus vnde ſumitur de ord. cogn. & per Ab. in c. venerabilis. de off. del. per Lanfr. & in rub. de cau. poſ. & prop. & licet videtur hic non inter peremptorias, tamen ponitur reſpectu quo ſapit natura præiudicialium exceptionum. Et quod hic dicit in modum exceptionis, procedit in iudicijs ciuilibus, in quorum tractatu ſumus, in criminali autem procedit quod hic dicitur etiam ſi per viã actionis ſpolij intentetur, 3. q. 1. per to. & 2. q. per tot. & per Ab. in c. 2. ver. quarto, hic tex. dicit de or. di. & cogn. & de hoc §. inter ſcholares. inf. eod.

g Reſtitutus fuerit. Quia nec nudi contendere, nec

Digitized by Google

Non debet iudex in cauſa superſedere obtentu exceptionis ſpoly, niſi dicatur factum ab actore, & hoc in ciuilibus. h.d.

Sed quia huiuſmodi exceptionem nonnunquam in iudicijs calumnioſè propoſitā cauſas eccleſiaſticas contingebat impedire & per interpoſitas appellationes principalis cauſæ cognitionē perimere, [a] conſultiſſimè Innocētiana [b] conſtitutione decretum fuit, vt in ciuilibus negotijs ſpoliationis obiectu ab alio q̄ ab [c] actore factę, iudex in cauſa principali procedere non poſtponat.

An & quomodo in criminali iudicio poſſit opponi exceptio ſpoly à tertio facti. h.d.

In criminalibus vero etiam ſi à tertio [d] ſpoliatus fuerit, dum tamē vel tota ſua ſubſtātia, vel maiori parte [e] ipſius ſe per violentiam [f] priuatum [g] affirmet, obiecta exceptio proceſſum differret pœnis [h] ſtatutis, ſi eandem infra certa [i] tēpora non probauerit obijciens. Eo quoq; ſalubriter adiecto, vt rerū priuatarum ſpoliatio agenti ſuper eccleſiaſticis, vel ex contrario, non opponatur. [k]

Accuſato excipienti de ſpolio à tertio facto debet indulgeri tempus, intra quod reſtitutionem petatur, & cauſam ſi poteſt finiat, quo elapſo non obſtante tali exceptione accuſari poterit. h.d.

nec inermes inimicis nos opponere debemus, c. 1. de reſt. ſpo. in 6. Sed non habet locum quod hic dr̄, vbi notoriè conſtat de non iu. ſpoliati. Inno. in ca. conſtitutus de fil. presb. Peru. in c. propoſuit, de appel. & per eundem in d. ca. 1. ſi. in prin. Abb. & alij, in c. 1. de ord. cog. Item in cā depoſiti, ſm̄ quoſdam, ꝙ ſatis pōt admitti, ſi conſtaret de depoſito. Itē nō hēt locū, q. quis conueniret in ſua obligatione iurata. Sunt ēt alij caſus in quib. non militat, ꝙ hic dr̄, pro quib. recurrēdum eſt ad ea, quæ tradūt Doc. in d. c. 2.

a Perimere. De facto intelligas, non de iure, hoc eſt, q̄a multi ꝑꝑ tot impedimēta, & timorem expēſarū ius ſuū indiſcuſſū relinquebāt. nec. n. ſpoliationis exceptio eſt peremptoria, ſed dilatoria, vt not ſup. eod. §. prox. Nec ob. l. ſi quis in tantam, C. vnde vi. quia licet priuatio dāni inſurgat condōne ex illa lege, non tñ oritur ex exceptione, vt no. in ca. paſtoralis, de cauſ. poſ. & propt. & in ca. 1. de rei. ſpo in 6. vnde ſumit, vel dic pertinere, i. differre, vt no. in d. c. 1. prima placet.

b Innocentiana conſt. c. 1. de reſti. ſpol. in 6.

c Ab actore. Eſſet enim iniquum ꝙ reus exciperet contra actorem de ſpolio facto tertio, cum in hoc non deliquerit actor, ideo factum alterius ſibi nō debet obeſſe. l. ſi quis in ſuo. §. ſi. C. de inof teſt. & l. non debet. ff de reg iur. & peccata ſuos auctores tenere debent, l. ſancimus, C. de pœn. & procedit hoc ēt ſi res ſpoliata peruenerit ad ipſum agētem, licet contra eum poſſit agi remedio, c. ſæpe, de reſt. ſpoliat ſecundum Ioan. And & Peruſ. in c. 1. eo in 6. in princ. Item etiam ſi ſpoliatio facta eſſet à procuratore ipſius agentis ſuo proprio nomine ſpoliāte, l. procurator, ff. de except. doli Et idem ſi ſpoliatio ſit facta à ſyndico colleg ꝗ, etiam ſi ipſe ſyndicus ſit de collegio, cum nec tunc de tali ſpoliatione excipi poſſit, per plura alleg. per Peruſi. in d. ca. 1. licet poſſit opponi ſecūdum quoſdam ad executionem ſententiæ. Peru. tamen in d. c. ſi. dicit ſe nō vidiſſe aliquem ſic excipientem in ciuilibus, vt refert Io. And.

d A tertio. Hæc eſt differentia inter cauſam ciuilem, ꝙ criminalē, & intellige hoc, vt non habeat locū qn̄ denunciaretur ad pœnitentiā, vel qn̄ ex crimine ageretur ciuiliter ad intereſſe agentis, ſed ſolum qn̄ ex crimine ageretur criminaliter & per accuſationē. Sed quid ſi procedat inquirēdo? Et cōiter vr̄ teneri quod hic dr̄, obtinere ēt hoc caſu veluti, & ſi accuſaretur, & per Peruſ. in c. 1. de reſt. ſpolia in 6. licet quidam contra.

e Maiori parte. Nota, ꝙ ſpoliatio omnium bonorū, & maioris partis æquiparant. l. oēs, §. Lucius, ff. quę in fraud. cred iuncta l. in ſumma, ff. de pec. & l. 1. C. de iu. emphyteutico, & ꝙ habetur in c. potuit, de locatio. latiſſimè per Tiraq. in l. ſi unquam, C. de reuocan donat. in gl. uel partis.

f Per violentiam. Requiritur ergo, ꝙ talis ſpoliatio ſit facta per uiolētiā expulſiuā, uel ablatiuā: ſecus ergo ſi eſſet ſpoliatio ſiā rum doloſa, quia non hēret locū ꝙ hic dicitur ſecundum Ioan Andr & Peruſ. in c. 1. de reſt ſpol. in 6.

g Priuatum. Nota, ꝙ requiritur, quod tempore, quo agitur iudicium quis ſit ſpoliatus omnibus bonis, vel maiori parte; ſecus ergo ſi recepiſſet bona vel maiorē partē bonorū, & hoc ſi opponatur de explicatione facta à tertio, ſed ſi de expoliatione facta ab accuſatore, tunc requiritur quod ſpoliatus ſit integraliter reſtitutus, ſicut eſſet quando ageretur ciuiliter Peruſ. in c. 1. de reſt. ſpol. in 6.

h Pœnis ſtatutis. Expenſarum, uel etiam arbitrarijs, vt no. in c. 1. de reſt. ſpol. in 6.

i Certa tempora. ſ. quindecim dierum, ut in c. 1. de reſti. ſpol. in 6. Sed an hæc tēpora poſſint prorogari? Reſp. ut per Dy. in d. c. 2. & in c. pia de exc. in 6.

K Opponatur. Ca. 1. §. ſi. de reſt. ſpol. in 6. vbi etiam not. quæ ſit ratio.

Inter ſcholares [a] olim dubitari contigit, ſi ſpoliatus à tertio [b] contra ſuum accuſatorem de ſpolio excipiat, an ei tempus [c] indulgeri debeat infra quod reſtitutionem imploret, ne fortè ſic exiſtens omnem accuſationem eludet, & id æquitati, & iuri ſatis conſonum viſum fuit, vnde ſi infra tempus indultum reſtitutionem non petierit, & cauſam cum poſſet ad finem non perduxerit [d] non obſtante exceptione [e] ſpolij, deinceps accuſari poterit.

Exceptiones contra teſtes peremptoriarum naturam ſapiunt, ideo ante ſententiam proponendæ, h.d.

Sunt & aliæ exceptiones, quas propriè neque dilatorias, [f] neque peremptoria, [g] appellaueris, cuiuſmodi ſunt, quę aduerſus productos teſtes opponuntur, vtputa, ſi quis Meuium examinatum, infamem, excõmunicatũ, vel alias criminoſum eſſe dicat. Quæ tamen cum ad peremptoriam naturam [h] accedere videantur, ipſæ quoque ante ſententiam proponendæ erunt.

Ponit differentiam vtrum teſti obijciatur crimen, de quo nunquam alias fuerit conuictus, vel obijciatur crimen, de quo alias quis confeſſus, & conuictus fuit.

Multum tñ intereſt, an per exceptionem tãtũ teſtib. opponantur crimina, de quibus numquã accuſati fuerint, an vero ea, de quibus alias cõuicti, vel cõfeſſi fuerunt. Primo enim caſu obiectorũ criminũ probatio an

a Scholares Sic c. 1. §. ſolet, de reſti. ſpoliat. in 6. & not. quod fuit reſponſum ad conſultationem ſcholarium, nec mirum, cum illorum auctoritas ſit probabilis, arg. l. quæſitum in prin. ff. de fund. inſtr. & l. cum ſcriptum, ff de dot. præl. & in caſu præponitur ſcholaria doctori, vt no. in l. 1. C. de ann. ciu. li. 2.

b A tertio. i. ab alio quã ab accuſatore, 3. q. 2. epi. & q. 2. ca. cum eccleſiæ, & not. in ca. 2. de reſtitut. ſpolia. in 6.

c Tempus. Iudicis arbitrio ſtatuendum, cũ non reperiatur iure determinatum, l. 2. ff. de int. delib.

d Produxerit. No. caſũ in quo quis compellitur agere: facit no. in leg. vnic. C. vt ne lnu. ag. vel acc. & decẽ & ſeptem hmõi caſus ponuntur per Io. And. i. c. 1. §. ſolet, de reſt. ſpol. in 6. & de hoc p Bal. in l. diffamari, C. de ingen. manu. & latiſſimè ibidẽ per Cæſarem Contard. celebrẽ aduocatũ in Roma. Curia. & per Bar. in l. 2. ff de re iud.

e Exceptione ſpolii No ꝙ excluſus per lapsũ tẽporis ab agendo, vr etiã excluſus ab excipiendo, ꝙ ideo eſt ſm Peruſinum in c. 1 §. ſolet, de reſt. ſpo in 6. quia terminus tẽdebat ad excluſionem exceptionis, alias annalia ad agendum ſunt perpetua ad excipiendum, l 2. in fin. ff. del. ex ept. l. 1. & l. inuarſor C. vnde ui, ubi Do & habetur in cle. 1 de reſt in iure.

Sunt & aliæ Et in tota hac parte caſus poteſt in cõi figurari. & ideo no. ꝙ cũ exceptiones deſumantur ex diuerſis ſedibus ut ex ſupra adnot. ſuis locis clare habetur, propterea contra teſtes quoque aliquando proponuntur, quod quidem qñ contingit quæſitum fuit quales ſint exceptiones iſtæ. cũ. n. teſtes ſint quid extrinſecũ a iudicio, ꝙ aliquando ſine eis poteſt reperiri, vñr ꝑ pea dilatoriæ per §. hæ uero, ſupra eo, ubi adno. at cũ ius deficiat probationibus deficiẽtibus, l. duo ſunt Titij, ff. de teſtam. tutel potius peremptoriæ debent iudicari. Cæterũ quocunque ſint, vñr ꝓponẽdæ, quia quilibet in dubio præſumitur bonus c. ſi. de præſump. & ſi nõ ſumus in dubio, alicui ſequeretur actorẽ priuari culpa aliena iure ſuo qđ eſſet cõtra reg. nõ dẽt, de reg. iur. in 6. cũ ſimil. Sol. tñ prout i hac parte legimus, quia diuerſo reſpectu ſapiunt utramq; naturã põtque cõtingere teſtes eſſe perſonas morib. ornatas, & tñ falſum dicere, cũ ſæpe cognitio nra ſit erronea, vt doc. adnot. qua quidem rõne ſuadente, clarè in primis conſtat prĩmã obiectionẽ nõ obſtare, neq. ẽt ſecundam, & iõ nõ indigẽt ſpãli ſolutione, qñ vero nõ ſumus i dubio, ꝙ actor nõ priuaret culpa aliena, ſed ſua quia nõ liimè probare:, & ſic ceſſat quoque aliena obiectio. Not primo, viros criminoſos, & infantes ab oĩ actu l. repelli a quia cõtinuo pſumuntur delinquere ca. ſemel, de reg. iu in 6. Not. ſi d o, aliquẽ nõ eſſe criminoſũ reputãdũ. niſi poſtq̃ legitime cõſiteãt ipſũ deliquiſſe: q2 Eccleſia non iudicat aliqd eſſe tale, niſi liquidè appareat, facit c. ſicut đ ſimo.

f Neq; dilatorias. Quia nõ differunt proceſſum ſuper principali, ſicut faciunt dilatoriæ, facit ſimile in cap exhibita. & quia non eſt neceſſe eas proponere ante litem conteſtatam, ſicut dilatorias, c. ſup. eo. c. inter monaſterium de re iud.

g Neque peremptoria. Cũ non concernat actionẽ & eius excluſionẽ. qđ faciunt peremptoriæ l. 2. & l. 1. ff de exce & ſup eo. in prin. Itẽ non poſſunt opponi publicatis atteſtationib. capit. de teſtibus & no. Abb. in ca. præſentia, eo ti in prin. licet contra videatur id quod notat. Ab. in c. 1. eo ut in nouella ſequenti, ſed dic, vt per Abb. in ſecundo no.

h Naturam. Quia ſi non directè, ſaltem per obli-

tea exhibenda [a] erit, quam cauſa per ſententiam [b] terminetur, & ſi conuicti; vel cōfeſſi [c] fuerint, ordinaria ceſſante pœna, ſufficiet [d] quod a perhibendo teſtimonio repellantur, præſertim [e] dum obiectum crimen minime cauſam contingat [f]. Poſteriore vero, cum non ſit cuiquam contra alios credendum, niſi ſe prius probauerit innocentem [g], a ferendo teſtimonio penitus repelli poterunt.

Opponens exceptionem, quæ aduerſus opponentem opponi poteſt, nihil agit, & hoc ſi proprio nomine excipiat, ſecus ſi nomine ſuæ eccleſiæ, hoc dicit.

Cauebit autem reus, ne quam contra aduerſarium ſuũ exceptionē porrigat, cuius ipſe nexibus,

obliquum actionem permis. ſublata enim probatione remanet ſua partis inutile, cap ſæpe, de reſt. ſpoliat. l duo ſunt. Titij ff de teſta. tutel & ideo poteſt dici quaſi peremptoria, arg 4. quæſt. 3. Hermaphroditus, ideoque vſque ad ſententiam pōt opponi ſicut aliæ peremptoriæ l 2. C. quæ ſent. reſcindi non poſſ. Ab. in c. 1. eo. licet hoc videatur contra id quod no. Ab. in c. præſentium. de teſtib. in princ. tum dicit publicatis atteſtationib. opponi nō poſſe, ut in ſuperiori notula, facit no. per Abb. in capit fine, de dolo & cōtum. verſ. dico ergo ponendo.

a Exhibenda. Statim, uel infra terminum competētem a iudice ſtatuendum, cap. licet. de probat. & ca. prudentiam. §. ſexta de off. deleg. ſeruata diſtinctione illius auth. C. de teſtib. auth. ſi dicatur & not. in cap. 1. eod. unde ſumitur.

b Per ſententiam. Niſi fuerit appellatum. l. fin. C. de fide inſtrum. & not. in ca. 1 eod. vnde ſumitur. Et quidam intelligunt quod hic vt Tancr. de illa exceptione, quæ ſubijcitur in perſonam teſtium, quæ ante ſententiam debet probari. ſecus ſi teſtes arguerentur de falſo, vel etiam actor: quia vſq; ad viginti annos poterit opponi. l querelam. C. de fal. dic. ut not in d. c. 1.

c Confeſſi. Vnde repelluntur. ſi hoc oſtenditur ſi ne aliqua probatione c. teſtimonium, de teſtib. ſm quod intelligendum eſt quod hic dicitur ut not. in c. 1. eo & in d c teſtimonium.

d Sufficiet Cap. 1. eo Sed immo contra, quod non ſufficiat. Primo quia littera tam in d. ca. 1. quā hic videtur innuere, quod debeat imponi pœna extraordinaria, arguendo ab excluſione vnius, ca. nonne, de præſumpt & l. cum prætor. ff. de iud. Secundo obſtat c. ecce. 4. q. 3. vbi dicitur prima eſſe punienda vbicunque claruerint. Tertio ob text. in ca tum ſuper. de confeſ. Quarto obſt. l. 2 ſi publico. ff. de adul ſol. vt not. in c. 2 de ord cogn. vbi late Ab in verb. nunc uenio ad glo. in uer. reſtitutio omiſſa præcedenti.

e Præſertim ideſt tantum ſecundũ Hoſt. & Goff. qui tenent, quod tantum tunc non ponitur, cum crimen cauſam non contingit, alias indiſtincte. Sed ſecundum Ino. hæc dictio, præſertim, ſtat pro, maxime, quaſi idem ſit ſi crimen contingat cauſam de qua agitur, quod dic, ut per Abb. in ca. eod. verſ ex his uidetur uelle.

f Contingat Quod erit, quando teſtis non ſolum confitetur ſe inuolutum eodem crimine, ut voluit Inno. ſed etiam circa idem factum, ut ſoluit Hoſt. & ſequitur Abb in cap. 1. eo. in fin. Bar. autem in l. 2 §. ſi publico. ff. de adult. videtur exigere, quod tāgat idem delictum, & eaſdem perſonas, dic ut Ab. in d. c. 1.

g Innocentē Sed quō ſi eſt quis cōuictus, vel confeſſus, poterit probare ſe innocentem, cum & talis negatiua non admittatur cōtra teſtes, ca. ad noſtrā. de probat. nec poſſit quis infirmare quod dilucide voce ſua eſt proteſtatus ca. per tuas de pba. l. generaliter, C. de nō nu. pecu. & cōfeſſioni primę ſit ſtādū c litteras, de pſum Ab antiquus dixit pbari poſſe talē innocentiā ſi teſtes pbēt abſentiā a loco delicti. Sed hoc nō placet Ioā. And. qui à licet hoc pcedat reſpectu verbi, cōuicti, nō tamen procedit reſpectu uerbi, confeſſi. q d licet admittatur ad probandū contra probationem, non tamen contra propriam confeſſionem. Sed Anton defendendo Abb dicit quod etiam reſpectu confeſſionis poteſt admitti: non tamen perimendo confeſſionem, ſed potius excuſando, iuxta, quæ habentur in cap. cum dilecti de accuſ Sed Panorm. non probat ſupradicta, nec reſpectu probationis nec confeſſionis. Loquimur enim nunc, quando teſtis alio tempore fuit conuictus, vel confeſſus, & nunc opponuntur crimina illa. Certum eſt autem, quod ex quo non probauit, tunc contrarium, nec excuſauit confeſſionem, nec nunc debet admitti, quia non appellando videtur ſimpliciter adquieuiſſe conuictioni & confeſſioni, arg cap quo ad conſultationem, de re iudi & c. 2 de frig & male. Sed dicta per Ant. & alios procedūt, vbi nouiter conuinceretur teſtis de crimine, uel confiteretur. Vnde dic, quod & tunc probat ſe teſtis innocentem, cum probat ſe emendatum, & pœnitentiam egiſſe, etiā ſi alias fuiſſet conuictus, uel confeſſus, & hoc probari poterit per proprium ſacerdotem. c in capite, diſt. 50. & 2. q. 1 c ſi peccauerit. in fin. de ſimo. fac. c. ferrum, diſtin 50 & ita not. in ca. 1. eo. vbi etiam Abb.

Cauebit autem CASVS. Quidam litigantes nō obſeruabant nec eligebant quales exceptiones eſſent proponendæ ſed ſolum numerum earũ, quia putabant quod ſi non omnes saltem altera iuuaret ad intentionem cōſequendā cũ ius excipiendi ſit reo conceſſum ad ius ſuum defendendum, §. fin. ſupra tit. prox. Cæterum Sol prout in hac parte habetur, & conſulitur, quia licet quis excipiendo nō confiteatur, non dēt tamen eadem [illegible] exceptiones

implicetur. [a] Cũ ſcire debeat nullum hanc eſſe iuris effectum habiturã, veluti, ſi plura beneficia poſſidens de eadem pluralitate aduerſus alium excipiat [b], vel ſi periuriũ [c], aut excommunicationem is obijciat, qui peierauit, vel eccleſiaſtica ſententia innodatus fuerit.

Non quis, ſed quo nomine agatur, eſt attendendum, h.d.

Hoc tamen accipiẽdum eſt, cum proprio nomine conuentus excipit, cæterum ſi ſuã defendens eccleſiam, tales exceptiones opposuerit, audiendus erit, nec quod opponens eiſdem ſit obnoxius replicari poterit.

Qui excipit, non confitetur agentis intentionem, & poteſt quis plures, etiam contrarias exceptiones opponere, & ſi iudex non admittat, poteſt appellari, & iudex puniri. h.d.

Poſtremo ſciẽdum eſt eum, qui excipit, non propterea agentis intentionem confiteri [f] illum uideri: cum eidem non ſolum unam, ſed etiam plures [g], quamquam contrarias [h], proponere liceat, quæ ſi legitimæ fuerint, & iudex non admiſerit reo quidem per appellationis remediũ ſuccurretur, & iudex ipſe meritis pœnis [i] coercendus erit.

Aduerſus exceptiones dantur replicationes, hoc dicit.

Dantur aduerſus exceptiones replicatio

ne teneri, cum delicta mutua compenſatione tollãtur. c. ſi de adulterijs nõ obſtat obiectio, ſiquidẽ cõſtat propterea ipſum non concedere ad finem conſequendum. Not. primo, quod delicta mutua compenſatione tolluntur, & ideo excipiens iſte nihil operatur, ꝑut text. dicit. Not. ſecundo caſum in quo contraria ſimul tolerãtur, cuius ratio illa uidetur eſſe, quia qui excipit non confitetur actoris intẽtionem.

a Implicetur. Vt 32. q. 6. c. a nihil. cũ plurib. ſeq. & diſt. 26. c. ſi & 3. q. 6. c. iudices. c. cum eccleſiaſtica. eod. Et contra tales ſolet illud obijci, Clodius accuſat mechos, Catilina Cethegum, fac. c. pro illorum de præb. & c. cum omnes, & quod ibi not. de conſtit.

b Excipiat. Capi. cum eccleſiaſticæ eo. An autem pluralis poſſit de pluralitate noĩe eccleſiæ excipere, latiſſime traditur, ibi & hic ſtatim ſubditur.

c Periuriũ. Videt ergo, ꝙ periurus repellatur ab agẽdo, & facit capitulum dilecti, eodẽ. arguendo a ſpeciali, quod intelligas nõ indiſtincte ſed vt appellat. quemadmodum & alia crimina, a multis enim repelluntur criminoſi. c. 1. & ca. cum dilectus de acc. & 4. q. 6. c. omnibus, unde criminoſi non poſſunt alios denunciare, vel accuſare, ut iuribus præallegat. & ita hanc materiam intelligit Ab. in c. dilecti, eo.

d Qui peierauit. Et ſic contra exceptionem criminis non datur replicatio criminis. fac. l. apud Iulianum. §. Marcellus, ff. de except doli. Sed contra fac. l. cum mulier. & l. viro ff. ſol. mat. & c. pen. & c. fin. de adul. ſolue ut prolixe no. in d. l. cum mulier & l. viro. per Bar. & Doct. & diffuſe per Abb. poſt glo. in c. dilecti. eo. vbi notanter infert ad deciſionem plurium quæſtionum.

e Audiendus erit. Vt habetur in c. dilecti. eo.

f Confiteri. Cap. cum venerabilis. eo. non utiq. ff. eo & ibi Doct.

g Plures. l. nemo ff. eod. l. nemo. ff. de regul. iur. & c. nullus. eod. ti. licet ſecus ſit in actionib. ut no. in dictis legibus.

h Contrarias. l. nemo. ubi not. ff eod. Hoc autem poteſt intelligi uarijs modis. Primo, ſm Dyn. in cap. nullus de reg. iur. Scilicet quando tales exceptiones non ſunt prorſus cõtrariæ, alias ſecundũ eũ non poſſunt opponi, nec ſimul, nec ſucceſſiue quia reus, conuincitur de mendacio. ad hoc authẽ. contra qui propriam, C. de non nu. pecu. l. 1. ff ſi quadru. pau. per ſecũ. dica. & l. ſi C. de noxa. Sed hanc declarationẽ reprobat Bart. in d. l. nemo, poſt gl. & ponit aliam declarationem diſtinguẽdo, vt per eum ibi & refert Abb. in cap. paſtoralis, eodẽ qui in ſumma reſidet in hoc, ut poſſit quis vti cõtrarijs exceptionibus, cum contrarietas reſultat ex diuerſia exceptionibus & onus probandi incumbit excipiẽti, de quo hẽs exempla ibi ꝑ Ab. Tertio mõ poteſt intelligi quod hic dicitur, vt poſſit reus uti pluribus exceptionibus contrarijs eodem tempore non pure, ſed ſub conditione & disiunctiue, veluti, ſi excipiens dicat, Propono talem exceptionẽ, & ſi hæc non procedat, propono talem, & hic eſt bonus modus practicandi ſecundum Ab. in c. ſi. in ſi. de religioſis domibus.

i Pœnis. De quibus per Specu. §. fin. verſ. punitur enim, &c.

Dantur. CASVS. Cum actor voluiſſet contra reum replicationes opponere, & reus contra actorem duplicationẽ, fuit quæſitum an liceat, ſi enim proprium officium actoris, & rei volumus cõſiderare, huiuſmodi replicationes non deberent admitti, alioquin eſſet tranſire proprios terminos, at ſi eſſent admittendæ, procederetur in infinitum, quia non eſt maior ratio in vna, quam in altera sol tamen prout in hoc text. & in alias in eo generaliter citat. habetur, quia quatenus tendunt ad debitum finem, & ſunt admittendæ, & in infinitũ

non

nes, de quibus multis agere ſuperuacuū [a] eſſet, cum inſtitutæ ſint ad ſimilitudinem exceptionum, quæ aduerſus actiones opponuntur, de quibus, ſi quis plenius velit intelligere, ex his, quæ ſuperius diffuſe de exceptionib. poſuimus, mutuari poterit.

DE MVTVIS PETITIONIBUS [b]. Tit. IX.

Si reus conuentus nolit, uel non poſſit excipere, ſi habeat unde actorem reconueniat, & poterit illum recōuenire, h.d.

IGitur oblato ab actore libello, ſi reus conuētus nulla ſit exceptione munitus, quę uel iudiciū differat [c], vel litis ingreſſum impediat [d], mutuis petitionib. aduerſariū ſuū fatigare poterit, & agētē corā eodē iudice [e], antequā litem conteſtetur [f], rerum conſtituere. Cum [g] enim quis in agendo obſeruat arbitrū, eundem habere contra ſe iudicem in eodem negotio [h] dedignari non debet.

non procedunt, ſecus alſter, & ſic etiam obiectio ceſſat. No. primo. Argumentum quod in caſib. non ſpecifice deciſis a ſimili, & ab identitate rationis eſt procedendum, facit. c. 4. vbi glo. & Doc. de confirmation. cum ſimil. Not. ſecūdo, exceptiones, replicationes, & duplicationes sūt eiuſdē naturæ, & ratio eſt quia qui excipit dr̄ agere, & iō replicationes exceptiones dici poſſunt.

a Superuacuum. merito reſecandū l. 1 & quod ibi no. ff quod met. cau. §. quib. in prima conſt. C. ar cōtra. in l. 1 § fi. ff. de vētri. inſpi. & inſt. de repli. per tot.

DE MVTVIS PEtitionibus. Continuatur ti. iſte prout ex prin. eius colligitur, vel dicas ſecundo, qđ cū mutua petitio ſapiat naturam exceptionis, vt ſupra uidimus, iō poſt illū pceden. ppon itur iſte, q diuiditur i tres partes in prima. n. tractatur de mutua petitione in genere: in ſecunda adnot. regu. de iudice coram quo ſit faciē da, in tertia habentur plures limit. ad regu. adno. ſecunda ibi nec ſolum, tertia ibi, de arbitris.

IGitur oblatio. C A S V S. Quidam clericus agens nomine ſuæ Eccleſiæ, ad ius eius conſeruandum, non habens exceptiones congruas, voluit aduerſarium ſuum reconuenire, dubitatur tamen an iſta reconventio eſſet licita, quia argumēt. ſi C. de compenſation. videtur illicita, niſi in te clara. Sol. tamen ut hic habetur, quia reconuentio iſta ſapit naturam exceptionis, ut alibi ſupra dixi & lites de republ. tolluntur, nec tenet obiectio cum aliud ſit rec compenſare, & aliud reconuenire. No. primo arg. illud quod nos pro nobis approbamus, contra nos etiam dicimur approbare. facit gl. ſuper c. ſi quid. d. 37. Not. ſecundo, quod licet mutua petitio cauſet duo iudicia. vnica tamen ſententia debet terminari, cum ſimul cognoſcantur.

b De mutuis petitionibus. Continuatio patet ex principio tituli. Sed quæritur, quæ ſit mutua petitio. Rñ. conuentio ex parte actoris, reconuentio ex parte rei nam reconuentio eſt ſecunda conuentio. Sunt ergo duę petitiones, & cū ex utraq. parte fiat petitio, pōt merito appellari. Cōtra petitio ſecundum Abb. in rubr. eo. ſecundum quem iſta denominatio mutuæ petitionis eſt largior aliquātò quam appellatio reconuentionis, quia mutua petitio pōt dici non ſolū reconuentio, verum etiam ſimplex conuentio vt quia ſecunda inchoat, quando prima eſt fere in fine, tunc. n. non eſt propriæ reconuentio cum nō poſſint ſimul tractari, & vna ſētentia terminari, ſed habet locū regula, qui prior appellat, prior agat. l. q. prior ff. de iu. & c. 2. verſ. nos & c. de ord. cog. & ita Ab. in rub. eo. fac. gl. in c. diſpendia. §. fi. de reſcr. in 6. in verbo, uel conuētionis. Et ſic uidetur poſſe intelligi op. Spe. in ti. de reconuentione. §. ſequitur dum tenet quod reconuētio poſſit fieri uſq. ad concluſionem in cauſa, hic tamē uidetur tractari de reconuentione, & ſic de mutua petitione ſtricte ſumpta.

c Differat. Vt sūt declinatoriæ, & dilatoriæ.

d Impediat. Vt ſunt exceptiones litis finitæ.

e Iudice. Vt capit. diſpendia. §. ſi de reſcri. in 6. Et hæc eſt vna ratio qua nititur reconuentionis materie quæ facit pro actore contra reum, iuxta ea, quæ declarat Ab. in c. 1. eo. in primo not.

f Conteſtetur. Vel & poſt, ſtatim lī ac fuerit conteſtata, & antequā de calumnia iuretur ſcđm. Bal. in c. cum ueniſſent. de iud. Iaſ. in l. non ſolum §. morte ff. de nou. ope. nun. Et nota, ꝙ per hāc literā reiicitur opi. Spec. in titu. de reconuen. §. ſequitur, & glo. in c. 1. eo. dicētium vſque ad concluſionem in cā poſſe locum habere recōuentionē, qm̄ pōt pcedere in rcōuētione impropria, ut factū fuit ſupra eo. in rubr. & not. de hoc in cle. ſæpe. §. verū. de verb. ſign. & latiſſime per Moder. in c. 1. c. & facit contra ſpe. & ſequaces ordo titulor. in Decretal. in quib. prius ponitur de mutuis petitionib. quā de lit. conteſt. quod & in hoc libro ſeruatur. ſimile not. in rub. ff. de eo. per quem fact. erit.

g Cuius. n. etc. Sic 3 q. 8 c. 1. §. cuius. & l. cum Papinian. in fi. C. de ſent. & inter. & de duplici ratione reconuentionis, quæ uirtualiter hoc verſiculo includitur. per Ab. in c. 1. eo.

h Negotio. Sed nonne alia cauſa eſt conuentionis principalis, alia reconuentionis? Reſpond. utique cap. 1. & 2. eo. Quomodo ergo appellat idem negotium? Reſpon. quia idem iudex, idem litigatores,

tores, eadem inſtantia cum vna ſententia terminandum ſit vtrumque, ca. cum dilectus, de ord. cognit. & quia prohibita appellationem in uno, cenſetur prohibita & in alio, d. ca. 2. & infra eod. §. vtriuſq. vel dic ut not. in l. cum Papinianus, in fi. C de ſen. & interlo.

a. Reſponſione. Quæ reſpōſio vel conceſſio non præiudicat confitenti vel reſpondenti niſi reſpectu interrogantis. l. fina. ff. de interrog. actio. & per Abb. in ca. quāuis uerſi. quarto quæro. de ſent. vide tamen circa hoc quod not. Inno. i. ca. qualiter. 2. de acc. & in c. per inquiſitionem, de elec. & Ab in c. fi. de confeſſ.

b Monitione præmiſſa. Sic c. 1. eod. vnde ſumitur. ex quo not. ibi Abb. ſufficere vnicā monitionem ad hoc ut actor teneatur reſpōdere libello rei in cauſa reconuētionis, & regulariter monitio iudicis facta in præſentem habet vim trinæ citationis, & ſufficit etiā vbi requiritur peremptorium. ut no. in c. conſuluit, de offi. dele. & probatur in l. 2. C. quomodo, & quando iudex, iuncta glo.

Reconuentio ſtatim poſt conuentionem eſt facienda, h. d.

Propoſita ergo actoris intentione, & reſponſione[a] facta ſuper pōnib. rei monitione[b] præmiſſa, incontinens[c] actor reſpondere compellendus erit, vt viciſſim[d] poſtea ratione partium iudex audiens concordia[e], vel iudicio vtriuſque[f] negotium terminet.

Etiam coram iudice delegato poteſt reus actorem reconuenire, h. d.

Nec ſolum coram ordinario reconuentio talis ſibi locum vendicat, verum etiam coram delegato[g] unde niſi reus literas impetrare maluerit[h] actorem ſibi obnoxiū[i], eodem durante iudicio, coram datis iudicibus reconuenire poterit.

Actoris & rei reconuenientis æqualis debet eſſe conditio in iudicio.

Vtriuſque autem, tam actoris, quam rei reconuenientis æqua debet eſſe condi-

nis cauſam, alias iuriſdictionem non haberet, ſic enim iudex per reconuentionem, ſiue ſit ordinarius, ſiue delegatus, cap. 1 eod. cap. prudentiam, de offic. deleg. In tantum vt per uiam reconuētionis poſſit quis habere iuriſdictionem in clericos, vt nota in d. ca. 1. & in c. at ſi clerici, de iu. Si tamen natura cauſæ patiatur, ut infra eo. §. interdum.

Nec ſolum. CASVS. Cum præſupponatur reconuētionem vnicuique eſſe permiſſā, quidam litigantes rei conuenti volebāt ſuos aduerſarios [illegible] differenter coram quouis iudice reconuenire, vnde fuit quæſitum an poſſēt, & an ipſorum æqualis deat eſſe conditio per cap. cum ſit & ca. licet, el 1. de foro competen. negatiue reſpōdebatur. Ceterū Sol. ut hic cauetur, quia cuiꝰ arbitrium ſequimur in agēdo, idē ſequi debemus in reconuentionē patiēdo ſup eo. poſt princi. Non tenet obiectio, quia nos præſupponimꝰ iudicem eſſe competentem, & ſic iura adducta non contradicunt. not. primo quod vna, & ead. perſona non poteſt approbari & reprobari, quod intellige reſpectu eiuſdem finis. Not. ſecundo, quod litigātium ead. debet eſſe conditio, facit reg. non decet actori, ff. de reg. iur.

c Incontinenti Id eſt, nullo actu medio interpoſito, vel eodem durante iudicio. vel dic latiſſime habetur in c. 1. eod vbi de natura huius dictionis per Abb & alios.

d Viciſſim. Scilicet, eodem tempore, ordine tamen ſucceſſiuo, ita ut non concurrat in temporis momentum gl. & Abb. in c. 1. eodem.

e Concordia. Debet n. iudex primo, ſi poteſt partes reducere ad concordiam, fac. c. 1. eo. & habetur de hoc 2. q. 5. c. ſi primates, & 24. q. 4. in capi. ſi quis membrorum. l. æquiſſimum [illegible] de ſimo habetur in c. fin. de tranſact. & per Abb. in c. humilis, de mai. & obe. & c. cum inter. de elec. & c. ſi quando, de offi. dele. & in cap. cum pridem, de pact. & in rubr. de treu. & pac. vbi latiſſime p. Moder. & hoc verum in principio litis, quo tempore iura partium ſunt incognita. Sed quid ſi iam eſt concluſum in cauſa, & iudici liquet pro qua parte debeat ferre ſententiam, an poſſit eum bona conſcientia hortari partes ad concordiam [illegible] Spec. in tit. de præparatorijs iud. [illegible] hoc indeciſum [illegible] Abb. [illegible] de tranſact. [illegible]

f. Vtriuſque. Etiam [illegible] reconuentio-

g Delegato. Vt in c. 1. eo. & in ca. diſpendia. §. reus, de reſcri. in 6 vnde ſumitur.

h Maluerit. Eſſet tamen ſtultus, ſi faceret, cum per literas actoris poſſit ſuum negotium expedire, vt no in c. diſpendia, § fi. de reſcri. in 6. argum. §. ſed noſtra. inſti de hæred quali. & dif. & l. fi. §. pen. C. de iu. deli. poſſet tamen caſus dari, in quo compelleretur impetrare nouas literas, puta, ſi eſſet cā quæ non caderet in cognitionem delegati ſine ſpeciali mandato Papæ, 6. q. [illegible] ſi epiſcop. ſ. et cap. 2. eo. c. 2. de confir. vti. uel inuti. et c. pen. de reſtit. in integr.

i Obnoxium. Etiam actione reali, ſecundum quoſdam, vt not in c. diſpendia, §. fi in 6 et per hoc verbum dicunt communiter Doct. quod cum qualibet adiuncta verbo d. [illegible] intelligi ſecundū tempus [illegible] delictus. [illegible] ſi extraneus, ff. de noxal. act. [illegible] tempus datæ c. [illegible] ſi eo tempore, de reſ [illegible] quod [illegible] reconuentio in cauſis et actionib. competentibus tempore impetra-

tio,[a] unde cum cauſa appellatione remota cõmittitur ſi reus actorem reconuenerit, uno eodemque iure circa appellationis remedium,[b] vterque cenſendus erit.

Coram arbitris, non habet locum reconuentio. hoc dicit

De arbitris dubitari poterit, an corã eis recõuẽtioni locus eſſe poſſit? Et cũ arbitri iudicare [c] nõ poſſit, niſi d his tm̃, ſup q̃b. ĩeos cõpmiſsũ fuit,[d] reſpõsũ eſt corã eis recõuẽ

trari re'cripti, ſecus autem in his, quæ ſunt ortæ poſt datam reſcripti. ut late Peruſ. in d. §. ſi Qui in tm̃ putat hoc uerum, ut poſt Anch. dicat, q̃d ſi fuiſſet in iudicio proceſſum, etiam non oppoſita exceptione. ſ. q̃d non potuerit actor reconueniri occaſione actionis natæ poſt data reſcripti, nihil ualeat ſẽtentia, de quo late per Abb. in cap. fi. eod.

a Conditio. Cum in iudiciis non debeat eſſe perſonarum acceptio, ca. nouit de iudi. 5. q. 4. cap. 2. nec debet actori licere, quod reo non permittitur. l. nõ debet. ff. de re iud. fac. l. fi. C. de fruct. & lit. expenſ. & l. 1 cum ſequent. ff. quod quiſque iur. & capit. cum omnes, de conſtitu. concord. cap. fi. eo. unde ſumitur. Sed an ſi actor ſuper una tantum cauſa reſcriptum impetrauerit, poſſit a reo ſuper pluribus reconueniri? Et non uidetur ratione ſeruandæ æqualitatis, contrarium eſt verius, & tenetur communiter in dicto cap. fin. item nunquid actor reconuentus poſſit iterum reconuenire reum ſuper cauſa in reſcripto non expreſſa; cum efficiatur reus in cauſa reconuentionis? & commu. tenetur quod non, ut per Legiſtas, in authen. & conſequẽter. C. de ſent. & interlocut. omn. iudi. & per Can. in d. c. fi.

b Appellationis remedium. Idem intellige in alia procedendi formula, vt puta, ſi quis ſit priuilegiatus, ne poſſit extrahi extra diœceſim, vt per vtrumque Abb. in c. fin. eod. Sed contra fac l. quod fauore, C. de legib. Sol. ut communiter in d. c. fin. quod contrarium procedit, ubi priuilegium fuit conceſſum motu proprio, ſecus ſi ad petitionem partis: quod valde notandum p:: tat Panor. in di. c. fi. licet ſubtiliter teneat tenere contrariũ in iſta materia reconuentionis.

De arbitris. Hæc pars licet plures habeat particul. tamen cum in ea poſſet. CASVS in communi figurari, propterea eſt adnotandum, quod alter litigantium volebat ſuum aduerſarium reconuenire coram arbitris, coram iudice vero laico volebat reconuentionem proponere ſuper re eccleſiaſtica, & fortaſſe erat excommunicatus, vel de crimine accuſatus, vnde fuit quæſitũ quid iuris, ob rationem. n. reconuentionis ſup eod. in prin affirmatiue reſpondebatur, nec qualitas rei, vel petionis debebat obſtare, quia mutua petitio ſapit aliquo modo naturam exceptionis, ut ex continuatione rubr. aperte colligitur, ac ẽt quia expedit rei pub. plures lites una ſñia definire. Sol. tamẽ ut in tota hac parte cauetur. quia arbitrium dependet a voluntate partium; & reconuentio non põt facere iudicem competentem, vel perſonam inhabilem reddere habilem. Ad obiectionem ante. n. dico, quod ipſa non uerificatur, nec militat corã arbitris, & ratione qualitatis rei vel litigantium, li-

cet autem mutua petitio ſapiãt præd. naturam, cũ tñ ab exceptione maxime diuerſa reipubl. quãuis id expediat, ſingula tamen legitime ſunt tractanda. No. primo vnam differentiam inter iudicium & compromiſſum, & ſic limit. l. 1 ff. de arbit. No. 2. reconuentionẽ eſſe ſimilẽ cõpromiſſo. quia ſicut compromiſsũ aliquando prohibetur, ut ſupra de arbit. habetur, ita reconuentio aliquãdo nõ permittit.

c Iudicare. Im ꝓprie uidetur arbiter iudicare, cũ corã eo proprie non ſit iudicium, cum id non ſit ſine iuriſdictione, quam non habet arbiter ſed habet tantum notionem. le. prætor. ff. de rẽ iudi. l. priuatorum, C. de iuriſ. omn. iudi. Item improprie fert. ſententiam. l quid ergo. §. ex compromiſſo, ff. de his, qui no. infam. Vnde ſtante ordinatione, ꝙ a duab. conformibus ſententiis nõ appelletur non comprehenderet pronuncias arbitrorum, vt no. aliqui in rubr. de arbit. ad Abb. poſt Andr. Sic. in c. ſuper quæſtionem, in prin. de offi delega. & Io. de Ana. in conſ. 26. uiſo puncto. Tria enim requiruntur ad hoc, vt proprie dicatur ſententia. Primo, quod infamet. ſi cauſa ſit eius naturæ. Secundo, quod ex ea detur actio. Tertio, quod qui ſuccubuit, poſſit agere de euictione, quæ omnia ceſſant in ſententia arbitri. Primo non infamat. d. §. ex compromiſſo. Ex ea non datur actio l. 1. Co. de arbitr Non competit regreſſus de euictione, leg. ſi dictum. §. ſi compromiſero, ff de euict. Ex hoc tamen uerbo collige quod debet arbiter procedere in forma iudicii, ut late declarat. Abb. in ca cum dilectus de arbi. & fac. no. per eundem, in capit. ex parte, in quarto no eod tit.

d Fuit. ſed non uidetur hæc bona ratio. Nam & delegatus non poteſt cognoſcere niſi rebus expreſſis in reſcripto. c. cum olim, c. P. & G c. de cauſis, de off deleg. Et tamen coram eo habet locum reconuentio, vt ſup. eo. §. nec ſolum, & c. diſpẽdia, §. fi. de reſcri. in 6. ſic uidebatur etiam arbitro, Sol. ſecundum Abb. in ca. 1 eod & in c. cum dilectus, de arbit. Primo, quod diuerſitas eſt inter iudicem delegatum, & arbitrum: quia iuriſdictio delegata procedit a iure. merito ſuccedit iuris diſpoſitio edita in materia reconuentionis, at poteſtas reconueniendi datur beneficio iuris, ſed arbitrium procedit ex mero facto, & ſola voluntate partium, ideo non debet extendi ultra ea, quæ partes voluerunt, ex quo enim partes receſſerunt a diſpoſitione iuris adeundo arbitrum relicto iudice, receſſerunt & ab alia iuris diſpoſitione, ideo ius in compromiſſo nõ ſupplet. arg. l. fi. C. de pec. conue. Vel ſecundo ſolue ſubtilius, iudex communiter aditur ab actore, & iudicium exercetur in reũ inuitũ, l. inter ſtipulantẽ. §. ſi Stichum. ff. de uerb. obli. vnde merito fuit ipſi reo ſubueniendum volenti

ſenti aliquid petere cum ab eo petatur, compromiſſum autem ſit communi conſenſu partium, ideo nõ debet habere locum recõuentio, quia eſt quod imputetur reo, quare cauſam reconuentionis non curauerit exprimi in compromiſſo, & ſic ceſſat cõ ſuper qua fundatẽ reconuẽtio. Hinc dixit no. Barto. in auth. & conſequẽter. C. de ſen quod corã delegato impetrato communi conſenſu partium non habet locum reconuentio, quia eſt ꝙ imputet reo cur cauſam reconuentionis non fecit exprimi in reſcripto, ſequitur Ab. in dict. oc. cum dilectus. vbi late de hoc.

a Non poſſe. Et hoc in arbitris uoluntariis procedit indubitanter. An aut ſit idem in arbitris iuris. Dic ut per Abb. poſt Spe. in c. cum dilectus de arbit. & in c. 1. eodem.

b Iudice laico. Qui cognoſcere de ſpiritualib. nõ poteſt. c. ex tenore & c. ſi diligẽti, de fo. compet. & habetur in c. ſi clerici, de iudi.

c Iuris patronatus. Cap. quando, iudi.

d Decimarum. Cap. tua. 1. & 2. de decim.

tionem locum habere non poſſe.[a]

Reus conuentus coram iudice laico, non poteſt recõuenire actorem ſuper cauſa ſpirituali. h. d.

Interdum etiam accidit, ut nec corã ordinario, nec corã delegato iudice reo actorẽ conuenire ſit poteſtas: ut puta, ſi corã iudice[b] laico conuentus actorẽ ſup cauſa iuris patronatus[c] decimarũ,[d] matrimonii,[e] aut alia ſpirituali reconuenire uelit.

Excommunicatus, non poteſt reconuenire. h. d.

Idem iuris eſt, ſi conuentus excõmunicationis[f] vinculo innodatus exiſtat, huic enim licet alioqui excipiẽdi facultas minime ſit interdicta, actorẽ tamen reconuenire nõ conceditur,[g] ne quod vt ſupra diximus, in defenſionis remediũ ſuſtinetur, ad impugnationis materiam extendatur.[h]

Super[i] cauſa criminali, non permittitur reconuentio, idem in cauſa depoſiti, h. d.

Illis quoque, qui coram iudice criminaliter conuenti fuerint, uel ſuper depoſito[k] niſi ſe prius innocentes probauerint, & depoſitum reſtituerint, alios criminandi, uel conueniendi licentia non conceditur.

e Matrimonii. Cap. 1 de conſang. & affin. facit c. relatũ. § adhuc, de iur. patr. & ſic not. quod iudex cõuentionis non poteſt cognoſcere uirtute reconuẽtionis de cauſa, de qua alias cognoſcere non poterat. Accur. tamen in auth. & conſequenter Contrarium tenet, per l. quoties. C. de iudi. & facit l. ſi idem cum eodem poſt prin. ff de iuriſd. om. iudi. Sed tu dic ſecundum Bar. in d. auth. & conſequenter. C. de ſen. & interlo. & Ab. in c. 1. eo. quod opi. Accurſ poteſt procedere in cauſis inquibus non poterat cognoſcere, niſi de conſenſu partiũ, actor enim per electionem ſibi præiudicat, cum pati debeat eundem eſſe iudicem contra ſe. l. cum Papinianus. C. de ſent. Sed quod hic dicitur procedit, ſi actor reconuenitur ſuper re, vel cauſa, de qua iudex non poſſet cognoſcere, etiam utraque parte volente & ita procedit com. opin. Canoniſt. ut latè Abb in d. cap. 1. Hoc tamen caſu, ſcilicet quando iudex conuentionis non poteſt cognoſcere ex natura cauſæ de ipſa conuentione, admittetur

recõuentio corã alio iudice, licet pendeat conuẽtio in alio iudicio. & ſic limitatur cap. diſpendia, de reſcr. in 6. de quo tñ uide plenius per Abb. in d. c. 1. eod.

f Excommunicationis. Scilicet maioris, ut per Arch. diſt. 23. c. 2, & ꝑ Geminia. & alios. In capi 1. de reſcr. in 6.

g Nõ conceditur. Miſſionem tamẽ paſſus. & comparẽs petẽdo ſibi reſtitui poſſeſſionẽ eſt audiendus, ſm Abb. in c. cum inter, de execu quid quid diſtinxerit Bar. in l de pupillo. § ſi. ff. de no. oper. nunc. Sed an poſſit excõicatus, ſaltem compenſare Reſp. varii varia ſentiunt, ut ꝑ Ab. in d c. cum inter. Videntur tñ Docto. in hoc conuenire, quod aut conueniens debitum confitetur & compẽſationi, acquieſcit, & admittitur compẽſatio, uidetur. n. tunc ſolutio quædam, l. ſi debitor ff. q pot. in pign. habe. nec n. refert. qualiter ſatis fiat. l ſi rem, §. omnis. ff de pig. actio Aut aduerſarius negat, & compenſationi nõ adquieſcit, & tũc nõ audietur reus ſuꝑ compenſatione, licet Abb. in d. c. cum interdicatur, dicat ſibi uideri, ut etiam hoc caſu audiatur excommunicatus ut per Canoniſt. ibi, & per Legiſtas, in leg. amplius. ff. rem rat. haber.

h Extendatur. Niſi quod excõmunicato debeatur ex eodẽ contractu de quo cõuenitur, puta, ſi ab eo petatur res vendita, poterit ipſe pretiũ petere. ut in c. ſi vere de ſent. exc. & ꝙ ab. in c. cũ inter, de exc.

i Criminaliter. Habes hic, quod in cauſis criminalib. non habet locum reconuentio, quod tamen intellige prout habetur per Bal. in l. ſi quis reus. ff. de publ iud. & per Abb. in c. 1. eod. & in c. cum dilectus. de arb. Materia. n. diffuſior eſt, quã ut breuibus notulis poſſit explicari.

k Depoſitio l. ſi quis pecunias. C. depoſ. & c. ſi. eo. tit. Quæ iura licet loquantur in compenſatione, tamen multo magis procedere debent in reconuẽtione, quæ plus eſt, quam ſit compenſatio, ut not. ſup. tit. prox. & habetur per Abb. & Docto. in c. cum inter R. de except.

D E

DE RESTITVTIONE ſpoliatorum. Tit. X.

Intentans ſpolia non poteſt reconueniri, niſi ſuper cauſa ſpolij, h.d.

IS quoque,[a] qui ſe quibuſdam rebus, aut iuribus ſpoliatum conqueritur, ab aduerſario ſuo reconueniri non poterit[b] nam[c] ſuper ſpoliatione conuentus aduerſus reſtitutionem petentem, non eſt, niſi ſuper quæſtione ſpolij[d] audiendus. Reſtitutionis enim petitio in hoc priuilegiata eſſe noſcitur ut ipſam intētans, nō cogatur ante reſtitutionem[e] ſpoliatorib. reſpondere.

Non datur reconuentio de poſſeſſione ad titulum, h.d.

Vnde cū quis, ſe de beneficij poſſeſſione[f] violenter eiectū apud iudicē conqueritur, ſi aduerſarius eundem non canonice dicat inſtitutū, de violenta prius[g] eiectione[h], q̄ de canonica inſtōne cognoſcendum erit.

Spoliatus eſt ante omnia quo ad omnia reſtituendus, h.d.

Sed etſi ſpoliatus nō primus corā iudice ſuper ſpolio ſibi illato cōſiſtat, ſed crimina

DE RESTITVTIONE ſpoliatorum.

Dictum eſt in §.fi.ſup.ti.prox. q reconuentio in quibuſdam cauſis non habet locum, inter quas cū etiā ſpolium reperiatur, ut hic ī pri. propterea poſt tit. præced. ponitur iſte, qui diuiditur in quinque partes, in quarum prima hētur qualiter ſpolium ſit prius cognoſcendum, quā alia: ī 2 in ſecunda qualiter, & quō ſpoliatus ſit reſtituendus: 3 in tertia quis dicatur ſpoliatus, in quarta qn̄ ſpoliatus non ſit reſtituendus: in quinta qualiter p̄mittatur recedere a petitorio & accipere poſſeſſorium ſpolij ſecunda ibi, ſed & ſi: tertia ibi, ſpoliatos ante, 4. ibi, illud. 5. ibi, poſtremo.

IS quoque. CASVS. Quidam ſpoliat⁹ poſſeſſione quarūdam rerum agebat ad ipſas recuperandas, dicendo ſe tanquā ſpoliatū eſſe prius reſtituēdum, pars aūt aduerſa uolebat recōuenire ſuper prætenſo credito, vñ fuit quæſitū an recōuentio iſta ſit concedēda, vel ſpolium tamen ſit prius cognoſcendum: per id .n. quod legimus ſup tit prox. in prin. reconuētio uidebatur concedenda, Sol. tñ ut hic cauetur, & per rationem in tex aſſignatam, nec etiam tenet obiectio, quia nonnullæ cauſæ reconuentionem non admittunt d.§.fi.ſup tit prox. ſpolium.n. vt hic habetur eſt priuilegiatum. Not. primo cauſam ſpolij eſſe poſſeſſoriam & priuilegiatam, & propterea multas reijcit exceptiones. No. ſecundo, quod non tenet priuilegium aduerſus aliud priuilegium eiuſdem generis, quod facit pro reſtitutione non concedenda Eccleſiæ vel minori, aduerſus eccl. vel minorem.

IS quoque. Continuatio.

b Non poterit. Cap. 1 eod. & cap. fi. de ord. cogni. ubi late de materia.

c Nam ſuper. & cap. fin. de ord. cog. vnde ſumitur.

a Spolij. Not. ergo, quod priuilegiatus non vtitur priuilegio ſuo cōtra pariter priuilegiatū, q intellige, qn̄ vterque eſt pariter priuilegiatus reſpectu eiuſdem cauſæ, quæ agitur, in l. 1. ff. quibus ex cauſa maio. & fac. l. 10. §. idem, 10 fi. ff. de mil. teſt. ubi generalis diſpoſitio comprehendit et perſonam priuilegiatam in caſu, in quo loquitur diſpoſitio, & de hoc plene per Bart & Legiſtas in auth. quas actio. C. de ſacroſ ecc. & per Cano. in c. ad aure. de reſcr. & in c. in præſentia, de probat.

e Ante reſtōnem. Et ſic hoc priuilegium non tollitur per ſoſam, niſi ſecuta realis reſtō: ex quo infertur, q agens actione iudicati ſuper poſſeſſio conſequitur, ut non teneatur fide re ante reſtōnem factam, quā tenet Spec. in ti. de recōuent. § 2 uer. quid ſi conuētio. & Ab. in c. fi. de ord. cog. fa. quia ſubeſt eadem rō poſtquam ſuberat ante ſententiam. c. ne nudi, & inermes contendamus c. frequēs, eo. 16. & 2. q. 2. p tot.

f Poſſeſſione. Quę in beneficialibus poteſt haberi etiā ſine canonica inſtitutione, ut hic, & in ca. in litteris eo & ibi bene deducit Ab. in 4. no.

g Prius. Hoc verbū intelligi poteſt duob. modis. Primo, ut denotet prioritatem reſpectu diuerſarum inſtantiarum. Secundo, ut denotet prioritatem reſpectu eiuſdē inſtantiæ: prima melior ut late deducit Ab. in c. in litteris, eo. in 6. not.

h Electione. Id eſt de poſſeſſione uiolenter ablata, ut exponitur, & no. in c. in litteris, eo.

Sed & ſi. CASVS in hac parte ita debet meo iudicio figurari. Præſupponitur quod quidam clericus beneficiatus fuit iniuſte ſpoliatus poſſeſſione ſui beneficij, & cum uoluiſſet ſuam poſſeſſionem recuperare, non attendebat qualiter ſpolium in iudicio eſſet proponendum, & ideo indifferenter ipſum propoſuit. i. modo per exceptionem, & modo per actionem vnde fuit quæſitum quid iuris, quia enim reſtitutio ſpoliati eſt priuilegiata, ſupra eod. in princ. propterea quilibet modus videtur ad id congruus. confirmatur, quia reſtitutio ſpolij eſt facienda in odium ſpoliatoris.

Sol. tamen ut in hac parte cauetur, quis iudiciū

iſtud

li iudicio[a] ab aduerſario laceſſitus ſpoliatio nis cauſã ꝓponat[b], ita demũ ſuper petitione iudex ꝓcedere poterit, ſi prius reſtitui ſpoliatũ ſua ſentẽtia iuſſerit, omnes.n. leges tã eccleſiaſticæ, quã ſæculares ante omnia cuncta ſpoliatis, vel eiectis reintegrãda, & damna farcienda[c] eſſe præcipiunt.[d]

Spoliator tenetur ad fructus, qui percipi potuerunt, h.d.

Fructus[e] quoque non tantum à uiolento poſſeſſore perceptos: ſed etiam qui a ueteri poſſeſſore percipi ueriſimiliter potuiſſent, reſtituendi erunt.

Sola ſentẽtia nõ purgat ſpolium, ſed iuncta cũ executione, h.d.

Nec reſtitutionis ſolũ ſententia ſufficiet, niſi re ipſa omnia iud cis officio reſtituantur ita ut eiectus, vel ſpoliatus, etiam naturalem poſſeſſionẽ[f] recipiat, cunctaque, quę ſibi ablata fuerint, eodẽ unde ſurrepta fuerunt, reuocentur.

Quæſtio ſpolij per modum reconuentionis propoſita, non impedit proceſſum ſuper alia cauſa ciuiliter inſtitutum. h.d.

Quod ſi ciuiliter conuentus aduerſario ſpolii quæſtionem regerat[g], cũ mutuę tunc intelligãtur petitiones, in idem iudicium[h] deductæ, vicisſimque tractatæ, vnica ſimul erunt ſententia[i] terminandæ.

Cum ſpolium proponitur in modum exceptionis, nulla fertur reſtitutionis ſententia: ſed quandiu non fuerit reus reſtitutus, non eſt cogendus actori reſpondere. h.d,

Sed hęc quidem obligent, cum in modũ

illud ſpolij debet regulari ab intentione agentis, & intentio iſta a modo cognoſcitur, c.2. de ordin. cognition. non obſtat obiectio quia priuilegium. & odium præd. non debent operari ultra intentionem agentis. No. primo, quod pnuilegium ſpolii eſt diuerſum quia non ſolum ſpoliatus ante omnia eſt reſtituẽdus, ſed etiã ſuſpẽdit aliud iudicium Nota ſecundo, quod ordinata ad unum finẽ non debẽt finẽ diuerſum ꝓducere, cum ad illum non habent propriè aptitudinem. nota tertio, qđ finis proprie diſponit, & regulat quę ad ipſum conuenire, & ordinati debent

a Criminale iudicio. Secus ciuili, vt ſtatim dicit, & hęc littera ꝓcedit ſecundum cõmu. intelligentiam Doctorum quarta intelligũt. omnia iura 2 qu. 2 per to. & 3 q. per tot. ut apparet ex nota. per Spe. de cauſ poſſ. & propri. §. verſi. illud, & per glo. & Ab. in c. cum dilectus, de ord. cogn. vbi dicit Abb. qđ d. gloſ. nemo vnquam reprobauit excepto Ant. But. & fac. bona ratio, quod, in hoc caſu cauſa ſpoliationis propoſita per viã actionis operetur ſuꝑ naturaliter id eſt, etiam affectum excepionis, excludẽdo criminaliter agentem, quia nõ debet quis contẽdere criminaliter cum ſuo aduerſario ſpoliatus, poſſet. n. ex defectu facultarum perdere cauſam. habeat ergo locũ illud. Nec nudi contendere, nec inermes inimicis nos opponere debemus. c. 1. eo. in 6. & hæc ratio redditur per Ab. in d. c. cum dilectus.

b Cauſam proponat. Scilicet per uiam actionis.

c Damna farcienda. c. grauis. eod. cap. accedens 2. vbi Ab. in pen. no. ut lit. non conte Rot. deciſ. 25. & non ſolum ad damna, & expenſas paſſas poſt ſpoliũ ſed etiam ad factas in conuocãdis amicis, & parandis armis ab eo, q propulſauit uim incõtinẽti, & ſic ab eo, qui nũquã perdidit poſſeſſionem iuxta tex. in l. 1. §. vim vi, et l. 3. §. cũ igitur. ff. de vi, & vi arma. ſecũdũ vnũ intellectum, quem in hoc ſequitur ibi Bart.

d Præcipiũt. Vt 2. q. 2. c. omnes. & c. nullus, & per tot. & 3 q. 1. ca. re integranda, & per tot. l. ſi quis in tãtam C. vñ vi. l. e. ſi quis ad ſe fundũ. C ad leg. Iul de vi pub.

e Fructus. Vt in c. grauis. eo vbi Abb. & Doct. Abb. in c. accedens. 2. vt lit. non conteſt. Bart. in l. ſi qs ad ſe fundũ, C. ad le Iul. de vi publi.

f Poſſeſſionẽ. Nec ſufficiet dare pignora, c. cũ aliquibus. de ſentent. excom. & not. in ca. epi. § 1. 3. qu. 1. vñ ſumitur. Immo de æſtimatione rerũ ablatarum ſtabitur iuramento ſpoliati, ca. fi. de his, quæ vi, met. cauſa.

g Quæſtionem regerat. Id eſt per viam actionis opponat. & fac. c. cũ dilectus §. nos autem diſtinguendũ de or. cogni. vnde ſumitur, & intellige quãdo recõuentio eſt facta ante litem cõteſtatam, iuxta no. ſup. titu. ꝓx. ĩ prin. Immo idẽ qñ eſſet actum de ſpolio poſt litẽ conteſtatã ab alio quãtũ ad nõ impediẽdũ ꝓceſſũ primo inſtitutũ ab aduerſario. ut in d. § nos autẽ, ſed non quãtũ ad id, quod hic dr̃ determinatio eſt faciẽda vnica ſententia, quia cum ſe iſtæ cauſæ non contingãt procedit regula, qui prior appellat, prior agat quã declara, ut per Ab. in d. ca. cũ dilectus, adeo quod non eſt ius in litis conteſtatione quantum ad effectum, de quo quærimus.

h Idem iudicium. Sic ſupra titulo proximo ĩ principi. vbi no.

i Sententia, immo videtur ꝙ ſint plures ſenten-

tiæ

dum actionis ſpolij queſtio proponitur, ſed ſi citra litis conteſtationem, de ſpolio quis excipiendum [a] duxerit, ſuper ipſa quidem exceptione probationes primitus recipiendæ [b] erunt, ea tamen legitime probata nulla reſtitutionis erit ferenda ſententia, [c] ſed tamdiu ſpoliatori ſuper petitionibus ſuis reſpondere cogendus non erit, donec ab ipſo reſtitutus fuerit, quemadmodũ [d] enim, ſi in modum exceptionis aliquod crimen teſti obijcitur, ut a teſtimonio repellatur, etſi crimen contra eũ ciuiliterũ probat fuerit, ſibi pœna non infligitur ordinaria, [e] ſed eius dumtaxat teſtimonio non creditur, ſic ſpoliatione in modum exceptionis tantum probata reſtitutionis ſententia, minime ferenda erit.

Tribus caſibus priuatus à iudice dicetur ſpoliatus, ſi non ſeruauit iuris ordinem, ſi nulliter pronunciauit, ſi erat iudex incompetens, h.d.

Spoliatus aũt, non ſolũ is intelligitur qui à priuato quocunq. homine rerum quarundam poſſeſſione indebite priuatus fuit; ſed

ſiæ.l.etiam,§.ex cauſa.ff de mino.cap.cum eccleſia cap.cum ſuper,de cauſa.poſſeſ.& proprie.Sol.reuera duæ ſunt ſententiæ, ſed dicitur unica propter temporis unitatem & identitatem, quia inter eaſdem perſonas eodem tempore ab eodem iudice feruntur.fac.le.ſcire debemus,ff.de verbor.ſignifica. Sed quid ſi iudex pronunciauit ſup cõuentione,& nõ ſuper rccõuẽtione? Quidã quod non valet ſententia.tu dic, ꝙ valet, licet poſſit appellari vt not. & late tradit in d.c. cũ dilectus Magnum.n. in eo verſari poteſt partis intereſſe, in cuius cauſa non propter cõpenſationẽ directe vel indirecte faciendã, ut latius per Abb.in d.c.cũ dilectus. Nũquid autẽ ſuppoſito quod ſit verum non tenere ſniam poſſit peti executio ante quam ꝓnuncietur ſuper alia cauſa? per doc. in d.c.cũ dilectus.

a Excipiendũ. Ergo qui excipit nõ cõteſtatur litẽ & ſic patet, quod qui negat non excipit nec qui excipit, cõfitetur.l.non vtiq. ff.de excep.ca.cum venerabilis, de except. & infra de litis conteſt.poſt prin.

b Recipiendæ, c cum dilectus. de ord.cogn.

c Ferenda ſententia. Nec enim ad hoc fuit actum, ſed de hoc exceptum, attenditur autem ſemper ad quod agitur, & ſecundum modum agendi fertur ſententia, cap.licet Hely.de ſimon & cap.quando de accuſ. Nec poteſtas iudicandi extenditur ultra id quod eſt libello comprehenſum.l.vt fundus, ff. com.diuid. Sed pone, quod ego ſuccubui in exceptione, nunquid poſſum poſtea directe agere poſſeſſorio? Videtur quod non: quia eandem quæſtionem volo refricare, licet alio genere iudicij quod non licet l.ſi quis cum totum,§.fin.ff. de exceptio.rei iudicat contrarium not. in capitul.cum dilectus, de ord.cogn vbi de hoc late. Sed an tunc probationes factæ ſuper exceptione, in qua quis ſuccubuit fidem faciant in iudicio, in quo quis agit ad faciendam rei reſtitutionem? Reſpon.non niſi aduerſarius conſentiret. de quo in d.cap. cum dilectus.

d Quemadmodum enim. Sic ca.cum dilectus.de ord.cogn.

e Ordinaria. Secus in extraordinaria, quia teſtis inhabilis gerẽs ſe ꝓbabiliter offendit auctoritatẽ iudicis teſtificando, ſecundum ea, quæ tradit Abb. in c.cum dilectus, de ord.cog.vbi latiſſime tem tractat. Immo ſi ob crimen obiectum grauaretur opi. teſtis, repelleretur a promotione, ſecundum quoſdam, ut per Ab in d.c. cum dilectus. Sed contra id, ꝙ teſtis obiectu criminis repulſus, nõ ſit puniendus, videtur eſſe, ca.ecce, 24.q.3.vbi dr̃, qđ vbicunque crimina claruerint, ſũt punẽda Sol.illud eſt intelligendum quod claruerint modo legitimo, vt per accuſationem vel inquiſitionẽ. Item cõtra c. cum ſuper. de confeſs. Sol. illud ob confeſſionẽ, ſm quoſdam. Item contra ca. per inquiſitionẽ, de ele vbi fuit punitus is contra quem principaliter non agebatur. Sol.ibi fuerat formata inquiſitio ẽt cõtra illum punitum cũ fuiſſet mãdatum procedit tam in capite, quã in membris Item concor.& §. ſi publico, ff. de adult. Sol. vt per Bart.& Leg.in d. §. ſi publico.& Ab.& Cano in d c.cum dilectus.

Spoliatus autem. CASVS. Fuit dubitatum inter ſcholares quis proprie dicatur ſpoliatus ſi quidem priuatus aliquando quis ſua poſſeſſione ab aliqua perſona priuata & aliquando mandato iudicis, ita tamen, quod poſſeſſio aliquando erat apud ipſum, ſpoliatorem, & aliquando tranſibit ad tertium ſucceſſorem, pro iudice facit præſumptio cap cum ad ſedem, hoc eodem tit.pro priuato uero facit præſumptio capit.final. de præſumptio. iuncta l.2. C. quando licet ius ſibi dicere, & ideo non refert apud quem ſit poſſeſſio. Solu.tamen ut in hac parte cauetur, quia iudex vel non eſt competens vel iniuſte proceſſit, priuata perſona non ratione ſed affectione id facit, & ſic his obſeruatis non tenent obiecta, nec ſolutione aliqua indigẽt. Not. primo quod iudex, & priuatus in prohibitis æquiparantur, quia mala ab omnibus æqualiter ſunt euitanda. Not. ſecundo, quod iudex nulliter agit aliquando ob incompetentiam, & aliquando ob ordinem non ſeruatum. Not. tertio, quod idem & paria ſunt aliquid per nos vel per alios mandato noſtro agere, quia ſemper cauſæ principali id attribuitur.

a Prætermiſſo. Secus ſi proceſſit iudicialiter & ſententia allegetur iniuſta, ex iniuſtitia cauſæ, q a tunc proculdubio contra iudicem poſſeſſorium non compet't, ſed neceſſe eſt uenire per uiam appellationis, alias ſententia tranſiret in rem iudicatam, & ſi eſſet iniuſta, nec vlterius reus audiretur, ca. cum inter. de re iu di. l. res iudicata. ff. de re iud. & l. ingenuum ff. de ſta. homo. Aduertendum tamen eſt, ꝙ aut proceſſit mere extraiudicialiter & ſibi incumbit onus probandi legitimitatem cauſæ & cap. conquerente, eodem vnde ſumitur. Aut proceſſit iudicialiter, ſed allegatur proceſſus nullus, & ſic, quod iniuſte & violẽter ſpoliauit, & tunc dicens debet probare, niſi appellauerit, quia pro iudice præſumitur ex quo proceſſit in figura iudicij, & non fuit appellatum. faciunt not. in c. quoniam cõtra, de probat & c. cum in iure. de off. deleg.

quod ſecundum eos procedit, etiam ſi alicui ſit data licentia ingrediendi poſſeſſionem propria autoritate, licet in hoc contrarium teneat Fel in capit. de cætero, col penul. de re iud. Tu pro concordia uide Rip. in l. naturaliter, §. nihil. commune co. 10. ff de acqui. poſſeſ.

etiam ille, quẽ iudex ipſe iuris ordine prætermiſſo [a], beneficio, vel alijs rebus carere coegit, uel is, qui licet iuris quidem ordinẽ ſeruauerit, ſpoliari tamen, & de facto damnati iudex erat incompetens [b], vel ſi iudex ſit competens, circa priuationem tamen nulliter [c] pronunciauit.

Spoliaſſe & is intelligitur, qui mandauit ſpoliari, aut ſpolium ſuo nomine factum, ratum habuit, vel ſpoliatori ſucceſſit in uitium. h. d.

Is quoque [d] ſpoliaſſe intelligitur, qui licet ipſe non ſpoliauerit, per alium tamen ſpoliari mandauerit, aut ſpolium ſuo patratum nomine ratum habuerit [e] vnde & is reſtitutioni obligabitur [f], quemadmodum & ille, qui rem indebite occupatam [g] ſcienter [h] accipiendo, ſpoliatori ſuccedit in id vitium, licet .n. is non ſpoliauerit, cum tamen quoad periculum animæ nõ multum interſit [i], vtrum quis iniuſte detineat, an alienum inuaſerit, contra huiuſmodi poſ-

d Is quoque de hoc in ca. cum ad ſedẽ eo & in l. 1. §. quoties, ff. de ui. & arma.

e Ratum habuerit. Nota, quod ad hoc vt qui nõ ſpoliauit nec ſpoliari mandauit, teneatur interdicto vnde ui, tria concurrere debẽt primo ꝙ ſpolium ſit ſuo nomine factum. Secundo, quod illud ratũ habeat. Tertio quod illud habeat ratum tanquam factum ſuo nomine ut per Accur in l. 1 §. ſed & cum quis, ff. de ui, & ui arma. Rip in l. naturaliter. §. nigil commune, col. 8. ff. de acq poſſ.

f Obligabitur. Immo & contra poſſeſſorẽ, q nec uere nec ficte ſpoliauit, p̄t implorari officium iudicis,

b Incompetens Vt per Doct. in cap. conquerente, eo. Specula. in tit. de petitor & poſſeſſ §. quoniam Legiſtæ in l. naturaliter. in §. nihil commune ff. de acq poſſeſ.

c Nulliter pronunciauit. Habetur in c. conquerente eod. & in ca cauſam matrimonij, vbi per glo & Docto. de offi. dele. & c. cum cauſam, & ibi Abb in quarto not eod. tit. qui dicit, quod poteſt condemnatus de facto reſiſtere aduerſus executionem ſententiæ nullæ, immo ingrediens poſſeſſionem uirtute ſententiæ latæ parte non audita ſine cauſæ cognitione priuatur iure ſuo l. meminerit. C. vnde vi l. fin. C. ſi per vim, vel alio modo. eſt enim in lata culpa, qui utitur ſententia nulla, non mirum ſi tenetur de violentia. § 1. inſt tit. de ui bon. rapt. Hinc eſt, quod ſtatutum puniens ingredien. poſſeſſionem alterius de facto, locum habet cõtra ingredientem poſſeſſionem alterius uirtute decreti iudicis inualidi, ut per Bart. & Legiſtas, in l iuſte poſſidet. ff. de acq. poſs. ubi fortioribus terminis ampliatur materia noſtra, ut procedat etiã in ſpolio o vigore ſententiæ validæ & iuſtæ, nam ingrediens poſſeſſionem de facto reſiſtente poſſeſſore, & uirtutem validæ ſentẽtiæ priuatur iure ſuo, ſm Doct in d l iuſte, fac. not. per Bart. in l. ſi creditores in 3. quæſt. principal. C. de pign & Baldum in c. omnino. in penul. colum. C. ne vxor pro marito, no. in c. quod ſedem, & in c ſæpe. de reſ. ſpol. & in c. poſt electionem, de conceſ. præb contra quem datur, & remedium d. c ſæpe, vt ſtatim ſubditur.

g Occupatã Siue ſit res clericorũ ſiue laicorũ & in hoc remediũ, c. ſæpe, de reſt ſpol. unde hic ſumitur eſt generalius quã remediũ canonis reintegrãda. 3 q 1 ut per Ab in d. c ſæpe, & in c. cum ſedem. eo. & hr̃ per Senen. in l. rem quæ nobis, ff. de acq. poſs.

h Scienter. Concor. c. q a V. de iud. alias ſi ignoranter, non haberet locum prouiſio c. ſępe, eo. ſed c. reintegranda 3. q 1. quia rõ illius c. ſæpe, eſt fundata ſuper peccato, ꝙ non contingit fieri ſine ſcientia. Sed quid. ſi ab initio quidam ignorauit uitiũ, ſed ex poſt facto ſciuit, an contra talem poſſeſſorem habeat locum talis prouiſio? Et non vr̃, cum vr̃ exigi ſcientia tp̄e receptionis, ut hic in illis verbis: ſcientia recipiendo, & in d. c. ſepe. fac. l. in delictis § ſi extraneus, ff. de noxal. & l. ex facto ff de vulg. & pu & ꝙ no in c. ſtatuto, de pręſer. in 6 ſequi verbo Canonicis, & in c. de. reuit. de hæret in 6. & in cle. 1. de conſang. & affi Tadu, ſatis eſſe ſubeſſe ſcientiam tempore quo agitur pro qua opin fac rõ tex q̃ vult obuiari pctõ, tñ ꝙ hic ſubuenitur ſpoliato oppreſſo, & ſic ſumus in materia fauorabili, & & extendenda cũ hic nõ agitur de aliqua pęna inducẽda ſpoliatori, ut lati⁹ diſſerit p Ab. ĩ d. c. ſępe.

i Non multum intereſt. Hinc repetens rem alte-

rius

ſus,& non reſtituēs tenetur furti,vel vti ſi ab alio ſubtraxiſſet.l. falſus.§ qui l.alienum.ff. de furt.14. q 5 c ſi quid inueniſti,no.in c.quia fruſtra, de vſu. fac.quod not.in c.ſæpe,in fine.

ſeſſorem [a] ſpoliato per reſtitutionis beneficium non obſtante iuris ciuilis [b] rigore ſuccurritur. [c]

Renunciatio facta poſt ſpolium non impedit ſpoliati reſtitutionem, ſecus ſtante fuerit renunciatum.h.d.

Illud quæſitum eſt ſi poſt ſpoliū eccleſiæ renunciaſſe quis dicatur, an ob huiuſmodi renunciationem ſpoliato ſit deneganda reſtitutio, cum non ſit veriſimile [d] quod ſpōte proprio iuri renunciauerit, qui renunciat ſpoliatus, huiuſmodi non obſtante renunciatione, [e] reſtituendus erit.

Teſtes ſuper ſpontanea renunciatione non ſunt recipiendi ante reſtitutionem.h.d.

Teſtes ēt partis alterius de iuramento,& renunciatione ſponte facta nō ante admittēdi erunt, quam ſpoliatus plenarie fuerit reſtitutus [f]. Quod ſi ante [g] ſpolium eccle-

a Poſſeſſorem. Not.caſum in quo ius agendi perſonale in rē tū ſcriptum ſequitur ſucceſſorē ſingularē, & hoc accidit rōne peccati quo quis ſe inuoluit recipiē do rē uitioſā ſciēter,vt ſubueniatur oppreſſo, & habet locū hoc nō ſolū ſi immediatè venerit in manus poſſeſſoris ab ipſo ſpoliatore:ſed ēt ſi per multorum manus prius ambulauerit,ut per Abb in c ſæpe.eod.

b Iuris ciuilis, l. cū a te, ff.de vi. & vi. arma.& ita ſm Canones rigor iuris ciuilis non eſt ſeruandus,fac.c 1. de dol.& contum. & c.dilecti de iudi.& l. pen.C. ad Trebell.d.49.cap. hinc etenim,& nota in c.ſæpe.eo.

c Succurritur.Remedio conditionis ep.c.ſæpe,eod. vt latè ibi per Ab deducitur,vbi defendit illius capituli prouiſionem à ſuperfluitate, demonſtrans, quæ ſit differentia inter d.c. & l.ſi coloni.C.de agri. & cenſi.lib.11.

Illud quæſitum eſt,licet hęc pars plures habeat particular in communi,tamen ita poteſt in ea CASVS figurari. Quidam beneficiatus volebat poſſeſſionem ſui beneficij recuperare, ſed pars aduerſa plures, & diuerſas excogitauit exceptiones, ac remedia ad ſe defendendum, ſciens.n.libi licitū eſſe plura opponere, §. pen. ſupra de except. propterea contra eū oppoſuit renunciationem ab eo factam, item aliud ſpolium:item reſcriptum à principe cōceſſum item titulum non legitimum,item præſumptionem iuris, item crimen hæreſis, & ſimil. quia de re fuit quæſitum, an nihilominus eſſet reſtitutio iſta facienda, & cum reſtitutio ſit inducta in odium & pœnam ſpoliantis, vt ſupra ſuo loco eſt deductum, non videtur differenda, eoque minus quo ſi ſecus daretur occaſio ſpoliandi. & rem inuaſam indebite retinendi, quod non eſt dicendum. Cæterum.Solu.prout tota hac parte habetur,quia, ob qualitatem facti cōtingentis, vel non adeſt vitium ſpolij, vel purgatum, vel regula iſta reſtitutione eſt limitanda, & ſic obiecta aliquando non tantum non obſtant, imo omnino concludunt. Not. primo renunciationem debere eſſe omnino liberam, alioquin nihil operatur.a. quod priuatio præſumit habitum,& ideo qui nūquam,vel nulliter fuit in poſſeſſione non eſt reſtituendus. Nota 3.reſtitutionem non eſſe faciendam quū timetur de ſalute animæ, vel aliquod ſcandalū timeri poſſet, quia minus bonum habet rationem mali,c.1.d.13.

Ioā. Bapt.

d Veriſimile. Ex his verbis,& ex hac rōne Abb. in c.a eo vnde ſumitur putat hanc materiā reſtringēdā, vt non habeat locum quoties renūciatio fuiſſet facta, ēt poſt ſpoliū in manib tū ſuperioris, tū quia illa pſumit ſpontanea argumēt.l.non eſt veriſimile, ff. qd met.cau & eoru q no.in l. tranſactionem.C.de trāſact. tum, quia ex quo cōſtat illū non habere ius in pprietate nō debet ſibi reſtitui beneficiū. Quando aūt renūciatio beneficij fit in manib non ſuperioris,nō perditur ius,quod renūtiās hēt in beneficio,imo non tenet talis renunciatio, iuxta not in c.q̄ 1 dubijs, de renunc. nec ſupiori odiū renūciātis poſſet talē renūciationē ratam habere,vt latè deducit. Abb.in cap. 2.

e Renūciatione. Quod ſi ante ſpolium ſpoliatori feciſſet pactum de non agendo iudicio poſſeſſorio?Reſpon pactum nihil proficit,quaſi det delinquendi materiā.l.ſi vnus,§.illud,ff. de pact.dotal. ſecus ſi poſt ſecundum Abb. poſt alios,in c.2.eod.

f Reſtitutus. Sed contra hoc opponitur ex mente Inn.in c.ſuper hoc,de renuncia.& Doct.in c.2.eo. Quia vr̄, quod renunciando poſt ſpoliationē purgetur vitiū ſpolij ſimile in l.2 C. quod met.cau & in l.ob turpe,ff.de condi.ob turp.cau. Vbi promittens ob metum,vel turpem cauſam ſponte ſoluēs, vr̄ purgaſſe vitiū pręcedēs Sol. in cōtrarijs ſolutio ſubſequēs eſt executio actus p̄cedētis,nec ad aliud poſſet ordinari ſolutio, niſi ad ſolutionis promiſſionē pręcedentē. Ideo ſpōte ſoluendo,cū non teneatur,vr̄ libere docere & purgare vitiū pręcedēs, arg.l.cuius per errorem,ff.de re iu. Sed renunciatio ſequens poſt ſpolium non ordinatur ad actū præcedentē, vt executio illius cum ad multa alia poſſit fieri ſpoliatio,quam propter renunciationē præcedentem. Ita per renunciationem ſic factam non accreſcit ius ſpoliator. Bart in l.naturaliter, §. nihil commune,ff.de acquir poſſ.& per Abb.in c.2.eo.

g Quod ſi ante,&c. Facit c.a accepta.eod.vnde ſumitur. Sed quæ eſt diuerſitatis ratio inter hunc,& ſuperiorem caſum? Reſpondeo.exceptio renunciationis factæ ante ſpoliationem concludit ad poſſeſſorium, renunciando enim dum quis exiſtit in

ſponte abiuraſſe [a] reperiatur, perpetuum ei ſuper negotio ſilentium imponendum erit.

Ponit aliquos caſus exceptos ab illa regula, Spoliatus ante omnia eſt reſtituendus. h.d.

Sunt & alij caſus, [b] quibus iure denegabitur ſpoliatis reſtitutio, vt puta, cum agenti per modum exceptionis de alia ſpoliatione opponitur, [c] aut tam ſuper proprietate, quã ſuper ſpolio eodem tempore diſceptari ſpoliatus ipſe conſenſerit, [d] aut ante reſtitutionis poſtulationem petitoria actione iudicium expertus ſuccubuerit.

Probatio ſpolij, abſentia ſpoliatoris, & lapſus temporis non operantur reſtitutionem, ſi ſpoliator non abſit per contumaciam, vel dolum. h.d.

Item [f] ſi ſpoliatore non per contumaciam, [g] vel per dolum abſente, ab Apoſtolica ſede ad iudices ſpoliatus litteras obtinuerit, vt, ſi eum ſpoliatum iudicibus conſtiterit, intra certum temporis ſpatium reſtituatur, ſi reus intra præfixũ terminum ſe ſe iudici exhibere non poſſit, quamquam temporis lapſus immineat, & actor ſit ſuam poſſeſſionem, & deiectionem [h] probare paratus: nihilominus reſtituendus [i] non erit.

poſſeſſione habet rem ex toto pro derelicta, & perdit proprietatẽ, & poſſeſſionẽ, l. ſi quis vi, § differẽtia, ff de acquit. poſſeſ. vnde iſta exceptio admittitur tamquam concernens proprietatem, & poſſeſſionem, ſecus ſi renunciatio fiat poſtea, quia concernit proprietatem tantum, non poſſeſſionem, quam quis non poteſt renunciare cum nõ habeat vt per Ab. in c. 2. eod.

a Abiuraſſe Ideſt renũciaſſe, &c. idẽ ſecundum Lapum ſi qs conſtituiſſet ante ſpolium procuratorẽ ad renunciandum, & ante renũciationẽ fuiſſet factum ſpoliũ vt per Abb in cap. 2. eo.

b Alij caſus. De quib latiſſimè per Legiſt. in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acqui. poſſ. & ponit, glo. ſummæ, 3. q. 1.

c Opponitur. c. ſi. de ord. cogn.

d Conſenſerit, c. 1. eo. Vñ cautela eſt, vt ſpoliatus ꝓteſtetur, quod non conſentit ꝙ ſpoliatus ꝓbet de ſuo dominio, vt ꝑ Vero. cautela 82. Sed an iudex poſſit impedire tunc cõſenſum. Reſpon. ſecũdum Abba. in d. c. a. nõ debet impedire, niſi ob periculũ animæ, & timorem peccati. Sed quid ſi ſpoliatus non conſenſerit, expreſſe tamen non explicarit contra exceptionem proprietatis, an tunc cenſeatur tacitè conſentire, & talis conſenſus valeat? R. ſ. Bart. in l. ſi quis ad ſecundum. C. ad legem Iuli. de vi publ. tenet ſufficere, quia ita ſe habet replicatio ad exceptionem, ſicut ſe habet exceptio ad exceptionem, l. ſecũda, ff. de exceptio. Sicut ergo actio non excluditur, niſi exceptio proponatur, ita non debet excludi exceptio, niſi proponatur replicatio. Simile eſt, quod licet contra præſumptionem iuris, & de iure non admittatur probatio in contrarium, niſi per confeſſionem partis, vt not. in authent. ſed iam neceſſe, C. de dona. ante nupt. & in c. is qui fidem, de ſponſ. Si tamen parte tacente fuerit probatio admiſſa, illi ſtãdum erit, vt per Inno. in c. fraternitatis, de frig. & maleſi. & in ca. cum Bertholdus, de re iudi. Sic etiam licet ad impediendam executionem trium conformium non poſſit utilitatis exceptio opponi, ſi tamẽ fuerit oppoſita parte tacente, impeditur executio, dic vt per Ripam in ca. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acq poſſeſ.

e Succubuerit. De hoc latiſſimè per Legiſ. in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acq poſſ.

f Item ſi, & c. In quo ſpoliatus non reſtituitur ante omnia concord. capit. conſultationibus, de offic. deleg. vnde ſumitur.

g Per cõtumaciã. Quid ſi per contumaciã obeſſet. Reſpõ. idẽ ſi nõ eſſet adhuc lis conteſtata, vt no. in c. conſultationib. in prin. & fine de offic. de leg. licet ad illum tex. vnd. hic ſumitur, dentur multi intellectus, vt ibi per Abb. in fin.

h Et deiectionem. No quod duo probare tenetur, qui petit reſtitui, l. ſe poſſediſſe, & ſe ſpoliatum fuiſſe. c. conſultationib. de offi. deleg. & c. olim. eo. & in cauſam quæ. qui fil. ſint legit.

i Reſtituendus nõ erit. Nota ergo, quod licet iudici non poſſit liquere de cauſa infra tempus ſibi præfixum per delegantem, non tamẽ propter hoc debet omittere ſolemnitates iure ſubſtãtiales. ſed contra uidetur, l. ignorare. C. de reſtitu. mili. & ff. de priuil. cred. l. ſi & l. Fulcinius, §. ſi fundum. ff. quibus ex cauſ. in poſſeat. vbi abſens etiam ex iuſta cauſa ſi non defendatur, patitur miſſionem in poſſeſſionem. Sol. aliud eſt in poſſeſſionem mitti, aliud poſſeſſionem reſtituere. Miſſus enim in poſſeſſionem non efficitur poſſeſſor, ſed cuſtos, ſupra de dolo, & contu. §. 1. & l. is cui. ff ut legat nom. caue. Vnde cum ſit modici præiudicij non mirum. ſi fiat etiam contra abſentem ex iuſta cauſa, ſed reſtitutus verè poſſideret, & conſequenter multa poſſeſſionis commoda, de quibus per Abb in cap. conſultationibus, de offic. deleg & in §. commodum, inſtitu de interdict. Sed adhuc contra, nam iuſſus poſſidere ex ſecundo decreto, efficitur verus poſſeſſor l. cum proponas, C. de bon. auctor. iudi poſſi. & in dicto § primo, ſupra de dolo, & contuma. & capitu. quoniam frequenter. in fin. vt lit. non conteſtat. Et tamen tale decretum interponitur contra abſentem, & lite non conteſtata iuribus ſupra allega. vnde multo magis, idem videbatur dicendum de reſtitutione poſſeſſionis, cum hic concurrat fauor ſpo-

ſpoliati. Sol. in cauſa reſtitutionis requiritur ſententia definitiua, quia principaliter quęritur de ſpoliatione, & regula iuris eſt, ꝙ lite non cõteſtata nõ debet procedi ad ſententiã diffinitiuam, ut in tit vt lit. non conte. per tot. Sed cum interponitur ſecundum decretum, nõ fertur ſentẽtia definitiua, vnde non pronunciaĩ principaliter ſuper debito ſed in odium contumacis iudex p ĩterlocutoriam ſuã dat poſſeſſionem, vel bona ĩ ſolutũ, quod fit per interlocutoriam, Inn. in cap. dilecto. de verb. ſign. Io. An. & Ab. in d. c. conſultationibus Vñ ſi iudex uideret ſe deceptum, quia cauſa, pp quam fuit ſecũdũ decretũ interpoſitũ nõ fuit vera, ipſemet iudex poteſt decretum reuocare, qđ nõ poſſet, ſi ſentẽtia eſſe definitiua ut per Canon. i c. literis d. off. dele. & p Legiſtas in l. ꝙ ſuffit. ff. de re iudic. Quid ergo faciet ille ſpoliat? Reſpondeo faciet ad domũ abſentis legitime denũtiari, & ſi nõ ſit, qui eũ defẽdat, mitteĩ in poſſeſſionẽ cauſa rei ſeruãdæ, reo poſtea veniẽte, & iuſta probata cã abſentiæ reſtitueĩ in integrũ, uel ad appellãdum, nec .n. hęc miſſio prohibetur in d. cap. conſultationibus, vt ibi not.

ui. ſequitur Lap alleg 24. & Ab. in c. a. in literis nu. 28 eo Et licet hãc deciſionẽ impugnet Aret. eam tamen bene defendit Rip. in l. naturaliter §. nihil commune. ff. de a. q poſſ nu. 82 & contra Aret. eſt commun. opin.

Si contra agentem ſpolio opponatur electio per quam concludatur actorem non poſſediſſe, ſpoliatus ante omnia non reſtituetur, h. d.

Sed etſi talis opponaĩ exceptio, quę agẽtẽ minime poſſediſſe concludat, tam diu ſuſtinenda erit reſtitutio, donec ſuper tali exceptione cognitum[a] fuerit. Vt ecce nec laici ſpiritualia poſſidere, [b] nec ſacerdotes vxores habere poſſũt. Vnde ſi vel illi ſe beneficiis ſpoliatos, vel hi ab uxoribus ſe deſtitutos corã iudice cõquerãtur, & ab aduerſariis de ſęcularitate vel de ſacerdotio agentibus opponatur, proculdubio differẽda erit reſtitutio.

Cum pro ſpoliatore militat iuris præſumptio, ſpoliatus non eſt ante omnia reſtituendus, h. d.

Quinimo & cũ ſola iuris præſumptio pro ſpoliatore cõtra ſpoliatũ militat, [d] impediẽda erit reſtitutio, ex quo apparet, eũ q̃ exẽpli gratia, reſtitui poſtulat [e] ad decimas quas intra alienæ parochię limites poſſediſſe aſſerit, nequaquam reſtituendum eſſe, niſi euidenter [f] docuerit, quod earum poſſeſſionem legitime aſſequutus [g] fuerit, quia eas occupaſſe iniuſte veriſimiliter præſumitur, cum ex prædiis perueniant intra alienam parochiam conſtitutis, manifeſtumque ſit, eas iure communi ad eundem.

d Militat. Facit cap fin. eo. in 6 & intellige hoc, quãdo hæc iuris præſumptio non ſolũ oſtẽdit iniuſtitiã poſſeſſionis ex parte ſpoliati, ſed ẽt iuſt ſi at poſſeſſionẽ ſpoliatoris, & ita p edit exẽplum hic poſitum & d c ſi. Secũdo intelligo, niſi pręſumptio iuris, quę eſt cõtra ſpoliatũ elidatur contrarij pręſumptionibus vt per Ab in c. a cũ eccleſia Sutrina. de cau poſ & proprie. Tertio itelligẽ in ſpolio facto ante litẽ motã, ſecus ĩ ſpoliato lite pendẽte agẽte remedio attentatorũ, c ſi cõſt tuerit, vbi Aretin. de ac. F. ac. in c bonę de appell. & p Rip I l naturaliter § nihil cõmune ff. de acq poſ Quod tamen nõ procedit ĩ beneficiis ibus, ĩ quibus iuris præſumptio ĩpedit reſtitutionem, etiã per uiam attentatorum pet. tam. ut p Gemin in d ca. fi & p Rot. deciſ. 440. & p Rip vbi ſupra

e Poſtulat Ex per hoc verbo apparet quod illud quod hic dicitur, [h] habet locum in ſpoliato agente, non autem in reo ſe defendente, quia licet ius commune faciat contra eum, poteſt tamen ſe defendere ex legitima præſcriptione, & aliis legitimis defenſionibus, vt per Francum poſt alios in d. c. fi in 4. not.

a Cognitum Et hæc exceptio, cum opponi poſſit non minus ad poſſeſſorium quam ad petitorium, conſueuit a Doct. appellari anomala, vt per Abb. in c. ex parte. col. fi. eod. fac. ad hoc notat. per Bal. in tit. de pace Conſtantiæ, in verſ. reſtituitur. & in l 1. C. ſi de mo poſſ. & in l. a. C. de edicto d. Hadr. tollen.

b Spiritualia poſſidere. Cap. cauſam de præſc t.

c Reſtitutio. Ex hoc fuerunt cõmuniter Doc. ꝙ exceptio ſpecialis reſeruationis beneficij impedit reſtitutionem, etiam quod ſpoliatus iuſtificare poſſit poſſeſſionem titulo tolerato, quia reſeruatio Apoſtolica inficit titulũ, & poſſeſſionẽ, c. ſi eo ege, de elect. in 6. & ita tenet, Rota dec. 16. in no.

f Euidenter. Quod dicitur fieri etiam ſi aliæ efficaciores præſumptiones ſint in contrarium, ut ſupra in prima notula huius §. f. c l ſi quis locuples ff de manumiſ teſta. & l prętor ait, §. prætor ait & quod ibi not ff. de dam infect iuramentum autem partis non faceret rem euidentem Abb. in c. ex ratione. in 4 q in fi de appell.

g Aſſequutus fuerit. Exceptio ergo notoria ex defectu propositus obſtat agenti poſſeſſorio recuperandæ,

eccleſiam pertinere,[a] niſi aliud oſtenſum[b] fuerit.

Hæreticus nō reſtituitur ante omnia. Idē ſi in reſtitutione timetur de periculo animæ, uel ſcādalo: quia differtur reſtitutio, h.d.

Plures præterea ſunt caſus,[c] quib. ſpoliatus illico nō reſtituitur, veluti cū hæreſis labe pollutus deprehēdit̃,[d] vel facta reſtone, animę periculū immineret,[e] vel ſcādalū[f] timeri poſſit. Et alii q̃ nō minus ſecularibus, quam pontificiis legibus continentur.

Spoliatus poteſt ſuſpēſo petitorio ante cōcluſionē in cauſa, inſtare poſſeſſoriū, ſecus ſi ſit concluſum, niſi tamen aliter iudici uideatur. h.d.

Poſtremo[g] ſciendum eſt, in ſpoliantis odium conſtitutum eſſe, ſi ſpoliatus proprietatis litē ingreſſus fuerit,[h] nullam de illata ſibi uiolentia mentionem faciens, antequā renunciatum ſit, aut concluſum[i] in proprietatis iudicio: ut idem debeat ſuper poſſeſſorio (etiam petitorio ſuſpēſo.) audiri, quod ſi renunciatum fuerit, vel concluſum, ut iā poſſit cauſa proprietatis ſnīa terminari, ne lites litibus.

perandæ, licet regulariter exceptio dominii nō obſtet, cum etiā prædo ſit reſtituendus ad ſuam poſſeſſionem, ca. in litteris, eod. de quo dic late, ut per Peruſ. in c. ſi eo. in 6 ante finem.

a Pertinere, 17. q. 7 c. omnes baſilicæ, e. cum olim de præſump. ca. de eum. de decim.

b Oſtenſum fuerit. Regulariter ergo qñ ius cōmune facit contra actorē pro reo, debet iuſtificari poſſeſſio, ut hic, & ca. ſi. eod. in 6 quam regulā limita notabiliter 5 modis, ut p Per. in d. c. ſi.

c Sunt caſus. De quib. latiſſime p legiſt. p̄cipue Moder. in l. naturaliter. § nihil commune ff. de acqu. poſſeſſ.

d Deprehenditur. c quo iure diſt. 8 & 23 qu. 1 § ratio eſt, quia exceptio hæreſis concludit etiam in poſſeſſorio, quia hæreticus nihil poteſt poſſidere, ca. 1 & 2. 23. quæ. 7 ergo obſtat agēti fundātē se recuperādæ, ut ſup. ca. . . ſed etſi talis, & oſtēde, qd̃ hic dr̃, vt procedat nō ſolum in crimine hæreſis, verum ēt in omni crimine quod inducit beneficii priuationem ipſo iure. ut per Abb. in c. Item cum quis eo. vbi etiam habes quid iuris ſit in profanis.

e Immineret. Vt puta quia ſpoliatus eſt quis vxore, quæ excipit de ſoror . . . in gradu prohibito adeo quod facta reſtitutione poteſt timeri de coniunctione illicita, & in eſtuo . . . ca. literas, eo. iunctis n . p . t gl. in c 2. eo quod procedit omnino, quando ſuper tali coniunctione non poſſet Papa diſpenſare, vt per R . p. in l. naturaliter § nih l commune ff. de acq. poſſeſs.

f Scandalum Maxime graue, & de hoc per Anto. de Butr. in c. ex parte eo. [illegible] et no. in . . a in primis: 2. q. 1 et in ſumma 3. q. 1. & in c. ad petitionem. de accuſ. et . . Felin. c. nihil de præſcr.

Poſtremo CASVS Quidam dominus ſpoliatus fuit poſſeſſione cuiuſdam domus, & cum uellet eam recuperare inaduertenter incepit agitare iudicio petitorio, dicens eam eſſe ſibi reſtituendam, quia eſt dominus. et cum in progreſſu iudicii dubitaret de exitu eius ob defectum probationum . . . ductus, uoluit ab iſto iudicio recedere, et poſſeſſorium accipere, ob priuilegium

ſpoliatis conceſſum, fuit dubitatum an poſſet, quia dominium trahit ad ſe poſſeſſionē, ca. cū dilectus, de cauſa poſſeſſion. confirmatur, ſi quidē vna uia electa non videtur conueniens poſtea relinquere per reg. quod ſemel placuit, de reg. iur. 6 Cæterum Sol. ,put hic cauetur, quia in odiū ſpoliatoris hoc ſtatutum fuerit, quia ratione ſuadente nec ēt obiectio aliquid concludit. Not. primo aliud priuilegium reſtitutionis ſpoliatorū ultra q̄ ſup habent hoc eo ti. noſtro No. 2 qd̄ iudiciū poſſeſſoriū eſt cōmodius iudicio petitorio, & ideo in certis caſibus & certo modo licet tranſire a petitorio ad poſſeſſorium.

g Poſtremo. Sumitur hic § ex c. paſtoralis, de cau. poſſ. & pp. & ex cle. uni. eo. tit. ubi per Doct. diffuſe tractatur materia cumulationū petitorii & poſſeſſorii quā Legiſtæ ponūt in l. naturaliter § nihil cōmune. ff. de acq. poſ. quæ qñ diffuſior eſt, quā ut breuibus notulis poſſit cōprehēdi, non tangetur hic ſed ſufficiet remiſſio ad prædicta loca.

h Ingreſſus fuerit. Immo etiam ſi ſimus in cauſa appellationis, ut in cle. uni. de cā. poſs & propr.

i Concluſum. Fac. authent. de teſtib. § quia uero multi. & cap. cum dilectus de fide inſtrum. Et exponunt aliqui qui tenent, qd̄ renunciare, et concludere ſint idē, vel prop. id eſt in c. paſtoralis de cau. poſs. & propt. Sed tu dic ſecundū Inno. Ioa. And. et Abb. qd̄ hæc differunt: nam dr̃ quis renunciare cum renunciat probationibus facti, cōcludi uero dū renunciatur, tam probationib. facti, quam allegationib. iuris, de quo tamen uidendus eſt Fel. in c. cum dilectus, de probat. et per Dec. in c. 1. de iu. Iaſ. in l. admonendi, ff. de iureiu. et dicit Abb. in c. paſtoralis de cauſ. poſs. et propt. quod renunciatio dicitur, quando fit a parte, concluſio, qñ fit a iudice, poteſt enim iudex ſufficientibus dilationibus inuitis partibus concludere in cauſa, ut no. in clem. ſæpe, de verb. ſigni. ſed ad impediendum hoc poſſeſſorium ſufficiet ne alterum tantū Reſpondeo non, ſecundum Abb. in cap. paſtoralis, de cauſ. poſ. et propt.

Can-

a Cauſa non deciſa. Si ergo aliquis ſuccubuit in iudicio proprietatis, adhuc poſt ſuam poteſt redire ad poſſeſſorium, ſicut e conuerſo arg. c. querelã, de electio. quia aliud eſt modus agendi, & aliud petitur quam prius l. cum quæritur, cum l. ſequen. ff. de except. rei iu. Argument. contra in c. cum dilectus de cauſa poſſe. & propriet. Solut. vt not. in ca. paſtoralis, eod titu. ſuper verbo cauſa.

b Subtracta fuerit. Si nõ potuit probare dominiũ, vt hic dicit. Quid ꝓderit redire ad poſſeſſoriũ cũ videatur condẽnandus, quia ſi iã ſup ꝓprietate trahit ad ſe ſententiã ſuper poſſeſſione c. cum dilectus, de cauſa poſſeſ. & ꝓptiet. Reſp. poteſt valere quo ad fructus, quos recuperat à tpe delectionis. Item, quia ex quo habuit poſſeſſionẽ, habebit cõmodum retentionis, niſi aduerſarius proprietatem probauerit, l. res alienas. C. de rei vẽdic. & quia ſi ſpoliator rem petat, poteſt ei obijci, quod amiſit ius, ſi quod habebat, per l. ſi quis in tãtam, C. vnde vi.

obſeruaui ſupra, in princi. Not. ſecundo, iudicium ideo dicit incipere à conteſtatione litis, quia tunc cauſa in eo propoſita cognoſcitur, & non antea, hinc ſol. quæſtio. à qua actu iudicium incipere debent.

inculcentur, & via poſſit fraudibus aperiri, cauſa non deciſa [a] poſſeſſorio non erit vtendum, niſi iudex, qui de cauſa cognoſcit, hoc ipſum ex iuſta cauſa viderit expedire, puta cum ex perſpicuis indicijs iniquitas inuaſoris facilè arguitur, & ſpoliato caſu, ſiue dolo ſpoliatoris dominium probandi facultas ſubtracta [b] fuerit.

DE LITIS CONTESTATIONE.

TIT. XI.

Litis conteſtatio eſt fundamentum iudicij, quo deficiente fruſtra ſuperædificabitur. h. d.

HActenus ea complexi fuimus, quæ plerumque [c] in cauſarum diſcuſſione vertuntur, quæ non tam iudicij partes [d] habentur, quam iudiciorum præparatoria [e] perueniamus nũc ad ea, quibus ipſum iudicium conſtituitur. Eſt autem iudiciorum quaſi fundamentum [f] quoddam litis conteſtatio: nam ſi illa à partibus prætermiſſa fuerit, proculdubio omnia, quæ ſequuta fuerint, corruent ſeque ipſos litigatores manibus laboribus, & ſumptibus vexabunt, [g] vnde nec teſtes

c Plerunque. Ideo plerũque, quia non ſẽper ante diſcuſſionem cauſæ contingit locum eſſe pœnis ſtatutis cõtra cõtumaces, de quib. dixit ſupra de dolo, & contu. nec ſemper proponuntur exceptiones, nec ſemper mutuæ petitiones fiunt ante litem conteſtatam, vt not. ſupra de mut. petit. in princip. nec ſemper ſpoliati ante litem conteſtatam reſtituũtur, ſupra ti. proxi. § fin. fac. dicta per Spec. in tit. de lit. conteſt.

d Iudicij partes. Facit no. in l. iudicium ff. de iudi. & l. amplius, ff. rem rat. hab & capi. ex parte 2. de verbo. ſignificat. Sed quod ad hoc vt cõfeſſio vel quid aliud dicatur factum in iudicio, ſeu in iure, ſatis eſt, quod iudex iuris dicẽdi, vel reddendi gratia ſedeat, licet lis nõ ſit cõteſtata Abba. poſt alios in rubr. de iud. verſic. ex quo etiam in. ero, & in cap. ſuper qq. in princip. in gloſ. in verbo exordium.

DE LITIS CONTESTATIONE.

Continuatur tit. iſte prout legimus in prin. eius vel dicas ſecundo quod ex ſupra dictis præſumendum eſt, reum conuentũ non habere exceptionẽ, vel reconuentionem, & ideo actor debet procedere ad vlteriora in iudicio propoſito, ſed cum hoc fieri nequeat, niſi præcedat litis conteſtatio, propterea poſt titu. præc. proponitur iſte, qui diuiditur in quinque partes: in quarũ prima hr continuatio: in ſecunda quid ſit, & quo fiat iſta litis conteſtatio: in tertia à quo fiat: in quarta, quando fiat: in quinta qualis ſit eius effectus, ſecunda ibi, eſt aũt, tertia ibi, tit aũt, quarta ibi, nec ſolum, quinta ibi, agitur.

HActenus. CASVS non figuratur, not. tamen, ꝙ verum fundamentum iudicij eſt litis conteſtatio, & ideo quæ præcedunt, potius præparatoria quam partes iudicij dicuntur.

Eſt autem. CASVS non figuratur. Nota primo, quod per præſentem text. confirmatur, quod

e Præparatoria. De quibus dic, vt habetur per Legiſtas in rub. C. de eden. & per Can. in rub. de iud. & per Spe. in rub de præparatorijs iudiciorum.

f Fundamentum. Immo fundamentum eſt citatio, vel ſupra de in ius vocan. §. 1. Dic quod citatio eſt fundamentum iudicij, inquantum eſt primum principium, & ſine ea iudicium nõ valet, ſed reuera ante litis conteſtationem non ſumus certi, an illi actus ſint portio iudicij, cum poſſit eſſe ꝙ partes non concordant, diuerſis ergo reſpectibus hoc verbum, fundamentum iudicij poteſt prædicari de utraque, videlicet tam de citatione, quam litis conteſtatione, & fac. pro hac littera cap. ex parte 2. de verb. ſig. & c. relatum, de off. dele. & §. omnẽ auth. de litig. & quod ante litis conteſtationem iudicis officium non imploratur, cap. ſignificante, de appel. & fac. not. in d. c. ex parte.

g Vexabunt. Simile in l. 1. ff. de inof. teſt. & de hoc

recipi, nec ad ſententiam per iudicem procedi poterit.[a]

Lis quomodo conteſtetur. h.d.

Ea vero [b] fit per petitionem in iure [c] propoſitum,& congruã [d] reſponſionem ſequutam,animo [e] conteſtãdi litem factam, cum iudex [f] per narrationem negotij cauſam audire cęperit.Vnde ſi quis poſitionibus ſimpliciter reſpõdeat [g] aut peremptoriam exceptionem proponat , nequaquam per hoc eſſe facta conteſtatio litis intelligitur.

Procurator,tutor,& ſimiles poſſunt litem conteſtare.h.d.

Fit autem litis conteſtatio non ſolum per principales, ſed etiam per procuratorem,[h] tutorem,& perſonas ſimiles.[i]

Aduocati reſponſio , niſi ſit ſtatim reuocata , facit litis conteſtationem.h.d.

An aduocati [k] rñſio litis cõteſtõnẽ,faciat, dubitari põt? Et ex facto rñsũ eſt,niſi ſtatim [l]

per Hoſt,in tit.de lit.conteſt.§.quid ſit litis conteſtatio.

a Procedi poterit.Vel lite non conteſt.per tot.

b Ea vero fit, &c. Verba hæc,quibus uidetur litis conteſtatio definiri,vel deſcribi ſumuntur ex ca.1. eo.& ex c.dudum de ele. 1. & ex l.1. C eo.fac ca.prout, de dolo, & contu. & c. cum cauſam, de iura.calum. & per Spec. eo. tit.§. 1. & per Hoſt. in ſum.eo.

c In iure. De ſignificatione huius verbi, habes in l. ius plurib.ff.de iuſti.& iur.& expone hic in iure,i. in iudicio, & iudice ſedente pro tribunali,vt per Abb.in ca.1 eo in ult.not. & ſuper prima gl. vnde tamẽ de hoc Ab.in c.cum cauſam, de appell. in prin.

d Cõgruam,reſp. Hoc verbum congruam non eſt, in c.1.eo.nec in c. dudum,2.de ele. unde hic ſumitur,ſed viſum fuit congruum , & ualde opportunum inſerere ex mente Hoſtien.in ſum. eod. §. 1. quia deſeruit ad tollenda plura contraria,de quibus in locis pręallegatis.

e Animo,&c.ea Non tñ eſt neceſſarium,ꝙ reus dicat reſpondeo ad libellum , animo conteſtandi litẽ,nã in dubio talis animus debet pręſumi ex quo rñdetur ad libellũ,niſi proteſtatio fiat in cõtrariũ, vt per Inn,in c.eum M de cõſt & Io.An.& Ab in c.dudum 2 de elect.verſ.nota qualiter,& in c.vni. eo. licet tñ talis expreſſio non requiratur, talis tamen animus requiritur,ideo ſunt hic hęc verba adiecta ex intentione Hoſt.in ſumm,eo.§.1.& licet non ponuntur in iuribus,vnde ſumitur hæc littera, viſa tamen inferenda ad tollenda omnẽ ambiguitatem.Et,quia ſi quis proponat factum corã iudice non ea mente,vt litem conteſtetur,vel rñdeat ſaluo iure ſuo,vel ſine præiudicio,nõ erit propterea litis conteſtatio,cum hoc fiat nõ ad iudicis interrogationẽ,ſed motu proprio, vt no in c.vni,eo.

f Cum iudex. Vel etiam arbiter,l.2 ff.de arbit.ut not.in l.1 C.eo. vnde poſtrema iſta uerba ſumuntur,de quorum intelligentia,& declaratione, vide quæ ibi ſcribuntur.

g Reſpondeat Ratio ponitur in c.vni.eo quia qui ponit aliquid dictũ, vel factũ,nihil petit ab aduerſario,nec ẽt oſtendit per hoc velle agere.atque ita per hoc nõ poſſet ferri ſñia condemnationis,vel abſolutionis,cũ nil petitũ ſit per poſitionẽ,ſed oſtenditur aliquid eſſe factũ,vel dictum, vel promiſſũ, & ſñia.eſt ferẽda ſñ modum agendi,cap.qualiter, de accuſ.c.licet Hely.de ſimo. & condemnatio nõ eſt facienda,niſi ad hoc ſit actum,c. cum dilectus, de ordi.cog. Afferuntur,& alię plures rõnes,de qbus per Ab.1. d. c.vni. in prin. Excipitur tñ ab eo , ꝙ hic dr̃ vnus caſus ſcd̃m Hoſt.Bar. & quoſdam alios,ſ. qñ fieret poſitio generalis de oĩb. quæ continentur in libello,q̃ non tenet Abb in c.vni.eo.

Fit autẽ. CASVS. Cũ in iudicio diuerſæ interueniãt ꝑſonæ vt sũt princip.litigãtes , procuratores,aduocati,& ſimul dubitauerũt quidã ſcholares per quas fieri dẽat iſta conteſtatio , ſiquidem ſicut tãtum prin. intereſt litigare , vel nõ litigare, ita ipſi tñ dẽnt litẽ conteſtare, confirmat: quia iſti ſolũ tẽdent art.Sol. tamen, ut hic cauetur, quia conteſtare litem eſt declarare voluntatẽ litigandi,quod etiam per alios fieri poteſt,ſecus reſpõdere ar. in quib. factum ipſum quæritur declarari & ideo non tenent obiecta Not. 1. quædam facta pariter per nos,ſic ꝑ alios explicari poſſunt,quia dependent a voluntate a qua ſi non dependerent,ſecus eſſet No.ſecundo.ꝙ facta nomine noſtro poſſunt reuocari a nobis.& reddi nulla,dummodo tẽpore debito id fiat,alioquin oritur contra nos præſumptio,vt per nos ſint tacite approbata.

h Per procuratorem.Ca.cum ad ſedẽ de reſt.ſpol.

i Similes.Puta actores,uel ſyndicos, & fac. l.ad litem non nouam.§.patroni.C de iud.cap. prout,de dolo & contu & c.cum cauſam de iura calum.l. ſi cum procurator agit.ff de exce. dol l procoratoribus ,& l.neque.C de procur.l licet.ff.de iud.quæ iura allegantur ad hoc per Spec. in tit.de lit. cont. §.ſequitur.

K Aduocati.Not. ergo hinc, ꝙ ẽt per reſponſionẽ aduocati fit litis conteſtatio,niſi ſit reuocata.ca.cũ cauſam, de appel.unde ſumitur,ſic & confeſſio aduocati præiudicat parti non reuocanti, c.olim ubi Abb.de conſ.facit l.1.C. de erro.aduoc.& not per Abb.& alios,in c.paſtoralis, de iud.

l Niſi ſtatim Sed quando intelligetur ſtatim reuocata? Re.põ.aut reſponſio aduocati præiudicat ad proceſſum , ut quia inducit conteſtationem litis ,

&

reuocata [a] fuerit, per illius quoque reſpõſionem conteſtationem fieri.

Cum officium iudicis pro actione inſtituitur, eſt neceſſaria litis conteſtatio. h. d.

Nec ſolum, [b] cũ per actionem iudicium inſtituitur, erit litis conteſtatio neceſſaria: ſed ẽt vbicũq; [c] iudicis officium pro ipſa proponitur actione, [d] veluti cũ reſtitutio in integrũ nõ icidẽter, ſed pricipaliter poſtulatur.

Qui effectus ſequãtur ex litis cõteſtatione, h. d.

Igitur [e] ſequuta conteſtatione reus & iudici ſubijcitur, [f] & actori obligabitur, dilatoriis exceptionibus, uia prçcluditur: [g] actiones perpetuantur, [h] præſcriptio interrũ-

& ſic præcludit uiam dilatoriis proponendis, & tunc oportet, quod pars illam reuocet autea, quam pars faciat aliquid quod ſoleat fieri poſt litem conteſtatam, uidetur enim para ipſo facto reſponſionem aduocati approbare, cum plus ſit aliquid facto approbare, q̃ cum uerbo, c. dilecti de app aũt confeſſio aduocati p̃iudicat ad merita cauſæ & dẽt reuocari Iſta triduũ l. 3. C. de erro. adul. Sed & poſttriduũ & uſque ad ſñiam poterit reuocare, ſi uelit doceat de errore, & ita procedunt not 35. qu. 9. §. hia ita. fac. ca. ſi. confe. l. uenditor. §. iuſſus. ff. de app. Sed & hoc ẽt intellige, qñ non eſſet ſecutua alius actus, per quẽ per partẽ induceretur approbatio reſponſionis ipſius aduocati, quẽadmodum dictũ eſt prime, quando cõcernit proceſſum, quia eadem, & in hoc caſu uidetur ratio ſecundum Peruſ. poſt alios in d. c. cum cauſam. de appell.

a Reuocata. Sed an ad reuocandum aduocati reſponſionem ſit neceſſarium docere de errore aduocati; Et uidetur neceſſe, c ſi. de confe. & l. error. C. de iu. & f. ct. igno Contrarinm uerius. Contrarium enim loquitur de pſonis principalibus, hic in aduocato, & ratio diuerſitatis eſt ſecũdũ Hoſt. quia aduocatua non habet mandatum ad confitendum, uel ad procedendum in cauſa, ſed ſolum patrocinandi. Idem aduocatua numquam fit dominus litis, l. t. § 1 ff. de poſt. Petu. poſt Bal in ca. cauſam de app.

Nec ſolum. CASVS Cum iudicium aliquando officio iudicis, & aliquando actione exerceatur inter docto. fuit dubitatum, an ſemper iſta conteſtatio ſit neceſſaria? ſi quidem quãdo officio iudicis procedit a iudice uidetur peti, ut talequid ſua auctoritate faciat, Sol tamẽ prout hic cauetur, quia cum officiũ iudicis diuerſ modẽ conſideretur, hic accipitur loco actionis, & ſic etiá obiectio ceſſat. No. officium iudicis aliquãdo æquiparari cũ actionibus, & ideo eiuſdem iuris iudicantur.

b Nec ſolum. Sumitur ex c ſi. de offic iud. & continet duas regulas, unam expreſſam & affirmatiuam, ſcilicet quod in officio iudicis principaliter intẽtato requiritur litis cõteſtatio. aliam tacitam & negatiuam contrario ſenſu, quod in officio incidenter implorando non eſt neceſſe litem conteſtari. Et concludendo materiam ſecundum Ab. in d c. ſi. Aut officiũ iudicis imploratur incidenter, & nõ eſt neceſſaria litis cõteſtatio, nec libellus Aut imploratur principaliter, & tũc, aut ſuper iã liquido, ita q non eſt, neceſſaria cauſæ cognitio, & nõ dẽt fieri litis conteſtatio. Exemplum; cum filius petit alimenta a patre, uel contra, debet. n. de plano procedi. l. nequaquam. §. de plano, ff. de offi. proc. Vel cum petitur executio ſententiæ a iudice, qui iudicauit. Aut petitur ſuper non liquido, & tunc aut aduerſarius & certus eſt & præſens, & procedit quod hic dr, ut cum petitur reſtõ in integrum aduerſus cõtractũ, aut aduerſarius eſt abſens, & certua & tunc, ſi aliquid petitur dari uel fieri in p̃iudicium partis, uel a parte, dẽt fieri cõteſtatio, ut no. in d. ca. ſin. Aut nõ petitur aliquid dari uel fieri Exẽplum, cum minor vult abſtinere ab hæreditate adita, & poteſt procedi lite non conſtata, auth. ſi omnes C ſi minor. ab hære ſe abſt. idẽ ſi aduerſarius eſt incertus, ut in d. auth.

c Vbicũque. Idem vbi deficit actio, ut no in c ſi. de offic. iud. deleg.

d Actione. Quod eſt, cum actio nulla competit, ſi enim communi auxilio quis munitus eſt, non debet ei extraordinariũ remedium concedi. l. in cauſę. ff de min. Ex quo infertur, quod actio, & officiũ iudicis ſunt diuerſa, de quo per l. in l. 1 ff. de iuriſ. om. iu & p Cano. in c ſi de off. iudi & eſt hic arg. q actio ſecundũ Cano. eſt proponẽda, de quo in c. dilecti & in c. examinata, de iud.

Igitur hæc pars ſubdiuiditur in duas partes, in quarum prima habentur dicti effectus, in ſecunda ad no quædam limitation ſecunda ibi admonẽdi. quoad primũ. Caſus. fuit inter ſcholares dubitatũ an litis conteſtatio illos producat effectus, q hic in text adnotantur, ſi quidem cõteſtare litem nil aliud uidetur ſignificare, niſi declarare uoluntatẽ litigandi, uel nõ. cæterum, Sol. ut hic legimus, qa ex natura conteſtationis oriuntur, uñ cum iſta uoluntatis declaratio omnia illa diuerſo reſpectu cõtineat, ideo nec etiam tenet obiectio. No quod effectus alicuius actus quando ſunt plures, quidam oriuntur a natura actus, quidam a uoluntate hominis per talem actum explicata.

e Igitur Hic ponuntur aliqui effectus qui proueniunt ex litis conteſtatione, de quibus per Spec. eo. ti. §. ſi incipit effectua.

f Subijcitur. Iia, q poſt litis conteſtationem non põt amplius recuſari per ea, quæ Spec in tit. de recuſatione iudicis. §. ſit autẽ & per eundem in titu. de except. §. uiſo. & habetur ſupra de except. §. hæ. uero. & c. inter monaſterium de ſen. & re iud.

g Præcluditur Et ſupra, de exce. §. hæ. uero, ubi no. & in c. inter monaſterium. de ſen. & re iud leg. Põponius. §. rati, ff. de procuta.

h Perpetuantur. l ordinata. ff. de liber. cau. leg. ſi cum. §. qui iniuriarum, ff ſi quis cau. ubi late. Doc.

Aliud

Aliud in exceptione doli,l fi.C.de dolo. Itē allud etiā in officio iudicis, quod pro actione proponitur,quia litis conteſtatione non perpetuatur,no in c fi. de off iud.& ibi declaratur per Abb.

e De morte. Quod accidit non ſolum ob ſenium, & ægrotationem,ſed etiam ex alijs cauſis, puta, ſi mulier ſit prægnās, ſi mare quis ſit ingreſſurus, & hoc plurimum reſidet in iudicis arbitrio. Doct. in c quoniam frequenter,vt lit non conte.

pitur, [a] alij quoque effectus [b] emanant, vt iam ciuilibus, quam eccleſiaſticis conſtitutionibus ſuis locis traditur.

Cum ciuiliter agitur, & probabiliter de morte teſtium vel diuturna abſentia timetur, poſſunt examinari teſtes, etiam lite non conteſtata. hoc dicit.

Admonendi [c] tamen ſumus, quod traditum eſt, lite non conteſtata non poſſe teſtes recipi, aut ad ſententiam perueniri, non eſſe perpetuum. [d] Nam ſi fortè de morte [e] teſtium timeatur, vel abſentia diuturna, [f] cum ciuiliter [g] eſt agendum, ne veritas [h] occultetur, & probationis copia fortuitis caſib. ſubtrahatur, [i] ſen s, & valetudinarij, & alij teſtes, de quibus ex probabili [k] cauſa timetur [l] etiam lite non conteſtata [m] ſunt admittendi [n]. Seu pars conuenta [o] ſit contumax, ſeu ſine dolo ſit abſens, vt cōueniri

a Interrumpitur,l.mora,C.de rei vend.l.ſicut,vbi Bal de præſcri.30. vel 40. annorū, l. naturaliter, ff. de vſucapio.

b Alij quoq; effectus. Vt quia conſtituit aduerſariū in mora, quātum ad fruct⁹, l. certū, & l.mor. C de rei vendic.l.litigator, C de fru. & lit.expen. Itē quia poſt nō pōteſt reuocari procuratoriū mandatū,niſi certis de cauſis. l. poſt litē, ff.de procu.Sequūtur, & alij plures effectus, de quibus per Specul. §. penu & §.ſi.c.titu. noſtro.

c Admonēdi. Hic §. venit declaratiuè ad principium huius tituli, vbi dicitur ꝙ lite non conteſtata nō poſſunt teſtes recipi: nā hoc fallit pluribus caſibus, vt hic patet in capit. quoniam frequenter, ut lit. non conteſt vnde ſumitur.

d Perpetuum.i generale, ſed bene regulare. Nam differunt hæc inter ſe, nam ad conſtituendam, & verificandam regulam non requiritur, ꝙ nullam habeat exceptionem, ſed ſufficit illam, verificari prout in pluribus habetur in l 1.ff de re iud. aliud obtinet in verbo generaliter, & in verbo genus, quia illud comprehendit omnia ſuppoſita ſine aliqua exceptione, pro hoc ca.venerabilem,de elect. verū eſt enim,vbi hæc ponuntur tanquam diuerſa,& per Abb.in ca quoniam frequenter, vt li.non conteſta.

Admonendi. CASVS. Quidam cauti de rebus ſuis,& timore admittēdi ius ſuum voluerūt teſtes examinare ante litis conteſtationem,& cum ſupra dictū ſit,ꝙ cauſa tunc propriè incipit cognoſci qñ videlicet lis eſt conteſtata § 1.ſupra eo.dubitatum fuit,an id eſſet concedendum.Solu vt in hac parte habetur,quia ſi aliter eſſet,ob qualitatem caſus cōtingentis aliquando quis amitteret probationes & conſequentē ius ſuum.& ſic ꝙ dicitur in obiectione,intelligit regulariter, ſecus autem limitatiuè. Nota primo, argumentum, quod prob in aliquid ad diuerſum finem pōt ordinari,& ideo etiam aliquando ante conteſtationem litis. Not.ſecundo, quod non omni iudicio requiritur litis conteſtatio,& ideo ſolēnitas probandi nō obſeruatur.No. tertio,arg.intelligendi ſtatuta circa materiam examinandi teſtes.

f Diuturna. Puta, ſi quis peregrinet ad ſanctum ſepulchrum,vel alio arbitrio iudicis.

g Ciuiliter. Hoc ideo, qa in criminalibus nūquam recipiuntur teſtes lite non cōteſtatā eū enim tunc agatur de maximo p̄iudicio,nō eſt aliquid faciēdum in ordinstè. 5 q 6 c. Epiphanium,& l. fi.C.de proba.Alij alias rationes reddūt,de quibus per Ab. in c. quoniam frequenter, vt lit. non cont.

h Veritas. Ca.quāquam.14 q.2.

i Subtrahatur. Curare enim dēt iudex vt ſalua ſit rerū probatio. l. curēt,ff.de teſtib & in auth. de teſtib. § his vero,& § penul.cum concor.

K Probabili cauſa. Sed quætitur,an ſit cauſa probabilis quod pars vereatur ne ex mora varient fidem,vel obliuiſcantur?Quidam quod non,tū quia talis caſus non eſt exceptuatus, tum quia ſēper allegatur talis timor, & ſic vacaretur effectus regulæ, ꝙ teſtes nō examinētur ante litis cōteſtationē communiter cōtra Et facit pro hoc opi.l 3. § duæ ff.de Carbo.edict.& l hac conſultiſſima, § at cum humana,C.de teſt.& late hanc partē tuetur Ab. in c quoniam frequenter,vt lit non conte. Idem procederet ſi periculum eſſet in fuga. Ab.in c cum nō ab homine,vet. & inquantum, de iudi. etiam ſine citatione,vt ibi per Ab.

l Timetur. Quo caſus ſolum ij recipiūtur,de quibus timetur,non alij, niſi in caſu,c. ſignificavit,de teſt.& ca.quoniam frequenter,§. ſunt & alij,vt lit. non conteſt. & ibi Abb.declarat.

m Conteſtata. Licet his caſibus teſtes lite non cōteſtata recipi videantur, veritate tamen inſpecta, & quo ad effectum, non intelliguntur recepti lite non conteſtata,quia non publicantur,niſi lite conteſtata, & cum alijs, ſi alij lite conteſtata inducti fuerint. Nec ob tales teſtes ad ſententiam procedet iudex,niſi in caſibus ſpecialibus, not.in d cap. quoniam frequenter.

n Admittendi ſuper iudicem rei,Ab.poſt Federi. de Sen.in ca ſi quis contra,de for.comp.verſ. Item quod ſupra voluit.

o Conuenta. Idem ſi nondum eſt conuenta,ſed conuenienda.

Non

non poſſit.[a]

Qui teſtes examinauit ad perpetuam rei memoriam, debet intra annum, vel conuenire aduerſarium, vel examen denunciare, h.d.

Debet tamen actor intra [b] annũ, ex quo facultas ſibi data fuerit, aduerſariũ [c] conuenire, aut ſaltem hmõi teſtium receptionem eidem denunciare, [d] alioqui atteſtationes ſic receptæ non valebunt, [e] ne forte hoc ꝓcuretur in fraudem, [f] vt. ſ. proceſſu temporis exceptiones legitimæ ad repellendũ teſtes, [g] vel aliæ, [h] locum habere non poſſint.

Nota ex iſto paragrapho bonam regulam ad cognoſcendum, quando non eſt neceſſaria litis cõteſtatio, h.d,

Sunt & alij [i] caſus, quib. abſque litis cõteſtatione legitime poſſunt teſtes produci, & lis ſententia terminari, quos iam ex his quæ ſupra de contumacia diximus, quam etiã ex alijs locis cognoſcere licebit. Et generaliter [k] vbicunq. libellus non exigitur, aut ius agendi contra certam perſonam dirigitur, litis conteſtatio non eſt neceſſaria.

a Non poſſit. Plures alij caſus enumerantur in c. quoniam frequenter, ut lit non conteſt. & 36. enumerat Spec. in ti. de teſte. §. nunc. tractemus.

b Intra annum. Not. præſcriptionem annalem, ſic c. plerumque, de reſcr. c. paſtoralis, de offi. ord. cum concor. alle. in ca. quoniam, ut lit nõ conteſt. non proce. &c. Sed quæritur, an iſte annus ſit vtilis uel continuus? Respond. à princ. utilis eſt ꝙ ſatis hic probatur & in d. ca. quoniã. cum fiat mentio de poteſtate cõuenĩedi. Sed in proceſſu erit continuus. fac not. ſupra ſub ff. de diuer. & tempo præſcr. vbi ponitur regula ꝙ iſtarum præſcriptionum tempora ſemper ſunt cõtinua, niſi aliud ſpecialiter lege caueatur, vt videtur caueri in d. ca. quõ frequenter

c Aduerſarium. Cum fuerit abſẽs & non contumaciter, vt no. in cap. quoniam frequenter vt lit. non conteſt

d Denũciare. Hoc intellige ſecundũ Inno. quando aduerſarius fuiſſet abſens, ita ꝙ commode citari non poterat, nam ſi fuiſſet pręſens, nõ eſſet neceſſaria iſta citatio, ipſe enim interfuiſſet receptioni teſtium iuramento ab eis præſtito c. 2. de teſti. l. a quæſt. t cap in primis. ſequitur Ab. in cap quoniam frequenter ut lit. non conteſt. verſ. ſeptim. quærto.

e Non ualebunt. Sed an ipſo iure non valent, an potius requiritur ſententia? Reſpond neceſſarius eſt interuentus ſententiæ, quoties enim ius dicit quid non valere propter aliquod omiſſum, quod debet fieri poſt expletionem actus non corruit actus ipſo iure ſed opus eſt ſententia, uel exceptione not in l vniuerſa, C de prec Imp. offer & per Bar. in l 1 ff de teſti. Vnde in caſu noſtro ex nõ facta denunciatione, vel conuentione intra annum. atteſtationes non annullantur ipſo iure, ſed ꝑ ſententiam, vel opus eſt exceptione, vnde valeret ſententia poſtea lata earum prætextu, & ſic in fauore non ſeruantis hanc ſolennitatem, non enim annullantur ipſo iure, quod eſt valde notandum ſecundum Abb. in cap. quoniam frequenter, vt lit non conteſt. Sed an annullentur tales probationes, etiã reſpectu alterius partis, quæ non fuit in culpa ſ. vt & illæ, quæ faciunt in ſui fauorem non tencãt Reſpon. Inno. Hoſt. & Ant. & communiter tenẽt. quod non, cum non ſit in dolo 14. qõ. 5. non ſane Card. videtur tenere contrarium, putat .n. quod ſi aduerſarius recipit has probationes pro ſe neceſſe eſſe, quod recipiat etiam contra ſe Abb. tamen in d. c. quoniã frequenter, tentat opini. concordare duplici fædere diſtinctionis, dic ut per eum. Et facit hæc ad q. ſi ſtatuto caueatur, ꝙ gabella non ſoluta, non ualeat contractus, ſi alter tantũ pro parte ſua ſoluat gabellam, an valeat contractus ſaltem pro parte ſoluentis?

f In fraudem. Sed quid ſi pars uelit probare, ꝙ non fecit in fraudem, an admitti debeat? Reſp non, ut not. in c. quoniam frequenter, ut lit nõ conteſt. Sed bene admitteretur ad probãdum, quod non habuit copiã conueniẽdi, cum iſte annus a principio debeat eſſe vtilis, vt ſup. not. fuit

g Ad repellendũ teſtes. Teſtib humanis reb exemptis, per quos teſtes recepti reprobarentur ſiue eorũ dicta, d. c. ex tenore & c præſentium de teſtib. & l optimam. C de contrahen. ſtip. ver & ſi inter præſentes partes Vel quia ſe abſentarent, vel quia effi. erẽtur inimici actoris. l. §. duæ, ff de Carbo edict & plenius de hoc not. in c. quoniam, ut lit. non conteſt. in fi. princ

h Vel aliæ. Exceptiones elidentes principale negotium: ut puta, præſcriptio, quam tunc poterat ꝓbare, vel pactum de non petendo, vel conſimiles, quia poſſet eſſe, quod tunc temporis probationes ſuper his haberi non poſſent, argu l. in l. ff. ad leg. Aquil. & l. quidam ff de furt.

i Alij caſus. Qui ſint iſti caſus habetur in c. quoniam frequenter. ut lit. non cont. § porro in prin. vbi adnotantur 20. caſus. & 36 caſus ponit Spec. in tit de teſte. § nunc tractemus.

K Et generaliter. Not duas regulas generales, in quibus comprehenduntur caſus, in quibus non eſt neceſſaria litis conteſtatio. quatuor ponit Abbas in capitul. quoniam frequenter. ut lite non conteſtata.

DE IVRAMENTO ª calumniæ. Tit. XII.

Actor recuſans ſubire iuramentum calũnia, cadit ab actione, reus habetur pro confeſſo, h.d.

SEd ut veritate præuia iudicia expediantur, inſtitutum eſt, ut litigatores in exordio ᶜ litis, de calumnia ᵈ vitanda ᵉ iurare debeant. Quod iuramentum: ſi quis præſtare recuſauerit, actor quidem ab inſtituta cadet actione ᶠ & pro cõfeſſo reus habendus ᵍ erit.

In cauſa ſua eccleſia clericus non cogitur iurare de calumnia, ſecus in propria, h.d.

DE IVRAMENTO CALVMNIAE.

Continuatur tit iſte per glo. rub vel dicas ſecundo quod facta litis cõteſtatione erat neceſſarium deuenire ad probationem, verum quia in iudicio a litigantibus fraus committitur, & præcipue circa probationes, propterea poſt ti. præcedẽtem ponitur iſte, qui diuiditur in tres partes, in prima habetur q d iuris ſi quis non vult iurare, in ſecũnda quis. quando, & quõ hoc iuramentum ſit præſtandum, in tertia quid iuris. ſi non ſit præſtitũ ſecunda ibi, in hac tamen: tertia ibi, illud poſtremo.

a De iuramento, & c. quia poſt conteſtatã litem ſtatim iurandum eſt de calũnia, c. cum cauſam, eo. merito & poſt ſuperiorem titulum, de hoc eſt dicendum ſecundum Spec. eo. in prin. & ſecundum Ab. in rub. eod.

b Calumniæ, ſ. vitandæ, ſic exponitur & illud, habeat vnuſquiſque ſuam propter fornicationem ſcilicet uitandam, ut diſtinct 14. ca. nerui. in fi & per Spec & Abb. in rub. eo & exprimitur infra eod. in prine.

SEd vt. CASVS. Quidam requiſitus iurare de calumnia, recuſauit ea motus ratione, quia cũ ageret ad ius ſuum recuperandum, vel conſeruandum, non videtur poſſe præſumi ipſum uti fraude aliqua, aliter enim præſumeretur derelinquere quod eſſet contra cap ſi de præſumpt Solu tamen hic cauetur, quia cum in iudicio quæſt pars intendat uictoriam conſequi, propterea præſumitur ꝙ adhibeatur omne opportunum remedium, qua ratione ſuadente etiam ratione in contrarium acta videtur ceſſare, ſiquidem ſepe contingit, quod vna præſumptio tollat aliam. Not quod ex qualitate modi agendi præſumitur aliquem iniuſte, & indebite litigare, & ideo quædam iuris refugia ab honeſto viro debent euitari.

c In exordio litis ideſt. poſt, tunc enim vere incipit eſſe lis, ut ſupra tit prox in princ. not in l 1. § 1. ff ſi quis ius di non obtemp & ca. ſuper qq §. quid ſi. de off dele. c ex parte 2 de verb. ſign. Arg contrà inf. ti prox. Sol. ut apparet ibi in littera. Sciendum tamen eſt, quod ſi præſtitum ſit ante litis conteſtationem ſuper tota cauſa, non eſt opus, quod denuo præſtetur. Item ſi iuretur longe poſt litem conteſtatam. non per hoc v tiatur iudicium, & in ſumma ſecundum multos quandocunque, etiam poſt ſententiam præſtari poteſt tale iuramentum, vt per Legiſtas, in l. qui bona. § ſi alieno, ff de dam. infect. & per Abb & alios in c 2 eo. Et quod dicitur de tempore poſt litis conteſtationem eſt frequentius, & facit infra eod. § & non tantum, & in terminis, e. 1 eo in 6.

d De calumnia. Continet autem hoc iuramentum quinque capitula Scilicet. quod credit ſe iurãs bonam cauſam habere quod interrogatũ nõ negabit, quod verum credit, quod non utetur ſcienter falſa probatione, & quod dilationem nõ petet in fraudẽ, nec dabit, nec dedit, nec ꝓmiſit q d pro cauſa, niſi quibus leges dari permittunt in l. 2. circa pri & auth. principales C. eo. aut. ut liti. iu. in prin. Vnde verſus.

Illud iuretur quod lis ſibi iuſta videatur.
Et ſi quæretur, verũ non inficietur.
Nil promittetur, nec falſa probatio detur.
Vt lis tardetur, dilatio nulla petetur.

Spec. tamen in §. nunc dicamus, eod. tit. conſuluit, quod omittatur capitulum de dilatorijs fruſtratorijs non petentia, alias raro eueniet; quod litigantes non ſint periuri quod & Ab probat in d ca. 1. eo. Nec enim vbi ueriſimiliter poteſt de tranſgreſſione timeri. deferendum eſt iuſiorandum c. clericos, de cohabit. mul. & cler & cap ille. 22 q. 5.

e Vitanda. Non ergo iurabit de præterito, vt verbum futuri temporis demõſtrat & quia facta pro infectis non poſſunt haberi. l. in bello. § factę Quidam tñ, quod & de præterito debeat iurari. l. 2. C. eod. ponderando verbum, mouiſſe, & facit ſecundum eos ratio, quia uidens ſe iurare falſum, deſiſtet iuramento, & per conſequens a cauſa Item ſciens ſe iuraturum non calumniabitur etiam à principio litis. Ab. tamen in c. 1. eo. tenet primam licet dicat hoc non eſſe magni momẽti. dic ut per eum ibidem.

f Cadet actione. c. fin § fin. eod unde ſumitur. Sed nunquid ipſo iure, an potius requiratur ſententia. Dicas quod per ſententiam, ut not. in d §. fin. quod intellige, tam de reo, qui habetur pro confeſſo, quã actore, qui cadet actione, ut hic. Sed ad quid requiritur ſententia, cum confitens habeatur pro condemnato, l 1. ff. de confeſſ. & l. 1. C. eod tit. & l debitoribus, & l. poſt rem iudicatam. ff. de re iudic. Reſp contra procedunt in confeſſione ante litem conteſtatam, ſecus in ea, quæ emanauit ante conteſtationem, quia tunc ſecundum commun opin. requiritur ſententia, ut not. in l 1. ff de ſuppell leg. & in c. dudum, de ele. & 2. q 1. c nos in quemquã: at in caſu noſtro ſupponimus litem conteſtatam; quia alias non fuiſſet iuratum de calumnia uериſimiliter, & ficta confeſſio non debet plus operari quam vera.

g Habendus erit. Poterit tamen contumax in iurando vſque ad prouinciam iudicis purgare contuma-

In hac tamen parte quibuſdã caſibus clericis iura pepercerunt. Vetuerunt enim ne dũ propriæ eccleſiæ cauſa peragit͂ i cõſultis illorum prælatis[a] huiuſmodi ſubire iuſiurãdum cogantur, licet in ꝓpriis cauſis hmõi priuilegio minime gaudere noſcantur.[b]

Prælati iurant non tactis, ſed propoſitis ſcripturis, h.d.

Sed & quo caſu hoc iuramentum ſubire, vel permittentur prælati, uel iubentur, nõ tactis,[c] ſed tantum propoſitis ſcripturis[d] id implebitur.

Hodie etiam in cauſis ſpiritualibus iuratur de calumnia. h.d.

In cauſis ſpiritualibus[e] olim de calũnia minime iurabatur,[f] ſed quia & in illis litigatores frequẽter calũniari compertũ eſt, nouiſſime ſancitum[g] eſt, vt in eis id, quod i cæteris conſtitutum eſt, obſeruari debeat.

Etiam procuratores iurare de calumnia tenentur, quandocunque iudici uidebitur. h.d.

Et non tantum principales, uerum etiam procuratores, & ſyndici[h] huiuſmodi iu-

tumaciam, ut late in c. fi. eo. & per Legiſtas in le. 2. C. eo. & not. quod talis confeſſio facta cauſata ex contumacia non tranſit ad hæredes, ut eis præiudicet, ſi principalis non fuit condemnatus. ut p Ab. poſt alios, in c. pen. & c. fi. eo.

In hæc tamen. Hæc pars licet poſſet diuidi in plures particulas quoniam in omnibus poteſt caſus cõmode in communi figurari, propterea eſt animaduertendum, quod quidã cum litigarent ſuper diuerſis rebus, cum diuerſis perſonis, & ĩ diuerſis inſtantiis petebãt hoc iuramentum præſtari ſuper omnibus reb. ab omnibus perſonis, in qualibet inſtantia ac etiam manu tactis ſcripturis, qua de re fuit quæſitũ an petitio iſta eẽt admittenda, ſiquidẽ ſi uolumus, cõſiderate cauſã qua inductũ fuit hoc iuramentum, ſine dubio petitio uidet͂ honeſta q̃a facilius fraus inde euitatur, Sol. tamẽ ut hic habetur, q̃a ratio qua inductũ fuit hoc iuramentum ſupra ſuo loco a nobis adnot. non militat in qualibet cauſa licet in qualibet perſona, atque inſtantia, & ſic etiam obiectio uidetur ceſſare, Not. primo præſumptionẽ diuerſam oriri a diuerſitate rerum in quibus, diuerſus finis conſideretur. Not. ſecundo, quod ad euitanda mala, quædam debent reiterari, in quacunque perſona cõſiderẽtur. Not. tertio, quod ſecunda inſtantia habet quædã communia cum p ima, & ideo ead prouiſio in vtraque ſæpe verificatur.

a Prælatis Et ita Epiſcopus non iurabit, in conſulto Romano Pontifice, quod ſatis exprimitur in c. 1 eo. vnde ſumitur. Sed cũ iſta requiſitio ſit vel de difficilis de cõſuetudine hoc nõ ſeruatur, vnde iurant epiſcopi etiam irrequiſito Papa, ut tradit͂ in d. cap. quam conſuetudinem ſeruandam dicit. Abb ibi, etiam in inferioribus clericis, ſic ubi extaret, licet non ſit admodum veriſimilẽ, quod inducatur, cũ ipſi facile adire poſſint proprium prælatum quod tamen ſi non faciant, non propterea vitiatur iudicium, ut not. in d. c. 1. & intelligitur hoc non ſolum de epiſcopis, ſed etiam de prælatis inferioribus, quia d. c. 1. non reſtringi ad epiſcopos, ut ibi aduertit Ab. in fi. ubi ẽt late examinat, an diſpoſitio habeat locũ in quocunq. iuro. Conſuetudo autem vr admiſiſſe in oĩbus clericis

b Gaudere noſcantur. Vt in c cæterum. eod. ſecundum cum intellectum, etiam quod extaret conſuetudo in contrarium, ut late ibi traditur.

c Non tactis. Not. caſum, in quo in iurando non requiritur tactura ſcripturarum, regulariter contra. An autẽ talis tactura alias ſit de forma iuramenti, no. in c p. ut circa de elect. in 6. ſu p uer corporali, & p glo. in cle. 1. de hæret. in verſ facta & per Ab. in c. laudabilẽ, de frig. & maleſi. & per Abb. in ca. ad aures, de his quæ vi, met. cauſſ. vbi & quid diſtet iuramẽtum a fide præſtita.

d Scripturis ideſt Euangeliis, ut per Ab. in c. etſi Chriſtus, de iureiuran. Sed de conſuetudine ſufficit ꝙ teſtis tãgat quãlibet ſcripturam, ut per Ab. in c. fraternitatis, & in c. tuis. in fi. de teſt. & in c. eo. & tales ſcripturæ ſunt tangendæ manibus, adeo ꝙ non ſufficeret tangere brachio. Ab. in c. cum in cauſa. eo. Sed qualiter iurabit Iudęus, qui non credit Euãgelio? Reſp. ſecundum Spec. eo. §. reſtat. ver. ſed pone ſuper decem pręceptis, Moyſi, uel per Deum patrem quod probat etiã Ab. in d. c. 1. Vel forte etiã Iudæis ſeruabitur conſuetudo de qualibet ſcriptura.

e Spiritualibus. Vt puta de eccleſiis, de decimis, & ſimilibus, vt in c. 2. eo. Sed an in criminalibus ſit iurãdum de calumnia? Late traditur per Doc. in l. 1. C. eo. & in c. 1 eo.

f Iurabatur Forte quia in ſpiritualibus præſumebatur, qđ Deus ſemper eſſet in memoria, & propterea, ꝙ litigantes nõ calumniarẽtur. Tres alias rationes ponebat Inno. in c. 2. eo. Prima, quia rigor in ſpiritualibus nõ ſeruat͂, c. 1. de dol. & cõtu. Secunda, quia licet iuramentum non ſit peccatũ, ex frequenti tamen iuratione ſæpe ſequitur peccatum, c. etſi Chriſtus, de iureiur. maxime de credulitate ſit hoc ſacramentum. Tertio, quia hoc iuramentum eſt a malo non credentis, c. ſignificaſti, de ele. Sed parum ualent hæ rationes & militant etiam in non ſpiritualibus cauſis, unde illis non obſtãtibus tanquam friuolis antiqua iuris diſpoſitio fuit immutata, ut in §. fi c. 1. eo. in 6.

g Sancitum. eſt. Vt in c. 1. §. fi. eo. in 6.

h Et ſyndici. Cap. cum cauſam, eo. ca. 2 §. 1. eod. in 6 idem eſt in tutore & curatore, leg. 2. §. tutores

ramentum ſuſcipere compellendi erũt, etiã ſi quid ponere, aut reſpondere debeant a dominis inſtructi[a] fuerint, aut poſt hoc præſtitum iuramentũ deputati fuerint, nec enim illud intra certa iudici tempora coarctatum reperitur, ſed poterit iudex exigere, quoties expedire uiderit.[b]

De calumnia iuratur etiam in cauſa appellationis. h. d.

Præterea quamquã in prima inſtãtia partes iurauerint, non tamen propterea in cauſa appellationis[c] huiuſmodi iuramentũ[d] declinare poterunt, cum ruſus & de calumnia uitanda, & dicenda ueritate[e] iurare partes ſint compellendæ.

Iuramenti de calumniã omiſſio non uitiat proceſſum. h. d.

Illud poſtremo admonendi ſumus, quod propter omiſſum tacite[f] in tota cauſa calumniæ iuramentum, iudicialis proceſſus alias factus legitime, nec eſt nullus, nec ob eam

tes. C. eo. Idem, & in patre, quãdo habet legitimã adminiſtrationẽ, ut per Ab. in c. pen. eo. Idẽ in aduocatis. l. 2. C. eo. l. rem nõ nonam. C. de iud. Sed hoc in patronis cauſarũ de cõſuetudine nõ ſeruat, quę conſuetudo tanquã peccati nutritiua non ualet c. ex parte, & c. ſi de cõ ue. & optimum eſſet ſecũdũ Ab. quod ea nõ obſtãte deferretur iuramentũ calumniæ et aduocatis, quia ſi ita fieret, ſe ręperarẽt a patrocinio cauſarum iniuſtarũ, quod ſuſcipiũt uel propter amicitias, uel ob alias cauſas.

a Inſtructi fuerit. No. ergo quod procurator licet habeat ſpecialiſſimũ mãdatum adiurandũ nomine dñi, uel reſpondendum, uel agendũ, nihilominus tenetur iurare in animam ſuã de calũnia, quia procurator non debet cauſam iniuſtã ſuſcipere l. rem non nouã. C. de iud. de quo late habet in c. 1. eod. i 6. & differt hoc iuramentum calumniæ ab aliis, quia procurator i aliis iuramẽtis iurare debet in animam domini, ut plene no. in ca. præſentium, §. 2 de teſtib. In iuramento autem calumniæ & in animã dñi, & ſuã iurare tenetur. ita Rota Rom. de ciſ. 37 incip. quidam procurator. refert & ſequitur Peruſ. in d. c. 2.

b Videat. Sic in cap. 1. eo. ut & dictum eſt ſup. in princ.

Cauſa appellationis diuerſa a principali.

c Cauſa appellationis. Not. quod cauſa appellationis dicitur eſſe diuerſa a principali. Hinc eſt quod procurator cauſæ principalis non cogitur proſequi cauſã appellationis. cap. non iniuſte de procu. & in cauſa appellationis fiunt nouę probationes. cle. teſtibus. de teſti. & dicitur inſtãtia eſſe diuerſa a cauſa principali ea ex ratione. ne app. eſt etiã diuerſitas iudicis l. eos. C. de app. & tribunalib. c. 2. de conſue. in 6. & unde per Peruſ. in c. 1. eo.

d Iuramentum. Quod non uidebat, cũ cauendum ſit a ſequentia iuramẽti, iuxta not. ine. & ſi Chriſtus, de iureiu. & in ca. 2. de proba. & licet hoc ſit uidetur ſuperfluum, ſed reuera nõ eſt, cum cã appellationis ſit diuerſa, ut in proxima notula.

Iuramentũ de calũnia, & iuramentũ de ueritate, cũ ſuo differãt.

e Veritate. Not. quod iuramentum calumniæ, & iuramentum de ueritate dicenda ſunt diuerſa, & in pluribus differunt, & primo, quia hoc iuramentum calumniæ præſtatur in cauſis ciuilibus & pecuniariis, ca. cæterum, & c. cum cauſam, & c. ſi eo. De ueritate uero in ſpiritualib. c. literas eo. & c. ductum. de elect. Item, quia in iuramento de ueritate reſpondetur de credulitate, authẽ. de his. qui ingre. ad appe. § pen. & §. fi. ſed in iſto nõ, niſi de ſcientia. 4. q. 11. c. hortamur. & ca. præſentium de teſtib. in 6. Itẽ iuramẽtum ueritatis cotinet multa capitula: de calumnia uero ſolum quod ipſum uerbum ſonat. Item ad iurãdũ de ueritate nõ datur dilatio quia ſtatim poteſt iuraturus dicere, Credo, uel, Nõ credo. Ad iurãdum uero de calũnia datur. l. qui interrogatur ff. de inter. acti. de quo dic. ut p Abb. & Cano. in c. pen. eo. de ueritate iurat principales perſonæ, de calũnia & procuratores, ut ſup. eo. §. proxi. itẽ de ueritate iurat ſyndicus uel actor in aĩam propriam c. in parãdis, eo. de calumnia uero, et in perſonã domini & uniuerſitatis, habet in cap. 2. eo. in 6 & in cap. præſentium, de teſt. in 6. Et has differentias, cum aliis quibuſdam ponit Spec. eod. titulo. §. 1. uer. dicit autem. quis ſubtilius examinat declarando, & limitando, & quaſi quodam fatculo extirpatiuo proſequitur Ab. in c. literas, eod.

Illud poſtremo. CASVS. Cum in iudicio hoc iuramentum non ſit præſtitum, quia a parte non fuit petitum, & ideo iudex proceſſit ad ulteriora, fuit propterea poſtea dubitatum, an proceſſus ualeat, præcipue uero quia fuit oppoſitum de nullitate, & cum contra ll. hoc ſit factum, nullus iudicabatur, per l. non dubium C. de legib. Sol. tamen ut hic legimus, per rationem in tex. aſſignatã. Nõ obſtat obiectio, quia debet a princ. legitime peti, & ideo non fuit id factum contra ll. No. quod factum aliquod contra legem non ſemper eſt nullum ipſo iure, quod intellige ſi non ſit de ſubſtantia, ſed ad bene eſſe, ſecus aliter. Io. Bapt.

f Tacite. Secus ſi expreſſe quia ſic remitti non poteſt. l. 2. §. ſed quia. C de iuram. cal. Imo conſuetudo, de ipſo non præſtando non ualeret, traditur late in c. tuis, de teſti. & hæc ſpecies iuramenti eſt tota in hoc contraria iuſo teſtium, quod expreſſe poteſt remitti. d. cap. tuis, non tacite, c. licet, de teſt. quædã ergo poſſunt tacite fieri, & non expreſſe, de quo in c. ſi de uit. & hone. cler. & 22. q. 1. c. inclyta. Licet tñ hoc iuramẽtũ calũniæ poſſit tacite omitti, ſi

In iuramentũ teſtes remitti poteſt.

ti,ſi tamen petatur, & dimittatur, iudiciũ eſt nullũ, quia tunc eſt de ſubſtantialib.ſin Bartol.in l.e.de pupillo §.qui opus.ff.de no.ope.nũc.& poſt alios ſequitur Peruſ.in c.1.eo,in 6.vbi dicit.q͏̃d malitioſi procuratores petent a principio, q͏̃d iuretur de calumnia, & poſtea nõ curãt ulterius inſiſtere, ut ſic poſtea in fine, ſi non appareat iuratum curatorũ ſit iudicium nullũ & de his per Imol.in l. qui bona.§.ſi alieno.ff de damno infecto.

Cautela malitioſorũ pcuratorum.

a Annullandus. Cap eod.in 6.

b De ſubſtãtia Et ideo poterit huiuſmodi iuramentũ remitti per reſcriptum ſupremi prĩcipis, cũ tamen in eo dicatur nõ obſtãte tali lege traditur in l.2.C.eo. & per Abb.in ca. ceterum eod.in fi. vbi quid etiam in legato.

cauſam venit annullandus:[a] cum huiuſmodi, iuramenta præſtari de ſubſtantia[b] ordinis iudicarii non exiſtat.

VT LITE PENDENTE NIHIL innouetur. Tit. XIII.

Lite pendente nihil innouandum, h.d.

INſtituta ergo lite, & ſolennibus[d] prę́ſtitis ſatiſdationibus,[e] calumniæ iuramẽto exhibito, ad probationes, & merita cauſæ deſcendendum erit, & interim pendente lite nihil innouari poterit.[f]

Lis quando dicatur pendere ad impediendum innouationem. h.d.

Lis autem[g] pendere hoc reſpe-

Ioã.Bapt. VT LITE PENDEN. NIHIL INNOVETVR.

Cõtinuatur tit.iſte prout colligitur ex principio eius vel dicas 2.quod cum præſtito iuramento calumniæ eſſet deueniendum ad probationem, voluit auctor antequam doceat quid iuris de probatione, demonſtrare quid a partibus interim ſit obſeruandum, & ideo tanq̃ in medio propoſuit hic præſentem titulum, qui diuiditur in 3.partes, in prima habetur, vt dixi cõtinuatio, & regul.ad materiam propoſitam, in ſecunda quid ſi lite pendente, in tertia quid iuris ſi aliquid innouatum ſit ſecunda ibi lis autem, tertia ibi plane.

Lis dicitur etiam extra iudicialis.

LIte ſ.iudiciali, nam alias uerbum, lis, adaptatur ad cõtrouerſias extra iudiciales, vt p Ab. in c.ſæpe, de appell Quod facit ad ſtatuta loquentia de litibus & litigatoribus, fac.nota, per eundẽ Ab.in c.2.de verb.ſignifi.

Ioã.Bapt. INſtituta. CASVS hic commode non figuratur cũ auctor procedat continuando dand theoricam, te tamen aduertandum, quod cauſa iſtius theoricæ, & regulæ illa uidetur eſſe, quia ius alterius litigantis lederetur ſi innouaretur aliquid, hinc not. materiam de attentatis.

d Solennitatibus. in præſtari ſolitis.

e Satiſdationibus. Quarum aliquæ præſtantur ex parte rei conuenti, partim ab Actore. A reo ſatiſdatur de iudicio ſiſti, quæ ſatiſdatio fuit inuenta ſuſpicione fugæ, vt per Doct. in l. ſciendum.ff de ijs qui ſatiſ.cog. cum reorum ſi fuge e l. properandum.§ fin. C. de iudi. propterea a poſſidens immobilia releuatur ab hac ſatiſdatione, cum tunc non ſit probabilis ſuſpicio fugæ, & de hac in authenti. offeratur. C. d.lit. conte. & in toto titu. qui ſatiſ. cog & in l. 1. ff. ſi quis in ius voc. non ierit. Item ex parte rei oſt. illa fideiuſſio de iudicato ſoluendo, quam licet non præſtet reus cõuẽtus. Inſt.de ſatiſd.§.ſed hodie. Præſtat tamen defendẽtes rẽ alienã, l.q ꝓprio.§.q.aliũ.ff.de ꝓc. l.exigẽdi.C.eo tit.niſi dominus releuet procuratorem in mandato ab hoc onere ut inoleuit communi practica, ut per Bar.in rub.ff.de iud.ſol Ex parte actoris p̃ſtatur ſatiſdatio de expẽſis reficiẽdis ĩ caſu ſuccumbentiæ, de hac ĩ auth.generaliter.C.de epiſ.& cler & in authen. de liti § ad excludendas.& hãc pręſtat etiã ſi immobilia poſſideat Ab in c.quoniam frequenter, § in alijs ut lit.nõ cont. Itẽ ſatiſdatio de rato, q̃ pręſtetur ab eo, qui comparet pro actore, cũ dubiũ eſt de mandato. l.1.C.de procu l.Pomponius,§.ratihabitionis.ff.eod.ti.& generaliter ab omnibus, qui agunt alieno noĩe.l non ſolum §.alieno.ff. de procur l Pomponius.§.ſed & is, eod titu. Sunt & aliæ ſpecies ſatiſdationum, de quibus prolixe per Specul.in tit.de ſatiſdat.

f Innouari poterit. Vt ext.eo.p tot.& eod.titu.in 6.per tot. Quod intellige de his quæ pertinent ad iudicem, & cauſæ proceſſum. Rot.Rom hoc eod. titu deciſio.3. Item innouatio lite pendente nemini præiudicare valet, ut per Felin. in cap.cæterum, numer 15 de reſc.quo in loco multa ponuntur ad declarationem huius tituli. Item ius nouum impetrare, non eſt attentare. Staphil.in ti.de gratiis & ex ſpectatiuis.§.ſubſequenter.n.33. Quãdo autem tacita litis pendentia vitiet priuilegiũ & quando illa allegari poſſit, Felin.in cap.1.& in ca.ſuper litteris, de reſcript.& eſt notãdum, quod facta lite pendente ſunt odioſiora, quam ſi alias facta fuiſſent Hinc licet contra ſpoliatũ poſſit opponi exceptio alterius ſpolii.cap.ſin.de ordin.cogn.& ſupra de reſtitu.ſpol in princip contra ſpoliatum tamen lite pendente non poteſt talis exceptio opponi.in Clem.2.de appel.& per Ab in ca. bonæ de appel. Item contra ſpoliatum lite pendente non poteſt opponi exceptio excommunicationis, ſecũdum Rot Rom.deciſ.2.de teſt.ſpol. Additur, quod reſtitutio de ſpoliato facta lite pendente ſit officio iudicis, ca.pen.& c.fi.eo. Nec mirũ, quia ſpolians lite pen.nõ ſolum offendit partẽ ſed etiam iudicem, vnde magis peccat.no.in l.1. C de pact. late Rip in l.naturaliter.§.nihil commune nu 67.ff de acq.poſſ

Lis autem CASVS non figuratur, ſed not. primo, quod paria ſunt eſſe citatum, & non permitti citari, habere notitiam & nolle eam habere. No. ſecundo, citationes debere eſſe tales, vt ille qui citatur, inſtrui ſuper illo facto commode poſſit.

g Lis autem. Sic cle.2.vt lit. penden.

Hoc

ctu[a] tūc dicetur, non modo cū lis conteſtata fuerit, uerum etiam poſtquam[b] a iudice competenti[c] citatio emanarit,[d] & ad partē citatam peruenerit,[e] uel per eam factū[f] eſt, quominus ad eius notitiam perueniret,[g] dum tamen in citatione ea ſint expreſſa,[h] per quæ poſſit qui inſtrui, ſuper quibus in iudicio conuenitur.

Ob dilapidationem, etiam lite pendente, fit ſequeſtratio. h.d.

Plane ab eo, qui poſtquā a ſententia prouocauit, poſſeſſionis fructus diſſipar, etiam lite pendente, ſequeſtrari poterunt.[i]

Litis pendentia non inualidat matrimonium contractum. h.d.

Sic ēt,[k] ſi dum ſuper primo matrimonio ius pendet, ſecundum quis matrimonium rite[l] cōtraxerit, ſi primū non tenuiſſe declaratū[m] fuerit, pendentis litis obtentu ſecundum irritari nō poterit.[n] Ei tamen, qui in contemptum contraxerit competens pœnitētia[o] imponenda erit.

a Hoc reſpectu.ſ.quo ad innouationem impediēdam,& fortius quo ad iuriſdictionem perpetuandam ca.propoſuiſti de for.comp.c.gratum, de offic.dele.ſed quo ad quædam alia non ſufficit citatio,ſed requiritur litis conteſtatio, ut ſup.titu.a.§. igitur.

b Poſtquā. In pēdenti pōderamus principiū, & finē hicdeterminat principium. aliud aut .i.quādefinat, patet in c.1.eo.in 6.& c. quia res.11.q.1.ſ. lite finita quod eſſe poteſt per ſentētiam,aqua nō eſt appellatum,vel aliter, ut no.in c.1. de lit.cōteſt.in 6. & in locis allegatis,in cle.a.eo.

c Competēti.Cōpetētem hoc loco appellamus, iudicē q cauſę iuriſdōnem hēt cū exercitio dato, qđ illa poſſit p exceptionē elidi,ſiue exceptio cōtingat per ſonā, ut q a ſuſpectua, ſiue iuriſdictionem, ut quia reſcriptum ſurreptum, ualet enim hoc caſu proceſſus i principali, ſi non excipiatur capit inter monaſterium,de re iudi.& c.ad audiētiam.a. de reſcr.ſicut autem requiritur competentia in iudice,ſic & in citatione, vt hic & in Clem.a.eo.ubi not.

d Emanarit Limita hoc duobus caſibus, qui ponuntur p Fel.in c ſuper litteris.nu.3a de reſc.ubi & alia valde notanda in materia, & facit ad hoc. c.cauſam,& quod ibi no.de teſti.Itē limita.in electione ſecūdum ea quæ ponit Ab.in c.cum veniſſet.de reſt.in integrum.

e Peruenit.Licet ergō quo ad perpetuandā iuriſdictionem ſufficiat,citationem emanare, ſecundū canones,ut no.in c gratum, & in c.fi.de off.dele. & in c.propoſuiſti,de for.comp.iñ quoad inducēdam litis pendentiam non ſufficit emanaſſe, niſi peruenerit.

f Factum.Scilicet doloſe.

g Perueniret Concor Cle.Cauſam de teſtib.cū al leg.in Cle a.eod

h Expreſſa.Ab.cor.Clem non poteſtit de procur. cum alleg.in Cle a.eo.Et eſt conſiliū, quod actor inſerat citationi libellum, de quo dic,vt no.in d. Clem.2.

Planè ab eo CASVS Cum lite pendente diuerſa ab altera parte fuerunt innouata uidelicet diſſipare fructus, matrimonium contrahere, & ſimul.

fuit dubitatum an omnia indifferēter eſſent re integranda.quidam ſcholares tenebant partem affirmatiuam, ob cauſam qua fuit ſtatutum nil eſſe innouandū lite pendente, qua ſupra in princ.nos ad no.Sol.tamen iuxta id quod hic legimus, quia nō eſt par ratio in omnibus rebus in iudicio ꝓpoſitis, & ideo nec etiam obiectio tenet.Nota primo, quod reus cōuentus cū non poſſet ad libitum de fructibus diſponere ſuę poſſeſſionis, uidetur ꝓpterea quaſi cuſtos. Nota ſecūdo caſum,in quo poteſt contrahi ſecūdū matrimoniū ſtante primo,licet contrahendo peccet, & ꝓpterea debeat pænitentiam pati.

i Sequeſtrari poterunt.Cap.fina. de ſeq.poſ.& fru.l.ab executore, C.quorum appell.nō re cip. & hic eſt vnus ex caſib⁹,in q bus fallit hic tit. Et an ſit opus in ſequeſtro, qđ res ſit i iudiciū deducta.Item num.cadat i rebus corporalibus,per Ab.& alios in c.examinata.de iud.

K Sic etiam.Ponit alium caſum,in quo litis pendentia non operať, de his ſupra.eo in prin.in ver. emanarit.fac c cum in Apoſtolica.de deſponſ.un de ſumitur.

l Rite Et recte.

m Declaratum fuerit. Et vere nō tenuerit.filii tamen concepti lite pendente ante ſen tētiam diuortij ſunt legitimi,cap cum inter vbi Ab.qui fil.ſint legi.

n Non poterit.Cap cum in Apoſtolic a.de ſpon. & fac.ſimile de electione ſecundū opin illorum qui dicunt, quod electio facta lite pendente non retractatur,ſed differtur eius executio, ut in ca cū veniſſent in prin & ſup gl.fi.de reſt in integ ſed illud ob poſſeſſionem Sed contra uidetur.c.conſi derauimus,& c.auditis,de elect.Sol.ſecūdū Hoſt. Ab.in c.cum in Apoſtolica Contrarium procedit in uinculo inſtituto per eccleſiam,contra, eccleſia ſtatuere poterit ad libitum, hic & in d.ca.cum in Apoſtolica. in matrimonio carnali. quod fuit inſtitutum a Deo.circa quod eccleſia nō tantum habet poteſtatem.

o Pænitentia.Et intra tempus pænitentię ſibi carnali commercio interdicetur,ca.cum in Apoſtolica,de deſponſ.& ibi not.

DE

DE PROBATIONIBVS. [a]

TIT. XIV.

Quid ſit probatio, h.d.

PRobatio igitur [b] eſt idoneis argumentis, [c] & legitimis medijs [d] facta demonſtratio.

Quibus medys fiat probasio, h.d.

Contingit autem quid probari varijs modis, ut puta, confeſſione partium, depoſitione partium, depoſitione teſtium, inſtrumētorum exhibitione, iuriſiurandi religione, inſpectione iudicis, notorietate rei, ſuſpicione vehementi, fama, atque alijs adminiculis.

Quomodo naſcatur probatio ex confeſſione, et quæ ſint poſitiones, h.d.

Partium confeſſione [e] tūc conſtat probatio, cum reus poſitionibus, [f] reſpondendo,

DE PROBATIONIBVS.

Cōtinuatur ti. iſte prout ad no. gl. rub. p. 1 prin. præced. vel dicas clarius, quo poſtquam auctor explicauit ea omnia, quæ cauſæ cognitionem præcedunt, conſequens erat ad cognitionem ipſam trāſitū facere, quæ cū habeatur per probationē, iō proponitur hic ti. iſte, q diuiditur ī 2. par. In prima hr̄ quid & quotuplex ſit probatio: in ſecūda eius ſpēs explicantur, 2. ibi partium confeſſio.

a De probationib. Cōtinuatio ſumitur ex præced. tit. I prin. Et ſub hoc tit. cōprehenduntur plures tituli, q tā in Gregoriano, q̄ in Sexto ponuntur ſeparatim & diſtincte. Itidē feciſſe videmꝰ Iuſtinianum in tit. de legatis, & alijs, vbi ſub unius rubricę inſcriptione cōcludit plures titulos digeſtorū, & C. Additur ꝙ ita rubricando ceſsāt anguſtiæ & oppoſitiones, quas ponūt Doc. i rub. eo.

PRobatio. CASVS non figuratur, Not. tamen prime, quod probatio ideo uidetur dicta demonſtratio, quia concludenter debet probare. Nota ſecundo, quod probatio deſumitur uel a perſona rei cōuenti, uel a perſona iudicis, vel a cauſa ipſa, uel ab extrinſeco, ut eſt confeſſio, inſpectio, notorium, & teſtes, & ſic reductiue ad iſta capitula reducitur.

b Igitur. Reaſſumptiue ad principium tituli præcedentis. Fuit autem per antiquos deſcripta probatio vt uidere eſt tam per Hoſt. in ſum. eo. quam per Ab. in rub. ex quibus hæc fuit elicita. de cuius declaratione ibi uidendum.

c Argumentis. Sume pro indicijs, præſumptionibus. & alijs adminiculis, vel ſecundum Hoſt. pro omni ſpecie probationis.

d Legitimis medijs, Puta teſtibus, & inſtrumentis.

Partium confeſſio. Hæc pars diuiditur in octo partic. in quarum prima explicatur confeſſio, in ſecunda, teſtiū depoſitio, in tertia fides inſtrumentorum, in quarta iuramētum, in quinta inſpectio iudicis, in ſexta notorium, in ſeptima ſumptio, & præſumptio, in octaua fama & opinio, ſecūda ibi, debet autem, tertia ibi, at ſi partes, quarta ibi, ꝙ ſi nec teſtibus, quinta ibi, iudicis inſpectio, ſexta ibi ſed & ſi. ſeptima ibi ad notoriū, octaua ibi, famæ. Quoad primum hæc pars rurſus ſubdiuiditur in duas particu. in prima tractatur de confeſſione in iudicio facienda, in ſecunda de ſcripturarū editione, ſecunda ibi, non tamen, quo ad primum caſus ita poteſt in ea figurari. Quidā clerici litigantes inter ſe, diuerſis poſitionibus propoſiti petebant, ut eis daretur reſponſum, & quatenus denegaret ab aliquo, q denegans dēat haberi pro cōfeſſo ſicuti ac ſi cōuictus eſſet, fuit quæſitū q d iuris, & per §. ſed iſta, in fi. cū §. ſeq. ſupr. de dolo, & contu. rñdebatur ad ulteriora eſſe procedēdū. Solue, tñ ut ī hac parte caueetur, q a cū cōtenta in libello ſint q d facti, oportebat prius videre an aduerſarius ipſa cōcedat uel neget, ꝙ ut legitime fiat, dēt obſeruari ꝙ hic legimꝰ. Nō obſtat obiecto, q̄ cum reſpōſum ꝙ dēt dari libello ī iudicio propoſito ſit diuerſum a reſpōſo quod datur hmōi poſitionib. ideo non tenet argumentū ab uno, ad aliud. Not. primo, qualis dēat eſſe cōfeſſio iudicialis, nā de iſta loquitur hic auctor, ſi aliter non eſſet non eſſet iudicialis dicenda No 2. quod confeſſio cum poſſit eſſe erronea, ideo permittitur eā poſſe reuocari dummodo ſtatim fiat, hinc deducitur pa ria aliquando eſſe non naſci, & ſtatim pe ite No-ta tertio, quod quis conuincatur, & confiteatur, pa ria ſunt, cum producant eundem effectum

e Confeſſione. Not ergo, quod appellatione probationis continetur etiam confeſſio, quod quidā negant proprie, cum potius ſit reuelatio ab onere probandi, de quo dic, ut per Doct. in rub. eodem, & hoc principium eſt veluti ſummarium totius huius tituli.

f Poſitionibꝰ. Pro intelligētia faciēdū eſt ꝙ poſitiones differūt ab articulis, & libellis Ab articulis differunt, quia poſitiones ſunt breues. &c. ut hic dr̄. Sed articulus eſt pars intentionis, continēs id, ꝙ quis probare intendit, puta, per teſtes, vel ſcripturas. Bald in l. generaliter. §. iuro C de reb. cred. Spec. in ti. de teſte. §. nunc videndū, col. 1 ver. ſciēdum eſt igitur, & hētur plene in c. pñtium de teſt. in 6. Et fiunt poſitiones per uerbum, ponit, ad eliciendā confeſſionē ab aduerſario. Articulus fit p verbū probare intendit, & reſpicit probationes faciendas per teſtes, vel ſcripturas, caſu quo poſitiones negantur. Itē poſitio fieri pōt mere negatiue & tenetur illi pars rñdere, c. 1. de conf. in 6 Sed articulus non poteſt concipi negatiue, quia eſſet improbabilis, niſi cohæreret & tempori. Alex. in

uel alias in iudicio de intentione cõfitetur actoris. Sunt [a] autẽ poſitiones, breues quædam narrationes facti ſeriem continentes, ad eliciendam veritatem conceptæ, ſuper quibus quis petit ab aduerſario [b] reſpondere, [c] quas ad faciliorem expeditionem litiũ propter partium confeſſiones, [d] & probationum defectum [e] vſus longæuus in cauſis admiſit, & iuris probauit auctoritas. [f]

Recuſans reſpondere poſitionibus, habetur pro confeſſo. h.d.

Si quis igitur [g] poſitionibus ſibi factis reſpondere requiſitus [h] recuſauerit, uel ne reſponderet ſe per cõtumaciam ſubtraxerit, pro [i] confeſſo habendus erit.

Contumax nondum iuſſus a iudice reſpondere, non habetur pro confeſſo, h.d.

Hoc tamen ita demum obtinet, ſi a iudice [k] reſpondere iuſſus, illum abſentem fieri contigerit, ſed ſi antequam [l] iuberetur contumaciter abſceſſerit, tunc pro confeſſo minime reputabitur, ſed contra eundem tanquam contumacem, procedẽdum erit, prout iuris ratio dictauerit. [m]

l. inter ſtipulantem, in princ. ff. de verb. obl. Itẽ ponens poſitum confitetur, ſi poſitio fuit in iudicio præſentata, nec poteſt reuocari, niſi doceatur de errore, ſiue poſitio fiat in ſcriptis, ſiue non. Specu. in tit. de poſition. b § 10 ver. quid ſi actor, & ver. quid ſi ponẽs Bal. in l. generaliter. §. ſed iuſiurandum not. ſuper verbo &c C. de reb. cred. & no. in c. cũ contingat, de offi. dele. & hi per Abb. in c. examinata de iud. & in ca. cũ in de iur. cal. Sed articulãs nõ cenſetur fateri quod dicit in articulis. Abb. in ca. cũ venerabilis in fi. de exc. e Ioã. And. in c. fi de iureiu. I 6 do. in ca. fi de conf. ſ Bal in l. 1. § probſerua [illegible] C. de iu cal. Bal. in l. ſicut. [illegible] fin. C de repud. hæc à libello autẽ differunt poſitiones: quia libellus hẽt cõcluſionẽ, & ſi ſiens libello litẽ cõteſtatur cõteſtatur, vt no. ſupra de litis cõteſt. in prin. c. niſi forte eſſemus in ſummarijs hẽtur de hoc c. 2. de cõfeſ. in 6 Capitulo autẽ generalior eſt appellatio (licet interdũ promiſcue his vtãtur) & cõprehendit, tã articulos, quam poſitiones. Vnde terminus datus ad capitulandum cenſetur datus tam ad ponendum, quam ad articulandum Bal. in d. §. ſed iuramento.

a Sunt autem, &c. Iſta deſcriptio ſũ n. [illegible] quæ ponit Spec. in tit. de poſit. § [illegible] per Bal. in l generaliter. § ſed iuramẽto, C. de reb. cre.

b Ab aduerſario. Nõ autem ab aduocato, vel alia tertia perſona, niſi tamen pars ſit ſimplex & probibitur [illegible] ne capiatur. [illegible] Hoſt. poterit reſpondere per aduocatum [illegible] ſi ſit perſona [illegible] ſecundum Innoc. [illegible] Ab. in c. paſt. [illegible]

c Reſpondere. Quod [illegible] fiet interpretatum contra [illegible] Abb. in [illegible] de iura. cal.

d Confeſſiones. Fac c. ex. ſæp. de verb. ſign. unde ſumitur. Sed ſi pars neget quod pet. [illegible] quid ſit eius poſitiones fateri [illegible] negab. [illegible] in d. c. ex ſæpe, in uerbo confeſſiones.

e De[illegible] [illegible] de conf. [illegible]

f A[illegible] [illegible] de lit. cõt. c. [illegible] de confeſ. in 6. & c. ex ſæpe, de ver. ſign.

g Si quis igitur, &c. Siue reus ſit, ſiue actor. ſecundum cõmunem ſolutionem. Quidam tamen hoc intelligunt in reo tantum, & eius procuratore. pro quibus videtur cap. fin. de conf. in 6 qui tex. ſolum meminit de reo. hæc litera deſeruit vtrique opi.

h Requiſitus. ſ. per iudicẽ, nõ per partem, ut no. in c. 1. de cõf. in 6 Valet tñ põtanea cõfeſſio, ſi fieret ad inſtantiã aduerſarij, iudice nõ percipiente, l. ſi ſine, ff. de interr. act. Doc. in c. prout, de do. & cont. & plures alle. Per in ca. fin. de conf. in 6.

i Pro cõfeſſo. Sed quæritur, an ipſo iure, an potius per ſniam? Arch. & Io. An. quod ipſo iure. Contra Io. Mo. na. quod imò requiritur declaratoria, & eius opi. vi. ſeq. Ab. in c. cum cã in ver. itẽ aduerte, & in c. cũ in cã nec. quo hic dr̃ de iur. cal. & Legi. in l. 1 a. §. quod ſi actor. C eo t. t. pro quo fac no. in l. eſ qui debitorẽ, ff. de iuſſis & c. t. de homi. & ca. ſi ſeliat de pœ. in 4. & in c. cũ ſũ, de hæ. eo. lib. vbi [illegible] quæ pœna imponatur ipſo iure, ſem per ſũ requirẽ de claratoria ſed pñt opi. cõcordari, vt per Petr. in c. fi. de cõfeſ in 6 qui limitat quod hic dr̃ quinq; modis, dic ut per eum.

K A iudice. Ergo quod hic dr̃, nõ habet locum in citato per punctum, vel epiſtolam, ut no. in c. fi. de conf. in 6 & tenent Arch. Dyn. & Petr. ibi, qui tñ limitat hanc opi. duobus caſibus. Primo, cum contumax dixit ſe nolle reſpõdere, vel uenire. Secundo, qñ iudex in citatione fuit comminatus, quod niſi compareat habebit poſitiones pro cõfeſſatis, per al'e. gna ibi per eũ intelligentem, hoc q[illegible] quis eſt [illegible] ſuis [illegible] tantum, quia non haberet locum quod hic dr̃. Intellige ergo, ũ iudex ipſe interrogat [illegible] notat [illegible] etiã ex [illegible] non haberet [illegible] niſi iudex eſſet præſens.

l Sed ſi antequam. Nota caſum in quo quis non teſ[illegible] propterea habetur pro confeſſo [illegible] pluribus habetur in c. fi. de conf. per g. & Doct.

m Dictauerit. Quod habes in ca. prout, de dolo & contu. & ſupra de dolo & contu. per tot.

Red-

384

Confeſſus & probationibus conuictus æquiparantur.

Redditis igitur [a] circa exhibitas poſitiones reſponſionibus, diligenter ab actore diſpiciendum erit, an à reo [b] ſuper controuerſia legitimam [c] confeſſionem extorſerit [d] quo quidem caſu, & ipſe probationū oneribus releuabitur, & iudicis in cognoſcendo [e] partibus ceſſantibus ſtatim ſuper tali confeſſione pronunciandum [f] erit.

Confeſſio erronea ſtatim reuocata non præiudicat. h.d.

Plane ſi per errorem [g] facti huiuſmodi confeſſionem emanaſſe (doceatur confitenti, ſed tamen confeſſionem ſuam ſtatim reuocanti,) nullum præiudicium generabitur [h]. alioqui, quod ſua quiſque voce dilucidè [i] conteſtatus eſt, proprio non valebit amplius teſtimonio infirmare [k].

Reus non tenetur edere actori, niſi inſtrumenta communia. h d.

Non tamen [l], quia poſitionibus reus re-

a Redditis igitur. Sic Spec. in tit de conf in pr nec. b A reo. Vel procuratore eius, licet non ſit ſemper eiuſdem efficaciæ confeſſio procuratoris, cuius eſt rc.: vt quia non facit fidem in alio iudicio velut confeſſio principalis, vt per Abb. in c. per inquiſitionem, nu. 22. de electio,

c Legitimam confeſſionē. Sed quæ nam cōcurrere debēt ad hoc, vt dici poſſit legitima cōfeſſio? Rñ. multa, & primo qđ fiat à pubere, vel maiore nec n tenet confeſſio facta à pupillo 22 q 5 ca. paruuli. c. ex parte, de corpo. vitiat. & cap. cum vitium, de regul. iur. l. 3. C. de fal. mon. e l certū, § ſi à pupillo, ff de confeſſ. Minor tamen 25. annos, licet obligetur ex ſua confeſſione, tamen reſtituitur l. ſi ex cauſa, §. 2 ff. de mino & multa in materia per Hoſtien in ſum n. de confeſſ in princ. Secundo, quod ſit ſponte facta, alias nō teneret, c. 2. de his, quæ me tu l. 1. §. diuus, & §. ſi quis vi to, ff de quæſtio & 31. quæſtion 2 cap. Lotharius Tertio quod non ſit facta per errorem, ca. ſi. de confeſ. & hic Quarto, quod nō faciat pro confitente; ſed cōtra, l. de ætate, §. 1. ff de minor. Quinto, quod fiat coram ſuo iudice, alias non teneret, cap. at ſi clerici. vbi Abb de iud. Hoc intellige, ſi pro tribunali ſedeat, vt ibi traditur. Sed quid ſi proceſſus in quo emanuit confeſſio, ſit nullus? Reſpon nihilominus tenet confeſſio, vt in dicto cap. at ſi clerici & per Ab. in ca dudum. 2. de elect niſi cauſa nullitatis percutiat, & affi. iat etiam confeſſionem; puta quia facta tempore feriato, vel coram non ſuo iudice, Ab. in c. Piſanis, de reſtit. ſpol. Sexto, quod fiat in iudicio, per ea, quæ ſupra, & per Spec. in tit. de confeſ. §. nunc videndum reſtat. vbi diſtinguit. Septimo, quod fiat præſente aduerſario, vt in l. certum, § ſi quis abſente, de confeſ. Octauo, quod ſit certa, vt in l. certum. Requirūtur & alia, de qb. diffuſè per Spec. in tit. de confeſ. §. ſequitur, & per Hoſt cod. tit. §. qualiter, per quatuor col. per Doct. in c olim, de reſcri & c. ſi. de confeſſ.

d Extorſerit. Dicetur autem extorta confeſſio nō ſolum quo ad id quod quis eſt expreſſe confeſſus ſed etiam omne id quod ſequitur ex illo, Ab in ca. cum venerabilis, de excep.

e In cognoſcendo. Et etiam in pronunciando, aliquando ſumus in ciuilibus, vt per Ab. in c. quærenti, de offi. deleg. Licet ſecus in criminalib. quo caſus confeſſus non habetur pro condemnato, vt per eundem, in c. at ſi clerici, de iud de quo late per Hoſt. in ſum de confeſ § ſi vbi habes. quod etiā in ciuilibus ſæpe in confeſſum eſt pronunciandum.

f Pronunciandum erit. Vt in c. præterea, 2. de tranſact. & tenet Spec. de confeſ in prin. Hoc tamen non procedit indiſtinctè, vt in proxim notul. & per Hoſt in § ſi de confeſſ. & per Docto. in l. 1. C. de cōf. Sed videtur habere locū cum confeſſio ſit poſt litem cōteſtatam, vt per Bartol. in l j ff de conſ. & per Doct. communiter in c. quærenti. de off deleg.

g Per errorem. Vel iracundiā vel nimiam feſtinantiam Ab. in c cum venerabilis. de excep. verſ. opp vide tur enim ſtatim. Fortè vſque ad diffinitiuam ſententiam, nō poteſt. licet poſt præceptū iudicis de ſoluendo, cōfeſſio poſſit reuocari. Ab. in ca. ex parte, de verbo. ſigni.

g Generabitur, c. fin. de confeſſ vbi Abb ſubtiliter diſtinguit, an, & quando poſſit confeſſio prætextu erroris reuocari poſt Bar. in l. non fatetur, ff. de cōfe & per Hoſt. in ſum. de confeſſ, §. an e rur.

i Dilucide Quod erit, etiam ſi reſpondeat per uerbum, credo, ſi interrogetur ſuper facto proprio, Ab. in literas, & c. cum cauſam. de iura calu.

K Infirmare capi. per tuas, de probat. l generaliter, C. de non num pec.

Non tamen. CASVS Sæpe inter litigantes contingit quod alter habeat apud ſe diuerſas ſcripturas ad litem & iudicium pertinētes, quas de re altera parte inſtante petebatur, quod omnes edi debeant, idq; e videbatur licitum, argumento § admonendi, ſupra de lites conteſtatio Solu tamen vt hic habetur, quia ad fundandam intentionem non ſunt deſumenda arma de domo rei. vt communiter Doct ad no. non ob. obiectio, quia tex in d. §. loquitur de legitima probatione, quod nō contingeret in caſu noſtro Not. arg. quod non tenemur aliquid facere pro beneficio alterius cum damno noſtro.

l Non tamen, & ea. Hic ponitur ratio dubitandi, §. iſtius videbatur n. quod quemadmodum dum reus cogitur rñdere poſitionibus, poſſum ab eo, quam inuito confeſſionem extorquere contra ſeipſum, ita ēt poſſimus cogere eūdē ad edendū quamquā poſſit ex tali editione damnum pati. quæ ratio viſa eſt adeo fortis quibuſdam legiſtis, in l. 3. C de

 eden.

ſpondere compellitur, [a] documenta quoque, quæ ad cauſam pertinentia penes ſe detinet, niſi ſibi cum actore ſint communia, [b] exhibere compellendus erit. Nam graue nimis [c] eſſet illum ad eorum exhibitionem vrgeri, per quę ſibi poſtea præiudicium fieret. Sed actor ipſe inficiente reo ſumptis congruis dilationum temporibus, intentionis ſuæ proprias probationes afferet, [d] vel teſtes inducendo, vel inſtrumenta, & alias ſcripturas producendo.

Reus citandus eſt ad uidendum iurare, & deponere teſtes. h.d.

Debet autem in primis, ſi ex dictis teſtiū rei ſit eruenda veritas, admoneri [e] aduerſarius, quod auditurus [f] iuramentum veniat [g], ne ſi prætermiſſum id fuerit, quod contra leges actum deprehenditur, nullam habeat firmitatem. [h]

Non creditur teſti non iurato, niſi remittatur in iuramentum. h.d.

Sed & teſtiū depoſitiones non aliter recipiet iudex, quā prius iuriſiurādi religione firmauerint, ꝙ tātū, quę uera nouerint, pro

eden. quod fuerunt auſi tenere, quod reus hodie teneatur actori edere, quod tamen expreſſe eſt contra iura, in d.l.1.& l. nimis, C. de teſti. & in c.1.eo. vbi pleniſſimè de tota materia per Ab.& alios.

a Compellitur. Vt c. 2.de teſti.in 6.

b Cōmunia Not. caſus, in quo reus edit auctori. fac.c. G. perpetuus, de fide inſtr. & de alijs habes per cano. in c.1.eo. per Legi. in l.1.C.de eden.

c Graue nimis. Sic in l.nimis, Co. de teſti.

d Afferet. Sed contra vř, l. ſi poſt. C. de aſſeſ. Solu. ibi non probationem ſed perſonæ præſentiā pars exigit, vel illud eſt ſpeciale, vt not. in l. nimis.C.de teſti.

Debet aūt. Hæc pars ob eius maximam vtilitatē eſt ſubdiuidēda in 7. particul. in quarū prima hř qualiter recipiantur teſtes, in ſcd'a quot, & qualiter examinētur, in tertia q pcſ ſunt eſſe teſtes, in quarta q d cōcedatur, ne pereāt probationes: in quinta an liceat probate poſt renūtiationem: in ſexta quā do, & q̄ro opponatur contra teſtes: in ſeptima qualiter teſtis poſſit ſcriptum corrigere, ſecunda ibi interrogabit, tertia ibi teſtes vero quarta ibi, dabunt autē; quinta ibi, elapſis igitur: ſexta, ibi, ſed interdum: ſeptima ibi, eum quoque. Quoad primum caſus ita figuratur. Cū in quadam cauſa eſſent teſtes recipiendi iudex ſine aliquo iuramento, nec partis aduerſæ citatione volebat eos recipere, atque examinare, idq; putabat eſſe de iure, ob præſumptionem bonitatis cuiuslibet hominis, confirmatur quo ad iuramentum quia infra in hoc eod. tit explicatur, vt eſt ſpecies vna probationis, & cum hoc ad notitiam alterius partis perueniſſet, inſtabat id non eſſe aliquo modo faciendū, qua de re Solu. prout in parte legimus, quia teſtes in iudicio ordinario. de quo nos in præſenti loquimur, debent recipi, & admitti certa iuris ſolēnitate obſeruata, & ſic prima obiectio non vř aliquid cōcludere, quo ad cōfirmationē vero dico, ꝙ diuerſæ ſunt ſpēs iuramenti diuerſi ſunt fines, vnde hic rex noſter, intelligitur de iuro veritatis dicendæ. Not. primo caſum, in quo nemini eſt credendum ſine iuro q̄uis ille ſit religioſus, quod facit contra c.ſi.de pſum.no. ſecūdo, quod teſtes ad teſtificādū

ſunt oīno obligati, & ꝑ pa ꝑciſè cogi pōt, idq; vt facti, vt partes poſſent in iudicio ſua iura probare.

e Admoneri. Perſonaliter vel ad domum, non tā ſemper ſufficit citatio ad domū, de quo per Ab & Doct. in c.cauſam, de do.& contu. & in c.fin. de eo qui mit ī poſ. Sed ſi non fuit pars citata, non valet depoſitio, vt hic. Excipiūtur quidā caſus per Doct. in c. 2.de teſti. & inter alios caſus quem ponit Bartol. in l. Theopōpus, ff. de do. præl. vt ſi teſtator mādet ſtari ſuper aliquib. dicto alicuius, quē dicit informatū, quia ſine vlla citatione poterit deponere hoc tamen bonis rationib. reprobat Ab. in d cap 2. Sed nō ſufficiet vnica citatio, vel potius requiratur trina? Reſp. vt per Ab. in c.conſuluit, de of. deleg.

f Auditurus. Immo contra, quia teſtes audiēdi sūt in ſecreto, & ſigillatim recipiēdi, c. venerabili, de teſt. c.inquiſitionis, §. 2.de acc c.nullum C.de teſti. Quo ergo ueniet pars teſtes auditura? Solu. ſecundum glo. & Doct. in c.2. de teſti. vnde ſumitur, quod hæc littera non intelligitur ita iudaicè, vt pars debeat audire dicta teſtium dum ipſi deponunt, ſed poteſt audire teſtes iurantes, & poſt publicationem videbit etiam dicta teſtium. Vel aliter hoc intelligitur, quando teſtes deponunt in cauſa publicationis, id eſt, ad perpetuam rei memoriam, vt in cap quoniam, §. ſunt & alij, lite hic non cont. prima verior ſecundum Ab. in d.ca.2.& fac. pro prima, not in c.conſtituens, de fideiuſſor.

g Veniat. Quid ſi nolit venire? Reſpō. recipientur & valebunt depoſitiones, ac ſi veniſſet, cum venire, vel non ſit in poteſtate partis, niſi in caſu, vt no. in c.conſtitutus, de fideiuſſ. Et hoc etiam intellige quando lis fuit conteſtata, vt in tit. vt li.non conteſt. & no. in cap.1.de teſti. Quid ſi pars non poſſit venire, an depoſitiones valeant? Reſpond. de hoc ſunt opinio. videntur tamen merito iure depoſitiones tenere, licet legitimè impeditus ſit reſtituēdus ad opponendum contra teſtes, ſecundum Ab in c. 2. de teſti reſtituetur etiam aduerſus depoſitiones ipſas teſtium.

h Firmitatē. Ita vt, nec iudiciū quātumuis modi-

cum

feſſione ſuæ teſtificationis aperient,[a] nullius enim teſtimonio, quantumcunq. religioſus[b] exiſtat, niſi iuratus[c] depoſuerit, in præiudiciũ credi dẽt alterius,[d] niſi forte iuramentum ab aduerſa parte[e] remittatur.[f]

Teſtes recuſantes iurare, ſunt ſub pœna excommunicationis cogendi, & iuramentum de non deponendo, non tenet, h.d.

Quod ſi teſtes a iudice moniti[g] ſeſe, vel odio, vel gratia, vel timore a ferendo teſtimonio ſubtraxerint, per cenſuras eccleſiaſticas teſtificari cõpellendi[h] erunt, nec[i] audientur, ꝙ ſeſe quo minus deponant ꝓprij iuramenti[k] vinculo innodatos[l] aſſerant.

Diligens debet eſſe iudex examinando ſuper omnibus qualitatibus totius cauſæ, h d.

Interrogabit ergo iudex teſtes ĩ qualibet

cũ faciant depoſitiones. Ab. in c. 2. de teſti. Bart. in l. maritus, ff. de quæſt. no. ergo, ꝙ actus geſtus contra legẽ eſt ipſo iure nullus, l. non dubiũ. C. de le. c. quæ contra, de re iud. An aũt hoc verum ſit, vbi eſt appoſita pœna? dic ut per Bar. in l. prætor, ff. de no. op. nũc. & per Ab. in c. 2. de teſtib.

a Aperiẽt. Vt 3. q. 9 c. hortamur. Sũt & alia plura, quæ dẽt teſtis iurare anteq̃ deponat ð quib. per Specu. i n. de teſte. ſub capite de teſtium iuramento. & per Hoſt. in ſum. de teſtibus. §. quid debeant iurare.

b Religioſus, c. nuper. de teſtib. Etiã ſi eſſet epiſcopus, vel Cardinalis Abb. in cap. cum olim, nu. 5. de priuil. licet hi non tangant ſcripturas, c. ſi. de iur. cal. & in §. in hac tñ parte. ſupra eo. tit. Dictum tamẽ magni uiri iurati faciet præſumptionem. Ab. in c. cum olim, de dolo & contum.

c Iuratus. Licet non citatus. Abb. poſt Specul. & Domi. de Ro. in cap. 2. de teſtib. uerſic. extra gloſſ. quæro.

d Alterius. Secus fortè ſi dictum teſtis non eſſet in præiudicium alterius; puta, quia deponat quẽ baptizatum, vel eccleſiam conſacratam, quia crederetur forte uni, etiam non iurato, c. paruulos & ibi not. & c. cum itaque, de conſecr. diſ. 4. Item ubi quis vult probare ſe egiſſe pœnitentiam per confeſſorem ſuum, ca. nemo. de ſim. fa c. cap. omnis. de pœn. & remiſ. vel deponeret: tanquam peritus in arte. Ab. in c. propoſuiſti eod.

e Parte Cap. tuis, de teſti. unde ſumitur, licet autem & ibi & hic fiat mentio in ſingulari numero de parte, debet tamen utriuſque partis interuenire conſenſus, teſtis enim iurat pro utraque parte verum dicere, & ex falſo eius teſtimonio poteſt vtraque pars lædi. c. quod omnes de reg. iur in 6. Sed an requiratur conſenſus etiam iudicis? Quidam ꝙ ſic, ne circumueniatur illius auctoritas, ꝓ hoc l. acta. ff. de re iud. Cõtra tenet Ab. in d. c. tuus. Quando ſcilicet cauſa eſt merè priuata, tum quia iuramentum debet eſſe neceſſarium c. & ſi Chriſtus, de iuretur. quæ neceſſitas ceſſa ex quo partes, de quarum fauore principaliter agitur, remittũt, tum per l. ſi conuenerit. ff. de re iudi. & reſpon. ad l. acta. vt ibi per eum, vt pro hac opin. fac. ꝙ iura non meminerunt de iudice. Sed ſi non apparet remiſſum vel præſtitum, an præſumatur interueniſſe? Reſp non, cũ ſolennitas intrinſeca non præſumatur, cap. dudum, 2. de elect. ibi, Non inuenimus eſſe factam. per Legiſtas late in l. ſciendum, ff. de verb. oblig.

f Remittatur. Cum igitur iurã poſſit remitti, patet quod non eſt de ſolennitate formali ipſius teſtimonij, & ut quidam dixit, eſt magis de ordine quã de ſubſtantia Sed contrarium tenet Ab. in c. tuis, de teſti. per c de teſtib. co. tu. Et cum per hãc ſuam opinionem uideatur dicendũ, quod nõ poſſit à partib. renunciari, tãquam formæ, arg. not. i l. 1. ff. de ver. obl. & i c. cum dilecta, de reſcr. limitat ipſe illa dicta, ut non procedãt, quãdo forma principaliter concernat fauorem partis fac. l. ſi. C. de fideicõ. cum ibi no.

g Moniti. Nota, quod teſtes antequã cogantur, moneri debent. fac. c. ſuper, de teſtib. cogen.

h Compellendi. c. ſi de teſt. cogen. & per tot.

i Nec audientur. Nõ ualet ergo iuramentum de nõ teſtificãdo, fac. c. intimauit, & ca conſtitutis. de teſti. & in c. quia plerique de off. or. in 6. Cum enim teſtimonium ferre ſit munus publicum compelli quis poteſt uel inuitus, l. ſi quãdo. C de teſt. & de teſt. cog. per tot. & 11. q. 3 c. quiſquis, & c. 1. de crimi. fal. & de hoc per Abb. in c qualiter, de accuſ ẽt in c omnis, de pœn. & remiſ. & in cap. dilectus, de exceſ. prælat. & in c 2. de off. ord.

K Iuramenti. Sed videtur, quod tales iurantes nõ ſint compellendi contra iuramentum proprium deponere c. debitore, c. etſi Chriſtus c. a quanto, de iureiur. Et ſi dicatur quod non tenuit iuramentũ, ergo tales iurando peccauerunt, & ſic peccatũ dẽt eos arcere ferendo teſtimonio? Reſ. ſecundum Ab. in ca. intimauit. de teſti. quod iſtud iuramentum tanquam illicitum non poteſt obſeruari ſine peccato, cum cælare veritatem ſit peccatum. Non obſtat temeritas iurantis: quia ſicut temerarium iuramentum non remouet a promotione capit. ſicut de iureiur. Sic nec a teſtimonio. Vel ſolue, diſtinguendo, ut per Abb. in c. conſtitutus, de teſt.

l Innodatos. Cum vere non ſint innodati, ut in ſuperioribus notulis, ideoque ſecundum Ancha. in ca. intimauit. de teſt. non erit neceſſaria abſolutio, licet caute faciant, qui petunt. Specul. in tit. de teſte. §. de teſtium compulſione, uerſ. quid ſi quis iuramento.

Interrogabit. CASVS. Quidam iudex plures teſtes, & ſuo iudicio examinabat, aliquãdo uero pauciores & mõ diuerſ. ipſos ĩterrogabat, at qdã aliꝰ uolẽs hãc moleſtiã euitare, ſuã ptãtẽ examinãdi cõtinuo delegabat. idq; ambo putabãt eſſe licitũ ob uarias rerũ circũſtãtias, quarũ cã multa ſunt in arbitrio iudicis ut paſſim in iure habet, hic accedit

cauſa ad minus duos [a] (nulla [b].n. cauſa eſt regulariter, quæ vnius teſtimonio quantũuis legitimo terminetur, eoſque diligẽter [c] examinabit de ſingulis circumſtantiis, [d] diligenter inquirens de cauſis [e], videlicet de perſonis [f] loco [g] tempore, viſu [h], auditu [i], ſcientia credulitate [l], fama, & certitudine, cæteriſque quæ ad rem facere [m], & negotio conuenire exiſtimabit.

Non ſolum ex verbis teſtium, verum etiam ex coniecturis alijs, veritas deprehenditur. h.d.

Illud quoq. ſubtiliter animaduertere nõ

copia negociorum, quæ iudicem uidetur tenere in alijs reb occupatum, qua de re quæſitum fuit quid iuris, Sol. prout in hac parte legimus. quia iudex quõcunque procedit. ſemper debet ab aliqua regula iuris regulari ob intereſſe ẽt ipſarũ partiũ, q ia rõne ſuadẽte nec ẽt obiectio aliquid concludit, cum aliquando limit & aliquãdo verificetur no primo quod pfectio cuiuslibet actionis ab oibus circũſtantijs neceſſario depẽdet; & ſic intelligi dẽt l. 1. ff. de orig iu. & iõ obſeruari hmõi circunſtantias eſt neceſſariũ in qualibet operatione. No ſecundo delegat onẽ alicuius cauſæ non eſſe faciendam, niſi aliqua legitima ratione ſuadente.

a Duos. Quia in ore duorum vel trium & cap. licet. de teſtibus.

b Nulla enim. & c intellige hoc regulariter. Nam triginta caſus, in quibus dictum vnius faciat plenã probationem enumerat Spec. in tit. de teſte. §. reſtat ver. hoc tamen fallit Plures enumerant Legiſtæ, in l admonẽdi, ff de iureiur. & Canon. in c. veniens de teſt Et Abb in c. ſuper eod. de teſt. per illum textum ponit regulam, quod vbicunque agitur ad peccatum impediendum, nec ius alterius læditur, ſufficit dictum vnius. fac. not. in cap. nuper. de teſti. & cap ſolẽnitates. de conſec. d. 1. & 2. q. 1. cap. multi, & not per Abb. in c a. at ſi clerici. de iud. & allegatur bonus text in c. quicunque. 1 1 q 1. de cuius intellectu. per Abb. in c. nuper. & in d ca. 2. eo. An autem valeat conſuetudo, q vni teſti credatur per Abb & poſteriores, in d. c. 2. & per Iaſ. in i. de quibus ff de ll.

c Diligenter. Hæc diligentia conſiſtit in multis quæ hic ponuntur, quibus adde, q debet eos ſigillatim examinare, & per ſe, ca venerabilis de teſtib. quod intellige prout per Abb in c cauſam, & ca. ſi cus, de teſtibus.

d De ſingulis circumſtantijs. Alias non peruenitur ad veritatem, c occidit. 23 q 8. & de his habes in l. 3. ff. de teſt & in §. ſi teſtes 3 q. 3. Sed an ſint examinandi teſtes, etiam ſuper occultis circunſtãtijs? Sic, vt per Innoc. Hoſt & Abb in ca. qualiter. 2. de accuſ.

e De cauſis. Debet enim iudex quærere de cauſis ſcientiæ, quam ſi teſtis non reddiderit, non valebit dictum eius. 4 q 3. §. ſolam. & 23. q. 3. cap. ſi habes, & in auth de teſti. §. & licet dudum nec faciet quidem præſumptionem. Idẽ erit, ſi reddiderit rõnem, ſed inutilem, Abb in c. cum cauſam. de teſti. Sed quid, ſi iudex non quæſierit; & teſtis ſimpliciter reſponderit, ſe ſcire? Reſpon. valebit eius teſtimonium. ca. ſicut vbi de hoc, de re iud & cõiter in c. cum cãm, de teſt. & not. in l. ff. de teſt Vel diſtinguendum eſt, ut per Inn. in d. c. cum cauſam.

f De perſonis. Scilicet ipſorum teſtium, an ſint honeſtæ uel turpes perſonæ 4. q. 3. § 2. uel dic de perſonis, ideſt de conteſtibus.

g Loco, tempore. Id eſt, quo loco, & tẽpore actus, de quo quæritur ſuit geſtus. Nam ſi in his teſtes eſſent diuerſi, nõ valeret eorum teſtimonium c. nihilominus. & ibi no. 3. q. 9. vbi hoc limitat glo. & declarat Ab. in c. cũ cauſam. de teſti. vel dic de tempore i. ex qualitate, vel tarditate tẽporis, qua teſtis vtitur in reſpondendo. Nã ex tarditate deponendi redditur teſtimoniũ ſuſpectũ. 4. q. 3. §. idem in teſtibus fac. not. per Ab in ca. nihil, de verb. ſign De teſte, qui ſequitur præmeditatum ſermonem ut per omnia ſe remittit prima accommodatioi litteræ.

h Viſu Accipe hic de ſenſu viſus ſpeciali, quẽ habemus per organũ oculorum. Nam alias ſenſus uiſus eſt generalis ad omnẽ ſenſum. Vnde ſi deponatur per hũc ſenſum uiſus, ſuper re perceptibili alio ſenſu non vitiaretur teſtimonium, de hoc no. 2. q. 9. c. teſtes Bar. in l. 2. §. idem Labeo ff de aqua pluarcen & per Bal. in l. ſolam, C. de teſt. Ab. & alios. in d c. cum cauſam eod. tit.

i Auditu. Sed an cæcus poſſit eſſe teſtis ſuper re perceptibili auditu, ſi habeat notas voces contrahentium? Reſp. commu. q ſit, vt per Abb. in c. cum cauſam, de teſt. licet ille diſtinguat. Ang. tamen in l ſi non ſpeciali C de teſtam tenet, q iſta diſpoſitio cæci non facit plenam probationem.

K Scientia. Et debet reddi cauſa ſcientiæ ſuper illum ſenſum corporeum quo percipitur actus, ſuper quo deponitur vt ſi deponendum ſit ſuper re perceptibili viſu debet dicere, quia vidi, ſi ſuper re perceptib li auditus, q a audiui, & ſic de ſingulis. licet ſenſus viſus ſit generalis ad omnem ſenſum, vt in notula in verbo, viſu Et idẽ in ſenſu tactus, ſecundum Bal. in l ſolam C. de teſti. Iaſ in l. manumiſſiones. ff de iuſt. & iure.

l Credulitate. Scilicet, an credant ea. quæ deponunt. Sciendum eſt tamen, quod de aditu, fama, & credulitate interrogantur teſtes ad præſumptionem, non ad plenam probationem, ut per Ab poſt Goffr. in c. cum cauſam, de teſti. & de hoc per Veſo. in cant 45.

m Ad rem facere. Fac. l. de minore. in ſi ff de q l. 3. §. 1 ff de teſt c. conſtitutus. in ſi de fideiuſ. & quæ ponit Spec. in tit. de teſte §. nunc tractandum verſæpe patior, & illud Naſonis.

Heu quam difficile eſt, crimen non prodere vultus.

Et ea, ſuper quibus examinari debẽt teſtes, cluduntur his verſibus.

Addi-

Auditus, viſus perſona ſcientia, cauſa.
Fama, locus, tẽpus ac certum, credulitaſq.
Dũ teſtes recipit iudex hęc cũcta notabit.

omittet, quo vultu, qua conſtantia, quave animi trepidatione teſtes deponant, cum interdum ex his, vel ipſis inuitis teſtibus magis, quam ex vérborum ſerie rerum veritas elucescat,

Ex cauſa delegabit iudex examen teſtium. h. d.

*S*i quis tamen eorum, qui interrogandi ſunt valetudinarij [a], vel ſenes [b], vel debilitate confecti habeantur, vel etiam ita paupertate depreſſi [c], vt ad præſentiam iudicis venire non poſſint [d], idoneum deliget iudex, quem ad ſuſcipiendas illorum atteſtationes dirigat [e].

Teſtes conſiderantur conditione, natura, & uita. h. d.

Teſtes vero non omnes recipiendi ſunt, ſed fideles [f] dunraxat, & idonei [g]. Cenſentur [h] autem teſtes conditione, natura, & vita. Conditione ſi liber teſtis ſit, non [i] ſer-

Sed nũquid teneat iudex tendere teſtis, vtrũ ſit criminoſus, vel talis q. nõ poſſit teſtificari. Rñ de hoc ſunt multæ, ac multæ opin. & ſea refert Ab. in c. cum cãm de teſtib. vide per Can. in c. 1 de confeſſ. in 6. præcipuè per Bellenain.

a Valetudinarij. Valetudinarij ſũt, qui ſint, relinquitur iudicis arbitrio vt per Ab & alios, in c. quoniam frequenter, præcipuè verſ. quarto, quæro, vt lite non conteſta.

b Senes. In caſu noſtro ſenes dicũtur poſt ſeptuageſimũ annum: quia ante non excuſantur à munerib. tutelis, & ſimilib. l. maioris ff de iu. immu. & ita tradit Ab. in c. ſi qui de teſti. vñ ſumitur. Alias aũt multæ ſunt opin. qui dicantur ſenes, vt per eundem in ca. quoniam frequenter ver. ter in princ. ipaliter quæro.

c Depreſſi. Immo non videtur, quod ad teſtem pauperem debeat iudex mittere, cum nihil impediat, quin poſſit ſe conferre ad iudicem? R. ſpond. fortè hoc dicitur, quia teſtis poſſet eſſe nobilis, & pudore affi ceretur, ſi laceius & pannoſus cõpareret coram iudice. Ita not. in capit. ſi qui, de teſt. Ex quo nota, quod pauperes, nobiles excusãtur à muneribus publicis, quæ palam explicanda ſunt, ſi ob paupertatem domo non egrediuntur. Sed adhuc contra: quia paupertas repellit à teſtimonio. a. q. 1. c. in primis, & 4 q. 3. c. ſi teſtes. Sol. contrarium procedit, quando teſtes eſſet alias ſuſpecti, ſecus ſi ſint honeſti viri, licet pauperes, ita commu. dicto, cap ſi qui.

d Non poſſint. Idem ſi ſint egregiæ perſonæ, debet n. iudex ad eas mittere, niſi illæ ſuo priuilegio renunciare velint, l. ad egregias, ff de iureiu. Vel niſi ſit cauſa criminalis. Vel alias ita ardua, vt teſtis debeat deponere in pręſentia iudicis, quia tunc potius debet egregia perſona ire ad eum, quam contra, vt per Abb. & alios, in c. ſi qui de teſti. Et quib. caſibus iudex mittit ad examinandum, citanda erit pars aduerſa, vt vadat ad videndum iurare ad domum teſtis. Bar. in l. ad egregia. ff. de iureiu. niſi teſtis ſit mulier, quod Ab. in d. ca. ſi qui admittit de honeſtate non de rigore.

e Dirigat. Nota ergo, quod articulus receptionis teſtium eſt delegabilis Clem. vnica, de offic. dele-

Sed hoc non procedit in cauſa criminali, pro quo fac. not. in c. at ſi clerici, de iud in. & ſuper glo. 2 & hoc procedit regulariter, vt in auth apud eloquentiſſimum, C. de fide inſtrumen. Nam ſi talis ſit iudex, quem non deceat ire ad domum teſtium, & teſtes ita grauãtur vt nõ poſſint accedere ad iudicem, poterit tũc iudex mittere ad eos, licet cauſa ſit criminalis, vt per Abb. in c. ſi qui, de teſt. fac. not in ca. mulieres, de teſti. in 6. Alij tamen putant diſtinguendum, vt habetur in d. c. ſi qui.

Teſtes vero. Hæc pars quamuis poſſit diuidi ĩ plures particulas: quoniã tamen commode poteſt in ea caſus in cõ uni figurari, propterea eſt animaduertẽdum, quod cũ quidam iudices indifferenter admiſiſſent ad teſtificandum omnes & quaſcũque perſonas, ita quod nec conditio, nec natura, nec qualitas vitæ, & morũ aliquo modo obſtabat, idq; putabant, eſſe licitum; quia viã cognoſcendi veritatem eſſe potius ampliãdã quam reſtringenda, argumento, ca. quoniam frequent. 1, vt lite non conteſta. Cæterum Solut. vt in hac parte legimus, quia ſi indifferenter teſtes admitterentur, admitteretur etiam correctio iuris naturalis, & aperiretur via committendi fraudes. Nõ obſtat obiectio, quia aliud eſt excludere vel admittere perſonam ad teſtificãdum, & aliud eſt definire quando & vbi probatio ſit facienda. Not. primo, quod cauſa cognoſcendi teſtem ad teſtificandum, habilem reductiuè eſt natura, conditio, & vita illius quibus poſſit addi quod ſuſpicio. No. ſecũdo, quod huiuſmodi cauſæ etiam in iudice verificantur, & aliquando in arbitrio, & ſimil.

f Fideles. Fac l. 1. ff de teſtib. & 2 q. 7 non oportet, & c. ſi hæreticus, ſic nec ad accuſandum c. alieni & c. quærendum, e cauſa & quęſtio excipiet tamen alium in ca. contra Chriſtianos, de hæ. in 6 & ibi no.

g Idonei, i. integri, debent autem quatuor concurrere ad hoc, vt dicantur idonei, vel integri, de quibus per Abb. in c. 1 de exceptio.

h Cenſentur. Reputantur, ſunt magis, & minus in pretio reſpectu illorum trium, quæ hic ponuntur, fac. inſtit. de iur. nat. gent & ciuil. in §. prim. in verbo, cenſeri, ſecundum expoſitionem Guil. Bud. fac. tex. in c. forus, de ver. ſig. vnde ſumitur, vbi eſt verbum, non cenſentur, ſed conſiderantur, quod in idem recidit.

i Non ſeruus 4. q 3. c. vbi, § item ſerui, & cap. item

uus enim ſæpe metu dominantis veritatis teſtimonium ſupprimit. Natura, ſi vir ſit, non fœmina [a], nam varium [b], & mutabile ſemper fœmina.

Mulieres non ſunt in forum trahendæ gratia teſtimonij ferendi, ſed ad eas eſt mittendus tabellio. h.d.

Cuius tamen teſtimonium, ſi quando neceſſarium [c] fuerit, cum mulieres honeſtas [d] ipſa, ac naturalis pudor virorum cætibus immiſceri [e] prohibeat, quacunque auctoritate [f] teſtimonij ferēdi cauſa, vel alia, quæ iure non exprimatur [g], in iudicium perſonaliter euocari, vel trahi [h] non poterit, ſed ad eam mittendus tabellio [i], & iuxta Bonifacianæ conſtitutionis [k] tenorem procedendum erit.

Teſtis malæ vitæ caret fide. h.d.

Vita cenſet teſtis, ſi innocēs ſit, & integer [l], Teſtes integr.

idonei, & 11 q.3. cap. quatuor, auth. ſi dicatur, C. de teſtibus.

a Non fœmina. Intellige diuerſo modo, ſecūdum diuerſos reſpectus. Nam reſpectu teſtamenti fœminæ penitus arcentur, §. teſtes, Inſtit. de teſtam. l. qui teſtamē. §. mulier, ff. de teſta. Idē in cauſis criminalibus, ſecundū Canones 33. q. 5. cap. mulierem, licet argu. ſit contra 15. q. 3. c. ex eo, ſed illud ſecūdum leges, ut no. in c. forus, de ver. ſign. & hoc regulariter. Aliqñ. n. admittitur in criminali cauſa etiā mulier, ēt malæ famæ, vt meretrix vt in c. tāta, de ſimo. Reſpectu tñ caſuū in quib. mul. & in teſtem admittitur quod eſt regulariter, d. §. mulier, & late p Fel. ī c. qñ, de teſtib. Intellige qđ hic dr̄, quoad fœmina in cōparatione maſculi, nō alia pinde idonea nec facit tātam fidem. Vnde ſi sūt duo viri ex vna parte, ex alia duæ fœminæ, præferendum eſt teſtimonium virorum, vt per Ab. in d. c. forus, quod intellige quando teſtimonium fœminarum non tenderet in fauorē rei, alias ſecus præferentur fœminæ, Bella. in d. ca. ſeruus, gl. in c. clerici, d. 81. Marſ. in l. vnius, §. in ea cauſa, in fi. de quæſtio.

b Varium, &c. verba ſunt Poetę, li. 4. Aeneid. & habentur in c. forus, de ver. ſign. vnde ſumitur, fac. l. ſi C. de inoff. teſt. & eſt arg. in l. reprehendenda, C. de inſt. & ſub. Vnde verſus.

Quid leuius fumo, flamen, quid flamine, ventus.
Quid vēto, mulier, quid muliere, nihil.

c Neceſſarium. Vt quia non ſunt alij, qui veritatem ſciant, vel non, ita bene faciunt, 14. quæſt. 2. c. quanquam.

d Honeſtas. Ergo quod hic dicitur, non habet locum in omni muliere, ſed tantum in honeſtè viuentibus. Sic alias licet mulieres pro debito ciuili perſonaliter capi non poſſunt, authen. ſed nouo iure, C. de cuſto reo. Nec poſſint tali priuilegio renunciare, niſi pro reddenda adminiſtratione tutelæ, vt per Bar. in auth. matr. & auiæ C. quādo mul. tutel. offic. Mulier tamen inhoneſtè viuens, poterit indiſtinctè pro ciuilibus debitis perſonaliter capi gl. & Bal. in l. conſentaneum, C. quomodo, & quando iudex.

e Immiſceri. Periculoſa eſt enim ſexuum commiſtio 18. q. 2. c. definimus, l. maritus, C. de proc. l. fin. C. de arbi. & not. in c. 2. de iudi. in 6. vnde ſumitur, fa. c. l. 1. § ſexum, ff de poſtul.

f Quacunque auctoritate. Etiam litterarum ſedis Apoſtolicæ, vel legatorum ipſius, capi. 2 de iudi. in 6. niſi litteræ Apoſtolicæ ſpecialiter hoc continerent, quod non intelligas de litteris legatorum, legatus n. de latere. vel alij inferiores, non poſſunt cauſam cōmittere cōtra iuris formam, vt not. in fi. de hæret. in 6. & tenent Dom. & Peruſi. in d. c. 2.

g Exprimatur. Exprimuntur aūt hæ cauſæ, ī c. 1. §. fi. de iud. in 6. ſecūdum aliquos, quos tñ reprobat Peruſ. poſt Anc. ī c. 2. de iud. ī 6. putātes cās expreſſas eſſe omnes criminales, vt ī auth. ſed nouo iure, C. de cuſt. reo. Itē caſus, l. 1. §. ex hoc, ff de vent. inſpici.

h Trahi. Scilicet inuitas, quod ſatis p ſe denotat hoc verbū, volentes, ergo poſſunt ad iudicē accedere, niſi ſint in fœminis religioſis, quæ nec ſi velint, deberēt iudicijs perſonaliter intereſſe, ca. 2. de iud. in 6. vnde ſumitur. Et nota hic caſum, in quo mulieres ſunt melioris conditionis, quam maſculi. Ad idem, cap. mulieres, & ca. ea noſcitur, de ſent. exc. & c. ex litteris, de pign. de quo latiſſimè per Legiſt. in l. 2. ff. de re iud.

i Tabellio, vel alia idonea perſona præsbyterum vel alium honeſtum virum, vt legitur, & no. in ca. 2. de iudi. in 6. Et nota hinc, quod licet de iure ciuili examinatio teſtium non poſſit committi, niſi habenti iuriſdictionem, vt per Bart. in l. iudices, C. de fide inſtr. de iure tamen canonico poteſt committi etiam tabellioni, & priuatæ perſonæ. Primo tamen debet iudex committere tabellioni ſi eius copia haberi poterit. Peru. in d. c. 2. poſt Ian. in c. quoniam contra eod.

K Conſtitutionis. Vt in c. 2. de iud. in 6.

l Integer. Quatuor concurrere debent, vt teſtis dici poſſit integer. Primo, quod ſit omnino immunis à crimine, quod intellige, vt per Abba. in capit. teſtimonium, de teſti. & dicetur aliquid in ſequenti notula. Secundo, quod procul ſit ab infamia, & an hoc procedat in infamia facti. Abbas in dicto capit. teſtimonium. Suſpicione, id eſt inimicitia. 3. quæſtion. 5. capitu. accuſatores. dicens fraudulenter ſe inimicum, vt ſe à teſtificando ſubtrahat. licet mortaliter peccet, quia dicit mendacium cauſa proximi 22. quæſtio. 2. capitu. ne quis, & capitu. 1. de crimin. falſi. nihilominus fraude coperta recipiretur, & ei credetur, Abba. in capitu. inquiſitionis, §. 1. de accuſa. verſicu. alterius. Quarto, ſuſpicione criminis, quia non debet in alia

quo

quo vacillare, ſicut opinio ordinandi di. 81. c. tantis, & declarat Abb. in ca 1. de excep. in 3. no. fac. illud Horatii.

Integer uitæ ſcelerisque purus.

quia per affectionis cauſa omnem excludit ſuſpicionem. l. nõ ſolum, ff. de ritu nup. & late per Abb. in d. ca. inſuper. Immo ſecundum pleroſque non ſunt omnino integri, maxime quando per aduerſam partem producerentur teſtes in contrarium, vt per Abb. in d. c. inſuper.

nam ſi uita bona defuerit, fide carebit.[a]

Clerici poſſũt teſtificari pro eccleſia, & ſingulares perſonæ pro vniuerſitate ſua, niſi tamẽ aliqua cauſa probabilis impediat. h. d.

In ſumma quicunque iure minime prohibentur[b] ad teſtimonium perhibẽdum ſunt admittendi. Clerici[c] ergo a ferẽdo teſtimonio ſuper negotio propriæ eccleſiæ, vel alię ſingulares perſonæ, in cauſa ſuæ vniuerſitatis[d] arcendi non erunt:[e] niſi ad agẽdũ reſpõdendum ve fuerint inſtituti,[f] vel ipſos alia cauſa[g] probabilis impedierit.

Monachi de conſenſu Abbatis poſſunt teſtimonium dicere. h. d.

Monachi quoque, & quicunque ſub alterius obedientia[h] conſtituti ſunt, de ſui præſulis licentia[i] recte teſtimonium dicent.

a Carebit. Ergo peccatũ mortale repellit a ferendo teſtimonio, cap. teſtimonium, de teſti. & c. 1. de accu. Sed hoc nõ eſt Idiſtincte verũ, ſed prout declarat Abb. in d. c. teſtimonium, & in c. illa, de elec. & in c. accuſationis, §. 1. ubi bonus tex. I materia de accu. illud no. q enormiter peccans non facit fidem, & et cum iuro, Ab. in c. 1. de purg. can. nec famã inducunt tales teſtes. Abb. in d. c. inquiſitionis, § 2.

b Prohibẽtur No. quod edictũ de teſtib. eſt prohibitoriũ certarũ perſonarũ, & pmiſſonũ regulę quilibet. n. admittitur, niſi prohibeatur vt hic fa. c cum apud, ubi Ab. in 1. no. de ſponſ. & c. 1. de teſtib.

c Clerici. Tam ſæculares, quam regulares religioſi & conuerſi, nec enim in materia iſta inter hos eſt differentia, Abb. in ca. inſuper, in 2 q de teſti. Item tam clerici inferiores, quam prælati eccleſiarum quod ſatis probatur in d. c. inſuper. ponderando inſcriptionem d. ca. inſuper. quæ eſt, priori & fratribus. Et cum prælatus poſſit eſſe iudex in cauſis eccleſiæ ſuę 2 quæſt. 7 cap. ſi quis, & ibi not. & in ca. cum perſonæ, de priui. in 6. ergo multo magis poterit eſſe teſt. s. cum facilius repellatur quis a iudicando, quam a teſtificando, & ita arguit Ab. in d. c. inſuper, facit cap. cum R. de offic. delega. Hoc tamẽ limita primo non habere locum, ſi. prælatus promoueret cauſam, in qua vult teſtificari. dicto capitul. inſuper. Item quando ageretur de cauſa, quæ ſpectaret ſpecialiter ad menſam epiſcopalem vt per Abb in d. c. inſuper verſic. ex his infertur, & de materia latiſſime in d. c. inſuper. & ca. cũ nuncius, de teſti.

d Vniuerſitatis. Et iam ſæcularis, eadem enim eſt in omnibus ratio, quia licet cauſa non eſt ſingulorum. l. in tantum. ff. de re. diuiſio. & 12. q. 2 ca. qui manumittitur, & per Canon in c. inſuper, & c. cum nuncius, de teſti. Legiſtæ, in l. parentes, C. eo. titu.

e Non erunt. c. Inſuper. ca. cum nuncius, & cap. in tuis, de teſti. c. etſi Christus, de iureiur. & hoc intellige in ciuilibus. diſtinguendo tamen plene, vt per abb in dicto cap inſuper. Secus in criminalibus. ca. ſuper prudentia. 14. quæſtion. 2. niſi eſſet res & criminalis quæſtio inter eoſdem de uniuerſitate

f Inſtituti. Quo caſu nõ poterit teſtificari; q2 nemo debet habere duplex officium in cauſa 4. q 4. c. 1. & c. 2. facit c. ſingula, diſt. 89. & 16 q. 1. capit. presbyteros. Et l. ille a quo. §. tempeſtiuũ, ff. ad. Treb. l. ſi plures, ff. de pactis, l. nemo, C. de aſſeſ.

g Alia cauſa. Sed quanã erit iſta alia cauſa? Reſpon. multiplex, ut excõmunicatio, crimẽ graue, periuriũ, infamia, ca. teſtimonium, de teſtib. & ca. ex parte, eo. tit. Vnde nota, quod habilitatus ad certum actum reſpectu unius cauſę videtur habilitatus ſolum reſpectu illius, non aliarũ cauſarum pariter impedientium fac. c. ex tuarũ, de author. & uſu. pal. l ſi domus. ff. de ſer. vrb. pdi. fac. quod nota. in ca. ſtatutum. de reſcr. in 6 & Abb. in c. cum nuncius, de teſtib. in prin.

h Sub obedientia. Vt ſunt canonici regulares, conuerſi, & alij religioſi huiuſmodi, vt per Spec. in titulo de teſte. § 1. verſic. item excipitur, quod eſt monachus. vel multa iura allegat in materia, ſuæ tamen allegationes ſæpe plus valent numero, quam pondere.

i Licentia. Sed quid, ſi non habuerit licentiam? Reſpondeo, quidã diſtinguunt inter teſtimonium exhibitum in iudicio, & teſtimonium adhibitum contractui, magis tamen cõiter tenetur, quod valeat, ut, per Spec. in titu. de teſte §. 1. verſ. itẽ excipitur, quod eſt monachus, quia non reperiuntur prohibiti, immo potius permiſſi, ca. nuper, de teſt. c. etſi Chriſtus, de iureiuran. cum ſimil & hoc tenet. Accur in §. cogitandum. in authen. de monachi. Bal. in auth. ingreſſi. C. de ſacroſ. eccle. Abb. in c. cum nuncius, de teſti. per. c. Abbate de verbo. ſignif. & c. ueritatis, de dolo & contumac. Et quod hic, & in c. monachi 16. qu. 2. dicitur. de licentia, intellige ſecundum eum, quod a principio debent habere licentiam prælati, cum nec legere literas debeant ſine licentia prælati, 12 quæſtion 2. capit. non dicatis Sed ſi teſtificati fuerint valebit teſtimonium, cum lex illud non annullet. Simile eſt quod licet non debeant fieri plures, quam vnus patrinus, ſi tamen fiant plures. cum omnibus contrahitur ſpiritualis cognatio, vt ſupra de triplici. cognat. §. de eo, & ibi not. licet hoc ſit nouiſſime per

Con-

Chriſtianorum teſtimonia aduerſus infideles admittuntur, ſed contra. h. d.

Chriſtianorum quoque teſtimonia aduerſus Iudæos in omnibus cauſis recipienda [a] erũt nullis ſibi contra hoc principium priuilegiis [b] ſuffragantibus. Sed contra Chriſtianum, nec Iudæus, nec paganus, nec hæreticus, aut aliter infidelis, [c] neque excommunicatus, [d] aliter criminoſus [e] rectè teſtimonium [f] dicent.

Criminoſus perſeuerans in crimine non poteſt teſtificari, emandatus vero in cauſa ciuili poteſt, niſi fuerit reus periurij, uel niſi ſit affectus infamia: in cauſa vero criminali, licet emendatus, difficilius admittitur. h. d.

Plane, [g] quod de criminoſis diximus, diſtinctionem recipit, nam ſi is, cui ab aduerſa parte opponitur, adhuc in ipſo crimine [h] perſeuerat, tam in ciuili, quam in criminali cauſa ab omni prorſus teſtificandi officio [i] excludendus erit: ſi vero ſit de crimine emendatus, [k] nec eum comitetur infamia [l], non eſt in cauſa ciuili, vel etiam

Concilium Tridentinum immutatum. Vel intellige de licentia, quæ procedat, de honeſtate, nõ de neceſſitate. Quemadmodum etiam dicimus de teſte, quid debet deponere ieiunus, c. 1. de teſt. fac. cap. 1. de deſpon. impu. in fi. nec ſumendum eſt hic regu. à contrario ſenſu.

a Recipienda erũt c. Iudæi, de teſt. an autem Iudæus poſſit cõtra Chriſtianum de crimine excipere, dic vt p Ab. in d. c. Iudæi.

b Priuilegijs Vt habes in cl. 1. de teſt.

c Infidelis. Vt c. 1. & c. licet de teſt. & quã C. de hære. cũ auth. ibi poſita. & per Spe in ti. de teſte, §. 1. ver. item q Iudæus. Sed cõtrarium vr̃ probari in c. Iudæi, eo. ti. Sed verbũ, præſumant, tollit difficultatẽ, vt ibi not. Itẽ contra, cum in iudicio ſit ſeruanda æqualitas, c. 2. de mutuis petitio. c. cum inter, & excep. ergo videtur iniquũ, q̃d ſicut Chriſtiani Iudæos nõ recipiunt cõtra ſe, ſic nec ipſi contra Iudæos recipi debeant. Sol vt not. in cle. 1 de teſtib.

d Excommunicatus 3 q 4 c. cõſpiratores, cum concor. alleg. per Spec. in titu. de teſtibus. §. 1. ver. item quod eſt excommunicatus. Et idẽ dicas de ſuſpẽſo, ut per Spec. in d. §. 1. verſ quod de ſuſpenſo.

e Criminoſus. Quod intellige ut in §. ſeq. & concor. 3. quæſt. 11 cap. neganda. & ca non eſt, & 3. q. 7 ca qui ſine, & cap. poſtulatus. & 32. q. 5 cap. præceptum.

f Teſtimonium dicẽt. Sed numquid orthodoxus poterit huic iuris diſpoſitioni renunciare, & contra ſe admittere teſtimonium infidelis? Spec. in tit. de teſt. ſed uer. nunquid orthodoxus, quod ſic, contra tamen Ioa. And. ibi in additionib quia ſic daremus fauorem infidelibus, contra c. excommunicamus, & c. ſi aduerſus, de hæ. Et tamen ſciendum, quod ſi teſtis dicatur excommunicatus infamis fur, raptor, uel ita criminoſus ut non debeat admitti, nihilominus productus ſtatim examinabitur, & in fine diſcutietur, an obiecta ſint uera, quilibet enim donec contrarium appareat bonus præſumitur, c. uni. de ſcrut. in ord. faci. & late per Spe. in ti. de teſte, § 1. ver ſed quid ſi dicatur cum verſiculis ſeq.

g Plane, & c. iſte §. continet ſeptem caſus, in quibus quis repellitur à teſtimonio in cauſa criminali, & tres caſus, in quibus repellitur in cauſa ciuili, & ſumitur ex cap. teſtimonium, de teſt. quaſi ad verbum, in quo Abb. valde diffuſè explicat materiam proſequendo ſigillatim caſus ſingulos.

h Crimine. De quo ãt crimine ſit hoc intelligẽdũ, variè loquuntur Doc. in c. teſtimonium, de teſt. Sed quid ſi tẽpore præſtiti iurã fuerit nõ criminoſus, ſed bene tpe depoſitionis? Rñ. non eſt legitimus teſtis, nec admittendus. Aliud eſt in caſu conuerſo. E ſi criminoſus fuiſſet tpe iurã & non fuit oppoſitũ non põt repelli tẽpore depoſitionis. Nam infm aſtringit eũ, licet criminoſum. Ita Ab. in d. c. teſtimonium. ver. circa hunc caſum poſt Spec. & Io. And. crederem tamen, quod vel iudex ĩpedire poſſet ex officio eidẽ fidem, vel modicam, vel nullam adhibere deberet.

i Officio. Nõ ſic facile criminoſus repellitur ab alio officio, q̃ teſtificandi, de quo latiſſimè p Can. in c. ſcitatus, de reſcr.

K Emendatus. In cauſa ergo ciuili emendatus nõ repellitur, quia iam incipit eſſe quod non fuit c. ſeruum. di. 50. Sed qualiter probabitur quis emendatus? Rñ. p ſacerdotem, cui confeſſus eſt, qui de ipſo debet teſtimonium perhibere, c. in capite di. 50 & 2. q. 1. c. ſi peccauerit in fi. & in c. nemo. de ſimon. vt per gl. fi. de teſt. in ca. teſtimonium ubi latius Doc. ubi ſpecialiter Abb. q confeſſio quidem probatur per ſacerdotem, ſed ſatisfactio per familiares & alios, qui uiderunt. Quid ſi emẽdatio cõtigit per diſpen[ſatio]nem? Reſp. cõiter, quod proſit quo ad omnes quæſtiones ciuiles & criminales. Sed Ab. in d. c. teſtimonium. putat conſultius eſſe, ſi inſpiciantur uerba diſpenſationis.

l Infamia. Not. q infamia concomitatur & aſſociat infamem, adeo, q eum ſequitur quocunque ſe uertit tanquam lepra leproſum, arg. 1 q. 1. c. ito turpem. unde in quolibet loco poterit tanquam infamia repelli, fac. ad hoc no. per Inn. in c. quãter & qñ. de accuſat. & per Ab. in c. teſtimonium eo uerſi. unum &c. Sed cum tria ſint genera infamiæ, quædam iuris, quæ dicitur ciuilis, quædam quæ dicitur canonica, quædam, quæ eſt infamia facti,

facti, quæ probe appellabitur infamatio, de qua erit intelligendum quod hic dicitur? Reſp. ſecundum uarietatem caſuum uariandę erunt & reſponſiones, ut proxime per Ab. in d. c. teſtimonium, ver. uenio ad ſecundum, & uer. ego in hac materia. dum Io. An. & Abb. in c. teſtimonium, de teſti. & intellige hoc etiam ſi ſit emendatus, ut ponat aliquid ſpeciale i cauſa criminali, quod ſatis innuit litera in ſi. fac. c. ſuper eo. 1. de teſti.

cum de crimine ciuiliter[a] agitur, præquam pro reatu[b] periurii reppellendus.

Validum ab initio tractu temporis non infirmatur, etiam noua ſuper ueniente cauſa, h. d.

In criminali autē quæſtione, ſi in alio iudicio cōtra ipſū accuſatione de crimine inſtituta cōfeſſus[c] uel cōuictus[d] fuit, uel ſi tūc per exceptionē cōuincatur[e], aut eius grauata ſit opinio[f], ex eo, quod quandoque fuit tali modo repulſus, quāuis hoc caſu non excluderetur in cauſa ciuili, poteſt a teſtimonio, licet egerit pænitentiam[g], remoueri.[h]

Emendatus de crimine in cauſa criminali difficilius admittitur in teſtem quam in ciuili.

Illud in dubium non uenit, eius teſtimonium, qui integer depoſuit[i], infringi

a Ciuiliter agitur. Nota hic, quod appellatione cauſę ciuilis nō uenit cauſa in qua agitur de crimine, licet ciuiliter agatur, ponūtur enim hic iſta diuerſa, & dic quod iſta cauſa eſt quaſi mixta inter ciuilē, & criminalem, capit. tuæ, de proc. capit. ſuper his, de accuſ. quod eſt mādatum pro interpretatione ſtatutorum, & aliarum ſimilium conſtitutionum.

b Reatu periurii. Fac. 6. q. 1. c. quicūque & 22. q. 5. paruuli, & ca. ſi quis, cum ſimili, & procedat hoc quoties quis uiolauit iuramentum licitum, uel de quo dubitatur, an ſit licitum, ſi uero iuram. ſit illicitum & temerarium, ſine com opin non repellit a teſtimonio, nec infamat, ſicut nec a dignitate repellit, ca. ſicut de iureiur. & fac. quod no. in c. Florentinum diſt. 85. Sed unde aduenit iſta ſpecialitas in periurio, cum ſecus ſit in aliis criminibus grauioribus? ſufficit enim, quod quis ſit emendat. s. Reſpon ſecundum Io. And. & Goff. quod in teſte pura & ſimplex requiritur ueritas 3 q. 8. c. Pura, & 4 q. 4. capit 1. & iuramentum eſt ueritatis confirmatio c. & ſi Chriſtus, de iureiu. Sol nihil eſt æque ueritati contrarium ac falſitas, quæ eſt ueritatis immutatio auth. de inſtrum. caut. in prin. Item periurus quodam reſpectu uincit homicidam 22 q. 5. ca. ille qui. & hoc maxime, quando quis commiſit periurium in teſtificando, nam ex quo ſemel commiſit in illo officio, ſuſpectus eſt ſemper in illo, l. ſi aliquid, C. de ſuſcept. & arch libr 10 & c quicumque ſciens, 6 q. 1. & per Abb. in c. teſtimonium, de teſti. Sed uidetur quod tam hic, quam in cap. teſtimonium, ſit ſuperfluitas, ſufficiebat enim meminiſſe de infamia, cum quilibet periurus ſit infamis, capit. infames, 6 q. 1. Sol. ut per Abbat. in d. capit. teſtimonium, uer. ſed contra.

c Confeſſus. Ex hoc nota, quod confeſſio facta in uno iudicio etiam criminali, facit fidem in alio contra confitentem, quoad hoc ut repellatur a teſtimonio, quaſi ſuggillet opinionem ipſius, ſecus quo ad alia l. pen. ff. de interro. actio. Item talis confeſſus non admittitur ad purgationem alicuius, capi. conſtitutus, de purg. cano. & c. denique §. 1. de exce. quod intellige ſecundū hunc §. & fac. c. ſuper eo. 1. de teſtib.

d Conuictus. Multo magis, ſi condemnatus, ſecundum Io. An. & Abb. in c. teſtimonium, de teſti. & intellige hoc etiam ſi ſit emendatus, ut ponat aliquid ſpeciale i cauſa criminali, quod ſatis innuit litera in ſi. fac. c. ſuper eo. 1. de teſti.

e Conuincatur. Quia tunc etiam ſi eſſet emendatus, non admitteretur, ſi cā eſſet criminalis, licet durū uideatur, quod ſemel delinquens quantumcunque ſit emēdatus, remaneat ſuſpicioſus, ſi tamen intraſſet religionē forte remota eſſet omnis cauſa ſuſpicionis, c. pen. & ſi. 29. q. ult. & ſecundū Abb. in c. teſtimonium, de teſt.

f Opinio. Et ideo is, cuius opi. eſt grauata ad teſtimoniū admitte nō debet ī cauſa criminali, quia omni īfamia debet teſtis carere c. denique re exce. & 2. q. 8 c. teſtes & præcipue in cauſa criminali, nec etiā tales ſunt admittēdi ad honores. 81. diſt. in cap. tantis, & infra, de accuſ. c. omnipotens, & c. ſi. de teſtib. in nullo enim debet uacillare opin. ordinādi diſt. 33. c. laici, argu. l. reum criminis, C. de procur. & l. ec s, ff. de decurio. & eſt hic argum. quod res ſiue ſententia inter alios acta facit fidē in alio iudicio, ſed dic, quod ſola repulſio non ſufficit, ſed infamia inde orta ipſum repellit, alias iterum opportet crimen probari, ut repellatur, ut no. in ca. teſtimonium, de teſti. unde hæc notula ſumitur.

g Pœnitentiam. Nota ergo, quod emendatus de crimine non remanet omnino integer, unde non reſtituitur priſtinæ præſumptioni naturę, qua quilibet bonus pręſumitur, c. ſi. de præſum. immo in arduis remanet præſumptio contra fac. cap. forus in ſi. de uerb. ſign. & ex hoc limi ca. ferrū, diſt 50 & not. quod non præfigitur aliquod tempus, ſed ſufficit probare, quod alias erat criminoſus. Ex quo infertur quod per actio pænitentiæ, etiam cum interuallo longi temporis, non ſufficit, ut purgetur ex toto præſumptio contra eam ex delicto orta. Arg. cōtra in auth. de monac. §. humana autem natura, de hoc per Abb. in c. teſtimonium, in 3 not. de teſt.

h Remoueri. Et circa hoc datur per Ab. in ca. quæſtioni, de appel. in fin. talis regula & concluſio, quod omne iuramentum honoris eſt regulariter periuro interdictum, per ca. quę allez. per glo. in d. cap. c. quæſtioni, ſed iuramentum oneris. quod tendit ad obligandum tenetur præſtare periurus ſicut alius, cap. cum in eccleſiis, de maior. & obed. niſi ſit præſumptio, quod iterum deieraret, tunc enim nunquam eſt deferendum iuramentum etiam oneris. c. clericos, de cohabi. mul. & cler.

i Depoſuit. Not. tempus depoſitionis attendendū, concor. l. ad teſtium, §. 1. ff de teſta. ubi not. & l. 3.

debilitari ve minime poſſe, quamquam illũ poſt depoſitionem factũ eſſe contigerit criminoſum. Nec enim, quod recte ſemel factũ eſt, ex huiuſmodi euentu poſtea debet infirmari,[a] cum culpandus non ſit, qui idoneum nunc in teſtem producit, ſi aliquando eũdẽ futurum malum non diuinauerit.[b]

Domeſtici, & ſimilem habentes cauſam, nõ poſſunt eſſe teſtes.

Domeſtici [c] quoque & qui ſimilem habentes cauſam conſimili quoque morbo [d] uerisſimiliter laborare exiſtimandi ſunt, ſi [e] certũ id ſit, aut ſuper eo legitime cõuinci poſſint, ſi ab alterutra partium teſtes adducti fuerit, ad teſtimonium admittendi non erunt.[f]

Non poteſt quis eſſe teſtis in cauſa, in qua fuit aduocatus, uel procurator, h.d.

Is quoque, qui in prima inſtantia [g] alicuius cauſæ aduocationem [h] & patrocinium,

l. 3. circa prin. ff. de teſti. & de hoc p Spec. in titu. de teſte. §. 1. verſi quid ſi poſt datam, & eſt arg. ꝙ pubes factus non fert teſtimonium de eo, q uidit ante pubertatem, de quo no in d l teſtium. § 1.

a Infirmari. Et merito, quia factũ legitime infirmari non debet, licet caſus poſtea eueniat a quo non potuit inchoari. capi. factum, de reg. iu. in 6. fac. 32. q 7. c. neque furioſus ff. de his, qui ſunt ſui vel alie. iu. l. patre, fac. c. pe. de eo, qui cogn. cõſang. uxo. ſuæ, & l. in ambiguis §. 1. ff. de reiu. & l. adoptiuus, & l. ſi qua. ff. de rit. nupt. & l. nec. n. ff. de itine. actuq. priua. Cõtra tñ uidetur, c. cõiter, & ca. vſque adeo, di. 33. & c. p̃sbyterũ, & c. tua, de cle. ægro. Sol. nõ infirmatur & retractatur totaliter, ſed quo ad effectum tantum, & ita no. in d. c. factũ Sic etiã contra, licet q d ad eum caſum ueniat a quo nõ potuit ĩchoari nõ tñ firmatur ꝙ ab initio nõ valebat, c. non firmatur, de reg. iur. in 6. de quo dic. vt ibi.

b Diuinauerit. No. ꝙ non tenetur quis diuinare, fac. ca. vni. vt eccl. benefi ſin. dimi. confe & l. ſi fideiuſſor. §. fi. cum debito. ff. mand. & l. ſi putator, ff. ad leg. Aquil. Nam & Paulus licet eſſet ſpiritu Dei plenus, non tñ potuit ſecreta diuini cõſilij ꝑſcrutari, 22. q. 2 c. beatus, diuinare autem ſumitur in malam partem, vt 1 q. 1. c numquam.

c Domeſtici. Concor. l. pe ff. eo l. 2. C. eo. & c. in literis, de teſti. & 4. q. 3. §. teſtes. Sed quinam dicuntur domeſtici, uel familiares? Reſp. proprie ij, quibus imperari poteſt ratione patriæ, vel dominicæ poteſtatis, vt not. in d. ca. in literis: hic tamen non adeo diſtricte ſumitur domeſticus, nã & alij ſeruitores, qui ſtant in domo ad ſeruiendum, & ſunt liberi, comprehenduntur in diſpoſitione huius text. vt per Abb. in d. c. in literis, in 3. no. per l 2. §. familiæ. ff vi. bono rapt. & l pronunciatio, §. 1. ff. de verb. ſign. licet idem in eodem cap. ver ſed contra prædicta, in fi videatur adhærere primę expoſitioni & ſignificationi. Quidam tamen circa hos ſeruitores diſtinguunt; an habeant ſalarium, vel non habeant, ut quod hic dicitur locum habeat in primo caſu, non in ſecundo, vt per Spec. in titulo. de teſtes, §. 1. uer ſed quid de mercenario, verbum tamen familiares, ſecundum aliquos latius patet quam verbum, domeſtici, ut per Iuriſtas, in l. 1. C. eod. Sed an ſubditus teſtificabitur in cauſa domini? Reſpon. affirmatiue, ut per Abb. & Doct. in ca. accedens, ut lit non conteſta.

d Morbo. Id eſt delicto, ſecundum quoſdam. fac. 3. q. 7. cap qui ſine, & c. poſtulatus. §. porro. I fi. & 1. q. 1. c. multi. in prin. & c. cũ in tua, extra de ſpõſa. Sic non poteſt alium corripere, qui in ſimile delictum corruerit, di ſtin. 15. cap ſi Sed certe licet hæc diſpoſitio uera ſit in ſe, non tamẽ uidetur quadrare huic literæ, nã cum agitur de repellẽdo teſte non eſt neceſſe põderare ſimilitudinẽ ſiue cõformitatẽ delicti, cum etiam diſſimile repellat, ca. teſtimonium, de teſti. Vnde uidetur melius ĩtelligi poſſe de ſimilitudine cauſæ, non tamẽ de quali bet ſimilitudine puta, quod is, qui emit, non poſſit teſtificari in cauſa alterius, qui emerit. Sed quoties eſt tãta cauſarum ſimilitudo, q̃d ex deciſione cauſę, in qua eſt teſtis, infert ad deciſionem cauſæ in qua eſt prĩcipalis, non ſufficit ergo ſimilitudo in genere, vel in qua non cadit affectio, vt per Abb. in c. perſonas, de teſtib.

e Si certum. Sed quid agendum, ſi certum ſit me ſuper tractatu non habere, niſi teſtes de mea familia. Reſp. ſecundum Ab. in c. in literis, quod debeo eos expellere. & poſt producere eos in teſtes, ſatis enim videtur, quod tempore teſtimonij non ſunt mihi familiares, hæc tamen expulſio non debet eſſe de fraude ſuſpecta ſecundum Doct. in l. 1. §. ſi ſeruus. ff. de qq. & iu d. c. litteris.

f Non erunt. Et ſic infertur, quod interrogandi non erunt, putat tamen Abb. in ca. perſonas in fin. de teſtib. no. abſurde dici poſſe, quod iſti admitti poterunt, ſed quanta ſit adhibenda fides iudex ex varijs circunſtantijs arbitrabitur, arg. no. in ca. inſuper, & in ca. litteris de teſtib. erunt ergo teſtes huiuſmodi non omnino integri. Et quod dr̃ eos non admittendos, intelligendum erit, quo ad effectum plenæ probationis. Et facit pro eo, quod hic dicitur ca. cauſam, 2. de iudi. vbi iudex, qui habet cauſam conſimilem poteſt recuſari.

g Inſtantia. Inſtantia, bene dicit inſtantia, quæ durat a litis conteſtatione vſque ad ſententiam, vt etiam per triennium, ſecundum ius ciuile l. properandum, C. de iudic. Secus enim eſſet, ſi datus eſſet procurator ad vnum actum tantum, puta, ad impetrãdum, quia poterit in alijs, articulis disiunctis teſtificari, ſecundum Ioan. An. & Peruſi. in c. fi. de teſti. in 6. poſt Rot.

h Aduocationem. Quod intelligerem et ſi tantũ

ſcri-

ſuſceperit,[a] licet aduocatus [b], & ꝓcurator [c] eſſe deſierit, quia tamen adhuc affectus cauſæ præſumitur [d], in iudicio appellationis [e] in teſtem recipiendus non erit [f].

Ad teſtes examinandos etiam tres dilationes dari poſſunt, & ex cauſa etiam quarta, ſub certo tamẽ iureiurando, h. d.

Dabunt autem iudices, tam in eccleſiaſticis, quam in ciuilibus [g] cauſis ad exhibendos teſtes non ſolum unam, ſed ex cauſa [h] ſecundam etiam & tertiam dilationem [i].

ſcribet & in camera, & non compareat coram iudice, licet hic proprie non poſſit dici aduocatus, ſecundum Ab. in rub. de poſt. & prohibitus aduocare non cenſeatur prohibitus domi ſcribere. Sed hic uidetur eadem in utroq; caſu ratio, ut infra in notula, ſuper uerbo, præſumitur.

a Suſceperit. Si quis ergo fuerit quidẽ ꝓcurator cõſtitutus mandatum tñ nõ receperit, teſtificari poterit, c. dilecto. de teſti. Idẽ ẽt in aduocato, & de hoc no. in l. fi. ff. eo tit. Imo & ſi ſuſcepiſſet mandatum, & re integra renũciaſſet, idem eſſet dicendum, ſecundum Innoc. in c. inſuper. de teſt. Fortius ſecundũ Hoſ. ibi idem dicemus ſi procurator agere incæpiſſe, dummodo ante litem conteſtatam deſtitiſſet, & etiam ſi dictus procurator poſſet cauſam reſumere ſecundum formam c. ſi duo, de procur. in 6. Expone. ergo ſuſceperit, ita qđ dominus litis factus fuerit. nõ alias, ut hoc plenè habetur in c. inſuper, de teſt. & in c. ſi eo. tit. in 6.

b aduocatus Intellige de aduocato, qui intentionem ſuam propalauerit Intentione Inn. & Abb. in c. irrefragabili, de offic. ord. Qui ita etiam intelligunt l. prætor, ff. de iuriſd. omn. iudi. Poteſt tamẽ eſſe teſtis in inſtrumento tranſactionis, & deſcriptus in inſtrumento poteſt eſſe aduocatus cum agitur ad executionem, ſed ſi in aliquo dubitaretur de iuribus inſtrumenti nõ põt teſtificari. Abb. in c. ex literis, de tranſac. Et ſic no. quod cuius uiui vox non facit fidẽ, facit deſcripta. Et facit ad quæſtio. an notarius procurans poſſit producere inſtrumentum a ſe confectum in fauorem ſui principalis, de quo per Ioã. And. in c. cũ quid una in Mercur. fac. no. per Bar. in l. deſ... ue. §. idẽ reſcripſerunt. ff. de iure fiſci.

c Procurator. Patet quod hic loquitur de procuratore ad iudicia. Sed nunquid ſit idem de procuratore ad negotia? Reſpon. ſecundum Hoſt. quod in negotio, qui procurauit de conſenſu partium poteſt admitti, ſicut & iudiciarius & mediator. §. quẽ vero. authe. de teſtib. in aliis uero, etiam parte inuita, cum non prohibeatur. l. 1. ff. eo. & no. in c. ſi. de teſti. in 6. Notarius quoque, qui ſcripſit acta nõ prohibetur eſſe teſtis, habetur in d. cap. fin. Iudex quoque poteſt deponere coram aliis iudicib. de geſtis coram ſe, c. inter dilectos vbi Abb. de exceſ. prælat. in c. nouit, de arbit. plenius in c. cum nobis, de teſtib.

d Præſumitur. Sed quomodo hoc præſumitur cum eſſet lucri? Reſp. quia huiuſmodi perſonæ reputant victoriam cauſæ ad honorem, & perditionẽ ad dedecus: quia memores ſui officii forte veritatẽ non deponerẽt, & ſic nota, quod honor & cauſa affectionis nõ minus repellit teſtem, quam lucrũ, Petr. poſt. Bal. l. c. fi. de teſti. in 6. fac. c. ſtatuẽdũ 2. q. 6. & fac. quia aduocatus dr offendere eum, contra quem aduocat: unde tanq̃ non amicus vr repellendus, per ea, quæ dicit Ant. in c. cum ſacerdotis. de poſt. ubi inquit, quod ꝓmittẽs ſub certa pœna non offendere, incidit in pœnã accipiẽdo cõtra eũ officiũ aduocationis, quod nota ꝓ inſtris pacis. Contrarium tamẽ ibi & melius tenet Ab. Sed quid ſi uehementiores pſumptiones urgerẽt in cõtrariũ. Forte nõ procederet, qđ hic dr l. diuus. ff. de re ſtl. in integ. niſi dicas hanc eſſe præſumptionem iuris & de iure, quæ nõ admittat probationẽ in contrarium.

e Appellationis. Videbit tñ dicendum contrarium, cum cauſa appellationis videatur diuerſa a cauſa principali propter diuerſitatẽ iudicis, aduocati, & procuratoris, ſed dic quod non eſt ſimpliciter alia, ſed quoad quid no. in c. ſi de teſtib. in 6.

f Non erit Fac. quod no. Abb. in c. cum venerabilis, ver. ex prædictis ẽt infertur. vbi inquit, quod ſi approbaui aliquẽ poſſum eundem reprobare reſpectu alterius diſſimilis act9. Vnde ſi approbaui aliquẽ in iudicẽ, poſſum reprobare, ſi producitur cõtra me in teſtẽ quia perſona criminoſa põt eſſe iudex, ad no. in c. ſciſcitatus. de reſcr. nõ aũt teſtis. §. vita, ſup eo & c. teſtimoniũ, de teſtib. Sic approbatus in rectorem ſtudii põt reprobari in examine, nec ſtatutum vniuerſitatis in cõtrariũ valeret. Dabũt aũt. CASVS. Cũ finis litigãtiũ ſit ex iudicio ſolam reportare, propterea petebatur ſibi cõcedi diuerſas dilationes, & aliqñ aliqd aliud ad probõnẽ iuriũ, alioquin dicebãt iſti deficerẽt ꝓbationes, & cõſequẽter ius ipſũ. In contrariũ vero facit tex. in c. licet dilectus § fi. de teſtib. Hãc difficultatẽ Sol. prout in hac parte legimus, & rõ eſt, quia in iudicio ita procedi debet, ut ex defectu probõnis non tollatur ius, & ne ita quædã cõcedantur, vt in infinitum iudiciũ tẽdere videatur, & obiectiones cũ ad inuicem pungnent inter ſe conciliant. No. primo, quod dilationes probandi nõ ſunt amplirãdæ neq; reſtringẽdæ, aliter. n. ſequerẽtur diuerſa incõmoda No. ſecundo, quod ad damnum euitandum id ſæpe conceditur, quod aliter denegaretur.

g Ciuilibus. Ideſt, quæ agunt in foro ſæculari; eccleſiaſticis q̃ agunt in foro eccleſiaſtico, uel ciuilibus, ideſt, quæ aguntur de rebus tpalibus, eccleſiaſticis, ideſt, ſpiritualibus, uel criminalibus, vtrãq; expoſitionẽ amplectit Abb. in c. in cauſis de teſtib. vnde ſumitur ſm primam expoſitionẽ nota, quod regulariter cauſæ eccleſiaſticæ regulantur ad inſtar ciuilium, fac. c. le diſpẽdioſam. de iud. per locum a ſpeciali, & in c. 1. de iuram. calum. in 6. fac. not. in d. c. 1 de nou. oper. nunc.

h Ex cauſa Fac. no. in d. c. In cauſis, & in cap. per de teſti. & in l. fi. de fer.

i Dilationem. Alias productionem, & ita reperitur

quartam uero diſceptãtibus non largiẽtur.[a] niſi præſtito ab eo, q̃ poſtulat iuramẽto,[b] quód nõ per calliditatẽ aliquã quartam ꝓductionẽ[c] poſtulet. Sed quia illorum, quos inſtat nũc de nouo pro ducere prius notitiã habere nequiuerit,[d] quodq; neque p ſe, neque p alium[e] teſtificata ſubtraxerit,[f] uel dicerit, quo caſu quartã quoque dilationẽ accommodabit[g] iudex, maxime ſi ꝓductioni teſtium non fuerit a partibus renunciatum.[h]

Multa conceduntur, ne probationes intereãt, quæ alias non concederentur, quod probatur hic tribus exemplis, h.d.

Si quidem,[i] ne probationes depereant, múlta permittũtur, quę alioqui nõ cõcederẽtur, vt ecce, ſi is in cauſa[k] iudex datus fuerit, quem in teſtem produci ſit neceſſariũ,[l]

tur litera in c.in cauſis & in ca pen.de teſtib.unde ſumitur. Et erit ſenſus, quod etiam in unica tantum dilatione non poterunt fieri, niſi tres productiones & hunc intellectum ſequitur Abb.& alii magni uiri, tam in d.c.in cauſis, quam in d.cap.pe. multis cõprobans conſuetudo tamẽ, quæ eſt optima legum interpres, ca. cũ dilectus.de cõſuet approbauit aliũ intellectũ, ſ.ut indictis iurib exponamus ꝓductionem, i. dilationem in qua ſ. fiunt productiones, & obid hic ad tollendas difficultates memini t de dilatione, & pro hac intelligentiã fac quod no.3. q.3.c.ſpatium, pro alio tamen intellectu fac.c. ſignificauerunt.de teſti.& auth.ſ qui ſemel, C, de prob.

a Largientur. Sed quid dicem⁹, ſi iudex hanc quartam largiatur, omiſſa ſolennitate iuri, de qua hic dicitur. Reſpon. licet uarii varia ſenſerint, cõmunis tñ eſt opin. quod teneat iſta quarta productio, ſi a parte nõ fuerit reclamatum & appellatum, & ita Butr.& alij in c.pen.de teſt.& per Ab.fuſè in c.in cauſis.eo.titu.idẽ etiã ſi productio fuerit facta poſt terminum aſſignatum tacente parte, Imo.in c.f. aeternitatis.de teſti.

b Iuramento. Sed cur exigitur hoc iuramentum cum ſemel ſit iuratum de calumnia? Reſpond. ut no.in ca.pen.de teſti.& eſt not.ſecundum Innoc. quod hæc quarta dilatio nõ datur indiſtincte.ſeruata ſolennitate, de qua hic dicitur, ſed oportet quod petatur intra tempora ſtatuta, de quibus in l.1.C.de dila & 3.q 3.c.ſpatium. ſequitur Abb.in c.pen.de teſtib.

c Productionem Ideſt, dilationem in quaſi productio, vere ſecũdum alios capi debet hoc verbũ, prout iacet, vt no.ſup ut ver.dilationem, ſecundũ quem intellectum ſequitur, quod ſi quis habuiſſet tres dilationes, tamen non potuiſſet facere, niſi vnam, alteram productionem, quod in danda quarta dilatione non haberet locum, quod hic dicitur de iuramento exhibendo. ſequitur Abb.in ca. cauſis, de teſtib. verſi. ex his habes clare intellectu, & c.

d Nequiuerit. Simile in ca paſtoralis de excep.& in c præſentium de teſt ib.

e Per alium. Nec enim refert vtrum quis faciat per ſe vel per alium, vbi idem reſultat effectus, ꝙ proc dicitur et in pœnalibus, vt 17 qu.4.c ſi quis ſua dente iuncto c.mulieres, de ſent.excõ.& quod ibi per Ab & per Iur ſtas inſ.1 C.de ſer.fug.

f Subtraxerit. Eo enim, ipſo quod ſubtraxit teſtificata, præſumitur quod di diecrit, præſumitur n. contra ſubtrahentem ex delicto, ſecundum Inno. Hoſt.& Abb.in c.in cauſis, arg.l.ſi de poſſeſſione C.de proba ſi igitur ceſſaret iſta ratio, puta, quod in dilationibus, uel productionibus teſtes nõ fuerint examinati, nõ haberet locum, quod hic dicitur, ſecundum Abb in d ca. in cauſis, verſic.ex hac ratione.

g Accõmodabit. Sed q d, ſi pars ſimpliciter petit quartam productionẽ, vel dilationẽ, non adiecto cum ſolennitate legali? Inn. dicit, quod eſt iniuſta petitio, & iuſta denegatio, & ſi a denegatione appellarẽt, eſſet iniuſta appellatio, de hoc tamẽ late per Ab. in c. ſignificauerũt, de teſtib, Nota tamẽ vnũ ꝙ diſpoſitio huius § non ſeruatur in Romana Curia, qa in ea tales ꝓductiones, ſiue dilationes dãtur pro iudicis arbitrio, vt accepi ab Antonio Maſſa Cenſore huius operis, & excellentiſſimo practico.

h Renunciatum. Tunc enim pars quæ probationibus renunciauit, non eſt ad hoc ulterius admittenda, c.cum veniſſet, & ibi no.de teſti.

i Siquidem, & ca. Quaſi dicat, non mirum ſi ſuperiore caſus datur etiam quarta dilatio: quia multa ſunt indicta, ne probationes pereant fac.l.qm.C. de hære & mani.& l.curent.ff.de teſt & ff.ad leg. Aquil.l in lege in c.qm frequenter, vt lit.non cõt.

K In cauſa. Etiã criminali, licet in ea teſtes non cogantur, ita teneiur cõiter, in c.dilecto, de teſtib.

l Neceſſarium. Quia ille qui probare intendit nõ habet niſi vnum teſtem, niſi remoueatur iudex datus, vt in c dilecto.de teſtib. Sed nunquid idem ſit dicendum, ſi iſte, qui vult iudicem remoueri haberet duos teſtes præter iſtum? Et non vr, cum duo teſtes ſufficiant, l.vbi numerus.ff.de teſtib.c.licet eo tit.c.relatum de teſta. Sed ſatis poteſt dici illum poſſe & debere remoueri a iudicio, præcipue ſi illi duo non ſint maiores omni exceptione, & quia teſtes non habent omnia in memoria l.2.§.ſi quid autem in tanta, C.de iur ver enunc.& l.peregre.ff. de acq poſſ. Si autem plures haberet, non deberet remoueri: quia vbi quis habet ſufficientes teſtes, alii non compelluntur, ca.de teſtibus.in ſi de teſt. niſi tamen aduerſarius meus in fraudem procuret, vt cauſa cõmittatur ei, quo ego volebam vti in teſtem: quia tunc remouebitur, licet habeam plures quos volebam & poteram in teſtes producere, ne meo aduerſario ſua fraus proſit, ca.nob s, & ſicut, de ſimo.ca ſup.r literis, de reſc.l.itaque, ff.de furt.

Remo-

remouendus [a], & alius in eius locum ſubſtituendus erit. Sic & alias citato [b] aduerſario recipiuntur, & publicantur teſtes, quos reus [d] inducendos duxerit. Sic & eccleſia neceſſariæ probationis omiſſione læſa, etiã aduerſus eccleſiam, reſtituenda [d] erit.

Publicato proceſſu non poſſunt teſtes examinari ſuper eiſdem nec in prima, nec in ſecunda inſtantia ſecus ſuper emergentibus. h.d.

Elapſis igitur tribus dilationibus, poſtquam renunciatum eſt probationibus, & publicata dicta teſtium, regulariter [e] producendi teſtes rurſus non erit [f] danda copia, & ſicut non licet ſuper eiſdem, vel directo contrarijs [g] articulis alios, vel eoſdem teſtes in principali cauſa producere [h]; ſic non debet in cauſa appellationis [i] licere, cũ non minus in principali teſtium ſit timenda ſubornatio [k].

Etiam poſt publicationem teſtium, poſſunt ſuper nouis capitulis teſtes examinari. h.d.

a Remouendus erit. Niſi iudex vellet iurare, qd' nihil ſcit de illa cauſa, ut in c.dilecto, de teſt.

b Citato. Citari enim debet pars non modo quãdo producuntur teſtes directe cauſa in iudicium deducta, ca 2. de teſti. ſed etiã quando producuntur ĩdirecte quadã; quia extraordinaria ad futuram rei memoriã, ut ĩ aut. ſed & l. ſi qs, C. eo. tit. ſm vnũ intellectum, quia eadẽ eſt in utroq. caſu rõ. Semper n. pmitti dẽt citatio vbi agit de pıudicio abſentis 3. q. 9. c. caueant, & ca. pia, & cũ hæc qualitas citationis ſit extrinſeca, nõ preſumitur niſi pbetur, habetur in ca. tuis. de teſtib. & in l ſ, iendum, ff. de verb. oblig.

c Reus, & c. ſignificauit de teſt. ſm intellectũ magis cõem, & minus dubium, licet ſm aliquos ille text. poſſit intelligi & in actore, & in eo, qui poteſt eſſe actor & reus.

d Reſtituẽda erit. c. auditis, de teſti. in inte.

Elapſis igitur.

CASVS. Cum teſtium depoſitiones fuiſſent publicatæ, cognouerunt partes earum intentionem non eſſe concludenter probatam, qua de re petierunt nouas dilationes ad nouos teſtes examinandos, putabant aũt hoc ſibi eſſe licitum per §. quidem, ſupra eo. ſaltem in ſecunda inſtãtia per l eos qui. C de appel. vbi Doct. adnot quod nõ deducta deducẽtu: Cæterum Sol. ut hic cauetur p rõnem in textu aſſignatã, quib. rationib ſuadentibus nec ẽt obiecta aliquid concludere videntur, & ſic non indigent ſpeciali ſolutione, & in rationib. præd. ceſſantibus oppoſitam videtur dicendum No. primo, renunciationem aliquando extendi per quandam conſequentiã ad id quod expreſſe non fuit cogitatum No. ſecundo, caſum in quo prima & ſecunda inſtantia æquipatantur.

e Regulariter. Concor. c cauſam 2. ca. conſtitutus, & c cum veniſſent, de teſti. & dicitur regulariter: quia dãtur aliqui caſus, in quibus non hẽt locum, qd hic dĩ, de quib. per Abb. & alios, in ſupra allegatis capitulis, pcipue in c cum veniſſent, & in c. fraternitatis, vbi Io. Andr enumerat ſexdecim caſus, in quibus non procedit diſpoſitio huius literæ, duos addit ibidem Ab. in d. loco. Sed nunquid ſola publicatio impediat productionẽ, an vero ẽt requiratur qd pars didicerit teſtificatam. Quidam non ſufficit ſola publicatio, ſed qd' requiritur, q pars inſpexerit dicta teſtium, magis tamen cõiter contra, quod ſola publicatio ſufficiat, vt, per Abb. in d. c. fraternitatis, & deducit & defendit nouiſſime Io. Bap Feret. conſi 153.

f Non erit. Admiſſa tamen probatio licet contra iuris diſpoſitionẽ valebit, ſecũdum Io An & Soz in c. fraternitatis, de re Iud & per Ab. ĩ c. cum contingat, de off. deleg. Excipiũtur & alij plures caſus, ut p Docto. in d. c. fraternitatis, & p Soz. in ſuis regulis & fallentijs, ſi tñ illæ Sozini ſunt.

g Contrarijs. vt eſſet pbatio furoris & ſanæ mẽtis, virginitatis, & corruptionis, præſentiæ & abſentiæ, qñ ſ. talia & ſimilia de eiſdem perſonis & actib. & eodẽ temporis inſtanti ſic cõtrariæ formarentur. Indirectam uero contrarietatẽ bene licet per teſtes probare poſt atteſtationes publicata. puta abſentiã teſtis uel partis a loco eo tẽpore, de quo depoſuit. vt I c. ex tenore. de teſt. & l. optimam. C. de contr. & comm. ſtipul ſuper directa vero contrarietate nõ licet, Cle. 2. de teſti. vnde ſumitur. niſi opponeretur falſitas directa ipſius teſtis cum corruptione, ut no. in d. Cle. 2. & c. licet, de probat. & per Abb. in c. fraternitatis de teſtib.

h Producere. Parte ſcilicet inuita, ut per Io. Andr. in c fraternitatis, de teſti.

i Appellationis Cle. 2. de teſt. vnde ſumitur damnatur itaque in hoc opin. plurium Legiſtarum tenentium, quod in iudicio appellationis poſſint ſuper eiſdem capitulis noui teſtes examinari, contra quam ſic. etiam textus ipſorum dominorum iuris ciuilis in auth. de teſt. § qui uero, cui ſatis friuole ipſi reſpondent, vt no. & habetur in c. fraternitatis, eod. tit & in d cle. 2. cum Canoniſtis tenet Bar. in l. per hanc. C. de temp. appel.

l Subornato. Sed quare magis timetur de ſubornatione poſt publicationem, quam ante, cum ſemper à principio potuerint teſtes ipſos ſubornare? arg c ſicut. de teſti. & c. licet, eo. tamen ſecundum Ioã. And. & Abb. in c. fraternitatis, de teſtib. ante publicationem non eſt tantus timor, cũ pars veriſimiliter ſperet ſe poſſe probare intentionẽ ſuam vel aduerſarium defecturũ in probando, ſed poſt publicationem probationum cum videt ſe ſuccubiturum, quia non probauit, uel qui aduerſarius

plene

plene probauit, facilius inducitur ad corruptionē teſtium, tanquam omni alia ſpe deſtitutus. Item ante productionem non poterat aliter prouideri cum neceſſario teſtes eſſent producendi ad cauſæ inſtructionem quod non eſt in iudicio appellationis, cū potuerit inſtrui ex actis prioris inſtantiæ.

Not. primo probationē tunc dici eſſe ſufficientē, & concludentem: quando non poteſt reprobari, & hinc cognoſcimus quomodo conuentus æquiparetur confeſſo. Not. ſecundo, quod fides quæ teſtibus eſt adhibenda, a duobus dependet. uidelicet a qualitate perſonæ, & a qualitate d.cti.

Quod ſi noua [a] contingat emergere capitula ſuper quibus pars teſtes nouos velit inducere, excepto ſolenni iuramento [b] teſtium, non obſtante publicatione ſuper veteribus facta, nec in primo [c], nec in ſecundo [d] iudicio reijciendi erunt.

In teſtes non poteſt obyci poſt publicationem, hoc dicit.

Sed interdum accidit, vt eos, qui iure in teſtes recipi non debuerāt, admiſſos tñ eſſe ab aliqua partiū [e] prætēdatur, in qua ſpecie ſtatutū eſt, vt ſi quid in [f] eos habēt, ante publicationem debeant obijcere, poſtea vero tunc demū id licebit, cū iuramēto [g] partes

a Quod ſi nouam. & c. Duplex cōſiderari poteſt ſpēs nouorum capitulorum: quidā .n. ſunt oīno noui vt ſunt illi, qui non cōcludūt, nec adiuuāt intentū articulantis, & de his nō intelligit hic, quia ſuper his nō admittuntur teſtes, ſiue ſint publicatæ depoſitiones, ſiue nō. Nec .n. qo admitti dēt ad probandū, ꝙ probatum non releuat, c. cum contingat, de off. deleg. l. ad probationem. C. eod. fac. quod not. in c. 1. de confeſſ. in 6. Secunda eſt ſpecies nouorum capitulorum dependentium ab antiquis, ut ſunt ij, qui fundant, vel adiuuant intentionem articulantis in eadē cauſa, exemplū in ca. cum Ioānes, de fide inſtrumentor. & plura exempla ponunt Io. And & Ant. de But. in c. fraternitatis, de teſtib vbi etiam Abb. & not. in cap. cauſam, eo. titu & Legiſtæ late in l. per hanc. C. de tempo. appellatio.

b Solenni iuramento. Hoc tamen non habet locum duob. caſibus. Primo, ſi tale iuramentum a parte remittatur, cap. tuis, de teſtib. Secundo, qñ teſtes ſimpliciter ſuper tota cauſa fuerunt producti, & ſuper tota cauſa iurauerunt, quia tunc non ſolum iurare non tenebantur, ſed nec produci poterunt, quia non poſſunt emergere noua capitula cum teſtes fuerint generaliter examinati, vt per Abb. in c. fraternitatis, de teſtib. uerſic. omnia prædicta limita. vbi etiam, vide in quo conſiſtere debeat ſolennitas, & forma talis iuramenti, poſt gl. ibi in verbo iuramentis.

c Nec in primo. c. ex tenore. & ibi no. de teſti.

d In ſecundo cle. 1. de teſti.

Sed interdum. CASVS. Facta teſtium depoſition publicatione uolebant partes contra teſtes ac eorum dicta excipere, replicare, ac etiam triplicare, vnde iudex ignorans qūo debebat procedere dubitauit, & quæſiuit quid agendum. Si enim huiuſmodi exceptiones eſſent admittendæ, redderetur ſuperflua. uel quaſi deciſio §. debet autē, ſupra eo. accedit quoque quod inter tot contrarietates ab huiuſmodi exceptionibus & replicationibus ortas difficile eſſet veritatem cognoſcere. Cæterū Sol. vt hic legitur, q a exceptio, & replicatio eum ſunt defenſiones quædā nō debent denegari Nec obſtat §. adduct quia intelligi debet prout in hac parte in tex. ipſo declaratur, nec etiam obſtat confirmatio, quia ueritas p oppoſita magis eluceſcit

e Partium. Ex hoc quod dicit partiū plurali numero vt hæc litera inferre, quod etiam actor poterit opponere contra teſtes, quos produxit, ꝙ non eſt permittendū, cū producēdo adeo illos approbet, ut non poſſit poſtmodū eoſdē reprobare ut 4. q. 3. c. ſi quis teſtib. Sed dic, ꝙ hoc non infertur neceſſario ex hac litera, quia licet actor regulariter producat teſtes, tamen etiam reus producit ad probandas ſuas exceptiones. quo caſu eſt actor, l. 1. ff. de exceptio. vnde reus opponet cōtra teſtes actoris, & actor cōtra teſtes rei, unde recte dicit partiū & non partis. Vel dic aliter, ꝙ nō ſolum reus obijcit in perſonas teſtium, quos examinauit actor, uerum etiam quandoque ipſemet actor, ut puta, ſi vellet reprobare tales perſonas, qui delicto producenti tempore productionis uériſimiliter incogniro eſſent notati, ut in ca. nulli de electio. in 6. aliū caſum habet per Ab. in c. in præſenti de teſtibus ubi late de materia per Antonium, & alios.

f In eos Puta, quod ſint periuri, infames, ſerui, inimici, conſpiratores, & alia, de quibus habetur in capitulo teſtimonium, de teſti. Et benedicit in eos quia in dicta eorum obijcere poſſunt etiam illi, qui teſtes produxerunt, 4. quæſt. 3. ſi quis teſtibus. Et eſt ratio differentiæ, quia cum produco teſtem perſonam eius approbo, & ideo contra perſonam eius dicere nō poſſum. Sed quid ſit dicturus ignoro, & ideo in dicta dicere poſſum, ſi uideo ꝙ contradicet ſibi ipſi, vel etiam alijs teſtibus meis vel facit pro aduerſario meo licet atq. ſit contra, in ca. præſentium, de teſtib. & ibi no. Sed an idem ſit in producente inſtrumenta, ut poſſit producens contra illa obijcere? Reſpon. non diligenter enim debuit prouidere, an inſtrumenta facerent pro ſe, vel cōtra antequam produceret quod in teſte fieri nō poteſt, quia teſtes frequenter dicunt ſe ſcire quod neſciunt, & neſcire, quod ſciunt, poteſt tñ quis proteſtari dicendo quod non intendit vti inſtrumento producto, ſi falſitatis arguatur ut in l. 3. C. de fide inſti. & not in d. c. præſentium.

g Iuramento. Iuramentum eſt hic legitima ꝓbatio, quia quilibet p̄ſumitur bonus niſi probetur malus, c. vnl. de ſerui. non ord. fac. c. dudū, de præſump. Sic etiam conſcientia, vel fides, probatur per iuramentū. c. ſi uero, de ſent. excom fac. c. paſtoralis, de exec. fac. capit fin. quod met. cauſ. Sed non videtur

hoc

hoc iuramentum præſtandum, cum ſemel de calũnia iuratum fuerit, quod iuramẽtũ nõ eſt iterandum. auth. in hoc ſacramẽto. C. de iura. calum. Sol. contrarium procedit in iuramento calũniæ, quod hic dr̃ in iuramento malitiæ, quod declara, vt per Abb. in c. præſentium de teſti.

cor. alle. in c. præſentiam de teſti. Sed hæc expoſitio non vr̃ omnino litteræ cohærere. Vñ dic, quod circa hoc plurimum poteſt arbitrium iudicis, ut per Ab. in d. c. præſentium, vnde ſumitur, licet circa hoc cõtrouerſia ſit inter Hoſt. Io. An. Gof. Inn. Ab. & alios, ĩ d. c. præſentium. vbi videndum.

firmauerint, quod non dolo velit ad opponendum deſcendere.

Quod quis poſt publicationem decidit aduerſus perſonas teſtium, obijci poſtea poteſt, h. d.

Sed & ſi oſtendere [a] quis paratus fuerit, poſt publicationem didiciſſe ſe, quod in perſonas vult obijcere, tunc quoque opponendi parere debet aditus.

Proteſtatio operatur, ut poſſit aduerſus teſtes obijci poſt publicationem, h. d.

Idem iuris eſt, ſi forte quis ante publicationem id fuerit proteſtatus. [b] Cæterum cũ quis proteſtatus fuerit, velle ſe poſt publicationem depoſitionum, perſonas teſtium repellere, ſi quid in fauorem proteſtantis dixerit, non de facili [c] fides adhibebitur.

Teſtes probatorios, & reprobatorios probatoriorum reprobare licet, h. d.

Illud etiam admonendi ſumus, ꝙ non ſolum teſtes [d] ſuper principali negotio deponentes alijs teſtib. licebit repellere, ſed etiã contra ſecundos primorum reprobatorios probationes proferre licebit. Et non admittente iudice, appellationis [e] remedium licitum erit interponere.

Non licet examinare teſtes reprobatorios reprobatoriorum, h. d.

Vlterius aũt partib. ad reprobationẽ teſtiũ aſpirare minime [f] licebit, ne ſi ꝓducẽdi quartos cõtra tertios, & ſic deinceps, partib.

a Oſtendere. Sed quõ poterit id oſtendi? Reſpõ. per iuramentũ, ut in caſu ꝓximo fac. cap. paſtoralis, de except. & no. in c. præſentium de teſtib. fac. ca. nulli. de ele. in 6.

b Fuerit proteſtata. Sed qualis erit ꝓteſtatio iſta, ut admittatur qs poſt publicationẽ, ad opponendũ? Rñ. quod ſi quis proteſtetur, qđ vult teſtes repellere tã ꝙ nõ idoneos & ſi ita concipiatur non eſt neceſſarius, cõſenſus partis, vel iudicis nã per eã tollitur ſuſpicio malitiæ. At ſi qs generaliter proteſtetur, qđ liceat dicere in perſonas teſtiũ, prout habet cõis practica, nõ reſeruatur talis proteſtatio, niſi iudicis & aduerſarij accidente conſenſu, iuxta not. in c. cum M. de cõſt. & ĩ c. Cumana de elect. & deducitur per Inno & Ab. in cap. præſentiũ. de teſ.

c No. de facili & cap. Et merito, uã per præcedentem proteſtationem videtur quod noluerit adhibere fidem dictis illorum contra ſe, non ergo debet habere pro ſe cap. ſi Romanorum diſt. 19. & 3. q 8. cap. cuius in agendo, & cap cum olim. de cenſ. l pen. C. de ſolu l qui falſas C. de falſis l Papa. §. meminiſſe. ff de inoff. teſta. & eſt abſurdum redire ad renunciatum l. ſi quis iuſiurandũ C. de reb. cred. Sic contra ſemel probatum reprobare non poſſum. 8. q. 2. cap. dilectiſſimi. l Põponius, ff de nego geſt l. ſi uxor. ff. de adul c. quemadmodum. de iureiur. Et quod hic dicitur de facili varie conſueuit exponi, quidam enim dicunt, de facili, id eſt, nullo modo ſimile 2. q 6. c. biduum, vel ſi aduerſari⁹ cum cõ-

d Nõ ſolũ teſtes. Concor. c. licet, 3. de teſtib. vnde ſumitur. Sed an qđ hic & ibi dr̃ hẽat locũ in reprobatione dictorum. Itẽ in reprobatione inſtrumẽtorũ. Dic ut per Ab. in d. c licet.

e Appellationis. remediũ. Cap ex parte de teſti. Vr̃ an teſſe in iudicio arbitrio, an primo admittat teſtes, an exceptionem contra eos quibuſdã caſibus, exceptis, de quo latiſſime p Doct. in c. ex parte.

f Minime licebit. Vr̃ quod hæc iuris diſpoſitio contineat abſurditatem, nam in iudicijs debet æqualitas ſeruari, c. 1 & 2 de mut. peti. ca. non licet, de reg. iur in 6 l. ti. C. de fruc. & l. t. expẽſ. ſed ꝑ m id, quod hic dr̃, & in cap. licet 3. de teſti. actor habebit duas ꝓductiones teſtium ſ. probatoriorũ, & reprobatoriorum, reus uero habebit ſolum unã, ſ. reprobatoriorum! Rñ. ut no. in d. c. licet reus ſibi debeat imputare, q non produxit teſtes in principali, q a ſi ꝓduxiſſet, fuiſſet ęqualis cum actore. Vel dic ꝙ ſemper ſeruatur æqualitas, nã aut reus probat in principali, & tunc indubitanter ſeruatur æqualitas reſpectu eius: aut reus actor produxit teſtes in principali, & tunc ẽt ſeruatur æqualitas reſpectu facultatis reprobandi, quia quælibet pars hãt unã duntaxat reprobatoriam, & in poteſtate rei fuit producere teſtes in principali, & in hoc potuit ſibi præiudicare, nam & idem uidemus in reo, quãdo ipſe ſol⁹ produxit teſtes ſuper exceptione ſua. actor enim habebit ſolum vnã productionem re-

probatoriorũ.& re⁹ duas productiones habebit.ſ. probatoriorum,& reprobatoriorum,& ſic quocũque reuertaris inuenies æqualitatem.

a Infinitum. No. infinitatem vitandam, l. inter di uinum C. de ſa. ſoſ. eccl. & per Fel. late in ca. licet, tertio de teſti.

iudi. in 6. Secundo, q a eſt timor ſubornationis et fraternitatis, de teſtib. Sol. ꝙ hic dr̃ obtinet, qñ iudex procedit, & mouet officio ſuo nõ ad inſtãtiã partis. Nã iudex põt interrogare qñcũq. ſibi viſũ fuerit. 30. q. 5. c. iudicãtem, l. vbicunq ff. de interro. act. & §. fi. auf eo.

licentia tribuatur, negotium contingat in infinitum [a] protelari.

Qualiter iudex penſare debeat dicta teſtiũ, h.d.

Publicatis igitur atteſtationib. nõ ſolũ ad multitudinẽ [b] teſtiũ reſpicere iudicẽ oportet, ſed ẽt ad qualitatem illorum, iuẽ depoſitiones rimari, & diligẽter inſpicere debet, & ex ijs, quib. potius veritatis lucem aſſiſtere iudicabit, animi ſui motum informabit.[c]

Iudex poteſt teſtes repetere, & interrogare vſque ad ſententiam, h.d.

Quod ſi circa alicuius teſtis dictum iudicis hæſitet intellectus, eundem rurſus ad examen reuocare poterit. [d] Et generaliter iudex vſque ad prolationem ſententiæ interrogare ſuper facto poterit, vbicunq. aliquid dubitationis inciderit.[i]

Teſti ſtatim ſeipſum corrigenti non adimitur ob id fides, h.d.

Eum quoque, qui non ſtudioſe, [f] ſed linguæ lubrico errauerit, & ſeſe confeſtim [g]

b Ad multitudinẽ No. ex hac litera, ex qb. teſtes teſtib. præferuntur. Primo ex eorũ qualitate quia sũt honeſtiores ditiores, & famæ melioris. Secundo, ex depoſitorũ qualitate, vt quia ſunt iuri cõi conſona, vel aptiora negotio, d quo agitur c. ſi teſtes, 4 q 3 c. licet eod & per Inn. In c. audi tis, de præſcr. Tertio, ex eorũ multitudine quæ licet hic in ordine literę ponatur primo loco, ſi tñ loquendi modus ꝑpendatur in ordine ſenſus, & intellectus videtur poſita tertio loco. Primo enim loco recurrendũ eſt ad auctoritatem teſtium. Nam ut dicebat Hoſtien. & ſequitur Abb. in capitu. in noſtra de teſtibus poſſent ex vna parte eſſe centum rebaldi & viles homines, ex alio duo tantæ auctoritatis & honeſtatis, quod eis potius ſtaretur, quam malorũ multitudini, licet aliud eſſet dicendũ, ſi eſſet multitudo teſtium idoneorum, licet pauciores eſſent magis idonei ſecundum Innocen. & alios. in d. c. in noſtra. Secundo eſt recurrendum ad veriſimilitud. nem. ar. c. veriſimile de præſum c. ſuper hæc, de renunc c. ſolicite de teſt. ſpol. Tertio ad multitudinem. Addebat & Hoſt. & quartam qualitatẽ ſ. per ona producentis, ex qua dicebat poſſe præſumi de teſtium corruptela. Dic tamẽ, ꝙ in his re uera certa doctrina tradi nõ põt, ſed iudex ex varijs cauſis animi ſui motum informabit, ut hic & in l. 3. ff. de teſtib. & in d. c. in noſtra. Et not. circa hoc, quod modicus exceſſus in probationib. actoris non facit, quo minus reus debeat abſolui Abb in c. ex literis, c. & idem Ab. in d. c. ad noſtram. in ſi. ve. ex quo infero.

c Informabit c. in noſtra, & c. præterea, de teſt. c. I præſentia, de renun. & 4. q. 3. c. ſi teſtes & l. de teſt.

d Reuocare poterit concor. capit. cum clamor de teſt. quod licet loquatur in cauſa criminali, & cum procedit per inquiſitionẽ tñ cõiter tenetur procedere etiam in cauſa ciuili per multa. quæ ibi allegantur. Sed contra videtur obſtare, ꝙ non ſit teſtis rurſus reuocandus ad examen, quia ſi teſtis obſcure depoſuit, fieri deb. et interpretatio contra producentem, c. in præſentia. eo. ca contra eum, de re

Nec impedit, ꝙ dr̃ ſ. ceptatio eſt inter partes, dũmodo repetitio ñ fiat ad illarũ inſtãtiã, ut per Doc. in d. c. cũ clamor & not in d. c. I pñſentis, & I c. per tuas de teſt. & d. c. iudicãtẽ, & in hoc multũ prodeſt hẽre iudicẽ fauorabilẽ, nã licet poſſit hoc facere ex ſuo motu proprio, tñ nõ tenetur hoc agere ad partis inſtãtiã ob timorẽ ſubornationis, niſi I caſib. no. per Abb. I d. c. per tuas, & q bus caſib teſtes repetuntur, dẽnt de nuo iurare, vt per Bu. Ic. 1 d ſac. vnc.

e Incident. Concor. ca cũ lo. de ſi. Inſt. l. vbicunque, ff. de inter. actio.

En quoq; CASVS. Quidã teſtis depoſitione facta volebat eã corrigere, idq; putabat ſibi eſſe licitũ, qa ſæpe hõ errat fragilitate humana tñ, c. ſciẽdũ de pœn. d. 2. & c. ſi fuiſſet hoc ei denegatum. ea rõne qa interrogat de ijs, q̃ pſumitur certo ſcire, iõ fuit q̃ſitũ qd iuris. Sol. prout hic legim⁹ per rõnẽ aſſignatã, obiectio aũt nõ tenet, qa error ẽt in ijs q̃ ſcim⁹ põt reperiri No. primo, correctionẽ aliqñ eſſe permiſſã. & aliqñ denegatã. ꝙ in foro fori cõtingit ob diuerſã iuris pſumptionẽ No. ſecũdo cautelã in iudicijs admodũ vtilẽ pro ipſis litigantibus & deſeruit ad multa, quæ ſæpe occurrunt.

f Nõ ſtudioſe. Sed an docere dẽat teſtis ꝙ nõ ſtudioſe errauerit, & afferre dẽat ꝓbabilem cãm erroris? Rñ nõ. vt per Ab. i c. pterea de teſtib cog. ꝓſumitur. Et idẽ erit i parte reuocãte in incõtinẽti cõfeſſionem ſuã. ꝓ quo eſt hæc rõ. ꝙ difficilius teſtis corrigit errorẽ ſuũ, q̃ pars cõfeſſionẽ ſuam, & hoc ꝑꝑ timorẽ ſubornationis arg. d. c. pterea iun cto c. fi. de cõfeſſ. Sed teſtis põt incõtinenti nõ docto de errore, ergo fortius pars, ſac. c. a. ex lit. r. & ꝙ ibi notat de diuor & c. diuortiu, de pœn diſt. Dẽt tñ iudex multũ diligẽter attẽdere modũ & cãm correctionis, de quo per In & Ab. in d. c. præterea.

g Conf. ſtim Id eſt in eadẽ inſtantia, ſecundum quoſdã. Alij quouſq. null⁹ act⁹ eſt interpoſit⁹ cõtrari⁹ depoſitioni, arg l. cõtinuus, ff de ver ſig. & l. ꝙ ait, § ſi. ff de adul. Alij, ꝙ vſq3 ad ſiniam quẽadmodũ & principalis In diſtinguebat, an teſtis uelles corrigere dictũ ſuũ, an addere ut habetur l. c. pterea de teſti. cog. Alij exponũt cõf. ſtim ꝓnũq

correxerit, reprobare iudex non dẽt, ſecus aũt ſi correctioni ſuæ tempus interpoſuerit.

Iudex repetit teſtes ſuper omiſſis. h.d.

Repetere autem non ſolum obſcurè deponentem poterit: ſed etiam, ſi à principio ſuper certis capitulis [a] eundem interrogare, poſtulante aduerſario, vel negligentia, vel calliditate [b] prætermiſerit.

Probationes fiunt non ſolum teſtibus: ſed & inſtrumentis, et inſtrumentorum appellatione non largè ſumpta continentur ſolum ſcriptura, quæ in iudicio exhibentur. h.d.

At ſi partes [c] viuæ uocis adminiculo in probando deſtitutæ fuerint, ad inſtrumentorum productiones decurrere eas oportebit. Et licet inſtrumentorum adeo late pateat appellatio, vt hoc nomine etiam teſtes contineantur, [d] quippe & ipſi cauſam inſtruunt, nos tamen in præſenti pro ſcripturis, [e] in iudicio exhibendis magis vtimur, quæ quidem in litibus exercendis eandem [f] cum depoſitione teſtium vim obtinent.

depoſitio & dictũ fuerit redactũ in ſcriptis, vt vř no. 32. q. 1. c. apud. Tu die qđ hoc erit iudici arbitrariũ, conſiderata qualitate perſonæ, & ſpatio interualli, colloquio partiũ, & reliquis circũſtãtijs & hæc placet. Ab. in d. c. pterea. Quid. n. ſi cũ eſt interuiles, eps, & alia notabilis perſona producit in teſtẽ qui ex interuallo, corrigit dictũ ſuũ, quia melius tũc recordaẽ, dẽmua ne dicere ꝙ præſumatur corruptus à vili & ruſtico? Certè nõ, arg c. erit, q. de ſimo. & fac. ad hoc quod dř in c. iurauit. in 3. co.

a Certis capitulis. Nõ impertinẽtib. & captioſis, ſed cõcernẽtib. ſubſtantialia negotij Immo & ſuper incluſis & connexis ipſis c. dẽt interrogare ſm̃ Inn. & Ab. in c. per tuas, de teſti. vnde ſumitur, vñ ſi pars articulauit ſimpliciter de pſcriptione, interrogab. t iudex, de tit. bona fide, & tẽporis continuatione, ex qua hæc sũt ad præſcriptionẽ, & ſi nõ fecerit, debent teſtes repeti, fac. ad hoc no. per Inn. & Ab in c. fraternitatis, de teſti. Idẽ erit ſi nõ exhibitis capitulis teſtes fuerint examinati ſolum ſupèr petitione, per eandem rationem de qua hic, & in d c. per tuas. Non procedit tñ ꝙ hic dř, qñ iudex à principio correxit capitula, vel interrogatoria, & patefecit partibus, & nemo appellauit, quia non põt peti vt teſtes ſuper reſecatis iterum examinentur, etiam ſi iniuſtè iudex reſecauit, quia illa reſecatio habet vim interlocutoriæ, vnde imputandum eſt parti, quæ non appellauit. Ita Ab. in dicto c. per tuas, verſ. circa tamen.

b Calliditate. No cauſam, in quo malitia, & negligentia æquiparantur, alias differũt, vbi agiř de puniendo doloſum, vel negligentẽ, c. ſuper litteris, de reſcrip. & in dicto c. falſariorum, de crimi falſi.

At ſi partes. Hæc pars quamuis habeat particul. quoniam tamen caſus poteſt in communi cõmodè figurari, propterea animaduertendũ, quod quidam litigantes videntes eorum intentionẽ nõ eſſe concludentẽ per teſtes probatã, volebant diuerſas ſcripturas, tam publicas quam priuatas, ac etiã, & earum exẽpla in iudicio producere ad pręd probationẽ corroborandã, ob quam ſcripturarũ varietatem hoc eis denegabatur, quia per publicationem proceſſus vř probationibus renũciatum. §. elapſis ſupra eo. ſecundo, quia de veritate iſtarum ſcripturarũ poſſet dubitari, cũ facillimè poſsẽt falſificari, argu tot. ti. de falſis. Cõfirmatur, quia cũ ſint diuerſa forma conceptæ, non videtur ꝑ pea habere eand auctoritã. Cæterum Sol. prout in hac parte legimus, quia ſi ſcripturis hmõi fides nõ eſſet adhibẽda & conuẽtiones hoſum aliqũ nõ poſsẽt probari vel ſæpe contingeret, ꝙ tali probatione deficiẽte tolleretur ius. Non obſt. d. ſ. quia p̃d. renũciatio intelligitur de ea quæ fit per teſtes, non loquimur de alia. vt conſtat, ad ſm̃ dicto, ꝙ obiectio tenet de nonnullis ſcripturis, q ſine dubio nõ ꝓbarẽt ſecus aũt de oib. vñ confirmatio adducta eſt ita intelligenda, ꝙ vt fidẽ faciant inquirunt certã formam, nõ eſt opus vt æqualiter probẽt. Not. primo, tria genera ſcripturarũ, quæ ſicut habẽt diuerſum eſſe, & formã, ita diuerſimodè probant. Nota ſecundo, ꝙ probare per inſtrumẽta vſque ad concluſionem proceſſus qñcunque eſt permiſſum. No. tertio, quod publicatio tollit præſumptionem falſitatis alicuius inſtrumenti.

c At ſi partes. Dixit hucuſque de probationibus faciendis per teſtes, nunc, de faciendis per inſtrumenta, de quibus vſque ad §. quod ſi nec teſtibus infra eodem, excluſiuè.

d Contineatur. Secundum latam ſignificationem, concord cap peruenit, l. de teſtibus cogen. l. prima, ff. de fide inſtrum. l. notionem §. inſtrumentorum, ff de verb. ſign. c. fores, eo. titu. Secus ſecundum ſtrictam ſignificationem, quia ſunt diuerſa, cap. cum Ioannes, de fide inſtrum. & ca. fortè in fi. 24. q. 4. & hoc etiam apparet ex diuerſitate titulorum, vt ponderat Abb. in rubri. de fide inſtrumen. Inde videmus, quod poſt publicationem atteſtationum poſſunt inſtrumenta produci, teſtes vero non, cap. cum dilectus, de fide inſtrument. fac. l. teſtium, C. eo. tit quod no. pro interpretatione ſtatutorum. Quandoque hoc verbum ſumitur latiſſimè vt in c. fraternitatis, & cap. ex litteris de frig. & per Ab. in d. rub.

e Scripturis. Etiam priuatis dummodo fidem faciant, vt per Ab. in rub de fide inſtru. in fi.

f Eandem ca. cum Ioann. de fide inſtru. l. in exercendis, C. eo titu quod dic verũ, niſi in probatione facti antiqui, & perplexi, vt per Spe. in ti. de prob. §. 3.

Digitized by Google

§.3.& niſi ſcriptura eſſet de ſubſtantia actus, de qua per Bald.in l.3.C ſi mi ſe maio.dix. & per docto.in l.emptor.§. Lucius, ff. de pact. & in l.optimam.C de contra.& com.ſtip Spec.in tit.de inſtru.edit.§.reſtat.ver.ſed ſi alij.

e Apparet publica. Idem ſi appareat authẽtica,licet non publica, vt ſtatim in ſequenti verbo, non enim omnis ſcriptura authentica eſt publica. Auth.eſtq́; quæ fidem facit, quaſi ex ſe auctoritatẽ habens,ſm Abb.in c.1.de fide inſtr ſiue ex appoſitione ſigilli authentici,ſiue alio modo, ita q́ ad ſui validitatẽ non requirit aliud adminiculum,vt eſt ſcriptura priuata cõfeſſa & per teſtes iurata. Itẽ in ſcriptura cõfecta ab aliquo officiali ſuper pertinentibus ad officium ſuũ. Vel in ſcriptura repoſita in Archiuio publico,nã his caſib. cũ non ſit ſcripta manu publica, nõ dicetur ſcriptura publica, ſed quia fidem facit benedicetur auth. Ab. in d.c 1.poſt Bart. in l.quædam,§.nſ mularıo, ff de eden. & in auth.& ſi contractus,C.de fid inſtru priuata vero ſcriptura dicetur qualibet, quæ ex ſe fidem non facit.

f Authẽtico ſigillo. Puta,ſigillo epiſcopi,c poſt ceſſionem,eod in 12. q 3.c cũ a Irẽ capitulic.3.eo & d. 73.ca. in nomine. Itẽ ſecularis principia, cr d.ſ enim

Inſtrumenta poſſunt exhiberi vſque ad concluſionem in cauſa.h.d.

Exhiberi autem in iure poterunt inſtrumenta,nõ ſolum ante atteſtationum publicationem, ſed & poſtea [a] vſque ad definitiuæ ſententiæ calculum, antea tamen quam in cauſa concluſum [b] fuerit;in cauſa autem concluſum eſſe tunc dicimus,cum à partib. omnibus probationibus renũciatũ [c] fuerit.

Scriptura ſolum publica in iudicio fidem facit & quæ ſit ſcriptura publica.h.d.

Non tñ omnis ſcriptura in iudicio productа fidem faciet,ſed ita demum,ſi per manũ publicam [d] ſcripta fuerit,ita vt appareat publica, [e] aut authentico ſigillo [f] muniatur: alioqui nullius roboris firmitatẽ obtinebit.

Exempla ſolẽniter ſumpta,fidem faciunt.h d.

Idẽ & de exemplis [g] dicendum erit, quæ tamen ſi ſolemniter ſumpta fuerint [h] eãdẽ [i] cũ originalibus habitura ſunt auctoritatẽ. Solenniter aũt tunc dicentur ſumpta, cũ corã ordinario [k] iudice,vel hoc ab ipſo ſpecialiter [l] delegato preſẽtata fuerint,atq;is dili

a Poſtea cap.cum dilectus, de fid.inſtru.vnde ſumitur dubitatio forte fuit illa,quia forte diu tacuit eũ proteſtari, vel edere debuiſſet, l.1. §.edere, & §.edenda, ff.de eden.vel illa erat dubitatio, q̃ poſt publicationẽ teſtium non licet producere,alios teſtes,vñ videbatur, q́ non liceret producere inſtrumenta,quia noĩe inſtrumentorũ, & teſtes continentur, c.peruenit.de teſti.cog. & ſup eo §. prox. vbi no. Sed nõ eſt ita: quia in inſtris non timetur ſubornatio ſicut in teſtibus,quia ex multis cauſis, & facilius deprehẽditur falſitas inſtrumẽtorum,c inter dilectos, de fi.inſtr.& c.licet,eo.& no in d.c.cum dilectus.

b Concluſum fuerit Sed an teſtiũ publicatio, & concluſio in cauſa, ita ſint de ſubſtantia iudicij,vt illis non ptæ editis ſententia lata non valeat? Reſp communiter tenetur non eſſe de ſubſtantia, ſed de iuſtitia, vt per Bart. in l.prolatam,C.de ſen. & alios quos recenſet Ab. in c.cum dilectus,de fid inſtr. An autem procedat quod hic dicitur, etiam ſi certum terminum iudex productioni præfixerit? Vide ibidem per Ab.in d.c.cum dilectus. verſi nunc quæro,an liceat.

c Renunciatum fuerit,concord cap. cum dilectus vbi no. de fid.inſtru.c.auditis,& cap.paſtoralis, de cauſ.poſ.& prop.& per Spe in tit de renun.& cõcluſione,§.a verſ.& non intellige quod hic dicitur quod poſt concluſionem nõ li et inſtrumenta producere, ſcilicet in cauſa, in qua facta eſt concluſio ſecus in cauſa appellationis,c.cum Ioannes, de fide inſtr.& no in c.a de exce. de ratione per Ab in d.c.cum dilectus,poſt Spec.

d Manum publicam,i per notariũ, qui eſt ſeruus publicus,l.a ff rem pupil.ſalſo & not.in cap.a de fid inſt..vnde ſumitur,& de requiſitis pluribus ad hoc vt inſtrumentum & notarius faciat fidem late habetur in c.a.& ca.cum P.tabellio, de fid.inſt.

ei ex conſuetudine,cap cum dictus, de fid inſtru. cum no.in ca.1.eo.tit. & de materia ſigilli diffuſe in c.a.de fide inſtr.

g De exemplis,ca.1.de fi.inſtr.auth ſi quis,in aliquo,C.de eden.

h Sumpta fuerint ,Quod tamen non permittitur niſi ex iuſta cauſa,vt puta, quotieſ. ſi que verſimiliter timetur ne pereat probandi facultas propter vetuſtatem originalium,vt in c.fi.de fi inſt. vel ob aliam,vt ibi not.

i Eandem Not.effectum exemplationis. Vnde infertur quod poſt exemplationem ſolemniter factã non eſt opus producere ipſa originalia ſi tamẽ ſit exemplatum totum inſtrumentum,ſe. ſundum Inno.& Abb.in c fin.de fid.inſtr

K Ordinario. Et adminiſtrationẽ habente,ſecundum Hoſt.& Ab.in c.pen.de fi inſtr.in 2.no. & an talis iudex eſſe debeat eccleſiaſticus,vel ſecularis per Ab in c fi eo.tit.

l Specialiter. Nota verbum,quod infertur,quod delegatus deputatus ad cauſam,nõ poterit præſta-

genter [a] inſpecta, dum nulla parte ſui uitiata [b] competit; per publicam perſonam[c] exē pla ſumi præcepit.

Redacta in publicam formam, poſt mortem tabellionis faciunt fidem, h.d.

Eandem etiam auctoritatem & ea obtinebunt, quæ ad petitionem eorum, ad quos pertinent permiſſu iudicis ordinarij in publicam formam[d] redacta fuerint, ſi tabellio morte præuentus[e] ea non perfecerit, ſed in notas tantum redacta moriens reliquerit.

Inſtrumentis non uitiatis, & de uitio non ſuſpectis creditur, & error unius literæ, et raſio in loco non ſuſpecto, non uitiat inſtrumentum. h.d.

Exhibebuntur ergo inſtrumēta publica non cancellata, neq; abolita, nec nulla parte ſui uitiata, aut aliquo pacto de falſitate ſuſpecta, quāquā ſi exceptor literam[f] imprudens omiſerit, aut documentum in loco nō ſuſpecto [g] interleuerit, non propterea ueri fides, & inſtrumenti auctoritas vacillabit.

Ad ſupplendam probationem poteſt iuſiurandum deferri. h.d.

Quod ſi nec teſtibus, nec inſtrumētis in-

& auctoritatem huic exemplationi, etiam ſi inſtrumentum faciat ad cauſam iſtam, ut ſenent Doct. in c. ſi de fid. inſt. Arg. cōtra in l. 2 ff de iur. om. iu.

a Diligenter inſpecta. Non ſufficit ergo ſimplex auctoritas iudicis, ſed requiritur officium & opera ſ inſpiciēdo. Qđ nō cōtra practica Modernorū. Nā tabellio, qui tranſcribit, atteſtatur ꝙ ipſe diligenter inſpexit, & nullū vitium reperit, nā hoc eſt officiū iudicis, non notarij idō deberet dicere, ꝙ iudex diligenter īſpexit, & nullo vitio reperto, mandauit ſibi notario, ut exemplaret licet nō ſit dānoſum, ſi etiā notarius atteſtetur de ſenſu ſuo, ut per Ab. in c. ſi. de fide inſtr. fac. not. per Inno. & Abb. in c. quoniā contra. eod

b Vitiata. Puta, quod ſi raſura in loco ſuſpecto, ut per Ab. in ca. cum uenerabilis. de re. īt. dom. in fi. vel ſi ſimile uitium, de quo per Fel. in c. ex literis de fide inſtrum. & latiſſime per Legiſtas ī l. ſi. C. de edic. diui Had. tollen.

c Perſonam. Et ſi publica perſona non poſſet haberi, poterit inſtrumentum exemplari authoritate iudicis per honeſtas aliquas perſonas, ar. c. quoniam contra. eod & not. in c. ſi. de fide inſtr.

d In publicam formam. Not loquendi modum, quia non dicit exemplata fuerint, ſed redacta in publicam formam, nā inſtrumenta alias publica dīr exemplari, non āt publicari. cum iam ſint publica: exemplum tñ etiam debet eſſe publicum, alias non faceret fidem, ut hic, priuata uero & non authentica dicuntur publicari, vel in publicā formam redigi, ut hic, & in c. cum P. Tabellio, de fi. i. inſtr. ubi Inn. & Abb. in ca. not. inſinuatio autem differt ab exemplatione, & a publicatione de qua dic. ut per Bar. in l. Modeſtinus. de donat.

e Præuentus. Si enim viueret, non poſſet alteri cōmittere cōpletionē inſtrū. ſed ipſemet deberet cōplere inſtrū. put reperitur in protocollo nihil addēdo, vel diminuēdo, ut in auth. de tabel. col. 5. & no. in c. pe. de fi. inſtr. poſt mortem uero fiet ut hic dicitur, & in d. c. pe. & in l. contract⁹. C. de fi. inſtr.

f Literā. Exemplum c. ex parte, de fid. inſt. q. ii tex. licet loquatur ſpecialiter in literis Dom. Papæ, tñ multo magis, obtinet in alijs ſcripturis, in quibus nō tatā adhibetur diligentia quāta in literis Papę in qu b. nihil debet eſſe diminutum, arg. cap. cum adeo, & c. ad audientiam de reſcr. & c. Apoſtolicæ 35. q. 9. & ampliatur quod hic dicitur tribus, vel quatuor modis de quibus per Ab. in d. c. ex parte.

g Non ſuſpecto. Sed qui dicēt locus ſuſpect⁹? Rñ. in nominib. iudicū & data, & remotione appellationis in nominib⁹ partiū rerū de q. b⁹ agitur, & ī multis alijs, ſup quib. diſcretus iudex arbitrabitur, ut no. in c. īter dilectos, & ī c. ex literis, de fide īſtr. & not ꝙ magia reddit ſuſpectā ſcripturiā ſuā, quā conſumptio. ſecūdū Docto in d. c. inter dilectos, per c. ſi. de fide inſtr. & c. cū dilecti, de confirma. uti. vel inuti.

Q. ſi CASVS. Videus quod nō pbauit intētionē ſuam teſtib⁹, vel documētis, offerebat iuramentū, quod cum a parte reijceret, ēt ſi auctoritate iudicis oblatū eſſet, fuit q̄ſitū, quid iuris: p regul. enim auctore non probante reus debet abſolui. ca. t. ut eccleſiaſt. beneficia ſine diminu. confer. in Negatiue reſpō debatur, id eſt. quod nō eſſet admittendum, eoque magis. quod ſi quis negaret verum, etiam falſum probabiliter iuraret. Cæterum Sol. in pt. ut in hac parte habetur qui cum iuramentum ſit atteſtatio rei diuinæ ad aliquem finem, non eſt verſimile reum diuinā adducere ad probādum falſum, ſed ſolum verum. Non obſtāt obiecta, q tia ad primum dicimus, d. regulā verificari dēt īcte omni genere probationis legitimæ. vnde in caſu noſtro non verificatur ſiquidem caſu præſupponitur tale qđ ēt iuſiu poſſet adhiberi, quod indifferēter cū admitteretur, iux c. fi. de iureiu. ad confirmationē aurē ſiderem, qđ non ſit par ratio inter illa duo, quia aliud eſt aliquid affirmare, uel negare, & aliud rem factam in teſtem adducere. Not primo, ꝙ iuſiu ut eſt ſpecies probationis, nō indifferēter, ſed in certo caſu conceditur. No. ſecundo, cauſam diſtin. ipſius iuramenti eſſe uoluntariē, quæ aliqñ libere, & aliquo modo coacte ad id mouetur. No. tertio, quod eā ſuadēte, ēt ab obſeruātia legis aliqs aliqñ accuſatur, ſicut contingit de iuramento.

tentionem ſuã actor legitime [a] deduxerit, permittente iudice, nõ plene probationes iuſiurandi religione ſuppleri [b], & cauſa terminari poterit. Nec enim aliud eſt iuramẽtum, quam veritatis confirmatio [c] cum aliquid Deo teſte aſſeritur.

Iuramentum, aliud voluntarium, aliud neceſſarium, & neceſſarium niſi ex cauſa recuſari nõ poteſt, h.d.

Sed cum ſit iuramentum multiplex [d], duplex tantum in propoſito conſiderari poterit, aut enim eſt neceſſarium, aut voluntarium. Neceſſarium eſt, quod ad ſupplendas probationes [e] à iudice parti [f] defertur, qđ propterea neceſſarium nũcupatur, & quod à iudice illud omnino deferri partibus [g] oportet, & quod rite delatum, ab eiſdem niſi ex iuſtis cauſis recuſari non poterit.

Quæ ſint iuſtæ cauſæ recuſandi iuramentum, hoc dicit.

Sunt autem iuſtæ recuſandi cauſæ, ut puta, ſi actor plene [h] probauerit, aut ſi ſibi nõ plene cognitam rẽ ipſam afferat [i], & ſi quæ ſunt huiuſmodi. [k]

Si pro reo ſunt præſumptiones, ſibi deferendũ eſt iuramẽtum, niſi aliter iudex arbitretur, h.d.

Sed etſi pro reo præſumptiones fuerunt, eiſdem hoc ſacramentum iudex deferet ad ſuam tuendam innocentiam, niſi inſpectis perſonarum [l], & cauſæ [m] qualitatib. illud actori deferendum cenſeat.

Voluntarium iuramentum quod defertur a parte parti nõ, quod deferenti poteſt referri, h d.

Voluntarium eſt, quod à par-

a Legitime. l. plene, vt ſtatim innuitur ex ſeq.

b Suppleri. Cap. ex litteris, & c. fi. de iureiuran. & de hoc late per Legiſtas, in l. admonendi, ff. de iureiur. & in l. in bonæ fidei. Cod. de reb. cred. & per Can. in c. fi. de iureiur.

c Confirmatio, c. etſi Chriſtus uer. ſic & iuřm, & ca. de iureiur. vide ꝙ no. 22. q. 1. in ſumma Hoſt. in ſumma, eod. ti. §. aliter deſcribit iuramẽtum, aliter Cyn. in auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. vendi. vide per Ab. in rub. de iureiur.

d Multiplex. De iſta multiplicitate uide no. in rub. ff. de iureiu. & in c. fin. eo. ti. latiſſime per Venuſ. in ſpe. aureo ĩ 2. par. iudicij in 9. actu.

e Probationes. Fac. ca. ex litteris, c. etſi Chriſtus, & c. fi. de iureiur.

f Parti. Sed cui parti, actori ne an reo? Reſpon. circa hoc quot ſunt capita, tot ſunt ſniẽ nt per Le. in l. admonendi. ff. de iureiuran. per Can. in c. fi. de iureiur.

g Partibus. ſ. petẽ ti bus, ſecundum Bar. in l. admonẽdi. ff. de iureiurã. Nec. n. tenetur iudex impẽdere officium ad cõmodum partis nõ petentis le 4. §. hoc autem iudicium, ff. de dam. infect. Tu dic contra, ſecundum Ab. ſcilicet quod etiã nõ petente parte tenebit iudex hoc iuramentum deferre. l. in bonæ fidei. C. de rebus cred. ponderando verbum oportet. ſecundum vnã litteram. Nec obſt. ratio Bar. quia ſatis eſt partem à principio ꝑetijſſe iuſtitiam, iudex autem debet cuncta rimari, & modis omnibus laborare pro ueritate habenda, 30. q. 5. ca. iudicantem l. nullus. C. de teſtib. ut per Ab. in c. fi. §. 1. de iureiu. in quarto no. & in fi.

h Plene probaueris. Sed qñ dicetur actor plene ꝓbaſſe? Rñ. qñ iudex ex his, q̃ ſibi oſtẽſa ſunt, eſt adductus ad fidẽ & credulitatẽ eius, quod intẽdit. l. ad fidẽ ff. de teſtib. l. quinquagin ta. ff. de prob. qualiter autẽ ad hoc adducat, nõ pt dari certa doctrina, vide per Leg. ĩ l. admonẽdi, ff. de iureiu. & per Ab. ĩ c. tertio, loco eo. & in c. fi. §. 1 de iureiur. verſ. ſecũdo q̃ritur. Sed an ſaltẽ iuřm ſit deferẽdum eo caſu, quo actor plene ꝓbauit intẽtionẽ ſuã, & re⁹ ſemiplene defenſionẽ? Rñ. ut per Do. in l. bonæ fidei. C. de rebus cre. & in d. l. admonẽdi, & per Can. in d. § 1. pcipue per Ab. ĩ uerſi. ſed q̃a ſupra, & per Bar. ĩ l. manifeſte. ff. de iureiur.

i Afferat No. vnũ de ſex reqſitis, ad hoc ut hmõi iuramentum deferri valeat. l. quod req̃ritur quod pars ſciat uerĩſimiliter ueritatem per ſenſum corporeum ut no. in l. admonẽdi. ff. de iureiu. in uerbo exacto. & in l. in bonæ fidei. C. de reb. cre. & iõ nõ defertur hæredi, q̃a uerĩſimiliter ignorat veritatẽ negotij, de alijs requiſitis latiſſime in locis ſupra alleg. Ioã. Bapt.

k Huiuſmodi. De quib. ꝑ Legiſtas. in l. manifeſtæ. ff. de iureiur. & ꝑ Can. ĩ c. fi. eo. tit.

l Perſonarũ. Quia nõ cuilibet defertur hoc iuřm ſed requiritur, qđ is, cui defertur, ſit perſona honeſta, & bonæ uitæ, q̃a uili & ſuſpectæ de periurio, non defertur ut habetur in c. fi. §. plane, de iureiur. & in l. admonendi, ff. de iureiur. & per Bal. in l. qui accuſare. C. de eden. concor. cum hoc d. ca. fi. in fi. & inde hæc litera ſumitur, & c. fi. de teſti. in 6.

m Cãæ. Vt q̃a cã non ſit magna, ſed modica. Nec. n. hmõi defertur in cauſa ardua. vel criminali ut traditur in l. admonendi. ff. de iureiu. & in l. in bonæ fidei, C. de reb. cre. dr̃ autem parua, uel magna

cauſa

cauſa ſecundum condõnem perſonarum, ſecundũ Bar. auth. niſi breuiores, C. de ſen. ex. breui cu. reci.
a Parte patri. Iudice tñ approbante alioqui quod ſic dr̃ de neceſſitate ſuſcipiendi iurm̃, vel referendi non haberet locum, ſm̃ Hoſt. in c. fi. de iureiur.

volentes alias rõnes reddere, de quib. per Ab. in c. fi. de iureiu. in prin. verſ. veniq nunc. Et tñ ex rõne legis, ẽt cõiectuiata reſtringaĩ & amplieĩ legis diſpõ. l. cum pater, §. dulciſſimis, ff. de leg. 2. & not. in l. non dubium, C. de ll. & per Bar. in l. itẽ q̃ritur, §. qui impleto, ff. de loc.

te[a] parti in iudicio defertur, quod quia litẽ terminat deciſorium[b] quoque nuncupari poterit. Et appellatur voluntariũ, quia pars non niſi volens dabitur[c], & ab eo, cui defert licitè recuſari, ac referri.

In famoſis actionibus non refertur iuramentum. h. d.

Plane, ſi reus famoſis actionibus[d] conuentus fuerit, huiuſmodi iuſiurandum agenti referre minimè permittetur, cum nõ actor, ſed ipſe qui conuenitur, facti proprij[e] conſcius eſſe debeat.

Ponit exempla plura, in quibus probationes reſpiciunt perſonam iudicis. h. d.

Iudicis[f] inſpectione conſiſtunt probationes, vt puta, cũ terminandis finalibus[g] quæſtionibus, proprijs[h] oculis, loca iudex ſubijcit, aut ex aſpectu corporis ætatem[i] colligit, aut cum ex litteris Ordinarij, vel Apoſtolicis excõicatus, aut & dignitatibus honeſtatus quis deprehenditur[k], vel cum ad

quẽ ibi ſequiĩ Ab. & Ba. in l manifeſtæ, ff. eo. tit. ꝓbaĩ in c. fi. & in l. generaliter. § ſi autẽ. C. de iureiur. Rõ, q2 pars nõ põt neceſſitate partẽ ad iurandũ, vel referendum, arg eorũ quæ no p Ab. in c. put. de do. & cõt. ſecuaſi &; iudex cõturrat Ab. ĩ d. c. fi ver. ſed cõtra prædicta.
b Deciſorium. Videĩ hoc eſſe contra vel ẽt cõtra id qđ dicit Ab. ĩ c. fin. de iureiu. vbi in principio ſummando text. vĩ inferre, ꝙ tã neceſſariũ, quã voluntariũ appelletur deciſoriũ, immo, idẽ ibidem in 2. col. ver. appellaĩ illud ẽt vĩ velle ꝙ ſolũ neceſſarium dicatur deciſoriũ ſed q2 id conferat ad litis deciſionẽ. Sed re vera hęc appellatio potius cõuenit iuramẽto voluntario: nã neceſſariũ licet conferat ad litis deciſionem, id tamẽ accidit non principaliter, ſed in conſequentiam, quia, ſ. ex probationibus lis deciditur principaliter tamen & immediatè reſpicit probationes, ideo dicitur ſupplere probationes ſemiplenas, non ſic volũtarium, in quo pars efficitur iudex, & propterea dr̃ non minorem habere auctoritatem, quam res iudicata, l. 2. & l. 2. ff. de iureiur. & l. non erit, §. dato. ff. eo. tit. Doc. in l 2 C. de reb. cred. & regulariter non admittitur probatio in contrarium, & ideo nõ eſt curandum, de dictis per Abbat.
c Deferet. Et ſic tam reſpectu partis deferentis, q̃ eius cui defertur, quam ẽt iudicis, dr̃ volũtarium, ſ. a. l. manifeſtæ, ff de iureiur. & ibi late p Legiſtas.
d Actionibus. Vt in actione furti, & alijs famoſis actionibus. Item actione rerum amotarum non defertur iuramentum, ff. rer. amot. l. Marcellus, §. fin. cum ll. ſeq. ff. Idem vbicunque lex defert iuſiurandum, l. fi. C. de fideic. & C de iu. de libel. ſancimus, §. licentia, & C. de iur. dom. imper l. fi. & C. de his qui ad eccl. confug. l. Præſenti, §. ſicubi, & C. de bo. aut iud. poſſi l. fi §. ſi niſi eadẽ lege permittaĩ ferendi poteſtas. Itẽ ſciendum, ꝙ qui defert iurabit ꝙ per calumniam non defert, vt not. in d. c. fi.
e Facti proprij. No. rõnem, cur in actione famoſa non licet referre iuramentũ quidq d aliq dixerint

infertur, ꝙ ſi actio famoſa eſſet alis, quis accuſator, ſeu actor põt eſſet ãbeoe, vel fortè melius informatus, q̃ reus põt referi, vt ſi accuſo te ꝙ ĩtuleris mihi iniuriam. Ita Ba. in l. iuſiurãdũ & ad pecunias §. ait prætor, ff. de iure. & ĩ l. lex Cornel. §. hac. l. ff. de iureiu. ſequuntur Butr. & Abb. in cap. fi de iureiur.
Iudicis. CASVS. Quidã iudex, cupiens definire cõtrouerſiã ortã de cõfinib. ĩter duos eius amicos, volebat ad locũ venire ipſum inſpicere, & inſpectione definire, & cum altera pars ad id ſe oppoſuiſſet ea rõne, q2 non erat quæſt. de qualitate rei. ſed ſolum an actor in ea habeat ius, quod oculis inſpici nequit, eum ſit ſpiritua §. t. inſt. de rebr. corpo. Propterea fuit dubitatum, & quæſitum quid iuris. Sol. prout in hac parte legimus, quia ex natura rerũ hoc contingat. Ad obiectionem aũt dici mus, ꝙ licet qñ ſit prout in obiectione dr̃, tñ quoad eius deſſinitionẽ attinet nõ eſt incõueniẽs, vt locus inſpiciatur, cũ ex qualitate oriatur ius. Not. quod qualitas probationi deber eſſe ſecundum qualitatẽ controuerſiæ, quod tamen limit. de probationibus communibus. Ioã. Bapt.
f Iudicis. Habes hic aliquos caſus, in quib. fit probatio per aſpectũ, maximè iudicis, plures alios cumulat Mandoſius in ſuo cõmento in regulas Cancellariæ, in argu. De ætate pro canonicatibus, quæ eſt 18. nu. 4. verſ. aſpectu atrox iniuria.
g Finalibus, l. ſi irruptione, § ad officium, ff. fi. reg. fac. l. 3. C. eo. ti. & c. quia indicantem, vbi Ab. ponit practicam de præſcr. & c. ex litteris, & c. cum cauſam, de prob.
h Proprijs oculis. Vel ẽt ſi mãdet peritis, vt ſuo nomine inſpiciãt, vt hic in fi. Sed an debeant iura vt alij teſtes? Reſp. non iurant de veritate, ſed de credulitate. Ab. in c. fraternit. poſt Bar. de frigi. & mal.
i Aetatem colligit l. minor 20 ann. adito ꝓ ſide, ff. de mino. & plene per Bart. in l. de ætate, ff eo. & in l. tabularum, §. ſi dubitetur ff. quẽadmo. teſta. apε.
K Depræhenditur, cap. Leo. Hoſt in ſum. huius titu.

tit.§.ſi ver. decimo ſit etiam.

a Mulierem. Not. cauſam in quo facienda eſt mulieris inſpectio, fac. c. cauſam, & c. propoſuiſti, eod. Alius caſus eſt, an ſit idonea matrimonio, c. fraternitatis, de frig. & malef. item an ſit prægnans, l. 1. §. 1. & §. de inſpiciendo, ff. de vent. inſpic.

tione ceſſari, c. tua, & c. fin. de cohab. mul. & cler. & in tali appellans non auditur, c. cũ Romana, in fi. & cap. peruenit, de app. & in tali notorio creditur ſimplici officiali, 4. q. 4. §. aliquando. Nec requiritur ſcientia omnium, ſed plurium, fac. 2. q. 1. ca. ſcelus, & c. manifeſta. Iuris eſt, de quo aliquis condẽnatur, vel eſt in iure confeſſus, vt in ca. veſtrũ, & c. ſi de cohabi. cler. & mul. l. ſi. ff. de ſtat. homi. & l. res iudicata, ff. de re iudi. & in hoc notorio qnq; requirit probatio ſi negetur, c. ficut, de re iud. Notoriũ præſumptũ eſt paternitas, filiatio, ff. de in ius uocan. l. quia ſemper, ff. de in ius vocã. fac. l. Lucius, ff. de condi. & demon. & c. conquerente, de presby. & conſanguinitatis, ca. porro, de diuor.

probandam virginitatem ab honeſtis & prudentibus matronis, vice ſua iudex inſpici mulierem [a] iubet.

Notorium probatione non indiget, h. d.

Sed & ſi quid notorium fuerit teſtiũm depoſitionibus, vel inſtrumentorum exhibitione, amplius declarari [b] non debet, [c] cum talia probationem, vel ordinem iudiciarium non requirant. [d]

Iudex debet aduertere, ne dubium recipiat pro notorio. h. d.

Sed cum multa dicantur notoria, quę nõ ſunt, proſpicere debet iudex, ne quod dubium eſt, pro notorio recipiat. [e]

Vehemens ſuſpicio interdum habet uim notorij. h. d.

Ad notorium prope accidit vehemens ſuſpicio: nam ſi (exempli gratia) de carnali copula quaratur, [f] & ſint, qui ſolum cum ſola, nudum cum nuda in eodem lecto iacentem locis ſecretis, & ad hoc commodis, & horis electis ſe vidiſſe [g] deponãt, procul-

Sed etſi CASVS. Quidã iudex volebat in certa cauſa ſniare nullis audi tis ꝓbationib. ea rõne motus quia dicebat, factũ eſſe notoriũ, c. euidentia, de accuſ. quod quidẽ ante eſſet faciendũ, fuit dubitatũ, quia niſi nõ ſit probata iudici, vt iudex eſt, non põt ipſe iudicare, c. 2. de offi. ord. cũ vul. Sol. vt hic habetur, quia probationes cum adhibeantur ad rẽ manifeſtandã, ſequit non ſemper eſſe neceſſarias, qua de re poſtquã iudici conſtabit factũ eſſe notorium, nil aliud requirit, & ſic obiectiones ceſſant, cum hẽant ius quõſ intelligi debeant. No. argu. ꝙ partes non debẽt grauari ad probãdũ aliquid ſuæ intentionis, niſi quandoverè indigeat; & ideo etiam ordo iudiciarius aliquando debet ceſſare, d. ca. pit. euidentia.

Ad notoriũ CASVS. Quidã iudex dialecticè ſtudioſus, volebat per ſuſpiciones, & cõiecturas cãs cognoſcere, & iudicare, & cum pars diſiſſet id non eſſe faciendum, cum ſuſpicio non videatur probatio concludens, quia extrinſecè aliquando capiatur, fuit propterea quęſitum, quid iuris. Sol. vt hic legimus, quia id quod probari debet, aliquando eſt ita occultum, vt alijs modis probandi probari nequeat, & ſic etiam obiectio videtur ceſſare, cum in ea illud requiratur, vt inde concludenter inferatur veritas dubij propoſiti. Not. quod occulta per coniecturas, & præſumptiones manifeſtantur, non tamen quælibet præſumptio probat cum habeat latitudinem, & ideo debet eſſe vehemens.

b Declarari. Licet aũt notorium releuet ab onere probandi, vt hic dicitur, & in cap. ſuper eo de teſt. cog. non tamen releuat ab onere proponendi, & allegandi, vt not. in cle. appellanti, de ap. in ver. iudicis, & ibi per Car. q. 5. Idem tenet Peru. in ca. vt debitus, eo. tit. in 6. & per Gemi. in c. 1. eo. tit. in 6.

c Non debet. Nec diſtinguitur, vtrum pars neget vel confiteatur. Vnde infertur ſecundum Abb. in c. ſuper eo, de teſt. & cogen. quod negotio partis non inficit notorium, nec reddit rem dubiam ſa quod no. Inn. in c. tua, de cohab. mul. & cle. & de materia latiſſime per Dect. præſertim per But. in ca. veſtra, de cohab. mul. & cle. & ſecundum Bal. in authen. quod locum, C. de col. et. decem teſtium depoſitio videtur facere notorium.

d Non requirit. Quantum ad probationem ſicut nec in confitente neceſſariæ ſunt partes iudicis. l. pro iude ff. ad l. Aquil. ſententia tamen eſt neceſſaria, l. 1. ff. de confeſſ. c. porro, de diuor.

e Reſp. ad c. ſignificauit, de apell. Eſt aũt notorium triplex, facti, iuris, & pręſũptionis, facti, ꝙ ita ſe exhibet hominũ conſpectui, qđ nulla põt tergiuerſa

f Quæratur. Sumitur quod hic dicitur ex c. litteris cum c. ſeq. de præſumpt. & ex c. præterea, de teſt. b.

g Vidiſſe. Et qđ ſe inuicẽ cognouerint credere, vt no. in cap. litteris, de præſum. & ſic nota caſum, in quo valet teſtimonium credulitatis, quando, ſ. eſt coniunctum actibus propinquis rei probandæ, fac. no. per Abb. in c. quoties, de teſti. Sufficit enim dictum teſtis concludere præſumptiue: qñ præſũptio eſt violenta, & iuridica not. per Leg. in l. 1. ff. ſi cert. pet. Sed quid ſi nihil deponant de viſu, ſed dicant ꝙ audiuerunt ipſos committentes? Reſp. licet teſtimonium de auditu proprio ſit alias per ſe ſufficiens, 14. q. 2. quanquam, & no. in l. in ſum. §. idem Labeo, ff. de aqua plu. arcen. hoc tamen caſu non ſufficientem actus copulæ non percipitur

ſcu-

ſenſu auditus tm̃,ſed requiruntur & alia admini cula,puta,fama publica,riſus, iocus, miſſio,nunciorũ,& munerum amplexus oſcula,& ſimilia,ut per Ab.poſt. Hoſt.in c præter ea,de teſt.Sed poſſet dici, ꝙ poſſent teſtes deponere de taliũ uerborũ auditu, per quæ probaretur copula, puta, ſi alter coeũtiũ fuiſſet auditus interrogans alium, an adhuc ſemẽ emiſerit,uel quam morã interponat emiſſioni, vel ſi inſtrumẽtũ totum vulua fuerit ingreſſum, & alia uerba,quæ inuenit effrenatus libidinis ardor.

dubio ex ſuſpicionibus [a] tã vehementibus ſequutam copulã ꝓnũciari poterit. [b]Plane, ſi de graui crimine [c] actũ fuerit, propter ſolam ſuſpicionem, quamquam uehementẽ, [d] nemo condemnabitur.

Fama præſtat adminiculum cæteris probationibus, & iudex ex uarÿs argumentis & teſtimonÿs debet animum ſuum inſtruere. h.d.

Fama quoque,ſi de aliquo facto inuulgata fuerit,Cęteris præſumptionibus[e] non leue,præſertim in quibuſdam [f] præſtabit adminiculum. Demum circumſpectus iudex motum animi ſui non ex una tantũ re, ſed ex uariis argumentis, & teſtimoniis,quæ rei aptiora eſſe compererit, confirmabit.[g] iudicaturum enim oportet cuncta[h] rimari,& ordinem rerum plena inquiſitione[i] diſcutere,nec ſententiam prius ferre, quã peractis omnibus,nihil habeat in quæſtione,quod proponat.[k]

Fama quoque. Ioã.Bapt.

CASVS in hac parte.ita dẽt adnotari,quod inter ſcholares quoſdã fuit dubitatũ, an fama ſit ſpẽs diſtincta a notorio, quidam. n. negati uerñdebãt, quia ſicut notorium ſignificat factũ nõ indigere probatione, ita quoque & fama Cæterum Solu.ut hic legimus, quia rẽ eſſe manifeſtam habet latitudinem, hinc dãtur diuerſæ ſpecies ſeu poti⁹ gradus,Ideo ẽt obiectio ceſſat. Not. primo,qđ deciſio huius tex.põt extendi ad communem doctorum opinionem. Not. ſecundo,quod probatio cum habeat latitudinẽ,ideo vna dicitur plena, altera ſemiplena, & propterea iudex ad plura debet reſpicere antequam ſententiam ferãt.

a Suſpicionibus. Nec. n. aliter põ probari hoc delictũ, niſi per ſuſpiciones uehementes, licet. n. teſtes uiderint uirũ ſupra mulierẽ, non per hoc neceſſario infertur ꝙ illã cognouerit,forte n. uir erit frigidus, vel maleficiatus, uel nõ potuit tũc coire; licet alias eſſet potens, quia forte erat mulier arcta,ut per Ioan. And.& Abb.in c. p̄terea.de teſtib.

b Poterit. Immo ar. in furem ff.de fur dicebat poſſe pronunciare, etiam ſi tantum quis fuiſſet repertus in domo alicuius pulchræ mulieris, licet idem aliter ſentiat poſt gl.in l.capite.quinto ff.de adul.aliter etiam ſentit Abb in c.tertio loco, verſi.ſed ego addo,& in c.tertio loco, verſi ſed quæro hic,de præſu.Et amplius quod hic dicitur,ut habeat locum etiam ſi agatur ſuper adulterio, & in ceſtu criminaliter, vt per Ab.in capi literis de præſum.

c Graui crimine. Vt eſt crimen hæreſis,vt in capitulo litteras,de p̄ſumpt vnde ſumitur videtur ergo à contrario ſenſu inferri,primum, quod in crimine non graui poſſit ex vehementibus præſumptionibus ſequi condemnatio, de quo dic vt late per Ab.& alios.in c quanto,de præſump Secundo infertur, quod adulterium non videtur eſſe graue crimen,quod ſatis videtur poſſe admitti per capi. at ſi clerici § de adulterijs. de iudi. Contra tamen videtur 32 quæſt.7 c.quod in omnibus Sol ut no in dicto §.de adulterijs.& in d.ca. quod in omnibus.

d Vehementem.Secus ſi ſit violẽtia,quia plus eſt quam vehemens,ut not in capit. litteras. de præſum.Sed tu dic,quod violenta & vehemens idem ſunt in ꝓpoſito, vt in d.capitu.literas, & in capit. cum contumacia,de hæret in 6.& deducit Abb.in c.quarto,de præſump.uerſi. ego autem, & in uerſic.ſic ex his etiam concludo, & in hac litera diuerſitatem inducit criminum grauitas, & diuerſitas,non autem uehementia ſuſpicionis, & uiolentia.

e Cæteris præſumptionibus Vt puta,ſi agatur de matrimonio, & dicerentur vir & mulier diu ſimul habitaſſe,& coniuges nominaſſe,annulos detuliſſe,ut in capitu.illud,& ibi plene not. de præſump.

f In quibuſdam Puta,cum agitur de matrimonio carnali & ſpirituali,vt per Ab.in illud uerſ.tertiũ intellectum.

g Confirmabit.cap.præterea.de teſti.& l.3.ff.eodem.

h Cuncta. Videtur ergo, quod a teſte poſſit inquirere,an talis ſit,qui teſtificari poſſit,vt 2. q.7. c.quærendum,ut no.in c.iudicantem,35.q.5. vnde ſumitur.

i Plena inquiſitione ſcilicet in petitorio,ſecus in poſſeſſorio,quia ſufficit ſummatim negotium tãgere.l.3.§.ſciendum.ff ad exhiben.l a diuo Pio.ff.de re.iud ca quoniam frequenter.in fin vt lit.nõ conteſt.

K Proponat. Et tam diu actio ventiletur quouſq; ad rei veritatem perueniatur, vt in c.iudicantem 35. q 5 In,tãtum ꝙ ſententia lata non uiſis videndis, no valet,licet poſtea appareat quod illa, quæ erãt videnda,non faciant ad rombum,arg eorum quæ habentur per Ab.in c.prudentiã, in fine principij ſuper gloſ.in uerbo conſtare.

DE

DE SENTENTIIS,[a] *& re iudicata.*

TIT. XV.

Sententia quid ſit, & quod duæ ſunt ſpecies ſẽtentiarum, interlocutoria, & definitiua.

VIdeamus nunc [b] de ſententiis, [c] & re iudicata. [d] Eſt autem ſententia nihil aliud, quam controuerſiæ propoſitæ à iudice ritè [e] facta definitio.

Sententiarum duæ ſpecies, & ſententia interlocutoria eſt, quæ fertur ſuper his, quæ incidunt inter principium & finem cauſæ. h d.

Sententiarum duæ ſunt ſpecies, [f] aut enim interlocutoriæ ſunt, aut definitiuæ. Interlocutoria [g] eſt illa, quæ inter principium & finem cauſæ fertur ſuper his, quæ incidunt, vel emergũt, [h] qualis cum iudex

DE SENTENTIIS, ET re iudicata.

Continuatur hæc materia per glo. rub vel dicas aliter, quod cum duo præcipue videãtur actus ipſius iudicii, videlicet cognoſcere, & iudicare, & hactenus auctor locut⁹ eſt de primo, nempe de cognitione, ſequitur nunc videre de ſecundo, & ideo proponiẽ hic tit. iſte, qui diuiditur in 4. partes, in quarũ prima ad not. cõtinuatio: in ſecunda explicantur nomina: in tertia declaratur res iudicata: in quarta ſoluitur dubiũ: ſecunda ibi, eſt autem tertia ibi, lata tamen quarta ibi, de eo quoque.

a De ſententijs, &c, Quia ex pbationibus decerniẽ ad ſnĩas, & ex ſententijs ad rem iudicatã, ideo de his ſubnectit. Differt autem ſententia, & res iud. ſecũdum Io. And. quia ſententia propriè, & ſtrictè appellatur, cum adeſt appellandi facultas, cum vero non obeſt remedium retractatiuum, appellatur res iudicata, largè tamen videtur quod etiam ſi ſubſit remedium appellationis, poſſit appellari res iudicata, l. litigatoribus, C. de ap. de qua tamen reſolutione, vide per Legiſt. in l. 1. ff. de re iudi & per Ab & alios in rub. eo.

Videamus. CASVS non figuratur, ſed not. quod particula, nunc, denotat continuationem, & ordinem inter illa, in quibus reperitur.

b VIdeamus nunc. Quaſi dicat, poſtquam vidimus de probationibus, videamus de ſententijs, quæ ſubſequuntur probationes.

c Sententijs. Tam interlocutorijs, quam definitiuis vt infra per totum.

d Re iudicata. Quæ differt à ſententia vt ſupra eodem in rubrica.

Eſt autem. Hæc pars ſubdiuiditur in 4. particul. in prima demonſtratur quid, & quotuplex ſit ſententia, in ſecũda quomodo ſit ferenda, in tertia ad not. quid iuris ſi diuerſæ, vel contrariæ ſententiæ fuerint latæ, in quarta demõſtratur, qualiter iudex debeat iudicare ſecũdũ cãm, & quid iuris ſi aliter iudicauerit, ſecunda ibi, vocatus, tertia ibi, ex facto quarta ibi, ſed ſiue. Quoad primũ caſus nõ figuratur, ſed no. cãm d. ſt. qa iudex aut d. finit cãm priĩcipalẽ aut caſum in medio cauſæ cõtingere: no. ſecũdo officiũ iudicis cõſiſtere in abſoluẽdo, vel cõdẽnando, facit reg. nemo q cõdẽnare, ff. de reg. iur.

e Ritè Sed cur non dixit recte? Rñd. quia hoc verbum reſpicit iuſtitiam ex cauſa, ritè iuſtitiam ex ordine, l. nõ putauit, [illegible] quã uis. ff. de l. [illegible] pœſſ. contra tab. [illegible] autẽ iuſtitiæ ex cauſa nõ reddit ſententiam [illegible] & non ſentẽtiam. l. 1. ff. de appell. Sed omiſſio vel defectus iuſtitiæ ordinis, ita efficit vt pronunciata non ſit ſententia, l. 4. §. condemnatũ, ff. de re iud. & per Bart. in l. pro latam, C. de ſen. & per Abb. in ca. cum olim, vers. ſed in cõtrarium. Et in tñ omiſſio ſubſtantialis proceſſus releuat, ꝙ quãuis iudex appellationis regulariter ſententiam ex quocũque etiã iuriſdictionis aut citationis defectu nullam reformare poſſit, ſecundum comm. opin Alex. in conſil. 67. lib. 6. & conſil. 109. lib. 5. & conſil. 79. lib. 2. Sẽtentia tamen nulla ex defectu ordinis iudiciarij ſubſtantialis per dictum iudicẽ reformari non poſſet, ſed duntaxat pronuntiari nulla. Abb. poſt antiquos, in c. cum dilecti, de empt. & vendi.

f Duæ ſunt ſpecies. Immo plures. Nam præter definitiuam & interlocutoriam ſententiam numeratur etiam ſpecies quarundam, quæ habent vim definitiuarum, vt per Ab. in rubric. eod. Item ſententia præcepti, vt not. 2. q. 1. in ſumma. Item quaſi definitiua, vt ſententia lata ſuper poſſeſſorio adnot. in cap. conſultationibus, de off. deleg. & per Abb. in c. fin. de iud. Reſpon. hic ponitur Cardinalis diſtinctio. & ſectio. ad quam omnes cuiuſcunque generis ſententiæ redigi poſſunt, ſicut dicimus in actionibus quod aut ſunt reales, aut perſonales & licet reperiantur etiam mixtæ, vel quæ habẽt alias qualitates præter realitatem, vel perſonalitatem, omnes tamen rediguntur ad illam bimembrem diſtinctionem, fac. no. per Hoſtien in ſumm. eo in princ.

g Interlocutoria eſt. Hęc definitio, ſiue deſcriptio ſumitur ex his, quæ ponit Spe. in tit de ſenten. prolatione, in princ. & ex glo. in clem. 1. de ſeq. poſ. & fruct. & ſequitur Abb. in rub. eo. & ideo dicitur interlocutoria, quia iudex non definit cauſam, ſed loquitur inter principium & finem cauſæ, vel quia iudex inter partes loquendo ſine ſolemnitate ſcripturæ pronunciat, vt per Hoſt. poſt Goff. in ſumm. eo. §. in prin. & per Ab. in rub. eo. & not. per Legiſt. in rub ff. de re iud.

g Emergunt. Vſque adeo, vt omnis vox iudicis faciens ad cauſam, poſſit dici interlocutoria. Bald. in l. arbitrio, ff qui iuriſd. cogn. & per Legi. in rub. eodem.

Dila-

326

dandam, vel negandam dilationem[a] ad examinandos teſtes, uel exhibenda inſtrumenta interloquitur, uel ſuper aliquid exceptionibus[b] pronunciat, quam nec in ſcriptis[c] ferri oportet, & ante definitiuam ſententiã quandocunque iudex reuocare poterit[d].

Definitiua ſententia eſt, quæ condemnando, uel abſoluendo liti finem imponit. h.d.

Definitiua vero ſententia eſt, definitio iudicialis[e], quæ condemnando, uel abſoluẽdo principali cõtrouerſiæ finem imponit[f]. Definitiua enim, quæ nec condemnationẽ, nec abſolutionem continet, pro nulla habetur[g], hanc ſimul ac tulerit, retractandi copia iudici denegabitur[h].

Sufficit faciendum certo modo fieri per æquipollens, h.d.

Non tamen vt ſententia valeat condemnandi, vel abſoluendi verbum neceſſario continere debebit, ſed ſatis erit quod verbum æquiualens[i] contineat. Vnde reſcriptum eſt, eius definitionem, quæ ita ſe ſtatuere, & præcipere pronunciaſſet, legitimæ ſententiæ obtinere firmitatem[k].

Sententia debet ferri ſedendo, & de ſcripti recitatione, alias non valet. h.d.

Vocatis[l] igitur partib. loco[m] & tpe cõgruis,

a Dilationem. Cap. ſignificauerunt, de teſti.
b Exceptionib. Iure dilatorijs, ſiue peremptorijs vt no. in cle. fi. de appell. licet lata ſuper peremptoria habeat uim definitiuæ.
c Nec in ſcriptis. Licet autem non ſit neceſſe interlocutoriã ferri in ſcriptis, dẽt tñ in ſcriptis redigi vt appareat in actis, c. qm̃ contra, & ibi not. ĩ verbo interlocutiones, de prob. Spe ĩ tit. de ſen. §. iuſta, ver. quid de interlocutoria not. in l. 2. de appel. recip. p Doc. in l. nec q d- quã. §. vbi decretũ. ff de offic. pro cu. & no. in ca. fi. eo. in 6.
d Poterit. l. quod iuſſit vbi late per Legiſtas, ff. de re iudi. & per Can. in ca cũ ceſſante. de appell. & §. ſed & ſi iudex. infra, tit. proxi.
e Definitio iudicialis. Hoc verbũ ſtat tanquam genus: Nã conuenit etiã ſententiæ interlocutoriæ, nã & interlocutoria aliqd definit ĩ iudicio, nẽpe id, ſuper quo fertur.
f Imponit. Terminat. i. n. iurgãtium cõtrouerſias, l. 1. ff eo. ca. iurgãtiũ, extra eo. l. qualẽ. ff. de arb 11. qõ. 1. ſummopere.
h Habetur. 1 q. 6. §. definitiua. Quãdoque non valet, etiam ſi contineat condemnationem, ut ſi iudex præcipiat ſolui debitum, & quando ſententia eſt incerta, ut Co. de ſent. quæ ſi. cer. quanti. quandoque tenet etiam ſi non contineat condemnationem vel abſolutionem. 2. qõ. 6. § biduum, & no. in d. §. definitiua.
h Denegabitur. l. iudex poſtquã, cũ materia. ff. eo.
i Aequiualens. Non. n. tam verba conſideranda ſunt, quã voluntas, enim nõ intẽtio verbis, ſed verba deſeruiant intentioni, c. intelligentia & c. præterea, de verb. ſig. & 1. q 1. ca. Marchion, quod hẽt locum etiam in ſententijs, Abb. in c. in his, de ver. ſig. Sed an poſſit iudex pronunciare, per verbum, videtur, vt puta uideri ſibi, &c. Rñ. ut per Abb in c. 1. de iud. in vit. notabili, poſt Bar. in l. quid tamẽ §. ſed arbiter. vide arbi.
K Firmitatem. Cap. in his, de verb. ſig.
l Vocatis. CASVS, Quidã iudices ferebant ſñiam nulla ſolennitate ſeruata, idque faciebãt ea ratione moti, quia cum per ſñiam debeat declarari ius litigantium, nil aliud uidebatur neceſſariũ quam iudicare ſm acta, & probata, gl. & Doct. in c. 1. de offi. ordi. Sol. tñ prout in hac parte legimus, quia quo maiori ſolennitate fertur, eod. magis iuſta præſumitur, non obſtat obiectio, qa intelligit quo ad actũ excõicãdi, ſed nõ quo admodũ. no. 1. arg. ꝙ ſolennitas extrinſeca denotat maiorẽ rei perfectionem eoque magis, quo eſt de ſubſtantia actus no. 2. qđ ẽt in ijs, quæ habẽt rationem formæ aliquando limita. reperiuntur.
l Vocatis, ca. cum olim, de teſtibus, alias lata ſine citatione eſſet ipſo iure nulla. Clem. paſtoralis, de re iud. ẽt ſi eſſet lata in fauorem nõ citati, not. in le. ea q̃, Cod. qũo, & qñ iudex. & per Ab. in c. cauſam, quæ de iu. ante fi. & c. qm̃ cõtra. de ꝓb.
m Loco Eſt autẽ locus cõgruus ĩudicis is, in quo p̃deceſſores ſui sũt ſoliti ius reddere alias ſentẽtia nõ valeret, l. pe. ff. de iuſt. & iu. & ibi p Legiſtas & in le. cũ ſñiam C. eod. quod intellige in ordinario, vel ẽt in delegato ad vniuerſitatẽ cauſarum, ſecus in delegato ad cauſam particularem quia is, ex quo non habet certum locum, poteſt vbicunque vult, ẽt, in camera locum deligere, habetur in locis præalleg. item locus erit congruus, ſi ſit tutus, & non aliter Bald. in l. 1. C. de ſent. ex breui. c. reij. c. ſtatuimus, de offic. deleg. in 6. Alios plures caſus, in quibus iudex dum fert ſententiam in loco ordinario, vel certo reſidere non tenetur, ponit Venuſ. in Specu. aureo in principio tertiæ partis prin. indi. ſub nu. 72.
n Tempore. Vt quia tunc ius dicatur, alias non valeret, in 1. fi. C. de ferijs, & in l. 2. ff. ſi quis in ius voc. non ierit & in l. 1 C. quomodo, & quãdo iudex. Item quod feratur ſententia die & hora, qua facta eſt citatio, alias non ualeret. l. aut q̃ aliter, in prin. & in l. ſi uitem. §. fin. ff. quod ui, aut clam, & l. cum non eo die, C. quãdo prouoc. non eſt neceſ.

eeſ. Item conſideratur tempus, vt feratur ſententia non perempta inſtantia, ut per Legiſtas in l. properandum, in prin. C de iud. fac. ſimile de arbitro, l. ſi cum dies. § ſi infra, & l. non diſtinguemus, §. compromiſſo, & .ſi ff. de arbitr. Item ut feratur de die non de nocte, habetur in l. more Romano, ff. de ferijs, & in c. conſuluit, de offi. del. Item ꝙ non ſit lata pendente dilatione l. ſiue pars. C. de dila.

a Sedens. Anima in ſedẽdo & quieſcendo ſit prudentior. Vnde Hieronymus ſuper Danielem c. 2. ſuper illis uerbis. Antiquus dierum ſedit. ſic dicit. Sedens deſcribitur, ut maturitas ſententiæ comprobetur.

b De ſcripti. Scribenda eſt ãt ſententia, non ut melius probetur, vt alia geſta, ſed vt cum maiore deliberatione & maturitate feratur. Ab. in c. ſicut. eo. ante fin. uer. vel tertio.

c Alius legerit. Quid ſi iudex non uiter excæcatus eſt,

affirmare de eo, qui ſederet ſuper equum, argu. l. qui ſella, ff. de tui. rur. prædi. & c. dilectus & cap. ſignificaſti de homic. & not. de hoc in c. fin. eo. in 6. & dr ſedendo, & non in ſedendo quia debet actu ſedere, nec ſufficeret, ſi ſuperſtaret uel iaceret, ſed ſi culus iudicis doleret, ita, quod non poſſet ſedere, dic ut no in d. c. fi. vñ hęc notula ſumiſ.

f Neceſſe. Vt 2. q. 1. c. I primis. in fi. & c. fin. eod in 6. cum ibi not.

g Apex. Nec. n. eſt dignitas in eccleſia Dei epiſcopatu maior. & fac. c. ſane, ll. 2 de off. deleg. & c. 2 eo. ti. in 6. cũ concor alleg. in c. fi eo. in 6.

h Illuſtrium, l. 2. C de ſen ex breui rec. §. ſancimus, in auth ut ab illuſt. & qui ſuper eam digni. ſunt. Hęs ergo caſum, ĩ quo iudex non recitat per ſe ſententiã, ſicut & alij. ĩ quibus valet ſnĩa ſine his ſolennitatib ut not in c. fi. eod in 6.

i Iudicis. Siue ordinarij, ſiue delegati, ut no. in cap. pen. eod in 6.

iudex ipſe ſedens [a] ſententiam de ſcripti [b] recitatione proferet: alias, ſi non iudex, ſed alius [c] legerit, vel ſcriptam litigatorib. tantum ediderit [d], vel ſtando non ſedendo [e] tulerit, nullius penitus momẽti erit, ut ab ea nec appellare ſit neceſſe [f].

Epiſcopus poteſt ſententiam per alium recitare, h. d.

Epiſcopo tamen, quem tantæ dignitatis apex [g] attollit, inſtar perſonarũ illuſtriũ [h], ſententiam per alium recitare permittitur.

Ex pluribus iudicibus ſufficit, quod vnus recitet ſententiam, vſus plurali numero, ſecus in actu electionis, h. d.

Sed & ſi plures iudices [i] ſint, vel arbitri [k], ſi cæteris præſentibus, ac mandantib. [l] per vnum tantum ſententia recitetur, ſi plurali [m] numero perlegendo vſus fuerit, perinde habebitur, ac ſi ab omnib. recitata fuerit, licet aliud in electione [n] ſeruetur.

Si duo iudices ordinarij ſententias diuerſas ferant, tenet ſententia lata pro reo,

uel neſcit legere: Cum tales iudicare poſſint, l. cæcus, ff de iud. ubi de hoc, & l. certi. C. eod. ti. Sol. de leget cauſæ definitionem alteri, vel faciat per aliũ legi petitionem & allegationem partium, & ipſe poſtea ab alio inſtructus proferat verba definitionis cauſæ. ſ. abſoluo, vel condemno ꝙ licet non uideatur probare Hoſt. in ſum. eo. §. qualiter, approbatur tamen ab alijs communiter, & a conſuetudine, vt no. in c. fi. eo in 6.

d Ediderit. ſ. iudex, nec eſt aliqua uis, an edita fuerit aperta, uel clauſa, ut no. in c. fi. eod. in 6. Arg. cõtra, in c. appellatio, de appel. in 6. Sol. vt ibi per Io. And. & de hoc l. 2. C. de ſen. ex breui. reci.

e Non ſedendo. Et hoc non ſolum cum iudices definitiue pronunciant, ſed etiam quoties res plenam cognitionem deſiderat, l. 2. §. dies, ff. quis ordo in bon. poſs. ſer. & §. ſancimus igitur, auth. vt ab illuſt. & qui ſuper cauſa digni ſunt. §. ſedebant, auth. de iud. 23. q. 1. c. paratus, ibi. Sedes me iudicare. Quid ſi iudex ſedeat in alta turri, vel palatio, & partes erant inferius? Dic, quod valet ſententia, potuit niſi prouidere de tuto loco, ſi forte timebat, argum. cap. cum locum, de ſpon. cap. bonæ. 1. de elect. & l. quod meo. §. ſi uenditorem, ff. de acquir. poſſ. & argum. l. 3. C. vbi ſentent. vel clariſſi. ante medium ad hoc etiam ca. ſtatuimus, de offic. deleg. in 6. & c. fi. de hæret. eo. lib. Idem poſſumus

K Vel arbitri. Nota æquiparationem inter iudices & arbitros. Ad idẽ c. vno, de delegat. eorũ, de off. deleg. & § 1. Inſtit de actio. interdum tamen magna eſt differentia, c. fi. eo. in antiq. & c. 2 de arbit. in 6.

l Mandantibus. Ergo ſi alij præſentes eſſent, ſed non mandarent, ſecus: & ſufficit ita eſſe ſcriptum, ff. qui. & a quib. l. proſpexit 6 q. 3. c. ſcriptum eſt, & ſic taciturnitas hic non habetur pro mandato, & fac. c. qui tacet. de regul. iur. in 6. & quod ibi Ioan. And. Nec enim in ſententijs procedit ratihabitio ſicut in alijs actibus, de hoc 9. q. 2 c. 1. cum vos, de his, quæ fi. a præla. & c. caute ergo facit is, pro quo lata eſt ſententia ab uno ſolo recitata, ſi de mãdato aliorũ poſſit ſi lem facere, ſicut de ſnĩa, & pro hoc facit quod not. in c. cum in iure, de offic. deleg. & in c. pen. eod. in 6. vnde ſumitur hæc notula.

m Plurali numero. Idem ſi ſingularis, ſi collegæ, qui hoc poſſent, illi uices ſuas commiſiſſent, non ſolum in recitando, ſed etiam in pronunciando, ut not. in c. pen. eo. in 6. verbo oportet.

n In electione. In ea enim (vt cenſeatur vnica & communis) eſt ab uno uice omnium, ſiue per cõpromiſſum, ſiue per ſcrutiniũ procedatur, electionis pronunciatio per verba ſingularis numeri facienda, c. pe. eo. in 6. Sed quid dicemus in collationibus, ſi ad plures ſpectet collatio, erit neceſſe fieri ab uno, & per verba ſingularis numeri? Reſp. negatiue,

fatiue: nam ubi non habet locum c. quia, propter de elect. ibi non hēt locum quod hic dicitur, & in c. pen. eo. Sed in collationib. non habet locum decretalis illa, quia p p, & ita fuſius no. in d. c. pen.

niſi actoris cauſa ſit fauorabilis, ſi uero delegati ſententia pendet ex voluntate delegantis, ſi uero arbitri, neutra tenet, h. d.

Ex facto [a] dubitatū fuit duobus [b] iudicibus diuerſas proferentibus [c] ſententias, [d] utra ſit habenda potior? in qua ſpecie reſpõſum eſt, quod ſi ex iuriſdictione ordinaria [e] proceſſerunt, tenet pro reo, [f] non pro actore lata ſententia, niſi agentis cauſa ſit fauorabilis, vt puta, [g] libertatis, [h] dotis, [i] matrimonii. [k] Si uero ex delegata, vtraq. ex delegãtis pēdebit arbitrio [l] Qđ ſi ex cõpromiſſo [m]

Ioã. Bapt. Ex facto. CASVS. Sępe contingit quod iudices ſint plures ad vnā & eandem cauſā definiēdam, vt in auditorib. Rotæ experientia docet, & cum aliqñ inter ſe non conueniāt ppea ſuper uno, & eodem negocio diuerſas, vel contrarias ferant ſententias, & iō dubitatur de ea cum ualore, ſicut. n. una p̃ſumptio tollit aliā, ca. literas, de præſumpt. ita quoq. hoc idem videbatur dicēdum de ſententiis prædict. cæterum. Sol. vt hic legimus, quia qualitas ſentētię debet regulari a qualitate poteſtatis, & materiæ & cū Sol. ſit data pro diſtin. ideo nec etiā obiectio aliquid conclu dit. No. p imum argumentum factum, eſſe ita interpretādum, ut potius ualeat quam pereat No. 2. quod ualor ſententiæ cognóſcitur ex præſumptione, ſic cõiuncti ex qualitate iuriſdictionis, ex fauore cauſæ, & ex forma aqua eſt late.

a Ex facto Vt in c. fi. eo in antiq. unde ſumitur.

b Duobus Idem ſi ſint plures in numero pari, puta, quattuor ſunt iudices, duo pronūciant p o una parte, alij pro alia: aliàs ſi pronuncient in numero diſpari, uel etiā pari, & ſint præſentes, & appareat quæ ſit maior pars, tenebit ſententia maioris partis, ca. 1. & 11. diſt. 65. l. duo ex trib. ff. de re iu. & l. ſi in tres. cum l. ſeq. & l. diem, §. ſi plures ff. de arb. Fall. in caſu c. paſtoral. §. primo reſponſo. de reſcr. Item ſecundum quoſdam fallit in cauſa criminali epiſcopi, quia tunc nō valet ſentētia, niſi omnes concordent 6. q. 1. ca. 1. & c. ſi quis epiſcopus criminaliter do. in c. fi. eo & per Legiſtas late, in l. duo ex tribus. ff. de re iud.

c Proferentibus. Hoc intellige quando oēs ſunt pręſentes: alias uel uno abſente lata ſnīa erit nulla. c. cauſam matrimonij. de offi. deleg. & not. in c. fi. eod.

d Sententias. Quid in aliis ordinationibus, puta eccleſia poſita eſt in limite duarum diæceſum, ita quod ſubiecta eſt duobus epiſcopis quid erit agēdum ſi non conueniant in ordinando? Reſp. ſuperioris erit officium prouidere, ut alternis annis diſponant, arg. l. quoties, ff. de uſuf. uſt. & not. in c. licet, 17 q. 3 & ſequitur Abb. in c. fi. eo uer. in aliis. Ad materiā uide not. per Bart. in l. Põponius alias in l. ſi uni. ff. de re. iu. & Ab. ī c. prudētiā. đ of. del.

e Ordinaria. Vt ſi ſint duo comites, duo conſules, & ſimiles, in eccleſiaſticis potes ponere exemplū in duobus uicariis eiuſdem epiſcopi, qui habent ordinariam, no. in c. perlectis, diſt. 25. & in c. licet de offic. uic. in 6. & per Inn. in c. ſuam. de offi. uic. Item in duob. epiſcopis, qui ex ſpeciali diſpoſitione Papæ poſſunt præeſſe uni epiſcopatui, no. in 6. non autem, 7. q. 1. Item in duobus epiſcopis diuerſarum diæceſum, quibus eſt eadem eccleſia ſubiecta, quod poteſt eſſe de iure cõi, ut no. in proxima ſuperiori notula. Item in duobus eiuſdem coadiutoribus, vt habetur in c. 1. de cler. ægrot.

f Pro reo. Hoc iō quia ſumus in fine cauſæ, nam ſi eſſemus in principio, faueremus actori, in medio vtriq. ut per Bart. in l. de die, ff. qui ſatiſd. cog. p Abb. & alios, in ca. examinata, de iudici. fac. l. fauorabiliores, ff. de reg. iu. l. non eſt nouū. C. de eden. c. ex literis, de proba. c. cū ſūt iura, de re. iu.

g Vt puta. No. verbum exemplificatiuū. vnde cū exēpla non reſtringant regulam, l. ita uulneratus, §. illud. ff. ad leg. Aquil. no. in c. 1. ne cler. uel monach. idē etiā erit in alijs cauſis fauorabilib. cum caſus a regula excepti extendantur ad ſimiles, ad no. in l. 1. C. de cõdi. in deb. c. cum dilecta, de cõfir. util. uel inutil. ſequitur Ab. poſt Vinc. in c. ſi ed.

h Libertatis. Quę omnibus rebus eſt fauorabilior. l. libertas. ff. de reg. iur. fac. c. ex literis. de probat. l. inter pares. ff. de re iud.

i Dotis. l. 1 cum materia, ff. ſol. mat. Quæ in tantū eſt fauorabilis, vt dicat ibi Paul. de Caſt. ꝙ cum ad tollendam aliquam ambiguitatem nō ſuccurrit aliqua reſpõſio, bona erit reſponſio, hoc ſpeciale eſt fauore dotis. fac. cap. t. nuper, de dol. poſt diuor. reſt. c. ex literis, de pignor.

K matrimonij ſi fertur ſententia in fauorē matrimonij: nam in dubio ſtandum eſt pro matrimonio. capitulo licet ex quadam. in fi de teſta. Inde Hoſtien. in c. ſuper eo. de cog. ſpi. dicit ꝙ ſi reperiēt aliquorum opin. pro matrimonio, illa ſequenda eſt, licet multi teneant contrarium. quod ſequitur Abb. in c. fi. eo. niſi eſſet euidenter falſa, aut poſſit conuinci rationibus probabilius, fac. quod ponit Ioã. And. in d. c. fi. & alij, in c. pen. de deſpon. impub. uidelicet, quod ſi non apparet quando furioſus habens dilucida interualla contraxerit matrimonium, præſumetur contraxiſſe tempore dilucidi interualli.

l Arbitrio Ita ut poſſit neutrum approbare, per ea quæ Ab. in c. fi. eo. uer. ſi uero ubi & de delegato ad uniuerſitatem cauſarum, & de ordinario ꝓcedente cum delegato Papæ.

m. Compromiſſo intellige hoc de compromiſſo uoluntario, non autem neceſſario, ſecundum Ioã. Andr. Vnde quod hic dicitur non habebit locum in arbitris iuris, de quo plenius per Abb. in ca. fin. ver. circa vltimam, eo. Sed quid in arbitratoribus? Reſpondeo, idem quod in arbitris voluntarijs, cū ſit eadem ratio, ſecundum Abb. in dicto cap. fina. ver. & idem.

a Vtra-

a Vtraque. Simile no. in c ſi duo. in 3. gl. de procur. de duobus procuratorib. alicuius, quorũ vnus negat, alter confitetur, nam nihil putantur egiſſe.
b Deſtituetur Sed quæritur de rõne diuerſitatis? Reſpon ut no. in c. ſi eo in glo. fi. & ibid. per Abb. ver vñ ego puto, quod ratio fundamentalis decidendi, &c.

lata contra leges ciuiles eſt nulla et in foro eccleſiaſtico. Quid autem ſi ſit lata cõtra extrauag. ... ſimile ... contra ... expreſſam, ... ta loc. d. ... & in c. paſtoralis ... eo, de offi del. & in c. paſtoralis. de fid ... & fac. Inſti ... in pri Quid Aũt, ſi ſit lata cõtra cõſuetudinẽ Habet Id. c. 1 & in c a cũ cã. eo & alib. ſepe

vtraque[a] firmitatis robore deſtituetur.[b]

Si unus ex pluribus iudicibus pronunciauerit nulla eſt ſententia, h. d.

Quod ſi pluribus iudicibus[c] datis, unũ tãtũ ex eis pronunciaſſe proponatur, adeo nullas ſententia uires obtinebit, ut nec prouocationis remediũ neceſſariũ ſit futurũ.

Iudicare ſecundum leges & cõſuetudinẽ, debet quilibet iudex, & ſummus Pontifex. h. d.

Sed ſiue ordinarius ſit, ſiue delegatus iudex in primis illud obſeruare debet, ne cõtra id iudicet, quod legibus,[d] aut canonibus proditum ſit: alioqui ipſo iure ſententia[e] non ſubſiſtet.

Nec Romanus Pontifex poteſt recedere a legibus niſi ex cauſa, h. d.

In cauſis quoq. quæ ſummi Põtificis[g] iudicio deciduntur, cum in ſimilibus[h] cauſis cęteri teneantur iudicare ſimiliter, iuris ordo,[i] & uigor ęquitatis ſubtiliter obſeruãdus

c Iudicib. Datis, 2. q. 6 § itẽ ſi plures, unde ſumitur & de hoc ibi plene not.
Sed ſiue. Caſus Quidã iudex Mutinẽſ. ſatis imperitus, ſuo sẽſu iudicabat, vñ fuit quæſitum an poſſet, & dato, qđ non poſſet, qualiter eſſet puniendus, in 1. ca. affirmatiue ridebat, qa ſi aliter eſſet, non poſſent lites definiri cum ll. ſint ſimiles, & ſnĩa reſpiciat caſum ſingularẽ: in ſecũdo uero iuxta l. reſpiciẽdum, & l. aut facta. ff. de pænis, uidebat eſſe procedendum. Cæterũ utrũq. ca. Sol. prout in hac parte cauetur, qa alioquin ll. eſſent fruſtratorię, & pęnas non poſſent imponere, quod non eſt dicendum. Non obſtant obiecta, quia ad primũ rñdetur, quod lex uniuerſalis debet applicari ad caſum particularẽ & ſic ſecundum ll. iudicare, uel dicas, quod in illis caſibus põt modo præiudicare in quib. habet arbitrium, ſecus aliter. Ad ſecundum dico, prædict. ll. eſſe intelligendas in illis caſib. in quibus pæna non eſt a lege impoſita. No. 1. argumentum quod propriũ ſit ſententiæ declarare ius litigãtiũ, quod facit ad q. an ſententia faciat ius. No. 2. ꝙ dupliciter actus dicitur nullus, uidelicet ipſo iure & per exceptionẽ, ſed in dubio præſumitur ualidus. no. 3. aliquẽ poſſe puniri multiplici pæna ob diuerſos reſpectus atque cauſas, ut docent Docto. in c de tuis, de accuſa. No. 4. quod nõ ſolum tranſgreſſores legũ & canonum ſunt puniẽdi ſed etiam contemptores pęnarum.
d Legibus. Nota differentiam inter iura ciuilia & canonica. Nam legum appellatione ueniunt iura ciuilia: appellatione canonum ueniunt canonica, & large ſumpto vocabulo omnis cõſtitutio eccleſiaſtica poteſt appellari canon. c. 1. ubi Abba eo & c. 1. de conſti. & c. Nicæna. diſt. 31. uide de hoc gl. in ſum. diſt. 3. Itẽ canones poſſunt dici leges. d. c. Nicæna, arg. contra. diſ. 2. c. lex eſt. Et mirum probatur hic, & in d. ca. 3. unde ſumitur, qđ ſnĩa

Canon.

e Sentẽtia Nota qđ ſnĩa nulla appellatur ſnĩa, ſed hoc large & improprie, ſecus ſi eſſe. l. ſanc...mus. C. eo. fac. l. 4. §. cõdẽnatũ. ff de re iud. no. in Cle. 1 de ſeqſt. poſſ & fruct.
f Non ſubſiſtet. c 1. eo vbi de hoc latiſſime ꝑ Abb.
g Summi Põtificis. Ideſt, Papæ Romani. Interdũ. n. & ſimplex eps appellat ſũmus ſacerdos, & Põtifex Maximus. diſ. 21. c. cleros ver Põtifex. fac. c. i cauſis, eo. unde ſumitur.
h Similibus. Sed cõtra l. nemo. C. eo. Sol. contrariũ ꝓcedit in ſnĩa inferiorũ: ſecus in ſnĩa principis, vt hic, & in c in cauſis, eo. & in l. fi. C. de ll. ratio diuerſitatis: qa quid quid principi placuit & c. §. ſed qđ prin. Inſt. de iur. nat. gen. & ciuil. Et quia non præſumitur quod proceſſus principis hẽat maculã, c. in ſede & cap. hæc eſt fides, 24. q. 1. omnia n. præſumũtur per eũ plene examinata, ca. Apoſtolicæ, 35. q. 9. arg. l. uni. ff. de offic. præfec. prætor. Sed inferiorum non ſic præſumitur iudicium integrum, nec habent legis condendę poteſtatem, uel interpretandi quoad alios, fac. quod no. in c. 1. de poſtul præl & per Inno. in c. cum ſpeciali, de app. immo plus in re dubia iudicare debemus exemplo etiam inferiorum, c. ſi quis, eo c. ti. ubi etiam gl. diſt. 20. l. ſi de interpretatione. ff. de ll tenet Abb. in d. c. in cauſis, ubi prolixe, & per diſtinctionem multorum membrorum hoc declarat, ſcilicet quando ſententia principis faciat ius quoad alios.
i Iuris ordo. Hoc intellige reſpectu præiudicii quod generaretur, ſi princeps non ſeruaret legis, æquitatem, & iuris ordinẽ, non quod ipſe ſit magis aſtrictus, quam cæteri, cum ſit ſupra leges l. digna uox, C. de ll. & l. princeps. ff. de legib. c. propoſuit, de conceſs. præb. immo ſententia lata per principem non ſeruato iuris ordine ualet ſecundum diſtinctionem Abb. & Doct. in d. le. princeps, & l fi. C. de legib.

a Obſer-

erit,[a] niſi cũ ille aliquid cauſa neceſſitati[b] & vtilitatis diſpenſatiue duxerit ſtatuendum.

Licet ſententia lata contra ius conſtitutionis, ſit nulla, ſecus tamen eſt in ſententia lata contra ius litigatoris, h.d.

Si tamen ſententia non contra ius conſtitutionis expreſſe[c] a iudice lata fuerit, ſed contra ius litigatoris, cum iure quidem teneat, legitimis modis retractanda[d] erit.

Sententia quando dicatur lata contra ius conſtitutionis, vel contra ius litigatoris, h.d.

Dicitur[e] autem iudex contra ius conſtitutionis pronunciaſſe, veluti cũ defunctus, & minor quotuordecim annis fuiſſe aſſeritur,[f] & teſtamentum iure feciſſe pronunciatur. Contra ius vero litigatoris, veluti cum minor quatuordecim annis, annum quartũ decimum impleuiſſet, ac per hoc teſtamentum iure feciſſe aſſeritur.

Qui contra leges, & conſcientiam corruptus iudicat, varie punitur. h.d.

Is autem,[g] qui in grauamen[h] partis alterius in iudicio[i] aliquid iniuſte fecerit[k] per gratiam, vel per ſordes,[l] ſiue ordinarius[m] ſiue delegatus[n] ſit, ab executione officij[o]

a Obſeruandus erit. De hoc 35.q.9.

b Neceſſitatis. Vel ſaltem vtilitatis, nec enim Papa debet ſine cauſa diſpenſare, traditur in cap. de multa de præb.

c Expreſſe. Cap. cum inter eo. Videtur ergo requiri ad hoc, ut ſnĩa ſit ipſo iure nulla ꝙ contineat iuris errorẽ expreſſum in ea, & ꝑ hoc l. ſi expreſſũ, ff. de appel l.2. C. de ſẽten. quæ ſi app reſcin. & 2.q.6 c. diffinitiua, §. ſnĩa, & ita tenetur cõiter in c.1. eo. & ĩ d. c. cũ inter, licet Ab. in d. c.1. nõ putet materiã hanc ſtricte accipiendam.

d Retractãda. Immo vr quod hæc ſnĩa ſit ipſo iure nulla, q a & ipſa eſt contra ius conſtõnis, & ius cõe: nã ius cõe mãdat iſtam ſnĩam ferri, ut inf. §. proxi. & in c. forus, de uer. ſig. Sol. ꝙ lata ſẽtentia contra ius litigatoris licet mediate &, implicite, uideatur contra ius cõe, tamẽ non eſt expreſſe cõtra, quæ expreſſio requiritur ad inducendã hanc nullitatẽ, ca. cum inter eo. rõ diuerſitatis eſt quia qñ nil exp[illegible] contra ius cõe pra[illegible] ſumitur ſnĩa iuſta, maxime cũ pars videatur a quieſcere non appellando, ca. cauſam, cum ſeq eod. ſed quando exprimit cauſam contra ius tollitur omnis præſumptio ſententiæ, merito tanquam notorie iniuſta dicitur nulla.

e Dicitur. Concor. 2.q.6 §. item ſi ſententia.

f Aſſeritur. Quo caſu non ſufficit ad concludendam iniuſtitiam ſnĩæ oſtendere ex actis probationem contra q̃ ſnĩa eſt lata: quia non ſemper iudex in ſententiando applicat mentẽ ad vnam ſpeciem probationis Ant. de But. in c. in pñtia, de renunc.

g Is, autẽ dixi ſupra qũo debeat ſe gerere iudex, ut ſententia ualeat nunc dicit de pęnis, quæ debent infligi male iudicanti. Et continet hic §. quædam requiſita ad hoc ut poſſint habere locum pœnæ de quib. hic. Primum eſt, quod decernat in grauamen partis. Secundũ, quod in iudicio. Tertiũ, qđ fecerit. Idem ſi eſſet, ſi omiſiſſet, ſecundum Ioan. An. Arch. & Peruſ in c.1. eo. in 6 cum ẽt omittens dicatur facere l. ſi mora. ff. ſol. matr. Quartũ, ꝙ per gratiam, uel per ſordes. Quintum, ꝙ contra iuſtitiã. Sextum, ꝙ contra conſciam, & ſi vnũ iſtorum deficeret, non eſſet locus diſpõni iſtius, §. argu. l. ſi quis ita ſtipulatur, ff. de verb. obl. l. ſi hæredi plures, ff. de cond. & dem. Sed mihi vr, ꝙ vltimũ requiſitũ deſtruat totã materiam, cũ cuilibet ſit ĩ prõptu dicere ſe nõ feciſſe cõtra cõſciam.

h In grauamẽ. Primum requiſitũ.

i In iudicio. Secũdum requiſitum. Sed quid de arbitro, nunquid hæc pęna in ipſo locũ hẽbit? Reſp. non, de ordinario. n. & dele. tãtum, cauetur, & hæc eſt pœna, ideo non ampliando ca. pęnæ, de pę. d.1. c. odia. & ca. in pœnis, de re iu. fac. no. ĩ c.1. de for. cõp. in 6. & hoc cõiter probatur, licet contrarium uideatur ſẽtire gl. in cap. 1. de confeſ. in uerbo iudices in 6. uide ibid. per Peru. & hoc intellige in arbitro compromiſſario, ſecus in eo, qui ſuccedit ĩ locum iudicis ordinarij, uel delegati, ad hoc ca ab arbi. de off. del. & no. in c.1. eo. in 6.

k Fecerit. Tertiũ requiſitum. Idem ſi omiſerit.

l Per ſordes, i. prece, uel pretio, uel aliter ex corruptione, & eſt quartum requiſitum.

m Ordinarius. Fallit hoc in epiſcopis, qui licet cæteris delinquendo grauius peccent, ca. cum quidã de iureiu. tñ aliqua ſuſpicionis pęna è canone inducta non comprehenduntur, niſi de ipſis caueatur nominatim. c. ſi compromiſſarius. § huiuſmodi. de ele in 6. & ca. quia periculoſum, de ſent. ex. eod. lib. & infra de ſuſpen. §. ſi.

n Siue delegatus. Quid in auditore & mero executore? Rñ. ſm Hoſt. & alios, in ca.1 eo. in 6. non hẽt locum quod hic dr, cum hi non ſint iudices, c. ſuper qq. § & §. uerum, de off del. ſecus ſi eſſet executor mixtus, iuxta not. in cle. 1. de off. deleg. in glo. magna, & per Peruſ d. c.1.

o Officij. Quid de beneficio? Reſpõ. ſm Hoſt. hoc nõ extenditur ad beneficia, quia ſi Papa voluiſſet utiq. expreſſiſſet, ca. ad audientiam, de deci. & de hoc per gl. in c. cupiẽtes, de pęn. in uer. ſuſpẽſi. & per But. ĩ c. inter ſolicitudines, de pur. Can. ĩ prin.

a Per

a Per annum. Ex tunc inchoandum, c. cupientes, §. cæterũ, de ele. in 6. & de hoc no. in c. 14. diſt. 55. & in c. quæ fiuit, de verb. ſig.

b Condemnabitur. Fac. l. fin. de pena iud. qui male iudi. & infamis eſt, l. fi. & l ſi filiusfa. ff. de iudi.

apt per Bal. in l. in eum, Cod. de furt.

Lata tamen. CASVS. Fuit lata ſententia contra Præpoſitum S Gregorij, in cauſa fornicationis qui intra decem dies ab ea non appellauit, & cum poſtea voluiſſet appellare, iudex nolebat appella-

per annum [a] ſuſpendendus erit, & ad æſtimationem litis parti, quam læſerit, nihilominus condemnabitur.[b]

Suſpenſus ingerens ſe diuinis, irregularitatem incurrit. h. d.

Et ſi ſuſpenſione durante diuinis [c] ſeſe ingeſſerit [d], irregularitatis [e] quoque laqueo innodatus, a qua non niſi per ſummum Pontificem [f] liberari poterit, alijs quoque legũ animaduerſionibus coercebitur, cum dignum ſit, ut qui in multis [g] audet offendere, pœnæ etiam multiplici [h] ſubdatur.

Sententia lata poſtquã per decem dies non fuit appellatum, regulariter retractari nõ poteſt, h. d.

Lata tamen ſententia, niſi per appellationem intra terminum a lege conſtitutum ſuſpenſa fuerit amplius reuocari non poterit [i]. Cum enim poſt decem dierum ſpatiũ [k] ſententia in auctoritatem rei iudicatæ [l] tranſeat, quo ad prouocationis ſubſidium, intra id temporis ſpatium non recurrit, ideo appellandi ſibi aditum precludit quia

& iure authenticorum condemnatur in triplum ſi ciuilis ſit cauſa, ſi criminalis l cõfiſcationẽ bonorũ c. in exiliũm agitur, auth. ut litig. ex ord. lit. iurent. §. ſi qs aũt, auth. ſed nouo iure, C. de pena iudi. qui male iudi. Si aũt p imprudẽtiã iudex male iudicauerit, tenetur ex quaſi maleficio, l qt tũ viſũ fuerit iudi:i l fi. ff. de va. & extra ord. cog. & inſti. de oblig. quæ ex quaſi delic. in prin.

c Diuinis, ſ officijs, non beneficijs, ſm Hoſt. & hoc intellige nõ ſolum de officio miſſæ, ſed ẽt de alijs, puta, de veſperis, & matutino, & ſimilibus, ſecũdum Io. An. & Peru. in c. 1 eo. in 6.

d Ingeſſerit. Videlicet officiãdo, ſec⁹ ſi priuatim, & ſolus dicat illa officia, quia non ſolum non incurrit pœnas hic poſitas, ut irregularitatem, verum etiam tenetur dicere, licet ſuſpenſus, ut no. in c. pſbyterorum, diſt 28. & ſequitur Arch. & Peruſ. in c. 1. eo. in 6. Sed an incurrat irregularitatem, non dicendo officium diuinum? Reſp. non ſecundũ glo. in cle. 2. de priuil. in verbo celebrari non debet.

e Irregularitatis. An & quando ſuſpenſus incurrat irregularitatem ingerens ſe diuinis, uide per Peru. poſt alios, in c. 1 eo in 6.

f Summum Pontificem. No. caſum Romano Pontifi. reſeruatum, de alijs plurib. habetur in c. 1 eod. in 6. & ibi Io. An. Dom. & Peru. ponũt unũ quod eſt valde no. ſ. quod ſi iſta abſolutio non eſſet reſeruata ſummo Pontifici, nihilominus epſ talem ad tempus ſuſpenſum non poſſet abſoluere, & valet hoc ad limitationem c. nuper, de ſent. exco & fac. not. in c. 1. eo. tit.

g In multis. Quæ ſunt Deus iuſtitia, ſolitum officiũ, humana natura, fac. ca 1. de cri. fal & c. cordi in fi. de ap. in 6. no. per Io. An. in c. ad Apoſtolicæ eo. in 6.

h Multiplici. Si ergo lex noua inducat nouam pœnam, non cenſetur abrogare veterem, ſed potius accumulare, de quo per Bar. in l. 1. ff. qui bon.

tionẽ admittere vnde fuit quæſitũ, quia cum appellatio ſit ſpẽs defenſionis, nunquam videtur dinegãda, argumẽto cle. paſtoralis. de re iudicata Solu tũ, ut hic legimus, quia ob bonum cõe fuit olo conueniens, in certo caſu tollere ius appellandi. Ad obiectionem autẽ dico, quod appellatio licet ſit defenſio quædam eſt tamẽ iuris humani, & iõ potuit ab eodem iure aliquãdo tolli. Not. 1. cauſam propter quam res iudicata pro veritate habeatur, vt dicit l res iudicata, ff de regul. iur. No 2. argũ. quod in quibuſdã reb. ueritas attẽditur, & in quibuſdam præſumptio, & opinio. Ioã Bapt

i Nõ poterit. Via ſcilicet ordinaria & iure ordinario: ſed per ſupplicationem, & in integrum reſtitutionem, bene quandoque poteſt, vt infr. de reſt. in integr. § fi. & per tot. vbi de hoc.

K Spatium. Quod currit a die latæ ſententiæ, & ſic non excluditur à numero dies illa, in quo fuit ſententia lata, ſed tempus currit de momento ad momentum à principio, tamen hoc tempus eſt vtile, ſed in progreſſu eſt continuum. l 1. §. dies, qñ app. ſit. ubi no. & 2 q 6. §. biduum, vbi gl in ver ſic. vices, ſi. n. iudex à quo, & ad quem, ſui copiam non facit, tempus non currit, conſulit tamen Bar. quod pars proteſtetur, & appellet coram publicis perſonis. ſequitur Abb. in cap. quo ad conſultationem, eo. pro quo videtur tex. in c. paſtoralis, §. præterea, de offi. del. & in c. fin. de app. & ibi late habetur, dic ut ibi.

l Iudicatæ. Ante ſententiam: ergo non eſt repetire rem iudicatam, ſi ergo ante mandatur executioni, reuocabitur executio, capitul non ſolum, vbi not. de appellat. in 6. quod habebit locum etiã in cauſa criminali, tenet Abb. in capitu quo ad conſultationem, eodem fac no 2. per Bart. in l. qui vltimo ſupplicio, ff. de pœnis, nota per Abba. in capitu. conſanguinei, verſicul. vltimo quæro, eodem.

a Ob-

per hoc videtur interpretatione iuris uelle latæ ſententiæ obtemperare.[a]

Interdum nec poſt decem dies ſententia tranſit in iudicatum, h.d.

Excipiuntur tamen multi caſus, in quib. ſententiæ etiam poſt decem dies rei iudicatæ firmitatem ſibi vendicare non valent, veluti cum de matrimonio[b] eſt quæſtio, aut ſeruata ſententia ſalus animæ in diſcrimē[c] adducitur, & alij plures.[d]

Rei inter alios acta alÿs præiudicium regulariter non adfert, h.d.

De eo quoque admonendi ſumus,[e] quod etſi ſententia[f] tranſierit in rem iudicatam præter eos, inter quos dicta fuerit regulariter[g] neminem læder,[h] ſi quis tamen cum ſibi primū de ea re actio, vel defenſio cōpeteret, ſuſtinuit ſequentē agere, aut paſſus eſt eum a quo cauſam habuit, experiri, ipſe quoque ſentiet ex re iudicata præiudiciū.

ſit rem iudicatam, ſi ergo ante mandatur executioni, reuocabitur executio, c. non ſolum. ubi not. de ap in 6. quod habebit locū, etiā in cauſa crimina li tenet Abb. in cap. qpo ad cōſultationē eo. fac. no per Bar in l quis ultimo ſupplicio, ff de pœn. & no. per Ab. in c. cōſanguinei. ver. ultimo quæro eo.

a Obtēperare. Sententia enim tunc demum poſt decē dies trāſit in rem iudicatā, qñ uitiū forte in ea contentū eſt per partes remiſſibile, & nō alias Abb. in c. iurauit. de prob. contra l fi. C; de ſen. quæ ſine cer quan ti. & l. ab eo Cod. qſio & qñ iud. Et inducitur hoc ad q an ex ſententia cōdēnatoria iniuſta oriatur naturalis obligatio. vſ .n. quod oriatur: quia ex conſenſu oritur naturalis obligatio. l. j ff de pact die ut p Bar. i d l. ab eo, & per Ab ī c. quo ad cōſulationē. eo No. tamē, quod omiſſio appellationis, pſertim ex cauſa, non purgat uitiū ſnīæ quo minus pars poſſit hēre regreſſum cōtra iudicē qa iſte cōſens⁹ nō eſt uer⁹, ſed interpꝛetatiu⁹ ut per Ab. ī c. paſtoralis, § q auero. de of. del. idem ſi pars fecit q̄ tñ potuit puta, quia bis appellauit.

b De matrimonio c. lator. ubi de hoc late hī. eod. cauſa tamen matrimonialis tranſit in rem iudicatam quo ad iuſtitiam, quia non poteſt amplius ſuper dicta cauſa procedi ex primis actis. Abb. in c. ex litteris, de reſt. in integ.

c Diſcrimen. c. inter monaſterium, ubi in fin. not. eo. Ab. in c. nouit de iudi. Ratio: quia hoc non eſt per partes remiſſibile Abb. in c. iurauit, de prob. & no. ſup. in uerbo. obtemperare.

d Plures Puta, ſi ſimus in cauſa beneficiali reſpectu ſuperioris. Abb. in c. cū Bertholdus, eo. & in c. niſi, de pb. & in c. 1 de conce. pb. & in c. cum olim. de do. & cont. & in ca. cum contingit, eod tit. & in c. cum dilecti. de ele. Idem in ſententia cenſuræ eccleſiaſticæ Ab. in c. ad reprimendam, de off ord. & e alijs pluribus, de quib. per. Iaſ. ī l. admonendi, ff. de iureiur. & viginti quattuor ſimiles caſus enumerat. Venuſi. i ſuo ſpe. aureo l prin. 3. partis principalis 1 dicij Not. tñ quod in omnibus caſib. in quibus ſententis non tranſit in rem iudicatam debet nihilominus appellari infra 10. dies, ſicut ab alijs, alias lapſo dicto termino appellari non poterit, ed ſolum per viam querelæ poterunt tales ſententię reuocari, nec pt adiri iudex appellationis qa per lapſum dicti termini tollitur remediū deuolutiuum. not. in d. c. ad reprimendam, & per Abb. in cap conſanguinei. & in c. ex parte, de reſtitutio. ſpoliat. uerſi. concludo breuiter. Fel. in d. ca lator. Peruſi in c. directe de appellat. vnde non uidentur dictæ cauſæ ab alijs differre.

De eo quoque CASVS. Cum ſententia ſuper certo negocio præſuppo natura lata, nec a b eo fuerit appellatū ille ad cuius fauorē lata fuit, uolebat ea contra aduerſus quoſdam tertios in proceſſu nōiatos, ea rōne motus, quia res iudicata ſimpliciter & non reſpectiue pro ueritate hī l. res iudicata ff de re iu. Sol. tñ ut hic in tex. legim⁹, q a actiones morales eum a circumſtātijs regulantur, ſe cundum eatum quoq; ueritatem uariantur & ideo uerificatur regul. in tex. ad not. & obiectio in contrarium facta nō obſtat Not iudicium afficere ſolum res, & perſonas in proceſſu nominatas, ſed limit iuxta tex & ibi Doct. in c fi de probat.

e Sumus Hic § & cap quamuis, eo, vnde ſumitur, materiam continent ſubtilem, & prolixā, & copioſiorem, quam ut per notula tradi poſſit, ideoque pro eius clariore, & pleniore elucidatione recurrendum eſt ad not per Doct. in d. c. quamuis

f Sententia. Quid dicemus de alijs actis cauſæ, ut puta, de atteſtationibus, & ſimilibus: Dic quod regulantur ſicut Vnde quibus nocet uel prodeſt ſententia, nocent vel proſunt acta, c. inter dilectos, verſi nec atteſtationes, de fi. inſtr. Inn & Abb in c. cauſam quæ. de teſtib per Legiſtas in l. ſæpe. ff. de re iudi. Item de cōfeſſione, vt per Doct. in c quāuis, eo. quæ ratione publicæ utilitatis facit fidem etiā in alio iudicio, Abb. in d. c cauſam quæ

g Regulariter. Bene regulariter, quia hoc habet ſatis multas exceptiones, de quibus per glo in ca. quamuis ca. in verbo res inter alios, & prolixius, & exactius ibidem per Abb.

h Lædet. Reſpectu pleni præiudicij, ſed quoad præſumptionem inducendam bene præiudicat, quia acta inter alios transferunt onus probandi in eum contra quem faciunt, Abb. in ca. cum inter canonicos, de elect. & not in ca. dilect a. de ſimo. & in cap. interrogatum, 2 quæſtio 5. & per Legiſtas in l. ſi duo, ff. de iureiura Immo Bart. in l. ad mouendi ff de iureiur. tenet, quod illa ſententia fa

ciet ſemiplenam probationem. Ab.in ca.quamuis, eod.dicit hoc relinquendum iudicis arbitrio. Sed an ſaltem proſit. Reſp.non, l.res inter alios C qui bus res iud.non no.& fac.illa regula. Contrariorum eſt eadem diſciplina.

DE EXECVTIONE REI IVDICATAE.

TIT. XVI.

Rem iudicatam ſequitur executio, h.d.

SI igitur ſententiæ latæ legitima appellatio non occurrerit, intra ſtatuta tempora executioni mandanda [a] erit.

Sententia lata in reali actione ſtatim executioni demandatur, in perſonali poſt quattuor menſes, h d.

Sed multum intererit, vtrum in reali, an vero ſuper perſonali actione ſententia lata fuerit. Primo.n.caſu ſtatim.[b] Secundo, non niſi poſt emenſa quattuor menſium [c] ſpatia executioni mandabitur.

Quadrimeſtre tempus poteſt prorogari & breuiari, h.d.

Licet autem quadrimeſtre tempus in perſonali actione ſit regulariter ſtatutum, ex cauſa [d] tamen nonnunquam [e] & arctari, & prorogari [f] poteſt. Sed qui ab initio terminum recepit ſponte breuiorem, ſibi id imputare [h] debebit, cum ex volũtate propria

DE EXECVTIONE rei iudicatæ.

Poſtq̃ in præcedenti uidimus de ſentẽtijs, & re iudicata, ſequitur uidere de illarũ executione, ꝑpea ꝓponitur hic tit.iſte, qui diuiditur ĩ 3. par.in quarũ prima hr̃ qualiter res iudicata ſit exequẽda: in ſecũda, a quo exequẽda: ĩ tertia an executor poſſit de fraude cõtra eam oppoſita cognoſcere: ſecũda ibi, ſed ſi ordinarius: tertia ibi, ꝙ ſi princeps.

SI igitur. CASVS. Alter litigantiũ uidẽs ꝙ à ſnĩa ad eius fauorẽ lata nõ fuit aliter appellatũ petebat eã executioni mandari, quia ſi via eã reſcindẽdi eſt denegata, ſolũ executio remanebat: ſed pars aduerſa ſe oppoſuit, quia vr̃ abſurdũ executionẽ cõcedere niſi prius cognito, an ſit iuſta. Sol.ut in tex legimus, quia aliter res iudicata non haberetur pro iudicata, & ſic tenet rõ pro altera parte adducta, pro altera vero limitatiue qñ .ſ. vt dicit text. executio excederet Not.1. quod etiã in executione datur certus terminus, idq videtur factum ut inde iuſta appareat vnde no. ſecũdo arg. quod creditor non debet eſſe ad exigendũ ita prõptus, vt debitor cogatur ſtatim vere ſoluere.

a Mandanda erit. Quia parum eſt iura eſſe in ciuitate, niſi ſint, & per quos iura mãdentur executioni, l.2 §.poſt originem ff de orig iur & de materia vide per Hoſt.in ſum.eod.§. quando & a quibus, & per Spec.in § videndum, & in c quoad cõſultationem, eo vnde ſumitur, & aliqi ſæpe.

b Statim. Vt no.in quærenti, de off dele. Et idẽ in cã criminali, ut ibidẽ hr̃, & 11.q.3.in c cum apud. Et habetur hæc materia clare per hos uerſus

In perſonali poſt menſes quattuor in re,
Protinus eſt omnis ſententia perficienda
Sic in criminib. ſed caſus excipe quinque
Cõfeſſus pregnãs iratus, et inſula. ſeruus.

Quotũ verſuũ declarõnem hẽs in d.c. cum apud.

c Quatuor menſium. Sed an hoc tempus dandum ſit & his, qui à principio confitentur debitum, cũ hic non feratur ſententia, ſed ſolum fiat præceptũ de ſoluendo iuxta no.in c.dubium,2. de ele. & 2. q.1.c. nos in quẽquam, & in l 1.C. de confeſ. Quidã ꝙ nõ, ut no.in l ſi debitori, ff d iud. & in §.oẽs, inſtit. de verb.obl. Sed ĩ cõtrariũ vr̃ tex.in l.certũ, §.fin ff. de confeſ. dic ꝙ primã opi approbat conſuetudo, quæ dat cõfeſſo ſolum decẽ dies. Secũda eſt de iure uerior, ut per Bart in d l. ſi debitori. ſi ergo ceſſet cõſuetudo, tũ §.fin is aũt cui hæc tpa indulgẽtur, vt euitet oẽs moleſtias, dẽt ſatiſdare de ſoluendo d.l. ſi debitori ubi Bart.& ꝑ Ab. in d.c. quoad conſultationẽ, eo. verſi. ſed quæro iuxta ꝓdicta, ꝙ putat verũ Ab. qñ talis debitor eſſet de fuga ſuſpect⁹, vel nõ eſſet ſoluẽdo.

d Ex cã. Quis aũt probare debeat in cauſa appellationis, an appellans, quod ſine iuſta cã iudex terminos iuris breuiauerit, an appellatus, quod ex cauſa fecerit: uide per Abb in ca. quoad conſultationem, eo.vers.qui autem probare.

e Nonnunquam. Non ergo ſemper & indiſtincte ſed cum cauſæ cognitione, iuxta not in l. a procedente.C.de dila.& per Ab.in c.quoad conſultationem, eo.verſi.ſed ego, & verſi & ad hæc littera, & in c.cum ſit, de appel Bar.in l.2.ff. de re iud. & in c.quærenti de offi.deli.

f Prorogari. Poterit aũt prorogatio fieri ẽt ſine cã cum ſit fauorabilior coarctatione, ita not. in l.4.§. ſi quis ff de re iud. ꝙ intelligit Ab.quantũ ad hoc ꝙ factum iudicis valeat, niſi appelletur, poterit tñ ſm eum appellari, quia non debet alia n partem ſine cauſa grauare, de quo late per Legiſtas in d.§. ſi quis, & per Nattam in Clem.ſæpe, de verb.ſign.

g Sponte. Secus ſi contradixit, & inuitus recipit, ſecundum Hoſt. ſed ſecundum Inn in dubio præſumitur quis ſpõte recepiſſe de quo dic latius per Abb.in c quoad conſultationem, eo.

h Imputare. Sed cõtra, quia immo videtur, quod lex ſuppleat factum hominis, l.4.§. ſi quis condẽnatus, ff. de re iud. Solu. ſecundum glo.in c.quoad con-

iuris beneficium contempſiſſe videatur. Vnde poſtea non audietur appellans, niſi forte aduerſus eum modus executionis canonicus excedatur,[a] ſiue ab ordinario,[b] ſiue etiam ab arbitratore res iudicata fuerit.

Delegatus à principe poteſt propriam ſententiam intra annum exequi. h.d.

Sed ſi ordinarius[c] ad mandatum[d] iudicis à Principe[e] delegati nolit, aut quibuſdam obſiſtentibus ſententiam ab eo latam ſuo effectui mancipare nequeat, datus ipſe iudex illam executioni mandare poterit,[f] & reſiſtentes eccleſiaſtica[g] ſententia coercere,[h] & non ſolũ vſq; ad quadrimeſtre tp̃s quod ad ſoluendum debitum à lege reo cõceditur, ſed vſque ad annum[i] integrum ad

conſultationem eo, ꝙ id quod hic dicitur, procedit quando iudex arctat cum cauſa, vt not hic in verbo nonnunquam contrarium quando ſine cauſa, ſed hæc non placet. Ab. quia ſi põderentur verba verſiculi, & qui ab initio, clare ibi innuitur, ꝙ ẽt ſi ſine cã iudex decurrauit ſpatiũ, imputandum eſt ſponte recipienti alias ver. ille ſuperflueret, quia vbi iuſta cã ſubeſt, non requiritur quod iudicium exerceatur in inuitum, ſecundum Hoſt. quẽ ſequitur Ant. vis ergo tota videtur in hoc, ſ an pars ſpõte receperit terminum breuiorẽ an non ſponte, vt per Ab ibi, ver. & tam circa prima, fac. l. ad ſolutionẽ, ff. de re iud.

a Excedatur. Sic 2. q. 6. § ſũt quorũ & § ab executore, & capitulo nouit, de appellat. & c. ſuper quæſtionib §. nos autem, de off. delega. & l. ab executione, C. quorum appell. non reci. Sed videtur quod nunquam ſit neceſſaria appellatio, quia aut executor facit quod mandatur, & tunc non excedit, aut facit aliud, & tunc nulla eſt ſententia ſua, vnde non eſt neceſſe appellare, c. 1. de ſent. & re iud. quia nõ fuit ſeruata forma mãdati, vt cap cum dilecta. de reſcript cap. examinata de confirm. vtil. vel inuti. Reſpon. iudex poteſt excedere mandatum faciendo, quod mandatur plus aggrauando illum contra quẽ fit executio, nã tũc nulla eſt ſententia & neceſſaria eſt appellatio. Item ſi obijciatur excommunicatio, ca. 11. quæſ. 3. ca. cum excommunicatio, & ca cum inter, de exec. & cap. pia, eodem titu. in 6 item ſi inuocatio facta eſſet poſt rem iudicatam: nam tunc mutatur ordo executionis, l. 4 § ſi ex conuentione, ff. de re iudic. Item ſi præuenire velit tempus quadrimeſtre, d. l. 4. §. ſi quis condemnatus. Item ſi malè interpretetur ſententiam. l. ab executore, ff. de app. Item, ſi obijciatur quæſtio falſi, c. de cætero, extra de ſent. & re iudi. l. iudicati, C. ſi ex falſ. inſtrum & cap. ſuper eo, de falſarijs. Item ſi fiat exceptio, per quam retro, nullum fiat iudicium, vt in ca. noſtra, de procu & hæc not in ca. quoad conſultationem, de ſent. & re iudic. ſuper verbo excedatur Sed adhuc contra d. l. diligenter, ff man. vbi dicitur, quod qui exceſſit mandatum, aliud quidem facere videtur. Solue, vt per Ab. in d. c. quoad conſultationem, ver. ſed contra præcedens dictum

b Siue ab ordinario. Vt Per Hoſt. in ſumma eo. §. quando, & à quibus, ver. & à quibus, & per Specu. eo. § nunc dicendum.

Sed ſi CASVS. Quidam iudex delegatus volebat ad petitionem alterius partis, ſuam ſententiam executioni mandare, ea rõne, quia qui poteſt circa antecedens videtur ẽt poſſe conſequens. c. translato, de conſt. altera vero pars oppoſuit exceptionẽ de poteſtate, quia iã ſanctus eſt officio ſuo l. iudex ff. de re iudi & ideo nõ videt̃ ipſe poſſe ſe amplius intromittere. Solũ tamen vt in tex. legimus, quia ſi aliter eſſet executio, ſæpe traheretur in longum, ad obiectiones añt dico ꝙ per vnam cõfirmatur ſolu. altera vero aliquando verificatur. No caſum in quo iuriſdictio delegati extẽditur ad euitãdũ abſurdum, & ſic eſt ĩferendum quædam eſſe cõcedẽda aliquando ꝑꝑ aliqđ bonum, quæ alias prohiberentur.

c Ordinarius Ad quem regulanter pertinet executio ſententiarum, vt infra eodẽ §. cum igitur.

d Ad mandatum. Not quod delegatus Papæ poteſt mandare ordinario loci quod ſententiam ſuam exequatur, nec mirum, quia quo ad cauſam ſibi commiſſam maior eſt omnibus poſt Papam, capitulo ſtuduiſti, de offic. delega & repreſentat perſonam Papæ, vnde honorari debet, vt Papa, capitu. ſane, de offic. delegat. capitul. finali, diſtin. 93.

e A Principe. Secus in delegato ab inferiore, de quo per Abbatem in capi. ſi quis contra clericum, de foro compet & aliquid per eundem in ca. ſignificaſti, de offic. delega. vnde hic ſumitur, & per Legiſtas, in l. à diuo Pio, ff de re iud.

f Poterit. Sed an poſſit delegatus à principe non requiſito, vel non detractante vel impedito ordinario, per ſe principaliter propriam ſententiam executione mandare? Et non videtur, cum hæc littera, & cap. ſignificaſti, de offic. delegati. videantur late hanc poteſtatẽ concedere ob defectũ ordinari, cõtrarium verius, vt per Abb. in d. ca. ſignificaſti. ver. ſed quæro nunquid.

g Eccleſiaſtica ſententia. Cap quæſitum, & cap. ſignificaſti, de off. dele. Sed an poſſit talis delegatus Principis inuocare brachium ſæculare? Reſp ſunt opin. communiter tenẽtes ꝙ ſic, vt per Abb in d. c. ſignificaſti, ver. extra glo quæro, non tamen poteſt habere officiales armatos.

h Coercere. Cuiuſcunque dignitatis ſint reſiſtentes. ratio: quia repræſentat perſonam Papæ, cui totus orbis ſubeſt, 9 q. 3. c cuncta per mundum, vnde ſecus in delegato alterius.

i Ad annum. Poſt annum vero expirat iuriſdictio talis delegati, licet ſententia non fuerit executioni mandata quãquam aliud ſit in ordinario lege prima, ff. ne vis fiat ei, & not. in c. quæſenti, de

exequendam ſententiam iuriſdictionem [a] exercere poterit.

Iudex deputatus ſuper executione ſententiæ admittat executionem fraudis, ſeu nullitatis, non vt ſuper ea pronunciet, ſed negotium ad ſuperiorem, qui iudicauit tranſmittat. h.d.

Quod ſi Princeps propriam ſententiā per aliquem executioni mādati iubeat,[b] & circa negotiū fraus interueniſſe dicatur,[c] executori de toto negotio cognoſcendi facultas [d] erit, ſed ad ſuperiorem quæſtiones, ſi quæ inciderint, deferri oportebit.

Iudex ordinarius tenetur exequi ſententiam delegati à Principe etiam iniuſtam. h.d.

Cū igitur [e], regulariter cōtingat, ꝙ executio ſententiæ ordinario demandetur, quæri poterit, an ſi ipſam iniuſtam eſſe cognouerit, executioni eā mandare debeat, an ſit ei ſubſiſtendum potius. In qua ſpecie reſponſum eſt, quod cū ordinarius delegato teneatur obſequi, licet ſententiam non eſſe [f] iu-

offi.del. vnde ſumitur, & ibi late per Gloſſatores, & Doct. erit aūt hic annus continuus vnde curret omni tempore Regulariter n. oē tēpus intelligitur continuū, niſi reperiatur contrarium, no. in rub. ff. de diuer. & temp. præſt. & in cle. vni. de reſti. in integ. & ſic curret ēt diebus feriatis, & dato impedimēto & habebit iſte annos dies 365. ſicut annus qlibet, nec eſt curandū, quod incidat annus biſſextilis. nam ſecūdum Abb. in d. ca. quærenti pro regula capiendum eſt, ꝙ vbi à iure datur annus intelligitur de 365. dieb. continuis, l. 3. §. Stichus ff. de ſtat. lib.

a Iuriſdictionem. Niſi fuiſſet dies ꝑfix' iuriſdictioni, quia tunc poſt terminō non poſſet delegatus ſe impedire ſnī Io. An. in c. de cauſis de off. del. ſequitur Ab. in c. ſignificaſti, eod. tit. in 1. no.

Qđ ſi princeps. Hæc pars li. et habeat plura capitula, qñ tū caſus pōt in oib. cōmode figurari, propterea eſt aduertendū ꝙ quidā executores ſnīarum cū ab altera parte audiuiſſent quandam ſnīam non eſſe exequendam propter fraudem, vel quia alia de cauſa erat iniuſta, vel propter appellationem à principe admiſſam non obſtante clauſula, appellatione remota, vel propter reſtitu. in integrum, vel propter aliā ſimil. qua de re volebant vel tale negotium cognoſcere, vel ipſum ad ſuperiorē referre, & ſic executionem retardare, idq; putabant ſibi eſſet licitum, quia alioquin aliquis indebitè, & iniuſtè læderetur quod repugnat iuri, & rationi. Cæterum Solu prout in hac parte cauetur, quia regulariter ad executionem eſt omnino proceden. cum res iudicata pro veritate habeatur, vt ſæpe dixit: aliqñ tamen ob qualitatem caſus contingentis aliter eſt dicendum, & tūc procederet obiectio in contrarium facta Not. primo, quod executio aliqñ ob diuerſas cauſas ſuſpenditur, quod facit pro illis qui cupiunt eum euitare. No. ſecundo, quod argu. rei iudicatæ etiam inſtrumenta debet regulariter executioni mandari, quod cum dictum videtur habere aliquam difficultatem. No. tertio, quod executor tenetur ſine cauſæ cognitione mandare executioni ſententiam, licet iniuſtam, ſed cum hoc negotium faciat, vide gl. hic, in ver. tenebitur.

b Iubeat. Et ſic nota, quod executio ſententiæ eſt delegabilis, quod in delegatione principis nō habet dubium, vt hic, & c. de cætero, eod. vnde ſumitur. Sed dubium poteſt eſſe de inferioribus & cōmuniter tenetur idem eſſe ſaltem de iure canonico, quo iure omnia ſunt delegabilia, habetur in c. quod ſedes. de offi. ord. ex quo infertur ſecundum Ab. in d. c. de cætero, ꝙ ordinarius, vel delegatus à prīcipe poſſunt delegare executionem ſentētiæ, licet executio requirat maiorem iuriſdictionē, quam requirat deciſio cauſæ.

c Dicatur. Scilicet circa negotiū principale, vt quia fuerit obtenta ſententia per fraudē, puta per falſos teſtes vel per falſa inſtrumenta, nam ſi hæc objiciantur coram executore, vt executio differatur, non eſt executori facultas hoc cognoſcendi, quia ſic aſſumeret partes iudicis ꝙ eſſe non debet, l. ſi vt propo nis. C. de exec. rei iudi. ſed debet referre ſuperiori, ca. de cætero, eodem fac. capi. ſuper eo. de falſis.

d Non erit. Immo contra 25. quæſtio. 2. cap. etſi non cognitio, C. contra ius, vel vti. pub. Sol. ſecundum gl. in cap. de cætero, eodem quod hic ſumus in mero executore, qui nullam habet iuriſdictionem annexam ſed nudum tantum miniſterium. Contraria vindicāt ſibi locū in executore mixto, qui ſcilicet habet iuriſdictionem, & cognitionem annexam. Hæc Solutio non placet Ab. quia merus executor nullam admittit exceptionem, l. ſi vt proponit. C. de execu. rei iudica. ſed hic admittitur exceptio. & executor cognoſcit non vt pronunciet ſuper principali, ſed vt remittat negotium infectū ad ſuperiorem, ſed non cognoſcit de toto negotio, vt hic, & in d. c. de cætero, ſuperior ergo plene cognoſcet & pronunciabit. Nec huic expoſitioni obſtent cōtraria, ibi n. dicitur, quod executor poteſt cognoſcere de fraude allegata, vt ſi fraus interuenerit de toto negotio cognoſcatur, non dicit per executorem, quia intelligitur per iudicem. Ita nota. in dicto ca. etſi non cognitio, & per Ioan. & Ab. in d. c. de cæto.

e Cum igitur. Pro intelligentia tam huius. §. quā vniuerſæ materiæ præmitte. ꝙ plures ſunt ſpecies executorum, de quibus per gl. & Doct. in ca. paſtoralis. §. quia vero, de off. delega vnde hic ſumitur.

f Non eſſe iuſtā. Secus ſi executor nouerit ſententiam eſſe nullam, vel præceptū nullum ipſo iure,

tunc

ſtam nouerit, exequi nihilominus tenebitur [a] cũ ſibi nõ cognitio, ſed executio tantũ fuerit demandata, niſi à dato iudice impetrare valeat, vt ab hoc onere ipsũ liberet [b], nec.n. dẽt iudicis delegati mandato violenter reſiſtere, ſed & apud eundẽ inſtare [c] poterit, vt executionem tandiu differri patiatur, donec principi rei veritas innoteſcat.

Si Papa ſcienter commiſit appellationem interpoſitam à ſuo delegato, dato cum clauſula, appellatione remota, iuriſdictio primi delegati eſt ſuſpenſa quo ad executionem, h.d.

Sed quid ſi cum a ſententia lata auctoritate litterarum Apoſtolicarum, in quib. inhibita [d] fuerat appellatio, prouocatum fuerit, & litteræ poſt appellationem ad alios iudices emanauerint, an ad mandatum poſteriorum iudicum executio ſententiæ à prioribus delegata retardari [e] debeat; Et quidem cum Apoſtolicus alijs iudicibus appellationis cauſam ex certa ſcientia [f] committit, & appellationem videtur recipere, & ſimul priorum iudicum reuocare iuriſdictionem. Vſque eo igitur ſententiæ ſuſpendetur executio, donec appellationis merita plenius diſcuſſa [g] fuerint.

Poſtulatio reſtitutionis in integrum differt executionem, h.d.

Dantur & caſus alij, in quib. licet ſñia in rem tranſierit iudicatã, differẽda nihilominus erit executio, vt puta, ſi non protelan-

quæ enim non tenetur quis tali mandato parere, nec enim põt in tali actu dici iudex, argu. c. forus. de uerb. ſignif. Immo tali iudici exequi uolenti reſiſti poteſt propria auctoritate ut per Ab. in c. paſtoralis, §. quia uero, & in c. ſi quando, de offic. deleg. & no. per Ab. in c. ſup eo. de crim. falſi. Eſt tñ differentia, an ſit lata p falſas literas delegatorias, vel contra falſum ꝓcuratorẽ, an p falſas probationes. Primo. n. caſu ſine vlla tpis præfinitione non mãdatur executioni. Secundo uero tẽpora ad agẽdum de falſitate ſunt limitata, ut per Ioan. And. in c. cum venerabilis, de exce. & per Abb. in d. c. ſuper eo.

a Tenebitur. Sed an hoc ꝓcedat ẽt in cauſa criminali ubi ſñia eſt corporis afflictiua? Inn. nõ putat hoc caſu ſñiam iniuſtã exequendã, & approbat Abb. in c. paſtoralis, §. q a uero. de off. dele. pro quo facit, qđ etiã taciturnitas partis nõ purgat ſñiam, quia nemo eſt dñs mẽbrorũ ſuorũ, l. liber homo. ff. ad l. Aquil. & c. contingit, 2. de ſent. exco. hinc eſt, quod condemnato ipſo inuito, põt tertius appellare, l. non tm, ff. de app. & 2. d. 16. in ſumma. Item nõ ꝓcedit quod hic dr in executore extraiudiciali, quia tunc executor non tenetur exequi mandatũ ſuperioris iniuſtum. De ratione diuerſitatis inter executorem iudiciarium, & extraiudicialem. per Abb. in c. vniuerſitatis, de ſent. excom.

b Liberet. Cap paſtoralis, §. quia uero, de off. dele.

c Inſtare. Quid ſi inſtiterit nõ tamẽ impetrauit? Reſpond. appellet & tenebit appellatio. cap. ſuper eo de off. dele. c. cum ſuper controuerſia, eo. no. in c. paſtoralis, §. quia uero. de offi deleg.

d Inhibita. Eſt autem huius inhibitionis vis in eo, quod tollit appellationis effectum, ut non habeat impedire executionem ſententiæ, nec deuolueretur cauſa ad ſuperiorem, niſi a Pape, quo ſuperior ex certa ſcientia admiſit appellationẽ, ut hic, & in c. paſtoralis, §. præterea, de offi deleg. vñ ſumitur.

e Retardari. Vt priores iudices ſententiam neque per ſe, neque per alios exequantur, ut in c. paſtoralis, §. præterea, de offic. deleg. vnde ſumitur.

f Scientia. Nõ intelligas ꝙ ſit neceſſe hæc verba ex certa ſ. ia poni ĩ cõmiſſione cauſæ appellationis. Sed quod in literis commiſſionis fiat mentio de ꝓceſſu cauſæ, de appellatione interpoſita, & de exceptione oppoſita, ſ. quod prius fuerat cauſa cõmiſſa appellatione remota, alias cõmiſſio cauſæ appellationis nõ valeret, niſi fieret mentio de illa clauſula, quia ſi Papa ſciuiſſet, non ſic de facile admiſiſſet appellationẽ. vnde Papa dr̃ cõmittere ex certa ſciẽtia qñ fuit certificat° de oĩbus quæ potuiſſent eũ mouere ad cõmiſſionẽ denegandam. Vñ de qualibet clauſula appoſita in primis literis, quę põt eſſe impedimentum ſecundarum, debet fieri mentio in ſecundis, alias non dr̃ concedere ex certa ſciẽtia, ſed per ignorantiã & ſurreptionẽ, no. in c. cum dilecta, & capit. cæterum, de reſcript. & per Abbat. in cap. paſtoralis, §. præterea de off deleg. & in cap. inter, eod. fac. l. fina. C. de precibus Imperat. offeren. Et ad hanc materiam referuntur hæc verba, ex certa ſcientia, non autem ad merita cauſæ appellationis ſecundum Abb. in dicto §. præterea, & ita tolluntur quædam obiectiones ibi per eum factæ.

g Diſcuſſa. Confirmatione vel ceſſatione, ſed pone, qđ iudices appellationis ꝓnunciauerint male appellatum, & ſic confirmauerunt ſententiam latam. Quis mandabit ſententiam executioni? vtrum primi iudices, an ſecundi? Reſpon. materia

di cauſa in integrum [a] reſtitutio petita fue rit, & alij plures [b].

DE APPELLATIONIBVS, [c] TIT. XVII.

Quid ſit appellatio, & quare inuenta, b.d.

APpellandi vſus præcipue iudicantium iniquitatem [d] corrigit, & imperitiam detegit. [e] Eſt autem [f] appellationis iuriſdictionis prioris iudicis per ſuperioris innocationem legitime facta ſuſpenſio. Vel appellatio eſt prouocatio ad maiorem [g] iudicem ratione

eſt prolixior, quam vt breuibus notulis tradi poſſit ideo uide per Doct. in ca. paſtoralis, §. præterea, de offic. deleg.

a In integrum reſtitutio Regulariter enim reſtitutio in integrum impedit executionem ſententię l. vnic. C. ſi ſæp in integ. reſt. poſtul. ſi tamē eſt præſūptio contra petentem, quod hoc petat malitioſè, & cā protelādi executionē, tunc mādatur executioni ſententia pręſtita cautione, de qua in ca. ſciſcitata, de reſtit. in integr. & per Bal. in l. falsā, C. ſi ex fal. inſtru. vide etiā per Lātian. in c. quoniā contra, de proba. ver. reſtitutio autem in integr.

b Plures. De quibus per Doct. in cap. quod ad conſultationem, eodem.

DE APPELLATIONIBVS.

Continuatur ti. & materia iſta per gl. rub. & iō nō occurrit aliud adnot. diuiditur aut tot. iſte cōtex. in 2. par. principa in quarum prima tractatur de appellat. in ſecunda de confirma ſecunda ibi, poſt ſent. Prima rurſus ſubdiuiditur in tres partes, in prima habetur quid, & cur ſit introducta appellatio, in ſecunda quotuplex ipſa ſit adnot. in tertia quantis ſit declaratur, ſecunda ibi, appellationum: tertia ibi, multum autem intereſt.

APpellandi vſus. CASVS. non figuratur, Not. tamen, quod litigantes poſſunt in iudicio grauamen recipere aliqñ ob iniquitatem, & aliquando ob imperitiam iudicum. Not. ſecundo, quod ex hoc text. poteſt inferri limitat ad regul. qua cauetur, quemlibet in dubio præſumi bonū.

DE APPELLATIONIBVS.

c De appellationibus. Hæc rubrica ſecundum Abb. continuatur poſt duobus modis. Primo, ad totum præcedentem tractatum huius tertij libri. Secundo ſpecialius ad rubricam proxime præcedentem. Primo ſic, ſupra in præcedentibus rubricis viſum de his quæ fiunt in iudicijs, & tandem de ipſius ſententijs, merito reſtabat tractare de remedijs, quibus ipſi litigantes reuelantur in iudicijs, ideo ſubijcitur, & c. Vel ſecundum Ioan. And. extra eo. quoniam ſi à ſententia non appelletur, trāſit in rem iudicatam, & de hoc vidimus ſupra tit. prox. appellatio autem impedit effectum rei iudicatæ, ideo de illa eſt videndum. Vel tertio ſupra viſum eſt de ſententia & eius effectu, ſed quia appellatio eſt remedium contra ſententiam, merito ſubijcitur hæc rubrica.

d Iniquitatem. Sic l. 1. ff. de appel. Et dic iniquitatem cum dolo imperitiam ſine dolo. Ad primum, l. præfecti ff. de minor. Ad ſecundum, l. 1. C. eod. ad vtrumque Inſt. de iniu. §. 1. & vtrobiq; facit litem ſ. iam, vt Inſt. de obl. quæ ex quaſi delict. in princ.

ſi autem contra conſtitutionem iudicetur, ipſo iure non valet ſententia, & non eſt opus appellatione, vt l. 1. ff. quæ ſent. ſit ap. reſcin.

e Detegit. Iſti ſunt duo effectus appellationis accidentales, nec enim ob appellationem detegitur imperitia, vel iniquitas iudicis à quo. Immo interdū iudex ad quē ſniam latam à iudice a quo, ī peiꝰ reformat, l. j. ff. eo. Producit autē appellatio duos effectus naturales, & ordinarios, vnū, ſ. ſuſpēſiuum, aliū deuolutiuū. Effectus ſuſpēſiuꝰ eſt triplex. Nā ſuſpēdit pronūciatum vt in c. venientes, de iureiu. c. paſtoralis, §. præterea, de off. del. & licet tex. ī l. 2. ff. ad Tur pil. dicat, quod appellatio extinguit pronunciatum intelligendum eſt ꝙ extinguit de præſenti, & tpaliter; ſed quoad futurum ipſ ſuſpendit, ut per Ab. in rub. eod. Item ſuſpendit iuriſdictionem iudicis quoad illā cām de quo in cap. ſuper eo. de præſumpt. & ſtatim dī hic in deſcriptione. Item ſuſpendit præſumptionem, quæ erat pro ſententia, ca. cum ad ſedem, de reſti. ſpol. & not. in c. in præſentia, eo. ti. Nec tamē appellatio operatur ſemper oēs iſtos effectus, nā interdum operatur deuolutiuum tantum, exemplum in appellatione ſententiæ cenſuræ eccleſiaſticæ: nam per eam talis ſententia non ſuſpenditur, c. paſtoral. §. eo. cap. is cui, de ſent. excom. in 6. deuoluit tamen talis appellatio cauſam ad ſuperiorem, c. cum contingat, de offic. deleg. c. per tuas, de ſent. excom. & tollit præſumptionem ſentētię. vt per Inn. in cap. bonæ. 1. de elect. & in capit. qm contra, de proba. fac. no. in cap. ad reprimendam, de offi. ord. Idem eſt cum appellatur à ſnīa nulla, talis enim appellatio non ſuſpendit pronunciatum, cum viribus non ſubſiſtat, ſed operatur effectum deuolutiuum duntaxat; deuoluit enim cauſam ad ſuperiorem, & hoc reſpectu appellari poteſt a ſententia nulla, ut habetur in c. dilecto, eod. & per Bar. in l. ſi expreſſim, ff. de appel. & per Au. & Peruſ. in rub. eod.

f Eſt autem. Hæc deſcriptio eſt de mente Hoſt. in ſum. eo. §. quid ſit. & licet Bar. in l. 1. ff. eo. aliter definiat, eius tamen definitio non diſcrepat in ſenſu ab iſta, licet eam Abb. non probet in rubr. eo. Aliam ponit ipſe Abb. quæ quanquam complecti videatur naturam appellationis, prolixior eſt tamen quam ut definitio conueniat.

g Ad maiorem iudicem. Et hoc eſt unū de ſubſtantialibus appellationis, contra quod non valeret conſuetudo, iuxta not. in ca. 2. de conſuet. in 6. fac. l. 1. § ſi quis in appellatione, ff. eod. quanquam autem non valeat cōſuetudo, quod appelletur ad minorem, vel parem, vel eundem iuriſdictione, ut in dicto c. 2. Valeret tamen conſuetudo appellanda

grauamini illati, vel inferendi.[a]

Appellatio alia extraiudicialis, alia iudicialis. Et de iure canonico etiam extraiudicium appellatur, quæ appellatio prouocatio dicitur. h.d.

Appellationum duæ ſunt ſpecies, [b] aut enim extraiudicium appellatur, aut in iudicio. Extra iudicium appellatur, cum quis ante litis ingreſſum ab aliquo grauamine appellat, vt puta ab electionibus, postulationibus, prouiſionibus, & quibuslibet extraiudicialibus actibus, [c] quibus ſe grauatum putet, licet enim ſæculares leges non niſi in caſibus [d] ante ſententiam appellationē admittant; ſacri tamen canones etiam extraiudicium [e] paſſim appellare permittunt, nec ſolent [f] huiuſmodi dici propriè [g] appellationes, ſed prouocationes.

Appellatio iudicialis diuiditur in duas ſpecies, hoc dicit.

Rurſus [h] in iudicio appellatur, aut ante definitiuam ſententiam, aut poſtea. Antea appellatur, vt cum ab interlocutoria, vel alio grauamine prouocatur. [i] Poſtea, vt cum ab ipſa definitiua ſententia appellatur.

Appellatio ab interlocutoria, debet in ſcriptis appellare, & intra triginta dies Apoſtolos petere, & exhibere continentes cauſam appellationis, aliàs cauſa cenſebitur deſerta. h.d.

d omiſſio medio, c. referente, vbi not. de probat & c. Romana, §. 1. eo. immo etiam ceſſante conſuetudine ualeret appellatio omiſſo medio, ſi non fuiſſet obiectū, no. in c. dilecti, eo. & traditur per Abb. Peruſ. in rubr eo. fac. 2. q. 6. c. anteriorum, §. illo videlicet. Et hanc ſecundam definitionem approbāt, & difficile declarant Modern. Venuſ. in ſuo ſpeculo aureo, in tit de appella.

a Vel inferendi. Hoc verbum reſpicit & extraiudiciales appellationes, dic vt habetur in c bonæ, eo.

Appellationum. CASVS nō figuratur No. tñ cām diſti quia ſicut quis aliqñ in iudicio & aliqñ extra pt grauari, ita quoq; conuenit, vt ei duplici appellatione ſubueniatur. — Ioã. Bapt.

b Species. Colligūtur hę duę ſpecies ex c. 1. eo. ī 6 & ex c. cum ſit, & c. ſu p eo. ti. in antiq Sed qūo differunt hæ duę ſpecies quoad effectum? Reſp. ſecundūm Inn in c. dilecti, de maio & obed. & ibi etiam Panor & p eundē Inn. in c. quia propter, de el. Appellatio iudicialis ſuſpēdit factū de pterito. & ēt de futuro, donec expediatur factū appellationis, nā ſuſpēdit pnunciatū, & iuriſdictionē iudicis à quo, vt in c. fin. à iudice, eo. in 6. & in l. 1. ff. ad Turp Sed extraiudicialis non ſuſpendit, quod geſtum eſt, ſed ſummittit in futurum protectioni ſuperioris, nec quis indebitè moleſtetur, vt not in c. cū ſit Romana, eo. & not. Bar. in l. ſi ff. de app. reci. ſunt & aliæ plures differētiæ, vt p Ab ī c. bonę, eo.

c Actib Siue fiant à iudice ſiue à priuato, vt in c. cōcertationi, eo in 6. & ibi no. & in c. 1. eo. ti. & li.

d In caſibus, 2. q 6. §. ante ſententiam.

e Et ā extraiudiciū. Nedum poſt vel ante ſnīam, con eo ca. ſuper eo. 1. eo & 2. q 6 ca. ad Romanam, cum ſeq & c. accedens, vt lit. non conteſt.

f Nec ſolent. Quomodo hoc procedat & qūo ſit intelligendum no. in c. cum ſit in verbo, nec ſolet eo vnde ſumitur, & per Abb. in c. ſuper eo. de ſeq. poſ & fruct vbi declarat, nu. 7.

g Propriè. Vnde ſi ſtatutum maximè odioſum faceret mentionē appellationis, non contineretur extraiudicialis, vt de Ab. in c. cū ſit, & in c. bonę, eo.

h Rurſus. Secunda diuiſio appellationum iudicialium. Et quomodo differant hæ ſpecies inter ſe, vide per Ab. ſua praxi, c. centeſima.

i Prouocat. Quod hodie p Concilium Tridentinum, ſeſſione 13. in primo decreto reformationis, no. licet indiſtincte. Nā ī cauſis viſitationis, & correctionis, ſiue habilitatis & inhabilitatis, nec non criminib. ab epō ſeu illius in ſpiritualib. vicario gñali, ante definitiuā ſnīam ab interlocutoria, vel alio quocunque grauamine nō appellat, nec eps, vel eius vicarius huic appellationi tanq̄ friuolę tenetur deferre, nullo obſtante ſtylo, vel conſuetudine, niſi grauamen huiuſmodi p definitiuam ſnīam reprobari, vel ab ipſa definitiua appellari non poſſit, vñ ex hoc apparēt cor recta multa iura.

Multa aūt. Hæc pars diuidit in 7. partes, ī quarū prima habetur quid obſeruari debeat appellādo: in ſcđa quid ſit agendum ſi appellatio congrua non fuerit: in tertia adno. caſus ī qb. appellatio prohibetur, in quarta habetur qualiter iuriſdictio iudicis, à quo ſuſpendatur: in quinta qualiter tacitè appellatur, in ſexta quid iuris ſi cauſa eſt inter plures, & corā plurib. in ſeptima agitur de proſequēda appellatione, ſecunda ibi, qꝫ ſi iudex, el 2. tertia ibi, non omnis, quarta ib, licet autē, quinta ibi, appellaſſe autē, ſexta ibi, qꝫ ſi à pluribus, ſeptima ibi, illud tñ iudiciali. Quo ad primum caſus ita figurari pōt, quidam clericus habens diuerſas lites, in vna fuit in iudicio grauatus per ſnīam definitiuā, in altera vero per ſnīam interlocutoriam. qua de re ab vtraq; appellauit ita ſimpliciter, vt nec Apoſtolos poſtulauit, nec de termino ad proſequēdū curauit, nec cauſam aliq̄ appellationis aſſignauit, vñ fuit quęſitū qd iuris de hmōi appellationib. & cū practici dicāt in ſecunda iſtātia nō deducta eſſe deducēda, & non probata probāda, nō videbatur p gea eſſe dubitandū in — Ioã. Bapt.

Multum [a] autem intereſt ab interlocutoria quis prouocet, vel alio grauamine, an à definitiua: nam primo caſu, & cauſam appellationis in ſcriptis [b] aſſignare, & à iudice infra trigiuta dies [c] inſtanter [d] petere debet [e] litteras dimiſſorias, & eidem intra dictum temporis ſpatium debent ad eodem iudice exhiberi continentes, & appellationis [f] cauſam, & cur appellatio non ſit admiſſa, [g] vel appellationis forſan ex ſuperioris reuerentia ſit delatum. Alioqui ſi eos intra idem tempus appelllans petere prætermittat [h], appellationi ſuę renunciaſſe putabitur, [i] etiam ſi vadat, [k] aut mittat ad appellationem huiuſmodi proſequendam.

Ponit tres caſus, in quibus ob non petitos Apoſtolos cauſa defertur. h.d.

Idem iuris eſt, ſi iudex, à quo appellatur, certum [l] terminum appellant ad recipiendos Apoſtolos aſſignauerit, & appellans in aſſignato ſibi tradi petat. [m] Idem & ſi iudex appellanti reſpõderit intra iuris terminum [n] ſe daturum, nec inter dictum ſpatium congruo loco & tempore inſtanter, & ſæpius ſaltem vno contextu petierit, vel ſibi oblatos [o] appellans recipere recuſauerit.

iſto propoſito caſu. Cæterũ. Sol. vt in hac parte legimus, quia quẽadmodũ prima inſtantia hẽt certũ ordinem procedendi, ita etiam, & in I. ſecunda aliquid ſimile debebat obſeruari, & propterea licet ſit verum quod in obiectione dr̃, tñ vr̃ aliquo modo obſtare, cũ vtrũque poſſet obſeruare. No. primo quid obſeruari debeat ĩ appellationib. vt legitimè fiãt. Not. ſecundo ꝙ renunciare appellationi aliqñ ẽt tacitè contingit, & hic limitatur regu. quia canetur quod qui tacet, conſentire dr̃ in ijs, quę proſũt.

a Multum aũt. Sumitur ex c. 1. eo. in 6. de quo multi dicunt, ꝙ ſolũ habet locum cum appellatur ad Papã, alij, ꝙ ſi ad quemcunque ſuperiorem, de quo pluribus locis diſputat ibi Per. vnde quæ de eo. c. traduntur, habebũt locũ & in hac litera.

b In ſcriptis. Et adeo in ſcriptis, vt ſi ſufficiat ſi quis appellet viua uoce, et ſtatim per notariũ appellationem redigi faciat in ſcriptis cum expreſſione cauſæ grauaminis. Nam debet offerri libellus, in ſcriptis ſecundum Ang. in l. à ſententia, ff eo. in fi. quẽ ſequitur peruſ. in c. 1. eo. in 6. fac. no. in c. fi. de ſen. & re iud. in 6. Immo ſecundum eundem non teneret libellus appellatorius, niſi in eo eſſent illa verba, in his ſcriptis, ſed hoc communiter non tenetur. Sed nunquid quælibet ſcriptura ſufficiat etiam priuata? Commu. quod ſic, & approbat conſuetudo, vt not. in d. ca. 1. & in c. appellatio eo. in 6. Dicta tamen ſcriptura priuata non faceret fidem, nec probaret: ſſe appellatum in ſcriptis, niſi id probaretur per teſtes, vel niſi notarius ſe ſubſcriberet, traditur in d. c. 1. tutius tamen eſt, vt fiat ſcriptura publica, & hæc de cedula, quæ datur iudici, à quo in qua continetur appellatio, ſed in cedula, quæ datur parti ad intimandum ſecundum formam cle cauſam. de cle. requiritur ſcriptura authentica, vt in d. cle.

c Dies. Numerandos. ſ. à die interpoſitæ appellationis ſm̃ Hoſt. Sep. Io. An. putat currere q̃ primũ incipit currere tp̃s appellationis, & ſic à tempore ſcientiæ, allegat l. 1. C. de tẽp. ap. fac. not. in l. quinquaginta, ff. de excuſ. tut. & cle. 2. eo. in 3. gl. quidã concor. vt habetur per Peru. in c. ab eod. in 6.

d Inſtanter. Cap. ab eo. in 6. etiam vnico contenta cle. quamuis, eo. & vtrobique de hoc not.

e Petere debet. Niſi iudex ipſe ſponte obtuliſſet, & dediſſet ſm̃ Bal. in l. eos. §. Apoſtolos. Co. eod. nec. n. hoc caſu teneẽ petere ſpõte oblatos & traditos, ſequtur Peru. poſt Rotã, in c. ab eo, eo. in 6.

f Appellatiõis. Admittẽde, vel nõ, & hoc ꝙ dicitur de expreſſione cauſæ, limita ſex notabilibus modis, de qb. p Per. in c. 2. eo. ĩ 6.

g Admiſſa. Sub hoc verborum inuolucro inſinuat tres ſpecies Apoſtolorũ, nempe dimiſſorios, refutatorios, reuerentiales.

h Prætermittat. Ex negligẽtia, nõ autem ex impotentia, ſecundum Io. And. & Peruſ. in c. ſuper eo, eo. in 6.

i Putabitur. Et hæc eſt præſumptio iuris & de iure, nec admitteret probationẽ in cõtrariũ, iuxta no. in c. is, q de ſpon. & tenet Per. ĩ c. ab eo. in 6.

k Vadat. Sed non inter acceptum habetur pro appellatione ca. dilecti filij t. eo. Reſp. fortè illud correctũ eſt per c. vt debitus, eo. vel licet habeatur pro appellatione, cum tamen appellatum eſt verbo, non habetur pro Apoſtolorũ petitione, vt hic, & in c. ab eo. in 6. & fuit hoc ſtatutum, vt facilius inſtructio per Apoſtolos habeatur, ca. vt ſuper eod. in 6 & ſimile eſt vbi nõ ſufficit factum, quia requiritur verbum c. eccleſia noſtra, de elect. & no. in d. c. ab eo.

l Certum terminum. Siue per denominationem diei, quia die Iouis proxima, vel per numerum ſ puta, hinc ad octo dies, vel octaua die menſis, vt no in cle. 2. eo. vnde ſumi.

m Petat. Sola ergo comparatio nõ ſufficeret. Arg. contra ca. fi. à iudice, eo in 6. Sol vt no. in cle. 2. c. in verbo nec petat.

n Terminum. Qui etiam iudicem arctat, vt not in cle. 2. eo.

o Oblatos. Arg. ꝙ Apoſtoli ſunt tradendi appellãti non expẽſis proprijs, ſed expenſis iudicis cũ ipſe debet offerre, de quo dic, ut not. in cle 2. eod.

Quod

Taciti, & expreſſi eadem eſt virtus, h.d.

Quod ſi iudex in termino per eum præfixo ipſos petenti non dederit,[a] aut ſi dū petentur, vel intra iuris [b] terminū, uel nullo[c] certo termino præfixo, ſe daturū aſſeruerit, poſtea per appellantem congruo loco, & tpe ſæpius, & inſtanter vnico et contextu requiſitus eos exhibere nō curauerit, perinde, ꝓpriā appellationem proſequi appellans poterit, ac ſi ei expreſſe fuiſſent Apoſtoli denegati. Alia quoque [e] agenda erūt, prout ex tenore, tam Innocentianæ,[f] quam aliarū [g] conſtitutionum luculēter apparet.

In appellatione a definitiua non eſt neceſſe cauſam inſerere, h.d.

In appellationibus autem à ſententia definitiua interponendis, nec cauſam [h] reddere tenetur appellans, nec etiam ſupradicta diligens obſeruatio per omnia [i] ſibi locum vendicat.

In appellatione ab interlocutoria debet talis cauſa allegari, quæ ſi eſſet uera, reputaretur legitima, h.d.

Cum autē ex probabili[k] cauſa ab interlo

Quod ſi iudex minus. CASVS. Præſupponitur quod ſit facta appelllatio, & cum dubitabatur an eſſet congrua, iudex ad quem ſimpliciter volebat appellantem remittere, nec aliter cauſam cognoſcere vel iudicem a quo, ne amplius ſe intromittat prohibere, rurſus etiam iudex à quo, vel ipſemet appellās uolētes appellationē reuocare, dubitabāt an poſſent, & cū propriū appellationis ſit trāsferre iuriſdictionē ī illa cā ad ſuperiorē iuxta no ī rub. de app. facit §. archiepiſcopi. 1 ti. ſupra de epiſcopis videbatur neceſſario tenendū cām oīno eſſe cognoſcendam à iudice ſuperiori. Ceterū. Sol. ut hic deciditur, quia cū appellatio ſit inducta ad remouendum grauamē, ut habetur ſup. eo. 1 prin. ſequitur ꝙ ſi non adeſt, ipſa nō concedatur: ſi uero adeſt, ꝓuideatur ēt prout hic legimus vn̄ nō obſtat obiectio, quia illa iuriſdictio transfertur in gratiam appellātis. Not 1. quod ceſſante cā, debeat ceſſare effectus. ampli ſiue a pri. ſiue poſtea. No. 2. quod in ſecunda inſtantia ſolum illa cauſa debet cognoſci, & examinari, cuius occaſione fuit appellatum. Nota. 3. & quod aliquid inhibere eſt non faciendum niſi cum cauſa legitima, ac etiam cognita, quod facit contra nonnullos iudices. No. 4. quod in iudicio exteriori cauſa vera & probabilis æquiparantur, quia interiora nequeunt iudicari

a Non dederit. Primus caſus in quo non officit appellanti non habere apoſtolos, fac. cl. 2. eo. §. ꝙ ſi iudex, unde ſumitur.

b Intra iuris. Secundus caſus, & per id ꝙ hic dicitur, & in § ſuperiori pat 2, quod iudex a quo pōt infra terminum iuris tenere impeditum appellantem, nec enim cogitur intra terminum illos dare fac. c. commiſſa de elect. in 6. licet ergo ſatis ſit appellanti intra terminum illos petere per modum de quo hic, & cle. 2 eo. tenetur tamen finem termini expectare, vt videat an iudex offerat, & moram purget.

c Nullo. Tertius caſus, per quem patet, ꝙ appellans qui ſufficienter petijt apoſtolos corā iudice qui reſpondit ſe illos daturum, nullo certo termino ſtatuto cōparere, vlterius non tenetur, fortius ergo, ſi iudex non reſponderit, & adhuc fortius, ſi negauerit, ut no. in cle. 2. eo.

d Denegari. Nec ꝓceſſus ſuper principali factus à iudice a quo tenet. c. ab eo. & ca. ſi. eo. in 6. Cōſidera igitur ī iſta materia quatuor caſus cōtra appellātē & tres cōtra iudicem, ut fuſiu no in cle. 2. eo in ver. denegari.

e Alia quoque. Vt puta qđ appellatori cōgruum tpˢ aſſignetur ad proſequendum, & ꝙ inſtructe comparear corā ſede Apoſtolica ita ut poſſit procedi ſuper negotio principali. c. 1. eo. in 6.

f Innocētianæ c. 2. eo. in 6.

g Aliarum. c. cum ſit. eo. in Antiq. c. Romana, eo in 6. cum ſimilibus.

h Cauſam. c. 2. §. poſt hoc. eo. in 6. & ibi no. & in ca. Romana. §. cū autē. & ibi quoque no. eo. ti. & lib.

i Per omnia, quia in definitiua non eſt neceſſe appellare ī ſcriptis, ſed ſufficit ſi appelletur uiua uoce dicendo, appello, & hoc ſcribatur in actis per notarium, & hoc ſi appelletur in continēti, nam ſi appelletur ex interuallo, & in definitiua appellandum erit in ſcriptis, l. 1. in fi. cum l. ſeq. & in l. litigatoribus, ubi omnes Legiſtæ. C. eo. ti. Spe. in ti. de app. §. qualit in prin. Quædam tamen eorum quæ ſupra dicuntur bene locum habent, etiā in definitiua ut ſup. ea quæ dicuntur de parte negligente ad petendum, & de iudice terminum præfigente ad petendum, & de iudice dante, uel dare recuſante. ut ſuperioribus. §§.

K Probabili. cap ut debitus & c. cum cauſam, eod. ubi de hoc. Sed poteſt quæri quæ dicatur cauſa ꝓbabilis vtrum illa, quæ videtur iudici vel alijs; Et. videtur, quod hoc non ſit referendum ad opinionem iudicis, cap ſacroſan. de ſentent. excommunica. ſicut nec ad opin. iudicis refertur quid dicatur manifeſtum: ſed ad ipſam rei veritatem, capit. cum olim, de verbor ſignifi. at. facit ad hoc 3. q. 7 ſti [illegible] 7 capit. Iudices Sententiabit enim iudex. In hoc, ut ſibi uidetur, habita tamen collatione ſapientium, ſi non eſt certus, argum. l. qualem. ff. de arbit.

cutoria quis duxerit appellandum, talem tenetur proponere,[a] quæ ſi probata fuiſſet, deberet legitima reputari, de quo poſtea ſuperior cognoſcet, nec [b] enim ſufficit appellanti probare, quod ex cauſa huiuſmodi appellauit, ſi eam non doceat eſſe veram, niſi hoc ſe offerens [c] probaturum non fuiſſet admiſſus.

Is, qui minus rationabiliter appellauit condemnatus in expenſis ad inferiorem iudicem remittetur nec poteſt quis alias cauſas proſequi quam expreſſa. h. d.

Quod ſi iudex minus probabiliter appellatum eſſe comperterit, appellantem ad inferiorem iudicem remittit, & in expenſis [d] alteri parti cõdemnabit, alioqui [e] ipſe procedet, nec licebit appellanti alias [f] cauſas proſequi, quam quas in appellatione ſua nominatim [g] expreſſerit.

Si dicitur ex iniuſta cauſa appellatum, iudex ad quem, inhibere non poteſt, niſi prius recepta appellatione vt probabili, incipiat cognoſcere de cauſæ veritate. h.

Quid ſi obijciatur non ex legitima [h] cauſa ante ſententiam appellationem interpoſitam, & propterea non admittendam eſſe, niſi prius appellatione recepta, velut emiſſa ex cauſa probabili, iudex ſuperior cognoſcere incipiat, ne procedatur, inferiori prohibere non poterit.[i]

aibi & in dubio deferat appellationi; ca. factoſ. de ſen. excom. ad fi & ita not. in c. vt debitus, vbi late per Ab & Peru.

a Proponere, ſ. coram iudice à quo, vt in capitu. vt debitus eo. vnde ſumitur. Sed quid ſi non poſſit illius haberi copia? Rñ. vt not. per Ab. in ca. ſuggeſtũ, eo. & quod hic dr̃ habet locum etiam ſi cauſa eſſet notoria, quia licet notorium releuet ab onere probãdi, non tamen ab onere proponẽdi, c. le. appellanti eo. vbi nota. & per Ab. in d. c. vt debitus.

b Nec enim, & c. concor. c. interpoſita, eo. vnde ſumitur. Et not. ex hoc verſic. 1 ꝙ ex reiectione exceptionis legitimæ nõ iuſtificatur appellatio, niſi corã iudice ad quẽ probetur exceptio legitima. Vnde infert Abb. iudicẽ non grauare partẽ ex eo ſolo, ꝙ exceptionem etiã probabilẽ non admiſit, vt per eũ latius in dicto ca. interpoſita. Secundo no. quod probationis oblatio, & repulſio exceptionis propoſitæ iuſtificat appellationẽ à iudice interpoſitã ita ꝙ ſufficit corã iudice ad quẽ probare exceptionem legitimè interpoſitã, & oblationẽ probationis, & repulſionẽ: de rõne diuerſitatis, vide per Abb. Per. & alios, in d. c. interpoſita.

c Offerens. Sed qualis eſſe debeat hæc oblatio probationis ad iuſtificandum appellationem? Reſpõ. ſecundum Ioann Andr. realis, vt puta, quod ſecum habeat teſtes, & inſtrumenta, & ea offerat iudici, ſed ſecundum Butr Panor. & cæteros magis communiter, in ca interpoſita, eo. ſufficit verbalis, vt ſi dicat pars; ego me offero probaturum hanc exceptionem, & ſimul ſumo breuem terminum ad probandum. Item ſciendum, quod hæc oblatio non ſemper iuſtificat appellationem; ſed regulariter, & quatuor caſus, in quibus non iuſtificat, ponit Abb. in d. ca. interpoſita. Sed contra hanc litteram eſt argumen. in c. cum cauſa, de offic. delegat. & in c. vt debitus, & in c. dilecto eo. Solu. vt not. in d. c. cum cauſa, & per Ab in d. c interpoſita.

d In expenſis. Hoc generaliter obtinet, quod qui deficit in appellatione, punitur in expenſis, c. ſignificauerunt, de teſt fac. vt debitus, eo.

e Alioqui. Hinc patet, quod ſi iudex appellationis pronunciat appellationem tenere, quod per hoc eius officiũ nõ expirat, ſed incipiet poſtea cognoſcere de cauſa pricipali l. generaliter, §. fin autẽ C. de reb. cre. & auth. de ſanc. epiſcopis, §. ſi quis cõtra aliquem, & no. plenius in c. vt debitus, eo. in ver. alioquin.

f Alias cauſas, etiã notorias, ut no. tit. clemen. appellat. eo aliud tamen in appellatione à diffinitiua habemus c. vt debitus, eo.

g Nominatũ. Fac. c. conſtitutionem, de ſent. excommu. in 6.

h Legitima. Vt cũ cauſa, nõ eſt in iure expreſſa, iudex arbitrabitur, an cauſa ſit legitima, vel non, & ſi male arbitrabitur, appellari poterit, le. arbitro, ff. q ſat. cog. & ſm̃ Io. Andr. cauſa appellatur dubia veluti cum iudex recuſatur ratione confraternitatis et affinitatis ad coniugem, & talis exceptio non admittitur; vel quando quæſtio eſſet dubia propter opiniones de quibus late in c. cum ſpeciali, & in ca. paſtoralis, eo.

i Non poterit. Habet, hic practicam, quæ ſeruari debet in appellatione ab interlocutoria per iudicem ad quem, antequam inhibeat. Primo enim citari debet appellatus ad opponendum cõtra appellationem, & ſi opponatur quod cauſa in appellatione, expreſſa non ſit legitima vel vera, tunc ſi conſtet iudici, quod per appellationem ſit ad eũ deuoluta cauſa, vt quia conſtat eſſe appellatum intra decem dies, & quod cauſa ſit legitima, debet tunc admittere appellationem ex cauſa legitima interpoſitam, & deinde cognoſcere de veritate cauſæ, & his præcedentibus ſtatim poteſt inhibere, & non ante ſecundum Domin. & Peruſi. in ca. Romana, §. quid ſi obijciatur, eod. vnde ſumitur,

poſt

Ceſſante cauſa, ceſſat effectus. h.d.

Sed & ſi iudex[a] ſano uſus conſilio[b] ab eius executione deſtiterit[c], quod cōminādo[d] uel interloquēdo in grauamē partis ꝓtulit, non obſtante, quod ab huiuſmodi cōminatione uel interlocutione ꝓuocatum fuerit,[e] ne proceſſus negotii friuolis occaſionib. retardetur, in cauſæ cognitione libere[f] procedere poterit.

Iudex a quo, compellere non poteſt appellantē a grauamine ipſius ueritatem probare, licet citare poſſit ad ipſius reuocationem audiendam, h.d.

Sed uideamus, an ius dicenti obtēperare tenearis, a quo propter grauamē, ꝙ tibi illatū[g] aſſeris, appellaueris, ſi tibi is ad docendum de grauamine, & ſi de ipſo liq̄rit ad eiuſdē reuocationem audiendam termi num præfixerit, & ſane cū id ipſum a iudice[h] perſpiciendum[i] ſit, nec coram eo de grauamine docere, nec etiam tāquā coram iudice, cum per appellationem eius ſuſpēſa[k] ſit iuriſdictio; comparere teneberis.[l]

Iudex a quo citata parte ad reuocationem grauaminis poteſt procedere, eius contumacia non obſtante. h.d.

Quod ſi tantū, ut reuocationem audias, te uocandū duxerit, licet non cōpareas, ipſe tamē ī termino grauamē reuocauerit.[m]

poſt. Rot. Rom. de quo dic. ubi per eum.

a Iudex. Tam ordinarius, ut l. quod iuſſit, ff. de re iud. c. quam delegatus, c. cum ceſſante. eod. unde ſumitur.

b Conſilio. Nota quod dicitur ſanum conſilium ſi quis reuocat ꝙ male facit, nec nouari debet de īcōſtantia, ſed potius de ſapientia laudari, fac. 22. q. 3. c. magnæ & c. qualiter, & quādo de accu. ubi Feli. & l. nonnunquā, ff. de collat. ta. illud Poetæ.

Quia aſperaluinb. Qua mora nunc cœlumq; meimo terraſq. fangat. Cōſilia ſmelius refert.

c Deſtiterit. Tūc aūt dicet deſiſtere, cū ſi nō eſt ꝓceſſum ad actū facti, ſed ſolū ad interlocutoriā, nec .n. ſufficeret ſi iudex diceret ſeparatū reuocare grauamē, nam requiritur, ꝙ ipſum de facto reuocet, ſm̄ Inno. & Hoſt., ꝓ quo c. ſi a iudice, eo. in 6. & ibi no. & ſequit Per. in c. cum ceſſante eo. Sed qualiter iudex mutabit cōſiliū ſuū ī alterius iniuriā, contra l. nemo ff. de re iud. Sol. ꝙ hoc fit lege ꝑmittente, & ne friuolis, &c. ut in d. c. cum ceſſante. ubi Ab. & alii.

d Comminando. Videtur ergo, quod ſi iudex comminatoria verba ꝓferat parti, ꝙ etiā ex hoc poſſit appellari, niſi de hoc iudex ſatisfaciat, ꝙ quomodo procedat habetur late in c. cum ceſſante. eod.

e Fuerit. Quod non videbatur, quaſi eius iuriſdictio per appellationem ſuſpenſa ſit. & ſic pertineret reuocando ad iudicem ad quem. c. vt debitus, eo. Et nota hoc ad ampliationem l. quod iuſſit, ff. de re iudic. intellige tamen, ſi appellans non fecit ſumptus ad proſequendam appellationem l. ſi pecuniam ff. de cond. ob cauſ. tenebitur ergo appellans ante reuocationem reficere ſumptus appellato, vt not. in c. cum ceſſante eo. Multi tamen contra, de quo ibi per Peruſin. ver. duodecimo limita,

f Libere. Ita vt non ſit neceſſarius conſenſus partium hoc enim importat uerbum, liberè, ut not. in c. de multa, de præb. & c. licet epiſcopus, eo. ti. in 6. & in clem. dudum. de ſepul. quod non habet locum ſecundum quoſdam, ſi dicta ſententia tranſiſſet in rem iudicatam, de quo late in c. cum ceſſante, eo.

g Illatum. Per ſententiam interlocutoriam, vel aliter dummodo nō per definitiuam, illa .n. iudex regulariter reuocare non poteſt ſiue bene, ſiue male iudicauerit, l. iudex, ff. de re iud. c. in literis, & ca. venerabilis, de offic. delega. Interlocutoria uero regulariter reuocari pōt, ſed utraque regula hēt duas exceptiones, de q. b. per Peruſi. in ca. ſi a iudice, eod. in 6. vnde ſumitur.

h A iudice. A quo, debet .n. eſſe de facto ſuo certus, ca. ab excommunicato, de reſcript. l. eg. quiſquis, C. de reſcind. vend.

i Perſpiciendū ſit. Sed vr̄ contradictio implicari. Q. ūo .n. hoc a iudice a quo perſpiciēdum fuerit, ſi eius iuriſdictio eſt per appellationem ſuſpenſa? Et ueritas cāæ appellationis probandā ſit corā iudice appellationis? cap. Romana, eod. in 6. cu ſimil. Sed dic ꝙ licet nō poſſit cognoſcere ī forma iudicii, debet tamen inquirere, & ſe informare extraiudicialiter & aperte, vtrū cauſa in appellatione expreſſa ſit probabilis, & ſi poſt inquiſitionem remanet dubius, ſtabitur potius appellationi, quam ſententiæ, c. dilectis, eo quia præſumitur appellatū propter grauamen, c. cnon eo. Peruſ. in capit. ſi a iudice eodem in 6. fac. no. in ca. ſollicitudinem, eo. in verbo. ſed quia.

K Suſpenſā. Non ergo extincta, de hoc not. ſupra eo. in prin. & in l. 1. ad Turpil. & in l. furti §. 1. ff. de his, qui not. infam.

l Teneberis. Quid ſi compareat appellans, & coram iudice ipſo a quo appellauit de grauamine doceat, nunquid ab appellatione videtur receſſiſſe? Reſpon. ut not. in c. ſi a iudice. eo. in 6.

m Reuocauerit. Cum effectu, cap. a iudice. eodem

in

in 6.& ibi not.& fac.no.ſupra.eo.§ proxi.

a Nunquam. Not. ꝙ licet appellans non poſſit ſuæ appellationi renunciare inuito appellato, de quo in c.ex parte.de reſer & in c.ſacro in fi.de ſen. excom. & in l.; ſi quis libellos, ff. de appell. iudex tamen reuocando poteſt facere, quod appellãs renũciet ſuę appellationi, appellãte & appellato inuito, ut hic,& p Peruſi. in c.ſi a iudice eo.in 6.

Generali,c.2.& c.conſuluit. ſup.eo.argu.ergo, ꝙ illud,quod non ualet in gñe, ualet in ſpecie c.l.ſi vitus §.pacta.& §.Illud.ff.de pact.fac.l.in tradendis.ff.com.præd.& in l.at ſi quis. §.quæſitum. ff.ſi quis caut.

perinde in cauſa procedere poterit,ac ſi appellatio nunquam[a] fuiſſet interpoſita.

Poteſt appellantem ab interlocutoria pænitere. & facere ut prior iudex cognoſcat, ſed appellato ſunt reficienda expenſæ, quas is fecit ob appellationem.h.d.

Ac ueluti in poteſtate iudicis grauamen reuocantis poſitum eſt, non obſtante appellatione, cauſam reſumere, ſic contra, ſi is, qui uocem appellationis emiſit, cuius adhuc nemini eſt demandata cognitio[b] petierit[c] ut ad iudicem a quo prouocauit, rurſus cauſa remittatur, id ei alterius partis contradictione minime obſtante indulgendum erit. Sed hoc ita, ut in legitimis expenſis aduerſario, quas eum propter hoc feciſſe conſtiterit, condemnetur.[d]

Ponit quamplures caſus in quibus appellationi non eſt deferendum,h.d.

Nõ omnis ergo appellatio indiſtincte recipiẽda erit, nã ſi adeo ſit uaga, & generalis[e] ut incertitudinẽ[f] afferat, ſiue quod omiſſo medio ſit ĩterpoſita, a parte opponatur[g] cauſa nõ deuoluetur. Idem iuris eſt, ſi ſuper notorio[h] crimine, uel de quo quis in iure[i] cõfeſſus[k] fuit, ꝓuocet, nec enim[l] ad defenſionẽ iniquitatis, ſed ad præſidiũ innocentiæ eſt appellationis remedium inſtitutum.

Regulares, non appellant a correctione ſui prælati.h.d.

b Cognitio. Sola ergo delegatio iudei facere rem nõ eſſe integram con eot.c. iterpoſita.§.ille.eo.vñ ſumitur dſent per Ab. ibi.

c Petierit,ca. accepta,& c interpoſita.§.ille eod.alias nõ debet cauſa remitti ad iudicẽ a quo l.eos.C.d ep. & 2. q 6.§.ab eo & c. per tuas, de ſent.excom.

d Condemnetur. Perinde eſt.n.ac ſi ipſe nõ fuiſſet proſecutus altero proſequente ca.reprehenſibilis, & c. interpoſita §.Illo.eo

Nõ.omnis ergo. CASVS I hac parte ita figurat. Quidã cum amaret iuſtitiam potius verbis q̃ factis a quacumq ſnĩa.atq. facto indifferẽtem uolebat appellare,& iudicis vel dñi inferioris poteſtatẽ ſuſpendere, unde fuit quæſitum, an eſſet permittẽdũ; quidam.n.ſcholares affirmatiue dicebant q a cũ appellatio ſit permiſſa ad tollendũ,& euitandũ grauamen,ut ſuper habetur eo.in prin.ſequitur per c.eũ ceſſante,eo.de app.& ibi doct.ꝙ vbi põt reperiri iſtud grauamen, ibi dari debeat appellatio. Sol. tamen prout in hac parte legimus, quia ad cognoſcendum qñ liceat appellare, non tm finem, ſed ẽt qualitatem cauſæ ſuper qua dubitatur de appellatione diligenter debemus cõſiderare, hinc cognoſcimus qualiter obiectio ſit intelligenda, cum aliquando uerificatur & aliquando ſecus. Not.1.arg. quod temere,& inutiliter aliquid facere a iure dãnatur. No. 2 argumentum ꝙ male faciunt iudices admittentes appellationem indifferenter etiam cum clauſula & inquantum, quia debent conſiderare cauſas ſupra dictas.

f Incertitudinem. Hoc verbũ poteſt tollere cõtrarium c.conſuluit, de ea. & cõtinet rõnem vnius differẽtiæ inter ius ciuile,& canonicum. Nã de iure ciuili appellatio gñalis reſpu iudicum ualet, puta, ſi dicatur appello ad iudicem cõpetentem.l.1. in fin. cũ.l. ſeq.ubi tradit ff.de ap. quia per hoc nõ inducitur incertitudo,q a de iure ciuili non poteſt appellari omiſſo medio.l.imperatores. ff.eo vñ genus qđ non poteſt uerificari, niſi in una ſpecie non inducit aliquã incertitudinẽ q a debet neceſſario intelligi de iudice ſuperiore, ꝓximo immediate, ſecus eſt ex iure canonico, quo põt appellari omiſſo medio, nõ ſolũ ad Papã, ſed etiam ſũs aliquos ad legatũ ut no.ĩ c.1.& in ca.tranſlationem,de off.l. Itẽ ad Patriarchã ſecundum Inn.in ca antiqua,de priuil. & per Ab.in c. dilecti. eo 2. Vnde quia talis appellatio ĩduceret incertitudinẽ, nõ debere ualere, ſi tñ euitaret ĩcertitudo, ualeret, ẽt de iure canonico, ut p Ab. in c.2. eo.

g Opponatur. A contrario ergo ſi non opponeretur, ualeret appellatio omiſſo medio, & hoc communiter tenetur in c.dile.2.eo.ubi per Ab.

h Notorio Per facti euidentiã, ut d fferat a notorio iuris, de quo ſtatim dicit.fac.c.cum ſit & c. peruenit,& c.conſuluit.2.eo.& ca.Romana §. ſi aut ẽ. eo. in 6. Quid aũt ſit notoriũ, facti & quid notoriũ iuris,per Io.And.in c. dudũ, de cle.& in c. veſtra,de coha.mulie.per And.de But.

i In iure. Alias nõ ꝑiudicaret talis confeſſio.ca. ſi. de cõfeſ ſaluo eo, ꝙ habes in c.q̃ ſit de exceſ.epi.

K Confeſſus. De quo in c.Romana § ſi aũt in 6.

l Nec enim. Sic in c.cũ ſpeciali §.porro, & cap. ad noſtram & c.ſuggeſtum.& c.præterea,eod.

Regu-

Et ideo nec regulares,[a] cum pro aliquo exceſſu corrigendi fuerint, contra regularē prælati ſui, uel capituli diſciplinam appellabunt, ſed quod ſibi pro ſalute[b] iniungitur humiliter ſuſcipient.

A iudice ſæculari ſedi Apoſtolicæ non ſubdito ad papam non appellatur, & non deferens appellationi punitur. h.d.

Sed nec tunc appellationi deferendum erit cum a ſæculari iudice, qui temporali ſedis Apoſtolicæ iuriſdictioni nō ſubiicitur[c], ad apoſtolicum appellatum fuerit, & aliis quibuſdam caſibus:[d] alioqui is qui legitimę appellationi etiam de minima[e] cauſa interpoſitæ non detulit, canonicis pænis[f] coercendus erit.

Appellans ab ordinario poteſt coram eodem ſuper alia cauſa conueniri, h.d.

Licet autē prouocatione canonicę[g] a partib. īteriecta iudicis, a quo appellatū fuit, officiū in illa quidē cauſa[h] penitus cōquieſcat[i]; ſi tamē is, q̃ ab ordinario appellauit, ſuper alia cauſa corā eodē cōueniatur, prę ſertim pro graui,[k] & manifeſto crimine appellationis obtentu, quominus canonica cēſura puniatur, effugere non poteſt.[l].

Innouata per iudicem poſt definitiuam ſententiam, a qua appellatū fuit, reuocantur ſtatim per iudicem Apoſtolicum etiam ſi ante appellationem fuerint Innouata h.d.

a Regulares Cap.3. & c. reprehēnſibilis, eo. vnde ſumitur, quod ſi appellarent, non euaderent notā trāſgreſſionis obediētiæ. Ab. in c. breui. de iureiu.

b Pro ſalute. Secus ſi excederetur modus in illis coercendis, ut habetur late in c.3. eo.

c Non ſubiicitur. Secus ſi eēt de ſubiectis, ca ſi duob. §.1 eod & hoc intellige, niſi conſuetudo eſſet in cōtrarium dic. §.1. Nā nō ſolum hoc poſſet conſuetudo: verum etiam poſſet inducere, quod laicus poſſet conueniri corā iudice ecclesiaſtico, habeē in c. ſi clericus laicū, & in c. ex tranſmiſſa de foro cōp. & in ſd. §.

d Caſibus. Quos collige ex c. peruenit, & c. conſuluit, & c. eum parati. c. cum ſit c. cum ſpeciali, §.1. c. meminimus c. ſuggeſtū, & aliis c. eod.

e De minima cauſa. Ca. de appellationib. eo. Sed contra videtur, qđ immo de minimis nō ſit curandum, c. & ſi qq. de ſimo, & l. ſcio, ff. de teſt. inin teg. Sol. illud pcedit ubi eſt diuerſa ratio inter magna & minima, vel vbi agitur remedio extraordinario. Ita Abb in c. de appellationib. Sed quæ diceē minima cauſa? Reſp. ut no. ī c. de appellationib. & in auth niſi breuiores. C. de ſe. ex peric. recitan.

f Pænis. Quia ſi eſt clericus dēt deponi 2 q 6. ca. decreto. ſi laicus 30. auri pōdo mulctaē l. qm̄ C e. & no. ī c. de priore, e.

Licet autem CASVS. cum præſupponatur appellationem eſſe canonice factam, partes non contentæ, ut in ſecunda inſtantia cōtrouerſia melius examinetur, non ſolum coram eodem iudice litigabant, ſed etiam circa rem litigioſam multa innouabant: qua de re cum parte læſa petitum eſſet attenta prius reuocari, & annullari, fuit propterea quæſitum quid iuris, & qm̄ cōſeruare ius ſuū vnicuiq. eſt permiſſū, ꝗ l. ſi ff. de ll. & ideo pmiſſa eſt ēt defenſio l. vt uim ff. de iuſt & iu. propterea talis reuocatio non uidetur neceſſaria, S .l. tamen

prout in hac parte legimus, quia pendēte lite, & ſecunda inſtantia, nec iudex inferior hēt aliquid iuriſdictionis, & in damnū alicuius litigātis non eſt aliquid faciendū. Nō obſtat obiectio quia conſeruare, & defendere non permittitur indifferenter, ſed iuxta formam a lege traditā No. 1. iuriſdiction. iudicis a quo eſſe tiās laſā ad iudicē ad quē, ſolū in illo loco. in quo facta fuit appellatio: nota 2. ꝙ litigantes dēnt eſſe in re litigioſa æquales, & ideo attētata ſunt reuocanda.

g Canonice Secus ſi ex falſa cauſa, c. ſuper eo. eodem, & ibi not.

h cauſa. Et ſi cā ſit acceſſoria, puta quia appelletur ab interlocutoria, cōqeſcit officiū iudīcis, ēt in prīcipali, ſiue cā principalis ſit connexa articulo appellationis, ſiue non, c. ſuper, eo. vbi Ab. & Peruſi.

i Cōquieſcat. Fa. c. dilectis, ca. ut noſtrū, & c præterea, & c. ppoſuit, & c. ad hæc cap. Immo nec quoad illā cauſā officiū iudicis a quo penitus conquieſcit Nā in his quæ tendunt ad faciliorē exitū cauſæ appellationis, iuriſdictio iudicis a quo, nō eſt ſuſpēſa, dūmodo abſtineat a cognitione cauſæ appellatiōis vnde non pōt prohibere attētata de facto, & attentata reuocare, pro hoc c.2. & quod ibi not. de matr. contract. contra iura. eccle ubi iudex a quo præcipit partibus, ne appellatione durante, ſuper matrimonio, de nouo contrahant. fac. c. qua fronte, & quod ibi no. eo. & clarius in c. cum, teneamur, & quod ibi dicit Ab. in 1 not. & in uerbo, mihi placet.

K Graui Vt ſi uxorem alterius detineret, ſi manus uolentes in clericum iniiceret, c. conſuluit j. eo fac. c præterea, & c propoſuit, eo.

l Non poteſt. Nota ergo, ꝙ appellatio iuriſdictionem non ſuſpendit, niſi reſpectu cauſæ, ī qua fuit appellatum fac. c. propoſuit c. ſuper eo, ca. ad hæc & c. paſtoralis. §. verum eo. & c. Romana, §. cū vero,

ro eod in 6. Hoc tamen eſt verum, niſi appellans diceret illum in alia cauſa ſuſpectum, quod pôt, d.c.ad hæc,& ca propoſuit,& ibi de hoc dicitur.

a A definitiua. Diſtinguitur ergo Iter definitiuã, & interlocutoriam, de ratione diuerſitatis infra facit capi. non ſolum,eo.in 6. vnde ſumitur.

b Ante omnia. Et ſic non expectabitur euentus litis. Sed contra l.cum ex ea.ff.eo. Sol. ibi nõ negatur, quin etiam ante reuocari poſſit. quod conceditur ꝑ alias leges.ff.nil no.appe. pen. & ſic non ſumitur ibi, arg a cõtratio ſenſu. ſit ut & inl.cõuẽticulã. C. de epiſ. & cler.

c Caſibus. De quibus 2.qu 6.§. ſunt quorum.& l. 1.2.3 4.5.&6 C. quo ap. non recip.&no.in c.nõ ſolũ,eo.in 6.

d Innouata. Et eſt rõ, quia ſicut poſt appellationẽ à definitiua nil attẽtari debet, ſic non pẽdẽte iure quod cõpetit condemnando ad appellandũ .ſ. vſque ad decem dies. Indultum.n. a iure beneficium, & c.indultum, de re iud.in 6.& diſt. 28.c.de his. Vnde ſicut ius alicui nõ debet auferri, ita nec ſpes ad ius, ut ff. vſuſruct quemad.c.l.ſi vſufru.;in prin. An autẽ hoc habeat locum in ſent.excom. habetur per Io. And.in c.venerabilibus.§. porro.de ſente. ex com.in 6.

attentata per iudicem, quod apparet, ꝙ hic,& in c.non ſolum.§.ſi.eo.in 6 unde ſumitur, dicit inhibeat canonice iudici. Si aũt aliquid attentaretur a tertio.l.qui non fuit pars, vel iudex in c illa attentata, non reuocatur per modũ attẽtati a iudice ad quẽ fuit appellatũ, ſed per ſuum proprium iudicẽ cognito de cauſa ſeruato iuris ordine, ca. Romana.§. in alium. eo. I 6. is a quo. ff. de rei vẽdit. niſi ille tertius ꝑ attẽtationẽ illã iuriſdictionẽ iudicis impediret c. 1.de offi.del. de quo dic, ut pleniſſime in d.c. nõ ſolum. in ſi.

i Cauſam. Ob quam fuit appellatum.

Iudicis. Caſus. Quidam iudex cupiens definire cõtrouerſiam ortam de confinib. inter duos eius amicos volebat ad locum venire, ipsã inſpicere,& inſpectiõe definire,& cũ altera pars ad id ſe oppoſuiſſet, ea ratione, quia non erat quæſ. de qualitate rei, ſed ſolũ an actor in ea habeat ius, quod oculis ĩſpici nequit, cũ ſit ſpirituale §. 1 Inſti. de reb corpora ꝓpea fuit dubitatum,& quæſitum quid iuris? Solut. prout ĩ hac parte legimus q a ex natura rerũ hoc contigit. Ad obiectionem aũt dicimus quod licet qu. ſit prout inobiectione dicitur, tñ quo

Interpoſita ergo à definitiua [a] ſententia appellatione, non ſolum poſt eam innouata debent per iudicem appellationis penitus, & ante omnia [b] reuocari, (exceptis tamen caſibus, [c] in quibus iura poſt ſententiam prohibent appellare.) Sed etiam ea omnia, quæ medio tẽpore inter ſentẽtiã, & appellationẽ cõtigerit innouari, pinde ac ſi poſt appellationẽ innouata [d] fuiſſent.

Attentata poſt appellationem ante definitiuã non reuocantur, niſi primo de veritate conſtiterit, vel niſi poſt inhibitionem debito modo factã attẽtata fuerint. h.d.

Illa vero, quæ poſt appellationẽ interpoſitã ante definitiuam [e] ſententiam innouantur, donec appellationis cauſam ueram eſſe cõſtiterit, reuocari non debent, niſi iudex appellationis poſtquam ſibi conſtiterit, per appellationem emiſſam ex cauſa probabili fore ad ſe negotium deuolutum, [f] inhibeat canonice iudici a quo appellatum fuit, ne procedat: tunc.n. quidquid [g] poſt inhibitionem huiuſmodi fuerit innouatum, eſt per appellationis iudicem ante omnia in ſtatũ priſtinum reducendum: [h] licet eandem cauſam [i] non eſſe ueram contingat.

Non refert quid ex æquipollentibus fiat, & facta plus operantur quam verba. h.d.

Appellaſſe autem dicetur non ſolum is, qui vocem appellationis emiſit, ſed etiam qui aliquo indubitato [k] facto prouocandi

Ici. lux

e Ante definitiuam. Scilicet ab interlocutoria, vel grauamine, huiuſmodi autem dicti ratio eſt: quia in caſu iſto appellatio debet interponi expreſſa cauſa probabili & uera, c.interpoſita, c. eſt igitur neceſſe, quod prius conſtet de ueritate, in euentũ ergo litis ſcietur, an attentata ueniant reuocanda nec ne, ſimile in c.fraternitatis, de frig.

f Deuolutum. Alias inhiberi non poſſet, c. Romana.§. ſi uero cum ſeq. eo. in 6.

g Quidquid. Hoc intellige ut not. in c.non ſolum, §. niſi iudex. in verbo, quidquid. eo. in 6.

h Reducendum. Intellige hoc de his, quæ ſunt

ad eius defenſionem attinet, non eſt inconueniẽs vt locus inſpiciatur, cum ex qualitate oriatur ius, not. quod qualitas probationis debet eſſe ſecundũ qualitatem controuerſiæ, quod tamẽ limit. de proba communibus.

K Indubitato facto. Cum plus ſit facto, quam verbo prouocare. vt ſtatim dicit,& concor. c. dilecti, inf. eo. vnde ſumitur,& l ſi tamen § ei qui. ff. de ædil. edi & l. quibus. ff. de ll.& c ad audiẽtiam, & c.ut noſtram. eo. Sic facto renũciat quis iuri ſuo c. ex ore, de his quæ ſi. a maio. par. & cap. gratum. de offi. d ele.& etiã factis mentimur. c. 22 q.5.c. ca

uere,

propoſitum declarauerit. Vnde reſcriptum eſt eum, in quem poſt iter ad ſedem Apoſtolicam arreptum [a] excommunicationis ſententia ab ordinario promulgata fuerit, excommunicationis vinculo non teneri, quaſi appellatione pendente lata fuerit, cum plus ſit facto, quam [b] verbo prouocare.

Sufficit exprimere effectum, ibi verba nō ſunt de forma, h.d.

Idem & in eo reſponſum eſt, qui licet ex ſimplicitate [c] forte verbum appellationis non expreſſerit, ſe tamen & eccleſiam ſuam cum moleſtatur Romani Pontificis protectioni [d] ſubiecit.

Iuſtus metus excuſat adeo quod non appellans habetur pro appellante ſi fuerit teſtatus, & cauſas appellationis expreſſerit, h.d.

Is quoque quem quo minus appellaret iuſtus metus [e] impedierit, ad appellationis beneficiū conuolaſſe reputabitur, dūmodo infra tēpus quo licite prouocatur, corā iudice [f] à quo appellaſſe vellet, vel ſi ipſius copiam habere nequierit, corā probatis uiris [g] conteſtatione [h] ſuper hoc propoſita cauſas appellationis expreſſerit.

Sufficit appellare coram maiori parte iudiciū. Et omnium actorum intimatio parti appellata eſt facienda. h.d.

Quod ſi à pluribus iudicibus appellan-

gere, & factis quis cōſentit c. per tuas, de cond. appo. vt diffuſius not. in d. c. dilecti.

a Arreptum. Ad Papam, ſecundum aliquos in ca. dilecti, co. non ad alium ſuperiorem. Tu dic, ſecūdum Abb. ꝙ ad quemcumque ſuperiorem ſit iter arreptū, habet arreptio vī appellationis, ſed hoc iter eſt, ꝙ ſi ſuperior eſt talis, qui poſſit adiri per viā querelę tūc talis arreptio hēbit uim extra iudicialis appellationis, alias ſi adiri nō poſſit p uiā q̄relæ. ſi iudex talis iudicialiter procedat, & pars dū lis procedit iter arripiat, hēbit arreptio talis vim appellationis iudicialis, & ita tolluntur contraria quędam, de quib. habetur in d. c. dilecti.

b Facto, quā verbo. Imò vī, quod ſit minus, qa q̄ñ quis appellat verbo exprimere dēt iuſtam cām appellationis, & cætera requiſita, quæ nō explicātur ſimplici itineris arreptione. Solut. ſm cōem ſn̄iam, qđ in itineris arreptione iſta omnia dēnt explicari, ut hoc lati⁹ explicat in c. dilecti, i eod.

c Ex ſimplicitate. Vñ eſt ei parcēdū, d. 86 c. tanta, & l. ſi quis id ꝙ. §. dolo. ff de iu om. iudi. concor. allē in c. ad audientiam, vnde ſumitur.

d Subiecit. cap. ad audientiam, & ſic no. ꝙ vbi ad certum actum explicandum nō eſt præfixa verborum ſolennitas, ſufficit exprimi effectū rei, licet non exprimatur propria verba actui conformis: quia verba deſeruiunt intentioni. c. intelligētis, de verb. ſign. ſecus vbi ſolennitas verborū requiritur l. 1 ff. de verb. obl. fac. c. pen. de iureiu. & intelligit Ab. & Doct. quod tunc demum ſubmiſſio protectionis habebit vim appellationis, cum habuerit requiſita in formali appellatione.

e Iuſtus metus. i. non vanus, ſed probabilis fac. no. in c. pen. de in inte. reſt. & in l. 1 ff quod met. cau. Non tñ requiritur, quod pars nō dederit cām metus, nam idem ſi pars fuiſſet cauſa metus. fac l. nec timorē ff quod met. cau. & in c. veniens, & qđ ibi no. de ſpon. & per Ab. in c. ſi. eo. vnde ſumitur.

f Coram iudice. Not. ꝙ ſi non poteſt habere copiam iudicis a quo, nō debet corā alio proteſtari. Sed nullius utilitatis videtur hoc remediū, nā quemadmodum timet quis appellare, ita timebit & proteſtari, ſed dic, qđ minus prouocatur iudex teſtādo, quam appellādo, ſed ſi timeret ēt proteſtari, tūc ēt qđ ipſi⁹ copiā haberet, nihilomin⁹ proteſtaretur corā probatis viris, ſecūdum Ab. in c. ſi. eo.

g Viris. Et ſic plures debent eſſe ij, coram qu. h. eſt faciēda cōteſtatio l. vbi numer⁹. ff. de teſt. ſed cōicet tenetur ſufficere cōteſtari coram uno dummodo fiat in p̄ſentia teſtiū, arg. not. in c. ut circa de elec in 6. & ſi pluralitas verificatur in vno, ſimile in l. a. §. quod ait, ff de vi bo. rapt.

h Conteſtatione. Metus ergo licet ſolet tollere efficaciam actui, tñ hoc loco nō ſufficit, niſi interueniat ēt poteſtatio. fac. l. 2. C. de his, qui per me iud. nō ſpo. & l. cū quidā, ff. de ap. ita ēt currit p̄ſcr. ei qui agere non p̄t, niſi illud p̄teſtetur fac. c. paſtoralis. ſi. de off. or. & 10. q. 3. §. is autē, & c. ſi de ele. & l. ut p̄fectius. C. de anna. except. & l. ſi. C. de epiſc. aud.

Quod ſi à pluribus CASVS, Cauſa aliqñ in iudicio propoſita diuerſa hēbat capita & corā pluribus atq. in pluribus litigabatur, qua de re ob hanc pluralitatē perſonarum euenit, ꝙ iudices conſtituunt ad ius dicēdum loõū non tuta, & partes nō oēs, nec corā oīb appellāt, ſed E G vnus corā uno, & in capite uno appellat, vnde quæritur qđ iuris, & cū iudiciū videretur p p ea deindi cōtra c. 1. & Doct. de cauſa poſſ. & prout negatiue r̄ndebatur. Cæterū Sol. ut hic legimus, quia non ſemper pōt haberi copia omniū iudicū, vel ob vnionem negotij, & perſonarum aliud non requiritur, qua rōne ſuadente ēt obiectio videtur ceſſare, quia iudiciū aliter nō diuiditur. Not. 3. ne litigantes priuentur iure ſuo, ſæpe quædam permittuntur, quæ aliàs p̄hiberētur. No. 2. arg. ꝙ appellatio aliqñ permittitur, licet in mādato cōſtitutiuo iudicis ipſa p̄hibeat. Ioã. Bapt.

a Appel-

dum [a] fuerit, quia non ſemper facile eorũ præſentia ſimul haberi poſſet, coram maiore parte [b] ipſorum appellare, & Apoſtolos ſeparatim petere licebit, valebitq. hæc appellatio perinde atque ſi coram omnibus [c] interpoſita fuiſſet, omnium tamen ſubſecutorum [d] appellato ignoranti [e] intimatio legitime [f] facienda erit.

Si vnus ex pluribus appellat, & obtineat in cauſa appellationis, prodeſt victoria conſortibus, ſi ſit idem negotium, & cauſa, h.d.

Idem [g] ex contrario; ſi plures vna ſententia [h] condemnati fuerint, & vnus ſolus ad appellationis beneficiũ cõuolauerit, iſtius victoria cæteris quoque ſuffragabitur, ſi cõmuni [i] iure inuentur, idemque negotium, & eadem cauſa [k] defenſionis exiſtat.

Si per reſcriptum committantur plures articuli connexi, & in vno remoueatur appellatio, intelligitur remota etiam in alijs, h.d.

Iam dubitari poterit, ſi ex plurib articulis vnius precibus compreheñſis in vno tantum contingat appellationem vetari, vtrũ appellatio teneat, ſi ſuper alijs prouocatum fuerit. Et cum delegatis hæc ſit intentio [l], vt de omnibus articulis, qui in precibus ponũtur, iuſtitia [m] ſuum conſequatur effectum, in omnibus [n] appellatio interdicta intelligetur. Vnde nihil intererit, vtrum appellatio inhibeatur in primo an in ſecundo, in medio, an in fine.

De connexis idem eſt iudicium, & determinatio, h.d.

Sed hoc ita intelligetur. Vñ nihil intere

a Appellandum. In iudicio, vel extra à ſententia, vel grauamine, fac. cle. 1. eo vnde ſumitur.

b Maiore parte. Appellabitur quidem coram maiore parte, ſed tamen appellabitur ab omnibus, & hoc qñ plures ſunt, quam duo. nam in duob. non eſt dare partẽ maiorẽ, oportebit ergo tunc, quod corã ambobus fiat appellatio, ſi diuiſim poſſunt hẽri. Sed quid ſi ambo etiam diuiſim nõ poſſũt haberi, vel qñ ſunt plures nõ põt haberi maior pars ẽt diuiſim. Sol. ut no. in cle 1. eo. ĩ verb. maiori.

c Coram omnib. Videndum ꝙ no. in c. ut circa de el. in 6. in præſentia enim iudicis eſt appellãdum, 2 q. 6. ca. biduum, vbi de hoc, & c ſuggeſtum, eo. fac. c. pe. de re iud. in 6.

d Subſecutorũ ſ. appellationis delationis, termini ꝓſixionis. cle. 1. eo.

e Ignorãti. Sciens .n certificari non dẽt l. 1. ff. de act. emp l. 1. ff. de dot. præleg. c. cum qui certus, de re iudi. in 6. præſumitur aũt ignorantia, l. verius, ff de prob. c. præſumitur. de reg. iur. in 6.

f Legitime. Per modũ, qui hẽtur in cle cãm de ele. quę tamẽ nihil dicit de intimatione delationis, vel termini. ſed tantũ de appellatione, de ratione dic ut no. in cle. 1. eo.

g Idẽ, &c Octo requiruntur ad hoc vt ſentẽtia lata in fauorẽ vnius profit alteri. Quinq; ponuntur in hoc §. & in cap vna eo. vnde ſumitur alia tria per Ab. in ca vna, vbi copioſe de materia.

h Vna ſententia. Fac. 2. q 6 ca. ſunt, quorũ, & C. ſi vnus ex plu. app l. 1. & 2. & intellige quod hic dicitur qñ res eſt communis pluribus & corporalis nec diuerſitas facti exſpectationẽ recipit, ut ĩ duobus reis debendi, & ſi omnes condemnati ſint & vnus appellauit victoria unius omnib. prodeſt, ut hic dicitur, & in c. vna, eo. & 3 q. 6. c. quãdoque. & d. l. 2. & ſint tales, qui nõ inuentur beneficio reſtitutionis, ſi vero vnus fauore minoris ætatis impetrauit contra ſñiam beneficium reſtõnis, hoc non prodeſt alijs, per ſupra alleg. & ideo dr̃ hic, ſi iure cõi inuentur. Si vero res ſit in corporalis, cõis, & in diuidua, tunc victoria minoris, ꝓdeſt maiori. leg ſi communem, ff. quemadmod. ſer. amit. in primo reſponſo, & in ſeruitute indiuidua.

i Communi iure. Secus ſi ſpecialis pura, beneficio reſtitutionis in integrum, ut not. ſupra immediate.

k Eadem cauſa. Exemplũ in tribu toribus indiuiſam adminiſtrationem gerentib. condẽnatis, ſecus ſi unus geſſit, & alter non, quia appellatio eius, qui non geſſit non debet prodeſſe ei, q geſſit l 1. C. ſi vnꝰ ex plu & capi. 2. q. 6. §. qñque. Idẽ ſi habẽt diuerſas adminiſtrationes: q tunc vnius appellatio nõ ꝓdeſt alteri. argu. l 1. C. de d uer. reſcri.

l Intẽtio. No q verba cuiuſcumque diſpoſitionis ſunt amplianda, vel reſtringenda, ſm mentẽ diſponentis, quæ colligitur ex ratione expreſſa in diſpoſitione, ad hoc ꝙ not in c. fin de re iud ſin 6 Idem ſi non ſit expreſſa, ſed poſſit rõnabiliter & indubitãter coniecturari, quæ fuerit, argu. not in l. tale pactum, § ſi ff. de pact. & no. Bal in l. maximum vitium C. de lib. præt fac. c. intelligentia, de ver ſig. & l. cũ pater § dulciſſimis, ff de le. 2.

m Iuſtitia. Quæ ſæpè violatur per fruſtratorias appellationes.

n Omnibus. Intellige de continentibus & connexis, vt in c. inquiſitione. eo & de hoc in c. ſecundo requiſis, eodem.

Cen-

rit; vtrum appellatio inhibeatur in primo, an in ſecundo, in medio, an in fine.

De connexis idem eſt iudicium & determinatio. h.d.

Sed hoc ita intelligi oportet, ſi capitula connexa[a] fuerint, cæterum quoties clauſula, per quam appellationis remedium tollitur, in medio literarum ponitur, ſi ſunt plura negotia, ſe minime contingentia, tantum præmiſſa complectitur, niſi forte, & in fine [b] literarum prædicta clauſula iteretur.

Appellari poteſt, ſi locus non tutus aſſignatur, etiam ſi ſit reſcriptum appellatione remota. h.d.

Interdum etiam nõ obſtante prohibitione appellare poterit, vt decretum eſt in eo, qui per delegatos iudices in iudicium ad locum idoneum iudices aſſignent, non erit propterea appellationis remedium [e] interclusum, quod appellatione remota procedi debere mandatum fuerit.

Manifeſta iniquitas impedit effectum clauſulæ appellatione remota, h.d.

Idem [f] etiam obtinet cum ſententia fertur iniqua, licet enim cauſa appellatione remota commiſſa fuerit, ſententiæ tamen ſtari non debet, ſi iniquitatem contineat manifeſtam. [g]

Lapſo anno, & ex cauſa biennio, appellatio eſt deſerta, h.d.

a Connexa. De connexis n. idem eſt iudicium. l. cum actum, ff. de neg. geſt.
b In fine. Not. ergo ꝙ clauſula ſeu qualitas in fine diſpoſitionis poſita non reſtringitur ad imme diate præcedentia, fac. c. inquiſitioni, eo. unde qñ mitur. & p Ab. in c. ſecundo requiris eod.
c Nõ tutum. Nota qđ iudex loci cõparere debentibus cõſtituere debet, quo partes ſine periculo poſſint accedere, & & teſtes, & aduocati & ſimiles, 3. q. 5. c. hortamur & q. 2. c. ſi. & l. ſi locus, ff. de iu. ioꝛõ nec altera pars, q̃ non põt venire honeſte tenetur ire ad locũ inhoneſtũ. ſ. ſi cũ dies §. ſi albi ter. ff. de arbitr. Itẽ non ſolum dr locus incõmodus propter inimicitias, ſed ẽt ſi excedat duas dietas, ut c. nonnulli, de reſcri. Itẽ nec extra prouinciarum terminos eſt faciẽda citatio. 3. q. 6. c. neminẽ, niſi ex ſpeciali iuſſione prĩcipis. auth. ſed hodie. C. de epiſc. & cl. & ubi qa citatẽ ad locũ periculoſũ, nõ ſufficit præſtare ducatũ, c. accedẽtis, ext. ut lit. nõ cont. & not. in c. ex parte tua, eo.
d Fuerit. Sed nũquid ſufficiet locũ eſſe tutũ pcuratori, licet nõ ſit tutus dño. Inn. uidetur affirmare, quia põt quis mittere procuratorẽ. Hoſt. contra, concludit enim non ſufficere locum eſſe tutum ipſi domino niſi etiam ſit tutus procuratori, & nõ domino: rõ, quia ſi ſibi & nõ procuratori, priuabitur iſte facultate ſibi cõceſſa a iure, ut poſſit in cauſa procuratorem conſtituere l. 1 ff. de procu. maximũ autẽ eſt commodum per procuratorem magis inſtructũ cãm promoueri. Ita ex contrario. ſi locus eſt tutus procuratori, & nõ principali ſequeretur, ꝙ in cã ardua cõpelletur conſtituere procuratorẽ contra cap. querelam. de procur. & hæc opi. com. tenet, pro qua fac. c. ſiue, de coniugi. 33. q. 2. & de

hoc per Abb. in c. ex parte, eo.
e Remedium. Sed quæritur, an hoc caſu poſſit incontinenti appellare, an teneatur proponere corã iudice exceptionem loci non tuti, & ſi ſit proponenda exceptio, debeat ne ibi ueritas probari coram iudice, litera hic, & in c. ex parte eo. vr innuere, ꝙ poſſit ſtatim appellari. Sed circa hoc plures ſũt opinio. Docto. de quib. per Abb. in d. c. ex parte.
f Idem etiã. & c. c. inter cæteras, de ſen. & re iu. d. unde ſumitur.
g Manifeſtũ, puta, quia latæ eſt contra ius ſe ipaũ ſcilicẽt contra leges uel canones. §. a. ſup. ea. ita qđ in ipſa ſñia cõtinetur error. a q 6. §. definitiua. verſ. item ſi ſñia cõtra ius ſcriptum cap. examinatã, de cõfit. util. uel inut. & c. p tuas deſẽr. excõ. ut habetur in c. inter cęteras, de ſent. & re iud.
· Illud tam iudiciali. Hæc pars licet plura cõtineat capita, tamẽ cum ad eundem finem tẽdant, propterea commode põt in ea caſus 10 cõmuni ita figurari, cũ eſſet a litigantib. canonice facta appellatio oportebat poſtea terminũ eis aſſignare ad ipſã proſequẽdam unde iudex ſciens quod l. res debent de iure rẽſtringi, iuxta l. properadũ C. de iud. volebat non ſolũ terminũ breuẽ, & continuũ aſſignare, ſed ẽt unicũ hoc ãt iudicabat iuri congruum quia in prima inſtãtia cãm putabat ſatis eſſe in proceſſu inſtructã & cũ litigantes ſe oppoſuiſſent, ut commodè poſſent non deducta deducere, iuxta l. eos C. de app. fuit q̃ſitũ iur. s. Sol. ut in hac parte caueri q a ad appellationem proſequẽdã opes erat certã regulã aſſignare, a qua poſtea eſt recedendum ſecũdum qualitatem caſus contingentis; qua quidem rõne ſuadẽte intelligimus, ni fallor, quod obiecta nõ obſtãt, cũ etiam ipſa poſſent uerificari. Not. 2.

Aa quod

quod remedium appellationis debet eſſe moderatum, ne prima ſententia reddatur uana. Not. 2. qđ termini ad aliquid faciendum debent modo reſtringi, & aliquando amplificari ſecundum qualitatem caſus contingentis.

ſicut per appellationem omiſſam, non trãſiret in rem iudicatam, ita nec p[r]opter interpoſitã & deſertam, c. licet, & quod ibi [no]. de ſent. excom.

m Quamdiu. Concor. aut[h]. [...] tamen. C. de temp. app. & cle. quamdiu, eo. vnde ſumitur.

Illud tam iudiciali [a] appellationi, quam ei, extra iudicium [b] interponitur cõe [c] eſt quod huiuſmodi appellantib. annus, [d] & ex iuſta [e] cauſa bienniũ [f] a ſic appellationis interpoſitæ [g] indulgetur, quo tẽporis ſpatio, & proſequi & finire [h] appellationis cauſam compellendi erunt, alioqui ſi per negligentiã appellantis hoc tẽporis ſpatiũ fluxerit, adeo cã deſerta cenſebitur, ut ẽt ſi appellãs ipſe cũ [i] appellato, aut appellatus etiam per ſe, & principaliter proſequatur, non proptérea minus in rem [k] iudicatam cẽſebitur trãſiſſe ſententia, [l] a quã fuerit appellatum.

Ponit caſus, quibus tempus ad proſequendum non currit, h. d.

Quamdiu [m] tamen per compromiſſum, [n] vel alias de partium expreſſo [o] conſenſu differtur proſecutio, tempus ad proſequendã appellationem ab homine, uel a iure profixum minime currit [p] appellanti, [q] niſi forte iudex ex dilatione periculum imminere [r] videns, in illa procedi præcipere. [s]

Tempus datum à iure ad proſequendam appellationem poteſt breuiari per iudicem ex cauſa, h. d.

Et licet [t] anni, vel biennij ſpatium appel-

a Iudiciali. 2. q. 6. c. ei qui, & c. cum ſit Romana. eo. & per Abb. in ca. uenerabilis, de iud.

b Extra iudiciũ. vt in c. cõſtitutus, eo. & c. concertationi. eod. in 6. & cl. ſicut eo. ti.

b Commune eſt. Licet in hoc iudicialis, & extraiudicialis appellatio cẽſeatur eodẽ iure. ſunt tñ inter eas dñiæ multæ; de quibus p Doc. in ca. bonæ. eo. & nota ſep. eo. §. 1.

d Annus 2õ. q. 6. c. ei qui, & c. cum ſit. & c. oblatę. eo.

e Iuſta cauſa Et euidenti, cum ſit. ubi no. Abb. quod non ſtabitur aſſertioni partis, ſed oportet ꝙ aut ꝓbetur, aut cã ſit notoria, & qualis reputeẽ iuſta cauſa, per Abb. in ca. ex rõne, uer. ad quintam qõnem.

f Bienniũ. Immo dabitur etiã trienium ex cã, ca ex ratione, c. & no. ĩ cap. cum ſit. eo. in princ. ſed ut dicit Abb. in d. c. cum ſit, hoc nullibi probatur expreſſe.

n Cõpromiſſum. Non ſic in eligẽtibus, qui compromittũt, quibus bene currũt electionum tempora, c. ſi cõpromiſſarius, in prin. de ele. ĩ 6. ubi ponitur diuerſitatis ratio, ſi ergo compromiſſarius non pronunciat, reuertitur appellãs ad iudicẽ, idẽ ſi pronũciat, ſed appellãs vult pœnã ſoluere, & appellationẽ proſequi. Itẽ ẽt ante pronũciationẽ cõpromiſſo durãte poterit appellans ad iudicẽ redire, ſoluendo pœnã, c. ſignificantibus ubi nota de offic. del. & not. in cle. quamdiu eo.

o Expreſſo. Non ſufficeret ergo tacitus cõſẽſus, puta ꝙ ſimul appellans & appellatus domum redirent, uel longã peregrinationẽ ſimul arriperent, imputet .n. ſibi appellans, qui ſic itinerat. Itẽ per procuratorẽ proſequi poterat, ut no. in clem. quamdiu eod.

g Interpoſitæ. Vel a die illati grauaminis, ubi à futuro grauamine appellatur, cle. ſicut eo. unde ſumitur, quæ tollit varietatem opinionum circa hoc de quibus per Legiſtas, in l. ſi. C. de temp. app. & per Io. And. in d. cle. ſicut, vbi late.

h Finire. In hoc conuenit tempus reſtitutionis in integrum cle. vnic. de reſt. in integr.

i Cum appellato. Licet ergo dilationes quas petit appellatus per quas protelatur proſecutio appellationis proſint appellanti, ſicut & reſtitutionem petenti proſunt quas petit reus contra quẽ petitur. l. pe. de temp. reſt. in integr. Ipſa tamen proſecutio quam facit etiam appellatus, ſibi non prodeſt, ratio: quia in appellato dicente male appellatum, & ſententiam tranſiſſe in rem iudicatam, nulla eſt contrarietas, vt late deducitur in cle. ſi appellationem, eo. in verbo appellatus.

K In rem iudicatam, c. cum ſit, & c. ſæpe. eo.

l Sententia. Quæ tamen erat aliqua: ut quia contra ius litigatorus lata. ſi .n. a pricipio fuiſſet nulla

p Currit. Non intellige, quod compromiſſo finito habeat appellans tempus integrum, ſed ſolum habebit quantum tempore compromiſſi ſupererat, dormit enim tunc illius temporis curſus fac. clem. vni. de reſt. in integr. & c. dilecto. de uer. ſig. & l. ſed & ſi per prætorem, §. quoties, ff. ex quibus cau. maio.

q Appellanti. Nec appellato.

r Imminere. ut in cã electionis, & ſpiritualis mrĩmonij, c. oblatæ, eo. vnde ſumitur. Idẽ in matrimonio carnali, ſm̃ Goff. Hoſt. & Aegid. c. qm̃, vt lit nõ conteſt. Idem in alijs, quæ celeritatem deſiderant. l. 1. ff. de dã. infect. & l. 1. & 2. ff. de fer. & tradunt Legiſtæ, in l. 2. ff. de offi. eius cui mand. de iuriſd.

s Præciperet. Poſt illud ergo præceptum incipiẽt currere tempora.

t Et licet. Sumitur hic §. ex c. cum ſit, & capitulo ablata. & capit. conſuluit, & cap. ad aures, & cap. ad hæc, & capitul. perſonas, & capitu. ſuperior. eodem.

a Diſtan-

lantibus indulgeatur, poterit tamen iudex, à quo, ſecundum locorum diſtantiam, [a] perſonarum, & negotij qualitatem reciſius [b] tẽpus moderari, intra quod ſi is, qui appellauit, cauſam appellationis non fuerit proſequutus, tenebit ſententia. Coget [c] ergo iudex partes appellatione non admiſſa, vt vel appellationem interpoſitam proſequantur, vel coram iuris pareant æquitati.

Quando periculum eſt in mora, debet iudex breuiare terminum proſequendæ appellationis, hoc dicit.

Superior [d] quoque iudex, ſi ex dilatione viderit imminere periculum, [e] poteſt & debet neutro appellationem proſequente, vt periculum euitetur, occurrere, puta, ſi à ſententia lata ſuper confirmatione alicuius electi prouocatum fuerit, & utraque pars velit etiam ad annum appellationis proſecutionem differre, poteſt vtique, immo debet is, ad quem appellatum fuit, proinde terminum moderari, ne diu gregi Dominico cura paſtoris deſit.

Interdum ad proſequendum appellationem datur plus quam biennium. h.d.

Accidit tamen aliquando, vt non per annum, vel biennium, ſed etiam vlterius cauſam appellationis alicui proſequi concedatur, [f] vt puta, ſi quem per impotentiam [g] proſecutionem omiſiſſe conſtiterit, [h] vel cum iudici ex proprio officio [i] ſuper cauſa electionis etiam lapſo biennio co-

a Diſtantiam. Fac. diſt. 63. cap. cum longe, & 13. q. 2. cap. vbicunque, & l. qui bona. §. fi. ff. de dam. infra cum l. ſeq & l. nonnunquam, ff. de re iud. & l. 2. ff. de re iudic.

b Reciſius. Argum. quod iudex poteſt abbreuiare inducias datas à l. ſic. ff. de re iu. l. 2. c. oblatæ. eod. & c. quoad cõſultationem, de ſent. & re iud. Arg. contra diſt in. 28. c. de his, & l. 4. § ſi quis cõdẽnatus, & 3. q. 3. c. de inducijs. Sol. induciæ quę dãtur à lege, vel canone ſeruandę ſunt, niſi iuſta cauſa ĩteruenerit, ob quã sũt breuiandæ & tunc id committitur arbitrio iudicis, c. cum ſit, c. & l. cõtinuus §. 2. ff. de uer. oblig. Quædã tamẽ ſunt induciæ a iure ſtatutæ, quæ alterari non poſſunt vt tẽpus 10. dierũ datũ ad appellandũ tẽpus intra quod peti debet reſtitutio in integrũ, & terminari, vt not. in d. c. cũ ſit, & in ca. præterea. de dilat. Sed nũquid quod iudex poſſit diminuere de anno appellatiõis, ita ſimpliciter intelligendũ ſit, ut appellãs teneatur causã appellationis finire intra minus tempus anno, vel biẽnio? Reſp ut not. in d. c. cum ſit, in verbo reciſius, ver ſi. ſed nunquid.

c Coget. c. ad hęc. 1. c. conſuluit. 1. c. ad aures. eod cum concor.

d Superior. Sic cap. oblatæ §. ſuperior, vnde ſumitur.

e Periculum. Ne ſcilicet eccleſia in ſpiritualibus vel temporalibus ex mora detrimentum incurrat, c. quam ſit, de elect. in 6. quo caſu poſſet etiam hic non conteſtata lite procedi. c. quoniam, §. 1. arg. ca. conſtitutus, eo. & no. in c. oblatæ, §. ſuperior.

f Concedatur. Non exprimit ipſo ne iure, an per reſtitutionem in integrum, & uerbum concedatur hic poſitum eſt aptum utrumque comprehendere de quo dic vt late habetur in c. ex ratione, eo.

g Impotentiam. Verbum hoc eſt generale, vt in. c. ſciſcitatus, de reſcr. unde hæc importantia varijs modis poteſt intelligi, vt quia appellãtes fuerint, impediti, iuſta de cauſa, uel per iudicem petit. vnde eſt non imputatur, 2. q. 6. ca. anteriorũ, §. ad hoc. & §. biduum, & §. ſi forte, & c. ex inſinuatione, eod.

h Conſtiterit. Sed quomodo poterit cõſtare. Spec. in §. nũc breuiter, ver. quid ergo, eod. tit. dicit, per iuramentum impediri. Sed Io. An. ibi in additionibus dicit, hoc procedere, quãdo appellaretur ad iudicẽ valde remotum, quia tunc difficile eſt ſecum adducere teſtes, & ſi daretur terminus ad probandum in partibus occuparetur forte maius tẽpus. Si autem loci diſtantia impedit debet impedimentum plene probari ſecundũ eum, et hoc placet etiam Anto. de But. Sed Abb. in c. ex ratione, eod. ver. quarta quæſtio, firmiter tenet, quod ẽt data diſtãtia locorũ nõ ſufficiat hoc caſu probare impedimentũ per iuramentum; quia ob impedimentũ nõ trãſit ſententia in rem iudicatam, c. cum ſit, cum ergo hic agatur de maximo præiudicio, & de abdicando iure iam quæſito appellato per deſertionem appellationis, debet impedimentum plene probari, ſicut probari debet in quolibet facto graui nõ obſtante diſtãtia locorum, & licet Abb. loquatur cum agitur de dando ſecundo fatali, tamen idem erat dicendum, & multo fortius in terminis, §. noſtri.

i Officio. Vt in c. conſtitutus, eo, nec etiam ex negligentia appellantis ceſſat officium iudicis, vbi iudex ſine parte potuiſſet procedere, quod eſt vbi cõcernitur vtilitas publica. Exemplũ in c. criminaliter de colluſ. det. fac l. quãuis, C. de adult. aliud eſt ſimile, in c. ſi forte, iuncta gl. de cle. in 9. fac. c. cũ nobis, & c. cum dilecti, de cle. Aliud eſſet ubi cã non eſſet talis in qua officium iudicis exuberaret, vt

puta, concernens merum commodum priuatum, quia tunc iudex non debet ſe impedire actore, vel appellatore ceſſante, iuxta no. in ca. ad noſtram, 2. de iureiu. fac. not. in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damn infec. & l. ad peremptorium, & quod ibi Bart. ff. de iud.

hoc, quod non licet tertio appellaſſe ab eodem articulo, procedit etiam in ſententijs quæ non tranſeunt in rem iudicatam, vt no. in cap. fraternitatis, de frigid. & malefic. Sic etiam in huiuſmodi cauſis poſt 30. dies licet appellari non poſſit, poteſt tamen agi per uiam querelę, not. in ca. ad reprimendum, de off. ord.

gnoſcere conceditur.

Pars poteſt ſibi terminum proſequendæ appellationis breuiare, non prorogare. h. d.

Pars quoque [a] interdum ſibi [b] proſequendæ appellationis terminum præfigit. Sed cũ hoc gratia litium citius [c] expediendarum indultum fuerit, iuris terminus à parte præueniri, non prorogari [d] poterit, ſicut nec in vna cauſa tertio [e] prouocare licebit.

Confirmatio in forma communi nõ præiudicat appellationi, nec laudum inualidũ roborat aut proceſſum impedit, ſed obtenta ſuper re ab aliquo pacifice poſſeſſa, facit vt quis non poſſit conueniri apud ſedem Apoſtolicam, h. d.

Poſtremo ſciendum eſt, ꝙ ſi ſententiã appellatione ſuſpẽſam antequam ipſius appellationis cauſa cõmiſſa [f] fuerit, vel laudũ contra [g] iuris, vel compromiſſi [h] formam latum Apoſtolico reſcripto in forma [i] cõi cõfirmari obtẽtũ fuerit, talis cõfirmatio nec appellationi præiudiciũ afferre [k] nec inualidũ laudum

a Pars quoq;. Nedum iudex a quo concor. cap. perſonas, eo.

b Sibi, Sed an appellatus ualeat talem terminũ præfigere, ſicut poteſt appellãs & iudex? Reſp. hoc nõ reperitur iure cautum, nec mirum: quia eſſet in poteſtate aduerſarij duram conditionẽ imponere ſuo aduerſario, ꝙ non eſt concedendum, ſed appellans hoc poteſt quia ipſe imponit legẽ ſibi ipſi præiudicando reſtringẽdo terminum iuris & hoc cõmun. tenetur, vt p Abb. in ca. perſonas, eo.

c Citius. cap. cbla ra eo.

d Non prorogari. Quia inducta ad vnum propoſitũ nõ debent operari contrarium, l. legata inutiliter, ff. de leg. 1.

e Tertio, cap. directè, & ca. tuæ, eo. & 2. q. 6. capit. ſi quis in quacunque, & l. vni. C. nulli, in una eadẽque cauſa ter. prouo. Sed contra 2. q. 6. ca. quoties, vbi dicitur, quoties ſe putauerint grauari, ad ſedẽ Apoſt. appellent. Sed dic quoties, id eſt ſecũdo, & non vltra in definitiua ſnĩa, ſiue ſuper eo, & ſic in d. ca. directè, & ſic verbum illud generale, quoties, reſtringitur, diſt. 18 c. placuit, & diſt. 75. c. 1. ꝙ dicit in fi. & 12. q. 2. c. ſine exceptione, & c. ſedes, de reſcript. Vel dic ſecundum Abb quod verbum, quoties, intelligitur propriè, ſed verificatur in diuerſis grauaminibus. Nã ſi millies qui grauaretur in eadem cauſa, toties poterit appellare, hic autẽ, §. procedit, quando ſuper eodem fuit bis appellatũ per eandem partem, & bis ſententia fuit confirmata. Item intellige reſpectu eiuſdẽ partis, ſecus diuerſæ, nam hoc reſpectu ſuper quolibet articulo poterũt interponi quatuor appellationes, vt per Legiſtas, in d. l. vni. & per Io. Andr. in d. ca. directe. Sed adhuc contra, ꝙ immo eadẽ pars ter appellat. 31. q. 2. cap Lotharius, vbi ꝙ Taberga ter appellauit. Sed dic ter appellauit. i. ter vocẽ appellationis emiſit, dicendo, ſcilicet appello, appello, appello, nec enim per hanc geminationem vĩ recedere à iure ſuo, ſed potius loqui ex quadam cordis abundantia, ad hoc c. bonæ eo. & ſacrile. 1. eo. Et nota, quod rificari; No. quod licet cõfirmatio ſolum ius antiquum corroboret, ſi ſimpliciter conſideratur, tamen cum diuerſimodè concidat, ſecundum formam conceſſionis debet cognoſci eius effectus.

f Commiſſa. ca. bonæ, de confirm. vti. vel inut. vbi habes exemplum.

g Contra iuris. Quia fortè laudum fuit latum per ſordes, vel per gratiam, & ideo nullum, l. 1 C. de arbit. c. examinata, de confirm. vtil. vel inut. vnde ſumitur.

h Compromiſſi. Nil enim poteſt arbiter facere contra formam compromiſſi, capit. cum dilectus, de arbit. l. Pedius, & l. non diſtinguemus, §. de officio, ff. de arbitr. & c. examinata, de confirm. vtil. vel inutil.

i In forma communi. Dicitur autem confirmatio facta in forma communi, quando fit conditionaliter non cognito de cauſa, vt ſi dicitur, confirmamus tibi poſſeſſiones, quas iuſtè poſſides, vel per ſimilia verba, vel ſub ſimili forma, vt per Abbat. in capitu. 1. de confirmat. vtil. vel inutil. de qua etiam vide text. cum gloſ. in can. quia diuerſitatem, de conceſſione præbend.

K Afferre. capit. bonæ, de confirmatione util. vel inutili.

Poſtremo CASVS. Cũ iudex ad quem vidiſſet proceſſũ cauſę, & conſideraſſet merita eius, volebat litẽ terminare, partes autem timẽtes exitum iſtius inſtantiæ, diuerſas petebant a principe cõfirmationes, vnde ob hanc varietatẽ fuit quæſitũ quid iuris, & tum arg. ... l. C vt lit. pendẽ. tum arg. §. illa vero, ſupra eo. reſpõdebant ſolum primam ſententiam eſſe cõfirmãdam, vel reijciẽdã. Sol. tũ vt hic legim[9], quia cũ petere cõfirmationẽ de iure aliquando non prohibeatur, propterea ſecũdũ qualitatem caſus contingẽtis modo deciſio & aliquando obiectio poteſt ve

Liti-

ullo firmitatis robore muniet. Nam etiã ſi ante ſententiam litigioſæ [a] rei confirmatio nẽ ab Apoſtolica ſede quis impetrauerit, nõ ꝓpterea minus de cauſa poterit iudex cognoſcere, & eã fine debito terminare. Quãquã ſi tẽ pacifice quis poſſediſſet, cũ inde cõfirmationem [b] obtinuit. [c] non erit licitũ iudici de quęſtione poſtmodũ exorta abſq; mãdato ſedis Apoſtolicæ decernere, niſi certũ ſit quod per falſã ſuggeſtionem fuerit elicita. [d]

DE RESTITVTIONE [e] IN INTEGRUM. Tit. XVIII.

Minor & Eccleſia reſtituuntur aduerſus ſententiam a ſede Apoſtolica latam: h. d.

ADhuc autem iis, qui appellationis remedio deſtituti sũt, auxilio reſtõnis integrũ ſuccurritur, ſed nec oib. nec ſemper, nec omnibus

a Litigioſæ ea 1. de confirm util. uel inutil. & dicitur res litigioſa de cuius dominio cauſa mouetur inter petitorem & poſſeſſorem, auth. litigioſa res. C. de litigio. & ſic controuerſia ſup poſſeſſione orta non facit rem litigioſam, de quo dic ut no. in d. c. 1. & per Caſſad. de reſcr. deciſ. 6.

b Confirmationẽ. Pro declaratione mat rię ſciẽdũ eſt ſm Abb. in capi. 1. de confir. util. uel inuti. ſuper ſcdã gl. quod quãdoq; cõfirmatio tribuit multũ noui iuris ut cõfirmatio electionis facta p ſuperiorẽ. Nã tribuit ptãtẽ adminiſtrãdi, c. trãſmiſſa, & c. qualiter, de elec. qñq. nullũ ius tribuit, ut cõfirmatio cõceſſa a Papa in forma communi, ſed ſolet ad cautelã impetrari, ne ui deatur ſine ſciẽtia Papæ procedere & ut per gl. in d. c. 1. ca. quãquam, diſt. 13. Quædã confirmatio uetus ius cõfirmat & conſolidat vt quando fit confirmatio ex certa ſcientia, & dicitur ex certa ſcientia quando totum negotium fuit Papæ reſeruatum, & ipſe poſtmodum confirmauit maxime opponẽdo clauſulam ex certa ſcientia. & hæc confirmatio operatur plus uel minus ſecundum ſubiectum diſpoſitum: nam ſi iuſte poſſidebat ut inferior non poſſit amplius de illa re cognoſcere, ſ. Felice, utrum iuſte poſſideat nec ne, c. 2. de cõfirm uti. uel inuti. & dicitur. hic. Item facit rem maioris autoritatis, cap. quis neſciat diſt. 11. Quandoque operatur maiorem effectum: nam ſi iſte iuſte non poſſidebat, incipit iuſte poſſidere, unde ſolet Papa opponere clauſulã: Supplentes de plenitudine poteſtatis omnem defectum, & c. & ſic inualidũ facit ualidum. c. 1. de tranſac. & 1 q c. 6. hæc quippe.

c Obtinuit. Non facta mẽtione de litigioſo, alias. ſi facta eſſet mẽtio, arripitur illa cauſa ab inferiore iudice, ut c. 1. & ibi Abb. in 1. no. de confirm. uti. uel inut.

d Elicita. Vt in c. 1. & 2. & ibi plene per Abb. & Doct. ſuper glo. in uerbo exorta.

DE RESTITVTIONE IN integrum.

Continuatur ti. iſte per tex. eius princ. ut etiam animaduerti gl. rub. diuiditur aũt in duas par. in prima habetur cõtinuatio, in ſecunda propoſitæ materiæ declaratio, ſecunda ibi, ſed nec omnib.

e De reſtitutione in integrum, Continuatio patet ex principio tituli. Reſtitutio autẽ in integrũ nihil aliud eſt, quã in priſtinum quia repoſitio 2 q. 1. in ti. & l. 1. C. de ſẽt. paſ.

ADhuc. CASVS. non figuratur. No. tamẽ ꝙ reſtitutio uř ꝓducere eundẽ effectum, quẽ producit appellatio, ſed cũ ſecundũ locum habeat, debet dici remedium potius extraordinarium, quam ordinariũ, facit l. in cauſæ ff. de mino.

Sed nec omnib. Hæc pars in 2. pa. diuiditur, i prima tractat de reſtõne q̃ a iu. e cõ. editur in ſecunda ea quæ per gratiam cõcedi ſolet, ſecunda ibi, per ſupplicationem, Prima pars rurſus ſubdiuidit in 6. particul. I prima demonſtratur cui reſtitutio iuſta cõcedatur, in ſecũda quando conceda tur, in tertia intra quantum tempus, in quarta an ſemel, in quinta coram quo iudice. ſecũda ibi ſed, & ſi tertia ibi ſed ſiue, quarta ibi, quod ſi ſemel, quinta ibi, huiuſmodi uero. Quantum attinet ad caſus figurationem cum commode in omnibus iſtis 5 particul. poſſet in communi meo iudicio adnotari, propterea puto animaduertendum. quod quidam ma or habens cauſam communem cum certa eccleſia, ſimul litigauerunt coram iudice delegato, a quo tandem contra ſe re portauerunt ſententiam, a qua cum intra tempus debitum non appellaſſent, poſtea petierunt coram eo. iudice reſtitutionem in integrum, & non tantum ſemel ſed ẽt bis, & ſępius cum a prin. non obſeruauiſſent intra quantum tempus debebãt id petere putabãt autem ſuam petitionẽ eſſe licitam, & honeſtã, arg. c. qñ frequẽter, ut li nõ cont. & ibi docto. iudex aũt pd. putãs habere ptãtem c. forus de verbo. ſig. nolebat eam admittere, quia cũ cã eſſet contra aliã eccleſiam, indicabat obſtare tex. in l. ſed & milites, ff. de excuſa tut. ac etiam quia cũ ſentẽtia tranſeat in rem iudicatam qñ nõ appellatur, c cum inter, de re iud. non haberetur ꝓ talſ cõtra. l. res iudicata. ff. de reg. iur. vnde quĩ fuit quid iuris: Solut. prout in hac parte habetur, quia

 rentæ

certæ perſonæ præſumuntur hanc hr̄e ignorantiā iuris iuxta not. in reg. ignorantia de reg. iur. in 6. & ideo aliquando eis ſubuenitur, ne tamen reme re, & indifferenter huiõi extraordinariū ſubſidiū eis concedatur, propterea eſt obſeruandum, qđ in hac parte leg m⁹ qua ratione ſuadẽ tr nõ obſtāt obiecta, quia c. qm̄ frequenter, habet locum in caſib. omnino diuerſis, vt in eo legimus iudex autẽ nec eſt cōpetens, cū eius auctoritas ſolū à mandato dependeat ut alibi diximus, nec etiā potuiſſet id denegare, quia d. l. ſed & milites intelligit de lucro acquirendo, ſed non de dāno euitando, at l. res iudicata fauore huiõi pſonarū limitatur. Nota. quod minores & eccleſia æquipatā tur, & ideo tenet argumentum ab uno ad aliud No. 2. quod aliquādo priuilegiatus pōt uti priuilegio aduerſus priuilegiatum. Not. 3. argu. qđ gratia a principe conceſſa aliquando intelligitur pro unica uice. facit l. boues, ff. de verb ſignifi.

in integrum, quia in eo ſunt multi minores.

b Grauiter. Pro modica enim læſione nō daretur reſtitutio in integrum. l. ſcio. ff. eo. l. ex cauſa iudicati. t. ff. de min. c. pen. de reb. ec. non alie. Sed quæ dicetur magna læſio, uel parua? Reſp. ex conditione eccleſiæ nam ſi eccleſia eſſet tenuis i redditibus, modica læſio reputaretur, grauis & enormis cōtrarium eſſet in eccleſia ualde abundanti, ſic Abba. in ca. 1. c. continebit ergo libel.⁹ enormem læſionem, vt habetur in capit. tam ex literis, eodem.

c Conquerantur. Et plene probent læſioē & cauſā ex qua reſtitutionem petūt, ut per Abb in c. tam ex literis ver. dubiū eſt, eo & ex text. in clem. 1. c. & in proxim. ſequenti.

d Negatur. Sic 35. q. 9. c. ſentētiā & ca. tam literis, eod.

e Surreptum. cap. cū olim, đ re iud.

f Aetatum. d. 86. ca tanta, & 26 q. 2. c. hoc ſcit, & ca. tēpors, & d. 50. c. pœnitentes.

g Tēporum. diſt. 55. cap. priſcis, & 35. q. 7. c. neceſſaris & c. quod pro remedio.

Minor igitur & eccleſia, [a] ſi ſe prolatione ſententiæ grauiter [b] læſos conquerantur, [c] & appellandi tempora iam fluxerint, reſtitutionem in integrum implorare poterunt.

Eminentia iudicis reſtitutionem non impedit hoc dicit.

Quod quidem adeo obtinet, vt etiam ſi ab Apoſtolica ſentẽtia lata fuerit, non propterea magis integrū reſtitutionis petitio impediatur. Nec .n. negatur, [d] Romanæ ſedis ſniam in melius poſſe commutari, cum aut ſurreptum [e] aliquid fuerit, aut ipſa pro conſideratione ætatum, [f] & temporum [g] ſeu grauium neceſſitatum aliquid ordinauit.

Reſtituitur eccleſia aduerſus quamlibet læſionem, etiam aduerſus aliam eccleſiam h. d.

Sed & ſi nō ſententia, ſed vel contractu, [h] vel confeſſione, [i] vel probationis omiſſione, [k] vel temporis fluxu eccleſia læſa fuerit, reſtitutio indulgenda erit, nec ſolum contra priuatos homines, ſed etiam aduerſus eccleſiam. [l]

a Et eccleſia. Habes ergo duos qui reſtitui poſſūt in integrum minorem ſcilicet & eccleſiā, fac. c. cōſtitutus, & c. tam ex literis. eo. quod procedit etiā ſi prælatus iurет non petere talem reſtitutionem, nam licet valeat iuramentum, nihilominus reſtitutio in integrum poteſt peti. vt not in c. 1. eod. in §. & tenet Abb in cap. in antiquis. Adde tu tertio, etiam Remp. l. Rempublicam. C. de iure reipubl. lib. 11. l. Reſpublica. C. ex qui cauſ. maio. Sed an ciuitas? Hoſt. in ſumma eo. §. cui, tenet, ꝙ non. Idem tenet Inno in c. 1. eod. Et quod dr̄ de Republica intelligunt de Republ. Ro. l. eum qui vectigal. ff. de verb. ſign. Contrarium not. glo. in d. l. Reſpub. quā videntur ſequi Butr Bar. & Bal. dicentes, quod ciuitas habeat reſti. in integ ſaltem ex clauſula generali, ex quo enim regitur per adminiſtratores habet rationem ſaltem petendi reſtitutionem in integrum ſaltem ex clauſula generali. & hoc ſequitur ēt Abb in c. 1. eo allegans l. legatis, ff. de iud. iuncta auth multo magis. C. de epi. & cler. Idem etiā tenendum ēt de caſtris & villis, & piis locis, vt latè cōprobat idem Ab. in d. c. 1. ubi tenet, quod etiā collegium ſcholarium poſſit petere reſtitutionē

h Contractu cap. 1. eo. in 6. l. 1. Co. ſi aduer vend. l. 1. C. ſi aduer. dona

i Confeſſione. ca. 2. eod. in 6. l. certum §. pen. ff. de confeſ. Sed contra. ut enim eccleſia confeſſa eſt veritatem, contra quam non datur reſtitutio Aut falſitatem, & hoc probato, non nocet confeſſio, ut in d. ca. 1. non ergo eſt recurrendum ad extraordinarium remedium ex quo ordinarium competit l. 2. ff de min Sol dixit. Hoſt. quod poſſet eſſe, qđ falſitas confeſſa probari non poſſet, unde expedit reſtitutionem dari. Vel dic, quod fuit confeſſa nō per errorem, vel nō poteſt error probari, ſed læſio vel fuit confeſſa tempore quo nō debuit, uel lata eſt ſententia, tamẽ eſt adhuc infra quadriennium a die confeſſionis.

K Omiſſione. c. 2. eo Quid ſi dicat eccleſia ſe læſā præſcriptione? Reſp. vt traditur in c. auditis. eo. & vide per Hoſt. in ſumma, eod. §. in quibus.

l Aliam eccleſiam. c. auditis. eod. quod non uidebatur, cum priuilegiatus cōtra pariter priuilegiatum ſuo priuilegio vti non poſſit, l. ſed & milites, ff. de excu tut.

a Con-

Beneficium reſtitutionis in integrum non indulgetur niſi intra quatuor annos, ſi non ſubſit aliqua rationabilis cauſa, vt dictum ſpatium prorogetur.

Sed ſiue ſentẽtia, ſiue cõtractu, [a] vel aliter ſe læſã prætendat eccleſia, & propterea ſe ad beneficiũ reſtitutionis in integrũ admitti poſtulet, ſi quadriennij [b] ſpatiũ à die læſionis lapſum fuerit, amplius reſtituenda non erit, niſi præuaricationis, [c] vel manifeſtæ fraudis [d] probetur ſuper hoc interueniſſe cõmentũ, [f] aut alia cauſa [g] ſubſit, quæ iudicẽ ad hoc beneficiũ concedendum mouere debeat. Et ſi tẽpore læſa aſſeratur, non fiet reſtitutio, niſi ad tantum temporis, inquãtum ſe læſã eſſe legitimè probauerat. [h]

Reſtitutio in integrum ſemel negata, non conceditur amplius etiam in alio iudicio, niſi duobus caſibus hic contentis. h.d.

Quod ſi ſemel reſtitutio in integrum in alio iudicio denegata fuerit, præterquã ad appellationẽ omiſſã, non erit eidẽ amplius cõcedenda, [i] niſi nouis defenſionibus, [k] ad huiuſmodi beneficium admittenda fuerit.

Ponit qui & quando poſſint de reſtitutione in integrum, cognoſcere, h.d.

Huiuſmodi vero reſtitutionum cauſæ ſolum corã iudicibus ordinarijs adminiſtrationẽ habentibus, [l] vel delegatis ab eis, tractari poterunt, & terminari, ſiue hoc ipſis delegatis [m] ſpecialiter demãdatum fuerit,

a Contractu. Not. vnum, quod quando eccleſia petit reſtitui contra contractum, maius eſt eius priuilegium, quam minoris; quia ſi minor iurat non cõtrauenire, non reſtituitur, auth. ſacramenta puberum, C. ſi aduerſ. ven. ſi autem prælatus iurat non repetere, vel nõ cõtrauenire in contractu dãnoſo eccleſiæ, licet cõtraueniendo deleret eccleſia tamen eodem petente, vel alio ex iudicis officio reſtituit, 30. q. 9. c. ſi quis, & c. ſi quis de reb. ecc. nõ alie. ca. intellecto, de iureiur. c. cum veniſſent, de inſt. c. 1. eo. in 6.

b Quadriennij. c. eo. in 6. & clem. 1. eodem, cum ibi al leg.

c Præuaricationis. Quoad ſentẽtiam & quid ſit præuaricatur, ut hr in l. 1. ff. ad Top. & 2. q. 3. §. notandum.

d Fraudis. Reſpectu cõtractus, vel reſpectu utriuſq;

e Probetur. Quia qui allegat dolũ, & cæt. l. quoties, § qui dolo, ff de probat.

f Commentum. Machinatio, deceptio.

g Cauſa. verbi gratia ſecundũ quoſdam, ſi prælatus malè cõtrahẽs dixit dicto quadriẽnio ſpatio, tunc enim non currit pſcriptio 16. q. 3. c. ſi ſacerdotes, & hoc tenuit Inn in ca. tam ex litteris, eodem, & ſequuntur plures, vt per Peruſi eo. in 6 & licet quidã ſecus teneant, cũ tamen hæc opinio faciat in fauorem eccleſiæ, ſcilicet, tenentinm contra non tenenda, arg. l. ſunt perſonæ, ff de relig. vel iuſta cauſa erit ſi multas prælatorũ habuit mutationes, vt no. in c. 1. in 6 Peru ſ tamen quod hoc forum ſit reponendum in iudicis arbitrium.

h Probauerit. Cle vni. eo.

i Concedenda.] Alias nullus eſſet licitum finis, ſecundum Hoſtienſem, ſed de ratione iſtius diſpoſitionis, vide per Abb. in c. fi. eo. vnde ſumitur, verſi. vita gloſſam ſcias.

K Nouis defenſionibus. Tunc enim propter nouas defenſiones iterũ auditur, l. 1. 2. & 3. C. ſi ſæp. in integ. reſt. poſtul. ex quibus ſumptum eſt quod hic dicitur, & in c. fi. eo. Sed quas intelligemus eſſe nouas defenſiones? Reſp. ſecũdũ quoſdam, tã illas, quæ tunc erãt, ſed non fuerũt allegatæ, quæ occultæ erant, ſiue quæ poſtea emerſerunt. Quidam tamẽ intelligũt de primis omiſſis tãtũ, quaſi nõ poſſint aliæ de nouo superuenire & hoc putat verius gl in c. fin. de reſti. in integr. Sed cõtra hoc videtur quia ex noua cauſa recuſatur iudex poſt litẽ conteſtatam. c. inſinuante, de off. del. c. paſtoralis, de exc. & 4. q 3. c. ſi qs teſtib. & quę de nouo emergunt, nouo indigent auxilio, l. de ætate, §. ex cauſa, ff. de interrog. act. Solu. vt habetur in d. c. fin.

l Habẽtibus. Sicut eſt epũs poteſtas, & hmõi, & alij etiã minores ordinarij qui hẽt iuriſdõnẽ cõtentioſã, & præſunt alicui vniuerſitati, l. j §. ſi de poſtu. l. fin. C. vbi & ap. quos ẽt 11. q. 1. c. de pſona, & no. 1. c pen. vnde ſumitur.

m Delegatis. Et multo magis delegatus à principe facit, l. fi. C. vbi, & apud quos reſti. in integ. & c. pen. eo. vnde ſumitur. Sed non uidetur quod ordinarius demandare poſſit cognitionem iſtã cũ in integrũ reſtitutio cauſæ cognitionẽ deſideret, l. 1. ff. de reſtit. in integr. & l in cauſa, §. cauſa, ff. de min & c. tam ex litteris, eo. ſed quæ officio iudicis cauſa cognita excipiuntur, alteri demãdari nõ poſſunt, l. nec quidquam, § vbi decretum, ff. de off. proconſ. Solu. reſtõ in integrũ competit iure magiſtratus, & tranſit cognitio reſtitutionis ſiue generaliter committatur, d. l. fi. ſed ea, quæ competunt iure magiſtratus, l. 1. ff. de of. eius, & c. Sed adhuc cõtra:

ſiue commiſſo eis negotio huiuſmodi quęſtionem incidere contingat. Delegati vero ab ordinarijs, qui adminiſtrationem non habent, [a] ſed tantummodo iudicandi facultatem, ſiue arbitris de his cauſis cognoſcere nequeunt, niſi coram eis incidenter [b] motæ fuerint.

Per quærelam, & ſupplicationem retractatur ſententia. Et ſub qua forma ſupplicatio porrigatur, h.d.

Per ſupplicationem quoq; principi porrectam, aut per quærelam [c] appellationis remedio deſtitutis ſubueniri ſolet. Erit autem ſupplicatio [d] intra decem dies poſt ſententiam offerenda, [e] quo ſubſecuto ſententia non aliter executioni mandabitur, quã ſi victrix pars idoneam fideiuſſionem præbuerit tantum reſtituendi, cum legitimis augmentis, [f] quantum fuerit in condemnatione, ſi legitima retractatione ſententia reſoluatur.

Omiſſio formæ impedit effectum remedij intentati. h.d.

Et niſi ſub hac forma ſupplicatio porri-porrigatur, executio ſententiæ ſine fideiuſſione procedet, retractationis [g] iure illi ſeruando, qui ſe grauatum putauerit, vt intra biennium ſupplicare valeat.

quia ea, quæ magis ſunt imperij quam iuriſdictionis magiſtratus facere non poteſt, ſed reſtituere eſt magis imperij, quam iuriſdictionis, ergo non permittitur magiſtratus, l. ea quæ, ff. ad municip. ergo multo minus poſſunt delegare. Sol. vt not. in c. pen. eo. in verbo delegati.

a Non habẽt Qui autem ſint iſti no. in c. pe. eo. vnde ſumitur.

b Incidẽter. Principaliter autẽ iſti cognoſcere nõ poſſunt de reſtitutione, cum cauſa iſta req̃rat maiores iudices. & hoc ex officio ſuo faciant ſi aũt inciderit quęſtio reſtitutionis in ĩtegrũ in negotio de quo eſt cõpromiſſum, uel ꝙ eſt alijs delegatis cõmiſſum, poſſũt tunc de reſtitutione cognoſcere, ſic l. quoties. C. de iudi. & l. 1. C. de or. iud. ibi n iudex cognoſcit de cauſa ſtatus incidenter, qui alias cognoſcere non ualet. Nec dr̃ arbiter tũc facere cõpromiſſum, quia hmõi reſtitutio nõ eſt alia cauſa ſiue negotiũ ab eo, de quo compromiſſum eſt, ſed oritur ex illo, & illi cohæret, de quo cõpromiſſũ eſt, vt puta, ſi omiſit probationem arbiter, & de hoc & conſimilibus, quæ incidunt in cauſa poteſt cognoſcere, vt not. in cap. pen. eod.

c Quærelam. Hoc uerbum large ſumptum includit omne remedium, per quod quis recurrit ad ſuperiorem per uiam grauaminis, & tunc includet etiam appellationem, & in integrum reſtitutionem l. ad eo, & ibi not. C. quo. & quand. iud. & declarat Abb. in ca quærelam, de procur. & Fel. in c. quærelã. col. pen, de iureiur. Accur. But. & alij in l. ſi ab arbitrio, ff. qui ſac. cog. Strictè vero cum ab eo q̃ remedio appellationes deſtitutus eſt iudex aditur vt hic, & per Car, Alex. in ca cũ ſit Romana, de ap eſt Rota, & tam per Canoniſtas quam per Legiſt. in locis ſupra alleg. & per gl. & alios in c. ad reprimendum, de off. ord. Abb. in c. cõſanguinei, eo. pe, c. fin. de re iud. & competi. hoc remedium quærelæ, tam in extraiudicialibus, ut per Car. in d. c. cũ ſit, quam iudicialibus. Vnde ſi iudex tardaret expeditionem cauſæ, licet ab hac tardatione nõ poſſit appellari poterit tamen quærelari, Bal. in l. ii. §. illud C. de temp. ap.

d Supplicatio. Sic in auth. quæ ſupplicatio, C. de precibus Imp. offer. vnde ſumitur.

Per ſupplicationem CASVS. Quidã maiores putantes eſſe per ſententiam lęſos, & cum in princ. id nõ cognouiſſent, nõ appellauerunt intra tempus debitum, qua de re ſupplicauerunt principi, ꝙ vellet ius concedere talem ſententiã melius cognoſci, & in melius reformari, quæ petitio videbat̃ ex eo honeſta, quia ſi ſecus eſſet, contra iuris intentionẽ iſti priuarentur iure ſuo, quod non videtur dicendum, princeps vero dubitabat an de iure poſſet id concedere, quia inde aperietur uia ad perpetuãdas lites, ut de ſe patet. Sol. tamẽ vt hic cauetur, q̃a ſecundum qualitatẽ negotij gratia cõcedi vel denegari debet, & ſic obiectiones non obſtant, cum aliquando poſſunt verificari. Not quod ſi iſte text diligenter conſideretur ex eo colligitur huiuſmodi preces eſſe reijciendas. No. 2. cautelam qua aliquando poſſet euitari executio ſentẽtię, ſed in foro animæ non eſſet regulariter admittenda.

e Offerenda In ſcriptis.

f Augmentis. Id eſt fructibus, & acceſſionibus.

g Retractationis. Sed quomodo tractabitur? Reſpon, vt not. in authen quæ ſupplicatio, C. de prec. b. Imperat. offer. & not. hic, quod pendente ſupplicatione mandatur ſententia executioni, non ſic pendente appellatione, l. 1. ff. nil nou. appel. pendente.

FINIS LIBRI TERTII.

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI LIBER QVARTVS.

DE ACCVSATIONIBVS,[a] *DENVNCIAtionibus, & inquiſitionibus.*

TIT. I.

Criminalia iudicia non habent aliquid ſimile cum ciuilibus. Et inſtituuntur per accuſationem, denunciationem, & inquiſitionem.

CRiminalia[b] iudicia nihil ferme[c] ſimile habẽt cum cæteris iudicijs de quibus proxime locuti ſumus: magnaque diuerſitas[d] eorum eſt, & in inſtituendis & in exercẽdis. Inſtituuntur autem, aut per denunciationem, aut per inquiſitionem.

Accuſationem inſcriptio denunciationem charitatiua monitio præcedere debet. h d.

Per accuſatio-

DE ACCVSATIONIBVS, DENVNciationibus, & Inquiſitionibus.

Continuarut iſta propoſita materia per gl. Rubr. cui addi poteſt quod cum in iudicio crimina. conſiderentur tria, videlicet modus agendi, delicta, & delictorum pœna, compilator volens primo modum iſtũ demonſtrare, propoſuit præſentem tit. qui diuiditur in 4. pa. in quarum prima adnot. an ſit dfia inter iudiciũ ciuile, & criminale, in ſecunda proponit & explicat modus criminaliter agendi in tertia demõſtratur quid iur. s ſi modus iſte non ſit obſeruatus, & reus confeſſus ſit delictum in quarta declaratur an criminis exceptio ſit modus agendi criminaliter, ſecũda ibi, inſtituuntur, tertia ibi, ſi qs tamen, quarta ibi, accidit aut.

a De accuſationibus. Continuatur ad præcedentia, & ſequentia. Supra dictum fuit de iudicijs ciuilibus, ſequebatur videre de criminalibus, & quia ea inſtituuntur per accuſationem, denunciationem, & inquiſitionem, merito omittit de his. Ad ſequentia cum eſſet tractandum hoc quarto libro de criminibus, & ſuper his procedatur per accuſationẽ, & denunciationem, & inquiſitionem, merito de his præmittit.

CRiminalia. CASVS non figuratur No. tñ quod quidam ſcolares dubitauerunt an iudicia iſta habeant aliquid ſimile arg. enim l. 1. ff. de arbi. affirmatiue reſpondebant, cæterum aliter fiunt data ſolut. prout hic legim, quia longe maior videtur eſſe differentia inter iudicium ciuile & criminale, quam inter iudicium ciuile & compromiſſum, & ideo obiectio non videtur concludere.

b Criminalia Sũpta eſt limitatio ex tit de publicis iudicijs, in inſt ciuilibus ſimilis citatio ſupra in ti de præb. in prin. & in titu. de regu. & monachis in prin. An autem dicantur criminalia ea iudicia, in quibus pœna pecuniaria venit imponenda, per Ab. & al os in rub de iudi.

c Ferme. Melius hic dicitur ferme, quam in inſt. ciu. de pub. iud. in prin. nec omnino quidquam ſimile habent enim aliqua ſimilia, eſt & hoc de intentione Accur. in d. princ. in vtriſque n. libellus porrigitur, ĩ vtriſque de calũnia iuratur, vt not. in d. prin.

d Diuerſitas. Quia in ciuilib. agit. Vt aliquid detur actori, in criminalib. aũt nõ, vt aliquid dẽt principaliter, ſed vt puniatur, actus, & ita conſiderata petitione magna eſt diuerſitas, eadem eſt conſiderato fine. Item eſt aduerſitas ẽt in exercitijs, cum in ciuilib. prob et actor tantum, l. qui accuſ. C. de eden. ſed in criminalib. actor & re qñq l. fallaciter, C. de aboli. & l. vbi, C. ad le. C. 1. de falſis.

Inſtituũtur. Hęc pars diuiditur in 12. part. in prima proponitur mod⁹ iſte, in ſecunda explicatur. ſecunda ibi, per accuſationem. Quoad primum caſus non figuratur, ſed No. quod delictum proponitur in iudicio autem per modum agendi, & per modum excipiendi, ſi primum, aut ex officio, & datur inquiſitio, aut ad inſtantiam partis læſæ, & hinc datur accuſatio. quicunque aũt agat aut agit ad pœnam & ideo modis præd. ageret, aut ad correctionem, & inde oritur denunciatio, de exceptione autem dicamus infra in 4 part. Per accuſationem. Hæc pars licet poſſet ſubdiuidi puto tamen caſum in ea eſſet ita cõiter proponendũ. Quidam Vicarius Mutinenſis criminaliter agitabat contra quoſdam clericos, & cum iſti rei eſſent plures, contra quoſdam procedebat per inquiſitionẽ nulla præcedente infamia, contra alios per accuſationem, ſed non facta prius per accuſationẽ ſubſcriptione ad pœnam talionis, contra alios deniq; dicebat procedere per viam denunciationis, ſed non facta prius correctione, & cum ſibi fuiſſet ſignificatum quod non procedebat legitime, nolebat nihilominus ſuum errorem defendere illa ratione

quia

nem, [a] cum ſolenni præcedente inſcriptione [b] per accuſatorem rei crimẽ ad iudicem defertur. Per denunciationem, vt cum nulla [c] præcedente inſcriptione, ſed tantũ charitatiua monitione [d] ad iudicis notitiã crimen deducitur.

Inſcriptio quare magis neceſſaria in accuſatione quam in denunciatione, h.d.

Ideo [e] autẽ cum in modum accuſationis crimen objicitur, eſt inſcriptio neceſſaria, non cũ in modũ denunciationis: quoniã ad depoſitionem inſtituitur accuſatio, ſed ad correctionem eſt denunciatio facienda.

Accuſator non probans obiectum crimen, tenetur ad pænã talionis, niſi ſuã innocentiã purgauerit, & interim, dum purgat, eſt ſuſpẽdendus. h.d.

Accuſator igitur, ſi legitimis deſtitutus ſit probationibus eam pœnam debet incurrere, quam, ſi probaſſet, reus ſubſtinere debebat. [f] Denuncians [g] vero licet ad talionem non tenetur, ſi tamen in probatione deficiat, donec [h] ſuam purgauerit [i] innocentiam, ab officio, & beneficio ſuſpenden

quia cum interſit reipub. delicta corrigere & punire, c. vt famæ, de ſent. excom. non videbatur neceſſarium certam ſolẽnitatem eſſe obſeruandã ſi quidẽ ſi ſecus eſſet, poſſet contingere delicta remanere impunita. & nõ correcta, quia de hoc cũ de hoc fuiſſet q̃ſitũ quid iuris, Sol. prout in hac parte legimus quia ſicut finis agen. cõuenit ratio ni, ita ẽt modus debet eſſe rõnabil. aliter. n. daretur occaſio infamãdi ẽt viros honeſtos, ꝙ de iure nõ eſt permittendũ. Nõ obſtat aũt obiectio, q a ẽt ob dictũ intereſſe pub. legitime eſt ꝓcedendu, cũ melius ſit nocẽtẽ abſoluere q̃ innocentẽ cõdemnare: No. ꝙ a fine debet regulari modus agẽdi. hinc legimus in c. qualiter el 2. de accu. & inquiſi. ꝙ ſen. debet eſſe cõformis libello. No. ſecundo, qđ non omnia in iure conſiderata sũt ordinata ad iuſtitiam, & ideo põt limi. l. iuſtitia in fi. de iuſt. & iu. ff. in ver. inſti. atq; multi. ſcientia.

a Per accuſationẽ. Adde ꝙ per exceptionem etiã intẽtãtur interdũ crimina, vt in c. ſuper his, eo. §. accidit, inf eo. ſed nõ adiungitur hic modus tribus hic enumeratis? Quia licet per exceptionẽ opponantur crimina, non tñ per illum modum vere, criminale iudicium inſtituitur cum exceptio in iudicio ſit quid dependens, & concor. cum hac littera c. qualiter 2. & c. licet Hely de ſimon.

b Inſcriptione. Sed qñ dicetur facta ſolennis inſcriptio? Quidã ꝙ qñ accuſator profitetur in ſine libelli accuſationis ſe perfectu libelli decidi., per, ꝙ ſtatim obligatus intelligitur, ad talionem. Alij ꝙ inſcribere eſt qñ accuſator profitetur, & promittit de proſequenda accuſ. vſq; ad finẽ. & de hoc no. in l ſi cui. ff. eod & in l. cauſis. C. eo. Tertij. quod tũc quis dr̃ inſcribere, cum ſe obligat ad eandem pœnam, ſi non probauerit, quam reus debuit pati ſi probaſſet ipſe accuſator. vt 2 q 8 c qui quis, & ca. qui etimen & hæc tenenda, pro qua c. tuæ de procur. & per glo. in c. ſuper his, eo. & ibidem Ab. Sũt autem caſu, in quibus non eſt neceſſaria hæc inſcriptio, vt in crimine abigeatus l cui. C. de abige. Item in ſeruis, ar. l. licuſa ff. eod. Item in his. quæ appertiores referũt. l. ea quidem C. eo Item in crimine apoſtaſiæ l. apoſtatarũ. C. de apoſta. Item cũ accuſatur Chriſtianus, qui contraxit cum Iudæa, vel contra. l. ne quis. C. de iudæ. & no. de his, in c. ſuper his, eo vbi etiam Abb. & per eundem in c. fi. de calum.

c Nulla pręcedẽte inſcriptione. Cap. ſuper his. eo.

d Monitione. ca. qualiter. § ſi & c. cum dilectus, eo.

e Ideo aũt Nota, hãc rõnẽ, q̃ ſumitur ex c ſuper his, eod. q̃ nihil aliud infert niſi ꝙ cũ ex ſui natura modus procedẽdi per denunciatione nõ importet alicuius pęnę impoſitionem, nõ conuenit rei & negotio, vt quis ſe inſcribat ad talionis pęnã, q̃ non venit imponẽda. finis. n. cuiuslibet denũciationis eſt correctio, & licet denunciatus q̃nq; compellatur ſatisfacere, qñ. ſ. aliter ſe corrigere nõ pt, illud tñ accidit in quandã cõſequentiã, vnde nõ eſt in cõſideratione l. t. ff. de aucto. tut. Et in accuſatione inſtatur principaliter ad pęnã vnde nõ miru, ſi eſt inſcribendũ. & ſi opponatur ꝙ crimina, quocunq; clamerint ſui puniẽda, 24. q 3. c. ecce. Reſp. ſecũdũ Ab in d. c ſuper his, ꝙ ſunt punienda ſecundũ modum propoſitum & probatũ, idem tñ Ab. in c. inquiſitioni. ſuper gl. in ver. accuſationis, videtur contrari. ſentire, cũ dicit ſaluando dictũ Hoſt ꝙ ius non cõſiderat modum procedendi, ſed effectu pęnæ, limita tñ & declara ſuperius dicta, vt per Ab in c. fi ante fi. de calum.

f Debebat 5. q 6. ca. 1 c. 2 & traditur de hoc, 2. q. 3. per totam.

g Denuncians. Ca fi de calum. vnde ſumitur.

h Donec. & c Sic in c. fi de calum & vr̃ hoc mirabile ꝙ primum quis puniatur tamquam calumniator, & poſtea recipiantur probationes ſuper innocentia: videtur. n. hoc eſſe dupliciter abſurdũ, primo, quia pæna præcedit probationem delicti, & ꝙ ſæpe innocens poterit pænã pati l. contra abſente. ff. de pæ. dic, ꝙ forte operatur præſumptio delicti eod enim ꝙ non probat non ſolũ præſumitur denuncians, vel accuſans calumniator, verũ etiam cõuincitur, licet hoc pluribus caſibus nõ procedat, vt in c fi de calum. per Abb. Antan. & alios.

i Purgauerit. Sed q̃ erit canonica purgatio? Quidã ꝙ per iuramẽtu uenũciãtis. arg. c. prætereu, de teſti. & c. paſtoralis, de exce. Sed tu dic, ꝙ huiuſmo

di

dus [a] erit, vt cæteri ſimili [b] pęna perterriti ad aliorum infamiam facile nõ proſiliant. [c]

Ponit quando procedendum ſit per inquiſitionem.

Per inquiſitionem [d] criminale iudicium inſtituitur, cũ præcedente diffamatione ac quaſi denunciãte fama [e], de crimine iudex inquirit. Conſtitutum eſt enim, ne criminũ facilis nimis ſit obiectio, vt ſicut ad accuſationem legitima præcedere debet inſcriptio,& denunciationem charitatiua monitio, ita & inquiſitionem clamoroſa [f] inſinuatio præcedere debeat.

Confeſſus crimina coram inquiſitore, non poterit confeſſionem ſuã eo prætextu reuocare, quod non præceſſerit fama inquiſitionem, h. d.

Si quis tamen,[g] poſtquam coram eo, qui contra ipſum ſuper certis criminibus inquiſitor deputatus [h] fuerat, eadem crimina

dĩ purgatio præſtabitur ad arbitrium iudicis ex quo iure non determinatur,e.de cauſis,de offic.dele.item oẽs purgationes hodie ſunt arbitrariæ,uti de purgat.canonica,per tot.& 2.2.q.5.c omnibus, & c.conſuluiſti,2.q.5.& not. in c. ſi.de calum. per gloſſ. & Abba. & alios.

a Suſpendendus. Quam pœnã euitabit denuncians vel accuſator,ſi ꝓbet intentionem ſuam. nel crimen obiectũ per unũ teſtẽ Doct. cõiter in ca.2 de calum. ſecus eſſet ĩ pęna cõuentionali, qa ipsã oõ euaderet niſi plene probaret,ut in c.cũ dilecti,de elect. & ibi pulchre Abb. verſiculo tertio, oppono contra text.

b Simili pęna. Ita pęna uni⁹ eſt metus multorũ. 2.q.7.c.quapropter,& l.capitalium,§.famoſos. ff de pœnis,& c. irrefragabili,de off.ord. & c.ſi.de calum.

c Proſiliãt. Deficiente tamen denũciatione,vel accuſatore, non prohibetur iudex ex ſuo officio inquirere ad vtilitatem Reipub.cap.cr.mina,de colluſ deteg l quamuis,C.de adult. & per Abb.in c. conſtitutus.de appel.in primo notabili.

d Per inquiſitionẽ Sunt inquiſitionis plures ſpecies. Quædam generaliſſima,ut cum prælatus inquirit ſuper ſtatu totius prouinciæ,de qua in c.ſicut,eod & in capit.Romana,de cenſi. in 6 & per Abb.in c.qualiter,3 eod & in hac non eſt neceſſe infamiam præcedere,immo tenetur prælatus quolibet anno hanc generalem inquiſitionem facere, c.cum venerabilis,de exceptionibus Quædam generalis,ut cũ inquiritur ſuper ſtatu ciuitatis,caſtri, vel alterius particularis loci, nec tunc exigitur quod infamia præcedat,facit,ca.1.de offi.ord.l cõgruit, ff.de offic.præſid.Quædam eſt ſpecialis cõtra certam perſonam, & hæc interdum ſit non ad pœnã imponẽdam,ſed ex debito officij,vt puta,nec carnale matrimonium ſtante legitimo impedimẽto cõtrahatur. Vel nõ cõfirmetur electus,& nec hoc caſu exigitur infamia: quia non agitur ad pœnã, ex quo fit ex debito officij,fac.capit poſtquam,& cap.cum dilecti,& c nihil,cum ſimi. de elect.cap. ſina. de clande. deſponſ. & not. per Innocent in cap.1 de exceſſ.prælã & per Hoſtien.in cap.nõ vt eccleſ.benefi & per Abb.in dicto cap. qualiter, & in cap.penulti eo.quandoque iſta ſpecialis inquiſitio ſit ad pœnam imponendam, & tunc ſi ſit ad denunciationem publici officialis, non eſt neceſſarium, quod fama præcedat, l.ea quidem, C. eo.c.præterea,de teſtibus cogend.quamquam dici poſſit,quod hoc caſu præcedat fama,quia non denunciantur,niſi notoria,alioqui denuncianti non creditur,ſecundum Abb.in d ca.qualiter,not.in §. aliqñ 4.q.4.& in ſupra alleg. iurib. Quãdoque ſit ſpeciali fama deferẽte, & tũc hẽs locũ quod hic dicitur, quod tamẽ recipit aliquas diſtinctiones & limitationes,de quibus habetur in d. c.qualiter,& ĩ l.1. §.ex publico,ff.de adulter. ub. traditur,quę ſint inter has ſpecies differentiæ.

e Denunciãte fama. Sumitur hoc verbũ hic in malam partẽ, aliqñ tamẽ & in bonã, ca.nolo.12.q 1.& ſic eſt nomen medium, fungitur ergo fama corã iudice vice accuſatoris, unde hoc caſu nihil probabit, licet aliquando plene, aut ſemiplene probet, iuxta ea,quę hẽntur in c.veniẽs,de teſti.& in l.de minore.§ tormenta,ff.de qõ. quia ſi probaret in caſu noſtro teneret locũ accuſatoris & teſtis, quod eſſe non dẽt 4.q.4.c.1.& c & foros,de uerb.ſig. dẽt aũt hæc fama habuiſſe ortum non a maleuolis, ut traditur pleniſſime in c.qualiter,2.eo. ubi habet, quis ſit eff.ct⁹ famæ,q̃ bẽt ortũ a maleuolis,& an cõpellat infamatum ad canonicam purgationem.

f Clamoroſa. Id eſt,late ſparſa,cap.qualiter,2.vbi Abb & c.inquiſitionis.§.ad hæc eod.

Si quis tñ. CASVS. ita figuratur Quidã iudex ita cõtra inquiſitos, & de crimine accuſatos procedebat ꝙ formam agendi non ſeruauit, reorum tñ hoc non obſtante alter delictum fuit confeſſus,& alter a principio aliquã exceptionẽ nõ oppoſuit, vnde fuit dubitatum de ualore huiuſmodi proceſſus,q̃ videbatur nullus, per regulam quod forma dat eſſe rei l.Iul.ff ad exhibendũ.Sol. tñ prout hic legimus quæ ſolẽnitas iuris vĩ inducta ad ueritatem inueniendã, & ne quis indebite grauet & cũ hoc intereſt rei,põt ipſe renũciare:vñ obiectio eſt ĩtelligẽda de forma intrinſeca & eſſentiali, ſecus aũt de extrinſeca No ꝙ quis dr iuri ſuo renunciare aliqñ tacite, & aliqñ expreſſe, & iõ caute in iudicijs eſt procedendum No ſecundo,quaſdã ſolẽnitates eſſe neceſſarias ad arbitriũ illorũ, qui eis uti uolũt.

g Si quis tñ. Habes hic,& in §.ſeq duos caſus in quibus tenet proceſſus etiam non præcedente diffamatione:alios caſus uide in c ut eccl. benef ſin. di.confer & in l 2.§.publico.ff de adult

h Deputatus. Non ſolum ab Apoſtolico: uerum

etiam

confeſſus [a] fuerit, fruſtra poſtmodũ eo prætextu [b] confeſſionem ſuam impu nare contendet, quod ſuper eiſdem criminibus non fuerit antea diffamatus.

Si iudex proceſſerit non excipiente inquiſito de non diffamatione, proceſſus tenebit, h.d.

Idem etiam erit, ſi is cui contra te cõmiſſa, [c] ſuper certis criminibus fuerit inquiſitio, te præſente, [d] nec quidquam ſuper hoc excipiente infamiæ inquiſitione omiſſa, ad veritatem eorundem criminum inquirendam proceſſerit. Nec enim proceſſum huiuſmodi, eo quod non fuit de infamia primitus inquiſitũ, vlterius impugnare poteris. [e]

Si crimen opponatur excipiendo, non eſt neceſſaria inſcriptio. h.d.

Accidit [f] autem interdum, vt alicui nec accuſando, nec denunciando, nec inquirendo, ſed excipiendo [g] crimen opponatur, vt puta cum quid obijcitur, vt quis ab accuſatione, vel teſtificatione repellatur, quo caſu non erit inſcriptio neceſſaria. [h]

etiam ab ordinatio, ſecundum Archi. Io. Andr & Peruſi. in c. 2. eo in 6. unde ſumitur, fac. quę habentur, in c quod ſedem, de off. ord.

a Confeſſus. Nullæ ergo ſunt partes iudicis, niſi ut ſententiam ferat, quid enim quærimus de infamia, cũ de crimine clareat, 24. q. 3. c. ecce c. per inquiſitionẽ de elec c. ſi ſuper, de cõfeſs. l. ſi debitori, ff. de iud. tam enim eſt notorium crimẽ, cap. ueſtra, & c. ſi. de cohab. mulier. & cler.

b Eo prætextu. vel illo, quod capitula ſuper quib. qs fuit inquiſit[9] ſibi nõ fuerint tradita, c. 1. in 2. reſpõ. eo. li. 6. alio tamẽ prætextu puta, erroris, uel falſitatis ipſius cõfeſſionis, licet n. ex cõfeſſione in iudicio reſultet notoriũ, c. ſi. de cohab. cler. & mult. Cõfeſſio tñ põt non ſolum exponi, & declarari ita qđ illa non perimat, c. cum dilecti, eo. ſeu etiã reſpectu erroris, vel falſitatis reuocari, fac. le. cõfeſſionib. ff. de inter. ac. nec. n. fatetur qui errat, l. non fatetur. ff. de confeſſ. l. ſi per errorem, ff. de iuriſd. omn iud. niſi tamen confeſſio facta fuerit deliberata, ut no in c ex literis, de diuor. ſecundũ Io. And. Arch & Peruſ. in d. ca. 1. Quod ipſum tamen multis modis limitant, vt per Peruſ. io. d. ca. 1. poſt alios plures, quos allegat.

c Commiſſa. Intellige ad petitionẽ alicuius, quia ſi Papa motu proprio committit inquiſitionem criminum alicuius, iam illum approbat infamatum, vt Epiſcopus, & metropolitanus procedant, etiam ad inquiſitionẽ, omiſſo tali articulo, 2 q 5. c. omnibus & ca. ſicut olim eo. Sed ſi ad petitionẽ alterius commiſerit, tunc prius inquirendum erit de infamia, ſecundum Inn in c. cum oporteat, eo. etiã ita not. in c. ſi. eo. in 6. quod declara vt ibi per Peruſi. & alios.

d Præſente. Sciente, nec reclamãte, ſecus. n. eſſet. ſi quis eſſet quidem pñs, ſed ignoraret, quod teſtes deponerent ſupra principali omiſſa inquiſitione infamiæ, quia tunc non valeret proceſſus, ca. 1. inquiſitionis, §. 3. ca eo. Vel ſi contumaciter abeſſet, vt per Doct in c 2. eo. in 6. non tamen tenetur reſpondere, niſi citatus Abb. in c. 1. de iud. nu 15.

e Poteris. Not. ergo, quod infamiæ inquiſitio non eſt de ſubſtantia proceſſus initi per viam inquiſitionis, cum poſſit omitti nõ ſolum expreſſe, uerum etiam tacite, de quo in c. 2 eod. in 6. & late per Peruſi in c. 1. eod ti. & lib. poſt alios. Alias autem iudex inquirens contra aliquem ſine indicijs ſiue expreſſo, uel tacito conſenſu inquiſiti, ſi eundem poſtea abſoluat, tenetur ſibi in expẽſis Abb. in c. cum dilecti, uer gl. ultima colligit arg. ex tex.

Accidit autem

CASVS. Fuit dubitatũ inter ſcholares, an modus proponẽdi crimina in iudicio per exceptionẽ, eſſet criminalis, quidã. n. affirmatiue putabãt eſſe reſpondendũ, quia ille reus ob ipſum delictũ aliquo modo ſaltẽ punitur, quidã uero alij putabant oppoſitũ, cum ſolũ delictũ talẽ reus ab illo actum excludat ſicut teſtis criminoſus, c. teſtimoniũ, de teſtib. Sol. tñ ut in hac parte cauetur, quia finis exceptionis opponitur fini iudicij ſiue ciuilis ſiue criminalis, cũ exceptio ſit q̃dã excluſio actionis uel intẽtionis agẽtis, l. 2. ff de exceptio. Not. quod exceptio non ſolum excludit, ſed etiam aliquando tollit ius quæſitũ, vt declarat c. ſuper his, & ibi Doct. eo. de accuſat. Not. 2. quod differentia diuiſiua deſumi debeat a fine, ut ſit vera & propria.

f Accidit. Ad ea, quæ in hoc, & in ſeq. §. veniunt dicenda, vide per Hoſtien. in titu. de exceptionibus, lib 5.

g Excipiendo. Sed an contra excipientem de crimine poſſit replicari de alio crimine, ad effectum remouendi reum ab exceptione? Reſpon. non admittitur triplicatio, ut traditur in ca. ſuper his, de accuſ. quia cuilibet quantumuis criminoſo reſeruatur defenſio legitima, ut in ca. intelleximus, de iudic.

h Neceſſaria. Cap. ſuper his, eod. c. cum dilectus, vbi late, de or. cognit. & hoc intellige iuxta verba huius literæ, ſcilicet qñ excipit de crimine, ad hoc ut teſtis, uel accuſator ſimpliciter repellãtur à deponendo, uel accuſando, hoc enim caſu non eſt inſcriptio neceſſaria, ſed ſi incidenter hæc exceptio operaretur alicuius iuris priuationem imponetur excipienti pœna extraordinaria, ut dicitur in §. ſeq. & in c. ſuper his, unde ſumitur. Si uero exciperet ad effectum puniẽdi principaliter, qua rõne

Non eſt neceſſaria inſcriptio. ſi crimen obiicia tur, ut qui, ab officij, uel beneficii aſſecutione ex cludatur, quo tamen caſu, ſi poſt confirmationem opponatur deficiens in probatione punitur pœna extra ordinaria h. d.

Sed an propterea crimen opponatur, ut q̄s a promotione officii, uel beneficii aſſecutio ne excludatur, neceſſaria tūc ſit inſcriptio? Et proditum eſt, ſi ante cōfirmationē obii ciatur, non cogi quemquam inſcribere, q̄a crimē hoc modo probatum promouēdū q dem impedit,[a] non tamen iam promotum deiicit. Poſt confirmationem [b] vero, cum, ſ. ordinandus fuerit aliquis, aut etiā cōſecra dus, quia & ab obtinendo repellit, & ab ob tēto deiicit, ad extraordinariam pœnā ſecū dum arbitrium [c] iudicis citra uinculū in ſcriptionis, ſi defecerit in probādo, eſt exci piens aſtringendus.

DE DVPLICI [d] PVRGA tione. Tit. II.

Quid ſit purgatio. h. d.

Ontingit etiam interdū, ut licet aduerſus criminoſū,[e] nec accu ſator cōſiſtat, neque teſtibus, aut propria ſit confeſſione cōuictus, ita tamē alicuius criminis, uel maculæ publica laborat infamia, q̄ ſup ma nifeſta fere nota eidē purgatio ſit indicēda. [f] Eſt autē purgatio demōſtratio [g] innocētię ſuper obiecto crimine.

re interuenire debet inſcriptio in directa accuſa- tione, eadem ratione debet in exceptione hoc ca ſu interuenire Ita Abb. in d. c. cum dilectus, po ē Bar. in l. ſi cui, ff. eo. ſed an crimen probatum per uiā exceptionis infamet, p Ab. in d. c. cū dilectus uer. quoad tertiū, & per eundem in c. ſuper eo, de elect.

a Impedit Immo obſtat l. dignitati bus etiam acquirē dis, ca. ſuper eo de elect. & arg. 2. q. 1. c. prohibētur, & c. omnipotēs, eo. q̄a ex iſta exceptione probata ſemp gra uata remanet eius opinio, l. Luci⁹. ff. de his, q not. infa. c. cū tu. de teſti. ca. ſuper eo. de elect. Sed contra uiderī facere, quia exce- ptio nō debet ope rari ultra intentio nem agentis, l. nō omnis ff ſi cer. pe. ergo hęc exceptio non debet operari remotionē ab alia Sol. ſecūdum Ab. in d. cap. ſuper his. q̄d hoc non opera tur uir⁹ exceptio nis, ſed aggrauatio opinionis, quę ſur rexit ex prima re- pulſione, ut no. in d. ca. ſuper eo. An autē iſte poſſit ſe purgare, ne reppel lat ab alia dignita te conſequēda, per Abb. in d. ca ſuper his, uer. & aduerte poſt glo.

b Poſt confirma- tionē. Tunc enim ſpirituale cōiugiū eſt contractum, c. īter corporalia. de transla præla. §. ſi. ſupra de cōfirma.

c Arbitrium. Eſt hoc generale ubi certa pæna expreſ ſa nō eſt in iure, c. de cauſis. de offic. deleg. l. 1 in fin. ff. de iur delib. & a tali pena im- poſita poteſt appellari. ſecus a pœna expreſſa in iure l. antep ff de uerb. ſign & in cap. ſuper his. de accuſ uel poſſet peti reductio pænæ ad abitrium boni uiri, c. Quintaualis, & ca. ueniens, ad fin. de iureiur.

DE DVPLICI PVRGATIONE. Cōtinuat tit. iſte prout colligitur ex prin. eius' ſiquidem cum ex modo criminaliter procedendi aliquando quis remaneat infamatus, & ideo de- beat ſe purgare, ꝑpterea conueniendi ordine pro ponitur hic tit. iſte, qui diuiditur in 4 par. in pri- ma parte adnot. continuatio: In ſecunda declara- tur quid & quotu plex ſit purgatio. ī tertia demonſtrat quid iuris de defi ciēte in purgatio- ne, in 4. adnecta. de delictis quędā diſ. ſecūda ibi. eſt aūt, tertia ibi, quicūq; quarta ibi. crimi- num.

DE DVPLICI purgatione.

d De duplici. Vul gari, ſcilicet, & ca- nonica.

Contingit. CASVS n̄ figuratur. Nota quod ex delicto in iudi cio legitime ꝑpo ſito, non tn̄ coclu denter probato cō trahitur infamia, quę cum a iure dā netur, ꝑpterea de bet de iure purga ri. No. ſecundo ar gu. quod caute eſt procedendum, in hoc criminali iu- dicio ne q̄s inde- bite infametur.

e Criminoſum. Id eſt qui putatur cri minoſus.

f Indicenda. Cap. de ſimo. & c. nos ī ter, de purg. can.

Eſt autem. CA- SVS nō figuratur Not. tamen quod purgatio cū ſit de mōſtratio innocē tiæ, aut eſt ſecun- dum canones, & iſta eſt permiſſa, aut eſt cōtra eoſd. cano & iſta eſt dā nata & ideo dicitē vulgaris, ſicut eſt duellum: per primam probabiliter demonſtratur innocentia; per ſecundam uero tentatur Deus, & ideo damnatur.

g Demonſtratio Non quemadmodum ſumunt Theologi, ut ſcilicet non poſſit res aliter eſſe, ſed per quaſdam coniecturas, uel media a iure adin- uenta, quæ uulgus, uel ius, habent loco demon- ſtrationum.

Aquæ

Quotuplex ſit purgatio, & quod uulgaris eſt penitus improbata. h. d.

Purgationis duæ ſunt ſpecies, vulgaris, ſ. & canonica. Vulgaris purgatio eſt, quā vulgus, uel inuenit vel ſequitur. Vt cū aquæ frigidæ[a] vel cādentis ferri,[b] uel ſingularis certaminis[c] quis ſubit iudicium, quæ cū Deus in ea tentari[d] Videatur, merito iuſſa eſt ſacris canonibus exulare:[e] licet enim quoſdā[f] ſingulare certamē iniuiſſe diuina ꝓdat hiſtoria, nūquā tamē, ut id ꝓ lege teneatur, diuina ſanxit auctoritas.[g]

Quæ ſit canonica purgatio. Et quales eſſe debeāt compurgatores. h. d.

Canonica purgatio dicitur, quæ ſacris canonibus[h] eſt comprobata, ut cum de crimine infamatus iurat, ſe non eſſe tali crimine, uel macula inquinatū, & certa cōpurgatorū manus eundem crimine immunem, & uerum credere illum iuraſſe, ipſa quoque iurciurādo firmat.[i] Erunt[k] autē cōpurgatores huiuſmodi honeſtatis & opinionis, ut uerisimile ſit eos tumore, uel odio, uel obtētu pecuniæ nō peierare, neceſſe etiā eſt, ut eius, quē purgare intēdūt, uitā & mores notos habeant.

Deficiens in purgatione habetur pro conuicto hoc dicit.

Quicunque uero in canonica purgatione defecerint, perinde[l] puniēdi sūt, atque ſi de crimine, de quo diffamati fuerint, legitime conuicti, uel confeſſi fuiſſent.[m]

a Aquæ frigidæ. Cap. ex tuarum, de purg. canon.
b Ferri. Cap. fi. de purg. vulg.
c Certaminis. Cap. 1. de purg. vulg. 2. q. 4. c. monomachiam.
d Tentari. Quod eſt cauendum, 23. q. 8. ca. ſi nulla vrget. & 22. q. 2. c. quæritur.
e Exulare. Cap. 1. de purg. uulg. cap. monomachiā. 2. q. 4. irrepſerat tamē abuſus qdam nuper in Italia, ut paſſim ferme ſingulare certamē iniretur, ita ut aſſuetudine quadā licere videretur, unde de eo tāquā de re non illicita luculēti tractatus ſcripti comperiuntur, & Doctores paſſim conſulebant, ſed ſaluberrime prouidit nuꝑ Con. Trid. in ſeſſ. 25. in 19 decreto, ī decretis reformationum, per quod credendum ē huic magnę corruptelæ iam impoſitum finem, cum non ſolum uolentibus pugnare, verū & principibus, patrinis, aduocatis, magnæ pœnæ imponantur.
f Quoſdam. Vt Dauid cum Golia.
g Auctoritas. Nō ergo omnia, quæ ſunt, uel leguntur ī ſacra pagina ſūt imitāda. Quędam enim in ea dicuntur narratiue, ñ approbatiue, ut de Eſau ꝙ fuit uenator, c. Eſau diſt. 86 Quędam diſpēſatiue, ut de Iacob, ꝙ habuerit plures vxores, capit. gaudemus, de diuor. fac. c. occidit, 23. q. vlt.
h Canonibus. Vt de purg. cano. per tot. & 2. q. 4. per tot & 15. q 5.
i Firmat. Cap. conſtitutus de purg. cano. cuius autem numeri eſſe debeat hæc manus, vide ꝑ Hoſt. in ſummæ de purg. cano. §. quotus numerus.
K Erunt autem, &c. No. requiſita in purgatoribus. Primum enim debent iurare, ſecundum conſcientiam & opinionem ſuam. Secundum, ꝙ probentur ab eccleſia. Tertium, vt ſint bonæ famæ, Quartum, quod non fuerint de crimine condemnati. Quintum, ꝙ non ſint uicini, uel habeant conuerſationem cum purgando, ut in ca. conſtitutus, vbi Abb. de purga. cano. c. cum dilectus, cap. cum P. Manconella. eo. tit.

Quicunque. CASVS. Quidam cū fuiſſet de crimine infamatus, fuit ei indicta purgatio canonica, in qua cum defeciſſet, fuit quæſitū an vlterius contra eū eſſet procedēdum per ca. at ſi cleri. de iudi uidebatur abſoluēdus cum non ſit confeſſus, uel conuictus Sol. tamen ut hic habetur, quia cū nō potuiſſet ſe purgare, habetur ꝓpterea ꝓ conuicto, & ſic æquiparatur criminoſo notorio, in quo non cōcedit purgatio, & ita nec ēt obiectio uidetur obſtare. Nota in primis cautelā ad probanda delicta quæ cōcludenter, uel non ſunt probata, vel non potuerunt, ꝓbari: No. ſecundo, quod delictum notoriū æquiparatur cum delicto cōfeſſo, uel conuicto tā in condemnando, quā etiam in indicēdo purgationē.

Ioā. Ba p.

l Perinde ca. cum P. Manconella. de purg. Hoc tamen intellige ſecūdum diſtinctionē Abb. in ca. accedens. de accuſa. uer. & ideo vltra alios, videlicet, ſi aliquis modus agendi præceſſit purgationis īdictionem, nam tūc deficiens in purgatione punitur ſecūdum illum modū, vnde ſi ꝓceſſit accuſatio deficiens punietur vt mediante accuſatione conuictus, ſi præceſſit inquiſitio, vt conuictus medio inquiſitionis, cap. inter, & quod ibi no. de purga. cano. Aut nullus agendi modus præceſſit purgationem, & tunc deficiens punitur modo extra ordinario, & ſuſpenditur tantum ab officio, vt per Ioan. And. in ca. ſignificaſti, de adult & de hoc per eundem Ab inc. veritatis, ver. alius intellectus notabilis, de dolo. & contu. & in c. cum dilectus, in gl. 1. de purg. cano.

m Fuiſſent. Quod ſi purgauerint ſe, an nihilominus poſt purgationē accuſari poſſint, vel inquiri Reſp.

Rā.ſecūdum diſtinctionem Abb.in c.ex tuarum; uer.ſed quoad principalem,de purg cano.Notandum eſt, ꝙ ſi fuit pręſtita purgatio ſuper crimine enormi, nihilominus purgatus poteſt temporaliter ſuſpendi,c.inter,de, purgat.cano.

prima habetur quid, & vnde ſit dicta ſimonia, in ſecunda quotuplex ſit, in tertia quomodo, & in quibus rebus committatur. In quarta quis poſſit diſpenſare, in quinta adnot. an ſimonia ſuo vitio vitiet datum in diſpendiū electionis, in ſexta demōſtratur qua pœna, & quomō ipſa puniatur,in ſeptima deno. quis poſſit eā accuſare, in octaua ſoluuntur quędā dubia, ſecūda ibi, ſimoniæ, tertia ibi, contrahitur autē, quarta ibi,ſed videamus, quinta ibi, plane ſexta ibi, ac vetuſti,ſeptima ibi, huius autem, octaua ibi, ſciendum tamen eſt.

Niſi tamen aliud iudicātis [a] æquitas ſtatuendum duxerit.

Super notorio nulli erit indicenda purgatio. h.d.

Plane ſuper notorio nulli erit indicenda purgatio,[b] ſed tantū condēnationis promulganda ſententia. Cū patrati ſceleris euidentia [c] neque accuſatoris [d] clamore indigeat.

Criminum quædam ſolum Deum lædunt, quædam etiam homines. h.d.

Criminum [e] aūt quædam diuinæ maieſtatis læſionem continent, quædā verò & hominibus [f] damnum irrogant. Quæ Deū principaliter lædunt, hæc ferme habētur, ſimonia, apoſtaſia, ſortilegium, maledicentia, ſacrilegium. Hominibus vero læſionem inferunt, homicidium, adulterium, ſtuprū, rapina, furtum, vſura, falſum, iniuriæ, de quibus diſtinctius, ſed tamen breuiter videamus.

DE SIMONIA. Tit. III.

Quid ſit ſimonia, & vnde dicta. h.d.

SImonia nihil aliud eſt, quā ſtudioſa voluntas,[g] ſiue cupiditas emēdi vel uēdēdi ſpiritualia,[h] vel ſpiritualib. annexa.[i] Vel ſimonia eſt

a Iudicantis æquitas. De hoc Fel.in c.accedēs, de accu. poſt Hoſt. i ſum. de purg.can.§.quę ſit pœna.

b Purgatio. Ca.cū dilect' de purg.c.

c Euidentia. Cap. euidētiā, de accu. Sufficit aūt ſcelus eſſe euidēs peritis & intelligentibus non aūt & idiotis per id ꝙ ponit Bu. in c.litteras de tēpo. or. vbi dicit euidētē legis intellectū, qui extrahitur ſubtiliter ꝑ peritos, licet nō oēs ſcirēt ita extra h.

d Neq; accuſatoris. Vñ nec purgatio admittetur, cū nec accuſator ſit neceſſarius ꝙ magis videbatur dicēdum. & nota arg. c.e accuſatione ad purgationem.

Criminum. CASVS nō figuratur. Not. tamē cauſam diſtinctionis, qm̄ .n.ex delicto oritur lęſio, & damnū, & hæc reſpiciunt immediate vel Deū vel hominem, ꝓ ꝑ ea duo aſſignātur gña delictorū, reliquæ autē creaturæ nō ſunt in iſta diſt. cōſideraṫa quia reducuntur vt puto ad Deum, vel hominem.

SImonia. CASVS non figuratur ſed, not. quod & ideo, ſimonia eſt dānata, quia ꝙ non eſt eſtimabile, per eā ſit eſtimabile. ſecundo, ꝙ qū in aliquo actu conſideratur id, quod eſt principale habetur in conſideratione.

g Voluntas. Videtur ergo, ꝙ ſola voluntate poſſit cōmitti, quod ſatis verum eſt quoad eccleſiā triumphātem, vel forum poli. c.tua nos, eo. ſecus, quoad eccleſiā militantem, & in foro fori. vt declarat. late Hoſt. in ſum. eo. §. quid ſit ſimonia, & g 1. in glo. ſummæ. & quia antiquorū definitiones ſingulæ rem totaliter nō videntur complecti. ideo plures ponit.

ANT.TIM. Quod dicitur in glo. quod voluntate ſola in foro fori non cōmittitur ſimonia. i. non punitur ſimonia mentalis legibus hominis, credo verū, in cauſa enim iudex non poteſt animaduertere, cum iudicium ſuum eccleſia non ferat ſuper occultis, de quibus non iudicat, neq; ea punit iuxta l. cogitationes, ff. de pœn. cogitationis. n. pœnam nemo patitur.

h Spiritualia. Vt puta ordinem, & de his not. ſup. de re iud. & in c.conſulere. eo. & per Hoſt. in ſum. eo. §. 1.

i Annexa. Vt ius percipiendi fructus perpetuo, ſecundum Hoſtien. ſumma eod. §. 1. Vel ius patronatus, c. de iur. & c. quid clerici, de iure patron. vt latius

e Criminum. Dixit hucuſque de cauſa formali iudicij criminalis; exoritur nunc de materiali.

f Et hominibus. Copulatiua implicat, quod poſtea enumerata continent non ſolū damnum hominum, ſed etiam læſionem Dei.

DE SIMONIA.

Cum auctor ſupra §. fin titu. prox. adnot. diſt. de delictis, ea ratione vr̄ id feciſſe, quia poſt explicationem modi criminaliter agendi intendebat poſtea tractare de ipſiſmet delictis, atq; primo de illis quæ principaliter reſpiciebāt Deum, qua de re cum ſimonia ſit delictum inter iſta magis graue, vt adnot. in ſum. 1. q. 1. propterea propoſuit in præſenti tit. iſtum, qui diuiditur in 8. part. in quarū

tius

rei ſpiritualis, vel ſpiritualibus annexæ cũ aliquo temporali facta cõmutatio.[a] Appellata eſt autem a Simone mago, qui primus huius auctor fuit.[b]

Simonia aũt eſt duplex, conuentionalis, aut realis. Et realis ſubdiuiditur in realem conuentionalem, & realem mentalem, h.d.

Simoniæ duplex [c] eſt ſpecies. Nã aut eſt conuentionalis, aut mentalis. Cõuentionalis eſt, cũ aut aliquid datum eſt, vel de dãdo in poſterũ tractatus interceſſerit, & conuẽtio.[d] mentalis eſt, cum nullum quidem interceſſit factum, ſed ſola praua dantis, aut recipientis mens, & intentio concurrit, & propterea rudi, ſed congruenti vocabulo [e] mentalis appellatur.

Cuiuſcunque muneris receptione ſimonia contrahitur. h d.

Contrahitur autem ſimonia, non modo cum pecunia ipſa pro re ſacra datur, aut recipitur, vel de danda, & recipienda tacite, vel expreſſe conuentum fuerit, verũ etiam cum dans a lingua,[f] vel ab obſequio [g] recipientis minus exigit. Cum enim ſpiritualia tribuens manus ab omni munere [h] excutere debeat, id tũc facere intelligitur, cum pro diuinis rebus nõ ſolum pecuniam nullam, ſed nec humanum [i] obſequiũ, aut gratiam aliquam requirit.

tius per Hoſt. in d. §. 1. dantur & aliæ definitiones vt ibi per Hoſt. & per Ab. in c. nemo, eod.

a Commutatio. Hæc definitio ponitur per Ab. in c. nemo, eo. vbi declarat, & videtur accõmodatior dic vt ibi per eum.

b Auctor fuit. Vt apparet in actis Apoſtolicis, ca. 8. Sic ſenatuſco. Macedonianum a Macedone homine malo fuit denominatũ, & licet conueniret hmõi perſonas delere de hominum memoria, tamẽ tolerabile eſt, quod per dedecus immortalitati commendentur.

Simoniæ. CASVS nõ figuratur. Not tamẽ cauſam diſt. quia aut committitur voluntate alterius contrahentis tãtum, aut voluntate, & conuentione.

c Duplex. Pro verificatione, & declaratione huius diſtinctionis, adeundus eſt Ab. in c. nemo. ver. ſed oppono cõtra gl. & in c. cõſulere. eo infi. & c. veniens, eo. in 1. not. & per Caſſad. in tit. de conſt. deciſ. 5.

d Conuentio. Simonia. n. committitur nõ ſolum recipiendo actualiter temporale pro ſpirituali, ſed etiã recipiendo ſolum obligationem temporalitatis, c. cum ſuper vbi Abb. no. de confeſſ. fac. q. 1. c. ſunt nonnulli.

e Vocabulo. Arg. quod magis curandũ eſt de magiſtralitate, quã de puritate linguæ Latinæ, quod non ſolum fuit ſeruatum in hoc lib. Sed etiam ſeruatur in omnibus facultatibus quæ habẽt propria ac peculiaria vocabula plerumque barbara, & facit hoc contra iuriſconſultos Germanos & Gallos modernos, & quoſdam etiam Italos qui interdũ adeo verba ſpectant, vt rem poſt habeant contra illud Manilij.

Ornari res ipſa vetat contenta doceri.

Fac. no. in l. 2. §. poſt hoc, ff. de orig. iur. & c. intelligentia, & c. propterea, de ver. ſig.

Contrahitur autem. CASVS in hac parte ita debet adnotari. Quidã ſeruitores, vt dicũt, Cardinalium ſuis dominis ſeruiebant, quod ob ſuam ſeruitutem intendebant habere beneficium eccleſiaſtic. quidam vero quia laudabant ſummopere dominũ ſuum ſperabant propterea certam eccleſiaſtic. dignitatẽ, qui denique pecuniã dederunt pro alijs ſpiritualib. conſequendis, vnde fuit quæſitum, an omnes dicantur ſimoniam committere ſecundũ definitionem. n. ſimoniæ ſupra in prin. huius tit. aſſignatam videbatur dicẽdum non omnes eã cõmittere, imò nec illi qui pecuniã dederunt, arg. c. dilectus, eo. Sol. tamen vt in hac parte ſcr. gimus, quia omnes dabant temporale pro ſpirituali, appellatione. n. cõmodi tẽporalis intelligitur munus a lingua, ab obſequio, & a manu, c. ſunt nonnulli 1. q. 1. hinc ceſſat prima obiectio. tex. autem in d. c. dilectus, intelligitur quoad euitandam vexationẽ, & ideo ſumus in diuerſis. Nota primo quod taciti & expreſſi etiã in delictis eadẽ eſt virtus. Nota ſecundo, quod munus a lingua, ab obſequio, & a manu, eſt æſtimabile. Nota tertio, ſimoniã committi non tantum ab eo, qui dat recipit ſpirituale pro temporali, ſed etiam aliquando ab alijs iſto ignorante.

f A lingua. Munus a lingua eſt fauor. 1. q. 1. c. ſunt nonnulli.

g Ab obſequio. Quod eſt ſeruitus indebite impenſa 1. q. 1. ſunt nonnulli.

h Ab omni munere. Scilicet humano, vt declaratur ſtatim. Nam pro obſequio ſpirituali licet promittitur aliquid ſpirituale, vt videtur tenere Arch. in c. ſunt nonnulli. 1 q. 1. niſi forte eius lectura ſit mendoſa, ſed quidquid dicat Arch & Abb. in c. cum eſſent eod. tenet, quod idem ſit in ſpirituali, quod in temporali.

i Humanum obſequium. Et ſic videtur, quod nõ poſſint licite ſeruire epiſcopo pro conſequẽdo beneficio,

Notarius uel miniſter nil debent recipere pro ordinatione h.d.

Et ſicut ꝑ manus impoſitione nõ dẽt epẽs, ita nec miniſter, nec notarius in ordinatione pro voce, vel calamo pecuniã recipere.[a]

Pecunia appellatione continetur quidquid homines habent in terra, h.d.

Pecuniã[b] vero hoc loco accipiemus quidquid homines habent, hoc enim nomine iõ omnia continentur, quia antiqui quidquid ferme habebant, in pecorib. habebant. contrahitur ergo ſimonia, cum quis ſacra quodammodo[c] in commercium deducit.[d]

Ponit plura capita, ex quibus committitur ſimonia. h.d.

Sed & tũc quoq.[e] ſimonia committi dicitur, cũ quid pro perſonis eccleſiaſticis deducendis in ſedem, vel ſacerdotib. inſtituẽdis,[f] aut ſepeliendis[g] mortuis, ſeu pro nubentium benedictionibus[h] accipitur.

Reſcia. fac. 1. q. 1. c. ſunt nonnulla, & capi eum eſſen. eo. Arg. contra, 12 q 2. ca. quicunque ſuffragio, & c. charitatem, & de cler. non reſid c. de cætero. Item licite quis ſperate poteſt dignitates, ca. conſuluit. d. 74. & c quid proderit. d. 61. c. cum pridẽ, de pac Sol. ꝙ propter ſeruitiũ principaliter non eſt licitũ nec appetere, nec concedere beneficium, quia quod in ſe debitũ eſt & honeſtũ, nõ dẽt exerceri fauore humanæ gratiæ, ſed recto iudicio in c. nemo, eo & c. j. graue. de præbend. 11. q. 3. §. ſi ergo. Sed ſecũdario bene poteſt ſperari & cõcedi beneficium. Ita not. in d. c. conſuluit. & in ca. quid proderit. d. 61. & per Innoc. in c. venerabilem, de ele. in fin. in verbo fiducia, & de hoc plene in c. ſũt nõ nulli, 1. q. 1. & in c. cum eſſent, eo.

a Recipere. Etiã ſponte oblatum. Concil. Trid. ſeſſ. 21. in 1. c. in decretis reformationum.

b Pecuniam. Fac. 1. q 3. cap. totum unde ſumitur. Item fac. 2 extrauag. in cõibus lib 5. quæ eſt Vrbani Pontificis, incipit: Sanę in vinea poteſt autem pecuniæ verbum ſumi tripliciter largiſſime, ita ut contineat etiam incorporalia, puta, iura, & actiones, & ita ſumitur hic, & in l. pecuniæ, ff. de verb. ſig. Iac. l quiſquis ff. de leg. 3. fac. 1 §. fi. cum l. ſeq ff. de calum. Secundo modo ſumitur large, non tamẽ largiſſimè, ſ pro his tantum rebus, quæ conſiſtunt in pondere, numero, & menſura. l. talis ſcriptura, ff. de l. 1. Tertio modo ſumitur ſtricte, ſcilicet pro pecunia quæ eſt in numerato, vt 12. q. 3 c. 32. & 1. & §. pretium. Inſtitu. de empt. & uendit. & l. C. de præd. decur lib. 10.

c Quodammodo. Hoc verbum proprietatem denotat, quaſi dicat de facto ſacramenta ueniunt in commercium, & permutantur non vere.

d Deducit. Sed nunquid detur licite pecunia ſacerdoti qui non vult aliter baptizare? Reſpond vt not. 1. q. 1. cap. baptizandis. Item nunquid licite detur pecunia pagano, ut ſe baptizet? Reſpond. ut not. 1. q. 2. c quam pio, & de vtraque quæſtione per Abb. in capit. cum in eccleſia. verſ. extra gloſſ. quæro. eod.

e Tunc quoque. Quaſi dicat, non ſolum cum venduntur ſacramenta, uerum etiam in caſibus, in q. bus maior videbatur dubitatio, committitur ſimonia, maior dubitandi ratio eſt in caſibus hic enumeratis, quia longe minus continent ſpiritualitatis quam ſacramenta.

f Inſtituendis. Concor. c. cum eccleſiæ, eo. & 1. q. 3. c. ſi quis obiecerit.

g Sepeliendis. Cad. cum eccleſiæ, & cap. ſuam, ubi de hoc per Doct. eo. § ſi ſup de lep. vbi not.

h Benedictionibus. Sic c. cum eccleſiæ, & c. ſuam, eod pro matrimonio tamen aliqd dare uel recipere ſi eſt peccatũ 1. q. 2. ca. quidquid, & 32. q. 2. c. honorãtur. Sed quæ ratio differentię. Reſp. quia in benedictione gratia confertur, ſecus ĩ matrimonio 27. q. 2. cã. nuptiarum, & 32. q. 2 ca. connubia. Vnde eſt arg. ꝙ non idẽ eſt in acceſſorio, quod in principali. Sed hæc rñſio nõ placet Ioã. And. tam in d. c. cum eccleſiæ, quam in cap. vni. de ſacr. unct. Aſſerit .n. etiã in matrimonio gratiam conferri. Et reſpondet ad cõtraria, ꝙ licet in matrimonio in actu copulæ carnalis non adſit præſentia Spiritus ſancti propter horrorem, & quia homo efficitur totus carneus, poteſt tñ ibi adeſſe gratia: puta, ſi fiat copula gratia reddendi debitum, quia tunc coniunx teneretur 33. q 5. c. 1. & 27. q. 2. c. ſi tu abſtines. Vnde dic ſecundum Abb. in d. c. cum eccleſiæ, ꝙ dos & donatio propter nuptias ideo poſſunt in matrimonio interuenire, quia proprie & vere non dantur pro matrimonio. i. ut cõtrahatur ipſum matrimonium, ſed pro onere matrimonij, ca. per veſtras, de dot. poſt diuor. reſti. An autem aliud poſſit dari ultra dotem gratia contrahendi matrimonij & quãdo uide per Ab. in d. c. cum eccleſiæ, poſt Bar. in locis per eum ibi allegat.

ANTO. TIM Dictum illud gloſſæ hic quod in benedictione gratia confertur, ſecus in matrimonio, ſi ſimpliciter vt videntur ſonare verba intelligantur, proculdubio error eſt: nam oppoſitum verum eſt, cum in matrimonio conferatur gratia, quia ſacramentum eſt, ut per Concilio Trident. ſeſſ. 7 capitu 6. 7. & 8. In benedictione autem, quę non eſt de effectu matrimonij, ſed ſacramentale quoddam, non confertur gratia ex opere operato, quia non eſt ſacramentum verum, ſi intelligamus per matrimonium contractum. id eſt. expreſſione conſenſus, vt contractus eſt, non ut eſt ſacramentum, uel copula, ſine qua etiam conſtat matrimonium. Per benedictionem autem, mutuum conſenſum, & uinculum, ſuper quo fertur potuit dictum hoc ſuſtinere, quod ibi confertur gratia, uerum id certe ualde improprie dictum videtur.

a Pro electione 1.q.6.in princ.vnde ſumitur. facit c.ſane 15.q.1.& c ſunt viri,d.40.

b Probanda.Concor c nobis.eo.vnde ſumitur. & ſic alienum factum alij obeſt. Sic etiam alienum factum impedit vſucapionem bonæ fidei, poſſeſſoris,l.j C. de vſu ca.pro em.licet n. iſte nō peccauerit electiu tñ uitioſi eſt propter eligentes. Idem cū peccant electores in forma licet elect[9] non ſit in culpa, c.Cumana, & ca. eccleſia, de elect. fac.infra eo.[6] qui nimmo, in fi. Sed an quod hic dicitur verum ſit,etiā ſi uni ſoli ex omnib electorib pecunia data uel promiſſa,cæteris ſine labe exiſtētibus? Et non videtur,c. fi.de procu,ubi interuentus excommunicati admiſſi actum nō vitiat. Contrariū uerius d.ca. nobis. quod Abbas reputat ibi mirabile, fac.cap. pe. de ele. de ele.vnde ſumitur. vitiū tñ hoc purgabitur per inter mediam perſonam,capi.ex tranſmiſſa,de fil. preſb. hoc ideo tam varie,quia ex his,quæ in continenti fiūt præſumptio naſcitur,ca. officij,de ele. & ineſſe videntur,quæ fiunt incontinenti l lecta, ff ſi cer.pet. & ex vicinitate conſortiū trahitur de pœna.d.1 cap.ſed & continuo.

Et electione committitur ſimonia.h.d.

Is quoque,qui per electione [a] præmia largitur,quia per electionē peruenitur ad conſecrationem, perinde ſimoniacus habebitur,ac ſi pro cōſecratione munera dediſſet.

Simoniace dicitur quis electus, etiam ſi quid ignorante eo datum fuerit, uel promiſſum.h.d.

Nec diſtinguimus ſciente, an ignorante eo qui promiſſionis, vel dationis alicuius interuētu poſtmodum electus fuit, promiſſum quid, vel datum fuerit, quamuis enim electus tempore dationis, vel promiſſionis conſcius non fuerit, non propterea minus electio rei probanda [b] erit.

Epiſcopus nō poteſt diſpenſare cum electo ſimoniace, licet ignoranter, ſed bene ſuper aſſertione beneficij ſimplicis prænia tamen reſignatione.h.d.

Sed videamus,an poſt probatam electionē cum eo ſuper prælatione ad quam quis ſic electus fuerit, poſſit epiſcopus diſpenſare,& conſtitutum eſt non poſſe. [c] Quamuis circa eum, qui per ſimoniacam prauitatem ſimplex beneficium [d] recipit, poſt liberam reſignationem [e] epi diſpenſatio toleretur.

Datum in diſpendium eligendi, uel illo etiam reclamante,nō facit electionem ſimoniacam.h.d.

Plane,ſi cōſtet,eos qui quid dederint,vel promiſerint, quod per fraudē [f] in diſpendium eligendi dolo malo id fecerint, aut electio

d Simplex beneficium. Imo uidetur, q̄ etiam circa prælaturam 1.q.j. c.præſentium. quod ſatis admittit Hoſtien.ſi id ſuadeat euidens eccleſiæ vtilitas, & illū ſequūtur Doc. communiter, ut per Abb.in ca.pen de elec. alij aliter,& variæ,ut in d. ca. pen.& in c. ſimoniace.eo. ubi late & per Abba.

e Liberā reſignationē. Tria ergo ſecundū Beat.concurrere debēt ad hoc.ut epiſcopus poſſit diſpēſare. Primū, quod ſimonia ſit commiſſa ignorante,nec ratiō hñt eo, cū quo diſpenſatur,quod beneficiū ſit ſimplex,& quod procedat libera reſignatio,de quo latius in c.pe.de ele. in c. de ſimoniace.eo. Vnum, tamen nota, quod non eſt idem in monachatu. quod in aſſecutione beneficij. nec.n. vitiatob ſimoniā,c. veniēs.ubi Ab.eo.

Sed uideamus. CASVS Quidam clericus Iun[9] nominatus, cōmiſit ſimoniam in permutatione ſui beneficij, quia de re penitēt a ductus per ij. diſpenſatio nem ab epiſcopo, putabat autē epiſcopum ſimpliciter habere diſpenſandi facultatem quia cū et ſit ſimpliciter den ādata iura bene horū ſuæ diœceſis c r. 3 q.1 conſequenter vī etiā ſibi conceſſa ptās diſpēſandi,& remouēdi impedimēta cuis,arg. c. t. a. ſlato. de cōſti.cæterū cum ſimonia dicitur prohibita de iure diuino,ut hī in acti. a; oſt eps dubitauit de hoc & queſiuit quid iuris: Sol n ſi c hēmus, quia grauiora ſunt ſuperior.b. reſeruata.c.4.de off l.& ſic uī ēt ſubiectionē ceſſare cū nil a eur intelligi debeat iuxta de.laſatio. alionum can. No quod ſicut gradus ſimoniæ ſunt plures & diuerſi ita quoq ptās epi aliqñ eſt reſtricta.& aliqñ conſeruata No.ſecundo arg.quod maior, & minor ſuperiorum ptās cognoſcitur & ex grauitate negociorum, ſi ſuperiores adinuicē ſint ſubordinati

e Nō poſſe. Illa.ſ.vice. & in illa uacatione.c.pen

Planè.CASVS.quidam cupiēs impedire promotionē cuiuſdā Perutini ad canonicatum, dolo, & fraude promiſit certū numes obſequij noīe iſtius promouēdi,vnde dubitatū fuit,an promotio iſta eſſet perficiē.a,& exequenda,cum n ſimoniā uideretur ſapere.§ nec diſtinguimus ſup. eo. ppea ñ. debatur ulterius non eſſe procedendu. Cæterum Sol.eſt tenēda prout hic legimus, quia dolo alterius nemo dē: grauar. c.non debet,de reg iu.in 6. Non obſt.obiectio, cum locum habeat ubi ceſſat fraus,& prin.nō ſit in culpa. No.doloſā ſimoniā, eſſe a iure dānatā, alioquin multa actus reputarētur ſimoniaci,licet non eſſent No.ſecundo,caſum in quo verificatur d.c non debet,de reg.iur.in 6.

f Per fraudem. Not.caſum, in quo electio facta

per

per ſimoniam non vitiatur. Sed qualiter apparebit de fraude? Dic per coniecturas fraus. n & dolus per coniecturas probatur, ca 2. de renunciat. in 6 l. dolum, C. de dolo, vt puta ſi illi, qui ſe opponebãt electioni dederunt pecuniam, vt eligerentur.

viam inquiſitionis, aliquando vero per viã accuſationis, fuit propterea dubitatũ, an pœna debeat imponi ſecundum qualitatem caſus ad not per ca. ſuper his, de accuſa Dicebatur accuſatum eſſe ſem per deponendum, ſi per accuſationem procederetur, ſi uero per inquiſitionem, eſſet extraordinarie procedendum, per ca. qualiter. el ſecondo, eo. Sol. tamen prout in hac parte legimus quia ſi ſecus eſſet, pœna non imponeretur ſecundum qualitatem delicti, quod eſſet contra iuris diſpoſitionem, argu ca ſi. ut, de homic. cum ſimi Nõ obſtant obiecta, quia licet accuſatio, & inquiſitio ad diuerſa ſint ordinatæ, tamẽ qualitas delicti aliquã do aliter ſuadebat eſſe faciẽdum, iuxta cap. inquiſitionis, §. 1. in fine, eo. Nota primo, argu. ſimoniæ, quodlib. delictum dicitur, habere latitudinẽ & ideo pœna ſecundum qualitatem gradus imponi debet. Nota ſecundo argum. ad oſtendendum inquiſitionem eſſe iudicium extraordinarium, cum regulariter pęna per eam imponenda debeat eſſe mitior facit, d. c. qualiter, el ſecondo, vbi doctor.

ipſo non modo ignorante: ſed etiam reclamante, nec aliquando ratum [a] habente, ſecuta electio minime reprobanda erit; alioquin contingeret, quod factum inſidias inimico parantis [b] innocenti damnoſum [c] exiſteret, & vir malus de fraude ſua commodum reportaret. [d]

Simoniace ordinans cum ſuo ordinato, & clerico mediatore eſt deponendus, laicus mediator excommunicatur, h. d.

Ac veluti varijs modis [e] ſimoniaca labes committitur, ſic etiam varijs pœnis [f] ſimoniacos percelli admonendi ſumus. Nam ſi quis vt ordinetur pecunia Epiſcopo ſancti ſpiritus gratiã vendere tentauerit; amiſſionis proprij gradus periculo ſubiacebit, & qui ordinatus eſt à dignitate, [g] quam pecunijs acquiſiuit, erit prorſus alienus. [h] Si quis vero, tã turpibus, & nefandis datis, vel acceptis mediator [i] exiſtiterit, ſi quidem clericus erit, à proprio gradu deijciẽdus, ſi vero laicus, anathematizãdus erit.

Ordinatus à ſimoniaco non ſimoniace, & ſimoniace non ſimoniacus ordinem conferens, non ſunt deponendi.

Hæc tamen de illis intelligere nos oportet, quos nec ignorantia, nec attractionis excuſat violentia [k]; ſed ſimoniaci ſimoniace ordinati, vel ordinatores exiſtunt. Cæterum, ſi quis à ſimoniaco quidam, non tamen ſimoniace ordinem ſuſceperit, aut ſimoniace non ſimoniacus ordinem contulerit, miſericorditer in eccleſia ſuſtinẽdi [l]

a Ratum habẽte. Arg. q̃ de iure canonico poſsũ hẽ ratum geſtum nõ meo nomine, q̃ tamen non eſt verũ, ſi intelligas de ratihabitione, quæ trahatur retro c. ratum, de reg. iur. in 6. de quo dic vt no. in c. cũ quis de ſent. excom. in 6. iſte igitur propriè non committit ſimoniam. Aliud eſt .n. vendere, aliud vendenti conſentire, l. aliud, ff. de reg. iur. Ne. habet locum ratihabitio ex quo pecuniæ datio non fuit facta nomine ſuo, immo luitur tamen peccato quod meret puniri, vt hic, approbando factum damnabile, vt per Abb. in ca. ſicut de ſent. excom.

b Parantis. Sic. l. 2. §. fi. ff. ſi quis caut.

c Damnoſum Q. d. eſſet iniquũ cum peccata tenere debeant ſuos auctores ſancimus, C. de pœ c. quęſitum de his quę ſi à maiori pat. nec. n. debet alius alterius odio pręgrauari. l. ſi quis in ſuo, C. de inoff. teſt.

d Reportaret. Q. d. eſſe non debet, c. ſignificante, qui matri. accuſa. poſ. ſuper, & c. ſedes Apoſtolica, de reſcrip. l. fundo, ff. de rei vend. c. nobis, & c. ſicut eod.

e Varijs modis. De quibus in ſuperioribus paragraphis.

f Varijs pęnis. Vt per Hoſtien. in ſum. §. qua pęna, & per Abb. in c. inquiſitionis, de accuſatio. verſic. ſed contra hoc dictum facit, & per eum aliquid in c. de ſimoniace, & in c. accuſatum, & in c. inſinuatum, eod.

g A dignitate. Id eſt, prælatura.

h Alienus. ca ſi quis Epiſcopus, & c. ſi quis à ſimoniacis, & c. de cætero, 1. q. 1.

i Mediator, 1. q. 1. c. ſi quis epiſcopus, ca. non ſatis, vbi Abb. eo & c. per inquiſitionem, de elect. & in c. 2 de conf. eſſ.

K Violentia. Sic. cã. ſtatuimus, primo, 1. q. 1. & fac. c. ſtatuimus, & c. ſi quid, 1. q. 1.

l Suſtinendi erunt. Ex diſpenſatione, cap. ſtatui-

Ioã. Bapt. Ac veluti. CASVS. Licet hæc pars plures habeat particul quoniam tamen in communi poteſt caſus in ea adnota, propterea ſciendum eſt, quod diuerſi diuerſimode ſimoniam commiſerunt, quidam enim obtulerunt Epiſcopo pecuniam pro conſequenda ſpiritus ſancti gratia, quidam vero, ad idem fuerunt mediatores, alij autem permittunt ordinari à ſimoniaco licet non ſimoniace, quidam rurſus pecuniam dederunt ad beneficium tantum eccleſiaſt. conſequendum uel pro ſe, aut proprijs filijs. Hæc autem omnia cum ad eccleſiæ notitiam deducantur, aliquando per

erunt, hos enim [a] facit ſimoniacos, non reatus criminis, ſed ordinario, vel ſuſceptio ſimoniaci.

Beneficium conſecutus ſimoniace, per accuſationem conuictus, priuatur beneficio, & deponitur: per inquiſitionem vero priuatur quidem beneficio, ſed poſt peractam pœnitentiam in ſuo ordine permittitur miniſtrare. h.d.

Quod ſi non ordinem quis, ſed beneficium eccleſiaſticum data pecunia conſecutus fuerit, multum intereſt per accuſationem, an per inquiſitionem quis conuictus fuerit. Primo enim caſu non ſolum eccleſia priuandus, verum etiam honore ſacerdoti presbyter ſpoliandus [b] erit. Poſteriore vero poſtquam ab eccleſia, quã ſibi per pecuniam comparauerat, amotus fuerit, & iniunctam pœnitentiam egerit, in ſuſceptis ordinibus miniſtrare permittendus [c] erit.

Cum paruulis, qui cupiditate parentum eccleſias ſunt conſecuti, poſt liberam reſignationem poteſt diſpenſari. h.d.

Quinimo [d] qui paruuli parentum cupiditate eccleſias per pecuniam ſint conſecuti, ob paternum factum non modo à ſacris ordinibus non ſunt remouendi, verum etiam poſtquam eas omnino [e] dimiſerint, ſi canonicè in eiſdem viuere voluerint, pro magna miſericordia ſuſtineri poterũt.

Idem iuris eſt de acceſſorio, quod de principali. h.d.

Nec obijciat quis, non conſecrationem emiſſe ſe, ſed quæ ex conſecratione [g] proueniant. Nam ſicut anima ſine corpore corporaliter [h] viuere non poteſt, ſic corporalis eccleſia, [i] vel dignitas, [k] & ordo [l] eccleſiaſticus ſine rebus corporalibus parum proficiet. Quiſquis igitur eorum alterum haberi non contingit, neutrum [m] inuenditum reliquiſſe intelligitur.

Quilibet admittitur ad accuſandum ſimoniacum. Et ſolus ſimoniacus inter peccatores miſſam non celebrat. h.d.

Huius aũt criminis tanta eſt labes, vel etiã

mus, 21. quæſtio. prima. An autem Epiſcopus poſſit diſpenſare, & quãdo, vide nota. in cap. penult. de electio. in capit. poſt translationem, de renunciat. latiſſimè per Abba. in cap de ſimoniacè eod.

a Hoc enim. Sic in cap. ſtatuimus, qu. 1. & tales non malè agũt, ſed patiuntur.

b Spoliandus erit. 1. quæſtione prima, capit. presbyter. ubi not.

c Permittendus erit, Cap qualiter 2. de accuſat. die tamen de hoc, vt habetur latius in cap. dilectus 2. eodem.

d Quinimmo. 1. quæſt. 5. c quicunque.

e Omnino. Ideſt liberè Sed quid ſi filij nolunt parentibus credere? quidam dicũt, quod ſi non habent ex hoc læſam conſcientiam, ſunt omnino ſecuri, argum. l. filium, ff. de his, qui ſunt ſui, vel alie. iur. alioquin ſi faciũt contra conſcientiam, ædificãt ad gehennam, capit. final. de præſcrip. Sed tu dic, quod in hoc acquieſcere debent teſtimonio parẽtum, de quibus veriſimile eſt, quod nõ dicerent falſum, c. afferte, & capit. litteras, de præſũptio. & ita ſentiar Archidiac. 1. quæſt 5. quicunque.

f Suſtineri. Quia hi non peccauerunt, ſed parẽtes, vnde filius non debet portare iniquitatem patris.

g Quæ ex conſecratione. Puta iura ſpiritualia, cuĩ cohęrẽt offi. ia eccleſiaſtica, vel ius pcipiendi res offi cijs adhærentib. vel res ipſas, ue ut latius not. in c. ſi qs obiecerit. 1. q 4. vnde ſumit.

h Corporaliter. ſ. exercendo ſenſus corporeos, alias animat etiam ſine corpore.

i Corporalis eccleſia. i. eccleſiaſticorum, corpus. i. collegiũ ſignificat. l. 1. ff quod vniuſquevniuerſitatis nomin. & in l. 1. C. de Aleptim. l. 11. & l. 1. C. de priuileg. turp. vrbis Romæ lib. 1. vel dic corporalis eccleſia, i. materialis, & eſt hoc contra opin. illorum, qui aſſerunt eccleſiam carere debere ſtatu, ac bonis tẽporalib.

K Vel dignitas, vt Epiſcopatus, archidiaconatus.

l Et ordo. Vnde nemo ordinari debet ſine certo titulo. § 1. cum ibi nota ſupra de præbend.

m Neutrum. Argument. quod in conexis, id quod iuris ſtatuitur in vno, ſtatuitur in alio, facit capitu. quo iuris diſtinc. 8 & 3. quæſtione 6 capit hę. qui pe, & 16. quæſtio. 2. c. 1 & ff de iure iur. l. eum qui, §. ſi libertus.

Huius autem. CASVS. Cum quilibet de populo in diœceſi Alexandrina veniret ad accuſandum de ſimonia quoſdam clericos, fuit quæſitum, an eſſet ita an- Ioã. bapt.

ſerui [a] aduerſus dominos,& quilibet crimi noſi admittantur ad accuſationē.Itē omnis peccator [b] miſſam celebrare poteſt,pręter-quam ſimoniacus, quem adeo quilibet, vt ab ordine male accepto remoueatur,accu-ſare poteſt,vt nec meretrix [c] excludatur.

Oblatum ſponte vel datum non inducit ſimo-niam.h.d.

Sciendum tamen eſt,non datione quali-bet,aut receptione ſimoniam contrahi: nā ſi quid ſponte,pure,ſine [d] pacto,& conuē-tione,& taxatione, [e] qualibet fuerit gratis oblatū,id ſine ſcrupulo [f] ſimoniacæ praui-tatis recipi poterit.

Datum gratia redimendæ moleſtiæ non indu-cit ſimoniam.h.d.

Idē obtinet ex contrario,ſi quid nō ſpon te quis dederit, ſed vt indebite illatam mo

indifferenter admittēdus, ſiquidem ſicut delictū ſolum eccleſiam videtur offendere,ita quoque ſo-lus prælatus per inquiſitionem ad ipſam punieni admittendus,accedit etiam quod criminoſus ex-cludit a teſtimonio,c.teſtimoniū.de teſti.ita quo-que ab accuſatio-ne debebat repel-li. Solū. tn̄ vt hic habetur, q̄a ob e-normitatē delicti a cōi iuris regula erat recedendū,& cum iuris rigore procedendū. Non obſtāt obiecta,q̄a ſecunda obiectio ſoluitur per rōnē decidendi aſſigna tā. Ad primū autē dico,ꝙ appellatio ne eccleſiæ oēs fi-deles intelligūtur aliqn̄,& ideo non eſt inconueniēs vt accuſatio admit-tatur modo prędi dicto no 1.arg ꝙ ob aliquā ſpiritua lē rōnem aliquan do a cōibus iuris regulis eſt recedē-dum Not.2. quod perſona alias de iure inhabilis ad aliquem actū ob qualitatem caſus & rationem ſpecialem ſæpe efficitur habilis & legitima.

a Serui. Qui regulariter non ſtant in iudicio.l.vix certis.ff de iud fac.c.pen.3 q.4.& c.tanta,eo.vnde ſumitur.

b Omnis peccator. Non præciſus ſcilicet ab eccle ſia per ſententiam canonis,vel iudicis,toleratus & pœnitens, & ſic ceſſat obiectio de excommunica tis,& ſuſpenſis vt ſunt notorij fornicarij, diſt.32. c.nullus. Vel poteſt hoc referri ad facilitatem di-ſpenſandi quaſi facilius diſpēſetur cum omnibus alijs criminoſis pręter homicidium,quam cum ſi-moniaco. Vel ſic dato,quod omnis peccator poſſit celebrare,ſimoniacus tamen non poteſt conſidera to initio, quia ſimoniacus in ipſo ſui initio com-miſſionis ſuſpenſus eſt,vt.1.q.1.ca.reperiuntur,& in inter ortus occidit & in ipſa ſui radice eſt vi-tiatus,vt 1.q.c.quibuſdam. vel dic vt latius not.& traditur in c. tanta eo.

c Meretrix. Quæ alias non eſt admittenda ad ac-cuſationem ob eius vtilitatem l. quæ adulterium. C.de adulter. & ea.l 3.§.lege Iulia ff de teſtib. Et ex hac littera, & tanta eod. vnde ſumitur, colli-ge ſecundum Abb. quod ſub diſpoſitione gene-rali, qua criminoſi admittuntur ad exercitium alicuius actus, non comprehenditur meretrix, niſi de eod.caueatur ſpecialiter, facit,l.quoniam Alexandrum, & leg.qui adulter, C.de adulte. Sed an admitti poſſit meretrix ad teſtificandum in crimine ſimoniæ? Et non videtur: nulla enim iura ſpecialiter dicunt meretrices admittendas, ſed tantum criminoſos, & licet admittantur ad accuſandum, non tamen ſequitur ergo etiam ad teſtificandum, quia maior idoneitas re-quiritur ad teſtificandum, ob maius periculum:

c.licet Hely.in fin.eod. Sed contra videtur not.in dicto c.tanta, & videtur hoc teneri communiter, vt per Ale.in conſi.12.primo volum.

Sciēdum eſt. CASVS. in hac parte ita debet ad notari. Quidam ob beneficiū acceptū ſponte mu-nus quoddam dederunt prælato, quidā vero dederunt ei aliqd vt eos li-beraret a mole-ſtia: e contrario au-tē quidam prælati locabāt vices ſuas ſub certa merce-de,quidā vero alij exigebant certam pecuniā pro licen tia docendi, vnde fuit quęſitu an hu iuſmodi actus ſā-perent ſimoniam primus.n & ſecū-dus definitione ſi moniæ cognoſci-tur, ſiquidē illud munus ob rē ſpiri tualem vī datū ter tius, vel quartus excuſabatur a tali delicto ob conſue tudinem,qua Do-ctoribus,& ſuperiorib.ſoluitur aliquid pro docto ratu conſequendo, cæterum Sol prout hic habe-tur,quia in primo & ſecundo caſu intentio dantis non eſt deprauata & ideo ceſſat quoque obiectio, in tertio vero, & quarto ver. & proprie verificatur definitio ſimoniæ; nec obſtat præd. conſuetudo, quia illud quod datur pro doctoratu, datur pro-pter labores, & non intuitu talis dignitatis prin-cipaliter: Not.primo quod actus dicitus ſimonia-cus vere & proprie a fine & intentione dantis vel recipientis,quæ aliquando a iure damnatur,& ali quando conceditur. Not ſecundo iuriſd.& pote-ſtatem docendi aliquando æquiparari.& ideo cō-tinentur ſub ead.iuris deciſione.

d Pure ſine pacto.1.q.1.c placuit.3.ca.dilectus,in fi.1.& ca.tua.2.eo. & de hoc facit nouiſſime ſalu-brem prouiſionem Conc.Trid.

e Taxatione. Hoc ideo,quia taxatio eſt quædam venditio l.plerumque.§ ſin autem.ff.de iur.dot.& videtur quaſi quædam pactio.

f Sine ſcrupulo. Fac. hoc ſecundum Abb.in cap. tua. eod.pro Cardinalibus & alijs prælatis, qui-bus aliqua munuſcula ſiue encenia conferunt ro-gātes pro aliquo beneficio conſequendo. Si enim non ducuntur principali intētione vt ſpiritualia adipiſcantur, quamquam ſecundario habeant ta-lem ſpem, extra omnem noxam iudicantur, nam vix iſta fieri poſſunt ſine ſpec. ſecundaria, ſecun-dum Innocent Hoſtien & Abb.in dicto cap.tua. fac,quod legitur, & not in cap. quid proderit, di-ſtinct.61 & 1.quæſtio.1.capitu. ſunt nonnulli, & in capitul.tuam. de ætat. & qualitat. vide tamen quid in hac materia nouiſſime ſtatuerit Conc.Tri dent. ſeſſ. 21. decreto primo in decretis reformat. & ſeſſ.24. decreto primo,in decretis pariter refor-mationum.

teſtationem ſuper quæſito [a] iure redimat, dare coactus fuerit [b].

Puniūtur prælati committentes vices ſuas ſub annuo cenſu.h.d.

Demum ſciendum eſt, tam Pateranenſi, [c] quam Turonenſi [d] concilio ſtatuente canonicæ diſtrictioni [e] prælatos eos ſubiacere, qui vices [f] ſuas, vel eccleſias ſub annuo [g] cēſu concedunt, quia dum ſacerdotium ſub huiuſmodi mercede venale diſponitur, ad æternæ retributionis præmium conſideratio non habetur. [h]

Puniuntur aliquid recipientes pro concedenda docendi licentia.h.d.

Pro docendi quoque licentia concedenda nullus cuiuſcunque conſuetudinis obtentu [i] aliquid exigere [k] debet. Et qui ſecus fecerit, ab eccleſiaſtico beneficio fiet alienus: dignū enim videtur, vt in eccleſia fructus ſui laboris [l] non habeat, qui cupiditate animi dum vendit docendi licentiam eccleſiaſticum profectum nititur impedire.

DE HAERETICIS, [m] *SCISMAticis, & apoſtatis.*

TIT. IV.

Qui ſint hæretici, & qui ſchiſmatici, & quomodo differant.h.d.

HAEretici ſunt, qui vanæ gloriæ prin-

a Quæſito iure. Ca.dilectus.& c.Matthæus, eo.& vbique not. conſequitur enim magnum commodum tranſigens.c.1.vbi Abb de tranſact.
b Coactus fuerit. Sed quæritur, an licite detur pecunia ſacerdoti, qui non vult aliter baptizare, niſi accepta pecunia, & ſic etiā in alijs ſacramētis. Reſp. vt per Ab,& alios, in c cum in eccleſia,& in c non ſatis,eo.
c Lateranenſi. Vt in c 1. ne præl. vi. ſuas,& ca.
d Turonen. Cap. 2.ne præl.vi.ſuas. & c.
e Diſtrictioni. Et alijs etiam pœnis vt legitur, & not. in ca.1 ne præl.vi. ſuas & c
f Vices ſuas. Id eſt, iuriſdictionē ſuam, cum.n.epālis iuriſdictio ſit quid ſpirituale, c. decernimus,de iu. non mirum, ſi per hoc committitur ſimonia Sed nunquid idē ſit ſi vendatur temporalis iuriſdictio? Gl.in c.2.ne prel.vi ſuas videtur inclinare in partem affirmatiuā magis tamen communiter contra, nam licet grauiter peccet accipiens pro iuriſdictione temporali pecuniam ne, ſcilicet ſubditi plus æquo grauentur, §. illud autem. de mand. princ. non tamē eſt ſimonia fac.not in cap ne mo.de ſim.& quod not.2.queſt.3.in ſum. Si tamē temporalis iuriſdictio haberet dependentiam ab officio eccleſiaſtico, propter huiuſmodi connexitatem committeretur ſimonia. Ab.in c.2.ne prel.vi. ſuas,& in c conſulere.eu.
g Sub annuo cenſu. Bene poteſt eccleſia a principio conſtitui cenſualis, c.ſcientes. & c prohibemus de cenſib Sed an obuentiones iuriſdictionis tanquam fructus poſſint vendi,& poſſe tenet gl.in c 2.ne præl.vi ſuas, quod intellige ita demū eſſe verū, ſi non vendant ſimul illi, qui exercet iuriſdictionem nam ſi fieret exercēti venditio ob connexitatem videretur vendita ipſa iuriſd.ō 1 q.3.ca ſi quis obiecerit.vt per Hoſt & Abb in d.c.1.
h Non habetur. Sacerdos ergo in regimine eccleſiæ debet habere conſiderationem ad premium æternæ retributionis, non alicuius tēporalitatis quod non ſit plerunque.
i Obtentu. Quia talis ſimilitudo ſimoniā quandam videtur inducere,& hac ratione.§. iſte ponitur ſub titu.de ſimo.licet ſtricte & vere non ſit ſimonia, vt per Ab. in ca.1.de magiſt.
k Exigere. Et ſi exigat, debet reſtituere.
l Sui laboris. Nota beneficiū appellari laboris fructum, fac.c.cum ſecundum,de præb. & concor. ca.1.de magiſt.

DE HAERETIcis, ſchiſmaticis & apoſtatis.

Cōtinuatur ti. iſte per gloſſ rub. vel dicas ſecūdo, poſtquā vidimus de delicto, quod mutat naturam Dei: ſequitur videre de alio, quod ipſum negat, & tollit & idō proponitur iſte ti. qui diuiditur in 2.part.prin.in prima tractatur de hæreticis, & ſchiſmaticis ſimul, in ſecūda vero de apoſta. ſecunda ibi, apoſtatat. Prima pars adhuc diuiditur in 6.part in 1. adnot. qui ſint hęretici, & ſchiſmatici, in ſecunda qua pęna puniantur, in tertia, quid iuris ſi ad eccleſiā reuertantur, in quarta, qui ſint relapſi in quinta, quid iuris de ſuſpectis, in ſexta, colligitur quędā regula vniuerſalis, ſecunda ibi vtrumq; vero, tertia ibi, ſed videamus, quarta ibi, relapſi autem, quinta ibi, qui vero: ſexta ibi. plura quoque. Ioā.Bapt.

m De hęreticis, & ca. Poſt habitum tractatum de vno crimine, quod principaliter continet Dei læſionem.vt §.ſimili,ſupra de duplici purgatione ſequitur de alijs videre, vnde ponitur hęc rubr.

HAeretici ſunt. CASVS non figuratur Nota tamen, quod iſtę definitiones videntur demonſtrare hęreſim principaliter conſiſtere in intellectu. ſchiſma vero in voluntate, quid autē ſit dicendum, nō eſt pręſentis tractatus. ſatis enim eſt modo illud ſcire, quod in tantū ſunt delicta, in quantum ſunt voluntaria, ca.cum voluntate.de ſenten. excommu. Ioā. Bap.

Prin-

ciparuſque [a] ſui cauſa falſas opiniones gignunt [b] vel ſequuntur, [c] Schiſmatici [d] sũt, qui ſe ab vnitate eccleſiæ per inobedientiam ſeparant. Licet autem inter hos à principio quædam videatur eſſe diuerſitas, [e] nullum tamen eſt ſchiſma, quod ſibi aliquam tandem hæreſim non confingat, [f] vt ab eccleſia rectè receſſiſſe videatur.

Schiſmatici excommunicatione, depoſitione, bonorum confiſcatione, & à ſe geſtorum annullatione puniuntur. h. d.

Vtrumque vero crimen attrociſſimis pœnis eccleſiaſtica diſciplina proſequitur, nã ſchiſmaticos excommunicationis ſententia [g] canones inſectantur, & ſi nec ſic reſipuerint ab omni miniſterio eccleſiaſtico

a Principatuſque ſui. Vel alterius temporalis commoditatis, vt in c. hæreticus, 24. q. 3. vnde ſumitur. Et dicitur hæreſis a verbo Græco, ærumæ quod electionem deſignat, ſ. quod vnuſquiſque eligat diſciplinam, quam putat eſſe meliorem, cap. hæreſis, 24. qu. 3. licet Archi dicat hæreſim ibi dici ab errando, & in c. ſequ. dicat dici à verbo hereiſcor, quod eſt diuido, quæ deriuationes, licet quadrare uideantur quoad rem ipſam, & naturã rei quo tamen ad vocem non probantur à Grãmaticis & humanioribus.

b Gignunt. Hi ſunt hæreſiarchæ, vt Lutherus, & Zuinglius.

c Sequuntur, vt Lutherani, & Zuingliani.

d Schiſmaticis. Tribus modis aliqui ſchiſmatici dici poſſunt, largiſſimè, vt omnes conſtituti in peccato mortali, quia ſunt extra charitatem, 11 quæſtio. 3. cap. audi denique, & 24. quæſtio 1. capit. dixi, largè, vt excommunicati: quia ſunt extra eccleſiam, & communionem fidelium, 11. quæſt. 3. c. cum excommunicato, & ſe q. ſtrictè, qui Epiſcopum deijciunt de ſede epiſcopali, magis tamen communiter in hoc tenetur contrarium, ex quo enim iſti non ſunt diuiſi à Romana eccleſia, licet eiecerint proprium epiſcopum, & alium receperint, non tñ per hoc ſchiſmatici dicuntur, ſed illi ſtrictè dicuntur ſchiſmatic. qui diuidunt ſe ab vnitate eccleſiæ conſtituendo ſibi eccleſiam, & ordinando clericos & ſacerdotes, vt per Abb. in c. tua, eo.

e Diuerſitas. Vt in cap. inter. 24. quæſtio. 3 diuerſitas tamen eſt ea, quæ eſt inter diſpoſitionem, & habitum. Primum enim dicitur ſchiſma, ſed cum poſt tempus pertinaciter adhæſeat ſuæ ſectæ, dicitur hæreſis. Vel dicas quod omnis hæreticus, eſt ſchiſmaticus, ſed non contra, & ſic eſt ea differentia quæ eſt inter genus & ſpeciem, ut nota in d. capit. inter, vbi Archi. ponit etiam alias opiniones circa iſtas diuerſitates.

ANTO TIMO. Dictum hoc, quod ſchiſma, & hæreſis differant ſicut diſpoſitio, & habitus, eſt deſumptum ex glo. in verb. & ſchiſma, d. cap. inter quod licet impropriè ad modum dicatur; potuit tamen habere ueritatem ſi non ſimpliciter, ſed in caſu quo quis prius ſe ſeparat ab eccleſiæ vnitate, ex intentione, quod dicitur eſſe ſchiſma, vt per S Thom. 2. ſec. q. 39. artic. 1. ex quo deinde ſequitur vt ſeparatus ab vnione eccleſiæ diſponatur ad incidendũ in mille errores, & ibi pertinaciter permanens fiat hæreticus, vide Caietan. in verbo ſchiſma.

f Confingat. Et ſi nullam aliam confingeret, non euadit eã, vt, ſ. non peccet in illo articulo, & vnam ſanctam eccleſiam, vt per Abb. in rubr. eod. & per Hoſt. in ſum. eo. per Archid. in cap. Inter, 24. q. 3. & no. in c. quia eligentia, de elect.

Vtrũque vero. Licet hæc pars plures hẽat particulas poteſt tamen commode caſus in ea in cõi notari, & ideo pręmittẽdũ eſt, quod cũ quidã fortaſſe auaritia motus incidiſſet in hęc delicta, ita diuitiis operã dabat vt, & Deũ, & eccleſiam poſtea negligeret debebit propterea aliqua graui pœna puniri, quã de re fuit quæſitũ an eſſet puniẽdus per ſentẽtiam excõmunicationis, per priuationem cuiuſcũq; dignitatis, per cõfiſcationẽ bonorũ, itẽ mediate perſona ſuæ vxoris filiorũ, & deſcẽdentium tã in vita, quia poſt mortem, & tã per ſnĩam hominis, quam iuris, cui quæſito, videbatur primo reſpõdendũ huiuſmodi rusticis nõ eſſe de iure puniendum, quia in primis nemo dẽt multiplici pœna puniri, l. ſenatus, ff. de accuſatio. Secundo, quia nemo debet alterius culpa grauari, c. non debet, de reg. iur. in 6 tertio, quia oſi pars citetur ad allegã iũ iura ſua, actus dicitur nullus l. de vnoquoque, ff. de re iudic. Solu. tamen prout in hac parte legimus, quia ſi grauiſſima, & multiplici pœna punitur, qui offendit maieſtatẽ humanam. l. quiſquis, C ad l. Iulia maieſta multo magis dẽt puniri qui offendit maieſtatem diuinã. Non obſtant obiecta, ad primum enim reſp quod ob grauitatem delicti illa multiplex pœna habet rõnem vnius pęnæ tantum, & ita intelligitur lex adducta. Ad ſecundum dico illam regu verificari reſpectu culpæ, & limitate reſpectu cauſæ, per reg. ſine culpa, eo de reg. iur. in 6 Ad tertiũ dico, quod in ſnĩa quæ imponitur ipſo iure citatio præcedit virtualiter, & ideo ẽt in cap repetitur. Not primo arg. quod quædã pœnæ non imponuntur directe, ſed per quandã neceſſariã conſequentiam No. ſecundo, multiplicari pęnam aliquando ob grauitatẽ delicti, quia tunc multiplicatio iſta habet rationem vnius pęnæ. Not. tertio, quod quis punitur aliquando non tantum in proprijs ſuis bonis, ſed etiam in proprijs filijs, & deſcendẽtibus. No. quarto, limita ad tit. C. ne de ſtatu defuncto.

g Sententia. Iſta eſt excommunicatio latæ ſententiæ, ſicut illa, cap. ſi quis ſuadente, 17. q. 4 & not. in capit. quoniam, in no. de offic ordin. & hoc non habet dubium in ſchiſmate, quod habet hæreſim coniunctã, de quo videtur hæc littera loqui. Sed magnum dubium eſt de ſchiſmate, quod eſt ſine hæreſi, & licet quidam teneãt, ꝙ non ſunt excõicati tales ſchiſmatici. Abb. tamen tam in rubric. quam in capit. 1. de ſchiſmat. tenet contrarium, & idem tenet Hoſt. in ſumma, eo. §. qua pœna, niſi

deponentur, [a] adhibito etiam ſi neceſſe fuerit brachij ſæcularis [b] auxilio, ad illorum inſolentiã coercendam, cum omnium etiam bonorum confiſcatione.[c]

Geſta à ſchiſmaticis ſunt nulla h.d.

Ordinationes quoque ab his factas, & dignitatẽ ſiue beneficiorum conceſſiones, alienationes rerum eccleſiaſticarum omni penitus firmitate carere voluerunt.[d]

Hæretici niſi hæreſim abiurauerint, omni eccleſiaſtica prærogatiua nudati, traduntur ſæculari curiæ puniendi, h.d.

In hæreſi aũt deprehenſi [e] præter perpetui vinculũ anathematis, ſi clerici ſint, vel religioſi totius ordinis eccleſ. prærogatiua [f] ſpoliandi erunt, [g] & omni officio, & beneficio nudati, ſæcularis relinquẽtur arbitrio poteſtatis [h] aĩaduerſione debita [i] puniẽdi, niſi continuo poſt deprehenſionem erroris, ad fidei catholicæ vnitatem recurrere [k] & errorem ſuum publicè adiurare, & cõgruam ſatisfactionẽ exhibere cõſenſerint. (res. h.d.

Laici hæretici puniũtur arbitrio iudicis ſæcula

Laici [l] vero, niſi, prout dictum eſt, abiurata hæreſi, & ſatisfactione exhibita ad fidem redierint orthodoxam, ſæcularis iudicis arbitrio relinquentur, [m] debitũ pro

tamen ſchiſmatici ſ. quærentur ſchiſma probabili errore inducti.

a Deponentur. cap. quoniam, in fi. de off. ord.

b Brachij ſæcularis. Sic in c. 1. & c. quoniam, de off. ord. & d. 17. c. nec licuit, & 23. q. 5. c. principes: alias autem niſi clericus ſit incorrigibilis, non eſt implorandum brachium ſæculare, niſi ad adiuuandum eccleſiaſticum iudicem, nã etiam depoſitum non poteſt laicus punire, niſi ſit incorrigibilis, capit. cum non ab homine, de iudi. cap. dictum, diſtin. 81. niſi in crimine falſi, c. ad falſariorum, de crimine fal. & vbicunque deficit eccleſiaſtica poteſtas, recurritur ad auxilium ſæculare, 10 q. 1. c. petimus, & 23. quæſtio. 5. capi. de Ligonibus. & ita vna poteſtas per aliam iuuatur, capi. cum ad verum & capitu. ventum eſt, diſ. 96 & nota. in dictu capi quoniam.

c Confiſcatione. Capit. 2. de ſchiſ. in 6. an autem redeuntes ad vnitatem eccleſiæ recuperent, habetur in c. quod a te, de cler. coniug.

d Voluerunt. Not. ergo quod geſta per ſchiſmaticos non tenent, de quo dic vt latius per Ab. in c. 1. de ſchiſm. ad fi.

e Deprehenſi. Vel euidentia facti, vt quis publicè prædicat hæreſim, arg. ff. palã l. 1. § fi. ff. de rit. nupt. Vel legitima probatione, puta per teſtes, vel propria confeſſione.

f Prærogatiua. Argu. quod clericus depoſitus non habet priuilegium clericale, quod concedunt quidã, alij contra, vt no. in cap. ad abolendam, eo. vnde ſumitur.

g Spoliandi erũt. Scilicet ab Epiſcopo, qui cognoſcit de crimine hæreſis tam contra clericos, quam contra laicos, etiam exemptos, capit. ad abolendã, eod. vbi Abb. no. ſi tamen factum ſit clarum & detectum nã. ſi autem eſſet dubium, tunc quæſtio remitti debet ad ſolum Papam, ca. quoties, 24 q. 1. & c. maiores, de baptiſm.

h Poteſtatis. Not. caſum, in quo clericus traditur curiæ ſæculari, de alijs vide not. in cap. ad abolendam, eo. & latiſſime per omnes in c. at ſi clerici, de iudi.

i Debita. Quæ eſt mors, vt no. in c. ad abolendum, eodem, vbi Doctor. & per Hoſt. in ſum. eod. §. qua pœna.

k Concurrere, ſcilicet ſponte, vt in ca. ad abolendum, eo. vnde ſumitur. Quatuor autẽ ſunt, quæ concurrere debent ad hoc, vt redeuntibus ad fidem dimittatur pœna motus. Primo, quod lapſi in continenti reuertantur. Secũdo, quod ſponte, alias ſi ex interuallo, nec ſpõte, ſed metu pœnæ, vel probationum appareat eos redire ad gremiũ eccleſiæ, non eſt redeũtibus parcendum. Quando aũt quis dicatur ſponte redire, habes per Ab. in c. excommunicamus, eodem, & per Arch. in capit. vt commiſſi, eod. in 6. & per Ioan. de Ligna. & ele. ad noſtram, eod. & fac. l. nouiſſimè, ff. quod falſo tutor. author. Sed quoad iſta duo, hodie ex conſuetudine minus videtur habere ſe eccleſia Romana. Nam vidi aliquos ex interuallo redire, de quib. etiam eſſe poterat probabilis ſuſpitio, ne nõ metu pœnæ, vel promptæ probationis redirent, qui tamen fuerunt admiſſi non ad pœnam ſed ad abiurationem, & ex hoc fortè non ponitur in hac littera verbum, ſponte, quod ponitur in capit. ad abolendam, eo licet iſtum videatur virtualiter includi in verbo, conſenſerunt, hic poſitum. Tertio requiritur publica abiuratio ad arbitrium proprij epiſcopi. Quarto, congrua ſatisfactio, de quo dicendum, vt in d. ca. 1. vt commiſſi, & d. clem. ad noſtram.

l Laici. Collige ex hoc verſ. quod ratione criminis hæreſis, etiam laicus eſt ſubiectus epiſcopo, nec mirum, cum hoc enim ſit merum eccleſiaſticum, vnde ſæcularis iudex etiam contra laicum cognoſcere non poteſt, not. in c. vt officium, §. prohibemus, eod. in 6. ſed ſola executio relinquitur iudici ſæculari poſt ſententiam epiſcopi, & ad epiſcopi requiſitionem, c. cum ſecundum, eo. in 6. & c. ad abolendum, eo. in antiquit.

m Relinquentur. Magis propriè ſtat hic hoc verbum quam ſuperior, cum agit de clericis, laici enim non traduntur curiæ ſæculari, unde non eſt neceſſaria traditio, aliud in clericis: quia

puus

qualitate facinoris ultionem recepturi.[a]

Bona hæreticorum poſt latam ſententiam cõfiſcantur. h.d.

Bona quoq. damnatorum propter hæreſim ipſo iure, & oĩ ſpe potiundæ hæreditatis filii [b] adêpta, confiſcata [c] intelligentur, aut ſi clerici fuerint, eccleſiis a quib. ſtipẽdia receperũt [d] applicabuntur. Confiſcationis tamẽ hmõi executio, vel bonorum occupatio facienda non erit antequam ſuper crimine ſentẽtia fuerit promulgata.[e]

Ob hæreſim maritorum, dotes uxorũ nõ ſint confiſcanda, niſi ſi ſcienter contraxerint matrimonium cum hæreticis. h.d.

Sed & cũ alteri per alterum iniqua cõditio inferri non debeat,[f] ꝑpter hæreſim maritorũ vxorũ catholicarũ dotes cõfiſcari nõ debent,[g] niſi forte cũ viris matrimonia cõtraxerint,[h] quos hæreticos eſſe ſciebãt.[i]

Etiã poſt mortẽ bona hæreticorũ cõfiſcãtur. h.d.

Poſt mortẽ quoq. ob ſceleris immanitatẽ hæreticos pœna ꝑſequit̃. Ideoq; & ſi criminoſo viuente nihil fuerit ſup bonorũ confiſcatione declaratum, nihilominus ad eam etiam ipſo mortuo [k] procedendum erit.

Hæretici non poſſunt tradi eccleſiaſticæ ſepulturæ. Et tumulãtes eos excõicantur, nec ante abſoluũtur, quam proprijs manibus exhumauerint. h.d.

Eccleſiaſtica quoq. ſepultura uſq. adeo carere dẽnt, ut ſi q. eoſdẽ credẽtes,[l] aut fautores eorũ ſetẽret [m] eccleſiaſticæ ſepult. trade

prius traduntur curiæ ſæculari, & traditi puniẽdi relinquantur, ut no. in c. ad abolendam. eo.

a Recepturi. De hoc dic, ut habetur in c. excommunicamus. eo.

b Filiis. Not ergo q̃ propter acerbitatem delicti filius punitur tẽporaliter propter delictum patris tantum, quia ipſi parentes puniuntur in perſonis filiorum. l. iſti qui dẽ ff. quod met. cauſ. Item cum filius ſoleat eſſe patri ſimilis. l. ꝙ ſi nolis. §. quia aſſidua, ff. de ędili. edict. merito exẽpla pater hi criminis metuunt l. q̃ſquis C. ad legem Iul. maieſta. Spiritualiter autem & æternaliter nõ puniuntur, & ita procedit illud, Filius non portabit iniquitatẽ patris nec contra, de quo 24 q. [illegible] in ſũ. ſed imo vr̃, quod nec tpaliter. l. manichæos, & le. cognouimus eo. Sed illa iura corriguntur. per c. uergentis. eo. Sed an filius hæretici propter delictum patris perdat etiam beneficium eccleſiaſticum? Reſp. non, ut no. in c. latis peruerſum, d. 56. & de hoc unde quæ no. in ea qui cunque. eo. In 6.

c Confiſcata. Ca. vergẽtis & c. excõ. eo. ca. cum ſecundum. eo. in 6.

d Receperunt. I. eccleſias quas habuerunt. Ab. in c. excõicamus eo. Sed quid ſi clericus non habet eccleſiam aliquã? Reſp. ſecundum Ab. applicabantur ep̃o loci qui illa in pios uſus diſtribuat ad hoc [illegible] per Inn. in c. ſi quis cle. vel mona. & quod not. in c. quia diuerſitatem, de conceſ. præb.

e Promulgata. Sic in c. cum ſecundũ. eo. & in 6. & intellige de ſententia declaratoria non condemnatoria, quia condemnatio & pœnæ impoſitio fit ipſo iure. & ita no. qđ quantũcunq. ex aliquo delicto imponat pęna ipſo iure, ita ut alia damnatio non requiratur, antequam tamen fiat executio requiritur declaratio iudicis, fac. l. eius, qui delatorem, & quod ibi nota, ff. de iur. fiſc. Hoc tñ ſecũdum Dom & Petruſ in d. c. cum ſecundum, limita duob. modis, ut ibi per eos.

f Non debeat. Cap. non debet. cum concord. de reg. iur in 6. c. decreui. eo in 6. unde ſumitur.

g Non debent. Quia nec vxor ꝓ marito conuenitur. C. ne uxor pro mari. per tot. niſi in cauſa principali. l. ſacris. Co. in quibus cauſis pign. uel hypo. contra. & de hoc uide no. in c. pen. in gl. antep. de cõſue.

h Contraxerint. Valet enim matrimonium contractum cum hæretico, qui tamen in forma eccleſiæ baptizatus fuerit alias ſecus, traditur in c. ſi de condi. app. contractũ autẽ matrimonium cum excommunicato proculdubio ualet c. ſignificaſti, de eo qui dux. in mat. q̃ per ad.

i Sciebant. Tempore, ſcilicet contractus, ſed ſi tempore initi contractus ignoraſſent, licet poſtea reſciſſent, non haberet locum hæc pœna, & ſic inſpiciendum erit initium c. cum dile. de em. & vẽ. fac. no. in c. dudu. 2. de cle. & in cle. 1. de cõſan. & affin. in uerbo, ſcienter. Scientia tñ non præſumit. l. verius ff. de ꝓba.

K Ipſo mortuo. Intellige uſq. ad ann. xl. a die mortis, nam poſtea bona a filiis catholicis et a Ro. eccle. abdicari nõ potuerunt & hoc uerum, ſi parẽtes mortui catholici putabant. Ita no. in c. accuſatus, pe. eo. In 6. unde ſumitur. fac. l. quiſquis, C. ad leg. Iul. maieſta. §. interdũ, inſtit. de hęred. quę ab inteſta. deferuntur.

l Credẽtes. No. quod eſt differentia inter hęreticos & alios hic deſcriptos, unde uno expreſſo non cõtineretur aliud, per Doc. in c. a. eo. in 6. inducũtur ſtatuta. quõ autem hæ perſonę inter ſe diſtent, uide per Doct. ibi.

m Sciẽter. Ergo ignorãtia probabilis illos excuſaret, c. Apoſtolice. de cle. excommun. & no. in c. 2. c. i. 6.

Proprijs

re auſi ferint, excõmunicationis ſētētię ſub iacere debeant, nec antea abſolutionis mereantur beneficium, quam propriis manibus [a] huiuſmodi corpora extumulēt [b] & pijciāt, locus [c] autē ille ppetuo carebit ſepultura.

Deſcendentes ab hæretico uſque ad ſecundum gradum, ab hæretica uſque ad primum, non poſſunt habere beneficium eccleſiaſticum. h.d.

Sed & eorundem filii [d] ad beneficia eccleſiaſtica, [e] ſeu publica [f] officia admittēdi nō erūt quod quidē p paternā lineā uſque ad ſecundum [g] gradum, per maternam uero vſq. ad primū [h] tātū extenditur. Cū enim ſecūdū legitimas ſāctiones [i] reis lęſæ maieſtatis capite punitis, & bonis confiſcatis, eorum filiis uita ſolummodo ex miſericordia cōſeruetur, quāto magis, qui aberrātes in fide Deū offendūt, muneribus, bonis, honoribuſque debēt ſpoliari? Cū lōge ſit grauius [k] ęternā, quā tēporalē lędere maieſtatē.

Emendatio tollit pœnam. h.d.

Hoc tamen intelligendum eſt de filiis & poſteris eorum, qui tales eſſe, uel etiam deceſſiſſe probantur, non autē illorum, quos emendatos & eccleſiæ vnitati reincorporatos [l] eſſe conſtiterit.

Qui receperunt pœnitentiam eccleſiæ, uel recipere ſunt parati, ſunt reincorporandi. h. d.

Sed uideamus, q. & q do reincorporari debeāt: & cōſtat eos, q culpa hmōi ad mādatū eccleſiæ pœnitentiā acceptauerint, eamque uel pfecerūt, uel humiliter proſecutioni eius inſiſtant, [m] recipiēdos eſſe. idē iuris eſt,

b Propriis manibus. Nota caſum quod poſſum per me quod non poſſum per alium, de quo not. in cap poteſt de re iudicat. in 6. Sicut enim exhibuerunt membra ſua ſeruire iniquitati ad iniquitatem, ſic exhibere debent illa ſeruire iuſtitiæ ad iuſtitiam, ut dicit Apoſtol. ad Roma. c. 6 & dicitur diſtinctio 47. capit omnes huius.

b Extumulent. Si oſſa ipſorum poſſunt ab oſſibus aliorum diſcerni. c. ſacris, de ſep. & debent hoc facere ſi publice tumulauerint, ſi occulte tumulaſſent locus eſſet ca. quidam. 5. q. 1.

c Locus. Nota quod dicitur puniri res inanimata, ſic cap. quibuſdam de pen. & in c. ubi periculum. §. ciuitas, de elec. in 6. & capit. fin. eodem in 6. & 15. quæſt. 1 capi. mulier.

d Filii. Sed an hoc intelligi poſſit de filiis etiam illegitimis? Et non uidetur, cum non ſint in patria poteſtate, inſtitut. de nupt. circa. fi. fac. l. filium, ff. de his, qui ſunt ſui, uel alieni iuris cōiter contra, ut not. in c. ſtatutum a. eode. n, in 6. ne plus habeat luxuria, quam caſtitas auth. de reſtit. & ea quæ pa. & c. in fin. & hoc intellige, quando illegitimorum pater eſt certus, ſecus ſi nati ex damnato, coitu lex exiſtimaret patrē incertum, quia tunc ceſſat legis ratio, nec enim dici poſſet natus ex parte improbato, ut per Peruſ. in d. capit. ſtatutum.

e Beneficia eccleſiaſtica. Large hic ſumendum uerbum, ut no. in c 1. de reg. iur.

f Publica. Vt iudicatus, notariatus, & his ſimilia, ad idem cap. tul. felicis. §. ſi quis, de pœnit. in 6.

g vſque ad ſecundum. Ideſt, vſque ad nepotes, & ſic dictio vſque, ſtat incluſiue, de quo per Franc. in c. ſtatutum, a. eo. in 6. remiſſiue.

h Ad primum tantum Ca ſtatutum. 2. eo in 6.

i Legitimas ſanctiones. l. quiſquis. C. ad leg. Iul. maieſta.

K Grauius. 17. q. 4. c ſicut, qui eccleſiam. & 23. q. 5. capi. ſi apud, & quod in religionem diuinam cōmittitur in oīum fertur iniuriam, l. Manichæos C. eo unde grauius eſt.

l Reincorporatus Vt in c. ſtatutum in fi. eod. in 6. ubi ponuntur requiſita ad canonicam reincorporationem, & dicetur ſtatim in §. ſequēti.

Sed videamus. CASVS Quidam hæretici pœnitentia ducti reuerſi ſunt ad eccleſiam & cum uoluiſſēt gaudere beneficiis, quibus antea gaudebant, fuit quæſitum, quid iuris, vnde ſicut per pœnitentiam reſtituuntur ad gratiam Dei, ita quoque uidebatur dicendum ipſos eſſe reſtituēdos ad reliqua bona Cæterum Sol. prout hic habetur, quia ſi ita ſimpliciter eſſent recipiendi, ꝑ facillime poſſit eccleſia decipi & ideo ne detur tale inconueniēs procedēdum eſt, prout hic legimus. Non obſtat obiectio, quia eccleſia nō iudicat de occultis capitul. ſicut enim ſequen. de ſimon. Nota, quod licet pœnitentia reſtituat pœnitentem ad gratiam, non tamen ad illum ſtatum in quo antea reperiebatur. Nota. 2. quod eccleſia non claudit gremium redeuntibus ad eam.

m Inſiſtant. Cap. ſtatutum. in fin. 2. eo. in 6. unde ſumitur & fac c. ex tenore, de tem. or. & capit ſi de furt.

a Parati. Ex quo enim non ſtat per eos, non debet eis imputari, de hoc in cap 1. & ca. 2. de eo qui miſit in poſſ.

b Quod ſi quis. Sumitur ex ca. ad abolendam. eo. & ex c. ſuper eo, eod. in 6.

ſed nota, locum per gloſſ. adductum.

ſi pœnitentia, nec peracta ſit, nec impoſita, dũ tamen crimini obnoxij ad eam recipiendam parati [a] fuerint.

Relapſi non ſunt reintegrandi, ſed traduntur curiæ ſæculari, eis tamen non negantur ſacramẽta pœnitentiæ. h. d.

Quod ſi qui poſt abiurationem erroris, vel poſtquam ſe proprij Antiſtitis examinatione purgauerint, in abiuratam hæreſim recidiſſe deprehẽſi fuerint, ſæculari iudicio ſine vlla penitus audientia [c] relinquendi erũt, licet ſi poſtmodũ pęniteant, & pœnitẽtiæ ſigna in eis apparuerint manifeſta, nequaquã ſint relapſis humiliter petita [d] ſacramenta pñiæ & Euchariſtiæ [e] deneganda. [f]

Quando quis dicatur relapſus, h. d.

Relapſi autem intelligendi ſunt, non ſolũ ij, quorũ ante abiurationem crimen plene probatũ fuerit, verum ẽt ij, qui poſtquã accuſati, vel vehementer [g] ſuſpecti ſemel hæreſim in iudicio [h] abiurauerint, & poſtmodum in eandem iterum reincidunt. Plane, ſi ex modica [i] & leui ſuſpitione ſemel quis abiurauerit, reincidens, quamquã ex hoc [k] ſit grauius [l] puniendus, non tamen debet in hæreſim relapſorum pœna puniri.

Qui abiurauerit in uno articulo, ſi poſt ſit hæreticus in alio dicitur relapſus.

Is vero, qui in vna hæreſis ſpecie, vel ſecta [m] conuictus, aut in vno fidei articulo, [n] ſeu eccleſiæ ſacramento errauit, & poſtmodum hæreſim ſimpliciter, [o] vel generali-

c Audientia. Nota caſum, in quo audientia denegatur, de alijs nota dist. 24. capi. 1. & per Bald. in l. poſtquam liti. C. de pac.

d Petita. Nota ſacramenta nõ eſſe concedenda niſi petenti, vel habẽti ſigna contritionis, ſecundum Domin. & Peruſ. in capit. ſuper eo, eod. in 6.

e Euchariſtiæ. Sed quid de extrema unctione, & ſepultura? Reſpond ſecundum Ioann Andr. hæc non poſſunt relapſis adaptari, quippe qui comburuntur, de quo die lat us, vt per Peruſin in ca. ſuper eo, eodem in ſexto.

f Deneganda. Et ſic procedãt illa, eccleſia nunquã claudit gremium redeũti. authe. in ter claras. Cod. de ſum. Trin. & fide cath. & delicti veniam petentibus non negamus, l. Manichæos. C. e. & c. adhuc inſtãt de pœn. diſtin. 3. intelliguntur .n. hæc quoad ſalutem animæ, non quo ad alia ca. ſuper eo, & vbi no. eo in 6.

g Vehementer. Nota ergo quod crimen non dicitur plene probatum, quãdo de eo conſtat præſumptione vehementi, vt hic, & in capitul. accuſatus. in principio eodem in ſexto, vnde ſumitur, quod Domin. ibi inducit ad ſtatuta requirentia plenam probationem, & hoc intellige tu de vehementi ſuſpicione hominis, non iuris, quia præſumptiones iuris dicuntur non ſolũ plenæ, ſed liquidiſſimæ probationes, vt nota in l. ſi tutor, C. de pœn. tuto. & per Peruſin. in d. capit. accuſatus.

h In iudicio. Sic dicitur in cap. accuſatus. eodem in 6. Sed audiui, quod extat quædam extrauagans Alexandri V I. quæ moderatur ſiue corrigit hoc verbum, in iudicio, quidam tamen aſſerunt, illam non eſſe in vſu; mihi non liquet nec extrauagans, nec de vſu.

i Ex modica & leui. Ex qua modica, & leui in cauſa hæreſi poteſt contra aliquem procedi, vt not per Innocen. in cap. ſicut, de ſimon. per Peruſi. in cap. accuſatus. eod. in 6.

K Ex hoc. Scillicet, quod poſt abiurationem ex leui cauſa repetitur lapſus.

Relapſi autem.

CASVs non figuratur, quia procedit ſolum declarando. Nota tamen, quod crimen relapſi præſupponit antea iure hæreſim fuiſſe commiſſam, & ideo ſuſpecti abiurate non dicuntur relapſi. Nota. ſecundo, quod in articulo fidei an peccans in vno dicatur in omnibus peccare, quidam ſcholares dubitauerunt, dicas tamen ſecundum Theologos, quod dicitur peccare in omnibus, quia negat primam veritatem, quæ eſt obiectum fidei & ideo abiuratio fit ſimpliciter.

l Grauius. Quam ſi nunquam abiuraſſet.

m Secta. De quibus ſectis habetur 24 q. 3. c. penulti. hodie tamen in tanta noſtrorum temporum calamitate facta eſt illis acceſſio non modica.

n Articulo. De quibus habes in ſymbolo, & in c. firmiter. de ſum. Trin. & fide catho.

o Simpliciter. Per hoc verbum putant quidam quod ſi quis abiuraſſet in vno illo capitu. in quo reperitur errare, ſi et poſtmodũ haberetur in alio, nihilominus non diceretur relapſus; quod tenet Ioan.

ſores eorum, vt clare ex lectione ſacrarum conſtitutionum [a] apparere poteſt.

Apoſtatæ qui ſint, & quotuplex apoſtaſia. h.d. Et hæc eſt tertia pars principalis huius tituli.

Apoſtatæ [b] ſunt, qui a ſtatu fidei obedientiæ vel religionis, quam ſe tenere profeſſi ſunt, temerarie recedũt. [c] Apoſtaſiæ triplex [d] eſt ſpecies, alia. n. eſt perfidiæ, alia inobedientiæ, alia irregularitatis. Apoſtaſia perfidiæ eſt, cum qui a fide recedunt. Vt puta cũ Chriſtiani effecti in Chriſti fide preuaricẽtur, & ad Iudaicos vel alios deteſtabiles ritus ſe conuertunt. [e] Apoſtaſia inobedientiæ eſt cũ quis præceptum ſuperioris ſui ſpõte tranſgreditur, ſiue patrum regulis vel conſtitutionibus non obtemperat. [f] Irregularitatis apoſtaſia eſt, cum quis ab ordine ſuo, ſiue aſſumptæ religionis recedit. [g]

Quæ pæna apoſtatarum. h.d.

Apoſtatas autem ſacri canones tam inter infames deputant, quam etiam excommunicationis & aliarum pænarum [h] vinculis innodandos eſſe præcipiunt.

DE SORTILEGIS, MALEDICIS, & ſacrilegis.

TIT. V.

Inquiſitor hæreticæ prauitatis non poteſt procedere contra ſortilegos, niſi ſortilegium expreſſe contineat hæreſim h.d.

SCiendum [i] eſt hæreticæ peſtis inquiſitores de diuinationibus, & ſortilegijs (niſi hæreſim ſaperent [k]

a Conſtitutionum. Scilicet allegatarum in præcedentibus notulis.

Apoſtatæ. CASVS non eſt neceſſe, vt hic aliter figuretur, vnde not. cauſam diſtinct. apoſtaſiæ, ille enim, qui recedit a religione Chriſtiana, aut ſimpliciter recedit ab ea relinquẽdo fidem, & ſic datur apoſtaſia fidei, aut recedit ab aliquo actu eius, qui aut reſpicit obedientiã, & hinc datur apoſtaſia inobediẽtiæ, aut reſpicit officium ſui ordinis & inde habetur apoſtaſia irregularitatis.

b Apoſtatæ ſunt. Pertinet hic §. ad tertiam partẽ rubricæ, & ſumitur hæc deſcriptio, ex his quæ ponit Hoſtie. in ſumma de apoſtatis. §. quid ſit fac. 3. qu. 4. cap. beatus.

c Recedant. Et inde etiam ſecũdum Hoſt. dicitur apoſtaſia, id eſt, poſt ſtatus, id eſt, retro gradus ſtatus, & apoſtata quaſi retro ſtans, vel retro abiens, vt 26. quæſt. 7. c. non obſeruetis, & cap. fi. quod forte non admitterent humaniores, & Græcæ linguæ periti.

d Triplex eſt ſpecies. Ita per Hoſtie. in ſumma, eo. §. quod ſpecies, & communiter per gl. & Doct. in c. 1. de apoſt. vbi Henric addit quartam ſpeciem generaliorem.

e Cõuertũt. Fac. cap. non poteſt 2. quæſt. 7. & ca. quidam. de apoſta. & in capit. contra Chriſtianos, de hæret. in 6.

f Non obtemperat. Fac. c. alieni, c. 3. q. 4. & c. alieni. 2. q. 7. & c. ſi quis, & c. illud. de maio. & obed.

g Recedit. Fac. c. fi. d. 50. & 16. q. 1. c. legi.

h Aliarum pœnarum. Et iuxta diuerſitatem apoſtaſiæ diuerſificabuntur pœnæ, vt magiſtraliter traditur per Abb. in capitu. 1. de apoſta. & de hoc per Hoſtien. in ſumma; de apoſtatis. §. qualiter puniantur.

DE SORTILEGIS, MALEdicis, & ſacrilegis.

Cum author ſupra locutus ſit de delictis, quæ immediate reſpiciunt Deũ, & inter iſta connumerentur ẽt illa quæ in pñti rub. proponũtur, ꝓpterea cõuenienti ordine poſt ti. preced. proponitur iſte pñs, qui diuiditur in 4. p. in 1. ad no. an iſta delicta pertineãt ad inquiſitores. in ſecũda qui ſint ſortilegi, in tertia demõſtratur quõ delicta iſta ſint puniẽda, in quarta hr̃ qualiter ſacrilegiũ committatur. ſcd'a ibi ſunt aũt, tertia ibi diuerſa eſt, quarta ibi ſacrilegiũ aũt. Ioã. Bap.

SCiẽdũ eſt. CASVS. Orta fuit controuerſia inter epõs & inquiſitores fidei circa iudiciũ delictorum in hac rub. propoſitorũ, inquiſitores. n. dicebãt ipſos hr̃e in eis iuriſdictionẽ, quia hmõi delinquẽtes vel non vñt credere Deo, vel ſi credũt non vñt canonice credere, epi vere dicebãt oppoſitũ, quia cũ ſint ordinarij iudices, di. & per t. t. de off. ord. nõ dñt ſua ptãte priuari, niſi ſpãlitor caueaẽ Sol. vt hic hr̃ ob rõnẽ intex. aſſignatã Non obſtãt obiecta, quia ꝑ ea q̃ in tex. nñt, ſoluũtur. No. 1. ꝙ quęd ã delicta pñt ſapere ẽt hęreſim, & ideo vnde oriatur eſſet obſeruandũ, No 2. poteſtatẽ inquiſitorũ e'e ſtr ẽte intelligendã, vt epiſcoporum iuriſdictio minus lędatur. Ioã. Bap.

i SCiendum Fac. c. accuſatus. §. ſane, eo in 6. vnde ſumitur, & vide ad id, quod hic dr̃ Ab in c. cũ ſit, ver. item & addo, vltra Doct. de for. com.

K Saperẽt Sicut eſt circa aras idolorũ nefarias pręces emittere, ſacrificia offerre, dæmones cõſulere, eorum reſponſa accipere 26. q. 2. cap. hi qui & q. 4. cagitur. ſecus ſi quis nõ adoret dęmones Sed ſolũ ad tentandam mulieris pudicitiam inuocet, ne populum.

manifeſte [a]) ſeſe intromittere non debere, nec talia exercentes poſſe punire, ſed eos ſuis debere iudicibus [b] puniẽdos relinquere. Cum negotium fidei, quod ſumme priuilegiatum [c] eſſe conuenit, per occupationes alias non debeat impediri.

Qui ſunt ſortilegi. h.d.

Sunt aũt [d] ſortilegi, qui prætextu religionis, per quaſdã ſortes, diuinationis ſcientiã profitentur, aut quarumcunque ſcripturarum inſpectione facta, futura promittunt.

Sortilegi ſunt deyciendi ab eccleſia, h.d.

Ariolorum igitur, Aruſpicum, Incantatorum & omnium ſortilegorum artes, cũ ſint ex quadam peſtifera ſocietate dæmonum, atque hominum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ [e] conſtituta, penitus ſunt ab eccleſia eliminanda. [f] Et ſuperſtitioſi artifices niſi per pænitentiam reſipiſcant, perpetuo anathemate feriendi, & ſi clerici ſint, degradandi. [g]

Si blaſphemus iniunctã ſibi pœnitẽtiã peragere recuſet, & viuẽs ab ingreſſu eccleſiæ arcebitur, & mortuus eccleſiaſtica carebit ſepultura. h.d.

Diuerſa eſt pœna maledicorũ: [h] nã ſi quis in Deũ, vel aliquẽ ſanctorũ linguã in blaſphe-

poculum amatorium miſceat, hoc.n. nõ ſapit aliquod crimen hæreſis, sñi Domi. Peruſ. & alios in c. accuſatus §. ſane de hæreti. in 6. quia hoc eſt proprium diaboli tentare, ſed ſi aſſocient ſibi propter ſortes exercendas hæreticos; vel faciunt prædicta cum corpore, vel ſanguine Chriſti, vel ſi vt in ſortib. poſſint habere reſponſa puerum rebaptizent inquiſitor procedere poterit, & de hac materia extat tractatus Pauli Ghirlandi.

a Manifeſte. In dubio ergo hoc caſu non habent iuriſdictionem, & licet alias iudex agnoſcat an ſua ſit iuriſdictio, & ĩ dubio dicatur iuriſdictionem habere, l. ſi quis ex aliena, ff. de iudic quæ in ordinario loquitur: hic tamen niſi id manifeſte appareat, ſe non intromittit. & eſt ſimile, ca. 1. §. notoria. de cenſi. in 6. & c. 1. de pæn. eod. lib. & c. fi. de off dele. ſecundum Io. An. Ioã. Monac. de Arch. in c. accuſatus, §. ſane de hæret.

b Iudicibus. Puta epis, & legatis, sñ Ioã. And. Imo etiã iudicibus ſæcularibus, qui hoc caſu procedere poterunt, vt per Abbatẽ in c. cum ſit. vt tratem & addo. vltra Doctores, de foro competenti.

c Priuilegiatum. Nota quod magis priuilegiatum anteponitur, c. volentes de offi deleg. & diſt. 21 c. denique, & l fi. ff. de offi procon.

* Sunt autem. CASVS hic commode non figuratur, quia potius declarando proceditur: quidam tamen ſcholares dubitauerunt de declaratione, dicentes, non omnem diuinationem fieri ob pactum factum cum dæmone, cum detur etiam diuinatio naturalis, præterea non eſt malum ſcire futura, neque etiam debet dari illud pactum ſi non contineat aliquid inhoneſti, de iure enim ſolum pacta inhoneſta damnantur, leg. pacta, quæ contra. C. de pac. Sol. tamen vt hic legimus, quia per huiuſmodi ſortilegia homo reuocatur a vero cultu Dei, & ſic illud pactum eſt illicitum, & ideo damnatum Ad primam autem obiectionem dico, quod textus non loquitur de diui-

natione naturali, de qua quid ſit dicendũ, non pertinet ad præſentem locum. No. quod ſocietas cum dæmone non eſt homini permiſſa, cum ſit doloſa, & in offenſionem Dei No 2. quodlibet factũ ſub prætextu religionis, ſi non fuerit ſecundum canones geſtum, dicitur de iure damnatum, & eſt pœna dignum.

d Sunt autem. Sic 26. quæſt. 1. ca. ſortilegi, & qu. 5. ca. aliquanti, vnde ſumitur.

e Amicitiæ. Nota amicitiam in malam partem, ſic c. illud ſane. in fi. 26 q. 2. vnde ſumitur.

f Eliminanda. 26. quæſt. 5. §. ex præmiſſis

g Degradandi. fac. 26. qu. 5 c. aliquanti &c. ſi quis ariolos, & 20. q. 7. ca. adir oneant. & per Hoſt. in ſumma eod. §. quæ ſit pæna

Diuerſa eſt. Licet hæc pars poſſet diuidi, caſus tamen commode poteſt in ea in cõmuni annotari. Quidã deliquerunt de licto blaſphemiæ, & ſacrilegij, quidã vero in huiuſmodi delictis cõſenſerunt, & cũ epiſcopus poſt cauſæ cognitionem voluiſſet eos punire, fuit quæſitũ quã pœnam poſſet eis indicere, & cum delicta iſta immediate offendat Deum, videbatur propterea contra tales delinquentes eſſe procedẽdum ſicut contra hæreticos. Cæterum Sol. auter hic data ſint, quia pœna non debet eſſe grauior ipſo delicto, licet autem delicta iſta reſpiciãt Deũ ſicut reliqua ſupra in alijs iit explicata, nõ tamen id faciunt eo modo, & ideo vnum debet reputari grauius altero, & propterea etiam obiectio videtur ceſſare: grauitas aute delictorum debet demonſtrari vbi eſt proprius loc Not. 1. quod dicta & facta etiam in delictis aliquando æquiparantur, & ideo pari pæna puniuntur Not. 2 quod delicta diuerſi generis aliquando puniuntur eod. genere pœnarum, cauſa autem illa poteſt aſſignari ob circũſtantias iure ipſorum. Not. 3 quod vnum delictum vnius & eiuſdem generis habeat diuerſos gradus ob circunſtantias eius, propterea pœna eius non ſemper eiuſdem debet eſſe grauitatis.

h Maledicorum. Licet plures ſint ſpecies maledicorum

Ioã. Bap.

ſpti & maledicentiæ, ut late per Hoſt. in ſum. eo. Hîc tamen ſolũ tractatur de maledicẽtia in Deum & ſanctos, quod colligitur tum ex contexto ipſo tum quod adhuc ſumus in tractatu criminũ, quæ continent Dei læſionem.

g Violare. Idem crimen incurreretur, etiam ſi res eccleſiæ non occuparentur, ſed eccleſia in poſſeſſione ſuorum bonorum moleſtaretur, & turbaretur, ut per Ab. in ca. conqueſtus, de fo. compe. & fa. ad hunc §. c. ſuper, c. in litteris, de raptu.

miam [a] publice [b] relaxare auſus fuerit [c] pœnæ iuxta Gregorianæ conſtitutionis [d] tenorem ſubdendus erit, quam ſi recipere & pœnitentiam peragere recuſauerit, & eccleſiæ eidem interdicetur ingreſſus, [e] & in obitu eccleſiaſtica carebit ſepultura.

Sacrilegi varijs pœnis puniuntur, h.d.

Similibus [f] interdumque acriorib. vrgentur pœnis, qui in ſacrilegij crimen incidũt, & eccleſias incendere & violare [g] minime verentur: nam pro modo ſceleris [h] admiſſi, facinoriſque perpetrati niſi plene ſatisfecerint, aut de ſatisfaciendo plenam ſecuritatẽ [i] exhibuerint, nunc pœnitẽtiæ beneficium ſacrilegio penitus denegatur, [k] nũc anathemate [l] vincitur, nũc perpetua damnatus infamia carceri [m] traditur, aut exilio ꝑpetuæ deportationis, & depoſitionis [n] animaduerſione coercetur, aliquando etiam pecuniaria [o] pœna mulctabitur.

Conſentientes ſacrilegis, & ſacerdotes ipſis pœnitentiam dantes, uel ſepulturæ eorum interuenientes, uel ab eis eleemoſynas recipiẽtes, pari pœna cum eis puniuntur. h.d.

Nec ſolũ talib. pœnis illi plectẽdi erũt, qui ſacrilegiũ admiſerint, ſed ẽt conſentientes [p] eis. Presbyteri quoque, vel clerici, qui ĩ vita vel morte ſacrilegis. pœnitentias [q] dare, aut

a In blaſphemiã. Conſiſtit autem blaſphemia in attribuẽdo aliquid Deo, quod illi nõ conuenit, vel negando de eo, quod ei cõuenit, vel attribuendo, creaturæ ꝙ conuenit ſoli Deo & de crimine per S. Th. 2. 2 q 13. ar. 1. ubi & Caiet. i uerbo, blaſphemia.

b Publice. Sed quando dicetur quis publice blaſphemare? vt ſit locus ei quod hic dicitur? Reſpondeo ſecundũ Hoſtien. quando blaſphemia eſt notoria de iure, ut eſt in cõuicto, & cõdemnato in iudicio, uel de facto, ut quia publicè palam pluribus aſtantibus blaſphemiam intulit. fac. cap. fin. de cohabit. mulie. & cler. Item dicetur publice quando corã perſonis blaſpemauit hoc referentibus poſtea epiſcopo, & ſic licet non tranſierit in notoriũ, ſatis eſt, quod probari poteſt. arg. l. pa[illegible] ff. de verb. ſign. ſumitur ergo hîc publicum pro ſpecie diſtincta à notorio.

h Modo ſceleris. Vt per Hoſtiẽſ in ſum. eo. in fi.

i Securitatẽ. Ca. ſuper eod. de raptu.

k Denegatur. Argu. contra, quia ſi aliquis pœnitentiam petat de aliquibus criminib. & de quibuſdam non: pœnitẽtia tamen nõ eſt ei denegãda, c. quod quidam, de pœnit. & remiſ. & 26 q. 6 c. cognouimus. & de pœn. diſt. 3. §. vlt. Arg. contra 24 q 2 c. legatur, & de pœnit. diſt. 3. ca. ſunt plures. Quidam dicunt, ꝙ hoc quod dicitur hic penitus fuit ſtatutum ad terrorem, vt denegetur pœnitentia de omnibus, niſi de illo ſatis faciat, quia talis pœnitentia non eſt fructuoſa. Alij dicũt, quod melius videtur quod ſuper illo crimine tãtum denegabitur pœnitẽtia, ſed ſuper alijs imponetur, & licet nõ ſit fructuoſa quoad uitam æternã, ualebit ad mitius ſupplicium ſubeundum de pœn. d. 4. §. vlt. c. vlt. & no. [illegible] c. 2. de raptoribus.

c Fuerit. Per hoc uerbum quod videtur ſonare in calorem & iracundiam animi tenent quidam ꝙ ẽt ſi quis ex nimia iracundia [illegible] in ſile [illegible] in blaſphemiam ſit locus ei quod hic dr. Alij contra tu di ut per Ab in c. 2. de maleficis, verſi. ſed quæro nunquid.

d Conſtitutionis Capit. 2 de maledi. Imponitur & alia pœna in Concilio Lateranenſi in nona ſeſſione ſub Leone decimo, quæ non uidetur uſu cõprobata

e Ingreſſus. Quia qui peccat in Deum, peccat in eius eccleſiam, & conuerſo, unde priuatur eius ingreſſu, ſic 22. q. 2. c. de viro & 17 q. 4. [illegible] & nec debet eis pœna remitti qui in Deum peccant, diſt. 63. c. Salonitanæ, & 23 q. 5. c. ſi is qui.

f Similibus. Ad tertiam partem tituli.

l Anathemate. Cap. conqueſtus de foro compet. & 17. q. 4. [illegible] c. quiſquis in fin. & 12. q. 2. nulli, & c. prædia.

m Carceri. Ergo eccleſia habet carcerem, & infungit pœnam relegationis, vt [illegible] & in capit. attendendum 17 quæſtio. 4. & 2. quæſtio. 1 capit. in primis

n Depoſitionis. Capit. ſi quis deinceps 17. quæſtione 4.

o Pecuniaria 17. q. 4. c. quiſquis, in prin. c. in litteris de ca[illegible] t.

p Conſentientes. Et cooperantes 17. quæſtio 4. c. omnes, & ibi not. fa. c. nuper. de ſent. excommunicat.

q Pœnitentias dare. Hoc refertas ad illos, qui nec in vita nec in morte ſatisfacere volunt & poſſunt

his

his enim deneganda pęnitentia in fine, & alia eccleſiaſtica ſacramenta, cum in peccato mortali decedant, ut not. in c ſuper eo. de rapt.

a Sepulturæ intereſſe. Etiam ſi delinquẽtes pœniteant dum tamen ſatisfacere non poſſint his. n. non denegatur cę miterium, ſed clerici non poſſũt intereſſe, ꝙ fit ad terrorem uiuẽtiũ vt cum poſſint ſatisfaciant timore huiuſmodi pœnę, ſed eis nõ ꝑdeſt Arg. ꝙ cui cõceditur ꝙ eſt maius conceditur quod eſt minus. de hoc no in c. ſuꝑ eo de rapt.

contra. Sol. illa corrigitur per hanc, & ꝑ c. quiſqꝫ 17. q 4. ve. illud de iure ciuili, hoc de iure can.

g Factus. 17. q 4. c. quiſquis immo & ꝑturbatiopem ſolum reru. n eccleſiaſticarum nedũ per inuaſionẽ hmõi crimẽ committitur, c. conqueſtus vbi Ab. de fo. cõpe. cõtrahiẽ & per inuaſionẽ rerum matrimonialium ipſius clerici, ut ꝑ Ab. I c. cæterum verſ. nota ergo ex omnib. de iudic.

ſepulturæ intereſſe, [a] vel eorũ eleemoſinas [b] accipere auſi fuerit, ſiue rapinę participes ĩuẽti fuerit, eccleſiaſtico bñficio priuati ordinis ſui dãnũ irrecuperabiliter [c] patientur.

Sacrilegium committitur tam intuitu reru, quã perſonarum. Et qualiter intuitu rerum. h. d.

Sacrilegium aũt admitti dicitur tã ratione rerũ, [d] quam perſonarum. [e] Rerũ, ut cũ quis ſacrum de ſacro, uel ſacrum de nõ ſacro, vel non [f] ſacrum de ſacro aufert. Sed & ſi nõ de ſacro aliquid ablatum fuerit, ſed intra certos paſſus, [g] qui in circuitu eccleſiæ ſunt, ad huc ſacrilegium committi dicitur.

Ratione perſonarum committitur ſacrilegium cum quis clericum percutit, uel cum monialirem habet. h. d.

perſonarum ratione ſacrilegium perpetratur, cum quis in clericum uel monachũ uiolentas, [h] & impias manus iniicit, uel cũ pſonæ Deo dicatæ [i] per coitum appetũtur, de qbus infra ſuo [k] loco latius dicturi ſumus.

DE FVRTIS. [l]

TIT. VI.

Furti nomine omnis illicita uſurpatio cõtinetur. hoc dicit.

Furti quidem nomine omnis illicita vſurpa

b Eleemoſynas. No. quod a publico peccatore non debet ſacerdos recipere eleemoſinã ne uideatur illum fouere in delicto ſuo. cõcor ca. ſuꝑ eo. de ra. vide no. in c. ex tranſmiſſa, de deci. 13. q 2. in ſumma.

c Irrecuperabiliter. ca. ſuper eo de rap. & c. ſi quis. 17. 4. qõ. Sed uidetur hoc uerbũ ſuꝑflue appoſitũ, cũ ſemel depoſitus nũquã recuperat ordinẽ, nã depoſitio eſt perpetua, ſuſpẽſio ad tẽpus. vt in c. at ſi clerici, de iu. Reſp. ſm̃ Io. And. & Ab in d. c. ſuꝑ eo. ꝙ hoc verbum poſitũ eſt ad denotãdum, quod ep̃s proprius non põt hunc reſtituere, requiritur ergo Papæ diſpenſatio, & beneficiũ, tñ poſſet ep̃s diſpenſare, ſecundum Ab. ibi ut in c. Solanitanæ. diſt. 63. fac. c. 2 & quod ibi no. Ab. de clerici. pug. in duello.

Sacrilegium. CASVS. non figuratur No. tamen quod delictum trahit originem aut a re, aut a loco aut a perſona, quia iſta tria conſiderantur eſſe ꝑcipue priuilegiata de iure Can §. 1 ſup. de imm. eccl. No. 2. quod ſacrilegium perſonale ſpecificaẽ ab illa perſona quæ habet rationẽ obiecti, & hoc facit ad quæſt. criminalem qua quæritur an ſacerdos debeat puniri pœna ſacrilegii ſi cognouit mulierem laicam.

d Rerum c. quisquis uerisimiliter. 17 q. 4. & quod ibi no Archid. in prin.

e Perſonarum. c. ſi quis deinceps & c. ſi quis ſuadẽte diabolo. & c. ſicut. 17 q. 4.

f Non ſacrum. l. ſacri. s. ff. ad l. Iul. pecul. quæ eſt

h Violenta Inter dum ẽt ſi non uiolẽtas, ut infra de ſent. exc. §. uolẽtẽ & c. cõtingit. eo. ti. in antiq. fac c ſi qs ſuadẽte, 17. q. unde ſumitur.

i Dicatę c. impudicas. 17. q. 1.

K Suo loco l. infra de adul §. pe. & iſt. de ſẽt. exc. §. ſi qs igitur. cum plurib. ſeq

DE FVRTIS. Continuatur ti. iſte per glo. rub. & cõtinuationẽ melius declarãdo dicas, poſtq̃ aũt locutus eſt in ſuperiorib tit de delictis q̃ imediate offẽdũt ipſũ Deũ, erat rõni cõueniẽs declarare reliqua delicta q̃ mmediate offendunt hoiem iuxt. §. fi. ſu de duplici pur. hoc aũt ĩcipit explicare a pñti tit idq facit, qa ſup in prox. §. fin. locutus fuit de quadã ſpecie furti: Diuiditur aut ti. iſte in 2. par. in 1. demonſtratur quid ſit furtum, & qũo puniaẽ, in 2. vero de quo facto in l. intelligaẽ 2 ibi ſed hæc

Furti quidem. CASVS. quidam vſurpauit rem alienam ad proprium commodum, poſtea pñia ductus eam reſtituit & petebat ab epõ ſuo ordinari, fuit quæſitum quid iuris, qm̃ in furtum damnificat proximũ, facta reſtitutione vr̃. furti culpa remiſſa, & cõſequenẽ poſſit ille ordinari, ſi quidẽ ſi pctm̃ non remittiẽ niſi reſtituatur ablãtũ, c. pctm̃. de re iur. in 6. ergo a cõtrario remittiẽ pctm̃ reſtõ ablato Sol. tñ ut hic hr̃, qa ex delicto ultra culpã diuerſa mala cõtrahunẽ, ut eſt infamia nõ obſtat obiectio qa reſtitutio ſolũ nõ remittit culpam ſed eſt cã, ut ipſa poſtea remittaẽ. No 1 qđ oĩs illicita rei alienæ uſurpatio comprendiẽ ſub furto ſimpliciter conſiderato No. 2 arg. q libet delictum põt puniri ab utrcque iudice, l. ciuili & eccleſiaſtico.

l De furtis, Dictũ eſt ſupra proxime de quadam ſpecie

ſpecie furti. ſ. de ſacrilegio, quod eſt furtū factum de re vel loco ſacro, nūc de furtis generaliter. & incipit tractare de ſecūda ſpecie criminum, ſ. de his quæ lædunt homines principaliter, iuxta §. ſi. ſupra de duplic. purgat.

neceſſitatem eſſe permittendum, quia quod eſt eſſentialiter malum, nullo modo poteſt fieri bonū, c. 1. 22 q. 2. Solu. tamen, vt hic habetur, quia tempore neceſſitatis omnia ſ nt communia, vt no. Doct. & tollitur meum, & tuum & ſic ceſſat etiam obiectio No. q neceſſitas ſæpe facit id licitum, quod alias eſſet illicitum. Not. 2 quod non omnis neceſſitas excuſat a toto, ſed ſolum aliquando a tanto.

tio alienæ rei concluditur, ſed nunc de his tantū agimus, quæ ſpeciali nomine deſtituta generali furti appellatione continētur.[a]

Fures promoueri non poſſunt, & promoti deponuntur, & ſi ſint incorrigibiles, tradendi ſunt curiæ ſæculari. h. d.

Fures autem non ſolum ſæculares leges verum etiam canones acriter inſectantur, nam nec ad ſacros ordines promoueri (ſecundum ea, quæ ſupra diximus [b]) & promoti ab eiſdem deijcis [c], & ſi depoſiti incorrigibiles fuerint, excommunicari, & demum poteſtati ſeculari tradi debent.

Pro occiſis in ipſo furto non eſt orandum, niſi ſint confeſſi ante mortem. h. d.

Et ſi dum furtum committitur occiſi fuerint, pro eis minime orandum [d] erit quamquam ſi cōprehenſi, aut vulnerati confeſſi [e] fuerint, communio [f] eis non ſit denegāda.

Furtum committentes ob neceſſitatem mitius puniuntur. h. d.

Sed hæc de illis intelligere nos oportet, qui nulla neceſſitate adducti furtum commiſerūt. Cæterum ſi quis propter [g] neceſſitatem cibaria, veſtem vel pecus furatus fuerit, longe mitiori pœna [h] puniendus erit.

Partientes cum furibus & conſcij occultantes pari pœna puniuntur. h. d.

a Continentur. 14. q. 9. §. item obijcitur, &c. pænale.

b Diximus. §. de fure. ſupra qui promo. non poſſ.

c Deijci. Ca. cum nō ab homine. de iudic. Sed ſi clericus non ſolū commiſit furtum, ſed latrociniū etiam, tunc debet etiam detrudi in carcerē ad pęnitentiā peragendam, c. tuę de pæn. eſt enim differentia inter furtum, quod fit ſine violentia. & plerunq; in obſcuro, ac de nocte, & latrociniū, quod fit cum violentia, & aperte, vt faciunt deprędātes in ſtratis publicis. Vnde non mirum, ſi differunt (a eſt etiam in pęnis, nā & ius ciuile acrius punit latrones, quā fures occultos, l. capitalium, §. famoſos. ff. de pæ. auth. ſed nouo iure. Co. eod. arg. contra, in c. 2. eo.

d Minime orandum. Quia cōſtat eos deceſſiſſe in peccato mortali. 23 q. 5. c. placuit

e Cōfeſſi fuerint. Non ſolum ſacerdoti, verum, etiam diacono, immo etiam laico. de conſecr. d. 4. c. ſanctum eſt, de pę d. 1. c. quē pęnitet, circa. fi & d. 6. c. 1. in prin. licet laicus poſſit concedere abſolutionē, quia non habet poteſtatē clauium, ſed, Deus remittit peccatum propter contritionem, vt per Abb. in d. c. immo nec Papa poſſet dare talem poteſtatem non ſacerdoti, de quo not. in c. peruenit d. 95.

f Communio. Id eſt, Euchariſtia, ſimil. d. 50. c. pænitentes. Et ſepulturam autem concedit eccleſia, ex quo confeſſi ſunt. 13 q. vl. c. fi & not. in c. 2. eo.

Sed hæc. CASVS Præſupponitur quendā neceſſitate aſtrictum accepiſſe rem alienam, & in proprium conſumendum conuertiſſe, vnde quæritur an neceſſitas ipſum excuſare valeat, & cum furtum ſit iure diuino prohibitum, non vſ etiam ob

g Propter neceſſitatem, ſcilicet modicam, quæ interpretatio colligitur ex eo, quod pęna, vel pænitentia imponitur ſi enim magna eſſet neceſſitas, nulla pæna imponeretur, cum in neceſſitate omnia ſint cōmunia. fac de cōſecratio. di. 5. c. diſcipulos, & diſt. 42. ca. 1. & 12 q. 5. ca. 2 & 13. qu. 8 quod autem, & diſt. 47. c. ſicut. debuit enim credere dominū permiſſurum §. placuit. de oblig. quæ ex delic. ſi etiā dicimus, quod tempore neceſſitatis poteſt religioſus facere eleemoſynam de bonis monaſterij, vt p Abb. in c. ſi quis co. Et vxor de bonis mariti, iuxta id quod putaret ipſum maritum daturum, ſi non fuerit ſibi vetitum ab eo Alij intelligunt procedere quod hic dicitur, etiā in maxima neceſſitate, ſi poſtea veniens ad pinguiorem fortunam non reſtituit. Et ſm̄ hos no. q ſubtrahens aliquid tpe neceſſitatis, tenetur illud reſtituere cū pōſquā ſit ceſſante cauſa, vt per Abb. in d. c. ſi quis pp. Sed an quo tpe neceſſitatis oīa ſunt cōia poſſit pauper agere cont diu tem. vt ſibi ſubueniat? Rñ. non competit quidem pauperi actio, ſed bene pōt implorare officium iudicis quia diues peccat non ſubueniendo pauperi in neceſſitate. Abb. in d. c. ſi quis. poſt. & in c. cū cauſam, de elec. & in c. cū dilecti, de emp. & ven. no in c. ſicut diſt. 47 Eſt & alius caſus in quo furari, vſ licere videlicet cum quis aliter nō poteſt ſuū recuperare. Abb. in c. 1. vers in gl. 3. ibi, de his quæ vi met. &c.

h Pœna De qua in c. ſi quis propter, eo.

Digitized by Google

Nec fures ſolum ſupradictis pænis tenẽtur, ſed ſi quoq; qui aut cum furib. partiuntur,[d] aut qui futurorum conſcij fures quærentibus poſſeſſoribus [b] non indicant.[c]

DE VSVRIS.[d]

TIT. VIII.

Vſura quid ſit, & vnde dicta, habens poſſeſſionẽ in pignus recept a propria pecunia, ſi recuſet fructus in ſortem computare, vſuras committit. h.d.

VSura [e] eſt quidquid [f] vltra ſortem mutuatam [g] percipitur, [h] dicta ab vſu, [i] quia ſcilicet, pro vſu pecuniæ recipitur. Vnde [k] & ſi quis pignoris obtentu rei alicuius nactus fuerit poſſeſſionẽ, [l] ſi ſortem ſuam deductis expẽſis [m] de fructibus iam perceperit, ſi can-

a Patiuntur. §. ſi vero opem, Inſtit. de oblig. quæ ex delicto, fac. no. in c. 1. de off del.

b Poſſeſſoribus. Id eſt, dominis, vel quibuſcunque quorum interſit, l. interdum. ff. de verb. ſig. ca. pen. eod.

c Indicant. No. ergo, quod tenetur quis iudicare furẽ, vel furtum, de quo late per Cano in c. pen. eo. & per Legiſtas, in l. in ciuil. C eo ſed an furtum paſſus poſſit petere a iudice, vt ſcrutetur domum, & ſcrinia etiã & loca ſecreta Titij, de quo forte ſuſpicatur? Reſp. vt per Ab. & alios in d. c. pen.

DE VSVRIS.

Cõtinuatur tit. iſte per glo rub. 10 nõ oportet aliter ipſum cõtinuare, No. tamen ex iſta continuatione, ꝙ vſura eſt ſpecies furti. Diuidit aũt tot iſte ti in 6 partes, in 1. adno quid ſit vſura, & qualiter committatur, in 2. quomodo puniatur, in 3. an vſurarius excuſetur rõne intentionis, in 4. qualiter acquiſita per vſuram reſtituantur, in 5. quid iuris de Iudæis demonſtratur. in 6. in quibus caſibus non cõmittatur. 2. ibi, multiplicibus. 3. ibi nec quiquam. 4. ibi, plane ſi nec ij, 5. ibi, Iudæi, quoque. 6. ibi, ſunt tamen caſus.

d De vſuris. Poſtquam ſupra viſum eſt de furtis competenter ſubijcitur de vſuris, cũ vſuram exercens quodammodo furtum committat. 14 q. 4. ca. ſi quis vſuram.

VSura eſt CASVS poteſt ita ad not. quod cum quidam mutaſſet aliquid cuidã amico, & pro cautione pignus accepiſſet, volebat eo vti ea ratione, quia dominus pignoris ad id conſentiebat, & volenti non fit iniuria. fuit tamen de hoc dubitatum. Sol. vt hic habetur, quia ex mutuo nihil commodi temporalis recipi debet. Nõ obſtat obiectio quia ille conſenſus non poteſt mutare naturam contractus: Not. vſuram aliquando eſſe ſimulatã, quia fit fraus de contractu.

e Vſura eſt. Hæc difinitio ſiue deſcriptio ſumitur virtualiter ex c. vſura, & ex ca plerique 14. q. 3. vno tantum addito verbũ, ſcilicet mutuatam, quod conueniẽter fuit additum vt dicetur ſuper illo verbo. Sed hæc difinitio ſiue deſcriptio ſecundũ Abb. nõ eſt perfecta, quia poſſet aliquid accedere ſorte gratis, & tunc nõ eſſe vſura, arg. 1. q. 2. & c. ſicut, & ca. dilectus, & ca. etſi qq. de ſim. Vnde ipſe aliter definit, i. vſura eſt lucrum mutui ex pacto debitum, vel exactum. Sed hæc quoq; eſt defectiua: quia vſura committitur etiam ſi abſit pactum, dummodo adſit intẽtio, c. cõſuluit, eo. Vnde Hoſt. in ſum. eo. §. quid ſit, ponit aliã, quæ licet oppoſitionibus non videatur relinquere locum, longior tñ eſt, quam §. Callimachus, quod eſt contra naturam definitionis, quæ nihil aliud eſt, quã rei breuis explicatio, vt ait Craſſus apud Tulliũ de oratore. Ideo dic, q̃d ſatis defendi põt illa, quæ hic ponitur. Nec ob. quod opponitur de traditione facta gratis, quia verbum percipitur, in ea poſitu, poteſt tollere contrarium, nã percipere hoc loco denotat quãdam receptionem non ſimplicẽ, ſed fructuum vel earum rerũ, quæ ſunt loco fructuum, vnde dicimus fruct⁹ percipit. nõ ita donum percipit. Idẽ etit in verbo. accedit, quo vtuntur, d. c. plerique, & d. c. vſura, quia non benedicitur donũ ſorti accedere, q̃d vtiq; ſtat p ſe, ſed accedere eſt alteri principali rei adhærere, vt eſt vſura ſorti, vel dic percipitur, ſcilicet ex pacto, vt no in d. c. vſura.

f Quidquid. Siue ſit pecunia, ſiue electuariũ, ſiue capella, ſiue quodcunque nomen imponas. c. plerique, & c. vſura. 14 q 3. etiã ſi detur factũ inæſtimabile, vt ſi doctor mutuet ſcholari, vt ſecum intret, aliter non mutuaturus, vt per Ab. in rub. eo.

g Mutuatam. Hoc ideo, quia vſura non committitur, niſi in rebus, in quibus conſiſtit mutuũ, ſ. quæ conſtant pondere, numero, vel menſura, rõ diffuſe ponitur per Ab. in rub eo. poſt Hoſt. in ſumm. §. 1. Immo nec in his committitur, niſi actualiter ſit datum ad mutuũ, ꝙ deſignat hoc verbum mutuatam, licet res ſit apta mutuari. Vnde infert Ab. in d. rub. ꝙ ſi ego commodarem tibi pecuniã non vt expendas, ſed vt ad pompam retineas in bãco, poſſum licite aliquod lucrũ capere, quia tunc non eſt celebratus contractus mutui.

h Percipitur. Quaſi debitum, & quaſi fructus.

i Ab vſu. Alij alias ponunt etymologias, vt per Ab. in rub & per Arch. poſt alios, in ca. vſura. 14 q. 3. quæ non reciperentur ab humanioribus.

K Vnde, &c Quia in caſu ſequenti aliquid accipitur vltra ſortem & fac. c. 3. & c 2.

l Poſſeſſionem. Idem dicendum de domibus & alijs rebus debet enim ſoluta penſione extenuare ſortem. Abb. in c. 1. eo.

m Expenſis. Quia quod ſupereſt, eſt fructus, l fructus. ff. ſol. ma. & 12 q. 2. c. vobis, & l. 1. C. de fru. & lit. expen. & pig. p fructus perceptos liberatur ipſo iure l. 1 & 2. C. de diſtr. pig c. 1. & 2. & c. conqueſtus. eod. Cuiuſmodi autem debeant eſſe tales expen-

dē debitori reſtituere recuſet, & perceptos [a] fructus in ſortem computare, procul dubio vſurarum committitur crimen.

Pœna vſurariorum ſunt, infamia, excommunicatio, beneficiorum, & officiorum, & eccleſiaſticæ ſepulturæ omiſſio. h.d.

Multiplicibus aūt pænis ſacri canones vſurarios [b] inſequūtur, nam præter iniuſtā infamiam, nec ad Eccleſiam, nec ad communionem admittuntur altaris, [c] nec quiſquam de manu eorū oblationes [d] accipiet. Et ſi clerici fuerint, tam officij, quam beneficij eccleſiaſtici periculum patientur. [e]

Vſurariis non debent domus locari. h.d.

Nullus [f] quoque ſub pœnis in Gregoriana conſtitutione [g] comprehenſis, manifeſtis vſurariis, aut locabit [h] domus, aut conductas habere permittet. Sed & ſi in hoc ſcelere deceſſerint, eccleſiaſtica carebunt ſepultura. [i]

Licet quis de vſuris ſatisfieri mandet per hæredem non tamen eſt tradendus eccleſiaſticæ ſepulturæ, donec fuerit ſatisfactum, & contra faciens incurrit pœnas eorundem. h.d.

Et id adeo obtinet, vt etiam ſi morituri in vltima voluntate de vſuris ſatisfieri, [k] expreſſa quantitate, vel indiſtinctè [l] mandauerint, [m] donec ſecundum Gregorianæ

expenſæ, & quo medio poſſint repeti, nota in dicto cap.

a Perceptos. Quid de percipiendo? Reſpon. vt n ō per Abb in c. 2. eod. vbi etiam alij.

Multiplicibus autem. CASVS, Quidam Epiſcopi habentes diuerſos vſurarios ī ſua diœceſi, criminaliter aduerſus eōs procedebant, & cū deberēt poſtea eos punire, volebant imponere pœnam, quæ imponit̄ ob furtū manifeſtū, & non manifeſtū § fi. Inſti. de obligat. quæ ex delict. §. in d plum, §. quadrupl. Inſtitu. de; act. quia uſura eſt ſpecies furti, vt docet gloſ. rubric. huius tituli fuit quæſitum quid iuris. Solut. vt in hac parte habetur quia cū vſura præſertim rōne qua frequentius committitur, ſit delictum admodum graue, debet quoque grauiori pœna puniri. Non obſtat obiectio, quia licet vſura aliquo reſpectu ſit furtū, eſt tamen ſpeciale crimen, & maximè graue. Nota 1. pœnas eſſe multiplicādas ob grauitatem delicti. Not 2. quod pœna debet augeri ob perſeuerantiam in delicto. Not 3 quod regulariter pœna non imponitur niſi ob delicta manifeſta.

Ioā. Bap.

b Vſurarios. Scilicet manifeſtos, ca. quia in omnibus, eo.

c Altaris. Ideſt, ad ſuſcipiendum ſacramentum Euchariſtiæ, ſecundum Innoc. Sed vterque Abb. tam in cap. quia in omnibus, quam in cap. cum tu, eod. exponit, vt hic vſurarius non admittatur ad eccleſiam quando celebrantur diuina, & forte ſecundum Abb. Iuniorem iſta expoſitio eſt melior vt vſurarius rubore ſuffuſius facilius reſipiſcat, ſicut dicimus, & de excommunica. capit. pia. de excom. in 6.

d Oblationes. Cap. quia in oībus. eo. Sed nūquid ſaltē eleemoſynā recipere quis poſſit ab vſurario? Rn̄. ſic ſecūdū Io. An. in c. cum voluntate, de ſen. ex cō. ſequitur Abb in d. ca. quia in omnibus ſic. c. ex tran. miſſa, de deci & 13. q. 5. in ſumm. Ratio differentiæ eſt, quia oblatio fit in publico, eleemoſyna de ſui natura fit in occulto licet, & in publico fieri poſſit. Sed an idem ſit in alijs peccatoribus manifeſtis? Reſp. non niſi in caſib. expreſſis ad hoc vt tex. cum ibi no in c. oblationes, d. 90. Hugo contra primum æquius, ſecundum Ab. arg. c. multi. 2. q. 1.

e Patientur. Cap. 1. eod.

f Nullus. Siue particularis perſona cuiuſcunque ſtatus vel cōditionis, ſiue collegiū, vel vniuerſitas, c. 1. eo in 6.

g Conſtitutione. Cap. 1. eo. in 6.

h Locabit. Quid ſi ignorabat locator vſurarum eſſe conductorem, vel nō locauit ad exercendum fœnus. Dic, ꝙ probabilis ignorantia illum excuſat, l. ſi quis ignorans ff. loc. & c ſi vero, de ſen. exc. & c inaudientia, in dubio tamen præſumuntur ad hoc conducere, ſi conſueuerunt vſuras exercere, l. ſi rei, ff. de accu. & ca ſemel, de re iudi. in 6.

i Sepultura. Cap. quanq̄, eo. in 6 c. quia in oībus eo. in antiqu nec proderit defuncto, ꝙ hæres eius velit ſatisfacere, nam oportet, qd̄ ipſemet reſtituat, vel de reſtituendo caueat, ita, ꝙ appareat illum nō diſceſſiſſe in illo peccato, de quo not. in c. fi. eo. in 6. & in clem. eos, de ſepul. & aliquid per Abb. in c. quia in omnibus, eo.

K Satisfieri. Debet aūt ſatis fieri ei, à quo pecunia fuit extorta, vel eius hæredib. illis nō extantibus, vel nō petētibus, vel nō curantibus, pauperibus extortū erogabitur, c. cum tu. eo. dicit tn̄ Guil ꝙ hoc caſu debet publicè proponi edictū in locis a quorū incolis vſuræ ſūt extortæ, & ſi aliqui appareāt quib. fides ſit adhibenda, potius illis reſtituentur, quā pauperibus erogētur, fac. c. ſicut, §. eos, de homi. & not. formaliter in c. 1. eo. in 6 Sed quid ſi facta erogatione in pauperes appareant illi, quibus fieri debet reſtitutio? Reſp. vt per Peruſ. in d. c. 2.

l Indiſtinctè. Id eſt, non expreſſa aliqua quantitate: quia mandauit in genere reſtitui quæcunque extorſerat per vſurariam prauitatem.

m Mandauerint. Hoc fuit ſtatutum, ne Cōcilium Lateranenſe, de quo in c. 1 eo. eludatur, dicit enim ꝙ qui decedit in hoc peccato, non admittitur ad ſepulturam eccleſiaſticam, ex quo autem quis mandat, de reſtituēdo, nō dicitur decedere in illo peccato

conſtitutionis [a] tenorem ſatisfactum [b] fuerit, eccleſiaſtica ſepultura carere [c] debent. Quicunq; vero manifeſtos vſurarios cõtra prædictæ ſanctionis formã tumulare [d] auſi fuerint, pœnæ Lateranenſis Concilij cõtra

Teſtamenta vſurariorum non valent. h.d.

Teſtamẽta [e] quoque ab eiſdẽ facta aliter [f] quã ſecũdum dictæ conſtitutionis formã non valebunt, ſed in ipſo iure erunt irrita.

Non debemus facere malum, vt poſtea faciamus bonum. h.d.

Nec quidquã proficiet, ꝙ quis pro captiuis redimẽdis, vel eleemoſynis [g] dãdis ſeſe vſuras exercuiſſe [h] alleget, nec.n. propterea magis cũ vſurario diſpenſari [i] poterit, cũ ꝓ vita alterius mẽtiri [k] q. dẽ nedũ rapere liceat

rato, & ſic Lateranenſe Concilium non habet locũ: occurritur ergo per c. 2. eod. in 6. vnde ſumitur hæc littera huic eluſioni. Ex hoc etiam refert Ioã. And. poſt Guil. ꝙ fœneratores Tuſci dicebãt, quod ſolum vltimus de genere damnabitur, ex quo oẽs prædeceſſores reperientur mandaſſe, vſuras reſtitui. Tenebitur autem hæres reſtituere, etiam ſi teſtator non mandet, immo, & ſi vſuræ ad eum non peruenerint, in quantum ſe extendunt vires hæreditatis, traditur in capitul. tua nos eodem. Sed hoc caſu non conceditur defuncto propter reſtitutionem eccleſiaſtica ſepultura, cum in peccato deceſſerit, niſi alias de mortui contritione appareat, 26. q. 6. c. quis recedunt & cap. nobis, 1. de ſent. excom.

a Conſtitutionis. Cap. quamquam, eod. in 5.

b Satisfactum. Quid ſit ſatisfacere, habes in l. 1. ff. qui ſatiſ. cog. & in l. ſi rem §. omnis, ff. de pign. ac. & ex hoc modo loquendi impersonaliter colligequod non ſolum ſufficit de vſuris per quemcũque eſſe ſatisfactum, ſed etiã ſufficit quod idoneæ ſit cautum per quemcunque, quod intellige quoad hoc vt vſurarius admitti poſſit ad ſepulturam, nõ ad validandum teſtamentum, vt no. in cle 2 eo in ver. manifeſtos, ſequitur Peruſ. in c. 2. eod. in 6. & dicitur ſatisfactum, ſi ſit ſatisfactum de vſuris tantũ non enim requiritur quod ſatisfiat de intereſſe, ſecundum Archid. in d. cap. 2. & latius per Peruſ. ver. ſed quærit hic Arch.

c Carere debeant. Eſt ergo hic opus facto, ideſt reſtitutione vel ſatisfactione, nec ſatis eſt bene velle. c. non ſatis, diſt. 86. verba enim ſunt cum effectu intelligenda, c. relatum, de cle. non reſi. l. 1. ff quod quiſque iur. Sed nonne, qui ſolui mandat, ſoluere videtur l. qui mandat, ff. de ſolu. Reſp. illud habet locum facta ſolutione per mandatarium, qui enim per alium, &c. capit. qui per alium, de regul. iur. in ſexto.

d Tumulare. Idem ſi non tumulauerunt; ſimulauerunt tamen tumulare, ſecundum Ioan. de Lig. Dom & Peruſ in c. quamquam ver. cæterum, eod. in 6. ex quo enim ſimulãdo dederũt malitiis malũ exemplum, & ex eo ſcandalizauerunt eccleſiam, non debent a pęna excuſari 11. q. 3. cap. præcipuè deportantibus, & aſſociantibus, per Dom. in d. ca. quamquam, & fac gloſ. in clem. nos, de ſep in ver. ſepeli. c.

e Teſtamenta. Quid de codicillis? Et vñr valere: diuerſa enim ſunt hæc, l. ſiidem, C. de codicill. &

conſtit. ca. 2. eo. in 6. eſt penalis, ergo reſtringenda, c. ſtatutum. de elect. in 6. l. ſi præſes, & l. ſi de interpretatione, ff. de pen. & prohibitis maioribus minora petere non prohibemur, l. cui pacto, ff. de ſer. expor. c. per venerabilem, qui fil. ſint leg. Com. contra per d. c. 2 quod in principio facit mentionem de vltima voluntate in genere, & arg. ca. cum eſſes, de teſtamen. fac. quia codicillus, largè dicitur teſtamentum, quia mentis eſt reſtatio, vt 13 qu. 3. §. ſed aliud, & inſtitu. de teſtam. in princ. l. conficiuntur, & l. ab inteſt. ff. de Codic. & melius in l 1. §. quintus, C. de iur. ver. enuc. & latiſsime, per Leg. in rub. ff. de leg 1 alias facile eſſet cõſtõuẽ excludere, qđ eſſe nõ dẽt, c. ſi ciuitas de ſent. exco. in 6.

f Aliter, i. non facta ſatisfactione nec idonea præſtita cautione.

Nec quicquam. CASVS. Quidam faciebat vſuram, & quod inde lucrabatur, deſpenſabat inter pauperes, fuit quæſitum an iſte propterea excuſetur eo præſertim, quia legimus in cap. pen. 14. q 5. ſi quid habetis de malo, facite bonum. Solut. tamen vt habetur, & ob rationem in text. aſſignatam, & ideo non ſufficit bona intentio, ca. non eſt ſatis, diſt. 16 de malo autem facere bonum in caſu intelligitur quod reſtitutio fiat ei cui debetur No. 1. quod recta intentio nõ eſt ſufficiens ad cauſandam actionem virtuoſam. at à contrario ſenſu ſecus eſt de mala. No 2. quod bonum etiã in moralibus nõ oritur à malo directè & propriè, ſeu ꝑ ſe.

g Eleemoſynis 4. q. 5. per tot. ca ſicut, §. eos, de homic. de rebus enim reſtitutioni ſubiectis non põt eleemoſyna fieri, cap. innouamus, vbi Abb. de cenſib. & in c. ex tranſmiſſa, de decim.

h Exercuiſſe. Licet hoc verbum magis videaĩ accõmodari ad eũ, qui dat ad vſurã, q̃ ad eũ, qui accipit, Inno tñ in c ſuper eo. eo. vnde hæc lr̃a ſumitur, tenet ꝙ diſpoſitio illius tex. vẽdicet ſibi locũ ẽt in accipiẽte, mouetĩ, quia ſi non reperiretur, q reciperet, peccatũ vſurarũ non reperiretur, cũm ergo recipientes dent cãm huic crimini, per conſequens, vñr ipſi quoq: eodẽ iure cẽſendi cũ dãtib. ſed in cõtrarium fac c. debitores, de iureiur. vnde diſtinguendum eſt, vt per Abb. in d. c. ſuper eo,

i Diſpenſari. Arg. ꝙ prætextu boni malũ fieri non debet. 1. q. 1. c. non eſt putanda, & 34. q 5. cap. ſi dicat, & 14. q. 5. c. 1. 2 & 3. & c neque, argu. contra 27. q. 1 c. non oportet, dic vt plene not. in ca. non magno, ne cler. vel monach.

K Mentiri, Cap. ſuper eo, eod. & 22. q. 2. c. ne qui

arbi-

arbitretur. vbi de hoc, & diſt. 14. in ſumma, & c. qd ait. Et fac. hoc contra Doctores dantes conſilium contra cōſcientiam, vt liberent quem a morte. imò aduocatus hñs iuſtam cauſam non debet niti ad obtinendum per mendacium, not. in c cupientes, de electio. in 6. & per Ab. in ca. 1. de his, quæ vi, metuſue cauſa fiunt. & per alios ibi ad eū notatos.

veritas eruatur. 5. c. illi qui. & 14. q. 6 c. 1. vel iuret ſe non habere vnde reddat, quod potius videtur, quia non debet vlla pœna puniri, & inanis eſt actio, & c. l. nam his, ff. de dolo. c. olim, de reſt. ſpol. & no. in c. cum tu, eod.

Si non ſint quibus reſtitui poſſint vſuræ erogandæ ſunt in pauperes & paupertas excuſat a reſtitutione, h. d.

Plane, ſi nec ij, a quib. quis vſuras extorſerit nec illorum ſint hæredes ſuperſtites [a] non ſolum pauperibus [b] vſurarum nomine acceptum erogare poterit, verum etiam compellēdus erit, niſi eum nota paupertas euidenter [c] excuſet. [d]

Non ſolum fæneratores, ſed etiam illorum hæredes debent vſuras reſtituere, nulla obſtante appellatione. h. d.

Nec is tantū eccleſiaſtica diſtrictione extortas vſuras reſtituere cogēdus erit, qui fæneratus eſt, verum, etiā filij, [e] & quicunque extranei hæredes, [f] qui omnes ſuper vſuris cōuenti, nullius appellationis [g] remedio reſtitutionē ſubterfugere permittendi erunt.

Iudex fæneratori poteſt præcipere ſub pœna excommunicationis, tam ne vſuras exigat, quam vt exactas reſtituat, non obſtante iuramēto præſtito de non repetendis vſuris. h. d.

Sed & ſi quis ſub vſuris pecuniā acceperit, & de eis numquā repetendis fæneratori iurauerit, [h] adhuc iudex [i] vſurarios per cēſurā

Plane ſi nec ij. CASVS. Quidam lucratus fuit multū per vſurariam prauitatē, & cum nec ipſe aquiſitū reſtituiſſet, nec eius hæredes vellent reſtituere vellent, fuit quæſitū an teneantur atq; poſſet ad id cog. arg. enim l. 3. q. 4. ff. de condi. ob turp. cauſā negatiue reſpōdebatur. Sol. tamen vt in hac parte caueatur, quia nemo debet commodum reportare ex propria culpa, prout contingeret in caſu noſtro, ſi reſtitutio non eſſet facienda. Non obſtāt iura adducta, quia licet non detur refectio, non propterea datur retētio, repetitio autem, ideo in dd. ll. dānantur, quia præſupponitur turpitudo ex parte dantis, at ſecus eſt in caſu noſtro. No 1 quod pauperes ſubintrant in locum illius perſonæ incertæ cui de iure eſſet facienda reſtitutio. No. 2. iudex eccle. etiam ex officio & parte non petente tenetur cogere vſurariū, eiuſque hæredem ad reſtitutionem faciēdam. No. 3. quod pacta in fauorem delictorum inita non tenent, nec valent, etiam ſi ſint iurata, fa. it, l. pacta quæ contra, C de pact.

a Superſtites Sed quid ſi principales ſint ſuperſtites, nunquid vt vſurarius liberetur a peccato ſufficiat remiſſio illius a quo fuerunt extortæ vſuræ? Rū ſufficere, ſecundū diſtinctionem tū Ab. & aliorū in c. cū nu. eo. in fin. vbi & quid ſi ille cui debet vſura reſtitui ſit valde abſens, an vſurarius teneatur ad eum mittere vſuras, & cuius expenſis.

b Pauperibus. Sed quibus pauperibus? Reſpon. ſecundum Hoſtien. pauperibus illius loci, vbi pecunia fuit extorta, quia facilius inter illos poterunt reperiri ij, quibus eſt datum damnum, & ſecundum Federic. conſil. 32. quem videtur ſequi Abb. in cap cum tu, eo. in fi. eſt hoc conſilium non præceptum.

c Euidenter. Si enim credatur habere, vel ſcribas

d Excuſet. Si tamē venerit ad pinguiorem fortunā, tenetur, vt antea, c. Odoardus de ſolut. & l. e. ſi debitoris, ff. de ceſſione bonor & argu 16. q. 6. c. ſi quis, de corpore, & not. in ca. cum tu. eo.

e Filij Fac. capit. tua, eod. vnde ſumitur, & tenentur filij pro parentibus pro hæreditaria portione, facit. l ex qua perſona, ff de re iudicata. Sed pone, quod alter hæredum efficiatur nō ſoluendo ante reſtitutionem vſurarum, nunquid alter conuenietur inſolidum? Dic quod etiam ſi nō ſit defuncti hæres, ſed ad eum bona defuncti peruenerit, inquantum talium bonorum menſura patitur, eſt reſtituto facienda, vt plenius not in dicto c. tua.

f Heredes. Sed tantum iuxta uires hereditarias in foro poli, in foro autem fori eſt diſtinguendum, vtrum hæres fecerit vel non fecerit inuentarium, vt plene per Doct in c. tua, eod

g Appellationis Intellige hoc in manifeſtis vſurarijs, vt in ca. quam pernicioſum, eod. Idem eſt in quolibet crimine manifeſto, cap. cum ſit Roma. de appel. alias ſi iniuſte grauaretur, non eſt appellatio deneganda. vt plenius not in dicto cap quam pernicioſum.

h Iurauerit Nota, quod iuramentū præſtitum de vſuris non repetendis, nō inducit liberam remiſſionem vſurarum, immo vſuræ præſumuntur magis extortæ, cum iuramentum huiuſmodi, nō præſumatur interuenire ex libero conſenſu iurantis. c. ſuper de renunc.

i Iudex. Nota caſum, in quo iudex ſupplet commodum priuatarum perſonarum, cum mandat vſuras reſtitui. Sed dic, quod immo hoc facit iudex potius ob vtilitatem publicam, & vt obuiet periculo animarum, alias non faceret, capitu. ad noſtram, 2. de iur iurando, l. prima, §. hoc autem, ff de damn infect. debet enim iudex etiam præuenire ante conſummationem peccati, cum

eccleſiaſticam compellere poterit, tā vt ab earum deſiſtant exactione, & iuramentum remutāt, [a] quam etiā vt exactas reſtituant, ne de dolo & fraude quemquam cōtingat commodum reportare.

Iudæi ſatisfacere debent de immoderato grauamine, Chriſtianis, alias excommunicantur modo quo poſſunt, h.d.

Iudæi quoque ſi a Chriſtianis quocunque prætextu graues immoderataſue [b] vſuras extorſerint, & per ſæculares principes [c] & poteſtates illas remittere ſunt compellendi, & donec de immoderato grauamine competēter ſatisfecerint, ab vniuerſis Chriſti fidelibus tam in mercimonijs, [d] quam

videt aliquem in præcipitio, & actu peccandi, no. in c. ex litteris, de ſponſ.

a Remittant. Hoc tunc eſt neceſſarium, cum pars proprio motu intendit repetere, & ipſa implorat officium iudicis, ſecus ſi iudex procederet ex officio non implorato, quia tunc non erit opus remiſſione vel abſolutione, quia pars non venit contra iuramentū, quia iurauit non repetere, non autem non recipere, ſi redderentur ſecundū Abb. in c. tuas, eod licet gl. aliter ibi ſentire videatur. Quod ſi iurauit abſolutionē non petere? Reſp. adhuc poterit denūciare, no. in d. ca. tuas Quid ſi iurauit, non denunciare Reſpō. nō ualet, iuramentum, quia non poteſt quis ſe obligare contra bonum charitatis, & diſpoſitionem Euāgelicam, ſi peccauerit, & c. no in ca. ad noſtram, 2. & c quemadmodum, de iureiu. de materia, ca. 1. & in c. debitores. de iureiur.

Iudæi quoque CASVS. Quidā Iudæi paſſim dabant pecuniam ad v. urā, & cum hoc tenderet in damnum republ. fuit quæſitum, an eis eſſet vſura prohibenda ad fauorem n. Iudæorum facit dictū D. Pauli dicentis Qui ſunt extra nos, nihil ad nos in contrarium facit, damnum a Repub. eſſe euitādum. Sol. vt hic legimus ob vtilitatem Chriſtianorum: illud autem dictum intelligitur reſpectu ſalutis ipſorummet Iudæorum. & ideo non obſtat. No. ꝙ Iudæi, tenentur obſeruare canones, in vtilitatem Chriſtianorum, & ideo etiam iuriſdictioni eorundem ſubijciuntur. No. ſecundo officium poteſtatum eſſe ne ſubditi indebite grauentur, & propterea princeps dicitur conſtitutus propter populi vtilitatem, ſed non econtra.

b Immoderata ſuæ. Fac. c. quāto eo. videtur ergo, ꝙ moderatas exercere poſſint a cōtrario ſenſu di 25. c. qualis, & l. cū prætor, ff. de iud. contrarium vē verius, vt in ca. poſt miſerabilē eo. & ita ceſſat hic hoc arg. a contrario ſenſu, l. conuenticula, C. de epiſ. & cle. Sed cur. hic inſertum fuit hoc verbū immoderatas, inducens hanc ambiguitatem? Reſpō. quia legitur in d. c. quanto, vnde ſumitur, Et licet Doct. cōmu. tenere videantur, ꝙ Iudæi nō poſſint fænerari Chriſtianis, per d c. poſt miſerabilē, vſus tñ & practica, quæ eſt optima interpres legū ſuadet contrarium, & Doct in hoc potuerunt decipi, ſed & ſi non fuerunt decepti, qua ratione id verbum legitur in d. c. quanto, eadem ratione potuit hic verbū inſeri. Sed an iure Moſaico poſſint Hebræi fænerari Chriſtianis? Multa ꝙ non, & ita ē t Abb. in d. c. poſt miſerabilē potiſſimum per ca. 28. Deute. ibi. Alieniſtena fænerabitur tibi. Facile tenere contrarium per d cap. 25. Deute. vbi dicitur, quod ſeruātibus legem nemo fænerabitur, ſed ipſi ſeruantes fænerabuntur alijs, non eſt ergo dicendum. quod in præmium obſeruantiæ legis Deus permitteret hæbreis facere illud, ꝙ eſt peccatū, & quod in euentum inobſeruantię ipſi hebręi nulli fænerabūtur, non dicitur ibi præceptiue, ſed per modum impoſitionis pænæ, q. d. Deus, Eritis pauperes, & non poteritis exercere negotiū valde lucroſum, vobis a me alias permiſſum. Communiter, tamen tenetur contra, vt appa ret ex his, quæ habētur in d c. poſt miſerabilem.

ANTO. TIMO. Opi. gl. hic quam tñ non firmat, qđ licet iudæis ex lege Moſaica fœnerari Chriſtianis, licet videatur eis facere littera Deut. 28. tñ ex cōi doctorum expoſitione falſa eſt Fęneraberis n. ibi non, interpretatur dabis ad vſuram, ſed fœnus ibi large accipitur pro mutuo ſicut & Eccl. 19. dicitur. Multi non cauſa nequitiæ non fænerati ſunt. i. non mutuauerunt alijs. Promittit. n. ibi Deus Iudæis obſeruantibus legem ſuam, abundantiam diuitiarum, ex qua contingit, ꝙ alijs commodare, & mutuare poterunt. Ita Nicolaus de Lyra exponit tex. illum, & Hugo etiam Card. in ſuis gl. & conueniunt in hoc oēs Doct. Verum ad aliū locum magis expreſſum Deut. 23. vbi inquit. Non fœneraberis fratri tuo ad vſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliā rem ſed alieno. Reſpondet S. Tho. non fuit per hoc Hæbreis conceſſum, quod vſuram ab alienis acciperat, quid ſi licitum, ſed permiſſum ad maius malū vitandū. ne. ſ. a Iudęis Deum colentib. vſuras acciperunt propter auaritiam. Ex quo loco colligit Caiet. quod licitū eſt principibus cōdere leges permiſſiuas vſurariū, nō p. p. lucrum principum, quia hoc eſt participare in crimine, ſed propter vitandum maius malū, id eſt, furtum, quemadmodum licitum eſt condere leges permiſſiuas meretricū propter vitanda adulteria.

c Seculares principes. Quorum legib in tēpalibus Iudæi ſubijciuntur. c. quo iur. diſt. 8. & l. Iudæi. C. de iudæ. non tñ intelligas. ꝙ etiam in eccleſia non poſſit eos compellere ad vſuras reſtituendas nam cum hoc crimen ſit eccleſiaſticum, & ſit contra legem eorum, & contra naturam, licite, pñt compelli per iudicem eccleſiaſticum, vt per Inn. in c. cum ſuper, de vot. & vo redemp. & Abb. in c. poſt miſerabilem, eo. Ideo autem fit mentio de principibus ſęcularibus, quia per eos facilius compelli pñt cum habeant homines armatos, quos non habet eccleſia in loco, vbi non habet temporalitatem, at de iuriſdictione ſpirituali parum curant iudæi, fac. not per Abb in c. poſtulaſti. de iudæ.

d In mercimonijs. Non peccant ergo Chriſtiani commu-

communicantes Iudæis in mercimonijs regulariter, licet nimia familiaritas & conuerſatio interdicatur, 28.q.prima, c. ſæpe, & c. nullus, & c. ad hoc de Iud.

in alijs per excommunicationis ſentẽtiam eis omnimoda communio [a] denegabitur.

Ponuntur plures caſus, quibus quis fructus in ſortem computare non tenetur, h.d.

Sunt tamen caſus, [b] in quibus aliquid vltra ſortem abſque vitio vſurarum licitè recipitur, vtputa, ſi clericus eccleſiaſticum beneficium [c] aliter redimere non ualens prætextu pignoris de manu laici illud acceperit, nec enim hic in ſortem fructus tenebitur computare. Idem ſi terra [d] ſit beneficij alicuius eccleſiaſtici, ſed ad accipientem in pignus iure dominij directi pertinere noſcatur.

Fauore dotis fructus non computantur in ſortem. h.d.

Idem ſi poſſeſſiones [e] pro non numerata dote genero [f] à ſocero pignori obligatæ fuerint. [g] Cum enim frequenter dotis fructus non ſufficiant ad onera matrimonij ſupportanda, pignoratarum poſſeſſionum fructus in ſortem computandi non erunt.

Non eſt vſurarius rem emens minus iuſto pretio, ſi tunc veriſimiliter dubitetur, an tempore ſolutionis, vel minus ſit ualitura. Vel aliter dubius euentus, vſurarum ſuſpicionem remouet. h.d.

Ille quoque, qui dat decem ſolidos, [k] vt alios tempore totidem ſibi grani, vini, vel olei menſuræ reddantur, ex hoc vſurarius cenſeri non debet, quia licet tunc plus valeant, vtrum plus vel minus ſolu-

a Communio. Et eſt hæc quidem indirecta excõmunicatio in perſonis hebræorũ, vt. & in c. poſt miſerabilem, eod. vnde ſumitur, ubi not. Abb.

Ioã. Bapt. Sunt tamẽ. CASVS. Quidã clericus accepit a laico occaſione mutui fundum ti. pignoris, ĩ quo habebat certum ius qui quidem laicus pro dote ſuæ filiæ ſoluebat ſingulis annis certã penſionem loco fructuum, & cupiens tali debito liberari, uendidit prædicta bona maiori pretio quã de præſenti valebant, & cum eſſet mercator, accepit pecuniã ab amico promittẽs aliqd, ſperans inde lucrari, vnde fuit quæſitum in huiuſmodi contractus ſapiant uſuram: in primo enim de clerico res videtur clara per princip. huius titul. noſtri in ſe. undo vero, & tertio cum non verificetur definitio uſuræ, ſimiliter uidetur clarũ quid iuris, at in vltimo ſi ille mutuans ſuſcepit in ſe periculũ ob naturam cõtractatus aſſecurationis nõ videtur eſſe dubitandum. Sol. tamen, vt in tota hac parte habetur, cauſa aũt deciſionis in communi talis poteſt adnot. quod in vno, vel altero caſu non reperitur propriè mutuum, & ſi reperitur etiam intereſſe damni emergentis à princ. in altero vero præponitur pactum appoſitum fuiſſe tali, vt deſtruat contractum: vnde his obſeruatis habemus quõ ſint intelligenda obiecta, & ſic non obſtant. Not. quo ob cauſam ſpecialem recedendum eſt à communibus iuris regulis. Not. 2 quod in cognitione valoris rerum ipſarum, id ꝙ eſt veriſimile & probabile attenditur. No. 3. quod pactum licet alias iuratum ſi in aliquo contractu apponatur, & ſit contra ſubſtantiam eius, dic iuxta ipſum vitiare.

b Caſus. Duodecim caſus tales enumerantur per Abb. poſt gloſ in c. conqueſtus eo. & not. 14.q.1. in ſum. & generaliter vbicunque recipitur pecuniæ loco intereſſe non committitur uſura Abb. in c. 1. eodem.

c Beneficium. ca. 1. in fi. eo. & idem in feudo, cap. conqueſtus, eo.

d Non ſit. ca. conqueſt. vbi Abb. eo.

e Poſſeſſiones Quę debent eſſe traditæ, vt eius fructus lucro genero cedant. l. de diuiſione ff. ſolut. matrimon. & not. in cap. ſalubriter, eo vnde ſumitur.

f Genero. Quid in hærede generi poſſidente, ſeu detinẽte pignus, poſt mortẽ generi. Inno. & Abb. in c. ſalubriter, eo. tenent hunc non lucrari fructus, quia in opinione eius eſt reſtituere pignus, & ſe ab obligatione liberare, quod non eſt in generos & maritus cum, vel inuitus, teneatur ad onera matrimonij, idem tenetur de vxore, cui ſoluto matrimonio pro reſtitutione dotis eſt datum pignus, vnde debet eſſe cautæ, vt faciat ſibi conſignari poſſeſſionem in ſolutum, alias fructus extenuabunt ſortem.

g Fuerint. Quid ſi promiſit ſocer certos denarios pro quolibet centenario vſque ad ſolutionis tempus, an teneat conuentio? Reſpond. valde dubitatur. Abb. diſtinguit, vt per eum in capit. ſalubriter, eodem.

h Solidos. Sed cum pretij interuentus deſignet contractum emptionis, & venditionis. l. fin. C. de præd. decur. lib. 10. non uidetur, quod hic poſſit cadere uſura. quæ non committitur, niſi in contractu mutui. capit. conſuluit, eod & ſupra eodem in princ. & not. Ab. de rubr eodem Reſpondeo, quod quoad formam contractus non eſt uſura, ſed quo ad intentionem contrahentium deprauatam. Vt notat Abb. in capit. nauiganti, eodem, vnde ſumitur.

tionis tempore fuerint valituræ veriſimiliter dubitatur.[a]

Vſurarius eſt, qui à debitore recipit aliquid ultra ſortē etiamſi ſuſcipiat in ſe periculum. h.d.

Aliud tamen iuris eſt, ſi quis nauiganti, vel ad nundinas eunti certã pecuniæ quantitatem mutuatur, & ex eo, quod in ſe mutuans periculum [b] ſuſcipit, aliquid [c] vltra ſortem, vt recipiat conuenit: nam hic vſurarius reputandus non erit.

DE ADVLTERIIS, ET ALIIS coniunctionibus illicitis.

TIT. VIII.

Adultery appellatio eſt generalis, propriè tamen in nuptam committitur, & quæ ſit adulterii pœna. h.d.

ADulterj generalis [d] eſt appellatio, continet enim non modo alieni thori violationem, ſed omnem prope [e] illicitam fornicationem. Propriè [f] tamen adulterium in nuptam committitur. Pœna in laico excommunicatio, [g] in clerico depoſitio, [h] vel in vtroque certæ [i] pęnitentiæ impoſitio.

Arbitraria eſt pœna inceſti, ſodomiæ, & rei habitæ cum brutis. h.d.

a Dubitatur. Ergo ſi certum eſſet quod tempore ſolutionis plus valerent, vſurarius eſt cenſendus, ea in ciuitate, & cap.fin. in fine, eod. & ita propter dubium excuſatur, ſimil. l. penul C. de ſolu. Argu. quod dubia in meliorem partem interpretari debent, capitu. 2. de re iudicat. capit ex literis, de probatio. l. Arria. ff. de action. & obligat. Sed immo videtur, quod in tali dubio abſtinendum eſſet à talibus contractibus ob periculum animæ argumen. capit. illud, de cleri. ægrimini. c. ſignificaſti, 2. de homici. & nota. in c. vni. de ſerut. in ordin. fac. ſolut. hoc procedit in foro contentioſo, contrarium in foro conſcientiæ, vt per Abba. in dicto cap. finali.

b Periculum. Quia iſte recipiebat in ſe periculum, videbatur quaſi quadam compenſatione licitè aliquid vltra ſortem recipere poſſe, quia periculum mutatæ pecuniæ pertinebat ad debitorem, cum ſua facta fuiſſet, ſed nihilominus eſt uſurarius, vt in c fin eo. & no. in c. conqueſtus, eo. tit.

c Aliquid. Etiam modicum, dummodo natura æſtimabile. 24 q. 3. c. 1. 2. & 3. & per S. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 2. ſiue id ſit reus, ſiue factum, ſiue conſtat in verbis, puta, inducendo ſequitur Abb, in c. fin. eod.

iuris. Solut. vt hic habetur, quia in delictis puniendis, à lege ſiue ab homine, multa debent obſeruari, argument. capitu. ſicut, de homicid. & ideo non ſemper eſt eadem pœna imponenda. Non obſtat obiectio, quia aliquando etiam ipſa verificatur. Not. argum iſtius vocis, quodlibet vocabulum dicitur habere duo ſignificata. Not. 2. Pœnam reſpectu eiuſdē delicti variari ſecundum varietatem, perſonarum.

d Generalis, 32. q. 3. cap. nemo, & q 5. cap. non mę haberis, & l. inter liberas, §. 1. ff. eod. & in l. inter ſtuprum, ff. de verborum ſignificatio.

e Prope. Hoc ideo, quia etiam generaliter ſumēdo verbum non continet, omnes ſpecies fornicationis illicitæ, & de his habes 36. q. 1. c. lex illa.

f Propriè, l. inter liberas, §. 1. ff eo. l. inter ſtuprum. ff. de verb. ſign.

g Excommunicatio. 27. q 1. cap ſi qs epiſcopus, not. in c. lator 2. q 2.

h Depoſitio. 27. q. 1. c. ſi quis epiſcopus, per Abb. & alios, in c. vt clericorū, & in c. peruenit, de adulter. & latius in cap. at ſi clerici, de iud. licet quidã moderniores diſputent contrarium, vt per Pau Chirl. in tract. de pœnit. omnifar. coitus, q. 6.

i Certæ. Quia, ſ. laicus pęnitere debet ſeptem annis, clericus decem 83. diſt c presbyter. & 27. q. 1. c deuotam, & 33 q. 2. c hoc ipſum, & hoc intellige in foro pęnitentiali.

DE ADVLTERIIS, ET ALIIS coniunctionibus illicitis.

Ioã. Bapt. Cum delictũ adulterij, vel alij illiciti coitus ita frequenter committantur ſicuti crimen vſuræ, propterea poſt titu. præcedentem proponitur in præſenti iſte de adulterijs, qui diuiditur in 5. p. in prima tractatus de adulterio, in 2. de inceſtu, & ſodomia, in 3. de ſtupro, in 4. de raptu, in 5 de ſimplici fornicatione: ſecunda ibi cadem: tertia ibi quod ſi quis, quarta ibi maior: quinta ibi. demum.

Ioã. Bapt. ADulterij. CASVS. Quidam cognouit vxorem cuiuſdam ſui amici, & cum iudex eccleſiaſt. velit ipſum grauiſſima pœna punire, ob damnũ quod in republic. poſſet inde oriri. argumenti quadam, ff. de pœn. fuit quæſitũ quid

Eadem. CASVS. Quidam peſſimi viri commiſerunt non tantum delictum inceſtus, ſed etiam ſodomiæ beſtialis coitus, vnde fuit quæſitum an debeant puniri eadem vel maiori pœna, qua punitur adulterium, ſicut enim delicta iſta ſpecie diſtinguuntur, vt de ſe patet, ita quoque hoc idem videtur dicendum de pœna: Cæterum. Solut. prout hic legimus, quia hic impoſitione pœnarum non tantum natura delictorum, ſed etiam multa alia ſunt conſideranda, vt frequentia, ſcandalum, & ſimilia, & ideo obiectio non videtur aliquid concludere. Not. quod res omnino diuerſæ aliquando eodem iure cēſentur, facit. c. 1. de

de falſis Not.ſecundo,quod inceſtus,& reliqua de licta etiam huius dicuntur eſſe contra naturā humanæ ſocietatis.

a Arbitrio.Nota horum delictorum pęnas eſſe arbitraria,ut not.in c.hoc ipſum 33.q.2.unde ſumitur.

primo, quia non ſemper imponitur pænaab ſcandalum natum, ſed ob iniuriam quoque factam ſecundo. quia huiuſmodi mulieres quam facilime decipiuntur.Not.quod uirgo,& mulier honeſtæ vitæ æquiparātur; Nota ſecundo,quod pæna poteſt alternatiue poni. Not. tertio, ꝙ pęna, quæ parti eſt applicanda debet eſſe ſecundum quantitatem damni illati.

Eadē,vel etiā ꝓ iudicis arbitrio[a] maior, aut minor eos manet pœna,qui inceſtū cōmiſerūt,vt puta,cū quis contra naturā humanæ ſocietatis[b] parētibus,vel liberis vel, aliis eiuſmodi perſonis impudice adhęret, aut ſi cum illa, quam quis de ſacro fonte[c] ſuſceperit,aut quā ante epiſcopū tenuerit cū ſacro chriſmate inungeretur, fornicationis ſcelus perpetrauerit,aut cum relicto naturali vſu,contra naturā more ſodomitico[d] fornicabitur,aut humani generis naturā trāſgreſſus ſeſe brutis[e] commiſcuerit.

Quæ pœna ſit ſtuprantis mulierem, & honeſte uiuentem,& uirginem deflorantis.h.d.

Quod ſi quis ſtuprum admiſerit multū intererit,utrū cū muliere honeſte viuēterem habuerit,aut uirginem deflorauerit: Primo enim caſu ſtuprator pænitētiæ[f] ſubditus,pecuniaria[g] etiam pæna coercēdus erit.Poſteriore vero dotare virginē[h] eandem patre conſentiente habebit vxorem, ſi vero pater virginis dare noluerit,aut ſtuprator eam vxorem habere legibus impediatur,reddet pecuniam iuxta modum[i] dotis,quam virgines accipere conſueuerunt.

Renuens habere uxorem a ſe ſtupratā,caſtigatur,et excōicatus in monaſteriū traditur h.d.

Quod ſi cōſentiēte patre ſtuprator ipſe corruptā virginē i vxorē ducere renuerit, corporaliter caſtigatus[k] excōicat vſque[l] in

b Societatis, Imo nō ſolum natura hominum hoc reformidari, uerum etiā quorundam brutorum.

c Sacro fonte. Ca.ſi quis a matre 33 q.2.unde ſumitur, & 30.q.1.cap. omnis.

d Sodomitico. Non exprimiť hic de maſculo, vel fęmina,quia in vtroque paſſiue dicitur poſſe committi ſodomia, ut per Ab.in c.in archiepiſcopatu de rapt. poſt glo in ca.omnes,.32 qu 6 & de hoc in cap.clerici, de exceſſ. prælat. Illa autem ratione contra ſodomiticos procedit eccleſia,quia huiuſmodi crimen eſt contra naturam, quo caſu eccleſia vindicat ſibi poteſtatem non ſolum in laicos, verum etiā in infideles. & ſic etiam procedit contra Iudæos ratione criminis uſurarum, vt nota in §. Iudæi. ſupra titulo prox.& per Inn.ī d.c quod ſuper, de vot. & per Ab. in d.c.cleri & ſodomitas puniuit Deus, licet nō eſſent de populo electo & Iſraelitico,vt in Geneſ.c.19. ergo & eodem modo eius vicarius.

e Brutis.15.q c.mulier.

Ioā.Bapt. Quod ſi quis. C A S V S. Quidam cognouit quandam virginem, ac etiam & mulierem honeſtam de conſenſu ipſarum, & cum iudex voluiſſes ipſum puniri prout hic cauetur, dicebat iſte non eſſe ſe dignum aliqua pæna, quia quoad eccleſiam nullum inde fuit ortum ſcandalum. & quo ad partem, delicta mutua compenſatione tolluntur. c. fi. eod.Sol.tamen prout hic legimus, quia alias delicta remanerent Impunita, & daretur occaſio delinquendi; Non obſtant obiecta,

f Pænitentiæ. de qua not. ſup.eo.ī prin in uerbo, certæ pænæ.

g Pecuniaria etiā pęnę. Iuxta qualitatem. ſ. facti, & perſonarum conditionem, ut per Do.& Ab.in ca ut clericorū, de uitā & hone.cle. & p Abb. in c.licet.de pæ nec tolleretur, iſtud arbitrium vel alia pæna certa iuris canonici vel ciuilis,ſi ſtatutū imponeret aliā pænam,Docto,in c.1.eo.

h Dotata uirgine.i.aſſignata donatione propter nuptias, uel proprie meminit de dote, quia ſtuprator dabit pecuniā mulieri, quam retinebit ſibi ꝓ dote.quod fieri pōt le ſi quis vxori,ff. de do. inter ui. & vxor.& l.2.Co. de dot.caut. non nu. & ſi cū ea ſtuprator non cōtrahat. nihilominus, mulier habebit eam, c.1.eo.unde ſumitur.& ibi not.

i Iuxta modum, Qui æſtimabiť iuxta facultates illius & dignitatē puellæ l.pe.C.de epiſ.aue.auth. ſed quamuis C.de rei vxo.acti.& l ſiue generalis ff.de iu.do.& 30.q.5.c nullum,hæc olim fuit pæna in Exodo.hodie alia ſecundum leges,vt no.in c.1.& 2 eo.

K Caſtigatus.Ad arbitrium iudicis,c.2.& ibi no. eo. vnde ſumitur, licet ſeuerius de iure ciuili agatur quæ pæna ſeruabitur in ſuo foro.

l Excommunicatuſque. Quoad communionem ſacramentorum quouſque viſum fuerit ſuperiori, finaliter tamen nō compelletur eam recipere, ſed quia illam decepit,ad tempus punietur,vt no. in c.2.eod.

Retru-

monaſteriũ ad agendam pœnitentiam, retrudetur a de quo nulla erit egrediendi ſine iudicis permiſſione licentia.

Raptorum excommunicatio, depoſitio. et ſeruitus cum facultate tamen ſeipſum redimendi, h.d.

Maior legum ſeueritas raptoris cohibet: nam præter ſæculariũ b ſanctionum pęnas, anathemate c cũ ſuis adiutorib. feriri, aut ſi clerici ſint proprij ordinis, & honoris amiſſionem ſuſtinere debent.

In propriam ſponſam non cadit raptus, & raptus per conſenſum purgari poteſt. h.d.

Raptus d autem tũc committi dicitur, cũ illa de cuius nuptijs nihil actũ fuerit antea, abducitur, Vnde qui ſibi deſponſatam, e vel f parentib. reclamantib. abduxit, in crimẽ raptus & in pœnas minime incidit. Rapta quoque puella legitime cum g raptore matrimonium contrahet ſi prior diſſenſio in conſenſum h tranſeat. Raptor enim & rapta nomina ſunt vitiorũ, non perſonarum. Vitia autem cũ purgata fuerint, eorum etiam nomina abolentur. i

Raptus monialis purgari non poteſt. h.d.

Sed hæc de illis intelligenda ſunt, q̄ mulierũ laicorũ conſensũ habuerũt, nã ſi quis Deo dicatas virgines vel rapuerit, k vel volentes l matrimonio ſibi ſociare tentauerit, m tanquã n ſacrilegiũ o admittens, pro tam

Maior. CASVS. Quidam clericus iuuenis in minorib. cõſtitutus ordinibus, captus amore cuiuſdã pulchemmæ mulieris Deo dedicatę, data oportunitate eã rapuit, & cognouit, & cum iudex voluiſſet ipsũ punire graui poena, ipſeſeipsũ excuſabat primo ob eius amorem, argu l. & mulieri. ff. de cur. fur. ſcdo quia id fecit nolenseã hre in vxorẽ cũ fortaſſe adhuc non eſſet profeſſa. Sol. tamẽ ut hic habetur, quia quod eſt de ſe malum, non põt aliqua circunſtantia fieri bonũ, vnde non excuſatur ex eo, quia erat amore captus, qm nõ propterea dicitur furioſus, quod ſi eſſet, poſſet hæc deciſio limitari, nec etiã aliquid valet bona intentio in delictis, cũ non ſit ſatis bene velle: Nota primo, quod una circunſtãtia aliquãdo cauſat nouam ſpeciem delicti, ut eſt etiam circũſtantia loci, Nota ſecũdo, quod crimen violentiæ & raptus in reb. proprijs non committitur. Not tertio, ꝙ crimen raptus ceſſat. ſi violentia remoueatur, & purgetur.

a Retrudetur. Hanc intruſionem euitare poterit dotis conſtitutione, ſecundum Inn licet non vitetur pœna corporalis & excommunicatio, licet ſẽtentia Inn. videatur refragari litteræ in c. 2 eo. unde ſumitur.

b Seculariũm ſanctionum. l. vni. C. de raptu virg. l. raptores, C. de epiſc. & cler.

c Anathemate. 36. q. 2. eos, & ca. raptores, & cap. ſi quis virginem.

d Raptus autem. Cac. 36. q. 1. lex illa. verſ. raptus. unde ſumitur. & c. pen de rap.

e Deſponſatam. Cap. pe. de rap. Idem forte, ſi nõ fuiſſet deſponſata, ſed præceſſiſſet tractatus matrimonij, ſecundum Ab in d. c. pen. & in hoc corrigitur ſeueritas iuris ciuilis, de qua in l. vni. Cod. de rapt virg.

f Vel Id eſt etiam.

g Cum raptore. Secundum aliquos canones non poterat raptor contrahere cum rapta 36. quæſt. 2. cap. de puellis & cap. ſi autem. & ca. placuit. C. de raptu virg. l. vnica. §. ſin autem. hodie ſecus iure communi c. fina. de rapt. & 36. q. 2. c. denique. & cap. tria. Nouiſſime tamen per Concilium Tridentinũ fuit cõſtitutum, ꝙ quamdiu rapta in poteſtate raptoris manſerit, nullum poſſit inter eos matrimoniũ conſiſtere, niſi rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto & libero conſtituta fuerit, & nihilominus raptor ipſe ac fautores acerrimis pœnis puniuntur, vt in dicto Conſilio ſeſſ. 24. c. 6. in decretis reformationum.

h In conſenſum. Etiam tacitum, ſecundum Ab in c. ſi. de raptor.

i Abolẽtur. 36. q. 2. §. his auctoritatibus, vnde ſumitur, fac. ca ferrum diſt. 50. & 33. q. 5. c. vides.

K Rapuerit. Cũ violentia, & de hoc ĩ lege ſi quis non dicam rapere. C. de epiſco. & cler.

l Volentes. Nam hæc uoluntas nõ excuſat, ſic 16. q. ca. placuit. & cap. ſi quis epiſcopus, diſt. 91. quia moniales velle non habent 32. q. c. nõ dicatis. immo, & laica ſi uelit præſumitur ſeducta. l. vnica. C. de rapt. virg. & in cap. 1. vbi Abb. & no. in c. raptores 13. q. 2.

m Tentauerit. Sim. l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſc. & cler.

n Tanquam. Veritatem deſignat non improprietatem, fac. l. 1. ff. de tranſ.

o Sacrilegium. Cum inceſtu. & adulterio Nam tria hæc crimina vno inſtanti cum moniali ſe coniungens committit, ut not. 6. quæſt. prima, c. virginibus. Adde tu. & ſtuprum, q. q. 1. c. api. ſi qua monachorum, fac. l. inter liberas, & l. ſtuprum, ff. de adult.

Plecte-

a Plectendus erit.c.ſi epiſcopus. 27. q.1.32 q.2.ca. raptores. 30.q.1.ſi quis ſacerdos.
Demum.CASVS. Quidam iuuenes ſæpe accedebant ad mulieres impudicas eas cognoſcendo, & cum iudex voluiſſet illos punire, quia intereſt reipubl. ut homines honeſte viuãt quod lex precipit l.2.ff.de legib. ꝑpterea dicebãt ipſis non eſſe cõueniẽs per c. vidua. 34.diſtin Solu.tamen ut hic cauetur, quia delicta quãtumuis leuia non debent remanere impunita. Non obſtat ca.vidua, quia intelligitur reſpectu ſolemnitatis. Not. quod ſimplex fornicatio habet pœnam arbitrariam. Nota 2. quod iudex debet augere vel diminuere pęnam ſecundũ qualitatem delicti.
b Penitentiæ,33.q.3.c.hoc ipſum.& 22.q.1 c. prædicandũ. & 30.q 7. adulterij.& 32.q.4.c.meretrices.
c Pęna. Vt.ꝑ Abb. & Doct.in cap.vt clericorum.de vi.& hon.cle.
d Statuet. Et hoc iure canonico,nã ciuili talis coitus eſt impunibilis. Bat.in l.verum,ff. de fur.& in l 3.in princ.ff.de cond. ob tur. cau.

vtroque iure damnentur,propterea vterque iudex ciuilis,& eccleſiaſti.uolebat talem delinquentem punire, quod quidem videtur a ratione alienum, quia ſicut Deus non iudicat bis ipſum delinquẽtem,ut in ſacris litteris dicitur,ita idem debet obſeruare iudex eccleſiaſt.c.1.de ſententia,excommu. in ſexto. Soln.tamen ut hic cauetur, vel propter grauitatem delicti, vel quia tam reſpubl quam eccleſia dicitur iniuriata. Non obſtat obiectio,quia quoad Deum vnus tantum habetur reſpectus ſecus quoad homine. Doct.in ca. de his, de accuſati. Nota, quod delictum eo eſt grauius,quo perſona quæ iniuriatur & offenditur eſt dignior: nota ſecundo, quod argum. iſtius delicti, delinquentes non oẽs, ſed qui grauiter deliquunt, ſunt curiæ ſæculari tradendi.
e Varie. Quæ varietas apparet ex his,quæ no.in ca. ad audiẽtiam. & in ca. ad falſariorum.eodẽ, & per Hoſtienſ.in ſum. en. verſiculo qua pœna,& in ca.ſi in memoriam, diſt. 19.& 11.q.3. cap. quiſquis,& 4.q.3. capi quæ falſo.
f Canones Capitul. ad falſariorum, de crimine falſi.
g Tradendi ſũt. Qualiter autem tradi debeant, habes in capit. nouimus.de pœ. & ſupra de depo. ſeu degrad. poſt princip.

nefandi criminis atrocitate plectẽdus [a] erit, nulla prorſus voluntatis ſacrarum virginũ habita ratione.

Pœna ſimplicis fornicationis eſt arbitraria. hoc dicit.

Demũ ſi quis cum muliere ſoluta, & impudica ſimpliciter fornicatus fuerit,tã pœnitentiæ [b] modus,quam ẽt alia pęna [c] in iudicis potiſſimum reponetur arbitrio,qui ex qualitatib. varijs minorem pœnã ſtatuet. [d]

DE CRIMINE FALSI.

TIT. IX.

Qui per ſe vel alios litteras Papæ falſant excommunicati ſunt cum ſuis fautoribus, & clerici officijs & beneficijs priuantur, & degradati traduntur curia ſæculari. h.d.

ADuerſus eos quoque, qui falſi crimẽ commiſerunt, varie [e] ſtatutum reperitur, illos tamen cæteris acrius canones [f] inſectantur, qui litteris Apoſtolicis falſis vſi fuerint, talium enim litterarum falſarij cum fautoribus & defenſoribus ſuis anathemate feriuntur. Et ſi clerici fuerint, omnibus officijs & beneficijs eccleſiaſticis perpetuo priuabuntur, ita vt qui per eccleſiaſticum iudicem degradati fuerint, ſæculari poteſtati tradendi [g] ſunt, & ſecundũ legitimas [h] conſtitutiones puniendi, per quas & laici, qui fuerint de falſitate conuicti legitime puniuntur.

Qui falſis litteris utitur, ſi clericus eſt, officijs & beneficijs priuatur, ſi laicus, excommunicatur, h.d.

DE CRIMINE falſi.

Ioã. Bap. Quoniã homines ſæpe dicunt mẽdacia, ꝑ amore fœminarũ conſequendo, propterea cõuenienti ordine poſt tit præcedentẽ proponitur iſte de crimi. falſ. qui diuiditur in 2. partes, in prima tractatur de crimine propoſito, in ſecunda de vtentibus litteris falſis, ſecunda ibi, mitius cum illis.

Ioã.Bapt. ADuerſus eos. CASVS. Quidam Sauonenſis falſificauit litteras principis, ac etiam aliorũ, aliter quoque falſum comiſit, & cum crimina

h Legitimas conſtitutiones. Eſt autem de iure ciuili pœna falſi in libero homine deportatio. & omnium bonorum publicatio, in ſeruo vltimum ſupplicium l.prima,§.fin.ff.eodem.& l vbi, Cod. eodem,& not.in cap.ad falſariorum.eodem vnde ſumitur.

Mi-

Mitius [a] cum illis agitur, qui licet his vtantur, tamen ipſi non falſificauerũt, ſi .n. clerici fuerint, officijs & beneficijs eccleſiaſticis ſpoliandi erunt, ſi laici, tamdiu excõmunicationi ſubijcientur, quamdiu cõpetenter ſatisfecerint, in vtriuſque tamen malitia grauius quam negligẽtia [b] punietur, [c] quod & de his, qui falſas litteras impetrant obſeruabitur.

DE HOMICIDIO.

TIT. X.

Aſſaſſinium ſicuti omnium homicidiorum eſt atrociſſimum, ita etiam atrociſſime punitur. h. d.

CVm non ad opera tantum ſit reſpiciendum, ſed tempus, cauſa, [d] voluntas, perſonarum differentia, & omnia, quæ operibus accidũt ſint perueſtiganda, ſequitur, vt non omnium homicidiorum eadem [e] conditio. Cũctorum vero illud atrociſſimum videtur, quod Aſſaſſinium vulgo nuncupant. Vnde non ſolum aſſaſſini ipſi, ſed etiam receptatores, [g] occultatores, conſultatores, & defenſores eorum, & qui per eoſdem quemquam interſici fecerit, aut mandauerit, [h]

Mitius cum illis CASVS. Quidam litigantes vtebantur litteris ab alijs falſificatis, & cũ iſti vere falſum non commiſiſſent, fuit dubitatum, an pœna falſi poſſent puniri, ſi quidem aut id faciunt dolo, & ſic ead. pœna debent puniri ratione conſenſus, aut nõ, & ita ad nullam pœnam debent dici obligari: Solut in prout hic cauetur quia ſi ſemper nõ ſunt in dolo, ſunt tamen aliquando in culpa, & hoc eſt ſatis, cæterũ ſi nos præſupponimus, iſtos non eſſe in dolo uel culpa tex reciperet limitationẽ, & ſic non obſtat obiectio. No quod cõmittere falſum, & vti falſo, in genere delicti æquiparantur, licet in obligatione ad pœnam inter ſe differant.

a Mitius. Cap ad falſariorum, §. fi. eo. vnde ſumitur.

b Negligentia. Quæ tamen quãdoque cõparatur dolo, cum ſcilicet diſſoluta eſt, craſſa, & ſupina l. ſi fideiuſſor. ff. mãd. l. late, ff. de verbo. ſign. & per Barto. in l. quod Nerua, ff. depoſ. & ſi in vtẽte ſit probabilis ignorãtia, nullo pacto ponitur, ſi poſt obiectionem falſitatis ab vtendo deſti. erit. cap. inter dilectos. vbi not. Abb de exceſſ. præla.

c Punietur. Not. tñ circa hoc, quod ſi notarius ſit condemnatus de falſo inſtrumento hæc tñ ſentẽtia non faciet præiudicium domino ad quem ſpectat inſtrumentum, l. denunciaſſe. §. quæritur, ff. de adult. ubi Bar. & per Abb. in c quamuis, ver. ex quo infertur quod licet. & ca. Itẽ licet producens falſos teſtes ſit condemnatus de falſo, non de neceſſitate ſequitur quod ipſi ſint falſi, Bar. & Abb. ubi ſupra, fac. tex. in l. Lucius, ff. de his, qui not. infam. & c. cum dilect. in fin de ord. cogn.

DE HOMICIDIO.

Poteſt iſte tit. ſpecialiter ita continuari, quoniã in falſificando aliq̃ ũ affirmat, ut aliquem eſſe mortuum morte naturali, uel uiolenta, propterea poſt tit. præced. [illegible] proponitur iſte de homicidi quidam [illegible] de homicid.

voluntario, in ſecunda de neceſſario, in tertia de caſuali, in quarta de oppreſſione filiorum, in quinta de impedientibus conceptionem, in ſexta de interficiente ſeipſum, ſecunda ibi, quod ſi quis, tertia ibi, idẽ etiam, quarta ibi, alia rõ quinta ibi, is quoque, ſexta ibi, nouiſſime.

CVm non ad operam. CASVS. Quidam Hiſpanus data opera & cum inſidijs interfecit quendam Mediolanenſem, & cum delictum eſſet ꝑpterea graue, fuit dubitatũ de qualitate pœnæ, qm̃ n. ob homicidiũ voluntarium imponitur pœna mortis naturalis. c. 1. eo. nõ videbatur opus alterius dubitare. Sol. tamen hic vt habetur, q̃ pœna cum debeat aliq̃ñ augeri, id aliquando contingit in eius ſubſtãtia, aliq̃ñ uero in modo & qualitate, & ſic intelligimus, ꝙ nec etiã obiectio aliquid cõcludit. Not quod grauitas delictorũ augetur rõne modi, & medij quibus cõmittuntur, atq. hoc idem dicas, de pœna Not. ſecundo qđ in moralib. non ſubſtãtia facti, ſed etiã circunſtantiæ ſũt conſiderandæ, ut diſtincte, intelligamus & cognoſcamus ipſum.

d Cauſa omnes. n. circunſtantiæ ſunt inquirẽdæ c. cum cauſam. de teſt. fac. c. occidit 23. & 8. & 15. q 6 c. 1. in fi. & l. aut facta, poteſt prin. ff. de pœ. & cauſa facti potius eſt inquirenda quam ipſum factum, ff 26. c. ſciendum, & l. uerum. ff. de furt.

e Eadem conditio. Quod apparet ex toto hoc tit.

f Aſſaſſinium. Forſan ſic nuncupatam a uerbo Gallico, Sayſire, quod eſt ſaginare, ut per Tiraq. in tract. Le mort ſayſit le uif in pręfat. declar. 1. nu. 3. quia cum aſſaſſini ſpoliẽt à ſe interfectos, non mirum ſi ſaginantur a mortuis, de his vide Paulum Aemil. in Hiſt. Franc

g Receptatores. Cap. 1. eod. in 6. vnde ſumitur & tenentur ut aggreſſores. l. 1. & 2. C. de his, qui latro. cul. peſſimi. n. ſunt receptatores, ſine quibus delic. quis diu latere non poteſt. l. 1. ff. de recept.

h Mandauerit. Licet ex hoc mors ſecuta nõ [illegible] c. 1. eod. in 6 q. [illegible]

non ſtetit in finib. ſuis, quia hoc ipſum mandare eſt delictũ cõſummare. Vnde talis mandans ẽt ſi re integra mandatum reuocauerit, pœnam incurret, ſecundum Io. And. in d. c. 1. & ſic non obſtaret cõis doct. theorica, in c. ſi de eo, qui mit. in poſ. ꝙ vbicunque pœna imponitur ipſo iure, requiritur delicti conſummatio nec præparatio ſufficit, uel eſt hoc ob ſceleris immanitatẽ. ũ reuocãa reintegra mãdatũ non puniatur. c. quicunq. de ſent. excõ. in 6 de hoc p Per. i d. c. 1. eo i 6 poſt antiq.

a Excõicationis. A qua tamen poterit ordinari abſoluere ex quo papa ſibi abſolutionem non reſeruauit, ca. p. ad hoc, de ſen. excom. & ca. vni. de ſchiſ. in 6. & no. l c. j. eo. i 6.

b Ipſo iure. Requiritur tñ ſñia declaratoria, iuxta tradita in ca. cum ſtũ, de hære. in 6. & in ca. felicis, de pœn. eo. li. & per doc. in c. 1. eo. i 6. vnde ſumitur.

c Diffidatus. Et eo ipſo ꝙ perſona eſt diffidata intelligũtur eius bona diffidata, capil. præcipimus, 23. q. 1. ſecundum Peruſ. poſt Hoſt. in c. 1. eo. in 6. ideoq; ſi ſtatutum permitut, ꝙ aliquis poſſit impune offendi in perſona, fortius in reb. l. in ſuis, ff. de lib. & poſth. & ibi Bal. non tamen poſſet uxor talis adulterari Bald. in c. ſi. C. contra ius uel uti pu. Peruſ. in d. c. 1. eo. in 6. nec in hoc crimine inducẽda eſt differentia inter laicum & clericum, ſecundum Abb. in c. at ſi clerici, num. 41. de iud. Sed an idem dicendum ſit de pirata quod de aſſaſſino? Reſpondeo non, vt reſpon. Alc. in 11. conſi.

d Non abſimilis. Quæ autem ſit hæc pœna, traditur per Docto. late in cap. 1 eo. cuius varius eſt intellectus, & propterea hic pœna talis aliter non exprimitur.

e Induſtriam. Ideſt ex propoſito, & ſic nota quod verbum, induſtria, ſumitur in malam partẽ, quia verbum, per inſidias, declarat verbum, per induſtriam. Idem eſt dicendum de verbo, ſtudioſè, ut per Bar. & Ang. in l. 1. §. huius ſtudij, ff. de iuſti & iu. & per Bald in auth. ad hoc, C. de lati. lib. tol. & ibidem copioſe And. Sicul. in addit. ſu s ad Bal. & no. Abb. in c. ſi. eo. vnde ſumitur.

Ioã. Bap. Quod ſi quis. CASVS. Quidam fur cum ingreſſus fuiſſet domum cuiuſdam cauſa furandi, fuit à domino pro defenſione rerum ſuarum occiſus, cum aũt Iudex voluiſſet tale homicidiũ punire. dubitabatur an poſſet, quia ad fauorẽ iſtius præſumptæ rei facit, l. vt vim. ff. de iud. c. ſignificaſti. eod. cum ſimil. Sol. vt hic cauetur, quia in defenſione rerum ſuarum non fuit vſus legitimo moderamine, quod in ea requiritur, vt Doc. ibidẽ adnotant, & ideo nec ẽt tenet obiectio: Not. quod defendere bona ſua vnicuiq; permittitur, ſed ſine læſione alterius, quando tamẽ id commode fieri poteſt.

dignitatibus, honoribus, officijs, beneficijs omnibuſque bonis nudatus excõicationis [a] & depoſitionis incurret ipſo [b] iure ſententiam, & tanquam Chriſtianæ religionis hoſtis à toto Chriſtiano populo perpetuo diffidatus [c] erit.

Interficiens per induſtriam ſimilis eſt aſſaſſino, h.d.

Non abſimilis [d] eum tenet pœna, qui licet non per aſſaſſinium, per inſidias tamen, & induſtriam [e] hominem interfecerit.

Interficiens latronem non ex neceſſitate, punitur, ſecus ſi ex neceſſitate, h.d.

Quod ſi quis latronem, [f] vel furem [g] peremerit, [h] videamus, an ſit puniendus, Et ſi quidẽ furem abſq. occiſione comprehendere potuit [i] certa aduerſũ eum ſtatuta pœnitẽtia [k] reperitur, quod ſi non potuit, nulla occiſori erit ex neceſſitate [l] iniungenda pœna.

Non punitur homicidium fortuitum, ſi nulla culpa caſum præceſſit, h.d.

Idem ẽt obtinebit, [m] ſi caſu perpetratum

f Latronem. Non intelligas de publico nocturno agrorũ populatore, quia licite interficitur, prætérquam a clerico, l. 1. & 2. eo. vnde ſumitur.

g Furem. Qui eſt qui de nocte furatur, ſm Ab. in c. 2. eo. qui dat de hoc verſum, per quem deſignat dñam inter latronẽ & furem. Tpe nocturno fur capiẽ latro diuturno. Tu dic, quod tempus noctis, uel diei non inducit differentiã inter hos ſed modus ſurripiendi: nam latro palam fur occultè ſurripit.

h Peremerit. ſ. liberando ſua, ut in c. 2. eo.

i Potuit. Ex hoc limitatur l. itaq; ff. ad l. Aquil. & declaratur, c. ſi perfodiens, eod. ut ſ. non poſſit occidi nocturnus latro, quando poteſt comprehẽdi, & hoc intellige etiam, ſi ab alio, uel alia uia potuit cõprehendi, quã per damnum paſſum, c. 2. eo. vbi eſt littera generalis, & ibi Ab. il. ã ponderat, &, infert, ꝙ licet talis non poſſit de nocte cõprehendi, ſi tñ fuit cognitus, & hoc poteſt probari, & per iudicem poſſunt bona rehaberi, quod tunc nõ debet occidi, fac. no. per Abb. in l. furem, ff. de ſica.

K Pœnitentia. De qua in c. 2 eo.

l Neceſſitate. Quæ excuſat, & legem non habet. Ioã. Bapt.

Idem ẽt. CASVS. Quidam dabat operam agriculturæ, & cum aſcendiſſet arborem cecidit inde ramus quo tranſiens per talem locum fuit vulneratus & tandem perijt, dubitabatur an iſte teneretur ad aliquam pœnam, cum n. in nulla ſit culpa, uidebatur immunis a pœna. Sol. tñ ut hic hr. quia oportet animaduertere an adhibuerit debitam diligentiam, & ſic ẽt obiectio aliquando verificatur. not. quod caſus fortuiti in quibus homani aliquid contingat mali, & dam n q iam habent admixtam culpam, quidem uero ſecus.

m Idẽ ẽt obtinebit. Ca. hi qui arborem, cum duobus

bus ſeq. diſt. 50. & pcedit quod hic dicit, quando quis in priuato loco incidebat, tunc enim non no tuit diminase l. ſi putator. ff. ad leg. Aquil. c. ut noſtiam ut eccleſ. benef. ſin. dimi. cont ſi in publico debuit clamare, ut nota. in d. c. hi qui, & in d. l. ſi putator.

Inn. Vin. & Abb. & Hoſt. in c. uni, de infantib. & languidis expoſitis, licet Goff. nullam ſtatuat eſſe differentiam inter languidum & ſanum.

e Sciente. Et metum habente, ca. 1. de infan. expo. quæ retihabitio in delictis retrotrahitur, & mandato comparatur, l. 1. §. ſed & ſi quis ff. de vi, & vi arm. capitul. cum ad ſedem, de reſtitutio. ſpol. & nota. in d. c. 1. & fac. ca. ſi ſeruus ſciēte, diſtin. 54. ſecus ſi ignorā-te uel inuito.

fuerit homicidium, vt puta ſi quis neceſſario inſiſtens opori arborē inciderit, & aliquis ſubtus trāſiēs opprimatur, nā ſi neque volūtate, nec vlla incidētis culpa[a] factū fuerit, vt ptrāſiēs opprimeretur, arborē incidēs homicidij pænis obnoxius non erit.

Penitentia certorum amorum eſt iniūgēda parentibus opprimentibus filios. h. d.

Alia ratio eſt eorū, qui proprios filios oppreſſiſſe reperiuntur. Cum n. hos grauiter[b] deliquiſſe non ſit dubium, certorū annorū erit illis iniungenda pænitentia.[c]

Filius a patre, uel ab alio, patre ſciēte expoſitus, liberatur a patria poteſtate, & expoſitū ſuſcipiēs nullum in eo habet ius. h. d.

Quid ſi filius [d] a patre, uel alio, patre ſciēte[e], fuerit expoſitus, aut eidē alimenta denegata[f] fuerit, hoc ipſo a poteſtate patria liberabitur.[g] Nec tamē ppterea, qui expoſitos ſuſceperit aliq in eis ius uēdicare[h] poterit.

Impediens conceptionem, uel abortum pcurās punitur ut homicida, ſecus, ſi id caſu fieri contingat, h. d.

Is quoq; q vel cā. explendæ libidinis, uel odii meditatione [i] viro aut mulieri aliquid fecerit, vel potādū dederit, quominus poſſit generare, vel cōcipere, vel naſci ſoboles, vt

Ioſ. Bapt. a Culpa. Cap ſæpe diſt. 50.

Alia ratio eſt. CASVS Quidam parentes tales aliquando reperiuntur, ut uel filios in lecto opprimant, uel eiſdem alimenta denegent, ſeu conſentiunt denegari. & cum de huiuſmodi factis fuiſſet dubitatū ad fauorem parētum faciebat tex. in le. a C. de iis, qui fil. diſtraxe. Sol. tamē ut hic legimus, & ratio diuiſionis poteſt deſumi a §. penult. & fin. inſt. de iis, qui ſunt ſui. Non obſtat obiectio, quia illa lex dat poteſtatem limitat, ut in ea uideri poteſt. Nota filios non eſſe in poteſtate parentū quoad uitam, imo parentes tenentur prouidere ſaluti ipſorum ſub pæna hic adnota. Nota ſecundo in parentibus uerificatur illa iuris regul. qui non reſiſtit delicto, dicitur ipſum approbare, c. quantæ de ſentent. excommunic.

b Grauiter. Grauitas autem delicti commenſuratur ex qualitatē præcedentis culpæ. & pro modo culpæ imponetur pæna vel pænitentia, vt nota. in cap. fin. de his, qui fil. occ. Sed quid ſi non conſtat paruulum interfectū a patre, vel matre, ſed euentus fuit cauſa mortis? Reſpond. non debet eis pænitentia inponi, ad cautelam tamen totius eſt, quod inde pœnitentiam agant, quia forte minorem diligentiam illis adhibuerunt, arg. 23. q. 5. c. excommunicatorum & 33. q. 2. c. in lecto & quia bonarum eſt mentium ibi culpam timere, vbi culpa non eſt, c. concilium, §. 1. de obſeruatione iei. & c. quæſitum. de pœn. & remiſſ. & fac. ad hanc materiam 2. q. 3. c. c. nuluiſti.

c Pænitentia. De qua in c. ſi de his, qui fil. occi.

d Filius infans vel languidus cuiuſcunq; ætatis reſpectu denegationis alimentorum, ſecundum

f Denegata. Siue filius ſit ſanus, ſiue languidus ſecū dum Goffred. cōmuniter de lāguido tantum.

g Liberabitur. Capit. 1. de infant. & langui. expoſit. & l. 1. & 3. Cod. de infan. expoſit. Idem in ſeruis, ut in d. l. 1. & l. unica, §. ſed ſcimus, Co. de lat. lib. tol. Sic & monaſterium debet proprium monachum recolligere, alias quæſita per neglectum & eiectum monaſterio non quæruntur, ut nota. in d. c. 1.

h Vendicare. Sed an ſuſceptor poſſit ſaltem expenſas, vel alimenta repetere? Reſpond. affirmatiue, ſecundum diſtinctionē tamē Abb. & aliorum in ca. 1. de infant. expoſi.

Ioſ. Bapt. Is quoque. CASVS. Quidam ob diuerſa eorum deſideria dabant operam modis diuerſis ne mulieres conciperent, aut ſi cōcepiſſent departurirent, dubitabatur propterea an illi homicidæ eſſent reputādi, & puniendi, & cum definitio homicidij non poſſet proprie in tali delicto verificari, ideo ad fauorem illorum reſpondebatur. definitio autem habetur apud Hoſtienſ. in ſumm. huius titu. § 2. cæterum Sol. vt hic habetur, quia par videtur eſſe impedire natiuitatem, & eā tollere quoad ſubſtantiā exceſſus arg. capitul. 2. de falſo. Et ſic obiecto non videtur obſtare. Nota. quod impedire natiuitatem, & occidere iam natum, æquiparantur, quia in vtroque caſu ille priuatur vita. Not. ſecundo, quod argumentum ab identitate rationis verificatur etiam in delictis.

i Odij meditatione, Idem ſi propter amorem illi ali-

l.ſi aliquid.§.abortionis, ff.de pœ.uel propter lucrum,quia ſperabat ſucceſſionem ab inteſtato, ſecundum Ab.in c.ſi aliquis, eo vnde ſumitur.

a Vt homicida. Quantum ad pœnam legalem.l.ſi aliquid.§. qui abortionis,&.l.ſi mulierem.& quantum ad pœnam ſpiritualem. ſed nõ eſt irregularis, ac ſi hominem interfeciſſet, illa.n. irregularitas non contrahit, niſi actu homo iã animatus interficiatur.c.ſicut,eo.& 13.q.2.c. quod vero,& no.in c.ſi aliquis eo.

b Dolo malo.Vel culpa.

c Occaſionem.Id eſt, cauſam remotam.

Nouiſſime. CASVS. Quidam amore cuiuſdã mulieris captus peruenit ad tantam infamiam,qđ ſe ipſum interfecit, fuit quæſitum,an poſt mortẽ eſſet aliqua pœna puniẽdus. & ꝙ non eſſet aliter puniẽdus adducebatur in primis uis eius amoris quo uidebatur priuatus mẽte, ſecundo quia Deus cõſtituit hominẽ i manibus cõſilii ſui, tertiũ Sol. vt hic legimus, quia nemo eſt domin⁹ membrorũ ſuorũ.l. liber homo ff ad l. Aquil. hinc limitatur libertas hominis, ideo non concludit ſecunda obiectio,nec etiam prima quia non præſumitur amorem cauſare talem effectum, cum habeamus à natura inſtinctum conſeruandi non in eſſe. Not. hominem ita dic. peccare contra ſe,ſicut alium quantũ ad ſubſtantiam peccati,& ideo per oppoſitum tenetur in primis curare ſe ipſum

d Non erit ut homicida.nec.n. qui non uixit poteſt mori.c.ad diſſoluẽdum de deſpon.impu. 32. q.2.c.quod uero,& c Moyſes,& fa. c ſi uir,e i unde ſumitur.& ibi latius hoc per Doct declaratur.

e Prætextu. Etiã tædio uitæ, licet tales iure ciuili non puniantur,l.ſi quis filio.§. eius. ff. de iniuſto rup.& irri.teſtam.

f Voluntarie. Secus ſi per furorem cap.ſi quis inſaniens,& c placuit.23.q.5.vnde ſumitur cum ſequent.

g Commemorationem. Sed cum huic communicauerimus viuo, & mortuo cõmunicare poſſumus,& debemus 24.q 2.c.ſane.Sed hic moriendo deliquit,contrarium cum in uita,licet aliter no. in cap.placuit.33 q.5.

h Sceleribus.Vt ſicut fures & latrones c.fures,extra,de fur.

i Impœnitentes. Secus ſi contriti.c.q.2.c.ſi.& §.fin. ſu.de pœn.vbi no.

micida [a] puniendus erit. Quamquam alias ſi conceptus nondum viuificatus fuerit, nec vt obligaretur quiſquam dolo malo [b] fecerit,abortui occaſionem [c] tradidit,puniẽdus non erit. [d]

Qui ſibi mortem inferunt, habentur ſimiles illis qui impœnitentes moriuntur, h.d.

Nouiſſime ſciendum eſt pro his,qui quocumq. prætextu,[e] voluntarie [f] ferro,vel veneno,vel ſuſpendio,vel quolibet modo ſibi mortem inferunt, nullam in oblatione faciendam eſſe commemorationem [g] & eccleſiaſtica eos debere carere ſepultura,non aliter atque illos,qui pro ſuis ſceleribus [h] impœnitentes [i] moriuntur.

DE INIVRIIS & dam. dat.

De delictis,quę immediatę lędũt hoĩem remanebit vltimo loco tractare de ꝓpoſ. in iſta rub.10 poſt titu.pced.proponitur nũc iſte pſẽs, qui diuidit in 3. par. in prima tractatur de iniuria illata ab hoie, in ſecũda de iniuria illata ab aliquo aĩali,in tertia adnotatur qualiter ipſa cõmittatur, ſecũda ibi, quod ſi tertia ibi inferuntur.

DE INIVRIIS, ET *damno dato.*

TIT. XI.

Inferens iniuriam & damnum, debet damnum paſſo ſatisfacere,nec illum excuſat ignorantia,h.d.

Mitius [k] cum his agitur,qui in pugna, vel rixa aliquem lapide, vel pugno percuſſerint [l]. Si enim ille mortuus non fuerit, ſed in lecto iacuerit, vel operas exercere fuerit impeditus, qui per-

Mitius. CASVS. Quidã cũ eſſet iuuenis lucri tñ cupidus, cõiuit ſocietatem ſup diuerſis mercib cũ alijs eiuſdẽ fere ætatis, in qua ſocietate,nec admodũ diligẽs erat, & ſæpe exiſtẽs iu cõuiuio c. alijs grauiter alterũ læſit, nõ aĩadue rtẽdo quid ageret,vnde fuit quæſitum, an dicatur propterea deliquiſſe, & quo delicto?& cum delicta omnia volũtate diſtinguatur.ca cum voluntate, de ſententia excommunic. iſte excuſabatur, cum non conſtet de mala intentione.Solutio tamen ut hic cauetur quia ſatis eſt ut ſit in aliqua culpa ob negligentiã commiſſam, unde tex. in contrarium adduct intelligitur ita, ut uel dolus, vel culpa reperiatur. Not quod ille tenetur ad damnum illatum, quĩ quacunque culpa ſua ipſum intulit, ſecus vero vbi nulla reperitur culpa.

K Mitius Et tanto mitius,quãto probabiliorem vel excuſab liorẽ habuit cauſam iniuriã inferẽdi l.ſi adulteri.§.Imperatores,ff.de adult per Abb in c olim de reſcri.nu.6.& in c 1.eod.vnde ſumitur.

l In lecto iacuerit Idem ſi non iacuerit in lecto. l.ex hac.ff.ſi quadr.paup.fe.di.& in l.fin.ff de his, qui deiec. vel effud.ſed ideo de decubitu ſit mentio,

tio, quid communiter qui non iacet, nō perdit arti ficium ſuum, ſecundum Abb. in c 1. eo. & incluſio vnius & expreſſio, quando exprimitur gratia frequentioris vſus non eſt excluſio alterius, auth. ea ſ ſa & irrita. cum ibi not. in uer. per Italiam, C. de ſacroſan. eccl.

& l ſi quis fundum. §. Celſus. ff. loc. & fac. hoc contra medicos male curantes, quia tenentur ad dānum, contra l. illicitas, ante ſi. de offi. aduoca. cap. ad aure s, de æta. & quali. c. tua, de homi. Idem eſſet in Doctore cuius ob imperitiam alicui damnum datum eſt, puta, quia cauſam prodidit, quia tenetur aduocatus ad emendā, ſecundū Hoſtienſem, in c. calumniam de pœnit & per Abb. in c. fin. eo.

a Reſtituet. Etiā ſi iniuriatus remiſerit iniuriā, quia cenſetur remiſiſſe rancorē nō dānum. Abb. poſt Ioā. And & Specu in d. c. 1. eod & per Bar. in l nō ſolum. §. iniuriarū ff. eo. & in le. ſi tibi decem ff de pactis, & ſequuntur poſteriores l l. r. ff. eod. ti. de pact. & fac. ad hanc litteram l. ex hac, ff. ſi quadr. pau. fec. di. l. fin. ff. de his, qui deie. vel effu. Ie qua actione, in prin. ff. ad l. Aqui. deformitatis autem ratio non habetur, vt not. in d. cap. 1.

b Culpa tua Etiā leuiſſima, cū c ſi. eo. vnde ſumitur, loquatur diſtincte, & ſic in hac actione legis Aqliæ, venit leuiſſima culpa de iure canonico, & in foro animæ ſicut de iure etiam quia ex parte damnum paſſi nō eſt, mera pœna, ſed eſt emendatio damni, ut, per Ab. in c. ſi egreſſus & c. fi. eo. fac. no. per Io And. in c. quāquam de vſu. lice t contrarium teneat Inno. in c. ſicut dignum, de homicid. plenius per Doct. in c. 2. de conſti. ſecus eſt, ſi nulla culpa interceſſit, puta, ſi infans uel furioſus damnum dederit. l. ſed & ſi, §. iniuriarum, & § igitur, ff. ad leg. Aquil. & not in dicto cap. fin.

cum erit, & opera eius, & impenſas in medicos reſtituet a. Et generaliter, ſi culpa b tua datum eſt damnū, vel iniuria irrogata, vel alijs irrogantib. opem tuliſti c, aut hæc imperitia d, ſiue negligentia e euenerunt, iure te ſuper his ſatisfacere oportebit, nec te ex cuſabit ignorantia f ſi ſcire debuiſti g, ex facto tuo iniuriam veriſimiliter poſſe contingere vel iacturam.

Si tuum animal damnum dabit, potes liberari illud dedendo niſi ſit ferum animal, & nocere ſolitum, & nō fuerit adhibita debita diligentia, hoc dicit.

Quod ſi animalia h tua nocuiſſe, proponātur, nihilominus ad ſatisfactionem teneberis niſi ea pro noxa dando damnum paſſis, teipſum velis liberari, quod tamen ad liberationem non ſufficit, ſi fera fuiſſent animalia, & quæ nocere conſueuerāt & quam debueras, diligentiam non adhibuiſti, Diuerſum ſtatuitur in eo, qui vt damnū non contingere, nihil omiſit. k

Iniuriæ inferuntur re, verbis, litteris, & pœna eſt arbitraria, h. d.

e Negligētia, le. ſi ſeruus 2. §. ſi ex plauſtro, ff. ad le. Aquil. ca quæſitū vbi de hoc traditur, de pœn. c. fin. eo. unde ſumitur.

f Ignorantia. Puta, ſi cum uellem te percutere percutientē me, aliū percuſſi. leg. ſcientiam. l. pe ff. ad legem Aquiliam, l. eum qui, §. ſi iniuria. ff. eo.

g Scire debuiſti. Fac l. Iulianus, ff. ad Maced.

Qd ſi. CASVS. Quidam ruſticus habens diuerſa animalia dimittebat ea ad paſcendum ſub cuſtodia eius filiorū exiſtētium impuberū. Cum animalia diuerſa damna intuliſſent, fuit dubitatum de iſto ruſtico, an eſſet obligatus, & cum nō conſtat ipſum eſſe in culpa ob cuſtodiam aſſignatam, cōſequenter, non uidebatur obligatus. Sol. vt hic legimus, quia debebat animaduertere qualitatem cuſtodię & animalium. Non obſtat autem obiectio, cum aliquando poſſet verificari. Nota, quod nō omnia genera animaliū eſt permiſſum tenere in domo, & locis domeſticis Not. 2. quod homines non tantum tenetur euitare mala, ſed etiam occaſiones ad mala.

c Opem tuliſti, l item Mela. §. ſi alius, & §. item. ff. ad legem Aquiliam. l. non ſolum, in princip. & §. ſi mandato, ff. eod. §. ope Inſtitut. de obligat. quæ ex deli. naſc. cap. ſicut dignum, §. illi, de homicid. vnde ius ciuile & canonicum non differunt in hoc, vt colligit Abb. in capit fina. eodem. vnde ſumitur. Secus tamen eſſet in ſtatuto, quia ſtatutum faciens mentionem de faciente delictum, non includit præſtantem opem, vt per Abb. in c. final. & in c. inter ſolicitudines, de purg cano licet quidam diſtinguant, vtrū verba ſtatuti ſint concepta in rem, vel in perſonam, vt per Paul. de Caſtro, in l. ſi neceſſarias, §. de vendendo, ff. de pignor actio.

d Imperitia tua. Quæ culpę annumeratur l. imperitia. ff de re iu. & §. imperitia, Inſti. ad l. Aquil.

h Animalia Non quælibet, ſed quæ contra naturā mouentur, vt bos cornupetere ſolitus, equus calcitioſus, l. 1 ff. ſi quadr. pau p. fe. dicatur & inſtit. eo. tit. & not. in cap. fin. §. quod animalia, unde ſumitur.

i Adhibuiſti Quia huiuſmodi animalia nō dēnt teneri in publico, vbi eſt publicum iter. §. hic quoque Inſt. ſi quadr. pa fec. dic.

K Omiſit. Not. quod nihil eſt ei imputandum, qui, nihil omiſit in adhibenda diligentia, leg. qui occidit. §. in hac, & l qui foueas, & l ſi putator, ff. ad legem Aquiliam, & capite antepenultimo, & capitulo finali, de homicidio, & cap. finali in fin. eodem.

Tri-

431

Inferuntur autē iniuriæ tribus [a] modis, Re, Vorbis, & Litteris. Re, ut cum manus inferuntur [b]. Verbis, vt cum conuiciū dicit. [c] Litteris, ut cum in alterius uituperationē carmē, aut famoſus libellus cōſcribit, [d] qb. oībus caſib. pro qualitatib. admiſſi ſceleris, & atrocitate prudēs iudex pęnas irrogabit.

Conficiens famoſum libellum & manifeſtās pari pœna puniuntur. h. d.

Eo amplius, ſi quis famoſum libellū inuenerit, & non ſtatim corruperit, uel combuſſerit, ſed eius tenorem doloſè manifeſtauerit, quaſi auctor [e] plectendus erit.

DE ECCLESIASTICIS Cenſuris.

TIT. XIII

Ponit continuationem præcedentium, & ſubſequentium. h. d.

POſtquam tam primo libro perſonarū, quam ſecundo rerum eccleſiaſticarum tractatum cum his, quæ annexa [f] ſunt, ſummatim complexi fuimus, ſubinde ad reliquos [g] veniētes, iudiciorum, tam ciuiliū, quam criminalium materiā, & ſeriem explanabimus, delictorū & naturam & pęnas breuiter perſtringentes. Cum tam ratione contumacię, [h] quam etiam aliorum exceſſuum, eccleſiaſticis cenſuris interdum aliquos innodari variis locis admonuerimus. Supereſt [i] nunc, ut operi finem imponentes de ipſis cenſuris fuſius & diſtinctius diſſeramus.

Quid ueniat appellatione cenſuræ eccleſiaſticæ quid ſit excommunicatio, quid interdictum, quid ſuſpenſio.

Eccleſiaſticæ cen-

a Tribus modis. Et forſitan pluribus, qui colligi poſſunt ex variis caſibus in titulo de iniuriis aggregatis ſed uix eſt ut ad unum de iſtis trib. non poſſint redigi.

b Inferūtur. Cum certa animi deſtinatione, alias ſecus, leg. ſi quum ſeruo meo, ff. de iniur.

c Dicitur. Etiam ſi uerū dicatur ſecuodum Abba. in ca. I. & in ultima q. de ſent & re iudic. concor. le. I. in princ. in uer. iniuriā ff. eo. unde ſumitur. & l. item apud Labeonem, §. conuicium. ff eod.

d Conſcribit. le. lex Cornelia. §. ſi quis librū ff. co. & l. uni. C. de fam. li.

e Quaſi uctor. Auctor autem puniri debet ea pęna qua puniendus eſſet diffamatus, ſi crimen cuius prætextu diffamatus eſſet ueru[m], ut in l. I. c. de famo. libe. & in c. ſi. 5. qu. I. vbi not. uel forte capitali pæna punietur indiſtincte, d. le I.

DE ECCLEſiaſticis cenſ.

Cōtinuatur materia iſta de cenſuris per tex. in princip. iſtius tituli, vel addendo dicas ſecundo, quod poſtquam auctor ſupra per plures titulos locutus eſt de variis delictorum generibus cōſequens erat per tractare de eorundem pænis, quæ cum iure canonico præcipue ſint cenſuræ eccleſiaſticę ideo in præſenti incipit res explicare, idque facit tali ordine quod cum debeant primò explicari in uniuerſali, & poſtea in ſpecie iuxta no. ſupra in rubri. de iure can. propterea proponitur in præſenti titu. iſte qui diuiditur in 2. par in prima habetur, vt dixi continuatio in ſecunda quid, & quotuplex ſit cenſura iſta, ſecunda ibi, eccleſiaſticæ.

POſtquam CASVS non figuratur, nota tamen vtile eſſe perordinem compilare, quæ in præcedentibus dicta ſunt Nota. ſecundo, quod cenſuræ eccleſiaſticę imponuntur aliquando ob contumaciam, & aliquando ob alios exceſſus. Nota tertio, contumaciam conumerari inter exceſſus, & delicta.

f Annexa Facit ſupra de pręben. in princ.

g Ad reliquos, Tractatus.

h Contumac. Supra de dolo. & contumac. in princip. capi quoniam frequenter §. fin. ut lit non conteſt. capit. 2 de dolo & contumacia in 6. c. conſtitutus, ubi notat, de ſente. excommunicati. in ſexto.

i Supereſt. Nec enim nouum eſt, ut quibuſdam ſpecialiter enumeratis, generalis clauſula tractatus ſubiciatur, quæ omnia comprehendat, lege, ſi ſeruus ſeruum, §. loquit lex, verſic. ſed non eſt nouum. ff. ad lege Aquil.

E cleſiaſticæ. CASVS non figuratur, notare tamen cauſam diſtinctionis: cenſura igitur cum ſit quædam pœna, conſequitur quod dicitur hominem priuare aliquo bono, quod quidem in præſenti eſt meo iudicio, vel executio ſui officii, vel communio rerum, & hominum, ſi primum, aut homo priuatur ſimpliciter, & ſic non pergit ad cenſuram, aut priuatur ad tempus, & hinc datur ſuſpenſio, ſi ſecundum, aut reſpicit hominem, vt eſt perſona priuata, & hinc habetur excommunicatio, aut eſt pars vniuerſitatis, & inde oritur interdictum.

tæ nuncupatio tria [a] regulariter cóplectitur [b] ſcilicet Excõmunicationis, Interdicti, & Suſpenſionis ſententiam. Excommunicatio eſt a communione excluſio. [c] Interdictum eccleſiaſticum [d] eſt a certis ſacramentis, [e] & omnibus diuinis officiis, & ſepultura eccleſiaſtica facta prohibitio. Suſpenſio [f] eſt inhabilitas quædam ordinum vel officiorum executionem impediens: Sed ne de omnibus [g] ſimul tractantes legentibus difficultatẽ ingeramus diſtincte de ſingulis diſſeramus, ac primum de excommunicatione.

DE SENTENTIA [h] EXCOMmunicationis.

TIT. XIII.

Minor excommunicatio a perceptione ſacramẽtorum: Maior etiam fidelium communione ſeparat, h.d.

EXcommunicationum duæ, [i] ſunt ſpecies, minor, ſ. & maior. Minor eſt, per quam quis a ſacramentorum participatione conſcientia, [k] uel ſenten-

a Tria. Videtur ergo, quod iudex delegatus uirtute illius clauſulæ ſoluæ in delegationibus apponi compeſcendo contradictores per cenſuram eccleſiaſticam, & c. non poſſit apponere aliam pænam in iure expreſſam uel arbitrariam: quod ſatis verum eſt virtute clauſulæ, vt per Peruſin. in cap. 1. de homic in 6. poſt princ poterit tamen huiuſmod pænas imponere uirtute delegationis, nec hæc clauſula ad ampliãdum iuriſdictionẽ inducta, reſtrictionem operabitur, arg. cap. fi. de verb. ſign. & deducit Abba. in ea. quærenti eo. ti unde ſumitur.

b Complectitur. Verbũ igitur animaduerſionis latius patet continet enim depoſitionẽ, & alias pænas, ca. 1. de homicid in 6. vbi notat Peruſi.

c Excluſio. Variè per Doct. diffinitur excommunicatio, vt apparet per Hoſtienſẽ in ſumma, & per Ioan. de Lig. Ni. Flo. & archiepiſc. Flor in ſuis tractãtibus, ſed hæc eſt breuior, ac ſimplicior, & rei accommodatior, cũ comprehendat vtrã que excommunicationis ſpeciẽ, ad declarationem vide ſupra allega & Abb. io e 1. eo.

d Eccleſiaſticum Sunt & profana interdicta, ff. C. & Inſti. de interd.

e Certis ſacramentis De hoc infra tit prox. §. itẽ cum loci, cum §. ſeq. & in ca. quod in te. de pæ. & remiſ. dantur tamẽ & aliæ definitiones ut per Io. And Niſi. P. Io. & alios in ſuis tractaribus.

f Suſpenſio eſt. Hæc deſcriptio eſt de mente Beati Antonini, in ſuo tract. de ſuſpenſione, ubi late declarat, & de eo dicetur infra, ti de ſuſpenſ.

g Omnib. Quia ubi multitudo, ibi cõfuſio, Auth. de referend. poſt princ. partitio autẽ multũ prodeſt, vt not. in proœm. inſti. §. igitur.

DE SENTENTIA h EXCOMmunicationis.

Continuatio huius tit. habetur ſupra tit. prox. §. fi in fi vel dicas, quod auctor tractaturus de cenſur. eccl. in ſpecie incipit a ſentent. excomm. vel quia eſt in uſu frequentior, uel quoniam reliquæ præſupponunt iſtam, & aliquo modo ab ea dependent. Diuiditur autem tot. iſte titu. in 5. parte princip. in quarum prima habetur diſtin. excommunicationis, in ſecunda explicatur excommunicatio iuris, in tertia declaratur excommunicatio hominis, in quarta tractatur de excommunicatione cũ excõmunicatis In, quinta agitur de abſolutione et ſecunda ibi, licien dũ eſt tertia ibi iudicis, quarta ibi, quarum alte, quinta ibi, ſi quis tamen.

h De ſententia. Imo uidetur quod excõmunicatio, non poſſit dici ſnĩa, quãdo definitiua, quã nõ definit causã cũ petẽti abſolutionem, nunquam deo eget audiẽtia, capit. ex parte 1. de verbor. ſignific. nec interlocutoria: quia inter locutoria eſt illa, quæ ferẽ inter principiũ & finẽ cauſæ, ut not. in clem 1. de ſeq poſſeſ. & fru. & eſt ſupra de ſẽten. & re iu. 1 ptin. ſed ex cõmunicatio quãdoq feri extraiudiciũ. e dilecti, eo. in 6 Et multas differẽtias ponũt Doct. in ſentẽtiã, & excõmunicationẽ & maximè procedit obiecto in excõmunicatione, quæ fertur a iure. Dic ſoluendo, large & improprie appellatur ſententia, ſtricte appellat cenſura. c. quærẽti, de uerb. ſig. & §. 1. ſup. tit. prox. & per Abb. in rub eo.

EXcommunicationum. CASVS. non figuratur cum duæ afferantur de excõmunicatione diſtinct. quarum prima deſumpta eſt ab effectu: quæ eſt duplex: valet priuatio cõmunicationis ſimpliciter, & priuatio communionis ſecundum quid, id eſt quarundã rerum: Altera eſt deſumpta ab auctore efficiente, qui eſt aliquãdo ius ipſum & aliquando iudex.

i Duæ ſunt ſpecies. Cap. ad menſam. §. aliquõ, & § eſt & alia. 11. q. 3. & c. Engeltrudã. 3. q. 4. ANTIM. Eſt hæc cõis ſentẽtia Doc. quod excõicatio minor ſit cenſura eccleſiaſtica, qua homo excluditur a participatione tñ paſſiua ſacramentorũ ut poſt alios. F. Victoria. in ſum. de ſacram. in fi.

K Conſcientia. Vt quia ob aliquod delictũ abſtinet a ſacramentis ſua ſponte, fac. c ad menſam. §. aliqñ 11 q. 3. & c. nũc añt, d. 21. & c. fi. de coh. mu. & cle. & c. a nobis, de exce. & c. fi. de cler. exc. mi.

Sen-

tia [a] arcetur. Maior eſt, per quam quis non ſolum à ſacramentorũ excluditur perceptione: verum etiam à communione [b] fidelium, quæ ab omni actu legitimo ſeparat, [c] ac diuidit, & hæc alio nomine anathema [d] appellatur.

Excommunicationum aliæ ſunt latæ ſentẽtiæ, aliæ ferendæ. Et latæ ſententiæ eſt cum quis ſine facto iudicis à iure excommunicatur. h.d.

Ruſſus excommunicationum al a canonis [e]: alia iudicis. [f] Canonis eſt, qua quis ab ipſo ſolum canone abſque iudicis miniſterio innodatur, quæ etiam alio vocabulo. Latæ ſententiæ excommunicatio nuncupatur. Sciendum eſt enim complures eſſe

a Sententia. Vt cum fertur à iudice pro contumacia, quod tamen non eſt in vſu, quia communiter iudices ferunt excommunicationem maiorẽ, teſtatur Abb. in rub. eod. & de ea in dubio intelligitur, cap. pen. eo. §. ſed quæri, infra eod. & hæc minor excommunicatio non eſt ſemper peccatum mortale, vt per Abb. in c. dudum, 2. de electio num. 24. & in c. ſacris, de his, quę vi metuſue cauſa.

ANTO. TIMO. An detur caſus, in quo incurrens excommunicationem minorẽ non peccet mortaliter, vt puta, ex metu, vel fame impellẽte, diſputat hanc quæſtionẽ Abb. in d. c. ſacris, de his, quæ vi metuſue cau. nu. 8. vbi affert opinionẽ Doctorum tenentium quod ſic. Got. & Hoſt. Quod autem peccet tãtum venialiter, tenuit Io. And. exceptis tamen ſex caſibus relatis ibi per Ab. quam tenuit etiam Archid. 11. q. 3. quam dicit tenere D. Tho. in 4. lib. ſent. & pro communi allegat ibi Pan. cui iſi non videtur aſſentiri, licet cupiat eſſe verum pro ſalute animarum, vt ibi dicit.

b Communione. Cap. ad menſam, § aliquando, 11. q. 3. & c. Engeltrudam, 3. q. 4. & videtur hæc ſpecies excommunicationis, & ſuperior non fuiſſe Gentilibus ante Chriſtum incognita, vt de Gallis, Athenienſibus, Argiuis, & alijs teſtatur, & deducit Tiraq. in tracta. de retractu conſanguineorum, §. 1. in glo. 9. nu. 271.

c Separat. Vt traditur in ca. cum non ab homine, & in c. intelleximus, de iudi. & in ca. pen. eod. licet hic dicat ab omni actu legitimo, nihilominus poteſt excommunicatus ſeipſum in iudicio defendere, d. cap. intelleximus, ſed reus non agit, ſed patitur potius, ſed videtur his deſcriptionib. ca. Engeltrudam, 3. qõ. 4. aduerſari, vbi dicitur, quod Engeltruda fuit excommunicata, non ſolum excõmunicatione minori, quæ ſeparat à communione fratrum, ſed etiã maiori, quæ ſeparat à corpore Chriſti. ergo videtur totum contrarium eius quod hic dicitur, ſcilicet quod minor ſeparet à communione fidelium, maior vero ſacramentorum. Solut. per fraternam ſocietatem intellige illam, quam contrahimus in ſacramentis, & per corpus Chriſti, etiam collocutionem fidelium, qui ſunt corpus Chriſti myſticum, quæ expoſitio licet videatur dura, eſt tamen de mente Doctorum, vt per Io. ann. de Lig. in tracta. de cenſura eccleſiaſtica, §. 2. ver. aliquando.

d Anathema. Quod eſt ſeiunctio quædam & alienatio ſecundum verbum Græcum, licet aliter dicat Abb. in c. cum non ab homine, de iudi. vbi inquit, quod anathema proprie eſt miniſterio epiſcopalis, quia tantum ipſi epiſcopi debent illud proferre, & cum magna cauſa, c. nemo epiſcoporum, 11. q. 3. fertur autem aſtantibus duodecim ſacerdotibus, cum candelis accenſis, quas debent poſt promulgationem ſententiæ proijcere, & pedibus conculcare. Et non diſſimilis ſolemnitas requiritur in abſolutione, vt in capitu. cum aliquis, 11. quæſt. 3. nec eſt maior ſpo ſententiæ, quam ſit ea, quæ fertur ſine hac ſolemnitate, ſed maioris erroris.

e Canonis. Et hęc eſt pęna criminis. Abb. in rub. eo. in prin.

f Iudicis. Et hæc pœna contumaciæ Abb. in rubri. eo in prin. & in c. reprehenſibilis. poſt princ. de app. ſac. 11. q. 3. capitu. cuiæ.

Sciendum eſt. Hæc pars ſubdiuiditur in 3. partes, in quarum prima demõſtratur in quibus caſibus quis excõicetur à iure, in ſecunda aſſerũtur limitationes ad iſtam excommunicationem, in tertia habetur quis poſſit abſoluere excommunicatum à iure, ſecunda ibi, ex contrario, tertia ibi, quod autem, quoad primam caſus ita poteſt in communi figurari. Quidam percuſſerunt non tantum clericos, ſed etiam religioſos, & conuerſos, quidam vero in huiuſmodi facto conſenſerunt, imo quoſdam eorum in carcere retinuerant, cæterum percuſſores iſti nonnulli id fecerunt de mandato cuiuſdã Abbatis, nonnulli vero de conſenſu ipſorummet clericorum, vnde fuit quæſitum, an omnes eſſent excommunicandi, vel potius excommunicati declarandi, nullus enim debet puniri niſi facta delicti probatione, l. cum reis, C. de pœn. propterea non videtur conueniens aliquem excommunicare ipſo iure, ſed dato obiectionem non concludere oppoſitum tamen eſſet dicendum, ſi de mandato ſuperioris id contingit, vel de conſenſu clerici, quia in huiuſmodi caſibus ceſſat dolus, & culpa, arg. cap. ſcienti, de reg. iur. in 6. Solut. tamen vt in tota hac parte cauetur, quia grauitas huiuſmodi exceſſuum cognuſcitur ex hoc, quod non perſona ſingularis, ſed ordo clericalis iniuria inde afficitur, & ideo grauiori modo debebat puniri. Non obſtat prima obiectio, quia illa lex intelligitur de pęna imponenda per hominem, ſecundo qñ lex ipſa aliquem ipſo facto punit virtualiter, primo d[illegible] etiam admonere, & ideo ex parte ipſius delinquentis non videtur neceſſarium aliud probare: ad ſecundum vero dico, ipſam non concludere, quia nec ſuperior potuit id concedere, nec ille clericus conſentire, cum talis licentia & conſenſus tendant in iniuriã ordinis clericalis vt dixit, & ideo delinquentes ſunt a[illegible] m[illegible]nus in culpa. N[illegible] quod conſtitutus in aliqua dignitate, non pot aliquem actum celebrare, vel conſentire celebrari quo dignitas il-

caſus,[a] in quibus adeo quis delinquere exiſtimatur, vt nulla expectata iudicis pronunciatione ipſo iure excommunicationis vinculis innodetur, quod quidem quamquam innumerabilibus proprijs exemplis declarari poſſit, vnius [b] tamen tantum proſecutione contenti erimus.

Qui Deo dicatos homines corporaliter offendunt, incidunt in excommunicationem lata ſententia, à qua non poſſunt abſolui, niſi Per Papam. h. d.

SI quis igitur in clericos [c] regulares monachos [d] profeſſos vel nouitios, [e] vel conuerſos [f] violentas [g] & impias manus [h] iniecerit, ipſo iure canonis incurret ſententiam, à qua præterquam à Romano Pontifice, vel eius de latere legato, [i] à quoquam abſolui non poterit.

Complices inferentium manus violentas clericis, pari pœna cum inferentibus puniuntur. h. d.

Sed & ſi manus quis violentas non iniecerit, inferenti tamen, vel auctor, [k] vel fautor, vel adiutor fuerit, aut factum ratum habuerit, [l] pari pœna illum plectendum

la lædatur, facit cap. ſi diligenti, de iure competen. No. 2. caſum in quo limitatur reg. ſcienti, de regul. iur. ſup. tit. No. 3. caſum in quo clericus, religioſus, & conuerſus in iure æquiparantur. Not. 4. percutere clericos adeo eſſe laicis prohibitum, vt nec etiam de licentia, & conſenſu id facere valeant.

a Caſus. De quibus not in ca. eos, eo. in 6. & per Hoſtiē. in ſum eod. §. quis poſſit, & latiſſimè per Ioan. de Lign. in tracta. de cenſura eccleſiaſtica §. 7.

b Vnius, & ca, Sic in l. ita vulneratus verſ. multa autem iure ciuili, ff. ad leg. Aquil. & in l. ſcire, §. fin. de excuſa. tuto, & ab vnodiſce omnes, inquit Poeta, fac. l. ſi quis obrepſerit, ff. de falſ. argum. contra vtentes multiloquio.

c Clericus. Et ſi eſſet tantum pſalmiſta, quia & is clericus dicitur, c. cleros diſt. 21. & 17 q. 4. cap. ſi quis ſuadente, vbi not. cap. non dubium, eo.

d Monachus, cap. parochianos, eod. Sed nun quid monachus poſſit agere iniuriarum? Reſpon. not ſed aget monaſterium, vel eius ſyndicus, ſicut de iniuria ſeruo illata agit dominus, & non ſeruus, §. ſeruus, Inſti. de iniur. Sed an, ſaltem poſſit remittere? Rñ. nihil agit, & adhuc monaſterium agat, ſicut nec filius remittens adimit ipſi patri iniuriam, l. 1. §. vſque, ff. de iniur. Sed bene poterit monaſterium remittere talem iniuriam, vt not. in d. cap. parochianos. Secus eſt in ſæculari eccleſia: q̃a nõ poſſit remittere iniuriā factā clerico, arg. 7. q. 4. c. quiſquis.

e Nouitios. Nec obſtat, quod fortè cras poterit eſſe merus laicus deponendo habitum & renuendo profeſſionem: quia idem eſt in clerico conſtituto in minoribus ordinibus, q̃a tamen gaudet hoc priuilegio, 7. q. 4. cap. quiſquis, niſi dicas quod ordines tenentur ẽt à coniugato. Arg. contra l. ſtatu liber, ff. de ſtatu lib. fac. c. religioſi, §. 1. eo. in 6

f Conuerſos. Cap. non dubium, & c. parochianos, eo. Sed an hoc procedat in conuerſis eccleſiarum ſæcularium? Et non videtur. argum. cap. lex, continentiæ, 17. queſt. 1. tu dic contra, ex quo enim ſe, & ſua tradiderunt diuino obſequio, ſiue in ſæculari Eccleſia, ſiue in regulari cauſa cenſetur eccleſiaſticæ perſonæ, & ex toto tranſlati ſunt in forum Eccleſiæ, vnde habent immunitatem eccleſiaſticam, & hoc eſt benignius, vt ſcilicet illorum gaudeant priuilegio, quorum etiam & religionem aſſumunt, ca. recolentes, de ſtatu monach. quidam tamen contra, vt no. in cap. non dubium.

g Violentas. Idem interdum, & ſi non violentas, vt infra eod. §. volentem.

h Manus. Idem ſi pedes, puta, quia calce percutiat clericum, vel ſi ſpuat vel in eum aquam vel lutum profundat. Quod ſi veſtes ſcindat? Et idem videtur quia violentia fit perſonæ, nam quæ religioſis, & capitulo lege quæ religioſis, ff. de rei ven. & not. in cap. ſi quis ſuadente, 17. quæſtione 4.

i Legato. Capitu. ea noſcitur, & capit. ad eminentiam, & cap. quamuis, eodem, & habeat hoc ex officio legationis, ca. quod translationem, de offi. legat. alij vero legati, qui de latere Papæ non mittũtur ſeruent quod dicitur in capit. pen. de off. leg.

K Auctor. Capitu. quantæ, vnde ſumitur, & capit. mulieres eodem, puta mandato. Sed quid ſi antequam clericus verberetur, reuocatur mandatum, mandatarius tamen percuſſit antequam notitia reuocationis ad eum perueniret? Reſpondeo, apud Deum quidem non tenetur, ſecundum Barthol. Brixien. & Ioannem Andræam. Quid autem ſit apud eccleſiam militantem? Variè per doctos diſſeritur, vt apparet ex his, quæ notant in capitulo mulieres, & in capitulo cum quis eodem in ſexto.

l Ratum habuerit. Factum ſcilicet prius ſuo nomine, capitulo cum quis, eodem in 6. puta, ſi tui contemplatione famulus tuus, vel amicus clericum, qui tibi iniuriam intulerat, percuſſit, quem tu poſtea recepiſti, & magis amicum habuiſti, & ſic ratum habuiſti. At ſi corde tantum ratum habuiſti, ſed hoc per aliqua exteriora apparere non poteſt apud Deum quidem ligatur, non apud eccleſiam, quæ de occultis non iudicat, capit. ſicut, nobis, de ſimon. & notat in dict. capit. cum quis. Sed ſi ratum habes factum non tuo nomine vt-

que

catholica ſanxit auctoritas, eos etiam delinquentib. fauere interpretata [a] qui cum poſſunt [b] manifeſte ſceleri deſinunt obuiare.

Detinens uel ducens clericos in vincula incurrit excommunicationem latæ ſententiæ niſi faciat de voluntate ſuorum prælatorum. h.d.

Interdum etiam ſi nullam corporis læſionem [c] clericis, quis intulerit, excommunicationis, tamen pœnam non euadet, vt puta ſi laicus in publica, vel priuata cuſtodia illos detinuerit [d] vel in vincula coniecerit [e] niſi tñ id de mandato [f] faciat prælatorum, quorum illi ſunt iuriſdictioni ſubiecti, tũc enim excommunicationis metum, & capere clericos, & ad iudicium violenter [h] ducere laici poterunt, cum hoc non ipſi,

quæ peccas, ſed hac excommunicatione non ligatis, d.c cum quis, & capit. ratum, de reg. iur. in 6.

a Interpretata. Cap quantæ. eo. ſic diſtin. 83. §. 1. ver non eſt grandis, & cap. ſeq & diſt. 86. c. paſce. l. necare, ff. de lib. agno. & ita videtur peccare quilibet, qui non defendit aliũ ſi poteſt. 23. q. 3. c. non infetenda, & c ſi. & ſi non põt aliter, defendat ſaltem clamore l. 1. §. hoc autem. ff. ad S.C. Syllan.

b Poſſunt. Tripliciter hanc poteſtatem interpretari poſſumus Primo generaliter, & indiſtincte, ſicut verbum ſonat, ut ſit ſenſus quod quilibet, qui poteſt obuiare, & non obuiat incurrat in hanc excõicationem, quam tenuit Ioan. & alij quidam ante Hoſtienſ. ea rõne, qa hoc pertinet ad publicum ius, diſt. 1. ca ius publicum. vnde ob publicam vtilitatem, hæc materia large videtur accipienda, fac. l. ſunt perſonæ. ff de relig. & ſumpt. fune. & fac quia pro huiuſmodi, iniuria competit actio popularis. Sed hæc interpretatio videtur nimis dura, ac grauis, cum ut ſolum periculum vitẽ, poſſim hanc excommunicationem incurrere. Secunda, eſt, quod lex in cap quantæ. eod vnde hæc littera ſumitur, intelligatur de poteſtate, quæ non ſolum eſt facti, ſed etiam ſonat in ius. Vnde dicunt, quod hoc, pertinet ad ſolos prælatos, ſiue indices, ſiue alios qui ratione poteſtatis ad hoc tenẽtur, 24. q 4 c. forte & cap duo. Et ſecundum hos, ſi ego, qui nullam habeo poteſtatem video, quod aliquis vult verberare clericum ſine mea auctoritate, vel conſilio, ſi non prohibeo, non ero excõmunicatus, licet forte peccem, quia ipſum non defendo eum poſſim, & de his per Hoſt. in ſuum §. qui poſſit excõicare, verſi. u quintus. Alia & tertia eſt interpretatio vt intelligatur etiam in non habente poteſtatem ſeu iuriſdictionem, dummodo doloſè iniuriam inferri patiatur. ſecus ſi non doloſè, ſed negligenter, vel quia non vult ſe immiſcere rumoribus aliorum, & hæc fuit in no. & aliorum quorundam, & placet Abb in d. cap. quantæ, quia videtur proban. 17 q 4. in cap. ſi quis ſuadente, & illis verbis, ſuadente diabolo, quæ deſignant dolũ vbi ergo ceſſat dolus, ceſſat etiam illa diſpoſitio, & fac. in ſimili l. pen. C de adult. & l. 1. C. de ſica. Sed nunquid eo ipſo, quod quis fuit præſens & non obuiauit, præſumetur dolus? Reſpond, vt per Abb. in c. d quantę, in fi

c Corporis læſionem. Nota. ex hac littera. & ex ca nuper eo unde ſumitur, ꝙ detento in cuſtodia ſeu vinculatus ex hoc ſolo non dicitur pati corporalem læſionem, hoc ideo ſecundum Abb. in d. c. nuper. quia vinculatio vel diſtrictio non fit ad pœnam, ſed ad cuſtodiam l. aut damnum, § ſolent. ff. de pœnit. vnde conſideratur quod ſit principaliter cap cum voluntate, eod. leg verum, ff de fur. facit §. cæterum, inſtitut. ad legem Aquiliam. & facit hoc ad ſtatuta facientia mentionẽ de læſione corporali.

d Detinuerit. Quia attenditur ſola violentia nõ modus, fac capit. contingit. eodem & per Abb in capitu. nuper eodem.

e Coniecerit. Nota æquiparationẽ carceris & vinculorum. Vnde dicit alias lex non referre, vtrum quis vinculis, an, & parietibus contineatur. l. ſacr. urtitur, in fi ff. ex quibus cau maio.

f Mandato. Sed nonne ſufficit generale mãdatum quod continetur 24. quæſt ſeptima. capitu. princeps regum? Reſpond. non ſufficit ſed ſpeciale mandatum hic expectandum eſt, quamdiu enim non eſt notum ipſos eſſe incorrigibiles, & traditos curiæ ſæculari, non licet hoc facere ſine mandato prælatorum, quia adhuc ſub regula clericali tenentur etiam depoſiti 81. diſtinctio. capit. dictum, niſi ſe enormitatibus immiſceant, capitu. cum non ab homine, & capit. perpendimus, eodem.

g Subiecti. Tam in criminalibus, quam in ciuilibus. nec enim ſufficeret prælatum iuriſdictionem habere tantum in ciuilibus. Vnde infertur, quod rector uniuerſitatis, cum ad eum non ſpectet corrigere criminoſum clericum, non poterit etiam impune mandare capitu. ſcholarem clericum, nec familia cap. plene tunc eſſet excuſata, ſecundum Abb in cap. ut famæ. eodem. unde ſumitur, ubi quinam ſint tales prælati, qui talem habẽt poteſtatem.

h Violenter. Argumentum contra, capit uniuerſitatis, eodem. Solutiò. quidam, quod contrarium loquitur de clerico corrigibili, hic de non corrigibili. hæc non bona: quia de mandato prælati licite per laicum clericus capitur, quantumuis corrigibilis, capitul ſi clericos, eodem in ſexto, unde dic, quod contrarium loquitur de uerberatione. hic in captura & detruſione, ut notat in dicto capitulo clericos, & per Abbat. in dicto capitulo uniuerſitatis, & capitul ut famæ, eodem & facit hæc reſponſio pro Anton. & Ancharano tenentibus, quod clericus non poſſit per laicum birroarium torqueri, quod licet de iure uerum ſit, contrarium tamen ſeruat conſuetudo, & male, ut per Abbat. in locis ſupra allegat. forte id accidit, quia in torquendo requiritur quædam

ſed illi, quorum auctoritate [a] hoc faciunt agere videantur, dum tamen non amplius [b] eorum ſe extendat violentia, quam defenſio clericorum exigit.

Si abbas imperet laico, vt monachum etiam cauſa diſciplinæ verberet, vterq; incidit in excommunicationem, ſecus autem ſi imperet clerico ex cauſa neceſſitatis. h.d.

Quod autem diximus non facientes, ſed eos quorum fit auctoritate quid facere videri, abſolute non procedit. [c] Nam ſi laicus, qui in abbatis ipſius ſeruitio [d] cõmoratur, eiuſdem iuſſu in clericum, vel conuerſum, vel monachum, etiam ſubſiſtente cauſa [e] manus iniecerit, tam qui tales verberari præcipit, quam qui mandato verberat alterius, excommunicationis ſententiam non euadent. [f] Nam ſi diſciplinæ regularis gratia id faciendum ſit, vel abbas id per ſeipſum [g] faciet, vel ſi neceſſitas vrgeat, per clericũ vel monachum id fieri iubebit. [h]

Tam percutiens volentem clericum, quã clericus conſentiens ſunt excommunicati. h.d.

Volentẽ [i] quoq; clericũ, ſi quis percuſſerit, nihilominus excomunicationis cenſurã incurret. [k] Vt reſponsũ eſt de eo clerico, qui cũ laico iniuriã intuliſſet, volens ſecũdum

dexteritas & aptitudo, quam non habent niſi qui id frequenter exercent.

a Quorum auctoritate. Qui enim per alium facit, per ſe ipſum facere videtur, ca. mulieres eod. & ff. de admin. tut. l. ita tamen. §. geſſiſſe, le. 1. §. deieciſſe. ff. de vi & vi armata. & omnia noſtra facimus, quibus auctoritatem noſtram impertimur, l. 1. §. ſed neque, Cod. de vet. iur. enu.

b Non amplius. Id eſt, cum moderamine inculpatæ tutelæ, alias ſi modum excederent, tenerentur, arg. c. olim in fin. vbi de ho. de reſtit. ſpol. & ff. ad l. Aquil. le. ſi ex plagis. §. tabernarius.

c Non procedit. Vt in c. vniuerſitatis, eodem. vnde ſumitur.

d Seruitio. Nota ergo, q̃d obligatis ad ſeruitium alicuius non tenetur illi obtemperare in illicitis, & a iure prohibitis & ſi obtemperauerit mãdato non obſtãte punitur, & idẽ eſt in ſeruo, q̃d plus eſt, l. ad ea, ff. de reg. iuris, quia ex quo Deus, vel princeps prohibet, nõ debet quis magis obedire domino ſuo, quam Deo, vel princip. & fac. c. Iulianus, & ca. ſi dominus. & c. qui reſiſtit. 11. q. 3. Quinimo nec Papæ eſt obtemperandum, quando ex eius mandato ſecuturum eſt ſcandalum, vel peccatum. Inn. in c. inquiſitioni. eo. Nam Papa non habet auctoritatem peccandi, & per conſequens eius auctoritas non excuſat, c. 1. diſt. 40.

e Subſiſtente cauſa. Qui ergo aliter facit quam debeat, non excuſatur, c. ſacro, & ca. vniuerſitatis eo. & ſic neque in facto, neq; in modo debet eſſe peccatum. c. Piſanis, de reſt. ſpol. Arg. contra, q̃ potius cauſa facti, quã ipſum factum conſiderari debeat c. occidit. 23. q. fin. & c. cum dilecti 21. de accu. l. verum. ff. de fur. nec refert vnde crimina claruerint dũ corrigantur, 23. q. 3. c. ecce. Sol. contraria procedunt, quando modus procedendi non eſt de ſubſtantia: ſecus ſi modus procedendi eſt de ſubſtantia exemplum in ſententia, quæ non tenet, quamuis iuſta, omiſſa citatione, vel ordine iudiciario, vt in c. eccleſia. de cõſt. & p̃ Ab. in d. c. vniuerſitatis

f Non euadent. Etiam ſi verberati conſentiant. c. contingit, eod. §. volentem, infra eo.

g Per ſeipſum. Sic 5. q. 5. c. illi qui. & c. vniuerſitatis. eod. Arg. contra, in cap. non liceat, diſt. 86. & in auth. ſed neque. C. de epiſ. & cler. aliud in epiſcopo, & ſpeciale eſt in eo, qui proprijs manibus nullum percutere debet, cui ſanctitas ignoſcendi gloriam dereliquit. le. ſi quis in hoc. C. de epiſ. & cler & quando non reperiret aliũ poſſet hoc epiſcopus facere etiam per ſeipſum. no. in d. c. non liceat. fac. not. diſtinct. 45. in ſum.

h Iubebit. Moderare tamen, ita q̃ non excedat debitam correctionem alias poterit appellari, cap. irrefragabili. de offic. ordi. puniri etiam debet talis, c. de priore, de app. & incideret etiam in canonem, quia moderata dũtaxat caſtigatio permiſſa eſt, ca. cum voluntate. §. 2 eod & §. item ſi qui. infra, eod.

i Volẽtem. Idem ſi ſeipſum irato animo vulneraret, vel grauiter. Percuteret, quia ſic incidit in excommunicationem, vt traditur in c. contingit, eod. fac. c. ſi nõ licet, 23. q. 5 vbi Arch. & per Ioan. Andr. in c. 1. de vit. & honeſta. clerico. in 6 & per Dom. in c. ſi quis abſciderit, & ca. partem, diſt. 55. argum. contra in l. ſi damnum. §. ſi ipſe ſeruus. ff de pac. Sol. vt per Anto. de But. in c. ex parte. 2. de corp. viti. & ſecundum hoc tenẽt aliqui, quod ſtatutum imponẽs penam percutienti comprehendat etiam percutientem ſeipſum, vt per Io. And. in add. ad Spec. in tit. de Poe. in princ. ver. ſed quæro ſed in hoc non eſt ſemper eadem ratio in ſeipſo, quæ in alio. & propterea ſi ſtatutum permittit bannitum impune occidi, non poterit bannitus ſeipſum interficere. Bal. in l. 3. ad fi. C de ſer. fug.

K Incurret. Sed quare excuſatur, qui loco percutit clericum licet inuitum, vt c. 1. & nõ qui percutit volẽtem? Rñ q. ia ille temerarius manus iniicit, c. vniuerſitatis. eo. Item cauſa vlciſcendi iniuriam ſuam videtur hoc facere. Itẽ quia manus ſæuit, licet non iniuriando, arg. 14. q. 6. nõ ſic ille, qui

loco

cõſuetudinem [a] patriæ pro iniuria illata offenſo ſatisfacere, ſponte ſua fuſtium ſe ſubiecit percuſſionibus. [b] Quãquam enim hæc manuum iniectio non ſit violenta, tamen iniurioſa [c] videtur, & Canon reſpexit non tam fauorem clerici ordinati, quam clericalis ordinis. [d] Vnde hoc caſu, tam percutiẽs, quã ſeipſum percuſſionib. ſponte ſubiiciẽs, excõmunicationis ſententia innodabitur. [e]

Ponit tres caſus, in quibus percutiens clericos in Canonem lata ſententia non incidit. h.d.

Ex contrario [f] accidit interdum, vt etiã pro violenta manuũ iniectione excommunicationi quis non ſubiiciat. Veluti, ſi clericũ ſibi manus inferentẽ, [g] ita quis incontinẽti vim repellat, vt læſionẽ inferat, [h] aut in eũ quem cum vxore, [i] matre, [k] ſorore vel filia

ſeco percutit, vt not. in capit. contingit, eod. vnde ſumitur.

a Conſuetudinem, Not. valere conſuetudinem, ꝙ offendens poſſit ſe ſubijcere iudicio offenſi pro ſatisfactione, pro hoc, c. Quintauallis, & ca. veniens, de iureiu, ꝙ tñ eſt duobus modis reſtringendum. Primo, vt hæc ſubiectio non ſit abſoluta, ſed tanquam facta in arbitrium boni viri, nec.n. poſſet, l facere offenſum arbitrium & iudicẽ in cã, & facto ſuo, l. pen ff. de arbi. l. vn. C. ne quis in ſua cau. & no. in d. c. Quintavallis. Secundo, quando per ſatiſfactionem non ingeritur vulneratio, nam nemo eſt dominus membrorum ſuorum, l. liber homo, ff. ad l, Aquil ut tradit Bar. in l 1. §. uſque ff de iniu. & p Ab. in c. contingit, eo.

b Percuſſionibus Sed an tot incurrantur excommunicationes, quot inferuntur percuſſiones? Reſpon. non vt per Ioan. And. ca delictum, de reg. iur. in 6. & per Abb. in ca. contingit, eo. fac. not. per Bart. in l nunquam, ff. de priua delict.

c Iniurioſa. Sed quomodo dicitur iniurioſa, cum violenti non fiat iniuria, 33 quæſtio. 3 cap. noluit & l. 1. § vſque adeo, ff. de iniur. & l. cum donatione, C. de tranſact. & l. nemo videtur, ff de regul. iur. Reſpon. iniuria dicitur fieri Eccleſiæ, vnde cũ pertineat etiam ad alios, non poteſt quantum ad alios remitti, 33. quæſtio 4. capit. ſi is qui, & capit. eum deſideres, eod. Sic filius remittit iniuriã, quantum ad ſe, non quãtum ad patrem, d. §. vſque adeo, fac. l. iuriſgentium, ff. ſi paciſcor, ff de pac & c. Salonitanæ, diſt. 6. & traditur plene per Doct. in cap. contingit, eo.

d Ordinis. Cui renunciari non poteſt, c. ſi diligenti, & ſignificaſti, de foro comp.

e Innodabitur. Sed diuerſimode percutiens enim ipſo facto, ſubijcit ſe per ſententiam, vt nota. Abb. in capit. contingit, eo. Sed contra hanc declarationem opponitur. Nam committatur crimino ſo in crimine propter quod incurrit excommunicationem, eſt excommunicatus ipſo facto, ſed iſte clericus communicat percutienti eum in crimine percuſſionis, ergo incurrit etiam excommunicationem cum ipſo, capit. nuper, eodem. Solut. aliud eſt participare cum excommunicato in crimine aliud ſubijcere ſe miſericordiæ alicuius, cum poſſit cogitare illum remiſſurum offenſam. Vel ſol. aliter, vt per Ioann. Andræ. & Panormit. in d. c. contingit.

Ex cõtrario. CASVS. Quidam clericorũ percuſſores excuſabant ſe ab excõicatione, aliqñ ratione defenſionis ſui, ſeu rerum ſuarum, aliquando rõne quia clericus erat incognitus ob mutatum habitũ & aliquando ratione officij, vnde fuit quæſitum, an talis excuſatio eſſet admittenda, quia iſtud canonis priuilegium non clericis, ſed ordini clericali dicitur eſſe conceſſum, ut ſupra eſt deductum propterea excuſatio iſta non uidebatur legitima. Solu. tamẽ vt hic habetur, quia excõicationis ſentẽtia, neq; etiam à iure eſt ferendã, niſi legitima culpa præcedat, ꝙ non contingit in caſu propoſito, propterea nec ẽt obiectio aliquid concludit, iuxta no. in c. 1. de iudiciis. Not 1. ꝙ defenſio eſt nobis permiſſa, non tantum reſpectu rerum noſtrarum, ſed etiam reſpectu perſonarum, quæ nobis aliquo vinculo ſunt coniunctæ. Nota, quod qui delinquit contra priuilegium ſibi conceſſum, meretur ipſum amittere. No. 3. qui habet ius maioritatis ſuper alios, dicitur etiam habere àliquid iuris correctionis.

f Ex contrario Ideo ex contrario, quia in ſuperioribus paragraphis ponuntur caſus in quibus qui incurrit excommunicationem etiã quod manuum iniectio, non vt violenta, nunc ſequuntur caſus, in quibus pro violenta manuum iniectione talis excommunicatio non incurritur.

g Inferentem. Tunc enim ideo excommunicatus non eſt offendens clericum, quia iure naturæ licet vim vi repellere, l vt vim, ff d iuſti. & iur. cap. ſi vero. 1 vnde ſumitur, & cap. ex tenore, eo. ſeruato tamen moderamine inculpatę tutelę, cap. ſignificaſti. 1. de homi. & amplia hoc etiam in clerico aſportante res laici. nam pro recuperandis rebus licet clericum cum predicto moderamine inuadere. c. olim, 2. de reſt. ſpol. & per abb. in capitu. cum non homines, uer. & optime facit. de iud. & in d. c. ſi uero non ſufficit ergo ad incurrendum hanc excommunicationem ſolum factum, ſed iniuriandi animus requiritur.

h Inferta. Intellige hoc quando clericus uolebat iterum percutere, ſed clericus percutiens diſtitit. quia tunc ipſum percutiens eſſet excommunicatus, quia nõ eſſet repellere uim, ſe uindictam exercere, ſecundum Abb: in cap. ſi. uero. eod. ad hoc. c. olim. 2. de reſt. ſpol.

i Vxore. Etiam non cognita dum ſit ſponſa de præſenti quia, lex permittit illam accuſari iure mariti. l. ſi uxor. §. 1. ff. de adult.

K Matre. Quid in auia, & alijs aſcendentibus. Et

turpiter [a] ſe gerētem inuenerit, manus violentas iniecerit. Idem ſtatuitur & de eo, qui illum percuſſerit, quem probabiliter [b] ignorabat eſſe clericum.

Interficientes clericos, qui poſt habito habitu cōmittūt enormitates, non ſunt excōmunicati. h.d.

Quinimo & ſi occiderit [c] quis clericos, vel presbyteros, qui contempto clericali habitu [d] ſceleribus ſeſe immiſcuerint, [e] in odium clericalis exceſſus [f] Canone latæ ſentētiæ minimè coercebitur [g], fruſtra [h] enim eccleſiæ implorat auxilium, qui in eccleſiam ipſam committit.

Qui ratione officij vel intuitu diſciplinæ clerios percutiunt, non ſunt excommunicati. h.d.

Item ſi qui rōne officij [i], quod obtinet in eccleſia, aut ſi clerici ſeniores pueros, vel adoleſcentes in minoribus [k] ordinib. cōſtitutos diuinum turbantes officium, vel ēt, ſi qui magiſterij vel prælationis obtentu ſubditos, & ſcholares correctionis cauſa percuſſerint [l], excōicationis ſententiam nō incurrent. Quod & de his intelligendum eſt, qui aliquos de familia [m] ſua vel propinquos inferiorum graduū [n] ſimili modo, vt ab exceſſibus prohibeantur, & ſcientia boniſque morib. informētur, corrigēdos duxerint, &

Idē videtur, l. appellatione, ff. de ver. ſign. tu die, literam hanc, & ſi vero. t. vnde ſumitur eo. reſtringendam ad perſonas tantum expreſſas, vt per gloſ. Io And. Pan & alios, in d. c. ſi vero.

a Turpiter. Ignoſcit enim lex iuſto dolori, l. Gracchus, C. de adulte. & lex ſic inuētum permittit occidi. l. quod ait lex, §. qđ ait, ff. de adult. licet hoc non permittant canones c. inter hæc, & ca. admonere, 33. q. 2. & no. in d. c. inter hæc.

b Probabiliter. Vt quia incedebat in habitu non cōgruenti ipſi clerico, & deferebat tonſuram more quorundam laicorum deferentium eam tempore æſtiuo. Quid ſi & habitum & tōſuram deferebat, & credens illum clericum percuſſiſti? Dic quod non incidis in excommunicationem, vt plena traditur in c. ſi vero 2. vnde ſumitur, nemo enim ſola ſua opinione excommunicatur, licet propter iſta accidentalia grauius peccet, vt not. in cap. in audientia, eo.

c Occiderit. Nedum vulnerauerit vel percuſſerit.

d Habitu. Concor. c. cum non ab homine, vnde ſumitur, & c. perpendimus & ca. in audien. eo. & fac. l. nemo apud Labeonem, § ſi quis virgines, ff. de iureiu. & l. ſenatoris filia, ff. de ri. nu.

e Immiſcuerit. Secus ſi ſe nō immiſcuiſſent ſceleribus, quia tunc non perdūt priuilegiū clericale ob ſolam non delationem habitus, c. ſi vero, 2. c. in audientia, vbi not. & per Abb. in d. ca. cum non ab homine, & latius in c. perpendimus, eo.

f Exceſſus. Et terrorem correctionemque ſimilium.

g Coercebitur. Aſperior tamen pœna imponetur. c. cum non ab homine, eod. in f. n. Nam ex perſona augetur crimen, diſt. 40. c. homo, l. omne, §. 1. ff. de re milit.

h Fruſtra. Sic c. ſi de immu. eccl. & in c. 2. ne cler. vel mo. & 17 q. 4. c. frater, & c. in audientia, eo. vnde ſumitur, & l. quia fruſtra, ff. de vſu. & l. auxilium in fi. ff. de min. & l. iſti quidem, ff. quod met. cauſ.

i Officij. Not. ergo, quod ratione officij licet, quod alias non liceret, hoc ideo, quia ex quo alicui commiſſum eſt officium, cenſentur commiſſa, & alia ſine quibus commodè officium expediri non poteſt, concor. c. cum voluntate, §. fin. eod. vnde ſumitur. Sic & iudex compeſcere poteſt omnes turbantes & impedientes iuriſdictionem ſuā, c. 1. & c. præterea, & c. prudentiam, & ca. ſuſpicionis, de offi. delegat. & §. ſed ſiue ſupp. de iudi.

k In minoribus. Conſtitutos ergo in ſacris ordinibus, licet & hi turbent officium percutere non poterunt, quia ex eo, quod ſpecialiter, de iſtis permittitur, & alijs prohibetur, capi. qualis, diſt. 25 & ca. nonn, de præſumpt. l. cum prætor. ff. de iudi. & honorabilia membra exceptis grauiorib. culpa verberibus ſubijci non debēt, diſt. 45 c. cum beatus; agatur ergo cū ipſis admonitionibus, & ſi ſe nō correxerint, ſuſpendantur, c. dolentes de celeb. miſſ.

l Percuſſerint. Leuiter tamen, ca. 1. & c. cum voluntate, §. fi. eo. modica enim tantum caſtigatio permiſſa eſt do. enti, l. 5 in fi. ff. ad l. Aquil. cum l. ſeq. & humilis debet eſſe doctrina magiſtri, & c. humilis, de maio. & obed. cum conc. t. ibi alleg. alias inciderent in canonem, vt not. in d. §. t.

m De familia. Capit. cum voluntate, l. fin. eod. 23. quæſtio. 4. ca. duo iſta, & diſtinctio. 45 ca. diſciplinam, qui enim domeſticorum ſuorum curam non habet fidem negauit, diſtinct. 47. § neceſſe, verſicul. hinc etiam Paulus, facit. l. ſi filius, Cod. de patria poteſtate, & leg. vnica. C. de emenda. propinquo.

n Graduum. Secus, ſi ſint in ſuperioribus, quia liberantur à patria poteſtate ſaltem quo ad ſpūalia & quo ad percuſſiones, vt deferatur ſacro ordini, imo gl. c. cum voluntate, §. 1. eo. tenet ſacrum ordinem indiſtinctè liberare à patria poteſtate, quod non eſt verum, vt per Inn. & Hoſt. in c. andecotū, de æta. & qual. & per Abb. in d. §. fi.

Com-

alijs caſibus compluribus.[a]

Ex cauſa poteſt quis abſolui ab alio, quam ab Apoſtolico, h.d.

Quod autem ſupra diximus, ab hac excōicatione, ab alio, quā ab Apoſtolico, aut eius legato abſolui neminē poſſe, non eſt perpetuū. Nam ſi quis excōicationis latæ ſentētiæ vinculis innodatus, in mortis articulo[b] cōſtitutus reperiatur, aut capitales habeat inimicitias,[c] aut alias iuſtas[d] excuſationes, ita vt ſine periculo Apoſtolico ſe nequeat conſpectui præſentare, licebit diœceſano[e] Epō iuramento[f] ſecundum morem eccleſiæ recepto ſibi abſolutionis gratiam impartiri.

Ceſſante cauſa, ceſſat effectus, h.d.

Periculo tamen, & impedimento ceſſantibus q̃ cito commode[g] poterunt, ad ſedē Apoſtolicam ſe præſentabunt mandatum illius ſuper negotijs, pro quibus excommunicati fuerant humiliter recepturi, & prout iuſtitia ſuadebit ſatisfacturi, alioqui ſi id facere contempſerint (ne temere & impune cenſuræ eccleſiaſticæ illudatur) ipſo iure in eandem ſententiam recidet quod generaliter conſtitutum eſt, quotieſcunque legitima ſubſiſtente cauſa[h] ab alioquis quam ab eo, a quo alias de iure abſoluendus fuerat abſolutionis beneficium conſecutus fuerit, & quibuſdam caſibus ſimilibus[i].

Si modica ſit illata iniuria clerico, vel qui intulit n̄ō prouectæ ſit ætatis, pōt Ordinarius abſoluere eū, qui incidit in Canonē latæ ſententiæ. h.d.

Itē ſi n̄ enormis, ſed modica et leuis[k] iniuria

a Compluribus. De quibus latè per Hoſt. in ſum. eo. §. quis poſſit excommunicare, ver. ſuper illo autem canone. & per gl. Io. ca. cum uoluntate, §. fi. eo. & alias ſæpe.

Quod autem. CASVS. Cum quidam fideles præſupponantur excōmunicati a iure ob diuerſos exceſſus, acceſſerūt ad epiſcopum loci, a quo petebant abſolutionē, qui videns exceſſus iſtos eſſe uarios & diuerſę grauitatis dubitauit de ſua poteſtate, quia licet ipſe dicat habere poteſtatem abſoluēdi niſi ſpecialiter prohibeatur, cap. nuper eodem, tamen grauiora dicuntur ſuperiori reſeruata, c. 4. de offi. legati. Qua de re Sol vt hic habetur, quia poteſtas iſta abſoluēdi fuit inferioribus prælatis & epiſcopis aliquando cōceſſa, & aliquādo denegata, ſecundum quod magis expediens erat pro ſalute fidelium, qui facilius retrahūtur à malo vna via quā alia, qua ratione conſiderata, nec etiam obiectio aliquid concludit, cum vtraque pars aliquando verificetur Not. primo, diuerſos caſus in quibus habetur limitatio eorum, quæ principi sūt reſeruata. Not. ſecundo, quod ceſſante cauſa finali ipſius legis, debet ceſſare etiam lex ipſa, quia cauſa dicitur anima legis. Not. tertio argument. iſtius textus in §. monachi, quod exceſſus intra monaſteria commiſſi non debent puniri extra, ne inde oriantur ſcandala, Nota, quarto, quod qui habet poteſtatem abſoluendi a iure, poteſt etiam cauſam delegare, cum expediens fuerit.

b Articulo. Cap. non dubium, cap. de cætero, cap. quod de his, c. quamuis, eod. c. ſi quis ſuadente. 17. quæſtio. 4. generalis enim reſeruatio abſolutionis non extenditur ad caſum mortis, c. eo qui, eodem in 6 per Ab. in c. paſtoralis. §. præterea, de offi. ordin.

c Inimicitias. Etiā ſi ipſemet dederit cauſam inimicitijs, nec. n. pōderatur quæ ſit cauſa inimicitiæ arg. l. ſnec timorē, ff. quod met. cauſ. & ca. veniens, de ſpon. & per Ab. ī c. de cætero, eodē vnde ſumitur, licet alias cauſa debeat eſſe iuſta, ut in d. ca. de cætero, & hic.

d Iuſtas excuſationes. In omni enim edicto rationabilis excuſatio excepta, c. ex parte, de offic. deleg. & ca. quando, de reſcr. fac. c. ea noſcitur, eo.

e Diœceſano. Et non alijs inferioribus, niſi fortè in ſumma neceſſitate, de quo dic, vt per Ab. in ca. monachi, eo. & in ca. de cætero, vnde ſumitur.

f Iuramēto. Cap. de cætero, c. quamuis, ca. q' de his, eo. & promittens in tali iuramento quod quā primū ceſſabit impedimentum ſe conſpectui Apoſtolico præſentabit, mandatum ſuper hoc exceſſu recepturus, c. ea noſcitur, in ti. eo. & hoc q̄ hic dr̄ intelligē ēt in alijs caſibus, c. eos, eo. ī 6. & per Ab. in d. c. de cætero.

g Cōmode. Non tamen deliſt. vel l. cōtinuus. §. dum ita, ff. de ver. obli. & fac. cap. eos, in 6. vnde ſumitur.

h Cauſa. De quibus cauſis in ca. ea noſcitur. & in c. de cætero, eo. & ſupra. §. prox.

i Similibus. De quibus in c. eos, §. fi. eo. in 6.

K Leuis iniuria. Quæ aūt dicatur leuis, aut grauis, iniuria erit in arbitrio iudicis. § atrox. Inſt. de iniur. fac. c. cum illorum, & quod ibi not. eod & per Spe. in ti. de lenon. §. nūc dicamus, ver quæ aūt dicitur,

fuerit clericis irrogata, inferens per epm [a] abſolui poterit.[b] Itẽ ætatis [c] intuitu iuris rigor manſuetudine temperatur. Vnde ſi in pueritia conſtitutus [d] in Canonem inciderit ſententiæ promulgatæ, ſiue ante, ſiue poſt [e] pubertatem ſeſe abſolui poſtulet, diœceſanus epiſcopus abſolutionis beneficium impartiri poterit [f].

Monachi ſe inuicem vel conuerſos percutentes, ſunt ab abbate vel epiſcopo abſoluendi. h. d.

Monachi quoque, & alij regulares quomodocunque [g] in clauſtro [h] ſeſe inuicem percuſſerint; non ad Apoſtolicam ſedem remittendi, ſed ſecundum prouidentiam proprij abbatis [i] coercendi erũt quod ſi abbas non ſufficit, epiſcopus [k] adhibendus erit.

Idem iuris ſeruatur in monialibus quod ſeruatur in monachis, h. d.

Simile [l] ſtatuitur de monialibus [m] nam ſi vel ſe inuicem, vel conuerſos aut conuerſas [n] ſuas aut etiam in clericos violẽtas manus iniecerint nec contra muliebris ſexus verecundiam [o] & regularis obſeruantiæ decorem peregrinari compellãtur per epiſcopum [p] in cuius diœceſi [q] monaſteria fuerint abſolutionem conſequuntur. Sũt & alij caſus [r], quib. ab alio quis, quã ab Apoſtolico, ab hac excommunicatione abſolui poterit, vt ex ipſis Decretalium libris facile apparere poteſt.

Ex cauſa certis caſibus abſolutio poteſt delegari, h d.

His autem quib. id certis [s] caſib. ex offi-

eatur, & per Abb. in c. peruenit, eo. vnde ſumitur.

a Epiſcopum. Sed non alius inferior, ut per Abb. in c. peruenit. eo. ante fi.

b Poterit. Quia leuis iniuria poteſt etiam leuiter emendari, c. cum dilecti, i. de accu. nec infamat, ca. cum te. de re iud. & intellige etiam de laicis leuiter clericis iniuriãtibus, ut per Ab. in c. peruenit. eo.

c Aetatis. Cap. fi. eo. unde ſumitur & d. 86. c. tãta, & c. eos, de conſe. d. 3. & 35. q. 9. c. ſententiã alijs quoq. reſpectibus tẽperatur iſte rigor, vt in d. c. fi. no.

d Cõſtitutus. Doli tamen capax c. pueris, de delict. puerialias iniuriã facere non poſſũt, pati vero, cle. 1. de hom. & 16. q. 1. c. illud, & no. in c. fi. eo.

e Siue poſt. Not. quod beneficium ſemel indultũ minori ex quo ſemel cepit hauere locũ non extinguitur per ſuperuenientiam maioris ætatis. Ita no. Abb. in c. fi. eod.

f Poterit. Ca. 1. c. fi. eo. c. ſi quis ſuadente. 17 qõ. 4. & per Ab c. 2. de delict. pueror.

g Quandocunque. Dum tamen nõ enormiter, vel in epiſcopum aut abbatem uel clericum ſæcularẽ manus violentas inijciant. c. cum illorũ. §. quid ſi clauſtrales, eo. & not. in cap. 2. eo. vnde ſumitur, & ſic ſecundum Ab. in d. cap 2 not. quod in verbis permiſſiuis, quantũcumque ſint generalia, ſemper intelligitur exceptus caſus enormis.

h In clauſtro. Idem & fortius, ſi extra clauſtrum quia maius eſt delictũ id facere in clauſtro vbi debet ſeruari ſilentiũ, nã violatur immunitas clauſtri, ſecundum Abb. in c. 2. eod. in fin. fac. cum pro cauſa, eo. & hoc tenet Io. Andr. poſt Ab. antiquũ. in c. cum illorum, eo. exprimitur autem clauſtrum ob frequentiorem contingentiam, ſic auth. caſſa & irrita. C. de ſacroſ. eccl. fac. not. per Abb. in ca. 1. de inier.

i Proprij abbatis. Niſi monachum alterius monaſterij percuſſerit, hoc enim caſu vtriuſque monaſterij abbas concurrere debet in abſoluendo, & c. cum illorum, & canonica. eo. & no in c. 2. eo.

K Epiſcopus. Cap. 2. cum illorum, c. canonica. eo.

l Simile. Non tamen idẽ per omnia, quia in monialibus non excipitur caſ9 enormis, vt in monachis; ut in hoc §. in prima notula habetur, ſed epiſcopus illas indiſtincte abſoluit, vt in c. de monialibus, vbi no. Ab. eo. vnde ſumitur.

m De monialib. Vnde infert, ꝙ priuilegium canõ. ſi quis ſuadente diabolo. 17. qõ. 4. non competit ratione caracteris clericalis, quia ſi id eſſet, non cõpeteret perſonis hic enumeratis, ut not. & Ab. in c. monialibus, eo.

n Cõuerſas. Quæ nõ veniunt in appellatione monialium, licet illarũ in hoc priuilegio gaudeant, cap de monialibus, vbi not. Ab. eo.

e Verecundiam. l. 1. §. ſextum, ff. de poſt.

p Per epiſcopum impedit enim ſexus muliebris fragilitas, ne abbatiſſa poſſit moniales ſuas abſoluere, quia ſexui fœminino claues eccleſiæ nõ fuerunt commiſſæ, capitu. noua. de pœnit. & remiſſ. & traditur in c. dilect. de maior. & obed.

q Diœceſi. Sed quid ſi monaſteria eſſent in diuerſis Epiſcopatibus? & vna monacha percuſſit, monachum, vel monacham, vel conuerſam, vel clericum alterius diœceſis? Reſpond. conuenit vterque Epiſcopus, vt alter alteri delegabit uices, vt habetur in c. cum illorum, & c. de monialibus. eod

r Alij caſus. De quibus per Hoſt. in ſum. eo, §. ſi quis poſſit excommunicare. ver. ſecunda regula, & not. in c. fi. de offi. ord.

ſ Certis, quorum pars ſuperius numeratur, & notan-

notantur ad c.fi.de offi. ord.unde ſumitur.

a Ex officio. Puta ex officio legationis, cap quod translationem, & cap. excommunicatis, & c.nemini.de offi. del. Idem ſi quis habeat hoc ex priuilegio, vt Archidiaconus Bononiēſis, qui ex priuilegio abſoluit excōicatos in ſtudio Bononienſis, vel ibidem delinquentes vt no. in c.fi.de of fi.ord.

b Abſoluere: Qđ intellige non ſolū de abſolutione ab excōicatione, ca. ſi quis ſuadente diabolo, 17.q.4. verū etiam de aliis excommunicationibus, arg. ca cum dilecti, de confirma. vtil. uel inutil. & no. in c. fi. officio ordi. & ibi ſequitur Abb

c Poterunt. No. ergo, qđ nudū miniſterium eſt delegabile per ordinariū ea fi. ubi no de offi ord. Quid autem in delegato? Reſp idē ſe h bet, iuriſdictione, puta quia fuit delegatus in cauſa in qua tulit excommunicationem ſecus ſi ſibi fuiſſet delegata ſo,a duntaxat abſoluendi poteſtas. Et ſic procedit tex in c. fi. de offic. deleg. & ibi et Abb in c.fin. de offi ord Idem ſi alicui tale nudum miniſteriū competeret, ut notauimus ſup. in 1. notula de Archidiacono Bononienſi, & ita gloſſ. quam Abb. etiam ſequitur in c. fi de offi. ordin. & al. in d.c. fi. §. fi. de offi. deleg.

cio[a] cōpetit nō ſolū per ſe ipſos abſoluere[b] verūmēt aliis, cū expedire uiderint, huiuſmodi abſolutionē committere poterunt.[c]

Excōmunicatio iudicialis eſt, quam infert iudex, & cui cauſa committitur, omnia quę cauſā contingunt, cenſentur permiſſa. h.d.

Iudicis ſiue iudicialis[d] excōicatio eſt, quæ iudicis miniſterio infert. Iudicē autē hoc loco intelligimus nō ſolū ordinarium, verū etiā delegatū.[e] Nā ſi cui p Apoſtolicū cauſa etiam ſimpliciter delegetur, nec litteræ commisſionis de excōmunicatione quidquam contineant, poterit nihilominus delegatus, conceſſæ auctoritatis ratione contumaces (vt ſupra[f] diximus) eccleſiaſtica ſeueritate coercere.

Excommunicationis ſententiam debet præcedere monitio, & debet ferri in ſcriptis, ita ut cauſam contineat. h.d.

Quoties autē cauſa[g] ſuberit, at iudex ſubditū[h] ſuū eccleſiaſtica diſtrictione coerceat cū medicinalis,[i] nō localis excōmunica

Io. Bapt.

Iudicis. Hęc pars ſubdiuiditur in 2. particu. In prima habetur qui, & qualiter iudex procedere debeat excōicando, in ſecunda quid in dubio ſignificet terminus excōicationis, in 3 ib. ſed q̃ oporterit. Quoad primum caſus ita pot figurari. quidam iudex eccleſiaſt. ſciens nōnullos ſubditos ſuæ diœceſis volebat eos excōicare nō ulla iuris ſolēnitate obſeruata, ſi eorū exceſſus ſibi noti eſſent, tanquam iudicis idque putabat ſibi licitum ex rōne quod excōicatio eſt medicinalis, c 1. eo. in 6. & cū de hoc dubitatū fuiſſet. Soluit data prout hic legimus, quia ſi ſecus eſſet. daretur occaſio al. quē ſæpe, indebite condemnari & ſua defenſione priuari, quod repugnat iuri, & rationi. Non obſt. obiectio, quia licet excōicatio ſit talis tamen tamē non inferenda. Not. primo litteras alicuius commiſſionis, & mādati ſæpe de iure multa cōtinere, quæ in eis non ſunt expreſſa ſed uirtualiter ſubintelliguntur. Not. ſecundo, quod ſententia excōicationis, quæ ab homine eſt ferenda, ob contumaciam fertur, de qua re vide Doct. in c.1. de iud.

d Iudicialis. Incipit ſecundum principale membrum huius tractatus, nam hucuſque habitus eſt ſermo de excommunicatione Canonis, quæ quodam modo legitima poteſt appellari, nunc de iudiciali. Eſt & alia quædam ſpecies, quæ nec Canonis eſt, nec iudicialis, vt ſi cui Papa concedat priuilegium & poteſtatem excōicandi ſuos manifeſtos malefactores, de qua indulgentia habetur in cap. ex parte decani, iuncta gl 1. de reſc. & c ex parte, 2 ver. ſig. & per Inno. in c. venerabili, de cā ſib. & pōt concedēte etiam ſimplici laico hanc excōicandi poteſtatem, not. in capit. bene quidem, di. 96. & in c. tranſmiſſam de elec. & in ca. ab excommunicato, de reſcrip. alius autem nemo poteſt, nec conſuetudo, etiam immemorabilis, Ab. in cap. ſacroſancta. de elec. late in c. quāto, & c. fi. de conſuet. & de materia §. huius late Hoſti in ſum. eod. §. quis poſſit excommunicare, ver ne dum autem. & per Ioann. de Ligna. in tract. de eccleſiaſtica cenſura, §. 8.

e Delegatum. Cap. 1. & c. præterea, de offi. deleg.

f Supra Sed ſiue, ſupra de iudi.

g Cauſa Sed quid ſi excōicandi cauſa non ſubeſt. quid operabitur iniuſta excōicatio? Reſp. quo ad Deum nihil operatur, immo patienter toleranti acquirit meritum, c cum cæteri, de ſent. & re iud. in 6. & 11 q. 3. c. illud, ſed quo ad homines operatur: quia antequam relaxetur, debet excōicatus uitari, c cum contingat, de offi deleg. & c. per tuas eo & per Abb in ſup. eod. Sed tū non debet contemn. 11. q. 3. c. 1. no in c 1. eo. & in c. ſac ſancorum antiq latiſſime tū de hoc. per Didac. Couar. in c. alma mater. eo. in 6. §. 7 ver 11. in tertia concl. ad quem pro clara elucidatione huius materiæ excommunicationis eſt recurrendum.

h Subditum ſuum. Alias in non ſubditum non poſſet hac cenſura exerceri. c. a nobis, in f. eo. ſententia enim a non ſuo iudice lata non tenet. c. at ſi clerici, de iud. & 9. q. 2. per totum, & de hoc late per Hoſt. in ſumma, eod. §. quis valeat excommunicari.

i Medicinalis. Non mortal 22. quæſtio. 1. capitu. multi, & 24 quæſtio. 3. capit. notandum, & capit. 1. eod in ſexto, unde ſumitur, & quomodo hoc intelligitur, vide per Didac. confutantem Lutherum in capit. alma mater, in princ. verſi. 6. eadem

radice,

radice, numero nono, in ſexto.

a Competentibus: Non minus tribus, capitu. contingit, 2. & c. ſacro, eodem, & in c. 1. & c. cōſtitutionem. & c. ſtatuimus, eod in 6. vbi habetur, quæ ſit competens admonitio, & in c. reprehenſibilis, de appel.

Not caſum in quo extenſio fit in pænalib. contra communem reg. ſupra ad not.

g Cenſeatur? Eſt in prōptu. dubitandi ratio: quia in pænis mitior interpretatio eſt facienda, cap. in pænis, & c. odia, de reg. iur. in 6. l. ſi. de interpretatione ff. de pæn. Solui contrarium procedit in pænis corporalibus, & pecuniariis: excommunicatio autem non eſt propriè pæna, ſed animæ medicina, ut ſupra eod. §. prox. vel dic, quod contrarium non procedit vbi contrò uenitur periculū animę, c. iuuenis de ſponſ. & nota. in capit. 1. de ſcrut. in ord. fac. Vnde regulare eſt, quod in foro pænitentiali in dubio ſumatur interpretatio grauioris pænę Abb. in capi. 1. de iudi. ver. & ad hoc allego, Vel dic, quod hāc interpretationem induxit conſuetudo quæ valet admodum interpretando, capi. literis de ſponſ. l. Labeo, ff. de ſup leg. l. ſi de interpretatione. ff. de legibus. ſed non eſt in vſu, ut iudices ferent minorem Abb in ca. ſi diligenti, verſi. ex qua glo. no. de foro compet.

tio eſſe debeat non aliter, quā cōpetentib.[a] præmiſſis monitionibus[b] ad huiuſmodi ſententiam deſcendet, quā etiam deſcriptā[c] re citatione proferet, ita ut cauſā,[d] ob quā profertur expreſſe contineat. Aliaque obſeruabit, quę tā generali[e] quā Lugdunenſi[f] concilio editis cōſtitutionibus sūt cōprehēſa, earū dē pænis, ſi cōtrafecerit, ſubiiciendus.

Iudex aliquem excommunicans in dubio cenſetur inferre maiorem excommunicationem. h.d.

Sed quæri poterit, ſi iudex illa verborū formula vſus fuerit, illū excommunico, vel ſimili, qua de maiori, vel minori excōmunicatione quidquā non expreſſerit, ultra magis, quis excōmunicatus cēſeatur?[g] Et reſpōſū eſt nō tātū minorē, ſed etiā maiorē cēſeri p iudicē illatā, quam non modo a ſacramētis, & fidelium participatione excluſio, ſed alii præterea multi conſequūtur effectus.[h]

Cōmunicatus excommunicātis, incidit in excommunicationem, & iudices curare debent, quod excommunicati ab actibus legitimis, & commercio aliorum abſtineant. h.d.

Quorum ille prætereundus nō eſt, quod

b Monitionibus. Sed vtrum poſſit quis conuenire & obligare ſe, ut poſſit etiam ſine monitione aliqua excōmunicari? Reſpon. non, ut not. per Hoſt. & Abb. in cap. P. & G. de offi. dele. uer. quo ad ſecundum, hæc autem verba, Præcipio ſub pæna excōmunicationis, non inducunt excommunicationem, ſed monitionem, ut per Bar. in c. clericis, de ord. ab epiſcopo, qui renunc. epiſcopatum.

c Deſcripti. Not. caſum, in quo actus requirit ſcripturam de neceſſitate, de aliis habes in c. 1. de cenſi. in 6.

d Cauſam verbi gratia, quia perenptorie citatus coram nobis renuit comparere, vel quia iuſſus intra talem diem Titio ſoluere facer recuſauit, ut not. in c. 1. eod. in 6. & licet cauſa ſit falſa, ligat nihilominus, vt not. in dicto capitulo primo, & per Abb. in cap. per tuas, eodem.

e Generali. Cap. ſacro.

f Lugdunenſis. Cap. 1. eod. in 6.

Sed quæri poterit. CASVS proprie non figuratur, dubitauerunt tamen quidam ſcholares de ſententia excommunicationis lata a quodam imperito iudice ſub huiuſmodi verborum forma. Ego te excommunico ob exceſſus ante commiſſos, an videlicet iſte dicatur in dubio excommunicatus maiori vel minori excommunicatione: in pęnalibus enim interpretatio eſt facienda in fauorem rei, capitulo in pęnis, de regu. iur. in 6. l. penult. ff. de pœnis, in contrarium facit natura excommunicationis, quæ eſt, vt ſit medicinalis, cap. 16. eodem in 6. Solu. ut hic legimus, & ratio eſt, natura, vt dixi, excommunicationis. Non obſtant iura in contrarium adducta, quia ob naturam iſtam debent limitari, & locum habent ſolum in illis pęnis, quę non ſunt medicinales,

h Effectus. De quibus per Hoſtien in ſumma. §. quis ſit effectus, & per Ioan. de ligna. in tract. de cenſura eccleſiaſtica. §. 13. & ſeq inter alios eſt. q excommunicatus non poteſt alium excommunicare, Butr. in cap. cum clericis, de ord. ab epiſcopo, qui renum epiſcopa.

Quorum Ille. Hæc pars ſubdiuiditur in duas partes, in quarum prima habetur, quid iuris de communicantibus cum excommunicatis; in ſecunda vero ad not. qualiter quidam poſſint impune communicare cum excommunicatis, ſecunda ibi, interdum: quoad primum licet poſſet ſubdiuidi in alias particulas, quoniam tamen commode poteſt in ea caſus in commune figurari, propterea eſt adnotandum, quod quidam fidelis fuit excommunicatus maiori excommunicatione, & propterea ex parte ſua clari eſt iuris, quod non poteſt cum aliis communicare, cæterum alii fideles communicabant cum eo in locutione, in iudicio, ſub prętextu quod ipſe

dat

quamdiu de excõicatorum abſolutione le-gitime[a] non conſtat,[b] qui cum ipſis cõmu-nicauerint, ipſi quoq; nullo obſtante priui legio[c] ipſo iure[d] excommunicationem in-currunt,[d] decretumque[f] eſt propterea, vt ab eccleſiaſticis, iudicib. ſęculares[g] iudices canonica præmiſſa monitione[h] eccleſiaſti-ca cenſura compellantur, vt excõicatos ab agendo[i], parrocinando,[k] & teſtificando[l] in ſuis curijs & iudicijs repellant.

Defectu, qui obuenit mihi ex te, non potes uti contra me ad tuum commodum, h.d.

Dubitatum[m] tñ fuit, num is, qui excõica to in locutione, vel oratione[n] ſcienter com municat, excõicatum ipſum à iudicio con-tra ſe inſtituendo ſummouere poſſit.[o] cum

fit cautionem iuratoriam de parendo mand. [illegible]is, & ideo et in ſepultura, item ſub prætextu q[uo]d ab eccleſia non fuit denunciatus, licet alias n[un]quam talis eſſet diffamatus, non cõicabant t[ame]n in crimine, nec in contemptum eccleſiæ, & [p]uta-bant ipſum corri gi, & per debitam monitionẽ emen dari, vnde dubita tũ fuit an iſti mo dis prædictis cõi-cantes, incurrant propter id aliquã pęnam, in fauorẽ enim iſtorum pri mo facit quod ex cõmunicatio nõ ipſos, ſed illum videtur afficere, & [n]õ diſpoſitũ in odioſis confirma tur per leg. ſanci-mus, Cod. de pœ-nis. ſecundo cum in eis non appa-reat culpa aliqua delicti, ut conſtat ex qualitate facti neq. debẽt aliqua pœna puniri, ſupra enim ſæpe eſt dictum pœnã præſupponere culpam. Cæterũ. ſolu. prout in tot. hac par. legimus, quia ſi aliter eſſet, excõicatio red deretur nullius valoris. Ad hoc.n. vt excõicationis medicina ſanare valeat, fuit neceſſariũ indirecte, & per accidens reliquos fideles ita legare, ne cõi-cent cum excõicatis, hinc intelligimus primam obiectionem non concludere, vel ob naturam ex-communicationis vel ob rationem aſſignatam, ne que et obſtat ſecunda, quia cum canones prohi-beant ne fideles communicent cum excommuni-catis, ſi poſtea ipſi communicant, committunt ex-ceſſum, & ſic conſtituuntur in culpa, & conſequẽ ter efficiuntur digni pęna Not. primo, ꝙ pęna ali-cui impoſita per accidens, aliquando extenditur ad extraneos, facit c. poſtulaſti. de Iudæis. No. ſecũ do proprium effectum excommunicationis verifi cari etiam poſt mortem excommunicati Not. ter tio, quod communicare cum excommunicatis cõ tingit tripliciter, videlicet, aliquando ſimpliciter, & aliquando in delicto, & aliquando in contem-ptum eccleſiæ No. quarto, quod excommunicatus poteſt iterum excommunicari.

a Legitime. Per literas Papæ vel eius uicẽ geren-tis, vel alio modo c. ſicut, eo Sed an ſufficiat unus teſtis? Et videtur ſufficere, argu. c. nobiliſſimus, d. 97. quod ſatis admitti poſſet, ſi nemini fieret præ-iudicium, quod nõ videtur hoc caſu, ſecundũ ea. quæ no in d. c. ſicut, vnde ſumitur, ſecus tamẽ eſſet in foro pęnitentiali, quia ipſi etiam abſoluto cre-deretur, de conſ. diſt. 4. c. cum itaque, & c. ſi nulla, & per Abb. in d. c. fin.

b Non conſt[at]. Semel enim excommunicatus ad huc præſumitur excommunicatus, cap. propoſuit. de cle. exc. mini. cap. ſemel malus, de re iu. in 6. & q[uo]d ibi no. & per Ab. in c. propoſuit, de cle. ex. mi. c. Priuilegio. Immo contra de c. cum voluntate, & c. quod in dubijs, & c. inter, eo. & de §. vxores, & §. mercatores, inf. e Sol. intellige hoc de priuilegio non clauſo, in corpore iuris, ut per Abb. in c. ſicut. eo. unde ſumitur qui intelligere vr̃ illum tex. ge-neraliter de quolibet excõicato, licet gl. ibi videa-tur intelligere prout iacet litera ſ. quod non valet tale priuilegium reſpectu cõionis habendæ cũ excõ municato ex diſpoſitione, c ſi qs ſuadẽte diabolo. 16. q 4 Sed an idẽ dicendum ſit de excommunicato, quod teneatur a-lium excõicatum vitare? Et non vi-detur, quia pœna nõ videtur poſſe locũ habere, per ea, quæ fac. Bar in l. mancipia. C. de fur. Cõiter cõtra. Nam quod nõ p̃ſtat priuilegium, non præſtabit ex-cõicatio, Ab in c. nulli, eo. vnde ſu-mitur, & habetur in c. illud, de cler excom. min nec eſt uerum, quod pœna non poſſit habere locum in iam excommu-nicato, §. quod ſi pluribus, & ibi no. infra eod. nec vera eſt doctrina Butrigarij, ut per Feli. in c. non-nulli, nu. 1. c 4 de reſcript.

d Ipſo iure Cap. cum excõicato. 11. q[uæſti]õ 3. vbi not.

e Incurrunt. Not. haberet locum hoc in Papa, ut per Doct. in c. ſicut, eo fac cle ſi ſummus eo. Item ſi communicaret quis excommunicato, qui eſſet toleratus, quia nõ eſt uitãdus, niſi in occulto Ab. in c. tanta, de ſimo. §. ſed & ſi qui. inf eod. Item in eo, qui denunciatus quidem eſſet excõmunicatus a prælato: conſtaret tamen hoc non eſſe uerum, pu ta quia excommunicatio eſſet inualida, puta, tam-quam lata poſt appellationem, vt per Abb. in c. di lectis, de appellat. & alijs pluribus caſibus, de qui-bus in §§ ſeqq

f Decretumque. Ca. decernimus, & c. conſtitutio-nem & c. ſtatuimus, eo in 6.

g Sæculares. Quorum poteſtas eſt minor eccleſia-ſtica, c ſolitæ, de maio. & obe. & no in c. decerni-mus, eo. in 6.

h Monitione. Erit autem hoc caſu canonica mo-nitio, ſi alijs ritè ſeruatis eos qui monentur expri mat nominatim, vel indubitabilibus indicijs, ac modis, c. conſtitutionem eo. in 6. & quod ibi not.

i Agendo. Et reconueniẽdo, non aũt a defenden-do, c. cum inter priorẽ. de except. intelleximus, de iud. & no in c. decernimus, eo. in 6 vnde ſumitur.

K Patrocinando. Hoc verbum, tam aduocati, quã procuratoris includit miniſteriũ, ut no in c. decer nimus, eod. in 6. & intellige non ſolum pro alijs, ſed nec pro ſeipſo, vt ibi not.

l Teſtificando. Cap. veniens. 2. in fi. de teſtibus.

m Dubitatum. ſ. in c. a nobis de exce. vñ ſumitur.

n Vel oratione Id eſt ſecum orando, 11. q. 3. c. cum excõicato, & cap. nuper, & cap. a nobis. de except.

o Poſſit. Videtur enim non poſſe, cũ enim prius

com-

communicauerit ei, non videbatur poſtea ei obijcere poſſe excommunicationem, cum illius mores approbauerit, c. nulli, de accuſ. c. quemadmodum, de iureiur. l. ſi vxor. in fi. ff. de adult. l. Pomponius. 1. ff. de neg. geſt. 8 q. 2. ca. dilectiſſimi 32. q. 5. capit. horrendus. Item nō debet quis obijcere, quod ipſa noluit ſeruare, ca. pro illorū de præben. c. cum eccleſiaſticæ, de excep. c. an ſit de appell. Contrarium deciditur in cap. a nobis, ratione ꝗ quã ibi, & in hac littera, & contraria nō procedunt ubi approbatio non dependet a voluntate approbãtium, vt eſt hoc caſu, ut per Abb. in dicto c. a nobis.

per Abb. in capitul. deſideres.

d Ex conſuetudine. Et ad cautelam potius, quam ex rigore canonum. c. cum deſideres, eo. & habetur in cap. ex tenore, eo. Vnde inferri poteſt, quod iuramentum non eſt de forma abſolutionis, de quo in d. ca. cum deſideres, & per glo. & Doct.

ille communionem huiuſmodi contra eum replicet, & cum his, qui impetitur a ſacramentorum [a] perceptione ſit remotus: alius vero et à fidelium communione [b] replicatione minime ſuffragante iudicium procedere non poterit.

Excommunicato communicari non poteſt ante abſolutionem, etiamſi dederit cautionem iuratoriam de parendo mandatis eccleſiæ, et epiſcopus ei communionem reddiderit. h. d.

Nec ideo magis agere volēti cōicari [c] poterit quod ipſe ex cōſuetudine [d] de parendo mandatis eccleſiæ iuratoriam dederit cautionem, eique cōionem epiſcopus reddiderit, aut quod eos cum quib. participant poſt modum impugnauit; nam niſi poſt iuramētum præſtitum ſecundum formam eccleſiæ abſolutus fuerit, nec cautio, nec perperam [e] reſtituta communio quidquam proderit.

Cui non communicamus viuo, nec mortuo cōmunicamus, h. d.

Quod ipſum obtinet etiam, ſi poſt prædicta morte quis præuentus abſolutionis beneficium obtinere non potuerit, [f] nec enim is, cui viuo non communicamus, defuncto communicabimus. [g]

Excommunicatus, ſi ante mortē oſtenderit ſigna pœnitentiæ, etiam mortuus pōt abſolui. h. d.

Plane ſi de mortui pœnitentia per euidētia ſigna [h] dum viueret conſtiterit, defuncto quoque abſolutionis beneficium à proprio iudice impendendum [i] erit, hæredeſ-

a Sacramentorū. Cap. ſignificauit, de ſen. exc. cōtra. Solu illud vr̄ eſſe ſpeciale in excōmunicatis.

a Papa Vel poteſt habere locū quando cōmunica ei, pro quo eſt excōmunicatus, c. nuper, & c. ſi concubinæ. eo. Vel fuit excommunicatus cum omnibus fauoribus ſuis 11. q. 3. cap. excellentiſſimus.

b Communione. Idē ſi & excipiēs excōmunicatus, ſit maiori, ſecūndum Doct. in c. 2. nobis, & in ca. cū inter, de except. oīs. n. defenſio excōmunicatis cōpetit ſiue realis, vt peremptoria, ſiue perſonalis, vt contra iudicem cōpetentē, ſiue ſit declinatoria, ſiue cōperat ratione temporis feriati, vel loci incompetentis, uel reſcripti ſurreptitij, uel inepti libelli, ut late in d. c. a nobis.

c Communicari. A quocunque etiam epiſcopo, ut in cap. cum deſideres, & ibi Abb. eod. unde ſumitur, quia cum debeat alios prohibere, non debet ipſe hoc facere, l. altius. ff. ſi ſer. uind. cap. vnico, de na. ex lib. vent. ubi de hoc. §. hæc autem omnia, in fin. authen. vt differentes iudices, capitul. in canonibus 16 quæſt. 1. Aliud in Papa, ratione, de qua

e Perperam. Hoc ideo, quia non poteſt epiſcopus ex propria voluntate neglecta abſoluēdi forma aliquem abſoluere, & ideo licet per cōionem ſuam illi redditam haberi pro abſoluto, hoc tamē nō poteſt licet ſecus ſit in Papa, vt per Abb. in c. cum deſideres eo.

f Non potuerit. c. a nobis. 2. eo.

g Communicabimus, Capi. ſacris, eo. & §. non tamē ſupr. de ſep.

h Sign. Sic c. a nobis. & c. ſacris vnde ſumitur.

i Impendendum. Sed cur abſolui pōt qs poſt mortem, c. a nobis, 2. c. ſacris, eo baptizari non pōt, arg. 32. q. 7. c. licite? Reſpo. excōicatio percutit non ſolum aīam, verum & corpꝰ reſpectu ſepulturæ, ſecus baptiſmus, quia animā tantum reſpicit, ut notat in d. c. a nobis licet aliter ibi dicat Hoſt. quē refert, & impugnat Abb. dicens ibi per eū. Et infertur ex rōne ſupradicta quod ex quo nobilitas eſt corporis principaliter, qđ poterit quis poſt mortē nobilitari, ſeu gradū militiæ recipere, quod tenuit Bar. in l. 1. C. de dign. li. 12. Sed an poterit poſt mortē et Doctorari? Abb. in d. c. a nobis. refert ſe ex facto interrogatū reſpondiſſe, ꝙ nō, quod doctoratus potius virtuti aīæ tribuatur, quam corporis. l. magiſtros, C. de profeſ. li. 11. ergo ſi quid eſſet quod ad corpus pertineret, poſſet etiam doctorari mortuus, puta ſi doctores haberent honeſtiorem ſepulturam, ſi deſcendentes ex doctorib. certis priuilegijs gauderēt, et ſcholaris

dece-

decederet poſt recitatione̅ punctorum beneſacta, Puta, caſu & morte repentina.

a Hæredeſque. Etiam ſi nihil ad eos peruenerit cap. ex literis de rapt. cap ſi. de ſepul. vbi de hoc diffuſe per Abb & alios, & nota. in cap. a nobis. 2. in fin eo.

non ab homine, per illum tex.

i Toleratus. Ex quo enim non poſſumus eum conuincere de excommunicatione, non debemus eum vitare in publico cum dedecore, & infamia ſua, argum. 6. q. 2. c. ſi tantum, & cap placuit, fac. le. diffamari. C de ingenuis manu. & ita Abb. in capi. cum non ab homine, eod.

queª eius, vt pro ipſo ſatisfaciant, ſi ſponte nolint, eccleſiaſtica cenſura compelli poterunt.

Diffamato de excommunicatione non poſſumus communicare, niſi ſe purget. vel ad cautelā ſe faciat abſolui, & toleratus ab eccleſia non debet uitari, niſi in occulto, h.d.

Sed etſi, qui pro ſacrilega[b] manuum iniectione in edictum[c] excommunicationis incidit, denunciatus[d] quidem non ſit, ſed cōicato cōmunicatū de patrato ſcelere publica laboret infamia.[e] Nemo ſibi pari ratione cōicare debet, niſi vel ad arbitrium epiſcopi de hoc ſe purgauerit,[f] vel ad cautelam[g] abſolutionis beneficium conſequatur, niſi forte ſoli[h] tibi de facinore cōſtet, hoc.n. caſu quamdiu toleratus[i] ab eccleſia priuatim tantummodo à te vitandus erit, vt ſaltem verecundiæ[k] rubore ſuffuſus, pro latenti exceſſu ſatisfacere compellatur.

Participatio criminoſa cum excommunicatis implicat participantem eadem excommunicatione, h.d.

Sed multum[l] intereſt, qualiter excommunicato communicetur, nam ſi quidem crimini, & criminoſo communicarit quis, conſilium puta auxilium[m], vel fauorē impendendo, vel forte[n] cum clericis ab Apoſtolico excommunicatis ſcienter, & ſponte participauerit, & ipſos in officijs receperit, eadem excommunicationis ſententia inuoluetur, qua illi ipſi ſunt obſtricti, quibus cum ita ab eo communicatum fuit.

b Sacrilega. No. ſacrilegium cōmitti per iniectionē manuum in clericum, ca. cum non ab homine, eo. vnde ſumitur, & quæ ibi not Ab.

c Edictum. Ca. ſi quis ſuadente, 17. q. 4.

d Denunciatus. Cap. cum non ab homine, eadē 7. q. 1. c. ſi tantum, & c. placuit nec. n. q. ſcit, amplius certiorari debet le. 1. ff. de act. emp. l. 1. ff. de dot. præla. & diſt. 93. c. ſi inimicus, & excommunicatio trahit ſecum executionē, c. paſtoralis, de appell. & denunciatio non fit, niſi pter ignorātes, & ad inducendā certitudinem, ut no. in d ca. cum non ab homine.

e Infamia. Nota caſum, in quo fama probationem facit, fac. ca. illud de cler. exc. mini. Itē matrimoniū, quoq; impedit, fama, c. ſuper eo, de conſang. & affi. & not. in ca. cum deſideres. vnde ſumitur.

f Purgauerit. Sed tamen & ante purgationem debet uitari, quicquid dixerit Inn. & ita tenet Abb. in cap. cum deſideres, eo.

g Cautelam. Capit. ad præſentiam, de appellatio. c. venerabilis, & c. cum deſideres, eo. de conſec. d. 4. c. nullam, arg. quod per hunc modum fama tollatur.

h Soli tibi. ſic in ca. cum non ab homine, de ſenten. excom. contra Inn. in ca. inquiſitioni, de accu. qui videtur tenere, quod id quod hic dicitur, habeat locum cum notorium eſt de excommunicatione, nec ſufficere, quod multis pateat, argum. 2. quæſt. 1. cap. multi, quod improbat Ab. in dicto cap. cum

k Verecūdiæ. Quæ apud bonos multum operatur, leg. Quintus ff. mād. l. iuſta, ff. de man. vind.

l Sed multum, & ca. Sumitur ex c. nuper. §. in ſecunda, eo.

m Auxilium. Idē ſi cōſilium. Nam & ipſum ad eandem pœnam obligat, ad quam factum ipſum conſultum, ca. nuper, §. in ſecunda, eo. ſecūdum ea tñ quæ Canoniſtæ in ca. nullus ex cōſilio, de re iud. in 6. & per Legiſtas in l. non ſolū, §. ſi mādato, ff. de iniur. & alibi ſæpe.

n Vel forte. Sumitur ex cap. ſignificauit, eodem, cuius multiplex eſt intellectus, ſecundum communem tamen quinq; requirūtur ad hoc, vt habeat locum quod ibi, & hic dicitur, & quod participantes ſint clerici, ut hic, ibi cū clericis, quod ſciēter participauerint ut ibi, ſcienter, quod ſponte, quod is, cum quo participatur ſit excōicatus a Papa, ibi ab Apoſtolico: demum quod in diuinis officijs, licet alij aliter, vt late per Abb. in dicto cap. ſignificauit.

o Sponte. Inno idem, ſi per metum c. ſacris, de his quæ ui, metuſue cauſa fiunt, & ſecūda quæſtione prima. c. in primis. licet talis mitius, puniatur, ſecundū Abbatem in ca. 2. de del. puer. Sed incurret excommunicationem, ſed nō eandem, qua implicitus eſt excōmunicatus a Papa, ſi illi communicet, ſed minorem duntaxat, & ita is quoque mitius punietur.

Cum

Abſolutio pertinet ad eum, qui damnauit, h.d.

Cumque [a] rõne damnati criminis in eũ, qui damnauit, delinquere videatur, merito ab eo, vel (ſi detur [b]) eius ſuperiore, iuramẽto præſtito, delicti tunc erit abſolutio [c] requirenda. Et idem ſtatuetur, ſi qui cum participibus [d] excommunicati fuerint.

Participatio cum excommunicato non criminoſa alligat participantem minori excommunicatione, a qua per ordinarium abſolui poteſt. h.d.

Quod ſi aliter, puta, in choro, in menſa, in oſculo, aut ſermone [e] excommunicatus fuerit, tunc minor latum incurritur, & nulla interueniente iuratoria cautione a proprio ſacerdote, vel epiſcopo abſolutionis beneficium obtineri poterit, quamuis.n.& tunc non iudicis, ſed iuris ſententia excõicato communicans ſit illigatus: quia tamen conditor canonis eius abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, [f] eo ipſo relaxandi facultatem alijs conceſſiſſe videtur.

Communicans excommunicato in contemptum, incidit in maiorem excommunicationem, hoc dicit.

Hoc tamen [g] tunc obtinet, cũ non in contemptum eccleſiaſticæ diſciplinæ cum excommunicatis quis cõmercium habuerit: nam qui contra prohibitionem [h] ſui præſulis [i] excommunicatorum communioni ſeſe ingeſſerit, anathemate feriendus erit.

Si excommunicatus minori, indureſcat in ea poterit excommunicari maiori. h.d.

Quod ſi ex locutione, [k] & alijs ſimilibus minori excõicatione irretitus fortius indureſcat, [l] poterit iudex poſt canonicam [m] monitionẽ etiam maiori [n] excõicatione, & cõſimili participantẽ illigare, Quod & in Iu

a Cumque. Cap. nuper §. in ſecunda. eo.

b Si detur. Hoc propter Apoſtolicum cuius ſuperior non dicitur.

c Abſolutio. Sed cur quemadmodum ad alienum parochianum extenditur excommunicatio, non item & abſolutio? Reſp. vt no. in c. nuper, de ſen. excom.

d Cum participibus. Cap quod in dubijs, eod vnde ſumitur, & ibi Abbas. Hodie tñ hanc excommunicationem, ſcilicet. Excommunico tecũ tuis participibus, nullus ferre poſſet citra Papam, niſi ſeruatis quibuſdam ſolennitatibus, & monitionibus, vt in c. ſtatuimus, & ca. conſtitutionẽ, eo. In 6 & per Abba in d. c quod in dubijs.

e Aut ſermone. In iſtis enim cõmunicans non dicitur excommunicato, in crimine cõmunicare, ſed extra, vnde propter hoc non eſt ligatus eadem ſẽtentia cum illo, vnde ſi contra ipſum in accuſationem proſiliret, excipere poterit cõtra illum, nec replicatio communionis habet locum. cap. a nobis de except. & not. in ca. nuper, eod. vnde ſumitur. Sed nunquid dando eleemoſynam excõicato, incidat quis in excommunicationem, quẽdmodum communicando ideo in choro, & officijs diuinis? Reſp. non ſi excõicatus valde indigeat. c. quoniam. 11. q. 3. & per Ab. in c. veritatis, vet. non enim potuit ſe per iuramentum, & c. de dolo & contu.

f Retinuit. Similiter prætor magiſtratib. quædam committit ſ. cautiones, & in poſſeſſionẽ mittere ex primo decreto ex cã damni infecti, ſed miſſionẽ ex ſecundo decreto ſibi reſeruauit. l. iubere caue re. ff de iuriſd. om. iud. Et eſt argu. epiſcopos poſſe diſpenſare, vbi ſpecialiter diſpenſatio non eſt inhibita, arg. c. cum apud, & 16. q. 1. c ſunt nonnulli. & conceſſum videtur quod non eſt prohibitũ l. nec non. ff. ex quibus cau. maio. & de hoc not in c. dilect. de tẽpo. ordi & plene per Abb. in c. at ſi clerici, §. de adulterijs, de iudic.

g Hoc tñ. Sic c. ſi. §. ſi. de cler. excõmun.

h Prohibitionẽ. No. quod cõtemptus auget delictũ, vnde veniens contra legẽ conſilij, licet alias non peccet, niſi forte venialiter, veniẽs tamen ex contemptu peccat mortaliter. vt not. in ca. quis aũt. diſt. 10. & ibi Domi & p Ab in c. 1 de conſti. & in c. 1 de vi. & hone. cle. & per Io. And. in ca. dile. ſuper verbo contẽptis, de ſen. excõ. in 6. Qñ aũt quis dicatur ex cõtemptu facere, habetur per Domin. in c. nullus. d. 50.

i Præſulis. Simile in c. 1. de matrim. contract. contra interdictum, &c.

K Locutione. Sumitur ex c. ſtatuimus, eo. In 6.

l Indureſcat. quia videntur, & ſuſtinẽt ſe habere conuerſationẽ hominũ quam non deberẽt hr̃e, & inter homines grauis eſt pœna. l. hi qui ſanctam, C. de apoſt.

m Canonicã monitionem. Quæ autem ſit canonica monitio dr̃ ſtatim in §. ſeq. & in c. cõſtitutionem, eo. in 6. & ſi ferret' talis excõicatio omiſſa tali monitione, eſſet nulla, c. ſtatuimus, eo. in 6. licet alias citationis omiſſio nõ uitiet excõicationis ſñiam, c. ſacro, eo. & no. 3. q. [illegible] nitum, & per Ab. in c. 2. de exce. præl. licet aliæ ſententiæ ſint ipſo iure nullæ. 3 q 9 & c cauea t. & c. 1 cle. cau poſ. & propr.

n Maiori, vt creſcente contumacia, creſcat etiam

poena

ſuſpenſionis, & interdicti ſententijs obſeruandum erit.

Quæ ſit monitio canonica, h.d.

Tunc autem canonica cēſebitur eſſe monitio [b], ſi competentibus interuallis atque alijs [c] rite obſeruatis, eos qui monentur exprimat nominatim [d].

Ignorantia excuſat participantem cū excommunicato, h.d.

Interdum [e] tamen excommunicato communicans neutrius excōmunicationis vinculo obſtringitur, vt accidit in eo, qui cum illo conuerſatus fuerit, quem excommunicatum probabiliter [f] ignorabat.

Epiſcopi debent propalare nomina excommunicatorum, h.d.

Vnde vt excuſationis [g] cauſa oībus auferatur, prouidere excōicatorum debent epiſcopi [h], vt omnium nomina, tam ſuis parochianis, quam vicinis epiſcopis pariter indicent eaque in celebri loco poſita [i] pro forib. eccleſiæ cunctis conuenientibus inculcent, vt hmōi adhibita diligentia excommunicatis eccleſiaſticus aditus adimatur.

Omnes, qui ante prolationem ſententiæ tenebantur excommunicato communicare, tenentur etiam poſt. h.d.

pœna ca. quoniam in 5. diſt. 31. & c. quoniam §. ſi. vt lit. non conteſt.

a Suſpenſionis Cap. ſtatutum, eo. in 6. vnde ſumitur, ꝙ fuit cōſtitutum: quia ordinarij nimis prompti erant ad inferendas hmōi excōicationes & ſuſpenſiones, ut dr in d. ca. ſtatutum, & quod hic dr de ſuſpenſione declaratur ſecundū Inno. in c. vide exceſ. prælat. quem ibi ſequitur Ab. qñ ſuſpēſio imponitur ob contumaciam, ſecus ſi ob aliud crimen.

b Monitio. Intellige qñ agitur de excōicandis participibus ca. conſtitutionem, eod. in 6. unde ſumitur, alias autem bene poſſet fieri generalis monitio. ut no. in d. c. conſtitutionem.

c Alijs. De quib. in c. ſacro. eod.

d Nominatim. Vel alijs indubitabilib. circunſtantijs, quæ habent vicem proprij nominis, l. certum, ff. ſi cert. pet. cap. licet. 2. de teſtib. ca. conſtitutionem, eo. in 6. ubi not.

Interdū. CASVS. Quidam cōicabāt cum excōicatis diuerſis de cauſis, aliquādo enim quia ignorabant illos eſſe excōicatos, aliqñ quoniam ad cōionem erant obligati, vt eſt vxor, filius, & ſeruus, aliqñ ratione neceſſitatis ut contingit mercatoribus euntibus ad nundinas, in prædicatorib⁹, & mendicantibus, aliqñ ratione ſimplicitatis, ut ſunt rudes, aliquando ratione coactionis & aliqñ ratione conuerſionis, cum igitur iſti iſtis de cauſis cōicent dubitatum fuit an excuſentur, contra eos .n. faciebat arg. vulgaris, quod non eſt faciendum malum propter aliquod bonum. §. nec quicquam de vſuris ſupra talis cōicatio eſt mala, & præcipue, quia excommunicatio eſt de iure diuino c. nouo, de iud. Ergo. Cæterum Sol vt in hac parte caueatur, quia ſi cauſæ iſtæ excuſant à peccato cum nō permittant voluntatem propriè concurrere ad malū, ſed ſolum ad id, faciendum quod poſſunt, vel qd' dēnt, dēnt quoq. excuſare a pœna: qua rōne conſiderata non tenet obiecto, & iſta cōicatio non ſit mala: Not. 1. arg. quod cum cauſa licet cōicare aliqñ cū infidelibus: No. 2. ꝙ quæ cauſæ ſunt facti debēt ꝓbari, & manifeſtari; aliogn ꝑſumūtur ignorari. Not. 3. quod inter cauſas excuſandi aliquem

a culpa connumeratur ruſticitas, & ſimplicitas.

e Interdum. Dictum hucuſque eſt qñ participās vel cōicans excommunicato incurrit minorem excommunicationem. Item quando maiorem, nunc incipit dicere quando neutram incurrit.

f Probabiliter. Cap ſi vero. eo. c. Apoſtolicæ. de cleric. exc. mini. §. ex contrario. ſup eo. vbi de percutiente. quem ignorabat clericum, hic de conuerſante cū eo, quem ignorabat excōicatum, vnde neuter eſt ſuſpenſus craſſa autem & ſupina ignorantia non excuſat, not. in d. c. Apoſtolicæ, fac. cap. ſi iur, de cog. ſpi. c. 1. & 2. de epiſcopo, qui renunc. epiſcopatui, ubi de hoc, & 1. q. 1. c. ſi quis a ſimoniacis.

g Excuſationis. Sic 11. q. 3. cap. curæ. unde ſumitur, & præſtat quod hic dr argu. quod contra ea quæ publicè facta ſunt, nemo ſit poſtmodum audiendus, ut 8. q. 1. c. licet & c. nulli diſt. 54. & c. quæ dd. .itis diſ. 16. argum. contra in ca. propoſuiſti, 82. di.

h Epiſcopi. Creditur ergo litteris epiſcopi, fac. c. poſt ceſſionem de proba & ca. cum dilect. de inſtru niſi tamen probabiliter conſtet veritatem eſſe in contrarium: quia quis fuit excommunicatus poſt appellationē legitimam. vt per Abb. in ca. dilectis de app. verſic. vſum. nota.

i Poſita. Sed cum uiua vox potior ſit, quam mortua, quare non creditur uerbo epiſcopi in talibus 6. q. 2 c. ſi tm, & c. placuit. c. cum tu fili. de teſtibus maxime cum compertum ſit elogia ex mala fide ſcrib. l. diuus, ff. de cuſt. & exhib. reorum nec ſcripturæ tabellionis creditur, niſi habeat teſtiū ſubſcriptionem, § ſancimus. in auth. de hære. & fac. c. nec inſtrumento procuratoris ca. 1 de procur. nec inſtrumento iudicis. cum a nobis, de teſtibus. Sol. ſm Hugo. ꝙ hoc operatur autoritas ſigilli epiſcopalis, quod obtinet vim publici inſtrumenti. c. ſcripta. de fi. inſtr. c. peruenit, de fideiuſſ. Alij, quod nō creditur huic ſcripturæ, niſi ſit redacta in publicam formam, §. ſi vero, auth vt nulli iudicum, & ca & l. in donationibus, C. de donat. Alij aliter; vt not. in c. curæ. 11. q. 2. vnde ſumitur.

Ec Vxo-

Vxores [a] quoque excommunicatorum, filij, ſerui [b] ancillæ, ruſtici, ſeruientes, [c] & oēs, qui ante ſnīæ prolationem excōicati obſequio tenebantur familiariter adhærere, non ſolum à communione excuſantur; verum etiam (præterquam in criminibus)[d] communicare tenentur, [e] cum ſine illa [f] debita præſtare nequeant obſequia.

Neceſſitas uel ſimplicitas excuſat a communione cum hæreticis, h.d.

Mercatores [g] autē & viatores, [k] niſi aut creditores [i] ſint excōicatorū aut neceſſitatis immineat articulus, abſtinere debēt, ſed ſi in terrā excōicatorū, deuenerint, vbi vel nō poſſint ab aliis emere, vel unde emāt nō habeant ab eiſdem accipere poterunt, nec illos excommunicationis metus impediet.

Prædicatores excommunicantur a communione cum hæreticis, h.d.

Prædicatores quoq. præſertim [k] qui alias ſuſtētari nō poſſunt, ab excōicatis, & aliorū bonorū detentorib. [l] eleemoſynam [m] lici-

a Vxores. Sumitur ex c. quoniam, 11. q. 3. & cap. inter alia eod. & eſt hoc arg. quod ſtatutum imponens pœnam conuerſanti cum bannito non includat vxorem. Sed numquid maritus excommunicatus poterit ab uxore debitum petere? Hug. quod non, ſed bene tenetur reddere, & tenet glo. in d. ca. quoniam. Sed an excommunicatus poſſit in iudicio vxorē petere? Reſpō quamquam non poſſit per cap. intelleximus, de iudic. iudex tamen ex officio propter periculum fornicationis reſtituet, ſentit hoc gl. in d. c. qm̄. Ioan Cald. in c. fi. de ordin. cogn. & Abb. in capi. inter alia.

b Filij, ſerui, & c. Quid contra, ſi filius, vel ſeruus ſit excommunicatus, excuſabitur ne pater & dominus ei communicans? Et videtur excuſandus, quia eadem fide eſt ſuperior inferiori aſtrictus, quā econtrario, ca. de forma, 22 q. vl. tu dic contra, 27. q. 1. c. de filia. ſecundum unam lecturam. Idem dic de filio emancipato: quia cum non ſubſit amplius patri, tenetur eum excommunicatum vitare, ut no. 1. q. 3. c. quoniam.

c. Seruientes. Id eſt, qui mercedem pacti ſeruiunt, qui non ſunt ſerui, de quibus proxime ſupra d. xerat.

d In criminibus. In talibus enim nulli conſentiendum nec obediendum, 11 q. 3. cap. qui reſiſtit. & cap. Iulianus, & 32 q. 5. ita, ne alias ſi communicarent illis in criminibus eadem ſententia tenerentur, cap. nuper, & cap ſi concubinæ eo. & not. in ca. quoniam, 11. 3. & in c. inter alia.

e Tenentur. Cap. inter alia, eod.

f Sine illa communione, & cum quid conceditur, & c. l. 2. ff de iuriſd. omn. iud.

g Mercatores. Idem intelligi poterit de artifice. Eſt enim differentia inter mercatorem, ſiue negotiatorem & artificem, ſi quidem ſtrictè mercator, ſiue negotiator eſt cum quis rem a ſe emptam, alteri non mutata forma vendit, & hæc dicitur clericis prohibita, diſt. 88. per tot. & cap. clericum, diſt. 91. & cap. 1 & 2. ne cle. vel mona. Artificium eſt, cum quis emit materiam, quam vendit mutata forma, vt ſi emat vimina, vt faciat caniſtra, vel cartas, vt faciat libros, vel filum, vt faciat ſeria: hoc autem licet clericis, cap. nunquam de conſec. diſt. 5. & tradit Abb. poſt Ant. in capi. fin. in fi. de vita & honeſt. cleric. Item mercator is eſt, qui non unam tantum, ſed plures negotiationes exercet, l. 1. §. 1. ff. 1. de tribu vbi Bar. fac l. ſemper, §. negotiatores, ff. de iu. immu. vbi immunitas conceſſa mercatoribus, intelligitur de his qui maiorem partem facultatum habent in mercimonijs, quod eſt contra ea quæ no. Bar. in l. legatis ſeruis. ff. de legat. 3. Et facit ad ſtatutum iubens præſtari fidem libris mercatorum vſque ad certam quantitatem, & de hoc per Abb. in cap. 3. verb. quid ante dicendum eſt, & ca. de iud.

h Viatores. cap. ſi vero, §. eſt autem, eo. vnde ſumitur.

i Creditores. Alias ſi creditores non poſſent ab excommunicatis exigere, præmiū quis ex ſua cōtumacia reportaret, quod eſſe non debet, ca. pit. ſi vero, eod. & quæſt. 1. c. legi. cap. ex tenore de reſcrip. capit. petiſti, de priui. itaque ſulſo, ff. de fur. nec delinquentes debent eſſe meliores conditionis l. 3. §. 1. ff. de donatio. inter vir. & uxor. Sed quid de debitoribus excommunicatorum, an aduenient die excommunicato ſoluere teneantur? Reſponſ. ſunt opiniones, ut in cap. veritatis, de dol. & contum. & in cap. iuratos, 11. quæſt. 6. & in cap. inter alia, vbi Abb. in fin. tota eſt opin. quæ habet ut apud ædem ſacram depoſitio rei debitæ fieri debeat.

K Præſertim. Sic ca. cum uoluntate, §. 1. eod. vnde ſumitur, fac. c. quoniam, 11. q. 3. & ſecundum Ioan. expono præſertim, id eſt maxime. ſecundum gloſſ. id eſt maxime. quod tamen in clem. recidit, ſecundum Abb. in d. c. 1.

l Detentoribus. Id eſt vſurarijs, quorum eleemoſyna recipi non debet, cap. quia in omnibus, de vſur. & ſupra, de vſur. 6. nec quicquam, tu intellige generaliter de omnibus, qui dolo malo detinent, licet non ſint vſurarij, ut fures ſunt & latrones, & de hoc per Hoſt. in ſumma, eod. §. de quo ſit participandum.

m Eleemoſynam. Non tamen oblationes, capitu. nobis, & apertius quia in omnibus, eod. & per Abb. in c. cum voluntate eo. diuerſitatis ratio eſt, quia eleemoſyna recipitur in ſecreto oblatio in publico. Vnde ne eccleſia fauere videatur excommunicatis, & detentoribus rerum alienarum, non debet ab eis oblationes recipere, faciunt quæ traduntur in c. oblationes, diſt. 90. Alia ratio exprimitur de eleemoſyna, in c. cum voluntate, §. 1. eo. & quia prædicatores

te recipere poſſunt. Idem iuris [a] eſt de ijs, qui adeo ſunt rudes, vt eorum conſilio veriſimiliter ſcelera [b] perpetrari non poſsũt, aut qui cum ijs communicant, qui communicant excommunicatis.

Omnino coactus excommunicatis communicans non cadit in excommunicationem ſecus ſi quis ſecum metu communicet. h. d.

Sed an inuitus excõicatis communicans excõicationis labe inquinetur videamus, & ſi quidem ſit per coactionem [c] adſtrictus, cum magis hoc caſu pati [d], quam agere videatur, excommunicatione nõ tenebitur.

Communicantes excommunicatis metu, excommunicationem non cadunt. h. d.

Aliud ſtatuẽdum erit, ſi quis per metum ſit inductus, licet n[illegible] metus culpam minuat, [f] quia tamen eam non prorſus excludit, cũ nullius metus obtentu mortale peccatum quis incurrere debeat, & excommunicationis pœnam [g] non euadet.

Communicans excommunicato in conuertendo, non eſt excommunicatus.

Item cum voluntate & propoſito [h] maleficia diſtinguãtur excommunicationis ſententiam non incurrit is, qui excommunicato in his, quæ ad abſolutionem, vel alias ad ſalutem eius pertinent in locutione participat, licet & alia verba incidenter, vt apud eum magis [k] proficiat, interponat.

Abſolutio ab excommunicatione ad cautelam peti poteſt. h. d.

[illegible] negotium gerunt excommunicatorum.

a Idem iuris. Sic cap quoniam 23. quæſtio. 2. vnde ſumitur.

b Scelera. Id eſt, ſi tales ſint, qui non ſeruiunt excommunicato in crimine, quo caſu nec vxor, nec filius accuſatur, ca pit. inter alia eo. & not. in capit. quoniam, 11. q. 3.

c Per coactionẽ. Abſolutã, diſt. 44. c. de Iudæis, & c. presbyteros, diſt. 50. & 2. q. 2. c conſtat. Sic nec teſtamentum valet, vbi teſtes multi decipiẽtur, l. qui teſtã. §. fi. ff de teſt. Et ſi tutos ſit per unum detentus, non valet, quia agitur imò dormienti comparatur, l. 2. in fi. ff. de auctor. tut.

d Pati Sic in c. ſacris, de his, quæ vi, metuſue cauſ. fiũt vnde ſumitur.

e Non tenebitur. Sed cur tenetur is qui forte timore gladii, & uitæ ſeruandæ cauſa communicat, non tenẽtur mercatores, viatores, & alii de quib. in duobus ſuperioribus §. qui non ſunt in tanta neceſſitate? Reſp. contrarium eſt forte, & ſoluitur quinque modis, vt per Io. And. Anton. & Abb in c. ſacris, de his, quæ vi, met. cauſa fiunt

f Minuat. 2. q. 1. c. in primis, quandoque tamen metus nullo modo excuſat, cap. eos, de conſecr. d. 4. & 22. q. 3. quiſquis metu.

g Pœnam Arg. quod contrafaciens ſtatuto non euadit pœnam à ſtatuto impoſitã propter metum, de quo dic, vt per Abb. in ca. ſacris, de his quæ vi met. cauſ. fiunt

h Propoſito. Sic in l. qui iniuria, ff. de fur. in princ. & c. cum voluntate, in prin. eo. ad cor enim & ſpõtaneas voluntates recipit Deus & nõ ad actus, 15. q. 6. ca. 1 & 24. q. 5. c. ſi quid, & animus quam opus punitur, d. 50. c. contra animum, cum ſeq. & hic dolus & temeritas attenditur c. 2. eo. c. ſi quis ſuadente, 17. q. 4. fac. not. in c. cum dilecti, de accuſ. & l. inter omnes, §. recte & l. verum, ff. de furt.

i Ad ſalutem. 11. quæſtio. 3. capit. cum excommunicato, c. reſponſo, & ca. cum voluntate eodem, vnde ſumitur.

K Magis. Secus ſi alium finem attenditur, cum n quod agitur principaliter, l. 1. ff. de auctor tuto. Et facit ad ſtatutum puniens participantes cum bannitis, vt non includat eum qui cum bannito participat, vt illum inducat ad ſatisfactionem, vt per Abb. in c. cum voluntate in princi. eo.

Si quis tamen. Hæc pars licet poſſet ſubdiuidi in plures particulas, quoniam tamen caſus põt in omnibus inueniri ſi adnota. propterea, breuitati ſtudendo eſt animaduertendum, quod cum quidam eſſent excommunicati diuerſis de cauſis petebant licenti de iure debebant abſ lutionẽ à proprio ſuperiori, id tamen ſub cõditione faciebant, quatenus videlicet opus eſſe, & non aliter quidam vero eam petebãt, non à propr. epiſcopo, ſed ab archiepiſcopo ſperantes eam facilius obtinere, & aſſerentes epiſcopum noluiſſe eos abſoluere: & ideo ipſum allegabant ſuſpectum, quidam autem petebant abſolutionẽ, ſed hoc idoneam volebant dare ſatisfactionem, neque etiam cautionem de parendo, mandatis, quidam vero, nec eam petere putabant dicentes ſe eſſe excommunicatos nulliter, vt poſt appellationem factam: at alij eandem abſolutionem non curabant, quia dicebant iniuſtam fuiſſe contra eos latam excommunicationem, alij autem cum eſſent p lutibus excommunicationibus innodati, tacita veritate vel cauſæ eius, vel alterius vinculi, petebant abſolui, quidam tutius volebant omnino abſolui, & ideo cum violentia abſolutionem petebant, allj denique exiſtentes familiares epiſcopi putabant ſe eſſe abſolutoa, cum ſæpe ſæpius tractarent, & alloquerentur cum ſuperiori; vnde aliis in facto præmiſſis fuit quæſitum in omnibus iſtis caſibus, quid iuris,

Si quis tamen [a] ex his habitet, vel ex aliis, nec non iudicis, vel canonis ſententia ſit innodatus: ſeſe per competentem iudicem [b], iuxta Innocentianarum conſtitutionum [c] tenorem ad cautelam, [d] abſolui poſtulare [e] poterit [f]. Quod & is, qui minori innodatus eſt excommunicatione, exequi poterit;

Excōicationis abſolutio non debet peti omiſſo medio, niſi in contrarium ſit conſuetudo. h. d.

contra primos facit c. actus, de reg. iu. in 6. ſub conditione enim ſolutio non eſt concedenda pro ſecūdis vero facit tex in § pe. ſup de epiſcopis, & ſum. Pontif pro tertijs facit ca. ſignificaſti & ibi gloſ. de homi. id nemo. n. præſumitur immemor ſuæ ſalutis, ut ibi adnotat. Contra quartos, & quintos facit. c. 1. 11. qō. 3. ſi quidē excōicatio etiam iniuſta eſt timenda, vt ib: dicit, pro ſextis vero facit, quod dolus bonus permittitur, l. 1. ff. de dolo, atq; hoc idem dici poteſt pro ſeptimis, quia vis, & dolus videtur æquiparari, argu. rubri. de eo quod vi metuſue cauſa. Pro vltimis denique facit tacitua conſenſus in fauorabilibus, arg. l. cum quid, ff. ſi cert. pet. Cæterum Sol. aliter in tota hac parte data fuit & ratio talia poteſt aſſignari, primo in communi, qua excommunicatio eſt medicinalis, vt ſæpe ſup. eſt adnota. a. in ſpecie, & primo, in primo caſu, quoniam abſolutio non debet concedi vbi non eſt neceſſaria, & ideo ad ſimilitudinem baptiſmi proceditur ca. 2. de baptiſmo. Et ſic ceſſat ratio contra primo, adnota. At in ſecundo ita ſtatutum fuit ne aliquis ſuperior indebitè priuetur iure ſuo in contemptum ſuæ dignitatis, vnde obiectio non tenet, quia verificatur quando debito ordine proceditur in tertio vero talis, deciſio fuit facta ne eccleſia in abſolutione concedenda decipiatur, non obſtat autem obiectio, quia intelligitur in foro animæ, in quarto autē, & quinto caſu aſſignatur ratio, quia quod non eſt, nec partes habet, ſecus uero quod eſt, licet non legitimè, & ideo non tenet obiectio, vt doct ſuper d. can. ad not. in 6. & ſeptimo caſu talis Solu. fuit data, quia repugnat rationi aliquem eſſe abſulutum, & excōmunicatum, eſſe corrigibilem, & incorrigibilem, & propterea dolus boni in tali caſu non pōt verificari, vt in obiectione dicebatur, & in ulio minua violētia, in vltimo deniq; ideo ita xōſum fuit quia quæ ſpecialiter aliquid requirunt non præſumuntur, prout contingit in iſto caſu iuxta §. manifeſtū ſup. eod propterea nec etiam obiectio tenet. Not. 1 arg. ꝙ abſolutio poſſet concedi ſub conditione de præterito ad ſimilitudinem baptiſmi, c. 2 de baptiſm. not. 2. ꝙ poteſtates ſuperiores & inferiores ſicut habent ordinem in natura ipſarum, ita quoque in executione idem obſeruare debent Nota 3. arg quod triplex eſt genus ſententiarum, quædam n. ſunt nullæ, quædam ſunt iniuſtæ, & quædā ſūt iuſtæ No 4. quod abſolutio debet eſſe omnino libera & clara, aliter enim non teneret, & nihil operaretur.

a Si quis tamen. Tractarent de materia abſolutionis ad cautelam, quam diffuse ponit Io. Andr. poſt alios in c. ſolet, eo. in 6. & per Inno. & Abb. in cap Apoſtolicæ in fin ex mente quorum hęc abſolutio dicitur ad cautelam quatuor reſpectib. Primo, reſpectu animæ, vt ſi ſubſit deleatur & tollatur vere ipſa excōicatio, & ne perperam ſe immiſceat diuinis, vel hominum commercijs. Secundo ad cautelā opinionis eius, qui ſe poſtulat abſolui, licet falſò opinetur ſe excōicatum, quia erronea conſcientia, aut ſequenda eſt, aut deponenda. Tertia ad cautelam eorum, qui ſibi uolunt communicare. Vltimo ad cautelam eorum, quę ipſę geſturus eſt, ne ob latentem forte excōicationem veritate parefacta nulla appareant, vel infringenda, & ex quacunque cauſa alleg tur nullitas, habet locum hæc abſolutio, ſecundum commun. & veram opin. vt per Abb. in d. ca. Apoſtolicæ.

b Iudicem. Sed an iudex delegatus in hoc ſit iudex competens? Et vſ argu. c. ad præſentiam, & ibi no. Abb. de app. dic, vt not. & traditur fuſius in c. ſolet, eo. in 6.

c Conſtitutionum. Ca ſolet, & c. venerabilib. eod. in 6. fac. c. venerabilis, eo. in antiq.

d Ad cautelam. Quod verbum exprimi debet in ipſa abſolutione, alias non intelligitur de abſolutione ad cautelam fieri, ſed de vera, & pura, quæ præſupponitur vinculum, & per glo. in c. capitulū §. Crucis, de reſcr. in fi. & per Abb. in c. Apoſtolicæ, de excep. Sed motu proprio non dr̄ gratia fieri, niſi eſt, hoc eſt expreſſum, c ſi motu, de præb in 6.

e Poſtulare. Sed quid ſi non poſtulet excōicatus abſolutionem? Reſpondeo regulariter iudex non debet non potentem, uel inuitum abſoluere capit. ſignificaſti, de eo qui dux. in ma. quam per, & cap. niſi tamen excommunicatus indureſceret, & deterior fieret, tunc enim ex quo videt medicinam nō prodeſſe ſed nocere debet excōicationem relaxare, fac. 23 q 5. cap prodeſt. Idem ſi eccleſiæ vtilitas ſuadeat non petentem abſolui. Abb. in c. Apoſtolicæ in 1 not de exce. Sed an poſſit cogi ad petendum? Reſpond. indirecte poteſt, d. cap. ſignificaſti, vbi Doc Sed an ex eo probetur excommunicatio; quod quis abſolutionem petijt, & non videtur, argum c. veniens, & ibi Innoc de renuncia. vbi ſummitteng ſa gratiæ non dicitur in il ſuo renunciaſſe dic, vt per Abb. in capit. venerabilem, de elect. quidam, de hoc in cap. ab excommunicato. ad fin. de reſcrip & per Legiſtas in l. 1. ff. de noui oper. nunciatio. Sed an per procuratorem poterit peti talis abſolutio? Dic vt traditur in capit. intelleximus, de iudic.

f Poterit. Sed contra videtur. quia cum vnus eſt priuatus à ſacramentis, non pōt alterum reſtituere, de conſecr. d. 2. c ſanctum, nemo enim dat quod non habet 1 q 1 c. 1 & q 7 ca. Daybe, cum c. fin de cler. excommunic mini. l. traditio ff. de acq rer do. Quidam quod hoc intelligitur ſequuta abſolutione in perſona alterius, & quod antea ſit et ſubſit poteſtas tamen diminut, vt not in cap. ducbus, eodem. vnde ſumitur, ſed hæc communiter reijcitur, quia ſecundum eam, vt dicit Hoſtien non eſſet aliquid ſpeciale in excommunicatione minori, quod videtur indirectè, dicta duobus, nam idem poſſet dici, & de excommunicato maiori excommunicatione, per quam non tollitur poteſtas in habitu, ſed tantum in actu, capit. ad probandum,

dec

de re iudic.& per Abb.in dicto cap.duobus. Vnde dic quod minor priuat ſolummodo à perceptione ſacramentorum non à collatione,cap.fin. de cleri. excommunicat minist. & abſoluendo non immiſcet ſe ſacramentis, ſed exercet iuriſdictionem, qua per minorem excommunicationem priuatus non eſt.

c.conqueſtus,c.duo,de offic.ordin.

e Vacante. Idem ſi Epiſcopus eſſet captus à paganis,vel ſchiſmaticis,ca.ſi Epiſcopus,de ſupplen. negl.præl.& no in c.vni.de maio.& obed,in 6.vnde ſumitur.

Sed hoc [a] caſu aduertendũ erit, ne omiſſo medio ab eo, qui tuus iudex non ſit, abſolutionis beneficium poſtules. Pone enim, quod ſuffraganei cuiuſdã ſubditus: puta, Archidiaconus, [b] excõmunicationis in te tulit ſentẽtiam, non iam à Metropolitano, [c] cum nec excommunicantis iudex ſit nec excommunicati, ſed ab ipſo ſuffraganeo abſolutio petenda erit. niſi conſuetudo [d] contrarium induxerit.

Sede vacante is abſoluit qui habet epiſcopalem iuriſdictionem. h.d.

Epiſcopali vero ſede vacante, [e] capitulũ, ſeu is, ad [f] quem epiſcopalis iuriſdictio tunc temporis [g] pertinere noſcitur, his, qui bus poſſet epiſcopus, ſi viueret ab excõmunicationis ſententia, ſiue iuris, [h] ſiue hominis [i] fuerit abſolutionis beneficium impertiri poterit, niſi ei fuerit ab Apoſtolica ſede [k] ſpecialiter interdicta poteſtas.

Superior de excommunicatione cognoſcens uidens illam iuſtam, debet excommunicatum ad inferiorem remittere, niſi is malitioſe differat abſoluere. h.d.

Vbi uero [l] ſuperiori competit, [m] de excõmunicatione cognoſcere, ſi eam iuſtam eſſe conſtiterit, veluti cum propter manifeſtum [n] exceſſum eſt in aliquem promulgata, ſuperior iudex, niſi ſit in mora periculum, excommunicatum ad excommunicatorem prorſus remittere debet, nec eum abſoluet, [o] niſi excommunicator requiſitus dolo illi abſolutionis beneficiũ exhibere [p] deneget.

Si ſuperior deprehendat excommunicationem iniuſtam, debet excommunicatum abſoluere. hoc dicit.

a Sed hoc caſu. Sumitur ex cap. Romana, capitul. venerabilibus, eodẽ in ſexto.

b Archidiaconus. Qui vel ex permiſſione Epiſcopi, vel ex conſuetudine poteſt habere auctoritatẽ excommunicandi capitu. ad hæc vbi Doct. de off. archi. & ſupra de officio archidia. in fine & quod inferiores Epiſcopis excommunicent, habetur in cap. cum ab eccleſiarum, de offi. ordi. & 2. q. 1 ca. nemo, & diſt. 25. c. perlectis.

c A metropolitano. Regulariter enim archiepiſcopus nullam habet poteſtatem in ſubditos ſuffraganeorum, vt legitur in capi. paſtoralis, de offic. ord. niſi quatenus reperitur iure expreſſum, vt per Abb in capi ſicut vnire, de exceſſ. prælat. & tres caſus, in quibus Archiepiſcopus exercet iuriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum, eo. tit. Abba. in ca. noſtro, in princip. de pœn. alium caſum ponit. in c. in tantum, de ſimon. & idem dicemus, de patriarcha, qui licet ſit ordinarius archiepiſcoporum, tamen nõ exercet iuriſdictionem in ſubditos archiepiſcoporum, Abb in c. quoque. de priuileg.

d Conſuetudo. Quæ in talibus habet iuriſdictionem, capit Romana, de offic. ordin. in 6. cap. Romana, eodem in 6. capit. 1. §. 1 de foro competent, in 6. Idem ſi Archiepiſcopus haberet priuilegiũ. ſuper hoc a Papa. Priuilegium enim & conſuetudo æquiparantur in hac materia, 5. quæſtio. 3.

f Is ad quem. Puta viſitator datus a Papa. cap. is cui. de elect. in 6. Vel ab Archiepiſcopo in caſu cap. fin de ſuppl. neglig. prælator. in ſi. vel ad hoc per capitulũ electus.

g Tunc temporis Sede vacante.

h Iuris. Vt quæ cõtrahitur per communionem in excommunicatis.

i Hominis. Puta ipſius epĩ mortui vel ſui vicarij, vel delegati quod dic, vt in cap. prudentiam, de offic. ordinat.

K Sede. Non autem ab inferiore, puta, patriarcha, vel archiepiſcopo ſecundum Ioann. Andr. & Archidi. vt no. in ca. vnico, de maio. & obed. in 6. fac. nota per Io. Andræ in cap. 1 de offic. ordina. in ſexto.

l Vbi uero. Sumitur ex ca venerabilibus § ſane, eod. in 6. & capitu. per tuas, eodẽ in antiquis, vbi late per Doct. traditur hęc materia.

m Competit. Igitur ſi ei non competeret propter iuriſdictionis defectum, non teneret abſolutio, vbi vero competit, tenet, licet iniuſta, & perperam facta. 11 quæſtio 3. capit. 1. voluit enim dominus par eſſe ius ligãdi & abſoluendi, cap verbum. de pœn. diſtinct. 1. & in c. venerabilibus, de ſenten. ex. om. in 6 §. ſane.

n Manifeſtum. Manifeſtus aut exceſſus dicitur, vt in §. ſequen.

o Abſoluere. Id eſt abſoluere non debet, nã ſi abſoluat, tenet abſolutio quamuis iniuſta, c. venerabilibus, § ſane, ver. vbi autem, eo. in 6.

p Exhibere. Cap. per tuas, eo. c. cum cõtingat, & c.

Si vero huiuſmodi ſententiam iniuſtam eſſe conſtet, excommunicatus ad ſuum excommunicatorem nequaquam remittendus erit, ſed ſine difficultate debet abſolui.

In dubio honeſtè excommunicari deſertur. h.d.

Quid ſi dubitetur, vtrum iuſta ſit, vel iniuſta, ſuperior illam tollere poterit. Quamquam hoc caſu honeſtius,[a] & conueniētius egerit, ſi excommunicatori deferat.[b]

Vbi manifeſtum eſt delictum, non conceditur abſolutio, niſi præuia cautione. h.d.

Manifeſtum[c] autem exceſſum illum eſſe intelligemus, qui vel per confeſſionem, vel probationem[d] iudicè notus fuerit, vel ſi ſit adeo res euidens, vt nulla poſſit tergiuerſatione celari. Quo caſu non ante concedenda erit abſolutio, quam idonea pro delicto præſtetur ſatisfactio.[e]

Cum delictum non eſt manifeſtum, uel eſt quis excommunicatus ob contumaciam, præſtita cautione, debet abſolui. h.d.

Cæterum, ſi de admiſſo dubitetur, vt ſententia relaxetur ſufficiet, ſi de parendo mādatis eccleſia legitimè cautum[f] fuerit. Quāquam ſi pro ſimplici contumacia excommunicatus ſolam de ſtando iuri cautionem[g] exhibuerit, abſoluendus erit.

Si pars ſe dicat poſt appellationem vel alias nulliter fuiſſe excommunicatam, ſunt ſuper hoc partium admittendæ probationes vt appareat, an quis indigeat abſolutione. h.d.

Multum[h] etiam intererit, vtrum abſolutionis beneficium poſtulans, ſe poſt appellationem ad Romanum Pontificem legitimè interpoſitam, vel alias nulliter excommunicatione innodatum conqueratur. An vero ſimpliciter iniuſtè ſe proponat excommunicatum. In prima enim ſpecie, ſi epiſcopus ſit probare paratus, ſe in illum antequam vocem appellationis emitteret, ſentētiam protuliſſe, antequam decernatur aliquid vtriuſque[i] partis ſuper hoc probationes ſunt admittendæ, per quas denique apparebit, an abſolutione indigeat conquerens, vel potius non ligatus ſit denunciandus.[k]

prudentiam, de offic deleg.

a Honeſtus. Non enim omne quod licet, honeſtum eſt, l. non omne, ff. de reg. iur.

b Deferat. Remittendo excommunicatū ab eo, abſoluendum, ſed in claro prorſus debet remittere vt hic dicitur, & in ca venerabilib. §. ſanc, eo. in 6.

c Manifeſtum. Capitur. n. hic manifeſtum promotorio, & ita ſumitur in capi. cum olim de verborum ſignifica. vnde ſumitur. Cæterum aliquando ſumitur manifeſtū pro ut eſt ſpecies à notorio diſtincta, & tunc id dr manifeſtū qđ probari poteſt, licet non conſtet per confeſſionē vel probationē vel rei euidētiam, vt no. & diffuſe traditur & ca. veſtra, de coha. muli. & cle. & in cap. quia ſuſpecti 3. q. 5. Sđ an in dubio cū fit mentio de manifeſto, dēat ſumi tanquam ſpecie diſtincta, an pro notorio? Reſp prout ſuadet ſubiecta materia, ſm̄ Abb. in d. c. cum olim.

Manifeſtum.

d Probationē. Scilicet poſtquam eſt in ea concluſum, ita qđ non poteſt aliquid obijci contra ipſam probationem, ſecus ſi ꝓbatio poſſet adhuc reprobari, vt per Abb poſt Rot. in c. cum olim, de verbor. ſignificat. vbi plenius declaratur.

e Satisfactio. Id eſt emendare ipſa & facto, & per aliquas cautiones capit. ex parte. 1. de verbo. ſig. ſed hoc nō procedit ī quīque caſibus de quibus copioſè per Fel. in c. cum contingat, in prin de offi. deleg.

f Cautum. cap. ex parte, de ver. ſign. quod duob. mod. declarat & reſtringit Feli. in ca. cum cōting. poſt prin, de offi del. quorū tamen vnus valde eſt dubitabilis.

g Cautionē. Sufficientem, vt in ca. ex par. primo, de ver. ſig. vbi de hoc plene no. ſic. c. ad hoc, de ſeq. poſ. & fruc. ſufficiens autem erit, ſi dentur pignora & fideiuſſores, l. ſi mandato, §. ſi. ff. mand. & no. in c. quoniā, §. in alijs, vt lit. non cont. Quid ſi idoneam non inueniat? Reſp. præſtet quā pōt. c. pen. de do. poſt diuor. reſtitu. aut generaliter, C. de ep. & cle.

h Multum etiam. Sumitur ex ca. cū contingit, de offi. deleg.

i Vtriuſque. Sed quid erit agendū, ſi teſtes epi, vel alterius excōicatoris deponant de tpe ante appellationem, excōicari vero de tempore poſt? Reſp, vt not. in c. cum contingat, de offi. deleg

K Denunciādus. Quid ſi conquerens dixit excōicationem nullam, poſtea probat eā iniuſtam, non aūt nul-

Si quis dicat ſe iniuſtè excõicatum prius eſt abſoluendus antequam ſint admittendæ probationes ſuper iuſtitia excommunicationis. h.d.

Aliud iuris erit, cum iniuſtè ſe quis excommunicatum aſſerit, tunc enim ſi Epiſcopus, vt oſtendat quod iuſtè excommunicauerit, probationes ſuas admitti poſtulet, audiendus non erit: [a] nam etſi conſtaret excommunicationis ſententiam iuſtè promulgatam, nihilominus [b] humiliter poſtulanti eſſet abſolutio impendenda, ideoq; hoc caſu protinus iuxta formam [c] eccleſiæ congruentem abſoluendus erit, vt demum probationibus [d] vtriuſque partis admiſſis, vtrum iuſtè, vel iniuſtè quis ligatus [e] fuerit, decernatur.

Innodatus pluribus non poteſt ab una tantum excommunicatione abſolui. Et abſolutio ſurreptitia non tenet. h.d.

Quod ſi quis pluribus [f] innodatus excõicationibus, etiam ex eodem [g] facto deſcendentibus, de vna [h] tantũ cauſa velit ta-

nullam, nunquid debeat obtinere? Vltramontani tenuerunt hunc poſſe obtinere, aſſerentes quod nullum eſt, poſſe iniuſtum dici, pro his rubri. ff. de iniuſto rup. & irri. fac. teſta. iuncta l. 3. ver. ex his d. tit. Innoc. quem ſequitur Abb. in c. cum contingat. de offi. deleg. in fin. contrarium tenet, ſcilicet, qđ nullitas in ſe iniuſtitiam non continet, & ſequitur Ioann. de Ligna. quia iniuſtitia ꝑſupponit exiſtentiam rei ſecus, contra, cum quis dicit ſententiam iniuſtam obtinebit probando eã nullam, vide per Doct. in c. dilecti, de appella. præcipuè per Peruſ.

a Non erit. Niſi excommunicator vel is, ad cuius petitionem excommunicatio lata fuit, vellet probare excommunicationem fuiſſe latam propter offenſam notoriã. nam tunc non debet abſolui niſi prius ſatisfaciat. cã p. ſolet, eo. in capit. ex parte, de verbor. ſignification. & ſupra eodem, vbi verè, & ca. cum contingat. vbi Abb. in primo not. Idem ſi lata ſit excommunicatio ob notoriam contumaciam.

h Nihilominus. Nota quod non debet quis admitti ad probandũ, quod probatum non releuat. l. ad probationem, C. de proba. & c. per tuas, de ſimon. quod facit ad probationem exceptionum: quia iudex, cum proponuntur, debet videre, an ſint vel non ſint admittendæ, & cum iudicat eas admittendas tum demum ſuper his admittere probationes, & qui aliter faciunt, non bene faciunt, quia ſi quis probaret exceptionem ſuam, & non admitteretur, eſſet iuſta cauſa appellandi, quia audiendo probationes ſuper illa videtur eam cum effectu admittere, ideo non eſt illud faciendum, niſi iudex ſub illa proteſtatione illũ ad probandum admittat, vt ſi de iure valere debeant, valeãt, & non alias, c. Cumana, de elect. & nota in ca. cum contingat, de off. deleg.

c Formam. De qua in c. nobis, 2. & c. cum deſideres, eodem.

d Probationibus. Sed cum quis eſt iam abſolutus quare probationes audiuntur ſuper hoc? Reſp. duplici de cauſa. Primo. quia ſi excommunicatus, & iam abſolutus probabit, quod iniuſtè fuit excommunicatus, non iniungitur ei aliquid per iuramentum, & ideo præceptum differtur quouſque cõſtet vtrum iuſtè, vel iniuſtè ſit excommunicatus ca. ad reprimendam. de offic. ordin. Si iuſtè fuit excommunicatus, tunc præcipietur ei per iuramentum, quod ſuper eo, pro quo fuit excommunicatus ſatisfaciat, d. cap. ad reprimendam. Item ſi probaret, quod admonitione legitima non præmiſſa ipſum excommunicaſſet, excommunicator per menſem erit priuatus ingreſſu eccleſiæ, ac c. ſacro, eo. Secundo ſi iniuſtè excõmunicatus probetur, tenetur excõmunicator illi ad intereſſe, d. c. ſacro & in tantum tempus abſtinebit, quantum viſum fuerit ſuperiori, 2. q. 1. ca. nemo, & 24. q. 1. c. de illicita. econtra, ſi ſententia iuſta probata fuerit, excommunicatus tenebitur ad intereſſe excõmunicatori. d. capit. ſacro, niſi vtrumque probabilis error excuſet, vt in d. cap. ſacro.

e Ligatus. Nota ergo, quod excommunicatio iniuſta ligat quo ad eccleſiam militantem, licet nõ quo ad triumphantem. cap. nobis, 3. eo. Vnde neceſſaria eſt abſolutio, licet non ſit vera abſolutio: ſed potius quædam relaxatio, quando eſt iniuſta Hoſt. in cap. ſacro, eod. Abb. in c. cum contingat, de offic. delega. & in c. Odoardus, de ſolut.

f Pluribus. Sed quomodo poteſt quis pluribus excommunicationibus innodari, cum effectus excommunicationis ſit excludere ab eccleſia, & qui ſemel iam excluſus eſt, non videtur amplius poſſe excludi, & ſic ſemel excommunicatus non videtur poſſe amplius excommunicari excommunicatione eiuſdem generis, licet contrarium tradatur, 3. quæſt. 4. ca. Engeltrudam, & in c. ita quorundam de Iudæ. & in cap. ex parte, de offic. ordin. & in ca. dura, de crimin. fal. & in cap. cum pro cauſa, & in capit. officij, eod. vnde ſumitur. Solut. duplex eſt excommunicationis effectus, expellendi ſcilicet aliquem extra eccleſiam, & electum confirmandi, quoad primum ſemel excommunicatus non poteſt amplius excommunicari, quo ad ſecundum bene poteſt, quia triplex funiculus difficile rumpitur, cap. 1. de treg. & pace, & nota in d. c. officij, eodem.

g Ex eodem facto. Vt ſi quis verberet clericum in eccleſia, vel clauſtro, nam vnam excommunicationem incurrit ratione facti, aliam ratione violationis loci. cap. cum pro cauſa, eodem, vbi latè de materia.

h Vna tantum. Secus ſi velit ſatisfacere de omnibus cauſis, quia tunc poterit ſufficere vnica abſo

tisfacere communioni ob id reſtituendus non erit, nec per veritatis ſuppreſſionem [a] extorta abſolutio ſibi quidquam proderit.[b]

Si ordinarius ſciat aliquã per ſurreptionem impetratam ab Apoſtolica ſede abſolutionem, debet remittere perperam abſolutum ad ſedem Apoſtolicam, ſi vero hoc ſibi non conſtet, ſed ſuſpicetur, debet abſolutum cogere ad purgationem. h. d.

Quinimo [c] ſi conſtiterit, excommunicatum occultatis exceſſibus, pro quibus in eũ ſententia lata fuerit, excommunicat oris ſuæ cauſam aliam prætendentem, ab Apoſtolica ſede abſolutionis beneficium impetraſſe, eundem debet ordinarius eccleſiaſtica cenſura compellere, vt cum litteris ſu's rei veritatem continentibus ad ſedem Apoſtolicam redeat, [d] ſi vero illud liquido non conſtiterit, eum tamen ordinarius, quod veritatem confeſſus non fuerit ſuſpectum habeat, & ad purgationẽ [e] præſtãdam quod verum faſſus non fuerit, compellet.

Abſolutus ui, uel metu, duplici excommunicatione innodatur. h. d.

Illud ẽt admonendi ſumus, qđ licet vi, vel metu facta regulariter mero iure teneant. [f] Si quis tamen ab excõicationis, [g] ſuſpenſio

Jutio ſecundum not. in c. cum pro cauſa eo. vbi latius Abb. diſtinguit.

a Peruerſitatis ſuppreſſionem. Cap. cum pro cauſa & c. ſi quando, eo. clem. ſi.

b Proderit. Sed quæritur cur non prodeſt abſolutio ex falſa cauſa, & nocet excõicatio? quamuis ex falſa cauſa, ſaltem quoad eccleſiam, vt ſupra eo. §. px. & 11 q. 3. c. 1. & c. 2. Reſp. vt per glo. & Ab. in c. ex part. de of. ord.

c Quinimo. Sumitur iſta litera c. ex parte, ext. de of. ordin. & ſu p eo fecit nouã prouiſionẽ Conc. Trid. vt apparet seſſ. 23. ca. 5. in decre. reforma. per quam tamen non puto aliquo pacto abrogatã diſpoſitionem d. ca. ex parte, ſed nouũ remediũ aduerſus obrepentes inuentum.

d Redeat. Quia nõ eſt abſolutus, quia talis abſolutio obtenta p ſurreptionem ſibi non prodeſt, c. cũ pro cauſa, & c. officii, eod. & litteræ ſu p hoc impetratæ non tenent. Quidã tamẽ dicũt, quod ſi pro pluribus criminibus vna tantum ſentẽtia, quis ſit ex. õicatus, dum tamen aliquid eorũ exp̃ſſerit in abſolutione, abſolutus eſt, ſi poſtea conteratur, argumẽ. ca. tunc valere, de cõſecra. diſt. 4. Quod non eſt verum, niſi de illo, quod expreſſerit in abſolutione, imo nec illa abſolutio prodeſt, cũ adhuc ſit ligatus alio crimine, & maneat extra eccleſiam, c. cum pro cã, eo. Sed tunc demũ valebit abſolutio cũ ab alia excõmunicatione fuerit abſolutus. Sicut ſi quis de vno peccat. pœnitentiam agat, & nõ de alio, talis pœnitentia non prodeſt quo ad vitã æternam, niſi cũ alterius criminis pœnitentiã egerit, de pœnit. diſt. 4. §. fi. in fin. & dic hæc late in d. c. cum pro cauſa, & c. officii, & c. ex parte, de offi.

ANTHIM. Pro declaratione dicti illius in gl. in qua habetur, quod ſi quis de vno peccato pœnitentiam agat & nõ de alio, talis pœnitentia non prodeſt quo ad vitam æternam, niſi cum alterius criminis pœnitentiam egerit, eſt dictum extractum ex gloſſ. in verbo redire, dict. capitulo ex parte, de offici. ordina. & quantum ad pœnitentiam, id eſt, confeſſionem ſacramentalem hoc verum eſt, quod non remittuntur illa alia peccata, qui vnum ex certa malitia noluerit confiteri, imo eſt confeſſio inualida, ſacrilega, & iteranda ſecundum omnes. Idem etiam de contritione dicendum quid ſi quis conteratur de cęteris omnib. vno excepto đ quo nolit conteri, de quo habuerit ſcientiã, iã illa pœnitentia, & contritio nihil ei prodeſt ad uitam æternã conſequendã. Vñ impoſſibile eſt per pęnitentiam vnũ peccatũ ſine alio dimitti, non n. poteſt quis Deo pro parte eſſe amicus, & pro parte inimicus & vno eodemque tempore ſimul eſſe auerſum à Deo, & conuerſum ad eum. Vide Sanctũ Thomam parte tertia, quæſtione 86. articulo tertio, & Sancto Bonauentura in quarto libr. ſenten. diſtinc. 25. articulo primo quæſtione prima. Si autem loquamur de ſatisfactione tunc poteſt quis pęnitentiam agere, id eſt, ſatisfacere de vno peccato, & non de alio, & pro vno peccato ſatis facere in hac vita, de alio vero in purgatorio.

e Ad purgationem. Quos igitur Epiſcopus habet ſuſpectos, poteſt compellere ad purgationem præſtandam, vt in c. ex parte, in fin. vnde ſumitur, de offi. ordin. dum tamen ſuper hoc publica laboret infamia. Scilicet, quod per obreptionem obtinuerint abſolutionem, cap. nos inter alios, de purgat. canon. & ſint infamati apud bonos, & graues viros, c. cum in iuuentute, de purgat. canon. & ſup. eo tit. per totum, & non ſit orta ab inimicis. 11. q. 3. in cunctis, & not. in dicto cap. ex parte. Sed puto hanc diffamationem non eſſe neceſſariam, cum dictum c. ex parte prouiſionem contineat ſpecialẽ, & nihil de tali diffamatione dicatur, ſed tantum de ſuſpitione Epiſcopi.

f Teneant, ſi de eo quod, vt met. cau per tot. & in materia huius §. & totius tractatus, vide bonã prouiſionem, quam fecit Concil. Trid. in ſeſſ. 25 ca. 3. in decretis reformationum.

g Excommunicationis. Etiam iniuſta humiliter

nis[a] vel interdicti ſẽtentia, abſolutionis aut reuocationis[b] cuiuſcũque beneficiũ p[c] vim uel metũ[d] extorſerit, uiribus omnino[e] carituru. Quin potius, ne ſine vindicta violẽtiæ creſcat[f] audacia qui abſolutionẽ,[g] vel reuocationẽ vi, vel metu extorſerit, [h] quaſi propria confoſſus ſagitta, iterate excõmunicationis[i] ſententiæ ſubiacebit.[k]

Excommunicatus, cui papa communicat, nõ propterea cenſetur abſolutus, niſi papa id exprimat. h.d.

Nouiſſime ſciẽdũ eſt, qđ ſi Apoſtolicus ſentiã ſcienter[l] excõicato participet[m] litteris[n] forte cũ ſalutationis alloquio deſtinatis verbis, oſculo, ſeu alio quouis modo,[o] ipsũ per hoc abſoluere nulla ratione cẽſet, niſi forſitan exprimat, velle[p] illũ ex hoc ꝓ abſoluto haberi. hęc de excõicationis ſẽtẽtia delibaſ

cer enim debet abſolutio peti, §. aliud ſupra eod. ſẽtẽtiam paſtoris ſiue iuſtam, & c 1 q. 3. c. t. ſic Guil. & Gat. Ioa Monach. & Io. And. in c. 1. de his, quæ ui, metuſue cauſa fiunt. in 6.

a Suſpẽſionis. Cuiuſcumque ſiue ab officio, ſiue, a beneficio, ſiue ab ingreſſu eccleſiæ, ut not. de his, quæ ui. met. cau. capi. 1. in 6.

b Reuocationis. Sed quæ eſt differentia inter abſolutionem & reuocationem, quæ hic ponuntur tanquã diuerſa? Reſpondeo, poteſt dici, quod abſolutio eſt illa ſolemnis, quæ ſit iuxta formam eccleſię, de qua in cap. a nobis 2. de ſent exco. reuocatio eſt verbalis ſecundum quoſdam & ſine ſolemnitatẽ. Vel ut alii, cum tenuit excommunicatio dicitur abſolutio, cum non tenuit reuocatio, uel reuocatio eſt abſolutio ad cautelam, ut not. de his quæ vi, met. cau. c. 1. in 6. vel dic φ iſta hic ſunt ſynonyma, & eſt quædam verborum inculcatio.

c Per uim Vis eſt maioris rei impetus, cui reſiſti non poteſt. ff qđ met. cau. l. 1. in fin. & l. 2. Et quot modis ſumatur, & quot actiones, vel interdicta, inducat, not. in c. ad audientiam, de his. quæ ui, metuſue cauſa fiunt.

d Metum. Metus eſt trepidatio mentis cauſa inſtantis, vel futuri periculi, l. 1. ff. quod met. cauſ. & exigitur quod præſens ſit metus, licet futurum ſit periculum. l. metum 2 ff. de eo quod met. cau. Et quis metus excuſet, no. in c. dilecti, de his, quæ ui, met. cauſ.

e Omnino id eſt, ipſo iure, l. 1. § ſi pecuniam. ff. depo. & ibi Bald ſecundum litteram ibi, in fi. quæ habet omnino, ſecus ſi habet omni actione ut vulgati codices, de uaria huius verbi ſignificatione, per Fel. in c. ex parte. de off. dele. & per Legiſta in. l. 2. C. de iur. emphyt. Aliis quoq. modis uocatur metu factum, vt not. in c. cum dilecti, de his, quæ ui met. cau. fiunt.

f Creſcat. Fac. 35. q 9. ca. loci, ca. ut clericorum, de uit. & honeſt cler.

g Abſolutionem Quid ſi per uim uel metum excommunicationem extorſerit? Videtur quod & ipſa ipſo iure non ualeat, quia par ius ligandi & abſoluendi dominus eſſe uoluit, ca. verbum de pę. d. 1. fac. 11. q 4. cap. iniuſte. Sed dic contra ſecundum Guil. & Io. And. in ca 1 de his, quæ ui, met. cau. fin. 11. q. 3 c. quatuor, poterit tamen per exceptionẽ elidi, ut ibi not arg. l. interdum, §. 1. ff. de furt.

h Extorſerit Si ergo metũ quidem intulit quis, ſed iudex abſoluere noluit, non habebit locum hęc pœna, cum verba ſint accipienda cum effectu, ca. relatum, cum ibi not. de cler. non reſid fac. l. quamuis ff. de in ius voc. & tenet Ioann. Mona. Archid. & Io. And. alias tamen punietur pro qualitate delicti, l. ita vulneratus. ff ad. l. Aqu i fieri, tamen poſſet vt quis tentando extorqueret pro qualitate ſui conatus incederet in excommunicationẽ ca. ſi quis ſuadente diabolo, 17. quæ. 4. hanc tamen incurreret, ut per Ioan. And. in ca. 1 de his quę ui, metuſve cauſa fiunt.

i Excommunicationis. Quid ſi nõ ipſe excommunicatus, ſed alius metum inferat, an inferens hanc excõmunicationẽ inferat? Reſp. nõ ſecundum Ioan. Andream in c. vnico. de his quæ ui, metuſve cau. fi. nam conſtitutio loquitur de excommunicato cogente, non de alio; licet is aliter ſit puniendus. Sed nunquid hoc caſu ipſe excommunicatus interdictus, vel ſuſpenſus incurret hanc pœnam? id quidem ſi mandauit, uel eius nomine geſtum ratum habuit, c. ſciant de elect. in 6. c. cum quis, eod. in 6. & c. ſed & matus, ſupra eod. Sed quid ſi abſolutor ab initio quidem coactus poſtea ratum habeat? Respond cogens non propter a excommunicationem euitabit, quia ſtatim ab initio legatus fuit, coactus autẽ dicetur abſolutor etiam ſi per pœnam amiſſionis rerum ad abſoluẽdum fuerit compulſus, c. Abbas, de his, quæ ui met. cau ſi.

K Subiacebit. Quid ſi per uanum metum fuit abſolutor compulſus? Reſp non habebit locum hæc pæna. l. metum, cu. l. ſeq. ff. de eo, quod met. cau. & not in c. vni. de his, quę ui met. cauſ. in 9. quis autem ſit uanus, erit iudicis arbitrio relinquendũ ſecundum Io An. in c vni.

l Scienter. Et multo minus ſi ignoranter, c. ſi aliquando, eo. & § interdum ſupra eod.

m participet. Quo participio papa cum ſit legibus ſolutus non ligatur minori ex p. nulli ubi not. de ſent. exe. Quid ſi papa uitet aliquem? Reſpon. non cenſetur per hoc excommunicatus. Vnde, qui eidem participat, non incurrit minorem. licet illum papa uitet, argu. contra, diſt. 93. cap ſi inimicus, Sol quod ibi loquitur de illo, qui non ſolum uitatur. ſed etiam uitari pręcipitur, ſic no. in Cle. ſi ſummus eo.

n Litteris arg. φ ſcribens excõicato, incurrit minorem, & de hoc no in c. conſtitutionem. eo. in 6.

o quouis modo Vt in conuiuio, oratione itinerando, vel conſedendo.

p Velle. Voluntas enim ſua pro ratione haberi

debet §.ſed & quod principi.inſt.de iu.na.gent.& ciuil.Sic & princeps ſola uoluntate manumittit, l.apud eum.ff.de manumiſ ſi uoluntate, C.de ſi deicom.lib.Secus eſt in inferiorib.a Papa,c.cum de ſideres.eo.& §.nec ideo magis,ſupra eo.

pel.Item utraque requirit præcedentem monitionem,c.reprehenſibilis,& ibi per Ab.de appel.item quia conſtitutus in alterutra celebrando incurrit irregularitatem,cap.is cui.de ſent.exc.in 6 Item in vtraque ſit abſolutio recepto iuramento de parendo mandatis eccleſiæ,ca.uenerabilis, de ſen.exco.Itē ad cautelam ſententia relaxari poteſt Item vtraque ſententia licet iniuſta, 11.q.3 c. ſententia & c ſi quis epiſcopus.& no.hęc Ab. in d.ca.adhæc. Differunt tamen in aliquibus quia excōmunicatio fertur in perſonam non in rem, ca.Romana.§.in uniuerſitatem.de ſent.ex comm.in 6 Sed interdictū poteſt ferri,nedum in perſonā,ſed in locum, c.non eſt, de ſpon. c.ſi.de ſen.exco in 6.Item excommunicatio regulariter nō ſuſpēditur per inferiorē a Papa, ut p Abb.in d. c.ad hæc, fac.ca.1. et c.ſtatutū, de ſen ten.exc.in 6.

DE ECCLES. interdicto.

ſe ſufficiat. Nūc de interdicto eccleſiaſtico, & ſuſpenſione paucis diſpiciamus.

DE ECCLESIASTICO interdicto.

TIT. XIV.

Interdictum aliud iuris, aliud iudicis, quæ diſtinctio exemplis declaratur. h.d.

HAbēt eccleſiaſtica interdicta cum excōicatione multa communia[a] nam & illorum alia ipſo[b] iure inducuntur alia iudicis ſententia Iuris ipſius depoſitione, vel interdictū inducitur, ueluti cū ciuitas, uel uniuerſitas ī electione Romani Pontificis ſeruanda non ſeruauerit[c] aut in necem Cardinalis aliquid machinata[d] fuerit, ſiue ab eccleſiis uel perſonis eccleſiaſticis aliquid extorſerit,[e] aut uſurarius domos cōmodauerit.[f] Item cum in eccleſia ſanguinis, uel humani ſeminis effuſione polluta,[g] aut ſimoniace conſecrata[h] celebrare iure vetatur.

Celebrans in eccleſia polluta uel ſimoniace conſecrata, non incurrit irregularitatem, ſecus ſi alia ratione uiolat interdictum. h d.

Eſt aūt inter[i] hęc differentia nō modica: nā ſi quis in eccleſia celebret, quæ uel polluta ſit, vel ſimoniace conſecrata, licet hoc temerarie faciat nullum tamen ob id irregularitatis laqueū incurrit,[k] Is uero, q ſciēter[l] celebrat in locis alia rōne interdicto ſubpoſitus irregularitatem incurrit, a qua

Quoniā eccleſiaſticum interdictū multa habet communia cum excōmunicatione, vt dicit tex.in prin.huius tituli, ꝓpterea poſt.tit. præcedentē proponitū iſte, q diuidit in tres partes, in quarum prima demonſtratur quotuplex ſit īterdictū, & qualiter conueniat cum excommunicatione, in ſecunda ſoluuntur circa ipsū tria dubia in tertia ad not caſus in quib. interdictum non habet executionē, ſecunda ibi & ſi q dem,tertia, ibi excepti.vero.

HAbēt CASVS in hac parte proprie non figuratur cum auctor ꝓcedat diſtinguēdo, & declarando, Not. tamen quod prima diuiſio eſt deſumpta ab auctore, qui eſt aliquando canon, et aliquando iudex eccleſiaſt.ſicuti cōtingit in excōmunicatione,ſecunda uero diſt.vel ſubdiſtinc. deſumitur a materia quæ immediate tale interdicto innodatur, quæ eſt aliquando generalis vt regnum aliquando vero ſpecialis, vt ciuitas. Not.2.quod ob unionem inter excommunicationem & interdictum tenet argumentum ab vno termino ad alium. Not.3 quod licet cenſura eccleſiaſt ſit medicinalis,vt Doctor adnot.tamen talis medicina aliquando mediate applicatur,& ideo interdicitur vniuerſitas.

a Communia Quia ſicut excommunicatus per appellationem non ſuſpendit ſententiam, ita nec adpoſitus,interdicto, c.ad hæc,cū ibi,not.4.de ap-

b Alia ipſo iure.c. is cui,de ſenten.ex com. in 6.Archid. Flor.in ſua ſum.I 2.part tertiæ partis, tit 27 c.2.& p Cald.in ſuo tract. de interd.eccl verſic.tertio, effectus, ibi,de ſecūdo dic.

c Seruauerit capi. ubi periculū ſ.ciuitas, de elec.in 6.

d Machinata.c.ſi. de pæ.in 6.

e Extorſerit. ca.q quā d.c.ē.ī 6.c.cleric.is. de im ec ī 6.

f Commodauerit. c.1.de uſu in 6.

g Polluta De cōſ d c.ſi motū.c.eccleſijs c ſi de cōſe.ec vel alta c vni de cōſ.eccl.vel alt.in 6.

h Conſecrata.1 q.4 c.eccleſia.

i Inter hæc.ſ duo poſtrema.ſ inter eccleſiā pollutam, & ſimoniace cōſecratam, & facit c qui in eccleſia,de ſent.excom.in 6 vnde ſumitur.

K Incurrit Quia hoc nō reperitur iure expreſſū. c.is qui de ſent.exc.in 6,uide ad hæc.no.p Spec.in tit de diſpenſatione.nu.20.§.iuſta.

l Scienter. Secus ergo, ſi ignoranter, niſi talis

eſſet

eſſet ignorantia quæ excuſare non deberet, c. Apoſtolicæ de cler. exco. mini. c. 1. de poſtu.
a Liberari. Ca. Apoſtolicę, de cler. exc. mini cum al leg. in c. is qui, de ſen. exc.
b Vel iure. Ca. ſi. de ſen. exc. in 6.

per alium, quam per Romanum Pontificē liberari[a] non poterit, niſi aliqui ſuper hoc priuilegio uel iure[b] muniti fuerint.

Quid ſit iudiciale interdictum. h. d.

Iudicis ſententia tunc inducitur interdictū cum competens[c] iudex ex aliqua cauſa terram vel homines a diuinis arcēdos pronunciat ac præcipit.

Interdictorū quædam generalia, quædam ſpecialia. h. d.

Ruſſus interdictum, quod prolatione iudicis inducitur, aliud eſt generale, aliud ſpeciale. Generale interdictum eſt, non ſolum cum regno & prouinciæ, ſed etiam cum caſtro & uillæ[d] diuinis interdicitur. Speciale[e] eſt, cum inter plures eccleſias paucæ, vel una iure interdicitur.

Interdicto loco principali cenſetur interdictus acceſſorius uicinus, & contiguus, & diſpoſitio iudicis non debet poſſe reddi eluſoria. h. d.

Et ſi quidē ciuitas, caſtrū, aut uilla generali ſubiiciatur interdicto, nō ſolū, quę muroru cōtinētur ambitu, cēſentur interdicto ſuppoſita, ſed ēt illorū ſuburbia,[f] & ędificia continentia. Alioquin, ſi in illis locis poſſet licitè celebrari, Eccleſiaſtica cenſura facile contemni[g] poſſet. Eadem quoq; rōne, ſi ſpecialiter eccleſia ſit interdicto ſuppoſita, nec in capella eius celebrari, nec in cæmiterio eidē eccleſiæ contiguis[h] ſepeliri[i] poterit.

c Competens iudex. Competens autem eſt Papa, c. tanta. de exce. prælati. Legatus, capit. nouit. de officio. legat. Delegatus. ca. quoniam, de offic. ordin. Qui non habent iuriſdictionem ab epiſcopis, ſed a collegiis, ut no. in capit. Archidiaconus, de offic. archid. Epiſcopus cū Capitulo, capi. 1. de his, quę fiut a ma. parte capituli electus, & confirmatus, quamuis non conſecratus, c. tranſmiſſam, de electio. uacante eccleſia capitulum. c. graue. de offi ordi. alii quoque, ut per Io And. in ſuo tractatu de interdictis, coll. ver. inter dicit Papa.
d Caſtro, & uillę. Capitulo cum in partibus, de uerb. ſignificatio. unde ſumitur, etiam ſi in uilla non eſſet niſi una eccleſia, quia tamen eſt apta habere plures eccleſias, dicitur ſaltem aptitudine continere uniuerſitatem. Quod facit ad interpretationem extrauag. Bonifacii quæ incipit. prouide, ſub titul. de ſentent. excommunicati. ſecundum Abb in dicto capit cum in partibus. & per Ioann. Andr. in tractatu de interdictis. poſt. prin numer 10. & Plou. in ſuo tractatu princip.
e Speciale. Ioa. And. in ſuo tractatu de interdictis nu. 10. in prin. & per Nic. Plou in ſuo tractatu poſt princip.

Et ſi quidē, Licet hæc pars poſſet diuidi cum in ea tria ſoluantur dubia, vt dixi, qm̄ tñ in omnibus poteſt caſus in cōi adnotari, propterea ſciendum eſt, quod cum interdicta ſit aliquando ciuitas, uel alius ſimilis locus ſimpliciter, aliqñ uero non interdicitur ciuitas, ſed populus eius, quæritur an interdictum, interpretatione extendatur, & illi de populo alibi audire valeant diuina ob cōionem, quę eſt inter excommunicationem, & interdictum de qua eſt tex in prin. eiuſdem titu. uidebatur huiuſmodi interdicta eſſe extendenda, ſicuti excōicatio cap. pen de ſententia excommunica. in contrarium uero facit ſummopere natura interdicti, quod eſt pœna diſtincta ſpecie ab alijs, vt præſupponatur in iure. Cæterum Solu ut hic habetur, quia in eius executione, eſt ita procedendū, ut uidelicet diſciplina eccleſiaſtica in hac parte in ſua dignitate conſeruetur, & ne interdictum cōtemnatur, ut etiam in textu legimus, qua ratione obſeruata, intelligimus etiam obiectionē aliquid non concludere, cum ſecundum qualitatem caſuum ipſa verificetur aliquādo, & aliquādo limitetur. Nota. 1. quod appellatione ciuitatis etiam ſuburbia intelliguntur, & continentur, ſic appellatione eccleſiæ capella, amplia in fauorabil. ut uidi hoc anno in practica conceſſionis cuiuſdam indulgentiæ, & uide qđ docet Abbas in ca. Rodulphus. de reſcript. Nota. 2. quod appellatione populi non intelligit clerus neq; contra. Nota 3. caſum in quo appellatione vniuerſitatis intelliguntur perſonæ ſingulares ratione qua ſunt perſonę priuatæ.
f Suburbia. Facit l. 2. l. ædificia. l. vt Alphenus, & l. qui in conuenientibus. ff de verb. ſig.
g Contemni Cap. ſi ciuitas. vnde ſumitur. & ca. ſi ſententia, c. cum inter uos, de conſuet. vnde nota. quod ſumenda eſt interpretatio per quam diſpoſitio non poſſit reddi eluſoria.
h Contiguis. Sunt autem contigua quorum extrema ſe inuicem contingunt, fac. notata per Ioā. Andr in c. vni de conſec. eccl. vel alt. in. iux. glo. ſuper verbo, contigua
i Sepeliri. Cap. ſi ciuitas, in fi. c. is cui. 2. reſpon. de ſent. excō. Sed pone tempore interdicti aliquē in loco ſuppoſito interdicto ſepultū & poſtea reuocatum interdictum, an talis exhumandus? Reſpond.

ſpond. non ſit penitens in c. fin de exceſſ. prælat. q... ria res deuenit ad eum caſum, & ca. Contra not. Ho... ſt in ca. conſuluiſti, de conſec. eccleſ. vel alta. uide quo... d no. in Cle. eos, de ſepu.

... ANTO TIMO. Colligit glo. in capit. miror. 27. quæſtio. 4. quod non ſolum, qui commiſit crimen, ſed & eius familia poſſet priuari ſacramentis, & excommunicat ex eo, quod pro crimine cuiuſdam Bonifacii D. Auguſtin. in dicto canone interdicat etiã oblationes domus eius, q̃ cietieus ſuſcipe..., quam opinionem glo. ibi, non exiſtimat veram, ex quo D. Aug. eo in loco licet propter grauitatem delicti communionem ... interdicat ei, qui crimen commiſit clericis autẽ prohibeat, ne oblationes domeſticorũ eius recipiant non dicitur, propterea quod eos excommunicet, aliud eſt enim excommunicare aliquẽ aliud vero oblationes eius non recipi ab eccleſia. Patet in meretricibus, licet enim eccleſia eas non excommunicet, earum tamen oblationes recipit prohibet ob criminis deteſtationem. vnde ex illo textu nõ videtur id colligi poſſe, cum id non dicat, & cũ habeamus regulam in contrarium, quod quis non debet excommunicari pro peccato alterius. per. tex. expreſſum in d. cap. ſi habes. 24. qu. 3. licet plene poſſet interdici. Vt colligit auctor in ſummario huius §. ſed & ſi.

Reſpectu perſonarum interdictum eccleſiaſticum eſt ſtrictè interpretandum. h. d.

At nõ ſicut in locis ita & i[a] perſonis lata ſi interpretatio, ideoq; ſi ſententia interdicti proferat' i populu', clerus[b] ĩterdictus nõ intelligit', nec econuerſo.[c] Vnde ĩterdicto alterutro ad diuina, licite alter admittitur.

Licet unus pro delicto alterius poſſit interdici, excommunicari tamen non poſſ. h. d.

Sed & ſi ꝑpter delictũ domini [d] (nã pro pecuniaria cauſa ſine ſpecialiſſedis Apoſtolicæ, & per patentes litteras expreſſa licẽtia interdicti ſententia ferri nõ poterit[e]) vel rectoris ciuitas ſit interdicta, ciues, q culpabiles nõ exiſtũt, alibi diuinis licite intereſſe poterunt, niſi ciues quoq; propter dominũ, uel rectorẽ puniendum interdicti[f] fuerint. Quod quidem in excommunicationis[g] ſententia contingere nõ poterit, neque enim pro peccato unius alius,[h] puta ipſius familia excommunicari poterit.

Interdicta uniuerſitate & ſinguli de uniuerſitate cenſentur, interdicti, ne interdictum reddatur eluſorium. h. d.

Item, cũ loci alicuius populus eccleſiaſtico ſupponit' interdicto, ſingulares ex eo perſonæ, quas interdictas eſſe cõſtat, ne ſententia effectu careat,[i] nõ debent alicubi[k] caſib. expreſſis a iure dũtaxat exceptis[l] audire diuina, uel eccleſiaſtica recipere ſacramẽta, cũ diuinorũ auditio, ſacramentorũ perceptio populo ut vniuerſis non competat.[m]

a In perſonis. Non valet ergo argum. de loco ad perſonas, capitu. ſi ſententia, vnde ſumitur, & ca. ſi ciuitas. de ſent excom mu.

b Clerus: immo interdicto clero non cenſetur interdicta eccleſia, vnde alij, clerici non eiuſdem eccleſiæ, licite in ea celebrabunt, capi. per exemptionem in fine. de priuile. in 6 & per Ioann. And. in c ſi ſente. de ſente. excommu. in 6.

c Econuerſo Fac. ca. 1. de præbe. ubi late Doc. & latius etiam in ca. eccle. ſanctæ Mariæ. de conſtitu. & not. ſupra de iur. perſonarum, in ver. populares.

d Domini. Secus ſi propter delictũ ciuium quod patet infra ibi qui culpabiles nõ exiſtũt & in c. ſi ſententia, de ſent. exc. in 6.

e Non poterit, Vt in extrau. Bonifacii, quæ incipit, prouide. poſita ſub titul. de ſente. exc.

f Interdicti Aliud ergo eſt interdicere ſolum ciuitatem, aliud ciuitatem & ciues aliud ciues tantum. pœna igitur interdicti quãuis ſpirituali, poteſt vnus pro alio puniri, de quo. 1. quæſtion. 4. in ſum. & 24. quæſt. in ſumma. & per Ioan. Andream in capitulo ſi ſententia, de ſentẽt. excommun. in 6. ſecus eſt in excommunicatione, vt ſtatim dicit.

g Excommunicationis. Scilicet maioris. Nam minori excommunicatione bene vnus pro alio aliquando ponitur. c. oblationes. di. 90. 27. qu. 4 ca. miror. c. non eſt in vobis, de ſponſ. & no. 24. q. 4 ca. ſi habes.

h Alius. 24. quæſtio. tertia, cap. habes

i Careat. Et ſi violaretur neruus eccleſiaſticæ diſciplinę, quod eſſe non debet, ca. cum inter vos. fac. ca. ſi ciuitas, & c. ſententia, de ſenten. excommun. in 6.

K Alicubi. Etiam in loco non interdicto.

l. Exceptis Cap. fin. de ſen. exc. in 6. quoad diuina & quo ad ſacramẽta, c. quod inte, de pę. & remiſſa. & c. quoniam, de ſen. exc. in 6. & ſequuntur ſtatim in 6. ſep.

m Non competat. Vniuerſitas enim eſt res inanimata, in quam iſta non cadunt, c. Roma. in fin.

de

Regulariter tẽpore interdicti poteſt quis bapti zari, chriſmari, et uerbum diuinum audire, h. d.

Excepti vero caſus [a] ſunt, ſi qui ad baptiſmi, chriſmatis, & pœnitentiæ [b] ſacramentũ, vel ad verbum diuinum audiendum admitti velint, tam ſi infirmi ſint, quam ſi ſint in bona valetudine conſtituti. Quod tamen in his, qui interdicto cauſam dederunt, non obtinet indiſtincte, ſed in eis Bonifacianæ conſtitutionis [c] forma obſeruanda erit. Quæ & alia quædam [d] interdicti tempore fieri benigne indulget, vt ex ipſius conſtitutionis perpenſo tenore facile apparere poterit.

Tempore interdicti poteſt confici ſacrum chriſma ſed unctio extrema, eccleſiaſtica ſepultura, & diuinorum celebratio ſunt prohibita, niſi conceſſa quibuſdam ſint ex priuilegio. h. d.

Velut igitur interdicti tẽpore iure chriſmatis vtimur vnctione, ſic licet regio ſit interdicto ſuppoſita, chriſma die cœnæ Domini confici dubium eſſe non [e] debet. Vnctio autem extrema, & eccleſiaſtica ſepultura, & diuinorum officiorum celebratio tempore generalis interdicti omnib. denegatur [f] niſi quibuſdam, quibus [g] id ex gratia, certa ſeruata forma, conceditur.

de ſent. excom. in 6. & c. ſi ſententia, eod. tit. & lib. hæc enim ſolum cadunt in animam rationalem, & perſonam veram non repræſentatam. Et facit hæc littera pro opin. eorum, qui tenent cognationem ſpiritualem contrahi poſſe per vniuerſitatẽ. licet ratio faciat in contrarium, de qua not. ſupra de tripl. cogn. in principio cuius quæſtionis occaſio vt hodie ſopita per Cõcilium Tridentinũ ex cuius diſpoſitione non poteſt cũ plurib. quam cũ vno contrahi hæc cognatio, ut in ſeſſio. 24. in 2. decreti decretis reformationum. Vbi autẽ tractamus, de his, quæ vniuerſitati competũt, ita qd dicitur eſſe penes uniuerſitatẽ, quod non eſt penes ſingulos, leg. ſed ſi in hoc, §. qui manomittitur, ff. de in ius voc. & 12. q. 2 c. qui manumittitur. Sed an ſi ſit hodie interdictus populus hinc ad centũ annos quo tempore nemo victurus eſt, eorum, qui hodie viuũt durabit interdictum & ligabit viuẽtes? Reſp. affirmatiue, ſi interdictum nunq̃ fuit relaxatũ, quia idem populus, l. proponebatur ff. de iudi. & d. 16. c. habe 1 & 7. q. 1. de quo not e. ſi ſententia, & qđ no. in c. ſi de ſen exc in 6. in verbo, inſurgunt.

Excepti vero. CASVS in tota hac parte ita poteſt adnot. Cum quidam populus eſſet interdictus volebat eo durante, atque non obſtãte, quod poſſent adminiſtrari ſacra baptiſmi, confirmationis, pœnitentiæ & extremæ vnctionis, ac ẽt cupiebat diuinum verbum audire, idque totũ petebat ſiue a ſnia interdicti eſſet appellatum, ſiue non; & cum hoc fuiſſet denegatum, ne neruus eccleſiaſtica cenſuræ cõtemnatur, & fruſtra reddatur cõtra, §. & ſi quidem. ſup. eo. fuit quæſitũ quid iuris. Sol ut in hac parte legimus quia eccleſia ita intendit obuiare malis, vt ipſa corrigãtur. & neceſſaria ad ſalutẽ nõ impediãtur, atq. tali adhibito moderamine neq; obiectio aliquid vi obſtare. Not primo caſus in quibus interdictum differt ab excõicatione, & hunc tex. coniunge cum prioc. eiuſ tit. No. ſecundo arg in genere prohibitorum niſi aliquid ſpãliter concedatur ſub prohibitione dicetur reſeruatum. Not. tertio argũ quod contemptores pœnarum ſunt puniendi quemadmodum tranſgreſſores legum.

a Caſus Sumitur ex c. reſponſo. de ſen. exc. & c. ſi. eo. tit. in 6.

b Pœnitentia. Sed nunquid & Euchariſtia danda erit ſanis interdictis poſt impartitã pœnitentiam? Et vr, qđ ipſa poſt pœnitẽtiã intelligatur. c. qđ in te. de pœn. & remiſ. ſed dic contra ſecũdum Io An. & Archid. in c. ſi. de ſen. excõ. in 6 niſi quis ſit in mortis conſtitutus articulo, c. pœnitẽtes. d. 50. & not. in d. c. ſi. Sed nunquid proxime paritura gaudeat in hoc beneficio cõſtitutorum in mortis articulo? Reſpon. vt no. per Ab in c. q in te. de pœn. & remiſſ. & per Docto in ca. qũ frequenter, ut lit. nõ conteſt.

c Conſtitutionis, c. ſi. de ſent. excõ. in 6 quia tradet prius idoneã cautionem de ſatisfaciendo.

d Alia quædam. Scilicet quod ſingulis dieb. in eccleſijs celebretur ianuis clauſis, & quod quibuſdam magnis feſtiuitatibus etiam apertis portis, & campanis ſonantibus interdictis admiſſis, non tamen excommunicatis, vt in c. ſi. de ſent. excom. in 6.

e Non debet. Sic c. quoniam, de ſententi. excommun. in 6. vnde ſumitur, q. d. conceſſo baptiſmo & confirmatione ſatis eſt conceſſum confici chriſma. Et eſt ratio quia verus chriſma non debet eſſe vſui, & deponendus eſt ſacerdos, qui de veteri chriſmate vngit baptizatum, niſi in mortis articulo. cap. ſi quis alio, de conſecr. diſt. 4. unde ſingulis annis in die cœnæ Domini debet chriſma confici, & vetus cremari, c. litteris, de conſecr. diſt. 3 bene ergo dicitur, quod veluti tempore interdicti chriſmatis vtimur vnctione ſic, & c. 3. ut hic in prin. §. quia cum quid permittitur, &c. c. præterea de off. dele. l. ad rem mobilem, & l. ad legatum ff. de procur.

f Denegatur. Cap. quod in te, de pœn. & remiſ c. ſi. de ſent. exc. in 6.

g Quibus. Vt puta clericis decedẽtib qui ſeruaue runt interdictũ. c. quod in te, de pœnit. & remiſ & fac. c. 1. 2. & 3. de pœn. et remiſſ. et de materia latiſſime

tiſſime per Spe.in ti.de diſpenſatione a.iuſta, nu. 24.cum ſeq.ſed an epiſcopus poſſit dare facultatẽ celebrandi tempore interdicti? Reſp. vt per Abb. in c.ad hæc,4.de appel.

ſuſpenſio: in ſecunda quomodo ipſa diſtinguatur ab excommunicatione, & interdicto, in tertia ad nota,eius effectus, in quarta ſoluitur dubium,ſecunda ibi,eſt autem, tertia ibi,cauebunt, quarta ibi,ea propter.

Violantes interdictum incurrunt excommunicationem,non obſtantibus priuilegijs, h. d.

Cæteri autem, ſiue clerici,ſiue laici,qui interdictum violando neruum eccleſiaſticæ diſciplinæ conantur infringere, quibuſcunq. priuilegijs non obſtantibus, ſnīæ excõicationis [a] ſubijcientur, à qua per ſedem duntaxat Apoſtolicam abſolui poterunt.

Appellationis prætextus violatoribus interdicti minime ſuffragatur, h.d.

Nec aliquid violatorib. proderit, quod appellaſſe, atq. ideo ſe interdicti ſnīa minime teneri contendant, ſicut.n.poſt appellationem excõicari non poſſunt, [b] ſic interdictum, [c] cui ante appellationem eos conſtat eſſe ſuppoſitos, declinare nequeunt. [d]

DE SVSPENSIONE.

TIT. XV.

Suſpenſio eſt duplex, vt excommunicatio & interdictum, h.d.

SVſpenſio quoque alia eſt Canonis, alia iudicis: [e] ſicut excommunicatio,& interdictum. Canonis eſt, veluti cum quis ob ſimoniam, [f] vel ob notoriam fornicationem, [g] vel aliud crimen, [h] ipſo iure à ſui executione ordinis, vel officij [i] arcetur.

a Excommunicationis. Vt clem.1.2.& 3. de ſent. excommun. Spec. in tit. de diſpenſatione.§. iuſta. nu. 24.

b Non poſſunt. Niſi ſit aliqua cã commiſſa appellatione remota, vt per Ab. in c. paſtoralis, in pri. dum ponit primũ effectum huius clauſulę appellatione remota.

c Interdictum. Intellige hoc de interdicto à diuinis officijs & ſic a ſpiritualibus, ſecus eſſet ĩ interdicto rerum temporalium, nam ſi interdiceret ingreſſum alicuius poſſeſſionis appellãdo ab eo ſuſpendo effectum ſententiæ, arg. l. non tm̃. ff. eod. Idem eſſet in ſuſpenſione a bñficio, ſm Abb. in c. ad hæc. 4. in 1. not. de appel. poſt gl. in c. is cui, de ſen. exc. i6. Vnde qđ hic dr̄, vendicat ſibi locũ in oĩb. ſententijs & cenſuris quæ concernunt ipsã animam, quæ sũt tres ut ſup. tit. 2. in princip. & §.1. vnde infertur, qđ ſuſpenſus a Pontificialib. vel ab vſu pallij. appellando ſuſpendit ſententiam, vt per Abb. poſt Inn. & Hoſt. in d.c. ad hæc.

d Nequeunt. Sed quæ eſt ratio quod ſententia excommunicationis interdicti,& ſuſpenſionis, non ſuſpenditur per appellationem? Reſpõ. afferuntur duodecim rationes per Abb. in cap. paſtoralis.§ 1. de appel. dic vt ibi per Doct.

DE SVSPENSIONE.

Cum ſuſpenſio ſit vltima ſpecies cenſuræ eccleſiaſticæ, de quibus in hac vltima parte iſtius libri tractatur, ſuo iure ſequitur quod poſt tit. proxim. præceden. in præſenti proponatur iſte, qui diuiditur in 4. partes. in prima habetur quotuplex ſit

SVſpenſio quoque. CASVS. nõ ſiguratur. Nota tamen cauſam diſtinctionis eſſe illam, quam aſſignauimus ſupra de diſtinctione excõicationis, & interdicti, & eſt videlicet aliquando canon. & aliquãdo iudex. No. ſecundo ſuſpenſionem dari quo ad ſe tantum, & aliquãdo quo ad alios, quoad ſe facit ad intelligentiam multarum quæſtionum.

e Iudicis. Eſt aũt inter canonis & iudicis ſuſpenſionẽ multiplex differentia de quib. per Abb. poſt Innoc. in capi. ſicut, verſi. & ponit tres notabiles effect⁹. & cap. de cohabitio. mul. & cle. ſimilis quoque eſt excommunicationi in alio, quia velut datur excommunicatio maior & minor, ſic & ſuſpenſio maior & minor, ut declaratur per Abbas in c. ſi de cler. exc. mini. ipſa quoque imponitur, aliquando ꝑ contumacia aliquando pro delicto in alio, primo caſu indiget monitione præuia, ſecundo nõ vt per Abb in cap. reprehenſibilis, de app nume 4. & pro declaratione materiæ late idem Abb, in ca. Apoſtolicæ, de excep.

f Ob ſimoniam. 1 q 1 c. reperiuntur, c. tãta, de ſim. & declaratur per Archiepiſcopũ Flor. in ſuo tract. de ſuſpenſ. c. 2.

g Fornicationem. Ca. ſi qui. d. 81. & diſt. 83. c. præter hoc, & per B Antoninum in ſuo tracta. de ſuſpenſione. c. 2.

h Aliud crimen. Quæ ſint hæc crimina, late per B Antoninum in ſuo tract. de ſuſpenſ. c. 4.

i Vel officij Et per cõſequens etiam a iuriſdictione, ſecundum Ab. & alios communiter, in cap. fin. de

Ob mortale peccatum non notorium eſt quis ſuſpenſus quo ad ſeipſum, non quo ad alios, h.d.

At ſi crimen per ſententiam,[a] vel per cõfeſſionem factam in iure, aut per rei ipſius euidentiam [b] notorium non [c] ſit, & ſi quilibet pro mortali peccato quo ad ſeipſum [d] ſit ſuſpenſus, quo ad [e] alios tamen pro ſuſpenſo non habetur, ideoque in officijs eccleſiaſticis vitandus non erit. [f]

Quæ ſit ſuſpenſio iudicis, h.d.

Iudicis ſuſpenſio eſt, vt cũ ſententia quis ab eadẽ executione ex cauſa remouetur. [g]

Suſpenſio ſolum ordinem & ſtatum eccleſiaſticũ reſpicit et priuatio præſupponit habitum, h.d.

Eſt aũt ſuſpenſio (velut eccleſiaſtica cen-

de cler.excom.miniſt.ſuſpenditur quis & ab alijs pluribus, nedum ab executione ordinis, vel officij, puta, ab oblatione altaris, 17.q.4.cap.miror, a conſecratione epiſcoporum, capit.2. de tranſlat. & ab alijs Infinitis, quæ enumerantur per glo. in Clem. cupientes. de pœnit. in verbo ſuſpẽſi. Sed an is, qui (vt hic dicitur) ſuſpenſus eſt ab officio, cenſeatur ſuſpenſus & à beneficio? Reſpo. vt late not. in d. cler. cupientes, de pœni. poſt medium, vſque ad finem.

a Per ſentẽtiam. Definitiuã, ca. cũ dilectus de ordi. c. denique, de except. & no in c. fi. de coha. mul. & cler. vñ ſumitur.

b Euidentiã Nota tres modos, quibus crimen efficitur notorium, ſcilicet per ſeotẽtiã confeſſionem, & rei euidẽtiam cũ tergiuerſatione aliqua celari non poteſt, ſic in c. fi de cohab. mul. & cler. Sed cur.ibi, & hic non fit mentio de notorio quod oritur ex probatione clara & iuridica, cũ tamen & ex ea inducatur notorium, quando nihil poteſt opponi contra; vt puta, quando eſt concluſum in cauſa, ut in c. cum olim, de verb. ſignifi. forte, quia cum expectanda ſit de proximo ſentẽtia non oritur omnino notorium, cum probationes ſint arbitrariæ, l. 3. ff. de teſtib. & poteſt iudex teſtibus etiam probantibus fidem non habere Bar. in l. Lucius, ff. de his, qui not infamia.

c Non ſit. Immo etiam ſi ſit notorium crimen, non propterea vitandus eſt criminoſus excepto crimine fornicationis, quamdiu quis ab eccleſia præciſus eſt, not. in c. fi 16.q fina. & in c. dum non licet, de præſcr & in cap. nonne. 8.q.3. & probatur in c. præter, d. 32 & arguendo à ſpeciali, & no. Ab. in c. fi. de cohab. mul. & cler. non poteſt ergo hinc ſumi arg. à cõtrario ſenſu, niſi quoad crimen fornicationis, in quo vt inducat ſuſpenſionem nõ requiritur præcedens monitio, ſi res ſit euidens, ut per Abb. io d c. fi.

d Quoad ſeipſum Ideo ſic, quia conſtitutio militantis eccleſiæ ligat, & comprehendit delictum omnino occultum, c. porro, & cap. cum non ab homine, de ſent. excom. & clem. 1. de hæret. ubi oot. licet quo ad eccleſiam militantem non habeatur pro ligato, cum non iudicet de occultis, ca. erubeſcant, diſt. 32. & not. 6. q. 1. cap. ſi omnia, erit tamẽ in rei veritate ligatus, licet apud nos ſit incertum, argum. in §. conditiones. Inſtitu. de verb oblig. & declarat Abb. in c. exturpandæ, §. qui vero, in repet. num. 21.

e Quo ad alios, & ca. Nota modos, quibus quis dicitur ſuſpenſus. Primus, quoad ſeipſum, & non quo ad alios, vt quilibet in peccato mortali conſtitutus, vt in c. teſtm. diſt. 6. & 1. q. 1. c. ſacerdotes & c. fi. de tempor. ord. & c. veſtra, & c. fin de cohab. mul. & cleric. Secundus, quoad ſe, & quoad alios. 32. diſt. nullus, & c. præter hæc, & tanta, de ſimon. & d. c. fi de cohab. mul. & cleric. Quinq. & tertio dr̃ qs ſuſpenſus quo ad alios, & non quo ad ſe, ut cum villa, vel ciuitas eſt interdicta propter delictum ciuium, vel ſæcularis poteſtatis, tũc enim clerici non ſunt ſuſpenſi quo ad ſe, qui poſſũt celebrare in loco non interdicto, c. tuæ, de cleri. peregri. & not. in d. c. fin. Item poſſunt celebrare clauſis ianuis, c. fi. de ſen ten. excõ. in 6. & de hoc p B. Antonin. in ſuo tracta. de ſuſpeoſ. cap. 1.

f Non erit. Quia adhuc ab eccleſia toleratur, licet criminoſus, c. vera, & cap. fin. de cohab. mul. & cle. & c. fin. 15. q fin. niſi in tribus caſibus hic enumeratis, & in d. c fi.

g Remouetur. Sententiam tamen præcedere debet monitio, quod procedit ſecundum Inno. in c. 1. de exceſſ. præla. qñ ſentẽtia & ſupenſio infertur ob contumaciam ſecus ſi in pœnam delicti, quia tunc fruſtra fieret monitio, cum oporteat delinquentem luere pœnam delicti commiſſi. Suſpenſio enim ſæpe infligitur ob delictum, ut in c. tam litteris, de teſti. & 5. q. 3. cap. in loco, licet aliud ſit in excõicatione, quæ ab homine non fertur propter delictum, immo quam cito vult ſatisfacere debet relaxari. c. nemo, & c. illud 11 q 3 Idem tenuit Inno in c. ad hęc, qñ, de appell. & licet Hoſt. ibi non approbet opin. Innoc. reſpectu ſuſpenſionis faciendæ a iudice, tamen cum Inno. tenet Ab. In c repr. henſibilis, de appel. & in d. c. 1. de exceſ. præl. per d. c. cum litteris, & per ca Romana, §. ſed nec in ſpecie, de ſenten excom in 6.

Eſt autem CASVS in hac parte proprie non figuratur, niſi dicamus, quod inter ſcholares fuit dubitatum an ſuſpenſio differat ab excõicatione, & interdicto, quidam enim dicebant non differre cum comprehendatur ſub cenſura eccleſiaſtica, c. quærenti, de verb. ſign. quidam uero oppoſitũ affirmabant, quia ſpecie diſtinguuntur ut in iure præſupponitur. Sol ut hic habetur. & melior ratio meo iudicio non põt aſſignari, niſi iſta iam adducta Nec obſtat obiectio, quia in genere conueniunt, & in ſpecie differunt Not. primo, quod ſuſpenſio proprie uidetur Introducta ut ſit ſpecialis clericorum pœna Nota ſecundo, quod ipſa magis accedit ad naturam pœnarum, quæ non ſunt, nec dicuntur medicinales.

Con-

ſura conſiderata[a]) reſpectu quodã, aliquãto, quam excommunicatio, uel interdictũ ſtrictior,[b] q̃ppe quod & excommunicatio, & interdictum non ſolum clericos, verum etiã laicos innectere poſſunt.[c] At ſuſpenſio, cum nihil aliud ſit, quam inhabilitas quædam ad exequendos ordines, & officia eccleſiaſtica,[d] nullos præterquam ipſos clericos attingere poteſt. Nec enim ulli eius ordinis, uel officii, cuius eſt pænitus expers, adminiſtratio uetari & interdici[e] põt.

Ingerens ſe diuinis, incurrit irregularitatẽ.

Cauebunt[f] igitur clerici, iudices,[g] & eccleſiarũ prælati, ne pænã hanc ſuſpẽſionis incurrãt, ſcituri, quod ſi ea durãte[h] ſeſe diuinis[i] ingeſſerint[k] (ſecundũ canonicarũ ſanctionũ tenorem[l] & diſtinctionem[m]) irregularitatis laqueo ſeſe inuoluẽt, a quo interdũ non niſi per ſummum[n] Pontificem liberari poterunt.

a Conſiderata. Bene conſiderata tanquam cenſura eccleſiaſtica comprehẽdit ſolum clericos, quia ſi conſideretur, tanquam terminus generalis, & indiſtinctus, conuenit, & innectit iam laicos. Vnde aduocatus ſuſpenditur ab officio aduocandi, leg no tis. ff. de pænis, & notarius. ab exercitio notariæ. c. ſi aduerſus. de hære. & nota in d. clem. cupientes, de pen. & ad materiam huius, §. uide per Archiepiſcopum Florẽ. in ſuo trac. de ſuſpẽſ. c. 2.

b Strictior. Eſt tamen quodam reſpectu laxior, ſcilicet reſpectu relaxationis, quia excommunicatus licet ſatisfecerit nõ liberatur ex ſola ſatisfactione, ſed ultra eam requiritur abſolutio, ex quo, n. ſemel cum ſolennitate electus eſt extra eccleſiam debet, cũ ſolennitate debita reconciliari, ſecus eſt in ſuſpenſione, ut per gl. in Clem. c. de decim. per gl. & Inn. in c. cum bonæ, de ætate, & qualitate, & per Ab. in cã. primo, verſic. nota argumen. quod excommunicatus, & c. de iudic.

c Poſſunt. Vt ſupra titul 1. & 2. per tot. & per Archiep. Flor. in tract. de ſuſpen. c. 1.

d Eccleſiaſtica, Quorum meri laici non ſunt capaces, ut ſupra de iure perſo. in prin.

e Interdici. Cum priuatio præſupponat habitum, Sed ſemel ſuſpenſus bene poteſt iterum ſuſpendi noua culpa exigente, & ſecunda ſuſpenſio dicetur potius confirmatio, capit. veritatis, vbi Abb not de dolo & contumaci. effectus autem ſecundæ apparet poſt relaxationem primæ, de quo dic, vt in ſimili no. in capitulo iſta, quorundam de iudæ, & in c. officii, de ſenten. excommu & per Abb. in d. c. veritatis.

Cauebunt. CASVS Quidam clerici exiſtentes ſuſpenſi ẽt a diuini, de facto ingeſſerunt ſe eiſdẽ, & cum propter talem tranſgreſſionem debebant puniri, fuit dubitatum, an propterea debeãt incurrere irregularitatem, quæ cũ ꝓhibeat ad adminiſtrationem diuinorum, vt hic declaratur, & talem prohibitionem cauſet ipſamet ſuſpẽſio, negatiue reſpondebatur. Cæterum Sol. vt hic caueatur, quia in eo quis debet puniri in quo deliquit, c. ſi. de immu. eccle non obſtat obiectio, quĩa iſta irregularitas ſuperueniẽs efficacius prohibet p̃d. adminiſtrationem. No. primo prohibitionem adminiſtrationis diuinorum habere latitudinem, ita quod ſupremus gradus quoad remiſſionem

eius eſt Pontifici reſeruatus. Nota. ſecundo, quod irregularitas aliquando eſt pæna proprie dicta, & aliquando eſt ſimplex defectus a certa cauſa cauſatus.

f Cauebunt. Capitu. 1. §. caueant, de ſententia excommunica. in 6. vnde ſumitur. & in c. cum æterni, alias 1. de re iudi. in 6.

g Clerici, iudices. Non dicit de ſecularibus, quia pæna ſuſpenſione eos non ligat, ſic in capi. primo. de re iudicata in 7.

h Durante. Licet quis de crimine commiſſo pænitentiam egerit, quia ante diſpenſationem Papæ ad húc ſuſpenſio impedit executionẽ ordinis, vel officii, cap. ueritatis, ſecũdum unam lecturam, de dol. & contum. vbi per Abbas in verſiculo, quarta lectura, & per Spec. ula. in titu de diſpenſatione, §. iuſta. verſic. in ſuſpenſis autẽ. in fine.

i Diuinis. Officis, non autem beneficiis, vt nota. in capit. prima, de re iudicata in ſexto, & hoc intellige, cum quis ſuſpenſus eſt a diuinis, quia tunc celebrando efficitur irregularis, ſecus ſi ſuſpenſus ſit a quocumque alio officio, ſecundum Cardinal. in Clementina ſina. verſiculo quod ſi in fine verſiculi, de pæniten. Idem videtur de mente Specul. in titulo de diſpenſatione, §. iuſta, verſicu. ut autem in hac, & tenet nouiſſime Auguſt Bero. in ſuis familiaribus qq. in quæſtione 121.

K Ingeſſerint. Scilicet ſcienter: quia ſecus ſi ignoranter, capitulo Apoſtolicæ, vbi Abb. late, de cler. excommunicat. miniſt. & ſatis indicat verbum ingeſſerint, quod deſignat rem ad ſe ingerentem non ſpectare.

l Tenorem. Sic in c. 1. de re iud. in 6.

m Et diſtinctionem. Et de hac diſtinctione per Spec. in tit. de diſpenſatione. §. iuſta. verſicu. in ſuſpenſis autem diſtinguitur, & in cap. tanta, de exceſſ. prælat.

n Per ſummum Pontificem. Nota vnum de caſibus reſeruatis Papæ, & fac capitulũ primũ. de re iudicata in ſexto, & in capitu primo, de ſenten. excommunicatio. in ſexto, vnde ſumitur hæc litera, de aliis ſimilibus irregularitatibus not. in dicto capit. 1. de re iudica. in 6 & in ca quod tranſlationem. de offic. lega. & in cap. ſicut vnire, de exceſſ. prælat vbi generaliter traditur de reſeruatis Papæ.

Eſt

Quid ſit irregularitas. b.d.

Eſt autem [a] irregularitas nota, [b] ſeu canonicū [c] impedimentum ex facto, [d] ſeu defectu [e] proueniēs, quo quis tā ad eccleſiaſticos ordines promoueri, quā promotos in iiſdem miniſtrare prohibetur, [f] quod qualiter accidat tam ſupra ex primo [g] libro, quam etiam in uariis Decretalium locis facile eſt legentibus cognoſcere.

Epiſcopi & ſuperiores nunquam incurrūt ſententiam interdicti, uel ſuſpenſiones, ipſo iure, niſi de ipſis expreſſa mentio habeatur. b.d.

Ea propter optima ratione innocētina cōſtitutione [h] cautū eſt, ne epi eorumque ſuperiores, vllius conſtitutionis, [i] ſententia, [k] ſiue mādati [l] occaſione, interdicti, uel ſuſpēſionis [m] ſētētiā, niſi ipſis [n] d epis [o] expreſſa mētio hēat, ipſo iure incurrāt, eſſet.n. hoc nimis periculoſū, [p] ob pōtificalis officii, ꝙ frequēter exercere cōpelluntur, executiouē. [q]

a Eſt autem. Hanc deſcriptionem poſuit Spec. in titu. de diſpenſat. in princ. ſecuti ſunt. B Anton. & Nic. Plou. in ſuis tractatibus de irregularitate.

b Nota. Infamia, & quaſi quædam cicatrix criminis, & quaſi intellectualis vulneris, fac. c. accedens, de purg. cano. & 2.q.3. notandum.

c Canonicum. Quia habet ortū a iure canonico, ſecūdum Spec. in tit. de diſpenſ. in prin. Sed tamen videtur habuiſſe originem a teſtamento veteri, vt apparet in libro Paralip ca. 28. vbi dicit, quod Dauid fuit phibitus ędificare tēplū Deo, quia eſſet vir ſanguinum, & in cap. hic & enim, ideſt 49. vbi dicitur, qđ iter Leuitas multi a ſacerdotio repellebant; puta, ob gibboſitatem, ſcabiem, & alios defect⁹ naturales.

d Ex facto. Puta homicidio, ſ patrati, qui pro nō poſ. & c. miror, d. 30. vel ex notabili inobediētia, pſertim contra Apoſtolicam eccleſiam, c. ſi quę ſunt diſt. 81. c. tanta, de exceſ. præl. & c. 1. de re iud. in 6. & c. 2. de ſent. excom mu. in 6.

e Seu defectu Tā corporis, vnde de corp. vitia. per tot. & ſupra qui promo. nō poſſ. ſ. cauenda quam animi c. ex pœnitentib. & c. canones, cum plurib. ſeq diſ. 50. & in ti. de obli. ad rō. inia red. per tot. qñq nec animi, nec corporis vitio, ut in eo qui eſt natalib læſus, c in nouit, de ele. & de filiis presb.

f Prohibetur Ponuntur hic duo effectus irregularitatis, cæterum ſunt alii plures: quia priuat à poteſtate eligendi actiue & paſſiue. Item reddit incapacem aliquem ad beneficio recipienda. Item a facultate percipiendi fructus beneficiorum, ſecundum diſtinctionem tamen Abb. & aliorum, in c. cum bonæ, de ęta. & qual.

g Primo libro. Supra qui promo non poſ. per tot.

Ea propter. CASVS. proprie non figuratur, dubitatum tamē fuit inter ſcholares, an conſtōnes qui pęna ſuſpenſionis imponitur, ipſarū tranſgreſſori, cōprehendant epos, & alios ſimiles ſuperiores, de quib. in hmōi conſtitutionib. non fit ſpūalis mentio quidā.n. dicebant hmōi prælatos eſſe comprehenſos, ponderādo tex in c. 1. de conſt iſtæ in uer. ab oīb. Confirmatur quia cum conſt. iſtæ ſint ius humanum, tñ pōtifex. Rom. eſt exēptus, c. propoſuit, de cōceſſ. præb merito. Sol. tñ ut hic cauetur ob rōnem in tex. aſſignatam, nec obſtant obiecta, quia, d.c.1. intelligitur regulariter, quæ regula in pñti limitaſ ob rōnē in tex. aſſignatā c. vero propoſuit, loquitur de poteſtate diſpenſandi, at quomodo Pontifex ſubiiciatur iuri humano, non eſt præſentis loci. No. primo, leges aliquando limitari ob qualitatem perſonarū. quarū reſpectus dēt haberi in eis promulgandis. c. erit diſ. 4. Not. a. quod perſona quo eſt dignior eo in dubio dī de iure magis priuilegiata Not. quod ad nota. in rub. de vit. & honeſt. cler.

h Conſtitutione. Ca. quam periculoſum, de ſen. excom. in 6. vnde ſumitur.

i Conſtitutionis. Ca ſacro, de ſent. excom. c. cū medicinalis, alias. 1. eodem tit. in 6. c. 2. de ſolu. c. cum inconctis, de elect. cum ſimi.

K Sententia. Vt ſi papa vel epiſcopus ferat ſnīam ſuſpendendo contrafacientes, argu. c Rom. ſ. caueāt, de ſent. excō in 6. & no. in ca. quam periculoſum, de ſent. excom. in 6

l Mandati. Vt ſi papa mandat quod oēs prælati, & clerici ſoluant tantā pecuniam ſuſpendendo non ſoluentes intra terminum aſſignatum, & fac. l. itē apud Labeonem. ſ. hoc edictum, ff de iniu.

m Vel ſuſpenſionis. Sed cur non dicit ēt de excōicatione, quæ ipſi ſuſpenſioni & interdicto æquipatatur, c. reprehenſibilis, ubi per Ab. de app. Rñ. ſecūdum Inn. Hoſt. Io Mo. Arch. Io And. ꝙ Papa noluit eos in tantū priuilegiare, ut priuilegiando tolleret, ſi quis ſuadente diabolo. 17.q.4. & alios ſimiles, ut c pro humani, de homi. in 6. ita no. in c. quā periculoſum, de ſent excom in 6.

n In ipſis. Conſtitutione ſententia, & mandato.

o Epiſcopis. Quorum appellatione etiam ſuperiores, & ipſe papa continetur, ut ſup de epiſcopis, ſū. Pont in prin. per tot.

p Periculoſum. Et ideo uitandum, c. ubi periculum, de elec. in 6. & c. quieſcamus, diſt. 42. & not in c a. de iuram. calum. nam (ut inquit Salom.) Qui amat periculum, peribit in illo.

q Executionē Sic in c ꝗ periculoſū, de ſen. exc. in 6. per quā conſtōnem apparet, ꝙ papa voluit prouidere non tā epis quā ſubditis conſiſtit & eporū officiū in chriſmatis confectione, ordinum collatione, eccleſiarum & altariū conſecra ſ. pe. ſup de epiſ. & ſum Pon. & ibi ēt no quia oia magis ſubditorum, quæ eporum utilitatem concernunt.

Ex-

Explicit Liber Quartus, & vltimus Inſtitutionum Iuris Canonici, in quibus ſi quid diuerſum Lector, inueneris ab his, quæ in Commentario iam pridem edito delineata inueniuntur; ſcito ea auctorem, cum vltimam operi limam adhiberet, meliora ſecutum, immutaſſe.

Digitized by Google

448

Digitized by Google

COMMENTARIVM INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI.

FLAVIVS VRSINVS FERDINANDO Farneſio. S. D.

KAL. Feb. accepi abs te litteras datas Idibus Ianuarii; quas mihi iucundas fuiſſe, non arbitror neceſſe eſſe me adſcribere, cum ex te nihil ad me proficiſci poſſe, niſi iucundiſſimum, iam pridem exploratum habeas. Sed profecto poſteriores hæ eo fuerunt gratiores quod vna Commentarium Lãcelotti noſtri ſecum attulerunt. Amo.n. vehementer ingenij illius elegantiam. Legi itaque totum uno ferme (vt ſic dicam) hauſtu, probauique penitus tuum de libro iudicium: maluiſſem tamen, tam ſecundo curſu inchoatum a ſe negotium proceſſiſſet, vt huius nuper a ſe compoſiti libelli argumentum illi defuiſſet; nam & librum Inſtitutionum ipſarum nunc teneremus, & ipſe amicis vſus fuiſſet melioribus, candidioribuſque. Quos tamẽ ille Commentario illo ſuo adeo ſtrenuè (meo quidem iudicio) vlciſcitur, vt mihi aliquo pacto ſuis illis detractoribus debere uideatur, qui tam elegantem libellum conſcribendi ſibi occaſionem dederint. Eum ego pluribus legendum exhibui, probatuſq. eſt fermè ab omnib. mirũ ĩ modũ: fermè, inquã, nec.n. obtineri potuit, quin illico ſemidocti quidam commentariolum momorderint, nõ quin quæ Lancellotus de cõpoſitis a ſe Inſtitutionibus diſſereret, vera non confiterẽtur: ſed quod in eo illum non obſcure aliquid Inſtitutionibus Iuris Ciuilis detrahere conatum eſſe prædicent. Is.n. vno, aut altero in loco eius libelli dicit, quædam in illis eſſe ambigua, perplexa, & quę inuicem pugnantia videantur, cum tamen Iuſtinianus nihil eſſe in toto iure ciuili ambiguum, vel cõtrarium ſcriptum reliquerit. Reſpondi eos Momum agere, qui cum Venerem non poſſet, ſandalium ipſius quaſi obſtreperum dicitur improbaſſe, tantum autem abeſſe, ut ciuilibus Inſtitutionibus aliquid detraxerit, vt ego illis in eo plurimum a Lancelotto noſtro tributum eſſe non dubitem, quem ſciam illarum elegantiam non ſolum laudare, ſed admirari ſolitum, ſed profecto in eos interdum incidimus, qui indigni ſint, quibus reſpondeatur. Sed de hoc alias. Sum ſiquidem delectatus uehementer cognouiſſe ex tuis litteris te cum delecto ſtudioſiſſimorum iuuenum numero quotidianis prælectionibus, ac diſputationibus in iure ciuili exerceri. Hanc enim ego optimam, ac ſolam prope proficiendi rationem eſſe ſemper ſtatui, præſertim ſi non iam oſtentationis quam diſcendi adſit ſtudium, cum lepore quodam ac nobilibus adoleſcentibus digna conſuetudine coniunctum. Vtinamque mihi interdum ab vrbano iſto, atq. aulico ambitu ſecedere, & ad iſta veſtra ſtudia ſalua exiſtimatione reuerti liceret, profecto ad uos conuolarem illicò, ubi & cum libris diutius, & attentius uerſari, & remoto ab omni moleſtia cum optimis commilitonibus ſecuram, ac prope beatã uitam agere liceret. Sed quando mihi nunc hoc non datur, tu, quem ego me eſſe alterũ ſemper ſtatui, dum licet, fruere honeſtiſſimo iſto, ac iucundiſſimo otio, ſed ita fruere, vt interim non obliuiſcaris eius quod Catonem uſurpare ſolitum ferunt. Nõ minus, ſ. otij, quam negotij, reddendam eſſe rationem, ac ſtudioſum iuuenem Bernardinum Alphenum meo nomine ſaluere iube. Romæ Non. Feb.

Flauius hic nunc Cardin. Vrſinus.

Cõmentariũ Lancelloti reprehens.

FERDINANDVS FARNESIVS Flauio Vrſino S.P. D.

NIHIL vnquam tam præter meam opinionem accidit, quam audire ex te extitiſſe quoſdam, qui in commentario inſtitutionum Iuris Canonici auctorem aliquid inſtitutionibus Iuris Ciuilis detrahere voluiſſe exiſtiment, qđ his uno, aut altero in loco quædam in his perplexa, & prima facie contraria reperiri ſcripſerit, quaſi vero hoc cuiquam dubiū eſſe debeat, aut eas ille pluribus in locis non cæteris libris Iuris Ciuilis prætulerit. Oportet oīno iſtos aut auctori eſſe parum æquos qui ex re veteri nouam illi inuidiam conflare ſtudēt; aut (quod magis reor) in iure ipſo Ciuili parum verſatos, aut omnino parum accurate Commentarium illum percurriſſe. Si parum æqui ſint, nulla ratione de ſua ſententia deduci poterunt, nam, vt ait comicus.

Qui inimicus eſt etiam in ſcirpo nodum quærit.

Quid ergo ei ſuadere coneris, qui hoc. ſ. vnum quæritet, nempe vt quidquid dixeris deflectat in deterius? Si parum in legendo accurrati fuerint, repetant, quæſo, atque diligentius expendant, quod in eo ipſo Commentario de inſtitutionibus Iuſtiniani ſæpius inculcauerit: nam vſque adeo ipſas, dilaudat, vt mihi interdum veniat in mentem ſuſpicari, ne pluſculum illis tributa, quam par ſit, quod putet ita compoſitas a ſe inſtitutiones ſimilitudine quadā operis facilius ſtudioſorum animis inſinuare poſſe. Sed vtrumque id ſit, quo vtrumque animo is ſcripſerit, illud quidē nullo pacto negari poteſt, ſexcentis propemodum locis de his honorificentiſſimè, meminiſſe. Nā primo libro, dum ſe cum Pontifice ſermonem aſſerit habuiſſet, leguntˉ hęc verba. *Eſſe apud Iuriſconſultos Iuſtiniani Imperatoris iuſſu cōpoſitas inſtitutiones quæ ſtudioſis ad inuolutam, & valde perplexam iuris ciuilis ſcientiam expeditiſſimum aditum proculdubio præſtent.* Et quod ſuę ſententię illuſtrius teſtimonium dare potuit, quā illis verbis, quę tertio libro legūtur? *Id uero*, inquit, *nō ſubticebo, quidquid iſti garriant, cenſere me idque etiam ex vniuerſa illa enucleati iuris collectione ac compoſitione, quā Iuſtinianus nobis reliquit nihil eſſe abſolutius & ad comparandum in toto iure ciuili lumen quoddam conducibilius quam illud Inſtitutionum opus quod illi ex iuuenum manibus excutiendum & ab omnibus gymnaſiis eliminandum quaſi nullius prorſus vtilitatis tam ſtulte cenſent.* Et paulo poſt. *Maiores noſtri inſtitutiones Iuris Ciuilis quaſi ſine his vix quiſquā aliquid in legitima prudentia proficere valeat magno in honore ſemper habuerunt, & varia interpretatione, & Commētarijs exornatum & locupletatū ad nos trāſmiſerūt.* Et paulo poſt. *Hic ego te ad Iuſtinianū reuoco cui ex immenſa illa ſilua iuris ciuilis & infinita prope veterum librorum mole ſuas inſtitutiones elicere feliciſſimo ceſſiſſe multorum ſæculorum teſtimonio comprobatur.* Et eodem libro. cum verba Marci Tulij recenſuiſſet, ſubdit. *Et hoc quidem quod in iure ciuile tātopere ſe deſiderare, & expectare Craſſus. aiebat, & ſe facturū aliquando credebat, abunde ſuis inſtitutionibus Iuſtinianus videtur præſtitiſſe.*

Lancelloti de inſtitutionibus Iuris Ciuilis iudicium ac teſtimonium.

Denique vbi illarū meminit, non niſi magna cum commēdatione, at que inſigni aliqua præfatione meminit: ecqua rōne potuit ſecus facere, qui ſuas ad illarū imitationē effinxiſſe prædicet? At dixit quędā eſſe in his obſcura, perplexe, & quę inuicē pugnare uideantur; Quid tum demum? nō id propriū dixit eſſe inſtitutionū vitiū, nam idem dixit & de ſacris litteris, & de omni ſcriptorum genere, id, & poſſe fieri de ſuis inſtitutionibus, nec ꝓpterea oībus etiā proprijs ſcriptis illum maledixiſſe quſquam aſſerat. At nihil eſſe perplexū, nihil ambiguū, nihil diminutum, nihil ꝙ contrariū, aut ſimile videri poſſit nulla eſſe geminā legē in toto iure ciuili Iuſtinianus ipſe teſtatur. Certe, vt ita ille aſſeruerit, veritas oīno reclamat mihi, qđā, vt ſimilia propemodū infinita ꝑter eā, multa paſſim occurrūt, ambigua perplexa, & quæ, niſi alicuius interpretaionis rōne concilientur, ex diametro pugnantia videanẗ. Et quoniam pro ſumma inter nos neceſſitudine. ac ſtudiorum cōmunione, uel quauis mihi tecum garrire poſſe videor, mitto ad te, qui ingentes pro eo pugnas pugnare cōſueſti,

ſueſti loca quædam, quę ego inſtitutionibus ipſis Iuris ciuilis obſeruaui, & in vnũ colligi ſimulatq; de obloquatoribus iſtis a te reſciui: vt ſi quãdo rurſus in maledicos iſtos incidas, illorum obiecta poſſis quam primũ exemplis retundere, neque id facio, quin ea te, prius quã me vidiſſe ac ponderaſſe non exiſtimem: ſed vt illa, quæ ſcolaſtica ſunt, potius, quam a doctiſſimis viris admodum perpenſa, ad manus habeas, nec propterea grauiſſimis negotijs tuis quidquã temporis ſubtrahere cogaris. Ac vt primũ de his dicamus, quę videtur in eodẽ libro contraria. In Proœmio. §. 1. leguntur hæc verba: *Omnes vero populi legibus, tam a nobis promulgatis, quam compoſitis reguntur.* At in §. 1. de iu. nat. gẽt. & ciu. *Oẽs populi, qui legibus, & moribus reguntur partim ſuo proprio, partim communi omnium hominum iure vtuntur.* In §. fi. de libert. dicitur, quod omnes liberti conſequuntur. Ciuitatem Romanam, nullo nec ætatis manumiſſi, nec dñi manumiſſoris habito diſcrimine. At in §. fi. quib. man. nõ lic. dicit̃ quod qui non compleuit 17. annum non poteſt manumittere teſtamento in §. 1. de re. diui. littora maris dicuntur communia, non publica. In §. littorum. littorum vſus cr̃ eſſe publicus. In §. fi. de uſuf. dicitur, quod vſufructuarius cedẽdo vſumfructum alteri, quam domino, nihil agit. At in tit. ſeq. in fi. principii dicitur indiſtinctè quod licet vſurarius non poſſit ius ſuum alteri cedere, vſusfructuarius tamẽ põt. In §. poſthumus. de leg. dicitur. *Poſthumus autem alienus hæres inſtitui, & ante poterat, & nunc poteſt.* At in titulo de bono. poſſeſ. in principio dicitur, quod poſthumus alienus hæreditatem adire iure ciuili non poterat. Hęc quidẽ, & alia his ſimilia ſunt in eodem Inſtitutionum libro. Si quis autem illa colligere velit, quæ aduerſari videntur his, quæ pandectarum libri, aut Imperatorum conſtitutionibus continentur librum (puto) conſcriberet inſtitutionibus ipſis grandiorem, quæ quidem non negauit ille, vel aliqua ſaltem rõnem conciliari poſſe; ſed ruditer ac prout iacẽt accepta, ſtare minimè poſſe aſſerit. Leguntur præterea in eodem libro multa, quæ nimiũ generaliter enunttiata uideri poſſunt. cuiuſmodi eſt illud. *Cuius filiam vxorem ducere nõ licet, neq; eius neptem permittitur filiam tamen aui, vel auiæ vxorem ducere non prohibeor.* vt omittamus interim, quod in coniunctis per adoptionem illa regula nõ obtinet locum. In §. fęminæ, de adop. dicitur, quod fæminæ poſſunt adoptare in ſolatiũ liberorum amiſsorum. At hoc ita demum verũ eſse aiunt, ſi in acie fuerint amiſſi, nõ ſimpliciter. In §. qui poteſtatem, de exc tut. dicitur, quod qui poteſtatem aliquã habent, ſe poſsunt excuſare. At quibus inhæret dominica, vel patria poteſtas, non propterea poſsunt ſe excuſare. In §. Res ſacræ, in fine, dicitur qđ locus, in quo ædes ſacræ ſunt ædificatæ, etiam diruto ędificio adhuc ſacer manet. At hoc non eſt verum, vbi ædificium eſset ab hoſtibus dirutum. l. cum loca. ff. de rel. & ſumpt. fun. in §. itẽ lapilli dr̃, quod lapilli, & gemmæ inuentæ in littore maris ſunt inuentoris, ſed hoc ita demum eſt verum, ſi etiam apprehendantur. in §. fi. de codicil. dicitur, ꝙ codicilli nullam omnino ſolennitatem requirunt, & tñ requirunt quinque teſtes in §. intereum. in fi. de obl. quæ ex del. naſcuntur, dicitur, ꝙ, qui ad furtum faciendũ conſilium dedit, atque hortatus eſt, furti non tenetur: at non eſt hoc verum, cũ alias fur non erat furtum commiſsurus. Demum in tit. de pub. iud. dicitur, ꝙ publica iudicia nihil omnino ſimile habent cum priuatis iudicijs, & tamen multa habent ſimilia, vt ibi notant interpretes. Atq; vt hæc nimis videntur generalia, ita ex cõtrario quædam videntur diminuta: vt, exempli gratia, definitio ſeruitutis, de qua in §. ſeruitus de iure perſo. cum. n. dicatur eſse conſtitutionem iuris gentium ſeruitutem inductã iure ciuili non comprehendit, ut in §. fi. eo. tit. Item cum dicitur, ꝙ uſusfructuarius non poſsidet, §. idem placet, per quas perſo. nobis acquir. de ciuili. n. hoc poſſeſsione verificatur non de naturali. l. naturaliter, de acq. poſs. Quædam etiã videntur parum fæliciter expreſsa. non intelligo hic de vocibus, & de his, quæ Grãmaticis non probantur, puta de etymologia ſtipulationis & ſimilium, ſed de his quæ ad rem ſpectant, quale eſt illud in §. plebiſcitum, de iur, natu. gen. & ciuili. Plebs. n. a populo non ita differt, vt ſpecies genere, quod, ait tex. ſed velut pars a toto. Item cum dicitur naturalibus non efficere manumiſsionem §. fi de ingen. Item cum dr̃ aliud pro alio petente poſse in eodem iudicio corrigere errorem ſuũ. §. ſi quis aliud

Quæ videãtur cõtraria in lib inſtitutionũ.

Quę videantur nimis generaliter enumerata.

Quæ videantur diminuta

Quæ videãtur ea rũ fæliciter expreſſus.

de act. nec enim verè iudicium erit idem, ut ibi notatur. Item cum iuſta & efficax appellatur actio, quæ tñ exceptione etiam doli elici poteſt. §. præterea. 1. Inſt. de excep. Item dicitur neceſſarium eſſe detrahi Falcidiam. §. quantitas, verſi. l. neceſſe de l. Falc. cum tamẽ ſit in hæredis poteſtate remittere. Quædam male videntur inferri, ut eſt illud in §. ex contrario quib. allic. uel non. *Ex contrario*, inquit, *omnes res pupilli & pupillæ ſine tutoris auctoritate recte dari poſſunt* (cum peſſimè videtur inferri.) *ideoque ſi debitor pupillo ſoluat neceſſaria eſt debitori tutoris auctoritas, alioqui non liberabitur.* Similis propemodum eſt illatio in §. fi. Inſtit. de vulg. ſubſtitu. Atque hæc quidem, & his ſimilia non huiuſmodi ſunt, quæ aliqua ſaltem interpretatione ſaluari, & ad rectum ſenſum traduci non poſſint, licet id interdum ægre obtineatur, ſed certè, quę ſcrupuloſis hominibus, quales hi ſunt, qui auctori noſtro negotium facere non deſinunt, parum probari poſſint, at ille cum ſe, & cenſores ſuos exactiſſimam adhibuiſſe diligentiam doceat, ne quid tale in ſuis Inſtitutionibus deprehendatur, & alieno periculo cautior fuerit, ad extremum ſubdit. *Si quid his exciderit quod perplexitatem præ ſe ferat, vel ambiguitatẽ contineat, nõ propterea orbẽ fructu labi, ſed poſſe id beneficio interpretationis & explicationis & clarius reddi & in libris iuris canonici, & ciuilis, atq. adeo in inſtitutionib. ipſis iuſtinianus, & in oĩ ſcriptorum genere multa eſſe huiuſmodi cõtendit.* Hoc ipſum, quam contineat detractionem, ego intelligere non poſſum, mihi quidem in eo, & acutiſſimè, & prudentiſſimè, diſſerere viſus fuit. Nam (vt ipſemet initio ſui commentarij ſcripſit) nihil eſt in vllo genere rerum tam exactum, & pulchrum, quo non pulchrius id ſit, quod quis in eodem genere cogitatione tantum, ac mente complectitur, Itaque & Michaelis angeli ſimulachris, & picturis, quibus nihil in illo genere perfectius hæc ætas uidit, cogitare tamen poſſumus pulchriora, ſed profecto (vt ille inquit) prima ſequentem, honeſtum eſt in ſecundis tertijſq. conſiſtere. Scio tamen iſtos, qui ſemel ei detrahere cœperunt, quieturos numquam, etiam ſi ille mera loquatur oracula, quippe qui inuidia, vel ſupercilio malint cõtemnere præclara, q̃ diſcere. Nam quale tandem & illud eſt, in quo ego ſibi detrahi a q̃buſdam audiui? Is in eodem commentario aſſerit, ſi iuſtinianus Procemio ſuarum Inſtitutionum adſcripſiſſet, quod non intendit in eo opere ius nouum condere, niſi dilucide id ibi proteſtaretur, multa nobis hodie fore explicatiora, & expeditiora, q̃ ſint. At quantas ob id verbum ei tragædias quidam excitare conantur? quantas turbas conciunt? quaſi hoc dicto Imper. maledixerit, uel eius maieſtatem læſerit, quod magis mirere, ſubſcriptores habet, nimirum balbi balbos. At mihi hoc, videtur excogitatum longe prudentiſſime, quam multis enim in locis hæſitamus num iuſtinianus antiqua iura corrigere voluerit, cum ab illo promulgata, vel diuerſa, vel contraria antiquis iuribus videantur. quam ſępe circa id cæcutimus, & Andabatarum more interpretando ingredimur? Legitur ſub titulo re. diuiſ. § cum ex aliena, quod ſi quis ex alienis ſpicis frumentum fecerit, frumentum ſpecificanti cedit, ac contrarium prorſus legitur in l. adeo. §. cum quis. ff. de acquirenr. rer. domi. ſcilicet, quod frumentum remanet eius. cuius & ſpice fuerunt. Quidam, quod reſponſum illud per iuſtinianum corrigitur, alii aliter. In. §. Theſauro eiuſdem tituli dicitur, quod theſaurus inuentus in loco ſacro, vel religioſo, ſit inuentoris, in l. 3. §. ſi in locis, ff. de iure fiſci. dimidia dicitur eſſe fiſci. quidam putant Iuſtinianum corrigere vetera iura, at alii aliter. Item. §. ſi quis ancillas circa fin. aduerſatur l. ſicut. ff. de fund. inſtruct. quam quidam per iuſtinianum putant corrige quidam aliter nec cuius loci ſententia præualere debeat, ſatis adhuc eſt in comperto. Quid illa? Legata niſi in teſtamento relicta non valere, §. præterea, de ſingul. reb. per fid. relict. non ne apertiſſime ius Digeſtorum abrogare, & antiquum reuocare videntur? Demum paſſim occurrunt huiuſmodi quibus explicandis mirum in modum interpretes torquentur, & in quibus, ſi huiuſmodi teſtationem procemio ſuarum Inſtitutionum iuſtinianus inſeruiſſet, minimè laboraremus. Et profecto, qui hoc non agnoſcit, in ſole illum caligare dicere poſſis. Tanta tamen (vt ait Hieronimus) eſt vetuſtatis conſuetudo, vt etiam confeſſe plerique vitia placeant, quod vel ex his intelligi poteſt, quæ ex ſcriptis Iſidori peſſimi vt appellant

Quæ mali videntur inferri

Nil tam pulchrũ quo non pulchri⁹ id q̃ quis in eodem genere poteſt imaginari.

Loca quedã in q̃bus de correctione dubitat.

Vetuſtatis onis.

ſant latinitatis auctoris, licet ſanctiſſimi viri, in ius Canonicũ irrepſerũt, quorũ
quædam uix in puero hodie ferẽda, diu uiſa ſunt, & pleriſque videtur ad huiuſ
modi, quæ ꝑ legib. ſeruari debeãt: & adhuc ĩ hiſce noſtris Iuris Canonici Inſti
tutionib. vel ex vnius ſyllabę adiectione iſti ſolius vetuſtatis amatores egregii,
& ꝑ cõmuni vtilitate vehemẽter anxii ingẽtia ſibi fingũt pericula; ĩ quib. tñ, etiã
ſi quædã ſcribãtur rectius, nihil id ab operis ipſius natura abhorreat, quippe
qđ Tyronibus tantũ inſtituendis ſcriptũ ſit: & illa ipſa, quæ ibi generalius forte
tradũtur & ſtrictius ſuo tẽpore labi fuſius, & ſubtilius tractata ab eiſdẽ accipiẽ-
da ſint, & exactius cognoſcenda. Sed Cãcros prius rectè ingredi doceas, q̃ his, q.
nõ tã iudicio, quã ꝓpoſito, & volũtate aberrãt, quibus ſuis rationib. ſatiſfacere
poſſis: quib. ne ſi perſuadeas quidẽ vnquã pſuaſeris. Quod quidẽ vel ex eo ſatis
dilucide apparet, quod nõnulli peſſime ab eo factũ prædicẽt, quod titulos quoſ-
dã ĩ ſuis Inſtitutionib. diuerſis uerbis ĩſcripſerit ab his, quę ĩ Decretaliũ libris
cõperiũtur, quod & factũ eſt raro, & nõ niſi ex cauſa valde ꝓbabili, & à cẽſorib.
ſuis approbata, nec ſine exẽplo. Multæ ſi quidẽ & ĩ Inſtitutionib. Iuris Ciuilis
Rubricæ cõperiũtur aliis verbis cõceptæ, q̃ in libris Digeſtorũ ſint, aut ĩ libro
Quales illę, De fiduciaria tutela. De litterarũ obligatione. Quib. modis rei cõtra
hitur obligatio, & aliæ plures. Sed hæc omnia Lãcelotto noſtro ꝑpea ferẽda sũt
leuius, q̃ idẽ in ſignibus et ſcriptorib. sẽper cõtigiſſe legimus. Venit nuper in ma
nus meas liber quidã epiſtolarũ familiarũ Frãciſci Petrarchę, quẽ antea nõ exta
re quidẽ audierã, illũ cũ auctoris captus nomine auide ĩ manus legẽdũ sũpſiſſẽ
ſtatim in ipſo ferme operis limine: dũ mecũ vitiligatores iſtos tacite ſtomacha
rer, & has ad te dare in animo haberẽ, incidi in epiſtolã meo quidẽ iudicio pru
dẽtiſſimè ſcriptã, qua ſcriptor amicũ ſuũ cõſolatur, querẽtẽ. ſ. ſcripta ſua a liui-
dis carpi, eam primũ percurro, inde lego accuratius, Quid quæris? uiſa mihi eſt
oẽm prope ſtomachum, & amarulentiã, q̃ ex detractoribus Lãcelotti cõtraxerã
abſtergere, ideoque duo ſtatim exempla exſcribẽda curaui, atq. è veſtigio alterũ
Lãcelotto ipſi miſi, ad te cũ his mitto alterũ, vt intelligamus nihil vt Tullius ait
eſſe nobis præcipue dolẽdũ in eo quod vniuerſis accidit. Sum ego illi conatus
ſuadere, Romã iterũ cõcedat. Nã cũ Sũmo põtifici renũciatũ ſit, quod is cũ bona
rũ oĩum artiũ eſt amator mirificus, tum in vtroque iure valde (vt audio) excellit
facile fieri potuerit, vt quod negocio deeſt, cõpleat, remque omnẽ ſententia cõfi
ciat: is omnino negat ſe facturũ, improbè idẽ Neptũnũ accuſari ab eo, q̃ iterũ
naufragium faciat, Deoſq. cũ tẽpus aduenerit, rem dormienti cõfecturos: tu, cu
ius maxima eſt apud illũ auctoritas, ſi idè re ſua eſſe cẽſeas, vrge quęſo hominẽ
nec pulcherrimos conatus intermori ſinamus. Vale Peruſiæ Id. Febr. M. D. L. X.

FRANCISCVS PETRARCHA
Thomæ Meſſanenſi. S. P. D.

QVerelam publicam nemo ſapiens ſuam facit. Satis quiſque priuatarũ
querelarum domi habet. Satis dixi, nimis dicere debuerã. Nulli ne
hoc vnquam accidiſſe reris? falleris. Nulli vero contrariũ accidit.
vix ſuperſtite qui fecerat, cuiuſquam ſcripta, vel geſta placuerũt: lau
des hominum mors inchoat. Scis quare, quia cum corpore moritur inuidia.
Multorũ (inquis) ſcripta laudantur, q̃ ſi gloriari licet, non pergis ulterius. ſed
(qui indignãtibus mos eſt) ſuſpẽſum linquẽs auditoris animũ ſermone præter
uolãs inexpleto. Verũ enim uero fugientem cõſequor mentis augurio, ſcio quid
velis. Multorum ſcripta laudantur, quæ tuis admota carere nõ tantũ, laudatore,
ſed etiam lectore debuiſſent, cum tua interim nullus attingat. Recognoſce ĩ ver
bis meis indignationem tuã, quæ iuſta eſſet niſi illam de cõmuni omniũ acer-
uo in uſus proprios traduxiſſes, omniũ, inquã, quos hic ſcribendi, ſeu amor, ſeu
morbus tenuit, omnium ve quos tenebit. Reſpice enim in primis, quorum ſunt

Laudes hominũ mors inchoat.

Vireſinis principi gloriæ.

illa quæ laudantur, quærere auctores, certè pridem in cinerem verſi ſunt. Vis & tua laudari? morere. A morte hominis uiuere incipit humanus fauor, & vitæ finis principium eſt gloriæ? quæ ſi ante cæperit, ſingularis quædã, & intepeſtiua res eſt. Plus dicam, dum eorum, qui tecum vixerunt, quiſquam ſuperfuerit, cumulate quidem quod appetis, nõ habebis, cum omnes pariter vrna cõcluſerit, venient, qui ſine odio, & ſine inuidia iudicẽt. Ferat itaque de nobis quamlibet ſententiã ꝓſens ætas ſi æquam, feramus æquo animo, ſi iniquã ad æquiores iudices, hoc eſt ad

Præſentia inimica famæ.

poſteros prouocemus, quando ad alios nõ licet. Delicatiſſima res eſt iugis conuerſatio, minimis offenditur, & famæ ſemper inimica præſẽtia eſt multaque admirationi hominũ familiaritas detrahit, frequenſque conuictus. Vides ne tu hos ſcolaſticos? genus hominũ uigiliis, ac ieiunio ſqualidum? Crede mihi. Nihil ad lucubrãdum durius: nihil mollius ad iudicandum, cũ multa laborioſiſſime legerint, nihil examinant, & quid in re ſit dedignãtur inquirere, cũ homines ipsũ noſſe videant itaque omnium vna lex eſt. Cuncta enim ex æquo quorum auctores, vel ſemel aſpexerint, ſcripta faſtidiunt. Hoc, inquies, pauidis accidit ingeniis: magna enim & ualida per obſtantia quælibet erumpunt. Redde mihi Pythagorã, reddã tibi illius

Pythagoras.
Plato.
Homer.
Ariſt.
Liuius.
Cicero.
Virg.

ingenii cõtẽptores. Redeat in Græciã Plato. Renaſcatur Homerus. Reuiuiſcat Ariſtoteles Reuertatur in Italiã Varro. Reſurgat Liuius Refloreſcat Cicero, nõ modo ſegnes laudatores inuenient, ſed mordaces & liuidos detractores, ꝙ quiſque ſuis tẽporibus expertus, Quid Virgilio maius habuit lingua Latina? Reperit iñ ille, q non Poetam, ſed raptorem alienarũ inuentionũ, & translatorẽ decerent ipſe autẽ ingenii fiducia, & iudice fretus Auguſto, alto animo inuidorũ verba deſpexit. Tibi quidem magnam ingenii conſcientiam eſſe ſcio: ſed vbi Auguſtũ iudicẽ inuenies? quem enixe ad modum, atque omnibus modis ingeniis ſui tẽporis fuiſſe cõpertũ eſt. Noſtri reges de ſaporibus epularũ, & de volatu auium iudicare poſſunt; de ingeniis hominum nõ poſſunt, quod ſi forte præſumpſerint, ſuperbię tumor aperte

Reges de quib. iudicant.

oculos, aut flectere, & in verum figere nõ ſinit. Itaque ne quid ſuæ ætatis ſuſcipere videantur, mirantur Veteres, quos noſſe cõtemnunt, vt defunctorũ laus, uiuentiũ contumelia non vacet. Inter hos iudices uiuendum, moriendũque nobis, & (quod eſt durius) tacendum: Vbi enim, vt dixi Auguſtum iudicem quæremus? Vnũ habet Italia immo vero terrarum orbis unũ habet Robertum Siculũ regẽ, fortunata Neapolis, q vnicum ſeculi noſtri decus incomparabili fælicitate ſortita es. Fortunata (inquã) & inuidoſa Neapolis litterarũ domus auguſtiſſima, quæ ſi Maroni quõdã dulcis viſa es, quanto nunc dulcior videberis, vbi ingeniorum ac ſtudiorũ æquiſſimus æſtimator habitat? Ad te cõfugiat quiſquis ingenio fidit. Neq; vero differẽdũ puter ſuſpecta mora eſt: deuexa enim eſt ætas, mũdus tam pridẽ eo carere, & ipſe ad meliora regna tranſire meritus. Vereorque, ne multa ipſe mihi ſeræ penitẽtiæ materiã prolatãdo quæſierim oĩs quidem inhoneſta eſt; capiẽda eſt occaſio cõfeſtimq: faciẽdũ, qđ ante tẽpus fieri nõ poteſt, Quod ad me attinet, currere, & ꝓperare ꝓpoſitũ eſt (vt qđ de Iulio Cæſare in epiſtola quadã ait Cicero) omnino mea ſtudia mecum cõferãm. Ego vero ardẽti ſtudio ac fortaſſe efficiã, qđ ſæpe uiatoribus cũ proderant, euenit, vt ſi ſerius, quã voluerint forte ſurrexerint, ꝓperãdo etiã citius, quam ſi de nocte uigilaſſent, perueniant quo velint. Sic ego quoniã in iſto homine colendo, tam indormiui diu, curſu corrigam tarditatem. Tibi autẽ meo ſoro uti neceſſe eſt, quando ad eum regem aſpirare nõ tam freti, q̃ belli obice prohiberis. Patria enim tua, cuius nemo amãtior ciuis eſt, inimici regis imperio ſubiacet. Dicerẽ Tyranni niſi quia timeo aures offendere. Ad hæc & magna res eſt neq; noſtris calamis diſcernẽda; ſed illorum gladiis. Igitur ad inceptũ redeo. Si hæc tibi exempla de Illuſtriſſimis electa nõ ſufficiunt, alia ex alio grege hominũ adiicio & ætate recentiora, & ſanctitate clariſſima. Quantos olim æmulos Auguſtinus noſter: quantos Hieronymus, quãtos habuit Gregorius, donec ſpectata virtus, & litterarũ diuina, & admirabilis vbertas inuidiã vinceret? Vix horũ quiſquam integrũ famæ preconiũ, niſi ab ipſo die mortis accepit. Vnũ æmulo ac reprehẽſore carentem, vnũ plena, & indecepta laude decoratũ Ambroſiũ, cuius ne inuentis quidẽ

Auguſt.
Hieron.
Gregor.
Ambr.

famam

ſamam mordax liuor attigerit, apud quoſdam inuenio, quod forte ad purã eius ac
ſimplicem doctrinam omnibus ambigui expertem referendũ eſt. Nam apud Pau-
linum, qui Ambroſij vitã, & obtrectatorũ eius nomina legimus & uindiciã diui-
no iudicio irrogatam. Perfer igitur iam ſine lamẽtis, qđ ſummis ingeniis cõtigiſſe
vides. Videris aũt quadam in parte tuarũ litterarum hoc ipſum conqueri, qđ mul
tos noueris magnum in vita nomẽ aſſequutos, & hoc quoq; ſi me audire uolueris,
magnifice contẽnes. Scis enim quib. hoc euenit? his equidẽ ſolis, qui famã ſuã qm̃
calamo nequeunt, clamore defendũt. Aſpice iſtos purpuratos, qui ingenti ſtrepitu
populorum in ſe ora conuertunt, qui ſe ſapientes dici volunt, quos ſapientes vul-
gus appellat, ſingulis ciuitatibus aſcribẽs ſapientũ greges: cum tñ illa florẽs olim
ſtudiorum mater Græcia nõ amplius, quam ſeptem ſapientũ nominib. glorietur
quod ipsũ poſteris importune nomen arrogãtiæ uiſum eſt. Sed qui eos excuſant,
aiunt non id eis cognomẽ proprio iudicio, ſed populorũ ſuffragiis obtigiſſe. Vnus
ex omnib. ſæculis Epicurus, ſapientem ſe profiteri auſus, intoleranda ſuperbia, ſeu
potius ridiculoſa dementia, cuius ſecundo de finib. bonorum & malorũ meminit
Cicero, hodie in nostrorum cauſidicorũ grege furor ille vulgaris eſt. Reſpice & hos,
qui in altercationib. & cauillationibus Dialecticis totum vitæ tẽpus expendunt, ſe
que inanibus ſemper quæſtiunculis exagitant, & præſ. giũ meum de omnib. habe
to. Oium nempe, cum ipſis fama corruet. Vnumque ſepulchrũ nomini, oſſibusq.
ſufficiet, cum. n. mors frigidam linguam dare coegerit, nõ modo ut, ſileant neceſſe
eſt, ſed vt de his et ſileatur. Poſſem exẽplis affluere, teq; e ipſum in multis teſtẽ fa
cere, quot loquaciſſimas picas agnouimus, in oculis inſanæ multitudinis perſtrepẽ
tes, quorũ repente uox cecidit, niſi lõga & apud quoſdam ſuperſtitũ odioſa forte
narratio eſſet. Sed ne his & ſæpe alias, nunc qđ res ipſa poſcebat, diximus. Neq; e
. n. vt eos memorem, ſermo mihi inſtitutus, ſed ut tibi ſatisfacerem, cuius cõnodi
uerſa cõditio eſt, tunc. n. maxime reſonabis, cum iã loqui amplius nequiueris Cæ
terũ ualde impatiẽtis animi eſt breuiſſ. ma expectatione torqueri. Expecta paululũ,
eris uoti cõpos, cũ obſtare tibi ipſi deſieris, id ex parte lõgæua forſan abſconſa, ad
plenum mors ſola pręſtabit Reduc ad mẽtem oẽiã ex oĩb. ſæculis illuſtres viros, Ro
manos, Græcos, Barbaros, cuius non ſpẽ. tia ſ. n æ t. ocrerit, tibi (ſi recentiore me
moriæ es) plures forte ex hiſtorijs occurrẽt. Ego id vni oium Africano tributũ me
mini, vt, ſe fama mirabilis, & pręſentia mirabilior haberetur. Idem ſacris in litte
ris tribuitur Salamoni, quare aliũ forte non inuenies, et ſi Virgilius inmodico ſtu
dio, AEneam ſuum exornandi hoc ad cum gloriæ genus transferre cõtendat, ſed
immobile, uerum eſt, excuſat tñ quaſi non AEneam, ſed ſub AEneæ nomine virũ
fortem perfectũq; deſcribat, Dedit idem oratorũ uni duntaxat is, qui hoc ſicut ue-
rius vſurpaſſet, perilluſtris. L oratorũ princeps Marcus Tullius uni quoque Poeta
rum idem tribuit Aulo Licinio Archię: ſed vereor ne id amore iudicium obliquan
ter pręceptori ſuo mediocris ingenii uiro tribuat, qđ nec Homero tribuit, nec Vergi
lio tribuiſſet. Cæterũ, vt ad te reuertar, nihil ex oĩb. quę dixi quod tibi iuſtã indi-
g. ã di materiã præſtare poſſit, inuenies. Nemo. n. ſe ante iri ab vno, vel a paucis
ægre fert, niſi qui gloriæ principatũ pertinaci ſibi mẽte cõſtituit. Patere (vt cætera
rum rerum) ſic ingenii tui fortem nominiſq. fortunã: putabas eam in ſolis diuitiis
ius habere: humanarũ rerum oium excepta virtute domina eſt, illata quoque ſæpe
oppugnare: ſed nur q̃ expugnare permittitur. Famam certe. qua nihil eſt leuius fa-
cile rotat, ac vẽtoſis ſuffragiis circumuoluit: a dignis eam transferens ad indignos,
nihil quidẽ mobilius: nihil iniquius vulgari iudicio, ſuper quo fama fundata eſt.
Ita que mirũ non eſt ſi aſſidue quatitur, q̃ tam tremulis innititur fundamẽtis. Hęc
ſane nõ niſi in viuos regnũ habet, mors hoĩem eximit ab imperio fortunæ. Ceſſãt
exindę ludibria, hęc velit ipſa vel nolit, vit tutẽ fama, ceu ſolidũ corpus umbra cõ
ſequitur. Habes ergo (ni fallor) gloriandi potius cãm, q̃ indignandi. ſi cũ oĩb fere
præſtantibus, atque clariſſimis uiris cõis tibi ina fors eſt. Quoq; e etiã nũc ægnio
re animoſis, Africanum ipſum, quem ex hac acie ſegregare viſus eram, in cõmune

Clamoſi inuita illuſtres.

Epicur.

Clamoſorum oſſa & non eſt eodem ſepulchro cõduntur pace.

Africanus Salamon Aeneas.

Aulus Licinius.

reſtituam;cui quamuis,quod cariſſimũ eſt(vt dixi)præſẽtia nõ obeſſe tamẽ obeſſet ta-men (vt cæteris (hominũ inuidia,quã tantis, virtutibus non potuit extinguere in cẽditque potius,&inflãmauit.Nocuit (quod ſine indignatione nõ poſſum memini miſſe) conſeruatio longior, & naſcens ex familiaritate cõtemptus. Vnde autẽ hæc elicià percunctabere: Nolo,me aliquid immutaſſe ſuſpiceris,ipſa Titi Liuii clariſ ſimi ſcriptoris verba ponam,qui orta contentione dignitatis honorumq. inter Sci pionem Africanũ Titumq;Flaminiũ,in qua ſuccubuiſſe Scipionem refert.Maior, inquit,gloria,Scipionis,& quo maior eo propior inuidiæ,& ſtatim poſtea: Acce debat inquit,aliud, Scipio Africanus iam prope annũ decimũ aſſiduus in oculis hominũ fuerat, quæ res minus verendos magnos homines ipſa facietate facit. Et hæc quidẽ ille. Tu vero(vt iam finẽ faciam) fortunam tuam tanto comite ſolabere, expectabisque tranquillius,memor vetus apud Flaccum verbum eſſe,quod vt vina ſic poemata meliora dies reddit , apud Plautum aliquãto vetuſtus.Ille enim ait. Qui vtuntur vino vetere ſapientes,puto,& qui libenter veteres inſpectant fabulas quod nõ minus ipſi Flacco bilem commouiſſe ſuſpicor,quam tibi tantam eſſe ve-tuſtatis reuerentiam, vt crimen longo ſermone purgandum ſibi fuerit Luciliũ re-perhẽdiſſe. Poſtremo tecum cogita,quid eſt hoc,pro quo tam ſolicite torqueamur Ventus eſt fama,quam ſequimur:fumus eſt,vmbra eſt,nihil eſt. Itaq;facillime re cto atq.acri iudicio cõtemni poteſt,quod ſi forte(quoniam generoſos animos fa-miliarius hæc peſtis inſequi ſolet)appetitum hunc extirpare radicitus nõ potes, excreſcẽtẽ, rationis ſaltem falce compeſce,parendum tempori,parẽdum rebus eſt Denique(ut ſentẽtię meæ ſummã breuibus expediam) uirtutem cole, dum uiuis, famam inuenies in ſepulchro. Vale.

FERDINANDO FARNESIO, ET FABIO PENNEA
Adoleſcentib. nobiliſſ. ac ſtudioſiſſ. Ioan. Paulus Lancelottus. S.

Nota diu ante hanc ſcriptam epiſtolam has Inſtitutiones expecta-ta.

IPſi uos ſcitis(ornatiſſimi adoleſcentes) quam frequẽtibus poſt noſtrũ ab Vrbe reditum cõium Commilitonum flagitionib. interpellatus fue rim. Vt eis poſt diuturnam moram,atque expectationem Inſtitionum Iuris Canonici copiam tandem facerem;cum ſæpe vos duces illis ip-ſis præbueritis,atque adeo ſtrenuos, & fortes, ut niſi vrgentiſſimis,nec vobis in-cognitis cauſis , quæ nos hoc facere hactenus impediuerunt , quaſi validiſſi-mo propugnaculo munitus fuiſſem,expugnatũ iri me nihil dubitẽ. Quomodo e nim tã multis,mei iã amãtib.tam iuſtẽ,tam ſæpe, ac tam inſtãter proprio quaſi iure petẽtibus obſiſtere potuiſſem?Cum præſertim in hoc certamine,maiorẽ,ſi nõ laudis,at certæ beneuolentiæ fructum victus, quam victor relaturus fuerim. Sed quãdo nunc me quamquã vehementer obſeſſum,ſine nota vobis dedere nõ poſſum, & uobiſcum optima, atque vtriuſque valde cõmoda ratione trãſigam. Ea autẽ eſt huiuſmodi, vt(niſi nouum accedat impedimẽtũ)intra paucos men-ſes operis me vobis facturum poteſtatem Romana fide recipiam, huius noſtræ pollicitationis,quaſi obſes apud uos erit hic Cõmilitonib. meis,& uobis illorũ quaſi anteſignanis nuncupatus Libellus. Qui quidẽ Inſtitutionũ ipſarum quaſi filius parentis effigiem refert:eo enim & operis totius breue compẽdiũ cõcluſi mus,& apud cunctos noſtri huius negotii Cõmentariũ quoddã eſſe volumus. At diceris, quod nouo,atque inuiſitato more prius Cõmentaria,quam contextũ ipſum,editioni parauerim,cauillamini?Sed ſtatui ita oĩno appellare,cõtinet.n. totius craſſiore quadam Minerua ſcripiam hiſtoriã;quã ea pp ſum fuſius profe cutus;tũ ne multis,q ſæpe à me de re tota edoceri flagitẽt,eãdẽ ſẽper canere Cã tilenã cogar,tũ ẽt vt obiter reſpõdeã,& his,qui morũ Curiæ, ac Principiũ im-periti me nõ inuito factũ eſſe pdicãt,ut ita diu hæc editio practa fuerit & illius multo magis,q libri noſtri nõ differri editionẽ,ſed quaſi parũ i vrbe,pbatus fit, penitus mihi interdictã garrire nõ dubitauerũt. Quorũ errorib. expeditiore via

occurri

occurri poſſe cenſui, quam ſi huiuſmodi liuidorũ latratibus ſplendiſſima ſummorum virorum teſtimonia opponerem, & rei geſtæ ſeriem ad amuſſim recenſerem, in quo nihil eſt quod vllum orationis florem, aut Latinæ linguæ candorem quiſquam a nobis expectare debeat: neque enim hoc requiri oportet ab homine Iuriſconſulto, qui ſolos pene Bartolos, ac Baldos, ne dicam Balbos, in deliciis habeat. Sed ſatis ſuperque ſit, ſi, quod narrare intendimus, vel quibuslibet verbis ita exprimamus, vt qui lecturi ſunt, quoquo ſaltem modo id aſſequi valeant. Viſum autem mihi fuit ornatiſſimum nomen veſtrum libello huic noſtro præfigi oportere, non quod quaſi iniuſtę cauſæ præſidio potentiorum titulos affigendos, aut ſvel a Regia ſuſpendendã ducam: ſed vt huius initæ inter nos tranſactionis veluti documentum aliquod extet, quod non modo conuentionis formam, ſed etiam tranſigentium ipſorum nomina ſolenni more complectatur. Valete, Peruſiæ Non. Mart. M. D. LX.

COM-

COMMENTARII INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI INCIPIT

Liber Primus.

Ioannes Paulus Lancelottus Peruſinus vtriuſque Iuris candidatis Academiæ Peruſinæ. S. D.

Auctor ſepe de edẽdis Inſtitutionibus requiſitus. Mos cõiugũ abſentiũ ſibi inuicẽ incognitorũ

ASſiduis ueſtris, tum abſens litteris, tum præſens interpellationibus pulſatus, facile intellexi (Iuris ſtudioſi) quanto Inſtitutionum Iuris Canoni deſiderio teneamini. Quarum copiam, cum nobis facere honeſtiſſimis rationibus hoc tempore impediar, agam uobiſcum vti aliquãdo eos ſolere animaduerti, qui lõgo terrarum interuallo diſiuncti, neque ſibi de facie inuicẽ cogniti per litteras ſponſalia, vel per procuratorem contrahunt. Nam ſi cito congredi impediantur, & congreſſus moram interim non niſi ægre pati poſſint, proprii oriis ex uiuo ductam effigiem, & omnes corporis partes egregie exprimẽtem uiciſſim ſibi mittere conſueuerunt; tum ad leniendum deſiderium, quo alter conſpiciendi tenetur, tum vero etiam, vt ex ipſa oris effigie, & totius corporis lineamentis coniugis mores, et ingenium, vel quoquo modo ſaltem coiiciant; ſic vos quouſque opus ipſum in publicum dare prohibetur, detinebit exiguus iſte libellus quo ea quæ in quattuor Inſtitutionum ipſarum libros a nobis congeſta ſunt, non aliter complexi ſumus, ac facere ſoleant Coſmographi, cum late patentes prouincias, atque adeo orbem ipſum anguſtis chartularum ſpatiis concludere nituntur, veluti enim ijs multi prætereundi ſunt errarum, ac marium tractus, & inſignes ſæpe ciuitattes occultandæ, ſatiſque habent, ſi clymata ipſa, & principales mundi partes, ac Metropoles vrbes, vel exiguis picturis indicent, cætera inſpectorum coniecturę relinquunt, ita mihi plurima in hoc opuſculo prętérire neceſſe fuit, quę tam anguſto ſpatio concludi, vel commode reprę̨ſentari non potuerunt. Erit igitur ueſtri iudicii ex hoc libello iuſtum, atque integrũ ipſum opus quaſi, ex vnguibus nõ dicam leonẽ, ſed prout ſtatueritis æſtimare, mihi quidẽ ſatis fuerit, ſi, ut in cõmunem ſtudioſorum vtilitatem aliquid pro exiguitate ingenii cõferrem, me nullã intermiſiſſe diligentiam, nullis perterritum fuiſſe laboribus, vel incõmodis, nullis deinque pepercisſe ſumptibus docuero ſi propoſito, atq; cœptis exitus minus reſpõderit, in nobis culpã oĩno nullam reſide, atq; ut breue hoc totius operis cõpendiũ libenti animo conſcriberem, nõ ſolum veſtra cauſa adductus ſum, vt

Exẽpla quondã operis auctori ſubiecta.

uos. ſ. mei amãtiſſimos aliquo demererer officio, verum etiã mea. Nã cũ in vrbe plura mihi neceſſe fuerit libri illius noſtri exempla exſcribenda curare, eaq; ſępe p lõga temporis ſpacia nõ ſolum apud Cenſores operis, verum etiã apud alios plures fuerint, & in diuerſorũ manus deuenerint, illorũ vnum mihi agratiſſimo uiro ſubtractum fuit, ex alia, quoq; ex aliis exempla, clã me a curioſis quibuſdã ſũpta fuiſſe

com-

com pertũ habeo. Studioſi enim omnes mira quorumcumque nouorum operũ cu
piditate intendi ſolent, præſertim nondum in lucem editorũ, quod ſolos ſe, vel cũ
paucis ea tenere pulchrum, ac præclarum exiſtiment. Vnde adeo interdũ auide un
dique cõquirunt, ut neque a furto ipſo temperent, & inſcio ſepe auctore, dũ lucel
lo inhiant, & alienã meſſem metere cupiunt, nonnumquam etiã ſuppreſſo, vel mẽ
tito ſcriptoris nomine formis excudere, ac peruulgare non verentur, atq. ita ſæpe,
dũ propium commodum, vel gloriã aucupantur, alienã famã, & exiſtimationẽ de
turpant, ac plenè perdunt. Plerũque enim opera ipſa adeo mutilata, ac deprauata
in lucem prodeunt cõſultius auctori futurum fuerit, ſi aliquãdo ea cõcremauiſſet.
Quod quidẽ de noſtro libro fieri poſſe minimè ſuſpicarer, niſi quotidianis propè
exemplis ita accidere admoneremur; Quod ſi princeps Poetarum, q̃ tam felici, ac
diuite uena tam multa diuinitus ſcripſit, non modo ita exorſus eſt, & his carmini
bus, ꝓpria clauſi poemata. ut a quo conſcripta eſſent nunquã in dubium reuocari
poſſet, uerum ẽt de duob. verſiculis, quos in gratiã Auguſti pepigiſſet, ita fuit ſo
licitus, vt nunquã cõquieſceret, donec magno æſtu eum detegeret, q̃ carminum ſe
auctorem mentitus alienã ſibi gloriã vendicare conabatur, quanto iãdem ęquius
eſt mihi ignoſci de iuſto opere laboranti, (q̃ nec aliud ingenii quãtulumque illud
eſt) ſpecimen dederim, & q̃ in huiuſmodi opere abſoluendo multos annos poſue
rim, ac multos ẽt ſumptus fecerim? Poſtquã igitur vel teſte Platone, q̃ ſcribuntur,
cõtineri nõ poſſunt, efficiam ſaltem huius libelli editione, qđ boni patres familias
ſolent q̃ quidem, ne quid pereat armenti, vel domeſticæ ſupellectilis, pecor. b. cer
tã cauterio notã inurere vel familiare quoddam reb. ſignum apponere, atq. affige
re ſolent: vt quocunque locorũ ea vagari, vel reperiri contigerit, cuius in dominio
ſint, ex nota ipſa, & ſigno facile, vel non quærentib. apparere valeat. Sic nos libel
lo hoc edito, quo totius operis, quaſi quandã imaginem cõplexi ſumus facile hoc
cõſecuturos ſperamus: vt nemo. ſ. labores, ac vigiliolas noſtras ſibi temere arroga
re poſſit. De quo ſi forte magis ſoliciti quibuſdã videbimus, q̃ libri ipſius medio
critas expoſcere videatur, detur venia imbecillitati hominum, q̃ ꝓpria præſertim
p̃ magno labore, atque impẽdio ſibi cõpararunt, p ſæpe plus æquo æſtimare cõſue
uerunt. Aliud quoque huc accedat, ꝙ cum nõ pauci ſint, quorum minime cõtemẽ
dum eſt iudiciũ, quib. inſtitutũ hoc noſtrum nõ proinde probetur, fieri forte pote
rit, ſi ad horũ deueniat manus noſter hic libellus, quo rationes oẽs huius a nobis
ſuſceptæ prouinciæ proſequimur, nec puteetur indignus, quem ſemel ſaltẽ percur
rant, vt eorum aliquem, quaſi cauſa plenius cognita, ad ſententiã noſtrã adiunga
mus. Quod ego mihi polliceri, aut ſperare nõ auderẽ, niſi eius rei periculũ aliquã
do feciſsẽ. Et quoniã de negotii ſerie vniuerſa cognoſcere, nõ ingratum nobis eſſe
intelligo, nõ ab re futurũ puto, ſi a primis initiis, etiã ſi pleraque ex his uobis no
ta ſint, rem repetã, & quaſi ab ouo exordiar. Ea autem oĩa ita partiemur, vt primo
quidem rei geſtæ ſeriem, ac hiſtoriã quandã cõtexamus, Deinde inſtitutiones ip
ſas in Epitomen, contractas quaſi p tranſennam oſtendamus. Demum ea, q̃ nobis
aliquando obiecta fuerunt, cõfutare, ac refellere conemur. Cum igit̃ anno a Virgi
neo partu ſeſquimilleſimo quinquageſimo quinto poſt Marcellũ II. in ſui Pontifi
catus limine nobis interceptũ habitis de more Comitiis. Ioã. Petrus Caraffa. Rom.
Pont. renũciatus eſset, ego, q̃ has in ius Canonicũ Inſtitutiones multo antea medi
tatus fuerã, cum Pontificem mihi videret nactus generoſæ cuiuſdã naturę, ac quę
præclara inuenta minime aſpernaturũ conſiderem, illum mihi compellandũ eſſe
ſtatui. Itaque cum haud multo poſt initum Põtificatum, facta loquẽdi copia, qui,
& cuius eſsẽ, breuiter ei expoſuiſſem, illud etiã adieci, videri mihi, nullã eſſe ꝑpe
bonarum artium, in qua nõ ab aliquo eius diſciplinæ ſtudioſo, ac Doctore cõſcri
ptus extaret liber, quo prima artis initia, ac rudimẽta cõtinerentur, & q̃ ad cętera
magis ardua quaſi gradũ faceret atque, vt alia præterirẽ, q̃ pro magna ſua in omni
facultate doctrina lõgè illi melius, q̃ mihi cognita eſſent, eſſe apud Iuriſconſultos
Iuſtiniani Imperatoris iuſſu compoſitas Inſtitutiones, quæ ſtudioſis ad inuolutã
ac valde perplexã Iuris ciuilis ſcientiã expeditiſſimum aditũ proculdubio p̃ſtent,
tum

Nõ fefelerunt tetua oracula Lancelotte Virgilii factũ. Nota auctorẽ multos an n poſuiſſe in cõponẽdis Canonicis Inſtitutionib. ante hunc libellũ edẽtũ. Mos pe trũ fam. Hoc tñ nõ obſtãte libello in uẽtus eſt, q̃ ſibi arrogauit.

Exiſtimantibus propria pretioſiora q̃ ſint danda interdũ uenia.

Operis partitio.

Nota q̃ multo ante ſenn. 1555.

Auctor fuerat meditat⁹ has Inſtitutiones.

tum me ſępiſſime admiratũ nemini aliquando ueniſſe iñ mentẽ, vt ſimilem libru in Iure Põtificio cõſcriberet. quod, ſi, vt tunc eſſet, diligenter inſpectaretur, ædificio materia potius, aliqua elegãti forma conſpicuo foribus ipſis, atq; aditu carenti comparari poſſet. Me iã pridẽ animo verſare, vt adhibita quanto maiore poſſe diligentia, & induſtria, ad imitationẽ earũ quæ in iure ciuili extarent, Iuris Canonici Inſtitutiones cõſcriberẽ, quod ipſum cum oẽ Ius Canonicum auctoritati ac poteſtati Romani Pontificis innitatur. ſub eiuſdẽ etiam Pontificis perſona abſoluẽdũ uideri. vnde nihil mihi faciendũ Romano Pontifice inſcio, atq; inconſulto, proinde minime grauaretur, mihi planum facere, num tantã prouinciã quaſi eo, auctore aggredi, an uero potius à cœptis deſiſtere deberẽ, neque, ſi non probaret, me bonas horas male collocare pateretur. Tũ ille manib. me cõplexus, ac quaſi cęlũ intuens, Ago tibi (inquit) Domine gratias, ꝙ tẽporibus quoq. noſtris præclara dare ingenia non deſinis. eſt enim hoc Neapolitanis uſitatiſſimũ, vt de re vel tenuiſſima magnificentiſſime loquãtur. Inde ad me conuerſus vehemẽter hortatur vt nouũ hoc tam pulchrũ, ac neceſſariũ (vt ipſe aſſerebat) inuẽtũ litteris mandẽ curaturũ ſe, vt neq. ego fruſtra in ea re tẽpus teruiſſe videri poſſem, atq; inſuper daturũ operã, vt ſi quid mihi forte nõ undique expolitũ excideret, a magnis viris perpoliretur. Multa propterea diſertiſſime ſuo more, & copioſſimè diſſeruit, de antiquorũ, & recentiorum ingeniis, in quo mihi, vt cætera prætercam illud pulcherrime dixiſſe, uiſus fuit ac prudẽtiſſime, noſtrorũ ſcilicet hominũ laborẽ ueterũ reprehenſionẽ exiſtimari nõ oportere, tantũque abeſſe, vt verã eam eſſe ſententiã arbitraretur, quã uulgo ſolerent paſſim vſurpare, nihil ſcilicet dici, quod dictũ nõ fuerit prius, vt ipſe contra ſemper ſtatuiſſet, multo plura ea eſſe, quæ pulchrè ſinueniri, & conſcribi poſſunt, his ipſis, quæ a veteribus feliciter inuenta, & litteris eleganter mandata fuiſſent. Hæc cum pontifex dixiſſet atque, vt prouinciam hãc nouiter ſuſciperẽ, ac pro viribus abſoluerẽ, mandaſſet, currentemq; præmiorũ pollicitatione ſolicitaſſet, diſceſſi paratiſſimo ſcilicet ad ſcribendum animo. Nõ defuerunt tamen grauiſſimi, ac doctiſſimi viri, qui cũ me de huiuſmodi opere conſcribendo cogitare audiſſent, rem dicerent futuram laborioſiſſimã, ac difficillimam, & q̃ feliciter poſſet cadere penè diffiderent. Ego uero, cum multa facta mihi proponerẽ, quę antequã fierent, nunquã confici potuiſſe credebanẽ, quid alii opinarentur, nõ uſque adeo curandum ſtatui, ut illorũ opinio me ab inſtituto meo, ac ſententia depelleret. Romano præſertim Pontifice non tam ſubſcribente, quã vehementer vrgente. Cum ſcirem vel ab ipſis mundi initiis, nihil vmquam in ullo genere rerũ tã exactum, & pulchrum prodiiſſe, quo nõ pulchrius id ſit quod quis in eodẽ genere cogitatione tãtũ, ac mẽte cõplecti poteſt. vñ & Phidiæ ſimulachris, & Appellis picturis, quib. nihil in illo genere perfectius antiquorũ ætas uidit, cogitare tamen poſſumus pulchriora. Putaui igitur nõ omnino illud ſpernẽdum fore quod nec in re non modo mediocris vnius, ſed etiam plurium præcellentium uirorũ ſtudiũ uehemens, atq. enixa diligentia præſtare potuiſſet quamquã id ei, quod ſummi homines mẽte cõprediſſent, minime reſpõderet. Nec enim niſi prudẽter admodũ ille.

Vbi plura nitent in carmine, non ego paucis.
Offendar maculis

Quod ſi adhuc fieret, ut ipſe rei euentus melius eos, quã nos ſenſiſſe doceret, conatum tamẽipſũ fore glorioſum mihi perſuaſeram. Recepi itaque me in patriã, vt ibi altiore otio perfrui liceret, remque aggreſſus ſum maiore forſan animo, atq; auſu, quã ingenio, & uiribus, atque per totum trienniũ ita operi inchoato abſoluẽdo incubui, vt nulli negotio unquã in omni uita vehemẽtius. Percrebuerat interea ĩ Perufina veſtra Academia rumor obſcurus, mãdaſſe ſummũ Põtificẽ, ut Iuris Canonici Inſtitutiones per nos cõponerentur, incẽditque ea res mirum in modũ iuuenum animos, quorũ cũ plures domum noſtram ventitarent, meque ſæpe deducerẽt ac deducerent, de hoc ſæpius percũctari, nõ modo vt ipſis ingenue rẽ cõfiterer, verũ ẽt vt noui operi inſpiciendi poteſtatẽ facerẽ, extorſerũt. Quomodo enim nobiliſſimis iuuenib meiq. amãtiſſimis, ac ſtudioſiſſimis obnixe id flagitantibus negarẽ.

Itaque

Iuris Canonici ædificiũ aditu carens.

Põtificis reſponsũ. Imo nimis fruſtra ſi põtif. libertatem ſpectes.

Põtificis de inuentione ſententia. Multa p̃ter ſpẽ fæliciter cõfecta. Nemo unquã aſſecutus q̃tum põt mẽs hoĩs cõcipere.

In reb. arduis conatus glorioſus. Nota op inchoatũ ante quã habitus eſſet ſermo cum Põtifice.

Itaque maiore tum incẽſi deſiderio alii libri exemplum magis precidib. poſcere alij legendi tantum copiam facerem precari, omnes vt opus cito ederẽ cupere, ac rogare. Cumque reſpondiſſem, neque exemplũ me tradere, neque de edendo libro inconſulto Pontifice cogitare poſſe, accidit ipſis, quod ferme omnibus ſolet, ut vetitæ rei deſiderio magis quã antea accenderentur. Igitur poſt aliquos inter ſe habitos ſermones, eos apud quos totius vniuerſitatis veſtrę ius & auctoritas ſidet (conſiliarios appellant) in publicas ſcholas cõuocant, ac Fuluio Ptolomeo nobili Senẽ. (is eſt, quem nunc magna cum laude Peruſiæ iuri dicundo præeſſe conſpicitis) rei exponendæ dant negotium. Qui cum eleganter, & copioſe explicaſſet, quid mihi iampridem Pontifex mandaſſet, ſubiecit multum ipſorum oĩum intereſſe, ſi liber ita mature ederetur vt ipſis quoque, qui adhuc ſub pręceptoribus vtriuſq. Iuris ſtudia urgerent, vſui eſſe poſſet. vnde putare cum aliis pluribus ẽre ipſorum fore, ſi de numero ipſorum vnus, aut alter deligeretur. qui Romam concederet, vt illorũ nomine cum Pontifice de opere ipſo mature edendo ageret. Ptolomeum exceperunt omnes, & mora non iniecta eligunt Petrum Gluſſianum Mediolanenſẽ lectiſſimis tum moribus, tum litteris ornatum iuuenem, mandatq; vt cum Pontifice de opere quam primum caſtigando, & edendo illorum nomine agat, ſimulque litteras ab illis pontificẽ accuratiſſime perſcriptas reddat. erant autem litteræ in hanc fermè ſententiam conceptæ. Non eſſe illis nouum, ſed vſitatũ iam, ac prope quotidianum aliquid audire, qđ ipſe Pontifex pro Chriſtiana Rep. ſapientiſſime cogitare, atque exequi ſoleret, eius generis inter cætera multa, etiam illud eſſe quod intellexiſſẽt illũ Io. Paulo Lancelotto Iuriſconſulto mandaſſe, ut abſolueret, quas Iuſtinianũ ęmulatus Pontificio nomine Iuris canonici Inſtitutiones iam inchoaſſet? quo nullum illis in uita grauius nuncium, & optatius contingere potuiſſe, quippe qui ſatis liquido perſpicerent, q̃ vberem inde fructum eſſent aliquando percepturi. Cũq. pene abſolutum opus cognouiſſent, obnixe orare, atque obſecrare, vt pro ſuo oẽs atq. adeo in ſtudioſos caritate, & propenſa ſemper uoluntate, quam primũ opus ipsũ caſtigandum, & edendum curare vellet, vt ipſi quoque, qui adhuc in curſu ſtudioſorũ eſſent, eo libro aliquid proficere valerent. Me quoque, vt cũ Gluſſiano iter Romã arripiam, rogant. Ergo non multo poſtea ego & Gluſſianus Romã appulimus redditiſque litteris Academię veſtræ ad Cardinales plures preſertim illos quib. qđ ab ipſo Senatorio munere honeſtati eſſent, familiarius cæteris Pontifex vtebatur vt nobis apud principẽ pręſto eſſe, & negotia noſtro fauere velint rogamus, qđ omnes ſine cunctatione ſunt polliciti, & pro viribus aliqui poſtea pſtiterũt. eſt in hac re, quod Fabio Myrto Pręſuli Caiacenſi noſtræ tunc Vrbis Vmbrięque moderatori atque Hyppolito Corneo Peruſino Antiſtiti gratias habeamus, qđ tum ſuis ad ampliſſimos viros litteris abeuntes nos proſecuti fuerunt, tũ nullũ officii genus poſtea prætermiſerunt, quod ad hanc rẽ promouendã, conducere ſunt arbitrati. Litteris igitur redditis cardinales ipſos, vt nobis ad pontificem aditum impetrent ſæpius rogamus; id tamen quamquam ſedulo inſtaremus, a nobis nullo pacto tũc obtinere potuit. Quod propterea nobis leuius ferendum erat, quia propter ingraueſcẽtẽ quotidie magis pontificis ętatem, graues, atq. immodicas curas, & vacillantẽ ſępe valetudinem, & inueteratam ſic viuendi conſuetudinem idem principibus uiris, & regũ ipſorũ legatis contingere animaduertebamus. Non deerant, tamen interea, q̃ nobis aditum ad pontificem vel in horas cõſtantiſſime pollicerentur, nobiſq. curiæ ac pontificis ipſius mores minime calentibus facile id perſuaderẽt. Vnde põtificiæ ipſi aulæ ita inhęrebamus. vt ne latum quidem vnguem plures totos dies atq. integros mẽſes inde nos diuelli non pateremur, ne ſcilicet ille temporis articulus elaberetur abſentibus, quo nos ad pontificem accipi poſſe ſtulte exiſtimabamus. Sed cũ ſpe noſtra ſæpiſſimè fruſtrati eſſemus, & de congreſſu penitus deſperaſſemus, cœptorum perięſi, diſceſſum, ampliſſimis etiam viris id ſuadentibus, adornabamus, & diſceſſiſſemus, niſi Nicolai Maiorani præſulis, Amalfitani uiri integerrimi ſuaſu, nouam gerendi negotii rationem fuiſſemus ingreſſi, Suaſit enim is, vt quæ coram per id tempus non poſſemus, per litteras ſaltem cum ipſo ageremus.

Breuem

In uetitum nitimur.

Petrus Gluſſianus orator ad põtificẽ pro Academia peruſina.

Auctor Romã reuertitur opere abſoluto.

Aditus ad pontificem nõ impetratus.

Gluſian. et auctor cogitans de reditu in patriã re, infecta.

Breuem ergo cõmentariolum ad Pontificem in hanc ſententiam concepimus: Abſolute, ſ. eſſe iam Iuris Canonici Inſtitutiones hortatu ſuo compoſitas, proinde diligere vellet idoneos viros qui opus (ſicubi res poſceret) caſtigarent, & caſtigatũ, atque emendatũ tãdẽ, vel Pontificio, vel priuato noĩe, prout conſultius eſſe arbitraretur, edi pateretur: rogamus Alphonsũ Caraffam Cardinalem Neapolitanũ iuuenem humaniſſimũ, & qui nobis, quantũ ſibi per ingenium Põtificis licebat mirificè ſemper fauit, vt & ſchedulam ipſam, & litteras Academiæ veſtræ ad Pontificem deferratis, acceptas reddit. Haud multo poſt eaſdem Pontifex Aloyſio Lyppomano, qui nupperimè accitus ad aulam acceſſerat, & cum inſigni laude, tum fidei, tum diligentiæ principis a ſecretis agebat, legendas tradit. Quibus prelectis his verbis vsũ Pontificem mihi Lyppomanus ipſe dum viueret, ſæpius retulit. Iſte bonus Doctor iuſta petit, & meretur exaudiri: quia amat lucem, & odit tenebras, tum ẽt plura adiecit, quibus, & opus abſolui velle aſſerebat, & illius noſtri primi congreſſus, ac demandatę mihi triennio ante prouinciæ perſpicue illum meminiſſe Lyppomanus teſtabatur. Addidit mihi, cui Pontifices mores & ingenium penitus erant incogniti, ſpẽ aliquã rei ex ſententia conficiendæ audire eum, qui de negotijs tractandis, vel nihil, vel oĩno modicè cogitare putabatur, huius noſtri & diuturnam tenere memoriam, & de illo ſic loqui, vt eius abſoluendi deſiderium, ut Lyppomanus teſtabatur magnum præ ſe ferret. Venerunt nuper ad manus meas eiuſdem Lyppomani ad vos litterræ, quibus vobis rñdet, ꝙ gratias, ſ ei egiſſetis, quod ille cum Pontifice de edendo opere tractatũ habuiſſet. Placuit eas huic noſtro Commentario intexere, vt humanitatis diuini nominis teſtes. Audio Cardinales ẽt aliquot vobis humaniſſime reſcripſiſſe. Sed illorum litteræ ad manus noſtras, cum in vrbe tunc ageremus, non peruenerunt, ideoque illas Commentario huic noſtro inſerere non potuimus.

Sidenotes: Cũ Pontifice actũ per litteras. — Lyppomanus Pontificiã ſecretis. — Quid reſponderit Pontifex chyrographo perlecto.

DOCTISSIMAE, ET ERVDITISSIMAE
Vniuerſitati Scholarium Peruſiæ commorantium

ACCEPI litteras veſtras, erudititiſſimi viri, quibus mihi gratias agitis, quod apud Sanctiſſimum noſtrum negotio veſtro fauerim. Ego quidem (quod in me] erat) ſummopere ſtudui, vt deſiderio petitionique veſtræ ſanctitatem ſuam bene affectam redderem. Id ſi ex ſententia ſucceſſerit, gratiſſimum mihi fuerit: non quod propterea aliquid mihi deberi velim, ſed tantum, quia opera noſtra benefuerit collocata: quæ ſi alijs vobis in rebus contingerit eſſe neceſſaria, eam ſemper paratiſſimam habebitis Romæ X. Kalend. Ianuarij M.D.L VII.

Veſter totus A. Lypomanus Epiſc. Veronenſis indignus.

Interea dum Pontifex de cenſoribus operis cogitat, ſerpit per vrbem rumor, aduenisse ignotum hominem, qui ſe Iuris Canonici conſtitutiones compoſuiſſe iactet, de quo (vt in rebus nouis aſſolet) varius illico ſermo. Alij.n.inuentum multis laudibus extollebant. Alii laborioſam eſſe prouinciã aſſerebant, periculi valde plenam. Alij rem putabant inſulſam, ac plane ridiculam, vſque adeo non probabant, vt nec inſtitutionibus Iuſtiniani parcerent, quarum exemplo quaſi quodam clypeo noſtras ego ab obtrectatoribus defendebam. Libet referre noſtrum quendam congreſſum cum homine, qui tunc apud nonnullos, qui ex dicacitate, & clamore cuiuſque eruditionem metiuntur, non modicam ſibi doctrinæ, ac iudicij opinionem vindicaret. Is cum de nouo libro edendo Pontificem audit cogitare, ſtatim me acciri iubet, accedo, vel libri inſpiciẽdi copiam faciam, rogat: exhibeo, legit pauciſſima, nihil cunctatus, negat recte poſſe: in quo offendat, interrogo, vtque caſtiget rogo, ille quaſi compertiſſimum errorem haberet, ſtatim locũ emendat, bone Deus

Sidenotes: De inſtitutionib⁹ Iuris Canonici varie in vrbe opiniones — Auctoris Præfecto Annonę cõgreſſus

ne Deus quam inſulſe? nego locum emendandum, ille conſtantiſſimè, & obſtinatiſſimè, quanto negabam magis, aſſeuerabat magis. Iubemus afferri librũ, vnde quæ ille corrigenda aſſerebat, excerpſiſſem, & meũ librũ optima fide tranſtuliſſem: cum locum ipſum oſtendo, vbi ad verbum penè ea omnia legebãtur, quæ ipſe emẽdãda duceret. Quid quæris? commodè illa cecidit, ꝙ cum turba Cupedinariorum, ac Piſtorum circumfuſus eſſet (erat enim Annonæ tunc pfectus) nemo niſi unus, aut alter, quam delitaret intelligere potuit. Is igitur, ubi fruſtra ſe tentare intelligit, vt mihi ineptias ſuas probet, ad imperitã multitudinẽ cõuerſus, quaſi nullus ſibi mecũ eſſet ſermo plurima ferme concionabundus ſermocinatur, me non tã cõtradicente, quam tacite ſtomachante. Extremum illud fuit, vt diceret, ſe neque Pontificis neque meum inſtitutũ ullo pacto probare poſſe, cũ neque Iuſtiniani inſtitutiones unquã multũ probaſſet. Imo tãquam inutiles ac iuuenibus dãnoſas improbare ſoleret, ſeſe hominem eſſe, qui dicendi libertate gauderet, vnde quæ ſentiret, libere ẽt proloqui conſueuiſſet. Hæc cũ Piſtoribus ſuis, & cauponibus acclamantib. dixiſſet illud ẽt (nõ omnino forſan temere) adiecit, futurum, ſ. vt multorum, inuidia magnum mihi in hac re negotium faceret, qui tunc cum maxime mihi ſtudere ſeſe fingerẽt, meę cauſæ iugulũ eſſent petituri, ac eã quaſi per cuniculos oppugnaturi. Ego vbi hoĩem palã inſanire perſpicio, nihil magis, quã aliquẽ ſermonis exitu quęrebar, vt dẽratæ beſtiæ, cui me lacerandũ temere obiecerã, quanto poſſem citius ſubtraherẽ. Rñdi, itaque quę dixiſſet non oĩno mihi improbari præſertim ſi cæteri qui Iuri Canonicó daturi eſſent operam, ac futuri eſſent ingenij & iudicij præſtantia, q̃ omnes in ipſo admirarentur, cęterũ velut Lucilius nõ Perſio, hoc eſt doctiſſimis viris, ſed Tarentinis ſuis, hoc eſt mediocrib. ingenijs ſeſe ſcribere aſſerebat: ita me Tyronibus, q plerũque ingenio eſſent mediocri, ac nulla prorſus imbuti Iuris diſciplina nõ ſui ſimilib. Iuris, Canonici inſtitutione, perſcripſiſſe. Diſcedo itaq; ſed nñ neſcio quo familiari ſuo argutulo hoĩe in ipſa via me acriter infectante, atque obtundẽte, qđ opus ipſum inſtitutiones inſcripſiſſẽ, quaſi in ſcriptio ipſa nimis eſſet arrogans, cui cum rñdiſſem, me non id a Iuſtiniano motuẽtum, ſed a Grammaticis, qui libellos ſuos quibus pueritia inſtitui ſoleret, Grammaticas inſtitutiones vocant, vel ſi magis placéret, a Rethoricis, apud quos oratoriæ Inſtitutiones hñtur, tamen, vt mihi moleſtus eſſe deſineret, ẽt atq; ẽt rogo, & librũ vel quolibẽ noĩe ſuo arbitratu appellaret, nec aliter me ab illa moleſtia potui explicare. Et aut & q diceret nõ videri veriſimile, me q iuri ciuili interp̃tando duodecim annos occupatus fuiſſẽ, potuiſſe interim aliquid de lectione dignum in iure Pontificio commentari, quaſi vero non hæc iura cõnexa ſint, ſed ita diſſimilia ac inuicẽ pugnantia, vt q alterutrum profiteri velit, alter ius dediſcedi neceſſitate vrgeat. Nõnulli vero, q ex aſpectu annorum numerum conijciebãt, ætatẽ mihi obijciebant, prouinciãque hãc tãtam non iuueni, q̃uis erudito, ſed grandæuis, & præcellentib. viris demãdari debuiſſet. His ego rñebã, barbã (vt eſt in adagio) Philoſophũ nõ facere, tum & iuuenes cñque magna præſtitiſſe, & qñ liber eſſet in manib. ex libro ipſo de me, non ex ætate mea illico de opere iudicium fieri oportere, neque eſſe coniectura iudicandum, vbi demonſtrationi locus eſſe poſſet, nec multum intereſſe, num præcellẽtes illi viri, quos iſti adhiberi oportuiſſe recte exiſtimarent, inchoado operi interfuiſſent, dumñ caſtigando, atque abſoluendo præceſſerit. Alia quoque aduerſus nos contemptim iaciebatur quæ tũc diſſimulãda, ac leuiter ferẽda ducebamus, cum ſciremus, nec diuinum hoĩem. Chriſtophorum Colombum (ſi parua maximis cõparare liceat) noua maria, nouos orbes noua ſydera, mortalib. patefacere potuiſſe, q̃ decoctoris, ac vaniſſimi hominis apud oẽs diu nomen pertuliſſet Quan q̃ nõ deerant eruditiſſimi viri, q inſtitutũ nrm nõ mediocriter collaudarent, quorum (vt interim Italos plures omittam) quaſi anteſignanos uidero mihi poſſe proferre ſummos, ac maximo iudicio pditos viros Frãciſcũ Vargã. Gropperos fratres, & Franciſcũ Sõniũ Louaniẽſẽ, q cũ de rõne inſtituti nři ex me cognoſcere voluiſſent, tm̃ abeſt vt iprobauerint vt non vulgaribus etiam laudibus rem extollerint. Erat tamen quod in hac re mirari poſſerit, nẽpe ꝙ illi ipſi, ui inſtituti noſtri impugnatores, vel contemptores eſſent, miro operis vi-

Fuit in Bartholomęus Cameranus Beneuẽtanus, viraudax, & maledicus.

Inſtitutiones Iuſtiniani improbatę.

Præmonitio de inuidia. Auctoris reſponſio.

Operis inſcriptio.

Varia in auctore obiecta.

Poſſeſſio

Aetas.

Barba nõ facit philoſophũ.

Chriſtophorus Colũbus diu vaniſſimus reputatus.

Etiã pu-

dendi deſiderio teneri videbantur ita vt vltro ad nos multi eius operis inſpiciend gratia accederent, & quos pudor, ac dignitas ad hoſpicium nr̃.n ſe confer- re minime patiebatur, nos ad ſe aduocabant, adeo vt tota prope die librum ipſum quaſi rem quandam nouam ex remotiſſimis orbis regionibus aduectã circũferre ne- ceſſe eſſet. Sed cũ id mihi moleſtiſſimũ accideret nouo commento amoui a me hanc moleſtiam: Siquidem nr̃is ſucciſiuis horis, ac vacationib. dieculam ſuffurari libellum conſcripſimus quo totius operis ſummam, atque ordinem breuiſſime cõplexi ſumus, atque is ipſius eſt quẽ nunc vobis quoque a me compoſitũ eſſe volo. Quẽ ſi quis perlegerit, de toto opere coniecturã ducere, immo explorato iudicare poterit. Eius igitur legendi co- piam pluribus cum feciſſem, vſque adeo ab oĩb. fermè probatus eſt, vt illius lectio ex meis oppugnantibus non nullos ſtrenuos reddiderit propugnatores. Inter hos Quintilianus Mãdoſius aduocatus Romanus a me reponendus eſt, qui cũ initio in- ſtitutiones has videretur paſſim contemnere, neque adduci poſſet, vt quidq̃ lectio- ne dignum a vobis perfectum eſſe exiſtimaret, quod tanto operis titulo reſpondere poſſet, epitome perlecta, ita de priſtina illa ſua ſententia deiectus eſt, & noſtræ cauſę addictus (nam bene nata ingenia, q̃ nec pertinacia ſunt, vbi meliora vident facile ſe- quuntur) vt ego eum quaſi ex Saulo meum Paulũ euaſiſſe prędicare ſolerem. Sed vt adhuc quanto poſſem vberius cunctis ſatisfacerem, & quotidiana a me certamina propellerẽ, & ſemel oĩbus reſponderem ipſo compendio Apologiã adiũgendã du- xi, qua collectis vniuerſorum, qui inſtitutum nr̃m non probarẽt ſententijs aduerſan- tiũ dicta confutare, ac reijcere pro viribus ſũ conatus, cuius tenorẽ tertiæ parti hu- ius ad vos deſtinati Commentarij ſum complexus. In quo ſi cui fortaſſe in tanta præſertim ingenij doctrinæ mediocritate tumidiores eſſe videbimur, q̃ decere exi- ſtimet, cogitẽ ſi id fieri, neſcio quo pacto, vt dũ iniuſtè nimis vrgemur, aduerſus op- pugnatores noſtros ampulloſi et inuiti eſſe cogamur, nam & milites dũ præliũ cõ- ſerunt, non ictus taciti incutiunt, ſed manus et clamorib. adiuuant. Natura.n. ſic com- paratum eſt, vt quod quiſquis ordine ac recta mente cõplexum conſiderit, ſi obtrecte- tur, acriter tueatur. Intollerandum pręterea illorum eſt ſupercilium, qui iudicare de alijs cum promptè ſoleant, ipſi facere nihil nouerũt, & optimã quæque prius aſſue- rũt contẽnere, q̃ cognoſcere. Illis aũt minime reſpondendum duxi, qui me librum ſurripuiſſe, ac magni alicuius viri ſcrinia compilaſſe calũniabantur, quod dicerent, eo me, quẽ nec de facie quidem noſſent, nec eſſe iudicio, vel eruditione præditum, vt tantam rem aggredi, ac feliciter abſoluere potuerim, quãquam cuius id opus eſſe exiſtimarent, interea non proferrent. His.n. magis erat, ꝙ gratias agere, quã ſuccen- ſere deberem, cum nõ tã mihi detrahere, q̃ operi ipſi multum tribuere viderentur & has ſeneſcentis, ac feſſæ, & quaſi laborantis aduerſus virtutẽ inuidiæ voces lętus agnoſcebam. Inter hæc, cum anteq̃ rei finis haberi poſſet, diu mihi Romæ manedũ eſſe appareret inſtantib. Aloyſio Lypomano, & Ardiughello, necnon Paolo Tarano viris grauiſſimis, & prudentiſſimis, publico decreto ſtatuitur, vt in Peruſina Acade- mia mei q̃ q̃ abſentis, ratio habeatur, atque ideo & profitendi locus, & honorariũ mihi ſeruetur. Eodem tẽpore Alphonſus Caraffa in album familiarium ipſius Põti- ficis me referri iubet, & totius negotij conficiendi prouinciã ſuſcipit, in quo eſt, ꝙ gratias agã ornatiſſimis viris atq. optimis Epiſcopo Ioa. Bap. Caſtaneæ, Vincentio Ferrerio, Angelo Maſarello, & Adnardo Gulaneo. Hi.n. non deſtiterunt in medijs negotiorum fluctib. & nos, & rem noſtram Alphonſo cõmendare, atque currentem quidem illum ſua ſponte, ſed tñ grauiſſimis rebus interdum valde implicitum, atq; occupatum incitare. Pontifex vero dum de Cenſoribus, & caſtigatione operis cogi- tat, negotium dat Io. Reumano, & eidẽ Alphõſo Cardinalibus, vt diligenti perue- ſtigatione præuia ex oĩbus qui in Vrbe eſſent tres diligerent, qui huic ferendo oneri idonei, ac pares eſſe poſſent, ſubijciens (vt mihi poſtea Reumanus ſæpius retulit) rẽ hanc maximè ſibi eſſe cordi, atque operare vehemẽter, vt anteq̃ ex humanis excede- re Chriſtiana reſp. huius operis cõmodum ex ſe ſentiret, ac quaſi munus quoddã li- brum hunc a ſe reciperet pfecturũ ſe, vt eos, qui opi expoliendo, & pficiẽdo inſudaſ- ſẽt, laboris ac diligẽtię ſuę nõ pęniteret. At Cardinales Põtif. acceptis mãdatis, licet

hanc

Ignatores operis inſpiciendi deſiderio capti.

Excuſat ſe quod cũ ſtomacho interdum loquatur.

Intolerãdi qui de alijs promptè iudicant, & nihil ipſi pręſtant.

Auctor furti inſimulatus

Auctori abſenti & locus & honorariũ in Academia Peruſina reſeruata

Pontifex mandat Reumano, & Neapolitano, vt Cenſores eligant.

hanc operis caſtigandi prouinciam multi non obſcure vltro ambirent, ex omnib. tamen qui in Vrbe eſſent, delegerunt Fabium Acorumbonum Sacri Pontifici auditorij (vt appellant) tunc Decanum, Iulium Oradinum illius Collegam, & Antonium Maſſam cauſarum patronum, viros cum iudicio, & eruditione præſtantiſſimos, tum in foro, & iudicijs, & interpretando iure exercitatiſſimos. Acceptis ergo ab his mandatis Pontificijs, ſuum quiſque a me ſumit operis exemplum, plura enim ergo ante in eum vſum priuatis ſumptibus exſcribenda curaueram. Acorumbonus autem, qui quod ampliſſimi ordinis, & auditorii caput eſſet, negotio præeſſe videbatur, prius quā librum attingerent, oneris ſocios, & me quoque vna ſplendido conuiuio excepit, actumque eodem die inter eos eſt quo ordine, quave ratione res tractari, & abſolui oporteret; itemque eſt in hanc ſententiam, vt ſinguli librum, vel libri partem ſeorſim excuterēt, atq. ſi qua offenderent quæ forte nō probarent, aut addenda tollēdave putarent, nō immutarent quidem, ſed compactis ad eum vſum codicillis annotarent, annotata mihi vna, aut altero die, antequam nobis eſſet in eundem locum conueniēdum, traderet, ne imparatus quaſi cauſam dicere cogerer, inde ut certis dieb. conuenîremus, atque reb. inuicem, communicatis quæ addenda, vel immutanda, vel reſecanda eſſent, de omnium, vel maioris partis ſententia adderentur, immutarentur, & reſecarētur. Quæ omnia poſtmodum ad amuſim ex communi præſcripto peracta fuerunt, atque toties ſimul conuentum, donec ex ipſorum conſenſu, & iudicio cenſuram opus ipſum recipit. Nullo hic pacto explicare poſſum, quanto omnes ingenio in hac caſtigatione, quanto animi candore, quanta demum eruditione uerſati fuerint, nihil vnquam improbauerunt, quin ſi quid ad defenſionem afferrem & diligentiſſimè, & libentiſſimè audirent, ac ponderarent, & ſepæ etiam de propria ſententia, quaſi cauſa plenius cognita decederent. vnde illis non modo ego, ſed etiam, ſi quando tandem librum edi contigerit, omnes ſtudioſi adeo debebimus, vt pro collato in nos beneficio gratias nunquam ſatis agere valeamus. Opere caſtigato, ac recognito reliquum erat, vt de re tota per Cenſores ad Pontificem referretur, quod ipſum illi quam primum facturi videbantur, ſi eis ad ipſum aditus patere potuiſſet. Sed is tam in abdito aſſeruabatur, tam omnium congreſſus auerſari videbatur, vt ne ad ſacra quidem audienda iamè conclaui pedem efferret. Vnde præter coniunctos, ac familiares pauciſſimos admittebatur nemo, niſi forte magnorum regū Legati: quos tamen & ipſos prius ob eam rem aliquā diu penſare oportebat & ſæpe die, atque hora ad compellandum Pontificem dicta venientes, ac per aliquot horas expectantes, demum excludebantur. Neque mirum cuiquam hoc videatur, cum ſa pe etiam (ut ferebatur,) contingeret, ut uiros ampliſſimos vltro ex remotiſſimis orbis regionibus magno illorum incommodo ſump u Romam euocaret, uenienteſque vix poſt longum temporis ſpatium admitteret, quod quidem vtrum ex difficili, & omnia tardius agentis Pontificis ipſius ingenio, vel alia de cauſa contingeret, mihi, quidem non ſatis eſt in comperto. Illud quidem certo ſcio, vel Solem ipſum ægre, iam tum ad illum penetrare potuiſſe. Vnde cum omnis prope coram referendi eſſet Cenſoribus noſtris ſpes ex hoc adempta, quod coram ſe non poſſe intelligerent per litteras, demum agere decreuerunt. Epiſtolam itemque communi nomine conſcribunt, quam, quid de opere ſentiant, complectuntur, eamque Pontifici reddi curant, uberius etiam vbi colloquendi poteſtas fieret, eorum relaturi. Vt aut quilibet, quæ ſit illorum de libro ſententia, facile cognoſcere ualeat, illam ipſam omnium oculis ſubijciendam duxi.

Qui Cenſores delecti.

Operis caſtigandi modus & ordo.

Pōtificis ad eundē maxima difficultas.

BEATISSIME PATER.

Cenſorū relatio.

CVm S.V. nobis iniunxerit, vt Inſtitutiones Iuris Canonici iuſſu & nomine B.V. compoſitas videremus, & excuteremus, primū vniuerſum Opus ſinguli perlegimus. Inde certis diebus in vnū locum ſimul ſæpius conuenientes, rebuſque inuicem communicatis

Nõnulla per Cenſores immutata. Teſtimoniũ de diligẽtia auctoris Liber neceſſarius & bene ordinatus. Ciuiliũ, & Canonicarum Inſtitutionũ cõparatio. Quædam Prœmio inſtitutionũ inferẽdo Diligẽtia Cenſorum.

ea, quæ vel immutanda, vel addẽda, vel reſecãda viſa fuerunt, pro tenuitate iudicij noſtri immutauimus, addidimus, & reſcauimus, auctoremq. ipſum, (qui nobis non cõtemnendo ingenio, & eruditione prœditus viſu fuit) exactiſſimam operi abſoluendo diligentiam adhibuiſſe multis argumentis comperimus. Librum itaque iudicamus, cum neceſſarium, tum ẽt bene ordinatũ, ac digeſtũ. Cũ vniuerſa prope, q̃ Pontificii iuris libris ſparſa conſpiciuntur, certa via, & rõne compendioſaque breuitate complectitur & vere (niſi nos fallit opinio,) ab oĩb. commendãdum erit propoſitum, atq. inſtitutum S.V. quaſi ſibi diuinitus inſpiratũ, quũ non minus gratum futurum ſit hoc opus Iuris Põtificij ſtudioſis, quam ſint inſtitutiones, Iuſtiniani nomine compoſitæ iura Ciuilia profiteri volentibus. Exiſtimauimus tamẽ ne qua omnino, (quantũ fieri põt) anſa detur, & occaſio nouis altercationib. quas interdũ nimis anxie diligẽtes moroſa curioſitate excitare conſueuerunt, forte non ab re eſſe, ſi nonnulla inſerantur prooemio, quod ipſi operi. B. V. præfigendum duxerit, de quibus cum primum cõmodo ſuo fieri poterit, vt ſuo nos dignetur alioquio, plenius differemus, oĩa tñ ſapientiſſimo iudicio B. V. relinquentes, cui quãto maiores poſſumus gratias agimus, quod nos, qui tanti nos non facimus, dignos putauerit, quib. tam arduum negotium committeret, in quo ſi quid defecimus, id totum noſtræ imbecillitati aſcribere dignetur, non quòd omni diligentia, & conatu ad exequẽda mandata S.V. pariſſimi (vt debemus) non fuerimus, quam Deus Opt. Max. diu nobis incolumen, felicemque ſuper eſſe velit. E.B.V.

Fabius Acorambonus Rotæ Decanus.

Humiliſs. Seruulus Iulius Oradinus Rotæ auditor.

Antonius Maſſa.

A tergo.

A. C.

Pro Magni. D. Io. Paulo Lancelotto, Die iiij. Nouembris.

Adam de inuidia eſt Notarius.

Die quarta Nouembris conſtitutus in officio mei Notarij, & coram me, &c. D. Venantius Barnabæus clericus Fulginaten. teſtis inductus ſuper recognitione retro ſcriptarum ſubſcriptionum, qui uiſis, &c. recognouit manum, & ſubſcriptionem Mag. Dom. Antonij Maſſæ de Galleſio, quem uidit pluries ſubſcribere, iurauit tactis, &c. Deinde ibidem, &c. D. Carolus de Vallata Clericus Rodonen. diæceſis ſubſtitutus in officio D. Felicis de Romaliis, qui uiſis, &c. recognouit omnes tres manus, & ſubſcriptiones in forma quia uidit eos omnes ſcribere, iurauit tactis, &c. Succeſſiue in eodem officio coram me notario, &c. D. Bernardus S.D.N.PP. Curſor teſtis inductus ſuper eadem recognitione. qui uiſis, &c. recognouit binas primas ſubſcriptiones ſcriptas, videlicet manibus R. P. D. Fabij Acoramboni, & Iulij Oradini, quos pluries uidit ſcribere, iurauit tactis, &c.

Adam de innidia Notarius.

Teſtimoniũ Cardinalis Reuma.

ANno ſalutis noſtræ Milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo, menſe Octob. Sanctiſſimus Dominus noſter interpellatus litteris Scholarũ vniuerſitatis academię Peruſinæ, vt dignaretẽ edere librũ Inſtitutionũ iuris Canonici, quas D. Io. Paulũ Lãcelottũ iuſſu, & noĩe ſuæ Sãctitatis cõſcripſiſſe audierant,

man-

mãdauit nobis,vt idoneos uiros deligeremus, qui perlecto, & diligẽter excuſſo opere,referrent,nũ huiuſmodi eſſet, quod ſuo nomine S.S. edi poſſet. Nos autem delegimus R.Fabium Acorambonum, Iuliũ Oradinum Auditores Rotæ, & D. Antonium Maſſam cauſarum Patronum quorum electionem etiã S.D.confirmauit, qui quidem uiſo libro, retulerunt,pro ut habetur in eorum relatione in ſcriptis facta.

Supra Vera ſunt,in quorum fidem me ſubſripſi Io. Cardinalis Reumanus.

Iſtud eſt igitur grauiſſimorum,& eruditiſſimorũ hominũ cauſa,penitus cognita ac perſpecta, de noſtris Inſtitutionibus iudicium ,cui ſi quis non perlecto præſertim opere,proprium velit anteponere,non ſecus agere,me iudice, videri poteſt,atq; ſi quis dicat,acutius ſe nocte intempeſta poſſe cernere,quam alios ipſo in meridie. Sed quoniam quiddam Procemio inſeri non ab re eſſe ſignificant, ne quis adhuc tergiuerſari poſſit,hoc quoque cuiuſmodi ſit, eſt nobis aperiendum . Viri oculatiſſimi nihil æquè timuerunt , quam ne quis(ſi qua fortè uerba operi eſſent inſerta, quæ ab his, quæ in Decretalium libris leguntur,diuerſa eſſent)ad ueterem iurium correctionem eam ueritatem ſubtili nimis, ac ſophiſtica interpretatione detorqueret, vt interpretes interdum vel ſyllabas ſuperſtitioſius ponderant,ſunt moroſi, proptereaque & à me prius, & ab ipſis poſtea magna eſt adhibita diligentia, ne(quantum res pateretur (temerè, & cum periculo à uerbis veterum recederemus, immo multa quæ cubitalibus litteris alijs Pontifici Iuris libris inueniuntur expreſſa de libro Cenſores expungi voluerũt, ſiue quod legentium auribus prima facie malè ſonarent, ſiue, quod vſu non admodum recepta eſſent,ſiue quod obſcuritatem continerent,claritati enim mirum in modum videntur mihi ſtuduiſſe. Cæterum vt adhuc Cauillatoribus verborumque aucupatoribus penitus os occluderetur,conſultiſſimè agi putauerunt, ſi ſummus ipſe Pontifex Procemio, quod operi eſſet præfigendum teſtato hoc exprimeret quod ius nouũ condere, vel vetus abrogare non intendit. Et ut ipſius negotij effigiem plenè cognitam habeatis, quaſi ob oculis poſitam, ſubijciam hic procemii exemplum non quidem à Pontifice, vel eius mandato à quoqua conſcriptum, ſed à me ipſo hortatu, & iuſſu ipſorum Cenſorum antequam librum attingerent compoſitum quod (ſicut ipſi tunc aſſerebant)propterea,vt facerem,mandauerunt,vt ipſius rei ab ipſo initio totam imaginem expreſſam quaſi de propinquo melius poſſent intueri.

Quid cenſores operis procemio inſerendũ cõſueuerũt.

Malè ſonantia, vel vſu non recepta de libro abraſa.

Pius Epiſcopus,Seruus Seruorum Dei vniuerſis iuris Pontificij candidatis Sal. & Apoſt. Ben.

HOminem rectum creauit Deus,ille autem dũ declinat ad malitũ,infinitis(vt diuina teſtãtur oracula ſeſe miſcuit quæſtionib. Hinc eſt,quod ingruentib.malis moribus, & gliſcentibus iugiter litigijs, & nouis caſib. emergentib. neceſſe fuit ad veteres Canones varia ſacrorum Conciliorũ Decreta,ac multas recentiorũ Pontificũ conſtitutiones adiũgere,quæ inordinatis reb.ordinẽ tribuerent,inutilia præſcinderent,labentia fulcirent,& ex vinea Domini,quaſi quidã ſarculus,non modo nocentes herbas euellerent,uerũ ẽt ſalutiferas inſererent. Vnde ſacrorũ Canonũ Decretaliũq; Epiſtolarũ(reb.ita exigentib tã magnus hodie factus eſt cumulus,ut uu merũ prope legũ ſæculariũ ex ęqua re uideantur.Inde fit,ut quæ cito,&

Eccle. 7.

cũctis innoteſcere neceſſariũ forte, vix a paucis diuturno ſtudio cognoſci valeant, quod ipsũ accidit, non modo ob Conſtitutionum multitudinẽ, verum etiã quod ijs, qui iſtius iuris ſcientia imbui cupiunt nulla certa via vel methodus à quoquam hucvſq; præſcripta fuerit, vñ nullius certis initijs, ac veſtigiis inhærentes per deuia in certo curſu temerè vagari compelluntur. Et ſanè perquam incongruum erat, vt ſacroſancta Iuris Pontificij facultas principio ipſo, hoc eſt parte potiſſima careret, & à legitibus profanis, quæ Canonib. ipſis famulari conſueuerunt, & hac parte ſuperaret. Idcirco inter cũctas ſolicitudines, ad quas nos debitũ Apoſtolicę ſeruitutis adſtringi, non in poſtremis ducimus, vt florentiſſimæ iuuẽtutis ſtudia nũc magis ꝓpoſitis præmiis, nũc eruditiſſimis viris ad docendũ ad Gymnaſia noſtra vndiq; accerſitis nunc nouorũ editione librorũ quantũ poſſumus ſubleuemus. Studiorũ itaq; difficultatib. paternæ diligẽtiæ ſtudiis obuiã ire cupiẽtes, nõ tã per hoc aliquid noui iuris ſtatuere volentes, ea quæ hucuſque variis locis ac libris diſperſa fuerunt, quaſi in artẽ redigenda curauimus, & dilecto N. mandauimus, vt ex vniuerſis Pontificii Iuris libris Inſtitutiones certo ordine contexeret, & conficeret, quas in quatuor libros, & congruos titulos partiri iuſſimus, vt ſint totius Iuris Canonici principiũ, & elementa, quarũ ductu expeditius, & citius ad metam illius iuris ſtudioſi peruenire valeant. Legimus itaque, & per dilectos filios noſtros N. N. N. ſumma cum diligentia, & ſtudio recognouimus, eaſque nunc ad vniuerſitates veſtras tranſmittimus. Sumite igitur alacri animo, & cũ omni reuerentia, atque ijs ita operam date, vt ad cætera cito, & facilè beneficio noſtro peruenĩẽtes, Apoſtolicæ ſedis atq; uniuerſæ Chriſtianæ Reip. cõmodo, atque ornamẽto aliquando eſſe ualeatis. Datũ, &c.

Triplex remediũ ad effugiendam Innouationis, uel correctionis periculum.

Teſtatio Principis

Diligẽtia

Interpretatio.

Agricolarum mos.

Ad effugiendum igitur ſcopulum iſtum correctionis, & innouationis, quem multi non quidem temerè, ſed omnino nimis ſuperſtitioſè formidant, triplex eſt paratum medium. Primũ efficaciſſimum, præſentiſſimumq; Pontificis ipſius teſtatio, ſi diſertè caueat, quod non intẽditius nouum condere, niſi id ipſum exprimat. Quam quidem ſi procemio ſuarum Inſtitutionum, & Iuſtinianus olim inſeruiſſet, multæ de medio legum perplexitates ſublatæ eſſent, quæ legentium nũc ingenia uehemẽter torquent. Secundum noſtra omnium in ea re cauenda diligentia, qui ne latum quidẽ unguem vbi periculum poterat imminere, niſi rebus ualde perpenſis à verbis Canonum receſſimus. Demũ id quod legibus ipſis eſt cũ omni ſcriptorũ genere cõmune, benignè ſcilicet ac probabilis interpretationis beneficiũ, de quo quoniá prolixè infra ſuo loco diſputauimus, nihil hic dicã amplius, ſed deinde vobis petendũ relinquimus. Non deſinunt tamen adhuc nonnulli ad hæc aures obſtruentes, formidandũ Legis nomen & innouationis ſcopulum in vulgus iactare, & eos qui noſtrorum conſiliorũ ignari ſunt non ſolum à cauſa noſtra abducere, verum etiam & nos ipſis laniandos, radere aut helleboro curandos. Sed ſi quis acutius introſpiciat, nõ ſecus his hac in re nũc accidit, quam vt cum agricolæ iactis ſeminibus, vel ſuccreſcentibus herbis, uel maturis pomis, ab auium incurſibus timentes medio ipſo in agro, aut arboris ſummitate viliſſimũ aliquid ſordidæ, atq; attritæ veſtis uento agitandã ad terrendas aues ſuſpendunt: ueluti.n.etſi uerè nihil ſit ab inani ſpectaculo uolucrib. timendũ aufugiunt tñ, & à palliolo quaſi ab inſolenti monſtro declinant: ſic multi audito Legis ad terrendũ cõficto nemine, nemine, potius quaſi ab imminenti periculo aufugiẽtes inſtitutũ hoc tñum auerſantur, & tñ, ſi non ita eſſent formidoloſi, proprius accedere non uerentur

& cauſam

& cauſſam accuratius cognoſcere, & quaſi ex propinquo intueri uellent, intelligerent profectò ab hoc Legis nomine nihil magnopere timendum, & pulicem hunc eſſe, nõ Elephantum. Huic (inquiunt) tantum ne priuatum, atque illum iuuenem eſſe uſum? Senatus ſæpe totus in unica ferenda lege diu laborat, & unus ille homuncio quatuor legũ libros in ſuo ſolus cubiculo meditatus repente nobis cõdiderit? Quaſi uero nouas mihi leges confinxerim, ac non ueteres potius expeditiore quadam, & cõpendioſiore uia, atque id quidem non ſine exemplo probatiſſimorum uirorum rudioribus tradere, conatus fuerim, Quaſi eadem nouarum legum ferendarum, quæ ueterum ſub certum ordinẽ reponendarũ, ſit ratio? Quaſi non in magnã hominũ lucem, & in Vrbem ipſam prodierim, diutiſſime permanſerim, opus ipſum paſſim omnib. legendũ, excutiendum, lacerãdum non, tradiderim. Habet Inuidia inter uitia cætera illud proprium, ac quodammodo peculiare, quod adeo turpius eſt, vt nulla ratione ipſa ſe re tueri, & agnoſcere uelit, ideoque liuori ſuo magnifica ſemper verba atque illuſtres ſermones prætexit. Vnde qui ſe iracundum, intemperantem, & ad voluptates procliuem confiteatur, facile inuenias, ac quod ſe quis inuidum eſſe, ac liuidũ concedat nec tormentis quidem facile extorqueas, quinimo cum maxime virus euomunt, ſe ueritatis eſſe amatores inuidi prædicant, atque ea de cauſa nec amicis quidem parcere ſolere, tanta eſt enim virtutũ, vitiorumque vicinia, vt maledicus pro libero ſe quis interdum venditare ualiat, ea autem ineſt uis peſtilenti huic morbo, quòd ſi quẽ gratia uel auctoritate pollentem occupet, præclaras quaſque res euertit, ac delet: ſin vero (quod ſæpius accidit) humiliores arripiat, habet illud boni, quòd quaſi in propria viſcera uelo gladio maximum malum inuidis ipſis afferre conſueuit. Sed ut demus librum eſſe cuique, vt ſuo non alieno arbitratu explicet, quid de quaque reſentiat aut periculum ſibi fingat quantumuis magnum idque animo fieri non poſſe niſi candidiſſimo, certe ut ipſis pro ſuo, illa etiam & nobis prò noſtro ingenio diuerſa ſentire atque opinari, ſine alicuius temeritatis, ſuſpitione integrum eſſe debet, præſertim cũ tot ſummo uiros habeamus ſubſcriptores, ac noſtræ ſententiæ propugnatores, ac propemodum auctores. Et mehercule, quanto magis cogito, tanto magis iſtorum hominum ſcrupuloſitatem, & tantam formidinem demiror, præſertim quod ſacræ Theologiæ Magiſtri, quibus etiam librum hunc noſtrum opportunis locis excutiendum tradi neceſſe fuit, nulla mihi ingentia pericula quod Iuriſperiti aliqui faciunt, finxerunt quippe quod, vbi tractantur ardua, verbis Canonum ipſorum quaſi cuidam clauo tenaciter nos inhæſiſſe liquido comperèrint, & tamẽ nemo neſcit facilius, & haud paulo maiore cũ detrimento, quam in pertractando iure, errari in re Theologica: quæ nõ fluxæ alicuius & cito euaneſcentis rei ſed ipſius ſempiternæ ſalutis ſolum rationem ducit præſertim in hac temporum noſtrorum calamitate, quibus tam multarum hæreſum obortæ ſunt in Eccleſia procellæ, ut ſi quis ſcrupuloſa interpretatione quantumuis diligenter, a ſincere ſcripta pertinacius inueſtigare velit, aliquam hæreſim eadem ſubolere facile (niſi fallor) extorquere poterit. Theologi tamen non modo me ob eam rem ab hac ſcriptione non ſunt dehortati, verum etiam Inſtitutiones hasce noſtras locupletiſſimo teſtimonio ornarunt. Nam cum caſtigandi operis certis locis qui rarum Theologicarum, vt puta ſacramentorum tractationem continent, prouincia Danieli Blanco cremenſi Dominicano regulari uiro doctiſſimo, atq. acerrimi iudicij demandata eſſet, de paucis, quæ uidiſſet, ita cenſuit.

Nõ eadẽ rõ nouarũ legum ferẽdarũ quæ ueterum ordinandarũ.

Inuidia nõ poteſt ſeipſum intueri.

Quæ uis inuidiæ.

Theologorũ ſententia.

Facili° & maiori cũ periculo erratur in Theologia quam in iure.

Quæ de Sacramentis in genere, quæ etiam de Baptiſmo in ſpecie, & Confirmationis ſacramentis legi in libro I. Inſtitutionum iuris Canonici, & Catholicæ veritati conſentanea, & eleganti ſerie diſpoſitè & oppoſitè tractata, quantum aſſequi potui, meo exiguo ingenio videntur.

Teſtimoniũ magiſtri Sacri Palatij.

F. Daniel Blancus.

Is autem omnia peruestigare non potuit, quippe qui ſub ipſo tpe, quo noſtro operā perlegendo, & diiudicando incumbebat. Sacri Apoſtolici Palatij Magiſter delectus erit, vnde ad cætera multa, quæ ſibi antea fidei, ac religionis, cauſa obeunda erant negotia, adeo magnus acceſſit cumulus, ut noſtri inſpiciendi libri prouinciam alteri demādare coactus fuerit. Delegat itaque rem Matthæo Lachio Sodali ſuo, uiro cum probatiſſimæ doctrinæ, cum uero etiam ſpectatæ pietatis. Is autem ita cenſuit.

NOs Frater Matthæus Lachius Ord. prædicatorū ſacræ Theologiæ Profeſſor, & in Diœceſi Peruſina Commiſſarius S. Inquiſitionis, legimus & conſiderauimus librum nuper cōpoſitum ab Eccell. V. I. D. Ioan. Paulo Lancelotto Peruſino, & ſpecialiter, quæ ſpectant ad ſeptem Sacramenta fidei Chriſtianæ, & lætati ſumus, quoniam minores, & maiores proficiētes, & docti, nec dū incipientes inuenient breuiſſima hora, quæ longo temporis tractu nō potuiſſent, vnde ſibi, & aliis ad ædificationem Eccleſiæ proficiant. Et iudicamus, vt non ſolum excudi tuto valeat, verum etiam quàm primū edi valde expediat, ad hoc vt præclara ſacrorū Canonū ſtatuta concinna ſtructura, atque ordine eleganti connexa, oībus innoteſcere ualeāt.

Die VI. Ianuarij. M.D.LIX.

Ita eſt Fr. Matthæus, qui ſupra manu propria ſubſcripſi.

Perſpicitis igitur præſtantiſſimorum uirorum teſtimonio tantum abeſſe, vt in re Theologica lapſus fuerim, vt in ea tractatione etiam à laudatiſſimis uiris laudari meruerim, Cum tamē interim Theologiam ipſam non profundius attigerim, quam quo Canones pertingunt, aut homine Chriſtiano digna inſtitutio expoſcit; vt ſicubi, eo certe in loco potiſſimum lapſus timendus fuerit. Vnde ſi in lubrico conſtitimus, & in locis non admodum nobis exploratis, & cognitis certā nihilominus viam tenuimus, quanto tandem eſt æquius, idem nobis contigiſſe, & in his credi, quæ ad meram tantum Iuris cognitionem pertinent? quæ quidem, quod eis cognoſcendi omnem prope ætatem conſumpſimus, ſi nō uita nobis ſunt, certe longe magis habemus cognita, quā ea ipſa, quæ ad Theologiæ facultatem ſpectant, ſed permittamus in ſuo quemque ſenſu (ut dicebat Apoſtolus) abundare, & ad inſtitutam totius rei narrationem iam reuertamur.

Sub hoc fermè tempore, quo mihi cum cēſoribus meis negotium erat, & de ipſorū Cenſorum Epiſtola Pontifici reddenda laboramus (fuit enim & in eo mihi laborandum) ſplendidiſſima Germaniæ Ciuitas Colonia Agrippina Petrum quendam Schulringum Steinuich. Iuri (ut uocant) Licētiatum Roma miſit, ut is nomine Colonienſis Senatus cum Pontifice ageret, de priuilegijs quibuſdam vniuerſitatis, & Gymnaſij publici confirmandis, & agendis. Qui cum de Inſtitutionibus noſtris audiuiſſet, Operis, & argumenti nouitate vehementer vt mihi viſus eſt, captus, ſæpe me obnixè obſecrat, ut libri deſcribendi copiam ei faciam, nihil poſſe prædicans vniuerſitati ſua gratius ex Italia exportare, cui cum re nondum abſoluta non poſſe me obſequi ſe reſpondiſſem, idem rurſus à Neapolitano flagitat: ſed cum nec ab ipſo uoti compos fieret, idem tandem ab ipſo Pontifice per litteras, cum acceſſus ægre pateret, petit. Quarum litterarum, ut & eius rei apud cæteros quoque fides extaret, exemplum mihi curam, erant autem in hæc verba conceptæ.

AD cætera S. V. erga Colonienſem vniuerſitatem magna beneficia humiliter oro, atque obſecro, patiatur etiam eum cumulum accedere, ut reuertenti mihi ad colonienſes ſtudioſos, liceat Inſtitutionum

460

ſtitutionum Iuris Canonici, quas iuſſu S. V. feliciſſi nè audio abſolutas, exemplum deferre, vt iidem ab ea non ſolum ſacerdotiis, ac prouentibus, ſed etiam præclaris litterarũ monumentis ſeſe adiutos eſſe perpetuo gloriari poſſint. E. B. V.

Coloniæ exẽplariũ ſtitutionũ ſecum aſportaſſe & publice a ligñ interpretatum antequã ederentur.

Seruus humiliſs. Petrus Schultingus a Steinuich Legum Licentiatus Reip. Colonniæ Agrippinæ Nuncius.

Sed nec a Pontifice, quod nondũ eſſet res abſoluta, aliquid impetrare potuit. At pluribus elapſis menſibus Cenſorum Epiſtola Pontifici tandem redditur. Is illum diligenter cũ perlegiſſet, Cenſorib. craſtina die ad ſe ut ueniant, nuntiari iubet: poſtridie mane me Neapolitanus accerſit, edicitque illa ipſa die, mihi una cum Cenſoribus meis coram Pontifice conſiſtendum, ibique de ratione edendi Operis agendum, ad hortum in Vaticanum omnes côuenimus, & me non ſubſequente, ne quid uel auribus meis dare uiderentur, uel liberius loqui impedirentur. aſtantib. ſex Cardinalibus, Cenſores atque una ſacri Palatii magiſter ad Pontificem intromittuntur & exhibito libro de toto negotio retulerunt, longa coram illo deſceptatio ac: ſermo, cui licet non interfuerim, nihil tamen ſuſpicari licet eos retuliſſe, quod ab eo quod proprio firmaſſent Chirographo, diſſideret. Poſtremus & ipſe admittor. Secundo demũ anno poſtquã Romã appuliſſem, qui pedib. de more exoſculatis expoſui breuibus, q̃ cũ ſub initiis adepti a ſe Pontificatus ſuaſu, atque impulſu ſuo Inſtitutionũ iuris Canonici, quas antẽa inchoaſſem, abſoluendarum Prouinciam aſſumpſiſſẽ, ab eo têpore per triennium ferme toto pectore operi abſoluendo inuigilaſſẽ, demum que impellentib. Peruſinæ Academiæ Scholaribus Romanum me contuliſſem, ibiq; diu commoratus nullis laboribus, aut ſumptibus perperciſſe, donec eruditiſſimi, ac præcellentes uiri operi limam de mandato ſuo adhibuiſſent. Tũ ſi quid a me fuiſſet elaboratũ, quod ſublimitate Romani Pontificis non indignũ uideri, ac ſtudioſis aliquã utilitatem petere poſſet, primum quidem Deo Opt. Max. gratias agendas: qui etiam mutis, & elinguibus loquendi facultatem interdum largiretur. Deinde Cenſoribus ipſis, qui nihil diligentiæ, aut laboris intermiſiſſent, ut opus ipſum caſtigarent, & perpolirent; Reliquum eſſet ut ille ſupremam operi manũ imponeret, ut tãdẽ undecumque abſolutum in manus hominum deuenire poſſet. His ille gaudere ſe mirum in modum quod de meo ingenio, & eruditionis, atque inſtitutionum noſtrarum elegantia plura ex doctiſſimis uiris audiuiſſet, qui quidem tam multa p̃dicaſſent, ut niſi illorum iudicium, ac fidem ſæpius in rebus arduis probaſſet, facile in eã ſuſpitionem adduci potuerit, me ſcilicet, ex nimia quadam in me beneuolentia, atq; amoris abundãtia, potius quam ex iudicio ea de me ſentire, ac proloqui cogeretur. Sed cum ſæpius maximis in rebus illorum a ſe ſpectata eſſet integritas, quæ de me, atque opere retuliſſent, non tam eorum in me beneuolentiæ, quam cõſcientię, ac uirtuti tributa eſſe ſe credere, & pro certo habere. Proinde bono eſſem animo, ſtatuiſſe enim mihi obtemperare, & uelle librũ edi appoſito a ſe procemio deſiderare tamen nonnihil circa operis ordinem, & Rubricas, ut eſſem ex Cenſoribus intellecturus. Id autem erat huiuſmodi, ſcilicet ut quanto poſſem minus ab ordine Gregoriani operis diſcederem, nec mihi nouas titulorum inſcriptiones niſi cogeret neceſſitas, fingerem. De reliquo ſe daturum operam, vt meorum laborum me minime pigeret. His uerbis acceptis plenius ex ipſis Cenſoribus Pontificis de tota re ſententiam cognoui, quæ ad ſummam erat huiuſmodi, ut decerent operi proœmium præfigere declaraturus ibidem, quam ſtatuerit illi auctoritatem impertiendam, idemque ea diſputatione adeo delectatus eſt, ut aſſereret conſtituiſſe ſe occupationibus ſuis horas ſuffurari, quibus librum totum perlegeret, ut is de ſuo iudicio ſupremam manum acciperet. Huculque (ſtudioſi Iuuenes) Inſtitutionum quas tantopere nunc a nobis flagitatis, edendarum tractatus proceſſit, nec ulterius ullo pacto progredi potuit, ſiquidem, cum, non niſi a ſe quoque diligenter recogni-

Auctor ad Pontifice admiſſus poſt biẽnium.

Auctoris ad Pontificem oratio.

Quid Põtifex auctori reſponderit.

Hoc nec Paul⁹ nec ſucceſſor fecit quæ fuit illorũ in ſtudioſos liberalitas. Põtifex aſſerebat ſe ultimã opẽ manũ uelle imponere.

cum editurum librum Pontifex aſſereret, atque is eſſet, qui cum innumerabilibus, ac grauiſſimis negotiis ſenio iam confectus premeretur, cum uero etiam qui huiuſmo di res cunctorum hominum opinione tardius ſoleret expedire, qui fieri unquam potuit, ut me uiuo, etiam nunquam interiturus ille uideretur, ſucceſſiuis tantum horis iuſtum opus perlegeret, cuncta minutatim rimaretur, limã ex ſuo iudicio apponere in lucem ederet, præſertim, quod, ut illi facultatum cęterarum cognitionem uel exactam concedamus, iuris quidem conſtat non fuiſſe ualde conſultum, ſed fuerit cõſultiſſimus certe, non ego librũ meum melioris fore conditionis exiſtimare debui, quã Breuiarium ipſum Romanum, quod non modo ab initio initi a ſe Pontificatus, uerũ etiam (vt audio) in omni propemodum uita a ſe caſtigatum clericis legendum tradere ſtatuerat, & ꝙ quotidie uel inuitus, dum horarias preces perlegeret, præ manibus habebat, & tamen nunquã abſolutus tunc uideretur, & nunc nõ abſoluiſſe liquat, forte circa tollendos improbatæ lectionis libros vehementer occupato, edendis bonis eodem tempore uacare non licebat. Vnde tum mea ſponte, tum etiam uiris ampliſſimis, & quibus Pontificis ipſius ingenium longe melius quam mihi cognitum erat ita aſſeuerantibus per ipſum rem confici poſſe deſperaui, itaq. nihil non egi, ut mihi priuato nomine librũ edere liceret. Eius rei teſtes mihi ſunt illuſtriſſimi uiri Bernardinus Scotus, Io. Reumanus, Scipio Rebiba. Teſtis, ſi uiuat, Hieronymus Damdinus cuius de omnibus benemerendi ſtudium magnam mihi tunc admirationem mouit. Is enim, cum neq. ab Vniuerſitate ueſtra litteras ullas accepiſſet nec a quoquã uel leuiter admonitus eſſet, neque me de facie quidem noſſet, ſimulatq. cauſam aduentus noſtri neſcio qua ratione cognitam habuit, ita negotium complexus eſt, ut nullam vnquam occaſionnem, uel me ornandi, uel rei ſummo ſtudio maturandæ interire paſſus fuerit, ita ut ſola uiri humanitas nonnullorum erga nos inclementiam lenire, ac redimere potuerit. Teſtes Põpeius Piccolhomineus, & Andræas Mathæus Aquęuiuus, qui noſtræ cauſæ ita ſemper fauerunt, publicas prope contentiones adeo ſtrenuè ſuſceperunt, ac ſuſtinuerunt, ut propriam illos egiſſe cauſam credere poſſis. Teſtes denique Michael Giſlerius. & Gulielmus Sirletus, & ſi uiuant Virgilius Roſarius, & Daniel Blancus: quibus cum, quod ſpecialiter, ambobus nouorum omnium operum iudicandorum, & edendorum prouinciam Pontifex delegaſſet, ſæpe ac ſæpius tam coram, quam per literas egi, ut eius libri quem ipſi, & docti omnes probaſſent, edendi licentiam tandem mihi uel concederent, uel impetrarent. Sed nullo pacto id obtineri potuit, affirmantibus illis non eſſe ſibi integrum, ut ſuper his quibus ſummus ipſe Pontifex manum iam appoſuiſſet, aliquid ſtatuerent, uel permitterent, ſed eidem oĩa illibata reſeruari oporteret. Ergo magnam temporis iacturam, & mille paſſus incommoda, & ſumptibus pęne exhauſtus, cum negotia quædã familiaria cauſatus, a Neapolitano abeundi licentiam uix impetraſſem, Elephanti, partum non duxi amplius expectandum. Roma itaque diſcedo, quibuſdam prouinciam, quã Pontifici ſcirent eſſe cordi, a nobis deſeri uehementer admirantibus pleriſq. tamẽ turpem nos tuliſſe repulſam, atque improbatum opus noſtrum exiſtimantib. neq. omnino id temere. Quis enim tam ęquus rerum æſtimator eſſe poterit, qui cũ ne poſt biennium fere exactum uix ſummis non dicam precibus, ſed laboribus loquendi cũ Pontifice copia ſemel tantum impetrata, re propemodum infecta patriam rediiſse uel uidet, uel audit, non peſſime etiam de libro Inſtitutionum noſtrarum, ac de negotio toto iudicare debeat? En (inquiunt) rediit tandem nouus hic noſter Tribonianus: at cur interim præclaras illas ſuas Inſtitutiones nobis non exhibet, cur quaſi theſaurum in abdito aſſeruat. nimirũ theſaurus in carbones uerſus eſt, noſti cętera. Atque hæc & in hanc ſententiam ſimilia eiuſmodi ſunt, ut illis nec ego quidem ſatis commodequeam reſpondere, niſi ab ouo totius facti ſeriem recenſeam at quantum quiſque fidei orationi noſtræ habiturus ſit, alieni prorſus eſt arbitrii, nec apud multos mendacii ſuſpitione omnino caret, ita ſit, vnde me laudis ſaltem præmium referre oportuit, exiſtimationes detrimentum feram, quod ut quoquo modo minuam, ſaltem quando ab eo me penitus uendicare non poſſum, non ab re forte exiſtimaui ſi operis ipſius compendio locupletiſſima etiam illuſtrium uirorum teſtimonia adiungerem,

Pontificis tarditas.

Breuiarium Romanum.

Legendi libri licentia non impetrata.

Auctor Roma diſcedit.

rem, atque in uulgus ederem, quibus mali de nobis rumores paululum comprimatur neque enim ego omnium ſermonibus qui de hac re loquantur intereſſe, atq. omnib. ut in angulis ad tutandam cauſam meam adeſſe poſſum. Agendū itaq. mihi nunc eſt ut milites, uel militum duces interdū ſolent, hi enim ſi pugnæ ſic euentus acciderit ut quamquam in illis nulla culpa ſit, parum tā probè rē geſſiſſe uulgo exiſtimentur ut ſe purgent, & ab omni culpæ ſuſpitione uindicēt, chartulas quaſdam in publicū edūt (Manifeſta illi appellant) quibus rei geſtæ ſeriē recēſentes, ac ea ꝓbatiſſimorū teſtium dictis confirmantes ſeſe ab oī honoris labe atque infamia aſſerere, & eximere conantur. Et hoc quidem liberius ut facerem, ea etiam ratione sū adductus, ꝙ ita illorū qui ceptis noſtris fauere conati ſunt, cōllatum in nos beneficium, quod per mea ſcripta fieri poteſt, apud omnes teſtatum faciam, atque ita (Comicus inquit.)

Manifeſta.

Vno labore exoluam ærumnas duas,

Videor enim mihi hoc debere meis fautoribus, vt quando ipſis gratiā referre nō ualeo aliquam ſaltē grati animi ſignificationem oſtendere conari debeam, imitandoſque mihi eſſe ſtatui uiatores qui paulo ſint accuratiores. Veluti enim hi, ſi quid in itinere ac peregrinatione offenderint, uel uetuſtate admirandum, uel nouitate gratum, ſi quos item latronum, incurſus uel fluminum impetus incolumes euaſerint, ſi cubi ab amicis ſplendidiore conuiuio excepti fuerint, ne quando ea excidant, proprio libello ſolent adnotare, & cum in patriam redierint, omnibus recenſere, ſic ego, qui ut adhuc portum non tenuerim, naufragium certe non feci, quæcunque mihi in huius negotii tractatione contigerunt quæ non indigna uiſa ſunt, de quibus meminiſſe deberem, in hoc noſtrum commentariū congeſſi, eaque patronis, atque amicis me ſi vacet, legenda nunc libenter exhibeo ſicque (ut inquit Tragicus)

Viatorū accuratiorum mos.

Quod fuit durum pati, meminiſſe dulce eſt.

Quamquam & nō ſum neſcius, ſi me rurſus exponere morſibus inuidorum, quorum liuori ſatius forte fuerat, ſilentio meo modū ponere, quā aliquid noui edente, & ad hoc eadem in ſententia præſiſtētem, eorundem inſaniam prouocare ſed quando ſemel imprudes manum in flammam miſi proprio malo factū audentiorem, iuuat, idē nūc facere ſcientem, prudentemque. Liceat tamen mihi ab his illud impetrare, qđ a canibus ſuis Hieronymus præcatur, ſcilicet ut hoc, quidquid eſt libelli, legant prius, &, poſteà deſpiciant, ac ꝑ libidine lacerent, ne ſi aliter faciant, uel inciuiles habeant qui quaſi tota lege nō perſpecta iudicent, vel nō tā ex iudicio, ꝗ ex liuore, ignorata damnare videantur. Acceſſerunt huc præterea frequentes veſtri iuris ſtudioſi, de Inſtitutionibus ipſius edendis interpellationes, quos ego aſſiduum interpretandi laborem, cauſatus, in æſtiuos præteritos menſes reiecetam, atque hucuſque tandem detinui, nunc eum a prælegendi munere diu, ac ſæpius ceſſatum ſit dilatoria huiuſmodi exceptione deſtiturus, apud plane (puto) decoxiſſem, niſi aliquo ſaltem commēto, atque aliqua ex parte promiſſa repræſentaſſem. Egi ergo uobiſcum, vt cum ſuis creditoribus ſolent tenuiores debitores, quibus ſatisfaciendi non voluntas, ſed facultas deeſt qui ſi ære alieno premantur grandiore, nec dum omnino ſint ſoluendo, ſed interuallo temporis aliquam ſpem habeant, nè nimium differendo quaſi debitu inficiari uideantur, uel exiguam ſummam primum perſoluunt, in reliquo menſes, hebdomadas, dies creditoribus auferrendo, eadem tuentur ſuam. Sic uos hoc nunc a nobis accipientes Commentarium, atque operis totius Epitomem, vbi quam ſcribendi rationem, ac rerum ſeriem ſequuti fuerimus cognoſcetis, breui etiam (niſi Deo penitus renuēte prouinciam hac aggreſsi ſumus) ipſarum Inſtitutionum iuſtum opus, quaſi integrum crediti ueſtri ſummam accepturi, & conſequuturi.

In ciuile niſi tota lege perſpecta iudicare.

FINIS PRIMI LIBRI.

FRANCISCVS CANTVCIVS

LECTORI.

SEquentem librum conſueuit Auctor interdum, quaſi per arborem repræſentare: nec incondite, ut uulgo ſolent: ſed incipiens ab imis radicibus, atque inde perpetuo quodam nexu progrediens ad ſtipitem ad ramos, ad ramuſculos, ad frondes vſque ad ſumma cacumina, ordine tam eleganti, vt artem naturæ ſui æmulam agnoſcere facile poſſis. Sed quando anguſtum chartulæ huius ſpatium eam latiſſimè ramos explicantem, & vno intuitu totum Ius Canonicum ſub ipſis oculis oſtendentem capere non poteſt; ſi hanc operis ac Commentarij huius partem, quaſi ſtantem, ac radicibus nixam plantam contẽplari non vales: at ſaltem tamquam conciſam in ligna, & erectam inſtruem intueberis. Ita enim radicum, ſtipitis, ac ramorum principaliũ effigiem, ob oculos potuimus, vt arborem ipſam totam per te, quaſi ex pede ſtaturam Herculis, conijcere poſſis.

Digitized by Google

- IVRIS Canonici.
  - Radices quędam quib. cōſtat, & innititur.
    - Ius naturale
      - Legis præcepta.
        - Myſtica.
        - Moralia.
      - Inſtinctus naturę.
      - Euāgelij præcepta.
        - Myſtica.
        - Moralia.
    - Conſuetudo.
    - Cōſtitutio
      - Eccleſiaſtica.
        - Statuta Conciliorum
          - Epiſcopalium.
          - Prouincialium.
          - Vniuerſalium.
        - Decreta Pōtificum.
          - Generalia.
          - Perſonalia.
      - Ciuilis.
  - Obiectū
    - Perſonæ.
      - Laici.
      - Clerici.
    - Res eccleſiaſticæ.
      - Spirituales.
        - In corporales.
          - Virtutes, & dona Dei.
          - Quæ in iure conſiſtunt.
        - Corporales.
          - Sacramenta.
          - Res ſacræ, & ſanctæ.
          - Res religioſæ.
      - Mixtæ.
      - Temporales.
    - Iudicia.
      - Eccleſiaſticum.
      - Sæculare.

- Laici
  - Impediũtur Promoueri ob
    - Subiectionem
      - Homines alienæ prouinciæ, vel diœceſis.
      - Libertini.
      - Monachi.
      - Serui.
    - Delictum cōmiſſum.
      - Vſurarij.
      - Fures.
      - Homicidæ.
      - Apoſtatæ.
      - Pœnitentes.
    - Suſpicionem delicti futuri.
      - Implicati negotijs ſæcularibus.
      - Baptizati in ægritudine.
      - Filij presbyterorum.
      - Mariti.
        - Viduæ.
        - Electæ.
        - Meretricis.
    - Læſionem corporis.
      - Voluntariam.
      - Neceſſariam.
      - Fortuitam.
  - Sũt aut
    - Sæculares.
    - Regulares, qui fiunt ex
      - Paterna deuotione.
      - Profeſsione.
        - Tacita.
        - Expreſſa.
      - Voto
        - Solemni.
        - Simplici.

Digitized by Google

Clerici qui cõſtituti Sũt aut in

- Sacerdotio ĩ quo ſpectat.
  - Gradus & ordo nã alij
    - Excelſo, ut
      - Romanus Pontifex
      - Patriarcha.
      - Archiepiſcopus.
      - Epiſcopus ſimplex
      - Adiutores horũ
        - Coadiutor.
        - Vicarius.
        - Archidiaconus.
        - Archipresbyter.
        - Corepiſcopi, quorum uſus ſublatus.
    - Inferiores, ut presbyteri.
  - Matrimoniũ ſpirituale, ꝙ inter hoc, & Eccleſia intercedit, Qđ
    - Initiatur
      - Electione.
      - Poſtulatione.
      - Nominatione.
        - per
          - Inſpiratione.
          - Scrutinium.
          - Cõpromiſſum
    - Ratificatur confirmatione.
    - Conſummatur conſecratione.
    - Diſſoluitur.
      - Translatione, cauſa.
        - Vtilitatis.
        - Neceſſitatis.
      - Renunciatione, quæ fit ex
        - Conſciẽtia criminis.
        - Defectu ſcientiæ.
        - Irregularitate perſonæ.
        - Malitia plebis.
        - Graui ſcandalo.
      - Depoſitione.
        - Verbali.
        - Actuali.
- Sacris
  - Diaconus.
  - Subdiaconus.
- Minoribus ordinibus.
  - Acolithus.
  - Exorciſta.
  - Lector.
  - Oſtiarius.
  - Cantor.

- Beneficia præbendæ clericis annexa excedũtur per
  - Collationem, que fit p
    - Ordinariũ
      - Epiſcopum.
      - Capitulum.
      - Abbatem.
    - Legatum.
      - Natum.
      - Miſſum.
      - A latere.
    - Reſcriptum Apoſtolicum, Quod
      - Fit
        - Aut
          - Purè.
          - In diem.
          - Sub conditione.
        - Aut
          - Motu proprio.
          - Ad poſtulationem.
      - Interpretatiõ nẽ ſumit ex
        - Perſona.
        - Loco.
        - Ordine ſcripturæ.
        - Cauſa.
        - Qualitate beneficii.
  - Inſtitutionem ex iure patronatus, Quod
    - Cõſtituitur.
      - Fundatione.
      - Dotatione.
    - Acquiritur.
      - Donatione.
      - Succeſſione.
    - Tollitur.
      - Ceſsione.
      - Eccleſiæ deſtructione.
      - Collegii conſtitutione.
      - Delicti perpetratione.

Digitized by Google

- Res ecclesiasticæ.
  - Spirituales.
    - Incorporales.
      - Virtutes, & dona Dei.
      - Quæ in iure conſiſtunt.
    - Corporales.
      - Sacramenta, de quib. proxima pagella.
      - Res ſacræ, & ſanctæ.
        - Eccleſiæ.
          - Conſtitutio, quæ fit
            - Ob incrementum populi.
            - Ob commoditatem plebis.
            - Vniuerſitatis intuitu
            - Priuilegio epi pro
              - Monaſterio
              - Sepultura
          - Conſecratio.
          - Reconciliatio.
          - Reparatio.
          - vnio
            - Temporalis.
            - Perpetualis.
            - ob
              - Vtilitatem.
              - Neceſſitatem.
          - Immunitas.
            - Perſonalis.
            - Realis.
            - Localis.
          - Subiecti erga epm.
            - Perſonalis
            - Realis
            - Localis
            - vel
              - Iure ordinis.
                - Clericorũ ordinatio.
                - Virginum benedictio
                - Eccleſiarum, altarium que conſecratio.
              - Lege iuriſdictionis.
                - Eccleſiaſticæ cẽſuræ.
                  - Excõicatio.
                    - Maior, alias Anathema.
                    - Minor.
                    - Canonis, alias latæ ſententiæ.
                  - Interdictio
                    - Canonis
                    - Iudicis.
                    - Generale.
                    - Speciale.
                  - ſuſpẽſio
                    - Canonis.
                    - Iudicis.
                - Collatio.
                - Inſtitutio
              - Lege diœceſana.
                - Cenſus.
                - Cathedraticum.
                - Ius decimandi.
                - Ius hoſpitandi.
                - Viſitatio.
                - Procuratio.
        - Altaria.
        - Reliquiæ.
        - Deputata diuino cultui.
      - Res religioſæ.
        - Xenodochia.
        - Noſocomia.
        - Gerontocomia.
        - Orphanotrophia.
        - Bethotrophia.
        - Cœmeteria.
        - Sepulturæ.
  - Mixtæ
    - Canonica portio
      - Epiſcopalia.
      - Parochialis.
    - Decimæ
      - Prædiales.
      - Perſonales.
  - Temporales, quæ non alienantur niſi
    - Fructus.
    - Per precarium.
    - Ruinæ.
    - Serui Fugitiui.
    - Per præſcriptionem.
    - Deuoluta ſolita concedi.
    - Inculta prædia, & Eccleſię Inutilia.
    - Modicum, ob bene merita in
      - Prælatum.
      - Eccleſiam.
    - Ex permutatione cum
      - Principe.
      - Alia Eccleſia.
    - Intuitu rei a ſacerdote In Eccleſiam collatæ.
    - Modicum pauperibus pro eleemoſyna.
    - In præmium arduæ recuperationis.

Is autem omnia peruestigare non potuit, quippe qui ſub ipſo tpe, quo noſtro operi perlegendo, & diiudicando incumbebat. Sacri Apoſtolici Palatij Magiſter delectus eſt, vnde ad cætera multa, quæ ſibi antea fidei, ac religionis, cauſa obeunda erant negotia, adeo magnus acceſſit cumulus, ut noſtri inſpiciendi libri prouinciam alteri demādare coactus fuerit. Delegat itaque rem Matthæo Lachio Sodali ſuo, uiro cum probatiſſimæ doctrinæ, cum uero etiam ſpectatæ pietatis. Is autem ita cenſuit.

NOs Frater Matthæus Lachius Ord. prædicatorū ſacræ Theologiæ Profeſſor, & in Diœceſi Peruſina Commiſſarius. S. Inquiſitionis, legimus & conſiderauimus librum nuper cōpoſitum ab Eccell. V.I.D. Ioan. Paulo Lancelotto Peruſino, & ſpecialiter, quæ ſpectant ad ſeptem Sacramenta fidei Chriſtianæ, & lætati ſumus, quoniam minores, & maiores proficiētes, & docti, ne dū incipientes inuenient breuiſſima hora, quæ longo temporis tractu nō potuiſſent, vnde ſibi, & aliis ad ædificationem Eccleſiæ proficiant. Et iudicamus, vt non ſolum excudi tuto valeat, verum etiam quam primū edi valde expediat, ad hoc vt præclara ſacrorū Canonū ſtatuta concinna ſtructura, atque ordine eleganti connexa, oībus innoteſcere ualeāt.

Die VI. Ianuarij. M.D.LIX.

Ita eſt Fr. Matthæus, qui ſupra manu propria ſubſcripſi.

Perſpicitis igitur præſtantiſſimorum uirorum teſtimonio tantum abeſſe, vt in re Theologica lapſus fuerim, vt in ea tractatione etiam à laudatiſſimis uiris laudari meruerim, Cum tamē interim Theologiam ipſam non profundius attigerim, quam quo Canones pertingunt, aut homine Chriſtiano digna inſtitutio expoſcit; vt ſicubi, eo certe in loco potiſſimum lapſus timendus fuerit. Vnde ſi in lubrico conſtitimus, & in locis non admodum nobis exploratis, & cognitis certā nihilominus viam tenuimus, quanto tandem eſt æquius, idem nobis contigiſſe, & in his credi, quæ ad meram tantum Iuris cognitionem pertinent, quæ quidem, quod eis cognoſcendi omnem prope ætatem conſumpſimus, ſi nō uita nobis ſunt, certe longe magis habemus cognita, quā ea ipſa, quæ ad Theologiæ facultatem ſpectant, ſed permittamus in ſuo quemque ſenſu (ut dicebat Apoſtolus) abundare, & ad inſtitutam totius rei narrationem iam reuertamur.

Sub hoc fermè tempore, quo mihi cum cēſoribus meis negotium erat, & de ipſorū Cenſorum Epiſtola Pontifici reddenda laboramus (fuit enim & in eo mihi laborandum) ſplendidiſſima Germaniæ Ciuitas Colonia Agrippina Petrum quendam Schultingum Steinuich. Iuri (ut uocant) Licētiatum Romā miſit, ut is nomine Colonienſis Senatus cum Pontifice ageret, de priuilegijs quibuſdam vniuerſitatis, & Gymnaſij publici confirmandis, & agendis. Qui cum de Inſtitutionibus noſtris audiuiſſet, Operis, & argumenti nouitate vehementer vt mihi viſus eſt, captus, ſæpe me obnixè obſecrat, ut libri deſcribendi copiam ei faciam, nihil poſſe prædicans vniuerſitati ſuæ gratius ex Italia exportare, cui cum re nondum abſoluta non poſſe me obſequi reſpondiſſem, idem rurſus à Neapolitano flagitat: ſed cum nec ab ipſo uoti compos fieret, idem tandem ab ipſo Pontifice per literas, cum acceſſus ægre pateret, petit. Quarum litterarum, ut & eius rei apud cæteros quoque fides extaret, exemplum mihi curauit, erant autem in hæc verba conceptæ.

AD cætera S. V. erga Colonienſem vniuerſitatem magna beneficia humiliter oro, atque obſecro, patiatur etiam eum cumulum accedere, ut reuertenti mihi ad colonienſes ſtudioſos, liceat Inſtitutionum

ſtitutionum Iuris Canonici, quas iuſſu S.V. feliciſſi nè audio abſolutas, exemplum deferre, vt iidem ab ea non ſolum ſacerdotiis, ac prouentibus, ſed etiam præclaris litterarũ monumentis ſeſe adiutos eſſe perpetuo gloriari poſſint. E.B.V.

Coloniã exẽplariũ ſtitutionũ ſecum aſportaſſe & publice aliqñ interpretatum antequã ederentur.

Seruus humiliſs. Petrus Schultingus a Steinwich Legum Licentiatus Reip. Colonniæ Agrippinæ Nuncius.

Sed nec a Pontifice, quod nondũ eſſet res abſoluta, aliquid impetrare potuit. At pluribus elapſis menſibus Cenſorum Epiſtola Pontifici tandem redditur. Is illum diligenter cũ perlegiſſet, Cenſorib. craſtina die ad ſe ut ueniant, nuntiari iubet: poſtridie mane me Neapolitanus accerſit, edicitque illa ipſa die, mihi una cum Cenſoribus meis coram Pontifice conſiſtendum, ibique de ratione edendi Operis agendum, ad hortum in Vaticanum omnes cõuenimus, & me non ſubſequente, ne quid uel auribus meis dare uiderentur, uel liberius loqui impedirentur. aſtantib. ſex Cardinalibus, Cenſores atque una ſacri Palatii magiſter ad Pontificem intromittuntur & exhibito libro de toto negotio retulerunt, longa coram illo diſceptatio ac ſermo, cui licet non interfuerim, nihil tamen ſuſpicari licet eos retuliſſe, quod ab eo quod proprio firmaſſent Chirographo, diſſideret. Poſtremus & ipſe admittor. Secundo demũ anno poſtquã Roma appulliſſem, qui pedib. de more exoſculatis expoſui breuibus, q̃ cũ ſub initiis adepti a ſe Pontificatus ſuaſu, atque impulſu ſuo Inſtitutionũ iuris Canonici, quas anteã inchoaſſem, abſoluendarum Prouinciam aſſumpſiſſẽ, ab eo tẽpore per triennium ferme toto pectore operi abſoluendo inuigilaſſẽ, demumque impellentib. Peruſinæ Academiæ Scholaribus Romanum me contuliſſem, ibiq; diu commoratus nullis laboribus, aut ſumptibus perperciſſe, donec eruditiſſimi, ac præcellentes uiri operi limam de mandato ſuo adhibuiſſent. Tũ ſi quid a me fuiſſet elaboratũ, quod ſublimitate Romani Pontificis non indignũ uideri, ac ſtudioſis aliquã utilitatem petere poſſet, primum quidem Deo Opt. Max. gratias agendas: qui etiam mutis, & elinguibus loquendi facultatem interdum largiretur. Deinde Cenſoribus ipſis, qui nihil diligentiæ, aut laboris intermiſiſſent, ut opus ipſum caſtigarent, & perpolirent: Reliquum eſſet ut ille ſupremam operi manũ imponeret, ut tãdẽ undecumque abſolutum in manus hominum deuenire poſſet. His ille gaudere ſe mirum in modum quod de meo ingenio, & eruditionis, atque inſtitutionum noſtrarum elegantia plura ex doctiſſimis uiris audiuiſſet, qui quidem tam multa p̃dicaſſent, ut niſi illorum iudicium, ac fidem ſæpius in rebus arduis probaſſet, facile in eã ſuſpitionem adduci potuerit, ne ſcilicet, ex nimia quadam in me beneuolentia, atq; amoris abundãtia, potius quam ex iudicio ea de me ſentire, ac proloqui cogeretur. Sed cum ſæpius maximis in rebus illorum a ſe ſpectata eſſet integritas, quæ de me, atque opere retuliſſent, non tam eorum in me beneuolentiæ, quam cõſcientię, ac uirtuti tributa eſſe ſeſe credere, & pro certo habere. Proinde bono eſſem animo, ſtatuiſſe enim mihi obtemperare, & uelle librum edi appoſito a ſe procemio deſiderare tamen nonnihil circa operis ordinem, & Rubricas, ut eſſem ex Cenſoribus intellecturus. Id autem erat huiuſmodi, ſcilicet vt quanto poſſem minus ab ordine Gregoriani operis diſcederem, nec mihi nouas titulorum inſcriptiones niſi cogeret neceſſitas, fingerem. De reliquo ſe daturum operam, vt meorum laborum me minime pigeret. His uerbis acceptis plenius ex ipſis Cenſoribus Pontificis de tota re ſententiam cognoui, quæ ad ſummam erat huiuſmodi, ut decerent operi proœmium præfigere declaraturus ibidem, quam ſtatuerit illi auctoritatem impertiendam, idemque ea diſputatione adeo delectatus eſt, ut aſſereret conſtituiſſe ſe occupationibus ſuis horas ſuffurari, quibus librum totum perlegeret, ut is de ſuo iudicio ſupremam manum acciperet. Hucuſque (ſtudioſi Iuuenes) Inſtitutionum quas tantopere nunc a nobis flagitatis, edendarum tractatus proceſſit, nec ulterius ullo pacto progredi potuit, ſiquidem, cum, non niſi a ſe quoque diligenter recognitum.

Auctor ad Pontifice admiſſus poſt biẽnium.

Auctoris ad Pontificem oratio.

Quid Põtifex auctori reſponderit

Hoc nec Paul9 nec ſucceſſor fecit quæ fuit illorũ in ſtudioſos liberalitas. Põtifex aſſerebat ſe ultimã operimanũ uelle imponere.

rem, atque in uulgus ederem, quibus mali de nobis rumores paululum comprimātur neque enim ego omnium ſermonibus qui de hac re loquantur intereſſe, atq. omnib. ut in angulis ad tutandam cauſam meam adeſse poſſum. Agendū itaq. mihi nunc eſt ut milites, uel militum duces interdū ſolent, hi enim ſi pugnæ ſic euentus acciderit ut quamquam in illis nulla culpa ſit, parum tā probè rē geſſiſſe uulgo exiſtimentur ut ſe purgent, & ab omni culpæ ſuſpitione uindicēt, chartulas quaſdam in publicū edūt (Manifeſta illi appellant) quibus rei geſtæ ſeriē recēſentes, ac ea ꝓbatiſſimorū teſtium dictis confirmantes ſeſe ab oī honoris labe atque infamia aſſerere, & eximere conantur. Et hoc quidem liberius ut facerem, ea etiam ratione sū adductus, ꝙ ita illorū qui ceptis noſtris fauere conati ſunt, collatum in nos beneficium, quod per mea ſcripta fieri poteſt, apud omnes teſtatum faciam, atque ita (Comicus inquit.) Manifeſta.

Vno labore exoluam ærumnas duas,

Videor enim mihi hoc debere meis fautoribus, vt quando ipſis gratiā referre nō ualeo aliquam ſaltē grati animi ſignificationem oſtendere conari debeam, imitandusque mihi eſse ſtatui uiatores qui paulo ſint accuratiores. Veluti enim hi, ſi quid in itinere ac peregrinatione offenderint, uel uetuſtate admirandum, uel nouitate gratum, ſi quos item latronum, incurſus uel fluminum impetus incolumes euaſerint, ſi cubi ab amicis ſplendidiore conuiuio excepti fuerint, ne quando ea excidant, proprio libello ſolent adnotare, & cum in patriam redierint, omnibus recenſere, ſic ego, qui ut adhuc portum non tenuerim, naufragium certe non feci, quæcunque mihi in huius negotii tractatione contigerunt quæ non indigna uiſa ſunt, de quibus meminiſse deberem, in hoc noſtrum commentariū congeſſi, eaque patronis, atque amicis meis ſi vacet, legenda nunc libenter exhibeo ſicque (ut inquit Tragicus) Viatorū accuratiorum mos.

Quod fuit durum pati, meminiſſe dulce eſt.

Quamquam & nō ſum neſcius, ſi me rurſus exponere morſibus inuidorum, quorum liuori ſatius forte fuerat, ſilentio meo modū ponere, quā aliquid noui edente, & ad hoc eadem in ſententia præſiſtērem, eorundem inſaniam prouocare ſed quando ſemel imprudes manum in flammam miſi proprio malo factū audentiorem, iuuat, idē nūc facere ſcientem, prudentemque. Liceat tamen mihi ab his illud impetrare, qđ a canibus ſuis Hieronymus præcatur, ſcilicet ut hoc, quidquid eſt libelli, legant prius, &, poſtea deſpiciant, ac ꝓ libidine lacerent, ne ſi aliter faciant, uel inciuiles habeant qui quaſi tota legē nō perſpecta iudicent, vel nō tā ex iudicio, q̄ ex liuore, ignorata damnare videantur. Acceſſerunt huc præterea frequentes veſtri iuris ſtudioſi, de Inſtitutionibus ipſius edendis interpellationes, quos ego aſſiduum interpretandi laborem, cauſatus, in æſtiuos præteritos menſes reiecceram, atque hucuſque tandem detinui, nunc eum a prælegendi munere diu, ac ſæpius ceſſatum ſit dilatoria huiuſmodi exceptione deſtitutus, apud plane (puto) decoxiſſem, niſi aliquo ſaltem commēto, atque aliqua ex parte promiſſa repræſentaſſem. Egi ergo uobiſcum, vt cum ſuis creditoribus ſolent tenuiores debitores, quibus ſatisfaciendi non uoluntas, ſed facultas deeſt qui ſi ære alieno premantur grandiore, nec dum omnino ſint ſoluendo, ſed interuallo temporis aliquam ſpem habeant, nē nimium differendo quaſi debitu inficiari uideantur, uel exiguam ſummam primum perſoluunt, in reliquo menſes, hebdomadas, dies creditoribus auferrendo, eadem tuentur ſuam. Sic uos hoc nunc a nobis accipientes Commentarium, atque operis totius Epitomem, vbi quam ſcribendi rationem, ac rerum ſeriem ſequuti fuerimus cognoſceris, breui etiam (niſi Deo penitus renuēte prouinciam hac aggreſsi ſumus) ipſarum Inſtitutionum iuſtum opus, quaſi integrum crediti ueſtri ſummam accepturi, & conſequuturi. In ciuile niſi tota lege perſpecta iudicare.

FINIS PRIMI LIBRI.

FRANCISCVS CANTVCIVS

LECTORI.

SEquentem librum conſueuit Auctor interdum, quaſi per arborem repræſentare: nec incondite, ut uulgo ſolent: ſed incipiens ab imis radicibus, atque inde perpetuo quoddam nexu progrediens ad ſtipitem ad ramos, ad ramuſculos, ad frondes vſque ad ſumma cacumina, ordine tam eleganti, vt artem natura ſui æmulam agnoſcere facile poſſit. Sed quando anguſtum chartulæ huius ſpatium eam latiſſimè ramos explicantem, & vno intuitu totum Ius Canonicum ſub ipſis oculis oſtendentem capere non poteſt; ſi hanc operis ac Commentarij huius partem, quaſi ſtantem, ac radicibus nixam plantam contēplari non vales: at ſaltem tamquam conciſam in ligna, & erectam inſtruem intueberis. Ita enim radicum, ſtipitis, ac ramorum principaliū effigiem, ob oculos potuimus, vt arborem ipſam totam per te, quaſi ex pede ſtaturam Herculis, coniÿcere poſſis.

IVRIS Canonici.

- Radices quędam quib. cõſtat,&innititur.
  - Ius naturale
    - Legis præcepta.
      - Myſtica.
      - Moralia.
    - Inſtinctus naturę.
    - Euãgelij præcepta.
      - Myſtica.
      - Moralia.
  - Conſuetudo.
  - Cõſtitutio
    - Eccleſiaſtica.
      - Statuta Conciliorum
        - Epiſcopalium.
        - Prouincialium.
        - Vniuerſalium.
      - Decreta Põtificum.
        - Generalia.
        - Perſonalia.
    - Ciuilis.
- Obiectũ
  - Perſonæ.
    - Laici.
    - Clerici.
  - Res eccleſiaſticæ.
    - Spirituales.
      - In corporales.
        - Virtutes,& dona Dei.
        - Quæ in iure conſiſtunt.
      - Corporales.
        - Sacramenta.
        - Res ſacræ, & ſanctæ.
        - Res religioſæ.
    - Mixtæ.
    - Temporales.
  - Iudicia.
    - Eccleſiaſticum.
    - Sæculare.

- Laici
  - Impediũtur Promoueri ob
    - Subiectionem
      - Homines alienæ prouinciæ, vel diœceſis.
      - Libertini.
      - Monachi.
      - Serui.
    - Delictum cõmiſſum.
      - Vſurarij.
      - Fures.
      - Homicidæ.
      - Apoſtatæ.
      - Pœnitentes.
    - Suſpicionem delicti futuri.
      - Implicati negotijs ſæcularibus.
      - Baptizati in ægritudine.
      - Filij presbyterorum.
      - Martiri.
        - Viduæ.
        - Electæ.
        - Meretricis.
    - Læſionem corporis.
      - Voluntariam.
      - Neceſſariam.
      - Fortuitam.
  - Sũt aut
    - Sæculares.
    - Regulares, qui fiunt ex
      - Paterna deuotione.
      - Profeſsione.
        - Tacita.
        - Expreſſa.
      - Voto
        - Solemni.
        - Simplici.

Clerici qui cōſtituti ſūt aut in

- Sacerdotio i quo ſpectat.
  - Gradus & ordinā alij
    - Excelſo, ut
      - Romanus Pontifex
      - Patriarcha.
      - Archiepiſcopus.
      - Epiſcopus ſimplex
      - Adiutores horū
        - Coadiutor.
        - Vicarius.
        - Archidiaconus.
        - Archipresbyter.
        - Corepiſcopi, quorum uſus ſublatus.
    - Inferiores, ut presbyteri.
  - Matrimoniū ſpirituale, q̄ inter hoc, & Eccleſia intercedit, Qd'
    - Initiatur
      - Electione.
      - Poſtulatione.
      - Nominatione.
      - per
        - Inſpiratione.
        - Scrutinium.
        - Cōpromiſſum
    - Ratificatur confirmatione.
    - Conſummatur conſecratione.
    - Diſſoluitur.
      - Translatione, cauſa.
        - Vtilitatis.
        - Neceſſitatis.
      - Renunciatione, quæ fit ex
        - Conſciētia criminis.
        - Defectu ſcientiæ.
        - Irregularitate perſonæ.
        - Malitia plebis.
        - Graui ſcandalo.
      - Depoſitione.
        - Verbali.
        - Actuali.
- Sacris
  - Diaconus.
  - Subdiaconus.
- Minoribus ordinibus
  - Acolithus.
  - Exorciſta.
  - Lector.
  - Oſtiarius.
  - Cantor.

- Incorporales.
  - Virtutes, & dona Dei.
  - Quæ in iure conſiſtunt.

- Res eccleſiaſticæ.
  - Spirituales.
    - Corporales.
      - Res ſacræ, & ſanctæ.
        - Sacramenta, de quib. proxima pagella.
        - Eccleſiæ.
          - Conſtitutio, quæ fit
            - Ob incrementum populi.
            - Ob commoditatem plebis.
            - Vniuerſitatis intuitu.
            - Priuilegio epi pro
              - Monaſterio
              - Sepultura
          - Conſecratio.
          - Reconciliatio.
          - Reparatio.
          - vnio
            - Temporalis.
            - Perpetualis.
            - ob
              - Vtilitatem.
              - Neceſſitatem.
          - Immunitas
            - Perſonalis.
            - Realis.
            - Localis.
          - Subiecti erga epm.
            - Perſonalis.
            - Realis
            - Localis
            - vel
              - Iure ordinis.
                - Clericorū ordinatio.
                - Virginum benedictio.
                - Eccleſiarum, altariumque conſecratio.
              - Lege iuriſdictionis.
                - Eccleſiaſticæ cēſuræ.
                  - Excōicatio.
                    - Maior, alias Anathema.
                    - Minor, Canonis, alias latæ ſententiæ.
                  - Interdictio
                    - Canonis
                    - Iudicis.
                    - Generale.
                    - Speciale.
                  - ſuſpēſio
                    - Canonis.
                    - Iudicis.
                - Collatio.
                - Inſtitutio
              - Lege diœceſana.
                - Cenſus.
                - Cathedraticum.
                - Ius decimandi.
                - Ius hoſpitandi.
                - Viſitatio.
                - Procuratio.
        - Altaria.
        - Reliquiæ.
        - Deputata diuino cultui.
      - Res religioſæ.
        - Xenodochia.
        - Noſocomia.
        - Gerontocomia.
        - Orphanotrophia.
        - Bethotrophia.
        - Cœmeteria.
        - Sepulturæ.
  - Mixtæ
    - Canonica portio
    - Decimæ
      - Epiſcopalis.
      - Parochialis.
      - Prædiales.
      - Perſonales.
  - Temporales, quæ non alienantur niſi
    - Fructus.
    - Per precarium.
    - Ruinæ.
    - Serui Fugitiui.
    - Per præſcriptionem.
    - Deuoluta ſolita concedi.
    - Inculta prædia, & Eccleſię Inutilia.
    - Modicum, ob bene merita in
      - Prælatum.
      - Eccleſiam.
    - Ex permutatione cum
      - Principe.
      - Alia Eccleſia.
    - Intuitu rei a ſacerdote in Eccleſiam collatæ.
    - Modicum pauperibus pro eleemoſyna.
    - In præmium arduæ recuperationis.

- Sacramēta.
  - Alia
    - Neceſſaria, quorũ quædam pertinent ad
      - Ingreſſum in Eccleſiam, vt baptiſmus.
        - Fluminis.
        - Flaminis.
        - Sanguinis.
      - Progreſſum ĩ Eccleſia, vt
        - Chriſma
        - Pænitentia, cuius
          - Spês
            - Solemnis.
            - Priuata.
            - Publica.
          - Partes
            - Contritio.
            - Confeſſio.
            - Satisfactio.
        - Euchariſtia, cuius partes
          - Forma viſibilis.
          - Veritas corporis.
      - Egreſſum ab Eccleſia, vt Extrema Vnctio.
    - Voluntaria.
      - Matrimonium, de quo in tabella proxima.
      - Ordo
        - Maiores
          - Epiſcopatus.
          - Presbyteratus.
          - Diaconatus.
          - Subdiaconatus.
        - Minores
          - Acolithus.
          - Exorciſta.
          - Cantor.
          - Lector.
          - Oſtiarius.
  - Alia
    - Iterabilia, quæ characterem non imprimunt.
      - Pœnitentia.
      - Euchariſtia.
      - Extrema Vnctio.
      - Matrimonium.
    - Non iterabilia, quę characterem imprimunt.
      - Baptiſmus.
      - Chriſma.
      - Ordo.

Matrimoniū

- Initiatur ſpōſalibus Quæ
  - Contrahuntur
    - Re.
    - Verbis.
    - Litteris
    - Cōſēſu
    - vel
      - Purè.
      - In diem.
      - Sub cōditione quæ eſt aut
        - Honeſta.
        - Turpis
          - Simplex.
          - Contra ſubſtātiā
        - Impoſſibilis.
  - Diſſoluuntur
    - Ipſo iure
      - Subſequente matrimonio.
      - Sacrorum ordinum ſuſceptione.
      - Religionis ingreſſu.
      - Interuentu cognationis
        - Carnalis.
        - Spiritualis.
    - Facto hominis
      - Fornicatione
        - Carnali.
        - Spirituali.
      - Partium conſenſu.
      - Membrorum amiſſione.
      - Morbi incurabilis interuentu,
      - Abſentia diuturna.
- 2 Ratificatur, Conſenſu.
- 3 Conſummatur, Copula.
- 4 Impeditur
  - Contrahendū
    - Furore.
    - Voto ſimplici.
    - Cognatione,& affinitate.
  - Contractum.
    - Errore
      - Perſonæ.
      - Conditionis.
      - non
        - Fortunæ.
        - Qualitatis.
    - Voto ſolemni.
    - Cultus diſparitate.
    - Sacrorum ordinum ſuſceptione.
    - Crimine.
    - Iuſto metu.
    - Impotentia coeundi.
    - Publicæ honeſtatis iuſtitia.
    - Cognatione
      - Naturali
        - Cōſanguinitate
        - Affinitate.
      - Spiritualiex
        - Baptiſmo.
        - Chriſmate.
      - Legitima ex
        - Adoptione.
        - Arrogatione.
    - Adiectione conditionis contra eius ſubſtantiā.
- 5 Diſſoluitur
  - Morte.
  - Diuortio.
    - Separatio tori ob
      - Fornicationem.
        - Carnalem.
        - Spiritualem.
      - Viri ſæuitiam.
    - Diſſolutio vera
      - Ante copulam
        - Ingreſſus religionis.
        - Impotentia cocundi.
        - Ignorata.
      - Poſt copulam
        - Cultus diſparitas.
        - Machinatio in necem defuncti coniugis.

- Iudicium
  - Eccleſiaſticū
    - Ciuile
      - Ordinariū
        - Plenariū
          - Exercetur per
            - Syndicos, Conſtitutū ad
              - Negotia
                - Paterfamilias.
                - Filiusfamilias.
              - Iudicia
            - Procuratores, qui
              - Prohibentur
                - Sacerdos
                - Monachus
                  - In criminalibus.
                - Excommunicatus.
              - Definiūt.
                - Morte
                  - Conſtituentis.
                  - Conſtituti.
                - Reuocatione
                  - Tacita.
                  - Expreſſa
            - Principales.
          - Ceſſat
            - Pacta
            - Tranſactiones,
            - Cōpromiſſa in Arbitros, qui
              - Prohibent
                - Seruus.
                - Monachus.
                - Fœmina.
                - Laicus ſuper re ſpūali.
                - Hæreticus.
                - Apoſtata.
                - Schiſmaticus.
                - Infidelis.
                - Excommunicatus.
              - Nō cognoſcūt cauſas
                - Liberales.
                - Mrimonium carnaliū.
                - Filiationum,
                - Monachationum.
                - Conuerſationum.
                - Integrū reſtitutionū.
                - Criminales.
                - Maiores iudices exqui(renies.
              - Definunt
                - Prolatione ſententiæ.
                - Morte
                  - Arbitrorum.
                  - Litigatorum.
                - Temporis lapſu.
          - Conſtat vt tabellā ſequenti.
        - Summarium Quod cōſtat
          - Citatione.
          - Petitione in
            - Verbo.
            - Scriptis.
          - Iuramento de
            - Calumnia.
            - Veritate dicenda.
          - Probationibus.
          - Sententia lata iudice
            - Sedente.
            - Stante.
      - Extraordinariū
        - Fit per delegationem.
          - Ordinarij Principis qui creatur.
            - Lege.
            - Principe.
            - Vniuerſitate.
            - Cōſuetudine.
        - Diſſoluitur.
          - Reuocatiōe mādati
          - Morte
            - Delegantis.
            - Delegati.
          - Pronūciatione incompetentiæ.
          - Impedimento
            - Iuris.
            - Facti.
          - Lapſu temporis reſcripti.
          - Exequutione ſententiæ
            - Per ſe.
            - Per aliū
          - Delegati Principis.
          - Recuſatione.
    - Criminale, de quo ſequētib. tabellis.
  - Sæculare.

Plenariũ iudiciũ cõſtat

- 1 Citatione
  - Non arctat ad comparendum.
    - Perſonæ qualitate.
      - Ius dicentis.
      - In ius vocati.
      - Incerti.
    - Loci conditione.
      - Extra citantis iuriſdictionem.
      - Peſtilentis, aut alia non tutis.
    - Formæ defectu.
  - Legitima cauſa impeditum
    - Facto aduerſarij.
    - Concurſu maioris iudicis.
    - Vinculis.
  - Neglecta parit contumaciam quæ punitur, aut
    - Miſſionem poſſeſſionem.
    - Rej ſequeſtratione.
    - Litis damno.
    - Mulcta
    - Excommunicatione.
    - Expenſarum refectione.
- 2 Libelli conceptione, & oblatione.
  - Accuſatorij.
  - Conuentionalis.
- 3 Exceptionibus, Quæ ſunt aut
  - Dilatoriæ.
  - Declinatoriæ.
  - Peremptoriæ.
    - Simplices.
    - Litis finitæ, vt
      - Tranſactionis.
      - Iuriſiurandi.
      - Rej iudicatæ.
      - Contra teſtes.
      - Excõicationis.
    - Anomalæ.
    - Præiudiciales.
- 4 Replicationibus.
- 5 Mutua petitione, Quæ
  - Fit coram
    - Ordinario.
    - Delegato.
  - Prohibet.
    - Coram
      - Arbitro.
      - Iudice laico ſuper cauſa ſpirituali.
    - In cauſa
      - Criminali.
      - Depoſiti.
    - Contra ſpoliatum Excommunicato.
- 6 Litis conteſtatione, per
  - Principales.
  - Procuratores.
  - Tutores, & ſimiles.
  - Aduocati.
- 7 Iuramento calumniæ, Quod
  - Remittitur
    - Clericis in cauſa ſuæ Eccleſiæ.
    - Tacitè per partes.
  - Permittitur etiam in cauſa
    - Spirituali.
    - Appellationes.
  - Præſtatur per
    - Principales.
    - Procuratores
    - Syndicos.
- 8 Probatione, quæ habetur ex
  - Reo per confeſſionem.
  - Actore p
    - Teſtes, qui cenſent idoneus
      - Natura.
      - Conditione.
      - Vita.
    - Inſtrumenta, ſcripturas.
    - Iuramentum
      - Neceſſarium.
      - Voluntarium, ſiue
      - Deciſorium.
  - Iudice, puta per
    - Inſpectionem loci.
    - Aſpectum corporis.
    - Notorium.
  - Rebus ipſis, per
    - Suſpicionem vehementem.
  - Eſt aut
    - Interlocutoria.
    - Definitiua Quæ põt eſſe cõtraius
      - Conſtitutionis.
      - Litigatoris.
- 9 Snīa
  - Mandatur Executione, quæ
    - Fit per
      - Ordinarium mandante delegato.
      - Delegatum non parente ordinario.
    - Retardat
      - Reſtitutione in integrum quæ datur.
        - Intra quadriennium
          - ſententia.
          - Contractu.
          - confeſſione.
        - Minori
        - Eccleſiæ
        - Coram
          - Leſis ex
            - Probationis omiſſione
            - Tēporis fluxu.
          - Ordinario dele
          - gato ſpecialiter.
  - Suſpenditur appellatione, qua
    - Oppoſita exceptione.
    - Comiſſa cauſa appellationis p principē
      - Definitiua.
      - Interlocutoria.
        - Fraudis.
        - Nullitatis.
    - Eſt aut
      - Iudicialis a
      - Extraiudicialis ab
        - Electionibus.
        - Poſtulationib.
          - Et Alijs ſimilibus.
    - Fit
      - Verbis.
      - Factis.
    - Nō admittitur
      - Incerta.
      - Inconfeſsis.
      - Super notorio criminis.
      - In correctione facta p̄lato, & alijs ſimilibus

- Criminale iudiciū cuius cauſa.
  - Materialis crimina, quorum alia principaliter lædunt.
    - Deum
      - Simonia.
        - Simplex, Conuentionalis.
        - Realis.
          - Conuentionalis.
          - Mentalis.
      - Hæreſis.
      - Schiſma.
      - Apoſtaſia.
        - Perfidiæ.
        - Inobedientiæ.
        - Irregularitatis.
      - Sortilegium.
      - Maledicentia
      - Sacrilegium. quod admittitur, ratione
        - Rerū, cū aufertur quid
          - Sacrum de ſacro.
          - Sacrum de non ſacro.
          - Non ſacrum de ſacro.
        - Perſonarū per
          - Iniectionē manuum
          - Coitum
            - In eccleſiaſticas perſonas.
    - Hoies
      - Furtum.
      - Vſura.
      - Adulterium.
      - Stuprum.
      - Inceſtus.
      - Sodomia.
      - Coniunctio cum brutis.
      - Raptus.
      - Fornicatio.
      - Falſum.
      - Homicidiū.
        - Voluntarium.
        - Neceſſarium.
        - Fortuitum.
      - Iniuriæ, quæ inferuntur
        - Re.
        - Verbis.
        - Litteris.
  - Formalis per
    - Accuſationem.
    - Denunciationē.
    - Inquiſitionem.
      - Præcedentibus
        - Inſcriptione.
        - Charitatiua monitione.
        - Diffamatione.
    - Purgationem.
      - Vulgarem, improbatam.
      - Canonicam, præcedēte magna diffamatione.

COMMENTARII

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI.

Ad Scholares Peruſinos.

LIBER SECVNDVS.

FACTVRVS initium Inſtitutionum Iuris Canonici, cum ſciret auctor quæſtionem, Quid nominis præcedere debere quæſtionē, Quid rei in veſtibulo ipſius libri inſcribit breuē titulū. De iure Canonico, in quo primo ponit, vnde, & qua ratione ius nomē huiuſmodi ſortitum fuerit Inde tranſiens ad rem ipſam, deſcribit, Ius ipſum Canonicum demum quibus partibus illud conſtet explicat, dicens conſtare Lege diuina, Conſuetudine, & Conſtitutionibus.

Inſcribit igitur ſequentē Titulum de Lege diuina, Conſuetudine, & Conſtitutionibus, ac primum deſcribit Ius ipſum Diuinū, docens, illud eſſe immutabile diſtinguens tamen inter præcepta moralia, & myſtica diuinæ legis, conſequenter aggreditur materiam Conſuetudinis tamq̄ ſecundum fontē Iuris Canonici demonſtrans, & originē eius, & qualem eandem eſſe oporteat, vt ſit iuris iſtius portio. Inde ad tertiā partem iuris iſtius tranſitum faciens diuidit conſtitutiones in duas ſpecies. Seculares, ſ. & Eccleſiaſticas, ſubdens quæ vis, & quis vſus ſit ſecularium Conſtitutionū, apud Eccleſiam, & clericos, breui rem perſtingens, quippe quod talium Conſtitutionum tractatus potius ad Ius Ciuile, quam ad Canonicum pertineat.

Dirigit igitur pleniorem ſtylum ad eccleſiaſticas conſtitutiones, quas partitur in ſtatuta Conciliorum, & Decreta Pontificium, addit his & dicta Sanctorum ſubdiuidit inde Concilia in Vniuerſalia, Prouincialia, & Epiſcopalia illorum & originem & poteſtatem & differentiam breuiter enarrans: tranſit inde ad pontificum Decreta, exponitque qualia illa eſſe debeant, vt legis obtineant efficaciam, & qualiter differant ab his, quæ ab interpretibus ſacræ paginæ aut ab aliis Sanctis ſcripta comperiuntur.

His totius operis quaſi iactis fundamentis, venit ad ſubiectum Iuris Canonici, illud circa tria verſari principaliter aſſerens, Perſonas nempe, Res, & Iudicia, & ad hanc trimembrem diſtinctionem redigit omnia quæ in quatuor libros congeſſit.

Exorditur itaque a tractatu perſonarum tamquam a nobiliore, ponensque Titulum de Iure perſonarum primū facit bimembrem diſtinctionē, dicens, perſonarum quoſdam eſſe Laicos, quoſdam Clericos, & eorum inter ſe differentiam planam facit: ſubinde accipiens ſecūdum membrum (ex cuius intelligentia oritur cognitio Primi) diuidit perſonas Eccleſiaſticas in tres claſſes, prima eſt Sacerdotum, ſecunda Conſtitutorum tantum in ſacris, tertia eorum, qui neque in Sacerdotio, neque in ſacris ſunt conſtituti quales ſunt poſiti in minoribus ordinibus.

Rurſus reſumēs primum membrum dicit, Sacerdotū quoſdam eſſe, qui ſūt in gradu, & ordine altiore poſiti quoſdam, qui in inferiore. Et repetens primū membrum in altiore gradu poni debere affirmat Epiſcopos, quorū triplicē eſſe ordinē demonſtrat,

Hec fecit do libro bene L. eclotte dū diſpo- ptam ut nemotibi inſtitutionis inuentionē poſſit pretipere docui- ſiquomodo utrum, que poſſet præmpi, vnde quaſi ſoſtax iudicio tuone potiorū tibi fecisti.

ſcilicet, Patriarchas, Archiepiſcopos, & ſimplices Epiſcopos, & ordinis cuiuslibet ponit originem poteſtatem ſubnectens in fine de primatu Romani Pontificis, adquę omnes prędictos referri oportere deducit, & ſubiectos eſſe demonſtrat.

Intendēs autem horum plene tractare materiam, exorditur a cauſa efficienti docēs prædictos creari duobus modis per electionem, & per poſtulationem.

Inde rediens ad electionem definit quid ea ſit, ponens quæ ad legitimam electionem requirantur, & ibi ponit quid interſit per ſe, vel procuratorem, vnum, vel plures electioni quis interueniat diſtinguens tamen interim inter Romani, & aliorum Pontificum electionem, docetq; eam celebrari tribus modis per inſpirationem, per Scrutinium, & per compromiſſum, unumquemque modum dilucide deſcribēs, annectit que & qui poſſint eligere, & in quos cadere poſſit electio, cum multis annexis quæſtionibus, & ad rem facientibus.

Quo primo membro cauſæ efficientis expedito, tranſit ad ſecundum, ſcilicet, ad poſtulationem, illam deſcribens, ponenſque qui, & quibus caſibus ſint poſtulandi.

Et quia hæc ſunt quaſi quædam coniugii ſpiritualis initia poſtquam egit de electione, & poſtulatione, tranſit ad ratificationem talis matrimonii, quæ fit per confirmationem, docetque quid confirmatione quis conſequatur, nempe ea quæ iuriſdictionis nō quæ ſunt Ordinis: & quomodo confirmans ſe habere debeat cum confirmando cum aliis ad materiam facientibus.

Inde tranſit ad conſecrationem, per quam huiuſmodi ſpūale coniugium conſummatur, ponitque qualiter illa debeat explicari, cum expediri non poſſit niſi conſecrans ſit palleatus commodè annectit de receptione, & auctoritate Pallij. Electio igitur confirmato, & per conſecrationem, & conſummationem coniugii ſpiritualis profecto, & abſoluto Epiſcopo, quędam moralia præcepta ponit, quæ ad vitā, & honeſtatem Prę latorum ſpectant, congruebat enim ut poſito quomodo inſtituantur Prælati, diceretur etiam quomodo eos in Eccleſia Dei verſari oporteret.

Et quia officium paſtorale monſtratur eſſe latiſſimum, & hmōi, quod ab uno tantum homine vix recte ſuſcipi, & peragi poſſit, oſtendit Eccleſiam vocaſſe quoſdam in partem curæ paſtoralis, ut ſunt Archidiaconus, Archipresbyter, Vicarius, & coadiutor, & qui vna cum Epiſcopo commiſſi ſibi gregis ſolicitudinem gerunt, de quorum officijs & iuriſdictione, & poteſtate ſingulis titulis agit, ſpeciali etiam titulo appoſito, quo Corepiſcoporum uſum ſublatum eſſe demonſtrat.

Deſcendit tandē ad diſſolutionē iſtius, ſpūalis coniugij, ſecutus ordinē naturæ quo inductū eſt, vt res prius naſcantur, inde augeantur, uiuant, & intereant, dicitque diſſolui hmōi matrimonium tribus modis translatione, renunciatione, & depoſitione.

Redienſque ad primum modum ſcilicet, translationis, docet eam fieri uel cauſa vtilitatis, vel cauſa neceſſitatis, ſubdens, qui poſſit transferre, & quis poſſit transferri, quo modo ſit facienda translatio, nōnulla ibi & de beneficiorum permutatione, re ipſa ſuadente, ſubdens.

Conſequenter tranſit ad ſecundum modum diſſoluendi huiuſmodi matrimonij, ſcilicet ad renunciationem, qua deſcripta ponit ſex principales cauſas, ob quas licite, poteſt quis renunciare, quas dicit eſſe conſcientiam criminis, debilitatem corporis, defectum ſcientiæ, malitiam plebis, graue ſcandalum, perſonæ irregularitatem, quas ſingulas declarando proſequitur, ſubdens inde per quos, quomodo huiuſmodi renunciatio fieri valeat.

Subinde tranſgreditur ad tertium modum quo tale coniugium diſſoluitur, ſcilicet ad depoſitionem ſeu degradationem, quam diuidit in realem, verbalem, vtriuſque vim, ordinem, & naturam breuiter attingens.

Quibus explicatis, redit ad iiii membrum perſonarū Eccleſiaſticarum primæ claſſis, hoc eſt Sacerdotum, quorum dixerat quoſdam eſſe poſitos in altiore gradu, & ordine, ſunt omnes ordines Epiſcoporum, de quibus diffuse ſupra dixerat, quoſdam eſſe poſitos in inferiore, vt ſunt presbyteri, dr igitur de origine presbyterorum, & poteſtate, docens quædā eſſe in Eccleſia, quæ presbyter ſuo iure, quædā, quæ permittente Epiſcopo, quædam, quæ nec proprio Iure, nec Epiſcopi permiſſu poteſt exequi.

De labitur

Delabitur poſtea ad ſecundam claſſem, quæ eſt eorum qui ſunt conſtituti in ſacris tantum, non in ſacerdotio, ut ſunt Diaconi, & ſubdiaconi, illorumque ſigillatim deſcribit munus, & officium cum origine.

Inde tranſit ad tertiam claſſem perſonarum Eccleſiaſticarum. quæ conſtat iis: qui tantum in minoribus ordinibus ſunt conſtituti, vt ſunt Acolytus, Exorciſta lector, Oſtiarius, Cantor: eorumque ſingulariter officia deſcribit demonſtrans, quæ inter hos, & illos ſuperiorum claſſium ſit differentia.

Et quoniam quædam in iure habentur, quæ communia ſunt tam maiorum, quàm minorum ordinum, ſpeciali tractatu complectitur ea quæ ſunt omnium ordinum cõmunia, vbi congerit de maioritate, et obedientia, de ſcrutinio faciendo in ſuſceptione ordinis: & de temporibus ordinationum? de eo qui per ſaltum, vel furtiuè promotus fuit, et pleraque, quæ in Decretalibus plures paginas occupant, quorum auctor ſingulos titulos ſingulis paragraphis artificiosè concludit.

Demum ponit etiam titulum de iis, qui promoueri non poſſunt: qui & ipſe cõis eſt tam maioribus, quàm minoribus ordinibus, & in eo diffuſe tractatur de generib. omnium ferme irregularitatũ: redigitque auctor omnem tractatum ad quattuor capita demonſtrans alios prohiberi ordines ſuſcipere ratione ſubiectionis, ut ſunt ſerui, Libertini, Monachi, alienæ diœceſis uiri. Alios ratione delicti, vt qui commiſerũt homicidium habita tamen ratione an ſit voluntarium, neceſſarium, vel fortuitum; publice pęnitentes, uſurarii, ſimoniaci, fures, et ſimiles, Alios ratione ſuſpitionis futuri lapſus, ut baptizati in ægritudine, filij presbyterorum, bigami. Alios ratione corporalis impedimenti, vt cæcus, aut aliter notantur corporale mutilatus, et uniuſcuiuſque capitis tractatum plene proſequitur.

Poſt hæc tranſitum facit ad materiam prębendarum beneficiorumque; ſentiẽs tractatum hunc extra propoſitum legentibus uideri poſſe, cum ſe de Iure perſonarum ab initio locutorum pollicitus fuerit, docet quemadmodum prębendæ ſunt dignitatibus annexæ. Et per hoc incontinuè poſſe earum tractatum inſeri, & annecti tractatui perſonarum: exorditurque iiſdem ferre verbis quibus Iuſtinianus in ſuis Inſtitutionibus ſuper titulo de legatis, poſitaque ibidem deſcriptione præbendę, & ratione cur ille inuentę fuerint, ponit duos modos, per quos conceduntur beneficia, & præbendę, ſcilicet per collationem, & per inſtitutionem, per collationem ſtricto uocabulo liberam ordinarii conceſſionem tantum deſignat, per inſtitutionem ea, quæ fit ad præſentationem patroni.

Amplexuſq; primo membrũ collationis, ponit tres fontes, à quibus collationes ipſę emanant, nempe ab ordinario, a legato ſedis Apoſtolicæ, et Romano Pontifice.

Et proſequens primum caput definit, quis ſit ordinarius collator, & q̃uo ſit agendum, ſi duo ſint ordinarii collatores, uel aliter ad collationem cõcurrere, dẽant, puta Eps̃, & capitulum, & q̃uo de uno ad alium fiat deuolutio, & intra qđ tẽporis ſpatium.

Tranſit inde ad ſecundum caput, cumque tres ſignificet eſſe legatorum ſpecies, miſſos. ſ. natos, & a latere, declarat id, quod primo dixerat de legato ſimpliciter circa collationem beneficiorum, ſolummodo ad legatum de latere pertinere, atque illam ipsã conferendi poteſtatem certis limitibus contineri docet, ponitque, quid ſit huic legato cum ordinario commune, & in quo etiam diſſideant.

Explicitis duobus capitibus circa collationem deſcendit ad tertium ſcilicet ad reſcriptũ. Rom. Pon. ꝙ quidem dicit concipi poſſe tribus modis, purè, adiecta die, & ſub conditione, ponitque, quid interſit, hoc, vel illo modo reſcriptum concipiatur.

Addit latenter & aliam diſtinctionem, quod. ſ. ſit talis collatio per reſcriptum Apoſtolicũ, uel motu proprio, vel ad alterius petitionem, demonſtrans quæ inter unum, & aliũ modũ ſit differentia, ſubnectitque quãtum prouiſio facta ꝑ Apoſtolicum cæteris antecedat quando quis auctoritate Apoſtolica dicatur receptus, præfatoſque Apoſtolici mandati fines diligenter cuſtodiendos, nec ad alios præterq̃ expreſſos caſus trahẽdos adiicit huiuſmodi reſcriptum, ex perſona, ex loco, ex ordine ſcripturæ, ex cauſæ inſertione, & qualitate beneficii recipere interpretationem, ſingula exemplis clara faciens, aliaque adiiciens, quæ ad reſcripti gratioſi interpretationem pertinent.

Cumq. circa prouiſionē factā per Apoſtolicum multa dixiſſet, quia ſpecialia quædam videntur inducta circa beneficia vacantia in curia, ponit tractatum ſeparatū de beneficijs vacantibus in curia, ediſſerens, & quando in curia dicantur uacare, & qbus caſibus licet in curia, vacent, poſſit tamen ab aliis, quàm ab Apoſtolico conferri.

Hūc titulum reſecuit ante editionē Auctor. quem ad modum paucaque alia ſātus breui cui dā Inſtitutioni minus cō nire.

Explicito primo modo, quo beneficia nanciſcimur, ſ. cum per collationem illa conſequimur, deſcendit ad ſecundum, qui eſt per viam inſtitutionis, ponens in quibus collationes, & inſtitutiones conueniant, & quibus diſſideant, & obiter tractat de iure patronatus, docens quibus modis illud cauſetur, & quare ſit inſtitutum, quis ſit illius effectus, quę differentia ſit inter laicos patronos, & Eccleſiaſticos, & quomodo tale ius intereat.

Cumque prouiſi, ſiue per collationem, ſiue per inſtitutionē reſidere debeant, ſubdit breuiter de clericis non reſidentibus, & quoniā a materia iuris perſonarū uidebat aliquo pacto digreſſus, ſub epilogo omnia prope, q̄ antea dixerat, reuocat ad memoriam ſubnectitq. materiam regulariū, & monachorum, qui licet ſint perſonæ Eccleſiaſticę non tñ erant comprehenſi ſub prima principali diſtinctione, cum tā Laici quā Clerici poſſint eſſe regulares. Dicit igitur monachū fieri vel paterna deuotione uel ꝓpria ꝓfeſſione, q̄ nūc expreſſam, nunc tacitā eſſe docet, uel uoti emiſſione, ſubdēs uotum eſſe duplex, ſimplex, & ſolemne, proſequitur hæc tria membra vſque ad finem tituli, & libri ponens qd̄ valeat patria poteſtas ad inducendā, vel prohibendā monachationē filiorum, quid interſit inter tacitam, & expreſſam profeſſionem. inter hunc & illum ordinem, q̄ ſint ſubſtantalia religionis, vel regularitatis, qualiter, & quo ordine monachi viuere debeant, & in quo a cæteris regularibus differant.

L I B. II.

TRactatu Perſonarum explicito primo libro, aggreditur ſecundū principale membrum, uidelicet Rerum, factaque generali inſcriptione, de rerum diuiſione. diſtribuit primo res oēs Eccleſiaſticas in duo genera: ſcilicet, in res ſpirituales, & tēporales. Rurſus ſpirituales ſubdiuidit in incorporales, & corporales, rurſus diſtribuit corporales in ſacramenta, in res ſacras, & ſanctas, & in res religioſas, demonſtranſque res incorporales particulari, & ſpeciali tractatu minime indigere, aggreditur materiam corporalium, exorditurque a ſacramentis tamquam a ſubiecto nobiliore. Facta itaque generali inſcriptione, & titulo de ſacramentis, definit quid ſit Sacramentum, inde ponit primam diuiſionem Sacrorum, quod aut ſunt neceſſaria, aut uoluntaria, ſubdiuidit inde neceſſaria dicens, quod quædam proficiunt ad ingreſſum in Eccleſiam, quædam ad progreſſum in Eccleſia, quædam ad egreſſum ab Eccleſia, Ponit item & ſecundam diuiſionem, quod quædam characterem imprimunt, & non ſunt iterabilia, quædam non imprimunt, & ſunt iterabilia. Inde, quibus partibus conſtent a quo, & cur inſtituta, quales, & cuius propoſiti, & intentionis oporteat eſſe miniſtros, vt Sacramenta conficiant breuiter exponit.

Quibus generaliter cognitis aggreditur auctor de ſingulis ſpecialiter dicere, exorditurque a Sacramento baptiſmi, quod eſt cæterorum ianua, & fundamentum, illud deſcribit efficaciam eius, & naturam exponit, qui baptizare, & baptizari, & quot genera ſint baptiſmi, & quæ ſint eius ſolemnia declarat.

Subinde dicit de Sacramento Chriſmatis, quod uidetur baptiſmo annexū, ponens & qui chriſmate, & quos, & quando ualeant, & quæ Chriſma propria, quæ cum baptiſmo habeat communia.

Poſtea tranſit ad pœnitentiam, per quam poſt baptiſmum: & confirmationem lapſis ſubuenitur, eaque deſcripta, tres ponit pænitentiæ ſpecies; ſ. ſolemnem, publicam & priuatam, quartum naturam, & vim deſcribit; proſequitur inde tres partes ipſius pænitentiæ: ſcilicet, contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem annectens quæſtiones a materia non abhorente.

Tranſitum inde facit ad Euchariſtiæ Sacramentum; præuiaque illius commēdatione, & quis illud exhibere, & quib. exhibere valeat explanat, ponitque quibus partib.

hoc

hoc ſacramentum conſtet, nempe uiſibili forma, veritate corporis, & uirtute ſpirituali: quarum ſingularum partium declarationem proſequitur.

Habito itaque tractatu Sacramentorum, quæ ad ingreſſum in Eccleſiã, & progreſſum in Eccleſia inſtituta ſunt. tranſit ad ea, quæ proficiunt ad egreſſum, & ſic ponit de extrema unctione, duplicem inquiens unctionis eſſe ſpeciem, & exteriorem & interiorem.

Explicitis Sacramentis, quæ ſunt neceſſitatis, ponit de iis, quæ voluntatis habẽt, quæ ſunt ordo, & matrimoniũ, Et quoniã materia ordinis diffuſe tractata fuit in primo libro, cum de perſonis ageretur, poſita ſola ordinis deſcriptione, tranſitum facit ad matrimonium, quod quidem primo deſcribit, tum eius laudes & bona breuiter perſtringens illud initiari ſponſalibus, ratificari cõſenſu, & copula conſummari.

Rediensque ad materiã ſponſalium, poſitaque illorum deſcriptione, docet ea contrahi uariis modis, ut putare, uerbis, litteris & conſenſu, & oppoſitis exemplis modorũ inter ſe uarietatem, ac declarationem planam fecit, annectitque commodam diſtinctionem quod aut contrahuntur pure, aut adiecta die, aut ſub conditione, exponens quid interſit hoc, vel illo modo contrahantur, & a quibus, & ſub quibus conditionibus poſſint matrimonium, uel ſponſalia contrahi. diſtinguens inter conditionẽ honeſtam, turpem, & impoſſibilem. Item quis ſit ſponſalium effectus, quibus modis illa diſſoluũtur, docens ea interdum ipſo iure diſſolui, interdum facto hominis, & utrumque per plura exempla declarat.

Pleno igitur de ſponſalibus habito tractatu tranſit ad ipſas nuptias, hoc eſt ad matrimoniũ contractũ per verba de præſenti. Item ad cõſummatũ per copulã, ponens & qui, & per quæ uerba poſſint matrimonium contrahere, quæ poſſint matrimonium impedire, & quia inter multa, quæ matrimoniũ impediũt eſt error, ponit quatuor genera errorum: uidelicet perſonæ conditionis, qualitatis & fortunæ; ſecernitq; ea, quę matrimoniũ impediunt, ab his, quæ non impediunt: ponit, & ꝙ ualeat ad impediendum uel diſſoluendum, ut matrimonium cultus diſparitas, eaque occaſione triplicem quodãmodo matrimoniorum ſpeciem, ac differentiam proſequitur, quippè quod illorum quædam fuit legitima, & nõ rata, quædam ex contrario rata, ſed non legitima: quædam vero, & legitima, & rata, & harum ſpecierum inter ſe differentiam br: uiter declarat ponit & de uoto ſolemni, & ſuſceptione ordinum ſacrorum, & de coactione metu de furore, frigiditate, de morbo incurabili? de publicæ honeſtatis iuſtitia, an & quando prædicta matrimonium impediant planum faciens.

Et quoniam cognatio contradendo matrimonio adfert impedimentum. q̃ eſt triplex ideo connectit tractatum de triplici cognitione; ſpirituali ſcilicet, quæ contrahitur non occaſione oĩum ſacramentorum, ſed tantum baptiſmi, chriſmatis, & catechiſmi, licet non omnibus caſibus eiuſdem ſit efficaciæ, legali, ut eſt ea, quæ contrahitur per adoptionem, uel arrogationem, quam docet modo habere temporalẽ cauſam prohibendi matrimonii, modo perpetuam & naturale, quæ deducitur aut in conſanguinitatem, aut in affinitatem: ſubnectitque quæ ad graduum cognitionẽ ſunt neceſſaria, & quando, & quatenus, inter quos illa matrimonium contrahi impediat, diſtinguens inter affinitatem præcedentem ipſum matrimoniũ, & ſubſequentem: cũque ad detegenda huiuſmodi impedimenta oporteat matrimonia eſſe non clandeſtina, ideo commodè annectit de clandeſtina diſponſatione: & qui matrimonium poſsint accuſare, uel contra illud teſtificari.

Demum plene tractat de diuortiis tamquam de quodam interitu matrimonii, monſtratque diuortii nomen nunc pro uera diſſolutione matrimonii, nunc pro ſeparatione thori duntaxat vſurpari.

Ponit igitur primo caſus, in quib. veram contingit matrimonii diſſolutionem fieri cum ſuis rationibus. Inde proſequitur caſus, in quibus contingit fieri tantum ſeparationem, annectens quæ ſint exceptiones, quæ poſſunt opponi a coniugibus repetentibus coniuges, cui tractatui adiungit uerbũ de ſecundis nuptiis, exponẽs qui ſpe ſecundarum nuptiarum deſtituantur, & qualiter ſecundas nuptias eccleſia ſuſcipiat? Et completur per ſupradicta tractatus ſacramentorum.

Tranſit

Tranſit inde ad alias ſpecies rerum Eccleſiaſticarum corporalium ſ. ad res ſacras ſanctas & religioſas, vt ſunt Eccleſiæ, altaria, religioſorum domus, ſepulturæ. Ponitque primo de conſtituendis, conſecrandis, & reparandis Eccleſiis, & altaribus, docens quatuor eſſe cauſas Eccleſiarum ædificandarum, proſequiturque quæ ad Eccleſiarum, altarium ve ædificationem et dedicationem, & ad reconciliationem, (ſi execratæ fuerint) debeant concurrere. Tranſit inde ad vnionem Eccleſiarum, qua deſcripta, duas ponit unionum ſpecies, perpetuam ſcilicet, & temporalem. Ex quibus cauſis ſit vnio facienda. Quis poſſit unire. Quis vnionis effectus, quomodo vnio diſſoluatur.

His traditis tranſit ad Eccleſiarum immunitatem, quam triplicẽ eſſe dicit, localem perſonalem, & realem, & ibidem quamlibet proſequitur, indicãs quæ negotia in materiali Eccleſia ſint exercenda, & quæ ab eadem ſunt arcenda, & qui per acceſſum ad Eccleſiam impunitatem, uel remiſſionem pænæ conſequantur: a quib. muneribus clericorum perſonæ ſint immunes Eccleſiæ, quin Epiſcopo ſubiiciantur, ponit etiam de Eccleſiarum ſubiectione, docens qua ratione, & quarum rerum intuitu Eccleſiæ ſint Epiſcopo ſubiectæ, reſtringens omnia ad tria capita, ſcilicet ad ius ordinis, ad legem iuriſdictionis & legem diœceſanam.

Et quia ſupra dixerat de iis, quę ad Epiſcopos pertinet iure ordinis, & lege iuriſdictionis, ſub congruis titulis, proſequitur tertium caput, quod reſtabat; ſcilicet ea, quæ pertinẽt ad Epiſcopũ lege diœceſana. Tractat igitur de diœceſibus, de procuratorib. exactionibus, vbi materiam cenſuum, iuris uiſitandi late proſequitur, annectitque materia ſuadente, de capillis monachorum, et de religioſis domibus, ubi agit de pluribus inter ſe diuerſis locis, quæ nos vulgo communi vocabulo hoſpitalia appellare conſueuimus, de illorum regimine, et qualitate, compediosè diſſerens.

Et cum ſepulturæ ſunt religioſæ, annectit de ſepulturis, docens quid conferat ſepultura in loco religioſo magis quam profano, et an vxor, an filiusfamilias, an impubes habeant liberam ſepulturæ electionem, an etiam monachi, ubi quis ſepeliendus non electa a ſe ſepultura. Qui Chriſtiana ſepultura priuandi. Qua pœna afficiendi uẽdentes terram pro ſepultura.

Et quoniam ſi quis poſt habita parochiali Eccleſia, vel ea, in qua ſacramenta percipit, in alia eccleſia ſepulturam eligat, parochialis Eccleſia de relictis pro anima a defuncto quartam detrahit, ideo ſubdit de canonica portione, qua deſcripta, illam in duas ſpecies diuidit, ſcilicet, in parochialem, & Epiſcopalem, ubique materiam utriuſque diffusè proſequitur.

Cumque hucuſque de rebus, quæ quadam ſpũalitate continẽtur, pertractaſſet, antequam veniat ad tractatum rerum Eccleſiaſticarum temporalium, quod erat ſcdm caput primæ ſectionis poſitæ in principio libri, prius dicit de decimis, quæ mixtã quãdam habent naturam inter res ſpirituales, & temporales, cum ius quidem decimandi ſpirituale ſit, fructus vero decimarum temporale, vnde de his ponit in quodam quaſi confinio rerum ſpiritualium, & temporalium, maxime ob magnam ſimilitudinem, quam habent decimę cum canonica parochiali, et Epiſcopali.

Poſita igitur deſcriptione decimæ, duas eius ponit ſpecies perſonales, & prędiales, ponitque earum naturam, et differentias, et quid habeant commune, docens qui ſoluere, & ex quibus rebus ſolui debeant, & quæ priuilegia ab illarum ſolutione pręſtent immunitatem.

Demum uenit ad tractatum, rerum Eccleſiaſticarũ tẽporalium, diſſerens de adminiſtratione, & alienatione ipſarũ, cumq. regula poſita eſſet quod res Eccleſiaſticæ alienari nõ poſſunt, excipit quoſdã caſus, et docens, quæ ſint res Eccleſiaſticæ, ponit an, et quando clerici in vltima voluntate poſſint aliquid relinquere, ſicque ponit titulũ de peculio clericorum, relictis, et ſucceſſionibus eorum, quo claudit ſecundum librum, & tractatum ipſarum rerum, quod erat ſecundum membrum principale totius operis.

L I B. I I.

Supererat tertius principalius totius opis articulus, videlicet, iudiciorũ, quẽ auctor

par-

partitur in duos libros quorum altero complectitur materiam iudiciorum ciuiliũ al tero criminalium.

Tertio igit libro agit de iudiciis ciuilibus,appoſitaque iudicii deſcriptione, diuidit ea in ſęcularia, & Eccleſiaſtica: cuius diſtinctionis occaſione ponit tractatũ de foro competenti, docens,& qñ laicus conueniri poſſit coram iudice clerico: & cõtra.

Inde ponit aliam diſtinctionem, ſcilicet, quod iudiciorum alia ſint ordinaria, alia extraordinaria. Extraordinarium iudicium appellans(vt & canones ipſi appellant) quod mediante delegatione exercetur ibique naturam utriuſque deſcribit, & fuſius extraordinarij, vel delegati, quippe quod ſit magis ordinario varium, aſcribit igitur primo quis poſſit delegare & cum inter hos præcipuus ſit princeps, indicat in quo delegatus a principe, ſit magis priuilegiatus aliis delegatis, & quid interſit vni, vel pluribus delegetur, & an ultra ea, quæ ſunt reſcripto comprehenſa, delegatus aliquid poſſit, docetque demum ſolui delegationem reuocatione, delegantis morte, impotentia delegati tam iuris, quam facti, executione ſentẽtiæ, temporis fluxu, & iudicis tum pronunciatione, tum recuſatione.

Addit,& tertiam iudiciorum diuiſionem, quod aut ſunt ſummaria, aut plenaria, & ſolemnia, vtrorumque natura expoſita, annectit per quas perſonas poſſumus iudicia exercere, ibique ponit tractatum de procuratoribus, admonens, qui, & quomodo, & in quibus cauſis poſſint procuratores conſtitui, & quid interſit, vtrum quis ad iudicia, an ad negotia ſit procurator, in cauſa profana, an in Eccleſiaſtica, vnus an plures conſtituantur,& quibus caſibus procuratorium expiret.

Cumque iamiam ad ſeriem, & acta ipſorum iudiciorum eſset venturus, quia accidit litigatores ad pacta, tranſactiones,& compromiſsa interdum venire, ponit, iam de pactis & tranſactionibus, quam de arbitris, eorum naturam, & efficaciam deſignans.

Deuenit tãdem ad telam ipſam iudiciorum,& exorſus a citationibus docet earum triplicem eſse ſpeciem, ſcilicet conuentionales, monitorias, & peremptorias: cumque firmaſset regulariter quemcunq; citatum teneri ad comparendum, aſcribit etiã, quibus caſibus citatio citatum minimè arctet ad comparendum, quod dicit accidere ex perſonæ qualitate,& loci conditione, ex temporis ratione, & citationis ipſius forma quæ quidem capita ſigillatim declarat,& proſequitur.

Et quia iuridicè citatus, niſi compareat, efficitur contumax. ponit de dolo, & contumacia,& in poſseſsionis miſsione, ubi fuſè proſequitur, an, & quando, & quibus cautionibus præſtitis contumax audiri,& quibus pęnis affici debeat, & quia citatus, ſi poſsideat alieno nomine dominum in iudicio nominare debet, ideo ponit de nominatione facienda.

Et cum reo citato comparente debeat offerri libellus, ſubdit de libelli conceptione,& oblatione, docens duas eſse libellorum ſpecies,& qualis eſse debeat, ac quis ſit effectus porrecti libelli,& quibus caſibus non ſit neceſſarius,& quia uiſo libello poteſt reus quaſdam exceptiones opponere, ideo dicit de exceptionibus, tam iis, quæ proponuntur ante libellum, quam iis, quæ proponuntur poſtea quandocunque, de quibus ideo ſimul dicit, ut facilior ſit huius tractatus traditio. Et hunc titulum reſecuit auctor.

Poſita igitur exceptionis deſcriptione duas facit ſpecies exceptionũ dilatoriarum ſcilicet,& perẽptoriarum, docet dilatorias dici interdum ex perſona actoris, interdum ex perſona rei, interdũ ex natura actionis,& qualitate cauſæ,& ex aliis locis, & harum quaſdam etiam appellari declinatorias, vt puta quæ incompetentiam iudicis aſtruunt, quæ ante oẽs alias proponi debent, & cum exceptio excommunicationis ipſa quoque ſit dilatoria, habet tamen naturam anomalam, pluribus de ea tractat.

Deſcendit inde ad materiam perẽptoriã, quas & ipſas in duo genera ſubdiuidit, in perẽptorias ſ. litis finitæ, puta tranſactionis, iuriſiurandi, rei iudicatæ,& peremptorias ſimplices, puta pacti conuenti, doli mali, ſolutionis, earumque inter ſe differentiam explanat, addit & tertiam ſpeciem, ſiue qualitatem, ſ. exceptionum præiudicialium, addit,& de exceptionibus, quæ neque peremptoriæ, vere dici poſsunt, quales ſunt exceptiones contra teſtes, ſubdens aduerſus exceptiones replicationes dari, & alia.

Et quoniam ſi reus nullam aduerſus actorem habet exceptionem, poteſt iñ actorem

rem

rem reconuenire, ideo ſtatim poſt exceptiones, ponit de mutuis petitionibus, illarū naturam, & coram quibus, proponi poſsint explanans.

Sed cum ſpoliator non poſsit ſpoliatum conuenire, ea occaſione ponit materiā reſtitutionis ſpoliatorum, & primum quid interſit ſpolium per modum actionis, an per modum exceptionis opponatur, & cōſtituto, ac definito quis dicatur ſpoliaſse, firmataque vulgari regula de reſtituendo ante omnia ſpoliato, plures ponit caſus, in q. bus ſpoliatus non eſt ante omnia reſtituendus.

Explicatis autem his, quæ contingit fieri plerumque ante cauſarū diſcuſsionem, & quæ ſunt iudiciorum potius præparatoria, quam partes ſubſtantiales iudicii, uenit ad lapidem angularem ipſius iudicii, ſ. ad litis conteſtationem, docens, quomodo fiat litis conteſtatio, & quis ſit eius effectus, ponitque aliquos caſus, in quibus non eſt neceſsaria litis conteſtatio.

Tranſitum inde facit ad iuramentum calumniç, quod præſtari debet circa litis conteſtationem, docens in quibus caſibus, & per quos iurari de calumnia debeat, cum aliis ad materiam pertinentibus.

Et quia lis tunc pendet, & lite pendente nihil poteſt innouari, ponit titulū, Vt lite pendente, & c. declarans quando lis dicatur pendere, & quibus caſibus litis pēdētia non officiat.

Deuenire ad ea, quæ merita cauſæ contēnūt, dicit itaque de probationibus, & poſito quid ſit probatio, proſequitur primum materiam poſitionū, quarum & originē & uſum explanat, inde aggreditur tractatū teſtiū admonens quç ſeruanda ſint in teſtiū redēptione. Quomodo ſint cōpellendi ad teſtificādū. Quomodo ſe gerere debeat iudex, dum examinat: quod teſtes cenſentur natura, conditione, uita, an, & qñ clerici, monachi, quando Chriſtiani cōtra Iudços, uel cōtra, quando ſingulares perſonæ ꝓ ſua uniuerſitate bñ criminoſi, quādo domeſtici, & alii examinari ualeant, quot dilationes cōcedēdæ ad examinandū, ſubdit & de teſtibus reprobatoriis, & de reprobatoriis reprobatoriorum. Item de errore, correctione, & publicatione, ipſorum teſtium.

Poſt hæc aggreditur tractatum inſtrumentorum, præfatuſque, quid inſtrumētorum appellatione contineatur, annectit & qñ illa exhiberi, & qualia eſse oporteat, ut fidē faciant in iudicio. quomodo ex originali ſint exēpla ſumenda, ut fidē faciāt. Proſequitur inde materiam iurī, quod in propoſito diuidit in neceſsarium, & uoluntarium, licet ipſum alias ſit multiplex: ponit itaque quod ſit neceſsarium, quç ve eius iuſte ſint recuſandi cauſæ. poſtmodum attingit materiam iuramenti uoluntarii, inde ponit quoſdam caſus, quibus ſola iudicis inſpectatione probationes continentur, proſequitur demum & de notorio, de ſuſpicione vehemēti, de fama, aliiſque hmōi ad probandum adminiculus, quæ uel ſaltem large probationis uocabulo contineri poſsunt, & ſic claudit tractatum de probationibus.

Ex probationibus tranſitum facit ad ſententias, quarum duas facit ſpecies, interlocutoria ſcilicet, & definitiuum, vtriuſq. naturam breuiter demonſtrans, adiiciens quomodo iudex, in pronunciando gerere ſe debeat, tū quoque quid interſit unus ſit iudex, an plures ordinarius, an delegatus, an uero etiam arbiter, & quid ſi plures iudices in eadem cauſa diuerſas tulerint ſententias, quid interſit iudicet quis cōtra ius conſtitutionis, an contra ius litigatoris.

Et cū ex ſententia naſcatur res iudicata, annectit, & de re iudicata, & de executione rei iudicatæ, diſtinguens inter ſñiam latam in actione reali, & latam in perſonali: inter eam, quæ lata eſt ab ordinario, & eam quæ à delegato, apponens quoſdam caſus, in quibus res iudicata non poteſt executioni mandari.

Sed cum per appellationis remedium prohibeatur ſñia in rem iudicatam tranſire ſubdit de appellationibus. Poſita itaque deſcriptione, diuidit eas in iudiciales, & extra iudiciales, rurſus iudiciales in appellationes ab interlocutoriis, & in appellationes a definitiuis, docens quæ ſit inter eas differentia, & quando liceat appellare, & q. bus, & an aliter, quam uel ſcriptura, & quid interſit vnus, uel plures appellare dēant, ab vno, vel plurib. ſit appellādū, & quid ſi prohibita ſit appellatio, an tūc quoq. quibuſdam caſibus poſsit appellari, ſubdit. & de reuocatione attentatorū, & coram quib.

ſit

ſit appellandum, cum pluribus ad materiam appellationum pertinentibus præcipuè deſertione cauſæ, & temporibus ipſarum appellationum.

Et quia remedio appellationis deſtitutis ſubuenitur per reſtitutionem in integrum ponit de reſtitutione in integrum, qui reſtitui debeat, & cõtra quos, & quibus caſibus & intra quæ tempora; & quoties, adijciens verbum etiam de querela, & de ſupplicatione per quas pariter ijs, quia appellare non poſſunt, ſuccurritur, & de hoc titulo claudit tractatum ciuilium Iudiciorum, & ſic primam partem, tertij articuli principalis totius operis per conſequens etiam tertium librum.

LIB. IIII.

QVarto libro, qui cæteris breuior eſt, proſequitur auctor ſecundum membrum principalis articuli totius libri, ſcilicet, materiam iudiciorum criminalium, & ipſorum quoque criminum, demonſtrans ea inſtitui tribus modis. Per accuſationem, quam præcedere debet inſcriptio. Per denunciationem, præcedente charitatiua monitione. Per inquiſitionem, quam præcedit diffamatio, & quid interſit, crimen magis iſto quam illo modo opponatur, addit, & quid iuris ſtatuendum ſit, ſi crimen non his modis, ſed per exceptionem opponatur.

Inde tranſiens ad cauſam materialem horum iudiciorum: ſcilicet, ad ipſa crimina, diuidit illa in duas claſſes: quarũ prima continet ea, quæ Deum principaliter lædunt vt ſimonia, hæreſis, ſchiſma, apoſtaſia, ſortilegium, maledicentia, ſacrilegium: ſecunda vero quæ principaliter lædunt proximum, vt homicidium, adulterium, ſtuprum, rapina, furtum, vſura, falſum, iniuriæ, de quibus omnibus poſtmodum ſeparatim tractat. De ſimonia igitur primum exorſus, eam deſcribit, inde diuidit illam in conuentionalem, & realem, ponitque plures caſus, & exempla, quibus committi, vel non cõmitti ſimoniam oſtendit, addens pęnas tam ordinantium, quam ordinatorum per ſimoniã ac quid interſit, vtrum quis ordinem per ſimoniam, an beneficium conſecutus fuerit. Quomodo cum ſimoniaco poſſit diſpenſari, quique admittantur ad accuſationem tã deteſtandi ſceleris, cum pluribus materia connexis.

Tranſit inde ad alia crimina, quæ Dei læſionem principaliter continent, dicitq; de hæreticis, de ſchiſmaticis, de apoſtatis, docens quæ ſit inter hos differentia, de pęnis ſingulorũ tractans; præcipuè vero hæreticorum, declarans, quando per abiurationem, dicantur reincorporati. Item qñ relapſi. Item quomodo agendum cum relapſis, & his, qui ſemel abiurauerint, quomodo cũ ſuſpectis, & vſq; ad quem gradũ hæreticorũ pęna tranſeat in deſcendentes. Demum de apoſtatis differens tres in apoſtaſia cõſiderat ſpecies, ſ. apoſtaſiam perfidiæ, apoſtaſiam inobedientiæ, & apoſtaſiam irregularitatis.

Conſequenter tractat de ſortilegis, maledicis, & ſacrilegis, de illorum naturas & pęnis differens, docens ſacrilegium committi tribus modis, ratione perſonarum, ratione rerum, & ratione locorum.

Deſcendit inde ad crimina, quæ etiam hominum lęſionem continent, exorditurque à furtis, his annectit de vſuris, quarum plenè tractat materiam, adiungit de adulterijs, & alijs coniunctionibus illicitis, vbi agit de inceſtu tam ratione naturalis cognationis, quam ratione ſpiritualis, de vitio Sodomitico, de commiſſione cum brutis, & de raptu, addit de crimine falſi diſtinguens, an quis circa litteras Apoſtolicas, an circa alia documenta falſum commiſerit, falſauerit ipſe, an falſis ſcripturis fuerit vſus. Item ſubdit de homicidio, vbi agit de aſſaſſinio, de interficiente latronem, de homicidio fortuito, de opprimente proprium filium, de exponente filium, de impedientibus conceptionem, vel procurantibus abortum, & de his qui ſibi mortem conſciſcunt.

Tractat demũ de iniurijs, & damno dato, dicens iniuriam inferri verbis & litteris.

Et quia interdum, licet, quis de crimine non poſſit conuinci, publica tamen laborat infamia, ob quam indicenda eſt diffamato purgatio, ideo ponit de purgatione, qua deſcripta, duas ſubdit eſſe purgationum ſpecies, vulgarem, & canonicam, & vtriuſque naturam, & ordinem demonſtrat.

Demum cum ſæpiſſimè per totum librum inueniatur facta mentio eccleſiaſticarũ cen-

cenſurarum, quas quis incurrit, non modo ratione contumaciæ, verum etiam aliorum exceſſum, de quibus auctor dixerat immediate ſupra, ponit quaſi in fine operis titulum de Eccleſiaſticis cenſuris: & cum appellatione Eccleſiaſticæ cenſuræ demonſtraſſet contineri excommunicationem, interdictum, & ſuſpenſionem, quæ quid ſint ibidē ſigillatim definit, de vnoquoque facit titulum, & tractatum ſeparatum.

Incipienſq; ab excōicatione duas ponit excōicationum ſpecies, maiorem, & minorem, quo inuicem differant, declarans. Item rurſus diuidens, aliam dicit eſſe excōmunicationem canonis, aliam iudicis declarant canonis excōicationem eā eſſe, quæ alias appellatur excommunicatio latæ ſententiæ, cuius materiam diffusè proſequitur dando exemplum de his, qui eam incurrunt ob in clericos manuum iniectionem.

Proſequitur inde materiam excommunicationis, quæ fertur à iudice, ponens quæ ſint partes iudicis in ea ferenda, quid ſtatuendum ſit de participantibus excommunicatis, ſubdens in fine de abſolutione ab excommunicatione quamplura cum cæteris omnibus tractatui annexis.

Tranſiens inde ad interdictum declarat, illud ſi quędam habere cum excommunicatione communia, quia & ipſum aliud inducitur à canone, aliud à iudice. Inde addit quomodo ſit interpretandum, quæ ſit illius virtus & efficacia, quæ interdictum violantium pœna. Vltimo agit de ſuſpenſione, quam & ipſam docet eſſe aliam canonis, aliam iudicis,ponitq; eius deſcriptionem, & naturam, & hoc titulo librum quartum claudit, & operi finem imponit.

Operis nexus.

Hæc ſunt totius operis, prima quædam lineamenta. Si quis autem colores ipſos vmbras & totius corporis quaſi quandam effigiem intueri, totum percurrat neceſſe eſt: in quo præcipuè in eo videtur auctor laboraſſe, vt, ſ. ita tractatus tractatui annecterentur, vt vnus ex alio ſponte ſua fluere, non vi quadam trahi videretur: quod cum ad libri pulchritudinē, tum multo magis ad tyronum, & eorū, qui lecturi eſſent, profectum, & memoriam iuuandum pertinere eſt arbitratus. Vſus eſt hoc ferme ordine, vt ante omnia rem, de qua ageretur, prius definiret, vel verius deſcriberet, vel p exempla declararet. Inde diuideret in ſpecies, vbi diuiſio locum habere poterat, vel poneret originem, vel initia ipſius rei, tum effectus demum & interitum oſtenderet. Satis autem habuit, ſi rem ita definiſſet, vt ſi minus tali definitione eſſentiam, & ſubſtantiam amplexus eſſet, ſaltem rei intelligentiam clauderet, nec enim fuit ſibi propoſitum tales definitiones redigere ad ſtrictam normam Logicorum, cum ſciret quam difficile, & periculoſum ſit definitiones formare, quas auctor plerumque non ex ipſis canonibus, & in quibus raræ admodum reperiuntur, ſed ex claſſicis, & probatiſſimis auctoribus fuit mutuatus, eas etiam interdum vnius rei plures poſuit, vt quod vna minus comprehenſum videbatur, alia ſuppleretur, ſed hoc non niſi raro, & ex optimis auctoribus, ſumpſit enim hoc ſibi, vt quæ ad materiam concinne, ac methodicè pertractandum pertinere arbitratus eſt, etſi illa minus verbis, ac contextu ipſarum Decretalium expreſſa inuenirentur, dum tamen ex mente iuris fluerent, libro ſuo infereret, licet hoc per quam raro. Sed nec fuit auctori propoſitum omnia, quæ cęteris Iuris Canonici libris continerentur, in ſuum librum congerere, & quaſi tranſcribere ſed ea tantum, quæ Iſagogicè tradi potuerunt, quæ varijs locis, ac libris nullo ferè ordine diſperſa in vnum colligere, & quodammodo in medullis canonum abſtruſa, & recondita in lucem elicere fuit longe difficillimum: nec ſecus atque ſi quis vetuſtam aliquam, & inſignem ſtatuam in multas partes confractam, & uarijs locis diſperſam, & opertam multis ruderibus, effoſſis, & conquiſitis vndique membris glutine aliquo ita compoſuiſſet, vt ad priſtinā formam, atq; pulchritudinem reſtituta appareat. Satis igitur eſſe arbitratus eſt, ſi ijs, qui lecturi eſſent, id vtilitatis liber afferret ſuus, & quaſdam tenebras modico labore diſcuteret in quibus poſitas impoſſibile eſt aliqd diligenter inueſtigare, & introſpicere, tantumque in ea facultate afferrent luminis, vt quis, ſine cuius quam ductu per ſe breui temporis ſpatio expedire per totum Ius canonicum quaſi per immenſam ſyluā peruagari poſſit, & certo pede diſcurrere, quædā ēt conſulto ea ratione prætermiſiſſe uidetur quod non ſatis vetuſtè, vel ob prolixitatem, vel ob aliā cauſam operi ſuo inſeri poſſe conſideret: quæ tamen oīa breuibus, quibuſdam

Definitiones.

Non nulla ſumpta ex optimis auctoribus.

Quæ contineantur libro inſtitutionū tranſlatæ.

Quid pręſtet inſtitutionum liber.

Quæ ratio.

dam notulis eſt complexus. Quædam etiam ex profeſſo uidetur interdum dixiſſe compreſſius,& perplexius, tum quod aliquo labores agnita, & intellecta ſolent nobis eſſe iucundiora: tum, quod ſciret eadem cum multo fœnore eſſe dictis notulis explicanda. Stillo ſcriptus eſt liber exili,& tenui; quaſi ſcilicet debet librum ſcribi qui ſolum ad docendum atque adeo ad tyrones prima artis rudimenta docendum compoſitus ſit interdum tamen pro materiæ qualitate non nihil aſſurgit, vt cum agit de primatu Romanæ Eccleſiæ,& Romanis Pontificis, cum de vita, & honeſtate prælatorum diſſerit,& in alijs quibuſdam raris locis. Lingua vſus eſt auctor neque omnino pura, & candida, neque omnino ſordida, & impura; ſed quantum potuit ſimili cæteris libris Iuris Canonici. Plura etiam ferè ad verbum ex canonibus in opus ſuum transferens, inſtitutionum iuris ciuilis ductus exemplo: nam cum daret operam, vt iſte libellus reputari poſſet iuris ipſius canonici quaſi portio; abſurdum arbitratus eſt membrum vnum à reliquis corporis partibus cultu etiam, & veſtitu diſſidere, ac non proprium, ſed ab alio quopiam mutuo ſumptum videri. Accedit, quod cum cuiuſque artis, & ſcientiæ ſunt propriæ uoces,& peculiaria vocabula. ac plerumque barbara, ſi quis ijs, alia Latina uoluiſſet reponere, quod ipſum factu fuiſſet multo difficillimum (ut fieri potuiſſe demus) longè tamen à propoſito aberraſſet, cum inſtitutum auctori fuerit ea, quæ difficillia,& inuoluta eſſent, dilucidè explicare,& plana facere, non nouis vocibus, & inſolitis vocabulis obſcurare, cum (vt ille inquit) ornari res ipſa uetet contenta doceri.

FINIS LIBRI SECVNDI.

COMMENTARII INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI

Ad Scholares Peruſinos.

LIBER TERTIVS.

VENTVM iam eſt (Iuris ſtudioſi) ad eam partem inſtituti operis, quæ nobis vna omnium, & difficilima videtur, & moleſtiæ pleniſſima, nempe ad confutationem eorum, quæcumque aduerſus nos, atque ſcriptas à nobis Inſtitutiones obijciuntur: Nam, vt omittam, quod ut quiſque optime inſtitutus eſt, ita etiam à contentionibus ſponte ſua maxime ſolet abhorrere, natura ita comparatum eſt, vt, quæ in alios uel temere dicuntur, libenter excipiamus: eos vero, qui ſe, vel ſua etiam neceſſario laudant, non ſine ſtomacho audire poſſimus. Vnde aduerſarijs noſtris id relictum eſt, quod voluptatem lecturis non mediocrem ſit allaturum, nobis vero, quod ſtatim nauſeam ſit facturum, nam ſi de me, ac mea diligentia libere, atque magnifice interdum loquar, non dubito, quin ſtatim arrogantiæ nomine ſuſpectus omnibus ſim futurus. Sin id frigidius fecero, non ſatis valide aduerſariorum obiecta refutare, ac noſtra tueri videri potero. Sed ita profecto ſermonem inſtituere conabimur, vt nec cauſæ defuiſſe, & modeſtiæ rationem habuiſſe æquis iudicibus videri poſſimus. Et quanquam ex his, quæ initia inchoati huius nobis commentarij perſcripta ſunt, tam præſtantiſſimorum virorum teſtimonijs, atque auctoritate, quam etiam validiſſimis (vt nobis quidem videtur) rationibus facti, atque inſtituiti noſtri rationem ſatis, ſuperque omnib. probare potuiſſe uideamur, qa tamen eorum, quæ aduerſus nos obijcerentur quædam, vel parcius attigimus, vel omnino prætermiſimus: quippe quod nemini tunc reſpondere, ſed tantum geſti negotij ſeriem explicare, nobis propoſitum erat, ne quis ea diſſimulaſſe, & quaſi cauſæ noſtræ diffiſos conſulto præterire voluiſſe nos exiſtimet, colligemus in præſenti eorum oĩum qui contra nos ſentiunt argumenta, quibus in vnum locum cum geſtis ſemel omnib. reſpondere conabimur, imitabimurq; Imperatores, qui poſt comiſſa leuiora prælia, eductis demum omnibus copijs, de ſumma rerum decernunt. Et quoniam præliorum, ac copiarum meminimus, erit operepretium diuerſæ opinantium numerum, in ſuas quaſi claſſes diſtribuere, vt quibuſcum negotium nobis futurum ſit, facilius, atque explicatius agnoſcere valeamus.

Bene inſtituti à contẽtionibus abhorrent. Libẽtius maledicẽtis aliis qua laudanti ſeipsũ voces accomodam⁹.

Tria genera diuerſæ opinãtium.

Horum omnium tria genera colligere mihi poſſe uideor. Plerique enim graues, & docti viri noſtrarum harum Inſtitutionum editionẽ ita mihi probaſse viſi, ſunt, vt vehementer etiam admirentur, tot annorum & ſeculorum de curſu, ex tot partibus, qui in vtroque iure flouerunt, nemini veniſse in mentem ut talem librum cõſcriberet quo Pontificii iuris elementa certa ordinis ratione complexus, ad cætera, quæ plus quã expediat, inuoluta ſunt, & ardua, quaſi gradũ faceret. Earumq. promulgationẽ omnino maturandã cenſeat, vt non ſolum poſteri, ſed etiam noſtræ tempeſtatis homines eius rei vberem fructum capere aliquando valeant. Contra vero alij ab his toto cælo diſſidentes in ea re oleũ, & operam perdi affirmare nihil dubitant. Quippe qui conſultius eſse exiſtiment, ſitientibus (vt ipſi dicunt) ex ipſis fontibus, ac veterum libris, quibus vniuerſum Ius Canonicũ (quaſi mare quibuſdã littoribus) cõcluditur, quam ex deductis inde riuulis non tam potũ haurire, quam uix primoribus labris deguſtare. Iuſtinianiq; ipſius inſtitutum, qui inſtitutiones in iure ciuili curauerit tyronibus concinnandas, incuſare audent, remq. feciſse nõ modo nullius ſtudioſis utilitatis, verum ẽt noxiã contendũt: ſatis enim fuerat (inquiunt) iuuenes præclaris illis veterum cõſultorũ monumentis inſueſcere, atq. iis memoriã exercere, quã minutulis illis rebus, quæ

Penitus I pugnãtes Iuſtiniani inſtitutiones parum probata.

quatuor

primis quidem mihi per omnia conuenit, habeoque ſubſcriptores grauiſſimos, ac doctiſſimos viros. Aliorum vero adeo deliram, & multorum ſæculorum cõſenſu cõfutatã eſſe opinionem, ſic omnes intelligunt non niſi ineptus uideri poſſit is, q̃ eo laborat, vt eam multis argumentis, reiicere, ac cõfutare conetur. Quemadmodum.n. in corpora mollia, cedentiaq; non poſſis egregiam plagam infligere, eo quod obſiſtere, contraq. niti non queant: ita eos, qui palam inſaniæ non verentur, nemo ſerti [illegible] gutione percellere poterit: inania n. ita ſua ſponte concidunt, & euaneſcunt, ut ex pulſorib. illum omnino locum relinquat. Ideoque illorum, neſcio quo pacto melior eſt cauſa, quam eorum, qui rõne aliqua aduerſantur. Quippe quod ipſis re ponderi non poſſit, id vero non ſubricebo, quidquid iſti garriant, cenſere me idque etiam ex maximis, & in iure ciuili eruditiſſimis viris ſæpius audiuiſſe ex vniuerſa illa enucleati iuris collectione, ac compoſitione, q̃ Iuſtinianus nobis reliquit, nihil eſſe abſolutius, & a ſe comparandum in toto iure ciuili lumen quoddam, cõducibilius, q̃ illud Inſtitutionum opus, qđ iſti ex iuuenum manibus excutiendum, & ab omnib. gymnaſijs eliminandum, quaſi nullius prorſus vtilitatis, tam ſtulte cenſent. Nam qđ iſti iuris Cæſarei ac Pontificij libros quaſi pacatiſſima maria iuniorib. ipſis exhibet, nõ ſatis quidem ſcio, num illorum in eo iudicium deſiderem, an accuſem inſcitiam. omnino q̃ parum in utraque iure verſati fuerint, planum faciunt, nã tam multi ſunt in utraque facultate anfractus, & diſputationum procellæ, tam multa nodoſa, ac duriſſima, vt nullo pacto iuuenum ſtomacho concoqui poſſint. Sed vt veriſſimum ſit, qđ iſti aſſerunt, & utriuſque iuris libri pacatiſſimi maris ſpeciem nobis referant, illud certè negare non poterunt, ſtulte ſcilicet facere eos, qui ſint penitus natandi rudes, ſi ſe mari primum, quamquam tranquillo ac nõ placidioribus undis, nec ita profundis magis credere uelint ut ſe mari poſtmodum tutius committere valeant.

Inſani loquentis aliquo pacto melior conditio quod ipſis uideri nõ poſſit.

Inſtitutionũ ciuilium opus pulcherrimũ atque abſolutum.

Multi ſũt in utroq. iure anfractus & difficultates.

Pluſculum igitur erit nobis negotii cum iis, q̃ noſtri inſtituti rationem magnopere probantes, rem tamen adeo arduam, & difficilem exiſtimant, vt p̃ difficultate nec tentandam quidem, nec ſi tentet̃ ipſam feliciter abſolui poſſe iudicent, nam ſi futurũ eſt vt cum quemadmodum iuris ciuilis Inſtitutiones, ita etiam noſter liber legis uim ſit habiturus, quanta tandem doctrina, prudentia, & vigilantia eos eſſe oportebit, q̃ tantã prouinciam aggredi velint, & librum conſcribere audent hmõi, in quo nihil anceps, nihil obſcurum, nihil cæteris canonib. cõtrarium eſſe, nihil deeſſe, nihil abundare debeat: & in quo punctus deficiens, vel ſyllaba temere adiecta nos in magnam aliq̃, vel difficultatẽ, vel errorẽ poſſit cõiicere. Addunt præterea nõ uideri veriſimile nihil hmõi cogitaſſe tot Ro. Põt. quorum plures fuere, qui maxima cum laude ius ipſum canonicum profeſſi fuerunt, ſi quo pacto id ęre ſtudioſorum, vel publica fuiſſet. Illud veriſimilius cogitaſſe quidẽ illos, ſed tanquã id eſſet pleniſſimũ periculi, ac difficultatis cuiuſdam inſuperabilis, huius operis cõficiẽdi, uel tentandi cõſilium abieciſſe, aiuntq. huic eorum ſententiæ Innocentium IIII. ſubſcripſiſſe videri poſſe, q̃ cum tam fęliciter hunc quaſi campum Iuris Canonici excoluiſſet, quemadmodum p̃clara ſua ſcripta facile teſtant̃, ad Põtificatus ipſius apicem tãdem euectus, nõ ſibi id ſumpſit, vt, q̃ a ſe eſſent conſcripta, legis auctoritatem habere vellet, ſed ſimplicis tm̃ cuiuſq; interpretis, nimirum prudentiſſimus Põtifex, & erudiſſimus ſatis põderauit, q̃ſ ac quanti demum cõſilij, & deliberationis eſſet, leges cõdere. Demũ addunt, vt cõmode fieri id poſſe dẽt, nihil tñ eſſe cauſæ, ob q̃ q̃s hmõi laborẽ nullo ferme uſui poſteris futurũ ſibi ſumat, cũ antiquorum (vt ipſi appellãt) Summiſtarum ſcripta, & p̃ſertim Hoſtiẽſis ſatis elegãter, & cõcinne totius Iuris Canonici quaſi quoddam corpus contineat, quib. ſi q̃s diligenter inſiſtant, breui proculdubio magnam (ut cõſtanter aſſerunt) in illo iure ſciam ſibi cõparare poterit. Horũ ego dicta nec aſpernari debeo, grauiun ſ. & doctorum virorum, nec tñ illis quaſi re tm̃ cos iudicata acqeſcere qđ inſtituti noſtri rõnẽ nou ſatis adhuc hi mihi ppendiſſe videant̃, rñdebo autem, ſi primũ illud præfatus fuero, ita videlicet, ferre naturam rerum, ut nihil ſit tã rectũ nihil tãta rõne in uſũ, vſumq; hominum inductũ, cuius nouitas nõ ſit aliquib. ingrata, nec inculcatas vias facile mutari poſſe, atq; hæc ęq; ardua reputari, vetuſtis gratiam dare, & nobis auctoritatem. Docendum igitur nobis nunc eſt, cum quidẽ, quo de agimus

Cur Romani Pontifices nõ cõſcripſerint.

Inſtitutiones iuris canonici.

Innocẽt. quid uideatur ſẽſiſſe ſ. hac re.

Hoſtiẽſis Sũma uidetur facere ſuper ſiuas inſtitutiones iuris Canonici.

Digitized by Google

mus, Inſtitutionum librum nullo periculo,non tã nullo negotio, etiam quaſi Pontifice actore,potuiſſe conſcribi:quod poſtquam euicerimus,tum demum ẽt debere ob eã,q̃ inde ſtudioſi conſecuturi ſunt vtilitatem oſtendemus. Ac primum quidem nullos præterit eſſe in vnaquaque facultate certos conſcriptos libros quib. auctores alieni commodi ac profectus amatores, prima quædã cuiuſque ſcientiæ rudimenta cõplexi,ad cætera magis ardua gradum fecerunt, & viam a carceribus ad vltimam vſque metam certo ordine ſtatuerũt,cũ ad ſumma perueniri, niſi ex principiis, non poſſit.Nam vt corporum,ita etiam animorum,atque ingeniorum quædam eſt infantia,in qua cõſtituti,ſolidiora,& crudiora,nec mandere,nec concoquere poſſunt. Vnde bonarum artium doctores,qui ſe ingeniorum altores eſſe voluerunt, nõnullos libellos quaſi lac, & molliores quoſdam cibos conſcripſerunt,quib.cognitis ingenia veluti adulta etiam duriora deuorare,ac digerere valeant. Eius rei multa quidem ad manus nobis ſunt exẽpla, ſed vt de aliis taceamus, maiores noſtri Inſtitutiones Iuris Ciuilis quaſi uix quiſquam ſine his aliquid in legitima prudentia proficere valeat,magno in honore ſemper habuerunt, & varia interpretatione, ac Cõmentarijs exornatas, & locupletatas ad nos tranſmiſerunt, huiuſmodi aliquid & in hac Iuris Canonici facultate,cur excogitari, & conſcribi non poſſit,ac debeat,ego non uideo; niſi forte quis cũ his ſentiat,qui Iuſtiniani factũ improbare nõ deſinunt. Mihi quidẽ Ius ipsũ Pontificiũ diligenter aliquando intuenti, præſtantiſſimę materiæ,ſed nondũ ad certã ædificij formã conſtructæ,ac cõpoſitę,vel(ſi mauis)ædificio quidem ianuis tñ atq; omni aditu carenti perſimile uideri ſolet. Nam ſi quis,q̃ ſint eius iuris initia, quo, e libro eius prima elementa concludentur, interroget, nemo facile reſpondere poſſit. At (inquis) hoc ideo contingit,quod ea res facile explicari poterit pp immenſum quendam,tũ laborẽ,& difficultatem,tũ vero etiam periculi; metum das tu quidem:ergo fieri hoc potuiſſe,vel ẽt nunc poſſe: ſed, quod id aliquando ante pfectũ non fuerit,in cauſa laborem,& immodicam difficultatẽ,ac periculi formidinẽ fuiſſe aſſeris. Quid ergo? ſi ſint q cum laborem vel iuſſi vel ſponte ſubierunt, & difficultatẽ ſuperarint? erit plane qd illis habeas gratiam. Erit quidem(inquies) ſed uix in animum poſſum inducere eius eruditionis, ac iudicii uiros hodie reperiri poſſe, quibus id oneris ſatis tuto credi poſſe exiſtimem,hic tu mihi naturam iniuſte nimis accuſare uideris,quaſi non eadem, earundemque virium illa non ſit, q̃ olim fuerit, aut tempeſtate hac noſtra tamquam effœta,& debilis, uires in anguſtum cõtraxerit? Nam ſi eadem naturę uis,quæ olim fuerit, idem vigor manet plantis, pecoribus, ac cæteris brutis,quæ(malum)iniuria eſt vnis hominibus eandem mentis uim, eaſdem iudicii,& ingenii vires,quæ paulo antiquioribus fuerit adimere? niſi forte ſimiles illis ſumus, quib.ſuperior annus ſemper fertilior videri ſolet. At ſi ueterũ amantius nec ipſi nos,ac bona noſtra nimis contemnimus,contrarium vero proprius eſſe,& rõne & certis rerum argumentis ſtatuendum erat. Si quidem cũ eadem ſemper generi humano ingenita ſolertia, atq; idẽ inſitum ſemper mentis acumen fuiſſe inficiari non poſsimus,noſtræ tempeſtatis homines ad naturalem,ac perpetuam illã vim ingenii multam ẽt veterum monumentorum lectionem multa præteritarum rerum experimenta adiunxerunt:ita,vt mirum uideri non debeat,ſi recentiores a ueterib.accepta & excogitata ſæpe reddũt meliora, aut imitatione ueterũ ipſi quoq; quædã noua inueniant,cũ huic noſtrę docendæ ætati cęteræ elaboraſſe videri poſsint;nec temere a noſtris Iure conſultis illa uſurpari credendum eſt,omne ſcilicet artificiũ incremẽtũ recipere,& quanto quiq.ſint iuniores,tanto eſſe etiam perſpicaciores. Quod quidẽ, vt de aliis taceam,noſtra ſæ,ne,& parẽtum noſtrorum tempora ſatis planum faciunt quib.nõ modo bonæ,ac liberales artes antiquo nitori reſtitutæ ſunt, verũ ẽt quædã comperta,vel a veteribus nõ excogitata,nec cognita, vel etiam antea fabuloſa credita. Quis umquam apud antiquos librorũ formas excudendorum rationem nouit? Quis antiquorum æneas fiſtulas conflatas ad pilas ferreas iaciendas aſpexit? Quis Antipodas adiit? aut quis potius non hæc antequam fierent factu impoſsibilia credidiſſet? aut anilib.fabulis nõ adnumeraſſet? at cũcta hæc vel noſtra, vel Patrum memoria facta cognouimus: nõ dabimus ergo recentiorum ingeniis, vt exiguũ libellũ

atque

Côuenit in omni facultate eſſe libros cõtinẽtes principia artis.

Etiam ingeniorum eſt quedã infantia.

Ius canonici un cõparari poteſt ædificio, ſed ianua atque aditu carenti.

Nullus certus liber centinet lemẽtaiuris ſca noni.

Eadem nunc eſt Naturę uis quæ olim fuit.

Superior annus uideri quibuſdã ſẽper ſolet fertilior.

Quãto iuniores tãto perſpicaciores.

Noſtrę ætatis in quo melior condino.

atque illum quidem ad alterius veteris imitationem, maximo præſertim aſpirante Principe, cõſcribere poſsint? cuius rei explicatio prę his, quæ nunc attigimus, mea quidem ſententia ludus æſtimari poterit. Et ſanè ſuperuacuus longior in ſtudiis foret labor, ſi nihil liceret melius inuenire præteritis, & quæ magna nunc ſunt, atq; admirabilia, tempus aliquod quo primũ efficerentur, habuerunt. At, inquis, poteſt quidem id fieri, ſed laborioſum eſt, difficile eſt, periculoſũ eſt: Bene iam nobiſcum agi incipit, fieri enim poſſe iã confiteris. At id erit magni laboris? noli tu nunc tam vehementer de labore alterius laborare, & quaſi ante tubam trepidare, nam q̃ pulchra ſint eadem & difficilia eſse oportet: erit qui laborem libẽter amplectatur, q̃ ſuperis bene iuuãtibus, difficultatem ſuperet quid ſi vnus nõ ſit par oneri ferendo, illi comes adiũgetur nec unus tantum, ſed, ſi res exigat, etiã plures: nec.n. vſque adeo eſt hæc ętas effeta, & Princeps prǽclaris, & eruditis viris ſic indiget, vt rem hanc aggredi vereatur, dũmodo nos in caſsum non laborare, & Trebonianos, Theophilos, & Dorotheos tempori bus quoque noſtris reperiri poſse cõfitearis. At adhuc urgebis, cum periculoſum, inquis, id ſit quod vel punctus, vel ſyllaba, ne dũ dicto, vel oratio ſecus poſita, quam deceat nos ducere poſset in graues errores; ea propter abſtinere ab hoc incepto ſatius ſit, quam temere nullius neceſſitatis impulſu periculo huic obiicere. Hic quidem ſatis prudenter illi nos monent, ne punctus, vel ſyllaba ſecus inopere ponatur, quam deceat. ne ſcilicet in magnos errores incidamus, proptereaque ad eam uitandam adhibebitur, vel adhibita eſt potius, quanto maior potuit diligentia, & ne quid accidat huiuſmodi, legetur opus, relegetur opus, expolietur opus, non ab uno tantum ſed pluribus, addetur aliquid, & expungetur, mutabitur, multorumque ſententiis, iterum, atque iterum auditis, & collatis, eorum ſequemur iudicium, qui prudentiſsimè, & doctiſsimè ſentire videbuntur, nec enim ſumus neſcii, nihil umquam humano ingenio elaboratum tam exactum initio fuiſse, quin multorum poſtea accedente iudicio perfectius reddi potuerit. Quidquid enim optimum reperitur, ante non fuit, & quæ uetera nunc ſunt, fuerunt olim noua. At quod fæliciter rem poſse cedere diffidis, etiam, ſi opus recoquatur, refingatur, & ſæpius incudi reddatur, & propterea abſtinendum ducis, hic ego te ad Iuſtinianum reuoco, cui ex immenſa illa ſilua Iuris Ciuilis, & infinita prope veterũ librorum mole ſuas Inſtitutiones elicere, fęliciſsime ceſsiſse multorum ſæculorum teſtimonio cõprobatur: quod ſi nos ab hac ſuſcipienda prouincia laboris, & periculi metus retrahere debet, iã & nauiũ vſus quaſi generi humano pernitioſus improbandus ſit: quippe quod nauigaturis, ab vndis omnibus horis præſentiſsimũ mortis periculum immineat: & quod (quamquã pretioſas merces aduecturi, & magnum quęſtum facturi videantur) facile tã fieri poſsit vt transfretantes obrutis, & illiſis nauibus medio mari mergantur. Agricolis campis ſemina mandare ne permitamus, qđ poſt totius anni exantlatos labores vredine euacuatũ germẽ ita corripi poſsit aut alia calamitate ſeges ita atteri, & quaſsari, ut nec ipſum quidẽ ſemẽ ager reddere valeat, quamquam de certo fructu, ac prouentu longe nobis eſt exploratius, quã aut nautis, aut agrorũ cultorib. nec.n. antea liber edẽdus eſt, quã bene maturuerit, & rebus ad unguẽ diſcuſsis, illum edi in rem eſse ſtudioſorũ luce meridiana clarius appareat. Sed quid ſi ẽt reb. nõ ita ad amuſsim perpenſis nullũ ſubeſse magnũ periculũ planum facimus? aut ſi ſubſit, nullo ferme negotio id poſſe vitari doceamus? Neq, ego aliquid nunc cogito, de illa a Cenſoribus noſtris prudẽtiſsime excogitata cautela, qua putat ex re eſse, ſi Põtifex ipſe deſertè teſtet, qđ harũ Inſtitutionũ editione iura noua inducere, aut vetera abrogare nulla rõne intendat. nam illud quidẽ adeo nobis plana, & expedita reddit omnia, adeo aduerſariorum obiecta contundit, vt nec Momo quidẽ nullum reprehẽdendi locum relinquat, verũ etiã ſi nulla huiuſmodi teſtatio, quam tamen ego obuiis uulnis amplector, adhibeatur. Principio nihil pcipue timẽdũ eſt in eo, qđ æquę uniuerſis accidere ſolet. Eſt autem perſpicuũ, non ſolũ ea, que paulo ſcripta ſunt grauius, verum etiam nullũ prorſus eſse genus ſcriptorum ita clarũ, & vndequaque abſolutũ, quum interdum vel ad dictum ambiguũ illuſtrandum, vel ad loca q̃ inuicem pugnantia videantur cõcilianda, vel ad fuſius q̃d explicandũ, benigna legentis, vel docentis interpretatione indigeat. At-

Non eſt trepidandum ante tubam.

Nihil perfectũ ab initio.

Laboris & periculi metus non dẽt nos ab honeſta prouincia te trahere.

Nullũ ſubeſſe in editione libri periculũ ẽt ſi diligẽtia fuerit remiſſior.

geat. Atque vt(quemadmodum ſolent boni poetæ)a Ioue ipſo exordiemur. Quis neſcit in ipſis ſacrarum litterarum oraculis diuino numine ſanctiſſimis viris inſpiratis nihil eſſe contrariũ,abſurdũ,nihil perperam poſitum, oĩa pia, oĩa veritati conſona,oĩa denique ab vno,eodemque Spiritu tum inſpirata:tum dictata? & tamen ſi quis Iudaice verbis tantummodo mordicus inhęrere velit, nec vllam prorſus interpretandi rationẽ admittat, multis erroribus cauſam tribuat neceſſe eſt,de quo utinã non tam multa nobis exempla noſtrorum tẽporum calamitas ſuppeditaret. notoria quidem ſunt hæc,q̃ vt exẽplis indigeant,nec iã adeo quis inſanus eſt, & à communi ſenſu Chriſtianorum tam abhorrens qui ſolum ipſum de multo tolli ſatius eſſe exiſtimare non debeat,q̃ illa ipſa alicuius perplexitatis, vel ambiguitatis obtẽtu ab omnibus non legi,non concoqui,in ſuccum,& ſanguinem verti; nimirum qđ quæcumque perplexa ſunt, vel ambigua ab eruditiſſimi, ac ſanctiſſimi viris explicentur, ac clara fiant. Iam vero ſi ad veterum Iuriſconſultorum monumenta, & Imperatorum reſcripta & ſanctiones,quib. intelligẽdis,enucleandis dies,ac noctes inuigilamus,animũ referimus;& ſi nihil in his contrariũ deprehendi poſſe Iuſtinianus cõſtanter auſus fuerit affirmare,tam multa tñ ſaltẽ ad ſpeciẽ, inuicẽ pugnantia comperiuntur,vt in eo potiſſimum noſtrates interpretes inſudare videantur, quemadmodum.ſ.ea, quæ ex diametro videntur aduerſa conciliari valeant,atque adeo interdũ in eo laborãt,vt quaſi cum monſtro quodam fruſtra diu luctati demũ dent manus.ſeque victos cõfiteri minime pudeat:ſed vt ſaltẽ quoquo modo ſeſe ab inextricabilib. perplexitatib. eximant,& legiſlatoribus ſuis honorẽ ſeruent, aut vnũ reſponſum ſecundũ alterius legis ſententiã accipiendũ aſſerunt,aut hoc quidem inſpecta diſpoſitione Iuris antiqui,illud vero recentioris,obtinere affirmant, aut hoc ſtricte,illud large accipi debere contẽdunt:nunc ẽt facti ſpeciẽ inter ſe diuerſam,contra verba contextus comminiſcuntur, & vno quidẽ caſu hoc,alio uero illud procedere affirmant. Quid plura non ſatis quidẽ illi acutè,ſed proculdubio ui quadam,& neceſſitate compulſi, & adacti,vel quid minus rectè dictum erudiẽdorum iuuenũ gratia cõtendunt,quaſi uero docendi gratia errare,vel pugnantia loqui liceat,vel difficultatib. ſuccũbẽtes nos ad Appollineos Tripodas reiiciunt. Cogitarã hic pauca huius rei exẽpla ſubnectere,ſed hæc minus ẽt,quã mediocriter in iure Ciuili verſaris cognita ſunt, & penitus perſpecta,obtinerunt tã,& obtinent Digeſtorum libri Imperatorumque Conſtitutiones, & Inſtitutiones Iuſtiniani nomine conſcriptæ vim legum, nec ꝓpterea abiiciuntur qđ plurima in his ualde ambigua multa, quę videntur contraria,nonnulla inextricabilia deprehenduntur,nimirum quod velut Vrſæ informes,& recenternatos catellos ſuos lambendo ad elegãtiorem formam redigunt:ita interpretationis munere id conſequimur,vt quæ ab Auctorib. ſcripta videntur durius,& perplexius, interpretando quaſi admota leniter manu ad molliorem tactum, & ad quandam rerum planiciem traducamus. Non permittam hic orationem noſtram ambitioſius vagari,vt idem accidere & in philoſophorum,Medicorum,poetarum,& oĩum ꝓpe Scriptorum libris planum facere velim,cum & res multis nõ indigeat,& ſatis nobis ſit, ſi nos intra ꝓpria caſtra,ac domeſticos cancellos contineamus, illud non dubitãter auſim affirmare,ne quotidianum quidem ac familiarem amicorum inter ſe ſermonẽ poſſe ſubſiſtere,ſi ita verbis inhæreas,vt nullam prorſus interpretationem admittere velis.

[Margin: ...ptatione interdum indigent. Sacra ſcriptura indiget interpretatione.]

[Margin: Vix poſſet ius ciuile ſubſiſtere ſine interpretatione. Quib9 modis interpretes iuris ſe a perplexitatib. cenſentur eximere.]

[Margin: De hoc in Epi Ferdinãdi Farneſii ad Flauium Vrſinum in operis limine.]

M. *No tu* (inquit Comicus) *iſtis hodie malo tuo compoſitis mendacijs*
Huc aduenisti audaciæ columen conſutis dolis.
S. I*mmo equidem tunicis conſutis huc aduenio non dolis.*
M. A*t mentiris etiam certo pedibus non tunicis uenis.*

[Margin: Quid præſtet interpretatio]

His captionibus ſi nihil interpretationi demus,non modo Comicorum ſcena, verum & iam grauiſſimorum quorumuis auctorum ſcripta ſunt obnoxia: ſic qui in clericũ violentas manus intulerat non incidiſſe in pænam Canonis,Si quis ſuadẽte diabolo,cõtẽdebat,quod ſua ſponte verberaſſet,non diabolo ſuadente, ſic qui per annũ non communicauerat,pęnis capituli,omnis vtriuſque ſexus,nõ teneri,quod illud de hermaphrodito tantum loquatur, ſed,inquit Paulus,nõ oportet iuris verba captari, ſed qua mente quid dicatur animaduertere.

Cauen-

Cauendum igitur erit ſummopere, & quãtum humana põt præſtare induſtria, & ſolertia, vitãdum, ne quid in iſta noua Inſtitutionũ Iuris Canonici editione ſit ambiguum, perplexum, contrarium, & nos id ſtudioſe cauimus. Sed poſtq̃ his erit diligentia, & cura adhibita, ſi quid minus peſpicue dictum exciderit, aut q̃ perplexitatem præſe ferat, nihil adeo peruerſe ſcriptum deprehẽdetur, quin interpretationis bñficio quaſi manu medica adhibita ad ſanum intellectum retrahi, ac tra duci poſſit: qđ utiq; futurum eſſet, ẽt ſi diligentia adhibita fuiſſet paulo remiſſior, qđ quidem relectione voluminum vtriuſq. iuris facile intelligere poſſumus, quibus colligendis, ac diſponendis, q̃ nõ magnum adhibitum fuerit ſtudium noſtro incommodo quotidie experimur. Cur tantum formidamus, ne huic noſtro cęterorum etiam librorũ ſubeunda ſit fortuna? ſcripſerunt antiqui Pontifices libros ſuos atq. legis vim obtinere voluerũt, eoſq. hodie amplectimur, & exoſculamur, in quib. tñ plurima ſunt obſcura, nonnulla vero ita inuicẽ ẽt in eo dem libro, & ſub eode titulo pugnantia videntur ut maximum conciliare volentibus negotium faciant. Poſſem ego hic ſexcẽta hmõi afferre exempla, ſed profecto clarior eſt res, q̃ vt exẽplis illuſtrã da ſit. Nec hoc a me eo dr̃, quaſi imitandum iſtud putem, quod vtique tamquam ſcopulum ſemper magno mihi ſtudio, ac labore vitandum cenſui, ſed, ut aliqñ ipſis rerum experimentis, ac certiſsimis exẽplis iſti intelligant, nullũ magnum formidãdum, & extimeſcendum eſſe in hac editione periculum.

In libris iuris, canonici multa sũt quæ videtur pugnare, & que non facile cõciliãtur

Alii tñ, nec illi quidem (vt ſibi videntur) inepti, ita ad huc argumentantur. Aut quæ in Decretalium libris comperiuntur, nullis omnino mutatis verbis in tuum librum tranſtuliſti, & tunc cũ ſint illa ipſa pænitus, q̃ alibi ab ipſis Pontificibus ſcripta reperiuntur, ẽt nullius nouę approbationis interuentu, vbi legantur, eandem ſemper retinebant auctoritatem. Aut non quidem ad verbum trãſtuliſti, ſed pro ingenio, & iudicio tuo illa tibi finxiſti, & tunc Põtificis interenire approbationem eſt valde periculoſum. Video, quid iſti moliantur, & quã mecũ aſtute, ac callidẽ agant ſenſio, nempe, vt nos oĩ penitus laude ſpolient: ita enim putant, ſi fateatur is ſe in ſuum librum ad verbum ex aliis Iuri Pontificii libris omnia tranſtuliſſe, non tã Auctoris operis noui ſibi nomen vendicare poterit, q̃ ſimplicis librarii nobis miniſterium ſete præſtitiſse cõſitebitur. Sin ſe pleraq. pro ſuo ingenio innouaſſe aſſeuerit, eum metu imminẽtis periculi, de ſuo illum inſtituto deiiciemus, atque ita noſtrę cauſæ arcẽ inuaſiſse exiſtimant, ut ſe uel ſuſpendio vitam finire uelle magno clamore iactent, ſi qñ me uoti compotem fieri contingat: quem, qui ſim, ſatis, iam) ut iſti prædicant (omnes norint. His obiectis facile me poſſe reſpondere non dubito, q̃ anteq̃ faciam, paucis mihi lautus iſte uir eſt admonendus, & compellendus. Si neſcis (bone uir) cum ita excandeſcis, cum ſic ſtomacharis, cum me obliq. in angulos perſtringis, cum laqueum te meditari uociferaris, ſi Pontifex approbet, atq. alia uiro graui indigna euomis, auctoritatem tuam, quę ſola tibi ſupereſt, ad euertenda conſilia noſtra, apud eos, qui te ſolũ in cute norunt, multum imminui, atque arma ipſa, quæ aduerſus nos non ceſſas intorquere ipſemet infringis, oportuit te ſedatiore aĩo hanc cãm attingere, noſque, & Inſtitutiones noſtras ad ſpeciem interdũ ornare tuo teſtimonio ac laudare, atque ita fouere, vt cum boni uiri exiſtimationem, atq. intercedentis inter nos amicitiæ opinionem tibi comparãſſes, tum me facilius quaſi per cuniculos oppugnare, & dum altera manu ſcaberes altera ferire poſſes, nec alicui alieni a nobis animi ſuſpitionem ingerere antea oportuit: nullæ. n. grauiores ſunt inſidiæ, quam quę in ſimulatione neceſſitudinis, & beneuolentię deliteſcunt, quod, vt facias, ego te aliqñ conatum intellexi, ſed uſque adeo in viſcerib. tuis venenum ebullit, ut illud intra ſtomachi clauſtra continere, & comprimere non ſemper poſſis, ſed vel te inuito, interdum erumpit ardentius.

Inſidię illę sũt graues q̃ in ſimulatione neceſſitudinis deliteſcunt.

Quod, vero (ut aſſeris) qui ſim, norint omnes. Non ſatis mirari poſsũ quomodo id paſsim prædices, qui me non multis ante mẽſib. ipſe noueris, immo nec nunc quidem forte bene cognitum hẽas, ſed me quidem huius rei, ſi ita ſit minime piget; certe pauci omnino ſunt, qui ſicut ego, & alii quidã bene norint, & plane nõ tu talis es, quid in hac nr̃a mediocritate deſpicere poſsis. Num meminiſti cum primum Romam appuliſſem, neque me de facie ante noſses, quanto ſtudio mecum inire amicitiã quæſieris, quoties me inuiſeris, quoties domũ tuã, quo ſi vete-

rem amicum perduxeris? quantis laudibus ingenium, iudicium, atque opus meũ extulerit, quã ſæpe Pontificem ipſum magna mihi eo nomine debiturũ prædicare ſoleres, quam ſępe & Pontificis ipſius cunctationem, & vicem meam dolere te diceres, q̃ omnia tunc ego non ſubdolo, ſed humaniſſimo, & candidiſſimo animo dici, & fieri abs te credebam: nec adagii memineram, intempeſtiuam, ſcilicet beneuolentiã ſimultatis loco habendam. Itaque nihil non egi, vt quod unum te ſpectaſſe, & ambiſſe nõ multo poſt comperi inter Cenſores meos, quos tu illico forte auro ocerandos credideras ab ipſo Pontifice legereris. At poſtquam hi, quib. melius, q̃ tunc mihi cognitus eſſes, optimo iudicio, ualde ambientem repulerunt. vix dici poteſt q̃ mihi repente fueris immutatus, q̃ ab illa tua ſimulata humanitate, atq; animi candore receſſeris tibi hõ, paulo ante plane cũ Tribonianis, ac Dorotheis cõferendus, ſtatim nullius eruditionis, ac iudicii viſus fuerim, q̃ demum mihi iniquus factus, & omnibus cœptis non modo aduerſatus fueris. Demũ quid te cogitari poteſt leuius, & incõſtantius q̃ non modo aduerſus ea, q̃ ſæpe dixeris, verum etiam contra illa ipſa, quæ proprio chirographo aliquando confirmaſti, tam imprudenter, atque impudenter corã ampliſſimis uiris de me ac meis ſcriptis obloquutus fueris? num meminiſti, cum librũ, quẽ tibi legendũ tradideram, repoſcerẽ, & tu me ſic extolleres, vt Tribonianis ipſis parẽ facere nõ dubitares, periiſſe me ex te, vt illius tuę ſententiæ ſcripto fidẽ faceres num eorũ, q̃ ſcripſeris penitus es oblitus? vel me adeo ſupinũ arbitraris, vt ea, q̃ ad exiſtimationem meã valde pertinent, tui ſimilis factus prorſus negligã? falleris amice, falleris. Nam veluti eo tẽpore, quo iam mihi in aliq̃ tergiuerſationis ſuſpitionem ueneras, p̃priũ a te chirographum extorſi, ratus, ita me poſſe penitus coercere per cacitatẽ illa tuam, q̃ quaſi tempeſtatem quãdam (velut ex longinquo) iam tum mihi uidebar intueri, ita illud ipſum, ut impudentiſſimam garrulitatem tuam, ſaltem quo quomodo reprimam, diligentiſsime aſſero, & cum opus eſt proferre ſoleo, ut miretur iã nemo, ſi mihi tam inique detrahere conaris, qui nec ipſum tibi parcere noueris: & aliud ſtans aliud ſedens dicere aſſueueris atq. chirographum illũ tuum cõmentario huic noſtro interuiſſem, niſi ab illaudato viro laudari turpiſsimum duxiſſem. Qui ſim (inquis) oẽs iam bene norunt: ac norint quidẽ oẽs, ecquem me tandem norunt? ecqua labe inquinatum? ecquo ſcelere, vel turpi nota commaculatũ? norint omnes (inq̃) me, nec enim recuſo, nam & in patria nunc celeberrimi nominis viri, & qui aliquando in Aula maiori q̃, tu, q̃ in ea contenuiſti, in pretio fuerunt, & nunc ſunt, me collegam nec dedignantur, neque aſpernantur, & ibidem probati quique conſuetudinem noſtram appetũt; & Romæ illuſtriũ virorũ patrocinijs nõ deſtituimur, &, quod forte ſ[?]cis apud Maximum Principem maximis nos laudibus maximi uiri ornarunt. Sed tu nec ẽt ipſis parcis, & fœdo illo tuo atq; incõdito ſermone grauiſsimorum, & doctiſsimorũ virorum laudes ita conſpurcas, vt has ego obtrectationes, ac teterrimã illã tuã verborum colluuiem æquiore animo iã ferã, cũ mihi ſocios, tantos ſcilicet viros adiungis, vnde nihil impedio, quin more ignauorum canũ, q̃ nõ pro ueritate, ſed pro conſuetudine latrant, quantumuis garrias. Sed reuertor iã ad cauſam noſtrã, & præclarã argumentationẽ tuã, neque committam, vt diuerticulũ, ne reſponderem quæſiſſe, & (quod dicitur) nimirum altercando ueritatẽ perdere uoluiſſe uideri poſſim. Vnum illud addo, qd̃ te ſuſpendere uelle iactas, ſi quaſi Pontifice auctore liber exeat, p me quidẽ, & ſi non exeat, id facias, licet: immo te, ac tui ſimilib. aduerſantib. non exiturum facile coniicere poſſum, nõ qd̃ magnam omnino tibi ineſſe auctoritatem uideam, ſed quibus in demoliendo plus vnum, q̃ in conſtruendo plures ualere intelligam, ſed tu, ſi cuius alterius ſceleris conſcientia, quaſi furiis ad laqueũ urgeris, ã uſper obſecro ſubſiſte; ac ſuſtine, donec ad præclarã illã tuam argumẽtationem breuiſſime reſpondero. Breuiſſime (inquã) tũ quod prior parti cũ de imminenti periculo cũ populo ipſo nos admones ſæpius ſupra, ac varie a nobis reſponſum eſt, tum q̃d anterior pars egregiæ iſtius tuæ complexionis tantũ abeſt, vt contra nos faciat, vt illam ipsã maxime noſtram cauſã adiuuare cõtẽdamus. Quero (inquis) quomodo egeris; & an ad uerbũ in librũ tuũ Canones ipſos intexueris? quomodo me geſſerim alias ſupra ſatis dilucide explicaui, vñ nũc non repeto, cũ p̃ſertim tibi ſatis id inexploratũ putem,

Plus un' põt in deſtruẽdo q̃ multi in conſtruẽdo.

tem,

tem,nam & pluribus diebus perlegendi operis tibi poteſtatem feci, & ex me ipſo de tota rõne inſtituti noſtri ſæpius cognouiſti, quinimmo quidam nec illi quidẽ aſpernandi ex noſtro Codice, dum illum apud te eſſe paterer, exemplũ clanculũ ſumpſiſſe, atq. illud aſſeruare te domi diligẽter auſi mihi fuerunt affirmare, Sed fac me ad uerbum tranſtuliſſe. Quid preterea? Ergo (inquis) nulla noua neceſſaria eſt Principis approbatio. Præclara mehercule illatio, & hoĩe valde dialectico plane digniſſima: ſed finge, me concedere nullam neceſſariam eſſe Principis cõprobationẽ, quod tñ falſiſſimum eſſe proxime docebimus, non ꝓ ꝑea ẽt euincis, approbationem Principis nulla rõne interuenire oportere: multa ſi quidem comperiuntur, q̃ quidem, vt neceſſaria non ſint, quia tñ vel decora ſunt, vel vtilia, non ſolum recipimus, verum etiam magno ſtudio vndiq. conquirimus, qđ ſatis liquido apparet, dum veſtes nobis curamus dum ædificamus, dum agrum colimus. Nec.n. omnia ad ſolam neceſſitatem referimus, ſed multa vtilitatis, nonnulla ſolius ẽt decoris, ac pulchritudinis gratia facimus, imitamurq. in hoc naturam ipſam, q̃ licet nihil agere fruſtra credatur, q̃ ſdam tñ oſtentat in herbis, florib. in plantis, frõdib. atq. terreſtrium aĩalium pellibus, in pennis auium ſolius decoris, ac pulchritudinis cauſa a ſe confecta: nec tu (puto) inficiaberis, tum magnum operi decus acceſſurum (q̃q̃ hoc minime oĩum cupis) tum Pontifici illo glorioſum futurũ quo quaſi auctore iuris Canonici Inſtitutiones in lucem ſint ꝓdituræ cum inter egregia ſe geſta maximus Imperator repoſuerit, quod ſe auctore, Iuris Cæſarei Inſtitutiones exiſtent, niſi forte tu, vt mihi ita & Põtifici ipſi inuideas, nec quemquam præter quam te aliquam gloriæ particulam aſſequi, ęquo animo pati poſſis, ſed, puto dabis decorum hoc futurum ſupremo Pontifici, ſaltem, vt illius amans, & ſtudioſus uidearis; ergo, vt hoc neceſſarium quidem non ſit, gloria tamen Principis, atque operis ipſius decus ſatis eſt cauſæ vt quaſi illo auctore liber in publicum exeat; huc accedat profectus ſtudioſorum, ac vtilitas, qui longe alacrius, & impenſius, huic perdiſcendo, & enucleando operi inuigilabunt, ſi quaſi de manu Pontificis, quam ſi ab homine priuato ſint recepturi: quippe qđ ita natura comparatum eſt, vt munera ipſa non magis interdum materiam, q̃ auctores ipſi grata nobis, ac prætioſa faciant, vt non immerito Iuſtinianus ipſe non ſemel inuentuti a ſe docendæ gratuletur, quod tanto honore digni tyrones habiti fuerint, ac tanta felicitate affecti, vt prima legum rudimenta ab Imperiali (vt ille inquit) ſplendore, ac uoce principali accipere debeant. Accedit qđ cum iuris Pontificii facultas ius ipſum Ciuile quaſi emuleẽ, iniuriam qđamodo illi facimus, ſi quẽadmodum iuri Ciuili cõtingit Iuri ẽt Canonico, quaſi Principe auctore ſua principia nõ cõcedimus? præſertim qđ illo ſuadente in libros collecta, illo iubente recognita, ac reuiſa ſunt, ac non niſi illo permittente ſint edẽda. Vides ne igitẽ ẽt ſi ipſorum Canonum verbis ad amuſſim uſum eſſe me tibi conceſſero, multas tñ eſſe cauſas, que q̃q̃ neceſſitas (vt vis) non urgeat, quaſi Pontifice auctore liber exire debeat, ſuadere poſſint. Sed in præſenti nihil nos adiuuet, qđ Pontificis approbatio operi magnum decus adderet, nullum habeat momentum, quod ea res futura eſt approbanti Pontifici gloriola: Nec attendamus, q̃ ſit lecturis vtilitatẽ allatura, nec indecens habeatur, quod Iuris quidẽ Ciuilis elementa, quaſi Imperatore magiſtro diſcimus, ac Iuris Canonici a priuato accipiamus, oĩa hæc nec aſſis faciamus, nec aliquo modo ad rẽ pertinere confitemur. At qđ tandem dices, quo tandẽ cõfugies ſi ut tibi dederim me a Canonum verbis ne latũ quidem vnguẽ receſſiſſe, tunc tñ maxime hmõi neceſſariã eſſe approbationem extorſero? ſi tu te id ſponte tua cõfitebéris? ñde ſodes, vir acutiſſime,! & q. iã anceps Dilẽma ex quodã ꝓfundo Dialecticæ artis expiſcatus es, quo quaſi cornub. quibuſdam ita poſſe nos impetere tibi perſuaſeras, vt nuſq̃ poſſe nos effugiũ aliquod reperire credideris? reſpõde (ir q̃ ſodes) cuiuſnam auctoritate muniuntur Iura ipſa, que in gratiã tuã fateor nunc me ad illũ meo libro intexuiſſe? Romani (inqs) Põtificis, tum ꝑterea dicas, obſecro, eadẽ illa, cuius loquẽtis ꝑſonã nobis exhibent, atq. exprimunt, & pariter nõ negabis, qđ Romani Põtificis. ſi ergo ad verbum tranſlata ſint in noſtras Inſtitutiones, nonne, & ibi Pontificem loquentem intueri neceſſe erit? & hoc quoque negare non poteris. Quid ergo? non putas tunc neceſſariam Pontificis approbationem? quaſi mihi homini priuato in priuato opere liceat ſine ſcelere, ac falſi crimine Pontificis induere perſonam; Quid tu ad hæc? quo pacto elaberis

Multa, quæ non ſunt neceſſaria, ſiunt cauſã utilitatis ac decoris

Iuſtinianus de Inſtitutionibus ſuis gloriatur.

quomodo ab hoc laqueo te expedies, video q̃ ſubito, quam nullo negotio non dicam corruerit tota illa machina, q̃ ad quatiendam caſtitatem noſtram parraueras, ſed in te ipſum retorta fuerit? vident, vt tuo te gladio confoderim, videtq; parum ſis in diſputando acutus? Quid dicam? videre non potuiſſe te, quod uel pueros latere non potuit? an potius vidiſſe te quidem, ſed facile noſtris atque aliorum oculis tenebras offundi poſſe exiſtimaſſe? ſed neutrum horum ſtatuam, nam nec tibi mediocris ingenij ac iudicii laudem inuideo, neq. itidem te de nobis tam praue ſentire audio; vt huiuſmodi nugas facile nos imbibere poſſe exiſtimes. Sed profecto ita natura cõparatum atque vſu compertum eſt, vt cum primum mentem liuor occupat, animus quaſi cæca caligine inuolutus, nihil rectum cernere valeat, vnde multos alioquin oculatiſſimos viros, impugnandi ſtudio in fœdiſſimos errores fuiſſe delapſos legimus. Sinamus igitur hos pro ſua libidine blaterare, proſequamurque illorum obiecta confutare, qui, vt multo quam hi nobiſcum agunt modeſtius, & nobis modeſtius excipientur. Aiunt, ſi huiuſmodi Iuris Canonici Inſtitutiones conſcribi, aut neceſſitas cogeret, aut ſuaderet vtilitas, uel res aliqua ratione ſine magno periculo tranſigi potuiſſet, vtique futurum fuiſſe, vt alii Romani Pontifices eas conſcribendas iam pridem nobis curare debuerint, neque exiſtimandum hanc paratæ ſibi laudis materiam poſteris illos fuiſſe relicturos. Ego uero, quid illi curauerint, vel non curauerint, non multum ad rem pertinet arbitror. Primum enim nimis iniquo loco recentiores conſtituimus, ſi eiſdem omnem inueniendi rationem præreptam ſtatuimus, quod falſiſſimum eſſe ſupra demonſtrauimus, cum rerum ipſarum parens & repertor tempus, non omnia ſimul perficiat, ſed ſub variis temporum ſpatiis, & diſtinctis annorum interuallis: & ex vnius perfectione alterius quoque rei trahat, & deducat inuentionem. Et (vt prudentiſſime in Ethicis docet Ariſtoteles) omnes præclaræ artes ab exiguis principiis profectæ ſunt, atque inde ad magnum decus peruenerunt. Sed per me cogitarint quidem, & alii Pontifices, non tamen continuo eiuncis eos difficultate preterritos huic rei manum non admouiſſe, id enim fieri potuit, quod hi ad alia negotia animum vehementius appulerint. Illi non diu ſuperſtites fuerint. Sed demus alios Pontifices omnino vacuos fuiſſe, diu ſuperuixiſſe: demus de componendo huiuſmodi opere cogitaſſe: demus difficile id immo impoſſibile reputaſſe, & ideo abſtinuiſſe, & ſi quid quærunt amplius, num propterea nobis quaſi lex quædam dicta eſt, vt non idem poſſimus & non excogitare, & tamen aliter, atque ipſi opinari demum rem ab ipſis deſparatam aggredi ac tentare? Nonne ſæpe fit, vt quædam nobis non poſſint, magis ex ſententia cadere, quæ iã non tam conficiendi, & abſoluendi ſpe magna ducti, quam libidine tẽtandi aggredimur? Quin immo inquit Comicus

Impugnãdi ſtudiũ anſã tribuit erroribus.

Non oĩs inueniẽdi rõ eſt recẽtioribus præcepta.

Licet nobis a ueterib. diſſentire.

Et deſperata, cadũt interdũ ex ſententia.

Imprudens itidem & ſæpe iam multis locis
Plus inſciens quis fecit, quam prudens boni.

Et idem rurſus.

Inſperata accidunt magis ſæpe quam quæ ſperes.

Quis ſcit igitur quin aliquo amico numine, fauente, vel cauſa, poſſint recẽtiores feliciter id abſoluere, de quo veteres deſperarint? Dij n. (vt eſt in adagio) facientes adiuinãt, & oĩa uendunt laborib. Quanq̃ alia ratio diligentius id cogitãti ſolet interdũ occurrere, quamobrem illi nullas in Iure Canonico Inſtitutiones cõſcripſerint, nẽpe quod veteres circa quædam Iuris quaſi cunabula ad Pontificatum euecti ad firmandum, cõſtituendumque Ius ipſum Canonicum, quod tum videbatur adoleſcere aiũ incederent, nec potuerint Ius ipſum vel nullum omnino, vel certe rude adhuc & vix inchoatum ad rectam methodum redigere, quod ſatis liquido apparere poteſt, ſi quis ad tempora Gregorii noni, Bonifacii octaui, & Clementis quinti, aiũ, & memoriã reuocet, qui quidẽ haud ita multis ſæculis ſuos libros promulgauerunt, q̃ nouiſſime Iuri Canonico certam quandam formam & corpus, quod hodie retinemus, cõſtituerunt Inſtitutiones, itaq. tunc tpis quaſi deficiente materia conſcribere minime potuerunt ſacroſancti illi Patres, qđ in ipſis fuit, ſatis luculenter præſtiterũt, nẽpe vt ius ipſum fundarent, & conſtituerent. Nunc cũ ipſe materia abunde ſuppeditet, accipienda eſt, atq; ex ea quaſi de rudi prope marmore effigies ducenda. Nec ego propterea Põtificum illorũ libros male digeſtos eſſe cõtendo, ſed ad id, qđ molimur, nullũ

Rõ probabilis cur veteres Põtifices in iure Canonico Inſtitutiones nõ cõſcripſerũt

aut

Digitized by Google

aut certe perexiguum vſum præbere: nec n. illius fuit propoſitum, vt nos iura ueterũ docerent, aut rudes aliquos inſtituerent, ſed tñ vt quæ uel in vniuerſum ſtatuerunt vel antiquorum Imperatorum inſtar conſulentib. rñderunt. Iuſtitiæ, & diuinæ legi conſona eſſent, in eo ãt nulla neceſſaria erat Methodus, aut docendi rõ, ſed diuinæ tñ Legis peritia, & eorum, quæ antea conſtituta eſſent, ſciẽtia. Atque cum interdum factum illorum cum noſtro comparo, illud intereſſe mihi propè uideri ſolet, quod in ter marmorum, ac lignorum maceriem, optimam quidẽ illã, & ad ædificandum lon ge præſtantiſſimã, ſed diſſolutam, ac male congeſtam, atq. ex eadem materia fabre fa ctam domum nam marmora, & ligna eadem ſunt illa quidem, ſed vſum lõge diuersũ nobis præbent artificis manu certa rõne compoſita, & tenaciſſime inter ſe compacta, q̃ diſiecta, ac in varias partes diſſipata, vel ad inhabitandum nõ ſatis cõmo illa cõmo de conſtructa. Veluti ergo cõmode inhabitare uolentib. non ſatis eſt ſaxa, atq. materiam, & cętera ædificanti vtilia congerere, niſi diſponendis eis, collocãdiſq. artificiũ manus adhibeantur, ſic non ſatis eſt facultatẽ quamlibet abundare rerum copia, cumu lum tñ habere, niſi illas certa diſponendi ratio in ordinem digeſtas, atq. inter ſe con iunctas deuinxerit: eodem accedat oportet uia, atq. ea cum ad ingrediendum, tum ad demonſtrãdum incipientib. expedita, neque propterea iſta comparatione antiquis il lis Patrib. aliquid nos detractum velle quiſquã exiſtimet; nihil. n. mirum, ſi id illi nõ præſtiterunt, qđ vel deficiente ipſa materia, uel alia quacunque cã ſuadente, ne tentarunt quidem, minimum illud eſt, quod nobis vendicamus, atque hmõi, ut ſi eò ueteres aium appellere valuiſſent, vel uoluiſſent, elegantius forte, quã nos id ipſos præſtare potuiſſe non negemus, non eſt, nonnullã forte laudem non inepte dño diſponendi ac rudiorib. expeditiore quadam & compendioſiore uia tradendi ea ipſa, a ueterib. non modo præclare cogitata, atq. diuinitus inuenta, uerum ẽt ad conſtituendã Chriſtianam Remp. ſõlemniter ſancita, ac ſalubriter decreta fuerunt, uñ præter faciliorem quendam ordinem ad eas perdiſcendas, cætera oĩa ipſis relinquimus: atque mul to magis illos nobis, quã Cererẽ ipſam, quã frugum inuentricem Poetæ fabulanẽ, mo litori cuidam, uel piſtori præſtare exiſtimamus. Quod aũt de Innocentio dr̃, qui ſuis ſcriptis legis auctoritatem non eſt impartitus, nihil nos mouere debet, ſi quidem is nec cum ſcripſit, Pontifex erat, nec ſi fuiſſet quaſi Legiſlator ſcripſit, ſed quaſi purus inter pres, nec utique dubium eſſe dẽt, eundem, ſi collibitum eſſet, potuiſſe libris ſuis aucto ritatem Legis concedere, cum illius multas Decretales cæteris Canonibus admixtas habeamus: ſed credẽdum eſt eundem ideo abſtinuiſſe, quod multa noua ſuis libris inſeruit, quæ non ea, qua decet legem ferri diligentia expendiſſet. Cum multum interſit interpretemne quis ſe exhibeat, an Legiſlatorem, & ut cætera deſint, cer te non plus uetius nos mouere debet Innocentij auctoritas, qui omnib. a ſe ſcriptis uim legis non tribuit quam Gregorii, Bonifacii, Clementis. atque adeo ipſius etiã Innocentii, aliorumq. qui Ius ipſum Canonicum, quaſi a fundamentis erexerunt. His accedit, quod diuerſa prorſus eſt ratio noua ſcribendi, quod illi contigit, alia eorum quæ etiã non modo ſcripta, uerum ẽt ab omnib. recepta ſunt, ad certum ordinem ratio nemque re ligendi, quod nos molimur. Extorſimus itaq;, in harum Inſtitutionum editione periculum aliquod magnopere formidari non oportere, diſpiciamus nunc, an eæ neceſſariæ ſint, & quã allaturæ ſint legentib. utilitatem, & an oĩno prouinciam iſtam ſuſcipiendo, oleum, & opam luſerimus. Quamquam, q̃ de hoc inſtituitur diſputatio probabilior ſane fuiſſet, ſi quis opus nõdum aggreſſus eſſet, qt ã nunc, cum res in eo ſtatu ſit, vt ſuprema iam manu indigere uideatur. Quis. n. q̃rat, an neſſe ſit, quid tentari, quod ꝓpe abſolutum oſtendatur? conemur tñ etiam his (ſi poſſumus) ſatisfacere. Ac primum quidem, ſi librũ hunc nr̃am ita eſſe neceſſariũ, ut ſine eo nemo ſatis ꝓficere ualeat aſtruere coner, imprudentiſſimus ſim, quis. n. nõ nouit quotquot unq̃ in iſta nr̃a Iuris Canonici facultate floruerunt, neq. cogitaſſe q̃dem, nec. librum atti giſſe ſimilem? Sed quemadmodum ius ipſum Põtificium in oĩ uita profiteri uolentib. non oĩno illum neceſſarium minime diffitemur, ita cum oĩb. cõducere, tũ uero quoſ dã ſine eo nihil poſſe proficere, affirmare audeamus. Principio neminem latet, ut ꝓ xime diſſeruimus, quã deceat unãquãq; facultatem certũ habere librum, quo ipſius

Veteribus Põtificib. nõ iã docere propoſitum fuit q̃ ſtatuere.

Nihil detrahitur ueterib. Põtificib.

Innoc. plures decretales condidit

Innoc. cum oĩb. a ſe ſcriptis legis auctoritatẽ nõ dedit.

Diuerſa rõ eſt ſcribendi noua uel vetera ordinandi.

Prima

prima elementa concludantur, ac velut in artem redigantur, cuius rei, quamquã per ſe ipſa ſatis pateat, locupletem tamen teſtem apud M. Tullium habemus Marcũ Craſsũ Oia fere (inquit) quæ ſunt concluſa nunc artibus, diſperſa, & diſſipata quõdam, fuerunt vt in Muſicis numeri, & uoces, & modi, in Geometria lineamenta, formæ inter ualla, magnitudines, in Aſtrologia cæli conuerſio, ortus obitus motuſque ſiderum in Grammaticis Poetarum pertractatio, hiſtoriarum cognitio, verborum interpretatio, pronunciandi quidã ſonus. In hac denique ipſa ratione dicendi excogitare, ornare, diſponere, meminiſſe, agere, ignota quondam omnibus, & diffuſa late videbantur, Adhibita eſt igitur ars quædam, extrinſecus ex alio genere quodam quod ſibi totum Philoſophi aſſumunt. Quæ rem diſſolutam, diuiſamque conglutinaret, & ratione quadam conſtringeret. Sic ergo in Iure Ciuili finis hic legitimæ, atque vſitatæ in rebus. cauſiſque Ciuium æqualitatis conſeruatio, tum ſunt notanda genera, & ad certũ numerũ paucitatemque reuocanda Genus autem, id eſt, quod ſui ſimiles cõioue quadam, ſpecie autem differentes, duas, aut plures complectitur partes, partes uero ſunt, quæ generibus iis, ex quibus emanant ſubiiciuntur: omniaque, quæ ſunt vel generum, vel partium nomina definitionibus, quam vim habeant, eſt exprimẽdum, Eſt enim definitio earum, quæ ſunt eius propriæ quam definire volumus breuis, & circumſcripta quædam explicatio: his ego rebus exempla adiungerem, niſi apud quos hæc haberetur oratio, cernerem. Nunc complectar, quod propoſui breui ſi enim aut mihi facere licuerit; quod iam diu cogito, aut alius quiſpiam, me impedito eccuparit, aut mortuo effecerit, ut primum omne Ius Ciuile in genera digerat, quæ perpauca ſunt, deinde eorum generum quaſi quædam membra diſpertia, tum propriam cuiuſque vim definitione declaret, perfectam artem Iuris ciuilis habebitis, magis magnam, atque vberem, q̃ difficilem, & obſcuram, atque interea tamen, dum hæc, quæ diſperſa ſint coguntur, vel paſſim licet carpentem, vel colligentem undique repleri illa iuris Ciuilis ſcientia. Hæc ille. Et hoc quidem, quod in iure ciuili tantopere : ſe deſiderare, atque expectare Craſſus aiebat, & ſe facturum aliquando credebat, abunde ſuis Inſtitutionibus Iuſtinianus videtur præſtitiſſe: quod tamen tunc non erat perinde, ac nũc circa Ius Pontificiũ neceſſarium. Siquidem, Ius Ciuile maxima ſui parte, ex veterum Iuriſcõſultorum libris. & interpretationib. conſtat, dum illi aliquid vel ad Senatuſconſultum, vel ad legem, vel ad Prætoris edictũ cõmentabantur, quibus ſuis lucubrationibus ẽt ordinem quendam vt hões erant magna, tum doctrina, tum iudicio, certamque rõnem ſeruaſſe comperiuntur, dum finiendo diuidendo generales quaſdam poſitiones formando rem tractant, ita vt ipſorũ Iuriſconſultorũ monumentis, idẽ ,ppe labore haud multo maiore conſequemur, cum inde Inſtitutiones illius ferme ad verbum inde ſumptas, excerptas fuiſſe videamus quod de iure Pontificio nõ item affirmari poteſt: quippe quod potiſſimum ipſorum Pontificũ ex cõſultorum rſiſis totum ferme conſtet, vt omittam interea, quantũ putem intereſſe inter ipſorum Iuriſconſultorum & Pontificũ, aut eorum, quorũ opera ipſi uſi ſunt in pertractandis, ac ſubtiliter peruestigandis diſciplinis, eruditionem & exercitationem. Si quis igitur, quantumuis rudis quinquaginta Digeſtorum libros perlegat, non modicũ legendo conſequẽ iniure ciuili cũ doctrinæ, tum iudicii, nõ idẽ legenti oẽs Decretales vſu ueniet, cũ illæ cuncta fere ad ſolam oblatæ ſpeciei deciſionẽ nullo neq; docẽdi vel certa rõne interpretandi fine ipſis cõditionib. propoſito emanarint: Si igiẽ Iuris Ciuilis Inſtitutiones recipimus, laudamus, & tanq̃ neceſſarias exoſculamur, cur nõ multo magis idem exiſtimemus de Inſtitutionib. Iuris Canonici? cuius libris ſi diligenter q̃s inſpexerit, aut nulla aut certe ualde tenuis finiendi, diuidendi, certa Methodo explicandi rõ cõnnetur, qd̃ de Pandectarum libro uere prædicari non põt. Accedat huc qđ ſtudioſorum hominum, quib. liber hic uoſter vſui eſſe poterit, duo genera conſiderari poſſe videtur. Alterum eorum, q̃ huius Iuris peritiam ſibi ad quæſtum comparare nituntur, vt ſunt ii, q̃ p multos annos Iuri Cæſareo in publicis gymnaſiis operam dantes in receſſu uix; paucis menſib. aut ad ſummum anno Iuri pontificio ita ſeſe dedunt, vt tanquã de Nilo canes recedẽtes uix pauca degulltent. Alterum eſt eorum, qui non tam ad quæſtum q̃ ad proprium vſum eã ſibi facultatem parare cupiunt, vt ſunt Theologi, qui, cum

tus ipſum

Marginal notes: Ciceron. auctoritas. — Inſtitutiones in iure Canonico magis neceſſariæ quã in iure ciuili & q̃ obrem.

Digitized by Google

ius ipſum canonicum cũ Theologia communionem, in pleriſque, & affinitatem quandam habeat, nõ multũ ſe profeciſſe exiſtimãt, niſi ad eam ẽt Iuris Canonici cognitionem, ſi nõ exactam, at qualẽcunque ſaltem adiungant. Et audiui ego ſæpe, magnos in Theologia uiros ad ius Pontificium quaſi ſibi occluſas fores conquerentes. Quippe quib. ad publica gymnaſia honeſte nõ detur acceſſus neq; ſi detur multum ſint profecturi, cũ ibi iudiciorũ, vel beneficiorum tractatus, vel ſi q̃ ſunt alii ad lucrũ parandũ aptiores interpretari doctores ſuis auditorib. conſueuerint. Quæ vero habent cum Theologis quædã cõmunia, & ad pænitentiarium forum ſpectant, neque digito quidem attingere ſolent, eodem ferme loco, & Aulici ſunt habendi, & præſertim qui eccleſiaſtica aliqua dignitate ſunt inſigniti quib. circa ſuarum eccleſiarum adminiſtrationẽ, & multiplicia negotia impediiis non vacat multos annos in eius iuris ſibi paranda cognitione conſumere, cũ tã paſſim ea illis occurrant, q̃ non poſſint ſine illius iuris notitia explicari, ſiue igitur ad quæſtum, ſiue proprium uſum huius iuris cognitionem referas, neutris harum, Inſtitutionum editio ingrata eſſe debet. Si quidem ii, qui ad quæſtum rem totã referunt, eo ipſo anno, quo iuris ciuilis deſinunt audire prælectiones, & ad Pontificium ſe transferunt, vix vnius, aut alterius tractatus cognitionem aſſeq; ualent. Ea enim his temporibus inualuit interpretandi ratio, vt interdũ uix duobus, aut trib. menſib. vnius decretalis interpretationẽ abſoluãt, ita fit, vt interdum uix duorum ſolũmodo tractatuũ notitiã tenentes ſeſe, vel domũ recipiãt, vel ad ciuilia obeunda munera conferant, & ſæpe incidunt quæſtiones, quarũ prima illa rudimenta ne olfecerunt quidẽ, adeo, vt ſedes ipſas principales incidentis quæſtionis miſerere interdũ emẽdicare cogantur. his igit̃ hoc certe cõmodũ liber hic noſter afferet, ut, ſi vel menſem in eo diligenter perlegendo ponant, quocunque ſub tractatu emergens quæſtio reponatur, ex illius lectione ſi non deciſionem, q̃ iã ſæpe ſunt ibidẽ inuenturi, at certe loca, vñ quæſtionem ſoluere poſſint, nota nullo negotio habere valeant. Qđ quidem, & ad laborem leuandũ, & ad vitandã grauem temporis iacturam, q̃ quis diu q̃rendo facere cogeretur, valet plurimum: omittam interea, qđ generalis illa oĩum, q̃ Pontificio iure continentur, rerum cognitio incredibile eſt, quantum mentis tenebras excutiat, & ad vnum quodque quantumuis abſtruſum inueſtigandũ adiuuet. His vero quibus circa Theologiæ cognitionẽ, vel alia negotia occupatis in iure Pontificio perdiſcendo non vacat multos annos collocare, non modo vtiles erunt Inſtitutiones illæ, verum ẽt omnino neceſſariæ. Ac primum quidem quomodo hi nulla iuris ciuilis cognitione imbuti, quæ proculdubio multũ adiuuat, audebunt tantam prouinciam aggredi? Quommodo Decretales ipſas inciſas & plerumque longiſſimam facti ſpeciẽ continentes ferre poterunt? aut ſi poſſint, q. ẽ inde ſuccum elicient? cũ eæ uti ſunt iuſtitiæ, & æquitatis pleniſſimæ, ita tanquam ad conſultantium vota pro tempore ab auctoribus ſcriptę, nullum certe ordinem cõtinere potuerunt, aliquid forte hi ex libro Gratiani (quẽ Decretũ appellant) conſequi poterunt, ſed non eſt incognitum quantum illius libri nutet auctoritas, q̃ etiam perplexo ordine conſcriptus ſit: qui tã vt ſit optime digeſtus, & totus aureus, certe multa ſunt in eo poſteriorum Pontificum conſtitutionibus immutata, & correcta, multa nouiter inducta, de quib. uerbũ in eo nullum inuenias, & ſi omnia ibi ſint, fuſius tamẽ inueniuntur pertractata, quã vt his qui expeditam quandã diſcendi uiã ſequi cupiunt, conueniat, quod quidem libri ipſius magnitudo ſatis aperte oſtẽdit. Sed neq; Hoſtiẽſis sũma hos meo iudicio multũ adiuuare poterit, nec. n. liber ille ab auctore ad eum vſum, de quo nobis nũc eſt inſtitutus ſermo, editus fuit, ſed ſcripſit egregius ille vir non minus conſummatis viris, q̃ tyronibus, neque vt ſuo libro elementa Iuris Canonici complecteretur, ſed vt oĩa, q̃ vſque ad tempora ſua in iure iam pontificio, q̃ Cæſareo, a quibuſuis interpretibus quantumuis ardua, vel ambigua cõſcripta eſſent, in librum ſuum congereret, quod ſatis perſpicuè ex operis ipſius proœmio liquere poteſt, vbi id ipſum auctor clariſſimè teſtatur. Et proculdubio, ſi omnia, quæ in illo libro congeſſit, numerentur, plura ſunt quam ea, quæ tribus ipſis Iuris Canonici libris continentur. Accedat, quod illius lectio non poteſt nõ eſſe periculi pleniſſima, ſi quidem conſtat Hoſtienſem antea ſcripſiſſe, q̃ Bonifacii, Clementis, nonnullorumque

Non leſſet ſcere laborioſum ſit licet neceſſarium.

Aulici eccleſiaſtica dignitate inſigniti.

Generalis terminorũ cognitio adiuuat uolentes profiteri Ius Canonicum.

Decretũ Gratiani.

Hoſtiẽſis sũma nõ eſt ſcripta ſolis tyronibus.

Grandior eſt liber Sũmę Hoſtienſis. q̃ oẽs Canonum libri.

Lectio sũma Hoſt.

lorumque

loruīq. aliorū Pōtificum cōſtitutiones promulgarent ac velut Citharedus, qui ātuuis periculoſa & quam ob rem. peritiſſimus, ſi ea Cithara, i qua plures principaliores fides cōfractæ fuerint, pulsāda ſit, nullum ſuauē concentum reddere poterit, ſed obſtrepet verius, q̄ perſonet, ſic vir ille inſignis, cui ſcribendū fuit multo antea, q̄ bona pars librorū illius iuris, quod interpetabitur, eſſet in lucē edita, non potuit non multa dicere, q̄ aliter, atque ipſe putauerit, hodie ſtatuta comperiuntur. Ponit quidem ipſe, qđ maxime iuri, & æquitati pro tpe conſentaneum ſibi videretur, ſcriptis ſuis mandare, quid poſteriores Pontifices conſtituturi eſſent, diuinare non potuit. Quod itē & de aliis pluribus dici poteſt ſed demus, illum ſcripſiſſe nudiuſtertius, qs obſecro oīum rerum rudis ad Ius Canonicum perdiſcendū accedens, ſummāq. Hoſtienſis legendam aſſumens, primum quidem tam grandis libri machina non terreatur, atq; inde legendo operi incumbēs ob tāmultiplices (vt vocant) allegationes, ob tā uarias antiquiſſimorum doctorū, quas recenſet opiniones, ob tam multas quæſtiones, non adeo ſe multiplicium rerum mole grauatū ſentiat, vt in ipſo ſtatim limine (vt dicebat Imperator) deſertor fiat ſtudiorum? aut aliter, q̄ cum labore maximo ferè eo perueniat, quo leuiore, & ſimplici via ductus citius cū maiore ēt profecto peruenire potuiſſet? Alēda profecto primo tpe ſunt ingenia, atque indulgentia quadam nutrienda, non aſperiorum tractatu rerum atterenda, aut difficultate numeroſæ, atq. ꝑplexæ inſtitutionis deterrenda. Et ſane ſi Hoſtiēſis liber hmōi putetur, qui aliquem inſtitutionib. ullis locum non relinquat, iā & Iuſtiniani inſtitutiones fruſtra mēbranas occupabunt ſi quidem & Placētinus & Azo, aliique nonnulli in ius ciuile Summas dicam (audacter) elegantius, quam in ius Pontificium Hoſtienſis, cōſcripſerunt. Qđ ſi neq. Placentinus, nec Azo, nec alius q̄ ſ q̄ ita ſcripſit, vt Cæſareæ inſtitutiones hodie ſuperfluę exiſtimari debeant, neq. iſtorum libris ad ius ciuile paratus ingreſſus, ſed per eas tm̄ ad illud primus nobis aditur patet, cur itē, & de inſtitutionib. Iuris Canonici exiſtimari non debeat, nō ſatis q. dem ꝑſpicere poſſum, deniq. ut ea, q̄ Hoſtienſis, & alii ſimiles ſcripta relinquerunt per oēs numeros penitus cognoſcere ad ſummā ſcientię neceſſarium eſt, ita incipientib. quędam breuius, ac ſimplicius tradi magis conuenit. Sed puto iis, qui metā contigerint, & in iure iſto Pontificio ita progreſſi ſunt, vt vix illis ſuperſit, in quo proficere vlterius valeant in hoc libro nr̄o iudicando perinde accidere, atq. ſi quis arduū, ac præruptum iter ingreſſus emenſo longo ſpatio, terminum tm̄ tandem contigerit. Nam ſi ad eundem locum expeditiorem quandam ei quis polliceatur, aſpernetur, tū quod ei q. ad metam peruenerit, q̄q̄ cum labore, nulla noua, qua illum ingredi oporteat, via neceſſaria eſt, tum etiam quod uix æquo, aīo pati poteſt, alios breui, ac quaſi nullo labore eo peruolare, quo, vt ipſe pertingeret, multum inſudauit, ac multos menſes conſumpſit. Cuius rei ex eo coniecturam facio, ꝙ pauci ij, qui inſtitutum noſtrum non perinde mihi probare interdum videntur, hi ferme hmōi ſunt, quib. libri huius noſtri uſus minime videātur neceſſarius, & qui didiciſſe malunt, q̄ diſcere. Quamq̄ non deſunt multi ſeniores, docti etiam, ac graues uiri, qui rem hanc mirum in modū collaudent, atq. amplectant, horum ego tam multos in præſentia proferre poſſem, vt uel nuda illorum nomina vtramque paginam facere poſſint. Vt tm̄ vnuſquiſque de re tota poſſint exploratius iudicare, placuit breuiſſimum compendium, & prima totius operis lineamenta edere, ac quaſi Apellis tabulam in publico proponere: ob teſtorq. eos, qui lecturi ſunt (ſi quis tm̄ hæc quoque.) vt ſi qua ſunt, quæ aut praue poſita iudicet, aut quæ quaque rōne illis nō probentur, mihi ante editionem nota facere minime grauentur, a quib. tm̄ abeſt, vt aliquid mihi detractum putem, vt hoc ipsū maximi beneficii loco ſim repoſiturus, Neque. n. ego is ſum, qui ei, qui in ſcriptis meis aliquid deſiderauerit, uel reprehenderit inimicitias denunciare velim, cuius enim eſſet hoc intemperantiæ, aut qui obtineri id pōt, vt hoīes etiam quę non probent, laudent? immo hæc reprehenſio non ſolum ſine offenſione, verum etiā accidit cum gratia ita. n. ſe res habet, vt qui alterius librum corrigere conatur, ſi quid afferi ꝙ in rem ſit, gratia, ſit ei habenda, ſin autem, vt eius ſaltem ſedulitatem amare debeas.

A ꝑinci- pio alēda ſunt ingenia, nō atterenda.

Malunt hoīes didiciſſe, q̄ diſcere. Nō tm̄ ut quis ſurripiat.

Gratiæ ſunt ei agenda q̄ alienū librū conatur emendare.

FINIS LIBRI TERTII.

DE COMPARATIONE IVRIS PONTIFICII ET CAESAREI. ET VTRIVSQVE INTERPRETANDI RATIONE.

Prælectio in Rubricam ext. de Teſtamentis.

IO. PAVLO LANCELOTTO
I. C. PERVSINO AVCTORE.

VENETIIS, MDCXIII.

Apud Petrum Mariam Bertanum.

ILLVSTRISSIMIS
ET ERVDITISSIMIS
HENRICO, ET CAMILLO
GAIETANI FRATRIBVS.

Ioan. Paulus Lancelottus I.C. Peruſinus. S. D.

DVm poſt peractum fęliciſſimè curſum ſtudiorum veſtrorum reditum in patriã paratis, quã magnum in hac noſtra Peruſina Academia veſtri deſiderium ſitis relicturi, cum argumentis multis, tum ex eo facile potuimus conijcere, qđ quam primum eſt id auditum, bona pars iuris ſtudioſorum, qui non omnino prima initia vrgebant, ſed qualeſcunque in iure progreſſus fecerant, vos quaſi duces quoſdam ſecuti, in album Iuriſconſultorum referri ſe, atque adſcribi, iurauerunt, vobis hinc diſcedentibus & ipſi euolaturi. Quis enim non torqueatur, qui diu ſuauiſſima veſtra, atque omni genere virtutum, ac leporum refertiſſima cõſuetudine frui ſolitus, intelligat ſibi in poſterum tanta veſtra humanitate, & tanta comitate, demum tam illuſtri bonitatis, & prudentiæ ad imitandum propoſito exemplari eſſe carendum? At illi hunc diſcendentes quoquo ſaltem modo deſiderium fruſtrãtur ſuum. Nobis autẽ interpretibus quid erit agendum, quib. neque hinc commigrare licet, & nihilominus diſceſſus veſter eſt ægerrime ferendus, verẽdumque eſt etiam, ne magnorum præſtantiſſimorumque virorum (quibus Romana curia abundat) cõſuetudine implicitis vobis, tenuiores, inelegantioreſque abſentes amici, vel inuitis, ex animo penitus effluant, quanam ratione iacturæ huic noſtræ occurramus? Cæteri quid acturi ſint, neſcio. Ego quidem (quando aliter conceptam ex diſceſſu veſtro animi moleſtiam excutere non licet) eos nunc mihi imitandos eſſe ſtatui, qui aliquo ſibi neceſſitudis uinculo coniunctis longam peregrinationem adornãtibus imaguncul am, vel annulum vel quid his ſimile proficiſcentibus largiuntur, quo largientium memoriam diutius abfuturi retinere, ac conſeruare ualeant, ſitque inter eos mutui (vt Poeta inquit) amoris monumentum, ac pignus. Id autem erit huiuſmodi quod & uobis & mihi maxime congruere exiſtimaui, nempe libellus De comparatione vtriuſque iuris, quo nos hoc anno noſtris interpretationibus præluſimus,

iuſque

iuſque ipſum pontificium Cæſareo lōge præſtare oſtendimus. Conuenit autem id (quidquid eſt munuſculi) vobis quam maxime, non modo quod eius iuris fueritis ſemp ſtudioſiſſimi, peritiſſimiq. nunc habeamini, verum etiam quod id ipſum per Bonifacium octauum gentilem veſtrum pontificem Maximum maximum incrementum receperit, cū illud rude, atq. inchoatum tantum antea vndique prope abſolutum, Sexti (vt appellamus) editione reddiderit. Mihi vero, & idipſum congruit, quod in eo iure interpretando ætatem conſumpſi ferè omnem, viamque eius capeſcendi expeditiorem poſteris aliquando reddidi. Accipietis igitur lucubrationem noſtram quaſi exiguam quandam Iuris canonici imaginem, rudi tamen manu depictam, quam ego ſi propriis coloribus effingere, & ad viuum reddere potuiſſem, nihil dubito quin (qd Plato de virtute dicere ſolebat) mirabiles ſui amores apud ſtudioſos omnes excitaret. Sed qualemcumque illam accipietis tanquam noſtræ in vos teſtem obſeruantiæ, non vt eam ab inuidorum obtrectationibus (vt vulgo ſcriptores ſuis patronis efflagitare conſueuerunt) auctoritate veſtra tueamini, neque enim ita ſcripta eſt vt inuidiam apud quemquam excitare debeat, & qui aduerſus inuidos, detractoreſque ſe præmuniunt, ii uidentur mihi eodem tempore de ſe ſentire glorioſè ac ſuperbè, de cæteris prauè, ac malignè. Tum is ego ſum ſanè, qui illorum ſcriptis ſoleam admodum inuidere, qui plurimos habent inuidos, inuidiamque ipſam illis uehementer inuideo, atque ut in hominibus ſenectutem, ita in ſcriptoribus inuidiam optatiſſimum malum appellare conſueui. Nam, etſi ea per ſe praua eſt, ac deteſtanda, eſt tamen teſtis uirtutis, nec niſi ſumma petere conſueuit, à ſumitate autem noſtra tam procul abeſt lucubratio, quam ad eam accedit prope ueſtra in me beneuolentia, meaque in uos uiciſſim obſeruantia, quarū utraque ita iam peruenit ad ſummum, ut incrementum recipere nō poſſit, utraque uos eo auditores habuiſſe glorior clariſſimos, ita uos contra doctorem audiuiſſe me nō omnino obſcurum recordari ne dedignemini. Peruſiæ. Id. Maij. 1573.

DE COMPARATIONE IVRIS Pontificij, & Cæſarei, & vtriuſque interpretandi ratione.

IOAN. PAVLO LANCELOTTO.

LEges omnes, ac iura omnia in dirigendis humanis actionibus ad bene, beateque viuendum, non aliter ſe habent, quã habenæ, fræna, & calcaria ad incitandos, et moderandos greſſus, & curſus equorum, vnde cũ lex iubet alieno abſtinere, ab iniuria temperare, neminẽ denique hominem lædere, cõtra facientibuſq; pænas addit nobis ac cupiditatibus noſtris, quaſi fræna quædam inijcit, & habenis premit, flagelliſq; coercet. Cum vero honeſta iubet, atque ad ea præmiis nos allicit, naturæ humanæ ad bonitatem ſtimulos addit, & calcaria ſubdit, demum cum quædam benignè indulget, permittit, vel tolerat, habenas laxat. Sed tamen tam cohibendo, quam incitãdo, quam etiam indulgendo ad vnicum tantum, ac certum finem genus humanum dirigit, nempè ad bene, beateque viuendum. Erga homines qualiter ſe habeant leges.

Sed illud mirum accidit hac in re, nam cum humana mens vna ſit, vnus tantum ſit humanus intellectus, vna demum generis humani natura, cui moderantur leges, vniformes & illas eſſe oportuit, & decuit, cum tamen interea multæ ſint, tam varia, tam contraria vni homini præcipientes, vt ſpeciem interdũ nobis referant pluriũ inſeſſorũ eũdẽ equum in varia, ac diuerſa eodem tempore agentium; & diſtrahentium, ita ut quo tempore hic calcaria admouet, eodem etiam ille habenas cõtrahat: alius ingyrũ vertat; quo nihil uidetur fieri excogitari ve potuiſſe incongruentius, & abſurdius. Nam cum leges nobis dominentur, certè uel Euangelica veritate admonẽte duobus dominis diuerſa, immo contraria iubentibus obtemperare, non magis poſſumus, quam equus eo ſem tempore curſum arripere, ſiſtere, ac circumduci. Huius rei exempla ſunt in promptu, nam ut omittamus, magnam inter ius naturale, & gentium diuerſitatem, quæ nemini nota non eſt, quam magna eſt diuerſitas inter ius Pontificium, & Cæſareum quibus duobus uniuerſa ferme Chriſtiana reſpublica regitur? quam multa utroque iure ſtatim municipalib. legib quotidie immutãtur? Ecce ius ciuile, ut ſit licitũ finis, induxit uſucapiones, & præſcriptiones, quas diſpoſuit procedere, & compleri ẽt ſi poſſeſſori mala fides ſuperueniat l. cum notiſſ. C. Vna mẽs humana vnus intellectus Leges diuerſa ac contraria præcipientes. Vſucapio quam varie conſiderata.

e de

de præſcrip.30. vel 40.ann. At ius canonicũ inhibet omnino præſcriptiones ſcientia rei alienæ, & ſic mala fide ſuperueniente, c. vigilanti, & c.fi.de præſcrip.ca.poſſeſſor, de re iud.in 6.idq.(vt quidã ſcrupuloſiores uolunt) etiã ſi completa præſcriptione mala fides ſuperueniat, Bald.in Authen. Ad hæc C. de vſu. Ius vero gẽtiũ hũc per præſcriptionẽ dominia quærendi modũ nõ agnouit, iure vero naturali nec dominia quidẽ ipſa erant cognita, cũ omnia cõmunia tunc eſſent, l.ex hoc iure.ff.de iuſ.& iu. Eadẽ apparet iurium diuerſitas in matrimoniis cõtrahẽdis. Nã iure quidẽ naturali Primæuo vel quælibet maris fæminæ cõiunctio ꝓ matrimonio haberi poterit, inſti.de iur.natur.gent. & ciuili.in prin. Ius gẽtiũ ſtrictius circa eã rem egit, vetuit.n.certas perſonas cõiungi, & cõiunctas inceſti crimine d[illegible]nauit, l.qđ ſeruus.ff.de cõd.ob.cauſ. Adhuc ſtrictius ius ciuile, quod alias nuptias præter eas, quæ erãt iure gentium prohibitæ, illicitas declarauit, Auth.de inceſt.nupt.per tot. ſtrictiſsime oĩum ius canonicum, quod prohibitiones nuptiarũ fuſius, quam gentium, vel ciuile extendit, extr.de cõſang.& affin.per tot. Sunt & in ea re etiam regionum conſuetudines, quæ ab his quo a iure vel Cæſareo, vel Põtificio traduntur, interdum recedunt c.1.de ſponſ. & c.1.vbi Doctor.de cogn ſpi. Sexcẽta adduci poſſunt huiuſmodi exẽpla, in quibus iura naturæ cum iure gentium pugnãt. Item ciuilia a Põtificio diſſident, & a iure gentium. Quinimo ſæpe ius ipſum ciuile vel ipſum ius Pontificium ſibi minime videntur conſtare, & in vna eadẽque re diuerſa ſtatuere deprehenduntur. Quod quidem qui iura tenẽt præſcriptionum, & matrimoniorum inficiari non poſſunt, cũ circa ea idem ius diuerſa ſanciat, fac.c non debet cõſang.& affi. C.de præſcrip. longi tẽporis per tot & C.de præſcrip.30.vel 40.ann per tot Vnde nihil videri poteſt homine ipſo miſerius, qui cum his legibus parere teneatur, eodem tempore tam varia diſtrahitur, & ab explicandis certa ratione negotiis, ac rebus certa uia pertractandis, ad quas uno iure vrgetur, atque impellitur, alio iure retrahatur, ac diuellatur, nõ ſecus atque ſi equus eodem tempore calcaribus vrgeatur, frenis cohibeatur, habenis circumuoluatur.

Matrimoniorũ materia quã varie cõſiderata.

Sed hæc oĩs admiratio facile ceſſauit, ſi ſcierimus nihil mali poſſe in rebus eſſe, ſed tantũ in earũ vſu, vnde veluti ſi inſeſſor recte calcaribus, ãtq habenis vti ſciat, fecilime, atq; feliciſſime longa, atque aſpera itinera conficiet, contraq; ſi neſciat, nihil vel in patẽti planicie ꝓgredietur. Sic ſi horum variorum iurium originem, naturã, tẽpus, locum, finem, bene quis habeat cognitũ, ita iis vtetur, vt magna ex eis ad bene beateque viuendũ ſibi ꝓuenire adiumẽta ſẽtiat. Quæ res vt clarius appareat, pauca ad rẽ ptinentia de hominis natura, ac variis qualitatib. ꝑcurramus. Atque interim vos auditores optimi, q̃ mihi hactenus præſtitiſtis in audiendo attẽtionẽ, eã ſẽ etiã in poſterum accõmodate, res enim nec vulgaris eſt, & a nobis ea diligẽtia tractabitur, vt hic nobis penitus diſſoluatur, eloquẽtiam tamen, aut linguæ candorẽ nemo a no

Mali nil. in rebus ſed in uſu.

bis

bis expectet hoc tempore, quemadmodū.n. in ſacra Deo virgine fucus, ac cincinni proculdubio vituperādi eſſent, ita in Canoniſta veneres in oratione aucupari, & lauticias vocum affectare vitio vertendum eſſet permittamus nos hæc leuiorum quarundam rerū doctoribus, nam & mollis inceſſus, & ludibundi oculi hiſtrione quidem, ac ſaltatorē val de decent: grauem ciuem, ac patritium non decent: nec idē ornatus eſſe debet matronæ, qui puellæ, nec eadem canoniſtarum, quæ oratorū, vel hiſtoricorum eſſe debet oratio, immo magnopere cauendum eſt nobis interpretibus, nedū eloquentes, ac Latini haberi volumus, vel alio interprete, idigeamus, vel auditor orōne, quaſi calamiſtrata illectus ita in ea demoretur, unde rerum grauiſſimarum medullā non pertingat, ac peruadat, & cum canones ipſi, quos interpretemur, craſsiore quodā dicendi genere conſcripti ſint, indecēs profecto eſſet interpretem ipſorum canonum ob affectatam in dicendo elegantiam magis indigere interpretatione, quā ipſos canones, quos interpreteris, vt omittamus interea, quod & ſi omnino ceſſaret obſcuritas, minime tamen decet eum, qui famulatur nitidiore, ac ſplendidiore pallio indui, quam ipſū domi num. Sed iam ad propoſitæ quæſtionis ſolutionem accedamus.

Canoniſta an ſic affectare eloquentiam.

Iuris interpretib. cauēda affectatio linguæ poliuotis.

Homo cuius ſolius cauſa omnes mundi leges inſtitutæ ſunt, ac promulgatæ, conſiderari poteſt quinque modis. Primo conſiderari poteſt in ſuo tantum genere, id eſt, vt animal, ac creatura ſenſibilis, non tamē rationalis. Secundo in ſua ſpecie, id eſt, vt homo, & ratione pollens. Tertio tamquam ſubditus Romano Imperio. Quarto tamquam ſubditus ſedi Apoſtolicæ. Vltimo cōſiderari poteſt tāquā ciuis, & municeps cuiuſque ciuitatis, puta Bononienſis, Peruſinus. Quēadmodū autē varijs modis conſideratur, ita etiā varijs iurium, vel legum ſpeciebus vtitur. Nā ſi conſideretur in ſuo tantum genere, hoc eſt, nō vt homo, & rationalis creatura, ſed vt animal, & creatura ſenſibilis, eo iure vtitur quod naturale appellamus, & quod natura omnia animalia docuit, vnde marem feminæ coniungi, liberos procreare, educare, dicitur homo facere iure naturali dictante, quod hæc omnia non magis homines natura docuerit, quam cætera animantia. Videamus etenim (inquit tex.) cætera quoque animalia iſtius iuris perita cenſeri, inſti. de iure nat. gēt. & ciuili, in prin. Sed conſideratus homo in ſua ſpecie, & tamquam homo, vtitur iure, qđ gētiū appellamus, propterea qꝛ eſt cōe oīum populorum. §. ſingulorum. inſti. de rerum diu. l. omnes populi, ff. de iuſt. & iu. quo iure inductū eſt, vt fidē ſeruemus, pacta nō frangamus, vt Deos, Patriam, Parentes obſeruemus, & colamus, l. 1. ff. de pact. l. 1. ff. & de conſt. pecu. l. vt vim. ff. de iuſt. & iu. quæ gerere nulli animantium cæterorū natura conceſsit, ſed ſoli homini. Si conſideretur homo ut ſubditus Romano Imperio, utitur iure ciuili Romanorū, quod hodie cōe appellamus, §. ius autem, inſti. de iur. nat. gē. & ciuil. l. C. de ſum. tri. & fi. caſt. Si cōſidereretē vt ſubditus Eccleſiç Ro. utitur iure Pōtificio, ſiue canōico. Si cōſidereť, ut ciuis cuiuſuis ciuitatis, puta Bononiēſis, Peruſinus, vtiť

Homo quinque modis cō ſiderari poteſt.

Homo uarii cōſideratus varijs legibus, vtitur.

prijs ſtatutis Bononien.& Peruſinis, vel alterius ciuitatis, vel loci.

Iuriũ conctorum finis vnus conſeruatio.

Porro horum quinque iurium licet inter ſe diuerſorum vnus eſt finis variari tamen videtur propter varias qualitates, re aũt ipſa vnus eſt, eſt aũt is, Conſeruatio finis iuris naturalis, quod cõuenit homini in ſuo tãtum genere conſiderato, eſt conſeruatio ipſius generis, nã maris & fœminæ cõiunctio, filiorum procreatio, educatio, quæ omnia iure naturali ſunt inducta, nullum alium habent finẽ, niſi generis ipſius conſeruationẽ, & perpetuationẽ, quod genus his medijs efficitur immortale, & propterea pulchre tex.in Auth.de nup.in princ.inquit, Ex filiorum procreatione renouata genera manent, & matrimoniũ artificioſè immortalitatem introducit.

Matrimonium conciliat immortalitatem generis.

Iuris gentium, quod homini competit, nõ ſimpliciter tãquam animali, & creaturæ ſenſibili, ſed tãquam homini, & rationali creaturæ, finis eſt eadem cõſeruatio, ſed non tam generis, quã quatenus illa eſtractionis particeps, & ab alijs ſpeciebus differt? vnde cõuentiones, contractus, & alia iure gentium inducta, quorũ præter hominẽ animantia cætera ſunt expertia, ratione ſuadente & humanis neceſſitatibus cogentibus fuerunt inducta ad conſeruationẽ ſocietatis humanæ in quibus etſi quædam ſint per quæ prima facie potius videatur deſtrui humana ſpecies, quam conſeruari, vt ſunt bella, captiuitates, ſeruitutes, nihilominus ſi conſideretur homo, vt ratione pollens, & cum ratione viuens, & non tanquam corporaliter, & ſenſibiliter tantum viuens, vt pecora, & bruta, etiam bella, captiuitates, & ſeruitutes tanquam probabili, vel neceſſaria ratione inductæ conſeruant rationalem hanc creaturam, nec enim alia ratione permiſſa ſunt bella, niſi vt quiete viuere poſſimus in pace.

Bella etiã & ſeruitutes homines in ſua ſpecie conſeruãt, & qua ratione.

Finis vero iuris ciuilis eſt, vt hominem conſeruet, quatenus eſt aĩal politicũ, dirigitque eius actiones ad beatè viuendũ in rep. in certo numero hoĩum certæ rationis, vel certi loci. Siue hoc ſit ius ciuile Romanorũ, ſiue alterius cuiuſcũque ciuitatis. Itaque ciuilis iuris finis eſt ciuilis quædã amicitia, quod præclare admodũ & omnia explicat Ariſt. li.1. Eth. ſecũdũ quẽ nihil eſt aliud Ius, quã ordinatio ciuilis ſocietatis. Nec.n.aliud eſt ciuitas, quã multitudo hominum collecta ad ſtatũ rerũ ſuarum tuendum per ſe ſufficiens, quæ legum conſenſu eſt vitæque coniuncta, vt diſerte explicat Agricola de Dialect.inuentione.c.5.

Ius ciuile ſecundũ Ariſt. ordinatio ciuilis ſocietatis. Iuris Pontificii finis excellentior cæteris.

Pontificii vero iuris finis eſt multo quã aliorum excellentior, cõſeruat.n. hominem, quatenus eſt Chriſtianus, & quatenus vitã aliã, & æternam ſperat, nec humanam ſpectat ſolum amicitiam, ſed & cæleſtem, nõ Romanæ, Venetæ, vel alterius ciuitatis, ſed cæli nos facit ciues. deũ & non hominum ſolum nos amicos facit, ſed Dei iuxta id, quod in ſacris litteris habetur Non habemus hic ciuitatem permanentẽ, ſed aliã futuram inquirimus. Ius aũt hoc Pontificium cæterorum omnium iuriũ fines, vel qualitates potius amplectitur quidẽ, ſed ita, ut interim æternæ ſalutis diſpẽdiũ afferri non patiatur. Quod ita diſcurrendo facile demõſtratur. Finis iuris naturalis primam eſt generis ipſius cõſeruatio, & ea propter, vel quælibet maris, & feminæ coniunctio eſt eo iure permiſſa,

Quomodo ius canonicũ fines cæterorum iurium amplectatur.

immo

immo inducta, huic quidem fini minime aduerſatur ius Canonicũ, immo amplectitur, vt apparet, vt ex his, quæ de matrimoniis dicto iure tra duntur. Sed cũ æquè genus ipſum humanum conſeruet, ſi coeant hoĩs certis legibus ac ſi nullis, & concubitu vago, cum promiſcuus coitus, & indiſtinctus puta aſcendentium, & deſcendentiũ impediat æternæ bea titudinis fine, receſſit ab hac (vt ſic loquar) indiſtinctione ius Pontificiũ adhæſitq; legi diuinæ, & certas huic cõiunctioni leges poſuit, per quas generis conſeruatio, & iuri naturalis finis non impeditur. Ius gentium permiſit bella, & quaſi neceſſitate vrgente ſuo tempore indiſtincte legi tima eſſe ſtatuit, ſed quia iniuſtam cauſam belli gerendo tueri æternæ beatitudini aduerſatur. Ius canonicum nulla bella permiſit, niſi quæ iu ſta eſſent, puta contra infideles, contra hæreticos, contra quoſcunq; cũ tumaciter rebelles, not. in c. ſicut 3. de iureiu. Ecce, quod ius Pontificiũ non ſimpliciter a iure gentium recedit, ſed ſolum in quantum illud æternæ beatitudini aduerſatur, non ergo quærit ius canonicum ſpeciem humanam deſtruere, ſed potius perpetuo, & immortaliter conſeruare, vnde conuentiones honeſtas, & cætera iure gentium inducta amplecti tur, niſi æternæ ſaluti ſint aduerſa, c. 1. & per totũ de pact. iuri ciuili cor di eſt, ne lites fiant immortales, quia ſic nimirum forenſibus iurgiis vexatur reſp. l. properandum. C. de iud. Sed cũ dñm tam breui tẽporis fluxu fraudari dominio rerum ſuarum eſſet non ſolum iniquum, ſed etiam æternæ ipſius poſſidentis ſaluti contrarium, receſſit in eo ius canonicũ, & vt cauſę iuſtitiæ complementum ſortiantur, noluit inſtantiam cer tis terminis præfiniri, ſed tamen interea amplexum eſt breuitatem litiũ ideoque gratia citius earum expediendarum expeditiorem, faciliorem que procedendi modum adinuenit, quam ipſum ius ciuile præſcribat, Cle. diſpendioſam. de iud. cle. ſępe de verb. ſign. ius ciuile, ut ſit litium fi nis, inuenit uſucapiones, & pręſcriptiones; eaſdem approbauit ius cano nicum, niſi inquantum ęternę ſaluti ſint contrarię, quod tunc accidit cum poſſeſſioni mala fides additur ſocia, c. fi. de pręſcr. c. poſſeſſor. de re iu. in 6. iure ciuili ad detegenda crimina regulariter per inquiſitionem. procedi non poteſt. l. 2. §. publico, ff. de adul. Abb. & alii in Rubric. de iud. ſed cum hoc nihil aliud ſit, quam criminibus latebula fabricare, & in ęternæ ſalutis diſpendium manifeſte vergat, iure canonico indiſtincte permiſſum eſt, vt poſſit per inquiſitionem procedi glo. & Doc. in c. infames. 6. q. 1. retectis enim delictis, quaſi ægritudine patefacta, in agris in promptu ſunt remedia quæ ad ſanitatem, hoc eſt ęternam beatitudi nem perducunt, eodem fonte manat, quod omnia ſtatuta, & conſuetu dines, quæ ſunt peccati nutritiuæ, improbat ius canonicum, nec eo iure ſubſiſtunt habetur in c. cum Eccleſia S. Mariæ de conſt. Hinc facile tria colligi poſſunt, quod horum iurium fines non ſunt contrarij, ſed unus alium adiuuat potius, & quod ius canonicum omnes amplexũ eſt, & re digendo ad normam Chriſtianæ religionis perficit. Secundũ quod non ſatis iuſta eſt querela exiſtimantium, & dolentium eodem tempore ſibi

Cõſeruatio generis per ius Canonicũ cũ iure naturali.

Bella per ius canonicũ cum iure gentium.

Litium breuitas per ius canonicum cum iure ciuili.

Vſucaptiones per ius canonicũ.

Inquiſitio per ius canonicum.

Iurium fines non contrarii. Finis iuris canonici perficit fines aliorum iurium.

contra præcipit. Tertio claret, quanto cæteris iurib. antecellit ius canonicum, nimium, quantum æternum commodo temporali, infinitum finito, cęlum terris, amicitia cęleſtis, humanæ: vnde non ſatis interdũ admirari poſſum, quid ſit, quod cum noſtrum ius iſtud Põtificium cęteris omnibus longe antecellat, iuuenes tamen non modo in hac noſtra Perusina Academia, ſed etiam in cæteris totius Italiæ et, & rari, & breuiſſimi temporis ſpacio dent operam: nam pauci qui iuri Pontificio dãt operã, id ẽt ita efficiunt, vt potius tamquam de Nilo canes deliberare, quã haurire, & ſitim explere velle videantur: at in iure ciuili, perdiſcẽdo nihil ſe conſecuturos putant, niſi inſenuerint, & totos ſeptem annos, atq; interdum plures conſumpſerint: cum ius Pontificium Cæſareo præſtet non modo ſupradictis; verum ẽt alijs nominibus multis. Et quoniã res & locus poſtulant, & tẽpus patitur, & vobis quantum ex ſilentio veſtro, & attẽtione conijcere mihi licet hæc a nobis inſtituta oratio, & diſputio, non eſt omnino ingrata, percurramus ẽt breuiter originẽ primum vtriuſque iuris, ſecundo materiã, demũ decidendi prudentiam, & ſãctitatẽ; ita enim adhuc clarius quãtũ alterum alteri præſtet intelligemus.

Ius canonicum raros habet auditores

Origo iuris ciuilis eſt in promptu: ſumpſit enim initium a legibus quibuſdam curiatis, & legibus duodecim tabularum, edictis prætorum, Imperatorumque conſtitutionibus, vt late traditur in l. 2. ff. de orig. iur. at ius Pontificium non ab homine aliquo, ſed a lege ipſa diuina fluxit. capit. qualiter. el 2. de accuſa. & per Abb. & alios in cap. 1. de translat. Epiſc. nõ Senatus Romanus, ſed ſanctiſſimi viri ex vniuerſo orbe ad celebranda Oecumenica concilia ductu ſancti ſpiritus congregati condiderunt. c. canones D. xv. demum ei Romanus Põtifex, & Vicarius Ieſu Chriſti incrementum dedit, vt traditur prolixe D. xix. D. xv. D. xxj. qui tantum dicitur præſtare Romano Imperatori quantum ſpiritus carni, & Sol ipſe Lunæ, vt habetur in c. ſolitæ. de maio. & obed. & in c. per venerabilem. qui fil. ſint leg.

Origo iuris ciuilis & iuris canonici.

Materiã, atque rerum, quæ tractantur naturam, ac magnitudinem ſi ſpectemus vtriuſque iuris, non magis ab auro ferrũ, & (vt inquit Poeta) a cupreſſis viburna diſtant, quã a iure Pontificio Cæſareũ: agit enim ius ciuile fere ſemper de rebus priuatorũ exilibus, ac modicis, vti, liceat ne religare funes arboribus in ripa natis, §. riparũ, inſt. de re. diui. an liceat piſcatori in littore, ſiccare retia. §. littorũ, d. titulo. an ficedula, vel alia auicula capta in alieno fundo ſit capientis. §. feræ: q ſi apũ, colũbarum, anſerum, pauonum natura. §. pauonũ, §. gallinarũ: an emplaſtrum factũ alienis medicamẽtis ſit faciẽtis, §. cũ ex aliena: an is, cui relictus eſt vſus poſſit vti oleribus, pomis, ſtramẽtis: itẽ an poſſit vti pecoribus ad ſtercorandũ agrũ, inſtitu. de vſu & habi. Nec credantur hæc, & his ſimilia in ſtitutionibus Iuſtiniani tñ cõtineri, quibus res quædam tenuiores, quaſi iuris ipſius prima elemẽta ad inuitãdos, & alliciendos rudiũ adoleſcẽtiũ animos, & ingenia continẽtur, nã eius farinæ rebus & digeſtorum libri pleni ſunt; quib. tamen nõ prouectiores modo ſcholares, verũ etiã

Materia iuris ciuilis.

nullus

nullus iuris peritorum non aſſidue vtitur, hinc apud Vlpianum, vt chartis legatis libri debeantur, & an libris legatis debeantur ēt libri nō mal leati. l. librorum. ff. de l. 3. an ligni legatis, carbones, & nuclei oliuarum debeantur; item an titiones, & ſulfurata contineātur. l. ligni. ff. de leg. 3. Vino legato an veniat acetū. l. 1. ff. de vin. tri. & oleo leg. item an debeātur cū amphoris. l. 4. §. 2. d. titulo; an cui dulcia legata sūt, debeat habere ficus. l. fi. ff. de vin. trit. & ol. le. an ſcopæ, & perticæ, quib. araneę ī domo deterguntur; & vas in quo ſapa coquitur ſint inſtrm fundi. l. quæſitū. ff. de fund. inſtr. An fullo teneatur, ſi veſtimenta mures roſerint. l. itē quæritur. §. ſi fullo. ff. loca. Quis ſit optimus coquus. l. ſi quid. in fi. ff. de ædil. edict. an ſit ſanus cui dēs abeſt. l. cui dens, & qui maxillam alterā maiorē, aut eminētes oculos, & cui os oleat, l. qui clauū, an & qui in lecto ſōno, vinoque ſepultus, aut ēt pigritia ſurgendi vrinā faciat. l. quæritur. §. puerperam oībus. ff. de ædil. edict. quid iuris ſit, ſi mulio mulu plus iuſto onerauerit, in l. ſi ſeruus, §. ſed & ma ū. ff. ad l. Aqui. quid itē ſi mulio impetum mularum retinere non potuerit. l. idem iuris. §. 1. d. tit. quid itē ſi boues, aut arietes cornibus ſe inuicē laceſſunt, l. 1. §. cū arietes. ff. ſi quad. paup. fe. di. qua pæna puniendus qui canē irritauit. l. itē Mela. §. item & cū eo. ff. ad l. Aquil. At ſicubi cauſa paulo maioris ponderis incurrerit, veluti ſi ſit petenda hæreditas, tunc vero quaſi de maximis rebus ſit cōtrouerſia, ſenatum, ac fere totum populum cognitorem aduocāt, & eas Centumuirales cauſas appellant. l. item veniunt. §. ait ſenatus. ff. de peti. hære. l. ſed & ſi lege. §. 1. ff. peti. hær. quod a centū uiris huiuſmodi cauſę ſint terminandæ, quod ſatis luculentum argumentum eſt quam parum graues cauſæ iure ciuili tractentur, Neq; tū ego inficior, hæc eſſe huiuſmodi, quæ in recto inſtituta Repub. ignorari non debeant, quemadmodum & alia multa, quæ lōge ſunt tenuiora: ſed quod cōparatione eorū quæ iure Canonico comprehenduntur valde ſint exilia, & quæ magna ingenia diu detinere non debeāt; cū iure Pontificio ea potiſſimum comprehendantur, & tradantur, quæ maiora prope videātur cogitatione ipſa humana. Primum. n. ius canonicū tractatū complectitur omniū ſacramentorum abſtruſum, & longe grauiſſimū, Chriſtianis hoībus cognitu apprime neceſſariū, de quib. in vniuerſo iure ciuili nec verbū inuenias itē quāta ſit uis atq; efficacia iuramenti, docet ius Canonicū; quis ſit Eccleſiaſticarū cenſurarum vſus, docet ius Canonicū; quatenus vota nos ligent, docet ius canonicum, denique quæcumque ſunt ardua iure canonico explicantur. ibi reperies vtrum imperium ſit immediate a Deo, an ab Eccleſia, vt in cap. per venerabilē, qui fil. ſint legit. & in c. ſolita, de maio. & obed. an Imperator poſſit aduerſus Rom. Pontificem bellū indicere, in c. ſicut. el 3. de iureiu. an Papa poſſit ſe ſubijcere Imperatori, in c. cum Eccleſia S. Mariæ, de conſt. quando ſuccedat in iuriſdictionē Imperatoris, in c. quod ſuper, de voto. quando diſpenſet circa legem diuinam, in d. c. per venerabilem, quādo ſolus diſpenſet contra conſtitutionem Concilij, in c. ex parte, de capel. Monach. an ligetur dictis Sanctorum,

Magnitudo. & grauitas iciū contentorū in iure canonico.

ium, an poſſit in fide nouum articulum inducere, in c. cum Chriſtus. de hæret. deniq. omnia, quę tam ad perpetuam cuiuſque beatitudinem pertinēt, quam ad fœlicem militantis Eccleſiæ ſtatū ſpectant, ius canonicum proprio ſibi iure vendicat, in quibus & ſi quædam, vel etiam multa a ſacra Theologia accepit, non propterea illa eadem ſunt iuris canonici minus propria. Nā vt ad Theologos quidem ſpeculari, ac diſputare ſpectat, ſic ſtatuere, decernere, & firmare, quæ ab ipſis euēti lata ſunt, ad Romanos Ponti fices, & ſacroſancta concilia, id eſt, ad auctores, & (vt ſic loquar) ad parentes iuris canonici pertinet. Poſſumus hoc vſque in tuto (niſi fallimur) ius pontificium Cæſareo præſtare non modo ratione finis, ſed etiam ratione originis, & materiæ. Videamus poſtremo loco, ſi quando idem caſus vtriuſque iuris cenſura terminetur, quodnā horum ad ſcopum iuſtitiæ, bonitatis, & æquitatis proprius accedat, & ſane auſim affirmare, tātoſanctius, & prudentius iure Pontificio, quam Cæſareo res decidi, ac terminari, vt qua parte iuris ciuilis deciſiones a iure canonico deſſident, non tam bonum, & æquum, cuius artem profitetur ſe tradere, quam ſcelus quodammodo continere videātur, quod quidem collatis circa eaſdem facti ſpecies iuris vtriuſque determinationib. ſatis liquido apparere poteſt quas licet innumeras adducere poſſemus, paucis tamen, quæ rem ipsā luculentiſſime demonſtrabunt contenti erimus, imitati Iuriſconſultum, in l. ſi ita vulneratus. §. fi. ff. ad l. Aquil.

Ius Canonicum a ſacra Theologia multa mutuat.

Collatio terminationū iuris Canonici, & ciuilis circa eaſdem facti ſpecies

Titius humana lapſus fragilitate cum propria cōſanguinea rē habet ex nefario concubitu contra parentum vota, proles naſcitur, videamus quomodo circa hoc factū ius ciuile diſponit, deinde quomodo ius canonicū. Ius ciuile prolem hāc vehemēter inſectatur, nam horum filios nec naturales nominari permitti, ſed hoc tolerari pōt. Iubet hos ab hæreditate paterna eſſe penitus alienos, & hoc ferendū erit. Iubet alimēta negari: at hoc eſt immaniſſimum, quod nec humanus ſenſus ferre poteſt [Ex cōplexu (inquit) nefario aut inceſto, ſeu damnato liberi nec naturales ſunt nominandi eis ſubſtantiæ indigni beneficio, vt nec alantur a patre,] Repeto abſurdiſſimū verbū, [vt nec alantur a patre.] iubet igitur ius ciuile his filiis a parentib. cōtra ius naturale alimenta denegari, iubet necari, nec n. aliud eſt negare alimenta, vel ipſo iure ciuili id teſtificante, quā interficere, l. vel necare, ff. de lib. agno. & qđ grauius eſt iubet a patre necari, & tamen qui alieno potius, quā proprio laborāt vitio pœna digni nō erāt ipſo iure ciuili fat te. l. lege duodecim tab. C. de natur. lib. Quod ſi quaſi Romulū quendā, vel Cyrū, quos licet expoſitos ad ſummam tamē imperij perueniſſe teſtantur hiſtoriæ, & hos diuinus fauor adiuuerit, quos tam acerbe ius Cæſareū inſectatur, vt non ſolum viuant, verū, & diuites fiant, an ſi pater eſt, toties patrator ſceleris mutatis fortunæ vicibus, egeat, alendus ſit ab eis iure ciuili, videamus alendū eſſe cōſtat. Auth. de inceſt. nupt. in fi. princi. & hoc non reprehēderim. Sed quanā ratione filius, qui vt ex damnato coitu natus ſit, nihil

Auth. ex cōplexu. C. de inceſt. nup.

Aut. de inceſt. nup. in princ.

tamen

tamen commiſit quam ob rem puniretur fame, necandũ a patre ſtatuit ius ciuile, patri autẽ qui auctor eſt totius ſceleris parcit? cur inſontes pœnis, noxios beneficiis afficit? At quanto mitius, quanto prudẽtius ius canonicum quod (vt habetur, & legitur in c. cum haberet, de eo qui duxit in vxore, quam per adult. poll.) vtrumq; viuere patitur. Sed ita viuere, vt in patre delictum impunitũ eſſe nõ ſinat, & in filio effectum nefariæ coniũctionis deteſtari apparet. Viuit quidem pater, & hoc eſt humanitatis, & pietatis, & quadã in humanam fragilitatem indulgentia arctiſſimæ pœnitẽtiæ ſubditur pater eſt iuſtitiæ, quæ delicta impunita minime derelinquere debet, eſt prudentię, & charitatis, vt & ipſe ad frugem melioris vitæ reuertatur, & exemplo ſuo arctiſſimę pœnitentiæ ſubditus, cæteros abſtinere, & innocẽtes eſſe doceat, viuit filius nec a parte necãdus, vt ſtatuit ius ciuile, ſed alẽdus, quia nihil peccauit. d. l. inge. 12. tab. non numeratur inter liberos, ſed paternæ ſubſtantiæ alimentis exceptis eſt penitus expers, vt decus matrimonii ſeruetur, & vt parentes in huiuſmodi filiis ſeuerius puniãtur, dum eos non ſolum a paterna ſubſtantia alienos, verum etiam omnibus honorib. & priuilegiis exutos intuentur, vnde ſi hæc diligenter expendãtur, quis dubitet iuris canonici prudentiam iuri ciuili longe anteponi oportere.

Aliud rurſus præbet nobis humana fragilitas eiuſdem farinæ exemplum. Pater filiam domi ſuæ, vel etiam generi cum adultero cubantem deprehendit; Ius quidem Cæſareum permiſit, vt in ipſa deprehenſione propriam filiam pater interficiat, propriis viſceribus arma inferat. l. quod ait. ff. de adult. etiam ſi forte ſit prægnans. Bar. in l. Imperator. ff. de ſtat. hom. Felin. in ca. ſi vero, de ſentent. excommu. Quid poteſt inhumanius cogitari? cohibendus fuit pater in illa alienatione mentis ex fœdiſſimo ſpectaculo exorta, non ad ſæuiſſima propoſita impunitate vrgendus, peccauit quidem filia, & punienda eſt, ſed vbi nam auditum, vt vnum peccatum alio grauiore peccato tolli poſſit adulterium parricinio puniatur. Quãto ius canonicum ſanctius, quod patris, & mariti manus a proprio ſanguine mũdas eſſe iubet, nec tamen impunitam adulteram eſſe ſinit, ſed ita punit, vt appareat pœnam ad delinquentis ſalutem tendere, atque ad eos ipſos, quos corrigit iuuandos, nõ ad ſæuitiam. Non enim occiditur adultera, ſed thorus ſeparatur, & in arctiſſimum monaſterium ad pœnitentiam agendum fœmina detruditur. cap. de benedicto. 32. quæſtion. 2. & per totum. An (inquit) ius Ciuile ſtudet non commodo cuiuſque priuati, ſed communi vtilitati. Sed quantum præſtat communi vtilitate, ſingulorum etiam vtilitatem coniungere, quod egregie præſtat ius Canonicum. Quid multa inducit interdum ius Ciuile, quæ cõmunem vtilitatem potius impugnent, quam tueantur. Vſuras voraginem eſſe patrimoniorũ, perniciem rerũ publicarum, nemo eſt qui neſciat, nemo eſt qui nõ prædicet, capit. primo, de uſur. in ſexto. c. poſt miſerabilem, de vſu. in antiq. & tñ ius ciuile non modo eas permittit, ſed fouet etiã, atq; ad eas petendas efficaciſ-

l. quod ait ff. de adult.

c. de benedicto 32. q. 2.

ſimas

ſimas actiones accomodat.leg.eos.C.de vſu.itē quid magis expedit cō muni vtilitati, quam pacta, & conuentiones ſeruari, Iure ipſo diuite id teſtante.l.3.ff de pac.l.1.ff.de conſtit.pecu.ius Ciuile non dat ex pactis actionem, & ſine executione quodammodo eſſe patitur, & quod maxime mirari poſſis, actionem ex ſtipulatione dat efficaciſſimam.l.iuriſgētium.§.igitur nuda.ff.de pact.inſti.de verbor.obligat.in princip.at quid quæſo, inter pactum, & ſtipulationem intereſt? reſpondet argutulus legiſta, quod in ſtipulatione procedit interrogatio, ſubſequitur reſponſio, q̄ reſponſio cenſetur magis deliberata præcedēte interrogatione tā ti eſt ergo præceſſiſſe, vel non præceſſiſſe interrogationem, vt vno quidem caſu conuentio executionem promptam habeat, alio non habeat, Quid quod ratio quàm aſſignant, cōtrarium ſuadet potius, maior, enim ineſt animi deliberatio in pacto nudo, quam in ſtipulatione, nam cum reſponſio, vt Ciuiles iuris conſulti volunt, debeat ad præcedentem interrogationem ſtatim ſubſequi, alioquin nō ualeat, l.1.de uerb.oblig. quæ tam breui temporis ſpatio animi poteſt eſſe deliberatio? quod conſilium? niminum nullum, cum ſapiens ipſe prædicet, celeritatem conſilio inimicam? At in pacto nudo, cum detur etiam longum tempus ad deliberandum, & cum ex diuerſis animi moribus ſenſim in unam ſententiam quaſi ex diuerſis partibus in eundem locum paciſcentes conueniat.l.1.ff.de pact.utiq; id non niſi magno conſilio, & propenſa deliberatione fieri poteſt, ergo uel maior efficacia concedenda erat pacto nudo, uel certe non minor, quam ſtipulationi. At ius canonicum aſpernatum inanes has, ac futiles ſubtilitates etiam ex pacto nudo concedit actionem, vt traditur c.1.de pact.nam quid eſt aliud ex pacto nullam dare actionem, quam tollendæ fidei præbere occaſionē? quid eſt aliud dare actionem, quam ſtudere ut promiſſa impleantur?

Pactum ſti pulatio.

Celeritas inimica conſilio.

Simile eſt quod de exceptione non numeratæ pecuniæ ſtatuit ius ciuile ſpe futuræ numerationis. Confitetur Titius publico documento ſe recepiſſe pecuniam mutuam, quam uerè non recepit, biennio tranſacto falſus creditor repetit pecuniam, quam non mutuauit, excipit Titius non fuiſſe numeratam pecuniam, non audit hunc ius Ciuilè, & agentem ad furtum, ad rapinam adiuuat, dolum fouet, denique ægenum fortunis ſpoliat, eſt ergo hoc humanam ſocietatem iuuare, uel Remp. bonis moribus, ac legibus informare. At quanto ſanctius ius Canonicum, quod ad probandum non numeratam pecuniam etiam poſt biennium facultatem tribuit, quod ſciat nunquam decere quemquam cum aliena iactura locupletem fieri debere, ac fraudibus ſemper obuiandū c.locupletari, de reg.iur.in 6.ex eodem fonte manant illæ iuris Ciuilis ſententiæ, ac principalia quædam axiomata, licere contrahentibus ſeſe inuicem fallere.leg.in cauſæ.§.Pomponius.ff.de immo durum quid eſſe, ſed ita poſitam legem.l.proſpexit.ff.qui, & a qui; non omnium, quæ a maioribus tradita ſint rationem reddi poſſe.l.non omnium.ff.de ll. & cetera id genus multa ſimilia. Quanto rectius ius pontificium illi-

Exemptio nō numeratę pecuniæ.

Axiomata iuris ciuilis.

cite

ęite introductum ſuſtineri non debere capit. quod latente. de re iud. in antiq. bonam fidem non pati, vt ſemel exactum iterum exigatur. capit. bona fides, de re iud. in 6. in malis promiſſis non ſeruandam fidem capit. in malis, eodem tit. & libro, non eſſe obligatorium cōtra bonos mores præſtitum iuramentum, cap. non eſt obligatorium, dicto loco, & huiuſmodi innumera, quibus plena ſunt iuris Pontificij volumina, omitto infinita propemodum, quæ ob iuris ciuilis nimium exquiſitam ſubtilitatem contra omnem ęquitatem pereunt, qualia ſunt illa, alteri factam ſtipulationem nō tenere. §. alteri. inſt. de inut. ſtipu. Si concipit ſtipulationem pater, qua ſibi & filio in poteſtate ſua cōſtituto quid dari ſtipuletur recte filio ſolui, quid ſi ſoli filio ſtipulatus pater ſit, non recte filio ſolui. l. cum qui. §. qui ſibi. ff. de verb. obl. ſtipulantē me Socium, aut Pamphilum, ſi Stichum, daturum te ſpoponderis ad dandum Stichum te non teneri, l. inter ſtipulantem. §. ſi ſtipulāte. ff. de verb. obl. vt tugurium, in tuo mihi habere liceat, ſeruitutem conſiſtere l. veluti in fi ff. de ſeru. ruſt. pręd. vt in tuo ſpaciari liceat, non conſiſtere, l. vt pomum. ff. de ſeru. legatis ędibus cum oī inſtrumento, & repoſitis oībus nullo omnino excepto pecuniam numeratam aut inſtrumēta debitorū non contineri, l. ſi mihi Męuia. §. fi. ff. de l. 3. Annus nedū dies deficeret huiuſmodi terminationes enumerare volentem, de quorum tamen parte viſuri ſumus hoc anno in Rubrica, & c. cum eſſes de teſtamentis. Quo in genere cōtrouerſiarum, certū eſt ſub auctoritate iuris ſciētiæ contra ęquitatem pernicioſe errari, vt recte agnouerunt & Celſus adoleſcēs. l. ſi ſeruum, §. ſequitur. ff. de verb. obl. & Imperator ipſe i. lege 12. tab. C. de legi. her. & in l. ita nobis. C. de adul. & in Aut. de trien. & ſemiſ. poſt prin. & Paulus in l. 1. de excep. doli.

Axiomatę iuris canonici

Ob nimiā ſubtilitatē iuris ciuilis multa pereūt.

At (inquit) apud iuris ciuilis auctores maior quidam Latinæ linguę candor ſplendet, atq; elucet, quā in auctoribus iuris canonici, id vt ita ſit, quorſum tñ iſta latinitas, & ſuauis verborū cortex, dulcis periodorum ſonus? rerum profecto ius ipſum dicitur ars, & ſcientia, nō verborum, l. 1. & l. iuſtitia. §. fi. de iuſt. & in §. iuris prudentia inſtit. de iuſt. & iu. dum mihi mens barbara non ſit, barbarā linguam nō horreo, legimus, & res ſacras vnde fluxit ius canonicum, ruſticè potius, quam eleganter ſcriptas, & tamen ex horrore maieſtatem potius, quā neglectū conſequuntur: prudentiam in iure dicendo, non politiam deſideramus quin & ipſum ius ciuile candorem hunc linguæ diu conſeruare nō potuit, cum barbarorum eius iuris interpretum rebus ita exigentibus ita plena ſint omnia, vt ea quę quinquaginta digeſtorū libris cōtinentur, exigua pars iuris ciuilis videntur. Quod ſi quis adhuc orationis flori capiatur ad canones nō accedat quidē, ſed orōnes, poetas, & hiſtoricos adeat, qui luculentius etiam id præſtant quam ipſi Iuriſconſulti.

Cādor linguę apud Iuriſconſultos quāti faciendas.

Ergo ſiue originē inſpicas, ſiue materiam, ſiue finem, ſiue in conſtituendo prudentiā, & ſanctitatē ſpectes, ſatis liquido apparet, ius Pōtificium Cęſareo longe antecellere. Vnde nō ſatis interdū admirari poſſum,

Iuris ciuilis interpretes timidi.

ſum,

ſum, quod moderni quidam iuris ciuilis interpretes adeo intumeſcāt,
vt ſibi primos honores in Gymnaſijs, ac pinguiora ſtipendia vendicare tentent, atq; interpretes iuris canonici quaſi decoctos aſpernentur.

Auditorum numerus. Quæ.n. inter Pontificiū, & Cæſareum ius comparatio? forſitā eos inflat, quod auditores habent numero longe plures ſed qui ne ſciat veteranos milites quamuis numero pauciores multitudini nouitiorū præponendos? Habent interpretes iuris canonici non ſolum quos docere poſſint, ſed ēt qui de eis iudicare valeant, nec eos verborum, ac fucatæ orōnis præſtigijs eludere facile poſſunt, cū nec id grauitas Pontificij iuris patiatur, nec auditorū iudiciū facile admittat. At iuris ciuilis auditores, qui plerūq; a ludis Grāmaticorum recedentes ad publica gymnaſia transferunt quaſi in infantia quadā ingenij conſtituti, aſperiorum tractatus rerum ferre nō poſſunt. Hinc fit vt nemo fere ſit, qui ius canonicū publice profiteatur, qui non idem plures annos antea ius ciuile profeſſus fuerit. Nam & nos ius illud annos plures interpretati fuimus, & in eo obeundo munere aliquod nomenq; decuſq; geſsimus, ut inquit Poeta.

Labor in interpretando. Quod ſi quis plus laboris in interpretando ciuili iure, quā Canonico exhauriri affirmet, neceſſe eſt hunc vel neutrum ius, uel certe Cæſareum tantum, & non pontificium interpretatum. Nā quantum inter grauitatē quæſtionū ipſius atq; illius iuris interſit, prolixe ſupra oſtendimus: auget āt & illud Canoniſtarum laborem, quod nemo ſatis probè poteſt iuris canonici interpretationē aggredi, qui non ſit & iuris ciuilis ſcientia apprimè imbutus, & multa ēt ex fontibus Theologorū delibauerit.

Canoniſta quaſi Moſes. Nā Canoniſta quaſi alter Moſes, nunc aſcendit in mōtem eum Theologo, & ibi Domini, ac viuentis Dei gloriam contēplatur, nunc cum Iuriſta deſcendit in caſtra, humana tractās, neceſsitatib. populi prouidet, arg. c. niſi, ante ſi. de renunc. At legiſta ſolum circa humana, atque illa tenuia, & exilia occupatus, nunquam caput altius exerit, ſed ſemper humi ſerpit, oīa enim quæ iure ciuili cōprehenduntur (teſte Marco Tullio) ſunt poſita ante oculos, collocata in vſu quotidiano, in congreſsione hoīum, atque fori, ex quo ēt fit, vt eius iuris interpretatio tamquam ea, quæ tractatum rerum ad manus propoſitarum cōtinet, ſit admodum facilis. Quod ſi quis ſubtilitate quadam, ac maiore quodā mentis acumine iuris ciuilis interpretes munus ſuū abſoluere afferat, id quidem ſi verum ſit, interpretum laborem minuit, atque illorum cōditionem meliorem facit; dum.n. ſubtiles haberi uolunt, verba legum, quæ in q̄ōnem veniunt quaſi lancibus quibuſdam appendunt, appenſa ponderant, pōderata intorquent, retorquent, intorta euētillāt, argumētantur, diluunt.

Subtilitas legiſtarum. Quid quæritis? horulæ ſpacium, quæ interpretationi dicta eſt, prius elabit. q̄ ipſi aliquid firment, & ita auditoribus plerumque rudibus illudāt, vel nimia ſubtilitate, vel affectata argumētorū copia, vt illi domum vacui reuertantur, & plerumq; germanis traditionib. ꝑ ꝑpria ſomnia (nouos illi intellectus appellant) miſeris auditoribus reponunt, atq; obtrudunt, illud enim apprime palmarium ducūt, ſi r[illegible]e [illegible]tiſ-

ſimas

ſimas ſententias diſputádo conuellere,atque euerterepoſſint.Vnde plerumque id accidit,quod deteſtatur Gregorius in c.propterea.de verb.ſign.nempe,vt dum nimis anxie verborum proprietas conquiritur, ſenſus veritatis amittatur,neque.n.ſermonem rebus,ſed res ſermoni ſubijciuntur contra.c.intelligentia.de verb.ſignif.

Nõnullos noua inuadit interdum vanitas,ſ.vt dum iura ipſa ciuilia interpretantur Ciceroniani habeantur,quorum tamẽ ratio(meo iudicio)ſtultiſſima eſt;non magis enim quis Ciceronem effingere poteſt in eo genere dicendi,quod ipſe Cicero,nunquam attigerit,quam ſi pictor eius velit ex viuo effigiem ducere,quem ipſe nunquam viderit. Quinimo credendum eſt, ipſum Marcũ Tullium, ſi hodiernis tẽporibus iuris ciuilis interpretãdi munus ſubiret,nõ ſic loquuturũ, vt orationes ſuas, atq; alia monumenta litteris mãdauit;tum quòd(vt inquit ille)ornari res ipſa vetat,contenta doceri;tum quòd nouis rebus noua nomina inuenit modernorum vſus, quem penes(inquit Flaccus) arbitrium eſt & vis.& norma loquendi,interpreti autẽ propoſitum eſſe debeat,ea,quæ difficilia ſunt,& inuoluta explicare,& plana facere,nõ autem nouis vocibus,& inſolitis vocabulis obſcurare. Hinc ego mihi interdum valde gratulor, qui hoc vitio neceſſitate careo,nam ſi quãdo ſtudeam,vel laborem,vt Ciceronianus habear,quod tamen rato accidit, vel loquendo excultior appaream,ſtatim tamen & tertio quoquo verbo ad noſtrates interpretes, id eſt ad barbaros noſtra declinat oratio, meæ tamẽ ruditatis interim me minime pœnitet. Quod ſi illi de pernitioſa ſubtilitate,ac moroſa cuiuslibet verbi põderatione,& orationis fuco aliquid remittere velint,continuo quaſi quidã interlocutores aduocãtur, Caius, Titius,Meuius & Sempronius,& verboſiſsime facti ſpeciẽ per dialogũ quendam ſibi confingentes,comicam ſcenam,aut tragicum theatrũ nobis exhibent,his omnibus fit, vt anno integro vix interdum vnius, aut alterius legis interpretatio abſoluatur.

At Canoniſta vaniloquentiam,ac pernicioſam ſubtilitatem aſpernatus,nihil loquitur niſi ſolidum,niſi quod ad vſum fori,atque vtilitatem hoĩum transferri poſſit, cumq; ſibi cum prouectioribus auditoribus ſit negotiũ,non ſectatur minutias, ac quiſquilias omnes,ſed grauiora quædam,ac grandiora deligit,& licet diſputationes,& ſubtilitates interim non abijciat,non tamen diſputat,aut rẽ euentilat ad moroſitatem,ſed ad plenam perfectamque intelligentiam : veritatem potius,& æquitatem præ oculis habet,quam ingenii,aut eloquentiæ oſtentationem,inde ſit,vt plura fermè auditores per horulæ ſpacium reportent a Canoniſta,quam per ſeſquih oram a Legiſta.

Quo ſit vt non dubitẽ vos ad capeſcendum hanc iuris canonici diſcẽdi prouinciã ardentius quã hactenus feceritis cohortari ; nihil eſt enim magis neceſſariũ,aut vtile, aut quod magis hoĩem delectare poſsit, quæ tria in vnaquaq;re ſunt magnopere expetenda.Quod ad neceſſitatẽ attinet,quid eſt tã neceſſarium homini Chriſtiano, quã ea firmiter tenere,

quæ

quæ ſunt Chriſtianæ religionis fundamenta? quo poſſit quis rectè appellari fidelis, niſi quæ ſūt fidei noſtræ myſteria apprime teneat? ac huiuſmodi res nullo in loco melius traduntur, quam in libris iuris canonici. Quam multos creditis ſimpliciorū hominū pditiſſimis his tēporibus apud Germanos, Britānos, & Gallos ignoratione huius iuris ab hæreſiarchis in ſuas hæreſes traductos? quam multos ſua ſpōte aberraſſe? non poteſt huic peſti obiicimurus validior, (Theologiā excipio) quam ſacrorum canonum cognitio, quod animaduertētes hæreticorū duces, & anteſignani, comburendos, (vt audio) hoc libros curauerunt, quippe qui intelligerent non poſſe ſuas hæreſes, & errores locum obtinere apud eos homines, qui cognitione iuris Pontificii eſſent imbuti.

Vtilitatem grauitas rerum, quæ iſto iure tractantur, ſatis demōſtrat, ita enim natura comparatum eſt, vt leuium rerum pertractatio, leuem ac modicam pariat vtilitatem, magnarum, vero rerum tractatio, etiam magnos in repub. viros faciat. quantum autem inter ius Pontificiū, & Cæſareum interſit, hac in re ſatis ſuperque ſupra demonſtrauimus. Sed

Meri legiſtæ intra priuatam fortunā cōſtiterūt.

ſi vultis huius veritatis adhuc clarius argumētum tenere, diſpiciamus quos bonorum, ac dignitatum gradus conſecuti fuerint legum ipſarū interpretes, & quos item canonum doctores. Auſim affirmare omnes legiſtas (peruulgata enim appellatione mihi vtendum eſt) quantumuis excellentes, quantumuis ſupremi nominis, cōſtitiſſe tamē ītra priuatam fortunam, q̄ ſatis apparet in Bartolo, Baldo, Paulo Caſtrenſi, Alexādro, Iaſone, Philippo Decio, & cæteris omnibus, tam antiquis, quā

Canoniſtæ dignitatib inſignes.

Innocentius.

recētioribus, quos omnes priuato nomine ſolemus deſignare, & appellare. Non ſic accidit Canoniſtis, ſiquidē pauci omnino ſunt, q̄ non inſignem, & præcellentem aliquam dignitatem nacti fuerūt. Innocentius Canoniſtarū pater euectus fuit ad ſummū Pontificatū, & ex cano

Abbas Zabarella.

nū interprete factus eſt canonum ipſorū conditor. Hoſtienſis qualē dignitatis gradum conſecutus fuerit ipſa appellatio deſignat, Panormitanus primum Abbas, inde Archiepiſcopus, demum Cardinalis creatus, & Zabarellā præceptorem honoribus æquat deniq; iuris ciuilis in

Io. Maria de Mōte Iulius III

Io. Angelus Medices. Pius IIII

Hugo Bōcompagnus. Gregori. XIII.

terpretes ſunt Bartholus, Baldus, Paulus, Iaſon, Decius, hoc eſt priuati homines, Iuris vero Canonici ſummi pontifices, Hoſtienſis, Abbas, Cardinalis, Archidiaconus, Præpoſitus, hoc eſt vertices Chriſtianæ rei. Neque hæc exēpla antiqua, uel antiquata, q̄s exiſtimet, nam & memoria noſtra viros tres ſola iuris pontificii ſciētia ad ſūmū pontificatū ſibi aditū paraſſe vidimus, primus fuit immēſe bonitatis vir Ioā. Maria de Mōte, Iulius tertius nūcupatur: poſt hūc ſagaciſſimi, & ſolertiſſimi ingenii Io. Angelus Medices, Pius quartus appellatus: nouiſſime maxime ītegritatis, & iuſtitiæ ſpecimē Hugo Bōcōpagnus, q̄ nūc rerū potit, atq; Eccleſiæ Romanæ ſub nomine Gregorii decimitertii, magna omniū lætitia, ac cōmodo præſidet, & pfecto q̄ melius, aut decētius ī Romanos, aut inferiores pontifices aſſumi poſſūt, aut debēt, quā q̄ iuris ipſius pōtificii periti habētur? Cardinaliū autē, qui iuris pe

ritia

ſitia ad eam dignitatem ſibi aditum parauerunt, infinitus propemodū eſt numerus, præſertim hac tēpeſtate noſtra, qua pauci omnino in ampliſſimum purpuratorum ordinem aſciſcuntur, qui nō ſint pontificii, iuris cognitione imbuti. poſſem ego nunc vobis receſere nomina ſingulorū, ſed non in re tam manifeſta admodum laborandū, & nomenclaturam mihi aut chatalogū faciendum, cum hi vel me tacente mentib. ac veſtris cogitationibus facile valeant occurrere: ex tanto tamē numero temperare non poſſum, quin duos ſeligam, vobiſque imitandos proponam, qui in hac noſtra Peruſina Academia vtrique iuri operā nauauerunt, & in album Iuriſconſultorum nobis promouentibus, ciuibuſq; vniuerſis acclamātibus relati fuerunt, Qui enim fieri poteſt vt ī opere ſuo non glorietur artifex? Quod ego etia facio libentius, quod illorū illuſtriſſima exēpla vos ad hæc ſtudia vehementer inflammare poterunt, qui illorum locū in hac noſtra ciuitate nunc tenetis, quorū ēt nō nulli veſtrum eoſdem arcta conſanguinitate, vel affinitate cōtingunt. Horū igitur primus eſt Flauius Vrſinus; vir ad prudentiā, ad integritatē, animique liberalitatem, & conſtantiam natus, is tā aſſidue, animoque tam obfirmato, deniq. tā nihil aliud agens, aut tractās, q̄ ſtudia, vtrique iuri operam dedit, ut toto, & integro ſeptennio nunquā ab hac noſtra ciuitate diſceſſerit; neque celebrioris fama gymnaſii forſan allectus, ut alio uel per annum migraret, aliqua ratione adduci potuerit. Et ſi enim mediocritate noſtram tuemur Peruſini, & quid alia doceant gymnaſia damus ſæpiſſime, accipimus uero numquam, ſi tamen uerum amamus. Bononienſi Academiæ, uel Patauinę ſcholarium frequētia, magnitudine, urbium, atque opulentia, & nominis celebritate cōcedimus. Vrſinus tamen contentus mediocritate noſtra, ne abſtraheretur ad finem uſque, ac metam ultimam ſtudiorum ſuorum nobiſcum ſemper manſit, numquam ruſticatus fuit, nunquam aut ad coniunctos ſuos, aut ad populos, quorum plurimū apud Vmbros, Sabinos, & Latinos & apud Tarentinos antiquum tenet imperiū, euerſus fuerit, licet a nobis ſæpe non minus immodicis æſtatis calorib. quā aliis de cauſis ab interpretandi munere ceſſatum fuerit, nunquam domum, numquā cubiculum, quē ſemel elegit bibliothecæ locū iā longa temporis intercapedine nunquā mutauit, quod ipſum & ſi per ſe res videatur nō magna, magnū tamē fuit animi conſtantis indiciū, & inde quaſi Leone ex unguibus eius ingenii, ac naturæ firmitatē, ſoliditatēq; cognoſcere potuimus. Huius tanti uiri recordatione, atque exemplo ſoleo ego interdum ſcholariū quorunda incōſtātiā accuſare, & inſtabilitatem reprehendere, qui ſingulis annis, & ſępe etiam breuiori temporis ſpatio, dum nouam quęrunt domū, per totā ciuitatem cū ſcriniis, libris, cubilibus, lucernis, ſcānis, & ſcabellis, quaſi mangones curſitāt, & diſcurrunt, omnes vicos ambiūt, omnes plateas ꝑluſtrant, oēs angulos olfaciunt, nec aliquid ſe poſſe perficere putāt, niſi nouus annus nouū afferat cęnaculū, & qui locus vere placuit, ęſtate incipit diſplicere, demū ac ſi tota illorū volubilitati ciuitas nō ſufficiat, ſolū uer-

Flauius Vrſinus.

Scholarium inconſtātia.

vertentes cũcta gymnaſia quaſi hirundines circũuolitãte, quod quidẽ non modo ſignũ eſt animi inconſtantioris, verum etiam nihil excogitari poteſt iuuenum ſtudijs pernicioſius, ſunt enim ſtudia ouis auium ſimillima, quæ niſi foueas ſine intermiſſione, nihil inde naſcitur. Nõ ſic Vrſinus noſter, qui tam obſtinatè, vt ſic dixerim, ſtudijs operã dedit, vt longiſſimo temporis tractu vix domo pedẽ extulerit. His moribus quãtus factus ſit, oſtendit Aula Romana, ac ſedes Apoſtolica, quem per omnes bonorum gradus ad Cardinalatum euectum tantum ſuſpicit, tantũ defert, atque eius conſilio & opera domi foriſq. in publicis priuatiſq. negotiis adeo vtitur, vt his temporib. eo carcere nõ poſſe Romæ uideatur; eſt.n. ſibi inditiũ natura ut in aſſiduo de genere humano benemerendi ſtudio verſetur. Huic dandus a nobis eſt ſocius Iulius Aquæuiuus noſtri huius Gymnaſii pariter alũnus; qui candidiſſimis, ac ſuauiſſimis moribus, & Carpenſi educatione, & inſtitutione digniſſimus, noſtrorũ horũ ſtudiorũ amorem adiunxit feruentiſſimũ, vt nec illum tenerrimæ olim ætatis imbecillitas, nec incommoda valetudo præſertim oculorũ, cui aſſidua lectio ſolet eſſe infeſtiſſima, nec vlla demum incommoda, a curſu ſtudiorũ remorata fuerint, tantũq. valuit in adoleſcente legẽdi aſſiduitas, diſputandi exercitatio, acre iudiciũ, & dexteritas ingenii, vt breuiſſimo temporis ſpacio eo peruenerit eruditionis, & doctrinæ, quo cæteri vix longiſſimo temporis tractu pertingere ſolent, quod quidẽ Iuriſconſulti Peruſini ſeriò teſtari poſſumus, quippe qui de illius peritia cum aliàs ſæpe, tum verò etiam cũ ipſum laurea inſigniuimus certiſſimũ periculum fecimus, quibus factum eſt, vt in ipſa adoleſcentia duorũ vereſummorũ Pontificum iudicium promeritus fuerit, Pii. ſ. Quinti, viri religioſſimi, ac ſanctiſſimi, qui eius opera in negotijs ſupra illius ętatem arduis, honorificentiſſimiſq. legationibus vſus fuit, ac demũ adoleſcentem adhuc in Cardinalẽ S. R. E. elegit. Et Gregorii XIII. (qui vt multa interim omittamus, in quib. eius fide, atq induſtria vtitur) eundẽ ſignaturæ (vt appellant) præeſſe voluit, quod minus non niſi curſu ſtudiorũ & vſu rerũ conſummatis viris demandari conſueuit, quod nulla alia ratione contingere potuit, quã quod oculatiſſimi Põtifices experti ſunt, eũ ante annos aĩum, mẽtemq. gerere virilẽ. Duorũ horũ præſtantiſſimorum Cardinaliũ exẽplum pro multis valiturum apud vos cõmilitones non dubito, futurũq ſpero propediẽ, vt de grege veſtro, & alii prodeãt, qui illorum doctrinam, ac bonitatẽ feliciſſimẽ emulentur, quos ego vobis digito nunc oſtenderẽ, niſi tantã de ſe apud oẽs cõcitaſſent expectationem, vt nedum uobis, qui ſtudiorum eſtis ſocii, verũ etiam cũcto populo ſint notiſſimi. Ex his igitur oĩb. liquido apparet, quãto ſit utilius Ius ipſum canonicũ tractare, quã ciuile. Accedit incredibilis quædã delectatio, quã in iure Pontificio perdiſcendo aſſidue conſequimur quod ex eo colligi põt, quod plurimũ nõ de aeretis, & ab uſu quotidiano valde remotis q̃onibus, ſed de his, quę quamuis grauiſſimę ſint, quotidie tñ ante oculos hominum verſantur, deq. his, quęmaximã habent cum reli-

Iulius Aquauiuus.

religione cognationē, eſt diſceptatio. Mitto, quod innumeras Iuris ciuilis conſtitutiones in melius Ius canonicum reformat, corrigit, & abrogat. & quid attinet in iure ciuili perdiſcēdo multos annos cōterere, ſi cū plurima eo iure comprehenſa didiceris, tantundē temporis inſumedū ſit, vt eadē (quia Iure canonico mutata ſint) rurſus dedıſca, ac præterita ſtudia quaſi retexas? Quāto ſatius ita rem temperare, vt cū ſcias, quid iure ciuili contineatur, ſtatim etiam quid iure canonico ſit immutatū, perdiſcas. Mitto, quod in Romana curia nemo vel iudicis, vel patroni partes honorificè ſuſtinere poteſt, qui non impēſe iuri Pōtificio operā dederit. Adde, quod vix poteſt contingere, vt quis rectè canonicum ius teneat, quin idem & ius ciuile calleat. At qui ius ciuile teneāt, ius vero Pontificium ne olfecerint quidem, multos inuenias. Vnde cum vos ad ius Pontificium hortor, potius ad vtrùmque ius, quàm ad alterum tātū hortor. itaque date operam, vt iuri canonico incumbentes, ſimul etiam in vtroque iure ita proficiatis, vt nos quoq; inter Præpoſitos, Abbates, Archidiaconos, Cardinales, Oſtienſes, demum inter ſummos Pontifices, & cæteros inſignes viros, quibus hæc facultas ſola abundat, numerari valeatis.

PRAELECTIO IN RVB. EXT.
de teſtamentis, & vltimis voluntatibus.

SED accedamus iam ad interpretationē Rubricæ noſtræ, cuius eſt inſcriptio, De Teſtamētis, & vltimis, voluntatibus, & capit. Cum eſſes. ſub ea poſiti, qui tractatus ſeipſum cōmendat, vt apparet ex leg. 1. cū congeſtis ibi per Docto. C. de ſacroſ. eccleſiis, pro cuius intelligentia clariori paulo altius, quā communiter faciant Doctores exordiēdo, conſidero, quod immortalitas, cuius conſequendæ ſtudio omnes homines ſtimulantur (vt mihi quidē videtur) conſiderari poteſt quatuor modis. Quædam enim appellari poteſt immortalitas perpetuitatis. Quædam immortalitas beatitudinis. Quædam gloriæ. Quędam vero ſucceſſionis. Perpetuitatis immortalitas eſt, cum quid dicitur immortale eo tantum reſpectu, quod perpetuo, & in ęternum durat; vt cum dicimus humanas animas eſſe immortales, intelligimus enim illas perpetuo perdurare, iuxta illud Poetę, Morte carent animæ, & ita ſumitur in l. properandum, C. de iud. dū dicitur, cauendum eſſe ne lites fiāt penitus immortales, i. ne perpetuo perdurent, ſic ex cōtrario cum lis amplius non durat, dicimus litem mortuā, vel mori. l. cū lite mortua, alia 2. ff. de iud. ſol. & in l. 3. §. geſta. ff. quæ in frau. cre. Immortalitas beatitudinis eſt, cum quis dicitur immortalis non ſolū quia perpetuo duraturus eſt, uerū etiam futurus eſt perpetuo beatus, hinc apud ſacros ſcriptores uerbo uitæ, beatitudo ſæpe deſignatur, vt cū dicitur. Hoc fac, & viues Luc. c. 10. i. beatus eris. & rurſus. Qui credit ſ... e uitā habebit æternā, Io. c. 5. id eſt, beatus erit, fac. c. Chriſtiani, de conſe. diſ.

2. nec enim is, qui non credit, vel mandata nō ſeruat, fit mortalis reſpectu perpetuitatis; quia, & eius anima perpetuo perdurat, ſed cum ſempiternæ infælicitati ſit deputatus, creditur non tam perpetuo viuere, quā perpetuo mori. fac. c. per venerabilē. ant e ſi. qui fil. ſint legi. & c. qui ſine 26. q. 2. & quod ex ſymbolo Apoſtolico tenemur credere, ſcilicet uitam æternam, intelligēdum eſt de æterna beatitudine, & hęc veluti bene geſtis acquiritur, ita prauis moribus amittitur. Hinc eſt quod delicta quędā grauiora ſolemus mortalia peccata appellare, vt in c. vnū. orariū diſ. 25. ſcilicet quod ſoleant animabus mortem afferre. & immortalitem adimere, immortalitatem autem non perpetuitatis, nā & animæ damnatorum perpetuo durant, ſed beatitudinis, & hoc modo, & ſecundū hāc intelligentiā forte profani ſcriptores appellāt Deos immortales. Tertia appelari poteſt immortalis famæ, ſiue gloriæ, & eſt cum quis pręclare geſtis æternam apud poſteros memoriā conſequitur, de qua loquitur tex. in ſt. de excu. tut. ī prin. vbi qui ī acie pro patria ceciderunt, ideo parentibus ad excuſatione a tutelis proficiunt; quia per gloriā viuere creduntur, veluti enim per dedecus & ignominiā vitæ quis dicitur mori, vel mortuis comparatur, l. 1. §. pen. ff. de bo. poſſ. contra tab ita ex cōtrario per glorioſam mortem creditur viuis poſſe comparari. Quarta & vltima ſpecies eſt immortalitas ſucceſſionis, & hanc conſequimur mediātibus ſucceſſionibus noſtris, & his qui poſt mortē noſtrā nos reprę ſentant. Hæc autē ſucceſſionis immortalitas ſubdiuidi poteſt ī duas ſpecies nā alia eſt immortalitas ſucceſſionis naturalis, alia eſt ſucceſſionis legitimę. Immortalitas ſucceſſionis naturalis, eſt illa, quam cōſequimur per ſtirpis propagationem, & mediante matrimonio, nam cū natura non poſſet facere immortalem hominem tanquam indiuiduū, uel Chriſtianæ loquendo, homo primus ob præuaricationē immortalitate corporis, & ſe, & poſteros exuiſſet, reparata fuit hæc iactura filiorū ſuſceptione, & ſtirpis propagatione. Vnde bene Imperator in Aut. de nup ī prī. dixit, matrimonium humano generi immortalitatē artificioſe introducere, & filiorū procreatione renouata genera manere, cui concor. text. in l. leg. C. de leg. hære. vbi Imperator loquēs de maſculo, & fęmina, ad hoc (inquit) natura vtrumque corpus edidit, vt maneat ſuis vicibus immortale. Idē & elegātius, exprimit I. C. in l. liberorum fi. in ff. de ver. ſi. Etenim (inquit) idcirco filios, filiasve cōcipimus, atq; edimus, vt ex prole eorum, earumve diuturnitatis nobis memoriā in eū relinquemus. Immortalitas legitimæ ſucceſſionis eſt illa, quam conſequimur mediātibus ſucceſſoribus vniuerſalibus, puta hæredibus, vel bonorū poſſeſſoribus. Hinc dicimus, quod teſtatoris, & hæredis eſt eadē perſona, Auth. de iureiu. a mo. præſt. in prin. viuit igitur is qui naturaliter eſt mortuus in hærede ſuo, lege vitam dante, nō poſſet non incommode appellari hęc legitima immortalitas, & non ſolum in hærede defunctus uiuit, verū et in hærede hęredis. l. fi. C. de hære. inſt. Et nō ſolum in hærede hęredis verum etiam in centeſimo, & vlteriori etiā hærede. vnde pulchre I. C.

Ius mortalitas gloriæ.

Immortalitas ſucceſſionis.

Immortalitas legitimæ ſucceſſionis.

in l. qui per ſucceſſionẽ. ff. re iud. Qui per ſucceſſionem (inquit) quãuis longiſſimam defuncto heredes extiterint, non minus heredes intelligũtur, quam qui principaliter hæredes extiterint, & vſque adeo per legem inter plures eiuſdem hominis heredes inducitur identitas perſonæ, quod licet alias cõditio debeat impleri in forma ſpecifica. l. Mæuius cum vulg. ff. de cond. & demon. ſi tamen relinquatur legatum ſub illa cõditione, ſi hæredi dederit, dando hæredi hæredis dicatur grauatus conditionem impleuiſſe. l. cum ita. 2. ff. de cond. & demonſt.

Studuit autem, & multum laborauit lex in introducenda hac immortalitate, & propterea admiſit, vt poſſint teſtatores facere plures gradus hæredum vt inſti. de vul. & pup. inuitauitque inſtitutos heredes ad hæreditatem adeundam lucro Trebellianicæ, ac Falcidiæ. ff. & C. ad Sen. con. treb. & ad l. Fal. permiſitque, vt hæredis habendi cauſa liceat ſeruum manumittere, etiam in fraudem creditorum. §. 1. inſtit. quibus ex cau. man. non lic. & prætor plures gradus bonorum poſſeſſionis, fac. dum hoc agit, ne quis ſine ſucceſſore decedat. §. adhuc autẽ inſti. de bon. poſſ.

Hæc autẽ inducta ſunt a iuris laboribus nõ ſolũ probabili, verũ etiã neceſſaria ratione, niſi enim eſſet, q defunctũ repreſentaret, & quodã modo viuũ redderet, negotia humana ſæpiſſime medio incurſu intercide rent, res familiaris, exiſtimatio periclitaretur. d. §. 1. & l. & quia. ff. de in terro. act. & l. 1. ff. de ſuceſs. edic. in prin. Vendidi tibi domum meã, deq. pertio ad annum fidẽ habui, anno nõdũ exacto, moreris, niſi lex i loco tuũ ſufficeret, quẽ alterũ te eſſe ſtatueret, & ſic te quodã modo immortalem rederet, contractus ille emptionis exitum habere non poſſet, nec enim eſſet, qui mihi pretium ſolueret, factum que eſt non minus publico, quàm priuato beneficio, vt quis heredem haberet, argum. leg. vel ne gare. ff. quemad. teſta. aper. idque vel nobis hominibus interdũ inuitis, nec enim lex vtilitatis tantum ſpe ad hæreditatẽ adeundã allicere curauit, ſed etiam coegit aliquãdo, & hinc neceſſarii hæredes d. §. 1. inſt. quib. ex cau. man. nõ licet. l. neceſſariis. ff. de acqu. hæred. §. 1. inſt. de hæ re. qual. & differen. auſimque affirmare neceſſitatem hãc, que interdum ineſt ex parte hæredum, ineſſe etiam ex parte decendẽtium; ideoque ſi homo liber, & ſolutus aliena poteſtate forte in extremo vite conſtitutus diceret corã teſtibus rogatis, velle ſe decederet prorſus ſine herede non modo teſtamentario, ſed quocunque, quod hæc conteſtatio nihil valeret, & quod eas non obſtante ſibi tamquam ab inteſtato decedenti ſuccederetur ſi a lege vocati ſucceſſionem agnoſcerent. Mouet me primo, quod vt quis habeat hæredem, non eorum ſolum cauſa inductum eſt, qui decedunt, verum etiam viuentiũ. d. l. & quia. ff. de interro. actio. & dict. leg. ff. de ſucceſſ. edic. quibus moriturus non poteſt præiudicare l. nõ debet. ff. de re iud. cum concor. Secundo, quia, vt quis hæredem habeat, inductum eſt non ſolum fauore priuatorum decedentium, vt in leg. 1. C. de ſacroſanct. eccle. verum etiam publico. dict. leg. vel negare,

Quantum laborauerunt legiſlatores ꝓ introducẽda immortalitate legitima ſucceſſionis.

vnde non poteſt huic diſpoſitioni legis, priuatorum pactis, uel conteſtationibus derogari. l. 3. ff. de teſta. Tertio, quia id nō poſsēt homines tacite facere, donādo omnia ſua bona, & nihil pro facultate teſtādi ſibi relinquendo, iuxta late no. in l. ſtipulatio hoc modo cōcepta. ff. de verbo. obli. ergo nec expreſſe, ad no. in l. cum quid. ff. ſi cer. pet. Hoc autē legis commentum in inducēda hac ut ita dicamus, legitimę ſucceſſionis immortalitate, mirabile fuit, certiuſque immortalitate naturalis ſucceſſionis, ſi quidem multos ſpe potiundæ prolis fruſtratur matrimoniū, multos etiam id ſuſcipiēdorum liberorum deſiderium minime tenet, at nihil æquè facile facere poſſumus, quàm nobis hęredem cōſtituere, quod uel tribus verbis explicare poſſumus, l. 1. ff. de hære. īſtit. quod ſi noluerimus, aut nō potuerimus id facere, excluſi facti difficultate, lex nobis hæredem cōſtituit. Ex quib. colligitur, hanc legitimæ ſucceſsionis immortalitatem ex duplici quaſi fonte fluere, ſcilicet, ex diſpoſitione legis, & hinc omnis ſucceſsionū ab inteſtato tractatus; & ex diſpoſitione hominis, & hinc tractatus de teſtamentis quem nos iamiā aggredimur. Diuiditur igitur rubrica noſtra in duas partes. In primā agitur de teſtamētis. In ſecunda de vltimis voluntatibus. Circa primā partem, quia quæſtio quid nominis, præcedere debet quæſtionē quid rei, l. 1. ff. ſi cert. pet. antea quam veniamus ad definitionem teſtamēti quæro quot, & quibus modis accipiatur in iure hæc vox, teſtamentum? Reſp. tribus, &c.

FINIS.

INDEX
LOCVPLETISSIMVS
OMNIVM RERVM.
QVAE IN QVATVOR LIBRIS
Inſtitutionum Iuris Canonici Ioannis Pauli Lancelotti continentur.

ABbas quomodo, & qualis ſit eligendus, §. vt autem. pagina. 254

Abbas ſi imperet laico, vt monachum etiam cauſa diſciplinę verberet, vterque incidit in excõmunicationem, ſecus autem, ſi imperet clerico ex cauſa neceſſitatis, §. quod autem. 426

Abbas in fine, de compar. iuris. 78

In abbatẽ non poteſt eligi, qui non eſt profeſſus, ſed bene ĩ epiſcopũ. §. propterea. 155. Cætera vide infra ĩ ver. Epiſcopus.

Abbates debẽt perquirere fugitiuos. Et monachi non poſſunt præeſſe Eccleſiis parochialibus, licet ſecus ſit in regularib. §. Fugitiuos uero. 154

Cętera vide infra in ver. Parentes.

Abortũ procurans punitur, vt homicida, ſecus ſi id caſu fieri cõtigat. §. is quoq. 416

Abſciſſi ex neceſſitate promoueri poſsũt, ſecus ſi ex voluntate. §. idem iuris. 105

Abſens poteſt vni de capitulo votum ſuũ demandare. §. ſed etſi. 27

abſentia & mors æquiparantur, re nõ integra. §. quæſitum eſt. 256

Cætera vide infra in ver. Probatio ſpolii.

Abſolui quis poteſt ex cauſa ab aliis, q̃ ab Apoſtolico. §. quod autem ſupra. 429

Abſolutio põt delegari ex cauſa certis caſibus. § his autem. 430

Abſolutio ab excommunicatione ad cautelam peti poteſt. quis tamen. 440

Abſolutio non conceditur, vbi manifeſtũ eſt delictum, niſi præuia cautione, alias ſecus. §. manifeſtum. lib. 4. tit. 13. 442

Abſolutio ſurreptitia nõ tenet, & inodatus plurib. nõ poteſt ab vna tãtũ excõicatione abſolui. §. qđ ſi quis, lib. 4. tit. 13. 443

Abſolut⁹ vi, vel metu duplici excõicatione nodatur. §. illud etiam. lib. 4. tit. 13. 414

Abſtrahens inuitũ a ſacris locis excõmunicat. & quaſi ſacrilegus punitur. §. ſacrorũ locorum. 206

Abſtrahi nõ põt quis inuitus a domo Spiſcopi, vel ab Eccleſię circuitu intra triginta paſſus. §. nec ab atriis. 206

Abſtrahi non debet liber homo violẽter ab Eccleſia, niſi impetrata vita & mẽbrorũ incolumitate. §. hæc tñ ſecuritas. 206

Acceſsorii idem iuris eſt, quod principalis. §. nec obiiciat. 391

Accuſare mr̃imoniũ non permittitur ei q̃ tpe denũciationis ſiluit, niſi iuret de calũnia, & quod poſt denũciationẽ nouit, q̃ obiectur⁹ eſt: & negligẽtia auctoris mei nõ intelligitur eſſe mea. §. nõ tamẽ. 181

Accuſare põt quis matrimoniũ ẽt poſt denũciationẽ ex cauſa. §. idẽ iuris erit. 181

Accuſare matrimoniũ nõ ex cã delicti ſol coniuges admittũtur. §. ſed nec oẽs. 182

accuſare mr̃imoniũ ex cã delicti oẽs admittũtur, ſed potiſſimũ cõiũctiores, antiquiores, & honeſtiores. §. qđ ſi delictũ. 182

accuſator, non probãs obiectũ crimẽ, tenetur ad pęnã talionis, niſi ſuam innocẽtiã purgauerit, interim dum purgat, eſt ſuſpendus. §. accuſator igitur. 382

accuſato excipiẽti de ſpolio a tertio facto, debet indulgeri tps intra qđ reſtitutionẽ petat: & cauſam ſi poteſt, finiat. quo elapſo nõ obſtante tali exceptione accuſari poterit. §. inter ſcholares. 300

Acolythatus eſt de minoribus ordinib. §. ſunt igitur. 87

Acta cũ ꝓcuratore reuocato, donec ignoratur reuocatio, tenent. §. ad hæc etiã 269

Acta iudicii, poſt reuocationẽ ꝓcuratoris nõ

ignoratam nõ tenetur. §. quod ſi ſciẽtib. 269
Actorum omniũ intimatio parti appellatæ eſt facienda, & appellare ſufficit coram maiori parte iudicum. § quod illa pluribus. 371
actor ſequi debet forũ rei. §. quod ſi inter. 249
actor mittitur in poſſeſſionem rerum, rei cõtumacis, & poſt annũ efficitur verius poſſeſſor reſeruata quæſtionẽ ſuper proprietate. §. illud quoque videtur. 284
actor ſi ob potentiam aduerſarii cõtumacis nõ poſſit poſſeſſionem ingredi, vel illam amiſerit, nihilominus efficit verus poſſeſſor elapſo anno, §. ſi tamen propter. 285
actor anno elapſo non reputatur poſſeſſor, ſi per eum ſteterit, quominus intrauerit poſſeſſionem. §. idem iuris eſt. 285
actor ſi non venerit in termino, ad quem reum citari fecerit, debet reo reficere expenſas, & cauere de in poſterum comparẽdo, alias nõ admittitur ad aliam citationem. §. idem quoque actor. 287
actor res comparente debet clarum iudici libellũ offerre: & quid ſit libellus, §. in primo igitur. 286
actor recuſans ſubire iuramentum calumniæ, cadit ab actione, & reus habetur pro confeſſo. §. ſed vt veritate. 220
actoris rei conuenientis æqualis dẽt eſſe conditio in iudicio, §. vtriuſque autem. 304
Actus præcedens ſubſequentem limitat, & interpretatur. §. ſed ſi eundem. 268
adminiſtratores hoſpitalium æquiparantur tutoribus. §. vt autem hi. 217. Supra dicta non habẽt locum in hoſpitalibus militarium ordinum, aut religioſorũ. §. prædicta vero ad. 217
adulterii appellatio eſt generalis: proprie tamẽ innuptam committitur: quæ ſit adulterij pœna. §. adulterij generalis eſt. 422
aduocatus nõ poteſt eſſe teſtis in cauſa, in qua aduocauit. §. is quoque qui. 346
aduocati reſpõſio niſi ſit ſtatim reuocata, facit litis conteſtationem. §. in aduocati. 319
ædificãs rite, vel dotãs acquirit ius patronatus cumq; debent ſequi cõmoda quę ſequuntur incommoda. §. ædificatione acquiritur. 131
ægrotantes, muti, & ſurdi baptizari poſſunt, §. muti quoque. 135
æquipollentium non refert quid fiat. §. appellalſe autem. 370
affinitas ſuperueniens dirimit ſpõſalia de futuro. §. item ſi inter. 159
affinitas, quid ſit §. naturalis cognatio. 176
affinitas & conſanguinitas contrahitur etiã ex damnato coitu. §. nec interuenerit. 579
affinitas ſubſequens non dirimit matrimoniũ ſed præcedens legitime proba. §. ergo præcedens. 129
agenti petitorio ad coniugem obſtat cõſanguinitatis exceptio, ſecus ſi poſſeſſorio, quia antequã de exceptione cognoſcatur, plenaria reſtitutio eſt facienda, niſi cõuentus excipiẽs iuret de malitia, & probatiões habeat in prõptu, quo caſu fiet reſtitutio quoad alia, non quoad copulam. §. ergo niſi. 191
alienatio rei Eccleſiaſticæ facta ſine vtilitate Eccleſiæ, & clericorum conſenſu, non valet: & quid contineat Alienationis, verbum. §. ex his conſequens. 235
Propter altaris detrimentum, ipſum altare, nõ Eccleſia, eſt iterum cõſecrandum. §. de eo dubitari. 200
In altari, qui laborat, de altari debet & viuere. §. præbenda nihil. 87
amens ſi ante amentiam habuit propoſitum baptizandi baptizari poteſt, §. de dormientib. [167]
anguſta temporis ad comparendum vitiat citationem §. ſed etſi. 280
animal tuum ſi damnũ dabit, potes liberari illud dando, niſi ſit ferum animal, & nocere ſolitum, & non fuerit adhibita debita diligẽtia. §. quod ſi animal. lib. 4. tit. 12. 420
animus, & propoſitũ diſtinguũt maleficia. §. diuerſa ratio. 193
apoſtatæ q̃ ſint, & quotuplex apoſtaſia, & qua pœna puniãtur apoſtatæ, §. apoſtatæ ſũt. 401
appellãs ab interlocutoria debet in ſcriptis appellare, & itra triginta dies apoſtolos petere & exhibere continentes cauſã appellationis alias cauſa cenſebitur deſerta. §. multum autem intereſt. lib. 3. vt. 17. 364
appellans minus rationabiliter condẽnatus in expenſis ad inferiorem iudicem remittetur. nec poteſt quis alias cauſas proſequi, quam expreſſas. §. quo ſi iudex lib. 3. tit. 17. 366
appellans ab ordinatio poteſt coram eodem ſuper alia cauſa conueniri. § licet autem. 369
appellans vnus ex pluribus, ſi obtineat in cauſa appellationis prodeſt victoria conſortib. ſi ſit idem negocium, & cauſa. §. idem ex cõtrario. 371
appellantẽ poteſt ab interlocutoria pœnitere, & facere, vt prior iudex cognoſcat, ſed appellato ſũt reficiẽdę expẽſę, quas is fecit ob appellationem §. ac veluti. lib. 3. tit. 17. 364
appellare ſufficit coram maiori parte iudicum §. quod ſi a pluribus. 371

Appel-

appellatur a Vicario ad Archiepiſcopum, & ab archidiacono ad epiſcopum. §. inter vicarium autem. 64
Appellari non pōt ad Papam ad iudicē ſecularē ſedi Apoſtolicę, nō ſubditū. §. Sed nec tū. 36
Appellari non poteſt, ſi locus non tutus parti aſſignatur, vel ſententia contineat manifeſtā iniquitatē, item. ſi ſit reſcriptum appellatione, remota. §. interdum etiam. 373
Appellatio quid ſit, & quare inuenta. §. appellādi vſus. lib. 3. tit. 17. 362
Appellatio alia extraiudicialis, alia iudicialis, & de iure Canonico etiam extra iudiciū appellatur, quæ appellatio prouocatio dicitur. §. appellationum duæ. lib. 3. tit. 17. 363
Appellatio Iudicialis diuiditur in duas ſpecies §. rurſus in iudicio. lib. 3. tit. 17. 363
Appellatio eſt deſerta, lapſo anno, & ex cauſa biennio. §. illud tam iudiciali. 373
Appellationis prætextus, violatoribus interdicti minime ſuffragatur. §. nec aliud violatorib. lib. 4. tit. 14. 450
Appellationi in quibus caſibus non eſt deferēdū §. non omnis ergo. lib. 3. tit. 17. 148
Appellationi legitimæ qui non defertur, punitur §. & ideo nec lib. 3. tit. 17. 368
Ad appellationem proſequendam interdum datur plus, quam biennium. §. accidit tamē aliquando. 375
In appellatione a difinitiua nō eſt neceſſe cām inferere. §. in appellationibus. li. 3. tit. 17. 265
In appellatione ab interlocutoria debet talis cauſa allegari, quæ ſi eſſet vera, reputaretur legitima. §. cum autem lib. 3. tit. 17. 365
Reliqua vide infra in ver. Regulares.
Arbiter ſuper pluribus ſi ſuper vno tantum ꝓnunciet, non expirat cōpromiſſum, niſi habuerit a patribus facultatem ita pronunciādi. §. finiuntur. 276
Arbitri qui ꝓprie ſint. §. arbitri dicuntur. 274
Catera vide infra in ver. Electio.
arbitrorum poteſtas non expirat re nō integra etiam nō ſecuta electione. §. quod ſi intra. 33
archidiaconus eſt a iure conſtitutus vicarius & quaſi oculus Epiſcopi, & inter clericos cognoſcit, viſitat, & corrigenda emēdat, & ardua ad epiſcopum defert; de cuius licētia poterit etiam excōmunicare, §. quoniam uero grauis. 60
Archiepiſcopus impeditus, conſecrationem ſui ſuffraganei alteri cōmittere, poteſt, §. quod ſi Metropolitano. 50
archiepiſcopus poteſt viſitare prouinciam, et quando ſuffraganei non ſunt negligentes. §. uiſitandi vero. lib. 2. tit. 21. 114
archiepiſcopi ſunt præſules epiſcoporū vnius prouinciæ. archiepiſcopi ſunt. 22
archiepiſcoporum auctoritas. ad hos igitur. 23
archipresbyter vrbani quod ſit officium §. vrbani ſunt. 61
archipresbyter eſt vicarius epiſcopi circa diuina & archipresbiterorum duæ ſunt ſpecies. §. non abſimiles. 61
archipresbyterorum foraneorum quæ ſit poteſtas. §. exteri ſunt qui. 62
argumentum à regulari ad monachum regulariter valet, & contra. §. quoniam vero. 117
argumentum per dationem inſtantiæ ſoluitur, §. nec refert, quod lib. 2. tit. 12. 211
articuli plures cōnexi ſi per reſcriptum plures committantur, & in vno remoueatur appellatio, intelligitur remota etiam in aliis, §. iā dubitari poterit. 372
aſſaſſinium ſicuti omnium homicidiorum eſt atrociſſimum. ita etiam atrociſſime punitur §. cum non. 416
aſſecutus Epiſcopatum ſimoniace, ſed ignorāter, ſi fiat poſtea regularis licet ad primū reuerti non poſſit, alium, tamen Epiſcopatum ſequi poteſt. §. rurſus, ſi quis.
attentata poſt appellationem ante diffinitiuā non reuocantur, niſi primo de veritate cōſtiterit, vel niſi poſt inhibitionē debito modo factā attentata fuerint. §. illa uero quæ. 370
auditoriū numerus in fine, De cōp. iuris &c. 37
axiomata iuris ciuilis. ibid. 74
axiomata iuris canonici. ibid. 75

B

BAptiſmus operatur animæ ablutionem, & in locum circūciſionis eſt inſtitutus. §. baptiſmus eſt ablutio. 162
baptiſmus alius fluminis, alius flaminis, alius, ſanguinis. § quod quidem. [165]
baptiſmus, non debet conferri in priuatis domibus, niſi ex neceſſitate, uel ob magnā nobilitatem. §. illud etiam nouiſſime. [169]
baptiſmus, nec chriſma poſſunt iterari, & virū quæ cōferri poteſt tempore interdicti, §. cōmune etiam. [172]
baptiſmum iterantes ſunt deponēdi ab officio & beneficiis. §. illi quoque qui. [169]
In baptiſmo multa ſiūt, quæ nō ſunt de eius ſubſtantia. §. poſtremo ſciendum eſt. [169]
In baptiſmo, confirmatione, & catechiſmo dēt patrini interuenire, §. illud cōmune eſt. [171]
In baptiſmo licet plena cōtingat peccatorū remiſſio, nō tamen contingit plena nouitas, §.

non tamen ex. [163]
baptizare ſe ipſum nemo poteſt. §. ſed quamquam. [164]
baptizãdi cura ad ſolos ſacerdotes ſpectat, ſed ex cauſa neceſſitatis qualibet poteſt baptizare. §. baptizandi autem curam. [293]
baptizātur paruuli in fide parentũ & Eccleſiæ & nõ debet minor eſſe virtus baptiſmi, quã circuncisionis. §. non tamen quia. [165]
baptizari poſſunt ſeparatim tã mater, quam filius ĩ ipſo articulo parturiẽdi; nec ob id creditẽ bpatiſmus iteratus. §. is quoq; cuius [16]
baptizari poſſunt muti, ſurdi, & ægrotantes. §. muti quoque. [166]
batizari poſsũt dormiens, & amens, ſi ante sõnum & amentiam habuerunt propoſitũ baptizandi. §. de dormientibus, &c. [167]
baptizari ſine metu iterationis, de quo non eſt præſumptio quod ſit baptizatus, poteſt, §. illud indubium. [168]
baptizatus, qui non eſt, & ordinatus eſt, debet baptizari, & rurſus ordinari. §. de eo. 94
baptizatus in ægritudine non debet ordinari regulariter, & rebaptizari numquam ordinantur. §. ſed etſi nullum. 102
baptizati ab hæreticis, ſchiſmaticis, paganis, vel alias facinoroſis non ſunt denuo rebaptizandi. §. ſed etſi qui. [164]
baptizatus inuitus characterem ſuſcipit, & cogendus eſt ad obſeruantiã fidei, ſecus ſi penitus ſit coactus, §. ſed etſi quis. [167]
baptizatus iterum ſcienter debet ſeueriſſime puniri, ignoranter uero bis baptizatus non põt ordinari, niſi ex neceſſitate, §. quod ſi quis ſciens. [168]
bella etiam, & ſeruitutes hominem in ſua ſpecie cõſeruãt, & qua ratione, in fine, De cõp. iuris, &c. 68
bella per ius canonicum cum iure gentiũ ibid. 69
beneficium ex ſimplici mandato de prouidẽdo nõ põt prouideri obtinenti aliud beneficiũ niſi fuerit id ex prætium, quo caſu ſolũ vnicũ nõ curatum beneficium obtinenti prouideri poterit: & pluralis locutior eſt rigitur ad duo. §. nam & is, cui. 127
beneficium nemo ſibi confert, veluti nemo ſe præſentat nec vacaturi beneficii tenet collatio aut præſentationis promiſſio, §. ſunt autem inſtitutiones. 138
beneficiũ ſi conferatur non idoneo ad reſidendũ, & prouiſus priuãdus eſt beneficio, & collator cõferendi poteſtate, §. dẽnt autẽ hi. 141
beneficium non vacat per religionis ingreſſum ante profeſſionem, niſi de conſenſu ingreſſus §. etſi contingerit eum. 150
beneficium reſtitutionis in integrũ nõ indulgẽt niſi intra quatuor annos ſi ſubſit aliqua rõnabilis cauſa vt dictum ſpacium prorogetur §. ſed ſiue ſententia. 372
beneficium conſecutus ſimoniace, per accuſationẽ cõuictus, priuatur beneficio, & deponitur per inquiſitionẽ vero priuatur quidẽ beneficio, ſed poſt peractam pænitentiam in ſuo ordine permittitur miniſtrare. §. qđ ſi non ordinem. 392
beneficii collati pluribus vbi de prioritate nõ conſtat, primo poſſeſſor, de inde maior prærogatiua præfertur, §. item ſi a ſede. 122
beneficii appellatione nõ uenit penſio. §. & ſi quis litteras. 125
beneficii ſpectantis ad prouiſionem pluriũ, cui mandatur prouideri, intelligitur coniunctim §. ſi vero de beneficio. 127
beneficia Eccleſiaſtica debẽt ſine diminutione cõferri. §. poſtremo illud ſciendum eſt. 129
beneficiorum permutatio, ſi cõpleta eſt, ex una parte, & per alterã ſtat quo minus impleatur reſtituitur pars ad ſuum beneficium. § ſubuẽtum tamen eſt ei. 71
Super beneficiorũ pluralitate reſcripto apoſtolico diſpenſatur, maxime, circa literatas perſonas. §. inde etiam licet. 121
bigamus, & qui vxorem duxit viduam, eiectã, vel meretricem, ordinari non poſſunt. §. etiã repellendi ſunt. 103
bigamus eſt, qui duas duxit vxores, & qui ſecũ duas nuptias tantum de facto cõtraxit reputatur bigamus: idem ſi cum vidua de facto contraxit. §. eſt autem bigamus. 104
blaſphemus ſi iniunctam ſibi pænitentiam peragere recuſet, & viuens ab ingreſſu Eccleſiæ arcebitur, & mortuus Eccleſiaſtica carebit ſepultura. §. diuerſa eſt pæna. 402
bonum aliquod ſubſecutum præcedens delictũ & eius pænam non abolet. §. vſque adeo autem. 193
bona quæſita ſacerdotibus intuitu Eccleſiæ dẽt remanere apud Eccleſiam nec de his poteſt quis teſtari, & quid contineatur nomine Eccleſiæ, §. genaraliter igitur. 249
bona ſerui promoti ad ſacros ordines ab inteſtato decedentis diuiduntur in quattuor partes §. ſi vero ſeruus, lib. 2. tit. 28. 244
bona hæreticorum poſt latam ſententiam confiſcantur. §. bona quoque damnatorum. 397
bona hæreticorum etiam poſt mortem confiſcã tur. §. poſt mortem quoque. 397

cada-

C

CAdauera punitorum pœnitentium ſunt tradenda ſepulturæ eccleſiaſticæ. §. ex his apparet. 222
Candor linguæ apud iuriſconſultos quanti faciendus. in fine de comp. iuris. 75
Canones quibus cõſtent, & quotuplicia ſint cõcilia, & quæ concilia vniuerſalia. §. Canonũ quidem alii. 13
Canonica portio quid ſit, & qđ eſt duplex, parochialis, & Epiſcopalis, & qđ parochialis, debetur curato de relictis factis Eccleſiæ, in qua quis poſt habita ꝑpria eccleſia elegit ſepeliri. §. Canonica portio eſt. lib. 2. tit. 25. 22
Canonica portio de his, q̃ quis viuẽs, & ſanus cõtulit alicui eccleſiæ, curato nõ debetur, ſecus ſi infirmus, & ex eadem infirmitate decedens. §. ſed etſi nihil. 224
Canonica portio ſoluitur eccleſiæ, in qua quis diuina percepit, & ſi duo quis hẽat domicilia diuidetur īter eccleſias duorũ domiciliorũ. §. dubitari tamen poteſt. 225
Canonica portio de quibus relictis non detrahatur. §. tamen quædam. 225
Canonica Epiſcopalis eſt quã detrahit Epiſcopus de relictis pro anima, quã teſtator prohibere non poteſt: & vbi eadem ratio, eadem debet eſſe iuris diſpoſitio. §. Canonica portio epiſcopalis. 222
Canonica portio Eccleſiæ dẽtur de relictis Epiſcopo, quam tamen poteſt teſtator prohibere. §. item ex contrario. 223
Canonica portio ſi quid ſimpliciter Epõ acõiũcto fuerit relictũ, in dubio nõ detur Eccleſiæ ſecus ſi a ab extraneo, §. ſed in hęc ſpecie. 223
Canonica purgatio q̃ ſit, & quales eſſe debẽat compurgatores. §. canonica purgatio. 386
Canoniſta quaſi Moiſes in fine. De cõp. iuris. 76
Canoniſtæ an ſit affectare eloquentiã. ibid. 67
Canoniſtæ dignitatibus inſignes. ibid. 78
Capitulũ ſede vacãte poteſt inſtituere pręſentatos. Idẽ poteſt vicarius ſine ſpeciali mandato Epiſcopi. §. diſſimiles ſunt. 139
Capitulum ſed vacante nõ fungitur vice Epiſcopi in conferendo. §. licet autem. 113
Caſus in quibus ſolennis libelli porrectio non eſt neceſſaria. §. ſunt tamen caſus. 290
Caſus excepti ab illa regula, ſpoliatus ante oia eſt reſtituendus. §. ſunt & alij. 312
caſus reſignationis non includitur, nec verificatur in caſu mortis, & eodem ſpectat. 124
caſus futuræ vacationis non verificatur in caſu nouæ creationis. §. idem obtinet. 124
uſa quid ſit, & quid iudicium. §. reſtat. lib. 5 tit. 1. 245
cauſa ſuſpitionis qualiter cognoſcatur & expediatur. §. recuſationis autem. 259
cauſa deſeritur in tribus caſibus ob non petitos apoſtolos. §. idem iuris eſt. lib. 3. tit. 17. 364
cauſa ceſſante ceſſat effectus. §. licet autẽ. 92. §. ſed & ſi iudex lib. 3. tit. 17. 367. §. periculo ui 429
cauſæ iuſtæ non reſidendi quæ ſint, & qui ſine cauſa non reſidet, poſt monitionem priuandus erit. §. tamen. 142
cauſæ vniẽdi ſunt neceſſitas, & vtilitas. §. velut. ergo. ex. 202
cauſæ quibus factũ eſt, vt liber non exierit nomine Pontificis. §. ſed vſque adeo. 5
cautio, vide infra in ver. Receptio.
celebrare non licet, niſi in templis conſecratis niſi ex priuilegio, vel ex cauſa neceſſitatis §. Eccleſiam. li. 2. tit. 18. pag. 195
celebrare licet ſubdio conſtitutis in itinere: & celebrans in priuatis domibus eſt deponendus. §. in itinere quoque. 195
celebrans in Eccleſia polluta, vel ſimoniace cõſecrata, nõ currit irregularitatem, ſecus ſi alia ratione violat interdictum. §. eſt autẽ inter hæc. lib. 4. tit. 14. 446
celeritas inimica conſilio inſi. de cõp. iuris. 74
cẽſuræ Eccleſiaſticæ appellatione quid veniat quid ſit excõmunicatio, quid interdictum. quid ſuſpenſio. §. Eccleſiaſticæ cenſuræ. 42 r
cenſus & tributa de fructib. de q̃bus decimę ſoluẽdæ ſũt, nõ dẽnt deduci. §. ſed nec cẽſus. 231
cenſus generaliter ſumptus continent oẽm penſionem: ſpecialiter vero tantum cathedraticum. § cenſus appellatio. lib. 2. tit. 21. 211
cẽſus quibus temporibus, & quibus cauſis põt conſtitui in Eccleſiis, §. conſtituitur. 211
chriſma ieiunis, & a ieiuno dari debet, niſi neceſſitas aliud cogat, § accedent igitur. 171
chriſma non poteſt iterari, & cõferri poteſt tẽpore interdicti. §. commune etiam. 172
chriſmatis Sacramentum operatur augmentũ gratiæ, & ſoli epiſcopi chriſmãt. §. igitur omnes fideles. 170
chriſtiani non debent nubere infidelibus, & ſi illis nubant, ſunt excommunicandi. §. cultu quoque diſparitas. 167
chriſtianorum quidam ſunt laici, quidam clerici & clericorum quidam ſunt in ſacerdotio cõſtituti, quidã in ſacris, non in ſacerdotio quidam nec in ſacerdotio, nec in ſacris, §. perſonarum genera. 10
chriſtianorũ teſtimonia aduerſus infideles admit-

minuũtur,ſed non contra,§.Chriſtianorum quoque. 334
ciceroniani interpretes in fin.De cõp.iuris.77
citandi ſunt in confirmatione facienda, quorũ intereſſe poteſt,& calumnioſè opponẽtes pu niantur,§.illud etiam. 47
citatio eſt initium iudiciorum,ſine qua omnes actus regulariter ſunt nulli,§.omnium autẽ iudiciorum. 278
citatio ex quattuor capitibus eluſoria redditur §.ſit tamen interdum. 278
citatio ex qualitate loci non arctat ad cõparendum.§.locus quoque.280. Cętera vide infra in ver.Diebus.
citatus a non ſuo iudice non tenetur comparere.§.ſit tamen interdum. 279
citatus legitime qui mutauit iudicem, non propterea poteſt declinare iudicẽ,cum ſit pręuẽtus.§. ſi tamen contingerit. 279
citatus ad inſtantiam ſpoliatoris non tenet cõpere.§.idem iuris eſt. 279
citatus poteſt ex legitimo impedimento nõ cõparere,quo tamen ceſſante debet ſe iudici pſentare.§.adhuc, tametſi. 282. Reliqua vide infra in uer.Electio.
ciuilis conſtitutio non ligat,quamuis eccleſiæ fauorabilis. §.quod vſque adeo. 13
clericus,ſi cum mandatur ei prouideri de beneficio vacaturo,negligat petere præbẽdã. nõ poterit poſtea aliam petere,niſi fuerit ĩ Canonicum receptus.§.quo tamen caſu. 121
clericus in cauſa ſuæ Eccleſiæ non cogitur iurare de calumnia,ſecus in propria,quo caſu iurat propoſitis tantum ſcripturis,non tactis. §.in hæc tamen parte. 320.& 321
clerico ingenuo,dificientibus ſucceſſoribus ab inteſtato,ſuſcedit in totum Eccleſiæ.§.quod ſi deceſſerit. lib.2.tit.28. 243
clerico ſi modica ſit illata iniuria,vel qui iſtulit non prouectæ ſit ætatis,poteſt ordinarius abſoluere eum,qui incidit in canonem latæ ſententiæ. §.item ſi non enormis. 429
clerici qui aliquando fuerunt dęmoniati, non poſſunt ad vlteriores ordines promoueri.§. is quoque qui. 106
clericum volentem percutiens, & clericus cõſentiens ſunt excommunicati. §. Volentem quoque clericum. 426
clerici facientes,quærelã de ſuis malefactorib. non fiunt irregulares,etiam ſi iudex mortẽ illis inferat.§. idem & de clericis. 101
clerici pro ſepultura non poſſunt aliquid exigere,nec conſuetudo in contrarium valet: poſſũt tamen ſponte oblatum accipere. §. illud etiam atque etiam. 223
clerici communiter viuentes ſoluũt prædiales decimas.§.de monachis & reg. 232
clerici poſſunt maxime accedẽte iuſta cauſa de bonis eccleſiaſticis facere eleemoſynam§ licet autem clerici.lib.2.tit.28. 242
clerici poſſunt teſtari de his quæ acquiſiuerunt non intuitu Eccleſiæ.§.de his uero.lib.2.tit. 243
clerici habent priuilegium, ne coram iudice laico conueniri valeant; cui non poteſt ullo pacto renunciari;in iudicẽ tamẽ Eccleſiaſticum non ſuum poſſunt conſentire accedente conſenſu diæceſani.§.pari ratione. 247
clerici & monachi non poſſunt eſſe procuratores,niſi ꝓpriæ Eccleſiæ,vrgẽte neceſſitate,& ſuperioris iuſſu.§.ſed nec & idem quoq.265
clerici regulariter coram ſecularibus iudicibus poſtulare non poſſunt.§.poſtulandi quoq.e 265
clerici poſſunt teſtificari pro Eccleſia:& ſingulares perſonæ pro vniuerſitate ſua:niſi autẽ aliqua cauſa probabilis impediat.§.in sũma quicumque. 333
clerici & monachi deſeruientes eccleſiæ ſunt exemptia muneribus perſonalibus perſonalis imunitas. 208
clerici miſerabilium perſonarum tutelã debẽt ſuſcipere.viduarum autem. 208
clerici tenentur ad murorum cuſtodiam tempore neceſſitatis.§.excipitur etiam. 269
clerici ob magnã neceſſitatem,vel vtilitatẽ,cũ ſulto Pontifice poſſunt, ſine tamen coactione,laicis ſubuenire,§.ſi tanta tamen ſit.209
clericos detinens vel ducens in vincula incurrit excommunicationẽ latæ ſententiæ niſi facit de voluntate ſuorum Prælatorum,§.interdum etiam ſi nullam. 425
clericos ꝙ rationem officii,vel intuitu diſciplinę percutiunt,non ſunt excõicati.§.item ſi ꝙ ratione.428.Reliqua vide ſupra in ver.Chriſtianorum,& infra in ver.Laicus.
coactus omnino excommunicatus cõmunicãs nõ cadit in excommunicationẽ ſecus ſi ꝗ ſolo metu communicet.§.ſed an inuitus. 439
coadiutor ex cauſa datur Epiſcopo,cuius datio ad ſedem Apoſtolicam pertinet.§.accidit ẽtiã 67.
coadiutor qualiter dandus remotis partibus. §.quod tamen. 65
coadiutor etiam inferioribus ab Epiſcopus dãdus eſt,& vtrique de facultatibus Eccleſię erit ſubueniendum.§.nec ſolũ Epiſcopis. 66
coeũdi impotentia,& frigiditas maxim omnĩ impe-

impediunt.§.item frigiditans. 172
Cognatio eſt triplex, ſpiritualis, legalis, & naturalis: & ſpiritualis cognatio impedit matrimonium contrahēdum & contractum dirimit.§.multo magis cognatio. 173
cognatio impeditiua matrimonij nō oritur ex ſacramentis, exceptis baptiſmate & confirmatione.§.eiſdem modis. 174
cognatio ſpūalis per Catechiſmum contracta impedit matrimoniū contrahendū, ſed non dirimit contractum.§.per Catechiſmū. 174
cognatio ſpiritualis nō dirimit matrimonium antea contractum.§.diximus autem. 174
cognatio, licet plures non deant eſſe patrini, ſi plures tñ fuerint cum omnibus ſpiritualis cōtrahitur.§.deeo, quoque admonendi. 175
cognatio legalis modo affert tēporale impedimentum matrimonii, modo perpetuum,§.legalis cognatio. 176
cognatio naturalis quid ſit.§.naturalis cognatio. 176
collatio de beneficij cauſa permutationis vacantibus, facta aliis, quam permutantib. nō tenet.§.& generaliter. 171
collatio per reſcriptum Apoſtolicū mandatur fieri, cum alicui ſimpliciter de bñficio prouidet, & pura eſt.§.per reſcriptum Apoſt. 117
collatio Apoſtolici in diem facta accedente decreto irritāte ligat manus ordinarii.§.dies a dicitur. 117
collatio conditionalis, & concurrente decreto non impletis conditionib. non ligat manus ordinarii.§.ſub conditione mandatur. 117
collatio determinationū iuris canonici, & ciuilis circa eadē facti ſpes in fine, de comp. 72
collatio facta motu proprio plurib. beneficijs in eadem Eccleſia ſimul vacantibus, intelligit facta de pinguiori, ſi beneficia ſint æqualia ad eum ſpectat electio, cui gratia eſt conceſſa collatio vero facta adpetitionē alterius ad minus bñficium reſtringitur, ſi ſint æqualia eligit qui alias conferebat: & motu proprio tunc cenſetur gratia fieri, cum id exprimitur.§.item ſi pluribus. 119
circa collationem factam poſt deuolutionem diſpenſari poteſt.§.is quoque qui. 114
collatio, licet ante acceptionē beneficiis quis nullum habeat in eo ius, tñ collator deeo alteri primo non conſenciente prouideri non pōt, tñ primo prouiſo præfigitur terminus ad acceptandum, quo lapſo poterit bñficiū alteri conferri, niſi primus etiam lapſo termino acceptauerit.§.illud autem tam. 116
collatorē facit lex vel cōſuetudo §. ... ū. 110
commiſſum. Cum quid cōmittitur, cenſentur omnia commiſſa, per quæ peruenitur ad illud,§.ſed ſiue vni. 153
commoda eum ſequi debent, quem ſequuntur incommoda.§.ædificatione acquiritur. 131
communicās excommunicatis incidit in excōmunicationem, & iudices curare debent qđ excommunicati abactibus legitimis & commercio aliorū abſtineant,§.quorum illæ prætereundus. 432
communicans excommunicato in contēptum incidit ī maiorem excōmunicationem, hoc tamen tunc. 136
communicans excommunicato in cōuertendo non eſt excommunicatus,§.item cum voluntate. 439
communicantes excommunicātis metu, excommunicationem non euadunt.§.aliud. 439
complices inferentium manus violentas clericis, pari pœna cum inferentibus puniuntur, §.ſed & ſi manus. 84
compromiſſum termini lapſu expirat.§. lapſu temporis. 277
compromiſſum morte tam arbitrorum, quam compromittentium expirat, niſi ſpecialiter ſit dictum de hęredibus compromittentium §.mortis quoque interuentu. 177
compromiſſum recipere poteſt qui non prohibetur §.fœminæ quoque. 273
compromiſsum qui non poſsunt, reperiuntur quidā, & qui illi ſint.§.ſicuti autem ij, quos. 275
compromitti poteſt tam in iudicem ordinariū quam delegatum.§.ſed etſi qui. 274
compromitti in quib. perſonis non poſſit.§.ſed neque ſerui. 174
compromitti non pōt in laicum de ſpirituali, niſi ſit clerico adiunctus, vel cum ſit cōpromiſsum, auctoritate Apoſtolica,§.ſed nec in eum. 275
compromitti non poteſt in feminas, niſi id permittat regionis conſuetudo & ordinis.§.fœminæ quoque. 176
compromitti in quibus cauſis non poſſit, & qđ ſuper matrimonio ſpirituali poteſt compromitti ſecus ſuper carnali, §. pleræque etiam cauſæ. 276
conceſſum inferiori multo magis conceditur ſuperiori.§.quod autem diximus. 24
conceſſio generalis non comprehendit ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus,§.de eo tamen. [177]
cōcilio quotuplicia ſint, & quæ cōcilia vniuerſalia,§.canonum quidem alii. 18

con-

concilia principalia quattuor ſunt. Nicænũ conſtãtinopolitanum, Epheſinũ, & Calcedonenſe. §. inter cętera autem. 25

Inter concilia diſcordantia proponitur ſententia eius, qui eſt maioris auctoritatis. §. alia vero concilia. 15

cõcilia prouincialia, quæ ſint, & q̃ auctoritatem habeant. §. Prouincialia cõcilia. 14

concilia Epiſcopalia quę ſint, & q ipſis ligentur. § Epiſcopalia Concilia. 16

cõciliorũ vniuerſaliũ celebrandorum initiũ poſt apoſtolos cœpit temporib. Conſtantini & ipſorũ celebrandorũ eſt apud ſed Apoſtolicam auctoritas. §. quorũ celebrandorum. 14

conditiones turpes adiectæ ſpõſa lib. uel matrimonio non vitiãt: ſed vitiãtur, niſi ſint contra ſubſtantiã & naturã coniugii, §. hoc tamen de his. [163]

conferre Gradus quidã circa poteſtatem cõferendi inter ordinariũ, legatũ, & ſũmũ pontificem, §. eſt ergo. antea. 120

conferre ſe ꝓpria auctoritate ad aliã Eccleſiã & habita carebit & ambita. §. ea propter quicunque. 69

conficiens famoſũ libellũ, & manifeſtãs patri pœna puniũtur. §. inferũtur autem iniuriæ. 421

confirmatio non coucedit. niſi cũ cauſæ cognitione §. is autem ad quem. 45

confirmatio ĩ forma communi nõ prẹiudicat appellationi, nec laudũ ĩualidũ robo rat aut proceſſũ impedit, ſed obtenta ſuper re ab aliquo pacifice poſſeſſa, facit vt q̃s non poſſit conueniri Sed in Apoſtolicæ. §. poſtremo ſciendum. 376

In cõfirmatione facienda citandi sũt quorũ intereſſe põt illud etiã confirmãtem. 47

confirmatus q̃ nõ eſt, nõ poteſt res Eccleſię adminiſtrare. §. quamdiu autem. 44

cõfirmat⁹, & nõdũ cõſecratus, exercet ſolũ quę sũt iuriſdictionis, & nõ quę sũt ordinis, & nemo dat qđ non habet. §. hoc aũt ſic. 49. Reliqua habes ſupra ĩ ver. Citãdi

cõfiteri debet vnuſquiſq. ſemel ĩ anno, & Eucharistiã ſumere niſi de conſilio ſacerdotis abſtineat. §. priuata, aut ſecreta [174]

cõfiteri nõ propio ſacerdoti tribus caſibus quis poteſt: ſi obtineat licentiã ab eodẽ, vel ab epiſcopo, vel ſi cõfiteãtur fratrib. habentib. generalẽ poteſtatẽ audiẽdi cõfeſſiones. §. quod autem dicitur. [176]

cõfitẽdi q̃ habuit propoſitum, põt abſolui ſi urgentia morbi nõ poſſet confiteri. §. ſi quis autem. [179]

confeſſio, & contritio ſine ſatisfactione parũ proſiciunt. §. ſed nec contritio. [178]

cõfeſſionẽ qui reuelat, in perpetuum eſt in monaſterium detrudendus. §. ſed ſiue proprius, [177]

cõfeſſorum eligendi licẽtiã poſt Epiſcopus ſuo ſubdito concedere. §. Eṗs quoque. [176]

confeſſos, & probationibus cõuictus æquiparãtur: & confeſſio erronea ſi ſtatim reuocatur non affert prẹiudicium. §. redditis igitur. 327

confeſſus crimina coram inquiſitore non poterit confeſſionem ſuam eo prætextu reuocare, ꝙ nõ præceſſerit fama inquiſitionem. §. ſi q̃s tamen. lib. 4. tit. 1. 383

cõiuges facta ſeparatione tori ob fornicationem carnalem, poſt emendationẽ nõ cõpellũtur ſe reſumere, ſecus ob ſpiritualem, niſi alter velit monaſteriũ ingredi. §. multũ aũt intereſt. 181

coniugiũ, altero inulto, poteſt qui vouere peregrinationem. §. licet autem alter. 190

coniugum infidelius vnus ſi conuertatur ad fidem, & alter nolit ſibi cohabitare, vel non ſine peccato mortali ſoluitur coniugiũ, & conuerſus cum alia contrahere poterit, & proles cõmunis cõuerſo aſſignabitur. §. item ſi alter 198

coniugũ infidelium, ſi alter cõuertatur, & antequam alii legitime cõiunctus fuerit, alius quoque conuertatur, debent ſe inuicem recipere. §. quod ſi conuerſum. 168

coniugium ſpirituale diſſoluitur per degradationem. §. per gradationem. 79

coniugiorum aliud eſt legitimum, & nõ ratum, aliud legitimum, & ratũ, aliud ratum & non legitimum. §. ex his apparet. 170

coniũcti vxoris non impediuntur matrimoniũ contrahere cũ cõiunctis viri. §. quãquam autem omnes. lib. 1. tit. 3. 161

cõnexa & dependentia ſunt ſimul tractanda. §. poſt hæc videamus. 106. & 107

conſanguineam vxoris ſuæ qui cognouit, non poteſt debitum petere, licet reddere teneãtur & vxori ſuperſtes carebit ſpe coniugii, §. ſi quis autem. lib. 1. tit. 3. 178

cõſanguinitas quid ſit. §. naturalis cognatio. 17

conſanguinitas contrahitur etiam ex damnato coitu. §. nec intererit quod. 176

conſecratio expediri debet intra tres mẽſes poſt conſecrationem. §. debet igitur. 49

conſecratio quomodo explicanda. §. congregatis. 51

conſecrationi intereſſe dẽnt ad minus tres Epiſcopi alioqui, non valet. §. ordinationi aũt. 50

Con ſentientes ſacrilegis, & ſacerdotes ipſius penitentiā dantes, uel ſepulturę eorum inter uenientes, & ab eis eleemoſynas recipiētes pari pęna cum eis puniuntur. §. nec ſolum ta libus. 403

Conſeruatio generis per ius canonicum cū iure naturali. In fine, De comp. iuris. 69

conſilia publica nundinæ & negotia ſecularia non debent tractari in eccleſiis. §. publicæ quoque. 205

Conſtitutio quid ſit, & quotuplex, & cuiuſcō ſtitutiones, quæ non ſunt contra Euangeliū & Canones ſunt honorandæ, licet ipſi ſus Eccleſia non ligetur. §. conſtitutio eſt lex. 12

Conſtitutum in eccleſiis epiſcopalibus trahitur etiam ad Eccleſias inferiores. §. non abſi milis iuris. 70

Conſtitutus nō in ſacris præſentari poteſt inre ctorem parochialis Eccleſiæ licet ſecus in ſacra collatione in qua iū poteſt diſpenſari cum eo, qui eſt conſtitutus, in minoribus ordinibus. §. ſunt etiam in eo. 136

Conſtruenti nouam Eccleſiam poteſt nouum opus nunciari. §. ſed ſi quis, dum. 198

Conſuetudo quid ſit: & unde duxerit originē & quę uim habeat. §. ius conſuetudinis. 10

Conſuetudo praua non ligat. §. hęc tamen de ea. 11

Contractus matrimonii ſuſpenditur, donec extat præſumptio, quod non poſſit contrahi. §. cuius ſi appareurit. 180

Contrahens ſponſ. lia cū impubere coacte, nō tenetur expectare impuberem. §. hæc tamen de his. [190]

Contrahentium ſi alter utitur uerbis dubijs ani mo decipiendi mulierem, & eam poſtmodū carnaliter cognoſcit, iudicatur pro matrimonio in foro iudiciali, ſecus in pęnitentiali. § de eo quæ ſitum eſt. 165

Contritio & confeſſio ſine ſatisfactione parum proficiunt. §. ſed nec contritio. [158]

Contumax quis dicatur, quid ſit cōtumacia, & quibus pænis puniatur. §. ergo iudice uocatus. 283

contumax nondum iuſſus a iudice reſpondere, non habetur pro confeſſo. §. hoc tamen 316

Conueniri poteſt quis vigore litterarum poſteriorum, etiam non facientium mentionem, anteriorum, quas aduerſarius impetrauit, ſed per annum non fuit vſus, §. non abſimili ratione. 258

corepiſcoporum vſus ſublatus eſt, §. erant olim. 6

corpore viciatus, niſi modica ſit læſio, ordinari non poteſt, §. cauenda ſunt autem. 165

conuiuia non debent fieri in Eccleſiis, niſi ex neceſſitate, & quod dicitur de eccleſiis, intelligitur etiam de non conſecratis, & oratoriis. §. ſed & conuiuia. 205

crimen ob quod renunciari poſſit, quale eſſe debeat. §. propter conſcientiam. 83

crimen ſi opponatur excipiendo, non eſt neceſſaria inſcriptio. §. accidit autem. 34

criminum quædam ſolum Deū lædunt, quædā etiam homines. §. criminum autem quædam 387. Reliqua vide infra in verb. inſcriptio.

criminalia iudicia nō habēt aliquid ſimile cum ciuilibus, & inſtituuntur per accuſationem, denunciationem, & inquiſitionem, & accuſationem inſcriptio, denunciationem charitatiua monitio, præcedere debet. §. criminalia iudicia. 381

criminoſus perſeuerans in crimine non poteſt reſtificari, emendatus vero in cauſa ciuili poteſt, niſi fuerit reus periurii, vel niſi ſit affe ctus infamia, in cauſa vero criminali, licet emēdatus difficilius admittitur. §. plane quod de. 364

cultus diſparitas, & creatoris contumelia ſunt iuſta cauſa dirimēdi matrimonii, & quod facit Papa, Deus cenſetur facere, §. ſed etſi inter. 186

D

Datum in diſpendium eligendi, vel illocetiā reclamante non facit electionem ſimoniacam. §. plane ſi conſtet. 390. Cætera vide infra in ver. Oblatum.

Debilitas corporis quæ renunciandi cauſam præbeat. §. non abſimilis. 78

Decima quid ſit. §. decima eſt. 229

decimæ perſonales, quæ ſoluunt, vt ex reb. venditis & paratis pecunia decimata, ſoluuntur deductis impēſis, ſecus vero pdialēs, & fructus non niſi cum onere decimarum alienari poſſunt §. item ſi perſonales. 230

De quibus decima iam perſonales, quā reales ſoluendæ ſunt, de iis, rebus non deducuntur impenſæ factæ pro iis inſtaurādis. § illud cōmune tamen eſt. 231

Decimæ de omnibus prouentibus ſolui debēt §. eadem ratione conſtitutum. 231

Decimæ & oblationes præſcribi non poſſunt §. prouentus tamen. 241

Decimarum aliæ perſonales, aliæ prædiales, §. decimarum duæ ſunt. 229

Decimas oēs ſoluere tenentur, tam Chriſtiani q̄ Iudæi: Iudæi tamen tantum prædiales tenentur

nentur ſoluere: Chriſtiani, & prædiales & p ſonales.§.illud etiam nullam li.2.tit.26. 232

decimas prædiales ſoluunt monachi, regulares & clerici cōmuniter viuentes: & quod nouale eſt ager de nouo redactus ad culturam, §. de monachis.lib.2.tit.26. 232

decimas ſoluere tenentur monachi, & alii communiter viuentes, & de prædiis de nouo acqſitis, & propriis manibus excultis, niſi obſtet aliquod priuilegium.§.ſed etſi iiſdem. 232

declinatoriæ exceptiones proponi debent ante omnem exceptionem, aliqui amplius opponi non poterunt.§.hę vero regulariter. 393

decreta Pontificum Romanorum ęquipollent decretis cōciliorū,§.decreta quoque Pōt. 18

defectus magnus ſcientię tribuit legitimā cauſam renunciandi.§. propter defectum. 74

defectus qui obuenit mihi ex re, nō potes vti cōtra me ad tuum cōmodum. §. dubitatū tamē fuit. 463

deficiens in purgatione, habetur pro conuicto & ſuper notorio non eſt indicenda purgatio §.quicumque vero. 386

degradatio duplex eſt verbalis & actualis.§.eſt autem degradatio. 79

In degradatione ſacerdotum ob cauſam hęreſis poteſt procedere ſolus epiſcopus delinquentium cum ſuis minoribus prælatis.§.quinimmo interdum. 80

degradatus traditur curiæ ſæculari, & pro eo debet eccleſia intercedere: & degradatus ſe immiſcens ſacris, excommunicatur.§.clericus igitur. 80

delatio habitus tacitā oſtendit profeſſionem, & vnuſquiſque debet ſe conformare cum habitu, quem gerit, §.tacite profitetur quis. 139

delegare poſſunt, non ſolum princeps, ſed et ā alii ordinarii, licet delegatus a principe ſit magis priuilegiatus.§. poſſunt aūt iuriſd. 250

delegari poteſt vna cauſa etiam pluribꝰ & ſi in reſcripto non fuerit adiecta clauſula, Quod ſi nō oēs, valebit proceſſus, ſecus ſi talis clauſula fuerit adiecta, quo caſu procedere poterunt, ſi cōſtet aliquos nō poſſe, vel nolle intereſſe.§ item mandari poteſt. 252

delegatio ſoluitur reuocatione iuriſdictionis, re integra.§.ſoluitur autem delegatio. 451

delegatio ſoluitur mortem tam delegantium, q̄ delegatorum, & ſi vnius ex pluribus delegatis moriatur, adhuc ſoluitur delegatio, niſi aliud expreſſum ſi in reſcripto, vel ſub nomine dignitatis iacta ſit delegatio §.morte extinguitur. 265

delegatio perimitur impedimento delegati, tā iuris quam facti.§.ſed etſi delegatus. 258

delegatio recuſatione extinguitur, cū iudex datus ſuſpectus poſtulatur, & ponunciatur.§.recuſatione, quoque. 258

delegatus a principe regulariter non poteſt quē citare, compareat perſonaliter, non tamen in ciuili.§.non tamen in ciuili. 201

delegatus a papa nō ſubdelegat niſi perſonis in ciuili.§.ſed nec omnibus. 201

delegatus vnus ex pluribus ſi negotiū inchoauerit, alii non poſſunt ſe intromittere, niſi cauſa.§.porro vno illorum. 203

delegatus debet diligenter ſeruare fines mandati, & cū quid committitur, cenſentur omnia commiſſa, per quę peruenitur ad illud.§.ſed ſiue.vni. 20

delegatus admittit rationabile exceptiones. niſi verba reſcripti ſonent in contrarīūm.§.rationabiles quoque. 204

delegatus habet iuriſdictionem etiam in eum, in quem facta fuit alienatio poſt impetratū reſcriptum, licet reſcriptum de eo non faciat mentionem.§ ſed etſi litteras. 204

delegatus ſedis Apoſtolicæ in cauſis, quæ agitātur corā ſe pro minori quatuordecim annorum, poteſt eidem curatorē dare, vel auctoritatem conſtituendi procuratorem: & omnis qui non prohibetur, poteſt eſſe procurator, §.qui etiam Apoſtolicę. 262

delegatus debet in citatione inſerere tenorem ſuę cōmiſſionis, & deſignare ſuum auditoriū ſecus eſt ordinario.§.iam vero multum. 281

delegatus a principe poteſt propriam ſententiā intra annum exequi, §.ſed ſi ordinarius. 359

delegato quid ſit agendum, ſi iuriſdictio eius expiret in peremptorio.§.item in delegato. 281

delicta publica etiam publica pænitentia lui debent.§.publica pænitentia. [174]

deliquēs captus ſi prætēdatur clericus, virū non ſit, debet cognoſcere iudex clericus, vocato iudice ſeculari.§. dubitari tamen contingit lib.3.tit.1. 508

deliquens captus habitus pro clerico ſtatim debet reſtitui iudici eccleſiaſtico.§.ſed ſi notorium.lib.3.tit.1. 248

delinquentes in ſacris locis immunitatis ſpeculati, priuilegis ſacrorum locorum, nō gaudēt §.hoc autem. 107

demonſtrari debet exteriora, & qualis quis ſit interius.§.oportet item. 207

dependentia & cōnexa ſunt ſimul tranctanda §. poſt hæc videamus. 207

deponere proprius ſolus epiſcopus poteſt conſtitutos in minorib. ordinibus, ſecus in maioribus

ribus.§.quod autem dictum eſt. 80
Deprehenſi in ſcelere,& uulnerati,ſi cōfeſſi ex vulneribus mortui fuerint: item improuiſo caſu oppreſſi,nō priuātur eccleſiaſticas ſepultura. §.quin etiam. 223
Deputatis vltimo ſupplicio ſacramentum pænitentiæ & euchariſtiæ non negatur,§.infirmi ſolum. [179]
Deſcendētes ab hæretico,vſque ad ſecundūgradum,ab hæretico,vſque ad primum,non poſſunt habere beneficium eccleſiaſticum,niſi pater aut mater deceſſerint emendati. §. ſed & eorundem. 398
Detinens,vel ducēs clericos in vincula, incurrit excommunicationem latæ ſententiæ,niſi faciat de voluntate ſuorū prælatorum,§.interdum etiam ſi. 425
Deuolutio ſit ad ordinarium regularibus prælatis non conferētibus intra ſex menſes.§.idē ſtatuitur. 212
Deuolutio non habet locum eccleſia non numerata,& quando dignitas eſt ſuppreſſa .§. hæc autem ita. 115
Deuolutionis tempus currit tantū non impeditis & a die notitiæ.§.tempus autem ſex. 113
Deo dicatos homines qui corporaliter offēdūt incidunt in excommunicationem latæ ſentētiæ,á quo non poſſunt abſolui niſi per papā §.ſi quis igitur. 424
Diaconi in uigeſimo anno ordinari poſſunt.§. ſicut autem ſubdiacono. 86
Diaconi in ſacri conſtituti ſunt, & ſubdiaconi & diaconi debēt epiſcopū cuſtodire.ſacerdotibus celebrantibus aſſiſtere,nouum teſtamētum prędicare:euchariſtiam vero præſente epiſcopo,vel presbytero populo erogare nō poſſunt.§.ſicut autem. 85
Dicenti ſe velle ingredi religionem eſt certū tēpus prę figendum,intra quod vel ingrediatur vel ad vxorē redeat.§.ei autem qui. 184
Diebus ferialis in honorem Dei etiam ex conſenſu partium non poteſt procedi. & anguſtia temporis ad comparendum dati, vitiat citationem.§.ſed etſi te iudex. 280
Diffamato de excōmunicatione non poſſumus cōmunicare,niſi ſe purget , vel ad cautelam ſe faciat abſolui,& toleratus ab eccleſia non debet vitari niſi in occulto.§.ſed etſi,qui.435
Dignum magis trahit ad ſe minus, dignum, §. ſanctificatum autem. [165]
Dilationes ad teſtes examinādos tres dari poſſunt,& cauſa etiam quarta,ſub,certo tamen iureiurando.§.dabunt autem iudices. 337
Dilatoriæ exceptiones non declinatoriæ regulariter proponuntur ante litem conteſtatam quandoque tamen etiam poſt.§.ergo in initio. 294
diſpenſari poteſt cum electo ſchiſmatico,ſi nullum ordinum a ſchiſmaticis ſuſcepit.§.de illo. 47
deſpenſari poteſt cum paruulis,qui cupiditate parentū eccleſias ſunt conſecuti,poteſt liberā reſignationē.§.quinimmo q paruuli.392
diſpenſari poteſt circa collationē factam poſt, deuolutionem.§.is quoque, qui. 114
diſpoſitio regulariter reſtringitur ad tēpus pręſens,& mentio potētiæ intelligitur de pſenti.§.eodem etiā ſpectat.125.Cętera vide infra in ver.interdicto.
diuerſitas dantis non inducit diuerſitatem rei datæ.§.accipite. 6
diuortium eſt diſſolutio matrimonii,& ſeparatio tori poteſt appellari diuortium.§.diuortium eſt. 184
domeſtici & ſimilem habentes cauſam,nō poſſunt eſſe teſtes.§.domeſtici quoque. 336
dominus,præſtito iuramento de impunitate, poteſt ſeruum ſuum etiam innitum ab eccleſia abducere.§.quod ſi ſeruus ſit. 208
dormiens,& amens, ſi ante ſomnum & amentiam habuerunt propoſitū,baptizādi,baptizari poſſunt.§.de dormientibus. [167]
dormientes ex commiſſo homicidio non incurrūt irregularitatē,§.idem conſtitutū eſt.100
dotans,vide ſupra in uer.ædificans.
dotes vxorum ob hæreſim maritorum non ſūt confiſcandæ,niſi ſcienter contraxerint matrimonū cum hæreticis.§.ſed & cum alteri. 397
ducenti in vxorem ſcienter publicam meretricem peccata remittuntur.§.quin potius qui 106.Reliqua vide ſupra in ver.Detinens.

E

Eccleſia primitiua non habuit ſubdiaconos,& apud antiquos ſubdiaconatus non reponebatur inter ſacros ordines,ſed poſtea is ordo inter ſacros ceptus eſt haberi, & ſubdiaconus poteſt eligi in epiſcopum. §. ſubdiaconos licet. 85
eccleſia ſi ſteterit vacans per ſex menſes,beneficium deuoluitur ad capitulum.§.eademratione,vbi. 112
eccleſia ſi ob patronum diſcordiam detrimentum patiatur, poteſt epiſcopus interdicere diuinis §.quod ſi ita ſimultates. 234
eccleſia noua ob commoditatem plebium ædificari poteſt,quæ tamen matrici honorem exhibere debet.§. plebium commodites. 169

eccleſia

eccleſia noua ædificari poteſt, vt puta pro leproſis vniuerſitatis intuitu. §. vniuerſitatis intuitu. 197
eccleſia indotata conſecrari non debet: & quæ ſeruari debeât in conſtruenda, vel cõſecrãda eccleſia. §. quacumque tamen ex cauſa. 198
eccleſia debet quanto poteſt citius conſecrari. §. baſilica igitur. 198
eccleſia conſecranda eſt ab epiſcopo, qui prius baptizauit incolas regionis, vbi conſtructa eſt. §. etſi dubitetur. 199
eccleſia ſemel conſecrata non debet amplius cõſecrari, nec dicitur iteratum, quod ignoratur ſemel factum. §. eccleſiæ autem. 199
eccleſia polluta debet reconciliari. §. ſed eccleſia. 199
eccleſia quibuſcumq. diebus poteſt conſecrari ſed ſolum ab epſ. qui ea, quæ ſunt iuriſdictionis poſſunt demandare inferioribus, ſecus, quę ſunt ordinis. §. cõtici autem poterit. 200
eccleſia, vbi ſepulta ſunt corpora infidelium, non debet conſecrari: niſi ſeruata forma, de qua in illo. §. dicitur. §. illud etiam. 200
eccleſia vacans licet poſſit vniri, vniotamen eccleſiarum vacantium diſſolui non poteſt, §. illud inter inſtituendam. 204
eccleſia & minor reſtituuntur aduerſus ſententiam etiam a ſede Apoſtolica latam. §. adhuc autem iis. 377
eccleſia reſtituitur aduerſus qualibet læſionẽ etiã aduerſus aliã eccleſiã. §. ſed etſi non. 378
eccleſiæ Romanæ omnes eccleſiæ ſubſunt. §. ſicut autem Petrus. 25
eccleſiæ cenſetur relictum, relictum ſacerdoti pro anima: ſecus eſt, ſi quid ei ſi relictũ ſub onere fidei commiſſi. §. ſed etſi non emerit, lib. 2. tit. 28. 242
eccleſiam nouam conſtruenti poteſt nouum opus nunciari. §. ſed ſi quis. 198
eccleſiam qui conſtruit præter epiſcopi cõſenſum, facit iacturam ſui patronatus. §. diuerſum, ſtatuetur. 298
eccleſiam ſuam non poteſt quis grauare ꝑ alienis debitis: & debita neceſſaria a prædeceſſo relicta ſ[illegible], ſi clericus de mandato ſi deiuſſerit, aut in rem ipſius eccleſiæ mutuũ verterit. § ſed nec commiſſum. 136
eccleſiæ plures baptiſmales nõ debent fieri ſub vna terminatione, & terminationis cõtrouerſia [illegible] ple biũ, vel ſorte, §. plures tamen baptiſmales. 196
eccleſiæ epiſcopo omnimodã ſubiectionem debent. §. q[illegible] modum autem. 196
eccleſię & [illegible] de nouo conuerſæ in per ſoluendi cenſibus ſeruabunt conſuetudinẽ uicinarum. §. ſed quis erit modus. 213
eccleſiæ omnes poſitæ in diœceſi ſubſunt epiſcopo, etiam monaſteria, & monachorum capellæ, niſi defendẽtur priuilegio, uel præſcriptione. §. uſque adeo autem. 215
eccleſiis qui aliud contulerunt, uel adquiſiuerunt, poſſunt pro modo collati vel acquiſiti manumittere, dum tamen manumiſſus cum poſteritate & peculio remaneat in patrocinio eccleſiæ, §. illud etiam Toletano. 239
eccleſiis parochialibus monachi præeſſe non poſſunt, licet ſecus ſit in regularibus. §. fugitiuos uero debent. 154
eccleſiaſticæ perſonę non poſſunt a ſæcularibus poteſtatibus collectari. §. realis immunitas eſt. 209
eccleſiaſticę res ſunt aut ſpirituales aut temporales, §. ſuperiore libro. 157
eccleſiaſticę reputantur & res illę, quas ſacerdos acquiſiuit, cum tempore ſuæ promotionis nihil haberet, qui ſub pœnis hic contentis curabit, ut de rebus a ſe emptis ad nomẽ eccleſiæ ſcripturam conficiat. §. ergo res eccleſiaſticas. lib. 2. tit. 28. 241
eccleſiaſticus patronus habet ad præſentãdum menſes ſex laicus quattuor, eccleſiaſticus nõ põt variare, laicus poteſt. §. ſunt tamen iter 132. Cætera uide ſup. in littera P, in uer. bona, & in littera C. in uer. canonica portio.
electio quid ſit, & quod ad unũ ius eligẽdi habẽtes citari debẽt, alias nõ ualet elect. & nõ citatus põt habere ratã electionẽ. §. cæterũ. 26.
electio Papę multa habet ſpecialia. §. ſed hæc quidem. 29
electio celebratur multis modis, & quomodo per inſpirationem, & quod laici nõ per inſpirationem, ſed per conſpirationem dicuntur eligere. §. celebratur autem electio. 29
electio quomodo dicatur celebrari per ſcrutiniũ, & qui ſint ſcrutatores. §. ꝑ ſcrutiniũ. 30
electio quomodo per cõpromiſſum celebretur & quod arbitri nõ ſeruantes formam cõpromiſſi nulliter eligãt, §. per cõpromiſſi m. 33
electio deuoluitur ad proximũ ſuperiorem ob nõ ſeruatam formam, & ob negligentiã eligentium. §. interdum tamen accedit. 37
electio facta de indigno, ius eligendi trãsfertad romanũ Pontificem. §. alia ſanè cauſa. 37
contra electionem factã a duabus partibus nõ poteſt opponi, niſi de nullitate noti alicuius earum dictarum partium, §. hoc tamen tunc obtinebit. 32
electus debet intra menſẽ cõſentire electioni alioqui

alioqui alius poterit eligi, §. nunc videndum eſt. 42
electus poſt conſenſum electionis præſtitum. vel notitiā habitam, debet intra menſem ad ſedem Apoſtolicam iter arripere, & quanto citius poterit confirmationem obtinere, §. eadem conſtitutione. 43
electus ſchiſmaticus poteſt diſpenſari, ſi nullū ordinem a ſchiſmaticis ſuſcepit, §. de illo dubitari contingit. 48
electo non eſt obediendū, niſi litteris confirmationis oſtenſis, §. petet igitur. 45. Cætera require infra in ver. epiſcopus.
eligendi ius quibus competat, §. ius igitur prælatum. 35
eligentes indignum per triennium eligere nō poſſunt. §. illi quoque, qui. 39
eligentium pars minor ad infringendam maioris partis electionē poteſt opponere de propria auctoritate ac zelo, & de meritis electi. §. quod ſi gentium vota. 31
eligere nō poſſunt impuberes, & nō cōſtituti in ſacris, §. ſed neque in. 35
eligere a ſuperiore prohibiti, abſentes, hæretici non poſſunt eligere, §. his quoque. 36. & 37
eligi non poſſunt minor xxx. annis. excōmunicatus, ſuſpenſus, & nō cōſtitutus in ſacris, & ſchiſmaticus nō recōciliatus. §. igitur qui. 39
eligi qui nō poteſt, nō animi vel corporis vitio ſed alias, puta minor xxx. annis, vel ſpurius, poteſt poſtulari, §. ſciendū eſt 40. Emphyteuta, vide infra, in ver. ruinæ.
epiſcopalis & parochialis portio pari paſſu ambulant. §. item de quibus relictis. 229
epiſcopatū adminiſtrare impeditus, & propterea factus monachus, ceſſante impedimento poteſt reuerti ad epiſcopalem dignitatem, §. cæterum ſpeciales. 76
epiſcopatū aſſecutus ſimoniace, ſed ignoranter ſi fiat poſtea regularis, licet ad primū reuerti nō poſſit, alium tamen epiſcopatum conſequi poteſt, §. rurſus ſi quis inſcius. 76
epiſcopus, & electus debent poſtulari, non eligi ſecus Abbas & alii inferiores, §. epiſcopus quoque. cum. 41
epiſcopus cauere debet ab improborum commercio, & in corigendo nō minus charitatē, quam poteſtatem exercere debet, §. ab improborum quoque. 55
epiſcopus orationi & prędicationi debet inſiſtere, §. imprimis autem orationi. 56
epiſcopus hoſpitalis eſſe debet, & liberalis, §. ſed nec vtramque. 57
epiſcopus non debet ſecularibus negotiis ſe implicare, §. ſicut autem epiſcopum. 58
epiſcopus pudicitiæ ſtudioſus eſſe debet, §. pudicus quoque. 59
epiſcopus qui ſemel ad vitam monachalem trāſiuit, nō poteſt rurſus ad epiſcopalem dignitatem reuerti, §. accidit autem interdum. 79
epiſcopus proprius ſolum poteſt deponere cōſtitutus in minoribus ordinibus ſecus in maioribus, §. autem dictum eſt. 80
epiſcopus ſolus delinquentiū cum ſuis minorib. prælatis procedere poteſt in degradatione ſacerdotum ob cauſam hæreſis, §. quinimmo interdum. 80
epiſcopus tantum ſacro ordines confert minores interdum & alii, & epiſcopus, qui loco, nō dignitati renunciauit, ſacros ordines conferre poteſt, ſecus ſi etiam dignitati, quia tūc ſolum minores confert, §. illud poſtremo omittendum non eſt. 94 & 95
epiſcopus & Capitulum ſi habeant poteſtatē conferendi coniunctim, nō poteſt vnus ſine altero, niſi in vno ſubſit impedimentum, cōferre, & ſi epiſcopus poſſit cōferre, tñ de conſilio Capituli: etiam, quando ſit impeditus, Capitulū nō poteſt ſe in collatione intromittere niſi epiſcopus ſit negligens in remouendo impedimentū, & mortuo vel abſente eo, cuius conſilio interueniente eſt conferendū, non eſt ob id differāda collatio, §. quam con conferendi poteſtatem. 111
epiſcopus, qui inſtituit ſecundo loco præſentatum in pœnam tenetur, puidere etiam primo pręſentato. §. ſed ſi laicus. 130
epiſcopus poteſt ex cauſa eccleſiam patronatā ſecundum certam formam commendare, §. quod ſi neceſſarium. 135
epiſcopus in eccleſia iuris patronatus laicorum ex cauſa poteſt ponere Oeconomos qui colligant fructus erogandos in vtilitatem laicorū §. erit etiam epiſcopo. 133
epiſcopus poteſt interdicere diuinis, ſi eccleſia ob patronorum diſcordiam detrimentū datur. §. quod uita. 134
epiſcopus non poteſt ſpernere patroni præſentationem, §. quemadmodum autem. 137
epiſcopus poteſt ſuo ſubdito concedere licētiā eligendi cōfeſſorē, §. epiſcopus quoq. [176]
epiſcopus excreſcentibus fidelib. nouā eccleſiam conſtruere poteſt, & vnā in plures diuidere, §. ob incrementum populi. 195
epiſcopus fabricans eccleſiā non eſt periurius licet iurauerit non alienare eccleſiaſtica, §. nec quidquam. 196
epiſcopus. Sicut vnire epiſcopatus pertinet ro-

manum Pontificem, ſic minores eccleſias ad Epiſcopum cui ſubſunt: inferiores vero non poſſunt vniri. §. non tamen. 202
epiſcopus vnire poteſt eccleſiã alteri, vel loco religioſo donare, etiam non vocato rectore vel defenſoribus, ſed propriæ mẽſæ non poteſt, §. vſque adeo. 209
epiſcopus nõ poteſt, nouum cenſum imponere, vel veterem augeri, præter cathedraticũ. §. ſed nec epiſcopus, 212
epiſcopus ex cauſa, & nõ in propriam vtilitatẽ poteſt nouum cenſum cõſtituere, vel augere veterem, accedente conſenſu Capituli. §. qđ autem. 213
epiſcopus remittens eccleſiæ ſeruitia, non cenſetur remittere procurationẽ. ſed illam dare detrectantes, põt excommunicare, & procurationi non præſcribitur, §. & adeo. libr. 2. titu. 21. 224
eps ob urgẽtẽ neceſſitatẽ põt exigere charitatiuum ſubſidiũ, §. poſtremo admonendi. 215
epiſcopus cum eccleſiis inferioribus non diuidit ſibi relictum ſed bene detrahit quartã de relictã eccleſiæ. §. ſecus autem eſt. 227
epiſcopus regulariter non põt aliquid agere ſine cõſẽſu, cõſilio Capituli, §. tractemus. 476
epiſcopus feudũ a vaſallo alienarũ & difficilis recuperationis, põt alteri ſub conditione recuperãdi cõcedere, §. ſed & in feudũ. 239
epiſcopus poteſt feudum deuolutum alteri cõcedere, §. quinimo. 239
epiſcopus poteſt permutare terras duarũ eccleſiarum ſuæ diœceſis, illarum accedẽte conſẽſu, & de tẽporalib. ad ſpiritualia non poteſt fieri permutatio, §. epiſcopus quoque. 204
epiſcopus non poteſt diſpenſare, cum electo ſimoniace, licet ignoranter, ſed bene ſuper aſſignatione, beneficii ſimplicis, præuia tamẽ reſignatione §. ſed videamus. 390
epiſcopus tenetur ſtatuta ſua certificare, §. quã obrem. 390
epiſcopo ex cã datur coadiutor, cuius datio ad ſedem Apoſtolicã pertinet. §. accidit aũt. 65
epiſcopo conceditur pro ſepultura, ꝓpriã eccleſiam ædificare, aut nouum monaſterium conſtruere, §. epiſcopo quoque 197
epiſcopo quædam pertinent iure ordinationis quædam lege iuriſdictionis, quædam lege diœceſana, §. ſed hæc omnis. 187
epiſcopo & eccleſiæ ſi quid coniũctim legetur ſit inter ipſos diuiſio, etiã ſi teſtator hoc reliquit epiſcopo, illud eccleſiæ, niſi ſtare velint teſtatoris voluntati, quod ob fauorẽ vltimæ volũtatis conceditur, §. qđ ſi coniũctim. 217
epiſcopo ſi teſtator aliquid reliquit, & aliquid reliquit eccleſiis, & iuſſit epiſcopũ eſſe contentum ſuo relicto, poſthabita detractionis quartæ ſeruanda eſt teſtatoris voluntas, niſi ſit facta in fraudem, §. hoc autem. 218
epiſcopo debentur a rectorib. quarta decimarũ quas exigunt, niſi præſcripta fuerit. §. poſtremo ſciendum. 235
epiſcopũ qualem eſſe oporteat. §. oportet ãt. 38
Epi ſunt, qui præſunt maiorib. populis, & latine ſpeculatores appellari pñt, & magna ipſorũ in eccleſia auctoritas. §. ſimpliciter. 22
epiſcopi duobus modis creantur, §. promouentur autem. 26
epiſcopi & presbyteri olim erant iidem, ſed in remediũ ſchiſmatis de presbyteris unus electus eſt qui epiſcopus dr, §. presbyterum. 82
epiſcopi Italici non debent ordinare ultramontanos, niſi de licentia papæ, uel ſui ordinarii §. & hoc quidem. 98
epiſcopi ſoli ſchriſmãt. §. unde cũ cæteras. 170
epiſcopi debent propalare homina excommunicatori, §. unde excuſationis. 436
epiſcopi & ſuperiores numquam incurrũt ſententiã interdicti, uel ſuſpẽſionis ipſo iure niſi de ipſis expreſſa mentio habeat, §. ex pp. 45
eporũ ordo eſt tripartitus, patriachæ primum poſt papã locũ tenẽt, §. eccleſias uero. 184
epis quæ ſint reſeruata, §. eccleſias uero. 184
epiſcopis uiſitantibus debetur procuratio. §. ulterius. 213
epiſcopis prouincialibus deficiẽtibus aduocãdi ſunt epiſcopi uicinæ prouinciæ, § illud q̃ ſitum eſt. 51
epiſcopis ſubſunt Xenodochia. Orphanotrophia, & loca ſimilia, qui prouidere debent ne illorum res diſſipentur, §. Xenodochia. 216
epiſcopos transferre ad ſolum romanum pontificem pertinet, §. ſciendum. 66. Cætera uide infra in uer. pleraque, & in uer. ſententia.
error in perſona impedit matrimonium, §. liberi qui ſunt. 265
error perſonæ & cõditionis impedit matrimonium, non autem qualitatis. & fortunæ, §. ergo non omnis. 166
error perſonæ qualis ſit conditionis, fortunæ, qualitatis, §. ſolum igitur. 166
euchariſtia proprie ſacerdotes appellantur, qui euchariſtiam conficiunt, improrie ẽt diaconus, & ſubdiaconus, §. diximus autem. 87
euchariſtia a presbitero tãtum exhiberi debet, non ab inferiori, niſi ſubſit neceſſitas, §. ſed nec ab omnibus. 181
euchariſtia Scenicis & hiſtrionib. nõ eſt dãda

pro cæteris autem maxime infirmis debet eſſe parata.§.item quamuis. 192
eucharistię ſacramentum maximum eſt,& ſaltē ſemel in anno debet aſſumi.§.eſt aūt. 185
Cætera vide infra in ver.ſacramentum.
examen debet pręcedere collationem beneficiorum.§.quod & in. 191
exceptio q̄d ſit,& quotuplex eius eſt ſpecies dilatoria,& perēptoria, & quod dilatoriarū q̄dā reſpiciūt iudicē, quędā actorē,quędā reū & quędam cauſam.§.exceptio .291. & 292
exceptio ſi opponatur contra agentē ſpolio, p̄ quam concludatur actorem non poſſediſſe, ſpoliatus ante omnia non reſtituitur. §. ſed etſi tālis. 313
exceptio excommunicationis licet ſi dilatoriā tamen poteſt opponi & ante & poſt litē conteſtatam.§.his annumeranda. 296
exceptio excommunicationis cum opponitur, ſeruanda eſt certa forma.§.ſed cum. 195
exceptio excommunicationis poteſt actori opponi in prima tantū inſtātia, nō in ſecunda. Idem de cæteris dilatoriis.§.hæc tamen.295
exceptio non numeratæ pecuniæ, in fine de comp.iuris. 74
exceptiones ducuntur ex loco,& ex tempore & ex aliis fontibus.§.ducuntur autem. 294
exceptiones peremptoriæ ſunt quæ ius actoris perimunt,& ſemper agentibus obſtant.§.peremptoriæ. 296
exceptiones peremptoriæ litis finitæ sūt,q̄ impediunt litis ingreſſum.§.harum quædā.297
exceptiones perēptoriæ proponuntur poſt litē cōteſtatā ante ſententiā.§.cęterę vero. 297
exceptiones præiudiciales sūt, q̄ alteri cauſæ p̄iudicium afferūt, puta exceptio conſanguinitatis cauſæ reſtitutionis viri, exceptio natalīū petitionis hæreditatis.§.sūt ētquædā.198
exceptiones rationabiles admittet delegatus, niſi verba reſcripti ſonent in contrarium.§. rationabiles. 254
exceptiones contra teſtes, peremptoriarū naturam ſapiunt,ideo ante ſententiam proponendę.§.ſunt et aliæ. 300
excipiens non confitetur agentis intentionem: poteſt quis etiam plures contrarias exceptiones opponere,& ſi iudex nō admitat,poteſt appellari, & iudex puniri.§.poſtremo ſciendum. 302
excommunicari nō poteſt vnus pro delicto alterius.§.ſed & ſi propter lib.4.tit.14. 448
excōicatio quid ſit,§.eccleſiaſticę cenſuræ.321
excōmunicatio minor a perceptione ſacramentorum,maior etiam a fideliū cōmunione ſeparat.§.excommunicatione. 322
excommunicatio iudiciali eſt qua infert iudex cui cauſa cōmittitur,omnia quę cauſam contingunt cenſetur premiſſa.§.iudicis. 361
excommunicatio quando intelligatur de maiori.§.cęterum. 496
excommunicationis ſententiā debet præcedere monitio,& debet fieri in ſcriptis, ita ut cauſam contineat,§.quoties. 431
excōmunicationis abſolutio ad cautelam peti poteſt.§.ſi quis tamen. 349.& 440
excommunicationis abſolutio non debet peti omiſſo medio,niſi in contrarium ſit conſuetudo.§.ſed hoc caſu. 440.& 440
excōmunicationum aliæ ſunt latæ ſētētiæ:aliæ ferēdæ:& latæ ſententiæ eſt cū quis ſine facto iudicis a iure excōicatur.§.rurſus. 423
excommunicatus maiore excommunicatione eligit,ſecus minore.§.illud quæſitum. 36
excommunicatus nec proprio nomine,nec alieno poteſt eſſe in iudicio, niſi ad defenſionē, §.hi vero. 266
excommunicatus a delegato principis,ēt delegato mortuo nō poteſt ab ordinario abſolui vel alio,præterquam in mortis art.vel de mādato Papæ.§.quæri. 285
excommunicatus non poteſt recōuenire.§.idē iuris eſt. 306
excommunicatus ſi ante mortē oſtēderit ſigna pænitentiæ,etiam mortuus poteſt abſolui,§. plane ſi. 286
excōicatus minori, ſi indureſcat in ea, poterit excōicari maiori.§.quod ſi ex locutione.439
excommunicatus cui Papa communicat, nō p̄pterea cenſetur abſolutus, niſi Papa id exprimat,§.nouiſſime ſciendum, lib.4.tit.12.445
excommunicato communicari nō poteſt ante abſolutionē etiā ſi dederit cautionē iuratoriā de parēdo mādatis eccleſię,& epiſcopus eicōmunionē reddiderit etiā ſi morte præuentus non potuerit abſolui,§.nec ideo,magis. 434
excommunicato omnes qui ante prolationem ſententiæ tenebatur communicare, tenentur etiam poſt.§.vxores quoque. 437
excommunicatum iniuſte ſi quis ſe dicat,prius eſt abſoluendus antequam ſint admittendæ probationes ſuper iuſtitia excommunicationis.§.aliud iuris eius lib.4.tit.14. 443
exempla ſolenniter ſūpta, fidem faciūt.§.idem & de exemplis. 304
exorciſtatus eſt de minoribus ordinibus, §.sūt igitur in eccleſia. 87
expectatiuam habēs poteſt acceptare beneficiū vacaturum primū,vel ſecundū, vel alterius, certum

certum tamen acceptare non poteſt.§.poterit tamen is. 121
expenſæ,uide ſupra in ver.appellante.
expoſitus,vide infra in verſi.filius.
expreſſio eius quod tacite ineſt, nihil operatur niſi per aliũ modũ quã quo tacite in eſt, fuerit factam expreſſio,§.aliud iuris,eſt. 123
expreſſi & taciti eadem eſt virtus, §.quod ſi iudex in termino,lib.3.tit.17. 365
extrema vnctio ſolet exhiberi iis, de quorum mortem dubitatã & duplex vnctio exterior, & interior,& interiorẽ exterior deſignat, §. hactenus. 164

F

FActa plus operantur,quam verba,§.appel laſſe. 470
fama præſtat adminiculũ cęteris probationib. iudex ex variis debet animum ſuum inſtrue re,§.fama quoque. 349
feſta dedicationum eccleſiarum debẽt celebrari,§.ſolennitates. 201
feudũ a vaſallo alienatũ, difficilis recuperationis poteſt epiſcopus alteri ſub conditione re cuperandi cõcedere,§.ſed & in feudum. 239
feudum deuolutũ poteſt ꝑ epiſcopum alteri cõcedi,§.quinimo. 239
fideles poſt receptum baptiſmum debent chriſmá i,§.quamuis autem. [170]
fides ſacramenti ſupplet ſacramentum fidei,§. vnde de Iudæo. [264]
filius familias licet nõ poſſit aliquid relinquere pro anima,ſi careat caſtrenſi peculio,velqua ſi,tamen poteſt ſibi eligere ſepulturam, niſi ſit impubes, quod caſu poterit pater ſepelire illum vbi voluerit,niſi ſit conſuetudo in con trarium.§ de filio familias. 219
filius a parte,vel ab alio, parte ſciente expoſitus liberatur a patria poteſtate, & expoſitũ ſuſcipiens nullum in eo ius habet.§.quod ſi filius. 416
filii presbiterorum non poſſunt ordinari niſi fiant regulares,vel monachi,vel niſi ſint nati ex legitimo matrimonio,vel ſint valde mo rari,§.presbiterorum. 103
filii nati ex matrimonio,cui obſiſtit publicę ho neſtatis iuſtitia non ſuccedũt patri, publicæ contrahenti,§.filii quoque. 173
filii,per quorum neutrum ventum eſt ad cõpa ternitatem,copulari poſſunt niſi mos regionis aliud in ducat,§.de filius quoque. 275
Cętera vide infra in ver.pater.
finis iuris canonici perficit fines aliorum iuriũ in fine comp.iuris. 69
flauius Vrſius Cardinalis. ibid. 79
fæneratoras nõ ſolum,ſed etiam illorum heredes debent vſuras reſtituere, nulla obſtante appellatione,§.nec is tamen. 409
fo rnicatio carnalis & ſpiritualis æquiparãtur §.idem erit. 261
fornicatus cũ pluribus concubinis,nõ incurrit irregularitatẽ bigamiæ,§.aliud iuris eſt. 104
frigiditas & coeundi impotentia matrimoniũ impediunt,§.item frigiditas. 171
fructus quibus caſibus in ſortem quis computa re non teneatur,§.ſunt tamen caſus. 311
fructus ne dilapidẽtur, ſunt ſequeſtrandi,§.ſed ſi. 284
fuit occultus põt poſt reſtitutionẽ, & pęnitẽtiã ad ſacros ordines promeri, §. de iure. 102
furioſi ex commiſſo homicidio non incurrunt irregularitatem,§.idem cõſtitutum eſt. 100
Cętera require infra in verſi. ordinari.
furor impedit matrimonium cõtrahendum,ſed nõ dirimit contractam.§.furor.quoq; 171
furtũ committentes ob neceſſitatem mitius pu niuntur,& pęna furum puniuntur partientes cum eis, & qui furtorum ſunt conſcii.§.ſed hæc de illis. 405
furti nomine omnis illicita vſurpatio cõtinetur & fures promoueri poſſunt,immo pro moti deponũtur,& ſi ſint incorrigibiles,debent ex cõmunicari,& ſi occiſi fuerint in furto, non eſt ꝑ eis orandũ,niſi ante mortem ſint cõfeſſi.§.furti quidem nomine. 404

G

GRatia alicui cõceſſa, vt prouidere poſſit ꝑ ſonis idoneis in certa eccleſia,perſonis nõ expreſſis,nõ expirat re integra per obitũ cedentis ſecus ſi perſonæ eſſent expreſsæ, §.illud quoque. 128
gregorius XIII. Hugo Boncompagnus,in fine de comp.iuris. 78

H

HAereticus poteſt miniſtrare ſacramenta, §.ergo qui baptizat. [161]
hæreticus nõ reſtituitur aſi oĩa Idem ſi in reſtitutione timetur de periculo aiæ,vel ſcandalo: quia differẽ reſtitutio,§.plures pręterea. 314
hæretici,qui ſint,& qui ſchiſmatici, & quomodo differant,§.heretici ſunt. 393
heretici niſi hæreſim abiurauerint oĩ eccleſiaſtica prærogatiua nudari traduntur ſęculari curiæ punien.§.in hæreſi autem. 394
hæretici non poſſunt tradi eccleſiaſticæ ſepulturæ,& tumulantes eos excõmunicatur nec ante obſoluuntur, quam propriis manibus ex huuerint,§.eccleſiaſtica quoque. 397
hæretici qui receperũt pænitẽtiã eccleſiæ, vel

recipere sūt parati, ſunt reincorporādi: poſt abiurationem vero relapſi non ſunt amplius reincorporandi, ſed tradunt curiæ ſeculari, eis tamen non negatur ſacramentum pænitētiæ, §.ſed videamus qui. 390

hereticorum cauſa plura cōtra eos ſunt inducta, & in proceſſu contra eos, §.plura quoq. ad 460. Reliqua habes ſupra in ver. bona & infra ver. ſuſpecti.

hiſtrionibus non eſt dāda euchariſtia: pro infirmis ſp debet eſſe parata. §.itē.quamuis. [142]

homicida voluntarius nō poteſt promoueri, & promotus eſt deponēdus, ſecus de neceſſario §.patrati delicti. 98

homicidium fortuitum cōmiſſum, dū dabatur opera rei illicitæ impedit quem promoueri, §.quod ſi neque voluntarium. 99

homicidium ſi dans operam rei licite commiſi ex negligentia irregularitatē incurrit, ſecus ſi non ex negligentia, ſed mero caſu, §.ſed etſi licitæ. 100

homicidium fortuitum non punitur, ſi nulla, culpa caſum præceſſit. §.idem etiam. 415

homo liber non debet ab eccleſia violenter abſtrahi, niſi impetrata vita, & membrorū incolumnitate. hæc tamen. 206

homo quinque modis conſiderari poteſt. in fi. de comp. iuris. 67

homo varie conſideratus variis legibus vtitur. ibid. 67

In Hoſpitalibus circa ſacramentorum exhibitionem ſeruāda eſt antiqua conſuetudo, §. ſed & ſi qua 211. Cætera vide ſupra in ver. adminiſtratores.

I

IEiunis, & a ieiunio debet dari chriſma, niſi neceſſitas & aliud cogat. §. accedent. 171]

ignorantia excuſat participantem cum excommunicato, §.interdum tamen. 337

immortalis quadruplex in prælectio. in principio. ibid. 81

immortalitas perpetuitatis. 81

immotralitas beatitudinis. ibidem.

immortalitas ſucceſſionis naturalis ibidem. 82

immortalitas legitime ſucceſſionis ibidem. 82

immūnitas in titulo de immunitate eccleſiarū large aſſumitur, & quid ſit immunitas. x. immunitas. 204

immunitatis eccleſiarum triplex eſt ſpecies, localis, perſonalis, & realis, & quod immunitas localis eſt, per quam perſona in eccleſijs & nō conſecratis, vel oratoriis exerceri prohibentur. §.eſt autem eccleſ. 204

impediens conceptionem, vel abortū pcurans punitur, vt homicida, ſecus ſi id caſu fieri cōtingat. §.is quoque. 416

Impeditus adminiſtrare epiſcopatū, & ppterea factus monachus, ceſſante impedimēto, pōt reuerti ad epiſcopalē dignitatē, §.cæterū. 76

Imperator, vide in ver. laici.

Impubes, ſi preter parentum voluntatē, monaſteriū fuerit ingreſſus, poſſunt parētes intra annum reclamare, ſecus ſi ſit pubes. §. qđ ſi impubes. 126

Impuberes duo quorū malitia non ſupplet ętatem, & q pubertati non ſint proximi, vel ēt alter tātum ſit impubes, ſi per verba de pſenti matrimonium cōtraxerint, talis cōtractus reſoluitē i ſpōſalia de futuro, & ex eo inducit iuſtitia publicæ honeſtatis, §.cōsēſu. [190]

Impuberes volentes diſſoluere ſponſalia non ſunt audiendi, ſed expectandum eſt tempus pubertatis. §.de illis qui. [190]

Impuberes & non conſtituti in ſacris non poſſunt eligere, §.ſed neque. 35. Cætera vide infra in verb. monachus, & in ver. mulier.

Indultis apoſtolicis derogari poteſt per pacta, §.Quod quidem vſque. 272

Infantes, furioſi, dormiētes ex commiſſo homicidio non incurrunt irregularitatem. §. idē conſtitutum eſt. 100

Inferens iniuriam & damnum, debet damnū paſſo ſatisfacere, nec illum excuſat ignorantia. §. minus cum his 417

Inferiori quod conceditur, multo magis conceditur & ſuperori. §.quod autem. 24. Cætera vide ſupra in verb. coadiutor.

Infideles intra quartum gradum coniuncti, ſi conuertātur, nō ſunt ſeparādi, & eorum proles eſt legitima, §.ſi tamen. 177

Ingerēs ſe diuinis incurrit irregularitatē, & qđ ſit irregularitas. §.cauebūt, lib. 4. tit. 15. 452

Ingreſſus qui inuita vxore eſt monaſterium, ab eadē vxore egredi coactus, ea mortua nō cogitur rurſus in monaſteriū reuerti, ſed nō poterit amplius vxorē ducere. Quod ſi vxore nō cōtradicente fuerit ingreſſus illa mortua nō poterit exire prælertim ſi fuerit profeſſus cōſentiente vxore, §.quæſitum tamē eſt. 189

Initium vniuerſalium conciliorum celebrādorū poſt Apoſtolos cæpit tēporib. Cōſtātini, & ipſorum celebrādorum eſt apud ſedē apoſtolicā auctoritas, §.quorum celebrādorū. 12

Iniuriæ inferuntur re, vel verbis & litteris; & pæna eſt arbitraria. §.inferuntur, autem. 421

Iniuriarum vltores ordinari non poſſunt, §.id ſtatuendum. 102

Innodatus pluribus nō poteſt ab vna tātum ex

communicatione abſolui, abſolutio ſubrepti tia nõ tenet, §. quod ſi quis lib. 4. tit. 13. p. 443
innouata per iudicem poſt diffinitiuam ſenten tiã a qua appellatũ fuit reuocãtur ſtatim p iu dicẽ Apoſtolicũ etiã ſi ante appellationem fuerint innouata. §. interpoſita l. 3. ti. 17. 369
inquiſitio p ius canonicũ, in fine de corp. iu. 69
inquiſitio: Quando procedẽdum ſit per inqui ſitionem, §. per inquiſitionem. 383
inquiſitor hæreticæ prauitatis non poteſt pro cedere contra ſortilegos, niſi ſortilegium ex preſſe contineant hereſim. §. ſciendum. 401
inſcriptio non eſt neceſſaria, ſi crimen oppona tur excipiendo, §. accidit. lib. 4. tit. 1. 384
inſcriptio nõ eſt neceſſaria, ſi crimen obiiciat, vt quis ab officii, vel beneficij executione ex cludatur: quo tamẽ caſu ſi poſt confirmatio nẽ opponatur, deficiẽs in ꝓbatione ponitur pœna extraordinaria. §. ſed an ſi ꝓpterea. 385
Reliqua vide ſupra in ver. crimen.
inſtrumenta poſſunt exhiberi vſque ad cõclu ſionem in cauſa, §. exhibere autem. 344
inſtrumentorum appellatione non large ſũpta continentur ſolum ſcripturæ, quæ in iudicio exhibentur, §. at ſi partes. 343
inſtrumentis non vitiatis, & de vitio non ſuſpe ctis creditur, & error vnius literæ, & raſio in loco non ſuſpecto, nõ vitiat inſtrumentum, § exhibebuntur 355
intentans ſpolia non poteſt reconueniri, niſi ſu per cauſa ſpolii, §. is quoque. 317
interdictũ quid ſit, §. Eccleſiaſtica cẽſura. 481
interdictũ aliud iuris, aliud iudicis, quę diſtin ctio exemplis declaratur. § habent eccleſiaſti ca. lib. 4. tit. 14. 646
interdictum iudiciale quid ſit, §. iudicis ſenten tia. lib. 4. tit. 14. 447
interdictum eccleſiaſticum reſpectu perſonarũ ſtricte interpretandum, & unus non poteſt pro delicto alterius excommunicari. §. at nõ ſicut. lib. 3. tit. 14. 448
interdicti tẽpore poteſt quis baptizari. §. chriſ mari, & verbum diuinum audire, §. excepti uero caſus. lib. 4. tit. 14. 448
interdicti tẽpore põt confici ſacrũ chriſma: ſed unctio extrema, eccleſiaſtica ſepultura, diui norum celebratio ſũt prohibita, niſi cõceſſa quibuſdã ſint ex priuilegio: & violãtes interdi ctũ, incurrũt excommunicationẽ nõ obſtãtib. priuilegiis, §. velut igitur. lib. 4. tit. 14. 449
interdictorum quædam generalia, quædam ſpe cialia, §. rurſus interdictum. lib. 4. ti. 14. 447
interdicta uniuerſitate, & ſinguli de uniuerſita te cenſent interdicti, ne interdictũ reddatur elu ſorium, §. item cum lib 4. tit 14. 448
interdicto loco principali, cẽſetur interdictus acceſſorius uicinus, & contiguus, & depoſi tio iudicis nõ debet poſſe reddi eluſoria, §. etſi quidem. lib. 4. tit. 14. 446
interficiens per induſtriam ſimilis eſt aſſaſſino, §. non abſimilis. 415
interficiens latronem nõ ex neceſſitate, punit ſe cus ſi ex neceſſitate, § ꝙ ſi quis latronem. 415
interficiens clericos qui poſthabito habitu com mittunt enormitates non ſunt excõmunica ti. §. quinimo. lib 4. tit. 13. 428
interius qualis quis ſit, debet per exteriora de monſtrare, §. oportet. item. 59
inuitus baptizatus characterem ſuſcipit & cogẽ dus eſt ad obſeruantiã fidei, ſecus ſi penitus ſit coactus. §. ſed etſi quis. [167]
ioan. maria de Monte, Iulius III. in fine de cõp. iuris. 78
ioan. Ang. Medices. Pius. IIII. ibid. 78
irregularitas, vide ſupra in uerſi. ingerens.
iudæi ſatisfacere debent de immoderato graua mine Chriſtianis, alias excommunicãtur, mo do quo poſſunt. §. iudæi quoque. 410
iudex delegatus ſi pronuntiat ſe iudicem cõpe tentem, expirat iuriſdictio, §. item ſi. 247
iudex delegatus quid ſit, §. extraordinariũ. 250
iudex debet habere notarium, vel duos viros i doneos, qui ſcribant acta iudicii ergo. 268
iudex benefaciet, ſi rem terminare quęrat ſine tela iudiciaria. §. in his quoque. 290
iudex debet eſſe contentus una pœna ex pluri bus, quæ aduerſus contumacem cõpetunt, & excreſcente cõtumacia poteſt etiam ad alias procedere. §. quod autem. 288
iudex nõ debet in cauſa ſupſedere obtentu exce ptionis ſpolii niſi dicatur factũ ab actore, & hoc in ciuilibus in criminalibus uero poteſt ẽt obiici de ſpolio a tertio facto, ſi quis dicat vel tota ſua ſubſtantia, vel maiori parte ſpo liatus nec agenti ſuper rebus Eccleſiaſticis poteſt opponi exceptio ſpolii rerũ priuata rum vel contra. §. ſed quia. 199
iudex diligẽs eſſe debet examinãdo ſuper omni bus qualitatibus ipſius cauſę, §. interrogabit 328
iudex ex cauſa delegabit examen teſtium, §. ſi qui tamen eorum. 320
iudex qualiter penſare debeat dicta teſtium, & quod poteſt illos repetere, & interrogare vſ que ad ſententiam, §. publicatis igitur. 442
iudex poteſt teſtem repetere ſuperomiſſis, §. cũ quoque. 442
iudex debet aduertere, ne dubium accipiat pro

noto-

Digitized by Google

motorio.§.ſed cum multa. 348
iudex ex variis debet animum ſuum inſtruere, § fama quoque. 349
iudex vnus ex pluribus ſufficit quod recitet ſententiam ſub plurali numero, ſecus in actu electionis.§.ſed & ſi. 352
iudex qui contra leges & cõſcientiã corruptus iudicat,varie punitur,§.is autem qui. 355
iudex deputatus ſuper executione ſententiæ admittit exceptionẽ fraudis, ſeu nullitatis,non vt ſuper ea pronunciet,ſed vt negotiũ ad ſuperiorẽ,qui iudicauit, tranſmittat.§.quod ſi princeps. 360
iudex ordinarius quis ſit,§.eſt & alia. 249
iudex ordinarius tenetũ exequi ſententiã delegati a Principe etiã iniuſtam.§.cũ igitur. 360
iudex ad quem inhibere nõ põt, ſi dicitur ex iniuſta cauſa appellatũ,niſi pri⁹ recepta appellatione vt ꝓbabili incipiat cognoſcere de cauſę veritate,§.qđ ſi obijciat,lib.3.tit.17. 366
iudex a quo compellere non poteſt appellãtem a grauamine ipſius veritatẽ probare, licet citare poſſit ad ipſius reuocationem audiẽdam qua facta in cauſa procedere poterit eius contumacia non obſtante, ac ſi nunquã appellaſſet;ſed videamus lib.3.tit.17. 367
iudex quãdo periculũ eſt in mora,debet breuiare terminum proſequendę appellationis , §. ſuperior quoque. 375
iudex ſi proceſſerit non excipiente inquiſitode non diffamatione , proceſſus tenebit.§.idem etiam erit lib.4.tit.1. 348
iudex fœneratori poteſt pręcipere ſub pæna excõicationis,tã ne vſuras exigat,q̃ vt exactas reſtituat, non obſtante iuramento præſtito de non repetendis vſuris.§.ſed etſi quis 409
iudex aliquem excommunicans in dubio cenſetur inferre maiorem excommunicationẽ.§. ſed quęri poterit. 432
iudicis diſpoſitio nõ debet poſſe reddi eluſoria §.etſi lib.4.tit.14. 447
iudices duo ordinarii ſi ſententias diuerſas ferant, tenet ſnia lata pro reo, niſi actoris cauſa ſit fauorabilis ſi vero delegati ſẽtẽtia pendet ex volũtate delegãtis: ſi vero arbitri,neutra tenet.ſi vero vnus tantũ ex plurib.pronũciauerit,nulla erit ſententia, §.de facto. 353
iudicare, ſecundum leges & conſuetudinẽ dẽt quilibet iudex,& ſummus põtifex , qui tamẽ ex cauſa poteſt ab aliis recedere,§.ſed ſiue ordinarius. 345
iudiciũ q̃d ſit,& q̃d cauſa,§.teſtat l.3.tit.1. 245
iudicium extraordinarium quid ſit,§.extraordinarium. 450
iudiciũ ſummariũ eſt,in quo ſubtili ordinis iudicarii obſeruatione prætermiſſa procedit ꝓ ordinariũ,& ſolenne eſt,in quo ſeries iudiciariæ telę obſeruatur.§.rurſus iudiciorum. 256
iudicia ſæcularia quæ ſint,& quę eccleſiaſtica, §.ſumma diuiſio.lib.3.tit.1. 245
iudicia exercemur per noſmetipſos.& per ꝓcuratores,vel ſyndicos,& quot ſint procuratorum ſpecies.§.expoſitis generibus. 260
iudiciorum ſecunda diuiſio,quod quædam sũt ordinaria,& quędam extraordinaria,§.eſt & alia. 249
iuramentum aliud voluntariũ,aliud neceſſariũ & neceſſarium,niſi ex cauſa, recuſari poteſt, §.ſed cum ſit. 346
iuramentum recuſandi quæ ſint iuſtæ cauſæ,§. ſunt autem iuſtæ. 346
iuramentum deferendum eſt reo,ſi pro eo ſunt præſumptiones , niſi aliter iudex arbitretur, §.ſed etſi pro eo. 346
iuramentum voluntarium eſt quod defertur a parte parti,quod deferẽti poteſt referri , niſi ſimus i famoſis actionib.§.uolũtariũ eſt. 346
iuramenti de calumnia omiſſio non vitiat proceſſum. §.illud poſtremo. 323
iurare de calumnia tenentur etiam procuratores,quandocunque iudici videbitur. §.& nõ tantum. 321
iuratur de calumnia hodie etiam in cauſis ſpiritualibus,§.in cauſis. 321
iuratur de calumnia etiam in cauſa appellationis, §. præterea. 322
iuris interpretibus cauenda eſt affectatio linguæ politioris in fine de comp.iuris. 67
iurium cunctorũ finis vnus,conuerſatio ibi. 68
iuris Pontificii finis excellentior cæteris ibi. 68
iuris ciuilis interpretes tumidi. ibid. 75
ius canonicum fines exterorum iurium amplectitur,& quomodo. ibid. 68
ius ciuile ſecundum Ariſt.ordinatio ciuilis ſocietatis. ibid. 68
ius canonicũ rariores habet auditores. ibid. 70
ius canonicum a ſacra Theologia multa mutuatur. ibid. 71
ius ciuile pęnis afficit inſontes.delinquẽtes ſubleuat. ibid. 73
ius canonicum quid præſtet. ibid. 77
iuſiurandum deferri poteſt ad ſupplendam probationem,§.quod ſi nec teſtibus. 445
iuriſdictio perpetua per vnũ,intelligitur perpetuata quo ad oẽs,§.iuriſdictione vero. 258
iuriſdictio delegati à principe expirat per executionem ſententię.§.idem iuris eſt. 257
iuriſdictio expirat trãſacto termino,ſi in reſcri

pro tempus apponatur.§.ſed & cũ cauſa.357
ius canonicũ vnde dicatur, quid ſit, & ex quib. conſtet.§.iuri canonico. 8
ius canonicum verſatur circa perſonas, res, & iudicia,§.verſatur autem. 29
ius diuinum eſt, quod cõtinetur in lege, & in Euangelio, & eſt immutabile, §.ius diuinũ. 10
ius eligendi quibus competat:§.ius igitur prę latum. 31
ius patronatus quid ſit, & quibus modis conſtituatur,§.accidit autem. 130
ius patronatus aquiritur per rite ædificantem, vel dotantem.§.ædificatione. 141
ius patronatus tranſmittitur ad quoſcumq; hæredes, & plures ſuccedentes vni habent vocẽ vnius, nec hæres patroni inſtitutũ mutare poteſt,§.ſucceſſione quoque. 134
ius patronatus donari poteſt, ſed ob donationẽ nõ præiudicatur iuribus Epiſcopalibus, vendi autem non poteſt, niſi cum vniuerſitate,§. donatione quoque. 136
ius patronatus tollitur ceſſione, collegio, cõſtitutione Eccleſię deſtructione, delicti perpetratione,§.tollitur ius. 140
iuſtus metus, vide infra in ver. Metus.

L

Labor in interpretãdo in fine de cõp.iu. 76
Laicus etiam de manu clericorum non põt decimas recipere ſub pęna excommunicationis, & priuationis ſepulturæ, & clericus cõcedens deponetur,§.ex cõtrarioli.2.tit.26.232
Laicus, a laico corã ſeculari iudice cõueniri debet, niſi cauſa ſit ſpiritualis, vel ſimilis, & litteræ impetratæ ad iudicem Eccleſiaſticũ nõ tenent,§.laicus ergo. 246
laici non poſſunt eligere,§.laicis quoque. 38
laici & etiam imperator non poſſunt cõcedere priuilegium ſuper decimis nõ ſoluẽdis,§ generaliter autem.lib.3.tit.22.232. Cætera vide ſupra in ver. Electio.
latrones vide infra in verſi. Publici latrones.
lectoratus eſt de minoribus ordinibus §.ſunt igitur. 247
legare tantũ quis poteſt de bonis Eccleſiaſticis quantum contulerit Eccleſiæ.§.item ſi tantũ dem. 247
legatus de latere non confert cathedrales Eccleſias regulares, nec dignitates poſt Põtificalẽ maiores, nec põt eodẽtẽpore in eadẽ Eccleſia plures reſeruationes facere,§ ſed tamen. 144
legatus de latere põt derogare iuri patronatus Eccleſiaſticorũ non laicorum, Eccleſiaſtico patrono redditur ratio prouentuum patronatæ Eccleſiæ, ſecus laico,§.legatus etiam. 133
legati miſſi, vel nati, vigore ſuæ legationis non conferunt niſi ſpecialiter ſibi concedatur: ſecus eſt in legatis de latere, qui cõferunt, & ſine mandato ſpeciali, etiã inuito patrono Eccleſiaſtico,§.ex legationis. 114
leges qualiter ſe habent erga homines, in fine de comp.iuris. 65
leges diuerſę ac contrarię. ibidem. 65
legiſtæ meri intra priuatam formam conſtiterunt. ibid. 78
lepra, vel ſimilis morbus ſpõſalia dirimit licet non dirimat mr̃imoniũ,§.item ſi ſpõſus. 161
leproſi poſſunt matrimonium contrahere,§.alia eſt cauſa. 172
libellus quid ſit.§ in primis igitur. 288
libellus quæ continere debeat, & quod ineptus & obſcurus libellus non obliget ad reſpõdẽdum:& quod iudex poſſit illũ lacerare,§.ex primat igitur. 290
libelli ſolennis porrectio, in quibus caſibus nõ eſt neceſſaria,§ ſunt tamen caſus. 190
libello oblato debẽt reo dari dilationes ad excipiẽdũ, & ad euitãdã obſcuritatẽ, vna materia eſt vno in loco tractãda,§.oblato iã 291
libellorum alij ſunt accuſatorii, alii conuentionales,§ porro libellorum. 289
liber homo non debet ab Eccleſia violenter abſtrahi, niſi impetrata vita & membrorum incolumitate § hæc tamen ſecuritas. 206
libertus non poteſt ordinari,§.ratione. 90
licentia conceſſa a ſuperiore religioſo, vt poſſit conſentire promiſſioni de ſe factæ non valet.§. ſtrictius adhuc. 97
litis conteſtatio eſt fundamentum iudicii, quo deficiente fruſtra ſuper ædificabitur, & quando dicatur lis conteſtata,§.hactenus. 315
litis conteſtatio neceſſaria eſt, cum officio iudiciis pro actione inſtituitur,§.nec ſolum. 319
litis conteſtatio quando non eſt neceſſaria quo modo cognoſcatur,§.ſunt & alii caſus. 31
litis conteſtationem qui effectus ſequantur.§. igitur.ſequuta. 317
liti prudentia non inualidat matrimonium cõtractum.§.ſi etiam. 224
lite pendente nihil innouandum & lis tunc pendere dicitur, cũ citatio legitima peruenit ad partem citatam, aut per eam factum eſt, quo minus peruenerit,§.inſtituta ergo lite. 327
litiũ breuitas pius canonicũ in fi.de cõp.iu. 69
litteras Papæ, qui ꝑ ſe, vel per alios falſant, excõmunicati ſũt cũ ſuis fautoribus, & Clerici officiis & beneficiis priuãtur & degradati traduntur curiæ ſeculari.§.aduerſus eos. 315
litteris falſis qui vtitur, ſi clericus, & officiis &

beneficiis

beneficiis priuatur: ſi laicus, excõmunicatur §.mitius cum illis. 224
Locutio pluralis reſtringitur ad duo. §.ſed ſi cõceſſum. 127

M

Magis dignum trahit ad minus dignũ §.ſanctificatum autem. [185]
magnitudo & grauis continentiarum rerum in iure canonico. in fine de comp. iuris. 71
malitia plebis iuſta tribuit renunti andi cauſã Item vitatio ſcandali. § propter malitiã. 74.
mali nihil in reb. ſed in vſu. in fine de cõp. iuris
Malum facere debemus, vt poſtea faciamus bonum, & ſi nõ ſint quibus reſtitui poſſint vſurę eroganđę ſunt in pauperes; & paupertas excuſat a reſtitutione. §. nec quidam. 408
mandatarius cuius non eſt electa induſtria, põt alteri mandare. §. illud etiam. 129
mandatum ſuſcipiens de ordinib. cõferẽdis certis perſonis, non tenetur eidẽ puidere de beneficio ſed mandans: ſecus ſi ſit mãdatũ generale, uel ordinãdi ſtatim cõcedens, §. ꝙ ſi. 108
mandatum faciens mentionem de collatione, nõ poteſt trahi ad præemptionem, uel inſtitutionem. §. idem obſeruari. 124
mandatum Apoſtolicum reſtrictionem recipit ex perſona prouiſi. §. interdum tamen. 126
mandatum ab ordine ſcripturę declaratur. §. ex ordine. 127
mandatum per quod prouideri debet de beneficio ſpectante ad prouiſionem plurium, intelligitur coniunctum. § ſi uero. 127
mãdatum ſimplex de prouidendo non extenditur ad beneficium curatum, vel electiuũ. §. ex natura. 128
mãdatum ſimplex de prouidendo, nõ extenditur ad obtinẽtem aliud bñficiũ, niſi fuerit id expreſſum, quo caſu ſollum vnicũ, & nõ curatũ bñficiũ obtinẽti prouideri poterit: & pluralis locutio reſtringitur ad duo. §. nã & is. 127
mandatum Apoſtolicum ex cauſa poteſt executioni mandari, etiam in alio loco ab expreſſo in mandato, §. ſimili ratione. 235
mandatũ non cõplectitur maiora quã ſunt in procuratorio expreſſa, §. crimina tamen. 263
mandatum morte cõſtituentis expirat, interdũ etiam re non integra. § morte quoque. 271
mandati Apoſtolici fines ſunt diligenter cuſtodiendi, nec extenduntur, ſi ad caſus expreſſus, & de conſenſu, & in præiudicium prouiſi, § ſunt autem. 123
mandatum Pontificis acceptum, & feliciter cõſummatum, §. ſed hoc nos. 4
manumiſſus ab Eccleſia, vt eidẽ ſeruiat in diuinis, nõ põt ſe trans ferre ad aliam Eccleſiã: ſecus ſi ſimpliciter fuerit manumiſſus. quod ſi quis 99. Cętera vide ſupra in ver. Eccleſiis.
mater & filius ipſo articulo parturiẽdi poſſunt ſeparatim baptizari, nec ob id creditur baptiſmus iteratus. c. is quoque cuius. [166]
materia uide ſupra in ver Libello oblato.
materia iuris ciuilis in fin. De comp. iuris. 70
matrimoniũ ſpũale diſſoluitur tranſlatione, renũtiatione, diſpõne. videmus hucuſque. 67
matrimonium nullo pacto cõtrahi poteſt a cõſtitutis in maioribus ordinibus: ſed conſtituti in minorib. poſſunt, ſed ſi contrahãt, priuãtur beneficiis & dignitatibus Eccleſiaſticis, §. horum autem. 88
matrimonium quid ſit. §. matrimonium. [187]
Matrimonium pręcedit alia ſacramenta ratione loci in quo inſtitutum eſt, temporis ſtatiudinis, & myſterii §. & merito. [187]
matrimonium cum alia poſtmodum contrahere poterit, ſi per contrahentem ſponſalia indrem, non ſtetit quo minus matrimoniũ contraheret §. dies adiicitur. [192]
matrimonium per uerba de pręſenti contractũ tollit ſponſalia pręcedentia, & iuramento firmata, ſed matrimonium contractum per uerba de pręſenti, non irritatur etiam ſecuta copula. §. ſi quis igitur. [197]
matrimonium quantum ad Eccleſiã, ut cõtrahi ſit neceſſario requiri verba, ac muti & ſurdi ſignis poſſunt nuptias contrahere. §. licet autem. 162
matrimonium quibus uerbis cõtrahatur. §. verba autem. 163
matrimonium diſſolui poteſt, ſi vnus coniugũ comperiatur poſt contractum matrimonium ſeruilis conditionis, niſi poſt talẽ cognitionẽ fuerit reuocatus cõſenſus, uel ſequuta copula. Et liberi ſunt ex libero ventre nati, niſi aliud indicat lex & mos regionis. §. ſi quis aũt. 164
matrimonium per errorem in perſona impeditur, §. Liberi autem ſunt. 79
matrimonium non ſoluitur altero coniugum ſi deluũ in hæreſim lapſo. §. alia ſane cauſa eſt 169
matrimonium contrahendum a furore impeditur, ſed non dirimit iam contractum. §. furor quoque. 171
matrimonium impediunt frigiditas & coeundi impotentia §. item frigiditas. 171
matrimonium an poſſit a leproſis contrahi. §. alia eſt cauſa. 171
matrimonium accuſari nõ poteſt ab eo, qui tẽpore denuntiationis ſiluit, niſi iuret de calũnia, & quod poſt denuntiationem nouiſque obiectu-

obiectus eſt, §. non tamen. 121
matrimonium poteſt accuſari ex cauſa etiam poſt denunciationem. §. idem iuris. 181
matrimonium accuſari poteſt nõ ex cauſa delicti per ſolos cõiuges, §. ſed nec omnes. 182
matrimonium ex cauſa delicti accuſari poteſt, per omnes ſed potiſſimũ coniunctiores, antiquiores & honeſtiores. §. qđ ſi delictũ. 182
matrimonium regulariter diſſolui non poteſt, & niſi ſequuta ſit copula, ſoluitur per ingreſſũ monaſterii ita vt remanẽs in ſeculo poſſit alteri libere nubere. §. ſciendũ eſt. 184
matrimonium cur nõ ſequuta copula per religionis ingreſsũ diſſoluitur. §. neq. mirũ. 185
matrimonium etiã non conſummatum, per ſacri ordinis ſuſceptionem nõ diſſoluitur. §. diuerſum ſtatuitur. 185
matrimonium ob uerã coeũdi impotentiã non ob putatiuã diſſoluit. §. itẽ ſi quis ignarus 18
matrimonium cũ ea, quam quis vxore viuente cognouit non ſub ſpecie matrimonii defuncta uxore põt quis cõtrahere, ſi neuter ipſorũ quid machinatus eſt in mortẽ prędefunctę vxoris. §. cum ea. 192
matrimonium nõ ſoluitur ob fornicationẽ carnalem, vel ſpiritualem, ſed fit ſeparatio tori. §. ſępius tamen. 187
matrimonium contractum per procuratorẽ reuocatum non tenet, licet reuocationon uenerit ad notidam partium. §. non ſic. 259
matrimonii bona ſunt ſacramẽtũ, fides, proles, & fornicatiõis remediũ. §. cõſequũtur. [188]
matrimonii contractus ſuſpenditur, donec extat preſumptio, quod non poſſit contrahi. §. cuius ſi. 180
matrimonia hodie vſq; ad quartũ gradũ incluſiuẽ sũt ꝓhibita, & de facto cõtracta tẽporis curſu nõ validantur. §. cõſtitutũ igitur. 177
matrimonia prohibẽtur cõtrahi clãdeſtine, ne poſtea oporteat illa diſſoluere. §. ne tñ poſt. 179
matrimonia clandeſtina ſi publicentur, recipit Eccleſia. §. ſane, ſi parochialis. 180. Cętera vide ſupra in ver. Cognatio, & in ver. Error, & infra in ver. publicæ honeſtatis iuſtitia, & in uer. Ordo ſacer.
matrimoniorum materiam quã variè cõſiderata. in fine de comp. iuris. 66
matrimonium conciliat immortalitatẽ generis. ibid. 68
medici qui ęgrotos ad pęnitentiam non inducunt, ſunt ab Eccleſię ingreſſu arcendi. §. medicos etiam. [178]
memoria, ad memoriam iuuandam conducit repertio. §. hęc de præbendis. 143
mendicantes non poſſunt profiteri ante lapſũ anni, & recipientes profeſſionẽ puniuntur §. quod tamen. 148
mendicantẽs ſolum in ordinem Carthuſienſiũ migrare poſsunt. §. mendicantibus. 153
mens humana vna, & intellectus vnus, in fine de com. iuris. 65
metropolitanus ſolum in ſua prouincia certis diebus pallio vtitur, & palliũ perſonam ſequitur, & ideo commodari non poteſt, §. ſed eo nec ſemper. 53
metus iuſtus niſi purgatus fuerit, impedit matrimonium. §. coactio quoque. 154
metus iuſtus excuſat, adeo ꝙ nõ appellãs habetur ꝓ appellãte ſi fuit ꝓteſtatus, & cauſas appellationis expreſserit. §. is quoq. quem. 371
metu iudiciorũ interdũ deuenitur ad pacta, ad trãſactiones & ad cõꝓmiſſa, §. cõſequẽs, 271
minor triginta annis, excommunicatus ſuſpenſus, & cõſtitutus in ſacris, & ſchiſmaticus recõciliatus, nõ poſsunt eligi. §. igitur qui. 29
minor xxx. annis poſtulari põt. §. ſciẽdũ eſt. 40
minor xiiii. annis ſi in cauſis ſpiritualibus in iudicio eſse uelit, quomodo ſit agendum, §. qđ ſi quartum. 261
minor & Eccleſia reſtituuntur aduerſus ſententiam a ſede Apoſtolica, latam, §. adhuc autem. 377
minores debeant maioribus exhibere reuerentiam: maiores vero minoribus amorem & charitatem. §. in primis. 89
minores ſeptennio nõ poſsunt ſponſalia contrahere, & contracta lapſu temporis non cõualeſcunt, niſi noua volũtas acceſserit, aut nixus copulę interuenerint. §. nõ tñ omnib. [194]
minores xiiii. annis nõ poſsunt cõtrahere matrimonium, niſi pro bono pacis, & ex neceſſitate. §. ſed qui ſint puberes. 162
minores fratres non poſsunt profiteri ante lapſũ anni, & recipientes profeſſionem puniuntur, §. quod tamen. 148
minores & prędicatores indiſtinctè de omnib. obuentionibus parochialẽ portionem ſoluere tenentur, §. ſed iſtud quidem. 220
mirum eſse quod nõ fuerint hactenus compoſitę inſtitutiones iuris canonici. §. non parua 3
miſerabiliũ perſonarum tutelam debent clerici ſuſcipere, §. videamus autem. 108
miſsio in poſseſsionem in cauſis beneficialibus non habet locum, ſed, in locum eius poterit procedi lite non conteſtata. §. ſed iſta quidẽ 280

mona-

Monachus quid ſit ex triplici capite, & impubes à patre traditus monaſterio poſt annum pubertatis poteſt redire ad ſæculum, ſi uelit. §.monachi fiunt. 145
monachus ſemel factus cogitur remanere in monaſterio,§.is igitur,qui. 152
monachus non poteſt aliquid proprium habere,nec contra hoc poteſt Papa diſpenſare, §.ſed nec aliquid. 152
monachus poteſt tranſire ſolũ in arctiorem religionẽ & ſi dubitetur, an ſit arctior,in quã monachus vult migrare,ſtatur iudicio abbatis.§.ſed nec temere. 153
monachi non ordinantur, niſi de licentia abbatis. §. monachi quoque. 97
monachi nõ poſſunt præeſſe Eccleſiis parochialibus,§.fugitiuos uero. 154
monachi in poſſint eſſe patrini alienorum filiorum.§.parentes quoque. [272]
monachi deſeruientes Eccleſiis ſunt exemptia muneribus perſonalibus §.perſonalis immunitas. 208
monachi,regulares & clerici communiter uiuẽtes ſoluunt prædiales decimas, §. de monachis:lib.2.tit.26. 232
monachi decimas ſoluere tenentur, & alii cõiter uiuentes,ẽt de prædiis de nouo acquiſitis & proprijs manibus excultis, niſi obſtet aliquod priuilegium,§.ſed etſi eiſdem ibidem.
monachi non poſſunt eſſe procuratores, niſi ꝓpriæ Eccleſiæ niſi urgente neceſſitate, & ſuperioris iuſſu.§.Idem quoque. 265
monachi de conſenſu abbatis poſſunt teſtimonium dicere,§.monachi quoque. 333
monachi ſe ad inuicem,uel cõuerſos percutientes,ſunt ab abbate, uel epiſcopo abſoluendi §.monachi quoque.430. Cætera uide ſupra in uer.Clerici,& in uer.Eccleſiæ.
monaſterium,vide ſupra in ver.Eccleſiæ,& in ver.Ingreſſus.
moniales ſed adinuicẽ,vel cõuerſas percutiẽtes a quo ſint abſoluẽdæ,§.Simile ſtatuitur.438
monitio Canonica quę ſit,§.tunc autem Canonica. 437
mores & abſentia æquiparantur re non integra §.quęſitum eſt. 256
morte qui ſibi inferũt,hi ſimiles illis,q impęnitentes moriũtur, §. nouiſſime ſciendũ. 417
mortuus ruri qui ſepulturã non eligit,ſi ſine periculo poſſit exportari, vel in parochiali. Eccleſia vel maiorum ſepultura debet ſepeliri §.illud tamen. 220
mortui tumulati contra Canones sũt exhumandi,ſi illiorum corpora poſſunt diſcerni a corporibus fidelium,§. & etſi contigerit. 221
mortuis non communicatur,quibus non communicatur uiuis.§.non tamen omnes. 222
mortuos non humandos qui contemptis clauibus in locis ſacris humauerint, excõmunicationem incurrant,a qua non ſunt abſoluendi antequam arbitrio Epiſcopi ſatisfecerint.§.ſi quis autem. 222
mulier uiripotens contrahens cum impubere nõ poteſt reſilire,ſed impubes, factus pubes poteſt,§.mulier.quoque. 196
mulier credens uirum eſſe mortuum, q̃ religionem eſt ingreſſa,a uiro educta,ſi vir moriatẽ non cogitur reuerti ad monaſteriũ,licet id ſibi expediat,§.quid ſtatuemus. 189
mulier eſt tuenda ſi timeat ſęuitiam uiri,debet ab eo præſtari cautior & ſi ea nõ putetur ſufficiẽs,dum cauſa plene cognoſcitur,vxor eſt deponenda in loco honeſto & tuto,§.præſtãda tamen. 191
mulier ſi matrimonium contraxerit cũ eo quẽ ignorabat cõiugatum vxore prima mortua erit in eius poteſtate uirum retinere, §.hoc tamen de ea. 192
mulier,ob ſolam traductionem ad domum nullum ius oritur impeditiuum ſequentis matrimonii,§.& hæc quidem. 192
mulierem,quã quis duxit vel retinuit: ſciens copulæ non idoneam,habebit ut ſororem,ſi nõ poteſt habere uelut uxorem,§. plane ſi. 187
mulieres non ſunt in forũ trahendæ gratia teſtimonii ferendi, ſed ad eas eſt mittendus tabellio.§.cuius tamen. 332
muti baptizari poſſunt.§.muti quoque. 166
muti & ſurdi ſignis nuptias poſſunt cõtrahere §.muti uero. 163

N

NAtus ann.xiiii. poteſt eſſe in iudicio ſup. cauſis ſpiritualibus per ſe,& per procuratorem,nõ obſtante patria poteſtate, §.aliud tamen. 261
Nati ex clandeſtinis & interdictis matrimoniis non ſunt legitimi, licet nati ex matrimonio cõtracto in facie Eccleſiæ ante ſententiã diuortii ſint legitimi,niſi uterque coniugũ nouerit impedimentum,§.quicũque vero. 180
Neceſſitas facit effectum reputari pro effectu §.ſed & ſi pænitendi.
Neceſſitas,vel ſimplicitas,excuſata communicatione cum hæreticis,§. mercatores. 738
Negligentia auctoris mei non intelligitur eſſe mea.§.non tamen. 181
Negotia ſæculari non debent tractari in Eccleſiis,publice quoque. 105

Nemo dat, quod non habet. §. igitur 48
Nemo pôt ſeipſum præſentare, §. licet autē. 137
Nemo ſibi beneficiū cōfert, veluti nemo ſe præſentat, nec vacaturi beneficij tenet collatio, aut præſentationis promiſſio. §. ſunt aūt. 138
Neophytæ nō poſſunt eligi §. neophytæ quoq; 39
Nomina vide infra in ver. Præbendæ.
Notorium probatione non indiget. §. ſed & ſi quid. 348
Notum publice præſumitur notum etiam priuatim §. interpretamur autem. 117
nouale eſt ager de nouo redactus ad culturam. §. Eſt autem nouale. 232
nundinæ non debent tractari in Eccleſia. §. publicæ quoque. 205
nuptiæ conſenſus partiū contrahūtur, nec ſufficit conſenſus parentū §. nuptias igitur. 162
Cętera vide infra in uer. Secundæ nuptiæ.

O

OBlationes & decimę pręſcribi nō poſſunt §. prouentus tamen. 241
Oblatum ſponte, vel datum gratia redimendæ moleſtiæ ſuper iure quæſito indebitę illatæ non inducit ſimoniam §. ſciendum. 393
Obtinētes aliquam præpoſiturā, debent etiā habere eius ꝑpoſituræ ordinē. §. admonēdi. 62
Occulo priuatus in diſtincte promoueri nō poteſt, licet retineat ordines, ſi poſtea talis, priuatio contingat. §. hæc autem diſtinctio. 106
Officium ſubdiaconatus, circa quæ verſetur. §. diaconū. 86
Officia ſecularia qui exercuerunt, ſi honeſti, ſunt, redito ratiocinio poſſunt ordinari, ſecus eſt de vſurariis. §. iis illi 101
Opponens exceptionem, quæ uerſos opponentem opponi poteſt, nihil agit: hoc, ſi proprio nōine excipiat, ſecus ſi nomine ſuæ Eccleſię. §. cauebit autem. 301
Opponi non poteſt contra electionem factā à duab. partibus niſi de nullitate voti alicuius earum dictarum partium. §. hoc tamen. 32
Ordinans ſimoniace ac etiā ordinatus sūt puniendi, §. ipſi vero. 95
ordinari ex quibus cauſis ſine reſpectib. homines proh beantur. § quoniam vero. 95
ordinari non poſſunt ſeruus & libertus, & ſeruus ordinatus ſciēte domino fit ex hoc liber & ingenuus. §. pari ratione. 96
ordinari quis nō pōt ab extraneo Epiſcopo, niſi delicentia ſui ordinarii, quam cōcedere poterit etiam vicarius & capitulum, ſi ſedes uacet, vel quia adminiſtrat. § pari rōne. 97
Ordinari nō poſſunt ſimoniaci, ſeditioſi, & in iuriarum ultores. §. idem ſtatuendum. 102
Ordinari non poteſt bigamus, nec qui uxorem duxit uiduam, electam, vel meretricem §. Itē repellendi. 103
Ordinari olim furioſus, vel aliter vexatus, non poterant §. is quoque. 106
ordinarius ſi ſciat per ſurreptionē impetratam ab Apoſtolica ſedes abſolutionē, debet remittere perperam abſolutum ad ſedem Apoſtolicam, ſi vero hoc ſibi non conſtetur, ſed ſuſpicetur, debet abſolutum cogere ad purgationem § quinimo ſi. 444
Ordinarii loca pia & religioſa poſſunt reformare Auctoritate Apoſtolica, ſi opus ſit reformatione. §. quinimo. 217
ordinationem præcedere debet diligens ſcrutinium. §. præcedet autem. 91
In ordinationibus quæ tempora ſeruari debeāt §. igitur per tres. 92
ordinatores debent inſtruere ordinandos in diuinis. §. item ſub grauis. 90
ordinatus qui nondum baptizatus eſt, debet baptizari & rurſus ordinari. §. deeo, qui nō. 94
ordinarius ignorante domino ſi fiat monachus fit liber, alias dominus poteſt intra annum recipere ſeruum, §. quinimo ſi. 188
ordinatus a ſimoniaco nō ſimoniace: & ſimoniace nō ſimoniacus ordinem conferens nō ſunt deponendi. §. hæc tamen de illis. 391
ordinatus ſimoniace & ordinans ſunt puniēdi §. ipſi vero, quibus. 91
ordo ſcripturę declarat mandatum. §. ex ordine quoque. 127
ordo qui ſit. §. uoluntatis. 186
ordo ſacer, & votum ſolenne impediunt matrimonium contrahendum, & contractum dirimunt, votum aūt ſimplex ſolum impedit cōtrahendum, & pro voto ſimplici fracto imponenda eſt pnia. §. item uoti ſolennis. 167
ordines, duo ſacri nec duobus diebus continuato ieiunio conferri poſſunt. §. ſed nec. 93
ordines minores ſunt acolytatus, exorciſtatus, lectoratus, & oſtiariatus. §. ſunt igitur. 87
ordines minores omnes ſimul cōferri poſſunt. § diuerſum ſtatuitur. 93. Cætera uide infra in uerſi. Pſalmiſtatus.
origo iuris ciuilis in fine del Comp. iuris. 70
origo iuris canonici. ibidem. 70
orphanotrophia, & loca ſimilia Epiſcopis ſub ſunt, qui. prouidere debent, ne illorū res diſſipentur. §. Xenodochia. 216
oſtiarius eſt de minoribus ordinibus §. Sunt igitur. 87

Pactum

P

PActū per quod filia dotata renunciat hæreditati paternæ, iuramento vallatum tenet, §.eodem etiam. 272
Pactum quod tendit ad periculum animæ non ligat, §.quod ſi. 173
pactum in fine de comp. iuris. 74
Pacta ſunt ſeruanda, & per eā ēt indultis Apoſtoli eius derogari poteſt. §. & quidem. 272
Paganus ſi prius plures uxores habebat, poſt fidē ſuſceptam adhærebit primæ. §. quia vero pagani. 169
Pallii receptio nō eſt differenda, & uolens aliquid palliādo obiicere, debet iurare de calūnia, & intra duos menſes obiecta probare, alioqui tenetur ad pœnā talionis. §.hoc amplius. 52
Papa eſt ordinarius omnium ordinariorum. §. ſicut autem. 26
papa poteſt renuntiare Papatui. §.de Romano 77
papa ſolus tribuit ius in beneficiis vacaturis, §.ſed ſi ne. 120
papa non onerat aliquē pluribus prouiſionib. niſi id exprimat, §.illud etiam. 123
papa an diſpenſare poſſit, ꝙ monachus poſſit aliquid propriū hēre. §.ſed nec aliquid. 158
papa quod facit, cenſetur facere Deus, §.ſed et ſi inter. 186
papa ſi ſcienter commiſſit appellationem interpoſitam a ſuo delegato dato cū clauſula appellatione remota iuriſdictio primi delegati eſt ſuſpenſa quo ad executionem. §.ſed quid cum. 361
papæ electio multa habet ſpecialia, in qua multa non habent locum. §. ſed hæc quidem. 29
parentes non poſſunt eſſe patrini propriorum filiorum, nec abbates uel monachi alienorū, §.parentes, quoq; 172. Cętera vide infra in verb. Pęnitentia.
parochialis portio de quibus rebus non detrahatur, §. ſunt tamen. 225
parochialis & epiſcopalis portio pari paſſu ambulant. §. item de quibus. 229
pars minor eligentium ad infringendam maioris partis electionē poteſt opponere de propria auctoritate, ac zelo & de meritis electi, §.quod ſi eligentium. 31
pars ſi ſe dicat poſt appellationē, uel alias nulliter fuiſſe excōmunicatum, ſunt ſuper hoc partim admittēndæ ꝓbationes, vt appareat an quis indigeat abſolutione, §.multum etiā 442.
pars poteſt ſibi terminū proſequēdæ appellationis priuare, non prorogare, §.pars quoq; 336
parcipatio criminoſa cum excōmunicatis implicat participantem eadem excommunicatione, §.ſed multum. 437
participatio cum excommunicato nō criminoſa illigat participantem minori excommunicatione, a qua per ordinariū abſolui poteſt §.quod ſi aliter. 436
paruuli baptizantur in fide parentum & Eccleſiæ & non debet minor eſſe uirtus baptiſmi quam circunciſionis, §. non tamen. 165
paſſus miſſionē ſi mortuo delegato pſtet infra annū cautionē de parēdo iuri, etiam poſt annum recuperabit poſſeſ. §.ſed ne miſſus. 286
pater admittitur ad teſtimonium in cauſa filii, & econtra in cā matrimonii, & eſt ſpeciale, & teſtimonium parentum interdum non debet admitti, vbi eſt diſparitas inter coniuges. §.quod autem. 183
patriarchæ primum poſt Papam locum tenent §.in altiori. 121
patriarchæ vnde dicti, & quæ ſit illorum auctoritas, §.appellantur. 22
patrini interuenire debēt in baptiſmo, cōfirmatione, & Catechiſmo. §.illud commune. 171
patrini non debēt eſſe plures, vel non baptizati vel confirmandi. §.admonendi tamen. 172.
Cætera uide ſupra in uer. Cognatio, & in ver. Parentes.
patronus Eccleſiaſticus habet ad præſentādum menſes ſex, laicus quatuor: Eccleſiaſticus nō poteſt variare, laicus poteſt. §.ſunt tamē. 106
patronus laicus pōt deferre ad ſuperiores clericos, qui dilapidāt bona Eccleſiæ, cuius eſt patronus, §.licebit tamen. 133
patronus non poteſt quē propria auctoritate inſtituere ſub pœna excommunicationis. §. quemadmodum autem. 137
patronus nō poteſt ſeipū pſītare. licet āt. 137
ptroni ſi in præſentatione nō ſint cōcordes, attendit maior & melior pars. §.& ſi forte. 134
patroni poſſunt conuenire de præſentando alternis uicibus: & plures ſimul poſſunt præſentari vt de ipſis Epiſcopus eligat inſtituendum. §. ſe ut facilius. 130
patroni putatiui præſētatio tenet. §. interdum accidit. 137
patroni defertur circa honorē, & vitæ neceſſaria ſubminiſtranda. §.defertur autem. 139
Cætera uide ſupra in uer. Legatus de latere.
peccata remittuntur ei, qui ſcienter duxit in uxorē publicā meretricē. §. quin potius. 166
pecuniæ appellatione cōtinetur quidquid homines

nes

nes habent in terra, §. pecuniam vero. 340
penſio non venit appellatione beneficii,§.& ſi quis. 125
percutiens volentem clericum, excommunicatus eſt,§.volentem. 426
percutiens clericum inquibus caſib.in Canonē latæ ſententiæ non incidit,§.ex cōtrario.427
periculum quando eſt in mora debet iudex breuiare terminum proſequendæ appellationis §.ſuperiore quoque. 375
permutatio beneficiorum cōpleta eſt ex vna parte,& per alteram ſtat,quo minus impleatur, reſtituitur pars ad ſuum beneficium, §. ſub uentum tamen. 71
permutatio beneficiorum fieri poteſt nō obſtātibus expectationibus.§. quinimo. 72
perpetuam habens vicariā tenetur accipere ordinē presbyteratus,§.inde & Honoriana.52
perſonales decimæ debētur eccleſiæ, in qua q̄s Sacramēta percipit,prædiales vero Eccleſię in cuius finib.ſuntcōſtituta prędia,niſi aliud inducat conſuetudo,§. inter perſonales. 230
pleraque dictā decreatione Epiſcoporū habeāt locū ēt in aliis prælatis,§.hæc de creādis. 53
plures non poſſunt deputari ad eligēdum in ſolidum,§.ſin autem. 28
pœna inceſtus,& ſodomiæ, & rei habitæ cum brutis eſt arbitraria,§. eadem vel etiam.412
pæna q̄ ſit ſtuprātis mulierē & honeſtę uiuentē,& virginē deflorantis.§. quod ſi quis. 413
pæna raptorum excommunicatio,depoſitio,& ſeruitus, cum facultate tamen ſeipſum redimendi,§.maior legum. 414
pęna ſimplicis fornicationis eſt arbitraria,§.demum ſi quis. 415
pænitentes publice nō poſſunt promoueri, poſſunt tamē exneceſſitate deputari in aliquo minori ordinum,§.pęnitentes. 101
pænitentia quid ſit, & effectus pænitentiæ, §. pęnitentia. [173]
pænitentia conſtat contritione,confeſſione, & ſatisfactione,§.conſtat igitur. [175]
pænitētia certorū annorum eſt iniūgēda parētibus opprimentibus filios,§.alia ratio eſt.416
pænitētię tres ſunt ſpecies, & pænitētia ſolennis iterari non poteſt, & pænitētes ad ſacros ordines reddit inhabiles, §. ſunt autē. [173]
pontifices ueteres & recentiores excuſātur a nō confectione Inſtitutionum, §. ſed ueteribus. 3
poſitiones quæ ſint.§.partium confeſſione.325
poſtulari poteſt, qui non animi vel corporis vitio ſed alias nō poteſt eligi puta minor. xxx. annis,vel ſpurius,§.ſciendum. 40
poſtulatio quid ſit.§.poſtulatio eſt eius. 40
poſtulatio reſtitutionis in integrū differt executionem,§.dantur & caſus,lib.3. tit.16 461
poſtulatus ſi vnus ſit,alius electus,proponitur electus æque idoneus,niſi poſtulantiū ſit duplo maior numerus, qui tamen ſi ignorāter indignum poſtulauerint,nec poſtulatio,nec electio valet: ſed ſi ſcienter, electio tenet, §. & ſi vacante. 47
præbenda per reſcriptum Apoſtolicum cōceditur pure, in diem, & ſub cōditione,& pura collatio eſt,cum alicui ſimpliciter de beneficio prouidetur,§.per reſcriptum. 117
præbendæ conceduntur per collationem,& pin ſtitutionē, & ſingulis rebus ſingula ſunt imponēda nomina.§.conceduntur autem. 109
præbendæ ex tribus capitibus conferunt, & ordinariū collatorem facit lex, vel cōſuetudo, § conferuntur autem. 110
præcellens dignitate debet & innocentia præcellere,§.debet igitur. 34
prædia inculta.Vide infra in ver.Ruinæ.
prædicatores excuſantur a communione cum hæreticis,§.prædicatores 438
prædicatores,Minores, & Mendicantes nō poſſunt profiteri ante lapſum anni,& recipientes profeſſionem puniuntur,§. quod tamen. 148
prædicatores,& minores indiſtinctede omnib. obuentionibus parochialem portionem ſoluere tenentur,§.ſediſtud quidem. 225
prelatus in corrigēdo debet miſcere ſeueritatem lenitati,§.cum lenitate. 55
prælatus non debet tolerare peruerſos,§. præterea cauendum. 56
prælatus debet ſobrius eſſe,prudens, & peritus non ſolum peritia litterarum,verum etiā negotiorum,§.ſobrius ſit. 58
pręlatus poteſt rem nō magni valoris in aliquē bene meritū trāsferre:& terrā gratia fabricādæ Eccleſiæalicuicōcedere,§.excipiūtur. 237
prælatus poteſt alienare terrulas incōmodas & minus vtiles,item ſeruos fugitiuos,§.terrulas 238
prælati committentes uices ſuas ſub annuo cenſu puniuntur,§.demum. 394
prælatis regularibus non conferentibus intra ſex menſes, fit deuolutio ad ordinarium,§.idem ſtatuitur. 112
præpoſitus in fine de comp.iuris. 78
præpoſituram aliquam obtinentes, debent etiā habere eius præpoſiturę ordinem, §.admonēdi. 62
preſentare ſeipſumnemo poteſt,§.licet aūt.137
pręſentari poteſt in rectorē parochialis Eccleſiæ

ſiæ etiam non in ſacris conſtitutus, licet ſecus in libera collatione, in qua tamen pōt diſpenſari cum eo, qui eſt conſtitutus in minoribus §.ſunt etiam. 139

Præſumptio orta ex actu habenter ractū temporis ex actu momentaneo non tollitur §.aliud obſeruandum. 249

precarium ſoluitur ad beneplacitum concedentis, ſecus precaria niſi ſit irrationabilis. §.diſtant autem. 238

presbyter appellatur potius a prudentia quam ab annis §.presbyter. 83

presbyter epiſcopo permittente chriſmat, & velat. §.Epiſcopo. 84

presbyter in 25. anno ordinari poteſt. §. ſicut autem. 86

presbyter negligens in baptizando, quomodo puniendus. §.presbyter. [163]

presbyter tantum debet exhibere Euchariſtiā, non inferior, niſi ſubſit neceſſitas, §. ſed nec ab omnibus. [181]

presbyteri & Epiſcopi olim erant idē, ſed in remedium ſchiſmatis, de presbyteris vnus electus eſt qui Epiſcopus dr̄. §. presbyterum. 82

presbyterorum quæ ſit poteſtas, & auctoritas. §.Epiſcopi. 83

princeps poteſt rem ſuam ęqualem, vel maiorē cum eccleſiaſtica permutare, & ſerui eccleſiaſtici ſi frugi ſint, præterquam ad libertatem, cōmutari non poſſunt. § ſed & princeps. 240

priuatio præſupponit habitum. §. eſt autem ſuſpenſio. lib. 4. tit. 15. 455

priuilegiati ſup decimis, tenenẽ illas ſoluere de prędiis conductis, & priuilegiatus ſuper laborib. propriis ſoluet decimas, ſuper prędiis locatis. §.ſuper lib. 2. tit. 26. 234

priuilegium quomodo tollatur. §.ſed nec. lib. 2. tit. 26. 233

priuilegia ſunt interpretāda, vt nemini indebite dānū inferant. §.item ſi. lib. 2. tit. 26. 233

probatio matrimonialis impedimenti non poteſt reprobari. §.pręſtitis, 184

probatio ſpolij abſentia ſpoliatoris & lapſus tēporis nō operātur reſtitutionē, ſi ſpoliatus nō abſit per contumaciā, uel dolū. §.itē ſi. 312

probatio quid ſit, & quibus modis fiat. §.probatio igitur. 325

probatio ex confeſſione quomodo naſcatur, & §. partium. 325

probationes ne intereāt, multa conceduntur, q̄ aliàs non concederentur, quod probatur tribus exemplis. §. ſi quidem. 338

probationes fiunt non ſolum teſtibus, ſed & inſtrumentis, & inſtrumentorū appellatione non longe ſūpta continētur ſolum ſcripturæ quę in iudicio exhibentur. §.at ſi partes. 343

probationes in quib. reſpiciūt perſonā iudicis. §.iudicis 407. Reliqua vide ſupra in ver. Pars

proceſſus facti, & ſnīæ latæ in Eccleſiis, uel cœmiteriis ſunt nulli. §.ſæculares igitur. 105

procuratio ob oratoriū nō eſt exigēda, & ob urgētē neceſſitatē Epiſcopus exigere charitiuū ſubſidium. §.poſtremo admonendi. 215

procurator ad eligendum non pōt vnum procuratorio, alium proprio nomine eligere, niſi habeat mandatum de eligenda certa perſona §.etſi tantum. 27

procurator ad contrahendum matrimonium, non poteſt ſubſtituere, niſi hoc habeat in mādatis. §.procurator. [190]

procurator cōſtitui pōt paterfamilias, & filiuſfamilias, & ad negotia poteſt procurator conſtitui qui natus eſt annos xiiij. ad iudicia ſolum natus xxv. §.poteſt autem. 260

procurator cōſtitutus ēt ad ea quæ ſpeciale mādatum exigunt, non poteſt explicare ea, quæ exigunt mandatum ſpeciale, niſi in procuratorio ſit facta expreſſio aliquorum articulorum ſpeciale mandatum exigentium: quo caſu etiā nō expreſſos articulos poterit exequi procurator. §.ſed ſiue vnus. 263

procuratore regulariter in cauſis criminalib. nō poteſt interuenire. §.non tamen. 264

procurator vniuerſitatis, in qua ſunt excommunicati, nō poteſt à iudicio repelli, niſi tribus caſibus. §.ſed belle. 266

procurator reuocari poteſt expreſſe, & tacite, puta ſi Dominus per ſe incipiat cauſam tractare. §.tam diu. 267

procurator qui ſubſtitui, non pōt ſubſtitutum reuocare, niſi & reuocādi habeat poteſtatem & procurator qui ſubſtituit in una cauſa, nō prohibetur in aliis ſe intromittere. §.hæc autem. 268

procurator poteſt litē conteſtari, §. ſit aūt. 151

procuratori ad negotia, & procuratori ad iudicia quatenus ſubſtitui poſſit. §. ſed & illud. 316

procuratores duo ſi dati ſint in ſolidum. utriuſ melior ſit futura conditio. §.& tā unus. 262

procuratores ēt iurare de calumnia tenentur, q̄ſcumque iudici uidebitur. §.& non. 321

procuratorib. duobus ad eligendum datis in ſolidum, nō poſſunt ambo eligere, ſed erit melior conditio occupantis, & ſi nō appareat de prioritate in occupando, præponitur electus a capitulo uel primo nominatus in procuratorio, §.qđ ſi pluribus. 28. Cętera habes ſupra in uerb. delegatus, & in uerb. iudicia.

pro-

profeſſio eſt duplex tacita & expreſſa, & fieri poteſt et ante annũ prope profeſſionem. 146
profeſſio ex cauſa poſt annũ poteſt differri, niſi ingreſſus, monaſteriũ ſit cognitus: ſeruus trie nio in monaſterio commoratus per monachationem fit liber. §. quemadmodum. 147
profeſſio expreſſa, & profeſſio tacita differunt. §. utrum autem. 149
profeſſus qui nõ eſt, nõ poteſt eligi in Abbatẽ, ſed bene in epiſcopum. §. & propterea. 155
promotus ad ſacros ordines furtiuè contra prohibitionem prelati, non poteſt fieri ſacerdos niſi prius fuerint monaſteriũ ingreſſus, ſecus ſi non contra prohibitionem: quia tunc põt epiſcopus pro arbitrio diſpenſare, & qui nõ ordinatus ſe immiſcuit diuinis, numquã poteri ordinari. §. quod furtiuè. 94
Cum promoto per ſaltũ poteſt prætermiſſo ordine repetito diſpenſari, §. per ſaltum. 93
propinquitas viri reputatur vxoris, & econtra §. admonendi. 178
prouentus eccleſiaſtici poſſunt vẽdi ad modicũ tempus, & ad precariam concedi, quæ renouanda erit de quinquennio in quinquenniũ. §. idem iuris erit. 237
prouideri per inſtitutionem quando dicatur. §. accidit autem. 130
prouinciæ & eccleſiæ de nouo conuerſæ in perſoluendis cenſibus ſeruabunt cõſuetudinem vicinarum. §. ſed quis erit. 213
pſalmiſtatus eſt minor ordo, & poteſt cõferri a ſolo presbytero. §. eſt & pſalmiſta. 88
pubertas æſtimatur nõ tã annis, quam corporis habitu, & minores 14. annis non poſſunt cõtrahere matrimonium niſi pro bono pacis, & ex neceſſitate. §. ſed qui ſint. 162
publicæ honeſtatis iuſtitia impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit §. publicæ quoque. 172
publici latrones, & qui in ſacris locis immunitatis ſpẽ ducti delinquunt, priuilegiis ſacrorum locorum non gaudet. §. hoc autem. 207
pudicitiæ ſtudioſus debet eſſe epiſcopus. §. pudicus quoque. 59
purgatio quid ſit, & quotuplex, quod vulgaris purgatio eſt penitus improbata. §. contingit etiam. 385
purgatio canonica quæ ſit, & quales eſſe debeãt compurgatores. §. canonica purgatio. 386
purgatio ſuper notorio non eſt indicenda, & deficiens in purgatione habetur pro conuicto. §. quicumque uero. 386

Q

Quæſtio ſpolii per modum reconuentionis propoſita nõ impedit proceſſum ſuper alia eã ciuiliter inſtitutã, §. quod ſi ciuiliter. 308
Quæſtio. in fine de comp. iuris. 71
Qualis quis ſit interius, debet per exteriora demonſtrare. §. oportet item. 59
Qui alios iuuat, patienter incommoda ferre debet. §. ſed hæc omnia. 6

R

RAptorum pœna excommunicatio, depoſitio, & ſeruitus, cum facultate tamen ſumpſũ redimendi. §. maior. legum. 414
Raptus in propriã ſponſam nõ cãdit, & raptus per conſenſum purgari põt. §. raptus aũt. 414
raptus monialis purgari non poteſt. §. ſed hæc de aliis. 414
rebaptizati numquã ordinatur. §. ſed etſi nullum. 102. & 103
receptio inſtrumenti, & cautio domini operatur quib. pcurator nõ poſſit renunciare mãdato, ſed teneatur defendere. §. at literis. 270
receptus auctoritate Apoſtolica quis dicatur. §. auctoritate autem. 122
recipientes aliquid pro cõcedenda licentia docendi puniuntur. §. pro docendi. 394
recõciliari licet alioqui eccleſiaſticæ ſepulturę non eſſent tradendi, poſt reconciliationẽ tradi poterint, §. ſed hæc. 222
reconuentio non habet locum coram arbitris. §. de arbitris. 305
reconuentio ſuper cauſa criminali: nõ admittitur idem in cauſa depoſiti. §. illis quoque. 306
recuſans reſpondere poſitionibus, habetur pro confeſſo, §. ſi quis igitur. 316
redacta in publicam formam poſt mortem tabellionis faciunt fidem. § eandem etiã. 345
reditus decimarum locari poſſunt, dummodo locatio non ſapiat alienationem. §. ſi quis tamen. 235
releuatio mandati non impedit refutãtem acceptare, ſi mandans perduret in uoluntate, mãdandi, §. non idem. 470
regulares non appellant a correctione ſui prelati, §. & ideo nec. 388
regularibus prælatis non conferentibus intra ſex menſes, fit deuolutio ad ordinarium, §. idem ſtatuitur. 112. Cætera vide ſupra in ver. monachi.
relapſus quando quis dicatur, §. relapſi autem. 372
relapſus dicitur quis abiurauerit in uno articulo ſi poſt fit hæreticus ĩ alio, §. is uero qui. 399
relictum ei qui poteſt proprium poſſidere, non habenti prælationẽ, uel adminiſtrationem a quocunq; præſumitur relictum intuitu pro

priæ

priæ perſonæ, non eccleſiæ, §. illud etiã. 28
Relictum ſacerdoti per omnia cenſetur relictũ eccleſiæ, ſecus eſt ſi quid ei ſit relictum ſub onere fideicommiſſi. §. ſed & ſi non. 242.
religionem nouam nõ debet quis inuenire, vel fundare, §. nouiſſime. 256
religioſi non poſſunt ſibi ſepulturam eligere. § impuberi ſimiles. 220
renunciare compellitur qui impetrauit cedendi licentiam. §. aliud iuris eſt. 78
renunciari poteſt ob irregularitatem, §. item ob irregularitatem. 74
renunciari non poteſt gratia laboris fugiendi. §. cæterum ob alios. 75
renunciari põt per procuratorem, & quatenus valet renunciatio facta a procuratore reuocato. §. poteſt autem. 77
renunciatio quid ſit, & quib. ex cauſis poſſit renunciari, §. per renunciationem. 72
renũciatio ad eum fieri debet ad quem ſpectat confirmatio, §. Abbas quoque. 76
renunciatio facta poſt ſpolium nõ impedit ſpoliati reſtitutionem, ſecus ſi ante fuerit renunciatum & teſtes ſuper ſpontanea renunciatione non ſunt admittendi ante reſtitutionem, §. illud quæſitum. 311
reparatio eccleſię pertinet ad poſſeſſorem beneficii & epiſcopus debet de ſua tertia contribuere, §. hæc de ędificandis. 201
repetitio ad memoriam iuuandam conducit, §. hæc de præbendis. 143
replicationes dantur aduerſus exceptiones, §. dantur aduerſus. 302
res inter alios acta aliis præiudicium regulariter non adfert, §. de eo quoque. 357
res eccleſiaſtica poteſt propter ſcriptionem legitimam ab eccleſia abduci, & detrahi, §. prę terea etſi. 241
res eccleſiaſticæ ſunt aut ſpirituales, aut temporales, §. ſuperiore libro. 157
res ſpũales ſunt aut incorporales aut corporales, & corporales diuiduntur in ſacramẽta in res ſacras, ſãctas & religioſas, §. rurſus. 158
Rebus ſingulis ſingula ſunt imponenda nomina, §. conceduntur. 109
reſcripti interpretatio ex loco ſumitur, §. ex loci. 117
reſcripti interpretatio ex inſertione cauſæ elicitur. §. item inſertio. 127.
reſcripto Apoſtolico diſpenſatur ſuper pluralitate beneficiorum, maxime circa litte[illegible] perſonas. §. inde etiam. [illegible]
reſeruationes legatorum expirant finita legatione. §. ille quoque, quas. 115
reſidens, Qui ſine cã non reſidet. poſt monitionem priuandus erit, & quæ ſint iuſtę cauſæ non reſidendi. §. ſi tamen. 142
reſignationis caſus non includit nec verificatur in caſu mortis, §. eodem ſpectat. 114
reſilire quis licite poteſt ob fornicationem poſt ſponſalia ẽt iuramento firmata commiſſa & id quod coniunctos diſiungit, multo magis impedit coniungendos, §. vnius quoque. 160
reſtitutio in integrum ſemel negata non conceditur amplius, etiam in alio iudicio, niſi duobus caſibus. §. quod ſi ſemel. 379
reſtituti in integrum, qui, & qñ poſſint cognoſcere, §. huiuſmodi. 379
reuelans confeſſionem, in perpetuũ eſt in monaſterium detrudendus, §. ſed ſine. 177
reus contumax ſi dederit cautionem de ſtando iuri, nec mulctandus eſt ꝙ aduerſarium non fuerit paſſus eſſe in poſſeſſione, & miſſionem paſſus reſtituitur, §. hoc tamen. 285
reus excõicatus licet reconuenire non poſſit admittitur tamen ad proponendas ſuas legitimas defenſiones, §. reus autem. 265
reus conuentus ſi nolit vel non poſſit excipere, ſi habeat vnde actorem reconueniat, poterit illum reconuenire. §. igitur oblato. 303
reus etiam coram iudice delegato poteſt actorem reconuenire. §. nec ſolum. 304
reus conuentus coram iudice laico, non poteſt reconuenire actorem ſuper cauſa ſpirituali, §. interdum etiam. 306
reus non tenetur edere actori, niſi inſtrumenta communia, §. non tamen. 327
reus citandus eſt ad videndũ iurare, & deponere teſtes, & teſti iniurato non creditur, niſi fuerit remiſſum iuramẽtum a parte. §. debet autem. 326
reo deferendum eſt iurñ, ſi pro eo ſunt præſumptiones, niſi aliter iudex arbitretẽ. §. ſed etſi ꝓ reo 406. Cætera vide ſupra in ver. actor.
ruinę, pđia inculta, & ſiluæ extirpatæ, poſſunt ſub annuo cenſu concedi, in empyteoſim, & ſi ꝑ biẽniũ in ſolutione cenſus ceſſarũ fuerit pot emphyteota expelli, §. ruinę quoq. 237

S

SAcerdos q̃ reuelat cõfeſſionẽ, in perpetuum eſt in monaſteriũ detrudẽdus, §. ſed ſine. 177
Sacerdos non dẽt quem abſoluere de caſibus reſeruatis Papę vel epiſcopo, §. illud ẽt. 177
ſacerdos conſtitutus in peccato mortali, quoad ſeipſum eſt ſuſpenſus, non quo ad alios. §. immo. & 182
ſacerdos cõtemnens cõſtitutiones eccleſiæ punit ꝓ qualitate culpę, & clandeſtinam matri

monia

monia, ſi publicentur, recipit eccleſia, §.ſane ſi. 180
ſacerdotes inferioris gradus ſũt presbyteri, nec ſufficit aliquid obiter tractatum eſſe, §.nunc deſcendamus. 82
ſacerdotes propriè appellãtur, qui Euchariſtiã cõficiunt, impropriè etiam diaconus, & ſub diaconus, §.diximus autem. 87
ſacerdotes quotidie hodie pro populo ſacrificare debent, ſed ſemel tantum, non pluries, niſi ex magna cauſa, uel in natiuitate Domini, §. inualuit tamen. [181]
ſacerdotes ſimplices non poſsũt proprias eccleſias facere cenuales, & q de facto id fecerit ab eccleſia ipſa remouebitur. §.ſimplices. ãt 113
ſacerdotum in duas claſſes diuiſio ſumpſit originẽ tam à teſtamento veteri, quam nouo. §. & nõ ineleganter. 82. Cætera habet ſupra in ver. conſencientes in ver. Euchariſtia. in ver. ordo ſacer. & in ver. relictum.
ſacramentum quid ſit, §.ſacramentum. 158
ſacramentum chriſmatis operatur augumentũ gratiæ, & ſoli epiſcopi chriſmant. §. igitur omnes. [170]
ſacramentum pœnitentiæ & Euchariſtiæ nõ denegatur deputatis vltimo ſupplicio, §.nec infirmis. [170]
ſacramentum Euchariſtiæ maximum eſt, & ſaltẽ ſemel in anno dẽt aſſumi, §.eſt autẽ. [180]
ſacramẽtum Euchariſtiæ cõſtat viſibili forma, veritate corporis, & ſpũali virtute, in calice poni dẽt vinũ aquam mixtũ, §.cõſtat aũt. [183]
in ſacramento altari panis, & vinũ fiunt vera caro, & ſanguis Domini. §.veritas eſt. [183]
ſacramẽti virtus eſt charitas, & vnitas §.virtus eſt. [184]
ſacramenta quomodo & quando ſunt illa tria quibus ea conſtant. §.his igitur. [184]
ſacramenta miniſtrari poſſunt a malo miniſtro & hæretico. §.ergo qui. [161]
ſacramenta non eccleſia, ſed Chriſtus inſtituit, quæ tñ dicuntur eccleſiæ, quia illa per ea ſanctificatur, & illa miniſtrat. §.illud quoq; 160
ſacramenta conſtant elemento & verbo, §.conſtant autem. 160
ſacramentorum quędam neceſſaria ſunt, quędã voluntaria. §.ſacramentorum. 150
ſacramentorum neceſſariorum quædam deſeruiunt ad ingreſſum eccleſiæ, quædam ad progreſſum in eccleſia, quædam ad egreſſum ab eccleſia, §.& rurſus. 159
ſacramentorum ſecunda diſtinctio, qđ quædã characterem imprimũt, quę iterari nõ poſsũt quædam non imprimũt, quę iterationem admittunt. §.rurſus ſacramentorum. 159
ſacrilegium committur tam intuitu rerũ, quam perſonarum. & qualiter intuitu rerum. §.ſacrilegium autem. 304
ſacrilegium ratione perſonarum cõmittitur cũ quis clericum percutit, vel cum moniali rem habet, §.perſonarum ratione. 404
ſacrilegi variis pœnis puniunẽ, §.ſimilibus. 403 cætera vide ſupra in ver. conſentientes.
ſanctorum ſcripta nõn inſerta iuri communi, ſecundum poſt decreta Pontificum Romanorum locum obtinent. §.alia ſane. 15
ſcenicis, & hiſtrionibus non eſt danda Euchariſtia pro cęteris aũt, maxime infirmis, ſemper debet eſſe parata. §.item quamuis [189]
ſchiſmatici qui ſint, & quomodo differant ab hæreticis, §.hæretici ſunt. 494
ſchiſmatici excõmunicatione, depoſitione, bonorum confiſcatione & à ſe geſtorum annullatione puniuntur, §.vtrumque. 405
ſcolariũ incõſtantia, in fine de comp. iuris. 79
ſcripta ſanctorum, vide ſupra in ver. ſanctorũ.
ſcriptura ſolũ publica in iudicio fidem facit & quæ ſit ſcriptura publica. §.nõ tamen. 344
ſcrutatores qui ſint. §.per ſcrutinium. 30
ſecundæ nuptiæ abſque timore infamiæ intra annũ luctus poſſunt celebrari, ſed nõ debent benedici quocũque tempore contrahuntur. § illud quoque. 240
ſede vacante is abſoluit, qui habet epiſcopalem iuriſdictionem. §.epiſcopali. 441
ſedni oſi ordinari nõ poſsũt, §.idem ſtatuẽdũ 20
ſẽtentia eius q eſt maioris auctoritatis ꝓponitẽ inter diſcordantia concilia. §.alia vero. 19
ſententia contra reum contumacem ſi de cauſa liqueat, ferri poteſt, etiam in cauſa profana lite conteſtata, contra actorem vero etiã lite non conteſtata, §.quod interdum. 287
ſententia diffinitiua eſt, quæ condemnando, vel abſoluendo liti finẽ imponit, nec requiritẽ de neceſſitate in ea verbũ, cõdemno, vel abſoluo ſed ſufficit æquipollẽs §.diffinitiua vero. 351
ſententia debet ferri ſedendo, & deſcripta recitatione alias nõ valet, & epiſcopus facere põt qđ alius pro ſe recitet, §.vocatus igitur. 355
ſententia lata contra ius conſtitutionis, licet ſit nulla, ſecus tamen eſt in ſententia lata cõtra ius litigatoris. §.ſi tamen. 455
ſententia lata poſtquã per decem dies non fuit appellatum, regulariter retractari non poteſt, §.lata tamen. 356
ſententia lata in reali actione mandatẽ executioni ſtatim, in pſonali vero poſt quattuor menſes, q terminꝰ poteſt breuiari, & ꝓrogari, §. ſi igi-

ſi igitur ſententiæ. 358
Sententia per querelam & ſupplicationem retractat, & ſub qua forma ſupplicatio porrigatur,§.per ſupplicationẽ.lib.3.tit. 18. 380
Sententiam ex pluribus iudicibus ſufficit, qđ vnus recitet vſus plurali numero, ſecus in actu electionis,§.ſed etſi plures. 352
Sententiarũ duę ſunt ſpecies, interlocutoria & diffinitiua: & interlocutoria põt reuocari ante diffinitiuam. §.videamus.350. vide ſupra in ver.proceſſus.
Separatio thori non hẽt locum pendente iudicio ſuper adulterio. §. ſed & ſeparatio. 187. Reliqua habes ſupra, in ver.diuortium.
Sepulturam eligendi unuſquiſq. habet liberam facultatem,& ſi quis nõ eligat; in parochiali eccleſia, aut maiorum ſepulchris eſt ſepeliendus.§.regulariter. 218
sepulturæ cur cõſtituantur in eccleſiis & locis ſacris,§.tractemus, 218. Non poteſt quis ẽt iureiurando è ſe ipſo abdicare liberã eligendæ ſepulturæ poteſtatem.§.alias autem. 220 Cætera inueniens ſupra in ver.clerici. & in uer.deprehenſi.
sequeſtratio ſit ob dilapidationem etiam lite pendente,§.plane. 324
seruus non põt ordinari, & ordinatus ſciente domino fit ex hoc liber & ingenuus,§. rõ ne ſubiectionis. 96
seruus triẽnio in monaſterio commoratus, per monachationẽ fit liber.§.quẽadmodum. 147
serui poſſunt ẽt inuitis dominis cõtrahere matrimonium, dum tamen dominos non fraudent debitis obſequiis.§.illud quoque 194 Cætera requirere ſupra.in verſicu. princeps & in uer.profeſſio.
ſimilitudines quæ ſunt inter libros iuris ciuilis,& iuris canonici,§.libros iuris. 2
ſimonia quid ſit,& unde dicta. §. ſimonia. 387
ſimonia aut eſt ſimplex conuentionalis, aut realis: & realis ſubdiuiditur in realem conuentionalẽ, & realẽ mentalem. §. ſimoniæ. 388
ſimonia contrahitur cuiuſcunque muneris receptione. §.contrahitur. 388
ſimonia ex quibus capitibus committatur, §. ſed & tunc. 389
ſimoniace dr̃ quis electus, etiam ſi quid ignorãte eo datum fuerit uel promiſſum, §.nec diſtinguemus. 390
ſimoniace ordinans cũ ſuo ordinato, & clerico mediatore eſt deponendus, laicus vero mediator excõmunicatur,§.ac ueluti. 391
ſimoniacus poteſt a quocunq. accuſari: & ſolus ſimoniacus inter peccatores miſſam non celebrat,§.huius autem criminis. 391
ſimoniaci ordinari non poſſunt. §. idem ſtatuẽdum. 102.
ſimplicitas excuſat a communione cum hæreticis,§.mercatores. 418
sortilegi qui ſint; & quod ab eccleſia ſint omnino eiiciendi, §.ſunt autem. 402
spirituale coniugium quomodo diſſoluitur, §. per degradationem. 79
spiritualis poteſtas exerceri ſine fide põt, ſed non ſine intentione eccleſiæ,§.hoc tñ. 161
spoliaſſe quis intelligatur præter manifeſtam ſpoliationis uim,§.is quoque. 310
spoliatus opponens de ſpolio in modum exceptionis, non cogitur reſpondere ante quam ſit reſtitutus.§.ſed & ſi. 290
spoliatus eſt ante omnia,& quo ad omnia reſtituendus,§.ſed & ſi ſpoliatus. 307
spoliatus quot caſibus dicitur quis priuatus a iudice,& quibus,§.ſpoliatus. 309
spoliatus ante oĩa eſt reſtituendus, regula. §.ſũt & alii. 312
spoliatus quando non ſit ante omnia reſtituẽdus,§.quinimo. 313
spoliatus põt ſuſpenſo petitorio ante concluſionem in cauſa intentare poſſeſſorium, ſecus ſi ſit concluſum, niſi tñ aliter iudici uideatur, §. poſtrema ſciendum. 314. Cætera uide ſupra in uer.electio.
spoliũ cum proponitur in modũ exceptionis, nulla fertur reſtitutionis ſnĩa: ſed quamdiu non fuerit reus reſtitutus, non eſt cogendus actori reſpondere,§.sed hæc quidem. 308
spolii q̃ſtio per modum recõuentionis propoſita non impedit proceſſum, ſuper alia cauſa ciuiliter inſtitutũ,§.quod ſi ciuiliter 308
sponsalia quid ſint,& vnde dicantur,§.ſponſalia ſunt. [189]
ſponſalia contrahuntur re, uerbis, litteris & cõſenſu,§.contrahuntur. 189
sponsalia contrahũtur tripliciter, pure, in die & sub conditione, & qui contraxerũt sponsalia pure, compellendi sunt ẽt matrimoniũ contrahere, & consanguinei contrahentium non debent cum ipſis contrahentibus contrahere,§.rurſus contrahuntur. 191
ſponſalia contracta ſub conditione euaneſcũt deficiente conditione, niſi ab ea receſſum fuerit §.sub conditione. 192
ſponſalia qui contraxerunt, debent compelli ad matrimonium, niſi aliquid triſte timeat. §.initium igitur. 195
ſponſalia contracta a parẽtib. non tenent, niſi filii aſſentiãt & ratificẽt.§.non abſimile. 189

Sponſalia diſſoluuntur ipſo iure, quando nô habetur ratio voluntatis contrahentium, §. diſſoluuntur ſponſalia. 196
ſponſalia diſſoluuntur per ſuſceptionem ſacrorum ordinum & ingreſſum monaſterii, §. itê ex contrario. 196
ſponſalia quando facto hominis diſſoluuntur §. facto hominis. 196
ſpōſalia diſſoluũtur contrario cōſenſu, nec pœnæ appoſitio ſponſalibus appoſita aliquid operatur. §. ſi contrahentes. 197
ſponſalia dirimuntur propter lepram, vel ſimile morbum. §. item ſi ſponſus. 161
ſponſalia pura, & certa ex cōſenſu valida licet alia nulla, inducunt publice honeſtatis iuſtitiã quæ ſequẽtia ſpōſalia dirimit, nō præterita, §. vſq. adeo aũt. 172. Cætera require ſupra in uer. matrimoniũ minores, & ĩ uer. reſilire
ſponſi ſi cōferant ſe ad remotas regiones, ſpōſę poſſunt ſe ad illorũ nuptias cōferre, recepta, ſi peteraueriut pęnitẽtia. §. ſed etſi q. 16
ſpurius vide ſupra in ver. poſtulari.
ſtipulatio in fine de comp. iuris. 74
ſubdiaconus pōt quis ordinari in decimo octauo anno. §. ſicut autem ſubdiacono. 86
ſubdiaconi officium circa quæ vertetur. §. diaconum igitur. 86. Cætera habes ſupra in ver. diaconi, & in ver. eccleſia.
ſubtilitas legiſtarum. in fine de comp. iuris. 76
ſubtilitate nimia iur. ciuilis multa peſit. ibi. 75
ſuperior de excommunicatione cognoſcens videns illam iuſtam, debet excommunicatũ ad inferiorem remittere, niſi is malitioſe differat abſoluere: ſecus autem ſi comperiat illam iniuſtam: ſed ſi dubitetur, honeſte faciet, ſi remittet. §. vbi vero. 441
ſuperiori cōceditur multo magis, quod conceditur inferiori, §. quod autem. 14. Reliqua require ſupra in ver. Epiſcopi, & ſuperiores.
ſurdi baptizari poſſunt, §. muti, quoque. [166] Cætera vide ſupra in ver. muti.
ſuſpecti de hæreſi, niſi ſe purgent ſunt excommunicãdi, & excommunicati ſi excommunicationi inſorduerint, condemnãtur tamquã hæretici. §. qui vero inuenti. 400
ſuſpenſio eſt duplex, vt excommunicatio interdictũ, §. ſuſpenſio quoque lib. 4. tit. 15. 450
ſuſpenſio iudicis quæ ſit, §. iudicis ſuſpenſio. l. 4. tit. 15. 451
ſuſpenſio ſolum ordinẽ & ſtatum Eccleſiaſticũ reſpicit, & priuatio pſupponit habitum, §. eſt autem suspenſio lib. 4. tit. 351
ſuſpenſus quoad ſeipsum, non quoad alios qs eſt ob mortale peccatũ, non notoriũ. §. at ſi crimen. lib. 4. tit. 15. 451
ſuſpẽsus à canone eligit, secus ab homine. §. in suspenso. 36
suspicio vehemens interdum habet vim notorij §. ad notorium. 348
syluæ vide supra in uer. ruinæ.

T

Taciti & expreſſi eadem eſt virtus, §. quod ſi iudex. lib. 3. tit. 16. 366
Taciturnitas habiti beneficii inualidat prouiſionẽ legati, ñ ordinarii, §. sed nec aliter. 115
Taciturnitas, obtenti beneficii etiam modici obſtat, niſi prouiſio ſit facta motu proprio, §. sed multum intereſt. 118
Talis quis præſumitur, in quali habitu reperitũ aliquamdiu cōuersatus, & captus, §. idem dicendum. 249
Temerarium dici non poteſt, qui, obtemperat principi, & cuius acta approbãtur a magnis viris, §. ergo ſi. 9
Tempus deuolutionis currit solum non impeditis & a die notitiæ. §. tempus. 113
Tempus ad proſequendum in quibus caſib. nō currit. §. quandiu. 374
tempus interdicti, vide ſupra in ver. interdicti tempore.
Tempus datum a iure ad proſequẽdã appellationem poteſt breuiare per iudicem ex causa, §. & licet. 374
Tempora quę seruari debeant in ordinationibus. §. igitur per tres. 91
Terminus habet ſupra in ver. pars.
Terrulas incōmodas, & minus vtiles, itẽ ſeruos fugitiuos pt platus alienare. S. terrulas. 238
teſtator, ſi aliquid epiſcopo, aliquid eccleſiis reliquit, & iuſſit episcopum eſſe contentũ suo relicto poſt habita detractione quartæ, seruãda eſt teſtatoris voluntas, niſi ſit facta ĩ fraudem. §. hoc autem. 223
teſtis. Differẽtia, vtrum teſti obiiciatur, crimẽ de quo numquam alias fuerit conuictus, vel obiiciatur crimen, de quo alias quis confeſſus & conuictus fuit, §. multum. 300
teſtis malæ vitæ caret fide, §. vita cenſetur. 332
teſtis non poteſt quis eſſe in cauſa, in qua fuit aduocatus vel procurator, §. is quoque. 336
teſti ſtatim ſeipſum corrigenti nō adimitũ ob id fides, & poteſt iudex teſtem repetere ſup omiſſis, §. cum quoque. 360
teſtes quales eſſe, & qualiter iurare debent ſuper conſanguinitate. §. quoties. 183
teſtes poſſunt examinari etiam lite nō cōteſtata cũ ciuiliter agitur. & probabiliter de morte teſtiũ, uel diuturna abſentia timetur. §. admo-

nonendi. 318
teſte qui examinauit ad perpetuam rei memoriam debet intra annum, vel cõuenire aduerſarium, vt examen denunciare, §. debet tamẽ 319.
teſtes recuſante iurare, ſunt ſub pæna excommunicationis cogendi, & iuramentũ de non deponendo non tenet. §. quod ſi teſtes. 339
teſtes conſiderantur conditione. natura & vita §. teſtes vero. 231
teſtes non poſſunt eſſe domeſtici, & habentes a caſam ſimilem, §. domeſtici. 336
teſtes publicato proceſſu nõ poſsũt examinari ſuper eiſdẽ, nec in prima, nec in ſecunda inſtãtia, ſecus ſuper emergentib. §. relapſis. 336
in teſtès qualiter & quando obiici poteſt, §. ſed interdum. 340
teſtes probatorios & re probatorios, pbatoriorũ reprobare licet, ſed reprobatorios reprobatoriorũ, nõ licet, §. illud etiã. 341. Cætera inueniens ſupra in ver. pater, in ver. renũciatio & ver. reus.
titulus de rebus ſacri ſubordinat præcedentia ad ſequentia, §. ſacramentum. 194
tituli de nuptiis ſubordinatio, §. copoſuimus. 161.
titu. de decimis ſubordinatio, §. explicito. 229
tractatus vide ſupra in ver. ſacerdotes.
tranſactiones quæ non ſunt iuri cõtrariæ ſeruari debent, & partium iuribus derogant, §. tranſactiones. 273
translatio inducta eſt ex vtilitate, & ex neceſſitate, & neceſſitate ceſſante translatio irritatur. §. translationes. 68
tributa, & cenſus de fructibus quibus decimæ ſoluendæ ſunt, non dẽt deduci. §. ſed nec. 232
tumulantes, vide ſupra in uer. hæretici.
tumulati contra canones ſunt exhumãdi, ſi illorũ corpora poſſint diſcerni a corporibus fidelium, §. & contigerit 221
tutor poteſt litem conteſta, §. fit autẽ litis conteſtatio. 316

V

VAcationis futuræ caſus, nõ verificatur in caſu nouæ creationis, §. idẽ obtinet. 124
validum ab initio tractatu temporis nõ infirmatur, etiam noua ſuperueniente cauſa, §. illud in dubium. 335
verba etiam quantum ad eccleſiam sũt neceſſaria ad contrahendum matrimoniũ, ac muti & ſurdi ſignis nuptias poſſunt contrahere, §. licet autem. 162
verba apta ad contrahendum matrimonium §. verba autem. 163
verba plecara. in cõtrahẽdo matrimonio ſunt accipienda ſecundum cõmunem intelligẽtiã, §. inde quæritur. 162
vicari⁹ epiſcopi nõ pñt inquirere, punire priuare bñficiis, vel eadẽ cõferre, niſi hæc ſpecialiter ſibi committantur, §. per vicarium. 63
vicarius cõſtitui nõ põt, habẽs curã animarum in diuerſis eccleſiis, vel laicus. §. debẽt ãt. 63
vicarius ſine ſpeciali mandato epiſcopi poteſt ſedes vacantur inſtituere præſentatos, §. diſſimiles ſunt. 139
a vicario appellatum Archiepiſcopum ab Archidiacono ad Epiſcopũ. §. inter vicariũ. 6
vir qui viuente vxore etiã ab eo ſeparata quo ad thorum, ſecundã cõſciã duxit vxorẽ etiã prima mortua ſeparabitur a ſecũda, & alia cõtrahere poterit, §. fornicationis quoq. 191
Reliqua require infra in ver. vxor.
vir qui inuita vxore ingreſſus eſt monaſterium ab eadẽ vxore, redire coactus, ea mortua nõ cogitur rurſus in monaſteriũ, reuerti: ſed nõ poterit amplius uxorẽ ducere. Quod ſi vxore nõ cõtradicente fuerit ingreſſus, illa mortua non poterit exire, præſertim ſi fuerit profeſſus conſentiente vxore. §. quæſitum. 189
viſitare qui poſſint, & quod Archiepiſcopus poteſt uiſitare prouinciã etiã quando ſuffraganei non ſunt negligentes, §. uiſitandi vero. li. 2. tit. 21. 214
viſitatores creandi, & quid agere debeãt, §. viſitatores. 155
vitatio ſcandali iuſtam tribuit renunciandi cauſam, §. propter malitiam. 74
vitiatus corpore niſi modica ſit læſio ordinari non poteſt. §. cauenda ſunt. 105
vitam regularem qui nouit, monaſterium ingredi debet non obſtante quod fuerit prælaturam conſecutus, §. is quoque. 441
viuo cui non communicamus, nec mortuo cõmunicamus. §. quod ipſum. 434
vnctio, vide ſupra in uer. extrema vnctio. & in ver. interdicti tempore.
vniendi cauſæ ſunt neceſſitas, & vtilitas. §. uelut ergo. 202
vnio quid ſit, & quotuplex, §. unio nihil. 201
vnio diſſoluitur tempori lapſu, & cauſæ ceſſatione, & ab his qui habent ius uniendi. §. diſſoluetur autem. 204
vnionis effectus quis ſit. §. unio nihil. 203
per unionem non præiudicatur iuribus epiſcopalibus, §. ſed quæri poterit. 203
in vnione facienda requiritur conſensus nõ ſolum capituli, ſed etiã eorum qui lædi poſsũt §. nec ſolum 203
vniuerſitatis ĩtuitu põt noua eccleſia ædificari

vt puta pro leproſis, §. vniuerſitatis. 197
vniuerſitate interdicta & ſinguli de vniuerſitate cēſentur interdicti, ne interdictū reddatur eluſoriū. §. item cum loci. lib. 4. tit. 14. 448. Cętera vide ſupra in ver. clerici.
votum non poteſt electione reddi per literas, §. ſed cum abſens. 28
votum ſolenne derogat ſimplici, § illud quæri poteſt. 151
votum ſimplex & ſolēne, quod, §. eſt autē. 151
vouere peregrinationē quis poteſt ēt altero cōiugum inuito, §. licet autem 190. Cætera uide ſupra in uer. viram.
vſucapio quam varie cōſiderata, in fine de cop. iuris. 65
vſucapiones per ius canonicum ibid. 65
vſura quid ſit, & vnde dicta & habēs poſſeſſionem in pignus recepta ꝓpria pecunia ſi recuſet fructus in ſortem computare; vſuras committit. §. vſura eſt 408
vſuræ ſi non ſint quibus reſtitui poſſint erogādæ ſunt in pauperes, & paupertas excuſat à reſtitutione, §. nec quidquam. 406
vniuerſarius licet de vſuris ſatisfieri mandet ꝑ heredē, non tñ eſt tradendus eccleſiaſticæ ſepulturæ, donec fuerit ſatisfactum, & contro faciens incurrit pænas, eorundē, & teſtamenta vſurariorum non valent, §. & id adeo. 407
vſurarius nō eſt rem emens minus iuſto pretio ſi tunc veriſimiliter dubitetur, an tēpore ſolutionis plus uel minus eſt res valitura, uel aliter dubius euentus vſurarum ſuſpitionem remouet. §. illi quoque. 411
vſurarius eſt, qui a debitore recipit aliquid vltra ſortem, etiam ſi ſuſcipiat in ſe periculum & §. aliud tamen. 412
vſurarii ordinarii nō poſsūt, §. Quod ſi qs. 102
vſurariorum pænæ ſunt, infamia, excommunicatio, beneficiorū & officiorū, eccleſiaſticę ſepulturæ amiſſio. §. multiplicibus autē. 461
Reliqua vide ſupra id uer. malum facere. in uer. officia.
vxor, cuius conſanguinea à proprio viro cognita eſt, monenda eſt, non cogenda ad continentiam. §. uxor quoque. lib. 2. tit. 13. 179
vxor & vir regulariter nō poſſunt diſiungi, vt alter ſumat ſacros ordines, aut monaſterium ingrediatur, fallit hoc in caſib. precedentib. & ſequentibus. §. his exceptis. 188
vxor, quæ credens virum eſſe mortuum, religionem eſt ingreſſa, & a viro educta, ſi vir moritur non cogitur reuerti ad monaſteriū, licet id ſibi expediat. §. quod ſtatuemus. 189
vxor non plene certificata de morte viri cōtrahere non poteſt quamuis continere nequeat §. & quamuis. 190
vxor nō tenetur ſequi ſepulturam viri, ſi uelit aliam eligere, §. nec ullus. 219
vxor ſi ſepulturam non eligat, tenetur ſequi ſepulturam vltimi viri, ſi plures habuerit. §. ſi tamen ipſa. 219
vxorem qui duxit viduam eiectam, vel meretricem, ordinari nō poteſt, §. itē repellendi. 103
vxorem publicam meretricem ſcienter ducenti peccata remittuntur. §. quin potius. 166
vxorum dotes ob hæreſim maritorum non ſunt confiſcandæ, niſi ſcienter contraxerint matrimonium cum hęreticis. §. ſed & cum alteri. 397. cætera vide ſupra in ver. conſanguineā, & in ver. vir.

X

XEnodochia, Orphanotrophia, & loca ſimilia epis ſubſunt qui prouidere dēnt, ne illorum res diſſipentur, §. Xenodochia. 216
Xenodochia & loca ſimilia non poſſunt in beneficium conferri, niſi in certis caſibus, §. eodem cauetur concilio. 217

F I N I S.

Google

Digitized by Google

RESTAURO DEL LIBRO
Digitized by Google